TOMVS XII. TRACTATVVM.

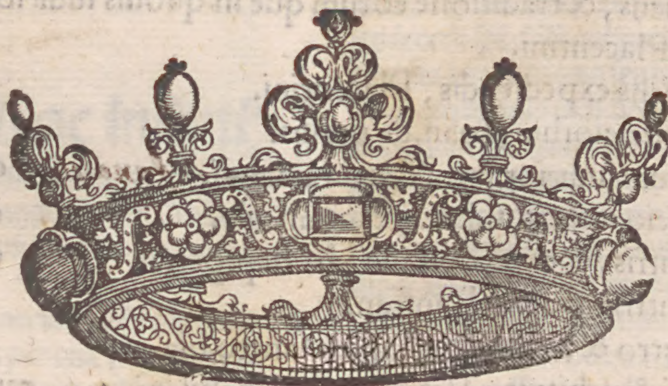

HABETVR IN HOC TOMO,
Quidquid de iudicijs memoriæ proditum est.

ET NE QVID AMPLIVS DEsiderari posit, addidimus q̃plurimos Tractatus, cum in alijs Tracta. uoluminibus nunq̃ impressos, tum maxime, nunq̃ æditos. Idq́ tanto labore, sumptu, diligentiaq́, ut maiori non potuerit.

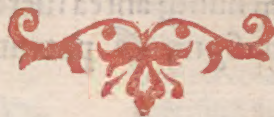

Recentiores Tractatus ex sequenti charta his signis

indicabuntur.

VENETIIS

DVODECIMI TOMI

TRACTATVS

per ordinem ad folia descripti.

Tractatus quos addidimus asterico signo * demostrantur.

Qui autem nunq̃ antea fuere impressi hoc signo ☞ patent.

TOMVS DVODECIMVS

Tractatus de Iudiciis continet.

TRACTATVS DE ORIGINE

Iurisdictionũ, seu de duabus potestatibus temporali, scilicet ac spirituali, quibus uniuersus Christianitatis populus regitur, à reuerendo in Christo patre dño Petro Bertrãdi diocæsis Viẽnensis, æcclesiæ Eduensis dũ uiueret Epo, & demum tituli. s. Clemẽtis Cardinali, in lucẽ nuprime inuulgatus. Fæliciter incipit.

Hristi ac indiuiduę trinitatis inuocato auxilio hoc oppusculum aggredimur. Ad cuius materie euidentiam queruntur quatuor.

¶ Primo queritur. Utrum potestas secularis per quã populus regitur quãtum ad tẽporalia sit a deo.

¶ Secundo queritur. Utrum preter potestatem laicam, seu secularez sit vel esse debeat alia potestas iurisdictionis necessaria vel expediens ad bonum regimen populi.

¶ Tertio queritur. Utrũ he due potestates seu iurisdictiones possint concurrere in vna persona, ita qđ vna ⁊ eadẽ persona habeat vtranqȝ potestatem seu iurisdictionem.

¶ Quarto queritur. Utrũ potestas spiritualis debeat dominari temporali, aut econtra.

SVMMARIVM

1 Potestas secularis per quam populus regitur quantum ad tẽporalia vtrum sit a Deo.
2 Deus a principio an fecit vt homo homini preesset.
3 Modus pueniendi ad auctoritatẽ regendi populum est duplex.
4 Imperia ab initio per violentiam vsurpata.
5 Deus cur sinat mala facere.
6 Imperiũ Grecoꝝ, ⁊ Romanoꝝ per potẽtiã, ⁊ arma insurrexit.
7 Regnum Israel habuit initium legitimum.

¶ Prima questio.

Rimo queritur
1 † Utrum potestas secularis p quã populus regitur quãtũ ad tpalia, sit a deo. Et arguitur qđ nõ, q̃ q̃ a deo sunt ordinata sunt. vt dr̃ Ro. xiij. sȝ in ptãte vel auctoritate dñi tpalis inueniunt multe deordinationes, vtpote q̃ puer dominat̃ seni, ⁊ stultus sapienti, ergo talis ptãs seu dñiuȝ nõ est a deo, ad hoc facit extra de elec. c. venerabilẽ. §. j. Itẽ Osee. viij. dr̃ ex persona dñi de malis principibus. Ipsi regnauerunt ⁊ nõ ex me. ergo vr̃ qđ ptãs maloruȝ principũ nõ sit a deo, ad hoc facit. viij. q. j. c. audacter. In ꝯtrariũ est qđ dr̃ Rom. xiij. Nõ est ptãs nisi a deo. xxiij. q. vij. c. qd culpatur. ⁊ qui ptãti resistit, dei ordinationi resistit. vj. q. iij. c. qui resistit. qđ nõ esset nisi ptãs ⁊ dñium essent a deo ordinata. Rñsio. Dõm est q̃ ptãs ⁊ dñium regẽdi populũ est a deo q̃ztum ad debitũ, nõ aũt semp quãtũ ad acquisitionẽ, vel vsum, vcȝ qñ male acquiritur, vel post acquisitionẽ hõ male vtitur. Primũ pȝ sic. Illud q̃ est debitũ eẽ in hoibus ꝑm rectã rõnẽ, est debitũ esse in eis ꝑm diuinã ordinationẽ, q̃ ad hoc deus rõnẽ hominibus edidit, vt ipsi ꝑm rõnem viuant. Sed ꝑm rõnem debitũ est ptãtem regiminis esse inter homines, ergo illud idẽ est ꝑm diuinã ordinationem. Maior iã pȝ, sed minor probatur, q̃ illud est ꝑm rectã rationẽ in moribus qđ est ꝑm cõformitatẽ ad bonitatẽ que est in rebus naturalibus, q̃ ars imitatur naturã. ff. đ adoptio. l. adoptio. Sed ptãs dñij ⁊ regiminis est ꝑm ꝯformitatẽ bonitatis que est in rebus naturalibus ergo ⁊c. Minor per syllogismũ adhoc probatur, q̃ in naturalibus inferiora reguntur per superiora, ⁊ multitudo per vnũ. Deniqȝ totũ vniuersum ad modũ exercitus ordinatur sub vno principe q̃ est deus, vt dr̃. xij. Metaphi. ergo ⁊c. Itẽ Philosophus dicit primo Politi. qđ in omni ptãte ordinata nãle est ⁊ expediens qđ vnus principetur ⁊ cetera sint subiecta, ergo in pluralitate hoium debitum est ⁊ expediens q̃ vnus principetur ⁊ ceteri sint subiecti. In hoc aũt consistit ordo ⁊ ratio ptãtis ⁊ dominij, ergo ptãs ⁊ dominiũ ad regẽdũ populũ est hominibus ꝑm debitũ rationis ⁊ diuine ordinationis, ad hoc facit. ff. de orig. iur. l. ij. §. nouissime. Nõ est ergo intelligendũ qđ auctoritas iurisdictionis seu regiminis secularis sit a deo hoc modo quasi deus a principio quo creauit genus humanũ cõmiserit alicui hominum regimen alioꝝ, aut q̃ dederit speciale preceptũ seu fecerit specialẽ ordinationẽ quis preesset alijs. Sed solũ auctoritas iurisdictionis seu regiminis sic est a deo, q̃ ꝑm rectã rationẽ quam deus indidit homini, debitũ ⁊ conueniens tẽporalez auctoritatem regiminis esse inter hoies ⁊ qđ ipsi inter se de hoc
2 ꝯueniãt. † Quãuis. n. a principio quo deus hominez creauit dederit ei vt preesset piscibus maris ⁊ volatilibus celi ⁊ bestijs terre, vt dr̃ Genesis. j. Tñ nulli hominũ cõmisit specialiter dñium super alios homines, nec de hoc fecit speciale preceptũ nec specialẽ ordinationẽ. Sic igitur ⁊ non aliter auctoritas iurisdictionis secularis inter hoies est a deo nisi in aliquibus đ q̃bus deus specialiter ordinauit ⁊ mandauit q̃ preessent terre ⁊ genti vt. j. dicetur. Sed priuilegia paucoꝝ nõ faciunt legẽ cõem, super q̃bus vide qđ not. Inno. extra de fo. compe. c. lȝ ex suscepto. Dico tñ qđ assecutio ptãtis, seu dñij ⁊ vsus nõ semper est a deo, vcȝ quando modus perueniendi ad ptãtem seu dominiũ vel modus ptãtis iam adepte, vel dominij, est malus vel illicitus, de quibus intelligitur illud qđ dr̃ Osee. viij. Ipsi regnauerunt ⁊ nõ ex me. pri
3 cipes extiterunt ⁊ nõ cognoui. † Modus aũt debitus perueniẽdi ad ptãtem seu auctoritatem regendi populũ, est duplex, vcȝ p hereditariã successionẽ ⁊ per electionẽ. Sed modus perueniendi p hereditariã successionẽ nõ põt esse primus, qui. n. succedet alij nõ est primus, q̃ ille alius precedit, igitur primus modus pueniendi debite ad auctoritatẽ regiminis est per electionem dei vel hominũ. Et ille qui est per specialẽ electionẽ dei rarus fuit ⁊ quasi priuilegiatus. Ille aũt qui est per electionẽ ⁊ ꝯsensum populi est cõis. Omnis aũt alius modus perueniendi ad auctoritatẽ regiminis puta per violentiã potentie vel astutiã fraudulentie est illicitus. Et si aduertimus processum sacre scripture inueniemus clare qđ ptãs iurisdictiõis tpalis, seu secularis q̃ztũ ad quatuor imperia. vcȝ Assyriorũ, ⁊ Chaldeoꝝ, quãtum ad primum. Medorum, ⁊ Persarum, q̃ztum ad ꝑm. Grecoꝝ, q̃ztum ad tertiũ. Romanorũ, q̃ztuȝ ad quartũ, nõ fuerunt a principio legitime
4 introducta. † sed per violẽtiã vsurpata. De imperio. n. Assyriorum, ⁊ Chaldeoꝝ pȝ. illud. n. incepit a Nembroth, de quo dicit Genesis. x. c. q̃ ipse cepit esse potens in terra ⁊ erat robustus venator corã dño, id est oppressor hoiuȝ, sicut ibidẽ exponit p Magistrũ historiaꝝ ⁊ aliquos expositores. Un̄ p violẽtiã ⁊ oppressionẽ alioꝝ ipse acquisiuit sibi regimẽ ⁊ imperiũ, ⁊ fuit principiũ regni eius Babylon, ⁊ Arach, ⁊ Calãne in terra Sẽnaar, de q̃ egressus est Assur qui edificauit Niniuen, vt in eo. c. dicitur.

De imperio autem Medorũ, ⁊ Persarũ q̃ fuerit per violentiaȝ introductũ patet Danielis. v. vbi legitur qđ interfecto Balthasar, rege Babylonis per Cyrũ ⁊ Dariũ trãslatũ fuit imperium ⁊ regimẽ in Medos, ⁊ Persas. Nec ob. quod de Cyro probatũ fuerat per Esaiã. xlv. c. vbi dicitur sic. Christo meo Cyro cuius apprehendi dextrã, vt subijciã ante faciẽ eius gentes ⁊ dorsa regũ vertã. ac p hoc vr̃ quod ipse volũtate ⁊ auctoritate dei ⁊ sic

legitime successit in regnum ⁊ imperium, cuius oppositum dictū
fuit, scꝫ ꝙ hoc imperium vsurpatum fuit per violentiam, ⁊ nō le
gitime introductum. Et dōm est ad hoc dupliciter. Uno modo
ꝙ Cyrus non successit primus in iperiū sed Darius, de quo au-
ctoritas Esaie loquit̄. Et sic prima itroductio illius imperij fuit
per solam violentiam vsurpata. Solu. qꝛ ſm beatum Augusti-
5 num † Deus cum sit summe bonus non sineret mala fieri nisi ex
malis sciret elicere bona. Et qꝛ Deus ꝓuidit ꝙ Cyrus adepto
imperio ꝑmitteret filios Israel exire de captiuitate, ⁊ redire in
Hierusalem ad cultum Dei ꝙ fuit valde bonum, ⁊ cessit ad ma
gnam gloriam Dei. Et ideo permisit ꝙ veniret ad imperium, lꝫ
per violentiam ⁊ vsurpationem, qꝛ ad hoc secuta sunt duo bona,
scꝫ interfectio regis Balthasar qui vasa dñi exposuit ad biben-
dum ꝯcubinis suis, vt legit̄ Daniel. v. c. ⁊ liberatio populi Dei
de captiuitate Baylonica. Auctoritas ergo Esaie. xlv. c. supe-
rius allega. qua dr̄ Christo meo Cyro ⁊c. non est sic intelligen-
da, qd̄ ipse auctoritate Dei obtinuit imperium, sed per eam dat̄
intelligi impotentia resistendi in Balthasar, ⁊ regibus sibi ad-
herētibus ⁊ ordinatio Dei de liberatione populi, quod satis in-
nuit tex. illius. c. vbi dr̄. Accinxi ⁊ nō cognouisti me, vt sciāt ⁊c.
quasi dicat, accinxi te fortitudine ad bellum ꝯ regeꝫ Babylonis
⁊ auxiliatores eius, sed tu non cognouisti me, qꝛ in bellando non
habuisti oculum ad Deum, ego tñ totū ordinaui ad liberationeꝫ
populi mei. Et sic illa auctoritas non arguit qd̄ Cyrus fuerit le-
6 gitime adeptus imperium. ¶ † Post imperium Medoꝝ, et
Persaꝝ successit imperium Grecoꝝ non per viam legitimam
electionis, vel hereditate successionis, sed per meram violentiaꝫ
potentie ⁊ armoꝝ, sicut clare pꝫ in principio primi lib. Macha-
beoꝝ. vbi dr̄ ꝙ Alexander rex Grecoꝝ percussit Darium regē
Persarum, ⁊ Medoꝝ tm, ⁊ constituit prelia multa, ⁊ interfecit
reges terre, ⁊ sic obtinuit imperium.
¶ De imperio autem Romanoꝝ clare pꝫ ex Chronicis, ⁊ di-
uersis histoꝛijs ꝙ simili modo insurrexerit per potentiam, ⁊ secu
larem prudentiam. Ex qbus pꝫ ꝙ ptās secularis q̄ꝫtum ad qua
tuor imperia sibi inuicem succedentia non fuit a principio legiti-
me introducta, sed per violentiam vsurpata. In signū huius hec
quatuor impia seu regna ondsa sunt Danieli in visione sub simili
tudine non hoīum, sed bestiaꝝ, qꝛ non insurrexerunt per viam ra
tionis sed impetu sensualitatis q̄ꝫtū ad primā sui originē. Si aūt
ꝓcessu tꝑis hec regna reducta sunt ad statum legitimum, opꝫ ꝙ
hoc fuerit accedente ꝯsensu populi expresso vel interpretatiuo.
7 ¶ † De regno aūt Israel legimus ꝙ habuit legitimuꝫ initium.
Saul. n. ꝑmus Rex forte fuit electus auctoritate dñi, vt ex ꝯsen
su populi, eo aūt reprobato ꝓp inobedientiā electus fuit Dauid
a Deo, ⁊ vnctus per Samuelem, vt legit̄. j. Regū. xvj. c. ⁊ filij
eius successerunt ei in regnum ex ordinatione Dei. ¶ Ad rō-
nes rñdendum est, ⁊ iam pꝫ de facili rñsio ad primam rōnem, qꝛ
q̄ꝫuis acq̄sitione ptātis ⁊ iurisdictionis, ⁊ in eius vsu, vel abusu
possit esse deordinatio, tñ in ipso ordine supioritatis, ⁊ subiectio-
nis in quo ꝯsistit dñium, ⁊ auctoritas iurisdictionis non pōt esse
inordinatio sicut ordo non pōt esse inordinatus, qꝛ iam non esset
ordo. ¶ Ad scdām rñsum est in corpore solutionis. Ratio autē
in oppositum solum ꝓbat ꝙ ptās iurisdictionis est inter hoīes a
Deo inq̄ꝫtum Deus indidit hībus rōnem per quam debituꝫ est
in hoībus esse talem ptātem per bonum regimen eoꝝ. ¶ Cano
niste aliter rñdent ad hanc rōnem, ⁊ sic, cum dr̄ ꝙ non est ptās,
nisi a Deo, intelligas iubente vel sinente. xxvj. q. v. nec mirum.
Sic respondetur in. d. c. audacter.

SVMMARIVM

1 Ptās ⁊ iurisdictio alia ꝑter secularē aut laicā, an sit necessaria.
2 Potestas iurisdictionis ad quid ordinata.
3 Iurisdictionem secularem habenti que inesse debeant.
4 Potestas spiritualis a quo ⁊ quando constituta.
5 Potestas principatus secularis subest aliquo modo iurisdictio
ni spirituali.

¶ Secunda Questio.

1 SEcundo queritur vtruꝫ
† preter ptātem laicam vel secularem sit vel esse de
beat alia potestas iurisdictiōis necessaria vel expe
diens ad bonum regimen populi. Et arguitur ꝙ non, qꝛ plurali
tas principatuum non est bona, vt dicitur. xij. Meta. in fi. sed
pluralitas potestatum ⁊ iurisdictionum disparitarum quarum
vna non continetur sub alia arguit pluralitatē principatuuꝫ quo
ruꝫ vnus non est sub alio, ergo talis pluralitas non est expediēs
neqꝫ bona, id̄ preter ptātem secularē de qua in prece. q. dictū est,
non opꝫ aliam ponere que non sit ei subiecta vel econuerso. Iteꝫ
sufficit populo ꝙ viuat virtuose, sed ad hoc sufficit potestas secu
laris que per penas, ⁊ premia, ⁊ per leges intendit hoīes facere
bonos ⁊ virtuosos, ⁊ operatores bonoꝝ, vt scribit̄. ij. Ethic. ⁊. ff.
de insti. ⁊ iu. l. j. §. j. In ꝯrium est ꝙ Xp̄s dedit Petro, ⁊ aposto
lis ptātem excōicandi. Matthei. xviij. dicens. Qui ecclesiam
non audierit sit tibi tāq̄ꝫ Ethnicus, ⁊ publicanus. ij. q. j. c. si pec
cauerit. cum ibi not. Et subdit. Amen dico vobis, quecūqꝫ liga
ueritis sup terram erunt ligata, ⁊ in celis, ⁊ quecunqꝫ solueritis
sup terram erunt soluta ⁊ in celis. xxiiij. q. vij. c. qd̄cunqꝫ. xxij.
q. iij. c. si heres. l. dist. c. vt ꝯstituerent̄. xx. di. ꝓpe fi. de maio. ⁊
obe. c. solite. ad fi. Hec aūt ptās data apl'is ad bonū regimē po
2 puli est alia a potestate seculari, ergo ⁊c. Responsio, † videndū
est primo ad quid ordinatur potestas iurisdictionis, ⁊ ex hoc se-
cundo apparebit propositum.
¶ Quantum ad primum sciendum est ꝙ ptās iurisdictionis ad
hoc ordinat̄ vt hoīes arceant̄ a malis, ⁊ inducātur ad bonum. j.
Petri. ij. dr̄ de ptāte iurisdictiōis, qd̄ est ad vindictā maleficio
rū, laudē vero bonoꝝ. iiij. dist. c. facte sunt leges. ⁊ ad Ro. xiiij.
Uis timere ptātem, bonū fac ⁊ habebis laudē ex ea, nam princi
pes non sunt timori boni operis sed mali. Ex hoc ad ꝓpositū di
cendū est ꝙ si bona ad que faciēda hoīes debēt induci ⁊ mala a
qbus hoīes debēt arceri pertinēt solū ad pñtem vitam ciuilem,
⁊ politicā, tūc sufficeret ad regimē populi ptās iurisdictionis se
cularis, nec aliqua alia esset necessaria, cuius rō est, qꝛ per virtu
tes morales ⁊ acq̄sitas, ⁊ maxime per prudentiam ⁊ iustitiā que
debēt eē in rectore pōt sufficiēter regi ⁊ dirigi vita pñs moralis
3 ⁊ politica, sic precise accepta, † sed hec pñt ⁊ debēt inesse princi-
pi seculari hñti ptātem regendi populum q̄ꝫtum ad pñtem vitaꝫ
ciuilem politicam, ergo preter ptātem secularem nulla alia pote
stas est necessaria ad regendum populum in vita ciuili ⁊ politi-
ca sic precise accepta. Sed qꝛ vita fidelium ⁊ christianorum non
tendit solum ad bona ⁊ mala presentis vite, imo principaliter tē-
dit ad bona future vite, ⁊ ad ea acquirenda ordinat omnia bona
vite pñtis, ſm illud Matthei. vj. Primuꝫ querite regnū Dei,
⁊ iustitiam eius. Summe ēt horret inter oēs penas illam quam
post mortem corporis, anima ⁊ corpus finaliter timēt ꝑpetuo in
gehennam. Unde Matthei. j. dr̄. Nolite timere eos qui occi-
dunt corpus, animā autem non pñt occidere, timete eum qui pōt
animam ⁊ corpus mittere in gehennam. Et idem hr̄ Luc. xij. et
xj. q. iij. c. nolite. xxiij. q. vj. in prin. xxxj. q. ij. c. lotharius. de pe
ni. dist. ij. c. dudum sanctam. versi. sic est regnum Dei. Ideo in-
ter fideles ⁊ christianos ne exorbitent a fine quem intendunt, ⁊
si errauerint in via reducantur ad eaꝫ necessaria est ptās ad quā
pertineat eos ad finem predictum dirigere, ⁊ deuiantes corrige
⁊ ad rectam viam reducere, non solum exhortationibus sed pe-
nis congruentibus. Et qꝛ ad hoc non sufficit ptās secularis, que
de se nihil nouit de donis ⁊ premijs vite future, nec de meritis,
seu demeritis, que ad eam perducunt, seu abducunt, ideo preter
eam inter christianos necessaria est alia ptās spūalis quā Chri-
stus verus Deus, ⁊ verus homo dedit beato Petro, qñ ei com
misit regimen vniuersalis ecclesie. Joan. vltimo. c. Et prius pro
miserat dicens. Et tibi dabo claues regni celorum, ⁊ quodcunqꝫ
4 ligaueris super terram erit ligatum ⁊ celis. Matthei. xvj. † Et
differt hec ptās q̄ꝫtum ad suam primam originem a ptāte secula
ri, qꝛ origo huius ptātis fuit a Deo imediate, vcꝫ a Christo tra-
dente eam certe persone, scꝫ Petro pro se ⁊ suis successoribus,
a quibus deriuatur in alio. Ptās aūt secularis non fuit a prin-
cipio sic instituta sed modo quo dictum est in prima qōne in cor
pore solutionis, q̄ꝫuis in quibusdam regnis, ⁊ maxime in regno
Judee fuit aliqd simile, vt dictū fuit in fine eiusdem qōnis. Un
de sequit̄ ꝙ ptās spūalis ⁊ ecclesiastice non solū est in ltima, sed
ēt q̄ꝫtū ad suā primā acq̄sitionē, ꝙ nō pōt dici de prima acq̄sitio
ne ptātis secularis, saltem q̄ꝫtum ad imperium.
¶ Ad primum argm̄ dōm est ꝙ pluralitas principatuum quo
rum vnus non subest alteri, non est bona, sed non est sic in ꝓposi
5 to, qꝛ inter omnes christianos potestas principatus † secularis
subest aliquo modo potestati iurisdictionis spiritualis, ⁊ eccle-
siastice, vt patebit in sequentibus, igitur. ¶ Ad secundum dicē
dum est ꝙ non debet sufficere populo fideli, qualis est populus
christianus, quod viuat virtuose q̄ꝫtuꝫ ad virtutes morales, ⁊ po
liticas. de quibus loquuntur morales Philosophi, sed oportet
quod

quod viuat ſm virtutes theologicas que dirigunt actus fideliũ ⁊ chriſtianorum ad vitam beatam, de qua vita ⁊ virtutibus theologicis ad eam dirigentibus nihil nouit ratio naturalis nec poteſtas ſecularis ſuper ea fundata.

SVMMARIVM

1 Iuriſdictio ſpiritualis cũ temporali an poſſit concurrere in vna perſona.
2 Tributum Ceſari Chriſtus vt ceteri ſoluit.
3 Poteſtas ſpiritualis non cadit in principem ſecularem.
4 Petrus damnauit ſententialiter pro crimine furti Ananiam ⁊ Saphyram pena capitali.
5 Salomon cur a domino ſapientiam petijt.
6 Infideles ſunt extra eccleſiam.
7 Moyſes conſtituit ſeptuaginta viros qui iudicarent populum.
8 Prelati nonnunq̃ vtranq; poteſtatem habent.
Clerici poſſunt habere feuda a principibus.
9 Iuriſdictio tripliciter poteſt ad ſe pertinentia habere.
10 Papa an poſſit eximere a iuriſdictione ſpũali quos placuerit.
11 Temporalia ad ſpiritualia ordinata.
12 Paulus fornicatorem notorium excommunicauit.
13 Laicus quilibet chriſtianus vtriq; ſubditur poteſtati.
14 Eccleſie ex ſpeciali priuilegio quid competat.
Priuilegium proprie quid ſit.
15 Priuilegia eccleſie Gallicane a quibus conceſſa.
Iuramentum quale preſtet rex Francie in coronatione.
16 Principes temporales conantur auferre eccleſie iuriſdictionẽ.
17 Priuilegium eccleſie Gallicane circa vſum ſue iuriſdictionis.
18 Virtutes omnes morales vnus ⁊ idem homo habere poteſt.
19 Auctoritas illa, reddite q̃ ſunt Ceſaris ⁊c. qualiter intelligẽda.
20 Iuriſdictio ſpũalis ⁊ temporalis ad quem finem ſe extendant.
21 Ordinatio beati Ludouici contra excõicatos ſubannatos.
22 Chriſtus in hoc mundo circa duo principaliter vacauit.
23 Chriſtus quando iuriſdictione temporali vſus fuit.
24 Iuriſdictio vtraq; apud eccleſiam remanſit.
25 Iuriſdictio temporalis nihil nouit de ſpiritualibus.

Tertia queſtio.

Ertio queritur vtrum

1 ꝉhe due poteſtates ſeu iuriſdictiones poſſint concurrere in vna perſona, puta q̃ vna ⁊ eadẽ pſona habeat vtranq; poteſtatẽ ſeu iuriſdictionẽ. Et vr̃ q̃ nõ, q2 due ſpecies eiuſdẽ generis proximi nõ ſe cõpatiuntur in eodem ſubiecto, ſicut homo ⁊ aſinus, albedo ⁊ nigredo, ſed he due ptãtes ⁊ iuriſdictiones ſunt due ſpecies eiuſdẽ generis proximi, ergo non cõpatiunt̃ ſe in eadẽ perſona. ad hoc facit. ff. pro ſuo. l. ſi in alia. circa principium. ibi cum dicit, neq; enim idẽ ⁊ ꝓ ſuo ⁊ clam poſſidere poteſt, ⁊ q̃ ibi notatur. ad idem facit quod legitur. xxij. q. ij. c. cum humilitatis. xxxij. q. ij. c. cũ renunciauit. Itẽ Matthei. xxij. dicit Chriſtus. Reddite que ſunt Ceſaris Ceſari, ⁊ que ſunt dei deo. xxiij. q. viij. c. ſed in morte. ⁊ c. conuenior. extra de cleri. coniuga. c. ex parte. In quo vr̃ innuere diuiſionẽ predictarũ iuriſdictionũ, ſpiritualis vz ⁊ tpalis, ⁊ perſonarũ in quas cadunt, q2 tpalis cadit in Ceſarẽ, ſpũalis vero in prelatos qui ſunt vices dei in terris. Igitur predicte due iuriſdictiones nõ debent eſſe in eadẽ perſona. Itẽ Chriſtus qui ſpiritualẽ poteſtatẽ dedit eccleſie in Petro ⁊ in ſucceſſoribus eius abiecit a ſe omnẽ poteſtatẽ ſecularẽ. Unde cuidã dicẽti ſibi. Magiſter, dic fratri meo vt diuidat mecum hereditatẽ. Rñdit. O homo, quis conſtituit me iudicem ⁊ diuiſorẽ inter vos: Luce. xij. c. Et cum populus vellet eum facere regem fugit. Io. vj. c. Itẽ corã Pilato dixit. Regnũ meũ nõ eſt de hoc mũdo. Ioan. xviij.
2 xxiij. q. iij. §. j. ꝉItẽ ipſe ſoluit tributũ, vt legitur Matthei. xxij. xj. q. j. c. magnũ. q̃ nõ feciſſet ſi fuiſſet dñs tpalis. Nõ vr̃ autẽ probabile q̃ ipſe dederit maiorẽ ptãtem Petro ⁊ eccleſie q̃ in ſeipſo voluit habere, ergo Chriſtus nullam ptãtẽ temporalẽ dedit eccleſie.
3 ꝉConſtat autem q̃ ſpũalis ptãs nõ cadit in principem ſecularẽ, ergo iſte due ptãtes ſeu iuriſdictiones non ſunt in eadẽ perſona iuſte. Itẽ prima Petri, ⁊. d. c. magnũ. dr̃. Subiecti eſtote omni humane creature pp deum, ſiue regi tanq̃ precellenti, ſiue ducibus tãq̃ ab eo miſſis. Ex qua auctoritate vr̃ quod tota tpalis ptãs pertineat ad ſolos reges ⁊ principes ſeculares. Item iſtud idẽ cauetur lege imperatoꝝ qua dr̃ ſic. Magna. n. dona a deo collata ſunt, ſacerdotium ⁊ imperiũ, ſacerdotiũ vt diuinis, imperiũ vt humanis preeſſet. In corpore auct. quo. opor. epiſ. ad or. perdu. in principio colla. j. Ad idẽ legitur in Canone auctoritas, ſacra ſcriptura pontificũ ⁊ regalis ptãs huius mũdi gubernacula regunt. diſt. xcvj. c. duo ſunt quippe. Igit̃ a principio ptãs eccleſie ſe extẽdit ſolum ad diuina ⁊ ſpiritualia. Poteſtas vero ſecularis ad tẽporalia. Et iſti ſunt termini antiqui q nõ dñt tranſgredi, ẜ3 illud Prouerbioꝝ. xxij. ⁊. ix. q. ij. c. j. cũ ſequentibus. Nec tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres. Itẽ officia debent eſſe impermixta, alioquin ſequeretur confuſio. Sed aliud eſt officium ſpiritualis iuriſdictionis, ⁊ aliud eſt officiũ iuriſdictionis tpalis, ergo he due nõ debent miſceri in eadẽ perſona, ad hoc facit extra de preben. c. cum ſingula. lxxxix. diſt. c. ſingula. xvj. q. ij. c. preſbyteros. In zriũ arguitur ſic, q2 in primitiua eccleſia ⁊ quaſi in initio ipſius naſcentis eccleſie.
4 ꝉPetrus dãnauit ſententialiter ꝓ crimine furti, q̃ eſt crimen ciuile Ananiam ⁊ Saphyram pena mortis tpalis, q̃ eſt pena ciuilis. Et ſic vr̃ q ptãs data Petro ⁊ eccleſie extẽdat ſe ad delicta ciuilia ⁊ ad penas ciuiles, ⁊ nõ ſolũ ad ſpũalia. Rñſio. Iſta q̃ nõ eſt dubia q̃tũ ad iſtud q̃ prima facie querit̃, vz vtrũ ptãs ſecularis ⁊ eccleſiaſtica poſſint ſimul eidẽ pſone ↄuenire, vel cõpetere, q2 certũ eſt quod ſic vt manifeſte declarabitur. Sed aliqua argumenta ſtatim facta arguendo ad queſtionẽ implicant vnũ q̃ eſt apud aliquos dubiũ. Utrũ vz poteſtas iuriſdictionis eccleſiaſtice ſe extendat aliquo modo ad ea que ſub ſunt iuriſdictioni ſeculari ſicut ſunt actiones perſonales laicoꝝ ⁊ mixte. Quantũ ad primũ quo queritur principaliter dõm eſt q̃ vtraq; ptãs ſecularis ⁊ eccleſiaſtica poſſunt eidẽ perſone cõpetere, ſed ptãs ſeu auctoritas iuriſdictionis ſpiritualis ⁊ temporalis ſunt hmõi, q2 nullam oppoſitionẽ, vel repugnãtiã habẽt, ergo poſſunt eidẽ pſone cõpetere. Maior de ſe patet, ſed minor ꝓbatur q2 ad hoies qui per prudẽtiã ⁊ ſciẽtiã ſciunt humana facta bona vel mala recte diſcernere ⁊ per iuſtitiã debite ordinare premiando bona ⁊ puniendo mala pertinet de alijs iudicare, ⁊ hoc eſt verũ tam ſm Philoſophiã moralẽ, que dicit q prudẽtia ⁊ iuſtitia ſunt proprie virtutes principis q̃ ſm ſacram ſcripturã, que de ſapientia iudicandi dicit ſapientie. vj. c. diligite viam iuſtitie oẽs qui preeſtis populis.
5 ꝉEt Salomon vt digne poſſet iudicare populũ, petijt a domino ſapientiam. vt dr̃. iij. Regum. iij. c. De iuſtitia vero dr̃ ſapientie primo. Diligite ſapientiam qui iudicatis terrã. Sapiẽtia aũt ſeu prudẽtia tam de diuinis q̃ d humanis cognoſcendis ⁊ de eis ordinãdis nõ habent inter ſe oppoſitionẽ, q2 virtus nõ opponitur virtuti ſm morales philoſophos ⁊ ſm veritatem, imo quelibet virtus quodãmodo innatur ꝑ aliã, ⁊ pp hoc habent inter ſe quandã cõnexionẽ ſaltẽ adminiculatiuã, ergo auctoritas ſeu ptãs ſpũalis ⁊ ſecularis iudicandi tam de ſpũalibus q̃ de tpalibus nõ habent inter ſe aliquã oppoſitionẽ, ſeu repugnãtiã quin poſſint rationabiliter eidẽ perſone ↄuenire, imo vna innatur ⁊ fulcitur per aliã. Ad hoc facit quod legitur in Pſalmo, Quã dilecta, ambulabũt de virtute in virtutẽ. de penitẽtia diſt. ij. c. dum ſanctam. verſi. ſed quidã. ⁊ vr̃ q̃ no. xxxij. q. v. c. ita ne aliqua. Secũdo p3 de auctoritatibus ſacre ſcripture accipiendo exempla in ea ſcripta que tradita ſunt nobis vt auctoritas ſimilia faciendi. Quecunq; .n. ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt, ſic dr̃ Apoſtolus ad Romanos. xv. c. Et iõ
6 omittẽdo paganos, ⁊ infideles, q ſunt foris ꝉ ⁊ extra eccleſiã, d quibus nihil pertinet ad nos iudicare, ſicut dicit Apoſtolus prime ad Corin. v. c. Loquamur de iuriſdictione que eſt ⁊ dz eſſe inter fideles ⁊ chriſtianos, ⁊ fuit in populo dei ex eo tpe quo dñs precepit Moyſi vt educeret populũ de terra egypti, ⁊ inueniemus quod ꝓ toto tpe quo Moyſes vixit ⁊ eduxit filios Iſrael de terra Egypti vſq; ad Iordanẽ quadraginta annis ipſe prefuit in iuriſdictione tam ſpirituali q̃ tpali, ita q̃ in eadẽ perſona Moyſi concurrit vtraq; auctoritas. Quod .n. habuerit ptãtẽ ſpũalem p3 ex pluribus locis legis veteris, in quibus legitur quod ipſe ſacrificia obtulit dño ⁊ Aaron ac filios eius conſecrauit in ſacerdotes. Quod aũt fuerit dux ⁊ princeps populi hñs plenitudinẽ iuriſdictionis totius in populũ dei q̃tũ ad tpalia p3 in veteri lege in Exodo, Leuitico, Numeris, ⁊ Deuteronomio, in quibus nullus legitur iudicaſſe populũ in tpalibus niſi Moyſes vel ſub
7 ſtituti per eũ, ꝉ vz ſeptuaginta viri, de qbus legitur Nume. xj. c. ⁊ alij de qbus legitur Exodi. xviij. c. Et ſic p3 q̃ officiũ ſacerdotis nõ excluſit Moyſen ab officio iudicis in tpalibus, ſed potius reddidit eũ magis idoneũ tanq̃ magis familiarẽ dei, cuius eſt omne iudiciũ. Itẽ Samuel Propheta ſimul fuit ſacerdos ⁊ princeps populi in tpalibus, ſicut apparet in primo lib. Regũ.

Et q̃n populus petiuit regē displicuit dño ₇ dixit. Nō te abiece runt sed me, ne regnem super eos. Nouissime vero tpe Macha beoꝝ reductū est regnū ad sacerdotes, ₇ ijdē fuerunt pontifices, reges, seu duces, populi habentes regimen tam in temporalibus q̃ in spiritualibus, sicut legitur primo ₇ scđo Machabeoꝝ, Re ductū ē regnū ad sacerdotes, Juda, Machabeo. Jonata, ₇ Si mon. ₇ Joan. filio Simonis, qui in omnibus tā spiritualibus q̃ tpalibus preferunt populo Dei. ex q̃bus apparet qđ q̃ qđ pre fati qui hūt iurisdictionē tpalē, nec de tpalibus iudicare multū dissonat a scriptura veteris testamenti. Scriptū est. n. Dentero nomij. xvij. c. extra q̃ filij sint legiti. c. p venerabilē. Sit difficile ₇ ambiguū apud te iudiciū inter sanguinem ₇ sanguinem, causam ₇ causam, leprā ₇ leprā. Surge ₇ ascende ad locū quem elegerit dominus Deus tuus, ₇ venies ad sacerdotes Leuitici generis, ₇ ad iudicē qui fuerit illo tempore, queresq̃ ab eis, qui iudicabūt tibi iudicij veritatē, sequerisq̃ eorum sententiā. Et subditur, qui autem superbierit nolens sacerdotis imperio obedire ₇ decreto iudicis, morietur homo ille. Ecce q̃ manifeste dicit q̃ ad sacer dotem pertinebat iudicare nō solū inter leprā ₇ leprā q̃tum ad cerimonialia ₇ irregularitatē legis, sed inter sanguinem ₇ sangui nem q̃tum ad cerimonialia, ₇ inter cām ₇ cām, q̃tū ad ciuilia.

¶ Veniamus autē ad nouum testm̄, ₇ ad legem euangelicā ₇ in ueniemus idem. Constat enim quod a tempore Constantini plu res prelati papa vel alij habuerunt nō solum potestatem iurisdi ctionis spiritualis sed et tēporalis. De papa patet hoc. xcvj. di stinc. c. Constantinus. † De ceteris prelatis in regno Francie ₇
8 Theutonie ₇ in pluribus alijs mūdi partibus constitutis noto rium est qđ ipsi a principio fundationis suarū ecclesiarum vel a tanto tempore de cuius contrario nō extat memoria, cū potesta te spirituali ₇ ecclesiastica obtinuerunt ₇ adhuc legitime obtinēt ducatus, comitatus, ₇ baronias, cū iurisdictione tpali. Unde di cit Bald. in. c. nimis. de iureiur. qđ clerici possunt habere feu da a principibus, ₇ propterea facere eis homagiū. Quis autem auderet dicere quod assumptus in epm̄ teneretur proprio patri monio resignare seu renunciare. Credo qđ nullus sane mentis. Et tñ aliqui nobiles habentes ex patrimonio potestatē iurisdi ctionis temporalis assumuntur pluries ad episcopatus, ₇ tunc si mul habent vtranq̃ potestatē, spiritualē vel tēporalē. Sic igi tur p₃ p₃ qđ ptās spiritualis ₇ temporalis iurisdictionis possunt eidē persone cōpetere, nec in hoc questio est dubia. Illud autem qđ aliqua argumenta implicant, vtrū sola potestas iurisdi ctionis ecclesiastice seu spiritualis possit se extendere ad aliqua que vr̄r pertinere ad iurisdictionem temporalē sicut sunt actiones p sonales laicorum ₇ mixte, est magis dubium. † Circa quod est in
9 telligendum quod aliqua possunt pertinere ad aliquam potesta tem seu iurisdictionē tripliciter. Primo ex se. secūdo ex vsu. ter tio ex priuilegio seu consuetudine. Uideamus ergo primo quid competit ecclesie ex se q̃tum ad iurisdictionē spiritualē, ₇ primo q̃tum ad personas, secundo q̃tum ad negocia seu causas. Quā tum ad personas dōm est qđ omnes Christiani cuiuscunq̃ gra dus, vel status seu conditionis existant, subsunt iurisdictioni ec clesiastice. Cuius rō est. Nā scriptū est Ro. xiij. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim ptās nisi a Deo. Inter christianos. n. duplex est potestas, tēporalis. s. ₇ spi ritualis siue secularis ecclesiastica. ₇ vtraq̃ est a Deo secundum modum in precedentibus expositū, ₇ iō vtriq̃ ptāti subsunt chri stiani, sed differenter, q̃ ptāti tpali, vel seculari subsunt christia ni, q̃ inter christianos pōt esse ₇ est ₇ fuit illa ptās legitima, sed solū vt ciues. Ptāti aūt spirituali ₇ ecclesiastice subsunt vt chri stiani ₇ fideles, q̃ ptās illa fundata est super fidē per Christū no bis traditā. Igitur oēs christiani ₇ fideles viri ₇ mulieres cleri ci ₇ laici reges ₇ principes subsunt iurisdictioni spirituali ₇ eccle siastice. Et cū predictā iurisdictionē habeat papa sine limitatio ne loci ₇ personarū, iō oēs christiani vbicūq̃ sint debent ei obe dire. Ceteris vō prelatis, epis, ₇ archiepiscopis, ₇ patriarchis in territorijs, seu diocesibus sibi cōmissis tenent̄ obedire omnes christiani manentes in eis. Et ideo Clemens papa dicit, ₇ habe tur extra de maio ₇ obe. c. oēs. qđ oēs christiani principes terre ₇ ceteri homines epis obedire dn̄t, vt beat. Petrꝰ precipiebat.
10 † Ab hac tñ obedientia seu subiectione, Papa qui est supremus in ecclesia poꝫ ꝗ aliquos eximere, ₇ sic p₃ quod omnis christia nus cuiuscunq̃ status, vel cōditionis existat, subiectus est iuris dictioni spirituali seu ecclesiastice. ¶ Utrum autem iurisdictio ecclesiastica seu spiritualis extendat se ad omnes actiones per sonales omnium christianoꝝ nō solū clericorum sed laicoꝝ. Di cendum est qđ de se ₇ iure suo extēditur ad cognoscendū ₇ iudi candū de omnibus peccatis, nō solū de illis que sunt ꝯ articulos fidei ₇ sacramenta, in quibus principaliter fundatur religio chri stiana, sed et de omnibus peccatis mortalibus, qđ p₃ primo rōne irrefragabili. sic. Cuius est considerare finem, eiusdē est iudica re de his que debent ordinari ad finē, q̃ ratio eoꝝ que ordinan tur ad finē sumitur ex fine. Dñs. n. intendens aliquod bonū, finem eligere, ₇ ea que sunt congrua fini, ₇ tollere ea que finem impe diunt. Uerbi gratia medicus cōsiderat sanitatē corpoꝝ, ₇ certe suum est iudicare de his que seruant sanitatē ₇ de his que eā im pediunt vt ab eis abstineatur. Et cōsimiliter est in omnibus. Sꝫ
11 corpus ordinatur ad animā et ſm gentiles Philosophos, † ₇ tē poralia ordinant̄ ad spiritualia, ₇ oēs actiones christianoꝝ dn̄t ordinari ad ꝯsequendam vitam eternā tanq̃ nostrū finē vltimū, ſm fidē catholicā in sacra scriptura traditā, ergo cuius vel quo rū est considerare de salute anime ₇ de spiritualibus sicut est pre latorum curā ₇ regimē aīaꝝ habentium, vt sunt papa ₇ alij epi scopi, ₇ archiepiscopi, eorum est iudicare de actionibus persona libus hominū per quas pn̄t deuiare a salute sua peccando ꝯtra quācunq̃ materiā, siue contra articulos fidei ₇ sacramenta, siue contra bonos mores, peccando in seipsum, vel in proximū, vbo vel facto seu quocunq̃ alio modo, ₇ in hac rōne fundatur. c. no uit. extra de iudi. Scđo p₃ ex auctoritate dñi Matthei. xviij. vbi dicit sic. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te ₇ ipsum solū, si te audierit, lucratus eris fratrē tuū, si te nō audie rit, adhibe tecū vnū vel duos testes, vt in ore duorum vel triū ſtet omne verbū, qđ si nō audierit, dic ecclesie. Si aūt ecclesiā nō au dierit, sit tibi tanq̃ ethnicus ₇ publicanus, id est excōicatus. Et constat quod loquitur de iurisdictione ecclesie quā habent prela ti. Nā ibidē subditur. Amen dico vobis, quecūq̃ ligaueritis su per terram erunt ligata ₇ in celo. Igitur sine vlla dubitatione ad ecclesiam pertinet iure sibi a Deo collato cognoscere, ₇ iudicare
12 de quocunq̃ peccato. † Unde bea. Paul. excōicauit fornicato rem notoriū, vt legitur primo ad Corinthios. v. xxiiij. q. vij. c. au diuimus. circa mediū. Cum igitur peccata ꝯtingant circa actio nes personales hominū ₇ circa contractus, de omnibus his per tinet ad ecclesiā iudicare, maxime si intentetur actio per modum iniurie vel cuiuscunq̃ alterius peccati tam inter laicos q̃ inter clericos, vt inter laicū ₇ clericū quicunq̃ eoꝝ sit actor, vel reus. Nec in predictis potest dici quod reus trahatur extra forū suū, q̃ oēs christiani inquātum christiani sunt pertinent ad forum ec clesie vt. s. dictū est. Et hoc est quod expresse dicitur in canone. xj. q. j. c. quecunq̃, vbi dr̄ sic. Quecunq̃ contentiones inter chri stianos orte fuerint ad ecclesiā deferantur, ₇ ab ecclesiastis viris terminent̄. Et si obedire noluerint quousq̃ obediant a liminibus ecclesie excludant̄. Nec pp hoc eneruatur iurisdictio principum secularium qui de actionibus ₇ contractibus subditoꝝ suoꝝ, vel laicorum habent cognoscere ₇ et iudicare, ₇ que predicta iurisdi ctio eis nō auferꝫ nec impeditur. Si. n. actor voluerit poterit re um trahere ad iudicium seculare ₇ tunc iudex laicus cognoscet. Si aūt vult eum trahere ad iudicium ecclesie potest precipue in
13 tentando actionē iniurie vel peccati, † q̃ quilibet laicus christia nus est vtriq̃ iudicio subiectus siue subditus, vni vt ciuis, alij vt christianus. Et quelibet ptās pōt in eum execere iudiciū suum, si ad illud euocetur. Sed in optione actoris est euocare reum ad hoc vel ad illud iudiciū, ₇ nō ad vtrūq̃. Et sic pōt intelligi illud quod hr̄ in Decretis distin. xxj. c. j. vbi dr̄ qđ Christus cōmisit bea. Petro iura celestis imperij ₇ terreni ₇ qui hoc priuilegium Romane ecclesie detrahit, in heresim labitur ₇ hereticus est di cendus. Uerum q̃uis hoc sit ius ecclesie sibi a Deo collatum, tñ ipsa non semper vsa est isto iure, nec vbiq̃. partim ad vitādū scā dalū, ne putaretur qđ ecclesia magis quereret emolumentū pecu nie q̃ correctionē vitioꝝ, partim pp malitiā aliquoꝝ tyrannoꝝ in quorum terris plures ecclesie sunt fundate, qui pp suam violē tam potentiā non permiserunt ecclesiam vti iure suo. Sed in re gno Francie christianissimo in quo fuerunt reges ecclesie deuo ti a principio quo fuerunt christiani, ecclesia liberius vsa est iure suo, ₇ tanto plus liberius quanto plus appropinquat sedi regni. Sic igitur p₃ primum. s. quātum extendit se iurisdictio spiritua lis ad aliqua que videntur pertinere ad iurisdictionē tēporalē. Quantum ad ſm. s. q̃tum extendit se ex vsu ₇ consuetudine non potest vno verbo dici, q̃ nō oēs ecclesie habuerūt nec habent eos dem vsus ₇ consuetudines. Sed quedam vtuntur pluribus, que dam vero paucioribus. Ueruntamen si vsus ille consistat circa actiones personales ₇ contractus modo quo supradictum est, nō est in hoc acquisitio iuris noui, cū hoc cōpetat ecclesiē iure suo, vt statim dictū est. Sed est executio iuris primi dati a Deo, qđ fuit

fuit forsitan quãq₃ impeditũ ⁊ postea expeditu₃ vel saltẽ nõ impe
ditũ ꝙ̃tũ ad executionẽ, vel executio iuris prioris, qꝛ nihil ꝓhi-
bet aliqd cõpetere ecclesie duplici iure. Si aũt vsus ille sit circa
actiones mere reales, vt dr̃ eẽ in qbusdã ecclesijs paucis tamen.
Sed dõm est qδ ad hoc ꝯsuetudo põt in talibus locũ habere ⁊
dare iurisdictionẽ, sicut expresse dr̃ extra de iudi. c. nouit. vbi dr̃
sic. Nõ. n. intendimus iudicare de feudo cuius ad ipsum. s. regẽ
spectat iudiciũ, nisi forte iuri cõi per speciale priuilegiũ, vel ꝯ̃riã
ꝯsuetudinẽ aliquid sit detractũ. Igr̃ ꝑ ꝯsuetudinẽ põt alicui acq
ri ius cognoscẽdi ⁊ iudicãdi δ feudo alterius. Alioquin frustra
poneret̃ illa exceptio, nisi forte. Et fortiori rõe põt ꝯsuetudo locũ
hr̃e in alijs mere realibus nõ feudalibus. Istas rões proposui
ego Petr. bertrandi coram domino rege Philipo qui nunc ẽ
in illa persecutione quã habuit tunc ecclesia Gallicana, que ta-
men per dei gratiam sopita fuit sine scandalo.
14 ¶ Nunc restat videndũ de tertio, † vc₃ quid cõpetat ecclesie ex
speciali priuilegio seu ꝯcessione. Et notãdũ est priuilegiũ ꝓprie
dictũ eẽ illud ꝙ ꝯtinet specialẽ gratiã ꝯcessa₃ alicui ꝯ̃ vel preter
ius cõe, ⁊ isto mõ ecclesia nõ indiget priuilegio humano ꝙ̃tũ ad
iurisdictionẽ in spiritualibus ⁊ in delictis, ⁊ in quibuscũq₃ actio-
nibus personalibus seu ꝯ̃ctibus in quibus põt notari peccatũ, qꝛ
hanc h₃ a Deo sicut p₃ ex his que dicta sunt in primo artic. hu-
ius qõnis. Et iõ nõ indiget qδ ab alio ꝯcedat̃ ei, sed qꝛ executio
huius iuris pluries ⁊ in pluribus locis impedita fuit. Si aliq δ
uoti reges aut principes ordinauerunt ⁊ statuerũt qδ ecclesia nõ
impediretur in executione huius iuris talis ordinatio põt largo
mõ vocari priuilegiũ, nõ ex eo qδ ꝯferat ius, sed qꝛ tollit impedi
15 mentũ executionis iuris debiti. † Et sic ecclesia Gallicana dicit
se habere plura priuilegia a regibus Frãcie. s. Ludo. ⁊ Phi-
lippo eius filio ⁊ fratre dicti Ludouici, q oẽs ꝑ ordinationes et
statuta sua prohibuerunt ne ecclesia impediatur in executione iu
risdictionis que ei cõpetit de iure vel de consuetudine. Rex etiã
Frãcie in coronatione sua iurat seu ꝓmittit se seruaturũ ecclesijs
sui regni priuilegiũ canonicũ, in quo includitur ꝙ seruet̃ iurisdi-
ctio ecclesie, que cõpetit ei nõ solũ de iure sed de ꝯsuetudine, q2
canones decernũt ꝯsuetudinẽ approbatã hr̃e vim iuris. Et sñia
excõicationis fert̃ ꝯ̃ impedientes iurisdictionẽ q̃ cõpetit ecclesie
de iure vel δ ꝯsuetudine antiqua, extra de immu. ecclés. c. qm̃ vt
intelleximus lib. vj. ¶ De iurisdictione aũt in causis mere rea-
libus ꝙ̃uis ipsa cõpetat qbusdã ecclesijs, paucis tñ ex cõsuetudi
ne vt. s. dictũ est. Tñ qδ cõpetat alicui ecclesie ex priuilegio cu-
iuscũq₃ principis vel dñi tꝑalis ignoro, aut vix ꝯcedo pro moder
16 no tꝑe, † qꝛ cũ ipsi conent̃ auferre ecclesie iurisdictionẽ qua₃ h₃ a
Christo in oibus peccatis, ⁊ ꝑ ꝯñs in omnibus actionibus circa
quas põt intentari actio peccati. Vix est credibile qδ ipsi dent
sua, q conantur auferre aliena. Verũtñ Theodosius ⁊ Carolus
magnus imperatores tꝑoribus suis oia iudicia ecclesie ꝯcesserũt
vt hr̃. xj. q. j. c. quicũq₃. ⁊. c. seq. Et allegat̃ ꝑ Inn. extra de iudi.
c. nouit. ꝙ̃uis postea talia fuerint abrogata. Et vr̃ circa hoc ꝙ le
git̃ ⁊ notat̃ extra de fo. ꝯpe. c. ex trãsmissa. ⁊. c. ex tenore. ⁊ quod
notat̃ in. d. c. l₃. Et sic p₃ qδ iurisdictio spũalis ⁊ tꝑalis pñt rõna
biliter eidem persone competere, ⁊ qδ sola iurisdictio spiritua-
lis extẽdit se ad oẽs christianos ta₃ clericos q̃₃ laicos ꝙ̃tum ad
oẽs actiones ꝑsonales in qbus põt inueniri rõ peccati. Et sic vsa
17 est ecclesia in regno Francie, ⁊ est priuilegiata qδ † nõ impediat̃
vti iurisdõne in his que cõpetunt ei de iure vel consuetudine.
¶ Ad rões in oppositũ rñdendũ est. Ad prima₃ cũ dr̃ ꝙ due
spẽs eiusdẽ gñis proximi nõ cõpatiunt̃ se in eodẽ subiecto, vt hõ,
asinus, albedo, ⁊ nigredo. Dõ₃ est qδ ista rõ deficit in se, ⁊ faciẽ
tes eã ꝯ̃dicunt sibijpsis. Deficit qdã in se, qꝛ maior nõ est ꝟa vni
uersaliter, sed solũ in illis in qbus ex speciali rõne inuenit̃ repu-
gnãtia essendi simul. v. g. In oibus naturis ꝑ se subsistẽtibus ẽ re
pugnãtia essendi in eodẽ subiecto, qꝛ quelibet ex natura sua nata
est constituere proprium subiectum suppositum, vt hõ ⁊ asinus.
Itẽ in oppositis est repugnãtia ex natura oppõnis, ⁊ iõ in quo-
cunq₃ gñe inuenitur oppositio inter aliquas species, oẽs species
illius gñis sunt incõpassibiles sicut p₃ in albedine, ⁊ nigredine, ⁊
de oibus coloribus medijs, qꝛ oẽs hñt oppositionẽ inter saltẽ im
perfectã. His aũt exclusis species gñis proximi pñt eẽ simul in
18 eodẽ, vt p₃ δ virtutibus tã moralibus q̃₃ intellectualibus. † Po
test. n. idẽ hõ simul habere oẽs virtutes morales, tẽperantiã, for
titudinẽ, iustitiã, ⁊ sic de alijs, imo q h₃ vnã perfecte ⁊ cõplete h₃
oẽs, sicut p₃ ex. vj. c. Ethicoꝝ. ⁊ in moralibus. s. alleg. Cũ igitur
ptãs regiminis tã spiritualis q̃₃ tꝑalis innitet̃ vel saltẽ debeat in
niti virtuti. maxime prudẽtie ⁊ iustitie, que dñt eẽ in rectore, p₃
ꝙ iste ptãtes decenter pñt eidẽ inesse. Itẽ q fecerunt istã rõnem

dixerũt qδ epi ⁊ archiepi q hñt ducatus, comitatus, ⁊ baronias
ex fundatione ecclesiaꝝ suaꝝ, vel ex ꝓpria hereditate, seu ex ac-
quisitione, hñ pñt habere iurisdictionẽ tꝑalem, ⁊ ꝯstat ꝙ hñt tꝑa
lẽ, ergo hñt vtrãq₃ simul. Igitur aut nõ sunt due species eiusde₃
generis proximi, cuius oppositum dicunt in minore propositio-
ne, aut due species eiusdem generis possunt simul, esse in eodem
subiecto, cuius oppositum assumunt in maiore propositione, ⁊ sic
quocunq₃ dato semper sibi contradicunt.
¶ Ad 2am rõnem dõm est cum dr̃ qδ in illa auctoritate domi.
Matthei. xxij. Reddite que sunt Cesaris Cesari, ⁊ q̃ sunt Dei
Deo. Innuitur diuisio ꝑdictarũ iurisdictionũ, ⁊ distinctio ꝑso-
19 narũ in quas cadunt. † Dõm est qδ ꝓm veritatẽ tex. euangelij in
tentio Christi nõ fuit in illo loco facere distinctionẽ predictaru₃
iurisdictionũ nec signare ꝑsonas in quas cadunt, sed respondere
tentatiue qõni Iudeoꝝ, qui cũ reputarent se solos esse de popu-
lo Dei, alijs existentibus paganis ⁊ idolatris, non credebant ali
qui eorum qδ tenerentur ad soluendũ censum Cesari pagano im
peratori sed immunes esse a censibus ⁊ tributis, qꝛ vacabant cul
tui Dei veri, ⁊ iõ cũ herodianis qui erant de gente imperatoris
venerunt ad Christũ proponentes ei hãc qõnem. Licet dare tri
butum Cesari an non: vt si diceret nõ, accusarent eũ apud impe-
ratorẽ. Si diceret sic, accusarent eũ apud principes sacerdotum
tanq₃ dicentẽ contra libertatem cultus Dei. Jesus aũt sciens ne
quitiã eorum, ostẽso sibi numismate census insculpto imagine Ce
saris, rñdit. Reddite q̃ sunt Cesaris Cesari, ⁊ q̃ sunt Dei Deo.
. i. Cesari censu₃ sibi debitũ, ⁊ Deo cultũ in oblationibus ⁊ sacri
ficijs ꝓm ritũ legis, loquebatur ergo de redditione debitoꝝ ⁊ nõ
de diuisione iurisdictionum aut ꝑsonarum in quas cadunt. Sed
dato sine veritatis preiudicio qδ loqueretur de diuisione iurisdi
ctionũ, tunc ꝓm eoꝝ expositionẽ per hoc qδ dr̃. Reddite q̃ sunt
Cesaris Cesari, ⁊ que sunt Dei Deo, intelligit̃ iurisdictio prela
toꝝ. Sed ꝯstat ꝙ iurisdictio est suprema ⁊ ad oia se extendit, et
ab ipso ois iurisdictio principum seculariũ dependet. Nõ. n po
testas est nisi a Deo. Ro. xiij. ergo iurisdictio prelatoꝝ, q̃₃ in ter
ris exercent vice Dei, est suprema inter oẽs, ⁊ ad oia se extẽdit,
ad ipsa omnis alia iurisdictio dependet, qδ aduersarij inuite con
cederent. Nec ad presens volumus hoc asserere simpliciter ⁊ ab
solute. S₃ tm̃ asserimus ꝙ cũ iurisdictio spiritualis, quã h₃ eccle
20 sia a Christo respiciat finẽ vltimũ, † vc₃ salutẽ eternã, ꝑꝑ q̃₃ acq
rendã, ⁊ ne eã perdamus Christus predictã ptãtem dedit eccle.
in bea. Pet. ⁊ successoribus eius. Iurisdictio aũt principũ secu-
lariũ se extẽdit solũ ad bona ⁊ mala ꝑ̃sentis vite ciuilis, que om-
nia inter Christianos dñt ordinari ad futurã vitã sicut ad fine₃.
Cõsequens est qδ spiritualis iurisdictio ecclesie se h₃ ad iurisdi
ctionẽ secularẽ, sicut ars que considerat finẽ, se h₃ ad artẽ que cõ
siderat illδ ꝙ ordinat̃ ad finẽ, puta militaris ad equestrẽ, ⁊ eque
stris ad freni ꝯ̃ctiuã, siue rectiuã. Cõstat autẽ quod ars que con
siderat finẽ, imperat arti que considerat illud ꝙ est ad finẽ, sicut
ars militaris que ꝯsiderat victoriã imperat equestri, ⁊ similiter
est in alijs, vt dr̃. j. Ethicoꝝ, ergo ptãs iurisdictionis spiritualis
h₃ iperare ptãti iurisdictionis tꝑalis, ⁊ illi tenetur obedire in ca-
su suo. v. g. Aliquis laicus iuste excõicatus ꝑ ecclesiã cõtemnit
excõicationẽ longo tꝑe, nec vult redire ad gremiũ ecclesie, certe
ecclesia põt precipere dño tꝑali sub cuius dñio excõicatus ma-
net ꝙ cõpellat eũ per captionẽ bonoꝝ ⁊ etiã ꝑsone si necesse fue
rit, vt satisfaciat ⁊ redeat ad obedientiam ecclesie. Et si dñs tem-
21 poralis recusat hoc facere põt ⁊ d₃ excõicari. † Vñ. s. Ludoui-
cus statuit ꝙ si aliquis maneret excõicatus per annũ qδ cõpelle
retur per gentes regias ad faciendũ se absolui, ⁊ hoc in pluribus
partibus regni Francie obseruatur quotidie.
¶ Ad tertiã rõnem de Christo qui abiecit a se, vt dicunt omne₃
iurisdictionẽ tꝑalẽ, dõm est ꝙ qui dicit Christũ nõ habuisse oẽ₃
ptãtẽ secularẽ, seu tꝑalem ⁊ spiritualẽ ꝯ̃dicit eius verbo, Matt.
vlti. c. vbi legitur Christũ dixisse. Data est mihi omnis potestas
in celo ⁊ in terra. ⁊ Apocal. j. dr̃. Princeps regũ terre. S₃ hñ
cõtingit ꝙ hñs ptãtem ⁊ auctoritatẽ iurisdictionis, nõ vtitur ea
in propria persona, nec decet quãtũ ad omnia, imo minora dñt cõ
mitti minoribus, ⁊ mediocria mediocribus, ⁊ maiora supremis,
sicut consultũ fuit Moysi. Exodi. xviij. qδ constitueret iudices
qui minora ⁊ faciliora iudicarent tm̃mõ, ⁊ difficiliora remitterẽt
Moysi iudicãda. Et apostoli dixerunt in actibus. vj. c. Nõ est
equũ nos derelinquere verbũ Dei ⁊ ministrare mẽsis ⁊ per hũc
22 modũ Christus l₃ haberet oẽm ptãtem, † tamen summũ opus ad
quod venerat fuit instituere nos de fide sua ⁊ de redẽptione no-
stra per ipsum facienda, ꝑꝑ qδ circa ista quasi totaliter vacauit,
dimittendo minora que per alios fieri poterant. Et ideo parui-

pendit dictũ illius qui petebat diuidi hereditatē inter se ⁊ fratrē
suũ. Luce. xij. qꝛ ad minores poterat recurrere. Fugit ēt cum po
pulus vellet eũ facere regē. Jo. vj. c. ꝑꝑ duo. Primo qꝛ cũ ipse
rex esset ex se, noluit hoc regnũ haberet ab hominibus neq̃ per
hoīes. Secũdo vt nobis q puri hoies sumus daret exēplũ fugiē
di honores mundi qñ conferuntur intuitu cōmodi tpalis. Sicut
turbe voluerunt Christũ facere regē, qꝛ pauerat eos quinq̃ pa
nibus ⁊ duobus piscibus. Quod aũt dixit corā Pilato, Regnũ
meũ non est de hoc mũdo, nō negauit ꝑꝑ hoc se eē regē, imo po
stea expresse concessit ⁊ ꝯfessus fuit. Nā cũ Pilatus dixisset ei,
ergo rex es tu, rñdit. Tu dicis qꝛ rex sum ego. Ego. n. in hoc na
tus sum, ⁊ ad hoc veni in mundũ, vt testimoniũ perhibeā verita
ti. Nec dixit regnũ meũ nō est in hoc mũdo, cũ regnũ eius sit in
celo ⁊ in terra, sꝫ dixit regnũ meũ nō est de hoc mũdo, qꝛ nec ele
ctione mundana nec successione humana fuit rex, sed vnione hea
ta, q̃uis parum aut quasi nihil vsus fuerit iurisdictione tempora
23 li. Et dico parum, † quia quando fecit flagellũ de funiculis ⁊ eie
cit ementes, ⁊ vendentes de templo, ⁊ nũmulariorũ mensas euer
tit, vr̃ fuisse vsus potestate seu iurisdictione tēporali. Unde ⁊ iu
dei dixerunt ei. Dic nobis in qua potestate hoc facis. Uerũtñ
qꝛ principaliter venerat nos redimere ⁊ saluare quasi oēs actus
eius versabantur circa eruditionem nostraꝫ, ⁊ pauci aut nulli cir
ca exercitiũ cuiuscũq̃ iurisdictionis, nō quod vtranq̃ potestateꝫ
nō hr̃et, sed vt saluti nostre totaliter intenderet, sicut dr̃. Joā. iij.
Non. n. misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mũdũ,
sed vt saluetur mundus per ipsum. Expleto autē sacramento no
stre salutis per mortem Christi, ⁊ eius resurrectionem. Christus
cōmisit Petro regimen ecclesie tantum quantum necessarium
erat ⁊ expediebat cũ regimine ecclesie. Et quia vtraq̃ potestas
temporalis ⁊ spiritualis est ad hoc necessaria, ideo vtranq̃ pote
statem contulit Petro. Et de potestate quidē spirituali nullus
christianus dubitat. De potestate autem temporali, patet Act.
v. c. vbi legitur ꝙ Petrus dānauit iudicialiter Ananiā ⁊ Sa
phyram pro crimine furti ⁊ mendacij. Raro autem aut nusquā
legitur alibi quod ipse Petrus fuerit vsus hac potestate tempo
rali, quia propter paucitatem credentium super quos fuit sibi da
ta potestas, intentio Petri ⁊ aliorũ apostolorum ⁊ discipulorꝫ
fuit ad conuertendum alios ad fidē per predicationem ⁊ miracu
lorum operationem, sicut dr̃ Mar. vlti. c. Illi aũt profecti predi
cauerunt vbiq̃ dño cooperante ⁊ sermonem confirmante sequen
24 tibus signis. † Multiplicatis autem fidelibus per conuersioneꝫ
gentilium tam principum q̃ subditorum vere remāsit vtraq̃ po
testas vel remanere debuit apud ecclesiam. Quia cuius est iudi
care de fine, eiusdem est iudicare de his que ordinantur ad finē,
vt supra dictum est.

¶ Quod autem dicitur vlterius ꝙ Christus soluit tributum, pꝫ
ex tex. euangelij ibidem ꝙ Christus non soluit tanq̃ debituꝫ, im
mo anteq̃ solueret declarauit Petro se nō esse debitorē tributi.
Soluit tamen ipsum ad euitandũ scandalum, vnde dixit. Ne au
tem scandalizamus eos ⁊c. Ad illud ꝙ postea dr̃, Subiecti esto
te omni humane creature ⁊c. dicenduꝫ est ꝙ beatus Petrus nō
loquitur de subiectione vnius ad alterum, quoad iurisdictionem,
quia sic oportet quemlibet esse subiectum cuilibet, quoad iurisdi
ctionem ⁊ econuerso quantum ad christianos, quibus omnibus
loquitur dicens. Subiecti estote omni humane creature, qḋ est
absurdum. s. ꝙ idem respectu eiusdem sit dñs ⁊ subditus. Sꝫ lo
quitur de subiectione quoad meritum humilitatis, que apud oēs
debet seruari magis tamen respectu regum ⁊ ducum ⁊ aliorum,
qui in sublimitate constituuntur. Et sic respondet ⁊ bene Inno.
extra de iudi. c. nouit. Ad aliud dicendum ēst ꝙ tā sacerdotiuꝫ
q̃ imperium sunt a deo per modum in precedentibus expositũ.
Sacerdotium quidem vt preesset diuinis ⁊ spiritualibus quātuꝫ
est de prima ⁊ principali intentione sacerdotij. Sed quia diuina
⁊ spiritualia perturbantur ⁊ qñq̃ impediuntur per abusum ho
minum circa temporales. Ideo sacerdotiũ secundario ⁊ ex conse
quenti pertinet impedimēta ⁊ ꝑturbationes tollere ⁊ impedito
res ac perturbatores ferire gladio spirituali. Et isti sunt veri ter
mini iurisdictionis spiritualis ⁊ tpalis ecclesie, quos transgredi
25 non lꝫ, † qꝛ iurisdictio tpalis nullo mō se extendit ad spũalia, de q
bus nihil noui. Jurisdictio vero spiritualis se extendit ad actio
nes hominum circa tpalia, que ordinantur ad spiritualia tāq̃ ad
finē quatenus abusus hominũ circa ea pōt īpedire finē. Ad vlti
mum cum dicitur ꝙ officia debent esse impermixta, alioquin se
queretur confusio. Dōm est qḋ illud hꝫ locũ qñ plures intromit
tunt se simul de eodē negocio, qḋ nō est in proposito, qꝛ de spiri
tualibus nullus pōt se intromittere, nisi iudex ecclesiasticus. De
tpalibus ꝟo ñ intromittũt se simul iudex secularis ⁊ iudex eccle
siasticus, qꝛ nullus ꝓ eadē cā dꝫ simul trahi ad diuersa iudicia, sꝫ
in optione actoris est recurrere ad vnũ eorũ, ⁊ ille solus habet tũc
cognoscere de illo negocio ⁊ iudicare, ⁊ sic nulla est confusio.

SUMMARIUM

1 Potestas spiritualis an temporali dominari debeat.
2 Imperator potestatem habet a Deo similiter ⁊ papa.
3 Andreas prius venit in fidem q̃ Petrus.
4 Dominium est duplex, ⁊ a quo iure descendat.
5 Dominium legale sea humanum quid sit.
6 Dominio rei sue quando quis priuari possit.

¶ Quarta questio.

1 Quarto quero † Utrũ ptās spũa
lis debeat dñari tpa
li. Et vr̃ ꝙ nō, qꝛ iurisdictiões sunt distincte vt in
auct. qño oportet epos ⁊c. in prin. colla. j. de ꝯse.
di. iij. c. celebritatē. in fi. Nō ergo papa dꝫ se in
tromittere de ptāte tpali, sed dꝫ tpalia dimittere imperatoribus
regibus ⁊ alijs dñis tpalibus. viij. di. c. quo iure arg. extra qui fi
lij sint legi. c. lator. ⁊. c. causam alias poneret falcem suā in mes
sem alienā. de elec. c. venerabilē. qḋ nō est faciendũ. v. q. iij. c. j.
2 Preterea ꝺm Hug. † Imperator a solo Deo hꝫ ptātem in tpali
bus. Papa vero in spiritualibus, ⁊ sic iurisdictiones sunt distin
cte. vt dicũt prime ꝯcordātie. Et licet imperator coronā recipiat
a papa, gladiũ tñ ab altari recipit. xciij. di. c. legimus. Et ēt an
te fuit imperiũ q̃ apostolatus. Propterea ptās spũalis indiget
tpali multoties. xxiij. q. v. c. administratores ergo nō dominatur
ei. Preterea si spiritualis dñaretur tpali haberet dñiuꝫ tpaliũ.
Sꝫ dñium earumdē rerũ nō pōt eē simul ⁊ semel insolidũ eodem
tpe apud plures. ff. cōmo. l. si vt certo. §. si duobus vehiculũ. ergo
nullus alter haberet dñium, qḋ est falsum, ergo ⁊c. Cōtrariũ vr̃.
nā Christus cōmisit summo pōtifici vices suas, vt hr̃ Mat. xvj.
c. ⁊. xxiiij. q. j. c. qḋcunq̃. Sed Christo data erat oīs ptās in ce
lo ⁊ in terra. Matthe. xxviij. ergo summus pōtifex qui est eius
vicarius, habebit hanc ptātē, extra de transla. episco. c. quanto.
¶ Rñdeo ⁊ dico ꝙ ptās spũalis dꝫ dñari omni humane creatu
re ꝑ rōnes quas Hosti. induxit in summa q filij sint legi. §. q̃liter
⁊ a quo. Itē qꝛ Jesus Christus filius Dei dñ fuit in hoc mundo
⁊ ēt ab eterno, naturalis dñs fuit, ⁊ de iure naturali in imperato
res ⁊ quoscũq̃ alios depositionis sñias ferre potuisset, ⁊ dānatio
nis, ⁊ quascunq̃ alias, vtpote in ꝑsonas, quas creauerat ⁊ donis
naturalibus ⁊ gratuitis dotauerat ⁊ ēt ꝯseruabat, ⁊ eadē rōne ⁊
eius vicarius pōt. Nā nō videret̃ discretus dñs fuisse, vt cũ reue
rētia eius loquar, nisi vnicũ post se talē vicariũ reliquisset q hec
oīa posset. Fuit aũt ille vicarius eius, Petrus. Matt. xv. vltra
mediũ. Et idē dōm est de successoribus Petri, cũ eadē absurdi
tas sequeret̃, si post mortē Petri humanā naturā a se creatā sine
regimine vnius ꝑsone reliq̄sset. arg. ad hoc q filij sint legi. c. per
venerabilē. vltra mediũ. De hoc no. Inn. in. c. lꝫ. de fo. ꝯpe. Et
iō Bonifacius. viij. motus multis alijs efficacibꝰ rōnibus ⁊ exē
plis, ⁊ auctoritatibus sacre scripture declarauit, dixit, ⁊ definiuit
sub esse Romano pōtifici oēꝫ humanā creaturā de necessitate sa
lutis vt in decretali, vnā sanctā. Extrauagāti in ti. ꝺ maio. ⁊ obe.
quā de verbo ad ꝟbũ, in fine huius opusculi inserere curaui, qm̄
elucidat ⁊ declarat materias huius quarte questionis.

¶ Tenor decretalis.

Unam Sanctā ecclesiā catholicā ⁊ ipsam apostolicā, vr
gētes fidei credere cogimur ⁊ tenemur, nosq̃ eā
firmiter credimus, ⁊ simpliciter ꝯfitemur, extra quā nō est salus
nec remissio peccatorũ. Spōso in Cāticis proclamāte. Una est
colũba mea, ꝑfecta mea, vna ē matri sue electa, genitrici sue que
vnũ corpus misticũ representat, cuius corꝑis caput Christus, ca
put Christi vero deus, in qua est vnus dñs, vna fides, vnicũ ba
ptisma, vna nēpe fuit tpe diluuij archa Noe, vnā ecclesiā ꝑfigu
rans, que in vno cubito ꝯseruata, vnũ, vcꝫ Noe gubernatorē ha
buit ⁊ rectorē extra quā oīa subsistētia sup terrā legimus fuisse ꝺ
leta. Hāc aũt veneramur ⁊ vnicā dicente dño in propheta. Erue
a framea deus animā meā, ⁊ ꝺ manu canis vnicā meā. Pro aīa
. n. i. pro seipso capite ornauit ⁊ corpore, ꝙ corpus vnicā. s. eccle
siā noīauit ꝑꝑ sponsi fideiq̃ sacrm̃ ⁊ charitatis ecclesie vnitateꝫ.
Hec est tunica dñi incōsutilis, que scissa nō fuit, sꝫ sorte ꝓuenit.
Igitur ecclesie vnius ⁊ vnice, vnũ corpus, vnũ caput, nō duo ca

pita,

pita, quasi mõstrum Christus, vcꝫ Christiqꝫ vicarius Petrus;
Petriqꝫ, successor, dicẽte dño ipsi Petro. Pasce oues meas.
Meas, inquit gñaliter nõ singulariter has ⁊ illas, ꝑ qḋ cõmisis-
se intelligitur sibi vniuersas. Siue ergo Greci. siue alij se dicant
Petro eiusqꝫ successoribus nõ eẽ cõmissos, fateant̃ necesse est se
de oib⁹ Christi nõ eẽ, dicẽte dño in Joãne, vnũ ouile, vnũ ⁊ vni
cũ eẽ pastorẽ. Jn hac eiusqꝫ ptãte duos eẽ gladios, spũalẽ, vcꝫ ⁊
tpalẽ euãgelicis dictis instruimur. Nã dicẽtibus apostolis. Ec
ce duo gladij hic in eccl'a. s. cũ apostoli loquerẽtur nõ rñdit dñs
nimis eẽ, sed satis. Certe q in ptãte Petri tpalẽ gladiũ esse ne-
gat, male verbũ attendit dñi proferentis. Cõuerte gladiũ tuũ in
vaginã. Vterqꝫ ergo in ptãte ecclesie. s. spũalis gladius ⁊ mate-
rialis, ſꝫ is quidẽ ꝓ ecclesia, ille vero ab ecclesia exercẽdus. Jlle
sacerdotis, is manu regũ ⁊ militũ, sed ad nutũ ⁊ patiẽtiã sacerdo
tis. Oportet aũt gladiũ eẽ sub gladio ⁊ tpalẽ auctoritatẽ spiritua
li subijci ptãti. nã cũ dicat Apostolus. Nõ est ptãs nisi a Deo,
que autem a Deo sunt, ordinata sunt. Nõ ordinata eẽnt nisi gla-
dius eẽt sub gladio, ⁊ tanqꝫ inferior reduceret̃ ꝑ aliũ in suprema.
Nã ẜm beatũ Dionysiũ, lex diuinitatis est infima ꝑ media in su
prema reduci. Nõ ergo ẜꝫ ordinẽ vniuersi oia eque ac imediate,
sed infima ꝑ media, ⁊ inferiora ꝑ superiora ad ordinẽ reducunt̃.
Spũalẽ aũt ⁊ dignitate ⁊ nobilitate terrenã quãlibet precellere
ptãtẽ oportet tãto clarius nos fateri, quãto spũali. tpalis antecel
lunt. Qḋ ẽt ex decimarũ datione ⁊ benedictione, ⁊ sanctificatio-
ne ex ipsius ptãtis acceptione ⁊ ipsarũ gubernatione claris ocu-
lis intuemur. Nã veritate testãte, spiritualis ptãs terrenã ptãtẽ
instituere hꝫ ⁊ iudicare si bona nõ fuerit, sic de ecclesia ⁊ ecclesia
stica ptãte verificat̃ vaticiniũ Hieremie. Ecce constitui te hodie
sup gẽtes ⁊ regna, ⁊ cetera que sequunt̃. Ergo si deuiat ptãs ter-
rena iudicabit̃ a ptãte spirituali, sed si deuiat spũalis, minor suo
superiori, si vero suprema, a solo Deo nõ ab homine poterit iudi
cari, testãte apostolo. Spũalis hõ iudicat oia, ipse aũt a nemine
iudicatur. Est aũt hec auctoritas ⁊ si data si homini vt exerceat̃
per hoiem nõ humana, ſꝫ potius diuina ore diuino data Petro
suisqꝫ successoribus in ipso Christo, quẽ ꝯfessus fuit petra firma
ta dicente dño ipsi Petro. Quodcũqꝫ ligaueris ⁊c. Quicunqꝫ
igitur huic ptãti a Deo sic ordinate resistit. Dei ordinationi resi
stit, nisi duo sicut Manicheus fingat eẽ principia, qḋ falsũꝫ ⁊ he
reticũ iudicat̃. Quia testãte Moyse. Nõ in principijs, ſꝫ in prin
cipio Deus celum creauit ⁊ terram. Porro subesse Romano
pontifici oẽm humanã creaturam declaramus, dicimus, ⁊ defi-
nimus omnem esse de necessitate salutis. Datuꝫ Lateraũ. xxiiij.
Decembris. pontificatus nostri Anno octauo.
¶ Ad argumentũ in ꝯriuꝫ respõdeo. Ad primũ cũ dr̃ ꝙ iuris-
dictiones sunt distincte ⁊c. dicit Host. sic. Ego iurisdictiones as
sero ⁊ vtrãqꝫ a Deo processisse, vt. d. auct. qũo oportet epis. Tñ
quãto altera magis Deo appropinquat tanto maior, ergo sacer
dotiũ maius, qḋ ꝓbatur ex ordine scripture dicte auct. Et sic in-
tellige quod nõ multũ discrepãt sacerdotiũ ⁊ imperiũ, vt in auct.
de nõ alie. ⁊ ꝑmutã. reb. eccle. §. si minus. colla. ij. Nõ multũ di-
screpant quo ad principiũ vnde procedunt, sed multũ discrepant
quo ad maioritatẽ. Jnde est ꝙ caput epi inungitur, sed armis re
gis, ⁊ eps chrismate. rex oleo vt sciatur ꝙ eps est vicarius ca-
pitis nostri. i. Jesu Christi. Et vt ostẽdat̃ quãta sit differẽtia in-
ter auctoritatẽ põtificis ⁊ principis ptãtẽ. extra de sacra vnctio.
c. j. versi. vnde in veteri testõ. Et eodẽ mõ rñdet̃ ad ẜam opposi-
tionẽ. Et quod dr̃ ante fuisse imperiũ qꝫ apostolatũ, hoc nõ facit
ad ꝓpositũ, qꝛ ptãs nõ rõne tꝑis dr̃ maior, sed rõne potius digni
3 tatis. † Nã ⁊ si Andreas primus venit ad fidẽ qꝫ Petrus, pre
latus est tñ Petrus Andree, cũ in apostoloꝝ catalogo semper
Petrus quasi precipuus premittat̃, nõ ꝙ Petrus sit prior siue
potior tꝑe, sed potior dignitate. ¶ Ad tertiũ argumẽtũ dico ꝙ
licet vt. s̄. dictũ est ois humana creatura subsit pape, ⁊ sic potesta
ti spũali, nõ tñ sequit̃ ꝙ habeat dñium omniũ reꝝ tpalium. Ad
4 cuius declarationẽ est sciẽdũ † ꝙ est duplex dñium, est. n. quod-
dã dñium iure diuino, quoddã aliud iure humano. viij. di. c. quo
iure. Diuinũ dñiũꝫ est illud qḋ est apud Deũ. s. omnẽ creaturã.
Jpse. n. Deus creator est omniũ vniuersoꝝ, q. n. manet in eternũ
creauit oia simul. Jtẽ in Genesi. c. j. Jn principio creauit Deus
celũ ⁊ terrã. Et vide de hoc qḋ legitur ⁊ notat̃ C. de sum. tri. ⁊ fi.
catho. c. j. isto iure diuino. Dñi est terra ⁊ plenitudo ei⁹. in psal
mo. de decimis. c. tua nobis. ⁊. c. quo iure. Jstud dñium est verũ
dñium simplex ⁊ absolutũ, ⁊ vnus est dñs oiũꝫ creaturarũ De⁹,
⁊ iḋ proprie loquẽdo oẽs creature ꝓprietates res ⁊ possessiones
⁊ bona alia in bonis nullius sunt vere absolute ⁊ ꝓprie, nisi Dei.
Circa quod dñium dicit Hosti. de voto ⁊ vo. redemp. c. qd sup
in magna glo. versi. mihi tñ vr̃ sic. Mihi videtur ꝙ in aduentu
Christi omnis honor, ⁊ omnis principatus, ⁊ omne dominium, ⁊
iurisdictio de iure ⁊ ex iusta causa per illum qui supremam manũ
habet, nec errare potest, omni infideli subtracta fuerunt ⁊ ad fi-
deles translata, quod hic iusta causa probatur. Eccle. x. Regnũ
de gente ad gentem transfertur propter iniustitias iniurias ⁊ cõ
tumelias ⁊ diuersos dolos. ꝙ hoc factum sit probatur. ḋ consti.
c. translato. ⁊ hoc in persona Christi filij Dei viui qui non solum
sacerdos fuit, sed ⁊ rex. Luce. j. Ecce concipies in vtero ⁊c. vsqꝫ
⁊ regni eius non erit finis. Vnde ⁊ ipse dixit Mat. xxj. Aufer-
tur a vobis regnum ⁊ dabitur genti facienti fructum eius. Hu-
ius autem regni ⁊ sacerdotij principatum perpetuum commisit
filius Dei Petro ⁊ successoribus eius, vt patet in eo quod legi
tur ⁊ notatur de homi. c. pro humani. li. vj. ⁊. c. per venerabileꝫ.
qui filij sint legi. §. rationibus. per totum, ⁊ maxime in versic. fin.
Et de tali dominio diuino dico ꝙ omnis temporalis potestas ẽ
subiecta spirituali ⁊ debet potestas spiritualis potestati tempo-
5 rali dominari. † Aliud est dominium quod secundũ legistas vo
catur legale dominium, ⁊ ita nominat Accur. ff. de verb. signifi.
l. recte. Secundum vero canonistas vocatur humanum, vt in. d.
c. quo iure. De isto legali vel humano dominio, dicit Jnnoc. sic,
quod est ius quod ad aliquem spectat vel acquiritur de iure na-
turali, vt sunt dominia, obligationes, ⁊ huiusmodi ⁊c. innuens ex
presse ꝙ rerum dominia ⁊ obligationes sunt de iure naturali. i.
de iuregentium. Non autem a iure ciuili vel imperatore vt actio
nes, vt. ff. de insti. ⁊ iure. l. ex hoc iure. insti. de rerum diui. §. fere.
Jta no. Jnn. de consti. c. que in ecclesiarum. ⁊ Compostellanus
dicit ibidem quod a iure gentium descẽdunt dominia. Sed per
leges principum distinguuntur modi per quos rerum dominia
acquiruntur. ff. de acqui. rerum do. per totum. ⁊ insti. de re. diui.
per totum. ⁊ sic intelligit quod legitur. viij. q. j. c. quo iure. Et sic
ꝯcordant in hoc ꝙ dominia sunt de iuregentium. Videtur mihi
ꝙ dominium rerum legale vel humanum fuit a Deo collatũ hu
mane creature, ⁊ non fuit ab initio introductum iuregentium vel
ciuili. Nam deus omnia que creauit fecit propter rationabilem
creaturam, ⁊ omnia subiecit rationabili creature. Genesi. c. j. Et
sic reseruato sibi vniuersali ⁊ vero dominio omnium creaturaruꝫ
huius dñij vtilitatem cõcessit ab initio humane creature, quo ad
vsum, quod videtur intelligere Accur. C. ḋ iure do. l. in rebus su
per verbo, naturaliter. vbi dicitur quod iure primeuo non distin-
guebantur dñia nisi qꝫtum ad vsum ⁊c. Vnde ante ius gentium
omnia fuerunt communia quousqꝫ iure gentium vsibus primorũ
parentum appropriarentur, vt vnusquisqꝫ quod suuꝫ esset sciret.
Vnde lex dicit ꝙ iuregentium dñia sunt distincta, nõ dicit intro
ducta, vt. d. l. ff. ḋ iustitia ⁊ iure. l. ex hoc iure. Cuꝫ eniꝫ iuregen-
tium diuidantur dominia, sequitur ꝙ ante diuisionem erant dñia
cõia. argu. ff. cõi. diui. l. iiij. circa prin. cum ibi not. Vnde ex con
cessione diuine vtilitatis dñium causatur quoddam dñium lega-
le vel humanum, quod respectu veri dñij diuini non dicitur dñiũ
sed in se consideratum dicitur verum. Jstud vero dñium legale
vel humanum, prout erat in cõmuni non debet dici iuris gentiuꝫ
sed diuini, prout ꝓ cuilibet appropriatur vel acquiritur hoc do
minium sic consideratum, ⁊ est iuregentium. Et tale dñiuꝫ nõ est
apud papam tantum, sed apud omnes qui iuste acquirunt, ⁊ ex
quo semel acquisitum est non licet pape vel alicui alteri auferre
vel occupare sine iusta causa, qꝛ esset contra ius naturale diuinũ
quo vnicuiqꝫ dictũ est, ne faciat alteri, quod sibi non vult fieri, vt
in princi. Decretorum. ⁊ dñs dicit in Esdra. Ne trãsgrediaris
terminos antiquos quos posuerunt patres tui. ix. qḋ j. c. nullus
alterius. facit ad hoc. C. de cohorta. l. si quis. lib. xij. Et hoc intel
6 ligo sine causa, † qꝛ ex iusta causa posset aliquis priuari ab homi-
ne vel a iure tali dominio. ff. de relig. ⁊ sum. fune. l. si quis sepul-
chrum. C. pro quib. cau. ser. libe. acci. per totum. ⁊. ff. ⁊. C. de bo.
dam. per totum. Vnde per hoc respondetur ad argumentuꝫ qḋ
quantum ad humanam creaturam illa subest spirituali potesta-
ti, sicut dictum est. Sed dominia rerum aliarum sunt apud sin-
gulos qui iuste acquirunt, veruꝫ est de dominio legali vel huma
no. Sed dominium diuinum est apud Deuꝫ. Nec est ꝯtradictio
diuersisqꝫ respectibus accepto dominio. Ad illa iura cõmunia
que dicunt quod Jmperator est dominus mũdi. ff. ad legẽ rhod.
de iactu. l. deprecatio. Responde vt not. C. de quadri. prescrip. l.
bene a Zenone.

FINIS

Tractatus celebris de auctoritate et preeminentia magni Cōcilij et parlamentorum, ac de precedētia ipsorum, per egregiū virū dn̄m Jo. Montaigne iuris Cesarei professorē editus, vna cū amplissimis additionibus clarissimi et spectabilis viri do. Nicolai Boerij Juris vtriusqȝ interpretis, necnō formā et ordinē standi et sedendi per prelatos in pape, et per principes in christianissimi Francorum, et Italie regis consistorijs, et pompis, ac alijs communibus ciuitatum actibus, et pariter omnes patriarchales, archiepales et epales mundi simul cum taxa ecclesiarum cathedraliū regni Frācie in curia Romana vacātiū ꝯtinētibus.

Magnifico illustriqȝ sacri Palatij palatij ex questori do. Joanni Ganay dignissimo Joā. Montaigne inter Cesarei Juris professores minimus. Reuerendissimi patris do. Ludouici de Ambosia tituli sanctorum Petri et Marcellini presbyteri Cardinalis et Albiē. epi indignus cōsiliarius. cū sui humili cōmendatione subiectionem et reuerentiaȝ.

Et si haud dubitē gloriosissime questor opus assumptū (inferiori loco insertum) nec ingenij mei tantilli viribus non pannositati mee et humilitati ꝯgruere, si quidē presentis desitionis nodus facile p aliū quā summū principē nostrū vel excellentiā tuā (que vt clauis scientie et discretionis ad indicibilē eiusdē principis auctoritatē se habere noscitur) solui nō pōt, qō de procerū suorum auctoritate simul ac dignitate agitur, verum in hanc mētis eleuationē nō incidi, vt ansam hmōi dissoluerim, ne illā credēdo soluere magis, ac magis ꝯstringerē hoc solo ꝯtentus fui, vt nonnullas persuasiuas rōnes ad partē vtralibet adducerē, eoqȝ me impulit cū ingenij et spiritꝰ tarditas et obumbratio ne ocio ocioso omnino caligaret, ac tabesceret, vtqȝ scientia experientia atqȝ dignitatis supercilio prestātioribus (acutius et profundius) de hac materia disserendi materiam darē instar bouis lenti taurini ad agriculturā prouocantis, et quemadmodū aliqua (Regio propheta teste) sub pullos suos volitans. tū (qō precipuū est) ineffabilis affectionis deuictus instantia quā sincera fide ad aliquos magni cōcilij metuēdissimos dn̄os meos genero singulariter spectabilis viri magistri Joā. salati bonis literis ac multa rerum experientia referti inter ordinarios domus regie requestarū magros merito cōputati, cui multū honoris debeo qꝛ (dn̄ Tholosano pretorio ho loco pfectus foret) me in alima legū nutrice Tholosana achademia publice iura legente inde Metropolin Biturigū aquitanieqȝ pimatialē sedē suo sumptu adduxit vbi salariū de publico mihi (vt iura popularitet docerē) constitui fecit, et ppriā domū, p tutela tenēda, gratis assignauit meqȝ tue sublimitati, dū in minori esses officio, i diui Dn̄ici tēplo eo anno quo inuictissimus et triumphator princeps noster ibidē faustū primū ingressum fecit pro reuerētia tue dignitatis fastigio exhibēda humanissime representauit. In quo ꝯflictu inopiā meā nō exhorruit tua excellētia, imo quā familiarissimis sermonibus me excepit. Nō pretereo silētio doctissimū timorate atqȝ ꝯscientie virū magistrū Nico. boer. eiusdē concilij dignissimū assessorē, cuius familiari admodū, in cōplurimis causis, consuetudine, dū carūz patroni Bituris ageret officiū, p libito fretus sum. Hoc igitur serui tui, pedanei munusculū nō dedignei tue grauitas dignitatis seculi saluatorē imitatus q duo minuta, ex aīo vidue oblata, grataunter recepit. Vale iustitie culmē et totius Gallie specimē, ac pariter bene valeant qui te perfecte amant, paupertatēqȝ meā cōmendatam habere dignato.

Ad lectorem.

c Circa Mediū noctis cursū in vigilia decollationis precursoris eiusdēqȝ baptiste dn̄i anno salutis nr̄e quingētesimo decimo similemihi plenē in meo cubili euigilāti occurrit id qꝫ solet referri a nō leuis opinionis hoīb⁹. audiuerā ꝯsiliarios magn. illustrissimi triūphātisqȝ nostri principis concilio assidētes parlamēteis silentiarijs in honoris et sedibus sedere hoc amplius pdictis maioris scrinij assessoribꝰ fas nō eē, quoties ad aliqō regni parlamētū declinarent, cū alijs corporatis sedere, sed inferiorū locū superioribus pedalē necesse habēt tenere, cū dictus cogitatus momētaneus nō fuerit, ꝫ diu aisederit meo, vt nec vllus sopor, binarum horarum intercarpedine, me inuaserit strato surgens manu ad calamū missa magis querendo qȝ diffiniēdo q sequnt̄ literis mādaui, enixe lectorē obsecrando vt errata fraterna charitate corrigat ñ more canis rabidi laniet.

De auctoritate magni Cōcilij et Parlamētorū. Diuisio.

1 In hoc Tractatu isto ordine pcedā deo auctore. Primo inducam auctoritates, iura et rōnes pro sacro magno concilio. Secundo loco ad partē parlamētorū argumētabor. Tertio vero pro omibus promiscue loquar et ratiocinabor.

SVMMARIVM

1 Primam Nostri tractatus portionē igrediēdo, et ad partē magni ꝯcilij argumēnādo. †Imprimis eiꝰ auctoritatē et excellētiā manifestissime idicat pncipis pximitas. assistūt. n. illius ꝯciliarij ꝯtinue suo lateri, vt in regenda republica eū salubriter dirigant. Rōne cuius pars sui corpis mistici reputant̄, et qcqȝ in eorum salutē machinātes, lꝫ effectus ñ fuerit secutus, nō secus qȝ si aduersus ipꝫ principē crimē pduellionis siue lese maiestatis tenent̄, et capitali pena cū bonorum oiūz pblicatione feriant̄, vt ē tex. multū no. in. l. qsqs. in prin. et ibi Joā. fa. bal. Ang. Sal. Insup. d. Steph. buynart U. J. D. famatissimus actu regēs i Aurelianē. achademia q lepidissime repetijt pn. illiꝰ l. sanguinarie. C. ad. l. iul. maie. vbi form. lr sic hr̄, ꝯtenꝰ nr̄z tāgit, ppositū. De nece et illustriū virorum, q ꝯcilijs et ꝯsistorio nr̄o intersunt, senatorum et, nā et ipsi pars corporis nr̄i sunt q cogitant rite, eadē. n. seueritate volūtatē sceleris qua effectū puniri iura voluerūt, ipsē qdē vtpote maiestatis reus gladio feriatur bonis eius oibus fisco additis nr̄o. bene fa. l. iurisperitos. in princ.
2 ff. de excus. tut. vbi dr̄ quod† iurisperiti in concilium principum assumpti

assumpti(qui circa latus eorũ agunt)perpetuo a tutela & cura ex-cusantur.ad idẽ.l.vnica.C.de prepo.labo.li.xij.ibi,nã & immanitate digni sunt quos nostri lateris comitatus illustrat.ex quibus verbis & supradictis infero duo.Primo quod assidentes principi sunt illustres.Idẽ probatur in.d.l.quisquis.in princ. quando dicit de nece ẽt illustrium viroꝝ.Secundo quod tangens vel offendens eosdẽ ẽt in minima parte corporis totum principem infestare censetur coniuncta.l.vulgaris est questio.ff.de fur.canonizata de peni.dist.j.c.vulgaris.hoc amplius dicit gl.sing. in verbo altiori.insti.de bo.pos.§.cunq; antea. qd digniores in altiori loco sedere debẽt.& ille dr̃ altior locus qui est dño proximior. quã gl.cõmendant ibi Jo.fa.Bal.Nico.de neapo.& Ange. areti. & Fel.sand.in rub.de maio.& obedi.col.penulti.in fi. facit etiaz loquendo naturaliter quod sol amplius illustrat lunã sibi proximã,quã ceteros planetas & stellas eidẽ remotiores. ignis quoq; virtutem suam excellentius diffundit in propinqua quam remota.pariter in alijs elementis & cunctis rebus creatis simul dignitas siue nobilitas vxori & liberis non extraneis ẽt per lineã ascendentium vel transuersalium coniunctis(quoniã eadẽ persona iuris fictione reputantur)iure disponente communicatur.l.filiã.l.liberos.ff.de senat. no.cano.moder.in.c.raynutius. de testa. in prin.gl.j.& Bar.Bal.& Ange.in.l.cum legitime.ff.de sta. ho. functa.l.mulieres.C.de digni.lib.xij.l.mulieres.C.de incolis.li.x.in.c.is qui.§.vlti.de sepul.lib.vj.glo.fi.Panor.Jmo.Bal.

3 & Fel.in.c.ex parte.ij.de for.compe.† Postremo facit quod legati cardinales sunt digniores & excellentiores pluribusq; prerogatiuis decorati alijs legatis missis vel natis.c.j.&.c.excõicatis.&.c.nolentes.de offi.legati.c.j.eod.tit.lib.vj.vnde cardinales legati equiparantur proconsulibus.alij vero legati nõ Cardinales solũ presidibus prouinciarum.vt est text. ad literã in.c.ij. eo.tit.& lib.eod.quod Cardinales assistunt collaterales summo pontifici in dirigenda totius christianitatis republica.c. vno. in prin.de numero & qua.Cardina in pragmati.san.iõ qñ mittuntur ad aliquam regendã prouinciam legati de latere appellanẽ. d.iuribus.sicut ↄsul missus appellabatur pcõsul, & minoris erat dignitatis in prouincia sibi decreta quaz intra vrbẽ,cũ ↄsul esset illustris,sed proconsul tantum spectabilis.not.gl.in rub.de offi. vsu.& in rub.de offic.proconsul.vbi dicunt Guil.de cu.& Cy.qd vt ↄsul erat illustris,quasi vero missus spectabilis quemadmodũ rex Sicilie erat rex respectu Sicilie,& comes ratiõe comitatus prouincie,& dux quo ad diuersas prouincias & ciuitates. & statiz

4 subiungit ibi Bal.† quod presentia principis illustrat dominos Cardinales.l.vna.de pre.labo.C.lib.xij.& licet omnis gradus & dignitas secularis recipiat splendorem a principe.non tñ equaliter splendet qui abest & qui presens est.ideo digniores sunt Cardinales in curia quã extra. que verba sunt singulariter menti tenenda,ex quibus infero,quod simplex Cardinalis in curia residens dz in honoribus preferri legato Cardinali, quod dictuz tñ nunquam practicari poterit cum eoipso quod legatus ingreditur vrbem deponat officium & insignia legationis.l.j.& vlti.ff.de offi. procons.iuncto.c.legatos.de offic.lega.lib.vj.not.glo.in.c.excommunicatis.eodem titulo.

¶ Secundo pro dictis magni cõsistorij silentiarij vrget capitis subordinati excellentia.eidem nanq; post principẽ preest.d.Frãcie cancellarius cui velut excelsum iustitie tribunal hoc in regno (sub principe tñ nr̃o)moderanti sigillumq; authenticum, quo sine publicis & patentibus regijs literis nulla fides abibetur liberaz administrationẽ habenti omnes & singuli regij iustitiarij quocunq; nomine nuncupetur,ac quauis auctoritate funguntur, subijciuntur & in dignitate & administratione, eo inferiores sunt &

5 merito.† succedit.n.in questoris locum.not.gl.vni.in iure super ver.quest.in prin.in.l.vlti.C.de diuer.rescrip.vbi dicit Bald. per illam.l.iunc.l.si qua.&.l.sacri affatus.eo.titul.quod ad officium cancellarij spectat ne de cancellaria principis exeant litere male formate,imperfecte aut minus solennes.Et intellige illam gl.de eo questore qui ppositus erat libris principalibus legẽdis & eiusdem principis epistolas in senatu recitabat,qui candidatus principis dicebatur.l.vnica.§.ex questoribus.ff.de offi. preto. aut de illo q preerat capitalibus causis & ptãte animaduertẽdi,in ciues Romanos(quod consulibus non licebat)habebat.l.ij.§.& quia vt diximus.Jũcto.§.exactis.lo.ij.ff.de ori.iur. & talis parricida nuncupatur.vt ibi.nõ autem oportet ipsum intelligere de questore qui prepositus erat pecunijs publicis querendis & ↄseruãdis, nam tales ex plebeis siue ignobilibus eligebantur.d.l.ij.§.deinde.n.earum.&.d.l.vni.vbi glo.in ver.plebeios ponit & declarat ista tria genera questorum.Jdem glo.in ver.ex questori.institu.

in proe.§.cunq; hoc Deo propitio,& istud tertiuz genus forte representant quatuor generales Francie, qui talijs & alijs subsidijs extraordinarijs exigendis ac quatuor thesaurarios generales,q denarijs ordinarijs(quos domaynũ regium vulgare gallicoꝝ appellat)prefecti sunt,quod hominũ genus ceteris questoribus censetur inferius,primi quidẽ illustres erant & secundi, alij vero spectabiles erãt aut humilioris ordinis.vt.d.iuribus.&.l.vni. in

6 fi.iunc.gl.pen.ff.de offi.questo.&.l.ij.C.eo.† Dicitur autem cãcellarius a cãcellus cancelli prout significat aulã palatij principis,quia ibi fere omni tempore oportet Cancellarium adesse vt principi consulat,vel secundũ aliam significationem inquantum denotat interstitium muralium tractum a prouincia palestina, in qua epistole misse ad populũ in dicto interstitio seu cancello recitabantur.Similiter dominus Cancellarius epistolas & legationes ad regem nostrum serenissimum directas eidem explicat, & pro eo cum aliorum procerum concilio responsionem facit secundum Hug.& fratrem Joannem Januẽ.in summa. Vel dicitur a cancellando hoc est rumpendo & lacerando.l.cancellauerat.ff. de his que in testa.dele.&.l.inductum.cum glo.C.de sol.quia literas patentes de iustitia vel gratia sibi presentatas ob malã earum dictationem scripturam vel iniustitiam proprij manibus destruere debet.argu.l.j.cum glo.in ver.libellis vbi late.d.Jaso. commendans illam glo.ff.de offi.assesso.ho.tex.cum gl.in.c. sacerdotibus.xj.q.j.gl.fi.in.l.ij.C.vt nemo priua.& tex. in.l.sicut. C.de paga.dictum no.Jnn.in.c.j.de offi vica.& hoc hz vocabulistas iuris & Nicolaum peroti episcopum Sypõtinũ in suo cornucopie in ver.cancello.post Azo.in summa.titu.de asses.Vel quarto dici potest,quod Cancellarius descendit a cancellis hac ratione,sicut p cãcellos clare videmus que intus existunt absq; ianue ingressu,sic princeps per sui cancellarij discretionẽ & eminentem literarum scientiam clare intelligit que agenda & cauenda sunt,propter quem & alios de suo concilio continue suo lateri, vt.s.diximus assistens cẽsetur iuris presumptione habere omnia iura ciuilia in sui scrinio pectoris.l.omniuz.cũ ibi no.per Pau. de cast.C.de testa.Jdem in papa.c.j.de consu.lib.vj.in princ. & de ipso suapte spõte dici potest quod est in principe. & princeps in eo sicut de ecclesia cathedrali & de epo dr̃.vij.qõ.j.c.scire.qd vna psona quantũ ad iustitie exercitiuz representatur.arg.c.non putamus.de consue.c.romana.in prin.de appel.lib.vj. & quod cãcellarius loquitur,rex pronunciare videtur,vñ parlamẽti presidentes in cognoscendo & diffiniendo nomine curie loquẽtur, ac

7 † Cãcellarius nomine regio cũcta expedit.Propter q̃ amplius de auctoritate & dignitate cãcellarij Frãcoꝝ loqui supersedeo.

¶ Tamen ad propositum considerata maioritate potestatis sue & excellentie facta cõparatione ad presidentes in alijs locis collocatos videtur dicendum magni concilij assessores illis qui per alia parlamenta distributi sunt fore digniores.hoc adiecto quod quemadmodum subditi decorant superiorem iuxta illud.tãto qs maior existit,quanto melioribus & honestioribus preest. in auct. de defen.ciui.§.nos igitur.colla.iij.pariter inferiores a suis superioribus honorantur & illustrantur.Ad hoc.c.per tuas.de maio.& obe.iuncta glo.j.que dicit quod episcopi exẽpti hoc est pape immediate subditi,debent in concilio generali sedere in altiori loco quam non exempti.Ad idem in.c.vt apostolice. de priuil.lib.vj.quod Abbates exempti possunt in concilio prouinciali & synodali vti mitra aurifrisiata, sed nõ exempti debent deferre albam & planam.fa.& etiam.c.dignum. de cele. missa. in cle. c.de cetero.capitulo cum dilectus.& capitulo ad audientiam.de cle.non resi.quod existentes in seruitio Cardinalium vel episcoporum clerici seculares vel religiosi possunt se conformare in horis canonicis & officio diuino persoluendis consuetudini dominorum suorum,& item percipiunt fructus beneficioꝝ suoꝝ ac si in eisdem personaliter residerent.Jtem bene facit.l.vltim.ff.de alb.scri.quod inter habentes similem dignitatem vel officiũ prefertur ille qui eam obtinuit a principe.& circa illam.l.vide Fel. in rub.de maio.& obedien.col.ij.in fi.versi.miles imperialis. & columna fina.in princip.& capitulo per tuas.columna. ij. versi. inquantum.domi.Abbas eodem titulo.post Andr.sicu. alleg. Barba.in.c.qp clericis columna penulti.de foro compet. vnde videmus quod clerici & persone ecclesiastice sunt digniores quã laici.c.duo sunt genera.xij.quest.prima.capi.solite.de maiori,& obedien.&.c.duo sunt quippe imperator.xcvj.dist. quia clerici diuino mancipantur seruitio,sed seculares vxorio & mundano.c. cum secundum apostolum.de preben.&.xxj.di.c.cleros.in prin.

8 iunc.capitu.diuersis fallacijs.de cleri.coniuga.† Jtem honorabilior est cetus clericorum quam monachoꝝ,verba sunt gl. fi.c.

ąliter ⁊ qñ.ij.ꝺ accu.p.c.legi epistolā.xvj.q.j.eo ꝙ vite actiue inseruiunt, religiosi aūt contēplatiue, que actiua est inferior ⁊ minoris meriti.c.nisi cū pridē.§.verū de renun.plene August.sen-ctus in omilia super illud Euangel. verbum. Maria optimam partē elegit. Luce.x.c.in fi. Fel.san.multum not.in.d.rub.col.iij.in prin.ver.clerici seculares.preterea canonici cathedralium ecclesiarū sunt honorabiliores canonicis in ecclesijs collegiatis institutis. ẜm Inno.c.fraternitatē in ver.frequētius de sepul. ꝓ dicto facit.c.statutū in prin.de rescrip.lib.vj.c.ꝗuis lo.j.de ꝓben.eo.lib.regula cancellarie apostolice.xvij.incipiens. Itē qꝺ prouisiones.aliud dictū Innoc.sing.in.c.sedes apostolica in.j.gl.fin.de rescrip.vbi sentit qꝺ canonici cathedralis ecclesie pñt dici clerici primi gradus, alij aūt dicuntur secūdi gradus, circa q̄ dicta Inno.videatur oino Cos.gui.in.c.placuit.§.volens,in ꝟ.prebendas.⁊.§.itē censuit.in ver.cathedraliū de collat. in prag. sanc.addo rōnem predictoꝝ.s.pp reuerentiā ecclesie cathedralis que est matrix ⁊ cōis omniū diocesanoꝝ, adeo quod ad illam singuli vtriusq̧ sexus clerici ⁊ laici pro sacramentis recipiendis, ⁊ diuinis officijs audiendis recurrere pñt sine proprij curati iniuria ⁊ licentia cū tota diocesis sit ipsi epō parochia. ⁊ epūs concurrit cū omnibus curatis suis diocesanis in cure animarū exercitio.lꝫ non in iurium parochialiū perceptione totali, sed bene particulari inspecto iure cōi quo epūs hꝫ quartā omniū decimarum ⁊ oblationū intra sue diocesis fines obuenientiū. Hec omnia probantur in.d.c.ꝗuis.§.quāq̧ in fi.c.apostolice in prin.de dona.c.parochia.vtrobiq̧ Abb.sicul.de sepul.iunc.c.vlti.⁊.iij.ꝺ paro.c.cum contingat.de deci.cum ibi not.c.conquerente.de offi.ord.c.de quarta.de prescrip.c.venerabili.de verb.signi.xij.q.j.c.videntes cū simili.

9 †demum vassallus imperatoris vel principis est dignior alijs, ita qꝺ homo ligius appellatur.cle.pastoralis.§.rursus in prin.vbi gl.valde not.in ver.ligius.de re iudi.⁊ capitaneus.aliorum aūt inferioꝝ vassalli valuasores ⁊ valuasini dñr.c.j.quis di.dux mar.co.in vsi.feud.⁊.c.j.qui feu.da.pos.col.x.no.gl.ordi.in versi.marchio.c.fundamenta.§.proinde.de elec.lib.vj.⁊ q̄ supradicta procedunt in mystico corpore domini vcꝫ ⁊ subditoꝝ aut superioris ⁊ inferioꝝ. Idēꝫ videre possumus in corpore naturali vel materiali ex carne ⁊ ossibus compacto, in quo mēbra a capite fomentū decorē ⁊ formā recipiunt. quinimo hoīs appellationē ⁊ anime immortalis virtutes ⁊ potentie(hoc ē intellectus, volūtas, ⁊ memoria)in capite hoīs sedere dñr, ac pulchritudinis diuine effigies.l.si quis in metallū.C.de pe. ⁊ maioris est potentie caput hoīs solū ad efficiendū locū religiosum(ẜꝫ leges ciuiles loq̄ndo)quam cetera corporis membra, vt est tex.in.l.cum in diuersis.ff.de reli.⁊ sump.fu.⁊ vulnus in capite(maxime in facie)atrocius iudicatur ac longe grauius punitur quāꝫ in alia parte hoīs inflictum.instit.de iniur.§.atrox.ver.nonnūq̧ ibi veluti si in oculo quis percussus fuerit.⁊.l.pretor.§.vlti.cū.l.seq.ff.eod.fa.c.significasti.lo.ij.in fi.vbi Panor.Jo.ana.⁊ Fely.de homici.⁊ melius.lv.dist.c.vlti. ⁊ amputato capite qꝺ superest acephalū dr̄.xciij.di.nulla nec hominē simpliciter, ẜꝫ cadauer constituit.merito languente capite ceterū corpus infirmatur, ⁊ vbi caput dolet, cetera mēbra dolent, ⁊ amputato capite frustra quis se iactat alia mēbra habere, c.illi offerūt.in fi.j.q.j.fa.c.miramur.lxj.dis.optime.c.ex merito.⁊.§.verūꝫ sub.c.sunt plu

10 rimi.vj.q.j.⁊†ideo cōis est theolo.⁊ cano.opinio, qꝺ puer hñs caput extra matris vterū, licet alia membra adhuc sint inclusa, si subest periculū baptizari potest no.in.iiij.senten.li.dist.iiij.q.j.maxime per Pet.aure.Lau.Tho.⁊ Richar.de med.vil.per Guil.Lau.⁊ Car.flo.in cle.vna.de sum.tri.Henricus boic.in.c.maiores de bap Ang.cla.in sum.in ver.baptismus.vj.§.iij.⁊ est ho.tex.in.d.l.cū in diuersis.⁊ de conse.di.iiij.c.qui in maternis.plura ad laudē capitis humani videri pñt per Ang.are.⁊ Ludo.bolo.in addi.in suo tract.malefi.in ver.in facie.pulchre per Fel.post Panor.in.c.cum non liceat.in prin.de prescript.

¶ Adde vltra hic allegata per socium meūꝫ quid sit officiū questoris siue cancellarij, ⁊ vnde dr̄ cancellarius, ac de eius dignitate ⁊ auctoritate vide Archi.⁊ Card.Alex.in.c.adrianus el.j.lxiij.dist.⁊ doct.in.c.vt nostrum, de offi.archi.⁊ Albe.de rosa.in dictiona.suo in litera cancellarius.⁊ Luc.de pen.in.l.neminē.C.de decurio.libro.x.⁊ amplissime in rub.de questo.⁊ magi.offi.lib.xij.vbi dicit Bar.talē meruisse cācellarie dignitatis honorē in quo probe gessit, est.n.assessor principis ẜm eum ac frenū ⁊ dux concilij.qui pre ceteris noscere debet regis cordis archana ⁊c.vi ibi eleganter per eum. Nicol.Boer.

¶ Tertio in partem dictorūꝫ cōciliarioꝝ inclinat ratio deno-

11 minationis, nā appellatur magnum conciliū† ⁊ verbum magnūꝫ denotat quandā maioritatē ⁊ superioritatem.c.magne.in princ.de voto.c.solite.ver.hec aūt si prudenter ibi magnuꝫ ⁊ honorabile mēbrum.de maio.c.magnū.xj.q.j.l.magnā.C.de ꝫhen.sti.l.magna negligētia.ff.de verb.sig.auct.qꝺ locū ibi, magna dos.C.de colla.inst.de attilia.tu.§.sed hoc iure vtimur, ibi si nō sint magne pupilli facultates.ca.vno.ibi magnus epūs Augustinus de ob.ad ra.nō ordi.cle.romani principes.§.nos itaq̧. dū dicit magnū ⁊ euidens preiudicium ⁊.§.nos eod.mādato. ibi magne auctoritatis viris, de iureiur.⁊ psal.xlvij. ibi magnus dñs cū similibus multis. Itē appellatur proprie consistoriū principis in.j.constit.C.in prin.ver.theophilum ibi sacri consistorij nostri. in auct.sed ⁊ lis.C.de temp.ap.c.ex insinuatione.vbi ponuntur ꝟba.d.auct.de appell.in cor.auct.de appell.intra que tēpo §.ad hec.colla.iiij.⁊ ibi gl.no.in ver.consistorium.que vult in effectu qꝺ hoc verbū consistoriū large sumptū significat auditoriū cuiuslibet iudicis ordinarij, sed stricte capitur tm̄ pro loco quo princeps sedet pro tribunali ⁊ melius loquitur illa glo.quā archi.in.c.romana.in prin.de appel.lib.vj.dicens ibi qꝺ proprie loquendo auditorium est principis sed consistoriū pape, tñ loquitur contra iura supradicta.⁊.d.c.romana vbi epūs ⁊ officialis epī dñr habere auditorium ⁊ consistorium.preterea alibi magnum concilium appellatur sacrum auditorium.l.vni.in prin.C.de nō.codi.faci.l.precipimus in duobus locis.l.pe.⁊.l.fin.§.in refutatorijs.C.de appel.⁊ sacer comitatus.d.l.precipimus.⁊.l.vlt.C.de digni.lib.

12 xij.ibi sacratissimū comitatū ⁊ curia anthonomasice, †vnde vulgo dicimus vbi rex ibi curia. sicut vbi papa ibi curia Romana hodie, sed olim antequam sanctus magnus Constantinus donasset Romā cum medietate sui imperij ecclesie Romane in personam beati Siluestri vt hr̄.xcvj.di.c.Constantinus.⁊.c.fundamenta.in prin.de elec.li.vj.illud dicebatur de Romano imperatore, vbi imperator ibi est Roma, hoc est auctoritas Romanorum non ciuitas muris conclusa.no.in.l.roma.ff.ad municipa. ⁊.c.fi.de fo.cōpe. Itē cōciliarij magni concilij dñr patres ⁊ principis proceres.in.d.§.ad hec.quasi ꝓcedes, precedunt.n. alios ⁊ sicut capita trabiū extra parietes edificij supereminent ⁊ inde proprie dicuntur proceres, sic conciliarij principis inter alios ꝓeminentiā obtinere debent. Uel proceres dicuntur, quasi proceri, id est longi vel extensi, qꝺ eorūꝫ fama ⁊ auctoritas in diuersas ⁊ remotas mundi partes protenditur. secundū fratrē Joan. Januen.in sum.in ver.procer.⁊ idem epūs Sypontinus in cornucopie epigrāmate tertio, incipiēte, que tā seposita est. Char.xxvj.col.ij.in prin.⁊ quod rex cū concilio eorundem statuit vel rescribit ad vniuersitatis vel collegij suggestionēꝫ pragmatica sanctio appellatur.l.vni.§.vlti.cum gl.C.de no.co.fa.l.fi.C.de diuer.rescrip.vbi glo.pe.fa.l.iubemus nullam C.de sacrosan.eccle.c.j.cū ibi no.de re.permu.cū concordantijs. modo a noīe saltem appellatiuo argumentari licet.insti.de testa ord.in prin. vbi p Ange.are.l.ij.§.appellata.ff.si cer.pe.l.tugurij.⁊.l.pupillus.§.territorium.ff.de verb.sig.l.decernimus.C.de epis.⁊ cle. insti.de donā.§.est ⁊ aliud genus in proe.ff.§.discipulo.c. cum secūdū apostolum in princ.de prebend.⁊.xxj.dist.ca.cleros.cum pluribus alijs.not.Panor.in sal.decr.col.ij.ver.ideo quero nunquid sit licita ista argumentatio.

¶ Quarto pro dictis conciliarijs preponderat salarij seu stipen

13 dij potioritas, †nā habent dicti conciliarij pinguius salariū quā dñi de Parlamento in magno quidem concilio instituti quotannis quingentas libras turoñ.de publico passim recipiunt at parlamentorū conciliarij inter seculares ecclesiasticos que facta discretione in omnibus fere ꝑnumeratis parlamētis minus re cōsequuntur.⁊ ex premij quantitate dignitatis qualitatem ⁊ prerogatiuas metitur.l.nemo.in fin.C.de offic. ma.offi.quando dicit. Is gradus ceteros antecellat, quem stipendia meliora fecerint anteire.⁊ quilibet alendus est ⁊ vestiendus secundum dignitatēꝫ suam, etiam seruus.l.sed ⁊ si quid.§.sufficienter.ff.de vsufruc.no.glo.j.in ca.quia nonnulli.de cle.non resi.⁊ maior in ordine debet esse potior in percipienda portione cap.statuimus de maio.⁊ obedien.capit.vlti.de constitu.⁊ res ecclesiastice pro meritis personarum veniunt distribuende.c.consuluit.lxxiiij.distinct.j.questio.ij.c.vlti.⁊.xij.questio.ij.c.vulterane.fa.c.de multa.in fin.de prebend.ibi. Circa sublimes aūt ⁊ literatas personas poterit per sedē apostolicā in pluralitate beneficioꝝ incompatibilium dispensari. ⁊.c.non cogantur.xlj.di. Ibi vtantur pretiosis, pauperibus dent vilia. Plus dicit bea.August.ēt refert Gratianus.xxv.dist.§.criminis.sub.c.vnum erarium.versi.pauperibus esurientibus ⁊c.qꝺ est peccatum veniale pauperibus lauta ⁊ studiose ꝑparata cibaria porrigere.ad hoc no.plene p Pan.

⁊ Fel.

⁊ Fely. post Inno. ⁊ gl. ordi. in ver. coequetis. de ꝯsti. c. cũ oẽs.
gl. magistra. ⁊ plenior ð iure in. d. c. statuimus. in ver. procurẽt.
14 per gl. in verb. honorabilius. c. j xvj. qõ. vij. † ⁊ amplior dos dꝫ
assignari nobili quã ignobili ⁊ pro dignitate viri ac mulieris ad
inuicẽ ꝯbentiũ. l. quero. ff. de iure do. auct. quod locũ iunc. gl. vl-
ti. C. de colla. auct. res que subiacent, posita sup. l. fi. §. finaũt. C.
cõi. de lega. ⁊ salariũ dꝫ ꝯstitui officio iudicis preceptor. bus si-
ue magistris ꝓ dignitate nataliũ. l. cũ plures. §. cũ tutor. ff. ð ad-
mi. tu. ⁊ suffragiũ dꝫ eodẽ officio taxari patronis cãruꝫ p o eoꝝ
facundia. l. j. §. in honorarijs. ibi. proqꝫ aduocati facundia. ff. de
va. ⁊ extraor. cog. ⁊ demũ pulchre dicit diuus Augu. in omelia
super illud Matthei. v. cap. Uidens Jesus turbas ascendit in
mõtẽ ⁊c. Unus tũ deus per sanctos prophetas ⁊ famulos suos
ꝭm ordinatissimã distributionẽ tẽpoꝝ dedit minora precepta po
pulo, quẽ adhuc timore colligari oportebat, ⁊ per filiũ suũ maio-
ra populo, quẽ amore siue charitate iã liberari ꝯuenerat. ⁊ statiꝫ
subiungit cũ ergo minora minoribus ⁊ maiora maioribus dentur
ab eo donantur qui solus nouit congruentem suis temporibus ge
neri humano exhibere medicinam.

¶ Quinto ad partem predicti magni consilij declinat obsequij
15 relaxatio † quoniam officijs suis singulis annis solo semestri tpe
deseruire tenentur. in parlamentis aũt corporati iugiter perma-
nere velut glebe suo solo ascripti coguntur. Immo per ordinatio
nes Ludouici moderni regis articulo. xxj. xxiij. ⁊. xxiiij. ⁊. xxv.
sedente parlamẽto non possunt idem presidẽtes aut conciliarij se
absentare pro cõmissionibus ad instantiã partium fiendis, etiam
cum licentia regis vel curie, nisi ex causa valde necessaria ⁊ vr-
gente. de qua in. d. ordinationibus, articulo decimonono. ⁊. xx.
⁊ cause cognitione super hoc precedente quo casu curia supre-
ma respectiue poterit congediare pro qualibet vice vnum solum
de qualibet camera habito respectu ad parlamentum Parisien
se, ⁊ quantũ ad parlamẽtum Tholosanũ ⁊ Burdegalense vni-
cum consiliariũ aut presidentẽ de toto curie corpore, ⁊ contra fa-
cientes suspenduntur a perceptione stipendij per trimestre pri-
ma vice. pro secũda suspẽdẽdi sunt ab officijs suis, pro tertia gra
uius puniuntur arbitrio curie ⁊ inqueste arrestorum executiones
⁊ alia expleta aduersus dictam ordinationem facte sunt ipso iure
nulle, tamen pro negocijs proprijs ⁊ parentum suorum vrgẽtibus
valebunt se absentare dicto tempore de licentia curie per spaciũ
temporis ab eadẽ moderandũ, nunc in proposito seruitiũ quanto
breuius ẽ, tãto amplius distat a seruitute ⁊ libertati naturali ap
16 proximat. † Uidemus nanqꝫ qð liber homo operas suas ad tẽ-
pus certum locare potest, nõ in perpetuũ maxima hac lege adie
cta, quod personaliter seruiat, non per substitutum. ꝭm opi. Ir. ⁊
Accur. in. l. post certi temporis. gl. fi. C. de lib. cau. pro qua fa il
li tex. in. l. iij. ff. de lib. ho. exhi. ⁊. l. titio centum. §. ij. ff. de condi. ⁊
demon. licet contrarium firmauerit idem Accur. post Joan. in.
l. cum antiquitas. in ver. nunqꝫ. C. de vsu. ⁊ vsufru. l. iij. §. cõstitui
tur. gl. penu. ff. de vsufru. ⁊ insti. eo. § j. in ver. ne tamen. ⁊ est cõ-
munis doct. sententia in dictis locis. Item valet statutum factuꝫ
tempore vacationis ecclesie, qð quicunqꝫ eam in futurũ recipiet,
teneatur dicere vnam missam certis diebus. sed non posset aliqs
astringi vt quotidie celebraret. c. significatũ. in fi. de preben. fa.
c. quotidie. vbi ponuntur verba diui Augustini. de cõse. dist. ij.
Preterea relegatio, qꝛ temporalis minor pena reputatur qꝫ de-
portatio, qꝛ perpetua sit. insti. quib. mod. ius pa. po. sol §. cũ aũt.
l. j. ⁊. l. relegatorum. §. ad tempus. ⁊. §. sententiam. ff. de interdic. ⁊
rele. l. j. ff. an per alium cau. ap. exer. pos. l. penul. §. j. ff. de publi.
iudic. quod no. cano. super glo. in. c. venien. de accus. ⁊ ꝑpetuus
carcer est pena, temporalis vero custodia. c. qꝫuis. cũ concord.
gl. de penis, lib. vj. ⁊ degradatio maior est pena siue ðpositio qꝫ
suspensio iam dicta ratione. c. cũ non ab homine. de iud. c. quali
17 ter. ij post princi. de accu. † Ulterius tutoris ⁊ curatoris ꝑtãs in
pupillum ⁊ adolescentem minor existit qꝫ patris in filium. l. j. ⁊.
ij. C. de pa. qui fi. dist. l. in suis. ff. de lib. ⁊ posth. in fi. quoniaꝫ pri
ma finitur tempore vcꝫ pubertate, ⁊ perfecta. xxv. annorum eta-
te. Insti. qui. mod. tu. fi. in prin. ⁊ de cura. in princ. l. indecoꝝ. C.
quã. tu. vel cura. esse desi. secunda autem perpetua est, saltiꝫ apti
tudine. Insti. qui. mod. ius pat. po. sol. per totũ. Deniqꝫ qꝛ va-
sallus nõ tenetur domino ad conciliũ ⁊ auxiliũ semper ⁊ pro sem-
per, sed tantum pro loco ⁊ tempore. xxij. q. v. c. de forma. ⁊. c. vni
co. de for. fide. in vsib. feud seruitium vassalli non censetur vera
seruitus, immo potius honor ⁊ dignitas quando feudum est no-
bile. c. j. quis di. dux. mar. co col. x. per Bal. ⁊ do. Jas. in prel.
feudo. tu. xiij. circa fi. versi. Alia diuisio feudorum aliud nobile
quod suum nobilitat possessorem. ⁊ potest dici simili ratione qð
ascriptitij, ⁊ censiti, coloni, ⁊ religiosi non sunt serui. sed veri libe-
ri. no. gl. in ver. aut serui. Institu. de iure perso. in princi. que est
melior gl. de mundo ꝭm Bart. in. l. summa. ff. de sta. homi. ⁊ ibi
hoc idẽ firmat gl. j. in fi. per. l. iubemus. iuncta auct. ascriptitios
. C. de epis. ⁊ cleri. l. cum scimus. C. de agri. ⁊ censi. libr. xj. lꝫ pri-
mi duo seruiant homini ⁊ vltimi diuino numini horis tamen con
18 gruis nõ assidue. c. nunqꝫ. cum gl. de conse. dist. v. † Idẽ in iure
patronatus ⁊ ecclesie ⁊ libertorum. libertus enim non est seruus
sed liber. Institu. de liber. in prin. quamuis patronus in eo mul-
ta iura obtineat. not. per gl. magistraleꝫ. in ver. ius patronatus.
in princ. l. vlti. C. de bo. lib. cum simi. Institu. de succes. lib. §. sed
nostra. in ver. repleatur. addo aliam non tamen ita plenam in. §.
vlti. in ver. ingenuus. Insti. de liber. multominus ecclesia, lꝫ pa-
tronus habeat in ea tria iura. de quibus bonus text. in. c. nobis.
in fi. de iurepatro. Ignis quoqꝫ purgatorius mitior ⁊ benignior
reputatur. quia temporalis existit, licet excedat omnem penam
que in hoc seculo excogitari posset ꝭm August. aurelium in lib.
de peniten. ⁊ habetur de peniten. dist. vij. c. vlti. circa fi. ver. hic
autem ignis. Et hec quantum ad primũ nostre intentionis prin-
cipalem articulum.

FINIS

Solennis Tractatus de ordi-ne Judiciorum. d. Jacobi Gentilis Perusini, ⁊ primo incipit flos causaruꝫ ciuilium.

SVMMARIVM

1 Iudicij substantialia que sint.
2 Persone coniuncte, an pro coniunctis in iudicio esse possint.
3 Procurator actoris quando in iudiciuꝫ venit qd agere debeat.
4 Procurator mandatum per testes probare potest.
5 Procurator de rato satisdat cum de mandato dubitatur.
Procurator ad agendum non admittitur si ex eius confessione constat non habere mandatum, ⁊ si millies satisdaret.
6 Procurator actoris quid satisdare habeat.
7 Procurator rei quomodo mandatum probet.
8 Procurator rei in personali actione non satisdat ⁊ quid in reali.
9 Legitimatis personis in iudicio quid agere debeat iudex.
10 Libello in iudicio oblato quid agendum sit.
11 Iudex suspectus recusari potest.
12 Exceptiones dilatorie ante lite contesta. opponuntur peremptorie ante ⁊ post.
13 Reus quando fugit litis contestationẽ quid agere debeat actor.
14 Reo datur terminus ad suas exceptiones probãdum.
15 Interrogationes quando fieri debeant.
16 Iudex quomodo positiones recipiat.
17 Positiones producens quomodo iurare debeat.
18 Interogationes an per se fieri debeant.
19 Testes si sunt de iurisdictione iudicis personaliter venire compelluntur.
20 Testes in criminalibus personaliter venire compelluntur.
21 Testes parte presente vel legitime citata iurare debent.
22 Dilationes plures tam actori qꝫ reo dari possunt.
23 Reo debet dari copia omnis scripture per actorem producte.
24 Exceptiones ⁊ replicationes quomodo per iudicem admittant̃.
25 Iudex sepius partes interrogare debet post probatiões si quid addere velint.
26 Principalis ⁊ procurator citari debent ad videndum publicare processum ⁊ in causa conclusum esse.
27 Consilium sapientis si necessarium in cã sit suspecti dari debent ⁊ confidentes.
28 Iudex sapienti electo mittit arti. sup quo electus est ad ꝯsulẽdũ.
29 Sapiens si presens sit iudex ore proprio omnia notificare dꝫ.
30 Pars ad videndum agere consilium citari debet.
31 Iudex lecto consilio sapientis partibus prout consultum est pronunciat.
32 Iudex secundum probata ⁊ allegata sententiare debet.
33 Processus quomodo contra contumacem formetur, ⁊ numero sequen. ⁊ nu. 38.
35 Processus contra reum confitentem quomodo fiat.
36 Reus si precepto non contradicit manu militari res sibi auferĩ.
37 Sequestrari faciens summarie de debito iudici fidem facere debet.

N Judicio ciuili
quãq̃ multa alia occurrere possent
ista videntur precipue necessaria, ⁊
ipsius iudicij substãtialia merito no
1 minantur. † Aditur ab actore cõpe
tens iudex. Cõmittitur nuncio iura
to iuramento, vt citet reum. Refert
nuncius iudici, ⁊ notario se reuꝫ ci-
tasse ꝑsonaliter vel ad domũ. Reus
citatus cõparet in iudicio, ⁊ se pre-
sentat. Auditur qd petat actor. Hic pñt fieri exceptiones ⁊ op-
positiones ꝯ personã iudicis actoris, ⁊ causam. legitimantur per
sone in iudicio per iudicem, hoc modo, scꝫ, qꝛ videt primo iudex
si actor vel reus sunt principales persone, vel non.

¶ Sequitur qñ interueniunt coniuncte persone.

2 **Si sunt** † Principales persone, considerat iudex, si sunt persone, que pñt esse in iudicio, vel non. si pñt eẽ,
bene quidem, alias repellit. si non sunt principales persone, tunc
considerat iudex si possunt, ⁊ qua rõne possunt esse pro alijs in iu
dicio. pronunciabit personas legitimas, ⁊ procedetur in cã, alio-
quin si inuenerit eas non posse esse pro alijs in iudicio, excludent̃
⁊ repellentur a limine iudiciorum.

¶ Quãdo interuenerit procurator, ⁊ de materia procurationũ.

3 **Si interuenerit** † Procurator actoris, statiꝫ ꝓducit instrm̃ sue procurationis,
vł i termino q sibi ꝑ iudicẽ assignabit̃. ⁊ eo ꝓducto scribet̃ i actis
ꝓductio eius, ⁊ dabit̃ alteri pti terminus ad accipiẽdũ copiã de
eo, ⁊ postea alio termin⁹ ad opponendũ ꝯ id, qð voluerit, ⁊ si qd
oppone͂t ꝯsiderabit iudex qdqd opponet̃, si ẽ admittẽdũ vel nõ.
si qd opponit̃, ꝑ qð ꝓcurator nõ admittat̃, audit̃ oppõ exceptio
nis, ⁊ illa ꝓbari dꝫ in termino, q assignabitur ꝑ iudicẽ, qua exce-
ptione probata, repellit̃ procurator, alioquin proceditur in cã, si
non probabitur, ⁊ pronunciabitur ꝑ iudicẽ procuratorẽ fore legi-
timum, ⁊ esse procedendũ in cã ꝑ eũ nõ obstantibus exceptioni-
4 bus, † vel si nõ potest producere instrm̃ procurationis probet mã
datũ per testes, vel literas dñi, vel confessionẽ aduersarij, nisi es-
set factus procurator in actis, qð sufficit, de quibus omnibus dat̃
copia aduerse parti, ⁊ terminus ad opponẽdũ, sicut de instrumẽ
5 to dictũ est, † vel si dubitatur de mãdato quũ asserit se procurato
rẽ satisdet de rato, alias probet mãdatũ. Si vero certũ est ex cõ
fessione sua, eũ nõ esse procuratorẽ, si milies satisdaret nõ admit-
6 titur ad agendũ cãm quã procurat. † Item dꝫ satisdare ratã rem
dñm habiturũ, ⁊ de defendendo, ⁊ de iudicato soluendo si peta-
tur corã eodem iudice reconueniri. si nil opponit̃, vel frustatoriũ
opponat̃, fit pronunciatio predicta, ⁊ ad eius instãtiã procedetur
7 in cã. † Si vero sit procurator rei, eodẽ mõ dꝫ producere instrm̃
sue procurationis, vel alias probare mandatũ, ⁊ seruabitur quod
dictũ est in instrumẽto petitionis actoris. ⁊ non seruatur hodie si
8 ue habeat mandatũ, siue non, dꝫ satisdare iudicatũ solui, † in per
sonali actione non satisdat procurator rei, ratã rem dñm habitu-
rũ, sed in reali actione directa sic, si est persona cõiuncta sine mã
dato admittitur dũmodo nõ sit expresse ꝯ volũtatem eius ꝓ quo
interuenit, sed dꝫ satisdare de rato, ⁊ de defendẽdo in recõuentio
ne ab actore vel reo. Hodie de cõsuetudine iste satisdationes nõ
9 prestantur, nisi reus esset persona suspecta. † Legitimatis ꝑsonis
ꝑ pronunciationẽ iudicis, tũc iudex procedit ad interrogationes
que fiunt ante litẽ contestatã. Si reus vel procurator eius petit
libellum sibi offerri, statuitur terminus vtriq̃ parti simul actori
ad dandum, ⁊ reo ad accipiendum libellum.

¶ De libelli oblatione, ⁊ qð expediat circa predicta.

10 **Adueniente** † Termino offertur reo libellus, statuitur terminus reo, oblato libello, ad de-
liberandũ ⁊ respondendũ dicto libello, prout iudici videbit̃. nũc
si reus vel eius procurator, vult respondere libello vel petitioni
actoris, ⁊ si in respondẽdo intendit negare, que in libello vel peti
tione continentur, videat vt sapienter neget, ne sibi noceat nega-
11 re, † vel si non vult respondere libello, ⁊ habeat iudiceꝫ suspectũ,
potest ipsum recusare, anteq̃ respondeat, ⁊ litẽ contestetur ⁊ etiã
post litis contestationem posset, si causa suspicionis nouiter ap-
pareret, que ante nõ erat, dummodo legitimo modo probet, si nõ
vult iudicẽ recusare, ⁊ habet eum suspectũ, põt petere eũ sociari
12 de alio iudice, qui secũ cognoscat ⁊ iudicet. † opponũtur exceptio
nes si que sunt dilatorie ante lits cõtestationẽ, ⁊ peremptorie an
te ⁊ post quandocunq̃ ante sententiã, ⁊ quedã post sententiã pro
ponendo statim vnã, ⁊ protestãdo ceteras sibi saluas fore. statuit̃
reo terminus ad probãdũ. de quibus omnibus dꝫ dari actori co
13 pia, ⁊ terminus ad accipiendum copiã ⁊ opponendũ. † Sed ⁊ si
reus opponeret mõ vnã exceptionẽ dilatoriã vel declinatoriaꝫ, ⁊
modo aliã, semper fugiendo litis contestationẽ, tunc actor faciet
sibi statui terminũ peremptoriũ ad opponendũ, ⁊ proponendum
oẽs suas dilatorias exceptiones, ⁊ exinde in antea nõ audiet̃ op-
14 ponens. † Datur reo terminus ad probandũ suas exceptiones, ⁊
si actor replicauerit datur sibi terminus ad probandum suas re-
15 plicationes. ⁊ sic deinceps, † fient interrogationes que debẽt fie
ri ante litis cõtestationẽ, ⁊ interdũ ante libellũ datũ si expedit an
te litis contestationẽ hoc est in ipsa litis contestatione, reus pro-
testatur oẽs suas exceptiones tã dilatorias ⁊ declinatorias q̃ ꝑ-
emptorias sibi cõpetentes ⁊ cõpetituras, sibi saluas fore si nõ fe
cit, ⁊ post litis contestationẽ dꝫ eas probare, contestatur lis, iura
tur de calumnia. statuitur terminus vtriq̃ parti ad probandũ qð
asserunt, prout iudici videbit̃ expedire. In termino fiunt opposi
16 tiones pro vtraq̃ parte. † Iudex recipit ipsas positiones, ⁊ dꝫ di
cere, recipio eas in quantũ de iure recipere debeo, ⁊ aliter nõ, sal
uo iure impertinentium, ⁊ nõ admittendarũ, ⁊ postea ipse iudex
videat eas, ⁊ examinet ⁊ approbet si quas viderit. approbãdas,
vel reprobet vt viderit expedire de iure, de quibus dꝫ dari copia
si iudici vr̃, aduerse parti, ⁊ terminus ad deliberandũ, si iuste di-
17 cat se dubitare in eis, vel an sit eis respondẽdũ. † Quibus exami
natis ⁊ probatis, ille qui facit eas dꝫ statim iurare ꝙ credit verꝰ
qð ponit, nisi eẽt iuratũ de calũnia. Citatur postea reus vt veniat
ad rñdendũ positionibus. Interrogatur reus super positionibus
interdũ de nouo prestito sacramento de respõdẽdo veritatem, si
reus confiteatur positiones que plene probent causam planũ est,
quia satis probatũ est ꝯ eũ. Si vero negatur, datur actori termi-
nus ad probãdũ, si ante nõ erat datus, ⁊ tunc actor facit articulos
seu capitula sue intẽtionis, ⁊ iudex dꝫ eos recipere saluo iure im
pertinentiũ ⁊ nõ admittendarũ, de quibus datur copia reo, ⁊ ter
18 minus ad faciendũ interrogatoria sua. † Aliqui sunt qui faciunt
interrogationes per se, ⁊ articulos per se, dato ꝙ sint eiusdẽ teno
ris. in hoc autẽ attendit̃ cõsuetudo fori. habita copia articulorũ,
reuo, facit super his interrogatoria sua, ⁊ ea porrigit iudici, sup
quibus debent examinari testes qui producũtur super articulis,
⁊ ad ista interrogatoria facienda iudex statuat certum terminum
reo. factis ⁊ productis interrogatorijs producunt̃ testes per acto
rem, cõmittitur nuncio vt citet testes, vt in tali termino sint coraꝫ
19 iudice ad perhibẽdũ testimoniũ sup tali cã. † Nota ꝙ testes aut
sunt de iurisdictione iudicis, aut nõ. Si testes sunt de iurisdictio
ne iudicis compellunt̃ venire personaliter captis pignoribus ⁊
mulcta imposita. si aũt testes nõ sunt de iurisdictione iudicis sub
quo est questio, tunc ipse iudex sub quo pendet lis, potest mitte-
re vnam literam iudici, de cuius iurisdictione sunt, si sibi viderit
expedire, quatenus ipsos testes sibi mittere debeat ad perhiben-
dũ testimoniũ in tali cã, que agitur corã eo inter tales personas,
vel si non vult hoc facere, vel si sunt ipsi testes sub iurisdictione iu
dicis questionis, ⁊ non possunt venire, iudex questionis põt mit
tere vnũ notariũ, si nõ vult personaliter ire ad locũ vbi sunt testes
qui eos recipiat presentibus partibus vel citatis, ⁊ de ipsorũ vo-
luntate ⁊ licentia eorũ absentia nõ obstãte, vel si non sunt iurisdi-
ctionis iudicis questionis, potest ipse iudex mittere litteras suas
iudici, de cuius iurisdictione sunt de consensu vtriusq̃ partis, vt
eos recipiat presentibus partibus, vel etiam absq̃, vel earum ꝓ-
curatoribus, prius ab eis prestito iurõ vt iuris ẽ. ⁊ mittat sibi pe
titionẽ articulos ⁊ interrogatoria ⁊ totũ processum sigillatũ, sup
20 quibus debent interrogari, ⁊ hoc in ciuili. † In criminali vero re
gulariter testes cõpellunt̃ omnino venire personaliter corã iudi
ce, vt si necesse fuerit tormentis subijciantur, ⁊ iudex videat qua
mente loquantur. Cõmittitur nũcio vt citet testes. refert nuncius
se ipsos citasse, qñ sunt de iurisdictione iudicis questionis perso-
naliter vel ad domũ. Veniunt testes corã iudice parati iurare ⁊
testificari. cõmittitur notario vt partes citet ꝙ veniunt ad vidẽ-
dũ iuramẽta testiũ. Refert nuncius se citasse partes ꝫ cõmissio
nẽ predictã. veniunt partes corã iudice, anteq̃ testes iurent cum
parati sint iurare. reus contra quem producunt̃ protestatur oẽs
suas exceptiones sibi saluas fore tam contra testes q̃ ꝯ eorꝫ di-
21 cta. † postea presente vtraq̃ parte, vel saltẽ vna presente ⁊ altera
absente, tamen legitime citata, vel eius procuratore causam agẽ
te, iurent testes de veritate dicẽda pro vtraq̃ parte. ⁊ deinde ne
22 mine audiente debent deponere testificationes suas, † ⁊ si vnus
terminus seu vna dilatio non sufficeret actori vel reo ad producẽ
dũ testes vel instrumenta ⁊ iura sua, tunc iudex dabit plures dila
tiones actori ⁊ reo, ꝓut viderit expedire ď iure ⁊ occurrẽtia facti.

⁊ si qua

⁊ si qua partium fugaret tergiuersando depositionem testium, tunc iudex statuat sibi terminum ⁊ peremptorie ad probandum ⁊ proba tū habendū quidquid vult super causa. Testificant̄ testes, ⁊ dicta sua deponunt pro vtraq̄ parte in secreto. Actor etiā ad ꝓbandā intentionē suā producit instrumenta sua si qua h3. citatur reus, vt veniat ad videndū productionem instrumentorum, ⁊ accipiendum copiam de ipsis vsq̄ ad certū terminū. comparet reus, statuit̄ ei
23 terminus ad accipiendū copiā instrumentoꝝ supradictoꝝ† ⁊ postea habita copia datur alius terminus ad opponendū sibi q̄dquid voluerit, ⁊ hoc d3 fieri de omni scriptura, quā actor ꝓducit. ⁊ vult vti ꝯ reum in iudicio, ⁊ si reus est presens in productione statī datur sibi terminus. s. dictus. alias citatur vt veniat ad accipiendum terminū, ⁊ si non venit, statuatur sibi in eius absentia, ⁊ postea notificabitur sibi ꝑ notariū communis, ⁊ ea que dicta sunt qn̄ p actorē ꝓducunt̄ instrumenta ꝯ eum seruanda sunt qn̄ per reum producunt̄ exceptiones ꝯ actorē, ⁊ sic deinceps probata vel fundata saltim intentione actoris, si reus vult probare aliquid ꝯ actorem, vel petitionem suam formet, ⁊ producat exceptiones per eum oppositas ⁊ ꝓtestatas ante litem contestatam. citatur actor vt veniat ad vidēdū productionem exceptionum rei. comparet actor. iudex statuit sibi terminum ad accipiendum copiam ipsarum exceptionum ⁊ ad replicandum quidquid voluerit quo termino adueniente ⁊ actore cōparente cum replicationibus suis, faciet citari reum ad videndum
24 productionē replicationum ipsius actoris, † ⁊ iudex in recipiendo eas. s. exceptiones ⁊ replicationes, d3 dicere se recipe eas in quantū de iure d3, ⁊ nō aliter postea videat ⁊ examinet eas admittēdas, statuat terminū vtriq̄ parti ad probandū eas, ⁊ si viderit exceptiones nō obstare, ⁊ de iure nō procedere, pronunciabit sup ipsas, ⁊ dicet fore procedendū in causa nō obstantibus exceptionibus ⁊ replicationibus, ⁊ facta ipsa pronunciatione procedet̄ in causa. ⁊ oia alia faciat reus sup exceptionibus probādis, que dicta sunt in actore ad probandū intētionē suā. ⁊ idē erit in replicatione actoris ꝯtra exceptiones rei. ⁊ sic deinceps elapsis oibus terminis, ⁊ dilationi-
25 bus datis ad probandū partibus. † ⁊ receptis oibus probatiōibus vtriusq̄ partis tam testiū q̄ instrꝫ, iudex d3 sepius interrogare partes si quid noui addere velint, vel vlterius probare ꝑ testes vel instrumenta. ⁊ si dixerint q̄ nō, iudex statim faciet scribi renūciationē predictā tā sup instrīs, q̄ sup testibus, ⁊ tam sup nouis articu-
26 lis q̄ sup veteribus, ⁊ esse ꝯclusū in causa, ꝓnūciabit, † cōmittitur notario vt citet partes vel ꝓcuratores qui sunt in causa, ⁊ tutius est q̄ citent̄ ambo, vt veniant in tali termino ad videndū ꝓnūciari testes apertos, ⁊ totum processū apertū, ⁊ fore conclusum in causa. Refert nūcius se partes ⁊ eaꝝ ꝓcuratores citasse s̄m cōmissionē p̄dictā, vt sint in tali termino corā iudice ad videndū ⁊ audiendū ꝓnūciationē predictā, publicat̄ ꝓcessus. hic si nō fuit facta ꝓtestatio ꝯ testes ⁊ eoꝝ dicta anteq̄ iuraret, pōt fieri anteq̄ ꝓnūciet̄ ꝓcessus apertus, hoc est qn̄ iudex fuerit paratus ad ꝓnūciandū. deinde presente vtraq̄ parte, ⁊ volēte, ⁊ petēte, vel altera citata, ⁊ p cōtumaciā absente, iudex ꝓnūciabit testes aptos ⁊ totū ꝓcessum apertū, ⁊ ꝯclusum in causa. statuit̄ statim terminus vtriq̄ parti ad accipiendū copiā de testificationibus ⁊ dictis testiū, ⁊ de toto ꝓcessu, ⁊ ad deliberādū dōm ⁊ opponendū q̄dq̄d voluerint tā ꝯ testes, quā ꝯ eoꝝ dicta, ⁊ ꝯ alias probationes ⁊ ꝓcessū. Hic reprobant̄ testes si qua partiū voluerit eos reprobare. s. facta intentione ꝯ ipsos testes, ⁊ ꝓductis alijs testibus vel probationibus ꝯ ipsos testes receptos ⁊ testificationes eoꝝ. Nūc receptis oppositionibus ⁊ probationibus ꝯ testes, ⁊ ipsis diligenter cognitis ⁊ examinatis statuitur terminus vtriq̄ parti ad allegandū ⁊ dōm quidquid voluerit in to-
27 ta causa† si super diffinitione cause, vel super aliquo puncto interloqutorio iudex intendat habere consiliū sapientis cum dicat se dubitare, vel locus sibi a partibus postulatur, statuat iudex terminū vtriq̄ parti ad dandum suspectos, ⁊ ad deponendum salarium, qd ipse iudex d3 decernere ꝑ modum questionis. Datis suspectis iudex eligat sapientem vnum, nō aliquem ex suspectis, ⁊ presentibus partibus faciat commissionem, vel ipsis absentibus legitime tn̄ citatis, ⁊ eo electo mandet partibus, vt compareat coram sapiente cū iuribus suis, ⁊ eisdem certus terminus statuat̄ ad producendū oia iura sua, ⁊ oēs probationes suas corā ipso sapiente, ⁊ ad allegandū
28 dōm et ostendendū de iure suo quidquid voluerit, † ⁊ ipse iudex eidem sapienti cum omnibus agitatis ad punctum ⁊ questionem pertinentibus causis ⁊ sigillatis mittant articulū seu pūctū, sup quo ele-
29 ctus est ad consulendum, ⁊ tota adiacentia facti. † ⁊ si sapiens fuerit presens iudex ore proprio omnia sibi notificet ⁊ narret, que faciant ad causam, vel per literas si distat ab eo, tunc sapiens electus ad consulendū. viso articulo ⁊ puncto questionis super quo est electus, visis iuribus ⁊ rationibus ⁊ auditis allegationibus vtriusq̄ partis cum omnibus actitatis, ⁊ eis diligenter examinatis, habito consilio sapientū cū deliberatione solenni, Christi nomine inuocato consulat ⁊ suum consilium det secundum q̄ ei equū ⁊ iustū visum fuerit ꝯuenire de iure, ⁊ ꝯsiliū suū scribat, ⁊ sigillet, ⁊ mittat iudici,
30 qui de questione cognoscit. † Iudex recepto consilio, anteq̄ aperiatur faciat citari partes ad videndum aperiri consilium, ⁊ presente vtraq̄ parte, vel earum procuratoribus cū q̄bus agitat̄ causa, vel legitime citatis, ⁊ saltē altera parte presente, aperiat ꝯsiliū, ⁊ faciat
31 ipsum legi p notariū suū ꝓ tribunali sedēdo. † Aperto ⁊ lecto consilio presentibus partibus vel legitime citatis vt dictū est, sequutus formam dicti ꝯsilij, ꝓnūciabit s̄m q̄ ꝯsilūt est fore faciendū, vel nō ⁊ suā pronunciationē vel sententiā seruet, ⁊ mandet exequtioni, siue fuerit sup pūcto interloqutorio, siue fuerit sup decisione cause. Si ꝯsiliū fuerit sup decisione cause, iudex facit citari partes. s. tā principales q̄ procuratores peremptorie ad audiendū sententiam diffinitiuā in scriptis redactā ꝯdēnatoriā vel absolutoriam iuxta formam consilij s̄m ꝯsuetudinem ⁊ multoꝝ opinionem ⁊ vsus com-
32 munes. † Si autē non est ꝯsiliū in cā, tūc Iudex sentētiet secundū allegata ⁊ probata. faciat iudex exequtionē in sn̄ia mandat̄ sn̄ia exequtioni. Si qua partium ex sentētia sentiat se grauatā, querat remediū si possit p appellationē, vel ꝓ supplicationē, vel falsi suspitionem, vel per in integrū restitutionē. vel dicat sn̄iam nullā si pōt. Aliter sn̄ia mandat̄ exequtioni, vt dictū est, nullo remedio resistēte elapsis decem diebus per exequtorem in sententia nominatis.

¶ Qualiter procedatur contra reum confitentem ante litis contestationem.

33 **Aditur** † ab actore ꝯpetens iudex, committitur nuncio iurato, vt citet reū. refert nūcius iudici ⁊ notario reū citasse ꝑsonaliter vel ad domū. citatus reus ꝯparet in iudicio, ⁊ se presentat. Actor facit petitionē suā in scriptis ⁊ eam porrigit iudici, in qua petitur sibi dari decem ex tali causa, sc3 mutui, vel simili. Reus visa ⁊ audita petitione actoris de plano confitet̄ id qd̄ actor petit. iudex statim audita responsione ⁊ confessione rei in iudicio sponte facta, precipit sibi q̄ soluat actori dictos decē, quos ꝯfessus est s̄m actoris petitionē vsq̄ ad certū terminū ꝯpetentē sub pena
34 que sibi videbit̄ ꝯuenire, vel et̄ sine pena si vult. † Elapso termino, si reus nō soluit vt in precepto ꝯtinet̄, iudex iterū faciat ipsū citari si vult aliquid dicere vel opponere ꝯ preceptū, sibi factū, ne mādet̄ exequtioni ad petitionē talis, q̄ vsq̄ ad talem terminū debeat corā iudice legitime ꝯparere ad dōm ⁊ opponendū ꝯ id q̄dq̄d voluerit, ꝓp qd̄ dictū preceptū nō debeat exequutioni mādari ⁊ peremptorie, alioquin preceptū mādabit̄ exequtioni i bonis ipsius rei, ⁊ ꝯ reū. si reus vel alter pro reo nō ꝯpareret ad ꝯdicendū, mandabit preceptū exequtioni in bonis ipsius rei pro mensura debiti declarati, accipiendo pignora, vel dando actori tenutā de ipsis bonis, ⁊ alia faciendo que infra dicent̄ in reo ꝯtumace, de cuius bonis inuenitur. Si vero reus vel alter pro eo comparuerit, ⁊ se defendere voluerit, dabit̄ sibi copia precepti, ⁊ terminus ad opponendū ⁊ ꝯdicendū precepto, ꝓcedet̄ via ordinaria sup exceptionibus.

¶ Qualiter procedatur contra reum confitentem super restitutione rei petite.

35 **Aditur** ab actore ꝯpetens iudex. ꝯmittit̄ nūcio vt citet reū ad petitionē actoris refert nuncius iudici ⁊ notario seu reum citasse personaliter vel ad domū. Reus citatus comparet in iudicio ⁊ se presentat. actor facit petitionē suā inscriptis, ⁊ eā iudici porrigit, in q̄ ꝯtinet̄, q̄ ipse actor petit vnū suū librū sc3 codicē cū tali apparatu ⁊ talibus signis quē deposuit penes ipsū, vel quē sibi ꝯmodauit, ⁊ sic expssa cā. vel petit aliquā aliā rē, quam dicit ad se ꝑtinere iure dominij vel q̄si, vel non expressa alia causa. Reus visa ⁊ audita petitione actoris de plano ꝯfitet̄ qd actor petit iudex statim audita ꝯfessione rei in iudicio spōte facta, statī precipit sibi q̄ det ⁊ restituat actori librū ipsū vsq̄ ad terminū, vel statī si sibi vr̄ expedire sub certa pena, ⁊ sic de alia re. elapso termino si reus nō restituit librū vel rē in precepto ꝯtentā iudex faciet ipsum iterum citari, si vult aliquid opponere vel ꝯtradicere ꝓcepto sibi facto ad instantiā actoris de restitutione talis rei q̄ debeat in tali termino coram eo legitime ꝯparere, ⁊ si quidem nō venit ad opponēdū vel contradicendum precepto, nec ipse nec alius pro eo, iudex ex sua equitate si vult per suum nuncium iterum prescripere sibi quod sub certa pena restituat librum ipsum, vel rem in precepto contentam vsq̄ ad certum terminum, vel quod compareat coram eo si ex precepto dixerit se grauatum, ⁊ si iudex nollet facere fieri

hoc secundum preceptũ non compelletur, sed potest mandare primum preceptum exequutioni, † & si reus non restituat, vt. s. dictũ est
36 nec cõpa ret ad ɔ̃dicendũ precepto iudex faciet sibi manu militari auferri rem ipsam, & dabit eã actori, vel cõdẽnabit ipsum quãti actor in li: ẽ iurabit, facta prius a iudice taxatione, & sic de ɔ̃suetudine obseruat, & hoc est qñ per dolum & ɔ̃tumaciã reus nõ restituit. Si autẽ solũmodo p culpam suam non restituit tunc ɔ̃dẽnabit ad solã extimationẽ rei. Si vero reus citatus ad opponẽdũ precepto ɔ̃parue rit, & vult se defendere, dabit sibi terminus ad opponẽdũ qdqd voluerit, si videbit iudici habere iustã cãm ɔ̃dicendi & se defendendi, & audit sup defensione sua, & sup suis exceptionibus legitimis procedetur prout petit ordo iuris.

¶ De sequestro.

37 **Si quis** † facit sequestrari rez debitoris sui suspecti, seu sequestrari petit, iudex facit prius sibi fieri fidem d debito aliquali modo summarie saltẽ per demonstrationem instrumẽti debiti, vel per aliquẽ testem summariũ receptũ, & postea facit actorem iurare q ille cuius res est, re vera est suus debitor, nec est sibi satisfactũ de dicto debito in totum vel in partem eius q petit, & q est forensis, vel alia suspecta psona, nec ibi possidet immobilia, & q nõ cõpetit hoc animo calũnie postea iudex facit ipsam rem sequestrari & deponi penes aliquem idoneum detentorem. Facit iudex citari reum cuius res esse dicitur q si sentit se grauatum ex illo sequestro q debeat in tali termino comparere ad ɔ̃dicẽdum & rñdendum de iure tali &c. ¶ Si nõ comparet reus, vel alius pro eo, tunc actor facit suam petitionẽ, in qua petit rem sequestratam sibi dari in tenutã p debito suo ex primo decreto. Nunc citatur reus si vult contradicere, vel opponere sequestro, seu petitioni actoris, quo minus dentur actori seu creditori in tenutam, q in tali termino debeat coram eo iudice comparere ad ɔ̃dicendum, & opponendũ qd quid vult. alioquin eius contumacia non obstante, & habita eius cõtumacia p plena & legitima pbatione & confessione, dictus iudex p cedet ad dationem tenute prout de iure nouerit expedire. Si reus non comparet, nec alius p eo, habita summaria cognitione de debito, scz visa petitione actoris, prestito sacramẽto ab eodem, de non recepto debito in totum, vel in partẽ, iudex pnuntiat interloquendo tenutã esse dãdã actori in re ipsa sequestrata, seu ipsam rem in tenutam dãdam ex primo decreto p suo debito & expensis. Fit exequutio in sentẽtia ad tenutam dandam citatur reus vt veniat defensurus tenutã dãdã tali tãq̃ suo creditori in tali re sua sequestrata, vsq ad certũ terminũ, si reus non venit defensurus tenutam, nec alius p eo. committitur nuncio & exequutori, vt det ipsam rem in tenutam actori p suo debito & expensis tanq̃ de bonis sui debitoris. Refert nũtius & exequutor, se dedisse ipsam rem in tenutam actori. iudex facit estimatores tenute, qui iurant bona fide & sine fraude rem seu tenutam ipsam estimare. Referunt estimatores eximationem quam fecerũt, & illa estimatio scribitur in actis. banditur tenuta tribus vicibus per nũtium vel preconem cõis de mandato iudicis, vel plus vel minus ẽm ɔ̃suetu. loci, & prout res exegerit aliquo spacio intermisso prout iudici videbit. Refert nuntius vel precio, se bandiuisse dictam tenutam ẽm cõmissionem predictam, & facit ipsam scribi.

¶ Elapso termino venditur, & plus offerenti datur. ¶ Si non reperitur emptor, & actor vult eam in solutum ex secundo decreto, faciat actor super hoc specialem petitionem iudici inscriptis vel in actis & producat instrumentum debiti, & de debito iudici faciat plenam fidem. ¶ Proclamatur quod si est aliquis qui velit defendere talem rem talis, vel qui habeat ius in ea, vel qui velit contradicere quominus detur tali in solutum, q debeat in tali termino complacere coram iudice, & exinde in antea nõ audiretur, & daretur in solutũ ipsi creditori agenti pro rata quantitate, quoniam nõ repitur aliquis qui velit plus offerre. Si quis habens ius in ea re, volẽs eam defendere cõpareat scribẽdo presentationem eius, & contra dictionẽ & cãm ɔ̃dictionis, iudex statuat terminũ ɔ̃dictori ad pducendũ coram eo omnia iura sua, postea examinabit summarie iura vtriusq partis, & ille obtinebit, quem iudex viderit & cognouerit in iure potiorem. Si actor fuerit potior in iure, tunc iudex feret sentẽtiam diffinitiuam & pnunciabit ipsam rem & tenutam dandam actori ex secundo decreto in solutum & pagamentum ẽm petitionez suã vsq ad summam sui crediti & expensarum. fit executor in sententia ad dandum ipsam rem actori in solutum p suo debito & expensis, & ei sic committitur vt tradat & faciat pro vt in ipsa pronunciatione cõtinet. Refert exequutor se dictam rem dedisse ipsi actori in solutum tanquam de bonis talis pro suo debito & expensis, saluo semper iure omnium personarum. ¶ Creditor de hoc fieri faciat publicum instrumentum, vt possit docere de titulo sue possessionis. Et not. q quando res alicuius est sequestrata, ipse reus cuius est res potest venire coram iudice, & petere rem ipsam tolli & relaxari de sequestro prestita prius per eum idonea satisdatione de iudicio sisti & iudicato soluendo actori, & quod eidem respondebit de iure. Quo facto relaxatur res de sequestro, & inchoatur iudicium inter actorem & reum.

¶ De processu contra reum contumacem.

38 **Citatur reus** † bis, semel, & quater, vel pbreuius ex iusta causa prout iudici videbitur expedire secundum qualitatem personarum cause & temporis, & secũdum consuetudinem loci. Si non comparet reus in terminis in citationibus positis, actor in fi. cuiuslibet termini se presentat coram iudice, & facit scribi presentationem suam, & accusat contumaciam rei & licentiatus recedit. postea elapsis terminis si reus nõ comparet, pclamat eius & bonoꝝ suoꝝ defensio, & si nullus cõparet pro eo ad ipsius rei, vel bonoꝝ ipsius defensionẽ, actor facit petitionez suã in scriptis, vel sine scriptis & ipsam porrigit in iudicio, in qua petatur se mitti in possessionem bonorum rei, quo casu petitione visa actoris & contumacia rei, iudex pronunciabit hoc modo, quia fertur sententia interlocutoria de tenuta & possessione danda actori ex primo decreto in bonis ipsius rei pro mensura debiti declarati & p expensis primo mobilium, secũdo stabiliũ, tertio nomina debitoꝝ capiunt habita prius p iudicẽ summaria cognitione de debito. s. visa aliquali petitione actoris producto instrumẽto debiti, vel aliquo teste pstito sacramẽto aliunde de debito nõ recepto in totũ vel in p tem, fit exequutor in snia ad dandũ tenutã ex primo decreto, cui fit cõmissio de tenuta danda datur tenuta, & refert nũcius dedisse tenutã. citatur reus, & quicũq alius qui vult defendere bona talis, vt veniat defensurus tenutam ex interloquutoria datam seu pronunciatã in bonis talis, tali suo creditori, vsq ad certum terminum. Si non venit reus infra annum, sed potius latitat, nec alius pro eo ad defendendum & contradicendum tenute date, actor poterit post annum a iudice petere vt res de qua admissus fuerit in possessione ex primo decreto, vendatur, & constituatur tempus infra quod vendi debet arbitrio iudicis. ¶ Venditur tenuta de mandato iudicis, & postea refertur ei videlicet, quod si quis vult emere rem acceptam in tenutam per talem de bonis talis quod compareat coram &c infra talem terminum, quoniam plus offerenti dabit, & sic communiter banditur tribus vicibus. Si plurimi veniunt emptores dabit plus offerenti. Si vero nullus veniet ad emendũ, & elapsis omnibus terminis actor vult ipsam tenutam sibi dari, & adiudicari insolutum ex secundo decreto, faciat super hoc specialem petitionem in scriptis, & eam porrigat iudici, & producat instrumentũ debiti, & iuret se verum esse creditorem vt petit, & de dicto debito se nil recepisse, nec aliquem alium pro eo.

SVMMARIVM

1 Judicium quid sit.
2 Judicium dicitur iurisdictio.
Item pro discretione punitur.
3 Actor iudex & reus in iudicio necessaria sunt.
4 Judex in causa propria quis esse non potest.
Mutus, surdus, cecus, & perpetuo furiosus iudex esse non potest.
5 Impubes infamis & minor iudex esse non potest.
Seruus & mulier officijs publicis non funguntur.
6 Jurisdictionẽ ordinariam habentes qui sint, & qui delegatam.
7 Seruus in iuditio esse non potest.
8 Filiusfa. minor an in iuditio esse possit.
9 Filiusfamil. minor quatuordecim ann. sine patris consensu in iudi tio esse nõ potest.
Maior infanti in beneficialibus sine patris ɔ̃sensu in iudicio eẽ pt.
10 Filius emancipatus ɔ̃ patrẽ venia impetrata in iudicio esse potest.
Minor. xxv. an an sine curatore in iuditio esse possit & nu. seq.
12 Minor. xxv. an. maior tamen. xviij. qñ in iudicio esse possit.
13 Monachus siue alius regularis sine licentia abbatis in iudicio esse non potest.
14 Tutor pro pupillo si satisdederit rem pupilli saluam fore in iuditio esse potest nisi sit tutor testamentarius.
15 Minor sine tutoris auctoritate regulariter procuratorem constituere non potest.
16 Procurator nisi in rem suam sit constitutus de calumnia iurare non potest.

17 Judex

17 Iudex competens dicitur quis ratione contractus.
Item ratione communis patrie.
Item ratione domicilij.
Item ratione possessionis.
Item ratione originis proprie vel paterne.
18 Iudex vsqꝫ ad litis contestationem recusari non potest.
19 Libelli copia parti datur cum termino ad opponendum.
20 Appellari quando ab interlocut. possit.
21 Libellus primo in iudicio offertur ꝛ quid in eo cõtineri debeat.
22 Lex municipalis dummodo non sit contra libertatem ecclesiasticam seruari debet.
23 Rectores statuta nec consuetudines contra libertatem ecclesiasticã seruare non tenentur.
24 Petionis substantia in citatione inseri debet.
25 Causa ante ꝛ post litem contestatam dicitur.
26 Exceptiones litis ingressum impedientes que sint.
27 Exceptio an ante litem contestatam probetur.
28 Libellus in quibus casibus non offeratur.
29 Litis contestatio per que verba fiat.
30 Iudex quando interloqui debet litem esse contestatam.
31 Procurator substitutus de calumnia iurare debet.
32 Articuli qui ad causam faciunt fieri debent.
33 Positionibus actoris prinsqꝫ rei respondendum est.
34 Procurator si speciale habet mandatum quandoqꝫ positionibus respondet.
Reus super positionibus quomodo interrogari debet.
35 Positionibus respondenti si dubitet terminus ad respondendũ datur.
36 Positiones in quo loco fieri debent.
37 Positio negatiua vtrum fieri possit.
38 Interrogationes an fieri possint postqꝫ in causa conclusum est.
Positioni contrarie vel obscure respondendum non est.
39 Interrogationes ad iudicium ordinandum quandoqꝫ ante litem contestationem fiunt.
40 Interrogationes si ante litis cõtestationem non fiunt an post fieri possint.
41 Testes super tota causa pro vtraqꝫ parte veritatem dicere iurare debent.
42 Testes quando parte presente iurant not. hoc dicere debet.
43 Terminus ad faciendum interrogatoria parti datur.
44 Iudex testibus examinatis dat terminum ad producendũ ꝛ opponendum quod vult.
45 Publicatio testium quomodo fieri debeat.
46 Terminus ad opponendum testibus ꝛ attestationibus eorum ꝛ toto processui datur.
47 Exceptiones multe contra testes opponi possunt.
48 Iudex quando partibus mandet in causa concludi.
49 Conclusio in causa quomodo fiat.
50 Citatio ad audiendam sententiam an personale vel ad domum fieri debeat.
51 Iudex in scriptis sententiam ferre debet ꝛ ipsam legere.
Sententia libello conformis esse debet.
52 Bona in quibus fit missio quantitatem debitam in multum excedere non debet.
Excussio quomodo fieri debeat.
53 Expense quando producuntur copia parti datur.
54 Sententia quomodo formari debeat. ꝛ nu. seq.

¶ Sequitur ordo iudiciarius eiusdem. d. Jacobi gentilis.

In nomine dñi nostri Iesu Christi, cui omne genu flectitur, vt extra de immun. eccl. c. decet, adsit operi meo isto ꝛ breui celestis altitudinis potentia, cuius suffragio mediante omnia prosperantur, pro qua innocatione facit. l. C. de vete. iu. enucle. ergo ipsius auxiliũ innocaui ꝛ innoco corde puro. Quoniam aliqui sunt cupientes practicã actorum ciuilium in iudicijs faciendorum, ideo aliqua sub breuitate ostendam. Primo nanqꝫ breuiter aliquas ponam partes,
1 † ꝛ primo videndum est quid sit iudicium. ꝛ dico ꝙ iudicium est iustitia siue ordinatio cause, siue iurisdictio, vt. C. de iudic. in rub.
ꝛ not. in. c. j. de iudic. in. vj. ꝛ no. esse verbũ iudicium. C. de lit. cõ
test. in. l. iudicium. ꝛ. ff. de iudic. in rub. ꝛ nota. extra in. c. pastora
2 lis. de indic. † sic etiam ꝙ iudiciuʒ dicatur iurisdictio tenent grã
matici quibus est standum tanqꝫ expertis in arte, vt. l. septimo. ff.
de sta. homi. ꝛ. l. j. in prin. de vent. inspic. ff. ꝛ exponitur etiam iu
3 diciũ idest discretio, vt no. gl. insti. de ord. iud. sup rub. † Scdo
qd in iudicijs sit necesse, ꝛ vr̃ ꝙ i iudicijs sint inter alia necessaria
tria. s. actor, reus, ꝛ iudex, ꝛ d istis prio vidẽdũ ẽ q possint eẽ iudi
4 ces, ꝛ videt † ꝙ quis non possit esse iudex in causa sua vt. l. j. C. ne
quis in cau. sua. Itẽ prohibetur esse iudex mutus, surdus, cecus,
ꝛ perpetuo furiosus, sed dum patitur dilucida interualla potest.
5 l. cum pretor. ff. de iudi. ꝛ de postul. l. j. §. casum. † Item impubes,
infans, seu turpidine notatus. Item minor. xxviij. annorum. l. quidam consulebat. ff. de re. iudi. Item seruus ꝛ mulier, qui publicis
ꝛ virilibus officijs non funguntur. ff. de re iudica. l. femine. cum si
milibus. licet in casu qs dicatur in sua causa iudex ꝛ testis. C. de
fideicom. l. fi. vbi quis iudex ꝛ testis inuenitur, ꝛ iurat etiã de au
ditu, vt dicit ibi gl. ff. de aqua plu. arcen. l. in summa. §. idẽ labeo.
ꝛ. l. marcolus. ff. re. amot. ꝛ in isto iuramento iuratur primo p pe
6 tentem de calumnia, vt dictis iuribus. † Sunt etiam aliqui iudi
ces habentes ordinariam iurisdictionem. s. illi qui habent a dño
Papa, Imperatore, Principe suo populo ciuitatis, quibus cõ
missa est iurisdictio generalis omnium causarum. Quidam vero
habent delegatã iurisdictionem, vt delegati, vt not. de offi. dele
7 ga. c. j. lib. vj. † Tertio qui possunt, ꝛ qui non possunt esse in iudi
cio, videtur enim non posse seruus, vt. l. seruus. C. de indi. regula
riter tamen quia pro se vel alieno nomine esse nõ potest nisi in ca
sibus, vt si agatur causa libertatis, sic in libertate prouocando vel
defendendo sibi libertatem. l. quomodolibet. C. de iudi. Item pro
alimentis sibi relictis. Item pro possessione turbata Dñi sui ha
bentis. l. j. C. si per viʒ vel alio mo. vbi pro possessione turbata, seu
recuperande nomine habentis quilibet etiam sine mandato, cri
8 minaliter autem remaneat in pendenti. † Itẽ filius famil. sine pa
tris auctoritate, nisi de castrensi vel quasi castrensi peculio, ꝛ de
aduentitio si quesitũ est patre volente. litigat enim pater vt legi
timus administrator filij, vt. C. de bon. mat. l. j. si autem inuito pa
tre officio iudicis consentiet pater filio agente. l. cum non solũ. §.
necessitate. C. de bonisqꝫ liber. ꝛ ibi not. tñ videtur ꝙ in hoc casu
filius possit conueniri in iudicio cum patre, vt in auct. vt lic. mat. ꝛ
9 auie. §. j. † potest etiaʒ filiusfam. minor. xiiij. annis esse in iudicio
sine patris consensu etiam per se ꝛ per procuratorem, vt in benefi
cialibus ꝛ spiritualibus causis, vt extra. c. si annum. quartum de
cimum. de iudi. li. vj. si est maior infante in predictis casibus, po
test sine consensu patris esse in iudicio, ꝛ constitutus procurator
ad predicta cum consensu iudicis ꝯm formam dicti capituli, sed
10 filiusfam. non potest nisi de castrensi agere cum patre. † filius. n.
emancipatus potest esse in iudicio contra patrem ꝛ patronuʒ ve
nia impetrata primo, vt. C. de in ius vo. l. ij. ꝛ. iij. Item furiosus.
Item demens seu mente captus. Item minor. xxv. annis sine tu
tore vel curatore, sed si fuerit in iudicio, ꝛ sententia fuerit lata pro
eo valet. l. si preses. C. quomo. ꝛ quan. iud. ꝛ. l. cum ꝛ minores C. si
aduer. rem iudi. ꝛ. l. acta. §. fi. de regu. iur. ꝛ. l. contra pupillũ. eo
dẽ titu. ꝛ hoc contra se. Quando vero pro se valet, vt. l. non omni
nus. C. de procurato. ꝛ ibi etiam not. per glo. vbi dicitur ꝙ pro se
valet. facit. l. pupillus. §. pupillus. de auctor. tut. sed contra eum
11 nõ. † fallit in casibus in quibus minor sine tutore vel curatore po
test interesse, vt puta quando agitur de libero homine exhibẽdo.
l. de eo. in prin. ff. ad exhib. vbi filiusfam. tenetur exhibere ꝛ ha
bet facultatem exhibendi. ꝛ videtur de hoc gl. no. insti. de aucto.
tut. §. neqꝫ. super verbo ne vllũ. ꝛ agitur de adipiscenda vel reti
12 nenda possessione vel recuperanda. † Iteʒ minor. xxv. annis, ma
ior tamen. xviij. potest esse in iudicio in casu. c. iij. de iudi. in. vj.
Item masculus si est etatis. xx. annoruʒ, mulier. xviij. possunt eẽ
13 in iudicio sine curatore a principe venia impetrata. † Monach9
vel alius regularis sine Abbatis vel prioris consensu non potest
14 esse. Itẽ tutor accusatus de suspecto. Itẽ excõicatus. † ceteri aũt
regulariter pñt in iudicio interẽe, suo, vel alieno noie si alieno no
mine litigant hi. s. tutor pro pupillo, curator pro adulto, si satisde
derint rem pupilli saluam fore, quum fecerint inuentariuʒ ꝛ alia,
non anteʒ aliter audeant attingere, excepto tutore testamentario
ꝛ ex inquisitione dato, qui non tenetur satisdare, nec esse curator
furiosi testõ datus insti. d satisda. tut. §. j. Itẽ actor tutoris vel cu
ratoris. Itẽ sindicus ꝛ iconomus, ꝛ pater pro filio queʒ hʒ in po
testate, ꝛ negociorum gestor, qui de coniunctis est. Iteʒ curator ma
ior. xxv. annis prestita satisdatione de rato, hodie cõiter apponit
in instrũ de ratihabitatione ꝛ satisdatione, dicitur eniʒ de maiore

15 †quia minor sine tutoris vel curatoris auctoritate regulariter p̄curatorem constituere non potest nisi sit absens minor, q2 tūc pōt
16 ad petendū curatorem, vt.l.diuus.ff.qui pe. tut. †procurator vo nisi sit institutus in rem suam non potest de calumnia iurare, sed principalis interrogationes ⁊ responsiones facere in iudicio, maxime quando petit per aduersarium dicendo ꝙ principalis est iustior ⁊ melius nouit veritatem, vt.l.si actor malit.ff.de procur. .C.eo.l.fi. cetera autem si sit legitime constitutus potest iudicialiter exercere. ⁊ quia in ciuili iudicio multa occurrunt, tamen vt plurimum contingere solet, vt adeatur ab actore competens iudex.C.de de.ord.iud.l.j.⁊ vide plene de hoc in speculo, in tit. de
17 compe.iudi.ad.§.j. †⁊ dicitur iudex competens quis aliquando ratione contractus, vt.ff.de iudi.l.heres absens.⁊.l.contraxisse. de action. ⁊ obliga. Item ratione cōmunis patrie.ff.de municip. l.Roma. Item ratione domicilij, vbi reus hʒ maiorem partē fortunarum.ff.de iudi.l.si fideiussor.§.penul.⁊ de incol.l.ciues. Iteʒ rōne possessionis, vt.C.vbi in reʒ act.l.fi.ff.de iudi.l.si super.§.fi. Itē ratione originis proprie, vel paterne.ff.ad municip.l.assumptio.§.j.⁊ eo.tit.l.antepen. alias actor sequitur forum rei, vt.l.iurisdictionem.C.de iurisdi.om.iudi.⁊ vide de hoc in specu. de cōpet.iudi.adi.§.j.versi. hec regula.
¶ Offertur libellus ⁊ proclamatur eius defensio. Recusatur iu-
18 dex. †Iudex autem recusari potest vsqȝ ad litis contestationem, qui alias non est suus, nisi per proprium consensum, vt.l.cōuenerit.ff.de iurisdic.om.iudi.⁊ ibi not. per glo. extra de appella. c.secundo requiris. in glo. que incipit nota ꝙ hec decretalis. ⁊.ff.de
19 de.iud.l.sed si susceperit. †Datur copia libelli parti cum termino ad opponendum secundū formā auct. offeratur.C.de lit.ꝯtest. opponuntur exceptiones, fiunt interrogationes ante litem contestatam, ⁊ aliquando post, satisdatur alteri a suspectis, ⁊ cauetur a procuratore de rato, ⁊ ab illis qui pro alijs, vel eos defendūt. Itē aliquando satisdatur ab actore ⁊ contestatur lis, seu fit litis contestatio, iuratur de calumnia. statuitur terminus ad probandū. fiūt probationes seu articuli. eduntur instrumenta, ⁊ ex tunc concluditur in causa. ⁊ auditis allegationibus fertur sententia vbi ferenda est, alias interloquatur datis suspectis vel confidatis, quod mihi melius videtur. habetur consilium ⁊ examen, ⁊ secundū cōsiliū fertur sententia interloquutoria seu diffinitiua vt dictum est,
20 †aliquando anteȝ appellatur a sententia interloquutoria vel diffinitiua, ab interloquutoria hodie d̄ iure canonico, quia a quolibet grauamine pōt appellari, vt in.c.j.extra de appellatio. lib. vj. sed de iure ciuili secus, quoniam potest reparari a diffinitiua, vt.l.ante sententie tempus.C.quo.appella.non re. Mandat̄ sententia executioni, de quibus per ordinem est dōm, ⁊ primo q̄ pñt esse iudices, de quo dictum est.s̄.ibi, ⁊ primo ⁊c.
21 ¶ † Offertur in iudicio primo libellus, vt auct. offerat̄.C.de lit. contest.⁊.l.j.eo.titu.in quo libello dʒ contineri clare id sup quo litigatur, vt not.in.l.edita.C.de eden. quo oblato procedatur ſm formam traditam per.d.auct ⁊ per auct. libellum. positam sup. l.j.de lit.contest. qua forma seruata detur terminus reo ad excipiendū ⁊ opponēdū oēs sibi cōpetentes exceptiōes, sed aliquādo datur forma ex lege municipali, vel constitutione que seruari
22 debet in datione termini vt.s̄.†⁊ de mō procedendi, quam legem municipalem serua, dummodo dicta lex municipalis non sit contra ecclesiasticā libertatem, vt in auct. cassa.C.de sacrosan. eccle.
23 ⁊ in aucten. item nulla communitas, posita.C.de episc.⁊ cleri.†⁊ ꝙ rectores non tenentur seruare talia statuta nec etiam consuetudines casus est notabilis in.c.j.extra de iure iu.in.vj. vbi tractatur materia iuramenti officialis. Que autem statuta dicantur eē contra libertatem ecclesie, notatur per Bar.in.l.j.§.honorande. ff.qua.re.act.non da.⁊ est etiam materia.in.c.j. de immun. eccle.in.vj. Si vero reus fuerit absens citetur ad domum sue habitationis ꝙ compareat coram iudice ad respondendum de iure actori super his que continentur in libello, ⁊ ad procedendum in tota causa vsqȝ ad sententiam inclusiue, alias procedetur ad om-
24 nia predicta, eius absentia vel contumacia non obstantibus. † et inseratur in hac citatione substātia petitionis seu libelli. ⁊ semper actus fiat ad petitioneȝ partis, vt.s̄.que dicta sunt de ista citatione probantur in.l.j.ff.de libe.agnoscen.⁊ per Inno.in.c.consuluit.extra de procur.⁊ in.c.auditis.in gl.iij. ⁊ idem videtur velle Archi.extra de confes.c.ij.lib.vj.⁊ videtur tex. in.c.fi.extra de dolo ⁊ contuma.⁊ omnia fiant ad partis petitionē, de quo videtur casus in.l.properandum.C.de iudi.⁊ est glo.in.l.pen.C.ad trebel.⁊ not.in.l.si curatore.ff.de iure deliberā. quibus exceptionibus oppositis iudex recipiat eas in quantum de iure tenetur ⁊ debet, ⁊ aliter non. ⁊ non mādet reo ꝙ iuret se exceptiones ipsas animo calumnie non proponere, nec differende litis seu cause, di-
25 co cause †quia causa dicitur ante ⁊ post litem contestatam, extra de verbo.signifi.c.ex parte. demum examinatis dictis exceptionibus per iudicem si tales exceptiones sint que non impediant litis ingressum, ⁊ partes fuerint presentes, mandat iudex litem cōtestari ⁊ iurari de calumnia, hec probantur in.l.prolatam.C.de
26 senten.⁊ interlocu.om.iudi.⁊ ibi gl. super verbo ordine. †Que autem sint exceptiones que impediant litis ingressum vide in.c. j.extra de lit.contest.in.vj.si autem fuerit absens aliqua partiū, tunc iudex pronunciabit factis citationibus ad instantiam partis litem fore contestandam, vt in aucten. qui semel.C.quomodo, ⁊ quan.iud.⁊.d.l.properandum.de iudi. sunt autem alique exceptiones que impediunt litis ingressum, vt in preallega.c.j.de lit.
27 contesta.in.vj.†Aliquando exceptio est talis que potest probari de leui, ⁊ probatur ante cōtestationē litis si est exceptio que habeat impedire, si autem, non habeat impedire probatur postea ⁊ hec etiam not. in.l.eleganter.ff.cōdi.indeb.§.si quis postea.⁊.C. de excep.l.⁊ si quidem. ⁊ quod dictum est supra ꝙ de leui potest probare ante litem contestatam probatur.ff.ad exhibē.l.iij.§.ibi.
28 †Sunt aliqui casus in quibus non offertur libellus. vt not. Azo in summa d̄ eden.in.§.fit autem editio.⁊ auct. alias breuissimas .C.de senten.ex peri.reci.fit aliquando de predictis breuis narratio, vt extra de verbo.sign.c.sepe.in clemen.⁊ super predictis proceditur summatim, vt.d.c.sepe.⁊ glo.habes in.l.iij.§.ideȝ.ff. ad exhiben. sed si habes legem municipalem de predictis eā ser-
29 ua. †que quidem litis contestatio communiter fit per hec verba, vcȝ, vt interroget iudex vel notarius ex ipsius mandato, primo actorē hoc modo. s. primo lecta petitione, seu libello si credat iuste petere, ⁊ ꝙ contenta in dicta petitione seu libello sint ⁊ fuerint vera, ⁊ sibi per iudicem debere fieri de iure, qui actor respondet, credo vt est dictum. Deinde interroget reum si credit se iuste defendere a dicto libello ⁊ cōtentis in eo, ⁊ petita pro parte actoris fieri non debere, ⁊ ipse reus respōdit credo. hoc no. Azo in summa de iure iuran.el primo.l.j.⁊.C.de iureiuran.l.propter calum-
30 niā.†Qui iudex visa ⁊ audita.d.petitione statiȝ pronunciabit interloquendo litem contestatam in dicta causa legitime fore, quibus quidem factis iudex mandat actori ⁊ reo, vt de calumnia iurent. primo enim actori dicat iudex hoc mō, tu iuras ꝙ bona fide ⁊ non animo calumniandi ages, probationibus falsis vel instrumentis in hac causa non vteris, veritatem quomodolibet interrogatus fueris respondebis. si alteram partem veritatem dicentem audiueris, vt eā nō oneres probationibus non negabis, ⁊ illam probationem ab aduersario non exiges quam non putabis veram. terminum vel dilationem non petes in fraudeȝ. mihi nec alteri pro me non offeres vel promittes aliquid vt pro te debeat iudicari. ⁊ sicut ego dixi ita veruȝ est, ⁊ per te seruabitur si Deus te adiuuet, ad sacra Dei euangelia tactis scripturis per actorem omnia.s̄.dicta imposita ⁊ mandata facere ⁊ obseruare promisit. Deinde faciat reum iurare eo modo quo actor iurauit pro se in agendo. s. ita tu iuras verum esse, ⁊ obseruabis pro te defendendo si Deus te adiuuet vt.s̄.factis eniȝ predictis notarius omnia predicta in actis ponit sub millesimo indictiōe ⁊ die ⁊c. ⁊ hec omnia mandato iudicis, vt not.glo.in.l.fi.C.ad trebellia. Fuit facta litis contestatio ⁊ iuramentum de calumnia per dictas partes super.d.libello seu petitione ⁊ tota causa, ponendo tenorem tamen libelli, ⁊ hec omnia mandato iudicis, vt.d.l.fi.C.ad trebell. iurāt etiam super exceptionibus vt.s̄.de veritate dicenda, ⁊ hoc quan-
31 do predicta fiunt per principalem. †Quandoqȝ contingit ꝙ per procuratoreȝ fit litis contestatio, qui post litis contestationē aliū substituit loco sui procuratorem, qui substitutus debet etiam iurare de calumnia agendo causam, vt est casus in.c.ij.§.procurator. extra de iuram.calum.lib.vj. quibus peractis iudex dat terminum vtriqȝ parti ad probandum in causa, in quantum onus ꝓbandi incumbat, si tunc partes fuerint presentes ⁊ ad petitionem vnius partis vel vtriusqȝ, ⁊ ad releuandum partes ab onere expensaruȝ iudex potest monere partes ꝙ singulis diebus ⁊ horis sint ad videndum testium iuramenta, ⁊ omnes alios actus iuridicos fiendos in causa predicta, ⁊ si videbitur iudici, potest dicere vsqȝ ad sententiam inclusiue, sed notarius dicat in preterito tem-
32 pore ⁊ monuit dictas partes ⁊c. †Quo termino dato aliquando datur terminus ad articulandum, ⁊ hoc in aliqua curia fiunt positiones seu articuli, ⁊ debent fieri ꝙ faciant ad causam.ff.de noxa.l.quomodolibet.§.fi. alias non admittuntur, ⁊ producūtur.d. oppositiones seu articuli presente parte monita seu citata, ⁊ tunc
33 petatur per partem responderi, †⁊ primo debet respondere positionibus actoris q̄ȝ rei, ⁊ per principalem vbi petatur per aliaȝ partem,

partem, cum melius sciat veritatem, et sit magis idoneus et melius informatus de veritate. C. de procurat. l. fi. et l. si actor. ff. eod.
34 † quandoque admittitur procurator si habeat speciale mandatum, vt extra de procurato. c. qui ad agendum. in. vj. et ibi not. debet etiam interrogari reus super positionibus hoc modo, et primo legantur positiones seu articuli, et iudex interroget iubeat et moneat reum quod debeat respondere super his articulis seu positionibus, quod pure et sine conditione respondere debet, alias habebitur pro confesso,
35 vt extra de confes. in. c. ij. in. vj. et de test. in. c. ij. in. vj. † Si vero diceret se dubitare, detur terminus ad deliberandum vt notatur in dictis capitulis, et facit. ff. de iureiur. l. iusiurandum et ad pecunias, aut
36 spacium dandum vt certioretur etc. † Sed in quo loco fiant positiones, dic vt. ff. de interrog. actio. l. j. sed a quo fiant, dic vt not. in. l.
37 et si sine. C. eo. titu. † Sed queritur vtrum possit fieri positio negatiua. et dic quod sic si videtur iudici. ff. de interroga. act. l. vbicunque, cum. l. seq. et extra de fi instru. c. cum Joan. circa fi. et de confes.
38 c. j. in. vj. † Item an possint fieri interrogationes postquam in causa est conclusum, et dic quod sic si videtur iudici, vt in preallega. iuribus. si autem positio est obscura vel contraria, vel est positio iuris, non debet responderi, vt not. in iuribus preallega. et in predicta gl. et facit. l. omni. ff. de an. et argen. lega. Item non facit ad causam. Item dicit sic, peto centum que mihi debes, et tunc reus respondet quod declaret, an debeantur in diem vel sub conditione, et debet declara-
39 re, vt. ff. de eden. l. j. † fiunt autem aliquando interrogationes ante litis contestationem ad iudicium ordinandum, que sunt communiter. xj. et. xij. vbicunque equitas mouet iudicem, vt no. ff. de interrog. act. l. j. circa prin. in gl. ibi posita, que incipit tria sunt ne-
40 cessaria, et. l. vbicunque eo. tit. † Sed quid si non fiant iste interrogationes ante litis contestationem, an possint fieri post litem contestatam, et veritas est quod sic, quod ante et post fieri possunt, vt. d. l. vbicunque. et not. ff. de regu. iur. l. non solum. et. ff. de rei vendi. l. qui petitorio. Demum producuntur testes, et iurant citati seu moniti per iudicem ad petitionem partis super positionibus productis et pro-
41 ducendis et tota causa, † Qui testes de mandato iudicis sic iurent perhibere testimonium veritatis super positionibus productis et producendis et tota causa, et sic iurant pro vtraque parte, vt in aucten. sed iudex. C. de episcopis et cleri. et ibi glo. que incipit sic ergo. et extra de testib. c. veniens. in fin. et nota per glo. in. l. ij. C. de eden. et super predictis iurant dicere veritatem remoto odio, amore prece, vel timore, et fiant presente parte citata vel monita, et ad
42 partis petitionem pro qua iurant. † Si vero pars fuerit presens, dicant notarij iurant presente parte et ad instantiam talis partis, et vide de hoc in Specu. de testib. §. sed si ibi ferant iuramentum. que quidem pars contra personam eorum qui producuntur, credo quod bene faciat vti istis verbis. s. quod protestatur tempore dicti iuramenti exceptiones contra personas et dicta, et reseruatis mihi exceptionibus predictis. hec tanguntur in Specu. de test. §. qua-
43 liter autem. circa fi. † Aliquando contingit quod pars vult producere interrogatoria super testes vt interrogentur secundum suum interrogatorium, et de hoc vide in Specu. de test. §. iam. et aliquando interrogatorium est contra partem producentem, secundum hoc tacet, sed si vult producere seu dare, et tunc iudex dat terminum ad faciendum ipsum interrogatorium, et si videbitur iudici esse superfluum resecabitur per eum, et postea examinabuntur testes secundum interrogatorium, et etiam quum videbitur iudici. sin autem interrogatorium non datur, examinentur vt ipsi iudici videbitur fo-
44 re congruum. † Et testibus examinatis iudex dabit terminum ad inducendum et producendum quidquid vult et potest in ipsa causa. Aliquando dictus terminus datur post publicationem processus. postea vero publicatur processus parte citata ad tunc actum. si erit pars presens, fiat parte presente, et petentibus partibus, vel saltem ad petitionem vnius. Si autem fuerit absens, citetur hoc modo, videlicet, quod veniat ad videndum et audiendum publicationem et aperturam testium et totius processus facti et habiti in dicta causa, et ad recipiendum terminum de accipiendo copiam ad opponendum ipsis testibus et eos et eorum dicta et attestationes et totum processum, alias publicabitur et dabitur et assignabitur ad predicta eius absentia vel contumacia non obstante, et hoc ad petitionem talis partis. Si vero altera pars fuerit presens, dicatur, et hoc presente tali et petente, et ad eius petitionem absente tali, tamen legitime citata ad predicta, et de predictis assignetur parti absenti certus terminus, et notificetur per nuncium iuratum mandato, verbo, seu licentia dicti iudicis, et ad instantiam partis presentis et petentis, vel partibus presentibus publicet processum, et
45 hinc inde detur terminus ad opponendum vt. s. † et dicta publicatio et terminus fiant his verbis videlicet quod vtatur notarius hac forma, qui iudex viso. d. libello et citatione facta de dicto tali. et termino dato eidem et omnibus predictis, publicauit et aperuit dictum processum et dictos testes, et eorum attestationes et dicta pro publicatis et apertis haberi voluit, et statuit et prefixit terminum vtrique parti si erant presentes de accipiendo copiam dictorum testium et dicti processus prout iudici videbitur. Si autem fuerit aliqua pars absens fiant predicta ad petitionem partis presentis in
46 contumaciam absentis partis, † et detur et assignetur terminus vt. s. ad opponendum dicto processui, et dictis testibus ac eorum attestationibus et dictis, et toto processui, et tot dictum proxime futurorum prout iudici videbitur expedire, et ad comparendum in termino vt partes releuentur ab onere expensarum, et hec omnia ad petitionem partis vt. s. de hac auctoritate publicatione testium vide in Specu. de test. §. sunt vtiliter. et hec verba prolata per no-
47 tarium proferat primo iudex. † Demum accepta copia opponantur exceptiones contra testes et processum, et possunt multa opponi, quas exceptiones videas, et poterunt ex processu colligi, et vide etiam in Specu. de test. §. oppositio. et in aucten. de testib. §.
48 quarta cum similibus, † quibus oppositis et discussis iudex dabit terminum ad replicandum et deinde ad triplicandum et quadruplicandum, et postea iudex dabit terminum ad inducendum et producendum quidquid volunt in causa predicta, s. certum terminum statuendum a iudice, et semper ad instantiam partis. quo termino
49 elapso iudex mandabit partibus vt concludant in causa, † que conclusio fit communiter hoc modo, videlicet, quod iudex interrogat partes si volunt aliquid aliud producere in causa, et si respondetur quod sic, detur terminus ad producendum. de ista interrogatione et productione probatur in. l. iudices. C. de iudi. Sin autem econtra facta responsione, dicat iudex, et vos ex nunc renunciatis productioni aliorum iurium et hoc reducatur in actis per notarium mandato iudicis ad petitionem partis. Postea vero audiuntur aduo-
50 cati volentes allegare in causa, † quibus auditis citabitur reus quod veniat et compareat coram iudice ad audiendum sententiam per eum ferendam, et dandam certo termino assignato. et dicta citatio fiat per nuncium seu banditorem curie ad petitionem partis, et fiat si potest personaliter, vel saltem ad domum et conuiciniam, ita quod si potest perueniat ad notitiam citati, seu peruenire possit, vel iudex mandet partibus quod in dicto termino compereant ad dictam sententiam audiendam, alias feretur et dabitur in eorum absentia, et eorum absentia et contumacia non obstantibus, et hoc ad petitionem talis partis etc. et fiat citatio per nuncium, seu bandito-
51 rem si pars citetur ad petitionem partis vt. s. † quo termino elapso iudex sedendo pro tribunali proferat et det sententiam in scriptis, et legat ipsam, vt est casus in. l. j. C. de sen. ex peri. reci. que sententia conformetur cum libello, et contineat absolutionem vel condemnationem, vt. l. preses. C. de senten. et interlocu. om. iudi. et victum victori si videbitur iudici condemnet in expensis, reseruata sibi et successoribus taxatione expensarum. et hec omnia ad petitionem partis. Aliquando contingit quod sententia fertur pro quantitate debiti declarati in libello, et tunc iudex pronunciat seruata dicta forma, et actorem fore mittendum in corporalem possessionem bonorum debitoris pro quantitate declarata et expensis et
52 contentis in sententia, † tamen bona in quibus fit missio non debent multum excedere quantitatem ipsam, vt in aucten. ei qui. C. de bo. au. iu. poss. et ibi not. facta discussione de rebus mobilibus si reperiantur, et si non reperiantur tunc de immobilibus, et si neutrum dictorum inuenerit, tunc nominibus debitorum, vt in. l. a diuo pio. §. in venditione. cum. §. sequen. ff. de re iudi. et ista immissio fit mandato iudicis per nuncium iuratum communis. de ista autem immissione vide per Ja. de are. in tracta. suo de discussio. et est tex. in. l. presenti. de his qui ad eccle. confug. et in. l. j. C. de his qui in frau. alie. sunt ibi, bonis eius excussis. et. l. tutoris. ff. de contr. tut. et data tenuta nuncius confirmat iudici et notario dedisse in tenutam et misisse in corporalem possessionem, talem, talium rerum. et omnia et singula dedisse et fecisse prout habuit in manda-
53 tis a dicto iudice. et omnia fiant ad petitionem partis. † et quando producuntur expense datur copia parti cum termino ad opponendum. et iudex visis exceptionibus si opponentur, et recepto iuramento a producente taxat eas et mandat solui, et hoc ad petitionem partis, vt. l. sancimus. C. de iudi. Aliquando a sententia appellatur, et hoc omitto, sed tamen sub breuitate vide extra de ap-
54 pella. in. vj. † Qui iudex etc. cognitor talis litis et questionis vertentis coram nobis inter infrascriptas partes super infrascripto libello seu petitione, ponendo totum libellum seu tenorem petitionis, cuius petitionis seu libelli tenor talis est videlicet, visisque ipso libello seu petitione, terminis datis, lite contestata coram nobis legi-

me factis per partes predictas, & de calũnia ab vtraqꝫ parte pre stito iuramento, visisqꝫ iuribus, & allegationibus auditis, & rationibus vtriusqꝫ partis, & visis omnibus que videnda consideranda & examinãda fuerunt, & habitis super his solẽni & diligẽti deliberatione. Christi nomine inuocato, dictum talem & in tantum ẽm qꝫ continetur in libello seu petitione, seu probatum est in his scriptis sententialiter condemnamus ad dandum, seu soluendũ, vel faciendum prout concluditur in libello seu petitione. Si aũt absoluitur, dicat iudex, sententialiter absoluimus talem a.d. libello & contentis in eo, & ipsum totaliter reddimus absolutum sententialiter in his scriptis. & si videbitur condẽnet in expensis vt.s. & hec omnia ad petitionem partis. Aliqñ hr̃ ꝯsiliũ, & ẽm ꝯsiliũ sententiatur. quando antẽ partes in formatione presenti nõ essent in concordia, & tunc admittitur arbitrio iudicantis, vt.l.iusiurandũ.

53 §.si.ff.de iurein. † & tũc post illa ṽba visisqꝫ iuribus ptis & visis oibus que videnda fuerunt, dicat iudex habito super predictis consilio talis de voluntate, idcirco dictum talem condemnamus, & absoluimus in his scriptis vt.s.&c. lata data &c. & hec colliguntur & not. in Specu. de sen. §. vt autem pñt colligi in his quest. & not. in.l.lecta.ff.si cer. peta. & l.optimam.C.de contrahẽ. & com. stip. & per glo. in data lib. vj. super verbo data. & in.c.abbate.extra de re iudi. & in auct. quib. mo. na. effi. legi. §. quantũ. colla. vj. facit ad hoc extra de probat. c. qm̃ ibi lata vbi designanda &c. & in auct. de admi. in fi. ibi data Chalen. &c. & forma sententie traditur per Cynum. C. de sen. ex peri. reci. Non sunt hic alia.

Deo Gratias.

FINIS

Breuis & vtilis Tractatus iudiciorum in causis ciuilibus, per. d. Odofredum.

SVMMARIVM

1 Tempora cursus causarum quot sint.
2 Debitor priusqꝫ conueniatur de honestate vt satisfaciat moneri debet.
3 Libertus nisi venia impetrata patronum in ius non vocat.
Filius emancipatus nisi venia petita patrem in ius non vocat.
Quid de filio in potestate.
4 Seruus dominum nullo modo in ius vocat.
5 Tempus ante citationẽ de ipsa instantia esse non videtur.
Quod incontinenti fit inesse videtur.
6 Iudex quemlibet ad actoris instantiam citare debet.
7 Citatio vt reum arctet, congruo tempore fieri debet.
8 Ignorantia iuris in damno vitando non nocet.
9 Citatus tenetur venire quando est dubium an sit de iurisdictione citantis, aliter non.
10 Citatio qualiter fieri debeat remissiue.
L. ad peremptorium. ff. de iudic. quomodo loquatur.
11 Cognitio summaria in actione personali missionem in possessionem precedere debet.
Quid in reali.
12 Missio in possessionez, an fieri dẽat pro extimatione rei petite.
Reus contra quem est facta missio veniens, an & quando audiatur, & nu. sequen.
14 Reus citatus veniens si actor non comparet potest petere edictum cancellari.
15 Actor reo citato non comparente an expensas petat.
16 Contumax ante peremptorium quis non dicitur.
17 Condemnatio in criminalibus post confessionem facienda est.
18 Libellus solet iudici porrigi & per iudicem reo.
19 Libellus qualiter formari debeat.
20 Inductie deliberatorie reo negantur, si actoris petitio in citatiõe inserta fuerit.
21 Reus exceptiones inordinate proponere non debet.
22 Reus quando contra actorem vel iudicem exceptiones in eorũ personas habet quid agere debeat.
23 Exceptiones opponens & non probans in expensis condẽnatur.
Terminus ad omnes exceptiones dilatorias opponendas per iudicem assignari debet.
24 Litis contestatio quomodo fiat.
In confessum que partes iudicis sunt.
25 Confessio si ante libelli oblationem facta sit, condemnatio sequi non potest.
26 Iuramentum calumnie tacite & non expresse a partibus remitti potest.
27 Pars alteri in iudicio rñdere non tenetur, nisi positiones fiant.
28 Reus positionibus obscure respondens obscuritatem declarare tenetur.
29 Positionibus quomodo respondendum sit.
30 Actor in suis positionibus quare coniunctione copulatiua vti non debeat.
31 Reus an rñdeat interrogationibus actoris vel iudicis nil refert.
32 Positionibus pertinentibus solum respondendum est.
33 Positiones solum de his fieri debent que probari possunt.
34 Interrogationes loco probationum inducte sunt.
35 Interrogari de eodem tempore sepius quis potest.
36 Responsio facta positionibus certa esse debet.
37 Responsiones positionibus non fiunt nisi post litem contest.
38 Testes parte aduersa presente produci debent, nisi sit cõtumax.
Testes iurati esse debent.
39 Testes pati debent exhiberi a parte que eos producit.
Interrogationes fieri possunt a parte contra quam testes producuntur.
40 Testes post eorum dicta testificata examinari amplius non debent.
Testes an quarto producere liceat.
41 Dilationes plures de consuetudine dantur.
42 Testis dictum suum obscurum declarare potest.
Testis qui in testificando errauit non studiose, incõtinenti se corrigere potest.
43 Testes post publicationem si confuse testificati sint per iudicem examinari possunt.
44 Testes ad testificandum per iudicem ex officio compelli pñt.
45 Testes in criminalibus causis ẽm canones nõ compelluntur.
46 Testium multitudo per iudicem refrenari debet.
Actor quando testes ante litis contestationez examinari possit.
47 Reus ante litis contest. testes examinari potest, & quare.
48 Testes si requisitus est, causam sui dicti exponere debet.
49 Testes quando & quomodo publicari debeant.
50 Testes pretextu criminum qualiter repellantur.
51 Testibus publicatis, nisi in tribus casibus in eorum persona obicere non licet.
52 Exceptio peremptoria opponi & ꝓbari potest, licet vtraqꝫ pars testificata didicerit si protestato pcesserit testiũ publicationẽ.
53 Probatio in causa appellationis fieri potest.
54 Conclusum in causa quando dicatur.
55 Iudex cum deliberationem sententiam proferre debet.
56 Iudex lata sententia eam corrigere nec mutare potest, nisi quo ad grammaticam.
57 Sententia condemnationez vel absolutionem contineri dꝫ alias non valet sententia publici & non in secreto fieri debet.
58 Sententia lata iudex desinit esse iudex.
59 Mulcto ob inopiam per iudicem remitti potest.
60 Iudex in quibus suppleat.
61 Iudex victum victori in expensis condemnari debet in quantum iuratum fuerit post taxationem a iudice factam.
62 Sententia si nulla sit iudex vel eius successor quomodo cognoscere poterit & nu. sequent.
63 Sententia super questione emergenti fertur, exitu principalis cause non expectato.
64 Causa ciuilis si incidat in criminali vel econtra super vtraqꝫ pronunciandum est.
65 L. qui prior. C. de iud. quando locum habeat.
66 L. is qui. ff. de iud. quando locum habeat.
Actor, si plene probat, vincit, aliter reus absoluitur.
67 Executio sententie iudicis officio peti debet.
68 Cognitio cause aliud est, & aliud executio.
69 Ab executione non appellatur.
70 Iudex quomodo sententiam exequatur.
71 Iudicati actio actori competit per sententie executi.
Iudicati actione agens aduersariũ sibi ciuiliter obligatũ dicit.
72 Iudicati actio ad quid vtilis sit.
73 Actio iudicati aliquando & aliquando iudicis officium pro executione intentatur.

Ad

D fundandaꝫ no
titiam consueti cursus causaꝝ quo-
1 dãmodo attingendam † distingue de
cem tempora circa ipsam totalẽ cau
sam. primum est ante citationem. se
cundum est tempus citationis. ter-
tium est representationis. quartũ ꝓ
ponendarum exceptionuꝫ dilatoria
rum, quintũ est litis contestationis.
sextum est producendorum testium
siue probationum. septimum renunciationis producendorum te-
stium. octauum disputationum ⁊ allegationum proponendaruꝫ.
nonum eorundem renunciatio. decimum pronunciationis senten-
2 tie. † Circa primum, duo sunt notanda, vnum generale ⁊ ex hone
state, vt anteq̄ aduesarium ad iudicium trahat, eum moneat ꝙ si
bi satisfaciat. vt. l. quidã hibernus. de serui. vrb. predio. ⁊ l. debito
3 res. C. de pignor. ⁊ §. penult. in auct. vt cum de appel. co. † Alte
rum speciale ⁊ necessarium, vt si est libertus non vocet nisi venia
impetrata. l. ij. C. de in ius voc. Itẽ si filius emancipatus, vt. l. fi.
ff. de in ius voc. si autẽ in potestate nullo modo vocat, nisi super
4 castrensi peculio ⁊ alijs de quibus in. l. lex iulia. de iudic. † si aũt
est seruus, nullo modo. l. interpositas. C. de transactio. nisi in casi-
bus de quibus in. l. vix certis. ff. de iudic. sed ipse domi corrigen-
5 dus est, vt. l. fi. C. an ser. ex suo fac. † Nec faciam vim in eo ꝙ tp̃s
ante citationem non videatur de ipsa instantia, nam est ad causaꝫ
preparatorium, ⁊ quod in continenti fit in esse videtur. l. petens
6 . C. de pact. l. lecta. ff. si cer. peta. † Circa tp̃s citationis, q̃tuor no-
ta, primum quod pertinet ad ip̃z iudicẽ, vt quẽlibet citet ad instã
tiã actoris, vt in. §. eo autem non permittente. in auct. de manda.
prin. nisi sint persone a iure exceptuate, vt. l. ij. iij. ⁊ iiij. ff. de in ius
7 vocan. † Item vt congruo tempore non solenni die porrigatur ci
tatio, alioquin reus venire non tenetur. ꝙ non assignet terminum
in die solenni, nam ⁊ tunc reus impune non paret. l. ij. in fi. de in
ius vocan. ⁊ hoc proximo casu reus si venit, consueuit petere ex-
pensas ab actore si factum ignorauit vt talem diem sibi assignatã
solennẽ, ⁊ actor consueuit ei condemnari tanq̄ temere eum in ius
8 vocauerit. l. eũ quem temere. de iudi. † Idem vꝫ si ius ignoraue-
rit, cuꝫ talis ignorãtia in dãno vitando nõ noceat. l. error. de iur.
9 ⁊ fac. ignor. † Tertium respicit partẽ citati, tenetur enim venire
⁊ si de alia iurisdictione sit, vt. l. si quis de aliena. de iudic. ⁊ l. ex
quacunq;, in prin. si in ius voc. non ie. ⁊ hoc caute. intellige, quũ
dubium est an de sua iurisdictione sit, vt. l. ij. §. si dubitetur. de iu-
10 dic. alias non, vt. l. fi. de iurisdic. om. iud. ⁊ l. j. de fer. † Quartuꝫ
respicit ipsaꝫ citationem, que qualiter fieri debeat, dicitur. xxiiij.
q. iij. de illicita. ⁊ l. ad peremptorium. cum seq. de iudi. sed dicta
lex de peremptorio ad diffinitiuã loquitur, qua legitime emanan
te si reus non venerit missio iam peremptorio, fit missio in bonoꝝ
possessione secundum mensuram debiti declarati si est actio per-
sonalis, vt in d. §. si vero. in auct. de exhi. re. licet ipsa olim fieret
missio in possessionẽ omniuꝫ bonorum, vt. l. pro debito. C. de bon.
11 auctor. iud. possid. ⁊ l. j. ex quib. cau. in posses. ea. † Ante missio
nem tamen debet interuenire quedam summaria cognitio. l. si is
a quo. vt in posses. leg. si vero est realis actio, ⁊ conuentus latitat
vel abest, ⁊ eam dolo desierit possidere, fit missio omnium bono-
rum, ⁊ sequitur venditio aliarum, ⁊ mittitur in possessionem rei
petite. l. fulcinius. §. nunc videamus. ⁊ §. idem si. ex quib. cau. in
posses. ea. ⁊ l. si quis. C. vbi in rem act. ⁊ l. si quis. §. penult. de pre
scrip. xxx. anno. ⁊ interuenit hoc casu quedam summaria, vt. d. l.
12 si quis. † Quidam tamen dicunt indistincte ꝙ debet fieri missio
in possessionem rei petite, vel quum dolo desijt possidere pro esti
matione rei petite, ad instar aucten. si vero quidaꝫ. de exhib. rei.
⁊ vterq; obtinet de consuetudine cum sit in possessionem rei peti-
te. Reus vero veniens. ĩ. annum auditur etiam super possessione
oblata petitione, vt. l. penul. C. de p̄escrip. xxx. anno. ⁊ hoc si lis
13 non est vere contestata, vel quasi. † nam si sit vere contestata fa-
cta missione propter contumaciã, veniens auditur de proprietate
sed non de possessione. l. consentaneũ. C. quom. ⁊ quan. iud. Ideꝫ
si fuerit quasi contestata, q̃ veniens tm̃ de proprietate auditur. l.
14 ij. C. vbi in rem act. † Circa tp̃s representationis considera duo,
nam aut venit reus, aut actor, aut vterq;, aut actor ⁊ non reus. pri
mo casu potest reus petere absolutionem ab instantia iudicij, vt
cancelletur edictũ, vt. l. ⁊ post edictũ. ij. respon. de iudic. ⁊ l. pro-
perandum, in prin. C. eo. vel etiam potest petere vt actor citetur, ⁊
non comparente cognoscat iudex de principali. licet lis non si cõ
testata, vt habetur de forma citationis in auct. de litig. §. omnem
vero. vix tamen contingit, ꝙ reus petat actoreꝫ citari, seu sufficit
15 se absolui. † Secũdo casu consueuit actor petere expensas a reo,
etiam si pluries fuit citatus, ⁊ ad primuꝫ non venit. ⁊ faciunt hec
iura pro. l. ij. si quis in ius voc. non ie. l. sancimus. C. de iudi. ⁊ cõ
suetum est condemnationem fieri in quibusdam partibus, ⁊ cõsue
uit iudex hanc questionẽ reseruare quandoq; discutiendam in ꝓ
16 cessu negocij. Quidam dicunt non condemnandum, † cũ ante per
emptorium non intelligatur contumax. l. contumacia. de re iudi.
. §. contumax. quod verũ est quantum ad missionem, non quantũ
ad expensas predictas. vel etiam intelligitur quantum ad diffini
tiuam sententiam, ⁊ hoc secundo casu cum vtriq; expedit actori
suam petitionem probare sine scriptis ad euidentiam ipsius cau
se prorogationis, ⁊ sic eo simpliciter proponente sine libelli obla-
tione pars aduersa confessa fuerit, nulla sequitur alienatio, sed ei
iam tanq̄ condemnato tempus solutionis assignetur, quod vere
condemnatis tribui consueuit, vt. l. j. de confes. l. si debitori. ff. de
17 iudic. l. si domus. §. j. de lega. j. l. certum. de confes. † licet in cau-
sa criminali post confessionem faciendam fit condemnatio. l. con
fessis. de custod. reo. ⁊ l. qui sententiam. de pen. Si autem reus
vult sibi offerri libellum, generale est ⁊ de cõi iure vt offeratur, vt
18 §. sancimus. in auct. de exhib. re. † consuetum est autem libelluꝫ
iudici porrigi, ⁊ per iudicem reo, vt in auct. de litig. §. ad excludẽ
19 das. in prin. † Qualiter autẽ debeat formari libellus hꝫ in. l. edi-
ta. C. de eden. nam continere dꝫ causam petendi, ⁊ quantitas que
petitur exprimi, ⁊ alia vt ibi habetur, ⁊ sic recedit reus datis deli
20 beratorijs iudicij. † In summa, nota, ꝙ si petitio actoris fuerit in-
serta citationi, ita ꝙ conuentus possit certiorari, ⁊ sibi plene deli-
berare, denegabuntur ei deliberatorie inducie ⁊ hoc ꝯsueuerunt
21 facere cauti petitores per. c. p̄terea de dilatio. † Circa tp̃s excep-
tionũ nota ꝙ cautus dꝫ eẽ reus ne exceptiones inordinate ꝓpo
nat, nam si exceptio contra rescriptũ competit, expeditior via vi-
detur eam primo proponi, nam per eam eneruatur rescriptũ, quo
sublato tota iurisdictio euanescit. nam sublato principali, tollitur
accessorium. l. iiij. ꝯ postu. l. in bone fidei. de vsucap. l. Papinia
22 nus. §. fi. de inoffi. testa. l. j. C. de codicil. † Si autem hꝫ exceptio-
nes ꝯ personã, vt q̃ dicit actorem excõicatũ, itaq; repellendum,
ẽt ꝯ iudices, quia dicit eos suspectos, vel cũ sint eius inimici, vel
aduersarius sit de eoꝝ familia, vel ꝯsanguineus, vel excõicatus,
vel alia cã, tutius est iudicem recusare, nã si forte exceptiones in
personã opponeret, in eo opponeret, ⁊ sero ad recusationem iudi
cis recurreretur. l. ij. de iudi. nã cũ pro se recipiendo interlocuto-
riã iudicis approbauerit, non poterit postea reprobare. l. põpo-
nius. de nego. gest. l. si qs testibus. C. de testib. l. penult. C. de sen.
iud. secus autem si succubuerit, cum vtraq; via eoruꝫ intendat de
clinare examen. l. si quis contra. C. de inoffi. testa. Si vero nullaꝫ
hꝫ exceptionẽ, vel si habeat probare non poterit, ꝯsueuerunt mul
ta opponi ꝯ libellũ de obscuritate, ⁊ multa alia que notantur tam
in tex. q̄ in gl. in. l. si in rem. ff. de rei vendi. ⁊ l. j. §. si quis argẽtũ.
23 de postul. ⁊ l. mater. in prin. ⁊ §. ij. ⁊ §. plane. de furt. † ⁊ nota ꝙ
quum exceptiones opposuit ⁊ non probauit, in expensis condem
natur, vt. c. finẽ litibus. de dolo ⁊ contu. dꝫ ẽt terminus assignari
a iudice ad omnes exceptiones dilatorias opponendas. c. pasto
ralis. de exceptio. post terminũ volens dilationẽ opponere non
audietur nisi in tribus casibus, vt in. d. c. pastoralis. Sequitur ꝺ
24 tempore litis contestationis. † Litis autẽ contestatio fit per inter
rogationem ⁊ responsionem. l. j. C. de lit. cõtesta. ⁊ l. ij. circa prin.
de iureiur. siue res pendeat negando, siue affirmando, nam licet
ꝯfiteatur libello oblato, adhuc ꝯdemnãdus est. l. iulianus. de cõ
fes. nec ob. l. qui tamen. §. fi. ad leg. aquil. nã quod ibi dicitur nul
le sunt partes iudicis in ꝯfitentem quantum ad cognoscendũ, cũ
25 de facto constet, sunt tamen in pronunciando. † Confessione au-
tem facta ante libelli oblationem, non debet sequi condemnatio,
vt dictum est, q̃ ibi nulla fuit cause cognitio, hic autem fuit quuꝫ
libellus fuit solenniter oblatus, ⁊ date inducie, ⁊ tp̃s ad respondẽ
26 dum assignatum ⁊ idõ sequi potest condemnatio. † Pro hoc vero
duo nota ꝙ statim post modum fit iurm̃ calumnie, primo tam ab
actore q̄ a reo. l. ij. in prin C. de iur. calum. nec potest remitti a pꝫ
tibus. d. l. j. §. sed q̃ veremur. potest tñ remmitti tacite vt a pluri
27 bus creditur, vt. l. filiusfamil. §. veterani. de procura. † Secundo
quia fiunt positiones circa factum, nam vna pars non tenetur re
spondere alteri ab ipso interrogata, nisi primo ponat, vt in. §. si
cum satis. in aucten. de his qui ingre. ad ap. omnia sub eiusdem
28 attestatione dici intelliguntur. ff. quod quisq; iu. per totũ, † ⁊ reus
cõpellitur si obscure respondeat obscuritatẽ declarare, alioquin
punitur ac si taceret. l. de etate. §. qui tacuit. ⁊ §. qui aũt. §. nihil
interest. de interrog. act. Si aũt dubitat, datur ei tp̃s ad delibe-

randũ,nisi esset suspecta persona ad malignandũ.l.qui interroga
29 tur de interroga.act.⁊.l.si fideiussor.§.fi.qui satisda.cog.†Qui-
dã tñ iudices minus periti consueuerunt partẽ interrogatã com
pellere respondere credat vel non credat,arg.no.in.l.ij.in prin.
.C.de iuram.calum.⁊.§.qđ obseruari. Sed ipsi erant cum inter
hoc sit mediũ.s.qñ dubitat.d.l.qui interrogatur,⁊.l.si debitor. đ
peti.hered.⁊.l.⁊ ad petitionẽ.in prin.de iureiur.⁊.l.si quidẽ.C.
30 de except.⁊.l.fi.de condi.⁊ demon.†Cautior đʒ esse actor ne in
suis positionibus vtatur coniunctione copulatiua, nam poterit si
altera pars sit falsa tota negari.l.si is qui.§.cũ ita.⁊.§.actiones.
de reb.dub.⁊.§.penul.insti.de hered.insti.in disiunctiua sufficit
31 ꝙ altera pars sit certa,vt dictis.ll.†Nec refert an pars respõ-
deat ad interrogationẽ iudicis,vel partis aduerse, vt.l.si non in-
32 terrogatus.in prin.de interrog.act.† Nota tñ ꝙ ad omnes po-
sitiones non compellitur respondere quis,nisi tantum ad pertinẽ
tes,vt.l.ad probationẽ.C.de probatio.⁊.l.qui iurasse.§.fi. de in-
reiur.⁊ iõ ad eas de quibus dubitat vt dictũ est, nec ad eas, per
quas esset ꝯtrius precedentibus responsionibus,ne incidat in per
iuriũ,non cõpellitur respondere.l.j.C.si aduer.vendi.⁊.l.si quis
33 libertus.§.fi.de peti.heredit.†Nec ad negationem que probari
nõ potest,vt.l.actor.C.de probatio.⁊ sola illa debent poni, que ꝓ
bari possunt,naʒ loco probationũ sunt iste interrogationes indu-
34 cte,vt in.§.fi.in auct.de his qui ingre.ad appel. †Iudex tamen
ex officio suo de negatis potest querere.l.j.de interroga. act.⁊
35 exẽplũ est in.l.in ꝯtractibus.C.de non nume.pecu. †Et ẽt nota ꝙ đ
eodẽ tpe põt quis sepius interrogari.l.repeti.ff.de questi. potest
enim esse id qđ primo, sed nunc declarat ⁊ apertis testibus cre-
dit.l.qui bona.§.antepenult.de dam.infec.⁊ scias ꝙ magna sub
tilitas est in huiusmodi positionibus faciendis, nã qñqʒ qđ non
negatur directe,credit̃ indirecte, qđ satis ex diuersis generibus
36 potest cognosci. †⁊ caue ne responsio sit obscura,quia tunc acci-
pitur qđ est vtile respondenti.l.si quis intentione.ff.de iudic. sed
37 facias cogi vt certum confiteat̃.l.certũ. de ꝯfes. †teneas tñ ꝙ re
sponsiones non fiunt,nisi lite contestata. Circa tps probationum
38 que producuntur super positionibus ac negatis,nota.xij. †Pri
mo qꝛ pñte aduersa parte debent testes produci,nisi absit in con
tumaciã.l.si qñ.C.de testib. Scđo qꝛ debent esse iurati.l.iuris iu
39 randi.C.de testib. †Tertio ꝙ pati debeant se exhiberi a parte a
qua producuntur.l.qm̃ liberi.C.de testib. Quarto,ꝙ super circũ
stantijs factis a parte ꝯ quã producunt̃ interrogationes fieri pñt
.l.si postulatis.§.questionũ.ff.de questio.⁊ he interrogationes re
dacte inscriptis ꝯsueuerunt tradi iudici,vt ꝑ ipsuʒ fiant, nã si ip-
sa pars per se interrogaret,quodãmõ videretur didicisse testifi-
40 cata. †Quinto ꝙ si pars altera didiceret testificata, non đʒ am-
plius examinari,vt in aucte.de testib.§.qꝛ vo. Sexto ꝙ ex quo
quis testes produxerit tertio,nõ põt quarto producere, nisi cum
41 solennitate que hꝫ in.d.§.quia vero. †An aũt danda sit vna dila
tio ⁊ in eam probationes ⁊ productiones fieri possint, vel plures
dande sint,hꝫ in.d.§.qꝛ vero.⁊ in.l.fi.de fer. de ꝯsuetudine autẽ
plures dilationes dãtur,que est optima legũ interpres.l.si de in
42 terpretatione.de legib. †Septimo ꝙ si testis aliquod verbũ ob-
scurũ posuit,id declarare poterit, cum eius q dixit sit interpreta-
ri.vt.l.in pretorijs.de preto.stipul.⁊.l.in questionibus. de verb.
oblig.⁊.l.si quis intentione.de iudi.⁊.l.sed imperiales.C.de le-
gib. Põt ẽt testis si in testificando errauerit non studiose, se in
43 continenti corrigere,vt.c.preterea.de testib. † Octauo ꝙ iudex
examinet testes post publicationem si confuse fuerint testificati.
l.repeti.de questio.c.cũ clamor.de testib.in casibus tñ lʒ nõ con
fuse deposuerint,nõ examinantur iterũ,si aduersario placuerit,⁊
44 super eodem ⁊ ad idem admittuntur.c.veniens.de testib. †No
no ꝙ iudex ex officio suo põt cõpellere testes testificari ⁊ venire
ad testimoniũ.l.si qñ.C.de testib.⁊.l.cũ ab initio.queadm.testa.
45 ape.⁊.l.iij.§.exhibere.de testib. †In criminalibus aũt causis ꝺʒ
canones testes nõ cõpellunt̃,vt in.c.dilectoꝝ.de testib.cog. dic
46 tñ vt hꝫ. †Decimo ꝙ iudex nõ đʒ ꝑmittere effrenatã multitudi-
nẽ testiũ produci.l.j.§.quanqʒ.de testib. que intelligit̃ vltra nu-
merũ quadragenariũ.c.cũ oliʒ.de proba. Undecimo nõ lite cõ
testata testes nequaquã admitti ex parte actoris, nisi in casibus
vt in.§.hoc vero.in aucten.de testib.⁊.c.qm̃ frequenter.in prin.
extra vt lite nõ ꝯtest.quo ẽt casu reo cõuẽto nõ cõparẽte vel absen
te absqʒ malitia vt nõ possit inueniri,admittunt̃,⁊ valebunt eoꝝ
attestationes,dummodo actor eũ ꝯueniat,vt.d.c.qm̃ frequẽter.
47 †Reus aũt indifferenter testes producere põt ꝺm docto.in.l.pu
re.§.solo.ff.de excep.cũ nõ sit in eius arbitrio inferre litigiũ, vt.
d.l.pure.⁊.l.petende.C.de in integ.restitu.⁊.l.si qñ. de dilatio.
48 †Duodecimo ꝙ testis cãm sui dicti đʒ exponere, qđ intelligo si
fuerit requisitus.l.solã.C.de testib. ⁊ dicit decret. ꝙ de singulis
circunstantijs prudenter sunt requirendi.s.de causis,loco,tpe,fa
49 ma,visu,auditu,pñtia,⁊ credulitate,vt.c.cũ tu.de testib.†Pro
ductis hincinde testibus,nõ solũ semel. sed sepius vt dictũ est se-
quitur eoꝝ renũciatio, qua facta iudex attestationes publicat,vl̃
ad eas producẽdas diẽ partibus assignat,qbus prelibatis ⁊ a ꝑ
tibus trãscriptis originale remanet penes iudicẽ de ꝯsuetudine,
vel de iure penes scriptores.c.qm̃.ꝯ.de proba. Post hoc sequi
tur octauũ tps disputationũ ⁊ allegationũ proponendaꝝ, de quo
hꝫ in auct.de testib.§.si vero.cũ sequ.nã partes diẽ accipiunt ad
obijciendũ in personas ⁊ dicta testiũ,⁊ ad discutiendũ an plene
sit probatũ vel semiplene,vel nullo casu rõne obiectionis multi-
plicis,⁊ circa numerũ,cũ qñqʒ plures,qñqʒ duo exigantur,⁊ cir
ca qualitatẽ pñtie,an fuerint rogati,vel nõ,qđ in quibusdã casi-
bus exigitur. Itẽ an testes sibi inuicẽ ꝯdicãt vel alteri, an sint ser
ui vel liberti,an sint amici vel inimici,an honesti vl̃ inhonesti, no
ti vel ignoti,an falsa vel varia dixerint,vt in auct.de testib.per to
50 tum.⁊.ff.⁊.C.eo.tit. †Qualiter aũt testis pretextu criminis repel
latur distingue,an sit cã ciuilis vel criminalis,vel sit criminis ꝑ-
iurij,vel absqʒ crimine,⁊ an testis sit de crimine emendatus, vel
adhuc in eo perseueret,an illud crimen admittat infamiã vel nõ,
51 vt hꝫ in.c.testimoniũ.de testib. †Et scias ꝙ post publicationem
nõ lʒ obijcere in personã testiũ nisi in tribus casibus, vt si ante pu
plicationem fuerit protestatus,vel si ostendere poterit se de no-
uo didicisse qđ obijcit, qđ iurõ firmauerit, qđ ad hoc maliciose
52 nõ procedit,vt hec probantur in.c.pñtia.de testib.†Et nota cir-
ca hoc tps ꝺʒ ius canonicũ peremptoriã exceptionẽ posse oppo
ni ⁊ ꝓbari,lʒ vtraqʒ pars iam didicerit testificata.c.ex tenore.đ
testib.qđ tñ intelligitur si protestatio precesserit publicationẽ te-
stiũ,peremptoriã proponẽda.secundũ vero ius ciuile dicunt do-
cto.secus esse cũ didicerit testificata,vt.§.qꝛ vero.in auct. de te-
53 stib.⁊.l.exceptiones.C.de proba.† Scđm tñ vtrũqʒ ius in cã ap
pellationis proponi põt ⁊ probari.l.eos.§.si quis aũt C.de app.
⁊.l.ꝑ hanc.C.de tempo.appel.c.fraternitatis.de testib.⁊.c. cuʒ
Ioan.de fi.instru.⁊ ꝺm legẽ appositã in principali ⁊ nõ proba-
tã,vel semiplene ꝓbatã põt proponi in cã appellationis.d.l.per
54 hanc. Nonũ tempus est renũciationis allegationũ ⁊ disputatio-
nũ tã de iure ꝙ̃ de facto,de quo hꝫ in auct.iubemus.C.de iudic.
⁊ tunc dr̃ in cã ꝯclusum.c.qm̃ ꝯtra.de proba. iudex tñ sepe ⁊ se-
pius vtranqʒ partẽ interrogat,vt.l.iudices.C.de iudic.ante renũ
ciationẽ tñ ẽt iudex querit an aliud partes velint addere, vt.d.l.
iudices. Requiret tñ preterea qñqʒ,quñ equitas monet iudiceʒ,
55 vt.l.penul.de interroga.act. †Sequitur decimũ tps proferende
sñie quã iudex nõ đʒ proferre cũ instãtia,sed cũ deliberatione ꝑ-
habita,⁊ apud se formatã,⁊ eis datã in scriptis proferre,⁊ sic scri
ptã ex ipsius scripture libello partibus legere, vt.l.iij.C.de sent.
56 ex peric. recip. †ex quo enim eã protulerit,iã nõ hꝫ facultatẽ cor
rigendi vel mutandi,vt in.d.l.ij.nisi quantũ ad grãmaticã ⁊ orna
tũ verboꝝ tñ tenore sententie perseuerãte.l.actor.de re iudi. †⁊ no
57 ta ꝙ sententia đʒ continere absolutionẽ vel ꝯdẽnationẽ,alias nõ
valet.l.preses.C.de sent.vel equipollens.l.in summa.de re iudi.
⁊.l.qđ tñ.§.arbiter.de arbi.⁊ đʒ ẽt ferri publice, ⁊ nõ in secreto.
l.sñia.C.de sent.nec in turpi loco.l.si cũ dies.§.penul. de arbit,⁊
vtraqʒ parte pñte.l.quesitũ.de re iud.⁊ seruato iudicij ordine, vt
.l.prolatã.C.de sent. Itẽ nõ incertã sed certã, vt in toto titu.C.de
58 sent.que sine cer.quan.⁊.§.curare.institu.de actio. †⁊ tunc lata
sñia iudex esse desinit,cum sit functus officio suo.l.iudex.de re iu
di.⁊ de cetero nõ põt addere vel minuere,nisi quo ad grãmaticã
59 vt dictũ est,vel nisi in multa† que remittitur ab eodẽ ꝑꝑ inopiã,
60 vt.l.fi.C.de offi.presi.†Supplere ẽt põt ea que pertinent ad cõ-
sequentiã statutoꝝ,vt de expensis ⁊ similibus,⁊ hoc eodẽ die.l.
61 paulus.de re iudica.⁊.l.terminato.C.de fruct.⁊ lit.expen.†Dʒ
ẽt iudex victũ victori in expensis ꝯdẽnari in quãtũ iuratuʒ fuerit
post taxationẽ a iudice factã,nec đʒ esse lege clemẽtior, vt hoc ꝓ
batur in auct.de iudi.§.oportet.si tñ prospexerit ex cã rationabi
li neutrũ eẽ in sumptibus ꝯdẽnandũ,id sua sñia decernat, vt in.
62 d.§.oportet.†Et scias ꝙ si sñia nulla sit,idem iudex vel successor
eius potest merito cognoscere.l.si preses.C.quom. ⁊ quan. iud.
⁊.l.ij.⁊.iiij.de sent. Alij dicunt idem cum delatum est posse co-
gnoscere.l.j.⁊.ij.C.sent.resc.non pos.hoc tñ intelligas cum di-
stinctione,nã aut questio ciuilis inerat ciuili in modũ exceptio-
nis vel defensionis,⁊ tunc oportet habere locũ dict.ll. Nec obst.
l.inter.in prin.de mino.⁊.l.iij.de preuari.naʒ illa sunt specialia,
⁊ hoc casu ꝑꝑ sñiam latam in principali,pronunciatur super inci
denti,vt.d.l.penult.⁊.l.si quis a liberis.§.penult. de libe. agno.
nisi hoc pronuncietur super principali,nõ tñ preiudicat super in-

cidenti

cidēti, quod ideo est quia ibi fuit habita plena cognitio super in
63 cidenti, vt in ipsis legibus apparet. † Si autem questio sit emer
gens, super ea pronunciatur non expectato exitu principalis. l. a
procedente C. de dilatio. Si autem ciuilis criminali, aut econtra
⁊ tunc super vtraqꝫ est pronunciandū. l. iij. C. de ordi. iudi. Idem
si in criminali, ẜm Bal. in. l. j. §. si publico. ad leg. iul. de adulte.
64 ⁊. l. si filiuꝫ. C. de libe. cau. † Si vero ciuili questioni posite in mo
dum accusationis, proponatur criminalis, supersedebit ciuilis
quousqꝫ pronuncietur super criminali. l. fi. C. de ordi. iudi. ⁊ pre-
dicta habent locum, nisi altera sit preiudicialis. l. qm̄. C. de adul.
65 insti. de publ. iudic. §. preiudicialis. † Si eniꝫ ciuilis est vtraqꝫ,
⁊ proposita est locum habet. l. qui prior. C. de iudic. Ita tamen ꝙ
qui reconuenitur pendente lite priore possit super intentione sua
probationes inducere, licet alius prior probet, ⁊ primo super que
stione sua sententia proferatur ⁊ incontinenti super questione re
conuentionis, vt in. §. sancimus in auct. de execu. Quidaꝫ tū di-
cunt vsqꝫ ad sententiam posse fieri reconuentionem, sed primum
66 placet. † Si vero vtraqꝫ questio est criminalis ⁊ principaliter in
tentatur, seruari debet quod habetur in. l. is qui. de iud. ⁊ est no.
ꝙ si actor plene probat vincit, alioquin reus absoluitur. l. qui ac-
cusare. C. de eden. ⁊. l. ij. de proba. ⁊. l. properandū. §. j. ⁊. ij. de iu-
di. Si aūt semiplene, consueuit Iudex cū cause cognitione iuriu-
randū deferre, vt. l. in bone fidei. C. de iureiur. ⁊ ibi satis not. qui
bus omnibus ita seruatis vt diximus, raro vel nūqꝫ poterit quis
67 errare, siue reus, siue actor, siue iudex existat. † Circa executionē
sententie quero quot modis debeat peti, ⁊ dicas, ꝙ licet quidam
peterent eas executioni mandari per actionem in factū, ⁊ male,
debent peti officio iudicis, qꝛ executio in facto consistit, vt. l. a di
uo pio. de re iudi. ⁊ fit ibi summaria cognitio, quum de capien-
dis pignoribus disputatur, vt in ea. l. §. si super. nec debet iu-
dex iudicis partes assumere sed executoris, vt. l. si vt proponis.
. C. de execu. rei iudi. Sed si proponeretur actio iaꝫ iudex cogno
sceret in forma iudicij, ⁊ esse desineret executor, vt patet in. l. edi-
68 ta. C. de eden. ⁊ in auct. qui semel. C. quom. ⁊ quan. iud. Aliud ē
cognitio cause, ⁊ aliud est executio, vt. l. ⁊ si nō cognitio. C. si con.
ius. vel vtil. publ. ⁊ hoc est ꝙ lex dicit iudicis officiuꝫ latissimū
est, qꝛ pōt ex re iudicata in possessionem mittere, vt. l. j. ⁊. l. iube-
re. ff. de iur. om. iu. ⁊ hoc nō ē necesse querere, qꝛ lex dicit hoc of-
ficio iudicio fieri, vt. l. qui restituere. in prin. de rei vendi. ⁊ quia
69 executio potius in facto consistit, † hinc est ꝙ ab executione non
appellatur. l. ab executiōe. C. quo. app. nō re. ⁊ ꝙ officio iudicis
70 fiat, patet in. l. ij. ⁊. iij. C. si in cau. iud. † Si querat̃ quomō consi-
stit i facto executio, dicas ꝙ iudex pignora capi, ⁊ postea distra-
hi facit, vt. l. ij. ⁊ fi. C. de execu. rei iu. ⁊ in hoc executio non actio
proponitur, nec lis ꝯtestatur, quia si hoc eēt iam lis ex proprie li
tis materia oriretur, qđ lex abhorret, vt. l. terminato. C. de fruc. ⁊
71 lit. expē. † Est ⁊ hꝫ auxiliū actori ꝓditū q vicit actionē iudicati, q̄
alias i factū dr̄, de q̄ fit mētio i. l. iudicati. đ re iudi. l. fi. de vsu rei
iu. ⁊. l. ex cā. C. de ꝯpē. ⁊. l. actori. C. đ re. cre. q āt agit iudicati ad
uersariū suū đt ibi ciuiliter obligatū ex snia, quū asserit eū sibi ob
ligatū ex q̄si ꝯctu. l. Iꝫ. §. aūpe. ff. de pec. sicqꝫ eū ꝯuenit, ⁊ ab eo in
forma iudicij litis ꝯtes. petit, vt ꝓbat̃ in. l. itē veniūt. §. cū prediximus. ff. de pet. her. ⁊. l. sed ꝓcurator. đ ꝓcur. l. miles. §. j. de re iu-
di. l. sed ⁊ si. §. fin. de pecu. ⁊. l. deniqꝫ. §. sed vtrum. de mino. ⁊. l.
72 duobus. §. pen. de re iud. † Si dicas, ad qd est hec actio iudicati
vtilis dico, qꝛ ꝑ eā petent̃ vsure centesime, ⁊ ipsa sors si actor hāc
viā elegerit. l. fi. C. de vsu. rei iud. ⁊. l. j. C. si plu. vna sen. Qđ antē
he sint due vie, patet. ff. đ iudi. l. si pretor. in fi. ⁊ ex ipsis rubricis.
73 nā titulus de sent. ē in. C. † Sꝫ qꝛ ex snia aliqñ iudicati agit, aliqñ
offō iudicis executio postulat̃, duas rub. ponit de re iudi. vbi tra
ctat̃ đ auctē. iudicātis, vt. l. j. C. đ re iudi. ⁊ ponit rubricas de exe
cu. rei iudi. q̄ fit in alia forma offō iudicis, vt. C. de execu. rei iu-
di. ꝑ totū. Sꝫ pōt obijci đ. l. fi. C. de arbit. q̄ đt ꝑ actionē in factū
sniaꝫ executioni mādari, sꝫ iproprie ponit̃, q̄si dicat agēdo in fa-
ctū, ⁊ sup ea dicere obtinēdo sniam facit arbitriū mediāte sentē
tia sup actione in factuꝫ lata executioni mādari. Laus Deo.

FINIS

Fertilis Tractatus de ordine Iudiciorum. d. Guidonis de Suzaria.

SVMMARIVM

1 Reus primo ad iudicium vocandus est.
Quid seruandum per Aduocatum rei. ibidem.
2 Plura seruanda in conceptione libelli.
3 Libellus in vniuersali actione, quomodo concipiatur.
Positiones quomodo fiant in ipsa actione, ⁊ quomodo interrogationes. ibidem.
4 Libellus in generali actione quomodo fiat.
5 Libellus in reali actione quomodo fiat.
6 Allegans contraria non auditur.
7 In re mobili nunqꝫ potest probari directum dominium, nisi in re vendita vel donata ab Imperatore, vel fisco.
8 Qui non est dominus, dominium non transfert.
9 Casus in quibus dat dominium qui non habet.
10 Dominium directum non acquiritur in rebus immobilibus per prescriptionem longi temporis.
11 Propter difficultatem vitandam, aliquid cōceditur, quod alias non concederetur.
12 Clausula vel quasi, qūo exponenda in reali actione.
13 Emphiteoticario ⁊ superficiario datur vtilis in rem actio.
14 Rei possessio quomodo petenda in reali actione.
15 Multe actiones ad petendum possessionem.
16 Petitorium ⁊ possessorium quādo simul ⁊ quando separatiꝫ petantur. ⁊. j. nume. 18. ⁊ nu. 19.
17 Rei vendicatio regulariter datur non possidenti ꝯ possidētem.
20 Libellus quomodo fiat agendo rei vendicatione.
21 Fructus pendentes, qui dicantur.
22 Quatuor casus in quibus habens titulum non acquirit fructus
23 Bone fidei possessor per perceptionē fructuū fit dn̄s, ⁊. j. nu. 26.
24 Fructuum alij sunt naturales, alij industriales.
25 Fructus naturales nullus possessor facit suos.
27 Fructus industriales quilibet bonefidei possessor facit suos.
28 Fructus percepti licet bone fidei possessoris fiant, tamen si extant petuntur.
De consumptis tamen non tenetur. ibidem.
29 Bona fides quando exigatur in bone fidei possessore.
30 Male fidei possessor tenetur etiam de consumptis fructibus.
31 Reus debet interrogari an rem petitam possideat.
32 In libello quum agitur rei vendica. non est necesse vt cā inserat̃.
33 Si causa non inferatur per actorem ⁊ succumbat, ex alia postea agens non auditur.
34 In actione personali debet comprehendi res que petitur in libello, ⁊ causa inseri.
35 Libellus in actione singulari ⁊ personali qūo concipiatur.
36 Victus victori regulariter condemnatur in expensis, nisi habuerit iustam causam litigandi.
37 Iusta causa litigandi que sit.
38 Cause in quibus sine libelli oblatione proceditur.
39 Sine accusatore nemo debet audiri regulariter.
40 Casus in quibus proceditur sine accusatore.
41 Quid si malitiose reus differat litis contest.
42 Lis qualiter debeat contestari.
43 Positiones quomodo fiant.
44 Positioni iuris nunquid respondendum.
45 Et nunquid negatiue.
46 Confessio est vnum genus probationis ⁊ probationum facultas non debet angustari, sed pinguari ⁊ dilatari.
47 Officium iudicis est indagare, inquirere, ⁊ exaiare veritatem.
48 Iudex potest sine positione ex suo officio super negatiua interrogare ad veritatem eruendam.
49 Admitti non debet aliquis ad probanduꝫ id, quo probato actor nullum adminiculum consequatur.
50 Quid si testes testificentur vltra contenta in capitulis, nunquid valebunt dicta eorum.
51 Quid agendum productis testibus.
52 Sententia diffinitiua an ferri possit proposito peremptorio ad domum rei, cum ipse non sit inuentus.
53 An sit credenduꝫ nuncio referenti se precepisse reo vt veniat tali die ad audiendam sententiam.
54 Nunquid poterit iudex sententiare in die peremptorij.
55 Nunquid in nocte poterit pronunciare vt valeat sententia.
56 Citato non veniente ad respondendum, quid fiat.
57 Necessitas facit legem cessare.
58 Actore misso in possessionem, vtrū reus deijciendus sit de possessione.
59 Actore misso in possessionem causa rei seruande, quis colere debet rem.
60 Missio in possessionem facta contra reum non venientem, qua-

In nomie eius qui pater eſt, ⁊ filius, ⁊ ſpiritus ſanctus, ⁊ eius matris virginis glorioſe beate Marie amen. Super cauſarum
1 ordinatione, primo videndũ eſt, † ꝙ primo reus ad iudicium vocandus eſt, nã prima pars iudicij eſt in ius, ſeu ad iudicium vocare, vt inſti. de pena teme. litigan. §. omnium. Reo ad iudiciũ veniente, quid facere debet actor? officium actoris ⁊ aduocati eius eſt, ius ſuum ⁊ petitionem iudicij commendare, vt. C. de obſe. pat. preſtan. l. manumiſſori. debet inſuper aduocatus actoris a parte ſua diligenter inueſtigare negocij veritatem ne decipiatur in facto, ꝙ in facto de facili poteſt contingere error. error enim facti plerunq; prudentiſſimos

mos fallit, vt.ff.de iur.& fac.ignor.l.ij. demum natura negocij sub
tiliter intellecta, debet cõdere libellũ aduocatus actoris. Caueat
2 sibi † ne sit nimis prolixus in verbis in compositione libelli, cum
breuitas obscuritas & generalitas sit in iudicijs ꝓ ipso actore in-
terpretanda, vt.ff.de iudic.l.si quis intentione.ff.de verb.oblig.l.in-
ter stipulantem.§.j.C.de anna.except.l.fi.& litis aduocatus pro
lixus esse non debeat. caueat tamen sibi ne in compositione libel
li tantum faciat compendium, ꝙ propter nimium compendium
grande sua pars incumbat dispendium, vt argum. in consti-
tut.ff.§.illud. nam licet verbosus esse non debeat vt supra proxi-
me dictum est, de contingentibus tamen nil est omittendum. sed
in libello totam substantiam negocij comprehendat. hic est rur-
sum qualiter fiat libellus. In libelli ordine debet ostendere dili-
genter Aduocatus actoris, qualis sit actio que oritur ex obliga-
tione, per quã sua pars nititur experiri, vtrũ sit generalis actio,
vel vniuersalis, vel singularis. & si quidẽ vniuersalis sit actio, vt
est petitio hereditatis, vt.ff.de rei vendi.l.j. vniuersaliter est con-
cipiendus libellus vt in hac forma vobis iudici.

¶ Qualiter concipiatur libellus in vniuersali actione.

3 Vobis † Iudici conqueror ego L. de P. a quo peto qd
qd habet & possidet de hereditate & bonis quõ
dam talis, quam hereditatem & bona dico ad me pertinere iure
successionis, & ad hoc propono petitionem hereditatis. Sed si
dicatur ipsi actori a reo, dic tu actor, quo iure successionis dicis
hereditatem & bona ad te pertinere, vel ex testamento, vel ab in-
testato, & queratur vtrum actor hoc debeat declarare. dicẽdũ est
licet quidam sapientes dicant contrarium, tamen veritas hec ẽ,
ꝙ actor dicere cogatur, vt.C.de codicil.l.fi.& ff.de interrog. act.
si defensor.§.illud. In hoc autem iudicio ab actore faciende sunt
tales positiones ipsi reo, que tractantur.C.de petit. hered.cogi.
& sunt iste, in primis interrogandus est qui conuenitur petitione
hereditatis, an possideat, vel non, & si respondeat non possidere,
tunc certum est quid esse debeat. si vero dicat posideo, secundo lo
co interrogabitur, an se putat heredẽ, vel non. si dicat puto, expe
ditum est, q. conuenitur petitio. heredita. Si vero dicat, non pu
to, interrogabitur vlterius, quomodo & qualiter possideat. Si di
cat, quid ad te: vel non dicam tibi, vel dicat, possideo quia possi-
deo, vl' similia, ecce q. tũc ego scio ꝙ possidet pro possessore. Si
vero dicat, quia ego emi possessionem, tunc querendũ est a quo
emit possessionem, vt sciatur, an titulus pro non titulo habeatur.
si dicat a cõpote mentis emi, si quidem probet bene est, nec hac
actione conuenitur, quia petitio hereditatis non datur contra ti-
tulo possidentem, vt not.C.de pet.hered.l.hereditatis. Si vero
non probet presumitur pro possessore possidere, & ita sunt facien-
de interrogationes, vt innuit.l.ff. de petit.hered.l.qui interroga
tur.& ff.de interrogat.actio.l.noluit.& l.sequenti.

¶ Qualiter fiat libellus in generali actione.

Si vero Generalis est actio, vt tutele, negociorũ gesto
rum, pro socio, vt.ff.pro so.l.pro socio. generali-
ter est concipiendus libellus per aduocatũ actoris, & in hunc mo
4 dum. † Conqueror ego Titius de Sẽpronio, q. fuit tutor meus,
a quo peto vt mihi reddat rationem administrationis tutele, quã
fecit & facere debuit in bonis meis, vt reliqua prestet. & ad hoc ꝓ
pono actionem tutele generaliter enim in quolibet libello ratio-
num reddendarum, de reliquis prestandis, seu restituendis est
mentio facienda, de quibus reliquis fit mentio in.l.ff. de condi.
& demon.l.cum seruus.ff.de petit.heredit.l.qui libertatis.§.ser-
uus.ff.de verb.signifi.l.reliquorum. & in multis alijs legibus.

¶ Qualiter concipiatur libellus in singulari
actione, & primo de reali.

Si vero Sit actio singularis, tunc debet aduertere dili
gẽter aduocatus actoris, vtrum sit realis actio
vel personalis que instituitur. & siquidẽ realis sit actio debet ita
5 concipere libellum. † Vobis iudici conqueror ego titius de sem
pronio, a quo peto vnam petiam terre positam in tali loco.j.hos
fines, quã dico ad me pertinere iure dominij vel quasi. Ad hoc
qđ dico iure dominij, propono actionem rei vendicat. ad hoc qđ
dico vel quasi, propono vtilem in rem, que ex prescriptione orit.
Queritur quare hic libellus sic concipiatur. dicendũ est primo,
ꝙ talis libelli compositio comprobatur, q. res ipsa declarat que
petitur in libello, qui fieri debet per.l.ff.de rei vendica.si in rem
aliquis. scđo quia confines positi sunt ipsius fundi, quod esse dꝫ
saltem de duobus coherentibus vicinis, vt.ff.de censi.l.forma.ff.
de actio.emp.l.titius. Super eo vero ꝙ in proponenda actione
dicitur iure dominij, vel quasi, potest dici ꝙ libellus stare nõ pos
sit, pluribus rationibus. & primo quia videtur ꝙ locus electioni
esse debeat de subtilitate iuris, nec duas actiones proponere de-
bes, vt.ff.de tribu. quod in herede.§.eligere.ff.de lega.ij.cum fi-
lius.§.varijs. Secunda ratione videtur stare nõ posse talis libel
li compositio, quia qui agit contrarius est sibi ipsi, nam in eo qđ
dicit iure dñij, dicit se dñm, in eo quod dicit, vel quasi, dicit se nõ
6 dñm. & ita contrarius sibi ipsi. ergo nec audiendus. † allegãs.n.
contraria non auditur, vt.ff.quan.appell.sit.l.ij.C.de fur. & seruo
corrup.l.j.C.de codic.l.fi.C.si ser.exte.emi se manda.l.vna C.de
libe.cau.l.cum precium.cum suis similibus. Tertia ratione, ta-
lis libelli compositio admitti non debet, quia hic agitur sub alter
natione, & alternatiua petitio reprobatur a iure, vt.ff.de iniur.l.ꝓ
7 tor.§.ꝙ aũt pror agit. † vnde q. in re mobili nunꝙ põt probari di
rectũ dñium, nisi in re vẽdita vel donata ab imperatore vel fisco, nã
tunc transfertur dñium in accipientẽ, vt.C.de quadrien. prescri.
l.bene a Zenone.& ff.de rei vendica. item si verberatum.ff.de eui
ctio. Lucius Titius alias directum dñium in re mobili probari
non potest, quia hic debet in dñium contrahere. s. ꝙ emerit a do
mino, vel per quem alium iustum titulum acceperit a dño, alias
8 non acquireret dñium, † q. qui non est dñs, dñium nõ trãsfert, vt
.ff.de regu.iu.nemo plus.ff.de acquir.re.dom. traditio.

¶ Casus in quibus dat dominium qui non habet.

9 Aliquando † Tamen qui non est dñs transfert do-
miniũ, sed incasualiter, vt in creditore,
quia licet dñs pignoris non sit, vt.C.de pigno.actio.l.pignus. et
tamen transfert dñium, vt.ff.de acqui.re.dom.nõ est nouũ. & in-
sti.quib.ali.li.circa prin. & similiter iudex in iudicijs diuisorijs,
qui non est dñs, dñium transfert, vt insti.de offi.iu.§.vlti. verum
oportet eum probare precium soluisse, vel alias satisfecisse, alias
non transfertur dominium, vt insti.de re. diuis.§.vendite.ff.de cõ
trahen.emp.& vend.l.quod vendidi.ff.de tribut.l.procuratoris.
.§.sed si mercem. Item oportet eum esse inductum in vacuã pos-
sessionem vt hec probantur.C.de proba.cum res. que omnia pos
set actor probare, & specialiter hoc ꝙ ille a quo causaꝫ habuit fue
10 rit dñs, † cum nec per prescriptionem longi temporis acquiritur
directum dñiũ in rebus immobilibus, vt.C.de prescrip.xxx. vel
.xl.anno.si quis empti.nõ obstante falsa opinione dñi. M. q di
cebat directum dñium per prescriptionem acquiri etiaꝫ in rebus
immobilibus, & specialiter per hec iura.ff.de vsucap. euꝫ q edes.
in fi.j.respon.ff.de dam.infec.pretoris.j.respon.& l.si finita.§.iu
lianus.ff.de vsucap.l.vsucapio. Hec enim snia non est vera. vn-
de cum difficillimũ esset probare dñium directum, de consuetudi
ne per totam italiam est admissa talis libelli conceptio vt.s.dcm
est. & in hac sententia fuit do. Azo. hec etiam fuit sententia domi
11 ni Rofredi, scripta in libello suo de rei vendi. † nam propter dif
ficultatem euitandam, aliquid conceditur, quod alias non conce
deretur, vt.ff.de vsu.l.vsufructuarium. Circa libellum predictum
12 diligens sit aduocatus actoris, vt videat qualiter exponat † hanc
clausulam vel quasi, nam si a non domino emerit rem petitam,
actor referat clausulam vel quasi ad publicianaꝫ. si prescripserit
rem immobilem, referat clausulam vel quasi ad vtilem in rem
13 actionem, que datur emphyteoticario. Item superficiario. † em
phyteoticario enim & superficiario datur vtilis in reꝫ actio, vt.ff.
si ager vectig.l.j.& ij.ff.de superfici.l.j.§.j.& §.quod ait pretor.ff.
de ope.no.nuncia.& in prouinciali.§.si ego.ff.de rei vendica.l.in
speciali.in fi.& l.sequen. Si petitor habeat in rem actionem ad
rem quam petit, ad vtilẽ in rem referatur clausula vel quasi que
vasallo competet, nam ad similitudinem emphyteoticarij & sup-
14 ficiarij dico dandam vtilem in rem vasallo. † Item in hoc reali
iudicio debet attendere diligenter aduocatus actoris vt petat rei
possessionem in hunc moduꝫ. Conqueror vobis iudici ego talis,
de Sempronio, a quo peto talem petiã terre in tali loco positã,
infra hos confines, quam ad me dico pertinere iure dominij vel
quasi, proponendo rei vendi. ad hoc quuꝫ dico iure dñij. ad hoc
ꝙ dico vel quasi, propono vtilem in rem, que ex prescrip. oritur.
vel publicianaꝫ, vel aliam, sm ꝙ.s.dictũ est. Itẽ peto ipsius rei
possessionẽ si q̃rat, quo iure possim petere possessionẽ rei, & certe
in aliqbus ciuitatibus Lõbardie, ꝓponit gñaliter cõdõ sine cã, ar
gu.ff.de cõdi.sine cau.l.fi.& de fur.l.vex. verũtñ aduocatus acto
15 ris dꝫ videre que actio cõpetat ad possess. q. † interdũ ꝑ interdictũ
recuperãde possessionis poterit peti, interdũ ꝑ interdictũ adipi-
scẽde possessionis, interdũ ꝑ interdictũ retinẽde possessiõis, vt in
sti.de interdi.§.recupãde.§.adipiscẽde.& §.retinẽde.& ff.de inter
di.l.ij.interdũ & possessio petit ꝑ cõdi. indebiti, vt.ff.de cõdi. indeb.
l.indebiti.§.sed si nũmi. interdũ ꝑ cõdõnẽ triticariã, vt.ff.de triti-
ca.l.ij. interdũ ꝑ cõditionẽ ex lege, vt.C.loca.si qs cõductionis. &
.C.de acqui.posses. interdũ ꝑ alia iura, vt ꝑ interdictum quod vi

aut clam. Interdum per Saluianum interdictum, vt de hac materia notat plene C. q legi. pso. hab. stan. in iudi. l. mometarie. sz ꝯ pdictū libellū quo petit̄ possessio ꝛ ꝓprietas, sunt multe leges ꝛ snie sapiētū, q̄ dicūt prio agēdū interdicto possessorio ꝙ petitorio, ꝛ vtrunqꝫ interdictū in eodē libello nō posse institui. quā suā sniam probatur per hec iura. C. de rei vendicat. ordinarij. C. fini. reg. l. siquis. C. de appella. l. j. C. de interdic. l. incerti. ff. de iudic. si de vi. ꝛ. l. inter litigatores. C. de acquir. pos. l. ex libris. ff. vti pos sid. l. j. §. his. Sed super ista materia breuiter distinguendū est. quū queritur an petitorium ꝛ possessoriū simul in eodem iudicio
16 institui possint, inspicendū est † an sit possessorium retinende possessionis, sicut est interdictū vti possidetis, ꝛ vtrobi. que sunt interdicta retinende possessionis, ꝛ habet locū interdictū vti possidet. in rebus imobilibus, vtrobi in rebus mobilibus, vt. ff. vti possi. l. j. §. hoc interdictū solū. ff. vtrobi. l. vna. ꝛ tunc est dōm ꝙ possessoriū ꝛ petitoriū simul institui non pōt. sed primo agendū est possessorio interdicto, ꝛ ita intelligūtur iura que dicunt, primo instituēdū esse possessoriū ꝙ petitoriū, nā sibi ipsi esset ꝯrius qui proponeret in eodē iudicio possessoriū ꝛ petitoriū simul retinende pos-
17 sessionis, cū agendo rei vendicat. se nō possidere dicat, † q2 regulariter rei vendi. datur nō possidenti ꝯ possidentem, vt. C. de aliena. ind. mut. cau. fac. l. vnica. ꝛ insti. de act. §. j. in eo vero ꝙ proponeret possessoriū interdictū, diceret se possidere, ꝛ ipe tāqꝫ sibi ipsi ꝯrius esset repellēdus, vt. ff. quan. app. sit. l. ij. C. de fur. l. j. cū
18 suis simil. † Sz ꝯ hoc qd dr̄. s. vtrūqꝫ ꝓponi nō posse. s. rei vēdi. ꝛ vti possi. interdictū, ē qd legit̄. ff. de acqrē. pos. nāliter. §. nil cōe. vbi dr̄, ꝙ nō de negat̄ ei vti possi. interdictū, q rē cepit vēdicare. que. l. non obsta. nā ibi in rei vendicatione succubuerat, ꝛ postea possessorio experiebatur, vel ibi renunciauerat petitorio iudi-
19 cio, ꝛ instituerat possessorium, vt in gl. ibi posita continetur. † Si vero instituat possessorium adipiscende possessionis, vt est interdictum quoꝝ bonoꝝ, ꝛ quoꝝ legatoꝝ, vel si experiatur interdicto recuperande possessionis, vt est interdictū vnde vi, recte pōt vtrunqꝫ ꝛ petitoriū ꝛ possessoriū adipiscende vel recuperāde possessionis iudicium simul instituere, vt hec probantur. ff. de vi ꝛ vi arma. l. cū fundus. §. fi. nā q hoc mō agit nō est sibi ipsi grauius, vt plene de hac materia est distinctū. ff. de iudic. l. si de vi.

¶ Qualiter concipiatur libellus, agendo rei vendicatione.

20 Item Aduocatus actoris in libello rei vendica. debet petere fructus in hunc modum. † Conqueror ego Titius, ō Sempronio, a quo peto talem petiā terre positā in tali loco. j. hos ꝯfines, quam ad me ptinere dico iure dn̄ij vel quasi. ad hoc qd dico iure dn̄ij, propono rei vendicatio. ad hoc qd dico, vel quasi, propono publicianā, vel vtilem in rem, ꝺm ꝙ superius dictū est. Itē peto eiusdē fundi possessionē vt. s. dictū est. Itē peto fructus pendentes, extantes ꝛ consumptos, ꝛ percipiendos ꝛ ceptos. pendentes peto ad rei vendicat. qua peto rē principalē. perceptos ꝛ extantes, rei vendicatione, sed alia. Consumptos vero, conditione sine cā. percipiendos, iudicis officio. ꝙ ita dēant proponi actiones ad fructus percipiendos, probat̄ de pendētibus. ff. de rei vendi. fructus pendētes. ꝛ dicuntur oēs illi fructus
21 pendētes, † vt poma cerasa, ꝛ similia, anteꝙ ab arboribus remoueant̄, bladū anteꝙ a terra separetur, ꝛ sic de oibus alijs speciebus fructuū, ꝛ ideo tanqꝫ fundi pars petunt̄ eadē rei vendic. qua res petitur. percepti vero ꝛ extātes nō petunt̄ illa rei vendicati. qua res petitur, sed alia, q2 ex quo ꝑcepti sunt, a terra sunt separati, ꝛ ita pars fundi esse desierunt. consumpti vero petunt̄ ꝯditione sine cā, vt. C. de condi. sine cau. l. mala fide possidens. Percipiendi idest quos verus possessor percipere potuisset si ipse possedisset, petendi sunt per iudicis officiū, vt. ff. de rei vend. si nauis. §. fi. insti. de offi. iudi. §. illoꝝ. videat tñ aduocatus actoris qualis sit possessor qui ꝯuenitur rei vendica. vtrū sit bone fidei an male fidei possessor, ꝛ vtrū cū titulo an sine titulo possideat, nam esto ꝙ sit male fidei possessor, si tamē titulū habeat non sunt ab eo petendi fructus percipiendi, nā a percipiendis fructibus, ꝑp titulū excusat̄, vt. C. de rei vendica. l. si fundus. nisi in quatuor casibus.
22 † Primus est in metum inferente, qui lz habeat titulū ꝑ metū tñ extortū, tenet̄ de percipiendis, vt. ff. qd met. cau. sed ꝛ pōt. Alius casus est in eo qui comparauit a fisco non vendente solenniter, vt. C. de iu. hal. fisca. lib. x. l. j. Alius casus est in eo qui cōparauit a debitore alienāte in fraudē creditorum, qui licet titulū habeat, tñ de ꝑcipiēdis tenetur. ff. de his que in frau. credi. pretor agit. §. per hanc. Item aduocatus actoris dz attendere diligēter, an fructus quos ꝑcepit bone fidei possessor extent, an consumpti sint. ꝛ si quidem extent fructus percepti, licet per perceptionē facti sint bone fidei possessoris, tamen debet eos reddere petitori, non rei
23 vendi. † q2 bone fidei possessor per perceptionem factus est dn̄s, ꝛ rei vendicatio datur dn̄o, nō ꝯ dn̄m, vt. ff. de rei vendic. in rem actio. sed petentur iudicis officio vt clarius sibi videbitur. ꝛ ad hoc vt aduocatus actoris non erret in petitione fructuū, ꝛ in ꝓpositione actionum, hanc distinctionē semper habeat in mente ꝛ
24 non errabit. † Fructuum alij naturales, alij industriales, naturales sunt, vt poma cerasa ꝛ similia, q2 natura tm̄ ꝛ nō industria hominū ꝓducunt̄ in esse. industriales, qui industria hominū producunt̄ in esse, vt segetes. Itē fructuū alij ꝑcipiendi, alij ꝑcepti. at ꝑcepti dicuntur dupliciter, nā alij sunt percepti a bone fidei possessore, qui statim dn̄r percepti, quoquo mō fuerint a solo separati. Alij dn̄r percepti, si ab vsufructuario in horreo fuerint reconditi, vt. ff. quib. mod. vsufr. ami. l. si vsufructuarius messez. ff. de vsu. qui se. ff. de rei vendi. l. si eius fundi. ff. de acqui. re. domi. si a bone fidei. Item percipiendi dn̄r duobus modis, vel q2 immaturi, vel quia dn̄s eos percepisset si possedisset. Item possessorum alij cum titulo, alij sine titulo. Item possessorū alij bone fidei, alij ma
25 le fidei. † Hic ergo naturales fructus nullus possessor facit suos, vt. ff. de vsur. fructus. ff. de acqui. rerum domi. si a bone fidei. Sz dic ꝙ oēs alios facit suos bone fidei possessor, siue a se, siue ab alio eius nomine perceptos, vt. ff. de vsur. l. qui scit. §. preterea. ex his ergo sic distingues, fructus naturales aut percepti sunt, aut non. ꝛ si quidem extant ꝛ non sunt percepti, tunc vendicabuntur. si vero extant ꝛ percepti sunt, tunc nō petētur rei vendica. q2 perceptione facti sunt bone fidei possessoris, sed petuntur iudicis of
26 ficio. † Si vero percepti sunt ꝛ consumpti, nō tenetur bone fidei possessor, quia nec possidet, nec dolo desijt possidere, nisi in eam causam consumpserit, in qua de suo tantū soluere tenebatur, tūc enim conditione sine causa tenebitur, vt. ff. si cer. peta. si ꝛ me ꝛ ti-
27 tiū. † De industrialibus autem dic, ꝙ quilibet bone fidei possessor facit eos suos, siue possideat cū titulo, siue sine titulo, licet hoc membrum sine titulo non inueniatur lege expressū, sed oēs leges loquuntur de eo qui cum titulo possidet, vt insti. de re. diuisi. §. si quis a non domino. ff. de vsu. qui sit. §. in alieno. ff. de acqui. re. domi. l. bone fidei. sed satis exprimit dicta lex ꝺ vsur. ꝛ illa. ff. quib. mo. vsuf. amit. si vsufruc. messem. ff. fin. regun. l. iiij. §. post litem.
28 † licet autem bone fidei possessor perceptos faciat suos, si tamen extant, petentur nō rei vendica. sed officio iudicis, vt. C. de rei vēdica. certum. Sed de perceptis ꝛ consumptis nullo modo tenetur bone fidei possessor, vt insti. de off. iu. §. si vero bone fidei. forte nec ad precium, q2 lucrifaciat pro cura ꝛ cultura, vt. ff. fin. regū
29 do. l. iiij. §. post litē. insti. de re. diui. §. si quis a nō dn̄o. † Sed qn̄ exigitur bona fides in isto bone fidei possessore? Rn̄deo in initio vt. ff. de vsur. quid sit. §. preterea. Nō ob. qd legitur. ff. de acquir. re. domi. bone fidei. §. in contrarium, q2 in opponendo non ponēdo dicit, ꝙ tempore litis contestate ꝛ non mote controuersie fructus restituere compellebatur, seu teneatur tempore mote cōtrouersie heredi. vt. ff. fin. regun. l. iiij. §. post litem. ff. de rei vendic. l.
30 preterea. † Si vero sit male fidei possessor, si quidem sine titulo, ꝺ consumptis tenetur conditione sine causa. de extantibus, rei vendica. non illa, qua res petitur principalis, sed alia, vt. C. de cond. ex le. mala fide possessor. De percipiendis vero tenetur iudicis officio, quos verus possessor percipere potuisset, vt. ff. de rei vendi. si nauis. §. sed si insti. de offi. iudi. §. sed illoꝝ. Sed dico si honeste percipi potuerunt, vt. ff. de rei vendic. fructus. Si autem inhoneste, non tenetur, vt. ff. de peti. hered. possessor. Si autem cū titulo, a percipiendis ꝑp titulum excusatur, vt. C. de rei vendic. l. si fundus. nisi in quatuor casibus notatis. s. in eadez diffinitione,
31 circa prin. Debet insuper aduocatus actoris curare solicite, † vt reus per iudicem interrogetur an possideat rem petitam, hec. n. interrogatio debet fieri vt. ff. de interroga. actio. si seruum. §. in in re. ff. de rei vendica. officium. ꝛ etiam ante litis contestationē debet fieri interrogatio secundum opinionem quorundam sapientum. ꝛ de hac materia notatur. ff. de interrogat. actio. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. l.
32 de etate. Preterea sciendū est, † ꝙ non est necesse in libello, quū agitur rei vendica. vt causa inseratur, stultus enim esset reus si peteret causam sibi edi. naz si actor succumberet ex illa, posset postmodum experiri ex alia, ꝛ non obstaret sibi exceptio rei iudica-
33 te, vt. ff. de exceptio. rei iud. l. si mater. §. si quis. † Sin autem causam non inseruit, ꝛ succubuit, ex alia causa postea agens non auditur, quia omne ius suum vndecunqꝫ ꝛ qualitercunqꝫ in iudicium deduxisse videtur, vt. ff. de exceptio. rei iudi. si mater. §. ꝛ an
34 eadē, ad fi. §. Si vero sit actio ꝑsonalis, † q̄ instituit̄, dz aduocat⁹ actoris in libello cōprehēdere rē quā petit, vt. ff. de rei vendic. l. si in rem. §. sed si vestimenta. ꝛ argum. ff. de dolo. l. sed si ex dolo. §. fi. ꝛ. l.

ff. ꝛ. l. seq. ꝛ argu. ff. de iniur. l. pretor edixit. j. respon. Item debet inseri cā in personali actione, vt. ff. de excep. rei iudi. an eadeꝫ. §. actiones. ꝛ de cā inserenda multe leges extant. ff. de his qui not. infa. l. ij. cū dicatur ibi, quum miles de militia mittitur. ꝛ alibi dicitur, arbitrium requiratur ꝛ causa. C. de edic. diui Adrian. tollen. l. fi. sic ꝛ alibi dr̄ inserenda est causa qua tutor remouet̄. ff. de suspec. tut. l. iij. §. fin. ꝛ. l. he enim. Si vero quātitas petatur, ipsa quantitas exprimenda est, vt. C. de epis. ꝛ cleri. auct. generaliter. Item actio competens est inserenda ꝛ proponenda. ꝛ ideo sic libellus fieri debet in singulari ꝛ personali actione.

℄ Qualiter concipiatur libellus in singulari ꝛ personali actione.

35 **Vobis** † Iudici ꝯqueror ego titius, de sempronio, a quo peto talē rem mihi dari, qꝛ eā mihi dare promisit, ꝛ ad hoc propono certi ꝯditionē ex stipulatu, vt instit. de ver. obli. in prin. ff. si cer. peta. l. si quis certū. Quid aūt si quid certuꝫ, ꝛ quid incertū, legit̄. ff. de verb. obli. stipulationū. ꝛ. l. vbi aūt. Itē
36 qui agit reali vel personali actione dꝫ petere expensas, † nā regulariter victus victori ꝯdēnatur in expensis, vt. C. de iudi. properādū. §. fin aūt. nisi iustā cām habuerit litigandi, nam vbi citatus iustā cām habuerit litigādi, in expensis nō est ꝯdēnandus, vt in aucten. de iudi. §. oportet. ff. de lega. ij. l. qui solidū. §. ēt. nā non ꝺbet quis ius suū relinquere indiscussum, vt. ff. de peti. heredi. l. illud.
37 † Sed que posset esse iusta cā litigandi? Responde, iusta cā esse potest, si victus emit rem, pp quā conuenitur, quia nisi victus esset in iudicio nō haberet regressum ꝯ suum venditorē, vt. ff. de rei vendica. l. vtiqꝫ. ff. de euictio. si dictū. §. si compromisero. ꝛ. l. nō tamen. ff. de nego. gest. at qui nam. §. cū me absente. ff. de iniur. si qs de libertate. nisi ꝯrium esset verum. s. rem ad petitorem pertinere, nā tunc possessor posset rem restituere sine strepitu iudicij, vt. ff. de actio. emp. ꝛ vendi. emptorem. j. respon. Item potuisset victus habuisse iustam causam litigandi, si successisset in locum alterius, vt. ff. de regu. iur. l. qui alterius. in fi.

℄ In quibus causis sine libelli oblatione procedatur.

38 **Preterea** † Aduocatus actoris dꝫ diligenter examinare an cā sit talis, que posset expediri sine libelli oblatione, nam si sine libelli oblatione posset fieri, hoc esset expediens actori. ꝛ circa hoc sciendum est, ꝙ ad hoc ꝙ aduocatus actoris sciat qñ pōt procedere sine libello in iudicio, ꝙ olim nō dabatur libellus in ciuilibus causis, nisi in conuentione Illustriū personarum, vt probatur. ff. de eden. l. j. §. edere. ꝛ. C. de dign. lib. xij. In criminalibus ēt antiquitus dabatur libellus, vt. ff. de priua. delic. l. fi. ff. de fur. l. fi. ff. de accusa. libelloruꝫ. C. qui accu. non pos. qui crimen. Sed hodie ꝛ in ciuilibus ꝛ in criminalibus dandus est libellus generaliter, vt. C. de lit. contesta. auct. offeratur. nisi quando episcopus cognoscit de presbytero fugiente, vt in auct. vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitatem. Item nisi qñ episcopus cognoscit inter clericos suos, vt in aucten. vt cleri. apud su. epis. conueni. §. j. Item qñ lites sunt breues non est dādus libellus, vt in aucten. de man. prin. §. sit tibi quoqꝫ. que auct. scripta est. C. de senten. ex peric. re. que incipit nisi breues. ꝛ qualiter breues sint, scriptum est super glosis ordina. in. d. auctē. nisi breues. ꝛ casus ēt ibi dicetur expresse. Item in quibusdam criminalibus non datur libellus, vt in crimine abigeatus, vt. C. de abige. l. j. Item secundum quosdam in casu quem habemus. C. de naufr. l. submersis. Item secundum quosdam vbicunqꝫ dicit lex de plano cognoscendum, non est dandus libellus, ꝛ de ista plenaria cognitione legitur in legibus, ꝛ specialiter. ff. de offi. procōs. ꝛ lega. nec quidqꝫ. §. de plano. ff. de accusa. l. leuia. ff. de adulte. miles. §. sexaginta. licet ille idem. §. huic sententie repugnet. Item non debet dari libellus in leuibus criminibus, vt. ff. de accus. l. leuia. Itē vbicunqꝫ potest procedere iudex ex officio suo sine accusatore, nō debet dari libellus. ꝛ sunt isti casus qui bene notandi sunt, in qui
39 bus sine accusatore proceditur. † Regulariter tamē est ꝙ sine accusatore nemo debet audiri vt. ff. de mun. ꝛ hono. l. receptum. §. si quis accusator. Sed casus sunt speciales in quibus proceditur sine accusatore, ꝛ sunt isti videlicet.

℄ Casus in quibus proceditur sine accusatore, not.

40 **In primis** † In falsa charta, vt. C. ꝺ proba. iubemus. Itē in falso teste, vt. C. ꝺ testib. l. nullū. Itē in iniuria facta sacerdoti in sacerdotio, vt. C. de epis. ꝛ cleri. si qs in hoc genus. Item in notorijs criminibus, vt. C. de accusa. ea qdem. Item in crimiee lenocinij, vt. ff. de adulte. l. ij. §. si publico. Item in crimine calumnie, vt. C. de calum. l. j. Item in crimine suspecti tutoris vt. ff. de suspec. tuto. l. iij. §. preterea. In istis eniꝫ casibus non debet dari libellus, que autem sunt breues lites in quibus non est dandus libellus, de quibus. s. dictum est, dicendū est secundū Azo. vsqꝫ ad. xl. aureos olim causa videbatur breuis, vt in aucten. de defenso. ciuit. §. ꝛ iudicare. vel secundū Hostien. in arbitrio iudicis est vtruꝫ sint breues lites. vel potestis dicere breues esse vsqꝫ ad quinquaginta libras auri, vt auct. de appel. §. illud quoqꝫ. col. iiij. vel vsqꝫ ad duos aureos, vt. ff. de dolo. l. vbi. ꝛ. l. si oleum. ꝛ. l. seq. vel vsqꝫ ad quinqꝫ aureos, vt. ff. de bon. damnat. l. diuus. vel vsqꝫ ad. x. aureos, vt. ff. sicut plusqꝫ per le. falcid. l. tertia §. quam.

℄ De contesta. litis.

Subsequenter Videnduꝫ est qualiter libello dato per actorem lis debeat cōtestari, ꝛ qualiter aduocatus actoris suum debeat exercere officiū, in-
41 stare enim debet, vt perueniatur ad contestationeꝫ litis. † ꝛ si maliciose reus differat contestari litem, proponēdo exceptiones dilatorias modo vnam, modo aliam, aduocatus actoris instare debet, vt iudex ipsi reo statuat terminum peremptorium ad proponenduꝫ oēs suas exceptiones dilatorias, qđ facere potest per. ll. istas. C. de inge. manu. diffamari. ff. de opti. leg. l. mancipioruꝫ. ff. de cura. bo. dan. l. j. ff. de heredi. institu. l. si quis instituatur. ff. de bo. aucto. iudi. possi. si seruus. ff. de lega. ij. l. si tñ. que est post illā cum quidam. ff. de iniur. pretor edixit. §. si plures. elapso illo ter-
42 mino tunc litem faciat contestari. † Qualiter contestatio fieri debeat, dic per narrationem ꝛ responsionem secutam in contradicēdo, vt. C. de lit. contesta. l. vna. C. de iureiur. calūnia. l. ij. j. respō. C. de iudic. rem non nouam. §. patroni. Sed quid si reus respondeat, dico me non teneri, ꝛ hoc dico nō animo ꝯtestandi litē, nūquid facta est litis contestatio, ꝛ certe non. arg. legis que dicit in creditore qui consentit in venditione pignoris, saluo iure suo, qui nō vr̄ iuri suo renunciare, nec pignus remittere, vt. ff. quib. mod. pign. vel hypothe. sol. si debitor. §. in venditione.

℄ De positionibus.

43 **Lite** Vero contestata, faciat positiones, † de quibus longū esset tractare sup singulis actionibus, ꝛ idcirco hec omitto, sed diligens aduocatus libellū videat ꝛ naturā negocij, ꝛ
44 sm petitionē ꝛ naturā libelli positiones faciat. † Sed nūqd positioni legis vel iuris est respondēdū, vt ecce ponimus ꝙ lex dicit sic, vel statutum. ꝛ vr̄ ꝙ rñdendū sit positioni legis, iuris vel statuti, vt arg. ff. de iureiu. l. fi. vbi dicit plerūqꝫ an de facto an de iure, ꝛ tñ dōm est ꝯrium. ecce ratio, qꝛ ius certū ꝛ finitū est, vt. ff. de iur. ꝛ fac. ignor. l. ij. nec ob. l. in ꝯtrarium allegata. ff. de iureiur. l. fi. qꝛ qđ dicit ibi de iure ꝛ facto. i. ꝛ de facti qualitate, simul expositio fit. C. si ꝯ ius vel vti. publ. l. prescriptionē. sup verbo in iu-
45 ris narratione. † Itē nūqd positioni negatiue est rñdēdū, ꝛ vr̄ ꝙ nō, qꝛ negatiua nō pōt probari, vt. C. de probat. l. actor. ꝛ tñ dōm est ꝯriū iudici videbit̄ vt negatiua positio fiat, ꝛ specialiter in de
46 fectū pbationū, † cū ꝯfessio sit vnū genus pbationis, ꝛ pbationū facultas nō dꝫ angustari, sed dꝫ pinguari ꝛ dilatari, vt. C. de hereti. l. qñ. ff. de proba. l. cū proba. C. de questio. l. interrogari. cum
47 multis suis similibus, † ꝛ cū pertineat ad officiū iudicis veritatē inquirere ꝛ indagare, ꝛ eā exaiare, vt. xxx. q. v. c. iudicē. ꝛ in aucten. vt defun. seu fu. in prin. ꝛ. C. de eden. is apud quē. ꝛ lex dicit vt veritas eruatur. ff. si quis cau. si eū. j. respon. ff. de iureiur. l. iurāndū, ꝛ ad pecu. j. respon. cū suis similibus. preterea reperitur in. l. ꝙ fuit rñsuꝫ negatiue positioni, vt. ff. de dona. l. cū qdā in
48 iure interrogatus. † iudex ēt pōt sine positione ex suo officio sup negatiua interrogare ad veritatē eruēdā, ꝛ hoc ēt seruat Romana curia.

℄ De intentionibus formandis.

Factis Positiōibus, aduocatus actoris dꝫ formare capitula seu intētiones, sup qbus vult pducere te-
49 stes. ꝛ ꝙ capitula dēat dare, ꝛ sint dāda, pbat̄ p legē, † que dicit ꝙ nō dꝫ aliqs admitti ad pbādū id, quo pbato actor nullū admi-
50 niculū ꝯsequat̄, vt. C. de pba. l. ad pbationē. † Sꝫ qd si testes sūt testificati vltra ea q̄ in capitulis ꝯtinent̄, nūqd valebūt. d. testiū. ꝛ glosatū ē in glosis cōibus ꝙ nō p hec iura. ff. ꝺ peti. hr̄dit. si qs libe. in fi. C. q legi. pso. l. momētarie. ff. de iureiur. si duo p̄roni. §. idem iulianus. tamen sic dicere simpliciter non placet. Sed distinguendum est vtrum ea que. d. sunt vltra p testes sint ꝺ appēdicijs ꝛ cōnexis caploꝝ, an sint prorsus extranea, ꝛ siquidē sint ꝺ cōnexis vel appēdicijs, valent, si aūt prorsus extranea nō valent, ꝛ hec distinctio pbat̄ p. l. C. de tempo. appel. l. per hanc.

℄ Quid faciendum sit testibus productis.

51 **Productis testibus** † Attestationes faciat aperiri, ꝛ terminum reo faciat assignari ad allegandū ꝛ pducendū instrumēta, ꝛ dicendū quid vult de iure suo. Post hūc vero terminuꝫ

peremptorium faciat assignari ad sniam audiendam, cũ sine per-
emptorio edicto snia diffinitiua non teneat, vel sine eo qđ per p-
emptoriũ habetur, vt.ff.de iudic. ad peremptorium cũ.ll. sequen.
& ff. que senten. sine appel. re. l. prima. §. item cũ ex edicto. C. quo-
mo. & quand. iud. l. tres.

De sententia diffinitiua.

52 Sed † Nunquid snia diffinitiua põt ferri proposito perem
ptorio ad domũ rei, cũ ipse reus non sit inuentus. & vi-
detur q̃ nõ, cũ peremptoriũ ad notitiã rei debeat peruenire, vt.ff.
que sen. sine appel. re. l. j. §. item ex edicto. tñ contrariũ dõm est
per iura que dicunt citationem, seu denunciationẽ fieri posse ad
domum. C. de ann. except. l. vt perfectius. ff. de damn. infec. l. iiij.
§. totiens. & §. abesse. ff. q̃ vi aut clam. l. aut qui.

An credendum sit nuncio.

53 Sed † Nunquid creditur nuncio, seu ministrali, qui dicit se
p̄ecepisse reo vt veniat ad audiendã sniam diffinitiuã
corã iudice tali die, vel aliud precipiat ei de mandato iudicis. &
vr̃ pluribus rationibus q̃ non, q: vox vnius, vox nullius. C. de te-
stib. iureiurandi. ff. de quest. maritus. Secũda rõne, q: curiosis,
siue officialibus non creditur, nisi quatenus ipsi probauerint, vt
.C. de cur. l. j. Itẽ custodibus militũ non creditur, vt.ff. de custo.
reo. l. diuus. Itẽ soli arbitro non creditur, vt. C. de arbit. ne in ar-
bitris. Itẽ soli tabulario nõ creditur, vt in auct. de hered. & falc.
§. si vero absunt. Contrariũ tñ dõm est pluribus rationibus. s.
vt credatur nuncio siue ministrali. nam ipse iurauit suum officiũ
fideliter exercere. nõ est credendum q̃ sit immemor diuine salu-
tis, vt. C. ad le. iul. repe. l. fi. Itẽ si ei non crederet̃, nil operaretur
eius officium, qđ esse nõ debet. Itẽ q: dr̃ q̃ officiali nuncianti cri
men notoriũ creditur, vt. C. de accusa. ea quidẽ. & q: alibi dicit. l.
iudex habeat nunciatorẽ suũ, qui sibi referat quid agat̃. ff. de offi.
prefec. vigil. l. j. §. quies. & alibi dicit lex, iudex mittat viatorẽ suũ
sciat vbi vertitur pecunia popularis, vt.ff. de reb. eo. l. magis pu
to. §. vero. & argu. ad hoc. C. de tri. exac. l. apparitores. lib. x. Cõ-
siliũ tñ optimũ est, vt duo mittantur ad ipsum reum, & sic per eos
54 plena fiet probatio, vt.ff. de testib. l. vbi. † Sed nunquid in die p-
emptorij poterit sententiare iudex, & vr̃ q̃ non, nã tota dies cedit
arbitrio citati, vt alibi de promissore legit̃, q̃ eius arbitrio cedit
totus dies. ff. de verb. obl. qui hoc anno. & l. qui pluribus. & insti.
de verb. obl. §. id autem. Sed tñ ꝯtrarium dicendũ est, sed in pri
ma hora diei sententiare non dz, sed hora suprema, hoc est circa
horam vesperum, nam si prima hora diei pronũciaret, faceret pre
iudicium reo, qui victus cõtumaciter videretur, & idcirco appel-
lare nõ posset. C. quo. appel. non recip. l. j. C. de iudi. properandũ
§. cum autem. ff. de iudi, & preter edictum ad fi. Tutius tñ faciet
iudex si ipsum reum in peremptorio cominetur q̃ in ea die pro-
nunciabit, argu. ff. de iudi. l. in peremptorio. tamen ẽm formã de
cretalis extra de offi. iudi. delega. c. consuluit. ex benignitate pos
set in sequenti die expectare & pronunciare si vellet. Sed argu. l.
videtur q̃ sit melius in die peremptorij p̄nunciare, vt.ff. quod vi
55 aut clam. l. vlti. §. fi. † Sed nunquid in nocte poterit pronunciare
vt valeat sententia. & videtur q̃ non, quia tenebre apte sunt ad de
linquendum, vt.ff. de ven. inspici. l. j. Item q: dicit. l. sedebunt aũt
iudices a mane vsq3 ad vesperas, vt in auc. de iud. §. sedebunt. tñ
dicendũ est ꝯ̃rium. s. vt teneat snia per hec iura. C. de transac. non
minorem. ff. de testa. l. ad testium. §. posse. ff. de fer. l. more roma-
no. Hec que dicta hucusq3 seu vsq3 nunc sunt, habent locum vbi
reus comparuit responsurus.

Quid facere debeat actor reo citato non veniente ad iudicium, & de tenuta danda.

56 Sed † Ponamus q̃ reus citatus vt veniret responsurus
petitioni titij, non venit, quid fiet? Respõdeo, actor pe
tet se mitti in possessionem rei petite, & olim ponebatur in posses-
sionem omnium bonorũ, vt.ff. quib. ex cau. in posses. ea. l. j. sed ho
die fit missio pro mensura dẽbiti declarati, & hoc dico vbi persona
li agitur actione, vt. C. de bon. aucto. iud. possi. auct. ei qui iurat.
Sed qualiter declarabitur debitũ. Rñdeo, summarim, vt in. d.
auct. ei qui. hoc est visa petitione actoris, & prestito sacramento
calumnie ab ipso actore, ẽm q̃ not. d. Azo in sum. de bon. auct.
iudi. possi. vr̃ tñ q̃ de calumnia nõ sit iurãdũ, olim. n. iurabat̃ in
singulis capitulis & articulis cause, vt.ff. ad exhibẽ. l. thesaurus.
ff. qui satid. cog. de die. §. iubet̃. ff. de dam. infec. qui bona. §. si qs
stipulatus. C. de iura. calum. l. j. hodie tñ iurat̃ semel in tota lite,
vt in auct. de his q ingred. ad appel. §. placet. & sic vr̃ q̃ snia. d.
Azo. nõ vera in hoc qđ dicit de sacro calumnie. vñ forte decla-
rabitur debitũ in hunc modũ vez, visa petitione actoris, & prestito
sacro ab ipso actore, q̃ tñ sibi debet̃ q̃tũ ipse petit, & sibi nõ esse
satisfactũ. & hoc seruat̃ in quibusdã ciuitatibus Lõbardie, & spe-
cialiter Mãtue, vel põt sustineri snia do. Azo. vt actor iuret de
calũnia. & qđ dr̃ in auct. de his qui ingred. ad appel. q̃ semel iu-
ratur in tota lite hoc verũ est, qñ reus cõparet, & iudiciũ accipere
paratus est, sed nisi ipse reus ꝯtumax est, & nolit rñdere, iurabit
57 actor de calũnia, quasi ex quadaz necessitate, † q: necessitas facit
legẽ cessare, vt.ff. de offi. consul. l. vna. tñ sciendũ est, q̃ actore mis
so in possessione, nõ dr̃ ipse actor possidere, sed hz quandã detẽta
tionẽ tñ, & non possessionẽ, vt.ff. de acq. pos. l. possideri. §. fi. ff. ex
quib. cau. in poss. ea. l. cũ legati. ff. vti possid. si duo. §. creditores.
58 † Sed nunquid reus contra quẽ mittat̃ actor in possessionez, erit
deijciendus de possessione. certe nõ, vt.ff. de dam. infe. si finita. §.
59 si quis aũt. † Sed qs colet terrã, in qua missus est actor in posses-
sionẽ cã rei seruande? dõm, q̃ is ꝯ̃ quẽ facta est missio, dz colere,
sed eo neglĩgẽte, colere posset actor, vt.ff. vt in posses. leg. is cui. §.
60 qui legatorũ. † Sed qualiter hec missio que fit eo nõ veniẽte ad
iudiciũ appellatur, & certe aliqui appellant eam cã rei seruande,
vt.ff. de acquir. pos. l. iij. §. fi. ff. ex quib. cau. in posses. ea. l. cũ lega-
ti. Alij vocant eam. l. tedialẽ possessionẽ, vt.ff. vt in pos. l. is cui. j.
61 respon. † Sed nunquid petitor missus in possessionẽ rei seruande
cã fructus faciat suos, & diminuat fructus ex re in cuius posses-
sione missus est? & dõm est, q̃ nõ, sed oẽs restituendi sunt reo, vt.
ff. de bon. auct. iud. possi. l. pretor ait. ff. vt in posses. lega. l. is cui.
§. qui legatorũ. nisi in certis casibus vnus est in petitione heredi
tatis pp nimiã cõtumaciã rei, vt.ff. ex quib. cau. in posses. ea. l. ful
cinius. §. fi. Alius est in muliere missa in possessiõe cã ventris. vt
.ff. si mul. in pos. ven. cau. mit. l. j. §. interest. Alius in missione fa-
cta p Carbonianũ edictũ. vt.ff. ad carbon. l. ius. §. q aũt. Alius in
filia, vel nepte defuncti missa in pos. legata cã rei seruãde, vt.ff. vt
62 in pos. lega. que legatorũ. † Sed vsq3 ad qđ tp̃s poterit iste reus
recupare possessionẽ in qua missus est actor rei seruãde gratia. &
certe vsq3 ad. xxx. annos, ẽm quosdã, & nõ vltra, nisi ẽm decretuz
interueniat, cũ ipse actor in possessione missus nõ possideat vt di-
63 ctũ est, & sic nõ prescribet, † q: regulariter q nõ possidet nõ vsuca
64 pit, vel p̃scribit, vt.ff. de vsucap. l. sine possessione. † Sed nunquid
reus reuersus volens recupare tenutã dẽbebit ipsi actori restituer̃
impẽsas. & certe sic, vt.ff. & C. de bo. aucto. iudi. possi. auct. ei qui
iurat. & C. de iudi. l. sancimus. Sed esto q̃ in quibusdã terminis
reus fuit pñs, postmodũ fuit absens p aliqua tp̃a, & tenuta data
fuit actori cã rei seruãde, & reus reuersus vult repare tenutã, actor
petit expẽsas nõ tñ ipsius tp̃is quo fuit inobediens reus, sz & ẽt
alias expẽsas precedẽtes, nũqd põt. & vr̃ q̃ sic, argu. C. de episc.
& cleri. l. oẽs. §. fi. vbi dicit oẽs expẽsas ab exordio litis factas. sz
ꝯ̃rũ dõm est, q: nõ dz puniri reus in quo non deliquit, sed tñ in
eo quo deliquit, vt.ff. de vulga. & pupil. substitu. ex facto. §. iulia-
nus. C. com. de subst. authen. oẽs peregrinos. & hec qđ decidit̃
in hũc modũ p. l. que est. C. de iudi. sancimus. vbi dicit ex hmõi
65 vitio idest ꝯtumacie in listas. † Sed qd p̄derit hec tedialis mis-
sio facta cã rei seruãde ipsi actori. Rñdeo q: reus tedio affectus
de iure veniet rñsurus, vt.ff. vt in pos. leg. is cui. j. respon. & post-
modũ poterit actor impetrare ẽz dcretũ, p qđ ꝯstituat̃ ipse actor
dñs, si is ꝯ̃ quẽ missus ẽ erat dñs, & si nõ erat dñs, acqret cãz pre
scribendi, vt.ff. de dam. infec. si finita. §. iulianus. & l. pretoris §. j.
66 † Sed quãtũ tp̃s interueniet inter primũ & ẽm decretũ. Rñdeo,
dicunt quidam q̃ statuitur arbitrio iudicis, vt.ff. de iur. delibe. l.
prima. j. respon. ff. de damn. infec. qui bona. §. fina. & l. si finita. §.
non statim. Sed quid erit arbitrium iudicis. certe secundũ quã
titatem petitam, & secundum conditionem personarum, argu. ff.
de iudic. Alij dicunt, q̃ post annum a tempore primi decreti de
bet secundum decretum interponi, vt. C. de prescript. xxx. vel. xl.
anno. si quis emptor. §. sed si quis. Quidaz tamen dicunt, q̃ post
biennium, vt. C. de iu. dom. impetr. l. fina. Quidam dicunt post
quatuor menses, vt. C. de vsu. rei iudi. l. sancimus. Quidam di-
cunt infra duos menses, vt.ff. de re iudi. l. debitoribus: Quidam
dicunt post. x. dies, vt.ff. de constitut. pecun. promissor. Sed pri-
ma sententia verior est, scilicet, q̃ arbitrio iudicantis relinquat̃,
ipse tamen iudex non debet nimis festinare, vt.ff. de dam. infect.
67 l. si finita. §. non autem. & §. forte. † Sed quid si actor experiatur
reali, & reus non veniat ad iudicium. distinguitur in lege, aut
reus latitat, aut alias contemnit venire, & sic non latitat. Nam
si latitat, fit missio in possessionem omnium bonorum. Si non
latitat fit missio in possessionem rerum petitarum tantum, vt.ff.
ex quibus causis in possessione eatur. l. fulcinius. §. item videa-
68 mus. et. §. celsus autem. † Sed queritur vtrum missus in pos-
sessionem in reali possideat. Quidam dixerunt q̃ non, sed tantũ
elapso anno, per. l. C. de prescrip. xxx. anno. si quis emptor. §. sed

& si

⁊ si quis. Alij dicunt contrarium, quorum sententia vera est. nam illa,
eadem lex dicit, ꝙ veniens infra annum, recipit, siue recuperat pos-
sessionem. ergo eam ante annum perdiderat. ⁊ ꝙ statim pos-
sideat, probat. l. ff. de dam. infe. l. a quo fundus. C. quom. ⁊ quan.
iudi. consentaneum. arg. ad hoc. ff. si seru. vend. is cuius familia.
69 ⁊ hec fuit snia. d. Jo. † Sed quero an sm decretuꝫ debeat inter-
uenire in reali actione. ⁊ certe non quia qui agit rei vendic. dicit
se dñm, vt. ff. de rei vendi. l. in rem. qui petit sm decretuꝫ, petit do
minium in se transferri, vnde esset contrarius sibi ipsi. Unde nõ
debet audiri, quia si esset dñs, amplius dñs fieri non posset, nam
res mea amplius q̃ȝ semel mea fieri non potest, vt insti. de le. §. si
res. ff. de acquiren. posses. l. possideri. §. ex pluribus.

¶ De Aduocato rei.

Sed esto ꝙ reus vocatus a principio venit, videndum
qd sit officium aduocati rei. ⁊ circa multa con
70 sistit eius officium, † nam consistit in hoc, vt videat an is qui agit
possit experiri. s. vtrum sit seruus, an liber. maior. an minor, ⁊ v-
trum suo nomine experiatur, an alieno. ⁊ si quidem seruus est. eũ
repellere debet, quia seruus in iudicio esse non potest, vt. C. de iu
dic. seruus. ff. si quis caut. l. quomodolibet. nisi in certis casibus
vt. ff. de iudi. l. lis. Si autem sit liber ⁊ minor ex. xxv. annis, eũ re
pellere potest, nisi sit in iudicio cum auctoritate sui tutoris vel cu-
71 ratoris, † naꝫ regulariter sine auctoritate sui tutoris vel curatoris
in iudicio esse non potest, siue sit in causa criminali, siue sit in cau
sa ciuili, vt. C. qui legi. per. l. j. ⁊. ij. C. de an. pre. l. daruꝫ. nisi in ca
sibus in quibus minor potest esse in iudicio sine auctoritate sui tu
toris vel curatoris, vt in iudicio momentanee possessionis, vt. C. q
legi. perso. l. momentarie. Iteꝫ in iudicio de libero homine exhi
bendo, vt. ff. de libe. hom. exhib. l. iij. §. hoc interdictum. Item vi-
dere debet, an is qui agit experiatur nomine suo, vel alieno, vt. ff.
de nego. gest. si pupilli. §. videamus. ⁊. ff. de admi. tuto. l. quomo-
dolibet. §. item si pro temporali. si vero tanq̃ȝ tutor vel curator ex-
periatur debet aduocatus rei requirere instrumẽtũ tutele vel cu-
re. Itẽ diligenter videre debet an sit tempus vindemiaruꝫ vel fe
riarũ, nã si sit tempus vindemiarum vel feriarum, respondere nõ
cogitur, neqȝ ire coram iudice tempore non iuridico, vt. ff. si quis
in ius voca. non ie. l. ij.

¶ De iudice delegato.

Item debet Aduocatus rei diligenter considerare
an is qui vocauit, sit delegatus vel ordi
narius. Itẽ si sit delegatus, an sit cã que potuit vel nõ potuit dele
gari. ⁊ que cause delegari non possunt scriptum est. Item cogno
scere debet aduocatus rei, an causa delegata pertineat ad cogni-
tionem delegantis, nam si ad eius cognitionem, non pertineat, eã
non potuit delegare, vt. C. qui pro sua iur. l. vna. Item debet consi
72 derare an is qui delegatus est potuit delegari, † naꝫ si seruus de
legatus est nõ tenet delegatio, nisi cõi opinione omniũ liber eda-
tur, vt. ff. de offi. preto. l. Babarius. C. de sentent. ex peri. re. l. ij.
Item debet videre, an delegatus sit in tali etate, in qua sibi nõ po
tuit delegari, nisi a principe fuerit delegatus, vel nisi de partium
processerit voluntate, vt. ff. de re iudi. quidam consulebant. Si ve
ro causa sit talis que potuit delegari, ⁊ ad iurisdictionem delegã
tis pertinebat, ⁊ delegatus sit talis cui potuit delegari. Aduo-
catus rei debet diligenter videre, an aliqua causa sit, propter quã
possit eũ remouere, ⁊ remoueat eum, ⁊ si sit aliqua cã recusandi
eum, recuset, quam recusationem olim poterat facere vsqȝ ad li-
73 tis contestationem, vt. C. de iud. l. apertissimi † hodie videtur ꝙ. i.
xx. dies a tempore dati libelli, vt. C. de lit. cõtest. auct. offeratur.
An vero cãm suspicionis debeat assignare, in glosis cõibus scri-
ptum est, si enim causa suspicionis non sit allegãda, multominus
probanda. ⁊ hec fuit opinio quorundam, ⁊ hoc dicebant per mul
tas leges, ⁊ specialiter per has. C. de iudi. apertissimi. vbi dicit
suspectum iudicem puta. ff. ad trebel. quia potest. ff. de procura. l.
post litem contestatam. ff. de inoffic. testa. l. suspecta. ff. de adulte.
denũciasse. §. quid ergo. ff. de appel. l. perlusorio. Alij putauerũt
causam suspicionis esse dicendam per multas. ll. ff. de procurato.
post litem contestatam, cum. l. sequen. ff. de arb. l. non distingue-
mus. §. cum quidam. ⁊ argu. multarum. ll. ff. de his qui no. infa. l.
ij. ff. de suspec. tut. l. iij. §. fi C. de edic. diui Adr. tollen. l. fi. cũ mul
tis alijs similibus. Hec sententia verior est, ⁊ iure canonico ap-
74 probata. s. † ꝙ causa suspicionis sit inserenda, ⁊ probanda coram
arbitris, de quibus arbitris legitur. C. de iudic. l. apertissimi. ⁊. l.
75 fi. † Si vero sit iudex ordinarius non potest suspectus haberi vt
recusatur, vt. C. de iurisd. om. iudi. l. fi. ⁊. C. vbi de cri. agi opor. l.
perpetua. §. fi. Sed quibusdam certis personis concessum est in
forma priuilegij, vt possint iudices ordinarios recusare, igitur ce
teris omnibus intelligitur denegatuꝫ, vt. C. quan. Imper. int. pu
pil. ⁊ vid. cogno. l. vna. potest, tamen iudici ordinario associari tẽ
pus loci, vt. C. de iudi. aucten. si contigerit. Item quando vocans
est ordinarius, debet aduocatus rei inspicere an ibi cognoscere
velit iudex vbi ipse ⁊ sui maiores consueuerunt iudicare. nam si
alibi, non cogitur respondere coram eo, vt. ff. de insti. ⁊ iu. l. penul
ti. Item ipse debet inspicere an reus sit de iurisdictione vocantis
76 † nam si non esset de eius iurisdictione non compelleretur respõ
dere coram eo, vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. fin. ⁊ circa hoc notanda
est distinctio talis, aut certum est vocatuꝫ, esse de iurisdictione vo
cantis, aut certum est non esse, aut dubitatur. ⁊ siquidem certuꝫ ẽ
vocatum esse de iurisdictione vocantis, ad eum iudicem ire com
pellitur, alias mulctatur a iudice, vt. ff. si quis iusd. nõ obtemper.
l. vna circa prin. ⁊ posset iudex tenutam dare, vt in superioribus
declaratum est, ⁊ posset dare damnum sm loci consuetudinẽ. pos
set excommunicare si iudex esset ecclesiasticus, vt extra vt lite nõ
contest. c. tue, vbi de hoc dicitur. Ubi vero certum est vocatum
non esse de iurisdictione vocantis, non compellitur ire, vt. ff. de iu
77 risd. om. iud. l. fi. † Ubi vero dubitatur de iurisdictione vocãtis,
tunc pp dubium ire debet suum priuilegium allegaturus, vt. ff. de
iudi. si quis ex aliena. ff. si quis in ius voca. non ie. l. ij. In hoc ta-
men sit cautus aduocatus rei. s. ꝙ sciat vocantẽ reum non esse iu-
dicẽ, tunc a principio ante litis contestationem opponat fori pre-
scriptionem, vt. C. de excep. l. fi. ff. de iudi. l. sed si susceperit. alias
si ignorauit a principio suum iudicem non esse, poterit opponere
exceptionem fori, etiam post sententiam. Sed quero circa iudi-
78 cem delegatum, † si talis erat delegatus, qui poterat recusari pro
pter iustam causaꝫ, si causam alij committat, an valeat cõmissio?
79 ⁊ videtur ꝙ nõ, † quia qui non potest per se, non potest per aliũ,
vt. ff. de dona. int. vir. ⁊ vxo. l. iij. §. nõ tamen. ff. de vsucap. l. labeo.
. C. de hered. insti. l. neqȝ. C. quod met. cau. l. si per impressionem.
80 de contrac. iudi. l. vna. † Item delegatus vice fungitur delegan-
tis, ⁊ non sua, vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. l. j. §. qui man-
datam. ⁊. l. si pretor. Sed videtur ꝙ delegatus a principe possit
alij delegare, etiam si ipse suspectus sit, nam videmus ꝙ is q fuit
aduocatus in causa suspectus esset iudex siue assessor in eadeꝫ cã,
vt. C. de assello. l. nemo. tamen potest ipsam causaꝫ alij delegare,
vt. ff. de iurisd. om. iudi. l. pretor. Distinguendum est in hac que-
stio. vtrum delegatus predictam causam alij deleget anteq̃ȝ po-
stuletur suspectus, an postea. nam si anteq̃ȝ vt suspectus fuerit re-
cusatus alteri deleget, hoc poterit per legem predictam. ff. de iu-
risd. om. iud. l. pretor. Si vero post q̃ȝ suspectus ẽ, velit alteri de-
legare, non potest, quasi preuentus, vt. ff. de iudi. l. si quis postea.
81 Item quero circa delegatum, † si ante litis contestationẽ nõ erat
suspectus, ⁊ lite contestata superueniat causa suspicionis, nunqd
possit recusari? ⁊ videtur ꝙ non, p. l. C. de iudi. l. apertissimi. que
dicit post litis contestationeꝫ iudicem non recusari. Econtra vi-
82 detur ꝙ sic, † quia que de nouo emergunt, nouo indigẽt auxilio,
vt. ff. de interroga. act. de etate. §. ex causa, ⁊. ff. de procura. l. post.
nam procurator ex causa superueniẽti recusatur vel reuocat post
litis contestationem, vt in. l. predicta si post. ⁊ arbiter ẽt ex causa
superuenienti recusatur vt. ff. de arbitris. non distinguemus. §. cũ
quidam. Item ex cã superueniente ⁊ apparente postea iudex in
firmando tutorem, non sequitur voluntatem patris pupilli, vt. ff.
de testam. tut. l. pater. ff. de confir. tut. l. in confirmando. cũ. l. seq.
sed que sententia est verior? ⁊ certe ꝙ possit recusari propter cau
sam superuenientem post litis contestationem per iura. s. proxi-
83 me allegata. Subsequenter quero circa delegatum, † si delega-
tus ante litis contestationem aliquam tulit pro ipso reo interlocu
toriam, an postmodum possit ipsuꝫ recusare? ⁊ videtur ꝙ non, qr
approbauerit ipsum pro se quum iudex pro ipso interlocutoriam
tulit, ergo ⁊ merito contra se eum approbare debet, vt. C. de sen-
84 ten. ⁊ interlocu. om. iudi. cum Papinianus. † Itẽ semel appro-
batum, amplius reprobari non potest, vt. ff. de nego. gest. l. pom-
ponius. Item renunciationi iudicis tacite renunciasse videtur, ⁊
de tacita renunciatione in multis. ll. habemus. C. de pact. inter
vend. ⁊ empt. comp. l. commissorie. C. de in. do. in. l. ij C. de re iu.
85 l. ad solutionem. ff. de le. commiss. de lege. §. fi. ⁊. l. seq. † Econtra
videtur ꝙ possit eum recusare, quia non videtur eum approbare,
lȝ audiuerit ab eo interlocutoriã ꝓ se ferri, nã ipse sciebat ius suũ
vbicũqȝ vl' vbiqȝ durare, vt. ff. qb. mo. pig. vel hypo. sol. l. si cũ in
re cõi. §. nõ vr̃. Itẽ nõ agebat de renun. recusationis, ⁊ iniquũ est
86 perimi, de quo nõ ꝓbat cogitatũ, vt. ff. d trãsac. q cũ tutore. † In
hac. q. distinguo, aut ad simplicẽ postulationẽ rei tulit interlocu
toriã, aut ad postulationeꝫ vtriusqȝ. si ad postulationẽ rei, ampli⁹
eũ recusare nõ põt, qr iam eum approbasse videtur, vbi vero ad

postulationem actoris data est interlocutoria, ⁊ sic oportuit eum
rñdere, ⁊ tunc etiaꝫ post interlocutoriã ꝓ reo latam, poterit ipse
reus iudicem recusare, quia hoc fecit ex necessitate, qđ ei obesse
non debet, vt dicit. l. ff. de separ. l. ij. ⁊. l. vlti. ⁊ q2 ignoscendũ fuit
ipsi reo, si ipse pulsatus voluit se vlcisci, vt. ff. de bon. liber. l. qui
cum maior. §. si libertus. Si vero talis sit index qui recte recusa-
ri non possit, ⁊ talis sit persona actoris, qui recte possit agere, tũc
reus debet petere sibi libellum dari, secundum auct. positam. C.
de lit. ɔtesta. offeratur, ⁊ aduocatus rei dꝫ diligenter inspicere ⁊
videre an aliqua verba sint ambigua, an obscura, vel generalita-
tem inducentia, generalitatem enim euitare dꝫ aduocatus rei, cũ
87 † generalitas pariat obscuritatẽ, vt. ff. de iu. fi. l. ita fidei, ⁊ in ob-
scura oratione interpretatio dꝫ fieri pro actore, vt. s. dictum est ꝑ.
l. ff. de verbo. ob. inter stipulanteꝫ. §. primo. Itẽ dꝫ aduocatus rei
cõsiderare diligenter, an actio que proponitur in libello sit apta
vel inepta, nam si sit inepta, potest statim dicere si velit, ꝙ actio
sit inepta, ⁊ libellus ineptus, ⁊ tunc lacerabitur ipse libellus, vt.
ff. de accus. l. libellorum. Si autem voluerit expectare vsqꝫ ad tẽ-
pus sententie, potest hoc facere, ⁊ tunc poterit petere suum reum
absolui ꝑꝑ ineptam petitioneꝫ actoris, per. l. j. ff. si men. fal. mo.
dixe. §. ideo. Sed nunquid si reus absoluitur ꝑꝑ ineptam peti-
tionem positaꝫ in libello, poterit ipse actor redire, ⁊ proponere
aptam actionem? ⁊ certe sic, argu. ff. de pig. l. grege. §. sub con-
ditione. ff. de edil. edic. l. bouẽ. §. si sub conditione. Item dꝫ aduo
catus rei diligenter videre, an in libello actoris plures proponã-
tur actiones, vel vna tantum. ⁊ si plures actiones proponuntur,
tunc debet instare vt actor eligat vnam illarum, vt. ff. de tribu. qđ
in herede. §. eligere. ff. de lega. ij. cum filius. §. varijs. cum suis si-
milibus. Sed quidaꝫ voluerunt dicere ꝙ quis põt plures actio
nes proponere in hunc modum, argu. C. de inoffic. testam. l. eũ.
⁊. l. contra maiores. ff. quo. lega. l. ij. §. quia autem. in auct. de fide
iuss. §. sed neqꝫ. vbi dicitur siue personali, siue hypothecaria, siue
ambabus vti voluerit. Sꝫ illa rõ nõ est vera. Sꝫ distinguẽdum
est. aut certus est actor que actio sibi magis cõpetat, aut incertus
⁊ si quidẽ certus est, tũc dꝫ eligere vnam, vt dictũ est. Si vero in-
certus est, aut est hoc ꝑꝑ factũ suũ, aut ꝑꝑ factũ aduersarij, aut iu
ris ignorãtiã, aut ꝑꝑ factũ extranei, aut q2 successit in locuꝫ alte-
rius. ⁊ si quidẽ ꝑꝑ factũ suũ propriũ est incertus, tunc debet elige
88 re, † q2 in facto proprio tolerabilis non est error, vt. ff. ad velleia.
quãqꝫ. si vero ꝑꝑ factũ aduersarij, vt q2 suus aduersarius eũ certuꝫ
non reddit, tunc põt proponere plures actiones, protestando, tñ
se velle ius suũ consequi ex iure, vt. ff. quo. lega. l. j. §. q2 aũt. vbi ve
ro incertus est ꝑꝑ imperitiã iuris que actio sibi magis cõpetat,
tũc dꝫ consulere peritiores, ⁊ vnã dꝫ eligere actionẽ, nã si cũ peri-
tioribus tractatũ habuerit non errabit, vt. C. de ingen. manum. si
aniã. ⁊ ꝙ qs dꝫat ɔsulere peritiores ꝓbant iura. ff. de iu. ⁊ fac. ign.
l. regula. §. si de iure. ff. de bo. pos. l. in bonoꝝ. ff. qs or. in bo. poss.
ser. l. ij. in fi. Si vero incertus est ꝑꝑ factũ alicuius extranei, tũc
89 dicunt quidã, ꝙ plures põt proponere actiones, † q2 in alieno fa
cto tolerabilis est error, vt. ff. pro suo. l. fi. sed certe non est verum,
q2 ipse dꝫ laborare vt certus sit, ⁊ incertitudo actoris non dꝫ obes
se reo, nam in potestate actoris est qñ experiat, ⁊ ipse certus esse
dꝫ, arg. ad hoc. C. ad leg. Corn. de fal. l. ⁊ si negociũ. C. de dila. si
qñ. C. de temp. in integ. restitu. l. petende. ff. de except. do. l. pure.
in fi. Si vero incertus sit ꝑꝑ factũ alterius in cuius locum succes
sit, tunc dixerunt quidã eũ posse plures actiones proponere, per.
l. ff. de reg. iur. qui in alterius. sed ipsi male dicunt per finẽ ipsius
legis, que dꝫ s. Habeant etiam in memoria aduocatus actoris ⁊
aduocatus rei hanc distinctionẽ, q2 cũ plures actiones cõpetunt
alicui, aut omnes penales sunt, aut rei persecutorie, aut vna pe-
nalis, ⁊ altera rei persecutoria. ⁊ si quidem oẽs penales sunt, aut
descendunt ex eodẽ delicto, aut ex diuersis. ⁊ si quidem ex eodeꝫ
delicto, tunc vna instituta tollitur altera, nisi in eo ꝙ plus est in
vna quã in altera, vt. ff. vi bon. rap. l. j. ff. arb. fur. ces. l. j. ff. de actio. ⁊
oblig. l. plura delicta. ⁊. l. cum ex vno. ⁊. l. qui seruũ. Si vero ex
diuersis delictis descendant, tunc vna instituta nõ tollitur altera,
nec enim delictũ ob aliud delictũ minuit penaꝫ, vt. ff. de priua. de
lic. l. nonnunqꝫ. Si autem ambe sunt rei persecutorie, aut compe
tunt contra eundem, aut contra diuersos. ⁊ si quidem contra eun
dem, tunc vna instituta, tollitur altera, vt. ff. loca. l. si merces. §. cul
pe. si autem contra diuersos, tunc vna instituta non tollitur alte-
ra, vt. ff. de tabul. exhib. l. locũ. §. condemnatio. Si vero vna sit pe-
nalis, altera rei persecutoria, tunc vna instituta non tollitur alia,
vt. ff. de condi. fur. l. si quod fuit. §. furti. ff. de fur. si pignore. §. cuꝫ
furti. hec vera sunt, vbi vna penalis esset originaliter, secus esset,
si vna penalis esset nõ originaliter, sed per accessionẽ, vt in actio-
ne quod metus causa, vt. ff. quod met. cau. l. metum. §. licet tamẽ.
⁊. ff. nau. caupo. stabul. l. ⁊ ita. §. fi. vbi etiam de hoc not. Item de
bet aduocatus rei esse diligens in hoc, vt si possit euitare ⁊ decli-
90 nare iudicium, ꝙ euitet. ⁊ idcirco queritur, † an reus opponendo
exceptionem peremptoriam ante litis contestationem possit iudi
cium euitare, ne lis contestetur? ⁊ videtur ꝙ non. nam lege caue-
tur ꝙ peremptorie exceptiones proponuntur post litis contesta-
tionem, ⁊ ante sententiam, vt. C. senten. re. non posse. l. perempto-
rias, exceptis quibusdam casibus, in quibus etiam lata sententia
potest proponi, videlicet in milite, qui opponit exceptionem etiã
post sententiam, vt C. de iur. ⁊ fac. ignor. l. j. Item in minore, vt. ff.
de mino. l. minor. xxv. an. omissam. Item in exceptione Mace-
don. Item in exceptione velleia. ⁊ maced. vt. ff. ad macedon. l. tã
⁊ si. Item in exceptione cedendarũ actionum, vt. ff. de fideiusso. l.
si fideiussores. §. idem. Item in exceptione ne conueniatur quis,
nisi in quantum facere potest, vt. ff. de re iudi. nensenius. in fi. Itẽ
in exceptione falsi procuratoris, vt. C. de procura. l. licet. Item in
exceptione iudicis non competentis, vt. C. si a non compe. iud. l.
fi. Item in exceptione venalitatis sententie, vt. C. quan. prouoca.
non est neces. l. venales. Item in qualibet exceptione per quã cõ
tenditur iudicium nullum fuisse. Alias post sententiam non op-
ponitur exceptio peremptoria, sed post litis contestationẽ, ⁊ an-
te sententiam. Econtra videtur ꝙ exceptio ꝑemptoria impediat
litis contestationem, vt. ff. de condi. indeb. elegãter. §. si quis. vbi
dicitur, volenti enim liteꝫ contestari potuit opponi exceptio do-
li. ⁊ in decre. d. Inno. Pape. iiij. extra de litis contesta. excep.
que sumpta fuit ex. l. ff. ad turpil. l. j. §. vlti. excipiuntur tres cãus
in quibus exceptio peremptoria litis contestationẽ impedit. Be
ne potest tamen dici secure ꝙ exceptio rei iudicate, exceptio trã
sactionis, ⁊ exceptio iuris iu. exceptio pacti facti de non petẽdo
impediat litis contestationem per. l. predictam. ff. de ɔdi. indebi.
eleganter. §. si quis. Item oẽs alias exceptiones dilatorias quas
opponere potest reus, opponat ante litis contestationem, vt. C. de
probatio. l. exceptio.

¶ De sacramento calumnie.

Lite vero Contestata, iurabitur de calũnia ab vtraqꝫ parte, ⁊ primo ab actore, ⁊ postea a reo, vt
.C. de iura. calum. l. ij. j. respon. §. j. Non obstat qđ legitur instit.
de pena teme. litigan. in versi. naꝫ reus. ⁊. §. item actoris. q2 licet
ibi dicatur, nisi primo iurauerit reus, per hoc tamen non intelli-
gitur, ꝙ primo iurare debeat reus quã actor, sed ꝙ nõ prius audia
tur actor quã reus, nisi prius de calumnia iurauerit. Sacrm aũt de
calumnia ita demũ prestatur si exigatur, vt. ff. de iureiu. l. iusiurã-
dũ ⁊ ad pecu. §. qui iurandi ius. ff. de oper. no. nuncia. de pupillo
91 §. qui opus nouũ. † Expresse vero de consensu partium remmit-
ti non potest, vt. C. de iur. calum. l. ij. §. sed quia veremur. Lite ve-
ro contestata, sacro calumnie prestito, si exactum fuerit iusiuran-
dum, tunc reus faciat suas positiones super suis exceptionibus,
ipse enim reus excipiendo fit actor, vt. ff. de proba. in exceptioni-
bus. ff. de excep. l. j. dꝫ enim reus suas exceptiones probare tunc
demũ quum actor probauerit suam intentionem, saluo eo ꝙ non
probat exceptionem non numerate pecunie, vt C. de non numer.
92 pec. si ex cautione. † Quid si actor vel reus in positionibus inter
rogatus, dicat se dubitare, nunquid dabitur ei tempus ad delibe
randum? ⁊ videtur ꝙ sic, per hec iura. ff. de pet. hered. si debitor.
.C. de iur. deliber. si curatoris. ff. de iureiuran. iusiurandum ⁊ ad
pecu. j. respon. ⁊ hoc quidam simpliciter ita dicere voluerunt.
Alij distinxerunt, an interrogatus dubitet de facto suo, an de alie
no. si de facto suo, non detur ei tempus ad deliberanduꝫ, † quia
93 de facto suo non est tolerabilis error, vt. ff. ad velleia. quanqꝫ. Si
94 autem in alieno tunc dabitur ei tempus ad deliberanduꝫ, † quia
in alieno facto tolerabilis est error, vt. ff. pro suo. l. fin. Potest ta
men probabiliter distingui, aut interrogatus dicit se dubitare de
facto suo, aut de alieno. si de alieno, datur ei tempus ad delibe-
randum per iura predicta. Si vero de facto suo dicit se dubita-
re, subdistinguendum est, aut dubitat de recenti facto, aut de an-
tiquo. Si de recenti, non dabitur ei tempus ad deliberandum ꝑ
95 l. predictam quanqꝫ. Si vero de antiquo, tunc dabitur, † quia ex
temporis diuturnitate res traditur obliuioni, vt. ff. ad carbon. l.
tertia. §. due autem cause. Preterea cum actor vult probare in-
tentionem suam, aduocatus rei debet capitula actoris super qui
bus actor probare intendit, facere dari reo, at ipse aduocatus
rei debet videre an in ipsis capitulis actoris sit aliqua nega-
tiua facti, ⁊ si hec negatiua facti inueniatur, faciat eam de-
96 beri, cum † negatiua facti directo per rerum naturam pro-
bari nõ possit, vt. C. de probatio. actor. ⁊ idcirco aduocatus rei, ⁊
etiam

etiam actoris hanc distinctionem in mente habere debeant. Ne
97 gatiuarum† alia est facti, alia est iuris, alia qualitatis. negatiua facti subdiuiditur. alia est enim negatiua simplex, et illa non probatur directo per. l. predictam. C. de probatio. actor. sed per obliquum potest probari, vt quia probo me in remotis partibus fuisse in die contractus qui presentiam partium exigebat, vt. C. de cōtrahen. et com. stipul. optimam. et sic aliquid conceditur per obliquum, quod non concederetur directe, vt. ff. de au. pre. l. ij. in prin. Alia enim est negatiua facti, que habet in se implicitam affirmatiuam, hoc nego illum fuisse sane mentis, nam videor affirmare illum furiosum fuisse, vt. C. de codicill. l. nec codicillos. et idcirco ego sic negans debeo illam negatiuam probare, vt in. l. predicta nec codicillos. vbi vero est negatiua iuris, tunc is qui negat eam probare debet, vt. ff. de probatio. ab ea parte. quia omnia inueniuntur a iure concessa, nisi reperiantur prohibita, vt. ff. ex quib. cau. maiu. l. necnon. §. quod eis. C. de relig. l. statuas. ff. de censi. l. ij. ff. de procura. l. mutus. §. cū queritur. vbi vero est negatiua qualitatis, tūc ego distinguo, aut est negatiua qualitatis existentis, et idoneitate intrinseca, vt quum dicitur, tu non es bonus, tu non es amicus benemeritus, et sic de similibus, tunc negans debet probare, quia quilibet presumitur bonus amicus, et benemeritus, nisi contra probetur, vt. C. de inoffi. testam. l. omnimodo. ff. de euict. l. penul. ff. de lega. iij. l. cum quidam. et. l. cum pater. §. rogo. Aut est negatiua qualitatis consistentis in idoneitate extrinseca, vt de facultatibus, vtputa quum dicitur tu non es diues, et tunc is qui diuitem se affirmat, hoc probare debet, vt. ff. qui satisda. cogan. l. si vero. §. qui pro rei. C. de probatio. ex persona. et. l. fine. arguo contra. ff. de priuil. credi. si creditores. in fi. Item aduocatus rei videre debet an aliquod capitulum sit impertinens, nam illud non est admittendum, vt. C. de probatio. l. ad probationem vti. Post modum debet aduocatus rei scribere interrogationes que fiunt testibus, nā
98 †interrogandi sunt testes, vt. ff. de testib. testium. et in hunc modū facere interrogationes, interrogo testes qui producuntur a titio contra Sempronium, de omnibus et singulis vt dicant qualiter et quomodo sciunt, et si dixerint que continētur in causa sic debet interrogare quomodo sciunt. Item in quo loco fuit celebratus ipse contractus. Item qui erant presentes. Item quo anno, quo mense, quo die, qua hora. Item quibus verbis vsi fuerunt ipsi contrahentes. et alias interrogationes debet excogitare aduocatus rei, que sint ad inuestigationem veritatis, et que sint ad testes redarguendos, si aliquam dixerint falsitatem, sicut natura cause et capitulum requirit, ita formet notulas super eis. Sed nunquid coguntur respondere his interrogationibus, es ne infamis? es excommunicatus? et sic de ceteris. et videtur quod debeant respondere per. l. ff. de testib. testium. circa primam partem. l. Econtra videtur quod testis debeat tantum testificari de veritate eorum que in iudicio aguntur, vt. C. de testib. l. testium. C. de epis. et cleri. auct.
99 sed iudex. ad fi. eius. †Item nemo cogitur suam dicere turpitudinem, immo debet quilibet parcere suo pudori, vt. ff. manda. l. q nuncius. ff. de procurato. que omnia cum suis similibus. et licet de iure videatur ita seruandum, de consuetudine tamen contrarium seruatur, vt testes respondeant his interrogationibus. has enim interrogationes, is qui testes produxit scire nō debet. Item post modum ipse reus debet formare capitula super exceptionibus suis et defensionibus suis, et testes producere super illis. Primo
100 †enim probat actor, postea reus, vt. C. de probatio. exceptio. C. de prescript. lon. tempo. emptor. C. de exceptio. l. si quidem.

De publicatione testium, et quid fieri debeat ipsis publicatis.

101 **Testibus productis** † Et attestationibus publicatis et productis tunc defendat ipse producens dicta suorum testium, et ipsa dicta concordari nitatur, nam ordinata sunt dicta testium, vt dicit decret. et. l. loquens de voluntate testa. que ad concordiam reducitur, nam dicit lex, si testator scripsit filium suum heredem sibi ex duabus partibus hereditatis, et vxorem ex tertia. et si filia nasceretur vxorem instituit ex duabus, et filiam ex tertia. contingit quod masculus et femina nati sunt, et de hoc nihil erat dictum a testatore, iurisconsultus concordauit voluntatē testatoris in hunc modum, quia diuisit hereditatem in septem partes, vt filius habeat quatuor, vxor duas, filia vero vnam, vt. ff. de libe. et posth. l. si ita. sic et dicta testiū sunt ad concordiā reducenda. Item aduocatus rei testes ab actore productos reprobare nitatur. et circa hoc quilibet diligens aduocatus hanc distinctionem habeat in mente, quia testis interdum sibi ipsi contradicit, interdum vnus altero, interdū vnus pluribus, interdum inter se plures sibi inuicem contradicunt.
102 †et si quidem testis vnus sit contrarius sibi ipsi, tunc dictum suū non valet, vt. ff. de testib. l. qui falsa. et argu. C. de libe. cau. cum precium. Si autem vnus vni contradicit, tunc neutri est adhibenda fides, quia vox vnius vox nullius, vt. C. de testib. iurisiurandi. ff. de questio. maritus. Si autem plures contradicunt inter se, tunc quidam dicunt, si ab vna eademque parte fuerint producti testes, qui sibi inuicem contradicunt, nulli est fides adhibenda, vt est in scripturis diuersis ab vna eademque parte productis, vt. C. de fid. instrum. in exercendis. Sed ipsi male dicunt, aliud enim est in diuersis scripturis, aliud in diuersis testibus, quia circa scripturas diuersas producens potuit inspicere et videre, et peritioribus iuris ostendere, quod tamen si non fecit sibi imputet, quia non debent esse melioris conditionis stulti quam periti, vt. ff. quod vi aut clā. l. seruus. aliud in diuersis testibus, quia non potuit scire quid testes essent dicturi, et tunc aut sunt equales ipsi testes qui inter se contradicunt, et tunc dicta eorum debet concordare si potest, arg. d. l. ff. de liber. et posthum. si ita. Si autem concordare non potest, et sunt equales in numero et dignitate, tunc dicta eorum sequetur iu-
103 dex qui verisimiliora dixerunt. Idem et si dispares sunt, †non. n. ad multitudinem testium respiciendum est, sed ad sinceram testimoniorum fidem, et quibus potius lux veritatis assistit, vt. ff. de testib. ob crimen. §. fi. Si autem a diuersis partibus testes producuntur qui inter se contradicunt, tunc maior numerus prefertur nisi nori, et sic intelligitur. ff. de testib. testium. vbi dicitur alias numerus testiū, licet de ista materia distinguatur et glosetur. C. de testib.

De sententijs.

Testibus productis Et publicatis alleget vtraque pars de iure suo, et postmodum ad sententiam perueniatur sicut. s. dictum est. Sed lata sententia, si in ea ita contineatur citato reo peremptorie vt veniret ad sententiam audiendam, eo non veniente, per ea
104 que vidi et cognoui, condemno ipsum reum etc. †Quero si nō probatur de peremptorio proposito, nunquid stabitur tali sententie? et videtur quod sic, quia omnia presumuntur solemniter acta, nisi cōtra probetur, vt insti. de inuti. stipul. §. scriptum. ff. de verbo. obli. l. sciendum. insti. de fideius. §. fi. et quia presumitur pro auctorita-
105 te iudicantis, vt. ff. de offi. prefec. preto. l. j. §. his cunabulis. †Et quia res sic est interpretanda vt potius valeat quam pereat, vt. ff. de verb. obli. quomodolibet. ff. de re. dub. quomodolibet. et quia scripturis publicis stare oportet, donec contrarium probetur, vel in dicetur, vt. C. de probatio. cum precibus C. de reb. ali. non alien. l. j. et quia aliquando inuiolabiliter sic statur scripture publice. quod contrarium nō probatur. C. arb. tut. l. fi. C. ad velleia. l. antique. §. sed si quidē. C. ad macedon. l. fi. in fi. econtrario vero quod non stetur sententie, nisi probetur peremptorium propositum, vt. ff. que senten. sine appella. recip. l. j. §. cū ex edicto. Itē qui solennitatē dicit, debet eā probare, vt. ff. de public. quecunque. §. quod pupillo. Itē verba que sunt in sententia aut sunt verba tabellionis, aut sunt verba iudicis, et si quidē sunt verba tabellionis, nō est credendū ipsis verbis, vt in auct. de hered. et fal. §. quia vero absunt. Si sunt verba iudicis, non est similiter credendum verbis ipsius quia iudici non est credendum nisi quatenus constiterit legitimis documentis, vt dicit decret. et quia non omnis iudicis vox, iudicati continet auctoritatē, vt. C. de senten. et interlocu. om. iud. l. ex stipulatione. In hac quest. de sub. ilitate iuris, verum est pronunciādū, quod necesse eēt probare perēptoriū fuisse propositū, alias sententia nō valeret per iura proxime allegata, tū de consuetudine contrariū obseruatur. Circa sententiam tū sciēdū ē, quod in scriptis ē redigēda et legēda per iudicē, vt. C. de sen. ex peri. re. l. j. et. ij. et vlt. in certis casibus qui scripti sunt in predicto ti. et in auc. nisi breues. et in auc. vt cleri. apud prop. epis. quādo tū iudices pnt legere per alios vt. C. de sen. ex peri. re. l. j. Itē pōt sententia ferri sine scriptis quū preses conuenit vt reddat rōnē administrationis sue finito officio, vt i
106 auc. vt iud. sine quo. suffra. §. necessitatē. †Sed nūquid sententia pōt ferri a iudice stante, et nō sedēte. videtur et glosatū est cōiter quod talis sententia non teneat, cum officium iudicis sit sedere, aduocati stare, vt. C. de postbu. l. quisquis. C. de dilatio. l. a procedente. et in auctē. vt ab Illustri. et qui. s. ff. quis or. in bono. posses. serue. l. ij. §. dies. arg. etiam de. l. que dicit iudice sedente pro tribunali. ff. de in integ. resti. l. diuus. cum suis similibus. Contrarium tū posset dici, cū sedere non sit de solēnitate sententie, quid enim differt an iudex sedeat, vel stet? sane homo potest plurimum quum stat, quam quum sedet, et idcirco dicitur in. l. iudice pro tribunali sedēte, quia plerique cō sueuerunt iudices sedere in prolatione sententie gratia sue dignitatis augende, argu. ff. de offi. pre. obseruandum. Sed quod sit necesse iudicem sedere in prolatione sententie, non est verum. Item
107 ea† que de facili possunt omitti, et si seruata nō sint, nō vitiant, vt. ff. de vent. inspic. l. j. §. fina. et hec est vera sententia, licet stet iudex in

sententiando, tamen valet sententia. potest tamen sedere si velit,
sed necesse non h3, vnde siue stet, siue sedeat, nō vitiatur snia, nam
quidquid iudici permittitur, non subijcitur iuris necessitati, vt. ff.
de iudi. non quidquid. C. quom. ꝛ quan. iud. l. j. sed nūqd si ptes
sint presentes ꝛ non contradicant neqꝫ consentiant expresse, cum
tamen conclusum esset in causa, iudex tulit sententiam, ꝛ non pro-
posuit peremptorium, valebit sententia? ꝛ certe sic, qꝛ perempto-
riū nō proponitur ob aliud nisi ad hoc ꝙ cōstet de malitia litigā
tis, ꝛ ꝙ iudex non patiatur litigantes vel litigantem amplius ter
giuersari, vt. ff. de iudic. l. in pemptorio. ꝛ qꝛ in incertis ꝛ nō cer-
tis locus est coniecturis, vt. ff. de verb. obli. l. continuus §. cū ita.
ꝛ qꝛ partes presentes ꝛ non contradicentes tacite consentire vi-
dentur, vt. ff. ad macedon. si filius. ff. de spon. sed ea. ff. de adopti.
l. j. ff. de euict. l. quidam. C. ad velleia. si sine. ff. ad municip. quo-
modolibet. l3. ll. videatur prebere argu. ꝙ snia omisso perempto
rio non valeat. ff. que senten. sine appel. re. l. ij. §. item cum ex edi-
cto. ff. de iudi. ad peremptorium. cum suis similib. Sed quid si iu
dex per primā citationem reum citauit vt compareret ad audien
dam sniam, ꝛ ille dixit, se nullo modo venturum, iudex tulit sentē-
tiā, nunquid valet? ꝛ certe sic, vt. C. quom. ꝛ quan. iud. l. ij. S3 qd
si sententia lata est, ꝛ dicat aliquis nullam esse sententiam, nunqd
audietur, vel nihilominus sententia mandabitur executioni? Fue
runt quidā q dixerunt ꝙ nihilominus sententia mandabitur exe
cutioni, recepta tamen satisdatione de eo restituendo quod datū
esset in executione, si sententia fuerit retracta, argu. C. de precib.
impe. offe. auct. que supplicatio. ꝛ pro se inducebant ꝙ executor
non debet cognoscere an sententia sit iusta vel iniusta, sed eam de
bet exequi pp auctoritatē rerum iudicatarꝫ, ꝛ ne illusoria sit iudi-
cis sententia, vt. ff. de iudi. si pretor. ff. ad trebelli. seruo inuito. §. si
pretor. tamen contraria sententia vera est, vt audiri debeat q sen-
tentiam nullam dicit, quia cōdēnatū dicimus rite cōdemnatum,
vt. ff. de re iudi. l. si se. non obstante. §. ait pretor. ꝛ §. condēnatum.
C. si ex fal. in. l. vlti. ff. de iudi. si pretor. §. marcellus. dūmodo pa-
ratus sit de nullitate incontinenti docere. alioquin presumendus
esset ꝙ tantum gratia differende executionis diceret hoc, ꝛ ita
non audiretur, argu. l. C. ad leg. Corne. de fal. l. satis. ff. de re iud.
l. j. ꝛ. l. a diuo pio. §. sed vtrum. ff. ad exhibend. l. iij. §. ibidem. ff. vt
in posses. leg. si is a quo. ff. ad trebel. ille. §. si de testamento. ꝛ for-
te sacramentum prestabit, ꝙ non differende executionis animo
dicit sententiā nullā esse, argu. l. C. de fi. instrum. l. vlti.

¶ De in integrū restituendis contra sententiam.

Item Aliquando petitur restitutio contra sententiā ratio-
ne minoris etatis, vel ratione absentie. ꝛ circa hoc vi
108 dendum est † quis iudex possit dare restitutionem in integrum, ꝛ
sciendum est ꝙ prefectus vrbis ꝛ alij magistratus, tā ꝯ suas sen-
tentias, ꝗ ꝯ sententias aliorum possunt dare beneficium restitu-
tionis. prefectus enim pretorio potest dare restitutionem. Mi-
nor autem magistratus ꝯ sententiā maioris non restituit, vt. ff. de
109 min. in cause. §. fi. ꝛ. l. prefecti. ꝛ. l. minor magistratus. † Circa āt
restitutionem dandā, distinguendū est, quia interdū aliquis ab-
est ex necessaria ꝛ probabili cā, interdum necessaria tantū, inter
dum ex voluntaria tantum. Et si quidem est absens iusta pro-
babili ꝛ necessaria causa, vt militie, aut fuit defensus legitime,
aut minus legitime, aut nullo modo fuit defensus. ꝛ si legitime
fuit defensus, restituitur ad appellandum tantum, vt. ff. de in in-
tegr. rest. l. vltim. Si autem minus legitime, forte per vxorem,
tunc restituitur ad totā cām, vt. C. de procurato. quia absente. Si
vero nullo modo fuit defensus, tunc etiam restituitur ad totā cau
sam, vt. C. ex quib. cau. manum. l. j. Si vero fuit absens ex proba
bili causa tantū, vt studiorꝫ, aut fuit legitime defensus, ꝛ tunc nul
lo mō restituitur, vt. ff. quib. ca. manu. nec non. ꝛ quan. appel. sit.
l. j. §. fi. aut minus legitime, ꝛ tunc cōi iure poterit appellare. ho-
die. j. decem dies a tempore scientie, vt pbatur. C. quom. ꝛ quan.
iud. l. ab eo. C. de libe. causis is. ff. quan. appell. sit. l. j. §. vltim. nisi
forte nullū potuit relinquere procuratorē, vel is quē reliquit mor
tuus est, tunc enim restituitur in totū. vt in. l. predicta necnō, colli
gitur. Si vero fuit absens ex necessaria cā tm̄, vt ex cā relegatio
nis vel captiuitatis, tunc nō d3 restitui, vt. ff. de minor. l. papinia-
nus exuli. ff. ex quib. cau. sed si pretorē3. §. j. sed nō ipsi ꝛc. nisi qn̄
nullū potuit relinquere pcuratorē, vel is quē reliquit mortuus ē,
tunc. n. restituitur, vt. ff. ex quib. cau. manu. l. sed si per pretorē. §.
j. si vero ex voluntaria cā fuit tm̄ absens, tūc nō restituit, nisi ve-
niat iudice sedente pro tribunali, vt. ff. de in integ. restit. dinus.

¶ Quando sententia dicatur nulla.

Ante Uero ꝗ̄ pueniat ad appellandū, qꝛ superius facta
est mētio de snia nulla, ꝛ id circa articulū nullitatis
110 videndū est pp quas causas snia sit nulla. ꝛ est sciendū † ꝙ snia est
nulla si iudex ꝯ legē iudicauit expresse, vt. ff. de appel. si expressim.
ff. que senten. sine appel. re. l. j. Item snia nulla est, quū nō oēs iu
dices iudicauerūt qui iudicare debuerunt, vt. C. quan. prouo. nō
est ne. l. cum magistratus. ꝛ in aucten. vt iudi. non expe. sa. §. si āt
ff. de arbit. l. sicuti. Itē snia nulla est quum iudex modum excessit
in mulctando, vt. C. quan. puoca. nō est neces. l. cū eodē die. Itē
snia est nulla quum per pecuniam lata est, vt. C. quan. prouo. non
est. l. venales. Item sententia nulla est que fertur ꝯ eum qui mor-
tuus est, vt. ff. que senten. sine appel. l. vlti. Itē sententia nulla est,
que a non competenti iudice lata est, vt. C. si a non compe. iudi. l.
vlti. Itē sententia nulla est que lata fuit contra solitū ordinē iudi-
ciorum, vt. C. de sent. ꝛ interlo. om. iud. l. prolatā. Itē snia nulla ē,
que in scriptis redacta non est, vt. C. de senten. ex pericu. re. l. pri
ma, nisi in casibus superius notatis, in auct. nisi breues. Itē snia
nulla est si litis contestatio non processit, cum speciale priuilegiū
datū sit cause appellationis, vt sine contestatione litis valeat sen-
tentia, que alias non valeret, vt. C. de tempo. appella. l. fi. §. illud.
Item snia nulla est, si lata fuit ꝯ minorē indefensū, vt. C. si aduer.
rem iudica. l. ꝯ minores. Item snia nulla est que sine sacramento
calumnnie prestito est prolata, vt. C. de iuram. calumn. l. j. §. ꝙ si
actor. Item snia nulla est, si lata sit in loco nō consueto, vt. ff. de iu-
sti. ꝛ iu. l. pen. ff. de arbit. si cum dies. in versi. si in aliquem locū.
111 † Sed quis iudex cognoscet de causa nullitatis. distinguo aut ē
delegatus qui tulit sententiā, aut ordinarius. ꝛ si quidē delegatus,
tunc alij iudici cōmittitur cognoscendū de causa nullitatis, vt. C.
quomodo ꝛ qn̄ iud. si vt proponis. Si autem sit ordinarius qui
tulit sniam, ꝛ snia dicitur nulla. Idem iudex repetitur ꝛ notitio-
nem suam prebebit, ꝛ de causa nullitatis cognoscet, vt. C. quom. ꝛ
quan. iu. si preses. C. de accusa. l. si accusatoribus. Sed quero si
sententia nulla sit, ꝛ is contra quem lata fuit appellauit, nunquid
per appellationem confirmabitur, vt ea que fuit nulla, fiat aliqd?
ꝛ certe non, vt. ff. de appella. si expressim. nisi in casu. s. quando la
ta est snia ꝯ falsum procuratorem, ꝛ dn̄s appellauit, ꝛ id snia, que
nulla est, efficitur aliqua, vt. ff. rem rat. habe. cū minor. §. falsus.

¶ Quando appellandum sit, ꝛ quale ꝛ. j. quot tempus.

Subsequenter Uidendū est qn̄ snia mero iure
valet, qn̄ appellandū sit, ꝛ quali-
ter. ꝛ. j. quot tempus causa appellationis debeat exerceri, ꝛ qua-
liter appellationis causa sit exercenda. ꝛ sciendum est ꝙ olim ap
pellabatur. j. biduum vel triduum, hodie appellandū est. j. decem
dies a tempore late snie, vt. C. de appel. aucten. hodie. Saluo eo
ꝙ si esset lata ꝯ eum qui esset citatus ad domum ꝛ non inuentus,
nam ipse posset. j. x. dies appellare, ex quo sciret sententiam ꝯ se
latam, ꝛ ita intelligitur. l. illa tres. ꝛ. C. quom. ꝛ quan. iud. ab eo.
112 C. de libe. cau. l. ius. ff. quan. appell. sit. l. j. §. fi. † ꝛ qualiter appel
labitur? ꝛ certe siquidem eo die apud acta incontinenti victus ap
pellet, appellare potest viua voce sine scriptis, vt dicat appello,
vt. ff. de appella. l. ij. si autem non ipso die appellet, inscriptis ap
113 pellatio facienda est, vt. ff. de appella. l. j. §. fi. † Sed quid d3 con
tineri in libello appellationis? ꝛ certe in eo d3 contineri quis ap-
pellet, ꝛ etiam aduersus quem, ꝛ a qua snia, vt. ff. de appella. l. j. §.
libellus. S3 si in libello appellationis non adiecerit appellans
aduersus quam sententiam appellet, nihilominus snia tenet, vt. ff.
114 de appella. scio. j. respon. Sed † cui debet dari libellus appella
tionis? ꝛ certe iudici, a cuius sententia appellatur, si fieri potest,
ꝛ ita intelligitur. ff. de appel. l. j. §. fin. si fieri non potest, ei dabit
ad quem appellatur, vt. ff. quan. appella. sit. l. j. §. dies. §. si quis.
115 † Debet fieri libellus appellationis in hunc modum, ego titius
sentiens me grauatum a vobis. B. P. Iudice, quia condemna
stis me titium in. x. Sempronio, dico sententiam iniustam esse, ꝛ
id circo a sententia vestra inscriptis appello ad talem iudicem, ꝛ
hunc libellum appellationis vobis porrigo. Sed nunquid in li-
bello appellationis causaꝫ appellationis dicere compellitur? cer
te non. veruntamen si causam appellationis expresserit, illaꝫ omit
tere non potest ꝛ alias causas exequi in appellatione exercenda,
vt. ff. de appella. scio. §. fi. conuenit in libello appellationis dici,
ego titius dico sententiam per vos iudicem talem latam, in qua
me condemnatis in. x. Sempronio, nullam esse, ꝛ si qua est, dico
iniustam, ꝛ appello. an talis appellatio debeat recipi in hūc mo
dū. ꝛ videtur ꝙ non, vt. ff. de tributo. quod in herede. §. eligere.
cum suis similib. nam contrarius est sibi ipsi, nam in eo ꝙ dicit
iniustā esse ꝯdicit, ꝙ dicit nullā eē, ꝛ ꝯria proponens repellitur,
vt. ff. quan. appel. sit. l. ij. cū suis si. vel ꝯsuenit recipi de ꝯsuetudi
ne talis appellatio, cū nemo phibeaꝰ pluribꝰ exceptiōibꝰ vti et si
diuerse sint, vt. ff. de excep. nemo. in processu tm̄ cause eligere d3,
ꝛ hoc

⁊ hoc dicebant qdā, tñ manifeste vr̄ ꝙ non preiudicet sibi exce-
ptionis electio, vt licet appellans eligat, tñ ad nullitatē reduci
possit, vt. ff. de appel. si expressim nisi eligat aio renunciādi alte-
116 ri iuri, videndū est † qs appellare possit, ⁊ certe appellat is qui
condēnatus est, si liber est serui aūt appellare nō pñt, sed in cri-
minali q̄stione appellare possunt dñi ꝓ suis seruis, ⁊ alius noie
dñi, sed si ipse dñs vel alius noie suo nō appellet, ipsi seruo facul
tas appellandi ꝑmittit̄, vt. ff. de appella. si serui. ⁊ l. lucius. Itē
appellat filius ꝯ sniam latā aduersus patrē de bonis que ꝑ ipsū
poterant acquiri, vt. ff. de appella. l. ex ꝯsensu. §. filium. Item ap
pellat is, q nō fuit ꝯdēnatus, si tñ eius intersit, vt. ff. de appella. l.
117 asinā. ⁊ l. ab exequutore. §. alio ꝯdemnato. regl'r † non appellat
quis, nisi is cuius interest, vt. ff. de appellat. re. l. j. Aliqñ tñ inte
rest hominis rōe officij, qđ homo dꝫ homini, ⁊ appellat pro con-
demnato in causa criminali ad mortē, ēt illo inuito ⁊ reclamāte,
vt. ff. de appella. non tantum.

¶ Ad quem appellatur.

118 **Nunc est videndum** † ad quem appellet̄. ⁊ sciendū est ꝙ appellā
dū est ad supiorē, idest ad eū q est i gradu ꝓximo supiori illi q tu
lit sniā vñ ꝰm leges, si ad ṗncipē appellet̄ omissis, medijs appel-
latio nulla est, vt. ff. de appel. l. impatores. secus ꝰm canones, ex
tra de appella. cū Romana. Itē quū appellat̄ ad principē, si q
dē a iudice spectabili appellat̄, ⁊ quātitas sit vltra. x. libras au-
ri, tūc aūt princeps de cā appellationis nō cognoscet, qꝛ alijs re
bus intentus est, sed prefectus pretorio ⁊ questor cognoscere dꝫ
si aūt sit quantitas. ī. x. libras auri, tūc illoꝝ duoꝝ iudicū audito
rio cōmittit̄ cause appellationis cōmissio. si aūt sit quātitas que
extēdat summā. xx. librāꝝ auri, tūc in cōi auditorio fidelissimo-
rū proceꝝ dꝫ causa appellationis cognosci. ⁊ de hoc distinguit̄.
C. de appella. in offerendis ⁊ l. precipimus. Si vero a snia iudi
cis deligati fuerit appellatū, tūc ad delegātē est appellatio fa-
cienda ꝰm formā ⁊ modū traditū. C. de appella. l. precipimus. §.
hoc si appellatio C. de episco. audien. auctē. si quis litigantium.
hoc tamē sciendū est ꝙ si delatus causam alij subdelegauit, ⁊ a
snia subdelegati fuerit appellatū subdistinguendū est hoc casu
quū querit̄ ad quem debeat appellari, vtrū delegatus qui subde
legauit erat delegatus a principe, an ab ordinario, nō ad vniuer
sitatē causaꝝ. ⁊ si quidē fuit a principe delegatus, tūc a subdele-
gati snia appellatur ad ipsū delegatū a principe, vt. C. qui ꝓ sua
iurisdi. l. vnica. ⁊ hoc ꝰm literam in eadem. l. positam. ad eos iu
ris iudicia remeabunt. Si vero ab alio ordinario, nō a principe
vel ad vniuersitatem causaꝝ fuerit delegatus qui alij subdelega
uit, tunc ab ipso subdelegato ad primū delegantē, ⁊ nō ad ꝰm est
119 appellandū, vt. ff. quis ⁊ a quo appel. l. j. §. vlti. † Sed quid si per
errorē aliquis alium pro alio appellauit, ⁊ certe si appellet̄ ad
maiorē pro minore, vel ad parē ꝓ pari nō nocebit error si aūt ad
minorē pro maiori, tūc nocet error, vt. ff. de appel. l. j. §. si quis.

¶ Quid agendum sit per iudicem appel
lationis porrecto libello.

120 **Sed videndū** † est qd faciendū iudici q tulit sniā porrecto sibi libello appl'onis, ⁊ cer
te si deferat appl'onē, tūc. ī. x. dies libellos dimissorios, siue apo
stolos. ī. xxx. dies dare debebit, vt. C. de appella. l. iudicibus. ap
pellator vero in suo libello appl'onis dꝫ libellos dimossorios cū
instātia postulare, vt. ff. de lib. dim. l. quia, tenor autē appostolo
rū, siue literaꝝ dimissoriaꝝ talis est, qꝛ iudex a quo appellat mit
tet literas suas ad principem vel ad alium iudicē ad quē fiet ap
pellatio hūc tenorē hñtes, cognoscatis ꝙ lucius titius a snia per
me talē iudicē lata inter ipsū luciū titiū ex vna ꝑte, ⁊ Sempro-
niū ex altera parte, qua snia ipm luciū titiū ꝯdēnaui in. x. ad ve-
strā audientiā appellauit. vñ ipsū appellantem ⁊ eius aduersa
riū ad vestrā audientiā trāsmitto. ⁊ hic talis tenor colligit̄. ff. de
lib. dim. l. vna. Si aūt iudex a cuius snia appellat̄ nō deferat si-
cut debuit ipsi appellatori si quidē deferre debuit q̄tū ad ꝯmo
dū appellationis, perinde est ac si appl'o recepta essent, ⁊ si q-
dē ad principem appellabatur, ipse est audiendus ⁊ supplican
dus, ⁊ ipsi negotium exponendum. Si autem ad alium iu-
dicem appellabatur ipse est audiendus perinde ac si appella-
tio recepta fuisset, vt. ff. de appella. re. l. sciendum. Iudex vero a
cuius snia appellatur, si appellationi deferat causam dꝫ expri-
mere quare eam non recipit. ff. de appellat. re. l. sciendum. pro-
pter multas causas potest iudex licite non recipere, ⁊ spernere
121 appellationem, de quibus causis breuiter est videndum, † nam
si ab exequutore appellet̄ iudex potest spernere appellationem,
nisi in executione modū excedat, vt. C. quorū appel. nō re. l. ab
exequutore. itē iudex potest spernere appellationē, quū res nō
recipit dilationē, veluti vt testm̄ aperiat̄, vt scriptus heres in te
stamento in possessionē mittat̄. item ne frumentū in vsum militū
⁊ annone permuttet̄. itē quū ex edicto ꝑpetuo aliqd decernitur
vt hoc fiat nō ꝑmittit̄ appellatio, vt hec legunt̄. ff. de appel. re. l.
vlti. C. quo. appella. nō re. l. quisqs. itē debet iudex spernere ap-
pellationē rōne transcursus tpis. x. dieꝝ post latā sentētiā, vt in
auc. de appel. §. sancimus. nisi habeat̄ ratio etatis vel absentie,
vt. ff. de in inte. resti. l. fi. item debet spernere iudex in crimine ra
ptus, vt. C. de rap. virgi. l. vna. §. si autē. itē debet iudex spernere
appellationem lata sentētia sup possessorio, vt. C. si de mo. pos.
l. vna. itē debet iudex spernere appellationē qñ quis vocat̄ ad
tutelā vel curam vt insti. de excu. tu. §. j. nō aūt vbi iudex excusa
tionē tuto. vel cura. ꝑ sniam reprobauit, vt. ff. qñ app. sit. l. j. §. si
quis tutor. itē debet iudex spernere appellationē, qñ publice vti
le est dānatū puniri vt sunt trisignes ⁊ latrones. itē ꝯsignatores
seditionū factiosi ⁊ duces factionū, vt. ff. de appel. l. ꝯstitutiones,
itē debet iudex spernere appellationē ꝑꝑ delicti atrocitatē, nā
adulteri, homicide, malefici, q manifestā violentiā cōmiserunt,
argumentis ꝯuicti, testibus superati, voce ēt propria ꝯfessi, non
audiunt̄ appellātes, vt. C. quo. appella. nō recip. l. ij. itē non de-
bet iudex audire appellationē illius quē ꝯstat publice esse pu-
blicū debitorē vt. C. quo. appella. nō reci. l. fi. itē debet iudex sp-
nere appellationē in casibus scriptis. C. quo. appella. nō recip.
l. abstinendū. itē debet iudex spernere appellationē eius qui ꝑꝑ
contumaciā est victus, qꝛ ꝯtumax nō appellat, vt. C. de iudi. pro
perandū. §. cū autē. ff. de iudi. ⁊ post edictū. §. vlti C. quo. appel.
nō recip. l. j. nisi venerit iudice sedente ꝑ tribunali, tunc auditur
appellans, vt. ff. de in integ. rest. diuus. ⁊ hoc intelligo de illo cō
tumace, qui citatus est ⁊ inuentus, ⁊ tñ nō venit ad sniam audiē
dam, sed postea in ꝯtinenti venit iudice ꝓ tribunali sedente. sed
quid si citatus ⁊ inuētus nuncio citāti dicat se nō venturꝝ, nunqd
talis veniens iudice ꝓ tribunali sedēte restituet̄ ad appellandū
⁊ vr̄ ꝙ nō, qꝛ hic cessat ṗsumptio illius. l. diuus. q̄ ṗsumit ꝙ pa-
rū audita voce ṗconis steterit. sed hic est manifestū ꝙ intellexit
vocē preconis, ⁊ dixit se nō venturꝝ, ⁊ in certis, ⁊ nō certis locus
est ꝯiecturis, vt. ff. de verb. obli. l. ꝯtinuus. §. cū ita. ⁊ hanc sniam
puto verā, licet ꝯ eā posset allegari, qꝛ nō vr̄ ꝯtumax qui in con
tinēti venit, sicut nō vr̄ diuertisse mulier q̄ in breui reuersa est, vt
ff. de repu. l. diuortiū. itē potest allegari ꝙ iste ꝯtumax suū vbū
re integra potest reuocare, sicut dr̄ de eo qui bonis cessit, q pōt
suum verbū reuocare, vt. ff. de cess. bo. is q bonis. ⁊ l. is quē pe-
nitet, ⁊ C. q bo. ced. poss. l. si quātitatē. sicuti ⁊ q libellos appel-
lationis dat potest penitere, vt. C. de appella. si quis libellos. C.
122 de adulte. l. si nō metu. † sed nunqd cōtumax in nō veniēdo, vel
non restituendo pōt appellare. ⁊ certe sic, vt. ff. de appella. credi
123 tor. §. missus. † Itē iudex debet spernere appellationē eius, qui
professus est se nō appellaturꝝ, vt. ff. a quib. appell. l. j. §. si qs. C.
de tēpo. appel. l. vlti. §. vlti. itē debet iudex spernere appellatio-
nē qñ princeps in delegatione inhibuit appellationē, vt. ff. a qb.
appel. l. j. j. respon. itē si appellet̄ a ṗfecto ṗtorio, appellatio est
respuēda. C. de senten. ṗfec. ṗto. l. vna. itē appellatio spernenda
est si tertio loco appellet̄, vt C. in vna ea. causa. l. vna aliquando
tñ semel appellat̄, ⁊ nō scđo, vt C. de epis. audi. l. autē si qs litigā
tiū. C. de appel. l. in offerēdis. itē iudex debet spernere appella-
tionē q̄ fit ab interlocutoria, cū ante diffinitiuā sniam appellari
nō possit, vt. C. de episco. audi. l. ij. C. quoꝝ appella. non recep. l.
ab exequutore. l. ante euentū quidam tamē dicere voluerunt ꝙ
semper potest appellari a qualibet interlocutoria ante senten-
tiam, ⁊ per hec iura dixerunt. ff. de mino. ait pretor. §. quid tamē
⁊ l. inter vtile. ff. qui satisd. cog. si ab arbitro. C. de appella si qꝛ
prouocatus. alij dixerunt, ꝙ ante diffinitiuā tantū in duobus ca
sibus appellatur, scilicet qñ iudex interloquutus est questionem
in causa ciuili pro criminali habendā, cōtra. l. interlocutus est. ff.
de appella. re. l. ij. alij dixerunt ꝙ vbicunqꝫ interlocutoria talis
est quē per se mereatur exequutionē, ꝙ potest appellari, dicen-
tes ꝙ etiam illi duo casus positi. ff. de appel. re. l. ij. non sunt ipā
les, sed exempli causa dictum est de eis. de hac autem materia
sic potest distingui, quum queritur an possit appellari ab interlo
quutoria ante sententiā diffinitiuam, aut propter appellationē
que interponitur ante diffinitiuam sententiam, vel a diffinitiua
sententia, est saluum ius cuilibet appellanti aduersus articulū

decisum ante diffinitiuam sententiam, aut non per appellationem, que supponitur ante diffinitiuam sententiam non ei est ius saluum aduersus articulum iam decisum ante diffinitiuam. primo casu non est licitum appellari ante diffinitiuam sniam, vt puta qz iussit parti certa die adesse in iudicio si sentiat se grauatum non potest appellare, cum ius sit sibi saluum. in secundo casu est licitum appellare ante diffinitiuam, ꝛ hec distinctio probat arg. l.ff.de appel.re.l.ij.

¶ Infra quot tempus causa appellationis debeat exerceri, ꝛ de testibus in causa principali productis, an in causa appellationis possint produci vel non.

Successiue videndum est infra quot tempus exerceri debeat causa appellationis, ꝛ licet alia tempora olim essent ɔcessa, tñ hodie statuitur spaciū anni, vel biennij ex causa ɔcessa, vt.C.de tempo.appel.auc.ei qui appella.
124 ¶ † Sed qd si is ꝯ quē appellatū est, tot exceptiones frustratorias, ꝛ ambages proponat, ꝙ causa appellationis vltra bienniū sit protracta, nunqd audiet iste appellans, volens eā vltra bienniū exercere. ꝛ certe sic, qz ex malignitate sua is ꝯ quē appellat non debet ɔsequi cōmoditatē, vt.ff.de dolo.l.ne ex dolo.ff.de interdi.ꝛ relega.l.relegāt.C.de here.l.curiales.C.de cur.l.ne qs. itē dicit lex ꝙ si tutor proposuit excusationē suā, ꝛ vltra tempus a lege statutum sit ipsa cā excusationis protracta, adhuc audit is qui se excusat.ff.de excusa.tu.l.si cuȝ ipse, sicuti dr̄ qñ causa in integrum restitutionis est protracta vltra tempus a lege statutum, ꝛ illa protractio facta est caliditate aduersarij, hoc non de
125 bet obesse curantibus, vt.ff.de mino.inter vtile. item † non cessante non debet currere prescriptio, vt.C.de inoffi.testa.l.ꝯ maiores. Sed nunqd infra tempus appellationis exercēde potest appellator petere vt causa appellationis representet etiam annali tempore non expectato. ꝛ certe sic, vt.C.de tempo.appel.l. fi.§.in his autem ibi nulli ꝛc. ꝛ argu.in eo.titu.l.nemo arbitret. Sed qualiter concipiet libellus in causa appellationis, certe in hunc modū, ego titius qui appellaui a snia ꝯ me lata per talē iudicē, in qua ipse iudex me ɔdēnauit in.x.sempronio, volens causam appellationis exercere, dico ipsam sniam esse iniustā, ꝛ appellationē meā iustā. Sed responsio debet fieri p aduersariū in hunc modū, ad que predicta respondit ipse sempronius, dicens ipsam sniam pro se latā iustā esse ꝛ appellationem non iustam.
126 Sed † nunquid in causa appellationis exigit litis contestatio, quidā dicunt simpliciter ꝙ nō, vt.C.de tempo.appel.l.fi.§.illud tñ ita distinguendū est, aut est vtraqꝫ pars presens in appellatione exercenda, ꝛ tunc exigit litis cōtestatio, aut vna pars est absens, altera vero presens, ꝛ tunc sine litis ɔtestatione potest procedi, ꝛ sic intelligit.C.de tempo.appel.l.vlti.§.illud. circa autem tempus appellationis sciendum est, ꝙ si ipsa causa sit in principis consistorio ventilanda absqꝫ more dispēdio, debet causa manere intacta, donec princeps faciat causam introduci, ꝛ a proceribus ſm morē cognosci, ꝛ diiudicari, vt in auc.vt cuȝ de appel. cogn.§.ij.que auc.est.C.de tempo.appel.q̄ incipit appellatio. illud ēt faciēdum est circa causam appellationis, ꝙ si medio tēpore fiat compromissum, durāte cōpromisso non currit tempus in causa appellationis, vt in auc.de appel.§.j.ꝛ.§.si tamē. Sed
127 † quid si in causa principali sint testes producti, nunquid in causa appellationis poterunt produci. ꝛ certe licet quidā dixerint, ꝙ vbi probatū erat in causa principali p testes, tunc in causa appellationis p instrumēta, ꝛ nō p testes probari debet. vbi aūt in causa principali nō p testes, sed aliter probatum est, tunc in causa appellationis possūt p testes probare, ꝛ ita intelligebant.C.de appel.l.eos.§.si quis autē in agēdo.ꝛ.§.si quis aūt post.ꝛ.C.de tēpo.appel.l.p hanc. vel intelligebant.ll.predictas correctas p auc.in corpore auc.de testi.§.qz vero multi. tamē hec snia vera est, ꝙ siue sit probatio facta in cā principali p testes, siue non, nō poterunt testes produci in causa appellationis sup eisdē capitulis, ꝛ sup alijs coherētibus ꝛ ptinētibus ad priora, vt.C.de tēp. appel.l.eos.§.si qs aūt in agēdo.ꝛ.§.si quis aūt post. nec corrigantur dicte.ll.p dictum.§.quia vero multi. Sed nunquid testificata in causa principali obtinebunt robur firmitatis in causa
128 appellationis. ꝛ vr̄ ꝙ non, † qz satisdatio exposita coram vno iudice, non obtinet firmitatē coram alio, vt.ff.iud.sol.l.cum apud. ꝛ.l.iij.i.respon. verissima tamē est hec snia, ꝙ testificata coram vno iudice in causa principali, firmitatem obtineant coram alio
129 iudice cognoscēte in causa appellationis. † cum eadē causa dicatur cum prima, vt.C.de procurato.ita demum. iteȝ qz testimonia habita coram vno iudice, valent coram alio ꝛ obtinēt firmitatē qz testificata coram arbitro valēt ꝛ obtinent firmitatē coram iudice ordinario, ad quē eadē causa venit, vt.C.de arbitrato.cum antea.§.lis.ꝛ.C.de libe.cau.l.iubemus. Sed nunquid ijdem testes qui producti fuerunt in causa principali, poterunt produci in causa appellationis. ꝛ videtur ꝙ non, qz timetur falsitas.s.ne ipsi testes immutare vel mutare veliēt veritatē iam probatā ab eis in causa principali, ꝛ iura tendunt ad hoc, vt falsitas euitet. ff.de testa.mili.l.diuus.ff.de edē.l.j.§.editiones.ff.quēadmo.testa.aperi.l.ij.cum suis similibus. distinguendum tamē est super ista quest. an is qui produxit testes in causa principali, velit eos producere in causa appellationis, an aduersarius velit ꝙ iteruȝ veniant ad testificandum in causa appellationis, qui ɔtra ipsuȝ producti fuerunt, ꝛ si quidē is qui produxit eos in causa principali velit eos pducere de nouo in causa appellationis, tunc subdistingue, quia aut vult eos producere sup eisdē capitulis in causa appellationis, sup quibus eos produxerat in causa principali ꝛ tunc non pōt, quia timetur falsitas, argu. dictarum.ll.ꝛ extra de testib.c.fraternitatis, aut vult eos producere sup alijs prioribus coherētibus, siue pēdētibus ex illis, ꝛ tunc pōt ipsos producere, arg.C.de appel.eos.§.si quis in agendo.ꝛ.§.si quis. Si antē aduersarius contra quē fuerunt producti in causa principali velit ꝙ reuertantur ad testificandū in causa appellationis, tunc possunt produci ab eo qui prius introduxit argu.C.de testib.l.fi.

¶ An iuretur de calumnia in causa appellationis.

130 Sed † nunquid in causa appellationis iurabitur de calumnia, ꝛ vr̄ ꝙ sic, qz potest esse ꝙ litigantes qui non calūniabantur in causa principali, modo calumniabuntur in causa appellationis, vt.ff.de dam.infec.qui bona.§.si quis stipulatus. ꝛ argu.illarum legum que dicunt semper sup quolibet articulo iurandum esse de calūnia.ff.qui satisda.cog.de dic.§.iubetur.C. de iuram.calū.l.ij.ff.ad exhiben.l.thesaurus. itē quia causa appellationis dicitur alia a causa principali, argu.C.de procu.in-nitus.ff.de his qui not.infam.l.furti.j.respon. ꝛ in hac sententia fuerunt quidam. Alij dicunt, non esse iurandum de calumnia in causa appellationis, cum causa appellationis sit eadē cum causa principali, arg.l.C.de procura.ita demum.C.de appella.eos. in fi.j.respon. ꝛ quia semel tantum iuratur hodie in tota lite, vt in corpo.auc.de his qui ingred.ad appel.§.penul. que auc. scripta est.C.de iuram.calum.sup.l.j.tu aūt distingue. aut est iuratum in causa principali de calūnia, aut non, primo casu non iuratur in causa appellationis, cum eadē videatur cum principali, ꝛ cum omnes leges que dicunt sepius esse iurandum de calūnia, recipiant correctionē per auc.predictam. secundo autē casu iurabitur in causa appellationis, cum sacramētum de calumnia in quacūqꝫ parte litis exactum fuerit, sit prestandum, ꝛ cū debeat prestari vbi exigat, vt.ff.de op.no.nun.l.de pupillo.§.qui opus. Sed nunquid si non exequatur causam appellationis infra tempus a lege statutum pronunciare debet iudex appellationis iaȝ elapso tēpore, certe non quia rata manet prima sententia, vt.C. de appel.si ɔtra maiores.ꝛ in auc.de his qui ingred.ad appel.
131 in prin. preterea circa causam appellationis sciendum est. † ꝙ appellatio fieri non debet ad eum iudicem a quo appellat, sed ad eum qui de appellatione cognoscere debet, vt.C.de appella. eos.j.respon. Sed quid si iudex a quo lata est sentētia, cepit eē in eadē dignitate, in qua erat is ad quē fuerat appellatū, dic ꝙ ad eum appellatur, sed ipse de causa appellationis cognoscere non debet, sed eandem causam debet alij committere cognoscendam, argu.l.ff.de iurisdi.om.indi.l.si pretor.C.de offic.assess.ne-
132 mo.in fi.ꝛ extra de appel.c.significasti. Sed † qualiter pronunciabit iudex in causa appellationis, ꝛ videtur ꝙ forma tradita sit, scilicet ꝙ pronunciare debeat sententiam iustam, ꝛ appellationē iniustam, vel e contra, sniam iniustam, ꝛ appellationem iustam, hec forma tradita est.C.de appel.eos.in fi.j.respon. quidam tamē dicunt ꝙ debet apponere verbum cōdēnationis vel absolutionis, vt.C.de senten.ꝛ interlocu.omni.iudi.l.preses. vel aliud verbum equipollens. vt.ff.de re iudi.in summa. tamē i gl. ordinaria hec opinio approbatur scilicet ꝙ sufficiat iudicem dicere sententiam esse iustā, ꝛ appellationem iniustam, vel ecōtra tu tamen distingue qz aut appellat a sententia condēnatoria, aut a sententia absolutoria, ꝛ si quidē a snia absolutoria appellat iterum subdistinguo, qz aut p sniam appellationis prima snia confirmatur aut infirmat, ꝛ si quidē a snia ɔdēnatoria appellat, siue confirmetur siue infirmet prima snia p sniam appellationis,

tunc

tūc semper sufficiunt verba ista, dico sniā iniustā ꝛ appellationē iniustam, vel e cōtra. Si vero prima snīa fuerit absolutoria, ꝛ per appellationis sniam infirmetur, tunc nō sufficiunt verba ista, dico sententiam absolutoriam esse iniustā, ꝛ appellationē iustā, q2 ꝑ hec verba non apparet ꝙ reus esset in aliquo ꝯdemnatus, sed d3 addere, ī hoc casu, ego cognitor appl'onis dico talē sniam absolutoriā esse iniustā, ꝛ appl'onē iustā, ꝛ idcirco ipsum reū ꝑ primam sniā absolutū ꝯdēno ipsi appellanti in .x. que ipse actor,
133 idemq3 appellator petijt in causa principali. † Sed quis probabit in causa appellationis, ꝛ quidam dicunt vel dicere voluerunt, actorem probare debere se iustam sententiam meruisse per l. que dicit victores non aliter suis fruantur sententijs, ꝗ̄ si ꝓbauerint se iustas snias meruisse, in auc. de his qui ingred. ad appel. §. illud. Alij dicunt appellantē debere ꝓbare per leges que dicit te iuste appellasse ostende. C. de appella. hi qui. ꝛ per aliaꝫ que dicit appellator d3 detegere iniquitatē snie iudicantis, vt. ff. si pend. appel. mors interuen. l. vna. §. si vero fisci. ꝛ p. l. que dic appel. iniquitatis snie ꝛc. vt. ff. de mino. l. prefecti. ꝛ q2 appellator vr̄ quodāmodo ius negare, ꝛ ita incumbit ei necessitas ꝓbandi, vt. ff. de probatio. ab ea parte. ꝛ isti respondent legi, in auctē. de his qui ingred. ad appell. §. aliud. ꝛ dicūt victores non aliter fruantur sententijs ꝗ̄ si probauerint se iustas sententias meruisse, quod probant eo ipso ꝙ ꝯtrium nō ꝓbat̄, de quo genere ꝓbandi legitur. C. qui mili. non pos. l. sup seruis. C. qui testa. face. pos. l. ij. C. de pignor. l. vlti. Tu vero in hac quest. dic ꝙ distinguitur infra in eadē col. in ver. sed in. q. superiori ꝛc. Item queritur in lege est scriptum, ꝙ non tm̄ is contra quem appellatur pōt vti iure suo, ꝛ probare in causa appellationis, verum ēt appellator, vt. C. de appella. l. vlti. j. respon. esto ꝙ appellator post appellationem interpositam renunciauit appellationi, ꝛ alter aduersarius, q2 in totū non obtinuerat in causa principali, dicat ego volo de iure meo docere, ac si tu non renunciasses appellationi, s3 in causa appellationis perseuerasses, nunquid poterit hoc dicere, ꝛ videtur ꝙ non, q2 vr̄ quod appellatores licite ꝛ impune possint de appellatione sua penitere, vt. C. de appel. si quis libellos. C. de adulter. l. sine metu. ꝛ q2 licitum est alicui ante litis contestationē penitere, vt. ff. de noxa. electio. §. veri. ff. de in ius voc. ꝗuis, ꝛ q2 licitum est interrogatum penitere responso, vt. ff. d̄ inte. actio. de etate. §. vlti. arg. ff. de fideiuss. l. tā in hac. q. dicendū est, ꝙ nō liceat appellanti penitere in preiudicium appellantis, q2 dicit lex, ex quo ex persona tua aliquid beneficium admissus sum, ego vtor eodem te inuito, vt. ff. de bon. poss. contra tabu. l. si post mortem. §. vlti. ꝛ arg. ff. de fideiusso. l. si stipulatus, ꝛ. l. ex persona. Sed in. q. superiori, in qua queritur quis debeat probare in causa appellationis. distingue, q2 aut actor appellauit a snia absolutoria, ꝛ contra se lata, aut reus. In primo casu actor sicut ꝓbauit in causa principali, ita d3 probare in causa appellationis ꝛ ſm hoc intelliguntur iura, que dicunt appellatorem debere ꝓbare. Si vero reus a sententia condemnatoria appellauit, tunc probat victor, hoc est actor cause principalis, ꝛ non ipse appellans, ꝛ sic intelligitur auctē. iam dicta victores non aliter ꝛc. de his quis ingr. ad appel. §. aliud, ꝛ sic semper illi qui fuit actor in causa principali incumbit onus probandi in causa appellatiōis
134 Sed † vtrum prima sententia confirmata in causa appellationis, agendum sit ex prima sententia, an ex secunda, non multum insisto, q2 hoc scriptum est in gl. ordinaria. C. de appel. l. cos. ff. d̄ his qui not. infa. l. furti.

❡ De executione sententie.

Supradictum est de sententijs. ve℞ q2 parum ꝓdesset si sententie ferrent
135 nisi per executores sortirētur effectum idcirco videndū est † quo iure sit sententia exequutioni mandanda. Et multi sapientes dixerunt qd̄ per actionē in factum que descēdit ex re iudicata, per multa iura, ꝛ specialiter per hec. C. de re. cre. ꝛ iureiur. actori. ff. de re iudic. miles. §. fi. C. de iur. ꝛ fac. ignor. l. j. cum suis similib. Alij distinguunt vtrū condemnatus confitetur se ꝯdemnatū an inficietur. Et si quidē inficietur se condemnatū, tūc actio in factū descendens ex re iudi. proponi d3 per iura allegata, ꝛ similia. Si aūt ꝯfiteatur se ꝯdemnatū, tunc officio iudicis executio est facienda. Alij dixerunt, ꝙ per officiū iudicis est snia exequutioni mandanda, ꝛ nō iure actionis, ꝛ ꝓ hac snia facit. l. C. d̄ execu. rei iudi. l. si causam iudicati. ff. de mino. l. minor. xxv. annis cui fideicōmissum. Et pro hac snia est totum illud ḡnale sententia non ventillanda, sed exequutioni mandanda est. Item si in factum proponeretur actio lata sententia super exequutione petita ex ipsa sententia oriretur actio in factū, ꝛ sic de tertia quarta ꝛ quinta vsq3 in infinitum, ꝛ sic res abiret in infinitum, quod esse non debet, vt. ff. de re iudi. a diuo pio. §. sed si orator. ꝛ. l. si se non obtulit. §. ait pretor. infinitas enim euitanda est, vt C. de trāsactio. l. fratris tui C. de fideiusso. l. fi. C. de fruct. ꝛ lit. expen. terminato cum suis similibus. item non debet lis ex litibus exoriri vt. C. de reb. credi. ꝛ iureiu. si quis. Sed que sentētia est verior. ꝛ certe hec vltima de iure ꝛ de facto, ꝛ de consuetudine, sic eniꝫ victor habet instrumētum sentētie, licet victus inficietur se condēnatum quare non poterit ipse victor petere per officium iudicis sniam exequutioni mandari, nam in officio iudicis, ita poterit reus allegare de iure suo, sicut in actione in factuꝫ, nec obijcitur ꝙ in multis legibus de actione in factum, ꝛ de actione rei iudicate, ꝛ specialiter in legibus superius allegatis, naꝫ licet actio in factum oriatur ex re iudicata, non tamen eam instituere debemus ex necessitate quia multa habere possumus, ꝛ si nō sint nobis necessaria siue vtilia, vt. ff. de seruit. l. ei fundo. item video ꝙ missus in possessionē si vult habere interdictum ne uis fiat ei, ꝛ sine interdicto auditur, vt. ff. ne uis fi. ei qui in possess. miss. est. l.
136 iij. j. respon. Sed † nunquid dabitur libellus quum petitur sentētiam exequutioni mandari. ꝛ dicēdum est ꝙ nō, quia quod dicitur. C. de lit. contesta. auc. offeratur, ꝙ debet dari libellus ei q ad iudicium vocatur, verum est in causa principali secus autem in officio executionis, quia snia non suspēditur ꝑ appellationē nisi executor metus exequutionis excedat. C. quo. app. non re.
137 ab exequutore. ff. de appel. l. ab executore. Preterea † exequutio non debet impediri vt cognoscat exequutor an sit iusta vel in
138 iusta snia, vt. ff. de iudi. si pretor. Item † non admittitur exceptio falsi in preiudicium executionis, vt. C. ad leg. Corn. de fal. l. satis si presumptio manet iudici ꝙ falsitas gratia exequutionis commorande, siue snie proponatur, alias exceptio falsi admitteret̄, vt. C. si ex fal. instru. iudicati. Ex predictis arg. ꝛ rationibus, patet libellum non esse dandum, licet quidam dicant ꝙ debeat dari vbi reus inficiatur se condēnatum. Si enim hanc sniam seruaremus, sic semp expediret condēnato mentiri, ꝛ se condēnatum negare, quod iura nolunt, vt. ff. de tributo. l. illud. §. minus autē. in fi. ꝛ licet libellus dari non debeat, tamē iudex in quaterno tabellionis sui debet facere scribi ꝙ victor petat sniam exequutioni mandari, ꝛ summatiꝫ in ipsa exequutione procedat, vt. ff. de re
139 iudic. a diuo pio. §. si super rebus. Sed † quem ordinem debet seruare iudex in cause exequutione circa sniam exequutioni mādandam. ꝛ certe hunc, vt primo capiantur in causa iudicati mobilia, secundo immobilia, tertio perueniatur ad nomina, vt. ff. de re iudi. a diuo pio. §. in venditione. Nec obst. quod legitur. C. de his qui ad eccle. confug. l. vlti. §. cum autē vbi dicitur ꝙ primo capiantur res immobiles, quia ibi imperator de ordine non curauit sicut regulariter de ordine non est querendum, vt. ff. de solutio. nec enim ordo. ff. de peri. he. quidaꝫ, vel in predicta. l. vlti. fiebat emptio ꝛ venditio ex interlocutoria ꝛ non diffinitiua sententia vel melius dicendum est predictam l. fi. §. cum autem. intelligi cum determinatione. d. l. ff. de re iudi. a diuo pio quod in idem recidit cum prima solutione. Hic tamen attendendum est ꝙ si fuit per aliquam controuersiam super rebus in quibus iudex vult exequi sententiam, ipse debet summatim cognoscere de proprietate rei, ꝛ si viderit rem esse condemnari, iudex in ea re sententiam exequatur, alioquin rem ipsaꝫ dimittat iuxta formā l. ff. de re iudi. a diuo pio. §. si super rebus.

❡ Quis iudex exequatur sententiam.

140 Nunc videndum est † quis iudex possit sententiam exequutioni mandare, ꝛ certe ordinarius sententiam suam ꝛ delegatorum suorum poterit exequutioni mandare. ipsi enim delegati ab ordinario suas sententias proprias non exequūtur, vt in. l. predicta a diuo pio. j. respon. potest etiam iudex ordinarius per exequutorem suum, suam sententiam exequutioni mādare, ꝛ dicitur exequutor qui potest sententiam inter partes prolatam audita discussa lite iudicate rei vigorem ad effectum videtur adducere, vt. C. de execu. rei iud. l. exequutorem, qui exequutor ꝛ alijs nominibus gaudet, nam interdum dicitur maior. vt insti. de actio. §. tripli. interdum dicitur apparitor, vt C. de iud. apertissimi interdum causas perpetrans, vt in auc. de iudi. §. audient. interdū officialis, vt in auc. de defen. ciuit. §. in prouincia. interdum dicitur catholicamus, vt. C. de bon. pscri.
141 l. pen. Sed † que snia erit exequutioni mādāda. certe illa que

de iure tenet, nã si de iure nõ sit ḡdẽnatus, sñia non est exequutioni mandãda, vt. ff. de re iudi. si se nõ obtulit. §. cõdẽnatũ. itẽ, si index exequat sñiam que ipso iure nulla erat, exequutio non tenet, vt. ff. de re iud. si cũ nulla. C. de exequ. rei iud. l. j. Sed qñ est sñia exequutioni mandanda. ⁊ certe in actione psonali post quatuor menses hodie, vt. C. de vsur. rei iudi. l. j. ⁊. ij. ⁊ vlti. index tñ quandoq; arctat dictũ spaciũ, qñq; prorogat p causE qualitate ⁊ qñtitate, vel psonar obsequio, vel ḡtumacia. Sed per raro infra dcm̃ spaciũ exequit sñiam, vz si alimẽta ḡstituãt, vel minori. xxv. annis subueniat, vt. ff. de re iudi. l. qui pro tribunali. ⁊ si iudex abbreuiat tẽpus quatuor mẽsium ḡdẽnato, supplet a lege, vt. ff. de re iudi. §. si quis. quod aũt dixi de exequutione facienda post quatuor mẽses a tẽpore sñie cõputandos, verũ est in actione psonali. in reali enim actione reus cõdẽnatus nõ debet habere tẽpus quatuor mẽsiũ, sed iuberi ei debet vt statim restituat rem ipsaz cũ fructibus, ⁊ si neget se posse restituere in psenti, ⁊ hoc faciat sine frustratione, tunc dabit ei tẽpus ad rẽ restituẽdam. Circa

142 ca † exequutionẽ faciẽdam in actione reali est hoc attendẽdũ ꝙ si iussus restituere rẽ, ⁊ eam habeat, ⁊ tñ nolit eam restituere, manu militari est ei auferẽda, vt. ff. de rei vendi. qui restituere. j. respon. si vero dolo malo desijt rẽ posse restituere, iurabit in litẽ contra ipsum ḡdẽnatum, vt in. l. predicta qui restituere. Si autẽ non potest restituere dño, ⁊ hoc non dolo suo, tenet quãti ea res

143 valet, vt in. d. l. qui restituere. §. si vero. Sed † circa exequutionẽ in psonalibus actionibus, de quibus supra dictum est videndum est qñ pignora capta in causa iudicati sunt vẽdenda, ⁊ certe post quatuor mẽses debet fieri venditio sicut olim fiebat post duos mẽses a tẽpore late sñie, vt. ff. de re iudi. l. a debitoribus. et hoc si vẽditio pignorum fuit ex sñia diffinitiua. Si vero fiat venditio ex interlocutoria, dixerunt qdã vẽditionẽ debere fieri post bieniũ, argu. l. C. de iu. do. imp. l. fi. alij dixerunt post annum. C. de pscrip. xxx. vel. xl. anno. si quis emptionis. §. si quis alij dixerunt tẽpus diffinitũ esse in constitutione greca, vt innuitur. C. de bon. auc. iudi. possid. l. fin. sed verius est, vt tps sit in arbitrio iudicãtis, vt arg. ff. de in. deli. l. j. ad fi. ff. õ dam. infe. l. q bona. §. fi.

De exceptionibus que impediunt exequutionem.

Sed videndum est que exceptiones possunt opponi ad exequutionẽ impediẽ-

144 dam. † ⁊ potest hec exceptio opponi, ꝙ ptextu falsitatis est lata sñia, ⁊ ideo non est exeqnẽda. C. si ex fal. instru. l. indicati. nisi constaret p aliquã psumptionẽ, ꝙ gratia euitãde exequutionis diceret, vt. C. ad leg. Cornel. de fal. satis aperte. itẽ potest obijci exceptio nullitatis sententie, vt dictum est circa articulũ nullitatis. itez potest obijci exceptio si metu cessit bonis, vt. C. qui bon. ced. pos. l. j. itẽ potest obijci exceptio si fiat exequutio infra tempus quatuor mẽsium de quo dictũ est, saluo eo qđ de ḡsuetudine quatuor mẽsium obseruat, q2 in quibusdam est retrahendum quia in oibus locis generaliter consuetudo est attẽdẽda, vt. ff. de publi. l. publicanus. §. fi. C. de edific. priua. l. iij. C. que sit lon. cõsuetu. l. j. ff. de euictio. si fundus. cum suis similibus. itẽ impedirĩ potest exequutio p solutionẽ iã factã quia solutione eius qđ debet, omnis tollit obligatio, vt insti. quib. mod. toll. obli. in prin. adhuc impedit exequutio, vt. ff. de re iudi. l. iiij. §. ait pretor. Itez exequutio non fit si actor aio nouãdi stipulatus sit pecuniã a cõdẽnato, vt. C. de exce. rei iudi. l. si causam. ff. de mino. l. minor cui fundus. ff. de re iudi. l. iij. §. si ex cõuẽtione. Itẽ non fit exequutio, si fuerit transactum de negotio, ⁊ transactum intelligo, si trãsigi potuit de re iudicata scilicet quũ fuerat appellatum, ⁊ appellari potuit vel quum negabatur iudicatum, vel ignorari poterat an iudicatum esset, vt. ff. de condi. indebi. eleganter. §. si qs aũt. Itẽ post pactum factũ de nõ petendo nõ fit exequutio, quia remittẽtibus actiones suas, non est amplius dandus regressus, vt. ff. de edil. edic. l. queritur. §. si vẽditor. Itẽ non fit exequutio si obijciatur prescriptio. xl. annorum post sñiam, vt. C. de prescrip.

145 xxx. vel. xl. anno. l. fi. † Sz quid si debitor sit ḡdẽnatus in pecunia, ⁊ velit creditor ꝙ cogat precise ad dandã pecuniã ipsi creditori, debitor autez allegat vt exequutor satisfaciat creditori de bonis ipsius debitoris, nunqd coget satisfacere in pecunia numerata ipse ḡdẽnatus. ⁊ vr ꝙ sic, q2 aliud p alio, inuito creditori solui nõ potest, vt. ff. si cer. pet. l. ij. C. de solu. eũ a quo. Sed in hac quest. licet quidã dicant aliter, ita dico, ꝙ si debitor in re mobili vel in pecunia soluer potest teneatur soluere in pecunia alioquin res ipsius debitoris distrahantur, vel dabuntur res preciosiores ipsius debitoris ipsi creditori in solutũ secundum formã creditã. C. de solu. auc. hoc si debitor.

De arbitris.

146 Item circa arbitria sciẽdũ est † ꝙ arbiter pluribus modis dr, dr. n. arbiter qui partes iudicis sibi vẽdicat, vt. ff. de arbi. l. pomponius. elias sed si de meis. §. recepisse. Itez dicitur arbiter arbitrator, idest amicabilis cõpositor, vt. ff. p soc. l. si societatẽ. §. arbitror. Itẽ dr arbiter index ordinarius, vt. C. depo. l. q̃uis. itẽ dicitur arbiter, idest dispositor rer suar, vt. C. manda. l. in re mandata. Itẽ sciẽdũ est ꝙ oia arbitria ad similitudinẽ iudicior sunt redacta, vt. ff. de arbi. l. j. ⁊ est similitudo inter arbitria ⁊ iudicia, in principio, ⁊ in medio, ⁊ in fine, in principio est similitudo, q2 sicut iudici debet dari libellus, vt. C. de lit. contesta. auc. offerat, ita ⁊ corã arbitro debet dari libellus. itẽ sicut corã iudice fit litis ḡtestatio, alias nõ posset puenĩri ad sententiã nisi in causa appellationis, ⁊ in causa restitutionis in integrũ, scdm nouam additionẽ dñi Ac. que est. ff. de mino. l. in caute. in glo. q̃ incipit causar merita ⁊c. ⁊. C. de tẽpo. appel. l. fi. §. illud. sic ⁊ corã arbitro, vt C. de arbi. l. cum antea. §. vlti. Itez sicut corã iudice fiunt positiones, cõfessiones, ⁊ testes producunt, ita corã arbitro, vt. C. de arbi. cum antea. §. fi. Itẽ sicut iudex in scriptis debet ferre sñiam, ita ⁊ arbiter, quũ eqparẽtur arbitri iudicibus, ⁊ ꝙ p iudicẽ in scriptis sit ferẽda sñia dicunt. ll. C. de senten. ex peri. re. l. j. ij. ⁊ vlti. Sunt tñ multe dissimilitudines inter arbitria ⁊ iudicia, naz a sñia iudicis appellatur regulariter ⁊ in

147 maioribus causis, vt. C. de appella. l. ⁊ in maioribus. Sed † a sententia arbitri non appellat, vt. C. de arbi. l. j. Itẽ ex sñia iudicis paratur rei iudicate exceptio, vt. ff. de excep. rei iudica. si mater ⁊ quasi p totũ titulũ. sed ex sñia arbitri non, vt. ff. de arbi. l. ij. itez sñia iudicis infamat, vt. ff. de his qui not. infam. qd ergo. §. ex cõpromisso. Itez iudex cognoscit de causa liberali, vt. C. de pe. in. placet arbiter vero non, vt. ff. de arbi. nõ distinguemus. §. de liberali. ⁊ est ratio, q2 fauor libertatis maiores iudices requirit, vt i ea. l. nõ distinguemus. Itẽ iudex nõ potest esse infamis. ff. de asses. l. ij. C. de digni. l. nec famosos. lib. xij. sed arbiter sic, vt. ff. de arbit. pedius alias parui. Itẽ sñia iudicis exequutioni mandatur, vt. ff. de re iudi. a diuo pio. sed sñia arbitri exequutioni non mandat regulariter, vt. C. de arbi. l. j. Itẽ alia etas statuit in iudice, alia in arbitro, vt. ff. de arbit. cum lege, q2 arbiter debet esse. xx. annor, vt in eadẽ. l. cũ lege. ff. de re iudi. qdam consulebant. ff. de

148 mune. ⁊ hono. l. ad rempub. Itẽ sciẽdum est † ꝙ inter arbitrum ⁊ arbitratorẽ est differẽtia, q2 arbitri statur sñie siue eq̃ siue iniq sit, vt. ff. de arbi. diẽ proferre. §. stari. tamẽ opponit doli mali exceptio, vt in pene petitione. C. de arbi. l. iij. Itẽ opponitur quando arbiter ex quibusdam causis superuenẽtibus factus est inimicus litigatoris, ⁊ nihilominus sñiaz tulit, vt. ff. de arbi. non distinguemus. §. cum qdã. sed arbitratoris sñie si iniqua sit, nõ statur, sed ad arbitrium viri recurritur, vt. ff. pro soc. l. si societatem §. arbitrorum. cum lege sequen. ff. de contrahẽ. vẽdi. hec vendi. ff. de oper. liber. l. si libertus iurauerit. Sed quero infra quot tẽpus sñia iniqua arbitratoris redigatur ad arbitriuz boni viri, seu peti debeat ꝙ redigatur, ⁊ potest peti reduci ad arbitrium boni viri infra. x. dies sicut infra. x. dies appellatur, vt. C. de appella. auc. hodie. sicut ẽt supplicatio fit aduersus sñiam prefecti infra. x. dies a tẽpore late sñie, vt. C. de precib. impe. offeren. auc. que

149 supplicatio. ⁊ ita hec reductio infra. x. dies fieri dz. Sed † nunquid is qui petit sñiam reduci ad arbitrium boni viri, si succumbat in reductione, incidit in penam, si pena erat posita. distinguẽdum est vtrum sine causa iusta ⁊ frustratorie petit reduci ad arbitrũ boni viri sñiam arbitratoris, an causa iusta, nec frustratorie in primo casu tenet ad penã, sicut qui frustratorie appellauit, ad vsuras medij tẽporis tenetur, vt. ff. de re iudi. l. fi. ff. de appella. negotiorum. ff. de vsur. tuto. j. respon. in secundo vero casu non incidit in penã, argu. ff. de pen. si quis forte. ff. de peti. hered. si debitor. Sed quomodo cognoscam vtrum sit arbiter vel arbitrator. ⁊ certe ex verbis ḡpromissi hoc iudicandũ est. Si enim in tenore compromissi contineatur eligunt talem in suum arbitrum, ⁊ compromiserunt attẽdere quidquid de iure fuerit arbitraturus, sub certa pena, tunc iudicabitur arbiter. Si autẽ dicatur, eligunt eum arbitratorem, ⁊ amicabilem compositorẽ, tunc iudicabitur arbitrator, ad verba enim ḡtractus recurrendũ est, vt. ff. de verbo. obli. l. iij. ⁊. l. si ita stipulatus fuero. §. fin. Quid si verba pariter se habeant ad vtrũq;, idest ad arbitrum ⁊ arbitratorem. ⁊ certe tunc considerandum est processus ipsius arbitri, argu. C. de testamen. nec codicillum. ⁊ argu. legis que dicit si patronus libertam suam que erat sibi nupta accusauerit de adulterio, vel egerit rerum amota. iudicio, per hoc qui cepit mouere contra vxorem quod mouere non solet, videtur ipse patronus velle

velle vt liberta sibi desinat esse nupta, vt.ff.de repub.l.fin. Sed
150 † quid si sententia arbitratoris modica contineat iniquitatem,
nunquid propter modicam iniquitatem reducetur ad arbitrium
boni viri, ⁊ certe non q̄ꝛ de modicis non est curandum, vt.ff.de
impen.in re.dot.fact.omnino ⁊.l.qt ⁊.ff.cõmo.l.in rebus.§.pe-
nulti. Item res fieri non debet inepta, propter minimaz causaz,
vt.ff.de ꝯben.empt.l.res bona. Item non datur restitutio ꝓpter
modicam lesionem, vt.ff.de in integ.resti.l.scio. Item non datur
actio de dolo propter modicam summã, vt.ff.de dolo.si oleuz.§.
vlti.⁊.l.sequen. Item dicit lex, ꝙ euidens debet esse iniquitas
arbitratoris, vt redigatur ad arbitrium boni viri, vt.ff.ꝓ so.l.vñ.
Item ꝓ modica iniquitate, non est currendum ad arbitrium bo
ni viri, ⁊ quidam dixerunt ꝙ non, quasi dolo futuro renuncietur
qđ fieri non debet vt.ff.de pact.si vnus.§.illud, ⁊.§.pacta. Item
151 † qꝛ iuri futuro nõ possumus renunciare, vt.ff.đ lega.ij.si ita.§.q
sub ꝯditione.ff.de acquir.hered.is qui põt.tamẽ in hac quest.
dici potest, vt per pactum possit renunciare, vt reducatur senten
152 tia ad arbitrium boni iuri, † licet iuri futuro nõ possumus renun
ciare, tamen ꝑ pactum possumus remittere ius futurum, vt.ff.de
pact.l.in hereditate.⁊.l.filia.ff.de mino.l.iij.§.quid si minor.ff.đ
pact.l.pactũ qđ inter heredem. Item ius future appellationis
remitti potest per pactũ, vt.ff.a quib.appel.non licet.l.j.§.si qs
.C.de tempo.appel.l.iij.⁊.l.fi.§.vlti. Sic dicendũ est in hac re-
ductione, quũ sit species appellandi, vt.ff.de arbitrato.nõ distin
guemus.§.cũ quidã. faciendum est tamen vt partes renuncient
legibus que loquunť đ hac reductione, que sunt iste.ff.đ ope.lib.
si libertus.ff.ꝓ socio.si societatẽ.ff.de contrahen.emptio.hec vẽ
ditio.

De his qui non possunt esse arbitri.

Uidimus supra quot modis dicať arbiter, ⁊ que sit si-
militudo inter arbitrium ⁊ iudiciũ, que sunt
dissimilitudines. videmus etiã differentias inter arbitrũ ⁊ arbi-
tratorem, ⁊ plures questiones circa arbitratoris sententias, nũc
videndũ est qui ꝓhibeantur esse arbitri, ⁊ per consequens scieť
153 qui possunt, esse, qꝛ † contrarioꝝ eadem est disciplina, ergu.ff.de
154 his qui sunt sui vel alie iur.l.j. † femina non põt esse arbitrissa,
vt.C.de arbitr.l.vlti. Item seruus non põt esse arbiter, siue solus
siue cũ libero, nisi demũ esset vt alterius valeret sententia, ⁊ tunc
solus liber ꝓnunciare posset, ⁊ hec leguntur.ff.de arbitr.l.par-
ui.§.seruũ, ⁊.l.sequen. Item non põt esse arbiter pupillus, nec fu
riosus, nec mutus, vt.ff.de arbitr.sed si in seruũ.§.j. Itẽ non põt
esse arbiter q̄ iudex est ordinarius cause de qua cõpromittitur in
ipsum, vt.ff.de arbitr.sed si in seruuz.§.si quis iudex. Itẽ nõ põt
esse arbiter minor.xx.annis, sed si maior sit viginti annis, minor
tñ.xxv.qui recepit cõpromissum, ⁊ lesus sit, recipiendo, poterit
restitui, vt.ff.de arbitr.l.cũ lege.licet dixerimus.ꝯ.iudicẽ ordina
rium non posse esse arbitrũ ipsius cause, tñ põt esse arbitrator, ⁊
amicabilis compositor, vt.C.de iudic.auc.si contigerit.

De quibus rebus possit fieri cõpromissum.

155 Nunc videndũ est de qua re possit fieri compromissum. ⁊
† regulariter non potest fieri compromissum đ libe
rali causa, quia fauor libertatis maiores iudices requirit. Item
de famoso iudicio non debet fieri cõpromissum, nec de priuato
156 crimine, vt.ff.đ arbitr.non distinguemus.§.Julianus. † indistin
cte sententia arbitri non infamat, vt.ff.de his qui not.infam.l.qd
ergo.§.ex compromisso. Itẽ forte non potest fieri cõpromissuz đ
causa in integrum restitutionis, ex eo ꝙ certis iudicibus cõmit-
157 titur, vt.C.vbi ⁊ ap.quos in integ.restit.l.vlti. Nunc † videndũ
est qualiter ꝯstituatur arbitrium siue cõpromissum. ⁊ certe arbi
trium siue cõpromissum constituitur, si partes compromiserint
⁊ penam stipulati fuerint ad inuicem si sententie arbitri non pa-
reatur, debet enim pena adijci, nã arbiter non cogitur sententia-
re nisi pena sit apposita, vt.ff.de arbitr.l.diem.§.vlti. Iteꝫ si res
deposita est penes arbitruꝫ eo pacto, vt arbiter daret ei cui vide
rit dandam, valet compromissum, ⁊ cogitur pronunciare, vt.ff.de
arbitr.l.litigatores.§.quid ergo. Item valet compromissum, si
duo sint inuicem debitores certe pecunie, ⁊ compromiserunt in
arbitrum de aliquo, ⁊ pactum ad inuicem faciunt, quod ille non
petat suum debitum, qui sententie arbitri non paruerit, vt.ff.de
arbitr.lege litigatores.§.interdum interdum compromissum
pena vallatum, vel vallatũ, eo ꝙ fungať vice pene dr̃ plenum.ff.
de arbit.sed si de meis. Dicit in alia significatione cõpromissuz
plenũ, quum factum est de rebus ⁊ ꝯtrouersijs oĩbus, vt.ff.de a
bit.si cum dies.§.plenum. Dr̃ in alia significatione cõpromissuz
plenum, qđ habet doli mentionem, vt.ff.de arbit.l.ita demum.
158 in fi. Sed † quid si arbiter est stipulatus penã sibi dari, ⁊ par-
tes non sunt stipulate, nunquid valet compromissum. ⁊ potest di
ci ꝙ sic. Sed arbiter ad suum cõmodum penã nõ habebit.vt.ff.
de arbit.l.arbiter intra certum diẽ, sed parti seruãti compromis
sum ⁊ arbitrium debebit arbiter cedere actionem quã habet ad
penã, qꝛ ei debent commoda applicari qui seruat pactum alijs,
vt.C.de transac.l.si quis maior. ⁊ qꝛ videť tacite actũ inter par-
tes vt arbiter cedat actiones seruanti suum arbitrium, ⁊ in con-
trahendo qđ agiť pro cauto habendum est, vt.ff.si cer.peta.l.cũ
quid. Sed quero in quo loco arbiter sententiare debet. ⁊ certe
ibi pronunciare debet vbi de hoc actum est vt proñciet, ⁊ si de
loco nihil conuenit, actum intelligiť in loco eo vbi factum est cõ
promissum vt ꝓnũcietur, ⁊ poterit bene iubere partes certa die
adesse, dumtamẽ arbiter eius sit authoritatis. Sed si in aliquẽ
locum inhonestum iussit partes adesse, nõ valet ipsius arbitriũ,
nec tenet sententia, vt.ff.de arbit.l.si cum dies.l.si arbiter.⁊.§.
159 sed si in aliquam. Sed † nunquid arbiter poterit arbitrari vna
parte absente, ⁊ altera presente. ⁊ certe non, nisi in compromis-
so actum esset, vt de hoc fieri possunt, vt.ff.de arbit.l.diem ꝓfer
re.§.si quis litigatorum. Itẽ sciendum est, ꝙ arbiter debet arbi
trari super illa re de qua compromissum est, ⁊ secundum formaꝫ
compromissi, vt.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.de officio. Iteꝫ
160 † si aliquid inhonestum insserit arbiter non debet illud prece-
ptum obseruari, vt.ff.de arbit.si cũ dies.§.compromissum. Sed
161 † quid si arbiter non vult pronunciare. ⁊ certe pretor debet euꝫ
compellere, cuiuscunqꝫ dignitatis, cuiuscũqꝫ authoritatis sit ar
biter, vt.ff.de arbit.l.iij.§.tam ⁊ si neminem excusatur aũt arbi-
ter, vt non cogatur ꝓnunciare siue sententiare varijs ex causis,
quas non prosequor, quia scripte sunt in summa.d.Azo.de ar-
162 bitris. Sed quero † infra qtot tempus sentẽtie arbitri est pa-
rendum. ⁊ distinguo aut enim arbiter diem ad soluendum ap-
posuit, aut non, ⁊ si quidem apposuit tunc infra illam diem parẽ
dum est solutioni, potest enim arbiter ad solutionem faciendam
diem statuere, vt.ff.de arbitr.l.quid tamen.§.solutioni. Si auteꝫ
diem ad soluenduꝫ non apposuit, tunc modicum tempus ei dať
a lege, vt.ff.de arbitr.si cum dies.§.vlti. Sed quantum erit illud
modicum tempus, quidam dixerunt ꝙ est tempus.x.dierum, vt
.ff.de consti.pecu.promissor Alij dixerunt ꝙ est tempus, quod
magis intellectu percipi potest q̄ꝫ voce exprimi, vt.ff.de solutio.
l.ratum.⁊.l.quod dicimus. Alij dixerunt ꝙ tempus est in arbi
trio iudicis, vt.ff.de iure deliber.l.j.in fi. Sed verius est vt dica
tur ꝙ sit tempus quod datur condemnatis, quod olim erat duo
rum mensium, vt.ff.de regu.iur.l.debitoribus.hodie tamen est
quatuor mensiũ, vt.C.đ vsur.rei iudica.l.sancimus.⁊.l.eos. Sꝫ
163 † queritur qualiter lata sententia debeat experiri actor. ⁊ certe
penam petere debet, si victor non seruauerit sententiam arbitri
infra predictum tempus, ⁊ ipsam penam petere debet certi con
ditione ex stipulatione, si pena certa est, vel si incerta est ꝑ actio
nem ex stipulatu, vt insti.de verbo.oblig.in prin. ⁊ ꝙ penam pe
tere debeat, ⁊ ꝙ possit mandari sententia exequutioni, probatur
.C.de arbitr.l.j.vbi vero compromissum non esset penale, ⁊ emo
logaretur sententia arbitri expresse a partibus, vel tacite, idest
taciturnitate.x.dierum, tunc ageretur actione in factum, vt sen
tentia exequutioni mandaretur, vt.C.de arbitr.l.ne in arbitris
§.vlti.⁊.l.cum antea.

FINIS

Placentini de Judicijs ⁊ de tra ditione eorum in quouis iudicio esti mantur. Tractatus.

SVMMARIVM

1 Arbiter quis proprie dicatur.
2 Iudex dicitur qui iurisditioni preponitur.
3 Arbiter a quibus eligatur, ⁊ iudex a quo detur.
4 Arbiter in quo differat a iudice.

De arbitris ⁊ iudicibus, ⁊ q̄ sit differētia inter eos. Tit. j.

Arbitrum eum dicimus † cui ꝓprio cō
1 sensu cōpromittentes. s. actor ⁊ reus
2 in partes iudicis committunt. † Iudex vo est qui iurisdictioni preest, vt pretor, preses, prefectus vrbis, ⁊ qui ab his delegatus est, qbus videlicet cōia sunt. Vterq; ꝓpositis sacrosanctis euāgelijs circūspecte causam examinat iusiurandū de calūnia actoris ⁊ rei fieri properat, videlicet ne p calūniā intendat, ne calūniose contradicat, ad dirimēdas lites ⁊ terminandas causas, sine sorde ⁊ fraude laborat, nunc absoluēdo, nunc ꝯdēnando. Cōdēnato ex regulari iure quadrimestre tp̄s indulget. Nā pro qualitate cause, ⁊ obsequio siue contumacia psone nōnunquā tēpus prorogat, nonnunquā coartat, pro
3 pria singulorum hec sunt. † Arbitrū priuati eligūt. Iudicē dat potestas publica aut princeps, ⁊ q sub eo militat. In hunc compromittunt inuicē promissa, vt p quē factū fuerit quominus snie sit paritū, ille exigat penā, vel deponit apud eum res de qua est cōtrouersia, ⁊ ita actori prestet, aut res alio loco pignori apud eum collocant, vt satisfiat snie, aut p stipulationē hincinde promittit snie stari. Verum iudex neq; in se cōpromitti patitur, neq; pignora dari, vel deponi apud se cōpellit. Sed nec snie stari promitti, sed tm̄ iudicio sisti. Huius snie nō parit actionē vel exceptio-
4 nē regulariter. Illius, infamiā interdū irrogat. † Amplius arbiter cū religione eligi nō debet nec iurare. Sed si male ⁊ contra ius sniam dixerit sponte de eo rationē redditurus est, si per imprudentiā hoc partibus nocebit. Iudex iurat cū veritate ⁊ legū obseruatione se iudicaturum in singulis sicut fuerit iustū visum. Arbiter nō interponit se in cā criminali ⁊ liberali. Iudex de vtraq; cognoscit. Huius snia minus appellatione suspendit. Illius decretū iusta ꝓuocatiōe rescindit. Arbitro, ⁊ si sit iniq̄ snia, stabit. Iudicis si sit iniq̄ appel. fcā mutabit. Hec de arbitro ⁊ iudice, deq; eorum cōione ⁊ dr̄ia, deve eorum officijs succīte. d. sufficiant.

SVMMARIVM

1 Aduocati qui proprie dicantur.
2 Error aduocatorum non nocet litigatoribus intra triduum contradicentibus.

De aduocatis. Titu. ij.

1 Aduocati sunt qui ⁊ pꝛoni † causarū dicunt, q ingrediunt iudiciū vtriq; parti suum prestātes auxilium, quorum est officium causas perorare, quousq; voluerint. Ne tamen ad turpe compendium stipemq; deformem hec arripiatur occasio, sed laudis peream argumenta querantur, agere debent quod causa desiderat ab iniuria tēperare, neq; protractu nō affuturi causis aliquid accipere, alioquin labē pudoris contrahunt, sed nec de industria iurgium protrahere dn̄t. Preterea post litem ꝯtestatā lesione iusiurandi actandi sunt, quod enim virtute sua, omniq; ope, qd̄ iustū ⁊ verum existimauerint, id suo litigatori inferre procurent, nihil qd̄ sibi possibile est de industria relinquentes. Si quid tn̄ omiserit
2 iudex solertia sua supplebit. † Quorum error n̄ nocebit litigatoribus si ex ꝯtinenti idest triduo proximo ꝯtradixerint. Iudici sic credi debet vt qui ei nō obtēperauerit iussus exhibere, vel restituere quāti ea res est cōdēnatur. Pro veritate, res iudicata accipitur, attamē si ex falso titulo vel instrumento, cuius fides in dubiū nō reuocatur, tpe iudicij fuerit iudicatū, snia retractat, si testimoniū vel certa cā pbat, vt. ff. de var. ⁊ extraor. cog. l. j. §. aduocatos. C. de aduo. diuer. iud. ⁊ C. de iu. l. rē nō nouā. §. pꝛoni.

SVMMARIVM

1 Actor quis proprie sit dicendus.
2 Reus excipiens actor dici potest.

De actore. Titu. iij.

1 Actor est † qui prosequitur aliquid principaliter dicens rem suam esse, vel personam obligatam ad aliquid
2 dandum vel faciendum. † Sed ⁊ reus, si, intentione aduersarij fundata, exceptionem opponit, vt condemnationem effugiat, actor intelligitur. Agere enim is videtur qui exceptione vtitur, vt. ff. de exceptio. l. prima.

SVMMARIVM

1 Reus is dicitur aduersus quem contenditur.
2 Iura promptius absoluunt q̄ condemnent.
3 Exceptio ⁊ duplicatio reū subleuāt sicut actio ⁊ replicatio acto.

De reo. Titu. iiij.

1 Reus est aduersus quem contenditur, † quia si possidere vel debere quid dicatur, ad probationem actoris pertinet, si victoria potiri velit, vt, id qd̄ intēdit, probet, actore enim non probante, que cōuenitur, ⁊ si nihil prestiterit, obti-
2 neat, quia rei fauorabiliores sunt quam actores. † His equipollenter dicitur iura promptiora sunt ad absoluendum, quā ad condemnandum, eoq; reus in exceptione actor est, ⁊ ipsum qd̄ excipit probare debet, vt. ff. de ꝓba. l. in excep. ⁊ ff. de excep. l. i. Sane vno casu qui excipit non probabit. Qui enim spe numerationis se stipulatione vel chyrographo obligauit, si conueniatur, exceptionem nō numerate pecunie, infra biennium iuste opponet, nec probationis onus ei imminebit, illa forsan ratione, quia negantis factum per rerum naturā nulla est probatio, vt. C. de non nu. pec. l. si ex cautione. ⁊ C. de prob. l. actor. in fi. Ceterum quecunq; de actore dicta sunt esse probanda, eadem de replicatione dicenda putamus. Eadem quoq; censura est de exceptione ⁊ re-
3 plicatione. † Namq; sicut hec actio ⁊ replicatio actorē iuuant, sic reum exceptio ⁊ duplicatio subleuant, vt. ff. de excep. l. ij. Iam ab eo probantur, quia equum est in eo probando quenq; grauari, quo probato videtur subleuari quod ad probationes rei immobilis a mobili seseq; mouenti non secernitur.

SVMMARIVM

1 Accusare quis possit ⁊ quis non.
2 Filius matrem accusare non potest.

De accusationibus. Titu v.

1 Accusare omnibus pmissum est, † his exceptis propter sexū prohibetur mulier, propter etatē pupillus. Propter sacramentum militare q stipendiū meret. i. miles. Propter magistratum ⁊ potestatem in qua agentes sine fraude euocari non possunt, vt consul pretor. Propter delictum vt infames. Propter turpem questum, vt hi qui nummos ad accusandum acceperint. Propter conditionem vt filij contra parentes, liberti contra patronos. Propter suspitionem calumnie, vt qui falsum testimonium subornati dixerunt. Ratione paupertatis, vt hi qui minus habent quinquaginta aureis. Attamē non excluduntur si suam iniuriam mortem ve propinquorum defendant vel exequātur. Si hi qui iudicio publico damnati sunt, quive cum bestijs depugnandi causa in arenam intromissi sunt, quive artem ludicram vel lenocinium fecerint, vt. ff. eo. l. qui ac-
2 cusare cum tribus. ll. seq. ⁊ l. qui in iudicio publico. † Sed filij ius accusandi contra matrem non habent, vel minus frater magnum ⁊ capitale crimen contra fratrem intendit. Qui duos accusauerit tertium accusare nō potest, vt. C. eo. l. cum rationibus. Similiter vocem familiaris ⁊ serui oportet potius intercidi q̄ audiri aduersus eum, cuius familiaritati vel dominio inheserit, excepto crimine maiestatis. Item arctioris annone populi Romani, ⁊ false monete necnon falsi. Quod si consumpserit dominus testamentum in quo relictam sibi libertatem seruus adseuerat aliquando non prorsus interdicitur accusatio, sed suspendit nomenq; rei. i. accusati aboletur. Ex integro tn̄ repetendi reum potestas fiat, vt si non fiat inscriptio, ⁊ alia quibus est opus.

SVMMARIVM

1 Inscriptio vt valeat que continere debeat.
2 Inscriptio quibus verbis concipiatur.

De inscriptionibus. Titu. vi.

1 In inscriptione enim oportet † esse nomen accusantis ⁊ accusati, nomē criminis ⁊ legis. Sed ⁊ eius nomen a quo commissum est scelus, ⁊ tēpus idest mensis in quo factum, ⁊ locus vbi scilicet neq; diem, neq;

beram

2 horam inuitus comprehendet. † Inscriptionis conceptio talibus in legibus inuenitur. Titius professus est se Meuiam. l.iul. de adul. ream deferre qd dicit eam cum Gaio Seio in ciuitate illa domo illius, me, se, illo, illis consulibus adulterium cōmisisse, vt. ff. eo. l. si cui. & C. eo. l. in causis criminalibus.

SVMMARIVM

1 Testimonium prohibere quis cogi potest per iudicem.
2 Testis quandoq; iudicis officio & qnq; exceptione remouetur.
3 Testis qualitas attendi debet.
4 Testis quilibet in certis admittitur casibus.

De testibus. Titu. vij.

1 Testium vero talis est ratio † ad testimonium compelli possumus per iudicem, & improbe versantes a praescriptione fori coerceri. Aliquando excusamur siue in omnibus causis, vt senes, valetudinarij, vt. ff. eo. l. inuiti. Siue in aliquibus veluti in publico crimine contra cognatum admittimur volētes, vt. ff. eodem. l. lege iulia. Et quādoq; excusamur, & quādoq; cogi possumus, vt. ff. de tab. ex. l. locum. §. Exhibere. & quemad. testa. ape. l. cum ab initio. Interdū inuiti excusamur, volentes repellimur, vt liberi contra parentes & econuerso.
2 † Testium quidam iudicis officio. quidam exceptione remouētur. Iudicis officio propter dicendi suspitionem, exceptis veluti qui condemnati sunt de crimine famoso, quos. ll. iubent esse im-
3 probos & intestabiles, vt. ff. eo. l. ob carmen famosum. † In testibus dignitas, fides, mores, grauitas, examinanda est, in primis conditio vtrum decurio, an plebeius, an honeste vite, an reprehensibilis, an locuples, an egenus, vtrum amicus ei, pro quo testimonium dat, vel inimicus contra quem testimonium dat, vt. ff. eodem. l. in testibus. cum. l. se. Utrum ne vnum expremeditatū sermonem visi sunt dicere, an non, vt. ff. eo. l. Testium. §. ideoq;. Postremo rescriptum extat iudicem non vtiq; ad certā probationis speciem cognitionem statim alligare debere, sed ex sententia animi sui estimare oportere quid, aut cui credat, aut parum
4 probatum sibi opinetur, vt. ff. eo. l. testium §. eiusdem. † Sunt casus in quibus quilibet testes admittuntur, vt arenarius vel similis persona de crimine famoso, non tamen sine tormentis, vt. ff. eodem. l. ob crimen famosum. §. vlti. Cū in crimine de falsa moneta ad testimonium admittuntur in iudicio adulterij. Precor non mea causa iudex. Jam si adiudicaturus non est non admittitur quemadmodum nec patronus, id est, aduocatis.

SVMMARIVM

1 Iudicium quid sit.
2 Iudex quis sit.
3 Iudicium nullum censetur eo agente qui administrationem legitimam non habet.
4 Iudicij & sententie nomine quid censeri possit.

De iudice & iudicijs. Titu. viij.

1 Iudicium accipitur actus † ad minus trium personarum scilicet actoris intendentis, rei intentionem euitantis, iudicis in medio cognoscentis. Quod vero iuris sortiatur effectum spectatur forma iudicij, & potestas in statuendo & terminando in institutione intuemur psonas, rē vtrūq;
2 simul. † Iudex est, qui neq; natura remouetur vt mutus, neq; in re vt infamis, qui licet arbiter esse poterit, tamen iudex esse iure non poterit, iudicare nequeunt aliqui natura vt infantes, aliqui iure vt serui. Pedaneus principaliter liberalem causam nō cognoscit, licet incidēter examinet, nec de ea sed de principali causa pronuntiando, vt. C. de peda. iudi. l. ij. cuius victoriam & ad li-
3 bertatem extendimus. † Similiter si is agit vel actionem suscipit, qui legitimam administrationem non habeat, nullum est iudicium, tamen & procurator est falsus, nec dici controuersie solent, nec poterit esse iudiciū. In terminando, forma illa est actor vt vincat, actionem intendit, intentam probabit. Simili modo reus negabit, excipiet, & probabit. Iudex examinat, parteis sepius interrogat, vt. ff. de interro. act. l. penulti. Postea pronuntiat seruato biennio in criminalibus, triennio in pecuniarijs causis, vt. C. de iudi. l. properandum. §. sin autem. Sedens, scribens, de scripto partibus recitans, executioni quod iudicatum est, mādans, vis & potestas est ex contestatione & pronuntiatione. Contestatur, res nouatur, non vt decedat aliquid, sed vt accedat, cū temporalis actio perpetuatur non transitura in heredes transeat, vsuraria fiat. Pronuntiatione quoq; nouatur non ipso iure sed exceptione perpetua, si reus obtineat, cum etiam actionē
4 pariat, si actor vincat. † Ubi ergo absunt que abesse oportet, & adsunt que adesse oportet, hoc & iudicij & sententie nomine censeri merito potest.

SVMMARIVM

1 Possidens bona fide rem alienam non tenetur etiam si dolo ipsius res intereat.
2 Predo post iudicium acceptum fatalitatem prestare debet.

De diligentia & culpa que veniant in vnaquaq; actione. Titulus. ix.

Cum secundum diuersitatem actionum, & diligentia desideretur, & negligentia puniatur, vtile esse credimus inspecta cuiusq; actionis natura, que diligentia, que culpa ve-
1 niat in vnaquaq; actione, p singulas species exponere. † Possessor aliene rei si bona fide possidet, & si dolo eius res interierit, non tenetur, cum cogitatione domini rem deteriorem reddiderit, quod est si in omittendo dolus vel culpa commissa sit, alioqn si in faciendo tenetur lege aquilia, & hoc, si non mora controuersia ei sit, alioquin controuersia progressa tenet de custodia, & hoc puto ad exactam diligentiam, sicut qui seruum fugitiuum a se petitum non custodit, vt. ff. de rei ven. l. Qui petitorio. §. Qui in rē commodatam. & l. vtiq;. & l. Julianus scribit. & l. si culpa. & de verbo. obliga. l. Si seruum stipulatus fuero. Fatalitatem vero prestare non debet, neq; propter metum huius periculi, cogitur ius suum indefensuz relinquere, & hoc licet distracturus fuerat.
2 † Predo autem prestat fatalitatem post acceptum demum iudicium, & idipsum tunc cum distracturus petitor fuerat, vt. ff. de petitio. heredi. l. illud quoq;. & ff. de rei ven. l. item si. Et hoc ita verum est si furtum commissum non sit. Nam commisso furto, cum fur semper in mora sit ante oblationem, periculo non liberatur, sed tenetur conditione furtiua, & hec eadem in petitio. hereditatis intelligenda sunt, sed nec actio ad exhibendum separatur ab his. Nam & post acceptum iudicium licet sine dolo malo & culpa possessoris homo mortuus sit, tamen interdum tanti damnādus est, quanti actoris interfuit, per eum non effectum, quominus tunc cum iudicium acciperetur, homo exhiberetur. Quod est si forte distracturus erat petitor, & possessor male fidei fuerit vel bone fidei, quod per calumniam restitit, quia intellexit exactionem actionis ad se non pertinere, tanto magis si apparebit eo casu mortuum, qui nō incidisset si tunc exhibitus fuisset, vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. si post acceptum iudicium.

SVMMARIVM

1 Dolus & lata culpa venit in deposito.
2 Periculum in se suscipiens de periculo tenetur.
3 Expressa nocere possunt non autem tacita.

In deposito quid veniat. Titu. x.

1 In deposito venit dolus & † lata culpa, qnq; culpa leuis qnq; culpa & custodia, qnq; periculū. Dolus & lata culpa venit ex natura depositi. Ad exactā diligentiam tenetur si culpam repromiserit, vel pretium depositionis, non quasi mercede accepta. vt. ff. vi bono. rapto. l. pretor ait. §. si in re deposita. & §. in actione. & titu. deposi. l. j. §. sepe. & l. qd
2 nerua. † De periculo tenetur si periculum in se susceperit, aut ēt cū deposita est pecunia apud eum gratia eius, vtputa si emisset, crediti nomine obligatus esset, vt. ff. si cer. pet. l. si quis. De culpa & custodia tenetur si se deposito obtulit, vt. ff. depo. l. j. §. sepe euenit. Si vero conueniat ne dolus prestetur non valet pactio, quāuis si paciscatur, ne depositi agat, re ipsa id pactus videtur,
3 ne dolo agat, qd pactum prodest. † Quia expressa nocent, nō expressa non nocent, vt. ff. de pact. l. si vnus. §. Illud. Lata autem culpa existimatur, siquis ad suum modum curam in re deposita non prestitit. Nec enim salua fide minorem his, quam suis rebus diligentiam prestabit, vt. ff. depo. l. quod nerua.

SVMMARIVM

1 Dolus & culpa lata quando veniat in commodato.
2 Diligentissimus esse debet is cui res aliqua eius tantum gratia datur vtenda.
3 Pactio hec ne dolus prestetur rata non est in commodato.

¶ In commodato quid veniat. Titu. xi.

In commodato venit quandoque dolus & lata culpa tantum, quandoque culpa le-
1 vis, & diligentia, quandoque periculum. † Dolus & lata culpa venit si hoc convenit, vel si sua duntaxat causa commodavit, sponse forte sue vel uxori quo honestius ad se culta duceretur, vt. ff. commo. l. si vt certo. §. interdum. De culpa quoque levi tenetur, si vtriusque gratia res commodata est, veluti si communem amicum ad cenam invitaverimus, tuque eius rei curam suscepisses, egoque tibi argentum accommodaverim, culpa quidem a te prestanda est, vt ita culpe fiat existimatio, sicut fieri solet in rebus pigno-
2 ri datis & dotalibus, vt. ff. eod. l. in rebus. §. hoc ita. † Ad exactissimam diligentiam tenetur is cui res aliqua vtenda datur eius gratia tantum, nec sufficit ei tantum diligentiam adhibuisse, quantam suis rebus adhibere solitus est, si modo alius diligentior poterit eam rem custodire, sed propter maiorem vim maioresve casus non tenetur, si modo non ipsius culpa is casus intervenit, veluti si id quod tibi domi commodatum est, peregre tecum ferre malueris, tunc enim periculum ad te spectat, vt instit. qui. mo. re con. ob. §. at is. & ff. commo. l. si vt. §. nunc videndum. & l. in rebus. §. alioquin. Vel si potuerit res commodatas salvas facere suas pretulit, vt. ff. commo. l. si vt. §. quod vero. Fatalitatem prestat sive id repromisit, sive res estimata data sit, vt. ff. eodem. l.
3 si vt. † In commodato autem hec pactio ne dolus prestetur rata non est, vt. ff. eod. titu. l. in commodato. Excusatus autem eris a culpa si rem tibi commodavi, & custodem posui, vt. ff. eodem titu. l. si vt. §. si de me.

SVMMARIVM

1 Rogans precario de lata culpa tenetur & dolo.
2 Rogator precarij quare ad eam non tenetur diligentiam quam prestat commodatarius.

¶ Quid veniat in actione de precario. Titu. xij.

1 **Ille qui** precario rogavit tenetur † de dolo & lata culpa, de levi non tenetur, nisi post interdictum redditum, tunc enim prestat dolum, & culpam, & omnem causam. Nam vbi moram quis facit in precario omnem causam debe-
2 bit restituere, vt. ff. de preca. l. quesitum est. §. eum quoque. † Si queras cur hic non tenetur precarij rogator ad eam diligentiam quam prestat commodatarius, forsitam illa ratio est, quia commodatum intempestive revocari non potest, vt. ff. com. l. in commodato. §. sicut autem. Precarium vero tandiu durat quandiu is qui concessit patitur, vt. ff. de preca. l. cum precario. ij. Et quod facilius revocatur non est mirandum si minus habeat oneris.

SVMMARIVM

1 Dolus & culpe & custodia venit in actione pignoratitia.
2 Creditor qui res pignori datas male tractavit eo nomine tenetur.
3 Operam dedisse videtur qui culpam adhibuit.

¶ Quid veniat in pignoratitia actione. Titu. xiij.

1 **In pignoratitia** actione venit † dolus & culpa, vt in commodato, & custodia, vis maior non venit, vt. ff. de pigno. act. l. si cum. §. venit autem. & l. qui ratiario. Aliquis autem putaret eadem per omnia venire in hac actione, que in actione commodati desiderantur propter verbum superius insertum, subiungit ibidem alia lege. Ea igitur que diligens paterfa. scilicet in suis rebus prestare solet, a creditore exiguntur. Sufficit enim quod ad eam rem custodiendam exactam diligentiam adhibet, vt insti. qui. mod. re con. ob. §. at
2 is. † Si vero res pignori datas male tractaverit creditor, vel servos debilitavit tenetur eo nomine, veluti si prostituit ancillam, vel aliud improbatum facere coegit, solvitur illico ancille pignus plane si pro maleficijs coercuit creditor, non tenetur, vt. ff. de pigno. actio. l. eleganter. §. & si res pignori. Si ergo operam dedit vt res deterior fieret tenetur, si operam non dedit, non tenetur,
3 vt. C. eod. titu. l. vlti. † Operam autem dedisse videtur vel intelligitur, & qui culpam adhibuit. Sed & cum pignus creditur, creditor de dolo debet repromittere, & si presidium fuerit pignoratum, de iure eius repromittendum est, vt. C. eod. l. creditor. Quinimo forsitan & hincinde interdum cautiones interponi debent, & in preteritum, & in futurum, vtputa si eius servi nomine creditor iudicium accepit, vel quid cum eo ageretur, vel quod ipse eius nomine ageret, ad similitudinem servi qui redhibetur, eius nomine supra dicta cautio exponitur, vt. ff. de redhi. actio. l. redhibere. §. idem pomponius ait. Eius autem nomine cum eo agitur, servus noxam commisit. Nam si creditor defendere noluerit proconsul denegabit etiam ei pignoris persecutionem, vt. ff. de noxa. acti. l. si servus depositus. §. dominus qui servum. Ipse autem eius nomine agit si furtum passus est, vt. ff. de fur. l. servi. §. illud quesitum est. Vel si occisus sit ille servus, quo casu datur vtilis aquilie creditori, vt. ff. ad. l. aquil. l. quemadmodum. §. quod dicendum est.

SVMMARIVM

1 Actione ex empto quis vti possit.
2 Venditor ad qualem custodiam teneatur.
3 Venditor vini ad quam teneatur diligentiam.

¶ Quomodo sit vtendum actione ex empto. Titu. xiiij.

1 **Ex empto** actione is qui † emit, vtitur, & in primis id deducitur in hoc iudicio quod prestari convenit, si nihil convenit, tunc ea prestabuntur que naturaliter insunt huius iudicij potestate si in primis ipsam rem venditorem prestare oportet, idest tradere sed non precise, sed si non tradiderit condemnatur ad interesse. Redhibitio quoque empti iudicio continetur, & vt caveat animalia sana prestari, & qui iumenta vendidit solet ita promittere esse, bibere vt oportet, & fugitivum non esse servum, furtis noxijsque solutum, & vt habere liceat emptori caveatur, sed & vt tradatur ei possessio. Quibus non prestitis, vel vno ex his, in id quod interest sit condemnatio. vt. ff. de actio. emp. & vendi. l. Ex empto. Sed etiam dupla promitti debet in pretiosis alioquin si dictum non sit quantum venditorem prestare oporteat, simpla vel interesse prestabitur, vt. ff. de evict. l. si in venditione. Sed & si dixit evictionis nomine nihil prestari, pretium debebit re evicta, non vtilitatem, vt. ff. de actio. empti l. emptorem. §. qui autem. Si convenit plus minusve prestari evictione secuta, quam nomine pretij datum est, valet conventio, vt. ff. de evi. l.
2 ante pe. † Venditor autem talem custodiam debet, quam prestarent hi quibus res commodata est & exactiorem quam in suis rebus adhiberet, vt. ff. de peric. & com. rei ven. l. custodiam. Nam talem diligentiam debet, qualem bonus paterfamilias adhibet suis rebus, quam si prestiterit & tamen rem perdiderit, licet per furtum, securus est vt tantum scilicet vendicationem rei & condictionem exhibeat emptori, vt. ff. de contrahen. emptio. l. quod sepe. §. si res. Periculum autem publicationis fundi venditi, quod ante traditionem contingat, non respicit ad emptorem, quod ita verum est, vt pretium repetat, aut consequatur si quid amplius sua intersit, vt. ff. loca. l. si fundus. Id forsitan intelligendum erit de lectis quos edilis concidit, vt. ff. de peri. & com. rei vendi. l. lectos. Imputatur autem venditori domus si antequam eam tradat, damni infecti stipulationem non interposuit, quia custodia ad eum
3 pertinet, vt. ff. de actio. empti. & vendi. l. venditor. † Si vinum veniat ad mensuram, eam diligentiam venditor debet, vt fatale damnum & vis maior sit excusata, hoc est ad interesse non teneatur venditor, nec tantum ad emptorem pertinet periculum. Nam ante mensuram proprie notandum venit, vt. ff. de peri. & commo. rei vendi. l. ij. & iij. Si vero conditionalis est emptio, periculum admisse rei emptorem non adstringit. Si autem deterior facta fuerit, ad emptorem spectat detrimentum, vt. ff. de peri. & commo. rei vendi. l. necessaria.

SVMMARIVM

1 Mora non vniformiter punitur in omnibus actionibus.
2 Culpa quando intervenisse dicatur.
3 Possessor bone fidei non debet ad fatalitatem teneri.
4 Heres furis ad fatalitatem tenetur quemadmodum & ipse fur.
5 Mora quando intervenire dicatur.
6 Mora vsuras quandoque gignit & quandoque periculum ad se trahit.
7 Bonafides excusans possessorem rei aliene a fatalitate non excusat eum a fructibus.
8 Possessor bonefidei in petitione hereditatis sumptus necessarios & vtiles servat.
9 Malitijs obviandum est in primis.
10 Legata & fideicommissa fructus & vsuras post moram admittunt.

¶ De Mora. Titu. xv.

Cum de mora punienda
1 † queratur, sciendum est aliter moram puniendam in actionibus in rem, aliter in personalibus, aliter in bonefidei iudicijs,

iudicijs, aliter in stricti iuris. Qui in rē conuenit̄ et̄ culpe nomi-
2 ne cōdemnat̄. † Culpa aūt existimat̄, non solū si fecit q̄ facere
non debuit, sed etsi omisit, q̄ facere debuit, puta si seruū a se pe-
titū nō custodiuit ⁊ is fugit, vt.ff.ð rei vēd.l.q petitorio.§.vlti. si
vero eo mō interijt quo interitura esset, tūc distinguitur vtrū p̄-
do fuerit an bonefidei possessor. Si p̄do fuerit p̄stat fatalitatē,
3 puta si intelligebat, ⁊ dolo malo resistebat. † Si bonefidei pos
sessor fuerit non prestat fatalitatē, non.n.dȝ ius suū indefensum
relinquere, vt.ff.de pet.here.l.illud. Notandū puto dolo malo
resistere q̄ obseruandū sibi euictionē litigat, lȝ sciat rē ad se non
pertinere. Jdēqȝ hunc de fatalitate non puto teneri, q̄ puto tra-
hendū ad actionē ex stipulatu ⁊ ex testō ⁊ depositi, vt.ff.depo.l.
si in asia.§.vlti.⁊.l.si plures.§.vlti.⁊ de verb.obli.l.si ex legati.⁊
de vsur.⁊ fruc.l.si qs solutioni. Quas leges ita exponēdas exi-
stimo. Jdē ⁊ in oībus p̄sonalibus actionibus, nisi cōdicat qs rē
4 a fure vel eius herede † Heres.n.furis p̄stat fatalitatē sicut fur.
culpa vero q̄ diximus existimari et̄ in omittēdo in actione in rē
ita non estimat̄ in personali sed ita, si fecerit q̄ non debuit, puta
si eū occiderit lȝ cessante mora vel facto eius, seruus p̄missus li
ber factus sit, aut si alienauit, ⁊ res desijt posse dari, cum tū per
aliū hoc cōtingerit cōdemnandus est. Si aūt alienus tēpore p̄-
missionis fuit, nec eius postea factus sit, ⁊ ab alio tale qd accide
rit et̄ ab alio, vt ff.de verb.obli.l.si seruū.j.r̄nso.⁊.§.j. Si autē
cū p̄missor eū alienauerit, ante morā naturali morte interea, non
tenet̄. Jdē in venditione, vt.ff.de here.vendi.l.venditor nisi ven
ditor hereditatis sit, q alij vendendo negotiū emptoris gessisse
5 videbitur. † Mora aūt intelligit̄ fieri q̄nqȝ iure cōi vt interpel-
latiōe, cū qs interpellat debitorē suū, lȝ extra iudiciū, ita rōnabi
liter vt debitor nullā habeat rōnē defferende solutionis. Q̄nqȝ
iure singulari, ⁊ hoc bipartito. Uel pp rem vt in furto. Nā fur
semper est in mora, ⁊ mora trahit ad se periculū. Uel pp perso-
nā vt in minore, vt.C.de resti. Jn p̄sona, ⁊ hoc in bonefidei iudi
6 cijs ⁊ legatis ⁊ fideicōmissis. † Mora q̄nqȝ gignit vsuras. q̄nqȝ
trahit ad se periculū, q̄nqȝ p̄petuat obligationē. Gignit vsuras
vt in debitore interpellato ex predictis causis, vt ⁊ in debitore
minoris, si tū tutor ei sit, vt.ff.de vsur.⁊ fruc.l.cū qdā.§.si pupil-
lo. Jn stricti iuris iudicis, post litē demū contestatam vsure cur-
runt, ⁊ trahit ad se p̄iculū vt q tenetur in stricti iuris iudicijs.s.
non liberatur, s̄m tū predictas distinctiones perpetuat obliga-
7 tionē vt post litē contestatam. † Lȝ aūt bonafides excusat pos-
sessorem rei aliene a fatalitate, non tū a fructibus. Lȝ.n.bonafi-
de possideat ⁊ titulo pendētes fructus restituat cū ipsa re.⁊ lȝ
perceptos suos fecerit, extantes tū iudicis officio restituit, de cō
sumptis non tenetur, etsi locupletior sit. bonefidei, si non titulo,
cultura p̄uenientes facit suos, nunq̄ natura, vt.ff.de vsur.⁊ fru.
l.fructus. Similiter de consumptis non tenetur in singulari in
rē, etsi locupletior sit, sed in petitione hereditatis veniunt cōsum
pti si locupletior sit possessor. Male fidei si non titulo, et̄ de p̄ci
piendis tenetur. Male fidei cū titulo, a p̄cipiendis solis excusa
8 tur. Sed ⁊ citra retentionē sumptuū distinguendum est. † Nā
bonefidei possessor in petitiōe hereditatis seruat sumptus vtiles
⁊ neccessarios, ⁊si res illa in quā impendit non est. Predo au-
tē non aliter q̄ si res non solū est sed ⁊ melior sit, vt.ff.de pet.he-
redi. in singulari in rē, bonefidei possessor necessarios seruat, vti
les seruabit, maxime si dn̄s eadē facturus erat, sed quousqȝ pre
tiosior factus est, ⁊ si plus pretio fundo accessit, solū q̄ impēsū
est, aut si fundum receptū dn̄s vendiderit idē dicendum est. vt.
ff.de rei vē.l.in fundo. Male fidei necessarios seruat vtiles ab
radit sine lesione prioris status, vt.C.de rei ven.l.dn̄m.⁊.ff.de
condi.in.l.si in area. Nō de voluptuarijs in oī possessione serua
tur, nisi dn̄s paratus sit prestare, quantū ille laturus est, his re-
9 bus abrasis. † Nō.n.malitijs indulgendum est. Si vero gratia
fructuū etiam impense a bonefidei possessore seruabuntur per
receptionem licet fructus non perueniant. predo ita demum si
fructus perueniant vt.ff.de peti.here.l.si a domino.§.vlti. Que
sic sunt in actione in rem, sed si actionem habeaȝ stricti iuris ad
id consequendum, quod meum non fuit, fructus non consequat̄
et̄ si mora facta sit, nisi post ɔceptuȝ iudiciū. Si vero bonefidei
habeā actionē, vt ex empto, fructus ɔsequar, lȝ lis cōtestata nō
10 sit. vt.ff.de vsur.⁊ fruc.l.videamus.§.si actionē, † Legata tū ⁊ fi
deicōmissa, lȝ stricti iuris sint, admittūt fructus, ⁊ post morā vsu
ras, vt.ff.de vsur.l.equis.si agatur preiudiciali in rē de ancilla.
nā post litē amplectuntur oēm fortunā matris ante litē nati, sed
suo nomine in questionem seruentur, vt.C.de libe.cau.l.vlti.

FINIS

Placentini de expediendis Judicijs, Tractatus.

SUMMARIUM

1 Libellum conuentionalem qn̄ quis facere debeat.
2 Libellus conuentionalis quibus verbis concipi possit.
3 Libellus conuentionalis factus est iudici offerendus.

¶ De libello Conuentionali. Titu.j.

1 Si qs de re quaqȝ obnoxium † quempiaȝ esse sibi putauerit, quo secum ciuiliter consistat, libellum q̄primum Conuentionalē componat, in quo quod sibi deberi putat, edoceat speciem actiōis edat vt in auc.de execu.§.j.collatio.vij. constitu.vij. Unde hunc libellū nō prius aduersario offeret, q̄ in negotij executorem cautionem exponat sese intra duos menses proximos litē executurū, vel omne damnū ei, qui conuenitur, contingens in duplū restituturuȝ. cautio
2 ne tamen non trāscendēte.xxxvj.aureos. † Potest forsan sub hac formn libellus ille componi. Legum iustissimaruȝ metuens penas, persequi sine iudice rem mihi debitā, atqȝ adeo ad vos scientia iuris tam subtilissimum q̄ benignum accedo, agens cōtra Titium Fortidianuȝ fundum possidentem, ex venditiōe vel traditione ad me pertinentem. Ego Saius hanc postulationeȝ die tali, mense tali contra Titium depono.
3 ¶ † Post ergo libellus ɔuentionis factus iudici offeret̄, sicqȝ sportulas, id est salariuȝ ⁊ officio suo debita executioni iuxta q̄titatē in libello cōprehēsam. prestabit, vna cū fideiussore iudicio sistēdi cā.xx.dierū gaudebit inducijs, intra quos deliberet, aut cedat, aut ɔtēdat. Preterea solius iudicis ī libello ɔphēsi audientiam eligat, an ei aliū sociū petat, vel in totū quasi suspectum alium recuset, nisi ille sit, quem ipse alio iam recusato, petierit.

SUMMARIUM

1 Lis contestari dicitur quando per narrationem ⁊ respōsionem causa a iudice auditur.

¶ De litis contestatione. Titu.ij.

1 Postremo partium vtrarūqȝ † p̄ntia apud iudicē facta incipiet iudex per narrationem atqȝ r̄nsionem cām simpliciter audire sicqȝ demū lis contestata fore credit̄, nisi simplex postulatio penes iudicē deposita, aut non ante iudiciū actionis species sit reo cognita. vt.C.de lit.contesta.l.j.

SUMMARIUM

1 Petere potest quis plusq̄ sibi debitū sit quatuor modis.
2 Actor punitur si plus petat q̄ sibi debeatur.
3 Litis contestatio contra indultuȝ expositū habita est p̄ nihilo.

¶ De plus petitionibus. Titu.iij.

Caueat actor sane ne plus a reo petat, q̄ sibi deat̄, q̄ quatuor sit modis, re scȝ, tp̄e loco, cā vt insti.de actio.§.plus autē cū tribus.§§. sequentibus. Quippe si tp̄e per dolū plus petierit. Zenoniana coercitus constitutione, in duplum temporis eius prestabit inducias, scȝ vel quas ipse indulsit, vel natura desiderat actiōis. Plane nec post eas finitas, reus alr̄ suscipiet actionē, q̄ si oēs litis expēsas ab actore primū acceperit, vt saltē ta-

2 si metu pterriti licitū tpa doceantur obseruare actores.† Qđ si ex tribus alijs causis p machinationē plus petierit actor, quodcunq; dānū sportularū nomine illi, a quo fuerat petitum, accide rit tpali cōdemnatione cōmissa puniat. Verū hoc ante iudiciū exaudias. Sane si liti pbuit exordiū, z in certaminibus negotij pmanens, vel adiecta falsi quātitate arguat p Justinianā ↄstitutionē, non solū in eo, verū quoq; in vniuerso debito defraudet, nisi reus de hac causa transegerit, vel scđo post bienniū cōfiteat, tātā scʒ se debere quātitatē, vt.C.eod. Quibus in casibus citra indeterminate censure formidinē, suā intēdit actor petitionē.

3 † Litis ergo ↄtestatio ꝫ. expositū indultū habita p nihilo ē nisi cōsensu partiū cā forte moueat, vt in arbitrio fieri ↄsueuit.

SVMMARIVM

1 Dilatio dari debet si ratio flagitauerit.
2 Dilatio quanta dari debeat.
3 Dilatio denegatur vocanti ad extraordinarium iudicium.
4 Dilatio quanta detur in causa restitutionis.

¶ De dilationibus. Titu. iiij.

Sed z in ius vocati dilationes petere nonnūq; solēt ꝙ qualiter pcedat exandi. Et qdē si psonarū, abnūū aut instrorū nō morande cognitiōis obtētu, petat spatiū exhibēde instructionis, postulatū a iudice dari cōueniet. vt.C.eo.l.j.
1 † Sane q cognoscit, idē arbitriū nequaq; intelligat semp si fore cōcessum, quinimo dilationē eādē, si rerū vrgētissima rō flagitauerit. z necessites desiderate instructionis exegerit, non facile amplius ꝙ semel in peccuniarijs causis non erit esse tribuendā. Plane i criminibus seu capitalibus causis reo tres dilationes, accusatori due dari possunt, sʒ vtrinq; cā cognita, vt.ff.de ferijs.l.vlti.
2 † Habit quoq; subtili velamento dilatio, vt siqdē ex ea pūincia vbi lis agit, z de qua psona istrumēta rei poscit, vna scʒ vel duabus mansionibus in medio pūinciarū ↄstitutis, vt quatuor menses dentur noua decreuit constitutio. si vero maius sit spatiū. vj. menses indulgeant. Qđ si ex palestina aut ex Egypto, vel gētiū longiquarū loco. s̄. dicta petant. octo custodiri mēses instrūa erit, Si vero ex Hesperijs gētibus vl septētrionali. vel Libico tractu alleget dilatio tūc tps ab anterioribus iuris cōditoribus taxari, hoc est nouē mensium iuste indulget, vt in auc. vt om. obe. iud. §. sed si quidē.
3 † Si qs autē per sacrū oraculū ad extraordinarium te vocauerit iudicium oifariam illi dilatio deneganda est, tibi ađ precum arguenda mēdacia dabit, z proferenda instrumenta, vel testes, cū instructus esse non potuisti, q pter spē ad aliena trahebaris negotia. vt.C.eo.l.si qn
4 † In restitutionis preterea cā petetur ab actore dilatio, que semper valeat intra metas restitutiōis arctari, hoc ē quatuor annorum cōtinuorum. vt.C.de temp. in integ. resti.l.petende. Non poterunt ergo ab eo peti dilationē curricula, huius temporis terminos prorogantia. verū si sera defensio dilationis suffragiū postulauerit, qm̄ in nullius steterat arbitrio qn̄ litigio pulsaret ea illi, citra prefati temporis compendium, adserta causa defertur, qm̄ sibi indulta etiam actor pro suis inquirendis probationibus vti minime prohibetur.

SVMMARIVM

1 Vocari in ius quidam permittuntur z quidaʒ prohibentur.
2 Reuerentia personarum qn̄ in ius vocari prohibeatur.
3 Parentibus atq; patronis semper debetur honor.

¶ De in ius vocando. Titu. v.

Porro breuitatis obtētu, verbositate scriptorꝫ de in ius vocando neglecta z de ferijs z dilationibus summo quasi digito cōplexus, breuiter nunc dicā de in ius vocādo.
1 † Sciendū aūt est alios in ius vocari permittit, alios vero phiberi. horuʒ aūt alij phibētur grā negotiorū gestorum, alij reuerentia psonarū, vt.ff.eod.l. ↄnaliter. Qui prohibentur negotiorū gestorum, vel cōis necessitatis cā, alias publice, nonnūq; vero priuate. Cōis necessitatis cā veluti tempore messium z vindemiarum, proprie cū certi iubeantur esse iuridici. Illos tn̄ feriarū dies manere fas erit, quos Geminis mensibus ad laboris requiem indulgentior annus accepit. vt.ff.de ferijs. Publice vt tempore belli. priuate vt tempore nuptiarū, vel funeris cuiuscq;, vel si ad iudiciū fuerit vocatus. vt.ff.eod.l.quicq; litigandi.
2 † Itē cum personarū reuerentia in ius vocari phibeatur, contingit qnq; causa diuini iuris, vt pōtifices dū sacra faciunt, vt.ff.eo.l.secunda. Aliquando causa humani iuris. z tc alia publici, vt consules ceterosq; magistratus. Interdum iuris pūati grā, vt pentes, pronos, vxores quoq; eoꝝ quos i ius nō vocabis, nisi venia edicti a iudice fuerit impetrata, nec in ea re rusticitati parcitur, cum naturali rōne honor hmōi personis debeatur.
3 † Honesta. n. z sancta semp parentis patroniq; debet videri persona. vt.C.eo.l.i.z.ij. Ceterū si sine venia edicti ante factas psonas in ius vocaueris, ex earū querela quinquaginta aureorum penā prestabis, vel a prefecto vrbis quasi inofficiosus castigaberis, si inopia laborare dignosceris. Moderāda plane erit hec iurisdictio, veluti si te peniteat z actionem remiseris, vel si parentes patroniq; vocati non veniant, aut si inuiti vocati non fuerint. vt.ff.eod.l.penul. z vltima.

SVMMARIVM

1 Ferie, que dilationem pariant z que non.
2 Ferie repentine siue solennes non excipiuntur dilationum temporibus.

¶ De ferijs. Titu. vj.

1 Ferias autem intellige solēnes† quas populus Romanus ob diem insignem, vel propter publicam gratulationeʒ serio sibi constituit, atq; repentinas, quando res feliciter preter speʒ eueniunt, quarum vtrarumq; adijciendarum similem metiris obseruantiam, vt.ff.z.C.eo.
2 † Ferie. n. repētine siue sollennes sint, dilationum temporibus non excipiuntur, sed ex his modis omnibus continentur. In prouocationum quoq; causis, huiuscemodi dierum tempora iugiter z sine aditu scias esse numeranda.

SVMMARIVM

1 Vocatus in ius ex quacunq; causa venire debet.
2 Vocatus in ius a iudice punietur si venire recusauerit.

¶ Omnes in ius vocati debent venire. Titulus. vij.

1 Ex quacunq; autē causa † ad ptorē, vl ad alios q iurisdōni psūt, i ius vocatus dʒ venire, vt saltē hoc ipsuʒ sciat an eius sit iurisdō, qnimo etsi reuocādi domū ius hʒ, venire dʒ pulegia sua allegaturus.
2 † si qs āt vocat⁹ n̄ venerit ex cā a ↄpetēte iudice multabit.

SVMMARIVM

1 Vocatus in ius quid facere debeat.
2 Locuples quis dicatur.
3 Possessor immobilium rerum non cogitur satisdare.

¶ Quid facere debet in ius vocatus. Titulus. viij.

1 Si autem in ius quis vocatur † satis ab eo vel cautuʒ petatur, aut iurato pmittat iudicio sisti, z edicto caueť, vt fideiussor sistēdi iudicij cā datus locuples deť, nō tm̄ ex facultatibus verū ex ↄueniendi facilitate.
2 † Locuples aūt ē q satis idonee hʒ, p magnitudine rei, quā actor petit eē restituēdā. In necessarijs āt psonis qualiscunq; fideiussor p locuplete erit accipiēdus, vt a parente, patrono, vxoribus liberisue eoꝝ, vxore nuru ve. In eū q nō accepit fideiussorē cū sciret eā necessitudine psonarū. l. aureorum iudicium competit, vt.ff.ne quis eum quē in ius.l.j.z.ff.qui satis.cog.l.ij.z.ff.de ver.signi.l.quos hostes.§.locuples.z.ff.eo.l.ij.z.ff.qui satisda.l.sciēdum.
3 † Sciēdū aūt est possessores immobilium rerum satisdare non ↄpelli, sed sue tantū promissioni ↄmitteret. Possessores autem rerum immobilium esse dr̄ qui in agro vel ciuitate soli rem possidēt, vel ex asse, vel ex parte. Quo in numero vectigaliū ↄductor habeť, cui nō est absimilis emphyteoticarius, vt.ff.qui satis.cog.l.sciēdū. Qui aūt satisdationi se imparē docuerit, iurato promittere, dʒ iudicio sisti. Qđ si ex causa concessa deseruit, deierare nō videbitur.

debitur. de die aűt in tali stipulatione ponenda solet inter litigatorés cõuenire. Ceterũ si nõ cõuenit, puta Pedius in ptãte litigatoris esse moderato spatio de hoc a iudice statuẽdo, habita rõne qualitatis cause, ⁊ personarum. Hec si suo nomine quis alium in ius vocauerit.

SVMMARIVM

1 Procuratorem habere quis possit.
2 Mandatũ de quo dubitaŕ aut pbari dз aut de rato cauendum.
3 Procuratori non defendenti denegatur actio.

De procuratore actoris. Titu. ix.

1 Omnibus qui suo noie† actionẽ habẽt, pcuratoris habendi, ius tribuit facultatẽ, vbi pfecto ⁊ alia ɔsideraŕ inspectio ⁊ qdem si a pte actoris interuenerit pcurator, ⁊ de mãdato cõstet, siue apud acta factus fuerit, siue p pñte interuenit, cũ cautiõe de rato iure aget, ratumqз iudex habebit iudiciũ, lз ipso pcedẽte noluerit dñs ipsuз esse pcuratorẽ, mutata sua volũtate, quinimo sñia lata si fuit ei, q petebat solutum, ipsi. i. dño erit inutilis, aduersus quẽ egit pcurator, actio, siue p exceptionẽ rei scз iudicate, si fuerit ipse solutus, quẽ ɔueniebat pcurator, vt
2 ff. rem ra. haberi. † Sane si de mãdato dubiteŕ, haud id pbãdũ est vel certe de retro cauendũ, sicqз litẽ. s. dicto exequaŕ ordine. Vñ si mãdatũ non interuenisse ɔstet, ẽt si satisdare paratus sit, pcul a limine iudiciorũ pelleŕ. Exceptis qbusdã psonis vt sunt liberi, parẽtes, fratres. ⁊ affines, liberti quoqз qbus ẽt, si de mãdato dubiteŕ, de rato cautio minime remittiť. sic itaqз mãdatã litẽ pcurator actoris sine impedimẽto pducet, lз in ipso exordio defensionis allegatio fuerit ei ab aduersario opposita, tunc. n. satisdationẽ, p exequenda lite defensiones, prestare cogeŕ, qua non pcedente, litẽ sibi mãdatã iustus iudex minime procedere sinet vt. ff. eo. l. pomponius. §. vlt. ⁊. l. sз ⁊ hec. ⁊. ff. de libe. cau. l. j.
3 ⁊. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊ vlt. de appel. l. non tm̃. † Pena. n. non defendẽtis pcuratoris est vt denegeŕ ei actio, vt. ff. eo. l. mutus. §. pena ⁊. C. eo. l. actionẽ dño. Tali aũt satisdatione pstita, oĩfariam defensionis suscipere iudiciũ cogiť, nisi ad agendũ cã cognita recusauerit, tũc. n. sustinet ob rẽ non defensaз stipulationẽ cõmittit, vt. ff. eo. l. si filius §. vlt. Porro si ab initio non fuerit hec desiderata defensio, diffinito iudicio, pcurationẽ vltra extendere pcurator nõ cogeŕ. nisi pbationis cã sufficit suspectam implere.

SVMMARIVM

1 Procurator rei in omnibus causis de iudicato soluendo satisdatione prestare debeť.
2 Defensor idoneus litis aliene nemo dicitur absqз satisdatione.
3 Stipulatio committi ob rem non defensam.
4 Procurator quis dicatur ⁊ quis negotiorum gestor.

De procuratore rei. Titu. x.

1 Sed procurator rei vel ɔfensor† nullo in mãdato habito delectu, ẽt si subgestorũ testificatione fuerit fact⁹ in ipso limine litis. iudicatuз solui satisdationẽ in oĩbus causis pstare cogiť, vt. C. eo. l. exigendi. ⁊. C. de satisda. l. j.
2 † Quippe aliene litis nemo sine satisdatione defensor idoneus inuenitur, q qdẽ oĩbus modis ad accipienduз iudiciũ cõpelleŕ, si pro se sciente ⁊ non ɔdicente dñs iudicatũ solui stipulationem fecerit, qз si aliter factum fuit, insciũ pcuratorẽ cogi ad litigandũ satis inciuile est. † Cõmittitur ergo ob rẽ nõ defensam stipu
3 latio, preterea ⁊ in alio casu cogitur iudiciũ accipere, si spõte. s. iudicatũ solui satisdederit defendẽdi absentis grã. vt. ff. iudi. solui. l. si ad defendendũ. ⁊ insti. ɔ satisda. §. si vero aliquis. ⁊ ff. eo. l. si minor. §. vlti. ⁊. l. etsi. ⁊. l. non videť. Cogeť ergo semp in hoc casu iudiciũ accipere si captio sit actoris pp temporis tractum verũ si actor non capiatur. Sabinus ait nullas esse partes pretoris ad cogendũ, sed ob rẽ non defensaз stipulatio cõmittetur. Jmo si iusta cã non defendendi allegeť, puta directa affinitas, noue inimicitie, longa ve pcuratoris peregrinatio, cũ iustas causas, cur iudiciũ accipe noluerit, habuit nec fideiussores eius te
4 nebũť. † Est aũt pcurator q negotia aliena mãdato dñi adminiſtrat. Gestor aũt q sine mãdato, q negotiorũ gestorũ, ille manda

ti tenetur. vt. ff. eo. l. mutus. §. vlti. cum duabus legibus sequentibus. et ff. de procura. l. non cogendum. ⁊. ff. eo. l. j.

SVMMARIVM

1 Juramentũ calumnie in litis exordio est ab actore prestandum.
2 Reus iurare debet se putare vti bona instantia.
3 Actoris ⁊ rei que sint partes.

De progressu siue ordine iudiciorum. Titu. xi.

Sic deniqз suo vel alieno noie ad futura iurgia lites possunt ordinari, videamus ergo qualiter ipsi p
1 cedẽt, ⁊ † qз cã simpliciter ab vtraqз parte sub iudice narrata, non aliter actoreз siue fugientẽ litis exercere certamini permittit, nisi iureiurãdo pp calumniã pstito, ẽt prius qз actorẽ iurare disponit, non se calumniandi animo litẽ mouere, sed bonam causam estimando se habere, vt. C. de iureiuran. prop. cal. pre. l. ij. Et quod nihil iudici dedit vel daturus est, ⁊ qȯ nullam
2 exiget pbationẽ de eo qз vere allegatũ fuerit. † Cõsequenter ⁊ reus non aliter suis vtetur allegationibus, nisi prius iurãs qз putans se vti bona instantia, ad reluctandum puenerit, vt in auc. vt litigan. iu. §. j. col. ix. consti. v. Adijciet quoqз tum actor qз reus nullam exacturũ probationem in tota lite, nisi qз pro veri
3 tate putauerit quis necessario exigendã. † Quo subsecuto ptiũ erit actoris actionẽ pponere, ppositã fundare, assertas allegationes pbando. Sed ⁊ rei partiũ erit negare, vel si ɔfitẽdũ putauerit soluere, vel exceptionẽ opponere, eãqз pbare vb re⁹ actor efficiť, vt in auc. de his q ingre. ad ap. §. fin. col. v. ɔsti. xj.

SVMMARIVM

1 Exceptionum diuisio qualis.
2 Exceptio temporalis ⁊ dilatoria que sit.
3 Exceptio perpetua ⁊ peremptoria que dicatur.
4 Exceptio quid sit ⁊ ex quibus competat causis.

De exceptionibus. Titu. xij.

Uerum in ea re sic distingue intentione actoris proposita, reus de ea vel certus ẽ vel dubitat. Qȯ si certus est, aut sci eã defecturam, quo casu nulla ẽ sibi nec iusta defensio necessaria. Si vero de hac ɔfitẽdo exceptione se munituз asseueret, de hac tũ agi ɔueniet, ceterũ si de ea dubitans reus, in initio litis ɔtesteť defensionẽ, ⁊ tũc demũ cũ intentionẽ suã ƀm asseuerationẽ suam petitor pbauerit, huic esse locũ monstrari ɔueniet, vt. C. eod. l. si
1 qdẽ. † Sз. n. exceptionũ, alia tpalis est ⁊ dilatoria, alia ppetua ⁊ peremptoria, vt de pecunia non numerata, eo qȯ semel a creditore in querimoniã deducta, nocet ppetuo, retro aũt biẽnalis
2 est vt. ff. eo. l. exceptiões. ⁊ insti. eo. §. appellanť. † Est aũt tpalis ⁊ dilatoria que nocet ad tps, ipsaqз dilationẽ tribuit, qualis est pacti conuenti, cum ita ɔuenerit ne intra certũ tps ageretur, veluti intra quinquẽniũ. Preterea ex psona quoqз dr exceptio dilatoria qualis est pcuratoria, veluti si per militẽ aut mulierẽ experiri qs velit, vel etiam defendi, quã pfecto in initio opponi, pbari vero post qз actor monstrauerit quod asseuerat opз, vt. C. de pbatio. l. exceptio. Sane hoc sic exaudio si de intentione dubitauerit reus, qȯ si certus est, de ea sola agi ɔueniet. Amplius que dilatoria ex psonã venit, semp litis ɔtest aũte tpe opponẽda est. † Perpetua ⁊ peremptoria, que semp agentibus obstat
3 ⁊ rẽ semper de qua agiť perimit ⁊ quacũqз parte litis dũmodo ante sit, iure poterit opponi, qualis est doli mali exceptio, ⁊ qȯ metus cã, ⁊ pacti ɔuenti ppetui. Preterea oẽs exceptiões rei coherentes ad intercessores quoqз ɔstat extendi, qbus reus integro manente stato est munitus. Hiesias. n. cũ bonorũ adẽpta parte exulare iussus est, p alia dũtaxat parte creditoribus erit obligatus ceterũ qui pro eo fidẽ adstrinxit, insolidũ ɔueniať, vt ff. eo. l. exceptiones. §. rei coherẽtes. ⁊. C. eo. l. defensiones. ⁊. ff. de fideiusso. l. ex persona ⁊ insti. de replica. §. si. ⁊. ff. ɔ re iudi. l.
4 ⁊ si fideiussor. † Est aũt exceptio ɔdictio que modo eximit reũ a dãnatione, modo minuit damnationẽ. vt. ff. eo. l. excep. Et cõpetit ex tribus causis, qз factũ sit qȯ fieri oportuit, vt rei venditẽ ⁊ tradite, aut qз factum non sit qȯ fieri debuit, vt bonorũ possessionis nõ date exceptio, litẽ forsan ordinario iudice non contestante, aut quia factũ sit quod fieri non oportuit, vt doli mali, vis metus. vt. ff. eod. l. exceptiones.

SVMMARIVM

1 Aduocati legitimum sacramentum prestare debent.
2 Suffragatores qui dicantur.

De iuramento aduocatorum. Titu. xiij.

1 **Meminimus** quoqz q̃ τ disertissimi† aduocati sacramentū legitimū pstabunt, q̃ cum oī virtute sua, ciqz ope, qđ iustū τ verum estimauerint, cliētibus suis inferre pcurrent, vt. C. de iudi. l. rē non nouā. §. patroni. Nihil studij relinquētes q̃ sibi possibile est, non aūt credita sibi cā cognita q̃ improba sit vel penitus desperata, τ ex mēdacibus allegationibus cōposita ipsi scientes prudentesqz cū mala cōscientia liti patrocinabunt. Quinuero τ si procedente cā aliquid tale sibi cognitum fuerit, a cā recedant. Hodie aūt non esse dico aduocatos sicut nec milites eo q̃ aduocatorū numero non sunt q protractu non ad futuris causis, accipere qd soluat. vt. ff. de varijs τ extraordinar. l. j. §. aduocatus. Preterea q̃ i vnoquoqz foro oliz certo numero taxabant patroni, τ tpā intra que nemo ad eius fori patrociniū poterat aspirare, exceptis filijs decedētiū, q qdē si studijs τ facūdia essent eruditi, sine quadā suffragij solutiōe solita epulas pcipiebāt, pterea q̃ oēs in matriculis cōprehēdebant, τ officio deposito iure clarissimi ordinis cōmitatus poterāt pfrui dignitate. Quorū oium hodie nihil est, vt. C. de aduo. diuer. iudi. in
2 posterioribus legibus. † Suffragatores sane hodie dicētur, qui qdē ob reuerēdā vicē sui suffragij, aliqd sibi dari fieri ve paciscūtur, atqz hoc forsan velamēto pfatū aduocatorū iusiurandū declinantes, q̃ quo ad verba eos facere posse cōcedo, plane quo ad sniam fortius hi iurare cōpellunt, q sua abutentes licētia mēdacijs oīno τ fraudibus inuicē momentū subuertere noscunt.

SVMMARIVM

1 Aduocati olim pro suo studio honoraria recipiebant.
2 Judex qualiter versari debeat in honorarijs aduocatorum.
3 Honorarium licitum dicitur vsqz ad centum aureos.

De honorarijs aduocatorum. Titu. xiiij.

1 **Recipiebant autem** aduocati †pro suo studio honoraria, alias de publico, τ tunc nihil sibi eo nomine a parte capere licebit, alias de partibus
2 iudicis admisso arbitro. † Nimirum in aduocatorū honorarijs ita versari iudex dz, vt pro modo litis, proqz aduocati facundia τ fori cōsuetudine, τ iudici in quo erit, actoris existimationē adhibeat, dūmō licituz honorarium quantitas non egrediat. vt. ff.
3 de var. τ extra cog. l. prima. § in honorarijs. † Licitum aūt honorariūz intelligitur in singulis causis vsqz ad centuz aureos. q̃ si vltra hunc modū sub nomine honorariorū imensa atqz illicita compendia sue deprehendātur estimationi pretulisse, ab hac pfessione placuit eos penitus arceri. Ad curā preterea suam reuocabunt aduocati. vt qđ cā exposcit peragant ab iniuria temperantes. Si quis. n. adeo fuit procax vt non rōne, sed pbris putet esse certandū, opinionis sue imminutionem patietur.

SVMMARIVM

1 Judex qualem se prestare debeat.
2 Judex curare debet vt omnium audiantur desideria.
3 Judex pōt ḋ qōne incidente principali questioni cognoscere.
4 Judex iustitie is est qui quod nouit iudicat.

De officio iudicis. Titu. xv.

1 **Judicis quoqz hoc erit** officiū †obseruandūz, nempe illius erit vt in adeundo se facilem prebeat, sane se contemni non patiatur, aduocatos quoqz petentibus indulgere debebit. imo qbusdaz psonis vltro aduocatos dabit, hoc ē nullo petēte, vt feminis pupillis, τ alijs
2 fortune iniurijs laborantibus. † Itē curet iudex vt sit ordo postulantiuz, hoc est vt omniū desideria audiantur, ne forte dū honori postulantiuz dat, aut iprobitati concedit, mediocres sua desideria nō exponant, vt. ff. de officio psi. l. obseruandū. pterea qualitate plena inquisitione discussa, vtramqz partē sepius interrogare debebit, ne qd noui addere desiderēt, vt. C. de iudi. l.
3 iudicijs. † Qđ si principali questioni, alia questio seu preiudicans seu non, incidit, tunc, τ si alias de ea cogniturus non esset, poterit quoqz τ de ea cognoscere, pertinet. n. ad officiuz iudicis qđ de vniuersitate cognoscit, vniuersaz incidentē questionē examinare, τ de ea proferre sniam, nec mouet q̃ ad suā iurisdictionē nonptinet de tali questione querere, eo qđ non de ea, sed ḋ hereditate pnuntiat. Nec erit iudici dubitandū si qd, allegationibus eorū qui negotio prefuerunt, minus dictū fuerit, supple-
4 re τ proferre q̃ sciat legibus τ iuri publico cōuenire, † Js. n. iudex iustitie ē, q q̃ nouit iudicat. Jn criminali sane discrimine nisi quis legitime cōuincitur oī iure merito sniam diffugiet, tāetsi res aliter se habet, et iudex veritatem cognoscat.

SVMMARIVM

1 Actor intentionem suam probare debet, τ non aliena instrumēta inspicere.
2 Reus cōuentus obtinet actore ab exordio litis non probante.

De officio actoris. Titu. xvi.

1 **Actor autem** q̃ intendit† pbare dz, τ suis τ iuri cognitis pbationibus. Quippe nec iuris nec eqtatis rō sibi pmittit aliena instrumenta inspicere. sed exaudi qū sue petitionis origē ex instrumentis eius q ↄuenit, fundare desiderat, ceterū sua intētione fundata, defensioneqz opposita reus replicādo sit factus. Placuit aūt vt actor ab initio, sit ex postfacto reus factus, rōne exhiberi, a quo iure petitor desideret, quo
2 sue replicationis fides possit cōstare. † Qđ si ab exordio litis pbatiōes ñ habuit actor, q ↄuenit obtinebit, τ si ipse nihil pbauerit. Porro ipa rei qlitas suadet, vt reo excipiēti rōnes actoris iure pmi sibi ḋsideret, qbus se instrui iure ↄtēdi, siue puato siue publico noīe ↄueniat. vt. C. de edē. l. vlti. equū est. n. ↄtrouersiā te faciente alicui, eius causam tuo documento finiri vt. C. ḋ edē. l. qui accusare.

SVMMARIVM

1 Testes quidam non admittuntur etiam volentes.
2 Testes adhibiti priusq̃ deponant iuramento debent astringi.
3 Testis non rogatus valet ad fidem rei geste faciendam.
4 Testiuz dignitas τ auctoritas cōfirmat fidē rei de qua querit.
5 Testis singularis non probat.

De testibus. Titu. xvij.

Probabit āt q̃ pbaturus ē testib⁹ τ istrumētis, de qbus deligenter ppo
1 namus. † Et quidē testes alij volentes non admittūtur vt liberti ↄ patronos, itē infames τ redempti, vt. C. eo. l. libertoruz. τ. ff. eo. l. inuiti. Alij vero non cogunt, lz volentes audiunt vt senes, valetudinarij. Episcopi qui pp loci religionē inde se mouēre non possunt. Itē magistratus τ milites q publicis actibus adstringunt. Ceteri ēt inuiti compelluntur cū sit publicum quasi officiū. Publice nāqz interest oim hominuz beneficijs adfici, vt. ff. eo. l. inuiti. Sane si non obtemperauerint testes, Labeo scribit coerceri eos a pretore debere, vt. ff. de tabu. exhi. l. locuz. §. hoc interdictū. Sed eos testes ad veritatem iuuandū adhiberi oportet, qui oī gratie τ potētatui fidem religioni iudiciarie debitā possint pponere, vt. C. eodē. l. eos testes
2 † Adhibiti vero testes priusq̃ aliqd dicāt iurisiurādi religiōe debēt artari, vt. C. eo. l. iurisiurandi. Plures quoqz eos ē opz, pluralis aūt locutio duorū numero cōtenta est nisi numerus testium lege taxaret vt in testamentis τ codicillis. Rogatos aūt testes adhiberi velut in testamētis nouo iure donatur, vt. ff. c. l. vbi numerus. τ. C. q testa. fa. pos. l. hac ↄsultissima. in prin. τ. §. j. τ. l. fi. τ. C. de codi. l. fi. τ. C. si cer. pe. l. fi. Fortuito τ. n. ex trāsitu pbibita testimonia nulla modis oibus rōne valere opz, vt in
3 auc. de testibus. §. τ lz dudū. † Sane ad fidē rei geste faciendā, τ nō rogatus testis intelligit, puta in rem meā, ab alio damnuz dari transiens vidisti, vt. ff. eo. l. ad fidē. Quod si vltro citroqz testes adhibent, ea q̄ a dignioribus fide τ pluribus dicta fuerūt iudex pro suo motu admittit. Sed si astu magis, quaz veritatis obtentu

obtentu in ꝯrietatē incidĕrint, immunes eos a supplicijs iudex non derelinquit, imo verbū eis impōet exprimentū, siue p se, siue p eū qui administrationē habuerit, siue magnificentissimū pretoris apparitorē, vt in auc. eo. §. si vero ignoti. † Testiū alias dignitas ꝛ auctoritas, alias vero cōsentiens fama ꝯfirmat rei, de qua querit̄, fidā, In summa nequaq̄ ad testiū multitudinē respici oportet, sꝫ ad sincerā testimoniorū fidē ꝛ testimonia, qbus potius lux veritatis adsistit, vt. ff. eo. l. testiū. §. eiusdē. ꝛ. ff. eo. l. ob carmē. §. si testes. Nō iudex, discussis oibus que in rūsis ꝛ cōstitutiōibus de his cauent̄, magis scire poterit, q̄ vlla iuris possit disciplina doceri, vel in ppetuū definiet ꝑterea sumptus testibus sunt prestādi ab his q eos ꝑducēdos putauerint. † Unius aūt vox nullatenus ad ꝓbationē admittat̄, ꝛ si quamlibet ꝑcellēti dignitate prefulgeat, lꝫ ad presumptionē nonnihil momenti possit ad ferre, vt. C. eo. l. iurisiurandi. ꝛ. ff. de re mili. l. nō oēs. §. a barbaris. ꝛ. auc. de instrumen. cau. ꝛ fi. §. si vero moriuntur.

SVMMARIVM

1 Instrumenta sunt probationis species quedam.
2 Instrumēta suspecta ꝑducēs ī iudicio quasi falsarius puniri dꝫ.
3 Instrumētorū veritas probatur q̄nq̄ literarum camparatione.
4 Examinatio literaruꝫ quibus aduersarius vtitur peti potest.
5 Instrumentorum appellatione que veniant.

De instrumentis. Titulus. xviij.

1 Tem instrumenta species† probationis sunt auctoritas quoq̄ pp publicā fidē maxima est. Publica aūt instrumenta sunt, quorū oium conditio par est, sed ꝛ quedam priuata dicunt̄, hoc est propria manu emissa. Que quidem alias attestationes, hoc est sine testibus cōposita, quibus simpliciter oino credi ius non patitur, vbi alia quoq̄ adminicula inueniuntur, que erunt vel vnius testis vox vel forsan auctoritas, dignitas ꝑsone, ꝑferens quoq̄ nōnihil cause prestat momenti, hoc qdē ita, si talia ꝑferat instrumenta que nulla vituperatione sint digna. ceterum si pp mendacij vitiuꝫ suspecta cognitioni fuerint non ipse sibi cū his
2 veritatē adstrinxerit, † Proinde qui talia in iudicio prōpserūt eos velut nefarie scripture reos quasi falsarios detineri cōstitutio de ꝓbationibus iubet, vt. C. de ꝓba. l. instrumenta. Nō si nō iudici, sed parti ꝯ quā instr̄m ꝓlatū, eius instrumēti fiat suspitio siue criminaliter siue ciuiliter de eo experiri voluerint, indultā sibi habēt licentiā. Iudex vero q̄ crimini falsi pceerit, intētiones actoris falsas ꝛ crimina reorū ꝯuicta, cōpetētibus penis ex legibus debebit vlcisci. Astringet aūt instrumētorū veritatē qui hec exigūt testibus si possunt, vsq̄ adeo vt solius tabellionis cōfessio, q ꝛ illud ꝯfecisse dr̄ instr̄ꝫ ē sue cause de qua agit̄, vel q: si
3 dei monimentū iponat. † Nō si tabellio defunctus fuerit. nec adnumerator illius instrumēti, ne ve q illud scripsit existat, tūc quasi ad summū refugiū veniēt ad cōprobationes, vel cōparationes literarū quasi aliorū q̄n dubiū est ab eodē fuisse tabellione cōfectas, vt auc. de instru. cau. ꝛ fi. §. si vero moriant̄. cū. §. sequētibus. debēt aūt eē he litere, e qbus p cōparationē ꝓbatio sumitur, vel forenses. hoc est in foro apud iudicē cōfecte, q̄ alias acta vocant̄, vel publice, hoc est p manū publicā. i. est p tabellionem
4 cōfecta. † Itē ex his literis, qbus aduersarius tuus vtit̄ recte petes examinationē fieri, ac tuas literas p eas ꝓbari. Itē ex literis que posite sunt in archiuo, que testimoniū habent publicū recte tuas literas ꝓbabis. Ex chyrographis aūt ꝛ alijs instrumentis que non sunt publice ꝯfecta, cōparationes ad meas literas fieri non postulabis, nisi habeant talia instrumenta subscriptionē triū testium ꝓbate opinionis, neq̄ eis fidē imponant per iusiurandū coꝝ, aut oino triū scꝫ aut oino duorū, sicq̄ fiunt his modis cōparationes. Sꝫ nō aliter fient q̄ si is q eas fecit, ꝓius iurauerit, ꝙ neq̄ litis cā neq̄ inimicitijs, neq̄ grā tentus hmōi
5 cōparationes fieri desideret, † Instrumentorum aūt nomine ea omnia continentur. que causam instituere possunt. vt. C. de fide instru. l. comparationes. §. omnes autem comparationes.

SVMMARIVM

1 Iudex veritatem sequi et legum rōnes ꝛ iustitie vestigia obseruare debet etiam laturus.
2 Iudex sententiam ferens vitium eorum nō imitetur qui male in simil inegotio iudicauerunt.
3 Sententia absq̄ magna deliberatione proferri non debet.
4 Snia iudicis absolutionē vel cōdemnationem contineri debet.

De sententijs. Titulus. xix.

Si autem sic sufficienter fuerit actitatuꝫ, vt termin⁹ cause certa possit fi
1 eri ꝯiectura, † tūc postremo snia iudicis ꝙ sibi liq̄at declarabit veritatē sequēs, ꝛ legatū pariter rōnes ꝛ iustitie vestigia obseruās, ꝙ ei visuꝫ fuerit iustū, q̄ quoq̄ suo cōprehēder sacro, cū destinati sibi cinguli honorarios ꝑcipit codi
2 cillos. † Sic. n. ꝓnuntiabit vt aliorū quoq̄ vitiū non imitet̄, qui nō bn̄ in simili forte negotio cām diremerūt, ꝙ non exēplis sed legibus sit iudicandū. vt auc. vt iniurā. ꝙ ꝑstat. ab his q admi.
3 acci. §. iuro ego. ꝛ. C. de sen. ꝛ interlo. l. nemo. † Pronuntiabit aūt si arbiter fuerit vel iudex forsan ordinari⁹ vt nequaq̄ subito sed deliberatiōe habita, postea negotij sniam pēso formet ꝯsilio ꝛ emendatā statim in libello omī secuta fidelitate ꝯferat. vt. C. de sen. ex pi. re. l. hac. l. ppetua. Scriptura quoq̄ ptibus ꝑsentibus ꝓferat̄, nisi breues lites sint, ꝛ maxime viliū causarum, vt auc. de māda. princi. Hec aūt oia p seipsuꝫ expediet, nisi fuerit forte publico vel illustri decoratus honore, qbus p officialem quoq̄ suum. lꝫ recitare snias. Preterea si p ꝓcuratorē de cā cognouerit non habebit sua snia rōnē sine ꝓcuratore, si dn̄m litis q ī iudicio nō fuerit, ꝯdēnauit vel absoluit, vt. C. de sen. ꝛ iterlo.
4 omniū iudi. l. i. † Caueat aūt ꝙ vtiliter snia absolutionē vel condēnationē ꝯtineat, ad absolutionē vero semp sit ꝓnior, lege tn̄ suggerēte alioqn iusta habebit̄ sua snia. deoebit aūt ois cōdēnator certā cōprehēdere quātitatē vt iudicati auctoritate nitat̄ sane certa erit quātitas cōprehensa, siue vocabulo expssor dicat iudex, cōdēno te, siue hoc neglecto oēm debiti quātitatē, cū vsura cōpetēti soluere iusserit si in aliqua pte actorū certa sit q̄titas cōpꝛhensa. vt. C. de sent. que si. cer. quāti. l. nec snia. sed illa snia rata est qua respubli. indēnitatē ꝑstari iussit. Certa ē oino quātitas qua respubli. indēnis seruet̄, poterit in hunc modum sniam dictare, Ego Hugo cognitor cause, que vertit̄ inter titiuꝫ ꝛ ꝓcuratorē sororis sue, auditis vtriusq̄ patris allegationibus ꝛ testibus volūtatibus ꝺfuncti extraneis, ꝛ put ꝺcet auditis inito ꝯsilio ꝑdictū titiū a petitiōe ꝓcuratoris ꝛ ipsi⁹ sororis absoluo.

SVMMARIVM

1 Sententia qualiter pro interesse ferri debeat.
2 Iudex interesse incertum ad certum debet reducere.
3 Iudex sententiam a se latam rescindere nequit sed quo ad illaꝫ causam iudex esse desinit.

Si pro eo quod interest sententia feratur. Tit. xx.

1 Si aūt pro eo qō interest † fueris laturus sniam in his casib⁹ q certā habēt q̄titatē vl̄ naturā veluti venditionibus, locationibus, oibusq̄ ꝯtribus minime dupli q̄titatē excedentibus, finge rē vendi tā decē, si non tradā, iure me ꝯdemnabis in viginti, qō interesse circa rem dr̄. In alijs vero casibus q incerti esse dn̄r, iudex qui causam dirimendam suscepit, p suā subtilitatē requiret, vt qō re vera damnum inducitur, hoc reddi efficiat, puta ire Capuam, fossam fodere, vel insulā edificare. Lucius Titius mihi ꝓmisit nec fecit, aut certe tignū vitiosum pecuꝰe morbosum mihi vendidit idem Lucius Titius, ꝛ domus mea corruit, vel cetera ca
2 pita sunt ꝯtagione perempta. † Idē iudex interesse qō incertuꝫ est, ad certitudinē reducere dꝫ, qō interesse ꝛ in lucro ꝛ in dāno consideratur. In dāno cuꝫ admittimus qō habemus. In lucro cū amittimus qō acquirere potuimus. Si vero species vel q̄titas perittur nō dꝫ interesse q̄titatē dupli pretij excedere, nisi spāli ꝯuentione interueniente, vltra dupluꝫ promittat̄. Quo in casu exceptioni replicatio pacti ꝯuenti obijcit̄, in posterioribus sane casibus, sciente atq̄ ignorante ratio venditionis habebit̄, vt eatenus teneat̄ quatenus emptor minoris fuisset empturus. alioquin prestabit detrimenta que eo noie traxerit emptor, qō
3 interesse preter rē dicitur, vt. ff. de act. emp. l. iulianus. † Iudex aūt postq̄ semel sniam dederit, quo ad eā cām, iudex desistere desinit, nec latā sniam sibi rescindere licet, etiam si ꝑtor fuerit. Reliqua vero que ad ꝯūtiam iam statutorum pertinent, priori tamen sententie desunt, velut de die solutionis pecunie condēnate, vel forte de litis expensis, in quibus plerunq̄ victus victori condemnat̄, adijciuntur iudicem eodem die debere supplere

circa ꝯdēnandū reum vel absoluendū. Paulus rńdet qꝺ iussit vetuit ve ptor, ꝯrio impio tollere ac remittere pōt, lꝫ ꝺ sentētijs ꝯ, semel. n. male aut bn̄ officio suo functus est. vt. C. de iudi. l. pperandū. §. finaūt. ꝛ. ff. ꝺ re iud. l. ꝙ iussit. ꝛ. ff. ꝺ reg. iur. l. iudex.

SVMMARIVM

1 Iudex actorem cessantem suis debet admonere literis vt sui faciat presentiam.
2 Iudex actore cessante reum presentem absoluet.
3 Iudex quid facere deat alterutra partium se contumaciter absentante. ꝛ nume. sequen.
6 Excusans absentis innocentiam an semper debeat audiri.
7 Iudex appellationis obstaculum non debet timere dum videt pro alterutra partium contrahi eremoditium.
8 Iudex non dꝫ sniam precipitare absente alterutro litigatore.
9 Iudx summopere debet a sordibus abstinere.
10 Victus est victori in expensis condemnandus.
11 Iudex iudiciale sacrm noua lege introductū negligere non dꝫ.
12 Iudex appellationis delegatus per seipsum totam litem nō examinans grauiter puniri debet.

Qualiter Eremoditiū contrahatur. Titu. xxj.

Xaudiat hec cū vtraqꝫ pars presens litis terminū expectauit. Nā si alteruter litigatorū cessauerit, vel iuste sententie diffidētia, vel quo magis suum aduersariꝫ multiplici dilatione fatiget, hoc nec existimet sibi futurū impune. Ceterꝫ ere
1 moditiū id ē desertū iudiciū hoc tenore ꝯheṫ. † Quā ob rē si actor post litē cōtestatā cessauerit, ita ꝙ triennij mete ab ea ipsa ꝯtestatiōe numerādi, iā ꝓpe finēꝫ veniant, vt scꝫ semestere tp̄s supersit, tūc parte fugiente hoc est reo postulāte, iudex cessantē actorē ternis literis edictisue ad sui presentiā faciendā cōmonere faciet, ꝛ triginta diebus intra vnū edictū ꝛ aliud iure anctēti
2 corū intermittendis. † Qꝺ si sic quoqꝫ nec per se nec p ꝓcuratorē, sui presentiā faciat. tūc iudex apud se acta cōfecta cōspiciens si ad terminū cause nihil sufficiēs inueniṫ actitatū, reū presentē ab obseruatione iudicij relaxabit, oī cautela, quā super lite iudicij sistendi cā exposuit, ei reddita, id est. remissa, ꝛ actore nihilominus sibi cōdēnato in oēs expensas, quas circa eā litē fecerit, fugiētis sacramēto declarādas. † Qꝺ si iura plene diffinitio
3 nis p gesta penes se cōfecta iudex inuenerit, tūc quoqꝫ eremoditiuꝫ ꝯheṫ, ita scilꝫ, vt si meliorē cām absentēꝫ actorē habere ꝓspexerit, ꝓ eo ferre sniam non moreṫ, verū in hoc casu expensas quas presens fecerit litigator de ea cōdēnatione deducet, cum
4 alias ḡnaliter caneṫ victū victori in expensas cōdēnandū. † Qꝺ si inferior est actor, tūc p̄sens reus absoluaṫ, nulla spe litis eideꝫ absenti, ꝓꝑ suā cōtumaciā relinquenda, siue reus cōdemnetur, siue absoluaṫ. Hec statuta intelligas cū reo presente, actor post litē ceptam cōtumaciter se absentauerit. Retro vero si reus abfuerit actore presente ꝛ postulāte, similis eius requisitio p ternas ꝓcedat literas, deniqꝫ si nec sic se presentauerit, vt ignotus presenti actori esse apparuerit, illū iudex cōdēnare non cesset. Satisfiat aūt sententie p traditionē possessionis rerū absentis presenti factā, iuxta eiusdē sententie emolumētū, ita qdē, vt in hoc casu oīs ei reuerso ꝯdictio deneget, siue ꝓprietatis, siue pos
5 sessionis nomine, eo ꝙ fuit aliquādo presens. † Ceterū si ipse in iudicio nunqꝫ fuit p̄sens, verū p alium defensus. finge p colonū tūc possessione rei de qua agiṫ ad aduersarium ꝑpetuo trāslata oīs allegatio de principali qōne hoc est ꝓprietatis absenti seruetur. vt. C. vbi in rē act. l. ij. Qꝺ si neqꝫ per aliquē fuit defensus, ipse tn̄ possessor solēniter a iudice vocatus minime rńdet, tūc p̄sentis iudicis sententia post dabiṫ, sed i annū venient cautionēqꝫ litis eo nomine suscipiende offerens, eandē recipiens, supqꝫ ea cognitionalia subibit certamina, id ē, possessionū iudiciū exami
6 nabit. † Itē cum ḡnaliter dicatur quēcunqꝫ audire debere absentis innocentiam excusantē, hic tn̄ nullus audiet, q solā eius p̄sonā pretendit. i. est cām absentie illius tm̄ exponat. non ēt in totū ꝓ eo litē subeat. vt. C. ꝺ prescrip. xxx. vel. xl. ann. l. pe. §. lꝫ ꝛ si qs.
7 † Non aūt metuat iudex appellationis obstaculū, cū eremoditiuꝫ, siue ꝓ actore, siue ꝓ reo ꝯhitur. Terribilibus. n. scriptis in medio positis. litigatoris absentia. Dei presentia repleṫ, ꝛ ei q cōtumaciter abest. oīs ꝓuocandi licentia precluditur, distinctione habita sane quā paulopost explicabimus vbi cā appellatio
8 num tractabitur. † Non aūt intelligat iudex sibi licere statim absente alterutro litigatore diffinitiuā precipitare sniam. Sane cū effluentis termini monet formido, vt triennij semistri. s. tēpore adhuc superstite, tunc demū litis morte. i. est vltimā cōdēnationis absolutionisue sniaꝫ eremoditio ꝯcto in absentē inducat. In prolixiori vero tēpore cū spes reuertēdi in absente pōt esse, in sola expensarū datiōe, iudicij quoqꝫ absolutione, penalis snia ꝓcedat, vbi sibi clarverit. Nec te lateat criminalib⁹ causis decidendis biēniꝫ, pecuniarijs vero sedandis trieniū solū post litis cōtestationē numerandū, esse a Iustiniano inductū, vltra que tēpora si presumpserit iudex liteꝫ arte quacunqꝫ ꝓrogare pena cōpetendi ferietur per Palatinā exigenda, ꝛ sacro erario appli
9 cāda. † A sordibus quoqꝫ ꝓuidēter abstineat iudex etēnꝫ si p̄tio depranatus aut ḡra ꝑperam iudicauerit, estimationis dānū patieṫ, ꝛ in litis discrimine erit ei obnoxius, quē sua lesit sententia. Litigator quoqꝫ q iuste sententie diffidentia, iudici vel aduersario dādo, in peccunie corruptelam sp̄e nogotij reposuerit
10 suāꝫ iure amittet actionē. † Meminerint quoqꝫ iudices vt, qualitercunqꝫ lis sit decidenda, victū victori semper in expensis cōdemnent, quas scꝫ victor fecisset suo declarauerit iuramento. alioquin ipse de ꝓprio hmōi pene subiaceat. † Preterea iudex
11 vnusqsqꝫ caneat siue ordinarius siue delegatus. vt ēt quocūqꝫ mō arbiter causas susceperit trutinandas, ne iudiciale sacrm noua lege introductū negligat. i. est non aliter primordiū litis excipiat q̄ꝫ si prius ante iudicialē sedē sacrosancte deponantur scripture, ibiqꝫ ꝑmaneant vsqꝫ ad diffinitiue sententie recitatione, tūc. n. cogitabit ꝙ non magis ipse alios iudicet q̄ꝫ a deo ipse iudicabiṫ. vt. C. ꝺ iudicijs. l. ꝓperandū. §. cū aūt eremoditiū. ꝛ. l. rē̄ nō nouā. Hec ita vera sunt si iudex totius litis examē p seipsū expediat, qꝺ si forsan publicis occupationibus vniuersam litis cognitionē nequeat audire, hoc mō p ꝯsiliarios quoqꝫ litem poterit absoluere, vt litē veluti in ꝯtestatione audiat, ꝛ rursus in medio semel, in fine vero oīa que sunt examinata ꝯnr audiat. sicqꝫ ipse ferat sniam, vt in. l. ad hec. C. de iudic. Hec sane ordi
12 nario iudici, ꝛ in prima cause disceptatione permittunṫ, † ceterū delegatus appellationis iudex, nisi per seipsum totam litem examinet, ēt grauibus penis subijcietur, viginti. s. librarū auri, ꝛ cinguli priuationis quo potiunṫ, vt in auc. vt defuncti. ꝛ eo. sic §. illud. Tenebit aūt iure dicta sententia nisi fuerit appellatione quoqꝫ suspensa. ea ꝑꝑ sub cōpendio ꝺ appellatiōib⁹ dispiciamus ꝓponendo prius quid sit appellatio, ꝛ quo modo ea nouiius constituat, ꝛ qualiter expedienda sit, ꝛ intra que tempora.

FINIS

Tractatus in Arborem iudiciorum prestantissimi vtriusqꝫ iuris monarche. do. Joannis de grassis, Opusculum domesticum.

SVMMARIVM

1 Arbor linea septem habet principalia.
2 Arbor iudicioꝝ seu artificialis septē ꝑncipalia ꝯtinet, ꝛ q̄ sint
3 Probationes in iudicijs dn̄r flores, ꝛ sunt in multiplici dr̄ia
4 Ordinationes in iudicijs folia dicuntur.
Sententie diffinitiue dicuntur fructus iudiciorum.
5 Processus est igni dandus ex quo seq nequit snia diffinitiua.

Preludium.

Um plurimos iā per dies theoricis in doctrinis vobiscū versatus fuerim, viri fratres, putaui tp̄s esse aliquas ex horis, q bus ociari liceret nō i casuꝫ eas cōterēs, plurima ad practicam conferentia, ꝛ omnium que in arbore iudiciorum versantur, nodos aperire. Quod nō tā ex me q̄ꝫ ex maiorū nostrorum scriptis, me facturum polliceor, ꝛ presertim Prestantissimi Juris vtriusque monarche

narche domini Joan. de grassis, quo satis etas mea letari põt qđ eo connino, varijs sententijs frui licuit. ¶ Ad intelligentiã
1 itaqз arboris nostre iudiciarie sciendum est, † qđ sicut arbor lignea, quam vt materialem nobis inspicere lз oculis corporeis, habet per ordinem septem principalia, videlicet.

¶ Primo fundum siue solum, in quo radicatur ꝛ fundatur.

¶ Dehinc radices, que in ipso fundo coaluntur ꝛ nutriuntur.

¶ Tertio habet stipitẽ siue truncũ.s.solũ seu terrã apparentẽ.

¶ Quarto supra stipitem seu truncum habet ramusculos ꝛ ramos, se spargentes hincinde.

¶ Quinto habet flores.

¶ Sexto habet folia seu frondes.

¶ Septimo habet fructus.

2 ¶ † Sic pariter imaginari debemus, ꝛ nũc ad picturã redactã inspicere arborẽ hãc artificialẽ. q̃ primo hз solũ oium iudicioꝝ, qꝫ ẽ forus ꝛ iurisdictio. Scdo hз radices, que ꝯsistunt in causis actionibus, obligationibus, ꝛ iuribus, q̃ fundãtur vel in pte, vel in iudicis officio. Tertio arbor nostra hз stipitẽ seu trũcum, in quo fundat̃ totus ꝓcessus iudiciarius. ꝛ iste trũcus est libellus siue petitio cuiuslibet, vel accusatio, vel inq̃sitio vel denũtiatio. Quarto arbor nostra.s.stipitẽ hз ordinez iudiciariũ, q repsentatur p quindicim ramos. q rami oẽs hñt dependẽtiaз a ramo maiori. q crocei coloris sunt, lз alij rami ab eo venientes sint viri-
3 des. ¶ † Quinto circa arborẽ nostrã habent̃ flores, q nobis designant ꝓbationes, q̃ fiunt in iudicijs, ꝛ qꝛ diuersa sunt ꝓbationũ genera, qꝛ alique ꝓbationes sunt plene, aliqne semiplene sunt, iõ in arbore habetis flores rubeos plenos ꝛ viridis coloris, plenas ꝓbationes repsentantes. habetis ꝛ alios flores pallidos, ꝛ q imaturi vident̃ seu minus pleni, ꝛ istis cõparamus. xviij. species ꝓbationũ semiplenaruз quas in iure cõperio, de qb⁹.J.latissima da
4 bit̃ cognitio p sua iura. ¶ † Sexto hз arbor nostra folia, q̃ comparamus ordinationibus, quas facit iudex in iudicio, q̃ inseruint̃ ordinate ad ꝓcessuз, ex qbus folijs ꝯseruant̃ ꝓbationes ꝛ alia iudicialia, sicut ex folijs plerũqз flores ꝛ fructus ꝯseruari solent.

¶ Septimo ꝛ vltimo hз arbor nostra fructus, qbus cõparam⁹ snias diffinitiuas, q̃ snie dñr eẽ fructus oĩm iudicioꝝ, ꝛ ad quos fructus, hoc est ad snias tendũt oia iudicia, ꝛ sicut arbor que nõ facit fructũ excidit̃ ꝛ mittit̃ in ignẽ, iuxta verba euangelij. ꝛ. c.
5 q̃uis. de deci. † ita ꝓcessus ex quo non potest seq sententia diffinitiua, ad ignẽ ponẽdus est. in. l. i. ff. de offi. assesso. c. ij. de offi. vica. ꝛ ista sunt q̃.J.p ordinez Deo dante clarissime p sua iura ꝓsequemur. Et inquãtũ.s.dictũ est, post truncuз seu stipitez succedere subsequenter ramũ principalẽ, q crocei coloris depingit̃, nõ intellegatis ad ramũ illũ deueniendũ esse, nisi prius expeditis ramusculis, q sunt a lateribus ipsius stipitis seu trunci, qꝫ tñ est dicere, qꝫ citationes ꝛ exceptiones dilatorie siue declinatorie debent opponi ꝛ suã discussionẽ habere ante litis cõtestationem.

SVMMARIVM

¶ De solo siue fundo arboris iudiciarie, hoc est de iurisdictione, siue foro iudiciali.

¶ Primum principale.

Nunc vero iuxta pollicita aggredior soluз siue fundũ arboris hoc est iuris
1 dictionẽ seu forũ, † dico qꝫ qlibet volẽs experiri in iudicio, ꝛ sic arborem iudiciariam erigere, añ oia dз ꝯsiderare i qua iurisdictiõe seu in quo foro agere velit, qꝛ hec sunt fundamẽta. ꝛ si sit ꝺfectus in foro seu iurisdictiõe, tãqз ex defectu fundamẽti oia corruunt. c. at si clerici. de iudi. si. c. diligenti. c. ij. ꝛ quasi p totũ. ꝺ fo. cõ. ꝛ in. l. i. C. si a non cõpe. iudi. ꝛ ista nõ ꝯsiderãs minus caute iudiciũ ingredi solet. Nã dicimus positis fũdamẽtis poni solẽt edifficia. c. cũ paulus. j. q. i. † Et vlterius ad
2 uertẽdũ vt qs caute iudiciũ ingrediat̃, habẽda est ꝯsideratio, si habeat soli seu fori vel iurisdictionis defectũ, ꝛ talis ꝺfectus põt esse duplex, ¶ Primo, vcз totalis, ꝛ partialis. ꝛ illud scienduз est in prĩo, totalẽ defectũ dici qñ nulla penitus est iurisdictio, vt si aliqs vellit litigare corã priuata psona, que non põt habere
3 iurisdictionẽ ex se. † Cq iurisdictio sit potestas de publico introducta, ꝛ a iure publico cõcessa. Azo de iurisd. om. iu. in sum. ꝛ Hosti. in sum. ꝺ fo. cõp. in fi. ꝛ tetigit gl. eã diffiniẽdo in. l. i. ff. ꝺ iuris. om. iu. ꝛ p Pan. in. c. qꝫ idẽ. de officio ordi. nã iurisdictio ẽ de regalibus principũ. vt in auc. q̃ sint rega. col. x. dñ ibi dr̃,
4 potestas magistratuũ ꝯstituẽdorũ ad iustitiã expediendã †, iõ p̃uatus non põt habere iurisdictionẽ, ꝛ qꝫ non hз alteri ꝯferre, vl̃ alteri administrare non põt. l. liberã. C. qꝫ cũ eo q in ali. põt, facit qꝫ habet̃ in. l. priuatoꝝ. C. de iurisdi. om. iudi. ꝛ iste totalis ꝺfectus iurisdic. siue soli, vt puta de principalibus nullo mõ ꝯfirmari potest. ꝛ quandocũqз etiã post sententiam potest opponi, vt habet̃ in. c. at si clerici. ꝛ. d. ti. C. si a nõ cõpe. iud. ꝛ facit glo. singu. i cle. j. de seqstra. pos. ꝛ fruc. in gl. fi. i verbo, puto tñ que vult defectũ incõpetẽtie iudicis nõ itelligi exclusuз p statutũ. Qꝛ si statutũ aliqđ disponat, ꝯ aliquas snias nõ posse opponi ꝺ nullitate nõ ꝓpterea erit exclusa nullitas ꝓueniens ex defectu
5 incõpetẽtie, † Hinc est, qꝫ ẽt de ꝯsensu partiũ acceptari nõ põt snia lata a iudice incõpetẽti, vt hr̃ in. l. ij. ꝛ in gl C. cõia vtriusqз iudi. ꝛ p Pañ. in. c. significasti. sup gl. ij. ꝺ fo. ꝯpe. lз talis snia lata a iudice incompetenti ex postfacto possit acceptari in vim pacti seu ꝑuate ꝯuentionis inter partes habite seu in viз notionis, seu simplicis cognitionis, que bene cõpetit priuato, vt arbitro. l. ait pretor. in prin. ff. de re iudi. ꝛ habetur in. l. j. C. de arbi.
6 Et ꝓ eo † qđ dictũ est, defectũ in principalioribus suppleri non posse p partes doc. ꝛ Bar. in. l. lз. ff. de iudi. tenẽtes qđ si ꝑncipalis psona minus ltima, fuit in iudicio, ꝛ sic minus ltime inchoatũ ẽ iudiciũ, defectus ille nõ põt ex postfacto suppleri. Secus st̃ si defectus nõ fuerit in ꝑncipali, seu in vna de ꝑncipalioribus sed defectus fuit in minus ꝑncipali. nec ob. ꝑdicta. l. iij. C. ꝺ pig. qꝛ. l. illa loquit̃ in quadã apprẽsione priuata, hoc ẽ insurgẽte, ex vi cõuentionis habite inter ptes q̃ non sapit vllã iurisdictio. lз tmmõ sapit priuatã ꝯuentionẽ. qꝫ aperte ꝓbat. l. lator. ibidez in fi. dũ dicit ꝯsultius esse, si possessio illa apprehendat̃ iudicis au
7 ctoritate. ¶ † Scđs defectus iurisdictionis est defectus nõ totalis, sed partialis accidẽtalis, qꝛ qs i cuius iurisdõne volo plãtare arborẽ iudiciariã, puta Titius ꝛ Sẽpronius ẽ iudex, ꝛ hз iurisdõnẽ ipso iure, lз sua iurisdictio ẽ elidibilis vel declinabilis rõne psonarũ vel causarũ, q̃ nõ sunt de sua iurisdõne. de quo per
8 Spec. in ti. de offi. deleg. ff. excusari pt. ver. itẽ qꝫ nõ iudex. † Et defectus partialis aliqñ tollit̃ p ꝓrogationẽ tacitã vel expssam vt. l. j. ꝛ. ij. in prin. ff. ꝺ iudi. ꝛ p Pañ. ꝛ magistros modernos in c. cũ olim prĩo sup illo ver. ꝑtinus ꝯdixit de offi. deleg. ꝛ i. c. pe nul. in gl. in. c. significasti. de fo. ꝯpe. cũ ibi no. Et ex hoc ꝓce-
9 dit, qđ † cp̃s. lз p laicos sua iurisdictio possit declinari facit tamen ꝓcessum validũ, ꝛ ltime sentẽtiam inter laicos ꝓfert, si per eosdẽ habeat̃, ꝛ non opponatur. facit. c. nouit. cũ ibi no. de iudi. ꝛ adde gl. i. expresse hoc dicentem in. c. ex trãsmissa. de fo. ꝯpe. Aliqñ tñ ꝛ ex pluribus causis ipedit̃ illa ꝓrogatio respectu personaruз ꝛ causarũ, que totaliter eximunt̃ a iurisdictione iudicis. vt habet̃ in. c. ij. ꝛ. c. si deligenti. de for. cõpe. ꝛ in. c. pe-

10 nulli. ꝛ gl. alleg. ꝛ in. l. solemus. §. fi. ff. de iudi. ¶ † Scdo hꝫ ↄsi
derare volēs experiri in iudicio, seu arborē iudiciariam plātare
an iurisdictio sit ordinaria vel extraordinaria, qꝛ gñalior ꝛ fauo-
rabilior ordinaria se extendit ad oēs causas territorij. l. pupillus
§. territoriū. ff. ḋ ver. sig. l. j. §. cū vbē. ꝛ ibi no. ff. de offi pre. vrb.
ꝛ habeť. i. c. cū eps. ḋ offi. ordi. li. vj. Extraordinaria vero dr̄ ex
tra ordinē ꝛ simpliciter ↄcessa, vt est delegata. q̄ restringitur ad
ꝑsonas ꝛ causas, iuxta capi. penulti. ꝛ gl. ꝛ q̄ ibi scribunť p Pa
nor. ꝛ Moder. de offi. deleg. ꝛ q̄ ēt restringiť ad loca. c. statutū
11 de rescrip. li. vj. † vbi habeť cām delegatā debere tractari intra
certos fines. ꝛ ita dēbere tractari in loco i signi. in quo copia peri
torū habeť. sicut in. d. c. j. §. in nullo. ꝛ p discursuꝫ. ꝛ no. Spec.
in ti. de iurisdi. om. iudi. in prin. scꝫ istā iurisdictionē extraordi-
12 nariā vt delegatā restringi. ¶ † Tertio similiter est ↄsiderādū
an iurisdictio sit ecclesiastica vel secularis. Qꝛ si sit ecclesiastica
ꝙ ↄtingit pp ꝑsonas, vel pp causas. vt in. c. i. ꝛ. ij. ꝛ. c. si diligen
ti. de fo. cōpe. in. c. ij. ꝛ cle. dispendiosā. de iudi. Et tūc volēs ar
borē iudiciariā plantare, seu in iudicio agere dꝫ q̄rere solū aptū,
hoc est in eccl'iastica cā, adeūdo iudicē eccl'iasticū, qꝛ secularis
potestas ꝓ istis causis vel ꝑsonis solū, seu iurisdictionē hꝫ, non
satis figuratā ꝛ qualificatā, vt tali arbori possit administrare hu
miditatē vel vigorē, sic ꝙ stet vel crescat vel ꝙ afferat flores vel
13 fructus. † Hoc est breuiter, qꝛ de talibus potestas secularis se
nō dꝫ intromittere. vt habeť in. c. ecclesia sancta. ꝛ in. c. que in
ecclesiarū. de cōsti. ꝛ ca. cām q̄. i. ꝙ fil. sint legi. ꝛ in. c. cū ↄdem
xlvj. dis. ꝛ idō dicit Hosti. in sum. de fo. cōpe. §. q̄bus ex causis.
ver. ꝛ nūq̄d laicus. ꝙ i causis ecclesiasticis maxie spūalibus, ēt
laicus nō pōt adire alios q̄ suos ꝓprios iudices spūales. facit.
c. cū laicis. ḋ rebus ecc. nō alie. c. nullus. de parochia. ꝛ. c. oīs
vtriusq̄ sexus. de pe. ꝛ re. ꝛ. c. nullus. de iure patro. ꝛ facit qḋ
14 scribit Pañ. in. c. cū ↄtingat. in. xvi. col. de fo. cōpet. † ꝛ idō in
penitētia ꝛ alijs spūalibus oportet adire ꝓprios iudices ecclesi
asticos neq̄ possum⁹ alios adire q̄ nostros ēt si sint ecclesiastici
vt no. gl. i. d. c. oīs vtriusq̄. nisi defunctus esset ꝛ admissus per
epm̄ alius talis, q̄ hēret absolutionē i foro penitētiali qꝛ tūc ille
adiri pōt, cū certū sit epm̄ in cura animarū ↄcurrere cū quolibet
parochiano. vt in. c. ij. de pe. ꝛ remis. li. vi. ꝛ ibi ēt habetis per
gl. Jo. an. casus i q̄bus parochianus p absolutionē remittit sub
ditū suū ad epm̄. Si vero sit secularis, vt in causis ꝓphanis lai-
corū recurrendū est ad iudices seculares, ꝛ aliq̄n ad ecclesiasti
15 cos, si habent iurisdictionē tpalē cum spirituali, † qꝛ iurisdictio
ecclesiastica tanq̄ fauorabilior pōt ꝓrogari p seculares. vt. d.
c. nouit. ꝛ p gl. ꝑalle. in. c. ex transmissa. de fo. cō. nā videmus
ēt q̄n̄q̄ ecclesiā habere iurisdictionē in tpalibus p tex. in. c. in ar
chiepiscopatu. extra de rapto. ꝛ in. c. ↄquestus. de fo. cōpe. Eꝫ
vero iurisdictio tanq̄ secularis, non pōt ꝓrogari p personas ec
clesiasticas, imo remissio ē faciēda, ēt si non petať, qꝛ clericus dꝫ
remitti ad iudicē ecclesiasticū. pp defectū totalis iurisdictionis
q̄ est in iudice seculari, super re vel persona ecclesiastica. tex. est
16 in. c. si iudex laicus. de sen. exc. li. vi. ꝛ rō differentie † qꝛ ecclesi-
asticus est capax vtriusq̄ iurisdictiōis. vt. d. c. in archiepiscopa
tu. ꝛ. d. c. ↄquestus. Secularis vero non est capax vtriusq̄ iuri
bus vulgaribus in. c. qualiter ꝛ q̄n̄. de iud. ibi ꝙ oino fieri ꝓhi-
bemus ꝛ in. c. sacerdotibus. xi. q. i. vbi quodāmmō exhoruit
imperator Cōstantinus vt libellos ↄ epos oblatos inspiceret.
¶ Sed ↄ predicta ꝓ clariori intelligētia vi. c. vero. ꝛ. c. ex trās
missa. de fo. ↄpe. ꝛ. c. ceterū. de iud. in quibus traditur clericus
foro seculari. Solutio ꝑm doc. in. d. c. ceterū ꝛ in locis ꝑalle.
17 † ꝙ illud ē speciale in feudalibus, in q̄bus ēt ꝑsone ecclesiastice
sunt de iurisdictione domini feudi, ꝛ corā ipso ↄueniunť scꝫ vigo
re cōsuetudinis feudorū que tanq̄ recepta ab ecclesia dat hāc
iurisdictionē, ēt seculari in clericū. quā iurisdictionē extra hunc
casum non pōt iudex laicus habere, ēt ex ꝓrogatione ipsius
clerici. c. si dilegenti. de fo. cōp. ꝛ. C. de epis. ꝛ cle. l. si quis in cō
scribendo. ¶ Sed qꝛ. s. dixi clericū esse remittendum ad iudicē
ecclesiasticū, etiam si non petatur; quero qualiter ↄstabit aliquē
18 esse clericum, si ipse asserat se clericuꝫ ꝛ negeť. † Circa hoc quo
ad multos effectus, tam ꝙ remittať ad iudiceꝫ ecclesiasticum
q̄ quo ad alios effectus prestātes exceptionē clerico. vide Jo.
de imo. in. l. ij. ff. de publi. in gl. in ver. non negotiādi. circa fi. in
clemen. ij. de censi. que clare loquiť in materia. Et ideo partiꝫ
aduocati, inspectis his que dicta sunt in hoc solo, seu fundamen
to iudicij primus cōsiderando, maxime aduocati actorū, q̄ ge-
runt pondus diei ꝛ estus, vt dicit Specula. de aduo. §. ↄñr. de-
bere de cautela diligenter aduertere sup isto primo fundamen
19 to. † Et ideo cōsiluꝫ est, vt faciant pronuntiari super iurisdictio
ne, ad omnē dubitationē tollendā. ꝛ si illa interlocutoria trāse-
at in rem iudicatā, non impedieť processus, rōne iurisdictionis.
nec iudex dici incompetens poterit neq̄ pōt, vt habeť in. d. c.
super literis. de rescriptis. ꝛ est consiliū Spec. non solū in hoc,
sꝫ in oibus alijs exceptionibus, vt sup eis pronuntieť. ita Spec.
in. §. nunc videndum restat. ver. sicut in summa. in tit. de excep.
vbi dicit optimū esse casum in. c. fin. de appel. lib. vj. ꝛ procedit
illud consilium, q̄n̄ super dubio iurisdictionis iudex pō iudicare
vt regulariter pōt, iuxta not. in. c. super literis. Sed si non pos-
set iudicare, an sua esset iurisdictio. vt qꝛ procederet interesse. vt
in. c. dilecti. c. ceterū. ḋ iudi. ꝛ p in. gl. j. ꝛ doc. ꝛ glo. super. ver.
de feu. quā clare declarat Panor. in. d. c. veruꝫ. de fo. cōpe. in
l. de iure. vbi etiam gl. ff. ad munici. ꝛ possumus exēplificari in
iudice qui recipit sportulas ex statuto, cōsuetudine, vel aliter, in
casu quo iudex cōstitueret se partē formalē. iuxta not. in. c. statu
tis. de rescrip. li. vi. tunc hoc cōsiliū Speculatoris non procede
20 ret. † sed tunc oportet prudentē esse aduocatū actoris, vt princi-
paliter inspiciat, qꝛ ad ipsuꝫ ꝑtinet clientulū, qḋ non ꝓcedať ad
vlteriora, indiscusso articulo iurisdictionis. ꝛ si non bñ animad-
uersuꝫ fuerit, casu quo ipse iudex non ꝓñūtiat, vel non posset ꝓ-
nuntiare sup cōpetentia iurisdicitonis, sequereť inde ↄ actorem
tres defectus. Primus, ꝙ ꝓcessus erit nullus. Scḋs, ꝙ solet
expensas. ꝛ pōt euenire, ꝙ incurrat penas, que imponūtur tra-
henti ad aliquod examē vetitū, hoc est ad forū incōpetentē. de
q̄bus in. l. i. ꝛ. l. in criminali. C. de iurisd. om. iud. l. nulli. C. ḋ iud.
ꝛ in. c. placuit. ꝛ in. c. inolite. xi. qō. i. ꝛ. d. c. si diligenti, ꝛ sic ha
bes expeditū ꝑcipiū, scꝫ solū ꝙ ḋsignat iurisdictio. siue foruꝫ.

SVMMARIVM

1 Radices arboris iudiciarie que sint.
2 Causa agendi que sit ꝛ quid operatur.
3 Processus dicitur indiscretus si fiat non attēto quo noie agať.
4 Causa tanq̄ principalis iudicij radix semper est inquirenda.
5 Reus cōuentus non obligať personaliter ex rei vendicatione.
6 Actor volens agere debet attendere ne quid ei obstet.
7 Actor attendere dꝫ an ex causa plures proficiscātur actiones.
8 Aduocatus pleniorem ꝛ meliorem debet elligere actionem.
9 Actiones quatuor ex legato competunt.
10 Agi potest in iudicio ecclesiastico pro quocunq̄ legato.
11 Aduocatus quid clientulo ad se venienti primo dicere debeat.
12 Veritas dici debet ei q penitentialem audit confessionē.
Medico veritas infirmitatis narrari debet.
13 Aduocatus ꝓ ꝑrocinio aditus ḋ veritate pene ē informādus.
14 Aduocatus de iure negotio proposito consulere debet.
15 Aduocatus victoriam clientulo promittere non debet.
16 Aduocatus patrocinium iurare debet sicut ꝛ pars de calūnia.
17 Actor vel accusator in facti propositione attendere debet.
18 Radix prima iudicij que sit, ꝛ que tres sequentes.
19 Petitio gñalis fit in generalibus, lꝫ prosecutio fiat specialis.
20 Petitio communis que sit ꝛ ad q̄ iudicia pertineat.
21 Actor rei negātis negatiuā pt probare nō obstāte rei ↄdictiōe.
22 Interrogationes cum duplici practica fieri possunt.

¶ De radicibus arboris, designantibus causam,
obligationem, ꝛ actionem.
¶ Secundum principale.

E Xpeditis ↄcernētibus solū arboris iudi
ciarie, venio nunc ad radices.
1 Et he radices sunt tres ꝑncipales. ¶ † Pria est,
quā ponit tex. i. c. forus. §. i. de ver. sig. l. i tribus. ff.
ḋ iudi. vcꝫ cā, quā tex. dt eē originē negotij. ¶ Scḋa radix est
obligatio, q̄ ꝑficiscit ex cā. ¶ Tertia est accusatio, ꝛ illud colli
giť in. l. j. ff. de act. ꝛ obli. ꝛ in. l. lꝫ. §. ea obligatio. ff. de ꝓcurato.
2 ¶ † Et huius rei gratia aduertendū est, qḋ cā est illa, q̄ iustifi-
cat, ꝛ ideo aduertere dꝫ actor, pariter ꝛ eius aduocatus, prio, ꝛ
ante oia, electa iurisdictione, ꝛ declarata, an subsit cā agēdi, ꝛ
sit sufficiens. Qꝛ si esset ꝓpositio idiscreta, ꝛ sine cā, nihil vꝫ, vt
in. c. si cautio. extra de fid. instru. ꝛ in. l. ij. §. circa. ff. de exce. do.
Itē si subsit cā, vtrū sit sufficiens causa, quia nisi esset sufficiens
3 causa, nihil valeret. l. obligatio. ff. de ac. ꝛ obliga. † Item consi-
derare debent, vtrum agať noie ꝓprio, vel alieno, alias indiscre
te diceret ꝓcedi. Considerandū etiam, qḋ obligatio ꝓcedit ex
causa. Itē qḋ ius agendi competat ne agenti dicatur, vt. l. loci
corpus. §. ↄpetit. ff. si serui. vendi. s. quantum ad te liberas edes
habeo. Vel ne dicať id quod ↄmuniter dici solet Audiri non
soles,

soles, q2 tua non interest, vt in capit. non solent. ij. q. vj. Uel ne
dicatur, qd̓ sine actione experitur actor. l. quoties. §. item si tem
porali. ff. de admi. tuto. l. si pupillũ. in fi. ff. de neg. gest. vel ne di-
cat̃ ꝙ inepte agit̃. vt. l. i. in prin. ff. si mẽ. fal. mo. dixerit. ⁊ in ca.
examinata. extra de iudi. ⁊ de his põt recurrere quis ad tradi
ta per Inno. ⁊ cõiter doc. in. c. fi. extra de libel. obla. Sed pro
clariori intelligentia opp. ⁊ primo vr̃ ꝙ iste radices nõ sunt ne-
cessarie, nec semꝑ concurrant, ⁊ tñ plantatur bona arbor iudicia
ria, hoc est legitime litigatur. ⁊ oppo. de eo ꝙ hr̃ in. l. si lõgius.
§. j. ff. de iudi. ⁊ ibi bona gl. circa tex. cuʒ ibi no. ꝑ Bart. ⁊ alios
modernos in. l. cũ filiussa. viaticum. ff. si cer. petatur. ⁊ de eo qd̓
videmus de actione in rẽ verso. in quibus nulla est obligatio, vt
in primis iuribus, probat̃ in. l. plʒ. ff. de acqui. here. ⁊ de his inst.
de act. §. j. Et item oppo. per literaꝝ obligationes. vbi vr̃ habe
ri nulla causa. inst. de literaꝝ oblig. circa prin. Item oppo. per
l. seruus. ff. de ali. ⁊ cib. leg. solu. põt dici vt sentit gl. in. d. §. j. in
sti. de actio. ⁊ in. l. quidam existimauerunt. ⁊ in. l. si me ⁊ Titiuʒ
4 ff. si certũ peta. † Qd̓ causa que est principalis radix, semper in
quirit̃, ⁊ illa tanq̃ʒ origo est ꝯsideranda. vt in. d. §. j. ⁊ in. c. forus
extra de verb. sign. Et lʒ ex aliquo accidẽti nõ videat̃ subesse cã
tñ adest causa ⁊ ex ipsa causa ꝓficiscitur ius. Et lʒ forte ꝓficisca
tur non ordinariũ, proficiscitur tñ ius extraordinarium ex eqta-
te. vt dicit Bar. singulariter in. d. l. cũ filiussa. viaticum. ff. si cer
5 tũ petatur. Et habetur in iuribus preallegr. ⁊ ex hoc procedit † ꝙ
lʒ in rei vendicatione reus conuentus non sit obligatus perso-
naliter, nec aliquid cum ipso reo actum vel contractum sit, tñ ex
quo tu agens es dominus, ⁊ dignum ⁊ iustum est dñium tibi pro
ficere, ⁊ sic res tua tibi restituatur, lʒ ille reus conuentus q deti-
net vel possidet, non sit tibi obligatus, equum ⁊ iustum est vt tibi
rem restituat, ⁊ ex aliis proficiscitur quedã obligatio ex qua tibi
6 competit ius agendi. sic in. d. l. seruos. cum si. † Item aduertere
dʒ actor ⁊ aduocatus suus, vtruʒ si volenti agere obstet aliquod
ius excipiendi ex quo elidat̃ intentio agentis, ⁊ tanq̃ʒ concludit̃
i to. ti. insti. ff. ⁊. C. de excep. in spec. de excep. §. d. per totum di-
scursum istius. §. imo ẽt prospicere habeat actor ⁊ eius aduoca-
tus, si causa ⁊ intentio eius agẽtis sit sine impedimento, dicit ẽt
Spec. titu. de actio. ⁊ peti. §. sequitur. versicu. notandum etiaʒ
7 est † ꝙ actor ⁊ aduocatus suus dʒ considerare vtrum ex causa ⁊
negotio plures proficiscantur actiones, ⁊ obligationes, ⁊ vtrum
sit opus electione, ⁊ an electione vnius tollatur alia vel non tol
latur, ẜm tradita in. l. quod in heredeʒ. §. eligere. ff. de tributo. in
ca. vt quis duas. de electio. lib. vi. ⁊ in. l. i. C. cõia de lega. ⁊ in. l.
cũ filius. §. variis. ff. de lega. ij. Adde ⁊ in repeti. l. j. ff. de leg. i. ⁊
in. c. ij. extra de libel. obla. Item hʒ ꝯsiderare actor vel eius ad
uocatus vtrum vna actio excludat aliam in. l. j. ff. vi bo. rapto. ⁊
8 in. l. pretor. ff. eo. ⁊ dicit Spe. † qd̓ est ꝯsiliũ vt aduocatus eligat
pleniorem ⁊ meliorem, ne habeat necesse sepius litigare. Hinc
est ꝙ si mandato serui tui aliquis sciens te nolle de pecunia tua
predium comparauerit, tu teneris eligere an velis agere ad pre
dium, an vero ad pecuniam, q2 ista sunt contraria, ita ꝙ prospi-
cere debeas quid vtilius tibi sit vt in. l. i. ⁊. l. fi. §. tales. C. de fur-
tis. ⁊. l. rei. ff. ꝓ socio. l. si merces. §. culpe. ff. loca. ⁊ in. l. si vulne-
raueris. ff. eo. tit. Nam in istis possunt competere quatuor actio
nes diuerse, ⁊ ex eodẽ facto. in quarum electione pendet prudẽ
9 tia actoris ⁊ aduocati. † Et vnum inter cetera dicit Spec. ꝙ est
nota. dignum. ꝙ ex legato competunt quatuor actiões. Actio
ex testõ, que est personalis. rei vendicatio, ⁊ hypothecaria. d. l.
j. ff. de leg. j. per Bar. ⁊ habetur in. l. i. C. cõmunia de leg. Iteʒ
competit cõditio ex. c. officij. c. heredes. ca. tua. extra de testa.
10 facit. c. admonere. xvj. q. i. c. vltima voluntas. xiij. q. i. † Et per
ꝯñs insurgit vnum speciale, quod pro quocunqʒ legato, etiaʒ fa
cto non ad pios vsus seu causas, potest agi in iudicio ecclesiasti-
co, q2 pium ⁊ sanctum, est vt voluntas testatoris habeat effectũ,
⁊ ratiõe istius pietatis ⁊ sanctitatis hec executio spectat ad epʒ
facit ꝙ hr̃. C. d̓ sac. san. eccl. l. i. ⁊ in hoc versatur mirabilitas hu
ius dicti, ꝙ scʒ si legatum factum sit prestandum per laicum, qd̓
actor non sequitur forum rei, contra regulam que traditur in. c.
cum sit generale. in prin. de foro compet. ⁊ in. l. fin. C. vbi in rem
11 act. Ideo dixit spec. in ti. de aduo. §. nũc tractemus. in prin. † ꝙ
aduocatus, cum clientulus primo venit ad eum, dʒ clientulo di-
cere, quod bene aduertat ad causam suam, ⁊ eam fideliter nar-
ret, vt possit intelligere, an ex suo facto colligantur vel habeant̃
radices seu cause idonee ad colendam arborem iudiciariaʒ. di
cit esse tres personas, quibus omnimoda veritas est dicenda,
12 scʒ confessori, † quia confessori debet rei veritas pandi seu mani-
festari. c. humiliatis. xxij. qõ. ij. ⁊ in. c. omnis vtriusqʒ sexus de
pe. ⁊ re. Itẽ medico, q2 volentem sanari, opʒ medico infirmita
tẽ detegere, ⁊ si potest, causas infirmitatis adiicer̃. di. ca. oĩs. §.
sacerdos. ⁊. c. cũ infirmitas. de pe. ⁊ re. in. vj. ⁊ facit dcm̃ Boe
de ꝯso. phil. si opera medicantis expectas, opʒ vt vulnus dete-
13 gas tuum. † Alia persona, cui dicenda est veritas, est aduoca-
tus seu iurisperitus aditus pro consilio. in versic. iudiciaria. de
pe. dist. vi. Dicat ergo qui vadit pro consilio omnimodam veri
tatem qualiter negotiũ processit, ⁊ in scriptis redigatur, vt con-
gruum possit dare sensuʒ. ⁊ patienter audiat aduocatus clientu
lum vt intelligat ⁊ bene consideret quia ius in facto consistit. l. si
ex plagis. §. in cliuo. ff. ad. l. aquiliam. ⁊ ideo pertinet ad clientu
lum proponere factum, non aduocatum, q2 de ipso dʒ esse infor
14 matus ipse. cap. pastoralis. de iudic. † Uerum facto proposito
pertinet ad aduocatum de iure consulere. in cap. i. extra vt lite
nõ ꝯtestata, ⁊ si clientulus male factuʒ proposuerit, ⁊ non recte
informauerit fultorẽ seu aduocatum, potest aduocatus ipse cõ-
perta veritate absqʒ verecundia ⁊ rubore deserere causam, ⁊ ne
gare patrociniũ, vt dicit spe. in preallegr. §. subiiciens. ⁊ in ver. ca
15 ueãt. §. nũc tractemꝰ. ¶ † Caueat aduocatus sicut ab igne ne vi
ctoriã promittat clientulo, q2 euẽtus litis incertus est ⁊ dubius.
l. ꝙ debetur. ff. de peculio. Nec victoria cause est in eo, sed in iu
dice. §. notandũ. ij. q. iij. ⁊ pro eo quod dictum est, qd̓ comperta
veritate põt aduocatus deserere causaʒ. tex. est aureus, si serua-
ret̃ in practica in. l. rẽ non nouam. §. patroni. C. de iudi. vbi habe
16 tur. † Sicut pars tenetur iurare de calumnia, ita patronus pa-
trocinium iurare tenet̃. iuxta illud. Illd̓ iuretur, qd̓ lis sibi iuxta
vr̃. Et hʒ etiam iurare, quod si medio tempore perpenderet cau
sam esse iniustam, quod illius patrocinium desereret. ⁊ licet tertia
radix sit actio tamen non videtur vtilitas discurrere per nomi-
na actionum. Quod quidem disputat Spec. de act. ⁊ petitio. §.
nec est necesse in iudiciis proponere nomen actionis. in. l. j. ff. si
mẽsor fal. mo. dixe. ⁊ traditur in. l. edita. C. de edẽ. ⁊ in. c. dilecti
extra de iud. ⁊ id̓ optima rõe sublate fuerũt formule. hoc ꝑ totũ
. C. de for. ⁊ impet. act. sublatis. ⁊ electa est media via ꝑ manum
regiam ⁊ istas formulas, scʒ quod sufficit factum apte proponi
per iura preallegata. ⁊ ita videntur intelligenda in. l. ij. §. dein-
de ex his. ff. de origi. iuris quamuis dicatur in aliquibus parti
bus imperij iustitiam fieri manu regia, ⁊ hoc in ciuilibus. in cri
minalibus quoqʒ vr̃ sufficere factum apte proponi. l. j. §. nam ⁊
17 Papinia. ff. ad treb. facit. l. si preses. ff. ad. l. iul. pecul. † Expe-
dit tñ ꝙ ꝯsideret actor vel accusator in facti propositione, ne in-
cidat in laqueũ inscriptionis ⁊ pene talionis, quam faciliter in-
curreret si a veritate declinaret. l. pe. C. d̓ accus. l. libelloꝝ. ff. eo.
q̃ est canonizata. ij. q. viij. in. c. libelloꝝ. ⁊ queadmoduʒ dcm̃ est
in ciuilibus. ita ẽt est in criminalibus. aduertẽdũ est an ex eodẽ
facto resultent plura remedia ⁊ plura crimina. l. qui de crimine
. C. de accu. specu. in tit. de iudi. addit quattuor radices. Pri-
ma est vniuersalis negotij. secunda generalis negotij. tertia ẽ spe
18 cialis negotij. quarta cõmunis. † Prima radix attingit vniuer
salia, puta petitionem hereditatis, ⁊ petitionem episcopatus,
⁊ similia. Scd̓a generalis est que generaliter proponitur, ⁊ per
administrationem. de qua in titulo. ff. de negotiis gestis. de insti
to. exercito. de administra. tutoꝝ. ⁊ dicit Speculator in. d. §. se
quitur, ver. sed que differentia, quod in vniuersalibus vniuersa-
lis fit petitio, vniuersalis fit prosecutio, ⁊ vniuersaliter iudicat̃.
19 † In generalibus vero generalis fit petitio, sed specialis fit pro
secutio, ⁊ specialiter iudicatur, de quo per gl. in. l. j. ff. de eden. ⁊
in. l. edita. C. de eden. ⁊ ꝑ Inno. ⁊ doct. in. c. ij. de libel. obla. In
specialibus vero specialis fit petitio, specialis prosecutio, ⁊ spe
cialiter pronuntiabitur. habetur in. d. c. ij. ⁊ in. l. i. ⁊ per totum.
20 . C. de senten. que sine cer. quanti. † Communis autem pertinet
ad iudicia diuisoria, scʒ finium regundoruʒ, familie herciscunde
⁊ cõmuni diuidundo, que omnia aduertere dʒ aduocatus, vt he
ne consulat suo clientulo, ⁊ ideo pro instructione ⁊ declaratione
harum radicum fiunt interrogatoria. de quibus in titu. ff. de in
terro. actio. ⁊ spe. eo. ti. §. i. ponit alias decem interrogationes
que fiunt in iudicio. de quibus ꝑ eum. ⁊ subdit in. d. §. i. versicu.
21 sciendum. † vnũ notatu dignum ⁊ aureum, quod si fiet interro-
gatorium ad declarationẽ a reo conuento, vtrum possideat he-
reditatem vel rem, qñ agendum reali, ⁊ reus ipse negauerit, po
test actor probare illam negatiuam, approbare ⁊ laudare, ⁊ po
stea petere se mitti in possessionem rei de qua agitur, saluo iure
cuiusqʒ tertij. Nec poterit reus conuentus qui prius negauit im
pedire vel ꝯdicere, vt casus est singularis, in. l. qui seruũ. §. fin.
ff. de interrog. actio. ⁊ hanc practicam ponit Ang. in. l. fi. ff. de
rei vendicatio. lʒ specu. non referat. ⁊ imponitur alia practica,

quod reo negante actor vincat eum probatione de mendacio, & sic fiat reus de possessore petitor. auc. ꝫ qui propriā. C. de nō numera. pecu. sed illa scḋa est difficilior practica, prima autem est
22 facilior & elegantior. † Ultimo circa hāc radicē aduertendum est, quod in illis interrogationibus facienda est duplex practica. Prima, quod sine petitione fiunt interrogatoria. Secūda que est magis communis, quod offeratur petitio siue libellus, & in fine interrogationis subijciātur interrogatoria, ita hꝫ talis practica Ferrarieñ. Joannis, in titu. de for. interroga. fien. reo quen. ac reali. primo suo libro &c.

SVMMARIVM

1 Truncus seu stipes arboris iudiciarie in ciuilibus qs sit, & qs in criminalibus.
2 Libellus est truncus arboris iudiciarie.
3 Libellus is est ad quem cetera iudicij acta referuntur.
4 Libellus solennis est de plenarij iudicij substantialibus.
5 Libellus seu petitio que, & quot continere debeat.
6 Libellus nomen actoris pre se ferre debet.
7 Actor in iudicio qualiter instructus esse debeat.
8 Agere nomine alieno nemo potest sine mandato.
9 Fatuus dicitur qui personam non habens legitimam ad iudicium properat.
10 Libellus id quod petitur exprimere debet.
11 Libellantis intentio clara esset debet.
12 Libellus iudici tam in iudicio quam extra taꝫ die feriata ꝙ nō offerri potest.
13 Judex libellum sibi oblatum reo transmittere debet.
14 Libellus primo iudici offertur & parti secundario datur.
15 Libellus debet exprimere quo petatur iure & a quo.
16 Libelli forma qualis esse possit.
17 Actionum quatuor species esse noscuntur.
18 Reus quando audiri possit in criminalibus.
19 Forma inscriptionis ad penam talionis que sit.
20 Officiales publici ad denuntiandum obligati ad inscriptionem non tenentur.

¶ De trunco siue stipite arboris iudiciale per quem intelligimus libellum siue petitionem.

¶ Tertium principale.

1 T per truncum seu stipitem arboris † nostre intelligimus libellum siue petitionem in ciuilibus. in criminalibus vero qr sunt tres modi ꝓcedendi. s. per accusationem, inquisitionem, & denuntiationē. hr in capi. inquisitio-
2 nis, & in ca. super. de accusa. † Stipes seu truncus est accusatio vel inquisitio vel denuntiatio, & ideo aduertenduꝫ est ꝙ sicut stipes vel truncus regit totaꝫ arborem, sic libellus seu petitio siue in ciuilibus siue in criminalibus totū processum, & iudicium totum. & ad eum referuntur adeo, vt dixit Spec. in tit. de lib. concep. circa fi. in prin. quarti libri, ꝙ quasi certa vis iudicioꝝ consistit in libellis ꝯcipiēdis. & pauci reperiunt̄ in hoc plene instructi, imo vr̄ qḋ nemo sit qui in his concipiendis, aliqn̄ vano non
3 subducatur errore, & ideo bene precauendum. † Nam ꝙ omnia referantur ad libellum. patet quia primo ad illum refertur intētio agentis. c. j. de libel. obla. & aucten. offeratur. C. de litis contestatio. & iij. q. iij. offeratur. Secundo responsio rei respondētis etiam refertur ad libellum. vt. d. aucten. offeratur. & in. l. reꝫ non nouam. §. patroni. C. de iudi. Item omnia acta iudicialia ex parte agentis que fiunt ad probandum & fortificandum libellū. Et acta rei etiam referuntur ad libellum. scilicet ad impugnandam intentionem & libellum per litis contestationem, & per exceptiones & conditiones. insti. de excep. in princ. Item conclusio in causa et renuntiatio probationum. de quibus in cap. cum dilectus. de fide instru. respiciunt intentionem & libellum. Iteꝫ & ipsa snīa diffinitiua, que dꝫ esse conformis libello capit. qualiter & qn̄. ij. extra. de accusatio. & capitu. lꝫ de simo. l. vt fundus. ff. cōmu. diui. facit. l. vinū. ff. si cer. peta. & text. in. l. fi. C. ꝺ fideicōmis. liber. vbi dr̄, stultus est iudex qui in alium ꝓnūtiat & in alio
4 ꝙ petitum sit. † Et ex his infertur, qḋ de substantia iudicij plenarij est libellus solennis, & ita conclusiue tꝫ Panor. & hn̄. & in hoc cū sequor in. c. i. ꝺ libel. obla. in tn̄ ꝙ si partes volūt habeŕ iudiciū, eaꝝ ꝯsensu nō pōt libellus remitti, & ita tenendū est. qḋ

qdem dubitauit Spec. in tit. de libel. oblatio. in. §. vtrum libellus. i summa. In extraordinarijs iudicijs sufficit qlisqualis petitio. in cle. dispendiosum. de iudi. & clem. sepe. de verb. sign. & ꝓbatur in constitutione Friderici ad reprimendum multoꝝ facinora. Et ad hos summarios, seu iudicia summaria reduci possunt casus quos ponit Specula. in. §. nunc dicendum. de libelli conceptione. per quos videatur velle innuere libellum non esse de substantia. & quos effectus habeat libellus seu petitio colligi potest ex infra dicendis, & ponit Spec. in. §. iam nunc.
5 ¶ † Pro cuius vlteriori declaratione queritur que & quot requirantur ad libellum & petitioneꝫ. & pro veriori intelligētia, & breuiter Host. in summa. de libel. oblatio. §. qḋ debeat contineŕ libellus. versicu. his. quem sequitur discipulus suus. Specul. in titu. de libel. conceptio. §. quid libel. dicit requisita in libello colligi ex his duobus metris. Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & a quo. Rite cōpositus quisqꝫ libellus hꝫ. & sic sunt qnqꝫ requisita que infra per ordineꝫ exponentur.
6 ¶ † Primo dr̄ in primo metro, quis petat. & per qn̄s dꝫ ꝯtinere quis sit actor in libello pretendus sibi aliquid deberi vel fieri, & principalis persona requisita in libello. capi. forus. extra de verborum significatio. §. in omni. l. si procurator. ff. de ꝓcura. habetur in dicta auc. offeratur. & in. l. in tribus. ff. de iudi. & in. c. querelam. extra de electio. & ex hoc dicimus, quod actor dꝫ venire instructus ad iudicium cum libello, vt in. c. i. de libel. obla.
7 & habet talis titulum reclamationis. † Et circa personam actoris consideranda sunt hec. Habilitas persone proposite, videlicet ne contra eius personam aliqua opponi possint, de quibus in spec. de actio. §. primo. per totum discursum istius. §. & hoc ꝓcedit si aliquis agat nomine proprio. Si vero agat nomine alieno, prospicere debet. vtrum habeat legitimam personam, quia de personis primo querendum est. c. primo de procur. & l. si que
8 ramus. ff. de testa. † Nā regulariter alieno noīe quis sine mādato agere nō pōt. l. si pupilli. §. fi. ff. de neg. gest. & ideo oportet fieri fidē de mandato, vel de officio seu dignitate, ex qua habeat̄ facultaa agēdi. c. j. §. edoceri. de rescri. vbi dr̄ Abbatē agere pro monasterio. c. cū deputati. extra de iudicijs. Predicta regula fallit, nisi loquamur in ꝯiunctis ꝑsonis q̄ agūt sine mādato in. c. nōnulli. extra de rescri. & l. sed & he. ff. de procu. & ꝑ legitimationes illaꝝ ꝑsonaꝝ discurrendū est, vt in Spe. de procu. cum titu.
9 sequen. † Et fatuus est q accedit ad iudiciū, agere volens, nisi prius legitimā ꝑsonam habeat. Dr̄ scḋo in metro. Quid scilicet petatur vel quid pretendatur, qr illud debet exprimi in libello siue sit species, siue quantitas, siue factū, siue quid aliud quod pretenditur, clare illud specificando & declarando per diffinitiuas demonstrationes. l. si in rem. in prin. ff. de rei vendicatio. l. certū. ff. si certū peta. l. in actione. in prin. ff. de fur. & hoc ideo vt clara intentio colligatur agenti. Sed contra opponitur dicta. l. j. §. q autem. ff. quorum lega. dicta. l. que de tota. §. incerto. ff. de rei vendi. & dicta. l. in actione. §. de veste. ff. de furtis. & dicta. l. prima. §. si quis argentum. ff. depo. & traditur per doct. & glo. in. c. ex parte. extra de rescrip. in quibus habetur singulariter procedere libellum incertū & indeterminatū, & ad idem facit. l. fi. in princi. C.
10 de anna. excep. † Soluitur ꝺm docto. regula, & est vera qḋ clara debet esse intentio libellantis, fallit tamen regula nisi impediat̄ proponere actor claram actionem ex facto ipsius rei vel ex alia iusta causa. & ita intelligant̄ iura cōtraria. de quibus formaliter & plene per Panor. in. c. secūdo. de libel. obla. fallit ēt dicta regula, qn̄ quis esset creditor in genere. vt per docto. vbi. s.
11 ¶ † Tertium in libello requisitum est, qḋ exprimatur corā quo libellus ipse producitur, quoniam quemadmodum probatio fit ipsi iudici. l. quinquaginta. in fi. ff. de proba. ita etiā libellus offerendus est iudici. & sic iudicis nomē exprimēduꝫ & est doctrina spec. in tit. prealleg. versi. corā quo dicentis. indices esse nominandos ꝺm eoꝝ dignitates. & pro declaratione huius notandū est qḋ in offerēdo libello triplex est practica, vna qḋ offeratur libellus reo in iudicio, vel ēt extra iudicium, statuta congrua die
12 ad deliberanduꝫ vt in auc. offeratur. † Scḋa practica vt offeratur libellus iudici, siue in iudicio, siue extra iudicium, nec refert si offerat̄ die feriata. l. miles §. sexaginta. ff. ad le. iuliaꝫ ꝺ adul. & ibi Bar. lꝫ alibi canoniste ꝫ, & hoc veꝝ, ꝗuis peccet exhibēs libellum die feriato in honorem dei. l. dies festos. C. de ferijs. c. fi. eō. ti. & de hoc etiam facit mentionem Bar. in. l. j. §. nūtiatio.
13 ff. de no. ope. nūtia. & ibi Jo. de imo. † Et iudex libello sibi oblato cū suo ꝓcepto annexo transmittit libellū reo, citādo ipm̄ vt respōdeat ad certā diē. & dicebat Jo. ꝺ grassis, ꝙ ista est naturalis practica que tollit inducias deliberatiōis, vt est tex. in. c. ꝑteres

terea. extra de dila. & hanc practicam servat curia Romana h5 cũ & ẽt vbiq; servať in Italia. Tertia est practica, qđ actor citato reo ad certã diem, coram iudice die ad hoc statuta, exhibet libellum suũ in manibus iudicis sedentis pro tribunali, & dicit se petere prout in eo ꝯtinetur, & iudex aliqñ facit legi libellũ, aliqñ nõ, tñ laudabile est ꝙ legatur presente & audiente reo, quo fcõ iudex decernit copiã parti, assignãdo sibi ꝯgruã dilationẽ, que de ꝯsuetudine est arbitraria. & hãc practicã vidi servari in Germania coram quibusdam iudicibus delegatis, vel assignatur dilatio. xx. dier. put est de iure cõi. vt. d. auc. offerať. & dicit spe.
14 de libel. cõcep. §. restat. circa prin. † Et nota ꝙ principaliter libellus offerendus est iudici cuius officiũ mercenariũ implorať. Secũdario datur copia parti debite colationata cũ ipso origiginali manente penes iudicẽ, vel notarium apud acta iudicij ne aliquid imutari possit, nec aliquid falsum fabricari, vt aliqñ dicit Spec. factũ fuisse. facit ꝙ hř in. c. quoniam ꝯ falsaz. de pba. & ex his cũ actor libellans debeat copiã libelli tradere iudici, & per iudicem reo expensis agentis, vt in. c. j. de proba. & melius in. c. i. & ij. de libel. obla. Consiliũ est, vt actor ipse deferat tres copias libelli. & ista est practica ad fraudes euitãdas, & bonũ est ꝙ iudex ad minuẽdas expensas partiũ, taxet certũ qd sol
15 uendũ notarijs & scribis. ¶ † Aliud est requisitũ in libello scilz quo iure petať, qđ intelligitur. i. qua causa. qꝛ cã habilis & sufficiẽs est exprimenda in libello, vt dictũ est in precedenti tractatu de radicibus. ¶ Quintũ reqsitũ in libello. s. a quo petatur, & qs sit reus ꝯuentus a quo petitur, & cui offerať libellus, vt in. d. c. forus. ver. reus. & c. nullus. iij. q. iij. & voluit Spe. vbi. s. dicẽs
16 nõ sufficere si actor dicat in libello. † Ego Petrus ꝯquero de quodã q mihi obligatur in. x. qꝛ talis libellus est lacerãdus, cuz nõ declarat quis sit idem. Voluit tñ Spec. vbi. s. ꝙ libellus sustineať, si ille quidem demõstretur digito, vel aliter clare & indubitata demonstratione. arg. l. certum. ff. si cer. pe. & in. l. nominatiz. ff. de ꝯdi. & demon. & i. l. iij. ff. de lib. & posthu. Qđ satis vř dubitabile, qꝛ est necesse, vt colligiť ex precedentibus, qđ scribanť ꝑsone apud acta iudicij que nominať in petitione. Qđ nõ vř qliť fieri possi sic procedendo ꝑ demonstrationes. ¶ Formã vero libelli in actione reali, & qre libellus sic formať vide i practica no
17 ua † Papiẽsi. Item formas alior. libellor. in ciuilibus ꝑsonalibus, vel mixtis actionibus, q̃ actiones distingui põt in quatuor, sc; vniuersalẽ, gñalẽ, spcialẽ, & cõmunẽ, mutatis mutãdis videre possumus & colligere ex Spe. magistro practice. titu. de iudi. in. iij. lib. Et ista pro nunc sufficiant quo ad ciuilia. Quo ad criminalia vero, in qbus agiť de maiori preiudicio, & ideo in eis cautius est agẽdũ. l. ne causas. C. de appell. & in. c. quiescamus. xlv. dist. recurrẽdũ est ad ea q̃ habenť in. l. libellor. ff. de accus. & in ca. qsqs. in. §. libellor. vj. quest. viij & reqsita in libello criminali ponit gl. in. l. i causis. C. de accus. & vnũ inter alia in actio
18 ne criminali singularissime considerandum est. † Quod si crimẽ de quo agitur, sit graue, in quo non habeat locũ fideiussio, auditur reus ita demum, si se constituat in carceribus, & non aliter. l. diuus. j. ff. de custo. & exhibi. reor. & idem est in accusatore, qui sꝫ oꝫ inscribere, & ad penã taliõis, & similiter incarcerať, vt in. d. l. diuus. & hoc vt ipsum iudiciũ criminale pariformiter ꝑcedat. Et hř forma inscriptionis ad penã talionis ꝑ gl. in. d. l. in causis & apertius in spec. in tit. de accusatio. lib. iij. in materia libello
19 rum. §. j. versi. accusator. vbi sunt hec verba. † Ego N. profiteor me hunc libellum dedisse anno, mense, die tali, & per me prefatũ N. libellum & accusationem legitime prosecuturum promitto. Profiteor etiam & ad hoc me specialiter obligo, penam calumnie seu talionis similitudinis supplicij subitur. si hãc accusationem calumniose instituero, vel si in probatione defecero prescriptor. in. d. c. quisquis. §. inscripto. iij. qđ. iij. & hec inscripto h5 locũ in via ordinaria criminali, & in extraordinaria, si priuatus se sistat. vt ꝑ Bar. in. l. ab accusatiõe. §. nunciatores. ff. ad turp. & habetur in. c. inquisitionis. extra de accus.
20 ¶ † Officiales vero de publico instituti, qui ex debito officij tenenť denuntiare, & notificare maleficia, eximunť ab istis inscriptionibus. in. §. aliqñ. iij. q. iij. ¶ De forma autez denuntiationis fiende per tales officiales videndus est spe. de denuntiatio. & aliqd ꝑ pañ. & Inn. in. c. nouit. de iud. ¶ De forma inqsitiõis hř in spe. de inqsitiõe. li. iij. vbi eã prosequiť, hř ẽt in. l. ea qdez. C. de accus. & in. c. qualiter & quando. ij. extra de accusa.

SVMMARIVM

1 Rami in arbore iudiciaria qui sint.
2 Citatio est de iudiciarij ordinis substantia & quot modis seu a qbus fieri possit.
3 Assignationis ad probandum ramusculi possunt dici.
4 Appellari non potest a sententia secundum determinationem iuris lata.
5 Litis contestatio dicitur secundus ramus arboris iudiciarie.
6 Juramentum calumnie in omnibus prestandum causis tertius ramus est iudiciarie arboris.
7 Ramus quartus iudiciarie arboris assignationes ad probandum continet.
8 Positiones ad probationes releuandas fiende in quarto continetur ramo arboris iudiciarie.
9 Ramus sextus iudiciarie arboris que contineat capitula.
10 Juramenta testium sub septimo arboris iudiciarie ramo concluduntur.
11 Interrogatoria aduerse partis in octauo includuntur ramo iudiciarie arboris.
12 Attestationum publicatio sub nono clauduntur iudiciarie arboris ramo.
13 Publicatio attestationum dupliciter fieri potest.
14 Assignatio per iudicem partibus ad opponendum facta dř ramus arboris iudicij decimus.
15 Instrumentorum productio continetur in vndecimo arboris iudicialis ramo.
16 Arboris iudiciarie ramus duodecimus assignationẽ ad opponendum contra iura & instrumenta continet.
Exhibitio allegationum iuris tredecimo situatur ramo iudicialis arboris.
17 Petitio iuramenti in probationum supplementũ necessarij est in decimoquarto ramo arboris iudicij.
18 Conclusio in causa seu renuntiatio locanda est in decimoquinto arboris iudicialis ramo.
19 Consiliũ sapientis ꝙ a iudice dubitante requiritur in decimosexto arboris iudiciarie ramo situatur.
20 Consilium sapientis cuius sit querendum expensis.
21 Judex nec canonico nec ciuili iure potest sportulas recipere.

¶ De ramis arboris iudiciarie.

¶ Quartum principale.

1 IN exordio presentis lectionis dixi quarto loco arborem nostram iudiciariam accedere ramos ad ipsam stipitem, quem admodũ videmus in arboribus naturalibus. Nam rami ponunť. s. & circa stipitẽ, qꝛ oblato libello qđ dicimus stipitẽ seu truncũ, ꝑceditur ad vlteriora per istos ramos. † Et quẽadmodũ i arbore naturali circa stipitẽ & intra, vel. j. ramos grossos, sunt aliq rami minores seu ramusculi, sic in arbore nřa iudiciaria erunt aliqui rami minores añ litis ꝯtestationem, qui sunt circa truncum croceo colore depicti, quos ꝑ diminutionem seu diminutiue ramusculos appellamus, vt sicut ante litis contesta
2 tionem † citationes que sunt de substantia ordinis iudiciarij. l. de vno quoq;. ff. de re iudica. l. nam ita diuus. ff. de adopt. c. i. de causa pos. & proprie. & per Specu. de citatione. §. sequitur videre in princip. vbi dicit quod citatio aliquando est facta ore iudicis & ista ẽ validissima, & potissima. l. ij. C. qño & qñ iudex. aliqñ nuntij, vt in. c. cũ parati. extra de appel. aliqñ notarij. aliqñ ptes qñ eis facta est ꝯmisso, qꝛ alias ad eos non ꝑtinet, vt hř in c. j. extra de re iudi. aliqñ fit citatio literatorie ꝑ literas iudicis auctentico sigillo sigillatas, qbus crediť iuxta. c. post cessionem de probatio. & in. l. si publicanus. ff. de publi. de quo in spe. in ti.
3 de citatiõe. §. iam de citatiõe. † Itẽ sunt ramusculi assignatiões. ad probãdũ, q̃ fiunt libello oblato, forte sup exceptionibus dilatorijs. Itẽ inter hos ramos sunt exceptiões dilatorie & declinatorie & his simi. de qbus. in. c. qñ ꝯ falsaz. extra. de pba. & in. c. exceptionẽ. & in gl. ò excep. & hř in. l. pe. in fin. C. de excep. & ne ꝑ hoc iudiciũ differať circũspect⁹ iudex h5 seq ꝯsiliuz pape in
4 c. pastoralis de excep. † Et illud notãdũ est, ꝙ cũ iudex ꝑcedit ꝭm practicã. d. c. pastoralis. cũ dicať ꝑcedere ꝭm iuris determinatione a tali processu non potest appellari, qꝛ iuris determinatio nulli dř iniuriã inferre, nec grauamen. l. iniuriar. actio. ff. de reg. iu. & si cessat grauamen, ꝑ ꝯñs cessat & appellatio. & põt reij ci in. c. vt debitus. extra de appel. vbi hř hodie innouatam esse dispositionẽ. c. ad romanam. ij. q. vj. per quam tenebat oliz ois appellatio que non erat manifeste friuola vel calumniosa, quia

hodie per dictum capitu. vt debitus. de appellatio. ad validi-
5 nem appellationis requiritur subsistentia grauaminis. ¶ †Secundus ramus est grossus in medio stipitis q colore croceo depictus est, & regit quasi omnes alios ramos, appellat litis ɔtestatio, quam diffinit & diffinitionē ꝓsequit. & diffinit Hostien. de litis
6 ɔtesta. vt ibi per eu. & per Panor. eum referentem. ¶ †Tertius ramus est iuramentuz calumnie. quod prestatur in oibus causis et in spiritualibus hodie in c. j. in fi. de iur. calū. lib. vj. & dr iuramētū calūnie scz vitande, quēadmodū dr, habeat vnusquisqz suā pp fornicationē. c. nerui. in fi. xiij. disti. intelligitur enim ꝓpter fornicationem nō cōmittendā, sed euitandaz. Capitula iuramēti calumnie hñr in c. i. de iuramē. calū. Penas nolentiuz iurare. vide de calūnia in l. ij. de iuramē. calū. C. & in c. j. & ij. de
7 iuramē. calū. li. vj. ¶ †Quartus ramus ɔtinet assignatiōes ad probādū, quia lite ɔtestata, secuto iurō calūnie iudex assignat partibus, & eis imponit onus probandi id qd eis ad probandum incumbit in c. lz causam de probatio. & voluit Spe. de probatio. in prin. & in tit. de teste. §. qualiter. versi. iudex ergo. & ideo hñs regularem processum. diligenter aduertat, an sit facta assignatio probandum processum, quia si quis probaret, nō auctoritate, & mediante assignatione iudicis, videret nō habere legitimas ꝓbationes. que probationes debent fieri iudici. l. ita in fi. ff. de pro
8 ba. ¶ †Quintus ramus continet positiones, que fiunt ad reuelationē probationum. de quibus in clem. sepe. de verb. sign. l. ij. §. qd obseruari. C. de iura. calū. in c. pen. de iura. calū. in c. j. & ij. de confessis. lib. vj. & ſm Spec. deposi. §. quinto superest. ver
9 sic. & nota qd positiones fiunt de corpore libelli. ¶ †Sextus ra ɔtinet capitula probatio. seu articulos probatorios, & reprobatorios, qui producunt in causis, quia lite contestata, & negatis positionibus, est venire ad alias probationes, & sic fiunt capitula ꝓbatoria vt in c. cū cām que inter archiepm. extra de testibus. & c. p tuas. de ꝓba. & d. c. lz cām. & est tex. in c. presentiū §. testes de testibus. li. vi. hr in Spec. de teste. §. nūc vidēdū. in princip. ¶ Ad vnum tñ aduertendū est, vt qñ quis producit capitula ꝓbatoria, protestet quicquid ponat in capitulis, nō tñ intendat se astringere ad aliquod onus superflue probatiōis, quia se qs astrinxisset ad ꝓbanda plura, quoꝝ vnū sufficeret, si in aliquo deficeret succumberet. vt est tex. & gl. in d. c. lz cām. glo. in versicu. se
10 astrinxit. ¶ †Septimus ramus ɔtinet iuramenta testium, vt in l. iusiurandi. C. de testib. in c. nomine dñi. & in c. nup. extra de testi. & ad videndū iurare testes super capitula, citāda est pars vt habetur in c. ij. eo. ti. & in l. si quando. C. de testi.

11 ¶ †Octauus ramus cōtinet interrogatoria partis aduerse ad cautelam suam, que exhibentur per partem. vt in dicto capitu. presentiuz. extra de testib. li. vj. & istoꝝ interrogatorioꝝ non datur copia parti. vt voluit Spec. de testi. §. iam de interrogatorijs. dicens quod fiunt interrogatoria super circūstantijs, vt videamus in causis de quibus in c. cum causam que inter archiepiscopum. de testi. in l. solum. C. de testi. Addo de his videndam esse gl. bo. in d. §. testes. in versi. interrogatoria.

12 ¶ †Nonus ramus ɔtinet publicationem attestationum ſz tradita in c. in causis. & in c. fraternitatis. & in c. vltra tertiam. de testi. & hr in Spec. de teste. §. satis vtiliter. in prin. vbi dicit vnū qd cōiter nec tenet nec seruatur, qd examinatis testibus partes debent renuntiare testium productionibus. Quod non vr cautū nec conueniens. Nam satis renuntiatum est per publicationez
13 testium productioni absqz eo quod partes renuntient. † Et publicatio fit dupliciter. Primo per actualem publicationem, & aperturam testimonioꝝ, & illoꝝ lectionem, Secundo hr publicatio per iudicis ordinationem, cum iudex ordinat examinatis testibus. vel lapso termino ad probandum, testes haber pro publicatis, vt ɔstituit decretum Bal. in ducatu Mediolañ. & pars citanda est ad publicationem cum actualis est fienda pu-
14 blicatio. c. cum. i. & a. extra de re indi. ¶ †Decimus ramus cōtinet assignationem iudicis factaz partibus ad opponenduz qcquid volunt in personas, & dicta testium. scdm ea que habentur in d. c. presentium. & in c. dilecto. extra de testibus. in d. c. presentium. in fine. & per Specul. de testibus in §. sepe. testes, & in §. publicatis. in principio. Qui ramus continens assignationem predictam, intelligendus est procedere facta publicatiōe,
15 & data copia partibus de ipsis attestationib⁹. ¶ †Undecimus ramus arboris nostre continet instrumentoꝝ productionez & iurium hinc inde, que post publicatas attestationes & etiam añ, ꝓduci possunt. & et qñcūqz vsqz ad renuntiationem productionis iurium, & conclusionem in causa, vt in c. cum dilectus. de fide instr. & no. Spe. de instr. edic. §. nunc dicamus. in prin.

16 ¶ †Duodecimus ramus qui continet assignationem ad opponendum contra iura, & instrumenta, decreta tñ prius copia parti, & plures forme oppositionum habentur in §. instrm. in Spe. de instru. editi. ¶ Tredecimus ramus est exhibitio allegationū iuris, siue exhibitio aduocatoꝝ ad allegandū in causa de iure i pñtia iudicis. de quo in Spe. de allega. in prin. §. nunc vidē
17 dum. ¶ †Quartusdecimus ramus qui ſm aliquos potest etiaz precedenti preponi, & continet petitionem iuramenti necessarij in supplemētum probationum, ſm ea que hñr in l. admonendi. ff. de iureiur. & in c. fi. eo. ti. quam materiā similiter ꝓsequit Bar. & doc. vtrobiqz. & dicit Bart. in d. l. admonendi. qd cum iuramentum necessarium sit probatio qñ deferendum est ante cōtestationem in causa. vt in d. ca. cum dilectus. dicunt Moderni Papienses male seruari in practica, quia plerunqz reseruat vsqz ad cautionem ferende sententie & forte ratione. l. vbi. C. de falsarijs. Et aliqñ defertur tale iuramentum ambabus partibus sub ɔditione ne iudex deferendo vni parti tñ videat declarare motum animi sui, & sic detegere pro quo velit ferre sententiam.
18 ¶ †Decimusquintus ramus continet conclusionez in causa seu renuntiationē, que fit probationibus, & fit conclusio per iudicē, renuntiatio vero p partes. de quo in d. c. cū dilectus. & in Specu. de renun. & ɔclusione in prin. Laudo tñ quod cū iudex ɔcludit in cā, vt seruet illā practicā, q̄ solent iudices dicere quod ɔcludunt in cā saluo iure reuocādi ɔclusionē ipsaz, quia tunc interlocutoriā sniam ipsius ɔclusionis facilius reuocabit si sibi videat, quia cum reglr interlocutoriā suā iudex reuocet. l. qd iussit. ff. de re iudi. & capit. cū cessante. extra de appellatio facit quia reglr quis nō indicit sibi legē a qua recedere nō lz. l. si quis. in prin. ff. de lega. iij. &
19 ibi plene p Bar. ¶ †Decimussextus ramus est ille q ɔtinet requisitionē ɔsilij sapiētis, qñ iudex dubitat qd iudicet, vel partes petūt ɔsiliū sapientū, quia tunc recurrit ad ɔsiliū sapiētuz. de quo Spe. de reqsitione cōsilij. & in c. statutū. §. assessorē. de rescrip.
20 lib. vj. † & plerunqz oritur controuersia inter partes vel cū iudice quis debeat soluere salarium consultoris. & potest dici per dictum. §. assessorem, quod si partes petierint ɔsilium debent soluere ambe. si vero altera partium petijt, illa sola soluet. si vero iudex petijt, soluet ipse de suo, si professus est se esse peritum. si vero non est professus se esse peritum, vel sit probabile dubium
21 compellat partes ad soluendū, & ita seruatur. † Nec obstat qd dici potest iure ciuili nec canonico iudicez debere recipere sportulas. l. plebiscito. ff. de offi. presi. & in auc. vt iudices sine quoquo suffrag. §. volumus. coll. ij. vide. in c. cū ab omni. de vi. & hone. cleri. quia iura ipsa loquūtur in iudicibus salariatis vel beneficiatis de publico. secus tñ est in ɔsultoribus & aduocatis q possunt capere salarium, & vendere consilium. in c. statutum. §. assessorem. sᷓ allegato. & est tex. in c. non licet. xj. q. iij.

SVMMARIVM

1 Probationes in arbore iudiciaria significantur per flores.
2 Iudex ſm allegata & probata iudicare debet.
3 Probationes quales in preparatorijs, & decisorijs iudiciorum haberi possint.

¶ De floribus huius arboris iudiciarie, hoc est de probationibus.

¶ Quintum principale.

1 NEXORDIO pollicitus sum post ramos † expeditos, flores ipsius arboris p quos nobis probationes denotātur, quia quēadmodum flores arboris materialis seu naturalis arboris imediate producūt fructus. & ex ipsis est spes fructuū, ita ex floribus, hoc est probationibus que fiunt in iudicio resultant fructus sententiaꝝ, & ex ipsis floribus sumitur plerunqz spes victo-
2 rie. † cum iudices iudicare debent ſm allegata & probata, vt hr in c. iudicantem. xxx. q. v. notatur. & c. j. & gl. de offi. ordi. l. illicitas. §. veritas. ff. de officio presidis. id propterea notanduz est, quod sicut in materiali arbore tempore veris habemus plures flores sparsos hinc inde, ita & in hac arbore habemus plures flores. i. probationes. Non multum ordinate magis ad vnum ramum quam ad alium, sed hinc inde sparsos, ita quod non esset incongruum, etiam si circa ramusculos essent flores pleni & semi-
3 pleni, seu colorati, perfecte, & non perfecte. † quia in preparatorijs sicut & in decisorijs iudiciorum plerūqz hñr probationes perfecte vel imperfecte. de quibus omnibus infra. Et sic habemus aliquas plenas ꝓbationes, & aliquas semiplenas, aliqs tales q̄les. aliquas

les aliquas subsidiarias aliquas presumptiuas. aliquas ex con lecturis, per quas omnes infra discurramus, et vt incipiamus a dignioribus prout sunt ipse plene probationes, dico quod plenarum probationum. xviij. reperio species.

SVMMARIVM

1 Confessio partis duplex esse potest scilicet iudicialis, et ea que fit extra iudicium.
2 Confessio respondentis ad positiones an habeat vim iudicati.
3 Confessio extraiudicialis que sit, et quid operetur.
4 Confessio probat in criminalibus sed non disponit.

¶ Sequuntur. xviij. flores siue species plenarum probationum, et primo de confessione.

1 **Primus** flos siue prima species plene† probationis, est per partis confessionem, et ista confessio est duplex. Prima est iudicialis, scz facta in iudicio parte presente vel iudice vice, et noie partis acceptante, vel etiaz notario q̄ sunt publice persone, et psit alteri acqrere, vt notat in. l. j. §. ius publicum. ff. de instit. et iure. l. si ob causam. ff. de euict. et hr in. c. q̄q̄. de vsu. lib. vj. et bo. glo. in. c. qm̄ contra falsam de proba. et in. l. nō q̄si. ff. rē pupil. sal. fo. et talis cfessio nō solū hz vim plene probationis, imo et iudicati in snia. l. certū. in prin. et in fine. ff. de cō fes. et hr in. l. j. C. eo. et in. c. fi. eo. ti. et ideo qn̄ hr talis cfessio, nō est necesse ferre sniam in confessum, sed fit ei preceptum de soluendo, ac si iudicialiter cdēnatus eēt. l. si debitori. ff. de ind. et no
2 tat in. l. debitoribus. ff. de re indi. ¶ † Vtrū aūt qn̄ reus rn̄dendo ad positiones cfitetur, illa confessio habeat vim iudicati. Et aliquibus vr qd non, qz positiones fiunt ad pbandū, vt. s. dictū est in quinto ramo, et adducta ad vnū effectū nō debent diuersa vel cria operari. l. ij. in fi. C. de iura. calū. Sed in criūm vr dōm qz verum est dicere hanc esse cfessionem iudiciariam. Et vnūz singulariter in materia positionū notabitis, qz lz simplr qs dicatur cfiteri id qd proponit in capitulis probatoriis. iuxta notata p Panor in. c. examinata. de iudi. in. iij. no. tn̄ Jo. an. in nouel. originaliter dicit in. c. cum in positionibus. de iureiur. lib. vj qd deductum in positionibus censetur per partem confessatum.
3 ¶ † Scda confessio est que fit extra iudicium parte presente, et illa solū probat, non autem disponit, vt in. l. certum. §. si quis. ff. d cfes. et est tex. in. l. publia. in fi. ff. deposi. Si vero fiat parte absente, semiplene pbat, qz certū est talem confessionez non plene probare, vt dicet infra. Nec obst. predictis. l. ij. ff. de confes. et. l. fi. eo. tit. l. error. C. de iur. et facti igno. qz predicta iura loquunt in erronea cfessione, q̄ nondūz negotio finito potest reuocari, vt
4 in dictis iuribus, et predicta procedūt in ciuilibus. † In criminalibus vero cfessio probat, non tn̄ disponit. l. si confessus. ff. de custo. et exhi. reox, facit. l. i. §. j. ff. de his qui no. infa. Quinimo maxime est aduertendū in criminalibus, ne timore tormentox, vel alia causa, putā desperationis salutis quis falsum confitetur, facit. l. j. §. si quis vltra. ff. de qō. et eo casu quo quis confitet taliter causa desperationis vel tormentorum, quicunque potest se opponere et appellare, qz volentem mori lex nō exaudit. l. nō tm̄. ff. de appel. gl. nota. in. l. j. C. de cfes. Solet tn̄ notari casus pro singulari, pro quo confessio in criminalibus non tm̄ probat. sed et disponit in. c. q̄q̄ sit graue. extra de exces. prela.

SVMMARIVM

1 Iuramentum est flos secundus arboris iudiciarie.
2 Iuramentum voluntarium vim plene probationis obtinet.
3 Iuramentum necessarium nec probat nec disponit.
4 Probationes luce meridiana clariores in criminalibus requiruntur.

¶ De multiplici iuramento.

1 **Secundus** flos, et sic secūda† probatio dr esse iurm, qd est triplex, et voluntarium iudiciale, et necessarium. l. actori. et. l. generaliter. C. de iureiurā. et in Rub. ff.
2 eo. ti. † Conuētionale siue voluntarium hz vim plene probationis, nō aūt disponit. de hoc hr et notat in. l. iij. et. l. non erit. §. d. et
3 l. iusiurandum qd ex conuētione. ff. de iureiur. † Iuramentum vero necessarium nec bene probat nec disponit, vt notat in c. fi. extra de iureiur. et. l. admonēdi. ff. eo. l. in bonefidei. C. eo. An autē et qn̄ iurm necessarium plene probet, dicetur infra, cū examina-
4 buntur semiplene probatione. hec in ciuilibus procedunt. † in criminalibus vero qn̄qz in ipsis requiruntur probationes luce meridiana clariores. l. fi. C. de probationibus. vtrum deferantur ista iuramenta necessaria, que alias dicunt iuramenta in supplementum probationis, est difficultas ardua. de qua in. l. de quocūqz. ff. de iureiur. et ibi per Ang. et Bar. et Moderniores.

SVMMARIVM

1 Notorietas seu facti euidentia in criminalibus plene probans est tertius flos arboris iudicialis.
2 Euidentia triplex est.
3 Notorium seu euidens factum est quod nulla tergiuersatiōe celari potest.

¶ De notorietate siue euidentia facti.

1 **Tertius** flos est et tertia† plena probatio Notorietas siue euidentia facti, que plene probat tam in criminalibus q̄ in ciuilibus. c. euidentia. extra de accus. l. eo q dem. C. eo. et. c. ad nostram. iij. extra de iureiur. et. ij. q. j. de manifesta. et dicit Spec. in tit. de prob. §. videndum restat. versic.
2 iiij. per euidentiam. † Et est triplex euidentia, iuris, facti, et probationis, vt ibi per eum. et p Spe. de not. cri. §. iam de notorio. et est tex. notandus in. §. sciendum. ij. q. iij. que notabiliter distinguit in hac materia, vtrum sit notorium iudici, an aliis, et vtrum sit notorium facti permanentis aut transeuntis. de quo ibi et no
3 tandus est tex. in. c. fi. de coha. cler. et mulie. † vbi hr de isto notorio quod nulla potest tergiuersatione celari. de quo etiam in l. ciues. C. de appel. et ibi per gl. Bart. et Bald. ibi. et etiam ex glo. habetur differentia inter manifestum et notorium.

¶ De probatione violenta.

Quartus flos ctinet qrtā speciem plene probatiōis que dr probatio violenta, seu violenta presumptio, qn̄ scz ius presumit, et super psumpto disponit. vt in. c. antepe. extra de spon. c. de illis. in fine. c. per tuas extra de condi. appo. et ista dr probatio probata, contra quā non admittitur probatio in contrarium, nisi per partis confessionem in his que dependent a potestate partium in. c. j. cum materia. de confes. lib. vj. in aucten. sed iam necesse. C. de don. ante nup.

SVMMARIVM

1 Probatio plena dr dum res oculis per inspectionē subiicitur.
2 Probatio per oculorum aspectionem aliquando reprobatur.

¶ De oculari inspectione.

1 **Quintus** autem flos continet† quintam speciē plene pbationis, que hr inspectione oculox, re subiecta oculis, oculis inquā qn̄qz iudicis. c. qz iudicante. extra de pscr. l. minor. xxv. an. ex aspectu. ff. de mino. aliqn̄ re subiecta oculis expertox. c. pposuisti. de pbat. c. fin. c. frnitatis. de fri.
2 et male. † et hec probatio tn̄ aliqn̄ reprobat, lz sit plena in. c. nec aliqua. xxvij. q. j. et in. c. causam matrimonij. de probatio.

SVMMARIVM

1 Probatio sexta fit per assertionem peritorum in arte.

¶ De assertione peritorum in arte.

Sextus flos et sic sexta plena pro
1 batio est assertio expertorum in arte, † cum eis credatur in pertinente ad artem suam, vt assertio medicorum super vulnere vel infirmitate. c. ad aures. de etate, et quali. l. septimo mense. ff. de statu hominum. l. antiqui. ff. si pars hereditatis petatur, et hr in l. sed et si restituat. §. fi. ff. de in. et. l. si pater. ff. de solu. in. l. cuz ad psens, et. l. respiciendum. et. l. itaqz. ff. si cer. pet. et tex. in. l. j. C. de offi. mag. offi. l. hac edictali. §. his omnibus. C. de secun. nupt. et no. Spe. de proba. §. videndum restat. ver. hoc quoqz notādu.

SVMMARIVM

1 Probatio plena dicitur dum per publicas personas aliquid denuntiatur.

2 Nuntio vilis conditionis an credatur contra nobilē negantē.

De denuntiatione publicarum personarum.

1 **Septimus** flos† ꝯtinet ꝓbationē plenā que hr̄ p de nūtiationē ꝛ publicationē publicarū ꝑsonaꝝ, ꝛ publicoꝝ officialiū in pertinētibus ad officium suum, vt in nūtijs publicis, qbus creditur de citatione itaqȝ illius solius assertio plenē ꝓbat citationē, vt in c. cū parati. ꝺ appel. ꝛ c. papa. de testi. cog. ꝛ hr̄ in c. prudētia. de offi. deleg. ꝛ no. spe. ꝺ citatio. §. seqꝗt videre. ꝟ. sed nūqȝ credit. Lȝ hoc visū fuerit dn̄ Host. in d. c. cū parati.
2 † qui dicit ibi dn̄ sibi videri, qꝺ vni nūtio forte vili persone credatur, si dicat se citasse epm̄, cuȝ eps̄ negat, ꝛ est singulare, ꝙ sine iuro ei creditur, qꝛ sufficit primū iuramentum, ꝛ creditur sibi soli, vt iuribus preallegatis.

SVMMARIVM

1 Opinio communis totius populi plene probat.
2 Probationes maiores an exigantur pro rebus memoriam hominum excedentibus.
3 Opinio communis de aliquo dubia esse non debet.

De communi opinione totius populi, ꝛ prouincie.

1 **Octauus** flos† ꝯtinet aliā speciē plene ꝓbationis, ꝙ est cōis opi. totius populi, ꝛ ꝓuincie pro aliquo, ꝛ hr̄ ꝓ indubitato apud oēs, vt Frid. ducē Austrie esse imperatorē, ꝛ Carolū magnū fuisse imperatorē, vel Christū fuisse crucifixū sub pōtio Pilato, vt loqꝗt Inn. in c. fi. extra de iura. cal. ponit idē Inn. originalr̄ in c. veniēs. ꝭ. de ver. sig. lib. vj. Ponit Ang. i. l. at ꝙ nā. §. cū me absente. ff. ꝺ neg. ge. idē ang. l. ꝓprietatis. C. de proba. hn̄s ꝓ absurdo, ꝙ si mihi incūbit onus ꝓbandi istā domū fuisse Joā. vel Petri, ꝙ exigat a me alia ꝓbatio ꝙ̄ cōis fama ꝛ opi. istud idē voluit Bal. in auc. actio. C. ꝺ
2 sac. san. eccle. ꝛ in l. ꝯuentionē. C. de epis. ꝛ cler. † vbi refert reuerēdissimū do. Fabrēseȝ idē tenuisse ꝛ habuisse ꝓ absurdo, qꝺ reꝝ ita antiquaꝝ, que excedūt memoriā hoim, exigunt maiores ꝓbationes, ꝛ instra, ꝛ illud singulariter notat lȝ extrauagans, ꝙ res dr̄ excedere memoriā hoīs qn̄ excedit quinquagesimū vel ꝗdragesimū annū. ita voluit Inno. in d. c. veniēs, ꝛ dicit Ang.
3 in c. veniens. de testi. † Nā cōis opi. de aliquo nō dȝ eē dubia cū dubitādū nō sit de eo qꝺ oēs hoies hn̄t ꝓ certo, ita dicebat do. Jo. grassis. art. in l. in summa. §. idē labeo cū querit. ff. de aq plu. arc. ꝛ no. Spec. de prob. §. fi. hec ēt no. Idē ēt tȝ Jo. and. ꝛ nisi fallar ibi refert ēt Host. in c. cum causam. extra de proba. ꝛ differt ista communis opinio a notorio, vt dicit Spec. de not. cri. §. sequitur. versi. item etiam aliud.

SVMMARIVM

1 Indicia sunt species quedam probationis.

De indicijs.

1 **Nonus** flos† ꝯtinet aliā speciē plene ꝓbationis que hr̄ per indicia, hoc est arte indubitata, que faciunt plenam probationem qn̄qȝ. in c. excōicamus, de hereti. ꝛ habetur in §. sciant. ij. q. viij. ꝛ in l. indicia. C. de rei ven.

SVMMARIVM

1 Instrumenta publica plenam probationem faciunt.

De instrumentis publicis.

1 **Decimus** flos† indicat plenā ꝓbationē, ꝙ hr̄ ꝑ instrūa publica, ꝙ reglr̄ faciūt plenā ꝓbationē i oibus causis. l. cū res. ꝛ l. cū ꝑcibus. C. de ꝓba. ꝛ intelligūt instrūa publica, si habeāt auctoritatē publicā cū solēnitatibus reqsitis. l. ꝯnali. ꝛ in gl. bona. C. ꝺ tab. li. x. ꝛ c. j. ꝛ ij. ꝺ fide instr. ꝛ plene ponit spe. ꝺ instr. edi. §. hr̄ ꝯmemoremus, ꝛ ex hoc ꝓt inferri ad illam dubitationē protocollēsiū in breuiaturis, vel originalibus notarioꝝ, qui sunt mortui, in quibus plerūqȝ illa solēnia desunt. de his tamen videndum est, vt habetur in capitu. cum tabellio. de fide instrumentorum.

SVMMARIVM

1 Litere sigillo auctentico sigillate plenam faciunt probationeȝ.
2 Sigillum auctenticum quod dicatur.
3 Litere pape quando falsate cognosci possint.
4 Literis cuiuscunqȝ de his que ad officium suum spectāt credit.
5 Voci viue plus creditur quam mortue.

De literis auctentico sigillo sigillatis.

1 **Per** floreȝ vndecimū† habemus aliā speciē plene ꝓbationis, ꝙ hr̄ ꝑ literas auctētico sigillo sigillatas, vt in c. cure. c. debet. xj. q. iij. in l. si publicamus. in princ. ff. de publi. ꝛ
2 in c. post cessionē. extra de ꝓba. † Et dr̄ sigillū auctēticū ex auctoritate eius cuius est sigillū, si adsint reqsita, vt in sigillo apłico ꝛ impiali. c. inter dilectos. ꝺ fide instr. in c. cū dilecto. de cōfir. vti. vel inuti. c. significauit. ꝺ app. c. statuimus. xix. q. iiij. c.
3 iij. loco. de ꝓba. † Et si qs velit cognoscere an falsate sint lr̄e pape ꝑ amotionē chordulaꝝ canapi, vel serici, ꝯcurrat ad Host. in sum. de rescri. vbi inter alia vltra cētū ꝙ ꝑnt opponi rescripto ponit opponi posse, ꝙ nō sit sanū circa sigillū, vel hmōi. Et ad propositū nr̄m vidēdus est Spe. de ꝓba. §. vidēdū restat. vers.
4 x. ꝑ literas. ꝛ ver. ꝛ ꝯnalr̄. † vbi dicit notabiliter credi literis cuiuscūqȝ de his ꝙ ꝑtinēt ad officiū suū, sȝ maxie debemus aduertere literas ꝛ sigilla potissimū apostolica ꝛ impialia ꝑ ea ꝙ hn̄r in c. lȝ extra de cri. fal. ꝛ aliqd in c. ad audiētiā. j. ꝺ rescri. Sȝ ꝯ ꝓdicta opponit de. §. si nō aliqd tale, in auc. ꝺ fide instr. coll.
5 vj. † vbi hr̄ ꝙ viua vox ē excellētior ꝓbatio, ꝛ ꝓferr̄ voci mortue, sȝ viue voci epi, cū nō sit plusqȝ vnus, nō credit quo ad plenā ꝓbationē. in c. cū a nobis. ꝺ testib. ergo vr̄ ꝙ nō debeat illius lr̄e credi. ꝛ sic voci mortue. Solu. dicit Host. in sum. de ꝓba. in si. in ver. sȝ cū opponit. ꝙ viua vox, ꝙ facit solēnitas adiecta in literis, ꝙ eo scribēte credat quo ad plenā ꝓbationē, sicut i tabellione, cū examinat in testē, nō credit nisi sicut soli, ꝛ tn̄ plus sibi creditur, si fecit instr̄m solenne, vt ibi faciat plenam fidem.

SVMMARIVM

2 Libri antiqui ꝛ sculpture in lapidibus facte plenam faciunt probationem.

De libris antiquis, ꝛ sculpturis in lapidibus.

1 **Duodecimus** flos† ꝯtinet duodecimā speciē plene ꝓbatiōis, ꝛ est illa ꝙ ꝑ libros antiquos ꝛ ēt per sculpturas factas in lapidibus, ꝛ muris ꝛ in tabulis que plerunqȝ faciunt plenam probationem, maxime in dirimendis discontrouersijs de limitibus. in c. cū causam. extra de proba. habetur ꝑ Inn. in rubri. de ꝯsecra. eccle. vel alta. ꝛ ꝑ Panor. ibidem. c. j. ꝛ in c. posuisti. eo. ti. ꝛ per eūdeȝ Panor. in c. quāto de iureiur. vbi adducit illud Luce. xx. ꝛ Mat. xxij. Cuius est hec imago? ꝛ ibi per eum facit. c. sane. eo. ti. xxiiij. q. ij. ꝛ ibi gl. in c. peruenit. xxj. q. j. ꝛ tex. in l. j. ꝛ ꝑ totū. ꝛ ibi bar. ff. de albo scri. facit que habentur in l. pe. ff. de prob. in c. ad audientiam, de prescrip. ꝛ in auc. ad hoc. C. de fide instr.

SVMMARIVM

1 Archiuum publicum plenam probationem facit.

De archiuo publico.

1 **Probationem** † plenā tredecimaȝ habemus ꝑ tredecimū florē ꝛ est illa ꝙ fit ex archiuo publico, ꝙ facit plenā ꝓbationē. in d. c. ad audientiā. ꝛ est casus in c. i. de proba. ꝛ hoc dūmodo appareat illud eē extractū de publico archiuo per officialē archiui, vel ex mādato.

SVMMARIVM

1 Testes omni exceptione maiores rite ꝛ recte examinati plenā probationem faciunt.
2 Testes plures ꝙ̄ duo requiruntur aliqnando.

De testibus.

1 **Plena** probatio† decimaquarta habetur per testes iste ꝛ recte examinatos, ꝛ regulariter dico testes omni exceptione maiores, faciūt plenā probationē. c. lȝ vniuersis. c. nouit. de iupi. c. cū a nobis. ꝺ testi. ꝛ l. vbi numerus. eo. ti.
2 † Sunt tn̄ aliqui casus in quibus requiruntur plures duobus. de quibus in Spec. de testi. §. restat. circa principium.

SVMMARIVM

1 Acta iudiciaria in scriptis redacta plene probant.

De actis iudiciarijs.

1 **Probatio decimaquinta** † plena hr̄ ꝑ acta iudiciaria scripta. c. qm̄ causam. c. fi. de proba. ꝛ in l. gesta. C. de re iudi. ꝛ talia plenam fidē faciunt in ciuilibus ꝛ in criminalibus.

Summarium

SVMMARIVM

1 Assertio simplex principis plenam inducit probationem.

¶ De assertione principis, de gestis coram eo.

Sedecimus flos† designat aliam speciē plene probationis, vz, simplicem principis assertionem de gestis coram eo, cū presentia principis obtinet vices plurium testium. l. omnium. C. de testi.

SVMMARIVM

1 Cardinalis cuiuspiam assertioni simplici fides datur.
2 Asserenti se potestatem ordinariam vel delegatam habere non creditur nisi literis docuerit.

¶ De assertione cardinalis.

1 **Decimaseptima** plena† probatio habetur per decimumseptimum florem representantem assertionem cardinalis alicuius, cui pp eius auctoritatem creditur, si asserit se esse legatū sedis apostolice nec exigitur aliud quā eius simplex verbum, vt ei plene de legatione credatur. xcvij. dis. c. nobilissimus. † cūuis alias nō credatur
2 alicui de potestate ordinaria, vel delegata, nisi p literas doceat l. j. C. de man. prin. & habetur in. c. cum iurisperitus. de offi. de lega. in. c. ad probandum. de re iudicata.

SVMMARIVM

1 Consuetudo alicuius patrie, vel reputatio publica plenam affert probationē.
2 Penitentiario magno Romane curie dicenti sibi aliquid commissum fides adhibetur.
3 Argumentū a stylo curie allegari potest ad causa℞ decisiões.

1 **Vltimus** flos plenus† coloratus nobis affert plenam pbationē ꝯsuetudinariam alicuius patrie, vel publicam reputationem vel tolerantiam. in. c. nihil cum his & que ibi leguntur, de elect. in. l. barbarius philippus. ff. de offi. presi. in. c. cum dilectus. de fide instr. dicebat tñ do. Jo. de grassis, quod vltra plenas probationes habemus vnam ex stylo cu-
2 rie Ro. † vz qua creditur magno seu summo penitētiario, si dicat aliquid de reseruatis soli Roma. pont. sibi esse commissū, vt in ea absoluat, & dispenset viue vocis oraculo per summū pōtificem id mihi commissū est, de cuius veritate licet satis ei credatur, me tamē remitto ad aulicos curiales, & addo quod tenet in iure. arg. a stylo curie, vt probatur in. c. ex literis. de constit. dum tex. dicit. cum tam iuris canonici quā nostri moris existat.
3 & ita in Panor. colligitur arg. a stylo curie posse allegari ad decisiones causarum. vide ibi per eū, & ad idem potest induci tex. in. c. ex parte. extra de rescrip.

SVMMARIVM

1 Testis vnicus omni exceptione maior semiplenam probationem facit.
2 Vox vnius vox nullius quo ad plenam probationem.
3 Testis vnus an sic semiplene probet, vt suppletoriū faciat deferri iuramentum.

¶ Sequuntur decem & octo species probationum semiplenarum.

Successiue videndum restat de floribus non ita plenis, seu viridi coloris, & in minoribus per quos habemus semiplenas probationes seu subsidiarias, qua℞
1 spēs ni fallar sunt ēt. xviij. quas infra psequor. ¶ † Prima que hr̄ p primū ex istis minoribus, & pallidioribus floribus est illa semiplena probatio, que hr̄ p vnum testem omni exceptione maiorē, deponentē sup re de qua agit̄ & rite & recte examinatū, vt hr̄ in tex. c. ex insinuatione. & etiam. in. c. in nostra. de procur. facit gl. in. l. theodosius. ff. de do. preleg. q2 si duo testes regulariter faciunt plenā pbationē. vt. s. dcm̄ est in. x. flore plene, igit̄ vnus faciet semiplenā probationē. & facit. l. j. in fi. ff. quēadmo. testa. ape. lz videant̄ in ꝯtrium lex antepe. ff. de qō. cū nō satisfacit r̄nsio gl. in. d. l. theodosius. & ideo r̄ndet̄ aliter ſm doc. ꝙ illō operatur in ꝯditione persone, & non cause, sed ite℞ opponit̄ pro pleniori intelligentia, qō nec semiplenā nec plenam facit vnus te-
2 stis † q2 vox vnius vox nullius. l. vbi numerus. ff. de test. Solu. hoc ve℞ quo ad plenā probationē, nō quo ad semiplenā, ſm omnes. Jtē ꝯ opponit̄ de. d. l. theodosius. vbi vnus solus plene pbat. Solu. vt dicit Bar. ibi est spāle qō inducit̄ ex dispositione testato℞. alios casus vide p Spe. de testi. §. restat. vers. lz aūt cū
3 sequētibus. † modo iuxta pdicta q̄rit̄, an vnus testis faciat talē semiplenā pbationē vt semper deferendū sit iurm̄ necessarium seu suppletoriū, iuxta legē admonēdi. ff. de iureiu. & l. in bone fidei. C. eo. & hr̄ in. c. fi. eo. ti. in quo pro nūc vr̄ ponenda conclusio ꝙ si vr̄ talis causa, in quo duo faciunt plenā vnus faciat semiplenā, si vero duo nō faciāt plenam, vt in testa. & in codicillis tunc vnus non facit semiplenam. de hoc tñ latius dicendum est, vt communiter per omnes in. d. l. admonendi. & in. d. c. fi.

SVMMARIVM

1 Comparatio literarum semiplenam inducit probationem.

¶ De probatione literarum.

1 **Secunda** semplena† probatio hr̄ p cōparationē literarum ſm ea que habentur in. l. cōparationes. & auc. ibi posita. C. de fide instrumen. & in auc. eo. tit. §. si quis vult caute deponere col. vj.

SVMMARIVM

1 Scriptura domestica seu priuata semiplene probat.
2 Statuta Jtalie quod credatur scripture priuate persone bone fame an sint valida.
3 Statuta in ratione fundari debent ne viam fraudibus faciant.
4 Pacto fieri potest vt alteri partium credatur.
5 Testi absq̄ iuramento de consensu partium deponēti potest fides adhiberi.

¶ De scriptura domestica.

1 **Tertius** flos minor† denotat probationem semiplenā que ſm aliquos hr̄ per scripturam domesticam seu priuatam in. l. instra domestica. C. de proba. quod videtur intelligendum ꝯ scribentem. l. publia. in fi. ff. deposi. & c. saluberrimum. j. q. vij. & est tex. in auc. contra qui propriā. C. de nō nume. pecu. & hoc dummodo sit expressa causa, & nō sit indiscreta, vt in. c. si cautio. extra de fid. instr. proscribente regulariter
2 nullam fidem facit. l. rationes. & l. exemplo. C. de proba. † & ſm predicta videtur dubitari posse de validitate quorundā statutorum Jtalie, & aliarum prouinciarum disponentiū. quod scripture priuate probate persone & bone fame, & maxie si sit d̄ collegio mercatorum, vt est statutum Papie, credatur vsq̄ ad summā v. florenorum renensium, q2 videntur talia statuta irreuocabiliter, & parare seu aperire viam fraudibus. d. l. exemplo. vbi dicitur esse ad exemplum perniciosum, quod quis faciat scripturā pro se probantem etiā semiplene, q2 tñ semiplene probauerit taliter petat sibi deferri iuramentum necessarium, & sic in ea re ppria bene probabit quod non est permissum, nisi in casu. l. fi. C. d̄ fideicō. & ad predicta facit lex omnibus. C. de testi. & l. nullus. ff.
3 eo. † nam statuta sicut & ll. & consuetudines debēt esse rōnabilia & nō aperire viam fraudibus. Jmmo ꝯ statuta pōt opponi exceptio doli. l. j. in fi. ff. de doli excep. l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fa. facit. c. cum omnes. & c. que ab ecclesiarum. de ꝯsuetu. Sed sustinere talia statuta possumus, vt no. Spec. de proba. §. vidēdum restat. versi. quid si dr̄, qō cū pacto fieri possit, ꝙ credatur vni partium, vr̄ hoc posse induci per statutum arg. l. quod dcm̄ ff. de pac. & hr̄ per gl. in rub. C. de decre. decu. lib. x. & l. nō im-
4 possibile. ff. de re iudi. † sed potest fieri pactum, quod credat̄ vni partium, vt per Barto. Bal. Ang. & Jnno. in. l. fi. ff. de preto. stipula. ergo poterunt etiam induci hec statuta, quod tamen intelligo cum modificatione, que sit arbitraria iudici. s. pactū ipm procedere per notata in. c. veniens. in. c. quintanallis. de iureiur. & notata in. l. si qñ. C. vnde vi. & in capit. fi. extra quod vi. vel metus causa. & pro validitate dictorum statutorum, & predicto-
5 rum veritate. facit optimus tex. in. c. tuis. de testi. † vbi lz iurm̄ testis sit de substantia, & sine iuramento non valeat eius depositio. c. nuper. de testibus. tamen partium conuentione creditur testi sine iuramento, de hac materia an & quādo priuata scriptura probet, vide plene per Bar. & alios. in. l. admonendi. ff. de iureiuran. & per Specu. in titu. de instru. edic. §. restat. versic. priuatam. vbi distinguit. & etiam in versicu. regulariter.

SVMMARIVM

1 Fuga ẛm aliquos plene probat, ẛm alios semiplene.
2 Fuga an sit indicium sufficiens ad torturam.

De fuga.

1 **Quarta** semiplena † probatio ẛm aliquos est fuga. in auc. ꝙ coll. §. sup hoc. & §. si quis aūt in. c. nul lus. de presumpt. & c. decernimus. ij. q. viij. in quibus iurib⁹ for tius vř fuga facere plenā probationem, sicut simile. in. l. si liber toꝝ. ff. de bo. libe. in. l. j. C. vt oẽs obedi. iudi. nisi dicamus ꝙ spā litas in illis arguat, in alijs secus esset, sic ꝙ in alijs fuga faciat semiplenā ꝑbationē. ad ꝙ facit materia legis, ait pretor. §. si ꝺ bitorem. ff. de his que in fraud. credi. sed si esset fuga cum effra ctione carceris, & conspiratione facta, illa arguit delictum & cri
2 men capitale. l. j. in prin. ff. de effrac. † Et ex his potest inferri ẛʒ aliquos, an fuga sit sufficiens ad torturā, & dicebat Jo. de gras. esse cogitandū. addo ꝙ in hoc articulo pōt forte haberi resolu tio ex his ꝗ dicit Bar. in. l. qs sit fugitiuus. ff. de edi. edi. vbi in ter fugientes distinguit, aliquis fugit qñ familia iudicis eum in sequitur, & talis fuga non grauatur suspitione delicti, cum meri to vnusquisq; fugiet huiusmodi satellites, & carceres. Et aliquis fugit statim commisso delicto absq; aliqua insecutione, & ista vi detur culpabilis fuga, vbi plane & clare per eum.

SVMMARIVM

1 Probatio semiplena dicitur contra magistratum in ciuitate di centem se metu compulsum.

De quinta specie semiplene probationis.

1 **Quinta** semiplena † ꝑbatio est illa, si quis in magistra tu, existens in ciuitate dicat se metu fuisse com pulsum, qꝛ semiplena probatio est in contrarium, vt in. l. fi. ff. ꝙ met. cau. & ponit Spe. de proba. §. videndum restat. circa finē.

SVMMARIVM

1 Fama semiplene ꝑbat & cū vno teste plenā inducit probationē.
2 Fama in criminalibus loco accusatoris habetur.

De fama.

1 **Sexta** est per famam † adeo ꝙ cum vno teste erit plena probatio, vt in. c. sicut. de proba. & hř in. l. de bone fidei. C. de re. credi. & in. d. l. admonendi. per doc. in Specu. de no. cri. §. j. ver. in fama. aūt. Videnda sunt circa hec ea que po nit Bal. in auc. quas actiones. C. de sac. san. eccl. cum al. leg. l. si mater. C. ne de sta. defun. & videndus est tex. ibi. & c. qꝛ versimi le. extra. de prescri. nec ob. quod dictum est in quinto flore ple narum, qꝛ ibi locuti sumus de fama que excedit memoriā. xl. an. hec autem de illa que est intra illas metas. circa quam differen tiam videndus est Inno. in. c. veniens. de verb. sig. lib. vj. & hec
2 videntur procedere in ciuilibus. † in criminalibus autem fama hř loco accusatoris, & est potens ad formandā inquisitionē, non autem vř operari semiplenam probationem, per no. c. inquisitio nis, & in. c. qualiter, & qñ. ij. de accu. cum in criminalibus requi rantur probationes clarissime. l. fi. de probatio.

SVMMARIVM

1 Suspitio pluriū ad iudicem vsq; perueniens semiplene probat.

De suspitione plurium.

1 **Septima** semiplena † probatio est suspitio que ex plu ribus venit in mentē iudicis vt hř in. c. j. ꝙ me. causa. & in c. nomē. ij. q. j. & in hoc plurimum versat arbitriū iudicis, vt sentit Spec. de proba. §. j. versi. & no. tñ dicit nullam probationem esse faciendam discursu sed deliberate.

SVMMARIVM

1 Confessio parte absente factaʒ semiplenam facit probationem.
2 Abnegare nō debet qs quod voce dilucida protestatus est.

De confessione facta absente parte.

1 **Alia** semiplena † probatio que habetur per octauum flo scul um est confessio ẛm quosdam facta absente parte facit lex certain. §. si quis absente. & ibi no. ff. de confes. & facit ra
2 tio, † qꝛ incōgruum est, vt quod quis dilucida voce protestatus est, illud audeat abnegare. extra. l. gñaliter. C. de nō nu. pecu. & c. per tuas. de proba. & facit. l. fi. ff. co. nec obst. l. j. C. de sol. cau. adiec. leg. vbi videtur probare quod faciat plenā probationem, qꝛ tex. ille loquitur in vltima voluntate, in qua non requirit par tis presentia. l. cum pater. §. fundo. ff. de lega. ij.

SVMMARIVM

1 Depositio testium de credulitate vel auditu semiplene probat.
2 Probatio concludens esse debet, sed ea que est de alieno audi tu minime concludit.

De testimonio de credulitate vel auditu.

1 **Nona** semiplena † Probatio ẛm quosdā est depositio te stiū de credulitate, vel auditu, cuʒ certū sit & tales depositiones regulariter nō valere ad plenā ꝑbationem. c. cum causam. & c. cum literis, extra de test. lʒ fallat hec regula singu lariter in casibus notatis in. l. ij. §. idem labeo. & ff. de aqua plu. arcē. vbi sunt casus in quibus nedum vʒ dictum testis de audi tu, sed de auditu auribus, de hac tñ specie semiplene probatio
2 nis multum vř dubitanduʒ, † qꝛ si agatur de probatione plena si ue semiplena, oportet quod probatio sit concludens. l. non hec. C. vnde legi. in. c. in presentia. de proba. & hř in. l. testium. C. de testi. versi. solū. Sed probatio de credulitate, vel auditu alieno non concludit in casibus aliquibus in. c. series. in. c. quoties. & in. c. lʒ ex quadam. de testi. in contrariuʒ erit in alijs. de ista ma teria testium deponentiū de auditu. vide. l. si aliter. de proba. & & in. c. ꝙ per nouale. extra de ver. sig. vnde quicquid aliqui di xerint, videtur fienda regula in contrariuʒ. immo testes de audi tu, vel credulitate non probant etiam semiplene.

SVMMARIVM

1 Iuramentum necessarium in probationis supplementum semi plene probat delatum.
2 Probatio semiplena ꝓ plena hř quotiescūq; sūmarie ꝓcedit.

De iuramento necessario siue suppletorio.

1 **Iuramentum** necessariuʒ † quod defertur in sup plementū probationis, dř decima species semiplene probationis, quod patet qꝛ si habeatur vnus testis, & non sit de casibus exceptis, in quibus non hʒ locum iura mentum suppletorium. de qbus per. l. & maxime per moder nos ibi in. l. admonendi. ff. de iureiur. supplet tale iuramentuʒ ad ple nam ꝑbationē. vt est tex. nota. in. c. faci m. de ꝯsue. recti feu. in vsi. feu. & hř extra in. c. ex insinuatione. de ꝓcu. cū iuribus. Ꝫ al. leg. Circa has semiplenas probatiōes no. spec. tit. de offi. iudi.
2 §. postmodum. ver. sexto querendū est. † voluit ꝙ vbicūq; sum marie proceditur, semiplena ꝑbatio habeat pro plena, vt ibi ꝑ eum, ꝙ satis videt falsum per tex. in cle. sepe. de verb. sig. sed Spe. excusat dicit Joā. grass. qꝛ dicit eū nō vidisse. d. cle. sepe.

SVMMARIVM

1 Libri mercatorum & similium personarum probant semiplene.

De libris mercatorum.

1 **Undecima** semiplena † probatio habetur ꝑ libros rationum argentariorum, mercatorum, & similiū ꝑsonaꝝ, de qbus in. l. quedā. §. numerarios. ff. de eden.

SVMMARIVM

1 Instrumentum debiti incassatum vbicunq; repertum probatio nem affert semiplenam.
2 Instrumentum integrum penes debitorem repertum liberatio nem & solutionem probat semiplene.

De instrumento debiti reperto incassato vel inciso.

1 **Duodecima** semiplena † probatio habetur per in strumentum debiti repertū incassatū vel incisum, siue penes debitores, siue penes creditores, vt in. l.
2 j. §. similio. ver. sed ne furādi. C. de lati. libe. tol. † Plus dicitur ꝑ aliquos, ꝙ etiā si reperiat integrū penes debitorē, est semiple na ꝑbatio liberationis & solutionis, per. d. §. similio. & ꝑ. l. i. C. de dona. & l. dissoluta. C. de cōdi. sine cā. de qbus & eoꝝ veritate ac plenissima determinatione vi. Ale. de imo. i. l. labeo. ff. de pac. vbi vř dicere Imo. ꝙ imo tunc sit plene ꝑbata solutio seu libe ratio, ꝑ tex. in. l. chyrographū. & in glo. ff. de ꝑba. & sentit Spe. de presum. §. species. versi. violenta autē, & ita videtur cōmunis opi. nec ob. ver. sed ne furandi. quia loquitur in personis dome sticis, de qbus erat suspitio, ne instrumentum subtraxissent, vt habetur in. d. l. labeo. per Bar. Ange. & Alex. de imo.

Summarium

SVMMARIVM

1 Presumptio semiplenam infert probationem.
2 Presumptio temeraria est que ad malum tendit.
3 Presumptio verisimilis que sit et vnde oriatur.
4 Presumptio ex verisimili consurgit probatione.
Presumptio necessaria que iuris est et de iure dicitur.

De presumptio.

1 **Tredecima** semiplena † pbatio est presumptio, ita sentit Host. in sum. de presum. in prin. qn̄ dicit, expedito tractatu de vera presump. veniamus nūc ad tractatū de quasi pbatione seu semiplena probatione, et idē fuit de intētione sui discipuli. Spe. de in. dele. §. j. versi. qd sit actor nec ob. dicto in precedē. flore. s. pxime, vbi dixi trāseūdo, q pre sumptio facit plenā pbationē. h est presum. q̄ insurgit ex eo qd instrm̄ debiti repit apud debitorē. rūdet Host. vbi. s. §. iij. et spe. de presum. §. ij. qd habeamus. iiij. presump. temerariā, verisimi-
2 lē, violētā, et necessariā. † Temeraria tēdit ad malū et improbat in. c. fi. de iureiu. et. c. fi. de presum. in quibus dr̄ qd debemus be ne presumere, et nō male, et sic temerarie reprobat, et facit gl. in. c. in scripturis. xcvj. di. et. c. absit. xj. q. iij. in gl. que dicit clericū amplectētē mulierē debere presumi eū facere h cā bndicēdi, vel ad penitētiam exhortādi, nō aūt ex aliquo vitio, et q ḡriū presu- mit, temerariū presumit. sz doc. dn̄t, a tali charitate liberet nos deus, quēadmodū vnusqsqz desiderat ideo eē exēptus a colle- ctis realibus, eo qz nō habeat p quibus imponant collecta, vel
3 onera ciuitatis. † Verisimilis seu pbabilis psumptio causat ex pluribus, et ista facit semiplenā pbationē regulariter, et est potēs ad aliqd pbādū, vt in. c. si quis de gradu ecclesiastico, et to. ti. ex
4 tra de purg. ca. † Violēta presumptio est ex verisimili proba tione, et ista regulariter facit plenā pbationē, donec ḡstet de cō trario. Necessaria dicit esse illa q̄ est iuris et de iure, de qua di- ctū est. s. in tractatu de plenarijs pbationibus, puta in. iiij. spē.

SVMMARIVM

1 Probatio talis qualis seu qualisqualis an inducat probationez semiplenam.

De tali quali probatione.

1 **Quartadecima** semiplena † pbatio est, qualis q̄lis pbatio, sz qcqd dicat, hec spēs reprobari solet, qz qualis q̄lis pbatio dr̄ friuola et modica, vt hr̄ in. c. cū in iuuētute. de presum. p illud verbū qualis qualis qd denotat modicū. l. si duo patroni. in prin. ff. de iureiuran.

SVMMARIVM

1 Cōiecture verisimiles qn̄qz plene pbant et qn̄qz semiplene.

De verisimilibus coniecturis.

1 **Quintadecima** semiplena † pbatio dr̄ illa, que hr̄ ex verisimilibus ḡiecturis, q̄ tn̄ nō vr̄ pcedere, cū ḡiecture plerūqz faciūt plenā pbationē, et dici solet ligdissimā esse pbationē q̄ hr̄ ex ḡiecturis. l. sz ipator. et Bar. et oēs. ff. de leg. j. et iō videt h esse intelligēdū de illa semi plena pbatione, vt hr̄ ex illis indicijs et ḡiecturis que sufficiunt ad torturā. de quibus in. l. j. in prin. et in. l. fi. et ibi Bar. ff. de que stio. de quo habet in. l. indicia. C. de rei vendi.

SVMMARIVM

1 Indicia plenā aliqn̄ faciūt pbationē, et aliqn̄ semiplenam.
2 Testis vnicus indicium facit ad torturam.

De indicijs.

1 **Sextadecima** † est q̄ hr̄ p indicia, circa q dictū ē vt prima pcedēti. s. qd qnqz faciūt plenā pbationē. Sz capiamus indicia p his q̄ sufficiūt ad tortu
2 rā. de qbus p bar. vbi. s. et in iuribus in pxi. arti. allegatis. † Nā dicit vnus testis facere indiciū ad torturā, que dr̄ semiplena pba tio, vt dictum est in prima semiplena probatione, et est gl. in. l. c pite quinto. ff. ad. l. iuliam de adul.

SVMMARIVM

1 Tortur a semiplene censetur probare.

De tortura.

1 **Decimaseptima** semiplena † probatio est tortu ra, vt quidam dicunt. l. j. §. mi les. ff. de quest. cui videt obstare. l. j. §. questionē. eo. titu. vbi dici tur qd talis ḡfessio est fragilis, sed hic loquit de tortura ad quaz legitime pcessum est sicut tortura supplet in vilibus testibus, vt in. §. si non legati. in auc. de testi. et facit. l. j. §. diuus. ff. d questio.

SVMMARIVM

1 Argumenta an faciant plenā an semiplenā probationem.
2 Iura i determinatiōe varia faciūt vt qd iudicis reliqt arbitrio.

De argumentis.

1 **Ultima semiplena** † probatio habet ex argu- mētis, vt est tex. in. l. vnius §. j. ff. de quel. lz qn̄qz faciat plenā, pba. vt in. c. fores. ex̄ dver. si sig. et qz iura tā varie loquunt, relinquimur plurimū iudicis arbi trio cuius offm̄ iudicis latissimū est. l. j. ff. de iurif. om. iu. ita dicit Pan. p9 doc. i. c. qm̄ frequēter. §. porro. sup gl. ver. sacris, ex̄ vt
2 lit. nō ḡte. † dt qd iura q̄ sunt ita varia in dterminatiōe q̄ tpe qs possit priuari bn̄ficio pp absentiam, operant vt plurimū h sit ar- bitrariū iudici. Ex his sint expediti flores semiplene pbationis.

SVMMARIVM

1 Frondes arboris iudiciarie que dicant et quid operentur.
2 Iudex curare dz ne iudicia reddant frustratoria.
3 Iudex an debeat sup omnibus emergentibus ordinare.
4 Aduocatus actoris iudicē sibi propitium procurare debet.
5 Appellari nō pōt fm ius ciuile ante sniam diffinitiuam.
6 Cause iuste in interlocutionibus inseri debent.
7 Iudex nullā exceptionē dilatoriā rcipe dz an̄ libel. porrectiōez.

De frondibus et folijs arboris iudiciorum.

Sextum principale.

1 **Nūc** sexto loco arboris nostre habemus videre frōdes seu folia. † ad quox euidētiā sciēdū est, qd frōdibus com parant omnia ptinētia ad iudicis offm̄ maxime ordinatiōes, p- uisiones, interlocutiones, et assignationes que fiunt et pferunt p iudices ab exordio, pcedēte toto pcessu vsqz ad sniaz diffinitiuā exclusiue, et hmōi ordinatiōes, et iterlocutorie et reliq pdicta dn̄r ḡpande arboris frōdibus, qm̄ quēadmodū in mālī arbore fron- des ḡseruāt totā arborē, et maxime frōdes tegūt et vident hr̄e cu stodiā fructuū, vt seruet a grādib9, pruinis, et calorib9, et aggre- stes plerūqz fessi vires restaurātur sub vmbra frondiū, iuxta illd arcbāgeli. Ibim9 et placide captabim9 arboris vmbrā, sic p istas frondes seu ordinatiōes, puisiones, et interlocutiōes defendit to ta arbor iudiciaria q̄ ad oēs suas ptes, et ēt acta iudicialia et snie defendunt p ordinationes iudicū a calūnijs, cauillationibus, ter giuersationibus, et similibus, q̄ dn̄r tēpestates iudicioꝝ, et ēt p or dinationes, et reliqna pdicta defendunt iudicia a nullitatibus, et litigātes dicunt sub ipsis frondibus, h est ordinationibus iudi- cū qescere, et deniqz sustinent ea et defendunt, q̄ nō interuenieti
2 bus predictis nō valerēt. † et in istis dz esse maxima cura iudicis ne iudicia reddant frustratoria, vel illusoria, vt in. c. cām. ex̄ de iudi, fa. l. cū pretor. ff. eo. ti. et hr̄ in. c. edocerī. de rescrip. et in. l. p perādū. in prin. C. de iud. hinc dixit Spe. de excep. §. nūc viden dū. ver. restat in sum. optimā et notabilē esse cautelā ad sustinen- dū pcessus, et dubia auferēda, qd iudices ordinēt sup occurrēti bus. et est tex. bo. in. c. fi. in fi. de appel. lib. vj. et dicā ppe diē. in c. j. de ordi. cog. Sed opp. ex mēte doc. magni, apud veteres vo cati de Bobio. † et videt qd ista nō sit bona cautela, qz si sup om nibus ordinabit iudex et profert sentētias interlocutorias, dabit mā appellādi, et dilatādi pcessuz, et maxime in foro eccl̄astico, se cundū cuius iura appellāt ab omni grauamine. cle. appellati. d

app. ꝛ in.c.cordi.e.ti.in.vj.c.vt debitus.ex eo.in anti.Sol. ſm pdictū vocatū, ꝙ refert Spe.de exce.§.nūc dōm.v.ꝛ not.ſm
4 aduocatū.†dōm eſt, ꝙ aduocat⁹ actoris ſapiēter agat, ſi pcurat iudicē ſibi adeo eſſe ppiciū, ꝙ ſup exceptiōibus verbo pnūciet, pcedēdo ad vlteriora, ne mā appel. plongeť.l.intra vtile.ff.ð mi no.l.arbitrio.ff q ſatiſ.cog.qđ reprobat ſpe.dicēs, qđ ſalua eius reuerē.a tali pceſſu ad vlteriora neglectis exceptionib⁹ pōt appellari.c.ſubrota.ex ð re iud in fi.ꝛ in.c.ex.p.§.ij.de ap. ſꝫ hanc reprobationē mordebat tpe meo.d.Jo.ð graſ.in h tractatu arboris, dicēs ꝙ lꝫ poſſit appellari a pceſſu ad vlteriora, nō tñ ita faciliter appellabiť, ſꝫ q2 p h nō rñdeť ꝯrio, dicebat ipſe ꝙ vide ri dicimus bonā eſſe caute.pdictā ꝛ in foro ciui.ꝛ in foro canoni
5 co,†ꝛ primū eſt bona ſm ius ciui. q2 nō appellať ante diffinitiuā ſniaꝫ.l.añ ſniaꝫ.C.quoꝝ appel.nō recipiunť. Jtē ſꝫ ius cano. eſt optima cautela, q2 ſi rite ꝛ recte ordinabit iudex ꝛ ſꝫ iura, quem admodū dꝫ, fruſtratoria erit appellatio, friuola erit appellatio, ꝛ ēt nō admittēda.c.cū appellationibus.de ap.li.vj.ꝛ imminebit pena appellāti, ꝛ hř in.d.c.vt debitus.de ap.†ꝛ iō ſanū eſt,
6 vt inſeranť cauſe iuſte in ipſis interlocutionibus, ꝛ ordinationibus, ꝛ ſi ordinabit de iure, nō fiet iniuria parti, nec inferť grauamē.ergo nec habebit locū appellatio iſta.l.iniuriaꝝ.ff.ð iniu. ꝛ ēt dabiť repulſa friuole appellāti, cū iudex debeat pūidere ꝯ calūnias litigātiū.cle.j.de re iud.h vnū mirabile dī Spe.in.d.§.
7 nūc vidēdū.v.illud quoqꝫ†no.qđ iudex nō dꝫ aliquā exceptionē dilatoriā ſcipe priuſqꝫ actor porrexerit libellū, ꝛ reus recepit ne pceſſus impediať, ꝛ h ſi ordinarie pcedať, vt in.d.§.offerať. ꝛ in.c.j.de libel.obla. Sed h dictū ſpe.nō vř poſſe ſtare, maxie p ea q̄ habenť in.c.paſto.de excep.cū ſi.niſi forte intelligat ſpe. de dilatorijs reſpiciētibus libellū, vel niſi ꝯſiderationē habuerit ſpe.iudicē nō bene poſſe pcedere, nō oblato libello, q̄ tñ ꝯſiderationes ꝯſideratis verbis videntur eſſe ſatis fragiles.

SVMMARIVM

1 Officium iudicis circa quas verſetur ordinationes.
Judex quinqꝫ temporibus proceſſum ſuſtinendo vices ſuas interponere poteſt.
2 Judex quid ꝛ quale coram ipſo proponať attendere debet.
3 Judex ſecularis repellere debet proponentem coram ſe aliquid aduerſus clericum.
4 Officiū iudicis ſcdo tpe quo ipſum interponit in tribus ꝯſiſtit.
5 Judex circa que interponat officium ſuum tertio tempore.
6 Judex ꝯtra ꝯtumacē parte inſtāte officiū ſuū dꝫ interponere.
7 Judex officiū ſuum interponit reo contumace non comparente.
8 Officiū iudicis verſať in crialibus, in inſcriptiōibus, ꝛ ſimilib⁹.
9 Poſitiones in criālibus ſuper crimine ꝛ facto nō admittuntur.
10 Tempus quartū quo iudex ſuum dicitur impartire officium eſt dum litis fit conteſtatio.
11 Officium iudicis conſiſtit in rite declarādo litem eſſe ꝯteſtatā.
12 Judicis officium verſatur in deferendo iuramentum.
13 Concluſione facta in cauſa nō poteſt pars aliquid facere vel petere in iudicijs ordinarijs.
14 Judex terminum partibus ad ius ꝛ ſententiam audiendam aſſignare debet.
15 Judex in dubio nocentem potius abſoluere debet quam innocētem condemnare.
16 Declarationes, ordinationes ſeu interlocutorie nō quo ad iudicem licet bene quo ad partem tranſeunt in rem iudicatam.
17 Interlocutoria qñ non per iudicē reuocari debet partibus preſentibus vel altera contumaciter abſente.

De officio iudicis.

1 Modo iuxta predicta quero†q̄ ſunt iſte ordinatiōes, circa quas verſať iudicis offm̄, quas pridie frondibus ꝯparauimus, ex quibus dicamus pceſſum, ꝛ ſniam ſuſtineri. Ad huius queſiti intelligētiā dico ꝯſiderāda eſſe qnqꝫ tpa in quibus iudex ſuſtinēdo pceſſum interponit vices ſuas, ꝛ officiū ſuū impartiť, ꝛ tps primū ex his quinqꝫ tpibus dicitur eſſe a pricipio qñ iudex adiť, ꝛ opať offm̄ iudicis illo tpe circa tria. Primo ꝯſiderādo pnomē adeūtis iudicē ꝛ pponētis ſeu actoris.in. c.forus.§.in omni.ex de v.ſig.ꝛ dicit Spe.de actore in princi. ꝙ actor eſt ſimilis in pūctis.c.j.iiij.q.iiij. verſať officiū iudicis h tpe primo in repellēdo pſonā ſi ſit inhabilis aſſiſtēdo iudicio ēt nemine inſtāte vt ille repellať.l.quos phibet.ff.de poſt. in.c.
2 de reſcrip.lib.vj.ꝛ aptius in.c.q2.de exce.in.vj.†Scdo verſať offm̄ iudi.h p̄ tpe, vt ꝯſideret qd ꝛ q̄le corā ipſo pponať, ſi forte pponať tale qd pp ꝙ nō rōe inhabilitatis pſone, ſꝫ rei ppoſite ſeu petite ē in iudicio ðducta, agēs veniat repellēdus, ar.l.j.ꝛ i gl.necnō no.p Bar.Ang.ꝛ alios in.l.j.ff.ð of.aſſeſ.ꝛ hř i ſpe. de libel.ꝯcep.§.iuxta ppoſi.tertio loco. h p̄.tpe verſať offm̄ iudicis in ꝯſiderādo pſonā ꝯ quā agiť vel offm̄ implorať, an ſit talis pſona, ꝯ quā ſit ppoſitio faciēda, ꝛ an ſit de iuriſdictione ipſius iudicis, ꝛ iō dicebat ſpe.d.§.viſo.verſi.ita papa vel impator.de accuſatore, ꝙ ſi qs narraret papā vel impatorē reū in iudicio corā inferiori iudice iudex hřet talē repellere.†Hinc dicimus qđ
3 ſic corā iudi.ſeculari laicus, vel eccleſiaſtic⁹ pponat aliqd ꝯ clericū, ipe iudex interponet ſuū offm̄, ipſuꝫ repellēdo, p iura.ſ.allē.plene pſeqť ſpe.de ꝯtu.§.i.v.ꝙ ſi iudex.ꝛ il'ud circa h pmū ſignādū eſt, qđ q̄liter, ꝛ qñ iudex ſit adeūdus, ꝛ in q̄ loco, mā tradiť in ſpe.ð ꝯpe.iu.§.viſo.cuius iudiciuꝫ ꝛ multos effectus iu
4 dicis Spe.in.§.ſi in ſeq.de mā ēt in.l.a pcedēte.C.de dila.†ſecūdū tps q̄ iudex ſpargit frōdes, ſeu offm̄ ſuū interponit, ē poſtꝙ̄ iudex ipſe aditus audiuit ppoſita p parte, ꝛ tūc offm̄ ſuū ēt cōſiſtit in trib⁹ p̄ inſtruēdo eū ꝛ dōo, ſili vbi habes libellū, vt fecit ignarus eps.in.c.j.ex ð libel.ob.ꝛ ponit ſpe.ð ꝯpe.iud. adeūdo.§.viſo.v.q̄ expedito.ſo loco h tpe ꝯſiſtit offm̄ indi.in ꝯcedēdo literas citatorias cū ðbitis dilationibus iuẋ.c.j.ꝛ.ij.cum ibi no.ex ð dila.tertio loc.h ſcdo tpe ꝯſiſtit offm̄ ind.in deputādis ſcriba ſeu notario cāe, ꝛ nūcio, ꝛ faciēdo ꝯmiſſionē, ꝛ iſta ſūt p̄patoria, ſine qb⁹ pcedi nō pōt, ꝛ formā ponit ſpe.ð citatione.§.
5 ſeqť vidē q̄liter.†tertiū tps eſt poſt oblatū libel.ꝛ citata pte ad rñdēdū libello, q̄ tpe iudex interponit offm̄ ſuū ēt in alijs tribus primū ſi pars citata nō venit, vel veniēs rñdere recuſauerit, vel ſine lnia receſſit, qbus caſib⁹ vocať ꝯtumacia, vt hř in.c.j.ð iu. ꝛ in.l.ſcire opꝫ.§.ſcire.ff.de excu.tu.ꝛ in.c.certū.xj.q.iij.ꝛ ſpe. de ꝯtu.in.§.j.ver.j.ꝛ in eo caſu inſtāte pte, iudex offm̄ ſuū interponit, notādo ꝯtumaciā ſꝫ modū ꝛ formā Spe.ð ꝯtu.§.ſeqť videre, ꝛ ſentit Spe.requiri pemptoriā citationē, q̄ in.j.citatione ñ eſt ponēda, qđ tñ intelligēdū eſt qđ pcedať ad vlteriora, ſꝫ ea q̄ habenť in.c.ꝯſtitutionē.ð ſen.ꝛ re iud.lib.vj.†ꝛ ex hoc tpe poſt
6 ꝙ̄ ſubeſt ꝯtumacia, inſtāte pte interponit offm̄ ſuū pcedēdo ad remedia p̄toria ꝛ canonica, in qb⁹ verſať offm̄ indi.ꝯ ꝯtumacē, vcꝫ ꝯdēnādo ꝯtumacē in expē.in.l.ſancimus.C.de iud.de do.ꝛ ꝯtu.c.ij.Spe.de expē.§.ij.in prin.vtrū aūt illico ſit fiēda ꝯdēnatio ipſaꝝ expēſaꝝ, vel qñ, dicā poſt Panor.in.c.fi.litibus.ſ. allega.de alijs remedijs p̄torijs ꝛ canonicis, que ſunt multa ſuſpēſio, miſſio in poſſeſſionē, ꝛ plura alia.vi.ple.Panor. q de h ēt plenius ſe remittit.in.c.qm̄ frequēter.§.in alijs.ex vt lit. non
7 ꝯte.†Scdo loco h tertio tpe iudex interponit ſuū offm̄ qñ reus ꝯparet.ꝛ nō eſt ꝯtumax, vt ipſo ꝯpulſo rñdere pnūtiet ſup exceptionibus, vt.d.c.paſtoralis. Tertio loco h tertio tpe iudex interponit offm̄ ſuū, vt apte ꝛ clare rñdeať, vt in.d.auc.offerať. ꝛ h in ciuilibus, in criminalibus vero offm̄ indi. verſať ob ꝯtumaciā accuſati, vt pcedať ad annotationē bonoꝝ, que locū hꝫ i criminalibus, vt p Spe.de accu.hř forma annotationis. in.§.ſeqť
8 videť.ver.vt in hac mā.†Jtē verſať offm̄ indi. in criminalibus in inſcriptionibus ꝛ alijs, de qbus.ſ.dictū eſt in trūco arboris noſtre, dū tetigi requiſita ad libellū in cā criminali.ex predictis inferebat Jo.ð graſ.ad duos errores quos plerūqꝫ cōmittūt iudices, vnus eſt cū aſſignat iudex reo certū terminū ad rñdendū, ꝛ cōminať ei penā, ſi in termino nō rñderit, habebit eū p ꝯfeſſo, q2 nullatenus h fieri dꝫ, imo cū in crialibus requiranť clariſſime pbationes.l.fi.C.de pba.nō vꝫ in eis quo ad probationē vlla ficta ꝯfeſſio.†ꝛ ex h ſequiť ſm eum ꝛ bene, qđ nō admittuntur in
9 criminalibus poſitiones ſuper crimine ꝛ facto, ratio de qua in. l.ij.§.qđ obſeruari.C.de iura.calū.ꝛ qđ habeť per glo. ꝛ ibi per doc.in.c.j.in ver.ſeu criminali.e.tt. ꝛ habetur aliquid in.c.j. ꝛ ij.ð ꝯfel.lib.vj.ꝛ p Spe.de poſi.§.vij.Scds error eſt cū fit aſſignatio ad rñdēdū ſub pena, ꝙ alias lis habebiť p ꝯteſtata, q2 ſi ēt nō rñdeat habetur lis pro ꝯteſtata, q2 nō eſt ſeruata forma, p ēt ē de mēte Spe.ð litis ꝯte.§.nūc dicamus.v.qđ aūt. Predicta ſunt intelligēda ð iure cōi, nō aūt de iure municipali, qñr per Jtaliā caueť, qđ nō ꝯparēs ad rñdendū accuſatiōi vel inq̄ſitiōi hř p ꝯfeſſo, ꝛ ita in eū ferť ſnia, cuꝫ oīs ppl's regēr ſibi faciat ius l.oēs ppl'.ff.de iuſti.ꝛ iu.§.oēs ppl'i.inſti.de iu.na.gentium ꝛ ci
10 uili.†Quartum principale tempus in quo iudex impartitur officium ſuum ꝛ ſpargit folia, ſeu profert ſnias interlocutoris, ordinationes, ꝛ prouiſiones, eſt tempus litis conteſtate, vel habite pro litis conteſtatione vſque ad concluſionem in cauſa excluſiue ꝛ hoc quarto tempore lite conteſtata officium iudicis multum exuberat, ꝛ hꝫ iudex facere multas prouiſiones, ꝛ ordinationes

ad

ad instruedā rōnē. ꝛ ꝓcessum sustinēdū, tū tacite, tū expresse. Et hꝰ vt discurramus p oēs ramos arboris nostre ꝛ p oēs flores, iudex interponit offm̄ suū ad sustinēdos flores ꝛ ramos, sicut vnicuiqꝫ iuris pito liquere pōt ꝛ non trāseamus sine aliquibus ex-
11 traneis. † Primū dico qȯ versatur officiū iudicis in sustinendis ramis puta in declarādo rite ꝛ bene litē esse ꝯtest. ꝛ ad vlteriora ꝓbāda terminos assignet ad ꝓbādū. In floribus sustinēdis versaṫ offm̄ iudicis dclarādo ꝯfessionē clarā. Nec aliter esse respōdēdū, vel testes nō esse repetēdos. In floribus minoribus sustinēdis interponit offm̄ suū iudex interloquendo necessariū eē, vl̓ expedire qȯ iureṫ in supplemētū ꝓbationis, ꝛ sic de similibus. ꝛ hꝰ ēt quarto tpe iudex interponit offm̄ suū, seu spargit frondes in oibus occurrētibus lite ꝯte. ēt extrinsecus ꝓuenētibus quaꝫ ex ꝓcessu ꝛ actis, vt in fructibus, de qbus hꝫ rōnē iudex, an ꝑ eis imploreṫ offm̄ mercenariū. §. ita sciēdū. l. ediles. ff. de edi. edic. ꝛ in vsuris, ꝛ interesse, vt in to. titu. ff. de vsur. ꝛ in. c. salubriter. ex eo. tit. ꝛ in. l. j. C. de sen. que ꝓ eo qȯ interest ꝓferunṫ, in estimatione q̄nti plurimi. de qua in. l. iij. §. in hac. ff. de ꝯmo. ꝛ in. l. vinū. ff. si cer. pe. ꝛ in. l. in hac. ꝛ. l. si. ff. d̄ ꝯdi. triti. ꝛ sic pōt vnusqꝫ ꝑ se exēplificare discurrēdo p oīa remedia ꝛ ꝑ actiones oēs ꝯdu-
12 ctas in iudicio. ꝫm eaꝝ nām. † Versaṫ ēt offm̄ iudicis in ꝯferendo iurm̄ in. l. litis. ff. d̄. i lit. iurā. ꝛ qꝛ. s̄. dictū est, qȯ iudex spargit folia arboris tpe litis ꝯtest. vel habi. ꝓ lite ꝯtesta. ꝑ intelligētia terminorū sciendū, qȯ iō diciṫ habita ꝓ lit. ꝯtest. qꝛ q̄uis in plenarijs ꝛ ordinarijs iudicijs regraṫ ꝓpria ꝛ formalis litis ꝯte. de qua. s̄. dictū est, tū in iudiciis summarijs nō reqriṫ ita formalis. i d. cle. sepe. d̄ ver. sig. sed ille ꝑmus actꝰ, q nō pt fieri circa li. ꝯt. in ordinarijs, in summarijs hꝰ ꝓ lit. ꝯte. vt ꝓbatiōes vl̓ ꝑtinētia ad ꝓbatiōes in meritis cause, vt to. ti. vt lite nō ꝯte. ꝛ est glos. q̄ singula. reputatur in cle. cām. de elec. ꝛ habeṫ in. l. testium. C. de
13 test. † Vltimū tp̄s in quo iudex spargit frondes, est tp̄s post cōclusionē in cā, quo tpe nō pōt pars aliqd facere vel petere in ordinarijs iudicijs. c. cū dilectus. extra de fide instr. ꝛ. l. post q̄. C. de pac. nisi forte instet accelerādo sniaꝫ. ꝛ de isto tpe iudex spargit frondes, hꝰ est offm̄ suū interponit, visitādo ꝓbationes, acta, ꝛ totū ꝓcessum, ꝛ alleg. iuris, audiēdo aduocatū seu aduocatos partiū, si expedit. vt in. c. iudicātē. xxx. q. v. Itē ad sni declarationē interrogabit partes, ꝛ ēt alios ex officio. l. vbicunqꝫ. in fi. ff. d̄ interro. actio. ꝛ hꝰ in. c. cū Io. circa fi. extra de fi. instr. ꝛ in c. cū clamor. de testi. ꝛ idē ēt dici solet in criminalibus. † Ter-
14 tio ꝟsaṫ offm̄ iudi. in assignādo terminū partibus ad ius ꝛ sentētiā audiēdā mādādo ꝑēptorie, sine quo sentētia nō valet. l. de vnoquoqꝫ. ff. de re iud. l. ad pemptoriū. ff. de iud. l. platā. C. d̄ sen. Itē versaṫ offm̄ iudicis hꝰ tpe in dādis dubijs declarādis, i quo ꝯsuliṫ iudici, vt caute ꝓcedat, ne pādat modū animi sui, ꝛ ꝯsiliū erit, vt det bona dubia vtriqꝫ parti, facit. l. vnū. C. d̄ cri. fal. ꝛ in criminalibus ēt cautius est agēdū, qꝛ ibi malus versaṫ ꝑiculū. l. nō criminis. C. d̄ app. ꝟsaṫ ēt iudicis offm̄ post ꝯclusionē in cā ipsa criminali, vt ꝯsideret ne nocens absolueṫ, ꝛ innocēs ꝯdemneṫ. in. l. j. §. si quis vltro. ff. de q̄ō. ꝛ gl. in. l. i. C. de ꝯfes. ꝛ fa. l. nō
15 tm̄. ff. de app. † Versaṫ ēt iudicis officiū in hꝰ vltimo tpe in se informādo, ꝛ in dubio potiꝰ nocētem absoluat quā innocentem ꝯdemnet. l. absentē. ff. de pe. ꝛ ista sunt folia que habent ꝯseruare ꝓcessum, ꝛ sic arborē nostrā iudiciariam qua salua possumus habere bonos fructus, bonas snias diffinitiuas. ꝛ istis frondibꝰ seu ordinationibus, sciēdū est esse maximā iudicis potestatem q potest reuocare eas, si sibi videṫ. l. qȯ iussit. ff. de re iud. c. cū ces-
16 sante. de ap. † ꝛ ideo diciṫ, declarationes, ordinationes, seu interlocutorie nō trāseunt in rē iudicatam, quo ad iudicem, lꝫ quo ad partem trāseant, vt in iuribus proxime allegatis, licet secus sit in diffinitiuis sententijs. l. iudex post q̄. ff. de re iudi. ꝛ. c. in lr̄is ꝛ ibi plene et extra de offi. deleg. vnum dicit Hosti. in summa de sed. §. quot sunt eius species. versi. nā cū transit. ꝛ sentit Spe. d̄
17 sen. §. ij. lꝫ nō ita clare loquaṫ † qȯ interlocutoria si non reuoceṫ ꝑ iudicē, debet reuocari partibus presentibus vel parte absente per contumaciaꝫ ꝑ tex. in. c. interpositā. in. fi. de appel. ꝛ quare hmōi ordinationes ꝛ folia dicunṫ interlocutorie, ponit Hostiē. in. d. §. j. ver. dicēs qȯ dicunṫ interlocutorie, qꝛ proferuntur inter principium ꝛ finē ipsius cause vt ibi per eum.

SVMMARIVM

1 Sententie diffinitiue sunt fructibus comparande.
2 Iudex de qua re cognouit de eadem pronuntiare debet.
3 Sententia diffinitiua est diffinitio iudicialis principalē determinans questionem.
4 Sententia in causa appellationis non necessario continet absolutionem vel condemnationem.
5 Iudicem declarare crimē, cōmissuꝫ esse sufficit in criminalibus.
6 Sententia quelibet valida sex principaliter requirit.
7 Causa in quibus sit exprimēda sentētijs.
8 Sentētia absolutoria in rei vendi. dꝫ causam continere.
9 Causa exprimi debet in sentētia lata in causa appellationis si feratur ex nouiter deductis.
10 Iudex perplexus ob diuersitatem opinionum secundum quam iudicet exprimere debet.
11 Sententie accelerate inconsulte ꝛ sine causa late sunt fructibus immaturis assimilande.
12 Sententia accelerata quando sit valida.
13 Sententia principis accelerata est ipso iure nulla.
14 Sententie que sine iuris ordine feruntur fructibus deformibus assimilantur.
15 Snia annullaṫ ēt si de partiū volūtate iuris ordo omittatur.
16 Sententia in vim sentētie nulla, in vim pacti pōt firmari.
17 Sentētia deformis dr̄ que absqꝫ forma debita pronuntiaṫ.
18 Sentētie ꝯ̄ iura late sunt fructibus marcidis equiparāde.
19 Ius diuinū non seruatur in terris impij in materia testamētoꝝ.
20 Sententia marcida dicitur que contra ipsam legem per contēptum fertur.
21 Sentētia ꝯ̄ legem lata in quibus valeat casibus.
22 Sentētia valet lata ꝯ̄ legem in extrauag. comprehensam.
23 Sentētia contra ius expressum ferri dicitur si contra iuris expssam determinationem feratur.
24 Sentētia misericordiam prohibens dicitur marcida.
25 Sententia ꝯ̄ conscientiam iudicis vel partis lata fructibus per vermes perforatis est comparanda.
26 Iudex non semp debet iudicare secundum allegata ꝛ probata.
27 Causam fouens iniustam si per aduocatos subtiles obtineat iuris allegationes, sana non pōt retinere conscientia.
28 Sententie venales ꝛ ex gratia vel inimicitia late quibus fructibus sint comparande.
29 Sententie late per falsos testes instrumenta falsa ꝛ probatiōes falsas quibus equiparentur fructibus.
30 Sententie que perempta instantia feruntur fructibus ꝛ tempestate tactis equiparantur.
31 Sententie diffinitiue rite ꝛ recte late sunt fructibus maturis comparande.
32 Iudex cuncta rimari debet.
33 Presumptio est pro processu ꝛ sententia iudicis.

¶ De fructibus arboris iudiciariorum hoc est de sententijs.

¶ Septimum principale.

VLtima pars arboris diciṫ esse fructus q ꝑcipiunṫ ex arbore. qui-
1 bus † fructibus ꝯparauimus sententias diffinitiuas, qm̄ naturalis arbor ꝛ eā plātās tendit ad fructus, sic omnis finis iudicioꝝ ꝛ intētio litigantium ꝛ iudicis ꝛ oim q versanṫ circa lites, tēdūt ad fructū seu sentētiā diffinitiuā, ꝛ ad illuꝫ finem sunt instituta iudicia ꝛ ꝓcessus, vt illud qȯ nostrū est, vel nobis diffinitū assequamur. insti. de actio. in prin. ꝛ illud ꝯsequi-
2 mur ꝑ sniam diffinitiuā a iudice proferēdā, qm̄ de qua recognouit iudex, de eadē ꝓnūtiare debet. c. cū sup. de causa pos. ꝛ proprie. l. de qua re. ff. de iudi. ꝛ ideo diffinitiua sententia diciṫ interponere finē ꝯtrouersijs. l. i. ff. de re iudi. c. iuregētiū. ex eo. tit. ꝛ in hoc differūt interlocutoria ꝛ diffinitiua, qꝛ interlocutorie nō imponūt totalē finē ꝯtrouersijs, lꝫ aliqn̄ dterminēt dubia occurrētia pēdente ꝓcessu, ꝛ ideo dicunṫ sentētie ꝫm doc. in. l. qȯ iussit. ff. de re iud. ꝛ dixit Spe. de sentē. §. j. alias in. §. ij. ver. diffiniti-
3 ua. † qȯ snia diffinitiua est iudicialis diffinitio que principalem diffinit q̄ōnem ꝛ dꝫ ꝯtinere absolutionē, vel ꝯdēnationem, alias nō tꝫ. l. j. ff. de re iu. §. diffinitiua. ij. q. vj. ꝛ. l. preses. C. de senten. ex quo inferṫ qȯ sentētie cēsure, de quibus in. c. querenti. de sentē. excō. ꝛ in. c. querenti. de ver. signi. non dicuntur ꝓprie sentētie,
4 sed pene. xj. q. iij. c. nemo. ꝛ. xxiiij. q. iij. corripiant. Fallit in causa appellationis in qua verba non necessario ꝯtinēt absolutionē vel ꝯdēnationē, lꝫ effectū ēt ꝯtineāt alterius duꝫ se refert ad sententiam primam, dicēdo bene vel male iudicatum, vel appellatum, sed opponitur contra predicta. d. l. si debitori. ff. de iudi. vbi diffinitur causa, ꝛ tamen diffinitio non continet condemnationē vel absolutionem. dicit Specu. de senten. §. ij. versic. est quoqꝫ.

fatendū esse ƶriū, ⁊ dōm qꝺ illa nō est sentētia diffinitiua, sed pre
ceptū de soluēdo, q2 ordo iudiciarius nō est seruatus. ⁊ ibi ꝓse-
quitur si nō proferret̃ snia in casu. l. si debitoris, an valeret. ⁊ vi-
det̃ tenere qꝺ nō, lꝫ ƶ eū videat̃ casus in. c. j. ⁊. ij. de accu. li. vj.
⁊ hic cū illa iura loqūnt̃ in criminalibus, multo fortius videt̃ ꝓ
cedere in ciuilibus, sed rursum opponit̃ de. l. i. §. biduū. ff. qñ ap-
pel. sit. d. §. biduū. ij. q. vi. vbi sine absolutione ⁊ ꝯdēnatione pu
ra valet snia, ⁊ tū dicimus qꝺ pendet, nō est pro qua si sit. l. is dā
num. §. fi. ff. de reg. iu. Solu. dicit̃ qꝺ est absolutio vel ꝯdēnatio,
lꝫ ꝯditionalis, que sustinet̃, ⁊ si sit de iure lata, tꝫ talis snia. Pre
terea pōt formalius responderi, qꝺ ƶria loqūnt̃ in sentētia pu-
ra, qualiter valeat sentētia ꝯditionalis, ꝓsequit̃ Spe. in. d. §. ij.
ver. sed nunquid si fuerit lata sentētia sub hac forma ⁊ arguit ad
partes, vt ibi ꝑ eū. Itē opp. de. l. i. §. j. in fi. ff. ad treb. ⁊. d. l. si pre
ses. in fi. ff. de pe. Solu. Spe. in. d. §. ij. ver. ⁊ ad huius articuli.
5 † dicit ꝙ illa iura loquuntur in criminibus, in quibus sufficit de
claratio iudicis ꝙ crimen cōmissum sit, ⁊ ibi lex supplet penā ⁊
rōnem, vt in tex. d. §. j. dū dicit facti questio in arbitrio est iudicā
tis, pene vero persecutio legis auctoritati reseruat̃, qꝺ sequitur
Bar. in. l. iudex. ff. ꝺ re iu. vbi infert ad plura in pratica. Rursuꝫ
opp. ꝙ in sentētia nō requirit̃ causa. in. c. cā que inter. ⁊. c. sicut
nobis. de re iud. ergo nec ꝯdemnatio nec absolutio ƀm aliquos
Sol. nō tꝫ argm̄, q2 lꝫ causa nō reqrat̃ in snia, nec est de forma,
tamen absolutio ⁊ ꝯdēnatio requirit̃. Hinc inferre possum ver-
bum Spe. de sen. §. qualiter aūt. ver. ⁊ no. generaliter. qꝺ in qua
6 libet sentētia sex referuntur. † Primū est nomē iudicis, ⁊ an sit
ordinarius vel delegatus ƀm nomina litigatoꝝ, tertio tenor li-
belli qui de stilo per totā Italiā nō fert̃ in sententia de verbo ad
verbū, quarto substātia ꝓcessus cause referēdo ordinē ꝓcessus,
vt dicat̃ viso libello, visa litis ꝯte. viso iuramēto calū. ita visa as
signatione ⁊c. ⁊ sic de singulis discurrēdo ꝑ ramos ⁊ alias par-
tes arboris. Quintū ꝙ fiat mētio patris, an fuerint presentes vł
ꝯtumaciter absentes. sextū ꝙ absolutionē, vel ꝯdēnationem cō
tineat ⁊ alia q̄ iudicāti expediētia vident̃. ⁊ breuiter dicit ēt ad-
uertēdū ꝑ habētē iudicare ad ea que habentur. iij. q. viij. c. iudi
cet. ⁊ in. c. cū eterni. de sent. ⁊ re iud. lib. vj. ⁊ in. c. oēs iudices.
xliij. di. in auc. iusiurādū qꝺ prestat̃, ⁊ alia plura, de quibus ibi
ꝑ eū. Iteꝝ ibi ꝑ eū opp. de. c. examinata. de iud. d. l. j. §. j. si mē.
7 fal. mo. dixe. in quibus dicit̃ exprimēdā esse cāꝫ in snia, † ⁊ tamē
.s. diximus ƶriū. Sol. precedētia regulariter procedūt, q2 specu
latiua ratio vel causa nō est exprimēda, sed in genere hꝫ locū id
qꝺ hic dicit̃, fallit tamē in aliquibus casibus in quibus est exp̀-
mēda causa, vnus est qñ ꝑꝑ ineptitudinē libelli fert̃ sentētia ab-
solutoria ab obseruatione iudicij ⁊ in alijs. ⁊ h̄ ne peat ius, apte
agere volēti, sicut patet, vt no. in. d. c. examinata. ⁊ in. l. post q̄ꝫ li
ti. C. de pac. fallit cū a iure cōi recedit iudex, nō ꝯdemnando vi-
ctū victori in expēsis. iuxta. l. sancimus. C. de iudi. ⁊. §. opꝫ. in au
tē. de iudi. in. c. fi. litibus. de do. ⁊ ꝯt. q2 talis dꝫ exprimere cāꝫ
quare nō ꝯdēnet in expēsis ꝑ Spe. de expē. §. nūc de expēsis.
8 versi. talis est cā. ⁊ hr̄ in. c. calūniā. de pe. † Tertio fallit, quan-
do absoluit in rei vendi. ideo q2 reus tpe sentētie non possidebat
nā hoc casu dꝫ exprimi causa. ne ex noua possessione agatur, si-
cut agi potest. c. pe. de exce. l. si quis exhibēdū. l. si rē meā. ff. de
excep. rei vendi. afferat preiudiciū ipsi agenti. Fallit ēt in sentē
tia excommunicationis, in qua iudex dꝫ exprimere causam. c.
j. de senten. excom. lib. xj. Fallit ēt qñ quis absoluit̃ ab instātia
9 iudicij. l. properanduꝫ. §. illud proculdubio. C. de iud. † Fallit se-
xto in causa appellationis, vbi reuocatur sententia ex nouis de-
ductis, q2 ꝑꝑ honorem primi iudicis debet exprimi causa. c. cuꝫ
ex literis. de in integ. resti. ⁊ in. l. j. ff. de appel. ⁊ notat Spec. de
sen. §. vt antē. ver. sed pone. Addūt aliqui septimū casum, quan-
do sunt diuerse opi. in vno articulo ⁊ multi intellectus. nec appa
ret que sit communis opinio, vt in. c. ex parte ade. de test. l. post
dotem. ff. solu. ma. ⁊ in. l. cum prolatis. ff. de re iudi. † q2 tunc sicut
10 excusatur iudex nesciens discernere inter varias opinio. si vnam
non approbauit. ⁊ ita indulgetur si causam non expressit. videt̃
tamen seruandum contrarium, exprimēdo scdm̄ quā opi. sit iu-
dicatum, trāseundo cū generalitate, sicut in alijs sentētijs, nisi es
set cōis opinio in vnam partem, a qua nō est recedendū. l. mini-
me. ff. de leg. ⁊ per Host. in. c. i. de ꝯsti. ⁊ per Bar. in. l. fi. ff. ꝺ va
rijs ⁊ extraor. cog. ⁊ per Jo. an. in. c. i. de cōsti. lib. vj. Circa pre
dicta tamē est aduertēdū, aliquas ex precedentibus nō esse dif-
finitiuas, vt est absolutoria ab obseruatione iudicij, de qua ⁊ si-
milibus in precedentibus dictum est. Modo pro plena doctri.
sentētiaꝝ diffinitiuaꝝ sciēdū est, qꝺ sicut arbor naturalis varios
hꝫ fructus, aliquos immaturos, aliquos difformes, ⁊ alios defe
ctuosos, ⁊ aliquos bonos, sicut ex ipsa arboris figura conspice-
re licet, ita arbor nostra reperitur tales presentatos fructus ha-
bere illis cōparatos, vt. j. per ordinem patebit. † Et in primis hꝫ
11 arbor nostra fructus immaturos, ⁊ illis comparauimus senten-
tias acceleratas, inconsultas, ⁊ sine causa latas. dicit enim spe.
de senten. §. nūc videndum. in prin. ver. qualiter autē. qꝺ debēt
iudices in omnibus causis diligenter inspectis cause meritis, ⁊
illis ex quibuscunqꝫ actis iudicialibus plene discussis ⁊ inuesti
gatis iudicare. Imo princeps in suis sententijs debet illud face-
re, vt in. c. in causis. de re iudi. ⁊ si contra factum fuerit, male ac
tum est, ⁊ fructus dicuntur immaturi, ⁊ sic in sententia immatu-
ra ⁊ accelerata, iuxta. c. iudicanti. xxx. q. v. Nec est in contra-
rium. c. ij. extra de re iudi. in verbo, celeri sententia, q2 intelligit̃
12 cā prius cognita. † Sed pro intelligentia huius primi fructus q̄
ritur an teneat sententia accelerata. ⁊ dicendū regulariter est, ꝙ
sic, alio non apparente, tāq̄ꝫ lata contra ius litigatoris. c. cū in-
ter. de re iudi. nā ex quo sententia lata est contra presentem vel
absentem ꝯtumaciter ex actis presumitur pro sentētia. c. in pre-
sentia. de renū. l. herennius. §. gaudia. ff. de euic. no. gl. in ver. se-
dis. que loquit̃ in sentētia ordinarij. in. c. cum in iure peritus. ex
tra de offi. deleg. c. qm̄ contra. de ꝓba. dicit tamen nota. Bar.
in. l. prelataꝫ. C. de sen. in fi. qꝺ posset esse tanta breuitas tēporis
in sententia, qꝺ concluderet̃ non esse cognitum de causa, ⁊ ꝑ ꝯñs
sententiā esse nullā ipso iure. l. ij. C. qualiter ⁊ quando iudex. l. nā
13 ita diuus. ff. de adop. l. de vnoquoqꝫ. ff. de re iud. † Immo fortius
sententia principis ita accelerata est ipso iure nulla. c. cum ex li
teris. extra de in iteg. rest. ⁊ ex hoc infert̃, qꝺ si sit cā magnam di
scussionem exigens iudicialem, ⁊ reperiatur lata illico lite ꝯtest.
vel breuissimo tempore talis sentētia est nulla, nec est opus ap-
pellare. l. j. ⁊ to. ti. que senten. sine appel. rescin. ⁊ habt̃ in. c. j. ꝺ
re iudi. Consulunt tamen doc. qꝺ ad cautelaꝫ appelletur ad cu-
mulandum nullitatem iuxta ea que leguntur in. l. si expressim. ff.
de appella. Idem videtur dicendum, si ex tenore sententie appa
reat, non cognitum de causa, q2 iudex dicat in sententia, si debes
dare da. vel dicat quantum illi debes solue ⁊ in tantū te ꝯdemno
⁊c. vt. l. preses. C. de senten. ⁊ not. Spe. in titu. de senten. versic.
14 sed ecce iudex sub. §. iuxta propositionis seriem. † Secundo loco
in arbore habetis fructus deformes, quibus assimilantur senten
tie late iuris ordine non seruato, ⁊ pretemissa forma iudiciorum,
nam tales sententie tanq̄ꝫ deformes sunt nulle. in. §. diffinitiua.
ij. qꝺ. j. ⁊ in. d. l. prolatam. ⁊ quis sit ille ordo iudiciarius, cuius
subuersio vel pretermissio facit sententias deformes, visum fuit
in quarta parte principa. arboris nostre, vcꝫ in parte continēte
ramos ⁊ ramusculos, ⁊ ordinem iudiciarium prosequit̃ Hostiē.
circa istas sententias deformes. in. §. qualiter non ibi debeat. in
titu. de sen. in versi. ordo iudiciarius. ⁊ dicit Spec. de senten. §.
15 iuxta. ver. ita qꝺ est nulla rōne processus cause † ꝙ etiam si ꝺ vo
luntate partium fuit ommissus ordo iudiciarius, ipsa sententia ē
nulla, q2 huic iuri tanq̄ꝫ introducto ad iuris rigorem conseruan
dum etiam cum iuramēto partes non renuntiant. l. properandū
. C. de iudi. l. si quis pro eo. ff. de fideius. ⁊ habetur in. c. cum con
tingat. de iureiur. Addo vobis glosaꝫ notabi. in ver. illustrium.
circa fi. in vers. ita secundum Joan. ⁊ Laur. in. c. fina. extra de
sentē. ⁊ re iud. li. vj. ⁊ gl. quam aliqui dicunt singularem in. l. ij.
16 . C. communia vtriusqꝫ iudi. confirmantes predicta vcꝫ † qꝺ sen-
tentia non valeret in vim sententie, lꝫ ex post facto in vim pacti
possit confirmari, de quo etiam per Panor. in. c. significasti, ꝺ
foro compe. super glosam secundam in articulo an valeat sentē
tia lata ƶ clericū ꝑ iudiceꝫ secularē, qui volūtarie se illi iudici su
biecit. Fallit etiam vt sententia non sit difformis, lꝫ etiam nō sit
seruatus ordo iudiciarius, quando loquimur in causis summa-
rijs. in quibus lꝫ non renuntientur probationes, remittitur tamē
17 ordo iuris. cle. sepe. de ver. signi. † possunt etiam dici sententie
difformes, que prolate sunt sine debita forma. de quo per Spe.
de sen. §. vt autem premisimus. in ver. nunc transeamus autem
ad diffinitiuas, ⁊ per Host. in sum. de sen. in. §. qualiter proferē-
de ⁊ aliquid habetur per. d. glos. in versi. illustrium. in. c. fi. de
re iudi. lib. vj. ⁊ ibi per Dominicuꝫ. ⁊ habetur in. l. ij. C. ꝺ sentē.
18 ex pericu. recitandis. † Tertio in arbore sunt fructus marcidi i
toto, per quos habemus notatas sentētias in toto marcidas sci
licet que late sunt contra iura expresse. siue naturalia, siue diui-
na, siue canonica, siue ciuilia, vt sentit Specu. in. §. iuxta. versic.
ita ex nulla ratione manifeste in titu. de sen. ⁊ hoc verum, quate
19 nus illa iura ciuilia ⁊ alia sunt seruanda † sicut ⁊ dicimus in ter-
ris impij nō seruari ius diuinū. ꝺ quo in. c. lꝫ vniuersis. ⁊ in. c. in
omni. ꝺ testi. ⁊ in. c. nouit. ꝺ iud. s. ꝙ in ore duoꝝ vel triū stat oē
verbum,

verbum, vt est videre in testamētis in qbus requirunt̄ septē te-
stes in.l.hac ꝯsultissima.C.qui test.fa.pos.ꝛ sic de similibus. cū
his que nutriunt non est vnum, ꝗuis seruet̄ in foro suo, vt no.in
c.ij.de arbi.lib.vi.ꝛ ꝑ Jo.an.ꝛ per gl.in reg.possessor.ð regu.
in.eo.lib.ꝛ ꝯparant̄ tales sentētie fructibus marcidis in toto,
20 qꝛ in totū abijciunt̄, qꝛ nō habent saporē sniaꝝ. † ꝛ dicitur senten
tia marcida, qñ lata est ꝯ legē, habita legis mētione, ꝛ sic est cō
temptū, qꝛ hꝯ sententia est nulla, cū iudicādū sit ꝭm iura.c.j.ꝛ.c.
ne in literis.ð ꝯsti.licet hoc fallat in principe ipso tꝑe qui pos-
sunt derogare iuri.in.l.i.ff.de ꝯsti.prin.in.c.ꝓposuit.de ꝯces. ꝑ
ben.ꝛ in.l.idē vlpianus.alias est.l.spadonē.§.idē vlpianus.ff.ð
exc.tut.dicitur valere sentētia lata ꝯ legē, qñ lex est dubia, ꝛ hꝫ
varios intellectus.nec scit̄ quis sit verior, vt est videre in.c.ex
parte ade.de testi.in auc.ex causa.C.de lib.prete. In illo articu
lo an loquat̄ in preteritione iuriū, quē articulū dicebat do. Jo. ð
gras.egere determinatione imperiali.ꝛ ita in.d.auc.ex cā dicit
Raph.ful.ꝛ in.l.dos a patre.C.so.ma.ꝛ in.l.post dotē.ff.eo. ti.
21 ꝛ in.l.potens.C.de pa. † qꝛ istis casibus tꝫ snia lata ꝯ legē, si fera-
tur, approbando vnū ex varijs intellectibus, ꝛ ita bart. tꝫ, ꝗuis
forte intellectus nō sit verus in.l.cū prolatis.ff.de re iudic. dicit
tñ ibi Bar. qꝺ si iudex alleget opinionē ꝗ multi doc. tenuerūt,
leuius punietur iudex.ꝛ hoc verū qñ reperitur vna cōis opinio
cōiter approbata, vt tunc puniatur talis iudex eam non sequēs
in iudicando, qꝛ opinionem cōiter approbatam tenetur iudex se
qui, ꝛ in totum excusatur, ꝗuis illa non sit vera, cum iudex ipse
non dꝫ recedere a cōi.vt per Bar.in.l.fi.ff.de vari.ꝛ extra. co-
gni.ꝛ per Jo.an.in.c.j.de consti. lib.vi.ꝛ fa.l.minime.ff.de. ll.
22 † Item non dr̄ snia marcida lata contra.ll. si feratur ꝯ.l.compre
hensam in extrauaganti, in corpore iuris non clausa, qꝛ tunc vꝫ
sententia, vt ꝑ Bar.in.d.l.cū platis.ꝛ ex hꝯ infert̄ ad sentētias
latas ꝯ reformationes statutoꝝ.de quo videnda sunt que ibi ha
23 bentur in.c.ij.de ꝯsti.ꝛ in auc.vt fac.no.ꝯsti. † Scḋo dicit̄ sen-
tentia lata ꝯ ius expressum qñ fert̄ ꝯ expressam iuris determina
tionem, non facta mentione de iure seu lege, puta dicit iudex in
sentētia laicū posse habere decimas, lꝫ nō dicat ꝯ.c.causam que
de prescrip.cum si.vel dicit laicum habere ius eligendi in eccle
sia, lꝫ non dicat ꝯ.c.messana.de elec. vel laicū posse iudicare ð
spiritualibus ꝯ.c.decernimus.de iud.vel qꝛ dicit Titiū mino-
rē.xiiij.anno.potuisse facere testm̄ ꝯ legē scḋam.C.qñ prono.nō
est necesse.secus est in sententia nō sit error expressus tñ est con
tra ius, puta qꝛ dicit Titiū posse testari, nec exprimit, nō ob. qꝺ
sit minor.xiiij.ann.ꝛ sic ð similibus.ꝛ not. Specu.in dicto.§.iu-
xta.versi.item ex nulla, vbi notabiliter loquitur.
24 ¶ † Tertio dicitur marcida si misericordiam vetat. in capitu.
ponderet.in fi.l.distinctio.ꝛ in.l.respiciendum.ff.de pe.de qui-
bus casibus videtur posse dubitari iuxta ea que habentur in spe
cula.de senten.excommuni.§.fina. iunctis his que dicit in di-
cto versicu item est nulla.que videtur in pratica.ꝛ notandus est
casus.in capitulo inter cetera.de re iudi.quod sicut sententia la
ta contra ius expressum est marcida in totum ꝛ nulla ipso iure.
ita etiam si continet manifestam ꝛ euidentem iniustitiam, ꝛ erit
marcida, ꝛ nulla, ita Spe.in.d.§.iuxta.in versi.item quod est in
iusta.ꝛ Panor.ꝛ doc.in.c.inter cetera preallegat.
¶ Quarto loco in arbore sunt fructus aliqui semimarcidi, qui
bus assimilantur sentētie censure, iniuste late ꝛ dispensationes i
diffinite.ad qꝺ vltimum potest induci gl.in.c.non est, in versic.
adimplere.extra de voto ꝛ vot.redēp. Nam lꝫ huiusmodi sentē
tie ligent, licet iniuste late dummodo seruatur determinata for-
ma.c.sententia pastoris.xj.questione.iij.ꝛ dicūtur censure medi
cinales.de sen.excom.lib.vi.tamen quo ad deū non ligant neqꝫ
habent effectum.c.a nobis sepe.de sen.excom.ꝛ pluribus pre-
allegatis.facit quod notatur in.c.literas.de resti.spoli.nam ef-
fectum habent tales sententie quo ad ecclesiam militantem, sed
quo ad triumphantem ecclesiam sunt marcidi. Item equiparāt
aliqui sententias latas sub conditione, que licet ferri non debeāt
late tamen tenent.l.i.§.biduum.ff.que sen.sine appel.rescin. Cō
parant etiam predictis fructibus marcidis sententias suspēsas,
vel restitutione, vel appellatione, vel supplicatione, que valent
ipso iure, sed non habent effectum nisi in tempore, ꝛ sic sunt se-
mimarcide.c.venientes.extra de iureiuran.l.j.in fi.ff.ad treb.ꝛ
de appel.ff.per to.ꝛ vnum in materia appellationis notandum
est, quod in causa appellationis, ꝛ supplicationis proceditur ꝗsi
sicut in principali.de quo in Spe.de appel.ꝛ tamen vna singu-
laris natura appellationis in sententijs censure, quod sequēs ap
pellatio non suspendit pronunciatum, qꝛ censura secū trahit exe
cutionem.de quo in.c.per tuas.de senten.excom.precedens ta
men appellatio regulariter annulat.de istis habetur in.d.c.per
tuas.ꝛ in.c.pastoralis.de appel.ꝛ.c.solet.ð sen.excom.in.vi.
Fructibus marcidis dicuntur etiam comparari sententie iniu-
ste in meritis, ex ordine ꝛ sine vitio late que valent ꝛ merentur
executionem.c.cum inter.c.intimastis.extra de sen.ꝛ re iud.ta
men detecta iniustitia in conscientia marcescūt.vt dicit Spe. ð
sen.exc.§.fi.ver. illud autem queritur qꝺ competit conditio si-
ne causa ꝑ.l.fideiussor.§.in omnibus.ff.man.ergo a fortiori com-
petit retentio. argu.l.i.§.qꝺ autem.ff.de superfi.l.inuitus.§.cu.
damus.ff.de reg.iur. Videatur in contrarium.d.§.in omnibus.
ꝛ.l.j.C.de ꝯdi.inde.vel saltem consulatur remedio denunciatio-
nis, quod tutius est, vt ꝑ Panor. post Hosti.in.d c.nouit.vbi
tractat qualiter succurratur victo ꝑ iniustam sententiam. ꝛ ib-
distinguit̄ qualiter appereat de iniustitia vel notorie vel ex paro
tis confessiōe.de quo ibi plene per eum. † Successiue ꝛ quinto
25 loco in arbore nostra habemus fructus perforatos a vermibꝰ
ab intra, quibus comparantur sententie late contra conscientiā
iudicis vel partis.nam conscientia est vermis intraneus, ꝛ sicu-
vermis corrodit fructum, ita conscientia solet corrodere senten-
tiam ab intra, lꝫ ab extra videatur sana ꝛ bona.nam sententie vi
dentur sane ab extra quando sunt late seruato iuris ordine, ꝛ ser
uatis seruandis.ꝛ faciunt de indebito debitum.l.i.C.de cond.in
de. Tamen ab intra mala conscientia prosternit.c.si peccaue-
rit.ij.q.j.ꝛ.d.c.nouit. Nam mala conscientia iudicis vel par-
tis, ex aliqua malitia vel subtilitate facit indiffinitum, qꝛ q agit
ꝯ conscientiam, edificat ad gehennam.c.literas extra de resti.
spo.facit.c.per tuas.de simo.c.matthens.eo.ti.vbi dicit̄. quid
enim prodest homini, si vniuersum mūdū lucretur. † Nec ob. si
26 dicitur iudicādū ꝭm allegata ꝛ probata.d.c. iudicantē.xxx.q.
vlti.l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.presi.ꝛ habetur in.c.i.de offi.
ordi.qꝛ ꝯria procedunt qñ conscientia non remordet conscientiā
nec est peccatum, secus si sit conscientia lesa, qꝛ debemus potiꝰ
omnia mala pati quā malo cōsentire.c.ita ne.xxxij.q.v.prete-
rea quamuis rigor iuris excusat iudicem, non tamen excusat i-
probam conscientiam partium facit gl.in.l.j.C.de satisdādo. ad
quod dicitur, qꝺ rigor iuris excusat iudicem, qꝛ nihil de contin-
gentibus omisit.ꝛ faciunt no.per Inno.in.c.postulasti.de foro
27 compe. † Ex quo sequitur, qꝺ si quis fouens iniustā causā per
subtiles aduocatos iuris allegationes obtineat, non potest sana
conscientia retinere, vt habtur in.c.inter cetera de re iudi.d.c.
nouit.ꝛ facit qꝛ non multum interest, quo ad periculum anime
iniuste detinere alienum, vel inuadere spoliando alienam pos-
sessionem.tex.est in.c.sepe ad fi.extra de resti.spo.ꝛ ideo dice-
bat domi.Jo.de gras.reprehendendos esse aduocatos ꝛ consul
tores qui vident manifestam iniustitiam, ꝛ per iuris subtilitates
28 eam moliuntur substinere. † His etiam fructibus comparantur
sententie valens.sicut ferri solent in secreto, data pecunia iudi-
ci iuxta.l.venales.C.senten.rescind.non posse. Eisdem fructibus
dicuntur etiam comparari sententie late ex gratia vel inimici-
tia vel propter partialitatem, que tamen partialitas non viget i
Alemania, sed solū in pluribus partibus Italie.ꝛ ð ea habetis
factam mentionem in gl.ver.non audēs.in.c.statutum.de resc.
lib.vj.per Bar.ꝛ doc.in.l.si quis a filio.§.si parti ciuitatis.ff.ð
leg.j.fortius dicit Spe.de requisitione consilij.§.j.versi.quid si
iudex.qꝺ si iudices reqsiuerint consiliū sapiētis, ꝛ videāt ꝯsiliū
ipsum esse effrenatum ꝛ vitiosum, ꝛ sequantur ipsum, faciunt li-
29 teꝫ suam. † Arbor nostra in sexto loco producit fructus ab exte-
rioribꝫ vermibus ꝛ ab animalibus corrosos, ꝛ istis compara-
mus snias latas ꝑ falsos testes, vel instrumenta falsa, vel falsas
probationes vel allegatiōes, seu falsa ꝯsilia, que omnia sunt ani
malia nocētia ab extra, que solent corrodere animas ligantium
ꝛ iudiciales snias, ꝛ tales snie qꝺ sint ipso iure nulle, vel annullā
de remedio restitutionis, tradit̄ in.c.cū venerabilis. de excep.
c.lꝫ causam.de ꝓba.ꝛ in.l.diuus.ff.de re iudi.ꝛ in Spe.de sen-
ten.§.qm̄.ver.item pone, qꝺ lata est per falsos tests.ꝛ ꝑ to.ti. si
ex falsis instrumentis.C.ꝛ ꝑ Host.in sum.de re iudi.§.quid iu-
30 ris si ex falsis. † Septimo arbor producit aliquos fructus a tem
pestatibus tactos, vel a furibus exportatos, ꝛ illis ꝯparant̄ sen
tentie late perempta instantia, ꝛ fraudulēta, procurata, vel cul-
pa partiū, vel iudicis.dicit tamē not. Inn.in.c.venerabilis, qꝺ
malitia partis vel iudicis est protelata, instantia cā, instātia est
ꝑpetua, eo casu quo alias esset peritura.de quo tamen ibi ꝑ do-
cto. Ant. Panor.ꝛ doc. His fructibus ꝯparant̄ sentētie iniu-
ste renocate in cā appel.l.j.in prin.ff.de appel.naꝫ debent refor
mari in melius ꝑ iudicē ad quē, lꝫ nūqꝫ deforment in peius, vt
ibi habet̄. Istis etiam fructibus comparantur sentētie secundū

aliquos, quarum executio, malitia vel potētia partis, vel dolo executores haberi nō pōt, qz boni fructus id est sentētie iuste, qñqz pcutiunt tēpestatibus et subiacēt furtis et rapinis p prauos et iniustos homines. Circa que est puidēdū inquātū fieri pōt. Istis ēt equiparant sentētie, quotiescunqz snie post executionē spoliātur victores, et snie pferunt. sunt tñ aliqñ impedimēta iusta impedientia executionē, vt qñ tertius se opponit p iure suo, vt in. l. a diuo pio. §. qd si super. ff. de re iud. et in. c. cum sup decetero. extra eo. et plures casus ponit Spe. de exe. senten. §. fi. †vltimo lo
31 lo pducit et affert arbor nostra quosdā fruct9 bonos et maturos. et istis pparant sententie diffinitiue rite et recte late. rite quo ad ordinē pcessus et solēnitatē, cū verbū rite denotet solēnitatē, verbum vero recte denotat iustitiā, vt in gl. in. l. fi. quid earum. §. interemptū. ff. de le. iij. Recte ergo dico quo ad merita cause et iustitie. l. sed et si lege. §. scire. ff. de pe. her. et qd rite fuit lata snia colligitur ex precedentibus, vtrū recte colligit ex probationibus factis ipso iudici, cum eidem fieri debeant, vt in supioribus dixi. l.
32 legata, in fi. ff. de prob. †Nam decet ipsum cuncta rimari. in. d. c. iudicantē. facit. c. iudicet. iij. q. vij. et hec habent locū in ciuilibus, criminalibus, spūalibus, ecclesiasticis, et secularib9, et tales snie sunt digni fructus recōdendi in horreis dñorum, et he sentētie merito pro veritate habent. l. res iudicata. ff. de reg. iur. et dicit
33 Spe. de sen. §. fi. ver. in summa. †no. qz presupponit qz p pcessu iudicia, et p sententia presumēdū est. c. in presentia. de renū. herennius. §. gaia. ff. de euic. c. boni. de elec. cū alijs allegatis. s. et ita trāsit sniam in rem iudicatā, si non sit appellatū, vel si sit appellatum, et lapsus sit terminus iuris vel hominis. iuxta nota. in auc. q appellant. C. de appel. et in. c. cū sit romana. c. ex ratione. et ibi Panor. de appel. et hr in cle. qñuis. eo. ti. ex istis casibus presumit tam pro ordine quā p cā et meritis. nec videt de hinc aliud querēdū esse. l. fi. ff. de re iu. et h est sine dubio qñ lata ē sententia presentibus partibus, vel pcontumaciter absentibus. l. ex consensu. §. fi. ff. de app. bm diuersas causas de qbus. s. fecimus mentionē, in hoc vltimo fructu possumus fructum ipsum seu genus ipsum bonorum fructuum diuersis coloribus depingere et colorare, sicut fructus naturales reperiuntur. et possumus spiritualium causarum sententias bonas et iustas depingere colore giluo pp humiditatē. Causas vero criminales cū deducte fuerint in sententias iustas, tūc fructum bonū hmōi sententiam representātem depingere possumus rubeo, cum in criminibus plerūqz de sanguine agatur. sic de singulis.

SUMMARIUM

De executione sententiarum.

Postremo qz vidimus de bona sententia, videndū ē pri
1 mo que remedia pcetant p executione sententie, †et dōm est qd pcetit actio iudicati, vel in factū bm vnam opi. et officium iudi. qz habet executionem paratā. de quo in. l. miles. §. j. et fi. ff. de re iud. et plene p Specu. de sen. §. breuiter. et in. j. §. per totū. p eo qz dr pcetere actionē in factū solet ēt alle. l. proinde. in prin. ff. ad
2 l. aql. †Successiue potest aliqs dubitar qs modus qsve ordo seruandus sit in executione sententie. Rñdetur modum esse, vt primo fiat executio in bonis mobilibus, si illa latis sufficiant. Si vero nō sint tot mobilia et tunc deueniendū est ad immobilia, et illis non repertis, vel in sufficienti quantitate non existentibus. deuenit ad nomina debitorum illius contra quē venit sententia executioni mandanda. in. §. in venditione. l. a diuo pio. et p discursum illius. l. ff. de re iud. et per Host. in sum. eo. ti. §. pcequenter, et hr
3 in. c. decetero. extra eo. ti. †Quod dicitur demū pueniendū ad nomina debitorum, et sic legislator nō hz nomina debitorum pro mobilibus neqz immobilibus. Infero qd psuetudo per Germaniam. s. soluz mulierem viro succedere in bonis mobilibus, qz nō succedet viro in nominibus debitorum, qñuis ipsa debita, et actiones contineant res mobiles, puta pecunias. Ita Bar. in. l. mouētiū ff. de ver. sig. et. l. pōt. ff. de auc. tut. et. d. l. a diuo pio. eodem modo quo. s. inducta est.

FINIS

Tractatus dictus Speculū iudicum editum p. M. M. Rauault iur. licen. d. Balliui Senonēsis bm locumtenentem.

SUMMARIUM

62 Cretonis adulterium quibus fuerit vindicatum penis.
63 Papa in pectoris scrinio gerere dicitur omnia iura.
64 Principem summe decet prudentia.
65 Timor domini peccata ab animo fugat.
66 Morte nil certius, hora autem mortis nil incertius.
Regnum gallorum nemini est obnoxium.
67 Clodoueo gallorum regi lilia et olei amphora fuerūt celitus missa.

Um ego pensita-
bundus profunda mente voluntatē
in qbus iudicis officiū versari dēat,
1 † ociū virtutū oim capitalē hostē p
viribus vitare anhelās psens opu-
sculū (qd iudicū speculū nominaui)
scribere istitui, dū laxādi animi grā
a strepitu iudiciali interdū spiritū
diuerterē. Si igit qs iudicū istitnē-
dorū cām scrutatus fuerit noscet ex
2 eo qd apud iura ciuilia legitur. † Pax est iura in ciuitate esse,
nisi sint q ea exequanī. et teste philosopho in lib. politi. Sine iu-
stitia, impossibile est inhabitare ciuitatē. et vt idē philosophus
meminit in suis topici. si oēs iusti essent, ad nihil esset vtilis for-
titudo. Sed si oēs fortes essent, adhuc vtilis esset iustitia. Pre-
terea legit in puerbijs Salomonis. Nihil proderūt thesauri im-
3 pietatis, iustitia vero liberabit te. † Quequidem iustitia auctore
Justiniano est cstās et perpetua voluntas, ius suū vnicuiqz tri-
buens. Ad qd alludēs scribit Bernardus. Justitia melior est
pecunia, quod illa repleat arcā hec animā. et vt refert Tullius.
Nullum est tempus, qd iustitia vacare debeat. Quare iura iusti
tiā virtutem virtutū peclarissimam esse in libro aucteniticorū te-
stanī. ad idē hz idem Tullius in officijs. Justitia sine prudentia
multū proderit, sine iustitia nihil vz prudentia. apud Romanos
idcirco in tanta obseruatione iustitia extitit, vt teste Ualerio.
Cum Zelanci filius propter adulterium per eū ppetratū vtroqz
oculo priuari deberet, ne lex quā ediderat Zelanci filij occasiōe
violaret, sibi vnū et filio alterū oculum erui fecit. † Principes se-
4 culi ea propter iustitiā suis dñationibus principatum obtinere
animo anhelo curabūt. Adeo vt qui in suis officijs exercendis
a via recta discedere videbanī, a vero iustitie tramite, aut virtu
tis amore aut pene formidine deuiare non audeant de quibus
in propatulū adduci. Valet illud Horatianū. Oderūt peccare
boni virtutis amore. Oderūt peccare mali formidie pene. Uir-
tutē que iustitie mater est, vt hr ex Bal. d. l. liberrimū. ff. de sta-
tu ho. pedibus nō conculcent, iudices sollicití erūt. l. iudices C. de
digni. li. xij. ad vnguē obseruari que exclamat, iudices in suo of-
ficio delinquētes, tanqz inter pessimos habitos remoueri debe-
5 re. Audiant philosophum dicentē. † Amor odiū, et pprium cō-
modum faciūt iudicē nō cognoscere verū. et ea que scribuntur. i.
Regū. viij. c. de Samuele q cstituerat duos filios suos iudices
Jsrael, qui declinauerant p auaritiā, et peruerterūt iudiciū. Sa-
muel aūt. xx. ann. regnauit super Jsrael et nūqz legit munera ac
cepisse. j. Regū. xij. c. Memoria figant iudices auaritie dediti
qd Judas acceperat pecuniam a Judeis, ipsum Christū tradi-
6 dit. † Elaborent iudices ne friuolis exceptionibus processus p
telenī iuxta. c. cū cessante. et ibi doc. de app. in auc. Caueant ne
in dilationibus dandis partes grauent litigantes, qui ex tex. in
l. i. ff. si quis cautio. in hoc multū studere debent. temere allegā-
tibus silentiū imponant, cū ad id teneanī p bal. in. l. j. C. de legi.
dilationes moderenī sm locorū distantiā, iuxta. l. j. C. de dilatio.
vbi habeī, qd in potestate iudicis nō est dilationē dare vel nega
re. Judices nisi causa cognita quid non statuāt aut indicēt, alias
eorū iudiciū nullū erit, ex Jnn. in. c. sollicitudinē. de appel. Stu
7 deant partes † ad concordiā reducere cum ad id teneanī iure hoc
dictante in. l. equissimū. ff. de vsuf. Appellantibus nullā iniuriā
inferant, alias peccabunt contra. l. ciuilem. in. l. minime. C. d ap
pella. Nō abutanī iudices sua auctoritate, que tanta est, vt om-
nem presumptionem doli et fraudis cessare faciat, vt not. glos. et
Bar. in. l. j. C. de predijs curia. li. xj. Preterea metus nō cense
tur factus in loco in quo iustitia redditur, immo presumptio est
ē allegātē. et grauaī clariori probatione, nec tunc sufficit proba
re metum per coniecturas. † Sed opz metū luce clarius probari.
8 Bar. in. l. qd me. cā. Nulla inimicitia iudices coinquet, qm te-
ste Phi. Opz veritatis inqsitores, nō esse inimicos. Ad idem
Crispus oēs q de re. dub. consultant, ira, odio, amore, vacuos eē
decet. de moribus iudicū. primo queriī. et iure. cū ex Boetio in
cōsolatione. Mores et nō csularis dignitas venerādū quem effi-
ciāt, Nō pcrastinēt iudices processus in valuis snie constitutos
terminare cū ex Jnn. in. c. interposita. de app. a tarditate iudi-
cis appellari possit. nō eos lateat iudicē teneri miserabilibus p
sonis aduocatū administraī, et si n petaī. p. l. illicitas. §. ne poē
tiores, et ibi Bar. ff. de offi. presi. † iudices et in iudicijs equalita
9 tē seruare dnt. ita hz Spe ti. de col. Judices pcedere nō erube
scāt si appellaī, ne fiat qd pperuo edicto cīneī iuxta. l. fi. ff. d ap.
recipiē. Jdē si in notorio recusenī. p. c. pposuit. de ap. Scient
iudices, si spe. legerūt ti. de iudice dele. eū iudicē appellari non
dēre, in quo nō est iustitia et vt hz ti. d aduo. iudic. iudex dz esse
iustus et equus, equalis, et cōis ad alterā partiū nō declinās. At
tendant dñi iudices ad iudiciorū nobilitatē et dignitatem. Legiī
10 pculdubio apud specu. in pe. §. ceterū. † Ordinē iudicij in para-
diso ortū habuisse, vbi dicit, iustitiā colere, summū bonū eē. Ne
mo nisi mētis nō cōpos ad iudicis offm ascendere presumat, nisi
sit literature saltē expiētie cōpetētis. Nā lz p. l. certi iuris, vulga
tissimā, illiteratus possit esse iudex, fimus tñ legis addit dūmō sit
peritus negotiorū. ad qd facit dictū spec. tit. de ind. dele. §. vij.
vbi lz expientiā supplere literaturā. et in ti. de libel. cceptio. † di
11 cit expiētiā esse valde necessariā ad iuris iustitieqz regimē. Infa
mibus insup iudicij sedes nō pateat. cū p ea q iura volūt, infami
bus dignitates et act⁹ legitimi sint interdicti, et addit glosator iu
ris. et emēdati sint iudices circa incarceratorū cdēnationē, vel
absolutionē, et in expeditionē inuigilēt. Nēpe criminales cause
p. l. ppandū. de in. C. sine strepitu iudiciali terminari debēt. car
cer ad custodiā nō ad penā adinuētus est, vt no. p doc. in. l. j. C.
de custo. reo. Carcer et est species torture. h hr p Bald. in. l. si
cleric⁹. C. d epi. et cle. et qd ita sit scribūt medici colorē incarcera
torū impurū, et oēs opationes eorū lesas eē. Uigilātes sint igitur
circa criminosorū liberationē, vel cdēnationē. nulli iudices ca-
12 thedrā iustitie occupent, nisi prudētia abūdātes et modestia. nā
teste spe. in ti. de instr. edi. §. xiiij. administrator alterius dari nō
pōt, q sui moderator esse neqt. et Phi. testāte. melius est sm. ll.
et literas, qz ex certa sciētia iudicare. quāta picula occurrēt d iu
dice imprudēte, expertus est seruus de quo meminit Ualerius,
qd metu pene et torture cfessus est cseruū occidisse, quare p iudi
cē cdēnationē passus est et supplicio deditus, et paulopost is de
cuius morte erat qd ad domū redijt. Judices ex officio suo et ne
mine opponēte idignas psonas a testimonio repellāt, cū ex offi
13 cio hoc possint p no. in. l. quos phibet. ff. de postulan. † Judices
nō preponanī mulieribus et scortis excecari, qm ex Salomo. in
puer. Uinū et mulieres apostatare faciūt sapiētes. Rememo-
ret pclare dictū in li. Leuit. psonā pauperis non csiderent nec
honorē vultū potētis. Et illud Leuitici mēmorādū. Cōgrega-
tiōi pauperū affabilē te facito, nō sit iudicū manus porrecta ad
accipiēdū, nā vt ibi legit. Enxenia et dona excecant oculos iudi
14 cū. † et q querit locupletari auertit animū suū a iustitia. Dauid
iniuste iniam ptulit ē Miphiboset absentē ad verbū Sibe enxe
nia offerētis. ij. Regū. xvi. cstituit rex Juda Josaphat iudices
precipiēs eis, videte qd faciatis, nō hominis sed dei iudiciū ex-
ercetis, et qdcūqz iudicaueritis, in vos redūdabit. ij. Parali.
xix. de vobis iudicibus nō dicaī illud Juuenalis, dat veniā cor
uis, vexat censura colūbas. Sitis memores dicti Ciceronis in
offi. dicētis. Pretorē decet hre nō solū manus, lz oculos absti
15 nētes. et si in vobis exuberet grauitas Catonis, iura Theofra
sti facūdia, iuris et pitia ineffabilis nisi affuerit et rectitudo ani
mi parietes estis dealbati. Sz qd Tullio teste. Tā inhumanū
est eloquētiā ad vitā et salutē hoim datā ad pniciē cuertere iudi
ces impiti norint, qd si p impitiā iudicauerint cdēnatione mere
bunī, et iure h dictāte inquātū arbitrio iudicā. is videbit nō exe
cutor iustitie ex mādato iudi. iniuste exequēti, lz iudicib⁹ iputa
bit. no. Ab. in. c. cū olim, d re iud. nūqd infiniti iudicis cpunnī
q vbū vnicū pferre iuridice nō valeret, nisi alios csulant. Ar-
tū vt no. Ang. in summa, in verbo, iudex, et i auc. de iudi. col. vj.
16 nō dz iudex ab alijs qreī qd eū loq oporteat † crimine ligdato ñ
dz snia differri, ne deī materia supplicādi. l. cū reus. C. de pe. vi-
dent iudices reprobi si auro argētoqz polluti aliqñ snias diffe-
rāt pmulgare. Cāz quā nescit iudex diligēter inuestigare dz. Jo.
xxix. lz ea inuestigata, maturī facto opus est. Sciāt insup iudices
in ferēdis suis sententijs nō dēre recedere a cōi opi. doctorū. nisi
sit euidēter falsa no. bar. et An. in. l. cū platis. ff. d re iudi. Jo. an.
17 in. c. j. d cst. † norint iudices effeminati et pusillanimes posse pu
nire iniuriā notoriā q inferī sue dignitati. c. nrā. d iniur. Quātā
prudētia i iudice sit necīa hr in. l. obseruādū. ff. d of. psi. vbi not.
Non est cstātia recti iudicis motus detegere, vbi et hr qd in ho

nos exeā descere nō dz.⁊ hr̃ in.c.lz.ð reg. lex non est imposita iusto. Idē no.xix.q.ij.c.due sunt.qð intelligēdū est de lege penali,nō ð lege iurisdictionis.fatendū tñ est ꝙ exercitiū iurisdictionis nō ꝯpetit ꝯ bonos.c.de ꝗstā.xxij.dist. Senes nisi virtute exuberātes ad officiū iudi.nō admittaꝝ,qꝛ ꝑ.c.sunt q arbitrātur de peni.dist.j.facilius est ad virtutes erigere nouos ꝗ̄ reuocare veteres.iuxta dictū Senece. Sunt quos etas non vita seniores facit. Audite vos indices debita vestra exsoluere recusantes apud Ualeriū Cottā tribunū plebis coactū ꝑ Roma. fuisse ad satisfādū de dbitis,qꝛ pretextu tribunaice dignitatis ð

18 bita solueret.† Cogitate auari iudices si dictū Diogenis in vita philosophoꝝ in vobis militet,q ð Diogene philosopho loquēs refert Diogenē philosop.cū vidisset officiales furē ducētes dixisse. Magni fures,paruū ducūt. Jura de sportulis loquentia, vt in.c.cū omni.⁊ ibi Ab.ð vi.⁊ bo.cle.iudicibus ꝑmittūt sportulas(quas species vocant)moderatas exigere. Si immoderatas exigant necne,pensitent iudices auaritie dediti. † Et restituere nō pudeat,ꝙ extorqueꝝ illicite nō erubuerūt. Si vnus ex

19 subditis(vt afferā Pogij facetū dictū)iudicibus auaris oleum donauerit,⁊ alter aduenīat porcū afferēs oleo preualentē dicēt iudices auari porcū vas olei fregisse,⁊ q maius donum attulerit ius fauorabilius obtinebit. Uitate iudices auaritiā,Nā tex. in c.cū in iuuētute.de presum. Auaritia in iudicibus deterrimum vitiū. Nūqd tanta presumptio ꝑ vobis insurgit vt de vobis legatur in lib. Eccl. Nō iudices ꝯ iudicē,qm̄ qð iustū est indicauit, Deū diligite,vestrū opificē timete ac eius iudicia,ꝙ si secus egeritis,lento gradu(vt alludā ad verba Ualerij)diuina ꝓcedet ira,tarditatēq; supplicij grauitate ꝯpēsabit. Audite in ꝗ̄ Bernardū dicētem. Meditantibus honores blādiunꝝ,sed onera pēsantibus,tedio sunt atq; formidini. Si ꝑ vicos,⁊ ꝯpita religiosos aut moniales vagātes inspexeritis vagari,nō sinite, ⁊ in mo

20 nasteria retrudi ꝓcurabitis.† Monialium vita ita solitaria esse dz,vt moniales ēt volētes extra monasteriū iure ꝓhibēte ad iudiciū trahi nō debeāt. Religiosoꝝ vita ab hominibus dz esse discreta.c.placuit.xvj.q.j. Scitote iudices ꝙ delictū vobis imputabiꝝ,si ex officio ⁊ iurisdictione qd poteritis ꝓhibere ne fiat si nō prohibueritis.ex Host.in.c.ꝯstitutus.de testa. Ad qð cōsonat Bal.de offi.prefec.vrbis.⁊ Cy.in.l.si seruus.C.de no

21 xa.vbi† notant,ꝙ si capitaneus ciuitatis rixā videns e fenestra familiā ad ea dissoluēdū nō mittat,officio priuari dz,audite abbates,priores,⁊ guardiani qui ad iudiciū reddēdū in religiosos estis prepositi ea que hñr in.c.ad monasteriū.de sta.mo.vbi hr̃ ꝙ nec abbas,nec ēt papa pōt ꝯcedere, vt religiosus de aliquo disponat ad nutū. Sunt ex vobis nōnulli in voraginē vitioꝝ demersi nefandū exēplū vestris religiosis afferētes. Scitote egregiū Ambrosij dictū.Ꝗ me dz esse moribus,cui me ꝯmitteꝝ paro.

22 † Ex adipe ⁊ diuitiaꝝ nimia copia vestra ꝓcessit iniqtas.de discholis religiosis scribit Hyeronimus. Quis ꝗ̄ de ouili egrediꝝ, lupi statim morsibus pz. Qui de antiqs Egyptioꝝ sacerdotib⁹ loquēs dicit,ꝙ nec carnibus,vino,lacte nec ouis vescebanꝝ. ⁊ tex.est in.c.carnē.de ꝯse.di.v.ꝙ monachi carnes comedere ñ debent.⁊ tñ ex vobis nōnulli cibaria delicata passim inter seculares sibi querităt,lz auctore Bernardo in epistolis.labor, ⁊ latebre,⁊ volūtaria pauptas sint monachoꝝ isignia. Judices seculi,⁊ religionis,lz sapiētes apud hoies inducenꝝ,tñ memoria renoluere debent id qð dicit Aug. † Primus abusionū gradus ē

23 sine bonis moribus sapiēs ⁊ predicator,⁊ inter sacra scripta legitur multos apud hoies ꝓ sapientibus censeri,q apud deū insipientes habenꝝ. Curate religiosoꝝ iudices religiosos vestros abstinētes esse.nam legiꝝ corporali ieiunio mētē eleuas,vītutes tribuisse,⁊ legiꝝ Esdre.viij.qð deus ordinauit, vt oēs q petitur erant viam rectā,ieiunarent. Nunquid Augustinus meminit. melior est modica amaritudo in faucibus quā eternū tormētū in visceribus. Ad vos militū iudices scribit Maro sub his verbis. Si genus humanū ⁊ mortalia tenetis arma. † At sperate

24 deos memores fandi atq; nefandi. Si in misericordia dei confiditis. Aug.in.vi.ꝯfessio.inqt. Gaudeamus ad misericordiā domini,sed timeamus iudiciū eius,parcit,sed nō tacet. Tacet sed non semp tacebit. Miles in armis paratus eē debet. ita Bal. in.l.fi.C.de iur.deli.⁊ in.l.is qui.§.eos.ff.de mu.⁊ bo.statuit.milites in ciuitate hospitātes debere quartā partē habere domus in qua hospitanꝝ. Multis tñ militibus nō quarta , sed nec tota domus sufficit. Militū dux teneꝝ de dāno ꝑ militē dato ꝑm Saly.in.l.ij.C.de his q latro. Uis non sit in armis,nec opprimat leges timor,vt verba Senece assumā,nec de vobis dicaꝝ dictum Senece.⁊ felix virtus scelus vocaꝝ,sontibus parent boni,nec il

lud Ouidij.⁊ q debuerat subditas extinguere flammas,Hic predam medio raptor ab igne rapit. Attendite ad Senecā exclamātem. † vbi nō est pudor nec cura iuris sanctitas,pietas,fides

25 instabile regnū est.⁊ ad Ualeriū de massinissa rege Numidaꝝ referētē,ꝙ cū pfectus eius dentes eburneos e templo Junonis sublatos ad eū detulisset referri iussit.scribit idē Ualerius ꝯ militū duces seu iudices voluptuosos qð postꝗ̄ successit Scipio affricanus Macino iussit omnia voluptuosa ab exercitu tolli.⁊ statī Romani gloriose vicerūt.gloria plusꝗ̄ vita existimari dz. no.Spe.de notorio crimine.prata villici a milite molestari non dñt,no.in.l.ij.⁊.iij.C.de pascuis.li.xj.⁊ no.in.l.i.⁊ ibi per bar. de eroga.mili.ann.li.xij.tpe†expeditionis sobrietas magna mi

26 lites debent ꝯcomitari,⁊ ibi eoꝝ cibaria habenꝝ h militū duces nosce expedit.⁊ id qð scribiꝝ Luc.iij. ꝯtenti estote vestris stipēdijs,vt no.xxiij.q.j.militibus ꝯstituta sunt stipendia,ne dū sumptus queriꝝ predo grasseꝝ.nūqd scribitur in Machabe. non in multitudine exercitus,sed de celo victoria ē,⁊ in Prouer. Salomonis eqparanꝝ ad diē belli,⁊ dñs virtutē tribuit . Judices seculi nō lateat ꝙ ad collectas ꝑ regē impositas nō minus ꝗ̄ ceteri tenenꝝ ne ipsis cessantibus ceteri onerenꝝ.ꝑ.l.quoties.C.de exac.tribu.li.x. Judices qd pretextu offici nō extorqueant, qm̄ ad quadruplū tenebunꝝ per gl.⁊ doc.in.l.eos.C.si cer.pe. Reprimite iudices seculi fraudes innumeras,ꝗ̄ circa priuilegia stu

27 dētium ꝑpetranꝝ,lz edicta regia dictis fraudibus satis obuiauerunt si executioni demādarenꝝ,vult Spe.de rest.in inte. Scholasticū literis nō incūbentē gaudere nō debere priuilegio ꝯ donationes fictitias.tex.est in.l.inter extraneos.ff.de do.int.vir.⁊ vxo.ꝙ presumptio est fraudis si fiat donatio omniū bo. ēt coniuncte ꝑsone.cessio sine causa non vz.l.ab anastasio.C.mād.aduersariū potentiorē mihi ꝯstitui mea interest.⁊ Spe.de alie. iudi.mu.cau.facta.miserabiles ꝑsone iure ꝓhibēte extra ꝓuinciā trahi nō possunt.l.i.C.qn̄ imperator inter pupillū ⁊ vidu. cauete iudices ne sub falso noie studētis,aut sub cessione fraudulēta in

28 remotissimis ab eis partibus corā vobis ꝯuenianꝝ. † principes seculi iustitie officia nō nisi in benemeritos ꝯferant,memoria renoluēt dictū Ciceronianū,bene facta male locuti malefacta arbitror.⁊ philo.dicētē. Quicquid daꝝ indigno ꝑdiꝝ.ad idē Aulus gellius. Bñficiū dādo accepit qui digno dedit.⁊ in lib.ecc. Si bñfeceris,scias cui bñfeceris, ⁊ erit gratia donis tuis multa bñfac iusto,⁊ inuenies retributionē magnā.⁊ in Philo.hr̃.prauus non est honore dignus,qꝛ honor est premium virtutis. ⁊ in. vij.Ethi. Homines fieri debent dij ob virtutū excellētias. idez

29 in eo.li.† Opz bonos ad virtutes ꝑ premia,malos vero insanabiles ꝑ penas totaliter extirpare.vnde no.in.l.ij.ff.de ori.iuris. Opz ꝑ actus virtuosos dignitates conferri,⁊ vt hr̃ per Bart. in.l.j.de dig.li.xij. Diuitie nō sunt dignitates,nec dignitatē dare possunt,sed sola virtus nō est, vt multi senserunt imprudenter spes ad dignitates obtinēdas simpliciter reprobata , vt.d.c. venerabilem.de elec.lz ꝯdicere videaꝝ tex.in.c.primatū.xl.dist in.vbi habeꝝ. Qð q primatū desiderat inueniet ꝯfusionē in eo. ꝑ quibus ad ꝯcordiā reducēdis dōm est verā esse ex Ab . cum

30 gl.in.d.c.† ꝙ spes que est principaliter ad presidendū est reprobata,nō tñ que est ad ꝓsidēdū.nā peccat nollens dignitatē acceptare si nō pōt de alio,ita cōmode ecclesie ꝯsului.c.si electione de elec.in.vi.qð animi spes ꝗ̄ est totaliter ad ꝓsidendū sit dānata.hr̃ in lib.eccle. Noli querere ab hoie ducatū,neq; cathedrā ⁊ ēt no.Jo.an.de preb.c.qꝛ intantū.ambitiosus simoniā cōmittere diciꝝ.⁊ ꝑ gl.in.c.nullus.in.q.j.ambitiosus note infamiam incurrit ⁊ cōtra iudices ad iudicādi officiū pecunia media aspi

31 rantes,no. Bar.in.l.ij.C.de muri.li.xj.† iudex procurans offiñ data opera cū pecunia animū male administrādi habere presumiꝝ simo.magis legiꝝ in actibus Aposto. Cū vidisset ꝑ impositionem manus Apostolorum dari spiritūsanctū pecuniā apostolis obtulisse.dicens date mihi hāc potestatē cui Pet. respōdit.pecunia tua est tibi in ꝑditionē q donū dei existimasti pecunia possideri.ad idē meminit Tullius, Male se habent res si ꝙ virtute effici dz teneaꝝ pecunia.⁊ ꝑ.§.i.vt iudices sine quo.

32 suff.col.ij.† Dignitates ⁊ administrationes gratis dare debēt nullo suffragioꝝ nomine dato,alias vt ibi no.oia mala subsequūtur cum hoc a ratione ꝓcedat auaritie,ꝗ̄ mater est oim maloꝝ, ⁊ tex.est in.l.i.C.de agē.in rebus locū mortui per pecuniā nullus inuadere debet.⁊ ꝑ Bal.in.l.i.ff.ad.l.iul.de ambitu.ꝓ off. cui annectiꝝ administraꝝ pecuniā dare licitū nō est . Pecunia media literati pedibus nō ꝯculcenꝝ qm̄ scribiꝝ in lib. eccl. Contristatū est cor eum si vir sensatus contēniꝝ principes viros omniū virtutū genere scaturiētes ad iudiciū officia vocēt. Audiāt

reges

33 reges ⁊ principes Ambrosiū dicētē.† Quid sunt regna remo-
ta iustitia nisi magna latrocinia.audiāt Spe.exclamātē.sapien
ti si occasionē dederis sapiētior erit.audiāt Oui.referentē Nu
mā Põpiliū sua scia ad regnū Romanorum ɔscendisse,audiāt
epō Tusculanas qōnes dcm̄ preclarꝫ,bonos alit artes. Oēsqꝫ
accendunt ad studia glia.audiāt bar.in.l.i.C.de dig.li.xij.dicē-
tē.Peccāt principes si in imeritos sua benefacta collocēt.au-
34 diāt poetā dicentē. Mors vltima linea rerꝫ est.† Timeant dei
horrendū iudiciū,quatuor nouissima creberrime aio voluent,⁊
se mortales genitos agnoscant. audiant insup pphetā dicentē.
Oleū peccatoris nō impinguet caput tuū.⁊ Gregoriū scribētē.
Adulator tāqꝫ scorpio palpādo cauda incedit,ſꝫ cauda ferit.p
ꝙ Hieronimus dixit.Adulatores sunt hostes ⁊ scintille diabo
li,propinant aūt pocula mortis.vñ Esaie.iij.scribit Popule
meus q te beatū dñt,te seducūt.Assentatoribus igit aures non
pbeāt,nec iudices assentatores habeāt.audiāt Horatianū car-
mē.Pallida mors eq̄ pulsat pede pauperū tabernas regūqꝫ tu
res.audiāt ea q no.in.c.magne.ꝺ voto.⁊ p Abb. in.c.inqsitio
35 nis.de accu.† Turpe est quē a turpibus ⁊ vilibus regi ⁊ landa
ri,qꝛ talis vr̄ a cōplicibus cōmendari.audiāt Horatiū dicētē.
Quicqd delirant reges plectunt Archiui,⁊ dcm̄ Salomonis i
prouerbijs.Qui agūt oia cū ɔsilio sapienter reguntur. audiant
Spe.ti.de aduo.referentē Roboā regnū pdidisse.qꝛ sapiētes
audire neglexit.Ad idē Tulliū in li.de senectute,dicētē. Nō
velocitatibus aut celeritate corpis magne res agunt sed cōsilio
auctoritate ⁊ prudentia.audiāt Bernardū in epi.ad Henricuꝫ
senonensem archiepm̄ scribentē.Oēs iuxta dñi preceptū inimi-
ci diligēdi,ſꝫ ad ɔsiliū soli eligant prudētes ⁊ beniuoli.audiant
36 id q scribit.ij.Parali.xxij.c.† Ezechias rex iudee operatus
est solus bonū ⁊ rectū corā dño volēs regrere dñm in toto corde
suo fecitqꝫ ⁊ psperatus est.meminerit illius q no.in auc.ꝺ ma.
prin.col.iij.vbi no.q ɔsiliarij regis aliqñ nō ɔsulūt,ſꝫ decipiūt.
⁊ multi tales sunt,vt ibi est tex.q ɔsulunt p pecunia extorquēda
sꝫ ibi dr̄,ɔsiliarius sit optimus purus vndiqꝫ q ɔtētus sit his q̄
a fisco dabunt q si fuerit transgressus expellat,ſꝫ vt ad iudices
redeā.audiāt iudices scriptum in li.Leui.Qui blasphemauerit
morte moriat.⁊ ibi subiungit,cū ɔsuluit Moyses dñs qd ꝺ bla
sphemia eēt agēdū.rñdit dñs,vt q eūꝫ audirēt manū sup caput
eius ponerēt,⁊ oēs eū lapidarēt.in tales igit blasphemos p pe
nas grauissimas excādescāt.nā scribit in li.eccl. vir multum iu
rās replebit iniqtate,nūquid grauius ē iure hoc dictāte diuinaꝫ
q̄ humanā offendere maiestatē.nūqd filius mulieris Israelite
de mādato dñi lapidatus est in deserto,qꝛ nomē dñi blasphema
uit.Leu.xxiiij.Dixit et Hely filijs suis.si peccauerit qs in virꝫ
placari pōt dñs.si aūt in dñꝫ peccauerit, qs orabit p eo.i.reg.
37 ij.† Alearū,cartarū,⁊ deciorū ludos.ceterosqꝫ ex qbus depau
pationes subditorū blasphemie,iurgia,homicidia,indies insur
gūt dānare,⁊ eorū exercitiū phibere.Curate insup summa dili-
gētia ne victualia ptio iniusto vēdant,ius nō absqꝫ rōne statuit
vt no.bar.in.l.i.C.ꝺ frn.vz. ɔstā.li.xi.offāles abūdātie ptia fun
damētorū taxare posse.ad idē no.bal.⁊ doc.in.l.i.C.de epi.au-
dictia.Offāles ptia victualiū hospitaliarij taxare debē. Circa
ciuitatuꝫ polliciā inuigilate.Nā teste philo.nō est facile ciuita
tē pmanere sine legibus.Quid est aūt lex ciuitatis nisi pollicia
bñ ordinata frequēs sit apud vos mortis memoria. ⁊ illi[9] Hora
tiani.Quo pius Eneas,q̄ diues Tullius,⁊ aucus,puluis ⁊ vm
bra sumus.⁊ illius Tulliani.cōmorandi natura diuersorū nō ha
38 bitādi locū dedit.† labores extremos impēdite in prioribus seu
scabinis ciuitatū ⁊ oppidorū regni eligēdis ne pponant q sua q̄
rant.nō q rei publice,q̄ iuris dispōne pupilla fingit.l.rē pub.C.
de iure rei pub.li.xj.Adeo vt sñia ꝯ rē publicā indefensaꝫ lata
sit ipso iure nulla.l.i.eo.ti.videant iudices si ciuitatū scabini ex
erario publico ditent administrator ditari presumit ex pecunijs
publicis,⁊ ex suo offō ɔsiuisse q post offm̄ reperit hr̄e,Bal.in
l.cū opꝫ.C.ꝺ bo.q̄ li. administrator edificiū dirutū reficere pōt
dūmō iudex declararet necesse esse illud refici. Ang.in.l.lex q tu
tores.ff.de admi.tu.Aduertite ad.l.qlibꝫ.de decu.li.x.q decu
riones ac alios officiales in eorū offō delinquētes metallorū icti
bus puniri iubet.Aduertite inqꝫ ad illud eccl. Qualis ē rector
ciuitatis ⁊ tales habitātes in ea.et ciuitates inhabitant p sensuꝫ
prudentū.audite iudices ⁊ ad pcticā adducite dcm̄ Tulij in Of
39 ficijs† q dicit tria expedire,vt res publica rite guberneт.Prio
vt ciuitas laudet,vt accuratius suū qsqꝫ custodiat. Scdō ne eua
cuet erariū. Tertio,vt erariū caꝫ q necessarie sunt copia hēat,
degustate Bocij puerbiū dicētis.Beate forēt res publice si
eas sapiētes regerēt vel earū rectores sapiētie studere cōtigissꝫ

40 in eligēdis ciuitatū prioribus.† Attendite ad historiā q̄ refert
Ualerius ꝺ duob[9] viris astātibus corā scipione ⁊ senatu, vt ad
Hispaniā mitterent ɔtendētibus,quorꝫ vnus ditissimus erat,al
ter pauperrimus,de qbus Scipio dixit neuter mihi plꝫ eo q al-
ter nihil hꝫ,alteri nihil satis est. Attēdite inqꝫ ad.l.i.C.ꝺ debi.
ciui.li.x.q̄ phibet debitores ciuitatū in ciuitatibus honorē hr̄e
nisi debita primo soluant. Constituerūt reges ⁊ principes suos
pcuratores fiscales ad bonos defendēdū malos vero extirpan
dū.si in suis officijs operā curā nō impendūt in psequendis de-
41 lictis viduis pupillisqꝫ tuendis. † Necesse est vt iudices in ta-
les pcuratores desides insurgant ⁊ penis grauissimis eos mul-
ctēt,qm̄ ad hoc offm̄ electi sunt. ⁊ si secus agāt regē ⁊ iustitiam
offendūt.Nunquid scribit Aug. Iustitia regis est neminem in
iuste opprimere,iniquos nō exaltare.⁊ no.in.l.i.⁊.ij. ⁊ ibi bal.
si seruus exporta.vēdat.q fiscus est vltor delictorꝫ.de vobis iu
dicibus dicat illud Bernardi in epl̄a ad dñm Honoriū papaꝫ.
Aiunt apud vos plus valere pauperis precem q̄ potentis vul
tum. Sepe dicite vobiscū phi dcm̄ de pomo,⁊ ve anime pec-
catrici q nō hꝫ posse redeūdi ad locū suū vnde exiuit, qꝛ turpia
opa ⁊ delectationes carnales impediunt ascensum eius sursuꝫ.
42 † Ad vestros seruientes regios mādatorꝫ vestrorꝫ executores
occulos flectite. Illiteratos nō assumite.pfidos nō instituite, ſꝫ
proborū morꝫ ⁊ fame imaculate ab executore,vt nr̄is appellari
nō pōt nisi modū excedat.l.ab executore.ff.de ap. scrutamini si
sint suas executiones protelantes p multa tpa. Auro argētoqꝫ
coinquinari nōnulli ex eis,aliqñ tātis molestijs pauperes subdi
tos afficere,vt de eis recte diceret illud Ouidij,si ꝺ tot lesis nu-
mina qsqꝫ deorū vindicet in penas nō satis vnus eris. pcurate,
vt qui ex eis perniciose in officijs suis versari cōuincent penas
43 delictis eorū ɔdignas vitare nō sperēt.† Quid dixerim de non
nullis nobilibus q tot infestatiōes suis subditis ⁊ vicinis intule-
re,de qbus iudices eos corripere neglexerūt,aut pusillanimita
te,aut donis ⁊ muneribus excecati nolūt nōnulli nobiles vti iu
re cōi deus tñ ops iu.cōi vtit bal.i.l.iij.C.ad.l.fal.fateor q iura
dicāt maiorē eē presumptionē bonitatis i viro nobili ⁊ ingenuo
q̄ in viro vilioris natiōis,vt no.in.c.j.de purg. cano. sed vbi no
biles a nobilitate morꝫ degñant presumptionē talē admittūt.et
presumptio hec nō est iuris ⁊ de iure ꝯ q̄ nō admittat probatio
44 †scire debēt iudices blādicias potētū minis eqparari ex glo.in
l.i.C.si rector pūincie.multi nobiles tpe p ecclesiā interdicto du
cere suas vxores gloriant.⁊ absurdū putāt nisi tpe p ecclesiā in
terdicto bñdicant. O stultitiā ienarrabilē. O scelus p ecclie iu
dices nō ferēdū.nō absqꝫ cā dixit philo.Nobilitas ⁊ virtus in
paucis inueniunt.audiāt nobiles Nasonē.Quid iuuat admitti
proauorꝫ noia celo.inter cognatos posse referre Ionē.sup quo
meminit Greg.in moralibus.Oēs nā hoies fecit equales. Itēꝫ
Hieronimus.nō ē gloriādū ꝺ nobilitate carnis,qꝛ nec virtutes
nec vitia parētū imputanda filijs.Et Chrysostomus sup Mat
theū.omelia.v.Nobilitas inqt seu bonitas parētum nō vꝫ, nisi
fuerimus nobis ipsis boni.Et omelia.xlix.ɔcludit q nō vꝫ hr̄e
45 Iob in patrē sine opibus Iob. itē teste Seneca.† Ille nobilis
est q virtutibus claret.p quo Apl̄s.i.ad Corin.dicebat Glo-
ria.n.nr̄a hec est testimoniū ɔscie nr̄e.q.d.q nō ex nālibus de
bemus gloriari,ſꝫ ex opibus pprijs.itē q paruipendi debeat ge
neris nobilitas morū nobilitate nō decorata satis tetigit Bar.
in.l.i.C.de dig.li.xij. nō tolerēt et iudices supiores p altos iu-
stitiarios iudices firmarios pponi q in causis pprijs ⁊ vbi de eo
rū emēdis ⁊ cōmodo vertit qō iudicēt.nā id iura prohibēt,lꝫ iu
ris dispōne iudex possit de cā ppria cognoscere qñ suporē non
46 recognoscit.† Prudētissimus rex sup abusibus reprimēdis in
suo regno suos iudices ɔstituit.quos si negligentes aut dolosos
in forefactis cōpescendis inuenerit,suarū negligētiarū ⁊ frau-
dū rigidus vindex erit. Puniāt iudices seculi rusticorū nōnul
lorū fraudes ⁊ obstinatos affectus q nō timēt pcessibus innume
ris inuolui,sine iure,sine iniuria suā felicitatē in hoc oimodā re-
ferētes,quorū vxores ⁊ liberi sepissime famelici in suis casulis
relinquunt nō degustāt illud Augustini cōcorda cū aduersario
tuo cito,ne cū discordia venias añ iudicē. Agricultura adeo fa
uorabilis est,vt agricola nō patiat executionē p ɔtumacia i bo
bus aratorijs.ita ha.spe.ti.de.j.⁊.ij.decre. Nūqd teste Uale
rio cato,cū interrogaret qd expediret rei publice. Rñdit ara-
re,⁊ ꝯ vsurarios cum interrogaret qd fenerari.rñdit,qd hoiem
47 occidere† Fraudes igit ⁊ vsuras nōnullorū mercatorū impu-
nite nō relinquant q iniusto excessiuo ⁊ nō tolerādo pretio suas
mercātias vendere dignoscunt. Quid oēs seculi diuitie psunt,
vt ad Horatianū carmē alludā.sic metit orcus gaudia cuꝫ par

nis non exorabilis auro. Preterea iudices, aduocatos, & procuratores ante eos postulātes a fraudibus, & calūnijs retrahāt si qui cōperiant vtriq3 parti consulere infamie notā non euitent
48 iuxta. l. athel as. ff. de infa. Sciant iudices ex baldo † quod aduocati nimis sollicici presumūt excogitare oia mala & esse parū cōsciētiosi. si qui aduocati canino more cū iurgijs & rixis inter se postulare videntur corripite & refrenate, qm̄ d3 aduocatus legibus non opprobrijs certare ex spec. ti. de aduoc. audiant aduocati & procuratores spe. in eo. ti. de aduoca. dicentē, vtile est pp salarij nummū decū cōtēnere. aduocatos regni excitent q regnis & dn̄ationibus presunt, vt literas ament, colant, & obseruent in eos. si pbitate morū polleant, sua iusticie officia collocēt, indi-
49 ces, † mēdicātes vagabundos sani corpis ostiatī victu3 q̄ritantes amplius nō tolerēt, qm̄ in cā sunt, vt tales postmodū grauiora facinora cōmittant, & in luxu & ignauia suos dies cōterāt. si tales nō egrotantes mendicare pmittunt, cur statuere iura paupere si mendicet simulando se debilē & impotentē, & ab aliquo accuset, & pbat ex corpis aspectu sanus accusantis seruum efficit q2 vt iura adijciunt, melius est vt in perpetuo seruitio sit q̄3 qd ita inutiliter mendicet, & dies suos cōsumat. pro hoc est tex. in. l. vnica. C. de mend. vali. li. xi. cū ibi no. p bar. & Hosti. in. c. indicatum. de immu. ec. q grauiter talis simulator puniri d3. Cogitēt reges & principes que incōmoda, quas fraudes patrare valeant qui in supremis curijs dn̄antur & iudicant, nisi in timore & amore dei ābulent vltimū ad eos est refugiū, nullus ab eo3 sententijs est resiliēdi locus. penficulate illud ecclesiastici degustēt.
50 Filī cōcupisce sapientia3, † cōserua iustitia3. et deus pbebit illā tibi. & illō eccl̄i. Magnus q inuenit sapientiā & scia3, sed nō est super timentem deum. Frequenter mēte reuoluent dcm̄ Tullij, melius est apud bonos q̄3 apud fortunatos bn̄ficia collocare. et aliud eiusdē tullij pclare dcm̄. Scia q remota ē a iustitia. calliditas potius q̄3 scia est dōa. Qui ad honores iustitie cōscendere volūt vetbonica herba inebriant, que ex scriptis medicorum
51 timorem pellere refertur. † O Iudices dubio procul circa medicorum & chyrurgicorum imperitiā vigilare debēt, vt imperitos ad practicādū nō admittant in locis suarū iurisdictionū. medici imperiti & inexperiti q̄nq3 cōsulunt qui cōfestim egrotum vsq3 ad intestinorum emissionē purgari iubent, inscij eorū que legunt apud doctores artis. ex quibus colligi pōt laxatiua purgare, & corpus inueterare, q̄ vt plurimum in se habent nām veneni & non solu3 nocinum emittunt, s3 magnā parte3 coloris & spūs, que sunt vite
52 nostre fundamenta. no. Inn. in. c. q2 nos de homici. q † grauissime peccant medici q ex spēbus nō recentibus cōfectiōes suas cōficiunt, medici imperiti ad hoc paru3 aduertunt. sunt alij artis periti, sue tn̄ salutis imemores qui pro salutis reparatione coire aut aliud per legē diuinā vetitum perpetrare cōsulunt qui in tali errore & doctrina, nec p iudices seculares, nec ecclesiasticos tolerari debent, qm̄ s3 doctores theologos magis quis d3 eligere mori q̄3 peccare mortal'r. insuper p tex. in. c. cu3 medicinalis vulgatissimum medicus prius de aia q̄3 de corpe sollicitus esse d3 credendū est medicu3 medicorum q in celis morbus ē qn̄ vult trāsmittere posse, & eo iubente euanescere qcqd patimur pecca
53 ta nr̄a meruere. qd de cōbusdam Astrologis dixerim † nunqd a suis erroribus per iudices seculi reuocari debent. nō verent nōnulli Astrologi suis fantasijs initentes propalare ad vxorē ducendam diem esse eligendum. ꝯ quos Hieronimus ridicule dicit. eligit dies vt ducat vxor eligendum diem cōsulunt pro agris seminandis q reprobans Aug. dicit. Electo ad seminandū die multa grana insurgunt, quorū nōnulla aues comedūt alia grandine succumbunt, filium hoc tpe natum ad honores ascensurū profitent, quorum sniam erroneam egre ferens Greg. de duobus ex eodē vtero eodē q3 tpe natis refert vnu3 moribus & scia mirifice decoratum fuisse. alterum vero inutilem extitisse. post
54 hec iudices superiores prelatorum alloquar † debent prelatoru3 iudices supiores scrutari de vita moribus & administratiōe prelatorū, quos si dānificare suas ecclesias inueniāt cogere debēt, necnō eorum heredes ad dānum ecclesie illatum culpa sua resarciendu3 iuxta tex. cum gl. in. c. ex presentiū. extra de pig. nō debent ēt prelatorum superiores iudices, prelatorum indignorum electiones cōfirmare, nisi in prelatis militent mores iure canonum requisiti. scribit Hieronimus in eplis. Nullu3 esse diem anni qui nō vltra quinq3 miliū martirū numerum possit reperiri ascriptus
55 excepta die Kalendarū Ianuarij. † Pauci nūc cōperiunt prelati martirio se offerentes. Audiāt prelati ecclesiastici dcm̄ per Bernardū in episto. ad falconē. Signu3 est vt qui altari deseruit, de altario viuat, non aūt de altari luxurietur & superbiat vt inde sibi cōparet frena aurea, sellas depictas, calcaria de argentata deniq3 inquit. Quicquid preter victū ac simplicem vestitu3 de altari retines, tuū nō est, rapina est, sacrilegiū est, mente idcirco elata cogitent mortē, vbiq3 eos expectare diuinūq3 iudicium
56 eis comminari. † Et de suorū subditorū vita sollicici sint prelati clericos suos cathenis aureis, annullis gēmisq3 pretiosis, decorari non sinant. Nā vt not. Hosti. in. c. pe. & ibi Abb. de vita & hone. cle. Anulus in digito clerici signum est vanitatis presumptionis atq3 lasciuie. Clericos inter dōm seruitiū diuinū mentem in partes varias diripere nō pmittant, qm̄ clericus animu3 attentum & deuotum ad deū habere debet nota. per Innocē. &
57 Abb. in. c. dolentes. de celebrat. mis. † Clericos parētes suos de bonis ecclesie ditare non patiant. Aurum h3 ecclesia vt pauperibus croget. xij. q. ij. c. aurum habet. Clericos negotiatores seuero iudicio puniant, vt iuri canonico satisfaciant, per quod in. c. clericus. xxij. di. Statutum est clericū negotiatorē dēre excōmunicari. & si non corrigatur d3 deponi, clericos suos ꝯ. ceterra caste viuere pcurent. Cur cōnstitutum est clericum fornicatorē suspensum esse a sacerdotio s'm Ange. in auc. qūo oportet
58 episcopos. col. i. † Castitas in clerico ceteras virtutes in eo collocabit. Clericos vestros in ocio viuere phibete. Audite Bernardū dicentē. Semp facito aliqnid boni, vt diabolus te non inueniat ociosum. Clericos vobis subditos p vicos & cōpita vagari vetate, vagādo. n. possunt in pulchritudine mulierū illaqueari. Nunquid cū intrasset Iudit in cōspectu Holofernis statim captus ē in oculis eius. Iudith. x. Scribit aliunde in libro Ecclesiastico. Quis tetigerit picem & non coinquinabitur ab ea, viderunt duo senes Susannā quotidie selauantem & exarserūt in cōcupiscentia eius Danielis. xiij. Clericos inter cōuiuia epulari reprobate, nā vt p3 Iudicū. ix. in conuiuijs sunt hoies audaces & loquaces & male dicētes. Et legit Matth. xxvj. Mar. xiij. Luce. xxij. Post splendidas & pingues refectiones hoies non possunt orationibus & vigilijs vacare. Et ibi scribit q discipuli
59 Christi post etiam non potuerunt vna hora vigilare. † Stēt clerici in suis casulis ō Christo sollicici quē seq elegerūt. Nec plurales in bn̄ficijs esse enbelēt ꝯ iuris diuini & canonici instituta. Cum potius hec pluralitas, eis ad damnationē perpetuam q̄3 salutē eternam conducat. ¶ Post hec āt de laicis seculi verba habere nō omittā, qui sub disciplina & policia laudabili p indices regi debent, teste. n. Augustino, vnus abusionum mundi gradus est plebs sine disciplina, populus sine lege, iudices seculares laicos deformatos a suis fore factis reuocare studebunt cū hoc eorum officio incūbat & oneri. Iudices seculi in gratijs, q̄ p regē cōceduntur veritatē examussim super homicidijs super q
60 bus impetrant inuestigent. † Non est parum ponderanda hominis mors p homicidā cu3 tanto animo periculo precipitata. Nec super his facilis d3 esse venia ne talia perpetrādi occasio prestet. Nūqd scriptū est vbi maior venia ibi maior delictoru3 copia. Nec quis sub spe venie delinquere d3. j. q. vij. Fecit David Vriā occidi pp quod deus eu3 grauiter puniuit. ij. Regū. xi. Tantusq3 fuit horor eius delicti qd l3 optimus esset, tamen noluit deus q templum edificaret. ij. Regū. vij. Recte scripsit
61 Ouidius de arte amādi nec enim lex equior vlla est q̄3 necis artifices arte perire sua. † Iudices ecclesiastici inter enormia delicta de adulterijs puniendis sollicici esse debēt. Ex adulterio nēpe mala innumera insurgunt, quandoq3 enim veri heredes & filij nō succedunt adulteriniq3 ad defunctorū successionē admittūtur. Iura diuina & ciuilia non mitiori pena q̄3 capitali, & vltimi supplicij adulteros puniri voluere. Si delictū hoc pena cōdigna non corripis eritis in cā q aliqui eligent tales adulteros ppria
62 auctoritate punire, † quēadmodū fuit Creto qui teste Boetio i disciplina scholarium, cū adulteriū in domo Castoris cum eius vxore cōmisisset capillis tractis verbere castigatus, vulnere laceratus, sale fricatus, vrina seruorū perfusus, vngulis exectus. Tandem lassatis tortoribus genitalibus priuatus sterglino suppositus transeuntibus expositus est. De dispēsationibus q̄ per
63 dn̄m summū pontificem qui index est totius ecclesie cōceduntur subticebo. † Oia iura de dispensationibus loquentia in scrinio pectoris gerit, nouit dispensatione3 sine causa rationabili factā non valere, sed potius dissipationis vi3 obtinere p no. in. c. innotuit. de elec. nouit ex Spe. titu. de lapsis & dispē. dispensationū orignē traxisse ab eo qui ex sola misericordia & dispensatiōe vniuersa creauit & ea homini subiecit vt. ff. de vsu. l. in pecudū. Qui cum Adā & Eua post eorum peccatum dispensauit de pe. di. j. serpens. Dispensatione igit que a rege regum domino dominantium originem traxit abutendū non est, de regis nostri Frācisci

qui

qui iudex est iudicũ sui regni moribus ⁊ vita si verba ampliora hr̃e opus est in eo militare deo duce inueniet illud Tulij in officijs. qui imperare vult refrenãt. primũ cupidines spernit, voluptates ceterasq; animi labes expellit. Audit ph̃z exclamanté.
64 †Prudentia est propria virtus principis, Vegecius in libro de re militari, dicenté. Nullus est cui sapientia magis cõueniat q̃ principi. Ph̃m in lib. ethi. scribentem, rex erga subditos se hr̃e dz, sicut pastor ad oues. ⁊ alibi eundez ph̃m. Homo maxime sapiens, maxime felix est, ad quod alludens Iuuenalis dixit. Nemo malus felix. Audiet Ambrosij dictum preclarum, malorũ regnum magis nocet regnantibus q̃ prosit. Ad virtutez refert omnia Fran. rex. Omnia in regno deformata ad viam rectaz reducere summe inuigilabit. de vindicta sumenda apud Franc. regem. nulla erit questio. sapienter aduertet ad dictum Francisci petra. in lib. de remedio vtriusq; fortune dicentis, multos vindicasse penituit, neminez pepercisse. Letantes gaudio magno subdite regni dei. Franc. rege decantare potuerunt id qđ scribitur in lib. regum. Benedictus deus qui dedit Dauid filium suum sapientissimum. apud sacra scripta legitur. Initium sapientie timor. d. Fran. rex sume timens deum in omnibus suis actibus probatur.
65 †Scimus timoris dei defectum frequenter esse in causa peccatorum multorum. iõ dixit Abraham ad Abimelech. Cogitaui mecum dicens. Forsan dei timor non est in loco isto, ⁊ interficient me. ⁊ legitur Thobie. iiij. Habebis multa bona si timueris deum. pro quo hr̃ Matthei. x. Timete deum qui põt corpus ⁊ animam mittere in gehennam. Quare vt pz Thobie. v. Thobias senior, filium suum timere deum docuit, ⁊ a peccato abstinere. audiat Fran. rex ⁊ mente reuoluat. Tulliũ in li. đ
66 Senectute dicenté, †moriendum est certo, ⁊ incertum est an eo ipso die moriamur. Vigilantissime laboret Fran. rex, vt gallorũ X̃pianissimus iudex iudicũ regni gallorũ regnũ amplietur, ⁊ florescat qđ nulli principi neq; seculari neq; ecclesiastico subijci legitur, lz regna innumera Romane ditioni subijci legamus not. Bal. in. c. j. de pa. iur. fir. Tanto zelo suos prosequat̃ Franc. rex eiusq; sit tanta erga patriam charitas, vt alter Codrus Athenarũ rex dici possit qui flagrãte igne patria (Valerio teste) oraculum ɔsuluit quo patriã nõ aliter liberari accepit, nisi ipse occideret̃, quo audito familiaré vesté induit, ⁊ hostiũ globo se subiecit in quo occisus est. audiet Fran. rex apud auctores historie q regũ gallorũ gesta descripsere regni excellentias regũq; triumphos ⁊ victorias quas sub pedibus ɔculcare nõ sinet. quemadmodũ Childeri. merouei filius qui apud suos libidine intantũ
67 viluit, vt a regno destitutus fuerit. lectitabit Frãc. rex† Clodoueo gallorum regi Amphoram, cuius oleo sacrantur gallorũ reges liliaq; cũ auri flãma celitus demissa fuisse. Audiet tẽpore Pini regis sanctissimũ põtificez Romanum ob eiusdem Pipini merita Pipino concessisse, vt sine eo summus pontifex eligi nõ possit. leget insuper Carolum Pipini filiũ christianissimum regis nomen meruisse ꝙ fidẽ catholicaz mirifice amplias set. leget Fran. rex apud Plinium.

FINIS

Eminentissimo iureconsulto,

atq; equiti claris. do. Nicolao pernot, a Grandiuella, Christianissimi iuxtaq; victoriosi Impe. Caroli. v. primario ⁊ consiliario ⁊ supplicum libellorum prefecto, Imperialium quoq; sigillorum protophylaci. Heroi magnifico, Claudius Cantiuncula. S. P. D.

Enturũ augurorem eminentissime vir, vt simulatq; nasutior aliqs viderit hos de iudicis officio libros, sine precisa locorũ expressione, e quibus, ad hanc rem q̃ paramus, plerũq; versurã fecisse nos, haud imus inficias (quid. n. dr̃, qđ nõ quadantenus dictũ fuerit prius) nunc a nobis, nullo maiorũ exẽplo, in lucẽ emissos esse, cauillet̃ mox, auferri me extra oleas, qui de legibus, sine legum allegatione scribere sustinuerit, tum vero imperfectum, dimidiatum, ꝑindeq; parũ absolutũ opus exisse, meminisse me debuisse, Acalãrhidé (vt est in veteri ꝓuerbio) festinãté, cecos parere catulos. huius insimulationis capiti priori, excellẽtie tue heros magnifice, prõcinio fretus posteriori aũt, meo quodam iure, quantũ res postulabit rñdebo. Quos ille, quisquis tãdẽ erit meus Aristarchus, maiores appellare volet, haud satis scio. id ego certe qdẽ nõ nescio, morẽ hunc nostrũ, capita numerumq; legũ ⁊ paragraphorum, ⁊ versiculorũ, ⁊ paginarum, ⁊ colũnarum, ⁊ versuum, ⁊ questionũ ⁊ quorũ tandem non citandi, atq; vt recepto verbo vtar, allegandi, nõ fuisse priscorũ iurisconsultorũ vsu institutũ. Cũ tñ sicuti nec improbo (neq; eniz id mee auctoritatis est) ita hoc i opere illum pretereundũ esse censui, cũ ob alias causas, tũ propterea maxime, ꝙ dum tibi eo dignitatis euecto, vt imperialiũ monumentorũ actorũq; scrinijs prefectus ⁊ sis ⁊ habeare, quibus quidẽ scrinijs. ꝑ Honorij ac Theodosij Imp. sñia, ɋcquid est iuris Romani ac ciuilis contineri dicimus, labor hic noster vltro nuncupat̃, cõmittendũ mihi nõ fuit, vt vulgari mãnductione, eorum tibi thematũ impressa vestigia, ceu harum rerum experti, cõmonstrarem, ⁊ qđ oliz ineptissime fieri dicebant, vlulas Athenas transmitterẽ. Nã ⁊ alioqui iandudum etatẽ, peculiari tui nois celebritate, eum inter vtriusq; Iurisconsultos principẽ locum adeptus es, vt nõ magis te quicquã, in iuris ciuilis disciplinam latere, persuasum sit, quaz non dico Bal. qui nihil ac in professione ignorasse credit̃, sed ipsuz deniq; Serbidium sceuolaz aut Domitiũ Vlpianũ, qui legum prudentum vertices ac coryphei appellati sunt. Vt interiz sileaz de nature tue bonitate, ad reipu. functionẽ, dei beneficio delectũq; singulari designate, ⁊ optimis artibus atq; eloquentie viribus, ciuili ꝓfessiõi subseruiẽtibus, tua industria ɔsiligẽtiaq; sic adornate ac stabilite, vt his ipsis nãe tue ingenijq; dotibus, tale aliqd exigẽtibus, ante q̃ plurimos annos, ex vmbra ⁊ quiete studiorũ, in solem ⁊ ad supma tribunalia, ɔcepta iã egregia de te expectatiõe, vocatus sis. Quo mõ olim quoq; ex angulis literarũ, publicã in lucẽ emersit latine princeps eloquẽtie Cicero, sic Varro, Secũdus vterq;, Prudentius, Belgieq; cantator Ausonius, sic ⁊ alij fere innumeri. atq; ẽt in ipso togate militie prio cursu, illud statiz virtutis, doctrine dexteritatisq; tue specimẽ dedisti, vt pricipes viri qbus reip. curatũ credita erat, mox iudicarint (ceu ex vnguibus leonẽ) in te ad maiora vehendo, nõ amplius cũctandũ esse, ne si diutius opera tua caruisset publica res insigne aliqđ detrimentũ accepisse videret̃. Neq; ẽ. n. nõ potuisti eẽ cesareo comitatui, maxime vel ornamẽto vel vsui. Accersitus igit̃ i illustris memorie principis, diue Margarete, augustissimi imperatoris ac clemẽtissimi dñi nr̃i Caroli. v. amite aulam, nõ precariũ seu corrogatis suffragatoribus ɋsitũ honorẽ, s; vltra tue virtuti delatum, nempe senatoris munus accepisti, quo ẽt plures ꝑ annos magna cum tua laude ⁊ reipub. bono functus es, maximis interiz deliberatiõib. ac difficilimis, ɔsilij ergo, adhibitus, in quib. explicãdis, prudẽtia ⁊ integritas tua sic enituit, vt idez sapiẽtis. imꝑator existimauerit, in arduo illo negotio tractatus Madricij, vbi de sum. rerũ, deq; maximo ac splendidissimo rege velut manumittẽdo consultabat̃, tua fide, industria, iudicio, plurimũ sibi vtendum esse. Nam cum Maiestas sua, preter ceteros reges ac principes, ad clementiã ⁊ lenitatem suapte natura prorsus apposita, ac vindicte q̃ minimum cupiens sit, deinde Ciceroniani illius, immo diuini precepti, vbiq; memor, nempe vt ꝙ cuiq; iure obtigit, id quisq; teneat, nec eo sibi plus appetat, ne societatis humane ius violasse dicatur, cum preterea maiestas eadem, tantum absit ab iniusta promouendi imperij cupiditate vt ẽt iuris sui auiti ⁊ proauiti, nulla ɔsistente equitatis rõne occupati, persecutionem. bono publico pacisq; cõis gratia, comperendinatam in suspenso relinquat, nihilq; antiquius ducere, ⁊ in nullo vnq̃ alio proposito constantius perseuerari didicerit atq; vt sincera aliqua inter principes Christianos pacta ɔuentione, Christianitatis tranquillitati consulatur, omnesq; omniũ vires, fortune animi cogitatus ⁊ consilia, ad reprimendam que a crudelissimo Turca imminere videtur, calamitatem, communi ac necessaria conspiratione ferantur, tum vt hac fini, sinodus generalis, ⁊ cuiusmodi eam esse decet, quo ẽt in loco Pontifici maximo, ipsiq; Germanie collibuerit, tandem aliquando habeatur, cum (inquam) in hoc magnis desiderijs sua Maiestas per omnem occasionem incumbere constituerit, non mirum si quispiam ei adhanc rem diligendus fuerit, in cuius humeros tam immensum onus imponere tuto posset, nequando Cesarea potestas, mole curarum aut inclinatione rerum, ex sinu suo (ꝙ

dicitur)excidere queat. Neqꝫ enim illi obscurum esse pōt,rei-
pub. plurimum referre,qui quibus preficiantur. itaqꝫ Maie-
stas illa,Dei opt. maximi vicaria,te inter omnes delegit vnum
ceu alterum aule sue occulum,singulari in rempu. charitate,ac
in prestandis mādatis integritate,doctrinaqꝫ excellente ꝓdi
tum cuius ꝯsilio,opera,diligentia atqꝫ fide,ꝑ varia gerendarū
rerū munia ad commodum publicū vteretur. Qua in parte ni
hil falsus est prouidentissimus Imp. cū ⁊ nōnullo suasu tuo,pa
cem inter se ⁊ occidentalis Francie regem Franciscum,equissi
mis atqꝫ humanissimis ꝯditionibus Madricij cōponi,fedusqꝫ
inijci,⁊ generis inter ipsos propinquitatē arctissima necessitudi
ne,iucundaqꝫ affinitate cumulatum iri sustinuit. Qua quidem
societate,galea trux Marti in perpetuum adempta videri po-
tuit,si non teterrima Ate,noxiusqꝫ demon aliquis, recrudescē-
tis paulo post belli igniculos primum,deinde faces,quorundā
ingenijs admonuisset,qui vt coturnices capreeqꝫ veneno pingue
scunt,ita alienis malis,reipub. detrimentis,⁊ christiani sangui
nis profusione saginantur. Quibus vt obuiā iri posset,legatio-
ne functus es in Gallia,Caroli augusti iussu mandatoqꝫ honori
fica illa quidem,ac super rebus maximis ⁊ arduo negotio ple-
nis ꝯceptu,sed tum periculosa,tum ēt difficillima, que tñ adeo
gnauiter abs te,omnemqꝫ maiorem in modum sic obita est, vt
neuter populus,neutraqꝫ Maiestas,seu Imperatoria, seu re-
gia,quicq̄ ꝙ in te desideraret habuerit. Quo quidem absoluto
munere,luculentā fecisti fidē,nihil tam impeditum esse, ꝙ non
rōne explicare,nihil tam arduum,ꝙ non industria prudētia tua
dissoluere, nihil deniqꝫ tam sublime quo non mentis ⁊ ingenij
acrimonia tui pertingere valeas. Nō mirū igit̄,si ex eo tēpore
Maiestas sue,assiduum te comitatus aulici,nō sectatorē dico,
aut velut vnū e multis togatis. sed ſm suā Maiestatem interio
ris ꝯsilij secretiorumqꝫ deliberationum presidem esse voluerit.
q̄ cura,vt nō simplex,sed īfiniti muneris ē,ita nō potuit satis cō
mode,vno dignitatis nomine significanter comprehendi. Un-
de factum puto,vt quemadmodum tu plurimorū vice vnus es,
sic tibi. s. designati honorum tituli,vno fasce,magno merito tuo
collati sint. Vetus verbū est,Honos alit artes,nō a Cicerone
mō,sed ⁊ Grecis vsurpatū. Verū,qm̄ ardua que pulchra,q̊qꝫ
latius pꝫ dignitatis tue fulgor,hoc,vniuersum Maiestatis au-
guste comitatū,maiore tui desiderio teneri par est,si qñ te ab au
la abesse ꝯtingat,ꝙ ipsum tñ haud raro accidere necessū fuit,
atqꝫ ēt olim haud dubie erit,id. s. ista postulantibus horū tem
porum fluctibus ac procellis,christiane reipub. nauigio nūc ac
nunc illac naufragium minitantibus. Aduersus quas tempe-
states,vt potentissimus Imp. Carolus patrie pater,nauclerus
est,ita tu ꝓreta es,id ꝙ cū alias in amplissimis legatiōibus nō
paucis,aperte cōmonstraris,tum vero precipue, hisce aliquot
annis proxime superioribus,dū in Germania,religionis ergo
existentia schismata,si non cōpescuisti,certe quidem multo trā-
quilliora reddidisti, dūqꝫ in cluima ꝑfectione tua ad Pōtificē
ma. motus qui Senis vrbe antiquissima ⁊ imperij Romani ob
seruantissima,magno illius reipub. atqꝫ ēt totius Italie pericu
lo fuerant excitati,tua sollicitudine,auctoritate,prouidentia re-
tudisti,⁊ sedatos inter se ciuiū animos reliquisti. Que vero cu
rarum tuarum precipua sit,vel in nouissimo conuentu omnium
Imperij ordinis ratis bone habito cognouimus. etenim eas es-
se primas partes tuas docuisti,videre vt nulla sub tāti principis
nomine ꝯstō,nulla sanctio,quauis occasione proferatur, q̄ non
satis e republica esse videatur. Nā ⁊ plerunqꝫ temporum habē
da rō est,neqꝫ ad omnia semper,prescriptis constitutarū con-
clusionum verbis,subseruiendū est,quin potius, vt triphonius
noster ait,cuiusqꝫ rei equitas,non ex quibusdā,sed ex omnibus
que causā ꝯtingunt sumenda est. Atque adeo nōnunq̄ imitan
di veniunt lesbij fabri,vt si lapidis natura haud facile ad relīam
structure accōmodari valeat,norma ad lapidem applicet̄. Tū
vero sicut digna vox est maiestate regnantis, q̄tumlibet soluti
legibus,iuri publicitus constituto,cōiqꝫ reipub. sponsioni sum-
mittere fasces,ita e regiōe haud raro euenit,vt pꝛicipalis digni
tas impatoriaqꝫ Maiestas,tacito suffragio ⁊ re ipsa ꝓlato de
creto,in sui iuris libertatem asseratur,neqñ intepestiua conni-
uentia exoriant̄,qui vel duabus aueāt sedere sellis,vel intolera
bilis ephorie cogitationē arripiant,proindeqꝫ dum id genus in
uentis,in articulo tp̄is añ vortis, ⁊ Iuris asylum, ⁊ doctrine le
galis thesaurus(qđ ipsū de Pappiniano quondam dictū esse
tradit Aelius spartianus)appellari haud dubie potes. solebāt
.n. prisco iure nomophilaces intercedere,sicubi qui decretū re
scriptū,edictum esset qđ cum legitimo reipu. statu pugnare vi
deret̄. Cum itaqꝫ his que dixi ꝓ dignitate cuiusqꝫ dispensandis
ꝑmij te ⁊ vniuersalis ⁊ particularis equitatis esse conueniat,il-
liusqꝫ recte atqꝫ ordine ꝯstituēde ratio,absqꝫ iuris ciuilis studio
saltē succisiuo,ꝯseruare nequeat,eqdē in ea sum heresi, mihiqꝫ
verisimile non fiat,te vllo aulico autoramēto quantumlibet ma
gno ⁊ insigni,a legū tractatione prorsus abduci vel voluisse,vel
si voluisses potuisse,vel si potuisses voluisseqꝫ, debuisse,ꝑsuasio
nem illam superiorē vsquedum retineo,tibi in recensendis legū
capitibus,nullo esse nomenclatore opus,qn potius id quicquid
est exigui tibi laboris in ꝓmptu ac numerato esse,atqꝫ ex illo im
perialis scrinio mentis depromere posse. Cuius quidē ꝯsilij mei
tantū abest vt me peniteat,vt eo nomine,non apud te mō, sed ⁊
penes vnūquēqꝫ lectorē cādido ingenio preditū,magnā me spe
rē gr̄am initurū. Et hactenus hec ad priorē insimulationis reij
ciende particulam. Pars altera,que super imperfecto labore
disputat,sic hꝫ. Nequaq̄ inficias eo,opus hoc,vt a me ante an
nos plus minus. xiiij. conceptū est,prodire nunc,ne ex semisse q
dē absolutū. Et quidem si Deus vitam mihi ociūqꝫ dederit,ce-
ptisqꝫ conatibus fauerit benigniter,addentur a me tresue qua-
tuorve libri,in quē vsum fere in parato materia est. Quinetiam
cū pridē laborē absoluere potuissem,nisi me tyronum Iuris vti
litas ⁊ respectus ad institutionū Imperialiū aliquam minus im
peditā enarrationē, isthinc reuocasset. A quo tamen studio,⁊
me aula diu multumqꝫ,⁊ muneris,serenissimo Rege ac Cesare
Ferdinando dn̄o meo clementissimo id ita cupiente, suscepti so
licitudo,distraxitqꝫ. Nam etiamnum superest quarti libri expli
catio,q̄ tandem aliqñ prestita,ad meū pensum,index me meus
reuocabit. Neqꝫ enim animum despondi,sed bona spe ducor,fu
turū,vt aliqñ Regis ac domini mei munificentia ⁊ benignitate,
quieto ac liberiorū in studijs esse liceat. Hoc igitur quicquid est
operis,non eram editurus añ supreme manus ⁊ colophonis ap
positionem,nisi complurium doctorum ac prestantium virorum
scripta lucubrationesqꝫ,nunc recens inter annos scꝫ nō ita mul-
tos in lucē prodijssent,quibus nonnusquā,mihi in plerisqꝫ eorū
que scripsi iā ī hisce libris prioribus,queqꝫ scripturus meo mar
te sum in reliquis,⁊ inuentionis ⁊ nouitatis argumentū,optimū
illum demerendi fauoris autorem euentu quidem ipso preripuis
se vīr. Nam consilio id cōtigisse,haud verisimile est cū qđ ijdē
fontes omnibus propositi,tū qđ hi clari ⁊ egregij viri,ampliore
suppellectili literaria istructi sūt,⁊ maiore ocio fruunt̄. Atqꝫ ēt
tantū abest,vt isthinc molestie quicq̄ accipiā,vt eā ob cām non
reipub. modo sed illis quoqꝫ gratuler vehementer, gauisus q-
dem certe dū qđ mihi deest video amicis superesse. Tum vero,
si qua in parte,vt suspicor euēturū,in posterioribus libris illorū
opera ⁊ industria adiuuari me sensero,nō furti dicam verebor,
sed autore laudato. ex quo didicerim ingenue profitebor. Hunc
etenim cādorē nō Plinius mō,sed indicij humani ciuilisqꝫ sen
sus naturali quadā equitate ac prolepsi nulli non insinuat. Eūqꝫ
morē ⁊ in alijs ꝑmus a me editis,⁊ ī hisce duobus libellis,haud
indecore obseruatū esse reor. In qbus ⁊ si potuissē haud pauca
locupletare,multa maturius digerere,ꝑpolire, explanare,eoqꝫ
nomine ijs autoribus q nuper ī lucē exiere quedā accepta refer
re,malui tñ,vt a me anno suprasesquimillesimū nono ⁊ vigesimo
scripti sunt cuius ego rei grauissimorū doctorumqꝫ virorum testi
monia proferre possum,in scenā adferre,quibusdā tñ ademptis,
sed nihilo prorsus addito,ne quid isthic non meo ⁊ eorū quos in
his nominaui labore partū euincat̄. Et qd ni ita. Quamuis. n.
ineptum ac ridiculū fuerit,simie in morē,catulos proprios quā-
tumlibet deformes,oībus ac passim demōstrare,tractarīqꝫ gau
dere,⁊ alienos pre suis ꝯtēnere,est tñ mortaliū ingenijs fere in-
situm,id qđ Aristoteles in Rhetoricis ait,sua cuiqꝫ iucunda es
se in tantū,vt vix quenq̄ ea modestia iudicioqꝫ tam seuero pre-
ditū ⁊ oculatū inuenias,qui laboris alicuius sui memorabilis,stu
diorūqꝫ ac vigiliarū laudē quātulamcūqꝫ,sibi autori perire,⁊ in
aliū nec opinantem translatū iri equo animo patiat̄. Quod ge-
nus ratio,vt mihi quadantenus ꝯstare queat,celebritatem he-
roici nominis tui,amplissime atqꝫ eminētissime patrone,ī hisce
bellis meis prefigendā statui,quo magis hi,te velut redēptore
sarti tecti habeant̄,ac tanq̄ suspēsa hedera,ꝯmendabiliores ꝓ-
strare queant,aut vero,vt tu illis susceptoris instar, illi tibi ceu
filioli censeant̄. Qđ si impetro,tū sane presidij satis paratū eis
esse cognoscā. Neqꝫ. n. nō pōt esse non tutissimum,qđ istius tue
sublimitatis patrocinio tutelaqꝫ munitū ē. Et alioqui,nominis
tui dignitati,haud magis ꝯsentaneum est iuris ciuilis tractatio
nē vlla ex parte reijcere,quā vasto mari quotidianos aspernari
fluminū accessus,ēt si ꝯpertū sit isthinc illi nihil accrescer̄. Nā

vt

vt(auctore Plinio)totas constat omni ex parte aquas, vergere in centrum,ideoq; non decidere,qm̄ vi interiore nitantur, sic iuris ciuilis cognitio ꝛ interpretatio,que apud maiores nostros magno semper in honore fuit,retineri nequit, nisi magnificos ꝛ cordatos aliquot habeat assertores ac mecenates. Quā tibi gloriā,aule Imperatorie Nestori,proprie deberi,non priuatis mō suffragatorum calculis,sed publico dudum orbis decreto preiudicatum est,sis felix,Heros magnifice,ac reipublice nomophylacieq; tibi credite,in q̄plurimos annos,florēs incolumis. Date Idibus Januarijs,anno. M. D.xliij.

FINIS

Claudij Cantiuncule iureconsulti,de officio iudicis.Liber primus.

Proemium.

Natura comparatum est,vt qui magnuz aliquid atq; arduum moliri cupiunt, eius si destinati preformatorez ac ducē nacti sint,multū sibi opere , difficultatis, vigiliarūq; adeptuz esse arbitrent̄. Quo factū est,vt qui hactenus d̄ iudicis offō(argumēto,reuera,graui ꝛ excellēte)scripsere , securiore aio, tritā iā alijs viā ingressi sint,q̄ si nouaz ipsi de ea re disserendi formulā effingere q̄stituissent.illi.n. antecedentiū preceptorū traditionibus assueti,hoc vnū spectarunt,ac mentē in eum scopum suum atq; oculos intenderūt, vt ad existentis forme simulacrū,suis scriptis q̄ rectissime,q̄q; ꝓxime accederent,tm̄ abest,vt ducum suorū laudē,vel acriori inq̄sitione vetustatis, vel dispositionis ordine cōmodiore equare, ne dicā superare voluisse credant̄.nam qui alicuius rei inuentorem assequi dūtaxat imitatione,vr̄ nec vlteriora quedā in ea re, ꝛ suo tanq̄ robore consistentia proponit,huic nō q̄tum inuentori deberi laudis pōt. Veruz q̄r nō,quemadmodū in volucribus auiculis cibus in os ingeritur,ita semper in mediocribus q̄sistēduz est,quin p̄,nitendum nobis est ad meliora,sperandūq; maius semper aliquid atq; preclarius,q̄ qdē assequi ne valeamus nulla nobis nature lege negatū est,ea profecto speratioueq; adductus sum,vt iudicis officia altius aliquanto repeterē, alioq; tractanda ordine,quam a quoq̄ ceptum esse cognoscerē.qui.n. quicq̄ de iudicis officio,post Accursium,scriptū reliquere, omnes eundem morem docendiq; tenorem retinuisse videntur,sed (meo certe iudicio)inferiorem ꝛ exiliorem,q̄ qui perfecti Judicis imagini respondeat. De qua in presentia cum scribere instituerimus,cōmodum esse visum est,M. Tullij doctrine satisfacere,tradentis omnem que de aliqua re suscipitur institutionez, debere a difinitione proficisci.

SVMMARIVM

1 Judicis perfecti difinitio.
2 Justitia duplex,vniuersalis ꝛ particularis.
Justitie particularis equalitas duplici proportione q̄sideratur.
3 Justitie particularis distributiue diffinitio ex Cicerone.
4 Leges constitutas esse conseruande iustitie particularis causa.
5 Justitia particularis quid differat ab vniuersali.
6 Justitiam vniuersalem non nisi a viro bono exerceri posse.
7 Justitiam vniuersalē virtutes omnes in se continere.
8 Justitie vniuersalis diffinitio.
9 Justi viri partes que sint.
10 Justitiam vniuersalem a paucis admodum excoli.
11 Perfectum nihil est,quo aliud melius est.
12 Aquilij Jurisconl.laus ex Cicerone.

Quid sit iudex. Cap.j.

Dinitione intelligemus.
1 †Judex est vir bonus,iuris dicendi ꝛ equitatis statuende peritus, ad id muneris publica auctoritate vocatus. In hac difinitione(que iudicis perfecti est) lz nulla nō soleat eē in iure piculosa,id me tn̄ assequutū eē arbitror, vt nihil desit,nihilq; redundet,sic.n.ex gn̄e dr̄is,ꝛ proprio, vel alterutrius vice,peculiariū accidētiū q̄gerie q̄stat,vt neq; latiꝰ pateat, neq; angustior sit difinito,cūq; eo modis oībus q̄uerti possit cu iusmodi finitiones dicunt̄,vt sunt,certissime. Nā iudicē pfectuz cū definiamus,neminē nr̄a definitio q̄plectet̄,nisi q fuerit ꝛ vir ꝛ bonus,ꝛ iuris,ꝛ equi peritus.eū aūt eē dicimus talē,q ad publici muneris administrationē nō pticularē mō,sed vl̄em quoq;
3 iustitiā attulerit,ex qua viri boni noiant̄.† est.n.auctore aristo. iustitia duplex,vl̄is ꝛ particularis. Particularis in equalitate s̄z analogiā geometricā,ꝓ cuiusq; dignitate in distributiuis, in emēdatiuis aūt iuxta proportionē arithmeticā intelligit̄.vtrūq;
3 genus excutit Arist.in Ethicis ꝛ Politicis.† Prioris eq̄litatis q̄seruatricē iustitiā,diffinit Cice.in Retoricis,eē habitū animi,cōi vtilitate q̄seruata,suā cuiq; tribuēs dignitatē. Vlpi.vero definitio,cū ait,iustitia est q̄stans ꝛ ꝑpetua volūtas, ius suuz cuiq; tribuēs,vtriusq; proportiōis moderatricē iustitiā optime q̄plectit̄.et si Rod.Agri.vir alioqui doctissimus, in suis dialecticis,eā difinitionē,ceu nō satis ex arte ꝓpositā , vellicare vo-
4 luerit,cui facile rn̄deri pōt,sed huic loco nō pinde q̄drat.† Huius iustitie particularis q̄seruāde gr̄a, potissimū leges q̄stitute sunt,vt certa,sit queadmodū Cicero ait,vinēdi disciplina. ꝛ aliquanto post,Apud maiores nostros,fruēde iustitia cā vidētur oliz bn̄ morati reges q̄stituti. Nam cū premeretur initio multitudo,ab his q maiores opes habebāt,ad vnū aliquē confugiebant,virtute pstātē,qui cū prohiberet iniuria teniiiores , eq̄tate q̄stituenda,summos cū infimis pari iure retinebat. eadēq; q̄stituendarū legū fuit cā,que regū.ius.n.semper quesitū est equabile.neq;.n.aliter ius. Id si ab vno iusto ꝛ bono viro q̄sequebātur,eo erant q̄tenti,cum id minus contingeret, leges sunt inuente,que cū oībus vna atq; eadem voce loquerent̄. His Tullij v̄bis satis q̄ueniunt Pomponij verba,de manu regia ꝛ legū incunabilis in origine iuris,disserentis,leges.n.ciuiles quibus vtimur,huius equitatis retinende ego,iuri naturali,legitimū adiecere,vtl.s.res inumere,q̄ initio quidē libere,nullisq; certis distincte regulis,opinionū errore ducebantur,legum amussi dirigerē tur. Idq; est q̄ Aristoteles ait,naturale iustuz esse,q̄ vbiq; viz eandē hr̄et,non q̄r sic vel aliter videret̄,legitimū aūt,q̄ ab initio quidē nihil refert,hoc mō vel secus habeat,cum vero positum fuerit,refert,cuiusmodi sunt oīa que publicis decretis insti-
5 tuuntur.† Differt aūt ab vl̄i,iustitia particularis,hoc vno maxime,q̄ huius scopus sit,erga vnumquēq; priuatū seruare eq̄tatē(nā ꝛ q̄ fisco vel erario debeat̄,curare vt saluū integrumq; sit,vt ne sacra probanent̄. Magistratus ne ledant̄,iustitie pticularis opus esse q̄tendo)quo munere ēt vir malus , aut saltem neq; fortis,neq; tēpans,neq; admodū prudēs,s̄z soliꝰ iustitie ꝑticularis ex pscripto legū nō ignarus,vtiq; fungi pōt,ꝛ passiz q̄
6 tidie fungit̄.† Vl̄is vero iustitia tm̄ abest vt a viro malo exerceat̄,vt eā,nisi qui vt virtutes reliquas oēs cōplexus fuerit nullus assequat̄. Hec.n.iustitia(auctore Aristotele) nō mō pfecta s̄z oīuz virtutū est preclarissima,q̄.s.ad aliū relata(id q̄ ꝛ pticularis ab hac mutuat̄)suas vires sic diffundit,vt citra huius q̄ dimentū,relique virtutes oēs insulse sint ꝛ insipide, ac ne nomē q̄dē virtutis mereant̄. Cicero in officijs,nihil est liberale, q̄ non idē sit iustū,ꝛ aliquanto post,ea ai elatio,q̄ cernit̄ in piculis ꝛ laboribus,si iustitia vacat,pugnatq; nō ꝓ salute cōi,sed ꝓ suis cōmodis,in vitio est.ꝛ post paulo,nihil.n.honestū esse pōt, q̄ iustitia,vacat. ꝛ alio loco,fides aūt vt habeatur,duabus effici rebus pōt,si existimabimur adepti q̄iunctā cū iustitia prudentiaz. ꝛ paulo post,harū igit̄ duaꝝ,ad fidē faciendā iustitia plus pollet,q̄ppe cū ea,sine prudentia satis habeat auctoritatis,pruden-
7 tia sine iustitia nihil valeat ad faciendā fidē.† Recte igit̄ Aristoteles,iustitia,inq̄t,in sese virtutes q̄tinet oēs.atq; ob id neq; Hesperus,neq; lucifer ita est admirabilis Cicero , iustitia in q̄ virtutis splendor est maximus,ex qua boni viri nominant̄. idez hec enim vna virtus(de iustitia loquens) oium est dn̄a ꝛ regina virtutum. Huc pertinent Imp. Justiniani verba, Vnam quidem esse omniū perfectissimā virtutem, arbitrandum est hominibus,que iura oībus distribuit,hec est cā cognominata iustitia etenim vnaqueq; aliarum virtutum,nisi subsequatur huius bona,fiet nihil horum que cōpetunt. Itaq; nec fortitudinē que nō est cum iustitia, laudabimus cum.s.patria lingua fortitudinē.
8 ꝛ que reliqua isthic sequuntur.† Vl̄em hanc iustitiam definit Aristoteles ad hunc fere modum, iustitia est habitus, quo homines apti sunt ad res iustas agendas, ꝛ quo ius agunt, ꝛ volūt

iusta. Possumus et aliter difinire, vt Hebreorum more, iustitiam esse dicamus, probitatem numeris omnibus absolutã, que quidez ex singulari Dei benignitate ɔtingit, eaqz est, vt Cicero vere dixit, ex qua boni viri nominanť. Quo modo et dr̃ Joseph apud Mattheum iustus, pront ibidem adnotauit magnus erasmus, omniũ qui viuunt nõ Oratorũ modo, sed ⁊ Theologorum Alpha, aut si modestius me loqui velis, si nõ Alpha, certe Gãma. equidẽ nolo dicere Beta, est. n. hois mali litera Beta. caue tñ o lector, ⁊ litere, succedat d, ⁊ facilis hic esse lapsus pt. naz
9 vt Quintilianus ait, d, litere cũ t quedam cognatio est. † Porro iusti, q ⁊ vir bonus, ptes eẽ dicit Cicero primũ, vt ne cui noceat, ne sui qdez cõmodi cã, deinde, vt prosit quibus possit, cõis vtilitatis semper habita ratione. Sed quod addit, nisi lacessit iniuria, parũ ɔuenit cum his que Mattheus ⁊ Lucas de dili-
10 gẽdis inimicis tradidere. † Ac sicuti res est lõge oium pclarissima ea vtis iustitia, q viri boni nomẽ tribuat, sic et est repertu dificillima. Cicero, Si vir bonus est is qui prodest, nocet nemini, recte istũ virum bonũ nõ facile reperiemus. Quã et ob causam paulo post scribit Cicero, Fimbriã consularem de M. Luctatio equite Ro. cũ is spõsionẽ fecisset, ni bonus vir esset, nunquã iudicare voluisse, ne aut spoliaret fama probatum hominẽ, aut statuisse videreť virũ bonũ aliquẽ esse, cum ea res innumerabilibus officijs ⁊ laudibus contineretur. Rarus igitur perfectus index quem virum bonuz esse volumus. Tum. n. perfecus erit, cũ
11 absolutam illam probitatẽ assequutus fuerit. † Non enim perfectum quicquaz (vt Quintil. ait) quo melius est aliud, Atqui verum illud vetus vei buz, Ardua que pulchra. Nemo est qui desperare debeat, fore se, si non talem, certe q̃ proximuz tali. hos enim igniculos, nature interdum bonitati inserit Deus, qui postea, hominis Deo fidentis precibus, ⁊ nixu ad ea streuuo, desiderata impetrant incrementa. Nam ⁊ si scopum suo monere loco non oporteat, nullus tamen est hominum, qui actiones suas ad scopum grauiter dirigendo, non aliquousqz progredi possit.
12 † Eiusmodi ⁊ nature bonitatem ⁊ incrementa fuisse legimus in C. Aquilio Jureconsulto, qui, vt refert Cicero, iuris ciuilis rationem nunqz ab equitate seiunxerit, qui tot annos. ingenium laborem, fidem suam Pop. Ro. promptaz expositamqz prebuerit, qui ita iustus ⁊ bonus vir fuit, vt natura, nõ disciplina ɔsultus esse videretur, ita peritus ac prudens, vt ex Jure ciuili, non scientia solum quedam, verumetiam bonitas nata videretur, cuius tantũ fuit ingeniũ, ita pręp̃ta fides, vt qcquid inde aurires, purũ liquidumqz te haurire sentires. Sed nos, vt idem Cicero queritur. veri iuris, germaneqz iustitie solidam ⁊ expressam effigiem nullam tenemus, vmbra ⁊ imaginibus vtimur, atqz eas ipsas vt inam sequeremur.

SVMMARIVM

1 Causarum omnium potissima finis est.
2 Judicis instituendi causa eadem, que ⁊ legum ferendarum.
3 Jus in re propria sibi dicere legibus prohibitum est.
4 Imperatorem in causa propria iudicare posse.
5 Judices cõstituti, ne leges vane fierent, ac ludibrio haberẽtur.
6 Judex equum se ac diligentem penarum ac premiorum expensorem prebere debet.
7 Statue nemini ponende inconsulto principe.
8 Judicia reperta esse vel distrahendaruz ɔtrouersiarum, vel puniendorum maleficiorum causa.
9 Preses prouincie h3 interdum imperiuz aduersus extraneos.
10 Penas aliqñ exacerbandas esse, ⁊ quamobrem.
11 Judex qua potissimum ratione suos ad virtutez assuefacere debeat. ⁊ nume. 16.
12 Utilitatem ab honestate non esse seiungendam.
13 Honestum non continuo est, quicquid licet.
14 Honestas ex patrijs moribus metenda.
15 Commodis suis consulere cum alterius iniuria nemini licet.
17 Fides vt nobis habeatur, quibus rebus potissimum efficere possimus.

¶ Quibus causis partibusqz constet. cap ij.

Uestio presens nihil aliud quam definitionis expositio quedam est. Causis. n. ac partibus intellectis, quid qualisqz sit Judex perfectus (de hoc eniz querimus) aperte cognoscemus. Causas hoc loco non omnes quidem (quanqz hoc facile possemus ex ipsa definitione) sed tantum que finis sunt, exquirimus.
1 † Est enim (vt in topicis nostris Rodolphum Agricolam sequuti diximus potissima cãrum oium finis. Naz finis q̃q3 vsu effectuqz postremus sit oium tñ est pposito atqz instõne primuz Finis. n. autore Aristotele, vbiqz spectãdus est, ⁊ ad eũ sunt oia
2 dirigẽda † cã igiť vñ iudicis munus extorũ nõ esse certior alia põt q̃ que legũ, cũ, vt initio annotauimus ex pomponio, frustra ius in ciuitate fuisset nisi simul essent per quos iura redderenť. Legũ aũt ɔstituendaꝝ cã eandẽ fuisse q regũ. s. ex Cicerone docuimus, nẽ pe, vt inter homines equitas ɔstitueret. Juris igitur equabilis decernendi gratia Judices inuenti sunt. Nã si i sua sibi quẽqz cã ius dicere maiores nostri sustinuissent, quid nõ sibi permisissent vel potentiores, i infimos, vel veteratores isti cautelarij, in simplicis cultores veritatis? Immo q nõ tyrãnis, ex
3 ea licentia profluxisset? † Huius igiť equalitatis ɔseruande gratia arbitrati Legislatores iniquũ admodũ esse in re propria alicui licẽtiã tribuere suie cõpluribus in locis vetuerunt quenquã in sua cã ius sibi dicere vimqz tum fieri quoties quis id qd debere sibi putat, nõ per iudicẽ reposcit. Ulpianus, qui iurisdictioni pest, neqz sibi ius dicere debet, neqz vxori vel liberis suis, neqz libertis vel ceteris quos secũ h3. Callistratus, Optimum est, vt si quas putas te habere petitiones, actionibus experiaris. Uis enim est, ⁊ tũc quoties quis id, qd deberi sibi putat, non per iudicẽ reposcit. Marcellus, Si de re sua quis arbiter factus est, sniam dicere nõ potest, qz se facere iubet, aut petere prohibet, neqz autem imperare sibi neqz prohibere quisqz põt Jmp. Ualentinianus Grat. generali lege decernimus neminẽ sibi esse iu-
4 dicẽ, vel ius sibi dicere debere. † Quib9 tñ legibus solutus esse dr̃ imperatoris. n. in cã ppria iudicare posse vr̃, autore marcello Jurecõsulto. Cuius rñsum Barto. extẽdit et ad principes oẽs ac ciuitates superiorẽ nõ agnoscentes, qd tñ nunc in medio relinquimus, nisi id facultatis ɔsuetudine ɔfirmareť. Põt. n. vt Ludo. Ro. ait, ɔsuetudo tribuere alicui in facto proprio iurisdictio-
5 nẽ. † alia cã ɔstituẽdi Judicis fuit, ne leges ludibrio habereuť, alioq vane future. Hinc Cicero prudenter, vt oia, dicit, vt magistratibus leges, ita populo presunt magistratus vereqz dici potest, magistratũ, legẽ esse loquẽtẽ, legẽ aũt, mutũ magistratum. Tertia quoqz esse cã potuit (quãqz ex priore quadãtenus fluere videatur) nempe vti esset, qui bonos mores sensim serendo, in-
6 columẽ retineret ciuium inter se ɔiunctionem. † Que qdẽ satio nullo cõmodiore ductu prouentũ faciet, q̃ si iudex premij ⁊ pene diligentez se prebuerit expensorẽ. his. n. duobus generibus respublicas omnes contineri, magno consensu philosophi tradidere. quo et pertinet ꝙ, vt plinio placet, Democritus credidit duos oino deos esse, Penã ⁊ Bñficiũ. At ne quis hic mihi calumniator, hanc causaz cũ priore ɔfundat, quasi ea ad equitatis cõstituende, rationẽ, iusqz distributiuũ pertineat, hoc loco non tã de analogia, q̃ de bonis moribus inserendis agimus, quod quidẽ vel ipso Ulpiano teste, penarũ metu, ⁊ premijs ppositis efficiť, Bonos, inquit non solũ metu penarũ, verumet premiorũ exhortatione efficere cupientes. Et satis quadrant Pauli verba ad Romanos, initio huius operis adducta. In premij ratione q̃ nunc respicimus, tradit Cicero in Rhetoricis, non modo considerandũ esse qd, ⁊ q̃tũ, ⁊ q̃obrẽ postuletur, ⁊ quo ⁊ q̃to res premio digna sit, s3 et apud maiores qbus hominib9 ⁊ quibus de cãis talis honos sit habitus, queretur. Deinde ne is bonos nimium peruageť, pmia virtutis ⁊ officij, sancta ⁊ casta esse oportere, neqz ea aut cũ improbis cõmunicari, aut in mediocribus hominibus per vulgari. Minus homines virtutis cupidos fore, virtutis pmio p vulgato. q. n. rara ⁊ ardua sint, ea ex-
7 periendo pulchra ⁊ iucũda hoibus, videri. † Hinc ille cautiones in iure nostro, vt ne temere statu cuiqz honoris ergo ponantur ne incõsulto principe, vt erectioni presens adsit iudex, ne pmij vel honoris bñficiũ cuiqz dãni prebeat occasionẽ seruo necẽ dñi vindicãti, aliter q̃ cũ cãe cognitione, libertas p premio tri-
8 buať. de pena aũt alio loco sic ait idẽ Tullius. † Omnia iudicia aut distrahẽdarũ ɔtrouersiarũ, aut puniendorũ maleficiorũ cã repta sunt, quorũ alterũ leuius est, qd ⁊ minus ledit, ⁊ psepe disceptatore domestico dijudicať, alterũ est vehementissimuz ꝙ ⁊ ad grauiores res ptinet, ⁊ nõ honorariã operã amici, s3 seueritatẽ Judicis ac vim reqrit. Qd ẽ grauius, ⁊ cuius rei cã maxie iudicia ɔstituta sũt id mala ɔsuetudie dissolutũ ẽ. Nã vt queqz res ẽ turpissima, sic maxie ⁊ maturissime iudicãda est idẽ Hoc enim spectãt leges, h volũt incolumẽ esse ciuiũ ɔiũctionẽ, quã q dirimũť, eos morte exilijs, vinculis, dãno coercet. Paulus Jurecõs. pses puincie, in sue puincie hoies tantũ, i periũ h3, ⁊ hoc,
9 dũ in puincia ẽ, nã si ex excesserit, priuatus est. † H3 interdũ iperium

niũ, ⁊ aduersus extraneos hoĩes, si qđ malũ ꝯmiserint. Nã ⁊ in
mãdatis principũ est, vt curet is qui prouincie preest, malis ho
minibus prouinciã purgare, nec distinguit vñ sint. Ulpia. Con
gruit bono ⁊ graui pside, curare vt pacata atq3 quieta prouĩcia
sit, q̃ regit, q̄ nõ difficile obtinebit, si solicite agat, vt malis hoi
10 bus puincia careat, eosq3 ꝯquirat. † Immo ⁊ aliq̃ pena exacer
bãda est, qñ. s. multis grassantibus opus est exẽplo, vt vnius pe
na, metus possit eẽ multorũ. Itaq3 premij ppositio, vsusq3, ci
ues ad virtutẽ reddit alacriores, pene metus facit, vt minus ma
lis esse liceat. prius genus, humanũ ⁊ ciuile, hoc aũt ĩ pfracte
ceruicis ⁊ ingenij seruilis hoĩes magis vsuuenit. Hinc. n. illud
Ciceronis, phrygẽ plagis fieri solere meliorem. Uerũ quo ho
11 nestius † sanctiusq3 est, duci q̃ trahi, vltro obedire q̃ cogi, ama
ri q̃ metui, eo magis bono iudici cure esse, op3, vt sue ditioni fi
deiq3 creditos, per omnẽ occasionẽ, scita orõne, cõmodisq3 de
cretis assuescat, vltro suas cogitationes eo reducere, ne vlla ĩ re
vtilitatẽ ab honestate seiungant, tum vt id saltẽ ex vñ iustitia in
mores trahãt, vt nihil magis ꝯ naturam esse arbitrent, q̃ sui cõ
12 modi cã nocere alteri. De primo scribit idẽ Cicero, † Nihil ve
ro vtile q̄ nõ idẽ honestũ, nec honestũ q̄ nõ vtile sit, nullaq3 pni
cies maior hoĩum vite potuit afferri, q̃ eorũ sit opinio, q ista
distraxerunt. Hinc vulgatũ illud apud iurecon. id vnũ nos pos
13 se, q̄ honeste possumus. † Neq3. n. oẽ q̄ l3, honestũ est. Mode
stinus, semper in ꝗonibus, nõ solũ q̄ liceat ꝯsiderandũ est
14 s3 ⁊ q̄ honestũ est. Paulus, nõ oẽ q̄ l3 honestũ est. † Que qui-
dem honestas (queadmodũ ⁊ iuris equitas) ẽt ex patrijs mori-
bus recipiẽda est. Ulpianus, aduersus bonos mores sic accipiẽ
dũ est, nõ vtiq3 eius qui fecit, sed ĝnaliter accipiẽdum aduersus
bonos mores huius ciuitatis. Cicero, que vero more aguntur ⁊
institutis ciuilibus, de his nihil est precipiẽdũ, illa. n. ipsa prece
15 pta sunt. De scđo idẽ tullius, † nã sibi vt qsq3 malit, q̄ ad vsum
vite ptineat, q̃ alteri acqrere, ꝯcessũ est nõ repugnãte natura,
illud quidẽ nã nõ patit, vt aliorũ spolijs nr̃as facultates, copias
opes augeam⁹. ⁊ aliq̃to post, nec tñ nr̃e nobis vtilitates omittẽ
de sunt alijsq3 tradende, cũ is ipsi egeamus, s3 sue cuiq3 vtilitati,
q̄ sine alterius iniuria fiat, seruiendũ est. scite hoc chrisippus vt
multa, Qui stadiũ, inqt, currit, eniti, ⁊ ꝯtẽdere d3 q̃ maxie pos
sit vt vicat, supplãtare eũ q cũ certet, aut manu depellere, nullo
mõ d3 Imp. Theo. ⁊ Ualentinianus, rescripta ꝯ ius elicita ab
oibus iudicibus refutari precipimus, nisi forte sit aliquid, q̄ nõ
ledat aliũ, s3 petẽti psit. Ulpia. ita diuus Marcus Eutychia-
no rescripsit, q̄ desideras, an impetrare debeas estimabũt iudi
ces adhibitis ẽt his q ꝯdicerẽt. i. qui lederent ꝯfirmatiõe ado-
16 ptionis. † igit boni pfectiq3 iudicis est, obq3 eã cãm latius patẽ
ti muneri prefectus est, vt nõ mõ bonos tueat, malos coerceat,
sed vt oẽs sue creditos cure, bonos, quo ad licebit efficere stu-
deat. q̄ quidẽ nulla efficaciore ingenij vi impetrabit, q̃ si vir bo
nus ac prudens vulgo habebit. nã ⁊ si dcm̃ sit prius, dõm est tñ
17 sepius. † fides vt habeat, duabus effici rebus põt, si existimabi-
mur adepti ꝯiunctã cũ iustitia prudentiã. hoc impetrato, vt ei
fides habeat, magnã illã belluam. q̃ ppl's dr̃ (sic. n. pplm vocat
Plato) in suã facile trahet sniã, psertĩ si quoties phita fuerit
cõmone faciẽdi occasio, seu illud in sentẽtijs ferẽdis, seu in ꝗe-
tibus ciuilibus, seu qualicũq3 alia fenestra patẽte ꝯtingat, nõ for
tuito ⁊ incõdito sermõe vsus, s3 ꝯcina artificioseq3 librata orõne
sese in aĩos auditorũ insinuauerit, cũq3 aliquo vsq3 pmonisse in-
tellexerit, charitatis (que societatis humane vinculũ ĝnale est)
actionib. illos exercuerit. Mox. n. experiet, assiduitatẽ quodã
mõ illis vertit in nãz, lubẽtesq3 facẽ, q̄ iã se pluries fecisse gau-
debũt. neq3. n. põt sensus gdã honesti gaudij, virtutis actionem
nõ vltro ꝯseq, ẽt si ne intra seipsum gdẽ iactare deceat quenq̃,
magnũ eẽ proprie meritũ actionis. sed hec hactenus de causis.

SVMMARIVM

1 Partes in diffinitione que dicantur.
2 Nomen rei scire nõ admodum interest, cũ res ipsa manifesta ẽ.
3 Femine iudices esse non possunt, ⁊ quam ob causam.
4 Femina iudicandi facultatem consuetudine vel priuilegio nancisci potest.
Lacedemonios oli3 magna ex parte muliebri imperio gubernatos fuisse.
5 Adolescens quoto anno iudicandi munere fungi possit sine vllo principis diplomate. ⁊ nu. 7. ⁊. 10.
6 Iudicis ⁊ iureconsulti de iure respondentis par periculum esse. ⁊ nume. 25.
8 Toga viri adolescentes olim nonnunq3 donabantur.
9 Consulatum nonnullos in adolescentia olim adeptos fuisse. ⁊ numero. 27.
11 Minorem. xxv. an. non posse esse iudice3 citra principis diploma. ⁊ nume. 18.
12 Platonis precepta duo circa eos qui reipu. ꝯstituende psunt.
13 Minor. xxv. an. fragile ⁊ infirmum esse consilium.
14 Uenia etatis nõ temere sed causa cognita, nec nisi impleto vicesimo anno concedenda est.
15 Iudicibus respu. a populo vel a principe cõmittitur.
16 Minores. xxv. an. nõ debẽt admitti ad reipu. administrationẽ.
17 Consulis etas qualis olim apud Ro. constituta erat.
19 Minores. xxv. an. posse vel ex ꝯsuetudine, vel ex principis rescripto ad iudicandi munus assumi.
20 Intellectus ad. l. quidam consulebant. ff. de re iudi. ⁊ nu. 22.
21 Legis finis quis sit.
23 Clausula in fine plurium capitulorum, non habentiu3 proprias clausulas, posita, ad omnia capitula refertur.
24 Argumentatio vitiosa est, que pro vtraq3 parte facit.
26 Consilium malu3 in iure ꝯtrouerso ac vario dantis nulla est pena aliter atq3 iudicis male iudicantis.
28 Senes potissimum ad iudicandi munus assumendi.
29 Senectus homini prudentiam affert.
30 Senes olim summo in pretio habiti sunt.
31 Senibus onera imponenda pro modo virium.
32 Senes maiores septuagenarijs vacationem a muneribus publicis habent.
33 Boni appellatione quid veniat ex generali eius significatione.
34 Bonus in diffinitione iudicis quomodo accipiatur.
35 Boni viri appellatione iudicem in iure intelligi.

¶ De partibus diffinitionis. Cap. iij.

Iam videamus de parti-
1 bus. † Partes hic appello, quas antea, differẽtias
esse, proprijq3 vicem obtinere dicebam. Idq3 Cice-
ronis exẽplo. qui ⁊ si in Topicis anxie sollicitẽq3 p
tes a formis plurimu3 differre scribat, is ipse tamen in libris de
Oratore, formas ⁊ species, partes appellat. Genus (inquit) id
est, quod sui similis cõione quadam, spẽ aũt differens duas aut
plures cõplectitur partes. Partes aũt sunt, que ĝnibus, iis, ex
quibus emanant, subijciuntur. Itaq3 siue dr̃ias seu qualitates
alius vocare malit, liberu3 esto cuiq3 iudiciũ, ego in presentia, p
tes sƀales nominabo, ex quibus hic homo politicus (quem iudi
cẽ perfectũ dicimus) constituat, ⁊ ſm quas, a iudice differt imp
2 fecto. † Nam vt idem Cicero ait, cum intelligitur quid signifi-
cetur, minus laborandum est de nomine. Et Fabius, non inte-
rest discentium, quibus quidq3 nominibus appelletur, dum res
ipsa manifesta sit. Partes igitur sunt hee.

Prima. Uir.
Secunda. Bonus.
Tertia. Iuris dicendi, ⁊ equitatis statuende peritus.
Quarta. Ad id muneris publica auctoritate vocatus.

3 Uir. † Nõ femina. explosa etenĩ pridẽ est Socratis apud
Platonem sententia, ciuitate3 instituentis, in qua fe
mine nõ minus q̃ viri, possent nulla nõ ex parte, rempu. admi-
nistrare. Ulpia. Femine ab oibus officijs vel ciuilibus vel pu-
blicis remote sunt, ⁊ iõ nec iudices esse possunt, nec magistratu3
gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec pcuratrices
existere. Paulus quoq3 ait, nõ oẽs iudices dari posse, sed q̃sdã
personas impediri lege, quasda3 moribus, ⁊ nonnullas natura.
Moribus, inquit, vt femine ⁊ serui, nõ q2 nõ habeant iudiciu3,
sed q2 receptũ est, vt ciuilibus non fungatur officijs. Neq3. n. se
xus modo, qđ plerisq3 legibus testatum est, denegat illis huĩ
functionum exercitium, sed ẽt iudicij muliebris fragilitas ⁊ in-
cõstantia. Variu3. n. ⁊ mutabile semper femina. Obq3 ea3 cau
sa3 maiores nr̃i (vt M. Portius Cato apud Liuiũ dixit) nullã
ne priuatam quidem rẽ agere feminas sine auctore voluerunt s3
in manu esse parentũ, fratrũ, viroꝝ, hoc veriti, ne cũ pares esse
cepissent, mox superiores euaderent. Hinc ẽt Papinianus ait
feminaꝝ ꝯditione in multis iuris nostri articulis deteriorẽ esse
4 q̃ masculorũ. † Uir igitur, non aũt femina, Iudex erit. nisi for-
te eius rei facultatẽ, nacta fuerit mulier ꝯsuetudine vel priuile-
gio. Nã ⁊ oli3 Lacedemonij magna ex parte muliebri imperio
gebant, ⁊ Pli. Gynecocratumenos appellat populos quosdã

Amazonū vicinos, bello ab Amazonibus victos, ex eo sic dictos q victricibus obsequant. atq vtinā hodie nō multi essent iudices in Gynecocratia vinētes. inter ceteros, vnū egdē noni, in fastigio fere summi tribunalis collocatū, cui vxor oēs tm̄ non affectus dare, & q bos ab illa accipere didicerit. quid aūt refert (inquit arist.) vtrum mulieres ipse gubernent, an eos q gubernant, a mulieribus gubernari? idem eniz accidit, nisi ēt circe vel deus aliquis feminam mutaret in marē, quem casum contingisse, miror Gellium Plinio referenti fidem habere.

5 ¶ Vir. Non impuber. † Sed an adolescens? Vlpian. rñdere vř, eum qui natus sit annos. xviij. posse iudicē esse, ēt sine vllo diplomate principali, q tm̄ ante eam etatem requiratur, eaq est omnium fere doctorum cōis sententia, que ēt multis fulciri pōt

6 adminiculis. † Primum omnium, Cicero ille rerum politicar, & in his iuris ciuilis peritissimus, par facit periculum, iureconsulti de iure rñdentis, & iudicis ex iuris prescripto iudicantis, neq. n. (inquit) fieri pōt vt aliud iudicari de iure, aliud rñderi oporteat. Nec vt quisq iuris numeret peritus, q id statuat esse ius, q nō oporteat iudicari. recte ēt Spe. qui male gsulentē nō minus facere litē suam asserit, q̄ male iudicantem. si igit par in vtroq periculū, cur, non, que etas de iure rñdenti legitima est,

7 eadē & iudici quoq legitima dicetur? † At qui. xviij. etatis annū attigit, & p alijs postulare, & de iure rñdere pōt. naz vt vlpianus ait, moderatā hanc etatē pretor ratus est, ad procedendū i publicū, qua etate aut paulo maiore, ferē nerua filius de iure rñdisse. Sic Cicero, eadē fere etate Sex. Roscium Amerinum defendit. Malo equidem ipsius, q̄ Gellij verbis in eo credē, Sic. n. ad eius orōnis initium scriptum est, ego si quid liberius dixero, vel occultum esse, ppea quod nondum ad rempub. acce

8 si, vel ignosci adolescentie mee poterit. † Huc ēt pertinet, q ea etate aut ēt citeriore, virili toga donabantur bone spei adolescētes, vt ex Suetono liquere pōt, quadrimus (inquit) patrē amisit, duodecimū annū agens auiam Juliam defunctam pro gcione laudauit, quadriēnio post, virili toga sumpta, militaribus donis, triūpho Cesaris Africano donatus est, q̄q expers belli

9 pp etatē. † Quid q cōplures adolescentes apud maiores nr̄os coss. fecti sunt? Cicero de seipso in Philippicis, Defendi rempub. adolescēs, nō deserā senex, gtempsi Catiline gladios, nō ptimescā tuos. erat. n. Cicero cos. quo tpe Catiline conatus repsit, vti ex sallustio & plutarco intelligit. idē Cic. alia Philippica, at vero apud antiquos Rulli, Decij, Cornini, multiq alij, recētiore aūt memoria supior affricanus, T. Flaminius, admodū adolescētes Coss. facti tātas res gesserūt, vt ppli Ro. imperiū auxerint, nomē ornauerit. quid Macedo. Alex. cū ab ineunte

10 etate &c. † His igitur casibus existere, sustineriq vř cōis opinio qua aiunt, eū qui plenā pubertatē attigerit (qd quidem exacto. xviij. etatis anno gingit) iudicem esse, ēt sine vllius priuilegij prerogatiua posse, eamq Vlpiani mentez esse, rñdentis, sententiam a minore. xxv. annis latam valere, nisi minor. xviij. an. sit. Perspicio satis q̄ durum plerisq omnibus videat, a cōi receptaq sn̄ia discedere, quanq temeritatis plenum primo gustu iudicetur, ab ijs presertim, qui, vt Plinius iunior ait, numerare magis q̄ ponderare sententias didicere. Quibus nos tullij verbis h loco rñdebimus. nos, vt ceteri alia certa, alia incerta esse dicūt, sic ab his dissentiētes, alia probabilia, alia improbabilia esse dicimus. Quid est ergo q me impediat, ea q mihi probabilia videant sequi? q ḡimprobare? atq affirmandi arro

11 gantiā euitare? Cum itaq iudicē perfectum describamus † proprius ad iureconsultoz Pauli & Vlpiani aliorumq mentē accedere videbimur, si virū non minorē. xxv. annis reqramus ac eum qui etate illa minor sit, iudicem esse, citra principis diploma, non posse, probabilius arbitrati fuerimus. principio vlpianus ipse, reguiā ex lege nature proposuit, qua presens disputatio tota niti poterit, magis, ingt, gsulendum his, qbus maius periculū intendit, nam si aliter obseruetur, inuenta erit rō, quēadmodū audacissimus quisq, maiore iniuria aliū afficiat. tex.

12 bz impuberez, sed nos in genere loquimur. † Quo fit vt legislatores, qui reipu. gstituende prefuerūt, videri debeant, duo illa diligenter Platonis precepta tenuisse. Vnū, vt vtilitatē ciuiū sic tuerenē, vt qcqd agerent ad eam referrent, obliti cōmodoz suoz. Alterū, vt totum corpus reipu. curarent, ne, dū partem aliq tuerentur, reliquas dsererēt. Jtaq nō fit mihi verisimile, eos, suis legibus, pvatis qbusdam in alium compromittētibus aut ipsi vni Judici, suam rem administrare volēti, plenius gsulere voluisse, quā vniuerso populo Judicē exposcēti. Maius. n. multo pıculum reipub. impendit, si iudicem haud satis cōmodum nacta sit, quam si vnus vel alter in sibi deligendo Judice, rerūue suarū arbitrio decenciat. Videamus igit qd d h adolescēte, quē cōis opi. tribunalibus pficit, legū nr̄az autores, alijq maiores nostri censuerit. Callistratus, cum lege iulia cautū sit, ne minor. xx. annis iudicare cogat, nemini licere minorē. xx. an

13 nis compromissariū Judicē eligere. † Vlpianus d minori. xxv. annis loquēs, cū inter oēs gstet fragile esse & infirmū huius etatis gsiliū, & multis captionibus suppositū, multorumq insidijs expositū, auxiliū eis pretor hoc edicto pollicitus est, & aduersus captiones opitulationē. Et post paulo, Et ideo in hanc vsq etatē, adolescētes curatorū auxilio regunē, nec ante rei sue administratio eis committi debebit, quamuis bene rē suam gerētibus.

14 † Nisi vcz veniā etatis impetrauerint, que tamen non cuiquam temere, sed cū exacta cause cognitione gcedi debet, ac nō alias, nisi ipleto vicesimo etatis anno. Quid qd minori. xxv. annis siue agat siue gueniat, dari curator pōt, imo ēt dz, si qdē causa sit criminalis, ne (ꝑ ut textus bz) ex sua imperitia vel iuuenili calore, aliquid vel dicat, vel taceat qd si fuisset platū, vel non expressuz prodesse ei poterat, & a deteriore calculo eū eripere. Ecce quaz vbiq caueant legislatores, ne minores. xxv. annis, suo ipsorum arbitrio permittanē, vix etiam, vt cōi aliquot litigantiuz consensu & electione, leuiū sint gtrouersiarū iudices, & verisimile putabiē, legūlatores eis reipu. vel totius vel maxie certe partis mo

15 deratione permittere voluisse. Quisquis † enim iudex est (de pedaneis iudicibus non loquor, hi enim secundum quid, sunt) sed quisquis tandem iudex perfectus est huic a principe vel populo, respub. credita est ac, vt inquit M. Tullius sapientis iudicis est, meminisse se hominē, cogitare tantuz sibi a populo Ro. esse permissum, quantū gmissum & creditū sit, & non solū sibi potestatē datā, verumetiam fidem habitam eē meminisse &c. quomodo autem pspiciet multitudini, q sibi ac paucis nescit pspicere, ac, vt Apostolus ait, si qs pprie domui preesse nō nouit, quo modo ecclesiā Dei Curabit. Certius igit ē multoq pbabilius, classicis illis Jurecōsultis chariorē fuisse rempub. quā vt ei maiora munia gmitterent, quē minora cū laude gesturū dubitabāt. Sed q̄quā iste rōnes quas protulimus sn̄iam nostrā satis approbent, age videamus, an non apertioribus ēt testimonijs gfir

16 mari possit. † Vlpianus, ad rempub. administrādā ante. xxv. annū, vel ad munera que nō patrimonij sunt, vel honores, admitti minores nō oportet. Minores deniq nec decuriones creantur, nec creati suffragiū in curia ferunt. Nō iudicis rempu. administrāt? nō gladij ptās, qua boni tuendi, mali reprimendi, reipub. retinēde pars est, vel potissima? Nō plus pıculi est si minor Judex sit, qui solus vtraq paginā facere pt, literāq salutarē decernere, vel nigrū pfigere theta q̄ si minor decurio creet, q nō solus pnuntiat, sed ferendi tm̄ in curia suffragij ptātez bz? S

17 pgamus. † Cōsulis etas gstituta erat, nequis ante tertiū, & quadragesimū ann. cos. fieret. Qua ēt etate, ad ppresidatū vocat a principe est Varinus noster Cicero in Philip. Legibus annalibus, cū grādiorē etatē ad Consulatū constituebant, adolescētie temeritatē verebanē. Et post paulo, quid macedo. Alex. cū ab ineūte etate res maximas gerere cepisset nōne tertio & tricesimo anno mortē obijt? q etas nostris legibus decē annis minor q̄ gsularis. Tranquillus in Augusto, ad tres iudicuz decurias quartā addixit ex inferiore censu que ducenarioz vocarēt iudicaretq de leuioribus summis. iudices a tricesimo etatis

18 anno allegit, id est, quinquēnio maturius q̄ solebant. † Ex his igit abunde liquere puto, minorē. xxv. annis, de iure cōi nō posse fungi munere iudicandi. Hanc etiam opinio. tenuit Azo, vt refert Specu. titu. de indi. deleg. §. excipi. ver. itē qd est minor.

19 Fateor tm̄ ingenue, † duobus eū casibus Judicē esse posse, modo sit in plena gstitutus pubertate. Alter casus est, si id alicubi prescripta sit gsuetudine receptū extat. n. de ea re Callistrati responsuz, his verbis nōnūq̄ ēt longa gsuetudo in ea re obseruata, respiciēda erit q ēt custodiendū, Principes nostri gsulti de eligendis in ordine nicomedensium huius etatis hominibus rescripserunt. Alter casus est, si quē princeps sciēs ac prudens, iudicem esse valit, ēt minorez. xxv. annis, hūc. n. princeps legibus soluisse intelligit eāq certa principis sciētia viz habere dř Quo ēt modo respiciendū arbitror Vlpiani responsum initio popinione diuersa adductū, & ab antinomia vindicādū, ne is pugnātia rñdisse videaē. At quoniā hic est nodus oium in hac disputatione difficillimus, hoc a nobis maiore cura dissoluendus est eo enim aperto quod reliquum superfuerit, nihil nos morabi

20 tur. † Aio itaq, totum illud Vlpiani responsum intelligi oportere de iudice minore. xxv. annis, non iure communi constituto

sed

sed ex diplomate ac priuilegio principis etatem nō ignorantis. Principio, receptissimū illud est inter iuris professores, vt intra iuris q̄tum fieri pōt, concordemus. neq̄ nouum est, superiores leges per posteriores, aut ꝯ, declarari. Atqui facillime tota pugna sedabitur, si hoc Vlpiani dictum, quemadmodū diximus interpretemur. Deinde, verbū ex legibus, non tantū ex verbis ipsis, sed vel maxime ex legum sñia accipiendum est. nam si certi sumus, vel esse debeamus, de mēte legis, ea dici expressa pōt, et si verba legis nō exprimant eā. Porro de mēte legis ac sñia certi esse possumus, si legis rōnē cognouerimus. Cum rōnē dico, finalem intelligo. † Finis aūt cuiuslibet legis, eadē est q̄ totius iuris ciuilis, eodē.n. referuntur oēs, nempe, sicuti docet Iustinianus, ad rectam reipub. gubernationem. id q̄ et tradit Cicero his verbis, Omnes leges ad cōmodum reipu. referri opꝫ, & eas ex vtilitate cōi, non ex scriptione, que in literis est, interpretari. Ea.n. virtute & sapientia maiores nostri fuerūt, vt in legib. scribendis, nihil sibi aliud, nisi salutem & reipu. vtilitatē proponerent. & post paulo, quamobrem leges seruari opꝫ, & ad eā causam scripta omnia interpretari conuenit, hoc est, quoniam reipub. seruimus, ex reipub. cōmodo atq̄ vtilitate interpretemur. Hec ille, & multa in eam sñiam alia. Atqui non ex reipu. cōmodo interpretari videbimur, si Vlpianici responsi pretextu, ꝯ ipsius Vlpiani, ac aliorum alijs locis q̄testatam sñiam, munus illud grauissimum, de ciuium controuersijs iudicandi, q̄ certe virilem prudentiam ac experientiam requirit, inconsultis adolescentium motibus, passim ac sine delectu permiserimus, quum illis sue rei cognitio sine principis venia nō permittatur, quemadmodum nos hec oia paulo ante declarauimus. cur nō magis ipsius Vlpiani alterū, & papiniani & Callistrati clariss. rñsa pro scopo & regula iuris cōis amplectimur? quibus aperte vetant, quenq̄ ad reipub. administrationem, vel honores publicos ad mitti, ante. xxv. annūꝫ. nulla (inquit modestinus) iuris rō aut equitatis benignitas patitur, vt que salubriter pro vtilitate hoīꝫ introducuntur, ea nos ꝯ cōmodum ipsorum producamus. nā q̄cquid Doctores nostri, vulgatā illam opinionē tuentes, & ad dicta tria rñsa satisfacturi proponunt, nō aliud q̄ diuinatrix quedam fuge meditatio est cum dicunt, aliud esse in iudice, & aliud in eo qui rēpub. administrat, quasi vero iudex nullā habeat reipub. administrationem, cuius offm̄. cūꝫ ad omnes iuris partes ad personas, ad res, ad actiones pertineat, quiq̄ merū & mixtū in ciues hꝫ imperium, latissime patere dr̄. † Preterea totum illud Vlpianicum rñsum, quo se vulgaris opinio vendicat, vnicū rñsum est, de eodem iudicuꝫ gñe, nempe de iudice a principe dato loquens, & vnica cl'a in fine posita declaratum. Consultus.n. fuit Vlpianus, an rata esse deberet sñia iudicis, a principe quidem dati, sed minoris. xxv. annis. Ratio dubitandi erat, qȯ regulariter ei9 etatis homines, a publicis honoribus capessendis (cuiusmodi esse q̄stat iudicandi munus) tam ipsius Vlpiani, q̄ aliorum iureconsultorū interpretatione, prohiberentur (neq̄.n. debuit Vlpianus super casu indubitabili interrogari, ne idem rñderet, q̄ Celsus labeoni) sed q̄ hic minor, a principe etatem sciente, datus erat, iā videri poterat, lege cōi ex auctoritate principis solutus eē. rñdet Vlpianus, siue talis iudex datus, magistratū gerat, hoc est, tribunali ordinario prefectus sit, siue ex cōsensu partiuꝫ litigantium electus & datus a principe sit, eius valere sñiam. et responsi sui rationem subdit Vlpianus, princeps enim, inquit, qui ei magistratum dedit, omnia agere decreuit. hunc igitur esse illius responsi verum intellectuꝫ arbitror, ac dari isthic casum specialem, qui regulam nostraꝫ q̄firmet, q̄ est, ne minor. xxv. annis ad publici honoris administrationem recipiatur. † Etenim certissimi iuris est, cl'am in fine plurium capitulorum positam, si quidē illa proprias clausulas nō habeant, ad oia referendā esse. At in Vlpiani rñso neutrū q̄ones proposite caput, vllam peculiarē rōnē hꝫ, sed in fine adducitur, princeps .n. &c. Itaq̄ ad totam legem referri debere, manifestū est. neq̄ verum mihi vr̄ q̄ dicūt, eam cl'am ad minorem. xviij. annis, puberem tm̄, referri oportere. scꝫ vt intra eas etates, iudex a principe dari possit, mera.n. diuinatio est. naꝫ tex. cū de minore. xviij. annis loqui voluit (q̄ semel q̄tigit) id expressit, puta cum princeps minoris. xxv. annis iudicis a se dati sñiam valere dicit, nisi minor. xviij. annis sit. At quoties de minore loquitur absolute, intelligendus est Vlpianus, de eo minore loqui, de cuius sententia interrogatus fuerat, vt initio legis, nempe de iudice minore. xxv. annis a principe dato, ita enim accipi oportere ostēdimus, per clausulā q̄nalē. Deinde, in iure nostro cum de minore simpliciter sermo fit, intelligit̄ de minore. xxv. annis. sed statim quispiā meo me gladio (q̄ aiunt) iugulare volet, hisce aut similibus verbis, cum spālis casus & exceptus q̄firmet regulaꝫ, quid rñdebis ad Pauli iureconsulti verba, solos impuberes (qȯ ad etatis rōnem attinet) a iudicandi munere prohibentis. † Rñdere possem ex doctrina Ciceronis, vitiosam esse argumentationē que nihilomagis ab aduersario, quam a nobis facit. communis .n. est ea collectio, ac fere nugatoria, que reprehensione nō indiget. nā si solus impubes exceptus sit, igitur maiori. xiiij. annis. iudicandi statiꝫ facultas q̄cedet̄. sed malo aliter. Quanq̄ exceptio regulā q̄firmet, non firmat tamen ea que alioqui sub regula non cōprehendebantur. Itaq̄ lꝫ impubes excipiatur a numero eorū qui iudices dari possunt, non tamen propterea, statim referēdi sunt in eū numerū. qui nati sunt annos. xviij. cū hi alioqui, sicuti ostendimus, nō q̄prehendentur sub regula, que ad eos solos pertinet q. xxv. etatis viuunt annū. superest nūc, vt cōis opinionis Achille prostrato, qui totus in vlpianico responso cōtra reipub. vtilitatē interpretato, consistebat, auxiliares illos locos et confutemus. † Et in primis quidem, q̄ ad comparationē iudicis & iureconsulti attinet, huius de iure rñdentis, illius ex iure pronūtiantis, distinguendū est, Ciceronis auctoritate, ius certū & apertum, a vario & dubio controuerso. De iure certo rñdens iuris professor, perinde litem suam facit, atq̄ iudex ꝯ ius apertū pronuntians. † Nō si ius variū sit ac q̄trouersum, nulla erit (modo si dolus abiit) male rñdentis pena, cum vlpiano auctore, consilij non fraudulenti nulla sit obligatio. At certe iudex et ad cōsilium illius male rñdentis de iure vario, non recte pronuncians litem suam (q̄uis dolo semoto) fecisse dicetur. Quid enim hoc aliud est, quam per imperitiam iudicare? non igitur eadē est rō idemue periculum, in rñdente & iudicante. iudicis enim est semp in causis verū sequi, patroni nōnunq̄ verisimile. Sed quo clarius h̄ distinctio intelligat̄, ipsius tullij verba, que illa superius ad hūc locū adducta q̄sequuntur, subijciamus. deinde si de iure (inqt) vario quippiam iudicatuꝫ est, potius contra iurecōsultos statuunt, si aliter pronunciatū est. ac mutio placuit, q̄ ex eorum auctoritate &c. ceterum in eo q̄ eius etatis hoībus pretor ptātē fecit in publicū prodeūdi, & pro alijs postulandi, quodq̄ sub id tp̄s virili toga donabantur adolescētes, nihil est vnde cause nostre mereri debeamus, hi.n. fuere gradus ad gloriā, cū adolescētes Romani, in tali reipu. talibus orti parētibus, iā magna spectare inciperēt, tū.n. (vt alibi Cicero docet) ad ea rectis studijs debent cōtendere, q̄ eo firmiore animo faciunt, q̄ non modo nō inuidetur illi etati, verumēt fauetur. idq̄ est q̄ vlpianus scripsit, pretorē arbitratum esse, eam etatē moderataꝫ, ad procedendū in publicū, ad procedendū, inquit, non ad presidendum. Par et incitamentū ad virtutē erat, virilis toge ornamētum, q̄ ea etate nō Augustus mō, sed & illus iussu. q̄plures alij assumpsere. Trāquillus in Aug. liberis senator. quo celerius reip. assuescerent, protinus virilē togam, latum clauꝫ induere, & curie interesse pmisit. Atq̄ hoc ipsum est q̄ Quintil. monet, non esse differendū tyrociniū in senectutem, ne cū deliberamus, qñ incipiendū, incipere iam serum sit, proprius est.n. quidaꝫ fori prospectus, alia lux &c. Sic se Cicero adolescens Scevole, Plinius scōs euphrati, Cornelio Ruffo, Spurine alijq̄ alijs formādos se prebebāt ac erudiēdos. ineuntis.n. etatis, inquit ille, inscitia, senum constituenda & regenda prudentia est. veruꝫ quod cicero quosdā adolescentes defenderit, hoc itideꝫ & cōplures alij et eo natu minores, Demosthenes, L. Crassus, M. Antonius P. sulpitius, Caluus, Pollio, prestiterunt. naꝫ de Ces. Augusto ante dictuꝫ est. † Nō vero Cicero & alij quidam, admodum adolescentes, cos. facti sunt, testatur ipse non scōm leges cōes, sꝫ ex priuilegio ac prerogatiua, ob illustres animi dotes sese maturius exercentes, accidisse, cū scꝫ prima etas docebat, ab excellenti eximiaq̄ virtute, progressuꝫ etatis expectari nō oportere, ne magna indoles virtutis, priusq̄ reipub. prodesse posset, extingueretur. hec autē in illis talibus obtinuit. Sed vlpiano teste, q̄ princeps alicui ob merita indulsit, personā nō egreditur. nā vt hꝫ paremia. multi thyrsigeri. pauci Bacchi. nō igitur si adolescentibus ad experimēta simul cū pceptis q̄parāda, & amicis adesse patrocinio, & de iure cōsulentibus rñdere permittit̄, ideo statiꝫ eos iuri dicūdo preesse fas est, aut iudices esse oportebit. Quotus.n. q̄sq̄ est ex adolescentiū numero, cui si munus publicum crediderīs, nō statim, suo. s. iudicio, sapiat, statim sciat, oia neminē vereat̄, imitet̄ neminem, atq̄ ipse sibi exemplū sit. Propria est.n. adolescētie temeritas, que stabilitatis oīs, & grauitatis expers, maximas ac florētissimas sepe respub. labefactauit. Neq̄.n. iuuenilis est consilij, ea oia prestare que in hoc tracta-

28 ĩ postea dicturi sumus.† Quid aūt de sene dōm? Dubiū ex eo
ducit̄, quod Aristoteles tradit esse quandam vt corporis, ita ēt
mentis senectutē. Ob quē ēt opinor me tū, Plato nolebat quē
q̄ꝫ q septuagesimū annū excessisset, nomophylacē esse, neqꝫ. n.
temere est, qđ vetere ꝓuerbio iactat̄, bis pueri senes. Respon-
deo, q̄ꝫq̄ꝫ in diligēdo iudice, nullius rei eque sit būda ratio, atqꝫ
sapientie ⁊ integritatis, conuenire tū valde videtur, vt natu grā
des, ei muneri preficiantur, vnde reipub. ꝑpendet incolumitas.
Nam ⁊ senibus plus adesse ex vsu rerum prudentie solet, ⁊ affe
ctus sunt moderatiores, tum ēt relucet qddā in senis vultu ob-
seruāde maturitatis, qđ illi apud ppl'm plurimū auctoritatis cō
ciliat, tū vero non viribus, aut velocitatibus, aut celeritate cor-
porū, res magne gerunt̄. sed ꝯsilio ⁊ auctoritate ⁊ snia, qbus nō
mō non orbari, sed augeri quoqꝫ senectus solet. Que ēt nisi eēnt
in senibus, non summū ꝯsiliū maiores nostri appellassent sena-
tū. Sic. n. Tullius M. Catonē loquentē introducit. Idē alio
loco, senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes ai
ēt augende vident̄, nihilqꝫ magis cauendū est senectuti, quā ne
29 languori, desidieqꝫ se dedat.† Nā vt idē alibi dicit, nihil est ꝑ-
fecto hois prudentia dulcius, quā vt cetera auferat, affert cer-
te senectus. Proinde nec recipienda est vetus illa petulantie
Romane snia, sexagenarios. s. de ponte deijciendos, manēt. n.
30 ingenia senibus, mō ꝑmaneat studiū ⁊ industria.† Recte ergo
maiores nostri, q in oi specie honoris, minores natu senioribus
de loco cedere docuerant. Callistratus, semp in ciuitate nr̄a, se
nectus venerabilis fuit, nāqꝫ maiores nostri, pene eundē hono-
rē senibus, quē magistratib. tribuebāt. Aul. Gell. apud antiqs-
simos Romanorū, neqꝫ gnī, neqꝫ pecunie, prestantior honos tri
bui, quā etati solitus, maioresqꝫ natu a minoribus. colebant̄, ad
deū ꝓpe ac parentū vicē, atqꝫ in oi loco, inqꝫ oi specie honoris
priores potioresqꝫ habiti. Cuiusmodi testimonia apud Liuiū,
31 Valeriū Max. aliosqꝫ bonos auctores, plurima repies.† Nō
igit̄ senes a repub. submouendi, sed ad eā modis oib. asciscēdi.
In quo tū ⁊ illud ꝓuidendū erit, ne vltra id qđ pñt, imo ne q̄ꝫtū
pñt, prestare cogant̄. Neqꝫ. n. (vt idem Cato Ciceronianus ad
monet) corpori soli subueniendū est, sed ēt menti atqꝫ aio multo
magis, nāqꝫ hec quoqꝫ, nisi tanq̄ꝫ lumini oleū instilles, extinguū
32 tur in senectute.† Hinc ēt ne senes exercitationib. immodicis
frangerent̄, Plato, ⁊ eū sequuti iureconsulti censure maiorem.
lxx. annis iudi (qđ aiūt) donari, illūqꝫ solitorū numerū vacatio
nē accipe oportere. Hec habui nunc obiter, q̄ vel preter, vel ꝯ̄
quorūdā opinionē, de iudicis etate dicerē. Multa aūt alia co-
dē ꝑtinentia. ꝯsulto pretereo, qđ ea horū tēporū ꝯdō, haud qua
q̄ꝫ ferre posse videat̄. Nunc ad id qđ ꝓximū instat ꝓperemus.
33 ¶ Bonus.† Bonū (valla teste) gn̄ale nomē est, honesta pariter
atqꝫ vtilia ꝯplectēs. Bonitas ēt frequēter ꝓ clemētia ⁊ miseri
cordia vsurpat̄, vt apud Ciceronē, nihil est tā populare quā bo
nitas. Nulla de virtutib. tuis plurimis nec gratior, nec admira
bilior misericordia est. At nos bonitatē quandā pleniorē expe-
timus, nēpe eā q̄ ex gnāli iustitia nascit̄, sicuti a nobis dictū est.
Neqꝫ idem penitus erit si dixerimus bonū iudicē, ⁊ bonum vi
rū. Bonus iudex ēt dr̄, qui (vt idem valla ait) exequens est offi
cij sui, hoc est, qui iustitia particulari non abutit̄, id qđ ēt vir nō
ex asse bonus, prestare posset, quo modo ēt dicimus, bonū agri
34 colam, bonumqꝫ colonum.† Nos aūt de viro bono querimus,
qui perfecti iudicis nomen ferre possit, quo certe noie dignus
non quisquā alius erit, preter eū, qui nullius expers virtutis fue
rit. Cicero, omnis bonos semper beatos volumus esse. Quos
dicam bonos, perspicuū est, oibus. n. virtutibus instructos ⁊ or
natos, tuꝫ viros bonos dicimus. Si qua defuerit, nec plane vir
bonus, nec iudex perfectus dici poterit. Non. n. (vt Quintilia
nus ait) perfectū quicq̄ꝫ, quo melius est aliud, etenim eā rē in-
35 numerabilibus officijs ꝯtineri iā diximus.† Hunc ēt articulum
q̄ꝫq̄ꝫ non ita oino ad viuum exigant nostri iuris auctoris, sed vi
ros bonos numerēt eos, non q optantur, sed qui in vsu itaqꝫ cōi
habent̄, accedunt tū q̄ꝫ proxime ad scopi huius in iudice nostri
inuestigationē, dum boni viri appellatione, iudiceꝫ intelligunt.
Venuleius, cū ita stipulatus sim, Ephesi dari, inest tempus, qđ
aūt accipi debeat, querit̄, ⁊ magis est, vt totam eā rem ad iudi-
cem. i. ad virum bonū remittamus. Vlpianus, pretor ait, arbi-
tratu iudicis, vtiqꝫ quasi viri boni, vtilem modum verberum im
ponat. Idem, mala medicamenta ⁊ venena veniunt quidem in
hoc iudicium, sed iudex omnino interponere se in his non dꝫ.
Boni enim ⁊ innocentis viri officio eum fungi oportet.

¶ De iure certo. Cap. iiij.

SVMMARIVM

1 Iuris ciuilis genera duo.
2 Iudicis peritiam ⁊ sapientiam duabus rebus constare.
3 Iudici non lꝫ ius apertum mutare per interpretationem.
4 Ius certum emendare quibus concessum sit.
5 Iudex pronuncians contra ius quod certū est, facit liteꝫ suam.
6 Iuris certi apertiqꝫ appellatione consuetudines locorum non inique continentur.
Consuetudines penitus inique que dicantur.
7 Iudex aduersus notoriam consuetudinem iudicans litem suam facit.

IVris dicendi ⁊ equitatis
statuende peritus. Pars ista diffinitionis nostre
1 biceps est,† ac duo tantum vniuersi iuris ciuilis ge
nera esse demonstrat, qđ in cognitione alterum, alte
rū qđ in interpretatione consistit. Id quod ēt subindicare vide
tur Cicero in Officijs, cum multa (inquit) preclara maiorū, tum
q̄ꝫ optime constituti iuris ciuilis, summo semper in honore fuit
cognitio, atqꝫ interpretatio. Priori generi, quasi materia, quaꝫ
tractet, ⁊ in qua verset̄, subiectum est ius legitimū, qđ antea ex
Cicerone certum ⁊ apertū appellauimus. In hoc. n. potiores
iudicis partes sunt, cognoscere, ⁊ qđ cognitū est iudicare, tū. n.
si recte iudicatū sit, id fuit ius qđ iudicatum est. Posterius au
tem genus versat̄ circa ius incertum ⁊ ꝯtrouersum, qđ latēs bo
nū ⁊ equum dr̄. Idqꝫ est cuius idē Cicer. recuperatores admo
nuit his verbis, nam ceteri tum ad istā ꝯhortationē decurrūt, cū
se in cā putant hr̄e equum ⁊ bonum qđ defendant. Si contra,
verbis ⁊ literis, ⁊ (vt dici solet) summo iure contenditur, solent
eiusmodi iniqtati, boni ⁊ equi nomen dignitatemqꝫ opponere.
2 † Iudicis igit̄ peritia ⁊ sapia, duabus rebus constat, si constan
ter ⁊ pure, de iure certo ꝓnuntiauerit, ⁊ si subtiliter de iure con
trouerso qđ equum bonū est ꝯstituerit. Confundi. n. ac permi-
3 sceri ista non debent.† Nā quoties aperta lex est, iudex nihil
interpretabit̄, nihilqꝫ immutabit. Qđ clarum est interpretatiōe
non eget, adeo vt non debeat iudex in re clara, sapientis petere
ꝯsiliū, sed simplr̄ iuris aperti regulā sequi, nam ⁊ id iurare iudi
ces debent. Quāquā sunt q dicant, ab eius iuramenti necessita-
te non suprema modo tribunalia, sed ⁊ nouo iure maiores magi
4 stratus eximi.† Nam ⁊ supremi tribunalis est, ius certū sic pos
se emendare, vt corrigat̄, vel vt ad id quicq̄ꝫ, ꝯ̄ mentem legislato
ris suppleat̄. Hec enim non quibuslibet iudicibus permissa, sed
5 principi tm̄ ac senatui, ⁊ prefecto pretorio reseruata sunt.† Qđ
si iudex aliter atqꝫ iure certo ꝯstitutū est, verbis expressis, vel ꝑ
relationē ad acta pronunciauerit, non modo nulla erit snia, sed
suā quoqꝫ dicet̄ facere litē, cū, vt iurecōsultus ait, facti quidem
qđ sit in potestate iudicantium, iuris autem auctoritas non sit.
6 † Porro certi apertiqꝫ iuris appellatione, ēt receptas cuiusqꝫ
regiōis, nō plane iniquas ꝯsuetudines ꝯtineri puto. Penitus
iniquā appello eā, q̄ vel lege est improbata, vel nulla recta rōne
fulcit̄, oinoqꝫ nature duci repugnet, cuiusmodi cōsuetudines in
plerisqꝫ locis, facto, non ēt iure obseruant̄, vt quū fur, cū argēto
vicini deprehendit̄, fur sepe maior, minorē furē pensileꝫ reddit,
ille aūt numos ablatos adscribit sibi, vero dn̄o nequicquā illos
vendicāte. Aut cū terre dn̄s, qcqd forte fortuna oberrat vel de
ꝑditū, ac intra suos fines ceu casses reperit, mox suū esse vel ꝑ-
ter vel ēt ꝯ̄ veri dn̄i voluntatē asserit. Aut deniqꝫ cū quidaꝫ ob
quātūuis fortuitū homicidiū lapsi bona publicant, ⁊ in suū con
uertunt vere pertusum doliū, accusati filijs aut fratribus, hone
sta. s. vi, a successione depulsis. Quas quidē ꝯsuetudines si iu-
stas esse dixerimus, non video cur non ēt res furtiua, possit sub
ꝯsuetudinis velamento vsucapi. Quid. n. maioris vitij in hoc,
quā in illis casibus erit? Verum qꝛ hic articulus ad tractatuꝫ
nostrū non adeo ꝑtinet, redeamus vñ digressi sumus. Si ꝯsue-
tudo non sit modis oibus turpis ac vitiosa, pōt alicubi esse non
vtilis mō, sed ēt honesta. Sunt. n. (auctore Aristotele) leges
7 oēs ad repub. accōmodande.† Itaqꝫ iudex non minus perpe-
rā iudicasse, liteqꝫ suā fecisse dicet̄, si ꝯ̄ ꝯsuetudinē notoriā pro-
nuntiauerit, quaꝫ si ꝯ̄ ius legitimū, certū, ⁊ indubitatū. Nam si
patrie ꝯsuetudo sit notoria, nihil ē quo se iudex purgare queat,
opprimet̄. n. Q. Mutij responso, turpe est patritio ⁊ nobili vi-
ro ⁊ causas oranti, ius in quo versat̄ ignorare. Quid aūt censen
dum sit de cōi opinione, ⁊ an eam iudex nunq̄ꝫ impune deserere
queat, alio loco dicturi sumus.

SVMMARIVM

1 Jus omne controuersum habet, statum legitimum, seu constitutionem legitimam.
2 Status legitimus scripti controuersiam presupponit.
3 Scripti appellatione quid veniat cum dicimus scripti esse controuersiam.
4 Status vnde nascatur.
5 Exceptionem intentionis non semper resultare ex negatione actioni opposita.
6 Status legitimi species sex ex sententia auctoris rhetoricorum ad Herennium.
7 Scripti controuersiam ex tribus duntaxat generibus fieri.
8 Ambigui species innumerabiles esse, genera admodū pauca.
9 Ambiguum ab obscuro differre. ⁊ nu. 12.
10 Ambiguum quid dicatur.
11 Amphibologiam ex diuisione dictionis interdum oriri.
13 Scripti ⁊ voluntatis questionem vnā tantum ⁊ simplicem esse.
14 Scripti ⁊ voluntatis controuersie exempla aliquot. ⁊ nu. 16.
15 Capitalis fraus non admittitur nisi per dolum aut nequitiam.
17 Voluntas in testamētis potius perpendenda, quā ipsū scriptū.
18 Substitutus posthumo, si ante tutele sue annos decessisset, an heres esse debeat non nato posthumo, ⁊ nu. seq.
20 Status legitimus qui ex scripturis contrarijs oritur, quomodo differat ab eo qui resultat ex scripto ⁊ voluntate.
21 Legum nullam esse inter se iure ipso contrarietatem.

¶ De iure controuerso. Cap. v.

Hunc de iure controuerso

1 videamus. † Omne ius controuersum seu dubium,
statum h3 qui legitimus appellat̃, vel constitutio le
gitima que quidē idipsum est, de quo in causa ⁊ iu-
dicio maxime partes discrepant, ēt si vna atq3 eadē causa, com
plures aliqñ status ꝯplectat̃, sed a potentiori fit denominatio.
2 † Cum hunc statū requiro, scripti alicuius controuersiā esse in-
telligo. Nā que sine scripto sunt controuersie, puta q̄ ex nudo fa
cto oriunt̃, interdū sine statu sunt, qd̄ quidē vt ꝯsultus Chirius
vult, modis. iiij. vt Trapezuntius, modis. xij. ꝯtingere pōt, qd̄
3 in scripti controuersia perraro accidit. † Scripti vero appella
tione, non scripture intellectū, sed ipsam q̄ cernit̃ oculis ⁊ legit̃,
scripturā contineri tradunt Vlpianus ⁊ Paulus iurecōsulti.
Quanq̄ ⁊ id quoq3 legere cernereq3 videmur, cū q̄ verba voce
ꝓlata sunt ꝯsideramus. Quintil. Qd̄ de legibus dico, idē acci-
pi volo de testis, pactis, stipulationibus, omni deniq3 scripto,
4 idē de voce. † Nascit̃ aūt status ex intentiōe ac depulsiōe, hoc
est, ex actione ⁊ actionis reiectiōe. seu intētionis exceptiōe ⁊ ex
clusiōe. Qd̄ locum acutissime doctissimeq3 in suis intellectibus
5 iuris singularibus expēdit do. Vdalricus zasius. † Cuius tñ
verba istic subsequētia, qbus rectissime docet negationē actio
ni oppositā esse verā intētionis exceptionē ⁊ depulsionē, puto
maxime obtinere, qñ de facto est qd̄ tu3. n. negatio statū ꝯiectu
ralē facit, qui ⁊ ob id inficialis est a quibusdā noīatus. At vbi
legitimus status futurus est, necesse est ex scripto nasci contro-
uersiam, quo casu reus non simplr̃ negat, sed ⁊ suam quoq3 pro
ponit intentionem, cū actoris intentione pugnantem, tumq3 ve-
rū esse cognoscit̃, quod Vlpianus ait, reū in exceptione actorē
6 esse. † Huius legitimi status sex esse species tradit ille quisquis
est Rhetoricorū auctor ad Herenniū, nēpe, scriptū ⁊ sniam, ꝯ-
rias leges, ambiguū, diffinitionē, translationē, ratiocinationē.
Verum qr nec diffinitionis locus, status legitime species est,
cū in ea non de lege, sed de facti nomine disputet̃, sicuti pulchre
docuit Trapezuntius, ⁊ translatio adeo species ꝓpria non est
legitime ꝗstōnis, vt Fabio auctore, vix in vlla controuersia, trā
lationis status reperiri possit, vt non ⁊ alius in eadē recte dica
tur, ⁊ ratiocinatio h3 aliquid simile scripto ⁊ voluntati, qr semp
pars istic altera scripto nitit̃, sed ductu diuerso, ⁊ aliud quid-
dā incertū extra scriptū querens, adeo vt plerūq3 ratiocinatio-
ni cum finitione quedam cognatio sit, quēadmodū ide3 Fabius
7 aperte docet, † id certā Ciceronis doctrinā amplectamur. Js
breuibus verbis oēm re3 conclusit, tria sunt (inquit) genera que
controuersiā in omni scripto facere possunt, ambiguū, discrepā
tia scripti ⁊ voluntatis, ⁊ scriptura ꝯtraria. Et alio loco, existere au
tem controuersias ēt ex scripti interpretatione, in quo aut ambi
gue quid sit scriptū, aut ꝯtrarie, aut ita vt a sententia scriptura
dissentiat, querit̃. His aūt omnibus partibus subiecta quedam
8 esse argumenta propria. † Ambigui species dicit Fabius esse in
numerabiles, adeo vt phorum quibusdam (quod de Chrysippo
testatur Gellius) nullum videat̃ esse verbum, quod non plura si
9 gnificet. Genera aūt esse pauca, que ipse recenset. † Ambiguū
aūt differre ab obscuro, probat Papinianus, placet (inquit) ve
teribus pactionem obscuram vel ambiguam, venditori, ⁊ ei qui
locauit, nocere, sed non ea rōne quā ibi adfert Accur. nā ⁊ fre-
quens est in vna dictione amphibologia, ⁊ in ea magis ostendit̃
significatio duplex, vt in homonymis, ꝗuis non vtrunq3 dicat̃.
Nam si plures stichos hñs, stichum legauerit, non censebitur
10 vtrunq3 legasse, sed alterū tm̄. † Et breuiter, quoties eadem scri
ptura manēte, significatio in diuersas partes aperte flecti pōt,
ambiguū est, id qd̄ varijs modis ꝯtingit, vel qr dictio simplex ē
homonyma, sicuti nunc diximus, vel cū per collocationem du-
biū est, quid quo referri oporteat, vt pater dotē promittit nomi
ne filie, cui ēt propria sunt bona, sed a patre possessa, ambiguū
olim visum est, ad cuius bona, illa promissio referri deberet. si
cū Vlpianus scribit, pupillū mutuā pecuniā a solo tutore acci-
pientē non obligari tutori. naturalr̃, tñ obligari in quantu3 locu
pletior factus sit, ambiguum est ad superiora, ne an ad inferiora
verbū, naturalr̃, referri oporteat. Simile est qd̄ Quintilianus
affert, de eo qui poni iussit statuam aureā hastam tenentem. sic
⁊ verbum, peruenissent, in S. C. de petitione hr̄ditatis, quo re-
11 ferri deberet, ambigebat̃. † Dictionis ēt diuisio amphibologiā
facit, vt in exēplo ꝯsulti Chirij. Quidā duos amicos hēbat, al-
terum noīe Milesium, alterū Lesium, testamento ita cauit, ami
cus meus heres esto Milesi, contendunt de hr̄ditate Lesius ⁊
Milesius. sic ⁊ ablatiuo inest (vt Quintilianus ait) nālis amphi
bologia, ⁊ ea iureconsultis plerunq3 difficillime dissolutionis.
12 † At sicuti in ambiguo duo plurane significata, vltro sese nobis
offerunt, ita obscurū nihil aperte significationis h3, sed vt sonat
in obscuro latet, ⁊ a scripti ac voluntatis disquisitione pendet.
Qd̄ ēt Fabius indicare vr̄ his verbis, eius genus vnum est, in
quo de scripto ⁊ voluntate querit̃, id tum accidit, cu3 est in lege
aliqua obscuritas. Hec ego fusius aliquāto, ne quis sniam Ac-
cursij sequutus, ambiguū ⁊ obscurū vel inuertat vel confundat,
ea. n. plurimum differre puto. Secundum genus controuersia
rum legitimarum esse diximus, scripti ⁊ voluntatis dr̄iam. Fa-
bius, scripti ⁊ voluntatis frequentissima inter consultos questio
13 est, ⁊ pars magna ꝯtrouersie iuris hinc pendet. † Sūt q secent
hoc genus in tres velut species, vt sit quedā qd̄ scripti tm̄, que-
dam voluntatis tm̄, ⁊ quedā scripti ⁊ voluntatis simul. Ego suū
cuiq3 permitto iudicium, sed mihi verius esse vr̄, vnam tantum
ac simplicem esse scripti ⁊ voluntatis questionem, ēt si per va-
ria exempla tractari queat. Conuenire enim in hoc omnia ne-
cesse est, vt in his partiū altera scripto, altera voluntate nitat̃.
14 † Huius ergo gn̄is aliquot ꝓferamus exēpla. Fabij exemplum
ab oībus affert̃. Fur quadruplū soluat, duo surripuerunt pari-
ter decem milia, petunt̃ ab vtroq3 quadragena, illi postulant, vt
vigena ꝯferant. Non absimile est Bar. exemplum, ꝙ delinquē
tem in via publica pena duplicetur, item ⁊ contra noctu delin-
quentē, itē si die festo delictum fit, itidem si nobilis delinquat.
Nobilis, die festo, noctu, in via publica deliqt, vocat̃ ad penam
octuplā, ille vult pendere duplā. Et aliud eiusdē bar. exēplū, si
quis ab accusatione destitisse dicet̃, fisco centū inferre cogatur,
quidam Titium vno libello complurium criminum reum egit,
sed non peregit, ac destitit, petit̃ ab eo multiplex pena, ille sim-
plicē offert, citat̃ ⁊ protritum illud exemplum statuti Bononiē
sis, capitale sit sanguinē in palatio fudisse. Chirurgus cuidā in
palatio venā aperuit, accersit̃ capitis. Bar. scribit magnā fuis-
se ꝯtentionē, cuius verbi me suppudet, cum ea res vel a mulier
15 culis ex sensu cōi diffiniri potuerit. † Porro in genere quis ca
pitalē fraudem dicat̃ admisisse, aperit Vlpian. his verbis, ca-
pitalē fraude3 admisisse accipiemus dolo malo, ⁊ per nequitiā.
Aptius paradigma est, qd̄ ipse Bar. alio loco ꝓponit, de eo q
a sono cāpane, sed non audito, deliqt, ⁊ in penā duplam trahit̃.
16 † Jureconsultorum responsa plena sunt huiōi questionum. vt in
hoc exemplo, ait pretor, quod metus causa gestum erit, ratum
non habebo. Magistratus vim intulit, id ne ergo ratū erit? pu
gnant verba, sed Vlpianus pretoris sniam probat. Aliud, in lo
co sacro ne quid fiat, quiddā fit ornamenti cā, an competat in-
terdictū? Vlpianus negat. Aliud, pretor ait, vnde tu illū deie-
cisti, aut familia tua deiecit, iudiciū dabo. Ebutius non deiecit
cecinnā, sed obstitit ne in fundu3 ingrederet̃, ac armatos hoīes
opposuit. Pretor Dolabella de vi interdixit. Ebutius spōsio-

ne interposita se restituisse dicit, de ea sponsione cognoscũt recuperatores. Aliud, pretor patronũ in ius sine venia vocari vetat: qd si patronus vocatus non veniat, vel nõ inuitus vocatus sit & Edicti verba libertũ ligant, volũtas eũ liberat. Sic & e diuerso, sepe verbis edicti legis ne liberari vř, qui legis sniã obligatur.
17 † Porro non est omittendũ clarũ illud exẽplũ, qd Fabius refert, in testamentis (inqt) & illa accidunt, vt voluntas manifesta sit, scriptũ nihil sit, vt in iudicio Curiano, in quo nota L. Crassi
18 & sceuole fuit ztentio. † Substitutus heres erat, si posthumus ante tutele sue annos decessisset. Non est natus, ppinq bona sibi vẽdicabant. Quis dubitaret qn ea voluntas fuisset testantis, vt is non nato filio heres esset, q mortuo; ß hoc non scripserat. Hactenus Quintil. verba L. Crassus apud Ciceronẽ de eadẽ cã, quid vero (inqt) clarissima M. Curij cã & M. Coponij nuper apud Cẽtũuiros, quo zcursu hoium, qua expectatione defensa est? cũ Q. Sceuola iureconsultorũ eloquẽtissimus, eloquẽtiũ iurisperitissimus, ex scripto testamentorũ iura defenderet, negaretq; nisi posthumus & natus, & anteq̃ in tutelã suam veniret mortuus esset, hrẽdẽ eũ esse posse, qui esset ßm posthumum & natũ, & mortuũ, heres institutus, ego vcz defenderẽ eũ hac tum mẽte fuisse qui testm̃ fecisset, vt si ei filius non esset q in tutelam iret M. Curius heres esset. Num destitit vterq; nr̃m in ea cã, in auctoritatibus, in exẽplis, in testorũ formulis, hoc est, in me
19 dio iure ciuili versari & Hec ille. † Cãm ego hanc altius paulo repeto, vt ne qs adeo mireť si doctores nostri, in hac qõne scripti & voluntatis explicanda, valde torqueanť, dũ Pőponij rñsum cũ Justiniani qstõne super eodẽ fere casu conciliare tẽtãt, cũ iã eminentis doctrine viri L. Crassus & Q. Mutius sceuola tantopere in eo negocio laborauerint, nam & Jason dicit esse terribilẽ antinomiã. Pőponius p Q. Sceuola rñdisse videri fortasse põt, dum dicit, casum omissum rumpere testm̃, at Justinianus, ßm Crassum pronuntiasse. Uult enim in hmõi substitutionibus casum omissum sub expresso contineri, qñ clara non est ratio diuersitatis. Quid dicemus & Quintilianus L. Crasso similiter subscribit, & si infirmior in iure dicendo Fabij videať auctoritas, ẽt sub grauissimis & excellentissimis Judicibus, nempe in Centumuirali iudicio (apud quos de ea re disceptabatur) L. Crassus sceuolam superauit. Jd quod ex his Tulij verbis intelligi põt, vt Antonius coniectura mouenda, aut sedanda suspitione, aut excitanda, incredibilẽ vim habebat, sic interpretãdo, in definiẽdo, in explicanda eqtate. nihil erat Crasso copiosius, idq; cũ sepe alias, tũ apud Cẽtũuiros in M. Curij cã cognitũ est. Jta enim multa, tum ꝯ scriptũ pro equo & bono dixit, vt hoium acutissimũ Q. Sceuolã, & in iure, in quo illa cã versabať, paratissimũ, obrueret, exẽplorũ argumẽtorũq; copia. Jdẽ, exemplis nunc vti vcz, mihi necesse est. Harũ rerũ oium non occurrit vnicuiq; vestrũ, aliud alij, in omni genere exemplũ, quod testimonio sit, non ex verbis tm̃ pendere ius, sed verba seruire hominũ consilijs & auctoritatibus & Ornate & copiose L. Crassus, homo longe eloquẽtissimus, paulo anteq̃ nos in forũ venimus, iudicio Centũuirali hanc sniam defendit, & facile, cum ꝯ cũ prudentissimus homo Q. Mutius diceret, probauit oibus, M. Curiũ, qui heres institutus esset ita, mortuo posthumo filio, cũ filius non mõ non mortuus, sed ne natus quidẽ esset, herẽdẽ esse oportere. Quid? verbis satis hoc cautum erat? minime. Que res igiť valuit? voluntas &c. Ea Ciceronis verba, faciunt vt non absq; cã de Pőponij rñso dubitare liceat, cum & in alia magis obscura scripti & voluntatis qõne, eũ q non nato posthumo substitutus erat, ẽt nato posthumo, qui post matrẽ añ tutele sue annos moriť, ad successionez admitti receptũ esse legamus.

¶ Tertium legitime controuersie genus oritur ex scriptura ꝯ ria. Scripturã intellige queadmodũ diximus, vel de lege, vel
20 de testõ, pacto, stipulatione &c. † in hoc gñe duo sunt scripti & voluntatis status, vtrinq; .n (vt docet Fabius) ꝯ scriptum dř, & qd est de voluntate, & in vtraq; ambigitur, an vtriq; illa lege sit vtendũ. Et in eo differt hoc genus a superiore quod simplicem
21 hz statum, qz vnum dũtaxat scriptum in pugnam cadit. † Porro in legibus nostris (vt de his peculiariter dicamus,) certissimum est, auctore Fabio, nullam esse legem legi contrariaz iure ipso, qz si diuersum ius esset alterum altero abrogareť. Nam & qui lege abrogata niteretť, falsi se alligaret. Que Fabij snia, auctoritate quoq; Justiniani probať, negantis quicquã in legibus ab eo digestis contrarium reperiri. Sed apparent interdũ pugnare leges, collisione quadã aut euentu, aut ẽt ex opinionũ fluctu & varietate, non adeo tñ, quin conciliari placariq; valeant, si qs (vt Justinianus ait) subtili aio diuersitatis rationes excutiat. Nam aut est aliquod nouũ inuentum, aut quiddam occulte positum, qd dissonantie querelam dissoluit. Non nego tamẽ, quin quedã ita collidi videanť, vt mutuo sese subuertere putentur, sicuti cernere est in paulo ante recensita antinomia Pőponiani responsi & Justiniane qstõnis, de eo qui posthumo substitutus erat, & in qbusdã alijs antinomijs a Zasio U. clariss. linceis plane oculis ac acerrimo dissolutis ingenio. Einsmodi antinomiarũ sese cõmonstrantium adeo plena sunt oia, vt vnus qdẽ, laboris tolerantissimus, ex vno Bartolo, ad. cccxxxvij. antinomias in vnũ libellum coegerit. Et tm̃ de tertio genere.

¶ Ex his igiť tribus generibus constat omne ius ztrouersum, de quibus oibus latius aliquanto disserendũ fuit, tum vt intelligeret, quisquis tandẽ futurus est is, qui ad perfecti iudicis laudem recta contendere destinarit, se de equitate constituẽda vix vnq̃ satis recte iudicaturũ, nisi non solum ea que de iure ztrouerso disseruimus (ẽq̃ ea potissimuz) sed & multa alia huc pertinentia, a nobis postea fortassis explicanda, tenuerit, ac cõpertissima semper in numerato & tanq̃ in manu habuerit. Hic. n. residet totius interpretationis origo ac fundamentũ, eaq; pprie est ars boni & equi, quam vbiq; necessum est Judicem exerce-
22 re. † Tum vero vt persuasum habeat, iuris ciuilis cognitionẽ, nisi oratorum artificio quadãtenus adiuuetur, non satis perfectam esse, auctore ẽt ipso Cicerone, qui eloquentie sue fasces, non vereť ciuili scientie summittere. Sic enim scriptum ipse reliquit, Ciuilis quedam rõ est, que multis & magnis ex rebus cõstat. Eius quedam magna & ampla pars est artificiosa eloquentia, quã Rhetoricã vocant. Nam neq; cum his sentimus, qui ciuilem sciam eloquentia non putant indigere, & ab his qui eam putant oẽm, Rhetoris vi & artificio ztineri, magnopere dissentimus. Quare hanc oratoriaz facultatẽ in eo genere ponemus, vt eã ciuilis scientie partẽ esse dicamus. Hec ille. Sz pgamus.

¶ Tota ergo iudicis peritia, prout initio huius articuli dictuz est a nobis, in duabus zsistit rebus, situs apertuz cognouerit, & sine interpretatione vlla, ßm illud pronuntiauerit, & si ius ztrouersum, zsideratis diligenter, ac subtili acriq; ingenio expensis circũstantijs, ex equo bono fuerit interpretatus. Nã vt oliz classicis illis iureconsultis data auctoritas erat, de iure vario rñdendi, quorũ oium interpretationes legis vicẽ obtinebant, sic ẽt iudicibus credita est potestas, ambigua, obscura, pugnantia, equa lance discernendi, ac iudicandi. Jdq; est quod Ciceronẽ dixisse retulimus, iuris ciuilis cognitionem & interpretationem, summo semper in honore fuisse. De quibus, vt vnde orianť intelligamus, satis hoc loco dictum esse putamus. Nam de iudicandi munere, & interpretationis faciende regulis, dicetur a nobis, vbi peculiariter, quid iudici curãdum incumbat, agiemus.

¶ De duplici equitate. Cap. vj.

SUMMARIUM

1 Equitas duplex est, vniuersalis & particularis.
2 Equitatem eo modo se habere ad iustum, quo se habet decorũ ad honestum.
3 Equitas vniuersalis quid sit.
4 Bono melius, iusto iustius, & equo equius quiddam esse dicit.
5 Equissimum quid sit quis facile iudicare possit.
6 Equitas ad naturam bonũq; publicum est referenda. & nu. 10.
Depositum non esse reddenduz depositario ob capitalez fraudem deportato, nec etiam depositario latroni.
7 Jura naturalia esse immutabilia.
8 Jus naturale semper equum bonumq; esse.
9 Jus naturale tametsi emendationem non admittat, directionẽ tamen quandam exposcit. & nu. 13.
11 Animi generosi & seruilis nature discrimen.
12 Nationibus alijs alia esse peculiaria vitia.
14 Naturale est neminem cum alterius iniuria fieri debere locupletiorem.
Usucapionem bono publico esse introductam.
15 Jus naturale delinquentes puniri vult, penarum autez modos ius ciuile constituit.
16 Jus ciuile quid sit.
17 Equitas particularis quid sit, ex Aristotele.
18 Equitatem particularem esse riuulum equitatis vniuersalis.
19 Equitas particularis quamobrem moderatrix & emendatrix iusti legalis sit.
10 Lex vniuersaliter loqui solet.

Sed

Ed q2 omnis interpreta-

s tio mala ⁊ vitiosa est que non ab eq̃tate ducit̃, opere pretiũ est, de ipsius equitatis origine, nonnihil attingere. De eq̃tate q̃plures viri docti scripsere, nostra ẽt etate, sed preter ceteros (quos equidem legerim) egregie do. Gulielmus Budeus, oium quos vnq̃ Gallia dedit doctissimus. Non verebor tñ ⁊ ipse, quasi simbolam de hac re annotatioñe in medium q̃ferre, ne materie mihi proposite defuisse, vel subeundos in ea re labores refugisse existimer. Tractabo autẽ hunc articulũ, non aliter atq̃ opus totũ, hoc est, meo quodam marte ⁊ arbitrio, ac vt alijs nihil preiudicij adferens, ita nec in
1 vllius nisi solius veritatis verba iuratus. † Primũq̃ oĩm pl3, queadmodũ dictum est a nobis duplicẽ esse iustitiã, vñem ⁊ particularẽ, ita ⁊ nunc diuidere equitatẽ, vt quedã sit vñis, ⁊ quedã particularis. Nam ⁊ iustum politicum, auctore Aristotele, duplex est, alterum naturale, alterum legitimum. Sed non sicuti naturale iustum a legitimo, ita vñem equitatem a particulari differre dicimus. Hec ceu riuulus a fonte manat vñis equitatis,
2 illa, iusti species sunt. † Quanq̃ de, ni fallor, dicere possumus, omnem equitatẽ (nam id de particulari tradit Aristoteles) esse iustum naturale, aut saltem, hanc iusto esse, qđ decorũ honesto. Nam sicuti ea vis decori est, vt ab honesto non queat separari ac queadmodũ solis splendor in corpus firmũ ac leue directus non solum adiacentia illustrat, sed ⁊ radios quosdã in se recandẽtes excitat, ita equũ bonũ, ex naturali iusto bene accommodato, mox relucet, omniaq̃ deliberantis animi nubila serenat Uerum ista facilius intelligi quã explanari posse, testis est Ci-
3 cero, nam ⁊ cogitatione magis, quam re separantur. † Uniuersalẽ equitatem definire possumus hoc pacto, equitas est firma ratio, ex qua quid in omni re, facto, dicto seu scripto, magis nature bonoq̃ publico conueniat, discerni potest.

¶ Firma ratio. Hoc ideo, q2 donec in equitatis bilance lingula seu sacoma q̃stiterit, nondũ satis firma dicet̃ eq ⁊ boni ratio. Neq̃.n. quicquid aliquapiã ratione, ad eam rẽ, qua de agitur, equitatis nomine vltro sese ostentat, mox eq̃tatis nomen bñe meretur, sed si totius rei natura diligenter appensa, publiciq̃ boni habita ratione, equum illud apparens, sibi constet, ac non alia
4 equitate pregrauante vincat̃. † Nã (ne quis in hoc dubitet) vt bono melius, ita ⁊ iusto iustius, ⁊ equo eq̃s quiddã eẽ dicitur, Africanus, nam l3 alicui videatur non oportere cuiquam plus damni per seruum euenire, quam quanti ipse seruus sit, multo tñ equius esse nemini officium suum, quod eius cum quo contraxerit, non ẽt sui commodi causa susceperit, dãnosum esse. Imp. Anto. Ob hoc quidem depellere a procuratione eum iudex nõ iniuste potuit, sed multo iustius fuit, vel hmõi defensorem audire. Ulpianus, proficisci aũt proconsulem melius quidem est sine vxore, sed ⁊ cum vxore potest, dummodo sciat ⁊c. Cicero, recte intelligis, atq̃ eius quidem generis, erit finis equitas, q̃ non simplex spectatur, sed ex comparatione nonnunquam, vt cu3 de verissimo spectatur accusatore, aut cum hereditatis, sine lege, aut sine testamento, petitur possessio, in quibus causis q̃d equs,
5 quid equissimumue sit queritur. † Non igitur cuiusuis est hominis equilibrium constituere, sed eius qui equi ⁊ boni artẽ non solum profitetur, sed longo etiã vsu compertissimam habuerit. Is si nullis affectibus priuatis seducatur, facile quid fuerit eq̃ssimum iudicabit. Nam vt idem Cicero ait, sicuti illud ipsu3 qđ decorum honestumq̃ est, per se nobis placet, animosq̃ omniu3 natura ⁊ specie sua commouet, sic etiam equitas lucet ipsa p se, dubitatio autem, cogitationem significat iniurie. Potest autẽ viro bono, sed inexperto, specie eius quod equum quidem, sed non equissimum est, haud raro imponi, ẽt si Fabius dixerit, equitatem optimo cuiq̃ notissimam esse.
6 ¶ Quid magis nature bonoq̃ publico q̃ueniat. † Huc eni3 referri op3, quicquid ex equo bono decernitur, quemadmodũ per varios casus declarat eleganter Triphonius iureconſ. Querit enim, an depositario ob capitalem fraudem deportato, reddendum sit depositũ. equum vĩ ei reddi, seu legum ordo ⁊ publicum exemplum, ob qđ alij a maleficijs deterreantur, suadet equius non reddi depositũ. Itẽ, an latroni depositario, vel an domino rei, reddendum sit depositum. Bona fides exposcere vĩ, vt depositario restituat̃, sed totius rei equitas, que ex omnib. personis implet̃, quas negotiũ illud concernit, vult vero dño reddi. Probo (inquit Triphonius) hãc esse iustitiam, que suu3 cuiq̃ ita tribuit, vt nõ distrahat̃ ab vllius persone iustiore petitione. Idq̃ est, ⁊ qđ idẽ iurecõſ. initio eius responsi dixit, bona fides que in q̃tractibus exigit̃, equitatẽ summã desiderat. Summã dicit non apparentẽ vel mediocrẽ. Et qđ Cicero monet in Officijs, iustitie primum munus esse, vt ne cui quis noceat, deinde, vt cõi vtilitati seruiat̃. Et alio loco, Jupiter ipse sanxit, vt omnia que reipub. salutaria essent, legitima ⁊ iusta haberentur. Admonuimus paulo ante, ẽt vñem hanc equitatem iustum naturale conse-
7 qui. s. nunc explicare op3. † Naturalia iura esse immutabilia, nulli non persuasum est, ex Justiniani institutionibus, presertim que apud omnes gentes pereq̃ (vt textus h3) obseruant̃, ac in mores abiere, veluti erga deũ religio, vt parẽtibus ⁊ patrie pareamus, vt vim atq̃ iniuriam propulsemus, vt sobolem ⁊ alios
8 nostre fideicõmissos tueamur, ⁊ mille id genus alia. † Certum quoq̃ illud est, auctore Paulo iurisconſ. ius naturale semp bonũ ⁊ equũ esse. Atq̃ ob id vĩ Aristoteles dixisse, equitate3 esse iusti legalis directionẽ, vel (vt interpretibus satisfaciã) emẽdationẽ, q2. s. ius naturale, qđ semper equum ⁊ bonum, nulla dire-
9 ctione vel emendatione indigeret. † Non fuerit tñ absurdum si dixerimus, ius naturale nullam quidẽ emendationẽ pati (emendatio.n. ob defectũ fit, vt docet idem Aristot.) sed directione3 quandam non solu3 admittere, verũetiã exposcere vehemẽter. Nam queadmodũ Cicero ait, nihil prohibet quedam esse ⁊ inter se animalibus reliquis, ⁊ cũ bestijs homini cõia, quoniã omniũ est natura cõis, sed extrema ⁊ summa, que querimus inter animalium genera, distincta ⁊ dispersa sunt, ⁊ sua cuiq̃ ppria, ⁊ ad id apta qđ cuiusq̃ natura desiderat. Quare cũ dicimus, oĩbus aĩalibus extremũ esse, ẽm naturã viuere, non ita accipiendum est, quasi dicamus, vnũ esse omniũ extremũ, sed vt omniu3 artiũ, recte dici põt cõe esse, vt in aliqua scientia versetur, scientiam aũt suam cuiusq̃ artis esse, sic animalium cõe, ẽm natura3 viuere, sed naturas esse diuersas, vt aliud equo sit natura, aliud
10 boui, aliud homini, ⁊ tñ in omnibus summa cõis. Hec ille. † Ita ⁊ nos de iure naturali dicimus, illud quidẽ esse immutabile, ac semper esse bonũ ⁊ equum, si finẽ, summamq̃ respicias, dispensatur tñ per partes aut species, prout cuiq̃ vel patrie, vel gẽti, vel ciuitati, vel negotio est conuenientissimum. boni ve3 publici, hoc est, humane societatis in ciuitatibus conseruande gratia. Nam si, vt auctor est Aristoteles, homo natura ciuile ac sociale est animal, ⁊ ciuitates natura q̃stant, necessu3 est leges nature, ad cuiuslibet reipub. captũ accommodare, ac vt idẽ ait, necessariũ est dñas ⁊ numerũ tenere singularũ rerum publicarũ, ẽt ⁊ legũ positionis, neq̃.n. fieri põt, vt eedem leges, vtiles sint paucorũ potentie, ac popularibus omnibus. Nihil enim, sicuti ipse alio loco testatur, natura tale quippiã facit, quemadmodũ erarij fabri gladiũ Delphicum, quasi per inopiam, sed vnum-
11 quodq̃ ad singula. † Neq̃.n. seruabunt equaliter generosus aius, ⁊ seruile ingeniũ, prolepseis illas, quas ex natura, ceu semina q̃dã virtutũ, sine doctore tenemus. Generosus aius vltro sequit̃, non trahit̃, seruilis vero ac barbarus homo, vix plagis emendat̃. Aiunt (inq̃t Aristoteles) poete, grecos barbaris dominari oportere, qđ idẽ sit natura barbarus ⁊ seruus. Neq̃.n. vanũ est qđ prouerbio dici solet, Phrygem plagis emendari. Hinc ẽt datur ingrati actio q̃ libertos, qui (vt iuris textus h3) ad nequitiã redierint seruilis ingenij. Ac ob id non inepte Ac-
12 cursius, si seruus, ergo fur. † Sunt ⁊ nationibus sua quedã vitia. Ulpianus, qui mancipia vendunt, nationẽ cuiusq̃ in vẽditione pronunciare debẽt, plerũq̃.n. natio serui, aut puocat, aut deterret emptorẽ, idcirco interest nr̃a scire nationẽ. Presumptũ etenim est, quosdã seruos bonos esse, q2 nationis sunt nõ infamate, quosdã malos videri, q2 ea natiõe sunt q̃ magis ĩfamis est. Plato, nec.n. illud o Clinia ⁊ Megille vos fugiat, magnã esse locoꝝ ad ferẽdos meliores peioresq̃ hoies dĩam. quibus diuersa, prout expedit, legibus sanciendã sunt, quippe alij varietate vẽtorum ⁊ turbine difficiles ⁊ proterui sunt, alij pp aquas, alij pper cibos, q ex terra non solũ corporibus cõmodi aut incommodi oriunt̃, verum animis quoq̃ non minus. Idem alibi dicit, alterũ hoiem alteri ciuitati q̃uenire, aut alteram ciuitatẽ alteri q̃gruam esse. Fabius. Nã ⁊ gentibus proprij mores sunt nec idẽ in barbaro, Romano, Greco, pbabile est. Hinc Cicero, Carthaginẽses fraudulẽti ⁊ mendaces, non gñe, sed natura loci, qđ pp portus suos multis ⁊ varijs mercatoꝝ sermonibus, ad studiũ fallẽdi, studio q̃stus vocabant̃. Ligures montani, duri, atq̃ agrestes, docuit ager ipse, nihil ferẽdo, nisi multa cultura ⁊ magno labore q̃situ. Cãpani semp supbi bonitate agroꝝ, ⁊ fructuũ magnitudine, vrbis salubrita, descriptiõe, pulchritudine. Et h eiusdẽ Ciceronis, vnde illud est, da mihi mutuũ testimoniũ nu3 Galloꝝ nu3 Hispanoꝝ putat̃ ⁊ totũ istud Grecoꝝ

est, vt et qui grece nesciunt, hoc quibus verbis a grecis dici soleat, sciāt. Et h Mutij sceuole verbū apud Liuiū, facere & pati
13 fortia, Romanū est. sed hoc olim obtinuit. † Est igit͛ vl'is equitatis, gñaliter dirigere ac dispensare leges nature, vt non aliter seruiant, quā ciuilis societatis vtilitate ɔseruata, ad quē et modū, veteres illi iurisconsulti nature legibus vsi sunt, sicuti videre licet in vsucapionibus, in deposito, in lege Cornelia de sicarijs.
14 † Lex. n. nature est, neminem cū alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorē. At (teste Caio) bono publico introducta est vsucapio, ne. s. quarundā rerū diu, & fere semper, incerta dominia essent. Fundamentū ois iustitie est fides, & ex fide cōsistit depositū, at incidunt sepe tpa, vt equius sit non seruare fidē, nec reddere depositū, auctore Cicerone, & superius a nobis ex Tri
15 phonio probatū est. † Jus naturale vult delinquētē puniri, sed modos penarū non desinit, eas ɔstituerūt iureconsulti, appēsis vcȝ ad huius vl'is equitatis libram, omnibus circunstantijs. Et ex tali dispensatione vl'is equitatis, constat ius ciuile, hoc est,
16 ius ciuilis & humane societatis. † Uere igitur Ulpianus, ius ciuile est, qd neqȝ in totū a naturali iure vel gentiū recedit, neqȝ per oia ei seruit. Itaqȝ cū aliquid addimus vel detrahimus iuri cōi (naturali. s. vt ibidem recte annotat Accurs.) ius propriū, idest, ciuile efficimus. Et hec quidē de equitate vniuersali.
17 ¶ † Particularis equitas definit͛ ab Aristotele hoc mō, Bonū & equū, seu equitas (est enim vtrūqȝ idē) est iustum quidē, at vero non id iustum, qd est ƀm legem, sed emendatio est legitimi
18 iusti. In hac definitione duo sunt articuli notandi. † Ex altero discimus, qd superius attigimus, equitatē hanc, vl'is esse riuulum. Affirmat. n. Aristoteles, equitatē istam esse iustū quidē, sed non legale, necesse est ergo, iustū sit naturale, siquidē in has species, iustū ille partitus est. Tam ergo hanc, quā vl'em insti
19 tiam, ad id qd ƀm naturā, & e repub. fuerit, referēdum est. † Alter articulus docet, equitatē particularē, legalis esse iusti moderatricē ac emendatricē. Cur aūt hoc? qȝ, vt idē Aristot. ait, lex omnis, vl'is est. Fieri aūt non pōt, vt de quibusdā vl'r recte dicatur. In quibus igit͛ necesse est vt lex vl'r dicat, nec recte pōt, lex id complectit͛ quod plerūqȝ fit, non ignorans defectū, qui quidē
20 non in lege est, nec in legis latore, sed in ipsa rei natura. † Cum igitur lex vl'r loquatur, & preter vl'e, quippiam accidit, tūc rectū est, vt ea parte, qua legislator omisit absolute loquutus, emendetur defectus, quod & ipse legislator si adesset, hoc vtiqȝ modo diceret, & si sciuisset, iubentem legē tulisset. Et post paulo, qȝ talia quedam sunt, vt de ipsis lex ferri non possit. Idem in politicis, vt circa artes alias, sic et circa ciuilem institutionē, impossibile est, singula exacte scriptis comprehendere, nā necesse est, vt generaliter scribant͛, at actiones circa singula existunt. Pomponius, iura constitui opȝ, vt dixit Theophrastus, in his que frequenter accidunt. Ex iam dictis liquere pōt, vl'em equitatē circa thesim infinite versari, at responsa prudentum. Principum constitutiones, aliasqȝ iuris scripti species, theticas quidem qōnes, sed quadātenus finitas tractare, iudicis aūt officiuȝ, ad qōnē finitam & hypothesim omnino pertinere, tametsi finite questionis explicationē ex thesis equitate petere oportebat. Quod et oratori obseruandum esse docet M. Antonius apud Ciceronem, nulla (inquit) deniqȝ est cā, in qua id quod in iudiciuȝ venit, ex reorū personis, ac non generum ipsorū vniuersa disputatione querat͛. Licet Quintilianus dicat, Ciceronem alicubi docuisse, thesim nihil ad oratorem pertinere, totumqȝ hoc genus questionis ad philosophos referendum.

SUMMARIUM

1 Equitatem particularem duplicem esse, scriptā & non scriptaȝ. Equitatis scripte appellatione quid veniat. & nu. 5.
2 Responsa prudentum equitatis scripte appellatione contineri.
3 Jus honorarium portionem esse equitatis scripte.
4 Senatusconsulta itemqȝ principū constitutiones equitatis scripte portionem esse.
6 Legum mutationem pro ratione temporum necessariam esse, & nume. 8.
7 Leges humanas quantumuis exacte latas non posse perpetuo consistere.
9 Leges non temere, nec nisi necessitate impellēte mutandas eē.
10 Legum seueritatem non esse equitati contrariam.
11 Rationes eorū, q̄ a maioribus nostris constituta sunt, nō vbiqȝ diuinare possumus, etiam si illa sint summa ratione ɔstituta.
12 Judici non lȝ recedere ab ea equitate scripta, que nec obscura est nec ambigua, nec cūȝ alia constitutione in speciē pugnat.
13 Judicis officium quam late pateat in equitate non scripta constituenda.
14 Appellationes a iudicum sententijs ideo sunt introducte, qd ij vt homines & labi & errare possint.
15 Judex non ante presumat ex equitate non scripta iudicare, quā omnibus cause partibus diligenter perspectis.

¶ Equitatis particularis duas esse species. Cap. vij.

Equitatis particularis,

1 † due mihi species esse videnť, altera scripta, nō scripta altera. Scriptā esse puto, qcqd prudentum responsis, vel senatusconsultis, vel honorario iure, vel principum constitutionibus continet͛. Nam quemadmodum prudentibus viris data fuit ab initio potestas interpretandi leges. xij. tabularum, sic & illa sub Augusto prorogata fuit in alios iurisperitos, vt essent qui iura publice interpretarent͛. Que quidē interpretatio, primū nullo speciali noie censebatur, imo nec sola sine fori disputatiōe ɔsistebat, sed ex vtraqȝ cōpositum fuit a prudētibus, ius initio quidem anonymum, qd tū postea sub Augusto propriam nomenclaturā accepit. Nā & simile videmus ɔtigisse in ea parte iuris, que dicebat͛ legis actiones, eā enim partē postea, ius ciuile Flauianum appellari pla
2 cuit. † Rūsa prudentū, equitatē scriptā appello, ob id, qd idipsum qd ex equo bono responderunt, scripto ɔprehensūȝ est. Nimis. n. esse ridiculū videret͛, legem equam appellari, ex bono & equo propositā, & ibi negare scriptam esse equitatē. Neqȝ. n. iurisconsulti, et si voluissent, facere potuissent, vt eqtas ex illo vl'i fonte, qui in mēte nostra a creatore, nullis apicibus aut elementis descriptus est, semel petita & applicata, equitas esse desineret. Nihil. n. (vt acutissimus ille Ludoui. Uiues ait) iniquius est quam leges, que per equū & bonum non spirant ac regūtur.
3 † Alia equitatis scripte portio est, ius honorariū. Nam sicuti ius proprie sumptū, equitatē vl'em ad id, qd nature magis congruit, accōmodat, & responsis suis prudētes, aut veteres leges, ex regulis eiusdem eq boni interpretati sunt, aut casus ab illis omissos addiderūt, ita & pretorū edicta, iuris ciui. & ipsa quoqȝ responsa prudentū, propius ad eandē equitatis amussim redu
4 xerūt. Cuius pter ceteros studiosi videnť extitisse pto:es. † Idē fundamenti hūt senatusconsulti. Idem et, que postea sequute sunt ɔstōnes principū, vt ex auctenticis tam truncis quam integris, intelligere lȝ, siue his ius vetustius, siue responsa prudentū
5 fuerint declarata. † Et vt equitatē particularem scriptam ceu vno fasce ɔplectar, eam esse dico, quicqd benignius in iure seu vetere seu nouo interpretatū, responsum, edictū, decretum, scitū vel constitutū est. Neqȝ quicq̄ refert si varie interdū iuris scripti mutationes, derogationes, abrogationes, in hisce iuris partibus reperiant͛, neqȝ et si quid durius responsum aut ɔstitutuȝ
6 videat͛. † Equidē qd ad primum attinet, respondeo, mutationē legum, eamqȝ multiplicē, sepe fieri temporibus nō vtilē & equā modo, sed perquā necessariam & equissimam. Nā vt pauloante ex Aristot. dicebamus, impossibile est singula exacte legibus ɔprehendere. Ubi subdit, ex his ergo vr̄, & quasdā leges, & quā
7 doqȝ esse mutandas. † Addo, nec quātūuis exacte legibus humanis comprehensa, perpetuo consistere posse. Nā vt Socrates apud Platonē dicit, omne qd genitum, corruptioni est obnoxiū, & quātūlibet bene ɔstituta respub. semper manere nō poterit, sed soluet͛. M. Antonius apud Cicero. Tu aūt qd amore patrie censes, nos nostrorū maiorū inuenta nosse debere, non vides, veteres leges, aut ipsa vetustate ɔsenuisse, aut nouis legibus esse sublatas? Gellius, Postea L. Sylla dictator, quū legibus istis situ atqȝ senio obliteratis, pleriqȝ in patrimonijs amplis belluarent͛, & familiā pecuniāqȝ suā prandiorū gurgitibus proluissent, legē ad ppl'm tulit. Plinius iunior, & Cepio, cū putaret licere senatui, sicut lȝ, & mitigare leges & intendere, non sine rōne veniā dedit facto, vetito quidē, non tū inusitato. Cicero, ego vero hec didici, hec vidi, hec scripta legi, hec de sapientissimis & clariss. viris, & in hac repub. & in alijs ciuitatibus monumēta nobis litere ɔdiderūt, non semp easdē snias, lȝ quascunqȝ reipub. status, indignatio tēporū, rō ɔcordie postularet, esse defendēdes. Marcellus, etsi nihil facile mutandū est ex solennibus, tū vbi eqtas euidens poscit, subueniendū est. Sunt. n. vt hominū, sic & tēporū laudes, vitia, necessitates. Cicero, laudat Africanuȝ Panetius, qd fuerit abstinens, quid ni laudet? sed in illo

in illo alia maiora. Laus abstinentie, nō hominis est solū, sed ēt temporum illorū. idē, Sed ex tota hac laude Reguli, illud est admiratione dignum, φ captiuos retinendos censuerit. naʒ φ rediit, nobis nō mirabile vr̄. Illis quidem temporibus aliter fa cere nō potuit. Itaqʒ ista laus non est hominis, sed temporum, idē, O turpem notam illorum temporum, nō erat equum princi pes ciuitatis rē hr̄e, ad Satyrium nihil preter nomen perueni re. idem, Sed quid ego de me loquor, qui morū ac temporum vi tio, aliquantū ēt ipse fortasse in huius seculi errore versert. Idē, Ita nō iidē erunt necessitudinū gradus, qui ⁊ temporuʒ. Idem, Tota igitur rō talium largitionum, genere vitiosa est tempori bus necessaria. Non igitur mirum videri opʒ, si leges interduʒ
8 mutent, ⁊ ab antiqua soluantur obseruatione. † In quam senten tiaʒ bene ⁊ eleganter dicit L. Ualerius apud Liuium, Ego. n. (inquit) quemadmodum ex iis legibus, que non in tp̄s aliquod sed perpetue vtilitatis cā in eternum late sunt, nullam abroga ri debere fateor, nisi q̄ʒ aut vsus coarguit, aut status aliquis rei pub. inutilē fecit, sic quas tempora aliqua desiderauerunt leges mortales (vt ita dicam) ⁊ tp̄ibus ipsis mutabiles esse video. que in pace late sunt, plerūqʒ bellum abrogat, que in bello, pax, vt in auis administratione, alia in secunda, alia in aduersa tempe state vsui sunt. Hec, cuʒ ita natura distincta sint, ex vtro tādē. ⁊ que ibi reliqua sequuntur. Itaqʒ illa principū esse scientia dʒ, vt si tēporū necessitas exposcat, receptas leges ad presentē reipu.
9 statum accōmodare didicerint. † Qua ēt necessitate rerum tem poribus variantiū, ad nouandarū legū studium adduci se haud raro testatur Iustinianus. Neqʒ. n. huc aliter quam necessitate perpellente cundū est. Nā, vt Aristo. ait, nō minus difficile est corrigere rempub. iam institutam, q̄ʒ ab initio instituere, quem admodum ⁊ post discere, quā ab initio didicisse. Ulpianus, In rebus nouis constituendis euidens esse vtilitas dʒ, vt recedatur ab eo iure qd̄ diu equum visum est. Nimis enim veruʒ est id φ apud Platonē Socrates ait, eos qui leges ferunt emēdantqʒ semꝑ ꝯfidentes se finem aliqueʒ reperturos, citra ea que inique in cōmerciis committuntur, ignorare qd̄ reuera tanquaʒ hydre
10 capita amputant. † Quod aūt (vt ei qd̄ secundo loco nobis vr̄ opponi posse respondeamus) quedam in legibus nostris ciuili bus durius vel responsa vel ꝯstituta videntur, nihil efficit quo min⁹ istic sit eqtas scripta. Nā sicuti nō oportuit seueritatis, ita nec clementie gloriā aucupari, sed ppēso iudicio, ꝓut queqʒ res postulabat statuere. Quid. n. si nimiū multis personis gras santibus, exēplo sit opus? Nō vnius pena multorum metus esse dʒ? Adde, φ si alicubi durius quidam statutum esse videatur,
11 non statim legem iniquam appellare opʒ. † Quamuis enim per suasuʒ eē debeat legislatores nihil nisi ex bono ⁊ equo ꝯstituisse non possumus tn̄ vbiqʒ diuinare, quibus illi rōnibus vel tempo rum, vel personarum, vel aliarum circunstantiarū adducti fue rint, maxime cū nō integras, sed accisas ⁊ mancas leges, tribu niani maleficio habeamus. idqʒ est φ iulianus ait, Nō omninʒ (inquit) que a maioribus cōstituta sunt, ratio reddi pōt. Satis dictū esse arbitror de prima sp̄e equitatis particularis, nēpe de
12 equitate scripta, q̄ tota est cognitionis, nō interpretationis. † q̄ʒ diu enim illa certa, aperta, nulliqʒ ambigui, obscuri, vel antino mie nubibus obducta manet, iudicis nō est, istic ingenii vires experiri, sed vt. s̄. docuimus, ꝑscripto legis obedire. Alioqui si ⁊ hic iudici permittamus interpretationem, nihil in vniuerso in re ciuili erit certum, preter certā quandaʒ incertitudinē. Pro inde nō abs re dicit Pau. iurisc. minime mutāda esse, q̄ inter pretationem certam semper habuerunt. Et Cicero testat̄, nihil indignius esse, q̄ʒ in ea ciuitate, que legibus teneat̄, discedi a le
13 gibus. † Altera ergo sp̄es est equitatis particularis, nō scripta quidē, sed ad iudices ⁊ ad respondentes de iure tota pertinens pendensqʒ ex illo iuris altero genere, φ interpretatio dr̄, seu, vt Aristoteles ait, legitimi iusti directio vel emendatio. Quicqd enim lege omissum est, hac rōne suppleᵗ (modo nō contra legis mentem, id enim esset corrigere legem, qd̄ principi, senatui, ac ꝑ tori diximus supra reseruatum esse.) Quicquid ambiguum, cō stituit̄, obscurū, explanatur, pugnans, dissoluitur ⁊ ꝯciliatur. in hoc eteniʒ nō scripte equitatis cāpo, apparebit animus ⁊ inge niū iudicis, q̄ʒ probe mentis sit, q̄ʒ peritus iuris, ac in fori dispu tationib. exercitatus, ac, vt hʒ paremia, magistratus viruʒ indi
14 cabit. † Et q̄ creduntur ista cōmittunturqʒ iudicibus, sed ita, vt hominibus qui ⁊ labi ⁊ errare possunt, additus est ceu Lydi us lapis, appellationum vsus, ad quem iudicātiū decreta exigā tur. De hac specie equitatis, q̄ multa iaʒ a nobis dicta sunt, ac multo plura suo loco dicēda supersunt, finē faciemus, si prius iu
15 dices admonuerimus, diligenter eos cauere oportere, ne ꝯtro uersiā vllam legitimam, ex equitatis nō scripte norma suo calcu lo definire parent, nisi prius cām penitus cognouerint. Naʒ (vt recte docet Antonius apud cicerone) in foro tabule, testimonia pacta, ꝯuenta, stipulationes, cognationes, affinitates, decreta, rn̄sa, vita deniqʒ eorum qui in causa versantur tota cognoscenda est. Quarum rerum negligentia, plerasqʒ causas, ⁊ maxime p̄uatas (sunt. n. multo sepe obscuriores) videmus amitti. ita nōnulli dn̄ operam suam multū estimari volunt, vt a causa ad causam ire vi deātur, causas dicunt incognitas. Nemo aūt pōt de ea re q̄ʒ non nouit, non turpissime pronunciare. Recte etiam celsus, In ciuile est, nisi tota lege perspecta, vna aliqua particula eius pro posita, iudicare vel respondere. Hec de tertia diffinitionis no stre particula.

SUMMARIUM

1 Iudicandi munus publicum esse.
2 Iurisdictio quid sit.
3 Iurisdictionem nec minimam quidem conferri sine auctoritate principis.
4 Crimine lese maiestatis tenetur is, qui se gerit pro magistratu, cum non sit.
Magistratus constituendi potestas de specie regaliorum est.
5 Magistratus creationē a plebe vsurpari quaʒ sit periculosum.
6 Ambitioneʒ, que sine largitione fiebat, non esse in petitione ma gistratus romanis legibus damnatam. ⁊ nu. 8.
7 Magistratuū in comitiis petendoruʒ mos olim obseruatus. ex Plinio iuniore.
9 Suffragatoribus apud principem ob impetranduʒ magistratuʒ aliquid polliceri permissum esse.
10 Suffragium obligationem parere. declaratqʒ inibi rubri. C. de suffragio.
11 Suffragatores redimere palam lʒ, clam non lʒ. ⁊ nu. 16.
12 Ambitionis sp̄es omnis auctenticorū iure prohibita. ⁊ nu. 21.
13 Lex ambitu quamobrem ⁊ a quo primum lata sit.
14 Legem de ambitu pena qualis fuerit.
15 Legem de ambitu rome cessasse reipu. cura ad vnum principeʒ delata.
17 Suffragiorum redemptionē ab optimis quibusqʒ principibus non facile receptam. ⁊ nu. 19.
18 Alexander seuerus laudatus φ honores iuris ⁊ gladii nunquā vendi passus sit.
20 Munus publicum detrectare sine iusta excusatione nemini lʒ.

¶ Qua auctoritate nitatur iudex, ⁊ de duplici ambitione. Cap. viii.

Qui id muneris publica au
a ctoritate vocatus. hec pars in duas particulas diui
1 di pōt. † Altera iudicat, iudicandi munus publicuʒ eē ⁊ origine ⁊ auctoritate. Altera ostēdit, ad iudicis ꝑfecti laudē ptinere, si nō mō citra ambitus suspitionē, sed ⁊ sine corrogatis suffragatoribus, ac sine vllo munere edito, munus a dipiscat̄ amplissimū. Particula prior ex diffinitiōe iurisdōnis
2 colligi pōt. † est. n. vt Doctores aiunt, iurisdō in gn̄e sumpta po testas de publico introducta, cuʒ necessitate iuris dōi ⁊ eqtatis statuende. Dis. n. iurisdō, legibus nr̄is cōprobata, vt oliʒ a po pulo Romano mandabat̄, ita nūc post ppl̄i ptātem translatā in principem (qui, vt Plinius in epistolis ait, pro vtilitate cōi so lus oium curas laboresqʒ suscepit) ex illo fonte tota, salubri tem
3 peramento ad nos decurrere vr̄. † Hinc docet Bal. nullā iuris dictionem, ne minimā quidem ꝯferri posse, nisi auctoritate prin cipis mediata vel imediata. Ex quo ēt sumitur ratio illius con stōnis, qua cauetur, priuatorum ꝯsensu iudicem non fieri euʒ, q
4 nulli preest iudicio. † Atqʒ ob id censet idem Bal. eum lese ma iestatis teneri, qui cum nō sit, se gerit pro magistratu. Cū. n. po testas magistratuū ꝯstituendorum ad iustitiam expediendam (vt tex. iuris hʒ) species sit regaliorum, quorum possessionis (sicuti egregius iurecō. Lucas de pe. annotauit) priuatus incapax est dicendum nō est illam potestatem ad priuatos pertinere. Nam vt iulianus ait, is demum iurisdictionem mandare pōt, qui eam
5 suo iure, nō alieno beneficio hʒ. † Cuius rei neglectus, periculi plenos tumultus ac seditiones in plebe ciere solet. Quoties. n. vt tradit Arist. plebs sentit se aliquousqʒ parē eē, mox simplici

ter potētioribus equari vult, nisi hoc sit, seditionē ꝯcitat. Hinc
quoqꝫ apud veteres Romanos diuturniores plebis successio-
nes; hinc tū̃ tumultū in comitijs, tū̃ irarum inter plebem ac
patritios: Inde ēt varij motus militares, ob submouendū aut
salutandū Imperatorē, aut ēt detrectantem adigendū ad impe
riū. Id qđ in T. Quintio, vi apta factū legimus. Huius quoqꝫ
ptātis creandorū magistratuū occupande auida plebs Germa
nica, visum est quales tragedias in suā ꝑniciē recidētes, annis
ꝓxime supioribus excitarit. Atqꝫ hec insania non aliunde deri
uabat̃, quā ex sacrilegio ꝯtēptu Cesaree maiestatis, cui gladius
⁊ imperiū, non ppl'i mō a se abdicatione imperij, sed ⁊ Dei or-
dinatione ꝯmissa sunt. Nō intelligebat .n. plebs, ēt si intellige-
bat, nulli esse in impio, preterꝙ̃ Cesari, iudicis dādi ptātē. Nā
vt Bal. ait, in principe Romano sunt oēs thesauri dignitatum
reconditi. Que quidē principis Ro. ptās, adeo firma est, tāꝙ̃
6 late pꝫ, quā ipsa lex regia. † Qđ ad particulā posteriorē attinet
sciendū est, in petitione honorū, non oēm ambitionem legibus
Romanoꝝ vetustioribus fuisse, neqꝫ etiānū legibus P aut C.
esse prohibitā, sed illam tm̃, que per largitionis aucupia, suffra
gatorū calculos venabat̃. Nam que sine largitione fiebat, etiā
honorifica, non permissa mō existimabat̃. Plutarchus, Mos
erat magistratū petentibus, prehensos dextra ciues, benignis
orare verbis, ⁊ absqꝫ interiore tunica, in forū, opertos veste de-
scendere, siue vt eo habitu ad supplicādum humiliores accede
rēt, siue vt q cicatrices hērēt, manifeste signa fortitudines apī-
rēt. Cicero, Sed si fuerim aut in honoribus petēdis nimis am
bitiosus, non hāc dico popularē ambitionē, cuius me principē
ꝯfiteor, ſꝫ illā ꝑniciosaꝫ ꝯ leges, cuius primos ordines Sallust.
7 dixit. † Plinius iunior in ep̄la quadā ad Maximū, Adeo de-
scineramus a ꝯsuetudine parentū, apud quos oīa disposita, mo
derata, tranqlla, maiestatē loci, pudorēqꝫ retinebant. Supsunt
senes, ex qbus audire soleo, hunc fuisse ordinē comitiorū. Citā-
to noīe candidati, silentiū summū. Dicebat ipse pro se, vitā suaꝫ
explicabat, testes ⁊ laudatores dabat, vel eum sub quo militaue
rat, vel eum cui questor fuerat, vel vtrunqꝫ si poterat. Addebat
quosdā ex suffragatoribus, illi grauiter ⁊ paucis loq̄bant̃, plus
hoc, quā preces ꝓderat. Nōnunꝙ̃ candidatus aut natales cō
petitoris, aut annos, aut ēt mores arguebat. Audiebat Sena-
tus, grauitate cēsoria, ita sepius digni, quā gratiosi preualebāt.
Tm̃ aūt abest, vt illis qdē tpibus popularis ambitio, parū ho-
nesta videret̃, vt ēt si quis negligentius petijsset (exceptis. s. Ce
saris candidatis, qui, auctore Fabio, de calculis viritim expo-
scēdis, freti ꝯmendatione principis, non erant adeo soliciti) aut
si non satis blandus extitisset, indecorū existimaret̃. Petitoreꝫ
(inquit Cicero) presertim ꝯsulatus, magna spe, magno animo,
magnis copijs, ⁊ in forū, ⁊ in cāpuꝫ deduci volo. Non plꝫ mihi
inqsitio candidati, prenuntia repulse, non testiū potius quā suf-
fragatorū ꝯparatio, non mine magis quā blanditie, non decla-
matio potius quā persultatio. Huc ēt pertinet tota illa elegen
8 tissima parēthesis de petitione ꝯsulatus. † Id genus ambitio, qꝛ
popularis erat, nihil celans, nihil clam, sed oia palam agēs illu
stris ac splēdida, summā spēm ac dignitatē habebat, magnasqꝫ
preclaris ingenijs ad virtutē faces admonebat, cū. s. virtuti, re-
rūqꝫ bn̄ gestarū memorie plus tribueret̃, quam gratie, cunqꝫ, vt
Pli. ait suffragatores grauiter ⁊ paucis loquerent̃, Senatus
grauitate censoria, de moribus ⁊ aio indicaret. Huius moris re
liquie quedā, vel sub Cesarib. non malis, qualis Alex. Seue-
rus, adhuc superstites, in cā fuisse vident̃, vt seruus fugitiuus,
rerū a se domi ac militie in possessione libertatis, fortiter ꝑndē
terqꝫ gestarū ꝯscia, ac fama confisus, preturā Rome petere au
sus, pretor designatus sit. Neqꝫ illud omittendū est, qđ quēad-
modū florēte adhuc senatu Romano, reqꝫ publica nōdū passa
iugū Triumuiratus, recepte erāt publice pollicitationes ob dela
tū iā aut deferendū honorē, in quē ēt vsum legari pecunia pote
rat. Nā ⁊ splendor edilitatū ab optimis viris, vt auctor est Ci-
cero in Officijs, Rome postulabat̃. Cuius ēt pretermissio, qui
busdā attulit repulsam ꝯsulatus. Idem, nec plebi eripiendi fru
ctus isti sunt ludoꝝ, gladiatoꝝ, conuiuioꝝ, que oia maiores no-
stri ꝯparauerūt, nec candidatis ista benignitas adimenda est, q̄
9 liberalitatē magis sign̄at quā largitionē. † Sicuti, inquā, hmōi
pollicitatiores q̄ vltro publice letitie vel memorie ꝯsecrabant̃,
illis tpibus receptissime erant, ita ēt succedentibus tēporibus,
cū oia Rome vnius aut starent aut caderent arbitrio, ac iam
non in campo Martio, sed quo loci principi collibuisset, citra
comitia mandarent̃ honores, permissum est, vt quiddā vltronee
10 pollicitationis, in suffragatores, qui principē exorarent, † adeo
non turpiter fieri videret̃, vt ēt ex suffragio nasceret̃ obligatio.
Qua de re peculiaris est tractatus de suffragio, quē ita esse in-
telligendū, primus oīum, quos equidē viderim, commonstrauit
vir ille eximius do. Andreas Alciatus Mediolanēsis, Juris
peritorū (vt de Q. scenola olim dicebat̃) eloquentissimus, ⁊ elo-
11 quentiū iurisperitissimus. † Qui tū̃ hmōi suffragatorū redem-
ptiones non aliter recipiendas censet, quā si palam, hoc est, nō
semotis omnibus arbitris, fierent, sicuti ⁊ oliꝫ veteres illas pol
licitationes, pronuntiatione in publicuꝫ fieri oportebat. Id qđ
ēt annotarunt Accursius ⁊ alij Doctores. Nā ⁊ Baldus ait,
12 id peti palam, qđ a principe petit̃. † At nūc iure aucēticorū ꝓ
hibita videri pōt omnis omnino species ambitionis ac liberali
tatis in emerendis suffragatoribus, eaqꝫ de re prescriptū ⁊ solē
ne quoddā iusiurādū exposcit̃. Porro (vt ad alterū ambitiōis
genus transeamus) quēadmodū nihil vnꝙ̃ adeo recte institutū
fuit, in qđ, fiducia licētie, q̄ prauis ingenijs agnasci solet, abusuꝫ
aliquē non inueheret, ita ⁊ in comitia honorūqꝫ petitiones, aua
ritiā ac sordes immisit. Etenim huc sensim ꝑuentū est, vt candi
dati, presertim q ꝓprie virtutis probitatisqꝫ fama non satis ꝯfi
derent, in emerēdis suffragatoribus non tā blanditijs ac saluta
tionibus, quā numis ⁊ oratione tinnita decertarent, ꝓnuntiata,
scꝫ per diuisores, in singulas tribus ac centurias, ingenti pecu-
13 nia. † Quod quidē malū cum longius serperet, iamqꝫ nihil fere
suppuderet quēquam, si pretio corrūpenda plebis suffragia cu
rasset, lex de ambitu coercēdo, lata est ad populū, prima quidē
(vt Liuius auctor est) a C. Petillio tribuno plebis, auctoribus
tū̃ patribus. Eandē ēt legem ex S. C. tulit Cicero cos. Eadeꝫ
lex, sed grauior ac seuerior, ob Miloniane ambitionis infamiā
a Pōpeio cos. ac dictatore lata est, Asconio teste. Idē testat̃,
14 eaꝫ legē grauiorē ēt quā antea fuerat, latā esse a Pisone. † Et
ꝙ̃ꝙ̃ huius legis de ambitu vel a Cice. late, pena fuerit grauis-
sima, nempe (sicuti ipse docet) exilium cum infamia, fuerit ēt au
cta ⁊ exacerbata a Pōpeio ⁊ Pisone, non tū̃ per eam legem
toties repetitā, adeo fuit obseptū ad ambitionē iter, vt aurū in
comitijs regnare desineret. Quāobrē eandem legem ex integro
sanxit Augustus, eaqꝫ lex est quā in Pandectis nostris habe
mus. Nā ⁊ sub Cesare dictatore, ⁊ sub ipso Augusto, ac ēt ali
quādiu post eū, vigebat adhuc q̄dā rō comitiorū, senatusqꝫ ve-
15 neratio. † Sꝫ cū paulatim obliteratis reipub. Romane, ꝓsciqꝫ
senatus vestigijs, ppl's honores mādare desijsset, sub principi-
bus. s. ⁊ vt Modestinus ait, ad curā principis, magistratuum
creatio ꝑtinere cepisset, tū̃ Rome iudiciū ambitus desijt exer-
ceri, nō qđ lex esset abrogata (q̄ adhuc in municipijs obtinebat)
sed qꝛ Rome, oia arbitratu principis administrabant̃. Hinc ēt
illa vox illoꝝ tēporū, sacrilegij instar est, dubitare an is dignus
sit, quē elegerit Imperator, quo mō Budens docet recipiēda
esse Modestini verba, de ea re respondētis. Id quod ēt antea
docuerat Bar. his verbis, dicit glo. qđ hic Barbarius petijt
officiū publice ⁊ palam, non tacite vel simoniace, ⁊ iō tꝫ, ⁊ non
incidit in legē Juliam ambitus, arg. l. j. §. de pollicit. Hec vr̄ bo
na, lꝫ glo. eam non teneat, vnde dicit ꝙ officiū fuit petitū in ciui
tate Romana, in qua lex Julia ambitus non hꝫ locū, vt. l. j. ff. ad
. l. Jul. de ambitu. Tu dic, qđ hec solutio obtinet, qn̄ princeps
esset in vrbe, ⁊ officiū peteret̃ ab eo, qꝛ in eo nulla cadit suspitio.
ita dꝫ intelligi. l. j. ſm Jaco. but. secus si peteretur a populo, vt
ibi, qꝛ tunc obtineret altera solutio huius glo. que est Joā. Ha
16 ctenus Bartoli verba recensuimus. † Ex his liquere pōt, vel
hodie si a populo honos petat̃, vetitā esse ambitionem, que vi-
ritim aut per singulas tribus pronuntiatis numis suffragia cō-
pararet, licitam aūt esse, que palam fieret, pollicitationē. Qđ si
a principe magistratus petatur, suffragio obligari posse peten-
17 tem. Id enim ita constituerunt Theod. ⁊ Hono. AA. † Ve
rum ꝙ̃ꝙ̃ illi fuerint non mali principes, ⁊ ea constitutio tēpori
bus illis, ꝯmoda ac salutaris esse poterit, hinc tū̃ multa varia ꝝ
nundinationū vitia, presertim in principum aulis, suborta vidē
tur, eumqꝫ morē optimi quiqꝫ principes qui Theodosiū ⁊ Ho
no. vel precesserunt vel sequuti sunt, non facile pertulerūt. Nā
⁊ Vespasiano probo fuit (Tranq. teste) qđ ne candidatis qdeꝫ
honores, reisue tā innoxijs quā nocentibus, absolutiones vēdi-
tare cunctatus sit, qđqꝫ procuratorū vulgo, ꝓ spongijs vti dice
bat̃, quos quasi ⁊ siccos madefaceret, ⁊ exprimeret humentes,
sic ꝯ, inter Augusti laudes (eodē Sueto. auctore) numerat̃, qđ
id ipse in comitijs non mō non fecerit, sed ne fieri quidē passus
18 sit. † Nulla ēt alia maior laus Alexā. Seueri, ꝙ̃ qđ is (vt au
ctor est Lampridius) honores iuris ⁊ gladij nunꝙ̃ vēdi passus
est, dicēs, necesse est, vt q emit, vēdat. Ego nō patior mercato-
res

res potestatum, quos si patiar, damnare non possum. Erubesco enim punire illum hominem, qui emit & vendit. Quo etiam spectant Ciceronis verba in C. Verrē, Itaq; (inquit) censores fecerunt idē, q̄ in nostra repub. solent hi q̄ p largitionē magistratus adepti sunt, dederunt operā, vt ita prętorem gererent, vt illaꝫ
19 lacunā rei familiaris explerent. † Ad exēplū Alex. vr̄ noster Iustinianus, oēm suffragiorum in iudicū aut magistratuūꝫ electione pecunia comparandorū, vsum vel potius abusum anti-
20 quasse. † Itaq; sicuti nō decet quemq; ad reipub. administrationē vocatū, sine iusta ac legibus cōprobata excusatione, munus oblatū detrectare (equius enim est, vt Cicero ait, id voluntate fieri, nā hoc ipsum ita iustū est qđ recte fit, si est volūtarium) ac vt negat Papinianus audiendos esse, q̄ estimationē honoris aut muneris in pecunia ꝓ administratione offerūt (ꝑsonalis. n. functio, pretio taxanda nō est, imo vt Modestinus ait, q̄ ne honoribus fungeret̄, op⁹ ꝓmiserit tā honores subire, q̄ opis instru-
21 ctionē cogēdus est) † sic ad honores publicos, ꝑsertiꝫ ad iudicādi munus, q̄ oīum esse opꝫ inocentissimū, nō decet, vel per ambitionē aut largitionē perrūpere. (male. n. vt Cicero monet, seres hꝫ, cū q̄ virtute effici dꝫ, id tentat̄ pecunia) vel grauē virum vsq; eo demitti, vt ceu cōductitijs suffragatoribus, ei apud principē aut magnates aut populū, fauor inhonestis artibus concilietur, hoc est, blanditijs magis ac fuco, q̄ virtute ac superioris vite ornamētis. Quantumuis enim prisco more comitiorū, recepta fuerit illa suffragiorū q̄ citra largitionē fieret eblanditio fuit, tū ridicula fere tota ac inepta. id q̄ Tullius ipse satis indicat his verbis, Sꝫ opus est magnopere blanditia, q̄ ēt si vitiosa est & turpis in cetera vita, tū i petitiōe necessaria. & L. Crassus apud Cic. equidē cū peterē magistratū solebā in prensando dimittere a me Sceuolā, cū ei ita dicerē, me velle esse ineptuꝫ, id erat petere blādius, q̄ nisi inepte fieret, bn̄ fieri non posset, hūc aūt esse vnū hominē ex oībus, quo presente ego inept⁹ esse minime vellē. quēadmodum igit̄ L. Philippus Q. F. vir magno ingenio in primisq; clarus, gloriari (teste Cicerone) solebat se sine vllo munere adeptū eē oīa que haberent̄ amplissima, sic Varino quoq; nostro lꝫ in hoc quodāmō gloriari. Is eniꝫ citra vllū genus ambitionis, sine corrogatis suffragatoribus, nec vllis viritim calculis expetitis, sꝫ quodam publico totius theatri plausu, Propreses ab optimo prudentissimoq; Principe designatus est, qui in illo nec opinante candidato, nō tā iuris scientiā, multarūq; rerū vsuꝫ, & experientiā, (q̄q & hec quoq; omnia suū pōdus habuere) q̄ ingenuā hominis ꝓbitatē, virtutē & integritatem, spectasse existimari pōt. Is enim honor, boīs virtutibus debebat̄, atque adeo par est, non tam munus illi q̄ illuꝫ muneri, talem nacto administratorē, gratulari.

¶ Hec habui que de iudicis prefecti definitione dissererem. Sciēs equidē ac prudens (q̄ dicunt) pretermitto leonis impe. ꝯstitutionē, de rogandis, cogendisq; sacerdotibus ad ep̄atum, que quantum mihi arrideat, nunc non est explicatu opus. Huiusq; igitur preteruecti, ad reliquum cursum properemus.

¶ Libri primi finis.

¶ Claudij cantiuncule Iurisconsulti de officio. Iudicis Liber secundus.

¶ Proemium.

Quanquaꝫ Cicero d̄ iuris ciuilis scientia aliquoties ita disputat, vt ea ceu res minime difficilis, tridui studio contineri videatur, altero quidē in loco Seruij Sulpitij Iurisconsulti auctoritatem eleuaturus, altero, eloquentie maiestatem amplificaturus, ipse tū alibi, tantū iuris ciuilis cognitioni difficultatis attribuit, vt oratoriam facultatem, quantūlibet amplā ac magnificaꝫ, ciuilis scientie partē eē dicat. qui posterior locus, q̄ docētis est, plus habere ponderis dꝫ, q̄ supiores illi, in q̄bus vel cāe subiecte, vel ꝑsone decoro inseruiebat. Nā & ipsemet alio loco fatet̄, se in id genus argumētis, nō ꝓ testimonio dixisse, tumq; orationū potius temporis sui fuisse, q̄ iudicij vel auctoritatis. Rectius itaq; ac vero ꝓpius dicere mihi videntur hi, qui duplicē in ea facultate reperi difficultatē affirmant, alterā difficultatis partē sitam esse i ipso sermonis habitu, quo nobis sunt tradite leges, alterā, eamq; lōge molestissimā, in cōmentariorꝫ aceruis. De vtroq; difficultatis capite satis dictū est a nobis in Parenesi nostra. Eā difficultatis molestiā, si vnq̄ vsq; expertus sum, id nunc vel maxime accidit. Iudicū. n. species & earū inter se cōparationes tractaturus, leui mihi rē opera successurā ꝯfidebā, at vbi ad meri mixtiq; imperij negotiū, iam non vt olim lectione secura ac pedaria transcurrēdum, sed penitus introspiciendū, ventū est mihi, tum vero primū intellexi, q̄ tū hac in arena mihi sudandum esset. Nā vt nullus alius in iure tractatus vsui quotidiano, congressui hominū atq; foro accōmodatior, ita vix alius articul⁹ & a iuris auctoribus eque breuibus responsis exhibitus, & a Doctorib. nostris, quos equidē legerim (Alciatū ac Salomonium excipio) ꝑ summā diligētiā, infelicius explicatus. Ego, qui pro ingenij captu ac tenuitate, quid sit in vnaquaq; re maxime ꝓbabile sp̄ requiro (sunt eniꝫ iudicia libera) nec vltra id q̄ verisimile occurrerit, ꝓgredi possum, arbitratus sum ēt mihi fore vtilius, nunc, oblata occasione, id laboris, huiusce rei peruestigāde, deuorare, q̄ semper recurrentibus in orbē laboribus, quoties de ea re tractandū aut citandū esset aliquid, ad Doctorum dissidentes cōmentarios retroferri. Si non vbiq; omnibus subscripsero, sciant q̄bus id displicebit, me vt nemini addictū vel consecratū esse, sic sine pertinacia q̄ videtur probabile sequi, atq; ita sequi, vt paratus sim refellenti, sine iracundia herbaꝫ (quod aiunt) vltro porrigere. nihil equidem laboro, nisi vt veritas in hac quoq; iuris parte, magis ac magis comprobetur.

SVMMARIVM

1 Iudicum species seu qualitates prope infinite.
2 Iudicum gradus quinq; a doctoribus constitu.
3 Iudicum alij maiorem magistratum gerunt, alij minorem.
4 Magistratuꝫ appellatione qui proprie veniant.
5 Magistratus maiores qui dicerent̄, qui itē minores. ex Gellio. & nu. 13.
6 Cōsulū q̄lis q̄taq; fuerit apud Romanos iurisdictio ac ptās.
7 Consuli plenam potestatem hac clausula (videret, ne quid detrimenti reipu. contingeret) olim dari solitam.
8 Censorum munus & officium quale fuerit.
9 Prefectum pretorio & prefectum vrbi maiorum magistratuūꝫ appellatione contineri.
10 Proconsules ac presides, itemq; prouinciarū rectores, i maiorum magistratuum numero habendi sunt.
11 Prefectus egipti maior magistratus est.
12 Propreses (locum tenentem vocant) an iter maiores magistratus sit habendus.
14 Iudices delegatos non inepte magistratus apellari.
15 Centumuiri quorum in magistratuum numero habendi sint.
16 Tribunos plebis non fuisse iudices.
17 Tribunos plebis prehensionem habuisse, vocationeꝫ non habuisse. & quam ob causam. ex Gellio.
18 Magistratus maiores non omnes eiusdem gradus esse ac ꝑrogatiue, quemadmodum nec minores magistratus.

¶ Quot & que sint iudicum species. Caput primum.

Speciem si pro qualitate acceperimus, id q̄ nō raro in iure vsu venit, Iudi-
1 cū spēs † tū non erūt infinite, cū preter illa septem nomina, que recenset Alciat⁹ in Parodoxis, sunt q̄ ipse non negat complura alia Iudicum nomina. Nā vt pretereamus veteres Rom. reipub. iudices, centumuiros, pretores, prefectū vrbis, procōsules, & alios qui presidijs appellatione generali continentur, sunt tamen ex varijs qualitatibus varia iudicum nomina, vt iudex questionis, vt latiunculator, iudex ciuilis, iudex militaris, iudex innominatus, iudex rei priuate, recuperatores, adde, si libet, ex recentioris farine verbis, iudicem cōpetentē, incōpetentem. iudicem appellationum, nullitatū, restitutionum, iudicem, secularem, ecclesiasticum, & id genus nomina, quibus singulatim recensendis, tibi nomenclatore sit opus. Hoc igitur iudicum populo pretermisso, neq; eniꝫ mihi d̄ singulis, sed de genere toto sermo est, potiores iudicū spe-
2 cies in medium proferamus. † Iudicum gradus, quidā tres, quidam quatuor, nonnulli quinq; constituunt. & hec quidem posterior sententia vulgo recepta est, q̄q̄ interim in exemplis horum graduūꝫ valde discrepent Doctores. Nam Iason, prefatus se velle illam materiam magistratuum accurrate expedire, aliter eos gradus distribuit q̄ Bar. Philippus vero Deci⁹

ab vtroq; discrepans, propius accedit ad verum, dicitq; cla-
rissimi appellationem esse generalem, & cuilibet gradui cõica-
bilẽ, tum quosdã duces illustres dici, quosdã spectabiles. idẽq;
iuris esse in comitibus. Alciatus aũt magis aperte loquens,
demonstrat cõpluribus argumentis elegantissimis, & incertem
esse doctorũ in ea re sententiã, ẽt si crebrius obtineat, & eas di-
gnitatum appellationes videri semibarbaras. Quis dicemus?
3 †profecto certius multo ac simplicius erit, summa ac breuissi-
ma diuisione, vt iudices alios dicamus gerere maiorẽ magistra
tũ, alios minorẽ. aut ita, magistratũ alium esse maiorem, alium
autem minorem. Proprie. n. vt tradit Aristoteles magistra-
4 tus† appellandi sunt quibus permissum est deliberare de qbus
dã, & iudicare, & iubere, & maxime hoc extremum, naz iubere im
periosius est. Cicero, Videtis igit̃ magistratus hanc esse vim,
vt presit, vt prescribat que recta & vtilia & coniuncta cum legi
bus. Vt. n. magistratib⁹ leges, ita populo presunt magistrat⁹,
vereq; dici põt magistratũ legẽ esse loquentẽ, legẽ autem mutũ
magistratũ. Porro diuisio pposita, vt alij sint magistratus ma
iores, minores alij, sumpta est ex M. Messale auguris de au-
5 spicijs lib. j. sicuti eũ laudat Gellius† in Noctibus atticis, vbi
docet maiores magistratus eẽ hos, cos. pretores, cẽsores, reli-
quos magistratus cẽseri minores, & sequẽtibus rõnibus distare
qđ maiores, cẽturiatis, minores curiatis comitijs crearentur, q
maiorũ, maiora essent auspicia, minorũ auspicia minora. maiora
aũt maiorũ magistratuũ dici, q eorũ auspicia magis rata eẽnt,
q̃ aliorũ. neq; tñ maiorũ magistratuũ oĩa inter se eadẽ, aut eius
dẽ ptãtis esse, íõ q collegę nõ sunt cẽsores coss, aut pretorũ. naz
pretor & si collega cos. est, minus tñ iperiũ pretor, maius h3 cos.
hec ex Gellio. at ne qs publicũ gsiliũ cũ ordine iudicũ cõfundi
putet, q fieri nõ debere auctor est Aristoteles, ea sc3 rõne qđ
coss. ac cẽ sores iudicũ albo recẽseã, quũ hi nulli prefuisse iuris-
6 dictioni videant̃. † Nã & cõsulibus solã volũtariã iurisdictionẽ
tribuit iulianus, & dubitatũ scribit fabius, sit ne cos. a cõsulẽdo
an a iudicãdo appellatus. s3 ex põponij & Vlpiani verbis, satis
gstat cos. iurisdictionẽ habuisse gtentiosam, iusq; dixisse litigan
tibus. qn & ipse Cicero, cos. tã a iudicãdo q̃ gsulẽdo fuisse ap-
pellatos, submonere vr̃ his verbis, regio iperio duo sunto, hiq;
preeũdo, iudicãdo, cõsulẽdo, pretores, iudices, cõsules appellã
tor. nã & senatorẽ pignoribus captis, vident̃ coss. coercere po-
tuisse. Quo iure vsus est Philippus cos. in L. crassũ, auctore
eodẽ Cicerone. idẽ alibi, est ẽt bonorũ & fortiũ ciuiũ munire psi
dia reipublice, summũ in cos. imperiũ, summũ in senatu cõsiliũ
putare. & alio loco, bonorũ ppl'i finis, cõsulatus. erat tñ cõsula
re iperiũ quadãtenus restrictũ q̃q̃. n. put refert liuius exactis
regibus iperiũ gsulare, nisi q annuũ factũ est, nihil fere diminu
tũ ex regia ptãte habuerit, cũ oia iura, oia insignia primi coss.
retinuerit, hoc solũ cauto, ne, si ambo fasces haberẽt, duplicat⁹
terror videret̃. tñ, vt põponius ait, ne p oia regiã ptãtẽ sibi vẽdi
carẽt, lege lata factũ est, vt ab eius puocatio esset, ne ve possent
in caput ciuis Romani aiaduertere, iniussu ppl'i, solũq; relictũ
est eis, vt coercere possent, & in vincula publica duci iuberẽt nã
7 & ob id gstituti a populo fuere q̃stores parricidij. † Que tñ aiad
uertẽdi ptãs, nõ aliter restricta cõsulibus erat, q̃ intra vrbem &
mille passuũ ab vrbe. auctore liuio, dicẽte ẽt cessare eã intercel-
sionẽ, si gsuli negoti daret̃, videret N. Q. D. R. C. que forma
S. C. vltime necessitatis habebat̃ & vt Sallustius ait, in atroci
plerũq; negotio decernebat̃, quo vno versic. ingt M. tulli⁹, sa
8 tis armati sp cos. fuerũt, ẽt nullis armis datis. † S3 de censori-
bus qd dicemus? Cicero in legibus. longe aliã curã illis mãda
ri tradit, cẽsores, ingt, ppl'i, ciuitatis familias pecuniasq; cẽsen
to, vrbis tẽpla, vias aquas, erariũ, vectigalia tuẽto, populiq; p
tes in tribus distribuũto, exinde pecunias ciuitatis, ordines p-
tiunto, eqtu3 peditũq; plẽ describũto, celibes esse phibẽto mo
res populi regũto, pbzu3 in senatu nõ relinquũto, bini sunto, ma
gistratu3, quinqueniũ habẽto, reliqui magistratus annui sunto
eaq; ptãs sp esto. idẽ alio loco, negare vr̃ eorũ decreta rei iudi-
cate vim habuisse. id q ẽt Zasius annotauit. eẽrio aũt plurimũ
me monet, qđ in priore loco tullius cẽsori ptãtẽ facit regẽdi mo
res populi ac senatus, graue. n. admodũ esse cãm, vbi de mori
bus iudicandũ est, testat̃ abunde Fimbria cõsularis apud eun-
de3 ciceronẽ in officijs, & in posteriore loco, ipse cicero, quantũ
libet cãe cluentij inseruiret, nõ ausus est negare cẽsorũ animad
uersiones esse iudicia, & a iudicibus haberi p iudicis. censorum
ingt, iudicia, si ista iudicia appellari vultis, nõ steterunt atq; ẽt
ipsi inter se censores sua iudicia tanti esse arbitrant̃, vt alter al
terius iudiciũ non modo reprehẽdat, sed ẽt rescindat &c. Gelli⁹
deliberatũ est de nota eius, q ad cẽsores ab amico aduocatus
est, & in iure stans clare nimis & sonore oscitauit, atq; ibi ppe
vt plecteret̃ fuit. S3 & Bude⁹ de illis Tullij verbis p cluẽtio
ita cẽset, hec & alia ibi Cicero multa ad eleuandu3 cẽsorij iu
dicij põdus cõmentus est, cãe tũ inseruiens. itaq3 in luciũ piso-
nẽ, veluti palinodiã caneret, centu3 ppe annos inquit, legẽ De
liã & Fusiã tenueremus, quadringentos iudiciu3 rõnẽq; censo-
riã. q̃ ptãtem minuere, quo minus qnto quoq; anno de morib⁹
nostris iudicaret̃, nemo tã effuse petulãs conat⁹ ẽ, h o carnifex
9 i gremio sunt sepulta cõsulatus tui. † Redeo ad diuisiõe3 Mes
sale auguris, & Gellij sñia3 ð maiorib⁹ magistrat. ext ẽdi puto
oportere ad pfectũ ptorio, cui⁹ tãta ẽ auctoritas, vt ab illi⁹ sñia
nõ liceat appellare, qq; in lege gñali ferẽda. Principi nõ vi-
det̃ absimilis. extendi ẽt ad prefectu3 vrbi, cum, vt Vlpianus
ait, oia oino crimina, pfectura vrbis sibi vendicauerit, & ali⁹ iu-
ris textus dicat, eã cũctis q̃ intra vrbẽ sunt antecellere digni ta
10 tibus. † Et ad proconsule3, cui in puincia q̃ ei decreta, fasces &
insignia cõsularia pmissa fuere, gladijq; ptãs cõcredita, cũm ẽt
plenissimã iurisdictionẽ & maius imperium in ea puincia ha-
beat oibus post Principem, nec qcq; sit in puincia q non per
ipsu3 expediat̃ idẽ iuris in pside spãliter intellecto, arbitror, eẽ
cu3 & is maius imperiũ in ea puincia habeat oibus post princi
pẽ, eiq; ius gladij pmissum sit. idẽ quoq; dr3 in alijs puinciaꝝ
11 rectoribus, quocunq; tãde3 noie appellent̃. † Addendus etia3
erit ad similitudine3 proconsulis, prefectus egipti, mox quã ve-
nerit in illã puiciã successor aut ẽt, cũ decessori suo edictũ mise
rit, significaueritq; quo die fines puincie sit ingressur⁹, hũc. n.
12 in ea re ordinem seruãdu3 eẽ, rñdit Vlpianus. † S3 qd de pro
preside, que3 locu3 tenente3 vocãt̃ an & hic inter maiores ma-
gistratus habendus est? et magis est, eũ, si a preside ipso man-
datã habeat iurisdictione3, inter hos minime nnmerari, est eni3
delegatus, non ordinarius, nec h3 ea q̃ meri sunt imperij. Sin
a lege, vel a principe, qui lex est animata in terris, illi sit mãda-
ta iurisdictio, tu3 vero & hunc esse ordinarium, & ptãtem habe-
re gladij, & vicẽ non presidijs, q̃q; & huius quoq3, sed principis
gerere iam olim, tã iuris textibus, q̃ Doctorũ gsensu receptu3
est. Quapp non dubitabo hũc ppreside3 q principis in prouin
cia legatus aut vicarius est, albo maiorũ iudicu3 & magistratuũ
13 adscribere. † S3 ne longius auocemur, iudices ac magistratus
maiores sunt hi, cos. pretor, censor, prefectus pretorio, pfectus
vrbi, procos. preses puincie, prouincie rector cuiuscunq3 nomi-
nis sit, propreses a principe. datus. Reliqui oẽs minorũ magi
stratuũ appellatione gtinebuntur, cuiusmodi sunt, legatus pcõ
sulis, ppreses a preside datus defensores ciuitatũ, magistratus
municipales, iudices pedanei, vel, vt Gellius loquitur, pedarij
14 cartularij, & id genus alij. † Nã & delegatos iudices, gñali sal
tem appellatione, magistratus nõ inepte appellari posse credi
derim, cũ ijs, vt aristoteles requirit, permissum sit deliberare &
15 iudicare de qbusdã. qd aũt de centumuiris, † quo numero sunt
habendi? Nã & freqũẽs hoꝝ est in iure mentio, & si iustiniani eu
logio credimus, ampli nominis fuit cẽtumuirale iudiciũ. Ma
gnitudo etenim, inquit, & auctoritas centumuiralis iudicij, non
patiebatur per alios tramites viam petitionis hereditatis in-
fringi. Nã & de cõpluribus causis grauioribus, Cicerõe teste,
cognoscebãt, nẽpe de cãis vsucapionũ tutelarũ, gẽtilitatũ, agna
tionũ, alluuionũ, nexoru3 mancipiorũ, parietu3, fluminũ stillici
diorũ, testamẽtorũ ruptorũ aut ratorũ, ceterarũq3 reꝝ innume
rabiliu3, de ijs nũc alr nõ pũncio q̃ eos fuisse veluti ptes & q̃
si mẽbra pretorie potestatis, vt ex plinij quadã ad Rufum epi
stola liquere potest hoc facto nepotis, inquit, cõmotus pretor,
qui centumuiralibus presidet, deliberaturus &c. ac sine preto
re illos aut nullũ, aut perexiguũ imperium exercuisse. id quod
ex regula Pauli iuriscõsulti intelligere l3. Vbicunq3, ingt, cãe
cognitio, est ibi pretor desiderat̃. neq3 enim Philippo Decio
subscribendu3 puto, qui illum textu3 ad oẽs iudices extendit.
Nã & huc ẽt pertinere vident̃ eiusdẽ plinij verba ad Maximũ
distringor, ait, centumuiralibus causis, que me exercent magis
quã delectãt. Sunt. n. plereq3 parue & exiles, raro incidit vel
psonaru3 claritate. vel negotij magnitudine insignis. atq3 ð his
16 nũc satis. † S3 & tribunos pleb. quo inter iudicis numero habe
bimus? breuiter, eos iudicum appellatione minime gtineri pu-
to. Fuit enim tribunitia potestas, vt ap. claudius apud Liuiu3
recte dicit, nõ populi, sed plebis magistratus, cuius maxima
in phibendo ptãs erat, vno enim phibente, vt Plutarchus
ait, nihil alij, ẽt si complures sint, efficere possunt, idq3 est quod
sextus liciniusq3 tribuni plebis, auctore liuio, querebantur, cõ-
temni

temni iam Tribunos plebis, q eorū scʒ potestas, iā suam ipsa
27 vim frangeret intercedendo. †Et in noct. Atticis pulchre do
cet Gellius Tribunos plebis viatorē quidē ꝛ prehēsionē ha-
bere, vocationē nō habere. cuius cām hāc adfert, querentibus
inqt, nobis ꝙ ob cām Tribuni, q haberent summā coercēdi po
testatē, ius vocādi nō habuerit, illud occurrit, q Tribuni ple-
bis antiquitus creati videnť, nō iuri dicūdo, nec causis qrelisqʒ
de absentibus noscēdis, sed intercessionibus faciēdis, qbus pre
sentes fuissent, vt iniuria que corā fieret arceret, ac ppea ius ad
se vocādi adeptū, qm̄ vt vim fieri vetarent, assiduitate eoꝝ ꝛ p̄
18 sentiā oculis opus erat. †Porro sciēduʒ est, ꝙꝙ oēs maiores
iudices, eiusdē ordinis eē videanť, nēpe q oēs ꝛ dicanť ꝛ sint
maiores magistratus, sunt tn̄ inter hos qdam gradus, certeqʒ
quorūdā prerogatiue. Nā ꝛ pretor minus imperiū, cos. āt mai⁹
hr̄e dr̄, auctore Gellio. cos. ēt regio esse imperio, ex Cicer. do-
cuimus. Et preses puincia, minor est prefecto pretorio, ꝛ propre
fidem, ēt a Principe nominatū, preside inferiorē esse existimo.
Sic ꝛ inter magistratus minores plurimū esse discriminis, ex
ijs que postea dicētur elucebit, est. n. vt ait Cicero, in rebus om
ninus, delectus aliquis relinquendus, vt ad officij inuentionem
aditus sit. Quin ꝛ Vlpianus inter eiusdem classis homines,
gradus quosdam censet obseruandos.

SVMMARIVM

1 Iudicum in ordinarios ꝛ delegatos diuisio.
2 Ordinarius iudex qui dicatur.
3 Legis actionem non nisi apud ordinarios iudices fuisse.
4 Iudices pure delegati qui dicantur. ꝛ horum varie species.
5 Delegati ab imperiali fortuna seu culmine quomodo differant a ceteris delegatis.
6 Iudicium ceptum prorogat iurisdictionē delegati ēt post mortem delegantis.
7 Iurisdictionem delegatam non semper finiri morte delegati.
8 Delegati principis qui sint, ꝛ quanta sit eorum dignitas.
9 Iudices ex sacra iussione datos non plus auctoritatis habere, quam iudices pedaneos.
10 Pedanei iudices qui dicantur.
11 Pedaneos iudices non eadem ratione dictos esse, qua pedarij senatores.
12 Delegati ordinarijs similes qui dicantur.
13 Legatus proconsulis ordinarius non est, sed ordinario similis. ꝛ nume. 15.
14 Legatum proconsulis habere propriam iurisdictionem quō est intelligendum.
16 Legatus proconsulis iudicis dandi potestatem habet.
17 Iudicem dare, ꝛ iurisdictionem mandare posse, plurimū inter se differunt.
18 Delegatus ad decem causas, non censetur delegatus ad vniuersitatem causarum.
19 Delegati ad vniuersitatem causarum, non esse ordinarios, sed ordinarijs similes in plerisqʒ.
20 Iurisdictio pluribus mandata, censetur in dubio cuilibet insolidum mandata.
21 Iurisdictio mandata extinguitur morte mandantis, si nondum cepta est geri.
Delegatus nō cognoscit de appellatiōe a snia sui subdelegati.
22 Iudex ordinarius reijci tanquam suspectus iure ciuili nō potest delegatus ad vniuersitatem causarum potest.

Alia iudicum diuisio. Cap. ij.

2 Est ꝛ alia iudicum diuisio. †Sūt enim quidam ordinarij, delegati alij, quidam delegati, sed ordina
riorum similes. ordinarij iudices vel a causis, vel ab
1 officijs diffiniri pn̄t, his scʒ modis, ordinarius est, †qui iurisdic-
tionem iure suo, nō alieno bn̄ficio hʒ, ita enim fere iulianus iu-
risconsultus ait. Vel aliter, ex eiusdē Iuriscōsulti ꝛ Papinia-
ni snia, Is est ordinarius, qui natiuā, non datiuā mō, iurisdictio
nē hʒ, hoc est, qui eā iure magistratus, non mandato spāli obti-
net. Vel breuius, qui iurisdictionē ordinariā hʒ, de qua proxi-
3 mo capite videbimus. Vel aliter, †Ordinarius dicit, apud quē
legis actio est. q posterior diffinitio ex Modestini ꝛ Vlpiani
verbis colligi pōt. Docent. n. manumissiones ꝛ adoptiōes nisi
apud eos magistratus, qbus data legis actio sit, fieri nō posse,
pinde nec apud legatū Procos. manumittere licere, qꝛ vt in-
quit Vlpianus, nō hʒ iurisdictionē talē, que legis scʒ actio dici
tur, ꝙ qui hʒ, hunc scribit Budeus, rerū antiqnarū vindex di-
ligentissimus, habere plenā ꝛ ordinariā iurisdictionē. Quo mo
mento hec meditabar, venit in manus mihi margaritū illō emi-
nētissimi Alciati, cui titulū fecit, de quinqʒ pedū prescriptione,
mihi dono missum a Sebastiano Megio prolita legū doctissi
mo. In quo libello de legis actione sic ait Alciatus, in crimina
libus vero est legis actio. ꝛ post paulo, Quoties igit in iure legi
mus, fieri nō posse, nisi apud eū, cui adiudicatio data est, vel le
gis actio, de magistratu ordinario intelligimus, cui ius exequē
di, id est, merū vel mixtū iperiū cōpetat. Hec Alciatus, cuius
auctoritas facit vt dubitē, habuerit an nō habuerit centumuira
le iudiciū gladij ptātē. Quāuis enim Cicero inter causas de q-
bus centumuiros cognouisse scribit, nullā meri imperij cām re
cēseat, habuisse tn̄ videtur legis actionē, cū, Gellio teste, ꝛ si ois
fere. xij. tabularū antiquitas, lege Ebutia lata, consopita sit, re-
mansit, tamen in centumuiralibus causis illa antiq iuris ob-
seruatio que legis actio dr̄. Ordinarioꝝ aūt nō equalis omniū
nā, ptās, aut iurisdictio. quidā. n. maius, quidā minus imperiū,
aut ēt simplicē hn̄t iurisdictionē, sicuti paulo ante pdictū est, ꝛ
in sequentibus capiti. demonstrabiť. † Iudex pure delegatus
4 quis sit, diuersa rōne ex eodē iuliani rn̄so colligiť. est. n. is q iu-
risdictionē nō suo iure, sed alieno bn̄ficio hʒ. Horū delegatorū
alij qdē a fortuna seu culmine iperiali dati, alij simplici appella
tione principis delegati, quidē ex sacra iussione dati, quidaʒ pe
5 danei. †Qui ab imperiali fortuna sunt, in eo tm̄ a ceteris Prin
cipū delegatis differre tradit Alciatus, q post eorū principū
mortē, iurisdictionē adhuc habent, cum alioquin iurisdictio, no
mine pprio delegātis cōcessa, eo mortuo, euanescat, q si digni
tatis vel alia perpetua appellatiōe tributa sit, permanet, impe
rialis. n. fortuna nec vnꝙ perit peritura ve est. eā prогatiuā in
6 tellige, ēt re integra, †nā alioq si ceptum sit a delegato iudiciū,
nō extinguit iurisdictio morte quouis mō dlegātis. Qualiter āt
ceptū esse iudiciū dicať, copiose declarant Iason, ꝛ Decius. fa
cit ergo dignitatis principalis expressio, vt cōtineť ab eius mor
te in delegatū iurisdictio, ēt re integra. Nā ꝛ q principi legatū
est, ēt si princeps integra re moriať, successori debeť. at in alia
dignitate inferiore idē iuris esse puto. Nā ꝛ si tribunal ordina
riū sp idē censeatur permanere, si qs tn̄ ordinarioꝝ iudicum,
iudicē dederit, extinguiť mādantis morte nondū cepta iurisdi
ctio. Hoc ō delegāte. †Ereglōe, ꝙꝙ iurisdictio delegati, illi⁹
7 morte finiať, aliud tn̄ dōʒ est, si cui sub noie dignitatis mādata
sit alicuius cāe cognitio vel decisio, pmanet. n. ea iurisdictio in
successore, idqʒ regr̄ solet. qō ꝛ an obtineat i iudice ꝯpromissa
rio, sub exp̄ssiōe dignitatis electo, non satis ꝯuenit inter do-
ctores. Bar. Bal. ꝛ Iason negant. Subtilis Franci. Are af-
firmat. Ego, vt in Phormione Crito, amplius deliberandum
8 cēseo. †Qui simplici appellatione, principis delegati vocātur
hi ad vnā aut alterā cām dati sunt, nā qbus mādata est a princi
pe iurisdictio. hoc est, qbus nō vna, sed cōplures cāe delegate
sunt, ad tertiā delegatoꝝ speciē pertinere demonstrabim⁹, ho
rū, de qbus loquimur, dignitas maior est ꝙ ordinarioꝝ etiam
si alias, vt doctores aiunt, maior sit dignitas que cōpetit iure
pprio, ꝙ que alieno, ꝛ pōt quaslibet cās seu mixti, seu etiam me
ri imperij sibi delegatas, alteri subdelegare, quorū omninm ni-
hil recipiať in delegatis inferiorū principe. Peculiaris i prin
cipis delegato iuris rō est, qō in psonā principis referre dr̄. at
qui huius principalis delegati subdelegatus, talē non hʒ ptā-
tē, ne vt Iason in eius potestatis limitationibus ait, trāsitus sit
9 in infinitū. †Ex sacra iussione quēadmodū darenť iudices pul-
chre declarat alciatus in paradoxis, ꝛ hos ait nil vlterius ha-
bere, ꝙ ceteri iudices pedanei habeant, ꝛ ab eorū snia nō im-
10 peratoreʒ, sed ordinarium ipsuʒ appellari. pedanei iudices †di
cuntur. qui non a principe, sed alio iudice ordinario, ad vnam
cām dati sunt, vel ēt ad plures cās tenues ꝛ exiles, ꝛ hi nō ma-
iorē habent iurisdictionē, ꝙ eā, sine qua mandatum explicari
nō posset, sine vlla delegandi facultate. ꝛ ab eorum snia is qui
dedit, appellať. ꝛ hd genus delegati ad vnā cām aut plures par
uas, ab inferioribus principe, passim a iustiniano alijsqʒ impp.
11 pedanei appellantur. † Cur autem ita fuerint appellati, sua
cuiqʒ est snia. neqʒ. n. admodum arridet, ad exēplum pedario
rum senatorū dictos fuisse quum pedarij senatores nō minores
reliqs senatoribus extiterit, sed ex facto. imitatione successiua
nullo nō dic mutabili nominarenť, nēpe q qui hodie Catonis
sniaʒ sequuti, ad cuʒ pedibus transierant, die insequente i Ce-
saris, ꝛ contra qui hodie Cesaris orationem amplexi, cras in

Ciceronis sniaz pedibus ire poterant. Hinc. n. magis appellatos fuisse pedarios senatores, q̄ ex Gellij rōne d̄ curru sella q̄ cū tanti auctoris bona venia dictū sit, satis ostendunt Tranquilli verba sequentia, cū. S. C. per discessionē forte fieret, transeuntē illū in alterā partē in qua pauciores erant, secutus est nemo. Huc ēt pertinet Flauij Vopisci testimoniū, post hec, inquit, interrogati plerīq; senatores sententias dixerunt, quas lōgū est inuectere. deinde alijs manus porrigētibus, alijs pedib⁹ in snias euntibus, plerisq; verbo cōsentientibus, cōditūz est S. C. itū deinde ad tēplū rc. Cicero ad Atticū, quū est actū, neq; animaduersūz est ad q̄ pertineret, r raptim in eā sniam pedarij cōcurrūt. Sed nolo rem istā anxie persequi. Nā r si oēs trahamur ad cognitionis r sciētie cupiditatē, hoc tñ vitiū vitādū est, ne nimis magnū studiū multāq; operā, in res obscuras atq; difficiles ɔferamus, easdēq; non necessarias. ita fere Cicero in of
12 ficijs. Tertia delegatoꝝ spēs. † Delegati ordinarioꝝ similes, sunt; legatus procos. r alij qbus mandata est iurisdictio, hoc est qui ad complures cās delegati sunt, ijs enim ꝓprie dr̄ mādata iurisdictio. Neq; vero in hoc peccasse videri debemus, si legatuz procos. r aliū cui iurisdictio mādata est, eodē numero habeamus, cū r ipsi Jureconsulti, heud raro ab vno ad alterū argu-
13 mententur. † Sed de legato ꝓconsulis primo dōm est, Legatū procos. vt r reliquos quibus est mandata iurisdictio, ordinarioꝝ similē esse dico, non ordinariūm. nihil. n. q̄ cui simile est, idē esse pōt. Nā si ordinarius vere diceret. haberet suo iure iu
14 risdictionē, q̄ certe alieno bñficio mādatā hz. † Cui rōni mini me refragat̄, q̄ is alicubi ꝓpriam dr̄ habere iurisdictionem, hz n. propriā nō suo iure, sed tum demū, vt Pōponius ait, cum ei est mādata iurisdictio. Vel ꝓpriā legato dz ꝓcosul dare iurisdictionē, hoc est. que erat Proconsulis, ꝓpria, non que fiat legati propria. Quid etiam si dixerimus, legatum propriam ex eo habere iurisdictionē videri, q̄ dissimile vulgari delegatorū iurisdictioni madatū hz. Istoꝝ. n. iurisdictio facile reuocari pōt, legati vero nō eque. Qua rōne dicet̄ legatus ꝓpriā habere iurisdictionē, hoc est peculiarē, r alteri⁹ cuiusdā speciei, separatāq; r vni ei inter delegatos, eo modo cōpetentez. Quouis itaq; mō ꝓpriā dicatur legatus ꝓconsulis habere iurisdictionē citra dubiū est, non habere eū ordinariā, cū non suo iure, sed alieno bñfi
15 cio nitat̄. † Est r alia rō vñ cōstet procos. legatū, non esse iudicē ordinariū. iudex. n. ordinarius, qualis est ipse proconsul, voluntariā iurisdictionem vel extra sibi decretā, prouinciam exercere potest, at legatus, eam facultatē non magis hz, q̄ legis actionē Porro legatus procos. vt in hisce r fortasse quibusdā alijs articulis, impar est ordinarijs iudicibus. ita eisdē nōnullo respectu
16 vr̄ esse persimilis. † Quanq̄. n. mandatā habeat legatus iurisdictionem, r regula sit, delegatū, nisi a principe, non habere iudicis dandi potestatē, hz tñ hic legatus, iudicis dandi facultatem. Paulus, legatus mādata sibi iurisdictione, iudicis dandi ius hz. Et alibi, Is quoq; cui mandata est iurisdictio, iudicem dare pōt vt sunt legati proconsulū. Que quidē iudicis dādi potestas, ꝓprie est ordinarioꝝ. Hoc antē loco diligenter cauendum puto, ne qs iudicis dandi potestatem ad porro mandande
17 iurisdictionis facultatē extendat. † Alias est. n. r quiddā certe minus, iudicē dare, r aliud, idq; maius est, iurisdictionez posse mandare, sicuti paulo ante ex Alciato attigimus. r q̄q̄ illō legatus procos. vel alius cui sit mandata iurisdictio possit, h tñ postremū illi denegatur. r ea dr̄ia nō segniter obseruata, sedabit in ea re Doctoꝝ inamena rixa. Que de proconsulis legato attulimus. oia fere pertinent ad alios delegatus, qbus est mādata iurisdictio, hoc est, qui ad causarū vniuersitatem vt plurimum delegati dicunt. Ostendimus enim a legato procos. ad eū
18 cui mandata est iurisdictio, valere argumentationē. † Hic tñ annotandū est Baldi verbū, negantis eum, qui ad decem causas certo quodā in loco controuersas delegat̄, videri delegatuz ad causarū vniuersitatem, etenim, inquit Bald. illa est delegatio causarum specialium, non vniuersitatis, q̄ vniuersale est q̄ recipit augmentum diminutionē ve, q̄ quidē augmentum illa com-
19 missio decem causarum non. Sed ne prolixior † equo sim in explicanda natura delegatorum ad vniuersitatem cārum, cōmunior Doctoꝝ sententia est, eos esse non quidem ordinarior, sed in cōpluribus non absimilis, q̄q̄ r in quibusdā dissimiles comperiantur. Prioris dicti exemplum habes, in iudicis dādi po
20 testate, sicuti paulo ante dictum est a nobis, † r quū pluribus mandata est iurisdictio, hoc est cum plures ad causaruz vniuersitatē delegati sunt censetur enim in dubio cuilibet insolidū esse mandata iurisdictio. Alterius dicti exempla sunt, q̄ mandata
21 iurisdictio † nondum cepta geri, extinguitur morte mandantis, aliud est in iurisdictione ordinaria. deinde q̄ a subdelegato delegati ad vniuersitatem causarū, subdelegans non appellatur
22 sed ordinarius a sui delegati sententia appelletur. † Quamuis, ēt ordinarius iure quidē ciuili, ceu suspectus reijci nequeat, delegatus tñ ad cārum vniuersitatē poterit recusari. quū igit̄ r legati Proconsulū, r ceteri ad cārum vniuersitatē deputati iudices multa habeant cum iudicibus ordinarijs cōia, r alia multa cum puris non a principe delegatis, non ab re positam esse arbitror tertiam speciem Judicum, qui delegati ordinariorum similes nominentur.

SVMMARIVM

Earum specierum Comparatio Cap. iij.

1 C omparationes duo † genera ad h caput optime quadrantia, ponit Cic. in libris de Oratore, docens alterum ad cognitionem referri alterū ad agendum. r prioris quidem generis duos esse modos, vnuz dūm, idem ne sit, in aliquid intersit, queritur, alterum, cūz quid prestet aliud alij queritur. Posterioris autez generis duos ēt esse modos, hoc. n. aut in officij disceptatione versari, aut in animorum aliqua permotione gignenda tollenda ve consistere. q in vtroq; gñe, scđo loco positi sunt modi, a nobis in medio relinquentur, sunt. n. oratorum ꝓprij, quos per sequi non nostri est instituti. Priores autem vtriusq; generis modos, non inepte arbitror ad causam nostram accōmodabimus. interim versurā facientes que nostris deseruiat emolumentis. Jtaq; specieruz quas hic tractamus cōparatio, aut cognitioais erit, aut ex ipsorum iudicum nascetur officijs, cum autez vt Cicero ait, priore genere queratur, idem ne sit, an aliquid intersit, cōmode fecisse videbimur, si antequam ad alterum genus accedamus, huc bicipitem locum explicuerimus. Primū ergo omnium dicim⁹,
2 † Judicum species omnes, gñe conuenire, differentijs aūt dissidere.

sidere. Sed quo genere maxime conueniant, vellē ab alijs fuis se dilucidius explicatum. Doctores nostri tradunt, omnē omnino iurisdictionē omneq; imperium esse in principe Romano post legē scz regiā de augusti imperio latā, & ab illo reliquis ma
3 gistratibus cōicari. † Nā & Bal. docet, omnem iurisdictionem ita esse imperatoris, vt ne minima quidē iurisdictio cōferri pos sit, nisi auctoritate imperatoris mediata vel imediata. & alio in loco dicit, oēs thesauros dignitatū esse in principe Romano recōditos. & ab illo ceu a fonte profluere. Quo etiā pertinente que refert Alciatus de Henrici regis iudicio inter Lotharinz
4 & Azonem, † quaz quidē potestatis eminētiā doctores fere om nes, lege regia tributā opinant. Hanc ego opinionum vt nunc ponderi suo relinquo, sic mihi probabilius aliquanto videret. si diceremus eam potestatē imperatoriā nostris. n. vocabulis vti lz non a lege regia, sz a minime recta dari. id. n. et si nec Plato nec plinius, nec alij quidam adfirmare potuerint, imo neq; etiā nos ipsi id temere simus affirmaturi, si quidē veteres historias animo repetamus, in quibus regna fedis initijs ac scelere gsti tuta, & perpetuam fere euripi cuiusdā ritu inconstantia imperio rum cernere lz, attū si non hanc speciem, que a personis re opti ma abutentib. in oculos incurrit, sed dei verbū intueamur, itel
5 ligemus † omnem supremā ac dominantē potestatē, opus & ordi nationem esse Dei. nam, vt Apostolus ait, nō est potestas, nisi a Deo, que vero sunt potestates a deo ordinate sunt. Itaq; gs quis resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem. & que istic sequuntur. id quod ēt non latuisse Iustinianum, quantum libet a Tribuniano prope Deo equatū, ex illius verbis possumus cognoscere. non igitur si regno aut imperio pleriq; abutā tur, ppea negandū est regnū ordinationem esse dei. regnū enim seu ordinatio diuina, discerni dz a personis, hoc est, ab his q re gnū aut inuadunt aut possident. Quē locū preter ceteros egregie declarauit nostra etate maximi vir iudicij, enarrans, hunc Apostoli locū, per lesionē corporis, non per honorē aliquez ad explerionē carnis. nec labi nec errare, meo quidem iudicio, po terimus, si iudices oēs eo genere dixerimus cōuenire quod suo cuiusq; iudicis tpe principē in quoq; imperio regno ve locū tz. Sed & illud Platonis simpliciter verū est, oēm rempup. ex eo q dominatur mutari, & nullā reipub. constitutionē semper consi
6 stere posse. † Nā nec ipsi rerum publicarū fundatores sibi cōstant in definiendo quis sit optimus reipub. status. Sunt enim vt Aristoteles ait qui dicāt, optimā rēpup. ex oi genere guber natione admixtam esse debere. Alij singuli singulas preferunt rerūpub. species. Qua de re varie orationes extant & apud He tod. & apud Liuium. Quin & regie potestatis species quinq; po nit Aristot. tanc q religiose de eo negocio disputās. Socrates aūt apud Platonē, perfectā reipub. formam aliquot dialogis absoluit, eamq; tum regiam tuz optimatū appellat gubernatio
7 nem. † Qua quidem in re eorū vr obtinuisse sententia, qui cen sent, optimū esse reipub. statū monarchiam, si modo ita excellē tem virū aliquē nacti fuerimus, qui non solum, q veteri prouer bio dr, in ostio formosus sit, verū etiam eterni numinis exēpluz quantū potentia, ceteris antecellit, tantundē vincat & bonitate sapientiaq; quiq; prestare & possit & velit animū, quē Traian° quē Antonini duo, quē Aurelius Alexan. orbi prestiterūt. Ni mirū hic erit, cui oēs sua sponte parere debere tradit Aristot. q oia, nec me falli puto excellentis animi, sapientie, clementie, bo nitatisq; lumina, indies magis magisq; relucent in diuo Carolo. v. moderno Cesare, a teneris, vt aiūt, vnguiculis ad boni pn cipis imaginē instituto. Nā vt de eius imperij felicibus auspicijs, ac feliciore in hanc vsq; horaz cursu progressuq; nihil dicā, quantū id vnū est, q Italiā annos plus minus triginta mise ris modis oi bellorū reliquorūq; malorum genere afflictaz, at tritā ac euersam, nullusq; potentioris militis auaritie aut libidi ni nō obnoxiā, intra semestre tm̄ non pacatam & quietam, dinq; frustra desideratio postliminio liberam ac florentem reddiderit. Hoc profecto quicquid est adeo ingentis boni, non tāz bellice virtuti, q̄z & huic quoq;, q̄z ipsius Caroli clementie bonitatiq; singulari, que ei munere Dei gtigit, Italia dz. In bello. n. plerunq; verū est, vires humanas, humanis vinci viribus, clementiā autez animos pectoraq; ēt vincentiū, qui iuncti iuribus sunt, placare. Sed vt ex diuerticulo in viam redeamus, gcūq; tandem fuerit imperij Romani status, necesse est semper vnū aliqd quoq; tpe supremū dominans extitisse, non tam cuiusquā vnius dominatu, q̄z reipu. partium gcordia gstant, hoc est vnū aliq; ad publicū bonū gsentientem voluntatem, & vnam mentez quasi reginā, optima quadā rōne in varios magistratus reipu. muniā sic distribuentē, vt si quis in ea conspicuis animi dotib° videret eminere, is singulariter honoraret. Recte. n. liuius. dū nullū, inquit fastiditur genus, in quo eniteret virtus, creuit imperiū Romanū. Et alio loco, nunc iam nobis patribus vobisq; plebeis promiscuus consulatus pz, nec generis, vt ante, sz virtutis est premiū. de statu reipup. loquor, nō de labe, puta tyrā nide vel seditione, tuz. n. vt ex Hesiodo refert Plato, mixtum est argento ferrum, & es auro, vnde discors inequalitas exoriri
8 solet. † Cū ergo oēs iudices in quo statu cūq; reipub. vere, ter tium aliquod & habuerint semper & habeant, qd cōe sit eis, nēpe publicā illam mentem, recta comparatione dicimus, in hoc genere oēs conuenire, q sua cuiusq; potestas & iurisdictio, ab il
9 la regina voluntate velut fonte deriuet. † Aliud quoq; genus est, quo iudices omnes participare videntur, puta iurisdictionis iue defensio. Vlpianus, oibus magistratibus, non tū duumuiris scdm ius potestati sue gcessum est iurisdictionez suā defendere penali iudicio. Duumuiros excipit Vlpianus. de q bus paulopost videbimus. Hoc Vlpiani rnsum, quēadmodū & multas alias Iuris nostri partes, doctissimis glo. illustrauit Vdalricus Zasius. Ad illud etiam multum luminis, tum in Paradoxis, tū in dispunctioib. attulit celeberrimus Alciatus post quales viros erūt q meū hic silentiū magis fuerint laudaturi, sz erūt & alij fortasse, q simbolū meū huc quoq; gferri cupiāt gbus sane mos gerend° ē. Eqdē malo hac quā illa peccare par te nā & momis illis id ex comedia pt rnsi dari, nullū esse iā dictū qd nō sit dictū prius. Quare equū est eos cognoscere atq; igno
10 scere, q veteres factitarūt, si faciūt noui. † Dico rnsum hoc Vl piani ad oēs oino Iudices ptinere qd tū in magistratibus muni cipalibus vex ēe pleriq; omnes, & in his potissimū Iason perne gant, Alciatus affirmat, cuius amplector sniaz. Omnis autem ea dubitatio, nisi fallor, hac tolli rōne pōt. Quanq; hec verba, magistratus & ptās presertim si inuicē ad se se referantur, nō de iudice simplicem habente iurisdictionem, sed habente merū imperium intelligant, in hoc tū responso latius patet horum verborū significatio. Neq; n. frustra est qd Vlpianus ait, omnibus magistratibus, & scdm ius potestatis sue & qd tota lege, iurisdictio sepe, imperiū nusquā exprimit. Recte igitur in hoc Iason, ego, inquit, intelligo literā plane put iacet sine vlla violētia put ēt est de mente Hulg. hic, qd oēs magistratus pñt inobedietes mulctare. Fallit in Duūuiris. Hec Iason q sane itrptatio & aperta est & dilucida. Ac ne cuiquā absurda videat, considerranda est eorū verborū, magistratus & potestas, naturalis vis &
11 significatio, etiam effusior quā que hoc responso gtineat. † Vox hec magistratus, complectitur laxa illa significatiōe, oēs omni no magistratus, seu habentes imperiū aut iurisdōnem, seu etiaz nihil horū habentes. At cū ad iudices, appellatione generali vox ea refertur, tum vero gprehendit nō maiores modo iudices quibus est gladij permissa potestas, sed & eos, qui sine imperio sunt. Vlpianus, qd si ex minoribus magistratibus erit. i. q sine imperio aut sine ptāte sunt magistratus, etiam in ipso magistra tu posse eos conueniri. Nam & municipales magistratus, qui bus iure communi nulla competit gladij potestas, sed modica tantum coertio, vere & proprie magistratus appellant. Quin, & ipse pretor, apud quem verba sunt, & proprie, & cum effectu intelligenda, magistratum, & potestatem, seu diuersa ponit. Qui magistratū, inquit pretor, potestatez ve habebit si quid in aliquem noui iuris statuerit, ipse quoq; aduersario postulā
12 te, eodē iure vti dz. † Sed & verbū, ptās, ēt ad iudices vel magistratus relatū, sepe non de mero solum, sed ēt de mixto impe rio & iurisdictione intelligitur. Paulus potestatis verbo plura significant in psona magistratus, imperium. imperium dicit sim pliciter, vnde non videtur mixtum imperiū excludere. Id q ēt annotauit Decius. Sed dices, ibi imperiū simpliciter positum, recipi debere per Antonomasiā in potentiori significatione, vt iuxta prius adductū Vlpiani responsum, de mero imperio acci piatur. Age, nō h tāq; diuersa ponunt, Vlpianus Pignori tū capi. iussu magistratus vel Presidis vel alterius potestatis, & distrahi fundus pupillaris potest. alterius, inquit, ergo nō eiusdē, sed diuerse potestatis. † Quid q Tribuni plebis, merum
13 istud imperiū gladijq; potestatē, imo nec iurisdictionē quidem vel in ius vocationē, sed solam prehensionē habuisse videnter Liuius, Tribunos supplicium negat sumpturū se de indemnato, ser uaturū tū esse in vinculis ad iudicij diem, vt qui hominem neca uerit, de eo supplicij sumendi copia populo Romano fiat. idē Contemni iam Tribunos plebis, quippe que potestas iā suam ipsa vim frangat intercedendo, non posse equo iure agi, vbi im-

perium penes illos, penes se auxilium tantum sit, nisi imperio cōicato, nunq̄ in parte plebem pari reipublice fore. Et paulo post, cōsulatū inpesse plebis, eā esse arcē libertatis, id columen, si eo peruentū sit, tum populus Romanus vere exactos reges, & stabilē libertatē suā existimaturū, quippe ex illa die in plebez ventura oīa quibus patritij excellunt, imperiū, atq̄ honorē, gloriā belli, genus, nobilitatem. Ex q̄bus Liuij verbis liquere pōt, Tribunos plebis non modo non habuisse gladij potestatē, que penes populū erat, sed ne iminutum quidē illud imperiū q̄ habuere cōsules quos paulo ante ostendimus de capite ciuis Ro
14 mani iniussu populi statuere non potuisse. † Constat igiť plebis Tribunos gladij ptātem, hoc est, merū imperiū nō habuisse. Nihilo tñ minus eos ptātem habuisse, certius est q̄ vt id pbare oporteat, quū vbiq̄ apud classicos auctores, frequentissima sit tribunitie potestatis appellatio, vt apud liuiū passim, & apud Ciceronē eque, & Tranquillus in Augusto, Tribunitiaз potestatē perpetuā recepit, in qua semel atq̄ iterū p singula lustra collegā sibi coaptauit. Tacitus, Exacto p scelera die, nouissimū malorū fuit letitia, vocat senatū pretor vrbanus, certāt adulationibus ceteri magistratus, accurrunt patres, decernitur Othoni tribunitia potestas & nomē Augusti, & oēs principuз honores. Sed ne diutius in re clara testibus vti videar non perinde necessarijs, queadmodū magistratus. ita & potestatis appellationē quandā esse generalem, que omnis generis iudices ɔtineat, nunc esse arbitror abunde pbatū. Quo fit, vt omnes, eque, hoc est, secunduз cuiusq̄ potestatis analogiaз, iurisdictionem suā defendere penali iudicio possint. oībus magistratibus inquit Vlpianus. Huic rñso bene quadrat Impp. ɔstitutio in tractatu de sportulis, Oibus dicit text. Iudicibus licentiam prestamus, siue his quib. a nostro numine lites mandantur, illustribus vel spectabilibꝰ vł clarissimis vel togatis, fori cuiuscūq̄ prefecture, vel alijs quibusq̄, vel his qui ex nostris Iudicibus delegandas lites accipiunt, executores, si cessauerint causas eis instructas offerre, & remouere ab executione eos, & alios ido-
15 neos supponere, vel ēt mulctis afficere. † Cū igitur oibus Iudicibus secundū iurisdictionis sue modū, mulcte dicende ius sit, q̄ñe est nec defensoribus ciuitatū, nec decurionibus, nec hijs q̄bus est mādata iurisdictio, & quadātenus fortassis, nec iudicibꝰ pedaneis, id iuris denegari ēt si ħ illis Doctorū cōplures hac
16 tenus denegarint. † Sed defensoribus obstare vř ɔstitutio his descripta verbis, Defensores nihil sibi insolenter nihil indebitā vendicantes, nominis sui tm̄ fungant̄ officio, nullas infligant mulctas. ɔstitutionis illius cām fuisse puto, q̄ tunc, id est, iure Codicis: vt nostri aiunt, ciuitatis defensor non tam iudex, quaз quidā instar Tribuni magistratus esse videreť. Queadmoduз enim Tribunis pleb. auxilij, non pene ius datū erat, nec sontes
17 punire, sed prebēdere poterāt, † sic ciuitatū defensores, nomini suo respōdēs habebāt officiū, ac vt Iustinianus ait paterna voce defensores vocabantur, qui scз pressos per iniustitiā, a malis eriperent, & in crimine deprehensos, vel criminis accusatos ad superius tribunal dirigerent. Ita enim ferre ɔstitutiōes habent. Huc ēt pertinent Iustiniani verba, fit enim inquit sic cōgruentis vtilis, si iudicum sumant officiuз ciuitatū defensores. Sumant, dicit textus, non resumant, ne in opinioneз fluctibus ibidem per Accursium concitatis nauigemus. cū itaq̄ vix vmbram iurisdictionis habuerint iure Codicis, ciuitatū defensores, nō mirū videri, dз si mulcte dicende ius non habuerint. est enim hoc ius, non tam administrationis, quā iurisdictionis. vt recte docuit Iason. Hinc etiam constitutuз arbitror, ne Cesaris procuratores vel reipub. curatores, dicende mulcte ius haberent, cum ad officium publici gestoris negociorum magis ac
18 cedere videantur. † At cum hodie, hoc est, iure auctenticoruз, defensores isti, veri sint iudices, quippe qui de causis pecuniarijs intra. ccc. aureos, deq̄ leuioribus criminibus iudicare pōt non sit mihi dubiū, quin penali quoq̄ iudicio suā iurisdictionē secundum illius modum asserere queant. Sic enim ista cōnexa videntur, vt mox q̄ in aliquo esse iurisdictionem dicimus, in eodem & ius dicende mulcte reperiri cum id iuris omnibus magistratus, pro modo sue iurisdictionis, tribuat Vlpianus. Decurionibus autem idem iuris competere, Iason valde negat licet
19 sub alijs verbis, † loquit̄ enim de magistratibus municipalibus qui reuera sunt ipsi ciuitatū Decuriones, a defensoribus ciuitatū plurimū differentes, prout egregie declarauit Alciatꝰ in dispunctionibus. Sed videamus quid Iason proponat, vñ sententiam suam reddat verisimilem. Adducit in primis constitutionem illam superius relatam, qua prohibebantur ciuitatū de fensores dicere mulctam. atqui toto errat celo Iason, cum certum sit, alios esse defensores, & alios magistratus municipales seu ciuitatum decuriones. Idē respondeo ad secundam Iasonis allegationē, ex titulo, Ne quis eum istic enim Iurisconsultus non de decurionibus, sed de pedaneo iudice loquitur, q̄ longe alterius speciei iudex est. Tertium Iasonis teluз, de Pauli dicto in titulo, Si quis in ius vocatus nō ierit, obtusius est q̄ vt ferire possit. Hac etenim in re, quilibet iudex cōpetens est, qui pro modo sue iurisdictionis mulctā dicit. Vltima Iasonis ratio de verbo potestatis, non consistit, cū in presenti articulo, potestatis & magistratus appellatio, non specialis aut restricta ad merū imperiū sit, sed generali, eaq̄ haud impropria, q̄ Iason putauit, significatione, oēm iurisdictionē cōplectatur. Porro qđ ijs quibus est mandata iurisdictio, eandē mulcte dicēde facultatem attribuo, plusculū dubitationis prima specie videt̄ habere, scз ex Vlpiani verbis hoc modo rñdentis, His datur mulcte dicende ius, quibus publice iudicium est, & non alijs, nisi hoc specialiter eis permissū est. negāt. n. Doctores delegato publice iudicium esse, q̄uis non diffiteantur delegatum habere iurisdictionem. Nobis. & si non de omni delegato nūc loquamur. sed tñ de eo cui est mandata iurisdictio, libet tñ absolute
20 ac simpliciter de legato loqui. † Sed delegatus iurisdictionem hз, vt certe hз, publico an priuato eā consensu hз, Priuato eā habere nemo dicturus est, qz legerit constitutionem negantem priuatorum consensu fieri iudicē. Si publico habeat consensu cur negabimus ei publice iudiciuз esse: Videre profecto est q̄ periculi plenum sit, hoc quemq̄ errore duci, vt si quid Accursius aut Azo, ɔ̄ genuinam Iureconsulti mentem locutus sit ideз sibi quouis Sibylle folio certius arbitret̄ habendum. Nam qz accursiꝰ, Azo, & eius etatis principes in iure viri, Duumuiros & magistratus municipales eosdē esse, non sua quidem, sed illorum temporum culpa existimauerunt, itum est postea, ante Alciatum, in eorum sniam putantium, q̄ qū magistratibus municipalibus non esset mulcte dicēde ius multo ēt minus illud habe
21 re iudices delegati possent. † Ego vero cum alciato dico, & decuriones vel magistratus municipales ijdem enim sunt & Iudices delegatos, maxime qui a principe dati sunt, vel quibus est mandata iurisdictio, publice iudiciū & dicēde mulcte ius habere. neq̄ eniз aliter iurisdictionē habere dicuntur quam publico consensu, & ex publica illa dominante volūtate a qua oēm iu
22 risdictionē fluere demonstrauimus. † Que rō ēt vř in iudice pedaneo pcedere, neq̄ enim hic dari potest, nisi ab eo, cui publico illo ɔsensu, ius dandi permissum est. Verū q̄ ad mulcte dicende facultateз pertinet, valde pedaneo refragatur, textus superius adductus ex titulo, ne quis eum &c. vbi ita Vlpian' loquit̄, si q̄s ad pedaneū iudiceз vocatū quē eximat, pena huius edicti cessabit. Et dubitationē auget, q̄ alciatus d ijs delegatis q̄b. est mādata iurisdictio precise loquēs, excludere videt̄ mino
23 res hosce delegatos, qui pedanei nominantur. † Probabiliter fortassis hoc modo rñderi pōt, si dixerimus rationem quandaз peculiarē existere, ob quā pena illius edicti, ne q̄s euз &c. corā iudice pedaneo obtinere non debeat, hanc vcз. cum pena illiꝰ edicti locum sibi non vendicet, si dolus in eximente penitus absit nam si nō oino absit, ħ tm̄ alterius partis habita ratione, cesset dolus, edicto locus est, & eximens eum qui ad pedaneū vocatus est regł'r dolo carere possit, qū quidem iudicis pedanei iurisdictio nō ita vulgo sit insinuata, vt ordinarij, vel eius cui est mandata iurisdictio, que vt re, sic fama latius patere solet, maxime cum in ius ad se primum pedaneus vocat, de quo tēpore loquitur edictum illud, nec teneatur vel vocatus vel eximēs pedanei iudicis qui alias fortasse priuatus est homo de sua iurisdictione dicenti credere, equum est eū illius edicti penam non posse decernere. nā & plerunq̄ principis iussioni prime, non paretur impune sed illa seruata iussio secunda expectatur. Dolū aūt ex iudicijs pspicuis probari conuenit. Que rō tota penitus cessat in edicto, si quis ius dicenti non obtēperauerit tū. n. nec initia iudicij, ħ extrema spectant̄ nec contra tertium aliquem, sed contra alteram partium litigantiū, iurisdictionis pedaneo
24 Iudici tribute non nesciam, mulcta dicitur. † Vtcunqз sit non dubito quin etiam iudex pedaneus mulctā aliq̄, ɔ̄ non obtemperrantes dicere possit quoties alias eius iurisdictio non posset explicari. nā vt Paulus ait iudictio sine modica coercióe nulla est. Hic autem incidit nodus perquaз mihi difficilis. nā
25 si verus sit † Zasij intellectus, ad vlpiani verba de edicto si q̄s ius dicenti non obtemprrauerit differentis aduersabitur ijs, q̄ de delegatis diximus, aliud vlpiani responsum. A diuo Pio, inquit,

inquit, rescriptum est magistratib. Pop. Romani, vt iudicum a se datorum vel arbitrorũ sniam exequantur hi, qui eos dederũt. Docet .n. Zasius huic edicto locũ nõ esse, nisi cõtra eũ, q executioni restiterit. Nã si delegatus exequẽdi ius nõ hẽat, nõ dz cuiquã fraudi esse, q delegato executionẽ mãdãti vel designãti nõ obtẽperauerit, cum sicuti extra territoriũ ius dicenti impune nõ pareť, ita si supra iurisdictionẽ suã velit ius dicere. Zasij intellect⁹ & clarus & aptus est. Sed illi refragari videnť ipsius edicti verba, ppřie & sicuti sonant intellecta, Si quis ius dicenti nõ obtẽperauerit. Aliud enim est ius dicere, & aliud ius dixisse. Quibus verbis magis conuenire vř Alciati sententia, tradentis in Paradoxis, lata snia diffinitiua, ius mulctandi amplius nõ cõpetere. Quo intellectu seruato, nullus hic nobis obijci nodus posset. Retenta aũt Zasij opinione, equidẽ vtra verior sit nõ pnuncio, vterqȝ suã ad veritatis scopũ dirigat, quid ad illõ
26 † Vlpiani rñsum sub titulo de re iudicata, rñdebimus, Primum omnium dico, illud responsũ nec principis delegatos, nec eos quibus mãdata sit iurisdictio, cõtingere loquitur enim dumtaxat de iudicibus datis, qui ppřie sunt pedanei, hoc est, ab inferioribus principe delegati, sicuti supra declaratũ est. Dico secũdo, Quãuis iudex datus, sniam a se latã exequi nequeat, potest tñ pnunciare sniam suã esse exequendã, vel eam exequi, denegãdo parti iurisdictionẽ vel iudiciũ, vel mulctãdo vel bãniendo, pt Ange. Perusi. ait, quã quidẽ interpretationẽ cõplures Doctores secuti sunt, quos non modo refert Iason, sed in eandem
27 quoqȝ sniam Paulominus vadit. † Dico tertio, iudicẽ pedaneũ ẽt aliqñ sniam a se latam reali mandare executoni posse, nẽpe si exequẽdi facultas ei, cũ dareť iudex, delegata sit expresse. nec oberit nobis id affirmantibus, vulgata illa rõ, quã passim afferunt, executionẽ scz realẽ, puta missionẽ in possessionẽ esse mi
28 xti imperij, nec posse delegari. † Neqȝ enim firma est illa Doctorũ cõclusio, q ea que mixti imperij sunt, delegari nõ possint, cũ regulariter, ea que que mixti sunt imperij, non speciali, sz magistratus iure cõpetant, prout Alciatus in Parad. & nos id inferius haud negligenter explicabimus. est tñ & in eo nõ leue discrimen. inter eũ cui mandata est iurisdictio, & iudicem ad vnam vel alterã cãm datum, De qua re Alciatus sic ait, Et hec vera opinor, mixtũ quoqȝ imperiũ transferri, cũ quisqȝ iurisdictionẽ suã mandat. Sed si cognitio respectu vnius cãe vel articuli tm̃ mandata sit, is preter eã nihil vlterius hz, & proprie iudex dat⁹ dř. quamobrem in eo mandato, maiora expressis non veniunt, & hmõi datus iudex, ius exequẽdi non hz, & nihil cõtra contumacem moliri potest. & ea quidẽ verba satis declarant, aliud dõin esse, cũ iudici dato fuerit expressis verbis delegatũ exequẽdi, ius q̃ tñ expressio, in eo cui est mandata iurisdictio, non requiruntur.
29 In hoc enim, vt & in multis alijs, a pedaneo differt. † Dicamus tandẽ de Duumuiris, quos Vlpianus negat mulcte dicende ius habuisse. Nõ fuerunt hi magistratus, fuerunt. Quid igitur cãe est, cur id iuris nõ habeant, qr nullã habent iurisdictionem. Qui ergo a verbis edicti de magistratu iurisdictionẽ habẽte loquentis, iurisdictione carentes excipiuntur? Id enim cõtra regulaz est, que dicimus, exceptionẽ de qualitate regule participare debere. Respondeo, duplici ratione id factum videri, itẽ qr Duumuiri generali magistratus appellatiõe, de qua dictũ est .s. cõtinentur, tuz qr e decurionibus, quibus dicẽde mulcte ius nõ phibetur, ipsi Duumuiri eliguntur. Paulus, Is qui non sit decurio, duumuiratu vel alijs honoribus fungi non põt. Vlpianus, decuriones in albo ita scriptos esse opz, vt lege municipali precipitur. Sed si lex cessat, tunc dignitates erunt spectande, vt scribantur eo ordine quo quisqȝ eorũ maximo honore in municipio functus est, vtputa qui duumuiratũ gesserunt, si hic bo-
30 nor precellat. Alciatus igitur † Duumuiros in ordine decurionum duos fuisse ex suprascriptis constat, qui carcerũ curã habebant, qui publica locabant, qui reipub. negotia gerebant, q fascibus vtebantur. cęterũ qui ius mulctandi non habebant, sicuti nec defensores ciuitatũ, quiqȝ auctoritatez emancipationib. interponere non poterant. Vñ cõstat male argumentari, qui magistratui municipali existimant non licere mulctam indicere, & cõñr neqȝ delegato, itẽ corã eis nõ posse emancipari, quasi aliqd non permittať toti ordini, qõ tñ duobus eorũ abnegeť. Ceterũ q Alciatus ait, Duumuiros fascibus vsos, sumptum est e quadam Imp. Arcadij cõstitutione, Duumuirũ, inquit, impune nõ liceat extollere potestatem fascium, extra metas territorij proprie ciuitatis. Sed ibidẽ recte mihi videtur Accursius submonere, fasces istic non proprie, sed figurate accipi. Fascium inquit id est dignitatum.

SVMMARIVM

1 Conuenire ea inter se dicuntur, quorum diffinitiones cõueniũt.
2 Iudicum omnium cõe est, quod iurare debent se ex veritate & legum prescripto iudicaturos.
3 Irnerius taxatus, quod non semper eo bona fide auctenticorũ fragmenta in Codicem Iustiniani transcripserit.
4 Iudices quosdam non cogi iurare se ex prescripto legum iudicaturos.
5 Appellare non lz a principe, Senatu, & prefecto pretorio.
6 Iudicum omnium cõe est, quod eorum nemini licet extra aut supra sue iurisdictionis limites ius dicere.
7 Iurisdictionem non modo ordinariam sed & delegatã prorogari posse atqȝ ibidẽ de varijs modis prorogandi iurisdictionez.

De quibusdam alijs que sunt iudicibus inter ipsos communia. Cap. iij.

1 Prime conueniunt † quorũ definitiones cõueniunt, deinde, que parte aliqua definitionũ cõueniunt. Atqui, quã ad huius operis initium diffinitionem gñalem proposuimus, qua quid esset iudex cognoscertur, haud inepte vel totã, vel magna ex parte an singulas iudicum species accõmodauerimus. Et hic sane articulus fusiore
2 declaratione mihi egere non videtur. † Est & aliud inter Iudices equalis generis rationis, nẽpe qõ nullus nõ iurat, iurare debeat, se cum veritate, & ex prescripto legũ esse iudicaturum. Cui enim vt Iustinianus Imp. ait non est cognitũ, antiquos iudices non aliter iudicialem calculũ accipere, nisi prius sacr̃m prestitissent, omni modo sese cum veritate, & legũ obseruatione iudiciũ esse disposituros? Asconius pedianus, sententie scripte iuratorũ hominũ, iudicum scz, qui in leges anteq̃ iudicarent, iurare consueuerunt. sed nobis statim aliquis opponet auctenticã illã his quidẽ scriptam verbis, Hodie iurant facturos, ẽm q eis visum fuerit iustius & melius, exceptis defensoribus ciuitatum, qui iurant, oia secundum leges & ius se facturos. Res-
3 pondeo, † Qõ de Irnerio auctenticarũ exceptore, in filijs duorũ fratrum queritur Zasius, & quidã glossator circa liberorum exheredationẽ, & Franciscus Aretinus post Imolã in cõstitutione duorũ reorũ idẽ hoc loci de codẽ Irnerio dicere libet. vř enim in transcribendis auctẽticorũ textibus, aliqñ vel dormitasse, vel punica religiose seruasse fidem. Adeo .n. primogenito textui nõ rñdet illa auct. Hodie, vt Bar. istic eã nõ exheredauerit qdẽ, sz oĩno ceu illegitimã pterierit, & Accur. ipe diligentissimus alioq cuiusmodi cunqȝ oblati textus ppugnator, illã suis glo. nõ mõ nõ defenderit, sed ẽt cõtria cõclusione penitus cõfutarit. instius, adijcias inquit Accurs. ẽm legẽ tñ subdit, sz qdẽ dñt speciale in defensore ciuitatis vt nõ discedat a lege, & qdã habẽt exceptis &c. secus in maiorib. qui iurãt iudicare ẽz id qõ sibi vř, vt hic, q nõ plz, qr ois, ẽt maior, teneť leg leges in iudicando. Hec ille. Addo q text. aucten. vñ Irnerius mutilata verba suppilauit, nõ ponit eã dẽiam q̃ ipse innexit. sic .n. hz ille tex. & equus in causis vtriqȝ parti, & in publicis disciplinis ero, nulliqȝ parti citra q̃ iustũ est prestabo, sed exequar vniuersa delicta, & oẽm equitatẽ seruabo, ẽm qõ mihi visum fuerit iustum, & eos qdẽ q innoxij sunt, vndiqȝ innoxios illesosqȝ conseruabo, noxijs aũt iponã suppliciũ, ẽm legẽ & oẽm iustitiã, sicuti iã dictũ est &c. Ecce vt tex. ille clausulã hz, ẽm legẽ & oẽm iustitiã, q̃ expressis verbis ad oia .s. dicta referẽdã esse demõstrat. sed & si id nõ exprimeret, nouũ tñ nõ est, clãm ad finẽ positã, re-
4 ferri ad supiora debere. † Possent tñ fortassis ab hmõi iurisiurandi necessitate dici soluti iudices qdã, a qbus scz, iure cõi, puocatio nõ est, qualis est princeps, qualis prefectus pretorio, qualis olim senatus, & qualis hodie est curia centenaria Fran-
5 cie. Vlpianus, princeps legibus solutus est. Idẽ † Sruitum est illud admonere, a principe appellare fas non esse, cũ ipse sit q puocať. Addit Vlpianus, sciendum est appellari non posse a senatu ad principẽ, idqȝ oratione diui Adriani effectũ est. Aurelius, His cunabulis prefectorũ auctoritas initiata, in tantuz meruit augeri, vt appellari a prefectis pretorio non possit. Et post paulo, Credidit .n. princeps eos, qui ob singularem industriam explorata eorum fide & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhibenť non aliter iudicaturos esse pro sapientia ac luce dignitatis sue, q̃ ipse foret iudicaturus. Trangil⁹, Magistratibus liberã iurisdictionem, & sine sui appellatione con-

cessit. Budeus, ijs autem iudicibus ex legis praescripto iudicare necesse erat, nec legitimam penam excedere. cum vero maiora crimina videbant, quam vt costituta pena ordinariaque in reos animaduerteretur, tunc demum senatus ipse in reos inquirebat, quippe qui nullius legis praescripto astringeretur, quo modo hodie curia nostra centenaria, cuius summa secundum principem omnium carum est cognitio, liberam habere criminum inquisitionem, nec certe legis formule illigatam creditur, duntaxat quod sine fraude sacerdotalis iuris fiat, de profanis. n. causis loquimur. Et aliquanto post, ceterum vt nullam propemodum similitudinem senatus, nisi fortuitam in curia nostra centenaria extare contenderim, sic res eius iudicatas constitutasque et auctoritate et exemplo et preiudicio instar esse senatusconsultorum haud dubitanter affirmauerim, duntaxat quod ad eos pertinet, qui intra terios ditionis eius concluduntur, que sane pleraque Gal-

6 lia est. Hactenus Budeus. † Insuper, communis est omnium iudicum illa regula, quod eorum nemini liceat extra aut supra sue iurisdictionis limites ius dicere. Quanquam. n. varii sint iurisdictionis limites territorium, tempus, persone, res, quantitas, et sui singulis iudicibus tribuantur proprij, non tamen comparandi vis in singulis est posita, sed in communi quod ista coniungit. Commune. n. quo nituntur omnes, est, supra aut extra iurisdictionis cuiusque sue limites ius non dicere. Quo comparationis genere vtitur Aeneas apud Virgilium.

Si te Carthaginis arces
Phoenissam, Tyrieque aspectus detinet vrbis,
Que tandem Ausonia Teucros considere terra
Inuidia est? et nos fas extera querere regna.

Neque. n. hoc nititur Aeneas, quod vel Dido in Africa habitet, vel ipse Italiam petat, sed eo quod subijcit, Et nos fas extera querere regna. Ea autem regula cum multis modis limitetur a Doctoribus, latissime profecto diffunditur illa limitatio quam de iurisdictionis adserunt prorogatio-

7 ne. Et magnus certe est prorogationis effectus. † Neque. n. ordinaria modo, sed et delegata iurisdictio prorogari, idque varijs modis potest. Nam et de re ad rem de quantitate ad quantitatem, de loco ad locum, de tempore ad tempus, de persona ad personam, qui tamen vltimus modus non facile procedit in delegato. hec quidem in ciuilibus, nam in criminalibus prorogatio nihil preiudicij adferre iudici priori potest. Verum hanc prorogationis materiam non est nunc tractandi locus, que sparsim varijs in locis a Doctoribus nostris vel confunditur vel explicatur. Sunt et quedam non omnibus, sed quibusdam iudicibus inter ipsos communia, vt inter ordinarios quedam, inter delegatos nonnulla, et inter ordinarios et tertie speciei delegatos aliqua, que omnia si pergam singulatim excutere, poterit opus hoc in immensum excrescere, at in omni articulo omnes angulos perquirere non est consilium.

SVMMARIVM

1 Differentia rei quid sit. et nu. 6.
2 Notionis verbum generale esse.
3 Delegatum iudicem non statim constituit, quisquis iurisdictionem mandat.
4 Iudicis delegati ordinario similis, diffinitio.
5 Iudicis delegati ordinario similis, diffinitio perpensa.
7 Species aliquando effici genera, habita ratione quarundam differentiarum.
8 Ordina. iudex quibus differentijs distinguatur a legato.
9 Iurisdictionem esse in territorio, quomodo sit intelligendum.
10 Differentias veras raro admodum reperiri, ac pro his circunlocutione vtendum.
11 Consuetudinis non paruam esse auctoritatem circa iurisdictiones tribuendas, adimendas, aut etiam alterandas,

De differentijs iudicum, et altero comparationis genere, quod ad agendum referri dicitur. Cap. V.

Priori genere comparationis, quod cognitionis totum esse ex Cice. docuimus, duo querebantur, nempe hec, idem ne sit, an aliquid intersit. Que comparatio ad iudices accommodata, querebat primum quid commune inter ipsos haberent, de quo mihi pro lectoris voluntate fortasse nimium, pro rei difficultate parum, pro meo instituto satis dixisse videor. Deinde quibus notis discreparent, quae res nunc a nobis quanta poterimus diligentia tractabitur. † Rodulphus

1 Agricola non suo modo, sed hac quoque, si viueret, etate vir doctiss. dialecticam inuentionem enarrans, scribit, Differentiam esse propriam rei notam, qua secundum idipsum quod talis est, ab alijs distinguitur rebus. estque nobis, vt ipse nequaquam falsus ait, vel maxime, omnibus e rebus verarum differentiarum penuria. Paulo post. Et de rationali paucisque admodum alijs, sint necne vere differentie, sunt qui potent, sunt qui negent. In reliquis nemo fere est, qui constanter vllius rei differentiam veram cognosci posse affirmet, ambitu quodam et loquendi circuitu, aliquid quod locum eius teneat effingimus, multaque persepe colligimus, quorum quodque latius pateat quam hoc ipsum quod definitur, dicta tamen equantur, et proprium quiddam ipsius efficiunt. Idem, Sane differentia, quod ipsum nomen pre se fert, dicetur commodius quoties generi quod diuidit comparatur, aut quoties species, cui definiende adhibetur, reliquis coniteri specieb. ab illa differentibus. Sue. n. speciei comparata cuius substantie pars est rectius proprium dicitur quam differentia, et conuersim de ea dicitur. Sumamus exemplo nobis, iudicem delegatum ordinario similem, definiendum. Inueniemus primum talem iudicem notionem quandam habere. Veruntamen non omnis notio delegati est, nam et presidis, et reliquorum ordinariorum notio est, et arbitrorum, quos tamen dele-

2 gatos non esse constat. † Notionis. n. verbum generale est. Vlpianus Notionem accipere debemus et cognitionem et iurisdictionem. Cogitemus igitur aliquid quo istos excludamus. Videmus potestatem quandam esse istis, sed illis maiorem his minorem, quam que delegato conueniat, addamus ergo, iudicem delegatum habere notionem non illam simplicem et infirmam que arbitrorum est, sed infirmiorem tamen ea que ordinarijs suo iure dicitur competere, ea profecto erit notio, non propria quidem, quamquam aliqua tamen, sed mandata iurisdictione informata.

3 † Quid ergo quisquis mandauerit iurisdictionem, siue is sit Iudex pedaneus, siue arbiter, seu etiam mere priuatus delegatum constituisse dicetur? Minime hercle, sed is tamen qui prior iurisdictionem habeat, et imo etiam iure, non alieno beneficio habeat. Sed neque id quidem satis erit, nam et ad pedaneum iudicem nihil horum non videtur pertinere, habet. n. et notionem, et eam quadantenus mandata iurisdictione infirmatam. Nam vt Vlpianus ait, Pretor sicut vniuersam iurisdictionem mandare alij potest, ita et in personas certas, vel ad vnam speciem potest. Mandatam ergo iurisdictionem ad causarum vniuersitatem esse oportebit. Circunferamus diligenter oculos, libenter enim hac in re vtimur Agricole verbis videamusque, ecquid intra complexum definitionis possit venire, quod nomine definiti non contineatur, sed et hoc quoque, contineat ne aliquid definito quod definitio non admittat, que si non videbuntur, colligamus iam a capite om-

4 nia, dicamusque, † Iudex delegatus ordinario similis, est is, qui notionem habet mandatam ab homine, cui suo iure iurisdictio competit, ad causarum vniuersitatem iurisdictione informatam. Sed dixerit quispiam, quid ad rem propositam pertinet, hec de diffinitione tractatio? Profecto quia nullo alio certiore ductu intelligi potest, que sit ratio differentiarum, quibus species a specie differre solet, quam si definitione explicata, quid quo differat, quid cuique proprium sit, cognoueris

5 Nos quidem vt exactius et vberius semel pstitisse iudicemur, † age rursus a capite ordientes, singularum partium huiusce definitionis rationem exigamus. nihil est eorum signorum que post genus, quod est notio, sumuntur, quod non generalius sit quam iudex delegatus. nam et pedaneo non proprie, sed verbo generali mandata iurisdictio, et ab homine, cui suo iure competat, plerunque dici potest, et ordinarius iurisdictionem quamquam a lege principaliter, habet tamen ad causarum vniuersitatem. Eo tamen, quod ab homine dictum est, omnes iudices preter delegatum excluduntur, quod ad causarum vniuersitatem, iudices pedanei submouentur. Itaque tandem velut gradibus quibusdam; ad id quod definitum est peruenitur. Illa enim quamuis singula pateant latius, iuncta tamen equantur, et proprium quiddam ipsius efficiunt. Nam habere iurisdictionem quale definitio ista complectitur, et proprium, et differentia est. Proprium quidem, si sue speciei, hoc est, tali iudici delegato cuius substantie pars est, comparetur, de qua etiam conuersim dicitur, sed erit differentia quum generi quod diuidit comparabitur, diuidit enim notionem a notione, aut cum eadem species alijs iudicum speciebus, puta ordinarijs vel pedaneis, a quibus ea nota differt, comparatur. Que omnia arbitror supra adducte ex acutissimo Agricola doctrine, non esse dissentanea. Verum huiusmodi rationem legum tractandarum, quibusdam nihil, nisi quod priores inuenerint ipsi, probantibus, lucernam nimis olere videbitur, et alioqui libros quosdam imperitiores, vt Quintiliani verbis vtar, etiam crassiore vt vocant musarum explicare. † Differentiarum ergo na-

6 tura est, vt que de eodem genere conueniunt, specie distincta esse testetur. sic, suo iure habere iurisdictionem, vel alieno beneficio, differentie sunt quibus ordinarium iudicem et delegatum diuersas esse iudicum species cognoscamus. sic magistratus diuersis creatos comitijs, diuersarum esse specierum ex Gellio docui-

7 mus. † Rursus easdem species, alterum differentiarum habita ratione, fieri genera, nouasque species continere, vt maiorum magistratuum eidem hic est, centuriatis comitijs creatorum, alij quidem minus imperium.

alij maius habet. Plus.n.ꝛ minus que genere cõueniunt spe‑cie pleruq; differe demonstrãt speciei enim (vt idem Agricola Phrisius acute docet) sola cõparatione ad genus, id nominis indituꝫ est indiuiduis aũt cõparata species nõ iaz speciei retinet
8 sed generis potius accipit faciẽ. † Sic realẽ habere iurisdictio‑nẽ, differentia est, qua distingiť ordinarius a delegato, qui perso nalẽ hꝫ. Et in mandando iurisdictionẽ, dignitati adiectio facit. vt delegati nomẽ, generis naturã assumat, vt delegatorũ alij qui dem personalẽ iurisdictionẽ alij in mandata causa realem ha‑beant, hoc est cũ dignitas a mandãte expressa fuit. Sic ẽt habe‑re permanẽs obiectũ patiẽs, id est, cui vel in qꝺ ius dicať, qua‑le est territorium, differentia est declarans ordinariũ iudicẽ, aliã esse iudicis speciẽ a delegato, cũ hic sine tali obiecto permanen te, pleruq; sit, ille vero tali obiecto destitutus nunq; esse actua‑li iurisdictione possit. Rursus actus ꝛ habit⁹ iurisdictionis. no‑uas ordinarij iudi. iam nunc generis faciẽ assumẽtis species pa‑rere videbunť. Hac.n. differẽtia, chartularij ꝛ iudicis (vt ita lo quar) prorogabiles, a reliquis distinguunť ordinarij, qꝺ hi ꝛ iuris dictionẽ, ꝛ obiectũ patiens nõ habitu mõ, sed ꝛ actu semper ha‑bent, illi vero habitu quidẽ semper, sed actu raro. in habitu est (autore Baldo) ꝓ potẽtiã, in actu per exercitiũ. Quod aũt dixi
9 de obiecto patiẽte, nõ temere est. † Nã qꝺ vulgo aiunt iurisdi‑ctionẽ esse in territorio, ꝛ passiue ꝛ actiue ꝛ cãtiue intelligi dꝫ. Passiue, qꝛ territorio terminať, sed actiue est in magistratu cui iurisdictio cõpetit cãtiue, qꝛ iurisdictio nõ per se ꝛ precise est in territorio, sed ratione personarum eodẽ actu, vel habitu degentiũ. Neq;.n. rex, sed hominũ cã ius constitutũ est. Ceterum com‑plures alias esse Iudiciũ differentias minime negauerim multe enim ex ijs, que.s. diximus colligi possunt, ꝛ ex ijs que sequẽtur multe, sed multas esse (ne ex antedictis quidẽ) que vere differẽ tie, sint, hoc est, que singule speciem a specie distinguãt, ꝛ ad suã speciẽ relate, ꝓprij instar esse videať deq; ea querisi dicanť, hoc
10 vero valde negauerint. † Unde qꝛ verarum differentiarum (vt Phrisius ait) propemodũ egeni sumus, cõsiliũ (qꝺ inopia fieri solet) oportet ex necessitate sumamus, vt ꝛ in diffiniendo, aliqd qꝺ locũ ipsarum expleat mutuemur. Porro quecũq; de iudicum
11 differentijs dicta sunt, intellige vera esse de iure cõi, † nam ex consuetudine potest horum omnium bona pars immutari. Con‑suetudinis enim in tribuenda, vel adimenda alterandaue iuris‑dictione non leuis est auctoritas. nunc autem dicendum esset no bis de altero genere comparationis, quod in officij disceptatio‑ne versari diximus, ꝛ in quo, quid rectum faciendum sit queri‑tur, sed illud, nõ vanis ex causis, alteri loco destinauimus, cum peculiariter que sint iudicum officia declarabimus, id quod pro ximo libro futurum est.

SUMMARIUM

1 Iurisdictio quid differat a iurisditione. ꝛ nu. 6.
2 Iurisdictione homines quantumuis agrestes semper obedijsse, ꝛ numero. 11.
3 Leges magistratibus preesse debere.
4 Iurisdictionem legis nomine significari.
5 Populi cetus non improbatus ẽt si iurisdictione careat, potest sibi ius ciuile condere.
7 Iurisdictio vnde dicta sit
8 Magistrare quid ꝛ magistri qui dicantur.
9 Iurisdictio seu lex virtutis sue partes dispensat ꝑ magistratus, idq; iurisdictionis instrumento.
10 Imperium a iurisdictione cogitatione facilius distingui quã re. ꝛ numero. 12.
13 Lege regia de Augusti imperio lata, remansisse apud populuꝫ Senatumq; romanum suam potestatem ac maiestatem.

¶ De iurisdictione, iurisditione, ꝛ imperio, in genere. Cap. vj.

0 Pereprętium mihi fecisse videbor si initio ꝛ iurisdictionis, ꝛ imperij originẽ ac
1 naturam summatim exposuero. † Et illud in primis sciamus oportet (in hꝫ enĩ libet Stoicos imitari, q, vt Cicero ait studiose exquirunt vnde verba sint dicta) aliud quidam esse qꝺ iurisdictio nominatur, ꝛ aliud qꝺ iurisdictionem appellamus. Multo enim latius iurisdictio quam iurisditio patet, hec ab il‑
2 la fluit, illa vero nature sue vi, simul cũ hominibus extitit, † neq; enim vllus vnquam vsquam hominum conuictus fuit quantum libet, vel agrestis vel incompositus, qui non iurisdictioni quadã tenus obediret, cuius tanta vis est (vt Tullij verba huc transfe ram) vt ne illi quidem qui maleficio, ꝛ scelere pascuntur, possint sine vlla particula iustitie (que certe, vel mater, vel filia huius ditionis est) viuere. Nec alio pertinet id qꝺ Aristoteles in po‑liticis ait, qui igitur, inquit, legem preesse iubet vĩ iubere Deũ preesse ꝛ leges, qui autem hominẽ iubet preesse adiungit ꝛ bel‑uam, libido quippe talis est, atq; ita obliquos agit etiam viros optimos, qui sunt in potestate, propter qꝺ mens absq; appetitu
3 lex est. Plato. † Interitum paratũ illi ciuitati video in qua nõ lex magistratibus, sed legi magistratus presunt salutem vero illi vbi lex seruientibus magistratibus dominatur. Et Cicero, vide tis igitur magistratus hanc esset vim, vt presit, prescribat que re cta ꝛ vtilia ꝛ coniuncta cum legibus, vt enim magistratibus. le‑ges, ita populo presunt magistratus, vereq; dici potest magi‑stratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistra‑tum. Nihil porro tam aptum est ad ius conditionemq; nature, quod cum dico, legeꝫ a me dici, nihil aliud intelligi volo quam imperium, sine quo, nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec reruꝫ natura omnis, nec ipse mũdus põt. Et põt paulo, quibus aũt regia ptãs nõ placuit
4 nõ hi, nemini, sed nõ semper vni parere voluerunt. † Quũ ergo legem dicimus, nõ aliud q̃ iurisdictionem dicimus, hoc est, cõ‑munem fere illam voluntatẽ, in omni re pub. dominantẽ, de qua paulo ante disseruimus, Hec eniꝫ vbicũq; est, vult legẽ ipsaꝫ di tionemq; iuris nõ hominẽ preesse ciuitati. Quam dominantem volũtatẽ ac legẽ, Papinianus cõmunẽ reipub. sponsionẽ, De mosthenis (Martiano referẽte) munus deorum ꝛ cõspirãtis ciui tatis conuentũ, Chrysippus diuinarũ humanarumq; reruꝫ regi nã, quam presidere ducẽq; esse cõuenit, appellarũt. Sed, ꝛ ex hꝫ intelligi põt latiorẽ esse iurisdictionis significationẽ, quã iurisdi‑
5 ctionis. † Comperti iuris est, quemuis populi cetuꝫ non iꝓproba tum, quantũlibet iurisdictione carentem, posse ius ciuile ꝓprie sumptum, hoc est, leges municipales aut statuta sibi cõdere ꝑut
6 egregie tꝫ Ias. Bartoli in hoc opinione confutata. † Idem etiã hinc liquere potest, qꝺ quoties iustitium ediciť, tum iurisdictio‑ne vigente, iurisdictio velut sopita nõ apparet Cicero, Iustitiũ edici oportere, iurisdictionẽ intermitti, claudi erariũ, iudicia tol li. Liuius, vocato deinde senatu, cũ ex auctoritate patrũ iustitio indicto, ꝑfectus ad tutandos fines esset. Idẽ cũ magistro equiꝫ in concionẽ venit, iustitiũ edicit, claudi tabernas tota vrbe iubet
7 vetat quẽquã priuate quicq; rei agere. † Iurisdictio autem non tam a ditione, quaꝫ a dicendo ius est appellata. Est enim velut iuris dominantis cõicatio aut instrũ, per quod maxime ditiõis iuris suã vim exercet, quoq; iudices qui, vti superius annotaui‑mus, in leges iurati sunt, vtentes, vim illam iurisdictionis, cuiq; negotio. ad equi ꝛ boni libram appenso, distribuunt ꝛ applicãt. Que quidẽ applicatio aut iuris dicendi facultas, qꝛ non oibus permissa est, qui ad eã rẽ selecti sunt, iurisdictionẽ habere dicun
8 tur, ꝛ magistratus ꝓprio appellanť. † Magistrare, inquit Fe‑stus, moderari est. Unde magistri nõ soliũ doctores artiũ sed ẽt pagorum, societatũ, virorũ, collegiorum, equitũ dicunť, qꝛ omnes hi magis ceteris põt, vñ ꝛ magistratus, qui per imperia poten‑tiores sunt priuati. Spartianus, inde in Germaniam transit, pa cisq; magis quã belli cupidus, militem quasi bellum immineret exercuit tolerantie documentis eos imbuens, ipse quoq; inter ma nipulares vitam militarẽ magistrans. Pomponius, Post ori ginẽ iuris ꝛ processum cognitum, cõsequens est, vt de magistra‑tuum nominibus ꝛ origine cognoscamus, qꝛ vt exposuimus, per eos qui iuri dicendo presunt, effectus rei accipitur, paruꝫ est.n. ius in ciuitate esse, nisi sint q iura reddere possint. Et quem hic Pomponius effectũ rei appellat. Modestinus alibi virtuteꝫ legis nominat. legis virtus, inquit hec est, imperatore, vetere ꝑmittere, punire. Quintillianus, porro lex ois aut tribuit aut
9 admittit, aut punit, aut iubet, aut vetat, aut permittit. † Has er‑go virtutis sue partes, lex iurisq; ditio, iurisdictiones instrumen to, ꝑ ministros suos magistratus, exequitur, dispensat ac distri‑buit. a qua re cũ pendat reipub. salus, felix ille principatus, in quo diligenter exquiriť, quẽ cui potissimũ muneri prefici par sit ne in quenq; iurisdictioni ꝓpositũ, id Persij obijci iure possit.
Rem populi tractas?
Quo fretus. dico magni pupille Pericli,
Scilicet ingenium, ꝛ rerum prudentia velox.
Ante pilos venit, dicenda tacendaq; calles.
Ergo vbi commota, ꝛ que istic reliqua sequuntur.
10 Porro imperium in laxa, soluta ꝛ vaga significatione, an, aut quo a iurisdictiõe differat, cogitatiõe magis distingui, ꝛ (vt ple‑

tracq alia) facilius intelligi quã explanari põt. Habet enim imperium vim quãdã in se cogendi, & iussum iubere aũt (vt Aristoteles ait) imperiosius est. Atqui, ius a iussu vel iubendi potestate, nomẽ traxisse vr, autore Phrisio. propterea dicebat Chrysipp9, diuinarũ humanarũq rex reginã legẽ, faciẽda qdẽ iubere rursus nõ faciẽda phibere, quo fit vt iperiũ & datio iuris, eiusdẽ esse videãt ptãtis. nã & i qdã qstõne iperatoris Cõstã. velut patria ponũt, i illis vobis, a p̄onis rursus sub iperio, ditioneq mittãt. Et Liuius, Ne quẽ exercitũ, q cũ populo Ro. socy sine bellum gesturus erit rex per fines regni, sui eorumve qui sub ditiõe eius erunt trãsire, finito, neu cõmeatu, neue qua alia ope iuuato. Idẽ Roma. socijq, Antiocho & ijs, qui sub imperio eius erũt,
11 prestent. † Et sicuti nec domus vlla nec ciuitas, nec gens, sine iurisdictiõe dominante cõsistere potest, ita nec sine iperio, ppea & patri in filios dño in seruos, imperiũ erat, fortassis & natu maioribus in minores, marito in vxorẽ, agnatis, & gentilibus i furiosos, ex quo illud prouerbiale apud antiquos, Ad agnatos & gentiles est deducendus. que oẽs ptãtis species velut riuuli qdã a
12 fonte manãt illius late potẽtis imperij ditionisq. † Attamen si artius ditionem inter, & imperiũ perquirere velimus differẽtiã, appet ditionis, plenioris, significationis vocabulũ esse, magisq audientis cogitationẽ implere, quã sit faciatne ea vxor imperiũ imperãdi. n. ratio posterior ditione vr veluti euẽtus qdã, aut destinatũ a cã natum. A qua sñia non vr discrepare textus Iustiniani de suis victorijs differentis, dum ait, & tam Africa q̃ alie innumerose prouincie, post tanta tẽpor spacia, nostris victorijs a celesti numine prestitis, iterũq ditioni Romane, nostroq ddite imperio protestant. Et saue, & sic intellexerit Iustinianus, nequaq̃ fallebat. Erat. n. illius imperiũ minus populi Ro. ditione, qd illud a ditione, haud q̃ hec ab illo vires obtineret, ex quo sicuti pricipẽ singulis superiorem, ita vniuerso populo fuisse
13 inferiorem itelligimus. † Nã & post legẽ regiã de Augusti imperio latam remãsit populo Ro. ac senatui sua potestas & maiestas. id qd nõ sutilib9, sz apprime vehemẽtib. rõnib9 demõstrari possit. Ver cõmodius est eam rem imotã sinere. Nã quẽadmodũ lacus quidam sunt, in quos si quid de industria inieceris, maximas tempestates excitabis, sic si maiestatem iam olim sacrosanctã, liberius cõmonefecisse videare.

SVMMARIVM

1 Iurisdictionis in genere sumpte, species due, imperium cõmunicatum scilicet, & iurisdictionem simplicem.
2 Imperium absolutum non iurisdictionis sed iurisdictionis esse, & penes solum principem residere.
3 Imperium cõmunicatũ diuiditur in merum & mixtum.
4 Imperium merũ quid sit, & nu. 7.
5 Imperim merum qua ratione ita appelletur.
Merum quid significet.
6 Imperium merum nihil habere cõmune cum iurisdictione specialiter accepta preter generis participationem.
8 Exilium capitalem penam esse.
9 Fame iudicium sit ne capitale.
10 Infamia quid sit.
11 Reum eximere & absoluere meri imperij est.
12 Absoluere & condemnare ex eadem specie iurisdictionis proficiscuntur.
13 Coercio seu castigatio (preter capitalem penam) triplex corporalis, pecuniaria, verbalis.
14 Coercio corporalis duplex, maior & minor.
15 Verbalis coertio quibus casibus sit ex mero imperio.
16 Filius a patre oblatus mitius est puniendus, quam si alia via deprehensus esset.
17 Animaduertendi potestatem non continuo habet, quisquis punire potest.
18 Merum imperium officio iudicis nobili seu libero exerceri.
19 Officium iudicis liberum (quod a doctoribus nobile vocatur) quare ita appelletur.
20 Accusatio non impedit quominus iudex libero seu nobili suo officio fungatur.
21 Iudice posse citra accusatorem de criminibus inquirere.
22 Accusationes tum priuatorum tum publicor criminuz quamobrem institute. & nu. 32.
23 Accusandi quãta sit difficultas, ex Cicerone.
24 Accusare alium volens qualis ipse esse debeat, ex Cicerone.
25 Delatores sua denunciatores criminuz ob accusationis difficultatem institutos esse.
26 Delatores iudicijs suis assistere debent interim dum questio de crimine habetur.
27 Delatores criminum non esse veros accusatores.
28 Accusatorum multitudinem reipu. esse vtile, ex Cicerone.
29 Procuratores fisci & promotores successisse in locum delatorũ seu potius accusatorum.
30 Procuratores fisci ac promotores notantur.
31 Fiscum in dubijs questionibus qui condemnat, non delinquit.

¶ De imperio mero & mixto, deq iurisdictione in specie, & peculiariter de mero imperio. Cap. vij.

1 IN hunc modum velut seminა quedã & initia descripta sint eorũ, q̃ d imperio mero, mixtoq, tum de iurisdictione simplici ad vsũ legalem & iurisconsultorum, dicenda sunt. nunc de partibus & riuulis ex eo fonte manantibus. Quãquam si quis Bartoli aut Iasonis i ea re partitiones, & suppartitiones, & diuisiunculas, singulatim exequi velit, e quibus certe dici non potest vt nobis creuerit labor, infinitum est opus, nec temere a quoquã sine aliqua reprehensione tractatũ. Ac vix scio, an vllo in genere venia iustior debeatur, si modo, vt Plin. ait, minime mir est, hominem gentium non omnia humana nouisse. Quapropter autorem neminem vnuz sequãr, sed vt quenq verissimũ in quaq re arbitra
1 bor. † Iurisdictio in genere, que, vt diximus, iuris, dominantis cõmunicatio est, duas habet species, imperium, cõmunicatum, & iurisdictionem simplicem. que diuisio etiam Baldo placuisse vr, ita scribenti. Iurisdictio in duo diuiditur. s. in imperium & iu
2 risdictionẽ. Imperiũ subdiuidit in merũ & mixtũ. † Sed nõ frustra est qd adieci, cõmunicatũ, est. n. quoddã aliud imperium q Bal. & eũ sequutus Decius, absolutum appellant, qd quidẽ nõ iurisdictionis, sed iurisdictionis est. Residet enim apud illum. penes quem ex cõmuni illa reipub. sponsione, vt ait Papin. ditio iuris est, puta olim penes rempub. Rom. dominantẽ, nũc tandem quidem ex lege regia, sed temporuz cursu, & velut nouo quodã cõtinuatoq populi cõsensu monarchiam euehẽtis, penes principem ipsum cuius imperij absoluti exempla. xvj. proponit Bal. acriori. s. iudicio vsus, quã Bar. qui absoluti imperij partes cõicato imperio, hoc est, imperio mero, vt ipse ait maximo
3 attribuit. † Hoc igitur absoluto imperio nũc preterito, cõmunicati species ostendamus. Vlpianus summa diuisione vtitur, Imperium, inquit, aut merũ aut mixtũ est. Vnde nisi id sepius vsuueniret Accursio, mirarer plurimũ homini venisse in mentẽ, vt tacitis calculis. Vlpianũ vel negligentie vel imperitie isimularet. Interpretaturus. n. Accursius hec Pauli verba, mandata iurisdictione priuato, ẽt imperium qd nõ est merũ vr mandari sic dicit, Imperiũ non dicas merũ vel mixtũ imperiũ, licet hoc q̇dam dicant. sed modicam cohertionem. quasi vero modica cohercio alterius imperij esse, quã meri, aut mixti, aut quasi aliqd reperiretur aliud imperium generali iurisdictionis verbo comprehensuz qd neq merũ, neq mixtũ esset, quodq Vlpia. latuisset. Sed pgamus. † Imperiũ merũ definit Vlpia. hoc mõ, merũ
4 iperiũ est, habere gladij ptãtez ad animaduertendũ in facinorosos homines, qd etiã ptãs appellatur. Paulus Vlpiano velut subscribens, Potestatis verbo plura significant, in psona magistratuũ imperiũ. Imperij definitionẽ, non aliã, sed eandẽ aliter, veluti per paraphrasim quandã, adfert Bal. his, Merũ imperiũ est iurisdictio seuerioris vltionis inferende p accusatione vel mero officio, principaliter introducta ob publicã vtilitatẽ. Neq. n. (qd Bar. fecit) negat Bal. ab Vlpiano dfinitũ esse merũ imperiũ, sed eandẽ definitionẽ paulo fusiore peculiarium ad sectionũ seu adiacentiũ, que in mero iperio instar esse, vel differentiarũ vel pprij pñt, expressione, reddit magis aliquãto populare. Notũ enim illud est (id qd alibi quoq a nobis annotatũ) Iurecõsultos accisius & tanq obducto velo suo responsa edidisse non secus atq oracula, ne vulgo obuia pphanarent. Sed erit opere pretiũ vtriusq definitionis particulas exactius & vberius explicare, ita. n. variarũ opinionũ ac dubitationũ, q̃
5 in huius rei tractatũ incidũt, multitudinẽ reprimemus. † Principio, qd hic definit imperiũ, cur merũ appellat aperiendũ est. Merũ dicit quod est purum, & ab oi mixtura separatum, quẽadmodũ Pompon. ait, stipulationes pretorias esse, que a mero pretoris officio proficiscuntur, hoc est, vt interpretatur Alciatus, que solius pretoris iurisdictioni relinquunt, quarũ alius

Iudicis

Iudicis notio nõ est. Sic dr̃ merũ ius cõpẽsationis, ⁊ neminez de iure mero detrudi, ⁊ mera donatio, sic ẽt merum imperiũ dr̃
6 qr nõ alterius speciei ɋiunctione miscet̃. † Ex quo intelligit̃ merum imperiũ nihil habere cum iurisdictione specialiter accepta cõe preter generis participationem, in hoc enim has species, cum inde veniant conuenire necesse est. Nam vt iurisdictio simplex, ita ⁊ imperium merum, species est iurisdictionis generice, qđ vel ex tituli accõmodatione pz. Ideoq; in oĩbus alijs adiacentibus que oĩum Iudicũ diximus esse cõia. Sed hoc quo ꝺ loquimur, imperiũ adeo merũ est, vt nihil horũ illi ɋueniat, que sunt iurisdictioni simplici peculiaria, que res aliter in mixto im-
7 perio se hz sicuti videbimus. † Merum. n. imperiũ omnez iudicij rõnẽ admittit, per quam facinora coercentur, pena. s. publice vtilitatis gratia in delinquentem ɋstituta. Quoties. n. meruz imperiuz exercet̃, toties is qui in reos relatus est, aut de capite periclitatur, aut in corpus aliqua coertio est, vel pena pecuniaria fisco ob delictum inferenda. Nam aut vera mors naturalis hoc est vltimũ suppliciũ, patrati facinoris pena est, aut mors ciuilis puta cũ quis de ciuitate eximit̃, et maximaz patit̃ capitis diminutionez. De media nihil dico, qr vt in illa dubitem, faciũt Ciceronis verba sequentia, deinde, inquit, nihil rationis adfers quamobrem si libertas adimi nullo modo possit ciuitas possit, nã ⁊ eodẽ modo de vtraq; re traditũ nobis est, ⁊ si semel ciuitas adimi potest. Qui enim potest iure quiritũ liber esse is, qui in numero Quiritũ nõ est? Quibus Tullij verbis eleuari vident̃ iurisconsultoꝶ responsa de media capitis diminutione, qr in re tñ
8 nihil pronuncio. † Capitalis ẽt pena est exilium, qđ triplicis esse generis tradit Budeus. Quãq; Cicero (sed cause sue inseruiens) dicat exilium nõ suppliciũ esse, sed profugium portumq;
9 supplicij, Capitale ⁊ illud fortasse videri † iudiciũ posset, nisi iuris textus refragaret̃, in quo non de vita aut ciuitate libertateue, sed fama quis in insulam deportatus, aut patria extorris, aut domi sue latitans omnis honoris cõiunctusq; ciuilioris expers? Neq; enim incerti iuris est, quicquid publici honoris est, nõ solum non cõmitti, sed ẽt adimi solere infamibus. Proinde Cicero Quintij famam defendens, dicit se caput illius defendere. Huc ẽt pertinet Pauli r̃nsum, negantes infamem esse hominẽ integrum. Eodez spectat Martiani verbũ. vñ hos casus equat a morte, ⁊ ab ĩfamia liberari. Et illud. M. Tullij, qd. n. minus est dignũ, q̃ tibi quicq̃ peius videri dedecore flagitio, turpitudine? que vt effugias, quis est nõ mõ nõ recusandus, sed vltro
10 apppetendus subeundus, excipiendus dolor? † Hoꝶ omnium rõnem colligere possumus ex infamie definitione, q̃ certum est esse, lese dignitatis condinionẽ, moribus legibusq; reprobatam argumento. s. ducto per ɔ̃riam, a bone fame ⁊ estimationis definitione, hanc enim ita definiuit Callistratus, Estimatio (inqt) est dignitatis illese status legibus ac moribus cõprobatus. hic sese offert in fedos quorũdã mores late excurrendi operis insti-
11 tutũ. Et ijs quidem modis reus de capite dr̃ periclitari. † Quo verbo nos hic libenter, ⁊ ex cautione quadam vtimur, vt illa dubitatio tollatur querentium, an e reis eximere absoluereq; etiã meri sit imperij. Equidẽ ego vel maxime contendo esse, motus Vlpiani verbis hoc modo respodentiũ, Solet etiam custodiaꝶ cognitionem mandare legatis. s. vt preauditas custodias ad se admittant vt innocẽtem ipse liberet, sed hoc genus mandati extraordinarium est, nec enim, potest quis gladij potestatẽ sibi datam, vel cuius alterius coercionis ad alium transferre nec liberandi igitur reũs ius habet cũ accusari apud eum non possint. quibus ex verbis satis intelligitur potestatem liberandi innocẽtem meri imperij esse id tribus, sicuti opinor rationibus tuz qr iudicium capitis erat institutum, ⁊ hinc dubius fuit litis euentus
12 † tum quia, vt Bal. ait, absoluere ⁊ condemnare non differunt penes speciem iurisdictionis, led tantũ penes formam pronunciationis, tum tertio, qr eque videntur publicam spectare vtilitatem absoluere ⁊ condemnare quandoquidem non minus immo fortassis aliquanto magis reip. interest, innocentẽ absolutũ iri, atq; nocentem condemnari. Potestas enim vtroq̃ spectat
13 equaliter, ⁊ vt apostolus ait bene agentibus ad iram. † Quod si non tanti sit peccatũ, vt vlla capitis pena expiandum sit, sed tale tamen, vt reprimi nec impune esse oporteat, tum alterius generis castigationi coercioniq; locus erit. q̃ ego quidem triplicem
14 esse censeo corporalẽ, pecuniariã, verbalem. † Corporalis duplex est, altera maior minor altera. Maiorem intelligo, omnez vehementem coercionem, vel atrocem verberationem, capite saluo, hoc est, vita, libertate, fama, integris manentibus. Huius exemplũ esse relegatio potest, vel cum in opus quis publicũ dat̃ ad tempus. Minor coercio, quecunq; infra atrocez est, vt ictus fustium in libero humiliore in ceteris rei certe interdictio, ⁊ flagella in seruo. Minor etiam coercio presertim in seruo dici põt pena vinculorum temporaria, aut in carcerem inclusio. Licet enim carcer (vt Vlpiano, non etiam. M. Tullio placet) non ad puniendos, sed ad continendos homines haberi debeat, solent tamẽ Presides in carcerem continendos damnare. omnis autem quantũlibet simplex coertio, suapte natura meri imperij est nisi cũ iurisdictioni cõicatur, tũc. n. fit mixti, sicuti postea videbimus. Pecuniaria, quoties ob crimen, vel facinus admis-
15 suz reus in aliq̃ pecunie summã fisco inferendã ɋdemnat̃. † verbalis coercio ex mero imperio esse põt, vt cũ patronus ɋuiciũ a liberto passus prefectũ vrbis adit, vel cũ filius, q vt nõ opz conuersatur, proconsuli offertur a patre, verbis corrigẽdus ac terrẽ-
16 dus. Mitius. n. multo puniẽdus † est filius criminosus a patre oblatus, quã si alia via requisitus vel deprehensus esset, etiã si a patre exhiberet̃ puniendus, ne scilicet (qđ Martianus ait) videat̃ pater ad suppliciũ filiũ obtulisse. Cicero Pr̃ ꝟo, inquit, etiã obesse filio debet. O vocẽ durã atq; indignã tua probitate Laterensis Pater vt in iudicio capitis, pater vt in dimicatiõe fortunaꝶ, pr̃ vt apud tales viros obesse filio debeat, q si esset turpissimus, sordidissimus, tñ ipso nomine patrio valeret apud clementes. Iudices ⁊ misericordes, valeret, inquã, cõmuni cõsensu omniũ, ⁊ dulcissima cõmemoratione nature. Nã ⁊ Terẽtianus Chremes ait, ꝓ peccato magno, paululũ supplicij satis esse patri, tametsi aliter oli T. Manlio visum sit reipublice dignitatẽ asserenti. Hoc igit̃ illud merũ imperiũ est, qđ Vlpianus gladij potestatẽ, Bald. seuerioris vltionis inferẽde iurisdictionem appellat. Quo loci puto Baldũ comparatiuo vsum pro positiuo, ratione loquẽdi ⁊ ornata ⁊ Iurecõsultis nõ infrequẽte. Ceterũ qđ indefinitis verbis ait Vlpianus, ad aiaduertendũ in facinorosos homines, Bald pluribus aperit verbis, Per accusationẽ (inquit) vel mero officio, principaliter introducta ad publicã vtilitatẽ. Nã Vlpianus, ne accusatiõis expressioni, merũ officiũ, vel ɔ̃tra, officij meri ꝟbo, accusationis formulã excluderet, vtrũq; velut vno fasce, aiaduersionis vocabulo complexus est.
17 † Animaduertere. n. in alteruz, punire est. Sed nõ quisquis puniendi, idẽ animaduertendi ius habet, illud eniz, quorũcũq; est, hoc eius, q in alteꝶ potestatem habet, ordine ac rite, idest, cum aniaduersione puniendi, autore Valla. At dixerit hic quispiã, si que Baldus ait vera sunt, necessario colligit̃, quoties ꝑ accusationẽ exercebit̃ imperiũ, nullum esse mero officio locum, atq̃ ob id nõ satis tñ apte vocari merũ imperiũ. Nã ⁊ Bal. ipse credit accusationẽ ⁊ officium Iudicis, species esse differẽtes, nec in
18 Iudice residere accusationẽ, sed in accusatore. † Ego donec certiora doctus fuero, sic existimabo, meꝶ imperiũ officio Iudicis libero (qđ nr̃i nobile vocãt) nõ etiã subseruiente (qđ illi merce-
19 nariũ) exerceri. Libeꝶ officiũ ideo appellandũ puto, † quia, vt Bar. ⁊ Decius tetigere, nullius vnius volũtati sit obnoxiũ, sed vi quadã propria ɋsistat, nec corrogato vllius suffragio idigeat. Etenim quicũq; Iudex imperij meri potestatem habet, cogitare quid sibi cõmissum creditumq; sit debet, ⁊ vt Cicero ait, nõ solũ sibi potestatem datam, verũetiam fidem habitam esse, meminisse. Cõgrui (inquit Vlpinus) bono ⁊ graui presidi (quo nomine omnes prouincias regentes ɋtinentur) curare vt pacta atq; quieta prouincia sit, quã regit, qđ nõ difficile obtinebit, si sollicite agat, vt male hoibus ꝓuicia careat eosq; ɋquerat. Eteniz autore Tullio, vt membra quedã amputant̃, si ⁊ ipsa sanguine ⁊ tãquã spiritu carere ceperint, sic perditoꝶ qdã homines moꝶum qui ciuium ɋiunctionem aut dirimunt, aut vitiant, a cõi tãq̃ corpore ciuitatis segregandi sunt ne, qđ Apostolus ait, Paulum fermenti totam conspersionem accidam reddat, cui fuerit admixtum. Quamq̃ aũt liberum officiũ, suopte Iudicis motu, ac iurato in rempu. voto, moueri oporteat, excitatur tamen aliquan-
20 do, accusatione per aliũ proposita, † At non qr si Titius Caiuz falsi accusauit Iudex de ea cognoscens, libero fungi officio, cuz non modo citra accusationem potuerit iudex de crimine inquirere (vt veteres loquebantur) verumetiam cessante accusatore possit. Iudex officij libertate fretus, in delinquentez animaduer-
21 tere. † Verior. n. est illorum sñia, qui aiunt, iudicẽ de quocunq; crie, ẽt circa accusatorem certum fama tamen aliqua aut altera generali inquisitione preparatoria precedente inquirere posse eoꝶ, q negãt regulariter quẽq̃ sine accusatore damnari debere. Vnde q̃uis nõ in iudicis, sed in ipsis sitũ sit accusatoris potestate, accuset, quẽ, an nõ accuset, cui ẽt accusationis iudicis officiũ adesse oporteat, nõ propterea tñ vlla ex parte officij liber-

tas impedit, cū, sicuti ostendimus, possit alioqui Iudex añ vel
post accusationē inquirere, etiā si nemine priuato illius implo-
retur officiū, id qđ i mixto imperialiter h3, istbic. n. regulariter
iudex nisi petitū nō impetit officiū, de quo nos capite mox se-
22 quente videbimus. † At q2 iudicis officiū, Ulpiano teste, latissi
me patet, multaqꝫ ab improbis defingantur iudici ignorata re-
ceptum est, vt quisqꝫ priuato delicto in suā suorū vel iniuriam pa
trato, publice queri possit, ð publico añt, quiuis vnus e populo.
quoꝝ accusationes qd al'ud sunt, q̃ꝫ officio libero nec opināti q̄
dam admota calcaria ⁊ Quinēt vt olim fuit ita hodie quoqꝫ re-
ceptū est, vt publici quidā sint hominū facinorosorū nūciatores
⁊ accusatores. Etenim aut facile repias qui (vt iuris textus h3)
vinculū inscriptionis arripiat, custodieqꝫ similitudinē patiatur,
23 quiqꝫ (sicuti Tranq. ait) par periculū pene subire velit, tū3 qđ
maxima sit difficultas accusādi. Magnū. n. est (inqt Tullius)
te cōparare ea, quibus possis hominē e ciuitate, presertī3 nō ino
pem neqꝫ infirmū exturbare, qui ⁊ per se ⁊ per suos ⁊ vero etia3
per alienos defendat, omnes. n. ad picula ꝓpulsanda ꝯcurri-
mus ⁊ qui nō aperte inimici sumus, ēt alienissimis, in capitis pe
24 riculis, amicissimoꝝ officia ⁊ studia prestamus. Idē alibi. † Co
gnosce ex me qm̄ hoc primū tēpus discendi nactus es q̃ꝫ multa
esse oporteat in eo, qui alterū accusat, ex quibus si vnū aliquod
in te cognoueris, ego iam tibi istuc ꝙ expetis mea volūtate ꝯce
dā. Primū integritatē atqꝫ innocentiā singularē. Nihil est. n.
ꝙ minus ferendū sit, q̃ꝫ rōnē ab altero vite reposcere eū qui nō
25 possit sue reddere. † Cū inquā adeo periculosa difficilisqꝫ res es
set accusare, neqꝫ tenere quisq̃ꝫ reperiret, q tāti discriminis alee
vltro ac sponte se cōmitteret, inuentū est (ne scilicet, vt Iuriscō-
sultus ait, maleficia manerent impunita, vt essent qui tū clancu-
larijs tum manifestis accusationibus, id essent iudicibus, qđ ca-
nis aut anser in Capitolio. Fuere. n. primū nunciatores seu de-
latores publice, instituti, qui clam aut nocte obambulantes, vel
hominū sese miscētes cetibus, quid quisqꝫ designaret obserua-
bant, non dissimiles his quos Plutarchus a curiositatis vitio
aliterios appellat, infame sane genus hominū, ꝫ reipub. nō in-
26 tile, quoru3 in iure mentio frequens. † His dicta lex est, vt inte-
rim dum questio de crimine hr̄, suis indicijs assistāt, ne. s. acres
sint ēt tum, cum suspitio nulla sit. Nā si luce quoqꝫ canes latrēt
cum Deos salutatū aliqui venerint ijs, Cicerone iudice, crura
suffringant. Paulus iuriscō. Nūciatores q p notoria indicia ꝓ
27 dunt notorijs suis assistere iubent. † Eos autē ꝯstat nō fuisse ve
ros accusatores. Imp. Gord. ea qdem q̄ per officiu3 presidibus
denunciant, ⁊ citra solēnia accusationū posse perpendi incogni-
tum nō est. Fuere etiam accusatores publici tanto nunciatori-
bus honestiores, quāto liberalius est, in faciem hostem agrredi
28 quā agere cuniculis. De istis hoc modo Cicero. † Accusatores
multos esse in ciuitete, vtile est, vt metu ꝯtineat audaci, verūtñ
hoc ita est vtile, vt ne plane illudamur ab accusatorib. Innocēs
est qspiā; verūtñ q̃ꝫ abest a culpa, suspitione tñ nō caret tametsi
miteꝝ est tñ ei qui hunc accuset, passim aliquo modo ignoscere.
Cum enim aliquid habeat qđ possit criminose dicere aperte lu
dificari, ⁊ calumniari sciens nō vr̄. Quare facile oēs patimur eē
quāplurimos accusatores, qđ innocens si accusatus sit, absolui
poteit, nocens nisi accusatus fuerit, ꝯdēnari nō potest. Utilius
est autē absolui innocētē, q̃ꝫ nocētē cām non dicere. Sed q2 ac-
cusationes, ⁊ difficultatis plurimū ⁊ periculi habebāt, nec vnq̃ꝫ
non odiose erāt, nisi cū (vt idē Cicero tradit) aut reipub. aut pa
trocinij cā id fieret, obliterata sensim est hmōi accusandi ꝯsuetu
29 do, desitumqꝫ est eā in pretio gloriaqꝫ haberi. † Quaqꝫ in nūcia
torum delatorumqꝫ vicem, vt Bartolo placet, aut verius in ac-
cusatorem successere locum, quos vulgo sindicos, vel promoto-
res vel fisci procuratores, appellant, habent. n. ⁊ hi plerūqꝫ sub
quo lapidecūqꝫ latentē scorpiū, habēt suos aliterios, suas aures
My de aurib. lōge prominētiores, habēt sua vndiqꝫ retia, colū
30 bis tñ magis quā coruis metuēda. ¶ † Ueteribus añt illis accu
satoribus longe sordidiores esse videri sane pñt nōnulli ex hisce
nostratibus accusatoribus, illi. n. haud aliter fere, q̃ꝫ (vt dixi)
vel reipub. vel cliētū gratia accusabant, ⁊ si sepius accusandū es
set reipub. tribuebāt hoc muneris, nostri vero, haud raro nō tā
reipub. q̃ꝫ illius pretextu, proprij cā compendij, presertim eo lo-
ci vbi prede pars accusatori tanquā sectori vel quadruplatori ce
dit (id qđ papie obseruari Decius) ⁊ multos ⁊ sepe ⁊ citra mo-
dū accusant veteri. s. prouerbio, inuerso ⁊ omnia ⁊ passim ⁊ ab
31 omnibus, accupio captantes suo. ¶ † Que licentia vt quadan-
tenus coerceret, respondisse arbitror Modestinū, non delinque
re eum qui in dubijs questionibus, contra fiscum facile respon-
derit. Plinius, Que precipua tua gloria est, sepius vincitur fi-
scus, cuius mala causa nunquā est, nisi sub bono Principe. Et-
enim duri hominis (vt Cicero ait) vel potius vix hominis vide
tur periculum capitis inferre multis. Idqꝫ tam periculosu3 ipsi
est, tū etiam sordidū ad famā, cōmittere, vt accusator nominet.
Hoc vno tñ etatis nostre accusatores, p̄scis illis tollerabiliores
nūc vno in loco, vnicus tantum sit publicus accusator. Extat. n.
32 paremia vetus. Eadē domus nō bene canes alit duos. † Sed
vt vnde aliquanto digressi sumus, redeamus, hi accusatores seu
publici seu priuati, velut aculei sunt quibus excitatur meꝝ illud
imperiū, ⁊ libeꝝ ius dicentis officiū publicā (vt Baldi finitio
h3) vtilitatē respiciens, nec vnā partē aliquā reliqs desertis, sed
totū corpus reipub. curās, hoc est, vt tuta sit inter improbos in-
nocētia recte igit̄ ⁊ ex arte, breui oratione definiuit Ulpianus,
meꝝ imperiū esse, habere gladij ptātē ad animaduertēdū in fa
cinorosos homines. Recte etiam Baldus, dum crassiore musa
ait, merum imperium est iurisdictio seuerioris vltionis inferen-
de, per accusationem vel mero officio principaliter, introducta
ob publicā vtilitatem. Quamquā enim huius definitionis par-
ticule quedam latius fortasse pateant quam hoc ipsum quod de
finitur iuncte tamen equantur, ⁊ propriam ipsius imperij meri
definitionem constituunt, ijs enim gradibus, ad id quod defini-
tum est peruenitur, quod satis est, Rodolpho Agricola autore
Et hec quidem de imperij meri definitione.

SVMMARIVM

1 Mixtum imperium non facile distingui a iurisdictione.
2 Mixtum imperium quid sit ⁊ quare sic appelletur.
3 Mixtum imperium licet exerceatur officio iudicis nobili, non tamen vltro ab ipso exercet̄, sed duntaxat, parte petente vel ratificante.
4 Mixtum imperium circa que versetur.
5 Mixtum imperium in quibus differat a simplici iurisdictione.
6 Intellectus ad. l. imperium. in vltimo responso. ff. de iurisdictio. omnium iudi.
7 Iudicis dandi licentia qua ratione dicatur esse mixti imperij.

¶ De imperio mixto. Cap. viij.

Itera communicati im-
perij species est imperium mixtum, quod quidem
supra, ex eorum genere diximus esse, que non ea-
dē quidē sunt, sed intellectu magis qua3 oratione
1 distinguuntur. † Uix enim quicquā differentie esse inter mixtū
imperiū ⁊ iurisdictionem, indicare videntur Iuris nostri auto-
res, cum aiunt, imperium quod iurisdictioni coheret mandata
iurisdictione transire, ⁊ mandata iurisdictione priuato, etiam im
perium quod non est merum videri mandatū, Ulpianus illud
2 his verbis definiuit, † Mixtum imperium est, cui etiam iurisdi
ctio inest. Mixtum autem cur appelletur affert Baldus tripli
cem rationem. Primam, quia mixtas habeat naturas. secun-
dum, quia in id concurrunt diuerse qualitates, vnde participat
ratione qualitatū de quolibet extremorum, tertiam, quod dica-
tur per abnegationem, quasi non merum. Alij aliter, vt visum
est illis, ego sic intelligo, hoc imperium quo de agimus, a dignio
ri ac potentiori cognominatum, mixtum ob id appellari, quia
simplicis iurisdictionis societate, infirmius redditur, tanquam
vinum aqua dilutum, quod inepte merum appellaueris. Facit
enim ea societas, vt imperium vim natiuam magna ex parte
3 amittat. † Nam licet imperium mixtum officio. Iudicis libero,
aut vt aliorum verbis vtar, nobili exerceatur, neque enim vlla
prodita actio est, qua pars iudicē ad huius officij impartitionē
adigat, sed implorari postularique debet, non remanent tamen
hoc officium in libertate illa nobili pura ac mera, que vltro a
Iudice ad nullius vnius priuati, sue vtilitatis gratia imploratio
nem, sed duntaxat bone fidei in rempublicam agnoscende gra-
tia exercet̄. Nā quēadmodū in mixti imperij causis regula est,
iudicē officiū parti illud petenti negantē, teneri ad interesse, ita
ēt regula est, iudice3 non posse illud in eisdem causis exercere,
4 nisi parte vel petente vel ratificante. † Obscuratur ⁊ hinc ali-
quāto eius officij libertas, qđ iā demitti vr̄ a totius cura corpo
ris ad vnius partis studiū, ⁊ a publice vtilitatis rōne, ad priuati
compendij disceptationem. Nec iā gladij potestatem aut crimi
nalia tractat, sed i ciuilib. tātū iurgijs, que meliora sunt adhibe-
tur, neqꝫ

tur, neq; semper iubet (qđ proprie imperij est) sed plerunq; decernit, vel auctoritatē interponit. Que oia magis ad simplicem iurisdictionem pertinere credunt̄ hisq; rōnibus, nisi dignior ap-
5 pellatio intercederet, nō falso mixta iurisdictio diceret̄.† Ex cōtrario, imperium mixtum complura hȝ a simplicis natura iurisdictionis aliena in hac. n. regulariter, ꝛ actione opus est, ꝛ officio subseruiente, ꝛ iuris iter partes dictione, vti nos capite seq. dicturi sumus, at in mixto imperio, nec vlla opus est actione, ꝛ officiū iudicis liber est, ꝛ in eius imperij casibus iudex non tam ius inter partes dicit ꝙ aut nouū ius tribuit aut ex officio libero quiddā decernit, aut ꝯtumaces moderata rōne punit. Nam circa hec tria versari mixtū imperiū Bal. attestat̄. Hoc igitur imperium sicuti non est, ita nec dr̄ merum, sed mixtū, velut cām mixtā ꝛ naturam ancipitē habens imperij mixti duo proponit Vlpianus exēpla bonorum possessionem dare posse, ꝛ iudicis dandi licentiam habere de bonorum possione danda, satis conuenit inter docto. At de iudicis dandi licentia, nō eque. Accursius. n. cui fere subscribunt oēs ꝯtendit eam licentiam esse iurisdictio-
6 nis. Iason ꝛ Alciatus contra quor mihi sententia placet.† Dum enī Vlpianus, posita mixti imperij definitione, ait, Iurisdictio est etiam Iudicis dandi licentia, eius hec fuisse mēs videtur cū imperium mixtum alia multa habeat cum iurisdictione simplici communia, vt quod ciuilia, non animaduersiones exequitur, qđ circa priuatam vtilitatem principali destinato versatur, tuȝ ꝛ ea que huius est imperij licentia, qua Iudices litigantibus dantur iurisdictionis naturā, videtur attingere. Unde sicuti in bonorū possessione decernenda, inq; auctoritate prestanda, ac similibus mixti imperij causis huic imperio intelligitur ob id inesse iurisdictio. quia huiusmodi causa priuati sunt compendij, ciuilisq; disceptationis. Ita ꝛ hac ipsa iudicis dandi licentia, mixto imperio videtur inesse iurisdictio. Bene igitur Alciatus dum ait, dictionem licentia, in eo contextu, sextum casum respicere.

7 ¶ † Sed rursum quemadmoduȝ cetera que mixti sunt imperij, alio respectu imperij magis quam iurisdictionis sunt vel eo maxime, quod ea omnia Iudicis officio libero ac nobili expediuntur, sic ꝛ ista iudicis dandi licentia (tametsi id cum iurisdictione commune habeat, quod ciuilis, non etiam criminalis est, qđq; non tam publicam quam priuatam spectat vtilitatem) eodeȝ officio nobili venit explicanda, ipse Vlpianus illaȝ in numero eorum ponit, que officio nobili expediuntur. Officium enim in dubijs ad nobile referri solet id quod etiam alciatus annotauit.

SUMMARIUM

1 Iurisdictio simplex quid sit. ꝛ nu. 7.
2 Actione nonnunquam petitur id quod publicam vtilitatem respicit.
3 Iurisdictio vnde dicatur.
4 Iurisdictio qui differat a mero ac mixto imperio.
5 Officio nobilis ac mercenarij in iudice nomenclationes non esse reijciendas.
6 Uocabula pleraq; a veteribus Iurisconsultis vsurpata esse, q̄ alijs authoribus latinis insueta essent.
8 Iudex etiam inique decernens, ius reddere dicitur.
Rei iudicate vigor quid differat ab effectu.
9 Iurisdictioni coercionem coniunctam esse quare sit necesse.

¶ De iurisdictione simplici. Cap. ix.

Satis cōstat iurisdictionē simplicem, secundum ea, que capite superiore docuimus, non esse ab Vlpiano definitā. Existimauit opinor Vlpianus, ex cognitione meri ac mixti imperij satis intelligi eas causas simplicis esse iurisdictionis, que neq; meri, neq; mixti imperij, quemadmodum Caius, non alia ratione definit,
1 que persone sui iuris sint. Potest autē hoc modo definiri.† Iurisdictio simplex est, per quam via actionis specialiter accepte, ꝛ sepius ad priuati hominis vtilitatem, cause pecuniarie expediuntur, hoc est cum per ciuilem intentioneȝ ac depulsionē, queritur vter litigantium, alteri debeat, aut vtrius sit res controuersa. Dixi de actione specialiter accepta, quia extraordinarie persecutiones generali verbo actionis continentur, sed nihil differre videntur ab imploratione officij iudicis, vt Alciato placet.
2 † Dixit etiam, sepius ad priuati hominis vtilitatē ob id, ꝙ nōnūquam per actionem petitur in iudicio id, qđ publicam, non etiā priuatam respicit vtilitatem, quod quidem ex duorum responsorum coniunctione intelligemus. Vlpianus, si in publico aliqd fiat omnes ciues opus nouū nunciare possunt. Idem nonnulli putant tam actionem in factum esse dandam, quam interdictū quod verum est. Idem etiam iuris est, cum fisci nomine aliqua actio proponitur, vt petitio hereditatis, tum enim ciuiliter agi, ꝛ Barto. ꝛ Decius attestantur. Quamquā in hoc alucinari mihi Decius videatur, quod ait, tum agi ad priuatam vtilitatem. Neq; enim certa illatio est, ob id agi ad priuatam vtilitatem, qꝛ
3 ciuiliter agatur.† Porro iurisdictio (vt sint consequentia nomina rebus a iure dicundo nominatur, tum enim proprie iurisdictio simplex exercetur quum partibus ciuiliter litigantibus ius dicitur. Qua ratione distinguitur ab vtroq; imperio iurisdictio,
4 sicuti. s. dictū est.† Differt aūt ab imperio mero iurisdictio hoc nomine potissimum, quod illud animaduersionis ꝛ gladij potestatem publice vtilitatis gratia exequitur, hec autem priuatas liberum officium in iurisdictione vero locus est officio subseruienti, vel (vt vulgo appellant) mercenario cuius officij frequentem esse vsum ostendunt passim Iurisconsulti, Vlpianus, Iudici statim atq; iudex factus est, omnium reruȝ officium incumbit, que cūq; in iudicio versant̄ ea autē q̄ ante iudicium contingunt, non
5 valde ad eū pertinent, nisi fuerint ei nominatiȝ iniuncta.† Neq; vero auribus adeo impatientib. quēꝗ esse decet, vt has voces, nobile ac mercenariū, vel fortassis vero proprius, liberū ac subseruiēs officiū, qꝛ. s. Papinianus his non sit vocibus vsus, ex familia Iuris ciuilis, iudicta cā deturbandas censeat, presertim cum ee, ꝛ in vsum pridē recepte, nec penitus barbare sint. Occurrūt enī haud raro in iure tractando, verba quedam, vt aiūt, magistralia, facilioris explicationis gratia a recētiorib. adoptata, cuiusmodi sunt, officiū nobile ac mercenariū, vel liberū ꝛ subseruiens iurium forme ꝛ informe patientia formis ꝛ informis, laudū, bannū, ꝯditio potestatiua, dispensare, recusare iudicē, iudex suspectus, positiones, ꝛ articuli, ꝛ id genus sexcenta vocabula, non tam sordida aut proculcata, quā vsu rex exigēte cōparata q̄ nō prius explodi par est, ꝙ sermonis vsu purioris fuerint sen-
6 sim obliterata,† qn̄quidem nec ipsis veterib. Iuris nostri autoribus, Papiniano, Vlpiano ceterisq;, tm̄ cōtigit felicitatis, vt ab hac nouitatis nota immunibus esse licuerit. Quā rē diligenter mihi perpendisse in quadā oratione sua vr̄, successor in iuris ciuilis pfessione meꝰ Bonifacius amerbachius Basiliensis, Legum Doctor, quem virum quisquis bene nouerit, nec dialecticorum acumen, nec Philosophorum sententias, nec iurecōsultorum memoriā, nec Isocratis suauitatē, nec Lysie subtilitatem, nec demosthenis vim, nec Aphricani grauitatē, nec Lelij lenitatē, nec Papiniani iudiciū, nec (si volet) Ciceronis copiā nec (si contra velit) Plinij breuitatē, nec acquilij in respondendo candorē vsq; est in eo desideraturus. Is i eadē oratione huiusce nouitatis exempla adfert eiusmodi, quis, inquit, scriptoruȝ diuiduitas dixit, vti Caius? quis duitas, vt Iabolenus? quis versicoloris, pro his que natiuū suū mutarūt colorē? quis ossuaria, pro loculis in qbus mortuor ossa reponunt̄? quis pannicularia, pro rebus a captiuo in custodia delatis? quis centenariū libertū, pro eo qui hȝ cētū in bonis? quis salariū pro pensione, vectigali ꝙ pro solo penditur? quis iurisculū, pro leui iurgio inter virū ꝛ vxorē, vti Vlpianus dixit? ꝛ vt interim (inquit) mera iuridica preteream, alienar disciplinar sectatoribus non cognita, cuius generis sunt facti diuiduū vel indiuiduū, falcidia, trebellianica, ꝯctꝰ noīatus vel inominatus, actio vtilis vel directa stricti iuris, vel bone fidei, pactū nudū, portio caduca, sui heredes, necessarij petitoriū, possessoriū, ꝛ id genus infinita si recēsere pergā. Hic ille. que propterea huc a nobis trāslata sunt, ne sepius, heroibus istis, in solius vel Ciceronis vel Demosthenis verba iuratis repetendum sit, id qđ dici solet, ex interpretibus rem ipsam venari, non verba oportere. Nā vt (ipso Cicerone teste) Dialecticor verba nulla sunt publica, suis vtuntur, sic ꝛ id cōmune omnium fere est artiū. Quo etiam fretus esse consilio videtur Zasius noster qui res functionē in suo genere, vt Paulus ait, recipientes, nouo suo vocabulo, fungibiles nominat. sed
7 digressione relicta, ad id qđ instat redeūdū est.† Iurisdictio ergo simplex, ꝛ a mero, ꝛ a mixto imperio separata quadantenus species esse pōt, cuius vigor tum per Iudicē exercet̄, cū is, patribus dare ꝯtrouersa litigātibus, ius reddit. Quapropter etiam si pars victa nō paruerit, nihilominus tm̄ dictū est ius partibus, ꝛ iudex suo functus est officio, nihilq; superest qđ de iure ꝯtrouerso queri apud eundē Iudicē oporteat. Res enī iudicata, si non puocationis intercessio prohibeat, pro veritate accipitur.

8 † Index enim ius reddere dicitur et cum inique decernit, relatione scz facta, non ad id qd ita index fecit, sed ad illud qd indicez facere conuenit. Sed qz aliud quidam est rei indicate vigor, & aliud rei indicate effectus (vigor enim est ipsuz ius dictum, ipsa sententia, effectus aũt est ipsa executio & emolumentũ rei indicate) ob eã puto causam dixisse vr̃ Iurisconsultus iurisdictionem sine modica coercione nullam esse. Nullam, id est, inefficacem. Neqz enim in iure nouũ est nullũ, & inefficax aut inutile equiparari, atqz ob id mandata iurisdictione priuato, et imperiũ qd nõ est merum mandatũ videri, & imperiuz qꝫ iurisdictione coheret

9 mandata iurisdictione transire. † Quamuis.n. iurisdictio partibus suie non repugnantibus, sine vllo coertionis vsu, efficax esse possit, & rei indicate emolumentũ producere, attamẽ qz frequentius accidit, vt reali executione, vel in possessionez missione, vel contumacie repressione, vel pignorum captione sit opus, ob id iura que frequentiora respiciunt, voluerunt iurisdictioni giunctã esse coertionẽ aliquã, tantã, scz que iurisdictioni explicande sufficiat, autore Jaboleno, quippe ne, qd Iulianus admonet esse prohibendũ, suie iurisdictionisqz vigor eludatur. Aptissime ergo Papinianus imperium mixtũ mãdata iurisdictione trãsire dicit, transit enim, vti Decius ait, ex consequentia quadã, magis qꝫ deleget. At qz modica illa iperij stilla, iurisdictioni coheret nõ põt amplius meri esse imperij, rursum, qz iurisdictio infirmitatis proprie conscia, auxilium ab imperio mutuatur, iã isthic neqz iurisdictio simplex, neqz mex imperiũ diutius manere põt sitqz hac ipsa diuersarum mixtura qualitatum, noua quedaz species, que mixtum imperiũ appellatur, hoc est, vt Vlpianus ait, tale imperium cui et iurisdictio inest. Et ipsa iurisdictio, que, dũ partes litigantes nihil repugnabant, simplex erat, ac dicebat, nunc adueniẽtia mixti imperij societate, alterius quodammodo nature, intantum incipit esse, vt neqz que illa amplius ab imperio mixto, neque hoc ab illa, nisi, prout supra diximus, intellectu solo valeat separari.

SVMMARIVM

1 Potestatem gladij sibi datam nemo potest in alium transferre.
2 Iurisdictione mandata nõ transferunt ea, que specialiter gcessa sunt lege, vel Senatusc. vel pncipũ gstitutione. & n. 5. et. 10.
Mandari possunt que iure magistratus cõpetunt.
3 Verbis legis in dubio seruiendũ est atqz inibi quando liceat a Verborum significatione recedere.
4 Delegari possunt que iure pretorio competunt.
6 Tutoris datio non potest delegari. atqz inibi quibus tributa sit datio tutoris.
7 Suspecti tutoris cognitio cur delegari possit tutoris datio non possit.
8 Tutoris dationez neqz meri imperij, neqz mixti, neqz iurisdictionis esse.
9 Specialiter tribui que dicantur.
11 Iudex quibus casibus possit delegare id quod sibi lege, vel senatuscon. vel principis constitutione tributum est.
12 Mex imperium delegari potest consuetudinis pretextu.
13 Cause specialiter gcesse quibus casibus delegari possunt, nõ solum quoad cognitionẽ, sed et quoad decisionem delegantur.
14 Competere iure magistratus que dicantur.
15 Mixtũ imperiũ iure magistratus regulariter cõpetere. & n. se.
17 Mixtũ imperium nonnunquam dari principis cõstitutione, nõ iure magistratus.

¶ Merum imperium an delegari possit, item quid de mixto. Capi. x.

1 QVod ad meruz imperium attinet, † videtur Vlpianus eam rem absoluisse his verbis, Nemo potest gladij põtem sibi datam, vel cuiuslibet alterius coertionis ad alium transferre. Verũ & Bartolus & alij circa meri mixtiqz imperij materiam luminibus operari volentes, tantum tenebrarum suis nouis distinctionibus, alijs super alias inductis, & in Labyrinthi speciem confusis offundunt lectoribus, vt ne Papinianum quidem (e cuius vnius eruditione, licet omneis eius etatis Iurecõsultos estimare) credam proprium ea de re datum responsuz, si subtiles hasce distinctiunculas receperit, vlla ex parte intellecturum. Nam si veruz agnoscimus, Doctores nostri, ipsi se (vt Tullij verbis vtar) cõpungunt suis acuminibus, & multa querendo, reperiunt nõ modo, ea que iam non possunt ipsi dissoluere, sed etiam qbus ante exorsa & potius detexta propere texantur. Itaqz suas illis argutias relinquemus, & Papiniani doctrinam sequuti, rem omnẽ duabus regulis gtineri demonstrabimus. Regula prior est huiusmodi.

2 ¶ † Quecũqz specialiter lege vel. S. C. vel gstõne pncipum tribuuntur, mandata iurisdictione nõ transferuntur. Regula altera est. Que iure magistratus competunt, mandari possunt. Regulam priorem nullo ductu certiore intelligemus, quaz si diligenter verborum proprietatem sequuti fuerimus.

3 ¶ † Nam vt Vlpianus ait, in re dubia, melius est edicti verbis seruire, & Marcellus, non aliter a significatione verbox recedi oportet, qꝫ cũ manifestũ est aliud sensisse proferentem Papin. ait, quecũqz specialiter lege vel. S. C. vel constitutione pncipũ tribuunt. Ex hoc orationis contextu apertissime declarat Iurisconsul. se isthic proprijssime loqui, ne Iuris nostri partes confundisse videretur. Cum.n. sex Iuris scripti species sint, & ex his tres duntaxat Iuriscõsul. delegerit, reliquas sub regula ista priore non gtineri certũ est quarũdã.n. expressio ceteras excludere cognoscit.

4 ¶ † Vnde si quid iure ptorio tribuatur hoc sane delegari põt, vt missio in possessione ex cã dãni infecti. Verum ad huiusce regule prioris intellectum, duo mihi esse potissimum consideranda videntur, alterum, cur Papinianus dicat, quecũqz, alterũ, que dicantur tribui specialiter. De primo ita cũ Decio censendum existimo, nõ temere esse, qd nõ de mero peculiariter, nec d mixto imperio loquat Iuriscõsul. sed vti sermone dicat, quecũqz, vt ea que meri, queqz mixti imperij, & q̃ neutrius sunt, cõprehẽdat. Neqz his refragat, qꝫ ad priorẽ regulaz duo exẽpla tm̃, ex imperio mero proposuerit, quasi noluit mixtuz imperium sub illa cõcludi regula, id qd et vr̃ voluisse Alciatus. Equidem ex eodem Alciato ac Iasone respondeo, exempla declarare quidem, sed non tractare regulam.

5 ¶ † Quecũqz ergo specialiter ab his tribus iuris scripti partibus in Papiniani responso designatis, tribuunt ea mandata iurisdictione non transferunt, siue illa meri sint imperij, vt in duobus exemplis a iureconsulto recensitis, siue mixti imperij, vt cognitio super alienatione rusticorum vel suburbanorum prediorũ minoris que cognitio non iure pretorio, sed ex constitutione Imperatoris Seueri, specialiter tributa Pretori est, vel in prouincia Presidi, atqz ob id talis cognitio mandari nequit. Sic & autoritas in trãsactione super alimentis testamento relictis interponenda, qz oratione diui Marci, Pretori ac Presidi specialiter est permissa, delegari non potest, sine et quiddam aliud specialiter tribuat qꝫ neqz mixti, neqz meri iperij, neqz iurisdictiõis sit cuius exẽplũ adfert Vlpianus in datione tutoris.

6 ¶ † Tutoris inquit, datio neqz imperij, neqz iurisdictionis est, sed ei soli cõpetit cui nominatim hoc dederit vel lex, vel. S. C. vel princeps. Porro qui sint hi, quibus hoc tributũ sit, aperit idem Vlpianus alio in loco, sunt enim in prouincijs, Proconsul, Preses, Prefectus Egipti, & Legatus proconsulis. At in vrbe, Prefectus vrbis, vel Petor. quapropter nec tutoris datio delegari potest. Istis aũt repugnare vr̃ aliud Vlpiani responsum, dum ait, ius dandi tutores datum esse omnibus magistratibus municipalibus, Iason & Decius accursij interpretationem dicentes, hoc nõ est delegatione aut potestate magistratuũ municipali permissa, contingere, sed ex Presidis iussu, quem accedere necesse est. Neqz enim nouum est, priores leges trahi ad posteriores, vel e diuerso, has ad illas.

7 ¶ † Sed rursuz his q̃ de tutoris datione diximus refragari putabit, id qꝫ dici solet, pariorum eandẽ esse rationem. Cur enim si cognitio de suspectis tutoribus mandari põt, non et datio tutoris mandabitur? Decius respondet, qz vt diuersum statuatur, vtrobiqz est pupilli fauor. nec cũ ex datione tutoris, ius atqz potestas in capite libero tribuatur, nimirum si non temere valeat passim tutoris datio delegari. Sic & ex gtrio, fauor est pupillorum, vt facilis sit & nulli non obuia de suspecto tutore cognitio.

8 ¶ † Ceterum vt qd dixi, tutoris datione esse neqz imperij meri, neqz mixti, neqz iurisdictionis, verum esse credam, duo me impellunt, alterũ est, ipsa Vlpiani oratio negatiua, dũ ait, tutoris dationẽ neqz imperij, neqz iurisdictionis esse, qꝫ ego orationem (que clarissima est) in affirmatiuam nulla supplicatione trãsformare possuz. Nã si accursiũ imitatus, qui isthic his dictionẽ, tm̃ adijcit, dixero tutoris dationẽ neqz imperij tm̃, neqz iurisdictionis tantũ esse, plane contrarium eius qꝫ Vlpianus voluit asseruero. Ille eniz negat esse imperij, negat esse iurisdictionis ego sic, & imperij, & iurisdictionis esse affirmauero. Alterũ quo huc opinionis

opiniones vebor, est Baldi verbū aientis, ius dandi tutores nō
competere ratione iurisdictionis, sed cōmissionis facte p legez.
Et sane dictum Baldi lege Atilia confirmari videtur, secun-
dum quam, si cui nullus tutor fuerat, ei dabatur in vrbe Rom.
a pretore vrbano & maiore parte Tribunorum plebis. Atqui. s̃.
ex Gellio docuimus, Tribunos plebis nihil habuisse iurisdi-
9 ctionis. ¶ † Secundus articulus in quo dicte regule prioris
energia latet, est, vt intelligamus que dicantur tribui specialiter
doctores nostri pene omnes volūt id tribui specialiter, quod in
priuilegiū, personis vel magistratibus tribuitur. Subtilis Ful
gos. contra censuit, id scilicet priuilegij non a personis, sed a cau
sis sumendū esse. que sententia meo quidem iudicio nō mala est.
Nam & ipse Alciatus ait, merum imperium non demandari, p
pter periculum quod in ea cognitione versatur. Nec respuen-
dum etiam est Accursij glossema dicentis, specialiter, id est, ex
presse. Sed omnium certissima est interpretatio existimantium
id tribui specialiter, quod nominatim & in specie tribuitur, que
quidē interpretatio colligitur ex apertis Vlpiani verbis, supra
10 de tutoris datione propositis. ¶ † Ergo hic erit prioris regule
certus intellectus, vt quicquid seu meri, seu mixti imperij, seu al
terius cuiuscūq; (vt Baldi verbis vtar) cōmissionis, vel con-
cessionis. quod nominatus, & in specie, lege, puta Julia, Pom
peia, Cornelia, vel. S. C. vt Syllaniano. Turpiliano, vel prin
cipis constitutione, vt in predictis ꝯstitutionibus diuoꝝ Mar-
ci ac Seueri, tributū esse probetur, id omne delegari nequeat.
Et eam regulaz extendi posse arbitror ex Accursij doctrina, vt
obtineat, non modo cum iurisdictio tota generaliterq; manda-
tur, sed etiam si Preses aut alius, quod ei specialiter hoc mo-
do tributum est alteri nominatim delegare velit. ¶ † Limita-
11 tur autez eadem regula dupliciter. Vno modo, si is, cui tale ali
quid specialiter, lege, vel. S. C. vel Principis cōstitutione tri
butum est, abesse ceperit. Pondera verbū, abesse ceperit. Nā
qui accinctus itineri est, vel aliquousq; iam progressus, licet nō
dum prouinciam excesserit, abesse intelligit̃. Ceterum causam
absentie necessariam esse oportere putauit Accursius, Maxi-
mum enim telum est necessitas, vt Messius, Volscus apud Li
uium ait. Idem tamen iuris est, si non necessaria, sed probabilis
tantum sit absentie causa. Quinetiam Judici has causas adfe-
renti, credēdū esse vel inuito Jasone, Decius docet. Idē quoq;
erit si grauis morbus aliquis, ac (vt Julian. ait) sonticus. Judi
cem corripuerit, dumtamen absentie breuioris, aut leuissime fe-
bris occasione prouideatur, vt ne legi fraus fiat, tum enim nullā
esse delegationem, doctores multis rationibus affirmant.
12 ¶ † Altera regule nostre limitatio manat ex ꝯsuetudine. Tra-
dit enim Decius, iure & vsu rerum esse receptum, vt consuetudi
nis pretextu, cause meri imperij valent delegari, quod dictū ego
recipiendum arbitror, etiam nulla existente causa absentie vel in
firmitatis, alioqui nullus esset huiusmodi cōsuetudinis effectus
13 vt ex supradictis liquere potest. ¶ † Addamus & illud, quod
Accursius velut modum (vt aiunt) inscripto querens ꝯnobis in
nexit. Ducit enim, causas specialiter, vti diximus, ac nominatiz
tributas, solummodo quantum ad cognitionem, non etiam quā
tum ad decisionem definitionemq;, ex qualibet necessaria ab-
sentie causa delegari posse. In qua re Bartolus frigidam, vt
Vlpian. ait, spargit aquam. Sed Jason & Decius optimis vsi
fundamentis, ostendunt non cognitionez modo, sed & decisionē
quoq; mādari posse. que sententia vera est. Altera principalis
regula est huiusmodi. Que iure magistratus competunt, man-
14 dari possunt. ¶ † Huius regule vis in eo consistit, quid dicatur
iure magistratus competere Accursius partim recte loquitur
dum ait, iure magistratus, id est, propter vim magistratus, & iu-
re magistratus aliquid alicui competere, quod cōpetit eo ipso
quod magistratus est. Ceterum in eo quod subijcit de magistra
tibus & eorum priuilegijs, veluti linum lino connectens, non solū
toto (quod dicitur) celo errauit, sed alios etiam fere omnes in
eosdem errores traxit tandemq; eo vnum est, vt diuinatrici con
iectura, & contra ipsius Papiniani mentem, dicant doctores,
eam regulam magistratibus municipalibus recipi oportere.
15 ¶ † Breuiter verior mihi videtur intellectus quem Fulgos. &
Guido de Suza. ꝓposuere, volunt eniz ea q̄ mixti imperij sunt,
iure magistratus competere, quam sententiam in Paradoxis
Alciatus amplectitur quidem, sed latius aliquanto regulaz no
stram patere decet, his verbis eam interpretationem probaue-
rim, vt que conceduntur iure magistratus, id est, que statim vbi
quis in magistratuz delectus est, puta quod pretor, qd̄ preses,
quod Proconsul factus est natura officij sortitur, delegari, sicut
ea que specialiter non ex natura officij habet, nō possunt. At q̄
maxima inter Doctores velitatio de mixto imperio est, ea res
potissimum venit explicanda Papin. ait, iurisdictionem a pre
sente mādari transferriq; posse, sed merum imperiuz quod lege
datur, non posse transire. Et post paulo, Imperium quod iuris-
dictioni coheret, mandata iurisdictione transire. Ecce vt Ju-
risconsul. in eodem responso apertam differentiam adfert inter
imperium merum, & imperiuz quod iurisdictioni coheret, quod
quidem mixtum esse supra docuimus. Differunt enim q̄ im-
perium lege datum non dicitur iure magistratus cōpetere, nec
16 delegari potest. ¶ † Mixtum vero imperiuz nec regulariter le
ge datur, sed iure magistratus competit, & delegari potest. cum
lege dico, idem de. S. C. ꝯstitutione principis intelligo, ne ipse
a se Jurisconsultus dissideat. Mixtum igitur imperium, & iu-
re competit magistratus, & delegari potest. Exemplo erunt cā
restitutionis in integrum, & missio in mossessionem ex damni in-
17 fecti causa, vel seruandorum gratia legatorum. ¶ † Nec abs re
est quod dixi, mixtum imperium regulariter non dari lege, sed
iure magistratus competere, interdum enim plane contrarium
dicendum est, vt in autoranda transactione super alimentis te-
stamento relictis, & cognitione alienationis rusticoruz prediorū
minoris. Et enim tametsi mixti imperij sint tamen non iure ma
gistratus, sed principum constitutione dari, atq; ob id manda-
ri non magis quaz ea que meri sunt imperij posse, paulo ante de
monstrauimus. Ceterum an & qua ratione merum imperiuz pre
scriptione acquiratur, diffuse tractant Bald. & Jason. quorum
dicta videre licebit. Neq; enim liber hanc imperij incudem tū
dere, quod aiunt, semper eandem.

F I N I S

Tractatus egregius de Arbi-
tris & Compromissis, ornatissimi doctoris do. Joannis
baptiste Perusini, domini Bartoli generi,
in. xiij. libros diuisus.

¶ Preludium.

Operi nr̄o Jesus
Christus pijssimus humani gene-
ris redemptor & fautor adsit eiusq;
gloriosa mater virgo Maria, An-
nis domini Millesi. ccccxlvj. idus
marcij cepi legere vniuersitati scho
larium Perusinorum & compone-
re presens opus diebus festiuis de
mane in campana scholarium ego
Joannes Baptista d̄ Perusio do
ctorum Vtriusq; Juris & gener domini Barto. de saxoferrato
de Arbitris & Compromissis. ¶ Arbitrorum materiam & fre-
quentem & litem necessariamq; esse iure nostro studentibus oi-
bus subtilissimam quoq; neminem arbitror latere. In eius autē
explanatione, quamquam ad multum, & antiqui ac Moderni
docto. incubuerint, longe tamen ab eorum instituto illis omni-
bus contigisse videtur. Cum enim huius declarationem rei as-
sumpserint, precipueq; canoniste scriptores in celebri. c. quinta-
uallis, de iureiur. ob ipsorum fortasse scribentium multitudinez,
aut articulorum varietatem, vel potius ob inordinatā pertractā
di seriem, rem hanc penitus inuoluerunt, necessaria etiam sepis
sime omiserunt, sequti. s. oppositum eius quod polliciti sunt, pla-
cuit ergo mihi omniū minimo, cui nomē Vtriusq; iuris docto-

ris imerito attribuit. Hoc loco mei ingenij paruitas senserit per contari, adnitiq; pro viribus materiã hanc summo digito decla rare. Ad laudẽ & gloriã omnipotẽtis Dei, cuius nomẽ ac presi diũ in omnibus suppliciter postulo, vt sicuti humanũ genus pia miseratione redimere dignatus est, sic mihi, & sapientie scintillã & eloquentie rorẽ infundat, vt eo adiumento, & errores fugare, & recta exprimere valeam. Et ad cõmunẽ iuris ciuilis ac pontifi cij studentiũ vtilitatẽ, precipueq; cõfratrũ discipulorũ meorũ, quo rum fraternitatẽ oro atq; obtestor, vt sicuti me charitas & amor ac beneuolẽtia in eos dirigit, diesq; & noctes stimulat me, vt bo ni si quid operis Deus infuderit, ad ipsum omne eis comitem sit ardor sapientie & dicendi studium in eius inuigilet, & quẽad modum hoc opus eis pollicitus sepissime a me afflagitare desie runt. Sic operis eiusdem partes ab obtrectatorũ & inuidorũ lin guis defendant. ¶ Nunc ad rẽ accedamus in qua sic in oĩbus premissum intelligatur nihil proterue dicam, nihil pertinaciter affirmabo, si quid autẽ dictum erit quod a veritatis semita mo do aliquo deuiauerit, idipsum ad requisitionẽ vniuscuiusq; etiã minimi melius sentientis promptissime corrigã. Sed ante oĩa p̃cipales totius operis partes declaremus, quas licet alij pau ciores fecerit. Ego tamen omnem hanc materiam complecti co natus ad. xiij. necessario redigendas consideraui, quarum singu lis libri vnius particularis nomen imponam. Librorum ẽt quẽ libet per sua capitula diuidam ipsa quoq; capitula per particu lares questiones & articulos.

¶ Primus liber continebit necessaria fundamenta totius ma terie, nihil aũt parum in hac materia posset intelligi.
¶ Secundus, qui possunt, aut prohibentur compromittere.
¶ Tertius, super quibus causis, vel rebus, vel iuribus compro mittere liceat.
¶ Quartus, in quas personas.
¶ Quintus, qui cogantur compromittere, vel compromissũ in se factum acceptare, & de coactionis modo.
¶ Sextus, de compromissorum solẽnitatibus.
¶ Septimus, de pactis & renũciationibus que ĩ eis põt adijci.
¶ Octauus, qñ ex cõpromisso tribuatur potestas arbitri, & qñ potestas arbitratoris, & qñ vtraq; potestas coniuncta.
¶ Nonus, qualiter arbitrium procedatur, & sententietur, & qua liter se habeant partes coram eo.
¶ Decimus, qualiter procedatur & pronuntietur per eum, vbi in compromisso fuit allegata eius natura ex pacto vel aliter.
¶ Undecimo, qualiter per arbitratorem res terminetur.
¶ Duodecimus, qualiter per eum qui hẽ cõiunctã ptãtẽ iudicis & arbitri, vel arbitratoris, vel arbitri tantũ, & arbitratoris.
¶ Decimustertius, quibus modis compromissa finiantur.

Liber primus de necessarijs fundamentis totius materie arbitrorum & arbitratorum.

¶ Presatio cum diuisione.

a ARbitris & arbitramentis tractare cupienti, necessarium visum est in initio ipsius materie fundamẽta disquirere, cum scriptum sit. Fundamento cessante nihil superedificari posse operis boni, vt vigesimatertia qõne prima vbi sana fides, & ha betur. j. q. j. cum paulus. de presby. nõ bap. c. vlti. C. qui da. tu. poss. l. in vniuersis. Cũq; antiqui huius materie explanatores de his pauca quondam, & ea ipsa satis leuiter tetigerunt. Mo derni quoq; quodammodo negligere visi sunt. Diuiduntur au tem hec fundamenta in quatuor principales partes. ¶ Pri ma est de significationibus vocabulorum seu terminorum que in hac materia frequentantur. ¶ Secunda pars est, de inductio ne & varietate ipsorum terminorum. ¶ Tertia de eorundẽ ter minorum diffinitionibus. ¶ Quarta, de origine subiecti de quo tractamus & effectu generali.

SVMMARIVM

1 Compromissũ vnde deriuetur, & quid significet, & qualiter in materia arbitrorum assumendum.
2 Uerba in statutis proprio sensu non debent deflecti.

¶ Capi. j. primi libri.

c COmpromissi nomen licet a nostris doc. non declaret, † tñ cõponi ex dictioni 1 bus cum & promissum nemini dubitandum videtur. v. scз predicte positionis cum in. o. transeunte propter composi tionẽ vt inquit Priscianus. li. xiiij. dum loquitur de propositio ne. cuз. itaq; ac inspecta etymologia omnis inuicem eo tempo re aliquid promittentes cõpromittentes dici poterunt. Erũtq; effectus indeq; resultans compromissum quasi simul promissũ pro hoc qd hẽ. ff. si cer. pe. in. l. ij. §. appellata. insti. qb. mo. cõhiẽ obli. §. j. ff. de testa. l. j. ff. de acq. pos. l. j. insti. de dona. §. est & aliud cũ cõcor. Et hoc modo cõi significatione nomen hmõi vr̃ accipiẽ dũ. iuris aũt ciuilis & pontificij cõditores hec idẽ strictius assum pserũt, & enim pro eo tantum ab eis interpretandũ est qd inuicẽ a pluribus promittit̃, & tribuunt alteri sine iurisdictione notionẽ quandã cũ iudicandi ptãte, vt pbat̃. ff. de arbi. l. j. ij. & iij. & p to tũ illũ tit. ff. & C. & in decretalibus vbicũq; de hoc nomine fit mẽ tio, & hoc modo in presenti opere assumetur eo excepto qd qñq; p cõmissione q̃ fit iudicialẽ arbitrũ vel arbitra. accipiemus se quẽtes vulgarẽ lniam q̃ si ẽt hoc noĩe vtit̃, lз illud p iproprieta tẽ fiat, vt. j. dicemus eod. lib. x. c. hoc aũt cõpromissum, qñq; ap pellari solet receptũ, vt iperator exprimit. C. de iudi. in. l. rem nõ nouam. §. j. & probat̃. ff. de arbi. in rub. & ibi not. per glo.

2 ¶ † Uideamus qd dicendũ in statutis municipalibus, & quali ter in eis tale nomẽ accipiamus. etenim in statutis verba accipiẽ da sunt secundum sensum proprium non autem secundũ impro priũ, fm oẽs, per. l. iij. §. hec verba. ff. de nego. gest. Et qdẽ dõm est vtranq; significationẽ ex p̃dictis dici ppria cũ vtraq; ex no minis deriuatiõe pcedat lз prima latior & scda strictior, vt pbat iura preallega. qz tñ statuta a iure cõi dñr interpratione recipe re, vt pbat̃. C. de noxa. l. si serui vestri. & facit qd hẽ extra de cõ sue. c. cũ dilectus hac rõe dicimus haud dubie i statutis eo. mõ tale nomẽ accipiendũ quo diximus assumi de iure cõi, pboc ẽt qz statuta stricte interpretanda sunt vt. ff. de exercito. l. j. §. si is q nauem. ff. de lega. iij. l. non aliter. ff. de verbo. obliga. l. quicquid astringe. cũ si. Hoc autem verum intelligo nisi forte communis loquendi vsus alio modo assumeret huius nominis interpreta tionem quamuis commune, quo casu probata consuetudine po tius ex communi consuetudine quam ex iure communi statuta intelligeremus, vt probat̃. ff. de fun. instru. in. l. cũ delanionis. §. asinã. ff. de suppellec. lega. l. labeo. §. idẽ tubero. & ibi p Barto. & facit qd no. gl. ff. de pac. in. l. tale pactũ. §. fin. ff. de iusti. & iure in. l. omnes populi. & ibi per omnes doc.

SVMMARIVM

1 Arbiter vñ proueniat, & quis proprie dicendus arbiter.
Arbitri nomen varie in iure capitur.
2 Arbitri nomen in statutis qualiter assumendum.
Nomina dignitatẽ significantia qd requirãt in materia stricta.

¶ Capi. ij. primi libri.

a ARbitri nomen quamq; etiã a nostris doc. nõ hñ declaretur tñ arbitrando dictũ verbale. s. dictũ arbitror arbi trаris nemo ambigit de hoc p Priscianum. lib. iiij. dũ loquitur de deriuatiuis desinẽtibus in er, hinc monemur cuз significat scdm verbi sui significatum, sicuti natura vniuscuiusq; verbalis, vt habetur. ff. de insti. & iure. l. j. in princip. & insti. de tu telis. §. j. sicq; quicunq; arbitratur vel estimat, vel quouis modo per intellectum dijudicat arbitri nomen sibi vendicabit, hoc au tem clare demonstrat legislator, dum enim semel pro iudice ordi nario assumat vt. C. de postu. l. quisquis in prin. & alibi enim pro iudice delegato ponit, vt. ff. qui satis. cog in. l. arbitro. cuз. l. seq. Et quandoq; p eo qui eligit̃ ex causa suspitionis ex iuris necessi tate, vt C. de in. l. apertissimi. & eo. ti. l. fi. §. fi. extra de off. dele. c. suspitionis. & eo. ti. c. ab arbitris. lib. vj. & de app. c. cũ spãli in prin. Item qñq; pro eo qui eligitur ex compromisso conuentio nali, vt in omnibus titulis loquentibus de arbitris. Item quan doq; pro eo qui in testamento deputat̃, vt pbat̃ in. l. j. ff. de leg. ij. Item. nõnunq; pro quolibet tertio dispensatore rei sue, vt. C. man. l. in re mãdata. & tãgit̃ p glo. ff. pro soc. in. l. si societatem. §. arbitrorũ. & ff. de arbi. l. pe. & per Jo. an. i nouel. in. d. c. ab arbi tris.

tris.de offi.deleg.lib.vj.& hec oia vera videntur fm latam nominis significationem,strictius tñ idē nomen in arbitrorum materia iuris cultores assumpsere ꝑ eo.s.in quē partiū voluntate factum est compromissū,vt probatur.ff.de arbi.l.ij.§.tamet si neminē.& in oibus titulis.de arbi.hoc enim modo in presenti opere per nos assumetur,excepto arbitro iudiciali quem etiā hoc cōmuni nomine approbabimus,lʒ magis sit electus iudex, vt.j.videbis.sic enīʒ cū nomināt iura nostra,vt.d.ll.apertissimi.c.suspitionis.&.c.ab arbitris.cū si. Nunc dicamus an predicta oia significata ex proprio nominis sensu ꝓcedant. An vero aliq̄ ex improprio.doct.nostri nihil de his dicunt vr̄ dicendum quālibet ex predictis significationibus recte dici ꝓpriam.i.ex proprio sensu verbi procedentē q̄uis prime sint latiores,vltima strictior,vt ex predictis apparet.pro hoc tex.arguendo ab etymologia.ff.si cer.pe.&.l.ij.appellata.cū si.nunc allegatis preceden

2 ti.c. ¶ † Hinc admonemur qualiter nomen arbitri assumendū sit in statutis cum ti.stricte intelligant̄ a iure communi interpretationi recipiant vt dictum est proculdubio predicto modo stricto & i iure vsitato assumet̄ nisi mens statuti ex alijs verbis collecta,vel ꝯsuetudo loquendi aliud induceret,vt ex p̄dictis apparet. ¶ Addo quoqʒ his oibus notabilem doctrinam pro intelligentia omnium verbaliū nominū qui fuit de mēte Bart.in proemio ff.ox.iuxta principium. Etenim in materia stricta cū hm̄oi nomina significent dignitatē aliquā vel officium ad quam vel regrit̄ preambulū aliquod vel forma seu ordo.his casibus preambulo tali interueniente verificatur verbale etiam si officium nunq̄ in exercitium deducatur,preambulo autē cessante nunq̄ verificat̄ etiā si milies actus exerceat̄. Unde dicimus doctorē eū qui creatus est doctor ēt si nunq̄ doceat,vt.l.magistros.C.de ꝓfessoribus & medicis lib.x. Si autem mille annis quis doceret non ꝓpea doctor diceret̄,in materia stricta cessante preambulo creationis.& idem in tutore,impatore,curatore,& ꝓcuratore,& similia,q̄r nō ois qui tutat̄ dr̄ tutor in materia stricta,sed tñ qui creatus est tutor,vt insti.de tute.§.est aūt. Nec ois q̄ procurat aliena negotia dr̄ procurator, sed q̄ hʒ mādatū tñ,vt.ff.de ꝓcu.l.j.in princi. Nec ois qui imperat stricte dr̄ imperator nisi hēat preambulū electiōis,& coronationis,vt extra de ele.c.venerabilem.dicimus aūt recte & ꝓprie ēt in stricta materia aliquē eē tutorē curatorē ꝓcuratorē imperatorē vel similē eoipso q̄ creatus lʒ nūq̄ tueat̄ vel curet, vel imperet, vel ꝓcuret, vt de se patet. Idēq̄ vr̄ in ꝓposito in hoc arbitro de quo q̄rimus, q̄r in materia nō ois q̄ arbitrat̄ dicit̄ arbiter.Sed hic tñ qui ex ꝯpromisso ꝯiudicat,q̄uis ēt hoc interueniente preambulo compromissi recte & ꝓprie dicat̄ arbiter durāte compromissi tꝑe si ēt nunquam arbitret̄,vt ex premissis apparet. Agitari posset qualiter predicta ꝓcedāt, cū & ipm arbitri nomen interdū pro actoris nomine videat̄ assumi sicuti arbitrium pro actione vel iudicio,vt.C.arbi.tu.in rub.&.j.per gl.ff.de aqua plu.arcen.l.q̄ principes.§.fi. Itē q̄nq̄ arbitriū ꝓ officiali sicuti arbitriū ꝓ officio,vt.C.d aduo.diuer.iud.l.scimus.la.j.hʒ vnū intellectū q̄uis gl.j.alio mō intelligat. Et q̄nq̄ pro ꝯsiliox reuelatore seu teste, vt in Salu.illi ꝓcul.arbitris oibus remotis &c. Et hr̄ ꝑ Jo.mo.Card.in rub.de arbi.lib.vj.qui ita allegat Salustij verba,breuiter dōm est in oibus dictis locis improprie nomen arbitri assumi, non enim illa significata consonant etymologie vocabuli nec vsui quotidiano vt ex premissis apparet. Igitur de illis non curemus.

SVMMARIVM

1 Arbitratoris nomen vnde deductum, & quis hoc nomine appellandus.
2 Arbiter ab arbitratore in quo differat.
3 Arbiter quando cognoscatur ex compromisso.
Argumentum a communiter accidentibus an procedat.
4 Lis ante litem contestatam dici an possit.

¶ Cap. Tertium primi libri.

1 a Arbitratoris nomen q̄uis etiam † a nostris doc. nō bene declaretur,tñ ab arbitrando dictū & verbale esse verbi arbitro arbitraris nō dubitamus.deriuatur autem a participio arbitratus,tus,desinēte in or.fm Priscianū,libr.iiij. dum loquitur de deriuatiuis in or. Hinc liquet vnūquenq̄ arbitrantē vel diiudicantem lata significatione arbitratorem dici,sicuti ēt ꝯsueuit in quolibet nomine verbali,vt nunc dixi.c.precedenti.strictius tamen maiores nostri idipsum in iure cōi assumpserunt,pro eo tm̄ qui ex compromisso a partibus deputatur in statutis quoq̄ eodem modo interpretat̄. Hec probant̄.ff.p soc.l.si societatem.§.arbitrox.cū.l.seq.& facit qd̄ hr̄.ff.de arbi.&.l.si de meis.§.recepisse. Hoc ēt modo in hoc opere assumet̄ excepto iudiciali arbitratore,qui lʒ sit ēt iudex,tñ hac rōne nomē accomodabimus,simile est predictis,& qd̄ diximus nūc proximo.c. ¶ Hesitari posset hoc loco nunquid differat hec arbitratoris significatio stricte sumpta ab ea quā supra diximus circa arbitri nomen. Ex predictis prima fronte nulla diuersitas apparet. vtrunq̄ enim diximus sonare illum in quem voluntarie cōpromissum factum est a partibus.ꝯriū tñ proculdubio est verum. & enim permulte sunt differentie inter arbitrū, & arbitratorē de q̄bus dicemus plene.j.xj.lib.per totum. Tangamus tñ hic diuer

2 sitatē quantum necesse est pro oim sequentiū euidentia.† q̄dam dixerunt arbitrū esse illū qui hʒ iudicare de iure, & fm iudiciox ordinem procedere. Arbitratorem autem esse qui procedere & pronuntiare pōt de iure & de facto nec hʒ necesse iuris ordinem seruare. Alij dixerunt arbitrū esse illū quem partes eligunt ad cognoscendum de questione vel lite. Arbitratorē vero amicabilem compositorē qui non assumitur sup re litigiosa vt cognoscat, sed vt pacificet sic qd̄ voluit Spec.in ti.de arbi.§.illo. versi.est ēt ꝯria que opinio in idē residet cum prima si bene consideretur, senserūt etiam idem Jac.de are.& Cy.& Jac.bu.C.de epi̇sc.audi.§.si qui ex ꝯsensu.dum dixerūt q̄ arbiter est ille qui in lite assumitur. Arbitrator aūt qui circa ꝯtrum. Idem ēt sensit expressius.d.Ant.de but.in.c.quintaualis,de iureiur. sed horum omnium sn̄ia prima facie falsa vr̄,qm̄ etiam arbitrator multoties in lite assumit̄,vt est expressum.C.de iud.auc.si vero ꝯtigerit, & in corpore vnde sumit̄.&.ff.de arbi.l.si de meis.§.recepisse. in fi.de no.oper.nun.l.j.§.& post operis.qd̄ tenuit expresse.d. Ray.de forli.ff.pro soc.l.si societatem.§.arbitrox. Quid dicemus, certe Bar.in ꝯmento precalle.§.arbitrox.veritatē ponit huius rei.dixit.n.cōem sn̄iam premissam posse saluari,qm̄ cum arbitramentum qd̄ super lite assumit̄ sit transactio quedam vt dicit gl.not. in auc.vt diffe.iud.§.j. Inno.in.d.c.quintauallis.& Host.expsse in summa de arbitro.§.de qua re.ver.quid de clerico,& ꝓbat̄ ꝑ tex.eo.ti.in.c.per tuas.j.in cōpromissū vel transactio &c.semper dicet̄ hoc casu arbitrator assumi sup ꝯtu trāsactionis ineūde. Nec quicq̄ repugnat fʒ Bar.si dr̄ q̄ fm hoc arbitrator assumptus sup lite nunq̄ posset in totū ꝯdēnare vel absoluere. cū transactio fieri debeat aliquo dato,& aliquo retento,vt.C.de trāsa.l.trāsactio,&.ff.eo.tit.l.j.ij.nam transactio duplex est fm eū, vna secreta,& ꝓpria de qua loquunt̄ iura preallegata,altera latior in se.s.ꝯtinens omnē modū ꝑ quē a lite discedimus, vt.ff.de iureiur.l.ij.& de hac.ij.intelligi dʒ gl.in.d.auc.vt diffe.iud.§.j.& cōis doc.sn̄ia.s̄.relata q̄ est notādū hoc ēt idē ꝑ oia sequit̄.d. Jo.de imo.in.d.c.quintauallis.idē ēt ibi.d.Nico.de sicil.in ꝑma dn̄a,& cōiter oēs doc. Optime ēt ꝓ his dictis facit text.i.c.super eo.de trans.si bene ponderet̄. Itē facit q̄ ēt Bar.no.de duplici trāsactione ꝓpria.s.& lata.ff.de his qui not.infa.in.l.furti.§.q̄ iussu.&.ff.de eo qd̄ certo loco.in.l.qd̄ si ephesi.in fi. Con-

3 clusio deniq̄ sit † cū esse arbitrū q̄ assumit̄ sup lite futura.s.corā eo cū ordinē iuris habeat seruare in procedendo vel pronunciādo,vt.ff.eo.titu.l.j.arbitratorē vero q̄ assumitur circa cōtractum futurū transactionis.s.ineunde corā eodem arbitratore, nec inspicitur prima causa precedens vel res sup qua cōmittit̄ sed ipse ordo procedendi,vel ꝓnunciādi sequutus,post cōpromissum,vt ex predictis apparet, q̄uis hec q̄ cōpromissum in arbitratorem sit q̄dā trāsactio nō absolute ab omnibus ꝯcedat̄,vt dicā.j.eod.lib.c.viij. ¶ Qñō aūt in dubio cognoscat̄,an facto compromisso seruādus sit ordo iuris vel nō, & sic an sit arbiter vel arbitrator dicemus plene suo loco.j.lib.viij. ꝑtotū. Notādū tñ qm̄ quidam voluerunt posse defendi,arg.sumpto,a cōiter accidētibus q̄ in iure ꝓbatū est,vt.C.de ꝓba.l.neq̄ natales.ff.de legibus.l.nā ad ea.cū si. Illū esse arbitrū q̄ cōiter seu frequenter super lite assumit̄,illū aūt eē arbitratorē q̄ cōiter assumit̄ sup ꝯtu q̄uis possit interdū ꝯtingere q̄ ēt arbiter in ꝯtu assumat̄ & arbitrator in lite,vt probant iura preallegata,q̄uis opin.ēt Imo.sequit̄ in d.c.quintauallis,lʒ etiam primam teneat vt dixi. Sed hox sn̄ia minime mihi plʒ,aut enīʒ isti assumunt litē pro lite preterita,aut ꝓ lite futura,primo casu falsū est dicere q̄ arbiter cōiter assumat̄ in lite,vt q̄si ꝑ totū ti.de arbi.vbi milies hr̄ mētio de ꝯpro-

4 misso facto in arbitriū,& tñ nō apparet,† q̄ lis ꝓcesserit lʒ ꝯtentio tm̄ inter partes,nā lis dr̄ tm̄ post iudiciū incboatū, lʒ dubitatio sit inter doct.an etiam ante litē conte.vt hr̄.C.de transac.

in l. causas. ff. de verb. sig. l. litis nomen. de verb. sign. in c. ex parte nostra. Secundo casu si predicti assumunt litem pro lite futura falsum est dicere quod arbitrator assumatur aliquo casu in lite cum coram eo non sit lis neq; iudicium, vt. s. dictum est, & dicemus latius in eo. lib. c. xiiij. & x. lib. per totum.

SUMMARIUM

1 Amicabilis compositor an differat ab arbitratore.
2 Arbitrator an differat a proxeneta.
3 Proxeneta quis dicendus, & in quibus interueniat.

¶ Cap. iiij. primi libri.

1 Primus arbitratorem esse † illum qui amicabiliter composuit, videamus ergo an idem sit in effectu arbitrator & amicabilis compositor. prima fronte vr̃ hoc esse affirmandum saltem sm̃ communem illorum sententiam qui dicunt arbitratorem esse illum qui amicabiliter componit, vt. s. relatum est, oppositũ tñ verius est qm̃ lз quilibet arbitrator amicabilis sit compositor tñ non eз quilibet amicabilis compositor, est arbitrator, & sic differunt vnum ab altero in effectu, vt genus differt a specie sua cuius rei demonstrandi gratia finge quempiam sine compromisso discordantes partes amicabiliter componere certe hunc negare non possumus esse amicabilē compositorem, non tñ recte dicemus eum esse arbitratorem, cum desit ei compromissi preambulum, qđ necessariũ est, vt tale nomen sortiatur per hoc q̃ hr̃. ff. pro so. l. si societatē. §. arbitror. & ff. de arbi. l. non distinguemus §. de officio. & qđ dixi. s. ij. c. ¶ Preterea hoc apparet expresse qm̃ arbitrationis officiũ est ei necessariũ postq̃ acceptauit, vt. ff. de ar. l. iij. §. tametsi. hoc autem non contingit in solo amicabili compositore sine compromisso cuius officiũ semper voluntariũ est in reducendo partes ad cõcordiã nec imponitur ei necessitas pronunciandi, vt est expressum sm̃ vnum intellectum glo. in l. si de meis. §. recepisse. ff. de ar. & ibi per Bar. & sequit̃ et. d. Jo. de imo. in d. c. quintaualis. ¶ Preterea arbitrator hз potestatē ledendi partes post factum cõpromissum, & potest de iure vnius tollere & alteri dare in quantitate moderata, vt no. per gl. in eo. §. recepisse. hoc aũt non reperitur in simplici amicabili compositore, & hoc tenuit etiam Ang. in d. §. arbitrorum. in qđam lec.
2 sua, lз posuerit differentias non bonas. † De illo posset non sine ratione dubitari an s. arbitrator differat a proxeneta seu mediatore, de quo et doc. nihil scribũt. prima facie apparet nihil vnũ ab altero distare, nã sicut arbitrator amicabiliter cõponit vt dictũ est, eo modo proxeneta partes ad concordiã reducere conatur, in cõtractibus, & minutis, & si. vt no. per gl. in rub. ff. de proxenetis, & pro hoc vr̃ tex. qui loquitur de arbitratore, & appellat eũ mediatorem in. c. cum a nobis. extra eo. ti. cõtrariũ tñ hoc casu penitus dõm est longe enim hi differunt, nam lз arbitrator procedat sine ordine iudiciario, vt. l. si societatē. §. arbitrorum. tñ tenetur finire & laudare postq̃ acceptauit, vt pbatur. ff. de arbi. l. iij. §. j. Proxeneta vero lз sine ordine iuris inquirat tñ non cõpellitur iudicare vel laudare plusquam velit nec hoc autem iure cõmuni neq; cõsuetudine. Item arbitrator assumitur ex compromisso, & sine eo nihil est tanquam cessante fundamento, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. C. qui dare tuto. pos. l. in vniuersis. hoc autem cõpromissum non reperitur in proxeneta. Item arbitratores generaliter in omnibus contractibus assumunt̃, prout partibus placet eligere, exceptis casibus prohibitis de qbus dicemus plene in lib. iij. per totum. Proxeneta autem non vr̃ posse in omni discordia interuenire, sed in his tñ casibus in quibus hoc consueuit & in illis dũtaxat casibus, proxenete licitũ est salarium postulare ex quodam tacito consensu partium, vt in toto illo titulo. ff. de proxenetis. Ad textum in. c. cum a nobis. dic quod non facit contra. fateor enim arbitratorem late loquendo dici posse mediatorem quendam, sed non proxenetam, vt probatũ est. ad vnũ attende qm̃ quamuis nunc dixerim arbitratorem differre ab amicabili compositore sicut species differt a genere tñ non eo modo arbitrator differt a proxeneta, cum vterq; consi-
3 derandus sit vt species separata. † Est enim proxeneta spẽs amicabilis compositoris sicut arbitrator, sз species arbitratoris nõ sonat idem cum specie proxenete, vt; pз ex predictis, itaq; amicabilis compositor genus est. arbitrator species vna, proxeneta et species altera omnino diuersa, & eadem dicere possumus in mediatore, vt sit genus quoddã. arbitrator autem & proxeneta sint eius species, vt liquet ex p̃dictis, qr nota hi duo. s. semiplex amicabilis cõpositor, & proxeneta differunt, vt diximus ab arbitror & arbitratorum materia sufficiant pro necessaria cognitione terminorum de eis dixisse que data sunt in sequentibus de ipsis tan quam non necessarijs nihil repetemus.

SUMMARIUM

1 Tertij nomen in materia arbitrorum quid significet, & qualiter assumatur.
2 Tertius iudice cogente electus an videatur arbiter.
Tertius ad componendum quando dicendus consiliarius.
3 Tertius an in conuentionalibus & testamentarijs differat ab arbitro, & arbitratore.

¶ Cap. Quintum primi libri.

1 Videamus de tertio quid† significet. hoc enim noie sepissime vtunt̃ iura in arbitror materia, grammatici sine dubio dicerẽt inspecta vocabuli significatiõe tertiũ eũ esse qui locũ hз post sm̃ vel q̃ numerando post sm̃ inuenit̃. in hac tñ materia strictius assumptum est tale nomen a iure, sic et esset in statutis assumendũ & nos vbiq; in hac omni materia assumemus. Est. n. ille tñ q assumit̃ ad cõcordandũ arbitros primos aut arbitratores discordantes qui neq; arbiter est, neq; arbitrator, sed cõsiliarius quidam cuius auctoritati partibus necesse est parere, vt probatur. ff. de arb. in. l. item si vnus. §. fi. qui tex. hoc mõ intelligendus est sm̃ Spe. elegãter in tit. de ar. §. sequit̃. ver. sed nunquid iste tertius. cuius dcm̃ expresse Bar. sequit̃ in. d. §. fi. & ff. de fur. in l. si diuinũ. subdit aũt Bart. ibi hoc verũ eẽ vbi tertius eligit̃ ab ipsis arbitris vel a iudice, aliud dicit si a partibus qm̃ tũc eẽt verus arbiter vel arbitrator cũ nouũ sit et cõpromissũ. ar. ff. de arbi. l. pedius. in fi. & eorũ q̃ hñr. ff. de iusti. & iure. in. l. ius ciuile. qđ est nota. Attendendũ tñ qm̃ hic Bar. verbũ. lз fuerit ab eo sic indistincte platũ q̃ electo tertio a partibus sit nouũ cõpromissum, tñ locũ hr̃e vr̃, eligitur tertius per hanc viam ex postfacto, quo casu vr̃ partes spernere primos arbitros vel arbitratores, & ab eis recedere, vt probatur in. d. l. pedius. in fi. Sinautẽ deputaretur ab ipso initio primis arbitris vel arbitratoribus, tertius quidam certis in casu discordie non credemus secuta discordia nouũ cõpromissum induci, nec ita credendũ est Bar. intellexisse. casus est, per hoc expressus. ff. de arbi. in. l. item si vnus. §. si in duos, in fi. vbi apparet vnũ tñ eẽ cõpromissũ illud q̃ fit a principio & duos cum tertio electo in casu discordie qui tertius hoc casu quãuis sit arbiter vel arbitrator, tñ nõ vr̃ posse plusq̃ pro vna tñ voce, sm̃ nostros doc. vt. j. pbat̃. & hec vr̃ veritas. ¶ Iterũ
2 et circa premissa† est aduertẽdũ qm̃ Jo. an. in addi. Spec. in p̃alleg. §. sequit̃. vers. sed nunqd iste impugnare vr̃ preallegatam sniã Spe. dicens et tertiũ iudice cogente electũ videri eẽ arbitrũ p tex. de ap. c. cũ speciali, vbi dr̃ q̃ teneт̃ id q̃ duo ex illis decreuerunt ex quo apparet q̃ decernere & iudicare ita ptinet ad tertiũ sicut ad alios. Itẽ ad idẽ allegat decretalẽ licẽtia. eo. tit. lib. vj. j. & ij. rñ. & de offi. delega. c. suspitionis, & q̃uis hec iura loquunt̃ in his arbitris q eliguntur in iudicio ex iuris necessitate, tñ dicit Jo. an. se nõ videre realẽ rõnẽ diuersitatis inter hos casus, & hoc et vr̃ sentire do. Nico. in. d. c. suspitionis p illũ tex. vbi dr̃ q̃ iste tertius dз pronunciare vna cum alijs. Nos tñ possumus dicere q̃ hec iura nihil cõdicunt rõ diuersitatis apparet, lз doc. nõ dicant. nã hi arbitri ex iuris necessitate electi potius delegati quidã indices vident̃ quam arbitri, vt pbatur. C. de iudi. l. fi. in fi. & ibi p Bar. & doc. & eod. ti. l. aptissimi, & dicã. j. eo. libr. x. c. vnde nimir si secũdus qui eis discordiam adiungitur p officiũ iudicis cogendo primos ad electionem tertij vel ipso iudice ex officio tertium deputante sm̃ ea q̃ dicam. j. v. lib. c. iij. & c. xvj. in fi. dicetur esse arbiter vel delegatus cum ab eadẽ iudicis potestate procedat a qua primi processerunt, hoc autẽ non contingit in tertio electo per arbitros conuentionales etiam iudice cogente vel per ipsum iudicem ex eius officio. cum eniũ iudex non habeat potestatẽ compromittendi, sed ipse partes tñ per compromissum. vt. ff. de arbi. l. non distinguemus §. de officio. certe tertius hoc casu non erit arbiter, sed consiliarius qdã, q̃ sentit expresse tex. in. d. § principaliter. in fi. ita certam eligere personam &c. Nõ. n. dicit arbitrũ & hoc puto verissimũ, qd qd ergo dixerit Jo. an. sequere sniam Spec. & Bart. q̃ pcedit de mẽte iuris, & huius snie repio fuisse Jo. de imo. i. c. suspitiõis,

iuxta

iuxta fi. de offi. deleg. lz nõ fundet se p dictas rõnes. nec cures de hoc q dixit dñs Cardi. de zaba. in. d. c. vbi voluit q etiam in iudicialib9 stari deat snie tertij discordãtis a primis duob9 p notata in. d. l. si vnus. C. de arb. q2 illud est ꝯ casum. d. c. suspitionis. ꝛ. c. cũ spãlis. ꝛ. c. licẽtia. cũ si. vt. s. p3. ꝛ ita tenent Moderniores, ꝛ bñ in eo. c. suspitionis. ¶ Et ꝯclusio sit oibus pmissis, q aut querimus de tertio i arbitris ꝯuẽtionalibus vel testãrijs aut in necessarijs arbitris. Primo casu aut deputat̃ p iudicem vel eius officio ministrãte ꝛ est ꝯsiliarius non arbiter vel arbitrator. Scḋo casu semp est arbiter vel arbitrator verus q prius loquẽdo est delegatus, vt dcm̃ est. ¶ † Dubitari posset in ꝯuẽtionalibus ꝛ testamentarijs quid hic tertius qui dicitur consiliarius differat ab arbitro vel arbitratore cum vterq3 videat̃ in effectu amicabiliter cõponere, dcm̃ est in multis vnũ ab altero differre, nã arbitrator a partibus tm̃ assumit̃, ꝛ a pricipio, ꝛ ex post facto tertius ẽt iudice vel primis discordãtibus, vt ex pdictis pbat̃. Itẽ tertius q eligit̃ a primis discordãtibus vel a iudice compellit̃ acceptare ab ipso initio neq3 põt huic oneri renũciare, vt. j. demõstrabimus. lib. v. Arbitrator aũt semp voluntarius est a principio, vt. ff. de arbi. l. iij. §. tametsi neminẽ. ꝛ dicemus eo loco. Itẽ tertius nõ iudicat neq3 laudat, s3 ꝯsiliũ prebet cuius ꝯsilio necesse est parere, vt. d. l. si vnus. §. fi. s3 arbiter ꝛ arbitrator, sic vt. d. §. arbitroꝝ. ꝛ dicemus. j. vij. ꝛ. x. li. in vltimis capitulis.

3 c. † Dispiciamus circa premissa qualiter hec noia arbitriũ ꝛ arbitramẽtũ assumãt̃ in statutis, certe altero de quatuor modis accipient̃. s. aut p ptãte, aut p pcessu, aut p snia seu laudo, aut pro voluntate regulata a rõne, put materie statuti magis ꝯgrueret, q2 hec q̃tuor significationes ꝛ iuri ꝯsonãt ꝛ cõi vsui loquendi, vt. s. demonstratũ est pro hoc. C. de noxali. l. si serui nostri. ꝛ de cõsue. c. cũ dilectus. ꝛ qḋ dixi s eo. c. j. sic ẽt nosipsi talia noia inferius in tota hac materia denodabimus. Hesitari posset qua via pdicta pcedãt cũ arbitriũ p actiõe q̃nq3 positũ in iure reperiat̃, vt no. C. arbi. tut. in rub. p gl. Itẽ q̃nq3 pro necessitate vel officio vt. C. de aduo. diuer. iu. l. summus. la. j. ꝛ. ff. de dol. l. arbitrio. in prin. sm̃ vnum intellectum, sed illa pro impropietate posita sunt ꝛ idcirco ad nostram imitationem non pertinet.

SVMMARIVM

1 Arbitrium quid sit, vnde veniat, Itẽ ꝛ arbitramentum.
Arbitrium quibus modis capiatur in iure.
2 Arbitrator ois an habeat arbitriũ ꝛ arbitramentum vt arbiter.
3 Arbitrium ꝛ arbitramentu3 qualiter assumantur in statutis.

¶ Cap. Sextum primi libri.

1 De arbitrio arbitramento † videamus q̃ꝯnis a nostris doctoribus nõ declaret̃ arbitriũ deriuatiuũ nomẽ arbitri. nemo dubitat. Arbitramẽtum vero dici ab arbitror arbitraris dempta ris, ꝛ addita mentũ. Priscianus libr. iiij. expsse docet. hic vr̃ vnaq̃q3 intellectus dijudicat̃ionẽ arbitriũ dici seu arbitramẽtũ, hoc autẽ ostendit iurisconsul. ff. de aqua plu. ar. in. l. qḋ principis. §. fi. vbi hoc no. qḋ arbitriũ ponit̃ pro iudicio, ꝛ tex. C. mand. in. l. in re mandata. vbi arbitriũ ponit̃ p dispẽsatione seu moderatione rei proprie, vt. C. de sac. san. eccle. l. j. in fi. vbi arbitriũ ponit̃ pro mera voce. ꝛ tex. ff. pro so. in. l. si societatẽ. §. arbitroꝝ. ꝛ in. l. in pposito. ꝛ in. l. qd. n. vbi arbitriũ ponit̃ p iudicio iudicis ordinarij, ꝛ eo tit. in. l. vñ ꝛ si nerue vbi arbitriũ ponit̃ pro snia arbitri vel laudo arbitratoris, ꝛ p tex. ad idẽ extra eo. tit. in c. cũ tpe. ꝛ. c. innotuit ꝛ. c. p tuas. ꝛ. c. cũ olĩ. cũ si. ꝛ facit q br̃. ff. de leg. iij. in. l. fideicõmissa. §. q̃q3. ꝛ tex. not. C. de trans. in. l. si qs maior. ꝛ hec vñr pprie significationis sm̃ noim deriuatione3 sunt tñ vtriusq3 ꝯditores, ꝛ interpretes, strictius ẽt hec eadẽ nomina asumpserũt. sicuti. n. arbitriũ vel arbitratorem in arbitroꝝ tit. p his tm̃ interptati sunt, in qbus partiũ fcm̃ est ꝯpromissu3, vt diximus in pcedẽtibus eo mõ arbitriũ ꝛ arbitramẽtũ ptãte3 a partibus ex ꝯpromisso arbitro vel arbitratori attributã significare noluerint, vt pbat̃. ff. de arbi. in. l. iij. §. tametsi. ꝛ. §. ait pretor. ꝛ eo. tit. l. nã magistratus, ꝛ eo. ti. l. s3 si in seruũ. §. si qs index. ꝛ. l. si de meis. §. recepisse. ꝛ. l. in cõpromissis. C. eo. ti. l. fi. ꝛ q̃si p oẽs ti

2 tu. de arbi. † vnũ tñ diligẽter notãdũ est q q̃q3 ois arbiter ꝛ arbitriũ hẽe dicat̃ ꝛ arbitramẽtũ, idẽ ẽt ꝯtingat in omni arbitratore, vt pbat̃. ff. de leg. iij. in. l. fideicõ. §. q̃q3. vbi arbitriũ ponit̃ p eo qḋ cõpetit arbitratori, tñ illud pcedit late assumendo. Strictius aũt loquẽdo, ꝛ put iurũ interpretes loqunt̃ in hac materia solius arbitri dr̃ eẽ arbitriũ, ꝛ solius arbitratoris arbitramentũ. sicq3 magistraliter assumpta eẽ vñr hec noia p oẽs doc. si bñ inspiciamus, l3 nõ bñ declarent, ꝛ q̃nq3 equiuocent plus ẽt magistrali auctoritate nostri doct. pgressi sunt vt ẽt pro ipso pcessu q q corã arbitro agitat̃ arbitriũ acceperint ꝛ arbitramẽtũ p eo q fit corã arbitratore q̃q3 hoc nõ recte pbet̃ iuris auctoritate moti tñ forsasse sunt ad similitudinẽ iudicij qḋ p ipso processu cause corã ipso iudice in iure solet assumi, vt. ff. de iudi. l. qui non cogit̃ ꝛ. l. nõ põt videri. ꝛ. l. iudiciũ solnit̃. ꝛ. l. vbi cepiũ, ꝛ q̃si per totũ ti. Itẽ scḋo q̃nq3 pro ipsa arbitri snia arbitriũ assumptũ vr̃, ꝛ arbitramẽtũ pro laudo arbitratoris idq3 cõis vsus loquẽdi, ꝛ legistaꝝ, ꝛ canonistaꝝ approbat, ꝛ pbat p tex. vt dixi in. d. l. vñ ꝛ si nerue. ff. p soc. cũ si. pcalleg. Q̃nq3 ꝛ quarto mõ assumit ea3 arbitriũ q̃ arbitramentũ. s. pro voluntate quadã regulata rõne, vt. ff. de ꝯben. emp. l. hec vẽditio. in prin. ꝛ dicã. j. in. vij. lib. xij.

SVMMARIVM

1 Laudum quid significet, ꝛ quomodo assumendum.
2 Sententia vt dicatur particularis tria requirit.
3 Laudum an conueniat sententie arbitratoris.
4 Arbitri pronunciatio dicitur sententia.

¶ Cap. Septimum primi libri.

Ed cum de laudo supra mẽtionẽ fecerimus eoq3 nomine frequentissime in hac
1 materia vtamur † subijciamus qd significet quo etia3 mõ accipiendũ sit laudi mẽtionẽ expressa3 nõ inuenimus a profess. iuris ciuilis vel pontificij ꝯditores nouũ ergo nomen esse vr̃ ab antiquis minime vsitatũ fuit. doc. tñ nostri sepissime vtunt̃ eo noie nec declarant eius significationẽ q mix est deriuari aũt vr̃ a lando, as, o prime psone. in um, ꝯuersa, vt docet Prisci. iiij. lib. dũ tractat de deriuatiuis in um, desinentibus significabit ꝛ oẽm laudatione3 hac inspecta etymologia. cũ hec sit natura ṽbalis nois, vt dixi. s. eo. lib. in princ. iuriste vero hoc magis stricte assumpserunt, vt. l. laudationẽ, ꝛ tm̃ significat q ex ꝯpromisso dijudicat p hoc qḋ no. Host. extra. de arbi. in. c. cu3 dilectus, ꝛ ibi p Moder. ꝛ p Nic. de sicil. eo. ti. c. j. videamus tñ an inspecta mẽte doc. laudũ ꝯueniat arbitro ꝛ arbitratori an eoꝝ alteri tm̃. d arbitro Host. pcall. c. cũ dilectus. dicebat laudũ ei ꝯuenire sicq3 approbat, cõis loquẽdi ꝯsuetudo hoc pbat̃ sm̃ eũ tali rõe, nã arbiter pprie nõ fert snia3 cũ nõ habeat iurisdictionẽ s3 notionẽ tm̃, vt. l. ait pretor. in prin. ꝛ ibi no. ff. de re in
2 di. ꝛ. C. de iurisdi. om. iud. l. priuatoꝝ. † Itẽ q2 tria dicit regri ad hoc, vt particularis snia dicat̃, primo q infamet si cã talis est q̃ alias solet ifamare scḋo q ex ea oriat̃ actio. tertio q possit agere de euictiõe is q succubuit p snia3, q̃ oia cessant in sni a arbitri, vt pbat̃ primũ in. l. qd ergo. §. ex ꝯpromisso. ff. de his q not. infa. ꝛ sm̃ in. l. j. C. eo. ti. ꝛ tertiũ in. l. si datũ. §. si ꝯpromisero. ff. d euic. erit ergo sm̃ Host. pronunciatio arbitri laudũ seu arbitriũ cum nõ possit eẽ snia per hoc q al. extra. eo. ti. c. cũ tpe. ꝛ. c. p tuas idẽq3 p oia refert ꝛ sequit̃. d. Nic. in. d. c. cum dilectus. Itẽ ẽt cõiter canoniste seq vñr. plus dixit signãter. d. Nic. in. c. j. eod. ti. q appõne snie in materia restringibili nunq̃ veniret snia arbitroꝝ. vñ infert q si caueat̃ statuto. q de qualibet snia deat solui gabella certe nõ h3 locũ in snia arbitroꝝ, ergo pro his dictis multũ põdero tex. in. d. §. ex ꝯpromisso, vbi dicit q snia arbitri nõ est snia p oia. ꝛ illũ tex. tene ad predicta semp mẽti de arbitratore an ei ꝯueniat hoc nomen laudũ. predicti nihil dicunt de cõ
3 suetudine, † tñ seruat̃, vt etiam sententia arbitratoris laudu3 appelletur ꝯ ꝯsuetudinẽ, ego suadeo expressa rõne, nã pnunciatio arbitratoris nihilominus potest dici snia per. d. s. nec h3 certu3 nomen a iure declaratũ cũ q̃nq3 per impropietatẽ appellet̃ arbitriũ, vt. ff pro socio. l. vnde ꝛ si nerue, ꝛ dixi. s. c. proxi. q̃nq3 appellat̃ mãdatũ, vt de iureiu. c. quanallis. q̃nq3 ordinatio vt d p ben. c. nisi essent. ꝛ de arbi. c. cũ a nobis. necessaria ergo fuit inuẽtio huius nois facta p doc. vt certum nomẽ ẽt hmõi pnũciatio haberet sicq3 laudi nomen vtriq3 ꝯuenit. s. tã arbitro q̃ arbitratori de iure ꝛ consuetudine, vt ex predictis liquet. q2 vero intra cõia loquentia de pronunciatione arbitri appellant ea3 snia3, ꝛ hoc plus q̃ in mille locis h3, vt. C. eo. ti. l. j. ꝛ. l. iij. eo. tit. l. si de meis. §. fi. ꝛ. l. l3 autem. ꝛ. l. item si vnus. in princip. ꝛ. §. j. cum se. ꝛ quasi per totum ti. ꝛ extra eo. titu. c. j. ꝛ. c. ex parte. vbi text. sententiam arbitri appellat sententiã diffinitiua3. ꝛ. C. de iude. l.
4 iudei, la. j. cũ si. † Idcirco ꝛ hoc noie pnunciationem arbiter toto hoc opere approbabimus, arbitratori autem laudi nomen attribuemus sicq3. s. q̃nq3 assumptum est tale nomen ꝛ. j. sepissime assumetur. ad predicta facit, qḋ no. Host. in summa. de re iudi.

in prin. ꝛ Spe. in ti. de prolatione snie. §. snia. in prin. ꝛ d. Lud. de roma. in rub. ff. de re iud. vbi diffiniunt sniaꝫ in genere assum ptam esse iudicialem aut arbitratorum diffinitionem ꝛc. vt ibi per eos vide.

SVMMARIVM

1 Compromissa an fiant per viam conuentionis.
2 Compromissum quis contractus sit.
3 Actio prescriptis verbis an de iure ciuili ex cõpromisso pacto nudo facto oriatur.
4 Compromissum in arbitrum an dici possit transactio.
Transactio propria quis contractus sit.
5 Compromissum in arbitratorem an sit transactio vel laudũ vel contractus innominatus.
6 Transactio quotuplex.
7 Compromissum conditionale metu interueniente an vitietur.

Capitulum Octauum primi libri.

Expeditis vocabulorum interpretationibus, trãseundũ est ꝑ fundamenta, vt premisimus ad inductiones, ꝛ varietates terminoꝝ, de qbus tractaturi sumus q̃ pars, vt. j. videbitis a nostris doct.
1 multũ pfecte declarat̃. Tractemus igit̃ prio† an ꝓmissa ꝑ ꝯctuꝫ fiãt, ꝛ qdã hoc breuiter affirmãdus est vbicũqꝫ mutuo ꝯsensu ꝑ tes spõte alicui ptãtẽ tribuunt sine iurisdictione discordiã decidendi quo casu siue in arbitrũ fiat siue in arbitratorẽ hmõi com promissuꝫ est ꝯctus, vt est expressuꝫ ẽm vnũ intellectũ quẽ Guil. de cuneo. ꝛ Bar. j. sequuntur. ff. de pec. in. l. iij. §. sed si filius. qui tex. notãdus est ad hoc. ꝛ hoc est cõpromissum ꝙ in magistrali noĩe dicimus ꝯuentionale, ꝛ est prima ꝯpromissoꝝ spẽs de qua loquunt̃ oẽs ti. de arbi. vbiqꝫ positi. ꝛ nos presenti opere explanabimus. videmus tñ an tale ꝯpromissuꝫ ꝑ vno ꝯctu numero accipiamus an pro pluribus, certe duo videntur esse ꝯctus. vnus. s. inter ptes cõpromittentes, vt dictuꝫ est, alter inter cõpromittẽtes, ꝛ arbitrũ vel arbitratorẽ, nã ꝛ arbitrium recipere ꝛ arbitramentũ ꝯctus est quidaꝫ qui consensu perficitur, vt probatur clare. ff. eo. ti. ꝛ in. l. iij. §. tametsi neminem plus dicit Jo. and. in addi. Spe. in ti. de arbi. §. finit̃. ver. j. ꝙ tot sunt ꝯpromissa quot sunt ꝯpromittentes, qd̃ verum credo habito respectu ad singulos ꝯctus non ad singulas personas per. d. s. ꝛ hec ponderãda sunt ad multa d̃ quibus. j. subdemus. ꝛ maxime in. v. ꝛ. vj. li. Itẽ cum dixerimus tale cõpromissum esse ꝯctum, videamus cuius
2 sit natur̃, an ergo erit stricti iuris vel bonefidei, † ꝓculdubio stricti iuris est, vt probatur insti. de act. §. in actionuꝫ. ꝛ no. in. c. cũ venerabilis. de excep. qd̃ veꝝ est, nisi fiat in arbitratorem ꝛ sup ꝯctu bonefidei, vt no. per doc. C. de transa. in. l. sub pretextu. ꝓbatur etiam ex eo quod statim dicam, ꝛ potest hoc esse vtile ad multa, precipue q꞉ nõ annullabitur ipso iure hoc compromissuꝫ propter doli interuentum sed per doli exceptionem tñ, vt. C. de inutili stip. l. dolo. ꝛ hr̃. ff. de dolo. in. l. elegãter. i prin. ꝛ de emp. ꝛ vendi. in. c. cuꝫ dilecti. ꝛ hoc oẽs cano. tenent in. c. ij. extra de arbit. ꝛ facit qd̃ de laudo dicam. j. ix. libr. xiij. c. ꝛ vbi forte fieret in arbitratorẽ ꝛ super ꝯctu bonefidei. ꝛ ipse quo casu esset nullum sicut ꝯctum bonefidei contractus vt. ff. de condit. indebi. l. eleganter. in princ. ꝛ lꝫ Bald. expresse in. d. l. sub pretextu. vbi vide. Itẽ an erit contractus nominatus vel innominatus de hoc non tangit̃ per alios, sed vt clarius procedamus prius de cõpromisso in arbitrũ dicamus post de cõpromisso in arbitratorẽ cõpromissuꝫ in arbitrũ ꝯuentionalẽ, vt dixi ꝯctus est, nõ tñ sonare vr̃ in spẽm alicuius ꝯctus noĩati, q꞉ hoc iure cautũ nõ inuenitur nec iterũ cadere vr̃ in spẽm alicuius ꝯctus innominati, de qbus in. l. naturaliter. ꝑ totũ. ff. de prescri. versi. hoc probat̃ clare, q꞉ si aliud diceremus certe secuto implemento per alteꝝ ex compro
3 mittentibus ex cõpromisso facto pacto nudo† oriretur actio pre scriptis verbis ẽt de iure ciuili, vt hr̃. ff. de prescri. ver. in. l. naturalis. §. j. ꝛ no. per gl. C. de transa. in. l. cum mota. ꝛ in. l. sine ap. acta hoc aũt absurdũ esset ẽm oẽs quod actio hoc casu de iure ciuili oriatur, vt. C. de arbi. l. cum autem. §. altera. ꝛ no. ff. eo. ti. in l. litigatores. §. interdũ. ꝛ. l. si de meis. §. j. erit ergo ꝯctus quidã non separate speciei. sed quid dicetur si stipulatio interuenit, vel pactum nudũ si stipulatio defuit, nã ꝛ pactũ nudum dr̃ ꝯctus lꝫ
4 nõ vestitus, vt pbat̃ in. l. j. §. adeo. ff. de pac. † Ex his collige qd̃ ꝯpromissum in arbitrũ nõ põt dici trãsactio propria, cũ transactio propria sit ꝯctus innominatus ẽm veram sniam, vt per glo. ꝛ Bar. in. d. l. sine ap. acta lꝫ qñqꝫ transactioni proprie equipa retur quo ad certum effectum, vt no. per gl. ꝛ doc. in. l. sub prete xtu speciarum. C. de transa. ꝛ hr̃. ff. de arbit. in. l. de rebus. adde quod nec dici poterit transactio impropria continens in se generalem modum discendendi a lite, vt dixi. s. c. iij. q꞉ per compromissum in arbitrum non discedimus a lite. sed liteꝫ futurã aggredimus corã ipso arbitro, vt. ff. de arbi. l. j. q̃꞉ habito respectu ad gñalem modum transigendi hoc est discedendi a lite preterita etiam hoc casu possit transactio dici vt satis colligitur ex no.
5 per Bar. in. d. l. sine ap. acta. † Compromissum in arbitratoreꝫ quidam dixerunt esse transactionis ꝯctuꝫ, vt no. gl. sing. in auc. dif. iudi. §. j. ꝛ Inno. idẽ in. c. quintauallis. de iureiu. ꝛ Hosti. in sum. de arbitro. §. de q̃re. ver quid de clerico. ꝛ do. Nic. d̃ sicil. expresse dicens eẽ transactionẽ ꝓpriã hoc casu in. c. exposita. d̃ arbi. qd̃ aũt hoꝝ opi. seq vr̃ ꝯpromissuꝫ in arbitratorẽ esse ꝯctuꝫ innominãtũ cũ vt proxi. dixi trãsactio ꝓpria, ꝯctus innoĩatus eẽ dicat̃ plus seq vr̃ ex predictis. s. qd̃ facto cõpromisso in arbitratorẽ, ꝛ implemento secuto ꝑ alteram partẽ cõpetat actio pscriptis v̾bis, vt dixi ꝙ est absurdũ. Alij dixerunt ꝙ lꝫ ꝯpromissuꝫ in arbitratorẽ sit q̃dã lata trãsactio tñ nõ sic dꝫ dici d̃ laudo ferẽdo in qd̃ partes in trãsactionẽ expresse nõ ꝯsenserunt qd̃ apparet ẽm eos, q꞉ aliter nõ posset reduci ad boni viri arbitriũ, vt. ff. ad treb. l. lucius. §. fi. ꝛ facit qd̃ hr̃ insti. de emp. ꝛ vend in. §. pretium. ꝛ. C. de ꝯben. ꝛ comm. stip. l. fi. ꝛ hanc opi. dr̃ tenuisse do. And. de pis. tenuit etiam idem Jo. an. in addi. Spe. in tit. de arbi. §. arbiter. versi. arbitrator. no. Bar. in. l. si societatẽ §. arbitroꝝ. ff. pro socio. dixit etiam compromissum in arbitratoreꝫ lꝫ nõ propriam tñ latam quandã transactionẽ esse ineundã corã eo q laudũ futuꝝ. hocqꝫ Host. seq vr̃ oẽs moderniores. Idẽ etiã sentit expresse Bal. C. de ꝯb. emp. in. l. fi. in. ij. opi. hoc aũt expresse vr̃ repugnare. d. Jo. an. lꝫ predicti eum non allegẽt, quid dicemus certe hic cadit triplex qd̃. Primo an cõpromissum in arbitratoreꝫ sit trãsactio. Scd̃o an laudũ arbitratoris. Tertio an sit hoc casu ꝯct⁹ innoĩatus ex alia pte, ad primã verior est snia ꝙ nõ sit ꝓpria transactio. ne ꝯtingat absurditas preallegata qcqd do. Nic. ꝯtradicat ꝛ male. sed lata tñ erit continens in se omnẽ modũ discedendi a lite, vt probatur extra de transa. in. c. ceterum. ꝛ. ff. de iur. in. l. ij. ꝛ hoc mõ intelligit̃ opi. antiquoꝝ doc. ad secundam q̃ōnem verior vr̃ sententia Bar. que hodie omnibus vr̃ esse cõis ad rationem Jo. an. Responde assumpto fundamẽ
6 to in verbis Bal. C. de contraben. emp. in. l. fi. post prin. † Quedam est transactio explicata inter partes principales, ꝛ ab ista non receditur, vt. d. l. lucius. §. fi. q꞉ hꝫ in se expressum consensuꝫ partium declaratum ab eis. alia est transactio tacita commissa declarationi alterius, tunc q꞉ ille vr̃ assumptus, vt valeat, vt bonus vir, certe si male arbitratur dꝫ ad equitatem reduci ẽm euꝫ, vnde vt ex his apparet ratio Jo. an. nõ concludit in hac transactione tacita de qua querimus. lꝫ in expressa de qua non dubitamus hoc loco, ꝛ eis his apparet quod plus potest quandoqꝫ tacita transactio quam expressa. Item quod plus potest lata transactio q̃꞉ vera ꝛ propria quod videtur mirabile, sed si bene consideretur non est ratione maioris potentie, sed ratione maioris necessitatis ꝛ periculi quod est notabile ad tertiam questionẽ breuiter dicas nõ eẽ ꝯctũ innoĩatũ ex aliq̃ sui parte, nec ẽt ꝯctũ nominatũ noue speciei, sed eẽ idẽ ꝙ stipulatio si interuenit vel pactũ nudũ si stipl'o defuit, vt dixi. s. circa ꝯpromissuꝫ scm̃ in arbitrũ q̃ dicta repetas hoc loco cũ eadẽ sit rõ vtroqꝫ casu, vt. ff. ad l. aqli. l. illud ꝯcordi. ꝛ predictis modis intellige q̃ dicta sunt de
7 hac trãsactione cõpromissi in arbitratorẽ. s. eo. li. c. iij. † De illo tractandũ est an. s. ꝯpromissuꝫ ꝯuentionale metu interueniẽte vi tiet̃. ꝛ certe dñm est quod non qm̃ regula est ꝯctus meticulosos ipso iure non vitiari, sed rescindi debere pactione quod met. causa, vt probatur. ff. quod me. causa. in. l. j. sed hoc est verum nisi qui coactus esset ad compromittendum in habentem iurisdictionẽ vel dignitateꝫ, quo casu esset ipso iure nullum, vt est expressum ẽm vnum intellectuꝫ in. l. si quis ex consensu. C. de epi. audi. ꝛ ibi per Bal. quod menti teneas.

SVMMARIVM

1 Compromissa in vltima voluntate an fiant.
2 Arbitrator testamẽtarius an differat ab arbitro testamẽtario.
3 Compromissarius a testatore ad arbitrandum in testamento deputatus an sit arbiter vel arbitrator.
Baldi error.

Capitulum.

¶ Capitulum Nonum primi libri.

1 Compromissa † an in vltima voluntate fiat estimatio est docto. non declarant, vt prima fronte qd nō. nā vt dixi nunc. c. proxi. talia fundamentū assumunt ex mutuo partiũ ɔsensu sicut que requiri necessario videntur ad minima duo per se obligent ⁊ contrahant cū alter non possit contractus perfici, vt. ff. de pactis. l. j. In ɔriuz arguit, qr in testō creant executores vt. C. de epi. cle. in. l. nulli. ⁊. l. id quod pauperibus, ⁊ tñ nō dubitat quominus hi habeant arbitrari saltem in eligendo p sonas, ⁊ distribuēdo, vt. d. iuribus. Quid dōm certe puto i vltia volūtate ɔpromissa ɔstitui. fingis. n. testatorē in testō deputasse arbitriū vel arbitratorē futuꝝ sup discordijs nascituris inter heredes ⁊ legatarios vel inter ipsos coheredes. vel inter ipsos legatarios nonne his casibus deputatis a testatore per hanc viaz potitur adita hereditate, ⁊ acceptatis legatis cognoscere, ⁊ pronunciare seu laudare inter predictos, profecto sic, per hoc quod hr. ff. de leg. ij. in. l. i. ⁊ facit quod hr. ff. de lega. iij. in. l. fideicō. §. ꝗꝗ. ⁊. d. l. nulli. C. de epi. ⁊ cle. ⁊. C. cōia de leg. l. fi. §. sed ⁊ si qs que iura lz in arbitratore tm̄ loqui videant. tñ ea rō est ēt in arbitro. huius autem rō vr, qr heredes adeuntes, ⁊ legatarij acceptantes adire intelliguntur, ⁊ acceptare cuz onere compromissi per testatorem eis iniuncto, arg. C. de cadu. tol. l. j. §. in his itaqz ff. de ɔdi. ⁊ demon. in. l. que conditio. ij. rñ. ⁊. ff. de leg. j. l. ciuitatibus. §. lucius. hoc quoqz ɔsiderato ipsimet coheredes vel collegatarij tacite compromisisse videntur ⁊ ɔditionaliter in casu. l. discordie ⁊ sufficit vt plures compromittentes esse dicantur. ⁊ sic tollitur rō. s. in ɔrium assignata, ⁊ est hoc compromissuz, qr in magistrali nomine dicimus testamentarium, ⁊ est respectu compromissoꝝ species de qua lz parum aut ferme nihil loquatur ti. de arbi. tñ eam vt necessariam partem ⁊ vtilem. J. locis proprijs explicabimus, pro his dictis facit qr quilibet heres representat personam defuncti, vt in auc. de iureiu. a mo. prestī. §. j. C. de here. instit. l. fi. C. de vsu. l. cum antiquitas. in portione tñ sua ⁊ non vltra, vt dicit gl. no. ⁊ ibi per Angel. in. l. ij. in fi. ff. de preto. stip. facit. C. de here. act. l. si adulta. ⁊ idem est in legatario. nā ⁊ ipse personam defuncti representat in re tm̄ sibi legata in qua quodammodo heres ipse videtur, vt est text. qui dr non esse alibi in l. id tempus. §. j. ff. de vsu. ⁊ no. per gl. ff. de le. j. in. l. quod in rerū §. si quis post cum enim hi omnes defunctuz representent defunctus aut dederit arbitrium arbitro, vel arbitratori. omnibus idē fecisse vr p portione sua. vt ex predictis apparet nec curo quod compromissum expiret morte compromittentis, vt. l. non distinguemus. §. compromisso. ff. de arbi. qr illud in contentionalibus arbitris. testamentaria aut arbitraria vires assumunt a die mortis testatoris ⁊ secute aditionis hereditatis non ante, vt. l. si nemo. ff. de testa. tut. ⁊ hec vera sunt in materia lata ⁊ fauorabili. sz an in statutis appellatione compromissi veniat testamentarium

2 patebit. J. e. li. xij. c. † Illud no. quod arbitrator testamentarius, eo modo diuersificat ab arbitro testamentario sicut cōuentionalis arbitrator ab arbitro conuentionali, qr eadem est rō vtroqz casu vide primo pro hac differentia quod. s. dixi. in. c. iij. Ex precedentibus declaratur alia questio an. s. compromissarius q deputatur a testatore ad arbitrandū in testamento sit arbiter vel arbitrator, vel alius habens diuersam naturam ab eis. ⁊ Bald. in. l. j. ff. de leg. ij. in. i. q. dicebat eum nec arbitratorem esse, nec arbitrum, sed dici executorem seu fideicommissarium qui valde distinctā naturam hz a predictis. Nam hmōi mandatum durat post mortem testatoris, vt. l. si vero non remunerādi. §. fi. ff. man. quod non est in supradictis, vt. c. fi. de ar. Itez illi debent semel fungi officio eorum, vt. ff. eo. ti. l. quod tñ. executiones vero testamentoꝝ possunt facere particulares distributiones, ⁊ electiões, vt. ff. de lega. ij. l. vnum ex fa. §. si duos. ⁊ qr executores pñt declarare in articulo mortis presentibus vel absentibus, vt. d. l. vnum in prin. §. si fundus. fatet tñ Bal. ibi quod lz non sint proprie arbitri nec arbitratores, tñ largo modo assimilantur arbitratoribus qr ex eoꝝ arbitramento nō orit actio, sed ex testō ṡm formā

3 arbitramenti, vt. d. l. vnū ex fa. §. si de familia. ⁊ in prin. l. † Sed errauit Bal. in preallegatis dictis, nā vt ex precedentibus liqt ⁊ arbitria ⁊ arbitramenta possunt in testamētis ɔstitui. ⁊ vt clare intelligas, considera qꝫ executoꝝ vltime voluntates q deputant a testatoribus due sunt spēs, vna est q habēt executiōes creditoribus ⁊ legatarijs satisfacere ⁊ rem certo modo eis a testatore iniuncta expedire ⁊ de his non loquitur hec materia nec qō Bal. qr in nullo ɔsai eoꝝ arbitriū sed factū actū expediūt, nec habent in arbitris vel arbitratoribus aliqd cōe. adeo dñr nudi ministri, ⁊ executores facti, vt. l. alio. ff. de ali. ⁊ ciba, leg. l. lucius §. menia. ff. ad tre. l. si qs titio. ff. de le. ij. alia spēs est eoꝝ qꝫ deputant ad arbitrandū, vel declarādū. vel eligēdū id qꝫ in pendēti fuit a testatore dimissuz ⁊ hi sunt veri arbitri si ɔpromissio sonat vt pcedāt de iure, sunt ēt veri arbitratores si iuris ordinē non tenent seruare, nō tñ sunt arbitri vel arbitratores ɔuētionales sed testārij quoꝝ diuersa est spēs, vt. s. est pbatū, ⁊ hoc expresse sentit Bar. si bñ inspiciat in. l. theopōpus. ff. de do. prele. in. ij. q. vbi dicit illuz cuius dicto testator stari voluit dici arbitratorez si hz deponer de eo qꝫ sibi ɔpromissario videbit, ꝗuis secus si de eo qꝫ placebat ipsi testatori quo casu magis eēt testis, vt ibi nec ob. rōnes bal. qr illō qꝫ expirat post mortē vel est in his testamētarijs, vt. d. l. j. de le. ij. Item. l. vnum ex fa. loquitur in casu speciali. s. arbitratoris qui deputatus est ad electionem particularis tm̄ qꝫ declarabimus plene. J. x. li. xiiij. ⁊. xv. c.

SVMMARIVM

1 Compromissa an fiant per viam iudicialem officio iudicis.
2 Arbitria, ⁊ arbitramenta tribus modis constituuntur. 4.
3 Jurisdictio ordinaria vniuersitatem causarum respicit.

¶ Capitulum Decimum primi libri.

1 E iudicis † officio dōm est an eo mediante ɔpromissa fiat, † pria facie vr oino hoc eē negādū, nā vt sepius diximus ɔpromissuz fit p ɔsēsū partiū ō quo ɔcm. iudex se nō ipedit ne se suspectū faciat alteri parti ar. ff. de dam. infc. l. iiij. §. hoc āt indiciū in aduersuz. facit, qr iudicis officio ptes inducunt ad eligendos arbitros qñqz, vt est expressuz. C. ō iudi. l. aptissimi. ⁊ l. fi. ⁊ de offi. dele. c. suspitiōis. ō ap. c. licētia. li. vj. Itē ⁊ iudicis offi. eligūt estimatores eē vñr, vt. l. arbitro. cū. l. se. ff. q satis. cog. ⁊. l. ij. ff. qui. ap. nō lz. Quid dōm certe iudicis officio sepissime ɔpromissa fiūt qꝫ ɔtingit vbicūqz ius cōe pnidet arbitros aut arbitratores eligēdos. nā illis casib᷒ iudex pt, ⁊ dz eius officiū interponere, vt hec fiāt cū minister sit iuris ⁊ iustitie, vt. ff. ō ori. iur. l. ij. § post originē. ⁊ facit de iudeis. l. nullus. ff. ō offi. presi. l. ɔgruit. cū si. Itē ɔtingit idē vbicunqz statuto vel ɔsuetudine disponit. vt arbitri vel arbitratores eligant inter ɔsanguineos vel affines vel ɔsortes. ⁊ qñqz ɔnaliter in oibus litibus seu discordijs, pt. n. statutū hoc facere hz verā sniaz vt partes ad talia ɔpromissa cōpellant, vt dicā. J. lj. vj. c. ix. Idē ēt ɔtingit vbi p statutū determinaret certa psona que futura sit arbiter certis casibus, quo casu vel iudicis offic. spectat declaratoria talis electiōis, ꝗuis sit fcā

2 a iure, vt pbat lex no. ⁊ qꝫ ibi no p Bart. ff. de iu. fis. in. l. eius q delatorē. † Hec āt sunt ɔpromissa q magistrali noie dicimus eē iudicialia, ⁊ faciūt tertiā spēz ɔpromissoꝝ vltra ɔuentionalia, ⁊ testamētaria, vt ex pmissis apparet iunctis duobus capitulis pcedētibus, ꝗ partē ɔpromissoꝝ in tota hac materia frequentissimā ⁊ in facto occurētē hoc ēt ope dilucidādā assumpsimus. Illud est bñ notandū qꝫ ꝗꝗ hmōi ɔpromissiones q fiunt in arbitros vl' arbitratores ex iure cōi vel statuti aut ɔsuetudinis dispositione cōi noie appellent ɔpromissa, tñ illud pcedit late loquendo, strictius aūt ɔsiderādo talia nō sunt ɔpromissa. sz delegationes qdā sicut nec ipsi electi dñr pprie arbitratores vel arbitri, sed qsi iudices qdā delegati, vt pbat. C. ō iudi. in. l. fi. in fin. vbi Bar. ⁊ Bal. ⁊ cōiter oēs doc. h tenēt. ⁊ p Bal. i. l. affinitatis. C. cōia de succes. ⁊ tāgit p aliquos. ff. q satisda. cog. in. l. arbitro cū. l. seq. ⁊ pbat de offi. deleg. c. ab arbitris. li. vj. ⁊ ō offi. dele. c. suspitionis. pp titulū in quo sunt situata. ⁊ hr in Spec. de recusa. §. effectus. ver. sz nūqd corā istis, ⁊ ver. sz qs puidebit eis. in fi. ⁊ tetigi. s. eo. li. vj. c. ⁊ p Inn. Host. ⁊ do. Car. ō zab. ⁊ Imo. ⁊. d. Nico. de sicil. ⁊ cōiter oēs in. d. c. suspitionis. ō offi. dele. ⁊ hec est veritas ꝗuis gl. dixerit ibi tales arbitros hrē quasi ordinariā iurisdictoinē, ꝗuis ēt Inn. in. c. cū ab ecclesiaꝝ. de offic. ordi. quē secutus fuit do. Anto. de but. in. d. c. suspitiōis. dixe-

3 rit eos habere vere ordinariā iurisdictionē, qꝫ nō est veꝝ, † qr ordinaria iurisdictio respicit vniuersitatē causaꝝ, vt hr in. l. more. ff. de iuris. om. iud. ⁊. l. qr. eo. ti. ⁊. d. c. cū ab ecclesiaꝝ. hec aūt magis respicit vnū articulū vel vnā causam tm̄, ergo ⁊c. de hoc ēt p Bal. in. d. l. apertissimi. C. de iud. vbi dicit hos arbitros nō esse delegatos vere ⁊ proprie cū eligantur a partibus, sed arbitros q cū sint in iudiciū delegatoꝝ locū subrogati a iure sapiunt eoꝝ naturā. ⁊ idē Jo. an. in addi. Spe. in tit. de recu. §. fi. vl. sz

nunqd arbiter, ⁊. d. Nic. in. d. c. suspitionis. qđ tene mēti. Item
⁊ aliud minime hoc loco est omittēdū. nā ēt in his iudicialibus
eo mō diuersificabimus arbitratores ab arbitris sicut in ꝯuen-
tionalibus, vñ eos qui procedunt iuris ordine arbitros appella
bo. Illos aūt q iuris ordine posthabito dicaꝫ arbitratores hicq;
loquendi modus etiaꝫ a nostris doctoribus inductus est si bene
4 attendaṫ, † deniq; ex tribus precedentibus capitulis collige tri
bus modis ꝯstitui arbitria ⁊ arbitramenta. s. per ꝯctū. Itē per
vltimā voluntatē. Itē per iudicis officiū. nā talia in ꝯpromissis
ꝓcedunt ⁊ eatenus extenduntur quatenus in ꝯpromissis cautū
est nō vltra, vt. ff. de arb. l. nō distinguemus. §. de officio. ⁊. eo. ti.
l. si cū dies. §. plenū. ff. ꝓ so. ⁊. l. si societatē. §. arbitrū. cū ꝯcor. de
q̄bus tribus, vt dixi omnis noster sermo inferius est habiturus.

SVMMARIVM

1 Compromissi in arbitrum conuentionalē diffinitio. Item si in ar
bitratorem conuentionalem.
2 Gabella de quolibet contractu conuentionali soluenda an de-
beatur de compromisso conuentionali.

¶ Capitulum Undecimum primi libri.

1 **Egrediamur** nunc subtiliter, ⁊ vtili-
ter diffinitiones predi-
ctoꝝ terminoꝝ de quibus tractaturi sumus, ⁊ primo
1 incipiamus a diffinitione † compromissi ꝯuētionalis
ꝯpromissi diffinitionē in arbitros vel arbitratores ꝯuentionales
minime posuerunt nostri doc. huius materie explanatores, qđ
miꝝ cū vt Cicero scri. quelibet disputatio debeat a diffinitione
ꝓficisci, mihi vř hoc mō diffiniēdū. Est. n. ꝯctus quidam ꝑ queꝫ
alteri tribuiṫ ⁊ cognoscēdi, ⁊ terminādi ptās sine iurisdictione,
suꝑ eo suꝑ quo partes dissentiūt, cuius diffinitiōis ꝟba declare
mus ꝯctus quidā. ideo q; ita cōpromittere a principio siue in ar
bitrū siue in arbitratorē ꝑ ꝯctū fit, vt satis dcm̄ est. s. eo. li. viij. c.
cognoscēdi ⁊ terminādi ptās, ideo q; corā arbitris hec sunt ne-
cessaria, vt. C. de sen. l. prolatā. ⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊ Bal. Itē ⁊ coram
arbitratore pōt hoc fieri q̄uis nō semꝑ sit necessaria cognitio.
vt dicem⁹. j. x. li. ij. c. sine iurisdictiōe, iō q; cessat iurisdictio hoc
casu, ꝫ est simplex notio, vt. ff. de re iud. l. ait pretor. §. j. C. ď iuris.
om. iu. l. priuatoꝝ. ff. de ver. si. l. notionē. in prin. suꝑ eo suꝑ quo ꝑ
tes dissentiūt, iō q; si ptes essent in ꝯcordia frustra q̄reremus de
alia declaratione fiēda ꝑ arbitrū vel arbitratorē, ar. ff. de do. pre
leg. l. ij. in fi. ff. ac. emp. l. j. §. fi. Sꝫ hec diffinitio ꝯprehēdit tā cō
promissuꝫ in arbitrū q̄ ēt ꝯpromissuꝫ in arbitratorē. si tñ vis spā
liter diffinire ꝯpromissuꝫ in arbitrū. addas ꝟbū de iure post ꝟ-
bū ptās, q; arbiter iuris ordine ꝓcedit. vt. ff. de ar. l. j. si vis diffi-
nire ꝯpromissuꝫ in arbitratorē. addas eo loco verbū sine iurisdi
ctiōe, q; arbitrator amicabiliter ꝯponit nō seruat iurisdictioneꝫ
vt. ff. ď arb. l. si de meis. §. recepisse. ⁊. j. no. ff. pro so. l. si socie. §. ar
2 bitroꝝ. ⁊. s. eo. li. iij. c. † Ex predicta diffinitione apparent deci-
siones multaꝝ qōnū quaꝝ q̄sdā exēpli gratia supponamus, fin-
ge ergo statutū diceṙ qđ de quolibet ꝯctu soluaṫ gabella, an sol
ui debebit ꝓ tali ꝯpromisso ꝯuentionali, certe sic, q; verus ꝯtra
ctus est, vt. s. ꝓbaui, idem esset ea rōne si statutum diceret ꝙ in
quolibet ꝯctu glieꝝ debeant interuenire duo proximiores cō-
sanguinei vel iudex cōis, ⁊ aliter statutū nō valeat, ꝓut sunt sta-
tuta in multis locis ꝙ est notabile. Itē pone dissentientes in lite
vel circa ꝯctum inuicem conuenire, vt rectius quidam iudicet.
quid iuris sit super illa dissentione, vel iudicet id ꝙ sibi visuꝫ fue
rit equum. vel pone ꝙ partes simpliciter dicāt remittimus hāc
nostram qōnem vel discordiā in talē ⁊ talē qui eā determinēt di
cemus in his casibus per hec verba factuꝫ esse cōpromissuꝫ, cer
te sic vt apparet ex predicta diffinitiōe cuius vtilitatē in multis
videbitis. j. vj. lib. c. ij. iij. iiij. ⁊. v.

SVMMARIVM

1 Cōpromissi in arbitrū vel arbitratorē testamētariū diffinitio.
2 Statutū faciēs mētionē ď ꝯpromisso an includat testamētariū.
3 Precarium per modum fictum transfert possessionem veram.

¶ Capitulum Duodecimum primi libri.

1 **Tractemus** de diffinitione ꝯpromissi in
arbitrū vel arbitratorē testa
1 mentarium, † hoc ēt doc. nō tangunt. certe id ꝙ fit a
testatore non est proprie compromissuꝫ sed electio q̄
dam seu designatio, vt probatur. C. de episc. ⁊ cle. l. in nulli. pau
lo post principium ibi qui specialiter designatus est. id auteꝫ qđ
fit ab heredibus vel legatarijs adeūdo hereditates vel acceptā
do legata est quidam quasi contractus per quem sequitur taci-
tū compromissum per eos factum, vt satis probatum est. s. ix. c.
ij. ⁊ pro hoc quod aditio hereditatis vel acceptatio legati sit q̄si
ꝯctus. l. j. §. adeo. ff. de pac. vbi tex. ⁊ per Barto. in. l. more. ff. de
acqui. here. ⁊ in. l. hec aūt. ff. quib. ex caus. in pos. ea. potest ergo
hoc ita diffiniri. Est. n. electio quedaꝫ per testatorē in vltima vo
voluntate facta per quam iuncta heredum vel legatarioꝝ acce-
ptatione alteri tribuitur, ⁊ cognoscendi ⁊ terminandi potestas
sine iurisdictione super eo super quo futuri heredes vel lega-
tarij dissentient, ⁊ si est futurus arbiter adiungas verbum de iu
re ad dictā diffinitionem. si. n. futurus arbitrator adiungas ver
bū sine iuris ordine, prout in ꝯuētionalibus, ⁊ probatur hec dif-
2 finitio. s. c. ix. † Ex predicta diffinitione sequiṫ ēt multaꝝ qōnū
diff. pone. n. qđ statutū faciat mentionē de ꝯctu simplr̄. an ꝯcō
prehendet hoc compromissum testamentarium, certe nō, q; non
est verus ꝯctus sed quasi contractus, vt dictum, ergo non cōpre
henditur sub statuto quod intelligitur de contractu, proprio tm̄
non de improprio, vt. l. iij. §. hec verba. ff. de nego. gest. Iteꝫ po-
nit ꝙ statutū loquaṫ de compromissis. an ergo comprehendet te
stamentaria, ⁊ certe etiā ex predictis liquet quod non q; aut cōsi
deras actū testatoris, ⁊ ille non est proprie compromissum. ꝫ ele
ctio, vt. d. l. nulli. de epis. ⁊ cle. aut consideras aditioneꝫ heredū
vel acceptationem legatarioꝝ. ⁊ idem q; lꝫ presumptiue videanṫ
cōpromittere ex quo acceptant hereditatem vel legatū cum suo
onere. tñ statutū nō comprehendit hunc casum presumptum, vt
d. §. hec verba. Et sic si statutum dicit qđ de quolibet cōpromis-
so soluatur decima, certe non soluetur de testamentario, ꝙ dili-
genter no. Eritq; etiam ex his hic mirabile, qđ lꝫ compromissuꝫ
vt dixi hoc casu sit presumptum, tñ arbiter vel arbitrator ex eo
resultans erit verus ⁊ per ius etiam in materia secreta, vt pꝫ ex
3 no. s. ix. c. in fi. † Simile in precario quod per moduꝫ fictū trās-
fert possessionem veram, vt. ff. de preca. l. certe. §. j. ⁊ per Bart.
ff. de pac. in. l. ab emptione. ⁊. ff. de vsur. si is qui pro emptore. in
vltima questione ⁊c.

SVMMARIVM

1 Compromissi in arbitrum vel arbitratorē iudicialem diffinitio.

¶ Capitulum Decimumtertium primi libri.

1 **Item videamus** de diffinitione cō
promissi in arbi-
trū vel arbitratorem iudicialem. doc. etiam hoc non
1 ponunt possumus ēt sic diffinire breuiter. † est enim
quasi contractus quidam iudice iubente per partes per quē al-
teri tribuiṫ cognoscendi, ⁊ terminādi potestas cū iurisdictiōe su
ꝑ eo qđ a iure concediṫ quasi ꝯctus, ideo q; in iudicijs quasi ꝯhi
dř, vt. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. ⁊. ff. de noxa. l. quoties. cū. l.
seq. iudice iubente. ideo q; iudex pōt, ⁊ dꝫ hoc iubere, vt. C. de iu
di. l. apertissimi. ⁊ de offi. deleg. c. suspitionis. cum si. ⁊ dicam. j.
lib. v. xv. c. Item vt excludamus prorogationem que hoc modo
per quasi ꝯctum fit in alium habentem iurisdictionem, tñ tacito
partium ꝯsensu non iudicis iussu, vt. ff. de iudi. l. j. ⁊. ij. ⁊ de offic.
delega. c. pe. ⁊ gl. ff. de iur. om. indi. l. si per errorem. Item vt ex
cludamus reconuentionem que fit etiam eodem modo, vt. C. de
senten. l. cū papinianus. in fi. ⁊ auct. j. posita. ⁊ de mut. pe. c. j. ⁊
ij. cū si. cū iurisdictione, ideo q; tales iurisdictioneꝫ habere dñr
vt probatur in. d. c. suspitionis, vbi dř ꝙ possunt excōicare, ⁊ hř
in Spe. in ti. de recu. §. fi. versi. sed nunquid possunt layci. ⁊ ꝟ.
seq. per Ang. expresse in sua disputatione que incipit duo inui-
cem litigantes, ⁊ dicam. j. ix. ⁊. x. libr. pe. c. super eo quod a iure
conceditur, ideo per ea que dicemus in lib. iij. c. xix. ⁊ si est futu
rus arbiter adiunge verbū de iure ad dictā diffinitionē. si est fu
turus arbitrator adiūge ꝟbū sine iurisdictione, vt etiam pꝫ. s. in
ꝯuentionalibus, ⁊ testamentarijs, effectus huius diffinitionis,
sunt multi quos tuipse colligere potes.

SVMMARIVM

1 Arbitrium conuentionale, ⁊ arbitramentum qualiter diffi-
niantur.
2 Figura iudicij relicta iudicium reddit non purum.
Causa criminalis coram arbitro an possit tractari.

Diffinitio

3 Diffinitio debet congruere suo diffinito tantum non alteri.
4 Arbiter pronunciare aliter quam de iure an possit.
5 Arbitrium quatuor modis assumitur.
6 Arbitrium vel arbitramentum an reddi possunt in inuitum.
Iudicium an possit dici esse coram arbitro vel arbitratore.

¶ Capitulum Decimumquartum primi libri.

Nunc de diffinitione arbitrij vel arbitramenti quod ad arbitrum vel arbitratorem conuentionalem partium dominum est prius quam de eo quod spectat ad arbitrum super cuius inuestigatione antiqui

1 satis laborauerunt. † Will. dixit arbitrium esse trinum actum trium personarum sub arbitro litigantium. et refert Azo in summa eo. tit. iuxta principium. sed non est verum hoc secundum Azo. quia duo tantum sub arbitro litigant. s. actor et reus. aliter ergo ipse diffinit. s. quod est trinus personarum actus super pecuniaria quaestione in quasi iudicio contendentium, quoniam arbiter contendit ad veritatis inquisitionem actoris vt ei condemnetur reus. item reus vt absoluatur ab actore, et hanc retulit Gof. in summa eo. ti. iux. prin. allegans ad hoc. xxx. q. v. iudicantem. iiij. q. iiij. c. j. hanc et Hostien. retulit. diminute tamen eodem loco retulit Inno. in. c. quintanallis. de iureiur. et do. Nic. de sic. licet hi duo vltimi de Azo. mentionem non fecerint licet etiam aliter diffinitiones ponant quas infra subdemus, sed nec istud videtur bene dictum. primo, quia non est absolute verum quod arbitrium quod arbiter habet sit actus nam et sine vllo actu arbitrium dicitur apud arbitrum extare sicuti arbiter vere est arbiter precedente compromisso, et durante compromissi tempore et si nunquam cognoscat, neque iudicet, vt probatur instituta de tutel. §. est autem. C. de profes. et med. l. magistros. cum si. allegatis. s. eo. lib. ij. c. ¶ Secundo quia dicta diffinitio competere potest et arbitro quod habet iudex delegatus ad causam pecuniariam cum potestate cognoscendi et terminandi sine iudicij figura. nam et ibi videtur esse actus trium personarum in quasi iudicio con-

2 tendentium. constat. n. † quod vbi cognoscitur sine iudicij figura. illud non est purum iudicium sed quasi iudicium, vt plene no. de iud. in cle. dispendiosam. cum si. deinde sepe et plenius per Bar. in l. j. quo in le. ma. l. j. in gl. super verbo. Figura iudicij, prima non semper de causa pecuniaria coram arbitro agitur, sed quandoque de criminali saltem incidens, vt C. de reb. credi. l. cum proponas, et dicam. j. iiij. lib. xi. c. Clare igitur ex his liquet diffinitionem Azo. non bonam. et Et his rationibus fortasse moti ipse Azo. Gof. Inn. et Host. alias diffinitiones posuerunt quamuis predictam expresse non impugnauerunt. Alias ergo diffinitiones examinemus. Azo iterum dicit quod arbitrium est causa in dicendo iure voluntarie posita et certarum personarum interpositione arbitri. s. actoris et rei, et in hac residet. hanc et Inno. et Host. refert licet postea Hosti. tertiam ponit in locis preallegatis, et eandem et sequitur Nic. de

3 fril. Sed ostendo quod non sit bona diffinitio. † et omnis diffinitio debet congruere suo diffinito tantum non alteri, vt no. ff. de reg. iu. in locis omnis diffinitio, et institu. de testamentis in prin. cum concor. sed hic alteri competit, igitur etc. Minorem probo que etiam lis que agitatur de partium voluntate coram iudice non suo per prorogationem est huiusmodi. nam prorogatio est huiusmodi, siue tacite fiat. siue expresse semper dicitur habere partium voluntatem et alias non valere, vt. ff. de iurisdi. omni. iudi. l. si per errorem. ff. de iudi. cum si. Item et hoc casu est eadem personarum interpositio que est coram arbitro si bene inspicimus cum arbiter non componat amicabiliter. sed de iure procedat. ff. de arbi. l. i. Preterea id posset probari in reconuentione, quia etiam lis que per viam reconuentionis agitatur coram iudice alio non suo dicitur esse eo modo voluntaria, vt habetur C. de sen. in. l. cum papi. in fi. et in auc. et quoniam. et in c. j. et. ij. de mutu. pe. ¶ Preterea istud arbitrium cuius diffinitionem querimus non semper dicitur esse causa. Nam aliud est habere arbitrium super tali causa, et aliud est in ipsa causa super qua arbitrium habetur sicut aliud est habere licentiam fructus percipiendi ex fundo, et aliud est ipse fundus. vt ad sensum patet.

¶ Preterea etiam si recte consideramus arbitrium arbitri de iure non habet personarum interpositionem, que interpositio nihil aliud sonare videtur quam amicabilem quandam compositionem super iuribus partium cum iuris ordine, vt. s. dictum est, sicque euidenter apparet dictam diffinitionem malam. Host. tertio dixit quod arbitrium est potestas voluntarie data alicui et recepta ad pronunciandum, vt in lite, prout arbitro fuerit visum aliquando recta pena vallatam et rectis finibus limitata. Cuius diffinitionem etiam tacite, vt arbitror secutus est Spe. in tit. de arbi. §. j. versi. quid autem sit arbitrium. Sed et ostendo quod non procedat, nam hec diffinitio recto casu competere potest nedum arbitro, sed et arbitratori, si bene considerat cum etiam arbitrator habeat potestatem voluntarie sibi datam receptam. vt etiam de iureiur. c. quintanallis. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse. et in lite potestas possit assumi, vt. C. de iudi. auctem. si vero contigerit. cum concor. de quibus dixi. s. eo. lib. iij. ca. ¶ Predicta diffinitio dicit. potestas voluntarie data etc. nec per quem sit data, et sic forte de delegatione facta per superiorem voluntarie, posset intelligi, et etiam de arbitro iudiciali quod non licet detur per partes a iudice cogente, vt. j. dicetur tamen omnino voluntarie dicitur fieri quia voluntas est, vt. l. j. ff. quod metus causa. Item non declarat cui vnde posset intelligi de potestate quam habet iudex aditus ex prorogatione vel reconuentione, vt predixi. Item posset intelligi de potestate data per alteram partem alteri, quod non potest fieri, vt in arbitrium vt. ff. de arbitris. l. j. C. ne quis in sua causa per totum, et dicam. j. iiij. lib. xvj. c. Predicta diffinitio dicit ad pronunciandum, nec dicit aliquid de cognitione constat enim quod nec arbiter sine cause cognitione pronunciare potest valide, vt. C. de sente. l. prolatam. iuncta. l. j.

4 ff. de arbit. et. ff. de bono. posses. l. iiij. §. causa cognita. Item non videtur verum quod arbiter possit pronunciare, prout sibi videtur. † non enim potest pronunciare aliter quam de iure, vt. d. l. j. de ar. sicut et iudex vt. ff. de offi. presidis. l. illicitas. §. veritas. quamuis si inique pronunciet partes illi finem stare cogantur metu pene, vt. ff. de arbitris. l. diem proferre. §. stari.

Quid dominum profecto licet inter tantorum patrum sententias silendum videatur tamen pro veritatis inquisitione loqui debemus vbique. Considerandum ergo, vt diximus. s. eo. lib. vj. c. quatuor

5 varijs modis hoc nomen arbitrium a maioribus nostris assumptum esse, † nam interdum significat omnem voluntatem regulatam a ratione, et de hoc non querimus hic. interdum significet sententiam arbitrij. et de hoc et non tractamus hoc loco. sed. j. ix. lib. xiiij. c. Quandoque significat que arbitro per partes tribuitur ex compromisso. Item quandoque ipsam causam seu processum qui coram arbitro agitatur, et de his vltimis querimus hic. Que duo cum penitus diuersa sint diuersas diffinitiones exigunt, vt. ff. de mi. l. papi. exuli. ff. de calum. ff. quando ap. sit. l. ij. §. sed si alius. cum si. Sed ab arbitro quod potestatem denotat incipiamus. Est enim potestas data contrahentibus alicui tertio et recepta per eum ad cognoscendum et pronunciandum de iure sine iurisdictione super eo super quo partes dissentiunt. potestas data. Ideo quia sufficit potentia nec est necessarius actus vel causa, vt. s. probatum est. A contrahentibus, ideo dixerat, vt differat a testamentario arbitrio quod datur in vltima voluntate adiuncto quasi contractu acceptationis hereditatis vel legatorum, et ab arbitrio arbitrorum iudicialium quod datur in iudicio a partibus per iudicis officium, vt dicemus in. c. xvj. Alicui tertio, ideo vt non comprehendat alteras ex partibus, in quam non cadit arbitrium, recepta per eum, ideo quia non sufficeret partes compromittentes esse in concordia si arbiter compromissum non reciperet, vt. l. iij. §. j. ff. de arbi. Ad cognoscendum et pronunciandum. Ideo quia non sufficeret pronunciatio sine cognitione. De iure ideo vt non comprehendat arbitratorem. Sine iurisdictione. Ideo vt excludamus potestatem habitam ex prorogatione vel reconuentione. Arbitrium autem pro processu arbitrij vel causa, hoc modo diffinitur. Est enim causa quedam in dicendo iure secundum iuris ordinem, voluntarie posita sine vlla iurisdictione initium ex contractu assumens. Causa quedam in dicendo iure secundum iuris ordinem, ideo quia etiam coram arbitro dicitur causa seu processus agitari et coram eo de iure procedit et ius redditur ad similitudinem iudiciorum, vt. ff. de arbi. l. j. Voluntarie posita, ideo quia si pars non vult non compellitur coram arbitro litigare, et postfactum compromissum et per eius absentiam impedit arbiter iudicare, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. diem proferre. §. si quis litigatorum quamuis taliter impediens incurrat penam commissi, vt ibi continetur. sine vlla iurisdictione, ideo vt excludamus reconuentionem, et prorogationem que fiunt coram his tamen qui aliter iurisdictionem habent, et non aliter, vt in locis preallegatis. Initium ex contractu assumens, ideo vt differat a testamentario et a iudiciali seu necessario de quibus infra subdetur. Dicamus de diffinitione arbitramenti arbitratoris conuentionalis. Hosti. in summa de arb. post principium equiuocans capiendo hoc casu arbitrium pro arbitramento. et dixit quod est potestas data alicui ad pronunciandum, prout sibi equum visum fuerit que reducitur ad boni viri arbitrium, que diffinitio in multis est defectiua. Considerato ergo quod significatio nominis arbitramentum variatur quatuor modis, sicut et significatio nominis arbitrium, vt dixi. s. eo. li. vj. c. sed capiamus duas que ad nostrum propositum spectant. Pro potestate, ergo sic diffinitur, est enim potestas data alicui contrahentibus et recepta per eum ad cognoscendum, et terminandum sine

ordine iudiciario sup futuro ɔtractu. ¶ Illud sine ordine iudiciario, vt differat ab arbitrio exigitur ordo. vt. d. l. j. de arbitris. ¶ Super futuro contractu, ideo qꝛ arbitramētū semper assumitur contractu saltem generalis translationis ineunde coraʒ ipso ꝙ nō est in arbitro, qđ semper assumit super lite futura corā eo vt pʒ. s. iij. c. prope fin. ¶ Sed pro processu seu formatione arbitratoris diffinitur sic. Est. n. cognitio quedam sine iuris ordine ad finē transigēdi alioꝝ discordiā initiū a contractu partiū assumens. ¶ Cognitio quedam, ideo qꝛ ēt coraʒ arbitratore est necessaria aliq̄ informatio saltē pro cognitione facti, vt not. per Bar. C. de sen. in. l. prolatā ꝛ dicā in. x. li. in. xix. c. sine iuris ordine. ꝛ p predicta. s. c. iij. initium assumens a contractu per. d. s. c. viij.

6 † Ex premissis sequitur declaratio nonnullarum qōnum Primo an tale arbitrium, vel arbitramentum reddatur in inuitum sicut in arbitrium, vel arbitramentum pro ptāte, ꝛ tunc non ꝙ redditur in inuitum, qꝛ tunc nemo compellitur hoc modo ɔuentionaliter ɔhere plusquam velit sed a principio hoc liberuʒ est, vt. C. de actio. ꝛ obliga. l. sicut in initio. C. d iure delib. l. nec emere. ff. de arbi. l. iij. §. fi. cum si. Aut assumis hic noīa pro ipso processu seu cognitione, ꝛ tunc arbitriuʒ arbitri non redditur i inuitū vt. d. l. diem proferre. §. si quis legatorum. arbitramentū autē sic sicut quilibet alius ɔctus vt in iuribus preallegatis. dicaʒ latius in lib. x. Itē an corā arbitro, vel arbitratore dr̄ esse iudiciū, vel quasi iudicium, vel aliud quoddam penitus extraiudiciale. Certe corā arbitro verū iudiciū non vr̄ cuʒ desit iurisdictio quo fundamento iudicata robur accipi solent vt. ff. de iuris. om. iudi. l. vlti. in fi. ꝛ de re iud. cū pastoralis. itē nec quid penitus extraiudiciale coram eo fieri vr̄ cum verus ordo iudiciarius coram eo seruet vt. d. l. j. eligitur ergo ad hec q̄dā media viā vt corā eo nō vr̄ eē dicamus sed quasi iudiciū. lʒ verus ꝓcedēdi ꝛ iudicādi ordo sine iurisdictiōe tn̄ ꝑdicta. s. ¶ Corā arbitratore aūt expeditum est vt nec iudiciū corā eo esse dicatur nec quasi iudiciū. Sʒ qd penitus extra iudiciale cum sine iuris ordine procedat vt dictum est. Itē declarantur alie multe qōnes de quibus duce dn̄o dicemus. j. vlti. libro quasi per totum.

SVMMARIVM

1 Arbitrium, ꝛ arbitramentum arbitri vel arbitratoris testamentarij qualiter diffiniantur.

¶ Capitulum Decimumquintum primi libri.

1 Transeamus ad diffinitionē arbitrij, vel arbitramēti qđ ad arbitruʒ, vel arbitratorē testamentariū spectat de qua ēt nihil scriptum inuenitur. distinguūtur autem hec nomina in quatuor significata vt. s. dictum est. c. proxi. lʒ omissis superfluis. Arbitrium arbitri testamentarij assumptū pro testatoris ptāte potest sic diffiniri. Est enim potestas data a testatore ꝛ tacito hereduʒ seu legatarioꝝ ɔsensu alicui tertio ꝛ recepta per eum ad cognoscendū ꝛ pronunciandum de iure sine iurisdictione super eo ꝛ super quo partes ɔsentiunt, ꝛ declara vt colligit̄ ex dictis. s. eo. xiiij. c. ꝛ. xv. c. primo. sed arbitriū ꝙ est causa seu ꝓcessuʒ arbitri testamētarij diffinit̄ sic. Est. n. causa quedam in dicendo iure ƀm iuris ordinē voluntarie posita ꝛ sine vlla iurisdictione initium assumens ex vltima voluntate ꝛ a diffinito. ꝛ predicta satis est clara. Arbitramentum aut arbitratoris testamentarij pro ptāte assumptū sic diffinit̄. Est. n. ptās a testatore, ꝛ tacito heredū seu legatarioꝝ ɔsensu data alicui, ꝛ recepto p euʒ ad cognoscendum, ꝛ terminandum sine ordine iudiciario super futuro ɔctu. Sed in aliū significatum sed pro informatiōe sic diffinitur. Est. n. cognitio quedam ad finem transigendi alioꝝ discordiaʒ voluntarie posita sine iudiciario ordine, ꝛ sine vlla iurisdictione initium assumens ab vltima voluntate que etiaʒ satis ex precedentibus declarantur.

SVMMARIVM

1 Arbitrij ꝛ arbitramenti arbitri, vel arbitratoris iudicialis diffinitio.

¶ Capitulum Decimumsextum primi libri.

1 Restat tractare de diffinitione arbitrij, vel arbitramenti iudicialis qui solet dici necessariū decidi etiā diffinitionē nihil scriptum est ab

2 aliis. † Igitur arbitriū arbitri iudicialis pro potētia assumptum diffinit̄ sic. Est eniʒ ptās data a iure alicui tertio sententie electo ad cognoscendū, ꝛ pronunciandū de iure cū iurisdictione in casibus permissis a iur. Potestas data a iure ideo qꝛ ɔsensus priuatoꝝ non facit hos arbitros esse iudices sed ipsum ius qđ immediate dat iurisdictionē eis electis vt probat̄ de officio delega. c. suspitionis, ꝛ ibi per doc. ꝛ facit de iurisd. om. iud. l. priuatoꝝ. cū concor. Alicui tertio sunt electo per id qđ dicaʒ. j. lib. ij. c. xix. In casibus a iure permissis per id ꝙ dicā j. lib. iij. c. xix. arbitriū vero ꝑ causa seu processu arbitri iudicialis diffinit̄, hoc mō. est. n. cā quedā in dōo iure ƀm iuris ordinē necessario posita cum iurisdictione initium assumens a iudicis arbitrio in casibus a iure permissis q̄ diffinitio satis ex precedētibus est clara. arbitramētuʒ ꝟo iudicialis arbitratoris ꝑ ptāte sic diffinias. Est. n. ptās a iure alicui tertio bn̄ electo ad cognoscēduʒ, ꝛ ꝓnūciandū sine iuris ordine in casibus ꝑmissis a iure. illud sine iuris ordine, qꝛ hoc fieri ɔsuenit p iudiceʒ q̄nq̄ , ɔsuenit q̄nq̄ in euidētibus in qbus peritoꝝ i arte iudiciaria exqrit̄ vt. l. j. ff. d vētre inspi. ꝛ. l. si semel. C. d re. mili. lib. xij. cū si. Sed pro processu seu informatione sic diffinias. Est. n. cognitio quedā cū iurisdictione necessarie imposita ꝛ sine iuris ordine initium assumēs a iudicis officio in casibus permissis a iure, que diffinitio ēt ex an̄ dictis aperte declaratur, ꝛ ex dicendis. j. v. lib. c. viij.

SVMMARIVM.

1 Compromissionis in tertium diffinitio.

¶ Capitulum Decimumseptimuʒ primi libri.

1 Superest diffinitio ɔpromissionis in tertium ꝛ diffinitio officij sui prout tertius in hac materia assumitur de quo ēt nihil scripserūt

2 nostri doc. qđ mir̄ est. † Circa cōmissionem attende primo, qꝛ cū differat tertius qui assumit̄ in voluntarijs vel testamentarijs, ab eo qui elegitur i necessarijs seu iudicialibus, qꝛ ꝑmis duobus casibus est ɔsiliarius, in tertio casu est arbiter, vel arbitrator seu index verus, vt declaraui. s. v. c. certe diuerse cadunt diffinitiōes, igit̄ ɔmissio in tertiū in ɔuētionalibus vel testamentarijs diffinit̄ sic. ¶ Est. n. electio facta p arbitros, vl̄ arbitratores ɔuētionales, vel testārios motu ꝓprio, vel iudice cogente ob eoꝝ discordiā, vel in subsidiū p ipm iudicē q̄ mediante ius tribuit alteri ptāteʒ ɔsulēdi cuius ɔsilio necesse est pareri in iudicialibus aut diffinitio variat̄ a dimidia vsq̄ ad finē vt. s. dicat. q̄ mediante ius tribuit alteri cognoscēdi ꝛ terminādi ptāte vna cū primis electis. ꝛ ꝓbant̄ hec oīa ex ꝑdictis s in. d. c. v. si bn̄ inspiciat̄ ex his q̄ dicā latius. j. v. lib. v. c. ꝛ. c. xvij. Circa arbitriū, vel arbitramētū tertij diffinias hoc mō. Primo ꝑ ptāte in ɔuētionalibus ꝙ est ptās alicui data a iure ad ɔcordādū per, eiꝰ ɔsiliū, ꝛ auctoritatē plures arbitros, vel arbitratores discordātes, ꝛ p ɔctū assumptos fundamētū hn̄s in electiōe facta per ipsos discordātes, vel iudicē. ꝛ hoc in ɔuētionali. si vis diffinire testamētariū ɔuertas ꝟba q̄ hn̄t, ꝑ ɔctuʒ assumptos vt dicāt, ꝑ vltimā volūtateʒ assumptos. Alia nō mutant̄ data a iure, iō qꝛ nō dant promittentes tertio hanc ptātē de quo tertio nō cogitauerūt ab initio, ʒ dat ius ꝓuidēs, ꝙ discordātes cogant̄ ad electionē tertij, ꝛ ꝙ illi tertio stet̄, vt. ff. d arbi. l. itē si vnus in fi. per eius ɔsiliū, ꝛ auctoritatē iō nō fert sniaʒ, sed ɔsulit ꝛ ƀm eius ɔsiliū cogunt̄ primi ꝓnūciare p Bar. ff. d fur. l. si dn̄s. Cetera ꝟba ꝓbant̄ ex dictis. s. v. c. si vis diffinire ptātē tertij in iudicialibus sic dicas. Est. n. ptās alicui data a iure ad ꝓnūciādū vna cū ꝑmis discordātibus fundamētū hn̄s in electiōe facta iudicis arbitrio officio p primos discordātes, ꝛ ꝓbat̄ hec diffinitio i. c. humana. de ap. li. vj. ꝛ de ap. c. cū speciali. ex notatis p Bart. in. d. l. si dn̄s ꝛ dictis. s. v. c. ƀm scdm significatū. ꝑ ꝓcessu in ɔuētionalibus sic diffinit̄. Est. n. cognitio q̄dā necessario interposita sine iuris ordine ꝛ sine vlla iurisdictiōe ad finē ɔcordādi ꝑmos arbitros vel arbitratores assumptos p ɔhentes initiuʒ assumens a primoꝝ discordantiū electione, vel iudicis officio. In testamentarijs ɔuertas verba. Assumptos ɔhentes vt dicāt, assumptos in vltima voluntate. Cetera stent firma. cognitio quedam ideo qꝛ hic saltē hʒ de facto se informare vt primis possit salubre cōsiliuʒ dare arg. eoꝝ que hn̄t de consti. c. ecclesia sancte Marie ꝛ. C. de sentē. l. prolatā. ꝛ per do. Ant. de but. in. c. si pro dubietate. d officio dlegati. Necessario imposita, ideo qꝛ necessaria est tam ipsi iudici quam ipsi tertio vt C. de aduo. diuerso in. l. sancimus ꝛ. j. v. li. v. c. In iudicialibus sic diffinias, est enim cognitio q̄dā necessario imposita vna cū ꝑmis arbitris, vel arbitratoribꝰ iudicialiter

iudicialiter assumptis assumens a primorum discordantium electis iudicis offo facta, q etiam ex pcedentibus liquet, sicqz summis expediti de his nouis subtilitatibus.

SVMMARIVM

Arbitria & arbitramenta vnde a principio originem sumpserūt.

Capitulum. xviij. primi libri.

x e ETiam p fundamēto vltra† pdcā vt pmissimus tractandū ē de origine subiecti d quo tractaturi sumus, videamus ergo vñ arbitramenta, vel arbitria originē assumpserint, primum siincboemus a quentionibus doc. nihil de hoc dicunt, vñ aūt hec oia a iuregentiū ortū habuisse cum tā arbitriū qz arbitramentū per ꝯctum in esse deducant sui. nā his casibus vt satis probatuz est. s. viij. c. Constat. n. ꝯctus oēs iuris gentiū esse exceptis quibusdā inter quos hic non reperitur, vt. ff. de insti. & iur. l. ex hoc iure. gen. instit. de iure natu. gen. & ci. §. ex hoc iure in auc. vt spon. lar. §. j. cū ꝯcor. & de arbitramentis clarū eē vñ sed i arbitris du biū affert. rō que colligit ex. l. i. ff. de ar. & C. eo. ti. l. ne i arbitris. cū. n. arbitria sint silia iudicijs certe iur. ciui. esse vñr sicut iudicia, vt. ff. de orig. in. l. ij. §. post originē. cū seq. §. Igit ꝯsidera p intellectu, nā q iudicia sint de iure ciui. inducta, hoc non videt absolute verum, cum & ante iuris ciuilis ortū iudicia rederent saltem manu regia vt. d. l. ij. post prin. de orig. iur. ex quo videt ēt iudicia ortū habuisse a iure gen. vt ibi pbat qz ordo pcedēdi in iudi. postmodum a iu. ci. inuentus fuerit, vt. d. §. post orig. hinc est q actio. i. agendi modus de iu. ci. est, vt p Bar. in. d. l. ex hoc iure. Idē qz vident in proposito vt lz arbitria originem habeant a iu. ci. vt pbat in. d. l. j. tñ origo de iur. gen. fuit vt ex premissis apparet. Et hoc ē vtile ad multa, precipue ad id. qd statim subdemus in eo. li. vlt. c. Nūc dicamus de testamētarijs certe & hic a iu. ci. ipsa tñ testatio mentis, & voluntatis obseruatio a iu. nat. vel gentium inuenta sit vt pbat. C. de sacrosan. ec. in. l. j. ibi. nihil. n. &c. ff. d testa. mil. l. j. iuxta pn. & facit in cōe sui extra. de testa. c. cū esset. & c. relatū. Sequit de arbitris vel arbitramētis iudicialibus. §. hoc pculdubio sunt iu. ci. sicut ipsum ius ciuile inducēs p hoc habet. ff. de ori. iu. in. l. ij. §. hic legibus latis. Idēqz dōm est in his que ex municipalibus statutis pcedunt, qm municipale statutum pars iuris dr & videtur ciuilis. ff. de iust. & iure. l. ius ciuile. & j. distinctio. ius ciuile.

SVMMARIVM

x Arbitrij & arbitramenti effectus, & vtilitas.

Capitulum. xix. primi libri.

d x DIcendum est de vtilitate seu gñali effectu arbitrij, vel arbitramēti qd etiā a nostris doc. non declaratur. Idē aūt in plurali buz & qdā maximi pōderis cōsistere vident. Primo. n. circa arbitriuz sepissime optant homines qdnē iuris ordine & debito determinari. dubitāt tñ ne res per appellationes, vel alterius prouocationis remediū in longum ptrahat. Inter est ergo eoruz que maxime vt arbitriū inducat in quo regulariter non solet appellari vt. ff. de arb. in. l. diem pferre. §. stari. & p hac rōne est tex. ff. de arbit. in. l. qzuis. Itē accidit frequētissime q partes cōem amicū habent cuius bonitate maxime ꝯfidunt. Interest ergo eorū vt res iudicialiter potius per eū determinet qz per alium vt pbat. ff. de arbi. in. l. iij. §. i. in tex. iuncta gl. vsi. x. satis aperte colligit & sentit hoc idē Bar. ff. p soc. in. l. si socie tatem. §. arbitrorum. Secundo circa arbitramentum vtilitas est manifesta cū arbitramentū sit transactio quedā vt pene dictum est. s. viij. c. in. fi. per transactionem aūt lites dirimunt vt. ff. de iureiur. l. ij. itē transactio dr ēt pax quedā qua nihil laudabilius idqz fieri suadet ēt die feriata in honorem dei, vt. C. de ferij. l. dies festos. in transactione loquunt. &c. Tertio circa vtrunqz nemo dubitat eorū maximam vtilitatem, cū ad fiendas lites inuenta sint, vt dixit tex. ff. de arbi. in. l. i. in fi. nostra. n. interest litibus & sumptibus non vexari. vt. ff. de mino. l. minoribus. xxv. an. facit ēt. C. de iud. l. pperandū. in pn. C. de fructibus & litiū expensis. l. terminato. Preterea ex eis q publica sequūtur scādala fugiēdū vt ex pdictis apparet, & dicā latius in. v. li. ix. c. Ad hec aūt res publica maximuz interesse habere dr, vt per Inno. de cōsti. in. c. que in ecclesia facit. ff. de offic. psid. l. cōgruit. eod. tit. l. ij. §. quies. Itē & hec est vtilitas vt p ea impleре possint hoies animi votū vt. l. pe. & j. no. ff. d ꝯdi. ob ca. suntqz alie vtilitates infinite que tā ex arbitris qz ex arbitramētis inducunt de qbus late dicturi sumus. j. li. vlti. p totum. Et hic tam in cōuentionalibus obtinente qz ēt in testamentis. Judicialia aūt arbitria & arbitramenta valde vtilia sunt varijs ex causis, maxime vt lites ad finē recte & sine iudicis inspitione perducant. vt. C. de iudicijs. l. apertissimi. & incidentes articuli decidant vt. ff. qui satisda. cog. l. arbitrio. ff. ventre in speciez. l. j. cum simi.

SVMMARIVM

1 Arbitria & arbitramenta an tolli possint per nouas ꝯstitutiōs.
2 Vtilitas publica an tolli possit per statutum.

Capitu. xx. & vltimum primi libri.

x n TUnc de robore dicamus arbitrij & arbitramēti † an scz p noua statuta tollant. vna rō facit vt tolli possint, qm illud videt posse statutū in proprio territorio q princeps posset in vniuersali dñio totius. vt. ff. de insti. & iure. l. omnes populi. nulli aūt dubiū est pncipes hoc posse siue leges ipsas tollere & concedere. vt. ff. d cōsti. principum. l. i. & insti. de iur. natu. gen. & ciuili. §. sed q pncipi hac ratione & iure arbitria & arbitramēta tolli posse ꝯctu ptium, cum illud q per statutum fieri pōt & per pactum, vt. ff. de pac. l. non impossibile. & no. per gl. in rub. C. de decur. li. x. & in. l. nec ex pretorio. & l. neqz pignus. ff. de reg. iur. Altera rō in aduersum facit, nā publice interest hoc publicari, frequentari vt lites tollantur, expense & iurgia fugiant, vt dixi nunc. c. precedē
2 ti. † Publica autem vtilitas non videtur posse tolli per statu. nec per pactum vt. ff. de pact. l. ius publicum. et. i. distinctio. ius publicum. Itez qz talia videntur, vt. ff. de insti. & iu. l. manumissiones. & infra notandum. Quid dicemus doc. non tangunt. certe tñ ꝯsiderandū est an vniuersaliter disponat arbitria, vel arbitramēta nullo casu fieri posse & q facta nō valeāt, quo casu credo statutū nō valere nec subsistēre cā legitima, qz h tolleret ius gē. vt dixi. Jus āt gē. sine cā tolli nō pt, vt. d. l. manumissiones. & no. in. l. j. ff. de ꝯsti. prin. & p Bar. i d. l. oēs ppli in. iij. q. pn. in prin. Itē qz vt dixi p statutū tolleret publica vtilitas. An vero statutū disponat qd certo casu i quo als liceret d iure cōpromittere nō liceat, & h casu valebit idistincte nō exqsita vlla rōne, qz sufficit volūtas p rōe, ēt si rigida sit dispō dū tñ nō inhonesta. vt. ff. q & a q. l. psperū, & quarta i instis vbi tex. optimus p h ē, qz lex qñqz tollit ꝯctū & iprobat lz sit iurisāc vt hr. ff. ad mace. l. j. & l. tametsi. & ff. ad velle. l. i. ff. d do. iter vi. & vxo. l. i. idē ergo dōm ē i statuto. circa ꝯctū āt an p eū tollant, vel imutent arbitria, vel arbitramēta dicā plene. j. vij li. Et hic in quentionalibus, & attestamētarijs, i iudicialibus do cū ad expediēda iudicia ptineāt iure disponi posse pnt statuentibus plz, qz statutū ps iuris ciuilis ē, vt dixi, ius āt ciuile seipsuz pt tollere & imutare, vt isti. d iu. natu. §. sed & naturalia in fi. ff. de leg. l. qbus. cū si.

Liber Secundus.

De his qui pnt in arbitrū, vel arbitratorē ꝯpromittere.

Prefatio cum diuisione.

POst tractatū vniuersaliū rerū qrū cognitio p fundamēto necessaria fuit ad pticularia ſm Aristo. snlaz descēdēdū ē. Cū vero ois huius materie disputatio ad tria principalr videat ad ea. s. q anteqz arbiter, vel arbitratores cognoscere incipiāt, dubitationē afferre pnt. Itē ea q corā ipsis arbitris, vel arbitratoribus, vel processu seu cognitione pendente inueniūt, & quoqz q post horū pcessus cōtingere pnt, equū vr vt plus ab his que an processus incohationē & dubitationē afferre pnt incipiamus hic enim naturalis ordo ēt videt vt qui primū mētibus hoiz i dubitationē eijciūt

ante omnia explanent. vt et alias inquit. & facit q habet insti. de insti. & iur. §. igit sed cu ipsa que ante pcessuz eueniut, diuersitate maxima inter se cotineant, qm queda ad personas spectat queda ad res, alia ad solenitates copromittendi & ptatez, par vr vt ab ipsis psonis copromittere volentiu exordiamur. na prior omniu hec excitatio inter partes se offert si bene intuemur.

¶ Igit notadu est q Azo. in ti. de ar. §. sub arbi. aut. ponit sup hoc gnale regula, q oes qui in iudicio esse possunt actores vel rei possunt sub arbitro litigare. Deinde inferebat ad duo gna psonaru que non possunt esse in iudicio, qbus tn minime lz compromittere sine madato spali & in tutore, vel curatore & similib idem ztingit q eo. li. iiij. c. ¶ Preterea infinita sunt psonaru gna q repellunt a copromisso vltra illa duo q azo poit & vt. j. videbis Ite regula Azonis non loquit de arbitratore, & sic apparet q Azo p parte male & p parte diminute loquutus e. Credo tn regula illa gnale pcedere posse si negatiue loqueremur. & in arbitro tm, qz qcunqz no pot esse in iudicio, is non pot litigare cora arbitro, ar. ff. de arb. l. j. q vr et esse de mente oim, lz no exprimat. ¶ Et hoc est veru exceptis casibus in qbus partiu voluntas pot que cora arbitro litigare qnuis cora iudice no admitteret vt. j. dicemus. vij. li. ¶ Et attende qz lz diuersuz videat querere qs possit copromittere, & qs possit copromissuz factu cora arbitro interuenire, vt. j. videbis tn nos in pposito no dicemus illud esse copromissuz quo inspecto inefficax est vt ex eo agat & cognoscat cora arbitro vel arbitratore, arg. ff. de re indi. l. iiij. §. codemnatu. & de reg. iur. c. non prestat. li. vj. cu. si. Et io cu hic queramus q possent copromittere qnr querimus et q possint cora arbitro litigare, & hoc mo intellige dicenda p totu hunc bm libru. ¶ Hostien. tetigit de hac materia ti. de arb. §. de qua re. ver. impedit et zpromissuz vsqz ad fi. j. addidit tres alios casus, trasiges pot copromittere que et minus pcedere vr loquedo de copromisso fiedo in arbitru qnuis ea in arbitratore et posset tollerari. qm lz arbitramentu sit queda transactio lata. s. li. i. viij. c. ppe fine, tn arbitriuz arbitri non est trasactio vllatenus sed iudiciu qnuis sine iurisdictione vt et pars. s. j. lib. xiiij. c. ¶ Preterea hoc apparet clare qz multi sunt q possunt trasigere copromittendo in arbitratore. q tn non possunt cora arbitro interuenire, vt cotingit in seruo excoicato heretico & similibus. vt. j. p totu bm libru clare colligi poterit. Spe. ide quoqz Hosti. in effectu retulit omissa regula. s. dicta & additis ad eu duobus aliis casibus eo. ti. de arbitro. in. §. restat. ver. seruus aut. ad fin. §. moderniores ta legiste qz canoniste parte hanc tota de his q zpromittere possunt vel phibent negligere visi sunt, nec alicubi eam tractauerunt in locis tn incidentibus breuia queda & ea sparsim tetigerunt. Nos aute plene p viribus & ipsa vtilissima & necessaria ptractantes partem hanc totam in tria capita. ¶ Primo qs possit efficaciter copromittere in arbitros vel arbitratores couetionales. ¶ Scdo qs in arbitros, vel arbitratores iudiciales. ¶ Tertio qs in tertium q eligit ob discordia. ¶ Circa primu caput gnalis regula sit quelibet posse in arbitru, vel arbitratore zuetionale efficaciter copromittere nisi phibitus inueniat a iure. pbat qz edictu de arbitris phibitoriu est in hac pte vt colligit a zrio sensu. ff. d arbri. in. l. no distinguemus. §. si seruus. eo. ti. l. si pupillus. iunctis. ll. ff. de iud. l. cu pretor. in prin. extra de transla. epi. vel cle. c. inter corporalia. in fi. ff. qb. ex can. ma. l. nec non. §. q eis de cau. pos. & pprie. c. cu ecclesia. ff. de indi. l. solemus. cu cocord. qz vero hec regula fallit in ta multis casibus tot et dubitationes hz vt inuolutione quanda & implicationem vnicuiqz parere videatur. verum qntum fieri potest & clare hoc ordine ea omnia explicare conabimur addijcientes post hoc de alijs tribus capitibus antedictis.

SVMMARIVM

1 Serui vel habentes aliquod obstaculu dependens an possit in arbitru vel arbitratore copromittere. maxime coneutionale.

¶ Capitu. j. secundi libri.

c Um de his q zuentionaliter copromittere phibent pmo tractaturi sumus incipiamus a seruis.

1 † Na seruitus maximu inter cetera impedimentu esse vr, cu hoies no hoies quo ad iuris ciuilis zsideratione facere dicat, vt. ff. de reg. iur. l. q atti net. ff. de testa. l. q testameto. §. seruus. ff. de appel. l. serui. & l. creditor. in prin. cu si. Videamus ergo an seruus in couentionalez arbitru copromittat. ad q plane dicimus q no. tex. e. ff. de arb. l. non distinguemus. §. si seruus. ff. de pec. l. iij. §. si seruus. ro est, qz cora arbitro iudiciu est lz sine iurisdictione, vt. d. l. i. de arbi. seruus aut in iudicio esse non pot, et si peculiu habeat vel administratione. & et dni accedente zsensu, vt. C. de iud. l. seruus. Seruus. n. p nullo habet in his q sunt iuris ciuilis. ipse aut ordo procedendi coraz arbitro iuris ciuilis est sicut & cora iudice. vt ea. l. i. Et hec pcedunt saltem effectu cosiderato qui qnuis ipse actus copromittendi et in arbitru zctus sit qda & penitus extra iudicialis actus, vt dixi. s. i. li. viij. c. a quo zctu minime seruus repelli vr dni accedete volutate. tn seruus hz aliqua administratione. vt. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. si seruus. & §. hi q. & insti. de stipu. serno. §. lz cu factu. tn hic zctus copromissi zsiderato fine inutilis esset oino, io qz nec dns serui et se p libero gerens de peculio teneret vel aliter vt est expressum. ff. de pec. in. l. iij. §. si seruus cu sequenti. §. attededu tn qz h oia pcedut nisi seruus copromittat in casibus qbusda spale rone hntibus in qbus et in iudicio posset interuenire. de qbus habet. ff. de ind. in. l. vix certis. & C. d qsti. l. j. nec ob. l. q attinet vt habet in. l. pe. d actore in ver. Ite q est seruus. in illis. n. poterit sine dubio i arbitru efficaciter copromittere. sicut posset i iudicio agere fortiori. non forte. na rei copromittendo vel aliud extrinsecu repugnaret, vt patebit in sequentibus libris. ¶ Ite videamus an seruus compromittat in arbitru couetionale, certe lz doc. non ponat ex an dictis seq vr h fieri posse. cu. n. arbitrametu sit zctus & qd facti extraiudicialis nihil de iudicio sapientis, vt p Inno. de iureiur. in. c. quintauallis. dixi. s. j. li. xiiij. c. certe huius capax est seru vt nuc dicebam. Et h est veru in casibus in qbus seruus peculiuz hz vel administratione cu tali mandato q sufficiens sit, alias. n. si administratione non haberet oino p nihilo haberet, quilibet n. zctus & quelibet. n. stipulatio, vt insti. d inuti. stipu. §. si seru & d. l. q attinet. & patebit de iuramento ad copromittendu. j. eo. libr. xv. capit. Nunc dicamus qd de liberto, vel libertino, certe puto hunc efficaciter tam compromittere posse in arbitrum qz in arbitratore. Ite ta cu extraneo qz cu patrono si aliud non repugnat qz de sectus psone copromittetis, qm tales liberi sunt & ptatez habent standi in iudicio, vt. ff. de in ius voc. l. iiij. §. i. ite ad zhendu put volut vt. j. de ope. li. l. si liberto. in prin. cu si. qd dicemus de statu li. certe ide p oia put diximus i seruo. casus e p hoc. ff. de statu lib. liber a ceteris in prin. Ite qd d ascripto prima frote. vr ide q in seruo, vt. l. fi. C. in qb. cau. colo. censi. li. xi. Sz illud hz locu z dnm cuius respectu p seruo habetur quo ad alios autem habet p libero vti pbatur. C. de agrico. & cesi. in. l. diuti eo. li. Igit zcludamus, vt cu dno no possit neqz in arbitru copromittere neqz arbitratore nisi put qlibet seruus. cu ceteris aut possit vt quilibet liber, vt exp dictis pbat, & fa. ad hanc conclusionem gl. no. Insti. de iur. perso. in prin. vt vide. & hec omnia no. bene qz a nostris doc. non tanguntur.

SVMMARIVM

1 Filiusfami. an possi in arbitru vel arbitratorem compromittere conuentionaliter.
2 Intellectus. c. non est nobis de sponsa.
3 Pignoris zstitutio an intelligat phibita, alienatioe phibita.
4 Pater quando obligetur filio de peculio.

¶ Capitu. ij. secundi libri.

1 d F filijsfami. dom est † nam & hi patrie ptati subsunt sicuti serui subsunt ptati dominice vt insti. de his q sunt sui vel alie iu. §. j. ff. eo. tit. l. i. An ergo poterunt arbitru zuetionale efficaciter copromittere, Azo in tit. de arbitro. §. sub arbitro aut. in prin. dicit indistincte. q sic p tex. ff. de pecu. l. lz. §. sed si filius. Ide Hosti. eo. ti. §. d qua re. versi. ipedit et copromissum. ide Spe. eo. ti. §. restat. ver. seruus at. nec doc. nostri aliud dicunt sed certe hec rnsio e multu obscura & defectiua. vn plenius & clarius sic distingue. aut fi. fa. compromittere vult efficaciter & litigare coram arbitro cum patre aut cum extraneo. Primo casu aut loquimur de iure ciuili. & esse non potest, quia inter eos non est iudicium, vt. ff. de iudi. l. lis nulla. ff. de actio. & ob. l. actiones cum si. Fallit tn hoc in multis casibus de quibus habetur in dictis locis. & Spe. de act. ver. Ite q est fi. fa. & §. seq. in illis. n. sic pot esse iudiciu cu patre & filio eode mo fortius pot ee copromissuz nisi natura rei copromittede, vel alia ro repugneret. argu. ff. de arbi. l.

arbi.l.j.aut de iure cano.inter eos esse iudiciū, vt p gl.not.ij.q.
vij.queritur.ꝛ xxiiij.q.iiij.si ex causa.ꝛ de iudi.c.fi.in gl.pe.li.
vj.ꝛ hec est cōis opi.p.c.non est nobis de spōsa.q̄q̄ do. Lud.
de ro.nouissime dixerat illud.c.nō facere regulā sed intelligi ď
here in casu suo tm̄.§.in causa matrimoniali cū nullus alius res
2 vrgeat ad hoc ƀm eū ꝛ vt puto non bñ.† Nā gñliter intelligi dꝫ
ipse tex.ergo cū gñalez hanc interpretationē semp habuit,vt.ff.
de legi.l.minime.ꝛ habet̄ de hoc.xxx.q.j.c.j.ꝛ p Spe.q sequi
tur gl.p̄alle.in ti.de actore,ver. Itē q̄ est filiusfa.ꝛ in ver.seq.
¶ Scdo casu principali qn̄ cau.gñali fil.fa.cōpromittere vult
cū extraneo aut sup his in qbus patri querit̄ vsufructus put est
hodie regulariter in oibus aduētitijs filiorū fa.vt insti.p quas p
so.nobis ac §.j.ꝛ.C.de bo.que li.in.l.cū oportet in prin.ꝛ tūc in
distincte non valet cōpromissuꝫ sine pr̄is ꝯsensu.si ex snia vel la
rdo futuro seq pōt hmoi bonorū alienatio.cū tali aūt ꝯsensu va-
let.q̄ pbat̄ in tex.no.C.de bo.que lib.in.l.cū non solū.§.filius.
aut ibi,phibetur.ꝛ ibi compromisum,quo mediāte talis aliena
tio st facili sequit̄ put ar.ff.de depo.l.ad rē mobilē.ꝛ.l.adultū.ff.
de in.om.in.l.ij.ff.de spō.l.nr̄o.extra de pcu.c.tue.ꝛ fa.optime
3 Bar.no.ff.de pig.in.l.in quorū.vbi vult† q̄ phibita alienatiōe
intelligat̄ esse phibita pigno.cōstitutio p q̄ꝫ de facili sequit̄ alie
natio q̄ est notabile. Aut cōpromittere vult fi.fa.cū extraneo.
sup his aduentitijs in qbus patri vsufructus non querit̄ put est
in multis casibus de qbus habet̄.C.ď bo.q̄ li.auc.excipit̄.ꝛ tūc
ꝯsidera q̄ aut hꝫ patris ꝯsensum ꝛ pōt nisi vt dixi natura rei cō
promittende vel alia rō repugnaret,vt.ff.de indi.l.si lōgius.§.si
filius.C.de bo.que lib.l.cū non solū.§.necessitateꝫ. Aut cōpro-
mittit sine patris ꝯsensu.ꝛ tūc aut nō ꝯueniat̄ corā arbitro.vt pt
ꝛ sine dubio, qꝛ in defendendo non exigit̄ hoc casu filiusfa. age
re pōt ꝯ̄ extraneuꝫ ꝛ iudicio ꝯsensus patris vt no.ff.ď mino.in.l.
iij.§.sꝫ virū.ꝛ.ff.de iudi.in.l.tā ex ꝯ̄ctibus.ꝛ in.d.§.necessitatē p
Bart.ꝛ doc. Aut cōpromittere vult filiusfa.vt agat ꝛ tūc aut
sumus in illis casibus in qbus filiusfa.agere pōt ꝯ̄ extraneū in iu
dicio sine cōsensu patris deqbus plene habet̄ in locis preallega
tis.ꝛ pōt sine dubio rei cōpromitendi,vel alia extrinseca rō nō
aduersat̄. Aut sumus extra illos casus.ꝛ tūc vr̄ secus ƀm quos
dā,qm̄ necessarius est ei patris ꝯsensus,vt.d.§.necessitatem.in
gl.mag.circa gl.mediū ꝛ ibi p Bar.ꝛ Bal.ꝛ p Guil.de cug.ꝛ
Bar.ff.de pec.in.l.iij.§.sꝫ si filiusfa.que opiniones ita debēt in
telligi.alias male dicerent.ꝛ facit.ff.de his quib.vt indig.l.post
legitimū.§.si filius Ita ēt intelligit̄ q̄ no. Spe.in.d.ti.de acto
4 re.versi.sed an filio.ver.idē vult.q̄ gl.p̄dicta. ¶ † Et adde qđ
obligat̄ hoc casu pater filio de piculo, si filius cōpromittēs pi-
culū hꝫ casus est valde no.in hac prealleg.l.iij.§.sꝫ si filiusfa.ff.ď
pec.ƀm verū intellectū que notant̄ ppetuo. His tm̄ casibus qb⁹
filio p̄dicto mō cōpromittenti est necessarius ꝯsensus patris.an
ab initio interuenire, vel sufficiat ex post facto in via ratifica-
tionis dic p oia hoc casu idē q̄ in iudicijs.ꝛ vide p gl.ꝛ doc.ple
ne in.d.§.necessitatē.ꝛ p Bal.in.l.si vxorē.in prin.C.de condi.
inser. Superest vt videamus an filiusfa.cōpromittat in arbitra
torē. Breuiter dic hoc modo,lꝫ doc.non ponant ibi q̄ aut com
promittere vult in casibus in qbus ei licitū est ꝯ̄here ꝛ alienare
vbi ex cōpromisso seq̄ pōt alienatio.ꝛ pōt. ¶ Aut in casibus in
qbus ꝯ̄here ꝛ alienare phibet̄ ꝛ tunc secus,vt.ff.de iudi.l.tā ex
ꝯ̄ctibus.ff.de pollici.l.si quis rem.§.voto. iunctis dictis.s̄.lib.j.
c.viij.ꝛ iuncta.d.l.cum non solum.§.filius aūt.C.de bo.que lib.
¶ Quando aūt sit q̄ filiusfa. contrahere possit ꝛ alienare vel
non habes in.d.l.tam ex contractibus.per glo.ꝛ doc.ꝛ insti.de
inuti.stipu.§.si seruus.ꝛ in prealleg.§.filius autem.

SVMMARIVM

¶ Capitu.iij.secundi libri.

1 Ed qm̄ de his qui sciūt † se aliene ptāti subesse
tractauimus. ꝯ̄nr tractamus ď his q statu
dubitāt.v.g.captus ab hostibus dubitat an fuerint
hostes veri an latrones q eū ceperūt. vt.ff.ď leg.iij.
l.i.inp̄n.vel emācipatus filius titubat an cōperēs fuerit iudex
corā quo emācipatus extitit,vt.C.de emā.li.l.j.ꝛ.l.fi.vel potes
dicere ꝯ̄rio seruus manumissus dubitat an dñs esset q eū ma-
numisit,vel filius adoptatus dubitat an adoptās poterit ado-
ptare,qꝛ forte esset minor natu,vt.ff.de adop.l.adoptio.ꝛ insti.
eo.ti.§.minorē. Nunqd ergo hi possunt in cōuentionalē arbi-
trū,vel arbitrorē cōpromittere.nostri docto.ď hoc nihil dicūt.
¶ Dubitationē affert vt non possunt arg.sumptū de vlti.volū
2 tatibus ad ꝯ̄ctus† q̄ argumentū a iure pbat̄,vt.C.de verb.sig.
l.cū qdā.ff.de pac.l.pactū inter heredē.cū.n.hi q testare phi-
beant̄ vt.ff.de testa.l.de statu.ꝛ d.l.i.ff.de leg.iij.in prin.Excep
tis priuilegiatis qbusdā,vt.ff.ď testa mil.in.l.ex militari.§ si mi
les.ꝛ p Bar.in.l.i.C.de sacrosan.ec.idē vr̄ q̄ ꝯ̄ctus est,vt dixi
li.i.c.viij.in aduersū.fa.gñalis regula.s̄.posita eo.li.in p̄fatio
ne,qꝛ cū hi phibiti non inueniant̄ a iure.ergo ꝛc.vt ibi probaui.
cōsidera p intellectu q̄ q̄ꝫuis quo ad vltimas vulūtats hec mē
tis titubatio maxime pōderet̄ a iure,vt pbat̄ in.d.l.de statu.cū
si.cuius rō est,qꝛ voluntates vltime debēt fieri animo delibera-
to.Et si q̄ꝫq̄ꝫ deliberationi repugnaret non diceret̄ vera dispo
sitio,vt pbāt p̄al.iura.tm̄ hanc dubitationē in qua in mēte dubi
tātis ꝯsistit iura p nihilo habuerūt in ꝯ̄ctibus, vt pbat̄.C.ď cō
di.ideb.p.l.i dubietate.facit.C.ď ꝯd.ob cau.l.si repetēdi.sicq̄ꝫ
3 apparet nihil ad ppositū facere primā rōnē.s̄.positā.† Conside
ra ēt quod iura semp p̄sumūt aliqueꝫ esse eius ꝯditionis ꝛ qua-
litatis sub qua se gerit ꝛ put ab hoibus reputatur. ar.C.de pro
ba.l.matrē.ꝛ no.ff.de neg.gest.in.l.cum actū ꝛ habet̄.ff.de no.
oper.nun.in.l.non solū.§.sed pbari.ꝛ facit q̄ habet̄.C.de test.l.
i.ff.de offic. preto.l.barbarius.nisi forte notoriū esset qualitateꝫ
gerētis ꝯ̄riā esse actui q gerit̄ ar.ff q satis.cog.l.si vero.§.q p rei
qualitate.ꝛ.ff.de actio.emp.l.emptorē.in prin.C.de accu.l.ea q
dē. ¶ Ex his sequitur declar tio nostre qōnis.aut.n.dubitās
ď eius statu gerit se p libero hoie sui iuris ꝛ ita ab hoibus repu
tat̄.ꝛ tūc mero iure inspecto valere p̄sumat̄ ꝛ cōpromissa facta
p eos,qꝛ lex nō querit vlterius,vt dictū ē,aut gerit se p seruo,vl̄
4 subiecto aliene potestati.sic ꝛ ab alijs reputat̄† ꝛ tūc presumen
tur cōpromissa valere,vel non valere ƀm ea que diximus de sciē
tibus subiectis aliene potestati.s̄.duobus capi.p̄cedentibus ea-
dē rōne. Posset tm̄ ꝯ̄dici huic cōi opinioni ꝛ gestioni quo casu
demum probata veritate ꝯ̄ria declararet̄ nullum vel valere qđ
gestū est p hoc q̄ habet̄ in simili.C.de hered. insti.in.l.si pater
.C.de test.l.nec professio.C.de fideicō.l.eāquā. Nec quicq̄ꝫ re-
pugnat his dictis secunda ratio supra posita, qꝛ q̄ꝫuis hi dubi-
tantes non inueniant̄ esse phibiti sub specie dubitātium,tm̄ satis
probibiti sunt sub specie inhabilis qualitatis sub qua se gerunt
vt.d.l.matrem cum simi.

SVMMARIVM

27 Superioris tacentis presentia an sufficiat vbi ipsius auctoritas est requisita.
28 Arbiter acta precedentia an ꝛ quando reuocare possit.

¶ Capitu. iiij. secundi libri.

Postquam de his qui aliene potestati subsunt sermonē icepim⁹ tāgamus de clericis. nā ꝛ hi q nunq̄ alterius ptāti subesse dicuntur† v.g. in monacho q ptāti abbatis
1 subiectus est vt extra de iniur. c. ex rescripto. ꝛ habet̃ in. vj. q. i. monachi. ꝛ de pen. cle. religiosus. ¶ Tractemus ergo an religiosi vel clerici seculares in arbitrū cōuentionalē cōpromittant. q̄ materia a doc. nostris inuoluta ē, ꝛ maxime p do. Al. co. in repe. c. p tuas. de arbi. q credēs eē declarare offuscauit ꝛ inuolutio hec pcessit, qꝛ ex pluribus q̄ōnibus separatis vnā tm̄ fecerunt. nos vero vt clare pcedamus separatis capitibus sin- gulas q̄ōnes faciemus. prius ergo dicamus de pr̄imonialibus
2 bonis† an dicti dino mō cōpromittāt sup eis. do. Anto. de but. simplr̄ dixi q sic in. c. cū tēpore. extra de arbit. ꝛ cū eo trāsiue- rūt do. Jo. de imo. ꝛ do. Nic. de sicil. nos possumus p cleriori doctrina sic distinguere. aut querimus de eo q non ē regularis ſʒ ē simplex clericus, vel presbyter bñficiatus, vel eps, vel simi- lis, ꝛ iste pōt idistincte cōpromittere ō talibus ēt sine vlla supio ris auctoritate, ꝛ ēt in laycum sicut oībus alijs modis pōt ad li bitū disponere de eis, vt. C. de sec. san. ec. auc. licētia pſbyteros, ꝛ hoc sentit gl. de fo. cōp. in. c. diligēti. in gl. i. ppe fi. que ita dʒ. intelligi alias male diceret. Aut loquitur in eo qui est regularis alicuius ecclesie, ꝛ tūc aut añ pfectionē p eū tm̄. ꝛ pōt eod. mō. qꝛ nōdū obligatus ē regule, vt de reg. cū virū. ꝛ eo. ti. c. non solū li. vj. ¶ Aut post pfessionē ꝛ tūc secus qꝛ pdit suorū dñiū ꝛ eoꝝ administratio trāsiuit ad monasteriū, vt. C. de sac. san. ec. auc. ingressi. ō statu reg. c. cū ad monasteriū. xij. q. i. ñ dicatis, cū si.
3 bonis spectantibus ad ecclesiā.† Nūc ō his rebus dicamus q̄ ad ecclesiaʒ spectāt, an clericus eis in talē arbitrū cōpromittat. Hosti. in ti. de arbitro. §. de qua re. ver. Jtē exemptus. dixit qḋ exēptus non pōt cōpromittere sup exēptis in preiudiciū dñi pa pe. p tex. extra de arbi. in. c. cū tēpore. in fi. deinde subdebat eo loco in ver. qd de clerico q nullus religiosus, vel clericus admi nistrationē ecclesiasticā habēs pōt cōpromittere q ad ppetuū piudicium faciendū ecclesie cui pest p tex. eo. ti. c. iij. ꝛ d. c. cū tpe. ꝛ. c. p tuas. ibi. qꝛ in suo iuramento ꝛc. ꝛ eo. ti. c. exposita. ꝛ de pbē. c. nō assent quo ad modū aut dānū. sicut ō fructibus ꝛ si milibus inq̄tū donare posset ſm eū, nec dicit plus in effectu. Et huius dicta p oīa sequebat̃ Spec. in ti. de arbi. §. seq. versi. item exēptus. ꝛ ver. ſʒ nūqd clericus. ꝛ §. finit. ℞. qd h platus. in fi. Alij doc. cōiter idē dicū addentes reqri supioris licētiā in cō- promissis taliū rerū q̄ sine supioris auctoritate non possint alie nari. ō hac do. Card. de za. ō. Ant. ꝛ Jmo. ꝛ oēs in. d. c. cū tpe plus dicebat ibi d. Ant. q q̄uis sup pñtibus fructibus clerici⁹ possit cōpromittere, tñ sup futuris nō pōt absq̄ supioris licētia. nec sicut de iuribus ecclesie, vel oī ppietate. Tertio q̄sidera q illis casibus tm̄ iura denegāt clerico cōpromissuʒ rerū ecclesiasti caꝝ qbus denegāt eidē ipsarū rerū alienationē, qꝛ ex cōpromi- sso posset seq alienatio rei in cōpromissuʒ deducte, vt pbat̃ in. d. c. cū tpe. eo. ti. c. puenit. ꝛ faciunt q̄ dixi in fi. in simili de filsofa.
4 cōpromittente sup aduētitijs. s. eo. li. c. ij. qḋ non repeto.† Jtem cōsidera q alienatio rerū ecclesiasticarū q̄nq̄ requirit supioris cōsensuʒ ꝛ auctoritatē ꝛ causas iustas q̄nq̄ ē tractatū capituli hʒ materiā de qua plene. ij. q. ij. in summa. ꝛ. c. sine exceptiōe. ea. cā. ꝛ. q. ꝛ in. c. i. de in integ. resti. ꝛ de re. eccle. non alie. n. nul li liceat. eo. ti. c. i. li. vi eo. ti. cle. i. iiij. q. ij. hoc ius porrectum. xvij. q. iiij. in vēditionibus. ꝛ p Hosti. in summa de re. eccle. nō alie. §. ex qbus causis. ver. res aūt. Jtē cōsidera q q̄uis in alie nationibus pdictis sint a iure determinate. certe ēt de qbus ha bet̃ in dictis locis, tñ in cōpromissis alie requirunt̃ ēt vt si forte iura ecclesie essent valde dubia, vel ecclesia sit pauper. nec ha beat vñ sumptus litis possit pficere. arg. ff. de pec. l. q debet̃. ff. ō mino. l. minoribus. xxv. subuenit̃. ꝛ optime facit p eo q dixi de re dubia. ꝛ. C. de pactis. l. pactū curatoris. C. de transac. l. pses. ꝛ q ibi habet̃. Ex his dictis sequūt̃ q̄dā corpora fundamētalia ad ppositū nomē. vnū est q vbi nō teneret alienatio facta p clericū pp dfectū psone alienātis, vel rei alienate, vel solēnitatis ommis se, vel ēt non existētis tpe alienationis ibi nunq̄ cōpromissum, ꝛ gñr nec agitata p arbitrū q̄ oīa a cōpromisso vires assumunt vt ff. de arb. l. non distinguemus. §. de officio. ꝛ dixi. s. i. li. viij. c. ꝛ hanc cōclusionē satis expresse tenent do. Fride. de se. in suo cō-
5 mēto. li. iij. ꝛ Lapus in sua allegatio. c. ij. ¶ † Alterū est q nō oīs q pōt re ecclesiasticā deducere in iudiciū pōt de ea facere cōpromissuʒ, ſʒ is tm̄ q ēt hʒ rei alienāde facultatē. vñ platus. vl̄ alius clericus huius rei ecclesia. administratiōnē nō pt semp ō ea cōpromittere q̄uis possit semp eā in iudiciū deducere, vt ha bet̃ de rescrip. c. edoceri ſm verā opi. ꝛ p Jnn. de resti. spo in. c. cū olim. de pba. c. ex literis, sed tūc demū cū pōt alienare cu- ius forte vlterior rō est. qꝛ cōpromittens in culpa dr̄ esse, vt. ff. de euic. l. si dicunt. §. si cōpromisso: nec de arbitro sicut de iudi- ce iura q̄fidūt cū a partibus arbiter assumat̃. Judex aūt a supio re. vel ex legis ordinatione vt extra de preben. c. non essent. vbi optime hec rō pbat̃. ꝛ facit tex. in auc. de sancti. epis. §. eco n- omos. nisi forte supioris auctoritas, vl̄ licētia itercedat quo ca- su oīs suspitio. ꝛ corā arbitris purgat̃ sicut ꝛ in alienatione vt p bat̃ in prealle. c. xvij. q. iiij. in venditionibus. ꝛ de rebus eccle- sie non alie. c. i. cū si. ꝛ facit q habet̃ de arbitris. in. c. cū patre in. fi. Requirit̃ ergo vt clericus cōpromittere valeat in arbitrū hoc mō q̄uentionaliter q habeat hec duo copulatiue rei. s. alie nādi facultatē ꝛ licentiā plenā stādi in iudicio sup illa re, vt ex- predictis apparet. Jtaq̄ his pmissis ad clarā itelligētiā huius q̄ōnis sic distingue. Aut. n. est talis clericus q nullā penitus hʒ administrationē vt cōtingit in simplici monacho ꝛ talis sine du bio non cōpromittit nisi interueniēte superioris sui mandato vt dixi. xij. q. ij. non dicatis. xvi. q. i. placuit. ꝛ de statu mona. c. cū ad monasteriuʒ. cū si. ꝛ hoc de mandato intellige in casibus in qbus ipse mādās posset cōpromittere, de quo statim subdetur. Jtē nisi in casibus spālibus in qbus monacus pōt esse in iudicio de qb⁹ habes in Spe. de actore. in ver. Jtē excipit̃ q ē mona- cus. nā illis posset cōpromittere ne natura rei compromittēdi vel alia rō diuersa repugnaret. casus ē p hoc ſm intellectū Jn- no. quē seqnt̃ ibi do. Nic o. in. d. c. cū tpe. extra de arbi. Aut est talis q hʒ aliquā administrationē vniuersaliter, vel gñaliter concessam. ꝛ tunc considera diuersitatem casuum. Aut enim vult compromittere super rebus mobilibus, aut super iuribus ꝛ actionibus. pmo casu de mobilibus. Aut querimus de supelle
6 ctilibus ꝛ alijs mobilibus que possunt seruādo seruari. ꝛ nō pt, qꝛ sunt inalienabiles sine sint res sacre,† vt. ff. ō q̄hē. emp. l. i. mo dicis, vt. ff. de acq. re. do. l. q̄dā. ꝛ facit qḋ hr̃ in rl̃a q semel deo de reg. iur. lib. vj. sine ēt nō sint sacre. nisi q̄sensus superioris in terueniat ꝛ cā, iusta maxie si sunt res pciose ad ppetuū vsuʒ mo nasterij dicāte, vt. C. de admi. tu. l. lex q̄ tutores ꝛ de reb. ecc. nō alie. c. nulli liceat ꝛ p gl. xij. q. ij. in summa, secus si essent res vi les, vel modice estimationis. vt. x. q. ij. tuas. C. de sac. san. eccle. auc. q rē. cū si. Aut q̄rimus de fructibus ꝛ alijs q̄ seruando ser- uari nō pñt, ꝛ tūc aut in pactis. ꝛ pōt sine vlla superioris auctori tate vt. d. l. lex q̄ tutores, nō forte eēt magna q̄titas habita tpe pcessoris, ꝛ excedēs solitū modū alienationis, arg. ō do. c. cete- rū. ꝛ no. ibi qḋ vr̄ sentire Hosti. in. d. §. de qua re. ver. qd ō cle- rico. si bñ inspiciat̃ aut i futuris ꝛ tūc in casibus i qbus sunt loca ti, vel alteri alienati ꝛ valuit alienatio, ex quo. extra de loca. c. vestra. si q̄cedit sup regulis inter locantē ꝛ q̄ducentē, vel inter aliter trāsferētem ꝛ eū i quē ē fcā trāslatio sine dubio poterit cō promittere ēt sine vlla supioris auctoritate, qꝛ nō ē qd repugnet ad h qḋ hr̃. lxxvj. di. c. nō satis. ff. ō off. pcō. l. solēt. §. pe. ꝛ ō cle ricis. c. ex multiplici. in al. s casibus nō valeret sine supioris au ctoritate quo ad piudiciū ecclesie, sic intellige qḋ no. d. Ant. in d. c. cū tpe, vt. s. retuli, ſʒ quo ad piudiciū q̄promittētis sup fructi bus futuris sic durāte eius vita, vt nūc dicā i seq. q. ꝛ vide q̄ sint ille res q̄ dicant̃ posse seruādo seruari p gl. singu. ſm Ang. in l. i. C. si aduersus vsucapi. q̄uis videat̃ similis i. l. fi. C. in q cau. in integ. resti. nō est necessaria vide ēt qḋ no. p gl. ꝛ p Bar. in.
7 l. i. §. fuit q̄situ. ff. ad treb. ¶ † Scdo casu ō imobilibus aut sunt res modice estimatiōis, vel infructifere, ꝛ pt ēt sine supioris au- toritate sicut ꝛ mobiles alienare, vt. d. c. terrulas. ꝛ. d. auc. q rē. ꝛ auc. itē pdiū, ꝛ hr̃ de rebus eccle. non alie. in. c. vt sup. Aut sunt res magne pciose, vel fructifere, ꝛ tūc aut cū supioris auto. debitis solēnitatibus ꝛ ex causis iustis ꝛ pt sic alienare. Aut si- ne supiore, vel sine iusta cā, ꝛ non pōt sicut nec alienare. vt. xij. q. ij. sine excepti. xij. q. ij. hoc ius. xvij. q. iiij. in venditionibus. ¶ Tertio casu ō iuribus ꝛ actionibus q̄sidera hr̃ an adhereāt rebus mobilibus, vel imobilibus dijudicabis p hoc glos. valde singula. q̄ ita dt iudicandū esse sup iuribus ꝛ actionibus in simi li materia in. l. C. si aduersus trāsactio. quā semp menti tenebis.
8 ¶ De illo autē circa pdicta dubitat̃ † an tale compromissuʒ fa ctum sine dictis solēnitatibus super re ecclesie inalienabili lʒ ec clesie, vel superiori nō piudicet, vt dictū est valeat saltez quo ad preiudiciū ipsius clerici cōpromittentis. Hostiē. in. d. §. de qua re. ver.

re. ver. qd de clerico. vt sensisse q sic. dū dixit q clericus compromittit idistincte quo ad pindiciū suū si q ius h3 quo ad hoc indistincte t3 cōpromissū3 ꝛ sic intelligit de ar. c. j. ꝛ. ij. ꝛ. c. dilecti, ꝛ. c. inotuit cū se. ꝛ similia iura. Idē tenuit do. Cardi. ꝺ zaba. in preallegato. c. cū tēpore expresse dicens q cōpromissum factū p clericū sine supioris auc. sup re que sine illius auc. alienari non posset variari quo ad pindiciū cōpromittētis durante eius vita l3 non quo ad pindiciū ecclesie allegat q no. de trāsac. c. veniens. facit vltra eū q no. glo. in eo. ti. dixit illud tunc verū esse qñ cōpromissum sit gñaliter sup oibus discordijs ꝛ litibus quo casu pcedit cōpromissum ꝛ restringit ad casu3 in quo prelatus pōt cōpromittere ad ar. c. primi ꝛ q ibi de iureiurā. li. vj. qd
9 dicemus pfecto pdictorū finem nunq̄ mihi placuit. †Cum. n. in talibus alienationibus supioris auctoritas requirat, vt in. c. j. de rebus ecclesie non alie li. vi. ꝛ p Inno. eo. ti. in. c. fi. certe talis superioris auctoritas d3 ipso actu interuenire vel paulo añ vel post ꝛ aliter non sufficit, imo eius defectus reddit actū ipso iure nullū, vt pbatur. ff. de auto. tuto. in. l. obligari §. tutor. ff. ꝺ acqui. her. in. l. si qs mihi bona §. iussu3, ꝛ ibi p Bar. in. l. aut plures. C. de aqua plu ar. ꝛ p Inno. ꝛ Jo. an. in. l. fi. de rebus eccle. non alie. ꝛ dicā paulo. j. plenius nec faciūt iura differentia3 inter ecclesie pindiciū, vel alienātis, vel cōpromittentis s3 simpliciter non valere dicūt, ꝛ si qua iura dicūt clericū posse sibi in fructibus pindicare illud h3 locū, vbi principalis sup eis disponit, vt si de dictis cōpromitteret vt extra de decimis. c. ex multiplici. ꝛ. c. suggestū. ꝛ. d. c. veniens. de trāsac. eo. ti. v. c. ꝛ dicā. j. lib. proximo. c. iiij. Secus credo si simpliciter sup eis disponit sup re prohibita alienari sine solennitate, tūc. n. cū ɔ̄ctus sit nullus, vt dixi quo ad rē principalem eodē mō in fructibus eius de qbus nō ē principaliter actū ar. ꝺ re. iur. c. actionū. ꝛ. C. de vsur. l. eos. ꝛ. l. placuit cū si. ꝛ miror q aliquis dixit ɔ̄riū cū non inueniat iure cautū. Preterea pdicta opinio tertia cū text. deinde prime de rebus ecclesijs non alie. loquēdo in religiosis si. n. possent expresse fructus, vel redditus, alienare durante eorū vita. nisi vrgente necessitate, vel vtilitate, vt ibi exprimit, multominus
10 possunt vere facere hāc tacitā cōpromittendo. vt de se p3. † Itē sequeretur q cōpromissum claudicaret valendo indistincte pro vna parte, p alia non, q esse non d3, vt. ff. de arbi. l. si cu3 dies. §. vltimo, in fi. ꝛ eo. ti. l. qualē. in prin. cū simi. ꝛ facit q habet de appel. non solū. li. vi. de sen. exco. c. l3 eo. li. Nec vr verū. i. q. d. Nico. dicit dicēdo differentiā inter cōpromissum factū p clericū sup certa re phibita alienari ꝛ cōpromissu3 factū gñaliter sup oibus discordijs. cū. n. cōpromissum hoc mō gñaliter factū restringat ad casu3 in quo clericus pōt cōpromittere vt ipsemet dicit certe immediate facto cōpromisso apparebit q in eo non veniunt res inalienabiles p eū, ꝛ sic non habebit arbiter vllam notionem, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. eo. ti. l. qd tñ. §. fi. cū si. q maxime verū est. q: in compromisso facto in arbitrū cōsideratur non solū snīa sed ēt fundamentū actorū precedentiu3, vt. ff. de arbi. l. j. que acta pcedentia cū sint nulla etiā snīa que lata sine cause cognitione ꝛ sine actis. vt. C. de senten. l. platā iuncta. d. l. j. ꝺ ar. ℂ Teneo igit tali religioso, vel clerico cōpromittenti sine dictis solennitatibus nullatenus preiudicari mero iure inspecto, ꝛ attenta arbitri tm̄ ptāte. Fortasse tñ licite posset superior hoc casu tali pmittenti fructus rei in cōpromissum deducte auferre durante eius vita. argu. eius q dicam. j. de clerico cōpromittente sup titu. beneficij vel pbende. Et ita intelligerem, si qua iura debent sibi vllatenus p compromissum pre-
11 iudicari q est valde notabile ab alijs prius nō dictū. ℂ † Ex facto circa premissa quesitū est de hmōi pulchra qōne. Clericus vel alter ecclesiasticus administrator nomine ecclesie sue ꝛ super re ecclesie cōpromisit, non adhibita solennitate, fertur deniq p arbi. snīa in fauorē ecclesie, nunquid ecclesia, vel prelatus iure singulari poterit illā acceptare, do. Cardi. de zaba. in. d. c. cum tempore sensit hoc fieri posse. q: ſm eū si lata snīa per arbitrum res remanet apud ecclesia3 valet, idē latius ꝛ expressius corroborādo tenuit do. Nico. de sici. in repe. preallegati. c. per tuas q: in fauorē ecclesie tm̄ inducit nullitas, adducit tres rōnes. pmo p tex. in simili. C. de pcu. l. non eo minus sententia lata in fauorem minoris si valet eo casu quo lata fuisset contra eum esset nulla quia constituerat procuratorem sine tutore. ℂ Scdo per text. not. iuncta glos. in. l. si tutor. C. in quibus casi. in integ. resti. non est necessaria, vbi habet qō licet snīa lata ɔ̄ tutorem q nō cauit pro tutelari officio sit nulla, tñ si est lata in fauore3 pupilli t3 dicto casu q est singulare. Idem. n. videt in ecclesia que vtit iure pupilli vt in. c. i. de in integ. restit. ℂ Tertio per casu3 in. c. si qua de rebus. xij. qō. ij. vbi dr q l3 contractus gestus de
12 rebus ecclesie ea vacante sit nullus. † tñ episcopus postea creatus si viderit talem ɔ̄ctu3 resultare in fauorē ecclesie posset illu3 ratificando q̄nis nullū conualidare, facit etiam ſm eū ad idem glo. in. c. j. ne se. vacā. ꝛ in. l. si mater §. hoc iure. ff. de exceptio. rei iudi. ꝛ cōis docto. sententia in. c. causam q̄. de iudi. ℂ Sed certe ēt hec dicta nullatenus mihi placēt, nā vt dixi. s. pxima qō nē cōpromissum casu claudicaret qō esse non debet, vt. d. l. si cū dies. §. pe. ꝛ. d. l. qualē. ℂ Preterea staret hoc casu validitas talis compromissi in suspenso, q etiam non d3 ne lites in infinitū protrahantur vt. ff. de arbitris. l. item si vnus. §. si in duobus, vbi tex. considerauit hanc rōnem. Ad rationes do. Nico. de sici. Respondeo clare. nam in. l. non eo minus in. l. si tutor ideo valet snīa pro minore lata que ɔ̄ eu3 nō fuisset nulla q: non fuit oppositum de exceptione procuratoria. vel quod tutor qui nō fuit repulsus predicta exceptione, habuit licentiam plena3 standi in iudicio pro minore. ℂ Aliud est in casu nostro, nam clericus compromitens super re ecclesie inalienabili nullatenus h3 ad talem alienationē plena3 licentiam sine superioris auctoritate, vt dixi supra. Nec requirunt iura quod ɔ̄ eum excipiatur. Unde hoc cautum non inuenitur hic. Nec obstat si dicis si snīa fertur pro cōpromittente. ecclesia ex hoc non dānificatur, q: respōdeo quod in compromissis factis consideratur fundamentum compromissi, vt tunc dicebam. Ideo cum in re inalienabili non teneat fundamentum compromissi non poterit arbiter de hoc cognoscere ꝛ cōsequenter nec pronunciare secus est in iudicio agitato cum tutore, vel procuratore in predictis casibus, q: tales habent licentiam plenam standi in iudicio non opposita exceptione vt dictum est. Et ex his apparet responsum ad gl. l. si ma-
13 ter de exceptio. rei indi. ꝛ si iura. ℂ † Ad capitulum si qua de rebus duodecima questione. ij. Rūdeo clarissime, qō salua pace non est verum, qō contractus factus super ecclesia per capitulū vacante, sit nullus, q: imo valet mero iure. l3 possit rescindi remedio restitutionis superueniente superiore vt expresse pbatur in textu ibi rescisso contractu ꝛc. ꝛ sic expresse ibi not. in gl. vnde dictus tex. potius facit in contrarium. sed cū satis plene diximus quibus casibus clericus super rebus ecclesie in conuentionalem arbitrū compromittat. Videamus gñr an illis casibus quibus ei cōpromittere licet possit facere compromissum cum potestate procedendi de iure, ꝛ de facto prout sepissime fieri consueuit. Lapus in sua allega. cij. tetigit de hoc determinanditq fieri non posse, ꝛ si litigaret eps cū eius subdito, ꝛ cōpromitteret mō pdicto, nō est ſm eū q: eps nō pōt aliqua iura eccl. remittere qō faceret ponēdo pcessu3 de facto in manu alterius q: posset arbiter omisso iure de facto pbationes ecclesie repellere ꝛ pbationes aduersarij de iure repellēdas admittere de facto. Aliud dicit esse in ptāte procedendi simpliciter ꝛ de plano sine strepitu ꝛ figura iudicij q: iste modus approbat a iure in pcedendo, vt de indi. cle. dispendiosa3. ꝛ de ver. signi. clemen. sepe. do. Ang. in. l. imperatores. ff. de pac. dicit gñaliter in oibus administrationibus qō nullo casu pñt promittere de iure, ꝛ de facto. quia illud de facto esset remittere gratis quod eis non l3 ꝛ sic in effectu idem vult quod Lapus licet eum nō alleget. Et
14 recte hoc ad ppositam qōnem facit. † Nam prelatus dicit esse administrator in rebus ecclesie non dominus, vt extra de dona. c. ij. domi. Nico. autem super hoc fuit varius, nā in. d. c. cū tēpore simpliciter secutus est dictū domini Lapi. sed in repetitio. c. per tuas eodē titu. referens Lapum dixit eius dictum verum esse quando prelatus nō h3 iustam causam propter quam sic velit compromittere, vt q: forte iura monasterij clara sunt, sed si instam causam non haberet vt quia iura ɔ̄promittentis sunt adeo dubia vt melius sit oia in manibus arbitrorum reponere, secus esset secundum eum quoniam licet arbitri possint ecclesia3 ledere poterunt tamen sibi fortasse pdesse, ꝛ melius est in casu dubio non litigare cū etiā in rebus claris dubius sit litis euentus, vt. l. quod debetur. ff. de pecu. Sed certe vbi non habet iustam causam nunq̄ potest clericus compromittere in arbitrū etiam cu3 hoc, vt pcedat de iure nisi super patrimonialibus tantū, vel fructibus ptātis, vel vilibus rebus ꝛ similibus de quibus ad libitū disponit vt. ɔ̄demonstratū est sic quod apparet nihil esse id qō dicit dominus Nico. primo loco. Quid dicemus, credo opinionem Lapi. ꝛ Ange. indistincte non veram, vt enim proxime diximus in alia questione de compromisso in arbitratorem, clericus qui habet potestatem compromittendi in arbitrum fortius potest compromittere in arbitratorem, ꝛ tamen ipsum compro-
15 mittere in arbitratorem nihil aliud est facere, † quā vt de facto

procedat non seruato iuris ordine, vt per Bart. ff. pro socio. l. si societatē. §. arbitrorum, ⁊ p Inno. ⁊ cano. in. c. quintaualis de iureiurando ⁊ tetigi primo lib. c. iij. ⁊ dicā plenius. j. x. li. p totū Ad rationē Lapi ⁊ rōnem Ange. que ad idē tendunt r̄ndeo q̄ q̄nis illud possit cōtingere, tñ iura illud non presumunt vbi est iusta cā cōpromittendi, q̄z forte super re dubia. casus est ꝓ hoc expressus. C. de transac. in. l. preses ⁊ dicā. j. in alia questione de compromisso facto in arbitratorem. Preterea nimirum si pōt arbitro talis facultas concedi, cum tñ compromittat qñ h̄z rei alienande facultatē, vt. s̄. probatuz est, Preterea sicut potestas procedendi simpliciter ⁊c. approbatur a iure vt ipse dicit eodez modo ⁊ potestas arbitratoris qui de facto procedit, vt. d. §. arbitrorū. ⁊. d. c. quintaualis. Preterea tm̄ importat cōpromittere vt procedatur de facto q̄tum sine iudicij figura ꝭm veram opinionem, vt dicam. j. viij. lib. x. c. ⁊ sic Lapi opinio omnio fal-

16 sa videt̄. ¶ Uidendum sequitur † an clericus, vel prelatus quilibet in conuentionalem arbitrum compromittat de titulo sui beneficij que questio ēt subtilissima est. Hostien. in preallega. titu. de arbitro. §. de qua re. versic. quid de clerico videtur sensisse indistincte quod sic, dum dixit q̄ si q̄ ius h̄z clericus cōpromittens quo ad hoc ius indistincte tenet cōpromissum p tex. de arbi. c. j. ⁊ ij. ⁊. c. dilecti. ⁊. c. innotuit cū seq. ⁊ similia iura que ita dicit esse intelligenda. Idem ēt Specula. Hostien. sequitur in titu. de arbi. §. restat. versic. sed nunquid clericus ⁊ in versic. quid de prebendis clericorum allegans ēt ad hoc de preben. c. nec essent. ⁊ de transac. c. super eo. cum simili. Sed dñs Anton de but. in preallegato. c. cum tēpore. tenuit ꝯ̄rium q̄z non potest quis compromittere super titu. beneficij sicut nec renuntiare sine licentia superioris, vt extra de renun. c. admonet ⁊. c. q̄ in dubijs. ff. de offic. p̄sidis. l. legatum cū similibus nisi forte clericus nondum esset adeptus beneficium quo casu posset compromittere ꝭm eum. Et idē dicit vbi est adeptus tñ dubietas est in iuribus suis pp iudiciuz quo ca'u sicut valet simplex renuntiatio eodem modo compromissum. allegat de restitu. in integrum. c. ij. ⁊ de restitu. spoliato. c. constitutus. Et huius dicta sequebat̄ ibi dñs Joan. de imo. excepto vltimo de dubietate propter iudicium quod dicit sibi non videri tm̄, q̄z esset dare materiam fingēdi lites vt possent sine superioris auctoritate cōpromittere, qd̄ non est faciendum per ea que habentur in. l. cum hi. §. si pretor. ff. de transactio. Eiusdem etiam domini Anto. dicta sequebat̄ dominus Nico. in preallegata repititio. d. c. per tuas. duabus

17 modificationibus adiunctis, in q̄bus ab eo variat. Una est † q̄z dicit quod in preiudicium superiorum non valet compromissuz factum super titu. benefi. cij ēt si cōpromittēs nōdū esset adeptus eius possessionem ⁊ quia per suam institutionem, vel collationē vel prouisionez sibi factam obligatur quis beneficio adeo vt ab eo se disoluere nequeat sine superioris licentia, vt probatur de renun. in. c. nisi cum pridem. §. veruz. ⁊ habet̄ eo. tit. c. admonet ⁊. c. quod in dubijs. posset. n. ꝭm eum superior talem etiam inuitum retinere in beneficio si vult ius illi dicere competere in beneficio non obstante arbitri sententia, vt habetur per doc. extra de preben. in. c. de multa. Alia est quia dicit quod in preiudiciū compromittentis tenebit tale compromissum si superior non repugnet argumen. extra de arbit. c. ij. vbi ꝭm eum non interuenit auctoritas superioris cum ille prior compromittens exularet ēt prouinciā, ⁊ ad idez allegat eod. tit. c. ex parte. ⁊. c. cū inter canonicos. de elec. ⁊ quod habetur eo. tit. c. cum dilectus, in fine, ⁊ de crimine falsi. c. fi. vbi patet quod clericus potest se obligare ad perditionem beneficij. Allegat etiam dicta doc. in. c. de multa. de preben. vbi habetur quod acceptans ꝭm beneficium curatum ipso facto perdit primum nisi superior qui secunde collationi non consensit illum reuocet, pōt. n. hoc facere p. d. c. ad

18 monet, ⁊ quod in dubijs. † Ego per omnia sequor sententiaz domi. Anto. per iura sua cum modificatione tñ Jo. de imo. ne fraus committatur vt ipse dicit ⁊ recte. Preterea non inuenitur quod propter dubietatem iudicij liceat renuntiare sine superioris licentia, sed ꝯ̄rium indistincte dicunt iura preallegata, ergo indistincte sunt intelligenda vt. ff. de publi. l. de pretio. xix. distinc. si romanorum. cum simi. Nec placent mihi modificationes Capiendo. n. primum eius dictuz non videtur quod sit bona eius ratio per quam reprehēdit domi. Anto. Quid. n. si inter duos de ipso titulo contendatur, ⁊ nondum sit adempta. primo p aliquem certe hoc casu neuter ipsorum pōt dici beneficio obligatus añq̄ qd̄ diriuat̄ vt de se p3, ⁊ ideo valebit cōpromissuz hoc. Casus est expressus pro hoc si bene inspiciatur in. c. nisi esset. de preben. ⁊. c. ex parte ꝭm intellectum Inno. ⁊ de hoc creden dum est domi. Anto. intellexisse. Nec obstat. c. nisi cum pridē §. verum. nam loquit̄ in eo qui vere titulum adeptus erat ⁊ ei erat copulatus vt expresse apparet ibi in tex. cum de fingēdo manum fide media copulasti. Itē. c. admonet dicens quod non potest dimitti b̄nficiū sine sup̄ioris licētia, loquit̄ de his q canonice intrauerūt ꝭm Jo. an. ibi ⁊ doc. ⁊ eo. mō loquit̄. c. q̄ in dubijs, vt ibi habetur. Et est expressum q̄ req̄rat̄ cōsensus, vel acceptatio eius q eligit̄, vel instituitur ad hoc vt b̄nficio obliget̄ in. d. c. cū inter canonicos in fi. ibi eo tñ ꝯsentire volēte, ⁊ post me diū ibi per mutuū ꝯsensuz. Itē s̄cdo non v̄r verū illud q̄ dicit qd̄ super titu. beneficij teneat compromissum in preiudicium com-

19 promittentis † quia si bene aduertimus iura nolunt quod clericus possit beneficium acceptatū dimittere sine sup̄ioris licentia vt est expressuz in. d. c. cū pridel. §. verū. ibi, si cedendi tibi licentia. ⁊ facit eod. tit. c. admodū ibi te dimittere incōsulto, que licētia, vel ꝯsiliū d3 actuz p̄cedere nec sufficit si sequat̄, ⁊ alius actus est nullus, vt de licentia ꝓbatur de re. c. l3. ⁊. C. de episc. ⁊ cleri. l. j. auc. licentiā. ⁊ de ꝯsilio. ff. de admini. tuto. l. titiū ⁊ meuiū. in princip. ⁊ habent̄ hec p Bar. ff. de aqua pluuia. arcen. in. l. si aūt plures. ⁊. d. l. si qs in bona. §. iussum. ⁊ de acquir. heredi. ⁊. d. c. fi. de rebus eccle. non alien. per Inno. ⁊ Canonistas. Nec obstat. c. ij. d̄ arbi. q̄z q̄nis simpliciter loquat̄ tñ nec fiat ibi mētio de licentia sup̄ioris tñ non sequit̄ ergo licētia sup̄ioris. igitur non interuenit, imo ꝯ̄rium est presumendū ex quo iura hoc requirunt arg. ff. de verbo. obli. l. sciendū. cū simi. Nec curo q̄ ille prior cōpromittens exularet q̄z per hoc non tollit̄ quominus potuerit sup̄ior presens esse. Preterea licentia pōt ante actum cōcedi. ⁊ p literas destinari ēt absenti nec requirit̄ d̄ necessitate q̄ in actu interueniat, vt p̄ Bar. ⁊ doc. in locis preallegatis. itē non obstat. c. ex parte. eo. ti. ⁊ de electi. c. cū inter canonicos. Q̄z. c. cū inter canonicos non loquit̄ de cōpromisso facto p clericos beneficiatos, sed electores. ⁊ sic nihil ad propositum. ⁊ eo modo loquit̄. c. ex parte. secundum Hostien. ¶ Si tamē intelligis in cōpromisso ipsarum partium electarū prout Inno. intellexit, tūc dico qd̄ ibi cōpromissum factuz fuit super ti. beneficij. nondum adepto, sed quod est in contentione partium electarum quod fieri potest vt. s̄. tetigi. ¶ Nec etiam obstat. c. cū dilectus. i fi. de electio. ⁊ de crimine fal. c. fi. q̄z in. d. c. fi. nō apparet qd̄ se obligauerunt ad p̄ditionē b̄nficij, sed cāe, ⁊ forte de

20 alio q̄ de beneficio ibi litigabat̄ ⁊ sic nihil ad rē. ¶ † Itē in. c. cū dilectus nō d̄r qd̄ ille qui se obligauit ad perditionē p̄bende si non ꝓbauerit perdiderit per tale suum factum ipso iure suam prebendam, sed qd̄ pōt ea spoliari postq̄ sic se obligauit qd̄ est inductū in penā vilipendentis b̄nficium vt ibi ꝓbat̄, ⁊ sic potius facit in ꝯ̄rium sc3 qd̄ nō p̄dat nisi spoliet̄, q̄z priuatio habitū presupponit, vt. ff. de ver. oblig. l. decē. Et hanc partē qd̄ non possit clericus ꝯpromittere sup ecclesia sine epi sui licentia expresse t3 idē Host. inet in preallег. c. cū tpe per text. eo. ti. c. p̄uenit. nec obstāt alia iura que alleg. Hosti. in summa, q̄z q̄nis simpliciter loquant̄ tñ intelligi debent de ꝯpromisso facto cum superioris auctoritate ne p̄dictis ꝯdicant. cōgruum est. n. iuribus dissonātia iura ꝯcordare, vt. C. de inoffi. do. l. j. ff. de leg. l. sed ⁊ posteriora. ¶ Breuis ꝯclusio sit ex oibus p̄dictis clericū n̄ posse ꝯpromittere in arbitrū ꝯuentionalē sup tit. sui b̄nficij sine lnia sup̄ioris, sicut nec renūtiare nisi forte b̄nficiū nōdū sit adeptus. j. titu. nō. n. est curandū de priore hoc casu vt ex predictis apparet. si tñ de facto hoc mō clericus sine superioris licētia ꝯpromitteret q̄nis ēt in ꝯpromittētis p̄iudiciū mero iure inspecto ꝯpromissuz nō teneat, tñ iuste hoc casu ipse b̄nficiatus pp ꝯtēptum pōt p superiorē titulo sui b̄nficij spoliari, casus est exp̄ssus ꝓ hoc si bñ inspiciat̄ in. d. c. cū inter canonicos. in fi. ⁊ sentit tex. de cri. fal. in c. fi. qd̄ nouū dictū ē. Et facit q̄ dixi in simili questione de compromisso facto p clericū sine superioris auctoritate super re ecclesiastica s̄. eo, c. iij. q. qd̄ diligēter no. ¶ † Trāseamus ad ma

21 teriā. An clerici ꝯpromittere valeāt in ꝯuētionalē arbitratorē. Quā questionē antiqui directo nō tetigerūt. ⁊ Lap. in prealle. c. ij. ⁊ Ang. ff. de pac. in. l. imperatores loquētes de his qui super administratione sua compromittunt, senserunt non posse vllo casu, q̄z arbitrator de facto procedit vt retuli in questione de clerico ꝯpromittēte de facto super re ecclesie. Sed ꝓfecto hoc non est verū, cū enim in multis casibus eis cōpromittere liceat vt in arbitrū, vt. s̄. dictū est fortius eisdē casibus compromittere poterunt, vt in arbitratorē qd̄ apparet quoniam maius periculum est in arbitrum ꝯpromittere cuius sententie necesse est parere siue equa sit siue iniqua, vt. ff. de arbi. l. diē p̄ferre. §. stari q̄ in arbitratorē cuius laudū reducitur ad boni viri arbitriuz, vt

ff. pro

ff. pro soc. l. vlt. & si nerue. Preterea multi sunt q cōpromittūt in arbitratorē q non habent facultatē cōpromittendi in arbitrū vt patet in serno, vt dixi. s. eo. lib. j. c. pater ēt in multis alijs de q bus. j. in sequentibus capitulis. d. Nico. de sici. in repe. d. c. per tuas. sensit q hisdē casibus clericus cōpromittat in arbitratorē qbus & in arbitrū. nec facit illā differentiā de vno casu ad aliū. Sed certe nec istud est bonū qm̄ rōnes fundamentales que cadunt in vno nō ptinent ad aliū vt statī videbis. Preterea qnq clericus ɔpromittit in arbitratorē sup eo sup quo nullatenus cōpromittere posset in arbitrū. Si forte. n. clericus cū superioris auctoritate, & cū debitis solennitatibus & causis vendere vult rē aliquā, & pp dubietatē valoris remittere vult in arbitrū tertij q̄ titatē pretij, vel terminum solutionis certe potuerit hoc casu clericus cōpromittere in arbitratorē non in arbitrū, qr ille q assumitur p hanc viā arbitrator est, vt. d. l. si societatē. §. arbitrorū. & di cā. j. vij. lib. j. c. Et idē cōtingeret si clericus vellet emere & de precio rei emēde dubitaret. Idē ēt in similibus casibus vt de se patet. Cōsidera ergo pro veritate q rei inhabilitas ad alienādū p clericū sine debitis causis & solēnitatibus vniformis est ēt ad arbitratorē, qr par rō est vtroq casu. Casus est p hoc. ff. de transac. in. l. nulli. Itē qr alia rō phibens cōpromissum in arbitrū. sc3 q psona cōpromittens sit inhabilis ad iudiciū de qbus duabus. s. dictū est in. q. de cōpromisso facto in arbitrū nullatenus cōīs ēē pōt ad arbitratorē.

22 † Nā q̄uis corā arbitro sit qōdā iudiciū sine iurisdictione, vt. ff. de arbi. l. j. tñ non sic corā arbitratore corā quo dr̄ esse ɔctus qdā transactionis non iudiciū nec quasi iudiciū. vt satis probaui. s. j. li. xiij. c. ¶ Ex his sequit declaratio huius qōnis, clerici eñ q habent psonā habilē & res habiles & causas illicitas ad alienandū p viā transactionis hi poterūt cōpromittere in arbitratorē q̄uis fortasse non haberent psonas habiles rē deducendi in iudiciū. ¶ Qui aūt clerici possint alienare transigendo doc. cōiter dicunt transactionem fieri

23 posse p administratorē ecclesiasticū sup re dubia tm̄ † non sup eo q est liquidū. Casus est p hoc in pallegata. l. preses. C. de trāsac. & facit. C. de pact. l. pactū curatoris. Idē. n. est in prelato qd̄ est in administratoribus q noīant in. d. l. ƀm gl. in. d. l. preses. & Bar. & Bal. & oēs dicunt. preterea doc. q transactio ēt sup re dubia requirit decretū iudicis qñ fit sup re minoris imobili, vt no. in. l. j. C. si aduer. transac. & facit. C. de predijs mino. l. si ad resoluendū. & habet p Bal. in. d. l. preses. & facit. ff. de pac. l. ab emptione. ff. de reg. iur. l. nihil tā naturale. Ex quo colligit ad ppositū q in transactione cōpromissi in arbitratorē rei ecclesiastice que alienari nō pōt sine supiore. Q̄nq requiritur auctoritas eius q succedit loco decreti vt in rebus imobilibus & mobilib⁹ que possunt seruando seruari, vt p Inno. & Jo. an. de reb. eccle. non alie. c. fi. & eo. ti. in. c. j. li. vi. l3 glo. aliter senserit & male. in l. fin. C. de transac. Q̄nq aūt requiritur licentia tm̄, vt in titulo beneficij vel prebende vel canonice vt probat de renū. in. c. nisi cū pridē. §. verū. & eo. ti. c. admonet ƀm verum sensum. Recolligere ergo breuiter paucis additis distinctionē p teipsum, vt p3 ex dictis. s. in qōnibus an clerici cōpromittant in arbitrum & qñ dicatur res esse dubia apparebit ex his que dicam. j. iij. li. xij. c.

24 ¶ † Unū no. q predicta fallunt in episcopo qui sicut transigere pōt bonafide de rebus episcopatus non incorporatis seu de mensa effecti nec requirit in hoc auctoitas supioris. i. pape, vt habet per Inno. extra de transa. in. c. decetero. & p Bal. in prealleg. l. preses. eodē mō de eis poterit in arbitratorē compromittere, qr transactio est vt sepius dixi q tene menti perpetuo.

¶ Itē aliud non est omittendum, Nā licet gl. notabiliter dixerit. ff. de trans. in. l. nulli q administrator pōt transigere ēt sine consensu superioris super re quam administrat, & sine consensu superioris inalienabilis est qñ ex transactione fit melior dñi cōditio, tñ non sic dicere possumus in arbitramento, qr si bene cōsideramus hoc casu diuersa ratio est inter arbitramētum & trans-

25 actionem. ¶ † Arbitramentū. n. vires assumit ex cōpromisso partiū, vt. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. de officio. cōpromissum aūt diuersum est a laudo. & sic tēpore cōpromissi reperitur actus non valere, super quo nec laudum pōt fundari, vt. C. qui da. tu possunt. l. vniuersis. i. q. i. cū paulus. cum simili. Nec. n. pōt dici q res ista stet in suspenso, qr in ipso actu d3 auctoritas īteruenire. vt dixi. s. nisi fortase ɔpromissū fieret eodē ɔsensu cū laudo arbitratoris. adeo q partes notitiā habeant qño laudū debeat ferri tunc. n. pp actuū vicinitatē & notitiā actus forte ēt valebit compromissum super eo ex quo fit melior cōditio domini. ar. predictorum, & facit. ff. de here. insti. l. q non militabat. § In clo. ff. de vi. & vi. ar. & tri. le. l. qui vina. §. cui dulcia. & eorū que statī dicam. s. q. Et optime ad hoc quod no. Bal. in. l. fi. C. de ɔbē. emp. in. xij. q. vbi dicit laudū posse ratificari anteq̄ ferat si ptibus eius forma certificetur, qm̄ tunc ratificatio cadit sup certo & puto ƀm eum de quo. j. vij. li. c. xiij. & c. xv. Nec dicas q nō possit fieri cōpromissū. quod certa feratur snīa, vt. ff. de arbit. l. qualem. in prin. qr hoc est falsum in arbitratore vt dicam. j. vij. li. xij. c. Aliud est in predictis circa verā transac. qr cum vno cōtextu fieri debeat sicut & contractus ceteri, vt habetur. ff. si certū pet. in. l. lecta. & ff. de duob. re. l. duos reos. in fin. certe in ipso ɔctu apparebit an per ipsam trāsactionē fiat melior domini cōditio quo casu valebit res cum non stet in suspenso, vt. d. gl. dicit. An vero deterior domini conditio fiat quo casu secus erit vt d. l. nulli. & ita credo dictam gl. intelligi debere qd̄ tene cordi.

¶ Rursus pro declaratione omnium precedentiū tā circa compromissa clericorū in arbitros q̄ ēt in arbitratores, videamus

26 † an in casibus in quibus requiritur auctoritas superioris debeat interuenire de necessitate tempore compromissi. An sufficiat tempore sententie vel laudi. Bal. tetigit de hoc loquendo in arbitratore in preelleg. l. preses. C. de transa. & ibi determinauit requiri de necessitate tempore compromissi, qr auctoritas seu decretum respicit actum administratoris nō actū tertij. Itē qr laudum fundatur ex cōpromisso, & sic fundamentum debet esse rite positū, vt. C. qui da. tu. pos. l. in vniuersis. Nec ob. secundum eum quod ipsi laudo insit transactio & ipsum laudum transactio esse dicatur, qr licet hoc sit verum, tamē non per se sed iunctum cum compromisso ƀm eum. Et hanc partem sensit etiam idē Bal. in. l. j. C. si aduer. transac. ¶ Dominus Nico. aūt in repe. d. c. per tuas. dicebat hoc verū nisi forte vno cōsensu vna cū laudo cōpromitteretur. tunc. n. sufficeret ƀm eū superiorē assentire tempore laudi. ar. c. ij. & iij. de his que fiunt a prelat. de transa. c. ɔtingit. & de procu. c. l3. lib. vi. & de prebend. c. si tibi absenti. eo. lib. q multum placet. Et facit q nunc dixi in qōne precedenti. Subdebat ēt & do. Nico. in loco preallegato q in veris arbitris oportet superiorem consentire anteq̄ arbitri procederēt ad aliqua specialia, alias nō sufficeret si forte cōsentiret post litis contesta. vel similia acta. qr cū arbiter habeat seruare ordinē iudiciariū, vt. d. l. i. ff. de arbi. certe reperiret snīa lata si ne actis valide factis, & sic nulla esset, vt no. in simili in. c. prudētiam. de offi. deleg. q ēt satis placet. ¶ Ad vnū attende qr l3 Bal. absolute dicat auctoritatē supioris de necessitate requiri tempore compromissi tñ si paulo ante, vel post interueniret non vitiaret actū. pbatur ex iuribus & auctoritatibus quas allegaui

27 . s. in. iij. qō. huius. c. non repeto. ¶ † Itē pro declaratione predictorum queritur an his casibus quibus requiritur superioris auctoritas sufficiat superiorem esse presentem tēpore cōpromissi & tacere. breuiter dicas hoc non sufficere. sed requiritur auctorā tē loq expresse, vt l3 gl. & Bar. ff. de aucto. tuto. in. l. iij. Et Dy. in. c. q tacet. de reg. iur. li. vj. & Guiliel. de cug. in. l. pater filiū. ff. de adoptio. & per Bar. ff. sol. mat. in. l. que dotis. & per domi. Nico. d sicil. in ppijs terminis de cōpromisso. in. c. dilecti. el. j. & eod. titu. quod est notabile. ¶ Adde supradictis omnibus aliud notabile qd̄ vbi auctoritas, vel licentia, non interuenisset a pncipio tpe ɔpromissi facti in arbitrū hoc casu si pēdēte arbi

28 trio superueniret † posset arbiter acta pcedētia renouare hr̄ de nouo recēsendo, vt i simili facit index ƀm practicā singu. q̄ posuit bar. ff. de peu. l. mutari q vltimū ēt do. Nic. sensit in eo. c. p tuas, qd̄ tene ppetuo mēti & vide Bar. in. d. l. mutari. Itē quis erit ille supior, q h3 ɔsentire & auctorari i talib⁹ ɔpromissis clericorum & curas ad materiā alienationis rerū ecclesiasticarū de qua habes in locis preallegatis, & ƀm illam hanc diiudicabis.

SUMMARIUM

1 Deportati, relegati, trāsfugi, damnati in metallū, an in arbitriū conuentionalem compromittant.

Serui pene non agunt neq conueniuntur.

2 Serui pene qui.

Compromissio in arbitratorē an sit transactio.

3 Damnati ad mortē ad membri mutilationē nunqd i arbitrū vel arbitratorem compromittant.

¶ Capitu. v. secundi libri.

Um de monachis diximus, & ceteris qui aliorum potestati subsunt consequenter econtrario subijciamus de his q eorum iuris sunt, quibus tamen ob delictum necesse est aut in totum aut in partem liberorum hominum

commerciū extare. ¶ Prius aūt a deportatis incipiamus ⁊ relegatis ⁊ trāſfugis ⁊ in metallū dānatis ad mortē ⁊ ſimilibus.
1 † Nā hoc cōdēnationis genus antiquiſſimū ē, ⁊ in iure ciuili ꝗ̃ꝫ maxime frequētatū, vt ptꝫ in toto titu.ff.de interdi. ⁊ relega. igit videamus an hi in talē arbitrū cōpromittant, ꝗ̃ꝫ qōnē docto. noſtri directe non tetigerūt. Et dicendū eſt non poſſe qm̄ hi a iudicij limine repellunt̄, cū ciuitatē amiſerint, vt.ff.de cap. di.l.ij. facit.ff.de noua.l.quoties.C.de bonis dāna.l.ſi qs poſt hāc. ⁊ ꝙ habet̄ in Spec.de actore.verſi.itē ꝙ eſt deputatus ſicqꝫ inſpecto fine, lꝫ hoc cōpromiſſuꝫ ſit ꝯtus tn̄ erit inefficax. Et hoc puto verū vbi querunt cōpromittere ad finē, vt corā arbitro agāt ſed ſi vt ꝯueniant̄ poſſent eo caſu quo poſſent in iudicio ꝯueniri ne aliter illud ꝙ eſt in eorum odiū inductū in fauorē vertatur arg.ff.ſi certū peta.l.non ois.ff.de leg.j.l.legata inutiliter, lꝫ alij hoc nō dicant. ꝓ hoc facit. qꝛ tales poſſent in iudicio cōueniri, vt not. ꝑ gl.ff.de capti.in.l.poſtliminiū.§.filius ⁊ facit ꝙ habet̄ ff.de cap.dimi.in.l.tutelas.§.fi. ⁊ ꝑ Bal.in.l.j.C.de heredi.inſtitu. ergo ⁊ corā arbitro trahi poſt ꝗ̃ꝫ ſe corā eo ligauerunt, qꝛ eadē eſt rō. Et hoc exceptis ſeruis pene nā hi neqꝫ agunt neqꝫ conueniunt̄ nec in futurū ſe poſſunt obligare nec in iudicio cō-
2 ſiſtere, vt ꝓbat̄ ex dictis.ſ̄.eo.li.c.j. † Fiunt aūt ſerui pene hodie oēs liberti, ⁊ alij male nati q ad opus ꝑpetuū dānant̄, vt ad fodiendū metallū, arenā, ⁊ ſimilia vt.ff.de penis.l.ꝙ ad ſtatutū. ⁊.l.in metallū.ff.de inſtitu.teſta.l.ſi qs filiū.§.ſed ⁊ ſi qs. Itē oēs in genui vltimo ſuplicio dānati q poſt ſupliciuꝫ ſuperuiuēte non debent ſecus in ſupuiuentibus, vt.C.de donatio.ante nup.auc.ſed hodie in tex.iuncta gl. ⁊.ff.de penis.l.q vltimo.ꝑ gl. ⁊ Bart. ⁊ ff.de teſta.in.l.eius q apud hoſtes. ⁊ ibi ꝑ Dy. ⁊ Bart. ¶ Itē videamus an hi cōpromittant in arbitratorē ꝯuētionalē docto. non tangūt. Ego puto hoc fieri poſſe ꝑ eos. Nā cū ꝯpromittere in arbitratorē ſit tāſigere vt ſepius dixi. trāſactio ꝟo ꝯtus ſit vt.C.de tranſa.l.tranſactio. ⁊ ꝯtus ſunt iuriſgē.ff.ð iu. ⁊ iure.l.ex hoc iuregentiū. Certe hec iuragentiū.ſ̄.dicte pſone non pdiderūt, ſed ea tm̄ que ſunt iuris ciuilis, vt dicta.l.qdā.ð penis. ⁊ dicta.l.eas cauſas. ⁊.l.legitimū. Preterea ꝯtus facti ſunt, vt.ff.ð cura.furi.l.cōſilio.in fin.factorū, aut.ſ̄.dicte pſone ſunt capaces, vt de ſe patet. Et hoc vltimuꝫ fortaſſe verū eſt exceptis his q ex ſua ꝯdēnatione effecti ſunt ſerui pene. nā tales ēt in arbitratorē minime vident̄ poſſe cōpromittere, arg.ff.ad trebel.l.ex facto.§.ſi qs rogatus.inſtitu.de inuti.ſtipulat.§.ſi ſeruus.ff.de
3 reg.iur.l.ꝙ attinet. ⁊ notatorū.ſ̄.eodē lib.i.c. † Quid dicemus circa p̄dicta in dānatis ad mortē. Dic ꝙ tales neqꝫ in arbitrum cōpromittunt neqꝫ in arbitratorē. Nā ſerui ſunt pene future ⁊ priuati eoꝝ libertate, vt.ff.ð pe.l.q vltimo. Itē p̄uati ſunt oibus bonis eorū que ſunt alteri applicata, vt.C.de bo.dā.auct. bona dānatorū. ⁊ faciunt q̄ dixi.ſ̄. Hec intellige qn̄ fert̄ talis ſnia in p̄ſentes ⁊ pure. qd ſi ferat̄ in abſentes ⁊ ſub ꝯditione, ſi in fortiā cōis puenerint vel ſimilibus modis dicā.ĩ.eo.li.vij.c. qd ēt dicemus de dānatis ad mēbri mutilationē, certe hi nō ſunt ſerui pene ſed ſunt liberi hoies, nec reperitur cautū iure ꝙ libertatē ꝑdant, nec ciuitatē, vt ſcribit Bal.in repe.l.j.C.de ſa.ſan.eccel. ⁊ fa.quod not. ꝑ glo.ff.de ſtatu ho.in.l.non ſunt liberi.in fi. Ideo compromittere poterunt ne dū in arbitratorem, ſed etiam in arbitrum, qꝛ nō eſt quod eis repugnet.

SVMMARIVM

1 Excommunicati vtrum in arbitrum compromitant, ⁊ quid in arbitratorem. 2
3 Interdictis nunquid conceſſum compromittere.

¶ Cap. vj. ſecundi libri.

p

Oſt hos ð excōmunicatis

1 tis vidēdū eſt. † Nam excōicationis pena poſt predictas inuenta eſt ꝑ nouas conſtitutiones, vt.C.de her.auc.credentes, ⁊ in toto ti.de ſen.excō. Aufert quoqꝫ hominū cōuentionē ⁊ conſuetudinē ſicuti deportatio. vt.xxiij.q.iij.certū.ij.q.iij.engeltrudā Primū ergo querit̄ excōicatus in arbitrū cōuentionalē cōpmittat. Spec.in titu.de arbitri.§.reſtat.in fi.dicit ꝙ non qm̄ ꝑꝑ pīculū cōuentionis non poterit aliqd corā arbitro petere. ⁊ ſic expirabit cōpromiſſuꝫ. alleg.extra ð excep.dilecti.xxiij.audiuimus.iij.q.i.c.i. hoc ſequit̄ ibi Jo.an.in addi. Tu dicas ꝙ aut cōpromittere vult in arbitrū vt corā eo agat ꝯ aliū, ⁊ non pōt efficaciter, qꝛ repelli poterit in quacunqꝫ parte iudicij. vt dictis iurib. ⁊ de exce.c.exceptionē. ⁊.c.a nobis.de offi.dele.c.prudentiā.§.vj.cū ſi, aut ad finē vt ꝯueniat̄, ⁊ hoc p̄t ſicut ēt corā iudice p̄t ꝯueniri vt de exce.c.ſi. ⁊.c.dilecti. ⁊ ꝑ Inn.eo.ti.c.cū inter. Nec repugnet ꝙ ꝯpromiſſuꝫ ēt in arbitrū factū ēt ꝑ partes ſit ꝯtus, qꝛ non irritant̄ ipſo iure ꝯtus facti ꝑ excōmunicatū lꝫ peccet ille q cū eo ꝯhēdo cōicat. vt no. Inno. ⁊ cano.i.c.veritatis.ð dolo ⁊ contu. Hec aūt oia vera exiſtimo in excōicato maiori excōicatiōe. Excōicatus autē minori ſicut non repellitur ab agēdo in iudicio, fortius eo mō nec ab agendo corā arbitro ꝓ hoc ēt de clerici.excō.in.c.ſi.iij.q.iij.engeltrudam, ⁊ ꝙ habet̄ de ſenten.excō.c.nuper. ⁊
2 c.ꝙ in dubijs.cū ſi. ¶ † Itē querit̄ an excōmunicati cōpromittere valeant in cōuentionalem arbitratorem. Hoc ēt expreſſe noſtri doc. non tetigerunt. Credo tn̄ poſſe indiſtincte. Nā vt.ſ̄.dixi ꝓxi.c.arbitramētū eſt tranſactio. tranſactio eſt ꝯtus. Cōtractus autem facti per excōmunicatum mero iure ſubſiſtunt, vt nunc dicebā. Nec aliquid obſtat hoc caſu pīculū cōmodi cōionis. Si.n.poſt factū cōpromiſſum dicitur eū excōicatū poterit corā arbitratore ꝑ ꝓcuratorē cōparere. vt.l.j.§.vſus.ff.ð ꝓcur.
3 ¶ † Dicamus ð īterdicto, an liceat modis p̄dictis ꝯpromittere nullus tāgit tn̄ puto ꝙ ſic ſine dubitatiōe, qꝛ effectus eccl̄iaſtici īterdicti nō tēdit ad talē ꝓhibitionē, ſed ad duo p̄ncipalr̄.ſ.ad ꝓhibitionē diuinoꝝ officiorū. Itē adminiſtrationē ſacr̄orum vt hr̄ de priui.c. ⁊ plātare.§.fi. ⁊.c.vt priuilegia. ⁊ de ſen.excō.c.is cui lib.vj. ⁊ eo.ti.c.alma.§.j.de peni. ⁊ remiſ.c.qð a te cū ſi.

SVMMARIVM

1 Banniti ⁊ rebelles nunquid legitime compromittant in arbitrum, ⁊ quid in arbitratore. 3.
2 Defenſio per bannum non intelligitur ſublata.

¶ Capi. vij. ſecundi libri.

r

Accesſit

bānitorū genus quos his tꝑibus vnaqueqꝫ ciuitas, ⁊ dn̄s qlibet ſibijpſi frequētiſſime facit, de qbus ꝑꝑ eoꝝ nouitatē paucis admodū in locis in iure cōi mentio inuenit̄,
1 † qui ēt ſm̄ verā ſniam Bar. eqparant̄ tranſfugis qn̄ pn̄t impune occidi vt ipſe ſubtiliter notat in diſputatione ſua Lucane ciuitatis dicamus ergo an hi in tales arbitros ꝯpromittant. Mirū ꝓfecto eſt ꝙ de hoc nō tetigerūt noſtri doc. Breuiter tn̄ dōm eſt ꝙ aut bannitus compromittere vult extra territorium bannientis ſecundum formam generalem compromittendi de iure cōi ⁊ pōt, qꝛ iura ciuilia cōia oium ciuitatum talis bannitus nō perdidit ꝗ̃uis ꝓprie ciuitatis ſic vt.ff.de ca.dimi.l.amiſſionem.§.qui deficiunt.ff.ad trebel.l.ex facto.§.ex facto. ⁊ ibi per Bar.in preallegata eius diſputatione. facit.ff.de penis.l.qdā ſunt ſerui. ⁊ hoc eſt verum etiam ſi extra territoriū exiſtens compromittat de bonis ſuis ſitis intra territorium ad eum tn̄ ſpectātibus caſus eſt ꝓ hoc exp̄ſſus in.c.ij.extra de arbi. qð eſt nota. Aut ꝯpromittere vult in territorio bannientis, ⁊ tūc aut ſm̄ ius cōe ⁊ p̄t ſicut extra territoriū eadē rōne. Aut ſm̄ ſtatuta ꝓprie ciuitatis, ⁊ tūc aut ad finē vt corā arbitro ⁊ agat ⁊ petat ſibi ius fieri, Aut ꝯueniat̄ primo caſu nō pōt qð ꝓbat̄, qꝛ vt dixi iura ciuilia proprie ciuitatis perdidit ꝓ hoc ēt qꝛ hic bannitus equiparari vr̄ excōicato q ſicut p̄uat̄ cōiōe fidelium. Scðo caſu p̄t in arbitrū ꝯpromittere ne alias ſibi bānū ꝓdeſt qð eſſe non dꝫ cū ordinatū ſit vt ſibi noceat. Preterea ꝗ̃uis iura ciuilia ꝓprie ciuitatis perdat quo ad eius ꝯmodū tn̄ retinet ea quo ad eius incōmodū. vt no. per gl.ff.de cap.in.l.poſtliminiū.§.filius. ⁊.ff.de cap.dimi.l.tutelas.§.fi. facit.C.ad.l.cor.de ſic.l.iij.§.fi. ⁊ ex-
2 p̄ſſe hoc tꝫ Bar.in.l.p̄alle.eius diſputatione. † Preterea bānití ꝗ̃uis in iudicio nō agāt tn̄ licite ſe defendūt, nec defenſio per bānū intelligit̄ in aliquo ſublata, cū ſit de iure nature, vt ꝑ bar. ff.ð dona.in.l.ſi filiuſfa. iuxta p̄n. ⁊ eſt expreſſuꝫ de re iudi.cle. paſtoralis.§.ceterū. ꝓ hoc etiā tex.no.ff.de in ius voc.in.l.libertos a patrono vbi ſemper defenſio alicui permittitur, licet eidē agere non permittatur, pro hoc ēt quod no. Bar.ff.ſo.ma.in.l.cum mulier. Cautius tn̄ videtur his caſibus quibus cōpromittunt in territorio vnde ſunt banniti ne bānitus litigans cōprehēdatur ipſum bannitū per procuratorem agere, ſe defendere ad exemplū excōicati cui vt dixi aſſimilari videt̄ vt extra de iudi.c.iij. Vnū diligenter no. ꝙ p̄dicta oia vera ſunt in bānito q pōt impune occidi, alias ſi non poſſet impune occidi nō diceret trāſ

fuga nec pderet iura ciuilia vt ẽt singn. Bar. dixit in dicta eius disputatione, ⁊ ideo posset omni casu talis ɔpromittere nisi statutũ aliud exprimeret. qđ tene cordi. semper. ⁊ vide qđ no. bal. in. l. i. C. de here. insti. †Sed an bānitus nostri tpis ɔpromittere
3 poterit in arbitratorẽ ɔuētionalẽ. doc. ẽt de h directo nõ tractanerũt qđ mirũ est. Breuiter extra territoriũ banniẽtis ɔpromittit indistincte, ⁊ ẽt in territorio bāniẽtis, qꝛ hic actus in ɔctũ sonat ptātẽ aūt ɔhendi bānitus ẽt in loco ex quo est bānitus retinet cum de iuregen. sit vt dixi nisi forte statutũ loci daret nouam formam ɔpromittẽdi ẽt in arbitratorem. illā enim bannitus non posset seruare quam perdidit cum proprium sit ius ciuile ciuitatis, vt. ff. de iusti. ⁊ in. l. oēs populi. si tātuꝫ põt impune occidi al's secus. ⁊ hec satis probanť ex pdictis. iterũqꝫ, ex his oibus collige qd dõm sit in ɔfinatis nostri temporis ⁊ exitijs ⁊ rebellibus fundamenta enim. s. patent si bene attenditur, ⁊. j. e. lib. x. c. vbi etiam de hoc videbis.

SVMMARIVM

1 Accusati, inquisiti, incarcerati, obsides an compromittant conuentionaliter in arbitrum ⁊ arbitratorem.

Cap. viij. secundi libri.

Etiam ob delictum sepissime ɔtingit accusari homines vel inquiri ⁊ pp hoc ẽt in carceribus
1 detineri. †An ergo hi poterũt in talẽ arbitrũ vel arbitratorem ɔpromissum facere de hoc ẽt nõ tāgũt doc. nostri. Credo tñ indubitanter ꝙ sic si patet aditus ad loquẽdum cum eis. Preterea id qđ p seipsos expedire nõ possunt pp impedimẽtum facti p pcuratorem expedire poterũt, vt. ff. de pcu. l. j. §. vsus, ⁊ hoc est verum nisi forte tale ɔpromissuꝫ fieret cũ detinerẽ iniuste ad eiꝰ vtilitatẽ quo casu in effectu non valeret tanꝙ meticulosum, argumẽ. ff. ꝙ me. cā. l. qui in carcerem. ⁊ no. ibi per Bar. ⁊ e. tit. l. mulier. in prin. qđ no. ppetuo. Ex his declaranť alie qõnes qd. s. in obsidibus. Item qd in ceteris qui alio mõ de facto impediũtur. eadem enim ratio est omnibus his casibus ⁊ simile habebis in. iij. lib. viij. c. De illo dubitať quid. s. iuris sit in dānatis ad ppetuum carcerẽ. Nā id qđ dixi locum hꝫ in detentis in carcere tpaliter, in qõne autẽ nostra de damnato ad carcerem ppetuum an ɔpromittat nihil scriptũ inueniť a doct. nostris, tamẽ considera qđ de iure ciuili hic casus est impossibilis, qꝛ de eo iure carcer nemini ad penā assignatur, sed ad custodiā tm̃, vt. ff. de pe. l. aut damnum. §. solent. C. de pe. l. incredibile. Sed de iure cano. hoc permittitur, ⁊ ita sepissime fit vt in. c. ꝙuis de pe. li. vj. bal. dixit in repe. l. j. C. de sac. san. eccle. hunc damnatum ad perpetuum carcerẽ nõ esse seruum pene, qꝛ hodie nemo bene natus efficiť seruus pene ẽm eum ideo infert posse testari nec pdere dominium bonoꝝ suoꝝ. Ex qua opi. a fortiori sequi videť quo ad nostrum propositũ vt possit compromittere tam per procuratorem litigare. Sed certe dictum Bald. de testamẽto falsum credo ⁊ eo. modo illationẽ. s. factā de ɔpromisso. Nam talis pena equiparať morti de iure cano. ⁊ dānationi in metallũ, vt not. expresse Innoc. in. c. qualiter ⁊ qñ de accu. Itẽ dānatus dicto mõ diciť dānatus pena capitali, vt no. Barto. ff. de pub. iud. in. l. ij. ex quibus pꝫ ꝙ dānatus hoc modo ad perpetuum carcerem lꝫ nõ sit seruus penẽ nisi esset libertus vel aliter male natus, vt. C. đ don. int. vi. ⁊ vx. anc. sed hodie, qđ tñ omnino nõ ɔcedo, tñ ciuitatem perdit sicut deportatus, ⁊ ideo intestabilis est actiue ⁊ passiue, vt. ff. de testa. l. eius qui. §. i. ⁊ hoc tenuit expresse Jo. an. in. c. ꝙꝙ. de vsur. lib. vj. Itẽ pꝫ ex predictis ꝙ talis non põt esse in iudicio nec ɔhere ɔpromittẽdo efficaciter in arbitrũ, vt agat, qꝛ repelleť a limine iudicij sicut deportatus in insulā, vt. d. l. ij. ff. de capi. dimi. vt cõueniať tñ videť indistincte posse in arbitrũ compromittere, ⁊ eo modo indistincte ɔpromittere in arbitratorem, vt dixi de deportato. s. eo. lib. v. que dicta ad hunc locum trahas. †Adde quid iuris erit si dānati ad ppetuũ carcerẽ aufugiant de carceribus ⁊ sint extra territoriũ iudicātis. An peterũt ɔpromittere. Hic eo mõ ac si essent in carceribus postꝙ sunt cõdemnati ⁊ in presentẽ lata est snīa, vt in simili videť sentire bar. de eo qui auferť de manibus familie post sniam in. l. qui vltimo. iuxta prin. ff. de pe. Cogita tamen bene sup hoc vltimo.

SVMMARIVM

1 Heretici ⁊ apostate nunquid possint compromittere in arbitrũ ⁊ arbitratorem.
2 Scismatici ⁊ iudei vtrum compromittant.
3 Sarraceni hostes populi romani.

Capitulum. ix. secundi libri.

Inter hec omnia delicta que homines ab actibus ligitimis repellunt maximum delictuꝫ est heresis, vt pbať. C. de sum. tri. l. j. C. de here. auc. gazaros. †De he
1 reticis igiť videamus an in arbitrũ ɔpromittāt. Hoc. nostri de hoc nihil dicunt neqꝫ de alijs de quibus dicā in toto hoc. c. credo ꝙ nõ possit, vt pbať. C. de her. in. l. qm̃. vbi dř qđ omnis legitimus actus est heretico interdictus, ⁊ fa. eo. ti. l. quicunqꝫ. Cõstat enim ꝙ saltẽ inspecto fine. i. lite agitāda corā arbitro hoc dicitur actus legitimus, vt. l. j. ff. de arbi. ⁊ sic ɔpromissum erit inefficax. ⁊ hoc itelligi dꝫ quo ad fi. agẽdi. Nā hereticus nõ agit, vt extra de here. c. vergentis. Quantũ ad hoc autem vt conueniatur forte valebit compromissum ne alias id qđ est in eius odiuꝫ inductũ in fauorẽ vertať vt dictũ est in alijs. Sꝫ quid de apostata certe idẽ vř in eo ꝙ in heretico vt pbať. C. de apost. in. l. hi qui scientiā. ⁊. e. ti. in. l. fi. vbi dř ꝙ oēs pene imposite hereticis trahunť ad apostatas. ⁊ vide. ij. q. vij. alieni. iij. q. j. c. j. ij. ⁊. iij. vbi habes ꝙ apostata non agit. ⁊ in Spec. de actore. ver. itẽ ꝙ est apostata. e attende qꝛ hoc videť verum in apostata fidei non sic in apostata obedientie, vt pꝫ ex no. in. c. j. de aposta. Non sic ẽt in apostata religionis de quo ẽt an possit ɔpromittere reseras te ad dicta de clericis. s. e. li. iiij. c. †Quid de scismatico.
2 Et hic etiam idem dõm videť quod dixi in heretico qñ scisma p annũ durauit, qꝛ in heresim conuertiť vt. xxiiij. q. iij. inter heresim, ⁊ idẽ qñ quis nouũ scisma cõstruit ꝙ grauius puniť ꝙ heresis, vt habeť. vij. q. j. deniqꝫ. Quid de iudeis videtur idem in his prima facie quod dixi in predictis. Nā tales nõ admittunť ad actus legitimos, vt. ij. q. vij. alieni nec cũ eis aliquod cõmerciũ habere lꝫ vt eť de iudeis. c. ⁊ si iudeis. in fin. ⁊ de deci. c. de terris. ⁊ extra de vsur. c. cum tu. Contrariuꝫ verius est, possunt enim in arbitrum ɔpromittere sicut ⁊ coram iudice litigare casus est. C. de iud. l. qđ vex est nedũ inter ipsos iudeos, sed ẽt si iudeus cum christiano ɔpromitteret. Cum enim possit iudeus cũ christiano litigare agẽdo ⁊ defendendo coram iudice christiano ⁊ sibi ius reddať, ⁊ qualiter vterqꝫ ẽm leges romanoꝝ, vt. d. l. iudei. ⁊. l. si qua. e. ti. nõ video cur non idem dõm sit coram arbitro
3 cũ phibitũ nõ inueniať. †Quid đ sarracenis. breuiter hi sũnt hostes populi ro. ⁊ ecclesie roma. contra quos indictũ est. bellũ ɔtinuum pp recuperationem terre sancte qua christiani iniuste spoliant ⁊ spoliati sunt vt habeť p Inno. in. c. qđ sup his de voto. ⁊ Bar. ff. de cap. in. l. hostes. ideo sine dubio legibus romanoruꝫ nõ vtunť. Videamus an. s. dicti compromittāt in arbitratorẽ. doc. vt dixi nihil dicunt. Ego credo ꝙ possint loquẽdo in hereticis nā tales possunt ɔhere, vt. C. de here. l. cognouimus §. fi. dũ loquiť de do. ⁊ de ɔctu dotali. Idẽ i iudeis. Nā hi ẽt pmittũt ɔhere sua volũtate sicut ⁊ christiani, vt. C. de iud. l. nemo. la. ij. Aliud in apostata fidei ⁊ scismatico, vt pbať. C. de aposta. in. l. aposta. in princi. vbi diciť apostata nõ põt donare. ⁊ đ scismatico pbať extra de scisma. c. j. non sic in apostata obediẽtie, vel religionis vt ex pcedẽtibus liquet. Cogita tñ super his.

SVMMARIVM

1 Uocis funeste effecti p statutum vel ius cõe nunquid conuentionaliter possint compromittere.
2 Statuti effectus extra territoriũ vtrum protendatur.

Cap. x. secundi libri.

Contingere potest statutum, vel consuetudinem ciuitatis aut loci cuiuslibet vocem alicuius funestam facere vel audiri probitiā.
1 †Nunquid ergo hi poterunt in arbitrum vel arbitratorem cõuentionaliter compromittere. Hoc. etiam de hoc directo nõ tāgunt. Considerandum videtur ꝙ aut statutum exponit ꝙ non possint compromittere, ⁊ tunc est clarum ꝙ non possunt in territorio statuentis, vt. ff. đ iusti. ⁊ iure. l. omnes populi. Insti. de iure. natu. gen. ⁊ ciuili. §. omnes vero populi. in alieno autem sic. vt. l. extra territorium. ff. de iurisdi. om. iudi. Aut statutum hoc non exprimit, ⁊ tunc aut querunt compromittere in arbitrũ aut in arbitratorem. Si in arbitrum distingue ꝙ aut eis simpliciter

audientiam denegat aut loquelam ꝓhibet vel participationē. Primo casu aut ꝯpromittere vult ad finē, vt corā arbitro agat ⁊ nō potest, qꝛ repellit̃ a limine iudicij, vt.l.fi. ⁊ ibi per Ang.C. de malefi. ⁊ mathe. Aut ad finē vt coram arbitro conueniatur, ⁊ tūc secus, qꝛ talis cui audiētia denegat̃ pōt in iudicio comparere vt reus ⁊ se defendere, q̄tenus non potest agere, qꝛ defensio est de iure nature, nec p statutū tolli pōt, vt de re iud. cle. pastora.
2 vt dixi.s.eo.lib.vij.c. ¶ †Scdo casu qñ statutū ꝓhibet loquelam vel participationē prout hodie frequentatur nostris exitijs, ⁊ rebellibus. dicerē per oia ꝓut dixi.s. in excōicato, qꝛ ea ē ratio eo addito, vt effectus talis statuti vel ꝯsuetudinis non trahatur extra territorium statuētis vt colligit̃ ex di.s. in.c. de bannitis nostri tpis. ⁊ attende qꝛ si statutū diceret ꝙ talis nō audiatur ēt in suis defensionibus hoc casu nō posset ꝯpromittere etiā vt reus arg. not. p Bar.ff. ꝙ vi aut clam in.l.j.§. deniq;. ⁊ ibi p Ang. vbi vide ⁊ hoc est cōe omnibus.s. dictis. Si vero q̄rūt cōpromittere vt in arbitratorem poterūt indistincte ad similitudinem excōicatorū ⁊ bannitoꝝ, vt.s. dixi eo.li.vj.⁊.vij.c. Vnū nō est ommittendū ꝙ statutū predictū ꝓhibēs loquelā vel participationem ꝯprehendit nedū loquentē de ore ad os sꝫ ēt destināntem nūtiū vel literas vel procuratorem ſm verā opi. vt habet̃ p gl. ad hoc singularem in.c. cōstitutionem. de senten. excom. li. vj. ⁊ per do. Lud. in.l.j. in prin.ff. de ver. ob. q allegat ad hoc casum in.c. vbi periculū. in verbo nulli fas. de elec. li. vj. ⁊ tu vide alium tex. expressum in.l.j. in fi.ff. ad.l. iul. maie. q̄uis Bal. cōtra senserit ⁊ male in d.l.j. per illum tex. qui nihil facit. loqt̃.n. in stipulatione in qua est diuersa rō specialis, vt non possit p literas vel nūciū ꝯfici vt ibi plene scribit do. Lud. roma.

SVMMARIVM

1 Infames vt vsurarij an compromittant in arbitrum ⁊ arbitratorem conuentionaliter.

¶ Cap. xj. secundi lib.

1 Sed cum de delictis tractauerimus an ꝓpter ea homines a compromissis repellant̃ videamus de infamibus in genera. † An ergo hi ꝓhibent̃. Cre-
2 do infamiā nō repellere quē a ꝯpromisso in arbitrū ꝯuētionalē, ⁊ fortius nec a ꝯpromisso in arbitratorem pꝫ, qꝛ p simplicē infamiā non repellitur qs a cōione fideliū, nec ēt a iudicio, vt habetur in.c. fi. de cle. exc. mini. Et hoc est veꝝ nisi forte cū infamia esset aliqd admixtū crimē sui natura a limine iudicij repellens. v.g. heresis apostasia religionis ⁊ similia de quibus.s. dictū est tunc enim repelleretur ꝯpromisso in arbitrum nō tñ vigore infamie, sed criminis, vt ꝓbat̃ ex his q̄ diximus in capitulis precedentibus. Querit̃ tñ hoc loco quid dicendū sit in vsurarijs certe credo hos posse vtroq; mō ꝯpromittere.s. tam in arbitrum cōuentionalē quam in arbitratorem qm̄ prohibiti non sunt, pro hoc generalis regula quā dixi.s. eo. li. in prefatione. ⁊ nota predicta que doc. non ponunt.

SVMMARIVM

1 Iudices ordinarij ⁊ officiales an possint conuentionaliter compromittere.

¶ Cap. xij. secundi libri.

1 Transeamus ad eos qui lꝫ eoꝝ iuris sint ñ tñ ob delictū, sed ob aliā honestam cām ⁊ sine eorum culpa repellunt̃ a ꝯpromissis princip̃ incipiam⁹ a iudicibus ordi-
2 narijs. † Cum enim hi honores gerant, vt.ff. de insti. ⁊ iur.l. ius aūt ciuile. ⁊ insti. de iur. na. gen. ⁊ ci.§. pretorū quoq;. nō immerito de his premitti dꝫ, vt facit.l. ꝯpilator in titu.ff. de sena. ⁊ ibi no. in rub. Nūqd ergo ordinarius iudex i talē arbitrū ꝯpromittere possit nostri doc. ēt de hoc non ponunt. Ego indistincte dicerem eos non posse, qꝛ nō agunt nec conueniunt̃ durante tpe eoꝝ officij nisi forte vsq; ad lit. ꝯtest. tñ tpe necessitatis, vt.ff. de iud.l. pars literaꝝ.ff. de offi. presi.l. senatus. hoc aūt veꝝ est in magistratibus maioribus, vt sunt cōsules, ptātes, presides ꝓuinciaꝝ, proconsules, pretores. ⁊ ceteri apud quos est meꝝ imperium. Aliud esset in minoribus iudicibus qui simplicē habent iurisdictionē tñ, vt.d.l. pars literarum, ⁊ ibi habet̃ in gl. vlt. in fi. Item intellige illud veꝝ in magistratibus maioribus temporalibus, secus in ꝑpetuis tales enim ⁊ conueniuntur durante eorum officio q̄uis hoc facere nō possint p seipsos, sꝫ per ꝓcuratorem tñ ne aduersario timorē inferant sicuti sunt cardinales, ꝑmates, legati principis ad ꝓuinciā gubernandā, vt.C. de ꝓcu.l. pe. ⁊ auc. qd ius. ⁊ habet̃.ff. de leg. j.l. legatis. el. ij. ⁊ in.l. is q. ⁊ in Spe. de actore versi. item illustris ꝑsona. ¶ Itē an iudices ordinarij ꝯpromittere poterūt in arbitratorem. Certe lꝫ ēt de h̓ doc. nō ponāt, tñ puto nō posse. Nā hi nō ꝯhūt durāte officio, ⁊ si ꝯxerint de facto nō valebit qd gestū erit ⁊ puniunt̃, vt.ff. de contrahē. emp.l. nō lꝫ. ⁊.l. qui officij. in prin. que iura lꝫ loquantur in contractu emptionis ⁊ venditionis tñ generaliter in omni contractu locū habent, vt.l.j.C. si rec. ꝓuin.C. si cer. pe.l. eos. l. quisquis. ⁊ attende qꝛ hoc est verum vbi iudex contrahit cum subdito cū alijs aūt posset indistincte arg. de contra. in iudi.l.j. ⁊.ff. si cer. pe.l. presidis. in fi. Item est veꝝ in eo qui est officialis extra suā ꝓuinciā, sꝫ si in sua prouincia militaret tunc bene posset contrahere, ⁊ ꝯsr ei liceret in arbitratorē ꝯpromittere. pro hoc.ff. de ritu nup.l. eos. in prin. ⁊.d.l. presidis. in prin. Idem in ceteris casibus in quibus ei ꝯhere lꝫ de quibus plene p Bar. ⁊ doc. in.d.l. principalibus, ⁊ in.d.l. quisquis.C. si cer. pe. vbi vide. Iterū attende qꝛ vbicūq; dixi iudices nō ꝯpromittere durāte officio sp veꝝ intelligēdū est nisi ipsum ꝯpromittere eis incūberet ex officio qd gerūt, vt dicemus.j. eo. li. pe.c. Sed quid dicemus de iudicibus delegatis ēt de his doc. nostri nihil dicunt breuiter puto posse tam in arbitrū q̄ in arbitratorē, qꝛ ꝓhibiti nō inueniunt̃. ad hoc regula generalis quā posui.s. eo. lib. in prefatione vbi vide. Item in ceteris officialibus habentibus ex publico auctoritatem, vt sunt tutores, curatores, ⁊ similes. certe hi an ꝯpromittāt durante eoꝝ officio pro his quoꝝ negocia administrant patebit.j. eo. lib. xv.c. Pro seipsis aūt distingue, quia aut volūt ꝯpromittere cū tertio. Aut cū pupillo vel adulto. primo casu possunt sine dubio cū nō sint ꝓhibiti, vt nūc dixi in iudicibus delegatis. Scdo casu secus nam q̄uis cōtra alios agāt durante officio tñ ꝯ pupillos vel adultos non nec ēt suo, vel pupilli nomine ꝯ tutorem vel curatorē, vt.ff. de admi. tut.l. cum plures. iuxta princi.C. eo. tit.l.j.ff. de tute. ⁊ ratio. distra.l. nisi cuz simi. ⁊ de arbitratore probatur, qꝛ cum eis durante officio nō cōtrahunt, vt.ff. de contrahen. emptio.l. si in emptio.§. fina. ⁊ ibi no. per glo.

SVMMARIVM

1 Pupilli ⁊ adulti an ꝯuentionaliter valeāt ꝯpromittere.
2 Consensus patris filio quo casu non requisitus.
3 Iudicium que preambula requirat.
4 Minor an possit stare coram arbitro sine curatore.

¶ Cap. xiij. secundi libri.

Nunc de pupillis dicamus ⁊ minoribus. xxv. ann.
1 † Nam ēt horū genus tale est, vt sine delicto a multis prohibeatur ꝓpter etatis defectum, vt.ff. de mi.l.j. ⁊ per totum ti.C. de fal. mo.l.j. in fin. nunquid ergo ꝯpromittere his licet in talem arbitrū Azo in titu. de arbi.§. sub arbitro autem. versi. quid de minoribus. dicit primo quod pupillus ⁊ compromittens sine tutore obligatur tantum naturaliter non ciuiliter vñ fideiussor eius efficacissime tenet̃ ⁊ exigit̃, vt.ff. de arb.l. si pupillus. Postmodū subdit quod in iudicio non poterit consistere sine tutoris auctoritate ēt delato fideiussore, vt.C. si aduersus rem iudi.l. cum ⁊ minores. Idē ēt in minore, qui hꝫ curatorem, vt.C. de in integ. rest. mino.l. si curatorem habens. Idē ēt formaliter.d. Host. eo. titu.§. de qua re. versi. quid de minore lꝫ Azo. non alleget. Idem ēt formaliter Spec. in ti. de arbi.§. restat. versi. quid de minore. q̄uis de neutro predictoꝝ mētionem facit. Subdit tamen Spe. qd ēt si adultus curatore caret tamē non posset ꝯpromittere ⁊ si simpliciter ꝯpromitteret expectaretur. patet vt consentiat vel si patrem nō habeat qd dei sibi curator arg.C. qui legitimā personam.l. cū ⁊ vos. nec ēt compromissum valeret ſm eum arg.x. di. vide.ff. de arb.l. pedius. cum.l. sequen. ⁊ hoc dicit esse tutius lꝫ alij aliter dixerint. Sed hec dicta in multis defectiua sunt ⁊ in quibusdam deuiant a veritate, vt.j.
2 videbis. † Preterea consensus patris non est necessarius filio hoc casu, vt dixi.s. eo. lib.c. ij. lꝫ hoc ad propositum huius capituli

tulit nõ spectet cũ hic nõ tractemus de filijsfa. sed de defectu mi
noris etatis. Unde quicquid predicti doc. dixerint tu plenius p
intellectu veritatis sic distingue. Aut loquimur in pupillo. aut
in adulto. Primo casu aut cũ tutoris auctoritate, ⁊ dicas vt di
cam .j. eo. xv. c. Aut sine ⁊ tunc sine dubio cõpromissum nõ vale-
bit, vt .l. si pupillus. s. alleg. nisi quatenus ad hoc vt fideiussor exigat,
vt ibi hr. Quod credo verum et si loquimur in casibus illis spe
cialibus in quibus pupillus qui fari põt hz legitimam personã
standi in iudicio de quibus casibus plene habetur in Spec. de
actore iuxta prin. Ratio est, qr ex quo ipso cõpromittere ẽt in ta-
lem arbitrum est cõtractus, vt dixi. s. i. lib. viij. c. ⁊ cõtractus facti p pu-
pillum non valent in eius preiudiciũ, vt institu. qui alie. lz. §. nũc
admonẽdi. ff. de acqui. re. do. l. pupillus. insti. de inuti. stip. §. pu
pillus. cum si. Certe ẽt si sententia ferret pro pupillo esset nulla
tanq̃ lata sine fundamento compromissi, cũ tpe cõpromissi fue-
rit incertum que sentẽtia ferri deberet. ⁊ sic an esset vtile pupil-
lo cõpromittere sicq; cõpromissum nõ valeret, vt. ff. de arb. l. qua
lem. in prin. iuncta. l. nõ distinguemus. §. de offici. ff. de ar. facit.
C. qui da. tuto. pos. l. vniuersis. cũ si. Si tñ aliquo modo princi-
pio posset esse certũ vtile ẽt pupillo cõpromittere valeret in di-
ctis casibus põt esse in iudicio si nã rei compromittende non re-
pugnaret ar. s. dictorũ. Nec dicas hoc esse contra. l. non eo mi-
nus. C. de procu. Nã illa. l. loquit in sententia lata p iudicem a
3 qua diuersa est rõ quã in ea que fert per arbitrũ. † Porro iudi-
cium non requirit p fundamẽto preãbulũ cõtctus cõpromissi, ar-
bitrũ sic vt dictũ est. ⁊ si dicis qd ẽt iudicium requireret aliqua
fundamenta precedere, vt citationem litis cõtest. ⁊ similia, vt no.
C. de sen. in. l. prolatam. de offi. dele. in. c. de causis ⁊ tamẽ va-
let snia in fauorẽ minoris sine dictis fundamẽtis ẽt in casibus in
quibus nõ põt esse in iudicio vt. d. l. nõ eo minus. ⁊ dicam statiz
in seq. memb. Unde fortius idem vr hoc casu in quo põt esse in
iudicio. Rñdeo q nimirũ qr iudex hz iurisdictionẽ ex publico,
vt. l. i. §. ius publicũ. ff. de iusti. ⁊ iur. sed arbiter nullã notionem
hz sine compromisso qd cõpromissum hoc casu nõ vz, vt dictum
est, ⁊ tene menti hec, qr sunt noua dicta. Scdo casu de adulto
subdistingue eodẽ mõ. Aut cum curatoris auctoritate, ⁊ tũc qd
iuris sit dicã. j. eo. lib. xv. c. Aut sine ⁊ tunc aut hz curatorẽ ⁊ eq
parat pupillo tex. nota. ad hoc. C. de in integ. resti. mino. l. si cu
ratorem habẽs, aut curatorem nõ hz ⁊ tunc mero iure cõtctus cõ-
promissi vz vt. d. l. si curatorem habens in fi. facit. ff. de mi. l. i. in-
xta finem. Sed nõ efficaciter, qr minor nõ põt esse in iudicio si-
ne curatore, vt. C. de auc. prestã. l. clar. Item qr restituit in inte-
grum minor aduersus eius obligationẽ si est lesus, vt. d. l. si cura
ratorem habens. in fi. nisi forte cõpromissum esset iuratũ quo ca
su denegat restitutio, vt. C. si aduersus vẽdi. auc. sacramenta pu
4 berum. † Illud no. qd quãuis minor non possit esse hoc casu corã
arbitro sine curatore, vt dictũ est, tñ si non excipit contra eũ de
minori etate, ⁊ snia per arbitrum in fauorẽ minoris vz sententia
arbitri ⁊ hz illum effectũ quẽ habet quelibet alia sententia lata
per arbitrũ in fauorem maioris cõpromittentis qd videt proba-
ri cũ hoc casu nõ deficiat fundamẽtũ compromissi q valuit me
ro iure inspecto vt nunc dixi, ⁊ ideo valere dz hoc casu sententia
per arbitrum lata sicut ⁊ snia lata per iudicẽ in fauorẽ minoris,
vt est casus notabi. in preallegata. l. non eo minus quã. l. ita in-
tellige, ⁊ no. hoc perpetuo. Itẽ nunquid pupilli ⁊ minores. xx.
ano. poterunt in arbitratorẽ cõpromittere conuentionalẽ. No
stri doc. hoc non declarant excepto Bal. qui parum tetigit, vt
j. referam. Ego dico qd sic sine dubio in minore. xxv. ann. q ta-
men est maior pupillo q patet qr talis põt cõhere, ⁊ vz in se con-
tractus lz contrahens ex lesione hoc casu habeat remediũ in in
tegrũ resti. vt pz in toto titu. C. de in integ. resti. mino. ⁊ in. l. i. ff.
de mino. ⁊ no. glo. insti. de cura. §. item inuiti. Aliud puto in pu
pillo ẽt si sit maior infante. Quia talis non põt cõtrahere nisi ad
sui vtilitatem, vt insti. quibus alie. lz. vel non. §. admonendi. ⁊ in
§. ex contrario. ⁊. ff. de acq. re. do. l. pupillus. ⁊ insti. de auc. tut.
in prin. ⁊ insti. de inuti. stipu. §. pupillus. ff. rem pupil. sal. fo. l. ser
uum. De hac autem eius vtilitate non constat tempore compro
missi cum incertũ sit in cuius fauorẽ arbitrator sit laudaturus se
cus esset si de hac vtilitate a principio posset aliquo modo con-
stare, vt nũc dicebã in precedẽti mẽ. Predicta autem que dixi i
maiore pupillo q compromittãt in arbitratorẽ vera sunt nisi tra
detur de alienatione suarum rerum immobilium vel preciosarũ
que non alienantur sine decreto, vt in to. titu. de predijs mi. Nã
in compromissis talium rerũ ex quibus põt sequi alienatio eadẽ
solennitas necessaria esse que requiritur in ipsis alienationibus.
⁊ hoc tenuit expresse. d. Bal. in. l. i. C. si aduersus. trans. ⁊ faciũt
optime que dixi in bonis ecclesiarum supra eo. lib. iiij. capit. in
secunda questione.

SVMMARIVM

1 Furiosi, fatui, prodigi an valeant quẽtionaliter cõpromittere.
2 Contrahendi potestatem an habeat qui extra mentẽ est.
3 Surdi ⁊ muti compromittere nunquid possint.
4 Surdus quando possit stipulari ⁊ ceteros contractus inire.

Cap. xiiij. secundi libri.

1 Aut ⁊ furiosi quos quãq̃ a legitimis actibus
iura repellãt, vt. C. qui testa. fa. pos. l. furiosum. sine
eorum tamen delicto hoc euenit, vt. ff. de offi. presi. l.
1 diuus. † Videamus ergo an hi in talẽ arbitrũ cõpromittãt. So
lus Spe. tangit de furioso ⁊ prodigo in ti. de arbi. §. restat. in vẽ
si. seruus autem. in fi. ⁊ ibi determinat nõ posse per tex. ff. de ar-
bi. in. l. diem proferre. §. pe. sed lz ibi sit casus de furioso tamẽ de
prodigo nihil exprimit. Preterea illud de prodigo nõ est sim-
pliciter verum vt statim apparebit. Ego credo predictos non
posse hac rõne qm non possunt esse in iudicio. Idem esse puto i
mentecapto, idem in fatuo. pro hoc. ff. de postulã. in. l. i. cum. l. se
quen. ff. de cura. fu. in. l. cõsilio in prin. Insti. qui testa. fa. pos. §. p
digo. iij. q. vij. §. tria. in prin. ⁊. q. ix. indicas hermanũ. ⁊ extra de
suc. ab intest. c. fin. ⁊ attendẽdũ circa, nam illud de pdigo verũ
est postq̃ est ei bonis interdictũ, prius aũt quã prodigo, ⁊ mẽte
capto bonis interdicat possunt ⁊ pro se ⁊ pro alijs esse in iudicio
⁊ etiam corã arbitro. Quia eis nõ interdicit administratio ipso
iure sed dz per iudicẽ fieri, vt. ff. de cura. furio. l. j. ⁊ eo. ti. l. iul. ⁊
habet per Bar. ⁊ omnes doc. plene in. l. is cui bonis. ff. de ver.
obli. Item attendendum, qr idem qd dixi in pdigo locũ hz etiaz
in muliere luxuriosa postq̃ ei est interdictum bonis, vt. ff. de cu-
ra. furio. l. muliere. qd no. bene. Item q quãuis mulieri luxurio-
se detur curator ⁊ ei bonis interdicatur, vt dictũ est. hoc in ma-
sculo luxurioso cautum non inuenitur sm Guil. in Spe. de acto
re. versi. item opponit contra actorem qd est nota. ⁊ singulare.
2 Item videamus an. s. dicti compromittant in arbitratorem. do-
cto. nihil dicũt qd pfecto mirandũ est in furioso, videt clarũ q
non possit, qr talis qui extra mentem est ipso iure priuat potesta
te contrahendi per seipsum, vt. ff. de ver. obl. l. i. in prin. ff. de act.
⁊ obli. l. i. §. furiosum insti. de inuti. stip. §. furiosus. Idem in mẽ
te capto vel fatuo, vt insti. de cura. §. furiosi. ⁊ per gl. in. d. §. fu-
riosus, insti. de inuti. stip. facit. ff. de postulando. l. fatuo. in pro-
digo crederem posse indistincte si ei nõ est bonis interdictum p
dic. s. ⁊ idem si ei bonis interdictũ esset, vbi eius vtilitas appet a
principio tpe compromissi alias secus. argu. prealle. l. is cui bo
nis. ⁊ notatorũ ibi per gl. ⁊ doc. De surdis ⁊ mutis aliquid di-
3 camus. † Nam hi proximi sunt supradictis, cum sine delicto in
multis non recipiantur a iure, vt. C. qui testamen. face. pos. l. di-
scretis. ff. de procura. l. surdo. cum si. An igit hi in talem arbitrũ
compromittunt doc. nostri non ponunt. Ego credo nõ posse ne-
dum in arbitrũ sed nec in arbitratorem. Nam cũ vt sepius dixi
hoc compromissum sit contractus. Certe hi a contractibus re-
pellunt, vt. l. i. in prin. ff. de ver. ob. insti. de inuti. stip. §. mutum.
Nec dicas illud speciale in contractu stipulationis. Nam ha-
bemus quandã gl. valde singularem, in. l. qui id qd. §. mutus. ff.
de do. quã refert ⁊ sequit. d. Lud. roma. in. d. l. i. in prin. ff. de vẽ.
obli. que glo. dicit in cõtctibus quo ad mutũ ⁊ surdũ locũ esse di
stinctioni quam facit tex. in prealleg. l. discretis. ⁊ insti. quibus
non est permissum fa. testa. §. furiosi. ⁊. ff. de testa. l. qui in pote-
state. §. surdus. vnde illis casibus quibus mutus ⁊ surdus testa-
ri possunt de qbus hr in locis predictis in eisdem possunt con-
trahere. in alijs non. ⁊ idem puto in compromisso qd contractus
est vt dixi saluo veriori iudicio. Unde diligenter notandum est
quoniam omnia supradicta de surdo locum habent in eo qui ni-
hil audit, non autem in eo qui tarde exaudit † qui potest stipula
4 ri ⁊ ceteros contractus inire, vt. ff. de act. ⁊ obli. l. i. §. sed etiã de
surdo. ⁊ insti. de inuti. stip. §. sed quod dicimus. Hic autẽ appel
lari solet surdaster, vt dicit gl. singularis sm Ang. in. l. fisi. ff. de
legitimis tuto. Plus idem dicimus in muto, intelligit enim de
illo qui nihil loqt nõ de illo qui tarde loqtur, vt insti. qui. nõ est
permissum fac. test. §. preterea. qui etiam mutaster quandoq; nũ
cupat. j. q. i. detrahe sm. d. Lud. ro. in. d. l. i. ff. de ver. obl. Sed
cõgruenter hic adijciamus qd de ceco. An ergo compromissum

faciet certe sic vtroq3 modo cu3 prohibitus non inueniatur expresse. Nec tacite per vilam rationem repellatur pro hoc quod dixi.s.eo.lib.in prefatione.

SVMMARIVM

1 Negotiorum gestor vtrum conuentionaliter compromittere possit.
2 Procurator an habeat compromittendi facultatem, et qualiter, et in quem. 3.
4 Tutores et curatores nunquid valeant compromittere, et quid de actoribus. 5.
6 Executores vltimarum voluntatum an et qn possint compromittere, et quid in administratore maxime de facto. 7.

Cap. xv. secundi libri.

a Ltera a nobis nunc materia assumenda est. Na cum in preceden. semper de his tractauerimus, qui in rebus proprijs conuentionaliter compromittunt, dom superest de his qui compromittere querunt in alienis.
1 † Prius autez ab his incipiemus qui in rebus omnino alienis compromittunt, adeo vt in eis nullum ius habeant, post de his subdemus qui in alienis rebus compromittunt ius tn aliqd i eis habere dicunt. et premittendu ante oia qp aut quis non h3 legitimam personā compromittedi pro seipso in rebus suis et talis et pro alio indistincte no pot, vt.l.fi.C.an seruus ex suo facto.ij.q.ij.prohibentur cu si. Aut h3 legitimā psonā compromittendi, et iudiciu agitandi pro se, et tunc dubitationes quā plures esse possunt que multu imperfecte a nostris do. declarātur, vt nunc videbis. Primum ergo dicamus de negotiorum gestore an compromittere possit sup re dni sui, certe no in arbitru neq3 et in arbitratorem, hoc enim requirit mandatu speciale, vt est expressum extra de arbi.in.c.per tuas.iuxta prin. et per glos.in.c.qui ad agendum.de pcu.lib.vj.nisi forte negotiorum gestor de rato promitteret et ratihabitio domini sequeret, tunc enim mādato compararetur, vt in.c.ratihabitio de reg.iu.li.vi. et ideo valeret compromissum du tn in reliquis actibus mandatu superueniat agenti coram arbitro qm alias repelleret agens corā eo et cum cautione rati ex quo constat de non mandato sicut et corā iudice, vt.C.de p cura.l.i. et ibi de hoc habet. † Nunc dicamus de procuratore et distingue vltra alios. Aut h3 speciale mandatum ad compromittendum et sine dubio pot vt.d.c.per tuas. seruata tn forma mandati alias non valeret, vt.ff.manda.l.diligenter. Aut h3 mādatu generale et tuc aut sine, libera administratioe et no pot, q3 habens mandatu generale sine libera non pot ea que requirunt speciale mādatu, vt.ff.de pcu.l.pcurator totorum. et de pc.c.qui ad agendu.lib.vi. aut cum libera administratione, et pot, q3 talis potest omnia que potest dns circa rem sibi commissam, et si requirant mandatum speciale, vt est expressum in.d.c.qui ad agendu, vt.ff.de pcu.in.l.procurator cui libera.ff.de pac.in.l.nam et nocere. Excepta tn donatione, vt.ff.man.l.creditor.§.lucius, et excepta dilapidatione, vt.ff.de pact.l.contra iuris.§.si filius, et excepto dolo, vt.ff.de pa.l.si vnus.§.illud nulla. exceptis et his que requirunt mandatum specialissimu, vel que no possut per procuratorem geri. de quibus per bar.ff.de dona.in.l.filiusfa. et tenuit hoc bar. expresse quod habens generale3 cum libera possit copromittere in.d.l.procurator cui libera.l3 Ang. cōtradixerit et non recte. Attende tamen q3 vt procurator habens et liberam non dicat dilapidare compromittendo, necesse habet de re dubia compromittere, et no de re clara p.l.preses.C.de transac.
2
3 † Item non poterit in arbitrum compromittere a quo non potest appellari. et potest iniquum preferre equo, vt.ff.de arb.l.die preferre.§.stari. Sed in arbitratore sic a quo potest reductio peti ad arbitrium boni viri, vt.ff.pro socio.l.si societatem.§.arbitrorum. et hoc modo possunt concordari predicte opi. Bar. et Ange. que inuicem contradicunt. pro hoc.d.l.preses. vbi permittit administratori qui h3 liberam de re tn dubia transigere no autem dilapidatio, vt dixi. Arbitramentum autez arbitratoris no arbitrium arbitri equiparatur transactioni, vt late probaui.s.j.lib.viij.c.hec est veritas. Aliud est circa predicta in iudicialibus compromissis, dicam.j.eo.lib.c.pe. † Consequenter de
4 tutore dicendum et curatore. Distingue vltra omnes. Aut volut compromittere nomine proprio, et tunc quid iuris sit dixi.s.eo. lib.xij.c. aut nomine pupilli vel adulti. et non possunt, vt in arbitru3 vt.ff.de cuic.l.si dicium.§.si compromisso. et q3 dicerent dilapidare cum arbiter possit iniqu preferre equo nec ab eo appellet. In arbitratore aut sic sup his que possent alienare sine decreto arg.C.de admi. tut.l.lex que tutores. Si tamen super re dubia compromittant, qp facere possunt sicut transige, vt in prealleg.l.pses.C.de trās. facit.ff.de fur.l.si pignore.in fi. et.l.interdum.§.si is qui tutelā. Sed in alijs rebus in compromisso de necessitate requireret decretu si p compromissum vllo modo posset ctingere alienatio ipsarum, vt C.si aduersus transac.l.j C.de predi.l.j.de transac.c.j. et per Bal. qui hoc not. expresse in preallega.l.preses. Aliud in iudicialibus compromissis, vt dicā.j.eo. lib.c.xix. et adde qp quis tutor et curator indistincte possint in vtilitatem dominorum transigere et sine decreto, vt.ff.de transa.in.l.nulli tamē non sic in compromisso in arbitru vel arbitratorem, q3 hoc casu fundamentum deest, vt probatur ex dictis.s.eo.lib.iiij.c.in ante
5 pe.q. vbi vide omnino. † Quid dicem⁹ de actore tutoris et curatoris videtur vbi non compromittit tutor vel curator, multo minus actor, vt.l.i.§.hec autem.ff.si quis testamē. liber esse iuss. fue. Vbi autem compromitterre potest tutor vel curator. an possit eodē modo actor distingue vt.s.dixi in procuratore, q3 in effectu iste actor procurator est tutoris vel curato.l3 iu nomine differ
6 rat, vt.C.de procu.l.neq3 tutores. instit.de cura.in fi. † Sed de executoribus vltimarum voluntatu aliquid adiungamus. Certe dicendum videt eos compromittere non posse super rebus quarum distributio eis cessa est, arg.C.de pac.l.pactum curatoris.ff.pro emptore.l.qui fundum.§.si tutor. nisi forte consensu legatariorum quos res tangit hoc facerent. arg.extra de transac.c.contingit. vel nisi a testatore super hoc haberent speciale mādatum, vt.ff.de fideiusso.l.non abstulit. fm Gui.in Spe.de fide instru.§.nunc aliqua.versi.de illo autem queritur. vbi etiam subdit notanter qd si est vniuersorum bonorum distributor sine dubio poterit transigere et compromittere, arg.ff.de pac.l.nam et nocere.ff.de iureiur.l.iusiurandum qp ex conuentione.§ fin. cum.l.sequen. preserim. vbi lis est dubia et incerta, et probationes desunt vt.C.de transa.l.preses.ff.de fur.l.si pignore.eo.ti.l.interdum.§.is qui tutelam. quod tene menti, q3 bonum dictum est. et semper intellige in arbitratorem non arbitrum, vt dixi in alijs admini-
7 stratoribus eadem ratione. † Item de legitimo administratore aliquid adijciamus. v.g. de patre qui legitimus administrator dicitur in bonis aduentitijs filij, vt.l.fi.C.de bo. que libe. tamen ei queritur vsufructus, et alias non, vt no.gl.sing.in.l.iij.§.si filio.ff.commoda. et est tex.sing.apud canonistas in.c.si annu. de iudi.lib.vj. An ergo poterit compromittere, certe non nisi in re dubia et in arbitratorem tm prout quilibet alius administrator, argu.s.dictorum. Una tamen differentia esse videtur inter hunc et alios. Na3 licet in compromisso tutoris vel curatoris ex quo pot sequi immobilium alienatio requiratur decretum iudicis, vt.s.dictum est. tamen non sic in compromisso patris legitimi administratoris bonorum filij, vt elegāter scripsit Azo in sum. C.de bo. que. lib. qd dictum retulit et secutus est Bal. in preal. l.preses. qd perpetuo notabis. Unum circa omnia premissa necessario videndum est an. s. in casu in quo supradicti administratores compromittunt liceat eis cōpromittere et de iure de facto Ang.ff.de pac.in.l.imperatores dicebat qp non q3 illud de facto esset gratis remittere, qd eis non l3. Item in simili sentire visus est Lap.in sua allega.c.licet Ange. eum non alleget, sed vtrunq3 ex his dictis reprobaui.s.eodem li.iiij.c.in.§.trāseamus ad materiam, vbi videas.

SVMMARIVM

1 Feudatarij an conuentionaliter compromittant.
2 Uassallus potest de feudo renunciare et inuito domino.
3 Emphyteota vtrum compromittat.
4 Usufructuarij an possint compromittere.
5 Emptor rei aliene an et qn compromittat.
6 Heres grauatus de restituendo an compromittat ante hereditatis restonem in preiudicium fideicōmissarij.

Cap. xvj. secundi libri.

c Tiam in alienis rebus cōpromittere volunt homines, in quibus tn rebus aliqd ius habent. v.g. in vassallo qui vult super feudo compro-
1 mittere. † Na hic vtile dnu dicit habere, l3 directum sit apud dnm vt in.c.j.§.j.de inuesti. de rebus alie. fac. et de phibi. feu. aliena.

aliena.p Fride.c.j. ¶ Item in emphytheota qui eodem modo
vtile dñium hz,vt insti.locati.§.adeo.C.de fundo patrimo.l.po
res,z.l.ij.de fundo rei priua.li.xij.directo dñio remanente apd
dñm,vt.l.fi.circa fi.C.de iur.emphy.z.C.de annonis z tributis
l.obsistere. li.x.Item in superficiarijs vel vsufructuarijs,vt.j.di
cet. ¶ An ergo feudatarius seu vassallus pôt compromittere.
Host.de hoc tetigit extra de arbi.in.c.cum tempore,z in sum
ma.e.ti.§.de qua re.ver.sed nūqd vassallus,z vtroqz loco dixit
ꝙ pôt vassallus hoc facere quo ad preiudiciū dñi per.d.c.cum
tempore,z extra ꝙ me.cā.c.cum dilectus.de confir.vti.vel in
uti.c.cū dilecta.§.qz vero.z de dona.c.inter dilectos. ad fin.z
huius dicta retulit z secutus est formaliter Spe.in ti.de arb.§.
restat.versi.nūqd vassallus.Cum hoc ēt in effectu transiuit do.
Nico.de sicil.extra de arbi.in.c.per tuas.dixit ēt Host. in.d.
ver.sed nunqd vassallus.ꝙ dñs pôt hoc sibi ꝓhibere sub pena
feudi,arg.ff.si quis ius dicen.nō obtē.l.i.item dixit predicta esse
vera qñ questio inter duos vassallos.z dñs non multū distat p.
c.i.de.l.corradi.in vsib.feudo.que dicta etiam predicti sequun
tur.Ego multum miror de his dictis. Nam non videt̃ verum ꝙ
vassallus possit compromittere sup re feudali ēt quo ad eius p̃
iudicium qui cōpromittit quātū ad hoc vt valeat cōpromissum,
qz cū cōpromissum prohibeat̃ illis qui non habent rei alienande
facultatē pp dubium ne ex compromisso alienatio sequat̃,vt di
xi.s.eo.lib.iiij.c.in.ij.q.Certe idem erit in ꝓposito.quoniā vas
sallus non pôt rem feudalē alienare sine permissu domini vt est
expressum de prohibita feudi alienatio.per Loth.c.i.§.i.z de ꝓ
hibi.feu.alie.per Fede.c.imperialē.§.i.z de vassallis qui con
tra cōstitutionē Loth.c.j.in prin. ¶ Nec pôt dici qd illd sit ve
rum quo ad preiudiciū dñi tm̄,qz tex.in.d.c.j.§.j.de ꝓhib.feu.
alie.per Lot.annulat z irritat ɔctū alienationis feudi ēt inter
empto.z vendi.z vult actori emptori nullā actionē competere
ad feudum emptū,sed ad repetitionem pretij tm̄. ¶ Preterea
hoc probat̃ clare,qz ratio pp quā prohibet̃ feudi alienatio sine p
missu domini est ne patrimonia vassallorum extenuentur, z conse
quēter vassallus inhabilis reddat̃ ad seruitia dñi,vt expresse di
citur in.d.c.j.de ꝓhib.feu.alie.per Lot.Hec aūt ratio non ces
saret si valeret alienatio in preiudiciū vassalli,qz omnino eius
patrimoniū extenuaret̃,ergo zc. ¶ Fateor tamen qd opz talis
vassallus compromittens eius iure priuari in penā alienationis
cū quocunqz compromittat,vt est expressum in.d.c.imperialez.
§.pena.z in alijs locis.s.allegatis si bene inspiciatur. quod dili
genter not.Simile dixi in clerico compromittente de re ecclesie
sue prohibita alienari.s.eo.lib.iiij.c.in.ij.q. ¶ Dicerem ergo
sic z latius pro veritate.Aut querimus vtrū vassallus compro
mittat super rebus proprijs nō feudalibus.Aut super titulo feu
di.Aut de ipsis rebus feudalibus.Primo casu pôt sine dubio
si res sui natura sit cōpromittibilis.sicut quilibet alius,qz quili
bet pôt qui ꝓhibitus non inuenit̃,vt dixi.s.eo.li. in prefatione.
Scdo casu aut cōpromittere cum alio qui non est vassallus, z
non potest sicut non posset in eum feudū trāsferre sine consensu
domini,vt.c.j.§.donare.qualiter olim feu.aliena.po.nisi quan
tum ad hoc vt feudo priuetur,vt nunc dicebam.Item nisi inter
plures contēderetur de ipso titulo feudi z nullus adeptus esset
effectualiter feudū z eius possessionem,argu.extra de preben.
in.c.nisi essent.vbi hoc idem habetur in clerico,vt dixi in dicto.
iiij.ca.Aut cōpromittere vult cū alio qui est vassallus z dignus
eo.modo z aptus ad seruiendum domino,vel vult compromitte
re cum suo domino.z potest indistincte sicut ēt in eum posset ex
presse transferre,vt in vsib.feu.de.l.corradi.c.similiter z est ex
pressum eo.tit.in.c. si inter duos.in prin.ibi coram iud.vel arbi
tro finiatur.quem tex.sic credo debere intelligi.
a ¶ † Preterea probatur hoc,qz vassallus potest de feudo renū
tiare ēt inuito,z nolente domino,vt est expressum de vassallis q
contra constitutio.Lot.in.c.j.in fin.in versi.amittant.nisi forte
feudum esset magnum,vt eo.titu.c.preterea ducatus, z hec est
vera opi.licet gl.canonistarum,z quidam alij canoniste.in.c.q
in ecclesiarum.de consti.communiter dixerunt contractum.sc3
quod vassallus non potest feudo renuntiare sine consensu domi
ni,z non bene,qz contra casum dicti.c.j.de vassal.qui cōtra cō
stitutionem Lotharij.z vide quod habetur per Bartolum.ff.d
aqua plu.arcen.in.l.si is cum quo.z per Bald. in proemio li
bri i dicto capitulo primo.Tertio casu de rebus feudalibus cō
sidera quod aut vult vassallus compromittere cum domino, qz
forte inter dominum z vassallum est aliqua contentio de re feu
dali,z credo ꝙ possit cum prohibitus non inueniatur. Aut cu3
alio, z tunc aut super fructibus futuris, z non potest sicut non
posset alios alienare nec pignori dare,vt.d.c.imperialem.§.j.z
d.c.j.§.j.de probi.feu.alie.per Lotha.ne forte ex alienatione
tali contingat fieri preiudicium domino cum interdum vassall.
domino de fructibus seruire teneatur,vt habet̃ de.l.corra.in.c.
similiter.Aut super pactis z potest,qz natura feudi est,vt fru
ctus ad vassallum pertineant,vt in.c.j.§.in primis. qui. modis
feu.amit.qd credo verum nisi forte immineret casus quo vassall9
teneretur seruire domino de fructibus patris,argu. predictorum.
Aut super rebus feudalibus immobilibus in quibus naturali
ter feudum consistit,vt in titu.de feu.cog.§.sciendum.z tunc nō
potest compromittere sine superioribus permissu.quantum ad
hoc vt aliquo modo valeat compromissum etiam in sui preiudi
cium habito respectu ad alterum compromittentē,poterit tamē
de re ɔpromissa priuari per dominū feudi, vt dixi.s. Nec curo
isto casu an res sit dubia vel nō dubia, quia ēt vbi res est dubia
requiri videtur superioris permissio,sicut ēt in transactione rerum
minoris ex qua sequit̃ alienatio immobiliū requiritur licentia
superioris etiam existente dubia,vt.C.si aduersus transactio.l.j.
3 † Videamus nūc de emphytheota an compromittat. doctores
nostri de hoc nō tāgūt.qd profecto mirum est cū in multis diffe
rat a questione preceden. ¶ Ego distinguerē hoc modo.aut q̄
rimus vtrum emphytheota compromittat super rebus non em
phytheoticis,z hoc casu nulli dubium.qd potest si alia ratione
non impeditur.sicut posset quilibet alius,vt.s.eo.lib. in princ.
aut querimus de titulo ipsius emphytheosis z tūc aut ɔtentio ē
inter dominum z emphytheotam,z potest vt nunc dixi in feu
datario ea ratione. ¶ Aut contentio est cum alio, z tunc aut cō
tenditur inter plures de ipso titulo emphytheosis. adeo quod
nullus adeptus est verum titulū neqz positionem,z credo etiam
qd possit,qz video qd hoc casu pôt compromitti etiam de titulo
beneficij,vt extra de preben.in.c.nisi essent.z de arbi.in.c.ij.,z
dixi.s.eo lib.iiij.c.Unde fortius idem erit hoc casu. ¶ Aut al
ter est adeptus vere ipsam emphytheosim,z credo qd non pos
sit,qz si non posset expresse emphytheota sine licentia domini
alium constituere loco sui,vt probat̃.C.de re.alie.non alie.in.l.
fi.iuncta.l.fi.C.de iure emphy.licet glo.senserit contrarium, z
male ſm docto.Institu.locati.§.adeo quomodo poterit facere
hunc actum compromissi ex quo tacite posset alienatio sequi.
certe nō posset ne per hanc viam fraus fiat superiori. argumē.ff.
de ɔdi.z demon.l.heres meus.§.qd in fraudē cū simi. z hoc for
tasse verum est excepto emphiteota fisci qui pôt aliū dare loco sui
vel rem alteri dare in emphiteosim,vt.l.ij.C.de fundo paterno.
lib.xj.z not.gl.C.de iure emphiteo.in.l.fi.quod tene menti. Et
cogita quid esset hoc casu in emphiteota ecclesie, an equiparet̃
emphiteote fisci. ¶ Aut querimus de ipsis rebus emphiteoti
cis particularibus,z tunc eodem modo.Aut ɔtenditur cū dño
Aut cum alijs.Primo casu potest.Secundo casu distingue.
Aut super fructibus preteritis,z pôt indistincte, quia fructus
rei emphiteotice pertinet solum ad emphiteotam qui possidet
naturaliter,vt.ff.de acquiren.possessio.l.naturaliter.Institu. lo
ca.§.adeo.z habetur.ff.cōmo.in.l.sicut certo.§.si duobus vehi
culum. ¶ Aut super fructibus futuris,z tūc ſm vnā opi.pote
rit.que opi.vult ꝙ emphitheota possit ēt sine ɔsensu dñi vsum
fruct.alteri ɔstituere in re emphiteotica quā opi.tenuit Bald.
in.l.j.§.item in fundo.ff.quib.mod.vsumfru.amit.per illum tex.
Sed ſm aliam opinio.erit secus que opi. vult qd emphiteota
non possit sine consensu domini talem vsumfru.ɔstituere, qz.d.
§.item in fundo nihil dicit an requiratur ɔsensus dñi. res aūt ꝓ
hibita aliena. non pôt in vsumfructum dari,vt est tex. in.l.fi.C.
de reb.alie.nō alie.Et hanc sniam ɔ Bal.tenebat domi.Lud.
de Roma.in certis suis notabilibus,qd credo verius,qz res em
phiteotica prohibita est alienari.vt statim dicemus,z est gl.ex
pressa ɔ Bal.q̃z non credo esse alibi.nec solet ad hoc allegari
in.l.cui vsusfructus.ff.de vsufru.q̃z tene menti. ¶ Aut q̄rimus
de rebus imobilibus emphiteoticis in quibus etiam naturali
ter emphiteosis cōsistit vt.C.de iure emphiteo.l.j.vel de rebus
mobilibus que immobilibus adherēt, que ēt pro imobilibus ha
bentur,vt in auc.de alie.z emphi.§.emphiteosim. vero z tunc
dicerem per omnia prout dixi.s.in re feudali, z in re ecclesiasti
ca.s.quod non valeat compromissum vllo modo sine superioris
licētia sicut non potest alienari neqz permutari vllo modo sine
eadē,vt.C.de iure emphi.Nec pôt emphiteota sine ɔsensu dñi
rem dimittere,vt.C.de omni agro deser.l.qcūqz.lib.xij.z de fun
do patri.l.quicūqz.eo.lib.Nisi forte q̃tū ad hoc vt posset com
promittēs de re compromissa priuari vt.s.dixi in alijs, z probat̃.
hoc vltimū de priuatione p tex.C.de iure emphi.in.l.vlt.in fine

4 ¶ † Cōseq̄nter de superficiarijs, vel vsufru dicēdū est an pos-
sint compromittere, quam qōnem lz quotidianaz, tamen docto
res nostri non tetigerunt, ꝛ differt in multis a. s̄. dictis. ¶ Hic
ergo breuiter fundamento assumpto ex precedentibus. Aut ta-
les volunt compromittere de rebus proprijs non spectantibus
ad superficiem, vel vsumfructum ꝛ possunt sine dubio. ¶ Aut
de ipso iure vsufructus, ꝛ tunc ēt possunt, q2 vsufructuarius, lz
non possit in alium transferre ius vsusfructus tñ cōmoditatē be-
ne transfert tandiu duraturā penes alium q̄diu durasset penes
illum in quo est ius fundatum, ꝛ saltem super hoc ꝯpromissuz te
nebit, vt Instituta de vsu ꝛ habi. §. j. ꝛ. ff. de vsuf. l. cū vsusfructus
ꝛ est tex. optimus ad hoc in. l. fundum cum mihi venderes. ff. de
actio. emp. ꝛ facit ꝙ not. Bar. in. l. peculium. §. fi. ff. de legat. ij.
ꝛ. ff. de dam. infe. in. l. si finita. §. si de vectigalibus, ꝛ. ff. de pac. in
l. si tibi. §. fi. vbi allegat tex. in. l. necessario. §. fi. ff. de pericu. ꝛ cō
modo rei vendite. Nec distinguo hoc casu an cōpromissum hoc
casu fiat cum extraneo an cum proprietario. ¶ Item an vsufru
ctuarius sit adeptus effectualiter vsumfructum an non, semper
enim videtur valere si bene consideretur. Aut vult vsufructua-
rius compromittere super re in qua est vsusfructus ꝛ tunc super
preteritis fructibus potest dare sicut de re propria super futuris
idem intelligendo quod in compromisso veniat commoditas tā
tum non ius, vt nunc dixi. Aut super ipsis rebus ex quibus vsu
fructus percipitur, ꝛ tunc secus, q2 de re aliena non compromit
titur sine speciali mandato, vt. s̄. dixi proximo cap. Quod autem
propter hoc priuetur vsufructu volente domino iure cautum nō
inuenio. ¶ Econtra dicendum est de dominis supradictorum
an compromittant de rebus datis in feudum vel in emphytheo
sim vel in vsumfructum de quo etiam ab alijs non est tactum. ꝛ
quidem inter dominum ꝛ feudatarium vel emphytheotam vel
vsufructuarium valet compromissum, vt ex precedentibus clare
colligit̄. ¶ Cum alio tenebit etiam compromissum in preiudi-
cium proprietatis compromittentis. non autem in preiudicium
habentis vsumfructum. argu. extra quod metus causa. c. cū di-
lectus, ꝛ de donatio. c. inter dilectos. ad finem cum simi. non ēt
quo ad hoc vt quis suum perdat compromittens vel sibi aufera
tur. nam hoc cautum nō inuenitur. ¶ † De emptore ꝛ huiusmo
5 di cessionarijs dubitatum vidimus an compromittant. certe hī
in preiudicium iuris ad alterꝫ spectantis minime compromittūt
pro iure tamen suo sic, ꝛ sententia lata per arbitrum, licet prein
dicium inferat emptori compromittenti, tamē non propter hoc
tenebit̄ de euictione. Casus est pro hoc. ff. de euict. in. l. si dictuz
§. si compromisero. ¶ Notādum tamen quoniam hoc est verū
nisi emptor causam compromisisset in venditorem quod fieri po
test, vt dicam. j̄. iiij. lib. xv. c. tunc enim si succumbit hz contra eū
regressum de euictione, q2 facto venditoris hoc euenit, vt elegā
ter notat Spe. in titu. de arbi. §. potest. versi. sed pone quod est
valde singulare. ¶ Item est verꝫ id qd̄ dixi nisi venditor promi
sisset de euictione qualitercunqꝫ res euinceret̄ quo casu ex com-
promisso etiam voluntario deberet̄ euictio, vt not. gl. valde sin-
gularis fm̄ Bal. ibi in. l. cum pene. ff. de arbi.
¶ Tertio est verꝫ nisi de re dubia fieret compromissum quo ca
su compromittens non videtur in culpa, quod quidā dicunt fuis
se de mente Bar. ff. ad treb. in. l. cuz hereditas ex fideicom. cā.
Sed Barto. ibi nihil dicit de hoc nec puto verum in compro-
misso facto in arbitrum, q2 videretur in culpa compromittendo
in eum a quo non appellatur, vt. ff. de arbi. l. diem proferre. §. sta
ri. sed in compromisso in arbitratorem procedere potest illud di
ctum cum ab eo reductio ad arbitrium boni viri petatur, vt. ff. p
so. l. societatem. §. arbitrorum. facit ad hoc demum optime, q2
idem est in transactione que fit per administratorez super re du
bia, vt. l. preses. C. de transactio. ꝛ dixi. s̄. proximo c. ꝛ hoc satis
est de mente domini Joan. de imo. in. d. c. cum hereditas ex fi-
deicommis. causa. si bene inspiciatur.
¶ Quarto fallit predicta regula in mercatoribus quibus nō est
culpa compromittere, vt notabi. dixit Ange. in. l. si vnus. in pn̄.
ff. de pac. in solutione cuiusdam contrarij, quod perpetuo tene
menti, q2 pulchrum est. Sed non credo verum in compromisso
in arbitrum a quo non appellatur, sed tantum in cōpromisso fa-
cto in arbitratorem a quo petitur reductio. argu. dictorum. s̄. ꝛ
vide qd̄ habetur per doc. in. l. si domus. §. de euictio. ff. de leg. j.
¶ Quinto aliud est in emptore qui compromittit ex necessitate
statuti disponentis causas debere compromitti. quo casu etiam
emptor compromittens regressum non perdit, vt dicam. j̄. eo. li.
6 xix. c. ¶ † Restat dicendum de herede grauato de restituēdo,
an is compromittat ante restitutam hereditatem in preiudicium
fideicommissarij. Breuiter dicendum est qd̄ sic. casus est singu
laris ad hoc secundum omnes in prealleg. l. cum hereditas ex
fideicommissa. cā. ff. d treb. facit eodem ti. l. restituta. paulo ante
fi. ¶ Quod verꝫ est nedum in arbitrum prout illa. l. loquitur sꝫ
etiam in arbitratorem vt ibi per Ang. ꝛ domi. Jo. de Jmo. Si
queris rationem quare magis iste grauatus de restituendo cō-
promittat q̄z ꝛ alij administratores de quibus. s̄. c. proximo. Rn̄
deo ꝙ heres ante q̄z hereditatem restituat dominus est heredi-
tatis, ꝛ ideo interim plenariam hz administrandi potentiā, sicqꝫ
non est simplex administrator hz nostros doc. ibi, ꝛ recte.

SVMMARIVM

1 Inhabiles cum habilibus an compromittant conuentionaliter
ꝛ qualiter.
2 Compromissum trium quorum vnus est inhabilis an valeat.
3 Habilitas post compromissum superueniens an iuuet.

¶ Cap. xvij. secundi libri.

1 De illo a quibusdam dubitatum vidim⁹ † an
habe omnes inhabiles persone de quibus per totum
hunc fm̄ librum dictum est saltem fm̄ habiles ad cō
promittendum conuentionaliter inter seipsas. que
questio per doc. nostros ēt non tangitur. Videt̄ tamen h̄ duo
capita habere. Alterꝫ. s. an compromittere possint in illos qui
sunt inhabiles ad receptionē compromissi, ꝛ de hoc dicemus. j̄.
lib. iiij. cap. xvij. Aliud est an compromittere possint in personā
habilem ad recipiendum vna cum alijs inhabilibus ad cōpro-
mittendum. Hic aūt ꝯsidera quod vbi vtraqꝫ pars est ad com-
promittendum inhabilis vnius inhabilitas non potest alterā p̄
tem habilitare quoniam hoc iure cautū non inuenit̄. Potest tn̄
non immerito hic dubitari, an ꝯ excipientem de inhabilitate re
plicari, vbi conclusio communis est hoc fieri non posse p tex. ff. d
accus. l. seruus. de excep. in. c. dilecti. fm̄ Bar. ff. solu. mat. in. l.
cum mulier, vbi subtiliter de hoc per eum. ꝛ ita etiā per Bald.
ꝛ omnes doc. ꝛ ego posui in libello meo de compen. in. v. q. prin
cipa. Sicqꝫ omnino dictum compromissum erit nullum cum co
ram arbitro repellatur exceptione, nec possint de alterius inha
bilitate replicari, vt liquet ex predictis. † Quid si tres aut plu-
2 res compromittunt quorꝫ vnus tantum est ad compromittendū
inhabilis an valebit in compromissum saltez quo ad habiles. no
stri doc. in is terminis ēt de hoc non tetigerūt. Planum tamē
videtur huiusmodi compromissum valere quo ad istos qui com
promittere potuerunt, licet quantum ad alios non valeat, hoc p
batur ex regula iuris. vtile per inutile. lib. vi. facit ca. dilectus.
de preben. eo. lib. xij. q. j. §. si quos de seruis. xxxvij. dist. turbat.
ꝛ. c. si quid veri. cum si. maxime q2 in his que sunt diuidua seu
separabilia. d. reg. semper habet locum, vt. l. j. §. illud. ꝛ. §. treba
tius. ff. de aqua quo. ꝛ esti. ꝛ per glo. in. l. pecu. senebris. ff. d vsu.
ꝛ Bar. in. l. grece. §. illud. ff. de fideicom. persone autem cōpro-
mittentiū sine dubio sunt separabiles, q2 vna persona diuersa est
ab altera, vt. ff. de ꝯdi. inde. l. si non sortem. §. libertus. ff. de solu-
tioni. l. inter artifices. ff. de duob. reis. l. nemo est qui nesciat C.
de cadu. tol. l. j. §. ne autem, ꝛ lz non valeat contractus compro-
missi cum vno ex eis, tamen valet inter alios qui potuerunt con
trahere ꝛ se inuicem obligare, vt. ff. qd̄ fal. tut. auto. l. j. §. sed pō-
po. Insti. de inuti. stip. §. quod si quis. ff. cōia predio. l. proprius.
ꝛ sic intellige qn̄ ꝯpromittētes sunt tres aut plures, sed si essent
duo tantum dempta vna psona que nō valuit ꝯpromittere non
sustentaretur ꝯpromissum in psona alterius, q2 nō dz ꝯpromis-
sum claudicare, vt. ff. de arbi. l. litigatores. in prin. nec potest ha
bere fundamētū ꝯctus in psonā vnius tm̄, vt. l. j. in prin. ff. de pa
ctis. † quid dicemus si ꝯpromissi tpe ꝯpromittēs sit inhabilis ꝛ
3 ꝯpromissi tpe pēdēte habilitas superueniat nunquid validabit̄
ꝛ est exēplu si ꝯpromissi facti tpe erat excōicatus bānitus, vl' ser
uus vel similis, ꝛ postea pēdente termino ꝯpromissi absoluitur,
vel liberat̄. doct. nostri. etiam de hoc non ponunt. tamen dico
breuiter nō ꝯfirmari qn̄ ꝯditio ꝯpromittentis inspici dz tpe cō-
promissi nō post. sicut ꝛ ꝯclusio. ꝯditio cuius lz ꝯhentis, vt. ff. de
ver. ob. l. inter stipulatē. §. sacrā, vt. ff. qui ꝛ a quib. l. si seruo. ꝛ in
sti. quib. non est permis. fa. testa. §. preterea. ff. de sentē. excom. l.
lz. lib. vj. de ele. c. auditis. ꝛ hr̄ plene. interea iure non firmatur
lib. vj. Hec vera nisi post supuenientiā hmōi habilitatis partes
corā arbitro vel arbitratore ꝓcedant, tunc enim induceret̄ no-
uum

tum compromissum tacitũ, vt dicam.ĩ.vj.lib.j.c. ¶ Item quid si vnus ꝯpromittat in aliquẽ, vt arbitrũ ⁊ arbitratorẽ nec habeat potẽtiã ꝯpromittendi nisi vno mõ tm̃ ẽt de hoc doc. non ponunt. ⁊ dubiũ facit. Nam copulatiua, ⁊, que requirit vtriusq̧ concursum, vt.l.si heredi plures.ff.de ꝯdi.insti. Uerius tñ est qd cũ hoc casu copulatiua resoluaẽ in disiunctiuã ẽm oẽs, propterea, qꝫ ponitur inter compassibilia, arg.l.si titia.ff.de vsuf.leg.cuꝫ ẽt videatur ipsi compromissario delata electio qua via vtatur, vt dicã.ĩ.li.xij.c.x. Certe talis compromissi validitas pendeat ex futura electione compromissarij. Aut enim eliget viã ẽm quam potuerunt compromittentes tale compromissum facere ⁊ tũc valebit aut aliam, ⁊ tunc secus, vt de se satis apparet.

SVMMARIVM

1 Compromittere in arbitros ⁊ arbitratores testamentarios qui possint.

¶ Cap.xviij.secundi libri.

Post q̃ de omnibus ꝑsonis ad compromittendum inhabilibus in ꝯuẽtionalibus ꝯpromissis perfectum est, dõm est de.ij.principali capite huius mãe ꝺ his scꝫ q ꝯpromittere possunt in arbitros vel arbitratores testamentarios. Doc. nõ declarãt. † Ego do hãc regulã affirmatiuã circa arbitrũ qd quicunq̧ hꝫ testamẽti factionẽ actiue sup his que ꝑtinẽt ad eius dispositionẽ instituẽdo hẽdes, vel legatarios faciẽdo eos cũ qbus est testamẽti factio passiue ⁊ q legitimã ꝑsonã habent stãdi in iudicio ꝑ se vel alium ⁊ res suas alienãdi ꝑ ꝯtcũ põt arbitros in eius testamento deputare ⁊ secuta acceptatione heredũ vel legatarioꝝ quos res tetigit factum diceẽ esse ꝯpromissum. Hoc ꝓbaẽ per.l.i.ff.de leg.ij.⁊ de le.iij. l.fideicõmissa.§.q̃q̃.⁊ per multa iura, vt satis dixi.ĩ.j.lib.ix.c. Itẽ ꝓbaẽ illa pars ꝺ legitima ꝑsona standi in iudicio ⁊ res suas alienandi ꝑ ꝯtcũ per dicta.ĩ.in conuentionalibus quasi ꝑ totum hunc.ij.lib. que omnia ad hunc trahas cũ sit eade ratio. Ex his ꝯ̃rio sequiẽ cognitio regule neg.s.eoꝝ que ꝓhibentẽ, vt.l.j.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.⁊ insti.eo.ti.iuxta prin. Unde seruꝰ filiusfa.impubes, furiosus, ꝓdigus, dãnatus ad mortẽ, mutus, surdus, ⁊ similes omnes qui non habent testamenti factionẽ actiue de quibus habeẽ.ff.de testa.impu.l.iij.⁊ in.l.qui in potestate.⁊ in.l.qui a latronibus.⁊ in.l.pe.⁊ insti.quib.nõ est ꝑmis.fa. testa.§.ꝑterea.C.qui testa.face.pos.l.discretis.cũ si. Certe nõ poterunt testamentarium arbitrum eligere. Idem in his q habent testamẽti factionẽ actiuã, sed disponũt super his super quibus nõ possunt, arg.eoꝝ que diximus.ĩ.in ꝯuẽtiõalibus que dicta ad hunc casum trahas, qꝫ ea.ratio est vtroq̧ casu. Item seruus qui de adulterio notatus est cũ domina sua. Item deportati damnati in metallũ ⁊ alij quiẽt passiuã testamẽti factionẽ nõ habent de quibus habeẽ.ff.de here.insti.l.in his verbis.§.interdũ. ⁊ insti.eo.ti.§.est aũt, ⁊.C.eo.titu.l.j.⁊.ff.de his qui pro non scripto habenẽ in.l.j.cũ si.eo.modo non poterunt perficere tacituꝫ compromissum adeundo, vel acceptando, vt ex ꝑdictis apparet pro hoc, qꝫ si non valet principale, id est designatio seu deputatio arbitri. Itẽ si nõ vꝫ aditio seu acceptatio hẽditatis, vel legitimoꝝ, ergo nec tacitũ ꝯpromissum qd ex his solet seq, vt probaẽ.C.de vsu.in.l.eos.ff.si quis cau.iu.l.ij.in princ.ff.loca.l.si qs domũ.§.penul.ff.de pigno.l.lex vectigal.⁊ de reg.iur.in.c.accessoriũ.lib.vj.cũ si. Itẽ cũ multi ꝓhibeanẽ a limine iudicij de qbus late in Spe.de actore per totũ, Certe non poterunt adeũdo hẽditatẽ vel acceptãdo legata facere hoc tacitũ ꝯpromissum qd sit efficax, qꝫ non poterũt esse corã arbitro ꝓ hoc qd hẽ.ff.de leg.l.de qbus.in si. Itẽ cũ infiniti sint q nõ possunt alienare res suas ⁊ sibi preiudicare per contractum, vt insti.qui.alie.licet vl non per totum, vt insti.de inuti.stip.per totũ. Certe hi oẽs minime poterunt facere hoc tacitũ compromissuꝫ ex quo alienatio possit sequi arg.optimũ extra de procu.c.tui.⁊.ff.de pigno.l.in quoꝝ, ⁊ qd ibi no.per Bar.⁊ qd dixi plene.ĩ.eo.li.iiij.c.in.ij. q.vbi vide omnino. Circa arbitratorẽ testamentarium aliã breuem regulam eodem modo affirmatiuã qd quicunq̧ hꝫ testamẽti factionẽ actiue super his que ꝑtinent ad eius dispositionem instituendo heredes vel legatarios faciendo eos cum quibus est testamenti factio passiue ⁊ qui per se vel alium possunt res suas per contractum alienare poterit arbitratores in eius testamento deputare ⁊ secuta acceptatione heredum vel legatariorũ factum diceẽ esse compromissum probatur eodẽ modo quo alia regula.ĩ.ꝑosita.⁊ ideo remoui particulam mediam, qꝫ hoc casu non requiritur qd habeat legitimam personam stãdi in iudicio, cum nõ sit iudicium sed quedã trãsactio, vt pꝫ.ĩ lib.i.viij.c.

SVMMARIVM

1 Compromittere in arbitros ⁊ arbitratores iudiciales q possint.
2 Infiniti sunt qui a limine iudicij repelluntur.
3 Procurator habens generale mãdatũ qñ possit ꝯpromittere.
4 Dominus an incidat in penas ex facto procuratoris gñalis.
5 Compromissa vigore statuti qualiter ꝓcedant.
6 Statutum laicoꝝ qñ clericum includat.

¶ Capitu.xix.secundi libri.

Nunc dõm est de tertio capite materie nostre. † quis.s.ꝯpromissum facere possit in arbitros, vel arbitratores iudiciales doct. nostri ẽt hoc non declarãt. mihi vr̃ hanc.q.diuidi in duas. Una est quis possit eius offĩm interponere ad talia ꝯpromissa facienda. Altera de ꝑsonis ipsaꝝ partiũ arbitros vel arbitratores eligentium. Circa primam.q. possumus dare hanc regu.ꝙ qcũq̧ capax est iurisdictionis ⁊ officij iudicandi põt in casibus a iure cõi vel statuto permissis arbitros, vel arbitratores eius officio eligi facere a partibus, ⁊ secuta electione factũ diceẽ esse ꝯpromissum hoc ꝓbaẽ per tex.C.de iudi.l.aptissimi.⁊.l.fi.⁊ de app. c.cum speciali.⁊.c.licentia.lib.vj.⁊ per multa iura de quibus dixi.ĩ.lib.j.x.c. Ex his a ꝯ̃rio sequiẽ declaratio eoꝝ qui non habent hanc potestatẽ. Cũ enim mutus, ⁊ surdus, ⁊ furiosus, ⁊ impubes, ⁊ alij plures ꝓhibeanẽ ab exercitio iurisdictionis ⁊ officio iudicandi, vt.ff.de iud.l.cum pretor.⁊ eo.ti.l.cum furiosus, ⁊ l.cecus.cum si. Certe hi nõ poterũt ꝯpromissum facere in arbitros, vel arbitratores iudiciales, vt ex premissis apparet. Quid si talis iudex tpe quo fieri fecit tale ꝯpromissum carebat iurisdictione, sed postea eo pendẽte iurisdictionẽ adipiscaẽ, an ex hac superueniẽtia confirmeẽ, vide per gl.⁊ doc.in.l.i.C.qui ꝓ sua iurisdictione.⁊ per Io.an.⁊.d.Nic.in.c.cũ ex officij.de prescri. Circa hãm.q. attende diligenter, qꝫ declarabo nunc illud quod pluries vidi in facto, ⁊ neminẽ hucusq̧ inueni, q recte intelligeret. Ego per omnia quasi precedentia capitula huius.ij.lib. circa ꝯpromissa conuentionalia conclusi duas reg.si bene attendatur. Una regula est illum tm̃ posse in arbitrũ ꝯpromittere q hꝫ legitimam ꝑsonã standi in iudicio, ⁊ facultatẽ alienandi per contractum id qd in compromisso est deductũ vbi per ꝯpromissum sequi potest alienatio, vel illum qui hꝫ mandatũ speciale ad cõpromittendũ ab habente tale potestatẽ alienandi. Altera est qd is tm̃ potest in arbitratorẽ ꝯpromittere qui potest ꝯ̃here ⁊ per ꝯtcum bona in compromissum deducta alienare, vbi ex compromisso alienatio sequi põt, vel qui habet mandatum speciale ad compromittendum ab habente hanc poten.alienandi ẽt si non habent legitimam ꝑsonã standi in iudicio. Certe he due regule dum faciunt differentiam inter compromissum in arbitrũ ⁊ compromissum in arbitratorem quo ad facultatẽ standi in iudicio nõ habeant locũ in his cõpromissis iudicialibus, qꝫ in iudicio quo modocunq̧ ꝯpromittaẽ semp requiriẽ qd ꝯpromittẽs habeat legitimã ꝑsonã standi in iudicio siue inspiciamus initium.i.tẽpus ꝯpromissi, vt de offi.deleg.c.ab arbitris.lib.vj.C.de iud.l.aptissimi.siue seqnetã.i.ꝓcessuꝫ ipsius arbitri vel arbitratoris.cuꝫ vtroq̧ casu iudex sit, nõ aũt arbiter vel arbitrator.ꝑ̃dicta vt.ĩ.li.i. c.x.vbi vide. † Ex quo seqẽ ꝙ cũ infiniti sint q repellunẽ a limine iudicij de qbus in Spe.de actore ꝑ totũ. Certe nullus ex illis põt ꝯpromittere iudicialiter, nisi forte tales vt rei ꝯuẽti ꝯpromittãt cũ ihabiles ad agẽdũ nõ sint ihabiles ad se dẽfendẽdũ, vt extra de ind.c.intelleximus de re iudi.cle.pasto.ff.de in ius vo. l.libertus a patrono.⁊ tetigi.ĩ.eo.li.vij.c.⁊ sic ꝯpromittũt in iudicio vt rei ⁊ hoc sensit Io.an.in addi.Spe.in tit. de arbi.§.re stat.in fi.ex predictis ẽt sequiẽ qd filiosa.ꝯpromittere volenti h modo iudicialiter necessarius est ꝯsensus patris sicut in alijs iudicijs, vt.l.cũ non solũ.§.necessitatem.C.de bo que lib.ff.de iud. l.si longius.§.si filius.ꝯ̃nis aliud in ꝯuẽtionalibus, vt dixi.ĩ.e. lib.ij.c.⁊ hoc tenuit expresse Bar.ff.de pe.in.l.iij.§.sed si filius in fi.⁊ est verissimũ, lꝫ Bal.in.d.§.necessitatẽ ꝯ̃rium senserit dicens qd ẽt si statutũ diceret filiumfa.nõ posse se obligare sine cõsensu patris, tñ si aliud dicit simpliciter qd cãe ꝯpromittanẽ nõ

erit filio in ꝯpromisso necessarius ꝯsensus patris, q꜡ ꝯpromissuʒ
pōt fieri pacto nudo, vt. l. pe. C. de arbi. qđ nō est verū, q꜡ posito
qđ ꝯpromissum fiat q̄n̄qʒ pacto nudo tn̄ cū hoc casu fit iudiciuʒ
verū tam in initiū q̄ʒ in sequela, vt. s. dictū est, necessarius est filio
patris ꝯsensus, vt. d. §. necessitatē. pōt tn̄ dici ꝓ predictorū ꝯcor
die, qđ aut filius ꝓuocat ad tale ꝯpromissum, ⁊ sic petit a iudice
h̄ ꝯpromissum fieri. Aut ꝓuocat̄ ab eius aduersario primo casu
aut nō habuit patris ꝯsensum ab initio t̄pis, quo ꝯparuit coram
iudice, ⁊ tūc sibi necessarius est omnino t̄pe huius ꝯpromissi, sic
loqt̄ opi. Bar. aut habuit patris ꝯsensum a princi. ⁊ tunc forte
nō sit iterum necessarius t̄pe ꝯpromissi, q꜡ sufficere videt̄ patreʒ
ab initio ꝯsensisse, vt talis ꝯsensus tradat̄ ad omnia acta sequen
tia vt no. in Spe. de actore. ꝟ. sed nūq̄d sufficit vnus ꝯsensus.
Scđo casu q̄n̄ ꝓuocat̄ ad ꝯpromissum ab aduersario nunq̄ʒ vr̄
sibi necessarius patris ꝯsensus quo ad hoc sit reus nisi tractaret̄
de ꝑiudicio rei in quo pr̄ hʒ vsumfructū, vt no. in. d. §. necessita-
tē. ⁊ facit qđ dixi. s. eo. libr. ij. c. Ex his duobus vltimis casibus
verificari pōt opi. Bal. Itē ex p̄dictis sequit̄ qđ cuʒ minor non
possit esse in iudicio sine curatore, vt C. de auc. p̄stā. l. clarū. Eo-
dē mō pōt sine eo hoc mō ꝯpromittere sentiat simpl'r tale ꝯpro
missum factū a minore validū eē de iure ⁊ nō recte. Bū āt dicte
due regule volunt qđ ille possit ꝯpromittere in arbitrū vel arbi
tratorē ꝯuētionalē qui posset ꝑ eius ꝯ̄ctū res in compromissum
deductas alienare vbi ex ꝯpromisso posset alienatio sequi, vel q
hʒ mandatū speciale ad ꝯpromitendū ab habente hāc potesta-
tem. An locū habeat in iis iudicialibus ꝯpromissis hic stat dubi
tatio. Igit̄ pro huius intellectu ꝯsidera qđ interdū quis prouo-
catur ab alio ad ꝯpromissum iudiciale. ⁊ isto casu sufficit hoc so
lum qđ ꝓuocatus habeat legitimā ꝑsonā stādi in iudicio. i. agē
di ⁊ se defendēdi vel dn̄m suū absqʒ eo qđ habeat potestatē alie
nādi ꝑ ꝯ̄ctū rē de qua ꝯpromittit̄, q꜡ cū habeat ꝑtātē stādi in iu-
dicio intelligit̄ ēt habere sup omnibus sine q̄bus illud nō posset
ꝯmode expediri, vt. l. ij. ff. de iur. om. iu. ⁊ no. ff. de arbi. in. l. non
distinguemus. §. de officio. ⁊ facit qđ no. per Bart. ff. de decre.
3 ab ordi. faci. in. l. ambitiosa in tertia regu. quam ibi ponit. † Ex
quo sequit̄ ꝙ ꝓcuratores habētes generale mādatū, ⁊ fortius ꝓ
lati ⁊ tutores ⁊ curatores qui dicunt̄ habere liberā, vt ꝑ Bart.
C. de in integ. resti. mino. in. l. nō vr̄, poterūt sine dubio ꝯpromit
tere iudicialiter q̄n̄ sunt ꝓuocati ⁊ necessitati, ꝑ hāc viā eorū do
minus preiudicabit, vt ex predictis pʒ. ⁊ lʒ Bal. expresse in. d. l.
non videt̄ dicens minores his casibus nō iuuari bn̄ficio restitu-
tionis aduersus talia beneficia compromissa si ex eis ledant̄ cuʒ
⁊ si sint iure cōi. l. municipali, ꝙ ita ligat minores sicut ⁊ maio-
res, vt. ff. de admi. tuto. l. sine herede. §. lucius. qđ mēti tene. Sē
per tn̄ intellige illud de prelatis q̄n̄ statutū eos ligat ꝺ quo. j. sub
detur. Itē sequit̄ qđ emptor rei aliene q dr̄ procurator in rē suaʒ
pōt cōpromittere, q̄n̄ prouocat̄ ab alio ex forma statuti dicentis
causas debere ꝯpromitti ⁊ ꝯpromittēdo nō dr̄ in culpa nec ꝑdit
regressuʒ de euictione, q꜡ vius est cōi iure, vt ꝓbat̄ in. l. si dcm̄. §.
si ꝯpromisso. in fi. ff. de euic. si bn̄ inspiciat̄. ⁊ lʒ exp̄sse ēt Bal. in
l. fi. C. de iudi. ⁊ facit ꝙ idē not. in. d. l. nō vr̄ cuius dictum ita dʒ
intelligi. s. in emptore prouocato ad compromissum. Aliud esset
si vellet prouocare, vt. j. videbis. lʒ Bal. indistincte loquat̄. q̄n̄qʒ
prouocat aliquis aduersariū ad tale ꝯpromissum, nō aūt ꝓuoca
tur, ⁊ tūc aduerte, q꜡ aliq̄n̄ h̄ petere est euidēter vtile. v. g. vbi iu
dex corā quo litigat est sibi suspectus effectus, quo casu sua inte-
rest, vt arbitri eligent̄ qui de suspitione cognoscant, ⁊ h̄ casu po
test ēt h̄ ꝯpromissuʒ petere ⁊ facere is tm̄ qui hʒ legitimā ꝑsonā
standi in iudicio absqʒ eo qđ habeat potētiā alienādi modo pre
dicto qđ pʒ eadē rōnē qua idē dixi in precedenti casu, facit ꝺ of
ficio deleg. c. suspitionis. C. de iudi. l. fi. de ap. c. cum speciali. cū
si. Aliq̄n̄ talis vtilitas non est h̄ modo euidēs. v. g. in ꝯpromis-
so qđ petit̄ ex forma statuti precipiētis causas ꝯpromitti, ⁊ tunc
aut statutū nō ꝓhibet appellationē, nec iubet penā in ꝯpromis-
so apponi ⁊ h̄ casu ꝯpromissum nō poterit postulari, nec fieri ꝑ
habentē solā potētiā standi in iudicio absqʒ alio qđ ꝓbat̄, q꜡ pro
curator generalis nō impetrat rescriptū ad lites, vt habet̄ ꝺ re
scrip. in. c. nōnulli. ⁊ eo. ti. in. c. ex parte decani. ergo nec petere
pōt h̄ ꝯpromissum iudiciale qđ in effectu est quedā delegatio, vt
dixi. s. j. lib. x. c. posset tn̄ peti h̄ cōpromissum ꝑ habētē generale
cum libera, q꜡ talis pōt alienare res sibi cōmissas, vt. ff. de ꝓc. l.
ꝓcurator cui libera. Item pōt omnia que speciale mandatū req
runt, vt dixi. s. aut statutū predictū iubet penā inseri in ꝯpromis-
sis ⁊ appellationē denegat, ⁊ tunc habens legitimā ꝑso. standi i
iudicio virtute generalis mādati sine dubio nō possʒ h̄ ꝯpromis
4 sum petere. † Nā dn̄a nō incidit in penas ex facto ꝓcuratoris
generalis, vt. l. iij. §. si ꝓcurator. ff. si q̄s ius. nō obtē. ⁊. ff. de ꝯdi. in
de. l. si ꝓcurator. qđ fieri posset ꝑ dictū ꝯpromissum dicto casu.
Itē ex facto ꝓcurationis ḡn̄alis nō reddit̄ dn̄i ꝯditio deterior,
vt in cle. nō pōt. de ꝓc. ⁊ ꝑ Bar. ff. de do. in. l. si filiusf. ⁊ facit. ff.
ad trebel. l. cū qui ita. §. j. Hoc aūt sine dubio fieret ꝑ dictū com
promissum a quo remouet̄ appellatio. plus videt̄ qđ nedum ha-
bens mādatū simplex, sed nec habens liberā in mandato gene-
rali possit dn̄o in predictis preiudicare, q꜡ lʒ possit omnia q̄ pōt
dn̄s ēt si mādatū speciale reqrāt, vt. ff. de ꝓcu. l. ꝓcurator cui li-
bera. ⁊ eo. ti. c. qui ad agēdū. lib. vi. tn̄ ab hoc semp excipit̄ dila
pidatio, vt. ff. de pac. l. ꝯ̄ iuris. §. si filius. Satis aūt diceret̄ dila-
pidare si ꝯpromitteret eo modo quo posset sequi alienatio ⁊ per
ditio rei sue forte ex sentētia arbitri iniusta a qua nō posset ap-
pellari, iuxta. l. diē ꝓferre. §. stari. ff. de arbi. in ratione sui. ⁊ facit
qđ dixi. s. eo. lib. xv. c. in ver. nunc dicamus. Requirit̄ ergo hoc
casu potestas hoc mō ꝯpromittēdi specifica, alio modo quā sub
generali libertate alienandi ꝙ diligēter nota, q꜡ pōt ad infinita
5 trahi. Sʒ ponamus duo vel tria exēpli gratia. † Statutū dt̄ qđ
q̄libet cā ꝯpromittat̄ si petat̄ ēt si vertat̄ inter maiorē, ⁊ minorē
tutor vel cura. agit noīe pupilli vel adulti, ⁊ petit ꝯpromissuʒ fie
ri nunquid possit. Certe ex predictis h̄ declarat̄. aut enim statu
tū nō aufert appellationē, nec penā iubet imponi, ⁊ pōt sine du
bio, q꜡ tales habent liberā administrationē, vt dixi nec posset mi
nor aduersus talia restitui cū vsus sit iure cōi, vt. d. l. nō videtur,
aut aufert appellationē, ⁊ iubet penā apponi vel solā appellatio
nē aufert ⁊ tūc aut in his rebus quas alienare pōt sine decreto,
⁊ pōt indistincte eadē ratione. Aut in alijs in quorū alienationi
bus solet decretū iudicis requiri, vt. C. de admi. tut. l. lex que tu
tores, ⁊. C. de predi. mino. l. i. ⁊ per totū tit. ⁊. ff. de reb. eo. l. j. ⁊ i
his non pōt ꝓuocare ad ꝯpromissum, q꜡ diceret̄ dilapidare, nisi
adhibita solēnitate que reqrit̄ in alienationibus rerū immobiliū
minorū ꝓuocatus tn̄ posset ꝯpromittere, vt ex p̄dictis apparet.
Ecce exemplum alterum, dicit idē statutum qđ cause compro-
mittant̄ ēt si vertant̄ inter clericū ⁊ laicū, ⁊ est statutū tale qđ li
gat clericū. Clericus agit ꝯ̄ laicū super iuribus ecclesie sue ⁊ pe
tit ꝯpromissum an possit. distingue eodē modo, aut nō adimitur
appellatio, nec imponit̄ pena, ⁊ pōt sine dubio sicut agere ⁊ con
ueniri in quolibet alio iudicio, vt hr̄ de rescri. in. c. edoceri. aut
appellatio remouet̄, ⁊ idē in his que alienat sine superioris licē-
tia in ceteris nō pōt sine solēnitatibus que requirunt̄ in aliena-
tionibus nisi sit ab aduersario ꝓuocatus, vt dictū est. Do aliud
exēplū, statutū mandat generaliter oēs causas ꝯpromitti si pe-
tatur, emptor inquietat̄ a tertio in re empta. Nunquid possit cō
promissum petere ⁊ facere, ⁊ non est dubiū ꝙ sic in preiudicium
suū, vt in prealleg. l. si dictū. §. si ꝯpromisero. sed in preiudicium
vēditoris ꝑꝑ euictionē distinguere debes modo. s. dicto. aut sta
tutū nō adimit appellationē ⁊ pōt. aut appellationē aufert, ⁊ n̄
pōt nisi ꝓuocatus ex predictis liquet, ⁊ sic intellige dictū Bal.
in. l. fi. C. de iudi. qđ. s. retuli. idē dicas in similibus casibus, ⁊ no
ta h̄ que nullus tāgit. ex facto agitatū est diebus his ꝓximis an
stante statuto laicorū, ꝓut est in hac ciuitate qđ vult omnes cau
sas ꝯpromitti debere ēt si vertant̄ inter clericos ⁊ laicos, ⁊ ap-
pellationē ⁊ quēlibet aliū recursum ꝓhibet, possit prelatus no-
mine ecclesie agens corā laico iudice ꝯ̄ laicū sup rebus sine licē
tia superioris petere compromissum vigore dicti statuti non ha-
bita superioris ⁊ capituli sui licentia. ⁊ questio stat in prelato ac
tore qui compromissum petit vigore dicti statuti corā iudice lai-
co non in reo qui sine dubio nō posset ligari dicto statuto, vt de
ꝯsti. c. ecclesia. s. Marie. ⁊. C. de sa. san. eccl. l. omniū, ⁊ auc. cas
sa. In actore ergo cū esset qđ quidā dicebant prelatū posse sta-
tutū laicorū pro se acceptare. ⁊ huius statur fomento vti petēdo
cōpromissum, q꜡ tale statutū est fauorabile ⁊ ordinatū principa-
liter ad tollēdas lites vt expresse no. ꝑ Bart. ff. de decre. ab or.
fa. in. l. ambitiosa. in. j. ꝯsti. C. ⁊ ibi ēt ꝑ Bal. ⁊ dicā. j. v. lib. ix. c.
6 ergo possunt clerici hoc fauore vti. lʒ alias nō ligent̄ statuto. † q꜡
statutū laicorū ēt inferiorū a principe simpliciter ꝑmissiuū ꝯpre-
hēdit clericū in eius fauorē, vt est casus ꝑ h̄ qui non est alibi s̄m
quosdā in. c. ꝯstitutus. de in integ. resti. facit. c. cū venisset, de co
g nit. in pos. cā rei ser. ⁊. c. ecclesia. s. marie. vt lit. pen. ⁊ habet̄ i
alleg. Lapp. Ego dixi ⁊ dico contrarium primo, q꜡ dictum sta-
tutum adimit omnē appellationē ⁊ quemlibet recursum a sentē
tijs taliū arbitrorū ergo ꝑlatus nō pōt hoc modo ad talē cōpro
missum ꝓuocare ēt si statutū esset tale qđ ligaret clericū, q꜡ dice
retur dilapidare sine superioris licentia, vt. s. dictū est. Scđo q꜡
ēt si appellationem ⁊ recursum nō adimeret, tn̄ regulare est qđ
illi non dʒ prodesse statutū cui nō posset nocere, q꜡ non dʒ claudi

care,

care, vt expresse per Jacob. de are. in.l.cunctos populos.C.de contra.emp.⁊ in repe.magna.d.l.cunctos populos.⁊ per do. Anto.de bu.⁊ Jo.de imo.in.c.fi.de vita ⁊ bone.cle. Unde sicut tale statutum laycorum non obest clericis quantum ad hoc, vt ipsi possint compelli compromittere a laicis, ita nec debet eis procinari. Tertio vide rationem claram si clericus hoc modo compromitteret sine superioris licentia ⁊ alijs solennitatibus debitis, certe sententia lata contra prelatum non preiudicaret ecclesie, vt probatur in auc. hoc ius porrectum.C.de sac.san.eccle.xvij.q.iiij.in venditionibus cum si. quando ergo volumus quod valeat compromissum pro ecclesia, si forte sententia in eius fauorem ferretur profecto hoc esset iniquissimum. Nec obst.ca. constitutis, ⁊ similia iura, quia illa intelligunt cum superioris licentia, in quantum tractatur de alienatione imobilium ⁊ similium, vt ex predictis probatur. ¶ Preterea illa locum habent in fauorabilibus simpliciter, sed hoc non est simpliciter fauorabile si bene inspiciatur cum appellationem tollat, ⁊ sic decisionem quod est odiosum ⁊ contra ius naturale, iuxta notata in cle. pastoralis.§.ceterum.de re iud.⁊ per Bar.ff.de dona.in.l.si filiusfa. ff.de insti.⁊ iure.l.vt vim.C.vnde vi.l.j.de resti.spol.c.cum oli.cum si. Conclusio sit tam in clericis quam in ceteris neminem quod non ligatur predicto statuto quod iubet causas compromitti petere posse aduersario inuito compromissum ex forma eiusdem statuti.

SVMMARIVM

1 Tertium eligere ob discordiam primorum arbitrorum vel arbitratorum qui possint.

¶ Capi.xx.⁊ vltimum.ij.libri.

1 Item dandum est pro complemento de his qui possunt tertium eligere vel in cum prohibeantur commissionem facere. Hoc non declarant hanc habilitatem personarum eligere

1 debentium. † Considera breuiter quod aut loquimur in conuentionalibus, aut in testamentarijs, aut in iudicialibus primis duobus casibus, quandoque tertius eligitur a principio a compromittentibus in casu future discordie, vt.ff.de arbi.l.item si vnus.§.si duos.⁊ hoc casu quicunque potest vel non potest compromittere, ⁊ potest vel non potest hunc tertium deputare, quia verus est arbiter hoc casu vbi probatur. Nec facio differentiam an loquimur in conuentionalibus an in testamentarijs, quia ea est ratio vtroque casu. Quandoque eligitur ab ipsis compromittentibus ex postfacto.⁊ tunc idem, quia et hoc casu arbiter verus est ⁊ nouum compromissum dicitur, vt.ff.de arbi.l.pedius.in fi.vt dixi.s.lib.j.v.c. Interdum non eligitur a compromittentibus, sed ab ipsis arbitris vel arbitratoribus, vt.d.d.§.si in duos.⁊.d.§.principaliter.⁊ extra de arbi.c.j.hoc casu quicunque non potest esse arbiter vel arbitrator de quo.i.lib.iiij.per totum non poterit hunc tertium eligere.ad hoc de re.iur.in.c.accessorium.cum si. Quandoque non eligitur a compromittentibus neque ab arbitris vel arbitratoribus, sed deputatur a iudice eius officio quod facere potest, quandoque vt dicam.i.v.li.iiij.c.⁊ hoc casu quicunque prohibetur ab officio exercendi iurisdictionem ⁊ iudicandi inhabilis est ad electionem tertij, vt.ff.de iur.om.iud.l.vlti.in fi.⁊ de consti.c.vt aiarum.lib.vj. Tertio casu in iudicialibus considera eo modo an habeat eligi a partibus an a primis arbitris vel arbitratoribus an a iudice, de quo dicam in locis preallegatis, ⁊ prout ille qui eligit est habilis vel inhabilis ad statum in iudicio, vt actor vel vt reus, vel vt iudex ordinarius vel delegatus sic iudicabis validitatem electionis tertij respectu persone eligentis, vt satis liquet ex precedentibus.

Liber tertius.

¶ Prefatio cum diuisione.

Nunc transeundum est ad alteram partem rerum.s.⁊ causarum compromittibilium. Non immerito enim naturali ordine inspecto hoc loco de his dubitare possunt homines, vt cum cognouerint an eorum persone habiles sint ad compromittendum, tunc demum transferantur ad rerum vel causarum disceptationem de quibus inter eos agitur an de eis compromissum facere liceat. Itaque ante omnia pretermittendum est quod licet Azo de materia tractauerit in titu.de arbitr.§.potest autem.⁊ Gof.eo.ti.§.pot.imperfectissime tamen hi duo locuti sunt. Item quamquam Hosti.plenius tetigerit.eo.ti.§.de qua re.per totum. Spe.et latius in ti.de arbitro.§.restat.quasi per totum.tamen etiam hi multum diminute loquuntur, vt infra clare percipere licebit, quamuis etiam moderniores in tractatu arbitrorum nihil tetigerint de hac materia quod profecto vehementer admirandum est, tamen in locis incidentibus breuia quedam tetigerunt, ⁊ ea ipsa sparsim ⁊ defectiue. Nos autem ordinem prosequentes quem polliciti sumus nihil omittere conabimur. Et quo ad poterimus breuiter ac commode pertractando hoc ordine hanc partem absoluemus. primo de quibus causis vel rebus possit compromitti in arbitros vel arbitratores conuentionales. Secundo de quibus rebus in arbitros vel arbitratores testamentarios. Tertio de quibus in arbitros vel arbitratores iudiciales. Quarto ⁊ vltimo de quibus in tertios qui ob discordiam eliguntur. Et aduerte quia semper loquimur hic de compromisso efficaci.i.de eo ex quo possit arbiter vel arbitrator cognoscere, ⁊ determinare eadem ratione qua idem feci.s.lib.prece. ¶ De primo capias generalem hanc regulam quam sentiunt Azo ⁊ Hosti.⁊ Spe. in locis preallegatis de omnibus rebus vel causis licere in arbitrum vel arbitratorem conuentionalem compromittere, nisi prohibitum inueniatur a iure sicque etiam in hac parte edictum de arbitris prohibitorium esse probatur de compromisso in arbitrum extra de arb.c.j.quem tex.ad hoc allegat Spe.in.d.§.restat.in prin.probatur item melius.ff.de arbi.in.l.non distinguemus.§.iul.⁊.§.de liberali. extra de in integ.restitu.in.c.causa.vbi apparet quod certis casibus specialibus prohibentur res in compromissum deduci ex quo apparet regulam seu commune ius esse in contrarium, vt.ff.de iudi.l.cum pretor.in prin.ff.de testi.l.j.cum concor. Item probatur de compromisso in arbitratorem, quia de omni causa licet partibus transigere, nisi a iure prohibitum inueniatur, vt.C.de transa.l.transigere. Item quia valet contractus remissus in potestatem alterius siue circa accidentalia, vt.ff.de contrahen.em. l.domum.⁊.l.sine rei.⁊.ff pro so.l.si societatem.§.arbitrorum siue et remittantur substantialia, vt.C.de contrahen.em.l.fi.ff.de ver.ob.l.si quis arbitratu.ff.pro so.l.si coire.siue et tale compromissum fiat in arbitrium alterius vt predicta iura volunt siue in alterius voluntatem per verba cum voluerit, licet secus si per verba si voluerit, vt est casus.ff.de verb.ob. l.in centesimis.§.fi.⁊ vide quod dicam.i.li.pri.c.xvj. Et hec omnia vera siue de tota causa compromittendi tractetur siue de vno tantum eius articulo vel pluribus incidentibus fortasse vel emergentibus, vt not.in.l.si quis in conscribendo.C.de pac.i gl. Item est verba.d.regula.et si tractetur de reb.ec.vel pupillorum vel similium personarum que priuilegiate sunt a iure adhibitis solennitatibus requisitis ⁊ iustis causis interuenientibus, vt satis apparet ex dictis.s.li.pri.c.iiij.⁊.c.xiij. Quia verba premissa regula in multis casibus fallit quasi infinitas et dubitationes habere potest illas omnes ⁊ fallentias ⁊ dubitationes infrascripto ordine explanabimus. Adiunge postea de alijs tribus partibus suprapositis.

SVMMARIVM

1 Cause liberales an efficaciter in arbitrum compromittantur.
2 Arbiter est paruus iudex.
3 Transactio super libertate potest fieri.
4 Causa ingenuitatis ⁊ libertinitatis an possit compromitti.
5 Causa super conditione ascriptitiis nunquid valeat compromitti.

¶ Capitulum.j.tertij libri.

1 Tractantibus nobis de his rebus vel causis que in compromissum conuentionale deduci prohibentur † premittendum videtur de liberalibus ob earum.s.grauitatem. Quippe cum libertas inestimabilis sit res, vt dicit Imperator insti. quibus ex cau.ma.non pos.§.sed cum libertas.⁊ facit. ff.de regu.iur.l.libertas. ¶ Videamus igitur an de causis liberalibus in tale arbitrium efficaciter compromittatur, ⁊ plane secundum omnium sententiam hoc fieri posse negandum est per tex.ff.de arb.in.l.non distinguemus.§.de liberali.C.de peda.iudi.l.ij.de in integ.resti.ca.causa.cum si.⁊ est tex.in.c.pe.de arb. secundum vnam lec.quamuis secundum aliam loquatur in arbitratore vt paulopost dicemus. Ratio autem predictorum est, quia fauor libertatis est vt maiores iudices debeat habere, vt exprimit tex.in.d.§.de libera.⁊ de peda.in.l.ij.C.vbi causa sta.l.iadudum.C.ne de sta.defun.l.si

2 pater, † Arbiter autem paruus est iudex secundum doc.vnde non cognoscit de causis maioribus vt liquebit in seq.capitulis. ¶ Ad vnum diligenter attende quia predicta vera sunt vbi de libertatis questione principaliter agitur, sed si coram arbitro de alia causa compromittibili iuste ageretur ⁊ incidenter coram eo emergeret ad seruitutem non prohiberetur arbiter de ea cognoscere ⁊ super ea valde iudicare, vt sentit glo.in.d §.de liberali.⁊ tenent omnes doc. qui communiter alle.l.quoties.C.de iud.⁊.C.de ordi.iudi.l.ij.sed non bene probant, quoniam nihil de arbitro exprimunt. Tu ergo allega pro hoc casum singularem, ⁊ expressum quem ibi Ang.ad hoc

ponderauit in l. cū pponas. C. de reb. cre. bm vlti. lec. glo. q̄ verior est, ꝛ illū tex. bn̄ tene mēti ad hoc cū gl. ¶ Item videamus an de liberalibus causis cōpromittaẽ in arbitratorē, nr̄i doc. nō tāgūt directo hāc q̄stionem. prima facie dōm vr̄ hoc fieri posse, qꝛ cū cōpromissum in arbitratorē sit q̄dā lata trāsa. vt pbatū est .s. j. lib. iij. c. ꝛ. c. viij.

3 † Certe trāsactio pōt fieri sup libertate seu status cā ꝛ fcā oꝫ seruari, vt est expressum, C. de trāsa. in l. fi. oppositū tn̄ verius arbitror. nā illō qō dr̄ i d. l. fi. verū est vbi ex trāsactione qs remanet liber, aliud eēt si remaneret seruus, tunc. n. nō valeret trāsa. vt pbaẽ. C. de libe. cau. in l. nec si volens. i tex. ꝛ gl. hoc ēt tꝫ gl. i. d. l. fi. sequunẽ ēt ibi Bar. ꝛ cōiter oēs. Idē qꝫ cōtingere poterit in pposito in cōpromisso in arbitratorē fcō cū a pncipio incertū sit p q̄ pte dēat arbitrator laudare sicqꝫ cōpromissum nō valebit nec ꝯsequēter laudū qō sup eo fundabiẽ ēt si in libertatis fauorē arbitrator laudaret, vt pꝫ ex his q̄ late. s. scripsimus li. pxi. iiij. c. in ver. ex fcō. nisi forte laudū ferreẽ p libertate ꝛ cōpromissuꝫ fcm̄ fuisset eo ꝯsensu, vt colligiẽ ex dictis ibi, ꝛ est casus p hoc breuiter intuēdo, extra de arb. in. c. pe. bm vnā lec. s. intelligēdo qō loquaẽ in arbitratore. Nā in. c. illo. in fi. idcirco papa ꝯfirmauit illud laudū, qꝛ sine ꝯfirmatione nihil valuisset cū a pncipio ꝯpromissuꝫ nullū extitisset. Cogita tn̄ sup hoc. Est ēt p hoc casus. C. de lib. cā i. l. liberos. ibi, puatis pactis ꝛc.

4 ¶ † Hesitari posset qd in cā ingenuitatis, vel libertinitatis certe in arbitruꝫ de ea cōpromitti nō pōt sicut nec de cā seruitutis, vt est expressum in. d. l. nō distinguemus. §. de liberali. Poterit tn̄ de ea corā eo cognosci icidēter vt. d. l. cū pponas. In arbitratorē aūt vr̄ secus, qm̄ hoc casu nō agiẽ de tā graui p̄iudicio, sicut qn̄ agiẽ de vera seruitute, pbaẽ. C. de inge. ma. l. pe. Cꝫ tn̄ facit qꝛ ingenuitas est quoddam ius agnationis, vn̄ vr̄ imutabile per pactū vel trāsactionē, vt. ff. de pac. l. ius agnationis, ꝛ hoc credo verius, nec qcqꝫ repugnat. d. l. pe. si bn̄ inspiciaẽ.

5 † Itē posset dubitari qd de cā q̄ est sup ꝯditione ascriptitia. glo. in palleg. l. non distiguemus. §. ō liberali. dixit in arbitrū de ea minime ꝯpromitti posse, nec de ea licere p arbitrū cognosci, nisi icidēter p tex. C. ō agri. ꝛ cēsi. ꝛ. l. ne diutius. ꝛ hoc verū puto sine dubio, qꝛ lꝫ quo ad alios ascriptitios p libero habeaẽ, tn̄ q̄tū ad dn̄m suū hr̄ pro vero seruo, vt. C. in qb. cau. co. cēsi. l. fi. lib. xj. ꝛ. d. l. ne diutius. Ideoqꝫ in effectu q̄stio seruilis erit de q̄ agitari nō pōt corā arbitro, vt. d. §. de liberali. In arbitratorē autē vtrū possit de hac cā cōpromitti n̄ inuenio tactū p doc. breuiter puto, ꝙ nō possit eisdē rōnibus qbus nūc fieri nō posse dixi in qōne vere seruitutis.

SVMMARIVM

1 Cause filiationum an in conuentionalem arbitrū efficaciter cōpromittantur.
Filiatio est seruituti proxima.
2 Causa patrie potestatis vtrum valeat compromitti.

¶ Capitulum. ij. tertij libri.

1 **P**Roxima seruituti est filiatio, † cū filius pr̄i reuerētia ꝛ obediētiā pstare teneatur, vt. ff. de insti. ꝛ iu. l. vt vim. C. de in ius voc. l. fi. sicut seruus dn̄o. lꝫ nō p oia eodem mō, vt C. de in ius voc. l. venia. ff. eo. ti. l. ꝯnaliter. ff. de ꝯdi. inde. l. si nō sortem. §. libertus. cū si. Videndū ergo de his filiationū causis an in cōuētionalē arbitrū efficaciter ꝯpromittanẽ, pfecto miror de hoc nō tetigisse nr̄os doc. ¶ Cōsidera pro intellectu varijs modis agi posse in iudicio de filiatiōe. Qñqꝫ. n. de ea ꝯtendit inter patreꝫ ꝛ mr̄eꝫ, qꝛ forte negaẽ p alterū eorū matrimoniū fuisse inter eos, ꝛ hoc casu qd iuris sit dicā, j. eo. li. vj. c. Qñqꝫ agiẽ de hoc ad aliū finē q̄ ad mr̄imoniū effectū, ꝛ tunc aut qō filiationis incidit alteri qōni, de qua iuste corā arbitro litigabaẽ, ꝛ tunc poterit hoc corā arbitro terminari ar. ff. de re. cre. l. cū pponas. C. de iud. l. quoties. cū si. Aut de ipsa filiatione principaliter agiẽ, ꝛ tunc credo non posse. Moueor p multas rōnes. primo p tex. C. de pa. po. l. abdicatio. ꝛ p. l. ij. C. de pat. q filios dis. vbi apparet qō pōt pr̄ p expressum actū a se abdicare filiū, nisi in vno casu speciali pp famē. Si. n. nō pōt pr̄ filiū alienare expresse, vt dictis iurib⁹, multominus tacite p tale cōpromissum ex quo seq posset eius licentia, ꝛ ad hoc qō dixi. s. li. proxi. c. iiij. Scōo qꝛ ēt si pr̄ ꝛ mr̄ ꝛ filius essent oēs in cōcordia, ꝙ vlterius filius p filio nō habereẽ, tn̄ hoc nullatenus valeret in pĩudicium filiatiōis, vt est expressuꝫ, extra de pba. c. p tuas. ꝛ no. gl. in. d. l. abdicatio. bm aliā lecturā. multo ergo minus hoc fiet, vt dixi p tacitū hunc tacitū cōpromissū. Tertio qꝛ cū de causis magni pĩudicij non cōpromittaẽ in arbitrū. vt. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. iul. de liberali. cū seq. ꝛ extra de in inte. resti. c. cā. cū seq. Certe idē dicēdum est in cā filiationis, qꝛ ex filiatione sequiẽ pr̄ia potestas que res inestimabilis est, vt dicit tex. ff. de le. j. in. l. filiusfa. i. §. bm vulgarē. Quarto qꝛ ēt cōcorditer filius detur p patrem alteri ad adoptandū, ꝛ sic sibi quodammodo nouum patrem querat, tn̄ non propterea ius permittit ꝙ desinat primi parentis filiatio imo durat in eius potestate eo modo ac si nō fuisset i adoptionē traditus, vt. C. de pa. po. l. cū in adoptiuis. ꝛ insti. de his q sunt sui vel alien. iur. §. j. multo igiẽ minus filiatio perdi poterit seu alienari p hūc actū. Quinto qꝛ assertio expressa patris vel matris vel filij nō preiudicat filiationi, vt est expressum. C. de pba. in. l. nō nudis. ꝛ in. l. nō epistolis. ꝛ in prealleg. c. p tuas. multo ergo minus idē faciet h tacita. Sexto ꝛ vltimo, qꝛ filiatio est quoddā ius agnatiōis ꝛ sanguinis, vn̄ nō poterit p cōpromissum imutari, vt. ff. de pact. l. ius agnationis. ff. de regu. iur. l. iura sanguinis. ꝛ hanc rationem posuit glo. in prealle. l. abdicatio. Nec curo si dicis qō fortasse arbiter p filiatione pnunciabit, qꝛ cū hoc a pncipio incertū sit, vt. ff. de arb. l. qualē. in prin. Certe cōpromissum a pncipio inueniẽ nullū sicqꝫ snīa arbitri nō valebit tanq̄ carēs fundamēto iuxta. l. i vniuersis. C. q da. tu. pos. ꝛ tetigi nūc. c. pcedēti. Videamus an de filiatione cōpromittaẽ in arbitratorē ꝯuētionalē, certe ex predictis clare apparet qō nō.

2 ¶ † Sed cū dixerimus de filiatione qd dicemus de cā pr̄ie ptātis. Et attēde qꝛ pōt eē ꝯcordia de filiatione ꝛ dubitatio de patria ptāte si forte filius fateẽ se filiū. dicit tn̄ se emācipatū vel ecōuerso. Nunqd igitur de hac dicto modo cōpromitteẽ. Nō legi alicubi hanc qōnem. Credo tn̄ nec in arbitrū nec in arbitratorē posse de ea cōuentionaliter cōpromitti cū efficacia, tex. est ad hoc optimus i. l. iij. C. ō emā. lib. vbi patet qō nudo ꝯsensu. i. sine iudicis decreto ēt si subsit cā legitima nō pōt pr̄ priuare se pr̄ia ptāte. Hoc. n. ꝯtigere posset ex cōpromisso dicto casu, vt pdixi. ergo ꝛc. Ad idē facit. eo. ti. l. iubemus. ꝛ. l. fi. ꝛ insti. qui. mo. ius pa. po. sol. in. §. pterea. Et hoc est verū, vbi de pr̄ia ptāte principalr̄ ꝯpromitteretẽ, sed incidēter bn̄ possit de ea corā arbitro cognosci, arg. l. cū pponas. C. de re. cre. ꝛ dictorū in pcedētib⁹ qōnib⁹. Adde tā ad qōnē pr̄ie ptātis q̄ ēt ad qōnē filiationis pdicta oia vera nisi forte cōpromissuꝫ in arbitratorē fieret eodē ꝯsensu cū eius laudo. Nā hoc casu vr̄ valeẽ cū cessent oēs supradicte rōnes ad hoc qō dixi. s. proxi. c. iu qōne seruitutis, ꝛ qō statim dicam in capitulis sequentibus.

SVMMARIVM

1 Cause monachationum ꝛ conuersionum an in arbitrum compromittantur ꝛ qualiter.
2 Juramentum que transactio sit.

¶ Capi. iij. tertij libri.

1 **N**Unc dicamus de causis cōuersionū ꝛ monachationū † an de eis in hmōi arbitrū cōpromittanẽ. Nā monachi ptāti abbatis subeē dicunẽ queadmodū filij subsunt patrie ptāti. ꝛ serui dn̄ice, vt. xvj. q. j. monachi. cum si. Ol. tetigit de hoc. ff. de arb. in. l. nō distignem⁹. §. de liberali. ꝛ determinauit ꝙ no. cū ea Spe. trāsiuit in ti. de arbitro. §. restat. versi. qd i cā ꝯuersionis. cū ea ēt trāsiẽ Bar. ꝛ oēs doc. nemine excepto in. d. § de liberali. facit p rōne qō dixi nūc in qōne seruitutis ꝛ filiationis. Idē arbitror in qōne psbyteratus ꝛ epatus ꝛ cuiuscūqꝫ clericatus eadē rōne. Nisi fortasse ō his corā arbitro incidenter cognosceret, vt ēt in alijs dcm̄ est qō vr̄ fieri posse, vt etiā in alijs dcm̄ est, qō sensit etiā gl. in. d. §. de liberali. Videndum est an de talibus cōpromittaẽ in arbitratorē cōuentionalē. glo. quedā que est in. l. fi. C. de trāsac. dicit qō i qōne dubitationis de cā conuersionis ꝛ monachationis valet transactio, subdit tn̄ necessarium esse decretū epi sicut ꝛ in alijs alienationibus rerū ecclesiasticarum, allegat C. de sac. san. eccle. auc. hoc ius porrectū, que glo. fuit formaliter extracta ex verbis Azo. in ti. de trāsa. in. ij. col. vbi idem tenet, Ex quo videẽ resultare qō possit de his cōpromitti in arbitratorē cum tale cōpromissum sit transactio, vt dixi. s. lib. j. c. iiij. ꝛ. c. viij. Sed certe dicta glo. male loquitur, vt ibi per Bar. Nam in cā conuersionis ꝛ monachationis nullo modo valet transactio bm eū, siue fiat vt monachus remaneat, siue nō, qꝛ cōtineret simoniā. alleg. extra de transac. c. super eo. fieri enim debet aliquo dato ꝛ aliquo retento propria transactio. vt. C. eo. ti. l. trāsactio. ¶ Preterea ꝯ dictā gl. tenet alia gl. expresse in. l. iij. §. q̄cūqꝫ. ff. de iureiu. Itaqꝫ oppositū dicēdū vr̄, si. n. nō valet transactio sup talibus, ergo nec arbitramētū, vt dcm̄ est, ꝛ hanc scđam partē veriorē puto, nec est ꝯtra hoc

quod

qd Bar.nō.i.d.l.iij.§.quecunq3.vbi dicit qd si iuramētū sup cō uersione vel monachatione deferat ei q asserit monachū eē mo nachū ꝛ trahit eū ad se valet iur̄m,cum iuramentū etiam sit trā-
2 sactio,vt.ff.de iureiu.l.j.† Qr respondeo qd ibi nō est ꝓpria trā- sactio q̄ fit,vt dixi aliquo dato ꝛc.sed gn̄alis qdā modus disce- dēdi a lite,vt p Bar.in.l.si societatē.§.arbitroꝝ.ff.pro socio.Et licet cōpromissum in arbitratorē sit et lata trāsactio sicut ꝛ iura- mentū tn̄ inter eos diuersa est rō.Ideo.n.valet iur̄m in fauorē monachatus,qr certū est tpe iuramenti de hoc fauore ꝛ etiā tpe delationis ipsius iuramēti,cū deferat asserēti monachū qui non presumit̄ variare circa idē,vt.l.sancimus.C.d test.cū si. Aliud est hoc casu tpe cōpromissi facti i arbitratorē,ignorāt.n. partes tunc in quā ptē debeat arbitror inclinare tpe laudi,ꝛ sic nullum erit laudū tanq̄ cōpromissi fundamēto carens,vt.s̄.dixi sepius i similibus casib⁹.Et hoc est veꝝ nisi forte cōpromissum factū et eodē ꝯsensu cum laudo arbitratoris,vt dixi in ꝑcedētibus casi- bus,ꝑ quo optime facit ꝑallegata opi. Bar.i.d.l.iij.§.qcunq3. in fi.ꝛ ibi ꝑ Ja.de bu.ꝛ cōiter oēs.Nā iuramēti ꝯsensu iuramē tū prestaret,tn̄ ex quo,vt dixi satis est certū tpe delationis futu rum esse in fauorē monachatus erit idē,vt de se patet delatio et prestatio fieri debet eodem consensu,vt ibi apparet.

SVMMARIVM

1 Compromitti an possit de causis decimarum, oblationum,vel quartarum.

Cap.iiij.tertij libri.

1 Cum de monachatus cā dixerimus ꝛ causis sacerdotalibus ꝛ similibus † videa- mus qd de causis decimaꝝ,oblationū ꝛ quartarū et similiū,nā he sunt que sacerdotibus ꝛ epis debētur, vt de decimis patet in suis titu.ꝑ totū,maxime eo.ti.c.tua.ꝛ.c. in aliq̄bus.ꝛ in.c.j.li.vj.xvj.q.j.decime.cū si.Et de quartis h̄r. de offi.ordi.in.c.ꝯquerente.ꝛ.c.dilectus.ꝛ de elec.in.c. trans- missa.ꝛ de testa.c.officij.ꝛ.c.requisisti.ꝛ.c.fi.cū si. An igitur de his poterit ꝯuētionaliter cōpromitti in arbitrū vel arbitratorē. nr̄i doc.et de his q̄stionib⁹ nihil directo tetigerunt. Sēserūt tn̄ qdā nō posse dū dixerūt de spūalibus cōpromitti nil licere,vt re ferā.i.eo.li.xij.c.sicut.n.sine dubio hec oia spiritualia,vt not.de trāsa.c.ij.ꝛ de deci.in.c.ex multiplici.i fi.Sed ego illud repro- babo,vt ibi videbis.Hic ergo primo d decimis posse cōpromit- ti ꝯuētionaliter vtroq3 mō,ꝛ eadē rōne,idē puto in alijs oblatio nib⁹.Nā sup eis admittit̄ cōpositio expressa ꝑ quā sequit̄ eaꝝ di minutio,vt est expressum in.d.c.ex multiplici.in fi.ꝛ eo.ti.§.sug gestū.ꝛ.c.nup abbates.ꝛ in.c.veniēs.de trāsa.ꝛ eo.ti.c.ij.ergo etiā admitti d3 hec tacita ꝑ cōpromissum.Et hoc est veꝝ indisti cte sup decimis ꝑteritis,ꝛ et sup futuris qn̄ vterq3 ex cōpromittē tibus esset clericus.Sed cū laicis nō posset clericus cōpromit- tere sup futuris decimis sine autoritate superioris,arg.notatoꝝ de ꝯpositione que fit sup decimis ꝛ ꝑ gl.ꝛ doc.in.c.ij.d trāsac. ꝛ de deci.in.c.cū hoies plus no.qd et si vterq3 ex ꝯpromittenti bus esset clericus ꝯpromissum factū inter eos sup futuris deci mis sine superioris auctoritate nā noceret ecclesie,s3 ꝯpromittē tib⁹ tn̄ durāte eoꝝ vita sicq3 ꝯpromissum nō diceret̄ reale,sed ꝑ sonale tn̄,vt exp̄sse ꝑ gl.ꝛ doc.in.d.c.ex multiplici.in pe.glo.ꝛ h̄r in.d.c.ij.de trāsa.ꝛ eo.tit.c.veniens.in q̄bus locis.vide qs sit iste superior.Et faciūt in simili ad ꝑdicta q̄ notaui de fructi- bus ecclesiarū.s̄.li.ꝑcedenti.in.iiij.c. De quartis dōm ē te nere ꝯpromissum eo mō quo in ꝑdictis,ar.ꝑdictorū ꝑterea p3 h ex dictis Jo.an.in.c.pastoralis de dona.vbi notāter voluit pos se epm̄ sibi preiudicare in fructibus quartarum preteritis vel fu turis recipiēdis q̄din ipse viuet ꝛ ita dicit intelligi.c.fin.xij.q. ij. Adde qd ꝯpromissum factū per epm̄ super canonica portio ne sine ꝯsensu capituli cū quo h3 mensam cōem non preiudica- bit capitulo,sed sibijpsi tn̄ ad hoc qd no.glo.de p̄scrip.in.c.de quarta de reb.eccle.non alie.in.c.possessionem.ꝛ.xvj.q.ij.c.fi.

SVMMARIVM

1 Alimentorum cause an possint in arbitrum cōuentionaliter cō promitti.
2 Alienatio alimentorum sine pretoris auctoritate an semper pro hibita.
3 Transactio fauore alimētoꝝ sine pretore facta an valeat.

Cap.v.tertij libri.

1 De seruis ꝛ filijs ꝛ monachis † ꝛ similibus deq̄bus.s̄.visū est alimēta deben tur,vt.ff.de libe.agno.l.si quis a liberis,in prin.eod. ti.l.j.in fi.de offi.dele.c.insinuāte.per glo.ꝛ in.c.j. de infan.lāgui.An igit̄ de his alimētis cuiuscunq3 debeant̄ pote rit cōpromitti in arbitratorē.Spec.tetigit in titu.de arbitris.§. restat.ver.sed nunqd cōpromissum.Et arguit primo qd non,qr maiores iudices desiderat.allegat.ff.de arbi.l.nō distinguemus §.de liberali.ꝛ.ff.de trāsac.l.cū hi.in prin.deinde refert opinio- nē dicētiū qd si cōpromittat̄ in aliquē vt cognoscat tanq̄ iudex valet,ꝛ perinde est ac si facta esset transactio cū iudicis auctori tate.alias nō allegat.C.de transa.l.de alimentis.In primam tn̄ partē ipse inclinat.Sed certe.d.§.de liberali.nihil loquit̄ de ali mētis nec.l.cū hi.in prin.loquit̄ de maioribus iudicibus in co- gnoscēdo,sed de auctoritate pretoris q̄ debet interuenire in tran sactione alimentoꝝ.diuersa.n.est trāsactio a iudicaria cognitio ne q̄ fit corā arbitro,vt sepius dcm̄ est.Preterea q̄nq3 pn̄t alie nari alimēta et sine auctoritate pretoris,vt.C.de trāsac.l.de ali- mentis.ꝛ.d.l.cū hi.§.plene cū ergo nō idē erit in cōpromisso in arbitrū.certe nō est differentie rō.Itē nec alia opinio ꝯria vide tur bona vllatenus,licet.n.compromittatur in aliquē vt cogno- scat tanq̄ iudex,tn̄ per hoc nō potest dici qd in ipso ꝯtractu ta- lis cōpromissi auctoritas pretoris interuenerit,ꝛ sic nullū est cō- promissum,ꝛ ꝯsequenter nulla sn̄ia q̄ sup cōpromisso nullo fun- dat̄,vt.d.l.cū hi.in prin.iūcta.l.nō distinguemus.§.de liberali. ff.de arbi. Cōsidera ergo ꝑ intellectu assumpto fundamēto. ꝑ Bar.in suo libello alimentoꝝ in.c.qualiter sup alimentis trā
2 sigat̄.† Qd alienatio alimentoꝝ sine pretoris auctoritate nō est semper ꝓhibita. Aut enim alienant̄ alimēta debita ex cōtra ctu,ꝛ valet alienatio etiā sine pretore,vt.d.l.cū hi.§.plane.Aut alienant̄ debita ex vltima volūtate,ꝛ tunc aut alienantur preteri- ta,ꝛ pōt eodē modo,vt.d.l.de alimentis.ꝛ no.in.d.l.cū hi.in. ij.glo.Aut alienant̄ futura alimenta,ꝛ tunc necessarium est de- cretū ptoris ex iusta cā decernentis,al's non valet,vt.d.l.cū hi. in prin.ꝛ vide rōnes differentie inter ꝑdictos casus per Bart. plene in.d.loco. His ꝑmissis infero ad ꝓpositū qd aut com- promittit̄ in arbitrum super alimentis debitis ex ꝯtractu,vel su per alimentis preteritis debitis ex vltima voluntate,ꝛ hoc po- terit fieri sine dubio.Si.n.valet alienatio expressa alimentorum hoc casu,vt.d.l.de alimētis.ꝛ.d.§.plane.fortius idem dicemus in tacita que pōt seq ex cōpromisso cum a principio nō esset cer- tū de alienatione sequuta,vt.ff.de arbi.l.qualē.in prin. Aut compromittit̄ sup alimentis futuris debitis ex vltima volūtate. ꝛ tunc credo indistincte non valere compromissum,qr ex cōpro- misso posset sequi alienatio que habita est,vt.d.l.cū hi.in prin. nisi forte ius esset dubium pro parte alimentorum quo casu pu- to compromissum valere factum in hac re dubia cum pretoris auctoritate etiā sequuta sn̄ia in ꝑniciē alimentoꝝ,pro hoc opti- me qd habetur.C.de transa.in.l.preces.ꝛ.C.de pac.in.l.pactū curatoris.C.si aduer.transa.l.j.in glo.ꝛ.C.de predijs cu.l.si ad resoluendum.ꝛ qd dixi in simili.s̄.in.lib.iiij.c. Aliud dicerem si compromissum fieret super alimentis futuris debitis ex vltima voluntate pro quibus ius non esset dubiū etiā si pretoris aucto ritas interueniret,qr tale decretum debet pretor ex iusta causa interponere,ꝛ al's nō valet,vt est expressum in.d.l.cū hi.§.in cā. Nec dicas qd fortasse arbiter pro alimentis iudicabit,ꝛ sic va- lebit sn̄ia etiā sine ptore,cū nō sequat̄ hoc casu alienatio alimen
3 toꝝ,sed ꝯfirmatio,† ꝑut dicimus in trāsactione que v3 indistin- cte facta alimētoꝝ fauore etiā sine ptore,vt est casus in.d.l.cum hi.§.qd ergo.ꝛ ꝑ Bar.in.d.libello de alimētis.Qr rn̄debo cla re quod hoc a principio tpe ꝯpromissi incertū est,vt.ff.de arbi. l.qualē in prin.ideo non valet ꝯpromissum nec ꝯsequenter sn̄ia etiam lata pro alimentis tanq̄ carens fundamento,vt pluries dictum est supra. Sed an de alimentis poterit compromitti in arbitratorē.doc.non tangunt expresse.Hic tn̄ breuiter quod cum arbitramētū sit quedā trāsactio lata.vt i auc.vt diffe.iud. §.i.ꝛ dixi.s̄.i.lib.viij.c.Certe his casibus in quibus dixi vale- re alienationē ꝛ trāsactionē contra alimenta hisdē valebit etiā ꝯpromissum in arbitratorē,vt ex ꝑdictis apparet.his aūt casi- bus in q̄bus alienatio ꝛ transactio in ꝑiudiciū eorum non va- let hisdē minime valebit,ꝛ cōpromissum in arbitratorē etiam si sequat̄ laudū in eoꝝ fauorē.Qr qd l3 trāsactio i fauorē alimē torum valeat indistincte,vt.d.l.cum hi.§.qd ergo tn̄ de hoc fa uore nō ꝯstat ꝯpromissi tpe,ꝛ sic est nullū ex oi pte,nisi esset et laudū ꝛ fieret eodē ꝯsensu cū ꝯpromisso vt in simili diximus.s̄.pri mis tribus capitulis huius libri.Ad vnū attēde,qr h casu iusta

causa cōpromittēdi est nedum aliqui ex illis q̄ ponuntur in.d.l. cum hi.§.in causa cum se.§.sed etiam illa que habetur in.l.pre- ses.C.de transac.s.q̄ res sit dubia,vt dixi in precedenti questio- ne de compromisso in arbitrum qđ est diligenter notandum.

SVMMARIVM

1 Soboles est bonum matrimonij.
2 Matrimoniales cause an possint in arbitrum compromitti.

Capitulum.vj.tertij libri.

c Ex matrimonio filiationes sequūtur, vt.l.j.ff.sol.ma.instit. de pat.po.in prin. † Ideoq̄ soboles bonū matrimo- nij dici solet,vt.xxvij.q.ij.cē itaq̄ de cōdi. appo.c. fi.ꝛ p Jo.an.in summa quarti libri,sequit̄ ꝛ ex mr̄imonio mona chatio,sacerdotiū ꝛ similia,ꝛ cū in tpalibus ēt spūale saltē mr̄i- moniū ꝯbat̄,vt dicit tex.de elec.in.c.cū inter canonicos. circa mediū. Cū ergo matrimoniū cā sit p̄dictoꝝ q̄bus alimēta debe ri diximus idcirco viso de alimētis videamus de causis mr̄imo- 2 nialibus. † An igit̄ in q̄uentionalē arbitrū cōpromittent̄. Gl. di xit qđ nō p allegata.l.nō distinguemus.§.de liberali.ff.de arbi.ꝛ nihil allegat. Certe casus est p hoc expressus,extra de in integ. resti.c.cā.in fi Et attēde q̄ hoc est veꝝ pricipaliter, sed incidē ter pōt ēt de mr̄imonio corā arbitro cognosci,arg.C.de re.cre.l. cū proponas.ƀm vnū modū intelligendi,ꝛ hoc sentit ēt expresse glo.in.d §.de liberali.ꝛ recte,ꝛ Bald.idē tz lz nihil alleget ad hoc,ꝛ dicit eē nouū dcm̄.in.l.j.C.de ꝯfes.in.xiij.col. Itē nunq̄d de talibus cōpromittere in q̄uentionalē arbitratorē non inueni aliquē de hoc tangētē nisi.d.Lud.in.l.titia.ff.so.mat.q loquitur valde inuolute,tñ cōcludit qđ nō p.c.fi.de trāsac. Et q̄ appel- latione arbitri large sumēdo eē prebēdit̄ ēt arbitratoꝛ,vt.l.si so- cietatē.§.arbitroꝝ.ff.pro so. Sed in cā mr̄imoniali tex.in.d.ca. cā dicit qđ nō pōt arbiter assumi,q̄ exigit maiores q̄ nō ita locū habet in arbitratore sicut in arbitro ergo ꝛc. Tu p veritate cla rius ꝯsidera. Nā si attēdimus ad vnā glo.positā in.l.fi.C.de trā sac.cuius opi.sensit Azo.in ti.de trāsac.q̄ vult qđ sup mr̄imo- nio possit trāsigi.certe dicemus valere cōpromissum in arbitra- torē cū sit q̄dā trāsactio. Si attēdimus aliā glo.positā.ff.de iure in.i.l.iij.§.q̄cūq̄.q̄ dicit sup mr̄imonio nō posse deferri iuramē- tū dicemus oppositū,q̄ iurī ꝛ trāsactio eq̄parant̄,vt.ff.d iurein. l.j. Quid dicēdū puto sup mr̄imonio nullatenus cōpromissū ta- le valere,sicut nec i arbitrū. Nā lz doc.cōiter dicāt in trāsactio ne,qđ aut trāsigit̄ p mr̄imonio,ꝛ valet. Aut ꝯ mr̄imoniū ꝛ non vz,vt p Bar.ꝛ doc.i.d.§.q̄cūq̄.ꝛ in.d.l.fi.tñ hoc casu ēt si lau dū ferret̄ pro matrimonio nō valebit cū a principio cōpromissū nullū fuit tanq̄ factū sup re q̄ nō est in cōpromittētiū cōmercio vel potestate,vt extra de re iudi.c. licet.ꝛ.d.c.fin.de trāsac.sic laudū caruit fundamēto. Et hoc forte veꝝ est, nisi cōpromissum vno ꝯsensu cū laudo fieret quo casu valeret si p mr̄imonio ferre tur,arg.eoꝝ q̄ diximus.s.in alijs similib[9] casibus,maxime in.ij. c.huius libri,in fi. Itē predicta omnia vera sunt in matrimonio carnali,sed in spirituali matrimonio secus, vt dicā.j.eo.li.xij.c.

SVMMARIVM

1 Restitutionis in integrum causa an compromittatur in arbitrum vel arbitratorem.
2 Restituere ꝛ pronunciare restituendum differunt.

Cap.vij.tertij libri.

p Redictorum gratia sepissime concedi tur in integrū restitutio 1 † vt dr̄ in ecclesiastico administratore,de in integ.re sti.c.auditis.ꝛ in alijs q sunt minores.xxv.annis.vt in toto ti.ff.de mino.ꝛ arg.de in integr.resti.mino. Videamus ergo an de cā resti.in integ.cōpromittat̄ in talē arbitrum. Cer- te breuiter dicimus nō posse ƀm oēs,vt est expressum in.l.fin.C. vbi ꝛ apud quē.ꝛ extra de in integ.resti.c.causa.in prin.nisi for te incidenter,vt.d.c.causa.ꝛ ibi not.licet ꝯ senserit Spe.ꝛ non recte.in tit.de arbi.§.differt.vsi. Itē ƀm Vin. Nō est quare nō possit,q̄ est mixti imperij ꝛ hodie cū iudicis officio expediatur, vt probat̄ in.d.l.fi.C.vbi ꝛ apud quē.ƀm verā opinionē, de his aūt q̄ sunt mixti imperij nō pōt arbiter cognoscere,vt stati dicam proxi.c. Ad vnū aduertēdū,q̄ q̄dā glo.q̄ est in.d.l.si multū sin gulariter sentire vr̄,qđ licet nō possit cōpromitti in arbitrū quā- tū ad hoc vt restituat,tñ bene poterit hoc fieri vt arbiter cogno- scat,ꝛ pnunciet an aliq̄s sit restituendus,ꝛ ita poterit aliquē re- stituendū pnunciare,lz nō restituere qđ est notādum. Et hoc est 2 veꝝ ƀm Bar.ibi,† q̄ differunt hec duo pnunciare restituendū ꝛ restituere,vt not.C.si aduersus lib.l.j.ꝛ i.l.ab executore.C.quo rū ap.nō reci. Et lz non inueniat̄ aliqua actio vel aliqđ ius agē do quos quis dūtaxat petat pnunciari se restituēdū nō aūt re- stitui,tñ ex quo ille q de hoc tantum cōpromittit videt̄ velle pati qđ p arbitrū pnūcietur,certe si sic de facto ꝯueniatur sine actio ne satis erit,vt est casus in.l.inl.§.quantum.ff.ad exhi.qđ est mē ti tenendum,ꝛ vide quod no. Bar.in.l.vbi pactum.C.de trāsa. ꝛ quod dicā.j.ix.lib.ix.c. Item videamus an de causa resti.in in tegrū cōpromittat̄ q̄uetionabiliter in arbitratorē, solus Bart. singulariter de hoc tetigit in p̄alleg.l.fi.C.vbi ꝛ apud quē. di- cens qđ cū semel esset de facto hec questio ipse respōdit posse fie ri,q̄ arbitramentū est trāsactio,de causa aūt restitutionis in in- tegrum transigi pōt,vt ibi habetur. Tu tñ intellige hoc verum in casibus in quibus cōpromittens habet trāsigendi potestatem, alias si esset minor sicuti non trāsigeret, sic nec in arbitratorem compromitteret eadem ratione. Idq̄ satis planum est.

SVMMARIVM

1 Cause tutelares ꝛ que mixti imperij sunt an possint compromit- ti in arbitrum vel arbitratorem.

Cap.viij.tertij libri.

e Etiam his quibus restitutiones in inte- grum ꝯceduntur nōnunq̄ tuto res dant̄ ꝛ curatores,vt ꝯtingit in pupillis ꝛ minori bus.xxv.annis.vt institu.de tutel.in prin.ꝛ de cura 1 to.in principio.ff.de tutel.per totū. † tractemus ergo an de tute laribus causis in hunc arbitrum compromittatur. Glo. videtur sentire q̄ sic,in.l.pretor.ff.de tut.ꝛ cur.da.ab his.in quadā tex. expositione. Spe.tetigit in ti.de arbi.§.restat.ver.q̄d si mulier ꝛ vr̄ tenere q̄ possit cōpromitti vbi iure postulat,vt tutor datus in testamento impfecto nō ꝯfirmet̄ per.l.cū proponas.C.de re- bus cred.ꝛ q̄ hoc prohibitū nō inuenit̄. Secus dicit si iure pe- teret tutorē tanq̄ suspectū remoueri. Tu ꝯsidera q̄ tutoris da- tio vel ꝯfirmatio semp est mixti imperij ƀm verā sniam,licet q̄nq̄ sit maioris gradus,ꝛ q̄nq̄ minoris,vt.l.muto.§.tutoris datio.ff. de tute.ꝛ p Bar.in.l.j.ꝛ.l.imperiū.ff.de iuris.om.iu.lz glo. alr dicat ꝛ male,vt hr̄ in.d.l.j. Et idē in remotione suspecti tutoris arguēdo a ꝯrijs in q̄bus eadē est disciplina,vt.ff.de pac.l.ab em ptione.ff.de reg.iu.l.nihil tā naturale. Ideo credo idistincte nō tenere cōpromissum in cā tutelari,q̄ de cā mixti imperij non po test corā arbitro agitari,nisi incidēter,vt pbat̄.ff.de arb.in.l.non distinguemus.§.inl.cū se.§.ꝛ lz gl.ꝛ Bar. expresse ea.l.iij.§.de liberali. Tenet ēt hoc Bar.expresse q̄ cōpromitti non possit p dictā rōnē.in.d.l.ptor.ff.de tut.ꝛ cu.da.ab his. Et facit p hoc, q̄ cā tutelaris vr̄ eē popularis,vt.ff.de suspe.tuto.l.j.§ ꝯsequēs ꝛ facit.ff.de popu.ac.l.ij.ꝛ ideo ꝛc. vt dicā nūc.x.ca. Tu etiam ex presse hoc Bal.loquēs de cā suspecti tutoris.in.l.nō distingue- mus.§.inl.ff.de arb.ꝛ p Inno.extra de arbi.in.c.cū tpe.forte tñ nō male posset dici,q̄ sicut pōt in arbitrū cōpromitti de hoc so- lo,vt videat ꝛ pnuntiet an aliq̄s sit restituēdus in itegrū nō aūt vt restituat,vt dixi nūc p̄cedēti ca. Eodē mō sit idē hoc casu, vt lz arbiter nō possit dare tutorē vel ꝯfirmare,vel remoueṙ,tñ pos sit,de fcō cognoscere an dādus sit vl' ꝯfirmādus,vl' remouēdus pp partiū volūtatē,q̄ eadē est rō vtroq̄ casu,plus credo q̄ vbi nō agitaret̄ de datione tutoris vel ꝯfirmatione,vel remotiōe,sz de reddēda rōne tutele vel cure hoc casu semp posset i arbitrum cōpromitti,q̄ nihil vr̄ repugnare ꝛ presupponit p firmo q̄ hoc possit fieri cōpromissum hoc casu. Spe.in ti.de arbi.§.excipit. ver.sed pone. Sed an de cā tutelari licebit q̄uētionaliter cōpro mittere in arbitratorē,credo sic dicendū q̄ aut agit̄ de cōfirma tione vel de datione vel remotione tutoris. Aut de reddēda ra tione tutele seu administrationis,primo casu non poterit, q̄ ta- les actus non fiunt inter partes per viam contractus vel transa ctionis,sz hz index sup hoc cognoscere vel decerneṙ,vt.l.in eos. ff.de tutel.ꝛ ita dz intelligi qđ no.singulariter Bar. qui p hac parte hāc q̄stionē decidit in.d.l.pretor. Secūdo casu poterit si- cut potest sup hoc transigi,vt.ff.de transac.l.qui cum tutoribus. ff.de tutel.ꝛ rō.dist.l.si ex duobus.cū si. Preterea si pōt super hoc cōpromitti in arbitrū,vt nūc dixi,fortius in arbitratorē, co- rā quo nō est tm̄ periculū cū reductio petat̄ ab eo, vt.ff.p soc.l. vnde ꝛ si nerue.q̄ ab arbitro nō fit,vt.ff.de arb.l.diē proferre.§.

stari. Et predicta vera sunt vbi ille qui cōpromittit in arbitrato rē habet transigendi potestatē, sed si esset minor, tunc nō transigeret sine auctoritate curatoris, nec etiā compromitteret in arbitratorē, vt nunc in simili casu dicebam in c. precedenti. in fi.

SVMMARIVM

1 Cause populares & publice vtrum compromitti valeant.

Cap. ix. tertij libri.

P Ostquam de his vidimus q̄ sine delicto pficiscunt̄ videamus de his
1 † q̄ ob delictū eueniunt priusq̄ dicamus de popularibus, & publicis. Nā hec interdū ex delicto pficiscunt̄, vt no. plene p gl. ff. de popu. act. in ru. Respiciunt igitur vniuersalē oīm statū plusq̄ alie, ideoq̄ dicunt̄ populares vel publice vt. l. ij. ff. eo. ti. Nunqd ergo de his in arbitrū quētionalem cōpromitti poterit. Certe nō, casus est. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. iul. extra de in integ. resti. c. causa. in fi. ff. de his q no. infa. l. qd ergo. §. ex cōpromisso. nisi forte incidēter, arg. d. c. cā. in fi. C. de iudi. l. quoties. & C. de rebus credi. l. cū proponas. & not. Azo. in tit. de arbi. §. potest aūt. in fi. Rō predictoꝝ est, q: tales cause desiderant iudices maiores, vt. d. c. cā. in fi. & p Host. eo. ti. §. de qua re. v. queri consueuit. Sed nunquid l3 de his cōpromittere in talē arbitratorez. Certe in his casibus in quibus licet transigere in eisdem poterit compromitti, vt in simili nunc diximus in alijs casibus. s. tribus capitulis precedentibus. in fin. qđ tenet etiam Bar. expresse in. d. §. iul. vbi vide.

SVMMARIVM

1 Criminales cause an compromitti valeant in arbitrum.
2 Cause simpliciter famose an compromittantur.
3 Causa spoliationis an compromitti poterit.

Cap. x. tertij libri.

C Um de quibusdā criminalibus sermonē incepimus. Dicamus gn̄aliter de oīb⁹
1 criminalibus. † An ergo cōuētionaliter in arbitrum cōpromitti poterunt. Certe nō casus est expressus in prealleg. c. causas. in fi. de in integ. resti. & ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. iul. cū se. Rō est, vt dixi, q: hec cause desiderant maiores iudices, vt. d. c. cā. in fi. Ex hoc apparet qđ de cā meri vel mixti imperij nō potest cōpromitti, vt probat̄ p dicta iura, & facit. C. vbi & apud quē. l. vlti. Itē apparet ex hoc q id qđ dici solet q arbiter iudici equiparat̄, vt. ff. de ar. l. j. ver est in pedaneo nullā iurisdictionē habenti neq̄ merꝝ, neq̄ mixtū impium, & ita debet intelligi qđ no. in. l. si de meis §. recepisse. ff. de arbi. qđ tene mēti, & tangā de hoc. j. lib. xj. in prefatione. Agitatum est an hec etiā eo casu pcedant vbi de crimine agit̄ ciuiliter sic pōt agi d3 oi crimine quantūcunq̄ publico, vt est expressum. ff. ad. l. cor. de fal. l. q noie. & not. per glo. & Bar. ff. p so. in. l. ne qcq̄. in pri. Profecto oēs cōmuniter interpretant̄ predicta oia vera vbi de crimine agit̄ criminaliter, sed si ciuiliter, tunc posset compromitti, etiā de crimine, vt no. per Azo. in ti. de ar. §. potest autem. in prin. & glo. idē. d. §. iul. & Hosti. de arbi. §. de qua re. in prin. & in ver. queri ɔsueuit. & p Io. an. in addi. Spe. eo. ti. §. restat. iuxta prin. & Bal. in. c. inter pares. de le. co. in vsib. fendo. & p Bar. & doc. in. d. §. iul. & est casus p hoc bene intuendo, de his q no. in
2 fa. l. qd ergo. §. ex cōpromisso. † Et ex his dictis declarat̄ qd. s. dicēdū sit de causis simplr̄ famosis. Aut eni oriunt̄ ex materia sup qua agit̄ criminaliter & nō pōt de eis cōpromitti, vt. d. l. non distinguemus. §. iul. & se. & d. c. causa. & facit. C. vbi & apud quē. l. fi. Aut ex mr̄ia sup qua agit̄ ciuiliter. & tūc tenet cōpromissū, tū ex lando lato sup eo nunq̄ orit̄ infamia, vt est expressum. ff. de his q no. infa. l. qd ergo. §. ex cōpromisso, & dicā. j. in lib. x. c. vlti. Itē de illo ēt quesitū est. An. s. si de crimine iponit̄ pecuniaria pena hoc casu possit in huiusmodi cōpromissum deduci. Quidā dixerūt q sic, qm̄ poterit arbiter pnunciare penā dādā fisco, & si nō parebit̄ pena cōpromissi applicabit̄ parti, vt. ff. de arbi. l. arbiter inter rectū, & hoc vr̄ sentire glo. in. d. §. iul. Alij oppositum senserunt & melius. Nā p hoc posset ledi ius fisci, & sic nō d3 valere, vt. d. §. iul. in versi. idē dicēdū, nec ɔtradicit. d. l. arbiter inter certū, q: ibi id qđ deducebat̄ in cōpromissum totū ad partem spectabat, & nō ad fiscū, & hoc tenuerunt Iac. de but. & Bar. in.
3 d. l. iul. qđ diligēter no. † Itē qd de re subtracta vel cā spoliationis an cōpromitti poterit modo ante dicto. Host. in. c. ij. e. ti. dicit mero iure seu de iuris rigore nō posse, per. c. sollicite. de rest. in integ. spo. De eqtate tū tale cōpromissum & arbitrium inde secutū sustinet̄ ɓm eū p illum tex. in. d. c. ij. quē ita intelligit pcedere. Sed. d. Nic. de sicil. ibi hoc nō placet p rationē vulgarē q: quēadmodū de re subtracta pōt spoliatus in iudicio litigare vt in. c. sup hoc. de renun. Ita ēt in arbitros cōpromittere cu3 sint arbitria ad istar iudicioꝝ redacta, vt. ff. de arb. l. j. Ego dico hāc rationē Nico. nihil valere, q: multi sunt q pñt in iudicio litigare, q tū non pñt cōpromittere, vt dixi. s. lib. ij. in prefatione. Teneo tū hanc scđam partem p tex. d. c. ij. vbi presupponit̄ cōpromissum valere, licet sit dubiū de snīa arbitroꝝ, an p dolu3 vel eqtate3, vt ibi. Itē probat̄ cu3 de qualibet cā criminali possit ciuiliter cōpromitti, ergo & de ista, vt ex pdictis apparet. Ad text. in c. solite. rn̄de clare qđ ibi denegat̄ renuntiatio iuris sui post spoliationē anteq̄ restituat̄ p hunc aūt actū cōpromittenti post spoliationē nō renuntiat̄ iuri suo, sed datur ptās cognoscendi necessitate huius spoliationis, vt. d. l. j. de arbi. Nunc de alia qōne dicamus an. s. de causis criminalibus vel famose liceat cōpromittere in arbitratorē quentionalē breuiter, vt dixi in precedentibus capitulis in illis casibus in qbus valet transactio in talibus in eisdem valebit tale compromissum super eis in arbitratorem factum, q: arbitramentum transactio est, vt dixi. s. j. lib. viij. c. p pe finem. & hoc tenet expresse Bar. in. d. §. iul. Et vide quando de criminibus & causis famosis possit transigi plene per omnes doc. de transac. l. transigere. Ex his sequitur quod de re subtracta poterit spoliatus dicto modo in arbitratorem compromittere. Nam non prohibetur quis super talibus compositionem facere, vt per Inno. in. c. super hoc. de renun. & hoc vltimum etiā tenet do. Nico. in. d. c. ij. in. vij. nota. & bene.

SVMMARIVM

1 Spirituales cause an possunt cōpromitti, & quibus, & qn̄. 4.
2 Compromissu3 de titulo beneficij sine superioris auctoritate an valeat, maxime in iudicem superiorem.. 1.
5 Compromissum super procuratione ratione visitationis factu3, an teneat.

Cap. xi. tertij libri.

C Um in precedētibus de pphanis causis & rebus satis dixerimus, trāseamus ad spirituales, quaꝝ cognitio q̄ maxime necessaria est, licet etiā
1 de his aliqđ. s. premiserimus. Igit̄ discutiamus † an de spiritualibus causis licitū sit in quentionalē arbitru3 compromissum facere. Gof. in ti. de arbi. §. potest. in prin. dixit hoc fieri posse per tex. extra de arbi. c. non sine. & c. cū olim. & c. ex parte. dūtū non in laicum, vt eo. ti. c. contingit. ɓm eum. Host. autē tenuit expresse contrariū. eo. titu. §. de qua re. versi. item prohibet̄, & in ver. queri cōsueuit, vbi dicit nunq̄ posse super iure spirituali cōpromitti in aliquē tanq̄ in arbitrū ne det̄ via ingressui vitioso. alleg. insti. vi bonoꝝ rap. §. sed nedum talia. Et q: beneficia nō acquirunt̄ nisi iusto titulo & pprij iudicis auctoritate, vt extra de cleri. pereg. c. fi. j. q. j. principatus ɓm eum. Qui etiam plus subdit multū singulariter si verꝝ eēt q bene pōt de spiritualibus cōpromitti in iudicē tanq̄ in arbitratorē & nō i aliū vt quātū ad spirituale de iure pronuntiet & quātū ad expensas & similia arbitret̄, & sic dicit intelligi debere palllegata iura q̄ alleg. Gof. hoc etiā idē qđ dicit Host. sequit̄ in effectu Spec. in ti. de arbitro. §. restat. versi. itē de snīa excōicationis, licet breuius loquatur. Sequi etiā idē vr̄ ibi Io. an. in addi. vbi ad hoc allegat. c. nisi eēnt. de pbē. q̄uis etiā illud. c. ad hoc allegauit Host. in loco prealleg. si bene inspiciat̄. Sequit̄ etiā transitorie do. Nico. si cul. extra de arbi. c. p tuas. in repe. in palleg. charta. Ego pfecto vehemēter admiror quare. s. dicti doc. opi Gof. reprobēt presertim do. Nico. q sepius idē quod Gof. tenuit in eo. tit. c. p tuas. vbi dicit posse cōpromitti de iure spirituali preter q̄ in laicū, & etiā Io. an. idē tenuit in. c. pen. de in integ. restitu. Negari enim non pōt qn titulus beneficij vel prioratus vel prebende sit quid spiritnale, & tū prealle. iura vc3. c. non sine. & c. cū oli. & c. ex parte. & c. nisi essent. de elec. c. cū inter canonicos, & multa similia expsse volūt de talibus posse cōpromitti in arbitrū & snīa3 latā cessante fraude seruari, & pbat̄ hoc idē p ea que dixi, de decimis & quartis. s. eo. li. iiij. c. Itē est casus. de elec. in. c. si cōpromissarius. lib. vj. vbi patet qđ electio canonica cōpromittit̄ q̄ sine dubio est spiritualis. Ad rōnes Host. rn̄deo faciliter non enim dat̄ via ingressui vitioso p tale cōpromissum, nec p hoc bn̄

2 ficia acquirunt̃ sine iusto titu.† Cõsiderare.n.debemus φ com
promissum factū in arbitrū de titulo bñficij vel pbẽde, vel simili
nõ tenet sine superioris auctoritate, nisi vno tm̃ casu.s.qñ de titu
lo bñficij gtẽdit inter plures electos vel institutos quoꝝ tñ neu-
ter vere titulū bñficij vel possessionẽ adeptus est, vt late ꝓbatuꝫ
est.s.ij.li.iiij.c. Et sic dñt intelligi iura de talibus loquẽtia, vt ibi
dixi. Ex quo euidẽter apparet φ cessat via igressus vitiosi cū au
ctoritas supioris regrat̃, vt.d.c.fi.de cle.peregri.ꝛ facit.l.j.C.d
predi.curi.li.x.qd hr̃.C.de le.i.l.humanū. Nec ẽt alio casu vbi
auctoritas superioris i cõpromisso nõ exigit̃ hoc sequit̃ qꝛ cõpro
missum põt fieri inter plures electos vel iter eos qbus est facta
ꝓuisio, vt.d.c.nõ sine.ꝛ.d.c.nõ essent, ꝛ sic p quacũqꝫ pte ꝓnun
tiet̃ oino titulus est electionis vel ꝓuisionis. Et si dicis forte ar
biter ꝓnuntiabit hoc casu ꝓ illo q nõ hꝫ titulū iustū qd dꝫ hr̃i ꝓ
nõ titulo. Rñdeo φ iura hoc nõ psumunt, imo ꝯriū, vt est expres
se in.d.c.nisi essent, ꝛ si appareret de dolo eius nõ eẽt seruandū,
vt tex.exprimit in.d.c.nõ sine. Si ẽt vlterius dicis matrimo-
niū ꝛ monachatio sunt spiritualia, ꝛ tñ de eis nõ põt cõpromitti,
vt.s.dcm̃ est.eo.li.iij.c.ꝛ.vj.c. Rñdeo clare φ illa hñt diuersaꝫ
rõnẽ ab alijs spiritualibus. Jus.n.exigit iudices maiores in casi
bus illis, ꝛ hoc exprimunt iura p rõnes ibi positas. Aliud est in
alijs in qbus iura ꝯriū exprimunt, vt.s.ꝓbatū est ꝛ satis hoc ap-
te sensit.d.Jo.and.in.d.c.pe.de in integ.resti.ꝛ.d.Nico.in.d.
c.ex parte.in primo not.vbi dixerũt differre cãm mr̃imonij car-
nalis a qõne mr̃imonij spiritualis. Nã de prima nõ cõpromittit̃,
qꝛ maiores desiderat iudices, vt ibi de scda secus, qꝛ tales indi-
ces nõ regrit, vt pꝫ in iuribus preelleg. ¶ Tractemus an de spi
ritualibus in ꝯuentionalẽ arbitratorẽ cõpromittat̃. Gl.in.l.fi.C.
de trãsac.vr̃ sentire hoc fieri posse dũ vult posse trãsigi sup cau-
sa mr̃imoniali. Nã mr̃imoniū est res spiritualis, vt in.c.fi.de se-
cũ.nup.sꝫ ibi est diuersa rõ, vt satis dcm̃ est.s.eo.li.vj.c. Host.
in tit.de arbi.§.de q re.ver.qri ꝯsueuit dicebat nõ posse cõpro-
mitti, nisi in iudicẽ ꝛ nisi vt quãtū ad ius spiritnale ꝓnũtiet de iu
re, ꝛ quo ad expẽsas ꝛ similia, vt arbitrator vt ẽt retuli.s.proxi.
¶ Sed ista snia vllatenus ꝓcedere vr̃.† Nã nõ inuenit̃ cautuꝫ
3 iure φ qs possit de titulo bñficij sine supioris auctoritate potius
cõpromittere in iudicẽ qꝫ aliū eodẽ modo ẽt hoc casu seq pote-
rit abdicatio bñficij qd nõ lꝫ nisi fiat in manibus supioris ꝛ cum
eius licẽtia, vt de renũ.c.admonet.ꝛ.c.qd i dubijs.ff.de offi.psi.
l.legatū.cū si. Nisi forte ipse iudex eẽt supior tãqꝫ recipiẽdo cõ-
promissum in se factū, ꝛ laudãdo videat̃ renũtioni ꝯsentire ꝛ per
hoc licẽtiã ipartiri.ar.l.si seruus.§.j.ff.de dona.inter vi.ꝛ vx.ff.
de dona.l.in edib⁹.§.fi.ꝛ notatoꝝ p Bar.ff.so.ma.in.l.q dotis.
Nec iteꝝ credo cautū iure inueniri φ in aliū qꝫ in iudicẽ nõ pos
sit cõpromitti, vt in arbitratorẽ cū eo casu quo lꝫ cõpromittere si
bñ ꝯsideret̃ liceat ẽt renũtiare sine licẽtia supioris.s.vbi qs non
dũ est adeptus titulū neqꝫ possessionẽ, sed ꝯtẽdit de ipso titulo,
quo casu nõ põt qs dici obligatus nec copulatus bñficio, vt pro
bat̃ de renũ.c.nisi cū pridẽ.§.veꝝ.ꝛ dixi late.s.j.li.iiij.c. Prete
rea siue in iudicẽ cõpromittat̃ siue in aliū, cur magis ꝓ arbitra-
mẽto facto p iudicẽ psumet̃ qꝫ ꝓ arbitramẽto facto p aliū. Cer-
te nõ video rõnẽ cū vterqꝫ de fcõ ꝓcedat p viã amicabilis cõpo
sitionis, vt.C.de iudi.auc.si ꝯo ꝯtigerit ꝛ in corpore vñ sumit̃, ꝛ.
ff.p so.l.si societatẽ.§.arbitratoꝝ. Nec ẽt ꝓbat.c.nisi essent.de
pbẽ.φ sup ipso iure spũali de necessitate debeat ꝓnũtiari de iu-
re tm̃, nec φ illo casu fuerit aliqd ꝓnũtiatū sup expẽsis, sed imo
sup fructibus, ꝛ titulo bñficij retẽta ptãte delegata in pte ꝛ i pte
vtendo arbitraria, vt ibi pꝫ. ¶ † Dicerẽ g sic breuiter salua ve-
4 ritate φ in casib⁹ in qb⁹ ius spũale est alienabile sine supiore va
leat cõpromissuꝫ fcm̃ in quẽcũqꝫ, vt in arbitratorẽ, ẽt si arbitra-
tor nõ eẽt iudex, vt est casus in palle.c.nõ sine.de ar.ꝛ ꝓbat̃ i.d.
c.nisi essent.dũtñ nõ in laicũ, vt.d.c.ꝯtingit.de arb.ꝛ dicã.j.iiij.
li.x .c. Jn alijs casib⁹ credo φ non sine supioris auctoritate, vt
ꝓbãt palle.iura.c.admonet.ꝛ.c.qd in dubijs.ꝛ silia ẽt si in iudi
cẽ cõpromittat̃, qꝛ vt dixi nõ vr̃ illa differẽtia inter iudicẽ ꝛ aliū
nisi forte iudex esset ille q hr̃et licẽtiã ipartiri alienationis iuris
spũalis, vt dcm̃ est, ꝛ hoc credo veꝝ eẽ si arbitrator ꝓ iure spũali
ꝯseruãdo laudaret, nisi forte laudũ eodẽ ꝯsensu ferret̃ cū cõpro-
misso, vt pluries dcm̃ est in pcedẽtib⁹ capitulis hui⁹ libri. Et fm
pdictã distinctionẽ intellige qd no. Host.ꝛ Jo.an.in.c.exhibi-
ta.de re.ꝑmu.ꝛ Bal.eos sequẽs i tit.de pace ꝯstã.x.col.i ver.
possessiões.vbi simplr̃ dñt valere cõpromissuꝫ pdictū, als nõ ꝓ-
5 cederẽt eoꝝ dicta. ¶ † Juxta pdicta posset nõ sine rõne dubita
ri qd de ꝓcuratione rõne visitationis an de hoc possit in arbitrū
vel arbitratorẽ ꝯuẽtionalẽ cõpromitti. Nã ẽt hec qd est spũalis
vel saltẽ spũali ꝯnexa, vt de pscri.i.c.cū ex officij.certe casus est
φ sic.de arbi.i.c.cū a nobis.q tex.loquit̃ tã de cõpromisso i ar-
bitrū qꝫ ẽt de cõpromisso in arbitratorẽ, fm varios itellect⁹. Sꝫ
hoc intelligo veꝝ in cõpromisso qd fit sup mõ ꝓcurãdi ꝛ nume
ro ꝓcurãdoꝝ, sꝫ sup iure ꝓcurationis nõ valeret cõpromissuꝫ, p
qd tale ius tolli posset, sicut nec sup iure visitatiõis valeret talis
cõpositio, vt dicit gl.no.in cle.ij.de cẽsi.in ꝯ.cõpositionis.ꝛ fa
cit de cẽsi.c.cuꝫ venerabilis.nisi de ꝯsensu pape.ar.notatoꝝ p
Jo.an.in.c.fi.de cẽsi.li.vj. Jtẽ nisi eẽt ius de pterito vel de psen
ti sup ꝓcuratore, qꝛ põt remitti ꝛ expsse ꝛ tacite fm Nico.in.d.
c.ex officij.q alleg.ad hoc arg.optimũ in.c.fi.xij.q.iij.de regn.
in.c.ad apostolicã.ꝛ.j.q.j.qꝫ pnitiosuꝫ. Et cessat hoc casu rõ re
mittende ꝓcurationis, q est ne iustitia publica ledat̃, vt ibi, ꝛ de
hoc scdo casu intellige.d.c.cū a nobis. ¶ Adde φ oẽ illud de
modo ꝓcurãdi ꝛ termino ꝓcurãdoꝝ est veꝝ dũmõ fiat compro
missum, ita talr̃ φ p idirectū ꝓcuratio nõ posset tolli ne visitatio
debita negligat̃. Quid.n.si fieret cõpromissuꝫ gñalr̃ sup pdictis
nõne possent arbitri vel arbitratores determinare φ solū eps cū
vno clerico ꝓcuret̃ ꝛ sic ꝓcuratio ista eẽt modica φ eẽt qsi nul-
la. Et ꝓbat̃ ex dictis Nico.in.d.c.cū ex officij vbi expsse voluit
valere cõpositionẽ, ita minimã hoc casu, arg.l.si qs añ.in fi.ff.de
acq.pos. Cõclusio igit̃ sit, tunc demũ valere cõpromissum in tali
bus qñ cū auctoritate pape. Jtẽ qñ sup pteritis vel psentib⁹. Jtẽ
sup futuro mõ ꝓcurãdi vel numero ꝓcurandoꝝ data tñ arbitris
meta.infra qꝫ nõ pñt descẽdere, vt pꝫ ex pdictis. Jn alijs casib⁹
nõ valere ẽt si snia vel laudū ꝓ tali iure ꝯseruãdo ferret̃, nisi lo-
quẽdo de arbitratore fieret eo ꝯsensu cū cõpromisso, vt in pcedẽ
tib⁹ casib⁹. Et ꝓbant̃ hec oia si bñ attẽdat̃ ex dictis.s.li.ij.c.iij.

SVMMARIVM

1 Compromitti in arbitrum de his in quibus vertitur periculum
anime an possit conuentionaliter.

¶ Cap.xij.tertij libri.

1 **N spiritualibus** ꝛ ceteris causis de qbus dcm̃ est aiaꝝ
1 periculū ꝯtit̃, vt hr̃ in.c.nouit.de iud.† Videamus
ergo gñalr̃ an de his in qb⁹ aie piculū ꝯtit̃ liceat in
arbitrū vel arbitratorẽ ꝯuẽtionalẽ cõpromittere. Host.primus
singulariter dixit in ti.de arbitro.§.de q re.ꝯ.qri ꝯsueuit qd de
talib⁹ cõpromitti nõ põt, nisi forte cõpromissum in iudicẽ fieret,
vt in arbitratorẽ cū hoc qd sup principali de iure ꝓnũtiet̃ ꝛ sup
expẽsis ꝛ silibus, vt arbitrator, ꝛ hoc dixit.ar.eoꝝ q dixit in iure
spũali, vt retuli nũc pcedẽti.c. Hoc ẽt sequit̃ Spe.ex eo fortas-
se qꝛ fuit doctor suus in tit.de arbi.§.restat.ver.itẽ.de sen.excõ.
cū hoc ẽt trãsit ibi.d.Jo.an.in addi.ꝛ do.Nic.de sicil.trãsito-
rie.in repe.c.p tuas.extra de arbi. Jta ẽt trãsire videntur oẽs.
¶ Sꝫ ꝑfecto valde admiror de his dictis nroꝝ patrũ tm̃ enim
est dicere φ de his in qbus vertit̃ aie periculū nõ possit cõpro-
mitti quãtū dicere φ de nihilo possit cõpromitti qd esset fundi-
tus cassare oẽm mr̃iã arbitroꝝ ꝛ arbitratoꝝ, cū cessante funda-
mẽto cõpromissi oia ruant, vt.ff de arbi.l.nõ distinguemus.§.de
officio.cū si. Hoc aũt ꝓbat̃ euidenter qm̃ nõ vr̃ posse dari casus
inter ptes de ꝓprio iure ꝯtẽdẽtes ꝛ cõpromittere qrẽtes, in quo
piculū aie nõ vertat̃.s.in acqsitione alieni iuris vel rei ad aliū
ipectãtis in quo vertit̃ peccatū sine dubio, vt in regula peccatū.
de reg.iur.li.vj.ꝛ facit.C.vñ vi.l.meminerint.semp.n.possibile
est arbitrū vel arbitratorẽ iudicare ꝯ iustitiam, ꝛ auferre de iure
alterius ptis vltra illud qd ꝯcedit̃ a iure, ꝛ sic semp periculū aie
tã cõpromittentiū qꝫ iudicãtiū vertit̃. Nec obstat fundamẽtum
Host. Nã imo sui natura ius spirituale est cõpromittibile in per
sonã habilẽ interuenientibus necessarijs solẽnitatib⁹, vt dixi nũc
in.c.pce.vñ illud ꝓ hac parte facit nõ ꝯ. Et si dicis quare est φ
de matrimonio nõ cõpromittit̃ nec de cã ꝯuersionis ꝛ monacha
tionis, vt dcm̃ est in pcedentibus capitulis. Rñdeo φ illud non
est vllatenus pp periculū anime, sed in matrimonio redditur ra
tio, qꝛ excellẽtia sacri maiores iudices desiderat, vt de in integ.
resti.c.causa.in fi. Et conuersione ꝛ monachatione, rõ est qꝛ re-
nuntiare talibus nõ stat in potestate renũtiãtis, vt de regu.c.lꝫ
Jtẽ qꝛ tunc vr̃ agi de cã status, vñ maiores iudices desiderãtur,
vt.ff.de arbi.l.nõ distinguemus.§.de liberali.ꝛ.d.c.causa.in fi.
Nec scio aliqd ius ꝓhibeat aliquo casu compromissum propter
periculū anime, sed semp est alia ratio si bene inspiciat̃. Vñ cre
do salua veritate in talib⁹ periculū aie nõ attendi, sed alias ra-
tiones tm̃ positas a iure. Fateor tñ φ licet valeat cõpromissum,
tñ vbi arbitriū vel arbitramẽtū nutriret peccatū, tũc ipso iure es
set nullū ꝛ nõ deberet seruari.ar.eoꝝ q habentur de prescrip.in

c.fi.ꝛ

c.fi.⁊ facit optime tex.de arbi.i.c.nō sine.⁊ qđ stati.s.subijciā. eo.lib.xv.c. Fateor etiam ꝙ vbi de peccato principaliter agitaretur, tunc de hoc in arbitrum vel arbitratorem compromitti non posset tanꝙ de causa criminali. arg. eorum que diximus.s.eod. lib.xj.c.vbi de hoc probatur a fortiori.

SVMMARIVM

1 Compromitti de sñia censure vel interdicti an possit conventionaliter in arbitrum ⁊ arbitratorem.

¶ Cap.xiij.tertij libri.

Excōicationis sñia periculū infert aīabus casqȝ in pditionez tradit, nisi a supiore absolvatur, vt de sen.exc.a nobis xj.q.iij.nemo.vbi dr ꝙ est eterne mortis damnatio.

1 ¶ †An ergo de ea cōpromitteretur licitū erit modo pdicto Host. in pręal.§.de qua re.versi.qri ꝯsuevit, dixit singulariter de hoc minime posse cōpromitti, ppea qꝛ in talibus vertit aie piculū. Jtē ne timore pene parcatur iniuste sñie ⁊ iusta sñia ꝯtēnatur vt de sen. exc.c.cū medicinalis.xj.q.iij.§.si ergo.⁊.§.cū ergo.⁊.c.nemo. Et hoc sequitur Spe.in pal.§.differt.ver.Jtē de sñia excōicationis.⁊ Jo.an.ibi.in suis addi. Seqtur ēt idē.d.Nico.in c.p tuas extra de arbi. Ego credo dcm̄ Host.eē verum, nō tñ p primā rōnē suā. Nā rō periculi aie nō attenditur a iure, vt dixi nunc pxi.ca. Pōt tñ eē bona rō illa ne timore pene ⁊c. Melior tñ hec vr ꝙ ideo phibetur quis de sñia excōicationis cōpromittere ne de causa criminali cōpromittat qđ phibetur a iure cum maiores iudices desideret, vt.ff.de arb.l.non distinguemus.§.iul.⁊ de in integ.resti.c.causa.in fi.⁊ dixi.s.eo.lib.xj.c. Cōstat.n.ꝙ excōicatio pp delictū seu crimē infligitur, vt.xj.q.iij.nullus.⁊.c.certū est.xxiij. qđ.j.c.j.ij.⁊.iij.⁊ in toto titu.de sen.excō.nec sine cā psumitur illata in dubio, vt.ff.de eui.l.herēnius.§.gaia.C.de offi.ciui.iudi. l.j.cū simili. Et facit.xj.q.j.sñia pastoris, ⁊ qđ ibi habetur in glo. ¶ Videamus iuxta predicta qd in sñia interdicti, an de ea possit compromitti dictis modis, doc.non ponunt. Breuiter puto idē qđ in sententia censure, qꝛ etiam hec propter delictuz seu crimen profertur, vt habetur de ap.c.reprehēsibilis.de coha.cler. ⁊ mulie.in.c.sicut.⁊.c.si autem.v.q.iij.in loco.cum simi.

SVMMARIVM

1 Compromitti in arbitrum de causa vsuraria an liceat.

¶ Cap.xiiij.tertij libri.

Vsuraria prauitas ex delicto pcedit, maxime q̄ anime preiudiciū inferre dicitur, vt de vsur.c qꝛ in oibus.⁊.c.sup eo.⁊.c.cum tu.

1 †Dicendū ergo an de vsuraria cā in antedictum arbitrū vel arbitratorē cōpromittatur. ¶ Antiqui de hac qōne non tetigerunt excepto Lapo q tetigit de hoc in sua alleg.lv.⁊ singulariter determinauit non valere ꝯpromissuz in fraudē vsurarū. Bal.dixit.in.c.similiter.de ꝯtro.inuest.in vsib.feu.ꝙ sup vsuris pteritis pōt ꝯpromitti sup futuris secus, ne compromissum fiat sup futuro dolo, vt.ff.de pac.l.si vnus.§.illud nulla.do.Nico.de sici.tetigit de hoc in duobus locis. Nā in.c.ꝯtingit.đ arbi.allegat dictū verbū Bal.⁊ dicit primū eius mēbrū esse verū qñ sponte factū est ꝯpromissuz, sed si factū esset in fraudē vsurarū, qꝛ forte pars fuit inducta ad ꝯpromittēdū, vt sic indirecte cōsequeretur creditor remissionē vsurarū, tūc secus esset ẽm eū, imo ꝯpromittens posset laudo non ob.vsuras petere, ⁊ p hoc adducit nota: Jo.an.in addi.in tit.de vsur.ij.col.⁊ qđ no.per Dy. de reg.iur.in.c.peccatū.lib.vj.⁊ p Frid.ꝯsi.xviij.vbi dicūt ꝙ vꝫ transactio vel remissio vsurarū sponte nō facta. Dicit ēt eodē loco ẽm mēbrū Bal.verū esse vbi ex laudo datur materia fenerandi, qꝛ sicut nō vꝫ arbitriū simoniacū, vt in.c.ij.de arbi.eo. mō nec valere dꝫ arbitriū feneraticiū, secus eēt ẽm euz vbi laudū nō induceret vsurā. Sed idē Nico.in repe.c.p tuas de arbi.ppe fi.ēt primū mēbrū Bal.esse verū.vbi agitatur inter partes de facto tm̄ qñō pcesserit, ⁊ solūmō petūt restitui vsure, sed si solūmō agitaretur de iure, vt qꝛ de facto nō ꝯtenditur, sed dubitatur an ex facto oriatur ꝯctus feneratitius, secus erit qꝛ ẽm eum de hoc nō poterit ꝯpromitti neqȝ vt in arbitrū, neqȝ vt i arbitratorē. Et adducit duas rōnes. Vna ē qꝛ hec casu agitur de piculo aie, vñ non pōt de ea ꝯpromitti alleg.qđ no.Spe.de arbitro.§. restat. v.Jtē de sñia excōicationis. Alia est qꝛ hec cā desiderat maiores iudices.s.iudices ecclesiasticos, vt no.de fo.ꝯpe.in.c. cū sit ꝯnale.⁊ in cle.dispēdiosaꝫ.de iudi.⁊ hr in.c.j.⁊.ij.đ vsu. lib.vj. Et p hoc ẽm eū qđ hr de in integ.resti.in.c.cā in fi.⁊.ff. de arbi.i.l.nō distinguemus §.iul.cū seq.lꝫ.n.loquantur đ certis casibus spālibus.s.matrimoniali, criali, liberali, ⁊ similibus, tñ ponderari dꝫ ẽm eū rō illoꝝ iuriū, vt idē sit in oibus causis maiores iudices exigentibus.alleg.gl.l.j.C.de ꝯdi.inde.⁊ in.c.cū dilecta.de ꝯfir.vti.vel inuti.de leg.ij.l.cū pr.§.dulcissimus.cū ꝯcor.in qbus pꝫ ꝙ attēditur ratio legis do.Lud.aūt in.l.iij.ff.so. ma.alle.pdictā notā. Bal.in.d.c.si mulier dicit simplicitr illā non verā in primo mēbro, qꝛ qñocunqȝ fiat ꝯpromissum laudꝫ ꝙ est vsurarū remissiū est inualidū cū sit peccati nutritiuuz in psonā vsurarij.alle.d.c.ij.de arbi. Quid dicemus. pfecto mihi vr cū reuerētia ꝙ ꝯuis dicta Nic.q̄ ponit in.d.c.ꝯtingit optima sint, tñ vltima limitatio quā ponit in.d.c.p tuas ꝯtinet magnū terrorē, ⁊ eodē modo falsum est, illud qđ dicit do. Ludo.in d.l.titia. Nō.n.est differētia an contendatur de iure vel de facto quātū ad hoc vtrū causa vsuraria sit ꝯpromittibilis vel non, sed quo ad hoc fit dicta differētia vtrū.s.cōpromitti possit in laicuꝫ an vero cōpromitti debeat in clericū pcul intelligitur ꝯsidera qđ vbi contractus est certus qñō factus fuerit dubitatur, tñ solum de iure inter partes vꝫ an sit feneratitius vel nō hoc casu hec cā vere est spiritualis, ⁊ de ea nō pōt cōpromitti in laicū, vt dicamus.s. iiij.lib.xv.c. Jn clericū aūt sic ꝙ patet, qꝛ nō inuenitur prohibituꝫ a iure, ergo ⁊c. vt dixi.s.eo.lib.in pfatione. Jtē qꝛ hoc idē est in ceteris causis spiritualibus excepto mr̄imonio ⁊ monachatione in qbus est diuersa rō vt satis dcm̄ est.s.eo.lib.xij.c.ergo idē in ista cā, qꝛ nō inuenitur rō differentie assignata a iure tacite vel expresse. Ad rōnes do.Nico.rñdeo faciliter. Nā illud quod dicit de periculo aie nō procedit, qꝛ iura hoc non consideraverūt, imo si sic diceremus cassaremus totam materiam arbitrorum vt satis etiam.s.demonstratum est eo.lib.xiij.c. Nec pōt dici hoc casu principaliter de peccato corā arbitro agitari, qꝛ non queritur hoc casu an contractus fuerit vsurarius ad finē, vt vsurarius puniat penis iuris, ⁊ sic nō agitur, criminaliter. Jmo de hoc queritur ad finē, vt comperto ꝯtractu illicito vsure restituantur tanꝙ indebite solute vel nō saluantur tanꝙ indebite pmisse, ⁊ sic agitur ciuiter ad interesse pecuniarium qđ licet coram arbitro etiaꝫ de quocunqȝ grauissimo crimine, vt dixi.s.eo.xij.c. ¶ Jtem illud quod dicit Nico.qđ hec causa vsuraria reqrat maiores iudices non inuenitur cautū iure nec quicꝙ repugnat quod debeat agitari coram iudicibus ecclesiasticis, qꝛ non sequitur hoc hec causa debet agitari coram iudice ecclesiastico nō autem seculari, ergo maiores iudices desiderat, ⁊ ideo non potest cōpromitti, immo si hoc diceremus sequeretur quod nulla causa que debet coram iudice ecclesiastico tractari posset compromitti, quod est falsissimum ⁊ cōtra mille capitula, ⁊ satis liquet hoc ex dictis.s. per totum hunc tertium librum. Nec etiā ꝯtradicunt alia iura. ff.de arbi.l.nō distinguemus.§.iul.⁊.§.de liberali.⁊ de i integ. resti.capi.causa.in fi.qꝛ hec causa non desiderat maiores iudices, vt dixi. Et vt clarius intelligas attēde ꝙ causa vsuraria qñ est spiritualis desiderat iudices ecclesiasticos habito respectu ad iudices laicos coram quibus non potest agi. sicut nec aliqua spiritualia, vt not.in.d.cap.cum sit generale.de fo.compe. Habito autē respectu ad ꝯpromissuz qđ exigat maiores iudices nō inuenitur iure cautum, ideo ⁊c. immo ratio est in oppositum vt non exigat maiores iudices hoc respectu, sicut nec alie spirituales, vt liquido apparet.s.eod.lib.xiij.capi.hec est veritas. Ad aliud attende circa omnia dicta.s.tam circa vsuras preteritas ꝙ circa vsuras futuras qđ licet valeat cōpromissum super eis in clericum si de fraude non constat a principio, vt.s.dcm̄ est, tamē vbi laudum seu sententia esset vsurarum remissiuum vel daret materiam fenerandi, tunc peccatum nutriret, ideo nullatenus laudum valeret, vt est expressum, de arbi.in capi.ij.⁊ faciunt in ar. ea que habentur in regula peccatum.de regu.iur.lib.vj.⁊ de prescrip.capitu fina.cum si. Qđ satis sentire visus est do.Nic. in preallega.c.contingit.de arbi.⁊ domi. Ludo.in.d.l.titia.lꝫ idem Ludo.dixit a principio compromissum esse nullum ⁊ male super hoc vt ex ante dictis liquet.

SVMMARIVM

1 Compromitti de rebus dubitationem non habentibus an possit, Et quid de rebus futuris.

¶ Cap. xv. tertij libri.

D Erebus dubitabilibus que occasione aliqua cōpromitti nō valent satis in precedentibus capitulis diximus. ¶ †Sunt autem quedā sui natura clara .i. dubitationē nō habētia, de his ergo videamus an quētionaliter cōpromittat̃. Que questio pessime declarat̃ a doc. nostris. Sed vt clare procedamus premittamus duo necessaria ad euidentiā. vnū est ꝙ tūc dr̃ cōpromitti de re dubia qn̄ in facto est diuersitas seu ꝯtentio inter partes. Nā sola negatio rē dubiā facere dr̃, vt. l. post rē. ff. de trāsa. nisi forte probationes in ꝯtrium essent in prōptu, vt ibi p glo. notabilē ꝛ p. d. Ant. de but. in. c. ex parte in Christo. de verb. sig. vbi dicit qđ in notorijs sola negatio rē dubiā nō facit p. d. glo. qđ est notādū. ¶ Aliud esset si factū esset certū inter partes solū aūt de iure esset ꝯtentio, tunc. n. cū ius sit certū ꝛ inuariabile, vt. ff. de auro ꝛ ar. leg. l. ornamentoꝝ. ꝛ ibi p Bar. ff. de ꝯfes. l. nō fatet̃. ꝛ. C. eo. titu. l. j. vbi de hoc p Bal. ꝛ Ang. certe cōpromissum sup hoc iure diceret̃ factū sup re non durabili, nisi forte ius esset municipale nō totū qđ municipale vel ꝯsuetudinariū nō dicit̃ certuꝫ, nisi ꝓbet̃, vt no. C. de iura. cal. in. l. is. §. qđ obseruari. Itē nisi ꝯtineret ius extrauagātis, vt. ff. de reg. iur. l. cū ꝓlatis. ꝛ p Bar. in. d. l. ornamētoꝝ. ꝛ hr̃ p Bal. i. l. cū vir. C. de fideicō. Itē nisi tractaret̃ de intellectu. l. dubio sup quo varie opin. sunt inter doc. arg. glo. notabilis in. j. ꝯstitutione. C. §. qbus. sup verbo, certas, ꝛ bene facit adhoc qđ Bal. not. i ti. C. de iustitia. l. n. Alteꝝ est ꝓmittēdū ꝙ inter hec q̄ dicunt̃ eē nō dubitabilia pōt eē diuersitas maxima. Nam qñqꝫ sunt certa legi, tñ vt nunc dixi partes q̄ cōcordes sunt in facto adhuc dissentiunt in iure sup cuius iuris declaratione volunt cōpromittere. Qñqꝫ sunt certa legi ꝛ partes sup hac certitudine nō dissentiunt, tñ qꝛ aliqua partiū sentit se grauatā, ideo ēt volunt cōpromissum facere. Verbi gratia facta est trāsactio inter partes, de qua cōstat vel lata est sn̄ia q̄ trāsiuit in rē iudicatā, de qua ēt ꝯstat. Nā his casibus ius dr̃ esse claꝝ cū facta ꝓcedentia nō negant̃, vt. d. l. post rē. ꝓ hoc ꝙ hr̃. ff. ad. l. aquil. l. si ex plagijs. §. in cliuo. ꝓ hoc qđ dr̃ in. l. res iudicata. C. de re iudi. ꝛ. l. rebus. eo. ti. ¶ His premissis videamus de singulis capitibus predictoꝝ. An ergo poterit compromitti eo casu qñ partes sunt ꝯcordes in facto, tñ discordes sunt in iure credo ꝙ sic indistincte ꝯuentionaliter tāqꝫ in arbitrum, qꝛ attenta natura rei qlibet in re sua ꝛc. vt. C. mād. l. in re mādata. Itē probat̃ qꝛ pōt qs agere ēt sine vlla actione patiente reo, vt est tex. no. ff. ad exh. in. l. iul. §. quātū. Itē vr̃ casus expressus, ꝓ hoc ꝭm primā lect. glo. C. de rebus cre. in. l. cū proponas, sed illa lectura nō est vera ꝭm doc. vt ibi scripsi, ꝛ tāgā. ⁊. pxi. c. tene ergo ꝑdictas rōnes. ¶ Attenta tñ potestate cōpromittentis, secus eēt qñqꝫ, qꝛ nō pōt qs in re cuius nō hꝫ plenū dn̄iū, ꝛ possessionē cōpromittere in alterius ꝑindiciū vbi ius est claꝝ, vt clare apparet ex dictis. s. lib. ij. in. c. iiij. ꝛ. xv. ꝛ. xvj. Et in arbitratorē aūt vr̃ prima facie cōpromitti nō posse, qꝛ cōpromissum secuto laudo ꝛ trāsactio, vt not. p glo. in auc. vt diffe. iud. §. j. trāsa. aūt sui natura reqrit rē dubiā, ꝛ alias nihil valet, vt. ff. de transa. l. j. Oppositum tñ verius arbitroꝝ attēta natura rei, vt. d. l. in re mādata, licet attenta potestate cōpromittētis possit esse secus, vt nunc dixi in ꝓcedēti. c. ¶ Ad rōnē ꝯriā rn̄deo ꝙ arbitramētum nō est propria ꝛ stricta transactio, sed lata q̄ sicut ꝯtinet oēꝫ modū ꝑ quē discedimus a lite facti ꝛ iuris ēt nō dato aliquo nec retento, vt dcm̄ est. s. j. lib. iij. c. ita etiā cōtinet oēm modum per quē mediāte arbitratore aliqd inter nos sup quo etiā in iure tm̄ dissentimus amicabiliter cōponimus satis. n. est dubietatē eē inter partes in iure, qꝛ eadē est rō vtroqꝫ casu si bene inspiciat̃ ꝛ ꝓbat̃ hoc ex dictis. s. li. j. c. viij. prope fi. Itē nunqd poterit cōpromitti qñ partes sunt cōcordes in facto ꝛ in iure, tñ aliqua partiū sentit se grauatā. Certe prius incipiamus ab hoc capite qñ. s. super eo sup quo cōpromittere volunt trāsactio ꝓcessit inter partes. Jo. an. in addi. Spe. in tit. de arbitro. §. j. in addi. q̄ incipit est sciēdū refert. d. Fede. de sca. de Bon. disputasse ꝙ nō possit, qꝛ cōpromissum qđ est transactio debet fieri de re dubia, vt. d. l. j. de trāsac. Hic aūt nō est dubia ex quo alio transactio precessit. Itē qꝛ trāsactio fit ad finiēdas lites, vt. ff. de iureiurā. l. ij. Hec aūt res finita est ꝑ precedentē transactionē, ꝛ cū hoc etiā trāsire vr̃ dn̄s Jo. and. in dicto loco. facit ꝓ hoc qđ notat̃, extra de arbi. c. exposita. vbi glo. eqparat trāsactionē ꝛ cōpromissuꝫ. Sed licet dicte rōnes possint tolerari in cōpromisso facto vt in arbitratorē, tñ si bene inspicimus nihil valent in cōpromisso facto, vt in arbitruꝫ qđ cōpromissum nullatenus est transactio vt satis est probatū. j. lib. viij. c. ¶ Preterea hoc casu id qđ. Jo. an. dicit vr̃ esse ꝯ casum. l. si diuersa. C. de transa. vbi dr̃ qđ ꝯsensu partiū pōt recedi a transactione ꝛ ad iudicē iri. Quid diceñ. credo breuiter sic distinguendū. Aut ꝓcedens transactio negatur, ꝛ tunc valet cōpromissum oi casu, vt. l. post rē. ff. de trāsa. nisi probationes in contrarium essent in promptu, vt ibi notatur. Aut de prima transactione non reuocatur in dubium, ꝛ tunc aut in arbitrum ꝛ potest. casus est. C. de transac. in dicta. l. diuersa. Aut vt in arbitratorem, ꝛ tūc secus ꝑ rōnes ꝛ iura. d. Fede. de scal. ꝛ do. Jo. an. quoꝝ opi. hoc casu pōt sustētari. Posset tñ dari cautela ꝑ quā etiā, vt i arbitratorē valeret, scꝫ qđ partes cōcorditer ante cōpromissum renunciarent priori trāsactioni qđ facere pn̄t, vt ꝓbat̃ in. d. l. si diuersa. in gl. ꝛ eo. titu. l. si causa cognita vel ꝓmitterent ꝑ stipulationē nō vti transactione ꝛ ꝓ hoc facit ꝑallega. l. iul. §. quātū. ff. ad exhi. vbi patet ꝙ de ꝯsensu partium valet iudiciū etiā sine actione. ¶ Nunc dicamus de altera qōne. An scꝫ liceat cōpromittere super eo, super quo sententia inter easdem partes precessit. Glo. Bar. ꝛ Inn̄ ꝛ Hosti. extra de arbi. in. c. exposita. tenēt hoc nō posse fieri ꝑ illuꝫ tex. vbi prima fronte vr̃ etiā casus, idē tenuit do. Fede. de sca. eisdē rōnibus, quas nūc dixi. s. pri. q. vt refert ꝛ sequit̃ Jo. an. in addi. Spe. in loco ꝑallega. Idem etiā tenuerunt Pet. de bella perti. ꝛ Cy. ꝛ Bal. C. de trāsa. in. l. si cā cognita. ꝑ illā. l. vbi dr̃ qđ nō pōt trāsigi sup sn̄ia q̄ i rē iudicatā trāsiuit, idē ēt Bal. C. eo. tit. in. l. si diuersa. vbi plus dicit hoc esse veꝝ, nisi cōpromitteretur cū clausula nō obstāte prima sn̄ia, qꝛ clausula illa hꝫ vi renūciationis sn̄ie in casu subsecuti laudi. In casu vero in quo nō landaret̃ illa clausula nihil operat̃. ar. ff. de pac. l. tale pactū. §. q. ꝓuocauit. vt. C. de trāsac. in. l. sup possessione. ꝭm Bal. Sed certe tex. in. c. exposita. de arbi. nō ꝓbat intētionē predictoꝝ, qꝛ ibi annullat̃ sn̄ia ex eo, qꝛ ibi fuit cōpromissum solū sup discordijs noviter ortis nō sup sn̄ia, vñ nō potuit ibi arbiter manus extendere ad nō cōprehensa in cōpromisso, vt ibi expresse sentit glos. iiij. in fi. ꝛ ibi etiaꝫ clare dn̄s. Nico. de sicil. ¶ Preterea rōnes do. Fed. de sca. nihil valent in cōpromisso facto, vt in arbitrū quod nō pōt dici trāsactio, vt ꝑdixi, ꝛ eadē rōne nihil facit ad hoc. l. si diuersa. C. de trāsac. q̄ loquit̃ in trāsactio. vt ibi patet. ¶ Preterea id qđ Bal. dicit de illa clausula, nō obstāte sn̄ia vr̃ ꝯ glo. in. d. l. si diuersa. q̄ dicit ꝙ pp auctoritatē rei iudicate nō vꝫ renunciatio sn̄ie sine cā. Preterea nos habemus ꝙ valet iudiciū super decisis per sn̄iam si nō opponit̃ de transitu in rē iudicataꝫ vt hr̃ de re iudica. c. inter monasteriū. prope fi. lꝫ qdā ꝯ teneāt ꝛ nō bene, vt ibi hr̃ ex quo idem vr̃ vt valeat compromissum, hoc casu ēt arbitri sn̄ia q more iudicis cognoscit, ꝛ procedit, vt. ff. de arbi. l. j. ꝛ ad hoc optime qđ no. Barto. in. l. j. C. qñ prouo. non est neces. vbi vult qđ in diuersis instātijs valet secunda sententia per quas rōnes in hanc partē qđ possit cōpromitti in arbitrum hoc casu inclinat do. Nic. in. d. c. exposita ꝛ recte iudicio meo. ¶ Potes ergo pro declaratione sic distinguere. Aut ꝓcedens sententia negatur ꝛ pōt super ea compromitti omni casu, vt. d. l. post rem ꝛ trāsactio. nisi forte probationes essent in promptu vt ibi per glo. dixi in prin. huius ca. Aut de ea oino certū inter ptes, ꝛ tūc, aut nolūt cōpromittere, vt i arbitrū, ꝛ pn̄t, ꝛ credo valere ēt si expresse nō renūciet̃ prime sn̄ie per rōnes preallegatas quicquid predicti doc. dicunt aut in arbitratorē ꝛ tūc secus per tex. in. d. l. si causa cognita C. de trans. ꝛ per rōnes dn̄i Fede. de sca. nisi forte hoc casu partes ꝓmitterent ꝑ stipulationē non vti sn̄ia quo casu valeret, vt dixi nunc in qōne ꝓceden. de trāsac. cautius tñ esset ēt vbi cōpromissuꝫ fit in arbitrū ad euitanda dubia promittere non vti sn̄ia que procedit, vt ēt ex predictis apparet. ¶ Unū superest videre qđ. s. si precedit instrm̄ ꝯfessionatū vel guarentigiatū. breuiter dicimus hoc casu idem esse per omnia que diximus vbi sn̄ia ꝓcedit, vt singulariter Bar. not. in ꝑalle. l. si causa cognita, qđ tene menti. facit qđ idē tenet Bar. i simi. no. l. possessio. §. ꝛ si possessio. ff. de acqui. pos. ff. de fideius. in. l. fideiussor. pro venditore, ꝛ qđ solet notari de instrumentis guarentigiatis vel ꝯfessionatis in. l. i. ff. de iud. ¶ Sed ad alteraꝫ questionis speciē nos ꝯuertamus. An. s. de futuris rebus possit cōuentionaliter cōpromitti. Nam hec dubitationeꝫ quādā habet cū ad huc in reꝝ natura nō sint, vt. ff. de ꝯtē. emp. l. emptio. breuiter dicas qđ sic ꝭm Guil. q hoc expresse no. in tit. de arbitro. §. sequitur. ver. sed querit̃ an valeat cōpromissum, ꝛ pro hoc qđ hr̃, extra de priui. c. qꝛ circa. Et attēde qꝛ hoc casu qñ cōpromittitur super litibus presentibus ꝛ futuris non intelligitur vt pronunciet super futuris sed vt remaneat arbiter in eis. ꝛ postea cognoscat, ꝛ arbitretur, arg. ff. si ser. vend. l. hoꝝum. ꝛ. l. egi. ꝛ. ff. de arbi.

arb.l.de his.&de rescrip.c.vlti.&ita no.idem Spe.in eo.§.seq tur ver.quid ergo si cõpromissum est.de cõtrouersijs.et ideȝ sentit ibi Jo.an.in addi.dicens hec fuisse verba Alber.galeo.facit ad predicta qđ dicam.i.vi.lib.xv.c.

SVMMARIVM

1 Compromitti de causis statuto vel cõsuetudine vel rescripto ꝓhibitis nunquid possit.

Cap.xvi.tertij libri.

Primus de his qui prohibentur cõuentionaliter compromitti cõi iure inspecto.† Nunc dicamus qd si statutũ vel cõsuetudo aliquas causas cõpromitti prohibeat ꝑfecto sicut ius cõe hoc prohibere põt eorũ mõ statutũ vel cõsuetudo in proprio territorio,vt dixi.s.i.li.c.vlt. Preterea quẽadmodũ quãqȝ facit certũ genus causarũ vel oẽs causas debere de necessitate cõpromitti inter quoscũqȝ,vt.i.dicemus.vt.l.iij.C.eo. quãqȝ ꝓhibet aliquas causas cõpromitti,& põt hoc facere,vt.ff.de insti.& iure.l.oẽs ppli.& de cõsti.c.i.cũ cõcor. Sȝ ex facto dubitatũ vidimꝰ an his casibus vbi ius cõe,vel statutũ vel consuetudo prohibet certas causas cõpromitti possit,lȝ nõ tota cã.an certus cãe articulus in cõpromissuȝ deduci. Quidã dicebãt hoc fieri posse. Primo ꝑ no.gl.& bar.C.de pac.in.l.si qs in cõscribendo. Sed gl.nec bar.ibi hoc dicũt.sed loquunt̃ in terminis ecõuerso, vbi f.statutũ precipit cõpromitti vbi diuersa est rõ. nõ vbi prohibet de quo nos q̃rimus.scđo ꝑ id qꝫ no.bal.in.l.cũ ꝓponas.C.đ re.cre.bȝ.i.lecturã.vbi hoc expsse vr̃ voluisse qꝫ lȝ totalitas alicuius cãe nõ possit cõpromitti,tñ bene posset cõpromitti eius articulus in ea emergẽs,puta añ iurm valeat,vt ibi. Sed certe illa lectura cõiter reprobat̃ a doc.nr̃is q dicũt iudicẽ ibi nõ seq arbitriũ,vt arbitriũ,ſȝ qꝛ rõnabile de iure cõi & sic nõ ex auctoritate arbitrij,sed ex auctoritate legis.quid dicemus:ergo dixi,& dico cõtriũ de iure ꝑ regulas fundamẽtales.nã prohibito gñe prohibita intelligit̃ q̃libet eius spẽs,vt.l.fi.C.de vsu.rei.indi.&.l.i.in fi.& ibi no.ff.de suis & legi.& facit.ff.de spon.l.oro.ff.de iurisdi.om.indi.l.ij.cũ si.itẽ qꝛ accessoriũ sequi dȝ nãm sui principalis,vnde prohibitio facta in principali intelligit̃ ẽt in suis accessorijs, vt in regula iuris accessoriũ.in.vj.& optime in fili.facit qꝫ no.bar.in.l.i.C.de fru.vr.cõstã.vbi dicit qđ si nõ põt diuidi principale, nec ẽt poterit lucrũ ei accedens,& facit.l.ij.§.legatis.ff.de indi. Ad idẽ ẽt qđ dr̃ de prescriptiõe i principali q̃ trahit̃ ad sua accidentia.in.l.eos.C.de vsu.&.ff.de vsu.in.l.si alienã.§.i. Tertio qꝛ si aliud diceremus de facili fraus fieret prohibitioni statutarie cõpromittendo vnũ articulũ preiudicale qꝫ nõ lȝ,vt.l.fraus.&.l.cõ.ff.de le.& vide qꝫ dicemus.i.v.li.xv.c. Itẽ ex facto de hac qõne hesitatũ vidimus.delata est cã per rescriptũ a superiore.nũquid ergo ꝑ hoc intelliget̃ cã ꝓhibita cõpromitti. An vero poterit ꝑ cõpromissum partiũ qđ eripi de manibus delegatoꝝ certe casus est qꝫ possit hoc casu fieri cõpromissum.extra de arbi.i c.inotuit.& facit qꝫ dicã.i.x.li.j.c.vnũ notandũ est qm̃ hoc verũ vbi cã fuit delegata in fauorẽ partiũ,qm̃ possunt partes eorum fauori renũtiare.vt.C.de pac.l.si quis in cõscribendo.& de regularibus,c.ad apostolicã. sed si cã delegata esset in fauorẽ publicũ, tunc hoc negandum esset ar.no.in.c.ad petitionẽ.de accu.& de resti.spol.in.c.ex cõquest.& hoc expresse vult ẽt.d.Nic.de sicil.in.d c.innotuit.prope principium,quod nota bene.ẽt vide ibi per Inno.& alios doctores.

SVMMARIVM

1 Compromissum factum de rebus compromittibilibus cuȝ alijs que non possunt compromitti vtrum valeat.

Cap.xvij.tertij libri.

Quid dicemus si cõpromissum fiat de pluribus rebus quarum qdã sunt cõpromittibiles & aliq nõ.† Nũqd ergo vitiabit̃ compromissum in totũ.d.Ni.de sicil.in.c.cũ tpe.de ar.dicit qꝫ nõ,& bene.ꝑ illũ tex.vbi est casus qđ cõpromissum factum super pluribus rebus quarũ aliq nõ dependebãt a ptãte cõpromittẽtiũ nõ inficit̃ per expressionẽ inutiliũ,sed remanet validuȝ super alijs q̃ dependebãt ab eorũ ptãte. Rõ est ßm.d.Nico. qꝛ tot videnť esse cõpromissa,quot sunt res super qbus cõpromittitur,ar.l.scire debemus.ff.de ver.ob.&.ff.de mi.l.ẽt.vbi dr̃ quod tot sunt snie,quot articuli in ea cõtenti. Que rõ vr̃ cõ tex.ff.de ar.i l.quid tñ.in prin.in ver.qꝫ siue separatiȝ, vbi expresse probatur, tũc dici esse plura cõpromissa pluriũ rerũ,qñ sunt separatim facta secus si simul,qꝛ vnũ est cõpromissum pluriũ rerũ.nec obst.l.scire debemus. nã loquit̃ in obligatione nõ respectiua,vt est stipulatio in qua sola attẽdit̃ obligatio nõ habito respectu ad aliđ secus est in obligatione pluriũ rerũ respectiua.ad aliud qꝫ ẽ vnũ tm̃ quo casu hr̃ ꝓ vna ßm bar.ibi ꝑ.l.si duos.ff.de cõben.emp.& ita est hoc casu.nã cõpromissuȝ pluriũ rerũ sit ad finẽ vnius tm̃ laudi futuri.& ideo ẽ vnicũ cõpromissuȝ,vt.d.l.qd tñ.& inde qꝫ dicã.i.li.ix.xv.ca.in.§.dicamus nũc. Rõ igit̃ predictoꝝ verior est,qꝛ cõpromissuȝ pluriũ rerũ lȝ sit vnicũ tm̃,tñ nõ extẽdit vires suas sup his rebus,q̃ nõ dependẽt a partiũ ptãte q̃ habent̃ pro nõ adiectis in cõpromisso,vt est casus in.d.c.cũ tpe.& qꝛ hoc casus inutilis pars nõ vitiat vtilem, vt pȝ arguendo de ꝑsonis ad res.s.li.precedenti.in.c.xvij. Pone tñ rẽ esse talem super qua a principio nõ potuit per cõpromittentes cõpromissum fieri postea supuenit habilitas nũqd cõfirmabit̃ cõpromissum precedẽs qꝫ erat inualidũ.exemplũ est si a principio res de qua erat cõtentio nõ erat in nostro cõmercio,& postea pendente tpe cõpromissi fuit cõcessa illi qui habebat potiora iura ex aliqua extrinseca cã, doc.de hoc nõ ponunt. Breuiter tñ dico.idẽ per omnia,qđ dixi.s.circa supuenientia habilitatis ꝑsonarum cõpromittentium in.d.c.xvij.qꝛ eadem est rõ,nec est diuersitas vlla si bñ inspicit̃. Itẽ pone cõpromissum fieri in arbitrũ,vel arbitratorẽ de re, de qua non põt cõpromitti,nisi altero de dictis modis tm̃,& de hoc non inuenies tetigisse nostros doct.tñ est idem per omnia qꝫ dixi in alio casu in.d.c.xvij.quod non repeto.

SVMMARIVM

1 Compromitti in arbitros vel arbitratores testamentarios de qbus rebus,vel causis possit.

Cap.xviij.tertij libri.

De quibus rebus in conuẽtionalẽ arbitruȝ vel arbitratorẽ cõpromittere liceat satis ꝑ totũ hũc librũ dcm̃ ẽ.† Nũc de testamẽtarijs pertingamus.doc.nõ declarãt.ego do hãc affirmatiuã regulã qꝫ super omni re,vel cã cõpromittibili i arbitros vel arbitratores cõuẽtionales super qua,tñ testator hȝ testi factionẽ põt ꝑ testatorẽ in eius vltima volũtate arbitroꝝ vel arbitratoꝝ electione fieri,adeo vt secuta hr̃dũ aditione vel legatarioꝝ acceptiõe cõpromissum factũ esse dr̃.ꝓbat̃ ꝑ.l.nulli C.de epi.& cle.ff.de leg.ij.l.i.ff.de leg.iij.l.fideicõmissa.§.q̃cȝ.cũ si.& ex dictis.s.li.i.ix.c.ex his sequit̃ cõrio cognitio reꝝ nõ cõpromittibiliuȝ h casu,vt.l.i.ff.de his q sunt sui vel alie.iure.& facit qꝫ dixi.s.ij.lib.xviij.c.videamus tñ an de ipsa vltima volũtate possit hoc modo cõpromitti,verbi gratia,vult testator reponere legatum heredis instõnem in arbitriuȝ Titij,& est distinguendum iter hos casus. Nam aut querimus de heredis instõne vel alio qꝫ est de sba totius testamenti,& hoc non põt ex alieno arbitrio pendere vt.ff.de here.insti.l.illa instõ.& ibi ꝑ gl.eo.ti.l.captatorias.ff.de leg.j.l.captatorie.C.de test.mili.l.captatorie.lȝ hoc fallat quãqȝ vt esset in testõ cõdito ad pias causas,vt de test.c.cũ tibi.& ibi ꝑ Inn.& canonistas & plene ꝑ bar.in.d.l.illa instõ.vbi vide.&.d.l.captatorias.aut de legato vel alio qꝫ nõ est de sba totius testamenti,& tunc aut fit pure & vȝ. Exemplum lego pupillo arbitrio tutoruȝ,qꝛ dispositio est certa qꝫ testator leget,sed in arbitrio alterius cõmittitur qꝫ & q̃tum leget,vt.ff.de leg.ij.l.i.iuxta prin. que.l.dȝ hoc modo intelligi ßm Bar. aut sub cõditione,& tunc quandoqȝ per verbum si voluerit,& non vȝ. Quandoqȝ per verbum,si arbitratus fuerit & vȝ,per glo.in.d.l.i. Rationem primi dicti assignat bar.qꝛ talis volũtas eẽt captatoria, vt.l.nõnunq̃ȝ ff.de cõdi.& demon.lȝ fallat hoc ad pias causas,vt.d.c.cũ tibi itẽ fauore libertatis,vt.l.fideicommissaria.&.ff.de fideicõ.libe.& qđ dixi qꝫ per verbum si arbitratus fuerit vellet intelligi expssa q̃titate vel re certa,alias secus ßm Bar.in.d.l.i.per illum tex.a sensu cõrio,de quo tamen dic,vt ibi. Aut legatum fit in diẽ & tunc valet,siue dicatur cum arbitratus fuerit,siue cum volue-

rit q̃ītate, vel re existēte certa, ar. l. fideicō. §. q̃q̃. ff. de leg. iij. ⁊ eo. ti. l. vxorē. §. pen. ⁊ vide quod dicam .j. lib. proximo. c. xviij.

SVMMARIVM

1 Compromitti in arbitros iudiciales vel arbitratores de quibus causis possit.
2 Casus quibus ius statuit arbitros eligendos vel arbitratores.

Cap. xix. tertij libri.

1 Ed quid dicemus de arbitris iudicialib⁹. †Doc. nō bene declarāt. ego do prius aliā regulā negatiuā. Qđ in nulla cā debēt arbitri vel arbitratores iudiciales assumi, nisi in his casibus tm̄ in quibus ius exprimit hoc fieri dēre, vt elegāter not. Jo. an. in. c. pia. de excep. li. vi. in nouellis prope fi. ⁊ hr̄ p Archi. iij. q. v. qꝛ suspecti. q̃ regulā tene menti. ⁊ adde qđ idē in cō similibus casibus in iure nō specificatis, vt singlr̄ idē Joā. and. scribit in. c. statui. de res. li. vi. in sua gl. q̃ sequitur. d. Ni. de sici. ⁊ recte iudicio meo in. c. .j. de arb. lz. d. Lud. reperiatur dixisse ꝯtrīū in suis notabilibus ⁊ male, qꝛ sine vllo fundamēto. Nūc videndū est qui sint hi casus in quibus ius statuit arbitros eligendos vel arbitratores. Doc. nō recolligunt, dicā eos qui in ꝑsenti occurrunt. 2 † Primo vbi iudex vt suspectus recusat̄. vt. C. de iudi. l. apertissimi. de ap. c. cū spālis. ⁊. c. ij. regris. ⁊. c. licentia li. vi. ⁊ hr̄ de hoc. xi. q. i. peruenit. ⁊ i. d. c. qꝛ suspecti. Scđo de iure canonico, qñ eṗs monere intendit litē ꝯ subditum, quo casu arbitri eliguntur ⁊ ipse eṗs super hoc eius offm̄ interponere dz, lz suspectus videat̄, vt hr̄. xvi. q. i. si clericus. ⁊ ibi nota. in tex. ⁊ gl. Tertio vbi cā est cōmissa alicui p principē vel eius legatū q̄ cū debeat cognosci in loco insigni, ⁊ vbi sit copia peritorū, vt est expressum in. c. statu. de rese. lib. vi. si clericus eligit vnū locū, ⁊ pars denegat illum esse insignem arbitri eliguntur, vt ibi p gl. ⁊ doc. Quarto vbi dubitatur an fideiussor datus de iudicio sisti, vel iud. sol. sit idoneus, vt. ff. q satisda. cog. l. arbitro. cū. l. seq. ⁊. l. ij. in prin. ff. quibus ap. nō lz. Quinto vbi dubitatur coram iudice an mulier sit pregnans, quo casu obstetrices adhibentur per iudicem ad arbitrandū, vt. l. i. ff. de vētre in spi. Sexto vbi dubitat̄ coꝛā iudice de mensura fundi vel vegetis, vel alterius rei, vt in toto ti. ff. si mēs. fal. mo. dix. Septimo vbi dubitat̄ de vulnere an sit mortale, vel an sit remāsura cicatrix, vel de alia infirmitate, q̄ casu medici adhibēdi sunt ad iudicandum, vt. l. si semel. C. de re mil. libr. xij. ⁊ hr̄ de homi. in c. significasti. li. vi. Octauo vbi dubitat̄ de alluuionibus fluminū, quo casu ad rusticorum iudi. decurritur, vt insti. de rerū diui. §. j. per gl. ⁊ Bar. in suo li. tiberiadis. Nono vbi dubitatur de estima. seu valore domus equi vel alterius rei coram iudice, quo casu magistri deputādi sunt ad estimandum, vt p glo. C. de secū. nup. l. hac edictali. §. his illud. Decio possumus generaliter dicere qđ vbicūq̧ aliquid iudicio pendente incidit coꝛā iudice super quo iusta ratione non potest esse informatus quo casu peritos in arte adhibere potest ad estimandū seu arbitrandum, vt probant per allegata iura, ⁊ hr̄ per Bar. in proemio digestorum. ⁊ ibi etiam per Odof. ⁊ facit ad predicta qđ dicam infra v. lib. c. iiij. Undecimo est idem vbi statutum precipit causas aliquas compromitti de cuius statu validitate ⁊ intellectu dicam plene in preallegato lib. v. c. x. ⁊ sequentibus.

SVMMARIVM

1 Electio tertij ad discordiam primorum arbitrorum in quibus causis fieri possit.

Cap. xx. ⁊ vltimum tertij libri.

1 Uperest vt de tertio dicamus† in quibus causis fienda sit eius electio qđ ēt non bene a nostris doctoribus declarat̄. Breuiter possumus sic dicere ꝙ in oībus rebus vel causis in q bus vz vel nō vz electio primorū i eisdē valeat vel nō valeat electio tertij sequuta discordia primorū, qꝛ eadē est ratio si tn̄ rite ⁊ recte fiat eius electio, ⁊ habentes ptātē eligendi probatur si bene inspicitur ex dictis. .s. li. ij. in vltimo c. vbi hoc colligitur satis clare. ex his que infra in locis proprijs. de hoc huiusmodi tertio dicturi sumus ⁊c. Deo gratias ⁊ eius matri.

Liber Quartus.

De his qui possunt esse arbitri vel arbitratores vel a tali officio inueniuntur esse prohibiti.

Prefatio cum diuisione.

Uarta pars iā a nobis assumēda est eoꝝ. s. q pn̄t officio arbitri vel arbitratoris fungi vel a tali offō ꝓhibiti sunt. Quā nō sine rōe h loco supposuimus, vtpote cū cognouerint hoies an habiles sint ad ꝯpromittēdū. Jtē an res sint cō promittibiles, tūc primū aīum ad ꝑnoscēdū iclinēt i quas ꝑsonas hmōi ꝯpromissū facere possint. Notādū itaq̧ aū oia ꝙ q̃uis Azo ⁊ Hoff. de h tractauerit in eoꝝ summis, iuxta prin. tn̄ hi iperfectissime loquuti sunt. Jdē lz Hosti. in summa. eo. tit. §. qs possit per totū. ⁊ Spec. eo. ti. de arbi. §. preter totū plenius. de hoc tractare videant̄, tn̄ ēt hi multū imperfecte loquunt̄ ⁊ in multis errauerūt, vt inferius apparebit. Jtē q̃q̃ canoniste Moderniores, aliquid de hoc tetigerunt, in. c. quintauallis. de iureiuran. tn̄ ⁊ hi valde modica posuerunt, nec de hoc principalem qōnē vllā fecerunt nec legiste recolligunt, sed sparsim interdum aliqua satis leuia dicūt. hos ergo pro viribus plenius hec pertingere conabimur recolligendo ⁊ discutiēdo sparsim iā dicta ⁊ addendo infinita ⁊ ordine cō sueto. Prio scz qs possit esse arbiter vel arbitrator ꝯuētionalis Scđo qs possit eē testamētari⁹. Tertio qs possit eē iudicialis. Quarto qs possit eē tertius q eligit̄ ob discordiā. Circa ꝯuētionales prio rl̄a sit gn̄alis quā oēs scribētes posuerūt ꝙ quelibet posse arbitrū vel arbitratorē ꝯuētionalē nisi ꝓhibitus inueniat̄ a iure, vn̄ ēt in hac parte edictū arbitroꝝ dr̄ esse ꝓhibitoriū, ꝓbat̄. ff. de arbi. l. ij. §. tā et si. eo. titu. l. pedius. cū seq. iūctis leg. ff. qbus ex cau. ma. l. necnō. §. ꝙ eis. ff. d testa. l. .j. ff. de iudi. l. cū ptor in prin. de transla. epi, vel elec. c. inter corporalia cū cōcor. ⁊ hec rl̄a est vera ēt in milite, p. d. l. ij. in fi. ⁊ in auc. de defen. ciui. §. j. sm̄ Joan. an. in addi. Spe. eo. tit. §. pōt. in fi. vbi refert Frācis. are. ita disputasse in sua dispu. que incipit duo gloriosi. Qꝛ tamē hec regula fallit in q̃pluribus casibus valde dubitabilibus oēs eas fallētias .j. scripto ordine explicabimus adiungemusq̧ postmodū de alijs tribus partibus ante dictis.

SVMMARIVM

1 Serui vel habentes obstaculum dependens a seruitute an possint esse arbitri vel arbitratores conuentionales.

Capi. j. quarti libri.

1 Epsonis arbitroꝝ, ⁊ arbitratoꝝ ꝯuētionalium q aliquo ipedimento detinentur tractare cupiētibus, prius incipiendū est in seruis cum in eis sit maius ⁊ antiquius obstaculū, vt satis diximus. .s. ij. lib. i. c. in princip. † An ergo seruus arbiter conuentionalis esse poterit, dic breuiter ꝙ non, casus est. ff. de arbi. in. l. pedius. §. i. lz si liber factus pronuntiet valeat eius pronuntiatio nouo ꝯsensu interueniente post libertatē vt eo. tit. l. sed si in seruū in prin. Nunc dicamus an seruus possit esse conuentionalis arbitrator ⁊ videtur prima facie dicendū quod sic, qꝛ istud arbitramentū quod tribuit̄ arbitratori est ptās quedam sine ordine iudiciario sup futuro ꝯtractu, vt dixi. .s. j. libr. c. xiiij. vn̄ est merū factū extraiudiciale. vt. ff. de cura. fu. l. consilio. in fi. factoꝝ aūt extraiudicialium capax est seruus. vt. ff. de ver. obli. l. stipulatio ista. §. si seruus. ⁊ § hi q. ⁊ insti. de stipu. seruoꝝ. §. sed cū factū. Sed in ꝯtrīū vr̄ casus in. l. illa verba. ff. de ver. sig. ⁊ hoc sentit gl. in. l. qđ attinet. ff. de reg. iur. tenuit idē Archi. ij. q. vi. a iudicibus p. d. l. Sed glos. mouet hanc. q. in. d. l. illa verba. ⁊. d. l. pedius. in prin. ⁊ vtroq̧ loco vr̄ oppositū sentire in vlti. q. que sequenda est in dubio tanq̃ opi. glo. vt not. alteram gl. no. ff. ad treb. in. l. q. filiū. Ad tex. in. d. l. illa verba rn̄det glo. qđ loquit̄ in vero arbitro nō i arbitratore. Quid dicemus, certe Spe. ⁊ Jo. an. in titu. de arbi. §. pōt ver. itē seruus tāgunt d hoc ⁊ nihil determināt, Bar. posuit. ff. d ver ob. in. l. si ita stipulatus

fuerim

fueriz illud aut illud. ꝛ ē verissimū illud ꝙ dicit. lz p̄dictaz opi. nō referat. Hic ḡ ſm eū ꝙ duplex est arbitramētū. Quodā cōsistēs in mera seu libera volūtate. v. g. electio est alternatiua vel in legato ꝛ istud cadit in seruū. casus est ibi. ꝛ. e. ti. l. fi. in p̄n. rō est, q: est talis electio meri facti nullā habēs mixturā iuris cum nō inueniat̄ ꝙ possit reduci ad v'lū arbitriū bōi viri. fallit tñ hoc in seruo pene, vt. l. ex facto. §. si qs rogatus. ff. ad tre. quoddā est arbitramētū nō ꝯsistēs in libera volūtate, ſꝫ in bōi viri arbitrio. q: opꝫ arbitrari vt bonus vir. vt. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. ꝛ si sic nō facēt corrigeret̄ p̱ iudicē reductiōis. vt. ff. p̱ so. l. vñ ꝛ si nerue. ꝛ tale nō cadit in seruū, q: nō est solius facti ſꝫ hꝫ mixturā iuris. sic loquit̄. d. l. illa verba. ꝛ opi. p̱real. gl. nr̄e. nō obst. d. l. ꝯsi. q: illud est verū habito respectu ad ꝯhētes. sed ipsuꝫ arbitrari sup eo nō est solius facti vt ex p̄dictis pꝫ ꝙ tene menti. ¶ Sꝫ q̄ramus hic qd de libertino. certe hic arbiter ꝯuētionalis esse pōt. ꝛ ꝯñr fortius arbitrator. casus p̱ hoc. ff. de arbi. in. l. pedius. in p̄n. ¶ Itē qd de statu libero, dic secus nec forte ꝯpromissum directū eēt ad tp̄s libertatis. q: qñ ꝯsiderat̄ p̄ns status statuliber hr̄ p̱ seruo. vt. ff. de statuli. l. statuliber a ceteris. i p̄n. ¶ Qñ aūt ꝯsiderat̄ status implicitus hꝫ p̱ libero. vt. l. fi. ff. si ex noxa. cā aga. Hoc aūt locū hꝫ q̄tū ad h̄ vtrū possit eē arbiter, ſꝫ arbitrator erit, sine dubio sicut ꝛ seru⁹ p. d. s̄. q̄rit̄ ēt qd d̄ ascriptitio vel cēsi. dic hm̄oi hoies fungi posse offō tā arbitri q̄ꝫ arbitratoris. qm̄ tales nō sunt p̱uati actibus iuris ciuilis neqꝫ eoꝝ q̄ sunt iuris gētiū. vt no. gl. no. q̄ꝫ ad h̄ mēti tene. insti. de iure persona. in princ. ꝛ hꝫ in. l. ij. ꝛ. l. fi. C. in quib. cau. colo. censi. lib. xi.

SVMMARIVM

1 Filiusfamilias an possit esse arbiter vel arbitrator ꝯuētionalis.

¶ Cap. ij. quarti libri.

v Ideamus de filiofami. an possit esse ꝯuentionalis arbiter, nam hic subest p̄rie ptāti sicut seruus dño, vt insti. de pat. pot. in princi.

1 †Certe filius pōt eē arbiter fortius quoqꝫ arbitrator, vt est expssuꝫ. ff. de arbit. in. l. ſꝫ ꝛ filius. ꝛ. l. ꝯgn ēt. ꝙ verū est: ēt inuito patre vt est tex. no. in. l. iij. §. sed filius. ff. de pecu. ſm Bart. qui ita no. in. l. si societatem. §. arbitroꝝ iuxta fineꝫ. ff. pro soc. predicta vera ēt in causa patris vt dicam. ī. eo. lib. xvij. cap.

SVMMARIVM

1 Arbitri conuentionalis officio fungi an possit, qui de suo statu dubitat.

¶ Cap. iij. quarti libri.

i Tem videamus de eo qui

1 dubitās est d̄ eius statu† an sit liber vel alterius ptāti subiectus cuius cognitionē satis declarauimus. s̄. li. ij. c. iij. doc. nō ponūt. Breuiter vt ibi dixi iura nō considerāt hāc mētis dubitationē, p̱terq̄ꝫ in vltimis volūtatibus. vt. C. d̄ cōdi. inde. l. p̱ dubietate. iūcta. l. de statu. ff. de testis. itē ſp p̄sumūt iura hoiem esse eiusdē ꝯdōnis ꝛ qualitatis sub qua se gerit ꝛ ab alijs reputatur. vt C. de probat. l. matrē. ff. de offic. proconsu. l. barbarius. C. de testis. l. i. cum si. ex his resultat. ꝙ aut dubitās gerit se p̱ tali, ꝛ ita pro tali reputat̄ cuius q̄litas si vera eēt sufficeret vt posset esse arbiter vel arbitrator ꝛ his casibus pōt donec de ꝯria veritate doceatur. aut gerit se p̱ tali cuius qualitas si vera esset non sufficeret. et tunc secus vt probant iura p̱realle gata ꝛ inde qd̄ plenius dixi in simili questione. s̄. in. ij. lib. iij. c. ꝛ rationes ibi positas hoc loco repetas.

SVMMARIVM

1 Clerici religiosi vel seculares an possint esse arbitri vel arbitratores conuentionales.

2 Ep̄s ꝛ Abbas ꝛ ceteri habentes cognitionem de iure vel ꝯsuetudine an possint effici arbitratores.

3 Monachi an equiparentur seruis, ꝛ qualiter.

¶ Cap. iiij. quarti libri.

t Angamus de clericis nā hi interdū ptāti subijciunt̄ aliene vt in monacho ꝛ religioso de procu. cle. relig. xij. q. i. non dicatis. C. ad treb. auc. nisi rogati. C. de sa. san. ec. auc.

1 igressi. ¶ †An ergo clericus offō talis arbitri fungi poterit. l. prius vr̄ ꝙ nō vt apparet in monacho vt per glo. ff. de arbi. in. l. pedius. §. i. que equiparat monachum seruo. ꝛ facit ꝙ no. Inn. de censi. in. c. cuꝫ olim. ꝛ Bar. in. l. i. ff. de stip. ser. ¶ Et hoc ꝙ religiosus nō possit esse arbiter tenuit expresse Spe. in ti. de arbi. §. fi. ver. sed quid de simplici monacho. ꝛ ibi Jo. an. in addi. ¶ Plus subdit Spe. idē esse in quolibet fratre predicatore ꝛ fratre minore. Idem ēt sensit Cy. C. de epi. aud. in. l. si qui ex cōsensu in. j. q. ꝛ ibi Bald. ꝛ dñs Ant. de but. ꝛ Jo. de imo. ideꝫ in. c. quintaualllis de iureiu. ¶ In ꝯriū facit tex. in. l. nō distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arbi. vbi dr̄ ꝙ sacerdos acceptans compromissum factum in eum tanq̄ꝫ in arbitriuꝫ compellitur p̱nuntiare sicut ꝛ ceteri. item vr̄ ꝯ. d. l. si qui ex consensu. ꝛ. l. seq. vbi est casus quod in ep̄m pōt compromitti. vt in arbitrum. probatur etiam idem extra de arbi. in. c. de tempore. ꝛ de testibus in. c. presentata. ¶ Quid dicemus, certe pro veritate distinguēdum est. lꝫ doc. nō ita dicant. ¶ Aut querimus de clericis vel religiosis qui habent aliam causarum cognitionē a iure vel priuilegio vel ꝯsuetudine vt est ep̄s, Abbas, prior vel alius prelatus iurisdictionē habēs ex aliqua ꝯsuetudine ꝛ tales clerici possunt esse arbitri sine dubio. ita loquit̄. d. l. si quid ex ꝯsensu. ꝛ. l. sequens. ꝛ. d. c. cum tempore ꝛ. c. presentata, ꝛ hoc intellige ſm ea que dicam. ī. eo. li. xj. cap. ¶ Aut querimus de alijs qui talē cognitionem non habent, ꝛ tunc aut querimus de his qui non sunt astricti ad vllā regulaꝫ vt sunt sacerdotes ꝛ presbyteri seculares ꝛ ꝯstituti in minoribus vel in sacris cū beneficijs simplicibus vel curatis vel sine eis ꝛ tales ēt poterunt cōpromissuꝫ in se factuꝫ acceptare ꝛ cogentur pronuntiare sic loquitur. d. §. sacerdotio sic ēt intelligit ibi Bar. ꝛ hoc idem tꝫ Jo. an. in add. spe. in eo. ti. §. pōt. in fi. per tex. ff. eo. ti. in. l. iiij. §. fina. ¶ Aut querimus de alijs religiosis regularibus qui artantur ad regulam ꝛ nullam cognitioneꝫ habent de iure vel consuetudine vt sunt monachi vel fratres minores, predicatores, canonici regulares ꝛ similes ꝛ hi non possunt tali officio fungi. sic intellige gl. in. d. l. pedius ꝛ opi. p̱realle. ꝛ ꝙ no. Spe. in. d. ti. de arbi. §. fi. ver. sed quero diligenter. l. facto est q: tales persone non debent esse disceptatores forensium negotiorum vt dicit tex. xij. q. j. monachi ꝛ. c. de presentium. ꝛ facit. C. de epi. ꝛ cleri. l. repetita. ꝛ eod. ti. l. placet. ꝛ in auc. qño oportet epis. §. i. ꝛ dicūtur esse mortui mūdo. vt. ij. q. vij. placuit. xvj. q. j. C. de epi. ꝛ cle. deo nobis. C. d̄ sa. san. eccl. auc. ingressi. ꝛ in corpe vñ sumit̄. itē q: equiparant̄ seruis vt p̄dixi. ¶ Hoc aūt vltimū verū intellige nisi fortasse monasterij vtilitas expolceret ꝙ monachus h̄ scdo casu possꝫ eē arbiter ꝛ poterit p̱nūtiare supiore sibi hoc iperāte sicut ēt posset eē p̱curator in iudicio ꝛ aduocatus vt p̱bat̄ extra de post. c. ij. ꝛ ibi per Inn. ꝛ. d. c. monachi ꝛ. c. d̄ presentiuꝫ. ꝛ p̱ Inn. in. c. cū. J. ꝛ. A. de re iudi. ꝙ tꝫ ēt spe. in. d. §. fi. ver. sed quid si Abb. ꝛ. d. Jo. de imo. ꝛ. d. Nic. de sicil. in. d. c. quintaualllis ꝙ mēti tene. ¶ Et iteruꝫ intellige nisi forte esse frater minor vt nunc subijciā in alia questione de arbitratore.

Nunc dicamus an clericus possit eē arbitrator Goffre. in sum. de arb. dixit in distincte ꝙ sic ēt si esset monachus. ¶ Sed Spe. in. d. ver. sed quid de simplici monacho. tenuit oppositum in monacho. ꝛ idē Cy. in. d. l. si qui ex cōsensu. Jo. an. in. d. ver. in addi. dicit ēt ꝙ sic. ꝛ loquitur in Abb. ꝛ. d. Ant. de bu. dixit ēt ꝙ sic. ēt in monacho simplici, ꝛ ēt sine licentia superioris q: reducere partes ad ꝯcordiā est actus pietatis, vt. l. fi. C. de ferijs dūmodo procedat sine figura iudicij, ꝛ modicuꝫ distrahatur ab actibus religiosis alias secus. ¶ Itē nisi esset de ordine minorum fratrum qui nō possunt esse executores testamentoꝝ, lꝫ sit actus pius. vt in cle. exiui. de ver. sig. ꝛ ideo non possunt esse arbitratores q̄ꝫuis sine compromisso possint laborare pro parte ꝛ concordia.

¶ Et hec sequuntur Jo. de imo. ꝛ. d. Ni. excepto eo ꝙ dictuꝫ est de licentia superioris. Nam requirit̄ ſm eos talis licentia, q: religiosus non pōt constitui procurator sine licentia superioris, ēt ad substituendum. vt in cle. religiosis. de procura.

¶ Unde idem in arbitramento hoc etiam de licentia superioris ꝙ requiratur sensit ēt bal. in. d. l. si qui ex ꝯsensu. C. de episc. au. ꝛ idem Pau. de leaza. ꝛ. d. Jo. de ligna. in cle. ij. de rescri.

2 ¶ †Mihi ꝯsiderandum vr̄ ꝙ in ep̄o ꝛ Abba. ꝛ ceteris habētibus cognitionē de iure vel ꝯsuetudine nō est dubiū ꝙ possint

effici arbitratores. vt in auc. vt diffe. iudi. §. si vero ɔtigerit. C. ð iudi. auct. si vero ɔtigerit. ¶ Et idē est in presbyteris secularibus ꝛ alijs clericis quibuscūq; qui ad nullā regulā artant̃. a maioritate rōnis. si. n. pñt esse arbitri vt dictū est. ego fortius eē poterunt arbitratores. ¶ In monachis aūt ꝛ alijs religiosis secularibus secus vř. q2 sunt mortui mūdo vt nunc dixi in precedenti qōne. ¶ † Itē q2 equiparantur seruis, vt per Inn. in. c. cū oliz de censi. bar. in. l. i. ff. de stip. ser. ¶ Vnde dicendum salua veritate ꝙ aut interuenit vtilitas monasterij. ꝛ iussus superioris in tali cōpromisso, ꝛ hoc casu possunt esse arbitratores sine dubio. p3 q2 tali casu possunt esse arbitri, vt. s̄. dixi, multo ergo fortius erūt arbitratores. ¶ Et idē si interueniat sola licētia superioris ꝛ si nō ɔstat de vtilitate monasterij, nisi forte esset de ordine minorum fratrum. ꝛ dicunt do. Anto. ꝛ de Jo. de imo. qđ etiaz expresse t3 do. Nic. in. d. c. quintauallis. in. x. fal. per text. in. c. ij. de testi. lib. vi. ¶ Aut sumus extra casus. s̄. dictos. ꝛ tunc aut loquimur i monachis vel alijs religiosis qui sunt ligati ad claustrum, ꝛ tales non possunt, q2 non possunt claustrū egredi neq; corpore neq; ēt animo vacando in mundanis cogitationibus. vt xvi. q. i. placuit. el. ij. extra de postula. c. ij. ꝛ. d. c. monachi. ꝛ facit ꝙ. s̄. dixi. de seruo pene. ¶ Aut de illis qui ad claustru3 non sunt ligati. ꝛ tunc aut assumunt̃ arbitratores sup nuda purificatione vnius ɔctus in quo ɔhentes discordāt in quo tū nō est vlla pietas. ¶ Aut ad pacificandas partes litigantes. ¶ Prio casu nō pōt nisi arbitramentū h3 aliq; mixturā iuris, secus si cōsistat in solo facto per id ꝙ dixi in seruo. s̄. eo. li. i. c. q2 eadē est rō. ¶ Scđo casu qñ ad pacē inducendam inter partes credo ꝙ possint esse arbitratores. ¶ Primo q2 video ꝙ isti possunt esse testes vt est tex. no. in auc. de monachis. §. cogitandū. ꝛ nota. p gl. inst. de iure perso. §. i. ¶ Scđo q2 video ꝙ ēt die feriata in honorē dei possunt fieri arbitramēta ꝛ terminari vt probat tex. C. de ferijs. in. l. dies festos. vbi transactiones loquant̃ ꝛc. ꝛ dicā. j. x. lib. ix. c. vnde nimirū si ēt persone ad diuinū cultū ꝛ honorē dei dicate. idē possunt arguēdo de tpe ad personā ꝙ validum est argm̄. vt. ff. de mili. test. l. miles ita. ¶ Ad dictā rōnez de eqparatione serui ꝛ monachi. rñdeo ꝙ illud est verū vel non verū prout est vtile monasterio ꝛ religioni sue h3 Inn. in loco p̄allegato. sed satis euidens est vtilitas, quod hmōi pijs actibus intendat arg. d. l. fi. C. de ferijs. cum si. ¶ Nec requiro isto casu licentiam superioris prout dicit do. An. Et rñdeo ad dictu3 religiosu3 qđ illud est veꝝ in pcuratore, ad actus vero pios, secus est in talibus actibus pietatis vt p3 ex predictis qnicqd dixerit do. Jo. de imo. ꝛ. d. Ni. ꝛ alij doc. quos. s̄. remisi. ¶ Predicta tū vera sunt nisi per dictum arbitramentum religiosus distraheretur ab actibus diuinis. tunc enim sibi hoc non liceret. ¶ L3 si arbitramentum assumeret ꝛ pronuntiaret oino valeret. vt no. d. Anto. in. d. c. quintauallis, ꝛ probatur ex dictis. s̄. ¶ Rursum predicta vera preterq; in fratribus minorib⁹ quibus talia exercere non permittitur, vt. d. cle. exiui de paradiso. ꝛ iam. s̄. dictu3 est. ¶ Immo magis perpetuo menti tene qđ huiusmodi minores fratres ex mente dicte decretalis exiui de paradiso priuant̃ non solum officio arbitrandi, sed ēt officio consultorum ipsorum arbitrorum de quo multum dolent. vt notanter scribit Bar. in l. j. §. si plures. ff. de exerci. ꝛ sequitur domi. Ange. in sua disputatione que incipit, duo inuicem litigantes. in. iiij. articu.

SVMMARIVM

1 Deportati, relegati, dānati in metallum, ꝛ similes serui pene effecti an possint esse arbitri vel arbitratores conuentionales.

¶ Cap. v. quarti libri.

Ostq̄ de subiectis aliene

P priati diximus. Incipiamus de his qui sunt sui iuris qui tū aliquo impedimento detinentur priusq; a deportatis ꝛ similibus incipiamus quorum impedimētu3 antiquius est, vt diximus. s̄. ij. lib. v. c. iuxta princi. An ergo
1 tales poterunt esse arbitri † dic quod non sine dubio siue sit deportatus, siue relegatus, siue transfuga, siue in metallum damnatus vel alio modo seruus pene effectus, vt sentit Spec. in ti. de arbi. §. differtur. ver. sed quid de bannito. ꝛ ibi Jo. an. ꝛ Guido de suza. ff. de arb. ꝛ in. l. pedius. ꝛ Ang. in dispu. sua que incipit, duo inuicē litigantes. ꝛ probatur hoc q2 non est dubium qđ l3 ipsum compromissum tribuatur a partibus tamen arbitrandi modus ꝛ ordo inductus est de iure cōmuni cum ad similitudinē iudiciorū redigat̃. vt. ff. de ar. l. i. ꝛ dixi satis. s̄. l. lib. xviij. c. sed pdicte psone ob penā delicti perdunt ea q̄ sunt iuris ciuilis vt hr̄ insti. de capitis dimi. §. j. ꝛ. ff. ð capi. dimi. l. eas. ꝛ. l. legitimi. ꝛ. ff. de pe. l. qdā sunt serui. ꝛ. ff. de pac. l. vnus. §. pactus. cū si. ergo ꝛc. Itē an pdicti poterūt esse arbitratores p2ia fronte vř dōm qđ sic, casus vř p hoc. ff. de leg. ij. l. cū pater. §. hereditatē. ꝛ. ff. ad treb. l. ex facto. §. si qs rogatus Bar. vř hoc sentire ꝛ t3 expresse dñs Ang. in preallegata dispu. duo inuicē p dicta iura. sed illa iura parū faciunt vt ipse Bart. dicit in. d. §. si quis rogatus, q nō loquunt̃ in arbitratore, sed in eo in cuius liberā voluntatē est facta remissio, ꝛ nō importat arbitrū boni viri. vt. l. fideicōmissa. §. q̄q; ꝛ ibi nota. in glo. ff. de leg. iij. ꝛ dicaz j. lib. vij. c. xv. ¶ Preterea ɔ̄rium sentit Jo. and. in regula dolo facit de reg. iur. lib. vj. in mercurialibus dum vult ꝙ qui incapax est arbitri incapax sit ēt arbitramēti. ¶ Quid dōm pfecto primā sniam veriorē puto ɔcquid dixerit Jo. an. ¶ Ratio est q2 predicti non perdunt ea que sunt iurisgentiū, sed ea q̄ sunt iuris ciuilis tm̄ vt. d. l. qdā de penis. ꝛ. l. legitimi merito possunt esse arbitratores cū arbitramentū solis finibus iuris gentium ꝛ naturalis equitatis claudat̃ nō aūt iuris ciuilis, vt p Bal. in. l. fi. C. de ɔhen. emp. ꝛ dicā plene. j. xj. libr. p totū. Attendendum tū qm̄ hoc vltimū nō credo locū habere in damnato in metallū vel ad mortem qui detinet̃ in vinculis qui etiā arbitrator esse nō potest, vt est casus in. d. §. si rogatus in fi. ¶ Ratio forte differentie est inter hunc dānatum in metallum vel ad mortē ꝛ alios s̄. dictos, q2 hoc modo dānatus perpetuo ad illā penaz ligatus est, vnde idem vř in eo qđ nunc diximus precedenti ca. in monacho qui non potest claustrū egredi, ꝛ alienis negotijs se imiscere hoc aūt nō contingit in deportato ꝛ relegato ꝛ ceteris, q2 nō perdunt ea que iurisgētiū sunt vt. s̄. dictū est. Sed qd dicemus circa preterita de damnato ad membri mutilationem, certe is potest vtroq; officio fungi. s. arbitri ꝛ arbitratoris q2 non inuenitur cautum in iure qđ perdat ciuitatē vel libertatē vt dixi in si mili. s̄. lib. ij. cap. v. in fi. vbi que dixi reperas hoc loco.

SVMMARIVM

1 Excōmunicatus nunquid possit esse conuentionalis arbiter vel arbitrator. Et quid de interdicto. 2. 4.
3 Excommunicatus contrahere potest.

¶ Cap. vi. quarti libri.

Ost predictorum inuen

P tionem inuenta est excōmunicatio a iure canonico vt dixi. s̄. ij. lib. vi. c. videamus ergo hoc loco de excōmunicato † priusq; an possit esse ɔuētio-
1 nalis arbiter gl. ff. de arbi. in. l. pedius in prin. dixit ꝙ non, ꝛ cū hoc transit ibi Bar. ꝛ cōiter omnes docto. ꝛ idem firmat Specu. in titu. de arbi. §. differt. versi. item hm eum. ꝛ Jo. an. expresse ibi in additio. in versi. item si arbiter in ver. sequenti l3 Vincentius doc. antiquus distinxerit vtrum compromittentes cu3 ignoranter elegerit an scienter vt primo casu valeat secūdo nō ꝛ non recte hm eos. Hoc ēt t3 dñs Anto. de but. in dicto capitu. quintauallis, ꝛ do. Lud. in. l. si qs arbitratu. ff. de verb. obliga. Ratio est triplex Specu. ꝛ Jo. an. prima q2 idem est in iudice q non potest esse si est excōmunicatus vt de re iudi. c. ad pbādū xi. q. iij. cū excōmunicato. xxxiiij. q. i. audiuimus cū si. S3 hec ratio non est bona quia nō valet equiparatio de iudice ad arbitrū nam infamis non pōt esse iudex. vt. ff. de iudi. l. cum pretor ꝛ ibi notat̃ in gl. ff. ð fena. l. cassius extra de rescri. c. sciscitatus, ꝛ tū infamis pōt eē arbiter. vt est expressum in. d. l. pedius in prin. ꝛ dicam. j. eo. lib. x. ca. Alia ratio est hm eos, q2 excōmunicat⁹ p heretico est habendus. vt in auc. de priui. muli. hereticis nō prestandis. §. q2 enim. C. de epi. au. l. iubemus. Sed nec ista est bona qa illud est verū post annū tm̄. ꝛ non ante. vt. C. de hereticis. auc. credentes. ꝛ ibi no. tertiā rationem ponunt, q2 excommunicatus seruus est peccati. vt. C. de sent. pas. l. fi. ij. qđ. vij. §. q2 ergo. ꝛ habet̃ in auc. de iureiur. a mo. presti. §. j. vñ sicut seruus nō est arbiter. vt dixi. s̄. eo. lib. j. c. eodē mō nec excōmunicatus. S3 nec ista est bona rō. nā hm hoc sequeretur ꝙ null⁹ esset non excōmunicatus posset esse arbiter. q2 quilibet viuens seruus est peccati. cum scriptū sit ꝙ septies in die peccat iust⁹. vt no. gl. insti. de iustitia ꝛ iure. in prin. dñs Ange. in preallegata disputatione duo inuicē litigantes determinauit totum oppositum

positum.s.excõmunicatum ꝯuentionalẽ arbitrũ eẽ posse p.d.l.
pedius.in prin.ver.apparet ꝙ q̃ibꝫ vilissimus põt esse arbiter
dũ tñ sit liber.nisi esset excõicatus ex cã hr̃tice prauitatis ad cu
ius audientiã nulla cã põt deduci.vt.d.auc.credentes ꝑm eum
que hoc casu tm̃ saluat cõem opinionẽ ꝯ̃riã,ꝛ hanc sniam vr̃ seq
tanq̃ꝫ de iure magis probabilẽ.d.Jo.de imo.in.d.c. quintaual
lis.iuxta fi. lꝫ ipse idẽ nõ memor opiniõis.d.Ang.prius sequu
tus fuerit in eo.c.sniam ꝯ̃riã transeundo cũ d.Ant. de but.sed
ẽt hec opi.vr̃ aperte falsa. nã nulli dubiũ ꝙ excõicatus perdit
cõionẽ oĩum fideliũ.vt extra de sen.excõ.c.plene.ꝛ de except.
c.ij.quõ poterit ergo excõicatus esse arbiter cũ arbiter habeat
citare partes ꝛ testes ꝛ more iudicis procedere.vt.ff.de arbi.l.i.
certe nõ poterit q² citati corã eo nõ tenent̃ cõparere vt dictis lo
cis. nec ob.d.l.pedius.q² illud est in ignominioso cũ quo licitũ
est participare alias secus vt dictũ est ¶ Propterea illõ ꝙ di
cit Ang.per auc.credentes nõ vr̃ verũ qm̃ illa auc.loquit̃ in iu
dice nõ aũt in arbitro si recte inspiciat̃.nec est bonũ ar. hoc ca
su de iudice ad arbitrũ.vt nũc dicebã.itẽ locũ hꝫ post annũ non
ante vt ibi exprimit̃ sic.potius facit in ꝯ̃riũ. In tanta qõne quid
dicemus.puto salua veritate ꝯsiderandũ vtrũ sit publice excõi
catus an occulte.p̊ casu aut partes ipse vel altera earũ nõ volũt
corã eo cõparere,ꝛ nõ valebit cõpromissum,q² nõ tenentur sibi
participare vt dictũ est.ꝛ idẽ esset si partes cõparerent lꝫ testes
vel alij ad causam necessarij nollent sibi participare per eandẽ
rõnẽ.cum.n.non possit hoc casu arbitro de cã liquere. certe ẽt
nullum erit cõpromissũ deficiente hac cãe cognitione. vt.C.de
sen.l.prolatã.ex quo apparet nõ esse bonũ ꝯsilium illud qδ dat
Ang.in preal.dispu.ꝙ partes seorsum ab arbitro cõpromittãt
cũ plenissima ptãte producendi ꝛ sententiandi ẽt partibus non
citatis.l.diẽ proferre.§.si quis litigatorũ.ff.de arbi. ꝑm eum ex
quo dicit euitare periculũ participationũ,lꝫ.n.partes possunt
hoc facere quo ad se,tñ nõ poterũt quo ad testes ꝛ alios ad cãe
cognitionẽ necessarios.sicq̃ꝫ oĩno cõpromissum erit inutile vt ex
predictis apparet.ꝛ hac cã variã intelligo glo.in.d.l.pedius.ꝛ
cõeꝫ opi.doc.s̃.relatã.aut quelibet pars,aut alie partes ad cãꝫ
necessarie volunt corã arbitro cõparere,ꝛ ei participare. ꝛ hoc
casu lꝫ peccet participando tali excõicato. vt.d.c.plene. d̃ sen.
exc.ꝛ.ij.q.j.multi.ꝛ xi.q.iij.cũ excõicato.ꝛ c.placuit.ꝛ d̃ cle.
excõ.mini.c.illud.tñ nõ video quare cõpromissum non teneat,
q² lꝫ sit prohibita participatio cũ eo tñ nõ ppea irritantur ipso
iure actus cũ eo celebrati,vt no.Inn.ꝛ cano.extra de do.ꝛ cõ
tu.in.c.veritatis.ꝛ Ang.in.d.dispu.duo inuicẽ.ꝛ tunc subijciã
in sequenti qõne de arbitratore. Preterea hoc probat̃ eniden
ter a maioritate rõnis.si.n.quilibet infamis põt esse arbiter. vt
d.l.pedius in prin.ergo multomagis excõicatus qui nõ est infa
mis ante annũ,vt.d.auc.credẽtes.¶ Itẽ pbat̃ q² rõ quare ex
cõicatus nõ põt esse iudex est,q² nõ est capax honoris qui iudi
ci tribuit̃ ex iurisdictione.vt in.c.pia.de excep.li.vj.ꝛ.d.c. ad
probandũ.de re iudi.sed corã arbitro non cadit iurisdictio. sed
simplex notio.vt ait.l.pretor.in prin.ff.de re iudi.ꝛ.l.notionem.
in prin.de fi.instr.ergo ꝛc. Preterea lꝫ multa iura dicãt ꝙ ex
cõicatus priuat̃ iure agendi in iudicio.vt extra de iud.c.intelle
ximus.ꝛ.d.auc.credẽtes.cuꝫ si.tñ nõ dicunt eũ priuari iure co
gnoscendi.sine iurisdictione.ꝛ hoc casu verã puto opi.d.Ang.
ꝛ Jo.de imo.ꝛ hoc est verũ nec eẽt excõicatus pp hr̃sim nõ pp
auc.credẽtes q̃ꝫ p̃dicti allegãt.q² nõ loquit̃ in arbitro,sꝫ in iudi
ce vt p̃dixi,sꝫ q² nullus hr̃ticus põt eẽ arbiter.vt ẽt.j.dicã.co.li.
ix.c.¶ Scdõ casu principali qñ est occulte excõicatus aduer
te bene q² aut pendẽte cõpromisso detegit̃ excõicatio. ꝛ hoc ca
su dõm est per oĩa vt nũc dictũ est de ipso manifesto excõicato
a principio,q² eadẽ est rõ. Aut detegit̃ post finitũ cõpromissũ
ꝛ latã sniaꝫ,ꝛ tũc valebit cõpromissũ,ꝛ snia vt tenuit Uin.doc.
antiquus.lꝫ spe.ꝛ Jo.an.senserũt ꝯ̃.iũ.vt.s̃.retuli. Et probatur
hoc aperte.cuꝫ.n.hoc sit in iudice. ꝙ vꝫ snia lata per euꝫ occul
te excõicatum. vt.d.c.ad probandũ.ꝛ ibi p gl.ꝛ Inn.ꝛ Host.ꝛ
oẽs canonistas.ꝛ facit extra vt eccl.bñ.c.i.ergo fortius idẽ erit
in arbitro. Preterea hoc casu cessat oĩs prohibitio ꝛ pena par
ticipationuꝫ. vt.d.c.j.vt ecc.bñ.ꝛ no.gl.in.d.c.ad probandũ.
Nihil ergo vr̃ repugnare quominus valeat.

Nunc q̃ro vtrũ excõicatus possit esse ꝯuentionalis arbi
trator q̃ qõ difficilior ẽ q̃ꝫ p̃cedẽs. Archi.ij.q.vj.
iudicibus dixit ꝙ non,q² non arbitramẽtũ non cadit in seruũ vt
ff.de ver.sig.l.illa verba,ergo nec in excõicatũ q seruus ẽ pcti.
ꝛ p hãc rationẽ alia rõne addita idẽ d̃terminat Jo.an. post lon
gã disputationẽ,in reg.do.facit.de re.iu. li.vi.in mercurialib⁹
sed hec rõ in his vꝫ vt euidenter colligit̃ ex dictis nũc in prece
denti.q.Scdãm rõnẽ addit Jo.and.q² sicut ius eligẽdi non pt
in excõicatũ ꝯpromitti.vt no.Cõpo.ꝛ ipsemet Jo.an.ꝛ alij ca
noniste in.c.in causis.de ele.ita ẽt nõ dꝫ posse sup alijs extraiu
dicia ibus in eũ ꝯpromitti.sed hec ẽt non est bona rõ. naꝫ illud
ꝯpromissũ electionis non est ꝑprie ꝯpromissum sed est quedaꝫ
cõmissio data ad eligẽdũ a toto.c.vt.d.c.in causis.ꝛ.c.dilect⁹
ꝛ i.c.cũ in iure peritus existas.vel pt dici posito ꝙ illud esset verũ
ꝯpromissũ ꝙ illud est ideo q² electio prelati est quedã res spũa
lis ꝛ sacra a quoꝝ sacroꝝ ꝛ spũalium administratione ipso iure
excõicatus amotus intelligit̃ p excõicationẽ vt.d.c.ij.de exce.
ꝛ de sen.excõi.c pe.q̃ rõ non pariformiter militat in rebus tẽ
poralibus,vt ex se liquet ¶ Fatetur tñ Jo.an.in.c.dolo ꝙ po
terit excõicatus esse simplex mediator vel ꝑxeneta ex cuius or
dinatione partes inuicẽ ꝯponant̃.vt ibi p euꝫ plene Bar.teti
git de hoc in.l.cum pr̃.§.hr̃ditatẽ.ff.de leg.ij.ꝛ in.l.si quis arbi
tratu.ff.de ver.ob.ꝛ plenius posuit in.l.ex facto.§.si quis roga
tus.ff.ad tre.ꝛ in oĩbus istis locis determinauit ꝯ̃.iũ.s.excõica
tuꝫ posse esse arbitratorẽ p has rõnes. Primo q² nos idẽ habe
mus in deportato q põt esse arbitrator vt est casus. in.d.§.si qs
rogatus ꝛ in.d.§.hereditatẽ.vñ ideꝫ in excõicato q eis equipa
rat̃,vt p gl.no.insti.de capitis dimi.§.minor,ꝛ est casus pro ea
ꝑm aliquos in.c.j.hic finit lex corra.in vsib.feu.sed hec rõ non
vr̃ bona. Nam non est bona equiparatio per omnia de deporta
to ad excõicatum,immo in multis differunt vt pꝫ ex notatis la
te per Ang.in.d.dispu.ꝛ hr̃ per Bar.in sua dispu. Lucane ci
uitatis.¶ Pretere posito ꝙ ar.esset bonum tñ dicti text. non
ꝑbant,q² ibi deportatus non fuit electus vt arbitrator. vt dixi
.s̃.c.ꝑximo.ꝛ hanc rõnẽ posuit ipsemet Bar.in.d.§.si quis ro
gatus.¶ Scdõ idem probat Bar.ar.l.iudei.C.de iudeis. Sꝫ
ẽt illa lex non facit, q² dicit ꝙ iudeus potest esse arbiter inter
iudeos.vñ nihil ad propositũ.¶ Quarto Bar.ꝯfirmat ideꝫ,
3 †q² excõicatus potest ꝯ̃here,vt probatur.C.de hereticis.auct.
credẽtes.ꝛ de iud.c. intelleximus ergo poterit ẽt tale compro
missum suscipere ꝙ est quidaꝫ ꝯ̃ctus.vt in auc.vt diffe.iudi.§.
i.in glo.nota.ꝛ satis probaui.s̃.i.li.viij.c.Et per hanc rõneꝫ id
determinauerunt sequendo Bar.d.Ant.de bu.ꝛ.d.Joan.de
imo.in.d.c.quintauallis allegantes ad hoc ꝙ facultas ꝯ̃hẽdi
cadat in excõicatum.c.veritatis.ꝛ ꝙ ibi nota.per Inn.de dolo
ꝛ ꝯtu.ꝛ.c.si vere.ꝛ.c.cum voluntate.de sent.excom.sed nec ẽt
ista rõ procedere vr̃.nã iura har.s.auc.credentes.ꝛ.c.intellexi
mus nõ ꝑbãt eius intentionẽ cũ ibi non dicat̃ ꝙ excõicatus pos
sit ꝯ̃here sed ꝙ pt in iudicio ꝯueniri.ꝛ si dicis ꝙ ex hoc colligit̃
qδ prius ꝯ̃xerat,q² alias nõ ꝯ:eniret.Rñdeo ꝛ intelligo qδ ꝯ̃
xerat ante excõicationem.q² aliud non apparet ibi. Iteꝫ nec iu
ra.d.Ant illud probant. Nam lꝫ Inno.in.c.veritatis.illud te
neat qδ excommunicatus possit ꝯ̃here,tñ Hosti.ibi ꝯ̃riuꝫ affir
mauit.ꝛ multi alij. Item lꝫ papa ibi dicat se irritare alienata p
excommuaicatũ post excommunicationẽ,tñ ex h̃ non sequit̃ qδ
valuit ꝯ̃ctus alienationũ,q² multoties verbũ irritamus ex poni
tur.i.irritũ ꝑnũtiamus.vt no.gl.fin.in.l.ex empto.§.his q vi
na.ff.de ac.emp.ꝛ bal.in auc.hodie.C.de ap. Itẽ lꝫ.c.si vere di
cat qδ excommunicatus pt ꝯueniri ex ꝯ̃ctu facto post excõica
tionẽ tñ illud est ideo vt ex suo delicto premium reportet vt ibi
tex.exprimit ad.c.cũ volũtate dicas ꝙ nõ facit ad ꝑpositũ pe
nitus.d.Ang.in pal.dispu.duo inuicẽ.tenuit ẽt expresse excõ
municatuꝫ posse fungi offõ talis arbitratoris p tex.vbi dicit eẽ
casuꝫ ad quẽ Jo.an.nõ aduertit in.d.§.hr̃ditatẽ. ꝛ in.d.§.si qs
rogatus nisi forte esset excõicatus ex cã heretice prauitatis per
d.auc.credẽtes.ꝑꝫ eum.sed istud etiam nihil vꝫ,q² predicta iu
ra.l.§.hereditateꝫ.ꝛ.§.si quis rogatus vt predixi non probãt.
Iteꝫ.d.auc.credentes loquitur in iudicẽ.vnde non sequitur er
go ideꝫ in arbitratore.vt dictum est. ¶ Dominus Loth.i.d.
l.si quis arbitratu multum lẽte tractat de hac qõne.ꝛ addunt
primo vnam rationeꝫ pro opi.Jo.an.ꝙ non possit esse arbitra
tor.nam nos idem habemus in dãnato in metallũ q seruus est
pene.vt est expressũ in.d.§.si quis rogatus,ergo idẽ in excõica
to qui seruus est peccati.sed hec rõ nihil vꝫ.naꝫ in damnato in
metallum est diuersa rõ ab alijs ꝯdemnatis.nam assimilat̃ mo
nacho qui claustrum egredi nõ põt.vt dixi.s̃.proxi.c.in fi. De
inde ponit ibi Lud.nouã opi.reducendo predicta ad concor
diam.aut enim querimus.vtrum excõicatus possit esse arbitra
tor in facto proprio prout alijs licitum est aliqñ vt est casus in
d.c.quintauallis.ꝛ dicam.j.co.li.xvi.c.ꝛ tunc dicendum est qδ
sic ꝑm eum.ꝛ hoc casu dicit intelligi debere opi.Bart.ꝛ sequa
tium ꝛ iura per eos allegata.¶ Aut querimus vtrum possit i
facto alieno,ꝛ istud non potest,ꝛ ita intelligit opin. Archid. ꝛ

Jo.an.ꝙ probat̃ ẛm euȝ per.c.poſt ceſſioné de prob.vbi eſt ca
ius ſingularis ꝙ ꝗ̃uis excõicatus poſſit eẽ in iudicio pro ſeipſo
vt reus.vt de iudi.c.intelleximus.cuȝ ſi.tñ non põt noie alieno
vel pro alio.Jdé.n.dõm eſt in propoſito vt ꝗ̃uis poſſit eſſe ar-
bitrator ꝓ ſeipſo nõ tñ ꝓ alio ẛm eũ.ſed certe hec opi.dubia eſt
in.j.mẽbro.vt dixi circa ſniaȝ bar.item in ſcdo mẽbro eſt aper-
te falſa.non.n.apparet vllatenus in.c.poſt ceſſionem.ꝙ ibi lo-
quat̃ in procuratore rei,intelligo ergo illũ tex.in procuratore ac
toris.⁊ rõ eſt,qꝛ ſicut excõicatus non põt eſſe in iudicio vt actor
pro ſeipſo eodẽ mõ equũ eſt ꝙ non poſſit eſſe in iudicio pro alio
⁊ iſtud ibi prouidet̃ idẽ eſt in ꝯ̃rium qꝛ ſicut põt eſſe in iudicio vt
reus pro ſeipſo eodẽ modo equũ eſt ꝙ poſſit pro alio ar.d.c.in
telleximus.⁊.c.ſi vere.cuȝ ſi. Preterea ẽt poſito qđ.d.c.poſt
ceſſioné loqueret̃ in procuratore rei,tñ nõ eſt bonũ arg.de indi
ciis ad ꝯ̃ctus iſto caſu multi.n.ſunt q non pñt eſſe in iudicio. et
tñ pñt ꝯ̃here vt eſt in filiofa.q lȝ non poſſit eſſe in iudicio ſine cõ
ſenſu pr̃is.vt.l.fi.§.neceſſitaté.C.de bo.q̃ li.tñ põt ꝯ̃here ⁊ obli-
gari ẽt ſine vllo patris ꝯſenſu exceptis certis caſibus ſpãlibus.
vt.ff.de iudi.l.tã ex ꝯ̃ctibus.ff.de polli.l.ſi qs ré.§.voto.cum ſi.
itaqȝ nõ ſequit̃ hoc non põt quis eſſe in iudicio pro alio. ergo nec
in ꝯ̃ctu pro alio. ¶ Preterea eſt caſus expreſſus ꝯ̃ opi.d.lud.
in.d.neceſſitatis in fi.vbi alieno.nomine poteſt excõicatus ꝯ̃he
re ⁊ vȝ ꝯ̃ctus.nã ille tex.ſi bene attendat̃ loquit̃ in epõ qui alie
nauit res ecc.⁊ ſic non ꝯ̃xit noie proprio,ſed noie eccleſie cuius
ipſe prelatus dr̃ eſſe procurator.vt pȝ.in.c.cum dilectus.de or.
cog.⁊ in.c.ij.de do.xij.q.i.c.fi.x.q.ij.caſellas cuȝ ſi.ex quibus
omnibus vnicuiqȝ heſitatio hec dubiiſſima vr̃. Mihi tñ in tam
ardua dubitatione cogitanti non obſtantibus.ſ.dictis ſequẽda
vr̃ ſnia bar.⁊ ſequacium multis rõnibus. ¶ Primo qꝛ vere ne
gari non poteſt hoc ꝙ excõicatus poſſit ꝯ̃here.vt Bar.dicit.⁊
probatur expreſſe in.d.c.veritatis.in fi.non cauillando text.in
d.c.ſi vere.nec ob.ꝙ dixi allegando gl.in.l.ex empto.§.his qui
vina.qꝛ illud verũ vbi alia verba non paterent̃ rectius ẛm doc.
iteȝ non ob.ꝙ dixi ad.c.ſi vere.qꝛ quocũqȝ ſit ſatis eſt ꝙ poſſit
ꝯueniri.⁊ ſic ꝯ̃ctus valuerit vt ibi probat̃.Scdo qꝛ ideȝ probat̃
expreſſe.in.c.felicis.§.verũ.de pe.lib.vi.vbi dr̃ qđ excõicatus
poſt abſolutionem agere poteſt ex ꝯ̃ctu celebrato ꝑ eum durã-
te excõicatione. Tertio per.c.inter dilectos.de do.nec vȝ ꝯ̃-
ctus donationis factus per excõicatũ.⁊ hec eſt vera opi.ꝙ poſ
ſit ꝯ̃here.ꝗ̃ tenuit Jnn.in.d.c.neceſſitatis.⁊ ſequuntur cõmu
niter oẽs lȝ Hoſt.dixerit ꝯ̃rium,⁊ non recte vt ibi per doc.quar
to hoc ẽt probatur qꝛ arbitramentũ eſt quid facti extraiudicia-
lis tñ hñs aliꝗ̃ mixturã iuris vt ſepius dictuȝ eſt. eo ergo non
eſt priuandus excommunicatus cũ talia cadant in excõicatũ,ꝙ
pȝ,qꝛ põt minimum ꝯ̃here.vt in.c.ſignificaſti.de eo qui duxit in
ma.ꝗ̃ pol.ꝑ adul.et tenent do.de Ro.deciſ.quingẽte.lxxxiij.
itẽ põt excõicatus tribuere alteri poſſeſſioné beneficij iaȝ colla.
vt in.c.pro illorum.de preb.lȝ ipſum ꝯferre non poſſit,qꝛ colla
tio eſt quid meri iuris.vt in.c.vt ſede vacã.li.vi.ex quibus eui
denter apparet veriſſimã ẽt ſniaȝ bar.nec curo iſto caſu ſiue qs
ſit arbitrator in facto proprio ſiue in alieno per rõnes.ſ.dictas
ꝯ̃ dñm Lud. ¶ Jtem non curo an quis ſit excommunicatus pu
blice an occulte,qꝛ non eſt neceſſe ſic diſtinguere, ex predictis
liquet.eſt tñ attendendũ qꝛ in duobus caſibus hoc limitandum
eſt in quibus excõicatus nõ vr̃ poſſe fungi officio arbitratoris.
Primus eſt ſuper rebus ſpũalibus ẽt in caſibus in qbus als li
citũ eſſet de talibus ꝯpromittere de quo ſatis.ſ.dixi.iij.li.xij.c.
⁊ hoc apparet ex dictis.ſ.ꝯ̃ rõnes Jo.an. ¶ Scds caſus ẽ qñ
nondũ latuȝ eſſet laudũ ꝑ publicum excõicatũ ⁊ ambes partes
vel altera pars tñ vel alie perſone ad veritatis qõnem neceſſa
ria nollent ſibi participare in caſibus in quibus horum pñtia ⁊
partiuȝ citatio requirit̃.de quo tñ dicetur.x.lib.xiij.c.His.n.
caſibus cuȝ illi non teneant̃ ꝯparere forte poterit laudare.ar.ꝑ
al.c.preſbyteri.de ſen.excõ.⁊.c.ij.de exce.cum ſi.ꝙ tene men
ti qꝛ nullus hoc dixit ⁊ ẽ pulchra diſputatio ad totã hãc diſpu
ta.⁊ nunc habes veritaté harum qõnum melius ⁊ ſubtilius ꝗ̃
4 alibi. ¶ † Dicamus de eo ꝯ̃ quẽ promulgatum fuit eccleſiaſti-
cum interdictuȝ an ergo poterit fungi officio ꝯuentionalis arbi
tri vel arbitratoris.profecto ſuꝑ hoc non eſt dubitatio. nã effe
ctus huius iterdicti non tendit ad hoc ſed ad aliud, vt tetigi.ſ.
ij.li.vi.c.in fine qđ non repeto.

SVMMARIVM

1 Banniti,rebelles,⁊ his ſimiles vtrum poſſint eſſe arbitri vel arbitratores conuentionales.

2 Bannitorum plures ſpecies.

3 Banniti poſſunt eſſe arbitri in alio territorio, ⁊ non amittun iura ciuilia communia.

¶ Capi.vij.quarti libri.

1 POſt predictos bãniti noſtri tꝑis ſuperuenerũt, vt
diximus.ſ.ij.lib.vij.c.videamus ergo † an
poſſint eẽ ꝯuẽtionales arbitri. ¶ Spe.in tit. de ar
bitro.§.ſequit̃.v.qđ de bãnito Dicit bãnũ nr̃i tꝑis
nõ poſſe ſi ẽ bãnitus ex tali delicto ex quo bona eius veniãt pu-
blicãda alias ſecus.Rõné aſſignat qñ bãnitus cuius bona pu
blicant̃ eqparat̃ deportato qué ꝯſtat arbitrũ eſſe nõ poſſe vt di
ctũ eſt ſ.eo.lib.v.c.⁊ allegat Spe.ꝓ hoc qđ not.glo.inſti.qb.
mo.ius.pa.po.ſol.i.§.relegati.⁊ Dy.⁊ Bar.in.l.ij.ff.ad.l.iu.
peculatus.Sed hec opinio apte nõ eſt bona. Nã nõ procedit
equiparatio banniti cuias bona publicant̃ ad deportatũ lȝ eam
faciat.gl.in.d.§.relegati.⁊ in.c.i.hic finit̃ lex corradi.in vſib.
feu.⁊ Dy.in.l.eius q.ff.de teſta.imo in multis differunt nec eſt
bonũ ar.ꝺ vno ad reliquũ.vt late Bar.ꝓbat in ꝑallega.diſpu.
lucane ciuitatis,⁊ Ang.in diſpu.duo inuicẽ. Preterea arg.ꝑ-
dictũ põt retorqueri ꝯ̃ eius opinio.ſi.n.bãnitus cuius bona nõ
publicant̃ equiparat̃ relegato,vt ſentit gl.in dicto loco,ꝑ glo.
in.d.§.relegati ꝓ qua facit alia gl.idẽ volẽs.i.l.ad cognitioné.
ff.qbus ex ca.in poſ.ea.lȝ ambe falſe ſint.vt ꝑ Bar.in dicta di
ſputa.Certe vere ẽt habemus dicere ꝙ iſte bãnitus cuius bo-
na nõ publicant̃ nõ poſſit eſſe arbiter qꝛ idẽ ẽ iure legato,vt.ſ.
ꝓbaui.eo.lib.v.cuius tñ ꝯ̃riũ ipſemet Specu.vult.do.Ang.
poſuit hũc articulũ ia dicta diſputatiõe duo inuicẽ,⁊ in effectu
ꝯcludit bãnitũ nõ eſſe incapacẽ huius arbitri niſi i vno caſu tñ
ſcȝ qñ bãnitus ꝑdidit ea q̃ ſunt iuris ciuilis.Et ad hãc opinio.
ſe refert Jo.de imo.in.d.c.quintauallis.Sed ꝓ certo hec opi
nio ẽt defectiua ẽ lȝ bonũ fundamentũ habeat. ¶ Unde mihi
altius ꝯſiderandũ vr̃ aſſumpto fundamento ex quibuſdam di-
ctis Ang.in.d.diſpu.lȝ in aliqbus erret q̃ tñ non examino ꝑꝑ
2 breuitaté. ¶ † Bãnitorũ plures ſunt ſpecies,qdã ſunt q̃ ponun
tur in bãno iudicio pẽdente ꝑꝑ ꝯtumaciã in non ꝯparendo,vt
tedio affecti veniant rñſuri. Põt.n.iudex hoc facere arg.l.ſȝ ſi
ꝑ pretoré.§.ſed ſi dũ decreto.ff.qbus ex cau.ma.⁊ facit extra de
ſimo.c.ſicut.tuis lxiij.di.Salernitane.iiij.q.iij.iũcto.⁊ ibi pñt
eẽ arbitri ſine dubio,qñ ſi ꝑdũt ciuitatẽ vẽȝ ea q̃ ſũt iuris ciui.
vl' naturalis vel gẽtis vt ſentit bar.i.l.amiſſiõe.§.q deficiũt.ff.ꝺ
cap.di.⁊ eoipſo ꝙ ꝯparẽt iter tꝑa leg.ſtat.purgant contuma-
ciam,⁊ recuperãt bona.vt.l.j.C.de requi reis.⁊ ibi ꝺ hoc ꝑ gl.
¶ Alij ſunt bãniti ꝑꝑ delicta grauiora.Et hic eſt aduertendũ,
qꝛ quidã bãniunt̃ ꝑ papã vel imperatorem de quibus loquitur
tex.in auc.Jtẽ nulla cõitas,⁊ in auc.Jtẽ quicunqȝ.C.de epiſc.
⁊ cle.⁊ hi nõ pñt eẽ arbitri,qñ perdũt ea que ſunt iuris ciuilis
quocũqȝ vadãt ⁊ equiparant̃ deportatis,vt.d.iuri.qui ita de-
bent intelligi ẛm Bar.in ꝑallegata diſputa.Lucane ciuitatis
⁊ in.d.§.q deficiũt ⁊ ſequit̃ idẽ Ang.expſſe in dicta diſputatio.
duo inuicẽ.intellige tñ hoc ẛm diſtinctioneȝ de qua hr̃ plene ꝑ
Jnno.⁊ Joã.an.⁊ canoniſtas i.c.ꝑ venerabilẽ.q filij ſunt legiti
⁊ in cle.paſto.de re iud.⁊ ꝑ legiſtas in.l.priuilegia.C.de ſa.ſan.
eccl.⁊ in.l.fi.ff.de iuriſ.om.iud.vbi habet̃ an papa habeat iuriſ
dictioné in terris impij,⁊ econtra,an imꝑator in terris ec.ad quam
minimũ te referas.Quidã bãniunt̃ ꝑ inferioré a papa vel imꝑa
tore,⁊ iſti ẽt nõ poſſunt eſſe arbitri in terris ex qbus ſunt bãniti
ꝙ ꝓbat̃,qꝛ aut bãniunt̃ ꝑ inferioré habẽté iuriſdictioné prnci-
pis in terris ſuis,⁊ nõ recognoſcẽté ſuꝑioré,vt ſunt multi reges,
duces,Marchiones,⁊ comites ⁊ iſti ꝑdunt ius ciuile illius ci-
uitatis ſine dubio ꝑ predicta. ¶ Aut bãniunt̃ ꝑ alios q nõ vtũ
tur iure principis,⁊ tũc aut eis eſt indictũ bellũ vt poſſint impune
occidi,⁊ tales equiparant̃ trãſfugis ciuitatis Romane vt ſubti
liter bar.ꝓbat i.d.diſpu.Lucane ciuitatis.vñ ꝑdũt iura ciuilia
ciuitatis ſue ẛm euȝ vt ꝓbat̃ i.d.l.amiſſioné.§.q deficiunt.⁊.d.
l.qdã de penis.⁊ ſequit̃ Ang.in dicta diſpu.ſua.Aut eis bellũ
indictũ nõ eſt,⁊ tũc ẽt iura ciuilia ꝑdũt ꝓprie ciuitatis lȝ ẽt bo-
na nõ publicent̃.vt.ff.de re iu.l.ſi victũ aut ſtratũ.⁊ in auc.ꝺ i-
ceſt.nup.circa principiũ.⁊ no.Ang.ibidẽ attẽde tñ ad vnũ no
ta.qđ ꝗ̃ꝗ̃ iſti perdant iura ciuilia pro prie ciuitatis,tamen non
ꝑdunt iura ciuilia cõia oim ciuitatũ,vt elegãter ꝓbat Bar.in
3 d.diſpu.⁊ i.l.ex fcõ.§.ex facto ad treb.⁊ i.d.§.q deficiunt.† ex
quo ſequit̃ vnuȝ mẽti tenẽdũ qđ ꝗ̃uis nõ poſſint eẽ arbitri i ter
ritorio ſue ciuitatis ⁊ rebus ꝑtinẽtibus ad ꝓpriã ciuitaté,tñ pñt
pñt eẽ arbitri extra territoriũ ꝓpriũ ſuꝑ reb' alienis ẛȝ ius cõe
oiuȝ ciuitatũ.Jtẽ ẽt in ꝓpria ciuitate ẛm ius cõe qđ non ꝑdunt

vt dictum

vt dictū est ꝙ perpetuo tene mēti. ¶ Sed q̄rit̄ nūc an bānitus possit eē arbitrator ꝯuentionalis. spe. in. d. ver. qd de bānito nō recte intelligendo sensit ꝙsic eodē mō ꝺ stiguēdo hoc casu quo dixi. s. in arbitro per easdē rōnes. Jo. an. in reg. dolo. in mercurialibus sensit oppositū indistincte, q: qui incapax est arbitrij incapax est ēt arbitramenti q̄ rō ēt nihil vȝ, vt dixi. s. eo. lib. vi. c. bar. in. l. si quis arbitratu iuxta fi. ff. de verb. ob. sensit posse esse arbitratorē indistincte per. l. cū pr̄. §. hr̄ditatē. ff. de leg. ij. ⁊ in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad tre. vbi idem dr̄ in deportato, ⁊ isti tex. sunt casus pro hac q̄ne ad quos dominus Jo. and. non aduertit ſm Ange. in dicta disputatione lȝ postea aliter distinxerit. vt. j. dicam. Sed illi tex. parum faciunt, q: non semper est bonū ar. ꝺ deportato ad bānitū. vt. s. dcm̄ est. Preterea posito ꝙ arg. esset bonum, tamen non loquitur in arbitratore, ⁊ sic nihil ad rem. ¶ Dominus Ang. in. d. sua disputati. distinxit inter arbitratores electos super lite qui non pn̄t arbitrari nisi causa cognita ⁊ partibus citatis, ⁊ alios q possunt procedere, ⁊ terminare sine vlla discussione; vt primo casus bāniti sint capaces talis arbitramenti, scd̄o casu secus, ⁊ ita intelligit predicta iura. s. §. hereditatē. ⁊. §. si quis rogatus. nisi forte per bannuȝ essent facti hostes Romani imperij vel Romane ecclesie. Tūc. n. nō esset eis cōicandum nec aliquid Ang. allegat. sed primum eius membrum vr̄ aperte falsum ⁊ sibimet repugnare. ipse. n. Ang. eodē loco vult ꝙ bannitus possit esse nedum arbitrator conuentionalis, sed ēt arbiter excepto vno casu, vt. s. retuli quem arbitrum constat cā cognita procedere. vt. ff. de arbi. l. i. C. de sen. l. p latam, ⁊ ibi notatur. Jtem scd̄m eius membrum per illa iura nō probatur. vt. s. satis apparet. Preterea illud vltimum de hostibus Romani imperij vel romane ecclesie vr̄ aperte falsuȝ, qm̄ non est dubiuȝ ꝙ excōicatus est hostis Romane ecclesie q: priuatur omni cōione fidelium. vt in. c. pe. de sen. excō. ⁊. xi. q. iij. c. cum excōicato. cū si. ⁊ tn̄ pōt esse arbitrator, vt satis probat̄. s. precedenti. c. Dicerem ergo salua veritate quemlibet bānitū posse fungi offō arbitratoris multis rōnibus. Prio vt dixi idē est in excōicato. ¶ Scd̄o q: nec deportatus, nec relegatus, nec ēt transfuga, nec ipse bānitus pdunt iura gentiū cōia inter oēs, vt. d. l. amissione. §. q deficiunt. ⁊. d. l. quidā. de penis, ⁊ p bart. in. d. disputatione lucane ciuitatis. Constat autem ꝙ arbitramentum est species ꝯctus qui ꝯctus sunt de iure gentium indicti, vt. ff. de iusti. ⁊ iure. l. manumissionis. ⁊. l. ex hoc iuregentiū. ⁊ insti. de iure natur. gen. ⁊ ciuili. §. ex hoc iuregen. Jtaqꝫ puto bart. sententiam verissimam quicquid dicant alij. fateor tn̄ ꝙ si bannitus hȝ partes citare, ⁊ partes qn̄ non tenerentur coraȝ eo comparere pp participationis penam nollent comparere, tunc eēt tale ꝯpromissum inane, pnt dixi. s. in excōicato. Et hoc vltimū ꝯtingere pōt in bānitis ab imperatore vel papa quibus est indictū bellum, vt. d. auc. Jtē nulla cōitas. ⁊. d. auct. Jtē q̄cunqꝫ cū si. Jtē pt̄ ꝯtingere in ciuitatibus q̄ hn̄t exiticios ⁊ bānitos in ere ⁊ psona descripti sunt pro rebellibus, ⁊ cum quibus probibita est participatio p statutū prout in facto his tpibus in hac ciuitate seruat̄, ⁊ quasi p totā Jtaliā. Et ex predictis soluunt̄ alie q̄ones. s. quid in ꝯfinatis nostri temporis vel rebellibus ciuitatum vel exitiijs an possint esse arbitri vel arbitratores ꝯuentionales. ⁊ adde quod tangam infra eo. lib. x. c.

SVMMARIVM

1 Accusati, inquisiti, incarcerati vel alio modo de facto impediti an possint esse arbitri vel arbitratores conuentionales.

¶ Cap. viij. quarti libri.

Cum ob delicta sepissime ꝯtingat homines accusari vel inquiri † ⁊ ppea in carceribus detineri vel alio mō de facto impediri, videamus an hi possint eē arbitratores vel arbitri ꝯuentionales. doc. non tangunt puto sic dicēdū. Aut detinet̄ in carcerē electus in arbitrū vel arbitratorē. Aut alio modo de facto impeditur. Primo casu aut adeo stricte detinet̄ ꝙ ad eū solū partibus ꝯpromittētibus nō pȝ aditus, ⁊ tūc sine dubio vr̄ nō posse eē arbitrū cū more iudicis pcedere hēat, ⁊ corā eo sit necessaria cāe cognitio. vt. ff. de arb. l. i. C. de sen. l. p latam nec ēt eadē rōne poterit esse arbitrator, maxime retenta opi. bar. ꝙ arbitrator habeat necesse ptes ad laudūȝ vocare de quo dicā. j. x lib. xlij. Aut partes ad eū accedere pn̄t, ⁊ tūc aut iuste detinet̄, ⁊ pōt esse arbiter ⁊ arbitrator quo ad oēs ēt q̄ ad vtilitatē detinētis. vt pbat̄. ff. ꝙ met. cā. l. si mulier. in prin. ⁊ p gl. ibi iūctis his q̄ hn̄r p gl. in. l. i. C. ꝺ sen. ex pi. reci. ⁊ in. c. fi. de re iu. li. vi. aut detinet̄ iniuste, ⁊ tūc aut quo ad vtilitatē dtinētis ⁊ nō pōt ar. ff. qd̄ me. cā. in. l. q carcerē; ⁊ notator ibi p bart. aut quo ad tertias psonas, ⁊ credo ꝙ possit eē arbiter ⁊ arbitrator cū phibitus nō inueniat̄. Scd̄o casu qn̄ ipedit̄ alio ipedimēto q̄ȝ carceris, vtputa ifirmitatis vel siti, ⁊ tūc ꝯsidera an sit tm̄ ipedimētū ꝙ oino ipediat cognitionē seu informationē quo casu non poterit, an nō ipediat, ⁊ tūc secus, vt ex pdictis apparet. Dicamus qd iuris sit de dānato ad carcerē ppetuū de h̄ ēt nihil scribūt doc. Breuiter puto dōm ꝙ aut vult esse arbiter ⁊ non pōt. Aut arbitrator, ⁊ pōt si ad eū pȝ aditus. alias secus. hoc probatur ex dictis plene. s. ij. li. in. viij. c. iunctis his q̄ supra dicta sunt.

SVMMARIVM

1 Heretici, a potestate, sarraceni, ⁊ reliqui infideles an possint eē arbitri vel arbitratores conuentionales.

¶ Cap. ix. quarti libri.

Heresis omnium delictor̄ maius eē dr̄. vt hr̄ in. c. ad abolēdā. † An ergo hr̄ticus poterit eē arbiter vel arbitrator ꝯuētionalis. doc. de hoc nō tāgūt. certe hr̄ticus arbiter esse non pōt. vt pbat̄. C. de here. in. l. qm̄. vbi dr̄ ꝙ ois ltimus actus est hr̄tico interdictus. ⁊ facit. e. ti. l. quicūqꝫ arbitrator vr̄ esse posse ꝙ pbat̄, q: pōt ꝯhere. vt. C. de here. l. cognouimus. §. fi. dū loquit̄ de donatione. sed quid dices de apostata profecto nec de hoc ponunt doc. credo tn̄ nō posse esse arbitruȝ. vt pbat̄. C. de aposta. in. l. hi q factū. ⁊. l. fi. e. ti. dū dr̄ ibi ꝙ oēs pene imposite hr̄ticis trahunt̄ ad apostatas. ⁊ intellige in apostata fidei nō in apostata obediētie, vt pȝ ex nota. in. c. i. extra de aposta. nec ēt in apostata religionis qui an possit eē arbiter vel arbitrator dic vt. s. eo. li. iiij. c. in ceteris psonis religiosis plus credo ꝙ apostata fidei nō possit ēt esse arbitrator, vt pbat̄. C. de aposta. in. l. apostatar̄, in pri. vbi dr̄ ꝙ apostata nō pt̄ donare. Quid de scismatico nr̄i doc. ēt nō ponūt credo nō posse eē arbitrū, vt pbat̄ clare qn̄ scisma durauit, q: vertit̄ in hr̄sī. xxiiij. q. i. scisma. ⁊ ea. cā. q. iiij. inter hr̄sim. Et idē qn̄ qs nouū scisma ꝯstituit, q: grauius punit̄ q̄ȝ hr̄sis. vt. vij. q. i. deniqꝫ. ¶ Jdē puto in offō arbitratoris, vt denege⁊ scismatico, vt pbat̄ in. c. i. de scisma. quid de iudeo vel sarraceno. Spe. in ti. de arbi. §. differt ver. itē ſm eū dixit iudeū posse esse arbitrū. per. l. iudei. C. ꝺ iudeis, sed illa lex facit, q: nō loquit̄ inter xpianos, sed inter iudeos tm̄ vt dicemus. j. e. li. xvij. c. Preterea ꝯtiū credo, vt nec iudeus nec sarracenus possit fungi arbitri offō, nā hi nō admittunt̄ ad actus ltimos. vt. ij. q. vij. alicui. nec cū eis aliqd̄ cōmercium hr̄e lȝ, vt extra de iudeis. c. ⁊ si iudeos. in fi. ⁊ de vsu. c. cū tu, ⁊ de deci. c. de terris. ¶ An aūt possint esse arbitratores nō inuenio tactū. credo tn̄ ꝙ possint, q: permittuntur ꝯhere sua voluntate sicut ⁊ xpiani. vt. C. de iudeis. l. nemo. la. ij. et notatur p Azo. in summa de iudeis Et no. bene has questiones peregrinales in hac materia.

SVMMARIVM

1 Arbiter an esse possit cuius vox per statutum est funesta.
2 Jnfames ⁊ vsurarij an possint esse arbitri vel arbitratores.

¶ Cap. x. quarti libri.

Cum statutum vel consuetudo interdū ob delictū vocē alicuius funestam faciat. † dicamus an hi quoruȝ vox funesta est possint esse arbitri conuentionales vel arbitratores nostri doc. ēt de hoc nō tangunt. Breuiter crederem sic distinguendū aut statutū exprimit ꝙ non sit arbiter nec arbitrator, ⁊ tunc est clarum ꝙ non poterunt in territorio statuentis, vt. ff. de iustit. ⁊ iure. l. oēs ppl̄i. insti. de iure naturali gentiū ⁊ ciuili. §. ius aūt ciuile. in alieno sic. vt. l. extra territorium. ff. de iurisdic. om. iudic. ⁊ tetigi. s. eo. li. vij. c. Aut ita nō exprimit, ⁊ tunc aut simpliciter eis audientiā denegat aut loquelam prohibet vel participationē. Primo casu poterit esse arbiter ⁊ arbitrator, q: illud qd̄ audientiam denegat intelligit̄ in agendo, vt dixi. s. ij. libr. x. c. Rō

ergo intelligit in cognoscēdo de factis alienis vel simplr cōponendo p viā amicabilis cōpositionis. Scđo casu cōsidera q aut statutū simplr loquelā vel pticipationē phibz, & tūc dicerē per oia, vt. s. dixi in excōicato. e. li. vi. c. Aut statutū vltra procedit bāniendo, & participationē phibēdo vt cōtingit in extrinsecis & rebellibus hodiernis, & tunc dicerē p oia, vt dixi in bānito. s. e. li. vij. c.
2 Quā nō ex delictis nōnūq̄ infamant hoies. † Quid dicemus de infamibus certe expressum est q possint eē arbitri vñ fortius arbitratores. vt. ff. de arb. in. l. pedius. i pri. sic et in offō pcuratoris q cōpetit et infami. vt insti. de exce. §. fi. Aliud dōz ē i iudice q nō pōt eē si ē ifamis vt. ff. ō in. l. cū ptor. C. ō dig. l. ij. li. xij. cū si. & vide p gl. in. d. l. pedius. sed huius occasiōe gd dicem⁹ de vsurario. doc. nō ponūt. ego credo q possit eē tā arbiter q̄ arbitrator. nā phibit⁹ nō inuenit, q̄ &c. vt. s. e. li. i pfatione.

SVMMARIVM

1 Iudices ordinarij & delegati & alij officiales nūquid esse valeāt arbitri vel arbitratores conuentionales.

Cap. xi. quarti libri.

Post illos q prohibent ob dlicta dicamus ō his q ob honestā rōnē phibiti sunt. priusq̄ iciplamus a gerētibus offm vt fecimus. s. ij. lib. xv. ca.
1 Videamus † ergo an iudex ordinari⁹ possit eē cōuētionalis arbiter. certe tres sunt opi. in effectu. Pria est q si p cā q̄ corā eo vertit vel verti dz. nō pt vt arbiter assumi et eo in hēte vt vr expssuz. ff. de arb. in. l. sz si in seruū. §. si qs. iudex. & ibi p bar. & ij. q. iij. §. tria. i alijs āt q̄ corā eo nō vertunt nō phibet iudex in arbitrū assumi, qz cessat rō & phibitio dicto iuriū fm Guli. de cun. in. d. l. sed si in seruū. §. i. & hoc modo intelligiē. l. si g ex cōsensu. C. de epi. audi. sz bal. ibi qui ponit rōnē pdictorū in p casu. s. ne vilescat iudicis offm. q nō est fiendū. vt. l. obseruandū. ff. de offi. presi. Hec aūt oia vera sunt de iure ciuili. de iure aūt canonico i ordinariū cōpromitti pōt indistincte, vt in. c. cū tpe. & c. cū a nobis. de arbi. & de ele. in. c. cū cām. de iureiur. c. veniēs. de pb. c. nisi eēnt. de psum. c. literas. & de arb. c. cū oliz. & hāc opi. vt dixi tenuerūt Bar. & bal. & Guli. ō cu. i locis pal. Scđa opi. fuit q nō differat ius canonicū a iur ciuili. sz vtroq̄ iure possit ordinarius iuste recipere cōpromissum dūmō partes hoc sponte faciant, secus si eo iubente p. d. tex. in. §. si qs iudex, & hanc tenuit gl. in. c. tria. & in. d. c. cū tpe & ibi Jo. an. & d. Ni. dicēs hāc fuisse cōem opi. canonista. & probat fm. d. Ni. hec opi. qz ex quo lex ciuilis est dubia debemus stare sup hoc determinationi iuris cano. q clare loquit. ar. eorum q̄ hñr. in. c. per venerabilē. qui filij sint legi. Tertia opi. vult q nec de iure ciuili nec iure cano. possit tāq̄ in arbitrū cōpromitti in ordinariuz, qz oia iura canonica que hoc volunt loquunt q̄n cōpromittit vt i arbitratorē, stare ergo debemus dispōni iuris ciuilis q̄ phibet cōpromitti in eū vt in arbitrū. vt. d. §. si quis iudex. iuncto. c. i. ō no. ope. nun. x. di. si in adiutoriū cū si. et hanc opi. posuit glo. in d. §. si quis iudex. & Host. idē in. d. c. cuz tpe. quid dicemus ego sequor primā per iura prealle. q̄ et sequutus fuit Spe. in ti. de arb. §. pōt. ver. sed nūquid ordinarius. & d. Ant. & Jo. de imo. in. c. quintauallis. in. x. dif. & et gl. ij. q. vj. §. qđ de arbitris. & vr magis cōis, nec est vera scđa opi. qz clare est hic text. d. §. si qs iudex. siue. n. sit ibi copulatiua siue disiunctina in idē recidit cuz habeat copulare vel disiūgere diuersa reglr, vt hr in auc. eisdē penis. C. de secū. nup. & ibi p Cy. & p Bal. in. l. i. C. q̄n nō pe. p tes. & gl. in rub. ff. de in. & fac. ign. & de simo. c. q̄relā. & hr plene per Bar. in. l. si is qui eccl. §. vtrum. ff. de reb. dub. & sic tollit rō dñi Ni. ō dubietate que dz interpretari per ius cano. qz vt dixi ius ciuile est claz. item tertia opi. nihil vz qz est aperte cō tex. d. cuz tpe. q loquit in arbitro. & est casus apertus de hoc. eod. ti. in. c. ex parte. & de presum. in. c. literas. & ita tenent can. hodie. itē videamus an in ordinariū cōpromittat, vt in arbitratorē cōuētionalē certe de iure cano. a fortiori sumpto argumēto claz est q sic. cum. n. possit esse arbiter fortius arbitrator. Idem tñ dicendū est de iure ciuili. vt probat. C. de iu. auc. si vero cōtigerit & in corpe vnde sumitur. C. de iudi. l. apertissimi. & hec est 4a opi. q̄ et Spe. tz in. d. ti. de arbitro. §. pōt. ver. sed nunquid ordinarius. & gl. & bar. in. d. §. si quis iudex. & Cy. in. l. si qui ex cōsensu. C. de epi. aud. & d. Anto. de but. & Jo. de imo. in. c. quintauallis. lz Ja. de rau. & vltramontani tenuerint cōtrium. & nō bene, vt Cy. refert in. d. l. si qui ex consensu. Quid dicemus de iudice delegato, profecto idez per omnia dicendum est in eo qđ diximus in ordinario fm mentem nostrorū doct. ad hoc optime qđ habetur. de preben. in. c. ij. & in. c. nisi essent. de psump. in. c. literas de arbi. in. c. cum olim. & tangit Spe. in loco preallег. & d. Ni co. in. d. c. cum tpe. Itē gd dicamus ō alijs officialibus doc. nō ponunt, Breuiter puto oēs fungi posse officio arbitri & arbitratoris saltem iure canonico inspecto. arg. predictorum p hoc generalis regul a. s. e o. lib. in prefatione.

SVMMARIVM

1 Mulier an fūgi possit offō arbitri vl arbitratoris cōuētionalis.

Capi. xij. quarti libri.

1 Nunc ō mulieribus subijciamus. † Nā harū genus tale est, vt pp sexus fragilitatē a multis virilibus actis phibeant. vt. ff. de sta. ho. l. i multis. Nunquid ergo poterit fungi officio conuentionalis arbitri. dicas q non casus est pro hoc. C. de arbi. in. l. fi. facit. ff. eo. tit. l. cū lege. xxxiij. q. v. c. mulierem hoc aūt verū intellige nisi excellētia psone vel gradus dignitatis in femina aliud induceret. v. g. si haberet comitatum vel ducatum principis hñficio q̄ cognoscunt & iurisdictionē exercent nō solū vt arbiter, sz et vt ordinarij iudices, vt est casus no. extra de arbi. in. c. cuz dilecti. & facit. xij. q. ij. cū deuotissimā. Itē est verum nisi esset talis femina que haberet simpliciter potestatē iudicandi delegatam auctoritate pape vel imperatoris, vt. viij. q. j. verior. xxxiij. q. iiij. si quas. Itē nisi esset de consuetudine regionis vt est expressum in. d. c. dilecti. quē tene menti ad hoc. Itē nisi i casibus in quibus tractat de salute aiarū. v. g. in causis vsurarū decimarū & similium vt in male ablatis restituendis qbus casibus etiā mulier pōt esse arbiter, vt no. fin. Archi. vj. q. iij. c. scriptū vbi tradit notabilē regulam q vbicūq̄ de salute aiarū tractat non dz de apicibus iuris disputari, vt hr. xix. q. ij. due sunt, qđ tene mēti ppetuo. & facit in simili qđ bar. no. ff. mādati in. l. si fideicō missa. §. quedā. & Bal. in. l. si per ea. C. eo. tit. hec intellige i casibus in qbus pdicte cāe sunt cōpromittibiles sui natura als sec⁹ pz ex dictis plene s. lib. iij. c. xij. & c. xiij. Sz q̄rit nunqd mulier possit esse arbitratrix. Breuiter dōm est q i his q hñt dignitatē vel ptātem iudicādi vel vbi esset cōsuetudo nō ē dubitatio qn possint per dicta. s. in alijs tñ mulieribus et idē puto qđ possint vt est expressum in prealleg. c. quintauallis. fm canonistas. Et pbat rōne, qz arbitramentū est iuris gentiū, vt dixi. s. j. lib. viij. c. Jura aūt gentiū reseruata sunt mulieribus, vt. s. possint cōhere & alia extraiudicialia exercere exceptis casibus spālibus, vt ff. de nego. gest. l. iij. §. j. & no. plene p gl. ff. de re. iur. in. l. femine & ff. de de sta. ho. in. l. multis & sensit hoc Spec. in. §. pōt paulo post princ. etiam probat in. d. c. dilecti a sensu cōtrario fm doc.

SVMMARIVM

1 Pupilli & adulti an possint esse arbitri conuentionales. Item & arbitratores.
2 Indocti an possint esse arbitri.

Cap. xiij. quarti libri.

Alijs fragilitas interdū hominibus adimentū pstat. v. g. in pupillo & minore. xxv. an. q restituit ob etatis fragilitatē aduersus lesiones sibi cōtingētes vt. ff. de mino. i. l. i. C. de i integ. resti. mino
1 rū p totū † videamus ergo an hi possint eē arbitri cōuentionales. Breuiter dōm est nō posse vt de pupillo exprimit. ff. ō arbi. in. l. si seruū. §. j. facit. eo. ti. l. diē pferre. §. corā. iij. q. vij. §. tria. nec curo isto casu vtrū iteruenlēte tutoris auctoritate vel sine qz loquunt idistincte. q̄uis Spe. i pal. §. pt. ver. itē phibet senserit q cū tutore possit qđ nō ē verū. Et de minore. xxv. an. exprimit. ff. ō arb. i. l. cū lege. & facit et de off. dele. c. cū vigesimū ad vnū tñ attēde qz lz maior. xx. an. possit eē arbi. tñ si ē minor. xxv. an. pt i itegrū restitui si doceat sua iterēe arbitriū nō recepisse, vt ē casus i. d. l. cū lege i fi. q tene mēti. & satis. ff. de mino. l. minoribus. xxv. an. subuenit fm vnū modū itelligēdi. Sz dicamus an hi pñt eē arbitratores. doc. nō ponūt. puto eos posse loquēdo i mio. xx. an. q tñ ē maior pupillo q pz, qz pt cōhere, & vz cōctus mero iur reglr, lz hēat remediū i iteg. rest. vt pz i toto ti. ff. de mino. & C. de i integ. restit. minor. in tit. de curato. §. inuiti. Et idem est in pupillo. dūtamen sit maior infante, quod patet etiam

et, q; pōt ꝯhere ⁊ vz ꝯctus ēt ad sui vtilitatē nec est sibi necessaria tutoris auctoritas isto casu vt insti. quibus alie. l3 vel non. §. nunc admonēdi. ⁊ §. ex ꝯrio. ff. de acq. rerū do. l. pupillus. insti. de auc. tuto. de inuti. stipu. §. pupillus. ff. rē pupil. saluā fo. l. ser uum. Nec obst. pp qd pupillus qcqd videt ignorat, vt. l. j. C. de fal. mo. q; imputent sibi partes que talē ꝯcorditer elegerūt ar. ff. p so. l. socius socio in fi. ⁊ insti. eo. ti. §. fi. Poterūt aūt predicti pupilli ⁊ minores. xx. annis q arbitramentū acceptauerunt sine dubio doc. de lesione in integ. restōnē postulare, vt dixi nūc in maiore. xx. an. ⁊ minore. xxv. q ꝯpromissum vt in arbitrū ac-
2 ceptauit eadē rōne. † Quid dicemus de illiteratis psonis bis scz q legere nesciūt, bi pfecto arbitri esse nō pñt qm pnuntiare non possent cū sniam pferre babeant descripti, recitatione. vt ē expressuz. C. de sen. ex pericu. reci. in. l. j. Et tenuit Spec. in ti. de arbi. §. differt. versi. itē in ferendo sniam ⁊ bene. l3 Hosti. e. ti. §. qualiter ad effectū post princi. ꝯ senserit ⁊ non recte. Arbitratores aūt esse eos nihil repugnat, de boc plenius dicā. j. li. ix. li. xiiij. c. in. §. nunc. vt plenius instruaris vbi omnino videas.

SUMMARIUM

1 Furiosi, surdi, muti, ceci, ⁊ prodigi an possint esse arbitri conuētionales. Item ⁊ arbitratores.

¶ Cap. xiiij. quarti libri.

Ed ⁊ furiosi, surdi, muti, ⁊ similes defectum bñtes pp qd a multis pbiberi solent l3 sine eoꝝ delicto h eueniat, vt dixim⁹. s. ij. li. xiiij. c. † An
1 ergo bi ꝯuentionales poterūt esse arbitri in furioso surdo ⁊ muto, est expressum qd non possit. ff. de arbi. in. l. sed si seruū. §. j. ⁊ eo. ti. in. l. diē pferre. §. corā. iij. q. vij. §. tria. Et attē de circa hoc ad vnū singulare qd ēt si furiosus brēt dilucida interualla non posset esse arbiter. sed secus si in iudice, q; l3 non possit esse si est furiosus, vt. ff. de iudi. in. l. cū pretor. tamen pōt esse, si hz dilucida interualla, vt eo. ti. l. cū furiosis. vt glo. ponit hoc numerale cū qua Bar. ibi hic trāsit dicēs eē nouū verbū. rōnē dñe ponit ibi gl. q; arbiter suis ptibus fungi dz non datis dilationibus existētis pp suas necessitates. index non hz talē dilationē a iure. sed certe Ang. dicit ibi se non videre rōnē quare non possit eē arbiter. nec ob. rō gl. fm eum, q; ptes pñt velle extinctas dilationes dari arbitro sicut ⁊ iudici cū ois ptās arbitri pēdeat ex ꝯpromisso, vt. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. de offō. Mibi nunq̄ placuit opi. gl. p aliā rōnē. nam sicut iudici dat dilatio a. l. pp suas necessitates, vt dicit gl. sic ēt arbitro, vt. ff. de arbi. l. l3. in fi. cū. l. seq. ⁊ eo. tit. l. non distinguemus. §. cū qdā. ⁊ §. sacerdotio. Itē sicut bñs dilucida internalla dr tpe furoris iurisdictionē brē babitu quā exercet cessante furore, vt. d. l. cū furiosis. sic pari rōne dicere possumus in arbitro vt tpe furoris babeat ptātē cognoscēdi quā exercet tpe sane mētis, arg. l. j. ff. de arbi. ⁊ hoc credo veꝝ. in ceco aūt qd iuris, doc. non tangūt, pbat tñ qd non possit. ff. de iudi. in. l. cecus. cum ibi notatis nisi forte cecitas ꝯpromisso pendēte supueniret tūc. n. non noceret, vt ea. l. cecus. Idem credo in mēte capto ⁊ non possit. l3 doc. et nō dicāt argm p hoc instit. de cura. §. itē inuiti. De pdigo posset hesitari de quo ēt nihil a iuris doct. dcm̄ inueni. credo tñ idē qd. s. non possit, si est ei interdictū bonis arg. ff. de cur. fur. l. j. ff. de reg. iu. l. furiose. secus vr̄ si ei non eēt bonis interdictū arg. ff. de cura. fu. l. iulia. ff. de ver. obl. l. is cui bonis, ⁊ qd ibi p Bar. fm verā sniam q̄ vult qd regrat interdictū ēt in manifesto pdigo. Nunc dōm est an. s. dicte psone pñt fungi officio arbitratoris de qbus qōnibus penitus nihil dixerūt nr̄i doc. Ego in furioso clarū arbitror vt non possit q; talis q est extra mentez priuat ipso iure oi iure ꝯhendi per seipsum. ⁊ idē ea ratione in mente capto ⁊ fatuo. Idē in muto ⁊ surdo fm distinctionē. l. discretio. C. q testa. fa. pos. que obtinet ēt hoc casu vt satis pbaui. s. lib. ij. c. xiiij. vbi vide oino pro hoc, in ceco aūt videt clarū q possit cū pbibitus non inueniat vez sit ratio que repugnet per hoc regula posita. s. eo. lib. in prefatione. Idem in prodigo etiā si ei sit interdictum bonis qd pz q; pōt contrahere ad eius vtilitatem, vt. ff. de ver. obli. l. is cui bonis. ⁊ ibi babetur.

SUMMARIUM

1 Laicus nunquid arbiter ꝯuentionalis in causis spūalibus ⁊ vsurarijs, vel iuribus ecclesiasticis esse possit. Itē ⁊ arbitrator.
2 Laici iurisdictionē cleric⁹ an possit pꝛogare cū auctoritate epi.

¶ Cap. xv. quarti libri.

Ine defectu quoq; personarum, vel delicto interdum hoīes ob rei magnitudinē an re-
1 pellant dubitari pōt † igitur tractemus an laicus possit esse arbiter ꝯuentionalis in causis spūalibus scz in casibus qbus de eis compromitti pōt pfecto dōm est laicū nec arbitrū nec arbitratorez esse posse dicto casu vt extra de arbi. c. contingit de iudi. c. ij. facit extra q filij sint legitimi. c. lator. de iudic. c. decernimus. Nisi fortasse ipsi laico associaretur clericus quo casu posset esse arbiter ꝯsentiente superiore, ⁊ sic multomagis arbitrator vt est casus quē doc. dicūt non esse alibi in. c. p tuas. extra d arb. Nec differt isto casu an sint plures laici q̄ clerici, vel eꝯ. fm doc. ibi. Itē nisi in laicum solū esset factū ꝯpromissuz de re spūali auctoritate pape vel eius delegati. nec sufficeret auctoritas inferioris vt no. gl. in. d. c. p tuas. i gl. vltima in prin. ⁊ in. d. c. ꝯtingit. ⁊ Spec. in. d. §. pōt. ver. Itē p hibet laicus. ⁊ facit hū qd Inn. no. in. c. qd sicut extra de elec. ⁊ p Hosti. in sum. eo. ti. §. de qua re. versi. sed si. ⁊ mixta ꝯsideratio ⁊ p Modernos in. d. c. ꝯtingit. Cōtra tñ illud de mixtura laici cū clerico in re spūali facit tex. ff. de arbi. in. l. pedius. in fi. sed declarabo qūo pcedat. j. li. xij. c. vij. Adde pdictis vnum mirabile qd q̄uis valeat ꝯpromissum sup re spūali in clericū ⁊ laicū non tñ pōt cā spūalis delegari clerico, ⁊ laico fm dictum Nic. in. d. c. ꝯtingit. Rō diuersitatis est fm eū, q; arbitrari de re spūali nō est actus spūalis vt p Jo. an. eo. ti. c. p tuas merito in clericū ⁊ laicū auctoritate supioris pōt cōpromitti. iudicare aūt de cā spūali est qd spūale vt in. c. ꝯtro. de iudi. iō non delegat in laicū dicto mō q; non est capax iuris spūalis ēt associato sibi clerico vt pbat de elec. c. messana. ⁊ no. Jo. an. in. c. nobis. de iurepat. q dictū no. ꝑpetuo. Quid dicemus si cā spūalis incidat corā laico arbitro an poterit de ea cognoscere ⁊ iudicare, vr̄ qd sic. vt. C. de reb. cre. l. cū pponas. fm vnā lec. ⁊ not. in. l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arb. ꝯriū tñ est veꝝ, q; nec ēt index laicus pōt de hac incidenter cognoscere maxime si est qd iuris. vt. d. c. lator. q filij sint legi. ⁊ de sentē. excō. c. si iudex laicus. ⁊ hr̄ in. l. titia. ff. sol. mat. ⁊ ibi p do. Ludo. q expresse de arbi. loquit. Ad ꝯria rñdeo qd ibi persona arbitri presupponit esse habilis ⁊ idonea ad cognoscendū l3 cā sui natura sit non cōpromittibilis, hic secus. nā cā ꝯpromittibilis est persona aut iudicantis penitus inhabilis. Et rō dñe est, q; hoc casu vsurpare tur iurisdictio rei ad aliū iudicē spectantis que pōt p eū de facili expediri. Sed in ꝯrium nihil alienū vsurpat sed cognoscitur de alio ob necessitatē q; alias res non posset cōmode expediri. simile hr̄ in. l. quoties. C. de iudic. ⁊ facit. l. ij. ff. de iurisd. om. iudi. Et no. hanc rationem quam alij non posuerunt. Sed pro supradictoꝝ declaratione subijciamus an laicus possit esse arbiter, vel arbitrator ꝯuentionalis in cā vsuraria. In illis. s. casib. quibus pōt in compromissum deduci. vr̄ aūt hanc qōnem totaz ab hoc solo dependere an. s. causa vsuraria sit spiritualis an nō glo. in. c. si contra vnuz de iudi. lib. vj. connumerauit hanc causam inter alias spūales. Sed alia est que in. c. ex literis de iure iu. dixit non esse spiritualem sed quasi spiritualem. hoc ēt. s. qd pprie non sit spiritualis sentire videt ibi Jo. an. dum dicit esse spiritualem large q̄ntum ad hoc tantum vt sit fori ecclesiastici. vt no. in. c. cum sit generale. de foro compe. de iudi. cle. dispendiosam. de vsu. c. j. ⁊. ij. lib. vj. non aūt est spiritualis alio respectu fm eū q; l3 sit annexum peccatū, tñ res de qua agit est temporalis. Mihi vr̄ dōm quod aut agitur inter partes de hoc solo an ꝯtus fuerit feneratitius de iure presupposito cum facti veritāte ⁊ tunc hec cā vsuraria erit proprie spiritualis ⁊ debebit coram episcopo agitari. vt dictis iuribus, nec patitur de ea in laicum compromitti sicut nec alia causa spiritualis. vt. s. dixi. aut non dubitatur de iure inter partes, sed de facto tm̄ quomodo processerit, vt q; forte creditor asserit se mutuasse totaz summam contentam in instrumento, debitor aūt dicit dimidiam sui appositam in fraudem vsurarum ⁊ tunc q; contentio est de facto tm̄ non de iure dicetur vere hanc causam non esse spiritualem ⁊ poterit ēt corā laico iudice terminari ⁊ ꝯsequenter ēt de ea in laicum compromitti. ⁊ probat ex dictis Bar. expresse. ff. sol. mat. in. l. titia. in fi. ⁊ p do. Paul. de leaza. in cle. vlti. in fi. de vsuris, ⁊ p Bar. ēt in. l. ij. ff. de iurisdi. om. iud. ⁊ p do. Jac. de but. in. l. cū alleg. C. de vsuris. ⁊ p bal. in. c. si mulier. si d feu. fuerit ꝯtro. in vsi. fen. ⁊ per Archi. in. c. qd dicam. xiij. q. iiij. ⁊ do. Anto. de but. ⁊ ceteros Moderniores. in. c. cū sit ꝯnale de foro compet. hoc etiā tenet expresse loquens de cōpromisso

super cā usuraria. d. Nic. de sic. in repe. c. p tuas. extra de arb. ppe finē, lʒ pap deniet, ⁊ non recte, vt dixi. s. lib. iii. xv. c. Quid dicemus de reb. ecclesiasticis q̄ non sunt sp̄ales sed tpales: an his casibus qbus p̄nt in ꝯpromissuʒ ꝯuētionale deduci poterit laicus arbiter eligi vel arbitrator, p̄ia facie vr̄ dōm non posse,
2 †q2 ēt cū auctoritate ep̄i clericus progare non pōt iurisdictionē laici, vt in. c. si diligēti. ⁊. c. significasti. de fo. ꝯpe. Rūn tn̄ verius est. nā sup rebus tpalibus clerici p̄nt in laicū ēt sine vlla superioris auctoritate si res est sui nā ꝯpromittibilis, vt clare pbat̄ de arbi. in. c. exposita. ⁊. d. c. ptingit a sensu ꝯrio, vbi gl. hoc tʒ. Rō dūe est, q2 arbiter, vel arbitrator non hʒ iurisdictionē, sed quandā notionē, vt. l. ait pretor. ff. de re iudi. non ergo per ꝯpromissum subijciunt se iurisdictioni laicoꝝ sicut p progationem, ⁊ hanc rōnē posuit do. Nic. in. c. dilecti. el. j. eo. ti. ⁊ recte.

SVMMARIVM

1 Arbitrari in re propria an quis valeat.
2 Procurator litis an possit eligi in arbitrum conventionaliter.
3 Promissio offendentis offenso de satisfaciēdo ad sui arbitriū, vel voluntatem an valeat.

Capitulum. xvj. quarti libri.

Um de his q in alienis rebus p ꝯuētionē arbitri esse p̄nt satis dixerimus dicamus eliqd
1 † an liceat arbitrari dicto mō in reb. pprijs. Dicimus itaq; in re sua neminē vt arbitrū ꝯuentionalē assumi posse sive sit sua in totū sive in partē. casus. n. de arbi. in. l. pe. facit. ff. de iudi. l. si alter. C. ne qs in sua cā. p totū. Que aūt dicat̄ res ppria, vel sua dic qō illa cuius dānū, vel emolumentū ad aliquē pprio noie ptinet vt dicit tex. no. ff. qn̄ app. sit. l. j. §. in ppria. ⁊. ij. q. vj. §. biduū. versi. palā vnū scias vero dignum qō lʒ pr̄ ⁊ filius censeant̄ eadē psona ⁊ cā vnius dicat̄ cā alterius. vt. ff. qō me. cau. l. isti qdē. ⁊ insti. de inuti. stipu. §. ei q. tn̄ filius pōt esse arbiter in cā pr̄is, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. qnēt. idē eꝫ q2 pater pōt esse arbiter in cā filij eadem rōne. facit. ff. de iudi. l. in priuatis. nec ob. ff. de iurisdi. om. iudi. l. q iurisdictioni. q2 illud in iudicibus ordinarijs ⁊ causis criminalibus in quibus est diuersa rō vt ibi hr̄ ⁊ p gl. in. d. l. qnēt. Itē non ob. alia rō. s. posita q2 cā vnius non est cā alterius pprio noie sed alterius. No. ēt aliud qō q̄ꝗ cā monasterij dicat̄ esse cā abbatis, q2 abbas vsufructuarius est reꝝ monasterij, vt extra de per. clerico rū. c. si. ⁊ facit. ff. de vsufru. l. iiij. tn̄ pōt abbas esse arbiter in cā monasterij maxie si monasteriū hʒ sindicū, vt elegāter no. Spe. in ti. de arbitro. §. si. versi. sed nunqd abbas. ⁊ hoc credo veꝝ p d. s. q2 talis cā non est ppria abbatis suo noie sed noie ecclesie sue, lʒ do. Jo. an. ibi in addi. dcm̄ Spec. non plʒ ēt sine rōne vt mihi vr̄. Et vide ēt p Jo. an. in. c. cū venissent de iud. in nouel. sup prima gl. plus ēt diligēter notabis q in vēditorē rei de qua litigat̄ pōt fieri ꝯpromissum vt ēt singlr̄ Spec. no. in. d. tit. j. §. pōt versi. sed nunqd in venditoreʒ qō menti tene. rōnē assignat Spec. q2 hoc casu piculū cāe non spectat ad eū cū non p iudicē sed p arbitrū euincat̄ vt. ff. de euic. l. si dictū. §. si ꝯpromisso. Sʒ certe hec rō nihil vʒ, q2 imo piculū cāe hoc casu ad eū ptinet cū eius vēditoris culpa res euincat̄ vt no. ibidē. Spec. in versi. pone. ⁊ dixi. s. ij. lib. c. xvj. dic ergo rōnē esse illā quā dixi. s. q2 hoc casu cā non est sua pprio noie vt. d. §. in ppria. ⁊ hec ē veritas. Adde qō q̄uis venditor de iure possit esse arbiter. tn̄ non est multū laudabile qō ipse pnuntiet ⁊ hoc posuit ibi in addi. Jo. and. refer ens Ubertū de bobio qō no. ēt ad pcedentes casus.
2 † Aliud ēt vltra pmissa sciendū est qō ēt pcu. litis pōt ēt eligi arbiter ꝯuentionalr̄ a partibus lʒ p̄ia facie videat̄ valde suspectus ⁊ hoc posuit no. Bal. in. c. inter pares d lege cōra. in vsi. feu. rō est ꝭm eū q2 ꝯsensus partiū purgat hoc casu suspitionē. tu dicas rōnē esse illā quā dixi. s. ⁊ attende q2 hoc veꝝ vr̄ nedū in pcuratore simplici, sed ēt in pcuratore in rē suā p eandē rōnē vbi ꝯpromissum fieret in eū noie dn̄i hn̄tis directas vt. l. iij. C. de noua. sed si noie ipsius pcu. esset secus q2 cā tūc vere eius pcuratoris ppria diceret̄ vt dicit text. cū gl. in. d. §. in propria. sicq; non posset esse arbiter. vt. d. l. pe. ⁊ not. hn̄ hec dicta quoꝝ intellectus ab alio non declarat̄. ¶ Uideamus nunc an in re sua qs possit esse arbitrator. Spec. in. d. §. pōt. versi. itē nullus. dixit indistincte qō sic. arg. ff. loc. l. si in lege. p rn̄so. ff. de ꝯhen. emp. l. hec iurisdictio. ff. de iniurijs. l. labeo. §. qōnes. C. māda. l. in re mādata. ff. de op. liber. l. si libertus. Idē gl. in. d. l. pe. ff. de arbit. idē Bal. in. c. inter pares. in. ij. col. de lege conrā. in vsi. feu. idē ēt doc. in. c. qnualis. de iurein. ⁊. c. veniens. eo. tit. Sed ꝯ facit. l. in ementis. C. de ꝯhen. emp. ⁊. ff. de ꝯhen. emp. l. qō sepe. §. j. Dic ergo qō aut aliqd ꝯmittit̄ in alteꝝ ex ꝯhentibus de accidētalibus. ꝯctus qui sup re ppria pficit, ⁊ hoc casu vʒ ꝯpromissum ⁊ poterit esse arbitrator. sic loquunt̄ iura prealegata. ⁊ est casus p hoc ꝭm doc. in. d. c. qnualis. ⁊ ita intellige quod no. Innoc. ⁊ cano. in. c. veniens. eo. tit. facit. ff. de fidei com. liber. l. thais. §. sororē. ff. de reg. iu. l. in psonā. §. ⁊ ꝯnaliter. Aut ꝯmittit̄ aliqd sbale ipsius ꝯctus ⁊ hoc casu secus q2 ipse ꝯctus cuius sbalia in arbitriū alterius ꝯmittunt̄ est nullus. ⁊ ꝯnr ꝯpromissum factum super eo sic loquunt̄ iura ꝯria, vel pōt dici qō semper quis pōt esse arbitrator in re propria qn̄ ꝯctus super quo fit tale cōpromissum vʒ alias secus. Qn̄ aūt fit hoc qō valeat vel non vide plene per glo. ⁊ docto. in. d. l. in ementis. ⁊. ff. de reg. iu. l. in personam. §. ⁊ generaliter.
3 † Et ex his declarat̄ qō vulgaris si offendi Titiū ⁊ pmitto ei satisfacere ad sui arbitrium, vel voluntatē an valeat. Quidam. n. dixerunt simpliciter qō sic ⁊ hoc tenuit Cy. p illum text. in. l. j. ff. de lega. ij. ⁊ in. l. iij. C. de dotis promis. ⁊ sensit gl. in. l. pe. ff. de arb. ⁊ facit. ff. de leg. j. l. si ita relictum. §. illi si volet. qō veꝝ est, sit. n. hoc casu pmissio sup eo, super q̄ precedebat obligatio. ⁊ sic declaratio q̄titatis tanq̄ actualis committit̄. Aliud dicerem si fieret promissio alicui quātū fuerit arbitratus, vel voluit nulla tn̄ alia precedente obligatione non valeret sbale ꝯctus ꝯmittit̄ in ꝯhentis arbitrio. vt. d. l. qō sepe. §. j. ⁊ facit qō no. p gl. in. d. l. in ementis, lʒ in arbitrium tertij hoc possit poni. vt. l. si. C. de ꝯhen. empt. Et ita tenuit do. Jo. de imo. in. l. j. iuxta si. ff. de leg. ij. ⁊ hn̄ ad text. in. d. l. j. responde qō loquitur in vltimis voluntatibus. non aūt in contractibus vt ibi per glo. ⁊ docto.

SVMMARIVM

1 Inhabiles ad arbitrandum an possint recipi ad tale officium inter inhabiles.
2 Utile per inutile quando vitietur.
3 Compromissum inhabiliter factum vtrum habilitate superueniente confirmetur.

Capitulum. xvij. quarti libri.

Idi hesitari an hi omnes
1 qui sunt† inhabiles ad arbitrāduʒ ꝯuentionaliter de quibus. s. diximus possint ad tale officiū recipi saltem inter inhabiles. Spec. tetigit de hoc in. d. tit. de arbitro. §. differt. versi. itē ꝭm eum. ⁊ sentit q sic loquens in excōicato quem dicit posse esse arbitrum inter excōicatos arg. l. qm̄. C. de hereticis. Sed certe illa lex nihil facit quo ad arbitrum, loquit̄ enim in teste in quo est diuersa rō, ne. s. angustetur probationis copia vt dicit text. ibi in si. Preterea testificari quo ad testem est solius facti qō competit multis quibus non competit ēt arbitros vt pʒ in monacho, ⁊ fratre minore qui non possunt esse arbitri. vt dixi. s. eod. lib. c. iiij. ⁊ tn̄ possunt esse testes vt de monachis exprimit̄ in auc. de mona. §. cogitandū, ⁊ de fratrib. minoribus est casus singularis. de testi. c. nuper. Preterea cōponamus qō ambo ꝯpromittentes sint excōicati tā actor quā reus, certe apparet expresse ꝯpromissum esse nullum tanq̄ deficiens ex pte actoris q corā arbitro agere nō poterit sicut nec corā iudice. vt extra de iudi. c. intelleximus. ⁊ de except. c. dilecti. cū si. sicq; apparet Specu. male loq. Ego credo nullo casu inhabilē arbitrū, vel arbitratorē esse posse inter inhabiles. Qn̄ si partes sunt inhabiles ad ꝯpromittendū in psonā habilem ad receptionē ꝯpromissi ⁊ nihilominus tunc non pōt arbiter fungi offō arbitri nec ꝯpromissum vʒ vt satis pbani. s. ij. lib. c. xvij. cui dubiū qō multominus valebit in personā, que ēt inhabilis est ad recipiendū ꝯpromissum cū tunc cōcurrant duo defectus p hoc. auc. ita. C. cōia de succes. Tu tn̄ fortasse dices hoc esse ꝯ casum. l. iudei. C. de iudeis, vbi hr̄ qō iudei p̄nt esse arbitri inter iudeos. Sed ego clare rn̄deo qō nō est ꝯ, q2 lʒ iudeus nō possit esse arbiter inter christianos, tn̄ hn̄ p̄nt iudei ꝯpromittere in iudeos ⁊ in xp̄ianos vt pbat in. l. iudei ⁊ dixi. s. ij. lib. ix. c. sicq; apparet. d. l. iudei nō loq i terminis nr̄is, cū iudei sint habiles ad ꝯpromittendū non aūt inhabiles. Quid dicemus si ꝯpromittit̄ in duas personas habiles ⁊ vnam inhabilem an vitiabit̄ ꝯpromissum quo ad oēs vel quo ad inhabilem tn̄. Spe. ponit hāc

qōnem

qõnẽ in ti. de arb. §. põt. versi. l. ꝛ arguit ꝑ ꝯ ꝛ nihil determinat oẽs alij dicũt hmõi ꝯpromissum esse nullũ, ex quo ad oẽs, ꝛ ideo nullus põt ꝑnũtiare. casus est ꝑ hoc ẽm Bar. ꝛ doc. ff. de arb. in. l. pedius in fi. ꝛ bñ facit tex. de offi. deleg. c. cũ sup abbatia.

2 † Preterea ꝓbaẽ rõne, nam in diuiduis seu sperabilibus rõne voluntatis ꝯbẽtiũ vtile vitiaẽ ꝑ inutile ẽm theoricã Bart. in. l. grece. §. illud. ff. d fideius. ꝛ in. l. certi ꝯdõ. §. qm̃ igiẽ. ff. si cer. pe. Et hec intellige vera nisi forte arbitriũ datũ esset vnicuiqꝫ insolidũ quo casu possit habilis cognoscere ꝛ laudare sine inhabili. vt. ff. de arbi. l. sed si ita. ẽm doc. ꝯ predicta tñ fortiter facit quod dixi. s. lib. iiij. c. xv. de laico q lꝫ non possit esse arbiter vel arbitrator sup re spũali, tñ põt esse vna cũ clerico. vt in. c. ꝑ tuas. d arbi. ꝑ qd̃ vr̃ ꝓbari non vitiari ꝯpromissum ꝑp admixturã psone inhabilis ꝛ legiste non tãgunt hoc neqꝫ ẽt canoniste excepto do. Nic. in repe. d. c. ꝑ tuas. Aduerte ꝙ ꝛ notanter ẽm eũ lꝫ tacite ẽt idẽ senserit Jo. an. in. c. a nobis de iurepat. si recte inspiciaẽ qd̃ ipsum laudum ferre sup spũalibus non est qd spũale nec arbiter ex h dr̃ exercere aliquẽ actũ spũalẽ, sed venit ille actus exercẽdus ꝑ aliũ ẽm qd̃ arbitri iudicabunt. vnde hec non est rõ quare laicus non põt suscipe ꝯpromissum in spũalibus. Sꝫ rõ est publica honestas ꝑp quã laici ꝓhibenẽ. ꝛ sic loquiẽ. c. ꝯtingit. de arbi. ꝛ si iura. Nec aũt honestas satis ꝯseruaẽ ex ꝯmixtura clerici laico associati, ꝑ quo facit optime qd̃ no. Inn. in. c. j. de vita ꝛ hone. cle. ẽm vnũ intellectũ. Et ex hoc infero ad ꝓpositũ qd̃ q̃uis veꝝ sit id qd̃. s. est dcm̃ ꝑ admixturã inhabilis persone ꝯpromissum in totũ annullari, tñ illud est iõ qꝛ ꝑp talem admixturã ille q̃prius erat inhabilis non efficiẽ habilis. vt. d. l. pedius. in fi. ꝛ. s. ꝓbatũ est. Aliud est in laico q non est incapax vt dixi ꝯpromissi sup re spũali, sed ꝑp honestatẽ repelliẽ a tali officio q honestas mõ aũ dicto ꝯseruaẽ. Nec ob. si dicis laicũ exercere spũalia iudicando sup spũalibus cũ non possit esse iudex h casu. vt de iudi. c. decernimus. ꝛ de ordine cog. c. tuam cum si. Nã rñdeo qd̃ hoc est ꝑp iurisdictionẽ q in laicuꝫ non cadit sup spũali, vt in dictis iuribus, sed arbiter vel arbitrator non hꝫ iurisdictionẽ vllã sed solã notionẽ. vt. ff. de re iudi. l. ait pretor. de fo. ꝯpe. c. significasti. cũ si. Et hoc ẽt tꝫ do. Nic. in. d. c. ꝑ tuas ꝛ bñ ꝛ finge ꝯpromissi tpe arbitrũ, vel arbitratorẽ esse inhabilẽ

3 durante aũt ꝯpromissi tpe reuerti ad habilitatẽ. † Nunqd confirmabiẽ ꝯpromissum qd̃ a prin. fuit nullum. Aduerte ꝯdõ arbitri, vel arbitratoris inspiciẽ tpe ꝯpromissi an sit habilis, vel non casus est expressus ꝑ hoc in. l. sed si in seruũ in prin. ff. de arbi. ꝛ ꝑ hoc dixit Spec. in ti. de arbitro. §. põt. versi. qd pendente cõpromisso qd̃ non poterit ꝑnũtiare nisi fiat nouũ ꝯpromissuꝫ in eũ. ꝑ. d. tex. Sed Jo. an. ibi in addi. sensit oppositũ. s. qd̃ nõ sit necessariũ nouũ ꝯpromissum, sufficit. n. ẽm eum talem habilem effectũ acceptare ꝛ partes corã eo ꝓcedere quo casu vr̃ tacite fieri nouũ ꝯpromissum sicqꝫ dicit intelligi debere. l. preallegatã ꝛ idẽ sequiẽ Ang. in disputatione, duo inuicẽ litigantes. ꝛ verissimũ est. vt patebiẽ. j. vi. lib. c. ꝑ hoc tñ non improbaẽ id qd̃ dicit Spec. vult. n. nouũ ꝯpromissuꝫ fieri qd̃ fit tacite mõ predicto. Et hoc est valde notabile, qꝛ secus est in rescripto ad incapacẽ directo. Non. n. ꝯfirmaẽ lꝫ incapax factus capax acceptet vt notaẽ in. c. dilectus. de resc. Rõ aũt dr̃ie est manifesta. Nã rescribens non dr̃ renouare rescriptũ, sed ptes litigãdo intelligũtur renouare ꝯpromissum. Itẽ finge ꝯpromissum factũ in vnuꝫ tm̃ vt arbitrũ ꝛ arbitratorẽ nõ tãgunt. dico tñ idem per oĩa hoc casu qd̃ dixi in alio simili. s. ij. lib. xvij. c. qꝛ eadem est ratio.

SVMMARIVM

1 Arbiter testamentarius vel arbitrator quis esse possit.
2 Legatum cur magis reponi possit in liberam voluntatem legatarij conditionaliter q̃ȝ in voluntatem heredis.

¶ Cap. xviij. quarti libri.

d De quentionalibus arbitris, ꝛ arbitramentis qs ea recipere possit satis ex precedentibus liqꝫ. superest vt ad ea que testamentaria esse dicunẽ nos

1 transferamus. † Doc. hoc non declarãt qd̃ mirum est, nec inuenit lex hoc expresse ponens. Ego circa testamentaria non video diuersitatẽ a quentionalibus lꝫ. n. sit dr̃ia in mõ ꝯpromittendi inter hos casus vt satis demonstraui. s. ij. li. xviij. c. tñ in mõ recipiendi ꝯpromissum nulla dr̃ia est vt sensit By. in. l. j. ff. de leg. ij. ꝛ Bart. ibidẽ expresse si bñ inspiciaẽ in. iiij. q. Puto ergo qd̃ ꝗcunqꝫ põt vel ꝓhibeẽ esse arbiter, vel arbitrator quentionalis poterit vel ꝓhibebitur esse arbiter, vel arbitrator testamentarius ꝑ. d. s. Pro hoc est argu. de ꝯtibus ad vltimas voluntates. vt. l. fi. C. de lega. l. testm̃. C. de testa. insti. de. l. fusia canina tol. in fi. l. seruũ filij. §. eum q chyrographũ. de leg. j. de leg. iij. l. q chyrographũ. Predicta vero qñ vltime voluntates vel aliqd ab ea dependens, vel admixtum ꝯferunt in tertium in casu valido. Sed si in hr̃dem vel legatarium opꝫ aliter distinguerẽ ẽm Bar. ꝛ doc. in. d. l. j. Dic ergo qd̃ aut legatum collatũ fuit in arbitriũ legatarij, aut in arbitriũ hr̃dis. Primo casu q̃nqꝫ fit pure. verbi grã dõ lego Titio. x. arbitrio suo vel voluntate sua ꝛ vꝫ. vt. d. l. j. Q̃nqꝫ ꝯditionaliter vt si arbitratus fuerit vel si noluerit ꝛ idẽ qꝛ vꝫ vt ibi ꝑ gl. ꝛ By. ꝛ facit. ff. de cõdi. ꝛ demon. l. si ita. Q̃nqꝫ fit in dieꝫ de quo die remittiẽ in legatarij arbitrium, vt dicendo cum volueris ꝛ ẽt idem a fortiori qd̃ vꝫ. Item predicta omnia vera sunt qñ tale arbitrium confert in legatarium expressa certa quãtitate, vel re legata alias esset legatum nullũ per tex. d. l. j. a sensu ꝯrio, ẽm Bart. de quo tñ ibi vide. Scd̃o casu qñ legatum fuit collatũ in arbitrium hr̃dis distingue eodẽ mõ, qꝛ aut pure, ꝛ vꝫ ẽt non expressa re vel q̃ntitate per. d. l. j. de leg. ij. in. ij. parte. Aut conditionaliter ꝛ tunc quãdoqꝫ per verbum si fuerit arbitratus ꝛ vꝫ, vt. l. si sic. in princ. de leg. j. intellige si fuit expressa certa res vel q̃ntitas alias eẽt nullum, ꝑ. d. l. j. in prin. a sensu ꝯrio. Q̃nqꝫ per verbũ si voluerit heres, ꝛ non vꝫ legatũ, vt ꝑ glo. in. d. l. j. ꝛ ꝓbaẽ in. d. l. fideicõmissa. §. q̃ȝ. Aut in dieꝫ vt dicendo cũ voluerit heres ꝛ vꝫ, vt ibi. ꝛ. l. vxorem. §. pe. de leg. iij. ẽm Bart. cuius in effectu sunt hec dicta lꝫ alio ordine. in. d. l. j. in primis qõnibus, ꝛ vide qd̃ dixi. s. lib. ꝓxi. c. xviij. Illud vero qd̃ ẽt legatum libertatis nõ valet qñ conferẽ in libeꝝ arbitrium hr̃dis sub conditione si voluerit, lꝫ secus sit in liberũ arbitrium extranei, quo casu bene valeret. casus est pro hoc. ff. de fideicom. lib. in. l. lꝫ. Et vide quid in relictis ad pias causas per canonistas. in. c. cum tibi. de testamẽ. per legistas in. l. illa institutio. ꝛ in. l. captatorie. ff. de here. insti.

2 † Sed illud est videndũ cur magis legatũ reponi possit in liberã voluntatẽ legatarij ꝯditionaliter ꝑ verbum si voluerit q̃ȝ in voluntatem hr̃dis. nostri doc. aũt dixerunt ꝛ recte hoc iõ, qꝛ legatarius tractat de solo lucro heres aũt de dando nimirũ si in legatariũ põt, qꝛ certum est an vere acceptare iõ vꝫ de hr̃de vr̃ certũ qd̃ vꝫ. vt. ff. de ꝓba. l. cũ de indebito. in fi. ꝛ si queris quare potius remitti possit legatũ in hr̃dis arbitrium q̃ȝ in voluntatem rõ est aperta, qꝛ primo casu recurriẽ si male arbitrabiẽ. Scd̃o casu secus ideo non vꝫ, vt. ff. de actio. ꝛ oblig. l. sub hac. ꝛ. ff. de leg. j. l. senatus. §. legatũ ẽm Jo. de imo. in. d. l. j. ꝛ rursus si q̃riẽ cur magis valeat vbi dr̃ cũ voluerit heres ꝙ sub ꝯdõne si voluerit dicit predictus doc. qd̃ hoc iõ, qꝛ dictio si principaliter ꝛ expresse, sed dictio cũ importat eam tacite, vt est casus singularis in. l. si titio. ff. qñ dies leg. ced. vnde succedit regula qd̃ expressa nocent, ꝛ non expressa non nocent, vt. l. nonnunq̃ȝ. ff. de cõdi. ꝛ demõ. hãc esse dicit rõnẽ quare ẽt in extraneo fit predicta distinctio inter si, ꝛ cuꝫ, vt dixi. s. lib. ꝓximo. c. xviij. Verius tñ est dicere qd̃ dictio si, principaliter importat conditionem secundario tps ideo non vꝫ legatum, sed dictio cum, principaliter importat tpꝰ, ꝛ secundario conditionẽ ideo tunc vꝫ, qꝛ principale tm̃ attenditur hoc casu. vt. d. l. si titio. vbi est casus. facit ratio. l. qui exceptionum. ff. de condi. inde. cum simi.

SVMMARIVM

1 Arbiter iudicialis quis esse possit, item ꝛ arbitrator.
2 Jurisdictionis incapaces qui sint.
3 Compromissi tempus an possit prorogari ꝛ quando.

¶ Cap. xix. quarti libri.

c Circa iudicialia arbitria vel arbitramenta aliquid dicendũ est. Super quibus miruꝫ est nihil posuisse nostros doc. Ego do hanc nouam

1 regulam. † Quod quicunqꝫ capax est iurisdi. ꝛ officij iudicandi capax ẽt est talis arbitrij, vel arbitramenti. Quicunqꝫ aũt iurisdictionis, ꝛ officij iudicandi incapax est ex his ẽt a talibus repelliẽ. probaẽ quod requiratur qd̃ sit capax modo predicto, qꝛ tales sunt veri iudices cũ iurisdictione, vt ꝓbaẽ extra de offi. delega. c. suspitionis C. de iud. l. apertissimi. ꝛ in Spec. de recusa. §. fi. versi. sed nunquid possunt laici. ꝛ versic. seq. dicam. j. lib. ix. c. vlti. Item qꝛ succedunt in locũ primoꝝ iudicum, vt dixit Bal. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. in. l. si iu-

dex. in fi. formaliter loquẽs in terminis statuti precipientis cãs ꝯpromitti, ergo debẽt esse eiusdẽ iuris ⁊ qualitatis, vt. ff. si quis testa. lib. esse ius. fuerit. l. j. §. hec actio cū sua mã. Ex hac regula sequit̃ declaratio multarū qōnū. Nã seruus furiosus mutus impubes ⁊ siles cū sint incapaces iurisdictionis, ⁊ officijs iudicandi, vt. ff. de iudic. l. cū pretor. §. j. ff. de mune. ⁊ ho. l. ad rẽpub. ff. de minor. l. cū lege. iij. q. vij. §. tria. cū si. Certe ẽt nō poterūt esse arbitri, vel arbitratores iudiciales iure cōi nec etiã arbitri, vel arbitratores statuti dicentis oẽs cãs debere ꝯpromitti, put est in hac ciuitate, ⁊ idẽ erit in excōicato arg. c. ad ꝓbandū. de
2 re iudi. ⁊ de excō. c. exceptione. † Nã apud tales ex forma statuti, vel de iure cōi electos dr̃ iurisdictio coherere, cuius iurisdictionis exercitio priuant̃ excōicati, ⁊ hoc no. Ange. expresse in disputatione sua. duo inuicẽ litigantes, qd̃ no. ꝑpetuo. Et idẽ credo in bãnito nostri tpis in locis tñ ad que bannū porrigere pōt eius effectū non in alijs. arg. d. c. ad ꝓbandū, cū si. ⁊ eoꝝ q̃ dixi. s. eo lib. vij. c. ⁊ tenuit Ang. in dicta disputatione. Idez in femina q̃ non est capax iurisdictionis, vt. l. femina. ff. de reg. iu. ⁊ hr̃. ff. de statu ho. l. in legatis, qd̃ intellige nisi in casibus spūalibus, vt dixi s. eo lib. xij. c. Idẽ ẽt erit in infame. cuz iudex esse non possit. vt. C. de dignita. l. neqꝫ famosi. lib. xij. iij. q. vij. infames de reg. c. sciscitatus, cū si. Itẽ idem erit in ꝯsanguineo alterius ex partibus nisi altera parte ꝯsentiente. arg. extra de ap. c. postremo. ff. de testib. l. idonei. ff. de ritu nupt. l. non solū. iij. q. v. c. j. ⁊. c. accusatores. ⁊ hr̃ de his in Spec. de recu. §. fi. versi. qd si arbitri sunt excōicati, ⁊ versi. sed nunqd pñt esse infames. ⁊ in versi. Itẽ nunqd ꝯsanguineus. Idẽ ẽt erit in ceteris silibus casibus. Hoc notãdū est qd̃ laici in causis ecclesiasticis non poterūt esse arbitri, vel arbitratores iudiciales, qꝛ non sunt capaces ecclesiastice cẽsure quã tales exercent, vt. d. c. suspitionis, ⁊ p gl. in d. c. licẽtia. In causis tñ ꝓfanis, ⁊ inter seculares pñt cū nulla rōne ꝓhibeant̃ ƀm Spec. q ita not. in. d. ti. §. fi. versi.
3 nunqd pñt esse laici. ⁊ tz d. Jo. de imo. in. d. c. suspitiōis. † Itẽ aliud notãdū est ꝙ si reus eligeret arbitrū valde remotū, dilatetur vel eligeret aliqd̃ ꝑuersum, vel litigiosum de quo non ẽ spes qd̃ debeat ꝯcordari his casibus iudex non dꝫ tales admittere p tex. in. d. c. suspitionis, vbi dicit ꝙ principale negotiū non dꝫ plus debito prorogare, poterit ẽt iudex hoc casu iuramentū calũnie exigere qd̃ vana fide talẽ eligat qui omnino debeat prolationez arbitri retardare arg. extra de elec. c. cū dilecti. de resti. spo. c. literas. de excep. c. pastoralis. cum si. ⁊ de his omnibus Spec. de recusa. §. fi. versi. quid si reus valde remotū, ⁊ versic. qd si reus eligit ⁊ versi. quid si arbiter est necessarius, ⁊ tangit̃ per glo. ⁊ doc. in. d. c. licentia. que dicta diligenter notabis.

SVMMARIVM

1 Tertius conuentionalis quis assumi possit.

Capitulum. xx. ⁊ vltimum quarti libri.

Et tertio dicamus qs esse possit, vel prohibeat̃. nostri docto. hoc ẽt non po
1 nunt. † Ego credo breuiter ꝯsiderandū quo casu tertius eligat̃, ⁊ ƀm nãm primoꝝ electoꝝ hūc tertium dijudicabo, vñ in effectu ꝗcunqꝫ pōt esse arbiter, vel arbitrator ꝯuentionalis his pōt esse tertius in ꝯuentionalibus. Idẽ in testamentarijs. Idẽ ẽt in arbitris iudicialibus eadẽ rōne. Ƀ autẽ ꝓbat̃ a fortiori. Si. n. aliqs ꝓhibet̃ ex offō primoꝝ ob eius defectū, vel fragilitatem, vel alia rōne, fortius repelli dꝫ ab officio tertij q in effectu est plusq̃ʒ primus ⁊ maioris auctoritatis, ꝑ Ƀ. ff. de arb. in. l. itẽ si vnus. §. principal'r. iuncta auc. multomagis. C. de sac. sanc. eccl. Preterea tertius subrogari vr̃ qñqꝫ in locū primoꝝ ob discordiã, vt. d. §. prin. ⁊ ea. l. §. si in duos eiusdẽ g̊ nature dꝫ esse cū primis vt. ff. si quis cau. l. si eū. §. qui iniuriaruz. ff. si quis cau. l. j. §. hec actio cum concor. ⁊c. Deo gratias.

Liber quintus.

De causis ex qbus aliqui cogunt̃ compromissa exercere, vel compromissum in se factuz acceptare. Et de coactionis mō.

Prefatio cum diuisione.

Sequens disputatio est eoꝝ q cogunt̃ compromissuz exercere, vel ꝯpromissum in eos factū acceptare quaz non immerito hoc quinto loco inseruimus. Cum. n. in precedentibus semꝑ de his tractauerimus qui pñt ꝯpromittere, vel ꝯpromissum recipere, ꝯñr ex ꝯ̃rio dōm erat de his q cogant̃. Ante oia vero est notandū qd̃ q̃ʒq̃ʒ antiqui hãc inuestigationẽ leuissime ꝓsequuti fuerint. Moderniores ẽt in arbitroꝝ mã neglexerint qd̃ mirandum est, in locis aūt incidentibus breuia quedã tetigerint, vt in ꝓcessu liquebit, tñ vr̃ vt permaxime vtilis ac necessaria plene discutienda vr̃. Itaqꝫ solito more ẽt hanc partem in quatuor diuidemus. Primo quis cogat̃ in conuentionalibus. Scd̃o quis in testamentarijs. Tertio qui in iudicialibus. Quarto qui circa offm̃ tertij. Circa primū a regula incipiamus. Cōpromittere nemo ꝯpellit̃ nec in arbitrū neqꝫ in arbitratorẽ ꝯuentionalẽ neqꝫ iteꝝ quisq̃ʒ ꝯpellit̃ tale ꝯpromissum in se factū acceptare. Primū sic ꝓbatur. Nã ꝯpromittere a prin. siue in arbitrū siue in arbitratorẽ. ꝯ̃ctus est, vt est casus ƀm veꝝ intellectū. ff. de pec. in. l. iij. §. sed si filius, nec pōt hoc negari q̃ʒuis post ꝑfectū ꝯ̃ctū ꝯpromissi cognitio arbitri sit iudiciū, vt. ff. de arbi. l. j. lꝫ sine iurisdictione vt. l. ait pretor. in prin. de re iudi. sed ipsum ꝯ̃here in oibus a prin. voluntariū est, vt. C. de iure delib. l. nec emere. C. de ꝯ̃hẽ. empt. l. inuitū. ff. de dona. l. hoc iure. ff. de reg. iu. l. inuito ergo ⁊c. ⁊ est gl. ꝓ hoc expressa in. l. j. §. ⁊ post opis. ȷ̃. de no. ope. nun. Scd̃m probat̃ ẽt eadẽ rōne. nã ⁊ arbitriū recipere ⁊ arbitramentum ꝯ̃ctus quidã est q ꝯsensu perficit̃ ad quẽ ẽt ab initio nemo ꝯpellitur, sed voluntarie ꝓcedere dꝫ, vt est expressum in arbitro. ff. de arbi. in. l. iij. §. tametsi neminẽ. ⁊ in arbitratore pꝫ. in. l. si merces in prin. ff. lo. ⁊ insti. de emp. ⁊ vendi. in. §. pretiū. Et probant̃ predicte due regu. in. c. j. extra de arbi. ⁊ ex his q̃ dixi. s. j. lib. viij. c. ⁊ in Spec. eo. ti. §. differunt. versi. itẽ arbitriū, ⁊ in. §. seqtur. versi. item inuiti. Quia circa hec nonnulle dubitationes exoriri pñt super alijs ẽt tribus partibus premissis de multis contingit hesitari, hec omnia quo clarius percipiantur ordine infrascripto explicabimus, ⁊ per hec capitula.

SVMMARIVM

1 Compromissi conuentionalis auctor an possit cogi ad prosequendum.
2 Compromissum inter partes quando dicatur factum.
3 Compromisso perfecto an pars penitens litigare cogatur.
4 Iurm̃ an faciat quẽ precise cogi ad factū, vt in cōpromisso.

Capitulum. j. quinti libri.

De actiones in compromissis conuentionalibus varijs ex causis insurgere possunt. Nam interdū partes cogunt̃. non nunq̃ʒ ipsi arbitri vel arbitratores. dicamus tamen prius de partibus. Nã hoc naturalis suadet rō. vt cum horū dubitatio antea mẽtibus nostris se offerat antea exa
1 minet̃. vt scripsi. s. lib. ij. in prin. † videamus ergo an is qui compromissum fecit in arbitrū, vel arbitratorẽ conuentionalẽ cogat̃ ꝓsequi. an possit retrocedere. profecto dōm vr̃ ꝙ aut vtranqꝫ partẽ penitet cōpromisisse ⁊ sine dubio pñt cōpromisso facto resilire, qꝛ eadẽ ptãs ac voluntas que eos ligauit cōpromittendo eadẽ dissoluit eos discōpromittendo. i. cōpromissum dissoluendo, vt. ff. de reg. iur. l. nihil tam naturale. ff. de pac. l. ab emptione. C. de predijs minor. l. si ad resoluendū. ff. de reg. iu. l. eius est nolle. cū si. Aut altera ps tm̃ ꝯpromisso facto vult retrocedere, altera aūt instat ꝙ ꝓcedat ⁊ tūc non pōt penitẽs recedere a ꝓ̊ instituto, qꝛ illū que eligit volūtarie nō pōt amplius repudiare, vt. C. de actio. ⁊ ob. l. sicut in initio. ff. de euic. l. si dictū. §. si sine. de re iudi. c. qd̃ ad ꝯsultationẽ. viij. q. j. dilectissimi. ⁊ hr̃ in
2 Spec. de arbi. §. sequit̃ in prin. † Nunc dicamus qñ dicat̃ cōpromissum inter partes factū esse, certe vt dixi. s. lib. j. viij. c. cōpromittere a prin. semꝑ est ꝯ̃here. Aut ergo partes volūt ꝙ de cōpromisso fiat scriptura, ⁊ al's non valeat. Aut ꝓmittit̃ nudo verbo casu priore tūc erit ꝑfectū cū erit scriptū totū, deinde ptibus pñtibus lectū ⁊ ab eis approbatū vt est casus. in. l. ꝯ̃ctꝰ. C. de fi. instru. Scd̃o casu ꝯpromissum dicet̃ ꝑfectū ꝑfecto ꝯsensu hoc est imediate post q̃ʒ partes remãserūt in ꝯcordia sicut in ceteris ꝯ̃ctibus q solo ꝯsensu ꝯ̃hunt̃, vt. ff. de actio. ⁊ ob. l. consen
3 su. in prin. ⁊ insti. de oblig. q̃ ex ꝯsen. ꝑ totum. † De illo tractãdū est an post perfectū ꝯpromissum pars penitẽs cogat̃ litigare precise, breuiter cōpromittentes in cōpromisso non promittunt litigare nec hoc fieri ꝯsueuit, ꝓmittūt aūt preceptis arbitri,

tri, vel arbitratoris, vel eo[rum] fine[m] seu laudo obte[m]perare no[n] ergo p[ossu]nt ad litiga[n]du[m] cogi precise ad q[uo]d no[n] inueniu[n]t[ur] obligati, vt. ff. de verb. ob. gl. q[ui]cq[ui]d astringe[n]de in prin. cu[m] t[ame]n partes ex ea[rum] ab sentia impediu[n]t quominus negotiu[m] valeat expediri incurru[n]t pe na[m] si in [com]promisso apposita fuit. vt. ff. de arb. l. die[m] p[ro]ferre. §. si q[ui]s litigatoru[m]. extra de arbi. c. dilecti. [et] facit insti. de verb. ob. §. sed cu[m] factu[m]. [et] pena cessante tene[n]t[ur] ad interesse sicut in ceteris obl[igatio]nibus facti post mora[m], vt. ff. de re. l. si q[ui]s ab alio. C. de sent. q[ue] pro eo. l. ff. de verb. ob. l. vbi au[tem] non apparet. in fi. eo. ti. stipulatio nes no[n] diuidu[n]t[ur] ver. celsus. [et] ibi p[er] bar. plenissime [et] per cano nistas in. c. venie[n]s. d[e] iurein. Ide[m] t[ame]n credo vbi exp[re]sse in [com]promis so p[ro]misissent litigare, vt. s. teneant[ur] ad pena[m] vel iteresse nec cogi possint precise, q[uia] e[ti]a[m] hec obl[igatio] facti est p[er] eade[m] iura. An t[ame]n his ca sibus [contra] absente[m] p[ro]cedat[ur] ta[n]q[uam] [contra] [con]tumace[m], [et] an possit [con]tuma[x] co[m] pelli ad co[m]pare[n]du[m] remedijs pretoris dica[m]. j. ix. li. v. c.

4 † Hesitatu[m] est q[ui]d si in co[m]promisso iur[amentu]m interuenit in quo co[m]promisso cautu[m] erit de pare[n]do preceptis arbitri, vel arbitratoris, vel de litigan do cora[m] eo. an ergo his casibus morosus poterit p[re]cise co[m]pelli co[m] parere vel litigare, certe in his terminis ha[n]c q[uestio]ne[m] racta[m] no[n] inue ni, difficultas stat in hoc solo, an. s. iur[amentu]m faciat que[m] precise cogi ad factu[m] sup[er] quo triplex est opi. Quida[m]. n. dixerunt iur[amentu]z que[m] pre cise ad factu[m] cogere. Alij opposi[tu]m. s. q[uod] nihil adijciat [con]tr[act]u quo ad ha[n]c coactione[m]. Tertij q[uod] differt canonicum ius a ciuili. q[uia] q[ui]s .n. iure ciuili inspecto no[n] cogat[ur] t[ame]n de iure cano. secus. Que au[tem] haru[m] opinionu[m] verior sit dicere d[omi]no liquebit. Ibi e[ti]a[m] apparebit q[ui]d hoc casu d[icen]d[u]m sit in foro [con]s[ci]e[n]tie an iusta ca[usa] ad excusandu[m], vel re cusandu[m] supueniat tunc. n. no[n] tenebi[tur] retrocedens ad vlla[m] pena[m] nec ad interesse, vt clare e[ti]a[m] colligere licebit. j. lib. xiij. per totum.

SVMMARIVM

1 Compromittere qui promiserunt vtrum possint cogi ad co[m]pro mittendum [et] prosequi.

Cap. ij. quinti libri.

1 Nterdum hoc [con]tingit vt partes no[n] co[m]pro mittant. sed de co[m]promittendo in i[n]itiu[m] de tali futura inter eas discordia conueniat.

1 † An ergo pars hoc casu co[m]promissum facere dene gans, coget[ur] precise [com]promittere, l[icet] in facto quotidiano. t[ame]n apud n[ost]ros doc. peregrina est q[uestio] q[uia] nemo tetigit q[uo]d sciaz. Prima fron te v[ide]t[ur] ha[n]c q[uestio]ne[m] no[n] esse q[uestio]ne[m]. si. n. obligo me tibi [et] tu mihi ad co[m] promitte[n]du[m] de tali q[uestio]ne in i[n]itiu[m] ia[m] videre[tur] ex hoc solo actu sequu ta discordia in i[n]itiu[m] co[m]promisisse, nec v[ide]t[ur] necessariu[m] aliud co[m]pro missum sicut est in simili casu q[uan]n[do] obligo me tibi [et] obligabo me ti bi in futuru[m] ad soluendu[m]. x. quo casu statim obligatus sum ad. x. nec est necessaria noua obligatio. vt sin. no. Jo. an. referens ad hoc Alb. gal. in addi. Spe. in ti. de obl. [et] sol. vbi ad hoc alle. l. ob ea[m]. ff. de prescrip. verb. [et] q[uia] euitandus est circuitus. ff. de con di. inde. l. d[omi]nus testo. [et] de rescri. deinde audito. cu[m] [con]cor. sed hoc no[n] est veru[m] q[uia] diuersus est valde casus ille a casu nostro. Idcir co. n. illo casu no[n] est necessaria alia noua obl[igatio] q[uia] i[d] ide[m] sonaret cu[m] prima sicq[ue] esset frustratoria. In casu au[tem] n[ost]ro nouus [con]tr[act]us ne cessarius e[st]. Ideo q[uia] de noua agi[tur] obligatio[n]e. [et] vt dignoscat cla ra[m] d[ifferen]tia[m] [con]sidera q[uod] in co[m]promisso fiendo duo sunt [con]tr[act]us, vnus in ter partes t[antu]m co[m]promittentes. Alter inter partes [et] arbitru[m] ac ceptante[m] vt satis demonstraui. s. li. j. c. viij. nouus ergo e[st] [con]tr[act]us necessarius. ex quo noua necessaria est persona per que[m] [con]tr[act]um partes co[m]promittentes inueniant[ur] cu[m] ipso arbitro, vel arbitra tore [con]trasse. ar. ff. de excep. rei indi. l. cu[m] q[ue]rit[ur]. cu[m]. ll. seq. [et] l. fundu[m]. [et] l. fundi. [et] l. sed si ante. eo. ti. no[n] sic co[n]tingit in precedenti casu de obl[igati]one. Eede[m]. n. p[er]sone [et] eade[m] res verterent[ur] in sc[un]da de quibus [et] cu[m] quibus actu[m] erat in prima sicq[ue] sc[un]da esset o[mn]ino frustratoria. Hoc ergo premisso dicere[m] sic in proposita q[uestio]ne. aut. n. promis sio de co[m]promittendo fuit simplex sine iur[amento]. aut cum iur[amento]. Pri mo casu sine dubio no[n] cogetur precise. sed tenebitur ad pena[m] [con]tr[act]us, vel ad interesse per dicta. s. precede[n]ti. c. eade[m] r[ati]one. Sc[un]do casu quid dicendum sit videbitur infra.

SVMMARIVM

1 Compromissi in eos facti vel fiendi acceptatores an coga[n]tur co gnoscere [et] pronuntiare.

2 Arbitrator quibus casibus cogi non possit ad arbitrandum.

3 Taciturnitas an [et] q[uan]n[do] inducat consensum seu acceptationem

4 Arbitrator an possit cogi ex tacita acceptatione.

Cap. iij. quinti libri.

Rimus d[e] partiu[m] coactio[n]ibus. dicamus nu[n]c de coactio[n]ibus arbitroru[m]

1 vel arbitratoru[m]. † An ergo hi q[ui] [com]promissum [con]uentio nale in eos factu[m] ta[n]q[uam] in arbitros acceptaueru[n]t co ge[n]t[ur] cognoscere [et] p[ro]nu[n]tiare. doc. simp[licite]r dicu[n]t q[uod] sic q[uia] necessariu[m] est tale offi[ciu]m post acceptatione[m], vt. ff. de arbi. l. iij. §. tametsi. facit eo. ti. l. si de meis. §. fi. [et] l. item si verus. §. i. eod. ti. Tu [con]sidera q[uod] q[uan]do[que] co[m]promissum factu[m] no[n] est sole[n]ne [et] hoc ca su no[n] cogit[ur] arbiter cognoscere nec p[ro]nuntiare l[icet] acceptauerit, vt ff. de arb. l. litigatores. §. i. [et] eo. ti. no[n] distinguemus. §. i. [et] l. diez p[ro]ferre. §. fi. alias est lex. [et] incipit, [et] si p[rese]ns in fi. [et] ibi de h[oc] not. p[er] doc. Q[uan]do[que] co[m]promissum factum est sole[n]ne, [et] tu[n]c distingue, q[uia] aliq[uan]do post co[m]promissum factum superuenit ca[usa] p[ro]p[ter] q[uam] arbiter non po[tes]t esse arbiter, vel no[n] po[tes]t negotiu[m] inchoatu[m] finire, vel po[tes]t se ex cusare [et] se excusat. [et] ide[m] q[uia] no[n] compellit[ur], vt late dicemus. j. xiij. li. p[er] totu[m]. aliq[uan]do co[m]promissum est sole[n]ne [et] cessant cause ille [et] tunc cogit[ur] vt. d. l. iij. §. tametsi. [et] facit. ff. de p[ro]cu. in. l. filiusfa. §. fi. cu[m]. l. seq. ff. de arb. l. l[icet]. [et] l. no[n] distinguemus. §. sacerdotio. cu[m] si. q[ue] au[tem] sunt sole[n]nia co[m]promissoru[m] dicemus plene. j. vi. li. per totu[m]. quid de his qui acceptaueru[n]t co[m]promissum in eos ta[n]q[uam] in arbitrato res. an cogent[ur] p[ro]nu[n]tiare seu laudare. gl. q[uod] sic in. l. fi. C. de [con]hen. emp. q[ua]m sing[ularite]r sequit[ur] ibi bal. Spe. arguit pro [et] [contra] in ti. de arb. §. sequit[ur]. ver. sed nunq[ui]d arbitrator. [et] finaliter determinat eodem mo[do] cogi arbitratore[m] seu amicabile[m] co[m]positorem sicut [et] arbitru[m]. arg. d. l. iij. §. tametsi. [et] q[uia] equum est q[uod] ita cogatur ne partes p[er] ha[n]c via[m] decipiant[ur] postq[uam] acceptauit [et] vt [con]tr[act]us forte repositus in arbitriu[m] tertij annulle[tur]. [et] cu[m] hoc co[m]iter transeunt do. in. l. fi. C. de [con]hen. emp. [et] d. Ant. [et] Jo. de imo. [et] Ni. de sici. in. c. quin taualli s. de iureiu. Tu atte[n]de, q[uia] l[icet] [con]clusio Spe. sit vera vt sta ti[m] videbis, t[ame]n errauit Spe. in duobus. si. n. capis amicabile[m] co[m] positorem separate arbitratore[m] prout Spe. sentire v[idetu]r. certe no[n] est veru[m] q[uod] cogat[ur] p[ro]nu[n]tiare, vel laudare, vel p[ro]sequi. q[uia] eius of ficium semper volu[n]tariu[m] est. vt. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. rece pisse s[ecundu]m vna[m] lec. [et] dixi. s. i. li. iiij. c. Preterea q[uod] no[n] est semp[er] veru[m] q[uod] [con]tr[act]us redda[tur] inefficax si arbitrator sup[er] eo assumpt[us] no[n] laudaret, recurri[tur]. n. ad boni viri arbitriu[m] q[uan]do[que] deficiente arbi tratore, vt est casus. ff. de [con]hen. emp. l. si emptione. [et] h[abetu]r. ff. de ver bo. ob. in. l. si quis arbitratu. per bar. [et] dica[m]. j. xiij. li. vi. c. dictu[m] au[tem] Spe. sic po[tes]t probari. nam acceptatio facta per arbitratore[m] est [con]tr[act]us quida[m] quo se obligat ad cognoscendu[m] [et] laudandu[m] eo dem modo sicut [et] acceptatio facta per arbitru[m], q[uia] non est d[ifferen]tia inter hos casus q[uan]tu[m] ad initium obligationis, sed arbiter cogit[ur]. vt e[st] exp[re]ssum in. d. l. iij. §. tametsi. ergo [et] eade[m] r[ati]one arbitrator co getur. [et] hoc modo per. d. §. hoc probatur q[ui]cq[ui]d inuoluat Spe.

2 † attende t[ame]n q[uia] semper intelligo q[uan]n[do] compromissu[m] est sole[n]ne p[ro]ut fieri d[ebet] in arbitratorem. ite[m] nisi arbitrator iuste se excusaret vel esse no[n] posset, vt nunc dixi in arbitrio pari r[ati]one. [et] vide vna[m] gl. valde sin. xi. q. i. sicut. n. q[ue] dicit q[uod] ille qui po[tes]t reducere p[ar]tes ad [con]cordiam [et] non facit peccat, cogita t[ame]n an mortaliter an veniali ter. non. n. dico h[oc] q[uia] ad rem nostram minime pertinere v[idetu]r. [et] vide de hoc in meo libello de [con]fessio[n]ibus sp[irit]ualibus paulo post principium. dicamus ergo pro supradictoru[m] declaratione per quem actum arbitri vel arbitratores dicantur acceptasse. doc. variant. nam Spe. in ti. de arbi. §. sequitur. versic. sed nunquid in arbitratorem in fi. dicit q[uod] suscepisse v[idetu]r eoipso q[uod] presens est [et] patitur in se compromitti. argu. ff. manda. l. si remunerandi. §. si passus. eo. ti. l. qui patitur. [et] l. seq. Si vero est absens eoipso q[uod] sciuit compromissum in se factum nec contradixit. ff. ad mace. l. filiusfa. absente extra de spon. c. ad id q[uo]d [et] qui matr. accu. pos. c. super. s[ecundu]m eum. Jo. and. au[tem] in dicto versic. sed nunquid arbi trator. oppositu[m] t[enet], allegatur quod habetur. ff. de procu. l. filius fa. §. inuitus. [et] in clemen. pena. de procu. [et] hoc sequitur Jo. de imo. in. c. quintaualli s. de iureiu. in. xviij. differentia in fi.

Hec e[ti]a[m] secunda pars mihi placet per dicta iura, facit q[uo]d h[abetu]r in. c. qui tacet. [et] c. is qui tacet. de regu. iur. li. vi. per Dy. [et] op time q[uod] no. per Bar. in. l. que dotis. ff. sol. ma. in tertio membro sine distin.

3 † vbi dicit q[uod] nu[n]q[uam] regulariter in obligatione seu one re personali taciturnitas inducit consensum seu acceptatione[m] p[er] l. filiusfa. §. inuitus. ff. de procu. Hoc. n. casu esset onus persona le vt de se p[atet]. nec obst. iura que alleg. Spe. q[uia] loquuntur in ta cente, [et] his que geruntur ad eius commodum, secus est hoc ca su vbi vt dixi onus infert[ur]. [et] hanc parte[m] quam Spec. inuenio se quutu[m] fuisse. d. Lud. in. d. l. que dotis. [et] bene. Predicta vera

ſm eum exceptis duobus caſibus.¹ Primo vna cũ taciturnitate ſeu patiẽtia q̃rit actus preſumptiuus acceptationis, vt eſſet receptio inſtrĩ, vel lrã℞ ſup ꝯpromiſſo, vt in ſilĩ deciditur.ff.ad mace.in.l.ſi filiuſfa.ꝛ in cle.j.de pcu.ſcdo ibi arbiter, vel arbitrator eſſet ꝯſanguineus ꝯpromittentium, qꝛ ſilr ꝯſanguinitas iuncta taciturnitati inducit ꝯſenſum, arg.l.in ſpõſalibus.l.j.ff.de ſpon.ꝛ.l.ſi ſeruus cõis.ff.de ſtipu.ſer. q̃ dicta tene mẽti.ꝛ facit qḋ dixi.s̃.in ſilĩ.q.j.lib.xj.c.ppe fi. Ad tertiũ caſum vbi qs pateret̃ in ſe ꝯpromitti deinde pateret̃ ẽt de cã corã eo cognoſci.
4 † Ex hoc.n.credere ſine dubio inductũ eſſe tacitã acceptationẽ ſicq̧ cogeret̃ cognoſcere ꝛ pn̄tiare abſq̧ eo qḋ affirmaret ſe acceptare.arg.eo℞ q̃ hñr.ff.de acq.here.l.p hr̃de.in pn̄.eo.ti.l.gerit.C.de repu.here.l.j.lʒ doc.non dicant.ꝛ his tribus modis ſaluari põt ſnĩa Spec. Quid dicemus ſi añ factuʒ ꝯpromiſſum ꝯuentionale ſe obligent hoĩes ad cognoſcendũ ꝛ pnunciandũ, vel laudandũ in caſu quo ꝯpromiſſum fiat nunq̇d facto ꝯpromiſſo in eos cogent̃, certe ſic ſine dubio. qm̃ ex hac precedẽti oblĩone ſatis acceptaſſe intelligunt̃, cũ p ꝯſenſum fiat, ꝯſenſus aũt põt actus pducere ſine licẽtia, vel mandato, vt p Inno.ꝛ Jo.an.in.c.fi.de reb.eccle.non alie.p Bart. latius.ff.de aq plu.arcen.l.aut plures.ff.de acqui. heredi.l. ſi quis mihi bona.§.iuſſio.ꝛ ibi per doct.

SVMMARIVM

1 Tertium eligere an cogi poſſint, qui compromiſſum conuentionale acceptauerunt ꝛ in proceſſu diſcordant.
2 Snĩa duo℞ ꝯdẽnantium ꝛ altera abſoluentium vtra valeat.

Capitulum.iiij.quinti libri.

Quid ergo erit circa oĩa premiſſa ſi primi arbitri electi acceptant, ꝛ cognoſcere volunt ꝛ terminare ſed diſcordes ſunt in procedẽdo, vel pro-
1 nunciãdo † an coget̃ ad electionẽ tertij, certe ẽt ſi pculdubio in arbitris ne res ſine exitu futura ſit pp naturalẽ hominũ ad diſſentiẽdũ facilitatẽ, vt eſt expreſſum.ff.de arb.in.l.itẽ ſi vnus.§.ſi in duos.ꝛ hr̃ extra.de arbi. in.c.j. Sʒ q̇d dicemus in primis arbitratoribus. Bald.ponit in.c.j.de inueſti.in ma.fac.in vſi.feu.ꝛ dicit fuiſſe rn̄ſum arbitratores eſſe ad ſimilitudinẽ pxenetarũ, vt.l.ſi de meis.§.recepiſſe.ff.de arbi. ꝛ iõ dicit ꝙ ſicut in pxenetis non tractamus de tali coactione eodẽ mõ nec in arbitratoribus. hãc.n.opi.retulit ꝛ ſequutus eſt do. Nic.de ſic.in.c.ſuſpitionis.in.ij.col.de offi.deleg.ꝛ in.c.qntaualliſ.in fi.verbo℞ ſuo℞ adducit rõnẽ qꝛ a pſona arbitrantiũ non receditur.vt.l.ſi qs arbitratu.ff.de verbo.obli.ꝛ.ff.loca.l.ſi merces.in prin. Mihi cũ reuerẽtia vr̃ hec opi. falſiſſima. lõga.n.drĩa eſt inter arbitratores ꝛ proxenetas.ꝛ ẽt inter arbitratores ꝛ ipſos amicabiles ꝯpoſitores, vt ſatis pbaui s̃.j.lib.c.iiij.preterea.§.recepiſſe facit ꝯ.s̃.dicta p Bal.vt ibi pʒ qḋ non repeto. Puto ergo ẽt arbitratores ob diſcordiã cogendos eſſe ad tertij electionẽ vt ꝯpromiſſum ſortiat̃ effectũ. Nã quo ad ꝯtũ acceptationis non differunt arbitratores, vt nũc dixi.c.pcedẽti. Jtaq̧ ſicut arbitri acceptando ꝯpromiſſum intelligunt̃ tacite obligare ſe ad electionẽ tertij in caſu diſcordie, qꝛ hoc importat nã cõpromiſſi.ꝛ ad hoc pñt cogi, vt.d.l.itẽ ſi vnus.§.in duos.eodem mõ pari rõne.idẽ erit in pluribus arbitratoribus. Nec ob.id ꝙ dicit do. Nic.qḋ a pſonis arbitratorũ ꝛc. qꝛ hoc caſu pprie non recedit̃ ab eis.ſed eis alius adiungit̃ ad ꝯſulendũ non ad pnuntiãdũ, vt.ff.de arbi.l.itẽʒ ſi vnus.§.principalr̃. ꝛ dixi.s̃.lib.j.c.v. Preterea recedit̃ qñq̧ a pſonis arbitrato℞. Jtẽ q̇d circa premiſſa dicemus ſi primi arbitri¹, vel arbitratores oĩno diſcordant ẽt in electione tertij erit ne ꝯpromiſſum nullũ, certe non coget.n.pretor eos ꝯcordare.ꝛ ſi non poterit, vel ſibi melius viſuʒ fuerit tertiũ eis deputabit ꝛ coget eos in eũ ꝯſentire. argu.ff.de bo.auc.iud.poſ.l.in vẽditione.§.fi.ff.de admi.tu.l.iij.in fi.ꝛ clare in Spec.de arb.§.ſequit̃.in verſi. ſed q̇d ſi duo ſunt electi.ꝛ ſentit expreſſe Bar.ſi bñ inſpiciat̃.ff.de furt.l. ſi dñiʒ iuxta fi. Quid ſi predicti non diſcordãt in pcedendo nec in ſnĩa ferẽda. ſed in ſnĩa iã lata an cogent̃ tertium eligere q alterius ſnĩam approbet mõ predicto. dic ꝙ nõ, qꝛ nulla ſnĩa primo℞ valuit.ꝛ functi ſunt eo℞ offõ, vt.ff.de arbi.l.diem pferre.§.ſi plures.ꝛ de re ind.c.fi.in fi.ꝛ ita no.doc.in.c.ſuſpitionis. de offi. delega. ꝛ tʒ
2 Spec.in tit.de arbi.§.ſequit̃. verſi. q̇d ſi ex quatuor. † vbi dicit ꝙ ſi duo ꝯdẽnauerunt duo abſoluerunt quelʒ ſnĩa eſt nulla. qḋ no.lʒ do. Nico.aliud ſenſerit.ꝛ male in.d.c. ſuſpitionis.in fi.ꝛ predictã partẽ tenuit ẽt Bar.in.l. duo ex tribus.ff.de re indi.ſi bñ inſpiciat̃. qḋ no.bñ, qꝛ nemo allegat hec verba in ſnĩa arbitrorũ, ſed in arbitratoribus diſcordantibus in laudo iã lato eſſet ſecus qꝛ poſſunt iterum laudare, vt dicam.j̃.x.lib.xiiij.c.

SVMMARIVM

1 Tertius ob diſcordiam aſſumptus in conuentionalibus an acceptare cogatur ꝛ pronuntiare.

Capitulum.v.quinti libri.

Primus ob diſcordiã primos arbitros, aut arbitratores, compelli ad tertij ele-
1 ctionẽ. † Sed videamus de hoc tertio ob diſcordiã electo ab arbitris, an ꝛ ipſe acceptare cogat̃ doct. noſtri non declarant. Ego breuiter ſic decerno, aut q̃rimus de tertio q eligit̃ ſicut nec q̇lʒ alius arbiter, vt.ff.de arbi.l.iij.§.tametſi. Aut de tertio q eligit̃ in caſu diſcordie ab ipſis primis arbitris, vel a iudice, ꝛ tunc ſecus, cogit̃.n.tale offĩ ꝯcordandi ꝛ ꝯſulendi de neceſſitate ſubire arg.C.de aduo. diuer.iudi.l.ſancimus.nec.n.eſt arbiter ſed ꝯſiliarius vt dixi.s̃.j. lib.vi.c. ꝛ ſic credo debere intelligi gl.valde ſingularẽ ſemp.de arbi.in.l.itẽ ſi vnus.§.fi.quã ſequit̃ expreſſe Bar.ibi, ꝛ ſimplr̃ dicit tertium cogi acceptare, ita ẽt intelligi dʒ qḋ no. Spec.in tit.de arbi.§.ſeq.verſi.ſed nunq̇d iſte tertius.qḋ no.pptuo, qꝛ pauci hoc intelligũt, ꝛ vidi multos in hoc errare. Sed q̇d erit de tertio qui eligit̃ in caſu diſcordie a primis arbitratoribus an cogat̃ acceptare doc.non ponũt. Ego credo p oĩa idẽ dõm put dixi in eo q eligit̃ ab arbitris, qꝛ quo ad effectũ acceptationis non vident̃ differre arbitratores ab arbitris vt dixi.s̃.primis duobus cap. Quid dicemus de his tertijs q ob diſcordiam aſſumunt̃ in arbitrijs, vel arbitramentis, an cogent̃ pnũtiare. dic declarando vltra oẽs ꝙ vt tertius electus eſt a partibus ſiue ab initio ſiue ex poſtfacto ꝛ his cogunt̃, vel non cogunt̃ put veri arbitri, vel arbitratores.vt dixi nũc.s̃.primo.c. Aut electus eſt a primis arbitris, vel arbitratoribus, vel a iudice, ꝛ tunc ꝯſidera ꝙ cũ vt dixi ſit ꝯſiliarius non arbiter nec arbitrator certe non cogit̃ pnuntiare ſed primi pnuntiare cogunt̃ ſm eius ꝯſiliuʒ vt.d.l.item ſi vnus.§.fi.in tex.ꝛ gl.ꝛ p Spec.clare in ti.de arbitro.§.ſeq.℣.ſed nunq̇d iſte tertius.ꝛ Bar.ff.de fur.ꝛ.l.ſi dñiũ.ꝛ in.d.§.fin.plus gl.elegãter dixit ꝛ Bar.eã ſequẽs in.d.§.fi.ꝙ vbi tertius diſcordaret ab vtroq̧ poſſet hoc caſu ẽt tertius pnuntiare ꝛ ſtaret̃ eius ſnĩe qḋ not.bñ, qꝛ eſt valde ſingulare. Et ego iſtud addo.lʒ doc.nr̃i non dicant.ꝙ q̃uis tertius non cogat̃ pnuntiare vt dixi tñ bñ poterit ꝯpelli ꝯſiliũ reddere ꝛ votũ aĩ ſui exprimere ſm qḋ votũ poſſint vt debeant primi diſcordantes pnuntiare.p hoc.d.l.ſancimus C.de aduo. diuer.ind. ꝛ qꝛ ſi aliud dicimus fruſtratoria eſſet puiſio iuris cõis qḋ eligat̃ tertius ꝛ cogatur acceptare ſi ſtaret̃ in eius libera voluntate ꝯſilium vel ſententiam reddere, vel non reddere quod eſſet abſurdum. Cetera de proceſſu tertij dicam.j̃.ix.lib.ꝛ.x.libro. in vltimis capitu.

SVMMARIVM

1 Arbiter vel arbitrator ꝯuentionalis q ſemel acceptauit ꝛ termino durante rẽ non terminauit an cogatur pati iterum in ſe compromitti.

Capitulum.vj.quinti libri.

Ex facto q̃nẽ hmõi ꝯtigiſſe ppoſitũ eſt, arbiter vel arbitrator ꝯpromiſſum in eũ factũ acceptauit, labit̃ terminus ꝯpromiſſi nõ lata ſnĩa vel laudo.
1 † Nunq̇d ĝ coget̃ pati denuo in ſe ꝯpromitti ꝛ coget̃ acceptare ꝛ finire. Breuiter ſic diſtinguim⁹ vt ꝯplectamur oẽs caſus. Aut ſtetit p partes quo minus intra terminũ res expediret̃. Aut p ipſum arbitrũ, vel arbitratoreʒ. Primo caſu non cogeret̃. nam imputare ſibi debẽt partes vt ſi forte inter terminũ nihil arbitro, vel arbitratori liq̇dauerũt, nõ eñ cogit̃ pnuntiare niſi ſibi liqueat de cã. caſus eſt.ff.de arbi.in.l.ſi de meis.§.fi.cũ.l.ſeq. Facit eo.ti.l.ſi cũ dies.in pn̄.ꝛ ꝙ ibi no. Et attẽde bñ ꝙ iſtud nõ liq̃re pbat̃ p ſimplex iur̃m arbitri, vt eſt caſus qui non eſt alibi.in.d.l.ſi de meis.§.fi.qḋ tene menti. Rõ predictorũ eſt q̃re nõ cogat̃ pati iterũ in ſe ꝯpromitti. qꝛ finito pr̃io ꝯpromiſſo ſine eius culpa abſolutus eſt nec cõpellit̃ quis

quis nouũ cõpromissum in se factũ recipe plusq̃ velit de iure cõi vt.ff.de arbi.l.tametsi. Tu tñ fortasse dices pdicta ẽt ipossibilia corã arbitro. Nã aut actor corã arbitro probauit ⁊ dʒ obtinere. Aut actor nihil ꝓbauit ⁊ dʒ reus absolui diffinitiue. vt.C.ꝯ edẽ. l.q accusare.sed rñdeo vr̃ ꝙ pôt esse casus in quo non dʒ sequi sñia absolutoria, vel cõdẽnatoria ẽt termino apposito in cõpromisso, qꝛ lʒ ipse terminus cõpromissi habeat̃ ꝓ termino peremptorio dato ad ꝓbãdũ non pôt esse ꝙ nõ fuit spaciũ examinãdi testes, vel presentãdi iustra necessaria ad cãm. vt no.gl. valde singularis in d.l.si de meis.⁊ Bar.sequit̃ ibi. Et vide ad hec qꝺ bar. no.in.l.admonẽdi.ff.de iureiu.pôt tñ esse modus hoc casu ꝓnũtiandi sub cõdõne ẽm quosdã.s.si ꝓbabit̃, vel est ꝓbatũ qꝺ an sit verũ dicã.j.xiij.lib.ij.c. Scd̃o casu qñ stetit ꝑ arbitrum, vel arbitratorẽ cõsidera qꝺ aut adhuc durat aliqd minimuʒ de termino cõpromissi intra qꝺ tñ minimũ certũ est non esse possibile reʒ cognoscere ⁊ expedire ⁊ cogit̃ terminũ cõpromissi ꝓrogare ꝑ seipsum si hʒ ex cõpromisso hãc ptãtẽ, pôt.n. hoc fieri vt dicã.j.vij. lib.⁊ est casus ꝓ hoc in.d.l.si de meis.§.fi.⁊ eo.tit.l.⁊ si qua.⁊ facit eo.ti.l.si cũ dies,in fi.pricipij. Et attẽde qꝛ hoc casu facta ꝓrogatione ꝑ eũ erit idẽ cõpromissum, lʒ ꝓrogatũ non aũt nouũ, vt ꝓbat̃ in.d.l.si cũ dies.in prin.⁊ facit.ff.de preca.l.sed si manẽ te.⁊ qꝺ no. Bar.in.l.iiij.circa principiũ.ff.de dam.infec.⁊ per Spec.in ti.de iudice deleg.§.suscipit̃. versi. ideq̃ iurisdictio leget̃ ẽt arbiter acceptare ꝓrogationẽ factã ꝑ partes dicto casu ⁊ dicet̃ eodẽ mõ, idẽ cõpromissum, vt.d.l.si cũ dies.in fi.principij. ⁊.d.l.si qua circa med. ẽm aliũ modũ intelligẽdi, aut terminus cõpromissi est totalr̃ finitus, ⁊ tunc ꝓrogatio non cadit, qꝛ de nõ ente ad ens non est ꝓrogatio seu extensio, sed creatio, vt.ff.q satis.cog.l.sciendũ.in gl.⁊ no.de cõces.prebẽ.in.c.cũ nr̃is. Cogit̃ tñ arbiter vel arbitrator iterũ pati ꝑp eius culpã nouũ cõpromissum in se fieri ⁊ acceptare ⁊ finire, vt est casus in.d.l.si cũ dies. in prin.⁊ hec sunt de mente Bart.in.d.l.si de meis.§.fi.vnũ diligẽter est attendẽdũ, qꝺ eo casu quo cõpellit̃ pati nouũ compromissum in se fieri fiendũ erit cõpromissum cũ eisdẽ pactis capitulis ⁊ cõdõnibus, ꝓut erat primũ, alias si aliquid de nouo adderet̃, vel detraheret̃ iuste credo arbitrũ denegare acceptationẽ, q̃m non dʒ in plus grauari q̃ antea oneratus extiterit. Et ideʒ si tractet̃ de ꝓrogatione termini primi cõpromissi, arg.hoc.ff.de cõhen.emp.l.pacta cõuenta.in prin.⁊ facit qꝺ hr̃ ꝑ Guli. de cu. ⁊ Cy.⁊ Bar.⁊ Bal.ff.de iusti.⁊ iu.ius ciuile, de libello cui est aliqd additũ vel detractũ qꝺ non dr̃ antiquus augmẽtatus vel diminutus, lʒ nouus ẽm eos. facit ẽt ad predicta ꝙ hr̃.ff.ꝺ pac. do.l.si inter socerũ.in prin.⁊ qꝺ no.ꝑ Jo. an. is cui.de preben. Aliud ẽt circa premissa cõsiderare debemus ꝙ cõpromissum ꝓrogatũ dr̃ idẽ q̃ntum ad principales litigantes, sed q̃tũ ad fideiussores q renouant̃ dicere oĩo nouũ cõpromissum, vt est gl. no.pro hoc iuncto tex.ff.de arbi.in.l.labeo.vbi vide.

SVMMARIVM

1 Coactio arbitrorum ad pronuntiandum per quem ⁊ quomodo fieri debeat. Item ⁊ ad acceptandum.

Capitulum.vij.quinti libri.

Ueramus nunc his casibus in qbus diximus arbitros vl̃ arbitratores
1 q cõuentionales vel tertios cõpelli † ꝑ qꝺ fieri dʒ hec coactio, ꝑfecto fienda est ꝑ ordinariũ loci, vt ꝓbat̃. ff.de arbi.in.l.itẽ si vnus.§.principalr̃.in eo.ti.l.iij. tametsi. Qꝺ tñ verũ est vbi oẽs arbitri sunt ꝓsub eiusdẽ iudicis ꝓtectione, sed si essent sub iurisdictiõe diuersoꝝ iudicũ.verbi gratia, vnus perusinus alter florẽtinus, aut qꝛ alter clericus alter laicus, tũc deberẽt iudices eoꝝ sil̃ cõuenire, ⁊ sil̃ eos ad hoc cogere.arg.ff.de excu.tu.l.iureperitos.§.j.⁊ de sen.excõ.c.cũ illorũ.ẽm Guli.in Specu.de arbitro.§.sequit̃.versi.hoc quoq̃ notandũ. Et intellige ꝙ sit necessariũ ꝙ eodẽ tp̃e cõueniant ad cogendũ qlʒ suũ quẽ hʒ in sua iurisdictione nõ aũt ꝙ sit necesse qꝺ oẽs sil̃ precipiãt cuilʒ ⁊ sil̃ rogant.qꝛ ille q non subest alteri non teneret̃ ei parere, vt.ff.si qs in ius voc. non ierit.l.ex quacunq̃. ff.de iuris.om.iud.l.fi.ꝺ re iud.in cle.pastoralis. Jtẽ non intelligas ita stricte eodẽ tp̃e.i.eodẽ puncto, sed sufficit qꝺ diuersis diebus precepta fiant ⁊ coactiones separatẽ dũ tñ non tm̃ distent vnũ ab altero qꝺ ꝑ hoc labat̃ terminus cõpromissi, sufficit ergo ꝙ qlʒ superior precipiat suo subdito ⁊ eum cogat, ⁊ deinde ita cõstricti in eodẽ loco ponant̃ vt vnus possit cũ altero cõcordare, ⁊ alter alteꝝ in suã sñiam ꝓuocare.arg.ff.de arbi.l.sicut.⁊.l. si in tres, ⁊ qꝺ ibi no. Quãq̃ tñ fit coactio ꝑ partes causatiue, vt nunc videbis. Dõm ergo qualr̃ fiat hec coactio. Quidam dixerunt eos cogi causatiue, qꝛ postq̃ acceptauerunt vel acceptare debuerũt si non ꝓnũtiãt tenent̃ ad interesse parti q̃ iustitiã hẽbat.ar.C.de pac.l.si qs in cõscribẽdo.in fi.tu dicas ꝙ aut statuto vel cõsuetudine est inductus modus cogẽdi, ⁊ ille seruabit̃, vt .ff.de iusti.⁊ iure.l.oẽs ppl̃i, aut sumus in iure cõi, ⁊ tũc pôt fieri coactio duobus modis. vno mõ causatiue ꝓstando sibi ꝙ cõ eũ aget̃ cũ interesse si fuerit negligens ⁊ nõ expedierit cãm.j.de bitũ terminũ vel alia rõ fecerit ad q̃ tenet̃ de iure. Alio mõ precise.i.implorando iudicis offm̃ vt ad hoc eos cogat captis pignoribus mulcta indicta ⁊ inclusis ꝑsonis.arg.ff.ad.l.iul.pec.l. pe.in fi.ff.si qs insdi.non obtem.l.j.insti. de satisda.§.fi. ⁊ hr̃ in Spec.de arbi.§.sequit̃.versi.sed qd si duo sunt electi. Iteʒ per cẽsurã ecclesiasticã si iudex est talis q possit eam exercere, vt de verbo.sig.q̃reti. Et ꝓbat̃ hoc ꝙ hoc casu possit fieri coactio ꝑcisa qꝛ est oblĩo legalis.i.inducta a lege, vt.d.l.iij.§.tametsi.cuʒ se.⁊.l.litigatores.§.j.⁊.l.itẽ si vnus.§. principalr̃ cũ oibus alijs .s̃.alleg.in quatuor precedẽtibus capitulis in oblĩonibus aũt legalibus ad factũ post morã non succedit obligatio ad interesse solum, sed cogit̃ precise, vt.ff.qꝺ met.cau.l.si cum exceptione.§. sed ⁊ si quis.⁊ per Bar.in.l.stipulationes non diuiduntur.de verbo.obliga.⁊ vltima questione prime partis.

SVMMARIVM

1 Arbiter vel arbitrator in vltima voluntate deputatus an cogat̃ acceptare ⁊ finire. Et de electione tertij vbi discordat̃ in ꝓcedendo vel pronuntiando, ⁊ modo coactionis in talibus.

Capitulum.viij.quinti libri.

Satis abunde de coactiõibus diximus q̃ in cõuẽtionalibus cõpromissis interueniũt, dicamus nunc de eis q̃ in testamẽtarijs interueniunt.
1 † Primũq̃ videamus de pluribus hr̃dibus vel legatarijs qui adeundo vel acceptando tacitum cõpromissum fecerunt ẽm ea que diximus s̃.lib.j.c.ix. an ergo hi cogent̃ ꝓsequi. ꝑfecto lʒ doc.non tangant, tñ eadẽ vr̃ ratio per oĩa cum his que diximus in cõuentionalibus.s̃.eo.li.j.c. Idem ergo est ius per oĩa vtroq̃ casu. pro hoc.ff.ad.l.aquil.l.illud.ff. de fun.l.i.§.hoc interdictũ.ff.de iurepa.l.adigere.§.q̃uis. Nũc videamus de illo q deputatus est arbiter vel arbitrator in testõ vel alia qualibet vltima voluntate que vltima voluntas per aditionẽ vel acceptationẽ est cõfirmata. An cogat̃ acceptare ⁊ finire. Accur.glo.in.d.l.i.ff.de leg.ij. dixit se non legisse an ille in cuius arbitriuʒ aliquid collatum est in testõ cogatur arbitrari. Spec.tetigit in tit.de instrumẽ.edic.§.nunc aliqua. versic.hic aũt querit̃. Dy.in.d.l.i.de leg.ij. Cy.in.l.fi.C.de cõhẽ. empt.⁊ in.l.id qꝺ pauperibus.C.de epis.⁊ cle. Bar.plenius oibus ⁊ clarius in ea.l.j. Dic ĝ breuiter sequẽdo eius dicta ⁊ addendo ad ea in qbus videbit̃, aut talis arbiter vel arbitrator assumptus in vlti.volũtate acceptauit onus, seu offm̃ aut nõ. Primo casu cõpellit̃ indistincte, vt.ff.de arb.l.iij.§.tametsi. ẽm bar.⁊ Pe.ꝺ bellaperti.vt doc.referunt facit de testa.c.fi.⁊ eo.ti.c.tua nos lʒ loquant̃ in officio exequendi, non in officio arbitrandi sed eadẽ rõ. Sed quidam alij, vt Ray.de for.dixerunt hoc verum dũ tñ in cõpromisso pena adijciat̃ ꝑ.l.litigatores.ff.de arbi. vbi pʒ non cogi, nisi pena adijciat̃ in compromisso, verum non sufficit sola acceptatio.⁊ hoc sensit gl.quam predicti non allegant in.l. fi.C.de cõhen.emp. Alij dicunt oppositum.s.ꝙ pena non requirit̃, de quo an ⁊ q̃n sit verum, dicam.j.lib.proximo.c.viij. Jtem intellige hoc ꝙ agatur dũ tamen materia super qua assumit̃ sit compromittibilis, ⁊ ille in quem factum est compromissum sit habilis. Jtem ⁊ ille qui arbitrum vel arbitratorem elegit sit etiã ad hoc idoneus, vt satis apparet ex his que diximus in libris precedentibus. Jtẽ intellige nisi ille qui semel acceptauit post acceptationem ex aliqua iusta cã superueniente se excuset ꝺ quibus.j.lib.xiij.per totum.dicit̃ aũt acceptare arbiter vel arbitrator hoc casu ẽm Barto.si in testõ se ascripsit vel alio modo testamento cõsensit in vita testatoris per.l.vxori.§.i.ꝙ ibi no.ff.de fal.ꝙ tene menti. Adde ꝙ per solam taciturnitatẽ in actu vltime voluntatis in qua quis eligitur executor nõ inducit̃ acceptatio.vt no.expsse Jo.an.in.c.fi.de test.in nouel.ꝑ.l.filiusf.§.inuitus.ff.de ꝓcu.nisi forte in casibus, quos dixi.s̃.eo.lib. iij.c.cir

ca arbitros vel arbitratores ꝯuentionales. Eadē.n.rō ē vtroqꝫ casu si bñ ꝯsideraī, ⁊ hoc sensit ēt.d.Lud.in.l.q̄ dotis.ff.so.ma. Scđo casu qñ non acceptauit subdistingue. Aut.n.aliqd fuit sibi relictū in testō aut nō. Pͦ casu aut nō posset fungi tali officio ēt si vellet, vt sunt fratres minores q non pñt esse executores testamentoꝝ, vt de verbo.sig.cle.exiui.⁊ non cogiī nec pdit legatū sibi factū in testō talis arbiter vel arbitrator, lꝫ non arbitraī, vt pbaī.C.de leg.l.administratione.ƀm Bar.tu potes exēplificare istud mēbrū, vt colligiī ex dictis.s.iiij.lib.xviij.c. Et attē de ad illud exēplū de fratribus minoribus, qꝛ verum est in casu qñ legatū eius factū vꝫ, qđ est qñ non sapit thesaurizationē, vt d.cle.exiui.⁊ eo.tit.c.exijt q seminat.lib.vj.⁊ p Bart.solenniter in.iij.lib.minoricarū. Jtē lꝫ Bar. in eo tm̄ loquaī q ab initio non pōt, tñ idē credo si pōt, sed licite se ab initio excusat, nō enim legatū pdere dꝫ sine eius culpa ex quo licite se excusat. p hoc tex.in auc.de hered.⁊ fal.§.his oibus.⁊ qđ dicā statim in alio capite. Aut pōt fungi tali officio arbiter vel arbitrator cui aliqd in testō est relictū, non tñ vult ⁊ cogiī, vt in auc. de ecclesiasticis tit.§.sinaūt.⁊ facit ꝙ notaī.C.de epis.⁊ cleri.in.l.nulli. qđ vex intellige, non qđ cogaī precise sed causatiue. Perdit enim relictū si non exequiī defuncti voluntatē, vt no.ff.de lega.ij.l.cū ita.§.j.⁊ de leg.j.in.l.hmōi.in prin.⁊ de ven. inspi.l.j.§. quāuis.⁊ facit qđ no.in.l.j.§. apud eos.ff.vbi pupil. educa.debeat.⁊ pbaī.ff.de religiosis.in.l.si qs sepulchrū.§.funus. Jtem est vex hoc indistincte hodie, vt pbaī in auc. de hered.⁊ fal.§. his oibus, ⁊ p Jac.de bel.eo.ti.§.⁊ hoc qdē. lꝫ olim distingueret an legatū esset relictū pp illud vel non, vt.l. nesennius.ff.de excu.tu.ƀm Bar.q hoc notat in predicto loco. Tu tñ adde p̄dicta vera in primos arbitros vel arbitratores electos in testō. Sed si esset tertius electus ob discordiam a pluribus electis in testō cogereī acceptare precise, qꝛ talis non est arbiter vel arbitrator verus, sed ꝯsiliarius.ar.eoꝝ q̄ diximus.s.e.lib.v.c.qꝛ eadē est rō vtroqꝫ casu. Cogita tñ an eo sic coacto precise pdat legatū vel non. Jtē est vex illud qđ Bar. dicit relictū si non arbitraī nisi cā supueniat pp quā non possit tali officio fungi vel licite possit se excusare, quo casu non puto eū pdere legatū sicut clarū est in eo q ab initio non pōt vel se excusat, vt.C.de lega.l. ab administratione. Jtē est vex nisi ꝯstet expresse testatorem illud religisse non ꝯtēplatione officij tunc.n.non est rō quare debeat legato primū cum testatoris voluntas sit seruanda, vt.C.de leg.l.cū.q.ad finē.⁊ hoc vltimū posuit Joā. de imo. in.d.l.j.ꝙ ergo dicit Bar. intellige qñ non ꝯstat relictū factū aliqua ꝯtēplatione vel si expresse ꝯstaret eēt secus, vt.s. Scđo casu qñ ibi fuit in testō relictū tali arbitro vel arbitratori, ⁊ non acceptauit arbitriū vel arbitramentū certe non cogiī, vt.d.l.si qs sepulchrū.§.funus.ff.de reli.⁊.l.iij.§.j.ff.de arb.facit.ff.d cur. bo.dā. l.ij.§.qriī.ff.de pcu.l.filiusf.§.inuitus.ƀm Bart. in loco p̄dicto q multū singlr subdit predicta vera.s. qđ nō possit cogi.s.vt arbitrator vel executor testamētari⁹, qꝛ tale offm̄ deuoluiī ad epꝫ, vt.d.l.nulli.⁊.d.§.tui aūt q hoc facere dꝫ, vel ēt ad presidē puincie, vt.l.iij.ff.de alimē.⁊ cib.leg. Pōt.n.iudex ad hoc vnū constituere q hec exequaī, vt.d.l.iij. Judex aūt ex suo officio posset eū cogere sicut quēlibet cui cām delegat, vt.l.j.C.q p sua iuris. ƀm eū qđ nota ppetuo. Addendū tñ, qꝛ illud primū eius dictꝫ ꝙ ille q non acceptauit non cogaī vt nihil est ei relictū in testō vex est in primis arbitris, sed tertius a primis electus ob discordiā precise cogereī, vt.s.dictū est. Jtē illud pbat singlr dicit qđ iudex posset eū cogere tanqꝫ eius delegatū dꝫ intelligi vex esse vbi de noua iudicis ꝯmissione apparet, alˢ vt arbitrū vel arbitratorē testamentariū vel executorem non possit, vt.d.l.si qs sepulchrū.vbicunqꝫ aūt.s.dictū est aliqđ cogēdū arbitrari, intellige nisi arbitriū ꝯdōnalr sit incertū, ƀm Bar. qm̄ si cogereī nō esset ꝯdō ꝙ est ꝯ.d.l.j.in prin.ƀm eū, sed.d. Jo.de imo.ibi voluit oppositū dicēs ita sensisse Pe.⁊ Cy. in.l.fi.C.de ꝯhē.ēp. qm̄ certū est in casu illius.l.arbitriū esse ꝯdōnale cū loquaī in ꝯ ctibus, ⁊ tñ ibi pōt cogi si acceptauit, nec ob.rō Bar.qꝛ lꝫ possit cogi, tñ bñ pōt interim remanere ꝯdōnale, donec arbitreī. Preterea ƀm eū poterit esse ꝙ non cogeī vel si cogeī non obtē peraī, vt.l.tanqꝫ.C.de fideicō.lib.vbi lꝫ heres possit cogi adire ad instantiā fideicō.inutilis, tñ fideicōmissarius stat in periculo anteq̄ ipse cogaī. Sed errat vehemēter iste doc.qꝛ hec cauda verboꝝ Bar.referī ad pxima mēbra predicte distinctio.s. vbi ꝯpromissarius non acceptauit qbus casibus plene pcedit.id ꝙ Bar.dicit, qꝛ si sub ꝯdōne ei ꝯferī arbitriū, non cogiī acceptare, vt.d.l.j.in prin.⁊ ita in premissis limita, ⁊ adde ad bar.⁊ vide bal.in preallē.l.nulli.C.de epis.⁊ cle.⁊ eo.ti.l.id qđ pauperibus.⁊ in.l.fi.C.de ꝯhē.emp.⁊ in.d.l.j.ff.de leg.ij.in.ij.q.in repeti. Pone tñ ꝙ primi arbitri vel arbitratores testamentarij sint discordes in pcedēdo vel pnuntiādo nūqꝫ erit ꝯpromissum nullū certe non, qꝛ cogenī ad electionē tertij. Et si oino discordarēt ēt in electione tertij deputabiī ⁊ tertius p iudicē ex eius officio, vt dixi in mā ꝯuentionaliū.s.eo.lib.iiij.c. eadē.n.rō est vtroqꝫ casu. Unū p pcedentiū declaratione tractādū superest, quo.s.iure cogant arbitrari vel exeq hi q deputati sunt in testō ⁊ coguntī vel quare cogaī tertius ab eis electus. Glo.in.l.nulli .C.de epi.⁊ cle.dicit ꝙ offō iudi.vel actione ex testō.idē Spe. in ti.de instru.editio.§.nunc aliqua.versi.hic aūt qriī. Tu ꝯsidera qđ obligatio predictoꝝ est legalis precise, vt.d.l.iij.§.tametsi.sic ergo dꝫ hoc casu iudicis officio, ⁊ qño hec fiat, dic vt dixi.s.eo.lib.vij.c.in ꝯuentionalibus, qꝛ eadeꝫ est rō, pōt tñ sic fieri qñqꝫ coactio iure actionis ꝙ est vbi aliqd ei fuit relictū in testō ⁊ agnouit relictū, quo casu cogiī actione ex officio, vt.C.d his que sub modo.l.j.lꝫ secus si non agnouit, qꝛ non cogiī in officio iudicis, cessat enim actio ex testamento ꝯ eum cum nullꝫ commodum pecuniarium consequaī, vt.ff.de leg.j.l.plane.§.fi. ⁊ ita tꝫ Bar.in.d.l.j.ff.de leg.ij.⁊ recte.

SVMMARIVM

1 Compromittendi iudicialr an imponaī necessitas per ius cōe.

Cap.ix.quinti libri.

Ransēamus ad arbitria vel arbitramenta iudicialia. Sꝫ ēt cū inter hec articuloꝝ varietas sit, nā q̄dam ad partes spectāt alia ad ipsas psonas in quas ꝯpromittiī incipiamus a partibus sicut in ceteris fecimus. Jtē cū quedā sint iuris cōis, quedā statutorum, vt dixi.s.j.lib.x.c.
1 † Dicamus ante oia an de iure cōi aliqui per iudicem ad ꝯpromittendū ꝯpellanī. Et est expeditū ꝙ sic, his casibus qbus ius cōe exprimit arbitros vel arbitratores eligi debere, de qbus dixi plene.s.iij.lib.c.pe.fit aūt hec coactio implorato ad id iudicis officio per alterā ex partibus litigātibus corā eo eritqꝫ tale officiū mercenariū deseruiens actioni iam intētate, vt hr̄, ⁊ maxime p Bar.in.l.j.ff.de iurisd.om.iud.⁊ in.l.j.ff.de condi.ex.l. Jtem fit eo modo ⁊ forma quibus dicam.j.eo.lib.xj.c.

SVMMARIVM

1 Compromittendi necessitas vtrum per statutum vel consuetudinem partibus imponatur.

Capitulum.x.quinti libri.

1 Requentissime vsitatum est† vt municipalia statuta disponant cās ꝯpromitti debere, si ꝯpromissum petaī inter qualcūqꝫ psonas vertanī cāe vel fortasse inter ꝯsanguineos vel affines tm̄, vel attinētes. An ergo isto casu altera pte petēte ꝯpromissum ⁊ altera repugnāte poterit repugnās cogi. Certe pculdubio sic si statutū vꝫ, vt.ff.de ius. ⁊ iure.l.oēs ppl̄i, insti.de iure natu.gē.⁊ ci.§.oēs vero ppl̄i.de ꝯsti.c.j.de maio.⁊ obe.c.ij.cū si. Uidendū ergo est necessario an tale statutū valeat cū disponit partes ad ꝯpromittendū cogi quā hesitationē disputemus vltra oēs. Et ostendo pͦ ꝙ non valeat.x.rōnibus. Primo sic, ꝯpromissum dꝫ esse volūtariū sicut glꝫ ꝯctus ⁊ alˢ non vꝫ, vt.C.de iure delibe.l.nec emere.ff.d reg. iu.l.inuitū C.de ꝯhē.emp.l.inuitum.⁊ est expressum.C.de epa. aud.l.si q ex ꝯsensu.sed istud non est volūtariū, imo necessariū pp necessitatē statuti, ergo ꝯpromissum non vꝫ, ⁊ ꝯñr nec statutū illud disponens cū nullius sit effectus. Scđo sic, actus meticulosi improbanī a iure cōi.pꝫ, qꝛ p actionē qđ met.cā dissoluūtur, vt.ff.qđ me.cā.l.j.⁊ qñqꝫ sunt nulli ipso iure, vt eo.ti.l.si mulier.§.si dos metu.extra de spon.c.cū locū.de pcu.c.accedens .ff.de testa.l.q testō.⁊ de aucto.tu.l.j.§.fi. Sed istud statutū est hmōi, qꝛ inducit ꝯpromissum metu statuti factū, ⁊ metu iudicis statutū exequētis, ꝯ ⁊c. Tertio statutū dans cām delinquendi est ipso iure nullū, vt pbaī.C.vñ vi.l.meminerint.iiij.di.erit aūt lex.sed hoc est hmōi qđ pꝫ, qꝛ de facili arbiter nolens seruire inuito pnuntiabit p eo ꝯ iustitiā cū ab eo non appelleī, sed stari debeat eius snie siue equa sit, siue iniqua, vt.ff.de arbi.l.diē profere.§.

ferre.§.ergo ꝛc.Quarto sic statutū fraud.inducens nō vꝫ.arg. ff.de condi.ꝛ demon.l.heres meus.§.ꝙ in fraud.ff.de leg.l.fra-ns.ꝛ.l.j.in fin.ff.de excep.doli.sed hoc est hmōi ꝙ pꝫ, qꝛ poterit fieri fraus secrete offerendo iudici amicū arbitrū futurū vel forte fingendo cū altera parte cōpromittente se esse parū coniunctū amicitia vbi coniunctissimus erit,ergo ꝛc.Quinto sic statutū tollens ius tertij nō vꝫ si est conditū ab inferiore a principe imo et dubium est vtrū si ab ipso principe fiat cū ius tertij tollere non possit,vt.ff.de priuileg.cre.l.antiocēsium.ff.qui ꝛ a qbus. l.si priuatus.ff.de pollici.l.toties.ff.cōia prediorū.l.venditio.§. si ɋstat.sed h̄ statutū est hmōi qꝛ siue eque,siue inique ꝛc.vt.d.§.stari.ꝛ si tollit bñficium appellādi,ergo ꝛc.ꝛ per hoc tex.optimus.ff.de mino.eoipso ꝙ cōpromittit intelligit̄ lesus. Sexto sic ea que sunt peccati nutritiua eradicāda sunt nec valent penitus,vt in.c.fi.de prescrip.ꝛ in regula peccatū.de reg.iur.lib. vj.sed hoc est hmōi,qꝛ fraudes inducit,ꝛ delicta,vt.s̄.ergo ꝛc. Septimo statutū ꝙ est ɔ̄ ius publicū nō vꝫ,vt ꝓbatur.iiij.dis. erit aūt lex.sed hoc est hmōi qd̄ pꝫ qꝛ tollit cognitionē totalem oīum magistratuū,presertim si statutū esset ḡnale de omnibus causis cōpromittendis in qua cognitione versat̄ ius publicum, vt.j.dist.ius publicū,ergo ꝛc.Octauo sic istud statutum sine dubio est ɔ̄ ius cōe ꝙ videtur ei resistere vt ꝓbant predicte rationes,sed statutū hoc casu nō vꝫ,vt.C.de leg.l.nō dubiū.ɔ̄ maio.ꝛ obe.c.ij.facit a fortiori.ff.de arbi.l.nā magistratus, ergo ꝛc. Nono tale statutū vr̄ disponere quid incertū ꝛ inutile,ergo non vꝫ,vt.ff.de leg.j.l.si quando.ꝛ de priui.c.si papa.libr.vj.ꝙ disponat super incerto ꝛ inutili.patet,qꝛ non disponit in quē compromittatur,praua aūt est hominum natura ad dissentiendum vt dicit text.in proemio cle.ꝛ facit.ff.de arb.in.l.itē si vnus.§.si in duobus,ꝛ sic oīo partes discordabunt de ꝑsona arbitri sicqꝫ erit inutile,ꝛ pro hoc optime tex.in ratione sui.d.l.item si vnus §.si in duos.ꝛ ꝙ hr̄ extra eod.ti.c.cū a nobis.Decimo sic lex dꝫ esse iusta ꝛ sancta ꝛ nihil continens captionis, vt.iiij.di.erit aūt lex.ff.de leg.l.leges.sed istud statutū continet dispositionem captatoriam ꝙ pꝫ, qꝛ vult ꝙ cōpromissum fiat sic ꝙ dispositio futura ex alieno arbitrio pendeat ɔ̄.l.illa institutio.ff.de hered. insti.ꝛ.ff.de lega.j.l.captatorias.ergo ꝛc.

Econtra autem ꝙ tale statutū valeat probat̄ ꝛ.alijs ratioibus. Primo sic statutū ɋditū a populo qui hꝫ auctoritatē statuendi vꝫ ꝛ seruandū est in loco ꝓprio tanq̄ ius ciuile illius loci sicut ius ciuile Romanorū, vꝫ ꝛ seruandū est in vniuerso,ꝓbatur.ff.de iusti.ꝛ iure.l.oēs populi.ff.de le.l.de qbus.de consti.c.j. Sed hoc statutū est hmōi,ergo ꝛc.Scdo sic.statutū disponens sup honesto vꝫ,ꝛ lꝫ disponat aliter q̄ lex vniuersalis non dicitur ɔ̄ leges,sed pacti,ꝛ iō seruandū est.vt.ff.de pac.l.pacisci.C.eod.tit.l.pacta que ɔ̄.vbi no.ꝛ per Bar.in.d.l.oēs popul.in.ij.q.iij.principalis qōnis.Sed hoc est hmōi,qꝛ disponit super eo,sup quo etiā ius cōe qñqꝫ disponit ꝙ interdū cogit partes ad cōpromittendū,vt nunc dixi in.c.precedenti,ergo ꝛc.Tertio sic, istud statutū dat cām terminandi lites,ꝛ ꝑꝑ hoc cōiter fiunt talia statuta, maxime vbi disponunt cōpromitti tanq̄ in arbitrū ꝛ in arbitratorem,ꝛ amicabilē cōpositorē cū arbitramentū sit transactio,vt in auc.vt diffe.iud.§.j.in glo.Sed terminare ꝛ finire lites publice interest vt C.de iud.l.ꝓperandum.in prin.paulopost.C.ɔ̄ fruc.ꝛ lit.expē.l.terminato.ꝛ in.j.cōstitu.C.post med.ergo ꝛc. Quarto sic ea que sunt inductiua cōcordie ꝛ pacis valent adeo vt ius cōe suadeat,vt fiant, vt probatur per text.singularē ꝺm aliquos,in.c.j.§.si quis hominē.de pace tenen.in vsibus feu.in ratione sui.Sed hoc statutū est hmōi,qꝛ inducit pacem ꝛ concordiam,ꝛ inducit transactiones inter partes ergo ꝛc.Quinto probo sic ea que sunt inductiua scandali debent remoueri adeo, vt ius velit licitū esse ius refrenare ꝛ leges transgredi rōne scādali euitandi,vt ꝓbatur extra de preben.in.c.cū teneamur.ꝛ ɔ̄ rescrip.i.c.si qñ.ꝛ.ff.ad.l.corne.ɔ̄ sic.l.q sedē.ff.ɔ̄ iiust.te.l.siqs filio exhr̄dato.ꝛ p gl.j.q.vij.c.si illa.ꝛ.viij.q.j.apostolica.x.q.iij.per principalē.ꝛ in.c.sunt quidā.xxv.q.j.Sed hoc statutū sine dubio scandala remouet cū remoueat lites ꝛ abbreuiet ex quarū litiū ꝓlongatiōe facilime scandala oriunt̄.ergo ꝛc.Sexto sic ea que possunt fieri per pactum possunt fieri ꝛ per statutū,vt per gl.in rub.C.de decretis decu.lib.x.ꝛ in.l.neqꝫ pign⁹. ꝛ.l.nec ex pretorio.ff.de reg.iur.ꝛ.ff.de pactis.l.non impossibile.ꝛ per Bar.in.l.oēs populi.ff.ɔ̄ iusti.ꝛ iure.in.ij.q.iij.principalis questionis,sed per pactū potest quis se ligare ad cōpromissum faciendū super certa lite futura adeo vt si non compromittat teneat̄ ad penā vel interesse ɔ̄ctus,ꝛ quandoqꝫ cogatur precise,vt dixi.s̄.eo.lib.ij.ergo ꝛc.Septimo sic ea que sunt inductiua remotionis expensarū sunt fauorabilia,ꝛ valēt ꝛ a iure suadentur,probat̄ instit.de pena te.litigan.§.fi.C.de fruc.ꝛ lit.expen.l.terminato.de rescrip.c.statutū.lib.vj.Sed hoc statutū est hmōi cū lites abbreuit,ergo ꝛc.Octauo sic illud ꝙ est ɋseruatiuū iustitie ꝛ inducit vt debitū vnicuiqꝫ siue pauperi,siue diuiti equiualenter reddat̄ sine dubio vꝫ pꝫ.in.l.j.ff.de iusti.ꝛ iure.ꝛ in proemio insti.post prin.Sed hoc statutū est hmōi, quoniā facit vt pauper qui non posset sumptibus litis suppeditare ex quo forsitan ɔ̄ veritatem ꝛ iustitiā succumberet,corāꝫ arbitro vel arbitratore corā quib⁹ tot non semper exigunt̄ dispēdia debitum consequat̄,ꝛ iustitia ac veritas locum habeat ergo ꝛc. ꝑ hoc qꝛ veritas omnibus posthabitis est amanda vt dicit tex.C. de lati.liber.tol.post principiū,ꝛ qꝛ multa a iure inducta sunt valere ꝑꝑ paupertatem,que alias minime valerent.vt est glo. singularis in suis terminis.j.qd̄.j.in primis.ꝛ in.l.omnes.la.j. C.de anno.ꝛ tribu.lib.x.xlvij.dist.sicut hi qui per insaniam.ff. de offi.presid.l.illicitas.§.fi.C.de episc.aud.l.iudices.ff.māda. l.si procuratorem.§.suggeramus.cum cōcord.Nono.sic istud statutū est inductiuum honestatis ꝙ pꝫ maxime vbi loquitur de compromisso fiendo in arbitratorē,qꝛ perimit lites inter cōiunctas personas,ꝛ affines inter patrem ꝛ filiū dñm ꝛ seruum vel vassallū,ꝛ similes inter quos iura voluerunt hac rōne litē nullam esse,vt.ff.de iud.l.lis nulla.C.de iud.l.seruus.voluerunt et peti veniā,vt.ff.de in ius voc.l.ḡnaliter.ꝛ.l.iiij.§.pretor ait C. eo.ti.l.venia.sed ea que honestatē inducunt cōmendantur a iure,ergo ꝛc.Pro hoc.ff.de orig.iuris.l.ij.§.virginius.Decimo ꝛ vltimo hanc partē sic probo.ius cōe quandoqꝫ tollit ius alterius ꝑꝑ reipublice vtilitatē,ꝛ tolit illud expresse ꝛ vꝫ actus vt pꝫ ex eo ꝙ no.glo.generalis seu singularis in.l.sed reprobari.§. j.ff.de excusa.tuto.vbi dicit qd̄ potest quis cogi ad vendendū frumentū pro modico pretio tp̄e egestatis.Item apparet idē ex casu singulari ꝺm vnam lecturā glos.in.l.j.C.vt ne.liceat in emp.speci.se excus.lib.x.vbi dicitur ꝙ compellitur quis ꝑ rem publicā ad emendum illud ꝙ est corruptibile penes ipsam rem publicam.apparet et idem ex.l.j.C.de condi.impub.eod.libr. vbi ratione vtilita.reipu.vꝫ venditio rei cum mixtura rerū corruptibilium que alias non valeret tanq̄ fraudulenta, vt.l.saccularij.in princ.ff.de extraord.crimi.Sed in casu nostro istud statutū nedum ꝙ tollat ius alterius,imo conseruatiuum est, vt dixi.Itē lꝫ possit tollere ḡnr si forte arbiter male laudaret,vt.ff. de arbi.l.diem proferre.§.stari.tñ hoc non tollit expresse ab initio ꝛ potius credendum est qd̄ arbiter ꝓnuntiabit iuste cum q̄bus bonus presumatur. vi.vij.q.j.sancimus.ꝛ.C.de sac.sanc. eccle.l.sancimus.ergo ꝛc.a fortiori valere debet.

Quid igitur nunc dicemus certe q̄q̄ articulus iste non fuerit visus dubitabilis apud nostros doc.qm̄ oēs presupponet̄ videntur ꝛ pro indubitato habere q̄ valeat,vt pꝫ ex verbis Bar.in j.consti.C.ꝛ in.l.ambitiosa.ff.de decre.ab or.fa.ꝛ in.l. pretor ff.de tuto.ꝛ cura.da.ab his.ꝛ in.l.non distinguemus.§.iul.ꝛ.§. de liberali.ff.de arb.ꝛ ea.l.§.quesitū.ꝛ p Bal.ꝛ doc.in.l.fi.C vbi ꝛ apud quem.ꝛ in repe.l.vectigalia.C.de vecti.ꝛ con.i oībus locis in quibus de hoc statuto mentionem faciunt, tñ vere dubitabilis est attentis premissis rationibus pro ꝛ ɔ̄.Credo autē oīo valere sic qd̄ nostros doc.recte loquutos ꝑꝑ rationes. .s̄.pro hac parte allegatas.ad rōnes ɔ̄rias potest sic responderi primo nō obst.qꝛ illud ꝙ cōpromissum sit voluntariū est verꝫ in cōuentionalibus non sic in arbitris vel arbitramentis iudicialibus que dicūt esse necessaria,nā sicut ius cōe inducit qñqꝫ arbitria necessaria ꝛ valent,vt dixi.s̄.j.c.eod.mō statutum qd̄ easdē vires hꝫ in ꝓprio territorio,vt.ff.de iusti.ꝛ iure.l.omnes populi.Ad scdꝫ rōnē,dic illud de metu eē verū nisi sit illatus vigore legis ex iusta cā hoc statuentis,prout est in nostro casu ob bonū publicū,vt satis ꝓbat̄.s̄.in vltima rōne facta pro hac pte,de eo q cogit̄ emere,ꝛ vēdere.ad tertiam ꝛ quartā rationē dicas ꝙ non est verū ꝙ tale statutū inducat homines ad delictū vel fraude.imo ad pacē in concordiā ꝛ vnionē,vt dixi.s̄.in tertia quarta ꝛ quinta qestionibus factis ꝑ hac parte, lꝫ enim sit ꝓssibile fraudē sequi,vel delictū,tñ hoc non presumitur ab initio cum quilibet bonus presumatur, vt de decurio.capi.j.ff. de legat.ij.l.cum pater.§.rogo.ꝛ vt dixi quilibet presumatur anime periculū pertimescere.Ad quintā dico qd̄ non est verū ꝙ hoc statutum tollat ius tertij imo quelibet pars hꝫ tale ius hoc casu facta compromisso.Cū eniꝫ possit ledi actor sicut re⁹ ꝛ eꝫ,certe neutra pars leditur ex statuto vt est casus valde no-

tabilis.C.de transa.in.l.de fideicom.ꝗ.l.ad hoc nota.alle.barto.in proe.C.circa med. Nec obst.§.stari.q: in talibus arbitrijs vel arbitramentis necessarijs ex formis statutorũ appellaᵗ si statutum aliud nõ exprimiᵗ ſm variã sniam vt p Bar.ꝛ Bald.in l.fi.C.de iud. Itẽ non obstat.l.si minor.ff.de mino.q: illud est verum de minore.xv.annis qui presumiᵗ lesus eoipso ꝙ cõpromittit,iõ presumiᵗ causam non agitare diligenter secus esset in maioribus cõpromittentibus in quibus cessat hec presumptio vt.ff.de pba.l.cũ de indebito.§.fi.vel dicas ad hanc quintã rõnẽ ꝙ posito ꝙ statutũ lederet hoc casu ius tertij,tñ oino valeret, sicut ꝛ lex principis ex cã,vt.ix.q.iij.cuncta per mundnm.ꝛ.c. per principalẽ.ff.de rei vend.l.itẽ si verberatũ.ff.de euic.l.lucius C.de quadri.prescrip.l.bñ a zenone,ꝛ p Inno.c.que in eccle.de ꝯstitu.ꝛ per gl.ꝛ doc.in.l.fin.C.si ꝯ ius vel vti.publi.ꝛ in.l.quoties.C.de preci.impe.offe.ꝛ p Bal.in.l.rescripta.eo.ti.cã aũt dicti subest hoc casu pp pub.vti. Ad sextam rõnẽ dico qꝺ nõ est peccati nutritiua,sed ꝯcordie ꝛ pacis,vt satis probatum est. Ad septimã rñde ꝙ non tollit ius publicũ.hꝫ enim locum statutũ vbi petitur cõpromissum nõ aliter,ꝛ iõ si non petaᵗ ius publicũ remanet saluũ in magistratibus. Preterea illud quod ius publicũ non possit tolli est verũ per priuatos sed per illuꝫ q hꝫ de ipso iure publico dispensare bñ põt limitari ꝛ regulari,p ut sibi placet,vt in.c.cũ olim.de consue.ꝛ ibi per gl.ꝛ doc. Ad octauã rñdetur ꝙ nõ est ꝯ ius cõe,sed preter ius cõe. Nam ius cõe non resistit huic statuto,sed pmittit fieri.vt liquet ex precedentibus. Ad nonã rõnem dicas ꝙ nemo disponit sup recto tale statutũ,qm̃ lꝫ discordent partes de vno arbitro,tñ quelibꝫ ps eligere poterit suũ arbitrũ ꝛ illi duo si discordabunt iterum eligent tertiũ.ꝛ sic inueniᵗ iter eos maior pars cuius sentẽtie post modũ stari debebit.vt.ff.de re.iu.l.duo ex tribus.ꝛ eod.tit..l.inter pares. Ad vltimã dicimus ꝙ non est iniustũ nec inhumanũ,imo est fauorabile,vt.s̄.est probatũ nec curo ꝙ cõtineat dispositionẽ captatoriã,q: illud in vltimis volũtatibus aliud i.his iudicialibus. Sꝫ nunc per precedentium explanationem subijciamus an priores vel anciani ciuitatis vel alij ciues habentes arbitriũ sup bono ꝛ quieto ꝛ pacifico statu ciuitatis possint tale statutũ facere quibus cogaᵗ ad cõpromittendũ. Multe rõnes sunt p ꝛ ꝯ. Bar.disputat solẽniter in prima ꝗsti.C.vbi vide. Breuis cõclusio est ſm eũ ꝛ vera,ꝙ pñt,q: hec cõpromissa ptinẽt ad pacificũ ꝛ quietũ statũ ciuitatis, vt probaᵗ per illũ tex.ꝛ.C.de iud.l.pperandum.in prin. Et faciunt que vltra eum dixi nunc in precedenti qõne. Itẽ ẽt determinat Bar.in.l.ambitiosa.ff.de decre.ab or.fa.ꝛ Bal.in.d.j.consti.C.ꝛ in reperi.l.vectigalia.C.de vecti.ꝛ cõmis.ꝛ in.l.lucius.§.lucius titius damã.ff.de le.ij.ꝛ in.l.j.ff.de test.mi.eo.ti.l.dotalẽ.in fi.ꝛ in.l.miles ita.ꝛ in.l.iij.in fi.ff.de testi.ꝛ p Jo.de imo.in rub.ff.sol.ma.

SVMMARIVM

1 Coactio vbi partes noluñᵗ compromittere iudicialiter p quem ꝛ quo modo fieri debeat.

Capitulum.xj.quinti libri.

1 Superest de coactionis modo disserere. † Prius ergo vidẽdũ est posito casu ꝙ statutuꝫ vel ius cõe dicat ptes cogi debere ad cõpromittendũ,nec exprimat p quẽ quis faciet hanc coactionẽ,pfecto per iudicẽ ordinariũ loci,nã ad eum spectat ꝯseruatio publice quietis,vt.ff.de offic.presi.l.ij.§.quies.ꝛ eo.ti.l.ꝯgruit Itẽ q: ad eũ spectat facere ꝙ seruẽt statuta loci ex quo illud iurauit in principio officij,ne sit periurus,vt in auc.de defen.ciui.§.iusiurandum. Nunc dicamus an iudex debeat hoc facere qꝺ cã cõpromittat de officio proprio an debeat expectaᵗ qꝺ petatur.certe lꝫ doc.nõ dicant,tñ dstingue sic. Aut stamus terminis iuris cõis aut statuti supradicti, casu priore non est semper necesse qꝺ specifice per ptes compromissum petaᵗ,sed sufficit cãm coram iudice proponi pp quã tacite cõpromissum vᵗ peti.ꝛ index dꝫ partes cõpellere.vt arbitri eligaᵗ,vt est expressum C.de iud.l.apertissimi.ꝛ eo.tit.l.fi. Altero casu põt eodẽ modo apparere tot bona non habere. Aut dicit simpliciter statutũ qꝺ cõpromissum debet fieri super talibus causis,ꝛ idẽ q: verbum dꝫ importat necessitateꝫ, vt l.sepe.ff.de offi.presi. Aut dicit qꝺ debeat cõpromissum fieri si petatur,ꝛ tũc vero considera ꝙ aut statutũ incipit ꝙ cã compromittatur in arbitrũ,aut in arbitratorem aut coniunctim in arbitrũ ꝛ arbitratoreꝫ ꝛ amicabilẽ cõpositorem. Primo casu iudex non poterit ex officio pprio cogere partes,nisi petatur, q: sic faciendo se suspectũ faceret,vt.ff.de dam.ife.l.iiij.§.h̄ sũt iudicium. Quinto casu idẽ,q: cõpromissum in arbitratorem est transactio lata,vt dixi.s̄.j.lib.viij.c. Ad transactionẽ aũt pacẽ, trengã,vel concordiã,nõ põt iudex partes cogere ex officio,vt nota.per glo.ꝛ doc.ff.de his qui no.infa.in.l.furti.§.qui iussu.ꝛ hoc est verũ exceptis casibus in quibus iudex speciali rõne cogere põt ex officio ad concordiã,vt habeᵗ p Bar.in.d.§.q ius su.ꝛ p Bal.C.de senten.l.ex stipulatione.ꝛ p Bar.ꝛ doc.i.l.ij.§.ex his.ff.de verb.obli.ꝛ in.l.hmõi.ff.de leg.j.ꝛ in.l.illicitas §.ne potentiores.ff.de offic.presi. In his eniꝫ casibus sicut cogi iudex ex officio parte nõ postulante ad ꝯcordiã ꝛ pacẽ ꝛ trãsactionem,eodẽ modo pari ratione poterit cogere ad compromissum in arbitratorẽ argumen.ff.ad.l.aquil.l.illud cuꝫ simi. Tertio casu dicas idẽ per oia,vt nunc dixi qñ dicit dũtaxat in arbitratorẽ. Satis enim hoc casu est quedã transactio,ex quo põt,vt arbitrator procedere.arg.C.de iud.auc.si vero contingerit. De illo sepius quesitũ est qño coguñᵗ partes cõpromittere dictis casibus. Nunquid enim cogentur precise aut tenebuñᵗ interesse post morã,fronte prima vᵗ eos teneri ad iteresse, quoniam hoc est ꝯnale in omnibus obligationibus facti per morã ſm verã sententiã,vt.ff.de verbo.obli.l.vbi autem non apparet.§.fi.eo.ti.l.stipulationes non diuiduñᵗ.in fine principij.et ibi plene per Bar.ꝛ in.l.j.C.de senten.que pro eo qꝺ interest. Contrariũ tñ arbitror verius sine dubio.s.ꝙ precise possit cogi remedijs pretoris,quoniã lꝫ hec sit obligatio facti,tñ descendit a lege seu a statuto municipali qꝺ lex est in suo municipio, vt.l.omnes populi.ff.de iusti.ꝛ iure.porro in obligationibus facti descẽdẽtibus a lege spãle est,vt quis ad factum promissuꝫ post morã cogaᵗ precise vt probaᵗ.ff.ꝙ met.cau.in.l.si cũ exceꝑ.§.ꝫ ꝛ si qs.ff.ꝺ leg.iij.l.fideiussor.§.fideius.ꝛ p bar.in.d.l.stipulatiões nõ diuiduñᵗ in vltima qõne.j.partis,ꝛ ita tenẽt cõiter omnes in obligationibus facti. Ita ẽt fere quotidie practicaᵗ in istis compromissis dũ partes detinentur per iudicem in carceribus vel pallatijs denegando eis victũ ꝛ stratũ vel excõicando eos,vt inducantur ad compromittendũ. Simile dixi.s̄.eodẽ lib.vij.c. Item an ipsemet iudex possit aliquo casu ob partium contumaciam ex officio compromittere,certe sic,qñꝗ vt in electione estimatorum,ꝛ si.sed tunc non est compromissuꝫ etiam late loquendo q: repugnat nedũ diffinitio,sꝫ ẽt vocabuli alusio,vt pꝫ.s̄.li.j.c. Sicꝗ hoc est ipertinẽs ad hunc tractatũ de hoc tangiᵗ per Bar.in.l.theopompus.de dote prelegata.

SVMMARIVM

1 Compromittere conuentionaliter phibiti vel cãe non compromittibiles an in casibus qbus ex dispõne iuris cõis vel statuti necessitas cõpromittẽdi iponiᵗ comprehendãtur.ꝛ an bñficiũ dicti statuti iploreᵗ ex persona ppria vel sui auctoris.

Capitulum.xij.quinti libri.

1 Diximus tam ex iure cõi ꝗ ex statutorũ dispositione interdũ homines ad cõpromittendũ cogi. † Sed videamus an his casibus ad talia teneanᵗ qui solent alias esse a compromisso conuentionali prohibiti de quibus plene.s̄.lib.ij.per totuꝫ. Profecto h̄ satis apparet ex dictis plene.e.li.c.pe. Qui n.pñt esse in iudicio nomine suo vel alieno hi coguñᵗ,vt ibi,secus in his q non pñt in iudicio interuenire p hoc,q: statutum ꝯnaliter cogens oẽs compromittere recipere vᵗ hanc tacitam interpretationẽ a iure cõi,vt non comprehẽdat.s̄.dictos,vt C.de noxa.l.si serui nostri.ꝛ ꝺ ꝯsuetu.c.cũ dilectus.ff.de mune.ꝛ hono.l.vt gradatim.§.sed si lege.C.de sacr.sanc.eccle.l.j.in gl.ꝛ.ff.de eo ꝙ certo loco.l.j.ꝛ de reg.iu.in.c.in ꝯnali.lib.vj.per Dy. Nunc dicamus an dictis casibus comprehendantur cause,alias sui natura ꝯuentionaliter non compromittibiles,de quibus.s̄.ij.li.per totuꝫ. Certe arbitria vel arbitramenta iuris cõis non fiunt,nisi in casibus expressis in iure,vel similibus,vt dixi.s̄.eo.lib.ix.c.vñ de his non est dubitatio. In terminis tñ statuti.s̄.dicti ꝯnaliter loquentis credo causas non compromittibiles ꝯuentionaliter in dubio non comprehendi. Non.n.pt negari quin ipsa arbitrorꝫ electio que fit iudice cogẽte in his iudicialibus sit quo ad partes eligẽdus q̃dã ꝯuentio,vt.l.iij.§.iul.scribit.ff.de pecu.sicꝗ statutũ recipis

pit hanc maximam interpretationem a cōi iure per hoc qđ no. Bar. expresse. ff. de arb. in. l. nō distinguemus. §. quesitū in qōne apud quē pupillus debeat ali. & ea. l. §. de liberali. in questione de causis mixti imperij. & in. l. pretor. ff. de tuto. & cu. da. ab his iu fi. in. q. tutelari. & hr̄ de his p doc. in. l. fi. C. vbi & apud quē. vbi vide. & plene p do. Ludo. lз multū verbose loquatur in. l. titia. ff. sol. mat. ¶ Sed finge statutū. s. dictū loqui inter coniunctos tm̄, & q̄ inter eos fiat cōpromissum si petat. An ergo locū vendicabit vbi erit qđ inter coniunctos nō occasione cōtus ppriij, lз alterius. v. g. Titi⁹ vēdidit Sēpronio fundū & tradidit. Gaius vero frater Titij vēditoris agit rei vēdi. ɔ Sēpronium, Sēpronius citat Titiū ad defensionē cāe, q Titius cōpromissum petit aduersus fratrē ex forma statuti disponentis iter coniunctos tm̄. nunqd ergo cōpromittet. Certe maxima est qđ q̄ solēnissime Bar. vltra oēs disputauit in qōne q̄ incipit Pisane ciuitatis qsiliū decreuit. Cōclusio breuis est q̄ sic, vide ibi p hoc rōnes & iura. & vide Bar. in. l. vēditor. ff. de iud. & ff. rez ra. ha. in. l. pen. ad exhibendū. §. j. ¶ Hesitatū tñ vidi an būficiū dicti qpromissi, q̄ inducit ex forma statuti possit iplorare extraneus emptor ex persona patris venditoris. Et breuiter dōm est q̄ nō. Qz būficium hoc cōpromissi est personale q̄ statutū coniunctis tm̄ concedit ratione coniunctionis, vn̄ non trāsit ad heredem. tex. est pro hoc. ff. p so. in. l. verū. in pri. facit. ff. so. ma. l. qz personale. & per Dy. in. c personale. de reg. iu. libr. vj. scđm Barto. in preallē. disputatione. q̄ no. diligenter & tene menti.

SVMMARIVM

1 Statutum ad compromittendum compellens vtrum comprehendat legitimas exceptiones habentem. Et que sint exceptiones compromissum iudiciale impedientes.

¶ Capitulum. xiij. quinti libri.

1 Etiam vlterius statutū supradictū dubitationes quasdā afferret, †an ergo ligabit habentes alias exceptiones legitimas vltra dictas. s. que exceptiones ex alio defectu oriuntur q̄ psonarū cōpromittentiū vel causarū nō compromittibilium.

¶ Breuiter ēt dōm est q̄ non, qm̄ statutū hoc q̄tūcunq; gñale hanc maximā interpretatiōnē recipit a iure cōi, vt in §. dixi nunc. c. precedenti. in prin. & p hoc pbat per eadē iura, qz eadem est rō vtroq; casu. Queramus tñ que sint he exceptiones. Spe. in ti. de arbi. §. excipit. p totū posuit multas exceptiones, sed ille nō tendunt ad hunc finē. s. impediendi rem deduci i cōpromissum a principio non obstante statuto, put nos querim⁹. Sed ad finē impediēdi ipsam sniam latā per arbitrū ne mādetur executioni, q̄ oino nihil est ad rē nostram. Bal. posuit. in l. fratris. C. de transa. & ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. in. l. si iudex. in fi. vnā regulā valde singularē q̄ quotidie oēs in pallatijs exclamant. Qđ omnis exceptio impediens de iure cōmuni ingressum litis vel pcessum corā iudice impedit cōpromissū fieri, q̄uis necessariū ex forma statuti, q̄ dictum nota ppetuo. ¶ Sed certe ipse Bal. non alter pbat eius dictum. ¶ Preterea defectiua est. s. dicta rñsio ad gñale quesitum, qz compromissū impedit a principio stāte dicto statuto ēt ex multis alijs causis non impedientibus ingressum litis, vt tunc percipies. ¶ Dōm ergo primā esse exceptionē impedientē cōpromissum hoc casu illā q̄ Bal. ponit. probo sic vltra doc. Certū est quod cognitio seu determinatio fienda hoc casu corā arbitro, vel arbitratore subrogata est per viam substitutionis in locū iudicij ordinarij, vt sentit Bar. expresse in sua disputatione Pisane ciuitati qsilium decreuit, ppe finē, in antepe. col. si bñ inspiciantur eius verba. Et Bal. clarius in preallega. l. si iudex. in fi. ¶ Sed subrogatū p hanc viā dз sapere nām eius in cuius locū substituit, vt. ff. si quis cau. l. si euз. §. qui iniuriarū C. de rei vxo ac. l. j. §. j. insti. de actio. §. fuerat. ff. si quis testa. lib. esse iuf. fuerit. vbi de h late p bar. ergo &c. naз iudiciū q̄ debuisset agitari corā iudice ordinario fuisset impeditū p talē exceptionem. vt. ff. de qdi. indebi. l. eleganter. §. si quis post. ff. de iureiuran. l. j. & ij. & l. nam postea in prin. ¶ Itē probat sic statutū predictū dicit q̄ super omni cā lite vel qōne possit cōpromissum peti, sed vbi pars hз ɔ actorē exceptionē repellentē eū a limine iudicij non pt dici q̄ sit de psenti, neq; lis, neq; cā neq; qđ iudicialis neq; ēt dici pōt q̄ sit futura, & sic q̄ sit saltē spes, qz sup ea nō posset lis contestari pp obiectū dicte exceptionis, vt hr̄. C. de transac. in l. causas vel lites. & C. qño & qñ iud. auc. q semel. C. de litig. auctē. litigiosa res. ergo &c. ¶ Non. n. pōt cōpromissum peti super eo, q̄ nō est necesse sperat tanq̄ cessante fundamēto super quo firmet pedes. & per hoc bonus text. in simi. instit. de inuti. stip. paulo post prin. facit. C. q da. tu. pos. l. in vniuersis.

¶ Ex hac prima gñali excep. sequunt infiniti effectus si discurris oēs illas exceptiones ingressum ordinarij iudicis impedientes. Et adde q̄ dicā. j. eo. lib. c. preallegato. ¶ Que aūt sint tales exceptiones, vide plenissime in Spec. eo. tit. de acto. p totū. & Bar. & doc. Moder. ponūt in. l. elegāter. §. si qs post. ff. d condi. inde. p Bar. ēt in. l. fi. ff. p suo. ¶ Scđa exceptio gñalis cōpromissum ipediens, lз necessariū ex forma dicti statuti est illa, q̄ dicit cām sup qua cōpromissum petit sui natura ēt certam indubitabilē. v. g. vbi qđ qsistit in iure tm̄, non aūt in facto, vt dixi. s. lib. iij. xvj. c. & p hoc qđ notat Bal. C. de furtis. in. l. ancille. p illū tex. facit. ff. de auro & argē. lega. l. ornamentorum. & qđ no. Bart. in. l. j. C. de confes. & plenius in. d. l. ornamentorū. ¶ Facit ēt ad predicta. l. q̄ labeo. ad carbonianum. & hoc etiā sequunt multa notabilia. Maxime qz post qclusum in cā vel pcessus publicationē non poterit peti cōpromissum stante dicto statuto, qm̄ hoc tpe res clara vr̄ cū in iure tm̄ qsistat non in facto. p hoc. C. de pbati. auc. q semel. in auc. de tes §. qz vo. extra de testi. c. fraternitatis. vbi habes q̄ post publicatas attestationes nō recipiunt pbationes. ¶ Per hoc ēt q̄ no. glos. in cle. sepe. de verbo. signifi. vbi idē dr̄ post qclusum in cā & tenuit expresse Bal. q̄ non possit peti cōpromissum hoc casu. ff. de transactio. in. l. j. dicā tñ de hoc qño intelligi debeat. j. eo. libr. xv. c. ¶ Tertia exceptio ēt gñalis est prima que dicit cām super qua petitur cōpromissum sui natura eē summariū. de talibus etenim summarijs non cōpromittit inuitis partibus, ēt stāte dicto statuto, qz repugnat nā cāe cū sit breuis sui nā, vt p Bal. qui hoc notat expresse. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. ea. l. si index nutrici. Et facit q̄ no. Bar. i. j. qstitutio. C. circa med. & in. l. possessorio. §. & si possessorio. ff. de acquir. posses. & in. d. l. eleganter §. si quis post. ff. de cōdi. indebi. & in. l. ambitiosa. ff. de decretis ab or. faci. & ff. de transa. in. l. post rez iudicatā in qbus oibus locis multū notanter dicit q̄ si petit executio sententie vel instrumenti guarentigiati sup hoc non poterit cōpromissum peti ex forma dicti statuti q̄ tene menti. ¶ Attende tñ diligenter qm̄ hoc est verū vbi intentatur via executiua instrumenti, alias si instrumentū guarentigiatuз pduceret ad solā probationeз nihil esset impedimento quominus cōpromissum posset fieri. ar. not. p Bar. & bal. in. l. plane. ff. q̄ falso tuto. aucto. ¶ Itē est veruз illud de executione sententie vel instrumenti guarentigiati, nisi statutū subderet, non obstante prima snia, vt not. Bal. expresse. C. de transac. in. l. si diuersa. & vide ad hoc qđ not. Bal. in. l. prescriptis. C. si ɔ ius vel vti. publi. vide ēt de causis summarijs que sint, per Bar. late. ff. de acqui. posses. in. l. naturaliter. §. nihil cōe. ¶ Quarta exceptio gñalissima ē illa, q̄ iudex supplet ex ei⁹ officio repellēdo agētē a limine iudicij eū q repelli pt q̄uis forsse pars nō excipit p negligentiā, vel qz non potest ex forma pacti vel statuti, vel qsuetudinis potest. n. iudex hoc facere supplēdo ex officio, vt. C. de pac. l. vbi pactū. in glo. magna q̄ non est alibi ad hoc fm doc. & no. Bar. in. l. pe. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. facit qđ no. gl. ff. de pac. in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. in gl. in opponēdo q̄uis nō possit iudex ad hoc cogi ne teneat in syndicatu, vt. ff. de iud. l. non qcqd. & ibi p Bal. & C. qño & qñ iudex. l. j. q̄uis ēt non possit a denegatione talis suppletionis appellare fm Spec. no. in ti. de de offi. iudi. §. impedit. ver. quid si iudex. & hr̄ p Inno. in. c. fi. de feri.

¶ Et vide an & qñ iudex supplere possit p parte per Bart. solēniter. ff. de dam. infec. in. l. decē. §. hoc aūt iudiciuз. & p Cy. & & Bal. in. l. i. C. vt que desunt aduo. partiū iudex sup. & ibi per doct. Et ad has quatuor regulas gñales. s. positas redigi vidētur oēs exceptiones que dcm̄ compromissum impediunt, lз quidā vt cumulū multarū rerū afferre videant plures enumerent, q̄ sub predictis regulis clauduntur. ¶ Unū iuxta premissa non est omittendum vna exceptio q̄ obijcit ɔ petitionē compromissi est dubia. vtrū alia ipediret ingressuз litis annō, nec scit iudex in quā partē animum debeat applicare. v. g. vertit dubietas super intellectu. l. valde obscura. ex quo lex de sui nā solet eē certa, redditur incerta, vt no. in. j. qsti. C. in. §. quibus. & hr̄ p bart. & doc. in. l. j. C. de pen. iudi. q male iudi. Quid igit faciet iudex hoc casu. certe pnunciare dз in dubio potius cām non compromittendā quā econuerso fm sniam Bal. qui hoc eleganter dicit in. l. j. C. qui accu. non pos argu. l. sufficit. ff. de condi. indebi.

caueat tñ index ne in tali dubietate decipiatur. ¶ Etiã hoc nõ est pretermittendũ quid si p̃ primũ cõpromissum questio non sit finita, nunquid iterũ compromitti debebit si petitur stante dicto statuto. Bald. dicit in. l. fideicõmis. §. si quis. ff. de lega. iij. qd sic. nã adhuc vendicat sibi locum ratio statuti que est vt lites finiantur, sicq̃ non contradicit. l. bone. §. hoc sermone. ff. de verborum significati. facit qd dixi. s. eodem lib. c. vi. ⁊ c. x.

SVMMARIVM

1 Causa sup qua cõpromissum petit̃ qualiter cognoscat̃, an minime cõprehēdat nõ cõpromittibiles vel preiudicet legitimas exceptiones habẽtibus stante statuto ad compromittendum compellente.

¶ Cap. xiiij. quinti libri.

1 Contingit interdũ vt statutũ † predictum certas cãs excipiat sup qbus nõ possit cõpromissum peti. v. g. vsq̃ ad summam. xxv. lib. vel aliã similẽ qñõ ergo a principio cognoscet̃ anteq̃ res in cõpromissum deducatur an cãe exceptuate a statuto vel a iure cõi prohibite veniant vel non veniant coram arbitro vel arbitratore futuro, certe dõm est ẽm oium sñiam inspiciendã esse petitionis factã nunqd vel quãtum in effectu debeat. sic dicit̃ ẽt in iudice ad finiendã eius iurisdictionẽ, vt probat tex. no. ff. de iurisd. om. iudic. in. l. cũ quedã puella. §. fi. ⁊ facit C. de ap. in. l. ampliorẽ. in fi. ff. de excep. dol. l. apud celsum. §. itẽ querit̃. ⁊ q̃ hr̃. ff. de iuris. om. iudi. in. l. si idẽ cũ eodem. Ex hoc sequunt̃ infinita notabilia ⁊ menti tenẽda ad practicã. nam q̃uis qñtitas certa vel cã nõ possit in cõpromissum deduci s3 veritatẽ, nõ sufficit q̃ a principio figura petitionis facte coram iudice sup qua petit̃ cõpromissum summã nõ excedat vel causam ꝓhibitã nõ cõprehendat, vt res in cõpromissum deducat̃. ⁊ si ex postfacto pẽdẽte cõpromisso post fundatã arbitri vel arbitratoris notionẽ appareret cãm nõ esse cõpromittibilem poterat arbiter in ꝓnunciatione seu laudo de re ꝓhibita iudicare p hanc viã ⁊ valebit eius sñia, seu laudũ sicut ẽt iudicis sñia valeret, vt expresse ꝓbat̃ in. d. l. ampliorẽ. §. fi. q̃ no. perpetuo. ¶ Et p hoc q̃ habet̃. C. de reb. cred. in. l. cũ ꝓponas. ⁊ q̃ dixi de causis nõ cõpromittentibus, de qbus tñ incidenter põt corã arbitro agitari. s. iij. lib. j. c. ⁊ seq. ¶ Itẽ q̃uis vt dixi in precedenti. c. ois exceptio ipediens litis ingressum ⁊ ꝓcessum coram iudice impediat cõpromissum necessariũ ex facto statuti, tñ illd est verũ vbi de illa exceptione apparet ex facie petitionis actoris, alias si ex petitionis facie illa exceptio non appareret. licet in vero cõpeteret, tñ nõ ipediret cõpromissum, vt. d. l. cũ qdam puella. cũ simi. preall. ¶ Et est exẽplũ in hypothecaria, nam intẽtãs cãm ꝯ pignorũ priores vel tertios repellit̃ a limine iudicij si plus non fecit discussionẽ de principali, vt. ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. si sup rebus, ⁊. §. in vẽditione. ff. de verb. obli. in. l. decẽ. ⁊ p Bal. C. cõi diui. l. j. ⁊. l. ij. si qd in fran. patro. ⁊ facit qd no. Inn. in. c. ex pte abbatisse. de penis. ¶ Si tñ creditor vult cõuenire pores bonorũ nõ facta pus discussiõe modus est qd in eius petitione alleget principalẽ notorie eẽ nõ soluẽdo, quo casu qr ex facie petitionis apparet nõ eẽ necessariã discussionẽ vt t3 glo. ⁊ Bar. ⁊ oẽs, in. l. fi. in prin. ff. si cer. pet. ⁊ gl. ⁊ Bar. ⁊ ibi p Ang. ẽt ⁊ Jo. de imo. in. l. decẽ. ff. de verbo. oblig. certe sufficit, vt ea transeat in compromissum, nec. n. querit̃ vlterius a prin. sed sola facie petitionis attenditur. vt volunt iura palle gata. Idẽ ẽt eadẽ ratione in fideiussore cõuento si cõpromissu3 petit̃ nõ facta discussione de principali, ꝯ auc. presente. C. de fideius. ⁊ in auc. de fideius. §. sed v3. nã sufficit allegare debitore3 principalẽ esse nõ soluẽdo, vt dixi qd satis sensit Ang. in preal. l. decẽ. ⁊ in auc. hoc si debitor. C. de pig. ¶ Idẽ est si conuenit̃ debitor ad debitũ qd est prescriptũ in non elapsu tpis prefi. a statuto vel iure cõi, l3. n. si ex facie petitionis appareat debitũ esse prescriptũ creditor appellat̃ a limine iudicij, vt p Bart. in l. fi. ff. p suo. ⁊ per Bal. in. l. edicto. C. de edicto diui adri. tol. ⁊ in auc. nisi tricẽnalis. C. de bo. mat. tñ cautela est p nolente, vt deducat̃ in ꝓmissum, vt nõ exprimat̃ tps ad prescriptione3 sufficiens, sed breuius vel alleget debitorẽ sp fuisse in mala fide ⁊ nullatenus eẽ prescriptũ, vt in. c. fi. de prescrip. ⁊ de regu. iur. ca. male fidei possessor. lib. vj. sufficit enim a principio facies petitionis, vt dixi. idẽ possemus exẽplificare in infinitis casib⁹ discurrẽdo per oẽs exceptiones impedientes cõpromissum de q-

bus diximus in. c. proximo. ⁊ ita quotidie practicam⁹ in hac ciuitate. ¶ Ex facto qd in his terminis hoc anno ꝯtingit. quidã egit hypotecaria ꝯ tertiũ possessorẽ nõ facta discussione de principali allegauit tñ in libello principalẽ debitorẽ mortuum ⁊ eius hr̃ditatẽ non esse aditã nec hr̃dẽ inueniret ⁊ esse notorie nõ soluendo ⁊ petijt cãm cõpromitti ex forma nr̃i statuti possessor in via declinatorie excipit de discussione nõ facta ad impediendũ ꝓcessu3 ⁊ cõpromissum, querebat̃ qd iuris? Quidã doc. magne auctis in hac ciuitate ꝯsuluit iudicẽ debere ꝓnunciare ad vlteriora non esse procedẽdum, ⁊ causam nõ cõpromittendam his rõnibus in effectu. Primo qr hr̃ditas q̃ est noui iuris ⁊ inuisibilis, vt. l. hr̃ditas. ff. de peti. hr̃d. nõ põt eẽ notorio nõ soluẽdo sicut homo viuens. nã ꝯtingẽs est qd q̃uis modica sint in hr̃ditate, tñ inuenit̃ forte homo volẽs adire eã saltẽ pp meritũ aie ad satisfaciendũ forte iudicia defuncti si qua fecisset, vel debita defuncti, vt dr̃ in simili p doc. in auc. s3 cũ testator. C. ad. l. falci. In rõne quare hodie põt ꝓhiberi falcidia p testatore3 q̃ olia nõ poterat, vt. l. titia. ad. l. falci. vel pp honorẽ defuncti ⁊ eius famã ꝯseruare, vt. l. primo gradu. ff. q̃ in frau. cred. facit. ff. de inter rog. act. l. ⁊ qr. inst. q ma. non pñt. §. j. ⁊ ð bono. pos. §. quos aũt. vñ seqt̃ qd l3 reglr̃ hr̃ditas iacens representet dsunctũ, vt. l. mortuo. ff. de fideius. tñ non hoc casu quo ad hũc effectũ p predicta. s. Scðo idẽ ꝓbabat, qr ẽt libri veteres volebãt debitorẽ principale3 esse in mora ꝯstitutũ anteq̃ ꝯ possessore3 tertiũ ageret̃ hypothecaria, vt C. de pigno. l. debitores. s3 hoc in casu predicto nõ fuit factũ nec i petitione allegatũ, ergo ⁊c. Tertio qr tex. in. d. c. sed neq̃ in fi. ⁊ in. d. auc. hoc si debitor in fi. dicit q̃ d3 fieri discussio de hr̃dibus principalis debitoris añq̃ ad pignorũ possessores perueniat̃, s3 in casu predicto non est factũ, ergo ⁊c. Quarto qr creditor qñ vult agere ꝯ hr̃ditatẽ iacentẽ d3 prius ꝑquirere si est aliqs q sit hr̃s, vel velit esse hr̃s vel velit hr̃ditatẽ defendere añq̃ capiat. vel curator det̃ bonis ⁊ sup hoc d3 citare ⁊ reqrere ꝑximiores ꝯsanguineos, ad quos pertineret hereditas, vt habetur. ff. de here. insti. l. si quis instituat̃. ⁊. ff. de cura. bo. dan. l. j. cum. l. sequen. fortius ergo videtur quod debeat hoc seruare creditor quando vult agere contra tertium possessorem, cui magis iura auent vt in. d. auct. hoc si debitor. ⁊ his rõnibus p̃te hanc ꝯsuluit ille doctor, s3 mihi sp visu3 est hãc p̃tẽ esse falsam. nã hr̃ditas iacẽs eo modo dicitur esse non soluendo sicut ⁊ homo viuens, vt est tex. ff. ad. l. fal. in. l. iij. i p̃n. ⁊ ꝓbat̃ rõne, qr licet hereditas sit noui iuris ⁊ incorporalis, ⁊ inuisibilis, tñ solutio seu satisfactio que d3 fieri creditoribus p hr̃ditatẽ iacentẽ op3 q̃ fiat de hisdẽ rebus corporalibus alias visibilibus vel corporalibus ð qbus fieri debet̃ p defunctũ si viueret. ⁊ hoc nullã h3 dubitationẽ, s3 defunctus si viueret sine dubio posset notorie apparere nõ solnẽdo, ⁊ hr̃e tot bona ex qbus possit creditoribus integre satisfacere, vt oẽs gl. ⁊ doc. tenẽt, ergo ⁊ hr̃ditas q̃ eũ representat, põt eodem mõ apparere tot bona non hr̃e. ad hoc. ff. de verb. signific. in. l. soluẽdo. ⁊ ist. de oblig. q̃ ex quasi ꝯc. nas. §. fi. preterea illa hereditas dr̃ eẽ soluẽdo q̃ hr̃dẽ inuenit, ⁊ si hr̃dẽ non inuenit dr̃ esse nõ soluẽdo. casus est. ff. de bon. libe. in. l. libertus q soluẽdo, sed hoc casu in libello dr̃ eũ nõ inuenire hr̃dẽ, nec hr̃e bona sufficiẽtia creditoribus, ⁊ dr̃ hoc eẽ notoriũ, ergo sufficit vt facies petitionis ꝯcludat, vt. d. l. cũ qdã puella. §. fi. cũ si. nec ob. si dicis q̃ posset aliqs adire pp meritũ aie ⁊ alias rõnes preallegatas, qr fateor hoc esse possibile, sed iuris est presumptio in ꝯtrũ, vt. ff. ð ꝓba. l. cũ de indebito. §. fi. ⁊ huic presumptioni stamus in dubio vt. C. ð ꝓba. l. siue possidetis. preterea sicut possibile est ⁊ ꝯtingens pp dictas rõnes aliquẽ adire hr̃ditatẽ inopẽ, eodem mõ possibile est, ⁊ cõtingens amicũ ꝓ amico viuẽte vel ꝯsanguineũ p ꝯsanguineo ẽt viuẽte satisfacere, ⁊ tñ hec ꝯtingẽtia non est cõsiderabilis q̃tũ ad hoc vt dicamus magis eẽ soluẽdo scðm oẽs doc. vt ex dictis. s. prima qõne, vñ nõ est rõ dr̃ie inter hr̃ditatẽ ⁊ debitorẽ viuentẽ, ⁊ ita teneo. Ad scðam ⁊ tertiã rõnẽ, dicas q̃ nõ faciũt ꝯ, qr illud est verũ, nisi principalis sit notorie nõ soluendo, vt p Bar. ⁊ oẽs. ff. si cer. pe. in. l. fi. ⁊. ff. de verb. obli. i. l. decẽ. cũ simi. Ad quartũ, dicas q̃ nimirũ si tunc est necesse ꝑquiri a principio ꝓ hr̃dibus, qr principalis processus dirigit̃ aduersus hr̃ditatẽ aliud est hic in quo agit̃ ꝯ tertios possessores, q ꝯueniri pñt ex quo ꝯstat de insufficientia debitoris principalis saltẽ presumptione iuris ⁊ ex facie petitionis, vt p3 ex p̃dictis. Agitatũ tñ sepius est circa premissa inter nostros docto. an aliquis modus aut cautela possit ab initio adhiberi cuius remedio cã ẽm veritatẽ nõ cõpromissibilis in cõpromissum postulatur, eo tpe quo ꝓnunciat cãm cõpromittendã hmõi verba adijciat

ciat

ciat pnunciamus eām hāc cōpromittēdā cū hoc, qđ in tali compromisso nō veniat tale qd specificādo. ad q̄ sni nā nō est compromittibile, vt in simi. fin. Bar. docuit in alia materia. ff. ð petti. hrđ. in. l. si qs libertatē. circa medium. per illuz tex. vbi hoc idē dixit in iudice q pnunciat litē ɔtestandā in iudicio reali cuz hoc qđ i tali lite non veniant aliquid scȝ sup quo sit iā transactuȝ facit, qꝛ iudex dȝ obuiare malicijs vel fraudi, vt. ff. de rei ven. l. i fundo. vel dȝ obsistere ne pcedat sup eo sup quo pcedi non dȝ, vt. ff. de iureiur. l. si duo patroni. §. idē iul. ibi nec dȝ pati iudiciū ꝛc. ꝛ hoc arbitror verissimū, ꝛ ppetuo notandū ad practicā poterit esse eadē rōne iudex ꝛ debebit reo reseruare exceptiones suas cāe merita cōcernentes quibus probatis corā arbitro i effectu in nullo preiudicabit reo, ꝛ attende ad hec qm̄ optime pt iudex supplere repellendo per hanc argu. ff. de pac. dot. l. heblius marcellus. ꝛ per Bar. plenissime. ff. de dā. infec. in. l. iiij. §. hoc aūt iudicium, ꝛ per Bal. in. l. j. C. vt que desunt aduoca. ptium. ꝛ per glo. ꝛ docto. in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. ð pactis. ꝛ quod tetigi nunc. in. c. precedenti.

SVMMARIVM

1 Cōpromissuȝ quo tpe peti debeat vigore iuris cōis vel statuti.

Cap. xv. quinti libri.

1 Sed pri⁹ videamus ð arbi. † iuris cōis q̄ leuiter expedit, eo. n. tpe peti cōpromissuȝ pōt ꝛ peti intelligit, cū ð suspitiōe iudicis obijcit p parte vel aliqd allegat ad q̄ iudex licite, dȝ, ꝛ pōt arbitros eligi facere, vt. C. de iudi. l. apertissimi. ꝛ. l. fi. ꝛ tetigi. s. eo. lib. c. xj. in terminis aūt statuti, quo tpe peti compromissuȝ debeat in hac ciuitate statutū prefigit terminū si forte statutū simpliciter loquat. Hec qđ mō iudiciario duos articulos cōplectit. vnus quo tpe petat super tota cā. alter an possit peti sup vno articulo tm̄, ꝛ nō sup toto. Circa primū dicēdū est sp peti posse lite pēdente. dūm̄ res nō sit ex facto clara. v. g. qꝛ ɔsistat in facto, ꝛ nō in iure, tū si forte iam esset pcessus publicatus vel in cā ɔclusuȝ, vt dixi. s. eo. lib. xij. c. hoc aūt de procel. publicatis vnde ēt videt vbi post pcessus publicationē non hȝ aliqd de nouo deduci vel pbari, sed si hoc fieri deberet, put interdū fieri pōt sup nouis prius nō deductis, vt no. C. ð pbatio. auc. q semel. extra de testi. c. fraternitatis. ꝛ facit. C. ð temp. appel. l. q hanc. ꝛ de appel. l. eos. in prin. hū posset eo casu eē post publicatū pcessum cōpromissum peti stante dicto statuto, qꝛ ad hūc restat aliqd ad cognoscēdū in facto super qua arbiter assumet, ꝛ hec sunt de mēte Bal. in. l. j. ff. de transac. ꝛ sentit Bar. lȝ nō firmet. C. ð pac. i. l. si qs in ɔscribēdo. circa bm Bart. multū singlr dixit in. d. l. si qs in ɔscribēdo. p gl. ibi positā que vr̄ ēt ibi hoc sentire p. l. arbitro. ff. q sat. da. cog. bm vnā lec. q̄ pōt peti cōpromissum sup vno articulo cāe tm̄ q incidit ɔ̄nis nō petatur super tota causa stante. d. statuto. lȝ Bar. asserat se nō affirmare, sed sub dubio relinquere, alij dicunt ɔ̄rium ne continentia cause diuidat si cōpromissum fieret super vno articulo cause tm̄, ꝛ non sup toto. vt. l. nulli. C. de iudi. dȝ. n. statutū recipe hāc interpretationē a iure cōi, vt nota. ff. q satisda. cog. in. l. sciendū bm eos nisi forte fieret discordia partiū quo casu posset cōpromitti sine dubio de pte, ꝛ ð toto, put volunt bm eosdem. Tu cōsidera q̄ Bar. loquit de articulis incidentibus, vt si agatur ɔ̄ aliquē tanq̄ ɔsanguineū vt negetur cōsanguinitas, ꝛ super hac incidenti questione ɔsanguinitas compromissuȝ petat vnde nō loquit in articulis necessarijs seu substantialibus iudicioruȝ, vt est litis conte. ꝛ si. de quibus. C. de sent. in. l. prolatam. extra de offi. deleg. in. c. de causis. forsitā ergo si petat compromissuȝ super his incidentibus, non dicet ex hoc diuidi continentia cause qꝛ arbiter hoc casu assumptus vr̄ in diuersa cā assumi lȝ incidat prime, ꝛ ei subseruiat. ꝛ p hoc optime, qꝛ quilibet articulus cause dr̄ habere instantiā separatā de p se, vt tex. pro Bar. ff. de iud. in. l. ꝛ post edictum. ex quo alias dī q̄ interloquutio lata super eo dr̄ diffinitiua respectu illius articuli tm̄, vt. C. de re. cred. l. si qs iusiurādū, ꝛ ibi hr̄, ꝛ p Bald. in. l. j. C. de in. cal. vbi hoc dicit in executione snīe. vel possumus dicere, q̄ cause continentia nullatenus diuidatur ex eo, q̄ ille arbiter assumptus sup articulo incidenti succedit in locū primi iudicis. ꝛ loco eiusdem habetur bm Bald. not. in. l. si iudex. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. sicq̄ vidi nōnullos tenere. ꝛ facit ad hoc preallega. l. arbitro. ff. qui satis. cog. bm vnā lec. vbi vide omnino. ꝛ hanc parteȝ quod possit vnus tantum articulus compromitti tenuit Bal. in. l. cū proponas. C. de re. cre. ꝛ vide q̄ dixi. s. iij. lib. xvij. c.

SVMMARIVM

1 Acceptandi ꝛ terminandi coactio an in compromissis iudicialibus arbitris vel arbitratoribus imponatur.

Cap. xvj. quinti libri.

Post q̄ de his oībus vidimus q compromittere cōpellunt vigore iur. cōis vl̄ municipalis statuti transeamus ad eos q eodē iure acceptare compellunt compromissum in eos factum, ꝛ ter-
1 minare rē inter certū terminū. Primū nota. † dispiciamus his casibus qbus ius cōe dicit arbitros, aut arbitratores eligēdos, nec aliter exponunt eos cogi acceptare an cogant acceptare. certe credo eos oīno cōpelli sic iudices electos vt pbat i. c. cū spāliter. de ap. ꝛ sentit expresse gl. in. c. suspitionis. de offic. deleg. ꝛ do. Nic. de sicil. ibi ratio drīe est inter hos iudiciales ꝛ ɔuētionales, qꝛ hi arbitri assumunt ex necessitate illi ex sola voce. vn̄ hi qui ex necessitate iuris assumunt compellunt, qꝛ mun⁹ iudicādi necessariū est, vt. ff. de mu. ꝛ hono. l. muneruȝ. §. iudicādi. ꝛ de offi. delega. c. pastoralis. in prin. ꝛ hū facit ad hoc. l. scimus. C. de aduo. diuer. iudi. Quid in arbitris statutarijs vr̄ prima facie hoc non obtinere in eis nedū tacite, sȝ ēt expsse. h qđ qđ cogant statutū disponere. ꝛ statutū dȝ esse iustū, ꝛ alias n̄ vȝ vt. ff. de lega. l. leges. iiij. dist. erit aūt lex. cū similibus. Hoc aūt vr̄ oīno iniustū q̄ qs cogat se imiscere negocijs alienis, vt. ff. de admi. tu. l. tutores qui post. §. iij. ff. de procur. l. qui proprio. §. ei q. C. ne vxo. p ma. l. fi. C. de neg. gest. l. tutor. ꝛ facit. ff. de arbi. l. iij. §. tametsi. in prin. ɔ̄riū verius est. bm mentē oīum doct. hoc probo p hāc rationē, nā statutū nolens qđ cogant ad pmittendū ɔcernit vtilitatē publicā. ꝛ equitatē, vt late disserui. s. eo. lib. x. c. ꝛ idē eodē modo operat istud statutū, aliud statutū, qꝛ arbitri cogant cognoscere, ꝛ pnūciare, qꝛ sine hoc statuto. i. sine hac coactione arbitroꝝ inutile esset primū statutū disponēs de coactionibus partiū, p hoc q̄ hr̄. ff. de iur. om. iud. l. is. ff. de spon. l. oratio. ꝛ p Inn. ð ɔfe. ꝛ p Ang. c. cuȝ sup. ꝛ p Ang. C. de quadri. prescri. in. l. hū a zenone. sed ob publicā vtilitatē ꝛ quietem vȝ statutū iuri alieno preiudicās, vt. ff. de priui. cre. l. antiocēsiū. ff. q ꝛ a q. l. si priuatio. ff. cōia predi. l. vēditor. §. si ɔstat. ergo ꝛc. Plus credo q̄ ēt si oīno statutū nil dicat de coactione, tū ideȝ sit hoc casu in testamētarijs q̄ dixi in his qui eligunt ex dispositiōe iuris cōis, qꝛ eadē est rō vtroq̄ casu, ar. C. ð noxa. l. si serui nostri. ð ɔsue. c. cū dilectus. cū ɔcor. ꝛ qꝛ idē pt statutū in pticulari territorio qđ pt lex vl̄is in vniuerso, vt. ff. ð iusti. ꝛ iur. l. oēs populi. ff. ð leg. l. de qbus. cū si. ꝛ hoc tȝ Joā. de imo. in. d. c. suspitionis. lȝ non p dictas rationes. Nūc dicimus an dictuȝ statutū possit componi p habentes arbitriū super bono ꝛ quieto ꝛ pacifico statu ciuitatis. ꝛ plane hoc affirmādum vr̄, non vt diximus hoc ad ɔ̄etē publicā ptinet. ꝛ ad hoc qđ solēniter Bar. disputat in pemio. C. ff. de decre. ab ordi. faci. in. l. ambitio. sane dicas eū legi diuersis terminis, nā eadē vr̄ rō coactiōis ptiū ꝛ arbitroꝝ si hū consideret. Ex facto in questione hmōi contigisse ppositum est arbiter vel arbitrator electus ex necessitate statuti cogētis cognoscere ꝛ pnunciare. s. tps certū incepit cognoscere, n̄ tū finiuit neq̄ pnunciauit sicq̄ lapsus est terminus statuti, an ergo coget pati rursum in se compromitti. doc. n̄ ponūt. qdā dicebāt idē hoc casu q̄ dixi. s. eo. li. vj. c. in eo qui acceptauit voluntarie a prin. eadē. n. rō vr̄ vtroq̄ casu. Preterea statuta accipiunt interpretationē a iure cōi, vt. ff. q sa. co. l. nihil. ꝛ de ɔsue. c. cū dilectus. sicut ergo ius cōe, hoc vult in eo q effectus est necessarius p acceptationē, eodē modo ideȝ in eo q effectus est necessarius p statutū. ego dixi ꝛ dico hunc omnino compelli acceptare, qꝛ non differt hic talis ab his qui eligūtur a prin. in his iudicialibus, ꝛ coguntur acceptare, vt. s. dictū est, nec video hic probabilem rationem dubitandi.

SVMMARIVM

1 Arbitri vl̄ arbitratores discordātes an cogāt ad electio. tertij.

Capitulum. xvij. quinti libri.

Sed quid dicemus circa oēs. s. dictos casus † si primi electi discordāt in pcedēdo aut pnūtiādo certe sine dubio cogent tertiū eligere, vt ē expssuȝ ð ap. c. cū spālis. ꝛ eo. ti. c. lnia. lib. vi. ꝛ ð off.

deleg. c. suspitionis. predicta de discordantia in pronunciando vera sunt s'm quosdã in snia ferenda, sed si iã esset lata sententia i discordia nõ cõpelleret̃ eligere tertiũ, sed recurrendũ eẽt ad superiorẽ, vt approbaret vnã ex duabus sententijs. sicut dr̃ i duobus delegatis ferẽtibus diuersas snias, vt. l. duo indices. ff. d re iudi. eo. tit. c. si p gl. ⁊ hoc tenuerũt Vincẽ. ⁊ Host. in. d. c. suspitionis. sed Spe. in tit. de recusa. §. fi. versi. sʒ qd si arbiter diuersas sʒ ⁊. s. q tertius sit eligẽdus siue snia sit ferẽda siue iam lata p tex. d. c. suspitionis qui indistincte loquit̃, ⁊ q̃ differre vr̃ iste casus a puris delictis, nã illi p sniaʒ finierũt cãm mersio ad delegantẽ recurrit̃, hoc aũt casu cã principalis remanet impedita, iõ ad faciliorẽ expeditionẽ dʒ tertius assumi. ⁊ hoc seq̃tur dñs Car. flo. ⁊ dñs Nic. ⁊ inclinãt p hoc qd si in forma statuti habẽt eligi arbitri q in pnunciando discordauerũt debebũt eligere tertium qui tertius poterit alterã ex duabus sententijs approbare. ⁊ arbitris absentibus cessat rõ eorũ presentie postq̃ p sniam prius latã declarauerũt eorũ opi. e sic nõ ob. l. si vnus. §. principaliter. ff. de ar. Quicqd tñ isti dicũt ego puto primã partem veriorẽ de iure, q̃ hi arbitri iudiciales sunt delegati iudices. s'm Inno. in. d. c. suspitionis. ⁊ dixi. s. j. lib. x. c. idẽ ergo est in eisdẽ iudicibus delegatis q recurrat̃ ad supiorẽ. nec obst. c. suspitionis, q̃ nõ loq̃t̃ indistincte, sʒ bñ attẽdit̃. s. añ sniam tñ q pʒ, q̃ ibi dr̃ q ille tertius eligẽdus vna cũ ambobus, vel altero feret sniaʒ ⁊ hoc manifeste apparet ibi si bñ inspiciat̃, ⁊ nõ cauillet̃. Preterea isti arbitri pnũciando functi sunt eorum offic. vt de offic. delega. c. in literis C. qñ ⁊ qñ index. l. si vt pponis. la. j. Quo eligant hũc tertiuʒ hoc casu postq̃ nõ sunt amplius arbitri nõ video de iure nõ obstan. sententijs predictorũ docto. quas in hoc nõ sequor. qd iterũ erit si ẽt in electione tertij oino discordarẽt, pfecto in conuentionalibus ⁊ testamentarijs daretur tertius iudicis officio sine dubio, vt satis dixi. s. eod. lib. c. iiij. in fi. ⁊. c. viij. In his aũt arbitris iudicialibus credo attẽdendum an tractet̃ de iudicis suspitione an nõ. Primo casu non dabit index ex officio tertiũ, q̃ faceret se magis suspectũ, sʒ bñ coget ad ɔcordandũ tertiũ quantũ poterit, vt sentit Spec. in ti. de recusa. §. effectus, ver. itẽ qd si duo. cũ se. Scdo casu videtur ideʒ q possit in ɔuentionalibus, eadẽ rõne. Illud nota q si in causa suspitionis arbitri sunt ita obstinati. qd nolũt pcedere nec tertiũ eligere. ⁊ potius patiunt̃ se excõicari. hoc casu elapso termino eis statuto poterit iudex in cã pcedere, q̃ meli⁹ est q cã diffiniat̃, lʒ p iudicẽ suspectũ a quo poterit appellari q̃ q remaneat indecisa, vt est casus expssus i. d. c. lnia. ⁊ vide ibi in gl. vltima.

SVMMARIVM

1 Tertius qui in iudicialibus eligit̃ an cogatur acceptare ⁊ pronunciare. ⁊ qualiter he coactiones fiant.

¶ Cap. xviij. quinti libri.

D Primus ẽt in necessarijs arbitris primos arbitros vel arbitratores ob dis-
1 scordiã cõpelli ad electionem tertij. † Dicam⁹ nunc de hoc tertio ob discordantiã electo an cogat̃ acceptare, ⁊ plene hoc affirmandũ vr̃ nam hic tertius est arbiter vel arbitrator. hoc casu eo mõ sicut primi, vt satis demonstraui. s. j. lib. ij. c. in fi. primi. aut cogunt̃ acceptare his casibus sine dubio. vt nũc dixi. c. xvj. ⁊ vr̃ hoc sentire Bar. si bñ inspiciat̃. ff. d fur. in. l. si dominiũ. in fi. ⁊ expressius Spe. in tit. de recus. §. effectus. ver. quid si arbiter est necessarius. Itẽ an coget̃ pronunciare. certe sic eadẽ rõne, p hoc de app. c. cũ spãli. ⁊. d. c. suspitionis. cũ si. Itẽ nunqd si non pnunciat infra terminũ coget̃ pe ti iterũ in se cõpromitti. dicas idẽ, put nũc dixi in pmis. s. xvi. c. §. ex facto. vbi vide. nã eadẽ rõ est vtroq; casu. Sʒ qualiter fiẽt he dicte coactiões arbitrorũ vr̃ arbitratorũ in his iudicialib⁹. certe oibus illis modis quos dixi fieri in cõuẽtionalibus. s. eo. lib. vij. c. in fi. q̃ ea est rõ oium cano. Itẽ per quẽ fient: certe p iudicẽ ordinariũ vel delegatũ qui incusat̃, vt de offi. delega. ca. prudẽtiã. §. pen. fi. eo. ti. c. j. ⁊ hr̃ in Spe. de recusa. §. effectus. versi. sed qd coget eos. adde q idẽ est in alijs iudicialibus. vbi nõ tractat̃ de recusatione, sed de alio casu a iure vel statuto permisso deduci in compromissum. nam coactio semper fit per illũ coram quo iudicium agitabatur.

SVMMARIVM

1 Arbitrãdi officiũ ex vi statuti vel iuris cõis cogentis an cõprehẽdat pupillos, clericos, priuilegiatos, ⁊ q se pñt excusare.

¶ Cap. xix. quinti libri.

D Primus itẽ arbitros vel arbitratores iudiciales cõpelli acceptare ⁊ pronũ-
1 ciare, † nunqd his casibus cõprehẽdent̃ pupilli clerici ⁊ alij phibiti de quibus. s. x. lib. per totũ. doct. nõ declarãt. ego dico q in arbitris vel arbitratoribus iuris cõmunis est hoc expeditũ. vt hi tñ cõprehendantur qui capaces sunt iurisdictionis. ⁊ hi tñ probibeant̃ qui sunt iurisdictiõis incapaces, ⁊ eodẽ mõ idẽ vr̃ in arbitris vel arbitratoribus statutũ apud quos ẽt iurisdictio dr̃ cogere, vt satis prabaui. s. iiij. li. xix. ca. Preterea ẽt in statutis verba gñalia sp restringunt̃ ad idoneitatẽ vt. l. ij. §. q ait pretor, iuncta glo. ff. qui satisda. cogã. vbi tex. not. ⁊. ff. mandati, in. l. j. C. de sac. sanc. ecc. in. l. j. cum si. Itẽ debent statuta intelligi, prout statuentes intelligerent si viuerent. ⁊ nota. glos. in. l. qui tale pactũ. §. qui pronocauit. ff. de pac. sed non est presumẽdũ statuentẽ intellexisse de inhabilib⁹ arg. notatorũ in. d. l. j. de sac. san. eccle. ergo ⁊c. Dicamus nũc de pulchra qõne de qua non tãgũt do. Ius cõe vr̃ statutũ gñaliter disponit arbitros vel arbitratores eligẽdo certis casibus nũ qd ergo cõprehendumtur a principio aliq̃ iustam cãm pp cui⁹ superuenientiã. licite posset se ex postfacto excusare in conuentionalibus ille qui a principio acceptauit onus voluntarie de qbus causis hʒ. ff. de arbi. in. l. lʒ autem §. fi. cũ. l. se. per totũ. ⁊ dicã plene Deo duce ĩ. li. xiij. p totũ. ego credo ñ ɔprehendi, apposita tñ hac excusatione. ⁊ doct. de ea. s. n. ex postfacto post acceptationẽ volũtariã re iam effecta necessaria ob dictas cãs se excusant fortius a prin. hoc faciunt quo tpe non fuit tãta perseuerantia in obligatione. pro hoc. ff. qui sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. in prin. Et si dicit a prin. factũ facit eũ esse necessarium vnde hi casus nõ vident̃ pares. Rñdeo. q imo paritas est inter hos casus. nã eodẽ modo acceptatio facit eum necessarium, vt. ff. de ar. l. iij. §. tametsi. ⁊ tñ post hanc necessitateʒ ex cã iusta se excusat. vt predixi. preterea statutũ, neq; his casibus qbus ⁊ pactũ, sed pactũ q inducitur per acceptationem limitat ex cã ergo ⁊ statutũ disponens super acceptatione eodem modo limitatur, vt ex cã locuʒ non habeat pro his que habent̃ per glo. ff. de reg. iur. in. l. nec ex pretorio. ⁊ in. l. neq; pignus. ⁊ in rubrica. C. de decretis decurio. li. x. ⁊ per Bar. in. l. oẽs populi. ff. de insti. ⁊ iure. Preterea statuta interpretantur a iure cõi, vt C. de noxa. in. l. si serui nostri. sed ius cõe cogens arbitrũ vr̃ arbitratorẽ ob acceptationẽ volũtariã limitat̃ ex iustis causis, vt d. l. lʒ cũ. l. se. ff. de arbi. ergo ⁊ statutũ cogens arbitrum vel arbitratorem ob acceptationẽ necessariã, ⁊ hoc credo verissimum.

SVMMARIVM

1 Occupati negocijs familiaribus an veniant sub statuto vel iure communi ad arbitrandum cogente.

¶ Cap. xx. ⁊ vltimum quinti libri.

1 a Statutum semel vidi an ius cõe † vel statutum supradictum comprehendat occupatos in negocijs proprijs qui si vacarent circa arbitrium vel arbitramentum de facili incurrere possent dãnũ vel pdere lucrũ in hac ciuitate indubitanter per oẽs dr̃ cõprehendi. ⁊ ita neminẽ huc vsq; vidi attentare qd excusent̃ ob hãc cãm siue rõnẽ. Sʒ tex. in. l. lʒ aũt. §. fi. ff. d arb. arguendo de conuentionalibus arbitris ad necessaria eo modo quo nunc dixi in precedenti capitulo expresse probat ɔ̃rium ibi aut occupatio negociorũ propriũ. ⁊ hoc est verissimũ. lʒ nostri practici non aduertant, ⁊ tenuit hoc expresse Bart. ⁊ ceteri doc. eũ sequentes. in. l. apud iul. in prin. ff. ad treb. p illuz tex. vbi ad ppositũ dixit vnũ singularissimum ⁊ menti tenendũ q h̃ verũ ẽt in omni eo q hʒ aliqd dãnũ vel incõmodũ suspectũ ne seq̃uat̃ in cõpromisso in eũ facto, tunc eniʒ nunq̃ cogeretur s'm eũ, ẽt stante statuto. s. dicto. dixit ẽt singulariter hec oia vera esse, nisi a partibus sibi dãnum resartiat̃ vel a pretore r emittatur quo casu omnino posset cogi per illuʒ text. ita ẽt sequitur ibi Jo. de imo. ⁊ do. Lud. qd perpetuo nota. ⁊ ex his datur intelligi an arbiter vel arbitrator elect⁹ ex necessitate statuti repetere possit interesse suum a partibus vel a re publica vel a nemine, repetit. n. a ptibus si se excusauit al's secus a republica no. nullatenus repetit, vt satis pʒ ex predictis declaratur quis debeat puidere iudicialibus arbitris de expensis. nam ad hoc tenentur partes, vt ex premissis patet. ⁊ hoc tʒ expresse Spec. in tit.

in tit. de recusa. §. effectus. ver. sz qd puidebit eis simile in testibus, vt no. ð rescrip. i. c. statutū i fi. li. vj. ⁊ eo. ti. c. dispēdia i fi. ⁊ de vita ⁊ honesta. clerico. in. c. cū ab omni. Deo gratias.

Liber sextus.

¶ De solēnitatibus cōpromittēdi in arbitrū vel arbitratores.

¶ Prefatio cum diuisione.

Exta principalis inuestigatio sequitur de solennitatibus in arbitrū vel arbitratorē compromittendi quaz etiā fortasse non male loco hoc loco submisimus, cū enim de personis ⁊ rebus compromittere volentiū supradiximus, ex quo fit, vt satis clare percipi liceat que possint cōpromissum perficere. ⁊ de quibus causis vel reb⁹ conuenit prius declarandū vr̄ qua serie talia cōficiant cōpromissa qbusue solēnitatibus ⁊ clausulis. Notandū aūt ꝙ lz satis plene partē hanc tractare visi fuerint Azo in sum. de arbi. §. constituitur. vsqz ad fi. ⁊ Hosti. eo. ti. §. qualiter constituat̄ per totum. §. in multis, tm̄ defecerunt. Gof. no. ⁊ Spe. hunc tractatū pretermiserunt qð verū est excepta vna tm̄ forma cōpromittēdi i pratica q̄z Spe. ponit eo. ti. §. vt aūt. exceptis ēt paucis ⁊ incidentibus quibusdā que ipse Spe. qn̄qz tetigit. eo. ti. vt. j̄. videbitis. Hunc ēt tractatū maxima ex parte neglexerunt moderniores in locis principalibus q̄z q̄z ⁊ hi breuia quedā qn̄qz incidenter tetigerint, vt. j̄. referemus. Ego aūt premissum stilū sequēs nihil pretermittere conabor ⁊ multa addā, vt ex. j̄. dicendis apparebit. igit̄ hanc mām p quatuor partes expediemus. Primo de solēnitatibus cōpromittendi in arbitrū vel arbitratorē ꝯuētionalem. Scdō de testamentarijs. Tertio de iudicialib⁹. Quarto de cōpromissionibus in tertiū qui eligit̄ ob discordiaz. Circa ꝯuentionalia, igit̄ prima regula sit que vr̄ esse de intentione omnium, lz clare nō exprimant solēnitatibus posse compromitti i arbitrū vel arbitratorē conuentionalem que cōpromissi tpe partibuz placuerint. pbatur hoc regula per tex. ff. de arbi. in. l. si ð meis. in prin. ⁊ l. non distinguemus. §. de officio. ⁊ l. si cum dies §. plenū. eo. ti. ⁊ in. c. pe. eo. ti. in decre. Itē qꝛ non inuenitur a iure tradita certa cōpromittendi forma. ergo illa relinquitur in partium potestate, vt. ff. qui. ex cau. ma. l. nec non. §. ꝙ eis. ð trāsla. epi. vel electorū. c. inter corporalia. qꝛ tm̄ circa premissam regulam multe dubitationes oriunt̄. has omnes excitationes nostrū ordinem prosequentes per hec capitula dilucidamib⁹ adijcientes postea de alijs tribus partibus premissis.

SVMMARIVM

1 Compromissum expressum fieri a principio an requirat̄ de necessitate, vel sufficiat simpliciter coram arbitro vel arbitratore partes interuenire vt pro compromisso questio habeatur.

¶ Cap. j. sexti libri.

t Ractaturi de cōuentionaliū cōpromissorum solēnitatibus prius a radice inchoabimus an. s. cōpromissum fieri sit solēnitas arbitri vel arbitramenti ide secuturi. ⁊ vt aptius loquar
1 †an requiratur de necessitate cōpromissum expressum fieri a principio vel sufficiat simpliciter corā arbitro vel arbitratore partes interuenire, vt cōpromisso habeat̄ que qð q̄z q̄z fundamentalis, tm̄ peregrina. ⁊ a doc. nostris nō tacta. ⁊ prio hoc satis plane affirmādū vr̄ qð cōpromissum necessario requiratur, nam quotidie dicimus arbitrū vel arbitratorē sine eo nihil posse, vt. ff. de arb. l. non distinguemus. §. de officio. eo. ti. ⁊ l. si cū dies. §. plenū. sicut ⁊ iudicē sine iurisdictione, vt. ff. ð iu. om. iu. l. fi. in fi. ff. de bo. aucto. iudi. pos. l. cū vnus. §. pe. ff. de offi. presid. l. fi. eꝫ. facit rō prorogationis qua. n. rōne nō subditi q scienter litigant corā iudice non suo intelliguntur tacite iurisdictionē progare, ⁊ neqz iudiciū inter nō subditos, vt. ff. de iudi. l. j. ⁊. ij. i prin. ff. de iur. om. iud. l. si cum venerit. ⁊ l. si per errorē. de offi. dele. c. pe. ⁊ glo. de off. or. c. vt litigantes. lib. vj. Eadem ratione vr̄ in litigantibus vel interuenientibus coraz arbitro vel arbitratore, vt notionē sibi per suos tacitos actus videant̄ concedere sic qð valeat arbitriū vel arbitramentū, qd dicemus. certe ꝯsidera ꝙ lz sine cōpromisso nihil possint arbitri vel arbitratores, vt. d. §. officio. cū si. tm̄ ꝙ cōpromissuz debeat expresse p solēnitate apparere, hoc non dicunt iura nostra, idqz prima rō. s̄. posita non concludit, nec ēt concludit rō ꝯria. nam prorogatio sui natura requirit fundamentū seu principium ꝙ posset extendi. alias non esset extensio sed creatio, vt no. per gl. ff. qui satisd. cog. in. l. iul. in prin. ⁊ in. c. cū nostris. de conces. preben. ⁊ expsse not. hoc doc. in materia progationis. in. l. j. ⁊. ij. ff. de iudi. ⁊ i d. c. pe. ⁊ glo. dicentes prorogationē reqrere extrema habilia. ⁊ habet̄ p Bar. ff. de vsuf. in. l. si is q pro emptore. hoc aūt fundamentū seu principiuz p loco extremi ꝙ extendi valeat nō requiritur hoc casu in his cōpromissis si bn̄ consideret̄, qꝛ apð arbitrū nullus habitus notiōis a natura fuisse, inuenit̄, hoc ergo p̄misso in proposita qōne breuiter concludo sufficere si apparent partes interuenisse in actibus necessarijs corā arbitrore vel arbitro ⁊ hoc solū haberi p cōpromisso tacito tribus modis. primo p regulā. l. qui patit̄. ff. mandati. eod. l. si remunerādi. §. si passus. ⁊ Dy. i. c. q tacet. ⁊. c. is q tacet. ð reg. iu. li. vj. ⁊ bar. i. l. q. ff. solu. mat. vbi hz ꝙ patientia ad sui cōmodum hr̄ p mandato, est. n. cōmodum a principio vtriusqz partis arbiter aut arbitrator ad litē sopiendā suas partes interponat ⁊ illud initit̄ attēdere nō demū ꝙ ex post facto euenit succūbenti, vt in simi. habetur in. l. qui exceptionē. ff. de ꝯdi. inde. facit optime tex. in. l. ð fideicō. C. de transa. ꝙ no. Bar. de statuto cogente ad compromittendum ꝙ dicit esse fauorabile in. l. ambitiosa. ff. ð decre. ab or. fa. ⁊ p Bar. ⁊ Bal. in pe. C. Secundo hoc pbat̄ clare maxime qn̄ partes comparentes coram talibus aliquid in scriptis vtrinqz deduxerunt. Si enim in principio scripturaꝝ prout fieri consueuit dicitur corā nobis. P. arbitro vel arbitratore ⁊c. ex hac sola ꝯfessione presumitur compromissum expressum aut saltem tacituz precessisse cum non sit arbiter vel arbitrator sine compromisso, vt dixi. s̄. j. lib. c. ij. ⁊. iij. facit qð habetur. C. ð lib. cā in. l. cum pretium. ⁊ est hec solēnitas intrinseca quam importat verbi natura addeo, vt sine ea non posset verificari, vt no. p glo. ⁊ doc. in. l. sciendum. ff. de ver. ob. que intrinseca solennitas semper presumitur, vt insti. de fideiuſ. §. fi. ⁊. d. l. sciendum. ⁊ in l. quecunqz. ff. de pub. Tertia est rō, qꝛ iste contractus compromissi nō requirit verba de necessitate. lz sufficiunt actus ex quibus consensus deprehendat̄, vt dicam statim. c. prox. ⁊. j̄. eo. li. pluries. ⁊ vide ad predicta quod dicaz. j̄. ix. lib. ij. ⁊ omnino qð dixi. s̄. iiij. lib. xvij. c. iuxta finem.

SVMMARIVM

1 Cōpromissuz ꝯuentionale expressuz vtrū reqrat verba vel qd.

¶ Cap. ij. sexti libri.

p Rimus de compromisso cōuentionali an sit necesse expresse apparere, sed posito compromisso in esse subijciamus de eius solēnitatibus particularibus, primūqz incipiamus a verbis que maxime in hmōi interueniunt, an ergo in tali cōpromisso necessaria sint omniuo compromittentis verba vel alterius habentis mandatum ab eo an vero sufficiat sola presentia cum taciturnitate compromissi tempore. nostri doc. hoc etiam non tangunt. Ego vt declarem fingo hanc pulcham questionez quaz in facto vidi Socer cōpromisit pro genero suo ⁊c. et. s̄. habes. j. li. xj. c. q̄z hic pone de verbo ad verbū vsqz ad ver. lz pone exclusiue, ex his oibus breuiter ꝯcludit̄ non esse necessaria verba in talibus cōpromissis, lz sufficere ēt actus tacitos, vt ex predictis liquet. hoc idem etiaz probatur si bene inspicies ex his que statim dicam. j̄. eod. lib. v. ⁊. x. c.

SVMMARIVM

1 Compromissi assertio an sufficiat quando partes compromittunt conuentionalibus verbis.

¶ Capitulum. iij. sexti libri.

s Ed his casibus quibus verbis interuenientibus partes conuentionaliter compromittunt,
1 †an dicemus necesse esse ꝙ partes asserant se compromittere an vero sufficiant alia verba. v. g. dissentientes in lite aut circa ꝯtum inuicem conueniūt ꝙ ter-

tius qdã cognoscat ⁊ iudicet quid verius sit super illa discussio ne vel iudicet id ꝙ sibi visum fuerit equũ vel simpliciter dicant remittimus hãc qõnẽ nostrã seu discordiã in talẽ ⁊ talẽ qui eam determinet, an ergo dicemus ꝑ hec verba factũ esse cõpromissum. doc. hoc ẽt nõ declarant. ⁊ cũ esset in facto vidi quosdam dubitantes tanq̃ nõ sit cõpromissum cũ ptes nõ aliter asserue rũt se cõpromittere ſ certe eorũ dubitatio est ridiculosa cũ cõpetat hoc casu cõpromissi. diffinitio q̃ posui. s. j. lib. xi. c. ⁊ hoc ꝙ hr̃. ff. de dol. l. j. §. dolũ. ff. de reg. in. l. oĩs diffinitio. ⁊ vr̃ casus de hoc expressus. ff. de arb. in. l. iij. §. tametsi neminẽ. ibi Titium nostre litis disceptatorẽ ⁊c. an tñ his casibus cõpromissum vel ligat̃ factũ tanq̃ in arbitrũ an tanq̃ in arbitratorẽ. dicã. j. libr. viij. c. ij. ¶ De illo ẽt circa pmissa vidi dubitatũ. iudex alienus simpliciter adit⁹ fuit a ptibus discẽtibus. Remittim⁹ i vos hãc qõnẽ dñe iudex, an ergo intelligi dʒ, vt in arbitrũ vel arbitratorẽ ꝑ cõpromissum an vt in iudicẽ virtute ꝓrogationis. certe gl. no. ff. de iudi. in. l. j. dicit hoc deprehẽdi ex precedentibus ⁊ sequentibus. ar. l. si seruus plurĩu. §. fi. ff. de le. j. cũ si. ⁊ si eẽt apposita presumeret̃, vt arbiter assumptus, q̃ pena in talibus apponi ɔsueuit, vt. ff. de arbi. l. litigatores. §. j. in dubio aũt dicit videri assumptũ vt iudicẽ. ⁊ facit qõ hr̃ de offi. dele. in. c. significantibus. ⁊ ꝙ no. ꝑ Gul. de cũ. in. l. epale C. de epis. audi. Ego puto hoc vltimũ verũ vbi simpliciter iudex adit̃ a partibus coraʒ tribunali suo more iudiciorũ. ⁊ sic loquunt̃ prealle. auctoritates sed si adiret̃ iudex simpliciter extra tribunal a partibus dicentibus mõ. s. dicto crederẽ potius eẽ cõpromissum q̃ cõpetit hoc casu cõpromissi diffinitio, vt. s. pʒ. ẽt hoc in casibus in q̃bus lʒ ð iure in iudicẽ cõpromittere de q̃bus dixi. s. iiij. lib. c. xj.

SVMMARIVM

1 Scriptura notarij an necessaria in cõpromissis ɔuentionalib⁹.

¶ Cap. iiij. sexti libri.

1 Post verborũ solẽnitatẽ videamus de solẽnitate scripture, †an ergo in hmõi conuentionalibus cõpromissis scripturã necessario exigemus vel notarij rogitũ ẽt hoc specifice i cõpromissis positũ nõ inuenio credo tñ indubie hũc actũ hãc solẽnitatẽ nõ reqrere lʒ possint partes ea vti si volũt. hoc ꝓbat̃ primo ꝑ regulam. l. in exercẽdis. C. de fi. instru. ⁊ de fide instr. c. cũ Jo. heremita. que vult idẽ ĩportare testes ꝙ ⁊ instr̃m. scdõ ꝑ regulã. l. ɔtrahit. ff. ð pi gno. ⁊ not. in. c. j. de censi. lib. vj. vbi dr̃ illos actus tãtũ exigere scripturã qui sunt expressi in iure ſ iste nõ est de illis, vt ibi pʒ ergo ⁊c. Itẽ ꝓbatur hoc idẽ. q̃ cõpetit hoc casu diffinitio compromissi q̃ posui. s. lib. j. c. xj. ergo ⁊ diffinitũ, vt. l. j. §. dolũ. ff. de dolo. ⁊ ex his resultat hoc mirabile ꝙ lʒ acta corã arbitro reqꝛant scripturã de necessitate sicut ⁊ acta iudicij cũ more iudicis ꝓcedat. l. j. ff. de arbi. iuncta. l. ne in arbitris. §. finaũt in scriptura C. eo. ti. ⁊. C. de iudi. l. ꝓperandũ. §. cum aũt. in verbo, terribiles scripture. ⁊ de ꝓba. q̃m ꝯ falsam. cum ipsum fundamentum omniũ actorũ corã arbitro cõpromissum valebit sine scripturis fateor tñ hunc ɔtum cõpromissi posse ẽt in scriptis fieri si partibus placet. ⁊ tunc qualiter fiat ⁊ quid sit eius effectus. collige ex his que habentur in. l. ɔctus. C. de fi. instru. que hic non pono, quia ad reʒ nostram non pertinet.

SVMMARIVM

1 Compromissum conuentionale an sit necesse fieri pure vel sub conditione, aut in diem.

¶ Capitulum. v. sexti libri.

1 Dicamus nunc de compromissi conuentionalis puritate, †an ergo ꝓ sui solẽnitate requiritur pure vel poterit sub conditione vel in diem ꝓfecto ⁊ in diẽ sub ɔditione fieri potest sicut possunt ⁊ ɔctus ceteri, vt insti. de ver. ob. §. oẽs aũt, ⁊ insti. stip. §. ex cõditionali. ⁊ hoc verũ de ipso actu compromittendi qui est ɔctus ⁊ idẽ de laudo arbitratoris ꝙ in effectu est trãsactio quedã, vt dixi. s. i. lib. c. viij. sed sñia arbitri que est ɔctus legitimus sicut ⁊ iudicis sñia, vt. ff. de arbi. l. j. nõ posset fieri sub cõditione extrinseca que nõ tangit negociũ de quo agit̃, vt. ff. de reg. iur. l. actus legitimi. ⁊ hr̃ per glo. ⁊ doc. in. l. cũ iudex. C. de sen. ⁊ in. l. i. §. biduũ. ff. q̃n ap. sit. de De illo q̃nq̃ a me quesitum fuit si quis donat vnã rem pluribus hoc pacto apposito ꝙ si in eius rei diuisione eẽt inter illos dissensio Titius sit inter eos arbiter vel arbitrator an per hoc dici debeat cõpromissum eẽ factũ. dixi ꝙ sic secuta acceptatione ⁊ dissesione q̃ acceptãdo cũ suo honore vr̃ cõpromisisse ɔditionaliter. s. in cãm discordie, vt C. de cadu. tol. l. j. §. his itaq̃. Simile dixi in cõpromisso testamẽtario, vt. s. j. lib. ix. c. vbi vide. ⁊ ꝓbant̃ hec eadẽ ex diffinitione cõpromissi ɔuentionalis si bñ inspicis. facit ẽt hoc vltimuʒ optime pro his que dixi. s. eo. li. c. ij. qõ cõpromissum potest fieri ꝑ actus tacitos ad vnũ notabile. attẽde ꝙ hoc cõpromissum tacitũ nõ cõprehẽderet̃ sub dispõne statuti loquẽtis de cõpromisso, q̃ nõ cõprehendit actũ cõsumptũ ſ verũ, vt. l. iij §. h verba. ff. de neg. gest. arbiter tñ vel arbitrator ex eo resultãs est verus, vt ꝓprius, vt pʒ ex dictis in simili. §. lib. i. c. xij. in fine.

SVMMARIVM

1 Compromissum conuentionale an requirat iudicis ɔsensuʒ vel arbitri corã quo prius litigabat̃ vel arbitratoris primi.

¶ Cap. vj. sexti libri.

1 Item ⁊ de hac questione dubitatũ vidimus. †factũ fuit cõpromissum conuentionale in arbitratorẽ vel arbitrũ de re super qua prius litigiũ iter ptes pẽdebat corã iudice vl̃ arbitro vl̃ arbitratore prius ab eisdẽ partibus electo, an ergo valebit sine cõsensu iudicis primi vel arbitri vel arbitratoris a quo recedit̃, ꝑfecto dʒ est qõ sic, q̃ talis licentia pro solennitate nõ exquirit̃ a iudice, sed sufficit nudus partium cõsensus ⁊ concordia earũ, vt est expressuʒ. ff. de arbitris. in. l. nõ distinguemus. §. compromisso. ⁊ se. ⁊ in. l. sed si in seruum. §. fi. cuʒ. l. se. ⁊. l. litigatores. in prin. ff. e. ti. ⁊ in. l. si quis rem. ⁊ eo. tit. l. item si vnus. §. j. vbi de hoc bona gl. dicã plenius de hoc suo loco infra libr. xiij. ca. iij.

SVMMARIVM

1 Stipulatio an in compromisso conuentionali ð necessitate reqratur, vel sufficiat pactum nudum.

¶ Cap. vij. sexti libri.

1 Nunc de stipulatione dicamus que iuris ciuilis vinculum est ⁊ notabile, vt in sti. de obli. in prin. †an ergo erit in cõpromissis necessaria stipulatio vel sufficiet nudum pactuʒ. prius dicamus de cõpromisso in arbitrũ doc. cõiter vident̃ velle stipulationem esse necessariam. ⁊ alias compromissum non tenere. nec arbitrũ cogi sententiam ferre per tex. ff. de arbi. in. l. litigatores. §. i. ⁊ eo. tit. l. nõ distinguemus. §. i. nisi forte ɔpromittentes paciscãtur inuicẽ de debito nõ petendo, nisi arbitri sñie pareat̃ quo casu valebit ɔpromissum nudo pacto ẽm eos ꝑ text. in ea. l. litigatores. §. interdum. ⁊ hoc vr̃ sentire Azo in ti. de arbi. §. cõstituitur autem. ver. item si controuersiam. ⁊ Hosti. eod. titu. §. qualiter constituatur. ver. si stipulatio nõ intercesserit. ⁊ Spe. eo. tit. §. excipitur. ver. item quod factum fuit nudo pacto, ſ certe eorum opinio videtur aperte reprobari. nam iura prealleg. non exigunt stipulationem, sed penam in compromisso ad hoc quod arbiter cogatur pronunciare si bene inspiciatur. Propterea saltem de cano. iura nullam differentiam faciunt inter stip. ⁊ pactum nudum, vt plene no. in. c. i. ⁊. ij. ⁊. iij. de pac. ⁊ habet̃. ff. de pac. in. l. verus gener. §. pretor ait per quam rationem ẽt idem videtur non voluisse. idem Host. in prealle. §. qualiter cõstituatur. versi. si neq̃ pena. Item ⁊ de iure ciuili probatur valere compromissum etiaʒ pacto nudo q̃ sequuta taciturnitate. x. dierum post sententiam confirmat ⁊ requiritur declaratio ante dictum tempus ad hoc vt non sortiatur effectuʒ, vt. §. de arbi. l. cum a natura. §. finnatem. ⁊ in. §. altera. Quid dicemus profecto hec questio habet tria capita. vnum est an sit necessaria stipulatio quo ad validitatem actus id est ipsius compromissi. alterũ vtrum sit necessaria q̃tum ad hoc vt arbiter cogat̃ cognoscere ⁊ pronunciare. Tertium vtrum q̃tum ad hec vt sentẽtia arbitri lata sortiatur effectum. Circa primum dic breuiter stipulationem non esse necessariã, neq̃ de iure ciuili, neq̃ de iure cano. vt probant rationes nunc allegate. ⁊ hoc tenuit Specu. si bene inspiciatur in ti. de arbitro. §. sequitur. versic. ad huius aũt articuli euidentiã. ꝓbat̃ hoc clare q̃ cum cõpromissuʒ sit ɔctus, ⁊ de his que solo consensu ɔhuntur vt dictum est. s. i. lib. viij. c. certe nõ est necessaria stipulatio ad eiusdeʒ ɔctus validitatem. iuxta ea que habentur. ff. de actio. ⁊ oblig. in. l. consen. in princ. ⁊ insti. de oblig. que ex consen. in princip. Ad secundam qõnem est aduertendum. naʒ aut loquimur de iure ciuili aut de iure canoni. primo casu non cogit̃ arbiter etiam si pena sit promissa, q̃ posset ꝙ eẽ cõpromissuʒ redderet̃ ineficax si forte partes

tes snie non consentirent, vt pbat. ff. de arbi. in. l. diez proferre. §. fi. alias est lex, et incipit, et si quis pns, in fi. a sensu 2rio. et qd ibi not. per doc. nisi forte in casu quo cōpromittētes essent debitores hincinde quo casu sufficit pactū nudū ēt de iure ciuili, vt arbiter cogat̄, vt. d. l. litigatores. §. interdū, et. s. dictū est, et hoc mō intelligēdo de iure ciuili posset saluari qd dixit Spe. in. d. §. seq. versic. ad huius aūt arti. in fi. als male loquerer̄. Scdo casu de iure cano. lz doc. non tangāt, tñ videtur indistincte dicendū arbitrum cogi postq̄ acceptauit, siue pena interuenerit, siue non. nam cuz ēt pactū nudū pducat actionē, vt pdixi fm cōem sniam certe efficax erit cōpromissum, sicqz cessat rō iuriū volentiū arbitrū non cogi, pp̄ter cōpromissi inefficaciam, vt de se pz quicqd dixerit Spec. in preallegato. §. sequit̄, vsi. ad hmōi aūt articuli. in fi. et ad pdicta qd cōpromissuz reddatur inefficax de iure ciuili. d. casu. de iure aūt cano. sit efficax. lz sint dubitationes. Ad tertiam qōnez non est nr̄a hic materia. Dicendū est de conuentionali cōpromisso in arbitratores, an exigat stipulationē de quo nihil tactū a nr̄is doc. inuenio. Breuiter puto nullo casu necessariam stipulationē in tali cōpromisso cum. n. sit merus 2ctus, vt no. per gloss. in auct. vt dif. indi. §. j. certe non exigit stipulationē de necessitate, vt dixi, nunc in compromisso in arbitrum eisdē rōnibus. Itē cum ēt ex eo oriatur actio, et sic efficax sine stipulatione de iure canon. certe cogendus est arbitrator postq̄ acceptauit, iuxta ea que plene diximus. s. v. li. iij. c. in. ij. q. et hoc pcedit indistincte de iure canon. sz de iure ciuili procedit eo casu tñ quo speratur actionē competituram ex laudo quod est vbi arbitrator fuisset assumptus super declaratione pretij vel alia perfectione contractus, aliud si esset arbitrator assumptus super lite et nudo pacto, qz tunc cuz laudū sit futurū inefficax, vt est dcm̄ in loco predicto certe non cogeret̄ arbitrator, vt ex premissis apparet, et hec sunt de mente Joan. de imo. in. c. quintauallis.

SVMMARIVM

a Pena nunquid de necessitate requisita in cōpromisso cōuentionali, vel sufficiat simplex cōpromissio de parēdo snie, vl̄ laudo.

Cap. viij. sexti libri.

b Sicuti stipulatio de qua nunc diximus, sic et pena inseri consueuit in contractibus et videamus ergo an pena in contractibus cōpromissorū conuentionalium de necessitate requiratur, doc. multum super hoc variauerunt, sz quatuor in effectu diuerse snie colligunt̄. Prima opinio vult penam in cōpromissis oino necessariam, vel saltem pignora loco pene interuentum, qp deficiente, pena vel pignoribus non cogeret̄ arbiter, nec ēt arbitrator pronūciare, et hanc tenuit glo. C. de contrahen. emp. in. l. fin. et pro hoc ēt tex. ff. de arbi. in. l. litigatores. §. j. et eo. tit. in. l. non distinguemus. §. j. et. l. non cogit̄, et eo. ti. c. dilecti. Idem ēt voluit Spe. expresse dicens cōpromissum in arbitrum nō valere sine pena in tit. de arbit. §. excipit̄ paulo post pnci. in ver. itez quod pars, et eo. titu. §. j. in prin. vnde excipiunt̄ ab his dictis duo casus, vnus de iure canon. vbi iuramentum in cōpromisso interuenit per tex. eo. tit. c. ij. et. c. per tuas. et. xxij. q. j. oē qd lz, aliud de iure ciuili per auct. decernimus. C. de arbit. alter casus est vbi partes se subscripserunt, vel decē diebus tacuerunt, per tex. C. eo. tit. l. cū a natura. scda opi. est qd ēt si non pena, sz stipulatio tm̄ interueniat valebit cōpromissum, et cogetur arbiter pnunciare, et hanc tenuit Azo eo. tit. in. §. constituit̄ aūt paulo post princ. reprobata opi. Pla. qui dixit cōpromissuz valere, sz arbitrum nō cogi per tex. ff. de arbi. in. l. diez pferre. §. fi. als est. l. et incipit, et si quis pns in fi. et hoc idez sequit̄ ibi glo. si bene inspiciatur. idem ēt ibi Bar. et cōiter doc. et Cy. C. de 2hen. emp. in. l. fi. et do. Nic. de sicil. in c. quintauallis, in. xix. dz̄ia. et Hosti. idem tenet. eo. tit. in. §. qualiter 2stituat̄, ver. qd si nulla. et paulo. i̅. in versi. si neqz pena. vbi plus vult ēt stipulationem non esse necessariam, sz nudū pactum sufficere de iure cano. per no. de pac. c. j. Tertia opinio est diuersa a pdictis qd distinguat̄ inter cōpromissum in arbitrū, et cōpromissuz in arbitratorē, vt lz in pmo sit necessaria pena, vel pignora, vel aliud loco pignorū per iura pallegata, tñ nō sic in scdo sicqz arbiter nō cogat̄ sine predictis, arbitrator aūt sic eo ipso qd acceptauit, et hāc tenuit do. Ant. de but. in. c. qntauallis, dicēs modernos idē firmare in. d. l. fi. C. de 2trahen. emp. allegans ēt ad hoc qd no. Spe. de arbit. §. sequi. in ver. sz nunqd arbitrator. et Jo. an. ibi, in addi. hanc ēt in parte sequutus est ibi do. Jo. de imo. et in. l. j. ff. de leg. ij. lz postea subdat, qp cū hodie snia arbitri possit hr̄e effectum si emologet̄ expresse, vel tacite, vt. l. cū a natura. C. de arbi. ēt sine pena poterit cogi arbiter si acceptauit eius offm̄ sicqz correpta erit fm eū. d. l. litigatores, cū sit correcta eius rō, vt habetur in. l. j. in tex. et glo. ff. de leg. tuto. ff. de iur. patro. l. adigere. §. q̄uis, cū si. Ex qbus colligit̄. Quarta opinio qd nūq̄ sit hodie necessaria pena etiam de iure ciuili postq̄ acceptauit. Quid nos dicemus, pfecto parcat reuerentia dñi Ant. nec doc. in. d. l. fi. nec Spe. nec Joā. an. in dictis locis dicūt illud ad qd ipse allegat ad ppositū, tñ excitationē pro veritate breuiter distinguerē eo modo quo dixi in stipulatione. s. c. pximo. aut querimus an sit necessaria pena quo ad validitatem ipsius compromissi, tñ in se considerati, aut quo ad hoc, vt arbiter vel arbitrator, q acceptauit cognoscere, et pronunciare cogatur, aut quo ad finē executionis snie, vel laudi. Casu priore sine dubio nō est necessaria, qcqd supradicti dicant, qz cum cōpromissuz sit 2ctus, vt sepius dictū est, certe pena non est de substantiali forma 2ctus, sed est qd extrinsecum, et accidentale ad 2ctum, vt hz. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista. §. alteri. et. l. j. C. de sen. que pro eo qd interest, et hoc est satis clarū. Scdo casu attende, qz aut loquimur de iure cano. et videt̄ expeditum, qd ēt sine pena cogatur, et arbiter et arbitrator, siue iuramentuz interuenerit, siue non, siue ēt stipulatio intercessit, siue non, quia ex simplici pacto nudo agitur fm equitatem huius iuris, et sic semp efficax est cōpromissum, vt. d. c. j. et. ij. et. iij. de pac. et per Hosti. in. d. §. qualiter constituatur. versi. neqz penam. Aut loquimur fm iura ciuilia, et tunc aut interuenit stipulatio, et satis est etiā sine pena, vt expressum est, fm cōem intellectum glo. et Bar. et oium in preallegata. l. diez proferre. §. fi. alias est lex, et incipit, et si quis pns in fi. nec obst. l. nō distinguemus. §. j. et. l. litigator. §. j. eo. titu. et simil̄r iura dicentia arbitrū, vel arbitratorem non cogi, nisi in cōpromissum pena interueniat, qz oia limitantur vera esse vbi cōpromissum factū est, pacto nudo, aliud si in stipulatione per. d. text. Aut stipulatio defuit, et tunc qcqd dixerit do. Anto. quicquid ēt dixerit Jo. de imo. in. d. l. j. de leg. ij. siue loquamur in arbitro, siue in arbitratore videt̄ eum non cogi cum sine pena vtroqz casu compromissum nudo pacto factum reddatur inefficax ex quo actio nō orit̄ de iu. ciuili, vt. ff. de pac. l. iurisgentiū, versi. igitur nuda. C. eo. ti. in. l. legē. nisi forte vno casu tm̄ in quo arbitrator videt̄ cogi. vbi s. ex laudo futuro speratur acertionē competere, quod est vbi arbitrator non est assumptus super discordia, seu lite. sed sup nuda purificatione, seu declaratiōe 2tractus tm̄ qd tenet Jo. de imo. expresse in. d. c. qntauallis, de iureiur. in. xix. dz̄ia. et hoc casu potest sustentari dcm̄ do. Ant. qd. s. retu. et nihil est dicere id qd dixit Imo. in. d. l. j. de lega. ij. nam de emologatione futura nō est presumendum tpe cōpromissi, et rō. d. l. litigatoris, est ne sit inefficax snia arbitri sine pena, vt ibi dz, in fine que inefficacia 2tingere posset hoc casu, et expresse ad hoc facit quod ibidem dz de eo qui pmisit pene sub 2ditione, licet. n. possit cōditio existere, tñ qz de hoc non est certū a principio anteq̄ 2ditio purificet̄ arbiter non cogitur, vt paulo post subdemus. Tertio casu an sit necessaria pena in cōpromissis quo ad officium executionis, dicam. i̅. Ad vnū circa premissa oia attendendum est, qz qd dicit̄ in pena, idem iuris est ēt in pignoribus, vnde vbi pena est necessaria sufficient pignora. vt est expressum. ff. de arbi. in. l. litigatores. §. qd ait pretor. et idem si esset factū pactū de non petēdo eo qd inuicem debetur, vt ea. l. §. interdum. Idez ēt si sunt dati obsides, vt extra de arbi. in. c. exposita quod maxime fieri 2sueuit inter nobiles quo citius res expediatur fm docto. agitatum est his casibus quibus diximus penam esse necessariam ad hoc, vt arbiter cogatur, an sufficiat eam esse promissam sub cōditione, et plane iurisconsu. decidit pendente cōditione arbitrum nō cogi ne conditione deficiente inutilis reddatur snia, vel laudū, vt exprimitur in. d. l. litigatores, in fi. licite. n. pretor hoc casu pendente conditione diez videbit proferri, vt ibi habet̄ in. l. se. que incipit, quo casu. Item nunqd sufficiat si pena ex altero tm̄ latere pnunciatur, tex. non dicit quod non ea. l. litigatores. §. idez inl̄. in pn. rō est qz non dz compromissum claudicare, sed seruāda est equalitas inter compromittentes, vt ibi. et facit eo. titu. l. quid tñ. §. fi. et extra de excep. in. c. cum inter. et de arbitris in. l. si cuz dies, in pn. eo. ti. in. l. si de meis. Quid tñ si ex oi latere pena pmittatur, sz ex vno maior q̄ altero. v. g. vnus pmittit mille noie pene. alter centū. an cogetur arbiter prima facie, hoc apparet esse negādum, nam hoc casu non seruatur equalitas q̄ iura exigunt, vt in premissis iuribus, contra. tñ est verū, qm̄ redigitur hoc casu pena ad equalitatem summe minoris, vt singul̄r no. Spe. in tit. de arb. §. sequitur, versi. sed circa hoc pone. Quid si is casibus quibus est necessaria pene eam nō stipulent̄ partes, sed arbiter vel

arbitrator, an ergo satis erit. Pla. dicit hoc compromissum nō tenere. Accursi. ɔtra ⁊ melius in. d. l. litigatores. §. j. in sua glos. quia cogitur arbiter actiones cedere ⁊ effectu erit, an si partes fuissent stipulate, arg. ff. de prescrip. verb. in. l. si rē. §. fi. ⁊ hic sufficeret, qm̄ id intelligitur tacite inter partes cōuentū, ar. ff. si cer. pe. in. l. cū qd. Idē Azo. eo. ti. de arb. §. cōstituit aūt, iuxta prin. ⁊ Host. eo. tit. in. §. qualr, in pn. Idem ēt cōiter oēs qd tene mēti. illud nō est omittendū. naz hoc qd dixi arbitrū cogi actiones cedere partibus, vnde est qn̄ arbiter stipulatus est penam non facta mentione partium. al's enim secus esset qm̄ nulla reqreret cessio, vt notanter scribit Bar. in. l. si quis vxori. §. si fugitiuum. ff. de fur. ⁊ vide ceteros casus in quibus actiones sine cessione queruntur. ff. de verb. obli. in. l. stipu. ista. in. §. alter. ⁊ in. §. si stipuler. vbi ēt plene per Bart. ⁊ alios doct. Quid tñ importabit si dictum fuerit qd toties pena committatur quoties conuentuz fuerit, dic notāter qd non pōt committi verbis rōne vitande infinitatis ꝭm Bar. nota. in. l. si duo. §. semel. de erbit. per. l. fi. de fideicō. §. si quis decem. de leg. iij. quod est singulare, ⁊ facit qd habetur. ff. de conditio. ⁊ demō. in. l. dominus seruo, ⁊ quod habetur in. l. j. C. de sen. que pro eo qd interest.

SVMMARIVM

1 Iuramentum in compromissis conuentionalibus apponi nunquid debeat, ⁊ quid de fidei datione.

Capitulum. ix. sexti libri.

1 ETiam iuramentū ad robur maximum in cōtractibus adiici cōsueuit † Videamus igitur, ⁊ de hoc an in compromissis cōuentionalibus hec necessaria apponantur, proculdubio iuramentuz in compromissis arbitroꝝ non est necessarium, an tñ liceat iuramentum cōpromissum arbitri, seu partis difficultas est propter prohibitionem quandam quam fecit imperator corrigendo. l. ne in arbitris. C. de arbi. in auct. decernimus. eo. ti. in corpore vnde sumitur. de iudi. §. quia vero multe. Quidam dixerunt prohibere iuramentum prestari ab arbitro tm̄ non a partibus, ⁊ in hoc tm̄ corrigatur. d. l. ne in arbitris, ⁊ hanc opi. tenuit Bulg. glosator antiquus alij econtra ꝓhiberi hoc a partibus tm̄ non arbitro, quam sniam tenuit Pla. alter ex antiqs gl. nonnulli sensere ⁊ arbitri, ⁊ partium sacr̄m ꝓhiberi, ⁊ hūc tenuit gl. in illa auct. ⁊ Cy. ibi. Bar. Bal. ⁊ Ang. ⁊ cōiter oēs legiste. ⁊ hoc est ꝟius. naz cū auctē. illa emanauerit ad correctionē. d. l. ne in arbitris, vt expresse colligitur in dic. §. quia vero multe. in auct. de indi. ⁊ indistincte loqtur prohibēdo arbitrum fieri cum sacri religione lex aūt ne in arbitris tam de iuramento arbitri q̄ partiū loquat̄ sine dubio oi casu intelligenda est iuncta. l. fi. ff. de pub. de pretio xix. dist. si romanoꝝ, cum concordā. Et hoc est verum inspecto iure tm̄ ciuili de quo iure loquitur auctenti. decernimus. de iure aūt canon. tale iuramentum non ꝓhibetur, imo permitti videtur scđm cano. vt extra de arbi. c. ij. ⁊ ibi no. per glo. ⁊. c. cum tpe, ⁊ c. per tuas, ⁊ facit quod habetur. xxij. q. j. oē quod. ⁊ in Spec. de arbi. §. j. iuxta princi. ⁊ Hosti. in eo. tit. §. qualiter constituat̄, in ver. sed mens decretalis, vbi sentit hodie resuscitatā esse. di. l. ne in arbitris que correcta fuerat per imperatorem, in. d. auctē. decernimus, ex quibus tollitur ratio Bart. quaz fecit in. d. aucten. decernimus, vbi dicit qd nisi aliud sit expressum in iure canonico. certe tale iuramentū non ligaret tanq̄ iurans ɔ preceptum. l. mortaliter peccet, qꝛ imo est aliud expressum in iure canonico, vt apparet in dictis iuribus. Dicamus an hmōi compromissum in arbitrum cum iuramento sit nullum profecto de iure cano. cōpromissum vz, vt probant prealleg. iura. De iure aūt ciuili quidam dixerunt ēt cōpromissum valere, qꝛ q̄q̄ auct. decernimus, ꝓhibeat iurari, tñ non infringit cōpromissum, non obstāte ꝓhibitione iuramentuz interueniat, ⁊ pro hoc argm̄ extra de iureiur. c. quemadmodū, ⁊ hoꝝ opi. refert Hosti. in. d. §. qualr constituat̄, ver. sed mens decretalis, vr̄ etiaz cā transitorie sequi do. Nico. de sicil. in. d. c. iij. de arb. si bene inspiciat̄. alij cōtra. ⁊ melius, qꝛ compromissum factum ɔ prohibitionem. l. est nullū. iuxta. l. nō dubiū. C. de leg. ⁊ hoc sentit glo. in ea. auc. ⁊ Spe. in ti. de arbitris. §. j. iuxta pncip. ⁊ Ioā. de imo. in. c. qntaualis, in qnta dr̄ia, hoc aūt est verum, nisi forte vna cum iuro pena in compromisso fuisset inserta, tunc enim compromissum ēt de iure ciuili valeret, qm̄ nō dz vtile per inutile vitiari in separabilibus ꝭm glos. nota. in dicta auct. decernimus, ⁊ ibi per Bar. ⁊ Bal. ⁊ habetur per Azo. eo. tit. §. constituitur aūt, versi. illud ēt antiquitus, ⁊ per Hostieñ. in dicto versi. sed mens decretalis, ⁊ in Spe. eo. tit. §. j. post prin. Idem puto si esset stipulatio sine pena ea. rōne, ⁊ per tex. ff. de arbit. in. l. diem ꝓferre. §. fi. alias est lex ⁊ incipit, ⁊ si quis pn̄s, in fi. Ex his, sequitur declaratio alterius vtilissime qōnis an. s. arbiter qui acceptauit cogatur prosequi si compromissum fuit cum iuro celebratum, aut. n. loquimur de iure canon. ⁊ sine dubio compellitur, per dicta iura. iuncta. l. iij. §. j. ff. de arbit. ⁊ hoc seruaretur in terris ecclesie, argu. eorum que hn̄r de arbi. c. ij. lib. vj. aut loqmur ꝭm iura ciuilia que seruarentur in terris imperatoris, ⁊ tunc quidam hn̄t eum non cōpellendum ex quo compromissum est nullū, vt dictum est, ⁊ hoc sentit dn̄s Joan. de imol. in. d. c. quintauallis, in quinta dr̄ia, ⁊ bene. ⁊ facit pro hoc qd habet̄. ff. de arbi. in. l. litigatores. §. j. ⁊ ea. l. §. fi. ⁊ eo. ti. l. non distinguemus. §. j. intellige tñ semper nisi vltra iuramentum in compromisso interuenerit pena, aut ēt stipulatio. vt dictum est, nunc in pcedentibus capit. Et rursum attende pro intellectu predictoꝝ, qꝛ q̄uis ēt in casu vbi iuramentū tm̄ interuenit si arbiter ꝓnūciaret debeat eius snia seruari quāuis super compromisso nullo ēt in foro ciuili, vt habetur in. c. lz mulieres, de iureiuran. lib. vj. non tñ cogeretur arbiter sup tali compromisso nullo pronunciare si nollet, cum coactio talis non habeat cām. i. compromissum validum super quo firmet pedes, vt de ap. c. cum cessante, cum simi. probatur cessante fundamento compromissi fuit edificium. i. coactio arbitri que hz super eo fieri, vt. j. q. j. cum paulus. C. qui dare tu. pos. l. in vniuersis, ⁊ tetigi. s̄. j. lib. in prin. Trāseamus ad compromissum in arbitratorem. an ergo in eo poterit interuenire sacr̄m pro facto tam de iure ciuili q̄ de iure canon. hoc fieri pōt. nam auct. decernimus ꝭm oēs loquitur in arbitro tm̄, ⁊ est expressum hoc, qꝛ arbitrator possit assumi cum iuramento. ff. de ope. lib. in. l. si libertus, ⁊ extra de iurein. in. c. quintauallis. ꝭm Bar. ⁊ Bal. in ea. auct. decernimus. in fi. ⁊ habetur per do. Anto. de bnt. in. d. c. qntauallis, ⁊ Joan. de imo. ibi in quinta differentia, ⁊ do. Nico. de sicil. ibidem quarta dr̄ia. Sed nunquid tenebitur arbitrator iurare qd bona fide se geret. dicam. j̄. x. lib. v. c. Tractemus circa predicta de fidei da. cano. an ergo idem operabitur quod iuramentū in cōpromisso adeo qd cōtraueniens sit periurus. pma facie videt̄ hoc debere negari cum iur̄m videatur ab hac fide diuersum quod requirit factum scripturaꝝ, vel saltem alterius rei corporee, vt in. c. j. §. porro. q̄ fuerit. j. cā benef. amit. in li. feud. ⁊ eo. lib. in tit. de pa. tenen. §. itē sacri pubeꝝ, ⁊ ibi per gl. cōtra. tñ est veꝝ. Idem. n. est fidem ꝓstare ⁊ iur̄m facere, vt probatur extra qd me. cā. in. c. ad aures, ⁊ de arb. in. c. peruenit. ⁊. c. cuz tpe, ⁊. c. ex parte, ⁊ facit. xxij. q. j. iur̄i. ꝭm Hosti. in ti. de arbi. §. qualiter, versic. sz mens decretalis, ⁊ hz in Spe. de arbi. §. seq. versic. sed pone qd compromissuz. Quid si ego maior cōpromisi in Titium cū adulto. ⁊ ipse iurauit, ego non, ꝓculdubio validuz erit cōpromissum, qm̄ hoc iur̄m non facit inequalitatem, sz equalitatem, cū faciat ɔbentem de minore maiorem, vt. C. si aduersus vendi. sacra pubeꝝ ꝭm Spe. in. d. §. sequitur, versi. quid si cum adulto. Quid si iurans se non venturꝝ contra arbitriuz cedat actiones suas alteri, q vexat, nunqd sit periurus. certe sic. arg. C. si man. ita fu. alie. l. j. ⁊. ff. de dam. infec. in. l. fluminum. §. adijcitur, vt no. idem Spe. j̄. eo. §. sequitur. in ver. qd si iurauit, plus dicit in ver. se. qd occasione iuramenti de parendo arbitrio pōt peti ab aduersario id quod est exactum a se occasione sue cōtumacie, culpa tñ aduersarij qd tene menti, ⁊ est exemplum si non obstante iuramento feci te citari, tuqz fuisti contumax putās te non posse inquietari per iuramentum.

SVMMARIVM

1 Compromittentes an debeant esse presentes tpe conuētionalis compromissi, vel sufficiat per nuncium, aut epistolam.

Capitulum. x. sexti libri.

1 PArtium quoqz presentia in conuentionalibus compromissis forme, videtur esse substantialis. † Videamus igitur an semper hi de necessitate presentes esse debeant compromissi tempore, nostri doct. hoc non declarant neqz ponunt, dic breuiter tale compromissum esse contractum verum, vt. l. iij. §. si filius. ff. de pec. q potest fieri interueniente stipulatione, ⁊ pacto nudo, vt dixi. s̄. eo. li. c. viij. aut ergo fit per stipulationem, ⁊ necessaria est compromittentium ꝓsentia, ⁊ eorum verba, vt insti. de inuti. stipu. §. item verborum. ff. de pac. l. j. in fi. insti. de act. §. de constituta, aut fit pacto nudo, ⁊ tunc partium presentia vera, ⁊ temporalis

non requiritur, vt. l. labeo. ff. de pact. insti. de obli. que ex cōsen. circa med. ff. de act. ⁊ obli. l. consensu. cum si. sed sufficit interpretatiua per nuncium, scz aut epistolam, vt ibi. ⁊ facit qd not. ff. depositi. in. l. publia. in fi. ff. mand. l. j. in prin. ⁊ per glo. no. in. l. sed licet. ff. de consti. pecu. Item nec requiruntur verba expressa, sed sufficiunt actus taciti ex quibus cōsensus eliciatur, vt. d. l. labeo. ⁊ dixi. s. eo. lib. c. j. ⁊. ij. ⁊. c. v.

SVMMARIVM

1 Arbitri vel arbitratores an debeant esse presentes compromissi conuentionalis tempore.

Capitulum. xj. sexti libri.

Quid de personis arbitrorum, aut arbitratorum, aut earum presentiam ad compromissi substantiam exigemus. nři doct. ēt non ponunt † dicendum tñ non hāc requiri, qm̄ ⁊ hi se obligant hoc casu solo acceptionis consensu, vt. ff. de arbi. l. iij. §. j. sufficit ergo, vt per nuntium tantum vel epistolam hoc fiat, vt. d. l. labeo. cum si. quas dixi nunc in precedēti capitulo, simile habes in mandato quod contrahitur cōsensu, vt insti. de obli. ex cō. circa medium ⁊ confertur in absentem, qui obligatur sequuta acceptatione ⁊ consensu, vt. ff. de procu. l. j. in fi. cum. l. se. facit quod habet per Bar. in. l. absenti. j. de donat. ⁊ qd habetur in. l. pe. de test. mili. ⁊ qd dicam. j. eo. li. c. vltimo.

SVMMARIVM

1 Arbitri vel arbitratores conuentionales an debeant esse certi tempore compromissi, habito respectu ad certas psonas.

Capitulum. xij. sexti libri.

De illo quesitum est an compromissi † tempore arbitri vel arbitratores debeāt esse certi per certitudinem personarum. doc. nostri etiā hoc non declarant neqz ponunt, mihi sic dicendum videtur, aut compromissum fit vno momento inter partes ⁊ compromissarium, ⁊ tunc necesse est omnino personam compromissarij esse certam cum habeat contrahere cum partibus acceptando ⁊ se per acceptationem obligando ad cognoscendum, ⁊ pronunciandum, vt. ff. de arbi. l. iij. §. j. aut fit diuersis temporibus, verbi gratia hodie partes compromittunt absente arbitro, vel arbitratore, hinc autem ad mensem compromissarius acceptat, ⁊ tunc aut querimus de tempore acceptationis, ⁊ est idem quod nunc dixi, quando fit vno momento, quia eadem est ratio, aut de tempore primi contractus, ⁊ tunc requiritur certitudo per genus quoddam non autem per speciem personalem, potest esse species hec sine persona ex postfacto declarari tempore statuto per partium conuentionem. verbigratia compromittimus in illum, qui erit potestas in sequenti semestri, vel in illum qui erit successor presentis vicarij, vt in similibus probatur, vt in. c. quoniā abbas. de officio delega. arguendo de delegato iudice ad hos cōpromissarios, quod valet, vt in. ca. vno delegatorum. eo. titu. vbi de hoc plene per canonistas, ⁊ per glo. ⁊ Bart. in. l. ⁊ qr. ff. de iuris. omnium iudi. vel sic compromittimus in Titiū, aut Sēpronium quem ex eis postea declarabimus, vt. ff. de ar. l. item si vnus. §. pomponius. idem si dicerem compromittimus in Titium, ⁊ si non acceptabit compromittimus in Seium, per illum eundem tex. sm Bal. ibi. vel dicendo compromittimus in illum quem declarabit Titius, vt de arbit. in. c. cum a nobis. vbi de hoc optime probatur, non sic fortasse si diceretur in illum quem eligent Titius ⁊ Sempronius, quia cum tales possint discordare, videtur compromissum nullum, ar. eorum que dicūtur de tertio incerto. ff. de arbi. in. l. item si vnus. §. si in duos, ⁊ dicam. j. proximo. lib. j. c. ⁊ hoc credo verum, licet nemo tetigerit. Idem esset si diceremus nos compromittere in illum quem postea elegimus, nihil enim vz, possumus postea in eligenda persona dissentire, vt est casus expressus. ff. loca. in. l. si merces. in pn. aliud esset hoc casu si essent duo eligendi, sed incerti. cum non possunt partes in hoc dissentire, ⁊ sic cessat predicta ratio, ⁊ hoc vltimum posuit Bart. ⁊ omnes tenent in preallegata. l. si merces, hoc vltimum fallit in dote. vt. l. iij. C. de do. promis. Item in creditore apponente pactum. l. commissorie, vt est casus. ff. de leg. commis. in. l. si fundus. in fi.

SVMMARIVM

1 Arbitrorum vel arbitratorum conuentionalium numerus an debeat esse par vel impar de necessitate.

Cap. xiij. sexti libri.

Vidimus compromissariorum certitudinē. dicamus de numero † an ergo cōuentionalium arbitrorum, vel arbitratorū numerus debebit esse par, vel impar, de necessitate, profecto compromissum validum est siue in vnum tantum compromittatur, siue in duos, vel tres, vel quatuor, aut plures, siue etiam numerus sit impar sicut equalis, probatur de arbit. c. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊. c. peruenit, ⁊. ff. eo. ti. l. item si vnus. §. principaliter, consilium tamen legis est, vt in numerum imparem cōpromittatur, vt. d. c. j. ⁊ hoc propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem, ⁊ ne res sine exitu sit futura, vt scribit iuriscons. in. d. §. principaliter, ⁊ habetur de rescrip. in. c. super literis, ⁊ de cōcess. preben. in. c. quia diuersitatem. ff. ad trebel. in. l. quia poterat. si enim discordabunt inuenietur numerus maior cuius sententie stabitur. vt. d. §. principaliter. eo. titu. l. sicuti, ⁊. l. si in res. quatenus hoc casu omnes arbitri, vel arbitratores debeant esse presentes tpe sententie, vel laudi dicemus. j. ix. lib. xv. c. ⁊. x. lib. ⁊. iiij. c.

SVMMARIVM

1 Tertij electio nunquid tractanda in compromisso conuentionali a principio in casu future discordie.

Cap. xiiij. sexti libri.

Quid tamen erit si conuentionaliter cōpromittatur in duos, vel in alium numerum parem † an sit necessarium compromissi tempore de tertio prouidere, vel dissentient in cognoscendo, vel compromittēdo numerus quoqz discordantium fuerit equalis ex vtroqz latere compromissum nō sit nullum non quidam, lex enim in casu talis discordie remediū adhibet, vt pretor adeatur, qui coget eos eligere tertium cuius auctoritati stabitur, vt habetur in. l. item si vnus. §. principaliter. ff. de arbi. ⁊ facit de offic. deleg. ca. suspicionis, ⁊ si omnino discordarent in electiōe tertij iudex eliget pro eis, vt satis dixi. s. v. lib. ca. iiij. an autem super hac tertij electione possit partiū conuentione compromissi tempore agi. vt fiat, vel non fiat, dicam. j. lib. proximo. c. primo.

SVMMARIVM

1 Res vel causa super qua conuentionaliter compromittitur an debeat certo modo exprimi in compromisso.

Cap. xv. sexti libri.

Dicamus de alia compromissorum conuentionalium substantiali solennitate † nunquid ergo res vel causa super qua cōpromittitur debebit certo modo tali compromisso exprimi. doc. non ponunt, videtur qd sic. nam sententia vel laudum debet esse conforme petitioni, vt de simo. ca. licet hely. ff. communi diui. l. vt fundus. C. de fideicō. liber. l. fi. petitor autem nō potest egredi ad qd est deductum in compromisso, vt. ff. de arb. l. nō distinguemus. §. de officio, sicqz debet esse certa, ⁊ hoc verum credo, in certitudine saltem comprehensa sub aliquo genere. Debet enim compromissum de oibus questionibus inter tales vertentibus proui quotidie in facto vtimur, ⁊ probatur de iure per tex. ff. de arb. in. l. si de meis, in prin. eo. ti. l. si cum dies. §. plenū, quamuis in huiusmodi generali compromisso non veniat vsuraria causa etiam in casibus in quibus alias esset cōpromittibilis, nec etiam veniat alia causa speciale mandatum requirens, vt habetur per Lapū. alleg. lv. ⁊ facit. ff. de procu. l. procurator totorum, ⁊ eo. titu. c. qui ad agendum. lib. vj. Ex predictis datur cautela ad faciendum compromissum latissimum adeo qd contra sententiam, vel laudum obijci non possit qd limites compromissi excedat qp dicatur in eo omne in ipso compromisso venire qd per ipsos arbitros, vel arbitratores extitit iudicatum, vel laudatum, quam cautelam posuit Ange. in. l. j. ff. de trans. ⁊ do. Nic. idem dicit in. c. exposita ppe fi. de arbi. lz Ange. non alleget, semper tñ intellige qd per hec gñalia non trahat ad requirentia spālem mentionem, vt dixi. s. ⁊ facit optime ad hoc idem qd habetur, in. l. fi. de app. in cle. appellāti. ⁊ per doc. in. l. sed si qs. §. quesitum. ff. si quis cau. ad predicta etiam facit quod no. in. iij. li. xvj. c.

SVMMARIVM

1 Tempus infra qd̄ pronuncietur an in conuentionali cōpromisso debeat de necessitate statui.

¶ Cap. xvj. sexti libri.

Hunc de tempore subijciamus infra qd̄ arbitri, vel arbitratores sint rem expe-
a ditiri † an hoc in conuentionalibus cōpromissis apponi necessario requiratur. profecto hoc non est necessarium. nam si non exprimatur tamen a iure communi limitatur & determinatur, vt dicam.j.ix. lib. c.xvj. vbi dicam quanto tempore de iure communi duret instantia corā arbitro. & .j.x.lib.c.xvj. vbi dicetur quāto tempore duret facultas laudandi arbitratori an autem talia tempora possint in compromisso partium, conuentione alterari dicam.j.li. proximo.c.ij.

SVMMARIVM

1 Locus certus pronunciationis nunquid in conuentionali compromisso prefigendus.

¶ Cap. xvij. sexti libri.

1 Item de loco dicimus certe † nec locus requiritur de necessitate cōpromissi
a tpe nam & si nihil exprimatur, tñ de loco cōpromissi tantum intelligi̇t vt est expressum. ff. de arbi. in. l. diez proferre. §. si arbiter. versi. quid ergo. Quid tantum qualiter intelligatur declarabo.j.ix. lib. iij.c. an autem & hic locus qui a iure subintelligitur possit partium pacto commutari dicam.j.lib. proximo. iij. ca.

SVMMARIVM

1 Compromissum in arbitrum vel arbitratorem testamentarium quas requirat solennitates.

¶ Cap. xviij. sexti libri.

1 Expeditis conuentionalium compromissorum solēnitatibus † dicendū est
a de his que ad testamētaria pertinent de quibus nr̄i doct. nihil tangunt. Anteq̄ r̄ndeā attende ad duo qd̄ in his testamentarijs nō cadit illa qd̄ de qua dix. .s.eo. lib. c. j. Si enī de tali cōpromisso non apparet expresse in testō alia vlti. volūtate ex actibus seq̄ntibus factis p legatarios, vel hr̄des corā arbitris, vel arbitratoribus nō diceremus cōpromissum esse testamentariū, s3 potius cōuentionale presumptū eo modo quo ibi diximus. hoc p̄misso do regulā ḡnalē q̄ oīs solēnitas que req̄rit, vel non req̄ritur in cōuētionalibus cōpromissis requiritur etiam, vel non requiritur in testamentarijs excepta tñ testamenti solēnitate. p̄batur regula, q̄a eadem est ratio vtroq3 casu. ergo &c. vt. ff. de te mili. l. milites agrum. ff. de verb. obl. l. a titio. ff. de po. l. j. §. sexū. cū si. ¶ Item quia neq3 arg. de ɔ̄tribus ad vltimas volūtates, vt. ff. de lega. ij. l. seruū filij. §. cum qui chyrographū. C. de legi. l. vlti. cū si. Item p̄batur exceptio inspecta electione testatoris q̄m in ea req̄rūt̄ septē testes, si sit in testō, vt. C. de test. l. iubemus, & l. hac ɔ̄sultissima, vel si fieret in codicillis, vel donatione cā mor. vt. l. fi. C. de codi. in. §. oium. Ex predicta regula sequitur declaratio multarum questionum quas tu ipse colligere potes ex precedentibus capit. huius libri &c.

SVMMARIVM

1 Compromissa in arbitros, vel arbitratores iudiciales quas habeant solennitates.

¶ Cap. xix. sexti libri.

Item dicendum est de solennitatibus compromissorum iudicialium quas etiam doct.
1 a nostri non declarant. † Attende q2 he cōpromittē di solennitatates his casibus, quandoq3 exprimunt̄ a statuto ciuitatis, & tūc illa seruanda est sine dubio. Aliquando hec statuta non exprimunt & tunc qualiter talia cōpromissa fiant satis declaratū est. s. libro. v. maxime ibi. xj. c. vbi vide, vnum addendum est nunqd vna pars possit de iure duos, vel tres arbitros ad cognoscēdum de causa suspitionis eligere, prima enim facie videtur hoc nō posse, quia decretalis cū spāli. de app. dicit quamlibet partem debere eligere vnum. & post modum communiter tertium vel etiam qd̄ iudex vnū eligat & pars alium vbi p̄ceditur ex officio, & q̄ quanto plures erunt tāto facilius dissentient, vt. ff. de arbit. in. l. item si vnus. §. fin. de conse. dist. iiij. sicut in sacramentis. de conces. prebē. quia diuersitatē. contrariū tñ est verius q̄m possunt & vnū & plures eligere, & qd̄ ponit̄ in. d. c. exēpli gr̄a penit̄ non qd̄ ius faciat, vt no. Spe. de recu. §. effectus. v̄si. sed nunquid vna pars, qd̄ bene notabis.

SVMMARIVM

1 Compromittendi in tertium qui ob discordiam eligitur, solennitas.

¶ Cap. xx. & vltimum. sexti libri.

1 De tertio superest qui eligitur ob discordiā † videamus ergo quibus solenni-
a tatibus & hic eligatur qd̄ etiam doc. nostri nō declarant, sed qualiter talia fiant dixi plene. s. v. lib. vij. c. & . xviij. c. qd̄ non repeto. ¶ Illud adde qd̄ his casibus quibus tales tertij non eliguntur a partibus in principio, s3 ab ipsis arbitris, vel arbitratoribus & postfacto sequuta discordia vel per iudicem in subsidium, hoc casu p̄prie non dr̄ esse cōpromissū, sed noīa quedā, seu electio, vel deputatio legis. ¶ Itē si vnus. §. principaliter in fi. ff. de arbi. ibi certam eligere p̄sonam &c. non enim dixit arbitruz & hoc intellige in conuentionalibus, vel testamentarijs sed in iudicialibus esset secus. quia est verus arbiter sicut prim⁹. patet ex dictis. s. j. lib. v. c. Item aliud adde qd̄ electio talis tertij potest omni casu fieri eo absente & ignorāte, aut loquimur in conuentionalibus, vel testamentarijs. & est idem qd̄ in alijs primis, qui possunt eligi in absentia, vt. s. eo. lib. xj. c. qd̄ sit idem patet, quia eadem est ratio si bene inspiciatur, aut in iudicialibus, & idem quia iurisdictio potest cōcedi absenti & ignoranti, vt p̄batur. ff. de iud. in. l. cum furiosus. in prin. quā. l. expresse ad hoc Ange. inducit. facit s̄m eum qd̄ no. eo. tit. in. l. iudex datus, & . ff. de mune. & hono. l. munerum. §. iudicandi, & qd̄ no. in. c. audita. de resti. spo. & qd̄ not. in. l. priuatorum. C. de iurisdi. om. iudi. & qd̄ no. per Bart. in. l. absenti. ff. de dona. & in. l. peñ. ff. de testa. mili. hic autem tertius in iudicialibus habet iurisdictionem, vt patet ex predictis. s. lib. j. ca. xiij. iunctis dictis .s. eo. lib. ca. v. Deo gratias.

Liber septimus.

¶ De pactis & renunciationibus, que in compromissis adijci possunt, vel prohibentur.

¶ Prefatio cum diuisione.

Cum de cōpromissorum solennitatibus satis in precedenti libro dixerimus, trāseamus ad pacta quedam & renūciationes que adijci etiam in compromissis consueuerunt an sc3 liceant, vel p̄hibeātur apponi. Quorū tractatus haud dubie erit valde vtilis. ¶ Sciendum autem est qd̄ licet partem huius tractatus, p̄ut simpl'r ad pacta p̄tinent tetigerit Azo. in summa de arbitris. §. constituitur. & Hosti. eo. titu. §. qualiter constituatur. tamē in finibus infinitis defecerūt. hanc etiam partem neglexerunt nostri Moderniores, vt. j. videbitis. Item licet aliam partem huius tractatus, prout spectat ad renunciationes antiqui non tetigerūt excepto Spe. qui parum posuit in tit. de arbitro. §. sequitur. versi. item quid si cōpromissum. & ibi Jo. and. in addi. & Dy. posuit in regula sciēte. lib. vj. Cyn. in. l. si quis ex consensu. C. de epis. referens Gul. de suza. in. l. penul. C. de arbit. & ibi per Bald. & Jac. de but. in. l. si vnus. §. illud nullo. ff. de pac. & per Bar. aliquanto latius in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro so. & Fride. de senis. cōsi. cxxvj. & . cxlj. & do. Ange. in sua disputatione duo inuicem litigantes in vltimo articulo, & do. Anton. plenius omnibus sequutis sequutus fuerit in. c. quintauallis de iureiuran. & ibi post eum do. Jo. de imo. & domi. Nico. de sici. tamen profecto hi omnes scriptores presertim vltimi quanto magis conati fuerunt declarare, tanto magis inuoluerunt & rem hanc obscurā reddiderūt, adeo vt difficilima sit ad explicandum. Nos ergo dare ordinate hāc materiā tractare cupiētes premissum sequentes stilū hanc omnem

nem materiam in quatuor partes diuidemus.

¶ Primo de pactis et renunciationibus compromissorum conuentionalium.

¶ Secundo de his que apponi possunt in testamentarijs.

¶ Tertio de iudicialibus.

¶ Quarto de electionibus tertiorum qui eligũtur ad discordiã. Circa cõuentionalia igi͏̃ primo sic, regula que videt͏̃ esse de intẽtione oim, lz nõ exprimãt his pactis etiã renunciationibus posse cõpromitti que cõpromissi tẽpore partibus placuerũt. pbat͏̃ hec regula p multa iura. ff. de arbi. in. l. diẽ proferre in prin. et §. si qs litigatorum. eo. ti. l. pedius. in fi. cũ. l. seq. et. l. si cũ dies. in pn. et. l. arbiter intra certũ. et. l. si cõpromissum, ita et. l. sed interpellat͏̃ §. fi. et qr vt dictũ est. s. lib. j. c. viij. tale cõpromissũ qd fit a principio per partes nedum in arbitratorẽ, sed ẽt in arbitrũ est ↄtractus. Contractus aũt sine dubio, legem accipiunt ex ↄuentione partiũ, vt. C. de cõdi. ob cau. in. l. si ea. l. ff. de verb. obl. in. l. si ita qs. §. ea. l. ff. deposi. l. j. §. si ↄuenerit. cũ si. qr tñ circa hãc regulã, dubitatiões ↄmulte oriri pñt, illas oẽs p h capit. explanabim⁹. adiũgẽtes postea qd iuris de alijs tribus partibus. s. positis.

SUMMARIUM

1 Compromissis in conuentionalibus an possit agi a principio de electione tertij in casu future discordie.

¶ Cap. j. septimi libri.

Icturi de pactis que in ↄuentionalibus cõpromissis possunt apponi. prius videamus ad necessariaz declaratione 1 an possit agi de electione tertij. verbi gratia tpe cõpromissi inter partes agit͏̃ qd tertius nõ assumat͏̃ in casu discordie, deinde arbiter, vel arbitrator discordauerũt. Numerus aũt discordantiũ est equalis an valeat cõpromissum et nõ cogent͏̃ an poterũt oino cogi an erit cõpromissũ nullũ. solus Spe. de hoc tetigit in ti. de arb. §. sequit͏̃. ver. qd si duo sunt electi. ibiqz arguit pro, et cõtra, et nihil firmat. certe vera ratio facit qd hmõi cõpromissum valeat, qr ↄtus recipiũt legẽ ex partiũ ↄuentione, vt. ff. depositi. l. j. §. si cũ venerit. ff. de verb. obli. l. ita qs. §. ea lege. ex quo sequeret͏̃ qp a pncipio tale cõpromissũ valeret ex postfacto semper durãte arbitrorum vel arbitratorum cõcordia, lz si discordarent esset nullũ hoc cõpromissũ in effectu cũ nõ possit laudare, vt. d. §. principalr nec possint cõpelli ad electionẽ tertij repugnãte. l. ↄtus. vt de se patet, et hoc facere videt͏̃ qr istud qd eligatur tertius inuẽtũ est a iure in partiũ fauorẽ ne res sit futura sine exitu, vt expresse dr in. d. §. principalr. sicqz bñ potuerũt partes in cõpromisso huic iuri in eorum fauorez inducto renũciare, vt. C. de pact. l. si qs in ↄscribẽdo. ff. de pac. l. pactũ. ff. ad velle. l. fin. §. pe. Alia rõ facit qd oino tertius eligat͏̃, qm̃ lz nõ possint primi arbitri, vel arbitratores ad hoc cogi vt tertiũ eligãt, tñ iudex eis tertiuz deputabit qd facere põt, vt nunc dixi. Preterea videt͏̃ qd fortasse oino primi cogant͏̃ nõ obstãte renunciatione. cũ enim, vt dixi hmõi actio per iudicẽ fiat certe hmõi iudicis auctoritati nõ potuerunt cõtrahẽtes in eorum cõpromisso preiudicare. arg. a fortiori. ff. de arbi. l. nã magr̃atus, et facit qd habet͏̃. ff. de mino. l. minor aũt magr̃atus. ff. de manu. vindi. l. an apd, et ẽm hoc sequeret͏̃ dictũ cõpromissum valere oi casu et sequuta discordia. Quedã alia rõ facit qd oino tale cõpromissum sit nullũ, et an ab ipso initio. nã hoc qd tertius non eligat͏̃ videt͏̃ repugnare nature cõpromissi, vt. d. §. pncipalr. sicqz videt͏̃ cõtinere impossibilitatem quandã ẽm iura. ideoqz videt͏̃ nullũ, vt. ff. de reg. iur. l. impossibilium. ff. de ver. obl. l. si titius. Institu. de inutili stipu. §. si impossibilis. Preterea hoc cõpromissũ videt͏̃ continere repugnantiã in seipso, et sic est nullũ, vt. ff. de reg. iur. l. repugnantia. ff. de cõdi. insti. l. si titius. qd cõtineat repugnantiã, patet, qm̃ ex vno latere partes querunt lites abbreuiari et dirimi cõpromittendo, vt dixi. s. j. li. xix. c. Ex alio capite reddunt rem futurã sine exitu denegando electionẽ tertij, vt extra de arbitris. c. j. et. d. c. pncipalr. Quid nũc dicemus in hac varietate, profecto dubitabilis est qd nec aliter tacta per docto. ↄqz per Speculato. vt si ad euidẽtiã. tñ premitte qd hoc quod dixi iudicẽ posse deputare tertium ex officio primis discordantibus locuz hz partibus petentibus, vel saltem altera earũ, vel ipsis arbitris, vel arbitratoribus primis, aut altero eorum, aut enim si iudex impartiretur eius officiũ nemine postulante faciet se suspectuz, vt. ff. de damno infecto. l. iiij. §. hoc aũt iudicium, et habetur in. l. C. vt que desunt aduocatis partium, et sic intelligi debet. §. principaliter, hoc premisso puto in hac questione attendẽda verba compromissi, vt enim partes cõpromittentes dixerunt compromittimus in talẽ et talem cum hoc qp nullus habeat potestatẽ adeundi iudicem pro electione tertij, et hoc casu locum habebunt ea que dixi. s. in prima rõne, et facit quod habetur. ff. de condit. ob causaz. l. dedi. et per Bald. in simi. C. de pactis. in. l. post ↄ̃ liti, et habet͏̃. C. de pact. l. penult. Aut dixerunt cõpromittimus in talem et talem cum hoc qd non possit cogi eligere tertium, et hoc casu habet locum scda ratio. s. posita per dicta ibi, et apparet hoc quod lz partes renũciauerint eorum fauori quantũ ad hoc vt primi electi cogantur. tamen nõ renunciauerunt iuri adeundi iudicem et implorandi eius officiũ, vt ex eius officio eligat. pro hoc. ff. de verb. oblig. l. qcqd astringẽde. ff. de lega. iij. l. non aliter, et attende bene, qr licet hoc casu possit iudex adiri implorando eius officium, vt eligat vt dictũ est. tamen non videtur posse iudex adiri vt primos arbitros, aut arbitratores cogat. nam huic aditioni videtur renunciatum per illa vba que non aliud important, vt dicta. l. nõ aliter. ff. de exercito. l. j. §. si is qui naueʒ, cum simi. ↄ̃uis etiã hoc casu putem iudicem ex eius officio posse nedum tertium deputare per seipsum, sed etiã primos arbitros cogere ad eligendũ ex officio proprio, vt. d. §. principaliter, et qr iudici non fuit preiudicatum per illam renunciationem, vt dictum est. Aut partes compromittẽtes simplr dixerunt compromittimus in talem et talem cum hoc quod nullus tertius eligatur, et hoc casu videtur maior dubitatio, credo tñ omnino locuz esse his que dixi. s. in prima rõne per dicta ibi. ¶ Ad scdam rõnem respondeo qd vt predixi iudex non eligit si non petitur, vt. d. §. hoc aũt iudicium per illa autem generalia verba partes cõpromittentes videntur promisisse etiã iudicem non adire pro illo, vt cõtractus cõueniãt ẽm quam naturam verba generalia sunt intelligẽda, vt no. per glo. in. l. j. C. de nego. gest. facit. ff. de damno infe. l. dam. infecti quidam. ff. de vsur. l. si stipulatus. ff. loca. l. si vno. et per gloss. in. l. eas causas. ff. de conditio. et demon. Item videntur denegasse ptãtem adeũdi iudicem ↄpter hoc ipsis arbitris, vel arbitratoribus. s. quorum potestas totaliter pendet a compromisso, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. ¶ Ad tertiam rõnem enim respõdeo non obstante alicui supradictorum non enim est verum quod hmõi compromissum contineat impossibilitatem, vel repugnantiam qm̃ neqz compromissum sine tertij electione si non discordabunt sicqz nec impossibile erit neqz repugnãs vt de se patet, et si dicis erit repugnans in casu discordie. Rñdeo quod tũc compromissum est oino nullum nec inconuenit quod plus operetur ↄtus partium ↄ̃ ipse partes ab initio voluerunt. vt. ff. depositi. l. j. §. si conuenerit cũ concordan. ¶ Agitatum est sepissime qd econuerso si a principio tpe cõpromissi conuentionalis in turpes agatur quod in casu discordie tertius eligatur, nunquid hoc casu cõpromissũ valeat. certe lex distinguit multũ singlr. ff. de arbitris. in. l. itẽ si vnus. §. si in duos. aut qd tpe compromissi agitur inter cõpromittentes de certo assumendo puta Titio in casu discordie et hoc casu valet compromissum et sequuta discordia Titius assumetur in tertiũ vt ibi, aut a principio nõ agitur de certa persona que debeat assumi dicto casu, sed simplr dicitur qp in casu discordie tertius eligatur, et hoc casu nõ valet, qa ea ratione qua dissentient in principali eadem dissentire poterunt etiam in electione tertij sicqz res sine exitu erit, vt est expressum in. d. §. si in duos, et extra de arbi. in. c. innotuit. Cõtra hec tñ expresse facit casus extra. eo. tit. in. c. cum a nobis. vbi exprimi videtur valere hmõi cõpromissum etiã si in principio agatur de tertio incerto assumẽdo, nři doc. dederunt plures solutiones, sed oẽs originez habuerunt a dictis Goffre. posuit quatuor solutiones in tit. de arbitro. §. debet aũt. versi. sed queritur. nos illas oẽs quo ad fieri põt breuius examinemus. prima solutio est qd in. c. cum a nobis actum fuit de certis ↄprijs assumendis quã non fuissent expresse, sed hoc est diuinare penitus lz Hostiẽ. transiuerit cũ hac solu. improbando eam in tit. de arbit. §. qualiter ↄstituatur. ver. est aũt consiliũ. Scda solutio est qd ibi loquit͏̃ in mediatoribus non in arbitris. sed hic etiã errauit Goffre. qa longa differẽtia est inter mediatorem, vel ↄxenetam et arbitrũ, aut arbitratorem vt satis ↄbatum est. s. j. lib. iiij. c. habuit tamen fortasse bonum intellectũ tacitũ si posuit mediatorem pro arbitratore, put recitando eius verba intellexit Hosti. in. d. versi. est aũt consilium nam ẽm vnam lecturaz satis cõem glo. et docto. et variã, illa decretalis loquitur in arbitratore tm̃ et ẽm hoc tene mẽti ↄpetuo hunc casum ibi valde singularem ad hanc differentiam inter compromissum et arbitrum et compromissum in arbitratorem.

Primo enim casu nō valet, vbi agitur a principio de assumendo tertio incerto, secūdo casu sic, q̄ꝗ Bal. in. l. j. C. de his que pene no. in lec. antiqua allegauerit ad hāc differētiā singu. dicetur Jo. mona. in regula de arbi. lib. vj. ⁊ nō bene, q: est casus i. d. c. cū a nobis ⁊ inde pro rōne differentie inter dictos casus ꝑ Host. in. d. ver. est aūt ꝯsiliū in fi. ⁊ p. d. Nic. in. d. c. cū a nobis ⁊ eo. tit. c. innotuit. tertiā differentiaꝫ posuit Goff. ad. c. cū a nobis, ⁊ sequit̄ Host. in loco ꝓalle. qḋ ibi fuit pp reuerētiā dñi legati nec .n. dr̄ ibi sniam valuisse, ſꝫ qḋ papa ꝯfirmauit, q: sic voluit vt in simili de trāsac. c. j. ⁊ de accusa. c. ad petitionē, ⁊ de offi. deleg. c. qm̄ abbas. in fi. Sed ēt hoc vr̄ esse quoddā diuinare q: istud ibi nō appet. Preterea in dubio papa nō presumit̄ hoc facere nisi exprimat, vt per Jnn. in. c. innotuit. de elec. quarta solutio est eiusdē qḋ ibi fuit adeo q: cōpromissum nō fuerat factū i duos, vel plures, ꝟm vnū tm̄, cui ideo dari pōt hec ptās vt alios quos voluerit secū assumat ex eo q: vnus ⁊ idē homo nō potest secum discordare, nā nemini ꝯueniet qui secū desidet ipse, sicq̄ cessat ratio discordie, que fuit fundamentalis in. d. §. si in duos, ⁊ in. d. §. innotuit, vt dixi. s. ⁊ hāc ēt sequutus ē Host. in. d. ver. est aūt ꝯsiliū, ⁊ sequunt̄ cōiter doc. ⁊ bene alij adhuc alias solutiones posuerunt ꝑ doc. in. d. c. cum a nobis, sed predicte sufficiunt, dicendū est pro. s. dictoꝝ necessaria declaratione, an dicto casu vbi a principio in casu discordie deputetur tertius iunctus per partes cōpromissū sit oino nullū ⁊ totaliter, an quo ad illaꝫ adiectionē tertij tm̄ effectus est maximus, multi dicūt qḋ illud qḋ ibi dr̄ nō valere cōpromissūꝫ intelligit̄ quo ad illū tertiū tm̄ quo ad primos aūt bene valebit ⁊ sic ꝯcordabunt, valebit eoꝝ sententia si discordabūt cogentur tertiū eligere non virtute cōpromissi qḋ q̄tum ad hoc fuerat nullum, ſꝫ auctoritate pretoris que est ordinaria ad hoc vt. d. §. principaliter, ⁊ hoc tꝫ expsse gl. ibi in vltima solutione ⁊ ibi etiam Bal. ⁊ Specu. in. §. sequitur versi. sed et qḋ dixi ⁊ est de mente Azo. ⁊ eo. tit. §. constituit̄ ꝟ. item vꝫ compromissum. sed ꝯ hec dicta tenet ⁊ melius glo. in. c. innotuit. de arbi. in fi. ⁊ Bar. in. d. §. si in duos. ⁊ Jo. and. in addi. Spec. in. d. ver. sed ⁊ qḋ dixi. ⁊ ipse Spec. hanc partē sentit in. d. §. sequit̄. ver. sed pone. qḋ in eligendo, ⁊ do. Ant. ⁊ do. Nico. ⁊ cōiter oēs Moderni in. d. c. innotuit. Probatur hoc primo primo per tex. in. d. §. si in duos sed ibi indistincte dr̄ tale cōpromissum non valere ⁊ sic indistincte dꝫ intelligi omni casu, vt. ff. de publiciana. l. de pretio. Secūdo per text. in. d. c. innotuit vbi eodē mō si nō cauillet̄ de hoc est casus. ¶ Tertio q: si tale cōpromissum tenet̄ nullo modo posset sequi inconueniēs qḋ partes litigarēt per magnū terminū ⁊ data discordia inter arbitros partes essent frustrate laboribus ⁊ expēsis q̄ rōne ꝯsiderauit. l. illud prouidens vt ne illud possit sequi cōpromissum non vꝫ nec possunt hoc casu sequuta discordia iuuari remedio pretoris ius arbitrio partes recesserunt dando hanc ptātē arbitris ꝟm predictos doc. Quarto q: cū lex dicat dictum cōpromissūꝫ non valere certe nō potest ex post facto ꝯualescere pp concordiā arbitrorum subsequentem, q: satis est quo ad nullitatem cōpromissi qḋ res poterat esse sine exitu, vt ibi in. d. §. si in duos. ad hoc qḋ nō conualescat facit. ff. de reg. iur. l. qḋ in initio. ⁊ de reg. iur. c. non firmatur. lib. vj. vnū not. qḋ his casibus quibus cōpromissūꝫ nō valet in dictis casibus no firmaret̄ iuramento ēt, vt. C. de legi. l. non dubium, vide plene q: rō inualidans talia cōpromissa est ne res sit futura sine exitu vt. d. §. principaliter, ⁊ sic ꝯcernit fauorē publicum vt dixi. s. lib. j. c. pen. ⁊ fi. ꝯ talē aūt publicā vtilitateꝫ non firmat̄ actus per iurm̄, vt de foro cōpe. c. si diligēti. facit. C. de agri. ⁊ censi. l. natura. ⁊. l. queadmodū. lib. xj. ⁊ qḋ no. Bar. ff. de fideius. l. si quis eo. in prin. ⁊ canoni. in. c. cū contingat. de iureiur. Quesitū est iuxta predicta quid si tēpore cōpromissi dicatur compromittimus in talē, ⁊ talē cū potestate eligendi tertium vnum, vel plures an valeat dicta potestas data in cōpromisso vr̄ qḋ nō per dicta. s. Inno. tm̄ multū singulariter dixit in ꝑ allega. c. innotuit in fi. valere hoc casu compromissūꝫ tale. Rō est q: hoc casu nō dr̄ qḋ eligat tertius in casu discordie sed qḋ ꝑmi habeant ptātē eligendi tertium, ⁊ sic vident̄ cōpromittentes considerare plene de primis arbitris, vel arbitratoribus nec hꝫ tale compromissum malum fundamentum, si bene consideretur, q: possunt etiam eligere tempore concodie, ⁊ non in solo casu discordie, vt ibi per eum ⁊ per Jo. and. in additio. ꝓallegata vbi idem tenet qḋ not. perpetuo q: pulchra limitatio est ad oia precedentia dicta. Quid dicemus si compromittatur in plures ita qḋ in casu discordie quidā alter de quo partes conuenerunt debeat eligere tertium quidā dixerunt valere compromissum sicut dixi. s. qm̄ vnus est arbiter cui datur hec facultas. Sed Jo. and. sensit ꝯ ⁊ rectius in ꝓallegata additione. nā hoc casu discessum est a remedio pretoris vt dixi. s. nec potest iste tertius cōpelli tertiūꝫ eligere si nō vult. arg. l. si merces in prin. ff. loca. nec obst. qḋ. s. dixi in ver. agitatuꝫ est in vltima solutione, q: illud arbiter qui acceptauit cōpromissum causa hoc onere ⁊ sic effectus est necessarius, vt. ff. de arbi. l. iij. ergo ideo secus est in isto nisi forte se obligaret per acceptationē, ⁊ ita sensit dñs Cardi. de zaba. ⁊ dñs Nico. in. d. c. innotuit. Vnū not. qḋ in iudiceꝫ ordinarium semper potest cōmitti hec tertij electio etiā in casu discordie licet secus esset in delega. ⁊ hoc posuit not. Host. in. d. c. cū a nobis per rōnem q: oino ad ordinariū de iure. a quo iure habet hanc ptātem, vt dicit. §. principaliter. qḋ not. bene, licet dñs Nico. multa inuoluat in. d. c. innotuit.

SVMMARIVM

1 Tēpus an possit a partibus statui in cōpromisso ꝯuentionali. ꝯ. qḋ pronuntietur. Et possit agi de eius prorogatione.

¶ Cap. ij. septimi libri.

Nunc videamus de eo qḋ

1 frequentissime accidit. †an scilicet in cōpromisso cōuentionali tempus possit a partibus statui. ꝯ. qḋ pronuntietur. Profecto hec questio duo duo capita complectitur. vnum est an possit agi de temporis spatij diuturnitate. Alterū an possit disponi circa eius qualitatem, verbi gratia, quod cognoscatur, vel pronuncietur die feriata. Circa primum planum est quod sic, adeo quod post tempus prefixum nulliter pronunciaretur. casus est. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. fi. cum. l. seq. ⁊ eo. tit. l. non distinguemus. §. dies. ⁊. §. fi. cū. l. seq. ⁊ eo. tit. l. arbiter ex cōpromisso. C. eo. tit. l. j. in fi. ⁊. l. iij. Dicamus de ꝓrogatione huius tpis, certe hoc per arbitrū fieri non potest cū in arbitrio q̄tūq̄ lato nō venit ꝓrogatio termini nisi sit dictū vt ꝓbat̄. ff. locati. l. si in. l. in ꝑn. requiritur ergo consensus litigatoꝝ in hac ꝓrogatione, vt ibi est expressum. ff. de arbi. in. l. ⁊ si qua alia. Quid tm̄ erit si in cōpromisso data sit arbitro prorogandi facultas, profecto hoc iportat, vt ꝓrogatio possit nisi vterq̄ ex litigantibus ꝯdicat. casus est ꝓ hoc iūcta gl. ff. d arb. in. l. arbiter ita. cū vterq̄ casu in penā incidat si ꝯdicat ex nullo latere peti pōt. arg. ff. sol. mat. l. viro atq̄ vxore. ff. de reg. iur. l. cū par. §. illi altera autē tm̄ pater repugnante dies ēt nō pōt rogare, sed ꝯ dicens penā incurrit ꝟm gl. in. d. l. arbiter ita, sed ita tm̄ alij ꝯ sentiūt dicētes ꝓrogari posse altero inuito ex quo sic ab initio inter partes ꝯuenit vt ibi habet̄, plus notabis qḋ si ⁊ ita actū sit qḋ a prin. vtraq̄ partes prorogationi ꝯsentiat tm̄ nullo casu ꝓrogatio fiet nisi hoc arbitro videat̄, ⁊ ad actū prorogationis ꝓcedat ⁊ partibus notificet, vt ēt alter casus est ꝟm intellectū veꝝ. ff. de arbi. in. l. nō distinguemus. §. dies. ⁊ adde qḋ ad hmōi prorogationes fieri possunt ne dum in presentia sed etiā per nūciū, vel epistolaꝫ vt dicit tex. ff. de arbi. in. l. diem proferre in princi. vnde dixit Specu. ēt diuersis diebus siue temporibus fieri posse prorogationem, verbi gratia hodie consentit actor cras reus arg. ff. de seruitu. rusti. predi. l. per fundum vt ipse not. in tit. de arbi. §. vel excipit̄. ver. item nunquid diuersis temporibus, item possunt fieri nedum in eodem loco, sed ēt diuerso q̄ fuerit locus compomissi vt not. Bal. in auc. et qui. C. de tempo. appel. argu. no. in. l. noluit. ff. d inter. acti. Quid tm̄ erit hoc casu si arbiter vel arbitrator notificet vbi parti prorogationē esse factam vsq̄ ad diem dñicam, alteri parti vsq̄ ad diē sabbati, nunquid ergo talis prorogatio valebit si partes taceantur, certe nō, q: nulla partium posset dici cōtumax si non veniret die statuto ex quo nec altera pars venit argu. C. de iudi. l. properādū. circa medium ⁊ habetur de dolo ⁊ contu. in. c. fi. ⁊ ita tenet Spec. etiam titu. de arbi. §. excipitur. ver. quid si arbiter. Quid rursum erit si in compromisso dictū sit quod possit prorogari absentibus ⁊ ignorantibus, partibus ꝓfecto his casibus non obstā. ꝯdictione partium valebit ꝓrogatio necessaria, tm̄ erit omnino notificatio prorogationis facte ⁊ alias prorogatio esset nulla non obstante pacto predicto qm̄ non potuit hec notificatio que iuris naturalis est, vt de re iudi. in cle. pastoralis facto partiū tolli ꝟm Bal. eleganter. C. de appel. i. l. eos. §. apostolos. vbi dicit sic de facto rn̄disse qḋ mēti tene. facit qḋ dicā. ꝯ. eo. lib. vij. c. de illo quesitum est si fuit factuꝫ in ꝯpromisso quod dies proroget an semel tantū prorogabitur an pluries docto. dicunt tantum semel fieri posse prorogationem licet

ita

ita sit simpliciter dictum arg.ff.de ver.signi.l.bone.§.hoc sermone,de rescrip.c.cũ in multis.cum simi.ita not.et Specu.in loco preallег.tn adde qd ubi in cõpromissum appositum fuit tẽpus decem dierum,vel aliud breuissimum tempus hoc casu prorogatio non poterit esse maior q̃ per tẽpus triũ mensium secundum Bal.in.l.j.C.vt in posses.leg.vbi refert se ita ɔsuluisse qd est singulare,sed quid dices si cõpromissum plus adiectũ sit qd scz possit semel,ꝛ pluries terminum prorogare,dic hoc casu tempus ꝓrogaꝛ,posse quotiescũqꝫ arbiter vel arbitrator visuꝫ fuerit equũ argu.ff.de arbi.in dié proferre ẽm Bal.in.c.j.quo tẽpore que. inuesti.fieri de quo tñ est veꝝ vbi ex mora iussus promittẽtiũ nõ est factum deterius alias secus,vt idez Bal.not.in.c.inter partes.l.corradi.in vsibus feudo.ad vnũ attẽde qd vbicũqꝫ prorogatio fieri potest semper intelligendũ est vt hincinde prestentur eedem securitates que prius prestite fuerant siue sint pignora,siue fideiussores,vt dicit tex.ff.de arbi.in.l.labeo.alias incipit si arbiter.§.j.ꝛ si idẽ fideiussores nolunt interuenire noui fideiussores nõ dissimiles adhibẽdi sunt,vt ea.l.laboo.cũ.l.seq.vocabit aũt nouũ cõpromissum hoc qd est prorogatũ respectu nouoꝝ fideiussoꝝ q nouiter interuenerunt nõ sic respectu partiũ cõpromissarioꝝ quoꝝ respectu dr̃ vnũ,ꝛ idẽ,q̃ prorogatum,vt.ff.de arbi.l.si cum dies in prin.que lex hoc modo debet intelligi.ꝛ facit quod habet.ff.de precario.in.l.sed si manente.vide omnino ad hanc materiam Bal.in.c.j.§.inter pares.de.l.corradi.in vsibus feudorum.Bald.in.d.c.inter pares,inter cetera notanter dicit valere prorogationem compromissi factam hoc modo prorogamus tempus compromissi ad alios duos menses inchoando,finitis primis que fuerunt expresse appositi a partibus qd licet assumat initium effectus huius prorogationis eo tempore quo non potest geri post tempus primorum duorum mensium,tamen hoc attenditur,sed quod .j.terminum tantum fiat,ꝛ allegat Bar.ad hoc.in.l.iiij.in principio.ff.de dãno infec.quod tene menti.Nunc dicamus de alio capite an scilicet agi possit in compromisso super tempors qualitate.verbi gratia quo die feriata cognoscatur vel pronuncietur certe an de iure cõmuni arbiter,vel arbitrator possit cognoscere die feriata dicã in.ix.lib.octauo cap.an tamen his casibus quibus non potest possit hec facultas concedi in compromisso idem est an si querimus an ferijs possit per contractum partium renuntiari.Specu.dicebat in proprijs terminis de cõpromisso,in titulo de arbitris.§.sequi ver.in forma autem compromissi quod licet hoc possit agi diebus feriatis in vtilitatem hominum,vel repentinis tñ non sic in diebus feriatis in honorem Dei,vt.C.de ferijs.l.omnes prope finẽ,ꝛ extra de fer.c.fi.ꝛ.xxv.q.iiij.c.j.ꝛ.ij.ꝛ qꝛ illa renunciatio non extenditur ad id quod iure fieri non potest vt.ff.ad municip.l.lutius.ꝛ idem rescripserunt.ff.de postu.l.quos prohibet.ff.de pac.l.ius publicum.Tu dicas quod licet ferijs inductis ĩ vtilitatem hominum possit renunciari,vt.ff.de ferijs.l.j.§.j.ꝛ eo.tit.l.si feriatis tñ nõ sic in ferijs repentinis sicut nec in ferijs inductis ad honorem Dei,vt no.eleganter gl.in cle.sepe ꝺ ver.signi.ꝛ Bal.in.l.si vt proponis.la.j.C.qñ ꝛ qñ iud.ꝓdicta vera.et si iuramentum interuenisset in tali pacto,nam iuramentum non ɔfirmat actum ꝯ publicam vtilitatem,vt dixi nunc in precedenti.c.in fi.Publica aũt vtilitas vbi satis in ferijs predictis in honorẽ Dei,vel repentinis,vt no.in preallegatis locis,ꝛ scias qd qñ quis renunciat ferijs in ɔtrctu,modus est qd renũciet ferijs inductis ꝛ inducendis presentibus ꝛ futuris,vel renunciatio non se extendet ad futuras inducendas ẽm Bar.not.in.d.l.j.§.j.ff.de feri.¶ Item aliud scias qd renũciatio feriarum facta per partes non nocet alijs,vt puta testibus,vel alijs personis necessarijs,vt possint subijci venire ad iudicium,glossa.est nota.ad hoc in.l.omniũ.l.ij.C.de feri.ꝛ facit optime glo.in.l.j.in prin.ff.eo.tit.ꝛ intellige hoc nisi esset causa que posset expediri etiam diebus feriatis de quibus tangaꝫ.j.lib.ix.c.viij.tũc.n.ꝛ aduocati ꝛ testes poterunt cogi,sicut ꝛ partes per identitatẽ rationis,vt expresse not.Ang.in.d.l.j.ff.de fer.de illo videndũ est an scz his casibus quibus diebus feriatis nõ põt cognosci ꝑ arbitros si renunciatum est ferijs per partes ꝛ renunciatio vꝫ arbiter cogat̃ his diebus cognoscere.Spec.in.d.tit.ꝺ arbitro.§.seqr̃.ver.sꝫ nũqd tenet̃ sedere ɔcludit singulariter inspici debere an simplr̃ dcm̃ sit qd possit dictis dieb⁹ cognoscere quo casu poterit,sꝫ nõ coget̃ si nõ vult ar.ff.ꝺ iudi.l.nõ qcqd.An vero dictũ sit qd possit,ꝛ debeat cognoscere,ꝛ tũc secus qꝛ sicut partes obſ̃uant arbitro,sic ipse eis alle.xxij.q.vlt.ꝺ forma.i fi.ff.ꝺ.ꝟ.si.l.ꝟbũ oportere.ff.ꝺ arb.l.nõ distigue.§.ꝺ offõ.ꝙ tene mẽti,facit ad h̃ ꝙ dicã.j.i fi.q.viij.l.vj.c.§.trãseam⁹ nũc vbi videbi.ad h̃.

✠ SVMMARIVM ✠

1 Pronunciationis locus in cõpromisso ɔuẽtionali qui a iure subintelligitur an possit partiũ pacto cõmutari.

¶ Capitulum.iij.septimi libri.

1 Post tẽpus videamus de loco an ergo poterit in cõuẽtionali cõpromisso agi ꝙ certo loco ꝓnunciet̃ ꝛ nõ alibi.certe et hoc fieri posse planuꝫ vĩ adeo ꝙ alibi ꝓnũciatio fcã nõ teneret vt ẽ expressuꝫ ff.de arbi.in.l.si cũ dies.§.si arbiter.in ꝑn.an tñ ex aliqua causa possit locus ꝑfixus omitti,ꝛ quis locus intelligatur in dubio dat⁹ad ꝓnuntiandũ,vel laudãdũ si nihil expressum sit ĩ cõpromisso dicemus.j.ix.li.c.ij.¶ Quid tãdẽ dicemus si actũ sit ꝙ ꝓcedat̃,vel ꝓnunciet̃ in ecclesia atẽde qꝛ de hoc an arbitri,vel arbitratores cognoscere possint,vel laudare in ecclesijs dicemus in.d.c.ij.ꝛ.j.x.lib.iij.c.An tñ his casib⁹qbus ꝺ iure cõi nõ pñt si det̃ eis ptãs ex cõpromisso valeat.de hoc.d.c.qrimus de quo nihil tetigerũt nr̃i doc.ego credo indistincte nõ posse hãc ptãtẽ pacto partiũ tribui et iteruenĩete iurõ vbi ea q̃ agit abant̃ ptinẽt ad foꝝ ɔtẽtiosuꝫ arg.c.decet.de imu.eccle.ꝛ eo.mõ vbi ꝓhibitio vera esset occasione pacti.nã sup pacto nihil põt ꝑ ptes renunciari vbi tractat̃ de publico preiudicio eccl'iaꝝ ꝛ reꝝ sacraꝝ vt.j.dist.ius pub.ff.de iust.ꝛ iur.l.ius publicũ.iuncta.l.ius publicuꝫ.ff.de pac.ꝛ qd hr̃ de foro cõpe.c.si diligẽti.cũ simi.ꝛ hoc veꝝ credo exceptis rebus ecclesiasticis quoꝝ iudicia sicut possunt in ecclesijs exerceri codẽ modo fortius,ꝛ arbitria,vt.d.c.ꝺcet.lib.vj.ꝛ hr̃ de his in.l.nemo martyres.C.de sac.san.eccle.intellige tñ semper in casibus in quibus cõpromissum super his factum valet ẽm ea que diximus.j.iij.lib.per totum.

✠ SVMMARIVM ✠

1 Cognoscẽdi ꝛ ꝓnũciãdi certus modus in ɔuentionali cõpromisso an pacto partium possit statui.

¶ Capi.iiij.septimi libri.

Nedum super tempore ꝛ loco pacta in conuentionalibus compromissis inseruntur,sed qñqꝫ et super ipso cognoscendi ꝛ pronunciandi modo.videamus ergo † an possit agi in tali cõpromisso ꝙ certo mo-
1 do procedatur,ꝛ pronuncietur,profecto duplex hic cadit quest. Prima est an possit hoc modo agi inter partes habito respectu ad ordinem procedendi,vel laudandi.Alia in habito respectu ad effectũ eius ordinẽ qd arbiter,vel arbitrator debebit laudare.Circa primum videtur planum apud omnes valere hmõi pactum.quoniam omnis ɔpromissariorum potestas depẽdet ex compromisso,vt.ff.de arbi.l.nõ distinguemus.§.de officio.l.qd tamen.§.fi.vnde quotidie videmus agi in cõpromisso qd sine numeri ordine ꝛ sine solẽnitatibus,vel eqtate tñ ꝛ similibus modis procedat̃ de quaꝝ clausulaꝝ importantia plene dicemus in seq.lib.ꝛ.j.lib.x.per totum.¶ De eo tamen potest hoc loco cõmode queri an liceat compromittentibus agere in compromisso qd procedatur summarie ꝛ de plano sine strepitu,ꝛ figura iudicij,vel altero de his modis.¶ Quidã dixerũt non licere priuatis ꝑsonis ɔpromittentibus talibus clausulis vti.nam nullus inferior a principe hoc potest nisi in casibus expressis a iure vt plene hr̃.in.c.fi.de here.lib.vi.in gl.in ꝟ.figura.ꝛ in Spe.de lega.§.super est.ver.sed nũqd legatis.de ꝟ.fig.in cle.sepe.in verbo mandamus,sed salua pace hi pessime dicunt quoniam illa iura loqunt̃ in compromissionibus causaꝝ alienaꝝ que fiũt a superioribus cum iurisdictione quo casu nullus inferior a principe sine ꝺ legationis dictas clausulas inserit ne iudicioꝝ ordinẽ a principibus inuentũ peruereant,ꝛ ne solẽnitates a summis pontificibus inductas relapsent.Aliud aũt est in cõpromissis que priuati faciunt de rebus proprijs ꝛ sine vlla iurisdictione in quibus possunt arbitri relapsare iudiciorum solennitates ꝛ ordinem si volũt vt per Bar.ff.pro socio.in.l.si societatem.§.arbitratorum.ꝛ per do.Ant.ꝛ Jmo.ꝛ omnes in.d.c.quintavallis.ꝛ facit ꝙ dicam .j.lib.proximo.vj.c.ꝛ idcirco sine vlla dubitatione.Has dictas opponi posse in cõpromissis priuatoꝝ,ꝛ hoc et tꝫ expresse Lap.licet non per dictas rationes in sua allegatione.c.ij.in fine.
¶ Circa qõnem alteram de certitudine laudi futuri ɔsultus de

cidit tale cōpromissum nihil valere, nec arbitrū, licet acceptauerit super eo cōpelli pronūciare, vt est expressū ff. de arbi. l. qualem in fi. prin. Ratio est, q2 postq̄ inter partes ꝯuenit sñia arbitri nihil operat̄ cū ex ea nō oriat̄ actio. C. de arbi. l. j. ⁊ ff. eo. ti. l. ij. ꝭm Bar. in. l. si ꝯuenerit. iuxta prin. ff. de re iud. nec ob. d. l. si ꝯuenerit, q2 aliud in iudice q̄ in arbitro cuius rōne dicā j. pximo. c. in. j. q. in fi. Hoc aūt vr̄ in cōpromisso in arbitrū. Sed vt in arbitratorē valeret hmōi cōpromissum, sic q̄ᵭ arbitrator cogeret̄ postq̄ acceptauit tex. est expressus pro hoc ꝭm vnā lecturaz singularē. ff. de noui ope. nun. in. l. j. §. ⁊ post operis. intelligēdo q̄ᵭ ibi erat factum compromissū in iudicem, vt in arbitratorem prout est necesse intelligere de iure ciuili, cum iudex arbiter esse nō possit, vt. ff. de arbi. in. l. sed si in seruūz. §. si quis iudex. ⁊ dixi eo. li. xj. c. ⁊ illū tex. vt singularē ad hoc allegabat do. Lud. licet Ang. nihil allegauerit. in. d. l. si conuenerit. ff. de re iudi. idē dixerit. Itē ēt q̄ᵭ dixi de cōpromisso in arbitruz verū vr̄ vbi sententia est certa super facto, certa tm̄ de iure, vt dicā j. viij. lib. iiij. c. Itez nisi interuenisset iurm̄ q̄ faceret actū valere vt potest, vt. ff. de leg. ij. l. cuz pater. §. filius matrē valeret ergo hoc casu sñia arbitri saltē in vi pacti, vt in. l. ij. C. cōia vtriusq̄ iudi. ¶ Apud cōpendiū Guil. in Spec. de arbitro. §. sequit̄. ver. qd ergo si dicat̄, hmōi formaī q̄ᵭ. Cōpromissuz est, vt possit ꝯdēnar̄ vsq̄ ad. x. ⁊ amplius an ergo cōpromissum valebit. ⁊ decidit Spec. ꝭm opi. quorūdā nō valere q2 cū hec adiectio pluries ad modicam quātitatē referat̄. s. ad. xj. vel. xij. vt. ff. de ver. sig. l. hec adiectio. certe intelligit̄ mandatū, vt certam sñiam ferat. ꝯ. d. l. qualē. secus ꝭm eum si dixerit q̄ᵭ possit ꝯdemnare vsq̄ ad. x. ⁊ nō vltra. alleg. extra de dila. c. litere quod not. bene ⁊ cogita super hoc. ¶ Dicamus etiā circa pronunciandi modum, an possit in compromisso agi, q̄ pluries possit arbiter pronūciare certe sic, hmōi tm̄ verba que in cōpromissis solēt apponi q̄ᵭ. s. possit semel ⁊ pluries, ⁊ quoties sibi placuerit pronūciare nō intelligunt̄ q̄ᵭ possit pluries pronunciare super eo articulo, sed si intelliguntur quod pluries. i. separatim pronunciet̄ super vnoquoq̄. c. ꝭm arbitrū nota. ff. de arbi. in. l. quid tm̄ in prin. per illū tex. ⁊ facit ꝭm eū, q2 nō pōt per iudicem super eadē re pluries ferri sententia, vt. l. ij. C. qn̄ prouoca. nō est necesse. Itē q2 per sñiaz desinet res esse dubia, vnde super deciso nō pōt res iterū arbitrari, vt. ff. de transa. l. ⁊ post rem in prin. ⁊ a sensu contrario, q̄ᵭ menti tene. Ideōq̄ tenuit etiam specu. in tit. de arbi. §. seq̄t̄. ver. sed pone actū sequūtur ēt idē. d. Ant. ⁊ Jo. de imo. in. c. quintauallis. de iureiurā. ¶ Plus dicit do. Anto. ⁊ Imo. idem eū sequēs predicta. naz vbi plures articuli deducti fuerunt in cōpromissum, aliud si vnᵘˢ articulus tm̄, tūc. n. vt verba aliquid operent̄ poterit iam iudicatum corrigere seu emendare vt de priuileg. c. si papa. lib. vj. ff. de leg. j. l. si qn̄ cū simi. q̄ᵭ verū credo. ¶ Nōnulli vlterius adijciūt ⁊ recte hoc vltimū itelligi debere nō vt scd̄a sñia ꝯ primā valeat in virtute sñie per notata per glo. ⁊ Bar. in. l. si diuersa. C. de trāsac. sed in virtute pacti tm̄, per tex. ad hoc singularē in. l. ij. in fi. C. cōia vtriusq̄ iudi. q̄ᵭ mēti tene, ⁊ vide q̄ᵭ not. Bal. in. d. l. si diuersa. ¶ Quid dicemus si actum est in compromisso expresse quod arbiter possit semel, ⁊ pluries super eadem re pronūciare vel q̄ᵭ possit sñiam suam mutare, vel per similia verba, profecto valebit ꝭm Bar. in preallega. l. quid tm̄ hoc enim de iure cōmuni ꝯtingit in quibusdam iudicibus qui possunt hoc facere, vt sunt prefecti pretorio, vt. C. de precibus imperato. offeren. auc. que supplicatio. vnde idē poterit esse ēt per cōpromittētes fieri, ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. de officio. ⁊ hec est cautela scd̄z Bar. vt latas habenas arbiter babeat q̄ dicat̄ in compromisso q̄ᵭ possit semel ⁊ pluries iudicare super eo. tit. ⁊ ēt super diuersis, ⁊ q̄ᵭ possit iam iudicatum corrigere mutare ⁊ tollere pont si bi placebit q̄ᵭ nota perpetuo, q2 hoc sequuntur cōmuniter oēs doc. sic ēt in facto seruat̄. licet Jo. an. in addi. Spe. in tit. de arbi. §. sequit̄ ver. licet, aut referens Gui. de suza. ꝯ senserit ne arbiter per hoc inuitet̄ ad delinquendum ꝯ. l. ꝯuenire. ff. de pac. dot. ⁊ male qm̄ in dubio non debemus presumere arbitrū debere delinquere. sed potius eum ex cā facere si ꝯtingat mutare argu. l. merito. ff. pro socio. C. de sac. san. eccle. l. scimus. j. q̄ᵭ. iiij. scimus cum simi. quam responsionē posuit Jo. de imo. in. d. c. quintauallis. paulo post principium. Quid iterum dicemus si actum sit in compromisso q̄ᵭ omne id in cōpromisso, veniat q̄ᵭ per arbitrum extiterit iudicatum, nūquid per hoc intelliget̄ arbitro data licentia mutandi, vel corrigendi iudicatum, varie opiniones fuere do. Anto. dixit q̄ᵭ sic extra de arbi. in. c. exposita. naz super sententia potest esse cōtētio vt. ff. que sententie sine appel. res. ind. l. j. vnde vigore illius Cle. videtur cōpromissum super re dubia, subdit tamen hoc procedere in rebus priuatorūz. aliud dicit in rebus ecclesiarum. in quibus prelatus non pōt ꝯnē fingere in preiudicium ecclesie. Sed do. Cardi. floren. contradicit ⁊ melius in. d. c. exposita, quo ad dictum primum. Nam per illa generalia verba non videtur data potestas retractandi sñiaz ⁊ hoc sequitur ibi do. Nico. probatur secundūz eū per tex. illius capi. vbi Papa scribit duci q̄ partes niteret̄ reducere ad concordiam, etiam dicitur ibi in tex. q̄ᵭ per hec verba generalia nō fuit intentio pape vt querimonia prius posita resuscitaretur. pro hoc etiam quod hr̄. ff. de pigno. in. l. oblatione generali. ⁊ de regulis iuris. c. in generali. li. vj. cū simi. ⁊ hoc mihi placet. Quid si actum sit quod possit arbiter sententiā eius declarare, dic q̄ᵭ valebit ⁊ poterit eo casu verbum dubiū imperari, ⁊ alias sine huiusmodi pacto non posset vt hr̄. ff. de appel. l. ab exequutore ꝭm Guil in specu. in arbi. §. sequitur. ver. sed nunquid q̄ᵭ ēt Imo. sequitur prealleg. c. quintauallis. paulo post principium. Exēplū si ꝯdemnauit in. x. nec declarauit de qua moneta. ⁊ not. bene hec omnia ad ea que dicemus. l. ix. lib. xv. c. Nunc dicamus de compromisso in arbitratore profecto his casibus quibus dixi arbitro videri datā licētiā sepius pnuntiandi super eo casu, vel diuersis eisdem per omnia puto idē in arbitratorem presumendum, qm̄ eadē est rō vtroq̄ casu. p hoc. ff. ad. l. aql. l. illud. ff. de fonte. l. j. §. hoc interdictū. cū simi. ¶ Dubitatū tm̄ est an valeat hmōi pactū appositū in cōpromisso in arbitratorē q̄ᵭ possit laudū mutari, Quidā. n. dixerūt hoc fieri non posse ne arbitrator inuitet̄ ad delinquēdū ⁊ hoc sensit. d. Ant. in. d. c. Quintauallis ad idē allegās Jo. an. in. d. §. sequitur, ver. licet aūt alij ꝯ equiperando arbitramentum trāsactioni. vt. d. l. si diuersa quā sñiaz tenere videt̄ Bal. ibi. Quid dicemus, certe hec scd̄a verior est, nā in arbitro nō attēdimus hoc q̄ᵭ ad delinquēdū videat̄ inuitari cū hoc vt dixi non presumat̄ multominus ergo idē ēt ꝯsiderandū, in arbitratore. Cōstat. n. q̄ᵭ in arbitratore non versat̄ tm̄ periculum cū eius sñia retractet̄ per boni viri arbitrium. ff. p socio. l. si societatē. §. arbitroꝝ, ꝯtū in arbitro versat̄ a quo hec reductio minime petit̄, vt. ff. de arbi. l. diem proferre. §. stari.

SVMMARIVM

1 Arbitros, vel arbitratores ꝯuentionales pronunciare ad vnius voluntatem partes facere pacto an possint.

¶ Capi. v. septimi libri.

1 **Rursum dispiciamus quid** si in compromisso conuentionali actū sit q̄ᵭ arbitri, vel arbitratores cognoscant, vel pronuncient, scd̄m voluntatem alteris, vel arbitrū. † An primo valebit. Certe, vt rem habeo noa implicemus separemus questiones prius q̄ de ꝯpromisso in arbitrū dicamus post de ꝯpromisso in arbitratorē. Ad primū est attendēdū duo capita ꝯplecti hāc questionē. Unum est vtrū ꝯpromissum tale in arbitrū possit reponi in ptāte tertij p verba denotantia eius liberam voluntatem. Alterum an per verba importantia boni viri arbitriū. Circa primum omnes in concordia esse vidētur huiusmodi compromissūz esse nullum. Quoniam cum natura arbitri vt libera sit arbitrij facultas in pronunciando, vt est expressum. ff. de arbi. l. itē si vnus. §. pomponius. ver. ⁊ puto certe hoc casu nullam haberet liberam facultatē, sed potius adiunctam alterius volūtati, p hoc alter tex. ff. eo. titu. in. l. qualē in prin. ⁊ dixi. s. proxi. c. pro hoc etiam q̄ᵭ no. gl. in. l. per seruū. ff. de vsu ⁊ hab. de ingrediente monasteriū cū pacto reseruationis bonorū cuius ingressus pp. repugnantiā vitiat̄ vbi fit pactū eodem textu, ꝭm communē sententiaz licet super hoc varie fuerunt doc. sententie quas non est nostruz hoc loco explanare, sed habet̄ de eis per gl. ⁊ Jo. an. ⁊ ceteros Cano. in. c. fi. de condi. appo. ⁊ in. c. fi. qui clerici. vel vouen. eo. ti. c. insinuante. ⁊ per Cy. Bart. ⁊ alios legistas. C. de sacrosanc. eccle. auc. ingressi. ⁊ p Ang. in sua dispu. que icipit duo inuicē litigantes. in. iij. arti. Et attēde quia hoc casu si valeret cōpromissum hēret necesse oino seq alterius voluntatē, nec sufficeret requiri vt. l. si pupillus. §. conditio. ff. de institu. ⁊ probatur. C. de sac. sanc. ecc. in auc. hoc ius porrectū. ⁊ ēt de elec. sh. c. cū in veteri. ⁊ plene p Bar. in. d. §. si plures. i. j. q. prin. iuxta fi ⁊. vj. q. ⁊ p Ang. in. d. disputatione duo inuicē ideoq̄ vt dixi tale ꝯpromissūz non valeret ⁊ hoc verū credo etiā si pactū fuisset iuratūz q2 est ꝯtra substantiaz actus, vt. C. de. ll. l. nō dubium nisi forte, vt valeat

te valeat in vim pacti tm̄, vt. l. ij. C. cõia vtriusqꝫ iud. Circa scdm̄ varie opiniones fuere inter antiquos. Nã gl. ff. de here. insti. in fi. prin. dixit qd̄ sic fuit ẽt vt dixit opi. Hugo. in suis dissolubilibus. ⁊ Ray. de forli. in ea. l. illa institutio, vt refert Ang. in. d. disputatione duo inuicem ⁊c. Idem ẽt tenuit Oldr. referens ẽt Hos. idẽ sensisse vt ẽt Bar. refert. ff. de exerci. in. l. j. §. si plures. in. vj. q. pricipali. fundari aũt nõ hoꝝ opinio ſꝫ eos. ff. de arbit. in. l. item si vnus. §. põponius. versi. sed si ita in eligendo quod ibi ꝯtinet̃ idem casus cuꝫ precedẽti, vt. s. loquat̃ de ꝯpromisso facto Titij arbitratu. aut Seij, nõ assumebat̃ sed tertia quedaꝫ ꝑsona cuius arbitriũ debebat arbiter pronunciare. constat. n. ꝙ verbũ arbitratu importat arbitrium boni viri, vt est expressuꝫ in l. fideicõmis. §. q̃ꝫ q̃ꝫ. ff. de leg. iij. Sed profecto vt Bart. dicit in d. §. si plures. vj. q. hoꝝ opi. manifeste reprobatur ꝑ eundẽ text. in. l. si vnus. §. põponius. in prin. vbi numerus ꝯputatus decidit non valere compromissum factum in Sempronium cuꝫ hoc qd̄ ꝓnunciet illud qd̄ Titio dispensatori placuerit. daruꝫ enim est verbũ placuerit arbitrium boni viri importare non liberaꝫ volũtatẽ, vt est expressuꝫ. ff. de fideicom. liber. in. l. lucius titius testõ, Nec quicq̃ꝫ repugnat tex. eiusdẽ. §. pomponius. in ver. ſꝫ si ita. Nam ſm verã intelligentiam glo. ibi ⁊ oim legistarum Titius aut Seius assumebantur ibi vt arbitri non autem vt alij quoruꝫ arbitrium arbiter teneretur sequi vt ibi hr̃. ⁊ sic nihil ad propositũ. Alij oppositum tenuere. s. ꝙ hmõi ꝯpromissuꝫ nihil valeat per tex. d. §. pomponius. in prin. ⁊ huius snie fuit Bar. in preal leg. §. si plures. vj. q. ⁊ hoc verius est nec. n. potest ad illum tex. rñderi. Idẽ ẽt late disputans tenuit Ang. Bar. sequens in pre alleg. dispu. duo inuicem. iiij. arti. ¶ Preterea hec pars probaretur clara rõne ẽt si tex. d. §. pomponius nõ eẽt, cũ. n. natura arbitrij sit vt arbiter liberas habenas habeat, vt. d. l. q̃lem. ⁊. d. §. pomponius. versi. ⁊ puto ꝓfecto hoc compromissuꝫ repugnaret sibiipsi cũ arbiter nõ eius arbitriũ ſꝫ alterius haberet seq, vt dixi nũc prece. q. in simili casu. fortasse dices hec oia supradicta esse ꝯ tex. ff. de re iud. in. l. si ꝯuenerit vbi cũ dicatur ꝙ pñt ꝑtes in iudicẽ ꝯsentire vt certã sniaꝫ ferat clare probatur posse ẽt per partes in iudicẽ ꝯsentiri vt pronunciet ſm alterius arbitriũ, vel voluntatẽ ſm doc. ibi. ⁊ Bart. in. §. si plures de exer. vij. q. ⁊ si sic in iudice ergo idem dices in arbitro qui iudici eq̃parat̃ in ꝓcedẽdo, vt. ff. de arb. in. l. j. Sed ego rñdeo ꝙ aliud in iudice q̃ꝫ in arbitro hoc casu rõ diuersitatis apparet qm̄ lꝫ natura arbitri sit vt latas arbiter habenas habeat, vt. d. §. põponius. ver. ⁊ puto. ⁊. d. l. q̃lẽ. tñ nõ sic in iudice q̄ hꝫ ꝑtãtẽ limitatã ⁊ obligatam legi, ⁊ eq̃tati vt auc. vt iusiurandũ ꝙ presta. ab his. ⁊. ff. de penis l. hodie. ⁊ facit insti. de offi. iudi. in prin. ſm Barto. in. d. l. j. §. si plures. vij. q. ⁊ hr̃ ꝑ doc. in. d. l. si ꝯuenerit. ff. de re iudi. ¶ Conclusio deniqꝫ sit nec in volũtate alterius nec in arbitruꝫ posse cõpromissuꝫ i arbitrũ ꝯfiteri, vt. s. ꝓbatũ est. Que aũt sint ṽba importãtia liberã volũtatẽ dicã plene. j. lib. proxi. iij. c. Itẽ que sint verba importantia boni viri arbitriũ dicaꝫ. j. libro proximo. c. j. vnũ aũt nõ omittendũ. s. hec oia dicta vera eẽ nisi ꝯriũ dictaret consuetudo. Potest. n. per ꝯsuetudinẽ induci ꝙ valeant ꝯpromissa in arbitros, vt pronuncient̃ alterius arbitrio vel volũtate vt expresse Ang. tenuit in dispu. duo inuicẽ. iiij. arti. in fi. ⁊ fuit dcm̄ Jo. an. in Spe. in tit. de arbi. §. sequit̃. ver. quid si dicat̃ qd̄ mẽti tene. Itẽ vera sunt. s. d. ẽt si in ꝯpromisso appositũ eẽt iurm nisi quo ad hoc tm̄ vt in vi solius pacti valeat, vt ẽt tetigi. s.

1 ¶ Nũc dicamus ď ꝯpromisso i arbitratorẽ. An ergo valebit si cõpromittat̃ cũ hoc ꝙ cognoscat, ⁊ laudet ſm alterius voluntatẽ aut arbitriũ. Solus Ange. de hoc tetigit in prealleg. dispu. duo inuicẽ. in. iiij. arg. vbi dicit ẽt in arbitratorẽ oi casu hmõi cõpromissum nõ valere per eadeꝫ iura que nunc allegaui circa cõpromissuꝫ in arbitrũ, eadẽ. n. est ratio vtroqꝫ casu ſꝫ eũ ergo ⁊c. vt. l. illud. ff. ad legeꝫ aquil. ff. de fonte. l. j. §. hoc interdictũ cum si mi. Preterea dicit ipse de substãtia arbitramenti est, vt arbitrator latiores habenas habeat q̃ꝫ arbiter, ſꝫ in arbitro, vt dictũ est 1 tale ꝯpromissum vitiat̃, ergo fortius in arbitratore. primũ probatur ſm eũ cũ iudicare possit arbitrator, eque, ⁊ inique, duꝫ tñ iniquitas non sit imoderata, vt. ff. pro so. l. si societatẽ. §. arbitratorũ cũ. ll. sequen. ⁊ extra de iureiur. c. quintauallis. ff. de oper. liber. l. si libertus. arbiter aũt q² locũ iudicis hꝫ, vt. ff. de arbit. l. j. iudicare non potest inique. ⁊ si aliud facit litẽ suã facit, vt. C. de pac. l. si quis in ꝯscribendo in fine. lꝫ iudicando inique partes metu pene eius snie stare ꝯpellant̃, vt. ff. de arbi. l. dieꝫ proferre. §. stari. Nec obstat dcm̄ Ang. qd̄ ꝯpromissuꝫ in arbitratorẽ sit transactio, vt. ꝑ gl. in auc. vt diffe. iudi. §. j. q² ꝯceditur hoc sed nõ infertur ex hoc qd̄ possit arbitrator assumi vt ſm ꝯscientiam alienam omnino iudicare compellatur. Ego vero salua reuerentia Ang. puto hec eius dicta nullatenus procedere de mente iuris primo q² in arbitratorẽ potest fieri compromissum vt certã sententiam ferat vt est expressum ſm vnam lectu. ff. de noui ope. nũcia. l. j. §. ⁊ post operis, ⁊ tenuit alibi ipsemet Ang. lꝫ sine dicto tex. in. l. si conuenerit. ff. de re iudi. lꝫ secus sit in arbitrum, vt. ff. de arbit. in. l. qualem. ⁊ dixi. s. proximo. c. satis enim dicere possumus hoc compromissum idem importare ac si dictum esset qd̄ certam sententiam ferat cum veniat certificanda per relationẽ idem dicimus in iudice in quem cum possit consentiri per ꝑtes vt certam sententiam ferat vt. d. l. si conuenerit, eadeꝫ ratiõe poterit in iudicem consentiri vt sententiam ferat arbitrio, vel volũtate tertij cuius rationeꝫ dixi nunc proxima questio. in fine. Secundo q² cum compromissum in arbitratorem sit ꝯctus quidam transactionis in eo quod laudatur, vt ipsemet Ange. fatetur, ⁊ probaui. s. primo libro. viij. c. iuxta fineꝫ. proculdubio ꝯctus trãsactionis potest regulari ſm arbitrium, ⁊ voluntatem tertij, vt. ff. loca. l. si merces. ff. de verbo. oblig. l. cum stipulatus sim mihi a proculo. C. de contrahen. emp. l. fi. ⁊ ibi per docto. Intelligendo tñ qd̄ qñ reponitur in voluntatem tertij hoc non fiat conditionaliter quo casu contractus nõ valeret sed modis permissis a iure iuxta nota. plene per glo. ⁊ docto. C. de contrahend. emptio. in. l. ementis. ⁊. ff. de cõtrahenda emptio. l. hec venditio in prin. ⁊ ꝑ Bar. ff. de verbo. obligationibus in. l. centesimis. §. fi. cũ cõcordan. Tertio hec pars probatur ab exclusione iurium. cũ. n. edictum de arbitris etiam in hac parte sit prohibitorium vt satis liquet ex his que diximus. s. in princ. huius. vij. libri. nec hoc prohibitum inueniatur a iure. ergo ⁊c. Nec obstat in. l. Item si vnus. §. pomponius. ⁊. l. qualem cum si. quia omnia in arbitro loquuntur. aliud ergo vt dixi in arbitratore. Item non ob. ratio per quam se fundat Ang. q² quamuis verum sit arbitratorẽ latiores habenas habere quam arbitrum, vt probatur vltra Ange. per id quod no. glo. Bar. ff. de arbi. in. l. sed si in seruum. §. si quis iudex. Tñ id limitatur esse verum per partes si simpliciter in arbitratorem compromiserunt. Aliud si eius potestateꝫ limitauerunt seu regulauerunt. nec eniꝫ tunc plus potestatis habet q̃ꝫ partibus placuerit que potuerunt eorum contractui legem imponere quam voluerunt, vt probant omnia preallegata iura. faciunt alia iura. ff. depositi. in. l. j. §. si conuenerit. ff. de ver. obli. l. si ita quis. s. ea. l. C. de condi. ob causam. l. ea. l. cum si. Non sic contingit in compromisso in arbitrum. lꝫ eniꝫ sit contractus ab initio vt probatur. ff. de pecu. l. iij. si filius. tamen ex postfacto est quasi iudiciuꝫ. vt. ff. de arbi. l. j. ⁊ dixi. s. j. lib. xiiij. c. Et lꝫ partes possint circa iudicium verum hoc casu disponere. vt. ff. de re iudi. l. si conuenerit. tñ non in hoc quasi iudicio in quo ius cõcedit iudicanti latiores habenas q̃ꝫ iudici vero vt expressuꝫ est in. d. l. item si vnus. §. pomponius. in versiculo ⁊ puto. ⁊ dixi nunc ꝓcedenti. q. in fin. Et hec est subtilis ratio ⁊ vera si bene consideretur. ¶ Unum superest an hoc casu qui compromissum in arbitratorem factum est vt cum alterius consensu vel arbitro, vel voluntate laudet sufficiat nuda requisitio vel etiam sequi hoc arbitrator teneatur proculdubio nedum requirere, sed etiaꝫ sequi tenet̃ ſꝫ mẽtẽ oim doc. vt satis nũc dcm̄ est. s. in. j. q. huius cap.

SVMMARIVM

1 Arbitri vel arbitratores ꝯuentionales an pacto possit fieri, vt cognoscant, ⁊ pronuncient cum alterius consilio.

¶ Cap. vj. septimi libri.

De voluntate ⁊ arbitrio tertiarum personarum satis diximus. Dicamus de consilio que questio quoniam freq̃ẽs
1 vtilissima est † An ergo cõuentionaliter compromitti poterit cum hoc vt alterius consilio pronuncietur. Nos prius inchoemus ab arbitro. Quidam dixerunt non valere ꝑ tex. ff. de arbi. in. l. item si vnus. §. pomponius. in prin. Item per. l. q̃lem eo. ti. in princ. ⁊ hoꝝ sniam quidam referunt sensisse Jo. an. in addi. Spe. in ti. de arbitro. §. sequitur. versi. sed pone. Sꝫ certe hec iura nihil faciunt. nam. §. pomponius non loquitur qñ factum est compromissum ſm alterius consilium, sed ſm alterius arbitrium, vt dixi tunc precedenti. c. Item. l. qualẽ non facit, q² lꝫ teneretur requirere consilium. tamen non sequitur, quod teneatur sequi vt probatur optime extra de arbi. in. c. cum oliꝫ. ⁊ facit. ff. de manu. l. ij. in fi. ⁊ hr̃ ꝑ Barto. ff. de exercito. in. l. j. §. si

plures in.j.q.circa medium.alij econtra dixerunt valere q̄ꝫ sen tentiam retulit, ⁊ sequutus est Spec.eo.tit.§.sequitur.versi.sed nunquid si dicatur.videtur etiam idem sensisse ibi Joā.and.di cens sic de cōsuetudine seruari. quod talia compromissa valeāt tennit etiam idem Bart.late disputans in.d.l.j.§.si plures.vj. q.in effectu per errorem quam nunc dixi, q꞉ lꝫ arbiter teneatur requirere, non tamen obligatus est sequi.vt.d.c.cum olim. sed certe etiam horum sententia videtur aperte impugnari, quoniā contra substantiaꝫ compromissi esse videtur quod arbitri nō ha bent liberas habenas quod denotatur cum dicitur quod pronū ciet ꝫm consilium talis.dictio enim talis ꝫm formam substantia leꝫ hoc casu videtur denotare a qua non potest recedi. arg.ff.ad exhib.l.iul §.si quis deteriorē.ff.de auro ⁊ argen.legato.l.si ita quis.§.feia.cum si.⁊ sic videmus de necessitate compelli ad pri mam opi.s.relatam ad quaꝫ tamen si reuertimus.obst. omnino lex qualem in prin.vt.s.dictum est. Quid dicemus profecto cō promissi forma cōsideranda est. Aut enim dixerunt compromit timus in Titium cum hoc vt pronuncietur cum consilio vel de consilio vel ex consilio Sempronij.aut cuꝫ hoc vt pronunciet ꝫm consilium Sempronij. Primo casu verior est sententia Bart.⁊ aliorum, q꞉ non tenetur consilium sequi sed requirere tm̄. sic qd̄ non aufertur arbitro libera potestas pronunciandi, vt nunc dixi pro hoc q꞉ in ꝯtractibus ⁊ in iudicijs, ⁊ in vltimis voluntatibus talis conditio potest apponi, vt.ff.de suspec. tuto.l.in pluribus. ⁊ insti.eo.tit.§.in publicum.⁊ not.de offi.deleg.in.c.venerabi lis.C.cōia de lega.l.fi.§.sed ⁊ si quis.ff.de re iudi.in.l.si conuene rit.cum si.ergo idem in nostro casu. nec fieri dꝫ vlla differentia hoc casu inter dictionem de, ⁊ dictionem cum, ⁊ dictionem ex, ꝫm veram sniam, q꞉ non probatur iure, vt plene per Bar.in.d. §.si plures in.j.q.licet Mathesil.⁊ Cy.in.l.id qd̄ pauperibus .C.de epis.⁊ cler.contrarium dixerunt ⁊ male ꝫm Bart.⁊ oēs. Secundo casu nam est opi.contraria per.d.l.qualem.⁊ q꞉ cum deberet oīno ꝯsiliuꝫ sequi.certe nō esset arbiter sue potestatis ꝯ tex.in.d.l.iteꝫ si vnus.§.pomponius.versi.⁊ puto. Et huius sen tentie in effectu.vt.s.ita distinguamus fuit Inno.in.c.si pro de bilitate.ff.de offi.deleg.⁊ Bal.sequens Inn.in.l.illa institutio. ff.de here.insti.hoc etiam mēbrū omisit Bar.in.d.§.si plures. ⁊ hoc scd̄o casu credo ēt ꝯpromissum nō firmari iuramento nisi quo ad hoc tm̄ vt laudum valeat in vim pacti vt etiam dixi in ꝓ cedentibus. Dicamus de arbitratore.an ergo valebit tale ꝯpro missum in arbitratorē, vt laudum alterius consilio. Ang.vr̄ pri ma facie de hoc ponere in disputa duo inuicem.iiij.arti.sed non facit loquitur enim vbi factū est compromissuꝫ vt laudetur cū al terius consilio ⁊ constantia que constantia in plus se hꝫ quaꝫ cō silium, vt dicam.j.lib.proxi.iiij.c. Credo tm̄ dicendum veruꝫ. de hoc nostri doc.non tangunt omni casu valere huiusmodi cōpro missum siue dictum sit cum consilio, siue de consilio. siue etiaꝫ ꝫm consilium. Cum enim valeat vbi reponitur compromissum in al terius arbitrium vel voluntatem si sit in arbitratorem vt satis ꝓ baui nunc proxi.c.in plena questione, fortius idem dicemus vbi reponitur in solum consilium, arg.s.de sac.san.eccl.auc. multo magis.ff.de sol.⁊ magis cum si. Quid iuris erit si compromitta tur in arbitrum vel arbitratorem cum hoc quod pronuntiet̄ vel laudetur cum consilio.vel ꝫm consilium alicuius incerti. distin gue sic. aut illius incerti electio cōpetit pluribus, ⁊ regulariter non vꝫ qd̄ agit̄, q꞉ possunt in eligendo dissentire. vt probatur.ff. loc.in.l.si merces.in prin.⁊ ibi no.credo hoc casu iuramento fir mari.per.d.s.eo.ti.lib.j.c.fallit tamen in casu.l.si fundi.in fi.ꝺ pigno.⁊ in casibus in quibus valet promissio incerta.vt.ff.de iu re dotium.l.cum post.§.gener.⁊ per Bar.plene.ff.de verb.obl. in.l.ita stipulatus.aut talis electio competit vni, ⁊ tunc vꝫ, quia cessat ratio dissentionis, ergo ⁊ ius cessare debet ar.ff.ꝺ iure pa. l.adigere.§.quamuis. Et hec est formalis, ⁊ optima distinctio Bar.non egens aliquo adiumento in preallega.l.j.§.si plures. ff.de exerci.in vltima questione, quam tene menti. Quid autē iu ris si consultor nollet consilium dare, vel malum daret consiliuꝫ. Bar.plene ponit ibidem.

SVMMARIVM

1 Arbitri vel arbitratores ꝯuentionales an possint agi, vt absen tibus partibus vel altera earuꝫ possint cognoscere ⁊ pronun tiare, vel vnus compromissariorum absentibus ceteris, vel ꝙ omnes sint in concordia.

Cap.vij.septimi libri.

1 a Pud nonnullos de hoc dubitatum extitit an.s.i cō promisso ꝯuētionali agi possit qd̄ absentibus ptibus vł altera eaꝝ ꝯpromissarij cognoscere possint, ⁊ pro nuntiare cuiusqꝫ hoc pactum sit vere profecto de iure cōi absen tibus ambabus partibus nihil potest arbiter cum nō sit ꝗ petat sicut enim ibidem habemus in iudice, vt.ff.de dāno infec.l.iiij.§. hoc aūt iudicium, ⁊ hr̄.in.l.j.C.vt que desunt aduo.partium iu dex sup.⁊ idem absente altera parte tm̄. Nā in ꝯtumacē arbi ter non procedit.lꝫ contumax in pena compromissi incidat cum per eum factum sit quominus arbitretur.vt est expressum.ff.de arbi.§.si quis litigatoꝝ in prin. Idem ēt si altera partium sit eta tis pupillaris vel minor sit habens curatorem vel sit furiosa.naꝫ his casibus semper vt absentes hi iudicantur nisi tutoris vel cu ratoris absit presentia: vt.ea.l.diem proferre.§.fi.⁊ ibi notat̄ lo quendo autem in arbitratore est dubium an partiuꝫ presentia sit necessaria vel saltem citatio requiratur de quo dicam.j.x.lib.vj. ca. ¶ Sed in proposita qōne de pacto dicendum est omni casu tale pactum valere siue dicatur qd̄ vtroqꝫ absente possit pronū tiari siue altero tm̄ q̄ꝫq̄ꝫ ēt hoc casu absens incurrat penaꝫ, vt ēt expressum est ꝑ iurisconsultū.in.d.l.diem proferre.§.si quis liti gatoꝝ.post principiū plus dicimus ēt hoc casu stante pacto pre dicto omni casu necessariam esse citationē.⁊ alias arbitri snia es set nulla ꝫm Spe.in ti.de arbi.§.excipitur.versi.sed pone.⁊ est fi.versi.ꝙ si actum qd̄ est singulare verbū ꝫm quosdaꝫ. bene tm̄ intuendo hoc idem sensit gl.in.d.§.si quis litigatorum in verbo promat̄ a sensu ꝯrio, ⁊ facit ad hoc satis ꝙ.s.dixi.eo.li.ij.c.post mediū.⁊ hoc est veꝝ nisi forte eēt actū expsse ꝙ ēt nō citata par te possit ꝓnuntiari sicuti quotidie practicat̄ tūc.n.nec presentia nec aliqua citatio requireretur postq̄ꝫ ei partes renuntiauerunt vt expresse no.gl.in.d.§.si quis litigatoꝝ, ⁊ tenēt oēs doc. Cogi ta tm̄ hoc casu qūo rn̄deatur ad iura dicentia citationē esse de iu re naturali, ⁊ de re iudi.clem.pastoralis.⁊ per Bar.in extraua gā. ad reprimendam in verbo, figura iudicij.⁊ per Bal.in.l.cū fratrem.C.de his quibus vt indignis.qd̄ ius naturale nō potest tolli.vt insti.de iure naturali gentiū, ⁊ ciuili.§.sed naturalia cum si.potest dici illud veruꝫ vbi principaliter disponitur super iure naturali, vt etiam dicam.j.eo.lib.x.c.post prin.secus si disponat̄ super illo ꝙ fieri dꝫ occasione iuris q꞉ tali iuri renunciare potest in.l.si qū.§.⁊ generaliter.C.de inoffi.test.facit.C.de liberali cau sa.l.si ministerium.ff.eo.tit.l.si vsumfructuꝫ. ¶ Itē ⁊ de illo cir ca premissa dubitatum extitit. an.s.agi possit in cōpromisso qd̄ alter tm̄ ex compromissarijs possit cognoscere ⁊ pronunciare cu ius etiam hoc pactū sit nature. Certe ꝫm ius cōe oēs debent co gnoscere ꝓnūciare alias aliquo absente nihil valeret q̄ꝫuis si ꝓ sens eēt ⁊ ꝯdiceret valeret gestū a maiori parte.vt.ff.de arbit.in l.item si vnus.§.fi.⁊.l.sicuti.⁊.d.l.itē si vnus.§.itē si plures.⁊.l. nō distinguemus.§.cū in plures.cū si.⁊ dicā.j.ix.li.xi.c. Stante tm̄ predicto pacto nulli dubiū est qd̄ vꝫ eritqꝫ huius effectus vt valeat gestum vel pronunciatū seu laudatū per vnū etiam alte ro irrequisito vbi.s.per nomen distributiuū ꝯceptū est pactū. Ve bi gratia alter tm̄ vel quilibet tm̄ possit laudare ⁊ his si.aliud ꝑ nomē collectiuum vt oēs possint laudare vel iudicare quo casu necessaria esset omniū presentia vt exprimit iuriscō.notabiliter dicens hanc differentiā.in.d.l.non distinguemus.§.cū in plu res qd̄ no.bene.⁊ probat̄.eo.tit.l.pedius.§.fin.alias est.l.sed si ita.plus adijcit ibi gl. ꝙ in casu premissi pacti ꝑ nomina distri butiua si reuertuntur ꝯsocij velintqꝫ ꝓnūciare certe nō poterūt ꝑ illū tex.ꝙ ēt no.bene ⁊ vide ad predicta Bar.ff.ad treb.in.l. heredes mei.§.cum ita.⁊ Bal.ff.ꝙ falso tuto.auto.in.l.j.versi. quid enim.adde tm̄ qd̄ predicta vera sunt vbi simpliciter dictuꝫ est qd̄ alter tm̄ vel quilibet valeat pronunciare. aliud esset si di ceretur ꝙ vnus tm̄ valeat pronunciare alio nolente vel impedi to tunc.n.non posset vnus sine altero nisi prius constaret de non voluntate vel impedimento.arg.extra de offic.dele.c.prudētia in prin.quod tꝫ etiam Bar.in.d.l.heredes mei.§.peto. qd di cemus econuerso si actuꝫ est in compromisso ꝙ omnes ꝯpromis sarij debeant ꝯcorditer pronunciare certe hoc casu oīm erit con cordia necessaria nec erit sufficiens ꝙ maior, ⁊ hoc vt compro missum aliqd operetur vt expresse no.Spec.in ti.de arbi.§.seq tur.versi.sed quid si actum est in compromisso vbi vide.

SVMMARIVM

1 Compromissarius vt possit ꝯtumaces punire, ⁊ penas exigere an possit agi in compromisso conuentionali.

Cap.viij.

¶ Cap. viij. septimi libri.

a b Ex alio pacto dicamus q nūq in quęstionalibus cōpromissis inseri solet† an scz agi possit quod compromissarius possit contumaces punire & penas imponere & exigere. Certe iure cōi inspecto hoc minime facere pt arbiter multo et mins arbitrator qm ois q caret iurisdictione caret et mulctandi potestate, vt.ff.de iudic.l.ij.§.his datur, tales autem sine dubio carent iurisditione, vt.ff.de re iudi.l.ait pretor. Ex pacto tū partium potest hec facultas tribui arbitro, vt est expressum sm cōem intellectum quem cōiter legiste tenent.ff.de arbit.in.l.non ex oibus, vt hr per gl. & canonistas extra de arbi.in.c.cū dilectus, & lz hec iura in arbitro tm loquantur, tñ idem puto etiam in arbitratore cum vtroq casu hec facultas mulctandi sine pacto prohibeatur, & cū pacto ab eadem procedat potestate arg. preallegate.l.non ex omnib lz doc. nō dicāt. & predicta intellige vera in mulcta que est pena extraordinaria qua iudex imponit ei q cōtempsit iurisdictionem suam. An autem arbitri vel arbitratores possint i expēsis vel in teresse cōdemnare dicā.j.viij.lib.v.c.& .xij.c.et.x.li.vj.et.xv.c.

SVMMARIVM

1 Compromissum vt non finiatur in casibus quibus solet finiri an possit agi in compromisso conuentionali.

¶ Cap. ix. septimi libri.

n Edum circa ea que coram arbitris vel arbitratoribus agitanda sunt. sed etiā super his que finem compromissi tangunt, pacto nonnunquam sibi prouidēt partes. videamus ergo† an possint in compromisso agi qd non finiatur in casibus in quibus solet finiri de quibus casibus plene dicturi sumus.j.xiij.li.per totū. Nostri doc. in hoc nihil dicunt qd mirandū est. Tu considera qd hoc pactū qd cōpromissū nō finiat i casib in qbus solet finiri est renunciatio quedam iuris sibi quesiti vel querendi etiā alteri per hunc finem, habemus ergo necesse videre quibus casibus quis suo iuri renunciet qui tractatus lōgior est, nec omnino cōis nostre materie, & ponitur per Bar. & doc.C.de pact.in.l.si quis in cōscribendo.ff.de lega.j.l.nemo pōt.ff.de pac.in.l.ius publicum, & per canonistas in.c.si diligenti de foro cōpe. & in spe. de renūcia. & cōclu. versi. hic tū aliqua. sed qtū ptinet ad predictorū necessariā declarationē. possumus sic dicere assumpto fundamento pro parte in his q Bar.not.in.d.l.si quis in cōscribendo. Aut finitur cōpromissum casu fortuito, aut alia ratione casu priore, aut res est incorporalis, verbi gratia vbi res est omnino perēpta de qua re litigat. vt.ff.de arbi.l.nō distinguemus.§.j. de mortui sunt cōpromissarij nec etiam aliquid de heredibus actum fuit. vt.d.l.non distinguemus.§.j.& eo.ti.l.arbiter si kalendis.& l.item si vnus.§.item si plures vel mortui sunt litigantes vel altera pars. vt.ff.de arb.l.diē proferre.§.j.extra de arbi.c.fi.& de testi.c.presentata, lz in compromisso in arbitratorem sit dubiū de quo dicā.j.xiij.lib.vj.& .vij.c. Ex his casibus pactū predictū super hoc factū, & si esset iuratum nihil operat, qr non potest pactū rē talē vel personas tales mortuas resuscitare, vt no.ff.de legi.l.nā ad ea. Credo tñ in casu quando loquimur de pluribus compromissarijs mortuo altero tantum de compromissarijs compromissum non finiri stante dicto pacto lz regłr cō remanebit. ergo potestas in superstites pro hoc quod habetur .ff.de ap.in.l.pedius.§.fi.cū.l.se. & qr pactū pdictū generale adaptat ad hūc casū, ergo eū dz cōprehendere, vt.ff.de leg.iiij.l.nō aliter, q menti tene q verū credo et sine iurō sed si esset iuratum nulli dubiū cū valeat vt pōt vt.l.cū pater.§.filius matrē de leg.ij. aut res est separabilis, vt puta vbi moriuntur litigantes vel cōpromissarij vel eorū alter, & de heredibus est actū. & tunc vz pactū si pōt agi qd ad heredes trāseat compromissum de quo statim alias secus. vt de se pz, idem puto stante dicto pacto vbi superuenit infirmitas tēporalis nō ppetua qr intelligetur compromissum expiratū sed causa cognita dies compromissi proferatur. vt probatur.ff.de arbi in.l.licet autem.§.fi.cum.l.seq.& .l.si qua alia eo.ti. quod bene no. lz in alijs casibus pp infirmitatis superuenientiam cōpromissum expiret. vt ibi hr. Ad propositā tñ qōnem de pacto cōpromittentiū an possit per eū fieri quod ad heredes compromissum transeat vr sic dōm. Aut querimus de pacto qd cōpromissum transeat ad heredes compromittentium. & hoc fieri pōt dum tñ de vtroq herede agatur! non de altero tm quo casu nihil valeret cū non debeat compromissum clandicare. tex. est ad hoc.ff.de arbi.in.l.diē proferre.§.j.eo.ti.l.sed interpellatur.§. si ab altera. & facit quod hr extra de arbi.c.ex parte & c.vltimo Aut querimus de pacto quod compromissum transeat ad heredes arbitrorū vel arbitratorū, & tunc sunt rationes pro & cō vna rō facit qd valeat qd potest dari alicui & eius heredi iurisditio. vt ff.de re iudi.l.ait pretor alia eē qd non valeat, qr idem habem in societate in qua nō succedit heres et si sit actum. vt.ff.p socio. l.adeo.& l.nemo ex socijs. veritas tñ est qd hoc fieri potest vbi expresse actū est, vt singulariter no. Spe.in ti.de arbi.§.excipit versi.quid si actū est vt heredes qd mēti tene. & attende ad vnū circa predictos casus qd sicut in heredibus compromittentium de quibus expressa mētio facta fuit in compromisso duret cōpromissum etiā sine alia acceptatione, qr poterunt obligari ad hoc per eorū autorē qui representatur in eorū persona, vt probat in d.§.si ab altera. & facit qd hr in auc.de iureiu.a mo.presti.§.j.& insti.de inutilibus stipu.§.si ei.vbi dr qd heredis persona eadē vr cū psona defuncti. Sic et dōm vr in heredibus arbitrorū vel arbitratorū si fortasse in compromisso vel etiam tpe acceptationis ipse arbiter aut arbitrator nedū eius psonaz, sed et heredem obligauerit quo casu non esset necessaria vlla acceptio heredū sed sufficeret illa quam defunctus fecit. pro hoc qr hmōi rōnis acceptio est cōtus vt dixi.j.j.lib.viij.c. potuit ergo per cōtum suum defunctus heredem obligare. vt.ff.de proba.l.si pactum.ff. de pac.l.& here.in prin.& .§.nos autem. & facit qd hr in.l.qd hereditarius.C.de hered.act. Nec obstat illud qd dr de societate ad quam etiam expresse non potest quis per defunctum obligari, vt.d.l.adeo.& d.l.nemo ex socijs. qr in ea est diuersa rō si bene cōsideret vt pz ex notatis per gl.eo.ti.in.l.cū duobus.§.idē rñdit vbi vide. item ad aliud attēde quod si in compromisso fuit facta mentio simpliciter de herede transibit compromissum etiā in heredem heredis in infinitum, qr appositione heredis veniūt omnes heredes. vt in.l.in annalibus.C.de leg.& .l.fi.C.de here. insti.& voluit no. Spe.in.d.§.finitur. post prin.& do. Nic.eum sequens in.c.fi.de arbi.iuxta finem. nec ob. sm eum.l.cum antiquitas.C.de vsuf. vbi solum venit verus heres in vsufructu ne pprietas apud alium remanens sit semper inutilis, qr illud spāle est sm nostros doct. per dictam rationem ne proprietas remaneat inutilis apud pprietariū. sed scdo casu qñ finitur aliter quā casu fortuito aut finitur pp aliquam rationē que fundata est in iure publico, & tunc etiam pactum predictum nihil operat etiā si sit iuratum, qr tali iuri non pōt renuntiare. vt.ff.de pac.l.ius publicum. de foro compe.c.si diligenti. cum si. Et est exemplum si forte finitum est compromissum pp delictū cōpromissariorū vel alterius eorū vel etiam partiū vel alterius earū. vt in casu.l.cū pater.§.hereditatem.ff.de lega.ij.& .ff.ad treb.l.ex facto.§.si qs rogatus.& .ff.pro socio.l.actione.§.publicatis.cum si. Constat enī qd publice interest ne delicta remaneant impunita. vt.l.ita vulneratus.ff.ad.l.aquil. Item est exemplū si forte finitum est pp superueniens sacerdotium vel monachationem. vt.ff.de arbi.l.nō distinguemus.§.sacerdotio. Nā & in his ius publicū cōsistit. vt j.dist.ius publicū.& .ff.de insti.& iure.l.ius publicū. aut finitur pp rōnē que fundatur in iure priuato, & tunc attende ad tres casus diuersos. aut enim talis causa concernit ius priuatum renuntiantis, & publicū simul. Aut ius priuatum renuntiantis, & tertij aut ius priuatum renūtiantis tm primo casu, aut priuatum ius pōt separari a publico & pactum operat effectum quo ad ius priuatū non quo ad publicū, vt.l.iurisgen.§.si paciscar.& ibi no.ff.de pactis. Aut non potest separari, & tunc nihil operat, vt probat.ff. de pac.do.in.l.die coniuncta.l.j.ff.sol.ma. etiam facit.ff.de postulando.l.quos prohibet.ff.de pcu.l.filiussa.§.veterani.cū si. etiam si sit iuratum non operatur iuramentum in preiudiciū iuris publici. vt.d.c.si diligenti.& p Bart. in.l.si quis pro eo.in prin.ff.de fideius. Exemplū aūt huius eē pōt in ambasciatore electo, hec.n.causa.l.solet finire cōpromissum. vt.ff.de arb.l.lz aūt §.fi.cum.l.seq.& continet rationem publicam, vt.l.j.in princ.ff. quib.ex cau.maio. Item cōtinet vtilitatem priuatā ipsius ambasciatoris qr esse ambasciatorem est honor. lz etiā in se contineat onus. vt.l.j.ff.de mune.& hono. sic ergo pactum predictum hoc casu operabit quo ad preiudicium priuatum nō quo ad preiudicium iurispublici, & sic nō expirabit tempus compromissi, sz deficiente tempore dies profertur. arg.d.l.lz autem. in fi.cū.l.seq. qd menti tene ad similes casus. secundo casu distingue eodē modo. Aut enim possunt separari, & vz quantum ad preiudiciū renuntiantis non tertij. vt.C.res inter alios acta per totum. & l.j. de cōmu.re.ali.& .ff.de cōtrab.l.si post mortem.§.fi. Aut nō pos-

finit separari, τ nihil operabitur pactũ, vt.ff.de liberali can.l.j.τ ij.iij.τ.iij.τ ideo si arbiter tulisset sniaʒ cũ p hoc sit ꝯpromissum finitũ qꝛ functus est officio suo, vt.ff.de arbi.l.dicere.τ.l.qd tñ. in prin. certe nihil operabitur pactum predictum quo ad partes qꝛ istud ius est qd inseparabile vt de se patet nec quicꝗ operatꝛ hoc casu iurm si fuisset appositũ, qꝛ intelligitꝛ ẜʒ naturã actus su per quo apponitꝛ. vt.l.fi.C.de nõ nu.pecu.ff.qui satisda.cog.l.vl tima cũ si. aliud cēt si ꝯpromissum eēt finitũ ppea qꝺ spreto ar bitro iudicē adiuerim vel nouã transactionē fecerint, vt.ff.de ar bi.l.non distinguemus.§.ꝯpromisso τ se.hoc.n.casu, lʒ nihil ope ret pactũ ad preiudiciũ tertij causam operabitꝛ quo ad preiudi ciũ paciscentiũ cũ hec sint separabilia siue iurʒ interuenerit siue nõ, τ sic cogentꝛ eligere nouuʒ arbitrũ τ virtute pacti pdicti erũt ad hoc obligati tanꝗ illi qui a principio nõ ꝯpromiserũt, sed cõ promittere pmiserunt de quibus plene dixi.ṡ.v.lib.ij.c.iij.casu qꝛ ꝯcernit ius priuatũ renuntiantis tñ. Aliqñ illud ius est indu ctum principaliter in fauorem compromittentiũ, τ paciscentiũ. Qñqꝫ principaliter in alterius odium. Primo casu si ille fauor est inductus pp paciscentis imbecilitatem nihil operatur pactũ vt.l.sed si inter.τ ibi notatꝛ.ff.de in integrũ resti.τ.ff.de mino.l.si iudex circumuēto.τ de nouat.l.doli.ver.diuersuʒ.ideo cũ ꝯpro missuʒ soleat expirare superueniente furore in altez ex ꝯpromit tentibus, vt.ff.de arbi.l.si ꝯpromissuʒ.ita, cũ.l.seq. certe pactum pdictũ nihil operabitur, qꝛ hoc casu expirat in fauorez furiosi pp eius imbecilitatē arg.l.diuus.ff.de offi.presidis.cũ si.nec cõ firmaretꝛ iuro cũ nõ sit mētis cõpos, vt p Bar.in.l.is cui bonis ff.de verb.obli.si vero est inductũ alias ꝙ p paciscentis imbe cilitatē.τ tunc si tale pactũ est ꝯ bonos mores vel induceret ali quem ad delinquēdũ nõ vʒ. vt.l.alia.§.elegenter.ff.sol.ma.τ de pact.do.l.conuenire, nec confirmaretur iuro ẜm communē sen tentiã, vt in.c.non est obligatoriũ.de reg.iur.li.vi.τ p Bart.in d.l.si quis pro eo. Unde si fecimus pactum simplex sine iuro in compromisso quod etiam si compromisso pendente nouam tran sactionez iuratã faciemus non expiret ꝯpromissuʒ certe omnino per superuenientiaʒ huius transactionis iurare expiraret.vt.d. l.non distinguemus.§.cõpromisso qꝛ alias daret causam periu rio.vide qꝺ no. Bar.in.d.l.si quis pro eo.in princ.ff.ꝺ fideiussꝛ.τ per canonistas in.c.cum contingat de iureiur. Si vero non esset ꝯ bonos mores nec induceret ad delictũ tunc pactũ valeret.vt. d.l.si quis in ꝯscribendo.τ.C.de epis.τ cleri.l.si quis in ꝯscribē do.ex quo ēt liquet qꝺ eo casu quo lapsa est dies ꝯpromissi p ne gligētiã arbitri vel arbitratoris vel ēt p eũ.lʒ alias ꝯpromissum expirasset, vt.ff.de arbi.l.si cum dies.in prin.τ.l.arbiter ex ꝯpro misso.τ.l.non distinguemus.§.dies.tñ stāte dicto pacto non erit finitũ, sʒ durabit.τ pro hoc text.optimus.ff.de edili.edic.in.l.ꝙ si nolit.§.si quid ita vbi expresse iuriscon.decidit fieri posse ꝯpro missuʒ cũ hoc ꝙ in perpetuũ duret qꝺ est notandũ. ¶ Scđo ca su qñ ius ex quo finitꝛ ꝯpromissuʒ est inductuʒ principaliter in al terius odiũ. Aut pactũ predictũ est causa faciendi cessare tale odiũ.τ vʒ pactũ.vt.l.fi.ff.ad ma.alias nõ valeret.vt.ff.eo.ti.l.ta metsi. Exemplũ ēt huius põt esse in superuenientiã inimicitie in ter arbitrum vel arbitratorē, τ partes vel alteram earum vel ēt si sit infamia illata lʒ enim soleat compromissum finire odio ini mici vel infamantis, vt in preallegata.l.lʒ autem. tñ si compro missum erit verisimiliter causa cessandi odium valebit pactum τ operabitur eius effectũ, alias nõ operabitur. per.d.ṡ. Quod ve rum intellige etiam si fuisset iuratum, qꝛ intelligitur ẜm naturam actus cui adiungitur.vt.d.l.fi C.de non nu.pec.τ per Innoc.in c.significasti.de pigno.licet ẜm quosdam hoc casu absolutio re quiratur.vt ibi per eum.τ per Bart.in.d.l.si quis pro eo quod tene menti singulariter vna cum his casibus de quibus alij non tetigerunt.

SVMMARIVM

1 Compromittentes an possint pacisci vt non excipiatur de com promissi inualiditate ratione personarum vel rerũ vel forme compromittendi, vel quod partes non cogantur ꝛc.

¶ Cap.x.septimi libri.

1 Irca principium quoqꝫ ac mediuʒ compromissi con uentionalis nonnũꝗ paciscuntꝛ ꝯpromittentes.v.g. agunt ꝙ nõ liceat eis excipere de inualiditate ꝯpro missi ratione inhabilitatis personaꝝ ꝯhentium vel personarũ in quas compromittitur vel ratione rerum de quibus agitur vel ra tione forme compromittendi vel quod nec partes cogantur nec arbitratores vel arbitri. Uideamus ergo † an hec pacta valeat Spec.solus.in ti.de arbitro quem retulit, τ simpliciter sequu tus est Joan.de imo.in.c.quintauallis.in.xix.differētia posuit vnum verbum in hac materia in.§.excipitur.versi.quid si acu men.vbi dicit quod si inter compromittentes actuʒ est quod ar biter non possit cogi sententiam ferre vʒ, hoc compromissum, qꝛ illud ius quod dicit arbitrum cogi, non est publicum auctorita te, τ vtilitate. arg.C.de pac.l.si quis in conscribendo.τ.ff.mãda ti.l.diligenter.τ de rescrip.c.cum dilecta lʒ postea referat quos dam tenuisse contrarium ne detur malignandi occasio. arg.l.in ementis C.de contraben.empt.τ hoc est totum quod in hac ma teria nostri docto.scripserunt.

¶ Sed certe pergrandis est ac perutilis . pro cuius inuestiga tione ꝯsiderandum est etiam pacta hmõi renuntiationē quandã ꝯtinere iuris proprij.i.exceptiones sibi competentes aut cõpeti ture iuxta ea que habentur.ff.de exceptio.in.l.j. Igitꝛ omnis re nuntiationum materia discutienda esset. Qꝛ tñ vt diximus nunc precedenti.c.iuxta principium nostrum non est de his hoc loco plene perstringere.tangemus breuiter necessaria ad premissoꝝ declarationem fundamento habito in his que Bart.scribit. in ea.l.si quis in ꝯscribendo. ¶ Aut per hoc pactum inducit renũ tiatio iuris naturalis aut iuris positiui. Primo casu nihil vʒ, qꝛ non potest tali iuri renuntiari, vt.ff.de pac.l.ius agnationis.ff.de reg.iu.l.iura sanguinis.τ ideo pʒ quod cum de causa filiationis non possit promitti nec in arbitrum nec in arbitratorem vt satis probaui.ṡ.iij.lib.ij.c. Certe pactum in compromisso insertuʒ qꝺ de inualiditate compromissi non excipiatur ratione rei de q̃ fa ctum est compromissum non vʒ, qꝛ per hoc iuri naturali sangui nis, τ agnationis derogaretur, vt dictis iuribus. Idem forte in causa patrie potestatis. arg.eorum que dixi in.d.c.ij.hec vera etiam in pacto iurato. Nam iurm non conualidat actum nulluʒ ratione iuris naturalis quod est publicum τ immutabile. vt in sti.de iure natu.gen.τ ciui.in.§.vlti. ¶ Secũdo casu aut est ius ꝙ statuit certam formã introducendo in actibus hominum. aut alio modo disponit. Casu priore non vʒ pactum.vt.ff.de lega.j. l.nemo põt.ff.de pac.l.ꝯ iuris.in prin.C.de testa.l.testandi.etiaʒ si iurm in eo adijciatur non.n.firmatur iuro cum forma deficiat que dat esse rei.vt.ff.ad exhi.l.iiij.§.si quis deteriorē.τ p Bar. in.l.si quis pro eo in principio.in.viij.membro.vñ cũ in his casi bus in quibus stipul.vel pena. Item partium aut compromissa rioꝝ presentia i cõpromissis necessaria. Illud sit a iure inductuʒ ex quadam substantiali forma.vt dixi.ṡ.proximo li.multis capi tulis certe non valebit pactum . etiam iuratum ꝙ de inualidita te ꝯpromissi rõne omissionis huius forme non possit excipi.vt p bant predicta iura. Altero casu subdistingue. Aut.n.est iuspu blicum, τ nihil vʒ pactum.vt.ff.de pact.l.iuspublicum ēt si iurm in eo interuenit, vt.ṡ.dictuʒ est. Ex quo sequitur ꝙ cũ prelati cer tis casibus non possint compromittere ob ꝯseruationem iurispu blici circa bona ecclesiaꝝ ꝯsistit nec etiam deportati, τ relegati, excõicati, τ bãniti, τ similes obseruationez iurispublici quod est vt delicta puniantur nec esse iudices ordinarij qui reipublice in tendere debent. vt plene scriptum est.ṡ.ij.lib.per multa capitu la. Nec etiam de certis causis ob fauorez publicum liceat com promitti . vt sunt cause famose populares criminales , τ similes de quibus late.ṡ.diximus.iij.li. Item etiam multi sunt homines in quos ob iuris publici preiudicium non lʒ compromittere de quibus etiam satis plene scripsimus.ṡ.lib.iiij. Certe his oĩbus casibus pactum etiam iuratuʒ ꝙ non possit excipi de talibus in habilitatibus tanꝗ iuri publico preiudicatiuuʒ nihil valeret.vt ex predictis apparet . Idem puto vbi ius cõe vel statutum vult arbitros vel arbitratores eligendos vel tertios, τ ad pronuntiã dum cogendos in causis suspitionum τ similibus τ in casibus di scordiarum, qꝛ hoc fit ob fauorem publicũ vt lites suo ordine pe ragãtꝛ. vt pʒ ex his que dixi.ṡ.v.li.xvj.c.cuʒ duobus seqntib9 ꝙ tene menti.nã per hoc pʒ non procedere hoc casu id qꝺ dicit Spe.in.§.sequitꝛ.versi.quid si actuʒ est.vt.ṡ.retuli. Aut est ius priuatum illud cui per tale pactum derogatꝛ, τ tunc ꝯsidera tres casus. Qñqꝫ.n.ꝯtinet priuatã vtilitatem renuntiantis, τ publicã simul. Qñqꝫ priuataʒ vtilitatem renuntiantis τ tertij. Qñqꝫ pri uatam vtilitatem renuntiantis tantum. ¶ Primo casu si que dam vtilitas priuata potest separari a publica vʒ pactum ꝙtuʒ ad preiudiciũ priuate vtilitatis nõ quantũ ad preiudicium vtili tatis publice etiam si sit iuratũ.vt.ff.de pac.l.iurisgen.§.si paci scar.τ ibi nota.exemplũ est in emphyteotis vel feudatarijs vel publice ꝯpromittẽtibus sup feudo vel emphyteosi , τ paciscen

tibus

tibus q non excipiatur de inualiditate compromissi ratione rei de qua compromissum fctm est, valeat. n. pactum quo ad eorum preiudicium q est separabile a preiudicio reipublice. vt p3 ex his q diximus. s. ij. lib. xvj. c. Si vero priuata vtilitas a publica nõ est separabilis, pactũ et iuratũ in nullo v3 ne iuri publico preiudicet. vt. ff. de pac. do. l. de die coniuncta. l. j. ff. sol. ma. & ff. d postu. l. quos probibet. ff. de procu. l. filiusfa. §. veterani. & C. de iuro calumnie. l. ij. §. sed q2 veremur. Exemplu3 etiam huius est in prelatis ecclesiarum compromittentibus super rebus immobilibus, & pretiosis ecclesiarum suarum bm opinionem quam posui. s. ij. libr. iiij. c. l3 alij dixerint contrarium. Cum. n. ius publicum ecclesiarum sit inseparabile a priuato iure istorum prelatorum. vt ibi p3, ergo pactum predictum qd non excipiat de inualiditate compromissi rõne rei de qua factũ est compromissu3 nõ operabit in paciscentis preiudiciũ nec et ecclesie preiudicet qd menti tene, q2 nouum dcm est. Scdo casu qñ continet priuatam vtilitatem renũtiantis, & tertij. Idem q2 si quidem possunt separari. v3 quantu3 ad preiudicium paciscentis non tertij etiam cum iuro. vt. C. res inter ali. ac. per totum. & l. ista ali. & l. si post mortem. & ff. de cõtra tabu. & ideo pactum predictum factum a filio compromittẽte sine consensu patris q non excipiet de inualiditate rõe persone compromit. l3 non preiudicet patri tñ preiudicabit paciscenti vt p3 ex his que dixi lib. j. ij. c. Idem puto hmõi pactum appositum a neg. gest. vel procuratore vel alio administratore sine licẽtia dñi. Et et a feudatario vel emphyteota priuati, & similibus preiudicabit paciscentibus non dñis, vt p3 ex predictis. & facit qd dixi. s. lib. ij. c. xv. & xvj. Sed si non potest separari non valeret pactu3 in effectu etiam cum iuro. vt. ff. de liberali causa. l. j. ij. iij. & iiij. Exemplum potest esse in seruo qui habet peculiu3 vel aliã administratione3 & sup ea compromittit sine dñi voluntate vel speciali mandato & paciscitur modo predicto quod non liceat de inualiditate excipere ratione personarum compromittentium. nã tale pactum l3 iuratum nihil v3 cum contineat preiudiciu3 iuris priuati nedu3 paciscentis, sed tertij. i. dñi quod ius est inseparabile cum quicquid seruus acquirat dño acquirit. vt instit. p qs personas no. acqui. §. j. & §. item nobis.

¶ Tertio casu qñ continet priuatã vtilitatẽ paciscentis tm, tũc considera qd qñq3 illd est introductũ principaliter i fauorẽ renuntiãtis qñq3 principaliter in odium alterius. Primo casu aut ille fauor est inductus ob renũtiantis imbecilitate3, & nõ v3 pactũ. vt. l. si inter. & ibi notat. ff. de in integrũ restitu. & ff. de mino. l. si iudex circumuento. & ibi notat. & ff. de noua. l. doli. versi. diuersu3. validat tñ iuro dummodo iurans sit pubes & sani intellectus. Alias secus. vt. C. si aduersus vendito. auctentica sacramenta puberum. & ibi bñ. Ideo p3 qd nõ valeret pactũ simplex appositũ in cõpromisso per pupillũ vel minorẽ. xxv. an. vel surdum. & mutu3 furiosum & similes quod eis non liceat excipere de inualiditate compromissi rõne personarum compromittentiu3, q2 hoc q nõ committãt inductum est ob eorum imbecillitatem. vt satis dixi. s. lib. ij. c. xiij. & xiiij. Et eodem modo in mulieribus, & minoribus pupillis, & furiosis. & similibus qui compromissum in eos factum acceptauerunt sub dicto pacto. vt etiam dixi. s. iiij. lib. c. xij. cu3 duobus sequentibus si tñ interuenisset iurm confirmaret nisi subsit defectus etatis vel intellectus. vt. s. patet. Aut est inductus ille fauor ob aliam causam q pp eius imbecillitatem. & tunc si quidem talis renunciatio esset contra bonos mores vel induceret aliquem ad delinquendum non valeret. vt. ff. sol. mat. l. alia. §. elegãter. & ff. d pac. do. l. conuenire nec firmaretur iuro. d. c. non est obligatorium. Exemplu3 est si paciscimur quod nõ liceat excipere de compromissi inualiditate rõne doli vel falsitatis aut alterius malignatis in compromisso interuenientis hoc enim pactu3 nihil v3 & cũ iuro per predicta. & quod bñ. ff. de pactis in. l. si. vnus. §. illud nulla. C. de pac. l. pacta que contra cum si. Sed si non esset contra bonos mores vel non induceret aliquem ad delinquendum tunc valeret et sine iuro. vt. d. l. si quis in conscribendo. C. de pac. & C. de episc. & clericis. l. si quis in conscribendo. Jõ si simpliciter paciscimur quod non possit peti arbitrum vel arbitratore3. Prima vice ex conuentione assumptum cogi v3. & hoc casu intelligi d3 id quod Spec. not. in. d. titu. de arbit. §. sequitur. versi. quid si actum est alias. vt. s. dixi vnde non dicã. Secundo casu qñ illud ius est pricipaliter inductum in odium alterius tunc si quide3 renuntiatio est causa quare illud odium cessat. v3 renuntiatio seu pactũ etiã sine iuro. vt. l. fi. C. ad macedo. Alias non valet etiam cum iuramento. vt. ff. eo. ti. l. tametsi. Ex quibus etiam p3 quod si quis est excommunicatus propterea, q2 non voluit compromittere in certa causa in casibus in quibus ius commune vel statutum cogit ad compromittendum si postmodum compromittit in ea causa, & paciscitur cum aduersario quod nõ possit de inualiditate compromissi obijci ratione persone cõpromittentis valebit istud pactum in preiudiciu3 paciscentis. q2 est causa cessationis odij vel contumacie propter quam excommunicatio emanauerat. vt probatur in. d. l. fi. Aliud si compromitteret cum eodem paciscente in diuersa causa. cum eni3 non cessat odium omnino valeret pactum etiam iuratum. vt ex predictis apparet. Et hoc est verum quo ad preiudicium renuntiantis non quo ad preiudicium iudicis qui posset omni casu talem excommunicatum coram se agentẽ repellere non habita prius absolu. vt no. per glo. in. c. j. de regu. iur. lib. vj. & vide de hac absolu. a iuramento. quando requiratur per Inno. in. c. significasti. de pigno. & per canonistas plene maxime dominum Anto. & Joan. de Imol. in. c. cum contingat de iureiur. Sic declaranda videtur hec materia in qua nihil aut parum nostri maiores.

SVMMARIVM

1 Compromittentes an possint facere vt non excipiatur de dolo aduersus sententiam arbitri, vel laudum arbitratoris, vel qd non dicatur de nullitate.

¶ Cap. xj. septimi libri.

De his que pacisci possunt partes circa principium & medium ac finem questionalium compromissorum satis diximus in precedentibus. Aggrediamur nunc pacta, & conuentiones quorum effectus post finem talium compromissorum incipit oriri. verbi gratia post sententiam arbitri vel laudum arbitratoris. Primusq3 ab hoc incipiamus. Dictum fuit in compromisso q non liceret partibus de dolo excipere aduersus arbitri
1 sententiam vel laudu3 arbitratoris. † An ergo valebit profecto non v3 hmõi pactum, q2 natura pactione fieri potest ne dolus prestetur. vt. ff. de pac. l. si vnus. §. illud nulla. ff. de pac. do. l. conuenire. C. de pac. l. pacta que contra. & facit quod nunc dixi ca. precedenti, nec validaretur hoc casu tale pactum iuramento, q2 daret malignandi materiam bm omnes per capi. non est obligatorium. de regu. iur. lib. vj. illud tñ est precipue notandum quod in hac materia arbitrorum dici non solet verba paciscentium excludere nonnunquam doli presumptionem. v. g. compromiserũt in arbitrum dantes sibi potestatem ledendi partes etiam enormissime. Hoc eñ casu sequuta hmõi enormiori seu enormissima lesione dolus non presumetur nec arbitri sententia de dolo argui poterit, q2 scienti, & volenti non infertur dolus vt in regula sciẽti de reg. iu. li. vj. dolũ. C. de dolo. l3 alias cessantibus dictis verbis induceret dolus psumptus vt dicã plene in alia materia. j. eo. li. xv. c. §. his pmissis. Quid si dcm fuit q non possit dici de nullitate dictis casibus non inuenio doc. nostros de hoc tangẽtes in his terminis, tñ dico sic istud pactũ inquãtũ induceret malignitatẽ nõ v3 sine dubio. vt. d. §. illud nulla, vnde si oriret nullitas ex cã dolosa sup hoc nõ haberet vires pactũ i alijs v3 pactũ sicut & statutũ valeret, & ius cõe qñq3 hoc disponit, vt in clem. vt calũnijs de re iu. Recipit tñ hoc pactum quasdam restrictiões sup qbus do tibi regulas. ¶ Prima regula est q vbicuq3 nullitas pcederet, ex defectu ptãtis arbitri vel arbitratoris nunq3 illa intelligit exclusa probat in simili per gl. no. in cle. j. de sequestra. pos. & fruc. que dicit singulariter qd si est prohibitum dicere de nullitate aduersum sententiam iudicis nunq3 intelligit prohibita illa q prouenit ex defectu iurisdictionis. facit qd no. ff. de in reinr. in. l. nõ erit. §. dato. & in. l. fi. C. de exceptio. & p Ange. in. l. diuus. ff. de testa. mili. Ex hac regula sequunt multa vtilia. nã si arbiter vel arbitrator iudicauit vel laudauit de alia re quã esset in eũ facta compromissio poterit contra istã sniam seu laudem dici de nullitate non obstante dicto pacto. vt in. l. fi. in fi. ff. de iuris. om. iud. Idẽ si iudicauit post finitũ tps appositum in compromisso, vt p3. s. eo. lib. ij. c. Idẽ si dicat illũ qui iudicauit non fuisse in arbitrum vel arbitratorem vt expre per Bar. in. l. j. §. deniq3. ff. q vi aut clam. ff. qui satisda. l. ij. §. q ait pretor per illum tex. iuncta gl. facit. ff. de re iudi. §. condemnatum. & quod not. in. d. l. diuus. ff. de testa. mili. Item etiam in similibus casibus. ¶ Secunda regula est q vbicunq3 nullitas est patẽs, & euidens vel q deprehenditur ex sola inspectione sententie vel laudi vel precedentiũ actorum super quibus fundat, talis etiam nunq3 exclusa intelligit, probatur in simili per id qd dixit Jo. an. referẽs disputa. Nico.

de matarellis in addi. Spec. in ti. de sententia. §. vt antez in ad di. que incipit. Ad hoc vt ea. rc. vbi dicit qd tali nullitate dici põt aduersus preceptũ iudicis qñ tollitur ex actorum iudiciali inspectione. posito qd statutũ dicat qꝫ ꝯ preceptum iudicis non possit de nullitate dici. Item per id qꝫ voluit Old. in suis consi lijs. ꝗsi. cviij. ꝛ Bal. eius sententiã sequens. lꝫ eum alleget in. l. j. C. ne lice. in vna eadẽqꝫ causa ter. prouoca. vbi dixerunt clem. vt calum. de re iudi. que vult nõ posse opponi exceptionẽ nullitatis ꝯ sñiam tribus vicibus super eodem facto ꝯformiter lataz non habere locum qñ nullitas apparet ex ipsius sñie vel actorũ precedentiũ inspectione, qd est valde singulare. Itẽ per gl. not. ꝛ singularem in simili. l. ij. §. siue supreme. ff. de tabulis exhib. que idem voluit in. l. prohibente exceptionem nullitatis obijci aduer sus testm̃. Item probatur per multa alia que late posuit Ludo. in. l. si vero. §. de viro in repe. in. xxxij. fal. ff. sol. ma. sed predicta sufficiunt. Ex hac secunda regula sequitꝛ declaratio etiam multaꝝ qõnum. Nam non obstante dicto pacto poterit semꝑ dici aduersus sñiaz arbitri qꝫ est nulla ex eo, qꝛ fuit lata ꝯ minorẽ in defensum, qꝛ in actis nunqꝫ apparet interuenisse tutorem vel curatorem, vt. l. cum ꝛ minores. C. si aduer. rem iudi. ¶ Idẽ si non appareat eam fuisse lectã vel in scriptis recitatã. vt. l. j. ꝛ. ij. C. ꝺ sen. ex peri. reci. ¶ Idẽ si in laudo deficiũt anni dñi, Indictio. vel alie similes solennitates instrõꝝ. si per testes aliter non ꝓbatur laudũ, vt. l. generali. de tab. lib. x. ꝛ in auc. de tabel. §. nos ãt ꝛ facit qꝫ no. Bar. in. l. i. §. deniqꝫ. qꝫ vi aut clam. ¶ Idẽ si nullitas fundaret se sup notorio, vt. l. si vero. §. q pro rei quali. ff. qui satis. cog. ꝛ C. de ap. l. ciues ꝛ incole. ꝛ not. de cohab. cleri. ꝛ mulie. c. vestra. Idem in alijs casibus semꝑ. n. intelligitꝛ dũ nullitas non appareat euidẽter. vt ex predictis liquet. ¶ Predicta ꝓ〈c〉a etiam si pactum fuisset iuratum, qꝛ semper intelligitur ꝭm naturã actionis cui adiungitur. vt. d. l. fi. qui satisda. cog.

SVMMARIVM

1 Cõpromittentes vtrũ valeant paciscí generaliter vt aduersus sententiam arbitri vel laudũ arbitratoris nihil possit objci.

¶ Cap. xij. septimi libri.

Quid dicemus si in ꝯpromisso gñaliter actũ eẽt ꝯ sñiaz arbitri vel laudum arbitratoris nihil

1 posse obijci vꝉ opponi. † An intelligẽt alie exceptiones exclusẽ vltra illas de qbus. s. dcm̃ est tribus capitulis precedentibus. hanc questionez plene expediemus i terminis statuti has exceptiones prohibentis arguendo de statuto ad pactum. ꝛ econtra quod valet vt per glos. in rub. de decretis decurio. lib. x. ꝛ per Bar. in. l. omnes populi. de iustit. ꝛ iure. nec dicimus hic ne bis idem ponere videamus.

SVMMARIVM

1 Sententia arbitri nunquid possit emologari priusqꝫ feratur, vel possit agi, vt non liceat partibus supplicare vel aliter reclamare contra arbitri sententiaz.

¶ Cap. xiij. septimi libri.

Contingit interdum qd ꝯuentionaliter cõ promittẽtes in ꝯpromisso agãt non licere partibus aduersus sententiam arbitri reclamare. dicamus ergo de viribus huius pacti. hec

1 qd recidere vꝛ in illã † an sñia arbitri possit emologari anteqꝫ feratꝛ. de qua gl. in. c. cũ dilectus. de arbi. in gl. pe. q dicit nõ posse ꝑ. l. pe. C. eo. ti. vbi ꝓbatꝛ nõ posse fieri hãc emologationẽ anteqꝫ iudicetꝛ. Et hoc tꝫ ibi Bart. lꝫ gl. dubitet. Ita ẽt tꝫ ibi Bal. Ita ẽt ꝯsuluerunt Cy. ꝛ Bar. vt ipse Bar. ibi refert. Rõ fundamentalis predictoꝝ est ista, qꝛ hoc fieri añ sñiam est ꝓhibitũ vt expresse dicit in. d. l. pe. qꝫ tñ est veꝝ nisi prius anteqꝫ laudũ ferat forma laudi futuri lꝫ ꝯhentibus explanata quo casu qꝛ ratificatio cadit super certo tꝫ. argu. ff. de re. iu. l. si conuenerit. ꝭm Bal. no. in. l. fi. C. de ꝯhen. emp. in. xij. q. quod est no. Sed profecto mihi semper est visũ has questiones valde diuersificare. Naz. d. l. pe. loquitur de emologatione que fit vt ex clerici sñia actio oriatur q alias non solet oriri, vt. C. de arbi. l. j. ff. eo. tit. l. ij. que emologatio ad dictũ finez nõ sufficit fieri tacite tempore cõpromissi vel aliquo modo antequã sententia feratꝛ sed dꝫ fieri ex postfacto lata sententia, vt ibi. In proposita aũt qõne loquimur de alia emologatione per quaz tollitur remediũ reclamationis impugnatiuum sententie qd est diuersum, ꝛ nihil cõe cum predictis hꝫ. diceremus ergo hoc modo predicte qõnis solutionẽ. lꝫ doc. nõ tangant. Aut querimus an valeat tale pactũ inspecto iure ciuili. Et credo non valere. Nã ꝭm hoc ius ciuile talis reclamatio nunqꝫ fit doli. dolus aũt futurus pacto ẽt iurato minime põt remitti. vt. ff. de pac. l. si vnus. §. illud natura. ꝛ dixi nunc. c. precedẽti. in prin. aut querimus an valeat inspecto iure can. qd magis admittit hãc reclamationẽ, ꝛ tũc valebit vel nõ valebit ꝑut renũciatio reductionis ad arbitriũ boni viri a laudo arbitratoris, qꝛ eadẽ est rõ vtroqꝫ casu. ꝯtra hec tñ facit. l. fi. §. pe C. de tẽpo. app. vbi dicetur indistincte valere pactum de non appellando a sententia iudicis. idẽ. n. vꝛ in his arbitroꝝ sententijs. per. l. i. ff. de arbi. sed dic breuiter diuersificare iudicia ab arbitris hoc casu, vt expresse per gl. in. d. c. cum dilectus. Ratio est differentie, qꝛ in iudicijs presumitur pro iudice, ꝛ eius sententia, vt. ff. de euictio. l. herennius §. gaia. Ideo potest appellationi ab eo renunciari cuius persona est approbata a iure. ¶ Aliud est in ꝑsona arbitri de q iura non ita confidunt vt. ff. de euic. l. si dictum §. si ꝯpromisso. ex predictis sequitur vlterior declaratio. Nam cũ quotidie in talibus compromissis arbitroꝝ ꝯuentionaliũ apponatur clausula qꝫ partes exnunc approbãt sñiaz per arbitrũ ferendam. ꝛ ꝓmittunt nõ impugnare aliqua causa vel rõe. certe hmõi minime vꝫ per dictam rationem de iure ciuili. De iure cano. vꝫ eo casu quo valeret reductio ab arbitratore. quod mẽti tenebis. ¶ De illo quesitum est an pactum valeat ꝑ qꝫ ꝯpromittẽtes dicũt se non posse aduersum arbitri sñiaz supplicare. de hoc nihil inuenio nostros doc. tãgere, tñ dico breuiter hmõi pactũ valere, qꝛ lꝫ sublatũ sit remediũ supplicãdi superiori, tñ ꝑ hoc nõ tolluntꝛ alia remedia ꝯ arbitri sñiaz ꝯpetẽtia, si ꝯpetunt de iure ciuili vel cano. qꝛ diuersis a diuersa nõ fit illatio. vt. ff. de mino. l. pap. exuli. de calũ. l. fi. ff. qñ app. sit. l. ij. §. sed si alius.

SVMMARIVM

1 Appellare ab arbitri sententia vbi alias non liceret an in cõuentionali compromisso possit agi.

¶ Cap. xiiij. septimi libri.

1 Dicamus econtrario an possit † agi per cõpromittentes in cõuentionali cõpromisso qꝫ licitũ sit ꝯpromittentibus ab arbitri sñia appellare vbi alias nõ liceret. antiqui variauerũt in ꝑ hoc. Nã quidã dixerunt valere pactum. qꝛ lꝫ ius dicat nõ posse appellari. nõ tñ reprobat tale pactũ fieri. imo vꝛ approbare cũ dicit iudicem iudicare debere prout conuentum est inter partes. vt. l. si conuenerit. ff. de re iudi. ꝛ. ff. de app. ꝛ hoc tenuit Spe. in ti. de ap. §. in quibus. ver. xvj. hoc ẽt tenuit Cy. referens ꝑ hoc disputa. Lamber. de rampo. in. d. l. ex consensu, dicens esse casum ibi. ꝛ qꝛ valeat pactum ne liceat appellare, vt. l. j. §. i. quibus ap. non lꝫ. C. de tempo. app. l. i. ergo vꝫ pactum eꝯrio quod liceat appellare. Alij dixerunt ꝯriũ, qꝛ ꝑ illud pactum veniremus ꝯ ius publicum. nam daretur interdictio quod fieri nõ potest. vt. C. de iuris. om. iudi. l. priuatorum. ff. de pac. l. ius publicũ ꝛ. d. l. nemo põt. ꝛ hoc tenuit Cy. in. l. j. C. ꝺ arb. reprobata opi. predictorum. Sed Bar. cuius sñiam hi omnes videntur sequi dixit notanter in. d. l. nemo põt. ꝛ in. d. l. j. veriorem esse primaz partem. s. qꝫ valeat pactum, qꝛ verba illa quod liceat appellare impropriẽ sunt capienda. i. qꝫ liceat ad iudicem reclamare. nec eniꝫ est quid repugnet quominus sñia arbitri lata incerte, ꝛ melius posset per iudicem stante hoc pacto reuideri ꝭm reum. l. arbitro. ff. qui satisda. cog. ꝭm vnam lectu. ꝛ. l. fi. ff. quibus app. nõ lꝫ. nec est dcm̃ ꝭm Bar. quod sit propria app. qꝛ appellatio rescindit sententiam. vt. l. j. in fi. ff. ad turpil. que sententia hoc casu nulla est, sed est quedam reclamatio, quia verba intelligenda sunt prout possunt ꝭm materiam in qua ponuntur. vt. l. si vno in princi. ff. loca. ꝛ. ff. de vsur. l. si stipulatus. cum simi. Et hoc sensit ibidem Bal. in. d. l. i. plus dicens notabiliter quod hoc casu talis appellatio defendit a pena compromissi. Item non est necesse hoc casu seruare tempora prefixa in appellatione qꝛ non est vera appellatio. quod tene menti. Idem etiam expresse voluerunt. d. Ant. de but. d. Jo. de imo. in. c. quintenallis. ꝺ iure iur. in. ix. car. ꝛ. d. Nic. ꝺ Sici. i. c. cũ dilect⁹. ꝺ arb. ꝛ recte ad predicta qd nõ sit applo hoc casu sed redonatio. facit bene tex. in. d. l.

in.d.l.non distinguemus.§.cũ quidam.ff.de arbit. Et ad rõnem Cy.responde qd non dat per hoc iurisdictio arbitro. sz simplex notio.vt.l.ait pretor.ff.de re iudi.et dixi.s.j.lib.c.xj.vbi videas.

SUMMARIUM

1 Reductio ad arbitrium boni viri a lando arbitratoris vt nõ possit peti an in conuentionali compromisso statuti valeat. Et de lesione que ibi fieri potest plura.

Capitu.xv.septimi libri.

1 Nunc dicendum est de pacto per qd tollitur remedium reducẽdi laudũ arbitratoris. An ergo poterit i hmõi compromissis agi q landũ arbitratoris nõ perat reduci arbitrium boni viri. Hec qd et antiquis, et modernis visa est valde difficilis, et qz quotidianissima, et vtilissima, idcirco sicut plene ab oibus discussa. Et in hac discussione fuit innoluta pp multitudinem opinionum et scribentium presertim a do. Joan. de imo.per multum inordinate, et verbose pertractauit. Nos vt clare enucleamus eam.per partes diuidemus.

Ideo primo videamus nunquid valeat simplex renunciatio reductionis ad arbitrium boni viri facta parte absente. Profecto hoc omnino negandum est, qm ius de futuro non tollit simplici renunitatione. vt.l.si ita scriptũ.§.si sub conditione.ff.de lega.ij.et.l.si is qui heres.et.l.qui superstitis.ff.de acqui.her.et bñ in.l.j.C.de pac. Et hoc in proprijs terminis sensit Bal.C.de arb. in.l.cum a natu.et Ang.in disputa.duo inuicez litigantes. in vltimo articu.et.d.Ant.de bu.et.d.Jo.de imo.et cõiter oẽs in.c. quintauallis.de iureiur.et hic casus nõ hz difficultatẽ. Tractamus nunc an hmõi renũciatio fieri possit partibus presentibus compromissi tempore per pactum inter eas initũ prout alias dici solet per pactum ius de futuro posse renunciari.vt no.gl.d.l. j.C.de pac. Quidam dixerunt nullatenus valere hoc pactũ qm inuitari vr per eum arbitrator ad male, et inique laudandum. et sic est contra bonos mores, vt.ff.de pac.do.l.conuenire.ff.de ope. lib.l.si libertus.et qz hoc vr prohibitũ expresse i.l.pe.C.de arb. vbi dr sniam arbitri non posse emologari anteq ferat. Idẽ eni vr in proposito in laudo arbitratoris, qz eadem vr ratio vtrobique casu. Item tertio qz dolus futurus non põt remitti.vt.ff.de pac. l.si vnus.§.illud nulla.et.§.pacta.ff.loca.l.si in.l.in princ.nec nocet snia que hz dolũ.vt.C.de arbit.nisi.qs imoderate ledat.ar.l. qño.§.inter locatorem.ff.loca.ff.de verb.obli.l.quidam cũ filiuz. ff.de transactio.l.cum aquiliana.ff.manda.l.creditor.§.lucius.de iureiur.c.veniens.et.c.quintauallis.cum si.nihil ergo operatur dictum pactum, qz non extenditur ad lesionem immoderataz, sz moderatã lesionẽ inferre põt arbitrator etiam sine dicto pacto. nec pp eaz potest peti reductio.vt.l.si de meis.§.recepisse.et ibi p gl.et Bar.ff.de arbi. Ex his rõnibus moti hanc partem tenuerunt Alb.galeo.in sua margarita.et Spe. eius verba referens in ti.de arbi.§.sequitur.versi.qd si cõpromissum est in arbitrium, et arbitratorem.et Jac.de are.in.d.l.quidam cum filiuz. et Cy. ibi sequens eũ.et in.c.scienti.de reg.iu.lib.vj.vbi de hoc latius disputat.et Cy.in.l.cuz a natura.C.de arbi.in.x.q.et Bar.vt dr a principio semel cõsuluit pro hac parte.lz non omnes allegauerint omnia predicta fundamenta sed alij ex vno alij ex alio ex p̃dictis moti fuerint.sed certe hoꝝ opi.ab alijs nõ recipiuntur. et recte.nã vz istud pactũ in se nec improbat a iure, lz dubitatio sit maxima cuius sit effectus, et potentie de quo.j.subdet hoc pbat qz sicut renuntiari potest per pactum apponi, vt.l.ij in fin.C.de tempo.appel.et.l.j.ff.quibus ap.non lz.ita et huic reductioni ad arbitrium boni viri que est quedã species apponendi, vt.l.nõ distinguemus.§.cum quidã.ff.de arbi. Item qz hoc idẽ faciunt partes compromittendo in arbitrum cuius sententie parere opz siue equa sit siue iniqua.vt.ff.de arbi.l.diez proferre.§.stari. ergo idem facere possunt hoc casu.nã eadẽ est rõ. Tertio qz sicut põt renunciari remedio.l.ij.C.de rescin.ven.l.quis enormiter ledat, vt ibi p gl.et doc.sic et huic. Quarto qz cõtctus assumunt vires ex lege q sibi cõtrahentes faciunt, vt.ff.de prescrip. verb.l.naturalis ad fi.ff.depositi.l.j.§.si conuenerit.et pz ex regula quam posui.s. eo.lib.in prefatione.et huius sententie fuerunt Guido de suza.in l.si qui ex cõsensu.C.de episco.and.Jac.de but.in.d.l.si vnus.§. illud nulla.et Bar.habuit hoc pro indubitato. q pactuz valeat duz disputat de eius effectu.in.l.si societatem.§.arbitrorum.ff.p soc.et Bal.et Saly.in.d.l.cum a natura.et Ang.in sua disputa. que incipit duo inuicem litigantes.in vltimo articu.et Hostie.et Jo.an.et omnes Moderniores canoniste vez do.An.et.d.Jo. de imo.et.d.Nic.in.d.c.quintauallis, et idem Jo.and.in add. Spe.in.d.versic.Item quid si compromissum.et Fede.de senis in suo cõsi.ccxx.quamuis non omnes hi predicta allegent fundamenta.ad rationes contrarias rñdeo non esse veruz per tale pactum inuitari arbitratorem ad inique laudandũ, nam nõ est presumendum in dubio quod premittat dolum cuz electus sit vt bonus vir nec aliquod commodum speret de eius laudo.et hoc posuit Fede.in.d.cõsi.et Jmola in.d.c.quintauallis.facit.ff.p soc. l.merito.ff.de lega.ij.l.cum pater.§.rogo.de seru.c.j.cum si.Et optime facit tex.in.d.§.stari.vt pz dici arbitrum mutari ad delinquendum, lz ab eo non appelletur. Item.ij.non obstat tex.in d.l.pe.qz non loquitur de compromisso in arbitratorem. sed de compromisso in arbitrum non ergo per illam.l.excluditur hoc pactum fm Bal.ibi.rationem differentie non assignat Bal.sz potes dicere, et clare illud in emologa.que fit ad finem vt per eã oriatur actio ex sententia arbitri quam emologationem lex vult fieri postq sententia est lata.vt ibi.sed emologatio seu approbatio sententie vel laudi per quam tollitur remedium impugnandi fieri potest expresse in compromisso in arbitratorem sicut tacite fit compromittendo in arbitrum.vt.d.§.stari. Sicq clare liqt illam.l.loqui in diuerso casu, et hanc etiam sensit.d.Jo.de imol. lz inuolute in.d.c.quintauallis. Tu dicis hoc repugnare his q diximus.s.eo.lib.xiij.c.vbi concluditur non posse de iure ciuili tolli reclamationem ab arbitro per pactum predictuz, sed non contra, qz per id pactum non tolleretur aliud quam dolus futurus quod fieri non potest vt ibi.in casu autem nostro hoc nõ cõtingit.vt statim dicemus. Ad tertiam rationem dic breuiter nõ stare.qz lz dolus futurus non includatur in hmõi pacto, tñ p hoc non negatur pactum valere quo ad alios effectus. Item ad qrtam dicas etiam non obstare, qz non est verum nihil operari tale pactum, vt.j.liquebit. Preterea he due vltime si bene consideremus magis probant pactum in se valere, lz excludant eius effectum in dictis casibus. Dicamus ergo de effectu huius pacti sunt compromittentes in arbitratorem quod non liceat petere reductionem ad arbitriũ boni viri ab eius laudo, an ergo valebit adeo vt peti non possit, si lesio enormis seu imoderata cõtingat exposito certe nõ.nã in omni pacto qualitercunq formato nũq venit remissio doli futuri, et sic nõ tollit dolosa lesio que fit ex proposito.vt.d.l.si vnus.§.nulla facit a fortiori tex.in.l.iij.C. de arbi.et in.l.ita demũ.ff.eo.tit.si eniz arbitrium retractatur pp dolum vt ibi fortius arbitramẽtum.et hoc tenent omnes doc.nemine excepto in locis preallegatis.ideo no.diligenter nõ differre hoc casu dolũ velatũ a dolo expresso.vtrũq.n.sufficit vt probat in.d.§.illud nulla.lz gl.ibi super verbo illud contra sentiat in dolo velato et male fm Ang.in preallegata disputa.duo inuicem in vltimo articulo, Quid si lesio non sit enormis, sed modica tñ vt dixi per dolum. Quid rursus si non sit enormis cessante tñ dolo arbitratoris sed re ipsa fortasse contingens, profecto hoc est expeditum apud omnes quod etiam sine pacto predicto reductio nõ fiat.hz enim hoc precipuum arbitrator ex natura sui vt moderate possit partes ledere.vt no.per gl.ff.de arb.in.l.sed si in seruuz.§.si quis iudex.et eo.tit.l.si de meis.§.recepisse.et facit de prebẽ.c.nisi.de illo tñ sepius dubitaui si lesio sit enormis immoderata cessante dolo arbitratoris. an locus sit hoc casu pacto predicto, vt si interuenit non liceat reducere. cõis opinio nostrorum doc.vult posse omnino peti reductionez hoc casu nõ obstante pacto, qz semper in hac renunciatione de non petenda reductione conditio tacita vr inesse.s.nisi quis ledatur immoderate de qua lesione immoderata quis non presumit cogitare.argu.ff.loc.l.qño.§.inter locatorem.ff.de verbo.obli.l.quidam cũ filium.facit.ff.de ope.libert.l.si libertus.ff.de transa.l.cum aquiliana.et.l.qui cum tutoribus.et de iureiur.c.veniens. Et hoc secutus est.d.Ant.in.d.c.quintauallis.adducens ad hoc aliaz rationem. Nam illa simplex renũciatio videtur obtinere instar donationis fm eum, ideo ad modicuz dz referri, sicut est in simili qñ quis vendit rem pro certo pretio et donat illud q plus valeret quod ad modicum refertur, nec tollit beneficium.l.ij.C.de rescin.vend.vt ibi habetur. Sed.d.Jo.de imo.in.d.c.quintauallis.multa verba super hoc faciens dicit hanc communem opin. minime procedere de iure.pro cuius intellectu considerat q pacta q adijciuntur a cõtrahentibus in contractibus debent ita intelligi, qd aliquid operentur ne alias adijciant frustra contra quaz frustrationem semper presumit, vt.l.si quando.ff.de lega.j.ff.de vsuris.l.si stipulatus.facit de priuilegijs.c.si papa lib.ij.itẽ cõsi-

derat q si pactum predictum referatur ad modicam lesionẽ pro
ut vult predictorum opinio nihil operaret. nã etiaz cessante pacto
ob lesionem modicã peti nõ põt reductio. vt dixi, nunc precedẽ
ti qõne necessario ergo dõm est sm eum vt pactum non frustra
adiectum sit. intellige renunciatuz esse reductioni etiam p lesio
ne non modica seu enormi vel imoderata qd maxime veruz vr̃,
qr quilibet presumitur informatus de eo qd nolũt iura, vt. l. orna
mentorum. vt ibi per Bar. ff. de auro ⁊ argen. lega. ⁊ per Bal. C.
de fideicõ. in. l. cum virũ. facit. ff. de iur. ⁊ fac igno. l. regula. C. de
leg. l. leges. ⁊ q hr̃ de cõsti. c. j. vnde quilibet ex compromitten
tibus predicto mõ reductioni renuncians intelligit̃ renunciare,
promittere, ⁊ reductionem non petere in casibus in quibus peti
possz nõ in his in quibus nõ posset sup quo pacisci esset frustra
vt dcm̃ est. ad fundamenta predictorum respondet. nã primũ per
q dr̃ neminem presumi cogitare de lesione imoderata est veruz
qñ simplr̃ pmissuz est stari snie arbitratoris. aliud si renuncient
expresse potestati reducendi, vt fuit hoc casu per quam renũcia
tionẽ cũ presumat̃ scire iura, presumuntur, etiã cogitasse de hac
lesione imoderata, itẽ illud. d. Ant. de donatione facta in cõtractu
venditionis que refert̃ ad modicũ est diuersuz a casu nostro. naz
ibi posito qd ad modicum referant̃, tñ adhuc aliquid operatur
pactũ, in pposito aũt nostro nihil operaret̃ penitus, vt pz ex pre
dictis ⁊ his rõnibus lz inepte p eũ traditis. cõcludit Imo. pactuz
predictũ necessario trahi ad enormen lesionẽ dicens hoc idẽ sen
sisse Jac. but. in. l. pe. C. de arbi. hanc ẽt partẽ magis sibi place
re dixit. d. Nic. in d. c. quintauallis. eadẽ rõne ne alias pactuz
nihil operet̃, lz. d Jo. de imo. autore huius opi. nullã mentionez
fecerit. Quid dicemus profecto quicqd dicat Imo. sequor cõez
sniaz per fundamenta preallegata quã sniam tenuerunt Cy. in
prealle. c. scienti. de reg. iu. lib. vj. Gulie. de cu. in. d. §. illud nul
la. Jo. an. in addi. Spec. in. d. versi. itez quid si cõpromissuz post
disputationẽ. d. Jo. cal. ⁊ dñi Ray. de for. Bar. in. §. arbitrorum.
Bal. in. d. l. pe. Ang. in. d. disputatione duo inuicẽ litigantes.
in vltimo arg. ⁊. d. Ant. ⁊ multi canoniste in. d. c. quintauallis.
Et mirum esse aliquẽ a tantorum opinione in iudicãdo aut cõsulendo
discedere. nec obst. id q Imo. dicit. sm hoc pactum illud nihil
operari, put dz, ne frustra adiectũ videat̃. Nã istud directo est
cõtra casum. d. l. qũo. §. inter locatorẽ. vbi pz q pactũ de non expel
lendo cõductorẽ inter tẽpus cõductionis de re cõducta non refer
tur ad casum in quo alias conductor posset expelli de iure. sz ad
casum in quo alias expelli non posset pp tacitam cõditionez que
in pacto semper tacite subintelligit̃. s. si debitor ex eius lateẽ ad
impleuerit ea ad que tenet̃. ⁊ vt clarius intelligas attende cõdu
ctor de iure cõi ẽt sine vllo pacto durante tpe cõductionis expel
li nõ põt de re cõducta. C. de loca. l. edem. de loca. c. pp sterilita
tẽ. ff. eo. ti. §. cũ dñi. facit. l. ij. C. de iure emphy. hoc aũt veruz est
si bñ vtit̃ re cõducta, ⁊ pẽsiones soluit ⁊ adimplet alia ad q̃ tenet̃
alias de iur̃ cõi, ẽt sine pacto põt expelli si debitũ nõ facit, vt. d. l.
edem. cum si. preallegatis. ⁊ tñ si sit pactum simplex de non ex
pellẽdo. illd refert̃ ad ius cõe, ⁊ recidit hãc tacitã cõditionez, scz
si conductor debitũ fecerit, vt. d. §. inter locatorẽ, lz ẽt sine pacto
vt dixi, esset idem non ãt refertur pactũ ad casuz ẽt si debitũ nõ
faceret cõductor, ibi pz. idẽ fomaliter in pposito nostro in pacto
nõ reductionis ad arbitriũ boni viri, qr intelligit̃ si equuz fuerit
arbitratus, ⁊ nõ leserit imoderate, put est de iure cõi sine pacto
vt est expssuz in. d. l. si libertus. Tu tñ fortasse dices pactũ oino
aliqd operari vltra ius cõe i. d. §. inter locatorẽ. saltẽ qr locator
nõ posset eũ cõpellere, pro sua habitatione, prout alias possz de
iure cõi per. d. l. edem. q a parte vr̃ noluisse Angel. ibi. sed sal
ua pace Ang. hoc nõ est verum. nam iste casus superueniẽtis neces
sitatis pprie habitationis quo ad effectũ huius expulsionis cõdu
ctoris equiparat̃ alijs tribus casibus ibi enumeratis, vt ibi est ca
sus. ergo idẽ ius est in oibus casibus equiparatis, vt hr̃ p Bart.
in. l. j. ff. de leg. j. facit C. cõia de leg. ij. ⁊ q no. doc. in auc. de he
re. ab inte. §. si nõ vz. ⁊ sic sicut pp defectũ pensionis nõ solute vl
qr nõ vtit̃ cõductor re cõducta, vt dz p duos casus exprimuntur in
d. §. inter locatorẽ. sic ẽt pp necessariã refectionẽ vel superueniẽ
tiã necessariã proprie habitationis repelli poterit cõductor de re
cõducta nõ obstante dicto pacto p. d. §. inter locatorẽ, vt ex pdi
ctis pz. ¶ Si dicis qliter rñdes ad rõnẽ q pacta debẽt intelli
gi vt aliquid operent̃. vt. d. l. si qñ. rñdeo breuiter illud verum nisi
resultaret iniquitas cõtria menti paciscentiũ presumpte prout eẽt
hoc casu, vt nolũt preallegata iura, plus. n. põt hec presumptio
q iniquitas nõ sequat̃ qz q pactũ nihil operet̃. Preterea pos
sumus dicere pactũ hoc semp aliqd operari, lz referatur ad ius
cõe incitat. n. partes magis ad seruandũ id qd de iure cõi fiẽdũ
esset, vt in simili dicim⁹ i delegatiõe facta iudici ordinario eius
q in delegatione venit, vt p Inn. de offi. ord. c. lz in corrigendis
⁊ est tex. ibi. ⁊ eo. ti. c. pe. Itẽ operat̃ multũ. vbi in pacto eẽt ap
posita pena, vt. §. inter locatorem, item vbi esset appositum iur̃ iu
pp periurium, q maxime euitandum est, iuxta. l. sancimus. C. de
sac. san. eccl. deinde ex predictis oibus conclusio sit cũ cõi opi.
pactũ simplex de non petendo reductionem ad arbitrium boni
viri trahi ad lesiones moderatas, sed ob moderatã lesionẽ peti
possent reductio non obstãte pacto. ¶ Videamus nunc qd iu
ris sit, si in pacto additũ sit nõ peti reductionẽ ẽt rõne enormis
vel imoderate lesionis. certe hoc vr̃ planũ ẽt rõne enormis lesio
nis cessante dolo reductionẽ hoc casu nõ posse peti. nã in re sua
qlibet potest pacisci, ⁊ disponere vt vult, vt. C. mãdati. l. in re mã
data. ⁊ facit regula suprapositã in prefatione huius libri. Et hoc
pro indubitato hz maior pars scribens in hac materia his docto
ribus exceptis qui voluerunt nullo casu renunciationẽ hanc de
iure subsistere quorum sniam supra reprobaui. Patet predicta cõ
munis conclusio per notata per Host. in. d. c. quintauallis. qui
illud tz per. l. j. §. si cõuenerit. ff. depositi. ⁊ per Joã. and. latius in
addi. Spe. in. d. versi. Itẽ quid si compromissuz. vbi refert ⁊ se
quit̃ dispu. Jo. cal. ⁊ Ray. de for. super hoc p multa iura, maxi
me qr hoc põt fieri per cõpromissuz in arbitrũ, vt enormiter ledã
tur partes, vt in. §. stari. facit optime. l. ij. C. de rescin. vend. ergo
eadẽ rõne, ⁊ p cõpromissum in arbitratorẽ, hoc expresse acto qd
possit enormiter ledere. itẽ per Bar. qui expresse dcm̃ Hostiẽ.
seqt̃ in. d. §. arbitrorum. ⁊ p Bal. in. d. l. pe. q ẽt expresse tz opi. p
dictorum disputantium. ⁊ clare per Ange. in prealleg. dispu. duo
inuicẽ in vlti. artic. ⁊ in. d. c. quintauallis. circa. vij. eius mẽbruz
p. d. Ant. ⁊ imo. ⁊. d. Nic. ibi plene. Sunt ẽt hoc loco qdã cõtria
nõ modice examinationis. nam Bal. in. d. l. pe. qui vt dixi pdi
ctã sniam tz sibiipsi vr̃ in eadem. l. repugnare dicens hoc pactuz
quod arbitrator possit enormiter ledere dici contra substantiaz
talis compromissi ⁊ eius naturam que est vt debeat enormiter le
dere, qr tñ istud pactum apponitur ad ampliandũ. vitiat̃ ⁊ non
vitiat, vt. ff. de precario. l. cũ pcario. sm eum ex quo sentit aperte
pactũ nõ valere. Preterea. d. Ant. quem etiam dixi predictaz
cõem sententiam sequit̃ in. d. c. quintauallis. in. vj. membro ibi
dẽ in. v. mẽbro sibimet cõtradicet aperte dicens omnino competere
parti lese hoc casu remediũ reductionis, lz re ipsa contingat le
sio, qr talia verba renunciationis sic in cõfuso sermone prolata vi
dentur plata sub cõfidentia discretionis, ⁊ amicitie arbitrorum
ne talẽ lesionẽ faciãt, vt. d. l. si libertus. ⁊. d. c. veniẽs. nec vr̃ sm
eum tantũ extendi mens h casu qñtuz verba, qr de verbis faciliter
suit̃ ad ostendenduz cõfidentiam. Et qr hoc potius facere vñr
partes vt captent beneuolentiam arbitrorũ ad nõ ledendum qz
ad ledendum, vt in simili habetur in. c. cũ venissent. de insti. ⁊ qr
in cõpromissis apponunt̃ hec verba multotiens preter cõpromittẽ
tium intentionẽ sicqz asserit do. Anto. se in facto cõsuluisse. pre
terea do. Pet. de Peru. in sua questione que incipit, cum. C.
laicus. hanc eandẽ partẽ tz dicens cõtra cõem opi. videri casuz in. l.
si qs cũ aliter. ff. de ver. obli. ⁊ in. l. ij. §. circa. ff. de doli excep. in q
bus pz sm eum idẽ operari dolũ ex pposito ⁊ dolũ re ipsa, ⁊ q
iniquitas re ipsa inducit dolũ ipsa re. vñ ẽt p tali enormi lesio
ne cõtingente re ipsa dicit cõpetere exceptionẽ doli si agat̃ cõtra
enormiter lesum per dicta iura. Quid dicemus ergo sine dubio
ẽt hoc casu sequor sniam cõem. Ad cõtria respondeo fundamen
to assumpto ex dictis Jo. de imo. in. d. c. quintauallis. vbi predi
cta contraria refert ⁊ eis respondet, licet valde incomposite.
Primo nõ obstat qd dicit Bal. tale pactũ esse contra substantiã
talis compromissi ⁊ eius arbitramẽti naz si bene inspicimus nõ
est contra substantiam arbitramenti, sed potius contra ipsius
naturaz, ideo vz sicut alias pactum contra naturã cõtractus ven
ditionis. vt. ff. de contrah. emp. l. pacta conuenta. ⁊ exemplũ est
si ego in cõtractu venditionis, quod non teneat de euictione vz pa
ctum, vt no. in. d. l. pe. ⁊ tñ hoc sine dubio est contra naturam ta
lis contractus, vt in toto titu. de euic. Et idem in proposito qr lz
de natura vel compromissi sit, quod non fiat enormis lesio tñ pa
cto hoc poterit immutari, vt ex predictis pz. Secundo non ob
stat contradictio. d. Ant. Nam cum hoc casu simus certi d mẽ
te cõtrahentium q noluerunt dare arbitratori potestatem etiam in
lesione enormi per specifica verba in compromisso exposita. iu
xta. l. labeo. §. idem tubero. de suppel. leg. frustra querimus pre
sumptiones, vt. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. iij. de ver
bo. obl. l. cõtinuus. §. cũ ita. nec est recedendũ a verbis specificis
⁊ claris, vt. l. nõ aliter. de leg. iij. l. j. §. si is q nauẽ. ff. de exer. ⁊ de de
cimis. c. ad audientiã, cum si. ⁊ mirandum est. d. Ant. cõsuluisse
contrarium,

ẜriũ; qꝛ nullo fundamẽto id qđ dicit video posse ꝑcedere. Tertio non ob. opi. vltimi doc. de dolo re ipsa qđ idẽ dicit operari qđ dolus ex proposito. Quĩ hoc qđ dicit de hac equiparatione falsũ est cũ pro dolo ex proposito cõpetat actio de dolo in stricti iuris, ꝓ dolo aũt re ipsa sola cõpetit. vt pꝫ in preallega. l. si qs cum aliter ⁊ ibi per doc. Preterea illa iura nihil faciunt ad ꝓpositũ nostrũ cũ nos de reñciatiõe reductio. ob enormẽ lasionẽ loquamur. In dictis aũt iuribus nulla renunciatio interuenit. sed simplex promissio. ⁊ sic clarissime ad rem nostraꝫ non pertinent.

¶ Teneo ergo sine dubio reductionẽ hoc casu minime peti posse, vt cõiter doc. nostri, voluerunt. ¶ Sꝫ nunqd eodẽ casu vbi in pacto mẽtio habita est de lesione enormi ademptã esse dicemus ptãteꝫ reducẽdi rõne lesionis enormissime vel saltẽ enormioris. ꝓ huius intellectu est ꝑmittendũ que sit lesio enormis, q̃ enormior, ⁊ q̃ enormissima. ꝓfecto enormis vř dici lesio imoderata. i. vltra q̃titatẽ, alias de iure cõi arbitrator partes põt ledere, vt dicit tex. ff. ꝓ socio. l. in ꝓposita. ⁊ l. vnde ⁊ si nerue. Enormior aũt illa dř que iudicis arbitrio in q̃titate cõsiderabili ẜm qualitatẽ personarũ moderatã lesionẽ excedit cuius ẽt taxatio ex prima depẽdet. ꝓ hoc facit qđ habeť. ff. de indi. l. sed si suscepit. §. si libertus. in tex. ⁊ gl. ⁊ qđ not. ꝑ doct. in auc. preterea. C. vñ vir ⁊ vxor. ⁊ C. de col. anc. qđ locũ. nec placet illud qđ dicit Imo. enormiorẽ illã dici que dimidiã excedit p. l. ij. C. de resc ind. vendi. qꝛ non ꝓbať iure. Itẽ enormissima illã puto que in quantitate cõsiderabili iudicis arbitrio nedũ enormẽ excedit, ſꝫ ẽt enormiorẽ per ꝑdictã rõem. Nec ẽt placet taxatio huius. q̃ facit do. Jo. de imo. qñ est in toto vel quasi per. l. oẽs. §. lucius. ff. que in frau. credi. qꝛ illud est verũ quo ad presumptionẽ fraudis, non aũt quo ad respectũ lesionis quã hoc casu presupponimus esse sine fraude vel dolo. Satis. n. dicere possumus aliquẽ fuisse enormissime lesum si est pauper, ⁊ de oi sua paupertate vel maiori eius parte in arbitratorẽ ꝯpromisit si leditur nedũ in totũ, ſꝫ ẽt in dimidiũ attẽta qualitate eius ꝑsone per iura pallegata. Et satis sensit Bal. in. d. l. cũ a natura. ſꝫ non loqueret in proprijs terminis de lesiõe enormiori, vel enormissima, ſꝫ ď enormi seu magna, sed eadẽ est rõ vtroqꝫ casu si bene cõsidereť. hoc idẽ ẽt eodem mõ sensit do. Nico. in. d. c. quintanallis. allegãs gl. in. c. fi. de re iudi. lib. vj. Ad predicta facit glo. notabilis in corpore vnde sumiť anc. minoris debitor. C. qui dari tuto. pos. ⁊ qđ ibi per Bar. vbi dř q̃titatem magnã vel paruã relinqui iudicis arbitrio. Ad idẽ ẽt quod not. C. de senten. ex periculo reci. auc. nisi breuiores. ⁊ qđ habetur. ff. de iure dotiũ. in. l. quero. ff. de dolo in. l. si oleũ. cuꝫ. l. fi. ¶ His premissis redeo ad ꝓpositam q̃onem de renunciatione reductionis rõne lesionis enormis an cõprehendat enormiorẽ vel enormissimã et dico clare eã non comprehendi, sed in omnes, vt per Bar. in. d. §. arbitrorũ. Bal. in. d. l. pe. Ang. in dicta disputa. duo inuicẽ. ⁊ ꝑ Hostiẽ. ⁊ do. Anto. ⁊ Moderniores in. d. c. quintanallis. ⁊ ꝑ Jo. and. in addi. Spec. in loco preallegato. Probať hoc. qꝛ excessus in nimis magna q̃titate facit presumi dolũ. ⁊ l. omnes. §. lucius. ff. de his que in fraudẽ credi. not. per glo. in. l. qui testamẽtũ. ff. de probatio. Dolus aũt nunq̃ venit in generali remissione, vt ꝓbať. ff. mãdati. l. creditor. §. lucius. ⁊ dixi. ꝯ. sepius. Et hanc rõneꝫ posuit Bar. in. d. §. arbitrorũ. ⁊ sequunť do. Anto. Imo. ⁊ do. Nico. in. d. c. quintanallis. facit de renun. c. ij. libr. vj. licet postea idẽ Jo. de imo. variet in eodẽ. c. ⁊ ꝯriũ teneat ⁊ male, vt. ꝯ. videbis. itẽ qꝛ pactũ factũ de vna re ad aliam non porrigiť, vt. ff. de pac. l. si vnus. §. ante omnia. facit. ff. ď ver. ob. l. qcqd astrigende. Sed alia res est enormis lesio de qua hoc casu in pacto mẽtio facta fuit, ⁊ alia enormior vel enormissima, vt predixi. ergo ⁊c. Et hanc posuit Ang. in preallegata disputatione. Item qꝛ. ꝯ. dicta habent in se diuersos gradus, vt. ꝯ. pꝫ. ergo ſꝫ obligatio sit ꝯcta super vno gradu, non tñ extendiť ad alios de qbus mentio non est habita. l. vbi aũt non apparet. in prin. ff. de verb. obli. facit. ff. de actio. ⁊ obli. l. arrianus. ⁊ hoc posuit. Jo. ď imo. in. c. quintanallis. Ad ꝑdicta ẽt facit ẜm do. Anto. qđ habeť i simili in. l. i. ⁊. ij. C. aduer. vendi. pigno. ⁊ qđ not. de iureiurã. c. veniens. in gl. vlti. qd tñ dicemus in cõpromisso specifice renunciatũ sit cuicũqꝫ reductioni ẽt rõe lesionis vł enormioris vł enormissime, hũc casuꝫ expresse non videnť tangere docto. excepto Ange. in dicta eius disputatione. ⁊ do. Jo. de imo. in. d. c. quintanallis. q ambo determinãt, ⁊ recte hoc casu cessante dolo arbitratoris ademptã esse reducendi pactũ ptãtẽ. Quĩ non ẽ quo querant cõpromittentes cũ hoc aperte egerint cõpromissi tempore, nec possunt dicere se lesos preter eorum intentionem, vt in. c. scienti. de reg. iur. lib. vj. ff. de dona. l. j. cum simi. Preterea hoc probať ex oibus rationibus ⁊ auctoritatibus de quibus dixi. ꝯ. in questione. An possit renunciari reductioni ratione enormis lesionis. quo ad effectũ. n. sibi preiudicandi per actus exꝑssos eandeꝫ potestatem habent partes in toto quaꝫ habere dixi in parte, vt. l. que ď tota. ff. ď rei ven. Et hoc sentiunt omnes predicti doc. si bene inspiciatur. ¶ Nec obstat his dictis qđ excessus in nimis magna q̃titate faciat presumi dolũ ẜm Bart. in. d. §. arbitrorum, vt dixi nunc ꝑcedẽti q̃oẽ, qꝛ illud verũ vbi de illa nimis magna quãtitate expresse non pepigerunt. ⁊ sic loquitur Bar. alias stante pacto exꝑsso cessat dolus presumptus, vt. d. c. scienti. nisi forte esset alias extrinseca rõ ex qua dolus colligať, vt. ꝯ. diceť. ¶ Ad vnũ attende, qꝛ prodicta oia vera sunt nisi forte dictũ arbitratoris esset ꝯ deũ, quo casu non esset sublata reductio sub quacũqꝫ verborũ cõceptione factũ esset cõpromissuꝫ ẜm Hostiẽ. in. d. c. qntanallis. allegat de tẽpo. ordi. c. ad aures cũ ibi notatis. ⁊ hos simpliciter sequiť do. Jo. de imo. hoc intelligo, qꝛ forte ex eius inspectione apparet nutrire pactũ exꝑssuꝫ vt qꝛ mandauit aliqd solui nomine vsurarũ, vt habeť de vsuris c. qꝛ in oibus. ⁊ c. super eo. quamuis hoc casu fortasse sit penitus nulluꝫ ex defectu potestatis, vt patet ex dictis. ꝯ. iij. li. xv. c.

¶ Ex predictis oibus declarať alia q̃o nũqd laudũ arbitratoris possit ratificari anteq̃ ferať. Nam Sy. in quodã suo consilio dixit non posse, argu. l. penul. C. de arb. Bal. C. de ꝯhẽ. emptio. in. l. penultima. dicebat verum dcm̃ Syn. nisi per prius anteq̃ ratificetur forma futuri laudi esset cõtrahentibus explanata quo casu valeret cum cadať super certo ⁊ puro. Tu dicas quod licet ratificari non possit per actũ expressuꝫ ratificationis. tamen ratificatũ erit laudũ futurum omni casu cessante dolo arbitratoris si verba ꝯpromissi ꝯcipiantur late mõ ꝑdicto qđ ledere possit partes ẽt enormissime, vt ex predictis liquet. ¶ Nunc dicamus de pulchra q̃one factũ est ꝯpromissum in arbitratoreꝫ cũ pacto latissime ꝯcepto qđ reductio non petať ab ea rõne lesionis ẽt enormissime nunquid hoc casu data lesione enormi, vel enormissima ꝯtingẽte re ipsa sine arbitratoris dolo possit iudex occurrere ex officio supplendo ꝯ laudũ vt reducať ne tanta iniqtas sequať. Hostiẽ. dixit in. d. c. quintanallis singulariter forte ex equitate iudicẽ posse ex officio subuenire pensatis causis locis tẽporibus ⁊ qualitatibus personarũ allegat notata de trãsactio. c. fi. de arbi. c. ij. ⁊ hoc simpliciter refert ibidẽ Joã. an. sed Ang. in preallega. disputa. vltimo articulo ꝯtradicit, ⁊ rectius qꝛ ius agendi ad reductionẽ deficientis parti iudex ꝑ eius officiũ non põt inducere nec supplere imo sine actione agenteꝫ põt expellere iudex ex eius officio vt. C. de trãsactio. l. vbi pactuꝫ. C. vt q̃ desunt aduo. parti. iudex suppleat. l. j. nec obstat qđ iudex supplere possit excipiendo pp exceptionis equitateꝫ, vt. l. j. ff. qđ vi aut clam. ⁊ l. fin. de peti. here. qua rõne idem vř hoc casu pp equitatẽ. Quia respondeo ẜm eũ qđ iudex excipiẽdo ex officio supplet, qñ exceptio ꝯpetit, sed ex aliqua cã impediť solus eius vsus. In proposito vero nullũ ius, nullaqꝫ actio ꝯpetit ad reductionẽ petendã. ideoqꝫ deneganda excipiendi potentia, vt. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. videamus. ff. ď peti. here. l. si quid possessor. circa fi. ⁊ hoc tꝫ ẽt Jo. de imo. in. d. c. quintanallis. Subdit tamen notabiliter dictũ Host. posse vno casu saluari, scilicet qñ laudum contineret euidens pactum cui partes non potuerunt renuntiare, vt qꝛ continebat simoniam ꝑ tex. in. d. capi. ij. de arbi. quem Hostien. allegat qđ menti tene, ⁊ facit quod tetigi nũc in precedenti questione. in fi. Adde vnum valde notabile, quod si ex aliqua causa deceptus fuisset arbitrator quãuis si sciuisset cõstaret euꝫ fuisse aliter arbitratũ nec tam graue intulisse lesionẽ, hoc casu saltem ex clausula generali iudicis officio subueniendum esset leso, qꝛ arbitrator errore lapsus aliter ꝓnuntiauit quã alias fuisset per eum ꝓnunciatum. Et hoc notabile posuit dominus Anto. in dicto capi. quintanallis. ⁊ sequitur ibi do. Joan. de imo. allegat do. Anto. qđ no. in Spe. de arbi. §. fi. ver. quid ergo si eũ proposuisset, ad finem per duas chartas, ⁊ qđ no. Jo. and. de purg. vulg. c. ij. ⁊ qđ habetur. ff. de reg. iur. l. in ambiguo qđ menti tene. item de alia q̃one dicemus necessaria ꝓ precedẽtium declaratione. Diximus in quacunqꝫ renunciatione qualitercũqꝫ concepta nunq̃ excludi eã que prouenit ex arbitratoris dolo, sed nunquid excludetur ea que ꝓuenit ex culpa lata. hec q̃o reincidit in aliã an hoc casu lata culpa eqpareť dolo ⁊ bal. in. d. l. cum a natura. C. de arbi. sensit quod sic. per. l. j. in princi. ff. si mẽs. falsum mo. dixe. item refert Jo. de imo. in. d. c. quintanallis tenuisse Pet. de peru. in preallegata eius disputatione, cum C. layens. per regulã. l. qđ nerua. ff. de positi, ſꝫ certe horũ opinio est aperte falsa. Nã ẜm hoc idem esset in sñia arbitri q̃

cum reprobet per dolū, vt. ff. de arbi. l. ita demū. reprobaret ꝑ latā culpā qḋ tn̄ non est verum, vt ibi habetur. ⁊ eo. tit. in. l. diē proferre. in. §. stari. ⁊ hoc tenet Joā. de imo. reprobata opinione ꝯtraria plus dicens hoc fuisse de mente Jo. cald. ⁊ Joā. and. in quātum requirunt probari dolū per corruptelā ipsius arbitri vl̄ arbitratoris. Item ad hoc facit ſm eū in. l. ſi plagij. C. ad. l. fal. de pla. ff. de liber. causa. l. ligit. §. fi. ꝯ ſiccarijs. l. lege cornelia. ⁊ ꝙ not. ff. de in litē iuran. l. in actionibus. Ad. l. j. ff. ſi mēſſor fal. mo. dixe. responde ꝙ non facit ad ꝓpoſitū, q2 loquit̄ q̄ſtum ad hoc vtrum arbitrator teneatur de lata culpa, ſed an lata culpa idē operet̄ ꝙ dolus ad effectum reductionis ad arbitrium boni viri nihil dr̄ ibi. Itē rn̄deo ad. l. ꝙ nerua. ꝙ illud verum in ꝯtractibus q̄ lata culpa equiparētur dolo, ſed hoc casu cum agitur de veniendo ꝯ ſniam arbit. vel laudum arbitratoris hoc non reperitur. ⁊ hanc responsionē dat Jmo. in dicto loco, ſed mihi nō placet, q2 ſatis ſumus in ꝯtctibus cum agimus de reductione laudi arbitratoris qḋ eſt ꝯtctus cuiuſdam tranſactionis. ⁊ vt dixi. ſ. lib. j. c. viij. in fi. ¶ Dic ergo melius ꝙ in remedijs inductis ad reſcindēdū nunq̄ lata culpa dolo equiparat̄. hoc ꝓbat̄. ff. de eden. in. l. vbi exigitur ⁊ notatur. C. ſi aduerſus delictu2 in l. j. ⁊ Bar. plene in. d. l. ꝙ nerua. ¶ Reſtat tractandū qn̄o appareat leſionem doloſe ſeu ꝓpoſito cōtingere qn̄o etia2 re ipſa, id eſt ſine dolo que pars valde neceſſaria eſt, pro precedentium declaratione ꝑfecto dolus non preſumitur, niſi ꝓbet̄, vt. ff. de ꝓbatio. l. quoties. §. qui dolo. Vbicunq̄ ergo non probat̄ dolus leſione2 re ipſa cōtingere ꝓſumemus. Probat̄ aūt dolus. lex dicit ex perſpicuis iudicijs. C. de dolo. l. dolū. de renuncia. c. ij. li. vj. ff. loca. l. item ſi pretio. §. j. ⁊ notatur. in. l. fulcinius. §. quid ſit latitare. ff. q̄bus ex cau. in poſ. eatur. ⁊ de reg. iur. in. c. ꝓpoſite. Que autem ſint hec perſpicua iudicia. Ang. in preallegata diſputa. duo inuicem. ⁊ dn̄s Petr. in predicta diſputa. cū. C. laycus. ⁊ Jo. de imo. eos ſequens in. d. c. quintauallis. dicunt non poſſe dari certā doctrinā, ſed magis iudicem debere circūſtātijs hoc arbitrari ꝑ ea que habent̄ in. d. l. dolū, facit text. ff. de teſtibus. l. iij. §. tu magis. ⁊ qḋ in ſimili dixit Bar. de indicijs ſufficientibus ad torturā. in. l. fi. ff. de q̄onibus. ff. de iure deliberā. l. j. in fi. ff. ꝯ pigno. actio. l. ſi ſeruos. ff. de vſuris. l. mota. ¶ Q2 tn̄ Ang. vtiliſſime recolligit idicia quedā ex q̄bus hoc caſu dolus ſufficienter arguit̄. tāgamus illa breuiter aliqua addendo ad eum.

¶ Primū eſt indiciū ꝑſpicuū ſm eū ſi laudū apparet de ſe iniquū apud oēs bonos ⁊ graues q̄m q̄ per notoriā iniq̄tatē exercet ſine dubio eſt in dolo. v. g. ſi arbitrator declarauit filiū ꝯ hereditate paterna nihil habiturū. qḋ eſt pietati ꝯtrariū, vt. ff. vnde liberi. l. ſcripto. ff. de bonis dānatorū. l. cū ratio. vel ſi excluſit fratrē a ſucceſſione fratris inteſtati nulla cauſa aſſignata. q2 eum lex naturaliter etia2 ad ſucceſſionē inuitat, vt. l. fi. C. quorū bon. quod etiam tenuit. Pet. in loco preallegato. vel ſi excluſit parētes a ſucceſſiōe deſcendētiū quos inuitat rō miſerationis. vt. l. na2 ⁊ ſi parentibus. ff. de inoffic. teſta. ⁊ in. l. ſcripto. vel ſi iuſſit filios ex ancilla natos ſeparādos a matre vel ſorores a fratribus aut liberos a parentibus aut a non coniuge vxorem ſegregari. que ſeparatio cū ſit dura reputatur per legem iniqua. ⁊ ideo reprobat̄. C. cōia vtriuſq̄ iudi. l. pronun. vbi tex. not. ff. de lega. iij. l. vxorem. §. cum concubine. ſm Ange. ſed Jo. de imo. dicit qḋ l2 hec dicta ſint equa, tn̄ non procedunt de iure, q2 l2 per acta appareat de leſione re ipſa tn̄ non apparet de leſione ex propoſito ſeu de doloſa mente arbitri. potuit. n. ſic ſibi fuiſſe viſum, nec videtur ſufficienter ꝑ hoc dolum probari ſm eum de iure. Ego ſequor dicta Ange. q2 predicti actus ſunt ſimpliciter prohibiti de iure ſi ex alio non iuſtificentur, vt patet in iuribus preallegatis. Jn prohibitis autem de iure ex ipſo actu preſumit̄ dolus, niſi ꝯtrarium probet̄ ⁊ iſtud dicitur eſſe perſpicuu2 indiciū ſm Bart. in d. l. dolum. per. l. i. C. ad. l. corne. de ſica. C. de iniurijs. l. ſi non cōuitij. ⁊ ſi. iura. ad predicta facit ꝙ no. d. Nico. in. c. ij. iuxta fi. de arbit. omnē iniquitatem notoriam habere dolum preſumptū per. c. j. ⁊ quod ibi notatur de preſumptione. ⁊. l. creditor. §. lucius. ff. mandati.

¶ Secundo eſt perſpicuum indicium ſecundū Ange. ſi ab eo condemnatus obtulit ſibi loco ⁊ tempore congruis ſua iura vel probationes ꝑ que apparebat clara iuſtitia ꝓ eo, ⁊ admittere noluit nec audire, ſed leuato velo ad laudū fulminauit, ⁊ deinde in cauſa reductionis ꝓbauit veritatē ex qua cōſtat de enormi grauamine, vt habetur de teſtib. in capitu. ex parte ade. per gloſ. ⁊ Jnno. ⁊ Jo. an. ⁊ de app. i. c. interpoſita ꝙ ⁊ tenet Jmo. in loco preallegato. ¶ Tertiū eſt indicium ſi arbitrator corruptus pecunia diceret arbitramentū tuliſſe, qm̄ omnis corruptela talis vel ſimilibus dolū tetigit, vt. C. qn̄ prouoca. non eſt neceſ. l. venales. ⁊ in corpore, vt iudi. ſine quoquo ſuffra. circa principiū. ff. de calumnia. l. i. §. penul. ff. de cōdi. ob turpem cauſam. l. ij. §. fi. ſm Ang. tu adde ꝙ idē tenuerunt Jo. calde. ⁊ Jo. an. vt patet ꝑ eū in addi. Spe. in preal leg. ver. Itē ſi compromiſſum. ⁊ Jmo. in. d. c. quintauallis. ¶ Quartum eſt indiciū ſi arbitrator ante laudū hoc dixit. ſ. ꝙ l2 ſciret arbitramentū iniquum, tn̄ ſic ferre volebat forte vt ſe vindicaret, vt. ff. quibus ex cauſ. in poſ. eatur. l. fulcinius. §. q̄d ſit latitare. i gl. ff. ꝯ doli exceptio. l. apud celſum. in princip. facit de ſuppel. lega. l. labeo. §. idē tubero. ſ2 Ang. idē Jmo. i. d. c. quintauallis. ꝓ hoc vide ꝙ ſcripſi in ſimili. in. ij. li. de teſt. vari. ix. c. non idē dicit Ang. eſſe ſi poſt arbitramentū aſſerit ſe dolo eū tuliſſe, aut ēt pecunia corruptū. Na2 non ſtaret̄ eius aſſertioni in preiudiciū partis que laudum ꝓ ſe reportauit vt de electione. c. noſtri. ꝑ Jnno. ſicut nullo mō creditur teſti per ſe corruptū pecunia aſſerit falſum tuliſſe teſtimoniū, vt ꝯ teſti. c. ſicut nobis. tu ꝑ hoc vide plenius in. d. ij. li. ꝯ teſtibus variantibus vlti. c. ¶ Quintū eſt ſi forte litigatorū q̄s ſuccubuit inebriauit in prandio, vt ſuo arbitramento cōſentiret, vt no. gl. in preal leg. l. dolū. vel ſi arbitrator oſtendit ei quedam inſtrumēta que ſciebat inania, ⁊ ex illis litigantē induxit ad cōſentiendū laudo. vt. ff. de dolo. l. ſi legatarius. iuncta ſua gl. ſm Ange. ⁊ Jmo. vbi. ſ. ¶ Sextū dixit Ange. ſi ꝯſtare poſſet ꝙ arbitrator precibus exoratus cōuertit ſuū ꝓpoſitū de equo i iniquū nā pōr q̄s corrumpi ꝓcibus ſicut ꝓtio, vt. ff. ad. l. iul. de vi publi. l. q̄ cetu. §. q̄ vacantē. l2 hec corruptela non adeo tēporis ſit nec ſniam iudicis eodē mō infirmet, vt. ff. ad trebel. l. ſeruo inuito. §. cū pretor ꝑ gl. no. ff. de arbi. l. ſed ſi in ſeruū. §. i. ⁊ hoc etiam ponit Jmo. in. d. c. quintauallis. ¶ Septimu2 indiciū ponit Ange. ſi forte litigator ante cōpromiſſu2 pactus eſt cū arbitratore. ꝙ vult in eū cōpro mittere ſi cōpromittit ꝑ eo laudū ferre. ⁊ ita arbitrator ꝓmiſit, q2 nullus d2 eius ſniam polliceri nec oſtendere animi ſui motū, vt. ff. de offic. preſidis. l. obſeruandum. Nam he pactiones ⁊ tractatus preambuli declarant mentē poſtea diſponentis. an fuerit bona vel mala, vt. ff. de lega. i. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de arbi. c. innotuit. ꝑ Jmo. ꝑ Bar. in in. l. titia. §. idem reſpondit. de verb. obli. ⁊ melius in. l. pacta nouiſſima. C. de pac. ⁊ hoc ſentit Jmo. vbi. ſ. ¶ Octauū perſpicuum indiciū addidit do. Pet. de peru. in preallega. eius diſpu. cum. C. laycus qn̄ per acta facta coram arbitratore apparet probatū ꝯ debito. ⁊ nihilominus ipſe arbitrator abſoluit vel ꝯ nihil apparet ꝓbatū, ⁊ tn̄ ipſe ꝯdēnauit. Quia l2 poſſibile fuerit qḋ nō adhibuerit fidem probationibus ex aliqua cauſa, ⁊ ſimiliter poſſibile fuerit qḋ l2 nō appareat ex actis tn̄ ꝓbationes ſufficientes habuit, q2 tn̄ ex actis aliter nō apparet vr̄ ꝯſtare de euidēti iniquitate ⁊ dolo cū acta inducant notoriū, vt no. de ver. ſigni. in. c. cū olim. ⁊ in. c. fi. de coha. cleri. ⁊ mu. ⁊ per Jnno. in. c. per tuas de teſti. Sed certe Jmo. in. c. q̄ntauallis ſentit oppoſitū in hoc vltimo de iure, q2 l2 nō appareat ex actis tn̄ potuit alias ꝓbationes habere, qḋ credo verū, q2 tales ꝓbationes qḋ in ſcriptis redigant̄ in figurā actoꝝ nō ē neceſſariū corā arbitratore, q̄ potius extraiudicialiter dicit̄ procedere, vt dicam. ſ. x. lib. xj. ca. l2 ergo alique probationes ſint ſcripte per hoc non ſequit̄ alias ꝓbationes nō ſcriptas nō interueniſſe quas potuit arbitrator ſequi, vt l. nō hoc. C. vn̄ cognati. Et ex ſcriptura aliquoꝝ redacta in figurā actorū nō ꝓiudicat̄ in ceteris cum in nullis ſcriptura req̄rat̄, vt no. in ſimili per gl. ff. ſi cer. pe. in. l. vinum. ⁊ qḋ hr̄. ff. de teſt. in l. heredes palā. §. i. ⁊ illud qḋ dr̄ acta facere notoriū verū eſt corā iudice vel vbi ē iudicij figura ſed hoc caſu hec oia, vt dixi ceſſant, primo ceſſat tale notoriū q̄cq̄d ille dicat. ¶ Nonu2 indiciū ſufficiens tu adde ex dictis Bar. in. §. arbitroꝝ. qḋ retuli. ſ. eo. capi. §. his premiſſis nā vbicunq̄ leſio eſt in quantitate maiori, maxima, vel enormiſſima in gradu ſuperlatiuo ſemꝑ dolus preſumit̄ etiā ſine alio adiumēto per. l. oēs. §. lucius. ff. que in fraudē cre. ⁊ no. ꝑ gloſ. ff. de ꝓba. in. l. qui teſtm̄. ⁊ eo. titul. l. patronū ſm eū, qḋ eſt valde ſingulare. ⁊ ſequuntur domi. Ant. ⁊ Joan. de imo. ⁊ do. Nic. vt. ſ. retuli. ſequitur ⁊ do. Pet. in preallegata eius diſpu. hoc verū intellige, niſi in compromiſſo eſſet data ꝑtās ledēdi etiam in quantitate enormiſſima, vt p2. ſ. eodem. c. §. quid tamen quod non repe. Tamen attende quod l2 Jo. de imo. primo ſequatur predictam ſententiā vt. ſ. dixi, tamē poſtea in alia parte eiuſdem. c. quintauallis. ꝯdicit. ſ. dictis. ⁊ ſibi ipſi, dicens predictam opi. de iure non veram per ea que habent̄ in. l. diē proferre. §. ſtari. ff. de arb. vbi p2, ꝙ l2 arbiter exceſſiue ledat non preſumit̄ dolus niſi aliter probetur nec excuſatur ꝯueniens a pena ꝑ exceptionē doli ſicut alias vbi vere dolus ꝓbaretur,

baretur, vt.l.ita demũ.C.eo.ti.l.arbitrorũ. Sed certe falsũ dicit iste doc.nã dolus presumit, vt volunt preallegata iura, q̃ hoc exp̃sse dicũt nec qcq̃ repugnat.§.stari.q2 dicit stare debere sententie arbitri.sine equa siue iniqua.pondera verbũ iniqua ꝙ est positiuũ.nã non dicit iniquior vel iniquissima. Paulopost subiungit ibi i tex.nã minus ꝓbabilem sniam equo animo ferre dꝫ. pondera eodẽ mõ minus ꝓbabilẽ, q2 non dixit minus ꝓbabiliorẽ vel iprobabilissimã.hoc aũt non est pp aliud,nisi q2 excessus i nimis magna q̃titate in genere cõparatiuo,vel suplatiuo,facit p̃sumi dolũ ex quo i effectu inficit snia arbitri,⁊ ẽt laudũ arbitratoris,vt dictũ ẽ.Et no.diligẽter hec indicia pspicua sine quoꝝ cognitiõe vana eẽt oĩs disputatio hui⁹ capituli,⁊ duoꝝ seq̃ntiũ.

SVMMARIVM

1 Iuramentum interueniens in renuntiatione reductionis ad arbitrium boni viri quid roboris addat.

¶ Capitulum.xvj.septimi libri.

1 C Onsueuit in hmõi renunciatione apponi iramẽtũ.† Videmus ergo qd roboris ei per hoc adijciat discurrentes singula capita de qbus proxime tractatum est, que pars non bene declaratur a doc.nostris,vt.ĩ.videbis. ¶ Primo renũciatum est reductioni ad arbitriũ boni viri parte absente que vt dixi sui natura nihil valet,sed an validabitur iuramento. Ang.in preallegata dispu. duo inuicez in quarto articulo vĩ sentire hoc casu cõfirmari dum dicit,ꝙ vbi est renuntiactio simplex iuramẽto non vallata semper potest peti reductio,quasi velit qꝺ si esset iuramento vallata esset secus.Ego credo ꝯ̃rium in foro contentioso.q2 actus hoc casu est nullus ratione defectus solennitatis formalis,q2 deficit presentia eius per talem renunciationẽ recipiat,vt.l.j.§.j.si quis deteriorẽ.⁊ facit quod no.Bart.in.l.si qs pro eo.in prin.ff.de fideiuss.in.viij.membro.⁊ q2 habetur per cano.in.c.cũ contingat.de iureiur. Modus tñ esset vt iste defectus absentie partis tolleretur qꝺ aliter.lꝫ extraneus pro eo recipiat p ꝟba inflexa,vel aliter ḃm ea q̃ habent in.l.stipulatio ista §.alteri.ff.de verbo.obli.⁊.l.hmõi.ff.de leg.j.qꝺ hic non pono q2 non est materia nostra. ¶ Nunc dicamus quid si renunciatũ sit reductioni per pactũ.certe his casibus in quibus effectũ hꝫ tale simplex pactum.quid roboris sub iuramentũ adiungat.vbi autem pactũ sui natura sortitur effectum an iuramentum faciet eum sortiri.v.g.dixi quod non hꝫ effectum pactum predictum etiam dolo futurum,sed ex proposito contingentem,nec etiam lesionem enormem,vel enormiorem vel enormissimã,si de ea nõ est habita mentio expressa.Considera quod iuramentum nõ firmat actum expressum,nec etiam tacitũ quod est ꝯ̃ bonos mores qui dat delinquendi materiam,vt in.c.non est obligatorium.de reg.iur.lib.vj.⁊ hoc tenent omnes in materia iuramenti in preallegatis locis,cum ergo remissio doli futuri sit hmõi,vt dixi in c.precedenti.ergo ad eius remissionem non presumitur iuramẽtum tendi in generali renunciatione,nec posset se extendere ẽt si partes hoc expresse iurarent.⁊ hoc etiam ponunt oẽs Moderni.in.d.c.quintaualĩs.maxime do.Anto.⁊ d.Jo.de imo.⁊ ẽt sensit Ang.in prealleg.disputa.lꝫ Fed.de senis in suo cõsi. cxxv.⁊ cõsi.xlj.senserit i hoc necessariaꝫ esse absolutionẽ a iuramento ꝙ non est verũ ḃm predictos doc.q2 vbi non est ligamen non est necessaria absolutio,vt.l.x.ff.de verb.oblig. fateor tñ eã esse vtilem ad cautelã euitandarum opinionum,vt.l.testamentum.C.de test.Item considera ꝙ iuramentũ intelligitur ḃm naturam actus super quo apponitur,vt.l.fi.C.de non nume.pec.⁊ l.fi.in prin.ff.ad muni.Sicut ergo simplex pactũ renunciatũ talis reductionis non trahitur ad lesionẽ enormem vel vlteriorem q2 hꝫ in se hanc conditionem si equum fuerit arbitratus, vt de iureiu.c.quintaualĩs.ff.de ope.li.l.si libertus.ff.loc.l.quõ.§.inter locatorẽ.⁊.ſ.dixi.c.proxi.ita ⁊ iuramentum super eo appositum.Et ita tenuit expresse Bar.in.d.§.arbitrorum.paulo ante fi.⁊ Ang.in dicta disputa.⁊ omnes cano.in.d.c.quintaualĩs. Addit ꝙ iuramentũ eatenus extendit vires suas quatenus se extendit partium cõsensus super materia licita,vt.ff.qui satisda. cog.l.vlti.⁊.d.l.ij.C.de non nume.pec.sed hoc casu non presumitur esse consensum partium in lesionibus enormibus vel vlterioribus,nisi de eis specificatũ in compromisso, vt plene dixi.ſ.precedenti.c.ergo ⁊c. ¶ Ad vnum est attendendum,q2 do.Pe. de peru.in sua questione,cũ.C.laycus.qui tenuit non posse renunciari reductioni ad arbitrium boni viri rõne enormis lesiõis vel vtilioris re etiam ipsa contingentis, vt retuli.ſ.c.precedenti.in.§.videamus.nunc dixi eam confirmari iuramento, sed de facili petita absolutione a iuramento reduci posse ad equitatez simile dicit in renunciationibus puellarum post cuius dicta vadit Jmo.in.d.c.quintaualĩs.per multa verba, sed cum fundamentũ suum non sit bonum,q2 ẽt sine iuramento renũciatio valet.vt.ſ.plene probaui de absolu.an iuramento hoc casu in predictis renunciationibus an concedenda sit hoc loco tractare sit perfluuꝫ est,vide in materia iuramentoꝝ in.c.cũ ꝯtingit.eo.ti.

SVMMARIVM

1 Cautera vlla an possit in cõpromisso conuentionali facto in arbitratorem adhiberi per quam euitetur reductio ad boni viri arbitrium.

¶ Capitulum.xvij.septimi libri.

1 C Autelas varias ad exclusionez reductionis ad boni viri arbitrium laudi arbitratoris nostri doc. inuenerunt.† Examinemus igitur illas an de iure ꝓcedant. ¶ Prius videamus an hoc sit frustra. Quid videtur. nã Bal.in.l.cum a natu.C.de arbi.dixit cõiter obseruari quod non obstante quacunq̃ cautela verborum possit pp enormem lesionem peti talis reductio.q2 non est verisimile ḃm eum compromittẽtes hoc sẽsisse ꝙ arbitrator possit eos enormiter ledere alleg.ff.de transact.l.cuꝫ aquiliana.ff.manda.l.creditor.§.lucius ff.de oper.lib.l.si libertus.Sed certe quicquid ipse dicat, qui illud generaliter seruant non bene intelligunt, vt clare liquebit ex his que statim dicam.nisi forte reductio petatur propter lesionem contingentem in proposito seu per dolum arbitratoris. Nam aduersus talem reductionem. generale est ostenso dolo nullam cautelam sub quacunq̃ verborum conceptione quicq̃ valere,vt.ff.de pac.l.si vnus.§.illud nulla.⁊.d.l.creditor.§.lucius.⁊ hoc casu potest intelligi quod ipse dicit.preterea Bal. videtur loqui vbi non est facta mentio expresse in cõpromisso de lesione enormi cũ dicit nõ esse verisimile ꝯpromittentes de ea sensisse,q2 incertis nõ certis locus ẽ ꝯiecture,vt.ff.ꝺ ver.ob.l.quinus.§.cuꝫ ita,⁊ hoc ẽt casu procedit qꝺ ipse dicit. ¶ Est ergo videndũ remoto dolo arbitratoris,vt premisi de dictis cautelis quarũ cognitio erit i practica valde vtilis. Primã docuit Sy. in quodã eius ꝯsi.qꝺ ẽ.xiij.in ordine,quã refert ⁊ sequi vĩ Jo. an.in addi.Spe.in ti.de arbitro.§.sequit.ver.itẽ qd si ꝯpromissum est in arbitriũ.⁊ Ang.ẽt cũ ea transit in plle.dispu.duo inuicẽ in vltimo articulo qꝺ tpe ꝯpromissi tertius quidaꝫ ꝓmittat p litigatore se facturũ qꝺ litigator laudũ ferendũ ratum habebit sub certa pena. Nam hoc casu illa pena poterit ab illo tertio exigi indistincte si petat reductio q̃tuncunq̃ ex aliqua causa effectũ nõ sortiat. Et ob hoc consiliũ dicit Jo.an.in loco palleg.in tuscia postmodũ cõiter seruari dictã ꝯpromittendi formam.Sed certe mihi nõ plꝫ,q2 non video rõneꝫ diuersitatis in tertiũ se obligantẽ ad talẽ penã ⁊ ipsum compromittẽtẽ sicut.n. ꝯpromittens qui ꝓmittit se seruaturũ laudũ sub pena intelligit tacite ad hoc obligare,si laudũ futurũ non erit iniquũ,vt.l.si libertus.ff.de ope.lib.ff.loca.l.quõ.§.inter locatorem.cũ si.si tertius qui se obligat intelligit cũ illa tacita natura ad suaꝫ obligationẽ accedere pro hoc facit qꝺ hr̃ in simili.ff.de pac.l.fin.C.de vsu.rei iud.l.fi.§.vlti.ꝙ exceptiones q̃ prosunt principali ꝓsunt etiã fideiussori.itẽ facit qꝺ de subrogato dr̃ q sapit naturã ꝓncipalis.ff.si qs cau.l.si eũ.§.q iniuriarũ.ff.si qs testõ.l.i.§.hec actio ⁊ ibi p Bar.sicq̃ vt dixi dicta cautela nihilũ puta vꝫ posito ꝙ valeret tñ p eã non habemus id qꝺ querimus. Nã nõ euitatur reductio que omnimode fieri posset,lꝫ tertius ille in penam incideret.Scꝺam cautelã posuit ẽt idem Sy.in eodẽ consilio quã referunt Jo an.⁊ Ang.in locis prealle.cũ ea transeuntes. Qꝺ etiam in ꝯpromissum duo interueniant qui vicissim non litigatoribus sed sibijpsis penã ꝓmittant si quis ꝯtrahentiũ non seruaret laudũ ferendum quo casu nil aliud querit nisi an aliquis ꝯueniat vt penã incurrat ille qui eaꝫ ꝓmisit,nec de alio iure vel interesse querit,⁊ lꝫ tunc laudũ non sortiat effectum,tamen pena petetur,facit ḃm Ang.qꝺ no.per glo.C.de seruo pigno.da. ma.l.si creditoribus. ¶ Sed profecto nec ista mihi plꝫ,naꝫ infirmat eisdem rõnibus quibus precedẽs,quas nõ repeto. Tertiã docuit Cy.in prealle.l.cum a natura.C.de arbi.in.q.dicẽs

fieri debere qd per pactū renuntietur reductiōi ad arbitriū boni viri, ꝛ iuri, ꝛ actioni per ea petenda compelli posse. ¶ Pōt.n. hoc fieri per pactū, vt.l.i.C.de pac.de libe.cā.l.non solum.§.fi. ꝛ.l.si qs rōnes.ff.de pac.l.si vnus.§.illud nulla.ꝛ ita asserit Cy. se iā plura dictasse ꝯpromissa.ꝛ hāc referunt cū simpliciter trāseuntes. Bal.i.d.l.cū a natura.ꝛ Ange.in pręallegata disputatio. Sed certe nec ista pcedit oi casu si bene cōsideretur. Nā lz trahatur ad reductionē que posset peti pp lesionē immoderatā seu enormez, tñ non ad illā que cōpeteret rōne lesionis enormioris aut enormissime, de qua nunq̄ psumunt̄ cogitasse partes per verba gñalia. sed requiruntur specialia ꝛ specifica cū doli presumptionē inducat tanta lesio, nisi de ea agat̄ expresse, vt.l.oēs §.lucius.ff.que in frau.credi.no.ff.de proba.in.l.q test m̄. ꝛ per bar.in.d.§.arbitrorū.ꝛ cōiter oēs i hac materia, vt scripsi.s.eo. lib.xv.c.in.§.his premissis.ꝛ est veritas qcqd predicti dicant. ¶ Quartā reperitur posuisse.d. Lud.in certis eius notabilibus ꝙ ptes eligāt arbitratorē eius personā approbādo.v.g. dicendo hoc mō eligimus talē arbitratorē, vt bonū virum precipuum habito respectu ad eū ꝛ nō ad aliuz.cū.n.hoc casu eius psona sit approbata sicut intelligit̄ approbari a partibus psona arbitri a quo reductio non petit̄, vt no.glo.ff.de arbi.in.l.iij.§.tāetsi.certe nec ab eo reductio petet̄. Et hoc dicebat do. Lud. fuisse singulare ꝛ mirabile verbuz positū p Bar.in.d.§.tāetsi ꝙ ipse sequebat̄. Sed pfecto errauit ēt parum do. Lud. nā non est verū qd ita dixerit Bar. hoc casu non posse peti reductionē, sed voluit tm̄ hec verba operari q̄ntū si esset expresse renunciatū reductioni ad arbitriū boni viri quod est diuersissimū cū talis renunciatio simplex alio nō adiuncto ꝭm oēs intelligit̄ si equū fuerit arbitratus, vt.d.l.quero.§.inter locatorē.ff.loca.ꝛ.d.l.si libertus.cū si.ꝙ hoc sit verū ꝙ Bar. ita intellexit patet ex his que Bart. no.expsse.in.d.§.arbitrorū pauloante finē.de quo non meminit Ludi. Preterea etiam si ita voluisset Barto.vt Lud.dicit, tñ non esset bona pdicta cautela ꝛc.lesionē enormiorē vel enormissimam pp dolū q psumit̄, nisi d ea expsse agat̄, sed operaret̄ circa enormē tm̄, vt.s.pxime dictū est, in alia. ¶ Quintam cautelam practicant cōiter aduocati in hac ciuitate ꝙ cōpromittentium qlibꝫ suū pcuratorē cōstituat ad ratificandū laudū sequuturū.ꝛ modus esset talis ꝭm istos ꝙ procurator vtriusqꝫ patris sit amicus aduersarij in quo ille posset cōfidentiam habere ne deciperetur in non volēdo postmodū lato laudo ratificare.v.g. ego cōpromittens tecū constituo amicū tuū de quo cōfidis ꝙ te non decipiet pcuratorem meū ad ratificandū, ꝛ tu eꝫ procuratorem ad idē cōstituis amicū meū. Itē ēt hoc requirit̄ hoc casu vlterius ꝙ cōpromittat̄ in arbitratorē hoc casu cū potestate laudandi ptibus non vocatis ad laudū. que tñ citatio an requiratur in tali laudo dicā.j.xj.li.xiij.c. Et plus requirit ꝙ pcurator absentis partibus laudū ferat vocatis tñ pcuratoribus ꝛ statim ratificādū.ne alias data partiū presentia, vel alias habita laudi cognitione ille q laudū ꝯ se habuit procuratorē a se cōstitutū reuocet anteq̄ ratū habeat. Sed certe qs fuerit huius inuētor nescio.ꝛ potius he videntur esse ambages quedā ꝛ fraudes quas aufugere debemus.vt.ff.de leg.l.fraus.ꝛ.ff.de condi.ꝛ demō.l.hꝰs meus.§.ꝙ in fraudē.C.de leg.l.non dubium. Sunt ēt ꝯrie intentioni cōpromittentium ꝛ paci sequuture. Preterea minime pcedit de iure. nā q̄ntunq̄ ante latū laudū sit cōstitutus pcurator simpliciter ad ratificandū, tñ hoc semper intelligitur salua bona fide, vt.d.l.creditor.§.lucius.ff.mandati. Et si dubitat̄ vtrum laudꝫ sit equū notari vr̄.vt cōsulatur dn̄s cuius interest, vt.ff. mandati.l.quintus.ff.de distra.pignorum.l.creditor.nec p hoc vr̄ pmissuz pcuratori.vt iacet ꝛ dilapidet bona dn̄i vt.ff.q i frau. credi.l.si pater.ff.de vsu.p emp.l.si fundus.§.si tutor.ff.de transac.l.cū hi.§.si creditor.ff.de condi.indebi.l.si pcurator. ꝭm bal. q his vltimis verbis vtit̄ in.l.fi.C.de ꝯhen.emp.in.xij.q.q̄ menti tene. Adde ꝙ si esset cōstitutus pcurator dicto mō ad ratificandꝫ ēt si euidentē iniquitatē cōtineret ꝛ grauissimā lesionem hoc casu cessante dolo valeret, vt dixi.s.eo.lib.xv.c.in.§.qd tñ dicemus. ¶ Sexta cautela ēt vtuntur qdā ꝙ pignora tradant̄ arbitratori p q̄libet partem retinēda p eū donec labat̄ tēpus petendi hāc reductionē, vt habet̄ in simili.ff.de arb.in.l.litigatores.§.ꝙ ait ptor.ꝛ p Cy.in.l.i.§.si rector valeat, put habet̄ in simili.ff.de arb.in.l.litigatores puincie. Sed nec ista obolū vꝫ, q: semper sub eadē conditione vident̄ tradi si equū fuerit arbitratus, vt volūt pręallegata iura.ff.d ope.lib.l.si libertus.ꝛ.d.l.quo §.inter locatorē.cū cōcor. Preterea longissimū esset q̄nq̄ tanti temporis morā expectare q̄ntū ꝯcedit̄ huic reductioni. ¶ Septima cautela colligit̄ ex dictis casuū doc.quos retuli.s.eo li.xv. c.in.§.quid tñ dicemus.qui tenent posse agi in cōpromisso dari arbitratori potestatē ledendi in q̄ntitate ēt enormissima que cautela optima est ꝛ modus praticandi est talis ꝭm Ange.in preallegata dispu.duo inuicem.iiij.articulo q clarius loquit̄ q̄ aliqs alius. Quod partes cōcedant arbitratori liberā ꝛ absolutam ptātem ius vnius partis in totū vel in parte alteri cōcedendi ꝛ donationes ti.cōferendi, q̄m sicut pōt ꝯstitui pcurator ad donādūꝫ ꝛ dilapidandū bona ipsius cōstituentis in totū vel in parte cū rei sue quilibet sit moderator ꝛ arbiter, vt.C.mandati.l.in re mandata, sicut ēt eadem potestas pōt concedi hmōi arbitratori nec ē q repugnet cū omnis eius potentia ex cōpromisso sumatur, vt.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.de officio. Et ita cōcipiēdo pactū ex lesione ēt enormissima circunscripto dolo arbitratoris nullo modo poterit peti reductio, nec enim hoc casu leduntur preter eorum voluntatem, vt.d.c.scienti.de reg.iur.lib.vj. facit.l.j.ff.de dona.ꝭm Ange. Quod no.perpetuo, q: est de intentione communi nostrorū docto.vt patet in.d.§.qd tamē dicemus. Plus dico quod si breuiter in compromisso diceretur qd arbitrator potestatem habeat ledendi partes etiam in quantitate enormissima hoc solum sufficeret vt nulla reductio petatur nisi ex dolosa lesione, vt patet ex dictis ibi, ꝙ semp tene menti.

SVMMARIVM

1 Pacta ꝛ clausule compromittendi in arbitrum vel arbitratorem testamentarium que sint.

¶ Cap.xviij.septimi libri.

d De compromittēdis pactis ꝛ clausulis in arbitrū, vel arbitratorē testamentarium post ea que di-
1 ximus tractandū est. † Doc.nō ponunt ego do hanc gñalē regulā ꝙ eisdē pactis ꝛ clausulis pōt in arbitros vel arbitratores testamentarios cōpromitti, quibus pactis cōpromittere posse diximus in arbitros vel arbitratores cōuentionales, ꝛ eandem potestatem habebunt pacta ꝛ ꝯuentio.ff.de verbo.obliga.l.a titio.ff.de re mili.l.milites.agr.ff.de postulan. lando.l.j.§.sexum.ꝛ p hoc qd dixi.s.primo lib.x.c.vbi hoc satis declarat̄. Ex hac regula sequunt̄ plura notabilia plura enim pacta poterunt in talibus ꝯpromissis apponi, ꝛ sup tpe ꝛ loco ꝛ cognoscendi ꝛ pronuntiandi modo, ꝛ reclamatione, ꝛ reductione ad arbitriū boni viri, que ꝛ in conuentionalibus cōponi pn̄t eadem ratione, ꝛ hoc quod habetur.ff.de heredi.instituen.in.l.illa institutio.ꝛ.l.ille autem.ꝛ.l.si quis sempronium ꝛ eodem tit. l.captatorias.ꝛ quod ibi plene per doc.in simili materia.

SVMMARIVM

1 Cōpromissuz in arbitrū vel arbitratorē iuris cōis, ꝛ his qui ex statuti necessitate eliguntur que pacta ꝛ clausulas requirat.

¶ Cap.xix.septimi libri.

q Quid dicemus de arbitris vel arbitratoribus iuris cōis, ꝛ his qui eligunt̄ ex statuti necessitate. † Nostri doc.etiā hoc non declarant. Tu attē-
1 de, q: aut partes nolūt pacisci aliqd per qd tolletur formalis solēnitas hoc modo ꝯpromittēdi inducta de iure cōi, vel ex forma statuti.v.g. qd eligant primo duo vnus p qualibet parte qui postmodū cogantur per iudicem tertium eligere, put dicit statutum in hac ciuitate, ꝛ hec forma non pōt tolli per pactum nec alterari, vt.ff.de leg.j.l.nemo pōt.ff.de pac.l.contra iuris.in prin.C.de testa.l.testandi.nec firmaretur hoc casu pactū iuramento.vt per Bartol.ff.de fideiuss.in.l.si quis pro eo.in prin. Aut paciscunt̄ circa illud ꝙ est iuris positiui, ꝛ tūc aut est ius prohibitiuū ꝯbi gratia dicit qd non possit fieri ꝯpromissum iudiciale, nisi primo sup hoc deputent̄ amici vel ꝯsanguinei inter partes, ꝛ tunc idem quod in precedenti, q: huic iuri prohibitiuo non potest renunciari, vt per gl.in rub.C.ne fideius.dot.dentur ēt si iuramētum interueniret, vt per Barto.in.l.is cui bonis.ff. de verbo.obligatio. Aut est ius simpliciter permissiuum, ꝛ tunc aut per pactum inferretur preiudicium iuri publico, verbi gratia, quia tolleretur aliquod de iudicis iurisdictione vel potestate in quo consistit ius publicum, vt.i.distinctio ius publicum.ꝛ non valet nec etiam iuramento firmaretur, vt.ff.de pac.l.ius publicum.

bliens.idē si per eum inferetur tertio preiudicium etiam priuato vt.C.res inter alios acta per totum. aut infertur preiudicium sibimet paciscenti vel est actus inferens per quē nemini preiudicaret,⁊ valet et sine vllo iuramento,⁊ illud oz index sequi,vt.ff. de re iudi.l.si gnenerit.vt ibi notat.intellige in eo q hz facultatē essendi in iudicio.⁊ sibi vel eius dño preiudicandi. Item nisi ex tali pacto sequat occasio malignandi vel odium rationabile ƀm ea que supra diximus in simili materia eo. libro.c.ix.⁊.c.x.que dicta possunt magna ex parte ad hunc locum trahi. Ex dictis sequitur declaratio multarum questionum quas tu ipse formare potes. De illo tū nos hoc loco queramus,nunquid hoc casu valeat renuntiatio appellationis ab hoc arbitro vel arbitratore iudiciali.ex predictis sequitur qđ sic,ꝙ planū est quemadmodum potest pacto remitti appellatio cuiuslibet alterius iudicis,vt est expressum ƀm oēs docto.in.l.fi.C.de tempo.appel.⁊ tetigit hoc in proprijs terminis de arbitro vel arbitratore iudiciali.in.c.cū dilectus.de arbi.iuxta finē. Item ⁊ de illo quesitum est an statutarijs arbitris vel arbitratoribꝰ posset hec meta iniūgi vt alterius voluntatē vel arbitrium vel cōsilium pronuncient ⁊ dici pōt indistincte qđ sic,siue a statuto hic ꝯsiliarius prefigatur siue partes cōi consensu eū eligant eā hi arbitri proprie loquendo iudices sunt delegati, vt probat.C.de iudi.l.apertissimi.de appella.c.cum specialis.⁊ dixi.s.j.li.x.c.iudicibus autem ⁊ ordinarijs ⁊ delegatis hoc potest iniungi,vt predicto modo pronuncient, vt probatur.ff.de re iudica.in.l.si conuenerit.⁊ ibi per docto.⁊ hoc expresse tenuit Bar. in repetitione.l.j.§.si plures.ff.de exerci. in vltima questione qui dicit hoc valere propter iudicis interuētum qui vel partibus discordātibus ipse eliget vel partes ad cōcordiam reducet.allegat.ff.de arbi.in.l.itē si vnus.§.si in duos. ⁊.ff.de iureiur.l.iusiurandum.§.si de qualitate.ff.de bonis auto. iudi.possi.l.in venditione.⁊ vide ꝙ dixi supra eo.lib.vj.c.

SVMMARIVM

1 Compromissum in tertium qui ob discordiam eligitur quas exposcat clausulas ⁊ pacta.

Capitulum.xx.⁊ vltimū septimi libri.

D
1 E tertio superest qui eligitur ob discordiaz.† Videamus ergo quibus pactis ēt hic eligi valeat. Docto.non declarant neqz ponunt.breuiter cōsidera ꝙ aut iste tertius deputatur a cōpromittentibus,a principio in conuentionalibus vel testamentarijs,⁊ tunc eadem pacta poterūt circa eū apponi que circa alios arbitros vel arbitratores cōuentionales vel testamētarios,qꝛ verus arbiter ē, vt dixi.s.lib.j.c.v. Aut eligitur ex postfacto arbitris vel arbitratoribus vel est ob discordiaz a iudice deputatus.⁊ tunc cū vt dixi.s.iiij.lib.c.penultimo.hec nominatio seu electio non habeat fieri a partibus que cōpromiserunt,sed a primis arbitris vel a iudice.certe hi tertium eligentes non poterunt noua pacta in hmōi electione facere sed habent simpliciter eligere.auctoritatem aūt dat ius illi electio,vt.ff.de arbitris.l.itē si vnus.§.principiuz.in fi.⁊ hoc est verū nisi forte noua pacta fiant in hac electione de partium voluntate,quo casu valebunt val non valebūt ƀm ea que supra diximus eodē libro,per totum vsqz ad decimū nonum capitulum exclusiue.eadem .n. est ratio in his casibus ergo etiam idem ius,vt.ff.de iure patronatus.l.adigere.§.q̄uis ff.de fonte.l.prima.§.hoc interdictum.cum concordantijs. Si queris que pacta possint inseri in electione tertij qui deputat in iudicialibus ob discordiam primorum,dic quod pacta non possunt inseri a primis arbitris eligentibus tertium, quia non habent hanc potentiam, vt nunc dixi in alijs. Partes autem litigantes possent vel non possent in eius electione pacta vel conuētiones apponere secundū ea que nunc diximus precedenti cap. Est enim hic tertius in iudicialibus verus iudex quasi delegatus,⁊ cum iurisdictione sicut primi,vt clare patet ex his que dixi supra libro primo in pre allegato.c.v.vbi vide.

Deo sit semper laus ⁊ eius dulcissime matri.

Liber Octauus.

Que potestas intelligatur compromissarijs tribui ex compromisso.

Prefatio cum diuisione.

Irca ea que ante processum arbitri aut arbitratoris coniunctionē in dubitatione euenerunt. Pars vna necessario tractandi superest que potestas tribui intelligat compromissarijs ex cōpromisso an scz sit potestas arbitri qui iudicis more procedit, vt.ff.de arbit.l.j. a quo etiam non appellat. vt eo.tit. l.diem proferre.§.stari. An vero arbitratoris q extraiudicialiter se informat,vt.ff.d arbi.l.si d meis §.recepisse.a quo etiam reductio petitur ad arbitrium boni viri,vt.ff.pro socio.l.si societatem.§.arbitratorez.cū.l.seq.⁊ plene de hoc patebit in libris proximis.hāc aūt partez etiam forrasse non inconsiderate hoc octauo loco insernimus. Cū enim hactenus de personis ⁊ rebus ⁊ personarum coactionem primū diximus,proximeqz de solennitatibus compromissorū ⁊ pactis cōsequens est differere de potentia ipsorum electorū. Nā hec maxime ex modis compromittendi percipiuntur ex pactis quoqz ⁊ causulis compromissorum,vt inferius apparebit. Ex his patet qualis sit processus coram eis futurus demonstratur, vt nunc dictum est. Est aūt ante oia notandum quod licet antiqui docto.omnes nihil, aut parum de hoc in materijs arbitrorum tractauerūt tanq̄ in incidētibus locis quedā tetigerint de quibus oībus.i.mentionem faciemus.moderni tū breuia quedā tetigerunt ⁊ pace dixerimus eorum in multis defectiue, vt.i.in relationibus opinionum clare liquebit. Itaqz nos nihil in hac materia vtile ac necessarium ad declarationem perfecta mominttere cupientes more solito.

Prius de conuentionalibus tractabimus.

Post de testamentarijs.

Tertio de iudicialibus.

Quarto de tertijs personis que ob discordiam assumuntur.

Circa conuentionales primo generalem regulā pono que vt esse de omnium intentionē licet non exprimant eam potestatem tribui videri conuentionalibus compromissarijs ex compromisso quā importat natura verboꝝ partibus platorū ꝯpromissi tpe.pbat hec regula qꝛ oīs arbitrorū aut arbitratorū ptās pendet ex ꝯpromisso,vt.ff.de arbitris.l.nō distinguemus.§.de officio eodem tit.l.si cū dies.§.plenum.⁊.l.si cum dies proferre.§. fi. Cōpromissuz āt ꝯctus est, vt.l.iiij.§.sed si filius.ff.de pec. Cōtractus autē oēs legem accipiunt ex conuentione,vt.C.de pac. l.legem depositi.l.j.§.si conuenerit Itē pbat eadem regula p multa iura.ff.de arbi.in.l.si de meis.§.recepisse.eod.titu.l.item si vnus.§.pomponius.ver.sed ita.ff.pro soc.l.si societatē.§.arbitrorum.eo.tit.l.si coitra.ff.de verbo.oblig.l.si quis arbitratu.C. de ꝯhen.emptio.l.fi.de arbi.c.cum a nobis.de iureiur.c.quintanallis.de prebē.nisi essent cum similibus. Quia enim circa pmissaz rlaz ꝯuentionalium multe dubitationes oriunt has omnes dubitationes nostrum prosequentes stilum infrascripto ordine perstringere conabimur adijcientes postmodum de alijs tribus capitibus antedictis.

SVMMARIVM

1 Compromissum conuentionale in aliquem vt in arbitrum,vel tanquam arbitratorem factum quam tribuat potestatem.

Cap.j.octaui libri.

T
1 Ractaturi de potestate ꝯpromissariorum conuentionalium,vt se pius hoc mō ꝯpromittitur qđ vt arbiter cognoscat ⁊ pronūtiet vel vt arbitrator, io ab hoc incipiamus
1 † Innocen.notanter dicebat in.c.quintanallis.de iureiurand. eiusqz predicta in hoc communiter sequuntur docto.compromissariorum conuentionalium potestatem discerni ex nominuz diuersitate Unde secundum eum si compromittitur in aliquez tanq̄ in arbitrū erit arbiter eiusqz potestatem habebit si tanq̄ in arbitratorem erit arbitrator,⁊ arbitratoris fungetur potestate,nisi fortasse ex alijs verbis adiunctis appareat de contraria intentione an sit arbitrator an arbiter,quod tene menti perpetuo hoc enim sequit Spe.licet non ita declaret in titu.de arbi. §.sequit.ver.sed quid si simpliciter eligitur. Idem etiam bene

intuendo sequit᷑ do. Nico. de sicil. in. d. c. quintanallis. paulo post principiū. lȝ postea videat᷑ variare. idē ēt sensisse vr̄ Bart. in. l. si societatē. §. arbitrorum. ff. pro socio. in. ij. qō. si bñ inspiciā tur eius verba. Idem ēt videtur de intentione cōi oim doc. ꝛ est ipsa veritas q̄q̄ do. Ant. ꝛ Jo. de imo. nō aduertentes ad hec dicta in quadā qōne diuersa de arbitratore cui meta imposita est in cōpromisso. vt pronuntiet de iure tm̄, videnī a p̄dictis discrepasse ꝛ male, vt dicā. ī. eo. li. x. c. Pro his autē adduco tex. in. d. §. arbitrorū. in prin. vbi iuris cōsultus loquit᷑ tā ð arbitratore q̄ de arbitro, ꝛ tm̄ indistincte appellat eū arbitrum, vt demōstret q lȝ in dubio stare debemus verbis ꝯbentiū tm̄ vbi ex alijs qualitatibus adiunctis in compromisso apparet ꝯriū fuisse de intentione partium attendere debeamus hanc intentionē. pro hoc etiam tex. optimus. de arbi. in. c. cuȝ ꝯ nobis. q text. loquit᷑ de arbitro, vel arbitratore ḃm diuersas opiniones, de qbus dixi. ſ. li. primo. j. c. ꝛ tm̄ appellat eū mediatoreȝ. Itē ad ideȝ alter tex. in preallegato. c. quintanallis. q ēt loquit᷑ de arbitratore ḃm oēs, ꝛ tm̄ appellat eū mandatorem. Ad idē ēt tex. de prebē. in c. nisi essent. vbi papa loquit᷑ de arbitratoribus, ꝛ appellat eos ordinatores. facit etiaȝ ad hec q dixi. ſ. j. li. vij. c. Itē faciūt oia iura dicētia i ꝯtibus magis attēdendā intētionē q̄ verba. vt. ff. loca. l. si vno. in prin. ꝛ eo. tit. in. l. in lege. Et ēt alia iura dicentia ꝟba deseruire debere intentiōi. nō aūt intentionē verbis. vt. xxij. qō. v. humane aures. i. q. i. marchion. de consecra. dist. iiij. retulerunt. de verb. sig. c. intelligētia. ꝛ. c. preterea. cū concor. Attendendū circa oia predicta: nā do. Nicol. de sicil. in. d. c. qntanallis. limitat predicta oia vera esse vbi arbiter vel arbitrator assumitur super discordia. Aliud dicit si super aliquo actu ad purificationē ipsius, quo casu indistincte p quēcunq̄ oia intelligeret᷑ assumptus, vt arbitrator, vt vr̄ velle ḃm eum text. in. l. arbitrorū. cuȝ duabus leg. seq. ꝛ facit q no. Spec. in ti. de arbitro. §. j. ver. arbitrator vero. Sed vt mihi vr̄ hoc dictū nō est veruȝ. non. n. video qd repugnet, quo minus ēt actus purificatio possit in aliquē, vt in arbitrū reponi. nā ꝯdicit tex in. §. arbitrorū cū. l. seq. q̄q̄. n. ibi dicat᷑ purificationē ꝯtus repositaȝ in aliquē sine nominis expressione facere aliquē arbitratorē, vt statim subijciam. c. iij. tm̄ nihil ibi dicitur qñ nomen arbitri est expressuȝ in cōpromisso, put est in nostro casu quod satis vr̄ esse planum. nec dicas intentionem do. Nico. probari ibi, in. l. veluti. ibi arbitrio locatori ꝛc. qꝛ etiam arbitrator ꝯuenit, ꝛ in arbitratore sepissime eo nomine vtuntur iura, vt ibi, in. l. proposita. ꝛ. l. vnde ꝛ si nerue. ꝛ dixi plene in. d. vij. c. ꝛ sic non esset bona hec argumētatio Preterea. d. l. veluti. loquitur in compromissario qui erat vnus ex ꝯtentibus, vnde est impossibile eā intelligere in arbitro qui non pōt assumi in re propria, vnde alia rōne apparet eā intelligere in arbitratore ꝛ sic nihil facit ad hoc qō dixi. ſ. iiij. lib. xvij. c.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi vt conuentionaliter compromittatur in aliquem tanq̄ arbitrum ꝛ arbitratorem quid operetur.

Capitu. ij. octaui libri.

q Quid tm̄ circa premissa dicemus si in aliqueȝ cōpromittat᷑ copulatiue vt in arbitrum ꝛ arbitratorē.

2 † Certe ḃm premissam doctrinam erit arbiter ꝛ arbitrator, eodē tpe, ꝛ super eodeȝ nec hoc reputatur inconueniens a principio sicuti vnus, ꝛ idē eodē tempore ꝛ super eodē esse potest ꝛ ordinarius ꝛ delegatus, ꝛ arbiter vr̄ arbitrator, vt de preben. c. nisi essent. de arbi. c. cum tpe. de ele. c. cum causam. de presum. in. c. literas. cum si. ꝛ dixi supra. iiij. li. c. xij. Uiam tm̄ quaȝ elegerit hic qui hȝ duplicē potestatē ḃm eam ex postfacto dijudicabo. vt plene dicā. ī. xj. lib. c. x. Propterea in copromissis quotidie frequentatur, vt in arbitrum dicant se cōpromittere, arbitratorē, ꝛ amicuȝ cōem, ꝛ amicabilem cōpositorē q solū inductū est, vt latiores habenas cōpromissarius habeat ꝛ viam eligat que sibi magis placet, vt ex predictis apparet. Et vide ad illa verba amicuȝ cōem ꝛ amicabilē cōpositorē, quid. s. importet q dictū est. ſ. i. li. iiij. c. Ad vnū diligenter aduerte, qꝛ sicuti. ſ. dixi ex verbis adiunctis apparere de ꝯria intentione vbi separate factū est cōpromissuȝ, vt in arbitrū vel vt in arbitratorē ꝛ ḃm illā intētionē iudicari. eo. mō pari rōne idē dōm est, hoc casu vbi compromissum factum est in aliquem copulatiue. vt in arbitrū ꝛ arbitratorē. ex adiunctione. n. eorundē verborū. ſ. dictorum poterit iudicari merus arbiter, ꝛ qñq̄ merus arbitrator. eadeȝ. n. rō est vtro q̄ casu, ꝛ credo verissimum lȝ doc. non dicant. ꝛ. ī. melius apparebit. Que aūt sint illa verba ex quorū adiunctione predicta discernant᷑, dicemus. ī. eo. lib. iiij. c. cū seq. capitulis. vsq̄ ad finē huius octaui libri, qd rursus circa p̄missa dicemus si in aliquē alternatiue cōpromittat᷑ mō predicto. v. g. vt in arbitrū vel arbitratorē. Spe. in tit. de arbi. §. sequit᷑. versi. sed pone q sint. ponit sex rationes inuicē repugnātes. hanc qōnem tandem determinat hoc casu arbitrū iudicari non arbitratorē, qꝛ ḃm hoc eius potestas est validior, arg. ff. mādati. l. qui mutū. ff. de testa. l. queritur. Itē qꝛ p hoc magis abbreuiant᷑ lites, vt. ff. de arbi. l. q̄uis. Sed tm̄ dicas hoc casu nec arbitruȝ nec arbitratorem iudicari a principio, sed a compromissario datā intelligi optionem quaȝ partem velit assumere ꝛ electa parte ḃm illaȝ iudicari, ꝛ hoc sentit dominus Anto. in. c. quintanallis. bene intuendo eius verba. Iteȝ ēt expressius sentit ibi do. Jo. de imo. in. iiij. differentia. Addu. Imo. ad hoc. ff. ð vsuf. leg. l. si titio, sed parū facit, qꝛ non loquitur in disiunctiua. sȝ i copulatiua. Tu alle. ad hoc optime. ff. de leg. j. l. qui duos. cuȝ sua materia ꝛ quod ibi habet᷑ per doct. dū dicitur, quod qñ legatur res incerta de certis electio est legatarij. facit q habetur in simili. per Bar. in extrauaganti ad reprimendā in verbo, prout. in principio, ꝛ in verbo, videbit. in princi. qō habetur in clemē. sepe. ꝛ de verbo. signifi. De illo ēt dicendum est quid si sine vlla copula aut disiunctiua predicta noīa in cōpromissis inserantur. v. g. vt in arbitrum arbitratorem amicabilem compositoreȝ certe omni casu est idem vt in simili, probatur optime arguendo ab eo, qō dicitur de regula summarie de plano sine strepitu ꝛc. in clemen. sepe. de verb. signifi. in glo. super verbo. signi. in fin. quā tene mēti nedū ad hoc, sed etiā ad duas p̄cedentes qōnes.

SVMMARIVM

1 Potestas que resultat si simpliciter cōpromittitur, vt in bonū virum vel litis disceptatorem.

Capitulum. iij. octaui libri.

v Uideamus autez que potestas

1 † resultet si simpliciter compromittat᷑, vt in bonum virum sine alia nominum expressione, profecto hoc casu arbitri potestas resultabit, non arbitratoris, quia etiā arbiter vt bonus vir eligitur in quem precipue partes vrr̄ cōfidentiam habere, vt est expressum iuncta gl. ff. de arbi. in. l. iij. §. j. Et idem si simpliciter dictum sit eligimus talem nostre litis disceptatorē, vt probatur ibidē, ꝛ tetigi. ſ. vj. li. c. iij. hec autē semper vera sunt, nisi ex adiunctione aliorum verborum aliud denotetur, vt liquet ex dictis, nunc proximo cap.

SVMMARIVM

1 Compromissum simpliciter in aliquem factum sine nominis expressione vel qualitate quam tribuat potestatem.

Cap. iiij. octaui libri.

d Dubitatū sepius est. Quid

1 † si compromissum simpliciter fiat in aliquem, nec adijciatur nomen, vt in arbitrum vel vt in arbitratorem nec aliquid extrinsecuȝ adijciatur ex quo huiusmodi potestas deprehendatur. verbi gratia, Titius cognoscat ꝛ iudicet, vel remittimus in Titium, vel Titius decidat hanc questionē vel compromittimus in Titium, ꝛ huiusmodi verba. An ergo erit arbiter, an arbitrator. Specula. in titu. de arbi. §. sequitur. versi. quid si simpliciter. tenuit indistincte eum esse arbitrū non autem arbitratoreȝ, domi. Anto. de but. ꝛ Joan. de imo. idem in. d. c. quintanallis per id quod habetur. ff. de arbi. in. l. iij. §. j. latius dicētes hoc esse verū, nisi ex alijs verbis appareat, aliud fuisse de partiū voluntate, vt si dictū fuisset qō posset procedere ordine iuris seruato, vel non seruato, quo casu nō simpliciter, vt arbitrū elegerunt ḃm eos. Ego allego ad hoc q in dubio sit arbiter tres optimos tex. q adhuc nō solēt allegari extra de arb. in. c. dilect⁹ filius, ꝛ. c. ꝯuenit, ꝛ. c. ex pte tua. quos tex. ad h̄ bñ no.

no. Attende tñ bñ, qꝛ credo predicta vera esse, nisi fortasse aliqs simpliciter sup vnda purificatione ꝯtus assumat, tūc.n. potius videbit arbitrator ꝙ arbiter, nisi de mente partiū p alia verba appareat, hoc ꝓbatur vt nunc dixi expresse.ff.p socio. in.l.si societatē.in principio iuncto fi.l.cū principio.ꝛ ꝯiuncta.l.in proposita.ꝙ tene menti.qꝛ doc.non dicunt. Conuenire.s.dictum facit expresse qđ dicam.j.xij.lib.c.xiiij.sed solue, vt ibi dicam.

SVMMARIVM

1 Clausula cōpromissi quod de iure procedant ꝛ pronuntient cuius sit potestatis.

¶ Capitu.v.octaui libri.

e Ad adiunctione verboꝝ in cōpromisso diximus ptātem cōpromissarij cōprehendi an sit arbitri, an arbitratoris. Discutiamus ergo verba que in
1 hmōi cōpromissis apponi cōsueuerunt.† primumꝗ ab hac clausula incipiamus qđ de iure ꝓcedant ꝛ pronuntient cōpromissarij. Nā hec sepius in cōpromissis solet apponi. Si de iure dictū est vel ƀm ius qđ ꝓcedat ꝛ pronuntietur, sicꝗ ꝛ đ processu ꝛ laudo habita ē mētio in cōpromisso arbitri potestas ꝓculdubio huic cōpromissario data intelligeť. Nā hic, est qui integrū ꝓcessuꝫ iuris ordine necesse hꝫ cōficere, vt.ff.de arbi.l.j.ꝛ patebit.j.li.proximo.p totū. Nec differt an simpliciter factū sit cōpromissuꝫ, an sit expressum nomē, vt in arbitrū vel arbitratorē, vel vtrūꝗ nomen, qꝛ non attendimus verba, sed mentē, vt .s.eo.li.c.j. Idē est si dictum sit ꝙ procedat, ꝛ pronuntiet ƀm.ll.vel canones, vt no. Azo.in tit.de arbi.§.cōstituitur.ver.itē cōstituitur arbitriū.ꝛ Hosti.eo.ti.§.qualiter cōstituiť.ver.item ita demuꝫ. Et lꝫ ius dicatur esse clarū, ꝛ certū.vt.l.ornamentoꝝ ff.de aureo, ꝛ argento legato.ꝛ C.de furtis.l.ancille.ff.ad carbo.l.labeo.tñ oīno valet compromissum. vt satis liquet ex dictis.s.iij.lib.xv.c. Nec ēt per hoc preiudicatur quominus valeat tāꝗ sit factū compromissum, vt certam sñiam ferat, qꝛ lꝫ sit certa de iure, tñ non est certa ƀm factum, vt satis ēt dictū est in dicto loco. Idem etiam arbitrator si dictuꝫ sit ꝙ pronuntiet, ꝛ procedat ƀm statuta loci. nam hoc ius municipale, ius ciuile dicitur esse proprij loci, in quo vigent statuta. Et iđ potestas arbitri resultabit.pro hoc.ff.de iusti.ꝛ iu.l.oēs populi.ꝛ ꝙ ibi plene p bar. insti.de iure natu.gen.ꝛ ciui.§.ius aūt ciuile.ij.disti.ius ciuile. Idē credo si dictū sit ꝙ ƀm consuetudinē loci, aut cōsuetudineꝫ ꝯnalem. Nam hec pro lege accipitur, vbi deficit lex nec differt a scriptura, an rōne consistat vbi est ratiōe fundata, vt dicit tex. ysidori.j.distin.cōsuetudo.in princi. Idē qꝛ ius dr̄ consistere ēt in minoribus non scriptis, vt dicit ēt text.j.dist.c.mos.ꝛ facit ꝙ habeť.ff.de lega.l.de quibus.C.que sit longa consue.l.ij.insti.de iure natura.gen.ꝛ ciui.§.ex non scripto. Idē ēt puto si dictū sit ꝙ procedat ꝛ pronuntiet ƀm iustitiā. nā ƀm iustitiā fieri dr̄.i.qđ sit ƀm legem fundatam, non autem ex proprijs capitis equitate arg.l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.presi.ƀm Bal.expresse, in.l.nemo.C.de sentē.ꝛ interlocuto.om.iud.ꝛ in.l.iustitia.ff.de iu.ꝛ iure.ꝛ hoc ē verū ꝙuis dñs Ant.đ but.senserit. in.c.qntaualLis.illud dici fieri ƀm iustitiaꝫ ꝙ fit ƀm equitatē.ꝛ non recte p predicta.ꝛ etiam qꝛ ƀm iustitiam iudicare est ƀm ius iudicare, vt de verb.sig.in.c.ius dictum.ꝙ ēt tenet do. Jo.de imo.in.c. quintauallis. Sed quid dicemus si de iure vel ƀꝫ leges, vel alio đ predictis modis dictū est in compromisso procedi debere per cōpromissarium sic ꝙ de ꝓcessu facta sit mentio in compromisso, non autem de pronuntiatione, certe idem. nam arbitri potestas huic cōpromissario data intelligiť siue de arbitri vel arbitratoris, vel vtriusꝗ nomen in compromisso adijciatur cū ꝓcessus appellatione sñia cōprehendatur. vt in simili habeť.de act. ff.de re iudi.l.actoꝝ verba.ff.de iure fisci.l.in fraudē.§.valet.p Bal.ꝛ habeť in.c.qm̄ ꝯ.de ꝓba.ꝛ ibi expresse.de ꝓcessu.per Jo.an.ꝛ cano.ꝛ p Cy.in.l.ij.C.vt lite pē.hoc quoꝗ Idē inn. sentit in.d.c.quintauallis.si bene eius verba inspiciātur. quid rursuꝫ si de iure vel altero de preallegatis modis in cōpromisso adiectuꝫ sit ꝓnuntiari debere, nec de ꝓcessu futuro habita sit mētio.ꝑfecto vbi nomē arbitri vel arbitratoris in cōpromisso non est expressum arbitri potestas resultabit, qꝛ cū hoc fit et vbi nulla facta sit mentio ꝙ ꝓnuntieť de iure ƀm cōeꝫ doc. sñiaꝫ vt dixi.s.ꝓximo.c.fortius hoc casu vbi dictū est ꝙ de iure ꝓnūtieť arg.C.de sac.san.eccle.auc. multomagis.ff.de iureiuran.§.ꝯtomagis. Et hoc verū credo in ꝓposito mō ēt si cōpromissarius assumptus sit sup vnda ꝯtus purificatione ꝙuis doc.non dicant qꝛ lꝫ vbi hec qualitas non est adiecta in cōpromisso sit potius arbitrator quam arbiter in dubio propter naturā rei in qua assumiť.vt ꝓbaui.s.ꝓmo.c.in fin.tñ vbi adiectū est ꝙ de iure ꝓcedat, ꝛ arbitri in effectu ptās resultat ad hoc ꝙ dixi.s.eod.li.j.c.in fi.ꝛ ꝓbať, qꝛ cū sñia hoc casu ferenda sit de iure non bū vr̄ hoc fieri posse, nisi ēt acta precedētia iuris ordine emanauerint sup ꝗbus actis cōstat sñiaꝫ fundari debere, vt.ff.de offic.ꝑsi.l.illicitas.§.veritas.C.đ fideicō.liber.l.fi.ꝛ đ simo.c.lꝫ hely. nec dicas hoc esse ꝯ.volens cōpromissum cū hoc, vt ꝓcedatur de iure, ꝛ de facto, ꝛ ꝓnuntieť de iure tm̄, qꝛ illud ꝓcedit vbi expresse iuris ordo in ꝓcedendo remissus est a partibus in cōpromisso. Aliud est hoc casu si bñ cōsidereť. Preterea seꝗns clausula in dubio facit idē presumi actū esse tacite in precedentib⁹, de quibus non fuit specificatū, vt.ff.de lega.j.l.talis scriptura. in prin.de ap.c.ij.requiris.ꝛ p gl.ꝛ doc.in.l.j.C.de liberis preteritis. vbi aūt nomē arbitri vel arbitratoris in cōpromisso appositū est. ꝛ dictum est ꝙ cōpromittiť vt in arbitrū cū hoc ꝙ ꝓnuntiet de iure nulli dubiū eū esse arbitrum. vt patet.s.eo.lib.j. c.si vero dictū est ꝙ cōpromittiť, vt in arbitratorē cum hoc vt ꝓnuntiet de iure, tūc difficultas vr̄ prima facie pp quandam repugnantiā ꝙ reperiť inter do. Anto.de but.ꝛ do. Joā.de imo. nā dñs Ant.in.c.quintauallis.vr̄ dicere eū esse arbitratorē qui habebit de iure tm̄ pronuntiare pp legem sibi datā in compromisso a qua nō pōt discedere, vt.ff.mādati.l.diligēter.đ rescrip.c.cū dilecta cū si.nec.n.pōt dici ƀm eū, hoc casu in cōpromisso appositū esse illud ꝙ tacite inerat, ꝛ sic nihil opari, iuxta.l.iij.ff. de lega.j.qꝛ primo regulariter arbitrator pōt ēt ꝯ ius ꝓnuntiare moderate ledendo partes, vt no. glo.ff.de arbi.in.l.sed si in seruū.§.si qs iudex. Jmo.aūt in eodē loco hoc impugnans sentire vr̄ compromissuꝫ, hoc casu oīno esse nulluꝫ cū ibi appositūꝫ sit pactū ꝯ substantiam actus, potest.n.ƀm eius substantiam cōtra ius pronuntiare, vt dictu est. ꝛ ad hoc ꝙ compromissum sit nullum, hoc casu ex dicta ratione.alleg.ff.de preca.l.cum precario. Sed certe bene intuendo cessat hec dificultas hoc casu.loquuntur enim hi doc.vbi factum est cōpromissum in arbitratorē vt ꝓcedat de iure ꝛ de facto, ꝛ sententiet đ iure, i quo cōpromisso est diuersa rō, ad hoc de quo querimus vbi factū est cōpromissum in arbitratorē, vt ꝓnuntiet de iure, nec adiectū est quod ꝓcedat de facto, vt dicā.j.eo.lib.xvij.c.vbi etiaꝫ liquebit cuius sñia verior sit ex ꝓdictis. Quid tñ dicemus in proposita qōne ꝑfecto ex mente do. Anto.ꝛ do. Jo.de imo colligitur in loco pallega.dicto casu datā intelligi p oīa ptāteꝫ arbitratoris, qm̄ verbum illud qđ de iure pronuntient, nō intelligiť de iure ciuili romanoꝝ, sed de quodam iure naturali.i.ƀm naturalem equitatē arg.extra de iureiur.in.c.ad nostram.el.iij.in opi.pulchra vr̄, sed salua pace falsissimaꝫ puto multis rōnibus. ¶ Primo, qꝛ inspecta mente ꝯhentiū in ꝯpromisso ad quā in dubio attēdere debemus nō inspectis nominibus specificatis, vt satis ꝓbauimus.s.eo.lib.j.c.nō vr̄ partes cogitasse de iu.natu.sed de iure ciuili romanoꝝ qđ est cōe omniū gentium, vt institu.de iure natu.gen.ꝛ ciui.§.ius autem ciuile.ꝛ.ff.de insti.ꝛ iure.l.omnes ppl'i.iūcto alio tex.eo.ti.de iure natu.gen.ꝛ ciui.§.sed quoties sed hoc apparet ꝯsiderata cōi ꝯsuetudine loquendi, ƀm quā nemo cogitat cū loquiť, vt aliquid fiat de iure ad ius naturale, sed potius ad ius ciuile, vt.d.§.ſꝫ quoties, nec ob.tex.in.c.ad nr̄aꝫ qꝛ ibi iurm̄ qđ emanauit sub quadā vniuersalitate verboꝝ, iđ interpretatur benigne vt nō ꝯprehendat id quod est contra canonicas sanctiones, vt ibi exprimiť. Aliud est in casu nr̄o vbi ꝓprie intelligendo illud verbū, de iure nō ꝯprehenditur aliqđ qđ sit ꝯtra iura ciuilia vel canonica, sed ꝯprehendiť id quod permittitur a iure, vt statim apparebit. Et hec rn̄sio satis est, licet posset aliud rn̄sum dari. Quod id maxime ꝓbať arguendo a superfluitate, vt.l.si qn̄.ff.de leg.j.ꝛ de priui.c.si papa.libro.vi.si eniꝫ predicto modo intelligeremus nihil operareť illa clausula adiecta in compromisso qđ de iure ꝓnuntieť, nā etiaꝫ si simpliciter in arbitratorē compromitteretur sine dicta clausula deberet arbitrator inspecto iure naturali ƀm quandam equitatē naturalem pronuntiare, vt no.per glo.ff.de arbi.in.l.sed si in seruum.§.si quis iudex, ꝛ eo.titu.l.si de meis.§.recepisse.de ꝓben.c.nisi essent, ꝛ dicaꝫ.j.x.lib.xiiij.c. ¶ Tertio etiā id ꝓbatur, qꝛ clausula sequens dat intellectuꝫ precedentibus verbis, vt.ff.de legatis.j.l.talis scriptura.in prin.vnde cū dixerunt compromittentes qđ pronuntient de iure tacite, etiam ex hoc deprehenditur sensisse, qđ etiā de iure procedat, nisi aliud specificauerint. cū sñia non possit bene de iure proferri, nisi etiam acta iuris or-

dine confecta ꝓcedant. vt. ff. de offi. prefi. l. illicitas. §. veritas. ⁊ dixi idē. s. prime in alio capite huius qōnis. Nec curo ꝙ partes non dixerunt, vt in arbitrū, ſ; vt in arbitratorē, q: attēdim⁹ mentē non verba in his, l; ēt verbis stemus, vbi ꝯ̃ria mēte nō apparet extrinsecis adiectis in cōpromisso, vt satis. s. diximus eod. li. j. Et maxime hec procedunt in dotis personis cōpromittentibus que ignorant vocabulorū virtutes. arg. no. per gl. no. de testa. tute. l. ꝙ si nepotes. Ex his cōcludo potestatē arbitri datam intelligi dicto casu. non aūt arbitratoris, vt ex predictis apparet. Item puto si compromissum factum esset in aliquē, vt in arbitrum ⁊ arbitratorem copulatiue cum hoc vt pronuntient de iure, semper enim erit arbiter, vt ex precedentibus liquet.

SVMMARIVM

x Compromissum conuentionale vbi dicitur qꝺ procedatur ⁊ ꝓnuntietur de iuris rigore quid importet.

Capitu. vj. octaui libri.

d Dicamus de alia qōne circa precedentium materiā† qd. s. importabit cōpromissum conuentionale si dictum fuerit qꝺ procedat᷑ vel pronuntietur de iuris rigore. nostri docto. nō declarant, tñ profecto eum esse arbitrum satis ex precedentibus liquet. satis etiam ex premissis demonstratur an cogat᷑ ius seruare, ⁊ an aliter agens acta eius sint nulla.

SVMMARIVM

x Compromissum cū clausula vt cognoscatur ⁊ pronuntietur sine iuris ordine vel solennitate cuius potentie sit.

Capitu. vij. octaui libri.

d Primus de virtutibus cōpromissorū vt ꝓcedat᷑ vel ꝓnuntietur de iure. dicamus nūc ꝯ̃rio. †Quid si agat᷑ ꝙ sine iuris ordine vel solēnitate. Profecto materia hec a nostris docto. declarata est multū diminute. Igit᷑ eā plene explicemus, ⁊ nihil vtilitatis ommittam⁹. Primūq; inchoemus de virtute cōpromissi ꝙ possit cōpromissarius mō predicto sine iuris ordine vel solennitate cognoscere ⁊ pronuntiare sicq;, ⁊ de processu ⁊ laudo in ipso copromisso habita est mentio. docto. cōmuniter dicunt hoc casu ptātē arbitratoris intelligi esse datā. Nā hoc ē q̄ iuris ordinē non seruat, vt. ff. de arbi. l. si ꝯ meis. §. recipisse. ⁊ dicā. j. ix. li. p totū. sic no. Innocē. in. c. quintanallis. ⁊ cōiter oēs cano. Bar. ēt idē sentit in. §. arbitrorū. ⁊ Spe. in ti. de arbi. §. seq᷑tur. ver. qd si simpliciter elig᷑. Nos possumus plenius pro veritate cōsiderare qꝺ qñq; partes in cōpromisso non exprimūt nomē arbitri vel arbitratoris. sed simpliciter cōpromittunt mō predicto, ⁊ tunc vera est predictorū opinio. p dictā rōnē. qñq; partes exprimunt nomina. s. dicta. ⁊ tunc aut exprimunt nomen arbitratoris, ⁊ ēt idē sine dubitatione, ⁊ vide qꝺ dicam. j. proximo. c. Aut exprimunt nomē arbitri, ⁊ tunc aut dixerunt qꝺ possit tollere de iure vnius ⁊ dare alteri, ⁊ erit ēt arbitrator. nā hoc est ꝓpriū nature arbitratoris, vt. d. §. recipisse. ⁊ est ꝯ̃rium nature arbitri, vt eo. ti. l. j. Aut voluerūt ꝙ possit procedere ⁊ pronūtiare sine iuris ordine vel solennitate, nihil dicendo ablatione iuris alterius in ꝓnuntiando, ⁊ tūc credo secus. videtur. n. esse arbitrū, cui tñ erit remissa obseruantia ordinis iudicij oī casu licet doc. hunc casum non tangunt. hoc ꝓbatur q: in dubio stare debem⁹ noībus specificatis in cōpromisso nisi alia qualitas extrinseca nos vrgeat in oppositū, vt satis ꝓbauimus. s. eo. li. i. c. Hic aūt nulla qualitas reperitur in ꝯ̃rium. Nec ob. illud de remissione ordinis vel sollennitatis. Q: lex que dat ptātem iudicib⁹ ordinarijs qñq; remittit iudici ordinario solennitates iudicij ordinarij, vt. ff. de officio ꝓconsu. l. nequaq;. §. de plano. ⁊ C. de nau fr. l. de submersis. li. xj. ⁊ habetur de iud. clemen. dispendiosā de verb. sig. cle. sepe. Ergo eodē mō cōpromittentes q̄ dāt potestatē arbitro, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. eo. ti. l. qd tñ. §. fi. pōt hunc ordinē remittere ipsi arbitro. Et si dicis partes non possunt p pactū remittere ordinē iudiciariū, vt no. per glo. ⁊ docto. de offi. delega. in. c. de causis. rñdeo illud esse verū qñ volunt ꝓcedere corā iudice, sed qñ coram arbitro, aliud est, qm̄ vt dixi omnis potestas arbitri pēdet ex cōpromisso, ⁊ hoc voluit Bar. expresse, l; in alia qōne. ff. p so. in. l. si societatem in. §. arbitrorū. ⁊ domi. Franci. de albergo. idē sequens. ff. ꝺ ver. obli. in. l. si qs arbitratu. ⁊ domi. Anto. de but. ⁊ Imo. ⁊ cōiter oēs in. d. c. quintanallis. ⁊ ꝓbat᷑ optime. ff. de accus. in. l. diem ꝓferre. §. si qs litigatorū. in tex. iuncta gl. dū dr̄ quod ēt citatio que est substantia iudiciorū. vt de re iudica. cle. pastoralis. pōt remitti corā arbitro a partibus. Et ad hoc qꝺ dixi. s. li. proxi. vi. c. ⁊ hoc mō intelligit glo. in. c. fi. de re iudi. li. vi. q̄ voluit iudicē posse per partes remitti ordinē iudiciariū. nam hoc est verū faciendo iudicē arbitrū non aūt posset hoc fieri per partes vbi procederet, vt iudex ex predictis patet, l; do. Anto. in c. quintanallis. ēt iudici remitti posse voluerit iudiciorum substātialia partiū cōcordia, ⁊ non recte. p ea que habent᷑ in preallēg. c. de causis. hoc ēt tenet Jo. de imo. ꝯ̃ do. Anto. in eo. c. quintanallis. Aut exprimunt partes in dicto cōpromisso nomē arbitri, ⁊ nomen arbitratoris per copulatiuā vel disiunctiuā. vel simpliciter in quo non est differentia, ⁊ tunc l; doc. ēt non tāgāt, tñ ex cōpromisso erit a principio tā arbiter quam arbitrator. ex postfacto aūt ẜm processū quā elegit dijudicabitur qs fuerit, vt ex premissis apparet iunctis his que diximus. s. eo. lib. c. j. in fi. Difficultas aūt hoc casu stat in discernendo. quā viā elegerit ex ꝓcessu cum sine iur. ordine cedat᷑ vtroq; casu, ſ; ꝺ hoc dicemus magis congruo loco. j. xij. lib. xiij. c. Nunc dicamus de alio capite, Quid ergo cōpromissū inportabit si dictū est ꝙ ꝓcedat᷑ sine iuris ordine vel sollennitate. sicq; de solo ꝓcessu non de ꝓnuntiatione habita fit mentio in cōpromisso. Docto. in. d. c. quintanallis. eo. mō loquuntur, hoc casu quo retuli, nunc in precedēti. Ego puto distinguendū p oīa hoc casu eodē mō, quo distinxi in eodē. nam appellatione processus ēt snīa continetur vel laudum, vt dixi. s. eo. lib. iiij. c. Quid dicemus si dictum sit qꝺ sine iuris ordine aut solennitate pronuntietur, sicq; de sola ꝓnuntiatione, non de priori ꝓcessu agat᷑ in cōpromisso. doc. de hoc non tangunt, distinguendū tñ est eodē mō. s. qñq;. n. partes nō exprimunt nomina, vt in arbitrū vel arbitratorem. Aliquādo nomina hec expresse inserunt. pmo casu arbitratoris potestas videt᷑ resultare, nā illi cui remissa est sollennitas iuris in pronūtiando fortius remissa intelligitur in ꝓcedendo. arg. ff. de ꝓcu. l. ad rem mobilem. ⁊. l. ad legatum. ff. de iurif. om. iudi. l. ij. cum si. Itē si dr̄ ꝙ ꝓnuntiet sine iuris ordine hoc vr̄ intelligi, tā de ordine seu solēnitate ipsius actus pronuntiandi, quā etiam actorū precedentium, que tendunt ad finē faciendi validā ⁊ solennem pronuntiationē, per dicta iura. Preterea de quo minus vr̄ inesse, ⁊ inest, ergo ⁊ de quo magis, vt. C. de sac. san. eccle. auct. multomagis. ff. de solu. l. ⁊ magis nec dicas hoc esse ꝯ̃ id quod Bar. no. ff. loca. in. l. si in lege. in p̄n. vbi dicit ꝙ habēs arbitriū in ꝯdemnando vel puniendo, nō intelligit᷑ habere arbitriū in ꝓcedendo, nec poterit terminū arctare vel prorogare nisi dictū sit qꝺ habeat ptātē ēt in ꝓcedendo. Nā non loquitur ibi vbi solēnitas pronuntiandi est remissa totaliter, sed vbi effectus eius ꝙ oꝫ solenniter pronunciari remissus est in iudicis arbitrio.

Preterea possumus dicere ꝙ ēt vbi solēnitas iudicandi eēt reposita in arbitrio iudicantis. Illud locū haberet ad finē prorogationis tpis vel arbitrationis q̄ nunq; ꝯprehendūtur sub arbitrio nisi specialiter exprimant᷑, vt ibi exprimitur, ⁊ dictū ē lib. primo. ij. c. quo ad alias solennitates est secus, vt ex pdictis apparet. Scđo casu aut expssum est nomē arbitratoris, ⁊ est idem sine dubio, qꝺ dictum est in pcedenti casu, vt pꝫ ex dictis. s. eo. lib. i. c. Aut expressum est nomē arbitri, ⁊ tunc nisi sit dictū ꝙ possit tollere de iure vnius, ⁊ dare alteri, puto eum esse arbitrū cui erit remissa solēnitas iuris in pronuntiando, pōt. n. pars in ꝯpromissis hanc solennitatē remouere, l; nō in iudicijs ẜm verā sniam, vt satis nunc diximus i. j. q. huius capituli. Plus arbitror hoc casu, vt nedum in snīa, sed etiā in ꝓcessu ipsi arbitro partes intelligant᷑ solennitates relaxasse, l; de ꝓcessu nō expsse dixerunt hoc ꝓbat᷑ eisdē rōnibus, quibus nunc idē dixi in alio membro qñ nullū nomen arbitri vel arbitratoris exprimitur in compromisso si bene inspiciat᷑, ⁊ tene menti hoc. Aut in dicto compromisso expssum est vtrunq; nomen tā arbitri q̄ arbitratoris, ⁊ tunc habebit vtranq; ptātem a principio, expost āt iudicabit᷑ ẜm partē quā eliget. ẜm ea q̄ diximus. s. eo. lib. c. i.

SVMMARIVM

x Compromissum sic conceptū qꝺ possint cognoscere ⁊ ꝓnuntiare summarie, ⁊ de plano sine strepitu, ⁊ figura iudicij vel altero de his modis quā habeat virtutem.

Cap.

¶ Cap. viij. octaui libri.

a **Primus quid** iuris sit dcm̄ si q sine iuris ordine vel solenni
1 ta e. † Videamus cõsequenter quid importabit si in cõpromisso actū sit q summarie pcedat, ꝛ de plano, ꝛ sine strepitu ꝛ iudicij figura, vel altero de his modis, de qua mãa in pximis arbitroꝝ, nihil nři doc. tractauerūt. Sed añ oĩa considera nullã esse differentiã hoc casu, ꝛ ēt in sequentibus, vbi sunt apposite alie clausule, de qbus. ĩ. dicturi sumus, an in cõpromisso sit fcã mẽtio de processu tm̄. An de pnuntiatione tãtū seu laudo. An vo de vtroq; vt satis colligit ex nunc dictis. c. pxi. hoc igit premisso puto sic dicẽdū. Aut in cõpromisso nõ fuit expressum nomẽ, vt in arbitrū, vel vt in arbitratorẽ. Aut eius specificatio facta fuit. Casu pmo resultabit ptãs arbitratoris, vt ẽt patet ex dictis eodẽ loco, qr eadẽ est rõ. ¶ Scdõ casu subdistingue. Aut. n. expressum est nomen arbitratoris, ꝛ tunc erit arbitrator, ex quo ita partes specificauerūt, vt p Inno. ꝛ alios, in. d. c. qntaualis. ꝛ si dicis qd operabunt hoc casu dicta verba summarie ꝛc. cū nullus sit iudiciarius ordo corã arbitratore, vt no. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. recepisse. ꝛ sic vr posse abbreuiari, id q non est, vt. ff. de verb. obli. l. decem. respõdeo qd verba hoc summarie ꝛc. idem importabunt, ac si partes dixissent hortamus te arbitratorem, vt breuiter ꝛ sine multa fatigatione nostra ꝛ sine aduocatis, ꝛ similibus te informes, ꝛ etiã expedias, p hoc argu. ff. de regu. iu. l. j. ff. de condi. inde. l. in summa. ff. de eo qd cer. lo. l. qd si ephesi. §. in summa. cum simi. satis enim potest a partibus hortari etiã arbitrator, vt breuissime se iformet ꝛ expediat vt ad sensum patet. Preterea vbi tale compromissum factum esset p verba necessitatem importantia, vt si dictū esset q debeat summarie ꝛc. procedere viderentur partes contradixisse a principio arbitratori volenti ordinarie pcedere, qd no. bene ad id qd. ĩ. dicemus. lib. x. sup hac q̃stione an arbitrator possit ordinarie procedi vbi facta est cõmissio cū his clausulis, ꝛ sequẽtibus. Aut i cõpromisso expressum fuit nomẽ arbitri, ꝛ erit arbiter, qui summatim vel sine figura iudicij pcedit, nisi forte in cõpromisso sint alia verba ex qbus appareat partes voluisse qd possit tollere, de iure vni⁹ ꝛ alteri dare, vt. s. p3. Aut fuit appositū vtrūq; nomen sc3 vt in arbitrū vel in arbitratorem, ꝛ tunc habebit vtranq; potestatem a principio ex postfacto autem dijudicabitur ßm viam quã eliget, ꝛ etiam probatur ex dictis. s. eodem lib. j. c. Adde in predictis vnū notabile, nam non est diuersitas, vtrum supradicte clausule coniungantur in compromisso per copulatiuam, an vero per disiunctiuam vel simpliciter apponantur omni enim casu idem important, vt expresse no. Jo. an. in cle. sepe. in glo. in verbo, figura iuxta finem. ꝛ Bar. in extrauaganti ad reprimendã, in verbo, videbitur, quod tene menti.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi qd procedatur ꝛ pronuntietur iuris ordine vel solennitate seruatis vel non seruatis cuius efficacie.

¶ Cap. ix. octaui libri.

1 s **Epissime** contingit vt non † simpliciter cõpromittat qd de iure procedatur vel q sine iuris ordine procedatur, sed vtrūq; pmissorum in compromisso adijciatur, verbigratia, compromittimus in Titiū qui cognoscat, ꝛ pronuntiet iuris ordine vel solennitatibus seruatis vel non seruatis, vel cū figura iudicij, vel sine, dicendum est ergo post premissa quid huiusmodi compromissum importabit. Spe. in ti. de arbitro. §. sequit. versicu. quid si sit cõpromissum, vt possit, dicebat talia verba debere interpretari, ac si dictum fuisset, vt in arbitrū vel arbitratorem, ꝛ si pcesserit, vt arbiter, sc3 seruato ordine iuris nõ reducitur eius dcm̄ ad arbitrium boni viri, vt si arbitrator secus, vt in. §. arbitroꝝ. Item etiam sequebant simpliciter transeuntes, cū hoc dicto. d. Ant. de but. ꝛ Jo. de imo. in. c. quintaualis. in. iiij. differentia. S3 certe hoc videt falsum. Nam etiam arbiter verus qñdoq; iuris ordinem non seruat, vt patet. s. c. proximo. vnde nõ sequit semper procedit iuris ordine, ergo est arbiter. Quid dicemus, distingue plenius ad veritatẽ inquirendam. Aut factū est compromissum modo predicto sine appositione nominum, vt in arbitrum vel vt in arbitratorem, ꝛ tunc verã puto predictorum sententiã, per ea que diximus. s. eo. li. pximis capitulis. Aut cū appositione dictorum nominum, ꝛ tunc aut dictum est quod vt in arbitratorẽ, ꝛ idẽ per ibi dicta. Aut dcm̄ est quod vt in arbitrū, ꝛ tũc aut fuit dcm̄ quod possit tollere de iure vnius ꝛ dare alteri ꝛ est arbitrator vt. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. Aut de hoc nihil actū fuit, tunc secus, erit. n. semper arbiter q̃uis habet optionẽ ꝛ potestatẽ eligendi, an in procedendo, velit ordinẽ iuris seruare vel non seruare, vt in simili optime probatur de iudice in quem facta est cõpromissio, vt possit procedere summarie ꝛc. vt notat de in di. in cle. dispendiosaz. in glo. in verbo, valeat. ꝛ de verbo. signi. in cle. sepe. in glo. in verbo, non contradicentibus, in prin. Aut dcm̄ est quod vt in arbitrū vel in arbitratorẽ, ꝛ sic vtrūq; nomen est appositum, nec curo, an per copulatiuaz, an per disiunctiuã, an simpliciter, ꝛ tunc vera est ẽt opi. Spec. ꝛ sequaciū p dicta. s. Et tñ attendendū, qr hoc casu licet sit arbiter ꝛ arbitrator a principio, ꝛ possit eligere quã velit viã, vt dixi. s. eo. lib. c. j. iuxta fi. tñ si eligeret viã arbitri, nõ propterea cogeret iuris ordinẽ seruare, sed posset ẽt hoc casu iuris ordinẽ omittere p dictã clausulam q̃ ponit hec in eius potestate, hoc vr probari optime, qm̄ si aliud diceremus frustratorie esset apposita dicta clausula, nec aliquid operaret, cū alias sufficeret solū dicere, vt in arbitrū vel arbitratorẽ, vt ex predictis patet, ꝛ ad hoc qd habet in. l. si quãdo. ff. de leg. j. ꝛ de priuile. c. si papa. li. vj. Quo aũt in processu cognoscatur an elegerit viã arbiter, an viam arbitratoris, hoc casu videt iuris ordine procedi, dicam. ĩ. xij. lib. xj. c.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi vt procedant ꝛ pronuntient de veritate ꝛ equitate, ꝛ de facto quid importet.

¶ Capitu. x. octaui libri.

1 q **Uid dicemus** si in compromisso dcm̄ sit † q procedat ꝛ pronuntiet de veritate tantum vel inspecta sola facti veritate, certe idem est qd dixi in precedentibus capitulis vbi dictum est q sine solennitatibus iuris vel sine figura iudicij, idem etiam esset si diceretur qd procedat ꝛ pronuntiet de equitate vel de facto vel alio simili modo. Cum enim semper sit remissa figura iudicij, vt plene dicam. ĩ. lib. x. per multa capitula ad cognoscendum, an sit arbiter, an arbitrator teferas te ad distinctionem suprapositam in precedentibus casibus, qr semper eadem ratio est si bene inspicitur.

SVMMARIVM

1 Compromissum cum clausula vt procedant ꝛ pronuntient ad eorum arbitrium vel per alia verba arbitrium boni viri denotãtia quam potestatem tribuat.

¶ Capitu. xi. octaui libri.

1 i **Illud etiam** in cõpromissum agitari quotidie videmus, vt scilicet pcedant vel pronuntient compromissarij secundum eorum arbitrium. † De hoc etiam hoc loco videndũ est qd non bene a nostris doc. declaratur. Nos ante omnia premittimus q q̃uis arbitrium quatuor diuersis modis assumatur in iure scilicet pro potestate, item pro processu, item pro sententia seu laudo. item pro voluntate vt satis explanauimus. s. i. lib. iiij. c. tamẽ ßm pmos tres modos hoc loco arbitrū minime põt assumi cū ante tempus ipsum quo fit compromissum, nec potestatem, nec processus, nec sentẽtia, vel laudum precesserit, vt ex se est notum. De voluntate igitur q voluntatem solaz ꝛ ad propositum pertinet, hic dicemus. Si secundum eius arbitrium dictū est cõpromissarium procedere vel pronuntiare debere, arbitratoris potestatem resultare, quidam dixerunt qm̄ arbitrium non liberam voluntatem sonat, sed ea que regulatur ratione sic boni viri arbitrium, vt. ff. de contrahen. empti. l. hec venditio. in prin. ff. pro socio. l. si societatem. §. arbitrorum. Idem dicunt si cõpromittitur in aliquem, vt iudicet, prout fuerit arbitratus, cum enim importet arbitrium boni viri, vt. l. fideicommissa. §. q̃q̃. de lega. iij. certe importabit potestatem arbitratoris cuius dcm̄ redigitur ad arbitrium boni viri, vt. d. §. arbitrorum, non arbitri qui iniquum equo proferre potest, vt. ff. de arbi. l. diem proferre. §. stari. Idem etiam sentiunt pari ratione vbicunq; compromissum factum esset per verba denotantia arbitrium boni viri, vt semper sit arbitrator non arbiter. verbi gratia, prout sibi videbitur, vt. ff. de fideicommissa. liber. l. si fideicommis. libertas vel placebit in eo. titu. l. thais. ꝛ dicã. ĩ. proxi. c. ego tamẽ salua hoꝝ pace, hec omnia dicta falsissima credo ꝛ contra infinitas leges

& contra mentes aliorum doc. qui recte intellexerunt, naz q̃uis arbitrium significet voluntatem ratione regulatam & sic boni viri arbitrium secundũ veraz sniam, licet quidam contra senserint, vt dicam. §. proximo. c. tñ non sequitur ex hoc, ergo facit compromissarium dici arbitratorem nec etiam econtra, facit enim esse arbitrum, & idẽ est in ceteris dictionibus arbitriũ boni viri denotãtibus, sed si esset arbiter sine adiunctione horum dictionum erit etiam arbiter cum eis idem si esset arbitrator sine his dictionib⁹ erit etiam cum illis vel altera earũ, hoc autẽ clare ostenditur ex his quẽ Bar. no. in. l. j. q̃uo in le. ma. crimi. proce. in glo. super verbo, videbitur, circa mediũ, vbi notabiliter facit tria membra. An si alicui concedatur facultas perficiendi contractum an facultas aliquid largiendi ex causa lucratiua, an facultas indicandi. Et in primo casu si per verba denotãtia arbitrium boni viri dicit eum debere arbitrari suo arbitrio regulato ratione, prout bonus vir & diligens paterfami. fecisset, vt dicta. l. hec venditio. & d. l. si societatem. §. arbitrorum. & ff. de oper. libe. l. si libertus. idem dicit in secundo, vt. ff. de lega. ij. l. cum quidam. ff. de lega. i. l. si sic. de legatis. iij. l. fideicommis. §. q̃ṽ. ff. de fideicom. liber. l. fideicom. libertas. In tertio autem casu dicit eum debere seq omnes regulas iuris ciuilis, vt. l. j. ff. de arbi. ẽm euz qd sequitur etiam per omnia do. Joã. de imo. in. l. si filiussa. ff. de dona. Hoc enim non est propter aliud, nisi q2 in primo casu est arbitrator q circa contractum dicitur assumi, vt satis probaui. s. lib. j. iij. c. & vij. c. Et idem in secũdo casu, vt ibi probatur iunctis his que dixi. eo. lib. j. x. c. in fi. Sed in tertio casu est arbiter qui ꝓprie iudicat, & qui sequitur regulas iuris ciuilis, vt. d. l. j. de arbi. & ipse met Bar. exprimit in gl. preallegata in verbo, videbitur. Preterea probatur hoc q sit arbiter vbi factum est compromissum per verba denotantia arbitrium boni viri, nisi natura actus vel alia verba repugnet per infinita iura. ff. de arbi. l. item si vnus. §. pomponius. versi. sed si ita. ibi arbitratu Titij aut Seij, & extra eo. ti. c. cũ olim. & c. innotuit. cum si. Item probatur, q2 etiam iudex ordinarius dicitur vir bonus, vt. ff. iud. solui. l. vir bonus. merito eo modo dicitur arbiter qui iudici assimilatur, vt. ff. de arbi. l. j. & est text. qd arbiter dicatur vir bonus. ff. eo. ti. in. l. iij. §. si ibi bonũ viꝝ &c. qd tetigi. s. eo. lib. iij. c. Nec ob. ratio cõtraria si dicitur q ẽm predicta vbi factũ est cõpromissum in arbitrũ p verba denotantia arbitrium boni viri non posset ledere partem cõtra iustitiam q est contra legem. ff. de arb. l. diẽ proferre. §. stari. Nã respõdeo qd hoc nõ est verum. Nã vbi cõpromittitur, vt in arbitrũ, licet vt in bonũ virũ, tñ partes videbuntur promittere stare illius snie, & sic videntur renuntiare iuri reclamãdi, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cũ quidã. vnde sicut staremus snie iudicis etiã inique si partes renuntiassent appellationi, vt. C. de tẽpo. ap. l. fi. in fi. & ff. qbus ap. non licet. l. j. §. pe. sic etiam in casu predicto statur snie arbitri, dũmõ nõ sit lata expresse nulliter, vt q2 contra ius cõstitutionis, vt est casus notãdus, vt. l. apud celsum. §. itẽ querit. ff. de doli excep. & facit qd habetur in. l. j. C. qñ pnon. nõ est ne. & ita hãc responsionẽ ponit Jo. de imo. in prealleg. l. si filiussa. ff. de dona. & bene. Breuis ergo ex his oibus sit qd verba predicta arbitrũ boni viri denotantia in cõpromisso apposita non faciunt non cõpromissorum magis arbitratorẽ dici vel arbitrum quã diceret sine eis, sed significant solũ procedẽdi, sed pronunciandi modum coram eo qui est arbiter vel arbitrator, vt ex predictis apparet. Que autem sint verba arbitrium boni viri significantia, dicemus nunc. c. sequen.

SVMMARIVM

1 Arbitri potestatem nunquid afferat hec clausula vt procedant & pronuntient secundum eorum voluntatem vel per alia verba liberam voluntatem denotantia in compromisso.

Cap. xij. octaui libri.

Satis de arbitro diximus & alijs verbis denotantibus voluntatez ratione regulatam. Dicamus nunc de cõpromisso facto, vt pcedatur vel pronuntietur ẽm eius voluntatẽ, vel per
1 alia verba liberã voluntatẽ denotantia. † An ergo arbitri potestatẽ importabit an arbitratoris, premitte ad euidentiã voluntatẽ posse dupliciter cõsiderari, vno modo ꝓ ea que proprie volũtas appellatur secundum quaz vt philosophi & theologi dicunt vnusquisq bonũ appetit existens vel saltẽ apparens, vt in. j. Et hic. in prin. & pbatur de hac nos hoc loco q̃rimus. Scda voluntas nõ proprie est voluntas, sed coacta, voluntas saltem necessitate consequẽtie, vt probatur. ff. qd met. causa. in. l. si mulier. §. si dos metu. & eo. ti. l. j. ẽm q̃ etiã arbitrium de quo nunc diximus precedenti. c. potest dici volũtas, licet regulata a ratione, vt ibi patet. Et hec sunt de mente Bar. per hoc notanter cõsiderauit in. l. j. q̃uo in le. ma. cri. pce. in glo. sup verbo, videbitur. in prin. vbi vide hoc ergo necessario premisso ad questionez proposita. do. Anto. de but. in. c. quintanallis. dixit hunc cõpromissariuz censeri arbitratorẽ, per not. per gl. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. recepisse. Jo. de imo. in eodem loco dicebat hoc verum qñ sup cõtractu vel super aliquo concernente cõtractũ sic compromittit, verbi gratia super quãtitate pretij, vt. l. fi. C. de cõtrahen. empti. vel super quãtitate partis in cõtractu societatis, vt. ff. pro socio. l. si societatẽ. §. arbitratorũ. aliud dicit qñ sup litigo. vel lite hoc modo cõpromittunt, q̃m tunc videt eum esse arbitrũ. p. l. iij. §. j. ff. de arbi. ẽm eũ. Tu aũt ꝓ veritatis inq̃sitione plenius sic q̃sidera. aut in factũ est cõpromissum modo pdicto sine vlla expressione nominũ arbitri vel arbitratoris aut his noib⁹ specificatis vel altero eoꝝ. primo casu vera vr̃ snia Jo. de imo. vt pbat̃ clare ex his q̃ diximus. s. eo. li. c. j. &. ij. vbi vide. scdo casu subdistingue. Aut. n. appositũ fuit nomẽ arbitratoris & erit arbitrator sine dubitatiõe aut appositũ fuit nomẽ arbitri, tũc erit arbiter, vt expresse Bar. sentit in. d. gl. in verbo, videbit̃ post med. aut appositũ fuit vtrũq nomẽ arbitri. s. & arbitratoris, & erit a pricipio sibi data vtraq ptãs, & in pcessu dijudicabit̃ qs sit ẽm viã q̃ elegerit vt satis apparet ex dictis. s. eo. lib. vj. c. q̃ non repetimus.

SVMMARIVM

1 Uerba compromissi tam arbitrium boni viri q̃ liberam voluntatem significantia quid operentur.

Capitulum Decimumtertium octaui libri.

Dicamus de tertia questione, † quid scz
1 erit si in cõpromisso apposita sint verba vtrũq significantia tam arbitrium boni viri q̃ liberã voluntatẽ, verbi gratia, pnt arbitratus fuerit & voluerit procedat vel pronuntiet. Certe Barto. singulariter dicebat voluntatẽ inesse arbitrio, licet cõsecutiue. Itẽ arbitriũ voluntati de necessitate ẽm philosophos & theologos. Infert ergo q cũ regula sit q vbi duo ponũtur copulatiue quorum de necessitate, vnum est alteri, vnũ resoluatur in adiectiuũ, vt. ff. de pac. l. j. ibi placitus & cõsensus qd exponitur. i. placitus consensus, sic in proposito exponi debet. i. voluntatem arbitratus sic itaq boni viri arbitrium importabit. facit secundum eũ. ff. pro socio. l. nec adiecit qd menti tene.

SVMMARIVM

1 Uerba liberam voluntatem vel arbitrium boni viri significantia que sint.

Cap. xiiij. octaui libri.

1 Item de illo dicamus ad precedentium declarationem † q̃ sint verba liberam voluntatem importantia vel potius boni viri arbitrium. Bar. in preallegata glo. in verbo, videbit̃. post prin. dixit verbum volo importare liberam voluntatez, vt. ff. de le. ij. l. cũ quidã. ff. de fideicõ. in. l. fideicom. libertas. ad qd tu adde tex. i auc. de desen. ciui. §. nullã. idẽ est ẽm Bar. in verbo, libet seu libuerit, vt probat̃ in dictis leg. q2 idẽ est dicere libuerit, qd libere voluerit, idẽ etiã est ẽm eũ vbicunq verbũ etiam sui natura importat arbitriũ boni viri adiũgat̃ vbũ plenũ seu libeꝝ vel libere, vt pbat̃. ff. de lega. iij. in. l. fideicõmissa. §. q̃ṽ. qd est no. & adde qd idẽ dicit Bal. in. l. j. iuxta fi. ff. de leg. ij. plus dicens idẽ esse si adijciat̃ verbũ meꝝ. p. l. j. C. de sac. sanctis eccle. Idez etiã ipse Bar. de oibus tribus his noibus tangens scz plenũ numerum & libeꝝ in. l. alio. ff. de ali. & ci. leg. exceptis aũt predictis, regula est ẽm Bar. oia verba importare boni viri arbitrium, vt patet de verbo videbitur approbaueritis, & si. in. d. l. fideicõmissa. libertas. de fideicõ. liber. & de verbo, placebit, eo. ti. in. l. thais ancilla q tene mẽti, & adde tex. de verbo, videbitur. in. lib. vj. in nouella. & per Bal. in. c. inter pares, de l. corradi. in vsibus feud. & in. d. l. fideicommissa. §. q̃ṽ. vbi de verbo videri. No. item aliam notabilissimaz regulã q vbicũq tractatur de damno vitando semper omne verbuz quantuncũq sui natura denotans liberam voluntatem, tamen reduci debet ad boni viri arbitrium secundum Bal. in prealleg. l. j. iuxta fi. ff. de lega. ij. & alleg not. ff. de arbi. in. l. j. C. de do. promis. l. iij. & per Cyn.

per Cyn.ff.man.in.l.creditor.§.lucius. Dubitat tñ de verbo, in dicio tuo. & certe sm Bar. in dicta glo. in verbo, videbitur importat arbitriũ boni viri. Nec obstat sm eum quod habet in gl. in.d.l.thais.§.lucius. vbi dicitur quod importat liberã voluntatem, qz quamuis alias ipse Bar. sequutus fuit eam in.l.si sic.de lega.j.tamen sm eũ in dicto verbo, videbitur. tex.in.d.l.thais. probat cõtrarium, & qz nihil aliud est dicere iudicio tuo, nisi scã dubitatione materie te postea iudices, qd sine dubio refertur ad boni viri arbitrium. Item dubitatur de verbo, cupio. & text.ff.de fideiuss.l.grece.in prin.videtur equiparare verbum volo. & verbum, cupio, & sic videtur denotare liberam voluntatem, sed non est verũ, sm Bar. nam imo significat boni viri arbitrium p predicta, nec obstat tex.d.l.grece. qz vtrũqz continet voluntatem, sed vnũ liberũ, aliud regulatũ, vt patet i prin. huius capi. Quid de verbo dicto tuo. dic qp iportat arbitriũ boni viri, vt p Bart. notanter in.l.j.in fi.ff.de preto.stipu. Item importat vt non possit arbiter arbitrari, quã si esset suum, vt est casus singularis.in.l.j.ff.de solu. & habetur per Bald.in.l.j.C.de his que pene no. Quid si sit dictum ad nutũ tuum, certe importat liberam voluntatẽ, vt probatur in auc.de defen.ciui.in.§.nullam. Quid si dicatur ingenio tuo. certe hoc ad rationabile refertur & moderatum vt probatur.ff.de officio procon.in.l.nequaqz.§.circa aduocato. Quid si dictũ sit vt hominem facere decet. certe ad humanam pronuntiationẽ refertur, & rationabilem quoniam illud quod est iniquũ est inhumanum, vt notatur.ff.de pac.in.l.furti.in.§.pactus. Quid si sensu tuo. certe idem quia de sensu hominis intelligitur nõ bruti animalis vt.ff.si quadrupes paupe. fe. di.l.j.§.ait pretor. Quid si mandato tuo. certe etiam idem quia boni viri arbitrium significabit, vt per Host. & Joan.and.de iureiuran. in c.veniens.per illum textum. Quid si sm tuam gratiam vel misericordiam. profecto etiam idem vt eleganter notat Inno.de renun.in.c.veniens. Quid si dictum fuerit qp habeat potestatem plus dandi, certe etiã hoc importat arbitrium boni viri, vt elegãter no. Bar.ff.de leg.ij.in.l.cum filius.§.pater cũ filia.per illũ tex.quẽ no. Itẽ quid si dictum fuerit quod habeat licẽtiam. Inno.in.c.cũ ad monumentũ.de statu mona.circa finẽ.in glo. super verbo, licentiam, sentit importare liberam voluntatem, sed Bar. cõtra latius examinans.ff.de alimẽ. & ciba.lega.in.l.alio. & istud est verius. vt ibi per eum, & facit qd habetur.C.de sacrosan.eccle.l.j. & in auc.de alie. & emphy.§.licentiam. Quid si dictũ fuerit qd habeat potestatem seu potentiã, certe etiã hoc simpliciter appositũ denotat arbitrium boni viri, vt.ff.de verb.sign. in.l.nepos proculo, & habetur p Barto.in.d.l.alio. quod nota. Quid iterum si partes dixerunt ponimus nos in manibus tuis, & illud quod facies sit ratũ, certe etiã hoc importat boni viri arbitriũ, sm Bal.in.l.si societatem.la.j.ff.pro socio. qd tene mẽti & vide qd habet in.c.cum venissent.de institutio. Quid si cõpromissor tenet satisfacere de damno tuo ad tuã voluntatem. Cyn. in.l.iij.C.de dotis promissio. vult qd imploret arbitriũ boni viri, sicut si esset dictum arbitrio tuo. Idẽ ibi Bal.p.l.creditor.§.lucius.ff.mandati. Sed inuenio do. Jo.de imo.tenuisse contrariũ & melius in.l.j.in fi.ff.de lega.ij. qz importat liberam voluntatẽ vt patet ex his que habentur in.l.fideicõ.liber.ff.de fideicõ.lib. & per Bar.in.l.si sic.ff.de leg.j.nec ob.d.l.lucius qz verũ est dolũ semper exclusum intelligi, vt ibi, quia non poterit in maxima quãtitate arbitrari, vt.l.oẽs.§.lucius.ff.que in frau.cre. bene tñ poterit aliquãdo vltra ledere, qz bonus vir arbitraretur, & facit quod habetur de renun.in.c.sane.&.c.veniens.

SVMMARIVM

1 Compromissum sic factum, qd datur arbitrium liberum vel merum vel planum, an liberam importet voluntatem.

¶ Cap.xv.octaui libri.

1 De illo dicendum superest, † an.s. sit indistincte verũ id qp diximus arbitriũ importare voluntatẽ regulatã, an vero voluntatem liberã, profecto vbi dictũ est, liberũ vel merũ, vel plenum arbitrium nulli dubium voluntatem liberam importare sm omnes etiã dictum est, vbi simpliciter dat arbitriũ, vel arbitramentũ, cõmuniter doc.sentiunt importare voluntatem regulatam, vt etiam colligitur ex precedentibus. Sed glo. Jo.an.in cle.sepe.in verbo, defensionis, si bene ponderetur, videtur sentire oppositum, vt scz omni casu liberã voluntatẽ significet. Quid ergo dicemus. Jo.de imo.in palleg.l. si filiusfa.ff.de dona. dicebat qp iterdũ datur arbitriũ ei q alias habet potestatẽ regulatã ratione, verbi gratia, potestati vel alteri officiali, & tunc vt dicta verba aliquid operent importabit liberũ arbitrium, arg.l.si qñ.de leg.j. & de priuileg.c.si papa.lib.vj. & sic intelligatur illa glo. Quandoqz conceditur ei qui alias nõ habebat facultatẽ procedendi, vt puta priuato in quẽ compromittitur, & tunc procedunt dicta aliorũ doc. Tu cõsidera qd etiaz, quo casu idem erit ac si esset compromissum in aliũ priuatum cum satis operetur hoc casu verbũ arbitriũ si facit eũ arbitrũ vel arbitratorem. & sic in proposito nostro de cõpromisso nihil valet qd dicit Imo. Credo tñ verũ dictũ Jo.de imo. i delegationibus causarũ que fiunt cũ iurisdictione p rationẽ suam, & hec est veritas.

SVMMARIVM

1 Compromissi clausula qp possit de iure vni auferre & alteri dare vel alte & basse pnũtiare, vel enormiter ledere qd soleat operari.

¶ Cap.xvj.octaui libri.

Vidimus que potestas compromissario resultet, si dcm est qp pcedat vel pronuntiet sm eius voluntatẽ. † Videamus 1 cõiter qd si in compromisso sit actũ qd possit de iure vnius auferre, & alteri dare. Profecto licet etiam hoc non bene nostri doc.declarant, tamẽ arbitratoris potestatem omni casu videtur importare, qz hic est qui hoc modo potest ledere pro bono pacis & concordie in moderata tñ quãtitate, vt notatur per glo. ff.de arbi.in.l.vnde.§.& si nerue.cũ.l.seq. & dicã.j.x.lib.xiiij.c. non sic in arbitro, qui de iure tãtũ pronuntiat, nec in aliquo põt partem ledere, vt.ff.de arb.l.j. Cuis si ledat partes cogãtur stare metu pene, vt.ff.de arb.l.diẽ proferre.§.stari. Nec obstat si dicis qd ẽt arbitro possunt remitti iuris solẽnitates, vt dixi.s.eod. lib.c.vij.in.j.q. quia illud in ordine procedẽdi, & pronuntiandi, sed in effectu in nullo potest in suo iure alteri preiudicare, vt probat.ff.depositi.in.l.bonafides, & per Bar.i.l.j. quomodo in lema.cri.proce.in glo.super verbo, videtur.in fi. & scripsi.s.eo.li. viij.c.§.sed que erunt he solennitates, vbi vide. Quid rursum erit si dictum sit qp arbitrari possit alte & basse, vel possit enormiter ledere, certe idem puto, vt sit arbitrator non arbiter eadẽ ratione qua.s.dictum est in precedenti casu.

SVMMARIVM

1 Compromissum vt pro parte sine iuris ordine vel solennitate, et pro parte de iure procedatur vel pronuntietur quam tribuat potestatem.

¶ Cap.xvij.octaui libri.

De compromisso facto vt iuris ordine semp procedãt, vel pronuntient compromissarij, vel vt sine iuris ordine, aut solennitate vel vt vtroqz modo semper procedere possint p singulas eius partes satis in precedentibus a.iij.c.huius libri hucusqz dcm est. Dicamus nunc de altero ca-
1 su. † Quid scilicet erit si agatur in cõpromisso, vt pro parte procedant sine iuris solennitatibus vel de facto, vel de equitate, vel sine iudicij figura, vel altero ex pcedentibus modis pronuntiet, tamen de iure tantum Bar.ff.pro socio.in.l.si societatem.§.arbitrorum, dixit huic datam videri potestatem arbitri cui tamen erit remissa obseruantia iuris in processu, in sententia tamen habebit ordinem iuris seruare, possunt enim hoc partes facere in compromisso sicuti lex quandoqz in procedendo remittit iudici solennitates iuris, vt.ff.de offi.proconsu.l.ne quicquam.§.de plano. & C.de naufr.l.de submersis.lib.xj. & de ver.signi.in cle.sepe.cum si. Nec ob.secundũ eum quod partes nõ possunt remittere ordinem iuris, vt no.de offi.de lega.in.c.de causis. qz illud coram iudice, secus coram arbitro cui potestas datur tantum a partibus, vt.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.de offi. Item etiaz dicto casu in effectu sequuntur do. Anto.de but. & Jo.de imo. & Nico.sicu.in.d.c.quintauallis. Idez etiam do. Fran.de aretio.ff.de verbo.oblig.in.l.si quis arbitratu, vt predicti referunt. Et probatur idem scdm predictos, quia mixtum debet attribui digniori, vt de conse.ec. vel alta.c.qp in dubijs. dignior autez est sententia qz processus, cum procel. propter sententiam fiat. non econtra. Preterea differentia essentialis inter arbitrum & arbitratorẽ est, qz arbitrator in laudo transgreditur ius dãdo de iure vnius alteri, sed arbiter tm de iure pronũciat, vt dixi nunc.c. precedẽti sic, qz omnino est arbiter dicto casu. Et hoc vbi nullũ nomẽ arbitri expressum est, certe idem qz arbiter erit a fortiori.

Quid rursum si expressum sit nomē arbitratoris. do. Anto. dicebat in. c. quintauallis. eū esse arbitratorē q̄ habebat de iure tm̄ pronunciare, ex quo ita in cōpromisso est dictū, vt. ff. mandati. l. diligēter. de relegatis. c. cū dilecta. Imo. aūt contradicēs compromissum esse hoc casu oīno nullū cū sit in eo appositum pactū contra naturā actus ꝛ eius substantiā. s. ꝙ pronūciet de iure ad hoc ꝙ not. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. recepisse. iuncta. l. cū precario. ff. de precario. ſm eū, vt et hoc retuli. s. eo. lib. iiij. c. §. qd rursum. Quid ergo dicemus. certe salua pacē neutrā ex dictis opinionibus verā existimo, videtur enim eum potius esse arbitrum cui vt dcm̄ est, in precedentibus casibus in procededo erit remissa obseruantia iuris, qḋ probat̄ ex eo qḋ dcm̄ est qḋ de iure pronūciet, vt. d. l. j. ff. de arbi. iuncta. l. si de meis. §. recepisse. ꝛ qḋ ibi no. p glo. ꝛ Bart. ff. de arbi. ꝛ facit. l. q̄rit̄. ff. de statu homi. Nec obstat qḋ partes dixerunt, vt in arbitratorem, qꝛ vbi aliud appareret ex mente cōpromittentium, nō attendimus hec verba, vt satis diximus. s. eo. lib. j. c. apparet aūt, vt dixi de cōtraria mente ex eo solo quod dixerunt eū debere pronūciare de iure, ex quo liquet eū esse arbitrum non arbitratorē, vt. d. l. j. Itē nō obstat rō Joā. de imo. qꝛ vt dictum est, cum non sit arbitrator, sed arbiter non est contra substantiā actus ſm eius naturā. Quid iterū si in dicto cōpromisso expressum fuerit vtrūq; nomē, verbi gratia vt in arbitrū ꝛ arbitratorem. Certe etiā dicendum est idē, vt omni casu iudicemus eum arbitrum non arbitratorem, qꝛ vt diximus attendimus sniaꝫ, vt. d. l. j. de arbi. ꝛ. d. l. queritur. de sta. homi. Nec obstat illud verbum, vt in arbitratorem, qꝛ videtur similitudinarie appositum. i. vt in procedendo nō seruet ius ad similitudinē arbitratoris, ꝛ hoc tenēt do. Ant. ꝛ do. Joā. de imol. in. d. c. quintauallis. dicentis idē tenuisse do. Fran. de albergottis. in d. l. si qs arbitratu. ꝛ recte addit do. Ant. ad predicta hāc rationem, qꝛ nō pōt intelligi, vt in procedendo sit arbitrator, ꝛ in snia sit arbiter ne cōtinentia eiusdē cause diuidat̄, vt. C. de iu. l. nulli. Itē quia ille qui de re cognouit, videtur qḋ debeat pronūciare, vt cognouit, arg. l. de qua re. ff. de iu. ꝛ de causa posse. ꝛ proprie. c. super. Iteꝫ addit Jo. de imo. aliam. naꝫ si aliud diceremus sequeretur arbitrū sentētiam ferre ex pcessu facto penitus extra iudiciū cum corā arbitratore nō censeatur esse iudiciū nec quasi, vt no. in. d. l. si de meis. §. recepisse. Et adde ad predicta ꝙ deo duce. dicam. j. xj. lib. x. cap.

SVMMARIVM

x Compromissarijs qui in testamento eliguntur que potestas tribui intelligatur.

Cap. xviij. octaui libri.

p **Ostquam de** conuentionalibus cōpromissarijs, tā plene scripsimus q̄ potestas eis ex cōpromisso tributa intelligat̄.

x † Cōsequenter hoc loco de testamētarijs dicendum est q̄ pars lꝫ breuiter expediat̄, minime tñ ab alijs declarat̄. Regula igit̄ sit generalis eādē potestatē cōpromissario qui in testō deputat̄ tributā videri quā. s. diximus in cōuentionalibus dataꝫ intelligi sequuta tñ heredū vel legatarioꝝ acceptatur, eadeꝫ. n. est ratio omni casu, si bene inspiciat̄, ꝛ probat̄ hoc clare ex his q̄ diximus. s. j. lib. x. cap. Ex his sequunt̄ infinita. Naꝫ si testator nominat aliquē in arbitruꝫ certe adita hereditate, ꝛ acceptatis legatis arbiter erit inter heredes ꝛ legatarios, eodē modo si nōminauit eū arbitratorē, nā erit arbitrator nisi forte natura cause supra quā assumit̄, vel mens ipsius testantis cōtraria appareat, quo casu magis staremus mēti q̄ verbis, vt plene scripsimus. s. per totum hūc librū nec repetimus. De illo tñ a quibusdam dubitatuꝫ est. Quid si testator in testamēto, vel alia eius vltima volūtate eligat exequutores seu fideicommissarios, an ergo hi erūt arbitri vel arbitratores vel tertium genus, breuiter cōclude qḋ aut tales fideicōmissarij seu executores habēt aliquid arbitrari vel eligere, ꝛ sunt arbitri vel arbitratores prout iportant verba testatoris, ꝛ natura rei ſm ea q̄ diximus. s. in conuentionalibus. Aut habent nudum exequendi officiū, ꝛ ministeriū facti, ꝛ tunc secus, vt clare liquet ex dictis. lib. j. ca. ix. in fine vbi vide.

SVMMARIVM

x Compromissarijs iudicialibus que potestas tributa videatur.

Cap. xix. octaui libri.

d **Icamus** de alio genere cōpromissariorum
x † que. s. potestas illis tribui intelligitur his qui iudicis officio ex iuris communis vel statutoꝝ dispositione eligunt̄, profecto hi lꝫ cōmuni noīe arbitri ꝛ arbitratoris appellētur, tñ proprie loquendo, nec arbitri sunt nec arbitratores, sed potius quidā delegati iudices vt satis diximus. s. j. lib. x. c. potestas ergo eoꝝ ex hoc deprehendit̄, qꝛ aut hūt seruare ordinē iudicioꝝ ex dispositione iuris cōis vel statuti aut nō. Primo casu habebunt vicem delegatoꝝ qui habent procedere iuris ordine. Exemplū ex his qui eliguntur in causis suspitionū iudicialis, vt plene in Spec. de recu. per totum. Idem si eligantur ex forma statuti qui debeant iuris ordinē sequi, qꝛ eadem ratio est ſm omnes. Secūdo casu habebunt vicē illoꝝ qui pcedunt sine iudicij figura, vt de se patet, exempluꝫ huius est, in estimationibus mensuratoribus, ꝛ similibus coram quibus nō est ordo iuris. Et idē dicendū eadeꝫ rōne si habeant eligi arbitri qbus iuris ordo seu figura iudicij remittatur ex forma statuti prout est in hac ciuitate. de his omnibus dicemus latius suo loco. j. lib. proximo cap. penul. x. lib. cap. penul.

SVMMARIVM

x Tertio q̄ ob discordiā eligitur, que potestas illi tribui intelligit̄.

Cap. xx. ꝛ vltimum octaui libri.

d **Eeo dicendum** superest que scꝫ potestas tribui intelligat̄ illi qui ob discordiam electus est, qui articulus
x q̄ breuissime expedit̄. † Aut enim hic ob discordiaꝫ eligit̄ in conuentionalibus vel testamentarijs in quibus est eadē ratio aut in necessarijs. primo casu aut est verus arbiter vel arbitrator secūdū ea que diximus. s. j. lib. vj. cap. ꝛ potestatē arbitri seruabit vel arbitratoris. Aut in numero arbitroꝝ vel arbitratorum nō computatur, ꝛ tunc nudus tertius habebitur qui in effectu consulendi potestatē habebit, vt. ff. de arb. l. item si vnus. §. principaliter. in fi. ꝛ. d. c. vj. Secundo casu semper potestatē arbitri vel arbitratoris habebit secundum naturam primorum q̄ proprie loquendo magis sunt iudices delega. vt clare colligitur in locis preallegatis. Deo gratias ꝛ matri eius.

Liber Nonus.

De processu arbitri in quibus conueniat vel differat a processu iudicis.

Prefatio cum diuisione.

Uemadmoduꝫ in initio secūdi libri scripsimus oēs arbitrorum arbitratorūq;, disputatio in tres partes distinguitur in his. s. q̄n arbitri vel arbitratoris notioneꝫ in dubitationem eueniunt. Itē i his q̄ pcessu seu notione pēdente emergunt. Itē in his q̄ post hec expedita disceptant̄, cū no partē primam hactenus per singulas eius partes dilucidauerimus, cōsequens vr̄ alterā aggredi in qua de ordine cognoscēdi ꝛ pronūtiandi modo agitat̄. Sed cum hec ipsa q̄ cognitione vt diximus pendente emergunt diuersas habeant partes qm̄ qdā ad arbitri processuꝫ inspiciunt alia arbitratoris que dā illius permixtā hūt potestatē nōnulla ptinent ad ipsum compromissi finē vt inferius apparebit, necessariū videtur prius ab his que ad arbitri processum spectant incoare, vt post de ceteris suo loco prosequemur merito enꝫ ab hoc arbitri processu initiū facimus, qm̄ cū predictis dignior sit, vt pbat̄. ff. de arbi. l. j. ꝛ eo. ti. l. diem proferre. §. stari. proculdubio a dignioribus incoandum est, vt scribit noster imperator. insti. de iure naturali gen. ꝛ ciuili. in. §. fi. in fi. ꝛ fac. ff. de statu homi. l. ij. Ante omnia tamen notandum est, qḋ quāuis glo. Accursij tetigerit quasdā differētias inter arbitrū ꝛ iudicē. in. l. j. ff. de arbi. ꝛ alia glo. Ber. in. c. cū dilectus. eo. ti. ꝛ Azo parū de hac materia tetigerit eo. ti. in §. producitur aūt arbitriū, ꝛ Goffre. eo. ti. in. §. cōpromissuꝫ aūt. ꝛ Host. plenius eo. ti. in. §. qualiter p totū, ꝛ moderni nihil scripserint de hac parte in materia arbitroꝝ qḋ mirandū est, tamē nos plenius ꝛ clarius omnibus procedentes nihil qḋ necessariū visum fuerit ad declarationem omittere conabimur. Itē ꝛ aliud

hoc loco

hoc loco necessario pmittendū est circa psonas scʒ cōpromittentiū. Itē casus ventilandus. Itē psonas in quas cōpromittit̄. Itē coactionis modū. Itē cōpromittendi solēnitates, ꝛ pacta ipsoꝝ cōpromissoꝝ multas esse differentias inter arbitriū ꝛ iudiceʒ qs qm̄ clare ex precedētibus colligere poteris idcirco hoc loco nō repetemus. Multe preterea sunt differentie circa finē instantie seu litis. ℭ Itē circa appositionē seu reclamādi remediuʒ circa snie exequutionē. Preterea circa ipsius snie effectus de quib⁹ oibus duce dño .J. dicemus libris sequētib⁹. Dūtaxat, ergo differētias inter arbitrū ꝛ iudicē q̄ pcessus aut snie ordinē ꝛ solēnitates tangunt hoc explanaturi sumus. Igit̄ more solito hanc partē totā in quattuor diuidemus. Primo de pcessu arbitri cōuentionalis. Scdo de pcessu testamentarij. Tertio de pcessu arbitri iudicialis. Quarto ƀ pcessu tertij assumpti ob discordiā. Circa pcessum ꝗuētionalē hanc regulā pono q̄ oibus vr̄ eē cōis arbitri. s. pcessuʒ p oia similē esse pcessui iudicis nisi dissimilitudo in iure expresse aliquo casu inueniat̄, pbat̄ hec regula p tex. ff. de arb. l. j. C. eo. ti. l. cū a natura. §. finaūtē. ꝛ. §. lʒ. ꝛ. C. de iudi. l. rem nō nouā. §. j. extra de arbi. c. cū dilectus. ꝛ ibi no. hinc dicimus arbitrū iudici equiparari. vt. d. l. j. ƀ legato. tū ac pedaneo. l. nō habenti merū neqʒ mixtū imperiū de quo cōpromitti nō pōt, vt. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. de liberali. nec ēt iurisdictioneʒ simplicē, nā iurisdictio coheret territorio. vt. l. fi. de iu. om. iud. Arbiter aūt territoriū nō hʒ, vt no. Bal. de lege corradi. c. iter partes. in vsib. feu. nec ēt eqparat̄ hn̄ti ordinariā. Nā ordinaria iurisdictio respicit vniuersitatē causaꝝ nō certā cām tm̄, vel certū articulū, vt hr̄ de offi. ordi. in. c. cū ab ecclesiaꝝ. ff. de iuri. om. iudi. l. more. ꝛ. l. ꝛ qꝛ cū si. ꝛ facit ad hoc tex. in. c. vno delegatorū. de offi. deleg. lib. vj. hinc ēt dicimus corā arbitro necessariā esse cause cognitionē, ꝛ al's eius snia esset nulla, vt extra de in integ. resti. cū ex lr̄is. C. de sen. l. platā. de re iudi. ca. de causis. et patebit. J. hinc ēt liquet arbitrū in terris imperij seruare iura ciuilia. In terris pape cano. iura vt hr̄ de ordi. cog. in. c. tuā qui filij sint legitimi. c. p venerabilē. de no. ope. nun. c. j. ꝛ per Bart. ꝛ Bald. in. l. priuilegia. C. de sacrosan. eccle. nisi forte in defectu canonū vel legū quo casu vtroqʒ iure vbiqʒ vtimur. vt. x. distin. si in adiutoriū. ꝛ. c. j. de noui ope. nun. ꝛ in auc. qūo oportet epos. in prin. Qꝛ vero quasi infinite dubitationes in hac materia oriūtur. singulas iudicij partes aggrediētes nono ordine explicabimus. Adiūgētes postmodū de alijs trib⁹ capitib⁹ ante dictis.

SVMMARIVM

1 Arbitri conuentionalis processus an easdem requirat personas quas ꝛ iudicis.

ℭ Capitu. j. noni libri.

1 ARbitrorum processus explanare cupientes prius, vt in pcedentibus fecimus a processu ꝗuentionalis arbitri incohoabimus. Sed cū hic processus partes plures habeat nos a psonaꝝ fundamento incipiemus cū prius psona q̄ȝ ratio querenda sit, vt. ff. de iure codicil. l. qdā referunt. ff. cōia predi. l. venditor extra de re iudi. c. abbate sane §. j. li. vj. ꝛ de despon. impube. c. ad dissoluendū.

1 Videamus ergo primo † an sicut in iudicijs tres exigunt̄ psone de necessitate ad eius substantiam. iudicis. s. actoris ꝛ rei, vt de verb. sig. c. forus. §. in oi, vt no. ff. de iudi. in. l. j. eodē modo idem sic in arbitrijs arbitroꝝ, ꝛ hic proculdubio dicēdū est qꝺ sic eadē rōne. vt. ff. de arbi. l. j. C. eo. ti. cū a nat. cū concor. ꝛ hoc sensit Azo eo. ti. iuxta prin. ꝛ Host. ibidē. ꝛ Inno. in. c. qntaualis dn̄ dixerunt qꝺ arbitriū est actus triū psonaꝝ, lʒ male in principali questiōe loquuti fuerūt, vt dixi. s. j. li. xiiij. c. ℭ Itē videamus an hoꝝ psone debeāt esse habiles eo modo quo in iudicijs certe de personis actoꝝ ꝛ reoꝝ plenissime tractauimus. s. lib. ij. p totum ꝛ psonis arbitroꝝ ꝛ arbitratoꝝ satis lucide declarauimus. s. lib. iiij. p totū. ideo nō repetimus. Sed illud hoc loco nō omittam⁹ filiusfa. cū eius pr̄e cōpromisit vel seruus cū eius dño in casibus in qbus hoc fieri pōt de quo dixi. s. ij. lib. c. j. ꝛ. c. ij. vel similis psona ꝗpromisit cū eo aduersus quē si ageret in iudicio necessaria est prius venie postulatio. vt. l. gn̄aliter. ff. de in ius voc. eo. tit. l. iiij. §. ptor ait. C. eo. ti. l. venia. ꝛ. l. fi. an ergo idē est coraʒ arbitro vr̄ qꝺ sic, ꝛ qꝺ alias arbitriū ruat sicut iudiciū, arg. pdictoꝝ iuriū. l. j. ff. de arb. Oppositū tn̄ verius est qm̄ nō est necessaria venie postulatio in iudicijs volūtarijs, tex. est fi. ad hoc. ff. de in ius voc. l. quis in fi. ibi, aut si non inuitus ꝛc. ꝛ facit ad idem glo. in d. l. venia. in fi. ꝛ hec est prima notabilis differētia inter iudicia cōtētiosa ꝛ arbitria, qꝺ tene mēti. qꝛ doc. nō ponūt. Quid dicemus de his q alieno noie in iudicijs interuenire ꝗsuenerūt, verbigratia de procuratore de coniuncta persona. Item de defensore excusatore sindico vniuersitatis tutore vel curatore ꝛ actore ꝛ similibus de qbus plene in Spe. de his q alie. no. in iudicio interueniunt. Nunqd ergo hi oēs interuenire poterūt coraʒ arbitro. Et attende qꝛ nō q̄ro hic an hi cōpromittere possint in causis alicuius, qꝛ de hoc satis dcm̄ est. s. li. ij. c. xv. ꝛ seq. Sʒ an post compromissum fundatū possint corā arbitro interuenire sicut corā iudice. doc. nō bene declarant. Ego credo pcuratorē interuenire sine dubio, vt pbat̄ extra de arbi. in. c. p tuas. facit. eo. ti. c. cum olim. Et qꝛ edictū de pcuratoribus est phibitoriū, vt pbat̄. ff. de procu. l. j. §. vsus. cū. l. seq. Idē puto eadē rōne in sindico ꝛ actore vniuersitatis vel tutoris vel curatoris ꝛ economo, ꝛ similibus qm̄ in effectu hi oēs pcuratores sunt licet in noie diuersificent, ꝛ modo ꝗstituēdi ꝛ rebus in qbus ꝗstituuntur, vt not. C. de procu. in. l. neqʒ tutores. in glo. ꝛ ibi p doc. dico qꝺ sicut corā iudice pcurator ꝛ alie psone. s. noiate admittunt̄ cū cautione de rato vbi dubiū est de mandato. vt. C. de procu. l. j. cū sua mr̄ia, eodē modo corā arbitro, qꝛ eadē est rō, ꝛ hoc Bal. no. expresse. ff. de pcu. l. in cause. §. hec aūt cognitio, qꝺ not. bene. Itē puto in excusatore absentis ex cā iusta, ꝛ potente cā cognita cōpromissum differri, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. licet aūt circa me. cū prin. l. seq. ꝛ dicemus qualiter pcedat. J. xiij. lib. vj. c. ℭ Sed ꝗiuncta psona ꝛ defensor sine mādato illius q abest ex cā iniusta. ēt cū cautione rati nō videnť interuenire corā arbitro, qꝛ tunc incidit absens in cōpromissi penā, vt. C. de arbi. l. ij. ꝛ. ff. eo. ti. l. diē proferre. §. si qs litigatoꝝ. lʒ ēt qnqʒ hoc eodē casu cōpromissum finiat̄, vt patebit in prealleg. lib. xiij. Et hec altera not. differētia inter iudiceʒ ꝛ arbitrū. Nā lʒ corā iudice ꝗiuncte psone, ꝛ defensores interueniant, tn̄ nō sic corā arbitro. qꝺ tene mēti, qꝛ doc. nō dn̄t. Sʒ qd dicēdū de aduocato an ergo interuenire poterit corā arbitro prima fronte vr̄ ꝙ nō, nā iur. ꝗsul. dicit aduocatū esse illū q desiderīū amici sui in iure exponit apud eū q iurisdictioni preest, vt. l. j. §. postulare. ff. de postulan. Cōstat aūt arbitrū nullā iurisdictionē hr̄e, vt. ff. de re iu. l. ait ptor. §. j. ꝛ dixi. s. j. lib. c. xiiij. dū tractaui de diffinitione arbitri. Cōtrariū tn̄ verius est, nā ꝛ apud compromissarios iudices postulat̄, vt pbat̄ i. d. l. j. §. itē senatus. ff. de postu. ꝛ no. in. d. §. postulare. ꝛ est expressum. C. de iudi. l. rem nō nouā. in. §. pr̄oni. Quid de testibus p quē veritas aperitur. vt. l. vbi iuris. ff. de testi. pfecto hi ēt exigunt̄. vt extra de pba. ca. qm̄ ꝫ ꝛ dicā. J. eo. lib. xj. cap. ℭ Quid de tabellione certe etiā hic est necessarius, vt p eū acta corā arbitro cōscribant̄ sicut in iudicio, vt. d. c. qm̄ ꝗtra. iūcta. d. l. j. ff. de arbi. ꝛ. C. eo. ti. l. ne in arbitris. §. finaūt. in scriptura. ℭ Sufficeret tn̄ si p arbitrū ad acta scribēda loco notarij adhiberent̄ duo boni viri, vt ē casus notādus. ff. de testi. in. l. curet. ꝛ probat̄ ēt in dicto. c. qm̄ ꝗtra. quod menti tene. ꝛ facit qꝺ dicā. J. de snia que debet ferri hoc casu de scripti recitatione. eo. li. c. xiiij. Si qs eliget hunc tabellionē vel pdictos duos bonos viros an arbiter an partes. dic quod arbiter tm̄, vt in sili hr̄ de ordinario ꝛ delegato in. d. c. qm̄ ꝫ. de pba. ibi iudex adhibeat ꝛc. vel dicas ꝙ partibus discordātib⁹ iudex dabit vnū nō suspecū, vt no. in sili. Spe. in arbitris iudicialibus in ti. de recusa. §. fi. ver. qd si nō cōcordāt p. c. cū spāli. de ap. ꝛ de offi. deleg. c. cū Ray. ꝛ similia iura. Quid de exequutore vel nūtio, dic qꝺ simplex nūtius p quē citationes ꝛ notificationes fiāt necessarius est cū citatio requirat̄, vt stati dicemus. iiij. c. ꝛ dʒ eē nuntius publicus ꝛ iuratus cuius relationi alias ēt in iudicijs solet stari, vt hr̄. C. de accu. l. ea qdē. ꝛ de appel. in. c. cum parati. Predicta vera nisi velit arbiter citare p epistolā qꝺ pōt vt dicemus in. d. c. iiij. sed exequutor non vr̄ interuenire corā arbitro q nō exequit̄ eius pcepta vel sniam sed p hoc recurrit̄ ad iudicē loci ordinariū. Nunc tractemus, de illo an. s. oēs supradicte psone q̄ corā arbitro interueniunt, his casib⁹ phibeant̄ cōsistere corā arbitro qbus phibent̄ corā iudice, nr̄i doct. hoc nō declarāt. Nos prius a pcuratoribus ꝛ similibus incohoemus sicqʒ p intellectu distinguamus. Aut. n. phibent̄ corā iudice ꝗsistere rōne deficiētis mādati vel rōne forme sub q̄ ꝗstituti sunt fortasse qꝛ nulliter, ꝛ tunc eodē mō repellet̄ ēt corā arbitro, qꝛ eadē est rō pro hoc qꝺ hr̄ extra de arbi. c. p tuas. ꝛ de pcu. c. accedens. ꝛ. c. cōstituris. ꝛ. C. eo. ti. in. l. lʒ. ꝛ de ap. c. nicolao. Aut rōne psone cōstituentis q nō potuit pcuratorē cōstituere, ꝛ idē qꝛ reddit iudiciū nullū si apponat̄ a pricipio, ꝛ eodē mō quasi iudiciū, vt. C. de pcu. l. nō eo minus. Aut rōne cause in q̄ forte nō admittit̄ pcurator. ꝛ ēt idē psupposito qꝺ cōpromissum valeat, facit qꝺ hr̄. C.

de adul. in l. quis indubitati. ℨ ff. de publi. iudi. in l. penul. §. ad crimē. ℨ ff. de procura. in l. seruū quoqꝫ §. publice. Aut rōne p sone q̄ ꝯstituta est, q̄ forte nō possit pcurator. ēt idē sine probi beat, q̄ habeat̄ p nō ente, vt in seruo. vt. l. ij. §. j. ff. q satisda. cog. siue pp vtilitatē publicaꝫ vt in milite p alio, vt. C. de pcu. l. q sti pēdia. siue ob fragilitatē sexus vt in muliere, vt. ff. de pcu. l. neqꝫ femina siue pp defectū intellectus ℨ habilitatis loquendi, vt in seruo ℨ muto, vt. ff. eo. ti. l. j. §. fi. ℨ l. mutus. siue pp eius delictū. vt i excōicato, vt extra de pbatio. c. post cessionē. de offi. deleg. pudentiā. §. sexta de iudi. c. intelleximus siue ad quācunqꝫ cām aliā de qbus plene in Spe. de procu. §. j. p totū eadē. n. est ratio oī casu inter arbitrū ℨ iudicē si bñ inspiciat̄, ergo idē ius, vt. d. l. j. ff. de arbi. facit. ff. ad. l. aquil. l. illud cū si. excepta cā infamie, vt dicā nūc pxima qōne dicamus de psonis aduocatoꝝ, an ergo q phibent̄ postulare corā iudice eodē modo phibeant̄ corā arbi tro. Cōsidera licet doc. nō tangāt qḋ tres sunt ordines quos pre tor facit eoꝝ q phibent̄ postulare corā iudice de qbus habes. ff. de postulādo. in. l. j. p totū. ℨ. iij. q. vij. infames. Quidā. n. phi bent̄ postulare p oībus indistincte vel pp etatē vt minores. xvij. annis, vt. d. l. j. §. pueritiā vel pp casum, vt in surdo q prorsus nō audit. vt. e. l. §. pp casum. Alij p alijs tm̄ indistincte, sed non pro se vel pp sexū vt femine. vt. ea. l. §. sexū vel pp casum vt vtroqꝫ lu mine cecū. vt. ea. l. §. seq. vel pp delictum. vt ea. l. §. remouet. vbi enumerant̄ hec delicta. vt. d. c. infames. iij. q. vij. Et in his duo bus ordinibus idē credo corā arbitro vt eadē rōne prohibeātur etiā corā eo aduocare quā corā iudice. vt. d. l. j. de arbi. ℨ. d. l. j. de postulando semp. n. militat dictis rōnibus ratio prohibitio nis ēt corā arbitro si bñ inspiciat̄. Tertius ordo est eoꝝ q prohi bent̄ postulare pro alijs nō indistincte, sed qbusdā psonis exce ptis, ℨ hi sunt infames, vt. d. l. j. §. vt in initio. ℨ. d. ca. infames. ℨ hos credo admitti corā arbitro quāuis prohibeant̄ coraꝫ iudice. Moueor ad hoc, q̄ infamis potest esse arbiter, vt. ff. de arbi. l. pe dius. ℨ dixi. s. iiij. lib. x. c. ergo multomagis poterit corā arbitro esse aduocatus q est accessorius nō pricipalis sicut in arbitro in eius instantia, vt. C. de sacrosan. eccle. auc. multomagis. Prete rea infames ideo repellunt̄ coraꝫ iudice hoc casu ne ledant eius dignitatē ℨ decorē, vt. d. l. j. ff. de postulando in prin. vbi iurison. exprimit hanc rōnē, sed hec ratio cessat corā arbitro, apud queꝫ nō est hec dignitas ℨ hic decor. vt. d. l. pedius. ℨ facit. ff. de re iu. l. ait ptor. §. j. ergo ℨc. ℨ hoc verū credo licet doc. non dicant, ℨ te ne menti hanc nouā differentiā inter arbitrū ℨ iudicem. Ex qua iterū collige aliā valde notandā qḋ quāuis dicat̄ q honor sit eē aduocatū. vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. laudabilē. post prin. ℨ eo. ti. sancimus, ℨ habet̄ p glo. in. d. l. j. §. hoc edicto. ff. de postulan do, tm̄ illud verū corā iudice, nō sic corā arbitro vt liquet ex pre cedētibus. Et si dicis cur est q infames admittunt̄ vt pcurato res corā iudice fm verā sniaꝫ, saltem de iure ciuili, vt insti. de ex cep. §. fi. lꝫ de iure cano. sit dubiū p tex. iij. q. vij. c. j. ℨ. c. ifames. ℨ. v. q. iij. q̄ episcopi. nō tm̄ admittunt̄ aduocati, ℨ nunc dixi qḋ notabiliter pōt rñderi q eē pcuratorē ēt corā iudice nullus ho nor est, sed onus tm̄ ideo ptor nō voluit infamē ab hoc onere re leuare. Aliud in aduocato cuius officiuꝫ est honorabile merito ergo ab eo repellit̄ infamis corā iudice, ℨ hanc rōnē notabiliter cōsiderauit glo. in. d. §. hoc edicto. q̄ mēti tene. ¶ Collige ēt ex predictis aliud qḋ lꝫ, vt dixi de iure cano. qdā teneant infamē re pelli ab officio pcuratoris in iudicio, tm̄ illa dubitatio locū habet corā iudice tm̄, sed corā arbitro admitteret̄ indistīcte, vt ex pmis sis liquet qḋ ēt menti tene. Sequitur de teste cuius tractatus ex pedit breuiter, vr̄. n. p oīa ex hisdē causis phiberi coraꝫ arbitro qbus phibet̄ corā iudice, nā vtroqꝫ casu semp vr̄ cōformis ratio vide ergo q phibeant̄ plene in Spe. de teste. §. j. p totū. vide ēt de hoc qḋ dicemus. j. eo. li. xj. ca. De tabellione dicenduꝫ est an is phibeat̄ tabellionatus officiū corā arbitro exercere q prohi bet̄ corā iudice, certe corā iudice phibet̄ exercere multis ex cau sis, qñqꝫ. n. rōne excōicationis. vt de exce. c. pia. lib. vj. ℨ de sen ten. excō. c. decernimus. eo. lib. Qñqꝫ rōne infamie, q̄ notarius qualitercūqꝫ infamis nō exercet eius officiū coram iudice vel in aliquo officio publico deputato, vt not. ff. de his q notant̄ infa. l. ij. §. miles. ℨ p Bart. expresse. in. l. ea. ff. ad. l. iul. repetūda. ℨ per Bal. in. c. inter pares. de. l. corradi. in vsib. feud. Qñqꝫ etiā re pellit̄ pp aliā causaꝫ ex statutis municipalibus pcedentē. verbi gratia si statutū dicit qḋ q exercuit officiū notarie in iudicialib9 p vnū annū nō possit exercere p aliū de his igit̄ oībus est vidēdū. Circa primū licet doc. nō tangant tm̄ credo notariū excōicatum admitti corā arbitro partibus tacētibus, nā valent instr̄a p nota riū lꝫ excōicatū ꝯfecta de partiū ꝯsensu. vt not. p glo. in. d. c. de

cernimus. de sen. excō. li. vj. ℨ p Jo. an. in nouel. in. d. c. pia. nisi forte esset notorie excōicatus, vt Ibidē hr̄ partibus aūt repudiā tibus vel altera eaꝝ credo secus, nā nō tenent̄ ℨ participare, vt de sen. excō. c. pen. de excep. c. ij. merito ergo acta facta cū tali notario aduersus quē partes legitimā excusationē habuerūt for tasse nō cōparere, valere nō debent argu. eoꝝ q̄ hñr. ff. si quis in ius voc. nō ierit. l. ex quacunqꝫ. Circa fm Bal. dixit in palleg. c. inter pares q aut tabellio est infamis infamia iuris p sniaꝫ ir rogatā, ℨ nō pōt rogari de instrumēto ꝯpromissi, vel laudi. Aut nondū est ꝯdēnatus ℨ pōt allega. ff. de infa. l. ij. §. miles. ℨ qḋ no. in Spe. de instrumētoꝝ edi. §. instrm ergo. ver. itē opponit̄ qḋ tabellio. ℨ p Inno. de accu. ca. qualiter ℨ qñ. nec dicit se curare ex crimine falsi vel alio famoso crimine sit dānatus, q̄ illa diffe rentia locū habet vbi nō est dānatus quātū ad finē repellēdi cū ab officio publico si qḋ hꝫ, ℨ vt nō valeant eius instr̄a. vt. l. si ali qd. C. de suscep ℨ arch. lib. xj. Sed certe lꝫ notarius dānatus ex publico crimine ℨ sit infamis effectus pdat officia publica. vt di xi. s. Itē pdat officiū tabellionatus qñ sonat in dignitatē, vt est i notario principis. vt. l. j. C. de mā. principū. Itē pdat in alijs ca sib9 oīno eius offm̄, qñ ex officio tabellionatus dānatus est i quo falsum cōmisit, vt. d. l. si aliqd, ℨ notat̄ in. l. si qs ex argentarijs. §. j. ff. de eden. tm̄ vbi ex alia cā dānatus est, q̄ ex eius officio siue sit effectus ifamis siue nō retinet eius officiū qñ a partibus volēti bus assumit̄ cū eē tabellionē hoc casu nō sit dignitas sed munus vt. l. fi. in pricipio cū glo. C. q mili. nō pos. li. xij. a quo munere nō repellunt̄ infames. vt. l. neqꝫ infames. C. de decur. li. x. itē q̄ offi ciū tabellionis est eē seruū publicū vt. l. fi. vt. C. de tabul. li. x. itē valet iudiciū agitatū corā iudice infame si partes nō opponūt. vt no. in. l. qdā ꝯsulebat. ff. de re iud. ℨ in Spe. de iudice delega. §. excipit̄. ver. sed nunqd periurus ℨ infamis, ℨ ver. seq. nec ob. qḋ infamis nō possit eē testis, vt. l. iij. §. l. in. ff. de testi. q̄ ad testi moniū qs vocat̄ ab vna partium altera inuita, ergo ℨc. ℨ firmat Bar. eleganter hic motus his rōnibus in. l. ea. ff. ad. l. iul. repe. ℨ ipse Bal. idē sequens in. l. militibus C. de test. mili. in. l. j. C. de summa trini. distiguat inter notoriū ℨ occultū sed intellige. vt. s. alias ibi ꝯdicet puto igit̄ in proposita qōne de cōpromisso Bal. oino male loq sed ad intellectū pōt sic distingui. Aut. n. queri mus vtrū tabellio infamis possit rogari de instrumento compro missi aut ante de alijs actis gerendis coram arbitro. Primo ca su aut est infamis effectus ex causa sui officij, ℨ non pōt. vt. d. l. si aliquid aut ex alia causa ℨ pōt vt ex predictis ptꝫ. Scḋo casu di stingue eodeꝫ modo aut est infamis ex eodē officio, ℨ nō potest. Aut ex alia causa, ℨ tunc aut partibus volentibus vel tacētibus ℨ potest per preallegata iura, ℨ facit qḋ habetur. ff. de officio pro cōsulis. in. l. barbarius, maxime si est in quasi pos. officij notaria tus aut partibus repugnantibus vel altera eaꝝ, ℨ nō potest vt sa tis probat̄ ex mente dictoꝝ Barto. in. d. l. eadē. ℨ ff. ad. l. iul. re pe. ℨ facit qḋ dixi supra in questione de excōicato, ℨ est veritas quicqd Bal. dixerit. plus dixit singulariter Bar. in cōsilio suo qḋ incipit, sed Jo. notarius. qḋ si tabellio ꝯdēnatus est de falso nō de occasione officij tabellionatus nō perdit eius officiū, licet fiat infamis ℨ repellat̄ a testimonio, q̄ tpe quo assumpsit tabel lionatū nō erat infamis sed tēpore quo testificaret̄ esset infamis quod ppetuo notabis, ℨ vide qḋ notat̄ in. l. si que militi. ff. qbus ex ca. ma. in glo. qḋ not. Ange. in. l. iubemus. C. de proba. Cir ca tertiū, dic etiā notarium nō phiberi exercere officiū in arbi trijs lꝫ sit prohibitus a statuto in iudicialibus. Nā arbitrium nō est iudiciū verū, sed quasi iudiciū vt satis pbaui. s. j. lib. cap. xij. §. sequit̄. ex premissis sequitur, facit q̄ in statutis vba debēt in telligi proprie ℨ stricte. vt. l. iij. §. hec verba. ff. de neg. gest. ℨ. l. qc quid astringende. ff. de verbo. oblig. De nuntio autem subijcia mus an. s. is corā arbitro repellatur, qui repelleretur coram iudi ce. docto. non ponunt ego credo hijsdem casibus repelli vtroqꝫ casu semper enim videt̄ esse eadē ratio, qḋ patet, quia aut repel litur pp excommunica. ℨ vtroqꝫ casu nō tenent̄ partes sibi parti cipare vt. d. c. pe. de sen. excō. aut pp infamiā, ℨ hoc non sufficit q̄ etiam infamis pōt esse nuntius iudicis ℨ fortius arbitri. vt. l. j. C. de infamibus. ℨ. l. valet infames. C. de decu. lib. x. ℨ p Bar. in preallegata. l. eadē. aut propter inimicitiā vel aliaꝫ cām de fa cto ℨ semp est eadē ratio omni casu ergo idem ius, vt. l. illud. ff. ad. l. aquil. ff. de fonte. l. j. §. hoc iterdū cū si. vidēdū est post pre dicta, an supradicte psone q corā arbitris interueniant his casi bus qbus repellunt̄ eisdē repellant̄ remedijs corā arbitro qbus repellerent̄ corā iudice. doc. nō declarāt. Tu ꝯsidera q aut qri mus an repellant̄ corā arbitro p exceptionē partis sicut coram iudice, ℨ tunc videtur claꝝ qḋ sic q̄ eadē est ratio vtroqꝫ casu, ℨ

facit

facit qd hr.ff.de procu.in.l.in cause.§.hec aut cognitio.vbi glo. singulariter notat q pcuratoris remotio pot peti cora quocunq iudice, et et sine libello extra ordine quod menti tene. aut querimus an repelli possint p officiu arbitri sicut p iudicis offm q iudex repellere pot et si no repetat vt in procuratore hr in.c.j.de elec. et per glo.in.c.j.de reg.iur.lib.vj. et p Inno.de rescriptis i c.sciscitatus.ff.de proc.l.filiussa.§.milite. et ibi p glo. lz qda dicat Bar.sensisse ptrariu.ff.de dano infecto in.l.inter quos.§.alieno.in fi.qd no est veru, qr in alio casu loquitur. Et in teste.vt p Inno.in c.cu causam de testi. et eo.ti.c.intimasti. et ff.de magistra. pue.l.j §. si preses, et in aduocato.vt.l.quos phibet.ff.de postulado, et per glo.in.l.j.ff.de officio assesso. et in alijs similibus casib9, et tuc stat difficultas pp repugnates rones. Primo.n.vr no posse.na cora arbitro no vr officiu. sicut cora iudice cu arbiter no egrediatur copromissu, vt.ff.de arbi.l.qd tn.in prin. et eo.tit.l.no distinguemus.§.de officio.iudici aut multa cocedunt lz oia relicta videatur eius arbitrio q in iure no sunt expressa.vt.ff.de pigno.act.l.si seruos.ff.de leg.l.no put cu si.in ptraria parte facit qd sine pdictis no vr arbiter ei9 comissione comode posse expedire, et qnq contingere posset acta cora eo esse elusoria si forte oino pcurator careat mandato et nihil p parte obijceretur.vt.C.de pcura.l.licet. et dixi.s. Ite cotingere posset snia ferri per iniustitiam si testes falsarios et alias psonas inhabiles no posset repelleri vt de se ptz et facit ad hoc expresse qd no.glo.in.d.c.j.de elec.lib.vj.merito ergo vr posse. Quid dicemus certe puto secunda parte verio re per dictas rationes. simile habemus in procuratore, licet.n. no possit excedere fines mandati.l.diligenter, et de rescri.in ca. cu dilecta.C.de procu.l.maritus facit tn omnia sine qbus mandatu comode non pot explicari, vt.ff.de pcu.l.ad re mobilem. et.l.ad legatu. et.l.qui proprio.§.item queritur.ff.de pign.act.l.si pignore.§.fi.ff.de sponsa.l.oratio cu si.simile etiam in iudice delegato qui licet no excedat comissione.vt.d.c.cu dilecta. et.l.j.C.si a non cope.iu.tn facit ea sine qbus sua iurisdictione comode non posset vti vt posset.vt.ff.de iurisdi.l.ij.ff.iud.solu.l.ea tamen.§.j. similes etia habes in alio casu.s.in ppromissione examinationis testium, vt per Inno.in.c.lz causam.de pba. et quod not. Bar. de potestate q habet arbitriu super aliqua re in.d.l.ij. et quod not. Ang.de ambasciatore in.l.bene a zenone.C.de quadri. prescri.ite simile in proprijs terminis de arbitro quod not glo.in.l. no distinguemus.§.de offi. et.e.l.§.copromisso in versi.item non est cogendus vbi vult arbitru in que simpliciter facta est copromisso super re posse etia de fructibus pronuntiare. Ad rationem enim cotraria responde qd quauis forte no repriatur offm arbitri generale sicut officiu iudicis prout loquitur ti.insti.de officio iudicis, et alia multa iura, tn dicitur arbiter egredi terminos copromissi dicto casu cu oia precedentia sine qbus principalis comissio no posset comode explicari videantur demadata vt ex pdictis apparet, ite videndum est ecotra an.s.supradicte persone que coram arbitris interueniunt his casibus qbus admittuntur eodez remedio introducantur cora arbitro sicut coram iudice. Hoc etia hoc non declarant. tu potes eode modo cosiderare quo dixi.s. precedeti questione. Aut.n.querimus an inducantur cora arbitro per parte et certu est qd sic sicut cora iudice qr eadem ratio.vt.ff. de arbi.l.j. Aut an p arbitri officiu, et tunc idez, nam sicut iudex non supplet partes ex eius officio regulariter ne se suspectum faciat.vt.l.iiij.§.hoc aut iudicium.ff.de dano infecto. et habetur in.l. j.C.vt q desunt aduo.partium iudex suppleat.codem modo nec arbiter eade ratione. In vno tn est diuersitas qr licet iudex qnq pro pupillis vel mulieribus et oppressis suppleat eis petetibus dado et cogedo procuratores et aduocatos.vt.ff.de officio pconsulis.l.nequaq.§.aduocatos et in alijs casibus de quibus late per Bar.in.d.l.iiij.§.hoc aut iudicium. et per Bal.in.d.l.j. Ite cogat etia testes vt in toto ti.de testi.cog. et facit qd habetur in.l.si quis ex argentarijs.§.fi.ff.de ede. et ff.queadmo.testa. ape.l.cu. et.l.sed et si quis.in prin. Ite cogat eos officio tabellionis q dicutur serui publici.vt.l.fi.C.de tabel.lib.x. et dixi.s. Cogat etia nutios eadem ratione, tn non eodem modo idem facere poterit arbiter cu iurisdictione non habeat, vt.ff.de re iudi.l.ait ptor.§.j. et facit qd dica.j.eo.lib.ca.iiij. et.v. Sed ad hoc brachiu ordinarij iudicis in cuius auxilio tales psonas cogi faciet sicut et pars cuius defectu iudex supplet hoc casu posset implorare, vt.ff.de testi. l.curet.ff.si qs iusd.no ob.l.j.de testi.coge.c.sup eo. Et hec alia differentia inter arbitru et iudice vltra eas quas habuisti supra.

SVMMARIVM

a Arbiter quo loco debeat cognoscere et pronuntiare.

¶ Cap.ij.noni libri.

a DE personis que coram arbitris interueniunt satis vidimus, tracte-
1 mus nunc † quo loco arbiter cognoscat aut pronuntiet. Nam hoc solu ante omnia scire vr necessarium cum locus non omnis iudicantibus soleat concedi.vt.l.pe.ff.de iusti. et iure.C.quomodo et qn iudex.l.si vt pponis de re iudi.ca. Abbate sane.lib.vj. Profecto vbi locus declaratus fuit in copromisso loco seruadus est no aliter vt dixi.s.vj.lib.iij.c.vbi aut de loco nihil dictu fuit, tacite intelligitur actu de eo in quo compromissum est factu vt est expressum.ff.de arbi.in.l.si cu dies.§. si arbiter.versi.quid ergo. Et hoc est verum nisi arbiter sit auctoritatis vel preeminentie excellentis quo casu potest extra locu copromissi pronuntiare du tame in secessibus circa vrbe vel locis delectabilibus seu grangijs fm quosda in quibus solitus est agere si facile est partibus illuc accedere vt etia exprimitur in.§.si arbiter. ¶ Hesitatum est quomodo hoc qd diximus intelligatur.s. seruandum esse locu copromissi. Spec.optime dixit in ti.de arbitro.§.sequitur.versi item queritur an ita stricte no eet intelligedu de vno porticu vel domo et similib9, sed loco hoc casu assumedu esse pro ciuitate vn sufficiet fm eu in eadez ciuitate cognosci vel pronuntiari in qua fcm est copromissum lz no in eode loco ciuitatis.ff.de vi et vi ar.l.j.§.ibi aut. et ff.ad sill.l.j.§.eode aut. et illud dcm quidam putant singulare recte tn probatur si bene inspiciatur in preallegata.l.si cu dies.§.si arbiter in versi.qd tn. Et attende qr lz vt dixi possit arbiter eligere que locum ciuitatis velit tn illud veru de his locis q pstituta sunt inter circuitu ciuitatis vel i eius secessibus vbi arbiter eet pminentis auctoritatis vt dcm est, no sic i locis subditis ipsi ciuitati et castris et villis, vt et dixit ide Spe.in.d.§.sequitur.versi.qd si copromissum fcm est et recte. Attende et q lz electio loci intra ciuitate arbitro tribuatur tn illud verum du tamen locus ad que vocantur partes sit facilis et honestus vtriq parti, alij si esset inhabilis vel ihonestus excusaretur no venies, imo plus qd ide eet et si alteri tm pti ihonestus videretur quo etia casu excusaretur altera pars si no veniat, cu nec alter venire teneatur nec debeat arbitriu claudicare vt et expresse prouideatur in.d.§.si arbiter.versi.sed si aliquem. et versi.vn eleganter. Ex predictis collige differentia inter arbitru et iudice delegatu, in delegationibus causarum aliter assumitur locus q in his arbitrijs vt hr in.c.nonnulli.de rescri. et eo.ti.c.statutu.§.cu vero lib.vj. vbi vide p hoc. Item et de illo dubitatu est, partes ppromiserut nec de loco mentione fecerunt nunquid ergo poterunt partes ex postfacto locu declarare. Spe.dicit qd sic in.d.§.sequitur. ver.sz nunquid ex postfacto, ego credo hoc verum, nam cu tacite videatur semp agere de loco copromissi.vt.d.§.si arbiter.versic.qd ergo certe satis declarata est hec intetio prius.vt.ff.si cer.pe.l.cu qd. nec ob.ca.fi.de rescri.qr ibi ius non disponit de quo loco intelligatur in casu dubio, sed hoc casu secus. Preterea hoc patet clare, na vt dixi.s.j.li.c.viij.copromissum qdlibet cotinet in effectu duos pctus alterum.s.inter copromittetes inter seipsos, alterum inter copromittetes ex vna pte et arbitru ex altera, merito ergo n put ptes inuito arbitro de nouo loco agere, et si hoc faciut dicunt nouu copromissuz pficere.ar.ff.de iusti. et iure.l.ius ciuile. et no.ibi p doc. et sic no cogeretur arbiter sine noua acceptioe.vt.ff.de ar.l. iij.§.tametsi nemine, et hec est veritas nisi forte ptes copromissi tpe reseruauerunt se velle locu declarare et arbiter sub hac reseruatione acceptauit quo casu saluari posset opi. Spe. lz hec non declarat. Rursus circa pdicta qsitu est an locu habeat his casibus prorogatio de loco ad locu p tacitu psensuz partiu lz gl.sensit qd no in.d.§.si arbiter q est sup verbo, iusserit, sz Guli.de cu. tenuit ibi p. et recte arguendo de tpe ad locu p tex.ff.de ferijs in. l.j.§.j.facit eo.ti.in.l.si feriatis, facit etiam ad hec not. Spe.in preallegato.§.sequitur.versi.sed quid si sponte vbi hoc ide tenere videtur si bene poderentur eius verba. Apud no multos de hac qone dubitatu extitit, duo copromittut extra locu sue iurisdictiois in aliqué de sua iurisdictioe, nec de loco declarat expsse nunquid ergo intelligeretur de loco sue iurisdictionis an de loco tantum in quo copromittitur. Quida referunt Guli.de cu.in.d.§.si arbiter voluisse itelligi debere de loco tm sue iurisdictiois, ergo hoc veru existimo fm qlitates psonarum et conditiones tepoum. Quid enim si exules vel inhabitantes ptinue in locis alienis compromittant in aliqué de sua ciuitate, sed eode modo exule vel continue alibi inhabitante nunquid hoc casu intelligemus de loco sue iurisdictionis certe hoc no est psumendu, qr dubiuz presumitur cogitare de loco idoneo et habili ambabus partibus et arbitro

vt. d. §. si arbiter in versi. vnde, eleganter. Aliud dicerem si ad tẽpus modicũ ibi inhabitarent quo casu premissam sñiam sustinerem arg. ad hoc. ff. de in rẽ verso. l. pro parte. §. versu. z. ff. ad treb. l. ille a quo. §. tempestiuum. ⁊ quod not. in. c. j. de relig. do. De illo eleganter queri posset an sicut iudex ob metum guerrarũ vel tiranorum aliunı horribilẽ casum potest alibi q̃ in loco suo cognoscere ⁊ pronũtiare, vt Bal. sensit ⁊ cõiter doc. in. l. j. C. de sen. ex pericu. recitã. ⁊ habetur in clem. j. de foro cõpe. ⁊ de re iud. in cap. fi. vj. lib. lz quidam dicant Bar. contra sensisse in. d. l. j. q̃ non est verũ cũ alio casu loquat̃ vt plene scripsi in ea. l. j. eadẽ ratione idẽ facere possit arbiter. Doct. nr̃i de hoc nihil scribũt. videt̃ prima facie qd̃ sic. per. l. j. ff. de arb. ego tamẽ puto contra. nam superuenientibus his causis excusari videt̃ arbiter ⁊ cõpromissum finiri vt suo loco dicã. §. xiij. lib. viij. c. Aliud est in iudice cuius iurisdictio nõ finit̃ ex dictis causis licet causaliter nõ possit exerceri i proprio territorio vt dicta iura volũt. Et hec est alia notabilis differentia inter arbitrũ ⁊ iudicẽ quã singulariter not. qz alij non ponunt. Sed subijciamus circa locum de alia diuersa questione. An ergo arbiter intra ciuitatem suã cognoscens poterit in ecclesia sedere ⁊ pronuntiare. dominus Anto. de but. et Jmola ⁊ dominus Nico. ⁊ communiter omnes in ca. quintaual lis dicunt non posse sicut nec iudicem, ⁊ ideo si contra fieret eius acta ⁊ sñia nihil valerent. argu. C. de cap. de immuni. ecc. lib. vj. facit ad hoc ẽm dominum Nico. qz licet in dicto. c. decet, papa solum loquatur de iudice tamen etiã largo modo dicitur iudex. vt. ij. q. vj. a iudicibus iuncto. §. sequitur. ⁊. l. j. ff. de arbi. Jtez qz illud ca. emanauit ad pactum impediendũ, ergo non est stricte intelligendum sed late. nota. Joan. an. in cap. ex tenore. qui filij sint legitimi. ⁊ cap. ij. de diuor. ⁊ facit glo. notabilis in cap. sciãt cuncti. de elec. lib. vj. ⁊ in. c. fin. eodẽ titu. ⁊ lib. ẽm euz. ⁊ hoc tenet etiã Joan. and. in. d. c. decet. ⁊ Bal. in. l. ij. iuxta fin. C. de sacrosan. eccle. Tu potes etiã hoc probare alia ratione arguendo de tempore ad locum. vt. ff. si certum petatur. l. vinum. l. fin. ff. de tribu. Nã diebus feriatis in honorem dei arbiter nõ potest sedere. vt expressum est C. de ferijs. in. l. omnes dies iuxta finẽ, ⁊ dicã. §. eo. lib. viij. capi. ergo pari ratione nec in loco qui est sacratus ad honorẽ dei, id est ecclesia. vt dicto cap. decet de immuni. ecclesiarum per totum illũ titulũ. Jtem potest hoc idem probari per textũ. ff. de arbi. in. l. j. cũ ergo regula sit in oibus arbitri processum assimilari processui iudicis nisi contrarium inueniat̃ prouisum. vt ibi. ⁊ dixi supra eodẽ lib. in prefatione, ⁊ hoc casu nõ inuenitur diuersitas ergo ⁊c. ad vnum tamẽ attende, qz hec omnia vera sunt in arbitrijs rerũ ⁊ causarum secularium, sed arbitria ecclesiastica in casibus in quibus compromissum valet scd̃m dicta supra tertio libro quarto, capi. poterunt in ecclesijs quod menti tene. ⁊ vide quod dixi. §. vij. lib. ij. capi.

SVMMARIVM

1 Libelli oblatio an eodem modo sit fienda coram arbitro sicut coram iudice.

¶ Capitulum. iij. noni libri.

Postquam de personis scripsimus ⁊ loco aggrediamur singulas iudicio partes cõparãdo ad arbitriũ primũq; incohoemus a libello, † nã hec libelli oblatio ante iudicij initiũ sepissime solet fieri, nec p̃ eã iudiciũ dr̃ inchoari cũ ante citationẽ fieri possit, ⁊ ẽt feriata die. vt. ff. d̃ adul. l. miles. §. lx. ⁊ ibi p̃ bart. An libelli oblatio necessaria erit corã arbitro. Oẽs doc. tenent q̃ sic p̃ tex. iuncta glo. C. de ar. in. l. cũ a natura. §. lz. ⁊ hoc vt sciat an cõpetens actio vel petitio proponat̃ vel non, ⁊ vt reus possit deliberare an velit cedere vel ꝯtendere, vt de iudi. c. examinata. ff. si mens. falsum mo. dixerit. l. j. facit ad hoc regula gñalis de q̃. §. eo. lib. in prefatione iũctis his q̃ notant̃. C. de sen. l. prolatã, ⁊ de officio delegati. c. de causis. ⁊ scripsi plene in cap. j. de libelli obla. facit ẽt ad hoc qd̃ hr̃ extra de proba. in. c. qm̃ contra. vbi dr̃ petitionẽ debere offerri, tã in ordinario q̃ in extraordinario iudicio quale est arbitriũ, vt dixi. §. j. lib. c. xiiij. ⁊ vide qd̃ hr̃ in Spe. de libelli cõcep. §. restat. versi. sed nũquid corã arbitro. Jtẽ an hisdẽ tẽporibus corã arbitro offert̃ qbus corã iudice. verbigratia. vt dixi ante citationẽ, ⁊ die feriata procul dubio sic. vt. d. l. j. de arbi. cũ alijs preallegatis. ⁊ vide qd̃ hr̃. C. de litis ꝯte. anc. offerat̃, ⁊ quod dixi i. c. j. de libelli oblatio. Jtẽ an eodẽ ordine ⁊ eisdem solẽnitatibus. tex. iuncta glo. in. d. l. cũ a natura. §. licet. sentit libellũ dandũ etiã in scriptis corã arbitro sicut corã iudice. vt C. de litis ꝯte. auc. offerat̃. iij. q. iiij. offeratur. Quid in alijs solennitatibus doc. non bene declarant, ego credo hoc expeditũ, vt omnes ille solẽnitates, que in libellis causarum ciuilium requirũtur qui habẽt corã iudice offerri de q̃bus plene per glo. ⁊ doc. in. l. j. ff. de eden. ⁊ in. l. edita. C. eo. titu. ⁊ in. c. j. ⁊. ij. de libelli obla. vbi de hoc plene scripsi. ⁊ p̃ Spe. in titu. de libelli concep. p̃ totum. requirũtur etiam in libellis q̃ habent offerri corã arbitris, quia eadẽ est ratio ad hoc. d. l. j. ff. de arbi. ⁊. C. de iudi. l. rem nõ nouam. ⁊ d. l. pe. de arbi. §. licet autẽ. cum dictis. §. Ex his sequitur vlterior declaratio. Nam sicut libellus corã iudice in ciuilibus causis requirit expressionez rei que petitur. vt. ff. de rei vendi. l. si in rem agat aliquis. Jtem requirit causam quare petitur. vt. l. j. C. de p̃di. cn. lib. x. ⁊ in. l. edicto. C. de edicto diui adriani tol. Jtem requirit expressionẽ actionis de iure ciuili ẽm quosdã licet d̃ iure canonico sit secus, vt habetur de iudi. in ca. dilecti. Jtẽ requirit conclusionẽ. vt in. c. solet de senten. excõ. lib. vj. Jtem requirit scripturam. vt. d. auct. offeratur eodem modo he oẽs solennitates exigentur in libellis qui corã arbitris porriguntur ne dicantur inepti quod menti tene ⁊ vide ad declarationem dictarum solẽnitatũ plenissime in locis predictis. Nõ enim hic ponimus quoniã magis ad tractatum iudiciorum spectare viderentur q̃ arbitrorũ. Dicamus de alia questione nunquid ergo poterit arbiter circa ineptitudinez libelli supplere doc. nõ ponunt. Ego puto distinguendo actorẽ. Primo casu credo nõ posse, nam nec iudex hoc potest ergo fortius nec arbiter, vt p̃bat̃ de resti. spolia. in. c. pisanis. ⁊ de elect. in cle. j. ⁊ habet̃ in spe. in ti. de iuris. om. iudi. §. deposi. versi. q̃d si libellus. ⁊ p̃ Bal. in. l. j. §. j. ff. si mes. falsum mo. dixerit. ⁊ hr̃ p̃ Bar. in. l. si confessus. ff. de custo. reorum. Secundo casu credo posse sicut ⁊ iudicẽ ar. d. l. j. de arb. ⁊. d. l. rem nõ nouam. ⁊ regule generalis posite. §. eo. li. in prefatione ad hoc quod habetur p̃ glo. in. l. j. ff. de officio asses. vbi dicit iudicem posse ex officio libellum quem videt ineptum lacerare ẽt si non petatur a parte quod menti tene, ⁊ facit quod habetur in. l. j. C. vt que desunt aduo. ⁊. l. j. C. vt nemo priuatus.

SVMMARIVM

1 Arbiter an possit ⁊ debeat citare sicut iudex, ⁊ qualiter. Et q̃d illa citatio requirat.

¶ Cap. iiij. noni libri.

Post oblationem libelli que fit p̃ actorẽ, dicamus de citatione rei. Hic enim est 1 Primus actus ad quem in iudicijs proceditur, vt notatur per glo. ⁊ docto. C. de in ius voc. l. i. ⁊. ff. eodez titu. in. l. j. ⁊ institu. de pena teme. litigantium. §. fi. Primo ergo an poterit arbiter, ⁊ debebit citare sicut iudex ⁊ proculdubio sic per regulam. d. l. j. ff. de arbi. quod verum est in vnoquoq; actu parti aduerse preiudiciali. vt. ff. de re iudi. l. de vnoquoq;. ff. de adop. l. non ita diuus. Debet autem fieri ad instantiam partis hoc postulantis alias non valeret, ⁊ idem in omnibus actis que fuerunt contra absentem. vt. ff. de iudi. l. ad peremptoriũ. Unde inducta est practica quod semper i actis dicatur, ⁊ hoc ad petitionem partis. facit quod habetur. C. de iudi. l. properandum. §. i. C. quomodo, ⁊ quando iudex. l. consentaneum. ⁊ ibi dixi de hoc Jtem sunt casus multi in quibus citatio que alias requiritur de iure tantum, tamen ex causis etiam a iure remittitur, vt valeat actus preiudicialis nulla citatione precedente. sicut ẽt in iudicijs. vt si in prima citatione dixit nolo vlterius venire. vt nota. gloss. in. l. diuus. ⁊. l. fin. ff. de in integrum restitu. ⁊ ibi per Barto. ⁊ habetur in. c. i. de dolo ⁊ contu. libr. vi. ⁊ in similibus casibus de quibus plene dixi. in. l. si consentaneum. C. quomodo ⁊ quando iudex. Nunc dicamus per quem faciat arbiter has citationes. Triplex est practica. vno modo quod per nuntium citet alio modo quod per epistolã suam. Tertio modo quod per seipsum. primi duo habentur in text. ff. de arbit. l. sed impellatur. §. i. ⁊ de officio deleg. c. prudentiam. Tertius nota. per glos. ⁊ docto. ibidem. Ad primum quis debeat esse ille nuntius dic vt tetigi supra. ca. precedenti. versicu. Quid de execu. Ad secundum de epistola qualis esse debeat, vide. ff. de pignori. l. cum tabernam. §. idez quesijt. ⁊ ibi per Bar. ⁊ in prohemio digesto. in rubri. ff. de dona. in. l. nuda ratio. ⁊. ff. de iureiurã. in. l. admonendi, ⁊

di, et per cano. in. c. j. de prob. Super tertio nulla est dubitatio. Itē quid debebit h̄ citatio arbitri ɔtinere. Spe. in titu. de ar. §. sequit. w. sed nunquid incidat in penā, et se. dixit multū singulariter qd̄ cū citatus nō incidat in penā ɔpromissi si nō ɔparet nisi qn̄ diffinitiue snie nō ɔpareret, vt eo. ti. l. nō ex omnibus, et l. dié proferre. §. si quis litigatoꝝ dʒ semp arbiter citare ad sniam diffinitiuā audiēdā, alias nunq̄ citatus obtēperaret citationi cum sciat penā nō ɔmitti, et sic ɔpromissum esset elusoriū, nec est incōueniens sm̄ eū q̄ quis citet ad diffinitiuā, lʒ nōdū sit lis ɔtesta. qm̄ h̄ dolose non fa. immo ad dolū excludēdū. alle. ff. de leg. ij. l. cū pater. §. titio, et ita dicit docuisse antiquū doc. Uber. de bob. et hec esset pulchra differētia inter arbitrū et iudicē si esset vera. Sed mihi nō videt̄ hec cautela necessaria, q̄ immo incidit in penā citatus corā arbitro ad alios actus q̄ ad diffinitiuā, si actus est de iudicij substātia, vt statim dicā se. c. Preterea non placet mihi ēt in se precedēs citādi forma, ab alijs actis q̄ ad sniaʒ diffinitiuā si enim fieret ante emanatas substātiales iudicij partes sine quibus snia ꝑferri nō posset, vt. C. de sen. l. placā. et d offi. de leg. c. de causis portaret secū vitiū parēs sicq̄ citatus eius vigore nullatenus ɔparere teneret̄, vt no. gl. in. l. j. ff. de ferijs. et in l. ij. ff. si quis in ius voc. nō ierit. Hic ergo citationem que fit per arbi. illas qualitates ɔtinere debere que exiguntur in citationibus iudicū p. d. l. j. vn̄ his casibus dēbit eē certa, et spālis qbus et in iudicijs de quo vide. C. de litis ɔte. auc. offerat̄. C. qn̄o, et qn̄ iudex. l. ɔsentaneū. per gl. in. c. ij. de dila. de offi. deleg. in. c. consuluit de verbo. signi. cle. sepe. circa fi. et an dēat certū locū ɔtinere. per Bar. in. l. pupillo. §. q nuntiat. ff. de no ope. nū. et in. l. si vt ꝓponis. preses. et ibi dixi. C. qn̄o et qn̄ iu. Itē his casibus regret̄ corā arbitro pereptoriū, qbus et corā iudice d qbus casibus h̄r. C. qn̄o et qn̄ iud. in. l. ij. et in. l. tres denūtiationes. ff. de iudi. l. et post edictum, et. l. in peremptorio. et per Inn. in. c. ad petitionem de accu. et Jo. an. in. d. c. consuluit. et Bal. in. l. si finita. §. iul. ff. de dā. infec. et in extrauag. ad reprimē. in verbo, super dicto crimine, et dixi plenius oībus in. d. l. ɔsentaneū. Itē illud habebit̄ pro peremptorio corā arbitro q̄ ꝑ peremptorio h̄r coraʒ iudice verbi gratia tres citationes, vt. d. l. tres denuntiationes. Itē monitio arbitri, vt est casus singularis sm̄ vnā lectu. in. d. l. ij. itē cōminatio eiusdē. vt est gl. sing. in. l. si appartio. C. de coartali. lib. xij. et his si. de quibus oībus nō tracto hic magis. n. ꝓprie pertinēt ad tractatū iudicioꝝ, nec intēdo in toto hoc opere egredi ꝓprios terminos. De illo vr̄ necessario tractandū factū est cōpromissum in arbitrū, cum hoc vt cognoscat, et pronuntiet intra certū terminū, nunquid ergo si snia ferat̄ vltima die termini debebit pars citari. s. Bal. in proprijs terminis huius compromissi Bar. tenuisse in. l. si societatē in. §. arbitrorum. ff. pro socio. nō in repe. sed in lectura, ita ēt dr̄ Bal. se ɔsuluisse. lʒ quidaʒ contra, et male, vt ipse refert, quod dictū menti tene, facit optime ꝑ hoc dicto qd̄ Bar. no. ff. de iureiu. in. l. admonendi in. j. q. et in. l. si de meis. §. fi. ff. de arbi. vbi dicit qd̄ si instantia cause hʒ terminū p̄fixum a partibus, vt tota die venit in ɔpromissis vel delegationibus factis de volūtate partium, hoc casu terminus prefixus instantie vel iurisdictioni habet vim termini peremptorij dati ad ꝓbandū, ita qd̄ si intra terminū actor nihil ꝓbauerit reus absoluat̄ diffinitiue, et ita dicit esse casum in. d. l. si de meis. §. fin. iūcta gl. in verbo, liquere ita ēt dicit sentire Innoc. de appel. in. c. super eo. el. ij. Aliud sm̄ eum, quando instantia hʒ terminum prefixū a. l. quo casu ad hoc vt dicatur actorem nihil probasse, et possit se qui absolutio diffinitiue est necesse quod sit ei statutus terminus ad probandum alias si non esset statutus diceretur nihil probasse, sed nihil agitatum esset sufficiens, et ideo sequeretur absolutio ab obseruatione iudicij non a causa per tex. C. de iudi. in. l. ꝓperandum. §. et si quidem quod est valde notabile. Ad ideʒ etiā optime facit, quod ipse Barto. no. ff. de constituta pecunia. in. l. item illa, et. ff. de verbo. obliga. in. l. qui ante regulas, et per bal. eum sequens. C. de testi. in. l. si quando, et in. l. si ita relictum. §. pegasus. ff. de legatis secūdo, vbi voluerūt quod si est datus alicui certus terminus ad producendum instrumenta vel testes. verbi gratia nonē dierum hoc casu si ipse producit vltima die, et vltima hora termini, non debet facere aduersarium requiri, q̄ debet illa hora esse presens et alias est contumax, vt. d. l. item illa. aliud dicit si. j. terminum produceret, quo casu nō valeret nisi aduersarius requireretur cum non cogatur ibi esse ad diem termini, vt ibi. et. d. aucten. ei qui. quod etiam tene mēti, et vide gl. notabilem in clemen. q̄uis de appel. Ad vnum attēde, q̄ vbi in compromisso apposita fuisset ad pronuntiandum dies valde breuis. j. quam sm̄ communem cursum causarū esset impossibile arbitrum de causa cognouisse hoc casu terminus ille non haberetur pro citatione sicut nec expressa citatio arctaret citatum ad actū nullū, vt dixi. s. preceden. q. pro h̄, q̄ ex tp̄is breuitate arguitur nulla sententia, vt de in integ. resti. c. cum ex literis. §. prospeximus. de re iudi. c. cum bertoldus et no. gl. in. l. sed si per pretorem. §. quoties. ff. quib. ex cau. ma. Item q̄ dies nimis breuis minime dicitur interpellare, vt no. Bal. per illum tex. ff. de leg. j. in. l. si mihi et tibi. §. i. in fi. Conclusio predictoꝝ est nō requiri citationem ad sententiam, vbi fert̄ vltima die et hora termini statuti a partibus in compromisso, secus est si terminus sit statutus a. l. vel statuto. Item secus si ante diē vltimā ferat̄ quo casu semꝑ esset citatio necessaria, vt ex predictis liquet. et vide quod dicaʒ. j. lib. proximo. xiiij. c. Agitatū est circa hoc vltimū an possit modus adhiberi per quē ēt ante vltimā diem termini a partibꝰ ap̄positi ferri possit snia non citata parte, profecto vnius modus esset certus si dictū esset in ɔpromisso qd̄ possit pronūtiari ēt nō citatis partibus, vt dixi. s. lib. vij. c. vij. Circa illū modū doct nostri docuerūt praticā qua quotidie vtunt̄ iudices, et arbitri quod post factā ɔpromissionē seu ɔpromissum moneant vel moneri faciant partes qd̄ adsistāt singulis diebus et horis corā se, quo casu nō erit necessaria vlterior citatio ad aliquē actū, et hoc posuit Bal. in. d. l. si qn̄, et in. d. l. si ita relictū. §. pegasus h̄ veꝝ credo si in tali monitione fuerit specificatū qd̄ partes assint corā eo singulis diebus et horis ad vidēdū omnia acta futura et esse ad sniaʒ diffinitiuā alias si de diffinitiua non esset facta mētio specialis n̄ valeret snia lata ante vltimū diē vigore illius monitionis generalis facte ab h̄ arbitro vel dlegato. lʒ secus si ab ordinario ꝑ quo magis presumit̄, et h̄ satis expresse voluerūt Do. de ro. dec. xxx. ꝑ no. in. c. ɔsuluit. de offi. deleg. maxime ꝑ Inn. et in cle. sepe de ver. sig. per glo. quod no. perpetuo. et facit quod no. Bal. et ibi dixi in. l. consentaneum. C. quomodo et quando ind. et quod nor. Bar. in. l. si finita. §. iul. in. ij. q. ff. de dam. infe. Adde quod qdā noluerūt monitionem predictam factam hoc modo cum comminatorio qd̄ si non cō paruerit procedet contra contumacē quando poterit de iure esse tante virtutis vt possit diffinitiua proferri etiam sine alia speciali citatione, et hoc videtur sensisse Bal. i. d. l. consentaneum sed ego ibi contradico, q̄ ius vult illo casu qd̄ procedatur iterum citando, vt. ff. de indi. l. et post edictum in prin. et hoc posuit nota. Bar. in. d. l. si finita. §. iul. ij. q. qd̄ verꝰ est. et no. bene hec vtilissima dicta. Diximus de citationibus ꝑtium, sed et interdum arbiter citandus. est. v. g. si plures fuerūt a compromittentibus deputati quoꝝ vnus abest qualiter ergo citabitur vr̄ prima facie ɔpromissum nullū, q̄ par in parem &c. vt. ff. de arbi. l. nā magistratus. ff. ad treb. l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. de leg. l. digna voꝝ. sicq̄ arbiter non citat arbitrum sibi coequalē. Hic tū adiri debere iudicē loci ordinarium vt faciat sua auctoritate citari et moneri et veniat cū eis, et si nō veniat alij ꝓcedāt, vt. C. de oi agro deserto. l. locoꝝ. li. xj. et in auc. vt omnes obed. iud. ꝓuin. §. si vero. et ita qdā referūt tenuisse Gui. de suz. ff. de arb. in. l. si cū dies. §. si intra. qd̄ satis plʒ faciūt ad h̄ oia iura q̄ dicūt arbitrū ɔpelli cognoscere et ꝓnūtiare p ordinariū loci postq̄ onꝰ ɔpromissi acceptauit. ff. e. ti. l. iij. §. tāetsi. et dixi plene. s. v. li. vij. c. vbi vide d hac mā qn̄ ɔmissarij hn̄t se inuicē regrere qn̄o h̄ faciāt p Bar. in. l. hr̄des mei. §. fi. ff. ad treb.

SVMMARIVM

1 Arbiter quētionalis an possit ea pcepta facere, q̄ iudex pōt.
2 Argumentum de legato ad arbitrum an procedat.

Cap. v. noni libri.

Nunc transeamus ad precepta arbitrorum. † Primo an. l. si debitori. ff. de iud. in prin. et. l. certum. §. fi. ff. de confes. que dicunt iudicem posse facere preceptum de soluendo. j. terminum. x. dierum in confessum non figura iudici habeant locū in arbitro. bal. i. l. eos. C. de execu. rei iudi. dicit quod non † arguēdo de legato ad arbitrum, quod valet, vt in. c. vno delegatorum de offi. delega. nam delegatus hoc non potest ante lit. contesta. vt est singularis casus in. l. si reus paratus. ff. de procura. sm̄ vnam lectu. gl. vbi dicitur quod non pōt absoluere ab obseruatis iudicij ante li. contest. et videtur sentire glo. in. l. qui seruum. §. pure. ff. de interrog. act. et no. etiam Bal. idem per illum tex. l. consentaneum. C. quomodo et quando iud. et id de arbitro qdā reputant valde

singulare. Sed ego dixi sepius h fuisse dictum Bar. per aliam rōnē optimā in. l. si ꝯuenerit. ff. de re iu. q in duobus verbis sensit. s. ne ꝯpromittat in arbitrū q certā sniam ferat q fieri nō potest, vt. l. qualē. in prin. ff. de arb. ad h facit q dicā. j. eo. lib. ix. c. Itē nūqd pōt arbiter mādare q principalis ꝯpeat corā eo ꝛ nō ꝓcurator si forte psona principa. est vtilis vel necia. dic q sic casus ē no. ad h ꝫm vnā lec. in. l. nō distinguemus. §. si dn̄i. ff. de ar. lꝫ ꝫm aliam lectu. vbi sit casus diuersus de quo. j. pxi. c. ¶ Itez an poterit precipere qd sibi dent sportule, vel salarium a partibus deponat hoc nūqꝫ vidi paticari, tn̄ de iure peti pōt iuste p arbitrū, vt no. Spe. in ti. de arb. §. seqr. versi. sed nūqd arbiter dicens esse casum de hoc. in. l. in sacris. post prin. C. de prepo. sa. scri. ꝛ in. l. quoties. C. de priui. scho. eo. li. qd tene menti perpetuo, qꝛ pauci hoc prima facie crederent, ꝛ facit optime ad hoc tex. ff. finium regun. in. l. iiij. §. i. ꝛ. ff. si messor falsum mo. dixerit. in. l. i. ꝛ qd dixi. s. v. lib. vlti. c.

SVMMARIVM

1 Contumaciā an ꝛ quibus mo. corām arbitro contrahatur.
Et an arbiter possit contumaces punire, ꝛ qualiter, ꝛ qua pena.

¶ Capit. vi. noni libri.

d **Primus de citatione** arbitrorū tractem⁹ nunc de ꝯtumacia citatoꝝ ab eis an puniat ꝛ q̄uo.

1 ¶ † Prinsꝗ videamus qb. mod. corā arbitro ꝯtumacia ꝯhat. pfecto hisdē modis qb. ꝛ corā iudice p regulā. d. l. ff. de arb. Unde veniens cora arbitro ante terminū non vr venisse, ꝛ ideo ꝯtumax si vlterius in termino nō ꝯparet, vt dicit gl. no. in. l. fi. C. qui admit. ad bo. pos. ꝛ vide no. Bar. ff. de ver. ob. in. l. in illa. Idē eꝫ in eo q venit post terminū. non dicit venisse. ff. de ver. ob. l. qui ante calendas. ꝛ ibi per Bar. Itē ꝯtumax dicit ille qui venit, ꝛ non stetit, vel illicentiatus recessit, vt. l. scire opꝫ. §. sufficit de excu. tut. ꝛ. l. iurisperitos. in prin. e. titu. ꝛ. l. si quis decurio. C. de dec. li. x. vbi de h per glo. ꝛ no. Inno. expresse in. c. cū calūniā. de pe. ꝛ Bar. in. l. si finita. §. iul. in. iij. col. ff. de dā. infec. Idē in eo qui ꝛ nō vult rn̄dere, vt. ff. quib. ex can. ma. l. sed si per pretorē. §. sed si cū decreto. Idez in illo q compareт ꝛ absolute protestat qd nō intendit in arbitrū consentire. debet. n. loq ꝯditionaliter. s. nisi ꝛ in q̄tū arbitrū esse appareat, vt no. Inno. in. c. cumana. de ele. Itē in eo qui dicit simpliciter nolo venire ad cām. Nam talia verba nedū sunt ꝯtumacie designatiua. sed ēt totius renūtiatiua vt est tex. no. in. l. post ꝯ̄ liti. C. de pac. ꝛ no. p gl. in. l. fi. ff. de in integ. rest. ff. si quis ius di. nō ob. ꝛ in. l. minor ēt. ff. de mi. ꝛ in. l. ex ꝯsensu. §. fi. ff. de ap. q nō est veꝝ, vt ibi dicit, maxime per Bar. in. l. fi. ꝛ vide per Jo. an. in. c. venerabilibus. §. secus. de sen. excō. Itē in eo q cōparit p ꝓcuratorē non legitime ꝯstitutū, vt p Bar. no. in. l. si finita. §. iul. ff. de dā. infe. p. l. iij. §. defendi. ff. qb. ex cau. i pos. eat. facit qd ipse no. eo. tit. de dā. infec. in. l. iiij. i prin. vbi ponit rlam q quicūꝗ facit aliquid, nō tn̄ debito mō nō dr parere pretori, ꝛ sic est ꝯtumax. facit de resti. spo. c. fi. Et tene vtilia ꝛ pulchra dicta semp menti. Idē esset in oibus casibus similibus quos tuipse studiosus colligere potes in materia iudicialiū. Nunc dicamus an ꝯtumax corā arbitro incidat in penā ꝯpromissi ꝓ quali bet eius ꝯtumatia. Spe. vt retuli. s. pxi. c. ij. q. seqnes. Uber. d bobio dixit nō incidere in penā, nisi ꝯtumax sit tpe snie quo casu incidit in penā, qꝛ impedit sniam ferri, vt. ff. de arb. l. diem pferre. §. si qs litigatoꝝ. Sed certe h est falsum. Nā ēt ex alia contumacia incidit qs in penā si eā impedit arbiter ꝓnūtiare, vt expsse colligit ibi in tex. ꝛ gl. ꝛ est casus ꝫm vnū intellectū. C. e. ti. in. l. ij. Host. ēt in ti. de arbi. §. qualiter ad effecū ꝓducat. P. porro dixit q si quis sit ꝯtumax in nō ꝓducēdo noia testiū incidit i penā. Sed pfecto ēt h nō est veꝝ, qꝛ contra casum. l. nō ex omnibus in prin. ff. de arbi. Preterea pp hoc non posset iudex contumaci mulctare, qꝛ negligēs hoc casu renūtiat fauori suo, vt. C. de pa. l. si quis in ꝯscribēdo, ergo eadē rōne non incidit i penā ꝯuētionalē, ꝛ hoc sentiūt doc. vt statim videbis, lꝫ non referāt dictas contrarietates. ¶ Dic ergo ꝓ veritate qd aut quis est contumax tempore ferende snie per arbitrum ꝛ tunc nulli dubiū quod incidit in penā, non qꝛ non venit principaliter sed quia non veniendo impedit arbitrum ferre sniam, vt est casus in. d. §. si quis litigatoꝝ. hoc veꝝ nisi sit actū ꝯpromissi tpe qd snia posset ferri parte absente, quo casu nō veniendo nō incidit in penā, cessat. n. ratio predicta cum non impediat arbitrū pronnuntiare qui pōt pronuntiare parte absente, ꝛ h sentiūt gl. ꝛ Bar. expresse in. d. §. si quis litigatoꝝ. ꝛ Bart. ꝛ Bal. in. d. l. ij. C. eo ti. aut est contumax ante tempus prelationis snie in alijs actibus. ꝛ tūc considera. Quod aut in ꝯpromisso partes promiserūt obtēperare pceptis arbitri. aut ꝓmiserūt parere eius snie. Prio casu est clarum qd ꝯtumax in quocunꝗ actu incidit in penā, qꝛ venit ꝯ̄ cōpromissum. casus est pro h ꝫm cōem intellec. gl. ꝛ doc. in. d. l. ij. Ideo quidā vtunt cautela qd semp in ꝯpromisso faciunt partes promittere obtēperare preceptis arbitri, q tene mneti. h verū ꝫm Bal. si talē contumaciā ꝯmitti nō interest aduersarij, secus si sua interesset eam ꝯmitti, vt si est ꝯtumax in ꝓbando, vel ꝓducendo testes ꝛ similia. Nam talis ꝯtumax nō incidit in penam, lꝫ incidat in dānū omisse ꝓbationis, vt. d. l. nō ex omnibus. Jō male loquit Host. in loco preallег. vt. s. dictū est. Altero casu Cy. ꝛ Bal. dicūt in. d. l. ij. illā ꝓmissionē de parēdo snie intelligi in dubio ꝛ diffinitiua de qua in dubio intelligit vt not. per gl. in. l. i. §. qd in sententijs. ff. qn̄ ap. sit, vnde ex ꝯtemptu precepti, qd est interlocutoria quedā nō ꝯmittit pena ꝫm eos. Dant ergo pro cautela q simpliciter promittat in ꝯpromisso de ꝯparēdo corā arbitro non facta mentione snie interlocutorie, vel diffinitiue, quo casu simpliciter intelligerent verba vt ex quacūꝗ cōtumacia ꝯmissa corā iudice iudex posset mulctare ex eadem cōmissa corā arbitro incidat in penā, ꝛ ita dicunt intelligi dicta iura. ego salua pace predictoꝝ puto hec dicta ꝯtinere magnū errorē, nā q̄uis appellatione snie in dubio intelligamus de diffinitiua non tn̄ per hoc infert quin ēt contumacia ad interlo. pars ꝯtumax non possit incidere in penā si forte interlo. illa esset substātialis ad diffinitiuā futurā sine qua ad eā non posset vlterius ꝓcedi. v. g. si quis citat ad lit. cōtest. que ad diffinitiuā necessaria est, vt est. C. de sen. l. platā. ꝛ dicā. j. e. li. x. immo ex hac cōtumacia incidit qs in penā ac si snie nō paruisset, ꝓ h est casus in. d. §. si quis litigatoꝝ, in fi. iuncta gl. sup verbo, minus vbi expsse dicit q nō veniens ad sniam incidit in penā ꝯpromissi ac si ei nō paruisset, qꝛ per eū factū est quominus ferat, pondera ergo hanc rōnē. nā eadē militat h casu cū per eū factū sit ne snia potuerit ferri, ad idē est tex. si bene inspiciat. in. l. si cū dies. §. si arbiter. ver qd tn̄ vbi loqt de iussu arbitri simpliciter, non aūt ad diffinitiuā sniam, ꝛ dicit ꝯtumacē incidere in penam si locus ad quē citat erat honestus. ad idē tex. in. d. l. nō ex oibus. in princ. ꝫm veꝝ intellec. quē tꝫ ibi Bar. vbi dicit qd ille q dat operam ne snia ferat incidit in penā ꝯpromissi, ꝛ h tenuit expresse Jac. de but. in. d. l. y. ꝛ ipse Bal. ibi in fi. sibijpsi repugnans. Preterea vt Bal. ibi dicit est alia rō, qꝛ eo nō veniēte soluit compromissum vnde nō dubiū q venit ꝯ̄ ꝯpromissum q ipsuz rescindit, vt. ff. de ar. l. si quis rem. §. h rō fuit gl. in. d. §. si qs litigatoꝝ in. j. gl. dum dicit q corā arbitro nō ꝯhit heremoditiū sicut corā iudice, qd mēti tene, qꝛ est vna de differētijs inter arbitria ꝛ iudicia. Concludo primo partē incidere in ꝯpromissi penā qn̄ ꝯpromissum est de parēdo snie arbitri. nedū si nō paret ei post eā latam sed ēt si dat cām ne ferat qualitercūꝗ h faciat siue absit tempore snie siue ēt tpe alterius actus substātialis vt ex pdictis liquet illud. est notādū qd si precederet pdicta forma ꝯpromissi de parendo corā arbitro hoc casu ꝯtumaciter incideret in penā nedū ex ꝯtumacia in actu substātiali ad sniam, sꝫ ēt in quocūꝗ precepto nisi parti aduerse vtile fuerit eū nō ꝯparuisse, vt pꝫ ex dictis. s. in precedē. mēbr. vtilis est igit illa cautela, qꝛ idē importat q pcedens quā no. bene. ¶ Adde predictis pulchrū verbū, nam pdicta locū habent in ꝯtumace ad actū q potuit geri, sꝫ si nō potuisset ob alicuius casus euētū. v. g. qꝛ paulo ante horā ꝓnūtiandi arbiter est mortuus ex tali ꝯtumacia nō incidisset ꝯtumax in penā, lꝫ ignorauerit casum q eū hodie excusat, ꝛ rō est, qꝛ aduersarij nō interest, vt. ff. si quis in ius voc. non ie. l. is. §. fina. ꝛ h posuit Spe. referens Odof. in ti. de arbi. §. fi. in fi. qd tene mēti. Dicendum est circa premissa quid si quis citetur per arbi. ad locum inhonestum ꝫm ꝯstitutionem persone citate ꝛ loci cōsuetudinem profecto hoc est expeditū hoc casu citatū q nō comparuit non haberi pro ꝯtumace, quoniam iura enim excusant, vt est expressum. ff. de arbi. l. diem proferre. §. si arbiter. in fi. idem si citatur ad locum in compromisso non contentum, vt ibi. ꝛ facit q dixi. s. e. lib. c. ij. puto ēt hoc casu ex omnibus causis citatū excusari a ꝯtumacia ex qbus excusaret coram iudice eadem enim est rō, vt. ff. de arb. l. i. Que autē sint ille cause in iudicialibus habes tex. qui ponit multas causas in. l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis cau. ꝛ. §. seq. ꝛ habetur in. l. ij. ff. si quis in ius vo. non ie. ꝛ ibi per doc. ꝛ in. c. accedens. el. ij. vt lit. nō contesta. ꝛ per glo. in. l. sed si ex vendi. §. fina. ff. ne quis eum. ꝛ de renun. cap. ad sup plicario

nem, quas hic non pono, q2 magis proprie, q2 ad iudicialia pertinet. Quid dicemus si in termino in quo citatus nō cōparuit defuit ēt presentia arbitri, vel illius ad cuius instātiā citatio emanauit, dic hoc casu cōtumaciā non imputari. idem esset vbicunq3 cōparitio citati esset omnino frustratoria. casus ē p h.ff.de arb.l. arbiter si talis. ex quo dicit ibi no. Bar. assumptā esse praticā3 qḋ quis in termino cōpareat corā iudi. ⁊ absentis cōtumaciā accuset, vt ēt habet̃. C. de iudi. l. ppandū. §. ⁊ si quidē. h enim facere ē necesse ne absens possit dicere, ego nō tenebar cōparere, q2 nec tu cōparuisti, nec iudex fuit presens, ⁊ vide qḋ hr̃ de hoc. ff. si quis in ius voc. nō ie. l. ij. §. fi. ⁊. ff. de iudi. l. ⁊ post edictum ⁊ per Bar. in. l. cōtinuus. ff. de ver. oblig. ⁊ Inno. in. c. cōsuluit. de offi. deleg. ⁊ per do. Ant. in. c. de iud. Quid de cōtumacia pcuratoris, vt̃ p eā nō incidere dn̄m in penā, vt. l. j. §. si pcu. ff. si quis ins di. non obtē. ⁊. l. j. §. si pcu. ff. qḋ quisq3 iur. ꝫ tn̄ dico hoc casu p tex. iūcta gl. ff. ḋ arbi. l. nō distinguemus. §. si dn̄i. Nec ob. ꝫria, q2 loquunt̃ in pena legali secus in cōuētionali, vt ibi, qḋ tene menti. ¶ Tractamus nunqd arbiter possit contumacē mulctare pena extraordinaria eius arbitrio sicut ⁊ iudex vt. ff. si qs ius di. nō ob. l. i. in prin. ⁊. ff. de ver. sig. l. aliud. §. multa. ⁊ habet̃ in. c. quoniam frequēter, vt lit. nō cōtest. Quidā dixerūt ꝙ sic, ⁊ videt̃ p h casus in preallē. l. nō ex omnibus. §. i. ⁊ hoc sequutus fuit Ang. in. l. si pecuniā. C. de re iudi. immemor cōis opi. fere omnium doctorum antiquor̄ ⁊ modernor̄ qui tennerūt contrariū, dic ergo qḋ non pōt, q2 solis magistratibus iurisdictionē habētibus pmissū est multare, vt. ff. de iudi. l. ij. §. his dat̃. Nec ob. d. l. non est omnibus, q2 intelligit̃ ḃm vnū intellectū, qn̄ talis potestas data fuit arbitro ex cōpromisso ḃm gl. ibi ⁊ Bar. ⁊ cōiter oēs, ⁊ per glo. ⁊ cano. in. c. cū dilectus. eo. ti. ⁊ vide qḋ dixi. ꝫ. vij. lib. c. viij. Itē ḃm alium intelle. loquit̃ illa. l. in iuramēto in litem, ⁊ ḃm alium loquit̃ in condemnatione expensar̄ vt statim videbis, ⁊ h est altera differentia inter arbitria ⁊ iudicia vt ex predictis apparet. ¶ Videamus ergo an aduersus cōtumacem in non restituendo possit arbiter deferre alteri parti iuramētū in litē vbi alias in iudicijs deferri potest. gl. ibi ꝙ sic. per illum tex. ⁊ ita cōiter antiq dixerunt, vt per Azo. in sum. e. ti. §. pducit aūt in ver. in cōtumacē aūt. ⁊ per Gof. eo. ti. in. §. cōpromissum aūt circa me. ⁊ p Hostien. eo. ti. in. §. qualiter ad defectū. in ꝟsi. sed nunquid potest punire. in fi. hoc dictum intellige ver̄ qn̄ ante sniam delatū est iuramētū tale in litem per arbitrum, ꝙ fit qn̄ ante sniam certum est illum restituere nolle, vel non posse alias post sniam functus esset arbiter officio suo, nec posset vlterius iurm̄ deferre vt eo. ti. l. dicere. §. fi. cum. l. seq. ⁊ principio sequē. ⁊ ita tenēt gl. ⁊ Bar. in. d. l. non ex omnibus. Itē predicta ēt vera ḃm eos in actionib⁹ bonefidei in quibus nō fert̃ nisi vna snia, vt ēt no. in. l. i. in. §. glo. magna. ff. de act. emp. Item predicta vera ēt post sniam ḃm barto. si forte actū esset in cōpromisso ꝙ posset sup eo sepius pronunciare, vt eo. ti. l. quid tamen in prin. esset tn̄ necesse qḋ actū esset ēt qḋ pena toties cōmittat̃ quoties ꝯuentum esset, qm̄ alias ḃm eum eoipso qḋ nō cōparuisset sententie prime incidisset in penam ⁊ solutū esset cōpromissum, ⁊ eo. ti. l. si duo. in fi. Nec ob. si dicas qḋ deferre iurm̄ in litē post sentē. pertineat ad executionē sententie prime, vt. l. si cum exceptione. §. in hac. ff. ꝙ me. cā. hoc autem arbiter non pōt, vt. l. a diuo pio. in prin. ff. de re iud. de quo etiā in eum cōpromitti non pōt cum sit mixti imperij, vt. l. e. ti. l. nō distinguemus. §. iulianus, q2 rn̄deo qḋ hoc casu deferr̃ iurm̄ in litē ex officio iudicis ꝙ deseruit in actionibus arbitrarijs, vnde est iurisdictionis non mixti imperij. Executio autē facti est mixti imperij de qua cōpromitti non potest, q2 nō cōpetit minori magistratui, vt. l. iiij. §. dies. ⁊ seq. ff. de dam. infec. ⁊ habetur in. l. iuber̃ cauere. ff. de iuris. om. iudi. ḃm Bar. no. cuius dicta hec sunt in. d. l. non ex omnibus, que tene mēti. Item an poterit arbiter cōtumacē in expēsis cōdēnare, vel in interesse. Inn. in. c. de arb. dixit simpliciter qḋ sic, ⁊ illud simpliciter sequebat̃ do. Nic. in. c. cum dilectus. eo. titu. dicēs h modo posse ēt intelligi. d. l. nō ex omnibus. ⁊ eo. ti. l. nō distinguemus. §. sacerdotio. ꝟ. Item non est cogendus. idem latius posuit Host. e. tit. §. qualiter ad effectū versi. nunqd pōt punire per. d. iura, l3 predictus doc. eū nō alleget. facit vlterius ḃm Host. ff. de edi. edic. l. ediles. §. itē sciē. ff. de re iud. l. paulus, not. enim alias procederet arbiter si ponamus actorē, vel reum cōtumacē, q2 nō audiret nisi expensas restitueret cui ei iudicior̄ aditus claudat̃, vt. C. ḋ iud. l. sancimus. ⁊ ḋ offi. deleg. c. ex parte. el. ij. vbi idē dicit̃ in iudice delegato. facit ḃm eū de offi. deleg. c. cū dilectus. §. nos aūt ad fi. ego ad h allego gl. optimā. C. de epis. ⁊ cle. in auc. generaliter q dicit ꝙ corā arbitro venit refectio expēsar̄ ⁊ iuris ordo est seruādus non solum in decisorijs, sed ēt in preparatorijs quam tene menti l3 alia. contrarium senserit ⁊ male. in. l. j. ff. de arbi. ⁊ vide ꝙ dicam. j. e. lib. xv. c. ⁊ qḋ no. Spe. de recusa. §. fi. ver. sed pone ꝙ arbiter ad h attende diligenter ne decipiaris, q2 predicta vera sunt vbi arbiter cōdēnat in expēsis, vel in interesse cōtumacē in actu substantiali ad plationē snie, vel cōpromissum esset solutū ⁊ incidisset cōtumax in penā cōpromissi, vt. ꝫ. dixi. in. ij. q. huius. c. nisi forte in cōpromisso additū esset qḋ pena toties cōmittat̃ quoties contra ventū fuerit rato tn̄ manente cōpromisso vt dixi nūc precedēti qōne qḋ bn̄ no. Sed an licebit arbitro cōtumaci audiētiā denegare, credo qḋ sic sicut ⁊ iudici, vt. ff. q. ex ca. ma. l. sed si p pretorē. §. l3 si dū decreto. intellige tn̄ qḋ refectis expēsis seu interesse audiat̃ eo mō quo nūc dictū est. Itē nunqd cōtumax poterit morā purgare vt penā cōpromissi euitet, certe nō vt est expressū. ff. eo. ti. l. si cū dies. §. fi. cū. l. seq. ⁊. l. celius. in pn̄. fa. e. ti. l. qd tn̄ §. solū secus esset in iudicio, vt. C. de fideius. l. sancimus. ff. si quis cau. l. ⁊ si post tres, hinc dicimus quotidie mirius agit̃ cum. l. ꝯ cū hoīe, ⁊ inde per Bar. ⁊ doc. in. l. si insulā. ff. de ver. ob. Preterea h casu post incursam penā finitū esset cōpromissum nec fuerit dictū qḋ toties cōmittat̃ ⁊c. vt dixi. ꝫ. nō ergo posset pars volens purgare aut renouare sine nouo cōsensu aduersarij ⁊ arbitri vt. d. l. si cū dies. in p, in. ⁊. ff. de preca. l. sed si manēte cū si. de eodēm est nunqd arbiter mittat in possessionē cā rei ser. pp contumaciam ⁊ est certū h non posse qm̄ imperij est qḋ ipsum imperium ipse arbiter nō h3 vt. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. iulia. cū seq. ff. de re iud. l. ait pretor. in prin. iunctis his que habentur in. l. iubere cauere. ff. de iuri. om. iud. ⁊ ita dicit Spe. in. d. §. sequtur. ver. sed an mittet in possessionē. hoc verū credo de ipsa missione in possessionē q̄ sonat in factū, sed pnūtiare de mittēdo in possessionē pp cōtumaciā vbi cōpromissum non esset solutū posset arbiter ea rōe qua ēt pōt deferre iuramētū in litē ex officio mercennario, vt no. Bar. in preallegata. l. nō ex oibus, ⁊ dixi. ꝫ. qḋ tene menti, q2 nullus dicit ⁊ puto verissimū. Superest de vtili qōne tractandū nūqd arbiter possit in cōtumacē pcedere eo mō quo iudex, certe de actu diffinitiue snie est expeditū nō posse arbitrū in absentē pnunciare vū reqrit̃ in arbitrio vtriusq3 partis psentia tpe snie, vt. ff. de arb. l. diē pferre. §. si qs litigatorum, l3 iudex posset, vt. C. qūo ⁊ qn̄ iudex. l. ab eo. ḋ dol. ⁊ cōtu. c. veritatis. cū3 si. sed ḋ alijs actis do. Nic. de sici. dedit regulā ex mēte glo. ibi posite qḋ his casibus qbus iudex pōt pcedere absente pte per cōtumaciā, vel sine eisdē possit arbiter pcedere nisi in casib⁹ expressis in iure p regulā. ff. de arb. l. i. vū pōt arbiter post li. contesta. pcedere ad receptionē testiū cōtumacia partis nō obstante, vt p Inn. in. c. ex pte eo. ti. ⁊ idē in simi. casibus. quā regulā sp tene mēti ⁊ sp intellige nisi pp cōtumaciā cōpromissū esset solutū, vt. ꝫ. in prin. huius. c. ⁊ dicā plene qn̄ soluat̃. j. li. xiij. Vltimo pone arbitrū parti statuisse terminū ad aliqd faciendū nūqd ergo poterit terminum prorogare postꝯ certū est partē in termino expedire nō posse vt penā euitet contumacie. Distingue breuiter inter penā que infert̃ a. l. ⁊ penā cōuentionalē. Primo casu pdest prorogatio, vt. ff. de ver. ob. l. cū stipulatus sim mihi a pculo. ⁊ facit. C. qūo ⁊ qn̄ iud. l. i. Exēplū huius est in illo q nō pbat j. terminū q postea nō audit̃ de iure, vt. l. fi. ff. de fer. Scḋo casu nō pdest, vt. l. q tn̄ in fi. ff. de arbi. ⁊ ita no. Bar. in. d. l. si stipulatus sim mihi a proculo qḋ no. bene ad omnia dict a. ꝫ.

SVMMARIVM

1 Dilationes ad excipiēdū corā arbitro an possint peti ⁊ cōcedi. ⁊ de ipsis exceptionibus rei vel replicationibus actoris.

¶ Cap. vij. noni libri.

Cum de cōtumacibus satis dictum sit, dicamus de alia processus arbitrorum parte, eorum scilicet qui coram eis citati comparuerunt. 1 † Primumq3 videamus an sit citatus qui comparuit prima vice coram arbitro petit sibi concedi terminum ad accipiendum copiā petitionis actoris ⁊ opponēdū ꝯ eā debeat sibi per arbitrum indulgeri ⁊ plane hoc concedendum est, nam ⁊ idem habet̃ ⁊ freqntat̃ in iudicijs, vt per iudicē hmōi dilatio deliberatoria cōcedat, vt. C. de li. cōte. auc. offerat̃. iij. q. iij. offerat̃. ⁊ h sentit Spe. in tit. de arbitro. §. differt iuxta fi. per tex. C. ḋ arb. in. l. pe. §. fi. Item videamus que sint he exceptiones que h tempore possunt opponi. Spe. eo. ti. §. excipit̃, per totū posuit mul-

tas exceptiones que possunt opponi ꝯ arbitrum seu arbitriũ siue opponat̃ ante lit. ꝯtest. siue post q̃ oẽs satisdare cogunt̃ ꝑ parte ex dictis. s. in libris precedẽtibus ꝛ ꝑ parte ex sequẽtibus colligent̃ tñ ꝑ declaratione ante oia ꝯsidera qḋ oim exceptionũ que corã arbitro possunt opponi tres sunt spẽs, sicut ꝛ in iudicialibus alie sunt dilatorie, alie peremptorie, alie mixte, seu priuilegiate. Dilatoria est que ad solũ ꝓcessum opponit̃, peremptoria est q̃ opponit̃ ad merita cause ꝛ perimit negotiũ, vel agẽtis intentionez, vel personã sine qua iudiciũ nõ subsistit, vt per gl. in. c. j. de lit. ꝯtest. lib. vj. ꝛ per Inn. de insti. in. c. cum venissent. ꝛ ꝑ Bal. in. l. pẽptorias. C. sen. rescin. nõ pos. ꝛ hr̃ in ti. de excep. in. c. pastoralis. C. de pba. l. exceptionẽ. mixte seu priuilegiate sunt ille q̃ pñt apponi in vtraqꝫ virtute. s. dilatoriaꝝ ꝛ pẽptoriarũ vt exceptio rei iudicate, trãsactionis ꝛ iurisiurãdi, vt not. Bar. in. l. elegãter. §. si qs post. ff. ḋ ꝯdi. inde. idẽ in exceptiõe ꝛ pscriptiõe vt ꝑ Bar. in. l. fi. ff. ꝑ suo. idẽ in exceptiõe quẽ de euictiõe tꝫ actio ꝛc. vt. ff. de euic. l. vẽdicantẽ. ꝛ ꝑ gl. in. l. iij. §. ibidẽ. ff. ad exhibẽ. lꝫ Bal. videat̃ aliud sensisse in. l. vẽdicari. C. de reb. alie. non alie. ꝛ nõ recte ẽm oẽs doc. Idẽ ẽt i sitibus exceptionibus his premissis dicas in ꝓposita q̃one q̧ sicut corã iudice dilatorie debẽt opponi añ litẽ ꝯtest. nec postea pñt ẽt si ꝑ errorẽ sint omisse, vt. C. de excep. l. fi. ff. de ꝓcu. l. pomponius. §. rati. ꝛ bene fa. l. de die. §. si seruus. ff. q satis. cog. iuncta gl. nisi in casibus specialibus vt hr̃ in. l. ij. C. de consor. eiusdẽ litis. ꝛ de offi. dele. in. c. insinuãte. C. de ꝓcu. l. ita demũ. in. c. fi. de appel. lib. vj. ꝛ de rescrip. in. c. ad audiẽtiã ꝛc. Ita ẽt corã arbitro per regulã. d. l. i. de arbitris quã dixi. s. eo. lib. in prefatione ꝛ eodẽ modo sicut peremptorie corã iudice debẽt opponi post lit. ꝯtesta. nec possunt ante vt in. c. exceptionis obiectus. de lit. ꝯtest. lib. vj. lꝫ Bal. in. d. l. pẽptorias videat̃ sentire qḋ in peremptorijs terminus a quo sit in arbitrio rei vtrũ opponat ante, vel post lit. ꝯtest. qḋ non est verũ ẽm oẽs. nisi forte in priuilegiatis exceptionibus de quibus nunc dixi, ita ẽt corã arbitro eadẽ rõe. preterea sicut corã iudice terminus peremptoriaꝝ est vsqꝫ ad sñiam pñt opponi nõ post, vt. d. l. peremptorias nisi in certis casibus de qbus ibi habet̃ ꝑ doctoꝛ ꝛ in locis preallega. ita ꝛ corã arbitro. Item sicut mixte exceptiones dicunt̃ priuilegiate vt possit corã iudice in vtraqꝫ virtute opponi, vt. s. dixi. sic ꝛ corã arbitro, q̧ semp est eadem ratio qḋ no. ꝛ vide ad predicta qḋ hr̃ ꝑ gl. ꝛ do. in. l. i. C. de iur. ꝛ fac. igno. ꝛ per Bar. in. l. nesennius. §. fi. ff. de re iud. ꝛ in. l. ex diuerso. §. fi. ff. so. ma. ꝛ per doc. in. l. exceptionẽ. C. de pba. Videndũ est de pulchra q̃one nũqd declinatoria fori corã arbitro qui in vero non erat debeat in initio opponi de qua nõ tãgunt nostri doc. ꝛ videt̃ qḋ sic, q̧ declinatoria opponi nõ põt ꝓpositis alijs exceptionibus, vt. l. sed si susceperit. in prin. ff. de iudi. ꝛ ibi per doc. ꝛ habet̃ in. c. inter monasteriũ de re iu. ꝛ idẽ est in exceptione recusatiõis ẽm Inn. ibi nec est necessaria litis ꝯtest. sed eo ipso q̧ quis proponit alias exceptiones videtur declinatorie renunciare ẽm Bar. ꝛ doc. in. d. l. sed si susceperit, lꝫ ibi gl. senserit contra ꝛ male, lꝫ nullis ꝓpositis exceptionibus sola litis ꝯtest. sufficiat vt quis declinatoria priuetur. vt no. gl. ibidẽ ꝛ in. l. fin. C. de excep. ꝛ hoc puto veꝝ, lꝫ nullus dicat. non tñ virtute prorogationis que nõ cadit h̃ casu, sed virtute presumpti ꝯsensus ex quo tacitũ ꝯpromissũ inducit̃ ꝛ sufficit vt. s. e. li. vj. c. vbi vide. ex his se q̃t vlterior declaratio, nã si ꝯuentus coram arbitro petit copiaꝫ libelli per hoc non priuat̃ tali exceptione, q̧ nõ videt̃ consentire in arbitrum, sed magis velle deliberare, lꝫ secus sit vbi opponeret alias exceptiones quo casu vr̃ consentire ꝛ petere q̧ iudex suis exceptionibus ꝓnũciet, ꝛ hoc posuit Bar. in petẽte copiaꝫ libelli corã iudice, in. l. non videt̃. ff. de iudi. per illum tex. ꝛ in. d. l. sed si susceperit. Itẽ sequitur aliud valde notabile quod si factum est compromissum in arbitrum quod non valet, vt q̧ factũ est per modum prohibitum a statuto eo casu quo lꝫ ignorare ps tamen que credit valere non obijcit declinatoriã sed hac ommissa opponit alias exceptiones, vel procedit ad litis contestatio. ꝛ alios actus, per hos actus non inducitur nouum compromissuꝫ tacitum ꝛ validum etiam si alias possent partes validare per expressum consensum. ratio est, q̧ litigant hoc casu partes coram eo magis per error aũt compromissi inualidi q̃ꝫ per nouum consensum tacitum, errorem consensum tollit, vt. ff. de iuris. om. iud. l. si per errorem, ꝛ hec in simili dicit Barto. de litigante coram iudice non suo putando tamen esse suum iudi. l. sed ꝛ si susceperit. ꝛ facit qḋ no. glo. in. l. fina. C. de exceptio. Dicamus nunc ḋ replicationibus actoris, vel duplicationibus rei, vel triplicationibus qbus quotidie frequẽtari videmꝰ i iudicijs, lꝫ ꝑfecto his vti pñt eodẽ mõ partes in his arbitris sicut ꝛ in iudicijs, nõ. n. video rõnẽ diuersitatis, ergo ꝛc. vt. ff. ad. l. aq. l. illud. ff. de fonte l. i. §. hoc interdictũ. ff. ḋ adul. l. si postulauerit. §. rõ. ff. de re mili. l. militis agrũ cũ ꝯcor. Quid dicemus ḋ ꝓnũtiatione arbitri in ꝑ his exceptionibus ꝛ replicationibus, q̃ ad ꝓcessum dirigunt̃, ꝛ dicas idẽ sicut index regl̃r cognoscit an eius sit iurisdictio siue sit ordinarius vt. ff. si qs in ius voca. nõ ie. l. ij. ꝛ. ff. de iudi. l. si qs ex aliena. siue ẽt delegatus vt ibi. ꝛ de priui. c. cũ pars. libr. vj. ꝛ de rescrip. c. sup literis eod. mõ arbiter cognoscere põt an eius sit notio ꝑ. d. l. j. ꝛ vide casus multos i qbus hoc fallit in iudicijs ꝑ Barto. in. l. qdã ꝯsulebat. ff. de re iudi. ꝛ plene ꝑ. d. Nico. in. c. sup literis. eo. ti. in. c. ex parte. el. ij. eosdẽ. n. casus tu ipse ad arbitrũ accomodare potes. Item vr̃ simpliciter ꝓcedẽdo ad vlteriora intelligit̃ ꝓnũtiare se ꝯpetẽtẽ ꝛ exceptiões oppositas non obstare, vt ꝑ gl. in. l. ij. §. ꝫ si dubitet̃. ff. de iudi. ꝛ hr̃ de ap. in. c. ex parte, ꝛ ꝑ Bar. ꝛ Bal. ꝛ. C. de dila. in. l. ꝓcedẽte lꝫ Bal. aliud videatur sensisse circa declinatoriã iurisdictionẽ dicendo qḋ requirit expressam ꝓnũciationẽ q̃uis alie exceptiões non regrant, qḋ nõ est veꝝ vbi cã cognita ꝓcedit̃ ꝑ predicta ẽm nostros doc. Ita eodẽ mõ idem erit in arbitro ad vlteriora ꝓcedente q̧ menti tene, lꝫ doc. nõ dicãt. Itẽ sicut index põt ꝛ debꝫ post lit. ꝯte. reseruare exceptiones altiorẽ indaginẽ regrẽtes, vt ff. de iureiu. l. nã ꝛ postea C. de ꝓba. l. exceptionẽ. C. q accu. non pos. l. i. ꝛ habet̃ in. d. l. peremptorias. sic ẽt arbiter, ꝛ vide quid opet̃ h̃ reseruatio ꝑ bar. in. l. ille a quo. §. si de testamẽto. ff. ad trebel. ꝛ vide per eundẽ in. d. l. nã ꝛ postea. illud non est ommittendum an. s. arbiter possit vt suspectus recusari ꝛ planũ est q̧ non ex cã veteri ante factũ ꝯpromissum. nã illa fuit ꝑ ꝯpromissũ purgata, vt. ff. de pig. l. quesitũ. si tñ ptibus erat no. alias q̃ ignorassꝫ posset ẽt ex cã veteri recusare eo tpe quo talis cã sibi detegit̃ vt dicit gl. no. iij. q. vi. in. §. exceptio, ex causa aũt nouiter supueniẽte post factũ ꝯpromissum põt arbiter sine dubio recusari vt est casus. ff. de arb. in. l. nõ distinguemus. §. cũ quidã qḋ verũ credo post huius noue cause supueniẽtiã ꝛ postq̃ꝫ transiuit in partis notitiã pars que potuisset recusare fecisset alios actus corã arbitro ꝑ quos alias videt̃ in eũ ꝯsentire, vt. d. l. quesitũ. dꝫ ergo ab initio opponi eo ipso qḋ cã trãsit in notitiã habẽtis recusare sicut dixi. s. in alijs exceptionibus declinatorijs qḋ no. bene. ꝛ facit qḋ no. Inno. in. c. inter monasteriũ. de re iudi. qualiter autez fiat ista recusatio arbitri. dicã. j. xiij. lib. pe. c. Itẽ aliud minime omittamus, nã lꝫ ꝓcessus factus a iudice recusato saltẽ iure cano. inspecto nõ valet nec ẽt sñia a tali iudice recusato lata vt plene hr̃ de appel. in. c. cũ speciali, ꝛ. C. de iu. l. aptissimi. tñ ꝓcessus ꝛ sñia arbitri recusati ẽt de iure cano. vꝫ, lꝫ cõpetat exceptio doli ꝯ illũ q se fundet ex ea, casus est valde sing. ad h̃. d. l. nõ distingue. §. cũ qdã. quẽ ita ad h̃ alleg. d. Nic. in. c. ij. de arb. rõ est hꝫ eũ, q̧ in ꝯpromissis nõ agit̃ ex sñia sed ex stipulatu. aliud in sentẽtia iudi. cuius iurisdictio est suspẽsa eo ipso qḋ est legitime recusatus sicqꝫ nõ vꝫ id qḋ postea facit nec tũc agit̃ ex ꝓmissione, h̃ ex sñia ꝛ hãc dr̃iam inter iudicia ꝛ arbitria no. perpetuo.

SVMMARIVM

1 Satisdationes de prosequenda lite an coram arbitro conuentionali prestentur, ꝛ quid de iuramento calumnie, aut satisdatione de iudicio sisti.

¶ Capit. viij. noni libri.

1 Edcum in iudicijs sepissime prestare debeant satisdationes. v. g. de prosequenda lite. vt. C. de lit. contesta. auct. offerat̃. C. de dila. auc. qḋ fieri videmus † an eedem sint ne- 1 cessarie corã arbitris. Certe in. d. satisdatione de ꝓsequẽda lite oẽs nostri doc. dicũt qḋ nõ ꝛ recte, nã in huius defectũ succedit ꝓmissio pene que apposita fuit i ꝯpromisso, vl' saltẽ obligatio ad interesse, vt dixi. s. v. li. j. c. ad h̃ ẽt tex. no. in auc. de litigio. in. §. ad excludẽdas. in fi. ꝯ. causas no. ꝛ fa. qḋ hr̃. C. de epis. ꝛ cleri. in auct. ꝯnaliter in fi. ꝛ hãc differentiã no. inter arbitria ꝛ iudicia. de h̃ ẽt tangit̃ in Spe. de arbi. in. §. differt. in ver. Itẽ coraꝫ eo. Quid de satisdatione de iudicio sisti vsqꝫ ad sñiam quã in iudicijs prestare dꝫ ille q immobilia nõ possidet, vt. l. sciendum. in prin. ff. q sa. cog. ꝛ insti. de satisda. §. sed hodie. doc. nõ ponũt, tñ credo idẽ qḋ in precedẽti eisdẽ rõnibus ꝛ iuribus, si hñ ꝯsideretur. Quid in eo q interuenit alieno noie ad defendẽdũ sine mãdato q in iudicijs de iudicato soluẽdo, vt insti. de satisd. §. ꝫ hodie. certe iste casus est impossibilis, q̧ ꝯpromissum esset solutã.

vt pꝫ

vt p3.s.eo.lib.v.c.ij. Quid dōm de iuramēto calum.doc. dicūt hoc prestandum esse in his arbitris sicut ⁊ in iudicijs,vt.C.de iuramē.cal.l.ij.⁊ p gl.i.c.cū dilectus.de iura.calū. sicut ergo in iudicijs nō pōt remitti expresse a partibus,vt.d.l.ij.§.sed qz veremur sed tacite sit ommittēdo,vt.l.pupille.§.qui opus nouum. ff.de no.ope.nun.⁊ ibi no.⁊ in.c.ij.de iura.calū.lib.vj.ita etiam in his arbitris qz eadem est ratio.

SVMMARIVM

1 Ferie nunquid habeāt locū corā arbitris sicut in iudicijs.

¶ Cap.ix.noni libri.

1 d E ferijs dōm est an ergo eis locus erit in his † arbitrijs queadmodū ⁊ in iudicijs,pfecto sic vt est exps̄sum.ff.de arbi.in.l.si de meis.§.fi.e.ti.l.si feriatis.⁊ l.dié pferre.§.si qs litigatoꝝ,vñ sicut iudex nulliter pcedit ⁊ pnuntiat his tpibus,vt.ff.de fer.l.i.⁊.l.si vt pponis. la.i.C.quo ⁊ qñ iud.C.de fer.l.oēs.pari rōne idē dicemus i arbitro, vt dictis iuribus,fa.regula.d.l.de arb.⁊ sicut ab' hac regula feriarū in iudicijs multi casus excipiunt q celeritatē ōsiderāt ⁊ ēt tpe feriato cognoscunt q casus enumerant.ff.de ferijs.in.l.i.§.sed excipiūtur cū tota.l.se.⁊ pluribus seq.ita ⁊ in his arbitris. preterea eo mod quo in iudicijs tollunt ferie si inducte sunt ob vtilitatem hominū partiū renūtiatione,vt.d.l.i.§.i.⁊ eo.ti.l.si feriatis.ita ⁊ h casu de quo satis plene dictū est qño intelligat.s.lib.vij.c.ij. ad fi. Illud aūt notādū est ēt vltra pdictas cās semp licere pretori arbitrū ad pnūtiādū ɔpellere dieb⁹ feriatis in hominū vtilitatē si videt iustā rōnē subesse ad ɔpellēdū ⁊ valebit hoc casu snia p eū lata his tpibus que alias nō valeret.casus est fm vnā lec.in.d.l.si feriatis.ff.de arbi.⁊.e.ti.d.l.si de meis.in fi.vbi ponit exēplū qñ dies ɔpromissi esset exitura.qd̄ bene not.

SVMMARIVM

1 Reconuentioni locus corā arbitro conuentionali an sit.⁊ an de alijs incidentibus,vel emergentibus cognoscatur.

¶ Cap.x.noni libri.

n Unc dicamus de reconuentionib⁹ que p eū in iudicijs fieri ɔsueuerūt,vt.C.de sen.l.cū papi.⁊ auc.ɔñr ij.q.ij.cuius in agēdo de mutuis peti.c.j.⁊.ij.de re

1 scrip.c.dispēdia.§.res quoqz.li.vi.cū si.† Nūquid ergo hec fieri in talib⁹ arbitrijs poterūt,⁊ planū est nō posse,nā h papa statuit expresse,de arbi.in.c.cū dilectus.vbi hec ponit differētia inter arbitria ⁊ iudicia.agitatū tñ est q̄ sit rō differētie iter hos casus.Bar.in.d.auc.⁊ ɔñr sensit hāc rōem qꝛ in iudicijs ideo sit locus recōuētioni,qz actor elegit p se iudicē pter volūtatem rei cū iudiciū reddat in inuitū,vt.ff.de vꝰ.obli.l.iter stipulantē. §.si sticbus.nō ergo dꝫ dedignari eundē contra se habere, vt ille in tex.d.auc.exprimit.in fi.qd̄ cōiter ēt accidit in impetratione iudicū delegatoꝝ in qua impetrās nō exquirit aduersarij volūtatē,h aūt rō cessat in his arbitris in qbus ɔpromissuz fit vtriusqz voluntate nec magis ab vna parte q̄ ab alia arbiter eligit, vt dixi.s.v.lib.in pfatione,⁊ si delegatus iudex impetraret vtriusqz volūtate ēt corā eo nō haberet locū recōuētio cū nō posset dici ipse eū elegisse plusq̄ alius fm Bar.qd̄ est singular,⁊ hec est vera rō q̄ seqt.d.Nic.in.d.c.cū dilectus.lz ēt aliā ponat q̄ non recito,qz nihil valet. Itē de ɔpēsatione videamus.v.g.actor petit corā arbitro cētū reus fatet,lz ɔpēsare vult cū alia q̄titate quā asserit sibi deberi ab eodē,an ergo poterit arbiter de h cognoscere de quo habita nō fuit mētio in ɔpromisso.Bal. dixit qd̄ nō.C.de ɔpen.in.l.neqz scriptura.per illū text. vbi pbat fm eū qd̄ ɔpēsatio est recōuētio que nō hꝫ locū corā arbitro, vt d.c.cū dilectus.ego in tractatu de ɔpē.vij.q.princi. in.§.quasi iudicio dixi ɔriū per multas rōnes,⁊ illud verius vide ibi plenissime,nō enim hic pono ne pluries id ipsum videar ptractare. ¶ Quid de q̄onibus incidētibus,vel emergentibus.gl. in.l.nō distinguemus.§.de officio.ff.de arbi.⁊ in.d.c.cū dilectus.posuit regulā notabi.quā oēs vident tenere qd̄ vbicūqz deducti in cōpromisso principaliter non possent alias ɔmode p arbitrū diffiniri,sꝫ pōt de eis arbiter cognoscere lz nō sint in ɔpromisso specificata,lz ēt de eis alias non posset principaliter cognoscere,⁊ idē tenuit ēt Inn.in.d.c.cū dilectus.⁊.e.ti.c.ex parte. faciunt ad hoc multa iura.C.de iudi.l.quoties.ff.de iuris. om. iu.l.ij.ff.de pcura.l.ad rē mobilē.⁊.l.ad legatū.⁊ qd̄ no.p gl.in.d.l.non distinguemus.§.iulianus.⁊.§.de liberali. ⁊ qd̄ dixi.s.iij.li.in.c.i. ex hac regula seqt declaratio multoꝝ.nā si orit corā arbitro dubitatio sup q̄titate reꝝ deductaꝝ in ɔpromisso arbiter sine dubio poterit de hac cognoscere,⁊ pnunciare an in ɔpromisso deueniat,qz aliter cā principalis non posset ɔmode decidi, cū hoc sit pparatoriuz ad cām principalē,qꝛ tꝫ ēt do. Nic.d.c.cuz dilectus.⁊ idem esset in similibus q̄onibus.ad idē facit qd̄ dicā.i.e. lib.xv.c. Uidēdū est premissoꝝ grā de hmōi q̄one,factū est cōpromissum sup actione reali arbiter ad instantiā actoris.interrogauit reū an possideret rē petitā,nā de hoc pōt interrogare sicut ⁊ iudex,vt.ff.de rei ven.l.q petitorio.reus dixit nō possideo. Quid igit h casu arbiter faciet,Hosti.in sum.de arbi.§.qualiter ad effectū.in versi.sed pone ɔpromissum format hāc.q. ⁊ sentit p hāc viā illudi ɔpromissum,nō enim pōt h casu arbiter ponere actorē in possessionē rei petite,sicut posset iudex,vt.ff.de rei vendi.l.fi.⁊ de insti.ac.l.qui seruū.§.pe.nā ponere in possessionem est mixti iperij,vt.ff.de iuris.om.iu.l.iubere cauere.⁊ de his q̄ ptinēt ad merū vel mixtū imperiū nihil ad arbitrū,vt.d.l.nō distinguemus.§.iulianus.⁊.§.de liberali.ego credo h casu arbitrū posse saltē pnūtiare actorē in possessionē mittēdū,qz hoc satis venit in ɔpromisso in eū facto p regulā nūc positā ⁊ qz lz nō possit ɔpromittit in arbitrū,vt restituat th bū ɔpromitti pōt,vt pnūtiet aliquē restituēdū,vt no.in simili gl.⁊ Bart. in.l.fin.C.vbi ⁊ apud quē,⁊ dixi.s.iij.lib.c.vij.vbi vide qd̄ dixi.s.eo.lib.iiij.c.in xta fi. Sed quid si eodē casu reus ɔfiteat se possidere nō tñ confitet nec negat rē esse actoris nec vult litē ɔtestari Host.in loco preailleg.sentit ēt h casu posse ɔpromissum illudi sed non est veꝝ nā talis ɔtumax tanq̄ impediens h casu arbitrū cognoscere, ⁊ pnuntiare incidit in penā ɔpromissi,vt.ff.de arb.l.diem proferr §.si quis litigatoꝝ,⁊ dixi.s.eo.lib.c.v.ij.q.vbi vide.

SVMMARIVM

1 Lis corā arbitro ɔuentionali an contestetur,⁊ quomodo.

¶ Cap.xi.noni libri.

f Ed cum de his que ante lit.ɔtesta.euenire solēt vt plurimū.s.diximꝰ

1 videamus nūc de ipso actu lit.ɔte.† Primūqz an oīno sit necessaria in his arbitrijs ɔuētionalibus ⁊ certe sic vt est expressum.C.de arbi.in.l.pe.§.pe.fac.C.de iu.in.l.rē non nouā.§.patroni.fa.regula.l.j.ff.e.ti. Qualiter aūt fiēda sit ⁊ quibus verbis aut solēnitatibus certe eodē modo quo in iudicijs de quo plene p gl.⁊ doc.maxime per Bar.in.l.i.C.de litis ɔtest.⁊ Jo.an.⁊ cano.in.c.j.de ɔtest.li.vi.nō enim h pono, qz magis ad iudicialium mām pertinet. Illud non omittamus. nā q̄uis in qbusdā iudicijs summarijs litis ɔte.nō exigat vt habetur.C.de sen.ex peri.reci.in auc.nisi breuiores,⁊.C.de iudi.in.l. pperandū.tñ in his casibus attēdi dꝫ actus qui alias solet sequi lit.ɔtest.quo ad oēs effectus causandos sicut si lis esset ɔtesta. tex.est ad h notabilis in.l.nihil arbitramur.⁊ in.l.nulla.C.de pacti.quas tene ad hoc menti.⁊ ad idem glo.que solet dici singu. in.c.j.de elec.lib.vi.quam etiam nota.

SVMMARIVM

1 Terminū ad probandū petendi arbiter an dare debeat.⁊ qd de positionibus,articulis,ɔfessionibus,testibus,instrumētis, psumptionibus,⁊ de dilationibus ad alios actus.

¶ Capitu.xij.noni libri.

p Ost lit.ɔtesta. ad probationes in iudicijs decurrit qbus probationibus factis reus ɔdēnat, eis aūt cessantibus absoluitur,vt.C.de eden.l.qui accusare volūt.C.de pe

1 nis.l.qui sentētiam cū si. Uideamus igit † an idem sit in his arbitrijs ⁊ certū est quod sic,qz eadem est ratio,vt.d.l.i.ff.de arb. Hinc dicimus arbitrū dare debere petenti terminum ad probādum que dilatio vni ɔcessa intelligeret cōis etiam alteri,vt.C.de temp.in integ.resti.l.petende.eritqz sui natura peremptoria in his ciuilibus,vt.ff.de fer.l.vlti.⁊ vnica tm conceditur non vlte-

rioꝛ nisi ex cā impedimēti quo ꝓbato ꝯcedit ēt .ij. ⁊ .iij. vel vlterioꝛ arg. ff. ꝺ edē. l. si quis ex argētarijs. §. fi. cū. l. seq. ⁊ no. ꝑ gl. ⁊ doc. in. d. l. fi. vbi de hoc. vide ēt qꝺ habet in Spec. in ti. de recu. §. fi. ꝟ. itē nūquid tres productiones, ⁊ erit arbitrarium ipsius arbitri ꝙtī ipīs debeat ꝯcedi attenta qualitate ꝑsonaꝝ ⁊ ꝫ Bar. in. l. ij. ff. de re iud. ⁊ in. d. l. fi. qꝺ sentit ēt gl. in. c. preterea de dila ad ꝓbandū vbi nō est petitā ꝓbationes valerēt ħ casu sicut ⁊ in iudicijs, vt est casus no. ꝫ Bar. ff. de adul. in. l. in crimine. ⁊ bene fa. text. ff. de questio. l. vnius. §. cognituꝝ. hinc ēt dicimus ipsas ꝓbationes eisdē modis ⁊ qualitatibus fieri debere corā arbitro qbus fuerit corā iudice. Unde fient corā eo positiōes sup qbus pars cogetur rūdere, vt habet. in. c. j. de ꝯfessis. li. vj. ⁊ super eis emanata ꝯfessio recipiet ad vim pleni preiudicij ipsius ꝯfitentis, vt. l. j. C. de ꝯfes. ff. ad. l. aql. l. proinde. §. notādū. ⁊ intellige si presente parte non alios, vt. ff. de ꝯfes. l. certū. §. si quis absente. ⁊ alijs necessarijs ꝯcurrētibus de qbus plene per glos. in. l. j. ⁊ in. c. fi. eo. ti. que ꝯfessio poc casu reuocari poterit qñq3 videlicet doct. de erroꝛe ꝫm mām de qua. ff. de ꝯfes. l. nō fatetur vbi vide. si autē positiones negabuntur fiāt articuli corā eo sup qbꝰ recipiantur probationes de quoꝝ articuloꝛum natura vide in spec. de teste. §. nūc dōm. ver. ħ quoq3 ꝺ ꝯsuetudine, tñ hodie positiones habentur ꝓ articulis ⁊ sup eis recipiūtur ꝓbationes, vt no. ꝑ doc. C. de iur. cal. in. l. ij. §. qꝺ obseruari, ⁊ vide de natura harum positionū qꝺ habetur in. l. i. C. ꝺ ꝯfe. ⁊ i. d. §. qꝺ obseruari. ⁊ ꝑ bar. in. l. oꝛnamentoꝛum. ff. de aur. ⁊ argē. leg. ⁊ Jo. an. in. c. j. de confes. in nouel. ⁊ ēt per Bar. in. l. marcellus. §. qui reꝝ. ff. reꝝ am. Item coꝛam arbitro recipientur testes ad minus duo in causis magnis, vt. ff. de testi. l. vbi numerus. de testa. c. cū esses, ⁊. c. relatū. vel vnus in causis paruis iuramēto delato parti in defectu ꝓbationis ꝫm mām de qua plene per Bar. ff. de iureiur. l. admonendi. ⁊ Bal. ⁊ alioꝝ. C. de re. cred. in. l. in bonefidei. ⁊ per cano. in c. fi. eo. ti. qbus testibus defert arbiter iuramētū, vt. C. de testi. l. iurisiurādi. iiij. q. iij. ꝟ. item iurisiurādi. iij. q. ix. hoꝛtamur. ⁊. c. pura. xxij. q. v. oēs. qꝺ citata tñ parti ad hmōi iuramētū. vt. C. ꝺ testi. l. si qñ ⁊ examinatione eoꝝ facta in secreto, vt eo. ti. l. nullū. ⁊ publicatione eoꝛundē testiū cū citatione partis. ⁊ termino ad impugnandū ipsos testes ⁊ eoꝝ dicta, vt. C. de test. l. si qs testibꝰ iiij. q. iij. Itē si quid testibus. Item corā eodē instrumēta publica ꝑducentur termino durāte ad ipsoꝝ ꝑductionē ⁊ alias vsq3 ad ꝯclusionem in cā, vt de fide instru. c. cū dilectus. ⁊ per Dy. in. c. indultū. de reg. iu. lib. vj. ⁊ per doc. in. l. iudices. ⁊ auct. iubemus. C. de iudi. nisi sint post reperta de nouo quo casu ēt postea ꝑducentur, vt ꝑ Bar. eleganter. in. d. l. admonēdi. paulo post ꝑncip. quibus instrumētis plenā fidē dabit arbiter, si sunt ꝯfecta ꝺ bitis solēnitatibus de qbus ꝑ gl. C. de tabu. in. l. gñali. lib. x. ⁊ in auc. vt prepo. no. imperat. ⁊ in auc. ꝺ tab. §. nos autē. ⁊ in auc. q. mo. nat. effi. legi. §. ꝙtū. ⁊ plene ꝑ doc. in. l. si quis ex argētarijs §. si initium tabularum. ff. de eden. alias dictis solēnitati. deficiētibus nullā fidē dabit, ⁊ qñq3 semiplenā, vt per Bar. in. d. l. admonēdi. ⁊ habetur in. c. cū Joannes heremita. de fide instru. ⁊ in l. j. ff. de his que in testa. delen. ⁊ de crimi. fal. in. c. ad falsarioꝛū. Item admittet arbiter presumptiones iuris in virtute probationum ꝫm mām de qua. in. l. fi. ff. ꝙ me. cā. de presump. c. afferte. ⁊ c. in literis C. de proba. l. sciant cuncti. cū simi. Item faciet arbiter interrogationes partibus in quacūq3 parte arbitrij sibi videbitur expedire tam ex officio suo ꝙ3 ēt ad instātiā partis sicut ⁊ iudex, vt. l. vbicunq3. ff. de interro. act. Item latum iuramētū iudiciale a pte parti approbauit ⁊ coget partē subire, vel referre ꝫm mām de qua. ff. de iure iuran. l. manifeste. C. eo. tit. l. delata. ⁊ eo. ti. c. vlt. Item iurm̄ in litem veritatis vel affectionis, de quo habetur. ff. de in litē iurā. in. l. in actionibus. ver. plane. ⁊ in. c. fi. ꝙ met. cā. C. vnde vi. l. si qñ. ⁊ ꝑ Bar. in. l. fi. ff. de fur. aduer. nau. caupo. stabu. ⁊ per Bal. in rub. C. de deposi. ⁊ vide de hoc iuramento in litē. s. eo. lib. v. c. in. §. videamus ergo. ¶ Nunc circa premissa breuiter aliqua vtilia pertingamus, arbiter fecit preceptū parti qꝺ positionibus rñderet nec vult rñdere, an ergo poterit eum pro ꝯfesso habere. doc. nō ponūt. credo tñ qꝺ sic sicut ⁊ iudex nisi subsit rationabilis cā nō rñdendi vt habetur de ꝯfes. c. ij. lib. vi. vbi vide plene per glo. que sint he rationabiles cause nō rñdendi, ⁊ l3 ita habeatur pro confesso nō tñ poterit in eū absentē hoc casu sñia ꝑ arbitrū ferri, sed incidet in penā compromissi, vt. ff. de arb. l. diem proferre. §. si quis litigatoꝝ, ⁊ dixi. s. v. lib. Pone arbitrū citasse testes ad instantiā partis, vt coꝛā eo ꝯpareāt ⁊ deponāt nunqd cogentur venire. Spe. in ti. de arbi. §. differ. versi. item arbiter nō pōt ꝯtumacem, sentit qꝺ nō nisi esset actum in compromisso qꝺ possint cogi. Tu dicas testes ad testificandum corā arbitro sicut ⁊ corā iudice, qꝛ officiū testificādi est publicum ⁊ necessariū, vt. l. si quis ex signatoꝛibus. ff. quemadmo. testa. ape. sa. l. munerum. §. iudicandi. ff. de mu. ⁊ ho. non tamē cogentur hoc casu testes per arbitrū qui nullā h3 potestatē contra eos qui nō compromiserunt, sed iudicem oꝛdinarium loci cuius auxilium arbiter imploꝛabit, vt in simili. dixi. s. e. li. iiij. c. §. diximus de citatiōibus partiū ⁊ ħ est veꝝ ēt si in ꝯpromisso actum esset qꝺ arbiter possit testes citare, nā tale pactū partiu3 non preiudicat testibus ⁊ alijs personis hñtibus in hoc arbitrio interuenire, vt in simili dicit gl. de his qui interuenerūt ferijs. C. de ferijs. l. oēs la. ij. ⁊ in. l. j. ff. eo. ti. Sed nunquid arbiter poterit esse testis corā seipso certe non ne duplici fungatur officio ꝫm oēs. vt. C. de postu. l. quisquis. C. de appel. l. eos ⁊ habetur. C. de arbi. l. ne in arbitris, ver. si autē in scriptura. in. c. ij. ⁊. c. cū a nobis. de test. ij. q. ij. statuēdū. ff. de testi. l. ob carmē. §. illud de officio de leg. c. cū in iure peritus. ¶ Quid de tertio, dic quod aut est arbiter verus ⁊ idē qꝺ. s. aut est ꝯsultoꝛ, ⁊ etiam ide3 si ex eius dicto potest sequi aliquo mō iustificatio ꝯsilij sui alias secus ꝫm Bar. ⁊ Bal. in. d. l. ne in arbitris. ⁊ no. in alijs locis ꝑallega. ⁊ idē verius esset in alijs ꝯsultoꝛibus. Item nunquid poterit dilationē ad probandū, vel aliam dilationē datam a se arbiter reuocare dic ꝙ sic causa cognita qꝛ nō h3 maioꝛem autoritatem assignatio termini ꝙ3 interlocutio sed interlocutoꝛiam pōt reuocare sine dubio. vt. ff. de re iu di. l. qꝺ iussit ⁊c. ⁊ hoc fuit dictum Abbatis antiqui vt quidā referūt in. c. significante. de appel. Item an poterit ea3 augere, vel minuere dic etiam quod sic a foꝛtioꝛi, qꝛ si potest in totum tollere ergo ⁊ foꝛtius diminuere, vel augere, facit. ff. de arbi. l. qualem. §. dicere. alias lex dicere. ⁊ tenet Host. eo. titu. in. §. qualiter ad effectum. versi. nota. etiam hec vera vt dixi cū cause cognitiōne alias grauaret partem, vt in. c. j. de dila. ⁊ no. Inno. de accusa. in. c. ad petitionem Quid in electionē que cōceditur a lege sine arbitri, vel iudicis ministerio an possit per eum augeri, vel diminui multe sunt opinio. Bartol. tenet idem qꝺ. s. per multa iura, vide plene per eum ⁊ alios in. l. ij. ff. de re iudi. vbi etiam plenissime habes que sint cause iuste hoc casu abbreuiandi, vel proꝛogandi huiusmodi dilationes. Adde qꝺ pendēte dilatiōe sup vno silet officium arbitri super alio. C. ꝺ dila. si ne pars exceptis certis casibus ꝺ quibus ibi ⁊ in. l. qꝺ iussit. ff. de rei iud. Item ꝙ finita cā dilationis finita dicitur dilatio casus est notabilis ꝫm Bart. in. l. si quis heres. ff. de acquiren. here. vbi vide.

SVMMARIVM

1 Conclusio in cā an possit fieri corā arbitro conuentionali.

¶ Capitu. xiij. noni libri.

c Cōpletis dilatiōibus ad probandum ⁊ ceteris que coꝛam iudice fiūt ad eius instructionem oꝛdo est vt in causa ꝯcludatur. que conclusio fit renūtiādi allegationibus iuris ⁊ facti vt dicit glo. que non est alibi de iure ciuili in auc. de testi. §. qꝛ vero. i glo. parua coniuncto tex. in auc. vt cum de appel. cog. in. §. preterea. ⁊ est casus pro hoc ꝫm quosdam. in. c. fi. de in integ. restit.
1 lib. vj. † An ergo idē fiet corā hoc arbitro ꝯuētionali ꝑfecto sic ꝑ regulā. ff. de arbi. cum notatis. s. e. lib. in prefatione. Erit q3 huius ꝯclusionis effectus qꝺ nihil post eū neq3 iuris neq3 facti poterit corā arbitro allegari, vel ꝑduci, vt dixit in. c. pastoꝛalis. de caus. pos. ⁊ ꝓprie. ⁊ Bal. eum referens. C. de rela. l. super. post conclusionem enim in cā non est cognoscere, sed cognitum esse, vt dixit Jo. an. in. d. c. fi. de resti. in inte. lib. vi. ⁊ Bal. in auc. qui semel. C. de proba. hec vera nisi ex iusta causa que arbitrum moueat quo casu poterit etiam post talem conclusionem allega. acceptare, vt in Spe. de dispu. ⁊ allegatio. §. i. versi. sed pone iudex. Ite3 preter ꝙ3 in notoꝛijs in quibus iuris oꝛdo non seruatur etiam si arbiter iurasset se ꝑ omnia velle iuris oꝛdinē seruare, vt in. c. ad nostrā. de iureiu. ⁊ ꝑ Bar. in. l. i. C. vt que desunt. Adde predicta omnia vera inspecto cōi iuri, sed de consuetudine nō concluditur in causa ꝫm nostros doc. vnde quidam dicunt ipsa3 publicationem processus haberi pro tali renunciatione, sed non est verum, nā ⁊ post talem publicationem recipiuntur testes, vbi sup prius non deductis ꝑducuntur adeo qꝺ non sit timoꝛ subornationis, vt. C. de proba. auc. qui semel. de test. c. fraternitatis. ⁊. l. ꝑ hanc. C. de temp. appel. Alij dicunt transmissionem ꝓcessus

ad

ad consultorem haberi pro tali renunciatione, qd vex esset vbi fieret de voluntate partiũ aliter secus, qz diuersum est factum iudicis, vel arbitri a renunciatione partium vt de se patet.

SVMMARIVM

1 Arbiter an possit alteri totã cãm vel vnũ articulũ delegare.
2 Arbiter nunquid possit socium petere.

Cap. xiiij. noni libri.

Circa premissa oia videamus† nũquid delegare possit alteri totã cãm vel vnũ articulũ, ꝛ expeditum est nõ posse, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. nõ distinguemus in. §. quesitũ. fa. eo. ti. in. l. in gpromissis. ꝛ rõ est, qz i talibus electa videt industria psone a pribꝰ gpromittẽtibus a qua discedi nõ põt, vt. C. de ca. tol. l. i. §. ne aũt. ff. de duo. reis. l. nemo est qui nesciat. de offi. deleg. c. qm abbas. simile habes in delegato iudice q regulariter nõ subdelegat eadẽ rõe, vt. l. fi. ff. d offi. eius cui mã. est iurisdi. lz in ordinario sit secus q ꝛ totã cãm ꝛ articulũ põt delegare vbi res sui nã est delegabilis, vt de offi. dle. c. cũ te. ꝛ. c. sup questionẽ, ꝛ. l. i. in prin. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. Hec vera nisi forte i ipso compromisso gcederet arbitro hmõi facultas, posset enim tũc delegare seu i aliũ eius arbitrium transferre prout se extẽdit mens gpromittẽtiũ vt ẽt exprimit in. d. c. quesitũ. iuxta fi. ꝛ fa. de arbi. c. cũ a nobis. hinc dicit ibi do mi. Nic. hoc esse bonũ remediũ qñ partes nõ possent conuenire in arbitros, vt eligãt certos amicos qbus dent ptãtẽ eligẽdi illos arbitros q sibi eligẽdi videbunt, qd no. hñ ꝛ vide. s. vij. lib. i. ca. † Itẽ nũqd possit arbiter sociũ peter, ꝛ certũ est ẽt nõ posse nisi h in gpromisso actũ esset expresse vt est casus in eo. §. que sitũ. iuxta fi. Sed cũ delegatus ẽt ab inferiore a principe interdũ subdeleget p viã cuiusdã cõicationis vt qñ discedit ꝛ vicariũ dimittit, vt. l. suggerẽte. C. de offi. eius qui vicẽ alte. gerit. ꝛ per Ang. in. l. impiũ. ff. de iur. om. iu. ꝛ p viã cuiusdã gmissionis, vt qñ cõmittit gdelegato, vt in. j. ꝛ ij. de offi. deleg. lib. vi. ꝛ. eo. ti. c. sup qõnum. ꝛ in delegato ad totũ casum qui subdelegare põt vnũ articulũ, vt est tex. no. in cle. j. de offi. deleg. ꝛ fa. ff. de iuris. om. iud. l. solent. ꝛ ita de gsuetudine seruat. lz gl. in. l. more. e. ti. senserit ɔ̃riũ ꝛ male, videamus an idẽ in hmõi arbitro. nõ inuenio aliquẽ de hoc tetigisse ꝛ videt prima fronte ẽt idẽ p regulaz. d. l. i. ff. de arbi. cũ dictis. s. eo. lib. in prefatione. Itẽ qz oibus regulariter talis arbiter equiparat delegato, vt. ff. de offi. deleg. c. vno delegatorum, ꝛ qz ratio que facit delegatũ nõ subdelegare eadẽ facit idẽ esse in arbitro, vt dixi. s. pxime. Cõtrariũ tñ veriꝰ puto p tex. in paleg. §. qsitũ. in versi. partẽqz snie ꝛc. vbi pz arbitrũ nõ posse certũ articulũ delegar, ꝛ in ɔ. si itẽ iubeat vbi pz nõ posse arbitriuz sibi gcessum alteri cõicare. Itẽ qz maius preiudicium oriret partibus si posset arbiter delegare in. d. casibus qz oriatur ex delegatione iudicis delegati pp appellationẽ que primo casu gcedit semper vt in. c. cum cessante. de appel. hoc autẽ casu semper denegat, vt. l. diẽ proferre. §. stari. ff. de arbi. ꝛ si non obstant cõtrarie rationes, ꝛ tene menti hanc differẽtiaz inter arbitria ꝛ iudicia quam alij non posuerunt.

SVMMARIVM

1 Sentẽtia vel laudum qualiter per arbitrum feratur.
Sententia interlocutoria que sit ꝛ quando dicenda.
2 Sententia interlocutoria arbitri an reqrat citationẽ partium.
4 Arbiter vtrum possit interlocutoriam ab eo latã reuocare, ꝛ qd in iudice.
5 Arbiter nunquid ad diffinitiuã ferendã partes debeat ꝛ possit citare, ꝛ eam proferre contra contumacem.
6 Arbiter an pronuntiet pro absente ad instantiam presentis in illius preiudicium.
7 Sententia arbitri an debeat esse conformis libello actoris, itez ꝛ compromisso.
8 Arbitri snia an debeat esse fundata sup iure, an sup equitate.
9 Arbiter an possit pronunciare ꝛ condemnare in alia re qz fuerit compromissum.
10 Arbiter nũqd possit gpensare spũale cũ tpali, vel econtra.
11 Sentẽtia arbitri sup vna parte, aut sup aliquibus ꝛ nõ totis rebus compromissi lata an valeat.
12 Cautela gpromissi, qp tot sint gpromisse, quot res d quibus arbiter iudicabit, cuius effectus sit.
13 Snia arbitri gnalis ad psecuta tñ referri quando debeat.
Arbiter an possit sniam iam latã mutare dando nouã formam.
14 Arbitro an liceat itex pnũtiare, si nulliter pronuntiauit.
15 Arbiter nouus an ex actis veteribus debeat pnũtiare vbi prioris sententia fuit nulla.
16 Arbiter errans in snia an possit illã emendare, vel mutare.
17 Arbiter an possit sniam interpretari vbi obscura posuit verba.
18 Snia arbitri mixta an requirat peremptorium.
19 Snia arbitri an sit ferẽda arbitro p tribũali sedẽte, ꝛ i scriptis.
20 Snie arbitrox qbꝰ casibꝰ sine scriptis sz nudo verbo ferri pñt.
21 Arbiter an possit suã sniam per alium pronuntiare.
22 Arbiter nunqd valeat pnuntiare tempore nocturno,
23 Arbitri plures vnius gpromissi an oẽs pnũtiare debeant.
24 Snia trium arbitrorum quox duo pronuntiant tertio tacẽte, an valeat, ꝛ quid si omnes non sedeant, item si aliquis eorum sit absens ꝛ reuersus confirmet.
25 Sententia arbitrorum discordantium in summa ꝛ qntitate an ꝛ in quo teneat.
26 Arbiter per sordes pronuntians ꝛ venalẽ faciens sententiam nũquid valide ꝛ rite pronuntiet.
27 Exceptio doli ɔ laudũ an ꝛ qñ possit obijci ꝛ admitti.
Dolus quando arbitri laudum eneruet.
28 Sentẽtia arbitri lata ex aliquo errore an valeat.
29 Presumendum an sit p arbitro ꝛ eius snia in casu dubio.

Cap. xv. noni libri.

Expeditis reliquis actis iudicij ad sententiam diffinitiuam per iudicem deuenitur. † Igitur dicamus nunqd idem in his arbitris ꝛ pculdubio hoc affirmandũ est, vt. ff. de arbi. l. iij. §. ait pretorre. e. ti. l. litigatores. §. i. ꝛ. §. fi. ꝛ quasi per totum tit. Cum vero in iudicijs triplex sententia reperiatur interlocutoria. s. ꝛ diffinitiua ꝛ mixta ẽm veraz sniam, vt no. d. Ant. in rub. de re iudi. ꝛ Ang. in. l. impium. ff. d iuris. om. iud. ꝛ do. Lud. in rub. ff. de re iudi. ꝛ scripsi plene in rubri. C. qñ ꝛ qñ iudex. An idẽ dicemus in his quasi iudicijs certe ẽt sic, qz eadem est ratio, vt. l. i. ff. de arbi. vnde omne verbum arbitri faciens ad cãz prolatũ in initio, vel medio vsqz ad diffinitiuam exclusiue qd principalẽ qõnem non determinat dicet esse interlocutoria, ꝛ hoc mõ intelligit gl. in auc. d litigio. in. §. ad excludendas, ꝛ. ff. de arbi. l. qualẽ. in fi. ff. de re iudi. l. qd iussit. fa. C. de episcop. ꝛ cleri. cum clericus. lz Spe. in ti. de proba. sententie. §. species iuxta prin. ꝛ gl. cũ sequens in cle. ad comp escẽdas de sequest. poi. ꝛ fru. alio modo diffinierint interlocutoriam. ꝛ nõ bene, vt dixi plene in. d. rub. quomodo ꝛ qñ iudex. Exemplũ est in citatione que est interlocutoria, vt. d. l. cũ clericis. vbi text. no. Idem in reiectione libelli inepti, vt est tex. sing. in. l. metũ. §. sed ex facto. ff. qd met. cã. Idẽ in admissione probationum, vt est tex. no. in. c. i. de no. ope. nun. vel reiectione eax vt est casus sin. in. l. fi. C. de sen. que sine cer. quan. Idem in pronunciatione sup sua recusatione, vt no. Jo. an. in. c. iudex ab apostolica. de offic. deleg. in nouel. Idem in pronunciatione sup exceptionibus, vt per Jo. mona. in. c. cupientes. §. qd si per. xx. in verbo priuato. de elec. li. vj. † Itẽ illa dicet ẽt diffinitiua sentẽtia arbitri q multas solẽnitates reqrit vt in to. ti C. de sen. ex pe re. ꝛ finẽ liti imponit vt. l. qualem. §. fi. cũ. l. seq. ff. de arb. ꝛ continet cõdẽnationem, vel absolutionem, vel equipollens, vt. C. de sen. l. preses. ꝛ. l. ex stipulatiõe. hz verã diffinitionẽ quã posui in. d. rub. licet spe. in loco preallegato in ver differentia. alio modo diffinitur ꝛ non bene erit. Item quilibet actus arbitralis non requirens solennitates differentie imponens tam finẽ instantie, vel aliquid d differentia participans ꝛ condemnationẽ, vel absolutionẽ, vel eqpollens dicet esse mixta snia partẽ scz capiens de vna, partem d altera qd no. Exẽplum huius est snia super peremptorijs exceptionibus est enim mixta. i. interlocutoria habens vim diffinitiue, qz lz consequenter diffiniat principalem causam, tñ directo ꝛ principaliter non. ꝛ de natura differentie est qd ferat super negotio principali non autẽ super exceptionibus ẽm Jo. mo. in. d. §. qd si per. xx. ꝛ ita dz intelligi gl. in cle. cum a repulsione. d appel. Item est exẽplum in snia que fertur per arbitrũ sup processu in summario, qz lz determinet principalem questionem, vt in cle. dispendiosam. de iud. ꝛ in. l. preses, ꝛ. l. post sniam. C. de sen. tñ in ea non interuenit plenaria solẽnitas que in diffinitiua reqrit, vt pz ex dictis plene. s. lib. viij. c. vlij. ꝛ ita voluit no. Ang. in effe-

ctu, lz nõ p has rõnes in d. l. imperiũ. de iurisd. om. iu. lz quidam ꝯ ⁊ nõ bene, vt scripsi in loco p̄allega. vbi habes alia exēpla ĩfinita ad hec omnia s̄. dicta. ¶ Sed cũ in iudicijs multa circa p̄dictaꝝ sniaꝝ plationem ⁊ earum solēnitates interuenire debeant tractemus vtiliter singulas percurrentes partes an eadē omnia exquirantur in huiusmodi laudis.

3 **Primum** qđ inchoemus ab interlocutorijs. † An ergo interlocutoria arbitri reqrit citationem partium. Inno. in c. auditis. de pcu. sensit nõ reqri. Irũ videtur voluisse Bar. in l. si opus nouũ. ff. de no. ope. nũ. Jo. de imo. ibi dicit ꝙ aut interlocutoria est parui p̄iudicij ⁊ tũc citatio nõ reqrit, argu. l. scio. ff. de in integ. restit. Ant magi. ⁊ tũc verior opi. Bar. Uide Bal. in l. j. de sen. ex pericu. reci. Tn melius dicas ꝙ aut interlocutoria est talis in qua nõ desideratᷓ cause cognitio, ⁊ põt proferri absente parte, tex. est in l. diē pferre. i pñ. ff. de arbi. ⁊ l. sed interpellatᷓ. §. j. aut requirit cause cognitionē, ⁊ tũc requiritᷓ citatio, vt C. de dila. l. a pcedēte. ff. de bo. pos. l. iij. §. si cã cognita. ⁊ no p glo. in l. si desertã. C. si pp publi. pen. ⁊ facit qđ no. Bar. de reuo. talis iterlocutorie. ff. de re iudi. l. qđ iussit qñ aũt sit qđ requiratᷓ cãe cognitio dic qđ vbicunqz ex ea põt pars ledi. vt d. l. pcedente, alias secus vt no. in d. l. sz interpellatur. §. j. ꝺm Bar. i. d. l. qđ iussit.

4 ¶ † Itē nunqđ arbiter poterit interlocutoriã ab eo latã reuocare. Host. simpliciter ꝙ sic in ti. de arbi. §. qualiter ad effectũ. versi. nobis. ⁊ idē Spe. e. ti. in §. seqᷓ. ℣. lz aũt. in fi. p. l. diē. ff. eo. ti. ⁊ ff. de re iudi. l. qđ iussit plus dicēs semp posse reuocari siue loquatᷓ de iure ciuili siue de iure cano. ego dico hoc casu idē iuris ẽt p oĩa ꝙ in iudice eius in interlocutoriã reuocãte p regulã d. l. i. ff. de arbi. ¶ Qñ aũt sit qđ iudex posset eius interlocutoriã reuocare, varie opi. fuerũt inter nostros doc. de qbus late Bar. in d. l. qđ iussit. vide ibi. Breuis ⁊ notabilis ꝯclusio est ꝺm eũ ꝙ aut q̃rimus de interlocutoria qua lata iudicis offiũ non finitᷓ, sed adhuc durat, ⁊ talis põt indistincte reuocari, aut est talis interlocutoria qua lata iudicis offiũ finitᷓ, vt si pñūtiat nõ esse pcedēdũ ad vlteriora vel se non esse iudicē ꝯpetētē, vel quid simile. ⁊ tũc nõ põt reuocari. casus est ꝺm eũ in d. l. dicere. in ℣. sabinus. ⁊ h̄ sequunᷓ hodie cõiter omnes. qđ mēti tene. Itē vsqz ad qđ tps possit reuocari iudicis officio, vel ad partis postulationē ⁊ an postq̃ mãdata est executioni. ⁊ an pluries possit reuocari, ⁊ de similibus q̃onibus vide plenissime p Bar. in d. l. qđ iussit, ⁊ ibi p doc. non enim hic tracto, qꝛ magis spectãt ad tractatum iudiciorum.

5 **Nũc de diffinitiuis** arbitroꝝ est dõm, † nũqd ergo arbiter ad diffinitiuam partes citabit. Host. in d. §. qualiter ad effectũ. in ℣. si. itē nõ põt assignare, dicit qđ nõ põt assignare diem ad ferendaꝫ sententiã nisi sit actũ in ꝯpromisso, vel nisi partes expresse cõsentiant per tex. eo. ti. l. nõ distinguemus. §. fi. ⁊ idē formaliter seqᷓ Spe. eo. ti. in §. differet. ver. itē arbiter. nõ põt plus dicens secus esse in iudice, vt de offi. dele. c. ꝯsuluit. de test. c. cum olim. ego sepe sum admiratus de his dictis. nã sunt de directo ꝯ casum. l. sed interpellatᷓ. §. j. ff. de arbi. ⁊ contra dictam regu. l. i. ff. d arb. cui standũ est cũ nõ inueniamus contrariũ ⁊ multa de qbus dixi. s̄. e. li. iiij. c. j. vbi vide. plus dico qđ sicut nõ valeret snia iudicis sine citatione, vt ff. de re iu. l. de vnoquoqz eodē modo nõ valeret snia arbitri, ⁊ hoc tenēt omnes. hoc ẽt tz Bald. in l. qui ex ꝯsensu. C. de epis. aud. lz non referat s̄. dictos ꝯdicentes. Ad ꝯria responde tu ipse qđ est valde facile. Itē dico ꝙ sicut ad diffinitiuã iudicis reqritᷓ peremptoriũ, vt ff de iudi. l. ad pemptoriũ cum ll. seq. eo. modo idē hoc casu quo tetigi in d. c. iij. Dz aũt hec citatio fieri ad partis postulationē alias non valeret vt ibi. ¶ Itē nunquid poterit diffinitiuã proferre ꝯ cõtumacem in iudice est claꝝ qđ sic, qꝛ ꝯtumax habetᷓ pro presente in his que sibi nocent, vt C. de iudi. l. pperandũ. §. sinautē reus. iij. q. ix. dicemus. qui filij sint legi. c. cãm que de penis. c. calũnia. sed i his arbitris oppositũ est dõm, qꝛ in absentē nõ pnũtiat, lz cõtumax qui sua absentia sententiã impedit incidat in penã. casus est pro hoc. ff. de arbi. in l. diem proferre. §. si quis litigatorum. ⁊ dixi s̄. viij. lib. c. vij. Item predicta vera ꝺm quosdã nisi partes fuerint presentes tpe pbationũ, ⁊ concluserint in cã, qꝛ lz postea altera pars se absentet poterit arbiter eã citareᷓ ad sententiã qua nõ veniente poterit pronuntiare, arg. C. de adul. l. q̃uis indubitati. ⁊ h̄ tz Cy. in d. l. si quis ex ꝯsensu, referens idē tenuisse Ja. de are. ⁊ do. Ant. idē sequi vr in c. quintauallis. qđ nõ est veꝝ, nam ex ꝯtumacia pena cõmittitᷓ ⁊ ꝯpromissum soluitur vnde sententia nõ valet cũ nõ sit arbiter nisi aliud in ꝯpromisso agatᷓ. vt est in p̄dicto. §. si quis litigatoꝝ. ⁊ hanc partem sequitᷓ Bal. ibi ⁊ rectiꝰ hoc ẽt tenet do. Nic. de sici. in c. cũ dilectꝰ. e. ti. vbi respõdet ad l. q̃uis indubitati, qꝛ ibi pceditᷓ fauore iuris publici cũ causa esset criminalis, vt ibi no. d. Joan. de imol. hoc idē tz in d. c. quintauallis. quarta differentia ⁊ ibidē domi. Nic. prope finē. hoc etiam videtur habuisse pro indubitato Bar. in l. si quis arbitratu. ff. de ver. ob. ⁊ do. Lud. idem ibi tz. Item etiam s̄. dicta vera sunt ꝺm alios nisi in ꝯpromisso esset apposita clausula rato manente pacto, vel alia clausula qđ toties pena cõmittatᷓ quoties fuerit contrauentum, nã tũc põt ꝺm eos pnuntiari ad effectũ vt pena iteꝝ cõmittatᷓ, ⁊ hanc opi. refert ⁊ seqᷓ do. Anto. in p̄alleg. c. cũ dilectus. dicens idem sensisse Guil. in spe. eodem titu. §. fi. prope fi. in ver. qui incipit, quid si arbiter, sed certe domi. Nico. reprobat hoc ⁊ recte in d. c. cum dilectus, nam licet clausula predicta post penã ꝯmissam faciat arbitriũ non esse finitum, sed arbitrũ remanere arbitrum, vt. ff. de arbi. l. si duo. in fine. tamen non remanet maioris potestas q̃ prius esset, vnde sicut prius nõ poterat pronuntiare sine p̄sentia partiũ. ita nec hodie, sed possit iterum citrare vt pena iteꝝ ꝯmittatᷓ, ⁊ hoc est qđ
6 dixit Specu. in loco p̄alleg. si recte inspiciatur. ¶ † Hesitatum est si arbiter pronuntiet pro absente ad instantiam presentis qui petijt sniam ferri pro se, nunquid valeat in p̄sentis p̄iudicium, ⁊ est receptum etiã quoad non valere, qm̃ non dz compromissuꝫ claudicare, vt ff. de arbi. l. si cum dies. in fi. ⁊ l. nõ distinguemus. §. si seruus. Item qꝛ si ab hoc presente pena peteretur euadet cũ excipiendo qđ ẽt aduersar. pp̄ter eius contumaciaꝫ in penam incidit, vt in d. §. si qs litigatorum. sicqz cum eo penã ꝯpensabit. ar. ff. so. ma. l. viro atqz vxore, ⁊ hoc etiã ponit Guil. in loco p̄dicto in ver. pe. Ego dico hoc casu sniam nullã ⁊ ꝯtumacem qui facto suo arbitrũ ipediuit valide pnuntiare incidisse in penã exigibilē, vt d. §. pñs aut i nullã penã incidit si nõ paret huic sententie que est nulla, vt de regul. iuris. c. non prestat. libro. vj. sicqz non est locus vlle compensationi, quia id quod nõ est in consideratione non est ꝯpensabile, vt C. de ꝯpensa. l. fin.
7 in prin. ⁊ hec est veritas. ¶ † Uideamus an snia arbitri debeat esse conformis libello actoris, planũ est ꝙ sic, quemadmodum ⁊ in snia iudicis, vt l. fi. C. de fideicõ. lib. ff. cõi diui. l. vt fundus, de simo. c. lz Hely. ⁊ in his casibus quibus hec regula fallit in iudicijs eisdem ẽt in his arbitris cũ eadē sit ratio, vt l. i. ff. de arb. de his casibus scripsi in d. l. fi. ¶ Plus no. ꝙ hoc casu snia arbitri dz esse ꝯformis ꝯpromisso, vt ff. de arbi. l. non distinguemꝰ. §. de offi. ⁊ no. eo. ti. cum dilectus. nõ ergo sufficit sniam esse cõformem libello si libellus metã ꝯpromissi excedit, vt ibi, ⁊ qꝛ in talibus progatio de re ad rem nõ cadit gl. in d. l. non distinguemus. §. item si quis rome. nec ẽt sufficit sententiã esse conformeꝫ ꝯpromisso, si excedat illud qđ est petitũ vt volunt p̄allega. infra, ⁊ hoc ponit Bar. expresse. ff. de transac. in l. cum aquiliana. in fi. vbi dicit non valere sententiam super non petito, lz cõpromissum fuerit generale qđ no. ad hoc etiam est casus. ff. de arbi. in l. de rebus. ꝺm primam lec. predicta vera nisi ratione coherētie vel accessionis compromissi fines excedantur, vt dictum est
8 s̄. eo. lib. ix. c. ⁊ dicã j. cap. proximo. ¶ † Itē nunqđ arbitri sententia dz fundamētũ habere in iure an in equitate, ⁊ planũ ē ꝙ in iure tantũ, vt ff. de arb. l. i. lz ⁊ si iniqua sit seruari opꝫ metu pene, vt l. diem proferre. §. stari. eo. ti. qđ qualiter intelligatᷓ dicetᷓ j. suo loco, ⁊ vide ad predicta gl. not. ff. de ar. in l. lz si in seruũ. §. si quis iudex. ⁊ qđ no. d. Ant. ⁊ Imo. in d. c. quintauallis. vbi expresse dicunt arbitrum seruare debere rigorē iuris nõ equitatem vllam, nisi eatenus quatenus ⁊ iudex eã seruare debet.
9 ¶ † Quesitũ est nunquid arbiter possit condemnare in alia re q̃ fuerit compromissum vel petitum fortasse ob aliquam recompensam. v. g. fuit compromissum super vna re que petita fuit per actorem, arbiter per sniam adiudicauit rem actori, ⁊ ꝯdemnauit eundē ad dãdũ aliam rem ipsi reo que res in cõpromisso non continebatᷓ, ⁊ oẽs dicunt nõ valere quo ad rem illã, qꝛ super ea arbitriuꝫ non hꝫ, vt d. l. nõ distinguemus. §. de officio. ⁊ d. c. cũ dilectus ponderata dictione taxatiua tantũ, que ibi ponitur. facit. l. si cum dies. §. i. eo. ti. predicta vera ꝺm quosdam, nisi talis recompensatio fiat in pecunia, qꝛ non dicitur prorsus alia res, cum per eas fiat estimatio omnium rerum. vt. l. i. ff. de contrah. emp. ⁊ lxxxviij. dist. eijciens. simile ꝺm eos in iudice super commu. diuidun, qui non potest apponere manum ad rem non communem, vt l. arbor. §. de vestibulo. ff. cõmuni diuidun. ⁊ vni adiudicare potest rem communem, ⁊ mandare ꝙ alteri refundatur certa pars pecunie, vt l. ad officium. C. eo. titu. ⁊ hoc posuit domi. Nic. in c. cum dilectus. dicens idem sensisse Barto. in d. l. cum aquiliana. ff. de transa. sensit etiam idem do. Nic. in c. quintauallis.

quintanallis.xviij.dis. Sed erravit nō bene ponderans verba Bar.q2 non loquitur in arbitro, sed in arbitratore in qua est diversa rō, vt dicā.j.lib.xiij.c.preterea dictum in se nō est verum pro cuius intellectu scias q sicut iudex regulariter nō pōt hanc recōpensam facere ēt in pecunia cum eius sn̄ia ɔformis esse debeat petitioni actoris, vt.d.c.l3 hely.cum si.ita nec arbiter qui eius procedit more, vt.l.i.ff.de arbi.7 hoc t3 expresse Spe.in ti.de arbi.§.excipitur.ver.sed pone q litigantes.7.d. Ant.in.c.quintanallis.7 Jo.de imo.ibi, in.xxi.dis. Item sicut in iudicijs hoc fallit in certis casibus specialibus.v.g.in exemplo.s.posito de iudice qui aditur super cōi diuidundo, ita ēt idem dd3 est in his arbitris qm̄ eadē est rō. Concludo igit arbitrum nō posse super alia re pronuntiare nedum si sit alia res in spē, sed ēt si sit q̄titas vel pecunia, nisi forte ex natura cāe in cōpromissu3 deducte hoc veniat vt in predicto exemplo. Item nisi rōne alicuius supervenietis necessitatis, vt si res esset perempta post moram 7 in his in quibus succedit obligatio ad interesse, vt.ff.de verbo.ob.l.si rē tradi.7 no.in.i.l.in prin.ff.de ac.emp.7 plenissime per bar.in.l.stipulationes non diuiduntur, in ver.celsus.ff.de verbo.ob.q posuit ēt Imo.in preal.xxi.dis.7 ad hoc facit optime tex.sing.in.d.l.non distinguemus.§.sacerdotio.versi.item non est cogendus.ff.de arbit. vbi expresse f̃m vnum intellectum dr̄ q si pendente cōpromisso, res perit, arbiter pōt super interesse arbitrari sine nouo cōpromisso vel estimatione, que3 tex.ad hec semper menti tene, 7 facit q dicā.j.proximo.c.7.j.xiij.li.viij.c.

20 ¶ †Item de illo quesitū est an arbiter compensare possit spūale cum temporali, vel econtra, exēplu3 est si iubet renuntiare electioni super qua factum est compromissum cum hoc q alter d3 sibi certam pecunie q̄titatem. quidam dicunt non valere hmōi arbitrium tanq̄ ɔtinens simoniam, vt habetur de ar.in.c.ij.f̃m vnum intellectum, ego dico q ēt cessante simonia talis sn̄ia non valeret nulla q̄titate, q̄ deducta nō fuit in compromissu3 per dicta.s.idē si esset data talis potestas in compromisso nec eēt hoc petitū corā eo in libello vt supra p3, sed si ta3 in compromisso q̄ in libello hoc actū esset valeret cessante simonia, 7 tūc nō eēt dubietas.

21 ¶ †Dicamus nunc de altera qōne. factum est ɔpromissum in arbitrum de pluribus rebus, nunquid ergo valebit sn̄ia nō super omnibus lata, sed super aliquibus. tex.ff.de arbit. in.l.qualē.post prin.dicit q nō.idem habes in eod.ti.in.l.quid tū.in prin. Idem vr̄ si arbiter sit super vna re tantum assumptus et pronuntiet non super tota, sed super parte, q2 eadem rō est scđm nostros doc.de hoc in Spe.de arbi.§.sequitur.versi. quid igit hec dicta vera intellige, si omnia ɔtēta in compromisso sint per actorē petita, alias nō sufficeret deuenisse in cōpromisso, nisi oia petantur vel totum petatur, vt dixi.s.in versi. videamus ad hoc ēt faciunt multa iura, que dicunt sn̄iam latam super parte petitorum esse nullam ipso iure, vt per gl.7 doct.in.l.ij.C.qn̄ prouo.nō est neces.facit.ff.fa.her.l.in hoc iudicio.7.l.i.7 q ibi no.C.si aduer.rem iu. ¶ Itē predicta vera sunt vbi t3 cōpromissu3 7 arbitrium super toto, si enim super parte, sufficeret super parte tātum pronuntiari. casus est pro hoc no.ff.sol.ma.l.si constante.§.fi.ex quo dicit ibi bar.se rn̄disse in facto q si petitor petijt rem, 7 in fi.apparet reum nō possidere, nisi pro parte v3 sn̄ia ɔdēnationis illius partis tantū, l3 de alia nulla fiat mētio. Aliud scđ3 eu3 si ille qui h3 ad.l.petijt centū nō.n.sufficit arbitrū vel iudicē pronuntiare de.l.tm̄, q2 in centum t3 iudicium seu arbitrium, l3 nō debeatur totum, vt est tex.in.c.abbate sane.de re iud.li.vi.7 facit.ff.fa.herc.l.cum.l.cum putarem.q menti tene.

¶ Ad vnum notabile q q̄uis in iudicijs predicta regula locū nō habeat vbi libellus ɔtinet plures articulos separatos.nā si prius ɔstat de vno, q̄ de alio pōt iudex prius pronunciare sup illo 7 super alio procedere, vt est tex.no.f̃m.d.Ai.in.c.cu3 dilectus.de ɔsuetudine, tm̄ in his arbitrijs hoc nō attendit sed an sint separata cōpromissa vel vnum tm̄ plurīū rerum casus est pro hoc notabilis in.d.l.quid tū.in prin.ff.de arbi. vn̄ si de pluribus litibus simul cōpromittitur, intelligit tacite actu3 q vna sn̄ia terminetur si erunt omnes intentate vel pars earū 7 alias nō diceretur seruata ɔpromissi forma, secus si separatim de pluribus litibus cōpromittat, q2 tūc tot sunt compromissa, quot sunt actus compromissionum separatim facti, vt ibi probatur, 7 facit optime.C.de do.l.sancimus.7 q ibi hr̄ 7 qđ no. Ange.in simili in.l.stichū.§.stipulatio.ff.de ver.ob.7 hanc dr̄iam menti tene, q2 alij

22 non posuerunt. facit ēt q dixi.s.ij.li.xiij.ca. †Ex premissis dat cautela, vt semper in compromissis dicatur q tot sint compromissa quot sunt res de quibus arbiter iudicabit, est eni3 hec cautela huius effectus f̃m bald. vt possit pronunciari simul 7 separatim, prout arbitro placebit q est notabile.7 vide ad hanc materiam qđ no. Jo.an.in.c.inter monasterium.de re iudic.datur 7 alius medius.s.qđ expresse in compromisso dicatur qđ possit arbiter pluries pronunciare, de quo satis dictum est.s.vij.li.iiij.c. Finge compromissum factum super pluribus rebus, 7 sup oibus libellum datum esse coram arbitro qui cognito de causa, de quibusdam pronuntiauit.7 eadem die, postea iterum pronuntiauit super alijs, an ergo hmōi sn̄ia valebit. Specu. in ti.de arbitro.§.sequitur.ver.quid ergo si de quibusdam.dicit qđ aut actū fuit in compromisso q simul pronuntiaret 7 v3 eadem die, l3 diuersis horis pronuntiatum.arg.ff.de re iudi.l.paulus.ff.de pig.l.si fundus.§.pe.C.de fruc.7 li.expen.l.terminato. aut fuit dictum qđ vnam tantum sententiam ferat, 7 tunc secus f̃m eu3, q2 vnitas non capit diuisionem vt.ff.de test.l.heredes pala3.§.fi.ff.de ver.ob.l.ɔtinuus.§.cu3 ita.xxiiij.q.i.loquit.C.de iudi.l.nulli.cum si.tu dicas indistincte hmōi sententiam nullam, q2 actus pronūciandi sui natura est indiuiduus, vt.d.l.in iudicio cū alijs preallegatis, nisi forte esset tanta vnitas quod posset dici eē vnū 7 eundem actum quod dicitur antequam ad extranea diuertatur, vt.d.l.continuus. et.d.l.heredes palam.§.fina.ff.de adulte.l.qđ ait lex.cum si. Et q2 semper videtur tacite actum q simul deducta in compromissum 7 libellū simul terminētur absq3 eo q aliter exprimatur, vt.d.l.quid tamen.nec obstant contraria, q2 loquuntur in accessorijs tantum, vt expensis, 7 similibus de quibus prius non erat pronunciatum in quibus eade3 die l3 supplere, sicq3 ab omnibus interpretantur illa iura, vt dicam.j.c.sequenti. Agitatum est cu3 vt dixi arbiter non pronunciet, nisi super eo quod est petitum, an si compromissu3 sit generale plurium rerum 7 actor malitiose concipiat libellum spālem quarūdam tm̄ arbiter in pronunciando inspicere debeat ipsum libellū vel potius compromissum 7 est decisum singlr̄ p3 vnā lec.ff.de arbi.l.rebus.vbi dr̄ compromissum hoc casu inspiciendum, 7 hoc vt malitijs hoim 7 fraudibus obuietur q nō est alibi f̃m bart.ibi, 7 Cy.in.l.l3.C.de iudi.vbi vide.

23 ¶ †Quid dicemus si cōpromissum sit gn̄alr, 7 petitio gn̄alis prosecutio vero spālis 7 sn̄ia gn̄alis pfecto hoc casu gn̄alis sn̄ia ad psecuta tantū referri d3 vbi ignoranter aliqua non fuit actor prosecutus, sed si scienter, tunc ad omnia referretur, q2 diceret malitiose factum. casus est pro hoc in.d.l.de rebus f̃m aliam lec. 7 ita illum tex.allegat Bar.ff.de excep.rei iudi.in.l.7 in eandem §.actionem. vbi dicit alibi non reperiri, ex quo apparet q gn̄alis sententia rōne doli nocet ēt in psecutis, vbi aūt nō est dolus tunc secus qđ perpetuo, 7 diligēter notabis. Uideamus an huiusmodi arbiter possit eius sententiam iam latam mutare dādo sibi nouam formam 7 certum est nō posse, sicut nec iudex posset cum iam sit functus eius officio.ff.de re iudi.l.iudex post q̄.eo.ti.l.q iussit.in fi.de offi.dele.c.in literis.ff.de arb.l.dicere.7.l.quid tū.hoc verū.nisi hec mutatio fiat per arbitrū de consensu partium.nam posterior ɔsensus partium v3 hoc casu 7 derogat priori ɔctui cōpromissi non aūt sententie arbitri, que non est sententia, l3 ei pareatur metu pene.l3 secus sit in scđa sententia lata per iudicem ēt de partium voluntate, que nihil v3 in vi sententie, vt.l.i.C.qn̄ prouo.nō est ne.7 hoc posuit no.Bal.7 bene in

24 l.si diuersa.C.de transac. ¶ †Pone arbitrum ex toto nulliter pnunciasse nunquid licebit ei rursum pnunciare vt pronunciet valide. Spe.sensit simpliciter q sic, in.d.§.sequatur.iuxta fi.in ver.quid si arbiter pnuntiauit.per.d.l.quale3.7.l.quid tū. nisi forte ex pnunciatione nulla altera partium incidisset in penam 7 compromissum esset solutum, vt in casu.l.die3 proferre.§.si qs litigatorum. Tu dicas idem esse hoc casu q in iudice delegato vt dixi.s.eo.lib.in prefatione, dic ergo q aut arbiter nō seruat formam cōpromissi in pnuntiando puta q2 nō pronuntiat super toto, sed super parte 7 pōt 7 d3 ipse iterum pronuntiare, vt.d.l.quid tū.in prin.sicut delegatus qui non seruat formam rescripti delegationis, facit de rescri.c.cum dilecta.ff.manda.l.diligenter cum si. Aut seruat formam compromissi 7 expirata est eius potestas, siue bene pronuntiet siue male. sicut ēt in delegato cuius iurisdictio finitur hoc modo. casus est pro hoc f̃m Bart.in l.si vt proponis.la prima.C.quomodo 7 quādo iudex, exemplū est si pronuntiauit super toto, sed parte non citata vel simile qđ 7 ita communiter nostri doc.tenent hoc verum f̃m quosdam si fertur sententia nulla per errorem iuris, sed si per errorem facti sicut tunc non finiretur iurisdictio delegati f̃3 eos. ita nec potestas arbitri, 7 ideo posset rursus valide pronunciare, 7 hoc tenuit no. Innocen.in.c.i.de re iudica. 7 Barto. eum sequens in.l.iudex post q̄.ff.de re indi.7 hoc ego tenui in.d.l.si vt proponis.

15 lz multi ꝫ, vt ibi vide. ❡ †Quid si lata snia nulla ꝑ arbitruz, eo casu q̄ nō pōt iterū iudicare partes denuo in eundē vel aliū tandem cām cōpromittant an nouus arbiter debeat ex actis veteribus pronūciare an ex nouis vel corā se reiteratis. dic ꝙ idē ꝙ i delegato, de quo plene ꝑ bar. ⁊ oēs. ff. de re iudi. in. l. cū qrebat. ⁊. ff. de ap. in. l. si expressuz. ⁊ ꝑ bal. ⁊ alios in. d. l. si vt proponis. breuis ꝯclusio predictorū ē. Qd̄ qn̄qꝫ defectus snie nulle vniformiter respicit acta sicut ⁊ sniaz, ⁊ tūc oia debēt necessario reintegrari aut respicit solā sniam. ⁊ tunc aut ex eisdē actis dꝫ iudicari, aut respicit sniaz ⁊ partem actorum, ⁊ tunc acta tantum, que sunt nulla debent iterū rescribi seu recenseri, vt ibi qd̄ not. bene.

16 ❡ †Item pone arbitrū errasse in prolatione snie nō tn̄ eo errore ex quo snia reddat̄ funditus nulla, nunquid ei licebit eā corrigere seu emendare vel mutare casus est qd̄ nō in. d. l. dicere. in fi. cū. l. seq. facit. ff. de re ind. l. iudex postꝙ̄. ⁊. l. qd̄ iussit. in fi. de offi. deleg. c. in literis. hec vera nisi incōtinenti corrigat ꝙ ei licebit ꝺm nr̄os doc. ar. ff. de here. insti. l. si ita. ff. de ma. te. l. sticus imo pāphilus. de testi. cog. c. preterea. ⁊ no. in auc. de test. §. qr vero. item nisi quo ad dictamentū ꝙ ei lꝫ emendare qn̄cūqꝫ nō mutata mente, seu snia, vt. ff. de re iudi. l. acta. ⁊ ibi per gl. ⁊ per gl. ff. de arbi. l. qr arbiter. ⁊ tangit de his in spe. e. ti. §. sequit̄. in ver. lꝫ aūt cū seq. ⁊ in ver. nūc aūt. itē nisi de voluntate partiū talis mutatio vel correptio fiat ꝙ lꝫ in his arbitris ꝯuētionalibus vt ꝑ bal. in. d. l. si diuersa. C. de transa. facit hꝫ eū. C. de arb. l. i. cōiuncta cum. l. seq. in plures. §. lege dicta. ff. loca. ⁊ hoc tenuit expresse bar. in. d. l. qd tn̄. ⁊ est verissimū ⁊ quotidie practicat̄, lꝫ qdā ꝯdixerint dicentes, ex hoc inuitari arbitrū ad delinquendū ꝙ nō est verū. vt dixi. s. vij. li. c. iiij. ❡ †Quid dices si verba sen-

17 tētie sint dubia seu obscura an licebit arbitro ea declarare. v. g. ꝯdēnauit in. xx. li. nec declarauit de qua moneta, ⁊ sunt i vsu i loco illo plures monete, an ergo poterit declarare de qua intellexerit, ⁊ certe dōm est nō posse, naz hoc maioribus iudicibus tm̄ ꝯcessum est ꝙ eorū sniam interpretent̄, vt. ff. de ap. l. ab executore. de arbi. c. cū olī. Arbiter aūt paruus est iudex, vt dixi. s. e. li. in ꝑfatione ⁊ ita tenent oēs. ⁊ vide ꝙ no. in spe. in. d. §. sequit̄ ver. sed nunquid verbuz obscurum vbi multa iura ad h̄ allegat. ❡ Sed quis hmōi dubietatē declarabit tex. in. d. c. cum olī. sentit adiri debere papam in terris suis ⁊ eadeꝫ ratione esset idē in imperatore in sua iurisdictione, alij dicunt quod ēt ordinarius inferior potest adiri. ⁊ hoc tenuit ibi do. Nico. argu. eorum que habētur in. d. l. ab executore. ⁊ ibi plene per bar. vnde ponit ipse talem questionem ꝙ ille iudex qui hꝫ exequi sententiam arbitri. ille idem poterit dubia sententie declarare per. d. l. ab executore ꝙ tene menti, quis aūt sit ille iudex qui hꝫ exequi sententiā arbitri, vide quod not. Bald. in. l. terminato. C. de fruct. ⁊ litis expen. ⁊ quod habetur per canonistas in. c. ex parte in christo. de verbo. significa.

18 **Diximus de interlocutorijs** †⁊ diffinitiuis arbitrorū tractemus aliqd de habentibus mixtā nām vtriusqꝫ ⁊ certū eas requirere citationē an n̄ requirant peremptorium hesitatio est gl. in. l. ꝯsentaneū. C. quō ⁊ qn̄ iudex. ⁊ in. l. si finita. §. iul. ff. de dā. infec. dixit ꝙ sic. Ja. bu. tenuit ꝯtrū qr nō reperit̄ iure cautū ꝺm eū cum oēs leges que loquunt̄ de peremptorio loquuntur ꝗ̄tum ad diffinitiuam. ❡ Tu ꝯsidera ꝙ aut hmōi sententie sunt magni preiudicij. v. g. qr exauriūt vires totius iudicij ⁊ requirunt peremptorium. argu. ff. de accu. l. titia. ⁊ C. quomō ⁊ qn̄ iudex. l. si preses quasi desertam. ⁊ est expressum in. l. presenti. §. sed si hec facere. ff. de his qui ad eccl. ꝯfu. aut sunt modici ꝑiudicij. ⁊ tūc sufficit vnica requisitio. vt. ff. de accu. l. leuia. C. de sen. ex pericu. reci. auc. nisi breuiores. Et hec fuit theorica bar. in. d. l. consentaneum. qui dixit ita communiter practicari quod tene menti, idem etiam ibidem sentiunt Bald. ⁊ Ange. quāuis per diuersa verba. ⁊ facit qd̄ no. Bal. eo. ti. in. l. tres denuntiationes. vbi dicit scdm decretum requirere peremptorium allegans ad hoc glo. in cle. sepe. in verbo, peremptorie. de verb. significa. qd̄ non est propter aliud, nisi quia absorbet sibi totum negotium. vt predixi, ⁊ vide ad predicta quod not. Inno. in. c. consuluit. de offi. deleg. ❡ An tales possint per arbitrū ferri in cōtumaces, ⁊ an sint reuocabiles ⁊ alie similes questiones liquēt ex precedentibus, semper. n. iudicantur ex natura suarum simplicium, prout eis magis adherent, vt. l. qrit. ff. de statu ho. C. de dona. l. sancimus. §. ne autem. ff. de auro ⁊ argen. lega. l. ⁊ si non sunt. §. fi. cū si. ❡ Nunc vt plenius instruaris transeamus vtiliter ad communem omnium sententiam que per arbitros pro-

19 ferri possunt. ❡ †Primū videamus an ferenda sit snia arbitro sedente pro tribunali, ⁊ plane hoc concedendū est nam idē statutum est in iudice cuius morā arbiter sequi dꝫ, vt in auc. de iudi. §. sedebunt de re iudi. c. abbate sane. lib. vj. ⁊ no per glo. ⁊ Bar. ⁊ oēs in. l. i. C. de sententijs ex periculo recitandis, lꝫ qdā dixerint sufficere sessionem in cognoscēdo ꝗ̄uis nō in iudicando, ⁊ male, vt ibi h̄r ratio est qr sedendo ⁊ quiescēdo animus fit prudens ꝺm phos, ⁊ hoc pertinet ad honorem iudicantis, vt. l. quisquis. C. de postu. C. vbi sena. vel clari. l. fi. Ex quo sis cautus ꝺm Bar. quando fertur snia pro te, quod facias scribi per notarium, quod arbitro sedente ꝓ tribunali, alias non valeret, vt ꝓbāt preallegata iura, ⁊ ita de ꝯsuetudine seruat̄. Predicta vera in sententijs diffinitiuis vel habentibus vim earuz, sed in interlocutorijs distinguitur, an requirant cause cognitionē, vel nō primo casu est idem quod dictum est in diffinitiuis, altero casu pn̄t proferri ēt absqꝫ eo ꝙ iudicās sedeat ꝓ tribunali, vt. C. de dila. l. a ꝓcedente. ff. quis ordo in bo. pos. seruet̄. l. ij. §. dies. ꝺm bart. in. l. ij. C. de sen. ex peri. reci. ⁊ Bal. in. d. l. j. ⁊ oēs doc. Itē etiā predicta vera vbi arbiter pōt sedere, alias si non posset fortasse ob aliquā infirmitatē sustentaret̄ snia sine hac solēnitate, vt etiā in iudice dicit gl. in. d. c. abbate. ⁊ doc. in. d. l. j. iteꝫ si nō posset ob aliquā necessitatē extrinsecam. v. g. ob iustum timorem potest enim hoc casu sedere in turri apud fenestram vel in equo, vt lata snia aufugiat, vt dixit singulariter gl. i. l. i. preallegata in verbo, recitauit ⁊ etiam altera gl. in. d. c. abbate. quod menti tene, ⁊ vide quod super hoc dixi. in. d. l. i. Excipiuntur etiam a ꝑmissa regula interduꝫ summarie cause, de qbus dicam. ī. eo. lib. xvij. c. ❡ Item nunquid arbitri sentētia ferenda est scriptis gl. quod sic in. l. cū antea. §. sinautem. C. de arbi. ⁊ istud oēs tenēt ꝑ illū tex. C. de sen. ex peri. re. l. i. ij. et. iij. Et no. quod nō sufficit eā in scriptis edere partibus, sed debet per partium descripti recitatis proferri, ⁊ alias non meretur nomen laudi vel snie, vt dicūt predicta iura nec ēt sufficeret si diceret arbiter ꝓnūtio, vt vere seruetur prout in tali charta continetur, licet Bal. contra dixerit ⁊ male. in. d. l. i. ratio est, qr tex. in. l. ij. eiusdeꝫ titu. dicit ꝙ snia dꝫ legi partibus, legere auteꝫ est oculis aspicere, vt. l. i. ff. de his que in test. delen. Preterea dicta fallūt in multis casibus de quibus habet̄ per gl. vt iudices sine quoquo suffragio. §. ne-

20 cessitate. ⁊ per doc. in. d. locis. †Ex quibus quedā ad ꝓpositū nostrū de arbitris subijciamus vel eliciamus. Primo in causis vilibus, seu modici ꝑiudicij, vt. C. de sentē. ex peri. reci. auc. nisi breuiores. Scd̄o in his que ferunt̄ super incidenti, vel emergēti, q̄ pn̄t ferri nudo verbo vt dicit Bal. in. l. ij. eo. ti. vbi ad hoc allegat tex. singularē. i. l. defendēte. ff. de auto. tu. Tertio sup expensis, vt no. idē Bal. in. l. patris ⁊ filij. ff. de vul. ⁊ pup. per illū tex. ⁊ dicā de hoc. ī. ꝓximo. c. Quarto in interlocutorijs que etiā scripturā exigunt ꝺm Bar. i. d. l. ij C. de sen. ex peri. reci. qd̄ verū credo in meris interlocutorijs, de qbus ipse loquit̄, sed in mixtis distingue ꝙ aut sapiunt aliquid de diffinitiua, nō tamē afferunt magnū preiudiciū, ⁊ est idē ꝙ in interlocutorijs meris, aut absorbent sibi totū negotiū, ⁊ tūc iudicant̄ vt diffinitiue. arg. notatorū per Bar. in. l. ꝯsentaneū. C. quō ⁊ qn̄ iudex, ⁊ dictorūꝫ. s. eo. c. in. §. diximus. de interlocutorijs. Quinto vbi esset in ꝯpromisso expresse actū ꝙ summarie ⁊ de plano ⁊c. vel similibus modis, de qbus dixi. s. vij. lib. per multa capitula. Sexto ꝺm quosdā vbi arbiter esset idiota, nesciēs scribere aut legere cui sufficit loqui, ⁊ ꝓnuntiare, vt scit ⁊ pōt cā ꝙ notarius substantiam sue sententie in scriptis redigat ꝺm eos. ⁊ hoc tenuit Hostien. in titu. de arbi. §. qualiter ad effectū paulopost prin. ⁊ Spec. retulit non aliter impugnans. eo. ti. in. §. differt. ver. itē in ferēdo sentētiā, sed lꝫ istud dictū alij non reprobent nunqꝫ tamē putaui verū qr directo ꝯ casum in. d. l. i. ⁊. ij. C. de senten. ex peri. reci. vbi patet arbitrum legere debere sententiaz ꝙ nō est aliud oculis aspiciendo recitare, vt dixi. s. hoc aūt cū facere nō possit huiusmodi idiota credo euꝫ non posse fungi arbitri ēt cōuentionalis officio vt dixi. s. lib. iij. c. xiiij. in fin. ⁊ ad hoc facit optime ꝙ no. ꝑ gl. ⁊ docto. in. l. fi. C. e. ti. ❡ Ad vnū attēde, qr hec dicta puto vera, nisi ꝓbaret̄ ꝯpromittētes a prin. sciuisse hūc arbitrū literas ignorare, hoc. n. casu valeret snia per eū lata mō predicto. prout potest, qr partes cōpromittendo in eū videntur sibi tacite potestatem dare ne alias cōpromissum sit oino nullū, ⁊ ad hoc expresse facit ꝙ Bar. not. in. d. l. fi. de ciuitate eligente sibi potestatem illiteratum cui videtur tacite hoc concedere, arg. ff. de re ind. l. qdam consulebat, ⁊ idem sequitur ibi do. Rapha. ⁊ hoc casu non

21 potest saluari predictorū opinio. ꝙ no. bene. †Sꝫ an eius sniam quam ipse met scripsit poterit per aliuz legere, verbi gratia, per eius notarium, ⁊ est expeditum non posse, nam text. in. d. l. i. C. de sen.

de sen.ex peri.reci.dicit arbitrum debere sniā sniaz recitare.nō autem per alium legere. Item qꝛ hec est prerogatiua,quedā maiorū iudicuz,vt per alios legere possint,vt.l.ij.eo.ti.inter quos maiores iste arbiter nō adnumeratur,sed dꝛ esse paruus index, vt not.glo.in.l.non distinguemus.§.de liberali.ff.de arbi.ꝛ teti gi.s.eo.li.in prefatione. Predicta vera sunt in diffinitiuis sentē tijs,nā interlocutorie possunt per aliuz recte proferri, vt.ff.de arbi.l.sed interpellatur.ꝛ.l.diem proferre.in princi.scdm Ange. in.d.l.i.Ego semper intelligo hoc verum.in meris interlocutorijs,aliud in his que absorbent sibi totū negotium,que requirūt

22 solennitates diffinitiuarum,vt supra dictuz est. ¶ †Uideamus nunquid arbiter possit pronuntiare noctis tempore, ꝛ dicas nō posse sicut nec iudex cui comparat̄,vt.ff.de ferijs.l.more romano.quod verum credo nisi forte arbiter impeditus fuisset cā iusta,vt in simili dicebat Bal.in proemio digestoꝝ.§.sunt itaqꝫ de iudice impedito multitudine sententiarum ferendaruz eadez die ꝙ menti tene.ad hoc facit quod dixi supra de iudice i equo sedente vel turri ex causa iusta. Item facit qꝛ multa ob necessitatem conceduntur que alias non concederentur,vt per gl. nota. in.l.senatus.ff.de officio presid.xlvij.distinc.sicut hi qui per infamiam.cum similibus.

Tractandum est de sententijs

23 pluriū arbitrorū qui simul ad idē electi fuerūt† ꝛ planuz est hoc casu oēs debere pronuntiare,vt alias gestū per aliquos , ꝛ non per oēs nihil valeret q̄uis omnibus pronuntiare valeat , illud in quo est ꝯcors maior pars,vt.ff.de arb.l.itē si vnus.§.itē si plures.ꝛ.l.sicuti.ꝛ.l.si in tres.ꝛ.e.ti.l.nō distinguemus.§.cū i plures.ꝛ in.c.i.eo.ti.lib.vj.nec sufficeret hoc casu citatio absentis sine eius presentia,vt ibi hꝛ.ꝛ est casus in.d.§.item si plures. ꝭꝫ Bart.rō predictorum est,qꝛ presentia vnius solius posset alios q̄uis plures trahere in eius sniam,vt dicit tex.in.l.si in tres. in fi. Itez qꝛ potestas hoc casu pronuntiandi residet penes omnes electos seu deputatos non penes partem eoꝝ,vt.d.l.sicuti.in fine.ꝛ.ff.de re iu.l.duo ex tribus.ꝛ.j.videbis.ex his apparet iunctis dictis.s.a.§.nūc vt plenius.huc vsqꝫ ꝙ facto cōpromisso in plures omnes tēpore diffinitiue sententie inspecto communi iure debebunt pro tribunali sedere omnes debebunt sniam scribere per se vel alium omnes eaz descripti recitatione eā partibus per seipsum legere ꝛ recitare,ꝛ hoc tꝫ Gul.expresse in Spe.eo. ti.§.sequit̄.in ꝟ.ꝭꝫ si tertio absente.ꝛ in ver.pone ergo ꝙ vnus. vbi dicit hac rōne.d.Azo.ꝛ quedā aliuꝫ doc.cuꝫ fuissent simul arbitri electi simul sniaz legisse ꝙ mēti tene,ꝛ intellige hec vera nisi aliud actū fuisset in cōpromisso pūt eniꝫ partes vni ex pluribus dare hanc iudicandi ptātem in totuꝫ, vel in partē qꝺ declara,vt.s.dictū est.vij.li.vij.c. Idem si hoc non esset dictum in cōpromisso,sed partes cōsentirent tempore ferende snie eadem rōne,vt no.etiam Specu.in.d.ver.pone ergo ꝙ vnus. in fi. item predicta vera inspecto iure ciuili. de iure aūt canonico ꝓuisum est valere sniam latam per maiorē partem arbitrorum que est ꝑ sens requisitis absentibus,q̄ noluerūt venire,vt est casus in ca. fi.de arbi.li.vi.vbi vide ad hoc,ꝛ hoc vltimū seruaret̄ in terris ecclesie.primum aūt in terris imperij ꝺm glo.in.d.c.fi.ꝛ bar.in

24 l.duo ex tribus.ff.de re iud.ꝛ ibi per doc. ¶ †Circa premissa tñ agitatum est de hmōi questione tres arbitri deputati fuerunt a partibus,duo ex eis pronuntiant tertio presente ꝛ tacente nunquid ergo valebit hec sententia.ex predictis videt̄ non tenere. non.n.omnes pronuntiauerunt,prout est necesse,vt.d.§.item si plures.sed gl.ibi no.ꝯtrium dicens sufficere tertium esse presentem q̄uis nō appareat de eius expressa concordia, qm̄ tacēs facere vꝛ illud qꝺ alij faciunt,ꝛ hoc sentit ibi Bart.ꝛ etiaꝫ Bal. dicens pro hoc excusari a pena statuti arbitrū tacentē,hoc casu si forte statutum penam infert arbitro non laudanti. Idem etiā ꝙ sufficiat hec taciturnitas tenuit Jo.an.q̄uis predicti nō referant in.d.§.sequitur.in ver.quid si arbiter.ꝛ doc.idem tenent in.c.ij.de arbi.lib.vi.in glo.in.d.l.sicuti.de arbi.Quid dicem⁹ hec difficultas non declaratur aliter a doc.nostris,tñ pro veritate ꝯsidera ꝙ data absentia alicuius ex arbitris,nihil vꝫ ꝓnuntiatum per alios,per rōnes preallegatas,habita aūt omniuꝫ arbitrorū presentia si oēs sedent ꝛ vnus eoꝝ in manu tꝫ sniam de voluntate omnium confectaꝫ, ꝛ pronuntiant dōo,nos talis ꝛ talis ꝛc.oīa nomīa arbitrorū nominando.ꝛ totam sniam legendo alijs tacentibus.hec snia vꝫ sine dubio.casus est pro hoc expressus in.d.l.si in tres.vbi tex.dicit sufficere expressum ꝯsensuꝫ aliquorum alijs presentibus nec requirit aliud q̄ presentiā,ex qua tacitus consensus elicitur ꝛ sufficit,ꝛ hoc modo debent intelligi glos.ꝛ doc.in locis preallegatis.

¶ Aliud esset si ex pluribus arbitris presentibus vnus tñ vel plures sederent,alijs stantibus.nā illa presentia nō est formaliter ad hunc actum prestita,ꝛ sic intelligit̄ prima opi. pro hoc facit,qꝛ i hoc actu pronūciandi nullus pōt cōmittere alteri animi sui motum,vt dicit gl.sing. in.d.l.sicuti.hoc aūt casu esset mera cōmissio in alterum,qꝛ ille nullus tantum pro omnibus pronuntiaret ꝙ non est in casu precedenti,in quo cum oēs sedeant oēs intelliguntur pronuntiare saltem tacite. Preterea hoc pꝫ,qꝛ in primo vna tm̄ concurrit fictio.s.locutionis que promittitur. Altero casu concurreret duplex.s.sessionis ꝛ locutionis quaruꝫ fictionum pluralitas a iure reprobatur,vt.l.i.C.de dot. pro. ꝛ hꝛ plene per bar.ff.de vsucap.l.si is qui pro emptore.in vlt.q. Idē putarez si forte omnes arbitri sederent ꝛ vnus eorum vel plures pronuntiarent non tñ omnes,si tñ quilibet ex pronūtiantibus iudicium a seipsum tantum referret alijs non nominatis.v.g.ego Tyndarus,ita pronuntio, ꝛ condemno talem ꝛc. q̄uis.n.hoc casu consocij sedeant ꝛ taceant,tñ ex quo nihil est eorum nomine pronuntiatū nō pōt dici eos tacendo consensisse,nec ēt hmōi ꝯsensus presumptus valeret,qꝛ nec vere,nec representatiue oēs laudauerūt,sed ille tantum qui seipsum nominauit. vt.l.si pupilli.§.sed si ego.ff.de neg.gest.ꝛ tene menti hec noua dicta, qꝛ alij non ꝯsiderauerunt. ¶ Finge arbitros omnes fuisse presentes tpe disputationum,ꝛ discussis iuribus partium inter se vnus ex eis discordans ab alijs qui maiorem partez faciebant,ꝛ quos in suaꝫ sniam trahere nō potuit se absentauit nunquid valebit snia lata ꝯcorditer per maiorē partē hoc discordante requisito ꝛ absente. Inn.dixit singlꝛ in.c.raynal. de testamentis hanc sniam valere,qm̄ huius presentia nihil vtilitatis produxisset cū eius intentionē prius declarauit.ꝛ conatus fuit alios in suam sniaꝫ trahere nec potuit,sicqꝫ cesset rō.d.l.si in tres,sed Bart. in.l.duo ex tribus.ff.de re iudi.dixit ꝯtrium verius de iure,qꝛ non est sola rō nullitatis illa que ponitur in.d.l.si in tres.sed ēt defectus ptātis,cum.n.cōpromittatur in plures,oēs ptātē ꝛ exercitium iudicandi recipiunt pro parte. vt.d.l.duo ex tribus.ꝛ.ff.de arb.l.sicuti.ꝛ facit ꝙ no.gl.in.c.prudentiā.de offi.dele.vñ posita vni⁹ tm̄ absentia tpe snie nō ꝯcurrit tota ptās in snia maioris ptis q̄ ꝯcurreret,qñ oēs essent pñtes,qꝛ illud ꝙ factū est a maiori pte fingit̄ ab oibus esse factū,vt.l.ꝙ maior.ff.ad muni.ꝛ hꝛ in.c.i.ꝺ his q̄ fi.a ma.par.ca.ꝛ hāc sniam sequit̄.d.Ai.ꝛ cōiter oēs.in c.j.de arbi.ꝓ qua ēt optime facit gl.ibi posita.ego ꝓ dcō Inn. adduco aliud notabile verbū.Spe.eo.ti.§.sequit̄.ver.qꝺ igit̄ si se,vbi vult ꝙ si vnus ex arbitris se frauduléter absentat tempore ferende snie ne forte alij possint sine eo ꝓnuntiare valeat snia lata sine eius pñtia,ꝛ ita refert ēt Azo. tenuisse,ꝛ hoc vt malitijs hoium obuiet̄,ꝺm eum,vt.ff.de rei ven.l.in fundo.de rescri. c.plerūqꝫ.de iudi.vid.l.ij.in fi.cum fi.Quicquid tñ sit in ꝓmissa qōne teneo partem bar.quam etiā tenent Guil.de cu. ꝛ bal. in.d.l.si in tres.rō est,qꝛ tex.ibi,ꝛ in.d.§.item si plures. precise requirunt presentiam omnium,facit ꝙ ēt no. Archi.lxi.dist.c. fi.Nec ob.dctm̄ Spe.nam illud non credo verū,nō.n.inuenit̄ ꝙ rōne talis fraudis euitande totalis potestas arbitrandi transferatur in alios presentes quicquid ipse dicat.ꝙ hoc sit veꝝ,ꝓbatur aperte per casum in.c.fi.eo.ti.li.vi.vbi statuitur ꝙ si tertius monitus a duobus pñtibus non vult adesse vel est cōtumax vel allegat cām legitimā absentie possunt presentes sine eo ꝓcedere ꝛ ꝓnūtiare,nec vnius malitia alijs noceat,ꝛ expresse dicit ibi tex.lꝫ aliud lex ciuilis videat̄ inuere,ꝛ qꝛ si illud fuisset de iure antiquo nō fuisset opus ꝺ nouo statuere,ꝛ hoc satis clarū ē. ¶ Itē finge absentē reuersuꝫ ratā hꝛe sniam ꝑ alios latā eo absente dōo expresse ꝯfirmo eā,ꝛ si ego fuissez pñs tulissez illā eādē q̄ exnunc,put ex tūc fero nūqd ꝯfirmabit̄.Spe.monet] hāc q.in.d.§.sequit̄.in ver.sed pone lata est snia,arguit ꝓ ꝛ ꝯ.ꝑ multa iura,ꝛ ꝯcludit ꝛ recte cā nō ꝯualidari ꝑ iura vulgaria.ff.de re. iu.l.ꝙ ab initio.xvi.q.iij.§.pen.el.ij.de deci.c.auditis. cū si. si vera rō est,qꝛ hoc casu nō esset seruata forma simul ꝓnūtiandi, talis.n.actus est indiuiduus , ꝛ dꝫ celebrari ꝑ oēs eodē tpe,vt. d.l.si in tres.ꝛ facit ꝙ dixi.s.eo.c.ver.finge cōpromissuꝫ factū. Defectus aūt forme reddit actū nullū ipso iure,vt.l.cū hi.§.si ꝑ tor.ff.de trāsac.Quid dicemus si oēs laudauerūt nec fuerūt cōcordes ꝛ numerus discordātiū sit equalis.v.g.duo ꝯdēnauerūt duo absoluerunt,certe nulla snia tꝫ,vt.ff.de re iu.l.duo ex trib⁹ ꝛ.l.inter pares.ff.de arb.l.diē ꝓferre.§.si quis litigatoꝝ.nec co

25 gunt̄ hoc casu tertiū eligere,vt dixi.s.v.li.iiij.c.in fi. ¶ †Quid si discordauerūt in q̄titate ꝯdēnationis,oēs tñ ꝯdemnauerunt exēplū,vnus ꝯdēnauit.i.xx.alter in.x.tertius.in.v. dicas ꝭ ca

su preualere sniam latã in minori summa, qr in ea oẽs ɔcordauerunt, vt est expressum. ff. de arb. l. diẽ proferre. §. si plures. ex quo docebat spe. practicaꝫ in d. §. sequitur. paulopost princi. Quod subtilis aduocatus volẽs reo fauere, si forte videt duos ex arbitris velle reũ in magna summa ɔdẽnare ɔponat se cũ tertio vel vno tñ ex pluribus, ꝛ faciat ꝙ ipse in qnqꝫ solidis ɔdẽnet. huic .n. snie in qua oẽs ɔsonant stabiť, vt. d. §. si plures. ꝙ tene mẽti, hortor tñ p deũ ne his fraudibus vel similibus tu qui deũ times hereas. Predicta vera vt dixi, vbi oẽs discordãt in summa cõdẽnationis seu ɋ̃titate, sꝫ si duo essent ɔcordes. ꝛ tertius discordaret ɋ̃uis ɔdẽnatio huius tertij esset minor preualeret tñ snia duorum in summa maiori, vt est expressum. in. c. i. de arbi. licet Spe. qui illam decretalẽ videre nõ potuit ɔ̃dixerit ꝛ male in loco preallegato, ꝛ vide ibi per Jo. an. i nouella. itẽ ẽt predicta vera vbi quilibet arbiter absoluit a residuo, al's si forte essent. xx. petite p actorẽ, ꝛ vnus arbiter simpliciter ɔdẽnaret in. xv. alter in. x. alter. in. v. nõ valeret hec snia, ẽt in summa minori, qr inueniť lata sup parte tñ. ꝛ sic nulliter, vt. ff. de arbit. l. dicere. ꝛ. l. qd tñ. ꝛ dixi. s. eod. c. in. §. dicemus nũc de altera qõne, ꝛ hoc dixit Bar. expresse ad intellectũ. d. §. si plures. in. l. ij. C. de re indi. p no. p gl. in. l. i. C. si adue. rẽ iudi. ꝙ no. bñ ne decipiaris. ¶ Rursus predicta vera sunt ẽm quosdaꝫ, nisi forte illi qui ɔdemnãt in summa maiori protestenť ꝙ in minori nõ cõsentiunt, vt p Ang. in. l. i. §. si stipulãti. ff. de ver. ob. sed certe oĩno standũ est minori summe in qua oẽs ɔcordant, si oẽs vt dixi discordantes sunt qm̃ illa protestatio impossibilis est, ꝛ hoc voluit gl. Jo. ꝛ rectius in d. c. fi. in gl. vl. lib. vi. iterum quidã dixerunt nõ esse locũ illi. §. si plures vbi minus esset in ɋ̃titate plus tñ in tpe. v. g. vnus cõdẽnauit in. x. ad annũ. Alius in quinqꝫ ad mensem. nã mẽsis ɔtinet plus prestatiõis ɋ̃ annus, vt. l. si stipulatus fuero. x. aut. xv. de ver. ob. itẽ qr mẽsis interpellaret statiꝫ eo finito, sed annus finito anno. ꝛ ista sunt incõpassibilia, vt. ff. de pre. stip. l. valerian⁹ ff. loca. l. cũ in plures. §. lege ꝛ ita refert bal. se ɔsuluisse, in. l. i. C. de sen. que sine cer. ɋ̃ti. ꝙ no. perpetuo. His sic vtiliter expeditis adhuc pro cõplemento materie tãgamus qdã necessaria. cõpromissum factũ fuit ꝛ agitatũ p procuratorẽ an valebit snia ẽm pliciter lata in dñm nõ facta mentione procuratoris. Quidã dicunt ꝙ sic p tex. ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. si dñi. qr ibi non fuit lata simpliciter snia in dñm, sed mãdauit arbiter dño ꝙ cõpareret corã se ad snã instructionẽ, vt dixi. s. eo. li. iiij. c. iuxta fi. ¶ Jtẽ factum fuit cõpromissum in arbitrum super re quadam inter duos fratres arbiter ɔdemnauit possessorem rei ad tradendum rem alteri fratri quem grauauit, vt nullo tpe ei liceret eam alienare, nunquid valeat hmõi alienationis prohibitio. ꝛ ꝑcul dubio dicendum est non valere, nisi facultas hoc modo ꝓhibẽdi expresse sibi concessa esset in cõpromisso, vt. ff. de arb. l. non distinguemus. §. de officio. Et hoc posuit Jnnoc. in. c. raynal. de testa. ꝛ Barto. plenius in. l. filiussa. §. diui. ff. de leg. i. Aliud tñ in iudice, vt ibi per eum, lꝫ quidam contra ꝛ male. ¶ † Ponamus arbitrum per sordes pronunciasse erit ne eius snia nulla in

26 iudice planum est ꝙ si pecunia corruptus venalem sniam ferat nullius est momẽti, vt. C. qñ ꝓuo. nõ ẽ necesse. l. venales, sꝫ aliud sit si per preces, vt hť in. l. seruo inuito. §. cum pretor. ff. ad trebe. ꝛ. ff. de iudicijs. l. si pretor. §. marcellus. C. de pena iudi. qui male iudica. l. j. per glo. ꝛ doc. hť ẽt de hoc per canoni. ij. q. iij. §. diffinitiua. ꝛ tunc. in. c. cum ab omni. de vita ꝛ honesta. clerico. Tñ in hoc arbitro de quo querimus tꝫ sententia qualitercunqꝫ dolo se lata, lꝫ aduersus pene petitionem competat doli exceptio, vt. C. de arbi. l. iij. ff. eo. ti. l. nõ distinguemus. §. cum quidaꝫ. ꝛ. l. ita demum. ꝛ no. glo. eo. titu. in. l. sed si in seruum. §. sunt ꝛ alij. ꝛ ita differunt hoc casu arbitria a iudicijs ẽm nostros doc. de hoc tãgitur in Spe. eo. titu. §. differt. in princi. ꝛ vide ꝙ no. glo. in. l. si soror. C. de colla. ꝛ qõ not. Ang. in. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de verbo. obli. Qualiter aũt dolus probetur his casibus plene dictum est. s. vij. lib. xv. c. §. restat tractandum.

¶ Contra predicta tñ facit, qr in compromisso semper inest tacita conditio si dolo non erit arbitratũ, vt. d. l. ita demuꝫ. ipso iure ergo videtur penam nõ ɔmitti si dolo iudicatum sit, gl. in. d. l. iij. dixit tacitam conditionem non impedire natiuitateꝫ actionis per. l. conditiones que extrinsecus. ff. de condi. ꝛ demon. sed alia dixit oppositum in. d. l. ita demum. quoniam tacita ita impedit natiuitatem actio. sicut expressa, vt no. ff. de pac. in. l. item qr. ꝛ istud est verius ẽm docto. in proposito tamen nostro, ideo dicas non impedire, qr non inest stipulationi, sed exactioni, merito non impedit natiuitatem actionis, sed inducit solam exceptionem, vt no. per gl. ꝛ bar. in. l. ita demum. preallegata. ꝛ per

27 Bar. ꝛ Bal. ꝛ oẽs in. d. l. iij. ¶ † Dubit aũt ẽt est circa ꝓmissa nunqd sufficiat dolus solius arbitri an ẽt requirať ɔcursus doli partis aduerse, vř enim dolũ solius arbitri non sufficere, vt de dolo excipi possit ɔ̃ partẽ, q̃ executioneꝫ petit, qm̃ dolus vnius alteri obesse non dꝫ, vt in regula nemo de reg. iur. lib. vi. breuiter tñ dõm est ꝙ pars petẽdo executionẽ laudi dolosi, saltẽ tũc dolo facit, idqꝫ ɔ̃ eũ d̃ dolo pt excipi, ꝛ hoc tꝫ gl. ꝛ recte ẽm oẽs in. d. l. iij. hoc etiam tꝫ do. Nic. in. c. ij. de arbi. dicens pro hoc esse casum in. d. l. nõ distinguemus. §. cũ quidã. vbi ex solo facto arbitrorũ, qui voluerit iudicare, lꝫ essent allegati suspecti ɔpetit exceptio doli ɔ̃ partẽ petentem executionẽ talis arbitri qõ not. bñ. Jtẽ agitatum est qualiter predicta procedant cum, ꝛ dolus in laudo arbitri interueniens reddere videať eũ nullũ, vt vř expressum. de arbi. in. c. secundo. nostri docto. dicunt ꝛ recte illud speciale propter mixturam vitij simonie quod ibi interueniat, ꝛ ita tenet etiaꝫ ibi gl. vnde notabiliter dicunt arbitriũ inducẽs simoniam ipso iure nullũ esse. Jdẽ ẽm eos si induceret vsurariã prauitatẽ per eandẽ rõnẽ, de hoc ibi p Goffre. Host. ꝛ Jo. an. ꝛ do. Anto. adde ẽm do. Nico. ibi qõ vbicũqꝫ laudũ continet peccatũ p partes irremissibile semp est ipso iure nullũ, p illum tex. quẽ expone ẽm eũ in eo qõ dicit absoluas. i. absolutum ostẽdas. facit. c. fi. de rerũ. permu. ꝛ qr nulla lex vel superior sustinere põt actum cũ pacto, vt in. c. fi. de prescrip. xij. q. ij. q resistit. ꝛ in. c. iulianus. ꝛ. xj. dist. c. j. ꝛ facit qõ habeť per gl. ꝛ doc. in simili de sententia iudi. que nunqꝫ transit in reꝫ iudicatã rõne pacti in. c. lator. ꝛ in. c. causam qui filij sint legitimi quod tene ꝓpetuo menti. ¶ Quid si arbitri snia non est nulla, nec dolũ in se cõtinet cuius vigore possit excipi contra pene petitionẽ ɔtinet tñ in se iniquitatẽ an retractabitur, de hoc dicemus plene p singulas eius partes, vt. j. per totũ, ibi ẽt declaranť qualiter de nullitate huius snie dicať, ꝛ qño. ¶ † Videamus an valeat arbitri

28 snia lata ex aliquo errore. nostri doc. sentiunt ꝛ recte ideꝫ dõm esse hoc casu quod in sententia iudicis, Dic ergo ꝙ aut lata est contra ius legis ꝛ sic continet in se manifestum iuris errorem, ꝛ est nulla ipso iure. Aut lata est contra ius litigatoris, id est partis, ꝛ sic non inserto tali errore expresse in sententia, ꝛ tunc valet mero iure, pro hoc quod hť in. l. j. §. itẽ cum contra sacras. ff. que sentẽ. sine appella. rescin. ꝛ. C. qñ ꝓuoca. nõ est necesse. l. ij. de re iudi. c. j. C. de senten. l. prolatam cũ si. ꝛ vide quod no. Archid. in. c. venerabilibus. in fi. de sen. excommu. libro. vi.

29 ¶ † Jtẽ an pro arbitro ꝓ̃sumemus vel eius snia in casu dubio, ꝛ dõm est ꝙ sic nam idẽ habemus in iudice pro quo presumitur vt. l. j. C. de offic. iud. ꝛ ẽt ꝓ snia per eũ lata, vt. l. herẽnius. §. gaia. ff. de euictio. fateor tamen non tantum presumi ꝓ arbitro qui merũ ɔsensum partium hꝫ quantũ pro iudice cuius persona approbať a iure cogita super hoc, qr doctores non ponunt.

SVMMARIVM

1 Arbiter conuentionalis an possit in accessorijs condemnare, vt in expẽsis vel fructibus, vel iteresse, vel pena, ꝛ an possit apponere terminum solutioni.

¶ Cap. xvi. noni libri.

D E arbitrorum sententijs super his que principaliter coram eis petuntur satis dictuꝫ est. † Restat tractandũ de his sententijs q̃ per eos ferunť super accessorijs, an ergo arbiter potest victum victori in expensis condemnare vel in fructibus, ꝛ partu que pendente arbitro obuenerunt, vel etiam in vsuris ꝛ interesse omnes doc. dicunt posse etiam si de his non fuerit specialiter cautum in compromisso, nam sine eis alias arbitriuꝫ cõmode expediri non posset ergo ꝛc. vt. ff. de iuris. om. iudi. l. ij. ff. d̃ pen. l. ad rẽ mobilẽ, ꝛ. l. ad legatum. ff. de iudi. sol. l. iam tamen. §. in hac. ff. de sponsa. l. oratio cum simi. ꝛ hoc tenet glo. ff. de arbi. in. l. non distinguemus. §. de officio. ꝛ eadẽ. l. in. §. sacerdotio ꝛ eo. ti. l. qr arbiter. ꝛ habetur per Host. eod. titu. in. §. qualiter ad effectum in ver. sed nunquid potest punire. ꝛ in Specu. eo. tit. §. fine. ver. sed cũ. s. ꝛ per Jnno. eo. titu. in. c. ex parte, ꝛ do. Nico. eo. tit. in. c. cum dilectus. ꝛ Joan. de imo. in. d. c. quintanallis. paulopost princ. ꝛ facit quod. s. dixi. eo. libr. v. c. §. itẽ an poterit arbiter, ꝛ qõ dixi. s. c. proximo in. §. quesitũ est in fin.

¶ Predicta tamẽ vera in his accessorijs que obueniũt vt dixi pendente iudicio, ꝛ in qbus iudicis officium solet operari, vt C. depositi

depositi.l.iiij.§.sed in alijs accessorijs,q̄ prius iure actiōis debebant nō posset arbiter cognoscere vel ↄdēnare,nisi de hoc compromisso actum fuisset,vt no. Spe.in loco p̄eal. ⁊ attende pro eorū intellectu,q: talia accessoria de quibus loquimur veniūt in ↄdēnatione ēt si nō stat aliquo mō petita,vt.l.ediles.§.itē sciendum.ff.de edi.edi.⁊ no.bar.in.l.si quis missuȝ.§.index.ff.de dā. infe.⁊ hr̄ p doc.in.l.nō pōt videri.ff.de iud.ꝙ verū est ēt si post ↄclusum in cā talia obueniant,vt dixit Inno.in.c.pastoralis de cau.pos.⁊ ꝓprie.⁊ in.c.inter dilectos.de do.ꝙ ē notabile. alia aūt q̄ prius fuissent debita nō possunt in ↄdēnationē deduci etiā si super eis precessisset cōpromissuȝ,nisi libellus precesserit super eis,vt.ff.de pe.here.l.itē veniunt.§.fructus.⁊ no.Inn.in.c.granis.de rest.spo.Nō forte est,q: si nō petunt talia accessoria vel reseruant solēniter intelligunt tacita esse remissa,vt hr̄ in.l.ij.ff. si quis cau.vbi vide p Ang.q notabiliter loquit super h. ¶ De illo eleganter q̄situ est. arbiter assumptus fuit super lite,de qua cognouit ⁊ super ea pronūtiauit.de expensis aūt vel hmōi accessorijs in snīa nihil dixit nūquid poterit eadē die circa ea supplere,prout ēt iudex posset,vt.l.paulus.ff.de re iudi.⁊ hr̄ in.c.cum appellationibus frinol.de ap.li.vi.⁊ dicas ēt ꝙ sic.gl. est ad h valde sing.in.d.l.q: arbiter.ff.de arb.⁊ idē tȝ Spe.in.d.§.sequitur.ver.nunc aūt.⁊.d.Ant.⁊ Jo.de imo.in.d.c.quintanallis. paulopost prin.plus vr̄ ibi velle.d.Ant.ꝙ nedū addere,sed ēt mutare possit arbiter eadē die eius snīam circa talia accessoria, p.d.l.paulus.sed nō est verum,vt expresse probat ibi,in tex.sm Bar.⁊ hoc ēt Imo.tȝ in loco p̄ea. ¶ Itē nūqd poterit arbiter diem prefigere solutioni pecunie q̄ deduxit in ↄdēnationē. casus ē,ꝙ sic.ff.de arb.l.qd tn̄.§.solutioni. ¶ Sȝ qd de pena ↄpromissi nūqd poterit arbiter super ea ꝓnuntiare, ⁊ est expressum nō posse in.d.l.qd tn̄.§.fi.ꝙ mēti tene,⁊ no.eo.ti.c.cū dilectus hinc dixit elegāter bar.in.d.§.fi.se rn̄disse in facto ꝙ si arbiter ↄdēnauit titium ad.c.soluēda.intra.x.dies.⁊ si intra decē dies nō solueret ↄdēnauit eū ad.ccc.hanc snīam quo ad.ccc.nō valere.idē ƀȝ eū si diceret si nō soluerit hinc ad mēseȝ soluat tm̄ nomine alimētoꝝ. Dat ergo ↄsiliū ꝙ hoc nō dicat ↄdēno eum ad soluēda.ccc.intra annū hoc acto ꝙ si cētū soluerit hinc ad.viij. dies exnūc sit liberatus a tota summa.⁊ idē dicit eē in similibus casibus ꝙ est valde vtile ⁊ singulare ad practicā. Et aduerte q: lȝ tex.in.d.l.quid tn̄.§.fi.nō videat loqui de pena imposita per arbitrū,sȝ de pena apposita in ↄpromisso,tn̄ eadē rō est i vtroqȝ casu.pȝ ex his q̄ diximus.s.eo.lib.v.c.§.tractamus.nūqd arbiter,vbi vide. Quid si arbiter assumptus sit sup dāno dato,nūqd poterit reū negantē in duplū ↄdemnare,si forte conuictus erit p aduersariū de mendacio.et in iudice clarum est ꝙ posset,quoniam lex aquilia lȝ ↄ̄ ↄfitentem in simplum cōpetat, tn̄ ↄ̄ negantem datur in duplum,vt.l.ↄ̄ negantem.C.ad legem aquili. Sed in hoc arbitro de quo loquimur monet hanc q̄ōnem in.d.c.cuȝ dilectus.⁊ arguit primo qd̄ possit.naȝ arbiter cognoscit ⁊ iudicat super coherentibus,⁊ ↄnexis.vt.d.l.ij.de iurisd.om.iudic. Condēnatio aūt ad duplū vr̄ hoc casu coherere negotio cum ꝓueniat ex nā actionis in ↄpromissum deducte.in ↄ̄riū adducit.l. q̄sitū.in fi.ff.de arbi.vbi dr̄ ꝙ arbiter nō pōt super pena ꝓnunciare,q: de ea compromissum nō fuit. Idem enim in proposito cū super dicta pena dupli nihil in compromisso dictum fuerit. ⁊ cum hac secūda parte videtur gl.sentire vel transire in loco predicto,lȝ expresse non eligat quam partem teneat. Hanc etiaȝ secundam partem tenere vr̄ Innocen.ibidem,sed Host. tȝ primā partem in eo.c.cum dilectus.per dictā rōnē coherentie. Idem ibi do.Nico.⁊ hec verior,probatur clare ex precedentibus.naȝ eadē rō est hoc casu que in expensis,fructibus,⁊ similibus accessorijs.que lite pendente obueniunt si recte ↄsideratur. nec obstant iura dicentia arbitrū nō posse pronuntiare super pena. nā illud ideo,q: super ea nō intelligit esse factū cōpromissuȝ,sed remanet super ea obligatio inter partes virtute ↄ̄ctus,vt.d.l.q̄situm.⁊.d.l.quid tn̄.§.fi.super his autem accessorijs q̄uis nō exprimantur tempore compromissi,tn̄ sui natura semper intelligūtur in compromisso venire,q: si nō veniret res compromissa non posset commode expediri, vt volunt iura p̄eall.in prin.huius c.quod tene menti.

SUMMARIUM

1 Processus corā arbitro qn̄o tractetur in causis summarijs, vel que de plano agitantur,vel sine strepitu ⁊ figura iudicij.

¶ Cap.xvij.noni libri.

Vidimus processum ↄuentionalium arbitrorum in causis que requirunt ordinariam cognitionem. Dicamus aliquid. ¶ † Qualiter procedant ⁊ pronuntient in causis summarijs. vel que agitari debent de plano,vel sine strepitu,vel sine iudicij figura,ꝑfecto si cause sunt sui natura ordinarie, tn̄ ex forma cōpromissi actuȝ sit ꝙ predictis modis cognoscant qualiter in eis procedendum sit satis plene diximus.s.vij.lib.viij.c.per totum sinaūt de hmōi causis simpliciter cōpromittat que habent talē nām absqȝ eo quod exprimatur,vt dictis modis cognoscatur, d quibus tangit gl.ff.ad exhiben.in.l.iij.§.sciendum.⁊ per Sy.in l.i.§.penul.ff.de preto.stipu.⁊ clarius ⁊ melius quam alibi per Barto.in.l.i.quomodo in lese maiesta.crimine procedatur. in xi.col.super verbo summarie.circa mediuȝ.⁊ ēt in verbo de plano.de hoc querimus hic. ¶ Et plane hoc affirmandum est eisdē modis in talibus causis per arbitrum procedi,quibus per iudicem procedatur per regulam.d.l.i.ff.de arbi.⁊ no.in.c.cuȝ dilectus.eo.ti.⁊ eo.lib.s.in prefatione. Qualiter aūt per iudicem in talibus procedatur potes ēt clare colligere in loco preallegato,qd̄ non repeto.

SUMMARIUM

1 Arbitri testamentarij processus quomodo procedat.

¶ Cap.xviij.noni libri.

Expedito processu arbitri ↄuentionalis transeamus ad processum eius qui dr̄ testamentarius,de qua materia nihil scriptum inuenio a nostris doct. do tn̄ hanc breuem regulam ꝙ arbiter testamentarius oibus eisdēm modis,⁊ solennitatibus ꝓcedit ⁊ pronuntiat quibus ⁊ conuentionalis, ⁊ eandem potestatem habet per omnia nec maiorem vel minorem.probatur h regula ex dictis plene.s.lib.i.c.ix.nam in vtroqȝ eadem est ratio circa modum cognoscendi ⁊ pronuntiandi,licet in modo cōstituendi differant,vt ibi patet.facit qd̄ habetur.ff.ad.l.aquil.l. illud.ff.de fonte.l.i.§.hoc interdictum.ff.de adul.l.si postulauerit.§.ratio.cum si. Ex predicta regula fit declaratio omnium q̄ coram tali arbitro in dubitationem euenire possunt, que tuipse liquido colligere poteris ex capitulis precedentibus per totum hunc librum.

SUMMARIUM

1 Arbitri iudicialis processus qualiter ventiletur.

¶ Cap.xix.noni libri.

Item post predictoruȝ declarationem tractandum est de processu iudicialiuȝ arbitrorū.sed ante omnia illud † premittamus nos hoc loco non illud velle tractare qualiter hi arbitri procedant qui assumuntur super articulo recusationis iudicis, magis enim hoc ad iudiciorum tractatuȝ spectare vr̄ q̄ arbitrorum,sed vide de hoc quod habetur plene in Spe.de recusatio. per totum,⁊ in.l.apertissimi.⁊ in.l.cum a speciali.C.de iudic. ⁊ per omnes canoni.in.c.suspitionis.de offic.delega.de appell. c.cum speciali.⁊ eo.ti.c.licentia.lib.vj. De alijs itaqȝ arbitris qui iudicialiter assumuntur hoc.c.dicturi sumus,lȝ aūt ēt hi in specto iure magis iudices esse dicātur q̄ arbitri,vt pȝ ex dictis .s.i.li.x.c.tamen sequenti consuetudine considerata qua quotidie ad huiusmodi arbitros ex statutorum dispositione decurrimus vtilissimum est hoc loco hanc partem inserere,prout etiam in precedentibus libris fecimus,⁊ infra etiam faciemus.

¶ His premissis do hanc generalem regulam que est de mēte oium doc.nostrorum hos iudiciales arbitros eodeȝ modo,⁊ eisdem solennitatibus procedere debere,quibus ⁊ iudices delegatos.probatur,q: tales arbitri subrogantur in locum huiusmodi delegatorum,vt.C.de iudi.l.cuȝ speciali.⁊ ibi per bar.⁊ bal. ⁊ probat in.d.c.suspitionis,⁊ dixi plene.s.lib.i.x.c. Subrogatum autem sortitur naturam eius in cuius locum subrogatur,vt ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis testa.liber esse

insi. sue. l. i. §. hec actio. cū simili. & facit qd̄ notat Bal. in. l. si index. in fi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. Qualiter aūt delegati pcedant satis clare colligere potes ex pcedētibus dictis p totū hunc librū. inspecto. n. processu arbitri conventionalis deprehendit pcessus delegati cuius more procedit, vt. l. i. ff. de arbi. q̄uis hec regula in multis casibus limitet᷑, q̄ et ex precedētibus satis apparent vbi annotate sunt dr̄ie inter iudices & arbitros conventionales. ¶ Dicamus tñ pro declaratione quedā valde necessaria. Duo arbitri fuerunt iudicialiter ad vnam cām inter partes deputati, partes instāt, vel altera earū q̄ de cā cognoscant, & eā expediant, recusant tñ vel negligūt expedire, quid igit᷑ fiet. doc. in proposito nostro loquendo de his arbitris non tangunt. tamē Bart. in. l. i. C. q̄ūo & q̄n iudex. dixit iudicem compelli ad pcedendū tribus remedijs, prima eniꝫ compulsio est verecundie, q2 turpe est sibi lites nō expedire, vt. ff. manda. l. quintus. Secūda est compulsio vera que afficit personam que fit per superiorem imponendo ei penam si negligant, vt in aucten. vt diffe. iudi. §. i. in prin. & hac vtimur in hac ciuitate in qua statutū imponit penā arbitris nō expedientibus causaꝫ infra mensem. Tertia est cautatiua compulsio ꝑm eum, quoniam si non iudicat tenetur parti ad interesse, vel facit litem suam, & vide quod no. in simili, in specu. de recusa. §. fi. in versicu. quid si arbitrio actionis. Pone arbitrum testes citare qui nolunt coram eo cōparere nunquid poterit eos cōpellere, dic q̄ sic, naꝫ tales arbitri iurisdictioneꝫ habent, vt dicunt preallegata iura in qua iurisdictione oīa veniunt sine quibus non posset cōmode expediri, vt. l. ij. ff. de iurisd. om. iudi. facit qd̄ hr̄ in. l. i. ff. si quis ius di. non obtem. insti. ꝯ satisd. §. fi. de penis. c. calumniam. & quod no. glo. in. d. c. suspitionis. Gul. in Specu. in preallegato loco. in ver. sed nunquid possunt esse layci. circa medium.

¶ Quid si comparuerunt & falsum testimoniū reddiderunt coram eo, an poterit eos punire. Inno. dixit q̄ sic. in. c. suspitiōis. per illum tex. & p. l. nullum. C. de testi. vbi pꝫ qd̄ lꝫ iudex causaꝝ ciuilium nō possit de crimine cognoscere, tñ ꝯ eum qui coraꝫ eo falsum cōmittit pōt procedere, & extra ordinē punire. & facit. C. de proba. l. iubemus. idē tꝫ Spe. in. d. ver. sed nunquid possunt et layci. sed glo. in. d. l. nullum, videtur dicere contrarium, vult enim illam. l. non habere locum in iudice delegato, & ideꝫ Inn. in. c. dilectus. de penis. & bar. in. l. diuus. in fi. ff. de fal. certuꝫ est eniꝫ hos arbitros delegatis comparari, vt. s. dictum est. Quid dicemus? puto primam partē veriorem. nam nec obstat gl. in. l. nullū & dictum Inno. & Bar. in loco prealleg. q2 aut loquimur in delegato inferiore a principe, & verū est illud qd̄ ipsi dicunt. Aut in delegato principis, & tunc secus. naꝫ talis equiparat᷑ ordinario in multis, vt hr̄ in. c. pastoralis. & in. c. quoniam abbas. de offi. dele. C. de iud. l. a iudice. & facit q̄ no. gl. in. l. ij. ff. de iuri. omni. iudi. Sunt aūt hi arbitri iudiciales similes his delegatis a principe, q2 lꝫ electio eoruꝫ fiat a partibus, tñ potestas eis ꝯceditur a iure, vt dixi. s. lib. j. xvj. c. & ita tꝫ. d. Jo. de imo. in. d. c. suspitionis. & bene iudicio meo. Sed nunquid poterūt vices suas alteri extraneo committere vel vnus arbitrorum in suum consocium. prima facie ex predictis dicendum videtur quod sic, cum hi habeant delegatam potestatem a iure vr̄ posse subdelegare, sicut generaliter dicere solemus in delegatis a principe, vt hr̄ in cap. pastoralis. de offic. delega. & in. l. i. C. qui pro sua iurisd. per glo. sed contrarium notat expresse Specu. in. d. titu. de recusa. §. fi. ver. sed nunqd arbiter. & ideꝫ ibi Jo. an. in addi. dicēs hoc q̄ possint alteri vices suas committere non inueniri cautum iure, & idem dicit in Spe. de arbi. §. fi. versi. item ꝑm eum. Doct. dicunt & bene in. d. c. suspitionis non posse. arg. ff. de arb. l. nō distinguemus. §. quesitum. & notatorū. s. eo. lib. xiij. c. vbi vide. nec obstat rō q̄ sint delegati a principe, q2 lꝫ eis, vt dixi assimilētur in quibusdam quo ad ordinem procedendi, non tñ delegati vere & proprie, pꝫ, q2 non reperitur q̄ in eis requiratur cōcursus illarum qualitatum, que requiruntur in talibus delegatis de quibus qualitatibus hr̄ in. c. statutum. de rescrip. li. vi. nec sunt delegati vere, nec ordinarij, nec arbitri, sed quartum quid mixtum q̄ partem capit de vno, partem de altero. vnde tex. in. l. aptissimi. C. de iu. dicit eos eē quasi delegatos a principe. no. ergo verbum quasi qd̄ impropriatatem denotat, vt per bart. ff. de vsuca. in. l. si is qui pro emptore. Item tex. in. d. c. cuꝫ spāli. dicit q̄ ex mandato pape tenentur ad illa de quibus ibi dicit᷑, & illud mandatum pape est ipsa lex canonica sicq3 a iure ptātem habent nō ab hoīe, & vide. d. Card. florē. qui melius hoc declarat q̄ꝫ alius in. d. c. suspitionis. vide et ad hoc q̄ dixi. s. i. li. iiij. c. ¶ Agitatum est ex facto apud me, nunquid coram hmōi arbitro sit locus reconuentioni. Spec. in. d. tit. de recu. §. fi. ver. sed nunqd̄ corā istis dicit qd̄ nō, q2 nō dꝫ negotiū plus debito ꝓrogari, vt d. c. suspitionis facit. c. licentia. de appel. lib. vj. vbi dicit᷑ hos arbitros debere celeriter expedire, & ita notant nonnulli doct. in. c. cū dilectus. de arbi. Sed certe ego dixi q̄ hec rō nihil vꝫ nā per recōuētionē q̄ fit cū sui natura simultanei pcessus nō dr̄ negotiū plus debito ꝓrogari, vt hr̄ in auc. & q̄nr & ibi p Bart. C. q̄ūo & q̄n index. & in. c. i. et. ij. de mut. peti. dictū tñ Spe. puto verū in suis terminis. de qbus loquit᷑. s. in arbitris iuris electis super articulo recusationis cū. n. sint assumpti sup certo articulo tantū nō dꝫ eorum iurisdictio extēdi, in ꝓposito aūt nr̄o de arbitris iudicialibus qui deputant᷑ sup tota cā ex forma statuti vel iuris cōis, secus dōm est pōt enim corā eis fieri reconuentio cū habeant iurisdictionē delegatā vel quasi delegatā, vt d. c. suspitionis & no. eo. ti. c. ab arbi. lib. vi. nec enim est qd repugnet, imo ratio suadet cū reus necessitetur ad ꝯpromittendū ex dispositione iuris vel statuti, quā viā actor p se elegit, vt. d. l. cū papinianus in fi. & hoc inuenio tenuisse. d. Nic. in. c. cū dilectus. de arbi. qd̄ mihi summe placet. ¶ Nūc videndū est de alia q̄one electi fuerunt tres arbitri iudiciales aut plures pars maior eorū est presens, & vult pronuntiare aliquo eorum absente & citato qui nō vult venire, nunquid possit, certe non, casus est expressus ꝓ hoc ꝑm Bal. ff. de re iudi. in. l. duo ex tribus, & ff. de arbi. in. l. sicuti vbi exp̄sse dr̄ qd̄ necesse est oēs ꝓnūtiare, nec posse vallatenus aliquo eoꝝ absente. & facit qd̄ hr̄. C. de iudi. in. l. cū spālis. Et attende ad vnū notabile ne decipiaris, naꝫ lꝫ in arbitris conuentionalibus ius canonicū corrigat ius ciuile, p c. ij. de arbi. lib. vj. vt dixi. s. eo. li. xiiij. c. in. §. tractādū est in fi. tñ in his iudicialibus, de quibus loquimur ius ciuile oī casu remanet immutatū sicut & in ceteris delegatis, q2 de his nō loquit᷑. d. c. ij. & hoc tꝫ exp̄sse Bar. in. l. itē si vnus. §. i. ff. de arbi. & in. d. l. duo ex tribus. vbi etiā hoc idē Jmo. & oēs sequunt᷑. Itē etiaꝫ predicta vera, nisi statutū dans iurisdictionem his arbitris iudicialibus diceret qd̄ si non oēs possent vel nollēt ꝓcedere vel ꝓnuntiare alij possint vt in simili hr̄ in. c. prudentiā. de offi. dele. & in. c. cū plures. eo. tit. lib. vi. rursus attende, q2 Inno. in. d. c. suspitionis. in fi. vr̄ indistincte tenere tertiū electum in his iudicialibus ꝓcedere posse cū vno ex duobus primis alio et absente q2 in talibus tacite a iure subintelligitur clausula quod si nocens &c. p illū tex. in fi. & idē vr̄ ibi sequi do. Jo. de imo. nō facta mentione predictoꝝ discordantiū, sed hec opinio est aperte contra casum. d. l. sicuti in fi. & d. l. duo ex tribus. vbi dr̄ q̄ tunc demum vꝫ qd̄ iudicatum est a maiori parte si oēs iudicauerunt nec obst. tex. in. d. c. suspitionis, q2 lꝫ dicat valere, id quod duo vel vnus expresse facit cū tertio, tñ dꝫ intelligi ꝑm decisionē pdictarū legū. s. si oēs iudicauerūt, vt. ff. de le. l. sed & posteriores, cū fi. vel si vis oīno saluare potes dicere illud spāle in arbitris iuris electis sup articulo recusationis qui dꝫ celeriter expediri, vt dicit tex. ibi prior tamen intellectus magis mihi videtur de mēte iuris, gcqd pdicti dicāt. Restat vt videamus an valeat snīa plurium ex predictis arbitris si lata est per alios altero eorum presente & tacēte, tu dices quod sic si talis snīa sit formliter pstita, vt dixi in conuentionalibus arbitris. s. eo. lib. xiiij. c. in. c. circa premissa contrarium tñ verius est, nam in pluribus iudicibus delegatis hoc non sufficit, sed est necesse oēs loqui tempore sententie, vt. d. l. sicuti. in fi. & facit. C. quando prouo. non est neces. l. cum magistratus, & hoc satis expresse sentit Bar. in. d. l. iteꝫ si vnus. §. j. quod est singulare, & tene menti perpetuo ne decipiaris, quia verissimum est.

SVMMARIVM

1 Processus tertij arbitri ob discordiam electi quam habeat solennitatem.

¶ Capitu. xx. & vltimum noni libri.

Superest vt de processu tertij arbitri dispiciamus qui ob discordiam primorum electus est pro cuius intellectu considera. licet doc. non declarent † quod, aut querimus de tertio q elec-
1
ctus est in arbitris conuentionalibus, aut de eo q electus ē in testamētarijs, aut de illo qui in iudicialibus seu necessarijs, p̄mis duobus casibus qui a pari ꝓcedunt, aut electus fuit a compromittentibus a prin. in casu future discordie, vt. ff. de arbi. l. item si vnus

si vnus.§.si in duos, et tūc a die secute discordie pcessus huius arbitri deprehendit ex dictis.s.p totū hunc librū dum locuti fuimus de pluribus arbitrijs quentionalibus.est.n.iste tertius arbiter verus vna cum alijs primis, et vna cum eis cognoscit, et pnuntiat, nec plus pōt q̄ p vna voce, vt.d.l.itē si vnus.§.item si plures.et.l.si in tres.aut electus fuit ab ipsis cōpromittentibus ex postfacto, et tunc idē est qd̄ in vno solo arbitro quētionali electo.nam nouū cōpromissum dr̄ esse factū hoc casu primis spretis, vt.ff.de arbi.l.pedius.in fi.aut fuit electus ab arbitris p̄mis discordātibus nō aūt qpromittentibus, vt.d.l.itē si vnus.§.principalr̄.et de arbi.c.i.et tūc cū nō sit arbiter sed qsiliarius qdē cuius auctoritati et qsilio primi cōpellunt̄ parere.vt dicit tex.i.d.§.principalr̄.in fi.bm verā opinionē de qua.s.i.lib.v.c.certe p hunc tertiū nō pōt dici processum illum fieri, sed primi pcedere et pronuntiare cōpellunt̄ bm eius qsiliū cuius snīe stare debēt nedū si sit qcors saltē cū vno ex p̄mis, sed et si discordet ab vtroq̄ qr nō auget numerū primorū, vt dicit gl.fin.in.d.§.principalr̄.in fi.q̄ sequunt̄ ibi doc.maxime bar.et bal.et Spe.in ti.de arbit.§.fi.ver.sed nunquid stabitur cū ver.seq.et Jac.de are.in.l.qd̄ si forte.ff.de solutio. ¶ Et est duplex practica hoc casu bm bar.in.d.§.principaliter.vno mō q̄ tertius exprimat voluntatē suā et arbitri vt dixi cogantur ferre sniam bm eius qsiliū et volūtatē et iste modus est indubitatus bm eū, alio mō q̄ tūc demū cū arbitri discordant tertius exprimat eius voluntatē et partes debebunt stare qsilio illius tertij qd̄ tene menti, tū precedens practica magis plz. Aut tertius nō fuit electus a partibus cōpromittentibus nec a primis arbitris, sed fuit a iudice deputatus qd̄ pt facere qñq̄, vt dixi.v.lib.iij.c.et tunc idē q̄ in precedenti casu.bz.n.naturā illius tertij arbitri q a primis arbitris eligit̄.nā in dicis offm̄ interponit̄ hoc casu ob defectū primoꝝ nolentiū et in eligendo qcordare.ideoq̄ electus sapit eius naturā, vt.ff.si qs ca.l.si eū.§.qui iniuriarū.ff.si quis test.li.esse ius.fuerit.l.i.§.h acti.cum fi. ¶ Tertio casu de tertio q electus est in arbitris iudicialibus siue statutū vel ius cōe mandet eū eligi a partibus litigātibus siue ab arbitris primis siue a iudice eius offō verus est arbiter, et cognoscere et iudicare dz vna cū primis, vt probat̄ in.d.c.suspitionis.de offi.leg.eo.titu.c.ab arbitris.li.vi.de ap.c.Inia eo.ti.de iud.l.apertissimi.et.l.cū spāli.cū si.et expresse tz h bar.ff.de sur.in.l.si dñm.in fine.verborū suoꝝ.nō ergo pcedit solus nec solus pōt plusq̄ alij primi, sed numerū primorū auget et nō pōt plusq̄ p vna voce bm verā opinionē q̄ dixi in.c.precedenti.iuxta fi. ¶ De illa tū circa predicta pulchre q̄situ est arbitri quentionales aut testamentarij discordabant in pcedendo, ideoq̄ p eos fuit electus tertius, tandē tpe snīe p̄mi sunt qcordes et tertius discordat ab eis.qs ergo preferri: quidā dicebāt cū essent in facto tertiū preferri p no.p gl.et oēs in.d.§.principalr̄.ego dixi qtrū et est verissimū qm̄ illud q̄ ibi dr̄ est verū stāte discordia primoꝝ, sed si essent qcordes nō staret̄ dicto tertij.qm̄ cessat finalis rō.s.discordia pp q̄ electus fuit, et ita inuenio tenuisse bald. et recte in.d.§.principalr̄.in certis eius reportationibus, et bene eius inspiciendo gl.ibi.et bar.hoc idē sentiunt bm vnā lecturā, et idē possumus dicere in oibus actis celebrandis per tales arbitros, tunc demum.n.recurritur ad qsiliū tertij cum discordant. et alias statur dicto primorum in concordia.q̄ tene menti perpetuo, ne ēt super hoc decipiaris.

Liber decimus.

¶ Prefatio cum diuisione.

Etiam de processu arbitri tractātibus pars illa necessario discutienda est. Qualr̄ scz pcedatur et pronuntiet̄ per arbitrū vbi in compromisso eius natura alterata fuit.v.g.in remissiōe solēnitatū vel augmentatione, vel alio simili.de q̄ mā q̄q̄ vtilis sit et quotidianissima q̄tū alia de q̄ posset agitari in toto hoc opere, tū antiq non tractauerūt. Mod.ēt breuissima quedā tetigerunt, lz multū defectiue, vt.j.clare pcipies. ¶ Igit̄ premittendū est more solito hanc materiā in quatuor partes diuidi debere.

¶ Primo de processu arbitri conuētionalis cuius natura fuit alterata modo antedicto.

¶ Secundo de testamentarijs.

¶ Tertio de iudicialibus.

¶ Quarto de tertijs qui ob discordiam primorum electi sunt.

¶ Circa cōuētionales do primo hāc regulā q̄ alij expresse nō posuerūt.arbitri pcessum cuius natura fuit p qpromissum alterata eodē mō fieri debere quo mō fieri dz pcessus iudicis cuius natura fuit alterata p supioris rescriptū, q̄ regula pbat̄ eisdem rōnibus et iuribus qbus probat̄ alia de qua dixi.s.li.precedenti in prefatione, qr eadē est rō, et vide q̄ ibi dictū est.qr vero circa premissam regulā multe dubitationes oriuntur testamētaria et et iudicialia et pcessus tertiorū dubitationes multas habēt, hec omnia, vt plene discutiamus sequemur infrascriptum ordinem.

SUMMARIUM

1 Sententia arbitri quentionalis an sit nulla si pronūtietur aliter q̄ dictū sit in compromisso debere procedi vel pronuntiari.

¶ Cap.j.decimi libri.

Dicentes de processu eius

1 cuius nā p qpromissū fuit alterata prius ab hoc incipiemus † qñ.s.alteratio in augmentū sonat vr̄ eniz dignior tractatus cū rē validiorē efficiat.igit̄ hesitatū est an his casibus qbus in qpromisso dictū est pnūtiare debere d iure, vel bm.ll.vel alio de modis quos habes.s.lib.viij.c.v.hic arbiter ptātem hēat arbitri verā vt possit iniquū equo preferre, vt al's pōt, vt.ff.de arb.l.diē pferre.§.stari.an vero ligate sint eius manus, vt alio mō q̄ de iure pronuncians nulliter pnunciet, quotidiana quidē qō est, et idcirco bn̄ rumināda bar.oium primus d hac qōne in duobus locis tetigit.s.ff.p so.in.l.si societatē.§.arbitrorū.vbi arguit nullā esse sniam cū sit lata p cōpromissi formā, vt.ff.mā.l.diligenter.et de rescri.c.cū dilecta.et facit extra de offi.dele.venerabili.et de resti.spo.c.pisanis.nihil tū bar.ibi decidit, lz cogitādū reliquit.itē in.l.diē pferre.§.stari.ff.de ar.vbi expsse hāc partē affirmat dicta rōne, lz qdā dubitēt, an illō fuerit verbū bar.an alterius q addidisse dr̄ ad cōmentū bart.nullo ti.sed.d.Fran.de alberg.de are.in repe.quadā.l.si quis arbitratu.ff.de ver.ob.cuius in hac materia Mod.referūt.opposi tū tenuit dicēs valere sniā, et verba predicta q̄ de iure pnūtiet potius videri adiecta q̄ sit arbiter et nō arbitrator.mouet̄ autē duabus rōnibus.Prima est qr hoc casu vr̄ in cōpromissio exprimi id q̄ tacite ierat.vt.ff.de ar.l.i.vnde nō vr̄ dare nouā formā vt.ff.de le.j.l.iij.nā qditiones q̄ tacite insunt nō faciūt rē qdōnalē, sed potius inducunt quādā monitionē, vt.ff.de ver.ob.l.si.x.cū petiero.et p gl.in cle.j.de off.dele.ēt hr̄ de presum.in.c.fin. Alia rō est, qr hoc casu secus diceremus potius vr̄ nihil valere cōpromissum cū arbiter nō habeat liberā pronūciādi facultatē vt.ff.de arbi.l.qualē.et eo.ti.l.itē si vnus.§.pōponius.d.Ant.d bu.in repeti.c.quauallis.secutus est sniam.d.Franc.p rōnes suas.itē p id qd̄ no.Inn.i.c.pendētiā.de offi.dele.in gl.magna vbi dicit q̄ si superior delegat cām sub forma q̄ si titius pbauerit sibi deberi.x.a Seio qdemnet sibi Seiū, certe si postea cōdēnet vz snia mero iure ēt si nō sit aliquid probatū, qr dicta qditio si probauerit inerat tacite.vnde nō dat nouā formā nec qditionē inducit, sed potius monitionē qua sequit̄ dictū Inn.preallegatū. ¶ Do.Jo.de imo.aūt in eodē loco post multa dixit sententiā bar.de iure et equitate veriorē.nā absonū et iniquū videri dicit q̄ hoc casu partes habeāt necesse stare snie eius iniq ex q̄ expresse dixerunt q̄ deberet pronūciare de iure.dz.n.bm eū seruari mens qtrahentiū inq̄tū pōt nō autē verba, allegat.C.d fidei cō.l.cū vir.et de reg.iu.l.qctus.et de verb.sig.c.intelligentia.et c.preterea.et maxime qr omnis potestas arbitri pendet a cōpromisso partium, et qcqd p eā fit est nullum, vt.ff.de arb.l.nō distinguemus.§.de officio.et.ff.man.l.diligenter. Preterea bm eū iniquū est dicere q̄ illa expressio q̄ de iure pronuntiet nihil operatur ex quo bm mentē partium pōt opari, ar.ff.de reg.iur.l.semp in stipulationibus, et eo.ti.c.inspicimus.li.vi.et rñdet Imo.ad primā rōnē.d.Fran.et alias quas adducit.d.Ant.q̄ nō est verū q̄ simpliciter inesset de necessitate, sed d volūtate tm̄ illud q̄ est expressum, nā posset arbiter cessante dicto pacto pronuntiare p ius.et dz stari eius snie, vt.d.§.stari.vnde cum sint hoc casu expressum dz opari de necessitate, ar.d.c.cum dilecta.de rescr.et de resti.spol.l.pisanis. Preterea bm eū pōt dici tunc esse ve

rā regulā φ expssio eorū q̄ tacite insūt nihil operaᵗ vbi ex hoc sequiᵗ parti modicū preiudicij. v.g. q: reparabile sit p appellatioñe, ⁊ sic dicit Iog Jnn. in. d. c. prudentiā. de offi. dele. ⁊ gl. in cle. j. de off. dele. ⁊ Jo. an. in. c. ex insinuatione. de rescri. ⁊ ea q̄ hūr de presum. c. fi. Aliud est in nr̄o casu ẜm eundē. naʒ hic paraᵗ preiudicium magnum ex quo cogaᵗ pars stare inique sñie, vt. d. §. stari. ad scḋam rōnē dñi Fran. nō rñdet Jo. de imo. Tu potes dicere nihil valere illā rōneʒ, vt pʒ ex his que diximus. s̄. iuxta prin. huius. c. ⁊ hanc partē sequendo bar. reprobata opi. ɔ̄ria tenuit ēt. d. Mi. sicul. in. d. c. quintanallis. in pe. car. eiusdē rōnibus quibus moueᵗ Jo. de imol. lʒ eum nō allleget. latius ēt idē tractando sequiᵗ Mi. in preallег. c. cum dilecta. de rescrip. Quid tñ nos dicemus in hac dubitatione profecto sine scrupulo procedere vr̄ opi. bar. per rōnes Jo. de imo. pōt tñ nona distinctione ēt ɔ̄ria sñia certo casu fortasse saluari igiᵗ pro pleniori doctrina noniter sic dicamus. Aut factum est cōpromissum modo predicto cum expressione nominis arbitri, aut simpliciter. i. sine hac expssione. Primo casu aut illa cla φ de iure pronuntietur adiecta est in cōpromisso p modū cuiusdā demōstrationis. v.g. cōpromittimus in titiū vt in arbitrū de iure pronuntiantē vel q de iure pronūtiat, vel cuius offm̄ est vt pronūtiet de iure ⁊ silibus modis, vt. ff. de leg. i. l. stichū qui meus erit. ō hered. insti. l. his verbis. in fi. ⁊ per bar. ff. de ɔdi. ⁊ demon. l. demōstratio. ij. q. ⁊ hoc casu nō loquiᵗ opi. bart. sed valeat sñia ēt ɔ̄ ius partis lata vbi alias valere solet, vt. d. §. stari. rō huius est, q: demonstratio non fit ad effectum grauationis, sed ad finem demonstrādi ⁊ dispositionem liquidioreʒ faciendi, vt no. in. d. l. demonstratio falsa. maxime per bar. in. i. q. aut est apposita per modū modi seu grauaminis. v.g. cōpromittimus in titiū, vt in arbitruʒ, vt de iure pronuntiet, vel cum hoc de iure pronūtiet. naʒ hec modū inducunt, vt no. p gl. ⁊ doc. in. l. i. C. de his que sub mō. ⁊. ff. ō contrahen. emp. l. cum ab eo. ⁊ hoc casu intelligenda est sententia bar. per iura sua. ff. man. l. diliigenter. ⁊ de rescrip. c. cum dilecta. cum si. iteʒ per rationes Jo. de imo. s̄. relatas. Preterea vltra eos aliter probaᵗ arguendo ex natura modi ,ppzie assumpti que est, vt aggrauet illum i quē modus ɔfertur, vt secus factum tanq̄ ɔ̄ formā sit factum nulluʒ, vt plene per bar. ff. de condi. ⁊ demon. in. l. quibus diebus. §. fi. in. j. q. itē probaᵗ arguendo a superfluitate que nō est presumenda, vt. ff. de leg. i. l. si qñ. ⁊ facit de priuil. c. si papa. li. vi. si eniʒ secus diceremus nihil operarentur illa verba adiecta φ pronūtiet de iure nam sufficit solūmodo, vt in arbitrum compromittere, vt satis probatum est. s̄. eo. li. i. c. ℂ Secundo casu qñ factum est compromissuʒ sine expressione nominis arbitri. vt. v.g. compromittimus in titium, ⁊ tunc siue per modū demonstrationis siue per hmōi vel aliter omni casu vr̄ posse saluari sententia do. Franc. ⁊ do. ant. non tñ per rōnes eorum que nihil valent, vt. s̄. probatum est, sed hac rōne, q: considerata mente compromittentium qui non aliter specificauerunt, se cōpromittere, vt in arbitrum potius credendū vr̄ illa verba φ de iure pronūtiet adiecisse vt demonstrent euʒ esse futurum arbitrum nō aūt arbitratorē, ⁊ ad hoc potissimū adduco tex. bene ponderando. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. recepisse. ibi, qui iudicis partes suscepit ⁊c. ⁊ eo. tit. l. ij. §. i. ibi litis disceptatorē ⁊c. ⁊ facit extra de arbi. c. ex pte tua. ⁊. c. dilectus filius. item probaᵗ hec pars alia rōne que oīa iura dicentia mentem contrahentium deprehendi ⁊ natura ɔ̄ctus super quo verba apponuntur, ⁊ ẜm illam intelligi debere, vt no. gl. in. l. i. C. de neg. gest. facit. ff. de dam. infe. l. damni infecti quidam. ff. loca. l. si vno. in prin. ff. de vsu. l. si stipulatus. ⁊ per gl. no. in. l. eas causas. ff. de ɔdi. ⁊ demon. cum enim dixerint hoc casu compromittentes φ ɔpromissarius pronuntiet de iure. certe nō debent hec verba intelligi de iure scripto a quo non possit vllatenus discedere, sed de iure, prout alij arbitri de iure faciunt ex natura actus super quo apponitur, vt ex predictis probatur. Tu tamē fortasse dices φ ẜm hanc vltimam rationem idē possemus dicere ēt in alio capite vbi. s. in compromisso expressum fuit nomen arbitri, ⁊ sic nullo casu vera esset opi. Bar. sed rñdeo clare hoc nō est verum, nam ēt sine adiunctione verborum in cōpromisso φ pronuntieᵗ de iure solo noiatio arbitri ad illud sufficeret, vt dixi. s̄. e. li. c. i. sicq̄ȝ necesse est illud verbū ō iure ita intelligi. vt aliquid opereᵗ, vt ēt. s̄. dictum est. Tu rursus dices hec nō procedere. nam etiā si non sit expressum nomen arbitri in compromisso. tñ idem videtur, q: arbiter intelligi, ⁊ de iure procedere dʒ, vt probatum est. s̄. eo. lib. c. ij. ⁊ sic omni casu videtur idem siue nomen arbitri specificatum sit siue nō, sed ēt hic rñdeo φ imo diuersitas magna est inter predictos casus inspecta mente ɔ̄hentiū qḋ illud intelligatur arbiter vbi factū ē ſt compromissum simplr̄ sine vlla expressione nominā colligiᵗ ex iuris psūptione qḋ ius presumit eū potius arbitrū q̄ȝ arbitratorē vt actus sit magis validus ⁊ patens, vt. C. de dona. l. sancimus. §. ne autem. ff. de statu homi. l. queriᵗ. merito ergo partes dū ɔpromittūt ad declonē dubij sup quo hec psūptio fundaᵗ adiciet, φ ō iure ,pnūciet vt clare appeat ēt sine psumptione ex facie cōpromissi eum esse arbitrū verum ⁊ hoc operaᵗ illa adiectio illorū vboꝝ hoc casu illud aūt qḋ sit arbiter, vbi ē expssuʒ nomen arbitri in ɔpromisso non procedit ex presumptione, sed ex clara ɔpromissi facie, vt de se patet, ideoq̄ȝ adiūctio verboꝝ quod ,pnuntiet de iure non pōt intelligi hoc casu, vt demonstret eum esse arbitrū q: ẜm hoc esset superflua, sed potius vt ligentur manus arbitri, vt nullo mō possit ius preterire, vt ex predictis apparet. Et considera bene has nouas subtilitates que procedūt ex media mente compromittentium, nec alij considerauerunt.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi qḋ procedatur vel pronuntietur de iure quid importet.

ℂ Cap. ij. decimi libri.

Videamus nūc circa premissa de alia qḋ. pulcherrima nec minus quotidiana q̄ȝ precedens factum, est ɔpromissum, vt ,pnūciet vel ,pcedat de iure. † An ergo
1
importabit hoc compromissum, vt procedatur vel pronuntietur de iure cōi tantum, an etiā per statuta vel consuetudines. certe vbi statuta vel consuetudines communi iuri nō repugnant, tūc nulli dubium posse etiam secundum ea procedi vel pronuntiari. Nam statuta municipalia ciuilia iura dicuntur in loco, vt. ff. de iusti. ⁊ iure. l. omnes populi, ⁊ consuetudines in loco proprio ,p iure ciuili hñr, vt. ff. de legi. l. de quibus. ⁊ dixi. s̄. iuxta princi. huius ca p. vbi aūt statuta vel consuetudines iuri ɔmuni cōtradicunt, tunc difficultas est maxima propter repugnantes rationes ⁊ doc. nostroꝝ sententias hincinde igiᵗ examinemus perfecte. Guido de suza. primus omnium disputauit hāc. q. in suis q̄stionibus statutoꝝ ⁊ dixit iudicatum fuisse non posse arbitrum hoc casu secundum statuta iuri communi contraria, ,pnūciare, q: illa verba de iure intelliguᵗ de iure communi argumē. C. de epis. aud. auc. preses. ⁊. C. de iudi. l. rem non nouam, ⁊ quia nominatio iuris facta simpliciter intelligiᵗ de iure romano. vt insti. de iure natu gen. ⁊ ciui. §. ʒ quoties. ff. si ager vecti. vel emphi. peta. l. i. §. qui in perpetuum ideʒ sequutus est Cy. dicta ratione. ff. de here. instituen. l. illa institutio licet dictam disputationem non retulerit. Idem etiam sequebatur Jo. an. referens sñiam Guido. in addi. Spe. in tit. de arbitris. §. excipitur versi. item quod tulit addens quod qui credit secundum statuta fouere iustitiā precauere debet a tali ɔpromittendi forma. Addens etiam in processu poterit arbiter seruare statuta nisi etiam in cōpromisso additum sit quod procedat ⁊ pronuntiet secunduʒ ius allegat qḋ habetur de eo q mit. in pos. cā rei seruan. in. c. cū venisset. hanc etiam partem sequutus est Ang. simpliciter per dictas rationes in sua disputatio. duo inuicem litigantes ibi, hic autem subiungitur ⁊c. in prin. sed Bal. de cuius dicto mentionem nō facit Ang. in. d. l. illa institutio. impugnās Cy. de quo solo mētionē facit expresse oppositum tenuit dicens qḋ ex quo statuta sunt confirmata a iure cōmuni vel superiore, certe arbiter hʒ sequi formā statutoꝝ quoniā nullo loco hmōi statuta derogāt iuri cōi. vt no. in. l. ij. C. que sit lon. consue. ⁊. ff. de leg. l. de quibus, preterea ẜm eum illa verba de iure non solū sonant in ius ɔstitutionis, ʒ etiā in ius partis, vnde vndecūq̄ȝ ⁊ qualitercunq̄ȝ ius proueniet vr̄ inclusum in compromisso, argumē. ff. de excep. rei iudi. l. an eundeʒ. §. actionis. do. Ant. de but. in repe. c. ɔntanallis. de iureiu. seqᵗ sñiaʒ Bal. q̄ȝuis de eo mētionē nō faciat. allegat qḋ habetur. ff. de euic. in. l. si fundum. C. de eman. lib. l. j. et. ij. ⁊ quod no. super rub. de consuetudi. ⁊ per Barto. ff. de iusti. ⁊ iur. in. l. oēs populi. ⁊ per Joan. calde. in questio. sua que incipit, statutum hoc etiā dicta rōne sequiᵗ idē Joā. de imo. Quidā alij equa distinctiōe predictas opi. ad ɔcordiaʒ redigere conati sunt dicētes qḋ aut de iure cōi celerius cā expediret q̄ȝ de iure municipali, ⁊ tūc de iure cōi intelligaᵗ, ar. l. j. ff. de arbi. ibi ad finiēdas lites ⁊c. Et hoc casu loquaᵗ prior opi. Aut cɔ̄, citiꝰ expediret ẜʒ ius statutariū q̄ȝ ẜʒ ius cōe, ⁊ tūc secus

eius eadē ratione. Et sic loquat̄ 2ria sn̄ia. facit ēt ad hoc ƀ3 eos qō de libellante dr̄ qui se petit reū sibi condēnari ƀm formā iuris, ꝛ statutoꝝ intentare vr̄ illud qō est sibi vtilius, vt p Bal. in. l. gallus. §. eius. ff. de lib. ꝛ posthu. ꝛ in. l. j. C. de confes. ꝛ. ff. si quis cau. in. l. sed ꝛ si quis. §. quesitū. ꝛ facit qō no. Bar. ff. rerū amo. l. rex. sed certe boꝝ 2cordia nihil v3. nam id qō dr̄, qō arbitria ad finiendas lites pertinent non respicit. p̄mam instantiam que non d3 esse breuior coraꝫ arbitro q̄ꝫ coram iudice cum more iudicis arbiter procedit. vt. d. l. j. de arbi. in prin. sed respicit appellationē q̄ sup agitatis corā arbitro non recipiet, vt eo. ti. l. dic̄ ꝓferre. §. stari. sicq̄ꝫ dicta opi. fundamēto caret, nec ad rē facit id qō dicunt de libellante, q2 illud veꝝ vbi libellans h3 duas vias. vna iuris cōis alterā statuti quarū vtraq̄ꝫ valida est qm̄ nō sunt inuicē 2rie. aliud est hoc casu vbi sibi inuicē 2dicūt statutū ꝛ ius cōe. ¶ Quid igit̄ dōm est? ꝑculdubio credo scd̄aꝫ partē veriorē p rōnes. s̄. alleg. per bal. ꝛ. d. Ant. ¶ Et attēde pro huius intellectu imperator voluit. instit. de iu. nat. gen. ꝛ ciui. in. §. ius aūt ciuile. ꝛ. ff. de iusti. ꝛ iu. in. l. oēs populi. i. distin. ius ciuile. q̄ illud ius qō sibi vnaq̄ꝫq̄ꝫ ciuitas cōstituit ius ciuile dicat̄ proprie ciuitatis, sicut ius ciuile romanoꝝ dr̄ ius ciuile per totū orbē. ¶ Voluit insup imperator eo. tit. de iure nat. gen. ꝛ ciui. in. §. sed quoties. qō vbi in hoc iure ciuili romanoꝝ qō est cōe oibus hr̄ mētio. de iure intelligat̄ in dubio de iure ciuili roma. hoc iō q2 legislator presumit̄ ignorare statuta ꝛ 2suetudines seu iura ciuilia particularū locoꝝ, nec h3 illa in cōsideratione, vt in. c. i. de 2sti. li. vi. ꝛ ibi de hoc plene no. vbi aūt nō p latores legū iuris cōis, sed p pticulares hoies de iure fit mentio, prout est in nostro casu, tūc nihil repugnat quominus ꝺ statutis 2dicentibus iuri cōi intelligi debeat cum notitiā iuris scripti disponentis hr̄e presumant̄ hoies proprij loci, vt p gl. ꝛ bar. ꝛ oēs doc. in. l. ij. §. qō obseruari de iuro casū. imo plus q̄ in dubio necessario de his statutis op3 intelligi, q2 cum de iure ciuili roma. verba intelligant̄, vt. d. §. sed quoties. certe in propria ciuitate, ius ciuile dr̄ esse nō solum proprie ciuitatis, sed ēt romanoꝝ saltē per approbationē, vt. d. §. ius aūt ciuile. iuncto tex. in l. ij. §. hec aūt oia. C. de vet. iur. enu. ꝛ eodē mō, idē est in 2suetudine ea tū probata, q2 ius est, vt. ff. de leg. l. de qbus. ꝛ. iij. di. cōsuetudo. in prin. requirit tū probationē facti, vel aliter presumitur, vt hr̄. ff. de leg. l. de qbus. viij. di. frustra tū no. in. d. §. q̄ seruari. ¶ Ad predicta vlterius alle. verbū notabile bal. C. ꝺ bo. q̄ li. l. 2stōnis. in fi. vbi dicit q̄ si patre dāte dotē ꝑ filia marit⁹ ꝓmittit restituere in oē casum ꝛ euentū restituēde dotis de iure certe hoc casu adueniente hoc qō vxor moriat̄ cuꝫ filijs seruabitur opi. nostra de 2suetudine approbata in. l. dos a patre. C. so. ma. l3 2riū sit de iuris communis rigore ꝛ subtilitate ƀm veram sn̄iaꝫ, vt late p bar. ff. sol. ma. in. l. post dotē. ꝛ p bal. C de col. i. l. illā. sed certe nihil facit hec bal. auctoritas. q2 in eius lec. nō inuenit̄ illud verbū de iure. sed simpl̄r dicit vbi facta est ꝓmissio de restituendo in oēm casum ꝛ euentū restituende dotis. credo tū dcm̄ in se verissimū p. d. s̄. ¶ Itē ēt allegāt aliud eiusdē bal. notabile verbū. in. l. i. C. de 2fes. vbi voluit q̄ si accusator extra hētis frumentū in fine libelli adiecerit, quare peto eū 2dēnari ƀ3 formā iuris cōis, l3 iure cōi vetitū nō sit frumentū extrahi nihilominus libellus sustentet̄ ex iure municipali. ¶ S3 ꝓfecto l3 putē verissimū, tū ad predicta facit nihil aut paꝝ, qm̄ in libellis est diuersa rō q̄ꝫ in 2ctibus cōpromissoꝝ. porro in libellis i propriant̄ verba vt saluet̄ libellātis intētio, vt. ff. de iud. l. si qs intētione ambigua. in 2ctibus aūt verba stricte intelligunt̄ nec i propriant̄ nisi natura actus. ꝛ mēs 2hentiū aliud inducat, vt. ff. de ver. ob. l. qcqd. astrigēde. ꝛ ibi no. ff. de ne. ge. l. iij. §. h̄ vba. ¶ Cōtra. s̄. dicta tū alij allegāt aliud verbū bal. C. de ser. fu. l. q cūq̄ꝫ. vbi singl̄r voluit q̄ si testor instituit filios in eo quod tāgit eis de iure. certe h̄ non intelligit̄ de iure municipali, s3 iure cōi qō nobilius est. vt in pal. §. sed quoties. sed ꝓfecto hoc dcm̄ falsissimū est repugnās sibimet in alio dicto qō. s̄. retuli. ff. de here. inst. l. illa instō. q̄ dcm̄ 2riū veri⁹ est, vt ex p̄cedētibus satis liqdo apparet. ¶ Conclo breuis sit cōpromissuꝫ q̄ de iure p̄cedatur vel ꝓnūciet̄ oi casu ad statuta municipalia referri. siue statuta 2cordēt siue 2dicāt iuri cōi. ꝛ eodem mō refert̄ ad 2suetudines loci ipsis tū 2suetudinibus liquidis existētibus. ꝛ ꝓbat̄ vt satis ex p̄dictis apparet, ꝛ nūc habes vt credo veritatē huius q̄stionis melius q̄ꝫ alibi. est ꝛ alia qō. s̄. dictis 2tinua nec minus freq̄ns qd. s. importabit si cōpromissum sit q̄ de iure ꝓnuntiet. ꝛ ƀm statuta vel de iure ꝛ 2suetudine bona. certe hoc casu procul dubio verbū illud de iure nō pōt intelligi, vt statuta 2prehēdat vel 2suetudines. nā si aliō dicerem⁹ frustra eēt adiecta specificatio statutoꝝ vel 2suetudinis in cōpromisso qō oino dōm, vt. d. l. si qm̄. de le. j. ꝛ de p̄ui. in. c. si papa. li. vi. ꝑterea hoc apparet ex nā copulatiue q̄ est vt 2iungat diuersa, vt. C. de nupt. auc. eisdē p̄ris. ꝛ ibi no. p Cy. aut ergo statuta vel 2suetudines iuri cōi nō repugnāt, ꝛ tūc est clarū q̄ ƀ3 vtraq̄ꝫ ꝓnūtiabit. aut hec sibi inuicē repugnāt, ꝛ tūc bal. in. c. inter pares. de. l. corra. in vsi. feu. in pen. col. sensit, l3 nō in ꝓprijs terminis loq̄ret̄ valē hoc casu sn̄iaꝫ latā ƀm ius cōe 2 bonā 2suetudinē sed falsuꝫ est q2 hec verba de iure, ꝛ ƀ3 statuta vel de iure ꝛ ƀm 2suetudines idē importāt ac si dcm̄ eēt q̄ ꝓnūtiet ƀm statuta a iure approbata vel ƀm cōsuetudines de iure approbatas, vt eleganter dixit bar. in fi. l. de libellāte q petijt ꝓnūtiare de iure. ꝛ ƀm statuta. ff. re. amo. in fi. per illum tex. iuncta glo. ꝛ est tex. de iure canoni. ƀm eum de eo q mit. in pos. cā rei ser. c. cū venisset. ꝛ ita t3 do. Jo. de imo. d. c. qntauallis. in. iiij. dif. in fi. idē ēt sequitur ipse bal. sibÿpsi 2dicens in eo. c. inter pares. pauloante id q̄. s̄. relatum est. si bene inspiciatur, hec est veritas.

SVMMARIVM

1 Compromissum quentionale si dictum fuerit q̄ procedatur vel pronuntietur de iuris rigore quid importet.

2 Juris rigor quibus modis in iure capiatur.

¶ Cap. iij. decimi libri.

Icamus de alia questio:

1 ne circa p̄cedentiū mām. † Quid. s. importabit compromissuꝫ quentionale si dictū fuerit q̄ p̄cedat̄ vel p nuntiet̄ de iuris rigore. nr̄i doc. nō declarāt. ꝓfecto hūc esse arbitrum satis diximus. s̄. in. viij. lib. Quid aūt iuris ri

2 gor importet hoc casu hic dōm est. ¶ † Juris rigorē varijs modis nostri maiores assumpsere. qñq̄ꝫ ꝑ seueritate quadā seu austeritate, vt est tex. de trāsa. in. c. fi. facit de sent. excō. sup eo. l. dist. vt 2stitueretur. ix. q. i. c. iij. in fi. ꝛ tūc est directo 2rius eqtati, vt expresse ꝓbat̄ in. d. c. fi. ꝛ facit optime. ff. qui ꝛ a quib. in l. prospexit. in fi. principij. ¶ Qñq̄ꝫ pro subtilitate quadā vt. ff. de resti. spo. c. sepe. ꝛ. c. in literis. ꝛ de ap. c. interposita. §. fi. ¶ Qñq̄ꝫ pro disciplina, vt. lxv. dist. disciplina. in prin. ¶ Iteꝫ qñq̄ꝫ pro iustitia, vt ea. dist. oēs qui. ꝛ. c. qui vero. ꝛ hn̄r hec in Spe. de dispē. §. i. ver. notāda est aūt. ¶ Tu potes addere ad hoc vltimū q̄ iuris rigor, qñq̄ꝫ idē est q̄ decisio q̄ fit ƀ3 regulas iuris scriptas, vt satis ꝓbat̄, vt C. de leg. l. i. C. de iudi. in. l. placuit. ꝛ expresse p barr. in. d. l. i. in fi. In ꝓposito tū casu minime putandū est oibus his modis assumi debere, qm̄ non pro oi iustitia seu scripto iure, sed ꝓ eo tm̄ q̄ seueritatē continet seu rigiditatē ac subtilitatē ꝛ equitati 2dicit. hoc aūt probat̄ clare. naꝫ si diceremus frustra adiectū eēt hoc verbū ꝺ rigore in 2promisso cū id satis fuisset apponere solū verbū de iure. facit q̄ hr̄ de p̄ui. in. c. si papa. li. vi. ꝛ. ff. de le. i. l. si qm̄. ¶ Ex his sequitur pre missoꝝ vlterior declaratio. cū. n. vt dixi hmōi cōpromissum importet, vt seueritatē iuris ac subtilitatē seq̄t non aūt equitati intendat. certe ēt in casibus in quibus iudex ea vti solet. de quibus hr̄ plene. C. de iudi. l. placuit. C. de legi. l. i. ff. de eo qō certo loco. l. q̄ si ephesi. §. in summa. ꝛ in. d. c. fi. de trāsa. Cōsequēs profecto est, vt arbiter hoc casu equitate non vtat̄ etiam in casibus q sunt relicti eius arbitrio in quibus al's iudex ordinarius equitatem seruaret, vt hr̄ per Innocen. extra de consti. in. c. i. ꝛ per Bar. in. d. l. i. C. de legi. ꝛ qō magis est hoc casu minime vtetur equitate scripta qō al's preferi solet scripto rigori, vt hr̄ in locis p̄allegatis q̄ mēti tenebis ad isinitos effectus. ¶ Et ꝓbat̄ optime ex eo q̄ Ang. elegāter notat. ff. de ver. ob. in. l. in sulā. vbi vult in casibus in quibus procedit de rigore nō admitti more purgationē cuꝫ more purgatio ex equitate inducat̄, vt hr̄. ff. si quis cau. in. l. ꝛ si post tres. ꝛ facit qō habetur in. c. postuit. de loca. item sequitur ex premissis super hoc casu coraꝫ arbitro agetur nedum de bona fide. sed ēt de apicibus. que subtilitatem 2tinent, vt. l. si fideiussor. §. quedam. in fi. ꝛ ibi per Bar. eo. ti. l. qui reus. ꝛ per Bal. C. eo. ti. in. l. si pro eo. ꝛ facit ad predicta quod dicam. j̄. eo. lib.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi vt possit procedi sine iuris solēnitate an liget manus arbitri vt non valeat iuris ordinem sequi.

¶ Capitulum.iiij.decimi libri.

1 Transeamus ad alterā partez eius.s. alternationis q̄ diminutionē solēnitatū parere vr̄. ⁊ antea ď illo videamus. † factū est cōpromissum in aliquē ⁊ dictū est qđ possit ꝓcedere vel ꝓnūtiare sine iuris ordine vel solēnitate, nunqd ergo ligate erunt eius manus, vt non possit seq̄ iuris ordinem si voluerit. nr̄i doc. nō formant hāc.q. in his terminis. tñ.d. An. ⁊ Jo.de imo. in quadā q̄one diuersa.s. q̄n factū est cōpromissuz, vt in arbitrū ⁊ arbitratorē q̄ processit sine scriptis ⁊ ꝓnūtiauit solēniter de qua dicā.j.eo.c. sentiunt hoc casu nihil repugnare cōpromissario quominus iuris ordinē si vult valeat seruare, arg. no. in tex. ⁊ gl. in cle. sepe. ad fi. de verb. sig. ⁊ p Fed. de senis. in q̄s. cciiij. nos possumus argumētare ꝓ hac parte p id qđ hr̄ qđ abundans solēniter vel cautela nō nocet, sed potius effectū dispōnis auget, vt. ff. de re. iu. l. non solēt. ff. de ver. obl. l. q̄ extrinsecus. C. de testa. l. testamēta. v. di. ad eius, in fi. ⁊ p Bart. in vltimis verbis. iiij. lib. C. Sed in ɔ̄riū facit forma cōpromissi a qua non vr̄ cōpromissariū q̄ omnē ptātem a cōpromisso hz, vt. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. de officio posse discedere, vt. ff. man. l. diligēter. de rescrip. c. cum dilecta. de resti. spol. c. pisanis. ⁊ maxime q̄n ex hoc vr̄ inconueniens resultare ⁊ ɔ̄ cōpromittentiū mentē.s. qđ partes magis fatigarent̄ circa procedendi ordinem q̄ᵹ a prin. crediderint. Itē sequeret̄ aliud absonū qđ is qui assumptus est a qua solet posse peti reductionē ad arbitriū boni viri, vt. ff. p so. l. si societatē. §. arbitrorū efficerent̄ arbitri ꝓcedendo via iuris, vt. ff. de arbi. l. j. sicq̄ reductio predicta denegaret qđ esset iniquū, q̄ ɔ̄ voluntatē ɔ̄hentium, vt. eo. ti. l. diem ꝓferre. §. stari. ¶ Quid dicemus ɔ̄sidera subtiliter diuersitatem casuū. ¶ Aūq̄ᵹ. n. factum est cōpromissum mō predicto sine expressione huius nois arbiter vel arbitrator vel exprimendo nomen arbitratoris tm̄, qui casus sunt pares, vt pz. s̄. viij. lib. vij. c. Aūq̄ᵹ cum expressione nois arbitris vel cū expressione vtriusq̄ᵹ nois qui ēt casus quo ad hoc parificant̄, vt ibi demōstratū est. ¶ Primo casu aut partes ɔ̄dicunt ⁊ nō pōt vt probat̄ in simili in.d. cle. sepe. §. fi. in verbo, non ɔ̄dicentibus iuncta gl. ibi posita que colligit hoc a sensu ɔ̄rio, nec facit viz hoc casu an dictū fuerit in cōpromisso qđ possit an qđ debeat predicto mō ꝓcedere, eadē. n. rō in vtroq̄ᵹ verbo hoc casu si bn̄ ɔ̄sideret̄. ad hoc facit.d. l. non distinguemus. §. de officio. ⁊ vt dixi ne partes fatigētur circa ordinem iudicij vltra earū intentionē. Aut partes nō ɔ̄dicunt, sed expresse ɔ̄sentiunt qđ iuris ordine ꝓcedat̄ vel etiaz acquiescunt non repugnando, ⁊ tunc pōt hoc facere cōpromissarius, vt ēt expresse ꝓbatur in.d. cle. sepe. §. fi. iuncta gl. predicta. ⁊ facit qđ no. p Fed. in preallegato q̄s. cciiij. nec ob. qđ in ɔ̄riū allegaui. nā non est ɔ̄ formā cōpromissi solennis rē ꝑficere q̄ᵹ sibi fuerit iniunctū partiū accedente voluntate, nec ex eo victu pinde est cōpromissarius sed magis laudādus, vt.d. l. non solent de reg. iu. ⁊.d. l. testamēta, nec ēt ex hoc aliquid resultat in cōpromittentiū preiudiciū, q̄ lz ꝓcedat̄ iuris ordine vbi iuris ordo est remissus, tñ non ꝓpea magis arbiter efficit̄ si prius non erat, nec hoc iure cautū inuenit̄. ¶ Scđo casu q̄n cū expressione huius nois arbiter vel vtriusq̄ᵹ nois. Attende qđ hoc dictuz est in cōpromisso qđ possit vel valeat sine iuris ordine ꝓcedere. ⁊ tūc pōt et repugnātibus partibus iuris ordinē seruare ex quo hoc fuit cōmissuz eius ptāti non necessitati. hoc ꝓbat̄ optime in si. de iud. in cle. dispendiosam. iūcta gl. ibi posita in verbo, valeat. ⁊ tenet gl. in.d. cle. sepe. in verbo, non ɔ̄dicētibus. in prin. ⁊ facit qđ no Jan. in. c. nouit. de iudi. ⁊ Bal. in. l. qđ fauore. ff. de legi. ⁊ eo. ti. in. l. nulla. Aut fuit dcm̄ in cōpromisso q̄ debeat sine iuris ordine ꝓcedere sicq̄ᵹ ɔ̄ verba necessitatē importātia, ⁊ tunc est idē p oīa qđ dixi. s̄. in mēbro precedēti. non. n. pōt ptibus ɔ̄dicētibus, vt ibi pz, q̄ eadem est rō vtroq̄ᵹ casu. Et scias vnū qđ his casibus sufficit vnius tm̄ partis ɔ̄dictio hz verā sententiā, vt no. plene gl. in dicto verbo, non ɔ̄dicentibus. Itez q̄ si partes dictis casibus expresse ɔ̄senserunt a prin. qđ totus ꝓcessus agat̄ iuris ordine non pn̄t postea pendēte ꝓcessu inuito cōpromissario velle qđ sine ordine ꝓcedat̄, aliud est si non ita expresse ɔ̄senserūt sed tacuerūt quo casu pn̄t q̄ñcunq̄ᵹ in futuris actibus ɔ̄dicere, lz nō in iā perfectis, vt sing. no. Jo. an. i.d. gl. in verbo, non contradicentibus qđ tene menti perpetuo.

SVMMARIVM

1 Solēnitates iuris in cōpromisso remisse de q̄bus intelligat̄.

¶ Cap.v.decimi libri.

1 Finge factū esse cōpromissum mō predicto q̄ vt sine iuris ordine vel solēnitate possit ꝓcedere vel pronuntiare nunqd hoc intelliget̄ de solēnitatibus iuris cōis tantū. an de solēnitatibus statutoꝝ vel ɔ̄suetudinū. Nullus tangit hanc. q. vna rō facit vt de solēnitatibus iuris cōis actū intelligat̄. Nam de hoc in dubio verba nostra intelligenda sunt. Instit. de iure natura. gen. ⁊ ci. §. sed quoties. facit. ff. si ager vecti. vel emphyte. peta. l. j. §. qui in perpetuum. Item alia, q̄ in ɔ̄ctibus verba intelligenda sunt stricte non late. vt. ff. de nego. gest. l. iij. §. hec verba. ff. de lega. iij. l. non aliter. ff. de verb. ob. l. quicquid astringende, alia ratio in ɔ̄riūm facit ⁊ hoc est verius. Nam nedum ad solennitatem iuris cōis, sed ēt statutorum ⁊ consuetudinum particulariū locorū in proprio loco illud referri videt̄. hoc de statuto pz. ff. de iusti. ⁊ iur. in. l. omnes populi. ⁊ insti. de iure natu. gen. ⁊ ciui. §. aūt ciuile. Idem illud de consuetudine. ff. de legi. l. de quibus. j. distin. consuetudo. cum si. Ad rationes contrarias responde, vt colligitur ex his que dixi. s̄. eo. lib. ij. c. vbi vide.

SVMMARIVM

1 Clausula, solennitates iuris arbitro remitti quid importet.

¶ Capitulum.vj.decimi libri.

1 Uiliter circa premissa videndum est. Quid h̄ importet † quod dixi arbitro remitti iure solēnitates. doc. in proprijs terminis de arbitro non tractauerunt excepto Ludo. qui posuit quedaz multum incomposite in quadam lectione quam fecit dum esset scholaris in rubrica. ff. de arbitris. vbi nihil boni dicit. Sed in alia materia, in qua tamen est eadem ratio, scilicet in iudice in quem facta est commisso modo predicto. Bart. tetigit in trib. locis, scz. ff. de donatio. in. l. si filiusfami. ff. de testamen. mili. l. j. ⁊ ff. manda. in. l. si fideiussor. in. §. quedam. ⁊ in his locis tractatur ēt per alios docto. ¶ Tu considera quod hoc de quo querimus, scz habere potestatem procedendi sine iuris ordine, vel sine iuris solennitatibus importatur per hoc verbum quod sine figura iudicij procedat, q̄ tantum est dicere sine figura iudicij, quantum sine iuris solennitatibus, vt eleganter notat Bart. in extrauaganti ad reprimendam. in glo. in verbo, figura iudicij paulo post princi. ⁊ sentit. idem ibi in alia glo. in verbo videbitur, sequitur etiam idem domi. Joan. de imo. ff. de dona. in. l. si filiussa. ⁊ voluit idem glo. Jo. and. bene intuendo. in clemen. sepe. de verbo. significa. in glo. in verbo, figura. ⁊ in alia glo. sup verbo, defensionis, ⁊ in. c. fi. de hereti. lib. vj. Dic ergo de hac clausula, vt dicemus in clausula quod sine figura iudicij procedatur. j. eodem lib. x. c. per totum.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi quod procedatur summarie quid operetur.

¶ Capitulum.vij.decimi libri.

1 Uid dicemus si in compromisso dictum est † quod arbiter procedat summarie. ⁊ de hoc ⁊ his que dicam infra tribus capitulis sequentibus in proprijs terminis arbitrorum nihil tractauerunt nostri docto. sed in iudicijs late expediuerunt. vt plene habetur de verborum significatio. in clemen. sepe. in tex. ⁊ glo. ⁊ de iudi. in clemen. dispendiosam. ⁊ in capi. fina. de hereti. libro. vj. ⁊ in Specu. de officio iudic. §. postremo. vbi refert super hoc tractatum domini Joan. fasciolis de Pisis. ⁊ ponitur per glo. ⁊ legi. ff. ad exhiben. l. tertia. §. sciendum. ⁊ plenius ⁊ melius q̄ᵹ alibi per Bart. in extrauagan. ad reprimen. in glo. super verbo, summarie cum tribus glos. que sequuntur. Dic ergo secundum Bar. in dicto verbo, summarie. cuius non pudet hoc casu verba referre, q̄ loquitur ita perfecte, vt nihil videatur posse addi aut suppleri. illud verbum summarie intelli. i. breuiter non autem breuissime, vnde in effectu totam substantiam

stantias iudicij dz cōprehendere, nihilqz de sbalibus omittere. ad hec.ff.de re.in.l.i.ff.de qdi.inde.l.in summa cum si.hinc ele ganter sequit̃ ƀm eum q libellus dz recte cōcipi hoc casu, sicut qñ ordinarie ,pcederet̃,vt.ff.ad exhiben.l.iij.in prin. lz Bal.er rando dixerit in summarijs non reqri libellum in auc.offeratur .C.de lit.qtest.per auc.nisi breuiores.C.de sent.ex peric.reci.ꝛ male.loquit̃.n.illa auct. in his que agitari debent de plano,vt dicam.j.proximo.c.Jdē dicit Bar. in litis qtesta. vt.l.tigni.§. si quis non ,puideat.ꝛ.§.q̃tum.eo.tit.Jdem in snia que hoc ca su dr̃ diffinitiua ƀm veram sniam,vt.l.iij.§.preterea eo. tit.ꝛ.l. in actionibus.de in lit.iuran.ff.de libe.agnoscen.l.si quis a libe ris.§.si qs ex his.lz quidam ꝯ ꝛ male ƀm eum. Jtem ƀm eū seq tur qḋ lz alias dilationes nō possint abbreuiari,nisi cā cognita, tñ in abbreuiando hec sola cā erit satis quod summarie cogno scatur,vt.ff.de re iudi.l.is in fi. Jtez sequit̃ pp hoc non poterūt abbreuiari qḋ pereant ,pbationes legitime. nam per hoc tolle ret̃ iudicij substantia,quod vt dictum est fieri non pōt.Constat aūt cause cognitionem esse de sba.vt.C. cōmi. vel epistole.l.iu dex.ꝛ.l.fi.ꝛ.C.de sen.l.prolatam. Jtē ꝛ aliud notabile secundū Bar.qḋ si que exceptiones in hoc processu opponunt̃ que al tiorem indaginez requirant non admittent̃ , sed in aliud iudiciū reseruabunt̃ si pñt in aliud iudicium deduci , vt.l.ille a quo.§.si de testamento.ff.ad trebellia.ꝛ.ff.ad exhiben.l.iij.§.ibidē. ꝛ ibi no.illa aūt non dicunt̃ habere altiorem indaginem que pñt exa minari.j.tantum tps.j.quantum processus principalis expediret̃ ēt si hoc non opponeret̃. vt.l.si is a quo.in prin.ff.vt in pos.leg. ƀm Bar.quod no.perpetuo. ¶ Sed an hoc casu necessarium erit peremptoriū profecto sic in casibus in quibus alias ordina rie agendo requireret̃ quod probat̃ ex eo quod hr̃ in.j. ꝛ.ij.de creto que summarie agitant̃.ꝛ tñ requiritur peremptoriū.C.de his qui ad eccl.confu.l.presenti.§.sed si hoc facere C. qño ꝛ qñ iudex.l.consentaneuz.ff.de damno infecto.l.si finita.§.iulianus. secundum Bar.in loco premisso quod tene menti. Jtez an pro cedi poterit tempore feriato certe non secundum eundē in casi bus expressis.in.l.ij.ꝛ fi.ff.de ferijs. Nec ob. huic dicto ꝛ prece denti tex.de verbo.signi.in clemen.sepe. q tota illa decretalis loquitur qñ dictum est in cōpromissione quod summarie de pla no sinistre ꝛc.in quo casu est di ersa ratio infra dicemus.

¶ Jtem an erūt necesse ,pbationes,plene considera tres casus diuersos,qñ enim causa est talis ex qua modicum vel quasi nul lum preiudicium generatur. Aūqz generatur aliquale preiudi cium sed reparabile est per aliud iudiciuz q̃z p appellationem. Jnterdum generat̃ preiudicium nec est reparabile vllatenus, nisi p appellationē v l alijs modis legitimis. ¶ Casu priore suf ficit ,pbatio illius iuramenti,vt ,pbat̃.ff.ad exhiben.l.thesaurus ꝛ.ff.ad exhibē.in.l.celsus.§.iul. ¶ Altero casu reqrit̃ probatio vlterior.s.ad minus per vnum testem vel aliud iudicium bonū, vt.ff.ad.l.aquil.l.scientiaz.l.in aquilia si deletum.ff. ad carbo.l. iij.§.cause.ff.de ven.in posses.mittē.l.iij.si ea. nec est necesse qḋ hoc casu fiant articuli p extensum sermonum qsuetudinem,sed sufficit summarim negotiū narrare ꝛ probare , vt probat̃ in.d. l.itē.l.aquilia si deletum.ibi, summarim negotio ꝛc.ꝛ hoc cau sis fauorabilibus,vt in cā alimentorum ꝛ ventris. ¶ Jn alijs ex parte actoris requirit̃ plena probatio,vt probat̃ in.l.i.C.quoruz bonorum.vide que ego plenius dicaz.j.eo.lib. in.xvj.c.in prin. vbi est quod sufficit probatio per vnum testem : vnde illud ver bum summarie hēbit effectum quo ad ordinem non quo ad pro bationē hoc casu,ex parte aūt rei si requirunt altiorem indagi nem reseruantur in aliud iudiciuz,nec impedit̃ actoris intētio, vt.d.l.si is a quo.in prin.ff.vt in posses. leg.§.j. ꝛ.ff.de preto.sti pulatio.l.j.§.penulti.ff.ad trebellia.l.ille a quo.§.si de testamen to.ꝛ probatur in possessorijs quoruz natura est,vt summarie agi tentur,ꝛ per petitorium reparantur.C. vnde vi.l.momentanee, ꝛ.C.quorum bono.l.j.in secunda glo.

¶ Tertio casu ab vtraqz probatione ꝛ defensiōes legitime au diunt̃ ꝛ admittunt̃,vt.C.de naufra.l.de submersis. lib.xj.lz vbi sit causa plusq̃ summaria ꝛ probat̃ a fortiori. de verborum sig. in clemen.sepe ad meḋ.ꝛ in text.dicte.l.j. qño in le. maie.cri. procedatur ƀm Bar.que hec omnia subtiliter no. in prealleg. gl.que menti tene. Et adde predicta omnia vera esse in causis que sui natura sunt ordinarie, sed vigore compromissi hñt sum marie agitari. Quid aūt iuris sit in his q̄ sui natura sunt summa rie,ꝛ de eis est simpliciter compromissum dicam infra eodē lib. xvij.c. ¶ Jtē aliud adde ꝙ totū id ꝙ dictum est in verbo,sum marie accōmodari pōt ēt si dictuz esset simpl'r, vt probat̃ in.d. cle.sepe.ꝛ lz Bar.expresse in.d.gl.in verbo summarie in fi.

SVMMARIVM

1 Procedere de plano in compromisso quid importet.

¶ Capitulum.viij.decimi libri.

Quid dicemus importare

1 q † verbum de plano. his casibus de quibus resul tat potestas arbitri. Dic ƀm Bart. in sua gl.in di cto verbo,de plano. hoc verbuz accipi diuersimo de ƀm diuersitatē casuū. Aut enim cā est vilis, vt q de vili mā vel viliū personaꝝ,ꝛ in his verbū de plano idē importat ꝙ non in loco alto ꝛ sic arbitro non sedente ,p tribunali. itē qḋ non ser net̃ stilus altus iudiciorum,sed sine libello ꝛ alijs solēnitatibus veritas inquirat̃,vt no.per gl.ff.de officio ,pconsul. in.l.ne qcq̃ .§.de plano.ꝛ.ff.de accus.l.leuia. ƀm vnam opi. veram. ꝛ hr̃.C. de sent.ex peri.reci.auc. nisi breuiores. aut causa est ponderis grauioris,ꝛ in his non intelligit̃ exclusus ordo iudiciarius,vt ꝺ accusa.c.olim.ꝛ ibi per Jnn. q procedere ordinarie in talibus dr̃ procedere de plano,lz intelligatur exclusus iudiciorum sti lus altus , vnde poterit procedere ēt non sedendo ,p tribunali, sed in camera forte,ꝛ omnibus locis ƀm mentem Bar. in loco preallegato qḋ tene menti. Et adde q hec omnia locum hñt in omnibus causis in quibus compromissuz est , vt de plano proce dat̃. Sed quid in his que sui natura debent de plano agitari ꝺ quibus simpliciter est compromissum.dicam.j.eo.xvij.c.

SVMMARIVM

1 Clausula cōpromissi quod ,pcedat̃ sine strepitu quid importet.

¶ Capitulum.ix.decimi libri.

Ed his casibus quibus di ctū

1 s ctū † est ,pcedatur sine strepitu que erit huius clau sule importantia : dic ƀm Bart. in.d.l.j. qño in le. ma.cri.proce.in verbo,sine strepitu. Strepitum iu diciorum idem esse quod rumorem quendam ꝛ clamorem aduo catorum ꝛ similium personarū.vt probat sensus vocabuli, ꝛ fa cit de heret.c.fi.lib.vj.hinc not.sequit̃ ƀm eum qḋ his casibus in quibus procedi dz sine strepitu si pars diceret arbitro qḋ fa ceret copiam sui , q vellet sibi quedam dicere secreto debebit hoc arbiter facere alias partem grauaret per dicta iura q̃q̃ in alijs casibus arbiter non cogat̃ partem audire,nisi palam ꝛ an te tribunal sicut nec iudex,vt.C.de epis.ꝛ cle.l.iubemus. ¶ Jtē sequit̃ ƀm eundē ꝙ q̃q̃ alia dilatio dari soleat ab aduocatis,vt .ff.qui.ex cau.ma.l.ab hostibus.§.fi.ꝛ.l. ait pretor.§.fi.tñ in ca su isto minime danda erit cum ab eo strepitus aduocatorum sit omnino remotus qḋ singulariter notabis hec ēt omnia que di ximus in hac clausula sine strepitu, dici possunt etiā in clausula de plano,vt.s.dixi,quod tene menti.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi quod sine iudicij figura procedatur qd importet.

2 Solennitates que per clausulam sine figura iudicij ꝛc. remisse intelligantur in compromisso.

3 Citatio cuius iuris sit,ꝛ an coram arbitro necessaria.

4 Legitimatio personarum an sit necessaria coram arbitro, ꝛ qd de libello. 5.

6 Exceptio rei iudicate vel finite ad processuz impediēdū an pos sit apponi corā arbitro,ꝛ qd de exceptione prescriptiōis. 7.

8 Gabelle nō solute exceptio an possit opponi corā arbitro ꝛ qñ.

9 Arbiter an ꝛ quando possit diebus feriatis procedere.

10 Lis an sit qtestanda coram arbitro ex vi clausule ꝙ sine figura iudicij procedatur.

11 Dilationes an p arbitrū debeant dari ex cl'a sine figura iudicij.

12 Pacti nudi promissio nunquid sufficiat corā arbitro vbi iuris solēnitates sunt remisse. et quid de testamenti probatione p duos testes. 13.

14 Probationum solennitas nunquid videatur remissa per cl'am sine figura iudicij in cōpromisso positam.ꝛ quid de testiūz p sonis a iure reprobatis. 15.

16 Testes nunquid teneant iurare corā arbitro vel cōpromittētes apposuerunt clausulā qd̄ sine figura iudicij procedatur.

Capitulum. x. decimi libri.

1 Sed postquam vidimus de predictis tractemus † quid importet hec clausula qd̄ sine figura iudicij procedat, vt scire possit arbiter in quē hoc modo est cōpromissum qd sit facturus. Bar. in. d. l. j. q̄n in le. ma. cri. pcedatur. in glo. in verbo figura iudicij no. dicit idē importare hanc clausulā sine figura iudicij ac sic dictum esset non obstantibus iuris solēnitatibus, q2 figura iudicij est qd̄ partes iudicij sint facte s3 ordinē debitū, et cū solēnitatibus reqsitis ad cāe cognitionem et decisionē. Tu adde qd̄ idē et sentit ibi ipse Bar. in alia glo. super verbo, videbit. et Jo. an. idem t3 in pluribus locis. sequunt et idē moderni doc. in. l. si filiusfa. ff. de dona. vt. s. retuli. eo. lib.
2 vj. c. in fi. † Sed q̄ erunt he solēnitates q̄ remisse intelligentur. Jo. an. in cle. sepe. de verbo. signi. in gl. super verbo, nō exigit. dixit hoc casu iudicare habentē non astringi ad vllas solennitates, nisi ad illas que in. d. c. exprimunt que magis respiciūt veritatē facti vel negotij q̄ figuraz iudicij. Bar. aūt melius loquens in. d. gl. sup verbo, figura iudicij paulo post prin. posuit sup hoc singularē regulam et notabilissimam qd̄ vbi remissa est oīs iuris solēnitas hoc intelligendu3 est de solēnitatibus iuris ciuilis tm̄ non de solennitatibus iurisgentium vel naturalis vel diuini, de qbus vt plurimū loquit. d. cle. sepe. Tu adde qd̄ ipse idē Bar. voluit plenius dictam regulam pbans in. l. j. ff. de testa. mili. et ff. de dona. in. l. si filiusfa. pbat sm eum p tex. in. d. l. j. de test. mili. et co. ti. in. l. diui. et in. l. lucius, et p aliū text. ff. de na. resti. in. l. ij. et in auc. quib. mo. na. effi. leg. in. §. liceat igitur. Ipse aūt Bar. cōtrium voluisse vr. ff man. l. si fideiussor. §. que dā. vbi singlr. vbi hoc casu sunt remisse iuris solennitates, hoc non trahit ad solēnitates iuris ciuilis, q2 esset cō. l. bona fides. ff. depositi. sed intelligi debere. s. nō inspectis apicibus iuris que veritatē negotij non tangunt vt si esset intentata actio directa et cōpetebat vtilis vel si non esset lis cōtestata vel omissa exceptio pcuratoria, vel qd simile. et cum hoc dicto transit ibi Bald. facit et ad hoc qd̄ Bar. no. ff. mand. in. l. qntus. et p Bar. C. mā. in. l. si p ea. Quid dicemus profecto nullus tangit has cōrietates, tm̄ non sunt cōria si recte inspicimus. Aut. n. loquimur de solennitatibus iuris ciuilis q̄ veritatē negotij non tangunt, sed sunt apices iuris seu de iuris rigore et solennitate inducte sm ea que diximus. s. eo. lib. v. c. et de his loquit regula Bar. in locis preallegatis que optime pbat p iura sua et approbat ab oibus doc. in. d. l. si filiusfa. Aut q̄rimus de solennitatibus q̄ veritatē tangunt ipsius negotij. et tunc pcedit qd̄ dicit in. §. quedaz. Pōt. n. dici et recte qd̄ he solennitates que veritatē negotij tangunt sive cōcernant q̄uis de eis loquatur ius ciuile q̄nq3 vt. d. l. bona fides. tm̄ omnino dicatur de naturali iure, q2 naturalis eqtas vult vt veritas inueniat, vt. l. j. C. de lati. liber. tol. et facit ad hoc tex. in. d. cle. sepe. et sm hoc predicta in nullo cōdicūt. qd̄ no. bene et menti tene pro fundamento ad omnia. j. dicenda. Possumus et et recte dicere qd̄ aut q̄rimus de solennitatibus iuris ciuilis que non iam sunt effectū cōsecute, nec super eis est quesitum ius vllum parti ante actum, et de his loquit regula preallegata p sua iura. Aut de his q̄ iam effectum suum produxerunt et sic ius parti iam est quesitu3 et locum h3 id quod dicit in. §. quedam, et hoc vult iurisconsultus si bñ cōsideret. in. d. l. bona fides. et hoc est aliud fundamentū menti tenendu3 et ad oia sequentia, nam dū dr̄ qd̄ intelligunt remisse solennitates iuris ciuilis, semper intellige nisi ex eis sit ius quesitum parti.

Nunc ad clarā demonstrationē aggrediamur sm Bar. solenniter et addēdo ad eū de singulis partibus iudicij tractantes que solennitates dicto casu intelligant remisse.
3 † Primūq3 inchoemus a citatione que caput est iudicioz, vt no. p gl. in rub. ff. de in ius vo. et C. eo. tit. l. j. An ergo erit necessaria citatio corā arbitro hoc casu Bart. dicit q sic in. d. gl. p tex. illius. l. Jtē q2 est de iure naturali cū deus prius hominez delinquentē citauerit dō. Adam vbi es? et probat sm eum in cle. pastoralis de re iudi. et in tex. dicte cle. sepe. Tu no. hoc dictū singlr. non. n. habes alibi qd̄ citatio sit de iure naturali. et sequit idē Bal. in. l. cum fratrem. C. de his qui. vt indi. et facit qd̄
4 ipse Bal. no. C. de appel. in. l. reos. §. apostolos. † Scdo videamus de legitimatione psonarum an ergo erit necessaria hoc casu. Bar. qd̄ sic in loco preallegato p tex. illius. l. ibi, vel alias legitime etc. alias sequeret absurdū. s. q factu3 alterius non habentis mandatum posset mihi preiudicare quod repugnat iuri naturali, vt. C. de inoffi. testa. in suo. ff. de reg. iu. l. factum. et de reg. iu. c. non d3. Adde tm̄ hoc esse vex vbi psonarū legitimatio tangit veritatē negotij. verbi gratia, tu non potes esse pcurator, vt q2 miles vel femina vel similis. de hoc. n. non querit hoc casu. vt expresse no. in gl. ff. man. in. l. si fideiussor. in. §. qdā. in gl. magna. in prin. et ibi hoc sentit Bart. qd̄ not. † Tertio
5 an sit necessarius libellus. Bar. dicit q non, sed sufficit qualisqualis petitio in ipso litis exordio siue verbo fiat in scriptis qui tm̄ in actis redigit, vt pbat in. d. c. sepe. et hoc est de iure naturali sm eū. nā corā Salomone mulier dixit. filius meus viuit, et filius istius mortuus est, vt no. C. de sent. ex peric. reci. in. l. ij. et de presump. in. c. afferte. et. iij. Regū. iij. c. hinc sequunt plura sm eum. nā l3 non cōtineat talis libellus solennia solita de qbus. ff. de eden. in. l. j. et C. eo. ti. in. l. edita, tm̄ v3. Jdō sufficit si est generalis nec cōtinet cōionem, ar. C. de an. excep. l. fi. Jdē si non petijt reū cōdēnari sed reum cogi, qd̄ alias fieri non d3, vt. l. nimis ppere. C. de execu. rei iudi. q2 si non requirit conditio. certe ea inepte facta non vitiat, arg. C. de rei vxo. act. l. j. §. j. dum tm̄ non sit tanta ineptitudo qd̄ reo auferat defensio. hoc enim non pōt q2 est de iure naturali, vt. d. cle. pastoralis. ff. de iusti. et iu. l. vt vim. Tu no. singlr illud verbum Bar. dū dicit q ex quo non requirit cōditio certe si sit inepte non vitiat. nam decidere vr̄ maximam q̄onem. an. s. in casibus in quibus non requirit libellus vitiet ineptitudo de qua q̄one ponitur per glo. et doct. in. l. viuū. ff. si cer. pe. et ego late tractaui in. c. j. de libel. obla. nec ab aliquo allegatur istud dictu3. Bar. in illa materia et vere decidat
6 eam. † Quarto nunquid poterit opponi exceptio rei iudicate vel finite ad impediendū processu3, Bar. dicit q sic q2 de iure naturali est ne bis iudicet in idipsum. Exceptiones aūt que magis frustrant et differunt cām q̄ veritatē respiciūt pōt repel
7 lere, q2 non sunt de iure naturali, sed cō, vt. d. c. sepe. † Quinto nunqd poterit obijci exceptio prescriptionis, vel alia pcedēs ex mero rigore iuris ciuilis. Bar. de hoc non tangit in loco pmisso, sed in alia glo. in verbo, vr̄. in fi. dicit singlr quod sic nec poterit iudex eum reijcere. nam l3 in his que h3 facere non teneat seq regulas iuris ciuilis, vt dictū est, tm̄ in his que iā a iure facta seu disposita sunt. ita qd̄ p hoc sit quesitum ius alteri vel oblatum iudicare hñs non pōt nec d3 hoc immutare, sed tenet illud seq. casus est sm eum. ff. depositi. in. l. bona fides. et pbat, q2 alias esset auferre ius alteri quesitū qd̄ esset cō naturalem eqtatem qd̄ tene menti ppetuo et ad similia ex qbus ius querit, et
8 de iuris rigore inducunt quorum aliqua. j. videbis. † Sexto nunqd poterit hoc casu obijci exceptio non solute gabelle. bar. de hoc nullibi tangit, sed Bal. C. man. in. l. si pro ea. ppe fi. dicit q vbi sunt remisse solennitates iuris omnino admitti d3 talis exceptio que est p ius municipale inducta cō ius cōe rō sm eum, q2 ius municipale est ius cōe in municipio. idō seruandum est, et q2 ob fauorē publicū tales exceptiones non solute gabelle inducunt. et hoc vex credo potissime ea ratione, q2 ex non solutione gabelle ius querit parti aduerse, idō non cōueniret naturali rationi nec eqtati si hoc immutaret, vt. l. bona fides. ff. depositi. et p Bar. in. d. l. j. q̄n in le. ma. cri. proced. in glo. in verbo, videbitur. in fi. et dixi. s. proxime. Septimo nunquid admittet exceptio pacti adiectionis in diem. Quidam dicunt non admitti tanq3 sit cō ius naturale et equitatem naturalem, et allegant Bar. hoc tenere. ff. man. in. l. quintus. allegant et Bal. idem sequi. C. eo. tit. in. l. si pro ea. Sed salua pace hoc minime hr̄ in dictis locis, preterea falsum vr̄. cū. n. exceptio illa pacti adiectionis in diem fundamentum habeat in pacto partiū cōbentiu3 nedum quod sit contra naturalem equitatem illum admittere, immo iniquum esset, et contra naturalem equitatem illam reijcere cū naturali rationi cōueniat pacta seruare, vt. ff. de pact. l. j. et extra eo. ti. c. j. et. ij. ff. de pac. l. iurisgentiu3. §. pretor ait. cū si. et idē credo in pacto. l. cōmissorie. idem et credo in omnibus pac. que
9 non sunt cō bonos mores eadem ratione. † Octauo nunquid procederet hoc casu arbiter diebus feriatis. Bart. in predicta glo. in verbo, figura iudicij. dicit q sic vbi ferie sunt inducte ob necessitatem hominum. Aliud dicit si in honorem dei, q̄m he sunt de iure naturali seruande cum dn̄s precepit sabbata celebrari, et hoc est veritas, l3 ipse Bar. argumentando. in. l. j. ff. de testa. mil. et. ff. de dona. in. l. si filiusfa. videat voluisse et diebus feriatis in honorē dei, hoc casu posse pcedi tanq̄ sint solēnitates iuris ciuilis, et q2 et hc ferie in honorem dei inducte possunt tolli p legem, vt. C. de ferijs. l. in prouinciarū. et hanc partē veram

ram sequit̃ Jo. de imo. in. d. l. si filiusfa. Ad. d. l. in prouinciarum. rñde bm enim qd lz ius ciuile non possit ex toto tollere ius diuinũ, tñ illud pot distinguere et limitare ex cã, vt. l. fi. C. si contra ius vel vtili. pub. et in. c. que in ecclesiarum. de constit. et io nimirum si ius potuit inducere qd in casu illius contra quosdã pfidos latrones possent pcedi die feriata in honorẽ dei ex cã, vt multis crassantibus locus esset exeplo, vt. ff. de penis. l. aut facta. §. fi. Idẽ. n. posset in omnibus delictis dicta rõne, sed gñaliter in omnibus causis ẽt ciuilibus non posset ita inducere quod etiã diebus feriatis in honorẽ dei pcedatur cum nec partes possent huic solẽnitati renuntiare, vt pbat̃ in. d. cle. sepe. in tex. et glo. ¶ Quid tñ dicemus in ferijs repentinis. verbi gratia q̃ inducunt̃ ob honorem principis ob rẽ fortasse pspere gestam vel ob similem cãm. nun quid his tẽporibus poterit hoc casu pcedi. Bar. de hoc nec tangit. dic non posse, nam cum partes non possint talibus ferijs repẽtinis expresse renuntiari, vt expresse no. gl. singu. in. d. cle. sepe. forte nec tacite p remissionẽ solennitatũ poterunt hoc facere. vt. ff. si cer. pe. l. cũ qd. qd tz ẽt Jo. de imo. in. d. l. si filius

10 fa. ¶ † Nono an erit dicto casu lis ↄtestãda. Bar. in dicto verbo figura iudicij dicit q̃ non, nã est solẽnitas iuris ci. tm̃. vt. d. cle. sepe. Adde tñ bm enim qd eo tpe quo merita cause tractari ceperũt, vt qz legitimatis psonis pponunt̃ pemptorie, vel fiũt positiones, et articuli hoc solum hẽbit vim litis ↄtestationis ad faciendũ procuratorẽ dñm litis. et quo ad certos effectus ↄtestationis. vt pbat̃. C. de procu. in. l. nullaz. ibi post cãm iudicio agitatã et ibi inchoatam, et facit q̃ no. eo. ti. in. l. nihil. qd tene menti semp. ¶ Decimo an erit necessarium iurm̃ de calũnia, et dicas qd sic bm Bar. ne veritas occultet̃, vt pbat̃ in. d. cle. sepe. rõ est, qz est de iure naturali, et tẽpore Moy sis fuit inductũ, vt no. extra de iureiu. et si Christus. et Exodi. xxij. ¶ Nota tamẽ bm eum qd satis sufficit qd iuret̃ sup quolibet cap. vt fiebat oliz vt. C. de iura. calũ. l. ij. maxime cuz regule iurm̃ possit omitti. vt

11 l. ij. §. sed qz veremur. ¶ † Undecimo an debent dari dilationes. Bart. dicit in loco predicto valere pbationes ẽt sine vlla dilatione. vt. ff. de adul. l. in crimine. Si tñ datur dilatio de iure cano. dari debẽt due dicto casu, vna ad faciendũ positiones, et articulos simul. Alia ad pducẽdũ oia q̃ partes voluerint, vt ex primit̃. in. d. c. sepe. vbi plus dr̃ has dilationes non debere ita abbreuiari qd pbationes, et defensiones, et legitime depereant qd satis ↄgruit naturali rõni q̃ vult ius suum nemini auferri. vt d. l. vt vim. de iusti. et iure. et de re iudi. cle. pastoralis. De iure aũt ciuili sufficeret dari vnicã tm̃ dilationẽ ad pbandũ. vt. ff. de ferijs. l. fi. et hoc seruaretur in foro ciuili. bm bart. qd tene mẽti.

12 ¶ † Duodecimo nunqd in hac cã sufficiet pbare aliqd sibi promissum p pactũ nudũ bar. de hoc non tangit. in. d. gl. sed. ff. mã. in. l. quintus. singlr̃ sentire vr̃ hoc sufficere dum dicit q̃ vbi non inspicit̃ iuris rigor non poterit opponi hec exceptio non interuenit stiplo, sed fuit pactũ nudũ. idẽ ẽt sentire vr̃ Bal. C. eo. tit. in l. si p ea et hoc verũ credo, qz stiplo non ↄcernit negotij veritatẽ, sed solẽnitatẽ tm̃. vt. l. j. in prin. ff. de verb. ob. et insti. de verb. obliga. in prin. Nec ob. qd. s. dixi de prescriptione, et in casibus in qbus est quesitũ ius, qz hic non plus iuris q̃rit̃, sed deest solẽnis pbatio a iure ciuili inducta q̃ solẽnitas hoc casu non attendit̃, qd no. subtil'r, et melius. j. declarabo. in prima. q. de testi. a

13 iure ci. reprobatis. ¶ † Tredecimo nũqd sufficiet pbare testm̃ factũ esse p duos testes. bart. de hoc non tãgit aliquo in loco. sz Bal. C. mãd. in. l. si p ea singlr̃ dixit hoc non sufficere, sed seruãdũ eẽ ẽt hoc casu ius ci. in solẽnitatibus testõrũ, ex quo ius cõe intromittit se detrahẽdo iuri gẽtiũ, secus dicit in pacto nudo in quo ius cõe non intromittit se detrahẽdo, sed non adijcit robur. ¶ Tu cõsidera qd in terris ecclesie in quibus hodie bm cõem sñiam sufficiũt duo testes in testamẽtis cum parrochiano ẽt ad cãs pfanas, vt plene hr̃ p cano. extra de testamentis in. c. cum esses. et in. c. relatũ. nullo mõ locũ hz id qd Bal. dicit q̃ necessaria sit solẽnitas ciuilis. in terris aũt imperij vna rõ facit q̃ h casu stãdũ sit duob. testib. cum bm ius naturale in ore duoz vel triũ stat oẽ verbũ. vt. ff. de testi. l. vbi numerus de ind. c. nouit. et d. c. cũ esses. Alia rõ facit cõ qd non sit standũ, qz solẽnitas iuris ciui. septẽ testium inducta est ad tollẽdas falsitates vt pbatur. C. de testa. in. l. iubemus. et. C. de fideicõ. in. l. fi. et hr̃ plene p Bar. ff. de insti. et iu. in. l. oẽs populi. vñ ↄcernere vr̃ talis solennitas veritatẽ negotij, et io ei vr̃ nõ derogatũ. ẽt hoc casu. vt. d. l. bona fides. et. s. dictũ est. Credo tñ oi casu stãdum esse duob. testibus in casu nr̃o, vbi agit̃ sine iuris solẽnitatibus cũ vt dictũ est veritas optime pbet̃ p duos vel tres testes. vt. d. c. cũ esses. cũ si. et hoc dictat naturalis eqtas, ita ẽt in facto seruat̃ his casibus, ad rõnez ↄtiam rñde, q̃ lz solẽnitates septẽ testium fuerit inducta ad tollẽdas falsitates, tñ non sequit̃ primo sine eis non pot veritas pbari immo contra. vt ex predictis pz. ¶ Nec ẽt ob. si dicis qd ius est q̃sitũ parti cũ a prin. testm̃ non fuerit solenne, qz non est verũ. vt statim apparebit prima. q. et hec est veritas qua

14 qd bal. dicat et ita practicat̃. ¶ † Quartodecimo nũqd p. dicta verba intelliget̃ ẽt remissa solẽnitas pbationũ, vt non requirat̃ tam plena. Bar. non tãgit in. d. loco. dicas tñ quod non, qz diuersa sunt acta pbationis ab actis q̃ respiciunt ordinem cãe. vt C. de arbi. l. pe. et de testi. c. presentata. hz bal. in. l. ne quidq̃. §. de plano. ff. de officio procõsul. vñ dicit recurrẽdum esse ad ius cõe an sit cã magni preiudicij in qua reqrant̃ probationes plene, an modici preiudicij in qua reqrunt minus plene. vt. ff. ad ex

15 hibẽ. l. thesaurus. qd no. ¶ † Quintodecimo nunqd dicto casu admittent̃ in testes psone a iure reprobate. bar. de hoc nihil tetigit. in. d. gl. sed in. d. l. si filiusfa. de dona. dicit eleganter qd q dam sunt testes de qbus ipsa naturalis rõ suspitionem hz ne falsum dicant, vt in inimico capitali, et eo q̃ contra eum conspirationem fecit, et hi non admittunt̃, vt probat̃ extra de simo. in. c. p tuas. ¶ Alij sunt q prohibent̃ alia ratione. i. pp sui status defectus. et tunc aut eius status est nullus ẽt de iuregẽ. verbi gratia in seruis et dãnatis in metallum qui perdunt ea que sunt iurisgentiũ. et tales non admittunt̃. Aut perdunt ea que sunt iuris ciuilis tãtũ. vt deportati in insulam, vel infames, vt. l. cognitionum. ff. de vari. et extraordi. cogni. Et hi admittunt̃. vt pbat̃. ff. de testamẽto mili in. l. neq3. n. §. j. et. ij. iuncta. l. j. eo. ti. et hoc est verum bm bar. nisi forte in ipsa dispositione aliud significaretur, vt qz forte sit dictum non obstantibus iuris solẽnitatibus dum tamẽ de debito constet, qz illud verbum constet tunc intelliget̃ legitime, et sic in pbatione requireret̃ ordo iuris, et in alio processu secus. Jmo. aũt in. d. l. si filius. sentit oppositum in eo quod bar. dicit de his qui pdiderunt ea tantum que sunt iuris ciuilis, nam reo videntur reseruari omnes defensiones legitime vt pz. in. d. cle. sepe. in versic. nec tñ quod videtur procedere bm eum ẽt si habeant ortum a iure ciuili qd pz, qz poterit obijci exceptio prescriptionis, vel similis, vt ipse bar. notat ibidez. in glo. super verbo, videbitur. in fi. Certũ est aũt reo esse quesitas defensiones seu exceptiones a prin. ex inhabilitate dictorum testium et facit ad hoc bm euz quod no. glo. in. d. clemen. sepe. in verbo. defensiones. Nec obstat vt ipse dicit tex. in. d. l. neq3 enim. §. j. et in. d. l. j. qz ibi loquit̃ in concessione facta militi p quã non fiebat alteri preiudicium, sed solum hẽbat dispositionẽ de bonis suis, vñ nõ est inconueniẽs, vt tunc late intelligat̃, vt possit tunc instituere ẽt deportatum, sed in casu si ista dispositio sic late intelliget̃ tenderet ad graue preiudicium alterius partis iõ non dz sic late interpretari. argumen. de emancip. lib. l. nec anus. et. c. sup eo de officio deleg. Tu sequaris omnino partem barto. per iura sua. Itẽ qz vt diximus in precedentibus omnis hec materia fundamentum assumit a premissa regula an solẽnitas sit inducta a iure naturali, vel diuino, vel gẽtiuz que non vr̃ sublata. an vero a iure ciuili que prorsus sublata videt̃ vt probant preallegata iura. constat aũt deportatos, et infames inhabilitari de iure ciui. tñ non aũt de iure naturali, vel diuino, vel gentiuz. vt in. d. l. cognitionum. ff. de var. et extraordi. cog. ff. de penis. l. capitaliũ. cũ si. Nec repugnant rationes Joã. de imo. nam lz reseruent̃ reo defensiones legitime. vt. d. c. sepe. tñ illa defensio que ortum hz a iure ciuili tm̃, et ab apicibus et solẽnitatibus que veritatẽ negotij non tangunt non dicunt̃ defensiones legitime isto casu cũ tales apices iuris sint sublati, vt. ff. man. l. si fideiussor. §. quedaz. et s. dictum est. clarum est aũt q̃ ius ciuile qd dicit deportatos et infames esse inhabiles ad testificandũ non cõcernit negotij veritatẽ sed hanc tñ solẽnitatẽ seu hunc rigorez vt ad sensum pz. Nec obstat id qd de prescriptione bar. nota. in preallegata gl. in verbo, videbitur. in fi. qz per prescriptionem est quesitũ ius parti ẽt de eo casu habens iudicare, vel debens hz eam sequi fateor. vt. s. dixi. sed nihil ad rem. nam ex inhabilitate testiuz non mutatur ius in se nec in veritate plus iuris querit̃ alteri q̃ habeat, lz apud homines vbi attenduntur iuris ciuilis solennitates sit improbabile et sic propter defectum facti. i. probationis non propter defectum iuris pars non probans succũbat dicto casu. ad hec. ff. de condi. ob causam. l. si pecuniam. §. si seruum. vbi dicitur qd ius in se semper est certuz ẽt de facto. in casu aũt nostro cũ vt dixi iuris ciuilis apices et solẽnitatẽs q̃ negotij veritatẽ non tangunt non attendant̃ non dicit̃ improbabile. vt. §. quedam. et eo. tit. l. quintus. et sic non deest nedũ ius, sed nec factum. i. probatio qd menti tene. Et considera bñ hanc subtilez

26 ⁊ nouam rōnem que verissima est. ¶ † Decimosexto nunquid boc casu testes debeāt iurare. Bar. in. d. gl. in verbo. figura iudicij dicit ꝙ sic. p tex. in. d. cle. sepe. ⁊ qꝛ satis est de iure natu. arg. eius qd̄. s̄. dixit de iur̄o calūnie. Sed in preallegl. l. j. ff. de testa. mili. ⁊ ff. de dona. in. l. si filiusfa. argumentādo sentit ꝯtrariū. s. boc casu tale iur̄m non esse necessarium cū fuerit de iure ciuili inductū. C. de testi. l. iurisiurā. ⁊ qꝛ pōt partes remitti. vt no. gl. in. l. j. ff. de fer. ⁊ est casus extra de testi. in. c. tuis. ¶ Quid dicendum est certe Bal. C. de epis. ⁊ cleri. in. l. presbyteri. ⁊ in. l. milites. C. de mili testa. tꝫ primā partē dicens istud iur̄m inductū esse a quodā iure nāli. vnde renuntiatio ḡnalis ad boc non extēdit. arg. instit. de leg. agna. tutel. §. fi. ⁊ insti. de iure nat. gen. ⁊ ci. §. fi. cū si. alij Bal. improbantes tenent scd̄am partē, qꝛ ꝙuis verum sit ḡnaliter iure diuino fuisse inductum, tñ non specialiter quo ad testes qd̄ apparet, qꝛ si iure naturali inductū esset quo ad testes non posset facto partiū boc casu remitti. vt. ff. de pac. l. ius agnationis. cum simi. ⁊ tñ remitti pōt, vt nunc dictum est. Imo. aūt in preallega. l. si filiusfa. ff. de dona. tꝫ ēt primā partem p tex. d. c. sepe. lꝫ predictas opi. non referat. mibi videt̄ omnino primam partem de iure veriorem, qm̄ non pōt ad text. d. clemen. sepe. responsum dari nec obstat si dicis ibi erant apposite omnes clausule supradicte copulatiue, qꝛ vt. j̄. videbis in vltima. q. buius. c. tantum importat solum verbum sine figura iudicij quantum si oēs ille clausule copulatiue iungant̄. preterea qd̄ boc iuramentū fuerit de iure naturali ēt in specie quo ad testes satis probat̄ extra de iureiu. in. c. ⁊ si Christus. vbi dicit inuentum fuisse ob aduersarij incredulitatem, ⁊ facit qd̄ bꝫ. xxij. q. j. per totum. Ad tex. in. c. tuis. de testi. ⁊ gl. in. l. j. ff. de ferijs. responde qd̄ lꝫ partes sibi in boc preiudicarent, non tñ sequitur ꝙ preiudicet̄ tertio absqꝫ eius voluntate q̄ responsio est Jo. de imo. in. d. l. si filiusfa. nec dicit plus, tu intellige ꝙ non preiudicat̄ tertio. i. iudici, vel arbitro q non tenet̄ credere testi sine iuramento p ratiōes preallegatas. ¶ Decimoseptimo nunqd tale iur̄m prestari debebit presente parte. Bal. in preallega. gl. in verbo figura iudicij dicit ꝙ sic, ne alias auferat̄ ei defensionis copia qd̄ repugnaret naturali eqtati. Adde qd̄ idē ipse no. in d. l. si filiusfa. de don. vbi allega. ad boc. iij. q. ix. oia. ⁊ c. absentis qd̄ not. ¶ Decimooctauo nunqd boc casu testes debeant deponere cū cā dicti sui. Bar. boc satis decidit in. d. gl. in verbo, figura iudicij, vbi dicit dicta testiū debere esse talia ꝙ ꝯcludāt sicut in iudicijs ordinarijs. arg. eius qd̄ de Daniele dr̄ ⁊ de Susanna. C. de testib. in. l. testiū. ¶ Tu adde qd̄ Bal. idē sentit. C. de testa. in. l. si non spāli cū statutū expresse facere nō posset ēt disponēdo ꝯ personas odiosas ẞm eum quod menti tene. ¶ Adde tñ vlterius boc verum vbi testis de causa interrogatus, nam cā est que validat dictum testis inualidū, vt. ff. de leg. j. l. si seruus. §. qui quinqꝫ. ⁊ per Bal. in. l. presbyteri. C. de epis. ⁊ cle. Aliud esset si de cā testis non esset interrogatus quo casu vꝫ dictum testis oi casu cum non debeat esse verbosus, vt not. p gl. ⁊ Bar. C. de testi. in. l. solam. Et p boc confundit̄ error quorundam q dixerunt boc casu babentem iudicare posse attestationes inualidas validare. arg. not. p Inno. extra de test. in. c. cum cām. vbi dicit partes boc posse ꝯcorditer facere, ⁊ babet̄ p Bal. C. de testi. in. l. fi. ⁊ in. l. non ignoret. C. q accus. non pos. in fi. lꝫ oppositū ipse notet. C. de edē. in auct. si qs in aliquo, boc enim falsum est oino, vt ex predictis pꝫ. preterea lꝫ partes possint boc expresse facere qñ volunt quod tñ non aliter bic assero, tñ non sequitur qd̄ boc simpliciter compromittendo cum dicta potestate intelligant̄ boc fecisse. immo contrarium est presumēdum vt ex predictis pꝫ. ¶ Decimonono nunquid requirat̄ publicatio testium, dic ꝙ sic ẞm Barto. nam satis est doc. de iure natu. vel diuino cū alias auferat̄ parti ius defensionis ex quo si non publicaret̄ non posset impugnare testes ⁊ eorum dicta.

¶ Vigesimo nunqd boc casu post didicita testificata poterūt testes pduci, dic ēt ẞm Bar. qd̄ non cum sit probibitum pp timorem subornationis, ⁊ sic ex quadam equitate naturali que est ꝙ alter alteri non insidiet̄, vt. ff. de iust. ⁊ iure. l. vt vim. ⁊ bec est sn̄ia vera ꝙuis Bal. buius dicti non memor ⁊ quidam alij eū sequentes dixerunt oppositum in auc. qui semel. C. de probatio. allegando. c. preterea. alias pn̄tata, de testi. qd̄. c. nibil facit. ¶ Vigesimoprimo nunqd dicto casu poterit fides dari simplici priuate scripture. Bar. de boc necubi tangit. Quidam tñ dicūt boc fieri posse, qꝛ statutū boc facere posset, vt no. p bar. ff. d dona. in. l. nuda rō. Item qꝛ partes possunt eorum consensu ēt priuate scripture dare fidē plenam vt no. Inno. in. c. cum. p. tabellio. de fide instrumen. ⁊ tꝫ Bald. ff. de legi. in. l. de quibus. ⁊ Ang. ff. de pac. in. l. pactum inter beredem. Sed boc dictū est falsum penitus ꝙuis. n. statutum ⁊ partes concorditer possint boc facere expresse vt dicta iura volunt, non tñ sequitur quod p cōpromissum in quo generaliter remittunt̄ solennitates bec a partibus intelligat̄ actum. immo ꝯtrariū, qꝛ quod detur fides simplici priuate scripture repugnat iuri naturali qd̄ vult ꝙ in ore duorum, vel trium ⁊c. vt extra. de testi. c. cum in noīe dn̄i. de iudi. c. nouit. ff. de testi. l. vbi numerus. ¶ Vigesimosecundo nunqd in bac cā poterit actor petere a reo ꝙ sibi edat instr̄a dic ꝙ non ẞm Bar. in preallega. glo. in verbo, figura iudicij. Nā boc est probibitū non solū de iure ciuili sed ēt ẞm naturalē eqtatē, vt expresse pbatur. C. de eden. l. qui accusare. ¶ Vigesimotertio nunqd boc casu iudex possit simul cognoscere de exceptionibus declinatorijs ⁊ peremptorijs, vel pcedere ordine preposte ro. Bar. non tangit ibi. Bal. ponit. ff. de offi. proconsul. in. l. nequicꝙ. §. de plano. ⁊ dicit ꝙ non allegat casum de iudic. in. c. exbibita. Sed non credo verum qꝛ iste ordo est inductus ex mero iure ciuili, vt. C. de sent. l. platam. ⁊ l. perēptorias. C. sent. rescindi non pos. nec tangit veritatē negotij, sed solum stilum pcedendi merito ⁊c. vt dixi. s̄. Nec ob. c. exbibita, qꝛ ibi non pcedebat̄ sine iudicij figura, sed cum ordine iudiciorum. ⁊ sic errauit bal. allegando illud ca. ⁊ videt̄ pcedere sine iudicij figura. quod nō vitiet preposteratio sentit expresse glo. ibi in verbo, inquirere, quam nota bene. ¶ Vigesimoquarto nunquid possit progare terminum statutum in cōpromisso. Bar. ēt de boc nullibi tangit expresse. dic tñ non posse, qꝛ exclusio solennitatum, ⁊ quodlibet generale arbitrium nunꝙ ad boc trabit̄, vt. ff. loca. l. si, in lege in principio ⁊ ibi per docto. ⁊ facit quod no. Bal. in. l. j. ff. de iure delibe. ⁊ quod dixi. s̄. proxi. libro. ij. c. ¶ Vigesimoquinto nunqd requirat̄ conclusio in causa. Bart. in preallega. gl. dicit ꝙ non, per id quod babetur in. d. clemen. sepe, ⁊ qꝛ boc videt̄ mere de iure ciuili. de iure aūt naturali contra. vt pꝫ in illa sn̄ia lata per Salomonem. iij. Regum. ⁊ de presumpt. in. c. afferte. Tu tñ adde bodie de cōi consuetudine nunꝙ in causa concludi, vt no. per glo. in. d. clemen. sepe. ¶ Vigesimosexto nunqd sit necesse dari terminum ad allegandum. dic quod non secūdū Bar. probatur a fortiori, qꝛ si idem est vbi solum dictum est de plano vt dixi. s̄. fortius boc casu. ¶ Vigesimoseptimo nunqd erit necessaria citatio ad audiendam sn̄iam. Bart. dicit ꝙ sic, vt. d. c. sepe. facit quod dictū est. s̄. in. j. q. circa banc clausulā. Adde tñ quod boc casu non erit necessarium peremptoriū vt expresse dr̄ in. d. clemen. sepe. lꝫ in alijs casibus sit secus, vt. ff. d iudi. l. ad peremptorium. C. qūo ⁊ qñ iud. l. ij. ⁊ l. tres denuntiationes. ¶ Vigesimooctauo nūquid debebit ferri sententia arbitro sedente pro tribunali, dic ꝙ non, ẞm Bar. in. d. cle. sepe. ¶ Vigesimonono an debeat ferri in scriptis. Bar. dicit ꝙ sic de iure canoni. per tex. d. clemen. sepe, vbi boc exponitur vt sit magis deliberata. argm̄. l. ij. C. de sent. ex peric. reci. De iure ciuili, ⁊ in terris imperij esset secus, qm̄ non esset necessaria scriptura a prīn. vt pꝫ in dicto exemplo Salomonis de quo babet̄ de presump. in. c. afferte. lꝫ ex postfacto debeat in actis redigi vt possit pbari, cum iudicantis assertioni non credat̄ nisi sit papa aut Imperator, vt extra de pbatio. c. qm̄ contra falsā. ⁊ eo dē tit. c. j. in clemen. Tu allega ad boc tex. extra de testi. in. c. cum a nobis. ¶ Trigesimo nunquid in sentētia erit necessaria forma. l. j. C. de senten. dic quod non ẞm Bar. vnde si pcurator est presens poterit nibilominus condēnari dominus qꝛ bec solennitas non est iuris naturalis seu gentium, sed ciuilis tantū, quod pꝫ qꝛ lꝫ de iure ciuili alter alteri absenti non possit stipulari, tñ ex bac stipulatione oritur naturalis obligatio vt babetur. ff. de verb. obli. in. l. stipulatio ista. §. alteri. quod dictum est ẞꝫ quosdam valde singulare. ¶ Trigesimoprimo nunqd valebit sententia lata pro parte absente non citata. Bart. dicit singulariter qd̄ sic eadē ratione qua. s̄. in precedenti casu ꝙuis alias sit secus, vt. ff. de iudi. l. furioso. C. qūo ⁊ qñ iudex. l. ea que ⁊ ibi no. ¶ Tu tñ attende qꝛ boc locum bꝫ in iudice in arbitro de quo nos loquimur puto secus cum nullatenus valeat pnuntiare absentibus partibus, vel earum altera nisi sit dictum in cōpromisso quo casu oino est necessaria citatio, vt. ff. de arbi. l. diē pferre. §. si qs litigatorꝝ, ⁊ ibi no. in gl. ⁊ dixi. s̄. li. pxi. c. vij. ¶ Trigesimoscd̄o nunqd valebit sn̄ia si pcedente ea cognitione q̄ regrit̄ ẞm ea q̄ dicta sunt arbiter nulla alia data sn̄ia iubeat res capi ⁊ distrabi p debito. bar. singlr̄ dixit ꝙ sic in. d. gl. in verbo, figura iudicij. in fi. qꝛ ẞꝫ eū bic illa verba sint magis executionis ꝙ ꝯdēnationis, ⁊ sic alias non valeret, vt. C. de execu. rei iudi. l. j. tamē boc casu vꝫ bm̄ōi executio, vt pꝫ in dicta sn̄ia Salomonis vbi

vbi fuerūt verba executionis. preterea ēt talia p ius ciuile expedicbantur manu regia, vt. ff. d ori. iur. l. ij. post prin. qđ ppetuo no. Itē. xxxiij. nunquid valebit snia lata sup condēnatione partis omissa absolutione alterius. Ego semel in facto dixi quod sic in snia lata per iudicem ordinariū q procedit modo predicto sine figura iudicij, qꝛ regula qđ sup toto pronuncietur ꝛ alias sit nulla, est inducta ex mero iure ciuili, vt. l. ij C. qñ puo. non est necesse. ff. de arbi. l. qualē. ff. fami. berc. l. in hoc iudicio cū ſi. Equitas aūt naturalis ius gentiū qđ attendit hoc casu omissis apicibus iuris, vt. s. dixi satis vr̄ suadere, vt si super parte iudex habuit informationes bonas in parte tñ ꝯdēnationem ferat ꝛ residuum in quo est dubietas in suo statu dubio dimittat, vt de se patet. ¶ Sed in arbitro de quo querimus puto ꝯtrium ꝛ idem in delegato, qꝛ posito qđ sit sibi remissa solēnitas ꝛ figura iudiciorum, tñ bꝫ seruare formam ꝯmissionis. vt. ff. mandati. l. diligēter. de rescrip. c. cum dilecta. forma aūt ꝯmissionis est vt semper super omnibus pnunciet que in compromisso deuenerunt, vt. ff. de arbi. l. quid tñ. in prin. dūtamen sint omnia petita, qꝛ qualisqualis petitio requirit hoc casu, vt pauloante dictum est. ad hoc facit quod dicam. j. eo. lib. xiiij. c. vbi videas. ¶ Et tene menti totaꝫ hanc materiam vtilem ꝛ quotidianā quam accommodare potes nedum ad arbitros, sed ēt ad nostros consules mercatorum, ꝛ alios camerarios nostros coraꝫ quibus proceditur sine iuris solennitatibus qđ ēt est de mente Bar. ff. man. in. l. quintus. ꝛ eo. tit. l. si fideiussor. §. quedam. ꝛ Bal. C. eo. ti. in. l. si pro ea.

SVMMARIVM

a Clausule compromissi q procedatur summarie ꝛ de plano sine strepitu ꝛ figura iudicij quid operentur.

¶ Cap. xj. decimi libri.

a Et illo dōm est quid † importent clausule supradicte simul ꝯpromissis inserte, verbi gratia q pcedat summarie ꝛ de plano sine strepitu ꝛ figura iudicij. Jo. an. in. d. cle. sepe. in gl. in verbo, figura dixit q nisi oia supradicta verba cēnt apposita in illo c. non bꝫ locū illud qđ ibi statuit ex quo sentit q plus importēt in simul oēs iuncte ꝙ separatim apposite. Barto. aūt in. d. l. j. qño in le. ma. cri. proce. in glo. sup verbo, figura iudicij, paulo post prin. verius dixit dictū Jo. an. verum esse. si a primis verbis incipias, ꝛ alia verba omittas. Sed si poneret illud vltimū verbuꝫ tñ. s. sine iudicij figura, lꝫ alia precedentia essent omissa, tñ idem importaret cū oia sbalia sint sublata, vt. s. demonstratum est, qđ dictū singlr ad nostrum ppositum no. Apparet eniꝫ ex hoc qđ arbiter in quē factum est ꝯpromissum cum omnibus dictis clausulis idē poterit qđ supradictum est vbi solum dictū est qđ sine iudicij figura pcedat, ꝛ non vltra, vt ex predictis apparet, ꝛ hec est vera snia quā do. Jo. de imo. sequit, lꝫ ad alium finem in. l. si filiussa. ff. de dona. ꝙ ipse Bart. ibi argumentatiue aliud sensisse videat, vt ibi hr̄. ¶ Illud omittendum non est circa oēs supradictos ꝯpromittendi modos, an. s. manus arbitri videant ligate vt ei non liceat ordinarie cognoscere, vel pronuntiare. An vero hoc possit si magis velit. doc. ēt de hoc in ꝓprijs terminis de arbitro non ponūt, sed in iudice hr̄ in. d. cle. sepe. §. fi. satis tñ declaratum vr̄ tam in arbitro ꝙ in arbitratore. s. eo. lib. vj. c. §. transeamus nunc, vbi pro hoc recurre.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi q cognoscatur vel pronuntietur p simplicem querelam cuius effectus.

2 Querela quibus modis in iure assumatur.

¶ Cap. xij. decimi libri.

1 Bitatum vidimus quid † si in cōpromisso sit actū q cognoscat vel pronunciet p simplicem querelā. nostri doct. hoc nō declarant.

2 † Considera quod hoc verbum querela varijs modis assumptuꝫ vr̄ a iure. ¶ Quandoqꝫ enim apponitur hoc nomen circa remedia que insurgunt post sniam latam, vel post processuꝫ incboatū. ¶ Aliqñ circa ea que contingunt añ. ¶ Primo casu ꝯplectitur plura. s. nullitatem, item restitutionem in integrum. ¶ Iteꝫ ēt appellationē, vt expresse Bar. hec tria significata ponit in. l. ab eo. C. qño ꝛ qñ iudex. ex quo dicto eodem mō dicebat ibi do. Rapha. esse intelligendū dictum nomen ēt in statutis municipalibus qđ est notanduꝫ ꝙ illud fuerit antiquum dictū Gul. de cu. qđ tñ ipse non refert in. l. minor aūt magistratus. ff. de mino. vbi eleganter dixit statuto disponēte querelas bannitorū non admitti minime ēt admittendas esse eorum appellationes per tex. illius. l. Et intellige dūm appellent in alia causa ꝙ in illa ppter quā sint banniti ꝭm nostros docto. quod menti tene. Complectit ēt dicto casu quendam recursum qui qñqꝫ solet haberi pro obtinenda iustitia per viaꝫ querele q conceditur qñqꝫ ēt si appellatio probibeat vt eleganter Bal. notabat in. l. edicto. C. de edict. diui. adri. tol. ꝛ facit. ff. q satis. cog. l. arbitro. qđ menti tene. Secūdo casu assumit dupliciter. qñqꝫ pro quodā noīe actionis. ꝛ hec est querela inoffic. testa. vt. ff. de inoffi. testa. l. j. vel querela inofficiose donationis vel dotis vt in suis titulis. ¶ Qñqꝫ pro modo agendi omni casu in iudicio, ꝛ tunc idem importat querela qđ qualis qualis petitio corā iudice facta sine scriptura ꝛ sine alijs solēnitatibus libellorum vt sentit glo. singu. ad hoc. C. de accu. in. l. si quis se iniuriā. in verbo, libellos. Ex quo dixit elegāter Bal. in. l. j. C. vt in pos. leg. q si statutū disponit in causas debere pcedi per simplicē querelaꝫ non erit necessarius libellus solēnis qđ tene mēti. Vr̄ ēt idem importare q pcessus fieri possit sine iudiciorum solennitatibus, ꝛ figura solita eadē rōne, qꝛ cū pcedat vel cognoscat p simplices querelam certe in omni actu vr̄ posse simplicem querelam fieri sicqꝫ in effectu in oi actu iudiciario erunt remisse solennitates sicut dictum est in libello ꝛ hoc credo verum, lꝫ nullus dicat. Ex his oibus infert declaratio proposite dubitationis, cum. n. vbi hec clausula addicit in compromisso illud referatur ad moduꝫ agendi seu procedendi, ꝛ cognoscendi vr̄ idem per omnia hanc clausulam importare ac si dictū esset quod cognoscatur vel procedatur sine iuris solennitatibus, vel sine iudicij figura de quarum importantia satis dictum est. s. proxi. c. quod ppetuo ꝛ singulariter no. ꝛ quod in illis dictuꝫ est per oia ad hanc referas.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi, vt cognoscant vel pronūtient ꝭm equitatem quam habeat virtutem, ꝛ ad quod ius referatur.

2 Equitas quid sit, ꝛ de eius effectu.

¶ Capitulum. xiij. decimi libri.

p Roxime dicendum est de alia quotidiana clausula que in cōpromissis inseri-

1 tur † vbi. s. dictum est qđ ꝭm equitatē, vel de equitate procedat cuius ēt clausule effectum nostri doct. male declarauerunt. Spec. in tit. de dispensa. §. j. versi. notandum, dicit equitatem esse mediū quoddam inter rigorem ꝛ dispensationem siue misericordiam per text. C de indi. l. placuit. ꝛ

2 xxxiiij. dist. fraternitatis, ꝛ de transact. in. c. fi. † Unde referebat equitatem sic accipiendo describi qđ est iustitia dulcore misericordie tēperata, vel ꝭm eū pōt aliter dici quod est rōnabilis motus regens misericordiam ꝛ rigorem ad hoc ꝭm eum. xlv. distinc. disciplina. ꝛ. c. q emendat. ꝛ. c. vera. ꝛ hec est ꝭm cum illa equitas quam iudex semper ante oculos habere dꝫ. ff. de eo qđ certo loco. l. qđ si Ephesi. §. in summa extra. vt eccle. bñfi. c. j. in prin. in parte decisa. ꝛ de trāsa. c. fi. ꝛ. xxvj. q. vlti. c. allegāt. ¶ Sed qcqd supradicti dicant nos possumus pro veritate clarius loqui ꝛ dicere eqtatē idem esse qđ ius gentium, q qñqꝫ appellamus naturalē eqtatem hoc tenuit expresse Bar. si bene inspiciatur lꝫ doc. cōiter non aduertāt. in. l. j. qño in le. maie. cri. pce. in glo. super verbo, videbitur post medium, ꝛ probat vltra eum expresse, per tex. ff. depositi. in. l. bona fides vbi dr̄ equitatē referri ad merum ius naturale, vel gentiū, ꝛ ꝭm illa iudicari dꝫ in ꝯtibus nisi prius sit ex iure ciuili alteri ius quesitum quo casu ēt ius ciuile, ꝛ eius precepta attendi debent, qđ ēt vltimuꝫ lꝫ a iure ciuili procedat. tñ ēt de iure naturali est qđ fiat cum velit alteri non auferri ius quesitum. Nec repugnat si dicis iudicem ante oculos semp habere debere equitateꝫ. vt. d. l. quod si Ephesi. §. in summa. in auc. de man. prin. §. sit tibi. ꝛ tñ omnino seruare deberet ordinē iuris ciuilis, ꝛ eius solēnitates. vt. C. de sent. l. prolatam, ꝛ ibi no. p gl. ꝛ doc. ꝛ extra de offi. delega. c. de causis. facit. ff. de offi. presi. l. illicitas. §. veritas. Qꝛ illud non oi casu generaliter dꝫ intelligi, sed in his tantū qui sunt relicti iudicis arbitrio. vt habet expresse p Jano. extra de constit. in. c.

j. ꝛ p Bar. in. l. j. C. de leg. In alijs aūt casibus vbi iura dicunt seruandā eq̄tatē hoc non de oī equitate iurisgentiū intelligēdū est, sed de ea tm̄ que scripta reperit̄ que ēt rigori scripto prefer tur. vt. C. de leg. l. j. ꝛ ibi p Bar. C. de iudi. l. placuit. ꝛ ibi ꝺ hoc plene. p doc. nimirū ergo si dictis casib. iudex seruat precepta iuris ciuilis ad que ligat̄ ꝛ obligat̄ ēt iuramenti vinculo qꝺ pre stare bꝫ in initio officij. vt in auc. vt iusiurandū qꝺ prestatur ab his. §. j. Aliud est vbi solā equitatē seruare dꝫ qm̄ vt dixi ad so lū ius gentiū, ꝛ equitatem naturalēꝫ res redacta vr̄, vt ex predi ctis apparet. ¶ Ex his oībus sequit̄ declaratio ad premissum casūꝫ de ꝯpromisso facto qꝺ ꝓcedat̄, vel ꝓnuntiet̄ de equitate, vel ꝭm equitatē, cum. n. hec clausula ad solum ius gentiūꝫ refe rat̄ ꝛ equitatē naturalē certe ad sola ea que iurisgentium sunt ꝛ equitatis naturalis ligabit̄ arbiter, non aūt ad precepta ciuilia ꝛ in effectu tm̄ importabit hec clausula ꝗtū si diceret̄ ꝙ sine iu ris solēnitatibus, vel sine figura iudicij ꝓcedat̄, vt ex predictis clare ꝓbat̄ qꝺ tene menti singl'r, qꝛ ab alijs non inuenies dictū. Que aūt sint ea q̄ sunt iurisgentiū, vel naturalis equitatis, ꝛ qd importet sine iudicij figura vel sine solennitatibus dicemus ple ne. j̄. eo. lib. p totum que oīa ēt hoc casu ꝯpetunt. hinc declaran tur multa dicta doc. si bn̄ hoc ponderat̄ vt patebit in preallega to libro, nā id qꝺ Bar. dicebat singulariter. ff. man. in. l. si fide iussor. §. quedā. ꝛ ibi Bal. eū sequens ꝛ C. eo. titu. in. l. si pro ea qꝺ vbi ꝓcedit̄ de eq̄tate intelligunt̄ remisse solēnitates iuris ci. que veritatē negotij non tangunt non alie q̄ veritatē tangūt ꝭm eum. Jō est qꝛ veritatē seruare. ꝛ vnicuiqꝫ ius suum reddere est ēt iurisgentiū, ꝛ ꝭm naturalē eq̄tatē vt. j. dist. humanū genus. ꝛ sic in effectu p oīa seruat̄ ius gentiū. Jtē eadē rōne est illud qꝺ Bar. alibi elegāter dicebat. ff. de mād. in. l. qnīus. ꝛ Bal. in. d. l. si p ea qꝺ vbi ꝓcedit̄ de eq̄tate vt corā nr̄is cōsulibus merca torū seruādū est ēt pactū nudū in via actionis. nā ius gentium hoc vult vt naturalis eq̄tas q̄ non ꝯsiderauit stipl'one sed facti veritatē. vt. ff. de pac. l. iurisgē. §. pretor ait. de pac. c. j. ꝛ. ij. idem in eo qꝺ Bal. notabat referendo ad hoc Jaco. but. ff. de offi. p cōsul. in. l. obseruare. §. ꝓficisci vbi dixit ꝙ cū ꝓcedat̄ bꝫ eq̄tatēꝫ pōt summarie ꝓcessus agitari qꝛ iniquū ē litē ꝓlongare, ꝛ equū est abbreuiare eas. vt. ff. si cer. pe. l. q̄dā estimauerūt, nā lꝫ nōnul li illud notabilissimū putent tm̄ non est adeo notandū cū nedum summarie sed ēt sine iudicij figura ꝛ sine iuris solēnitatibus pos sit ꝓcedere. vt. s̄. demonstratū est. Jdē ēt in eo qꝺ Bal. dicebat C. māda. in. l. si p ea, qꝺ corā ꝯsulibus mercatorū vbi ꝓcedit̄ de eq̄tate obstat exceptio non solute gabelle. nā illud est iō qꝛ per non solutionē gabelle ius querit̄ alteri parti cui iuri q̄sito eq̄tas non vult qꝺ deroget̄ vt est expressum in. d. l. bona fides. ꝛ tenet Bar. expresse in preallegata. l. j. q̄uo in le. ma. cri. ꝓce. in gl. in verbo, vr̄ in fi. Jtē sequit̄ ex premissis declaratio multoꝝ q̄ no stri doc. dixerūt dū vbiqꝫ de equitate locuti sunt que tu diligēs inq̄sitor perquirere poteris. Et maxime ex predictis reprobare potes aliud verbum Bal. qꝺ ꝓtulit in preallegata. l. si p ea. C. man. vbi volunt qꝺ vbi ꝓcedit̄ de eq̄tate oīno necessaria est ad probationē testamenti solennitas. vij. testium hoc. n. est falsum cū sit ꝯ ius naturale ꝛ equitatē iurisgen. vt extra de test. c. cum esses. ꝛ. c. relatum. ff. de testi. l. vbi numerus. ꝛ iunge ad hoc qꝺ plene dixi. s̄. eo. lib. x. c. §. xiij. nunqd. ¶ Nunc de pulchra q̄ō ne ac quotidiana circa premissa tractandū est. factum est cōpro missum mō supradicto vt ꝓcedat̄ ꝛ ꝓnuntiet̄ de equitate nunqd ergo poterit ꝓcedi, vel ꝓnuntiari non obstante exceptione pre scriptionis, vel alia q̄ ꝓcedat ex mero iuris rigore. Bart. sensit multū eleganter hoc fieri non posse in preallegata gl. in verbo, videbit̄ in fi. vbi loquit̄ de ꝯmissione facta in iudicē hoc modo si bn̄ aduertant̄ eius verba, ꝛ tū dicit ꝙ in his q̄ iudex bꝫ facere non tenet̄ seq̄ regulas iuris ci. sed in his q̄ iā a iure facta seu di sposita sunt ita qꝺ sit ius alteri q̄sitū vel ablatum, iudex non pōt hoc immutare sed tenet̄ illud seq̄. casus est ꝭm eū. ff. deposi. in. l. bona fides. Jtē esset ꝭm eū auferre ius alteri qꝺ est ꝯ naturalēꝫ eq̄tatē ꝙ tene menti. nā idēꝫ vr̄ in arbitro, vel arbitratore eadē rōne. Quidā aūt q̄ de hoc dicto mentionē non faciunt referunt Bal. in. l. j. C. de prescrip. xxx. an. ꝯtū tenere ꝛ velle arbitrato rē q̄ de eq̄tate procedit posse non obstante qualibet prescriptio ne laudare. Alij ēt ad premissum gl. Bart. non attendentes re ferunt Ang. cū sn̄ia Bal. ꝯcordare. ff. de vsucap. in. l. sequit̄. §. si viam. p tex. ad hoc singularē ꝭm eos in auc. vt eccl. ro. c. an. sau. spa. §. habeat igit̄. vbi dr̄ prescriptionē esse iniq̄ssimū iuris presidiū ꝛ sic ꝯ eq̄tatē. Sed ꝑfecto Bal. nihil scripsit ꝭm cōēꝫ visum suoꝝ cōmentarioꝝ in tit. de prescrip. xxx. an. nec a tit. de vsucap. p emp. vsqꝫ ad tit. q̄uo ꝛ q̄n iudex inclusiue. Preterea salua pace eoꝝ Ang. in. §. si viā non loquit̄ mō supradicto sꝫ di eit peccare ꝛ in peccato nutriri eū q̄ se tuet̄ iniquo presidio pre scriptionis eo qꝺ habuit malam fidem p tex. singu. in. §. habeat itaqꝫ ex quo dicit se defensasse multa arbitramenta. nam multo ties arbitratores q̄ hn̄t potestatē ꝓnuntiandi ꝭm veritatē ꝛ eq̄ tatē ꝯdēnāt reiecta exceptione prescriptionis. deinde petit̄ re ductio ad arbitriū boni viri ꝛ tū arbitramentū non est iniquū si de mala fide prescribētis pōt doceri. alias secus cū prescriptio tā de iure ci. q̄ꝫ de iure cano. sit inducta. vt pꝫ in tit. de prescri. ꝭm eū. ꝛ sic apparet eū loq̄ in ea prescriptione tm̄ q̄ lꝫ de iure ci uili ꝑmittat̄ cū mala fide vt in casu illius. §. si viā. ꝛ. l. j. ꝛ. l. sicut C. de prescrip. xxx. an. tū de iure cano. indistincte prohibet̄ vt in. c. fi. de prescrip. ꝛ in. c. pos. de reg. iu. lib. vj. ꝛ ibi p Dy. Qꝺ ius canonicū cū in hac materia peccati vbiqꝫ ēt in terris impe rij attendat̄ nec ius ciuile alicubi locū habeat vt plene p doct. in. d. c. fi. ꝛ. d. c. possessor. certe non de hac prescriptione cum mala fide inducta que est ineffectualis, sed de ea que cūꝫ bona fide fit que vt dixi vtroqꝫ iure ꝯprobat̄, credendum est Bar. in tellexisse in ꝑallegata eius gl. in verbo, videbit̄ in fi. ꝛ sic in nihi lo supradicti ꝯdicunt si recte attendat̄. ꝛ hec est veritas quicqd nonnulli errātes dicant. hanc ēt partē Joā. de imo. ꝛ ceteri cōi ter sentire vident̄ in. d. §. si viā. Deniqꝫ ꝯclusio sit arbitratorem que sui natura de equitate ꝓcedit vt plene. j̄. dicemus. xj. lib. p totum. Jtem ꝛ arbitrum in quē vt de equitate tm̄ ꝓcedat̄, vel ꝓ nuntiet factum esse cōpromissum iuri iaꝫ quesito ex prescriptio ne non posse derogare que prescriptio de ea intelligit̄ que est ef fectualis. i. cū bona fide inducta non de alia ineffectuali vt ex ꝓ cedentibus liquet qꝺ tene menti. ꝛ facit ad hoc qꝺ. s̄. dixi eo. li. viij. c. §. nunc ad clarā. versi. v. nunqd poterit. faciunt ēt ad hoc ea que dicā de ꝯpromisso, vt ꝓcedat̄, vel renuntiet̄ ꝭm ꝯsciam. j̄. eo. lib. xv. c. nā ꝯscia ea que est in sola equitate fundata ꝭm oēs theologos ꝛ legistas ꝛ cano. ꝛ probatur. xlv. dist. vera iustitia. ꝛ. xxvj. q. vij. allegant cum similibus.

SVMMARIVM

1 Clausula cōpromissi, vt procedat̄ vel pronuntiet̄ de facto vel in scriptis vel sine scriptis quem operetur effectum.

2 Verbum de facto quibus modis in iure consideretur.

¶ Capitulum. xiiij. decimi libri.

1 Frequentissime consueuit vt in ꝯpro missis † aliā clausu lā adijciāt vt. s. ꝯpromissarij de facto ꝓnuntient aut ꝓcedāt, de ea igit̄ ēt hoc loco necessario est dōm cu ius sit effectus ꝛ virtutis. Quidā allegant ad hoc quasdā falsas no. Bar. in quodā ꝯsilio. ꝛ Lapi in sua alleg. cij. sed certe male qꝛ non inueniunt̄. Alij de hoc non tradunt certā doctrinā, ma

2 xime in ꝯpromissis in q̄bus nihil scriptū inuenimus. ¶ † Nos possumus ꝯsiderare hoc verbū ꝺ facto varijs modis assumptū a iure. Qn̄qꝫ. n. refert̄ ꝯnaliter ad gesta seu gerenda p hoīes. Aliqn̄ ad remedia eoꝝ que gesta sunt aut gerent̄, qn̄qꝫ ad mo dos ꝓcedendi in cognitionibus ꝛ decisionibus cāꝝ. ¶ Prio casu illud verbū de facto id tm̄ significat ꝙ verbū sonat non vl tra, immo idē dr̄ esse factū qꝺ gestum, vt. ff. de verb. sig. l. lꝫ hinc dicebat eleganter Bar. ff. de ꝯdi. fur. in. l. si seruus. ꝛ sequitur Bal. in. c. j. q̄ succes. tene. in vsi. feu. qꝺ q̄tūis heres q̄ vēdidit rē hr̄ditariā adiecerit in ꝯtu vēditiōis se nolle teneri nisi ꝺ suo dato ꝛ facto tm̄, nihilominus tenebit̄ de facto. i. gesto sui aucto ris defuncti cui successit. hinc ēt hr̄ ꝙ q̄tūis alienans dicat in ꝯ ctu se nolle teneri non de facto, tū tenebit̄ de facto. i. gesto per suū singularē successorē vt ꝓbat̄. ff. de dā. infec. in. l. fluminūꝫ. §. adijcit̄. ꝛ p Bar. ff. de verbo. obliga. in. l. stipl'o ista. §. sicut aūt. ¶ Scdo casu qn̄ refert̄ ad remedia eoꝝ q̄ gesta sunt aut fient. verbi grā vbi ꝯtu venditionis venditor ꝑmittit emptorē defen dere de iure ꝛ de facto ꝯ oēm ꝑsonā Bar. no. dixit. ff. de verb. obli. in. l. stipl'o ista hr̄e licere. in prin. talia verba posse intelligi tribus modis. vno mō si lis moneat̄ in iudicio de iure, vel de fa cto ꝛ de iure euincat̄ vel nō, vt. l. pr̄. in prin. ff. de dote prele. quā nis. s̄. sit veꝝ ꝭm eū nisi culpa emptoris tm̄ vel eius odio h eue niebat quo casu non teneret̄ vēditor ar. l. si merces. §. culpe. ff. lo ca. ꝛ. ff. sol. mat. l. pe. in prin. Alio mō intelligit̄ de facto. s. vt in iudicio faciat venditor ea q̄ facti sunt, verbi grā adsistere apud tribunal, ꝓducere testes, soluere expēsas ꝛ sīlia arg. ad hoc. C. de in lit. dan. tuto. l. ij. ꝛ. C. de euic. l. si parētes. Jtē ꝛ tertio mō

potest

pōt intelligi hoc casu illud de facto.i.armata manu resistere, ⁊ recuperare qui modus cū non debeat ex natura contractus, vt l.fin.C.de acti.emp.⁊.ff.de acqui.pos.l.permisceri. certe dicta verba dubia non interpretabunt̃ ita, vt eum cōprehendāt argu.ff. de vsur.l.si stipulatus,⁊.ff.de dam.infe.l.dāni infecti qdaʒ,⁊ facit.ff.de pac.l.veterib⁹,qđ ēt tenuit Jac.de are.⁊ Oldr.⁊ Richar.malū.vt Bart.refert quē latius vide. ¶ Tertio casu qñ verbuʒ de fcō referẽ ad cognitiones,⁊ decisiões causaꝝ doc. variant,nam Lapus in sua allega.cij.de cuius dcō mentionē fecimus.s.ij.lib.iiij.c.in antepenult. artic.⁊ eo.li.xvij.c.in fi. sensit eum qui pōt de fcō procedere posse ēt gratis remittere,⁊ de iure vnius auferre,⁊ alteri dare. Idem ēt sensit Ang.ff.de pact.l. impatores,vt ēt retuli in loco preallег. Bart.ēt de cuius dicto pdicti immemores fuerūt expresse oppositū tenuit in.l.j.quo in le.ma.cri.pcede.in glo.in verbo, videbiẽ ante finē singlr dicēs. Idem esse hoc dicere ac si diceret̃ pcedi debere manu regia, ⁊ sine iuris solennitatibus,prout olim de iure gen. fiebat aū iuris ciui.inuentionē,vt.ff.de orig.iur.l.ij.in pn.vnde fm euз nō possent hoc casu iura alterius vllo mō ledi,qm̃ esset contra naturalem equitatē,que dicto casu dз obseruari sicut de iure gē.fiebat, ⁊ hec est veritas,q̃ʒ tene menti ppetuo. ¶ Ex pmissis oibus sequit̃ pposite qōnis declaratio vbi.s.verbuз de facto adiectuз est in cōpromisso cum.n.hoc casu adijciatur mō pcedendi in cognitione,⁊ decisiōe cause certe idē importabit ac si dcm̃ esset qđ pcedat fm naturalē equitatē fm quā oia fiebant per manū regiā vel sine iuris solēnitatibus, que nondūз inuente erant dicto tpe qđ tene mēti ppetuo,⁊ singulariter not. Et precipue contra oēs cōiter qui putant periculosissimuз esse de facto compromittere vnde de equitate tm̃,vel veritate cōpromissum faciunt,⁊ non de facto.nam hic timor superfluus est cū idem per oia importet de facto compromittere qđ de eqtate, vel omissis solēnitatibus,vel sine figura iudicij,vt ex precedētibus liquet. ¶ De eo dicendū est factū fuit compromissuз ⁊ dictū fuit qđ possit pcedere in scriptis,⁊ sine scriptis qd ergo opabiẽ, dic operari istud mirabile, qꝛ de gestis coram eo stabitur eius soli relationi, vt singulariter dicit Bar.in auct.nisi breuiores C.de sen.ex peri.reci.⁊ sequiẽ d. Ant.de bu.in multis locis maxime in.c.cū ad sedē.de resti. spo.qđ no.ppetuo,⁊ vide qđ scripsi in.d.auct.nisi breuiores.

SVMMARIVM

1 Clausula vt compromissarij secundū eoꝝ conscientiā procedāt aut pronuncient quante sit operationis. 3.
2 Conscientia quid sit,⁊ ad quid referatur ⁊ reguletur.
4 Compromissarius qui scdm conscientiam procedere habet an possit prescriptionis exceptionem repellere.
5 Clausula compromissi,qđ procedatur aut pnuntietur secunduз eius gratiam vel misericordiam quid operetur.

¶ Cap.xv.decimi libri.

1 Lteram quoqз clausulam sepius in cōpromissis apponunt compromittētes qđ fm eoꝝ conscientiam cōpromissarij pcedant,aut pronuntiēt.de hac igẽ,⁊ eius virtute hoc loco dicēdum est de qua nihil nostri doc.scripsere. ¶ † Conscientiaз dicere possumus esse oēm habitum eius qđ quisqз scit cū alio, aut alijs inspecta vocabuli cōpositione qđ ex cā, ⁊ scia deriuari videẽ.Eritqз fm hoc conscia idem qđ simul cū alio,aut alijs sciētia.ad hoc.ff.si cer.pe.l.ij.§.appellata.inin.qui.mod.re cōtrahi.ob.§.j.⁊ de testa.in pn.Nostri tm̃ maiores legū ⁊ cano.compositores interpretes quoqз non sic late hoc nomen assumpsere, sed pro eo tm̃ qđ quisqз secum tm̃ sit,⁊ fm animi sui motū,⁊ cordis secretū dijudicat,vt pbatur.C.de epis.⁊ cle.l.nulli.post pn. ibi pro sua gscia ⁊c.⁊ eo.ti.in.l.si q̃ʒ.ibi,nuda electionis gsciētia ⁊c. Vñ dicebat Ang.senti de August.qdqd libet sola me,⁊ in oculis dei conscia.i.cordis secretū nō accuset.xj.qō.iij.senti. ⁊ alibi illos quos ppria conscia iustificat alioꝝ male dicta non timeant,vt ea.causa.⁊.q.c.in cūctis. Et hoc est qđ sepissime diximus iudicē iudicare debere fm acta nō fm cōsciam.ff.de offi. presi.l.illicitas.§.veritas.in auct.de mād.pn.§.sit tibi quoqз,hoc ēt est qđ sepissime appellamus foꝝ conscie.i.aie seu foꝝ secretū qđ fit coraз sacerdote tm̃ cum quo oia debent esse secreta tanq̃ʒ cum deo,vt de peni.⁊ remi.c.ois vtriusqз sexus,hoc igẽ mētale nomen nos assumemus,in statutis quoqз ⁊ contractibus assu-

3 mereẽ ar.predictoꝝ. ¶ † Nūc dicamus an ad pcepta ciuilia,⁊ eius solēnitates conscia referatur an potius ad eqtate naturalē profecto q̃ʒ doc.expresse non declarēt tm̃ ad equitatē naturalem tm̃ ⁊ diuinū ius referri videtur,⁊ super eo tm̃ se fundari non aūt ad solēnitates iuris hoc colligere expresse ex tex.iūcta glo. in auct.de mā.prin.§.sit tibi,vbi tex.dicit iudicē studere debere lites cum oi eqtate finire,⁊ in glo.arguit de eqtate ad gscientiā ⁊ecōtra,⁊ facit qđ hẽ.xxxvj.q.vij.c.allegāt. ¶ † Ex his oibus sequitur declaratio pncipalis qōnis cuз.n.fcm̃ est cōpromissuз, vt fm eoꝝ consciam cōpromissarij pronuntient,vel pcedāt certe idē importabit ac si dcm̃ esset fm animi sui motū naturali eqtate regulatū eritqз in effectu idē ac si dcm̃ eēt,vt nō obstātibus iuris solennitatibus,vel sine iudicij figura,vel p simplicē querelā,vel fm eqtatē,vel ēt de facto,q̃ oia eiusdē sunt importātie, vt clare ex pcedentibus capit.liquet,⁊ qđ perpetuo, ⁊ singlr nota. Sequitur ēt ex pcedentibus reprobatio eius qđ quidā dñi allegantes Bar.C.vnde cogna.in.l.certum qꝫ.s.vbi pceditur fm consciam possit sniam ferri sine citatione partiū,hoc.n.est falsuз vt ex pdictis pз iuncto eo qđ dixi.s.eo.li.vij.c.§.nūc ad claram demonstrationē ver.xxvij.vbi vide. Itē sequuntur alia etiā remedia que insurgūt post sniam de qbus dicemus.j.xj.lib.iij. ca. ¶ † De illo sepissime quesitū est an.s.compromissarius, qui fm conscientiaз pcedere,⁊ pronuntiare hз possit prescriptionis exceptionez reijcere,pfecto hec est qō, que in idem recidit ac si de ea quereremus an.s.prescripta retineri valeāt salua conscia, v.g.scripsi bona fide post completam prescriptionem scia mihi superuenit reз fuisse alienā. Inno.no.sciebat pscripta bona fide salua conscia retineri posse in ca.pura.in fi.de iure patro.quem refert ⁊ sequitur Jo.an.in regula possessoꝛ.de regu.iur.li.vi. ⁊ Bal.in auct.ad hec.C.de vsur. Idē sensit Bal.referēs ad hoc disputationē Petri de bellap.C.de iuris ⁊ fac.igno.l.cū qs vbi dicit pscriptiones locū hẽ nedum in foro seculari,ʒ etiā in foro poli. Idem ēt Bar.l.j.quo in le.ma.cri.pce.in.xj.colū.in glo. in verbo.denuntiationem,⁊ canoniste eum sequentes in ca. nouit.de iudic.⁊ Bald.in.d.auct.ad hec ēt in cap.j.§.si quis per xxx.de feu.fuerit controuer.inter do.⁊ agn.⁊ in quadā dispu. que incipit,statuto cauetur qꝫ feneratoꝛ. dum dicunt ꝯ prescriptionem bona fide completā non posse fieri denuntiationeз euāgelicam que sup conscia tm̃ fundatur,⁊ hoc qꝛ per prescriptionē sublata est tam ciuilis q̃ naturalis obligatio,vt per Bar.ff.rem ra.hẽi.l.fi.ff.de acti.⁊ obl.in.l.obligationū fere.§.placet, ⁊ p gl. ⁊ doc.in.l.at qui natura.§.cum me absente.ff.de neg.gest.qđ est nota. Idem ēt cōiter oēs canoniste concludunt,in.c.vigilāti.de prescripti. ¶ Ex his sequitur cōpromissarium,qui scdm gsciam procedit non posse prescriptionis exceptioneз reijcere, ⁊ hec est mens doc.licet non inferāt expresse ad ppositā qōneз. ¶ Nos tm̃ possumus hoc idem alijs modis probare,naз vt tunc dixi cōscientia regulatur fm naturalem equitatem,naturalis aūt equitas non vult,vt quesita ēt per iuris rigorem recōmunicentur ne alteri ius auferatur,vt est expressum.ff.depositi.in.l.bona fides, ⁊ dixi.s.eo.lib.x.c.§.nunc de pulchra qōne.preterea cōis conclusio doc.vult qđ testatore constituto ēt in mortis articulo,qui duntaxat cogitare psumitur de conscia,vt.j.q.vij.sancimus.C. de sac.sanc.eccle.l.sancimus,si iubet solui debere omnia debita hoc non trahatur ad bona fide prescripta.vt per Bart. in.l.legaui.ff.de libe.leg.⁊.ff.de solu.in.l.si is cui.§.flauius, ⁊ p Bal. in.l.id qđ pauperibus.C.de episc.⁊ cle. ⁊ in.l.dñs testamēto.ff. de cōdi.⁊ demō. ¶ Ad vnū aūt attēdendū est, qꝛ Ang.in repetitio.l.j.C.de iudi.quē Imol.refert,in.l.seqtur.§.si viā.ff.de vsu. dixit pdicta vera esse,vbi prescriptione ius est plenarie quesitū, vt in vsucapione triennij. Aliud dicit esse,vbi nō esset plene qsitum,vt in pscriptione longi tpis,per quā vtile tm̃ dñium qritur qđ ex quo hз consciaз directum dñium esse penes alium prescribens non est tutus in foro conscie,nisi restituat estimationem illius directi dñij quatenus.s.vendi posset hoi scienti illius cōditionem.arg.ff.de dona.cā mort.l.mortis cā capimus, in pnc.tu tm̃ considera qđ hoc directum dñium non bene videreẽ esse estimabile,nec hñda videtur eius estimatio,qm̃ hñs vtile semp prefertur hoc casu habenti directū,siue in excipiendo,siue in agendo ꝯ tertium,vt per Jo.and.in.c.possessoꝛ.de reg.iuris.lib.vj. Itaqз frustatoria videtur.s.dicta Ange.limitatio. ⁊ hoc Imo. tenet in loco preallег. Rursum dicebat Ang.in pdicta repeti. C.de iudi.l.j.qđ vbi per prescriptionē cū bonafide, queriẽ sola exceptio.v.g.in eo,qui est missus in possessioneз in reali iudicio rei aliene,q credit rem esse suam, ⁊ possidet spatio.xxx.an.quo casu tutus est exceptione,sed nō querit dñiuз qđ non intēdebat querere,cum se dñm putaret,tunc si superuenit scia post cōpletam prescriptionē tenebiẽ ad rei restitutionē in foro consciētie, ⁊ allegat notata in.l.ij.C.vbi in reз actio. qđ esset notabile si ve-

rum esset Jo. de imo. 2dicit, et recte in preallegat. §. si viam, satis. n. secundum eum dici pot etiam dicto casu dominum queri, licet vtile ex quo auctoritate sententie possessio est sibi data. arg. eorum que habentur. ff. de acqui. pos. in. l. pomponius. §. qui iussu, et per glo. insti. de offic. iudi. §. fi. satis etiam secundum eum dici pot etiam. x. anno. tps inter presentes sufficere, et. xx. inter absentes cum videatur titulum habere auctoritate sententie quamuis interlocutorie, vt. l. iuste possidet. ff. de acqr. possess. et no. per glo. in. d. l. ij. quod verum credo, licet dicat Ange. nouum fuerit ac
5 subtile. ¶ †Dicamus de altera clausula. s. dictis non omnino absimili factum est compromissum, vt procedat, vel pronunciet secundum eius gratiam vel misericordiam, vel dictum est tue nos gratie, aut misericordie subijcimus. Quid ergo importabit: certe quamuis de hoc nihil nostri doc. tangant, breuiter tamen dicendum videtur hec esse nomina quedam reuerentiam aliquam, aut venerationem significantia in effectu tamen idem importare videntur ac si dictum esset quod secundum eius conscientiam, arg. ad hoc. xxxiij. dist. c. fraternitatis. xlv. dist. c. disciplina, et. c. vera iustitia.

SVMMARIVM

1 Clausula compromissi quod procedatur vel pronuntietur de veritate, vel secundum veritatem, vel facta fide, vel habitis legitimis probationibus, vel liquidis quid operetur.

¶ Cap. xv. decimi libri.

1 **Lepissime** in compromissis actum vidimus, vt procedatur, vel pronuntietur de veritate, vel secundum veritatem. †De hac igitur clausula post predicta necessario est videndum, nostri doct. de hac in compromissis apposita nihil scripserunt. Ego puto tantundem importare si dicatur procedi, vel pronuntiari debere de veritate aut secundum veritatem quantum si dictum esset inspecta sola facti veritate. Nam ius semper est clarum, et indubitatum, vt. ff. de auro. et ar. leg. l. ornamentorum. ff. de confess. l. non fatetur, non ergo de iuris veritate in dubio credendum est compromittentes intellexisse, sed de veritate facti tantum in quo pot esse contentio, seu diuersitas, vt. ff. de transac. l. post rem iudi. et dixi. s. ij. lib. xvij. c. et hoc satis videtur esse planum. ¶ Videamus nunc quid importabit si dictum sit quod sola facti, veritate inspecta, vel mo. s. dicto procedatur, certe in compromissis, vt dixi de hoc non tangitur, sed in delegationibus factis cum iurisdictione, quidam allegant duas singulares decisiones rote. s. xxxiij. et. xxvi. vbi dicitur idem sonare dicta verba ac si dictum esset quod procedatur sine iudicij figura, que verba excludunt solennitates iudiciorum, vt per Jo. mo. in. c. fi. de hereticis, li. vj. et per glo. in cle. sepe. de verb. sign. in verbo, figura. et per Bar. in. l. j. quando in le. ma. cr. pce. in gl. in verbo, figura post pnc. et hoc clarum credo etiam in proposito nostro. vbi dicta clausula inserta est in compromisso, arg. de offic. deleg. ca. vno delegatorum, et eorum que dixi. s. eo. li. viij. c. in pn. hoc etiam quod dicto casu intelligantur exclusae solennitates iur. ciuil. probatur expresse, si bene inspicitur. ff. de offi. presidis, in. l. illicitas. §. veritas iuncta. glo. ibi posita, nam text. dicit ibi iudicem sequi debere acta non veritatem rei, et tamen glo. arguit iudicem non debere sequi conscientiam, sed acta tantum, et sic pro eodem assumit consciam, et veritatem. Constat autem quod conscientia excludit dictas solennitates, vt nunc probaui. c. precedenti. Item probatur idem, per multos tex. si bene attendantur, vt. viij. dist. c. mala. et. c. veritate, et. c. si consuetudinem, et. c. qui contempta cum seq. capit. vsque ad fi. distinctionis. ¶ Ex his sequuntur declarationes multarum questionum. ¶ Primo an arbiter, vel arbitrator qui iudicare habet de veritate tantum vel secundum veritatem possit reum condenare ex vno teste bono. in hac ciuitate communiter omnes credunt quod sic, et ista vidi sepius in nostris compromissis iudicialibus in quibus de veritate agitur practicari, sed falsum est, quia licet sint sublate solennitates iuris ciui. vt dixi. tamen non ille, que sunt de iure diuino, seu naturali, vel gentium, vt probaui. s. eo. li. viij. c. in. §. sed contra erunt vbi vide. Certum est autem de iure diuino, vel gentium non credi minori numero duorum testium, vt extra de testamentis. c. cum esses, et. c. relatum. de testi. c. in noie domini de iud. nouit. ff. de testi. l. vbi numerus. C. de testi. l. iusiurandum. in fi. ¶ Item an dicto casu poterit reum condemnare non obstante prescriptionis exceptione, certe non, quia licet agatur de veritate, tamen hec non vult tolli ius prius tertio quesitum etiam ex iuris rigore, vt expresse no. Ang. et Jo. de imo. ff. de vsuris. l. sequitur. §. si viam, et tetigit. s. eo. lib. x. c. §. nunc de pulchra questione. Et faciunt ad hec que dixi. s. eo. li. viij. c. Est et alia frequens clausula. vsque ad fi. que omnia etiam ad hanc clausulam dicta putes. ¶ Agitatum tamen circa premissa vidimus quid si dictum sit in compromisso quod facta fide pronuncietur, vel habitis legitimis probationibus, vel liquidis, communiter Moderni dicunt quod vbi dictum est facta fide non possit deferri iuramentum in probationis defectum, allegant glo. singularem ad hoc in. c. cupientes. §. quod si per. xx. in verbo fide, de elec. lib. vj. Idem dicunt si dictum sit quod habitis legitimis probationibus, per aliam gl. ad hec secundum eos singularem, in. l. cum de indebito iuxta princ. ff. de probat. et conditio si probaueris non pot trahi ad probationem factam cum iure in probationis defectum, vt est casus secundum eosdem. ff. de condi. et demon. in. l. lucius, et habetur de hoc per Bal. in. l. hec sententia. C. de sentent. que sine cer. quan. et in. l. in bone fidei. C. de rebus credi. et Sali. ibi qui refert sup hoc consilium Bal. idem etiam dicunt, si dictum sit quod habitis liquidis probationibus, per tex. C. de proba. in. l. fi. et C. de secun. nup. l. fi. et ibi per Bald. et pro hoc allegatur altera gl. sing. in. l. fi. ff. quod me. cau. in gl. magna. ¶ Sed salua pace hec omnia dicta falsa existimo, et primo circa fidem, satis fides fieri videtur arbitro, vel iudici in causis paruis in quibus alias inspecta personarum conditione iuramentum solet deferri si datur iudici vnus testis omni exceptione maior cum partis iure, ex quo text. C. de rebus credit. in. l. in bonefidei in verbo, opus, vrget iudicem ad deferendum iuramentum et pronuntiandum secundum eum quam pronuntiationem facere non posset, nisi adductus esset ad rei geste fidem, vt. ff. de testi. l. ad fidem. C. de eden. l. qui accusare, et. l. pen. ff. de proba. l. quinquaginta. in fi. et ad hoc idem facit alter tex. ff. de iureiur. in. l. admonendi in verbo, solent, quod inducit necessitatem iudici hoc casu cum per aliam. l. ita declaretur, vt. d. l. in bonefidei. in fi. facit etiam ad predicta quod no. Bar. in. d. l. admonendi, iuxta fi. et cano. plenius in. c. fi. de iureiur. vbi volunt iudicem compelli iuramentum predictum deferre, et secundum eum pronuntiare. Idem. n. in arbitro in quo eadem est ratio. preterea secundum communem sententiam omnium doc. in. d. c. fi. et in. d. l. admonendi. iuramentum predicto modo delatum inducit semiplenam ergo coniuncta altera semiplena inducatur fides perfecta in causis non grauibus, vt habetur in. c. fi. de suc. ab intesta. et in. ca. j. de appel. Secundo circa probationem legitimam satis dici debet legitima probatio ex quo lex hunc probandi modum in causis inducit, vt. d. l. in bonefidei, et. d. l. admonendi, et. d. c. fi. de iurein. ad hoc quod habetur de lib. et posthu. ff. in. l. filio quem pater. vbi dicitur quod lex aliquid faciens, vel inducens nunquam illud inducit in actu ficto, sed in vero vna pot, et hoc tenet expresse do. Lud. ff. de iurein. in. l. admonendi, licet non per dictas rationes, sed per glo. que hoc no. vult. in. c. statutum in verbo, proprium iuri de rescriptis, li. vj. et per text. optimum ad hoc, in. c. ij. extra de probat. ponderata dictione alie, ibi posita que est implicatiua similium, et hoc verum credo nedum dicto casu in iuramento necessario quod defertur parti in defectum probationis, sed etiam in iuramento iudiciali quod a parte defertur parti. vt. ff. de iureiur. l. manifeste. eo. ti. l. eum qui in pn. et per totum, cum. n. lex approbet hunc probandi modum, vt in toto illo tit. certe legitima fides, seu probatio debet nuntiari ad doc. l. ij. §. si quid autem. C. de vete. iur. enucle. et quod habetur in alia materia. de confes. c. si post prestitum. li. vj. Item etiam predicta vera arbitror etiam si dictum esset habita fide plena, vel probatione, quia non pot iudex pronunciare, nisi habeat plenam probationem, vt. ff. de testi. l. vbi numerus, et tamen pronuntiat vigore dicti iuramenti necessarij, vel iudicialis, vt dictum est. Nec obstat quod not. glo. in. d. §. quod si per. xx. in verbo fide, quia dicit quod verbum facta fide intelligitur per testes, vel per alium legitimum modum, sed vt dixi predicta probatio est legitima. ergo etc. preterea pro hoc est tex. hoc casu quod fides plena fieri dicatur, quando per sacramentum, in. d. c. statuto circa medium, de rescriptis, lib. vj. et ita tenet etiam do. Lud. in. d. l. admonendi, sed non per dictas rationes, nec etiam obstat altera glo. ff. de proba. in. l. cum de indebito, quia credo male loqui per dicta. s. Item non facit contra tex. ff. de condi. et demo. in. l. lucius. quia dicit conditionem si probaueris esse filium meum te heredem instituo annullare testamentum tanquam non sit potestatiua propter probationis difficultatem cum non possit probare per se solum non ergo dicit dicto casu, vel altero vbi requiritur probatio conditionalis non admitti iuramentum in probationis defectum, et sic nihil ad propositum, et hoc est verum quicquid Bal. dixerit, in d. l. hec sententia. C. de sente. que sine cer. quant. et in d. l. in bonefidei, et Sali. ibi. preterea ipsemet Bald. contrarium tenuit dicens sufficere probationem per iuramentum suppletam, et ad implendam conclusionem in forma specifica. in. d. l. admonendi, et in. l. j. C. de sacro san. eccle. allegans Joan. and. in nouel. in. c. quamquam de vsur. li. vj. in nouella, et hanc partem sequitur dom. Ludo. in. d. l. admonendi, et hec est veritas. Idem etiam tertio credo circa predicta si dictum esset in compromisso habitis liquidis probationibus, vel lucidis, vel liquidissimis, quia quamuis probatio suppleta per iuramentum necessarium in probationis defectum non possit negari, quia sit priuilegiata cum admittat in testem pro seipso eum, qui alias esse non pot, vt. l. omnibus. C. de testi. ff. eo. titu. l. idonei. cum simi. et sentit

Bart.

Bart. hoc si bene inspiciatur in l. admonēdi circa primā lectu. illius. l. nō liqda est ꝓbatio, qꝛ ius presumit iurantem ēt in cā ppria nullis casibus in qbus iurm licite defertur dicere veritatē sicut testē in cā aliena. vt. d. l. in bonefidei, ⁊. d. l. admonēdi, ⁊ de iurein. c. fi. in fi. ⁊ ibi per canonistas, ⁊ pſumptiones legū dicunt liqdissime ꝓbationes, vt per glo. not. in. l. si tutor. C. de peri. tut. ⁊ p Bal. in. l. fin. C. de ꝓbatio. vbi dicit not. qđ ēt in criminibus pſumptiones legū quas lex hꝫ pro indubitatis eodē mō debere esse indubitatas liqdas iudici sicut sunt legi. tenemēti. Nec obstat his dictis glo. in. d. l. fin. ff. qđ met. cau. qꝛ male loqtur p dictas rōnes. Item nō obstat qđ in criminibus saltē criminalr intentatis non deferatur iurm in defectū ꝓbationis ſm cōeꝫ sniaꝫ docto. in dictis locis p tex. in. d. l. fi. C. de ꝓbatio. vbi dicit in criminibus ꝓbationes debere eē luce clariores, qꝛ rūdeo qđ in criminibus nō deferꝫ iuramentum pp magnitudineꝫ cause, vt. l. in seruoꝝ. C. de penis, non ergo est ex natura dictoꝝ verboꝝ luce clariores ⁊c. sꝫ ex natura cause, ⁊ scripsi de his oibꝰ late in meo libello de iurō necessario in primo. c. vbi oino vide. ¶ Ad vnū est necessario circa hec oia attendendū, qꝛ q̄uis vbi in compromisso dictū est qđ procedat, vel ꝓnuncietur ſm ꝟitateꝫ, hoc casu sint remisse oēs solennitates iuris ciui. ⁊ ideo iudicemus eum arbitrum, vel arbitratoreꝫ, ſm diuersitatem casuum ſm ea q̄ diximus. s. eo. li. viij. c. §. est ⁊ alia. in pnc. tū vbi dictū est qđ facta fide, vel habitis legitimis ꝓbationibus ꝓnunciet, vel procedat, credo oī casu ex tali cōpromisso resultare ptāteꝫ arbitri tm̄, vt pꝫ ex dictis. s. eo. li. iij. c. qđ non reperimus, nisi forte alie clausule adijciant ex qbus denoteꝫ potius eum esse arbitratorē, v. g. non seruato iuris ordine, vel sine iudicij figura, vel alia ꝟba ex supra enumerat's, vt in precedentibus satis demonstratum ⁊c.

SVMMARIVM

1 Clausula cōpromissi, qđ scđm eius voluntateꝫ procedat, vel per alia verba liberam voluntatē denotantia cuius effectus sit.

¶ Cap. xvij. decimi libri.

1 **N**unc dicamus cuius effectus sit hoc cuꝫ dicitꝫ †qđ ſm eius voluntatem procedat, vel ꝓnunciet, vel per alia ꝟba liberam voluntatē denotantia. certe Bart. hoc solenniter, ⁊ melius q̄ aliquis declarat in extranagā. ad reprimē. in ꝟbo, videbitur. dic ergo ſm eius mentem quod aut dicta potestas data est arbitratori, aut arbitro. ¶ Primo casu aut est arbitrator assumptus proprie circa contractus perfectionem, ⁊ tunc duobus exceptis. s. quod non donet, qꝛ hoc non venit in cōcessione libere voluntatis, vt. l. si filiusfami. §. j. ff. de donationi. Item qđ dolus malus absit, vt. ff. mand. l. creditor. §. lucius. cetera pōt, ⁊ hoc est ſm euꝫ quod dꝫ quod scđm reg. iuris gentiū, lꝫ contrahentibus se decipere, vt. ff. de mino. l. in cause. ff. loc. l. inter. §. si pcio, qꝛ talis liba voluntas regulatꝫ a regulis iur. ciui. nō iuris gentiū ſm eum qđ singlr ponderabis. Aut est assumptus circa largitionē ex cā lucratiua, ⁊ tunc ſm Bart. poterit facere oia nō seruatis reglis iur. ciui. seruatis tū reg. iur. gentium. vt. ff. de test. mili. l. fi. vbi miles cui permittiꝫ testari qūo vult pōt relinquere deportato, cuius status est nullus de iu. ciuili, non autē in dānato in metallum, q est seruus pene, ⁊ seruitus est cōstitutio iurisgentiū, vt. l. neqꝫ. n. §. si deportati. ⁊. §. seruuꝫ. ff. de testa. mili. ⁊ facit. ff. de lega. ij. l. cuꝫ quidā, qꝛ lꝫ de iu. ciui. ei qui est indignus per offensam non donetur, imo donatū reuocetur, vt. l. fin. C. de reuocā. dona. sed tū hꝫ naturaleꝫ eqtatē declaratā per ius diuinū maioris pfectionis est tribuere ei q̄ alteri. Unde ille in cuius liberā voluntatē ponitur pōt indignum eligere ſm Bart. quod ēt menti tene singlr. Altero casu qn̄ dicta ptās procedēdi, vel ꝓnuntiandi ſm voluntatē data est arbitro. Bar. dicit idem eodē modo, vt lꝫ sit liber a regu. iur. ciui. tū non a reglis iuris gētiū, seu naturali eqtate, ꝓ hoc ē casus ſm eū. de re iud. in clem. pastoralis, vbi cassatꝫ snia impatoris, qui solutus est legibus qm̄ tulit eam cōtra naturalē equitatē. Ex quo infertur ad decisionē alterius qōnis vbi ptāti datuꝫ est arbitriū liberū an possit parti iniustitiā facere, certe. n. ex pdictis pꝫ ꝙ non qꝛ esset ꝯ naturalē equitatē ꝙ non pōt, lꝫ possit omittere regulas iur. ciui. ⁊ not. de hoc per glo. in. d. cle. sepe. in verbo defensiones, ⁊ per Bart. ff. de dona. in. l. si filiusfa. Tu adde ad hoc vltimum bonaꝫ. l. ff. de test. mil. l. cum filius. cōiuncta. l. j. eo. tit. quas ad hoc ēt allegat ipse Bar. in. d. l. si filiusfa. Itē adde oibus pdictis, qꝛ ex eis seq videtur prima facie maximū incōueniens. s. ꝙ magis ligatus sit arbitrator in quem factū est compromissuꝫ, vt ꝓnunciet ſm eius liberam voluntatem q̄ arbitrator in quē simplr fuit cōpromissum cum primo casu, vt dictum est seruare habeat regulas iurisgentium, in scđo casu secus qm̄ procedere pōt etiam die feriata in honorem dei, vt. C. de ferijs. l. fi. ⁊ dicam. j. eo. li. proxi. c. Sed rūde breuiter quod regule iurisgen. possunt diuersis modis cōsiderari, vno modo prout olim ante ius ciuile aliqua exigebantꝫ in confectione ꝯtuum prime solennitates iurisgent. oino competunt arbitro in quem factum est compromissum, vt procedat, vel pronunciet ſm eius voluntatem, vel sine figura iudicij, vel sine solennitatibus iuris, vel cum alijs clausulis. s. positis, ⁊ de his loquitur. s. x. c. per totum. Alie aūt solennitates que exigebantꝫ de iure gentiū in confectione contractuum competunt oino arbitratori ēt si in eum sit compromissum, ꝙ procedat, vel pronūciet ſm eius voluntatem, vel altero de predictis modis idem importantibus, ⁊ de his loquitur Bar. in. d. verbo quod. s. relatū est. vbi aūt simplr est factum compromissum in arbitrū seruat nedū regulas iurisgē. sed ēt regulas iuris ciui. vt. ff. de arbi. l. j. ⁊ eodē modo vbi simpliciter cōpromissum est, vt in arbitratorem seruat nedum regulas iurisgen. sed ēt regulas iuris ciuil. vt. ff. de arbi. l. j. ⁊ eodem modo vbi simpliciter cōpromissuꝫ est, vt in arbitratorem seruat nedū regulas iurisg. que in contractibus requiruntur, sed ēt reg. iur. ciui. eadem rōne, ⁊ probatur. C. de contrahē. emp. in. l. fi. ff. eo. tit. l. ꝙ sepe. §. j. Et no. bene hec subtilia pro intellectu predictorum, ⁊ eorum que dicemus. j. li. pxi. per totū.

SVMMARIVM

1 Arbiter testamentarius an possit eisdem modis quibus conuētionalis procedere, ⁊ pronuntiare.

¶ Cap. xviij. decimi libri.

1 **P**ostquam de processu arbitri conuentionalis dictum est cuius natura per compromissum fuit immutata pro premissi ordinis obseruatione †videndum est de arbitris testamētarijs quibus etiam potestas fuit alterata. doc. de hoc non tangunt, breuis tamen sup hoc est regula eisdē modis eū procedere vel pronuntiare quibus ⁊ arbiter conuentionalis, que regula liquide apparet ex dictis. s. lib. proxi. c. antepe. que nō repeto.

SVMMARIVM

1 Compromissum iudiciale an eisdem gaudeat clausulis quibus conuentionale.

¶ Cap. xix. decimi libri.

1 **R**ursus pro nostri ordinis obseruatiōe ad alteram partem descendendum est cuꝫ †scilicet. s. dicte clausule, aut earum alique apposite sunt in cōpromisso iudiciali qua via arbiter debeat procedere, ⁊ pronuntiare, de quo etiaꝫ licet non inueniā nostros doc. in proprijs terminis tractasse. tamen hanc regulā has clausulas idem importare in his compromissis, que importare solēt in causarum delegationibus, quia talia compromissa vicem delegationum obtinent, quod declara vt satis aperte demōstratur ex dictis. s. lib. proxi. ca. pe. Quid autem importent he clausule in delegationibus causarum, dic vt. s. per totum hunc librū qm̄ eadem est ratio, nec est diuersitas inter hos casus.

SVMMARIVM

1 Clausule compromissi ꝯuentionalis an possint inseri in electione eius qui ob discordiam eligitur.

¶ Cap. xx. ⁊ vlti. decimi libri.

1 **R**estat vt de eo videamus† quid si pdicte clausule, vel earum alique apponantur in electione eius qui eligitur ob discordiam primorum de quo etiam, licet nullus scribat, tamen non video diuersitatem inter hos casus, vt idem videantur importare hoc casu dicte clausule, quod supra dixi in alijs his, scilicet casibus quibus possunt apponi, quod dic vt. s. dixi. lib. vij. cap. vltimo.

Deo gratias.

Liber vndecimus.

¶ De processu arbitratoris, ꝛ in quibus conueniat cum arbitro, vel differat ab eo.

¶ Prefatio cum diuisione.

Ostquã de arbitri ꝓcessu tam plene scripsimus premissum ordinem sequentibus consequens est, vt de processu, seu informatione, ꝛ laudis arbitrorum expediamus. Est autem ante oĩa hoc loco sciendum veteres scriptores de hac materia posuerunt Innocen. ꝛ Host. ꝛ Joan. and. in ca. quintanallis, de iure iur. ꝛ Spe. in titu. de arbitro. §. j. vers. est etiam differentia. ꝛ Cy. in l. si qui ex consensu. C. de epi. au. panca quedam. Bart. aũt q̃ones multas in hac materia principaliores solenniter expediuit in quatuor locis. s. in repe. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro so. ꝛ in l. si quis arbitratu. ff. de verb. obli. ꝛ in l. j. ff. de leg. ij. ꝛ in consilio suo qđ incipit Talionus de spoleto. ꝛ Bald. post eum in l. j. in fi. C. eo. ti. ꝛ in l. fin. C. de contra. empt. ꝛ latius moderniores cano. eadem dicta repetierunt, videlicet. do. Anto. Imol. ꝛ d. Nic. in d. c. quintanallis, ex quorum dictis inuolutio quedã legentibus oritur. Ego vero singula in hac materia lucide explanare conabor. ¶ Item sciendum est multas esse differentias inter arbitratorẽ ꝛ arbitrum circa personas compromittẽtes, ꝛ personas in quas compromittitur, ꝛ circa res super quibus cõpromissum assumit, ꝛ compromittendi solennitates, ꝛ predicta, de quibus oĩbus nihil dicemus, hic satis. n. plene expediuimus in libris precedentibus. Multe etiã differentie sunt inter predictas circa ea que compromissorum solutiones tangunt, ꝛ alias que post finitũ processum occurrere possunt, que etiam no. hic, sed in sequentibus libris tractaturi sumus. Restat ergo, vt hoc loco diuersitates, que sunt circa procedendi, seu cognoscendi, ꝛ laudandi modum ꝛ ordinẽ inter predictos despiciamus. ¶ Itaq; solito stilo hãc partem in quatuor partes diuidemus. Primo de processu, seu informatione arbitratoris conuentionalis. Scdo de processu arbitratoris testamentarij. Tertio de processu arbitratoris iudicialis. Quarto ꝛ vltimo de processu, seu informatione tertij arbitratoris, qui ob discordiam primorũ assumptus est. ¶ Circa processum arbitratoris conuentionalis pono hanc regulam quam alij expresse non posuerunt quod arbitratoris ꝯuentionalis processus, seu informatio nihil commune habet cũ processu arbitri conuentionalis, nisi aliud in iure expressũ inueniatur, probatur quia arbiter procedit more iudicis, vt. l. j. ff. de arbitris. Arbitrator autem amicab liter cõponit, ꝛ ad contractum in modũ transactionis per eius laudũ tendit, vt. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. iuncto eo quod no. gloss. in auct. vt diffe. iudi. §. j. ꝛ Bart. in d. §. arbitrorũ. ꝛ Inno. ꝛ omnes in d. c. quintanallis, ꝛ dixi. s. j. lib. iij. c. ꝛ. vij. c. iuxta fi. Item probatur predicta regula ex infinitis, que. j. dicentur per totum hunc librum, vt aũt processus huius arbitratoris conuentionalis, ꝛ aliorũ arbitratorũ de quibus nunc diximus, ꝛ tertij assumpti ob discordiã clarissime innotescat nostro ordine infrascripto hec omnia aggrediamur.

SVMMARIVM

1 Arbitratoris processus an easdem requirat personas interuenire quas arbitri.

¶ Cap. j. vndecimi libri.

1 Ractaturi de processu, seu informatione arbitratoris conuentionalis incipiamus † a personis, que coram eis debent vel possunt interuenire, prius enim de hoc agendum est, vt dixi. s. proxi. li. c. j. in prin. doct. nostri de hoc non tangũt. Tamen possumus dicere hoc modo. Aut querimus de personis eorum qui funguntur vice actoris, ꝛ rei proprio noĩe, vel etiã de persona ipsius arbitratoris, ꝛ de his dictum est plenissime. s. ij. ꝛ. iij. lib. Aut de ipsorum numero. s. an in talibus arbitramẽtis sit necessarius concursus trium personarum, quemadmodũ ꝛ in arbitris, videlicet ipsius arbitratoris, ꝛ duorũ aduersantiũ qui locum teneant actoris, ꝛ rei, ꝛ dico quod sic vere, vel saltem representatiue, hoc pʒ, q2 vt dixi arbitramentum est cõtractus, vt in auct. vt diffe. iudi. §. j. contractus autẽ requirit sine dubio duarum personarum, vel plurium principaliter contrahentium concursũ, vt. ff. de pac. l. j. ꝛ laudatoris, seu arbitratoris, qui hoc casu discordiam inter partes ortam componat, ꝛ decidat, vt. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. quamuis hoc casu vnus ex principaliter contrahentibus possit quandoq; fungi vice duarũ personarum. s. cõtrahentis, ꝛ arbitratoris, vt. ff. lo. l. si in lege. in pn. cum si. de quibus dixi. s. iij. lib. xvi. c. Aut querimus de personis eorum, qui in talibus arbitramẽtis interuenire possunt noĩe alieno de quibus tetigi. s. proxi. lib. j. c. in versi. quid dicamus, ꝛ puto oẽs admitti, constito tñ de mandato. alias secus, vt. ff. de posi. l. si quis inficiatus, ꝛ facit quod no. Bar. in l. j. §. nũciatio. ff. de noui ope. nũ. in q. de cessionario ꝑtestãte cui non tenetur quis credere, nisi ostendat instrumentũ cessionis. Aut ẽt querimus de alijs, qui accessorie in arbitris interueniunt, v. g. aduocatis notarijs testibus nuncijs, ꝛ simil. ꝛ põt arbitrator tales coram se admittere si vult, tñ non compellitur, nec tenetur, hoc pʒ quia coram eo non est necessarius vllus iudiciorũ ordo, vel iudicij figura prout requiritur in arbitris, vt. d. §. recepisse. ꝛ dicam nunc seq. c. vnde non tenetur audire arbitrator aduocatũ si nõ vult, nec posset per hoc pars dicere se lesã, nec petere reductionẽ, facit quod dixi. s. in simili de arbitro cui in compromisso remissa fuit iudicij figura, qui non tenetur aduocatos audire. s. li. viij. c. viij. §. sequitur clausula altera. Item non tenetur notariũ eligere, qui scribat gerenda apud se. nam põt sine scriptis ꝑcedere, vt not. d. Inno. ꝛ Joan. de imo. ꝛ oẽs in d. c. quintanallis, ꝛ facit quod etiam in simili dixi in loco predicto de arbitro cui est remissa figura iudicij, nec testes audire tenetur, qui inducuntur per partes põt etiam alias informationes habere partibus nõ notas quas põt sequi, vt dicam. j. eo. lib. xj. c. nec nuntius requireretur, quia licet requiratur citatio per eum fieri in certis casibus ẽm quosdam, vt dicam. j. eo. li. xiij. c. tñ poterit citare nedũ per nuntiũ, sed ẽt per seipsum si volet, aut per epistolam suã, vt ff. de arbi. l. sed interpellatur. §. j. ꝛ ibi no. ꝛ facit qđ habetur de offi. deleg. in c. prudentiã cum si. lʒ quidam cõtra ꝛ male. vt dicam. j. eo. li. c. vj. Si tñ vellet in scriptis procedere, ꝛ per nuntiũ citare quis eos debeat eligere dic, vt dixi. s. viij. lib. j. cap.

SVMMARIVM

1 Procedendi ordo an ita necessarius coram arbitratore, sicut arbitro.

2 Arbitrator an possit ordinem iudiciarium si velit seruare.

3 Arbitrator nunquid tacite videatur consensisse, vt ex arbitratore in arbitrum vertatur.

¶ Cap. ij. vndecimi libri.

1 Ideamus nunc generaliter † an sit idem procedendi ordo necessarius coram arbitratore, qui necessarius est coram arbitro ꝛ expeditum est ẽm oẽs non requiri. nam arbiter sequi dʒ ordinem iudiciorum, ideoq; coram eo dicitur esse quasi iudicium, vt. ff. de arbit. l. j. Coram arbitratoribus aũt nullus ordo iudiciarius est seruandus immo nec quasi iudicium dicitur esse, nec iudiciale quicq; coram tali agitur, sed extra iudicium ad sui instructionem laboret ad veritatem inquirendam, vt hec probãtur ẽm Inn. de iu. in c. quintanal. ꝛ ibi ẽt per Jo. an. ꝛ d. Ant. ꝛ Imo. ꝛ Nico. ꝛ oẽs, facit quod hʒ in c. vehemens, eo. tit. ff. de ope. li. l. si libertus, ꝛ qđ no. in Specu. de arbi. in §. j. in versi. est etiam dĩa, ꝛ Bal. in l. j. in fi. C. de arb. ꝛ qđ dixi. s. lib. j. iij. ca. ꝛ viij. c. ꝛ hinc dicit no. Im. ꝛ ceteri post eũ in loco ṗdicto se vim non facere vtrũ iste arbitrator fecerit litẽ cõtestari inter partes vel sniam in scriptis, vel nudo verbo inter partes ꝓtulerit dicendo illud qđ sibi videt, vel sedendo, aut stando, aut deambulãdo, q2 predictarũ solennitatũ, ꝛ siliũ obseruatio non est, nisi coram iudice, vel arbitro. vnde non põt dici cõtestatio, vel snia, totum n. est repositũ in voluntate arbitratoris, qđ tene menti. ¶ † De

2 eo tñ quesitum est an possit arbitrator iudiciariũ ordinẽ seruare si velit, ꝛ receptũ est apud oẽs posse, nihil. n. repugnat hec abũdans obseruatio. vt sentit Inno. in d. ca. quintanal. ꝛ expressius ibidẽ. d. Ant. de but. ꝛ Jo. de imo. in ij. dĩa, ꝛ facit quod not. Jac. de bu. in l. fi. C. de testi. ꝛ quod dixi. s. viij. lib. vj. c. in §. trãseamus nunc. Sicq; cauti arbitratores faciunt in arduis rebus sibi commissis, magna. n. ex parte iudiciarium ordinem seruãt, maxime vt quelibet informatio in scriptis appareat. ꝛ de eis ꝑ notarium

notarium publica fiant documēta, ⁊ recte vt nulla ex parte pos-
sint calumniari, ⁊ vt fame eorum cōsulant, quam qui negligit est
plus q̄ꝫ homicida, vt dicit text. ¶ Illud no. ꝙ q̄uis arbitrator
iuris ordinem in procedendo, ⁊ laudādo assumat, tñ per hoc nō
immutat eius naturam, vt ex arbitratore arbiter fiat, qm̄ nō est
hoc sue ptātis, sed partiū, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de
3 officio. eo. tit. l. si cum dies. §. plenum. ¶ † Finge tñ arbitratorē
singulos actus quasi iudiciales more arbitri solēniter perfecisse
vsqꝫ ad diffinitiuam sñiam inclusiue, ⁊ eā oia ad partium peten-
tium instantiam, nunqd tacite videbunt̄ cōsensisse, vt ex arbitra-
tore in arbitrum vertatur, nullus doc. hanc qōnem tangit, ⁊ vti-
lissima est hec inuestigatio pp remediuꝫ reductionis ad arbitriū
boni viri. Prius videtur talem, vt arbitrū iudicari, non vt arbi
tratorem, nam penituisse videntur compromittentes prioris vo-
luntatis, que pnīa deprehenditur ex processu facto tanq̄ꝫ per ar
bitrum ad eoꝝ instantiam, vt. ff. de supe. leg. l. labeo. §. idem tu-
bero. ⁊ qꝛ ea ptās compromissi expressum per partes facti, que
prius dedit compromissario ptātem arbitratoris eadem postea
dedit tacite potestatem arbitri, que est maior. vt. ff. de arbi. l. diē
proferre. §. stari, ⁊ facit regula eius est nolle. ff. de reg. iur. ⁊ quia
tacitum equipollet expresso, vt. ff. de leg. l. de quibus, in fi. In cō-
trarium facit, qꝛ compromissum est contractus, vt. l. iij. §. si filius.
ff. de pec. ⁊ dixi. s̄. li. j. ca. viij. ¶ In contractibus aūt nunq̄ꝫ pre
sumitur nouatio, nisi expresse dicat̄, vt. C. de noua. l. vlt. ¶ Quid
dicemus considera pro veritate qd̄ quandoqꝫ post factum com
promissum in aliquē tanq̄ꝫ in arbitratorem partes corā eo cōpa
rent, ⁊ in prin. scripturaꝝ quas coram eo producunt semper dñt
coram vobis dño. P. arbitro ⁊c. ⁊ talis, vt arbiter ꝓcedit iuris
ordine seruato, hoc casu esset arbiter sine dubio, qꝛ expresse ap-
paret partes penituisse prioris voluntatis, hoc ꝓbatur per. l. cū
precum. C. de liber. cā. iuncta. d. l. labeo. §. idem tubero, ⁊ qꝛ cō-
promissum ita fit per actus tacitos sicut per expressos, vt plene
dixi. s̄. v. lib. j. ca. vbi vide, ⁊ qꝛ ex vera rōne ⁊ prohemio presumi
mus mentem loquentium, vt dicit tex. no. in. l. j. ff. de ori. iur. ⁊ in
l. vlt. ff. de here. insti. Quandoqꝫ partes in initio suarum scriptu
rarum dicunt, ⁊ loquunt̄ tanq̄ꝫ coram arbitratore dicendo, Corā
vobis. dño. P. arbitratore ⁊c. ⁊ tunc secus eadem ratione, nec
obstat ꝓcessus figura, qꝛ illa cum rñdet fundamento cōpromissi
nec presumitur perplexitas, aut variatio hoc casu, sꝫ abundatio
quedam, vt. ff. de reg. iur. l. non solent. Quandoqꝫ partes nulla
prefatione vtuntur, sed simplr̄ comparent, ⁊ actus quasi iudicia
les conficiunt, ⁊ tūc stat dubitatio p̄cedens, verius tñ puto non
presumi pñtium, nisi aliter ꝓbetur, vt. l. sancimus. C. de testamē-
tis, ⁊ per id qd̄ hr̄ in simil. in. d. l. fin. C. de noua. ⁊ qꝛ abundantia
nō vitiat, sꝫ auget, vt. C. de testamētis. l. testm̄, ⁊. d. l. non solent, ⁊
grauioris esset preiudicij hoc p̄sumere cū ab arbitro nō petatur
reductio, vt. d. §. stari. Iteꝫ qꝛ qua rōne non p̄sumitur qs iactare
suū per seipsum, vt. ff. de ꝓba. l. cū de indebito. §. fi. eadē nec pre-
sumitur in dubio per aliū, que iactatio de facili sequi pōt per ar-
bitrum cuius maxima est potestas in effectu, vt. d. §. stari.

SVMMARIVM

1 Arbitrator vtrū quolibet loco possit cognoscere, ⁊ laudare.

¶ Cap. iij. vndecimi libri.

DIcamus de loco quo debet, vel pōt arbi-
trator cognoscere, ⁊ laudare vex
est, ꝙ nullus doc. de hoc ponat. † Ego tñ dico quod
1 sic, aut in cōpromisso locus appositus fuit, ⁊ ille dꝫ
seruari, vt. ff. man. l. diligenter de rescriptis. c. cū dilecta. ⁊ dixi
s̄. vij. li. iij. c. aut de loco non est habita mentio, ⁊ tunc lꝫ arbiter
cognoscendo, vel pronuntiando non possit egredi ciuitatem in
qua factū fuit cōpromissuꝫ, vt. l. si cū dies. §. si arbiter. ff. de arbi.
tñ arbitrator pōt informationes suas, ⁊ laudū ferre vbiqꝫ, qꝛ ta-
lia contractui accedunt, vt. d. c. qntaual. ⁊ ibi. per Inno. ⁊ oēs,
c̄ctus aūt non habet locū determinatum a iure. preterea hoc pꝫ
expresse, nam s̄m veram conditionem q̄ꝫ posui. s̄. iiij. lib. vij. c. ēt
bannitus pōt esse arbitrator, ⁊ ita lꝫ eius laudum quem bānitus
constat fines territorij ex quo bannitus est intrare non posse, vt
habetur in auct. item nulla communitas, ⁊ in. l. quecunqꝫ. C. de
epis. ⁊ cler. predicta vera dum tñ tpe laudi sit in loco ad quem
partes vocate possint tute accedere his casibus quibus citatio
est necessaria de qbus. ī. dicetur, eo. lib. xiij. c. alias si nō possent
tute accedere, ⁊ notorie, vt quia notorie locus esset sibi suspectus
laudū eius esset nullum, vt no. in simili in. c. accedens, el. ij. vt li-
te non contest. facit qd̄ not. glos. in. l. ne quis eum. in. l. sed si exi-
mendi. §. fin. ⁊ de renun. in. c. ad supplicationem, ⁊ qd̄ habetur
in. l. de etate. ff. ad treb. Idem puto si locus esset notorie inhone
stus, nec conueniens honestati requisitorū argu. tex. in. d. l. si cū
dies. §. si arbiter, ver. sꝫ si in aliquem ponderata rōne ibi posita,
sed qd dicemus de loco ecclesie an licebit arbitratori in ea se in-
struere, ⁊ in ea laudum ferre, ⁊ an gesta vbi valebunt, ⁊ oēs di-
cunt laudū valere, quia magis accedit contractui q̄ꝫ iudicio, vt
dictum est, c̄ctus aūt facti in ecclesia valent, lꝫ peccet mortaliter
ibi cōtrahens, vt no. per glos. in. c. decet de immu. eccle. lib. vj.
⁊ per Barto. ⁊ Bal. in. l. ij. C. de sac. san. eccle. ⁊ hoc tenuit ex-
presse do. Anto. in. d. c. quintauallis dicens idem tenuisse Frā-
ci. de are. in. l. si quis arbitratu. ff. de verb. obli. Idem ēt in pre-
dicto loco posuerunt Imola, ⁊ do. Nico. ⁊ Bal. in. d. l. ij. iuxta
finem. C. de sac. sanct. eccle. probatur in simi. in. l. fin. C. de ferijs
arguendo de tempore ad locum, ⁊ per id quod dicam. ī. eo. lib.
ix. c. An autem sit verum indistincte, ꝙ arbitrator laudans in
ecclesia peccet, ⁊ quomodo, vt dicam in arbitratore laudante
diebus feriatis in honorem dei in. d. c. ix.

SVMMARIVM

1 Libellus petitorius an coraꝫ arbitratore sit requisitus, sicut co-
ram arbitro.

¶ Cap. iiij. vndecimi libri.

1 POst loci cognitionem videamus † an coram
arbitratore sit necessaria aliqua pe
titio, seu libellus sicut necessarius est coram arbitro.
⁊ oēs fatentur libellum non requiri per. d. s̄. eo. lib.
c. ij. ⁊ expresse per Bal. in. l. j. in fi. C. de arbit. ⁊ in Spec. de li.
conceptione. §. restat iuxta finem. An tñ requiratur aliqua peti
tio qualisqualis cui petitioni possit sequens laudum cōformari.
Spe. dixit qd̄ sic in loco predicto per ca. lꝫ hely. de simo. plus
dicens singlr̄ si verum esset hanc petitionem requirere scriptu-
ram per ca. qm̄ contra. de proba. pro hoc facit, qꝛ ēt qualisqua-
lis petitio, que dꝫ fieri coram iudice, vel arbitro, qui procedit si-
ne figura iudicij dꝫ in scriptis redigi, vt habetur de verbo. sign.
in cle. sepe. ⁊ no. Bar. in extrauag. ad reprimen. in verbo figu-
ra iudicij, ⁊ dixi. s̄. viij. li. viij. c. in versi. iij. an sit necessarius libel
lus, ⁊ in versic. xxix. an debeat, verius tñ puto hoc casu nullam
petitionem requiri, sed sufficere solum compromissum per quod
oia in ea contenta videntur ab arbitratore petita post eius acce
ptationem sicut, ⁊ per instr̄m procure, vt est casus in cle. j. de ꝓ-
cura. ⁊ facit. ff. ad maced. in. l. si filiusfa. nec requiritur hoc casu
vlla scriptura a prin. sicut compromissum nullam scripturaꝫ re-
quirit pro sui solennitate, vt dixi. s̄. vj. lib. iiij. c. nec ēt ex postfa-
cto cum oēs teneant in talibus arbitramentis posse sine scriptu-
ra ꝓcedi, ⁊ ꝓnuntiari, vt plene retuli. s̄. eo. lib. c. ij. ꝙ non repe-
to. nec obstant ca. qm̄ contra. ⁊ ca. licet hely. quia sequunt̄ his
casibus quibus figura iudicij retinetur. Nec ēt obstat alia ratio
de iudice, vel arbitro, cui hec figura est remissa, qꝛ illud ideo, qꝛ
ius expresse statuit in scriptis debere redigi ad faciliorem ꝓba-
tionem, vt. d. cle. sepe. ⁊ si non esset illa cle. hec solennitas non
requireretur s̄m Bar. in loco preallegato. hoc aūt casu in arbi
tratore hoc cautum non est, immo contrarium, vt. s̄. ergo ⁊c. fa-
teor tamen consultissimum esse ad conseruationem honoris ar-
bitratoris, vt si de compromisso non fuit facta scriptura, faciat
de eo instrumentum fieri, vel saltem de eo quod ab eo petitur, vt
etiam pauloante dixi in. d. c. ij. quod tene menti.

SVMMARIVM

1 Arbitrator nunquid iurare debeat, ꝙ bona fide se geret. Et de
iuramento calumnie ipsarum partium.

¶ Cap. v. vndecimi libri.

ITem an debeat arbitrator iurare quod bo
na fide se geret anteq̄ꝫ ad suā in-
1 structionem, vel laudū procedat. † Aduerte an pos-
sit iurare si vult dixi. s̄. vj. lib. ix. c. An tamen cogat̄
vel teneatur iurare de iure de hoc dico hic. Quidam dixerunt
quod sic, vt videtur velle glo. in. l. hac edictali. §. his illud. C. de
secun. nup. ⁊ no. in prohemio. ff. per Cyn. ⁊ hoc videtur sensisse
Bar. in. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obliga. ⁊ in suo consilio
quod incipit Talionus de spoleto. in quadaꝫ rōne quam ibi fa-
cit. Sed illa iura non faciunt ad ꝓpositum, non. n. loquuntur in
arbitratore conuentionali, sed in arbitratore iudiciali. vt. ī. dice-
mus, eo. li. c. pe. dic ergo in talibus arbitratoribus conuentio-

nalibus huiusmodi iuramentum non requiri. q2 non inuenitur cautum iure, et hoc tenent expresse do. Anto. in. d. c. quintaualis, et do. Jo. de imo. in. v. differentia. Quid dicemus de iuramẽto calumnie ipsarum partium dic quod tale iuramentum requiritur, quia fuit de iure naturali inuentum, vt dixi. s. vij. lib. vij. c. in ver. x. an. erit necessariũ iurm iunge qđ dicã. j. eo. li. xij. ca.

SVMMARIVM

1 Arbitrator an possit citare sicut arbiter.

Cap. vj. vndecimi libri.

Nunc dicamus an possit arbitrator partes citare coram se. hic etiam aduerte. nam an teneatur citare nõ dico hic sed dicam. j. eo. li. xiiij. c. † An tñ possit par-
1 tes coram se vocare si vult fortasse his casibus quibus querit ab eis instrui. Bal. in. l. j. in fi. C. de arbi. dixit non posse, q2 non hz hanc ptãtem, vnde si vult citare debet pars coram iudice cõparere, vt mandetur aduersario quod compareat coram arbitratore. Sed istud dictum est falsum duplici ratione. primo quia nihil repugnat arbitratorem posse partes coram se vocare, hoc enĩ põt arbiter, vt est casus. ff. de arbi. in. l. sed interpellatur. §. j. ergo, et arbitrator, cum enim nullus eorum habeat iurisdictionẽ vllam, vt. ff. de re iudic. l. ait pretor. §. j. vtercꝫ. n. eandem ptãtem habet in personas compromittentium cũ eadem sit ratio si bene inspiciatur, preterea arbitratori videntur oĩa cõmissa sine q̃bus commissio in eum facta non posset commode expediri, vt. ff. de procur. l. ad rem mobilem, et. l. ad legatum, faciunt. ff. de iuris. om. iudi. l. ij. et multa alia iura, ergo et hoc venit quod possit partes coram se vocare per eius nuntium cum eius literis, vel per seipsum, nec est quid repugnet, facit quod dixi. s. eod. lib. j. ca. in fi. item facit, quia si aliud diceremus sequeretur compromittentibus maxima incommoditas si semper iudicem haberent adire et forte non sufficeret partem hoc petere a iudice, nisi ẽt hoc idẽ arbitrator postularet, arg. l. cum clericis iuxta prin. C. de episco. et cleri. et esset hec incommoditas valde inhumana, et perniciosa si forte prout quotidie fit arbitrator alium arbitratorem sibi collegam citare debere predictam formam seruare, quia par in parem &c. vt dixi in arbitro. s. ix. lib. iiij. ca. §. diximus.

SVMMARIVM

1 Arbitrator an possit precepta facere et qualia.

Cap. vij. vndecimi libri.

1 Item nunquid arbitrator poterit † preceptum in concessum facere ẽm formam. l. si debitori. ff. de iudi. et planum est non posse probatur a fortiori per dicta in arbitro. s. lib. precedenti. iiij. ca. in. §. nunc transeamus ad precepta an possit mandare partibus quod pro se salarium deponant, credo q̃ sic lz nullus dicat, probatur per tex. ff. si mensi. fal. mo. dixe. in. l. j. et. ff. fi. regun. in. l. iiij. §. j. et facit optime quod habetur de proxeneta. ff. de proxene. in l. j. et. l. vlti. in prin. et quod dixi in. d. c. iiij. in fine.

SVMMARIVM

1 Arbitrator an possit contumaces punire et qualiter.

Cap. viij. vndecimi libri.

1 Sed nunquid licebit arbitratori contumaces † punire, certe non pena extraordinaria, vt. ff. de iud. l. ij. §. his dat, nec etiam iuramentũ in litem poterit deferre in casibus in quibus arbiter posset, quia hic non est lis, sed compositio quedam transactionis future, vt dixi plene. s. lib. j. iij. ca. In expensis tñ condemnare põt in eius laudo diffinitiuo, vt dicam. j. eo. lib. xvj. c. Item nunquid ex sola contumacia coram arbitratore incidit contumax in penaz compromissi. Bar. de hoc tangit in. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obli. et tenet quod sic, q2 ex contumacia impeditus est arbitrator laudare, vt. ff. de arbi. l. diem proferre. §. si quis litigatorum, idem ibi dicit Jo. de imola. et puto quod bene dicant, quia licet ille. §. loquatur in contumace coram arbitro, tamen eadem ratio est vtrocꝫ casu. s. impedimentum laudandi, hoc etiam sentit Bald. in. l. ne quicquam. §. vbi decretum. ff. de officio procon. in questione de laudo sigillato, et in. l. fi. C. de contrahen. empt. in questione an laudũ requirat partium presentiam de qua. j. subdemus, predicta maxime sunt vera, nisi forte compromittentes promisissent compromissi tempore se obtẽperare preceptis arbitratoris, vel promisissent coram arbitratore comparere, q̃ declara, vt dixi. s. proxi. lib. v. cap. licet etiam si predicta non essent apposita esset idem, vt dixi quia eadem est ratio.

SVMMARIVM

1 Exceptiones an possint proponi aduersus arbitratorem, vel eius processum.

Cap. ix. vndecimi libri.

1 Videamus de exceptionibus † an possint alique contra arbitratorez opponi, aut contra eius processum, doct. non ponunt, tñ dicas omnes exceptiones opponi posse hoc casu quas dixi opponi posse contra arbitros. Idẽ in replicationibus et duplicationibus, et ceteris quia eadez est ratio non tñ proponi debebunt eodem ordine cum hic non sit ordo, nec figura iudicij, sed actus quidam penitus extraiudicialis, vt dictuz est predicta vera excepta declinatoria fori que debet in initio opponi ne alĩs videatur in talem arbitratorem consentire, arg. l. sed si susceperit, in prin. ff. de iudi. licet. n. hic non sit forum vllum tñ est instructio quedam ipsius arbitratoris, et ptãs laudandi ad quam instructionem si quis compareat, nec declinat intelligere in eum consentire, et sufficit, vt vlterius declinare non possit, vt. etiã dixi in arbitro. s. lib. precedenti cap. vj. in versi. videndũ est de pulchra questione eadem enim ratio est vtrocꝫ casu. Hesitatum tñ est an arbitrator possit, vt suspectus recusari, et quidam dixerunt non posse cum non recedatur ab eius persona anteqꝫ arbitretur, vt. l. fi. C. de contrahenda empt. ff. de verbo. obli. l. si quis arbitratu, licet secus sit in arbitro. vt. l. non distinguemus. §. cũ q̃dam. ff. de arbi. et hanc differentiã posuit Guil. de cu. in. l. episcopale. C. de epi. audi. tenuit etiam domi. Anto. de bu. in. d. c. quintaualis, dicens idem tenuisse Franc. de are. in. d. l. si quis arbitratu, allegans etiam pro hoc. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. et. l. j. §. et post operis. ff. de no. ope. nun. facit ẽt pro hoc, q2 cum dicto arbitri stetur metu pene, sine equum sit siue iniquum, vt. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. merito prouidetur qđ possit ante sñiam recusari ex causa superueniente, vt. d. §. cum quidam. In dicto vero arbitratoris proditum est remedium, q̃ peti potest reductio ad arbitrium boni viri, vt. l. si societatez. §. arbitrorum. ff. pro socio. Sed Moderniores hanc differentiã p̃bant, et recte probatur, quia qua ratione potest recusari arbiter scilicet propter causam superuenientis suspitionis eadem videtur idem in arbitratore, vt. l. illud. ff. ad. l. aquiliam cum sim. et q2 in dubijs debemus sequi illud quod est verisimile, vt. ff. de regu. iur. l. semper in stipulationibus, cod. titu. ca. inspicimus, lib. vj. et q2 text. in. d. §. cũ quidam loquitur indistincte in arbitro, largo aũt modo appellatione arbitri venit etiam arbitrator, vt. d. §. arbitrorum. Nos aũt sumus in materia fauorabili, que debet large intelligi. est enim recusatio fauorabilis, quia admittitur ex quadam equitate, vt in. c. cum inter. de exceptione. Nec obstat quod a persona arbitratoris non recedatur, nisi postq̃ pronunciauit, quia illud verum, nisi superueniat noua causa suspitionis, vt patet ex predictis, facit quod habetur de offic. delega. in ca. ex insinuatione, et. ff. de interrogatio. actio. l. de etate. §. ex causa. Preterea in multis casibus recedi potest a persona arbitratoris, et alius assumi iuxta notata per Barto. in. l. si quis arbitratu. Preterea etiam a persona arbitri non receditur, vt alius assumatur immo vno deficiente totum compromissum expirat. vt de offic. delegat. cap. vno delegatorum, et nihilominus potest recusari propter suspitionem, vt. d. c. cum quidam, vnde illa ratio quod dictum arbitratoris possit reduci ad arbitrium boni viri, nam melius est ante tempus occurrere quam post vulneratam causam remedium querere, vt. l. fin. C. in quib. caus. in integ. resti. non est necess. Item videmus in iudice a quo appellari potest, vt. l. j. in princpi. ff. de appel. et tamen potest recusari ante sententiam, vt. C. de iud. l. apertissimi, et. l. cum specialis, de officio deleg. cap. suspitionis. iij. q. v. ca. quia suspecti. cum sim. Idem in procuratore contra quem licet possit propter gestum negotium domini agi mandati, si male versatur est in eius officio. vt. ff. manda. per totum tamen põt ante, vt suspectus remoueri, vt. ff. de procur. l. item si suspectus, de hoc per Joã. de imo. in. d. c. quintaualis. vij. differentia. et per do. Nico. ibidem. v. differentia. Illud not. quod licet arbitrator sic recusetur nihilominus tenet laudum per eum post recusationem mero iure

inspecto

inspecto, licet competat exceptio doli contra illum, qui se fundat ex eod. per text. in dicto §. cum quidam, quem tene menti, quia eadem est ratio in arbitro, & arbitratore, & vide quod dixi .s. ix. lib. cap. vj. in fi.

SVMMARIVM

1 Ferie an habeant locum coram arbitratore.

Cap. x. vndecimi libri.

a De ferijs dicamus an lo-
1 cum † habeant coram his arbitratoribus, & omnes dixerunt hoc casu locum ferijs non esse etiam si inducte sint in honorem dei, & fortius idem dicendum est de ferijs repentinis, quia huiusmodi arbitramenta dicuntur esse transactiones quedam que his temporibus fieri possunt, vt. l. fin. C. de fer. ibi transactiones loquantur &c. & quia omni tempore licitum est paci, & concordie intendere, que pax & concordia per hec sequitur, vt de feri. c. j. facit. xxiij. questione. j. omne quod, de hoc in Spec. de arbitro. §. sequitur, versic. sed nunquid amicabilis compositor. & per Bart. in. l. si feriatis. ff. de arbit. & eo. tit. in. l. si de meis. §. fina. & per dom. Anton. & Imo. in. d. c. quintanallis, & dom. Nico. in. c. cum dilectus de arbit. & facit quod not. gloss. in clemen. vnica. de offic. delega. Contra hoc videtur expresse facere id quod dixi de arbitro cui est remissa figura iudicij, qui non potest procedere diebus feriatis in honorem dei. s. lib. viij. cap. viij. in versi. vij. nunquid poterit procedere, sed hoc non est contra si bene inspicimus, quia arbiter non intendit principaliter compositioni, & concordie litigantium, sed sententie per eum ferende, prout iudex faceret eodem casu, vt. ff. de arbitr. l. j. hoc autem casu in arbitratore secus est, cuius principalis intentus esse debet, vt partes ad concordiam reducat, vt. d. l. si de meis §. recepisse, & dicam. j. eod. lib. xij. ca. Et ideo predicta vera puto, vbi vere pax, & concordia sequitur inter partes vbi prius erat discordia ex qua probabiliter poterat de scandalo dubitari. Sed si sequeretur ex laudo arbitratoris solum implementum alicuius contractus non crederem arbitratorem, vel partes sine mortali peccato his diebus feriatis in honorem dei posse se talibus ingerere, per. d. cap. j. de ferijs, facit de pen. distinc. v. qualitas. Et quia his diebus homines intendere debent diuinis non autem huiusmodi contractibus, seu mercatis, vt theologi dicunt, facit quod habetur in ca. decet, de immuni. eccle. arguendo de loco ad tempus, & inuenio hoc tenuisse dom. Nico. in. d. c. quintanallis. xiij. differentia. & recte iudicio meo. Et hoc iterum intellige quo ad pactum, sed ipsum laudum his diebus latum omni casu valet, licet arbiter, & partes peccent sicut dicimus in alijs contractibus, vt dicit gloss. notabilis in. d. c. decet, & quod notant Bar. Bald. & omnes in. l. ij. C. de sac. sanc. eccle.

SVMMARIVM

1 Arbitrator vtrum cognoscat de reconuentione, compensatione, & incidentibus, aut emergentibus questionibus.

Cap. xj. vndecimi libri.

a Sed an cognoscere poterit arbitrator de reconuentione, & compensatione, & in-
1 cidentibus questionibus, aut emergentibus. † nostri doct. in proprijs terminis de arbitratore non posuerunt, dico tamen idem hoc casu per omnia quod dixi in arbitro conuentionali. s. lib. precedenti. ix. ca. quia eadem est ratio vtroque casu si recte inspiciatur, per hoc quod habetur. ff. de fonte. l. j. §. hoc interdictum, de iure patro. l. adigere. l. quamuis. ff. ad. l. aquil. l. illud de fur. l. a Titio, cum simil. Excipe ab hoc quod dixi in dicto ca. ix. in fi. de eo, qui non vult litem conte. Nam illud non habet locum coram arbitratore coram quo lis non contestatur, vt dicit Innocent. & omnes in. d. c. quintanallis, & posui. s. eod. lib. ij. cap.

SVMMARIVM

1 Probationes nunquid sint coram arbitratore necessarie.

Cap. xij. vndecimi libri.

a Item nunquid coram ar-
bitratore sint probationes necessarie, doct. non bene
1 declarant. † Considera tamen quod iura nostra non aliud querunt, nisi an laudum per arbitratorem latum sit in effectu equum. An sit in effectu iniquum, vt. ff. pro so. l. vnde & si nerue. De modo autem per quem se instruit arbitrator non se impediunt iura, sed simpliciter omnem ordinem, & solennitatem circa hoc relaxant, vt. s. dictum est in. ij. c. huius libri, facit quod habetur. ff. de vsufru. l. item si fundi. §. fina. & l. si pendentes. §. j. vbi dicitur quod si aliquid committitur extraiudicialiter alicui, vt bono viro fiendum habetur respectus ad qualitatem non autem ad modum, vnde hoc casu si arbitramentum erit iniquum reducetur. Si autem erit equum stabitur in sua virtute, nec attenduntur hoc casu probationes ex quibus se instruxit arbitrator, quia cum scriptis procedat de eis non potest nobis constare, & in dubio presumendum est ac verisimile eum non sine causa motum fuisse, sed seipsum extraiudicialiter informasse, vt. ff. de lega. ij. l. cum pater. §. rogo. de serui. c. j. ff. pro soc. l. merito. cum sim. Et si forte erit reductio petita a laudo poterunt, & veteres, & noue probationes adduci ad laudi iustificationem, & hoc satis expresse sentiunt do. Anto. & Imo. in. d. c. quintanallis, dicentes idem voluisse do. Franci. de are. in. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. oblig. & idem alij sentiunt, vt dicam. j. xiiij. ca. in questione an ad laudum arbitratoris sit necessaria citatio, & ex dictis liquido apparet quod ex hoc solo quod arbitrator noluit testes alicuius audire, vel instrumenta videre, vel partem interrogare ad instantiam alterius partis non dicetur laudum eius esse nullum, vel iniquum si alias non doceatur de effectuali lesione quod menti tene. Et vide quod nunc dicam sequenti ca. Item ex predictis apparet aliud notabile. Nam licet arbiter non possit esse testis coram seipso, vt. l. quisquis. C. de postul. & dixi. s. lib. proxi. ca. xj. tamen arbitrator sic a quo, vt dixi non exquiruntur extrinsece probationes quamuis sibi non credatur in reductione ad arbitrium boni viri, vbi ex eius dicto sequitur laudi iustificatio. vt suo loco dicemus. Hec omnia vera sunt inspecto mero iure. Consulo tamen arbitratoribus, vt semper probationes recipiant, & plenas prout & arbitri recipere tenentur vbi est probationibus locus, & hoc vt honestati eorum, & fame consulant, ne. s. ex affectione, aut alia ratione motos esse possint calumniari. Pone arbitratorem interrogasse aliquam ex partibus, que coram se recusat respondere nunquid poterit eam pro confessa habere. Certe non, quia non inuenitur cautum iure, incidit tamen hoc casu recusans in penam compromissi si se obligat parere preceptis arbitratoris, vt dixi .s. ca. vij. Item nunquid poterit testes requirere, vt coram se deponant. Certe sic si testes de plano volent testificari, vt ex predictis patet. Sed si recusarent non ipse citabit, qui non habet hanc potestatem, sed vtatur auxilio iudicis ordinarij, vt etiam in arbitro dictum est. Quia eadem est ratio vtroque casu.

SVMMARIVM

1 Arbitrator vtrum habeat necesse rem sibi commissam antequam laudet discutere, & in discussione partium presentiam habere.

Cap. xiij. vndecimi libri.

1 a Dubitatum est circa predicta † an saltem arbitrator necesse habeat rem sibi commissam modo aliquo discutere antequam laudum ferat. Et in ipsa discussione partium presentiam. Ex dictis nunc precedenti ca. videtur concludendum hec non requiri, cum vt dixi modum per quem seipsum instruit arbitrator iura non querat, & ita sentiunt omnes doc. sed do. Ludo. in. l. quis arbitratu. ff. de verb. obli. dixit oppositum his rationibus, primo per tex. ff. de arbi. in. l. si de meis. §. recepisse. ij. responso iuncto. c. cum Joannes heremita. de fide instruc. & xxx. questio. vlti. iudicante. vbi dicitur ante sententiam debere cuncta diligenter ruminari, licet text. in. c. ij. de re iudic. dicat celeri sententia hoc fieri debere. Secundo quia tale debet esse arbitratoris iudicium quale bono viro conuenit, vt. ff. loc. l. si in lege. Bono autem viro non conuenit ad sententiam procedere negotio non plene discusso. Tertio quia talis debet arbitrator arbitrari in re aliena qualiter vellet alium in sua propria, vt dicit tex. not. ff. de solu. in. l. j. Ad rem autem propriam nemo inhumaniter procederet, nec per alium procedi vellet. Quarto per casum expressum secundum eum in. l. j. §. cum

dicitur.ff.si cui plusquam.per.l.falcid.vbi dicitur bonum virum assumptum ad estimandum testatoris patrimonium debere vocare in cognoscendo partes quarũ interest, vbi per tex.in.l.iij. .C.fini regun.quem not.Barto.in.l.qui bona.§.fi.ff.de damno infec.vbi idem dicitur in agrimessore, qui vt bonus vir eligitur ad mensurandum. Quid dicemus breuiter veritas est ista. Quandoq̃ sumus ante latum laudum per arbitratorem,q2 forte arbitrator querit quod sit eius officium,⁊ hoc casu nullũ dubiũ predictam discussionem requiri,⁊ debet conari partes concordare si potest alias non diceretur amicabilis compositor,nec eius nomen correspenderet officio sibi iniuncto,vt.d.§.recepisse, sic loquuntur rationes,⁊ iura do.Ludo. Errat tamen do. Ludoui. dum requirit indistincte fieri debere dictam discussionẽ presentibus partibus,q2 hunc tractatum habere põt quandoq̃ etiam cum vicinis,vel etiam inter seipsum in camera sua ƒm qualitatẽ ⁊ naturam negotij,vt not.Bald.expresse.ff.de offic.procons.in l.nequicq̃.§.vbi decretum,facit ƒm eum qđ habetur.ff.de neg. gest.in.l.pomponius scribit,⁊ in.l.nesennius,primo responso, lz ipsa compositio requirat partium presentiam sine dubio,quoniã alias si non adsunt,qui discordant eorum concordatio non cadit vt.ff.de verb.oblig.l.decem. Et nota circa predicta vnam regulam valde vtilem,⁊ generalem quod in tali discussione huius arbitratoris omnia requiruntur,que sunt de iure naturali,vel diuino,seu de iure gentium. Unde solum intendit veritati,⁊ equitati,probatur in simplici per id quod not.Barto.in extrauaganti ad reprimendam in verbo,figura iudicij,⁊ in.l.j.ff.de testa.mili. ⁊.ff.de dona.in.l.si filiusfami.de iudice cui est remissa figura iudicij. Nam eadem est ratio vtroq̃ casu. Et hoc sensit expresse Bal.in.l.fi.C.de contraben.empt.dum dixit veritatem,⁊ equitatem esse duas radices per quas consituitur ad arbitramentum arbitratoris. Et vide que sunt illa,que requiruntur hoc casu vbi proceditur sine figura iudicij plene vltra omnes.s.viij.lib.viij. ca.§.sed que erunt he solennitates. Omnia.n.requirũtur in tali discussione arbitratoris,q2 eadẽ est ratio. Fallit tñ hoc circa petitionem,⁊ ferias per rationes quas dixi.s.eo.lib.iiij.c.⁊.ix.ca. vbi vide. Quandoq̃ laudum iam est latum,⁊ querimus de eius validitate,⁊ tunc si laudũ non peccat in alio quam in hoc solo, quia non apparet discussionem aliquam,vel compositionẽ precessisse,secus est dicendum,quia cum iura penitus omittant voluntati arbitratoris modum per quem seipsum instruat,⁊ partes componat,nec requirat scripturam vllam,vel testes in hoc adhiberi,vt habetur per Inno. ⁊ omnes,in.d.c.quintaualis, presumitur interuenisse hanc discussionem,vt.s.dictum est. Hec vera nisi forte ex alijs coniecturis hec presumptio tolleretur.v.g. ex temporis breuitate,vt quia immediate facto compromisso in eum tulit laudum,⁊ in tam breui tempore quod se non potuit informare,nec concordie antedicte intendere,vt habetur in simili in iudice de in integ.restitu.in.c.ex literis,circa mediũ,⁊ per Bar.Bald.⁊ Ange.C.de senten.in.l.prolatam,⁊ facit qđ habetur de in integrum resti.in.c.constitutus,de re iudic.in.c.cuũ Bertoldus,⁊ glos.notabilis in.l.sed si per pretorem.§.quoties ff.ex quibus cau.maio Et quod not.Cy.in prima consti.digestorũ. Et quod habetur in.l.fi.C.si per vim,vel alio modo,⁊ qđ habetur per Bald.in.ca.j.de inuesti.in ma.fac.⁊ dom.Nico. de Sicilia,in dicto c.quintaualis,in penult.colum. Idem puto si testibus probaretur arbitratorem nullam informationẽ,vel discussionem habuisse,quia forte ab hora facti compromissi semper cum eo steterunt,⁊ nunq̃ ab eo ante tempus laudi discesserunt. Quia eadem est ratio. Nec distinguo an tale laudum fuerit latum eadem die,qua factum fuerit compromissum,vel nõ,vt multi dixerunt,quia non probatur iure. Preterea multa sunt ex quibus de facili haberi potest informatio,⁊ tractatus concordie etiam in vna hora,vt si agitatur de sola estimatione vnius rei q̃ habet in manibus data copia peritorum,⁊ partium, cuũ quibus possit alloqui. Itẽ multa sunt in quibus etiã in pluribus diebus hoc non posset fieri, vt quando ageretur de estimatione maxime hereditatis, que habet bona in diuersis locis, ⁊ prouincijs posita,vt vnicuiq̃ ad sensum potest patere. Rursũ predicta de temporis breuitate vera sunt, nisi arbitrator ante tempus compromissi habuisset sufficientem informationem,vt quia sine compromisso antea conatus fuisset partes concordare,si eniũ de hoc constaret non est ratio quare etiam immediate facto cõpromisso non possit laudare. Cessat enim ratio predicta, ideo ⁊ dispositio,vt.l.adigere.§.quamuis de iure patronatus, de appellationibus,cap.cum cessante,cum similibus,⁊ ita quotidie videmus practicari,q2 amici communes intendunt concordie discordantium,⁊ fiunt quandoq̃ compromissa in eos post habitam informationem a partibus,⁊ tractatum concordie,⁊ immediate pronuntiant,sicq̃ sepius egoipse feci. Item etiaũ predicta vera, nisi arbitramentum consistat circa electionem personarum tantum, vel circa declarationem voluntatis alterius quo casu non requiritur vlla discussio vllatenus sicq̃ semper his casibus potest incontinenti facto compromisso laudari. Hoc dico argumẽto eorũ que notat Bart.in.l.j.circa finem.ff.de legatis secundo, ⁊ in.l. theopompus.ff.de dote prelegata cuius dicta referaũ infra eodem lib.xiiij.cap. Et sic intellige hanc materiam quam alij non declarauerunt,licet multa scribere nisi sint.

SVMMARIVM

1 Arbitrator nunquid possit alterum in locum sui deputare.

¶ Cap.xiiij.vndecimi libri.

1 Videamus an arbitrator possit aliũ in eius locũ deputare in totum,vel in partem. Et clarum est non posse, q2 in talibus non recedimus a persona eius antequam laudum ferat,vt.ff.de verbo.oblig.l.si quis arbitratu.C.de contraben.emp.l.vltima,facit.ff.de arbi.l.nõ distinguemus.§.quesitum,eo.titul.l.in compromissis. Et eadem ratione non potest iubere alium sibi associari,vt.d.§.quesitum,in fi.⁊ de hoc tangitur in Specu.eod.titu.§.j.in fi. Et intellige hec vera nisi aliud in compromisso actum fuerit,vt ibi. Et vide quod dixi latius.s. libro precedenti.xiij.cap.

SVMMARIVM

1 Arbitrator an habeat necesse partes ad laudum citare,⁊ requirere,⁊ eorum presentiam laudi tpe habere. 5.8.9.12.

2 Presentia alterius coram arbitratore quando requisita.

3 Contractus conditionalis potest purificari etiam altera parte absente,vel ignorante. Et cur. 10.

4 Arbitrator assumitur quasi vtriusq̃ partis negotiorum gestor, ⁊ procuratori,⁊ nuntio comparatur.

6 Citatio an requisita in executione mandati apostolici.

7 Intellectus.l.j.§.cum dicitur.ff.si cui plusquam per leg.falci.

11 Citatio an possit fieri die feriata.

¶ Cap.xv.vndecimi libri.

1 Post predicta dicendum est de laudis arbitratorũ.†prius tñ videamus an in huiusmodi laudis necessaria sit partium citatio,⁊ presentia,quemadmodum in arbitrorum sententijs,vt.ff.de arbi.l.diem proferre.§.si quis litigatorũ, an vero possint etiam irrequisitis,⁊ absentibus partibus ferri. Que questio licet nostris doct.visa sit valde difficilis, tamen q2 vtilissima est eam plenius omnibus, ⁊ magis lucide explicabimus,ponentes primo sententias omnium doc. qui in hac materia scripserunt,qui vt videbis multum variauerunt, nedũ alijs repugnantes,sed etiam quidam ex eis sibiipsis postea veritatẽ elicientes. Petr.de bella pertica.Jac.rauen.in.l.si quis arbitratu.ff.de vbo.oblig.dixerunt requiri citationem in tali laudo ⁊ partis presentiam,⁊ alias esset nullum per illum tex.vbi dicit quod moram fecit stipulator,nam si potuisset ibi arbitrari absente eo non contraxisset moram,vt.d.§.si quis litigatorũ. Idẽ tenuit Cy.in.l.fi.C.de contraben.emp. Idem consuluit Bart. in suo cõsi.qđ incipit. Talionus de spoleto p multas rões. Primo p.d.l.si qs arbitratu,vbi dicit esse casum. Scđo p casũ expressum ƒm eum.ff.de edili.edic.in.l.qđ si nolit.§.si quid ita,circa fi.vbi dicit quod ille,qui emit,vt nisi placuerit inempta fiat suo placitum,⁊ voluntatem exprimere non põt parte absente. Naũ illud vbum placuerit idem importat, ꝙ si arbitratus fuerit, vt l.thais.§.sororem, de fideicom.li. Tertio p casum.C.de secundis nup.in.l.hac edictali.§.his illud,vbi dicit quod tales arbitratores debent iurare, ⁊ sic apparet qđ pars debet esse presens tpe iuramenti,vt.l.si quãdo.C.de testi. Quarto per tex.ff. vbi pupil. educ.debe.in.l.iij.§.sed si non constat,vbi dz in iudice qđ lz non cognoscat in forma iudicij quando decernit modũ alimentis pupilli,tamen dz partes interrogare. Quinto per aliũ tex.ff.de arbi.in.l.si de meis.§.recepisse,in fi.vbi dz ꝙ arbitrator debet partes interrogare quid velint fieri quantum ad eum laudũ, ⁊ ista est amicabilis cõpositio quam facere dz. Sexto per tex.in.l.legatum.ff.de vsuf.leg.vbi quando fit arbitramentum de trãsmutanda

tanda vna re in aliam debent oẽs quoꝝ vnus interest adhibe-
ri. Septimo per ratioñe nãlem que gñaliter vult requiri debe-
re eos qui possint ledi. vt. l. nã ita diuus. de adop. nã possz vni⁹
presentia alios trahere in suam sñiam. vt. l. si in tres. ff. de arbit.
nec obstat ƀm eum qđ arbitrator nõ debeat iudicialiter cogno
scere. sz extraiudicialiter se informare. ⁊ ea que nõ requirũt cau
se cognitionẽ non requirunt partis presentiam. vt. l. diẽ profer-
re. in princ. ff. de arbit. ⁊. l. sed interpellatur. §. j. ⁊. ff. đ bono. pos.
l. iij. § pe. q᷑ loquunť in his in qbus absenti nullũ preiudiciũ pa
riatur. ¶ Itẽ dicit nõ obstare qđ merus exequutor facti nõ ha
beat necesse citare. vt. l. si vt ꝓponis. C. de execu. rei. iud. q᷑ illđ
qñ precessit plena cognitio, alias secus. vt. l. ⁊ si nõ cognitio. C.
si ꝯ ius vel vti. pub. Et has rationes formaliter referens tenuit
idem Bar. in. d. l. si quis arbitratu. ⁊ in. l. j. ff. de leg. ij. vbi singu
lariter dixit predicta vera nisi arbitramentũ ꝯsistat circa elec-
tionẽ ꝑsonarũ tm̃. quo casu nõ est necessaria citatio, q᷑ nõ seqť
lesio per. l. nulli. §. cum autẽ. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ per. l. vnum ex fa-
milia. de leg. ij. ꝑ totum. vbi pz ꝙ talis electio fieri põt in testđ.
¶ † Idem ẽt sensit Bart. in. l. theopõpus. de do. prele. posuit
2 aliud valde singulare. s. predicta eẽ vera vbi arbitrator iudicat
ex proprio sensu, secus dicit vbi assumptus esset ad declarandã
voluntatẽ alterius vel aliquid qđ est factũ quo casu nõ est ne-
cessaria presentia alterius in tali declaratiõe per illã. l. ꝙ est ad
multa vtile. vt ibi per eum. Idez ẽt sequentes Bar. tenuerunt
Bal. ⁊ Ang. in. d. l. si quis arbitratu. cum prima limitatione. s̃.
posita q̃z sibi appropriant. Idẽ ẽt consuluit Bal. vt ipsemet re
fert in auc. ei qui. de tẽpo. ap. dicens arbitratorẽ qui pronũtiat
sine citatione videri clã facere ⁊ mala fide. ⁊ idem ponit ipse in
c. j. de inuesti. in mari. fac. iuxta fi. vbi dicit qđ quidam arbitra
tor laudauit ex arrupto parte nõ requisita nec audita. ⁊ in con-
tradictorio iudicio fuit ꝓnuntiatũ laudũ esse nullũ per id ꝙ ha
betur in. d. l. ꝙ si nolit. §. si quid ita. ⁊ no. per Bar. in. d. l. si qs
arbitratu. ⁊ q᷑ non solũ in iudicio, sed ẽt extra iudiciũ dz citari
is cuius interest, vt ꝑ Inno. ⁊ Jo. and. innouel. in. c. ex ratione.
de appel. ⁊ huius Bal. dictũ refert ⁊ cõmendat. d. Nic. in. d.
c. quintaualls. in pen. colũ. hanc ẽt partem qđ in hmõi laudis
arbitroꝝ requirať citatio ⁊ partiũ presentia sequutus est. d. Jo.
de imo. in. d. l. si quis arbitratu. post Bar. ⁊ supradictos exꝑs-
se subdens hoc casu laudũ ferri non posse ẽt in contumacẽ. Sz
Guil. de cu. in. l. epãle. C. de epis. audi. tenent ꝯrium dicens hu
iusmodi arbitratorẽ posse etiam absentibus partibus laudare ꝑ
l. cũ pr̃. §. hẽditatẽ. ff. de le. ij. ⁊. ff. ad tre. l. ex fcõ. §. ex fctõ. vbi di
citur ꝙ deportatus qui est in longinqua ꝓuincia remotus a ꝑ-
tibus arbitrať ad idẽ alle. ff. de acqui. here. in. l. si quis mihi bo-
na §. ij. ⁊. ff. de fideicõ. lib. l. si pater. §. si sticho. nec obstat ƀm eũ
qđ vt bonus assumiť ꝗ bonus vir nõ ꝓnuntiat partibus absenti
bus, q᷑ illud consideratur in effectu non circa modũ ⁊ ritũ iudi
cioꝝ. Itẽ q᷑ potest partibus notificari per nuntium vel episto
lã. arg. ff. depositi. l. publia. ƀm eũ. Et idem tenuit Cy. vt quidã
referunt in quadã additio. q̃z fecit ad dicta per eũ in. d. l. fi. C. đ
ꝯhen. emp. ꝑ dictas rationes Guil. ⁊ per. l. ij. C. de iure emphy.
⁊. ff. si men. fal. mo. dixe. l. j. in fi. Et idez Sal. sibimet repugnãs
⁊ suorũ dictoꝝ imemor. in. l. si qui ex consensu. C. de episc. audi.
vbi sequens Guil adducit ꝓ hoc q᷑ volũtas potest declarari co
ram amicis, lz pars sit absens. vt no. ff. de nego. gest. l. põponi⁹
scribit. ⁊ q᷑ laudũ arbitratoris redactum est ad instar ꝯctus. vt
3 no. ꝑ glo. in auc. de diffe. iudi. §. j. † Conditionalis autem ꝯtra-
ctus põt purificari ẽt altera parte absente vel ignorante. vt. ff. đ
condi. ⁊ demon. l. ij. Nec ob. ƀm eum. d. l. qđ si nolit. §. fi. iud. so
lu. q᷑ est in arbitrio arbitratoris requirere vel non requirere ꝓ-
sentiam partis, vnde dicit qđ ille tex. potius excusat nõ arbitrã
tem q̃z dicat eum nõ posse arbitrari. Idem etiam ipse Bald. tz
in. l. nequaq̃z. §. vbi decretũ. ff. de of. ꝓcõ. vbi inter cetera dicit h
verum. vbi qñ post examinationem cause ferť tale laudũ. sed si
pretermissa cognitione ex arrupto ferret laudũ clandestinum
esset in dolo sicqz laudũ esset nullũ vel annullandum ƀm eũ. ar.
ff. de procu. l. si ꝓcuratorẽ habentẽ. Itẽ dicit quod si requisitus
non comparet. tñ non soluitur cõpromissum arbitratoris, q᷑ est
quedã transactio. ⁊ non fit nouatio lz pena cõmittať. vt. ff. de trã
sac. l. qui vz. ergo nihilominus ƀm eum. Idẽ etiam voluit Bal.
ꝙ non requiratur partiũ requisitio vel presentia in. l. j. ff. de leg.
ij. in. v. q. simpliciter ꝑ not. in. l. iij. §. j. ff. de bono. poss. ⁊ de pre-
sump. c. fi. ꝑ Inno. ⁊ in cle. j. de off. deleg. ⁊ latius idem proseq
tur in. l. fi. C. de ꝯhen. emptio. vltra predicta adducit. c. si com-
promissarius. de elec. lib. vj. vbi pz qđ si canonici eligunt ꝑ viã
cõpromissi non est necessaria requisitio tempore laudi.

4 ¶ † Item q᷑ arbitrator assumiť quasi negocioꝝ gestor vtriusqz
ꝑtis ⁊ põt gerere negotium absentis sicut ꝓcurator ⁊ nuntius.
vt. ff. de ꝟb. ob. l. qui rome. §. calimachus. ff. man. l. creditor. §.
lucius. Itẽ laudũ arbitratoris põt ferri die feriata in honorẽ
dei. ⁊ tamen ad talem diem non possunt ptes moueri, vt. C. đ fe
rijs. l. vlti. ¶ Predicta tñ dicit esse vera vbi cõpromissum fa-
ctum est de re non litigiosa, alias si de re litigiosa arbitrator qui
omissa examinatione ꝓcedit versať in dolo nec videť sibi data
potestas. vt. d. §. lucius. ⁊ q᷑ omnis examinatio incipit a parti
bus. vt. d. l. fi. C. si ꝑ vim vel alio modo. sufficit ƀm eũ hanc exa
minationem precedere laudũ, lz tpe laudi ptes non sint presen-
tes. alleg. ꝙ no. Inno. in. c. Ray. de testa. in gl. que erat in ꝟs.
ẽt dicimus. nec obst. ƀm eum iura Bar. q᷑ in. l. si quis arbitra
tu. non dr̃ ꝙ arbitramentũ impediať de iure ꝑꝑ absentiam par
tis. sz dr̃ ꝙ si ꝑs monita non obtẽperat arbitratori incidit in pe-
nam rõne cõtemptus. ¶ Item q᷑ in. l. quod si nolit. §. qđ ita di
splicentia desiderat factum retraditionis que retraditio nõ po
test fieri absenti. non autem diciť ibi quod sola displicentia sine
retraditione declarari non possit absente ꝑte nam contrarium
est vex. vt. ff. de neg. gest. l. nesenuius. vt eccle. bene. c. i.
¶ Item q᷑. l. legatum. de vsuf. leg. non loquiť in arbitratore cõ
promissario, sed in iudice sicqz nihil facit. Idem dicit ad. l. hac
edictali. nam loquitur in arbitratoribus assumptis ad declara
tionem iudicis qui rediguntur ad instar testium, vt. ff. de do. pre
lega. l. theopompus. hanc etiam ꝑtem quod talis requisitio ꝑ-
tium nõ sit necessaria de iure tenuit do. Franc. de are. in. d. l. si
quis arbitratu. ⁊ do. Anto. de but. eum sequens in. d. c. quinta
uallis. vna differentia facit vltra predicta ƀm eos, q᷑ citatio nõ
reperiť esse necessaria de iure, nisi in his que fiunt in iudicio, vt
de presump. c. fi. cũ ibi no. ꝑ Inno. ¶ Itẽ q᷑ hoc nõ reperiť iu
re cautũ. ergo ⁊c. vt. l. illã. C. de colla. ¶ Ad iura Bar. rñdẽt
vt dixi scđm bal. in. d. l. fi. ⁊ ponũt nonã rñsionem ad. l. si qs ar
bitratu. nam ibi iđ fecit moram stipulator, q᷑ voluit comparere
coram arbitratore ad instruendum euz. ⁊ sic excusatur arbitra
tor si non laudat, vt. l. si de meis. §. fi. ff. de arbit. posset tñ si vel
let, vt. s̃. Que responsio est eadem quã bal. in. l. si qui ex consen-
su. facit ad. §. si qđ ita. si bene inspiciatur, vt. s̃. patet.
¶ Hoc ẽt sequutus est do. Jo. de imo. in prealle. c. quintaual-
lis. dicẽs se credere hãc ꝑtẽ veriorẽ de iure, lz ꝯor sit sñia bar
to. vñ ꝯcludit ꝑꝑ euitãdãs opiniones añ factũ tutius est serua-
ri opi. bar. post factũ vero saluari opi. ꝯriam. plus dicit Imol.
5 ꝙ illud ꝙ vult bal. in. d. l. fi. C. đ ꝯhen. emp. † ꝙ vbi arbitrator
assumptus est sup lite, tũc habeat ante laudũ ꝑtes necesse audi
re ne alias dicať versari non est vex de iure, q᷑ non inueniť cau
tũ de iure, sz sufficit eque arbitrari de honestate fateť eẽ quod
ita fiat. ⁊ ita dicit sensisse ꝑdictos doc. s. do. Franc. ⁊. d. Anto.
Idẽ ẽt ꝙ citatio hoc casu non requirať. tenuit do. Nico. in. d.
c. quintauallis. sequens ꝑfatas rõnes do. Franc. ⁊ do. Anto.
⁊ dicit idẽ voluisse do. Car. in. c. exposita. de arbi. ⁊ sensisse idẽ
do. Host. in eo. c. quintauallis. dum dixit arbitratores posse te
stes recipe ⁊ publicare, ⁊ sniam ferre partibus absentibus. Ad
idem facit ƀm euz vltra predicta. c. ij. de arbi. vbi exul ⁊ absens
cõpromisit. hoc etiam idẽ tenuit nouissime do. Ludo. in. d. l. si
qs arbitratu. ⁊ principale fundamentum facit ꝑ. d. l. i. in fi. l. se
quen. ff. si mens. fal. mo. dixe. ⁊ q᷑ hoc casu attẽdimus qualitatẽ
eius ꝙ est actũ per arbitratorẽ, nõ aũt mãm ƀm q̃z agit, vt. ff. đ
vsufr. l. si pendentes. §. j. ⁊. l. itẽ si fundi. §. fi. ⁊ latius q̃z aliquis
hunc articulũ ꝓsequutus est maxime rñdendo ad rõnes bar. ꝓ
ut. s̃. retuli alios rñdere quorũ dicta magna ex parte sibi appro
priat. Illud noui dicit quod rñsio. bal. ad. d. §. si quid ita. quaz
ponit in. d. l. fi C. de contrahen. empt. nihil vz, quia si ita intel-
ligerenť verba tex. dum loquunť de mora venditoris, vt bald.
dicit alia verba sequẽtia que dicunt, aut non fuerit presens ⁊c.
Nihil operarenť ꝯ. l. si qñ. de le. j. de priui. c. si papa. libr. vj.
Vñ ponit aliã rñsionem que fuit bal. in. d. l. si qui ex consensu.
vt. s̃. retuli. Itez rñdet ad. l. iij. §. sz si. ff. vbi pupil. edu. debe. ⁊
ad. l. legatũ. de vsufr. leg. ꝙ ibi iđ q᷑ ipsa. l. cõmittit iudici extẽ
dendo eius iurisdictionem. vnde intelligiť extendere cum eius
nã citandi, ꝑut alias ſꝑ facit, vt. l. de vnoquoqz. ff. de re iudi. ⁊
ad hoc alleg. l. inter socerũ. §. cum inter. de pac. dot. C. de iure
dot. l. etiam. ff. đ pigno. act. l. si conuenerit. §. si nuda. cum si. ⁊
quod habetur de iurisdictione ampliata, ƀm intellectum Bar.
in. l. epãle C. de episco. audi. Secus est in proposito nostro vbi
partes dant hanc potestatẽ. ¶ Itẽ aliaz responsionez ponit ad
l. hac edictali. §. is illud. q̃z dicit meliorẽ, q᷑ illa ratio concludit
esse necessariã ꝑsentiã partis dũ iurať. dũ aũt laudũ proferť nõ

facit ad rem. ¶ Item ad rōnē de actu preiudiciali ad quē q̄sq̄
6 vocari dꝫ. ēt extra iudiciū dicit fallere hoc casu. † sicut in simili
dr̄ in executione mandati apostolici vel executione snie in qua
non requirit̄ citatio posito ꝙ aliquis possit ledi, vt nota. primuꝫ
Inn. de presum. c. fi. de transla. prela. c. fi. ⁊ de concel. preben.
c. ꝑposuit. Et ẜm no. idē Inno. in. c. ex ratione. de ap. ⁊ Bar.
plene in. l. a diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudi.
¶ Quid igitur nunc nos dicemus in tanta controuersia nostro
rū patrū. Ego lꝫ sim Bar. pronepos, nō tamen assumpsi onus
defensandi sententias suas, sed veritatem, vt dicit Aristo. fie-
ri debere in. j. lib. Ethi. Et considera quod nostri doc. in predi-
ctis procedunt multū inuolute. Nam ex quatuor diuersis que-
stionibus vnam tantum faciunt ex quo confunditur sepe intelle
ctus ⁊ eius qui scribit ⁊ legentis. Nos ergo pro claro intellec-
tu eas separemus. Prima est de partium requisitione ad istru
ctionem arbitratoris. Secunda de partium presentia ad eandē
instructionē. Tertia de partiū requisitiōe ad laudū. Quarta d̄
partiū presentia etiam ad laudū. ¶ Ad duas primas rationes
tendit ratio Bar. in. d. consil. ⁊ in. d. l. si quis arbitratu. per. l.
hac edictali. ⁊ ēt vna ratio per. §. recepisse cū dictis alioꝝ doc.
circa intellectū istorū iurium que oia declara, vt dictuꝫ est. s̄. c.
precedenti. ¶ Ad tertiā questionē de requisitione partium ad
laudū pro veritate adhereo prime parti doc. nostrorum tāquaꝫ
magis ꝯsonanti iuri nostro, ⁊ ēt equitati. Et primo do casuꝫ ex-
pressum ꝑ hoc si non cauillet̄ in. l. j. §. cum dicitur. ff. si cui plusq̄
per. l. fal. vbi aperte dicitur ꝙ arbitrator electus ad facultates
testatoris estimandas, vt videat̄ an locus sit legi falcidie dꝫ no
tare partes quarū interest, ⁊ subiungit formalē qd̄ ceteris q ad
7 arbitrium missi nō sunt nō preiudicabit. † Notandū. n. qd̄ ille
tex. lꝫ vtat̄ solo verbo, arbiter tñ vbi profertur a lege, ꝓut ibi
fit, qꝛ sunt verba iuramenti cōprehendit non solum arbitriū ve
rum, sed ēt arbitrationeꝫ vbi materia est apta super qua ꝓfert̄,
vt. l. si societatē. §. arbitrorū. ff. pro so. lꝫ secus esset, si ꝓferret̄ ab
ipsis cōpromittentibus, vt dixi. s̄. viij. lib. i. c. ¶ Itē loquitur il-
le tex. de arbitro dato nec exprimit a quo, dꝫ ergo intelligi gñā
liter a quocunq̄ sit datus siue a iudice, siue a partibus compro
mittentibus extra iudicium, vt. ff. de public. iudi. l. de preto. xix.
dist. si romanorū. cum si. Item est ponderandum ibi verbuꝫ ce
teris. nam appellatione ceterorū veniunt oēs, vt. l. ceteroruꝫ. ff.
verb. sig. ⁊ l. ij. C. de here. insti. vnde cū dicitur ibi qd̄ ceteris nō
preiudicat, intelligit̄ nedū de alijs, sed etiam de his qui cōpro-
miserunt. Scd̄o pro hoc est casus recte intelligendo in. d. l. si qs
arbitratu. vt Bar. dicit. ⁊ omissis alijs responsionibus ad illā.
l. que sunt diuinationes, attende subtiliter, qꝛ dico tibi illud qd̄
alij non considerauerunt. ibi tex. loquit̄ de eo qui fecit moraꝫ, q̄
mora non cōmittit̄ sine requisitione, vt. l. amplius nō peti. ff. reꝫ
ra. habe. ⁊ loquitur de eo qui morā fecit quominus arbitret̄ vt
ibi tex. exprimit. non ergo fuit ibi requisitus ad instructionē ar
bitratoris, vt do. Fran. de are. do. Nico. ⁊ reliqui post eos vo-
luerunt, sed ad arbitramentū vnde credi dꝫ qd̄ ibi instructio ꝓ-
cesserat, qꝛ verba ibi posita debent intelligi proprie, si pro quia
proprie pñt intelligi, vt. l. non aliter. de leg. iij. esset autem ipro
prium dicere qd̄ faciens moram circa instructionem dicat̄ mo-
ram facere circa laudū futurū, qꝛ illud est per quandam ꝯñam
non directe sicut nec qui facit per alium dr̄ proprie per seipsuꝫ
facere, vt est tex. ff. qd̄ vi aut clā. l. aut q alr̄. i fi. ⁊ no. bar. in. l. h
verba. ff. de adul. ⁊ in. l. sed si vnius. §. seruus. ff. de iniurijs. nec
qui dat causam damni, dr̄ proprie dedisse dānum. sed causaꝫ ip
sius dāni, vt. ff. ad. l. aquil. l. j. qui occidit. §. in hac. in verbo, vi-
deatur. ⁊ de iniur. c. si culpa. cū si. ⁊ si dicis vt predicti doc. vñr
velle, qd̄ in. d. c. si quis arbitratu emanauit citatio que non fuit
necessaria ⁊ excusatur arbitrator si non laudat, ex eo qd̄ ps non
venit, vt. ff. de arbi. l. si de meis. §. fi. facilis est responsio. nā non
diceret̄ mora si non esset eius presentia necessaria, vt. ff. si quis in
ius vo. non erit. l. ij. in fi. ff. de arb. l. arbiter kalendis. C. de iudi.
l. properandū. §. ⁊ si quidem. ⁊ per Bar. de dam. infec. in. l. si fi
nita. §. iul. nec posset arbitrator ex hoc solo excusari cum instru-
ctio sua precesserit ⁊ vel precedere debuerit. sicq̄. d. l. si de meis
que dicit excusari eum cui non liquet de causa nihil ad hoc fa-
cit. Tertio ad idem vere est casus in. d. l. qd̄ si nolit. §. si qs ita.
vt Bar. ēt dicit intelligendo tex. ibi dum dicit si aut mora fuit
per venditorē qd̄ diuersificet a sequentibus verbis, prout est ne
cesse itelligere ꝓꝑ dictionē aut, q̄ ibi ponit̄ ad cuiꝰ veritatē suffi
cit alterū tm̄ concurrere, vt. l. si is qui circa. §. vtruꝫ. ff. de rebus
dub. Et vt aliquid illa verba operentur, vt. l. si qñ, de leg. j. ⁊ in-
ducas sū formaliter, prout dixi nunc, ad. l. si quis arbitratu. ⁊ h
est verus intellectus dictorū iurium quem supra dicti non intel
lexerunt. Ad idem quidam, allegant. l. opus qd̄ in aduersione. ff.
loca. sed non ꝓbat. Quarto vere ēt hoc idem probatur ꝑ tex.
in. l. iij. §. sed si non ꝯstat. ff. vbi pu. edu. debe. per. d. l. legatuꝫ. de
8 vsufru. legato. vt etiam Bar. inducit. † Nam si hoc est in iudi
ce qui procedit sine figura iudicij, ⁊ sic extraiudicialiter vt dic-
ta iura volunt, ergo idem in arbitratore qui extraiudicialiter ēt
rem suam expedit. vterq̄ enim eorū ab eodem fonte iuris, scili
cet naturalis vel gentium, ꝙ solā equitatē, ⁊ veritatem conside
rat se dirigit, vt dixi plenissime de primo supra in. viij. lib. viij.
c. in. §. est alia. De scd̄o pꝫ supra precedenti. c. ꝙ nō repeto gra
tia breuitatis. Et miror multū ꝙ saltem hanc rationem aper-
tam predicti doc. non considerauerunt. lꝫ Bal. in. d. l. fin. tetī
git hoc de veritate ⁊ equitate, quas duas dixit esse radices ar
bitratorū, nec reduxit recte ad ꝓpositum. ⁊ idem Jo. de imo. in
d. c. quintauallis. iiij. differentia. in prin. Et vide ꝓ huius intel
lectu in dictis locis. ⁊ optime ad hoc no. Bar. in alio loco, scꝫ
in extrauagan. ad reprimendam. in verbo, videbit̄, vbi fortius
dicit, etiā arbitratorē qui est electus expresso modo, vt iudicet
scd̄m eius voluntatem non esse liberū a regulis iurisgentium.
Cuius dictū retuli. s̄. predicto. viij. lib. xv. ca. optime ēt ad hoc
facit quod notant canoniste in. c. ex ratione. de appel. maxime
Inno. Host. ⁊ Jo. an. in nouel. vbi expresse dicūt quod etiā in
actibus extraiudicialibus necessaria est citatio illorum quoruꝫ
interest ꝑ. l. in concedendo. ff. de aqua plu. arcen. ⁊ similia iura
lꝫ illud non credā indistincte verū. sed eo casu tm̄ quo vertit̄ ex
tra iudicium ministeriuꝫ iudicandi, prout est in casu nostro per
dicta iura. Nec obstat illud quod dicit do. Ludo. de extensiōe
iurisdictionis q̄ dꝫ intelligi cum sua natura, vt. d. l. epale. quia
fateor, sꝫ hic non est vlla extensio. hꝫ enim iudicem eque prin-
cipaliter hanc iurisdictionem, vt hec faciat fieri extraiudiciali
ter, vt dicta iura volunt. Preterea extensio tunc intelligit̄ cū
sua natura quando fit ad simila, alias secus. pꝫ expresse ex his
que hñr in. c. j. ⁊ ij. de mutu. peti. ⁊ clarius ꝑ Bart. ⁊ Bal. in
au. c. ⁊ ꝯñr. C. de sen. vbi dicit reconuentionem que est quedam
extensio, vt eo. tit. l. cum papi. lꝫ sui natura dꝫ fieri cum priuile
gio simultanei ꝓcessus, vt habeat eandem naturam cum prima
vt ibi. tñ si fiat de ordinaria ad summariā, secus est qꝛ nō habet
hoc priuilegiū. Nec etiam obstat qd̄ dicit de executione man-
dati apostolici ⁊ executore sententie, qꝛ illud exprimūt iura ex
presse ne tales executiones retardent̄, ⁊ pōt ex cā iuri naturali
vel gēti, per ius ciuile i parte derogari, vt. ff. de iust. ⁊ iure. l. ma
numissiones. ⁊ l. ius ciuile. ⁊ hr̄ in. c. Ray. de testa. ⁊ ꝑ Cyn. in
l. scimus. C. d̄ nup. ⁊ Bar. ⁊ Bal. ⁊ oēs i. l. oēs ꝑpli. ff. d̄ iust. ⁊
iur. ⁊ ꝑ Bal. in. l. fi. C. de libe. prete. Vel dicas aliter qd̄ h ca
su in tali executione non dicitur esse officium aliqd̄ iudicādi ex
tra iudicium sed ex mera executione facti, ergo ⁊c. vt nunc di-
ctum est. Quinto ⁊ vltimo hec snia ꝓbat̄ qꝛ hoc idem nos ha-
bemus in principe qui est legibus solutus, vt. ff. d̄ le. l. princeps
leg. ⁊ C. eo. ti. l. digna vox. lꝫ enim coraꝫ eo non sit vllo mō ne-
cessaria obseruatio iudiciarij ordinis, vt no. Inno. in. c. j. d̄ lit.
ꝯtest. qꝛ eius presentia supplet oēm defectum, vt. C. de testa. l.
omnium. tñ dꝫ vocare partes ad eius sniaꝫ, vt est casus in. c. j. d̄ cā
pos. ⁊ ꝓprie. ⁊ in cle. pastoralis. de re iudi. ⁊ in. l. fi. C. de lega.
ẜm vnū intellectū gl. ⁊ tꝫ do. Ludo. ⁊ bene in hoc in. d. l. si qs
arbitratu. q̄uis Bal. nō memor predictorū dixerit ꝯriū ⁊ ma
le in. l. ij. C. qñ ⁊ quando iudex. C. de appel. l. ne causas nō lo-
quuntur in sententia, sed in priuilegio qd̄ diuersum est. Idē er
go dicere debemus ⁊ fortius in arbitratore cuius indubie nō est
tanta potestas in laudando quanta est principis in pronuncian
do. Pꝫ quia a sententia principis nullo modo ꝓuocatur, vt in
l. j. in fi. ff. quis ⁊ a quo appel. sed a laudo arbitratoris sic, vt. l.
vnde ⁊ si nerue. ff. pro socio.
9 Restat † respondere ad quedam iura que predicti do
cto. vltra ea quibus responsum est allegant q
ꝯriam partem tenent. Primo ad. l. cum pater. §. hr̄ditatē. de
lega. ij. ⁊ l. ex facto. ad trebel. qꝛ lꝫ parū faciāt, vt dixi. s̄. liij. li.
v. c. tñ nō negat̄ ibi citationē seu requisitionē nō precessisse. Et
idē dico de. c. ij. de arbi. Potest. n. hec reqsitio fieri per lite
ras vel nunciū, vt. ff. de arbi. l. ꝫ iterpellat̄. ⁊ sicut qs pōt ire ad
lōginquas ptes ꝓ arbitramēto iā lato eodē mō ꝓ eo ferēdo
nec est qd repugnet. Preterea cum dr̄ qd̄ deportati ⁊ similes
pñt laudare, dꝫ intelligi legitime, iuxta no. per glo. in. l. j. C. de
sac. sanc. eccle. cum si. ¶ Scd̄o ad. l. si quis mihi bona. §. ius-
su. d̄ acq. hr̄d. ⁊ l. si pꝛ sticho. d̄ fidei. lib. facilis est rñsio. nā ibi
non tractatur de aliquo habente iudicare extraiudicialiter, ꝓ

ut

nũ est noster casus sicq̃ nihil ad rem factum, vt ex predictis patet, ꝛ idẽ dicas ad.l.ij.C.de iure emphy. ¶ Tertio ad.l.j.in fi. cũ.l.seq.ff.si mens.fal.mo.dixe.in qua plerıq̃ ex predictis magnũ fundamẽtũ fecerunt, vt.s.relatũ ẽt faciliter rñdet, nã mensurator agrorũ de quo ibi loquit̃ ꝑprie in sua relatione magis refert illud ꝙ prius est mensuratũ ꝗ̃ iudicet de ꝑprio sensu ideo nõ est in tali relatione necessaria partis requisitio, vt ibi secus est in ipsa mẽsuratione, vt.l.iij.ff.finiũ regun. ꝛ hoc posuit elegãter Bar.in.l.theopõpus de dote prelega.iuxta fi.vt.s.retuli, ꝙ tene mẽti. ¶ Quarto ad regulã qḋ voluntas potest declarari corã amicis.dic breuiter illud verũ in ꝑpria voluntate q̃ non se h3 ad iudiciũ seu remotionẽ cõtrouersie aliquorũ discordantiũ.aliud est hoc casu vbi est admixta cum arbitramento rerũ alienarũ. ¶ Quinto ad idẽ dico ad aliam regulã qḋ cõditiona

10 lis ꝯctus potest impleri ignorante altera parte. † Nã illud iõ, q2 tunc non agit̃ de vllo arbitramento hominis in rebus alienis sed de implemẽto conditionis que stat in manibus fortune vel hominis q non arbitrat̃, sed merũ factũ implet, vt.d.l.ij.de ꝯdi.ꝛ demon. ¶ Sexto ad gl.in.l.iij.§.pe.ff.de bo.pos.ꝗ̃ bal. allegat in.l.j.ff.de leg.ij.que dicit ꝙ non requirit̃ citatio in his que nõ in forma iudicij agunt̃. Dico breuiter ꝙ male loquitur q2 ꝯ casũ in.c.l3.de preben.li.vi.ꝛ facit qḋ no.Jo.an.in.c.accepimus de eta.ꝛ qualita.ꝛ ꝙ dixi.s.in quinta rõne ꝗ̃ feci pro hac parte per cle.pastoralis.de re iudic.ꝛ similia iura.

¶ Septimo ad.c.si cõpromissarius.dic breuiter ꝙ ibi iõ q2 arbitramẽtũ ꝯsistit circa electionẽ ꝑsonarum non aũt circa taxationem alicuius quantitatis, vel alterius estimationis.iõq̃ hoc casu nulla requirit̃ citatio, vt no.Bar.multũ notanter in.l.j.circa fi.ff.de leg.ij.ꝛ sequunt̃ idẽ Bal.Ang.Imo.Ludo.ꝛ oẽs in d.l.si quis arbitratu. Octauo ad illud qḋ negociorũ gestorũ nũcius ꝛ ꝑcurator petant negotiũ absente dño fateor sed nihil ad rem nostrã.nam ibi nõ agit de vllo arbitramento extraiudiciali fiendo inter eos qui sunt in discordia.

¶ Nono ad illud de arbitramento qḋ ferri põt die feriata, ad ꝗ̃ tñ non potest fieri citatio, l3 hec ratio valde placuerit ẽt Jo.

11 de imo.in.d.c.quintauallis.tñ facilis est responsio. † Nã illud est verũ in citatione iurisdictionali, ꝫ simplex monitio extraiudicialis, ꝗ̃ facit arbitrator ferri põt ẽt ad diem feriatã, vt bart. dicit de interpellatione extraiudiciali in.l.cum filius.ff.de ver. obli. Preterea cum arbitratori ꝯcedatur laudare tali die itelligant̃ ei ꝯcessa oia ea sine quibus tali die laudũ ferri nõ posset, vt.l.ij.ff.de iurisdi.om.iudi.ff.de ꝑcu.l.ad rem mobilẽ.ꝛ.l.ad legatum.cũ simi.ꝛ hoc tenuit Ludo.in.d.l.si quis arbitratu.ꝛ bene. ¶ Decimo ad regulã.l.si pendentes.§.j.ꝛ.l.item si fundi.§.fi.ff.de vsufruc. Breuiter dico ꝙ verũ est hoc casu nõ attendi modũ ꝛ ordinẽ qui ortum h3 ex dispositione iuris ciuilis, sed regule iuris naturalis seu gentium, ex quibus cãtur hec requisitio in actu preiudiciali, vt.d.cle.pastoralis.nullo modo sunt sublate, sed addẽs intenditur in talibus arbitramentis, vt pauloante dictũ est. † Ex his omnibus teneo firmiter requisitionẽ partiũ

12 necessariã esse ad eẽ laudi in talibus arbitramentis exceptis illis duobus casibus quos vt dixi, vnum Bar.ponit in.d.l.j.circa finẽ.ff.de leg.ij.alterum in.d.l.theopõpus.quos casus not. ꝑpetuo, maxime ad ea que dicam.i.eo.lib.c.pe. Adde tertiũ casum qñ arbitrator laudat vltima die termini appositi ad durationem cõpromissi, vt p3 ex his que scripsi plene.s.precedenti lib.iiij.c.in.§.de illo eadẽ enim est rõ vtroq̃ casu, tam in arbitro ꝗ̃ in arbitratore.ꝛ hoc ẽt vltimum tetigit do.Ludo.in.d.l. si quis arbitratu. ¶ Ad vltimã qõnem de partiũ presentia an sit de substantia in hmõi laudis arbitratorũ, vt non possint ferri in cõtumaces.teneo etiam partẽ anteriorẽ, sc3 qḋ requirat̃ casus est expressus pro hoc bene intelligendo in.d.l.si quis arbitratu.ꝛ inducendo eam modo quo dixi.s.nam non diceretur esse in mora si non esset eius presentia necessaria, vt.d.l.ij.in fi. ff.si quis in ius voc.cum si. Item ad idem est casus etiam expſsus eadẽ ratione in.d.l.qḋ si nolit.§.si quid ita.in versic.si aut mora fuit per venditorẽ.nec enim põt aliter intelligi nisi velim diuinare, vt ex predictis apparet in precedenti qõne. Tertio h ꝑbo tali ratione.nam hoc reperit̃ statutũ a iure expresse in arbitro qui l3 soleat ꝑcedere more iudicis, vt.ff.de arbi.l.l.tñ non potest pronuntiare in contumacem, sed requirit̃ semper presentia partium tempore sententie sue vt.ff.de arbi.l.diem proferre. §.si quis litigatorum. Ergo idem fortius dicere debemus in arbitratore q ꝑcedit sine ordine iudiciario.iudicis enim ordo est inter cetera, vt pronuntiet in contumacem tempore sententie q2 habet̃ pro presente post citationẽ, vt.C.de iudic.l.properandũ §.sinaũt ex gestis, ꝛ.§.sinatit reus, ꝛ not.C.qño, ꝛ qñ iudex.l.j.ꝛ l.ea que.ff.de re iudica.l.quesitũ. Et quia cum arbitrator dicto casu sit remotus ab ordine iudiciario, ꝛ sic redactus sit ad viam extraiudicialẽ. Clare p3 ex hoc hunc esse ritũ hñtis extraiudicialiter iudicare in rebus alienis super quibus est controuersia debere partibus ꝑsentibus hoc facere. Hec vera existimo nisi ad arbitrũ cõsistat circa electionẽ personarũ, vel nisi sit assumptus ad declarandam voluntatem alterius, vel aliud qḋ iam sit factum, ꝛ sic sit mera relatio quibus casibus cur non requiratur citatio partium, nihilominus requiritur presentia earum, vt ex se liquet, illud no.ꝙ licet non requiratur citatio, vt dixi quando fertur laudum vltima die termini. presentia tamen partium requiritur tam in arbitro quam in arbitratore, quia ipsa dies, ꝛ hora vltima citat pro homine, vt.C.de contrahen.ꝛ commit.stipu. l.magnam, vnde est hoc casu citatio si bene cõsideratur. Et nũc habes veritatem harum questionem.

SVMMARIVM

1 Arbitrator an debeat, vel possit eo modo quo arbiter laudum ferre ꝛ pronunciare.
2 Mixta que sint dicenda.
Arbitrator nunquid possit laudum interlocutorium reuocare.
3 Laudum arbitratoris diffinitiuum an debeat esse conforme petitioni actoris.
4 Reductio ad arbitrium boni viri ex laudo arbitratoris quando peti possit.
5 Arbitrator moderatam lesionem facere an ꝛ quando possit.
6 Factum ꝑ bono pacis, ꝛ cõcordie quando aliquid esse dicatur.
7 Arbitrator si compromisso pendente res pereat nunquid poterit laudare super interesse, vel estimatione.
8 Arbitrator vtrum possit per partes laudare, ꝛ laudum mutare, corrigere, ꝛ interpretari.
9 Laudum clausum, ꝛ sigillatum per arbitratorem an valeat.
Laudum plurium arbitratorũ aliqbus absentibus vtrũ teneat.
10 Laudum super compromisso facto in arbitratorem per procuratorem, ꝛ latum in personam domini nunquid sit validum.
Arbitrator an possit alienationem rei super qua factũ fuit compromissum prohibere.
11 Laudum per turpitudinem latum, ꝛ sordes an valeat.
12 Presumendum nunquid sit pro laudo arbitratoris in dubio.

¶ Cap.xvi.vndecimi libri.

Vidimus de citatione ad laudũ, ꝛ partiũ presentia. Nũc de ipsis lau

1 dis arbitratorũ vtiliter aggrediamur. † Primumq̃ de eo discutiamus an in hmõi arbitramẽtis laudum sit triplicis speciei queadmodũ esse diximus in arbitrijs, doct. nõ ponũt, credo tñ nihil huic rei repugnare, maxime si ordinem aliquẽ sic extraiudicialiter arbitrator seqt̃.ꝑ hoc.ff.de iudi.l.oẽs ꝛ.l.iij.§.idẽ scribit.ff.de pecul. sicut ergo id qḋ agit arbiter inter ptes ad eius instructionẽ anq̃ ꝑnunciet sup facto ꝑncipali diximus eẽ laudũ interlocutoriũ, vt.ff.de arbi.l.qualẽ.i fin.ꝛ illud

2 laudũ dicimus eẽ diffinitiuũ. † Ea aũt q̃ de vtroq̃ ꝑticipiãt dicunt̃ eẽ mixta, vt plene dixi.s.ꝑxi.li.xiij.c.in prin.eodẽ mõ idẽ dicem9 in his q̃ agit arbitrator.nã eadẽ in vtroq̃ vr̃ rõ. Hoc intellige si de talibus agitatis apud arbitratorẽ aũ diffinitiuũ laudũ ꝯstat.al's secus eẽt si forte sine scriptura ꝑcessit, nec de modo ꝑ quẽ se instruxit apparet, vt satis liquet ex dictis.s.eo.lib. xij.c. ¶ Itẽ nũqd poterit eius laudũ interlocutoriũ reuocare, ꝛ planũ est ꝙ sic.hoc.n.est in arbitro, vt.ff.de arbi.l.dicere.ergo fortius in arbitratore corã quo nullus est ordo necessarius Illud not.qḋ hec reuocatio põt fieri h casu indistincte, non.n. est qd liget arbitratorẽ quo minus hoc possit ad sui libitum.vñ ois mã.de qua h3.ff.de re iudic.l.ꝙ iussit, maxime ꝑ bart.cess.t

3 h casu.facit r'a eius est nolle.ff.de re.iu.cũ si. ¶ † Nũc videam9 an laudũ diffinitiuũ arbitratoris deat eẽ ꝯforme petitioni actoris queadmodũ diximus in laudo arbitri. Spe.in ti.de libel. ꝯce.§.restat.iuxta fi.sensit simpliciter qḋ sic p.c.l3 hely.de symo.ꝛ similia iura. Hoc dictum est verum vbi petitio actoris esset extrinseca a compromisso corã arbitratore producta, alias laudum deberet se conformare cum compromisso qḋ compromissum hr̃ pro petitione, vt satis p3.s.eod.lib.iiij.c. Itẽ nisi rõne coherentie vel accessionis fines compromissi seu petitionis excedant̃, vt ẽt p3.s.eo.lib.c.x.ꝛ.i.c.ꝑxi. Item an debebit fundamẽtũ assumere in iure sicut snia arbitri an in equitate ꝑfecto naturalem equitatẽ semper d3 arbitrator inspicere, qñ veritas

r equitas, que sunt radices arbitramenti fm Bal. C. de contra ben. emp. l. si. hinc dixit eleganter glo. ff. de arbi. in. l. sed si in se rum. §. si quis index. r eo. ti. in. l. si de meis. §. recepisse. arbitratorē posse in iudicādo excedere metas iuris auferēdo vni, r dando alteri de iure alterius p bono pacis r cōcordie. r idez tenēt Inno. r do. Anto. r Imo. r oēs cano. in. d. c. quintaualis. Rō drie inter predictos est, qz arbiter eligit loco iudicis. ideoqz dz semitā iuris sequi, vt in pemio decreta. ibi, ideoqz lex proditur rc. Arbitrator aūt eligit vt amicabilis cōpositor r transigens inter partes, vt. s. pluries dictū est. De natura vero transactionis cōpositionis est. vt pro bono pacis vni dari r alteri auferri, qm̄ satis lucrat q a lite discedit, vt. l. lucius. r ibi no. ff. ad treb. r hanc rōnem posuit do. Nico. in. d. c. quintaualis. xx. dria pl' dicens de hoc esse tex. notabilē iuncta gl. in. c. nisi essent. d pb. r bene facit q nunc dicā in q̄ne de eo qui laudauit vz aliud p

4 alio reddat. † Hec vera intellige qn̄ arbitrator ledit partem in quantitate moderata alias si plus debito grauaret peteret reductio ad arbitriū boni viri a tali laudo arbitratoris. vt. ff. pro so. l. vnde r si nerue. fm Bar. in. d. §. recepisse. r sequunt oēs. Ex his omnibus dicit do. Nic. in loco prealle. manifeste falsum eē quoddā verbū Bal. q posuit in. c. j. §. inter pares. de. l. corra. vbi dicit quod si arbitrator ex certa scientia de alieno largit nō vz cū nō sit permissum dare d alieno, imo sit quedā furti species vt. ff. q vi aut clam. l. phibere. §. plane. pōt. n. hoc fieri pro bono pacis r cōcordie dūmodo nō enormiter ledat pars, vt. s. dictuz est, sed extra do. Ni. qz Bal. expresse subdit verū esse id quod dicit nisi illud q aufertur sit modici preiudicij per. d. §. recepisse. r factū pro bono pacis. per. d. §. nisi. de preben. r. §. manda ti. l. creditor. §. lucius. r bene loquitur, vt ex predictis liquet.

5 Hesitatum tamen vidi † quid sit illud q deberi . dicimus d iure in quo arbitrator hāc moderatam lesionē facere pōt. r breuiter dico q aut. arbitrator assumptus fuit super re prius aliquo modo taxata. r tūc nulla est dubitatio cū quantitas appareat, vt. ff. de verb. obli. l. continu' §. cū ita. Aut assumptus fuit super re incerta que venit certificanda per eius laudū, r tunc inspicimus qualitates psonaruz r vires patrimonij concedentis, vt dicit gl. in simili. in. l. j. ff. d leg. ij. qd declara latius, vt dicā. j. eo. lib. xiij. c. de illo etiam posset

6 hic nō sine ratione dubitari † qn̄ dicat aliquid factū esse pro bono pacis r cōcordie. Bal. in. d. c. j. §. inter pares. dicit simpliciter tūc fieri qn̄ res est dubia alleg. no. per glo. de elec. in. c. cū inter seniorem. tu dic verius quod etiam si non sit dubietas, tn̄ si aliquid aufert de iure vnius in quantitate moderata r dat alteri si asserit arbitrator se illud facere pro bono pacis inter eos sufficit. tex. est pro hoc in. c. nisi essent. de preben. ibi p bono pacis se ordinasse fatent, vt ita dixi sepe per illū tex. postea inueni do. Nico. idē tenere ibi, lz non referat Bal. contra dicentem; facit pro arbitratore presumendū est non z, vt. ff. pro soc. l. meri to. r qz si secus diceret raro daret arbitramentū qd non posset reduci ad arbitriū boni viri. Itē nunqd licebit arbitratori alterā partē in totū condēnare prima facie vr nō licere. naz hec est quedā transactio que nō pōt fieri nisi aliquo dato, r aliquo retēto, vt. C. de transac. l. transactio. iuncta glo. in auc' vt diffe. iudi. §. j. z tn̄ verius est. hoc declara, vt. s. dixi. lib. j. iij. c. qd non repeto. Pone arbitratorē velle reū zdēnare ad restitutionē rei super qua factū est cōpromissum, vult tamen actorem ex aduerso in aliqua re grauare de quo in cōpromisso nihil dictū fuit nū quid possit. Bar. in. l. cum aquiliana. ff. de transa. dixit quod nō per. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. r eo. tit. in. l. sed cū dies. §. plenū. r facit q habetur. ff. cōmu. diui. in. l. arbor. §. d vestibulo. Et subdit multū notanter hoc verū nisi arbitrator se velit intromittere circa rem super qua factū est cōpromissuz iubendo dari aliqz pecuniā pro re hoc pōt. Quia pecunia est per qz omnis res estimat, vt. ff. de fideius. l. si ita stipulatus essez. r. ff. de zben. emp. l. j. r facit fm eū q in simili habetur in iudice adito super cōi diuidun. insti. de offi. iud. §. officium. C. cōmuni diui. l. ad officium. r hoc sequunt do. Anto. r Imo. r do. Nicol. in. d. c. quintaualis. Tenuit ēt idem Specu. si bene inspicitur in ti. de arbitro. §. excipitur. in versi. sed pone qd litigantes. p hoc est casus expressus in. c. nisi essent. de preben. r in ca. constitutus. de relig. domi. quos duos ad hoc tene menti. Sed cuz aliud sit in arbitro qui non potest hanc recōpensationem facere etiam in pecunia, vt dixi. s. lib. precedenti. c. xiij. videam' q sit drie ratio potes notanter dicere qd in arbitro ideo non valere pp magnum preiudicium qd posset inferri, cuz teneat eius sententia siue equa sit siue iniqua. vt. ff. de arbi. l. diem. §. stati. lz sententia arbitratoris reducitur ad boni viri arbitrium vt. ff. p soc. l. vnde si nerue. sicqz nimirū si laycus pz eius arbitriū saltez in pecunia per qz, vt dixi, omnis res estimat. Et hoc sensit expsse Spec. in loco preallegato, r bn̄. lz do. Nic. male eius dictū retulerit in. d. c. quintaualis. in. xviij. differentia vt ex se cuili-

7 bet intuenti pōt liquere. † Quid dicemus si cōpromisso pendēte res pereat, nunquid poterit laudare super interesse vel estimatione, r expeditum est qd sic. probatur a fortiori, qz idē inne nit statutū esse in arbitro. vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. sacerdotio. r facit qd dicā. j. c. primo. Nunquid possit recompēsare spirituale ius cum tpali, vel econuerso. v. g. pronūciare q vna pars renunciet questiōi sup iure spirituali, r recipiat aliqz tēporalitatem ab alia parte. casus videtur expressus qd sic. in d. c. nisi essent. de preben. r in. c. ij. de arbi. in fi. vbi papa mandat tale arbitramentū seruari. In zrium facit, qz hoc arbitramētū ztineret vitiuz symonie. r sic eēt nullū vt est casus in. d. c. ij. fz vnū intellectū. nam sicut partes non possent zcorditer trāsiger hoc modo q vnus renunciet iuri spirituali pro temporali zsequendo, vt in. c. ex parte. de offi. deleg. iuncta glo. ita nec videntur hoc posse arbitratores quorū omnis potestas dependēt a partibus vt. d. l. nō distinguemus. §. de officio. Preterea satis hanc simoniā ztinerent partes, lz eā faciant p medios arbitratores. vt in regula iuri. s. qui per alium. lib. vj. cōsidera tn̄ pro veritate qd qnqz certū est dari tpale in cōpensationez iur. spūalis qd ius spirituale sine dubio alicui cōpetit. r tn̄ ei renunciat. r tunc sine dubio tale laudū nihil vz pp vitium simonie, vt nunc dictum est. r est casus p hoc in. c. fi. de rerū pmu. Quandoqz dubium est cui ex partibus ius spirituale cōpetat, r ideo pro bono pacis arbitratores laudant qd vna pars renūciet iuri suo, si qd hz r qd altera pars det sibi p hac renunciatione aliquid tpale, r hoc vz nec dicit eē qd simoniacum, vt. d. c. nisi essent. r. d. c. ij. vbi hoc idem sentiunt Inn. Host. r Jo. an. r oēs h intellige vbi altera ps grauat in pecunia vel quantitate q i cō pmisso n deuenit, alias si grauaret in alia re eēt secus. vt dixi. s. pxi. r vide do. Ni. in. d. c. ij. qui dixit multū notanter qd etiam hoc scdo casu prima fronte laudum tale non dz seruari pp presumptionē simonie. per illum tex. in ver. qm̄ in principio, iuncta glo. pōt tn̄ hec presumptio fm eū purgari, r ea purgata arbitramentū seruabitur. dicit aūt purgari si arbitratores allegāt aliqz iustam excusationem eorum arbitrij, vt qz dicunt se nō fecisse hoc propter ius spirituale qd non cōpetebat alteri parti vel erat valde dubium, sed pro bono pacis ita ordinauerunt qz uis non omnino debeat credi eorum dicto, sed ex circūstantijs, r ex actis r qualitate ipsorū arbitratorū superior talē excusationē admittet vel reprobabit. allegat bonū tex. cum glos. in. c. cū dilecti. de accusatio. Plus dicit notabiliter qd pōt eē tāta idoneitas arbitratorū, r partiū qd non presumeretur simonia, fz p bono pacis factū. r q ille q renūciauit ius nō haberet in veritate. p quo dicto est casus expressus in. d. c. nisi essent. de prebē. Et tene menti hec dicta.

8 Uideamus † nunc an arbitrator possit p ptes laudare. doc. non declarāt excepto bald. qui in. l. j. ff. de leg. ij. in. j. q. sentit nō posse. p. l. q tn̄. ff. de arbit. in pn. r credo qd bn̄ dicat. nā sp intelligit in cōpromissis tacite actū, vt sup oibus pnunciet. vt ibi pz. eadē. n. est rō hoc casu i cōpromisso in arbitratorē que est i cōpromisso facto in arbitrū vide ergo p hoc qd plene dictū est. s. lib. pximo. c. xiij. r. s. viij. li. viij. c. paulo ante finē. Ad hoc attende, qz in vno differt arbitrator ab arbitro hoc casu. Nam in arbitro attendit nedum cōpromissum fz ēt petitio, vt ibi dictuz est, lz in arbitratore hoc nō regrit. vn̄ solū cōpromissum attēdimus, vt liquet ex dictis. s. eo. lib. iiij. c. Itē hoc de vnitate laudādi fallit in casu speciali vbi arbitramentū zsistit, circa solā electionē psonarū quoquo casu possunt fieri electiones diuersis tēporibus, vt est expressuz in. l. vnū ex familia §. sed si fundum. ff. de leg. ij. fm verum intellectum, lz Bal. in. d. l. i. de leg. ij. aliter intellexit illā. l. r male. Aliud speciale ēt circa tale arbitramentū electionis personaz de quo. s. pz in precedenti. c. Quid si maliciose actor non petit vel prosequitur omnes res coram arbitratore. certe idē qz laudum omni casu ferendum est sup toto, vt nunc dictum est. probatur a fortiori. ff. de arbi. in. l. de rebus. Sed queritur nunqd arbitrator possit laudū mutare, corrigere, vel interpretari, aut declarare, r receptum est apud oēs non posse. qz iam est functus officio suo, vt. ff. de arbi. l. qz arbiter. facit. ff. de re iudi. l. iudex postqz. r qz in mādato venit primus actus tm̄, vt. ff. d verb. sig. l. bone. §. hoc sermone. qd qn̄ actus cōmittit ab hoie nō pt

fieri

fieri nisi semel tñ. lʒ secus sit qñ cõmitti᷑ a lege, quo casu potest ẽt iterato fieri ꝭm Cy. notabiliter in. l. vbi exigi᷑. §. hec vox. ff. ð eden. Et facit ꝙ no. Inno. in. c. veniens. de iureiur. facit ẽt expresse ꝙ. I. dicã ꝓximo. c. Cõtra tñ vr̃ casus i. c. quintavallis. ð iurein. vbi renocauit arbitrator illud ꝙ iniuste fecit, sed nimirũ qꝛ illud fecit mandato superioris. vnde nõ ꝓpria auctoritate, vt ibi pʒ. Predicta vera nisi talis mutatio vel correptio fiat de ꝯ tium voluntate, põt enim hoc fieri sicut eorũ accedente voluntate posset fieri noua transactio, vt. l. si diuersa. C. de trãsac. vbi expresse Bal. hoc 13. Itẽ nisi laudũ esset penitus nullũ. nam in his extraiudicialibus nunꝙ̃ expirat potestas cõmissarij, nisi ei⁹ ꝓuisio effectũ sortiatur, vt dicit Inno. notanter in. c. in literis. ð offi. deleg. ⁊ Bald. in ꝓprijs terminis in. l. fi. C. de ꝯben. empt. iiij. q. ⁊ facit ꝙ ipse no. in. l. si vt ꝓponis preses. C. qñ ⁊ quando iudex. nõ obstant iura preallegata que dicunt venire primũ actũ tantũ qꝛ illud intelligitur de actu valido non de actu inuali do, qui h̃r pro ente, vt. s̃. dictum est. Rursum predicta sunt vera vbi tale arbitramentũ cõpetit alicui super rebus alienis, lʒ in re ꝓpria vel iure suo potest quis iterũ eligere vel arbitri, licet nul liter prius fuerit arbitratus. vt. l. hec conditio. ff. de condi. ⁊ demon. dicitur ꝙ si testator legauit mihi. c. si nupsero. si nupsi inu tiliter possuʒ itez ꝯbere ⁊ legatũ ꝯseq, ⁊ h̃ tenuit Cy. post Pe. in. d. l. fi. C. de ꝯben. emp. ⁊ do. Hic eñ sequẽs in. d. c. quintauallis in. xv. dñia ꝙ etiam nihil plʒ, lʒ hoc sit ꝯnale nedũ si iure ꝓprio. sed ẽt si iure alieno, vt nunc dixi. Predicta ẽt de correctione ⁊ interpretatione limitantur ⁊ intelliguntur alijs modis quos ꝓsequere, vt dixi dũ locutus sum de arbitris, qꝛ eadem est

9 rõ omni casu. ¶ † Itẽ queritur de laudo sigillato nunquid valeat. v. g. nõ vult arbitrator qð partes sciant pro tunc tempore laudi eius intentionẽ requirit tñ eos, ⁊ laudũ scriptũ ⁊ sigillatuʒ offert eis presentibus guardiano minorũ fratrũ exꝓsse asserens se laudare, ꝓut ibi scriptũ est, nunqd ergo hmõi laudũ vʒ. Solus Bal. tetigit hanc q̃onem in. l. nequiq̃. §. vbi decretum. ff. de offi. ꝓconsu. vbi multa dicit sup hoc ⁊ tandẽ determinat valere si post examinationẽ cause hmõi laudũ tulit, secus dicit si ex ar rupto quo casu, vt clandestinũ reprobaretur. allegat. ff. de ꝓc. l. si ꝓcuratorẽ absentem. Sʒ certe quicqd ipse dicat tu tene hoc laudũ omni casu esse nullũ, qꝛ requiritur partium presentia i eo, vt plene ꝓbaui. s̃. c. ꝓximo in fi. Nõ autẽ dicun᷑ partes eẽ presentes, nisi sciant ⁊ intelligant illud ꝙ agi᷑ per arbitratorẽ. vt ẽ expressum in. l. diẽ proferre. §. corã. ff. de arbi. ⁊ facit. ff. de ver. sig. l. corã. Hanc aũt scientiã non habent partes dicto casu, qꝛ non pñt intelligere que secrete ibi descripta sunt, vt. C. de testamen. l. hac ꝯsultissima. cũ si. ¶ Seqtur videre de laudis plurĩ arbitratorũ. Sed hic non video diuersitatẽ inter arbitratores ⁊ arbitros quantũ ad hoc an omniũ presentia requira᷑ vel suffi ciat maior pars, ⁊ quid fiendũ sit data eorũ discordia, lʒ in solen nitatibus sedendi ⁊ recitãdi differant. igitur ꝓsequere hec om-

10 nia, vt diximus plenissime. s̃. lib. ix. c. xiiij. ꝙ nõ repeto. † Finge cõpromissum factũ esse in arbitratorẽ per procuratorez qui ha beat sufficiens mandatum ad cõpromittendum, postea laudum latũ fuit in personã dñi tacita ꝑsona procuratoris nunqd valet. doc. non ponunt, tñ dico valere, qꝛ cum hic agi᷑ de veritate tm̃ ⁊ eq̃tate, vt. s̃. dictũ est, nõ est necessaria hoc casu obseruatio. l. i. C. de sen. ꝓ hoc expresse facit qð no. Bar. in extrauag. ad re primendã. in verbo, figura iudicij vbi dicit singulariter in iudice qui procedit sine figura iudicij qð tene menti. Et vide ꝙ dixi. s̃. viij. lib. viij. c. paulo ante finem. Sed an poterit arbitrator alienationẽ rei prohibere super qua factũ fuit cõpromissum in eum, ⁊ dico ẽt non posse nisi de hoc articulo tm̃, scʒ an res illa sit alienabilis fuerit in eum facta cõmissio. hoc probatur a fortiori per no. per Inno. in. c. Ray. de testamentis. ⁊ Bar. in. l.

11 si filiusfa. §. diui. de leg. j. † Itẽ an valeat laudũ per turpitudinez latum. v. g. per pecuniã vel preces vel aliã mercedẽ docto. non ponunt. tñ dico laudũ mero iure valere quantũcunq̃ latuʒ per dolũ. Nam transactio hoc modo facta vʒ, lʒ rescinda᷑ doli actione vel ẽt exceptione, vt est casus. C. de trãsa. in. l. sub pretextu la prima. Est aũt laudũ transactio quedã, vt dictum est. s̃. i. libr. c. viij. Predicta vera nisi forte transactio talis super contractu bone fidei. quo casu ẽ nulla ipso iure, vt vide᷑ notari in. l. de tutela. C. de in integ. resti. mi. ꝭm Bar. in. d. l. sub pretextu. lʒ q dam contra. vt ibi. Item nisi talis sit facta super re litigiosa, ⁊ dolus sit cõmissus ex parte actoris, qꝛ tunc etiam esset ipso iure nulla, vt per glo. ⁊ doct. in. d. l. sub pretextu. ⁊ est speciale ꝭm eos in dolo actoris. nam fauorabiliores sumus reis quam actoribus, vt. ff. de act. ⁊ obli. l. arrianus. Tertio etiaʒ predicta sunt vera, nisi dolus sit admixtus cũ simonia, vt est casus in. c. ij. ð arbi. ꝭm vnũ intellectum. Idẽ si induceret vsurariã prauitatẽ vel ꝯtineret aliud peccatũ peccatũ ꝑ partes irremissibile ꝭm doct. per illũ tex. qð dic vt scripsi. s̃. ꝓxi. c. xiiij. iuxta finẽ. Quid sit cõ tineat errorem in se. doc. non ponunt, tñ dic, prout in transactio ne. vñ aut fuit error in eo in quo fundatur ꝯctus puta iure vel ꝑ tio, ⁊ tunc laudum vitia᷑, vt. ff. de contrahen. empt. l. in venditio nibus. Aut fuit erratum in qualitatibus extrinsecis. v. g. super rebus ad quas põt vel non põt laudũ extendi, ⁊ tunc sec⁹ vt. l.

12 sub pretextu. la secunda. C. de transac. vbi vide. † Item an p̃sumatur in dubio pro laudo arbitratoris. videtur ꝙ sic, vt. l. me rito. ff. pro soc. Hic tamen, vt dixi circa hoc in arbitro.

SVMMARIVM.

1 Arbitrator conuentionalis vtrum possit in expensis vel fructibus vel alijs accessorijs condemnare.

¶ Cap. xvij. vndecimi libri.

1 Restat vt de accessorijs aliquid pertingamus. † Nũquid ergo poterit arbitrator victũ victori in expensis condẽnare, ⁊ alijs coherentibus. non inuenio docto. nostros de h̃ tãgentes. Tñ breuiter respondeo posse semper preterq̃ sup pena. Hec probantur a fortiori per ea que dixi. s̃. in arbitro. s̃. lib. precedenti. c. xv. Nam si hoc potest arbiter per cuius laudum maius infertur preiudicium, vt. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. fortius arbitrator a cuius laudo reductio peti᷑. ff. ꝓ soci. l. si societatẽ. §. arbitrorum. Preterea vterq̃ eorum hʒ potestatez limitatam ex compromisso, vt eius metã non egrediatur, vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. ⁊ tñ arbiter hoc potest qꝛ aliás eius officium non posset cõmode expedire, vt ibi dictum est. Idẽ ergo dõm est in arbitratore. facit. l. ad rem mobilem. ⁊. l. ad legatũ. ff. de procur. cum si. ⁊ repetas hoc loco trip se omnia que diximus in loco ante dicto. Illud excipio. nam lʒ arbiter possit eadẽ die supplere post laudum latum. circa accessoria quoꝝ condẽnationem vel absolutionem omisit, vt ibi dictu ʒest. tñ hoc non posset arbitrator, quia cũ non ꝓcedat mo re iudicis. sed extraiudicialiter tantum ⁊ figuram ꝯctus. ⁊ per Inno. ⁊ omnes in. d. c. quintauallis. certe eoipso qð laudũ erit latum, ⁊ pro absoluto habitum nihil poterit ibi addere vel imu tare, vt. c. contractus. C. de fide instru. ⁊ facit ꝙ no. Bar. in. l. gallus. §. idem credendum. ff. de lib. ⁊ posthu. cum si. Et vide. s̃. proximo. c. in. §. sed queritur. nunquid arbitrator.

SVMMARIVM.

1 Processus corã arbitratore testamentario, an ita agitandus sicut coram conuentionali.

¶ Cap. xviij. vndecimi libri.

De conuentionalium arbitratorum processu satis in precedẽtibus dictũ est sequitur de pro cessu testamentarioꝝ aliqua disquirere. Que pars lʒ breuissime expedia᷑, tñ ab alijs non declara᷑. Igi᷑ do hãc re gulã huiusmodi ꝓcessuʒ ꝑ oia assimilari processui arbitratoris

1 conuentionalis. † Nã lʒ testamentarius differat a conuentiona li in modo ꝯstituendi cõpromissum, vt dixi. s̃. lib. j. c. ix. tñ i mo do ꝓcedendi ⁊ laudandi nulla inuenitur diuersitas, imo est eadẽ rõ, vt ibi pʒ ergo ⁊c. ff. ad. l. aquili. l. illud. ff. ð fonte. l. j. §. hoc interdictũ. cum si. Preterea hoc ꝓbatur ex dictis doct. maxime Bar. in. l. j. ff. de leg. ij. in multis questionibus in qbus semper idẽ dicunt in his testamentarijs, qð ⁊ in conuentionalibus ⁊ pʒ ex hac regula oium declaratio. q̃ hic occurrere pñt si iungis precedentia dicta ꝑ totũ hunc librũ q̃ nõ repeto. ¶ Illud no. circa modũ laudandi in his testamẽtarijs ꝙ si arbitramen tũ ꝯsistit circa declarationẽ q̃titatis rei incerte q̃ commissa est eius arbitrio hoc casu inspici debẽt ꝑ arbitratorẽ vires patrimonij testatoris ꝯsideratis meritis ⁊ qualitate ꝑsonarũ ꝭm gl. no. in. d. l. j. ff. ð leg. ij. ꝙ verũ ẽ scʒ bar. vbi relictũ fuit factuʒ simplr̃ absq̃ expꝛ̃ssione cãe, vt si testator legauit pupillo arbitrio tutoris. dʒ. n. ꝯsiderari q̃tũ eẽt equũ relinq̃ tali pupillo cõ siderato p̃imonio testatoris ⁊ caritate q̃ hẽbat erga pupilluʒ

vel consideratis meritis si reliquisset maiori posset etiam sm eũ hoc colligi ex quantitate aliorum relictorum que testator fecit in simili, vt. l. si seruus plurium §. fi. ff. de leg. j. Secus dicit si relictum esset factum ad certũ casum, vt cã dotis, vel alimentorũ vel studij vel similiũ quo casu deberet arbitrari q̃tum ei sufficeret ad istud consideratis psonarũ qualitatibus, vt. l. si filie. ff. de lega. iij. ⁊ ff. de iure dot. l. quero. nisi forte esset tanta q̃titas qͦ absorberet totũ patrimoniũ relinquentis, tunc enim esset min⁹ arbitrio iudicis, vt. ff. de leg. ij. l. quidam testamento, sm Bar. in loco predicto. ⁊ no. perpetuo hec dicta.

SVMMARIVM

1 Arbitri iudiciales qui ex necessitate eliguntur an debeant eo modo procedere vt conuentionales.

¶ Cap. xix. vndecimi libri.

1 Tractemus etiam post predicta de processu iudicialium arbitrorũ id est eorum qui eligunt̃ ex necessitate pp dispositionem iuris cõis vel statuti que pars etiam a nostris
1 doc. minime declaratur † Dico tñ hos iudiciales arbitratores vicẽ gerere delegatorũ iudicum qui procedunt ⁊ pronunciant sine figura iudicij. hoc probatur aperte ex his que dixi. s. j. lib. x. c. vbi vide. Processus autẽ est talis. Aut. n. loquimur i his qui assumuntur ex dispositione iuris cõis. aut in his qui assumũtur vigore statuti. Primo casu nõ inuenio tales arbitratores vnquã assumi super tota cã que corã iudice vertitur, sed super certo articulo sic, vt vbi dubitatur de estimatione, vel valore alicuius rei vel mensura vel alio simili, vt in casu. l. arbitro. cuz. l. se. ff. qui satis. cog. ⁊ l. ij. in princ. ff. qui. ap. non lz. ff. de ven. inspi. l. i. C. de re mili. l. si semel. lib. xij. cũ si. quas allegaui. s. lib. v. cap. ix. Non ergo hi arbitratores super certo articulo assumpti habent necesse oĩa seruare que seruare debent delegati in certa cã qui pcedunt sine figura iudicij de quibus plene pz s. viij. libr. c. viij. in §. est ⁊ alia. Sed in talibus duo tñ requirunt̃. Primuz est q iurent bñ ⁊ legaliter arbitrari, vt in. l. cõparationes. C. de fi. instru. ⁊. l. hac edictali. §. his illud. C. de secun. nupt. lz 2rium videat̃ notari ⁊ male p gl. C. de testi. in. l. iur. iuran. ⁊ in. l. j. ff. de ven. inspi. qz illud de iuramẽto veritatis q cõpetit testi. sz hi q magis iudicãt q̃ testificent̃ nõ iurant de veritate sed de credulitate tñ, ⁊ sic intelligunt̃ predicta iura sm Bar. in dictis locis. ⁊ Bal. in pemio ffoꝝ iuxta princ. ⁊ debent partes esse presentes in tali iurõ sm oẽs, ar. l. si qñ. C. de test. Scdm est qͦ partibus assignet̃ terminus ad vidẽdũ mensuratiõnẽ vel aliã estimationẽ fieri. alias eniz nõ preiudicaret illi qui nõ esset ad hoc monitus pp eius preiudiciũ, vt est casus in. l. iij. C. finiũ reg. ⁊ in. l. gñaliter. §. pe. ff. de reb. dub. Alia aũt non requirunt̃ corã talibus arbitratoribus. vñ referũt iudici ẽt absentibus partibus ⁊ nõ citatis, qz in referẽdo de pprio sensu nõ iudicat, sed refert id tñ qͦ est factũ, nec interest partiũ qͦ requirant̃ ad talem relatiõnẽ, qz eorũ presentia nõ posset trahere hunc in suã sñiaz sicqz nõ est locus ei qͦ d. ff. de arbi. in. l. si in in tres. ⁊ est casus p h̃ q partiũ presentia vel citatio nõ regrat̃ in tali relatione in. l. j. in fi. cũ. l. seq. ff. si mel. fal. mo. dixe. vbi dicit̃ q potest fieri p nuncium vel epistolã. Et hec sunt dicta Bar. quasi per omnia si bñ inspicit̃. l. theopompus. ff. de do. prele. qͦ no. bene. ¶ Secundo casu i his arbitratoribus qui iudicialiter assumunt̃ vigore statuti cosindera quod aut statutũ exprimit ordinẽ procedendi ⁊ se informandi. ⁊ tunc illã serua, vt. ff. de iusti. ⁊ iur. in. l. oẽs populi. aut simpliciter iubet statutũ arbitratores eligi debere. ⁊ d̃ tali ordine nihil dixit. ⁊ tunc aut vult eligi debere sup certo articulo tñ vltra illos qui conceduntur de iure cõi, ⁊ tunc serua illd̃ qͦ dixi in precedenti, qz eadẽ est rõ. aut dicit statutum arbitratores eligẽdos super totalitate cause. ⁊ tunc seruare debent per oĩa processum iudicũ delegatorũ qui pcedunt sine iudicij figura quẽ declaraui p singulas eius partes in. d. §. est ⁊ alia. nõ video vllã diuersitatẽ inter hos casus vterqz enim assumit fundamentũ ex regulis iuris gentiũ ⁊ veritatis ⁊ equitatis, vt ibi patet cõiunctis his que dixi. s. eo. lib. xvj. c. §. item an debebit. Ex his apparet an corã talibus requirat̃ citatio, an legitimatio personarũ, an petitio ⁊ similia de quibus vbi vide. Adde vltra ea que ibi dicta sunt ad probandum qͦ tales arbitratores debeãt ad eorũ laudũ citare. tex opt. in. l. solent. in prin. que est. l. iij. ff. d̃ ali. ⁊ ciba. leg. ⁊ facit bene. l. legatũ. ff. de vsufr. leg. ⁊ ff. vbi pu. edu. deb. in. l. i. § deniqz. ⁊ q dixi. s. in. c. de citatione ad laudũ Uideamus nunc qualiter hi arbitratores compellantur laudare hoc, declara, vt dixi in arbitro iudiciali. s. lib. precedenti. c. pe. Idẽ dicas de testium cõpulsione ⁊ punitione eorum qui falsum dixerũt ⁊ ceteris qõnibus de quibus ibi habes. sp enim eadẽ est ratio in arbitratore iudiciali que etiaz est in arbitro si bene inspiciatur. ⁊ no. hec dicta que alij non declarãt.

SVMMARIVM

1 Arbitrator tertius qui ob discordiam primorum assumit̃ qualiter debeat procedere.

¶ Cap. xx. ⁊ vltimum vndecimi libri.

1 Restat † videre de pcessu tertij arbitratoris qui ob discordiam primorum assumptus est quẽ processum nostri docto. etiam non declarauerunt. Breuiter tñ dico hoc casu idem q in tertio qui eligitur in arbitrijs arbitrorũ, qz non est rõ diuersitatis. Distingue ergo per omnia vt dixi. s. libr. preceden. c. vlti. vbi q̃ dicta sunt etiam ad hunc locum trahas.

Liber duodecimus.

¶ De processu eius qui tam via arbitraria q̃ iudicaria procedere potest. ⁊ illius in quem factum est compromissum, vt in arbitrum ⁊ arbitratorem ⁊ amicabilem compositorem.

¶ Prefatio cum diuisione.

De simpliciter arbitrorum cõpromissariorũ processibus satis in precedentibus diximus. Aggrediamur nũc processus eorũ qui mixtam habent potestatẽ iudicis. scz ⁊ arbitri vel arbitratoris. Et eius q assumptus fuit, vt arbiter ⁊ arbitrator vl̃ amicabilis cõpositor. equũ vr̃ vt cognitis simplicibus mixta quoqz cognoscam⁹, vt ff. de sta. ho. l. queritur. ⁊ facit. ff. ad. l. aqui. l. si seruus seruum. §. inquit lex. ¶ Est aũt ante omnia sciẽdũ antiquiores de hac materia nihil scripsisse excepto Gui. duran. qui parũ tetigit i Specu. eo. ti. in §. sequitur. in ver. sz pone q sicut quotidie ⁊c. Sy. tetigit in. l. iij. ff. de test. mil. ⁊ ibi Bar. ⁊ Bald. ⁊ in. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. i. ⁊ in. l. si societatẽ. §. arbitrorũ. ff. pro soc. ⁊ ff. de fur. ⁊ in. l. si domi. Jo. an. etiam in. c. quintanellis. de iureiur. ⁊ ibi per do. Anto. Imo ⁊ oẽs. ⁊ tangitur aliquid in ca. nisi essent. de preben. Sed oẽs hi imperfectissime loquuntur. Nos vero, qz hic compromittendi modus magis frequens est hodiernis temporibus q̃ aliquis alius plenius omnibus ⁊ clarius expedimus. Itaqz nostrum sequentes inchoatum ordinem hunc tractatum in quatuor diuidemus.

¶ Primo de processu eius qui hz mixtam potestatem virtute compromissi conuentionalis.

¶ Scdo de pcessu eius qui virtute cõpromissi testamentarij.

¶ Tertio de eius processu qui habet mixtam potestatem virtute compromissi iudicialis.

¶ Quarto de pcessu tertij q assumptus fuit ob discordiã a primis habentibus hanc mixturam. ¶ Circa primã partez pono hanc regulam q̃ alij nõ posuerunt hunc cõpromissariũ eligere posse ex pluribus vijs illã que sibi magis plz, ⁊ facta hac electione sm eã iudicat̃ pcessus sequutus. pbat̃ hec regula p casum in. d. c. nisi essent. ⁊ de arbi. c. ij. ⁊. d. l. iij. ff. de testa. milit. facit. ff. q met. cã. l. si mulier. cũ simi. ⁊ ex multis d̃ quibus. j. subdemus. Quia vero circa hanc regulam conuentionalium. ⁊ ẽt circa alias tres partes. s. positas multa insurgũt dubia illa omnia explicabimus suo ordine ⁊ per capitula.

SVMMARIVM

1 Potestas ordinaria vel delegata in illa causa an per compromissum factum in ordinarium vel delegatum expiret.

¶ Cap. j. duodecimi libri.

Cum

Um de processibus eorũ qui habent mixtã potestatem tractaturi sumus, incipiamus a iudicib⁹ q̃ hanc mixturã sortiunt̃ qm̃ hi digniores sunt, vt. ff. de arb. l. non distinguemus. §. de liberali. a quibus dignioribus est inchoandum, vt insti. de in. natu. §. fin. sed ne incassum hoc loco

1 ꝓcedere videamur prius de illo dicamus. † An cõpromissum factũ in iudicẽ his casibus in q̃bus fieri põt expiret eius potestas iudiciaria precedens ꝛ in iudice ordinario est expeditũ non expirare, q: non est ptãtis partiũ tollere sibi iurisdictionem. nec dare, qm̃ iurisdictio sibi ꝯcedit̃ ex publico cui iuri publico preiudicare nõ valent. C. de iu. om. iud. l. priuatorũ. de pac. l. si q̃s in ꝯscribendo de fo. cõpe. c. si diligenti. cum si. ꝛ est casus. C. de temp. ap. in auc. si tñ. ℭ In delegato vr̃ prima facie, secus. s. q̃ expiret potestas delegata nisi expresse reseruet̃, ꝛ q̃d impetrãs rescriptũ videat̃ ei renunciare sicut ꝛ qui semel cõpromiserit eũdo ad iudicẽ vel ad aliũ arbitrũ intelligant̃ primo compromisso renuntiare sicq̃ expirat, vt. ff. de arb. l. pedius. in fi. ꝛ. l. sed si in seruũ. §. fi. cũ duobus se. ꝛ eo. tit. l. si quis rẽ. ꝛ dicã. j. li. xiij. Contrariũ tñ verius est. durat. n. hoc casu semp potestas delegata ẽt sine vlla reseruatione nõ obstante cõpromisso, vt est exp̃ssum ẽm oẽs in. c. nisi essent. de preben. ꝛ in. c. literas. de presum. de arb. c. ex parte. ꝛ in. c. innotuit. ꝛ ꝫ Spc. lꝫ hec iura non alleget in tit. de arb. §. finit̃. ver. illud aũt certũ est. ꝛ Bald. in. c. j. §. inter pares. de. l. corra. ꝛ Inno. in. d. c. innotuit. ꝛ. d. ca. literas. facit ẽt vltra predicta, q: rescriptũ intelligit̃ esse perpetuũ vt. l. falso. C. de diuer. rescri. Et no. gl. in. c. si aũt de rescri. facit ẽt q̃ habet̃ in cle. ꝙdiu. d̃ ap. ꝛ no. p gl. ꝛ Jo. an. in. c. significãtibus. de offi. delega. ℭ Ratio aũt diuersitatis est inter predictos casus, q: cõpromissum est voluntariũ ꝛ recepit arbiter potestatem a partibus tm̃, vt. l. nõ distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. iurisdictio aũt dat̃ a superiore vel ex publico, ꝛ ꝯ inuitum, vt. l. inter stipulantẽ. §. sacrum. ff. de ver. ob. de iudi. c. intelleximus. merito nõ extinguit̃, lꝫ partes videant arbitros. ꝛ pñt ad iudicẽ redire sine alia delegatione, predicta iura volũt. ꝛ hãc rõnem posuit do. Nico. in. c. innotuit. ꝛ in. d. c. literas. quam nota bene. Et vide quod dixi. s̃. ij. lib. c. xvij. in fi. ꝛ quod habetur per cano. in. c. ad petitionem. de accusa.

SVMMARIVM

1 Potestatem ordinariam vel delegatã habens, ꝛ ptãtem arbitri vel arbitrotoris cõuentionalis, qualiter ꝓcedere habeat.

ℭ Cap. ij. duodecimi libri.

2 Ideamus nunc qualiter iste† q̃ iudiciariam potestatem hꝫ ꝛ arbitrariã ꝓcedere debeat. Doc. dñt simpliciter videri hoc casu sibi datã electionẽ ꝓcedendi ea auctoritate que sibi magis placebit, vt. d. c. nisi essent. et aliter nõ declarant. Ego dico breuiter q̃ aut vult ꝓcedere, vt iudex vel arbiter qui ꝓcedit more iudicis, vt. l. j. ff. de arbi. ꝛ tũc acta faciet ad partiũ instantiã, alias non valeret, vt. ff. de dam. infec. l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. ꝛ singula faciet prout dictum est. s̃. c. ix. que oĩa hoc loco trahi possunt. ꝛ si adhibit̃ vt iudex a ptibus non poterit dicere, volo vt arbiter procedere, sed debebit eius officiũ impartiri. ff. de mune. ꝛ ho. l. munerũ. §. iudicãdi. itẽ eꝯ, q: si adhibitur vt iudex arbiter non poterit dicere se velle vt iudicem procedere, q: etiam arbitri officium est necessariũ post acceptationem, vt. ff. de arbitris. l. iij. §. j. ꝛ dixi. s̃. libro. v. lꝫ hoc casu pars dimittens viaꝫ cõpromissi, altera parte inuita icidat in eius penam, vt. ff. de arbit. l. litigatores. in principio, ꝛ dicam j̃. v. c. Aut vult procedere more arbitratoris, ꝛ tunc procedere potest ad libitũ suũ requisitis tñ partibus. vbi debent requiri ꝛ habita earum presentia, vbi est necessarias. quod serua per omnia, vt diximus in simplici arbitratore. s̃. precedenti lib. per totũ quoniã eadem est ratio. Et ex his apparet q̃ illud q̃ doc. dicũt videri sibi datam esse electionem est verum super hoc an procedat vt arbitrator, sed officium iudicis vel arbitrij accepti cogit̃ subire de necessitate, prout partibus placet, nisi eligat viam arbitratoris, quod nota bene, quia subtile.

SVMMARIVM

1 Procedere quomodo cognoscatur qui vt arbitrator vel arbiter potest procedere.

ℭ Cap. iij. duodecimi libri.

1 Ed quomodo cognoscemus, † an eligat ꝓcedere vt iudex vel vt arbiter, an vt arbitrator. Nostri doct. cõmuniter dicunt ex eodẽ modo ꝛ ordine procedendi hoc deprehendi. de hoc per glo. ꝛ Bar. ꝛ oẽs. ff. de iudi. in. l. j. ꝛ in. l. si qui ex consensu. C. de epali audien. per Inno. in. c. innotuit. de arbi. ꝛ per Bar. ꝛ Bal. in. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de lega. j. Ego hoc declaro. Nã vt expresse asseruit qua auctoritate intendat ꝓcedere ꝛ laudare. ꝛ stamus expresso in casibus in q̃bus põt eligere, vt. l. ꝯtinuus. §. cũ ita. de verbo. oblig. Aut hoc non expressit, sꝫ ꝓcedit ꝛ nihil declarat. Et tunc aut procedit sine vllo iuris ordine per viam cuiusdã cõpositionis inter partes. ꝛ hoc casu pꝫ quod eligit viam arbitratoris. Aut ꝓcedit ꝛ ꝓnunciat de iure ꝛ iuris ordine seruato, ꝛ hoc casu, q̃a via iuris cõpetit non solum iudici, sed ẽt arbitro, vt. d. l. ff. d̃ arbit. ad cognoscendum, q̃n processerit attendere debemus an vsus fuerit verbo, iudex. dicendo. Nos talis iudex ꝛc. an verbo, arbiter, ꝛ tunc stabimus eius expressioni, vt. ff. de suppellecti. legata. l. labeo. §. idẽ tubero. Idẽ si hoc dixerũt partes. dñõ. Corã vobis domino tali iudice ꝛc. eo tacente. Nam videntur in dubio gesta per eũ correspondere postulationibus partiũ, vt. ff. de verb. oblig. l. ij. §. qui presens, ꝛ si ipse appellasset se iudicem partes aũt eum admisissent vt arbitrũ vel eꝯ staret̃ assertioni pₒtium ad quos pertinet talis electio, vt pꝫ in precedenti capit. Nec est absonum quod vnum ex dictis verbis per iudicem ꝓlatum ponatur pro altero, vt. l. j. C. de senten. ex pericu. reci. ff. qui satisda. cog. l. ij. cum simi. Aut vsus fuit ipse qui hꝫ cognoscere ꝛ iudicare omnibus his verbis simul vel ẽt partes talib⁹ nominibus expressis coram eo tacente comparuerunt vel quãdoq̃ nomen fuit expressum vnũ q̃nq̃ aliud. ꝛ tunc quelibet potestas videbit̃ retenta. ꝛ electa, prout actus est per euꝫ melius possunt valere, vt paulo post videbis. in. vj. c. ꝛ facit etiã ad p̃dicta quod dicam infra eod. lib. xj. c. Illud non est omittenduꝫ me non hoc loco putare ex vnico actu inductam videri supradictam electionem tacitam per habentem iudicare, sed ex pluribus reiteratis. Unde si forte semel interrogauit partes sine vlla solẽnitate ꝛ cõponere tentauit non per hoc solum dicam euꝫ elegisse viam arbitratoris sed tunc demum cum eius consensus deprehendit̃ aperte vel tacite, vt expresse probatur. ff. d̃ arbi. in. l. si de meis. §. recepisse. Idem eꝯ si solum libellum admisit solẽniter conceptum coram eo tanq̃ iudice vel arbitro, potius enim videtur acceptasse vt deliberaret, arg. eorum que dicunt̃ in simili. ff. de iudi. l. sed si susceperit. in princip. ex iteratione actuum igitur hoc manifestabitur, vt dictum est, ꝛ nunc intelligis hoc quod alij non intellexerunt.

SVMMARIVM

1 Ordinarius vel delegatus qui primo incepit ordinarie cognoscere an possit postmodum ad viam arbitrariam redire.

ℭ Cap. iiij. duodecimi libri.

2 Uid si primo incepit cognoscere, † vt ordinarius vel delegatus, an poterit postea ad arbitrariã viã redire doc. in his terminis non declarant. Ego sic dico q̃d aut vult redire ad viam arbitrariã nondũ finito primo iudicio. verbi gratia, q: vnum actũ fecit hodie vt iudex, alium vult facere cras vt compromissarius. ꝛ põt absq̃ dubio si ex tali coactione nõ est inducta electio alias secus dꝫ. n. seq viã q̃ elegit, vt. l. si mulier. ff. q̃ met. cau. Et hoc ꝓbatur in simili ex his q̃ not. Inn. ꝛ oẽs doc. de prescript. in. c. cum ex officij. ꝛ de offic. deleg. c. significantibus. vbi dicunt iudicẽ qui hꝫ duplicem potestatem scꝫ ordinariã ꝛ delegatam si elegit vnam non posse postmoduꝫ ad alterã redire. quod tenet ẽt domi. Ange. in disputa. sua que incipit, duo iuuicẽ litigantes in pen. artic. in fine. faciunt adꝫ expresse omnia que dicam. j̃. eo. libro. xij. c. nec obstat. cap. nisi essent. de preben. quia ibi simul fuit admixta vtraq̃ potestas quod fieri potest, vt statim videbis. aut ad talem viã arbitrariam reuerti vult finito primo iudicio, tunc idem quod non potest a fortiori. predicta puto vera vbi ambe partes tali electioni exp̃sse ꝯsenserũt, ꝛ idẽ si tacite, q: ptes litigãdo corã iudice,

vt iudice intelligantur tacite cõpromisso in eum facto renũciare sicq; expirata est talis potestas arbitraria vt. ff. de arb. l. s; si in seruũ. §. fi. cũ. l. seq. & l. litigatores. in prin. & eo. ti. l. si quis rem. & dicam. j. lib. xiiij. Sed si non consensisset vna pars expresse vel tacite, vt q; forte fuit contumax non impediretur intentare & prosequi viam arbitrariam non obstantibus predictis si sibi cõpetit ius agendi, vt in toto titulo res inter alios acta &c.

SVMMARIVM

1 Ordinarius vel delegatus qui vt arbiter vel arbitrator icepit, an postea vt ordinarius procedere possit.

Cap. v. duodecimi libri.

Quid econuerso si primo incepit vt arbiter vel arbitrator nunqd poterit ad viã iudicialem redire. † & dico q; sic, si elegit viã arbitri, l; docto. nõ declarẽt. nã l; iudex elegerit tacite vel expresse viã arbitrariã, tñ per hoc nõ infert preiudiciũ partibus, quo minus possint eum requirere vt pcedat vt iudex, cũ eius potestas iudiciaria duret, vt dixi. 3. j. c. huius libri. Et hoc verũ credo et si precesserit, vt cõpromissarius de voluntate partiũ, que partes forte semper cõparuerũt corã eo tanq; arbitro, & et si laudũ iam nõ esset latũ, soluitur enim hoc casu redeundo ad iudicẽ cõpromissum in arbitrũ si adhuc pendet & et soluit effectus laudi iam lati per eum vbi vtraq; pars acquiescit q; iterũ ad viam iudicialẽ redeatur, vt. d. l. litigatores. in principio. & l. pedius. in fine. & si esset altera pars tñ posset hoc a iudice postulare altera inuita, vt nõ obstante via arbitraria q; prius elegit eo consentiente ad iudiciarium redeat, l; hoc casu in penã cõpromissi incidat, vt est expssum. ff. eo. ti. in. l. si quis rem. Sed si elegisset viã arbitratoris, q; h; instar cuiusdã transactionis esset secus. Nã obstaret exceptio pendentie ipsius transactionis. Et nota bene hec dicta que alij nõ posuerunt. Apud nonnullos tamen de hmõi qõne dubitatũ extitit iudex prius vt arbiter pronuntiauit, pars que succubuit nõ vult stare laudo, sed magis eligit penã soluere & petit iterũ pcedi per eũ tanq; iudicẽ q; facere potest, vt nunc dictum est nunquid ergo talis vt iudex poterit ɔ̃riũ iudicare eius qd laudauit, vt arbiter, & vr̃ q; non. per. c. per tuas. de probatio. et q; sententia ɔ̃ sententiã nõ v; ab eodẽmet lata, vt. l. j. C. qñ pro. nõ est necesse, & in toto tit. C. senten. rescindi nõ pos. Contrariũ tñ verius est q; talis vr̃ nouus homo, vt. ff. de iudi. l. proponebatur, vnde non videtur sententia lata ab eodem. simile est i sententia appellationis per quã ex noua cã retractat̃ sententia ab alio prius lata, vt. l. eos. C. de appella. & l. per hanc. C. de tempo. appel. de fide instru. c. cũ Joan. heremita. & idem iudex a quo appellatum est quandoq; audit causam appellationis cu; alio, vt si appellatur ab archiepo ad consilium cui par est archieps, vt xvj. distinc. c. in multos. & per gl. in. c. a collatione. de appellatio. lib. vj. & l. j. §. si plures. ff. quando appel. sit. & ita cõmuniter nostri docto. dicunt in. c. literas de presump. pro hoc facit scõm do. Nico. ibi, optime gl. in. c. cum inter canonicos. de electio. in verbo, confirmauit. vbi vult prelatũ electũ, vt arbitrũ vel cõpromissarium posse ex nouiter postea gestis illam electionẽ tanquam iudex confirmare, quod nota bene.

SVMMARIVM

1 Ppotestate; habens iudiciariam & procedens simpliciter vel actus miscens quam videatur viam elegisse.

Cap. vj. duodecimi libri.

Pone huiusmodi habentẽ hãc mixtam potestate; simpliciter pcedere vel pronuntiare vel actus commiscere adeo vt possit de prehẽdi que via sit per eũ electa. † Quid presumemus? doc. nostri et hoc non declarãt & effectus est maximus pp multas drĩas que sunt iter sententias iudicis & laudũ arbitri, maxime pp appellationem, vt dixi. s. li. ix. per totũ. Dico tñ in dubio videri electã viã per actus. magis v; vt videtur casus expressus in. c. nisi essent. de preben. & facit. l. iij. ff. de testa. mili. facit etiam de verb. signi. c. abbate sancti Siluani. ff. de ver. ob. l. quoties. & qd in simili dicunt docto maxime do. Anto. Innoc. & do. Nico. in. c. cum ex officij. de pscri. vbi noluerunt iudicẽ qui h; ordinariã & delegatã in eodem casu si simpliciter cognoscit & pronuntiat intelligi in dubio virtute & potestatis q̃ magis v;, l; Fride. de senis ɔ̃ in certo consilio & male, vt ibi p eos. Ex his dictis infero q; in dubio, vt snia iudicis iudicabitur q̃ est validior & potentior, vt p;. in. l. i. C. de arb. & in. l. ij. ff. eo. ti. nec ob. qd a snia arbitri non appellat̃, q; p hoc non iudicat̃ esse maioris potentie, q; est nulla, vt snia, l; ei pareatur metu pene, vt. l. idẽ. §. stari. ff. de arbi. & habetur in dictis locis. Ad hoc optime facit in simili q; no. glo. in. l. i. ff. de iud. i gl. i. in fin. Dico mirabiliter q; hoc casu vnus actus poterit attribui potestati iudiciarie & alter potestati arbitrarie, prout magis v;, vt est casus in. d. c. nisi essent. qui non est alibi fm oẽs, & dicã nunc sequenti. c. Et est mirabilis, q; hoc semper in iustitia huius snie poterit emẽdari remedio rescissorio. Aut. n. grauamen infertur per actu; illũ in quo pronuntiatũ fuit iuris ordine, & tunc appellabitur tanq; a sententia cuiuslibet iudicis. aut illud in quo iuris ordo nõ est seruatus, & tunc reductio petetur tanq; ab arbitratore si debitũ moderamẽ fuit excessu;, vt. ff. p socio. l. vnde & si nerue. q; no. perpetuo & tene menti.

Adde predictis qõnẽ notabilẽ. Quid si fiat cõpromissum inutile i al's habẽtẽ iurisdictionẽ, s; nõ in cõpromittẽtes & ptes corã eo litigẽt sciẽter nũqd valebit pcessus nõ inuenio hãc qõnẽ tactã in his terminis. Dico tñ q; hoc casu acta i spici debẽt, si. n. pcessit vt arbiter nõ valebit pcessus. secus si vt ordinarius Nã censet̃ enĩ tũc eius iurisdictio progata, vt i simili dicit bar. in iudice habente delegatam inutilem & ordinariam in. l. j. C. q pro sua iurisdictione. & ibi etiam per alios docto. & per Jo. and. & do. Nico. in. d. c. cum ex officij. de prescrip. vbi vide.

SVMMARIVM

1 Pronũtiare se exprimẽs vt iudex, & vt arbiter, & vt arbitrator vel vna auctoritate in qua errat, qũo tunc iudicandum.

Cap. vij. duodecimi libri.

Item pone eũ exprimere q; pronuntiat vt iudex, & vt arbiter & vt arbitrator, † qũo iudicabimus? effectus est maximus vt dixi in. c. precedenti, & cum esset hec questio in facto in pprijs terminis de iudice qui h; has oẽs potestates non fuit inuentus q; aliquis doct. hanc qõnem ponat, sed arguebatur ex multis, de quibus dicam. j. eo. lib. xv. c. Tñ in proposito breuiter concludo put dixi in precedenti. q. s. eum videre elegisse & cumulasse oẽs vias. s. vt eius snia pro parte valeat vna auctoritate, & pro parte alia prout magis potest sustentari per tex. singularem ad hoc in. d. c. nisi essent. vbi aperte probatur hoc fieri posse fm oẽs doc. & satis et sensit Bal. in. c. i. §. iter pares de. l. conra. in vsibus feu. Et facit q; habetur in simili de habẽte simul ordinariã & delegatam qui potest pcedere vtraq; potestate retenta de corpore viri. in. c. significauit. & in. c. per hoc de here. lib. vj. & per Inno. & Moder. in. d. c. cum ex officij. de prescrip. & q; habetur de arbit. in. c. innotuit. & vbi esset dubiũ in hac dubitatione magis attribuatur potestati iudiciarie tanq; validiori per dicta supra. Pone etiam compromissariu; putare se habere duplicem potestatem, vere autem vnam tantũ h;. v. g. h; ordinariam fit in eũ cõpromissum qd credit valere & nõ v;, nunquid si asserit se pcedere vt arbitrũ erit eius processus nullus hec questio non ponit̃ ab aliquo in his terminis. Credo tñ nihil valere hmõi processum. Nam errat iste in eo q; est necessariam ad exercitiũ eius officij & validitas vniuscuiusq; actus dependet a potestate & volũtate, & altero deficiente nihil valeret vt probatur de officio deleg. in. c. cum super. C. si qs alri vel sibi. l. multũ interest. ff. de acquiren. hered. l. qui in aliena. & in. l. si is ad quem. & eod. titul. l. is qui putat. & text. optimus de conces. preben. in. c. ex parte asten. Item pbat̃ a simili per id q; not. Inn. & oẽs doc. in. d. c. cum ex officij. vbi concludunt idẽ in iudice qui credit se habere ordinariã & delegatã. nec habet nisi vnã tñ. s. ordinaria;. si enim procedit vt delegatus nulliter pcedit per dictas rationes & iura fm eos. facit etiã q; no. Bar. in. l. ij. ff. de iudi. & ff. de qdi. & demon. in. l. multu; interest & ff. de dã. infec. in. l. si finita. §. iul. & l. qd habetur. ff. de eo q pm. neg. ges. l. quero. & qd hr̃ in. c. prudentiam. de officio deleg. per gl. & doct. & per Bal. in. l. falsus. C. de fur.

Summarium

SVMMARIVM

1 Actus vnus & idē an possit substentari pro parte vt iudicis, & pro parte, vt compromissarij.

Capitulum. viij. duodecimi libri.

1 De illo potest non sine ratione dubitari† nunquid vnus & idem actus possit sustentari pro parte, vt gestus a iudice & p parte vt a cōpromissario ex dictis proximo. c. videtur hoc esse affirmandū. Nā hoc dicitur in snia in. d. c. nisi essent. que potest pro parte valere vna auctoritate, & pro parte alia, & tamen sententia dicitur esse in se vnus actus & indiuisibilis. vt. ff. fami. hercis. l. in hoc iudicio. C. quādo prono. non est neces. l. ij. C. si aduersus rem iudi. l. j. & ibi nota. & hoc videtur velle glos. in. c. innotuit. de arbit. Sed do. Anto. ibi sensit contra dicens super eodem articulo non posse iudicem vti vtraqz potestate resultaret enim contrarietas secundum eum. Idem etiam sentit ibi do. Nico. in casu quo potestas arbitraria non conueniret cum delegata & loquendo in articulo indiuisibili. Tu dicas quod vtraqz opinio est vera. nā aut vnus, & idez actus in se contineat plures articulos verbigratia, vna sentētia que continet plura capitula, & tunc verior est prima ps p inra sna. Nec obstat quod sententia esset indiuidua, qz illud fallit qñ cōtinet plura capitula, vnde potest tunc ferri sentētia super vno facta alterius reseruatione, vt est text. in. c. cum dilectus. de cōsuetu. & p do. Nico. aut cōtinet vnum articulū tm̄ indiuisibilē, & tūc secus, vbi auctoritates sint icōpassibiles, vt ex pdictis liqt.

SVMMARIVM

1 Iudicariam habens potestatem & compromissariaz nunquid cōpelli possit per partes ad declarandū qua via pcedere velit.

Capitu. ix. duodecimi libri.

1 Tez de illo posset hesitari† an habens hanc iudiciariam potestatez & compromissariam possit a partibus compelli vt eis declaret qua auctoritate procedere & pronunciare intendat. non memini in pprijs terminis me alicubi legisse hanc questionem. Sed in alia materia de iudice habente simul & semel potestatem ordinariā & delegatam. Inno. in. d. c. cum ex officij. dicit eum non compelli eligere alteram viam, licet si eligat valeat electio, & illud simpliciter ibi sequuntur doc. In contrarium tñ facit quod habetur per gl. ff. de. l. commis. in. l. si fundus. §. eleganter, que dicit notabiliter quod illi qui habent potestatem eligendi inter contraria potest terminus prefigi inter quem eligat & declaret. Quid dicemus, pfecto prima pars verior est. cum. n. vt dixi partes per earum cōpromissum dederint sibi potestatem vtendi oibus istis auctorita. super diuersis articulis. & cum hac qualitate se obligauerit compromissarius compromisso, vt. ff. de arbi. l. iij. §. i. non est ratio quare possit ad hoc compelli plusqz velit. vt dicitur in simili per Inno. in. d. c. cū ex officij. cuius dictum ad hoc tene menti Nec ob. gl. in. d. §. eleganter qz ibi venditor potest & debet esse certus a principio quid magis sibi expediat an velit vti lege cōmissoria vel potius pretium petere, ideo a principio compellit eligere, secus hoc casu in hoc iudice & cōpromissario qui nō pōt hoc scire a principio cū tractat de facto alieno, vt. l. verius. ff. de proba. sed rerum experientia hoc sibi docebit, facit quod habetur. ff. de lega. ij. l. cum pater. §. a filio.

SVMMARIVM

1 Compromissum si factum in priuatum vt in arbitrum & arbitratorem & amicabilem compositorem sit qua via procedere possit vel debeat.

Capit. x. duodecimi libri.

1 Atis de processibus diximus eorum q iudiciariā potestatem habēt, & arbitrariaz† subijciamus nunc de his qui non sunt iudices, sed cōpromissarij priuati, vt arbitri, & arbitratores & amicabiles cōpositores electi quo modo procedant, est enim hoc scire ad multa vtile, vt patet supra libro. viij. c. j. & c. vij. & maxime propter reductionē ad arbitrium boni viri, vt. j. patebit. Ad hoc autem breuiter respondeo videri huic cōpromissario datam potestatem pcedēdi ea auctoritate, q̄ magis sibi placebit sicqz ei cōpetit electio, vt. ff. de legatis prio. l. q duos. & facit de pbē. c. nisi essent. & hoc sensit Bar. in. l. si societatē. §. arbitrorū. ff. p socio. & By. & bar. & Bald. in. l. si seruus plurium. §. fina. ff. de legatis primo. & dominus Antonius & Imola, & dominus Nicolaus in dicto. c. quintauallis. & facit quod dixi. s. eodem libro. ij. c. vbi vide. Ita etiam omnes tenent.

SVMMARIVM

1 Arbiter quomodo cognosci possit procedere, vt arbiter vel vt arbitrator.

Capitu. xj. duodecimi libri.

Unc dicamus ex quibus hoc cognoscatur quaz. s. viā elegerit, oēs doc. communiter dixerunt & recte hoc ex mō & ordine pcedendi apte manifestari.† vñ
1 si seqt̄ solennitatibus iudiciorum patet q viā arbitrari eligit, nec ab eius appellabitur snia. Sinaūt eis omissis se instruit & laudat pz euz elegisse viā arbitratoris peteturqz reductio ad arbitrium boni viri. & hoc tenuit Bar. in. d. §. arbitroruz. ēt By. Bar. & Bal. & oēs, in. d. l. si seruus pluriū. §. fin. & in. l. j. ff. de in dic. & aliqui in. l. epali. C. de epis. aud. Et idē Bal. in. l. non codicillū. C. de testa. & ff. de arbi. in. l. si de meis. §. fi. Idē ēt Inno. & do. Jo. de imo. in. d. c. quintauallis. Distingue tñ clarius pro huius veritate, vt dixi paulo ante. s. eo. lib. c. iij. qz eadē est rō. Ad vnū attende, qz do. Ant. de but. in. d. c. quintauallis. discrepare vr̄ ab hac cōi snia. dicit enim q si iste habens hanc mixtā potestatē seruauit ordinem iuris nedū in processu, sz in sententiā di mō, poterit nihilominus peti reductio ad arbitriū boni viri, nec. n. oīno repugnat processui arbitratoris ordinē seruare, vt dicā j. proximo. c. lz dicat̄ Jac. but. tenuisse zrium, in. l. fi. C. de in iurein. & idē voluit do. Ni. in. eo. c. penul. car. lz de do. An. mētionē non faciat, plus dicens qd lz possit eligere alteram viā, tñ nō eligendo expresse pōt, & vr̄ pcedere vtraqz auctoritate, vt dicit Inno. in habente delegatā, & ordinariā in. c. cū ex officij. de pscrip. & facit bm eū. c. nisi essent. de preb. vbi simpliciter dr̄ quod si in aliquē delegatū zpromittit̄ pōt ille simul & semel in eadem cā pronuntiare, vt delegatus & arbitrator. Ex quo infert in casu nr̄o qd si a principio expresse non elegit, & z iustitiam partis nō modice lesit poterit peti reductio, si qualitas facit hoc patiatur arg. l. querit̄. ff. de statu. homi. Sed male intellexerunt isti doct. qz illud qd videat̄ pcessisse vtraqz autorītate est verū qñ nō pōt deprehendi ex actis eū potius elegisse vnā viā quā alterā, vt dicā j. c. xiiij. sed si acta demonstrant eū elegisse vnā viaz satis est, hoc tacitū etiam sine alia expressa electione, vt. ff. de leg. l. de qbus. in fi. C. de testa. l. non codicillum. cum si. Et hec est veritas quicqnid ipsi dicāt. Preterea, vt do. Jo. de imo. dicit in loco p allega. non est presumendum in dubio, si aliud non appareat q in actu sine voluerit eligere vtraqz viam cuz in dubio nō debeat eadē res diuerso iure censeri, vt. ff. de vsur. l. cuz qui edes cum si.

SVMMARIVM

1 Arbiter arbitratoris habēs potestatē an possit insimul vtraqz procedere potestate, vel nunc, vna postea alia.

Cap. xij. duodecimi libri.

1 Inge habentem vtranqz† ex dictis pratibus incepisse, primo vt arbitruz pcedere nū quid poterit postmodū ad viam arbitratoris redire. Nostri doc. variant sup hoc nam Spe. in titu. de arbi. §. sequit̄. ver. quid si zpromissum dicit expresse qd nō, arg. C. de codicil. l. nō codici. & de iure dot. in penul. l. ij. qz eligēdo vnā viā alteri renuntiat. vt. C. de pac. inter empt. & vendito. l. cōmissorie. Itē qz varietas reprobat̄, vt in. c. j. vt eccle. bñfic. Et hoc tenuerunt By. & Cy. vt Bar. refert in. l. iij. ff. de testamē. mili. p. l. si mulier. ff. qd me. cau. Idē ēt simpliciter sequutus fuisse vr̄

Bart. ibi, ex quo non improbat. ⁊ in. l. si dñium. ff. de fur. in. l. si
societatẽ. §. arbitroꝝ. ff. p so. Idẽ expssius tenuit Ang. in dispu.
sua que incipit, duo inuicẽ litigantes. in penultimo articulo, qꝛ
per electionem validã preclusa est vita iterũ eligendi, vt. l. apud
auunculũ. de opt. legata. ⁊ de legatis. ij. l. statuliberũ. §. fin. ⁊ de
lega. i. l. hmôi. §. sticũ. Ad idez alleg. ꝙ no. Inno. in. c. cũ ex of
ficij. de prescri. vbi voluit in simili ꝙ si iudex habẽs ordinariã, ⁊
delegatam incipit ꝓcedere ex vna virtute non põt ad aliã redi
re. Et hanc opinionem dicit de consuetudine approbari qua
inductũ est, vt semꝑ in cõpromissis apponant̃ ista verba ꝙ vna
via electa ad alterã possit redire. Sed certe Hostien. ⁊ Joan.
an. in. d. cap. quintanallis. dixerunt expresse ꝯriũ. Dicunt. n. ꝙ
si fecit primo libellũ dari ⁊ litem cõtestari, ⁊ postea recipit te-
stes partibus non vocatis ⁊ publicauit, ⁊ sniaz sine scriptis ꝺdit
lz hoc casu videat̃ sententiã nõ tenere tanq̃ꝫ a principio elegerit
viã arbitri, tñ melius ẽ dicere eũ valere si eq̃ sit, ⁊ si iniq̃ reducat̃
ad boni viri arbitriũ nec dz talis iudicari, vt arbiter fecisse, sz vt
arbitrator, vt sic in hoc dubio omnis cesset iniquitas, arg. l. ꝙ si
ephesi. ff. de eo ꝙ certo loco. ⁊ vt litigia restringant̃. de rescrip.
c. nonnulli. §. cũ aũt. ⁊ vt res potius valeat quã pereat, vt de ꝟ.
sig. c. abbate. versi. hic aũt sensus. ⁊ hoc tenuit transeũdo simpli
citer cũ Hosti. non habito respectu ad predictos ꝯdicẽtes, do.
Nico. de sicilia. in. d. c. quintanallis. in penulti. charta. hãc ẽt
partem latius prosequentes secuti fuerunt do. Anto. de but. ⁊
Joan. de imo. in eo. loco. in quarta differẽtia. nihil. n. repugnat
ẽm eos ꝙ arbitrator in aliquo vel ẽt ex toto in procedendo ser-
uet ordinẽ iuris, vt in simili habet̃ per gl. in clemen. sepe. de ꝟ.
sig. circa finẽ. Et qꝛ actus iudicarij sunt separati, vt ibi glo. dicit
iõq̃ꝫ lz seruauerit ordinẽ iuris in aliquibus actibus non vr̃ arta
ri ad obseruandũ in alijs, ex quo sunt separati, nisi forte fecisset
expressam electionem vie arbitri super tota cã, quo casu non pos
set ad aliã redire p. c. cũ quis duas. de elec. lib. vj. ⁊ not. in. d.
cle. sepe. ad finẽ. Nec est absonuz ẽm eos ꝙ arbitrator pronun
tiet, ex his que corã eo super aliquibus articulis gesta, vt corã
arbitro, lz non presumat̃, vt coram arbitro facta, sed vt corã ar-
bitratore aduerte vt dictũ est, non oĩno repugnat ꝙ aliquis ordo
seruetur. Et duplex est via ẽm Imo. vno mõ, vt dictum est ꝙ a
principio videat̃ elegisse viã arbitratoris. Alia qõ videat̃ a prin
cipio elegisse viã arbitri in actibus in quibus seruauit ordinem.
Et in alijs in quibus ordinẽ non seruauit viã arbitratoris, cũ vt.
.s̃. dictũ est actus sint distincti sic quoq̃ꝫ concludit in terminis ꝺ
quibus. vt. s̃. per Hostien. reperire eũ pronuntiasse tanq̃ꝫ arbi-
tratorẽ ex gestis corã se tanq̃ꝫ corã arbitro, simile est ẽm euz in
iudice qui pronunciat qñq̃ꝫ ex attestationibus agitatis corã ar-
bitro, vt. l. fi. C. de testi. ⁊ eodẽ titu. c. presentata. Hanc ẽt partẽ
qõ lz inceperit. vt arbiter possit redire ad viam arbitratoris in
uenio tenuisse Bald. in duobus locis, lz. s̃. dicti non viderint.
primo in. d. l. non codicillũ. C. de test. vbi plus expresse dicit qõ
electione vnius, hoc casu altera non tollitur, lz si cognouit, vt ar
biter videat̃ in dubio pronuntiasse, vt arbiter, nec possit vlla ap
pellatio aut reductio peti. vt. ff. de arbi. l. diem. §. stari. Idẽ etiaz
ipse tenet in. d. l. iij. ff. de testamento mili. per illum text. ⁊ per id
ꝙ no. Inno. in. d. c. cũ ex officij. Item qꝛ ex quo arbiter accep-
tauit cõpromissum vtroq̃ꝫ mõ factũ non est in potestate sua eli-
gendo vnã viam renuntiare alteri partibus inuitis, vt. l. iij. §. fi.
ff. de arbit. bona tñ cautela est ẽm eũ ꝙ apponatur clausula in
compromisso ꝙ electa vna via possit ad alterã redire. Quid di
cemus Ego semꝑ putaui primam partẽ veriorẽ de iure, lz ꝯria
potestas sit multũ equa. Et ostendo tibi hoc manifeste. Nam
vt dictum est duobus capitulis precedentibus huic cõpromissa
rio, hoc casu data intelligit̃ electio ꝓcedendi ⁊ laudandi, qua si
bi magis placuerit auctoritate, ⁊ hoc fundamentũ nullus negat
Ex quo sequit̃ ꝙ põt procedere vt arbiter si vult. Item vt arbi-
trator si vult, ⁊ ẽt cõmiscendo potentiã si sibi placet hec cõmix-
tio, ẽt dicam. j̃. c. xiiij. Hec autem electio sicut põt fieri per vo-
cem expressam, sic ⁊ per modum tacitum, ⁊ dicitur esse euidens
electio, vt dicit tex. in. d. l. non codicillũ. facit. ff. de iure codicil.
l. illud. §. tractat i. C. eodẽ. ti. l. si idem. cum similibus. Unde in
cipiendo vt arbiter clare liquet eum elegisse vtrũq̃ꝫ cũ ordo ge-
storum eius demonstret eius mentem, vt. ff. de supel. legata. l. la
beo. §. idem tubero. non ergo potest redire ad viam ꝯriam. vt de
appel. c. solicitudinem. C. de furt. l. j. ff. de. l. commiss. l. post diez.
C. de rep. here. l. fin. cum similibus. Et si ordinem inchoatum
omittit nulliter ⁊ pronuntiat, qꝛ sententia arbitri sine solennita-
tibus iuris non inducit pene petitionẽ, vt no. ff. de doli excep. l.
apud celsum. §. item queritur. vbi dicit̃ qõ eo casu, quo sententia
iudicis esset nulla sententia arbitri non inducit pene petitionem.
Hoc etiam probant omnia iura que predicti doc. allegãt q hãc
partem tenent. Et semper intellige, vt non ex vnico actu verifi-
cetur hec electio, sed ex actorum reiteratione, vt dixi. s̃. eodem
lib. c. iij. in fin. Ad rõnes ꝯdicentium facillime respondeo. nã
illud qõ dicit Hostien. qõ debent litigia fugi, ⁊ res potius in-
terpretari vt valeat quã pereat esset verũ i casu possibili, sed ista
interpretatio est ꝯ intentionem nostrorum iurium. vt. s̃. demon-
stratum est. Itẽ illud qõ dicit dñs Anto. qõ non repugnat ar-
bitratori ex toto vel ex parte ordinẽ iuris seruare fateor. Sed
nihil ad rem, qꝛ illud est verũ vbi constat eum esse arbitratorem
vel ex compromisso simplici, vel eum elegisse viam arbitratoris
ex compromisso mixto, ⁊ ita loquitur glo. in. d. cle. sepe. Aut in
casu nostro sumus in dubietate, que tñ declaratur per predictos
actus ordinarios demonstrantes eius voluntatem ⁊ electionẽ,
vt dictũ est. Et idẽ dico ad illud ꝙ actus iudiciarij sunt distincti,
in quorum aliquibus potest ordo seruari, ⁊ in aliquibus non.
nam hoc etiam fateor vbi de tali diuisione voluntatis constituit
a principio qõ huius intentionis erat, vt vellet hoc procedere
interpollate, sed si aliud non apparet de eius intentione primi
actus ẽm ordinem iuris celebrati ostendunt eũ procedere elige
re vt arbitrum ꝑꝑ quam electionez, vt dixi ei non est licitũ vlte-
rius variare. Ad illud Bal. in. d. l. non codicillũ. vbi dicit qõ
electione vnius altera non tollit̃. Dico salua pace, illud ẽt falsuz
⁊ ꝯ infinita iura. ⁊ ꝯ omnes alios qui vnq̃ꝫ scripserunt vt ex pre
dictis pz. Ad tex. in. l. iij. ff. de testamento milita. Dic qõ nihil
facit, qꝛ ibi non fuit electio, sed quedam simplex destinatio. pre-
terea concedo q̃ꝫ nemo a principio intelligit̃ eligere viam ad im
pugnandum suum iudiciũ, vt ibi dicitur, sed hic a principio via
electa fuit bona, ⁊ hanc responsionẽ, ad illã. l. posuit do. Ang.
in predicta disputatione duo inuicem. Ad illud eiusdem quod
non potest vnã viam eligendo alteri renuntiare partibus inui-
tis. Certe illud est friuolũ dictũ. nam nunquid potest dici hoc
fieri partibus inuitis ex quo natura talis compromissi impor-
tat hoc vt compromissario a principio intelligat̃ hec potestas
data vt dicunt eo excepto. ⁊ patet. s̃. x. c. Preterea si bene cõsi
deramus arbiter nõ ꝓcedit, nisi ad instãtiã partis sicut ⁊ iudex
vt. l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. ff. de dã. infec. iũcta. l. j. ff. de arbi. Itẽ
nõ ꝓcedit, nisi partibus ꝑ̃sentibus, vt. ff. eo. titu. l. diẽ ꝓferre. §. si
qs litigatoꝝ. Jam ergo ꝯstat manifeste ꝙ si a ꝑ̃ncipio fecit cete
ros actus, vt arbiter ẽt ex ꝯsensu partium saltẽ tacito, hoc fecit
⁊ ꝑ hec habes veritatẽ huius articuli quẽ. s̃. dicti Modernio.
volẽtes declarare inoluerũt. Et vide qõ dixi. s̃. viij. li. viij. c. i fi.

SVMMARIVM

1 Arbiter incipiens vt arbitrator an possit finire vt arbiter.

Cap. ij. duodecimi libri.

1 Ractemus quid econuerso † si habens
vtranq̃ꝫ auctoritatẽ incepit
primo vt arbitrator nunqd postea ꝓcedere poterit,
vt arbiter. s̃. dicti doc. quos retuli. s̃. c. precedenti. in
prin. idem dixerunt hoc casu ꝙ in illo tanq̃ꝫ electa vna via non
possit ad alterã redire per easdẽ rõnes. Sz do. Ant. de but. in
d. c. qntanallis refert quosdã dixisse ꝙ si talis ꝯpromissarius ꝓ
cessit sine ordine iuris ⁊ in snia seruauit solennitates iudicioꝝ ta
lis snia valebit vt snia arbitri, qꝛ potius ꝯsiderare debemus fi-
nẽ quã principium, qꝛ potius principale quaz accessorium, sicq̃ꝫ
potius ipsam sniam ad cuius finẽ precedentia tendunt. Ipse tñ
determinat ꝯrium. s. qõ valeat vt laudum arbitratoris possitq̃ꝫ
reduci ad boni viri arbitriũ si expediat. Hoc ꝓbat̃ ẽm eum qm̃
repugnat processus arbitri quod ꝓcedat sine ordine iuris, vt hr̃
in. l. j. de iud. ⁊ allegat no. per glo in clẽ. sepe. ad fi. de verb. sig.
⁊ per Fride. in suo consi. ciij. Idem etiam ibi placet do. Joan.
de imo. nam ẽm eum si diceremus ꝙ intelligeretur esse snia ar-
bitri, tunc non valeret, qꝛ lata non precedente iuris ordine, vt. l.
prolatam C. de sen. vnde non induceret pene petitionem, vt no.
maxime per Bar. in. l. apud celsuz in. §. itẽ queritur. ff. de exce.
doli. ⁊ vt res potius valeat quã pereat, vt. l. quoties. ff. de rebus
dub. ⁊ quia nihil repugnat in scriptis ferri, licet sine scriptis fer
ri potuisset iuxta notata per glo. in. d. cle. sepe. Ego declaro ti-
bi omnia hec dicta. Nam aut iste talis habens vtranq̃ꝫ virtutẽ
vel potestatem incepit cognoscere vt arbitrator, ⁊ vult redire si
ne nouo partium consensu ad viã arbitri dicendo partibus vo-
lo esse

lo esse arbiter detur libellus,ꝛ fiat litis contestatio.ꝛ similia. Et hoc nõ põt,qꝛ eligendo vnã viã tñ preiudicauit sibi in alia,hoc probant manifeste oẽs rõnes ꝛ auctoritates nunc posite in prece denti capitulo,qꝛ eadẽ est rõ facit regula qd̃ ꝑriorũ eadẽ est di sciplina,vt.l.si ad resoluendũ.C.de pred.mi.ff.de cap.l.ab emp. ff.d̃ reg iu.l.nihil tã naturale.cũ si. Aut reteta eadẽ via ichoata vult ex abundãti solennitate aliquẽ actũ cautius ꝛ prouidẽtius facere quã reqratur de iure.v.g.ferre sniam in scriptis eo seden te,ꝛ nemini auferẽdo aliqd de iure suo,ꝛ similia,ꝛ hic non vr̃ qd repugnet,qn laudũ valeat,vt laudũ ipsius arbitratoris sine vlla dubitatione,ad hoc facit.l.testm̃.C.de testa.ꝛ multa alia iura,q̃ vide.s̃.viij.lib.c.vj.§.transeamus nunc.hoc ẽt sentit Bal.i.d.l. non codicillũ,paulo ante fi. Nec ob.illud qd̃ magis debeamus ꝯsiderare finẽ quã principiũ,ꝛ magis principale quã accesso riũ,qꝛ hoc casu illud non est verũ,plus.n.processus explicitus q ꝯuenit soli arbitratori ,q̃ȝ actus finẽ q ꝯuenit vtriqȝ nec ma gis de necessitate in vnam partem quam in alteram , vt supra demonstratum est.

SVMMARIVM

1 Compromissarius promiscue procedens ꝛ cõfuse qua videatur vti potestate.

¶ Capitu.xiiij.duodecimi libri.

a Bitatum est si hmõi cõpromissarius pro cedat ꝑmiscue eo mõ, quo mi

1 nime deprehendi põt eius intentio. † Quã ptãtem eius laudo attribuere debeamus. Spe.in ti.de ar bi.§.sequit̃,versi.sed pone qd̃ sint.refert sup hoc multas op.tan dẽ determinat eius laudũ potius iudicari,vt arbitri q̃ȝ arbitra toris,vt magis vleat,qꝛ nõ põt reduci ad arbitriũ boni viri.ar. ff.man.l.q mutuã.cũ concor.ibi positis vt lis citius finiat̃.vt.ff. de arbi.l.ꝯgnis.cũ si. Tu verius dicas ꝙ talis cõpromissarius vr̃ assumpsisse viã ex qua eius actus magis valet. Et si opus es set ꝑsumeret̃ vtraqȝ cũulasse sup diuersis tñ capitulis.hoc ꝓbat̃ optime ex tex.in.c.nisi essent.d̃ pb.ꝛ.l.iij.ff.d̃ test.mili.ꝛ ex his q̃ dixi.s̃.eo.li.c.vj.vbi vide.ꝛ pȝ ex hoc,qꝛ si laudũ eius cõtineret vnũ tm̃ capitulũ indiuisibile itelliget̃ iudicasse,vt arbitrator,qꝛ p h̃ magis valet cũ arbitramẽtũ sit species trãsactiões,vt in auc. vt diffe.iudi.§.j.Snia aũt arbitri est nulla de se,vt.l.j.C.d̃ arbi. lȝ aliud dicat Spe.in hoc ꝛ non bene. Aut laudũ cõtineat plu ra capitula separata,ꝛ tunc vnũ põt attribui vni potestati,aliud alteri si expedit ꝛ semp in dubio presumet̃,vt arbitrator.ꝛ faciũt p his dictis oia que nũc dicã in seq.c.ꝯ tñ vr̃ expresse facere ꝙ dixi.s̃.li.viij.c.iij.ꝛ.iiij.vbi patet in dubio videri electã viã arbi tri non arbitratoris. Sed responde breuiter qd̃ illud est verũ in cõpromittentibus qui non sic de facili presumunt̃ per cõpromis sum relaxare ordinẽ iudiciorũ. Aliud est in ipsis compromis sarijs,vt.s̃.patet ꝛ nota bene hoc ad quod alij non aduertunt.

SVMMARIVM

1 Compromissarius se expresse asserens vt arbitrum ꝛ arbitratorẽ pronuntiasse,quam videatur viam elegisse.

¶ Cap.xv.duodecimi libri.

1 q Uid si hmõi compromissarius † expresse as serat se vt arbitratorẽ ꝑnunciare. bal. tetigit hoc in.d.l.iij.ff.de testamẽ.militis.ꝛ dixit sim pliciter videri in hoc dubio electã illam viã p quam eius actus melius põt substentari p illũ tex.in ver.queadmodũ Sȝ ipse idẽ Bal.in.l.sed si seruus pluriũ.§.fi.ff.de leg.j.plus di cit valere,hoc casu in vi arbitramenti,qꝛ est magis equũ, vnde preualere dȝ.alle.ff.de vsuca.ꝓ dona.l.si vir vxori.ꝛ idẽ ẽt repe tit Bal.in.l.codicillũ.C.de testi. Preterea ƀm eum validius est arbitramentũ qd̃ est quedã transactio q̃ȝ snia arbitri q̃ est nul la,vt nunc dixi in.c.precedeni,ꝛ ita dicit de cõsuetudine serua ri qd̃ semp hoc casu iniquitas corriget̃ p viã reductionis. Hoc ẽt tȝ Ang.dicens eode mõ.idẽ de cõsuetudine seruari in pre alleg.disputatione duo inuicẽ paulo ante finẽ facit ƀm eum alia rõ. Naȝ qñ cõcurrunt due cause, quarũ vna ꝑdest, ꝛ alia nocet inspicimus illã,que potẽtior est ƀm oẽs,sed posse reductionẽ pe ti est fauorabile ꝛ equũ vt ois iniquitas extirpet̃, ergo equitas

preferẽ mero rigori,vt.C.de iudi.l.placuit.cũ si. Nos hec dicta declarauimus.s̃.c.precedenti si b̃ ñ inspicis.naȝ hoc est indubi tatũ apud oẽs vt semp videat̃ illa via electa per quã actus eius magis valet, vt.d.l.iij.de testa.mil. Que aũt sit illa via validior in hoc est dubietas.qdã dicunt validiorẽ esse viã arbitri ꝓpea ꝙ appellatio ꝺnegat̃. Alij validiorẽ dicũt viã arbitramẽti ꝓp ad mixtã transactionẽ,ꝛ hec verior,vt ibi pȝ.ꝛ distingue eodeȝ mõ, an laudũ contineat in se vnũ capitulũ tm̃ an plura separata , qꝛ eadẽ est ratio. ¶ Quid si compromissarius credit se habere du plicẽ potestatem.ꝛ non habet nisi vnã,ꝛ procedit ex alia per er rorẽ. Dic vt dixi.s̃.vij.c.in fin.quia eadem est ratio.

SVMMARIVM

1 Actus vnus ꝛ idem an possit sustẽtari pro parte in via arbitri, ꝛ pro parte in via arbitramenti.

¶ Cap.xvj.duodecimi libri.

1 b Esitari posset † hoc loco nũquid vnus ꝛ idẽ actus substenta ri possit proparte in via arbitri,ex parte in via arbi tramenti. Nostri docto.in his terminis,de hoc non tetigerunt. Dico tñ idem hoc casu quod dixi in simili qõne de habente iudiciariam ꝛ arbitrariam potestatem.s̃.eo.lib.c.viij. Eadẽ.n.est rõ,merito idem ius,vt.l.illud ff.ad.l.aql.cũ ꝯcor.

SVMMARIVM

Arbitri ꝛ arbitratoris coniunctaȝ habens potestatẽ , an possit compelli a partibus declarare,qua velit vti auctoritate.

¶ Capitu.xvij.duodecimi libri.

1 i Tem de alia posset hesitari † nũ quid huius modi compromissarius habens coniunctam potesta tem possit a partibus compelli declarare quam vi am sibi eligat ex dictis duabus,de qua etiam in proprijs termi nis scriptũ reperit̃ per nostros doc. Videtur tamen ẽt hoc casu idẽ.ꝓ oia dico ꝙ dixi in alia qõne simili.s̃.eo.lib.c.ix.vbi vide.

SVMMARIVM

1 Compromissarius testamentarius mixtam habens potestatem qua possit vti auctoritate.

¶ Cap.xviij.duodecimi libri.

e Xpediuimus processum habentis mi xtam ptãteȝ virtute cõ

1 promissi conuentionalis. † Dicendũ est iuxta ꝑmis sum ordinẽ. Quid iuris,si quis obtinet hãc mixturã ex ꝯpromisso testamẽtario. Hoc.ẽt de hoc nihil scribunt,tñ do hãc breuẽ rr̃aȝ huius ꝓcessuȝ p oia hisdẽ modis fieri dẽre qbus ẽt fieri dȝ ꝓcessus p habentẽ hanc duplicẽ ptãtẽ ex ꝯpromisso ꝯuentionali. Hoc proba,vt dixi in simili.s̃.duobus libris sequen tibus in antepen.capitulis qꝛ non ẽ diuersitas inter hos casus.

SVMMARIVM

1 Compromissarius iudicialis habẽs potestatem mixtam quam viam possit eligere ad procedendum.

¶ Cap.xix.duodecimi libri.

1 s Ed videamus de processu habentis hãc mixtã virtutem cõpromissi iudicialis,de quo etiaȝ nihil ponunt nr̃i doc. ¶ Ego dico capita duo ꝯplecti hãc qõnẽ vnũ est qñ tale compromissum iudiciale factum est statuto forte per mittẽte in habentẽ iurisdictionẽ ordinariã sup illa cã. Alterũ ẽ qñ factũ est in priuatũ,sed cũ ptãte talis arbitri ꝛ arbitratoris. ¶ Circa primũ añ oia est videndũ,an p tale ꝯpromissum iudi ciale expiret ptãs ordinaria precedens sup eadẽ causa q̃ qd̃ re cidit in illã,an ꝓ delegationẽ cãe in illũ q prius arat ordinarius eiusd ẽ expiret ordinaria. Nã talia cõpromissa sunt potius de legationes quedam,vt Bar.C.de iudi.in.l.fi.ꝛ sic tenent alij, vt plene habes libro.x.c. Dico ergo breuiter hoc casu ordina

riaȝ iurisdictionē non esse expiratā. hoc ꝓbat̃ ſm Inno. in. c. cū ex officij. de prescrip. ꝑ illū tex. in antiquis. ꝛ in. c. significauit. ď corpo. vici. ꝛ facit de prebē. c. nisi cuius opin. pl3 ibi do. Nic. de sicil. q plene de hoc discutit. ꝛ ēt mihi placet ꝑ dicta iura. ꝛ. c. ꝑ hoc. de hered. lib. vj. iunctis no. ꝑ Jo. an. in. c. ne aliqui. eo. tit. ꝛ lib. l3 dñs Anto. aliter dixerit. ꝛ non recte, vt ibi habet̃, maxime ꝑ domi. Nico. quē vide. non. n. hic refero, q2 non est nostra materia ꝓprie. Predicta vera nisi statutū mādet oino cognosci ꝑ viā arbitrariā. v. g. si diceret ꝙ de causis vertentibus corā potestate si petat̃ cōpromissū debeat fieri in capitaneū vel eȝ q cognoscat ꝛ iudicet, vt arbiter ꝛ arbitrator, tūc. n. expirata esset ordinaria. arg. no. de cōstitu. in. c. cū. M. maxime ꝑ Inno. ꝛ facit ꝙ habet̃ de appel. in. c. si duobus, ꝛ in. c. vt nostrū. ꝛ. d. c. cū ex officij. ꝑ domi. Anto. ꝛ do. Nic. ℂ Itē videndū est qualiter ďbeat ꝓcedere. Et ex dictis Innoc. ꝛ cano. in. d. c. cū ex officij. vr̃ probari stare in electione ipsius iudicis, an procedat via ordinaria, vt iudex. an vt arbiter vel arbitrator iudicialis. Idē. n. dicunt in iudice habente simul ordinariā ꝛ delegatā. ꝛ facit ſm eos de offi. delega. c. significantibus. Tu dicas verius in ꝓposito. Quod aut statutū exprimit qua via debeat ꝓcedere, ꝛ illā d3 seruare sine dubio, vt. l. ille aut ille. §. cū in verbis. de legatis. iij. Aut hoc non exprimit. ꝛ hoc casu si aditur a partibus, vt iudex ordinarius non pōt dicere volo cognoscere vt arbiter iudicialis vel eȝ si aditur, vt arbiter iudicialis non pōt dicere, volo ꝓcedere, vt ordinarius. Nā eius officiū est necessariū ꝙ d3 impartiri de necessitate, ꝓut a partibus postulat̃, vt. l. munerum. §. iudicandi. ff. de mune. ꝛ hono. Posset tñ in dictis recte dicere, volo ꝓcedere, vt arbitrator iudicialis iuris ordine nō seruato. ꝛ eȝ si adit̃, vt arbitrator posset dicere elige ꝓcedere, vt ordinariū vl̃ arbitrū, ꝛ h mō loquūt̃ dicta Inno. ꝛ. s̄. dictorū, q2 sua electio in hoc solo ꝯsensit, an seruet ordinē vl̃ nō, ꝙ tene mēti ꝑpetuo, q2 nouum dictū est ꝛ verum. Et simile dixi. s̄. eo. lib. ij. c. vbi vide.

ℂ Qualiter aūt iste ꝓcedat vbi eligit viā arbitri, dic per oia, vt dictum est. s̄. ix. li. penul. c. Et vbi eligeret viā arbitratoris. Dic vt. s̄. lib. primo. c. pe. ℂ Item est dōm quo mō hoc casu cognoscat̃, an vt ordinari⁹ ꝓcedat velut arbiter, vl̃ vt arbitrator. Et an assumpta vna via possit ad alteram redire. Et que potestas in dubio videatur prelecta. ℂ Et quid si procedat ex capite inutili ꝙ putat esse vtile, ꝛ an possit per partes compelli ad declarandum. Sed has oēs qōnes ꝛ similes declara. vt satis aperte colligit̃ ex precedentibus dictis. s̄. eo. li. iij. c. vsq; ad nonum, qm̄ eadem ratio est si recte consideratur. In vno tñ solo diuersitatem inuenio inter hos casus. Nā licet vt dixi in. c. v. habens iudiciariam ꝛ arbitrariam conuentionalem si prius incipit, vt arbiter cognoscere, q2 sic a partibus adit̃ possit nō obstāte illo redire ad iudicialē, si denuo vt iudex a ptibus adeat̃, vt ibi p3, tñ hoc casu aliď est, semp enim videtur obstare litis pendentie, que corā eo tanquam arbitro iudiciali esset preoccupata. vt. l. fundum. ꝛ. l. fundi. ꝛ. l. sed si ante. ff. de excep. rei indi. ꝛ eo. mō si esset per eū vt arbitrū iudicialem lata snia obstaret excep. rei iud. vt volunt dicta iura. est. n. iste iudicialis arbiter verus iudex omni casu ꝛ lis dicitur esse coram eo quācunq; viam eligat. vt sepius dictum est maxime in. i. lib. x. c. ℂ Circa ſm caput de priuato in quē factum est cōpromissum iudiciale cū virtute mixta procedēdi, vt arbiter, ꝛ vt arbitrator qualiter ꝓcedat ex dictis canoni. in. d. cu m ex offici. colligit̃ hoc stare in ipsius cōpromissarij electione quā eliget. ꝛ est verissimū, vt. s̄. p3. Cōsidera ergo ꝙ aut eligit ꝓcedere, vt arbiter. Aut eligit procedere, vt arbitrator. primo casu seruabit processuȝ delegati, q h3 ordinē iuris seruare ꝙ dic vt. s̄. ix. li. c. pe. Scďo casu seruabit processuȝ delegati cui data est poestas procedendi sine figura iudicij, ꝙ ēt satis liquet. s̄. li. precedenti in pe. c. ℂ Qualiter aūt cognoscat̃ quaȝ viam eligat, ꝛ an vna electa possit alterā assumere ꝛ qd in dubio. ꝛ an cogat̃ eligere, ꝛ de similibus qōnibus, dic vt manifeste colligit̃. s̄. eo. lib. x. c. vsq; huc. non. n. repeto, q2 eadē vr̃ rō omni casu. Sed illud tm̄ ab hoc excipio. Nam l3 habens mixtā potestatē arbitri ꝛ arbitratoris cōuentionalis in dubio videat̃ preeligere potestatē arbitratoris tanq; validioris, vt dixi in. c. xiiij. tñ hoc casu magis presumet̃ electa via arbitri, que licet non sit potētior sed equalis cum potestate arbitratoris, hoc tñ sine dubio est solēnior, vnde pro ea magis presumendum est, vt. C. de testa. l. iubemus. ꝛ. l. hac consultissima cum si.

SVMMARIVM

1 Processus tertij arbitri vel arbitratoris assumpti per precedētes potestatem mixtam habentes quomodo agitandus.

ℂ Cap. xx. ꝛ vltimum Duodecimi libri.

r Eliquuȝ est vt de processu tertij arbitri vel arbitratoris dispiciamus, † qui s. assumptus est ob discordiam ꝑ primos habentes mixtam potestatem. De quo etiam nihil scripserunt nostri docto. Tamen breuiter dico distinguendum esse eodem modo, quo dixi. x. li. ix. c. vbi mutatis mutādis hec materia aperte declarat̃

Liber Decimustertius.

ℂ De causis ꝛ modis quibus mediātibus compromissa finiunt̃ seu arbitrra vel arbitramenta.

ℂ Prefa tio cum diuisione.

Equitur pro premissi ordinis obseruatione vt ad ꝑtem alteram descēdamus in qua agitur de causis ꝛ modis qbus mediantibus cōpromissa ꝛ arbitria vel arbitramēta finē accipiunt. Quā parteȝ ēt cōmode hoc loco post predicta inseruisse videmus. Naturalis. n. rō suadet vt ꝛ ꝑncipijs cognitis ac medijs finem quoq; cognoscamus. S3 illud ante omnia prenotandum est de hac materia prius Azo. tetigisse ponendo quosdam casus in quibus arbiter se excusat eo. ti. in. §. producitur autē ver. qñq; tñ excusatur. ꝛ Gof. idē posuit eo. ti. in. §. finit̃ autem. ꝛ Hosti. eo. ti. in. §. in quibus casibus Omnes tñ hi imperfectissime locuti sunt. Spec. tetigit aliquantulum latius hos casus. eo. ti. in. §. finitur. ꝑ totū, sed ēt iste multum imperfecte locutus est, vt. ĩ. percipies. Moderni nihil de hoc tetigerunt in locis in quibus materiam arbitroruȝ tractauerunt, incidenter tñ multa posuerunt que. ĩ. recitabo. Ego vero vt nihil omittam more consueto diuido hanc materiam in quatuor partes.

ℂ Primo qualiter finiantur compromissa conuentionalia.
ℂ Secundo qualiter finiantur testamentaria.
ℂ Tertio qualiter iudiciaria.
ℂ Quarto qualiter cōmissiones q̄ fiunt in tertios ob discordiā.

ℂ Circa conuentionalia do hanc regulā quā alij non posuerūt ꝙ tunc demū finiunt̃ talia cōpromissa qñ eis est satisfactū ꝑ cōpromissariū vel eis satisfacere cōpromissarius impedit̃. Probatur hec regula per tex. ff. de arbi. l. dicere. ꝛ. l. quid tñ in ꝑnc. eo. tit. l. licet autem in fi. cū. l. seq. ꝛ. l. litigatores in prin. ꝛ. l. si qs rem ꝛ ꝑ multa alia iura, de qbus. ĩ. in ꝓcessu videbis. Quia vero circa hec multa insurgūt dubia noua ꝛ pulchra consideratione, illa omnia per infrascriptuȝ ordinē dilucidabo. Adiungēs postea de testamentarijs iudicialibus ꝛ commissiōibus in tertios.

SVMMARIVM

1 Compromissum an finiatur propter factum actum per arbitrū vel arbitratorem circa eum.

ℂ Cap. j. decimitertij libri.

t Ractātes quibus modis ꝯpromissa finē accipiāt icipiemus ab ipso ꝑncipali fine ad quem ꝯpromitit̃. † An ergo finiet̃ ꝑ actū factū ꝑ arbitrū vl̃ arbitratorē circa ꝯpromissuȝ. Cōsidero ꝙ aut est actus hñs viz cuiusdā iterlocutorie, vl̃ quasi iterlocutorie, ꝛ nō finit̃, vt. ff. ď arb. l. dicere. ꝛ. l. qd tñ. i ꝑn. ff. ď re iudi. l. qď iussit. Aut est actus diffinitiuus vel hñs eius viz, vt q2 diffinitiue laudauit sup re cōpromissa, ꝛ non poterit vlterius ꝑnūtiare, q2 functus ē officio, vt. d. l. dicere. ꝛ. d. l. qd tñ. ff. de iudi. l. iudex postq; C. qñ ꝓuo. nō est necesse. l. j. cū si. Predicta vera qñ ꝑ talē sniam a tota lite seu cōtentione disceditur, alias secus esset, vt ꝯtingit in arbitris absoluentibus partes ab obseruatione iudicij qui non videntur pronuntiasse, ꝛ incurrunt penam statuti, ꝛ tenent̃ iterū pronuntiare ſm Bar. no. in. d. l. dicere. per illum

illum tex. q est notabile, et idem not. Bart. in l. generali. C. de decurio. li. x. et in l. si quis in conscribendo. in fin. C. de pac. et dns Ludo. in rubrica. ff. de re iudica. Ite predicta vera nisi forte snia esset aliter nulla propter non servatam formam commissionis vel aliter. vt satis dictum est. s. li. ix. xv. c. in versi. pone arbitrum etc. Et. lib. xj. c. xvj. versi. sed, querit nunquid arbitrator. vbi vide.

SVMMARIVM

Compromissum propter non factum arbitri vel arbitratoris circa eum, an finiatur.
2 Compromissum vbi dies non est apposita quanto duret tempore.
3 Compromissum factum in arbitratorem si nihil fuit actum in ipso compromisso, quanto tempore duret.
4 Arbitratoris potestas eo nolente arbitrari an finiatur, et quanto tempore duret. 5.
6 Arbitramentum in tertium circa electionem persone collatum quando finiatur. 7.
8 Arbiter vel arbitrator an possit cognoscere et terminare lapso termino statuti dum obijciebatur contra compromissum.
9 Tempus legale an currat impedito.

Cap. ij. decimitertij libri.

1 Videamus quid ergo. † An scz finiatur compromissum pp non factum arbitri vel arbitratoris circa compromissum et quide dicendum est q sic, si talis est negligentia pp quam lapsa sit dies compromisso apposita ad pronunciandum. non. n. hoc casu pot vlterius pronuntiare, vt. ff. de arbi. l. si cum dies. in prin. et l. arbiter ex compromisso. et l. non distinguemus. §. dies. et. §. fi. cum l. seq. eo. ti. Hoc aut est verum nisi forte actum esset in compromisso qd possit arbiter vel arbitrator terminum prorogare, vt d. l. non distinguemus. §. fi. cum l. seq. et d. l. arbiter ex compromisso Ite est verum nisi ipsi arbitro intra terminum de meritis cause constare non potuisset. quia excusatur a pronuntiando, qm sibi de meritis cause no liquet, et dz sibi nouus terminus indulgeri, et illud no liquere pbatur p solum eius iuramentum. casus est singularis in l. si de meis. §. fi. ff. de arbi. nisi forte ipse arbiter seipsum artasset, sm Bal. ibi, in ar. l. inter vtile. ff. de mino. q est not. Et attende qz si in compromisso nihil dictum fuit de potestate prorogandi, vt per arbitrum vel arbitratorem, stat, quo minus snia seu laudum ferat itra tps cogitur pati iterum in se compromitti partibus volentibus, lz secus sit si partes stetissent. casus est notabilis p hoc in d. l. si cum dies. in prin. q no. et vide Bar. in d. l. si de meis. §. fi. et q dixi. s. v. li. vj. c. et q no. in Spe. de arbi. §. excipitur. ver. item q lapsa die.
2 † Quid si in compromisso dies non sit apposita quanto tpe durabit prius, incipiamus a compromisso facto i arbitrum, post dicemus de compromisso in arbitratorem. Hec qd procedere vr inspecto iure ciuili, de quo iure instatia iudicis perit triennio, vt. C. de iudi. l. pperandum. Sed consideratis fundamentis iuris canonici est expeditum instantiam esse ppetuam, sicut, et instantiam iudicis, vt habetur in. c. fi. de indi. et not. p doct. in d. l. pperandum. In proposita ergo qone loquedo sm ius ciuile fuit antiqua diuersitas inter Placentinum et Azo. Na place. tenuit arbitrum posse oi tempore pronuntiare p. l. sed si compromissum. in fi ff. de arb. vbi tex ille vr hoc dicere. et p tex. C. de tempo. ap. auc. si tm et in corpore vnde sumitur, ibi etia si decies milies etc. et per tex. ff. de verbo. obli. l. si sticum, aut pamphilum. §. j. et hanc opi. retulit gl. in d. l. sed si compromissum. Azo aut dixit contra s. quod instatia arbitri finitur triennio sicut et instantia iudicis, vt d. l. properandum computatur aut sm eum hoc triennium non a die compromissi, sed a die contestationis facta coram arbitro. sinaut nullo modo esset contestata duraret compromissum annis. xxx. p ea que habentur in iudice in d. l. properandum. Et hanc secunda parte retulit, et secuta fuit gl. nostra. ff. de arbi. in l. ite si vnus. §. j. et ibi Bar. sequi videtur, et Spec. plenius in ti. de arbitro. §. differt. ver. Ite vt. j. decennium, et Host. eo. ti. §. qualiter aut ad effectum. in ver. Item. j. triennium. Sed certe Jo. an. in d. ver. Ite vt. j. decennium sensit cum prima opi. q talis instantia non finiatur triennio p. d. auc. si tm. et ide Cy. in d. l. properandum. iuxta fi. et cum hoc vr transire do. Jo. de imo. in d. c. quintanallis. in. xvij. differentia licet postea in alia qone variet, vt statim videbis. Alij tame quos refert gl. in d. l. item si vnus. §. j. dixerunt q si lis est contestata coram arbitro durat potestas eius per triennium et non vltra, sinaut non est contestata durat vsq ad quinquenium, per id quod habetur insti. de lit. obli. §. multum. Et hanc opinionem tenuit do. Bar. de salice. in l. j. C. eo. ti. Quid ergo concludemus profecto pars altera q triennio finiatur verior est. cum. n. non sit statutum contrarium standum regule. l. j. ff. de arbi. qui dicit arbitria redacta esse ad instar iudiciorum. facit ad hoc. ff. qui satisda. cog. l. quoties. et ex notabilibus in cle. exiui de paradiso, in verbo, na ibi alicui generaliter. de verb. signifi. et hoc est verum, quo ad instantia tm, sed ipsum compromissum durat annis. xxx. sicut que liber alia obligatio de iure ciuili, vt. C. de prescript. xxx. an. l. sicut. et l. cum notissimi. vnde poterit semper intra xxx. an. cognoscere instantia tm durabit per triennium a die contestationis vt dictum est, imo plus q et si semel perepta sit instantia p lapsum triennij, poterit postea ex nouiter agitandis cora eo pronuntiare, sicut dr in l. ij. ff. de iud. et in c. causam. de testi. vnde non perimitur potestas arbitri, lz perimatur instantia, simile est in iurisdictione delegata, que non finitur per lapsum instantie, vt no. in c. consuluit. de offi. deleg. hoc tenuit do. Jo. de imo. in alia parte dictorum suorum. in prealleg. c. quintanallis. q no. Et facit p hoc qd habetur in d. l. properandum. §. j. tenuit et idez do. Ludo. in l. si qs arbitratu. ff. de ver. obli. Semp tm intellige si arbiter compromissum in se factum acceptauit vel tacuit, sed si renuntiasset ei ante vlla acceptatione immediate compromissum esset finitum totaliter, vt. ff. de arbi. l. iij. §. j. ide in alijs, q compromissum finiunt, de qbus. j. dicetur per totum hunc librum. Ad iura contraria rndeo. na l. sed si compromissum. in fi. que dicit arbitrum oi tempore cogi pronuntiare dz intelligi. s. legitimo, vt no. in simili. C. de sac. san. eccle. in l. j. et in l. iij. §. qd ait pretor. ff. q satisda. cog. facit quod no. ff. manda. in l. j. C. de nego. gest. in l. j. cum si. Et si aliud dicere mus sequeretur q posset arbiter pronuntiare et post. xxx. an. qd est contra oes. Ite tex. in d. auc. si tm. et in corpore vnde sumitur, nihil probat. Nam ibi nihil aliud dr, nisi biennium qd datur, ad prosequendam appellatione non currit partibus quadiu litigant cora arbitris. Aliud est querere, an tempus instantie arbitri finiatur trienio, de quo nos querimus. Aliud an tempus arbitri subducatur de medio temporis dati ad appellatione prosequeda, de quo loquitur ibi, Nec obstat qd dicit ibi decies milies etc. qz ibi e qda verborum excessus. q. d. et si multo tpe biennium excedat. Hoc aut pot contingere multis modis. s. per reuocationem compromissi vel plura compromissa aut prorogatione tpis compromissi, vel qz actum fuerit in compromisso, qd maximo tempore duret, vt pz ex dictis. s. vij. lib. c. ij. Ad hec tex. in d. l. stichum aut pamphilum. Dic qd nihil facit, et ad eum hac pte tanq no dubitabili qd instantia arbitri duret triennio inuenio transiuisse Bald. in c. inter partes. iiij. col. de l. corr. in vsi. feu. et in l. fi. §. sed et si quis. C. coia deleg. et do. Nic. etiam hanc parte expresse tz dicens hanc esse coez sniaz in c. cum dilectus. de arbi. in fi. et i d. c. qntanallis. xiiij. dria, lz ad predictas rationes hi doc. non respodeant nec de predictis contrarietatibus mentionez faciant.

3 Nunc dicamus † quanto tempore duret compromissum factum in arbitratorez et laudandi facultas si nihil fuit actum in ipso compromisso. Hec questio maxima fuit et est inter nostros doc. et vere indiges cesaris adiumento, qua plene expedia prius breuiter recitado opi. omnium qui vnq scripserunt. Postea veritate eliciendo Spec. in d. ver. Ite qd intra decennium simpliciter sensit talez potestatem finiri triennio, et nihil boni allegat. Sed Bar. in suo consilio qd incipit, Talionis de spoleto, plene posuit, dicens, hac potestatem finiri eo nolente arbitrari, vt. ff. loca. l. si merces. i pn. insti. de contra emp. §. pretium. Quando autem dicuntur nolle, variat iura, sm eum, vnde distinxit hoc modo. Aut. n. arbitramentum confertur in aliquem ex contrahentibus in casu permisso, et tunc si consistit circa ea que sunt de substantia contractus, vt circa ipsaz rem dz arbitrari. j. lx. dies, vt. l. qd nolit. §. si qd ita. ff. de edil. edic. Si vero consistit circa alia extrinseca, tunc statim cum potest alias dicitur nolle, vt. l. hec venditio. ff. de contra emp. in prin. et facit. ff. de condi. et demon. l. hec conditio. Aliquando confertur in tertium, et tunc aut consistit circa electione persone cui dz acquiri re existente certa, et no dicitur nolle arbitrari, nisi cum sup hoc fuerit in iudicio interpellatus, ante eniz posset purgare moram l. cum qda. ff. de leg. ij. et ibi no. Aut persona est certa, declaratio tm rei vel pretij committitur arbitrio tertij, et tunc dicitur nolle arbitrari elapso anno. Casus est pro hoc expressus sm eum in l. fi. §. 3 et si quis. C. coia dele. Nec dicat aliqs qd ibi sit spale fauore vltime voluntatis, quia dt qd ibi specialitas consistit in eo qd co no arbitrante arbitramentum transfertur in legatarium qd non est in contractibus, qz contractus annullantur per cursum anni desinit arbi-

trator posse arbitrari, ⁊ videtur nolle qđ est cōe tam in vltimis voluntatibus, quā in ꝯctibus qđ sentit ēt gl. ꝺm eum in.d.§.sed ⁊ si quis.si bene inspiciatur. Ad idē adducit.ff.ad tertul.l.fin.§.j.vbi patet qđ per cōcursum anni quis dr̄ nolle. Et eadem oia quasi repetijt Bar.in.l.si qs arbitratu.ff.de verb.obli.excepto eo qđ dixit in.d.cōsilio per.d.l.cū quidā.de legat.ij.de quo ibi mentionem non facit. Bal.aūt in.l.fi.C.de ꝯhen.empt.tenuit simpliciter ꝯ supradicta per Bar.dicens qđ etiam post annū poterit arbitrari, qꝛ tempus non est modus finiendi compromissum, nec potestatem sine temporis prefinitione cōmissam.alle.C.de temp.auc.si tñ. Nec obstat ꝺm eū.d.§.sed ⁊ si qs.qꝛ loquitur in vltimis voluntatibus quarū executiones non debent pendere sed celeritatem desiderent arg.ff.cōia prediorum.l.est receptū.⁊ idē dicit in.d.§.sed ⁊ si qs.vbi magis declarando dicit esse expressū qđ tale cōpromissū posset durare multis annis in d.auc.si tñ.⁊ in cle.quādiu.de appel. Et facit ꝺm eū in diuersis relictis.l.falso.⁊ concludit qđ tādiu durat quādiu partes spreuerint arbitratorē vel iudex ad instantiam partiū vel saltē vnus statuerit terminū ad arbitrandū, ⁊ terminus sit elapsus, allegat de appel.l.preses.de inge.ma.l.diffamari.ff.de dam.infec.l.si finita.in prin.ff.qui satisd.cog.l.de die in prin. De hoc etiam plenius posuit Bald.in.c.i.§.inter pares de.l.corra.vbi dicit ꝙ.l.ꝙ si nolit non ꝓbat intentionē Bar.qꝛ ibi erat collatū arbitriū sup resolut ꝯctus, ⁊ non tanꝗ̄ in bonū virū s tanꝗ̄ in voluntariū cuius arbitriū non posset reduci ad arbitriū boni viri. dicit ēt qđ in.d.l.fi.ē speciale qđ prefigat̄ annus qꝛ sperat̄ electio cōuerti ad aduersariū, ⁊ lꝫ inuoluat multa verba tñ vr̄ cōcludere, vt.s̄.qđ ꝯ huic arbitratori statui terminus a iudice si nō fuit statutus a partibus.allegat.C.de iur.delib.l.si curatoris, ⁊ qđ no.in simili.ff.de procur.in.l.oium. Et qꝛ sicut non statuendo intelligitur iudici commissa quantitas negotij tanꝗ̄ bono viro.ita ⁊ tēpus ꝯ ergo ꝺm eū laudare intra tēpus equū arbitrio boni viri ⁊ ꝺm ꝙ vr̄ expedire vtriqꝫ parti.ar.ff.de solu.l.cū stichus ⁊.ff.si quis cau.l.j. Et illud de anno satis sibi vr̄ equū. Cōputari tñ dicit debere annū nō a die cōpromissi sed a die quo potuit cognoscere eo qꝛ q tanto tpe ē in mora non est bonus vir. Predicta ēt vr̄ velle qđ sint vera vbi cōpromittit̄ in arbitratorē super negotio s.n.sup lite vr̄ ꝺm eū qđ habeat trieniū, qꝛ succedit h casu in locū arbitri. Adde qđ ipse Bal.in.d.l.si qs arbitratu ff.de verb.obli.in certis suis addit.vt qdā referūt.dixit qđ si arbitrio ꝯhentis remittit̄ aliquid ꝙ sit de substantia ꝯctus hoc casu non finit̄ potestas spacio.lx.dierū vt Bar.dicit.sed immediate cū potuit arbitrari.⁊ non arbitrat̄ p.d.l.hec venditio.in prin.vbi dicit esse casuꝫ. Nec obstat.d.§.si qd ita, qꝛ ꝺm eū loqtur i redhibitoria que habet specialia tempora ex natura ꝯctus. Ange in.d.l.si qs arbitratu multū variat a predictis, nā vbi cōmissio facta est in aliquē ex ꝯhentibus tꝫ idē qđ Bal.lꝫ eū non referat. Ubi aūt in tertiū seqt̄ opi.Bar.de anno per.d.§.sed ⁊ si qs sub qd.tñ illā verā vbi arbitriū ꝯsistit circa res vt qꝛ legatus est mihi vnus ex seruis quē Titius fuerit arbitratus nā lapso anno deuoluit̄ ad me arbitrandi potestas sed vbi arbitramentū cadit inter ꝑsonas tunc finitur eius potestas cū potuit arbitrari, ⁊ non fecit.v.g.si testator legauit vni ex liberis quē Seius fuerit arbitratus allegat.d.l.cū qdā.ff.de leg.ij.⁊.l.labeo.ff.de statu lib.do.Bar.de Sali.in.l.j.C.de arbi.tenuit aliā opi.dicens hoc casu idē iuris esse in arbitratore qđ in arbitro.vnde sicut potestas arbitri durat p trienniū a die cōtestationis ⁊ sine cōtestatione durat p quinquenniū tm̄ vt.s̄.dictum est.sic ēt potestas arbitratoris durat p trienniū a die ꝯdictionis ⁊ alias.j̄.quinquēniū.do.Jo.de imola in.d.l.si qs arbitratu.dicit primo videri sibi meliorē Bart.opi.de.lx.diebus, quā opi.Bald.⁊ Ange.ibi qñ aliquid substantiale est remissum in arbitriū ꝯhentis p.d.§.si qd ita vbi dicit esse casum iuncta.l.si predium.C.de edil.ac.nā ibi pꝫ qđ etiam si res non sit morbosa redhiberi pōt ex displicentia si hoc actū sit qꝛ tñ hoc vr̄.ꝯ.d.l.hec vēditio subdit subdistingui debere an illud cōtineat cōmodum arbitrantis ⁊ alterius partis, an ipsius arbitrantis tm̄. Primo casu loquit̄ d.§.si qd ita. Secundo casu loquit̄.d.lex hec venditio, ⁊ sic saluat vtraqꝫ opinio ꝺm eum. Itē dicit non videri verā opi.Bar.de anno vbi est facta commissio in tertiū, qꝛ non inuenitur iure cautū. Preterea potestas arbitri non finit̄ anno ꝺm oēs vt.s̄.lꝫ sint varie opin.ergo nec potestas arbitratoris. Ad.§.sed ⁊ si qs rn̄det qđ loquit̄ in casu speciali.s.in vltimis voluntatibus. Ex quo enim in eis receditur a persona nedū ea mortua sed ipsa viuente vt ibi voluit ius determinare tp̄s.j̄.qđ durat potestas in ꝯctibus aūt nō receditur a persona, sicqꝫ non fuit opus tēpus determinare, Et eadē fere oia circa istud de anno repetijt idem Jo.de imola.in.d.c.quintauallis. Et circa primū de arbitrio remisso in aliquē ex ꝯhentibus distinguit formaliter sicut Bar.p iura sua, lꝫ errat dū refert verba Bart.⁊ Ange.vt ibi patet.do.Nic.de sicil.in eo.c.quintauallis dicit ꝙ potestas arbitratoris durat tāto tpe quāto tpe durat actio.ꝓbat̄ ꝺm eum in.d.auc.si tñ.qꝛ lꝫ tex.ibi loquatur in arbitro, tñ non apponit aliqd per qđ appareat magis sensisse de arbitro quam de arbitratore cum nomen arbitri sit cōe.vt.d.§.arbitrorum. Ad idē allegat.tex.in.c.exposita.de arbi. Ad idē etiam adducit cle.quādiu ꝺ appel.vbi tex.simpliciter loquitur de compromisso qđ cōpromissum est cōe tam arbitro quam arbitratori.vt.C.de iudi.auc.si vero contingerit. Predicta vera ꝺm eum nisi arbitrator dixerit se nolle acceptare quo casu statiꝫ expirat.vt.d.l.si merces i prin.ff.loca. Itē nisi expresse vel tacite eius potestas reuocetur a partibus que possunt ab illo cōi sensu recedere.vt.l.litigatores.in princ.ff.de arb.dn̄s Ludo.in preallegata.l.si qs arbitratu dicit indistincte ptātē arbitratoris non finiri tpe. Nā ꝺm eū sunt casus dātes hāc regulā.qđ potestas tēpore nō artata ex eo dē fine non assumi.vt.l.in venditione.§.de tpe.ff.de bonis auc.di.pos.ff.de eui.l.si rē quā.§.fi. Dic ergo tu q vis eā tpe finiri da casum ponentem exceptionē ab hac regula. Ad idē inducit mō predicto.d.auc.si tñ.⁊ tex.in.d.cle.quādiu inducendo eo mō vt dictū est.s̄.per dictū Nico.lꝫ eū non alleget.nec obstat ꝺm eū d.§.si quid ita, qꝛ ibi ponit̄ terminus redhibitioni non aūt declarationi placiti vel displiciti.vñ posito qđ.j̄.lx.dies declaret emptor rē sibi displicere tñ si.j̄.eundē non redibet nihil vr̄ egisse vt ibi patet ad.d.l.fi.§.si qs ita rn̄det vltra p̄dicta ꝙ tex.ibi prefigens terminuꝫ annale arbitratori ex vltima voluntate non est extendendus ad arbitratorē ex contractu.nam iura tempus prefigentia sunt stricte intelligenda nec de vno casu ad aliuꝫ extendunt̄ tex.est optimus ad hoc ꝺm eū in.l.j.§.meminisse.ff.de ventre inspici. Predicta dicit non habere locū vbi arbitratori est cōmissa electio ꝑsonaꝝ quo casu dicit vt p Bar.in.l.j.ff.de le.ij.

Et hec sunt que scripta inueniunt in hac.q.p nr̄os maiores ex quorū dictis vt vides quedā ꝯfusio vnicuiqꝫ generat̄. Ego vero vt procedam clare ex singulis capitibus distinctionis Bar.diuersas faciā q̄ones. Nam eius verba fundamentū fecerunt in hac materia, vt ex predictis colligit̄.

4 ¶ † Primo ergo videndū est an veruꝫ sit ptātem arbitratoris finiri eo nolēte arbitrari. Et vt vides Bar.dīt simpliciter qđ sic hoc intellige aū acceptationē, ⁊ sic loquunt̄ iura sua, sed si acceptasset nō finiret ptās eo ipso qđ declarat se nolle laudare. Ꝯ pꝫ qꝛ pōt ꝯpelli a partibus vel altera eaꝝ durante tpe si differt, vel recusat laudare sicut ⁊ arbiter.vt.ff.de arbi.l.iij.§.tametsi dixi plene.s̄.v.lib.c.iiij.⁊ hoc vltimū est verū nisi arbitramentuꝫ esset in oppositū repositū in aliquē ex ꝯhentibus ad merū fauorem ipsius arbitratoris quo casu ꝯuis acceptasset, tñ posset illi renūtiare, ⁊ renuntiando abdicaret a se hanc ptātēꝫ sicut q̄libet suo fauori renuntiat.vt.l.si qs in cōscribendo.C.de pact.cum si. Et ex his sequitur declaratio alioꝝ que dixit Bart.in hac materia, cū enim dicat ptātem arbitratoris finiri eo nolēte arbitrari pꝫ ꝙ intellexit anteꝗ̄ acceptet, s post acceptationē nō loqūtur eius dicta nisi qñ esset factū ꝯpromissum ad merū fauorē arbitratoris, ⁊ hoc diligenter nota rogo te.qꝛ alij non vīr hoc gustasse ⁊ aperit intellectū omniū.j̄.dicendoꝝ.

5 ¶ † Scōo est videndum quanto tpe duret potestas arbitrādi, qñ arbitramentū confert̄ in aliquē ex ꝯhentibus circa substantialia contractus in casu permisso, ⁊ si bñ recolligis ex antedictis hic sunt quatuor, aut quinqꝫ opi. Quidā vt Bar.dicunt durare.lx.diebus. Alij ꝙ duret ꝑpetuo qđ sensit Bal.in.d.c.i.§.inter pares.⁊ do.Nic.⁊ do.Ludo.in preelleg.locis. Tertij ꝙ finiat̄ immediate cū potuit arbitrari, ⁊ non arbitrat̄ qđ tenuerunt, ⁊ ipse Bal.sibimet contradicens.⁊ Ange.in.d.l.si quis arbitratu. Quarti qđ per quinquēniū.vt voluit Sali.quinti quod distinguat̄ an cōtineat ꝯmodū vtriusqꝫ partis an arbitrantis tm̄ vt dicit Jo.de imo.qd dicemus certe ego non discedo ab opinione Bar.propter casuꝫ expressum in.d.§.si quid ita vbi pꝫ dari terminū a iure.lx.dieꝝ ad declarandū eius displicentiam, ⁊ ad redhibendum. Nec est bona responsio quā dedit Bal.in.d.c.i.inter pares.qđ ibi esset collatum arbitriū non tanꝗ̄ in bonū virum, sed tanꝗ̄ in voluntariū cuius arbitriū non posset reduci ad arbitriū boni viri. Nam verbū placuerit de quo ibi in tex.iportat arbitriū boni viri, vt.l.thais.§.sororem.ff.de fidei.liber.⁊ dixi.s̄.viij.lib.c.xliij. Itē non procedit alia quā ipse Bal.⁊ Ang.dederunt.in.d.l.si qs arbitratu qđ ibi sit speciale in hereditaria que hꝫ specialia tēpora ex natura

natura Zctus, qz etiã sine redhibitione rei, tñ sola displicentia dz intra dictuz tempus declarari. vt dicit glo. expresse. in. l. si predium. C. de edi. ac. Nec ét pcedit alia rñsio dñi Ludo. qz imo ét declarationi displicentie terminus apponit vt ibi pz. z in gl. d. l. si predium. nec placet distinctio Jo. de imo. an contineat cómodũ vtriusqz partis. an arbitrantis tm. semper. n. videtur cómodum solius arbitrantis continere si bene inspiciatur, quia nemo presumitur laudare in facto proprio nisi illud qz sibi prodest facit. ff. de proba. l. cũ de indebito. §. fi. ¶ Tertio videamus qd iuris si arbitramentum cõsistat circa alia extrinseca, z ét ex predictis colligitur super hoc fuisse diuersas opi. Quidam qd expirat talis potestas eo ipso quod potest arbitrari, z nõ arbitrat z hanc tenent Bart. Bal. Ange. z Imo. Alij vt Sali. quod quinquẽnio claudat. Alij sub generalitate verborum sentiunt hanc partem siue potestatem tempore non finiri, z hanc tenuerunt ipse Bal. alibi. z dñs Nico. z dñs Ludo. Sed tu sine dubio adhereas prime opinioni que cõis est. inter nostros doc. z vere pro ea est casus expressus. in. d. l. hec venditio. in prin. ff. de Zhen. emp. ibi si igit potuit accipere zc. faciunt multa iura. ff. de condi. z demon. l. hec conditio si in capitolium. ff. ad. l. falci. l. ét. §. item si ita. z here. ff. de hered. instit. l. si quis ita instituta.

6 ¶ † Quarto quod si conferatur arbitramentum in tertiũ circa electionẽ persone cui debet aquiriri, z hic etiam pz fuisse varias opi. nã Bar. qz non finiat nisi in iudicio interpellatus declaret se nolle arbitrari, z hoc sequit dñs. Lud. hoc ét sentit Bal. sub generalitate verborũ dũ dicit hanc potestatez esse ppetuã, z idẽ dñs. Nico. sed Ang. vult finiri hanc potestatez cũ potuit arbitrari. z non fecit. Salicetus vero qz quinquennio finiatur. Ego primam teneo alijs dimissis que nihil valent. nã fateor qz talis arbitrator dz arbitrari cũ primum põt. vt est casus in. d. l. cum qdã. circa finez. si tñ hoc non facit non perdit facultatem laudandi donec iudicialiter in mora zstituat. vt ibidẽ pbat qd ét ibi sentiunt glo. z Bar. z oẽs doc. z est ipsa veritas. Ad vnum diligenter attende. nã hoc est verũ postqz arbitrator acceptauit, nã hoc casu loquit. d. l. cũ qdã. qz ibi heres cui erat electio psonaz zmissa adiuerat hrditatẽ, adeũdo intelligitur acceptasse onus eligendi sibi iniunctum. vt dixi supra. j. li. ca. ix. si enim

h non acceptasset, posset vnica declaratione etiam extraiudicialiter facta asserendo se nolle eligere z a se abdicare laudãdi ptãtem. vt. d. l. si merces. ff. loc. ff. de arbi. l. iij. §. j. cũ fi. z si tacere

i finiretur eius potestas eo modo, quo nunc dicam in alia questione. de illo cui est commissa declaratio rei vel pretij, qz nõ est differente ratio nec est contra predicta illud qd dixi. s. in prima questione, vbi dictuz est qui acceptauit non posse huic oneri renuntiare nisi cõstat in mero eius fauore. naz hoc casu est aliqs fauor habentis eligere, qz poterit cui sibi placuerit ex personis dignis complacere, ideoqz potest ei renuntiare lz acceptauerit vt. d. l. cum quidam. Qz vero non est merus eius fauor, sed mixtus cum persona eligenda ideo eligitur media via, vt non nuda renuntiatione extraiudiciali, sed ea tm que fit mediante iudicia li interpellat vt ibi patet. z no. bene hec que alij non considerauerunt. Illud tamen circa hoc me fecit dubitare. nam. d. l. cum quidam loquitur in arbitratore testamentario non autem in conuentionali. de quo nos in presenti tractamus propter qd Bar. fortasse q hũc casuz posuit in dicto consi. Talionus. de spoleto eum non reperijt in. d. l. si qs arbitratu. Sed nõ curo, qz quo ad

7 hoc eadẽ ratio est vtroqz casu, si recte consideretur. ¶ † Quinto dicamus quo tẽpore finiat hec potestas, qñ persona est certa tñ committit declaratio rei vel pretij alicui tertio. Et vt etiã ex predictis liquet z triplex est opinio. nam Bart. dixit finiri anno qd sequit Ange. in loco premisso. tenuit ét idem doct. excellens dominus Ja. de ardita. vt Bal. refert in. d. c. j. §. iterũ liter pares. Alij, vt Bal. vt distinguat an fiat zpromissuz sup negotio quo casu est ppetua. An super lite, z tunc triennalis. Tertij qd sit perpetua oi casu. vt Jo. de imo. z quasi cõiter oẽs moderni. Quarti, vt Salice. qz duret annis quinqz vel tribus. s. pz. Ego credo dictũ Bart. verũ. z dico me intellexisse illud quod alij non intellexerunt. Et permitto quod ipse loquitur ante arbitratoris acceptationem. nam postea cum possit compelli patet quod durat eius potestas. etiam si nolit arbitrari. vt dixi supra prima questione. hoc ergo premisso dico quod arbitrator tacet per annum a die qua cognouit in se factum fuisse compromissum anteqz acceptet vel declaret se velle arbitrari hoc casu dicit nolle arbitrari, z perempta est eius potestas, casus est p hoc formalis. vt Bar. dicit in. d. §. sed z si qs. Nã intelligo illũ tex. dũ dicit qz nolebat eligere vel supsedebat, qz tacebat nec volebat acceptare onus eligẽdi, z ita est necesse intelligere. cum et ante annũ expiraret eius arbitrio si expresse diceret se nolle arbitrari, vt. s. pbatũ est. Nec est vez quo ad h ibi esse speciale in vltimis voluntatibus, qz põderato themate ibi posito cui dz correspondere decisio princi. iuxta ea que habentur in. l. fi. d. here. isti. z fa. qz hr. l. i. §. si stipulãti. ff. d. vo. ob. d h solo ibi dubitat, an illo arbitratore nõ acceptãte legatũ expiraret, z decidit qz ñ qz potestas deuoluit ad legatariũ, lz secus sit in contractibus, vt l. fi. C. de Zhen. emp. z hoc solũ est speciale in vlti. voluntatibus eaz fauore. Illud aũt qz ibi ponit de anno vel est noua deci. generalis vel relatio iuris antiqui quod nõ habemus qd ßm credo verius, qz satis huic applaudent verba ibi posita. in ß. celemus itaqz in princi. s. qd illud annale tps esset prius certũ z statutũ cũ quasi transitorie ibi ponat. Qd hoc sit vez pbat ét alia rõe, qz si aliud diceremus essent circa idẽ ibi duo specialia in vltimis voluntatibus, vnũz. s. de anno, aliud de recessu a psona que duo specialia nõ debent simul zcurrere, vt. l. j. C. de do. promis. z h vt dixi est vez si arbitrator p annũ tacet, sed si acceptaret h casu non logt Bar. nec video rationẽ cur tale zpromissum non duret. xxx. annis. tam in zctibus quã ét in vltimis voluntabus si cut dixi in zpromisso facto in arbitrũ vel saltẽ tãto tpe quanto actio duraret, qz eadẽ est rõ, lz cũ co. ã eo non sit instantia, qz ex iudicialiter procedit ßm Imo. z oẽs. in. d. c. quintanallis. z bar to. in. d. §. arbitroz debebit laudare. cũ primũ poterit postqz acceptauit. arg. d. l. hec venditio cũ si. ff. de Zhẽ. em. z si nollet posset cõpelli iudicis officio eo mõ quo diximus. s. v. lib. c. vij. Et si queris que est ratio differentie inter arbitrũ z arbitratorẽ. Nã in arbitro non inuenit statutus annus ad acceptadũ. Ideo qz rõ clara est. Nã arbiter procedit more iudicis, vt. ff. de ar. l. i. nec se impedit anteqz adeat a partibus ad quarum instantiã procedere debet, vt. ff. de dam. infec. l. iiij. §. hoc autem iudicium sicqz nõ fuit necesse hunc terminum statuere cũ sp possint partes tempore processus certificari videndo, an incipiat eas audire more arbitri p quem actum intelligit acceptare, vt dixi in. d. v. li. c. iij. Arbitrator vero qui pcedit extraiudicialiter potest suas informationes recipere etiam partibus non solicitantibus, z penitus ingorantibus si vult nec semper potest ante laudũ de eius tacita acceptatione constare, merito sibi fuit hec meta statuta ne ptes diu super hoc starẽt in suspẽso. Illud fateor posse partes vel ét alteram earũ arbitratore tacente facere sibi etiã ante annũ iudicis officio terminũ assignari ad arbitrandũ quo termino elapso perempta erit eius instantia siue ptãs sicut dicitur in simili. ff. de acqui. here. l. quamdiu C. de iure delib. l. si curatoris. ff. qui satisda. cog. l. de die. in prin. cum si. z no. Bal. in. d. c. j. §. inter pares. de. l. cozra. z in. d. §. sed z si qs. Unde qd dixi de anno ẽ verũ partibus tacentibus, z ipso arbitratore, potest tamẽ arbitrator ante annũ acceptare, z etiã repudiare si vult, z partes ipse, si nolunt vel etiam altera eaz eum compellere, vt vel acceptet vel repudiet vt ex predictis pz. Ex quibus clarissime tu ipse rñdere potes ad rõnes supradictorũ doc. Nec facio in predictis vim vllam an arbitrator sit assumptus super negotio, an sup lite non enim pbat iure, ideo, zc. vt. l. illã C. de coll. Et ita intelligo hanc subtilem materiam.

Ex facto circa predicta a me quesitũ fuit de hmõi pulchra qõne q in ppijs terminis posita nõ in

8 uenit a nostris doc. † Dicit nostrũ statutum qz arbiter vel arbitrator debeat rẽ sibi zmissam intra semestre tps expedire, z qd postea caret arbitrio, z qd durãte dicto semestri partes nõ possint ad iudicẽ reuerti sup eodẽ negotio. Modo contra eundem ad iudicẽ obijcit dependentia compromissi qd negat, z dũ corã iudice de hoc litigatur labitur semestre tẽpus, queritur ergo an compromisso comprobato possi arbiter vel arbitrator cognoscere, z terminare. Quidam tunc dicebant qz nõ quasi expirata sit eius ptãs pp lapsuz temporis prefixi a statuto ego dixi, z dico contrariũ multis rationibus. Primo qz certũ est qz statutum loquens de arbitro presupponit eum esse certũ, vt per Bar. in. l. j. §. j. post principiũ. ff. qd vi aut clã. z. ff. qui satis. cog. l. si fideiussor. §. pretor. Ante ergo quam constet eum esse arbitrum statutum locũ non hz, quoniã prius constare debet de actu quam de eius effectu vt. l. diuus. z ibi Bar. z Bal. de similibus questionibus. ff. de testamen. mili. sicqz pz ipso statuti nõ currere anteqz pronuntiet eum esse arbitrũ quoniam prius de eo non est certũ z pro hoc qd donec litigatur an sit arbiter suspensa sit eius notio, z potestas, est casus, si bene inspicitur in. l. iij. C. quando pro non est ne. que. l. est optima ad hoc. Secundo quia non pt negari quin talis arbiter vel arbitrator fuerit impeditus facto

partium sup eius cōpromisso litigantiū. vt not. in simili Inno. ⁊ Jo. an. in. c. cū Victoniensis. de elect. vbi dicunt litis pēdētiā haberi pro iusto impedimento adeo qd canonicis ad quos est deuolutū ius eligendi pp delictū aliorū non currit tēpus donec
9 sit declarata veritas. † Sed regulā generalez vult legale tēpus non currere impedito. vt. l. j. in fi. C. de an. excep. de cōces. prebē. c. qr diuersitatē. ⁊ habet in. c. cupientes. §. ꝙ si. xx. in vbo. impedimento. de elec. li. vj. ⁊ in. c. quā sit. ⁊ ibi per gl. in verbo, distulerit. eo. ca. ⁊ li. facit ēt. l. ꝫ maiores in fi. C. de inoffi. testa. ⁊ ibi p Bal. de similibus qōnibus. ergo ⁊c. Tertio p id ꝙ no. gl. ⁊ doct. in. d. c. cupientes. §. ꝙ si p. xx. super verbo videbit. ⁊ Bal. in. l. j. post princi. C. de iura. calū. lʒ illā glo. non alleget vbi dicunt ꝙ si alicui est statutus terminus ad pbandum aliquā exceptionē donec litigat an talis exceptio sit admittenda vel nō currit terminus datus a iure ad ipsā pbandā, ⁊ sic refert Bal. tenuisse Spec. in titu. de proba. §. fi. ver. sed nunquid currunt ⁊ ita credo verissimum in isto casu ꝙ donec litigatur an sit factum compromissum terminus statuti non currat. Idē dicerem in termino conuentionali per ipsas partes apposito in ipso compromisso. Idē ēt si de tali exceptione qd non sit arbiter vel esse non possit esset obiectū apud ipsuz cōpromissariū q de hac exceptione cognouit qm̄ semp est eadē rō. ⁊ facit ad pdicta ꝙ hr i auc. Itē si appellatione. C. de tēp. ap. ⁊ ita obtinui mihi tūc tēporis.

SVMMARIVM

1 Compromissum vtrum finiatur per actum factum per partes circa eum.

¶ Cap. iij. decimitertij libri.

D Primus de his que compromissum finiunt facto cōpromissariorū. Dicamus † nunc de gestis p ipsas ptes.
2 prioqꝫ de factis affirmatiuis circa ꝙ ego distinguo sic. Aut est actus sonans in cōfirmationē cōpromissi prius facti ⁊ tūc nunqꝫ p hoc pōt finiri, sed magis dr̄ confirmari. vt. ff. de leg. j. l. legata inutiliter. ff. si cer. pet. l. non ois. Aut sonant in reuocationē. Aut querimus de cōpromisso facto in arbitrū. Aut de compromisso facto in arbitratorē. Primo casu qñqꝫ talis actus fit p vtrāqꝫ partem concorditer. ⁊ tunc expirat officiū arbitri sine dubio. v. g. si spreto cōpromisso fecerūt nouā trāsactionē vel pactuz de non petendo seu acceptilatione. casus est pro h ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cōpromisso. ⁊ §. seq. vel si spreto arbitro fuerunt ad iudicē. vt. l. sed si in seruū. §. fi. ⁊. l. litigatores. in prin. eo. ti. l. si quis rē. ⁊. l. itē si vnus. §. j. vbi super hoc est optima gl. quā vide. ⁊ no. bene qr pfecte loquitur. Aliquādo fit p alteram partē tm̄. vt in illo q spreto arbitro vadit ad iudicē, ⁊ tunc quantū ad hoc. vt compromissum finiat incidit tn̄ talis in cōpromissi penam. vt est expressuz in. d. l. si qs rē. Et attende qr requiritur hoc vltimo casu litis contestatio. vt cōpromissum finiat. vt dicit gl. paruula in. d. l. litigatores. in principio ꝙ no. bene. Secūdo casu qñ querimus de compromisso facto in arbitratorem. Aut actus reuocatius fit p vtranqꝫ partē concorditer, ⁊ tunc idez ꝙ in casu precedenti, qr eadem est rō. Aut per vnā partem tm̄, ⁊ tunc cōsidera ꝙ cum tale compromissum sit transactio quedam. vt not. per glos. in auc. vt differ. iud. §. j. ⁊ dixi plene. s. j. lib. Certe finitur eo mō quo finiretur transactio. Unde sicut diximus ꝙ si transactio est facta anteqꝫ ad iudiciū veniatur lʒ penitere, ⁊ morā purgare vsqꝫ ad litem q est. sed si est facta post lit. contest. vsqꝫ ad sniam. vt no. p gl. ⁊ oēs in. l. qui fidē. ff. de transac. ⁊ in. l. siue apud acta. ⁊ in si qs maior. C. de transac. Ita hoc casu dicendū est. qr aut cōpromissum erat factū ante lit. cōtest. ⁊ tunc finit litis cōtestatiōe. Aut post litē contestatā, ⁊ tunc finiretur snia vt ex predictis pꝫ. ⁊ hoc singulare voluit Bar. in. d. l. si q fidē quod tene menti qr verissimū est, lʒ Bald. in. d. l. si quis rē transitorie dixerit arbitratorem nunqꝫ posse sperni pp transactionē sui cōpromissi allegās. l. quāuis. C. de transac. ⁊ non recte. Semp tn̄ intelligo qd isto casu recedens a cōpromisso sine voluntate alterius partis incidit in penā p. d. l. si qs rē. in fi. sed pulchre circa premissa vidi dubitatū factu est cōpromissum sup qōne in arbitrū vel arbitratorē in titiū. Inde ad dies. viij. vel. x. super eodē fit aliud compromissuz p easdez partes in sempronium nulla facta mentione primi cōpromissi. querit ergo an primū sit tacite reuocatū vel vtrumqꝫ valeat vel nullū valeat tanqꝫ vnum alteri repugnet. Et sunt rōnes pro qualibet ex dictis tribus cōclusionibus. Pro prima addicitur tex. in. l. non distinguemus. §. cōpromisso. ff. de arbi. in eo qd dicit de transactione. ⁊ pacto. p secūda vr̄ tex. in. l. sed si in seruum. §. fi. cū. l. seq. ⁊ prin. seq. ff. de arbi. ibi vel si ad aliū arbitrū litigatores iuerūt ⁊c. vbi aūt vr̄ qd cōpromissum non sit solutum cum dicat qd ex hoc pōt arbiter audientiā denegare. quod vr̄ etiā tenere gl. eo. ti. l. item si vnus. §. j. in gl. mag. iuxta fi. ptertia autez parte qd nullum valeat facit rō repugnantie. ff. de reg. iur. l. vbi repugnantia. C. de fur. l. i. de ap. c. solicitudinē. cū si. Quid dicemus certe solū Lapū inueni tentantē de hac qōne in duobus locis. s. in allegatione. xcviij. vbi nihil allegat boni ⁊ nihil firmat. ⁊ in allegatione. cviij. vbi simpliciter tʒ secundam partē. s. posita ʒ per iura prealleg. Quicqd tn̄ ipse dicat ego primam veriorez puto. s. quod prim ū intelligatur ipso iure reuocatuz. Nam aut loquimur de secundo cōpromisso facto in aliquez vt in arbitratorem. ⁊ est claruz per. d. §. compromisso. in versi. Itē non est cogendus dū loquitur de trāsactione est n. ⁊ tale cōpromissum transactio vt dixi ⁊ coniuncto princi. illius. § qui dicit cōpromisso soluto. ⁊c. ⁊ sic expresse vult compromissum solui transactione. Aut loquimur de secundo cōpromisso facto. vt in arbitrū. ⁊ tunc idē, qr vr̄ eadem rō licet non sit transactio. simile habemus in consti. secundi procuratoris per quam intelligit tacite primus reuocari absqꝫ eo qd aliquid dicat ff. de procu. l. si quis cum procuratorio. in fi. ff. de leg. j. l. si pluribus. de pcur. c. non iniuste. ⁊ per gl. ⁊ doc. ⁊. C. de transac. in. l. si diuersa. Simile etiam est in secunda delegatione iudicis delegati facta a sciente primā, vt habet de rescrip. c. ceterū. ⁊ de offici. delega. in. c. corā. Nec obst. tex. in. d. l. sʒ si in seruū. §. fi. cū. ll. seq. qr nō dicit aliud nisi qd arbiter non debet compelli per pretorem hoc casu cognoscere vel laudare. An autem duret eius potestas nihil dicit. ⁊ similibus verbis vtitur tex. in. d. §. compromisso. vbi prius presupponit cōpromissum solutū ⁊ postea in. d. ver. Item non est cogēdus dicit eum non cogendū. Fateor tn̄ ꝙ si partes ad eū reuerterentur posset cognoscere ⁊ laudare. sed illud non esset virtute dicti compromissi qd est solutū sed rōne noui compromissi qd tacite videntur partes in eum facere. vt dixi. s. vj. li. j. c. Ad gl. in. d. l. item si vnus. dic qd male loquit, vel si volumus eam saluare possumus dicere, qr loquit qñ simpliciter partes ad alium iuerunt, non tn̄ nouum compromissum fecerunt.

SVMMARIVM

1 Compromissum an finiat pter non factum partiū circa eum.

¶ Cap. iiij. decimitertij libri.

E Conuerso est videndum † an cōpromissa finiantur pp non factū ipsarum partium seu earū negligentiā, ⁊ quidē hoc affir-
1 mandum est si talis est negligentia que partes, vel saltē ad alterā earum contumacem faciat ad actum substantialem sine quo ferri potest alias secus incidit qꝫ dicto casu contumax in compromissi penā. vt. l. si cum dies. in princi. de arbi. ff. ⁊ eo. tit. l. diem proferre. §. si quis litigatorū, quod declara. vt dixi. s. ix. libro. ¶ Adde tn̄ ꝙ etiam sine contumacia negligentia vtriusqꝫ partis potest esse tanta qd faceret compromissum expirare, verbigratia si lapsus est terminus cōpromissi anteqꝫ notificent arbitro vel arbitratori compromissum etiam factum. Vident enim hoc casu recessisse a tali arbitro, vt notāter dixit bar. in. l. si qs arbitratu pauloāte fi. ff. de ver. obli. ar. l. fi. §. sed si qs. C. cōia de leg. ⁊ eius quod dicitur de negligente per annum presentare literas iudici delegato de rescrip. in. c. plerunqꝫ cū si. ⁊ hoc sequuntur Ang. Imo. ⁊ do. Lud. in. d. l. si quis arbitratu.

SVMMARIVM

1 Compromissum an finiatur propter factum vel non factum alterius ad causam necessarij preter personas compromissariorum, ⁊ partium.

¶ Cap. v. decimitertij libri.

F Sed et de illo videamus an compromissum finiat † pp factuz vel non factū
1 alterius ad cām necessarij, verbigratia testis vel cōsiliarij vel alterius similis ⁊ quidē in teste claruz v def eius facto vel non facto compromissum finiri, excusat tamē arbiter

arbiter vel arbitrator si pp hos sibi de meritis. cause non liquet casus est pro hoc.ff.de arbitr.in.l.si de meis.in fi. ¶ De cōsiliario aūt dic q aut querimus de facto talis ɔsiliarij, et tunc pe hoc nunq̄ finit ɔpromissū, qr nō ipse hȝ pnūtiare, sed primi habent eius ɔsiliū sequi, vt.ff.de arbi.l.itē si vnus.§.principaliter, et dixi.s.ix.lib.c.vlti. aut qrimus de nō facto, vt qr nō vult ɔsulere vel nō pōt, et tūc qr hmōi tractatū plenissime expediuit Bar. in l.j.§.si plures.ff.de exerci.pōt distingui hȝ eū hoc mō paucis additis. aut fuit assumptus, vt ɔsultor ex legali dispositione.v.g. qr statutū dicit q in quolibet ɔpromisso debeat assumi vnus ɔsultor et alias nō possint arbitri pronūtiare. aut ex dispositiōe hois l.in ipso ɔpromisso. ¶ Primo casu si quidē est presens in tali actu, ita q pōt prebere ɔsiliū pōt ɔpelli p iudicē. vt.C.de bo.q li.l.fin.§.necessitatē, et facit.C.de decu.l.si quidē.lib.x. et vide q liter fiat ista coactio.s.v.li.c.vij. Aut nō est presens in tali actu ita q possit cogi, et mora forte est periculū allatura. et tunc pōt ille actus exerceri eius ɔsilio vel ɔsensu non expectato, vt.ff.de iudi.l.si longius.§.fi.ff.de in.dot.l.si ego.§.j.in fi.ff.sol.ma.l.si cuȝ dotē.§.eo.aūt vsi.qđ si latitet, et est casus in.c.j.ne se.vac.li.vj. Scđo casu qr ex dispositione hois dicit Bar. q qr nō pōt cogi ɔsiliū prebere.ar.ff.de arb.l.iij.§.fi.an valeat actus sine eo dȝ distingui hoc mō. aut erat talis cuius ɔsiliū debebat requiri. Aut talis cuius ɔsiliū debeat et requiri et sequi. Primo casu si est in mora dandi ɔsilium potest ad actū procedi eius ɔsilio pretermisso, vt de arbi.c.cū olim.facit.ff.de verb.obli.l.qui Rome.§.coheres.C.de iur.emphy.l.fi. Altero casu, aut fuit assumptus, vt ɔsultor inter viuos, et tunc sine eius ɔsensu vel volūtate nō vȝ q agit.arg.ff.de ver.obli.l.si qs arbitratu.C.de ɔb.emp.l.vlt.aut in vltia volūtate, et tūc si nō pōt vel p annū distulit pōt ad actuȝ procedi sine eius ɔsensu vel volūtate, vt.l.fi.§.sed et si qs.C.cōia de leg.tene menti hec dicta. et vide cetera ad materiaȝ ɔsultoris spectantia melius q̄ alibi per Bar.in.d.§.si plures. Maxime an et qñ debeat eius consilium sequi. Et si dat malum consilium an possit sine eo procedi, et de similibus questionibus. et p Spec. in titu.de requisi.consilij.

SVMMARIVM

1 Compromissum vtrum per casum fortuitum contingentem in psonam vel rebus arbitri vel arbitratoris finiatur.

¶ Cap.vi.decimi tertij libri.

1 Transeamus ad fortuitos casus quibus euenientibus hesitari potest† an compromissis finis imponatur, prius q̄ 2 ṡm ordinem precedentium videamus de his casibus qui eueniunt in personis vel rebus ipsorum compromissariorūȝ. ¶ Circa quod attende q aut est casus qui non adimit facultatē laudādi. et de hoc nō est dubiū. Aut est talis q aufert potētiā laudandi de iure vel de facto. et tunc distingue, qr aut est casus q non infert morteȝ.v.g.si superuenit infirmitas vel occupatio vrgens negotiorum propriorum vel necessaria absentia, et talis inhabilitas tollit potentiam pronuntiandi vlterius nisi causa cognita dies compromissi differat. casus est pro hoc.ff.de arb.in.l.ȝ aūt in fi.cum.l.seq. Aut est casus ex quo sequitur mors, et finitur ēt compromissum hoc casu. vt eo.ti.l.non distinguemus.§.compromisso.et.l.arbiter si kalendis.eo.ti. et probatur eod.titu.l.item si vnus.§.itē si plures.ȝ secus sit in iudicibus in quibus vno mortuo subrogatur alius in eius locum.vt.ff.de iudi.l.mortuo.et.l.p ponebat.C.de iudi.l.placuit. et no. Spe.in.d.§.finitur.ver.Itē morte predicta de morte ɔpromissarij vera sunt neduȝ si cēs moriantur.sed ēt si vnus tm̄ vt dicūt preal leg.iura nisi forte in compromisso dictum fuisset qđ ēt alterutrius valeat snia, qr tunc seruaretur compromissum in superuenientes vt probat.eo.tit.in.l.sed si ita. dubitatur tm̄ hoc loco an potestas pronuntiandi transeat ad heredem arbitri vel arbitratoris. Rñ.in herede arbitri est clarum q non per dicta.s. Sed in herede arbitratoris. Cy. in.l.fi.C.de ɔhen.empt. distinxit q aut ius arbitrandi competit alicui iure suo et p se et tunc transit ad heredem, vt.l.si stipulatus fuerim illud aut illud.ff.de verb.obli.ff.de opt.le.l.illud aut illud.C.cōia deleg.l.fi.insti.de leg.§.optio. Aut competit iure alieno et pro alio, et tunc nō transit ad heredes. vt.ff.de ver.obli. l.si quis arbitratu, et.d.l.fi.C.de contrahen.emp. et cum hoc simpliciter transit Bal.in.d.l.fi. Bar.in.d.l.si sti pulatus fuerim dicit et melius q hec distinctio hȝ locum in arbitramento prout est solius facti, vt in simplici electione vel optione. et ita loquunt iura preallega. Sed in iure arbitrandi, vt bonus vir. q ȝ sit facti tm̄ hȝ mixturam iuris, qr dȝ vt bonus vir arbitrari non est vera predicta dixi. qr vel non receditur a persona, vel si receditur itur ad iudicē. ēt quando quis hȝ ius arbitrādi pro seipso vt plane hr̄ in.d.l.si quis arbitratu. et dicam.j.se.li. et vide quod dicer.j.xiiij.c. Iteȝ congrue posset h loco dubitari an facto cōpromisso in aliqueȝ regem vel Abbatem vel alium nomine dignitatis eo mortuo transeat ad successorē in dignitate q vr̄ affirmanduȝ sicut dicimus in delegatione que si fiat alicui sub dignitatis nomine transit ad successorem in dignitate. vt.ff.de in.om.in.l. et qr de offi.dele.c.qm̄ Abbas ff.de pac.l.tale pactum in prin.cū si. Oppositum tm̄ determinat Bart. et recte.ff.de vulg. et pup.in.l. qui liberis.§.hec verba per illuȝ tex.facit ṡm eū q no. Inno.in c.fi.de offi.deleg. Nec obst.ɔria, qr loquunt in iurisdictione q transit de homine in hoiem prout trāsfert dignitas. sed hoc casu tractamus de mero facto et mera notione sine vlla iurisdictione vt.l.ait pretor.ff.de re iudi. et ita ēt inuenio determinare Bal. in c.j.de inuesti.in ma.fac.in vsi.feu.facit ṡm eū.ff.de offi.prefec. preto.l.j.§.his cunabulis. et.ff.de leg.ij.l.si auguste.

SVMMARIVM

1 Compromissum nunquid finiatur propter casum fortuituȝ contingentem in personis partium vel rebus vel alterius earū.

¶ Cap.vij.decimitertij libri.

1 Item videamus de casibus fortuitis qui occurrunt in personis partium vel rebus earum† an et quando 1 compromissum finiant. Ubi distinguendum est eodem modo quo.s.in precedenti.c. Aut.n.p hunc casuȝ non impedit ɔpromissarius eius officiū implere. et nō est dubiuȝ quod durat aut impedit, et tunc sine de iure impediatur sine de facto. Nūq̄ iste casus nō infert mortē, et pōt arbiter vel arbitrator pnūciare prorogato termino ɔpromissi siue fuerit actū in ipso cōpromisso, vt.l.si cū dies.in prin.ff.de arb.siue fuerit actum.vt.l. et si qua alia.§.j.eo.ti.nisi forte esset casus ex quo sequeretur infirmitas perpetua et impediens coraȝ arbitro cōparere, vt si alter ex litigatoribus effectus esset furiosus.vt eo.tit.l.si compromissum, ita cū.l.seq. Aut est casus mortis, et nō poterit vlterius pnunciare q clarum est in ɔpromisso facto in arbitrū, qr p mortē alterius litigatorum expirat compromissum nec transit ad heredem nisi de eo sit actuȝ expresse.vt de arbi.c.fi. et de testi.c.presenta ta.ff.de arbi.l.diē pferre.§.j. et.l.sed interpellatur.eod.ti.cū si. ¶ In compromisso autem in arbitratorem fuit. et est magnū dubium. Nam Host.in.c.fi.de arb. et Spec.in.d.§.finit.ver.sed nunquid arbitratus. dicūt q transit ad heredem, qm̄ non est verū ɔpromissum.sed quoddā pactū vel transactio in quo vel qua heres succedit. vt.ff.de proba.l.si pactū. et hoc sequitur Jo.an. in.d.c.fi. Istud ēt tȝ.d. Ant.de but. et Jo.de imo.in.c.quintavallis.xij.differentia.nō memorās de dicto Bar. qui aliō dixerat, vt nunc referā. Sed rō predicta nihil vȝ. Nam certuȝ est q sicut arbitramentum hȝ vim transactionis eodem mō arbitrium hȝ vim iudicij, vt.ff.de arbi.l.j. et tm̄ ɔstat q q̄uis instantia iudicij transeat ad heredem. vt.ff.de iudi.l.tam ex ɔtibus. et.ff.de fideiuss.l.si eum hoiem.tm̄ instantia iudicij ad heredem non transit, vt.d.c.fi.de arbi. et.d.l.diem pferre.§.j. Idem enim in ppositio, qr ȝ transactio transeat ad heredem.tm̄ non sequit, ergo idem in arbitramento q hȝ easdem vires. Bar.in.d.l.si quis arbitratu.iuxta fi.dixit distinguendum q aut fit compromissum in arbitratorem sup ɔtu pficiendo. et istud non transit ad heredes compromittentium. alleg.d.l.diem.§.j. et.d.l.sed interpellat. et.d.c. fi.cum si. Aut fit compromissum sup aliquo accessorio ipsius cōtractus iam pfecti. et tale non extinguit morte compromittentis, sed transit ad eius heredem, vt in.c.si sup gratia.de offi.deleg.li bro.vj. et.ff.de acq.pos.l.fundi venditor.§.iteȝ si amicus. Sed plus dubium dictum Bar. vr̄ esse dubium.nam claruȝ est q arbitramentum ex quo ɔtus recepit pfectionem facit ipsum ɔtum ɔditionalem, vt.l.fi.C.de ɔhen.emp. et.l.hec venditio.in prin.ff.eo.ti. et not.ipse Bar.in.l.si quis arbitratu.iuxta prin.sed ɔtus ɔditionalis trāsit ad heredem.vt insti.de verb.obli.§.item ex conditionali.nisi sit conditio coherens persone contrahentis, vt.l.centesimis.in fi.ff.de verbo.obligat.ergo et c. Et per hanc rationem dicunt quidam do. Franc.de are.tenuisse contra Bart.in dicta.l. si quis arbitratu.in repeti.illius.l. Tu tamen dicas hanc fuisse

rationem Bal. qui sentit idem expresse in. d. l. fi. C. de 3b. emp. do. Lud. in. d. l. si quis arbitratu. dicit posse distinguendo opiniones predictas posse ad concordiam reduci. aut. n. fit compromissum in arbitratorẽ super lite. ⁊ hoc nõ transit ad heredes sicut nec ꝯpromissum in arbitrum, qꝛ eadẽ est rõ vtroqꝫ casu. Et ita sit vera opi. Bar. aut fit ꝯpromissum super ꝯctu pficiendo, ⁊ tunc vera sit opi. ꝯtria per rõnem. d. Fran. Tu bene aduerte, qꝛ pro certo verissimã puto sniam Bart. ⁊ mirum vꝛ predictos doc. aliud tenuisse. ⁊ primo pro dicto Bar. est casus expressus non cauillãdo tex. in. d. c. fi. de arb. vbi indistincte dicit cõpromissum nõ extendi in ꝯpromittẽtis heredes, ꝙ verbũ ꝯpromissum cũ ꝯueniat non solũ arbitro sed ẽt arbitratori certe dꝫ intelligi de vtroqꝫ. arg. ff. de pub. l. de pretio. xix. dist. si Romanorũ. cũ si. Secundo est casus. eo. ti. in. l. sed interpellaẽ. §. si ab altera eodem modo inducendo. ¶ Tertio idẽ probat. l. in compromissis. eo. ti. ¶ Quarto probaẽ ratione, qꝛ vna ratio quare compromissum factum in arbitrũ nõ trãsit in ꝯpromittentis heredes lꝫ multe alie assignenẽ nõ bñ est qꝛ compromissa sunt adeo strictissimi iuris quod nil aliud non venit in eis nisi id quod reperitur expressum. vt. ff. de arbi. l. nõ distinguemus. §. de officio. eo. tit. c. cũ dilectus. vñ si in ꝯpromisso non est facta mentio de hꝛ̃de non ꝯprehendiẽ heres, ⁊ hanc rõnem ponit gl. ⁊ cõiter doct. in. d. c. fi. ⁊. d. Ludo. in. d. l. si quis arbitratu. Sed hec rõ ꝯpetit nedũ ꝯpromisso facto in arbitrũ, sed ẽt ꝯpromisso facto in arbitratorẽ ergo ⁊c. ¶ Quinto si recte ꝯsideramus istud ꝯpromissum est ꝙ dã ꝯctus personalis nõ egrediens personas ꝯhentium, vt pbaẽ in. d. l. in ꝯpromissis. sentit gl. expresse. in. d. c. fi. per. l. idem in duobus. §. personale. ff. de pac. ⁊ eo. ti. l. iuregentiũ. §. pactoꝝ cũ si. ⁊ per hoc apparet clara responsio ad rõnem dñi Fran. Nã illud quod dicit ꝙ ꝯctus ꝯditionalis transit ad heredem verũ est nisi cohereat psone. vt ipsemet dicit. ⁊. s. retuli. Sed iste ꝯtractus est hmõi, qꝛ psone coherens vt dixi. ergo ⁊c. ⁊ per has rõnes clara remanet opi. Barto. quicquid alij dicant. ⁊ limita vt ipse dicit, nisi ꝯpromissum fieret in arbitratorẽ super aliquo accessorio ad ꝯctum iam perfectum per iura sua. ⁊ bñ. ⁊ ita sepius dixi postea inueni do. Nico. de hoc tãgẽtẽ in duobus locis, ⁊ si hijs ipsi expresse ꝯdicit. Nã in. c. quintaualllis. ix. dña refert opin. Bar. ⁊ aliã dñi Fran. prefati quam dicit sibi plus placere, quia oĩs ꝯctus regꝛ̃ est transmissibilis in hꝛ̃dem. vt. C. de ꝯhen. ⁊ cõmit. stipu. l. veteris. ⁊ in tit. vt act. ab here. ⁊ ꝯ heredes. Sed in d. c. fi. de arbi. non facta mentione Bar. reprobat opi. Spe. ꝑ allegatam expresse dicẽs ꝙ cũ morte ꝯpromittentis in arbitrũ compromissum expiret fortius idẽ dõm est morte compromittentis in arbitratorẽ, qñ arbitratores magis eligũtur pretextu cõfidentie ⁊ amicitie quam arbitri, ⁊ habent maiorem potestatem ꝗ̃ arbitri cũ possint auferre de iure vnius, ⁊ alteri dare ꝑ bono pacis. vt in. c. nisi. de preben. ⁊. ff. de arb. l. si de meis. §. recepisse. Item qꝛ etiam arbitratores dñr arbitri lato sumpto vocabulo, vt. l. si societatẽ. §. arbitroꝝ. ff. pro so. Nec obs. ƀm eum quod sit transactio, qꝛ ex quo ante laudum altera pars decessit nõ potest dici eam eẽ pfectam, ⁊ ita tꝫ, ⁊ bene per rationes suas, ⁊ aꝛ̃s quas. s. diximus que fortiores sunt. Item predicta omnia vera sunt ad ipsum compromissum, sed compromissi iam facti. ⁊ perfecti effectus semper transit ad heredem compromittentis siue in arbitrum siue in arbitratorẽ. vt. d. l. diẽ proferre. §. j. ⁊ eo. ti. l. ꝗ̃uis. Illud no. ꝙ si in ꝯpromisso in arbitrum vel in arbitratorem facta est mentio simpꝛ̃r de herede intelligitur non solum de primo herede, sed ẽt de vlterioribus, vt no. Spe. in. d. §. finitur. ꝟsi. sed vbi fit mentio. vbi vide. Itẽ aliud not. qꝺ si dictum eẽt in compromisso quod presente vtroqꝫ litigatore aut heredibus eorum pronuntieẽ ⁊ alter decedit pupillo relicto non poterit ꝑnũtiari presente pupillo nisi tutoris auctoritas intercedat casus est pro hoc. ff. ꝺ arb. in. l. si ꝯpromissum ita. Pone plures fuisse ꝯpremittentes, ⁊ quẽlibet litigare pro parte sua coram arbitro vel arbitratore non facta mentione de hꝛ̃dibus, nũquid si vnus moritur expiratum dicetur ꝯpromissum quo ad oẽs. considera ꝙ aut res est diuidua, ⁊ durat compromissum in ceteris, alias secus, ⁊ hoc tꝫ Jo. an. ⁊ recte in addi. Spe. in. d. §. finiẽ. in princ. ꝑ. l. ad officium. C. cõmuni diui. ff. de verbo. obli. l. scire debemus ex ꝯpromittentibus nũquid expirabit modo predicto. Bar. in d. l. diẽ proferre. §. j. dicit etiam ꝙ sic. allegat Inno. in. c. ex parte. eo. ti. sed ibi est casus expressus pro hoc qui non est alibi ƀm cano. plus probat singulariter tex. illius. c. ƀm. d. Nic. qꝺ idem sit ẽt si arbiter prefixisset diẽ partibus ad sententiam audiendã qꝺ tene menti. ⁊ facit in simili quod hꝛ̃. ff. de re iudi. in. l. in summa. §. fi. Illud semel in facto vidimus. factũ fuerat compromissum per prelatum qui eo pendente mortuus est, nec successor prelati ei nolebat stare, ⁊ pro tunc allegabatur Spe. in. d. §. finitur versi. quid si prelatus qui licet inuolute loquatur dum vꝛ hoc casu compromissum esse expiratum, ⁊ idem tꝫ Bar. in. l. si per epistolam. §. fi. ff. de acqui. here. per illum tex. facit. ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. si domini. ⁊ de preben. c. cum illorum. postea inueni do. Nico. in. d. c. fi. qui clarius loquitur. dic ergo plenius ƀm eius mentem, quod aut tale compromissũ fuit factum interuenientibus solennitatibus debitis quando compromittit nomine ecclesie, ⁊ super rebus ipsius ecclesie de quo dixi plene. s. ij. lib. iiij. c. vel fuit factum simpliciter super his super quibus prelatus hꝫ liberam potestatem alienandi, ⁊ tunc non expirat compromissum per mortem prelati quoniam prelatus est nudus minister, ⁊ ecclesia dicitur compromisisse ministerio prelati licet sit fatendum quod si ecclesia fuit lesa possit petere restitutionẽ in integrum. vt in. c. j. de in integ. resti. Aut fuit factum super iuribus que non poterat alienare vel citra solennitates, debitas, ⁊ tunc sicut transactio non hꝫ locum post mortem prelati: vt in. c. veniens ⁊ ibi notatur de transac. ita ⁊ compromissum, ⁊ hoc casu vera est opinio predictorum. ¶ Quid dicemus si fiat cõpromissum a collegio in quo sunt. x. homines nunquid mortuis. vij. vel. viij. dicetur extinctum, Sy. ⁊ Bar. quod non in. l. ꝙ in rerum. §. fi. ff. de leg. j. per tex. l. proponebaẽ. ff. de iudic. tene menti hoc. ⁊ adde ꝙ ꝯpromissum factum a capitulo ꝯseruaẽ postea in subrogatos in. c. sic notãter dixit Sy. in. l. si grege. §. fi. ff. ꝺ leg. j. ꝑ illum tex. ⁊ idem tꝫ ibi Bald. dicens hoc veꝝ si factum fuit nomine capituli, ⁊ ad eius vtilitatem, secus si ad vtilitatem singulorum de capitulo arg. c. querelã ne prela. vices suas, ⁊ nota totum per archi. xij. q. ij. alienationes. Itẽ dicit esse veꝝ ⁊ bene quantum ad effectum compromissi non quantũ ad iuramentũ in eo interpositum quod subrogatos non ligat qꝛ vinculum psonale est vt de iureiur. c. veritatis. ⁊ ibi per Inno.

SVMMARIVM

1 Compromissum an expiret propter casum contingentem in re super qua factum est compromissum.

¶ Cap. viij. decimitertij libri.

Quid si casus fortuitus eueniat super re de qua factum est compromissũ nunquid † faciet eum expirare, ⁊ breuiter dicendum est quod aut nullam causam in potentiam satisfaciendi de re illa ⁊ sine dubio non expirat. aut causam talem impotentiam, ⁊ tunc finitur compromissum verbigratia si res super qua factum est cõpromissum eo pendente pereat. casus est pro hoc. ff. de arbit. in. l. non distinguemus. §. j. ⁊ hoc est verum in ipsa re principali super qua factum est compromissum. Sed in fructibus ⁊ alijs accessorijs poterit pronuntiare quamuis non fuerit de eis specifice compromissum. vt dicit gl. no. in. §. j. l. nõ distinguemus. ⁊ ea. l. in. §. de officio. ⁊ eod. tit. in. l. qꝛ arbiter. poterit ẽt pronuntiare hoc casu super estimatione vel interesse siue alio compromisso ƀm Bar. eleganter. ff. de transa. in. l. cum aquiliana pro quo dicto est casus singularis in. d. l. non distinguemus. §. compromisso. ver. item non est cogendus ꝙ tene menti. ⁊ vide ꝙ dixi. s. ix. lib. xv. c. in. §. quesitum est in fi. ⁊ plenius ibi in. c. xvj.

SVMMARIVM

1 Compromissum vtrum finiatur propter casum fortuitum ꝯtingentem in personam vel res alterius ad causaꝫ necessarij.

¶ Cap. ix. decimitertij libri.

Quid si contingat in personaꝫ vel res alteriꝰ ad causaꝫ necessarij. verbigratia in personas vel res testium vel consiliarij. † Certe propter taleꝫ casum contingenteꝫ erga testes non inuenitur quod compromissum finiatur licet arbiter quandoqꝫ excusetur si sibi non liquet. vt. ff. de arbi. l. si de meis in fi. de consiliario autẽ dic vt colligitur. s. eo. lib. v. c. vbi vide.

¶ De illo dõm est an compromissum finiatur propter superuenientiam guerraꝝ vel alterius horribilis casus ex quo non possit stare in ciuitate in qua factũ est compromissũ. ⁊ profecto de hac questione non tetigerunt doc. nostri. dõm tamen est nõ finiri lꝫ ipse compromissarius excusetur ar. eorum que habentur in

c. accedens

c. accedens ei. ij. vt lite nō ɋtest. ꝛ per glos. in. l. sed si eximēdi. §. fi. ff. ne quis eum. ff. ad treb. l. de etate cum si. Quod vero credo nisi forte esset casus talis qui aufert omnem spem vt durāte termino ɋpromissi possit ad locum ɋpromissi reuerti. v. g. si cōpromissum est factum duraturum ad mensem tm̄ ꝛ post factū cōpromissum pestis incepit esse in ciuitate pp cuius timorem arbiter vna cū alijs aufugit. Nā hoc casu compromissum dr̄ totaliter finitum cum nō sit spes ꝙ tam breui tempore finiatur. Et idem in simili. casibus ad hoc adduco tex. in simili. ꝛ ꝙ ibi no. Bar. in. l. qui habebat. in prin. ff. de leg. iij. vbi dr̄ pignus dici esse alienatū qñ est obligatū pro tanta quantitate ꝙ nō est spes luitionis. facit ēt ꝙ no. ipse Bar. ff. de pign. in. l. in quorum. ꝛ. ff. de supel. leg. in. l. legata. in fi. ꝛ vide quod dixi. s. viij. li. c. ij. in penul. q.

SVMMARIUM

1 Compromissum an finiatur propter delictum commissum p arbitrum vel arbitratorem.

Cap. x. decimitertij libri.

Vidimus de cōpromissorum fine qui insurgit ad fortuitos casus. dicamus de illo qui euenit ob delicta primūqꝫ more solito de delicto arbitri vel arbitratoris. † Circa ꝙ ɋsidera quod

1 aut tale delictum nullā causat inhabilitatē, ꝛ tunc nulli dubium est potestatē nō finiri aut inhabilitatē inducit, ꝛ tūc potestas pronuntiandi expirat, probat. ff. ad treb. in. l. ex facto. §. si quis togatus. in fi. vbi fideicōmissarius qui habebat potestatē eligēdi perdit eam si efficit̄ seruus. itē probat̄ hoc. ff. de leg. ij. in. l. cū pater. §. hereditatē. ꝛ. ff. de arbi. in. l. sed si in seruum in prin. a ɋrio sensu bene inspiciat̄. Posset tñ hic cōmode dubitari quid si ista inhabilitas superueniens modico tpe duret adeo qd̄ añ terminum ɋpromissi reuertatur habilitas an poterit pronuntiare, ꝛ vr̄ dr̄s hoc casu diem compromissi differendam prout dixi. s. in casu fortuito in personā arbitri vel arbitratoris. vt. ff. de arb. l. sz autē in fi. cum. l. seq. in prin. ɋrium tñ puto, verum. s. ꝙ non possit vlterius pronuntiare nisi forte partes ɋsentirent ꝙ ipse cognosceret, ꝛ pnūtiaret quo casu viderent̄ tacite nouū ɋpromissum facere, vt. l. sz si in seruū. in prin. ꝛ dixi. s. ꝛ attēde qm̄ predicta vera sunt vbi inhabilitas supuenit ex delicto ꝙ nō generat suspitionē in psonam arbitri vel arbitratoris. sz qd si talē suspitionē induceret. v. g. qꝛ ɋpromisso pēdente accipit pecuniā ab aliq ex partibus certe expirat ēt tertio casu ɋpromissum ꝛ pronuntiandi potestas, vt. ff. de arb. l. iij. §. j. ꝛ. d. l. sed si in seruum. §. sunt ꝛ alij. Quod intellige qm̄ accipit̄ pecunia vt pro altera tm̄ parte pronuntiet̄. aliud si accipitur tm̄ vt pronuntiet vt notat spe. in. d. ti. de arbitro. §. excipitur. versic. item ꝙ eius turpitudo qd̄ esset valde notabile si esset verum, sed puto falsum nisi illa pecunia sibi concorditer detur ab vtraqꝫ parte. hoc pꝫ ꝙ pp hanc mercedē que sibi solet dari ab vtraqꝫ parte. vt dixi. s. ix. lib. v. ca. in fi. si quid accipit ab altera parte turpiter accipit nec vꝫ actus. vt no. gl. ff. de cōdi. ob turpem causam in. l. iiij. §. si tibi. ꝛ Bar. ff. de falsis. in. l. j. §. j. vide tñ super hoc quod not. glos. in. l. venales. C. qñ prouoc. non est necel. ꝛ Cyn. in. d. §. sunt ꝛ alij. ꝛ quod scripsi in aucten. nouo iure. C. de pena iudi. qui male iudi.

SVMMARIUM

1 Compromissum nunquid propter partium delictum vel alterius earum finiatur.

Cap. xi. decimi tertij libri.

1 Nunc dicamus de delicto partiū vel alterius earum † an pp id ɋpromissum accipiat. ꝛ distingue modo predicto. Aut delictū est tale ꝙ nō inducit inhabilitatē vllam ꝛ, sine dubio ɋpromissum durat aut inhabilitatē causat que si a principio fuisset nō potuisset cōpromitti, ꝛ tunc ɋpromissum expirat nec potest vlterius pronuntiare. Exemplū est si aliquis ex cōpromittētibus esset exbānitus, ꝛ bona eius publicata in fiscū. nā p hāc publicationē bonorum ɋdēnatus hr̄ pro mortuo. vt. ff. pro socio. l. actione. §. publicatiōe, ꝛ hoc est clarum in compromisso facto in arbitrū ꝙ nō trāsit ad heredē vel successorē fm oēs, vt. s. est dcm̄. sed in ɋpromisso facto in arbitratorē variāt doc. ꝛ Bart. in. d. l. si qs arbitratu iuxta finē, tenuit ēt idē hoc casū p dictā rōnē. itē qꝛ est casus pro hoc fm eū. ff. de noua. in. l. quoties. §. fi. vbi dr̄ ꝙ ɋditio ɋctus antecedentis estimantie post publica. bonorum non facit vllā obligationē oriri nec ciuilē nec naturalē. sz arbitramētū facit ɋctū ɋditionalē, vt. C. de ɋb. emp. l. fi. ergo nō facit obligationē oriri ɋ fiscū, ꝛ latius idē ɋsuluit Bar. i ɋsilio ꝙ incipit Talionus de spoleto, lz qdā prius ɋsuluissent ɋriū. vt Bart. ibi refert hac sola rōe, qꝛ arbitramētū est quoddā pactū seu transactio qd̄ trāsit ad heredē, vt. ff. de proba. l. si pactū ꝛ no. Spec. in d. §. finit̄. versi. sed nūquid arbitratus que rō nihil vꝫ. vt. s. pbatū est. Preterea posito ꝙ dicta rō eēt vera tñ fiscus ipso casu hꝫ locū hr̄dis. vt no. gl. expresse in his terminis in. l. nouatio. ff. de noua. ꝛ tāgit̄. ff. ꝯ fideius. in. l. inter eos. §. bonis p gl. ꝛ doc. fm Bar. in loco preallegato. sed bal. in d. l. fi. C. de ɋb. emp. vi sus impugnare Bart. tenuit totum oppositum ex eo qꝛ ex psona fisci nō dꝫ imutari ɋlitas obligatiōis ɋcte cū eo cuius bona sunt publicata. vt. ff. de vsur. l. cum quidam. §. debitores. ꝛ. §. precedēti. ꝛ. ff. de iure fisci. l. fiscus. Itē qꝛ mors ciuilis ꝛ naturalis equparant̄. vt. d. §. publicatis. ff. de bonis liber. l. si libertinū. ff. de libe. ꝛ posth. l. gallus. §. ꝛ qd si tm̄ cū si. Sed si decessisset alter ex cōpromittētibus relicto legitimo here. istud ɋpromissum transiuisset ad talē heredē fm eū qm̄ est ɋctus ɋditionalis q trāsit in heredē. vt insti. de verb. obli. in. §. ex ɋditionali, ergo idem in eo q ciuiliter decedit cui heres est fiscus, ꝛ hr̄ loco heredis, lz ppie heres non sit. vt hr̄ in. d. l. inter eos §. fi. ꝛ no. glo. C. de bonis libe. l. j. ꝛ. ff. de iure fisci in. l. nō intelligit̄. §. cū ex cā. Nec obst. fm eū. d. l. quoties. §. fi. qꝛ loquit̄ in ɋditiōe potestatiua q̄ nō trahit̄ retro, secus in alia q̄ retrotrahit̄. vt. l. potior. ꝛ. l. q balneū. ff. q potiores in pig. ha. sz mirum est ꝙ p has debiles rōnes Bald. recesserit ab opi. Bar. qꝛ lz ɋctus pfectus añ morte ciuilē trāseat in fiscum q loco heredis hr̄ vt dicūt iura allegata p Bal. tñ ius ɋctus pficiēdi ex cā de preterito vt est casus noster nō trāsit. ꝛ iste est casus aptus vnicus ꝛ singularis in. d. l. quoties. §. fi. fm veram lec. qcqd Bal. dicat. Preterea illud ꝙ dicit de morte naturali nō est verum extinguit̄. n. cōpromissum hoc casu, vt dixi. s. eo. li. vij. c. do. Ludo. posuit de hoc articulo plenissime in. d. l. si qs arbitratu iuxta fi. ꝛ sequit̄ Bart. indistincte p eo adducit duos casus. Primū in. l. itē si vnus. in prin. ff. ꝯ arbi. vbi idē dr̄ in eo q cessit bonis ɋpromisso pēdēte ꝙ soluit̄ ɋpromissum p eū fcm̄ hoc casu nec pōt vlterius ex antecedēti cā ɋueniri nec agere. Idē. n. est i proposito secundum eum in eo cuius bona sunt publicata qui nō potest vlterius ex antecedenti causa agere vel conueniri, sed omnia iura tam actiua quam passiua sunt in fiscum translata. vt. ff. sol. ma. l. si marito publico. ꝛ. l. si constante §. fi. ꝛ. C. ad. l. iul. de vi. l. tutoris. Etiam si sint iura conditionalia vt est casus singularis fm eū. ff. de pac. do. in. l. inter socerum. §. fin. Sed ille tex. nihil facit. loquitur enim de compromisso facto in arbitrum de quo nulli dubium. vt supradictum est. Preterea posito quod loqueretur de arbitratore, tamen etiam nihil faceret. quoniam lz non possit vlterius agere vel conueniri ex antecedenti causa ille qui cessit bonis tamen poterit cōueniri ille qui eius locum intrat ꝙ ibi non negatur. Secundus casus singularis est secundum eum ff. loca. in. l. si fundus quem mihi locaueras in versic. Nam ꝛ si vendideris. ibi dicitur quod in fiscum iure publicationis transfertur res vendita nondum tradita emptori etiam soluto pretio venditori licet actio supersit ad pretium. Idem enim dicendum est multomagis in proposito nostro vt compromissum dissoluatur vbi pretium non interuenit sicut dissoluitur ibi contractus perfectus emptionis, ꝛ venditionis etiam ibi pretium interuenit, vt est casus ibi ꝛ iste text. optime ad hoc facit, ꝛ hec est veritas attento potissime tex. in. d. l. quoties. ad quem non potest responderi. hanc etiam partem sequuntur do. Anto. ꝛ Joan. de imol. in. d. c. quintauallis ꝛ communiter omnes. Ad vnum aduerte quia predicta vera sunt secuta publicatione bonorum quo casu cōdemnatus habetur pro mortuo vt dictum est, sed bonis non publicatis. tunc bannitus vel aliter condemnatus propterū delicto aliquo ex compromittentibus non expiraret compromissum. Posset enim exul hoc casu comparere per procuratorem nisi forte cum eo prohibita esset participatio vel effectus esset seruus pene, quod quando sit patet ex dictis ple. s. ij. lib. multis cap. de quibus. de hoc plene tractatur.

SVMMARIUM

1 Compromissum an propter delictum rei de qua factum est finiatur.

Capit. xij. decimitertij libri.

1 Quid dicemus de delicto rei de quo factum est compromissum† an illud finiri faciet. v.g. cpromissum est factū de aiali vel seruo qd aut q dānū dedit pendente cpromisso vñ traditus est p noxa iuxta. l. j. ff. si quadru. pau. fe. di. in prin. ff. de noxa. l. j. cū si. doc. nō ponunt, puto tñ sic dōm. Aut delictū eius est tale q nō impedit effectū laudi futuri sup tali re, τ tunc sine dubio non finit. Aut est tale q impediret effectū predictū vt in exēplo supra posito, τ tūc cpromissum est expiratum. Naz probat in simili p id q dixi qñ res est perēpta sup qua fcm̄ est cpromissuz ꝫ. eo. li. c. viij. Satis est. n. perempta res quo ad eos hoc cū eius dñiū pdiderint, vt de se pz. facit et in simili q dixi de publicatione rei. ꝫ. c. precedenti. τ hoc casu non interest cpromittentium q cpromissarius laudū ferat cū res ad eos non possit spectare. vñ posset cpromissarius requisitus eis dicere nolo ferre laudum frustratorium. vt. ff. de arbi. l. litigatores. §. quod ait pretor. τ §. fi. τ l. si de meis. in princip. Et vide quod dicam. j. xv. cap.

SVMMARIVM

1 Compromissum vtrum finiatur propter delictum alterius persone que ad cause expeditionem est necessaria.

Cap. xiij. decimitertij libri.

1 Pone delictum esse cmissum† p alterū extra personā cpromittentiū vel cpromissariorū vl rei in cpromissum deducte, vt si p testē vel p csiliarium qui est ad csulendū deputatus. Nostri doc. ēt de hoc non ponunt. Tñ dico in teste esse expeditum nunq̄ per hoc finiri compromissum licet possit qñq compromissarius se propter hoc excusare. vt. ff. de arbi. l. si de meis. in fi. de consiliario dico vt colligitur ex dictis. ꝫ. eo. li. v. c. in vltima questione.

SVMMARIVM

1 Compromissum an finiatur propter actum licitum commissum per arbitrum vel arbitratorem extra compromissum.

Cap. xiiij. decimitertij libri.

1 De delictis satis dictum est videamus† de actis licitis extra cpromissum cōmissis prinsq̄ per compromissarium, τ est planum actus tales compromissum non finire nisi reddāt p sonam compromissarij inhabilē quo casu expiraret ob hanc inhabilitatis superuenientiā. Exemplum est si cpromisso pendente effectus sacerdos, vel monachus, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. non distinguemus. in. §. sacerdotio. Et vide plene de hoc. ꝫ. lib. iiij. c. iiij. Quid autem si talis actus fiat per alium. vt per testem, vel similez hoc declara, vt liquet ex precedentibus dictis. Apud Baldi cōmentariuz. C. de ꝫhen. emp. in. l. vlti. significatur qd. Quedaz villa promisit mihi purgare riuum meum arbitrio meo. vendidi riuum. an ergo arbitriuz illud transiuit ad emptorem, τ determinat qd sic, dicēs idē voluisse Jac. de are. in. l. si sic. ff. de leg. j. τ qꝛ est ius q̄si rei coherens, vñ transit in cñaz sicut vtilitas, τ fructus rei allegat. ff. de contraben. emp. l. si aqueductus. Ego dico ꝫrium esse verius, qꝛ tale ius arbitrandi est p sonale nec transit ad heredem, vt. ff. de verbo. obli. l. si quis arbitratu ergo multo minus ad singularez successorē, vt scripsi. ꝫ. eo. lib. vj. c. Nec est contra. d. l. si aqueductus, qꝛ ibi fuit alienatus fundus cui debebatur seruitus pure, τ simpliciter que transfert in singularem successorem. vt ibi, sed dicta questio loquitur i seruitute debita sub cōditione si ille cui debetur arbitrabitur. vt. d. l. fi. de contraben. emp. que conditio nec per heredem nec p singularem successorem potest impleri sed dz impleri in forma specifica, vt. l. qui here. τ. l. meuius. ff. de condi. τ demon.

SVMMARIVM

1 Compromissum conuentionale an finiatur per actum licituz cōmissum extra compromissum per partes vel alteram earum.

Capit. xv. decimitertij libri.

1 Sed quid de actibus licitis† commissis per partes vel alterā eaꝝ extra cpromissum, dic eodē modo nō expirare cōpromissum nisi reddant personā inhabilē ad talia compromissa peragēda. v.g. si cessit bonis, vel effectus est monachus, vel aliū actum licitum fecit ex quo non potest vlterius ex causa antecedenti agere, vel conueniri. vt. C. de sac. san. eccl. auc. ingressi de statu mo. c. cuz ad monasteriū. ff. de arbi. l. item si vnus in prin. cum si. Finge cpromissum factum cum creditore hereditario per heredem de restituendo grauatū, τ pendente instantia corā arbitro factā esse hereditatis restōnē nunqd dicemus compromissuz esse finitū doc. non tangunt in his terminis, tñ dico q aut cpromissum est fcm̄ in arbitrū, τ per hoc finitur, qꝛ in fideicommissarium non transit instantia incoata cū herede, vt est casus. ff. ad treb. in. l. cū hereditas ex fideicōmissaria causa. ꝫm Bald. Ang. τ Jmo. τ apud ipsum heredem qui perdidit dñium eius qd in cōpromisso deuenit nō pōt cpromissum remanere, vt dixi nunc. xij. c. aut cōpromissum factū fuit in arbitratorē, τ tunc credo idem q cōpromissum sit expiratum. Nam apud eum non remanet sine dubio, qꝛ eēt elusorium. in fideicommissarium autem non potest transire quod pz, qꝛ non transit in heredem. vt. l. quoties. in fi. ff. de noua τ. ꝫ. dictum est. ergo multo minus in istum qui non est heres.

SVMMARIVM

1 Compromissum conuentionale vtrum propter actum licituz cōmissum per superiorem circa personam arbitri vel arbitratoris vel compromittentium finiatur.

Cap. xvj. decimitertij libri.

1 Quid si actus huiusmodi† liciti committantur p superiorem circa personā arbitri, vel arbitratoris compromittentium, vel alterius eaꝝ, an finietur compromissum. Et est modo ante dicto distinguendum. Nam aut inhabilitas ex hoc non inducitur, τ sine dubio durat. Aut superuenit ex hoc talis inhabilitas, τ tunc expirat. Exemplum est si creatur ambasiator, vel deputatur ad aliquod officium publicum, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. licet autem. in fi. cum. l. seq. τ eo. ti. in. l. iij. §. fi.

SVMMARIVM

1 Compromissum propter noue qualitatis superuenientiam, vel defectus eiusdem in personas compromissariorum vel partium an finiatur.

Cap. xvij. decimitertij libri.

1 Contingit aliqñ vt noua qualitas superueniat in persona cpromissarij, vel partis, dicamus ergo† an per hoc cōpromissum finiatur, τ breuiter dōm est finiri, si ex hoc persona inhabilis reddat, alias secus. Exemplum est si superuenit inimicitia inter arbitrū, vel arbitratorē, τ partes, vel alterā eaꝝ vel si supuenit noua dignitas, vt est casus in. d. l. lz autem. τ eo. tit. l. non distinguemus. §. cum quidam. ad q dicit ibi gl. hoc verū vbi hmōi inimicitia venit ex alio quaz ex materia cpromissi, sed si insurgeret ex ipso cpromisso nunq̄ inhabilitaret q not. τ facit ad predicta, qd hr. ff. de procu. in. l. filiusfa. §. fi. cum. l. seq. τ eo. tit. l. post litem. §. fi. cum. l. seq. ff. de indi. in. l. si alter. cum si. Et que dicat hoc casu inimicitia iuste relinqt iudicis arbitrio, vt per gl. τ doc. in. c. cum oporteat. de accu. facit. C. de app. l. si quis prouo. τ q not. ff. de effra. τ expila. in. l. j. §. expilatores. ff. d iure delibe. in. l. j. §. j. cū simi. adde aliud qd sicut inimicitia superueniens tollit ptātem pronunciādi seu laudādi. vt dcm̄ est. Eodem modo idē operatur superueniens amicitia. sic notanter dixit spe. in. d. §. excipit. in ver. sed nunqd excusabit, q nota ppetuo. itē aliud q qñq excusat cpromissarius a pronuntiando pp aliquā qualitatis superuenientiā, lz eius ptās non finiatur. exēpluz est si superuenit infamia sibi a partibus illata vel quid simile, vt est expressum. ff. de arbi. in. l. sed si in seruum. in fi. τ in. d. l. lz aūt. vbi vide. Quid econtra si superueniat defectus alicuius qualitatis a principio existentis. dic eodē modo q aut est substātialis ad compromissum τ finit, alias secus, vt ex predictis colligitur. τ vide quod dixi ꝫ eo. lib. vi. c. in vlti. q.

Summarium

SVMMARIVM

1 Compromissa testamentaria qualiter, & quando finiantur.

Cap. xviij. decimitertij libri.

b His expeditis que de fine conventionalium compromissorum pertractauimus descendamus ad testamentaria quorum cogni
1 tio breuiter expeditur. † Et do hic regulam quam alij non posuerunt. Testamentaria compromissa eisdem modis finiri quibus & conventionalis probatur hec regula, quia vt sepius dixi hec duo compromissorum genera in modo constituendi differunt & non alio quia semper est eadem ratio ergo &c. Et vide quod dictum est. s. j. libr. c. ix. ab hac regula excipio tempus durationis in arbitratore tacente quod tempus, quia in aliquo diuersificat a tempore quo expirant conuentionalia arbitramenta. pro veritatis cognitione distingue sic secundum Bar. in. l. j. ff. de leg. ij. Nam aut quis debet arbitrari ad commodum suum, & potest arbitrari semper donec sibi terminus a iudice statuatur. vt. l. mancipiorum. ff. de optione legata. Aut ad commodum alterius & tunc aut arbitrium consistit circa eligendas personas, & potest arbitrari donec interpellatus in iudicio sit in mora. vt. ff. de leg. ij. l. cum quidam. aut arbitrium consistit circa res, & tunc debet arbitrari. j. annum, alias dicitur nolle. vt. l. si. §. sed & si quis. C. communia de leg. fallit in casu singulari vbi quis potest differre arbitrari donec viuat. in lege seruos. ff. de manu. test. Cuius ratio est, quia videtur ibi testator voluisse quod seruus esset obediens heredi in eius vita secundum Bar. in predicto loco. ad de tamen quod illud de anno est verum quo ad acceptationem, quia si non acceptat. j. annum videtur nolle, & expirata est eius potestas, sed si acceptasset. j. dictum tempus durat potestas arbitrandi. xxx. an. nisi aliter assignetur per iudicem terminus arbitratori, & hoc est verissimum, licet alij non intellexerint hoc modo quod declara, vt plene dixi. s. eo. lib. ij. c. i. versic. Quinto dicamus &c. vbi vide. Predicta etiam omnia vera sunt vbi compromissum fit in arbitrium alicuius, sed si in voluntatem in casu quo debet vt dicendo cum voluerit vt dixi s. iiij. lib. c. xviij. tunc posset differre velle vsque ad mortem siue talis commissio fiat in tertium siue in heredem siue in legatarium secundum Bar. in. d. l. j. de leg. ij. in primis tribus questionibus. allegat. l. fideicommissaria. §. quesitum. de leg. iij. & eod. titu. l. vxorem §. pe. quod tene menti.

SVMMARIVM

1 Compromissa iudicialia qualiter, & quando finem accipiant.

Cap. xix. decimi tertij libri.

1 i Item dicamus de fine in compromissis iudicialibus. † Quam partem, licet non declarent nostri doc. tamen do hanc breuem regulam talia finiri prout finiri solent causarum delegationes. sunt. n. delegationes quedam non compromissa, vt dictum est. s. lib. j. c. j. vbi vide pro huius declaratione. Hec vera nisi statutum daret aliam formam in talibus, tunc. n. illa esset seruanda. vt. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Ex predicta regula declarantur multa que particulariter possunt in facto contingere de quibus in varijs locis habetur, & maxime vide in spec. de iudice delegato. §. restat videre per totum, & quod tangit in ti. de recusa. §. effectus. versic. quid si alter arbitrorum. & versi. sequenti.

SVMMARIVM

1 Commissiones facte in tertios qui ob discordiam eliguntur qualiter, & quando terminentur.

Cap. xx. & vltimum decimitertij libri.

1 r Restat videndum qualiter finem † accipiant commissiones illorum qui ob discordiam primorum eliguntur. doc. non ponunt de hoc specifice. Tamen dico breuissime hoc ex predictis demonstrari. Aut enim iste tertius est arbiter, vel arbitrator verum secundum veram naturam primorum. Aut habetur pro consiliario quod qualiter discernatur dicimus plene. s. lib. j. c. vi. Primo casu dic per omnia vt dictum est in arbitris, & arbitratoribus. Secundo casu dic vt diximus in consiliario. s. eo. lib. c. v. vbi vide. Et attende, quia per doctrinam ibi positam videtur inferri quod quando talis tertius non est presens in actu. ita quod possit cogi, & mora est periculum alatura, tunc actus posset exerceri eius consilio vel auctoritate non expectata. vt dicit Barto. in. d. §. si plures. eligitur. n. iste tertius ex legali dispositione discordantibus primis, vt. ff. de arbit. l. item si vnus. §. principaliter. secundum veram lecturam. Et hoc verissimum est data concordia primorum, quia non requiritur tertius, et si non sit vllum periculum in mora. vt dixi. s. lib. ix. c. vltimo. in fi. Sed si primi essent in discordia nec possit tertius haberi cuius auctoritate stetur & periculum esset in mora cogerentur de nouo alium tertium eligere non expectato primo arg. de offi. deleg. c. quoniam abbas, de renuntia. c. i. de rescrip. c. sciscitatus. cum si.

FINIS

Questiones Bart. in materia arbitrorum cum additionibus. Lanfranchini.

SVMMARIVM

1 Arbiter quis esse possit.
2 Arbiter quis sit.
Arbitrator quis sit.
3 Arbitri sententie litigatores stare debent.
Limita vt ibi nu. 4.
5 Arbiter sententiam dicere compellitur.
6 Reductio ad arbitrium boni viri si arbitri sententia sit inqua. j. quantum tempus peti possit.
7 Sententia an sit lata ab arbitro vel arbitratore si dubium sit, quid agendum.
8 Litigatores an renuntiare possint quod sententia arbitratoris ad arbitrium boni viri non reducatur.
9 Arbiter an de sumptibus & vsuris pronunciare possit.
10 Arbitri si sint tres, si vnus decedat, an alij duo pronuntiare possint.
11 Arbitri duo ex tribus an tertium cogere possint, vt cum ipsis conueniat.
12 Arbitri duo si tertio absente pronunciauerunt, demum ratum habeat an per eos factum valebit.
13 Rati habitio locum non habet, vbi presentia vel facto opus est.
14 Arbiter an contumaciam litigatorum punire possit.
15 Arbiter solus si penam stipulatus sit, si eius sententie non pareatur que commissa est cui applicabitur.
16 Arbiter si mortuus est eo tempore quo certum est vnum ex litigatoribus adesse non posse die statuta an contra eum pena committatur.
17 A sententia arbitri appellandum non est.
A sententia arbitri quare non appellatur.
18 Compromissum inter duos fratres si in aliquem factum sit qui contra vnum pronuntiauit, qui sententie parere nollens ab alio pena petebatur, qui respondit non tenere, quia sententia non tenuit vti non legitime lata, si condemnatur an appellari possit & nu. seq. & nu. 20. et. 21.
19 Statutum in principali in accessorio statui debet.
20 Appellatio est fauorabilis.
21 Tutor nominatus licet non appellet tamen. j. dies legitimos suas exceptiones proponit.
23 Arbiter, & arbitrator in quo inter se discrepent.
24 Iure petendi reductionem ad arbitrium boni veri an renuntiari possit.
25 Compromissum si in aliquem factum sit, vt secundum equitatem arbitretur quid hec verba importent & nu. sequentibus.
26 Prescriptioni in odium negligentis inducte renuntiari an possit.
27 Testator si debita solui mandat de prescriptis non intelligitur.
Pacta etiam nuda equum est seruari.
28 Compromissi forma seruari debet.
Lis an debeat presentibus contestari coram arbitro si ordo iudicij seruandus est.

Uero primo quis
1 possit esse arbiter, † ⁊ dico põt esse homo liber. pater familias, filiusfami. compos mentis, libertinus, ⁊ integre fame homo, ⁊ etiam infamis, dummodo sit maior. xxv. annis. l. si filius famil. cum seq. ⁊ l. pedius. in princip. ⁊ l. in seruuȝ. § sed neq;. ⁊ l. cum homo. de arb. † quis
2 autem sit arbiter ⁊ arbitrator. dico quod arbiter est ille qui sibi partes iudicis vendicauit. l. pomponius. § recepisse. ff. de arbitr. arbitrator auteȝ est ille, qui suo cõsilio tanq; amicabilis compositor litem decidit bona fide, nulla iuris solennitate seruata, absq; iudiciorum strepitu. d. l. pompo
3 nius. § penul. † Item est sciendum ꝙ litigatores debent stare, ⁊ parere sentẽtie arbitri, siue sit equa, siue iniqua, q: sibi debent imputare litigatores quare talem arbitrum elegerunt. l. diem proferre. § stari. de arb. ⁊ hoc verum est, si credat se bene sentẽ
4 tiasse, ⁊ non contra legem, q: tunc secus, † q: si pronunciaret minorem. xiiij. a nnis posse testari, talis pronuncatio non valeret l. ij. C. quan. pronoc. non est necess. Sed sententie arbitratoris, ⁊ amicabilis compositoris, si sit iniqua non est standum, immo potest peti reductio ad arbitrium boni viri, ⁊ in hoc differunt, arbiter, ⁊ arbitrator, lege si societatem. § arbitrorum. cum sequen. ff. pro socio. ⁊ lege hec venditio in princip. ff. đ contrahen. emptio. ⁊ lege si libertus. ff. de oper. liberto. ⁊ l. si in lege. ff. lo
5 ca. † Item arbiter compellitur sententiam dicere. l. ij. § sed ⁊ si. de arbi. Arbitrator vero non, etiam si susceperit, vt. l. fi. ibi aut
6 si nolit. ff. de contrahen. emptio. † Quero infra quantum tempus potest reductio peti ad arbitrium boni viri si sit iniqua sententia. dico infra. x. dies a tempore late sententie, ad instar supplicationis, vt aucten. que supplicatio. C. de precib. Imper. of
7 fe. † Quid si dubiteẽ an sñia sit lata ab arbitro vel arbitratore, nã si esset lata ab arbitro esset standum siue sit equa, siue sit iniqua, sed si lata est ab arbitratore, potest reduci ad arbitriũ boni viri, dico processus negocij facti per hominem ipsum electum ab ipsis litigatoribus super hoc ostẽdet, ⁊ declarabit, an lata fuerit sententia ab arbitro, an ab arbitratore. l. nec codicillus. C. de te
8 stamen. † Sed an poterunt litigatores renuntiare ꝙ sententia arbitratoris non possit peti reduci ad arbitriũ boni viri. dico
9 vt dixi in. l. j. C. de arbi. vbi plene dixi. † Quero an possit pnuntiare de sumptibus ⁊ vsuris. quidam dicunt ꝙ non, quia compromissum arbitrum facere non potest. l. non distinguemus. § si dubitetur. ⁊ § fi. ff. de arbi. sed dic ꝙ de expensis potest pronuntiare, cũ sint accessorie, ⁊ dependentie ipsius negotij principalis argu. l. ad rem. ⁊ l. ad legatum. ff. de procura. quia iudex de his pronuntiat. l. sancimus. C. de iudi. ⁊ l. solemus. de vsur, distingue aut vsure debentur iudicis officio quia forte est bone fidei contractus, ⁊ tunc potest pronunciare. l. cum in vna š. de appella.
10 quid † si sunt tres arbitri, ⁊ vnus decedit, an alij duo poterunt pronuntiare. dico ꝙ non, quia finitum est compromissum, vt. l. item si vnus. § ij. ff. de arbit. ⁊ § deinceps in aucten. de nup. sed
11 † an duo ex ipsis poterunt absentem tertium corrigere vt conueniat cum ipsis? dico ꝙ non q: in hoc sunt pares, ⁊ par in parẽ non habet imperium, quid ergo fiet? Adibunt iudicem qui ipsum citabit, ⁊ ei precipiet vt conueniat cum ipsis duobus, argu. l. iij. § ait pretor. cum sequen. ⁊ l. litigatores. § j. ⁊ l. non distin
12 guemus. § j. ff. de arbi. † quid si duo pronunciauerunt tertio absente, deinde ratum habuit, an factum per eos valebit? videtur ꝙ sic, vt. l. fina. ff. ad macedo. ⁊ l. lȝ. ff. de iudi. ⁊ l. i. § cum auteȝ. ff. de in lit. iur. ⁊ l. iulianus. ff. qui satisda. cogan. ⁊ l. cum fundũ. de serui. rustico. predio. ⁊ l. j. ⁊ ij. com. pred. Sed dic contra, q: presens debet esset quando pronuntiatur. l. si in tres. ff. de arbit.
13 † Et rati habitio non habet locum, vbi presentia vel facto opus est. l. obligari. § tutori. de aucto. tuto. ⁊ § tutor insti. eo. ⁊ l. i. C.
14 de lega. lib. x. † Sȝ an arbiter possit punire contumaciam litigatorum, quidam dicunt ꝙ sic. l. non ex omnibus. de arbit. tu dic contra quando hoc solum iudicibus est promissum. l. ij. § finali. ff. de iudi. nisi in compromisso hoc actum esset expresse, argum. l. non distinguemus. § nunc de officio, ⁊ § fina. ff. de arbi. † quid
15 si arbiter solus stipulatus est penam, si non pareatur eius sentẽtie per vnum ex litigatoribus, ⁊ sic commissa est pena, cui applicabitur ista pena, ⁊ videtur fisco, quia quod ab indigno auferẽ ⁊c. l. hereditas. ff. de his quib. vt indig. l. papinianus. § in cause. ff. de inoffi. testamen. Sed tu dic, ꝙ arbiter eam exiget, ⁊ eam exactam prestabit ei qui parebit sententie, quia omnia commoda debent applicari seruanti fidem, vt. l. si quis maior. C. de transac. Si autem ipse arbiter non vellet exigere penaȝ tunc dico eum cogendum cedere actionem sibi competentem sententiã seruanti contra non seruantem, quia hoc videtur tacite actum inter partes ⁊ ipsum arbitrum, vnde pro expresso debet haberi. l.
16 cum quid. ff. si certuȝ petatur. † Sed quid si eo tempore mortuus est arbiter, quo certum est vnum ex litigatoribus adesse non posse die statuta, an contra eum committitur pena. ⁊ videtur ꝙ sic. l. quum stipulatus sim mihi de verbo. obligatio. ⁊ l. damni. § sabinus. de dam. infec. Sed dic contra per. l. arbiter. de arbi. ⁊ l.
17 si cum. § si quis cau. ⁊ l. insulam. ⁊ l. nulla. de iure. delibe. † tamen sciendum est ꝙ a sententia arbitri non est appellandum. l. prima. C. de arbit. ⁊ l. non distinguemus § cum quidam. ff. eodẽ nisi ex consensu partium factum fuerit. l. ex consensu. in princi. ff. de appella. sed que sit ratio, quare a sententia arbitri non appellatur, dico quia nullam habet iurisdictionem, vnde cum ipso iure non teneat sententia, ab ea non potest appellari, argumen. l. prime. C. quan. prouo. vnde metu pene eius sententie standũ est. l. prima. C. de arbit. quia merito per appellationem rescindi nõ
18 potest sic. l. naȝ si sub conditione. ff. de in integ. restitu. † Quid si duo fratre amicis interuenientibus, fecerunt compromissum in amicum communem tanquam in arbitrum ⁊ arbitratorem, qui auditis iurib. vtriusq; partis pronunciauit ꝙ vnum in processu temporis, dum ille contra quem fuit pronunciatum nollet parere sententie, alius petebat penam a nolente obedire coram iudice, ⁊ inobediens respondit non teneri, q: sententia non tenuit tanq; non lata legitime, iudex auditis allegationibus ꝯdẽnauit inobedientẽ ad penã ꝯtentã in compromisso, qui inobediens ex sñia iudicis grauatus appellauit, ⁊ p alteꝝ opponebaẽ corã iudice applõnis, applõnẽ nõ tenere, nec debere admitti, prio q: non

pôt appellari a snia arbitri, ergo nec ab aliqua que orit̃ ex ipsa
19 † q2 que statuuntur in principali, debent statui in accessorio. l. cũ principali. de reg. iu. ⁊ l. fi. p ꝗs pso. nob. acq. Itẽ si hoc liceret iam alia via liceret quod vna prohibet. l. cũ hi. §. cũ lex. ff. de trã sac. ⁊ l. scire opz. de eu. da. ab his. nõ enim debent captari v̾ba legis, quibus dicitur quod a sententia arbitri non potest appellari. l. j. ff. ad exhiben. Tertio quum quid ꝓhibet̃, ⁊ eius spẽs. l. ij. C. ꝺ reb. ali. nõ alien. ⁊ l. oratio. ꝺ spon. Quarto si inobediẽs hoc posset facere sequeretur ꝙ oẽs snie arbitri forẽt delusorie, ꝰ l. nec in arbitris. C. de arbi. ⁊ l. si quis rem. ff. eo. Sic dr̃ de edicto pretoris. l. si pretor. ff. de iudi. Quinto si hoc promitteret̃, iaz lites ex litibus orirent̃, qđ est ꝯ l. iij. C. de fruct. ⁊ lit. expens. ⁊ l. fi. de fide. instrum. immo lites sunt dirimende, vt. l. quidam. ff. si
20 certum peta. ⁊ l. fratris. C. de transac. † In contrarium videtur pluribus rationibus, q2 appellatio est fauorabilis, ⁊ commune auxilium. l. iij. ff. rem rat. habe. ergo amplianda. l. ij. ⁊ l. cum quidam. ff. de libe. ⁊ posthu. Secundo nulla lege vel consuetudine cauet̃. ꝙ nõ possit appellari, ergo v̾r ꝯcessum. l. nec non. §. quod eis. ff. ex quib. cau. ma. ⁊ l. nulla. C. de collatio. Tertio tam maioribus quam minoribus licet appellare. l. in minoribus. ff. de ap-
21 pellat. † Nec obstat ꝙ a sententia arbitri nõ possit appellari, q2 non est ve॰, nã lex dicit ꝙ nec ab exequutione appellatur. l. ab exequutione. ff. de appellat. ⁊ tñ si modum excedat iudicati potest appellari, vt dicitur in. d. l. ab exequutione, ⁊ l. ab exequu-
22 tione. C. quo. appellat. nõ recip. † Itẽ video quod tutor nominatus non potest appellare, vt. §. qui tñ inst. de excus. tut. lz nõ possit appellare, tñ infra legitimos dies potest suas exceptiones ꝓponere, vt ibi dicitur. ⁊ nisi eas Iudex admiserit, ipse tutor tunc potest prouocare. l. j. ff. quo. appellat. ⁊ tñ appellatio descendit ab ea sententia a qua non est licitum appellare, qua pp dicendũ est idem in quest. proposita, cũ non possit reddi rõ diuersitatis,
23 arg. l. a Titio. ff. de verb. obli. † Quero in quo discrepent arbiter ⁊ arbitrator dico in tribus, primo quia arbiter est super lite, arbitrator sup ꝯtractu. l. si societatez. §. arbitro॰. ff. pro socio. Secundo q2 arbiter tenet̃ cognoscere ẽm formam iuris ẽt ꝓnũciando. l. cũ antea. §. lz de arbitrat. arbitrator non. l. fi. C. de ꝯtrahen. emp. ⁊ ex hoc sequit̃ tertia differentia, q2 sententia arbitri nõ põt reduci ad arbitrium boni viri, ꝗuis sit iniqua sed sententia arbitratoris sic. l. vnde si nerue. ff. pro soc. potest esse ⁊ alia ratio, q2 arbiter cogitur sniam dicere, arbitrator non, vt. s. dictum est in principio. quid ergo est, ꝙ quotidie fiunt compromissa tãꝗ in arbitrum ⁊ arbitratorem, quum iste vie tãꝗ repugnantes non possint simul concurrere. Solutio dicunt quidam ꝙ copula, ⁊, ponit̃ pro disiunctiua, ⁊ aliam viã hz eligere, nec non ⁊ hoc apparebit verbis aut factis si processerit tanꝗ arbiter vel arbitrator ⁊ põt sustineri cõis modus, naz tanꝗ arbiter potest assumi sup lite, si super tali lite partes intendunt trãsigere, ⁊ de hoc non sit in ꝯcordia super tali trãsactionis ꝯctu assumit̃ tanꝗ ar-
24 bitrator, ⁊ sic diuersis respectibus sit arbiter ⁊ arbitrator. † Sz an possit renunciari iuri petendi reduci ad arbitrium boni viri, ⁊ in hoc fuerunt varie opiniones, ⁊ Dy. in regu. sicuti. in. vj. v̾r tenere ꝙ nõ possit renunciari, eo ꝙ in quacunqz hominis ꝯuentione est tacita dispositio legalis ꝑ modũ ꝯditionis. l. quidã cũ filium. §. videamus. de verb. obli. ⁊ l. fi. ff. qui satisda. cog. ⁊ l. ꝗro. §. inter locatoz̃. ff. loca. ⁊ l. vir bonus iudi. sol. qñ igit̃ sic ꝯuenerunt, tacite intelligitur si fuerit arbitratũ equũ, ⁊ nõ si iusta sit causa conquerendi. sed hec opinio Dy. nõ procedit in casu quo expresse ꝯuenisset non appellari, nec ꝯqueri siue esset equũ siue iniquum, sed procedit in casu quo simpliciter ꝯuenisset. Iacob. de Arena tz indistincte conuentionem valere quasi per hoc ex conuentione pro tanto arbitramento constituatur arbitrium, argu. l. in ꝯuentionalibus. de verbo. oblig. Sed arbitrium potest reuocari vt dixi, sed dutum videtur quod talis renunciatio remissionem. futuri doli inducat, ⁊ inuitetur arbiter ad delinquendum, contra. l. iurisgentium. §. si paciscar. de pact. ex quo enitar contrarium, ⁊ sumit consilium, vt velate renuncietur dolo futuro, ⁊ ita inerit conuentionis forme quod partes promittant non petere reduci ad arbitrium boni viri, ⁊ renuncient officio iudicis, quo mediante fieri debet reductio, sicut patet in actione depositi, in cuius consequentiam potest remitti dolus futurus. Sed non principaliter. Iacob. but. qui sequitur opin. Innocen. in. c. quintauallis. de iureiur. sic dicit, aut queritur de iure, aut de consuetudine. primo casu aut, ipsi, ⁊ nocebit conuentio ⁊ renunciatio, aut ex proposito, ⁊ non nocebit per dictam rationem, argum. l. ij. C. de rescin. vendi. cessant tamen questiones, ⁊ renunciationes per id quod vnius iniquitas vel alterius potest corrigi, ⁊ refrenari, ⁊ de consuetudine tamen tale pactum nil operatur.

¶ Questiones que sequuntur, sunt additiones ad predictũ tractatum Bar. ipsius tamen Bar. alibi Bal. ⁊ alio॰z, quas do. Jacobus lanfranchinus veronen. ll. doctor in vnum collegit, vt. j. per ordinem habetur.

25 **Quid si in aliquem** † est compromissũ, vt secundum equitatem deat arbitrari, quid importent hec verba. dic ꝙ poterit arbitrari reiecta qualibet exceptione, ẽm Angel. in. l. sequitur. §. si viã. ff. de vsucap. ⁊ Bal. in. l. j. C. de prescrip. xxx. anno. Sed contrarium dicit Bar. in extrauagan. ad repri̾m. in ver. videbit̃. cuius opinio videtur verior. primo per dictum Innocen. in. c. cura. in fi. de iure patron. ⁊ Joan. and. in regu. possessor. in mercuriali. in vj. Bald. in auten. ad hec. C. de vsur. ⁊ l. cum quis. C. de iur. ⁊ fac. ignor. Secundo per cano. in. c. nouit. de iudic. ⁊ Barto. in d. extrauagan. in ver. denunciatio. ⁊ Bald. in. c. j. §. si quis per xxx. si de feu. fue. controuer. inter dom. ⁊ agna. ⁊ in sua disputa. statuto cauetur ꝙ fenerator. vbi dicunt quod bona fide prescribit, tanquam prescriptione sublata sit actio, secundum nota. per Bar. in. l. fi. ff. rem rat. habe. ⁊ in. l. obligationum fere. §. placet de action. ⁊ obligatio. ⁊ in. l. at qui per glo §. cuz me absente. de
26 nego. gest. † Tertio quia prescriptioni inducte in odium negligentis non potest renunciari per ipsos contrahentes, secundũ Barto. in. l. j. ff. de vsucap. ⁊ l. nemo potest in fi. de tempo. appell. si igitur non expresse, ergo nec tacite, argum. l. cum quid si cer. peta. ex quibus videtur vera opinio Bart. possunt tamen dicte opiniones concordari, naz aut est prescriptum bona fide, ⁊ habet locum opinio Bartol. aut mala fide, ⁊ habet locum opinio Bald. ⁊ Angel. que confirmatur per dictum Bald. n. l. idquod pauperibus. de episcopis. ⁊ clericis. ⁊ Barto. in. l. quibus diebus. §. dominus de conditio. ⁊ demonstratio. ⁊ in. l. legaui. de liber. lega. ⁊ quod not. in. l. is cui. §. flauius. de so-
27 lu. † Ubi quando testator mandat solui debita, non intelligitur de prescriptis bona fide vel mala vide ibi. nam possunt retineri salua conscientia in foro poli. Item non obstante pacti nudi exceptione poterit arbitrari, vt dicit Barto. in. l. quintus. ff. manda. ⁊ Bald. in. l. si pro ea. C. eo. quia equum est pacta seruari, ẽt nuda. l. j. de constitu. pecu. de quo per Bal. in. l. potens. in fin. reper. C. de pact. Item hz aliquos summarie poterit procedere, vt tenet Bald. in. l. obseruare. §. proficisci. in reperi. de offi. pre si. contra facit glo. in. c. fi. de heret. in. vj. ⁊ Bald. in. l. iiij. C. de
28 seruit. † Si tamen procedat ordinarie, an valeat processus videtur quod non, quia forma compromissi seruari debet. l. quid tamen. ff. de arbit. contra dixit Bal. in. l. quod fauore. C. de legi. ⁊ in. l. nulla. ff. eodem titulo. ⁊ cano. in. c. nouit. de iudic. vbi dicunt processum non viciari. An autem debeat partibus presentibus. vel non lis contestari, si ordo iudicij est seruandus, dic quod sic, per glo. in. c. per venerabilem extra qui filij sint legi. ⁊ per Bal. in auten. offeratur. C. de lit. contest. et in auten. qui
29 semel. C. quomo. ⁊ quand. iud. † Quid si dictum sit, quod secundum rigorem, dic quod non admittetur exceptio purgationis more, secundum Angel. in. l. insulam. de verbo. obliga. licet de equitate canonica semper admittatur. secundum Bald. in. l. si
30 pacto quo penam. C. de pactis. c. potuit extra de locat. † quid si secundum conscientiam, dic quod sententia ferri poterit sine citatione, secundum Bald. in. l. certum. C. vnde cogna. nec poterit appellari secundum glo. in ver. conscientiam in. c. statutũ §. accessorez. de rescrip. in. vj. quam glo. limita, nisi ex magna causa preiudiciũ inferreretur, vt dicit Bal. in. l. j. C. de re. cred. ⁊ l. ij. C. de senten. ex peri. reci. ⁊ ita concordat glo. contraria in
31 clem. j. de iure patro. † Quid si secundum iustitiam, dic iustitia intelligitur secundum legem fundata, vt dicit Bal. in. l. nemo. C. de senten. ⁊ l. iustitia. ff. de iusti. ⁊ iu. ⁊ arg. l. illicitas. §. veri-
32 tas. de offic. presid. † Quid si de stando dicto suo, dic ꝙ ista verba important arbitrium boni viri, vt dicit Barto. in. l. fin. de preto. stipula. quod esse debet in facto alieno sicut esset in suo, vt. l. j. ff. de solu. quam allegat Bald. in. l. j. C. de his que pen. no. et non poterit appellari a tali laudo secundum Innocen. in c. presenti. de rescript. ⁊ Barto. in. l. ij. de lega. ij. † Quid si de
33 stando videri suo, dic quod non poterit appellari si compromissum est in iudicem, ẽm Innocẽ. in. c. fi. de fer. ⁊ Bald. in. l.
34 cessante. in prin. C. quomo. ⁊ quã. iud. † Quid si data ẽ plenaria

potestas, an poterit sententia falsa minatorie ferri, dic q nō ɓm
Bal. in. l. probatam. C. de senten. pro quo facit q ipse not. in. l.
captatorias. C. de testam. milit. ⁊ qđ nota. Anto in. c. si p debili
tate. de offi. deleg. vbi dicit q snia lata ɓm ꝯsiliu₃ sapientis, qui
35 statim in eo puncto ꝯsuluit, non v₃. † Quid si dictum est q suo iu
dicio ferat sententiam, an importet arbitriū boni viri vel libera₃
voluntatē, dic q arbitriū boni viri, ɓm Bar. in extrauagan. ad
reprim. in ꝟ. videbitur reprobando gl. in. l. Thais. de fideicō.
36 liber, quā tenuit in. l. si sic. de leg. ij. † Quid si dictu₃ est de stan-
do sententie, prout sibi placebit, dic q importat arbitrium boni
viri, ɓm Bar. in. d. extrauagan. in ver. videbit. ⁊ scias q si do-
natio fiat, dono quidquid tibi pl₃, nō v₃, ɓm Bal. in. c. cū venis-
sent. de insti. ⁊ dic, q qñ verba important arbitriū boni viri, d₃
eque arbitrari, alias eius snia posset reduci ad arbitriū secus si
37 essent verba libere volūtatis, † q₂ iniquū equo preferri pōt, dum
mō nō sit dolus, arg. l. creditor. §. lucius. ff. māda. nec poterit vl-
terius qđ refragari ɓm Bar. in. d. l. si sic. ⁊ scias q si verbo ar-
bitrij adiungitur verbum voluntatis libere, verbum arbitrij mu-
tat naturam, ⁊ importat liberam voluntatem, vt. l. fideicom. §. q̄
38 q̄ de lega. iij. ⁊ l. hec venditio. de ꝯhen. emp. † Quid si est com
promissum, vt feratur sententia infra quatuor dies, an si ferat̄ vl-
tima die debeat pars citari, vr q sic ar. l. nā ita diuus de adop.
⁊ l. de vnoquoq₃. de re iudi. contrarium dic ɓm Bar. in. §. arbi-
trorum. pro so. ⁊ Bal. in. c. i. quo tempo. mil. inuesti. per. poss. ⁊
in auc. ei qui. C. de tempo. appel. quod est verum si vel nisi dictū
sit q debeat esse singulis diebus ⁊ horis, vt dicit Bar. in. l. item
illa. de ꝯsti. pecu. ⁊ l. qui ante. de verb. obl. ⁊ Bal. in. l. si qñ. C.
de testib. ⁊ in. l. si cui relictum. de lega. ij. ⁊ limita nisi positio ter
mini ess₃ pura vel parua, tunc dies certe probationis non inter-
39 pellat, vt dicit Bal. in. l. si mihi. §. j. de leg. j. † ⁊ sic limitatur. l.
magnam. C. de contrahen. stip. contra posset dici, dies tacita in-
terpellat sicut expressa. vt. l. si mora. soluto matr. ⁊ semper inest.
40 ergo citatio non requiritur. † Quid si dictum est q alte, ⁊ basse
possit arbitrari, dic q enormiter potest ledere, dum tñ dolus ab
sit ɓm Jo. and. in. c. humilis. de maio. ⁊ obedi. Bal. in. l. annali
bus. C. de legi. ⁊ in. c. i. §. inter pares. de lege corra. in vsib. feud.
41 † Quid si dictum quod possit procedere per simplicem querelā,
dic q pōt procedi sine libello, vt dixit Bal. in. l. i. C. vt in posses.
lega. quid si dictum quod possit procedi facta fide. dic q pote-
rit procedi habitis testium vel instrop. pbationibus, ⁊ non pote
rit deferri iurm in defectum probationis, ɓm glos. in. c. cupien-
42 tes. §. q si per. xx. de electio. in. vj. † Quid sit dictum sit q possit
procedi habitis legitimis probationibus, dic q non poterit de
ferri iurm, vt est gl. in. l. cum de indebito. in princ. de proba. ⁊ ēt
si sit dictum in snia, ꝯdēno talem in. x. si probaueris eum teneri
tibi, q non admittitur probatio p iurm. vt. l. lucius. de ꝯdi. ⁊ de
mon. ⁊ per Bald. in. l. hac sententia. C. de senten. que sine cer.
43 quan. quod nota ad materiam. l. admonendi. de iureiu. † Quid
si dictum sit, q possit arbitrari ɓm ius, dic q siue sit equa, siue sit
iniqua sententia, debet ei stari, vt. l. diem. §. stari. de arbit. nisi sit
lata contra formam iuris, vt dicit Bar. in. d. §. stari. An autem
intelligat̄ ɓm ius cōe vel municipale. Guido de suza. in tracta.
statut. ⁊ Jo. and. in titulo de arbitr. §. sequit̄. ver. sed pane. dñt
intelligi ius cōe tanq̄ in significatu potiori, vt. l. i. §. q in perpe-
tuū. si ager vectig. vel emphy. ⁊ l. bone. §. hoc sermone. đ verb.
signi. ⁊ l. traditionibus. đ pac. ⁊ Ang. in sua disputatio. duo ad
inuicē litigātes. S₃ bal. in. l. illa insti. đ her. inst. tenuit ꝯtrū, quē
sequit̄ Ant. in. c. quintauallis. in fi. de iureiur. in repe. p no. in
l. oēs populi. de iusti. ⁊ iu. ex. l. ex nō scripto. inst. đ vi. natu. pro
quo facit q dixit Bal. in. l. ꝯstitutiones. de bonis lib. vbi dixit,
q dos promissa restitui in casum dotis restituēde de iure cōi ad
ueniente casu seruabit opinio Mar. de consuetudine approba-
ta in. l. dos a patre. solu. matri. l₃ in ꝯtrium sit iuris subtilitas, vt
p Bal. late. in. l. illā. C. de collatio. ⁊ ibi gl. ⁊ p Bart. in. l. post
dotem. sol. ma. ⁊ in. l. i. C. de ꝯfess. vbi petens aliquem ꝯdēnari
ɓm formā iuris cōis, l₃ de iure cōi non reperiatur prohibitu₃, iñ
libellus valebit ēt iure municipali. posset forte dici, aut de iure
cōi celerius causa expedit̄ q̄ municipali, ⁊ intelligit̄ de iure cōi
p. l. i. C. eo. ⁊ loquit̄ Gui. Ang. ⁊ Jo. an. aut e₃, ⁊ intelligitur de
iure statutario, ⁊ loquit̄ Bal. ⁊ Anto. ad quod facit quod not.
Bar. in. l. rerum. ff. rerum amot. ⁊ Bal. in. l. gallus. §. si eius. de
libe. ⁊ posthu. ⁊ in. l. i. C. de ꝯfes. ⁊ in. l. sed si quis. §. quesitum. si
44 quis caut. † Ubi petens condemnari ɓm formam iuris ⁊ statu-
torum, videtur attentare quod est sibi vtilius. l. si quis intentio-
nem. de iudic. ⁊ per Innocen. in. c. licet causam. de probatio. in
fi. Non obstat quod iuramentum sit seruandum. c. cum contin-
gat. ⁊ c. veritatis de iureiu. q₂ intelligitur, dummodo iuste, vt di
cit gl. in. l. non videtur. §. qui iussu. de reg. iu. ⁊ Bal. in auct. ha
bita. C. ne fil. pro pa. ⁊ etia₃ l₃ trāsgredi causa emergente, vt no.
Inno. in. c. i. de constitutio. ⁊ Bal. in. l. ⁊ si seuerior. C. đ infam.
⁊ l. quid ergo. §. pena grauior. eo. ti. ff. ⁊ in auc. iusiurandum. C. đ
45 iudi. ⁊ in. d. §. proficisci. † Quid si renunciet omni iuri, beneficio
dic, q intelligitur ta₃ iuri municipali, qua₃ communi, ɓm Bal.
46 in. d. §. quesitum. ⁊ Inno. in. c. certificari. de sepultu. † Sed qđ,
multi testes deponunt renunciationem factam voluntarie, duo
dicunt vi ⁊ metu factam, quibus magis credetur, dic q maiori
numero, concurrentibus partibus passibus. l. ob causam. §. fi. de
testi. ⁊ l. cum etate. đ pba. in ꝯtrium no. Inno. in. c. super hoc de
renūcia. de quo per Bal. in rub. si quis aliq. test. probi. ⁊ in. d.
§. proficisci. ⁊ huius occasione dixit Bal. quod l₃ sit dubium p
quot testes reprobetur instrumentum, vt in. l. in exercendis. C.
de fi. instr. ⁊ per Bar. in. l. ij. quēad. test. ap. tñ per duos testes
47 potest contrarium probari. † ex quibus potest inferri contra id
quod dixit Bal. in. c. i. §. inter pares. de le. corr. in vsib. feu. vbi
dixit, quod si compromissum est de iure ⁊ bona consuetudine, po
test snia ferri ɓm ius contra bona₃ consuetudine₃, contra Ang.
48 in sua dispu. duo adinuicem. † Quid si est dictum tue misericor-
die nos submittimus. Dic q importat arbitriū boni viri, ɓm q
49 no. Inno. in. c. veniens. in fin. de renun. † Quid si statutū est, qđ
arbiter possit cognoscere non obstante aliqua iuris solennitate,
an poterit sine citatione procedere, dic quod non ɓm Bar. in. l.
j. de testa. ⁊ vide in extraua. ad repr. in ver. videbitur. ⁊ in. l. fi-
50 lius fa. de dona. ⁊ in. d. extrauag. in ver. ⁊ figura iudicij. † Hinc
dixit Bal. in. l. eos. §. apostolos. C. de appell. q si est dictum in
cōpromisso q possit prorogari, ignorantibus ⁊ absentibus p-
tibus, tñ notificatio d₃ eis fieri alias, prorogatio ess₃ nulla, q₂ in to
tum ius naturale facto partium tolli posset, quod eē nō d₃. An
autem dicto casu possit procedi sine libelli oblatione. dic q sic
51 q₂ est solennitas iuris ciuilis. † An pacto partium sine libello p
cedi possit, dic vt per gl. in auc. offerat̄. C. de lit. cont. ⁊ in. l. quo
mōlibet. de priuil. schol. lib. xij. ⁊ in. c. de causis de offi. del. ⁊ an
procedi possit diebus feriatis, dic q sic, ɓm Bart. in. d. l. ⁊ est
52 gl. in. l. j. C. de fer. quam omnino vide. † An dicto casu possint te
stes inhabiles admitti ad testimoniu₃, dic aut sunt impediti im-
pedimento naturali, ⁊ non possunt vt per Inno. in. c. sciscitatus.
de rescrip. ⁊ l. cum furiosus. de iudi. secus si impedimento iuris
ciuilis, vt p Ang. in. l. cū prior. de iudi. sin aūt esset infamis, pōt
admitti, nō obstāte. l. iij. §. l. iulia. ff. de testi. Laus Deo.

FINIS

Tractatus insigniter eruditus

dictus Centenarius questionū Arbitralium vnicā côti
nens centuriā super differentijs inter Arbitru₃ ⁊
Arbitratorē promulgatus per clarissimum
iurisconsultum, do. Baptistam a san
cto Blasio Patauinum, ordi-
narium Patauij iuris
interpretem.

Prefatio.

N Christi nomi-
ne Amen. Qm̄ cognoscere drīas
inter Arbitrum ⁊ Arbitratorē est
valde vtile, ⁊ quotidianum iuxta. l.
legaui circa princip. ff. de lib. leg. in
qua quidem re docto. posuerūt dif-
ferentias. xxiiij. vel circa, prout fa-
cit Anto. de but. ⁊ Abb. in. c. qn-
tauallis. extra de iureiur. Et doct.
defectiui fuerunt cū sint multe alie
differentie quas ipsi doc. non connumerunt vel considerauerūt
quas ego celeri studio adinueni ⁊ cogitaui. Idcirco ego Bapti
sta de sancto Blasio vtriusq₃ iuris docto. iura ciuilia legens in
felici studio Patauino hunc solennem Tractatum de Arbi-
tro, ⁊ Arbitratore tradere curaui. in quo subdam forsitam cen
tum differentias inter Arbitrum, ⁊ Arbitratorem per qōnes
centū, q̄ quidē omnia sunt quotidiana, ⁊ vtilia, ⁊ menti tenēda.

Summarium

SVMMARIVM

1 Primo quero † quare arbiter non dicitur arbitrator ⁊ eɔ̃, immo vnus appellat̃ arbiter, alter vero arbitrator, rñdeo qd ideo h, q2 differentia est inter arbitrũ ⁊ arbitratorem, vt. j. latius patebit in seq. ⁊ h maxime ꝓbo duabus rõnibus simul iunctis. Prima rõ est q2 arbiter ⁊ arbitrator habent diuersa nomina, in. l. si societatẽ. §. arbitrorum. ff. p so. ⁊ in toto tit. ff. ⁊ C. de arbi. ⁊ in. l. si qs arbitratu. ff. de ver. obl. ⁊ hr̃ in. c. quintauallis. extra de iureiur. Itẽ scdo rõ est, q2 vltra hoc q habent diuersa nomina habent etiam diuersas. ll. loquentes de hac mã vt ꝓbat̃ in. d. iuribus, merito ɔ̃cludo q arbiter ⁊ arbitrator sunt duo diuersa, arg. l. si idem. C. de ɔ̃di. ⁊ sic differunt in nomine, ⁊ effectu, vnde dic q qñ duo habẽt diuersa nomina ⁊ diuersos tractatus vel titulos non sunt idẽ sz diuersa, vt in. d. l. si idẽ, ⁊ ibi gl. ⁊ Bar. Idẽ si habe. diuersa nomina ⁊ diuersas. ll. loquẽtes de eis q̃uis non habeant diuersos titulos vel tractatus, vt pz in arbitro ⁊ arbitratore p iam. d. iura. ⁊ per ea que. j. dicẽtur q multum no. ad ampliationez. d. l. si idẽ. ⁊ ista prima differentia inter arbitrũ ⁊ arbitratorem. Adde vnũ notandum quod dixit Bal. in suo ɔ̃si. q incipit, in Christi nomine amen. Dicendum est q illi de castro schigini ⁊ qd ego habeo in lib. meo ɔ̃siliorum signato B. ad chartas. xv. vbi inquit quod lz duo castra sint vnita, tamẽ vnus de vno castro non nominatur d alio castro nec eɔ̃, quod no. ad notata in. l. i. ff. de leg. j.

2 Secundo quero † qualiter diffinitur arbiter, ⁊ qualiter diffinit̃ arbitrator, nã multum est insistendũ in diffinitione diffiniti, vt in. l. j. ff. de testa. ⁊. l. omnis diffinitio. ff. de re. iu. Rñdeo primo qualiter diffinitur arbiter q arbiter est q de partiũ consensu eligit̃ ⁊ in eũ sub pene stipulatione compromittitur, hanc diffinitionẽ ponit Spe. in ti. de arbi. in prin. Ista diffinitio non est vera, primo q2 per eã non discernit̃ differẽtia inter arbitrũ ⁊ arbitratorẽ, d qbus in. d. §. arbitrorum. immo ista diffinitio ɔ̃uenit vtriq;, ⁊ tamen vnum non est aliud, vt. s. dixi patet ex. j. dicendis ergo ⁊c. Scdo q2 arbiter potest eligi ẽt sine pena ⁊ ẽt sine pignoribus, vt in. l. diem ꝓferre. §. fi. cũ. l. seq. ff. de arbi. ⁊. l. cũ antea. in prin. C. de arb. ergo diffinitio est mala. Scdo diffinit̃ arbiter ẽm do. Fran. de capitibus liste in. l. i. ff. de arbi. q arbiter est bonus vir electus sup lite cognoscẽda ⁊ tandem sententia dirimẽda. Sed certe ista diffinitio est vera, primo q2 p ipsam non discernitur differẽtia inter arbitrũ q nullã hz iurisdictionẽ sed tm̃ notionẽ, vt in. l. notionẽ. ff. de ver. signi. ⁊ in. l. ait pretor. in prin. ff. de re iud. ⁊ inter iudicẽ non seruũ cuius iurisdictio partiũ ɔ̃sensu prorogata est, vt in. l. i. ff. de iud. ⁊. l. ij. in prin. eo. ti. ⁊. l. i. C. de iuris. om. iu. ⁊ maxime q2 ẽt iudex cõpetens potest appellari bonus vir, vt in. l. ɔ̃tinuus. §. cũ ita. ff. de ver. ob. ⁊. l. vir bonus. ff. iudi. solui. Scdo q2 ẽt scholaris hz electionẽ pluriũ iudicũ, vt in auct. habi. C. ne filius pro patre. ⁊ tamen talis iudex sic electus non est arbiter, vt in proemio ffor. in. §. pe. Tertio diffinit̃ arbiter ẽm Lanfran. in suo trac. de arbitris q arbiter est qui partes iudicis suscipit in cognoscẽdo ⁊ pronuntiando ex potestate per partes concessa, pro quo facit. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arb. Sz etiaz ista diffinitio silr nõ vi-
3 det̃ vera per ea que dixi ɔ̃ scdam diffinitionẽ, † q2 si prorogat̃ iurisdictio iudicis nõ sui ɔ̃sensu partium non est arbiter sed verus iudex. d. l. j. ff. de iudi. ⁊ qd ibi not. Et iõ ego quarto mõ diffinio arbiter est qui quasi iudicis notionẽ in cognoscẽdo ⁊ diffiniẽdo ex ɔ̃sensu partiũ suscipit vñ pondera q dixi quasi iudicis, q2 arbiter non est iudex sed iudici similat̃. l. i. ff. de arbi. maxime quia nullum simile est idem. l. qd nerua. ff. depo. Itẽ dixi notionem, q2 iudex est ille q hz iurisdictionẽ, vt in toto titu. ff. ⁊ C. de iuris. om. iudi. arbiter vero hz simplicem notionem. ff. de ver. signi. ⁊ in d. l. ait pretor. §. j. ff. de re iud. Et per hoc differt arbiter a iudice nõ suo, cuius iurisdictio prorogata est, vt in. d. l. i. ff. de iudi. Itẽ dixi in cognoscendo ⁊ diffiniendo ad differentiã arbitratoris q p-

cedit extraiudicialiter nullo iuris ordine seruato vt hr̃ p doc. in d. c. quintauallis. ⁊ in. d. §. recepisse. Item dixi ex consensu partium ad differentiam iudicis ordinarij vel delegati, quoꝝ iurisdictio depende a lege vel delegante, vt in. l. iudicium solui. ff. de iuris. om. iud. per totum, ⁊ in Spe. de arbi. §. differt. ꝟ. sed querit, qui est finalis ver. ⁊ ista est bona diffinitio quid sit arbiter q̃uis doc. causam non ponant. ¶ Nunc dicamus qualiter diffinitur arbitrator. Et ego diffinio sic, arbitrator est qui eligit̃ per discordantes super lite vel cõtu aliquo cum potentia concordandi eius arbitria. discordiã partiũ vel alterius earum ẽm equitatem vel iuris rigorẽ extraiudicialiter, ⁊ primo dixi qui eligantur per discordantes, q2 si essent omnino cõcordes frustra quereretur de potentia arbitratoris assumẽdi per. l. j. §. inde queritur. ff. de op. no. nun. Secundo dixi super lite vel cõtu, q2 licet ẽm aliquos arbitrator eligat̃ super cõtu tñ, tñ vere loquendo potest eligi et super lite, vt no. in. d. §. recepisse. l3 ex hac electione videat̃ initus cõtus transactionis pro eo qđ arbitrabit̃ arbitrator, vt l3 Inno. ⁊ Host. ⁊ Ant. de but. in. d. c. quintauallis, ⁊ Barto. in. l. j. §. ⁊ post operis. ff. de oper. no. nun. ⁊ p Saly. in. l. cum antea. in ꝟs. nunc de arbitrantibus. C. de arbitr. tamen est improprie transactio ipsum arbitramentũ, ratio est, q2 arbitrator potest etiã ex toto absoluere vel toto condemnare, vt hr̃ in. d. §. arbitrorum. ⁊ tñ propria transactio non fit nisi aliquo dato retento vel promisso,

4 vt in. l. trãsactio. C. de transa. † ⁊ no. q2 Bar. in. l. fi. ff. de varijs, ⁊ extraordi. cogni. ⁊ Lanfran. in. d. suo tracta. dicit qđ arbitrator est quidã proneta ad cõcordãdũ partes, prout ẽt habet̃ in. d. l. si de meis. §. recepisse. Sed certe male loquitur tam Bar. q̃ qui sequuntur eum, q2 proxeneta nihil facit nisi q2 partes eius medio contrahunt, vt in. l. ij. ff. de proxeneticis. S3 arbitrator d3 laudum suum ferre, qđ si fuerit iniquum corrigitur per reductionẽ ad arbitrium boni viri, vt in. d. §. arbitroꝝ. immo re vera bart. in. d. l. fi. non dicit qđ arbitrator sit proxeneta vel internuntius, sed quodãmodo proxeneta, ⁊ sic Bar. loquitur per simile ⁊ improprie de quo vide quod dixi in. d. l. fi. ff. de arb. ⁊ in. d. §. recepisse. Tertio dixi cum potentia ⁊ nõ cũ potestate vel iurisdictione, q2 arbitrator nullam h3 iurisdictionem quod patet, q2 nec arbiter eam h3 quantumcunq3 sit similis iudici. l. j. ff. de arbi. ⁊. d. l. ait pretor. in prin. ⁊. d. l. notionem. facit. l. potestatis verbo. ff. de ver. signi. Quarto dixi eius arbitratu, q2 arbitrator dicitur habere arbitratum. d. l. si quis arbitratu. ff. de ver. obl. arbiter non dicitur habere arbitrium, vt in. l. iij. in prin. ff. de arb. ⁊ dixi in. d. l. i. ff. de arbi. Quinto dixi vel vtrius eaꝝ, q2 arbitrator quis ẽ potest in causa propria l3 non arbiter, vt habet̃ in. l. pe. ff. de arb. ⁊ per Inno. in. c. veniens. de arbi. Sexto dixi ẽm equitatem vl̃ iuris rigorem, q2 est in electione arbitratoris vti equitate etiam non scripta vel vti iuris rigore. l. vt plurimum proprium arbitratoris sit vti equitate, vt per But. ⁊ Ioan. de imo. in. d. c. quinta-

5 uallis. † ⁊ si arbitrator contrafaceret ⁊ lederet partem vsq3 ad sextam partem inclusiue possit eius arbitratus corrigi per iudicem in cã reductionis ad arbitrium boni viri. Si vero minus sexta parte lederet partem secus est, vt per Bar. ⁊ Rod. in. d. c. quintauallis. ⁊ per Bar. in. l. fi. C. de contrahẽ. emp. ⁊ scias q bonus vir non erit fr̃ penitentie qui habet diabolũ sub capa. ẽm Cy. in. d. l. fi. in. i. q. sed iudex. in. l. quinnus. §. cum ita. ff. de ver. obli. ⁊ in Spe. de arbi. §. i. versi. sed quis erit ille. Septimo dixi extraiudicialiter ad differentiam iudicis ⁊ arbitri qui procedunt iudicialiter. l. i. ff. de arbi. ⁊ ẽm rigorem iuris non aũt ẽm equitatem nõ scriptã, vt in. l. placuit. C. de iudi. est tamẽ verum qđ arbitrator si vult potest seruare iuris ordinẽ, l3 non teneatur illum ordinẽ iuris seruare. ad qđ faciunt no. in cle. sepe. de ver. sig. Ista inquit Anto. de but. in. d. c. quintauallis. Similiter arbiter de consensu partium potest procedere non seruatis solennitatibus iuris ciuils in iudicijs, l3 partes iudici remittere nõ possunt hmõi solẽnitates, vt habetur in. d. cle. sepe. ⁊ per Barto. ⁊ Floria. in. d. §. arbitroꝝ. ⁊ per predicta habes ẽam differentiaz inter arbitrum ⁊ arbitratorem. Nam alia est diffinitio arbitratoris, vt p3 ex predictis in hac secunda questione.

6 **Tertio quero** † qualiter diffinitur arbitrium ⁊ q̃liter diffinitur arbitratus. naz ista inter se differunt. arbitrium enim conuenit arbitro. l. iij. in prin. ff. de arbi. arbitratus vero conuenit arbitratori. d. l. si quis arbitratu. ff. de ver. ob. ⁊ habetur in. d. §. arbitrorum. ⁊ in. d. c. quintauallis. Respondeo primo quod arbitrium diffinitur hoc modo videlicet. Arbitrium est potestas voluntarie alicui data ⁊ recepta ad pronuntiandum in lite, prout arbitro visum fuerit, aliquando certa pena vallata ⁊ certis terminis limitata. Inquit Host. in sum. de arbi. circa prin. Ista diffinitio nõ placet predicto Lanfran. ibi voluntarie ⁊c. q2 ẽm eum non comprehẽdit cõpromissum factum per affines vel coniunctos inuitos ex forma statuti. ⁊ ideo ẽm ipsum d3 extrahi verbum voluntarie nisi saluemus Host. quod tunc in casu dicti statuti verbum voluntarie refertur ad speciem non ad genus hoc est dicere q affinis vel cõiunctus bene cogitur in genere vnum arbitrum eligere sed non in specie potius istum q̃ illum immo potest eligere quem vult sicut in simili alibi dicit glo. in. l. inuitus. §. is qui curatorem. ff. de procu. que vult q l3 adultus cogatur accipere curatorem ad lites, vt in. §. item inuiti. insti. de cura. tamẽ adultus potest eligere quem vult, ⁊ sic vt pulchre not. Ang. in. d. §. is qui curatorez pro quo facit qđ no. gl. in. l. dominũ. C. de iniur. vbi qñq3 fit sim-

7 plex relatio ⁊c. † ⁊ no. quod istud verbum voluntarie potest referri actiue ad partes ⁊ passiue ad verbum recepta, ⁊ sic ad arbitrium, argu. no. per gl. ⁊ Bar. in. l. ij. ff. de duo. reis. ⁊ loquit̃ quo ad effectũ q2 actus non voluntarius sed agitatus per vim vel metum qui caderet in constantem virum rescinderetur per actionem quod vi metus ve causa, vt. ff. q metus. cã. per totum. Item cum mistrio dicitur in diffinitione ⁊ recepta, q2 arbiter q non acceptauit compromissum non potest cogi arbitrari. l. iij. §. finali. ff. de arbi. Item dum in fine diffinitionis dicitur in lite p̃fatus doctor reprehendit de insufficientia, q2 ẽm ipsum debuit dicere in lite vel contractu propter arbitrium arbitratoris q eligitur super contractu, vt per Bar. in. d. l. j. §. ⁊ post operis. ff. de ope. no. nũ. ⁊ in. d. §. arbitrorum. Sed certe iste doctor male loquit̃, q2 apud arbitratorem non est arbitrium sed est arbitratus qualiter diffinitur, vt. j. dicam per. l. si quis arbitratu. ff. de verb. ob. preterea l3 prefatus doctor transeat cum dicta diffinitione Host. tamen mihi non placet, maxime q2 illud verbum potestas in ea positum potest sumi ẽt pro iurisdictione, vt in. d. l. potestatis verbo. ff. de verbo. significat. ⁊ tamen arbiter apud quem est arbitriu3. d. l. iij. in prin. arbiter non h3 iurisdictionem sed notionem ⁊ cognitionem negotij tantum, vt in. d. l. notionez. ⁊ in. d. l. ait pretor. in princip. ff. de re iu. ⁊ ideo ego aliter diffinio quid sit arbitrium, vc3. Arbitrium est actus trium personaꝝ, vc3 actoris rei ⁊ arbitri quasi in iudicio contendentium. hoc probo per. l. primam. ff. de arbi. iuncto. c. forus. §. fi. de verb. signi. ⁊ dixi q̃si ad differentiam veri iudicij agitãdi coram iudice, ⁊ alle. in alijs tamen terminis no. per Io. de imo. in. d. c. quintauallis. Ista tamen diffinitio diffinit arbitrium, prout est quasi iudiciũ, ⁊ sic diffinit processum qui fit coram arbitro p litigatores. Ideo diffiniendo prout capitur pro sententia arbitri, vt in. l. j. in fin. ff. de arbi. vnico verbo diffinio quod arbitrium nihil aliud est q̃ arbitri sententia. probo per. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. ⁊. l.

8 ex stipulatione. C. de sentẽ. ⁊ interlo. om. iudi. † ⁊ no. quod dicit̃ arbitrium ⁊ non voluntas, q2 arbitrium est voluntas cum ratione, sed voluntas simpliciter sumpta est voluntas sine ratione, vt notat Bal. in rub. C. de manu. vindi. quod no. Nunc dicamus quid sit arbitratus, ⁊ qualiter diffiniatur. ⁊ Bal. in. l. fin. §. sed ⁊ si quis. in prima col. C. commu. de lega. diffinit hoc modo vc3. Arbitratus est trãsactio posita in fide alterius tertij, ⁊ sic patet q arbitratus ponitur pro mandato seu apparere laudo arbitratoris, vt in. d. l. si quis arbitratu. ⁊ probat̃ in. l. restituere. in fi. ff. de rei vẽ. ibi arbitratu iudicis ⁊c. ⁊ põdera q dixit trãsactio q2 arbitramẽtũ est trãsactio, q̃si ptes videant̃ trãsigere eo mõ quo per arbitratorem declarabitur, vt in auc. si vero contingerit. C. de iudi. melius tamen dixisset quasi transactio per ea que dixi. s̃. ea. q. ij. in diffinitione arbitratoris in versi. ij. dixi. ⁊ hoc videtur fuisse de mente ipsiusmet Bal. in. d. §. sed ⁊ si quis dum dicit q vera transactio posita est in fide ipsorummet transigentium nõ verbum vera. Secundo dixit in fide alterius tertij subaudi. s. ar-

9 bitratoris, † q2 arbitratore non arbitrante non receditur a persona, vt in. d. l. si quis arbitratu, ⁊ in. d. l. fin. C. de contrahen. emp. Sed certe ista diffinitio est falsa vel honestius loquar est saltez defectiua du3 dicit in fide alterius tertij. quod probo, q2 quis ẽt in causa sua propria potest esse arbitrator, vt no. in. l. penu. ff. de arbitr. ⁊ dixi. s̃. q. y. in diffinitione arbitratoris. ⁊ tamen ista diffinitio excludit quemlibet compromittentem propter significatum illorum verborum in fide alterius tertij ⁊c. probo per no. in. d. l. necesse. ff. de in diem adictione q dixi in. l. si quis hac lege. ff. de rei ven. quare dic in fide alterius tertij vel alterius ex compromittentibus, sicut ẽt posui in diffinitione arbitratoris, possemus tamen diffinire quid sit arbitratus vnico verbo videlicet. Arbitratus nihil aliud est q̃ arbitratoris declaratio seu eius laudu3 ⁊ sententia, vt in. d. §. arbitratorum. ⁊ ex predictis infero ad tertiam

tiam differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem nam sententia arbitri dicitur arbitriū sed sentētia arbitratoris dicit̄ arbitratus vt patet ex predictis, quod no. ad statuta loquentia de arbitro, vel arbitratu quomodo intelligantur.

10 **Quarto** quero † quibus verbis fiat arbiter, ⁊ quibus fit arbitrator vt sic possimus cognoscere arbitrum ab arbitratore. ⁊ primo de arbitro. respondeo quod dicit̄ arbiter primo quando hoc exprimitur in compromisso ꝙ aliq͡s sit arbiter, vt in. d. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. quod est verum in dubio argu. l. non aliter. in prin. ff. de leg. iij. ⁊ l. labeo. §. idem tubero. ff. de sup. leg. Fallit si ex aliis verbis compromissi apparet de contraria intentione. s. qd̄ debeat esse arbitrator, ⁊ non arbiter, puta si dictum est quod possit procedere ⁊ cognoscere ordine iudiciario non seruato, vt in Spec. eo. tit. §. sequitur. versi. quod si simpliciter. ¶ Secundo quando in aliquē simpliciter compromitt̄ non expresso qd̄ sit arbiter vel qd̄ sit arbitrator. nam tunc in dubio censetur arbiter si super lite assumitur secundum Ant. de but. ⁊ Joan. de imo. in. d. c. quintauallis. de iureiur. ¶ Tertio quando compromittentes compromittunt in aliquem vt in arbitrum ⁊ bonum virum, vt in. l. iij. §. tam ⁊ si neminem. ff. de arbi. vbi ēt arbiter appellatur bonus vir. ⁊ ita etiā tenet But. in. d. c. quintauallis. ¶ Quarta quando compromittitur in aliquem vt in arbitrum ⁊ litis disceptatorem, probo per. d. §. tam ⁊ neminem. ⁊ maxime verum est si eligitur cum pena que solet conuenire arbitrato per glo. in. l. i. ff. de indi. secundum But. ⁊ Joan. de imo. vbi. s. ¶ Quinto quando cōpromittitur in aliquem vt in bonum virū habito respectu ad ipsum electum vt ille electus sit bonus vir hoc expresso, vt in. d. §. tam ⁊ si neminē. iuncta gl. de qua ibi. ⁊ quod ibi no. Barto. ¶ Sexto qn̄ cōpromittitur in aliquem vt in arbitrum ⁊ arbitratorem. si tn̄ eligit arbiter viam arbitri iudicialiter procedendo vt iudex. vt per Bar. ⁊ Flo. in. d. §. arbitrorū. ff. p socio. facit. l. i. ff. de arbit. ¶ Septimo quando cōpromitt̄ in aliquem vt in arbitrū ⁊ amicabilē compositorē, qn̄ significat idem qd̄ precedens dictm, si tn̄ elegi viā arbitri, nā tūc erit arbiter. vt per Bart. ⁊ doc. in. d. §. arbitrorum. ¶ Octauo qn̄ cōpromitt̄ in aliquem vt in arbitrū ⁊ arbitratorem ⁊ amicabilem compositorem, si tamē viam arbitri eligat iudicialiter procedendo ꝛm doc. in. d. §. arbitratorum, ⁊ in. d. c. quintauallis. nec poterit variare lꝫ quidam contra specu. in ti. de arbi. §. fina. versi. quid cōpromissum est in aliquē ⁊c. per Bald. in. l. non codicillum. C. de test. ¶ Nono qn̄ cōpromittitur in aliquem copulatiue in arbitrum ⁊ arbitratorem ⁊ amicabilē compromissorem ⁊ subditur in cōpromisso ꝙ possit procedere iuris ordine seruato vel non seruato, si tamen eligat viam iudicialē ⁊ arbitri, tunc. n. cēsetur arbiter. Alias secus ꝛm Jnn. in. d. c. quintauallis. ⁊ ideo a princ. habebit mixtam naturam, cum possit eligere postea viam arbitri vel viam arbitratoris, vt in dictis iuribus. ¶ Decimo qn̄ cōpromittitur in aliquem disiūctiue vt in arbitrum vel arbitratorem vel amicabilē compositorem, si tamen postea eligat expresse viam arbitri iudicialiter procedēdo, alias erit arbitrator ꝛm Joā. de imo. in. d. c. quintauallis. lꝫ Spe. in titu. de arbi. §. fi. versi. sed pone. tandem concludat ꝙ talis cēsetur arbiter indistincte vt in dubio videatur ei data potestas potentior ⁊ excellentior, argumen. l. queritur. ff. de sta. homi. ⁊ ꝛm ipsum Spe. non posset talis procedere nisi vt arbiter. qd̄ non credo verum vt per doc. in. d. c. quintauallis. ¶ Undecimo quando cōpromittitur in aliquem vt arbitrum ⁊ arbitratorem siue copulatiue siue disiunctiue vel alternatiue, dato ꝙ expresse non sit electa via arbitri, si tamen in procedendo ⁊ sententiando seruauit viam arbitrij, nam censetur arbiter alias censebitur arbitrator ꝛm Anto. de but. in. d. c. quintauallis. vbi hoc etiam tenet Joan. de imo. lꝫ aliqui dixerint discerni hoc ex qualitate sentētie vel ex verbis per eum prolatis, vt si leserit partē videatur elegisse viam arbitratoris, alias arbiter. Si tamen aliter non expressit quod eligat viam arbitri vel arbitratoris. sed certe Joan. de imo. in. d. c. quintauallis. dicit hunc censeri arbitrum etiam si leserit partem, dummodo processerit ⁊ iudicauerit iudicialiter, qd̄ intelligo nisi aliter constet ex verbis arbitri vel arbitratoris huiusmodi. argu. l. non aliter. in prin. ff. de leg. iij. ⁊ l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. ⁊. d. l. labeo. §. idem tubero. ff. de sup. lega. ⁊ in. l. non solum. §. morte. ff. de ope. no. nun. ¶ Duodecimo quando cōpromitt̄ in arbitrum ⁊ arbitratorem seu amicabilē cōpositorem sic electum copulatiue vel alternatiue, si tamen in compromisso fuerit dictum quod possit procedere de iure ⁊ de facto, ⁊ sententiare de iure tantum. nam ꝛm Anto. de bu. in. d. c. quintauallis. talis censebitur arbiter cui tamen in procedendo erit remissa iuris obseruantia. Juxta no. in clem. sepe. de verbor̄. sig. ⁊ sic pꝫ qd̄ partes possunt arbitro remittere ordinem iuris in procedendo sed non iudici per not. in d. c. de causis. de deleg. ⁊ p Bar. in. d. §. arbitrorū. ⁊ p Frā. de are. in. l. si quis arbitratu. ff. de vbo. obliga. ¶ Decimotertio quando cōpromittitur in aliquem tanq̄ in arbitrum simpliciter cum potestate ꝓcedendi de iu. vel de facto ⁊ sententiandi de iu. tantum nam iste censebit̄ arbiter in sententiando ⁊ erit etiam arbiter in ꝓcedendo qui ꝓcedit ad similitudinem arbitratoris ꝛm Anto. de but. vbi. s. ⁊ ꝛm Fran. de are. in. d. l. si quis arbitratu. ⁊ idem erit ꝛꝫ eos in casu. s. primo. de quo etiam par Bar. in. l. diem ꝓferre. §. stari. ff. de arbi. in. d. §. arbitror̄. ⁊ ibi p Flo. quicquid dixerit Bar. in suo consi. quod incipit de iustitia vel iniustitia ⁊c. hoc etiam sequit̄ Fran. de are. in. d. l. si quis arbitratu. ff. de vbo. obliga. ¶ Decimoquarto quando litigatores accedunt coram iudice non suo apponendo penam de stando sententie sue, nam tunc censet̄ potius arbiter q̄ iurisdictio eius prorogata vel q̄ arbitrator vt est glo. notanda in. l. i. ff. de iudi. ¶ Decimoquinto quando cōpromittitur in aliquem qui habeat tantum sententiare, alio tamen electo qui habeat tantum cognoscere seu examinare negotium ꝛm Rapha. fulgo. in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. Mouet̄ ratione, q2 scilicet ille etiam appellat̄ iudex qui habet cognitionem tantum, vt in. l. vbi. C. de fal. ergo eodē modo potest dici arbiter p. l. primam. ff. de arbi. lꝫ Bart. in. d. §. recepisse. videat̄ velle illum esse arbitrum qui habet cognoscere ⁊ sententiare iudicialiter p dictum. §. recepisse. sed certe hoc nō obstat quia omnis arbiter recepit potestatem a forma compromissi, vt in. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. Ad illum §. recepisse. rn̄deo ꝙ si de facto euenit ꝙ fuit arbitro data ampla potestas sup vtraq̄. s. qd̄ possit cognoscere ⁊ qd̄ possit ꝺ cognito sententiare. ¶ Decimosexto quādo cōpromitt̄ in aliquē simpliciter vt in bonum vir̄ aliter non declarādo, maxime sup lite ⁊ cum pena argu. d. l. iij. §. tam ⁊ si neminem. ⁊ p gloss. in simili in dicta. l. prima. ff. de indi. ¶ Decimoseptimo quando compromitt̄ in aliquem simpliciter vt disceptatorem, maxime super lite ⁊ cum pena p. d. §. tā ⁊ si neminem, ⁊ p. l. itē si vnus. §. idē pōponius. ff. de arbi. ¶ Decimooctauo qn̄ litigatores simpliciter cōferūt alicui arbitriū, nā vr̄ ille electus vt arbiter p. l. nā magistratus. ibi arbitriū. ff. de arbi. ⁊ p. l. sed ⁊ si in ꝛnum. §. si quis iudex. ff. de arbi. cū si. ¶ Decimonono qn̄ aliquis eligitur, vt diffinitor litis per. l. primam in fi. ff. de arbi. ⁊. d. §. tā ⁊ si neminē. ibi litis finiri. ⁊c. ¶ Uigesimo qn̄ in aliquē compromittitur ad similitudinē iudicis per. l. primā in prin. ff. de arbi.

¶ Uigesimoprimo qn̄ in aliquē cōpromitt̄ ad sn̄iandū vel ꝓnūtiandum super controuersia. per. l. qualē. in princi. ⁊. §. i. ⁊ p. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. cum simi. ¶ Uigesimosecundo quando aliquis eligitur in compromissarium super controuersia, per. l. primam. ij. ⁊. iij. in principio. ff. de arbi.

¶ Uigesimotertio quando in aliquem confert̄ receptum quod exponit̄ id est arbitrium vel compromissum, vt no. p gloss. in rubri. ff. de arbit. ⁊. l. rem non nouā. C. de indi. ¶ Uigesimoquarto quando aliquis priuatus eligitur per partes in iudicem earum vt probatur in. d. l. si de meis. §. recepisse. ¶ Uigesimoquinto quando aliquis eligitur per litigatores imperatorem eorū sup eorum controuersia. argu. l. penul. ff. de arbi. ibi imperare ⁊c.

¶ Uigesimosexto quando litigatores simpliciter ꝓmiserūt stare sententie Lucij Titij, vt probatur in. l. diem ꝓferre. §. fina. ff. de arbi. ¶ Uigesimoseptimo quando cōpromittitur in aliquem puta in Titium arbitrum cum hoc quod questiones nostras ꝺ terminet ꝛm Jnnoc. in. d. c. quintauallis. ¶ Uigesimooctauo quando compromittitur in aliquē cum hoc qd̄ possit ꝓcedere ordine iuris seruato, nam si elegit viam iudicialē erit arbiter, alias erit arbitrator pp illā clausulā, cum hoc ⁊c. ꝛm Jnn. in. c. quintauallis. de iureiu. ¶ Uigesimonono qn̄ simpliciter compromitt̄ in aliquē cum hoc qd̄ possit procedere ordine iudiciario seruato ⁊ non seruato, nam ista verba impetrant̄, vt videat̄ in eum compromissum tanq̄ in arbitrum ⁊ arbitratorem, ⁊ sic si processerit iuris ordine seruato erit arbiter, alias erit arbitrator vt in Spe. de arbi. §. fi. versicu. quid si compromissū est in aliquē ⁊c. ¶ Trigesimo quando compromitt̄ in aliquem tanq̄ in causidicum compromittentium, arg. not. in. l. item si vnus. §. idem pomponius. ff. de arbi. ¶ Trigesimoprimo quando compromittitur in aliquem vt in doctorē ipsor̄ cōpromittentiū, quo vocabulo vtuntur idiote maxime rustici si tn̄ talis sit electus ꝓcessit iudiciario ordine iuris seruato, alias erit arbitrator argu. not. in Spe. de arb. §. vt autem, in forma compromissi ⁊ in for-

ma sententie. ¶ Trigesimosecundo quando compromittitur in aliquem vt in preceptorem vel laudatorem.argu.no. in Spec. de arbi.in.d.§.vt antem. ¶ Trigesimotertio quando in compromissum litigatores promittũt de stando videri seu apparere eis in quem compromittunt qđ pʒ q̃ si partes sic in iudicem cõsentiunt non potest appellari ƀm Inn.in.c.fi.de ferijs.ꝛ p Bald. in.l.cessante.C.quomodo ꝛ quando iud. Idẽ ergo in casu nostro dicendum est qđ talis sic electus videatur esse arbiter a cuius sententia nõ potest appellari in.l.i.C.de arbi.non ante dicamus qđ videatur esse arbitrator,q̃ ab illius sententia potest peti reductio ad arbitrum boni viri.vt in.d.§.arbitrorum,que quidem reductio est species appellationis,vt in.l.non distinguemus.§. quidam.in.§.fi.ff.de arbi. ¶ Trigesimoquarto quando in compromisso promittunt cõpromittentes de stando conscientie illi⁹ in quem cõpromissum est arg.gl.in.l.statutum.§.assessorem.in ꝟbo conscientie.de rescrip.lib.vj.ꝛ per gl.in clemen.j.de iurep. ¶ Trigesimoquinto quando compromittitur in aliquem vt discussorem litis ipsorum compromittentium vt probatur in.d.l.si de meis.§.recepisse ibi discuti litem ꝛc.ff.de arbi. ¶ Trigesimo sexto quando compromittitur in aliqueʒ vt cognoscat de questione vel lite per nota.per Spe.eo.titu.§.j.versi.est autem differẽtia ꝛ quod dixi.j.eo.in.q.xxxvij.

11 **Nunc dicamus** đ arbitratore quibus verbis fit arbitrator.†respondeo qđ dicitur arbitrator quando in compromisso expresse dicitur ꝙ sit arbitrator,vt in d.§.arbitratorum,ꝛ.d.l.si quis arbitratu.l.fi.C.đ contraben.emp.ꝛ.d.c.quintaualis.tunc enim a verbis in dubio non recedamus.l.non aliter.in princi.ff.de leg.ꝛ.l.quicquid astringende.ff.de ꝟ.ob.ꝛ.d.l.labeo.§.idem tubero.ff.de sup.lega.facit.l.continuus.§.cum ita.ff.de ver.ob.ꝛ per Ant.de but. in.d.c.quintaualis.ꝛ hoc verum nisi aliter appareat de mente loquentium maxime ex aliis verbis,vt in Speculo de arbi.§.sequitur.ver.quid si simpliciter in fi.illius ver. ¶ Secundo quãdo in aliquem compromittitur simpliciter super contractu đclarando vel proficiendo vt in casu.d.l.fi.C.de contraben.emp.ꝛ in.d.l.si quis arbitratu.ff de ver.obli.ꝛ per But.ꝛ Imo.in.d. c.quintaualis.lʒ Bal.in titu.de inuestitura in maritum facta i vsibus feudo.ꝛ Ioan.in.c.innotuit.de arbi.in nouella dicant in distincte etiam si super lite taliter compromittatur videri arbitratorem.Sed spe.in titu.de arbi.§.j.versi.est autem differentia videtur dicere qđ q̃n compromittitur simpliciter in aliquem super lite censetur arbiter si vero super contractu censet̃ arbitrator.ꝛ hoc mihi placet vt sic arguamus a subiecta materia.arg. l.si vno in prin.ff.loca.cum simi. ¶ Tertio quando compromittitur in arbitrum ꝛ arbitratorem addito vel non addito hoc verbo,ꝛ amicabilem compositorem,nam si talis sic electus elegerit viam arbitratoris est arbitrator alias erit arbiter ƀm Bartol.ꝛ Flo.in.d.§.arbitrorum ꝛ per Inn.in.d.c.quintaualis.in gl.super verbo arbitratoris.ꝛ vide Spe.de arbi.ver quid si compromissum est ꝛc. ¶ Quarto quando compromittitur in aliquem vt in arbitrum ꝛ amicabilem cõpositorem,non addito illo verbo ꝛ arbitratorem,nam si expresse eligat viam arbitratoris seu amicabilis compositoris erit arbitrator.vt no.doc.in.d.§.arbitrorum ꝛ in.d.c.quintaualis. ¶ Quinto quando compromittit̃ in aliquẽ vt in arbitrum ꝛ arbitratorem ꝛ amicabilem compositorem cum hoc qđ possit procedere iuris ordine seruato.nam si elegerit per viam extraiudicialem erit arbitrator,vt p Inno.in.d.c. quintaualis.in.d.gl.sua. ¶ Sexto quando compromittitur in aliquem non copulatiue prout fuit in casu precedenti,sed etiam alternatiue.s.in arbitrum vel arbitratorem vel amicabilem cõpositorem,nã si expresse eligat viam arbitratoris erit arbitrator ƀm Io.de imo.in.d.c.quintaualis. ¶ Septimo quando compromittitur in aliquem copulatiue vel alternatiue vt in arbitruʒ vel arbitratorem vel amicabilem compositorem.nam dato qđ expresse non eligat viam arbitratoris,q̃ nõ dixit qđ velit esse arbitrator,tamen si procedat extraiudicialiter vt arbitrator censebitur arbitrator,vt p Ant.de but.ꝛ Io.de imo.in.d.c.quintaualis. ¶ Octauo q̃n compromittitur in arbitratorẽ ꝛ amicabilẽ compositorem ita tñ qđ pronuntiet tm̃ de iure,nam iste erit arbitrator q habebit eius arbitratũ informiter a iure non a sola eq̃tate naturali.ꝛ sic quatenus talis arbitrator non erit informatus a iure poterit reduci ad arbitrium boni viri,ita tenet Ant.đ bu. in.d.c.quintaualis.Bart.tamen in.d.l.diem proferre.§.stari. ff.de arbi.sentit qđ tale laudum arbitratoris sit nullum tanquaʒ latum contra formam compromissi.per.l.non distinguemus.§. de officio.ff.de arbi.ꝛ aduerte qđ talis arbitrator poterit iudicare contra ius commune,seruando tamen statuta loci,vt in.c.cũ venisset.de eo qui mitti.in pos.causa rei seruan.lʒ Guido de suza.contra ꝛ male ƀm Ant.de but.in.d.c.quintaualis.de quo plene per Ludoui.de roma in rub.ff.de arbi.ꝛ qđ no.Barto.ꝛ Bal.in.l.illa institutio.ff.de here.insti. ¶ Nono quando compromittitur in aliquem tanq̃ in arbitrum.s.cum hoc qđ possit ꝓcedere ordine iuris seruato vel non seruato,nam censetur in eũ compromissum vt in arbitrum vel arbitratorem,ꝛ an fuerit arbiter vel arbitrator,declarabitur ex forma ꝛ figura iudicij.ꝛ sic si ꝓcede tanq̃ arbitrator extraiudicialiter erit arbitrator ƀm Inno.in.d.c.quintaualis.ꝛ qđ not.Spe.in titu.de arbi.§.fi.ver. quid si sit compromissum. ¶ Decimo q̃n compromittitur in aliquem vt in arbitrum ꝛ arbitratorem ꝛ ille processit vt arbitrator extraiudicaliter ꝛ sententiando dixit ꝙ sententiabat vt arbiter, nam nihilominus eius sententia valebit vt sententia lata per arbitratorem secundum ꝙ processum fuit per eum,non attẽtis ꝟbis sententie ƀm Bald.singulariter in.d.c.quintaualis.in.x. col.ꝛ idem ibi lʒ Host.ꝛ Anto.de bu. ¶ Undecimo q̃n cõpromittitur in aliquem vt in arbitrum ꝛ arbitratorem.nam lʒ processerit vt arbitr si tamen sententiauit vt arbitrator ex non scripto reducetur sententia ad arbitrium boni viri tanq̃ lata ab arbitratore secundum Gui.de suza.in.l.si qui ex consensu.C.de epis.audi.ꝛ per Ant.de but.in.c.quintaualis. ¶ Duodecimo q̃n cõpromittitur in arbitrum ꝛ arbitratorem qui procedit modo iudicialiter vt arbitrator,nam censebitur vt arbitrator ƀm Hostien. ꝛ Anto.de bu.in.d.c.quintaualis. An autẽ qui elegit viam arbitri possit variare ad viam arbitratoris vel contra.Communis opi.est qđ non,sed Spe.in titu.de arbi.§.fi.ver.quid si compromissum,ꝛ per Bar.in.d.§.arbitroꝝ.ꝛ p Dyn.in.l.si dominium ff.de fur.ꝛ in.l.iij.ff.de testa.mil.licet Host.contra.in.d.c.quintaualis.ꝛ Bal.in.l.non codicillum.de testa.ꝛ vide Barto.in extrauag.ad reprimen.in verbo prout. ¶ Decimotertio q̃n cõpromittitur in aliquem tanquam in arbitrum ꝛ arbitratorem qui tamen in sententiando dixit qđ ferebat sententiam tanquam arbiter ꝛ arbitrator.nam talis sententia valebit secundum Bald. in.d.l.non codicillorum.C.de testamen.qui inquit qđ ita de consuetudine obseruatur ꝛ verum dicit quod not.singula. ¶ Decimoquarto quando compromittitur in aliquem vt in bonum viꝝ videlicet habito respectu ad id quod bonus vir in genere facere deberet,non quod ille sit bonus vir simpliciter ƀm Ant.de but. in.d.c.quintaualis.per tex.in.d.l.iij.§.tam ꝛ si neminem.ꝛ qđ ibi no.per gl.ꝛ Bar.ff.de arbi. ¶ Decimoquinto quando compromittitur in aliquem cũ hoc quod possit procedere ꝛ sententiare alte ꝛ basse,nam talis erit arbitrator.Sed tamen isto casu nõ poterit peti reductio ad arbitriũ boni viri,ꝛ hoc ẽt si enormiter ledat partem duntamen dolus absit secundum Ioã.an.in.c.humilis.de maio.ꝛ obe.ꝛ per Bal.in.l.ꝛ in maioribus.C.de app. ꝛ in.l.i.§.si inter pares.de lege corra.in vsib.feudo. ¶ Decimosexto q̃n compromitt̃ in aliquem cum potestate qđ possit alteri dare multũ ꝛ parũ vt probat̃ per Ioã.an.ꝛ Host.in.d.c.humilis.ꝛ similiter hoc casu non poterit peti reductio ad arbitruʒ boni viri,quod est verum dummodo dolus malus absit per no. per Io.an.in.d.c.humilis. ¶ Decimoseptimo q̃n compromittitur per rusticos litigantes in alium rusticum vt in arbitrũ,naʒ hoc verbum arbitrum ratione subiecti personarum compromittentium ꝛ in quam compromissum est dʒ exponi id est vt in arbitratorem.argu.l.si vno in princ.ff.loc.ꝛ.l.stipulatio ita habere licere.§.hi qui.ff.de verbo.obli.facit in argu.l.i.C.si quis impera. maledixerit. ¶ Decimooctauo quando per mercatores cõpromittit̃ in alium mercatorem vel rusticum seu in alium iuris vel literarum ignarum,dato quod in compromisso appelletur arbiter,nam exponetur.i.arbitrator.eadem ratione de qua dixi supra proximo casu argumen.l.si fideiussor.§.quedam.ff.manda.ꝛ l.quintus in princi.eo.titu.probantur in.d.l.si societatem.§.arbitrorum.ff.p soc.vbi probatur ꝙ largo modo arbiter est arbitrator.vnde inter tales personas verba eaꝝ capimus largo modo vt in.d.iuribus.ꝛ intelligo literaꝝ ignaꝝ ẽt illũ qui scit scribere vel legere solum in vulgari,vt dicit glos.Odof.ꝛ Bartol. in.l.fina.cum auc.ibi posita.C.si certum petatur.

¶ Decimonono quando in compromisso partes promittunt stare arbitratu alterius puta Lucij Titij per.l.si quis arbitratu.ff. de ver.obliga.ꝛ quod dixi.s.eo.trac.in questio.iij.

¶ Uigesimo quando compromittitur in aliquem simpliciter q non potest esse arbiter sed arbitrator sic,vt in iudice litigatorũ de iure ciuili.l.sed ꝛ si in seruum.§.si quis iudex.ff.de arbi.nã tũc capitur interpretatio vt potius sit arbitrator q̃ arbiter,vt sic res

potius

potius valeat quam pereat per.l.quoties.ff.de verborum significa. & per.l.quoties.ff.de rebus dubijs.

¶ Vigesimoprimo quando plures qui diu litigauerunt simpliciter compromittunt, nam tunc in dubio videntur velle recedere a lite & ordine iudiciorum, & sic compromittere vt in arbitratorem de iure & de facto argumen.no.per But.& Ioan.de imo. in.c.fina.de mutu.peti.pro quo facit quia tunc erant in casu vt sic cogi possent compromittere de iure & de facto secundum Bu. & Imo.in.c.fina.ergo in dubio videntur sic compromittere argumen.l.merito.ff.pro so.& quod in simili not.Barto.in.l.heredes mei.§.cum ita.ff.ad trebellia.facit quod dixi in dicta.l.iij.§.tam & si neminem.ff.de arbi.circa secundum notabilem in fallentia secunda. ¶ Vigesimosecundo quando extat statutum quod litigatores tenerentur compromittere in arbitratorem de eorum controuersia, puta quia sunt affines &c. nam tunc compromittendo videntur compromittere vt in arbitratorem per iura de quibus dixi.s. in proximo casu.& quod no.Barto.in.d.l.heredes mei.§.cum ita.ff.ad trebellia.nam hoc compromissum videtur coacte factum prout mandat statutum, argumen.not.per Pet.de anchara. in suo consil.clviij. ¶ Vigesimotertio quando per coniunctos litigantes compromittitur, nam in dubio censendum est eos compromisisse vt in arbitratorem argumen.l.fina.ff.famil.herciscun. & idem in rusticis vel mercatoribus simpliciter compromittentibus vt sicut in dubio ratione qualitatis personarum videantur compromittere vt in arbitratorem potius quam vt in arbitrum, & maxime quia etiam si expresse dicerent quod compromittunt in arbitrum debet exponi.i.vt in arbitratorem per ea que dixi supra in casu.xviij. vnde idem multomagis in casu isto in quo non est expressum nomen arbitri sed fuit simpliciter compromissum, argumen.aucte. multomagis.C.de episcop.& cleri.

¶ Vigesimoquarto quando compromittitur simpliciter in aliquem qui compromittentibus predixerat quod nullo modo intendebat inter eos esse arbiter sed arbitrator sic argu.no.per Bald. in simili in.l.venditor.C.de rescin.vendi.vbi Bal.sing.dixit quod si arbitrator partibus predixerat laudum suum quod postea ipse partes non possunt petere reductionem ad arbitrium boni viri etiam ratione enormis lesionis vel doli, per dictam.l.venditor.facit ad idem materia.l.non solum.§.morte.ff.de ope.noui nun.facit.l.fi.§.item si predixerit.ff.nau.caup.stabu.facit gl.no.in.l.j.ff.de indi.vbi predictio vel protestatio multum operatur. ¶ Vigesimoquinto quando ante compromissum processerat inter litigatores tractatus de eligendo arbitratorem, nam tunc simpliciter in aliquem compromittendo videntur litigatores compromitte vt in arbitratorem.argumen. in.l.item quia.ff.de pac.& l.titia.§.idem respondit.ff.de verborum obliga.& per glo.in.d.l.i.ff.de indi.& in.l.si seruus plurium.§.fi. ff.de leg.i. ¶ Vigesimosexto quando compromittitur in aliquem simpliciter hoc acto quod possit procedere & cognoscere iuris ordine seruato, & non seruato, nam si non seruaret ordinem iuris immo processit extraiudicialiter censetur arbitrator. vt in Spe.de arbi.§.fina.versicu.quid si compromissum, & quod dixi .s.citra arbitrum in hac eadem.q.in casu.xxix.

¶ Vigesimoseptimo quando compromittitur in aliquem simpliciter vt in arbitrum ita tamen quod possit procedere ordine iudiciario non seruato si processit non seruato iuris ordine, sed extraiudicialiter quasi constet de intentione partium quod velint illum esse arbitratorem, vt in Specu.eo.titu.§.fina.versic. quid si simpliciter. ¶ Vigesimooctauo quando compromittitur in aliquem vt in arbitrum prout arbitratus fuerit, nam illud prout arbitratus fuerit ampliat primum dictum precedens, argum. l.edita.C.de edendo.& sic non habet liberum arbitrium, vt per Ludo.de roma in rubrica.ff.de arbi.

¶ Vigesimonono quando compromittitur in aliquem promittendo stare eius iudicio.per no.per Barto.in extrauagan.ad reprimendum.in verbo videbitur.dum reprehendit glos.in.l. thais.in princip.ff.de fideicommis.lib.

¶ Trigesimo quando compromittitur in aliquem si dictum fit de stando eius sententie prout sibi placebit qui iudicabit secundum Barto.in.d.extrauagan.ad reprimendum in dicto verbo videbitur.& in.l.si sic.ff.de le.ij. ¶ Trigesimoprimo quando litigatores de causa dicunt se velle stare misericordie Titij in quem fit compromissum.per no.per Innocen.in.c.veniens.in fi.de renun.& per Angel.in.l.si cui.ff.de seruitutibus.

¶ Trigesimosecundo quando compromittitur in aliquem ita quod possit procedere omni iuris solennitate remota vel ommissa.argumen.no.per Bal.in.l.prolatam.C.de senten.& interlo.om. iudi.per que verba inquit Bald.quod poterit sententiare sine scriptura & eo quem est factum compromissum procedentem, quod nota. ¶ Trigesimotertio quando compromittitur in aliquem cum hoc quod possit procedere de facto argumen.l.i.ff.de arb. §.quod no.Bar.in.d.extrauagan.in verbo videbitur.vbi exponit de facto.i.arma.manu de quo dixi in.l.qui restituere in.j. notab.ff.de rei vendi. ¶ Trigesimoquarto quando compromittitur in aliquem vt in amicabilem compositorem vt in Spec.de arbi.§.fi.versi.sed nunquid amicabilis compositor.

¶ Trigesimoquinto quando ex forma statuti quis posset compromittere in arbitrum absque aliqua solennitate que tamen non requiritur in arbitrato.nam simpliciter tunc compromittendo absque illa solennitate videtur compromittere tanquam in arbitratorem ex quo aliter actus non potest valere.argu.d.l.quoties.ff.de rebus dub.& argumen.l.iij.in prin.ff.de testamen.mili.facit quod not.Bar.in.l.j.§.si quis ita.ff.de verborum obliga.in illo articulo si non valet quod ago vt ago &c.& Bald.in.l.penul.ff.de arbi.

¶ Trigesimosexto quando compromittitur in aliquem vt pacificet compromittentes vt in Spe.eo.ti.§.i.in ver.est autem differentia, & dixi.s.eo.in.q.xxvij.

¶ Et ex predictis infero ad quartam differentiam inter arbitrum & arbitratorem, nam alijs verbis & modis constituitur arbiter, & alijs verbis vel modis constituitur arbitrator, vt patet ex iam plenissime dictis in hac.q.iij.vltra omnes.

12 ¶ † Quinto quero vtrum seruus possit esse arbiter, vel arbitrator. Respondeo quod seruus absque dubio non potest esse arbiter, vt est casus in.l.pedius.§.in seruum.ff.de arbi. Sed an possit esse arbitrator videtur quod non per tex.& glo.in.l.illa verba.ff.de verborum significa.vbi arbitratu cadit qui in arbitratorem, vt i. l.si quis arbitratu.ff.de verborum obliga & quod dixi plene.s.e. q.ij.significat ius non autem factum, & sic non cadit in seruum. contrarium determinat Bal.in.d.§.in seruum.licet Bar.ibi.& in l.si stipulatus fuerim illud aut illud.ff.de verborum obliga.& ibi Pau.de cast.contra de quo vide in Specu.de arbi.§.ij.versi. item seruus.vbi inquit quod seruus potest esse arbitrator de equitate licet alij contra per dictam.l.illa verba vnde possumus dicere quod Spe.tenet quod seruus non possit esse arbitrator per illam. l.illa verba.maxime quia Spec.ponit illam opinionem pro vltima, ergo videtur approbare vltimam opinionem per glo.que est in.l.qui filium.§.sabinus.ff.ad trebellia. Nisi dicamus quod immo Spe.tenet precedentem opinionem.s.quod seruus possit esse arbitrator de equitate. Et pro hoc facit ratio, † quia arbitramentum est contractus, vt in auc.si vero contigerit.C.de indi.& contractus cadit in seruum vt in to.titu.ff.de pecu.ergo &c. Non obstat glo.de qua in.d.l.qui filium.§.sabinus, quia illa glo.fallit quando vltima opinio refertur per dictionem alij, puta quia glo.vel doctor dicit. Alij contra prout facit Specu.in.d.vers.item seruus. nam illa dictio alius, non comprehendit personam loquentis, & sic est dicere quod licet alij teneant contra.tamen Spe.aliud tenet argumen.gl.in.l.necesse.ff.de in diem adic.quod no.quia docto.nullibi ponunt.& pro ista opinione Spe.sic intellecta, alleg.glo.in d.l.pedius.§.in seruum.licet gl.loquatur per verbum forte. Sed tamen non stat propter hoc quod ista non sit opinio gl.per tex. in.l.i.§.i.ff.de iusti.& iur.ibi nisi fallor &c.& per.l.si forte.ff.de castren.pecu.& in.l.gallus.§.si eius.in versi.forte.ff.de liber.& postu. Nec obstat.d.l.illa verba.ff.de verbo.significa.quia debet intelligi de tali arbitratu qui cadit in arbitrum iuris tantum vt dicit gl.in.d.§.si seruum.& pro hoc allego.l.inter castellianum.ff. de arbi.quod declara vt plene dixi.s.eo.in.quo.iiij.in prima parte questionis dum loquor de arbitro.& pro hac opinione facit ratio quia compromissum in arbitratorem est quedam quasi transactio facta conditione, pro eo quod arbitrator arbitrabitur per ea que dixi.s.eo.in.ij.q.conditio autem adiecta in personam serui potest per seruum impleri, vt in to.titu.ff.de manu.testamen.& ff.de fideicommis.liber.ergo &c.

14 ¶ † Item quia arbitrium & compromissum sunt de iuregentium, vt in Spe.de arbi.§.differt.versic.quod de bannito.ergo cadit in seruum argumen.l.eas obligationes.ff.de actio.& ob.falli tin arbitrum.d.l.pedius.§.in seruum.ff.de arbi.& hoc quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.l.i.ff.de arbi.seruus autem non potest esse iudex.vt in.l.cum pretor.§.non autem.ff.de iudi.facit.l. seruus.C.de iudi.sed secus in arbitramento, vt in.d.l.si de meis. §.recepisse.ff.de arbi. Item quia bonum est arg.de seruo ad monachum & econtra, vt per Inn.in.c.cum olim.de censi.& per Bar.in.l. pe.ff.de stip.seruo.sed monachus licet non possit esse arbiter, tamen potest esse arbitrator, vt in.c.fi.de testa.in.vi.dummodo interueniat licentia superioris, vt ibi & .s.dicam.ergo idem dicamus in seruo.

Itē qꝛ arbitrari ꝑut cadit in arbitratore est facti, arg. l. ꝯsilio. in fi. ff. de cura. furio. ergo cadit in seruum vt in. §. sed factū. insti. de stip. seruo. Item qꝛ arbitrator cognoscit extraiudicialiter, vt habetur in. d. §. recepisse. ꝛ p do. in. d. c. quintauallis. sed in extra iudicialibus seruus cognoscitur, vt in ti. de pe. facit. l. quod attinet. ff. de regu. iur. ergo. ꝛ ex his habes quintam differentiā inter arbitrum ꝛ arbitratorem, nam seruus non pōt esse arbiter sed arbitrator sic. de quo. s. dixi.

15 ¶ †Sexto quero vtrum mulier seu femina possit esse arbitra, vel arbitratrix. Respondeo ꝙ nulla femina potest esse arbitra. casus est in. l. fi. C. de arbi. hoc verū nisi mulier sit in dignitate cōstituta seu nisi ꝑsone excellētia aliud inducat, vt est casus in. c. dilecti, extra de arbi. ꝛ specu. eo. ti. §. potest esse arbiter. in prin. vel nisi sit talis mulier que habeat potestatē iudicandi. vt. viij. q. prima. c. vereor. ꝛ per Spe. vbi. s. vel consuetudo terre aliud teneat, vt in. xij. q. ij. c. cū deuotissimam. ꝛ in Spe. vbi. s. ꝛ sic pꝫ qꝺ per consuetudinē pōt induci qꝺ qui ꝓhibet̄ de iure esse arbiter nihilominus possit esse arbiter vt pꝫ ex predictis. facit. l. de quibus. ff. de legi. Sed an possit mulier esse arbitratrix. dic qꝺ sic. casus est in. c. quintauallis. de iureiur. ꝛ no. gl. ꝛ Cy. ꝛ Mar. si li. ꝛ Salice. in. d. l. fi. C. de arbi. ꝛ per Spe. in. d. §. pōt. in princ. ꝛ per Abba. in. d. c. quintauallis. in differentia sexta. ꝛ idem tꝫ Flo. in. d. l. fi. ꝛ rō quare mulier potest esse arbitra est, qꝛ non reperitur h̄ ꝓhibitum de iure ſm Cy. ꝛ Flo. in. d. l. fi. ex quo colligi ꝙ ista non est bona ꝯsequentia, quis prohibet̄ esse arbiter ergo ēt ꝓhibetur vel censetur ꝓhibitus esse arbitrator, vt pꝫ in muliere que ꝓhibetur esse arbitra, vt in. d. l. fi. ꝛ tamen non censet̄ esse prohibita esse arbitratrix, quod no. ad statuta que ꝓhibēt ꝓcuratorē vel aduocatū esse arbitrū vt nō videant̄ prohibere ꝓcuratorē vel aduocatū posse esse arbitratorē, tene menti.

16 ¶ †Sed quero incidenter quid in hermaphrodito. Rn̄deo ꝙ poterit esse arbitrator, siue iudicemus eū tanꝙ feminā siue tāꝙ masculū. argumē. d. c. quintauallis. ꝛ quod. s. dixi, siue etiam sit equalis potentie in vno sexu sicut in alio, nā si sic ē i quolibet casu simplici, vt pꝫ ex predictis iuribus. ergo idem est in casu mixto. argu. no. in. l. ij. in prin. ff. de verbo. obliga. ꝛ in. l. si ita scriptum. in prin. ff. de lib. ꝛ postu. Sed an possit esse arbiter. Dico qꝺ sic, si magis incalescit in sexu masculino ꝙ̄ feminino, secus si plus incalescit in sexu feminino ꝙ̄ masculino, vt ꝓbat̄ in. l. queritur hermaphroditum. ff. de sta. hom. ¶ Itē quero quid si vterqꝫ sexus in eo equaliter apparet ita ꝙ non potest apparere qui sexus magis preualeat, qd tunc dicemus, quidā dicunt qꝺ iudicabitur tanquā masculus, sic infero qꝺ poterit eligi arbiter nedū arbitrator, qꝛ sexus masculinus presumit̄ magis potens arg. ff. de reb. dub. l. fuerit. §. fi. Item qꝛ qꝺ quis sit masculus est dignius. vt in. l. multis. ff. de sta. ho. argu. insti. de rex diui. §. singulorum. Guil. tamen de cuneo in. d. l. queritur. dixit qꝺ totum erit in sua electione. ꝛ hoc verum dico maxime in casu nostro est maior annis. xx. iuxta. l. cum lege. ff. de arbi. ita qꝺ non sit minor infante, sed maior. s. quo sexu velit vti ꝛ illo vtatur quem magis sentit in se preualere cum agatur de ꝯscientia sua, ꝛ nullus ita bene scit sicut ipse vnde dꝫ stari sue electioni, vt no. in. §. sed iste. inst. de act. ꝛ in. l. i. iuncta. l. vidue. C. de nup.

17 ¶ †Ultimo quero quid si cōpromittitur in mulierem tanꝙ in arbitram, cum iuramento partiū que promiserunt stare ꝛ parere arbitrio ipsius mulieris, an tunc ꝯfirmabitur compromissum ita qꝺ tunc cesset preallegata. l. fi. C. de arbi. Respondeo qꝺ doc. non ponunt excepto Specu. in titu. de arb. §. potest. ver. quid si compromittentes. vbi dicit ꝯpromissum esse nullum. Sed ego simpliciter puto saltē de iure ciuili ꝙ non confirmabitur compromissum tanꝙ factum contra dictam. l. fi. ꝛ hoc per tex. in. l. non dubium. C. de leg. Nam quando lex stat in finibus prohibitionis prout facit illa. l. fi. C. de arbi. non est necesse ꝙ lex vltra procedat annullando actū adeo qꝺ nō firmatur iuramēto ſm Bal in. d. non dubiū per illū tex. licet re vera preallegata. l. fi. annulet compromissum factum in mulierem pariter ꝛ arbitrium mulieris in quam est compromissum, vt pꝫ in. d. l. fi. facit auct. dicimus. C. de arbi. que tamen loquitur in iuramento arbitri, non autem in iuramento cōpromittentium, vt dixi in. l. actori. C. de reb. cre. Sed de iure canonico forte secus est. argu. no. ꝑ Spe. in titu. de arbi. §. sequit̄. versic. hoc autem certum est ſm. ll. ꝛ eo. titu. §. i. in prin. ꝛ per Abb. in simili in. d. c. quintauallis. in differentia quarta. ꝛ hec non reperies tacta per alios doc. ex quibus habes sextam differentiam inter arbitrū ꝛ arbitratorem. Nā mulier non potest esse arbitra. d. l. fi. ꝛ tn̄ pōt esse arbitratrix. d. c. quintauallis. ꝛ late. s. dixi.

18 ¶ †Septimo quero quid de excōmunicato vtrum possit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo ꝙ sicut excommunicatus non potest esse iudex vt habet̄ in. c. sciscitatus. de rescrip. ꝛ quod habetur per doc. ꝛ ibi dixi in. l. cum pretor. §. non tantum. ff. de iud. ita nec potest esse arbiter. arg. l. i. ff. de iudi. ꝛ ita tenet gl. ꝛ Odofre. in. l. pedius. in princip. ff. de arbi. ꝛ Specu. in titu. de arb. §. potest versic. item excommunicatus. Jacob. tamen de are. vt refert Ray. in. d. l. pedius. in princip. ff. de arbi. distinguebat. dicens quod si vterqꝫ ignorabat potest esse arbiter, si vero vterqꝫ sciebat esse excommunicatum non potest esse arbiter. si vero alter tātum sciebat, tunc valebit arbitriū pro ignorante, pro sciente non argumen. l. qui contra. C. de incestis nup. Sed certe ista opinio mihi non plꝫ, qꝛ sic compromissum claudicaret contra. l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arbi. ꝛ ideo dic quod excommunicatus indistincte non potest esse arbiter. ad quod allego Specu. i titu. de arbi. §. differt. ver. item ſm eum ꝛc. quod tamen fallit si communiter pro non excommunicato existimabatur, nam tunc communis opinio preualet veritati. vt in specu. de sentētia. §. quoniam. versi. vt autem in pugnando ꝛc. alias non potest esse arbiter quod est verum in principe excommunicato, sed excommunicatus nō publice potest esse arbiter ꝛ iudex infra annum postea vero non, vt in auc. credētes. C. de hereticis. quis autem dicatur publice excommunicatus ꝛ quis non publice excommunicatus vide in clem. prima de sepulturis.

19 ¶ †Sed si querit̄ vtrum talis excommunicatus etiam publice possit esse arbitrator, dico ꝙ sic vt per Bald. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad treb. ꝛ per eundem in. l. cum pater. §. hereditatem. ff. de lega. ij. de quo vide per Anto. de but. ꝛ per Abb. in. c. quintauallis. de iureiuran. in differentia. xix. ꝛ in Specu. de arbi. §. differt. versi. item secūdum eum non possum ꝛc. ꝛ per Inno. in dicto capitu. quintauallis. ꝛ Barto. tangit in dicta. l. cum pater. §. hereditatem. ff. de lega. ij. ꝛ in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad trebellia. ꝛ Anto. de butrio in dicto capitu. quintauallis. mouetur ratione videlicet, quia arbitramentum est transactio vt in auctentica. si vero ꝯtingit. C. de iudi. ꝛ sic est contractus excommunicatus autē potest contrahere. vt in. c. veritatis de dolo ꝛ contumacia ergo ꝛc. Non obstat. c. in causis de offi. dele. de cōpromissarijs ad eligēdum prelatum, ꝛ sic ad actum spiritualē qui non cadit in excōicatum. Et hanc partē tenet Joan. de imo. in dicto. c. quintauallis. Et ex his habes septimā differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem. nam excōmunicatus non potest esse arbiter sed arbitrator sic, de quo supra dictum est.

20 ¶ Octauo quero† quid de bannito vtrū possit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo si queritur vtrum bānitus possit esse arbiter qꝺ aut omnia eius bona sunt confiscata aut non. Primo casu nō pōt esse arbiter bannitus sicut nec deportatus, vt i spe. de arbi. §. differt. ver. quid de banito. Secundo casu sic, nam talis bannitus cuius bona omnia sunt cōfiscata seu publicata bene potest esse arbiter. vt per gl. institu. qui. mo. ius. pat. pot. sol ui. §. relegati. Sed si queritur vtrum bannitus possit esse arbitrator. Et tunc dico qꝺ indistincte pōt esse arbitrator siue eius bona non sint confiscata siue confiscata. ita no. Cy. in. l. cū pr̄ §. hereditatem. el primo per illū tex. ff. de leg. ij. ꝛ Bar. in. l. pedius in princ. ff. de arbit. ꝛ. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. oblig. ꝛ Bal. in. l. id qꝺ pauperibus. C. de epis. ꝛ cleric. in. iij. q. licet loquat̄ de executore testamentario sed est eadē ratio hoc etiam tenuit Lafrā. in suo opere de arbit. in secūda parte in versi. vj. quero vtrum bannitus ꝛc. Et ex his habes octauā differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorē qꝛ bannitus cuius bona bona oia sunt publicata non esse arbiter, sꝫ arbitrator sic, vt pꝫ ex ꝑdictis.

21 ¶ Nono quero† quid de minore annis viginti vel vtrum possit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo qꝺ talis minor annis viginti non pōt esse arbiter. casus est in. l. cū lege. ff. de arbit. quod puto procedere si cōpromittentes in eum iurent per dictam. l. cum lege iuncta. l. non dubium. C. de legi. ꝛ quod no. Spec. in compromisso facto in mulierem, qꝺ intelligo cū iuramento in ti. de arbit. §. potest. versi. quid si compromittēs. ꝙ intelligo vt in simili dixi. s. eo. in. qꝺ. vj. ꝛ de hac qōne vide in Spe. de arbi. §. potest. ver. item minor. ꝛ per Hosti. in sua suma de arbit. §. ij. Item dic hoc procedere tūc si talis minor annis. xx. fuerit factus minor annis. xx. post factum compromissum. nam non reconualescit cōpromissum nisi de nouo compromittatur in eum secundū Spe. in tit. de arbit. §. potest. versi. quid si pendente cōpromisso ꝛc. per. l. sed ꝛ si in seruum. primo respondeo. ff. de arbit. arguendo de seruo ad minorem annis. xx. facit. c. cum in cūtis. de elec. ꝛ. l. ij. §. i. ff. de excusa. tuto. ꝛ quod ibi in simili notat Ray. de electi. facta de minore ꝛ quod dixi in. l. non potest vide

r.ff.de indi. in extensione.xiij.& .xiiij. Item dic qd ista qd proce
dit et si talis minor annis.xx.intrauerat annu.xx.secus tn est si
intrauerit vltimum diem.xx.an.per.l.i.ff.de manu.& qd ibi no.
per Jacob.de are.& doc.facit qd no.in.l.qua etate.ff.de testa.
vbi est bonus tex.in simili. Viso de arbitro quero quid de mi
22 nore ann.xx.vtru possit esse arbitrator. † Ego puto quod sic ar
guendo de cotractu qui cadit in minorem, ergo argumentu put
in simili arguit Ant.de but.in.c.quintauallis.de iureiur.in illo
argumen.vtrum excommunicatus possit esse arbitrator, & dicit
ipse q sic, hac ratione quia arbitramentum est contractus & ex
communicatus potest contrahere ergo &c.certum autem est q
idem est in minore, vt in.l.si curatorem habens.C.de in integru
restitutio.minorum ergo &c. Fateor tamen quod si talis minor
acceptando compromissum factum in eum tanq in arbitratore
esset lesus posset restitui in integrum, vt in.d.l.cum lege in fine.
ff.de arbi.quod puto verum nisi talis minor iurasset non contra
uenire &c.vt in aucten.sacramenta puberum.C.si aduersus ven
di.quam puto procedere etiam in iuramento arbitratoris iuran
tis non contrauenire susceptioni compromissi facti, qr est ea
dem ratio de qua habetur in.d.auctenti.sacramenta puberu.
Item pro hac questione facit quia arbitrator procedit extraiu
dicialiter, & sic non in figura iudicij, vt habet in.l.si de meis.§.re
cipisse.ff.de arbi.& per Inno.& alios in.d.c.quintauallis.de iu
reiuran.talis autem etas non reperitur limitata in his extraiu
23 dicialibus.ergo &c. † Item ad hoc facit ratio qua vtitur Cy.in.
l.fi.C.de arbi.dum dicit mulierem posse esse arbitratricem licet
non arbitra.qr licet prohibitum sit mulierem esse arbitram ta
men non reperitur lege prohibitum mulierem non posse esse ar
bitratricem.ita in casu nostro lz in arbitro sit prohibitum mino
rem.xxv.ann.suscipere compromissum, vt in.d.l.cum lege tame
in arbitratore hoc prohibitum non reperitur.vnde nec nos pos
sumus dicere hoc esse prohibitum, argumen.l.iij.in fi.ff.de pre
cari.& l.illam.C.de collatio.cum similibus.

¶ Sed quero quid si in talem minorem ann.xxv.fuerit compro
missum tanquam in arbitrum & arbitratorem. Respon.debet at
tendi vtrum elegerit viam iudicialem, & sic tanqua arbiter, & tuc
non poterit per.d.l.cum lege. An vero elegerit viam extraiudi
cialem, & sic tanquam arbitrator, & tunc poterit & valebit.argu
men.no.per specu.in.§.sequitur, versicu.quid si commissum est
& quod dixi supra eo.in questione.iiij.& per predicta habes no
nam differentiam inter arbitrum & arbitratorem, qr minor.xx.
an.non potest esse arbiter.d.l.cum.l.ff.de arb.sed arbitrator sic
per dicta iura, tene menti qmuis docto.non ponant.

24 ¶ † Decimo quero quid de deportato in insulam vtru possit ee
arbiter vel arbitrator. Respon.quod deportatus non potest esse
arbiter sicut nec bannitus nostri temporis cuius bona confisca
tur.nam non potest esse arbiter, vt probatur in Specu.de arbi.
§.differt.versicu.quid de bannito, & quod dixi.s.eo.in.q.viij.&
hoc comprobo ratione, arbitria sunt regulariter redacta ad in
star iudiciorum, vt in.l.prima.ff.de arbi.sed deportatus in insu
lam non potest esse iudex, vt per Baldum & Ange.in.l.cu pre
tor.§.non aut.ff.de iudi.& ibi dixi in primo nota . ergo nec potest
esse arbiter per dictam.l.primam.ff.de arbi.hoc tamen limito p
cedere si communiter ille habebatur & reputabatur pro deporta
to. Ita intelligo predicta. Fallit si communiter existimabitur, &
putabatur pro non deportato, nam tunc poterit esse arbiter si
cut etiam tunc posset esse iudex, vt in Specu.de sententia.§.qm
versicu.vt autem impugnando &c.& quod dixi in.l.cum pretor.
§.non autem.in fallentia.ix.facit.l.barbarius Philippus.ff.de
25 offi.preto.& l.prima.C.de testamen. † Sed si queritur vtruz de
portatus possit esse arbitrator puto quod sic, argumen.l.cum pa
ter.§.hereditatem.ff.de lega.ij.& l.ex facto.§.si quis rogatus el
ij.ff.ad trebelia.per quos text. Barto.ibi arguit ad excommu
nicatum quod possit esse arbitrator sicut text.illi sentiunt quod
deportatus possit esse arbitrator.& probo ratione, nam deporta
tus perdit solum ea que sunt iuris ciuilis non autem ea que iuris
gentium, vt in.l.eas causas.ff.de capi.dimi. Contractus autem
sunt de iuregentium regulariter, vt in.l.ex hoc iuregentium.ff.de
iusti.& iur. Arbitramentum autem est transactio, & sic contractus
vt in aucten.si vero contingit.C.de iud.merito concludo quod de
portatus potest esse arbitrator per dictam rationem quam in si
mili casu adducit Anto.de but.in.d.c.quintauallis.quod etiaz
confirmo, qr non habemus legem que dicat deportatum no pos
se esse arbitratorem ergo &c.prout in simili arguit Cynus in.l.fi
nali.C.de arbi.dum probat mulierem posse esse arbitratricem li
cet non arbitram, vt dixi.s.in.q.vj.& ex his habes decimam dif
ferentiaz inter arbitrum & arbitratorem.nam deportatus no po
test esse arbiter sed arbitrator sic, vt patet ex predictis.

26 ¶ † Undecimo quero quid de muto an possit esse arbiter vel
arbitrator. Respodeo quod si queritur vtrum mutus possit esse
arbiter.& certe dicedu est q non, vt est casus in.l.sed & si i seruu.
§.i.ff.de arbi.quod confirmatur ratione, qr nec mutus potest ee
iudex.argumen.eorum que habentur in.d.l.cecus.ff.de iudi.&
in.l.i.§.casum.ff.de postula.ergo nec arbiter, argumen.l.i.ff.de ar
bi.hoc tamen intellige, vt dixi in surdo.j.proxima questione. Sz
queritur vtrum mutus possit esse arbitrator.ego credo q sic.

¶ Primo qr licet reperiatur prohibitum mutum non posse es
se arbitrum, vt in.d.l.sed & si in seruum.§.primo tamen non re
peritur prohibitum mutum non posse esse arbitratorem, vt in si
mili dicit Cy.in.l.fi.C.de arbi. Secundo qr vnius inclusio alte
rius est exclusio.l.cum pretor.in princip.ff.de iudi.& c.nonne.de
presump.sed preallegata.l.sed & si in seruum.§.i.includit sub p
hibitione arbitrum.ergo videtur excludere arbitratorem. Ter
tio quia arbitrator procedit extraiudicialiter, vt in.l.si de meis.
§.recepisse.ff.de arbi.& per Anto.de but. in.c. quintauallis.ff.
de iureiuran.sed ab extraiudicialibus no repellit mutus, vt in.
l.mutus.in princip.ff.de iu.do. † Quarto quia mutus potest pa
27 cisci vel contrahere.l.item quia.ff.de pac.ergo etiam potest in
eam compromitti vt in arbitratorem, qr arbitrametum est quasi
transactio, & sic contractus, vt in auc.si vero contigerit.C.de iu
di.& per Anto.de but.& alios in.d.c.quintauallis. ergo &c.

¶ Quinto quia muto specialiter prohibetur stipulatio que est de
iure ciuili, vt in princip.ff.de verbo.obliga.& in.§.de pecunia au
tem constituta.insti.de act.ergo secus est in his que sunt de iure
gentium que consensu contrahuntur vt est arbitramentum & co
promissum in arbitratorem.argumen.l.ex hoc iuregentium.ff.de
iusti.& iur.& quod in simili no. Specu.in tit.de arb.§.differt.ver
sicu.quid de bannito. An autem compromissum factum in mu
to tanquam arbitrum firmetur iuramento compromittentiu. pu
to quod non, prout in simili no. Specu.in compromisso facto in
mulierem tanquam in arbitram.in titu.de arbi.§.potest.versic.
quid si compromittens, & quod dixi in simili.s.eo.in.qo.vi.dic
vt ibi.& ex his habes.xi.differentiam inter arbitrum & arbitra
torem, nam mutus non potest esse arbiter, vt in.d.l.sed & si in ser
uum.§.i.ff.de arbi.sed bene potest esse arbitrator, vt supra proba
ui quamuis docto.non ponant, & dixi in dicta.l.sed & si in seruu.
§.j.in secunda fallentia.

28 ¶ † Duodecimo quero quid de surdo vtrum possit esse arbiter
vel arbitrator. Respondeo quod surdus non potest esse arbiter
vt est casus in.d.l.sed & si in seruum.§.i.ff.de arbi.quod intelligo
verum dummodo sit surdus qui nihil penitus audit, secus si au
diret, licet cum difficultate.argumen.l.discretis.C.qui testa. fa
cere pos.& in.§.mutum.institu.de inuti.stip. Item intelligo verum
quando a principio tempore facti compromissi in eum ipse arbi
ter erat surdus, secus si post factum compromissum efficiatur sur
dus per not.in.l.cecus.ff.de iudi.& in.l.prima.§.quanis.ff.de po
stu.& quod dixi de surdo idem intelligo de muto de quo dixi su
pra proxima questione, vt in.d.l.sed & si in seruu.§.primo.ff.de ar
bi. Item intelligo hoc verum quod surdus non possit esse arbi
ter etiam si compromittentes iurent vt in simili dicit Specul.in
muliere electa in arbitram, contra.l.fina.C.de arbi.in titu.de ar
bi.§.potest.versicu.quid si compromittens.dic vt in simili dixi
.s.eo.in.q.vj. Quid autem si surdus vel mutus de quo supra p
xima questione, pendente compromisso desinat esse surdus, vel
mutus, dic quod non valet compromissum nisi de nouo fiat ip
sum compromissum vt in simili in minore an.xx.postea effecto ma
iore inquit Specula in titu.de arbi.§.potest.versicu.quid si pe
dente compromisso &c.

29 ¶ † Sed quero quid in arbitratore vtrum surdus possit esse ar
bitrator, ego puto quod sic, probo per illas rationes quas dixi
in muto supra proxia questione, & dixi in dicta.l.sed & si in seruu.
§.j.in.ij.fallentia.& si diceres quomodo mutus vel surdus po
terit arbitrari vel quomodo intelligere poterit compromitten
tes. Collige ex his que habentur in.d.l.item quia.ff.de pact.&
d.l.discretis.C.qui testamen.facere pos.& ex his habes.xij.dif.
inter arbitru & arbitratorem, qr surdus potest esse arbitrator, sz
non arbiter, vt pz ex iam dictis.

30 ¶ † Decimotertio quero quid de muto & surdo simul vtru pos
sit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo quod non potest esse
arbiter.nam si vnum predictorum vitiat compromissum in arbi
trum, vt in.d.l.sed & si in seruum.§.primo.dum loquitur alterna
tiue, vcz aut surdum aut mutum &c.ff.de arb.pari ratione & mu

somagis quando concurrunt ille duo dicta simul in vna & eadē persona in quam est factum compromissum, vt in arbitrum, quia due rationes plus vrgent ꝙ vna tantum, vt habetur in §. affinitatis. insti. de nup. & in l. pater filium. cum. l. nam & si parētibus in prin. ff. de inoffi. testamen. cum similibus. Sed quid dicemus in arbitratore rerum mutus & surdus simul possit elegi arbitrator, & loquor in muto & surdo vel a natura vel ex accidenti & siue sciat literas siue non. seu siue sciat scribere vel non iuxta dictā. l. discretis. C. qui testamen. facere pos. Ego puto quod mutus & surdus possit esse arbitrator, nam si mutus tantum vel surdus tātum potest esse arbitrator vt dixi & probaui. s. proxi. q. & in. q. ix. Idem debet esse in illo qui est mutus & surdus simul, & copulatiue, qꝛ casus mixtus comprehenditur sub simplicibus, vt in. l. secunda, & ibi not. in simili per glos. & Barto. ff. de verborum obligatio. & in. l. si ita scriptum. in princip. ff. de liber. & posth. quod intelligo verum si compromittentes sciebant tempore facti compromissi illum esse mutum & surdum, secus si vterqꝫ ignorabat, vel si vnus tantum sciebat & alter ignorabat, per ea que dixi in simili. s. eodem in questione. vij. circa princip. & quod no. in simili in excommunicato Specu. in titu. de arbi. §. differt. versicul. item secundum eum facit. l. si per errorem. ff. de iurisdic. omnium iudicum. Et ita etiam intelligo quod dixi supra eod. in questio. xi. & questione. xij. proxime precedente per eadem iura.

31 ¶ †Quid autem si factum sit compromissum in mutum vel surdum, seu in mutum & surdum tanquam in arbitrum & arbitratorem. Respondeo vt dixi in simili supra eodem in questio. ix. ad fi. & predicta ego intelligo esse vera in his que possunt iudicio arbitratoris determinari absqꝫ sensu auditus vel loquele, secus in his quorum determinatio dependet ab auditu vel loquela, nam tunc mutus & surdus vel mutus tantum vel surdus tantum, singula singulis referendo non potest esse arbitrator, argumen. no. per Anto. de but. in prohemio decretalium in secundo notabili vbi ipse inquit qꝺ carens aliquo ex quinqꝫ sensibus non potest esse iudex in his que requirunt illum sensum. ita dico in proposito pari ratione argumen. l. illud in fin. ff. ad. l. aquil. cum simili. & ex his habes. xiij. dif. inter arbitrum & arbitratorem, nam mutus, & surdus simul lꝫ non possit esse arbiter, tamen potest esse arbitrator, vt pꝫ ex predictis in hac questione. xiij. tene menti quia alij non ponunt.

32 ¶ †Decimoquarto quero quid de ceco, vtrum possit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo quod sicut cecus non potest esse iudex vt no. in. l. cecus. ff. de iudi. ita nec potest esse arbiter. argumen. l. i. ff. de arbi. & intellige cecum ille qui nihil penitus posset videre, secus si videt & discernit que videt cum difficultate, sicut dicimus in sensu auditus & in muto vt dixi in. q. xij. s. e. per. l. discretis. C. qui testamen. face. pos. & per §. mutum. insti. de inuti. stip. Sed vtrum cecus possit esse arbitrator. ego puto quod sic, qꝛ arbitramentum est transactio, & sic contractus vt in auctē. ti. si vero contigerit. C. de iudi. cecus autem potest contrahere, vt in. l. alioquin. ff. de contrahen. emptio. ergo potest esse arbitrator prout im simili pluries arguit Anto. de but. in dicto. c. quintauallis. de iureiuran. & ideo infero quod cecus poterit stipulari per predicta quod not. ad. l. i. in princip. ff. de verborum obligatio. Itē poterit contrahere matrimonium, nam & matrimoniū perficitur consensu vt in. l. nuptias. ff. de regu. iur. sicut emptio & venditio. l. consensu. ff. de actio. & obliga. quam emptionem & vēditionem potest facere cecus, vt in. d. l. alioquin. Sicut in muto & surdo qui potest omnem actum facere in quo sufficit cōsensus l. mutus in princip. ff. de iur. do. licet non possit stipulari vel verbis obligari. l. prima in princip. ff. de verborum obligatio.

33 ¶ †An autem cecus possit testari dic qꝺ sic secundum solēnitatem traditam in. l. hac consultissima. C. qui testamen. facere pos. Item an possit esse aduocatus, dic vt in. l. i. §. casum. ff. de postul. Item an cecus possit esse testis, dic vt in Specu. de teste. §. primo. versicu. sed nunquid cecus, & concluditur quod sic, preterꝙ in testamento, vt per Bartol. in. l. in summa. §. idem iabeo. ff. de aqua pluuia arcen. dic vt ibi habetur, & de hac materia tetigi in dicta. l. cecus. ff. de iudi. & in. d. l. sed & si in seruum. §. i. ff. de arbi. est tamen verum quod arbitrator cecus arbitrando non dicitur contrahere sed potius contractum quendam transactionis factum per partes compromittentes adimplere per ea que dixi. s. in diffinitione arbitratoris. in secunda questione.

¶ Sed tamen quod dicitur in contrahente idem puto dici posse in adimplente contractum, argumen. l. cum actum. ff. de nego. gest. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procuratori. & l. oratio. ff. de spon. & l. illud in princip. ff. de acquiren. heredita. & ex his habes. xiiij. dif. inter arbitrum & arbitratorem, naꝫ cecus non potest esse arbiter, & tamen potest esse arbitrator, vt patet ex predictis.

¶ Decimoquinto quero vtrum in iudicem ordinariuꝫ possit cōpromitti vt in arbitrum vel in arbitratorem, †Respondeo quod
34 iudex ordinarius non potest esse arbiter, vt in. l. sed & si in seruū. §. si quis iudex. ff. de arbit. & intelligo tale compromissum eē nullum siue opponatur siue non. nam est nullum ipso iure, vt probatur in. d. §. si quis iudex. in fi. & ibi dixi hoc tamen fallit in pluribus casibus in quibus iudex potest esse arbiter.

¶ Primo fallit de iure canonico vt in capi. cum tempore. extra de arbi. & per Innocen. in capi. innotuit. in capitu. exposita eodem titu. & per consequens ius canonicum seruabitur in terris ecclesie, ius vero ciuile in terris imperij ex quo hoc non continet peccatum secundum Rapha. Fulgo. & Barto. in dicto. §. si quis iudex. facit. c. nouit. de iudi. & quod habetur in capitu. i. de ope. no. nun. & per Specu. in titu. de arbi. §. potest. versicu. sed nunquid in ordinarium.

¶ Secundo fallit si fiat ꝯpromissum in iudicem de causa de ꝙ ipse non erat iudex competens. Exemplum si non subditi compromittant in iudicem non suum, vt sentit litera in dicto. §. si qs iudex. ibi eius rei de qua iudex est &c. & est casus secundum vnā lecturam in. l. si quis ex consensu. C. de epis. audien. & est glo. in. l. i. ff. de iudi. & propterea etiam de iure ciuili potest compromitti in iudicem maleficiorum in causa ciuili pecuniaria de qua ipse ex vi sue iurisdi. non potest cognoscere. ita dicit Ange. in suo consilio. ccxviij. in. ij. col. †qꝛ tunc non dicitur abuti sua potesta
35 te &c. per no. in. d. §. si quis iudex iuncta. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. ¶ Tertio fallit si fiat compromissum, vt in arbitrum in causa appellationis in iudicem a quo est appellatum de causa in qua pendet appellatio secundum Gui. de cuneo in. l. pedius. & in. d. §. si quis iudex. ff. de arbi.

¶ Quarto fallit si compromittatur vt in arbitrum in iudicē nō ordinarium sed vt delegatum ita not. Host. in ti. de arbi. §. secūdo. facit tex. in. c. nisi. de preben. & c. cum olim. extra de arbi. & per gl. in. d. §. quis iudex, & per Abb. in. c. exhibita. de re. pmuta. ¶ Quinto fallit in principe in quem potest compromitti etiā vt in arbitrum, & quod plus est potest compellere partes in eū compromittere ēt tanquam in arbitratorem, vt in. c. cum inter. R. de elec. & no. do. Cato. super rub. ff. de arbi.

¶ Sexto fallit si aliter se haberet consuetudo loci vel statutum loci. arg. no. per glo. in. d. §. si quis iudex & quod no. Spe. in ti. de arbi. §. potest in prin. & quod dixi. s. eodem. in. q. vi.

Septimo fallit si litigatores compromittant in iudicem vt in arbitrum cum iuramento eorum. quo casu licet de iure ciuili non videatur valere argumen. l. non dubium. C. de legi. & per Spe. in simili in. d. §. potest in prin. in titu. de arbi. tamen secus de iure canoni. cuius foro ratione iuramenti partes subijciuntur, vt in. c. fina. de iudi. lib. vi. sed de iure canonico tenet compromissum, vt dixi. s. in. i. fallentia. ergo &c.

36 ¶ †Sed quero rationē quare de iure ciuili non potest compromitti in iudicem suum & in arbitrum. Respondeo. quod Lanfran. in dicto suo opere ponit. iiij. rationes ex mente doct. Sed ego pono. viij. rationes. ¶ Prima ratio est qꝛ iudex iurat iudicare secundum iura. vt in aucten. iusiurā. quod prestatur ab his in princi. & tenetur iudicare secundum iura. & sic iuste vt in. c. ij. de offi. ordi. & l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. presi. & ad hoc faciendum maxime inuitatur timore appellationis, vt in toto titu. ff. de appel. & ideo si causam assumeret in se tanqꝫ arbiter nō posset appellari ab eius sententia, vt in. l. i. C. de appella. & l. diē proferre. §. stari. ff. eo. ti. & sic inuitaref ad delerandū & delinquendum, vnde debet tolli occasio delinquendi. l. conuenire. ff. de pa. dota. ¶ Secunda ratio est secundum Guil. qꝛ in iudice habet locum remedium ordinarium iudi. vt iudex, vnde dꝫ in eius persona cessari remediū extraordinarium, & quod non possit essē arbiter. argumen. l. in cause. in princi. ff. de mino. & in. l. prouinciali, & ibi per Barto. ff. de no. ope. nun.

¶ Tertia rō est, qꝛ per dignitatem iudicis dꝫ augeri vtilitas & honor per. l. si longius. §. fi. ff. de in. sed iudicādo in cā vt arbiter. cū in ea posset iudicare & cognoscere vt iudex ordinarius est descēdere, & sic nō ascēdere. & sic deducere dignitatē suā in vilipendium ergo &c. ¶ Quarta rō est ɓm eūdē Guil. de cu. & Ray. qꝛ arbiter postꝙ acceptauit compromissum dꝫ cogi in causa sententiare per iudicem per. l. iij. §. i. ff. de arbi. sed iudex hic reperiref iudex & arbiter, & sic non posset semetipsum cogere iudicare. argumen. l. penul. ff. de arbi. c. debitum. de baptismo ergo &c.

¶ Quinta

37 ¶ † Quinta ratio est qꝛ arbiter cognoscit de iure ⁊ seruat solennitates iudiciorum ⁊ que per iudices seruanť regulariter, vt in.l.j.ff.de arbi. Et idē facit iudex.l.prolatam.C.de senten.⁊ interlocu.om.iudi.⁊ per consequens si iudex omissa via ordinaria pcederet vt arbiter, videreť contēnere iurisdictionem suam ⁊ abuti sua iurisdictione. secūdū Bal.in.l.si quis ex cōsensu.C.de episc.audiē.⁊ quod no.in dicto.§.si quis iudex. ¶ Sexta ratio est, qꝛ iudex semper conareť ⁊ procuraret vt partes in eum compromitterent ne a sua sententia appelletur, vt in dicta.l.diē proferre.§.stari.⁊ in dicta.l.j.C.de arbi.secundum Anto.de but.in.d.c.cū tēpore.de arbi. ¶ Septima ratio est qꝛ arbitria sunt similia iudicijs.l.j.ff.de arbi. Et sm hoc si fieret compromissum in iudicem ordinarium loci.circa idem ⁊ in eadem persona concurreret idētitas ⁊ similitudo seu exemplum ⁊ exemplar. quod esse non debet argumen.eorum que habētur in.l.quod nerua.ff.de deposi.⁊ in titu.de adop.§.primo. ¶ Octaua ratio est secundum Rapha.fulgo.in dicto.§.si quis iudex.⁊ in.l.prima.ff.de iudicijs.qꝛ sicut rei sue non tenet mandatum vel commissio.vt in.l.prima.ff.de pcurator.⁊.l.neqꝫ pignus.ff.de reg.iur.⁊.l.sue rei.ff.de contrahē.emp.⁊.l.nemo esse suam.ff.de verborum obliga.ita in proposito cum cause cognitio iure proprio ad iudicem spectet, nō tenet noua commissio in eum facienda vt in arbitrum.facit.l.qui bis idē.ff.de verborum obligatio. Nona rō est qꝛ potestas compromittendi in priuatum est concessa a lege in priuatum tantum, ad instar iudicis.l.prima.ff.de arbi.⁊ lex hoc concessit, quia priuatus aliter se interponere non posset.⁊ sic in subsidiū hoc munus cōpromittendi concessum est quando persona in quam compromittitur aliter iure ordinario de causa cognoscere non poterat, vt in dicta.l.prima.sed ista concessio vel ratio cessat in iudice qui iure
38 ordinario de causis cognoscere potest.ergo ⁊c. ¶ † Nunc quero vtrum possit compromitti in iudicem proprium vt in arbitratorem. Respōdeo quod sic vt vult glo.Bar.⁊ Bal.in dicto.§.si quis iudex per auctē.si vero contingit.C.de iudi.⁊ tenet Specula.in titu.de arbitra.§.potest.versicu.sed nunquid in ordinarium, ⁊ per Abb.in dicto.c.quintaualłis.in septima differētia. ¶ Sed quero quid si compromittitur in ordinarium iudicem tāquam in arbitrum ⁊ arbitratorem. Respōdeo vt in simili dixi.ī. eodem in questione.ix.ad finem. ¶ Item quid in primo casu si iudex in quem est compromissum vt in arbitratorem desinat esse iudex pendente compromisso. Respondeo opus est nouo compromisso, vt in simili per Specu.in titu.de arbit.§.potest.versi.quid si pendente.probatur in.l.sed ⁊ si in seruum in principio.ff.de arbit. Item quid econtra si post factum compromissum vt in arbitrum priuatum ille efficiatur iudex, dic qꝺ vitiatur compromissum, vt tenet Lanfran.in dicto suo opere.facit.l.non distinguemus.§.summa.ff.de arbit.⁊ in Specu.eod.titu.§.fina.versiculo.sed pone. ¶ Et ex predictis habes.xv.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorē, quia regulariter iudex ordinarius licet non possit esse arbiter inter suos subditos, tamen potest esse arbitrator per dicta iura.

39 ¶ † Decimosexto quero quid de persona ecclesiastica vtrum possit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo quod Episcopus potest esse arbiter.casus est in.l.si qui ex consensu.secūdū vnam lectu.C.de episco.audien. Idem in quolibet alio prelato preposito vel abbate priore vel gubernatore, de quibus habetur in clemen.j.de rescrip.vt plene no.Specu.in titu.de arbitr.§.fina.versicu.sed quero diligenter.⁊ idem in quolibet alio simplici sacerdote vel clerico non regulari.vt nota.Joan.and.in additio.Specula.in titu.de arbit.§.potest.vbi inquit hanc questio.fuisse disputatam per Francisc.accur.in dispu.sua que incipit duo consortes ⁊c.idem dicunt dicti docto.in milite.facit gloss.in.l.miles in principio.ff.de re iudica.sed reliqui religiosi regulares vt est monachus, frater predicatorum, seu sancti Augustini, ⁊ frater minor non possunt esse arbitri secundum Specula.in eodem titulo.§.finali.versicu.quid de simplici monacho.⁊ de monacho loquitur gloss.in.l.pedius.in principio.ff.de arbitr.et per Hostien.in summa eodem titulo.§.secundo.in fin.⁊ hoc nisi aliud suadeat vtilitas monasterij, ⁊ vltra hoc interueniat licentia superioris.vt probatur in capitu.monachi a monasterio.decimasexta questione prima.⁊ per Specula.in dicto.§.fina.versicu.quid de simplici monacho.

¶ Sed queritur quid in arbitratore vtrum tales possint esse arbitratores. Respondeo quod episcopus ⁊ reliqui prelati bene possunt esse arbitratores secundum docto.vbi supra.⁊ idem in quolibet alio simplici clerico non regulari, vt per docto.in dictis locis, sed reliqui religiosi regulares, licet non possunt esse arbitri nisi interueniat ⁊ concurrat copulatiue licentia superioris, ⁊ euidens vtilitas monasterij aliud suadens, vt dixi, tamen licentia supioris etiā si aliter hoc nō suadeat vtilitas ecclesie.vt
40 dicit Specu.in.d.§.fi.in versi. † quid de simplici monacho.vbi dicit quod idem tenuit Old.⁊ Odofre.in.d.l.si qui ex consensu ⁊ Lanfranch.in dicto suo opere de arbitris in secunda parte in questione secunda. Et per hoc videtur casus.in.c.fin.de testa.lib.vj.licet loquatur in executore vltime voluntatis sm Jo.an.in addi.Spe.in.d.§.fin.

¶ Sed tamen aduerte qꝛ licet predicta possint pertransire in reliquis religiosis regularibus, tamen in fratre minore videtur dicendum quod non possit esse nedum arbiter, sed nec etiam arbitrator indistincte non obstante quod sit opus pium.argum.l.fi.C.de ferijs.ratio est qꝛ docto.arguunt de executore ad arbitratorem.vt dixi, sed ita est quod frater minor nō potest esse executor testamenti.vt in cle.exiui de paradiso.de verbo.significatio.quod tū intelligo, ⁊ limito vt per Bal.in auc.ingressi.C.de sac.san.eccl.ad fi.igitur ⁊c.de quo vide per Anto.de but.⁊ Jo.an.de imo.in dicto.c.quintaualłis.

¶ Adde tū qꝺ licet frater minor non possit esse executor testamenti.vt in.d.clem.exiui de paradiso tamen executio per eum facta vз.⁊ tз.ita dicit Fede.in suo consilio.cclxxxiiij.

¶ Adde tamē quod factus clericus desinit esse comes.vt.xx.questione tertia.c.presens clericus.in glo.ij.

¶ Et ex his tu habes.xvj.differentiam inter arbitrum, ⁊ arbitratorem, quia licet religiosi simplices regulares non possint regulariter esse arbitri, tamen bene pssunt esse arbitratores eo modo quo dixi supra.

41 ¶ † Decimoseptimo transeūdo ad causas de quibus causis possit compromitti quero nunquid arbiter vel arbitrator possit cognoscere de causa spirituali. Respondeo quod non potest compromitti in arbitrum de causa spirituali, vt habetur in.c.contingit.extra de arbit.⁊ hoc tam principaliter quam incidenter secundum Baldum in.l.non distinguemus.§.de liberali.ff.de arbitris. ¶ Fallit tamen si compromittatur de matrimonio spirituali, vt in.c.ex parte.extra eodem.⁊ in.c.cū inter canonicos.⁊ capi.quia propter.de electio.⁊ per Specula.in titu.de arbi.§.restat.versiculo.item de matri. Item fallit in causa decimarum vt primitiarum vel vsurarum, que potest compromitti in laicum arbitrum de auctoritate pape.vt not glo.in dicto capit.contingit.⁊ Hostien.in summa eod.titu.§.de qua re.ver.⁊ iuxta. Itez fallit si de causa spirituali sit compromissum in laicum ⁊ clericum simul cum auctoritate tamen superioris ad quez spectaret cognitio illius cause spiritualis, ita dicit glo.in dicto capi.cōtingit.de arbit. Alias autem laicus non potest esse arbiter in causa spirituali etiam cum auctoritate episcopi vt est glos.in dicto capitu.
42 contingit. ¶ † Quid autem de matrimonio carnali ⁊ de conuerso.⁊ de monachatione vide per glo.in.l.non distinguemus.§.de libera.ff.de arbitr. Quid autez de sententia excommunicationis vel alio spirituali in quo vertitur periculum anime.dic quod nō potest compromitti in arbitrum secundum Specula.in titu.de arbit.§.restat.versiculo item sententia excommunicationis.

¶ Sed quero quid de arbitratore nunquid possit compromitti in eum de causa spirituali.videtur quod sic.⁊ per Baldum in.l.vnica.C.de confes.⁊ per Petrum de anch.in suo consilio quod incip. hanc questionem ⁊c.⁊ per Joannem Andream in capi.finali.de rerum permutatione in nouella.⁊ per Baldum in extrauaganti.de pace constan.in verbo possessiones in principio, ⁊ per eundem in dicta.l.nō distinguemus.§.de liberali ad finem, ⁊ vide per Ludo.de roma.in suo consilio.clxxiij.⁊ vide plenissime per eundem in suo consi.ccxix.vbi concludit quod nec principaliter nec incidenter potest de causa matrimoniali compromitti in arbitrum vel arbitratorem. ¶ Sed tu aduerte qꝛ videtur dicendum quod de talibus spiritualibus possit compromitti vt in amicabilem arbitratorem iudicem ⁊ non alium, qui tamen habeat super negotio principali iudicare de iure tantum, sed super expensis ⁊ alijs arbitretur de facto vt arbitrator, ita notabiliter dicit Specul.eodem titu.§.restat.versicu.item.de senten.excommuni.quod tene menti. ¶ Et ex his habes.xvij.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, quia de causa spirituali non potest compromitti in arbitrum, sed in arbitratorem sic eo modo de quo dixi supra.⁊ hoc principaliter.sed si incidenter dic vt infra eodem.in questione.xxi.

43 ¶ † Decimooctauo q̄ro qd de cā feudali an arbiter vel arbitrator possit de ea cognosceř. Rūdeo qꝺ arbiter potest cognoscere de causa feudali, quatenus vertiť preiudicium vassalli compro-

mittentis in arbitrum. sed tamen dominus potest prohibere, vt inquit Specula. in titu. de arbi. §. restat. versicu. sed nunquid vasallus. Et ad predicta vide in argumentum quod nota. in. l. ij. ff. de servi. & Baldus & Jac. de aluaro. in. c. et. §. quid ergo. de investitu. de re aliena. facta in vsib. feudorum. & tex. & Barto. in. l. lex vectigali. ff. de pigno. per quē iura videtur dicendum, quod vassallus nihil possit facere in preiudiciu3 domini, si postea eius ius finiatur & revertatur ad dominum.

¶ Sed queritur quid de arbitratore nunquid vassallus poterit compromittere, vt in arbitratorem de feudo. Respondeo quod Baldus in capitulo primo. §. si inter partes. in titu. de lege corradi sentit quod sic, dum loquitur de arbitratore in illa materia feudali. argumen. l. imperatorce. ff. de in diem addic. & glo. in. c. bone. de confir. vtili vel inutili. Sed certe videtur quod debeamus dicere prout not. Specula. in dicto. §. restat. in versicu. sed nunquid vassallus, maxime quia tex. in dicto. §. si inter pares. loquitur de arbitro, & nihil dicit de arbitratore, sed tamen in arbitratorem, idem videtur. argumen. l. preses. C. de transac. iuncta auc. si vero contigerit. C. de iudi. & argumentum not. per Bar. in. l. si minor. §. fi. ff. de mino. † vbi minor lesio presumitur in com-
44 promittendo in arbitratorem quam in arbitrum. Si igitur vassallo permittitur compromittere in arbitrum. vt in dicto. §. si inter pares. secundum tamen no. per Specu. vbi. s. in dicto versi. sed nunquid vassallus. igitur pari ratione & multomagis in arbitratorem, sed hoc non obstante ego teneo quod vassallus nō possit compromittere de feudo in arbitratorem, & sic causa feudalis nullo modo poterit per arbitratorem terminari immo vassallo contra faciente & transferente feudum in alium vigore compromissi secuto arbitramento privandus esset suo iure, vt plene not. Jaco. de aluar. in dicto capi. j. §. si inter pares. per multas rationes suas, de quibus ibi per eum, vbi eleganter & late loquitur, de qua materia vide vltra predicta in. c. cum tempore extra de arbit. & in capi. j. in princip. de investi. in maritum facta, & in ca. j. an apud iudi. vel do. & in. §. penulti. de probi. feu. alie. per Hed. Non obst. dicta ratio. d. l. si minor. §. fina. & quod ibi not. Bar. quia aliud est in feudis in quibus sunt deputati certi iudices, de quibus per eundem Jaco. de aluar. in dicto. §. inter pares. adeo quod vassallus nō potest arbitratorem deputare in iudicem, sed tantum arbitru3 vel aliam personam a iure concessam. ¶ Et ex his habes. xviij. differentiam inter arbitrum & arbitratorem, quia vassallus potest compromittere de feudo in arbitru3. vt. s. sed nō in arbitratorem.

45 ¶ † Decimonono quero quid de articulo iuris vtrum possit cōpromitti in arbitrum vel arbitratorem. Respondeo de arbitro quod de articulo iuris claro & certo non potest compromitti in arbitrum, secus si sit dubius propter varias opiniones doctorū, nam opiniones doctorum faciunt rem dubiam. vt in. l. si quis in conscribendo. C. de pact. ad quod facit quod notat Baldus in. l. cum proponas. C. de rebus creditis & iureiurando. & ibi dixi in prima lectura. facit quod not. Bald. in. l. j. ff. de arbit. & in. l. ancille. C. de fur. Item ad hoc facit quod not. Bald. in. l. j. C. de relat. vbi inquit quod statutum quo cavetur quod cause compromittantur consilio sapientis, debet intelligi in causa dubia, secus si causa eēt clara in iure & certa, quia tunc calumniose diceretur peti consilio sapientis secundum Bald. in dicta. l. j. & per eundem in. l. ij. C. de legibus. & ibi per Albe. de rosa. & per Jaco. de are. Barto. & Bald. in. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg.
46 iij. & ideo † petens causam claram committi consilio sapientis, tanq̄ calumniose petens non est audiendus, vt in proemio institutionum. §. j. ibi calumniantiū iniquitates expellat &c. ¶ Sed quero quid de arbitratore vtrum in eum possit compromitti articulos iuris presertim clarius. Respondeo secundum do. Nellum de sancto Geminiano. in dicta. l. si quis in conscribendo, qd de tali articulo iuris esset si non possit compromitti in arbitrum, tamē secus est in arbitratore, quia super his cadit transactio. vt in. l. ij. C. de transactio. ergo & arbitramentum, vt in auc. vt diffe. iudi. §. si vero contigerit. & in auc. si vero contigerit. C. de iudic. ad quod facit quod not. Bar. in. l. pretor. ff. de tuto. & cura. da. ab his, & tangit Bal. in. l. ancille. C. de fur. quod tene menti.

¶ Et ex hoc habes. xix. differentiā inter arbitrū & arbitratorē, quia arbiter de articulo iuris claro cognoscere nō pōt, vt habet in. d. l. si quis in conscribendo, secus est in arbitratore vt. s. dixi.

47 ¶ † Vigesimo quero quid de restitu. in integrum vtrum de ea possit cognoscere & sententiare arbiter vel arbitrator. Respondeo primo de arbitro quod doc. & glo. in. l. fin. C. vbi & apud quē dicunt quod non de ea cognoscet arbiter, sententiando quod aliquis restituatur in integrum. ¶ Fallit si pronunciet arbiter aliquem esse restituendum. non dico q per suam sententiam restituatur in dicta. l. fina. tenet glo. Jaco. de are. Cyn. Jaco. de butr. & ibi Floria. Bald. & Saly. licet Odofre. & Barto. ibi contra, qz non reperitur talis modus agendi scilicet qd quis petat pronunciare se esse in integrum restituendum nisi dicamus qd partes sic consenserunt in arbitrum. argumen. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbitr. Secundo fallit si compromittitur in arbitrum articulus iuris. videlicet vtrum possit peti restitutio in integrum vel non sed vtrum competat restitutio in integrum vel non, quod tendit in idem cum precedenti fallentia per eadez iura, facit quod no. in. l. cum proponas. C. de reb. cre. & iureiur. Tertio fallit si compromittitur in arbitrum vallentia seu validitas alicuius articuli in causa resti. in integ. puta vtrum potuerit cōcedi dilatio ad probādum in ea vel nō per not. in. l. cum proponas. C. de reb. credi. & iureiuran. & ibi per Bald. & alios. Quarto fallit si coram arbitro in causa compromissibili oritur questio restitutionis in integrum incidenter, nam incidenter poterit in integrum restituere. casus est in. c. penul. de arbit. & ibi per Innocen. & Specu. eodem titu. §. restat. circa princip. in versi. item de causa restitu. in integrum cum versi. seque. & per glo. in. l. nō distinguemus. §. de liberali. ff. de arbit. dum loquitur de commixti imperij. prout est restitutio in integrum vt per Bald. in. l. imperium. ff. de iurisdictio. omniū iudicum. & hoc etiaz tenet Pe. Cy. & Odofre. & Floria. in dicta. l. fina. C. vbi & aduersus quos. vbi dicunt q si coram arbitro oritur aliqua questio incidens vel emergens super ea poterit arbiter incidenter vel emergenter restituere in integrum. † Sed queritur quid si statutum loquens
48 de arbitro mandat fieri compromissum in arbitru3 de omnibus litibus puta inter coniunctos vel extraneos an includatur causa restitutionis in integrum. Respondeo quod Barto. in. l. pretor. ff. de tutor. & curato. da. ab his dicit quod non, dicens quod nulla causa misti imperij includitur in dicto statuto. cum de ea nō possit compromitti. vt in dicta. l. fi. C. vbi & apud quos, & hoc verum in dubio, sed si statutum expresse vellet causam etiā misti imperij includi in statuto, tunc servaretur statutum. argumen. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & nota. Joan. de per. in dicta. l. fi. Itē quero quid si statutū loquitur etiam de arbitratore dicens quod de omni causa fiat compromissum, vt arbitratorem inter coniunctos, an includatur etiam causa restitu. in integrum, puto quod sic, quia de ea potest transigi sm Bar. & doc. in. d. l. fi. ergo arbitrator potest de ea cognoscere cum arbitramentum sit transactio. vt in auctē. si vero contigerit. §. de iudi. Non obstat Barto. in dicta. l. pretor, quia loquitur in arbitro, nos in arbitratore, vel loquitur in tutela super qua non potest transigi. ergo nec compromitti in arbitratorem, ita loquitur ibi Bart. idez dic in cura alicuius secundum Ange. in suo cōsilio. xc. de quo tu vide in Specu. de arbit. §. restat. versicu. quid si mater. nos loquimur in restitutione in integrum super qua potest transigi secundum Barto. & docto. in dicta. l. fina. C. vbi & apud quem. Nunc quero vtrum possit compromitti in arbitratorem voluntarie de causa restitutionis in integrum. Respondeo quod sic
49 † quia potest super ea transigi. ergo & potest in arbitratorem de ea compromitti cum in arbitratorem sit quedam transactio. vt in dicta auctē. si vero contigerit. secundum Barto. in dicta. l. fi. qui ita consuluit, vt ibi ipse refert. Et ipsu3 sequitur Salic. in l. fina. licet Bal. contra. Joan. tamen de petrutijs in dicta. l. fi. distinguit quod aut queritur vtrum arbitrator per viam formalem restitutionis in integrum possit restituere iure cuiusdam potestatis quodammodo, & tunc arbitrator nō potest, ita loquitur Bald. in. d. l. fina. Aut queritur vtrum arbitrator posset reponere in pristinum statu3 ipsas partes, sicut ipse partes se possent quasi ipse sit tanquam mediator, & amicabilis cōpositor, & sic est ac si ipse partes sic component, & transigant, & se reponāt in pristinum statum, & tunc si partes ipse hoc de se facere possent trāsigendo, vel paciscendo, & tunc etiam arbitrator potest, ita loquitur Bartol. & sequaces, aut ipse partes non possent se reponere in pristinum statum paciscendo, vel transigendo earum consensu, vt in casu. l. cum mota. C. de transac. & tunc non potest etiā ipse arbitrator. Sed ibi partes ipse possent se reponere in pristinum statum, vt fuit in precedenti casu tunc arbitrator, ita pari modo potest per indirectam viam sic restituere, & in pristinu3 statum in effectu reponere, vt alias notanter dicitur in. l. cum aquiliana. ff. de transactio. & hoc modo potest intelligi Bart. & Salice. Et per hoc habes. xx. differentiam inter arbitrum, & arbitratorem, quia causa restitutionis in integrum non potest in arbitrum

arbitrum compromitti regulariter, sed in arbitratorem sic, vt patet ex predictis.

50 ¶ †Vigesimoprimo quero postquam supra in questione.xvij. tractaui vtrum de causa spirituali possit principaliter compromitti in arbitrum vel arbitratorem, quid dicemus si arbiter vel arbitrator velit de causa spirituali vel matrimonio non principaliter sed incidenter cognoscere. Respondeo quod Bald.in.l.j. C.de confes.in.iiij.charta.in versicu.sed nunquid arbitri compromissarij ⁊c.tenet quod arbiter possit incidēter cognoscere de causa spirituali licet non principaliter, contrarium autem tenet idem Bald.in.l.non distinguemus.§.de liberali.ad fin.ff.de arbit. Et hoc quia est tex.⁊ glo.in capitu.cum contingat.de arbi. ⁊ hoc verum nisi pars confiteretur vt in simili not. Specu.in titulo de conuen.⁊ reconuen.nam tunc nō est super hoc disceptatio, vt ibi not.ergo si agitur de successione certe super matrimonio quod est necessarium ad illam successionem, vt in capi.tuam de ordi.cogni.non poterit arbiter recipere testes, ⁊ hoc est verum de mero arbitro iuris, ⁊ per consequens idem Bald.in dicta.l.vnica.C.de confes.videtur male loqui contra tex.glo.in dicto capi.cum contingat. Ad hoc facit ratio, quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.l.prima.ff.de arbit. Sed iudex ēt incidenter non cognoscit de causa spirituali quando est questio iuris non solum facti, vt tenet Barto.⁊ docto.in.l.secunda.ff. de iurisditio.omnium iudicū ⁊ in.l.titia.ff.solu.matrimo.⁊ in.l. quoties.C.de iudi.⁊ per Pet.de ancha.in clementi.dispendio-

51 sam de iudi.ergo nec arbiter. † Sed quero quid dicemus de arbitratore vtrum poterit cognoscere incidenter de causa spirituali. Respondeo quod Bal.in dicta.l.non distinguemus.§.de liberali.ad fi.tenet quod sic quia non procedit iudicialiter.vt in.l. si de meis.§.recepisse.ff.de arbi.⁊ habetur in capitu. quintaualis.de iureiurando, vnde tota die videmus secundum Baldum quod iste probationes fiunt coram arbitratoribus assumptis ex forma statuti. Et hoc iuridice potest fieri inquantum sunt arbitratores, sed non inquantum sunt arbitri. bene tamen fateor qd de causa status vel de causa meri vel misti imperij arbiter potest cognoscere iudicialiter licet nō principaliter, per glo.de qua in dicta.l.non distinguemus.§.de liberali.ff.de arbit.⁊ per glo.in. l.cum proponas.C.de reb.credi.⁊ iureiurando, ⁊ ibi dixi in tertia lectura. Et ex his habes.xxj.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem quia arbiter etiam incidenter nō cognoscit de causa spirituali, sed arbitrator sic vt dictum est, quod autem sit principaliter dixi.s.in questio.xvij.

52 ¶ †Vigesimosecūdo quero quid de causa meri vel misti imperij vtrum arbiter vel arbitrator possit de ea cognoscere. Respondeo de arbitro quod non vt est casus in.l.nō distinguemus .ff.inli.⁊.§.de liberali.⁊ quod ibi not.ff.de arbi.⁊ in.l.fina.C.vbi ⁊ apud quem.fallit incidenter vt est glo.in dicto.§.de liberali. ⁊ dixi.s.questio.proxima. Et que sit causa meri imperij dic qd est illa que expeditur officio iudicis nobili ad publicam vtilitatem.vt in.l.imperium.ff.de iurisdic.omnium iudicum illa vero dicitur causa misti imperij que expeditur similiter officio iudicis nobili sed ad priuatam vtilitatem.vt in.l.iubere cauere.ff.de iurisdictio.omni.iudi.⁊ per Bar.late in dicta.l.imperium. vnde de istis non potest arbiter cognoscere. Sed de arbitratore, respōdeo quod aut talis est causa meri vel misti imperij super qua non licet transigere iuxta.l.transigere.C.de transactio. Et tunc similiter non licet compromittere in arbitratorem.ratio est quia arbitramentum est quedam transactio.vt in auc.si vero contigerit.C.de iudicijs. Et si non potest transigi non debet posse compromitti in arbitratorem, vt in simili dicit Bartol.in.l.pretor.ff. de tutor.⁊ curato.da.ab his. Aut est talis causa meri vel misti imperij in qua licet transigere iuxta ea que habentur in dicta.l. transigere.⁊ quod dixi.s.eodem in questione.xx. Et sic potest transigi, ita etiam potest compromitti de ea in arbitratorem, ita in simili arguit Barto.in.l.fina.C.vbi ⁊ apud quos ⁊ canoniste in dicto capitu.quintaualis.de iureiuran.⁊ quod dixi in dicta. questio.xx.⁊ ita tenet Ludo.de roma.in suo cōsi.cxv. Et ex his tu habes.xxij.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem.quia de causa meri vel misti imperij nō potest cognoscere arbiter sed arbitrator sic vbi potest transigi quod valde not.

53 ¶ †Vigesimotertio quero quid de alimētis an de eis possit cognoscere arbiter vel arbitrator. Respon.aut quod loquimur in alimentis preteritis, ⁊ tunc potest de eis cognosci tam per arbitrum quam arbitratorem, cum etiam super eis liceat pacisci vel transigere absq3 pretore, vt in.l.de alimentis.C.de transactio. Et ita limitatur.l.cum hi.ff.de transactio.secūdum docto.in.d.l.de alimentis.⁊ in dicta.l.cū hi. Et hoc generaliter siue debita sint ex contractu inter viuos siue in vltima voluntate, vt dicunt doctores in dictis locis, aut loquimur de alimentis futuris, ⁊ tunc aut debentur ex contractu inter viuos. Et idem vt habetur in dicta.l.cum hi. Aut debentur ex vltima voluntate vel donatione causa mortis, tunc sequeretur vtrum possit de eis cognosci per arbitrū qui procedit ad instar iudicis iuxta.l.prima.ff.de arbi. Specula.in titu.de arbi.§.restat.ver.sed nunquid compromissum super alimentis ⁊c.refert aliquos tenere quod tunc potest per arbitrum cognosci quasi sit loco iudicis.argumen.dicte.l.j. ff.de arbi.dic vt ibi per eum. ¶ Sed quid dicimus de arbitratore nunquid poterit cognoscere de talibus alimentis futuris debitis ex vltima voluntate ⁊c. Ego puto quod non.si non interueniat auctoritas pretoris cū cause cognitione.iuxta dictam.l.cū hi.§.si pretor. Ratio est quia sicut non potest trāsigi super ipsis alimentis inconsulto pretore vt ibi, ita nec debet posse compromitti in arbitratorem secuto laudo arbitratoris censetur quedā transactio, vt in auc.si vero contigerit.C.de iudi. vnde sicut non valet transactio, ita nec arbitramentum, ⁊ ita etiam tenet Joan. de petrutijs in dicta.l.de alimentis ad finem. Et ad hoc allego Ange.ita tenentem in suo consilio.cxcix.circa fi. Joan.an.hoc tenentem, ⁊ ad hoc facit quod not.idem Anto.in suo consilio. ccxviij. Et ex his habes.xxiij.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, quia arbiter potest cognoscere de alimentis futuris debitis etiam ex vltima voluntate de quo, vt supra, sed arbitrator non, quod no.

54 ¶ †Vigesimoquarto quero qd de causa propria vtrum in causa propria quis possit esse arbiter vel arbitrator. Respondeo primo de arbitro quod in causa sua propria nemo potest esse arbiter.per.l.penul.ff.de arbit. fallit in ecclesia in qua cū eius prelato potest compromitti in arbitrum de re.ecclesie.scdm Joan. and.in capi.cum olim.de prescrip.⁊ per Flori.in dicto.§.arbitrorum. Secundo fallit si compromittatur etiam in arbitrum in aliquem de collegio ipsius ecclesie secundū Specu.in titu.de arbit.§.sequitur.versicu.sed nunquid Abb.vbi etiam tenet precedentem limitationem. Tertio si compromittatur, vt in arbitrum in venditorem de re vendita de qua contenditur cōtra emptorem, vt in Specu.eod.titu.§.ij.versicu.sed nunquid in venditorem. An autem venditor tunc teneatur de euictione re euicta suam sententiam arbitrariam, dic quod sic.licet sit lis sub iudice secundū Specu.eodem titu.§.ij.versicu.sed pone qd compromissum est ⁊c. ¶ Sed quero quid de arbitratore vtrum in causa propria quis possit esse arbitrator. Respondeo quod sic. vt est glo.in dicta.l.penulti.⁊ no.Innocen.in capi.veniens.extra eodem titu.Specu.in eodē titu.§.ij.versicu.item nullus in sua.⁊ per Abba.in dicto capitu.quintaualis.in.iij.differentia, ⁊ tenet Bald.in dicto capi.quintaualis.⁊ Hostien.in summa. de arbi.§.ij.⁊ probatur in dicto cap.qntaualis.vbi est casus de arbitratore in re sua propria, ⁊ quod not.Bald.in.l.si libertus. ff.de operis liber.⁊ Angelus in.l.si cui.ff.de serui. Et ratio differentie est quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.l.j. ff.eodē sed in causa sua propria nemo potest esse iudex.l.j.C.ne quis in sua causa.ergo nec arbiter. Sed arbitrator nō procedit ad instar iudicis sed extraiudicialiter.vt in.l.si de meis.§.recepisse.ff.eodem.⁊ habetur in dicto capitu.quintaualis.ergo ⁊c. Et ex his tu habes.xxiiij.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, quia in causa sua propria nullus potest esse arbiter regulariter, secus in arbitratore.

55 ¶ †Vigesimoquinto quero quid de lite vel contractu vtrum super eis possit pariter compromitti in arbitrum vel arbitratorē. Respondeo quod arbiter eligitur super lite, ⁊ sic super re litigiosa ⁊ incerta, ⁊ si eligeretur super contractu transiret de contractu in litem argumen.l.prime.ff.de arbi. sed arbitrator eligitur super contractu ⁊ super re certa, puta super contractu emptionis ⁊ venditionis ad declarandum pretium quo debet esse facta emptio ⁊ venditio.l.fina.C.de contrahen.emptio.vel ad declarandum partes in societate de qua constat.vt in.l.quid enim si nerua.ff.pro socio.not.Specula.eodem titulo.de arbi.§.primo. versicu.est autē differentia.ibi arbitrator vero ⁊c.⁊ dato quod arbitrator eligatur super lite ⁊ re litigiosa ⁊ incerta, tamen censetur implicite electus super contractu ⁊ lis transit de lite in contractum transactionis, nam per ipsum compromissum factum in arbitratorē videtur initus inter compromittentes quidam contractus quasi transactionis. videntur enim compromittentes in arbitratorem exigere pro eo quod arbitrator arbitratur secundum Hostiensem, ⁊ Innocenti.in dicto capitulo

quintavallis. extra de iureiuran. & dixi. s. eodem in secunda questione de quo habetur per Abba. in dicto capitu. quintavallis in prima differentia. Et ex his habes. xxv. differentiam inter arbitrum & arbitratorem, quia arbiter eligitur sup lite, sed arbitrator super contractu vt dixi.

56 ¶ † Vigesimosexto quero vtrum in quacunqz causa in qua qs. potest eligi arbiter possit etiam eligi arbitrator. Respondeo qd quilibet qui potest esse arbiter potest esse etiam arbitrator, & sic in quacunqz causa in qua quis potest esse arbiter potest etiā esse arbitrator, seu vbi quis potest compromittere in arbitruz potest etiam compromittere in arbitratorem regulariter, vt inquit Lāfran. in dicto suo tractatu de arbit. in secunda parte. in versiculo secundo quero, quod tamen ego limito per ea que dixi. s. eodem in questio. xviij. vbi dixi quod vasallus absqz periculo potest de feudo compromittere in arbitrum vt in capi. primo. §. si inter pares. de lege corradi in vsibus feudorum, sed non in arbitratorē, vt ibi tenet Jacob. de aluaro. ¶ Sed quero quid econtra arbitratorem. Respondeo quod non sequitur quis potest esse arbitrator in aliqua causa. ergo & arbiter vt patet per multas differentias quas dixi supra. Et sic habes. xxvj. differentiam inter arbitrum & arbitratorem, puta vbi quis potest esse arbiter potest esse arbitrator, sed non econtra, tene menti hanc regulam in ista materia.

57 ¶ † Vigesimoseptimo quero † vtrum proprium arbitri vel arbitratoris sit cognoscere vel sit pacificare partes seu litigatores Respondeo quod proprium arbitri non est pacificare, sed potius cognoscere & sententiare inter litigatores, vt per Specul. in titu. de arbi. §. primo. versicu. est autem differentia.

¶ Sed quid de arbitratore. Respondeo quod proprium arbitratoris est non vt cognoscat, sed vt pacificet, & quod certum est diuidat vel quid aliud simile faciat secundum Specu. in dicto. §. primo. in dicto versicu. est autem differentia. Et ex hoc infero quod si compromittitur in aliquem ad cognoscendum, videtur electus vt arbiter argum. no. per Specula. in dicto. §. primo versicu. est autem differentia, sed si compromittitur in aliquem ad pacificandum partes compromittentes videtur electus vt arbitrator. argumen. predictorum not. per Specu. in dicto versicu. est autem differentia, quod not. ad ea que dixi. s. in. iiij. questione. Et per hoc habes. xxvij. differentiam inter arbitrum & arbitratorem, quia arbiter dicitur cognoscere & sententiare, sed arbitrator pacificare.

58 ¶ † Vigesimooctauo quero de quasi contractu vtruz quasi cōtrahitur ita coram arbitro sicut coram arbitratore. Respondeo de arbitro quod in compromissis in arbitrum in litigando coraz arbitro quasi contrahitur, sicut in iudicio, vt Speculator. de arbit. §. potest esse arbiter. in versiculo, quid si pendente compromisso &c. facit. l. tertia. §. idem scribit. ff. de pecu. iuncta. l. prima. ff. de arbitris. ¶ Sed tu aduerte quia aut queris vtrum per ipsum compromissum factum in arbitrum vel arbitratorem dicatur quasi contrahi vel contrahi. Et tunc dico quod vere contrahitur non dico quasi contrahitur maxime si compromissuz sit factum per stipulationem per. l. diem proferre. §. finali cum. l. sequenti. de arbi. & quod ibi nota. & hoc nedū in arbitro vt ibi sed etiam in arbitratore per auctenti. si vero contigerit. C. de iudi. Aut queris vtrum dicatur quasi contrahi per litis contesta. iuxta not. per Bartol. in. d. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. & tunc si loquimur coram arbitro dicitur quasi contrahi sicut in iudicio. ita loquitur Speculator in dicto versicu. quid si pendente compromisso. si vero loquimur coram arbitratore, & tunc secus. ratio est quia coram eo lis non contestatur, & sic non necessaria litis cōtestatio, vt in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. & quod no. docto. in capitu. quintavallis. de iureiuran. merito si per litis cōtesta. fit quasi contractus, vt per Bart. in dicta. l. tertia. §. idez scribit ibi si non reperitur litis contesta. non reperitur talis quasi contractus. argumen. l. testamento. ff. de condi. & demonstra. & l. eius qui in prouinciam. ff. si certuz petatur. Aut queris vtruz per sententiam dicatur quasi contrahi. & tūc aut loquimur in arbitrio, & tunc aut ex eius sententia nulla nascitur actio vt est regulariter. vt in. l. prima. C. de arbit. & tunc non dicitur quasi contrahi, ratio est † quia in sententia iudicis si ex ea nulla nasceretur

59 actio non diceretur quasi contrahi, vt probatur ex no. per glo. & Barto. in dicta. l. tertia. §. idem scribit. ff. de peculio. Aut ex eius sententia nascitur actio forsitan ex forma statuti sic disponentis, & tunc secus argumen. dicte. l. tertie. §. idem scribit iuncta. l. prima. ff. de arbit. & l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. Aut loquimur in arbitratore, & tunc in nullo casu nascitur actio ex sententia arbitratoris, sed ex compromisso per quod videtur transigi pro eo quod laudabit arbitrator vt habetur in dicto. §. arbitrorum. ff. pro socio. & quod dixi. s. eodem in questio. ij. & sic sententia arbitratoris dicitur implere transactionem quandam que videtur inita in ipso compromisso facto vt in arbitratorez vt plene dixi in dicta questio. ij. vnde merito patet quod per talē sententiam arbitratoris dicitur potius impleri & purificari ille contractus transactionis qui videtur initus & celebratus per ipsum compromissum quam, quod ex ea dicatur fieri quidam quasi cōtractus argumen. l. antist. ff. de acquiren. heredita. vnum tamen volo te notare videlicet quod licet dicta. l. tertia. §. idem scribit communiter allegetur ad hoc videlicet quod in iudicio quasi cōtrahitur, & glo. ibi intelligitur in iudicio secuta sententia, & sic qd per ipsam sententiam quasi contrahitur tamen re vera ille text. non loquitur de sententia sed de iudicio, nisi exponas iudicium

60 pro sententia † prout quandoqz capitur iudicium pro sententia vt plene dixi in rubrica. ff. de iudi. in versicu. tertio principaliter queritur &c. per. l. primam. ff. de re iudicata. & in aucten. vt in medio litis. §. primo & in. l. prima in princi. ff. si ex noxali causa agatur in glo. finali. & ita re vera debet exponi, quia per solum iudicium nulla secuta sententia nullo modo daretur actio de peculio in casibus de quibus in illo. §. idem scribit. vt ibi probatur, sz vlterius considera quod ille. §. idem scribit non dicit quod per iudicium vel sententiam quasi contrahatur, sed dicit quod contrahitur, quare glo. ibidem signata subaudit quasi, quia falsum esset quod in iudicio vel sententia vere contrahatur, argumentum l. omnem obligatio. ff. de iudic. & l. inter stipulantem. §. primo. ff. de verborum obligatio. & in. l. si idem. C. de codicil. vnde communiter intelligitur quod quasi contrahitur, sed aduerte quia licet Barto. in dicto. §. idem scribitur. capiat & intelligat quod quasi contrahitur sicut in titu. institu. de obliga. que ex quasi contractu nascuntur &c. & in. l. prima in princip. ff. de actio. & obligatio. & institu. de actio. §. omnium. tamen hoc non est verum, probo

61 quia certi sunt modi vel certe sunt cause † quibus dicitur iniri quasi contractus vt in actione tutele, actione negotiorum gestor. in actione in factum qua tenetur iudex faciens litem suam & sic de singulis. vt in. l. ex maleficijs. §. primo. & per totam illaz. l. ff. de actio. & obligatio. & institu. de obligatio. que ex quasi contractu nascun. per totum. nec inter illos casus vel modos reperitur iudicium vel sententia. ergo &c. Secundo probo quia secunduz hoc sequeretur qp omnis contractus verus deductus in iudicium diceretur transferri in quasi contractum, quod est absurdum. argumen. l. prima. & qd ibi not. C. de iudi. ergo &c. Tertio quia fieret commixtio primarum causarum que sunt contractus vel quasi, vt in dicta. l. prima in principio. ff. de actio. & obligatio. cuz contractus deducit in iudicio transiret in quasi contractuum vel adderetur eis quasi contractus quod non est dicēdum. argumen. l. queritur hermafroditum. ff. de statu hominuz. Quarto quia si in iudicium deduceretur quasi cōtractus ad idē super quo erat iam factus quasi contractus hoc autem non est dicendum. argumentum. l. qui his idem. ff. de verborum obliga.

62 † Non obstat predictis ille. §. idem scribit, quia fateor quod debet intelligi hoc modo scilicet quod in iudicijs contrahitur idest quasi cōtrahitur. Alias sequeretur quod iudicia, & contractus essent idem, quod non est dicendum. argumen. l. si idem. C. de codi. & propter hoc glo. subaudit vel exponit idest quasi contrahitur non quia velit significare vel denotare quod sit factus p sententiam quasi contractus prout loquitur titulus institu. de obli. que ex quasi contrac. nascun. quia non est verum quod per iudicium vel sententiam dicatur iniri obligatio descendens ex quasi contractu capiendo quasi contractum pro vna specie obligandi de qua habetur in dicto. §. omnium. institu. de actio. nam iudicium non est ex contractu vel quasi, ex maleficijs vel quasi &c. patet per rationes de quibus supra dixi. Sed dicitur quasi contrahi, non quod sit quasi contractus sed quia in casibus illis de quibus in illo. §. idem scribit. Antequam deducantur ad iudicium & sententiam non datur actio de peculio, sed eis deductis in iudicium secuta super eo sententia sit quantum ad actionem de peculio eadem iuris dispositio, que fieri solet quando agit aliqua actione descendente ex cōtractu vel quasi, vt sic secuta sententia cōpetat actio in factum que oritur ex illa sentētia l. actori. C. de rebus creditis. cū illa tamē adiectione de peculio sicut si fuisset factus cōtractus & non maleficium vel quasi, quod est contra intellectuz cōmunē Barto. & aliorum omnium doct. ad. d. §. idem scribit. qd multum tene menti, quia nunquaz intel

63 lexisti. ¶ † Sz quero quid de arbitratore. respōdeo qp corā arbitratore

bitratore seu per compromissum in arbitratorem vel eius laudū non quasi contrahitur vere contrahitur ꝛ vere si implementum contractus per ipsum laudum arbitratoris, nam videtur initus quidam contractus transactionis, vt in auc. si vero contigerit, ꝛ in corpore vnde sumitur. C. de iudi. ꝛ dixi supra eod. in questione secunda quod est notandum ad statuta loquentia de quasi contractu iudiciorum vel contractu transactionis. Item est notandum quod vbi potest transigi ibi potest compromitti in arbitratorē per predicta, ꝛ vbi est prohibita transactio, ibi censetur prohibitum compromissum in arbitratorem, vt etiam dixi supra eodem. in questione vigesimatertia. Et ex his habes. xxviij. differentiam inter arbitrum quasi contrahitur sicut in iudicijs sed in compromissis in arbitratorem vere contrahitur, ꝛ videtur facta quedam transactio.

64 Vigesimonono quero quid de libello † vtrum libellus sit offerendus coram arbitro vel arbitratore respondeo de arbitro quod coram eo est libellus offerendus prout coraȝ iudice offertur. hoc probatur in auc. offerat. C. de litis contest. iuncta. l. j. ff. de arbi. ꝛ per Spec. in tit. de libel. concep. §. restat ver. sed nunqd de actiōe no. dico ī. eo. j. q. liiij. sed qd d arbitratore. rñdeo φ corā eo nō est necessario libellus offerēdus. Ratio est qꝛ arbitrator procedit extra iudicialiter. vt in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. ꝛ in. d. c. quintauallis. de iureiur. Et sic in extraiudicialibus non est opus libello. ꝛ est verū φ corā arbitratore requirit̄ petitio saltē verbo facta etiam in vulgari sermone. vt p Ang. Areti. in. §. omniuȝ. insti. de actio. vel in scriptura ſm Spe. in ti. de libel. concep. §. restat. ver. sed nunquid. Quod puto verū nisi de intentione partis constare possit arbitratori ex tenore compromissi q̄si tunc cōpromissum succedat loco petitionis, vt inquit Bald. in. c. si. extra de senten. ꝛ re iudi. facit quod no. Ant. de bu. ꝛ Jo. de imo. in. c. preterea extra de dila. vbi dicunt quod rescriptuȝ hꝫ loco petitionis in causis summarijs in quibus per viā rescripti procedit̄. ꝛ ex his habes. xxix. differentiā inter arbitrum ꝛ arbitratorem, quia regulariter coraȝ arbitro offertur libellus, secus coram arbitratore.

65 Trigesimo quero † quid de lite ɔtest. vtruȝ litis contest. requiritur coram arbitro ꝛ arbitratore. respondeo de arbitro quod coram eo litis contesta. prout coram iudi. vt in. l. j. C. de lit. contest. iuncta. l. j. ff. de arbi. in casibus tñ in quibus coram iudice non contestatur lis, vt in casibus de quibus in cle. sepe. de verb. sign. ibi nec corā arbitro lis contestabitur per. d. cle. sepe. iuncta. d. l. j. ff. de arbi. validuȝ est. n. argu. a coniunctione duarū legum. vt in. l. gallus. §. iulianus tamen. ff. de liber. ꝛ posthu. facit quod not. canoniste in. d. c. quintauallis. Et probo ratione. nam certum est quod coram arbitro iuratur de calumnia. vt in. l. ij. §. sed quia veremur. C. de iur. calum. iuramentum antem calumnie prestatur post lit. contesta. ꝛ non ante. vt in. d. l. ij. in princi. ergo ꝓsupposito consequenti presupponitur antecedens necessarium ad illud. l. illud in princi. ff. de acqui. here. Sed quid de arbitratore vtrum coram eo sit necessario lis contestanda. Respondeo quod non, quia arbitrator procedit extraiudicialiter, vt i. d. §. recepisse. ꝛ in. d. c. quintaualis. quo casu in extraiudicialibus non contestatur lis sed tantum in iudicialibus p totum tit. C. de lit. contesta. ꝛ quod no. Innoc. in dicto. c. quintaualis. ꝛ ibi per Abb. in secunda differentia. Et ex his habes. xxx. differentiā inter arbitrū ꝛ arbitratorē, qꝛ corā arbitro lis contestatur, sed non coram arbitratore.

66 Trigesimoprimo quero quid de iuramento calumnie † vtrum de calūnia iuretur coram arbitro ꝛ arbitratore. Respondeo quod coraȝ arbitro iuratur de calumnia prout iuratur corā iudice, casus est in. l. ij. §. sed quia veremur. C. de iura. calum. ibi licet ex compromisso ꝛc. ꝛ ibi glo. ꝛ in. l. rem non nouam. C. de iudi. ibi vel apud arbitros. ꝛ facit. l. j. ff. de arbi. prout no. gl. in. d. §. sed quia veremur. Sed quid de arbitratore. respōdeo qd corā eo non iuratur de calumnia ita inquit dñs Nell. in. d. §. sed qꝛ veremur. mouetur ratione, sed qꝛ in arbitro hoc reperitur decisum qd coram eo iuretur de calūnia, vt in dictis iuribus, tñ secus est in arbitratore. Addo rationē qꝛ arbitrator procedit extraiudicialiter, vt in d. §. recepisse. ꝛ habetur in dicto cap. quintauallis. sed in extraiudicialibus non reperitur decisum quod iuretur de calūnia, ergo ꝛc. ar. l. illam. C. de colla. ꝛ in. §. cōsideremus. in auc. de triē. ꝛ semis. accedat quod no. Canoniste in. d. c. quitauallis. Ex hoc habes. xxx. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ coraȝ arbitro iuratur de calūnia, sed non coram arbitratore.

67 ¶ † Trigesimoscd̄o q̄ro quid de interlocutoria, vtrum arbiter ꝛ arbitrator possit interloqui vel dicatur interloqui seu interlocutoriam ferre, respōdeo in arbitro quod sic. nā si sic facit iudex. l. interlocuti. C. commina. vel epistolas. ꝛ in. l. quod iussit. ff. de re iudi. ꝛ. c. cū cessante. C. de app. cum simi. ergo idem in arbitro q procedit ad instar iudicis vt in. l. j. ff. de arbi. Idem tenet Bald. in addi. Specu. in titu. de arbi. §. j. versi. ab interlocutoria. Sed quid de arbitratore. respondeo φ arbitrator nō interloquit̄, ita dicit Bal. in addi. Specu. in. d. titu. de arbi. §. primo. in ver. ab interlocutoria. Ad hoc facit ratio vcȝ qꝛ interloqui est actus iudicialis, vt in dictis iuribus. Arbitrator aūt procedit extraiudicialiter. vt in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. ꝛ habet̄ p Inn. ꝛ alios in. c. quintauallis. de iureiu. ergo ꝛc. hinc dicimus qd arbitramentū dicitur transactio, vt in auc. si vero contigerit. C. de iud. Et ex hoc habes. xxxij. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ arbiter interloquitur, secus in arbitratore.

68 Trigesimotertio quero quid de publicatione testiū seu processus † vtrum arbiter vel arbitrator habeat necesse publicare testes p se examinatos ad sui instructionē. rñdeo in arbitro qd sic. rō est qꝛ iudex ad hoc tenet̄, vt no. in. l. platā. C. de sentē. ex pīcu. recitan. ꝛ hꝫ p Bar. ꝛ alios in auc. q semel. C. de pb. ꝛ p canoni. in. c. fraternitatis, extra de testi. ergo idē debet dici i arbitro. p. l. i. ff. de arbi. facit. l. non ex oibus. §. i. ff. de arbi. Sed quid in arbitratore respondeo qd arbitrator nō habet necesse publicare testes p se examinatos ad sui instructionē, vt p Inno. in. c. quintauallis. de iurein. Ita etiam tenet Azo in summa. C. qūo ꝛ quando iudex. in prin. ꝛ Bal. in repertorio super Inno. in litera factū, ratio est qꝛ arbitrator dicitur ꝓcedere extraiudicialiter, ꝛ pōt quomodocunqꝫ extraiudicialiter se informare de causa, vt in. d. §. recepisse ꝛ p docto. in. d. c. quintauallis. In extraiudicialibus autē nō publicatur processus sed tantum in iudicialibus, vt in preallega. iuribus ergo ꝛc. Et ex hoc habes. xxxiij. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem quibus licet arbiter habeat necesse publicare testes p se examinatos, tamen secus est in arbitratore.

69 Trigesimoquarto quero † vtruȝ arbiter vel arbitrator post didicita testificata per partes, possit alios testes examinare si ei hoc faciendum vr̄ rñdeo in arbitro qd nō, vt in dicta auc. q semel. C. de proba. iuncta. l. j. ff. de arbi. Fateor tamen qd si arbiter hoc non obstan. admitteret alios testes mero iure valerēt tales examinationes sicut dicimus i iudice nisi ab eo appellet̄, vt p Bart. in. l. ij. ff. de appel. reci. vel nō in. iij. q. tertie principalis. ꝓ quo facit Bal. in. l. arbitro. ff. qui satisda. cog. ꝛ Spec. in tit. de teste. §. j. ver. recepta aūt ꝛc. est bene verū qd hoc remediū appellandi cessat in arbitro. vt in. l. j. C. de arbit. habebunt ergo locū alia remedia de quibus habet̄ in dicta. l. j. ꝛ in. l. dieȝ proferre. §. stari. ff. de arbit. Sed quid in arbitratore, respondeo qd si ei videbit̄ poterunt coram eo examinari alij testes etiā post didicita testificata argumen. no. p Ludo. de ro in rub. ff. de arbit. in versi. xvij. vbi inquit quod si cauet̄ statuto qd iudex vel arbiter possit ꝓcedere nō obstāte aliqua solēnitate iuris certe ipse iudex vl' arbiter poterit procedere ad examinationeȝ aliorum testium non obstante qd pars didicit testificata, ceterū arbitrator potest procedere extraiudicialiter nō obstante aliqua iuris solennitate, vt habet̄ in dicto. c. quintauallis. ꝛ in dicto. §. recepisse. ꝛ in. §. arbitrorum.
70 ff. pro socio. ergo ꝛc. † Et hoc verum quando arbitrator vult procedere ad examinationem aliorum testium ad sui instructionem ex officio suo, ꝛ non ad instantiam partis quod probo primo. quia sic est in iudice procedente per inquisitionem, ꝛ sic ex officio suo, ꝛ non ad instantiam partis, vt in capitu. cuȝ clamor. de testi. ꝛ per Bald. in. l. per hanc. C. de tempo. ꝛ repara. app. ꝛ per eundem in auc. qui semel. C. de proba. ꝛ ibi per Bart. per eundem in. l. ij. §. si publico. ff. ad. l. iul. de adul. Secundo quia si ad instantiam partis hoc faceret esset timor subornationis ꝛ eēt contra naturalem equitatem etiam vbi iudex potest procedere sine strepitu ꝛ figura iudicij, vt per Barto. in extrauaganti ad reprimendum in verbo sine figura in versicu. sed an in dicta causa post didicita testificata ꝛc. In hoc ergo est aliud in arbitro, quaȝ in arbitrato. quia arbitrator potest se informare etiam non ad instantiam partis, vt per docto. in dicto ca. quintauallis. Et ex hoc habes. xxxiiij. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, quia arbiter post didicita testificata non potest admittere alios testes, secus est in arbitratore intelligendo vt supra.

71 Trigesimoquinto quero † vtrum in compromisso in arbitrum vel

arbitratorē possint cōpromittentes iurare. Rñdeo in arbitro q̄ nō de iure ciui. vt est casus in auc. decernimus. C. de arbi. Est verum qd vitiabitur qualitas, ꝛ sic iuramentum, sed non cōpromissum vt ibi p Bal. ꝛ alios doc. sed de iure cano. valet ēt iuramētum cū possit seruari sine interitu salutis eterne. vt in c. cū contingat de iurein. ſm Cy. in d. auc. decernimus. de quo ibi p Bal. Saly. ꝛ Flo. cōtra quos Bar. ibi ꝯ dicens quod ex quo lex prohibet tale iurm, vt in d. auc. decernimus, certe iurans peccat mortaliter qꝛ non obedit principi, vt in c. ij. de maio. ꝛ obe. ꝛ sic non pōt seruari sine interitu salutis eterne. c. nō est obligatoriū de regu. in lib. vj. de quo latius p Bar. in l. si quis p eo. ff. de fideiu. ego teneo ꝯtra, qꝛ lex ciuilis nō pōt statuere sup iuramēto, vt dicunt doc. in auc. sacramēta pubeꝝ. C. si aduer. vendi. ꝛ ita tenet Joā. de petru. in d auc. decernimus. ꝛ sic illud qd dr qd q nō obedit principi peccat mortaliter. d. c. ij. de maio. ꝛ obe. procedit in his sup qbus princeps pōt mandare alias secus. argu. c. nouit extra de iudi. ꝛ qd no. in c. p venerabilē. qui filij sint legi. vbi nō licet
72 imponere falcē in messem alienā, facit. c. fi. de iudi. lib. vj. † vbi contrahentes ratione iuramēti subijciunt foro cano. ius autē canonicū vult tale iurm obseruari debere, vt in c. ij. ꝛ c. cū tpe extra de arbi. ergo ꝛc. faciat. l. ij. ff. d indi. facit ēt qꝛ cū iurm sit res spiritualis nō poterit iudex laicus sup eius viribus iudicare etiā incidenter, vt in c. lator. extra q filij sint legiti. ꝛ p Bar. in simili in l. ij. ff. de iurisdi. om. iudi. ꝛ in l. titia. ff. solu. matri. ꝛ p Bal. in l. quoties. C. de iudi. ꝛ p Pet. de ancha. in clemen. dispendio sam. de iudi. ꝛ sic partes debebunt remitti ad iudicem ecclesiasticum. vt in dictis iuribus. iudex autē ecclesiasticus seruat ius canonicū super decisis a iure cano. non autē ius ciuile. vt in c. super specula. de priuilegijs. ꝛ hr in c. j. de oper. noui. nuntia. ergo ꝛc. hoc etiam in terris imperij rōne iuramenti. vt in c. lꝫ mulieres. de iurein. lib. vj. ꝛ per Anto. de but. in d. c. quintanallis de iureiur. ¶ Sed quid de compromisso in arbitratorem vtruꝫ in eo partes compromittentes possint iurare de stando ꝛ non ꝯueniendo laudo arbitratoris. dic quod sic. Ratio qꝛ illa auc. de
73 cernimus que est correctoria † loquitur in arbitro. vnde secus in arbitratore, maxime, qꝛ vnius inclusio ꝛc. c. nonne. de presumptioni. ꝛ l. maximus. C. de pcura. ꝛ ista dicit Bar. Bal. ꝛ Saly. ꝛ Flo. in d. auc. decernimus. facit. l. si libertus ita. ff. de ope. lib. ꝛ c. quintanallis. de iurein. Ad hoc facit rō, qꝛ lex interpretata. s. l. ne in arbitris sup qua est signata illa auc. decernimus loquit in arbitro tantū nō aūt in arbitratore, ergo eodē modo debet itelligi illa auc. decernimus. q̄ est lex iterpretans, vt in auc. de filijs ante dotalia instru. natis. §. fi. Item pro hoc facit qꝛ illa auc. decernimus loquit i arbitrario. pbat i litera ibi sic arbitriū fieri ꝛc. ergo non loquitur in arbitratu qui pertinet ad arbitratorē. l. si qs arbitratu. ff. de vb. obli. ꝛ dixi. s. eo. in q. iij. An aūt tale iuramentum tollat reductionem ad arbitrium boni viri, vide per Bar. in §. arbitrorum. ff. pro socio. ꝛ per Saly. in l. cum antea in questione. vij. C. de arbitr. cum simili. Et per hoc habes. xxxv. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, quia in compromisso in arbitruꝫ cōpromittentes nō possunt iurare. vt in d. auc. decernimus, secus in compromisso in arbitratorem. facit. l. necnon. §. quod eis. ff. ex quib. cau. maio.

74 **Trigesimosexto** quero † vtrum in compromisso in arbitruꝫ vel arbitratorem possit arbiter vel arbitrator iurare. Rñdeo in arbitro q̄ non vt in auc. decernimus. C. de arbi. q̄ pōt intelligi tā in iurō cōpromittētis in arbitrū q̄ ēt in iuramēto arbitri in quē est cōpromissuꝫ, vt ibi p Bar. Bald. Sali. ꝛ Flo. ꝛ doc. cōiter, quod est veꝝ de iu. ciui. de iure canonico dic vt dixi. s. q. proxi. Est bñ veꝝ q̄ vitiabit iurm tm̄ nō aūt laudū arbitri, vt ibi p Bal. ꝛ isto casu arbiter male iudicans nō facit litē suā i. d. auc. decernimus, secus si nō iurasset ferre sniam iustā, vt in l. si quis in ꝯscribendo. C. de pac. Itē si isto casu arbiter piurus puniet a solo deo, sicut alibi in l. ij. C. de rebus credi. ꝛ iurein. quod nota. casus est in d. auc. decernimus. Sed qd dicemus in arbitratore, vtrum arbitrator possit iurare ferre laudū iustū vel equum respondeo q̄ sic, qꝛ illa auc. decernimus loquit in arbitro tm̄, non autē in arbitratore qui solet, ꝛ pōt iurare, vt in l. hac edictali. §. is illud. C. de secundis nup. ꝛ in c. quintanallis. de iureiurā. de qua materia vide in Spe. d arbi. §. sequit. ver. hoc aūt certū est ſm leges. ꝛ in eo. ti. §. j. in prin. ꝛ p Anto. de but. in d. c. quintanallis. ꝛ ibi p Abb. i differenti. iiij. Et ex hoc habes. xxxvj. differētiā iter arbitrum ꝛ arbitratorē, qꝛ arbiter de iure ciuili non iurat, sed arbitrator sic.

75 **Trigesimoseptimo** vtrum † arbiter vel arbitrator possit in sentētiando sequi ius scriptū vel equitatē scriptam vel etiā equitatem nō scriptā: respondeo in arbitro qd arbiter procedit ad instar iudicis, vt in l. j. ff. de arbi. ꝛ sic debet iudicare de iure, put faceret iudex q debet seq rigorē ꝛ nō equitatem nō scriptam, vel equitatē scriptā ꝛ non rigorem, iuxta ea que hñr in l. placuit. C. de iudi. Est bñ veꝝ q̄ licet arbiter sentētiet iniuste ꝛ inique, tñ valet eius snia quo ad hoc vt non parens eius senten. se incidat in penā vel interesse obseruantis scientiā arbitri, vt in l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. dic vt ibi. ꝛ eadē. l. diē proferre. §. fi. cum. l. sequen. ¶ Sed quid in arbitratore. respondeo q̄ est in potestate eius sequi rigorē iuris, vel sequi equitatē scriptā vel etiā nō scriptam. Et licet arbitratori sentētiādo elegerit vnā viā nō poterit ppea eius laudum corrigi vel emendari in causa reductionis ad arbitrium boni viri ſm Anto. de but. ꝛ Joan. de imol. in c. quintanallis. de iurein. licet proprium arbitratoris sit sequi equitatem, vt habetur in dicto. c. quintanallis. ꝛ l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. de quo dixi. s. eo. in q. ij. Et ex hoc habes. xxxvij. differentiā inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ arbiter debet sententiare de iure ꝛ secundum ius, sed arbitrator potest eodem modo ꝛ etiam potest sententiare ſm equitatem licet non scriptam.

76 **Trigesimooctauo** quero † vtruꝫ arbiter vel arbitrator in sententiando teneatur sequi leges ꝛ statuta ac consuetudines loci, respondeo qd arbiter tenetur sequi leges ꝛ statuta ac consuetudines loci sicut etiam ius commune scriptum, vt per Bald. in l. qualeꝫ. in princi. ff. de arbi. Et intelligo prout tenetur facere iudex iuxta not. per Bar. Bald. ꝛ Saly. in l. cunctos populos. C. de summa trini. ꝛ fide catho. in illa. q. vtrum iudex debeat seruare statuta vel consuetudines loci contractus vel loci iudicij. arg. l. j. ff. de arbi. ¶ Sed quid de arbitratore. respōdeo quod arbitrator potest omissis legibus vel statutis vel consuetudinibus laudare dummodo seruet equitatem per ea que no. Anto. de but. ꝛ Jo. de imo. in c. quintanallis. de iurein. Et ex hoc habes. xxxviij. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, quia arbiter tenetur omnino seruare leges ꝛ statuta ac cōsuetudines locorum, sed arbitrator potest eis pretermissis seruare equitatem etiam non scriptam.

77 **Trigesimonono** quero quid de solēnitatibus iudicioꝝ vtrū arbiter vel arbitrator teneat illas solēnitates obseruare ꝛ loquor de solēnitatibus respicientibus ordinem processus ꝛ iudicij, non dico de respicientibus merita cause, quia de illis satis dictum est. s. eo. in q. xxxvij. ꝛ xxxviij. rñd. in arbitro qd tenetur seruare illas solēnitates iudiciorum per l. j. ff. de arbi. in Specu. de arbi. §. differt ver. porro. ꝛ ver. item parificatur ꝛc. ¶ Sed quid in arbitratore. rñ. aliud est in eo. naꝫ ipse arbitrator cedit extraiudicialiter. vt p But. ꝛ alios in dicto. c. quintanallis. pro quo facit qꝛ arbitratus est quedā transactio, vt in auc. si vero ꝯtigerit. C. de iudi. in qua non seruātur solennitates iudicioꝝ, vt in l. dies festos. C. de ferijs. ꝛ per Specu. in dicto. §. differt. in versi. item parificat ꝛ p Abba. in d. c. quintanallis in differentia. Fateor tamen qd si arbitrator vellet posset ꝛ ipse seruare ordinem ꝛ solennitates iudiciorum, vt p But. in dicto. c. quintanallis. licet secundū euꝫ eius officiū sit principaliter se iformare de negotio extraiudicialiter, faciunt ad hoc nota. in clem. sepe. de verborum signifi. Et ex hoc habes. xxxix. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorē, quia arbiter seruare tenetur ordinem ꝛ solennitates iudiciorum, sed arbitrator licet possit, tamen non tenetur.

78 **Quadragesimo** q̄ro † vtꝝ arbiter vl arbitrator ex causa suspicionis possit vt suspectus recusari. rñdeo in arbitro qd sic, ꝛ ita omnes tenent per l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbi. nam sic etiam est in iudice, vt in l. apertissimi. C. de iudic. iuncta. l. de eta. §. ex causa. ff. de inter. actio. ꝛ in l. secunda. C. de consor. eiusdem litis. et quod habetur in capi. pastoralis. extra de exceptio. ¶ Sed qd dicemus in arbitratore. respondeo secus esse, ratio est, quia non potest recedi ab eius persona nisi prius arbitretur per l. fina. C. de contrahen. emptio. ꝛ quod habetur in l. si quis arbitratu. ff. de verborū obligatio. Et tenent communiter canoniste in dicto cap. quintanallis. de iurein. Et mouentur hac ratione vcꝫ, qꝛ arbiter ideo potest vt suspectus recusari qm̄ statur sue sententie siue sit equa siue iniqua metu pene, vt in l. dieꝫ proferre. §. stari. ff. de arbi. ꝛ ideo congruum est, quod possit vt suspectus recusari ante sniam latam, si suspectus factus est, ex quo post sententiam suam non est dare remedium ad euadendum penam cōpromissi, sed in arbitratore secus est, pꝫ qꝛ si ledat partē potest peti reductio

ductio ad arbitrium boni viri. vt in. §. arbitrorum. ff. pro socio. et habetur in. c. quintavallis. de iureiu. de quo per Abb. in dicto c. quintavallis. in. v. differentia. Adverte tamen, quia Rap. ful.
79 disputando. et Jo. de imo in. d. c. quintavallis. tenent quod † arbitrator possit vt suspectus recusari ex causa superveniente, prout potest arbiter. nec obstant rationes in contrarium adducte. et primo cum dicitur quod contra laudum arbitroris datur remedium reductionis ad arbitrium boni viri etc. dico quod similiter contra sententiam iudicis datur remedium appellandi, vt in toto titu. ff. et C. de appel. et tamen iudex potest vt suspectus recusari dicta. l. apertissimi. C. de iudi. ergo idem in arbitratore. Item pro hoc facit ratio quia melius est ante tempus occurrere quam post vulneratam causam remedium querere. l. fi. C. in qui. cau. in integ. restit. non est neces. Item pro hoc facit quia etiam contra sententiam arbitri dantur aliqua remedia, vt dixi in. l. j. ff. de arbir. et tamen propter suspitionem supervenientem post factum compromissum potest ante sententiam eius vt suspectus recusari. vt in. d. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbi. Item ad idem facit ratio, quia non est verisimile quod partes voluerint durare compromissum factum etiam vt in arbitratore si supervenerit nova causa suspitionis. argu. dicte. l. de etate. §. ex causa. et quod no. in. c. insinuante. de offi. deleg. Hic autem † mens compromittentium vt in arbitratorem debet inspici ante omnia sive sit tacita sive expressa, arg. l. cum quid. et. l. non omnis. ff. si cer. pet. et. l. non dubium. C. de legi. et. c. intelligentia. extra de reg. iu. unde propter omnia ista videtur dicendum secundum prefatum Raph. ful. et Joan. de imo. quod sicut arbiter potest ex superveniente causa suspitionis recusari, ita et arbitrator, tamen canoniste communiter tenent quod supra dixi quorum opinio mihi plus placet, maxime hac ratione videlicet quia solum in iudice reperitur quod possit vt suspectus recusari. d. l. apertissimi. et. l. fi. C. de iudi. et idem in arbitro qui procedit iudicialiter ad instar iudicis. vt in. l. j. ff. de arbi. sed in extraiudicialibus hoc non reperitur provisum ergo etc. et per consequens arbitrator non poterit vt suspectus recusari quia procedit extraiudicialiter. vt in. d. §. recepisse. et habetur in. d. c. quintavallis. fateor tamen si arbitrator procederet iudicialiter quod potest vt dixi supra prima questione attenta hac ratione idem esset in eo quod in arbitro. Et ex his habes. xl. differentiam inter arbitrum et arbitratorem.

Quadragesimoprimo

quero de interruptione prescriptionis per litis contestationem † vtrum ita interrumpatur coram
81 arbitro sicut coram iudice. Rndeo de arbitro quod litis contest. facta coram eo interrumpat prescriptionem prout litis contestatio facta coram iudice, vt est casus in. l. penul. C. de arbi. et ratio est, quia coram arbitro proceditur ad instar iudicis. l. j. ff. de arbi. ergo etc. et de hoc per Bar. Bal. Saly. et Flor. in. d. l. penul. ¶ Sed quid dicemus de arbitratore. Respondeo secus esse in eo. nam litis contestatio facta coram eo non interrumpit prescriptionem, vt not. Specu. et ibi Joan. and. in addi. Specu. in ti. de litis contesta. §. effectus. de quo vide per Abba. in. d. c. quintavallis. in. xij. differentia. Idem tenet Flo. in. d. l. penul. et ibi per Bald. ratio est quia in hoc arbitrator non reperitur equiparatus iudici vel arbitratori. secundum doc. vbi supra. Et ex hoc habes. xlj. differentiam inter arbitrum et arbitratorem, quia litis contestatio facta coram arbitro interrumpit prescriptionem. d. l. pen. secus coram arbitratore.

82 Quadragesimosecundo

quero † vtrum per litis contestationem factam coram arbitro vel arbitratore perpetuetur actio in. xl. annos licet prius duraret annis. xxx. tantum. Respondeo in arbitro quod sic. ad hoc allego nota. per Bar. in. l. pen. C. de arbi. et ibi per Jo. de petru. Et pro eis facit quia sic est in litis contestatione facta coram iudice per. l. fi. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. ergo idem si coram arbitro. ar. l. j. ff. de arb. ¶ Sed quid dicemus in lit. contestatione facta coram arbitratore. Respon. secus esse maxime quia in hoc arbitrator non reperitur equiparatus arbitro, vt per Bal. in. d. l. pe. circa fi. facit quod no. cano. i. c. quintavallis. de iureiu. Et ex his habes. xlij. differentiam inter arbitrum et arbitratorem, quia litis contestatio facta coram arbitro perpetuat actionem, secus coram arbitratore.

83 Quadragesimotertio

quero quid de citatione † vtrum interrumpat prescriptionem tam coram arbitro quam arbitratore. Respon. quod citatio facta coram arbitro interrumpit prescriptionem sicut etiam fit coram iudice per. l. pe. C. de arbit. et ibi per Bald. quamvis citatio facta coram iudice interrumpat prescriptionem, et quod non vide per doc. in. l. more C. de rei vendi. et in. l. ex hoc edicto. ff. de eo per quem factum erit. ad predicta facit. l. j. ff. de arbi. Sed quid de arbitratore, respon. secus in citatione facta coram eo. ita no. Bal. in. d. l. pe. C. de arbi. et pro hoc allego Old. in suo consi. clxxvj. ratio est, quia in hoc non reperitur quod arbitrator equiparetur iudici vel arbitro, vt in. c. quintavallis. de iureiu. et in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. et predicta confirmo quia sic est in litis contest. vt dixi supra eo. in. q. xlij. et supra q. pri. ergo idem in citatione. arg. l. illud. in princ. ff. de acq. here. et. l. oratio. ff. de sponsa. et. l. ad rem mobilem. et. l. ad legatum. ff. de procu. Et ex hoc habes. xliij. differentiam inter arbitrum et arbitratorem, quia citatio facta coram arbitro interrumpit prescriptionem vbi interrumpit coram iudice. Secus in citatione facta coram arbitratore.

84 Quadragesimoquarto

quero † quid de receptione libelli etiam inepti sponte facta per reum coram arbitro vel arbitratore vtrum interrumpatur prescriptio. Respon. in arbitro quod sic: moveor ratione, quia sic etiam est in iudice, vt est gl. in. l. fina. C. de anna. excep. in gl. j. in fi. sui. de quo tamen dic vt ibi per Saly. in fi. j. col. ergo idem in arbitro. arg. l. j. ff. de arbi. et argu. l. pe. C. de arbi. quamvis non reperiam hoc tactum per doc. ¶ Sed quid dicemus in arbitratore. Respo. secus esse in eo. et hoc tenet Old. in suo consi. clxxvj. probo quia video quod in eo etiam citatio vel litis contestatio non interrumpit prescriptionem, vt dixi supra eo. in. q. xlj. et supra q. proxima. ergo idem in receptione libelli vel invalidi seu inepti etiam sponte facta per reum coram arbitratore, nam si sic est in consequenti, ergo idem in antecedenti. l. illud. in prin. ff. de acqui. heredi. cum simi. Et ex his habes. xliiij. differentiam inter arbitrum et arbitratorem, quia receptio libelli etiam inepti sponte facta per reum coram arbitro interrumpit prescriptionem. Secus coram arbitratore, licet doc. non ponant.

85 Quadragesimoquinto

quero † quid de confessione facta coram arbitro vel arbitratore vtrum preiudicet tanquam si esset facta coram iudice, et sic in iudicio. Respond primo de arbitro quod confessio facta coram eo non preiudicat tanquam confessio extraiudicialis, vt no. Cyn. in. l. j. C. de confessio. Sed Bart. in. l. ij. circa fi. de confe. dicit opi. Cy. procedere in casu quo sententia arbitri non sit emologata, alias secus. Jo. vero de imo. i. c. quintavallis. de iureiu. tenet quod confessio facta coram arbitro preiudicat tanquam confessio facta in iudicio etiam si sententia arbitri non sit emologata per not. in. l. cum antea. in. fi. C. de arbi. et in. c. fi. extra de confes. de quo per Abb. in. d. c. quintavallis. in differentia. x. Ego vero puto confessionem factam coram arbitro habente potestatem procedendi de facto et iudicandi de iure censeri tanquam extraiudicialem. et ita procedat opinio Cy. de qua in. d. l. i. C. de confes. probo per no. Bart. et Flo. in. §. arbitrorum. ff. pro socio. Sed si processerit iudicialiter puto idem in confessione facta coram arbitro quam in confessione facta coram iudice et sic in iudicio per. d. l. cum antea. in fi. Sed quid in arbitratore. Respo. quod confessio facta coram eo censetur tanquam confessio extraiudicialis secundum Bar. in d. l. ij. in fi. ff. de confes. et per doc. in dictis locis quod forte limitandum est nisi arbitrator processerit iudicialiter quod potest, vt tenent canoniste. in. d. c. quintavallis. nam tunc videtur dominum in eo idem quod in confessione facta coram arbitro procedente iudicialiter, arg. l. i. ff. de arbi. et in. d. l. cum antea. in fi. C. de arb. et dixi super rub. ff. de arbi. et ista est opinio mea. et ex his habeo. xlv. differentiam inter arbitrium et arbitratorem. nam confessio facta coram arbitro preiudicat tanquam confessio facta in iudicio, sed confessio facta coram arbitratore preiudicat solum tanquam confessio facta extra iudicium.

86 Quadragesimosexto

quero † quid de revocatione confessionis facte tam coram arbitro quam coram arbitratore. Respo. in arbitro quod confessio facta coram eo potest revocari probato errore, quod est verum nisi sententia arbitri sit emologata, ita tenet Anto. de but. per multas rationes in. d. c. quintavallis. et ibi per Abb. in differentia. xi. quod dixi de probatione erroris intellige quando confessio revocatur intervallo, sed si incontinenti tunc potest revocari etiam nullo errore probato, vt habetur in. c. scriptum. de elec. et ibi no. per Abba. ¶ Sed quid in arbitratore. Respondeo secus esse. nam confessio facta coram eo non potest revocari quando videatur sopita et decisa causa transactione per laudum arbitratoris subsecutum secundum Anto. de bu. vbi supra. quod forte verum est nisi petita reductione ad arbitrium boni viri. nam tunc coram bono viro et iudice poterit confessio revocari probato errore sicut in causa appellationis. per no. in. l. error. C. de iuris et facti igno. Et ita no. Pe. de ancha. in sua disputa. que incipit duo litigantes etc. Et ex his habes. xlvj. differentiam inter arbitrum et arbitratorem,

q2 ɋfessio facta corã arbitro potest reuocari, secus in cõfessione fcã corã arbitratore reglr. no. ⁊ tene mēti q2 pauci aduertunt.

87 **Quadragesimoseptimo** Quero † quid de probationibus factis corã arbitro vel arbitratore, vtrũ faciant fidē corã iudice inter easdē psonas. Respon. in arbitro qđ probationes facte corã eo faciunt fidē corã iudice inter easdē psonas, p. l. fin. C. de testi. ƀm tñ distinctionē illius. l. ⁊ ita ibi tenent oēs docto. qa casus est in. d. l. fi. facit. l. cũ antea. in fi. C. de arbi. quod est notãdũ ad. l. solã. C. de testi. Sed quid in arbitratore. dic ƀm Jac. de but. in. d. l. fi. ⁊ Inno. c. quintavallis. de iureiu. ⁊ Bald. ⁊ alios doc. in. d. l. fi. ⁊ Saly. ⁊ Rapha. fulgo. ⁊ Moder. in. l. fin. C. de testi. qđ nullã faciũt fidē etiã inter easdē psonas corã iudice, nisi aliter fuerit actũ ⁊ conuentũ inter partes, q2 tunc valebunt saltē in vim pacti, argu. l. ij. C. cõia vtriusq; iudi. ⁊ not. Bal. in. d. l. fi. in ver. quero vlterius qd de test. ⁊c. vel nisi arbitrator pcesserit iudicialiter seu ordine iuris seruato ƀm doc. in. d. l. fi. C. de testi. ⁊ sequit̃ Ang. de arc. in. §. omniũ. insti. de actio. ⁊ Jo. de petru. d. l. fi. C. de testi. ad fi. Ratio est q2 tunc est eadē ratio in arbitratore procedente iudicialiter qđ in arbitro. arg. l. j. ff. de arb. iunc. l. fi. C. de test. qđ tene mēti. qd antē in testibus. dic vt dixi. j. q. lix. Et ex his habes. xlvij. differentiã inter arbitrũ ⁊ arbitratorem. nã probationes facte corã arbitro faciũt fidē inter easdem personas corã iudice regulariter, secus in pbationibus receptis corã arbitratore regulariter, qđ valde no. quia est quotidianum.

88 **Quadragesimooctauo** q̃ro † qd de diebus feriatis nũ quid arbiter vel arbitrator possit procedere ⁊ audire partes ⁊ sententiare diebus feriatis. Respon. in arbitro qđ non, vt habetur in. l. si feriatis. ff. de ferijs. maxime cũ arbiter procedat ad instar iudicis. vt in. l. j. ff. de arbi. quo casu nec iudex possit procedere diebus feriatis. l. prima. ff. de ferijs. ⁊. l. fina. C. de ferijs. quod procedit in omnibus ferij. vt habetur in. d. l. si feriatis. fallit tamen si ex pacto partes renũtiauerint ferijs, vt in spe. de arbit. §. sequitur. ver. in forma. ꝙ intelligo in ferijs quibus partes pñt renuntiare. s. in ferijs introductis in vtilitatē hominũ, alias secus, vt habet̃ in. c. fi. de fer. ⁊. d. l. j. ff. de fer. Intelligo tñ ꝙ si renuntiatũ fuerit ferijs ꝙ arbiter possit pcedere dieb⁹ feriatis, ipse arbiter velit, secus si nõ velit, q2 licet possit pcedere non tñ tenet̃. argu. l. non quicqd. ff. de iudi. ⁊ no. Spec. in. d. titu. de arbi. §. sequit̃. ff. sed nunquid tenet̃ cedere ⁊c. qđ verũ est vbi in cõpromisso data est potestas arbitro pcedendo diebus feriatis, secus si sit dictum qđ arbiter debeat pcedere diebus feriatis ⁊ nõ feriatis per. l. nõ distinguemus. §. officio. ff. de arbit. ⁊c. †

89 Sed quero qd in arbitratore. Respõ. ꝙ arbitrator põt pcedere ⁊ audire ptes ⁊ ferre laudũ suũ diebus feriatis ēt si sint ferie introducte in honorē dei ⁊ ēt si ferijs nõ fuerit renuntiatũ p partes per. l. fi. C. de ferijs. ibi pacta cõferant trãsactiones loquant̃. ⁊ ibi Jaco. de but. Bal. Saly. ad fi. sui cõmenti. Floria. ⁊ Jo. de petru. ⁊ per Spe. in tit. de arbi. §. sequit̃. ver. sed nunqd amicabilis compositor ⁊c. ⁊ p Bal. in. l. fi. C. de ƺhen. emp. ⁊ p eũdē in. l. si de meis. §. fina. ff. de arbi. qđ est verũ nisi arbitrator dixerit in snia ꝙ velit laudũ suũ valere in vim snie ƀm Specu. vbi. s. q2 tunc snia etiam arbitratoris est nulla, vt ibi p eũ, de quo ēt vide p Abba. in. d. c. quintavallis. in differentia. xiij. Et eadē ratione videtur dicēdũ quod si arbitrator elegit viã procedendi iudicialiter, q2 tunc nec arbitrator possit pcedere diebus feriatis, argu. no. p Spe. in. d. ver. sed nunqd in fi. sui. ⁊ qđ no. canoniste in. d. c. qntavallis. vbi tenet arbitratorē posse si velit pcedere in figura iudicij, ⁊ sic iudicialiter, merito si elegerit illã viã illa sibi pateat, vt in. l. si mulier. §. fi. ff. qđ me. cau. aduerte tñ q2 illud quod dixi de sententia arbitratoris vt valeat lata ēt die feriato, pcedit, nisi teneremus quod in ipsa sententia fereda vel laudo requireretur citatio partis ⁊ pars esset absens, q2 tunc debet silere horrida vox preconis, ⁊ sic irritatio fieri tunc non posset, vt in. d. l. fi. C. de ferijs. ergo nec laudũ q2 si non tenet antecedens, nec consequens. l. oratio. ff. de spõsa. ⁊. c. gemma. eodē titu. ⁊. l. illud in principio. ff. de acqui. here. cũ simi. ⁊ ita tenet domi. Nellus in. d. l. fi. ⁊ Bald. in. l. fi. C. de contrahen. emp. Et ex his habes. xlviij. differentiã inter arbitrũ ⁊ arbitratorem, q2 arbiter nõ potest procedere diebus feriatis, Secus in arbitratore regulariter quod no.

90 **Quadragesimonono** quero de iuramento iudiciali, † vtrum possit deferri tam corã arbitro q̃ corã arbitratore. Respõ. in arbitro ꝙ corã eo põt deferri tale iuramẽtũ iudiciale vt sic aduersarius cui delatũ est debeat iurare vel referre, alias habeat pro quieto, vt in. l. manifeste. ff. de iureiu. vñ illa lex manifeste vēdicat sibi locũ ēt corã arbitro. pbo p. l. j. ⁊ qđ ibi no. ⁊ ibi dixi. C. de reb⁹ credi. ⁊ iureiu. iunct. l. j. ff. de arbi. vbi corã arbitro pcedit̃ ad instar iudicis. ergo ⁊c. Sed qd in arbitratore. Rñdeo secus est, q2 arbitrator pcedit extraiudicialiter, ⁊ sic nõ in figura iudicij, vt in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. ⁊ in. d. c. qntavallis. p doc. ergo iurũ delatũ corã eo dr̃ potius extraiudiciale q̃ iudiciale, ⁊ sic dr̃ q̃uetionale, vñ poterit p libito recusari. p no. in. d. l. j. C. de rebus credi. ⁊ sic corã arbitratore nõ vēdicat sibi locũ preallegata. l. manifeste. qđ itelligo verũ nisi arbitrator elegisset viã pcedendi iudicialiter qđ põt, vt dñt doc. in. d. c. qntavallis, nã pcederet prout pcedit arbiter, argu. d. l. j. ff. de arbi. ⁊ sic ēt eadē ratio corã arbitratore q̃ est corã arbitro. arg. l. illud. in fi. ff. ad. l. aquil. cũ simi. ¶ Et ex his habes. xlix. differentiã inter arbitrum ⁊ arbitratorē, q2 coram arbitro defertur iuramentum iudiciale ⁊ habet locum coram eo, pallegata. l. manifeste. ff. de iure iu. secus coram arbitratore, quod valde no. quia doc. nõ tãgũt. Quid autem in iuramento necessario dicam. j. in. q. lxvj.

SVMMARIVM

1 Compromissum dicitur in arbitro, secus in arbitratore.
1 Compromissum quomodo soluatur etiam si fiat in arbitratorem. numero. 3. 4. 5.
6 Actio corã arbitro proponitur non aũt coram arbitratore.
7 Cessio bonorum habet locum coram arbitro ⁊ non arbitratore.
8 Acta facta per metum coram arbitro sunt nulla sed non coram arbitratore, maxime si metu excommunicationis. 9.
10 Dolus non eneruat compromissum coram arbitro, secus coram arbitratore. Et de quo dolo intelligendum. 11.
12 Compromissum in arbitrum est stricti iuris non in arbitratorē.
13 Testes recepti corã arbitratore aut corã arbitro q̃ fidē faciãt.
14 Excussio principalis debitoris coram arbitro requisita.
15 Minor. xxv. compromittens in arbitrum lesus censetur secus in arbitratore.
16 Arbitrator dicitur potius intimare q̃ citare.
17 Arbitri discordãtes cogunt̃ tertiũ eligere nõ aũt arbitratores.
18 Confessio non obligat sed obligationem probat. Et qualiter coram arbitro veniat deducendum ⁊ probandum.
19 Arbitrium est introductum ad similitudinem iudiciorũ. Et arbitratus ad instar contractuum.
20 Juramentum necessarium in probationis supplementum nullo modo defertur per arbitrum.
21 Arbiter equiparatur iudici.
22 Conclusio in causa coram arbitro requisita ⁊ non arbitratore.
23 Arbiter tenetur seruare formam. c. quoniam contra falsam, de proba. ⁊ non arbitrator.
24 Acta publica coram arbitro fieri debent.
25 Instantia iudicij de qua in. l. properandum. C. de iudi. coram arbitro seruatur. Et quanto tempore duret. 26. Et quid in arbitratore. nume. 27.
28 Arbiter an ⁊ quando possit sententiam suam contra absentem citatum ferre. 29. Et quid de arbitratore. 30. 32. 34. 37. 39.
31 Arbitrator quando partium presentiam exigat.
33 Arbiter iurisdictionem non habet.
35 Laudum latum contra absentem non citatum quando valeat. nume. 36. 38. 40. 42.
41 Laudum ferre est de genere permissorum. Et quid si interueniat inimicitia.
43 Arbitrator ex toto procedit extraiudicialiter.
44 Laudum taciturnitate decem dierum emologatur.
45 Arbiter non põt se extendere extra rem deductã in cõpromisso.
46 Arbiter quando possit iterum ferre sententiam. Et super illa cogi. numero. 48.
47 Arbitratori plus videtur permissum q̃ arbitro.
49 Actio ex pacto nudo oritur de iure canonico.
50 Arbiter in ecclesia sententiam ferre non potest secus in arbitratore. Et quid in diebus feriatis. nu. 64.
51 Arbitri sententia peti an ⁊ quando possit vt reducat̃ ad viri boni arbitrium, secus in arbitratore si enormiter ledat. 52. 56.
53 Reclamatio a laudo est ad instar reductionis ad boni viri arbitrium.
54 Laudum simoniacum per superiorem corrigitur.
55 Dolus in arbitro quando presumatur.
57 Arbitri sententia per partes emologata quando habeat executionem paratam. Et que actio ex illa competat. 58. 59.

60 Compromitti

60 Compromitti in arbitrum vt certo modo laudet non pōt. secus in arbitratorem.
61 Condemnatus per laudum quod tempus solutionis habeat.
62 Citatio peremptoria in arbitro requisita.
63 Appellari a laudo arbitri quando possit, et an appellationum fatalia seruanda.nu.65.
66 Remedia agendi quanto durent tempore.
67 Arbiter qualiter laudum pronuntiare debeat.
68 Laudum continens expressum iuris errorem est iure nullum. et quid de arbitratu.
69 Arbiter in laudo nunquid nouam penam reddere potest.
70 Intellectus.l.quid tamen.§.fi.ff.de arbi.
71 Laudum vitiatur per ordinis iudiciarij peruersionem.
72 Arbiter inique laudans facit litem suam.
73 Arbiter nunquid cognoscat vtrum sit arbiter.
74 Indebitum solutum pretextu laudi potest repeti, non autem pretextu arbitratus.
75 Laudum super actione nulla vel inepta latū est nullum, non autem arbitratus.
76 Arbiter non laudat de facto.
77 Laudum ēt multum ledens retractari non potest.
78 Arbiter nō admittit testamentum tempore pestis coram quinq; testibus factum.
79 Curator datus bonis absentis nō potest compromittere in arbitrum, secus in arbitratorem.
80 Laudum in scriptis ferendum non autem arbitratus.
81 Compromittere pōt in arbitrum qui prohibitus est transigere, non autem in arbitratorem.
82 Appellari a sententia lata per iudicem per viam querele vel recursus vel reclamationis super laudo arbitri nunquid possit.
83 Baldus more suo varius.
84 Arbiter potest laudare super bonis presentibus & futuris, & nō arbitrator.
85 Laudum turpe rescindendum.

¶ Media pars Tractatus.

1 Quinquagesimo quero † vtrū dicat compromissum tam factum in arbitrum q̄ꝫ factum in arbitratorem. Respondeo de arbitro ꝙ proprie loquendo dr̄ cōpromissum factuꝫ in eum, vt in.l.i.ff.de arbi.& in pluribus legibus illius tit. Sed in arbitratore proprie loquendo non dr̄ compromissum ꝙ fit in arbitratore proprie loquendo, sed dr̄ quidam contractus seu quoddam pactuꝫ vel trāsactio, vt in auc.si vero contigerit.C.de iudi. Sed laudum arbitratoris dicit̄ implementum transactionis, vt no.d. Mel. in.l.fi. C.de ferijs. istam drīam not. Spe.in ti.de arbi.§.sequitur.ver. sed nunquid amicabilis compositor.& in.d.ti.de arbi.§.finitur. ver.sed nunquid arbitratus. & ideo infero ad statuta loquentia de compromissis, vt in dubio intelligantur de arbitris & non de arbitratoribus, ar.l.iij.§.hec verba.ff.de neg.ge.&.l.qcqd astringende.ff.de ver.ob.quod no. Et ex his habes quinquagesimam drīam inter arbitrum & arbitratorem, q2 in arbitro dr̄ compromissum, secus in arbitratore coram quo dicitur potius quoddaꝫ pactum vel transactio.

2 Quinquagesimoprimo q̄ro † vtrum per itum alterius ptis ad iudicem soluatur compromissum factum in arbitrum vel arbitratorem. Respondeo ꝙ in arbitro soluitur compromissum quo ad hoc ꝙ iudicium coram iudice procedat licet pena compromissi committatur contra euntem ad iudicem inuito altero, vt est casus in.l.si quis rem.& ibi per glo.& doct.ff.de arbit. sed si vterq; sponte irent ad iudicem soluitur compromissum ex toto ita ꝙ arbiter qui ēt acceptauerat compromissum non cogat̄ postea lex ferre sententiaꝫ. ratio est q2 partes videntur spreuisse arbitrum eundo ad iudicem, vt est casus in.l.sed & si in seruuꝫ.§.fi. cum.l.seq.& prīn.seq.ff.de arbit. Sed in arbitratore dico ꝙ per itum ad iudicem alterius partis tantum ex compromittentibus non soluitur compromissum factum in arbitratorē. ita dicit bal. in.d.l.si quis rem, & bar.& Ang.in.l.qui fidem.ff.de transa. et p hoc ratione q2 compromissum in arbitratoreꝫ est contractus vt in auctē.si vero contigerit.C.de iudic. sed in contractibus ex postfacto non hꝫ locum penitentia, vt in.l.sicut.C.de ac.& obl.&.l. in cōmodato.§.sicut.ff.cōmodati. Itē q2 ꝯpromissum factū in arbitratorē dr̄ quedā transactio, vt in.d.auc.si vero ꝯtigerit.C.de in di. sed in transactione non hꝫ locū penitentia, vt in.l.q̄uis.C.de transact. igitur &c. ita dicit Bal.in.d.l.si quis rem. † Fateor tñ 3 ꝙ si vterq; litigantium iret ad iudicem sponte solueret̄ compromissum ēt factum in arbitratorem.arg.d.l.sed & si in seruū.§.fi. cum.l.fi.in prīn.seq.ff.de arbi. nā sicut dissensus ꝯtrius expressus sufficeret, vt in.l.ab emptione.ff.de pac.& ꝙ no.in.l.predia.ff.de ser.ru.pre.&.l.put quilq;.ff.d sol. ita ēt dissensus vtriusq; partis tacitus qui fit p itum vtriusq; ptis ad iudiceꝫ soluit cōpromissuꝫ factum in arbitratorem. ar.l.eum qui.ff.si cer.pet. Adde tñ ꝙ p itum ad arbitrū vel arbitratorem iudex delegatus nō desinit eē iudex, vt in.c.significantibus.ibi p Car.in.v.no.de offi.deleg. illud tñ scias ꝙ isto casu delegatus non poterat cogere ptes ad obseruantiā arbitri nisi hoc actum esset inter partes prorogādo eius delegati iurisdictionē, vt p Spe.in ti.de arbi.§.differt. ver si.illud aūt certū est. ꝙ valde no. item aduerte q2 lꝫ dixeriꝫ ꝙ p itum alterius ptis ad iudicē non tollat̄ cōpromissum factū in arbitratorē, tñ puto ꝙ sicut tunc arbiter nō pōt cogi ferre sniam, si nō vult, q2 vr̄ sperni per ptem, vt in.d.l.sed & si in seruum.§.fi. cum.l.sequē. ita nec ēt arbitrator cogi pōt ferre laudum, q2 hec est eadem rō in arbitratore que est in arbitro, vt pꝫ ibi. igitur &c. ita dixi in.d.l.sed & si in seruum.§.fi. et ex his habes li. drīam inter arbitrum & arbitratorem, q2 per itum ad iudicem factuꝫ per alterum ex compromittentibus, soluit̄ compromissum factum in arbitrum, secus in arbitratore.

4 ¶ Quinquagesimoscdo q̄ro † vtrū p mortem nālem alterius ex compromittentibus soluat̄ compromissum factum in arbitrū vel arbitratorem. Respond. in arbitro ꝙ p mortem vnius etiam ex compromittentibus soluit̄ compromissum seu arbitriuꝫ, vt in.c. fi.extra de arb. Sed quid de arbitramento seu compromisso facto in arbitratorem. Respond. ꝙ non soluit̄ p mortem vnius ex compromittentibus ratio est q2 compromissum factum in arbitratorē est ꝯctus, vt in auc.si vero contigerit.C.de iudi. & ꝯctus est transitorius ad heredes & contra heredes, vt in.l.si pactū.ff. de proba. ꝯm Hosti.in.d.c.fi.& no.in Spe.in ti.de arbi.§.finit ver.nunquid.& plene p Ant.de but.in.d.c.quintauallis.de iureiu. de quo vide p Abba. in differentia.ix.& vide quod dixi.s. eod.in.q.viij.facit qd dico.j.eo. qō.proxi. Et ex his habes.lij. differentiam inter arbitrum & arbitratorem, q2 per mortem naturalem alterius ex compromittentibus in arbitrum soluitur compromissum, secus per mortem alterius ex compromittentibus in arbitratorem.

5 ¶ † Quinquagesimotertio quero quid de morte ciuili contingēte in personam alterius ex compromittentibus vtrum soluatur compromissum factum in arbitrum vel arbitratorem. Respondeo quo si loquimur in arbitro soluit̄ cōpromissuꝫ. si tñ bona morientis ciuiliter sint publicata seu ꝯfiscata, ita quod fiscus habeat loco heredis per tex.& gl.in.l.inter eos.§.fi.ff.de fideius.& in.l. quoti.ff.de noua. facit ꝙ habetur in.§.relegati.insti.quib.mod. ius pat.po.sol.iuncto.d.c.fi.extra de arbi. facit qd dixi.s.eo.in q.viij. ideꝫ videtur dicendum si alter compromittentium ingrediatur monasterium.arg.l.deo nobis.C.de epis.& cle.& qd hr̄ in auc.ingressi.& auc.si qua mulier.C.de sac.san.eccl.

¶ Sed quid in arbitratore. Respondeo ꝙ per mortem ciuileꝫ alterius ex compromittentibus non soluit̄ compromissum factum vt in arbitratore, q2 nec soluitur per mortem naturaleꝫ, vt per Hostien.in.d.c.fi.extra de arbi. ergo nec per mortem ciuilem.arg.l.ex ea parte.§.in insulam.ff.de ver.ob.& in.l.cuꝫ pater §.hereditateꝫ.ff.de leg.ij.pro quo facit quod dixi.s.proxima.q. & ex his habes.liij.differentiam inter arbitrum & arbitratorē, q2 per mortem ciuileꝫ alterius ex compromittentibus si bona sunt confiscata soluitur compromissum factum in arbitrum, secus in arbitratore.

6 ¶ † Quinquagesimoquarto quero quid de actione vtrum actio sit preponenda tam coram arbitro q̄ꝫ coram arbitratore. Respōdeo de arbitro ꝙ coram eo est actio proponenda coram iudice. argu.l.i.ff.de arbit. iuncta aucten. offeratur.C.de li.conte.& per Spe.in titu.de libellorum conceptione.§.restat videre.ver.sed nunquid.& per Barto.in.§.arbitrum.ff.pro socio.& per Ange. de are.in.§.omnium.institu.de actio. vbi est bonus tex.

¶ Sed quid coram arbitratore. Respond. ꝙ coram eo non proponitur actio, q2 proprium arbitratoris est partes componere extraiudicialiter, vt in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi.& ꝙ habetur in.d.c.quintauallis.de iureiu.& ita no.Spe.in ti.de libellorum concep.§.si restat.ver.sed nunquid ad hoc facit ꝙ dixi de libello.s.eo. in.q.xxix.

¶ Et ex his habes.liiij.differentiam inter arbitrum & arbitra-

torem, qꝛ coram arbitro proponitur actio sicut coram iudice sed non coram arbitratore.

7 ¶ †Quinquagesimoquinto quero† quid de cessione bonorū, vt ꝑ quis possit cedere bonis suis ita coram arbitro sicut coram arbitratore. Respon. in arbitro ꝙ corā eo pōt cedi bonis, vt est tex. ꝛ glo. in. l. item si vnus. in princ. ff. de arbi.

¶ Sed quid dicemus corā arbitrato. Rn̄. in arbitro ꝙ coram eo pōt cedi bonis, ita vt est tex. ꝛ gl. in. l. itē si vnus. in pn̄. ff. ð arbi. ¶ Sed quid dicimus coram arbitratore. Respon. ꝙ coram eo non pōt cedi bonis, vt dicit Bal. in. l. fi. circa prin. C. cōmu. de leg. ibi sed an coram arbitratore ꝛc. Ego tamen teneo contra Bal. ꝙ immo cessio bonorum possit fieri etiam coram arbitratore, dummodo volens cedere bonis prius agnouerit debitum vel ꝯdemnatus sit vel in ius ꝯfessus fuerit, vt. l. pe. ff. de cessi. bo. Ratio est, qꝛ licet solum coram iudice ꝛ arbitro procedatur iudicialiter. l. i. ff. de arbit. ꝛ coram arbitratore extraiudicialiter, vt ꝑ Inno. ꝛ Io. de imo. in. c. quintaualllis. de iureiu. tn̄ facta cessione bonoꝝ, de qua nunc agimus pōt fieri nedū iudicialiter in iure coram iudice vel arbitro vt in. d. l. item si vnus. in prin. sed ēt extraiudicialiter ꝛ sic etiam coram arbitratore procedente extra iudicialiter ad hoc allego casum in. l. fi. ff. de cessio. bo. nō ob. gl. de qua in. d. l. item si vnus. in prin. ꝙ̄ Bal. in. d. l. fi. circa prin. C. cōmu. dele. allegat pro se, qꝛ illa glo. loquit̄ de arbitro ꝛ nihil dicit de arbitratore. ꝛ ideo cuꝫ sit eadem ratio in arbitratore que est in arbitro debet idem ius per not. in. l. cum pretor. in princi. ff. de iudi. ꝛ in. l. ob es. C. de predi. min. dixi in. d. l. item si vnus. in fi. prin. Bal. tamē tenet qð supra dixi. ꝛ ex his habes. lv. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ coram arbitro habet locum cessio bonorum, sed non coram arbitratore ꝭm Bal. licet ego contra.

8 ¶ †Quinquagesimosexto quero quid de actis factis ꝑ metum coram arbitro vel arbitratore vtruꝫ sint nulla vel veniant rescindenda ꝑ actionem qð metus causa. Rn̄. ꝙ corā arbitratore acta facta ꝑ metum sunt ipso iure nulla sicut reliqua acta facta coram iudice ꝑ metum ꝑ. l. ij. in fi. prin. ff. de iudi. in versi. aut si cum restitisset ꝛc. iuncta. l. i. ff. de arbi. ꝛ hoc intelligo in metu vel ꝯpulsione adhibito ꝑ aduersarium vel ꝑ tertium coram arbitro. per no. ꝑ Inn. ꝛ Car. in. c. prudentiam. de offi. deleg. idem si ꝑ arbitrum incōpetentē, vt ꝑ Bal. in. l. cuꝫ nō solū. in. §. necessitate. C. de bo. que li. in ver. no. ꝙ metus ꝛc. ꝛ qð dixi. in. d. l. ij. in prin. ff. de iudi. sed si arbiter esset competens tunc acta facta per ꝑtes coram eo ꝑ metum ꝭm tamen bonos mores ꝛ recte bene vꝫ, qꝛ iudicia dicuntur de natura eorum reddi in inuitum, vt in. l. inter stipulantem. §. i. ff. de verbo. obliga.

¶ Sed quid dicemus coram arbitratore. Respon. ꝙ indistincte acta vel gesta coram eo ꝑ metum quōcunqꝫ non sunt nulla ipso iure, immo veniunt rescindenda ꝑ actionem qð metus cā. ar. l. si mulier. §. si metu. ff. ꝙ metus cā, circa hoc tamen posset adhiberi distinctio de qua in. l. ꝛ eleganter. in prin. ff. de dolo. ꝛ in. l. si

9 quis cum aliter. ff. de ver. ob. †presertim cum compromissum factum in arbitratorem censeat quoddam pactum vel transactio, vt in auc. si vero contingit. C. de iudic. sic debet iudicari bone fidei vel stricti iuris, ꝭꝫ ꝙ super contractu bone fidei vel stricti iuris interponit̄, vt habetur in. l. de tutela. C. de in integ. resti. mi. ꝛ in. l. sub pretextu. C. de transa. ꝛ in. l. interpositas. C. de trans. ꝑdicta intelligo vera, nisi arbitrator elegerit viam procedendi iudicialiter ꝙ pōt, vt ꝑ doc. in. d. c. quintaualllis. nā tunc in eo eēt eadem ratio que est in arbitro vel iudice, arg. l. i. ff. de arbi. ergo idem ius. l. illud in fi. ff. ad. l. aquil.

¶ Quid aūt in illo qui facit actum ꝑ metum excōicationis, vide Domi. de rota in nouis decisionibus in decis. xxxiij. quid aūt de sententia facta ꝑ metum, vide per Bald. ꝛ Saly. in. l. i. ꝛ ibi gl. C. de senten. ex pericu. reci. ꝛ ꝑ Ludo. de ro. in suo singulari, ꝙ incipit, quero a te vtrum sententia iudicis ꝑ metum lata ꝛc. item quid de confessione procuratoris ꝑ metum an sit ipso iure nulla, dic ꝙ sic, ꝭm Host. ꝛ Io. an. in. c. abbas. qð me. cā, ꝑ Ludo. de ro. in suo singulari incip. quero an confessio ꝛc. ꝛ ex his habes lvi. dif. inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ acta facta ꝑ metum coram arbitro sunt nulla, sed coram arbitratore sunt valida lꝫ veniant rescindenda.

10 ¶ †Quinquagesimoseptimo quero quid de dolo vtrum dolus dans causam compromisso facto in arbitrum vel in arbitratorē reddat eum ipso iure nullum. Respon. in arbitro, ꝙ dolus dās causam compromisso facto in arbitrum non reddit eum ipso iure nullum, sed annullandum, qꝛ compromissum in arbitrū est stricti iuris, vt in. §. actiones. insti. de actio. ergo talis dolus nō reddit tale compromissum ipso iure nullum, vt in. l. si quis cum aliter. ff. de ver. obli. ꝛ quod habet̄ in. l. ꝛ eleganter. in prin. ff. de dolo. Et intelligo generaliter siue tale cōpromissum fiat super actione stricti iuris siue bonefidei, ratio est, qꝛ in cōpromisso in arbitruꝫ procedit̄ ad instar iudicij, vt in. l. j. ff. de arbi. certū aūt est ꝙ iudiciū ē stricti iuris, sicut sn̄ia, vt i. l. i. ꝛ ibi per Bar. ꝛ alios C. si plures vnā sn̄ia fuerint condemnati facit. l. quicquid astringende. ff. de verb. obli. igitur ꝛc. ¶ Sed in compromisso facto in arbitratorē per dolum dantē causam ipsi compromisso secus est, qꝛ tunc talis dolus reddit tale compromissum factū in arbitratorē ipso iure nullū si tn̄ tale compromissuꝫ in arbitratorē fue

11 rit factū super actione vel tractu bonefidei †nam tūc ipsum cōpromissum in arbitratorē iudicat̄ bonefidei cū sit trāsactio quedā, vt in auc. si ꝟo ꝯtingit. C. ð iud. quo casu trāsactio facta sup ꝯctu bonefidei cēset̄ bonefidei al's cēset̄ stricti iuris, vt hr̄ i. l. sub ꝑtextu. C. de trāsa. ꝛ i. l. de tutela. C. de in inte. resti. mi. ꝛ sic dolus dans cām tali compromisso nō reddet ipsuꝫ ꝯpromissum ipso iure nullū, merito si tale compromissum in arbitratorē factum sit super contractu bonefidei per dolum dantem causam ipsi cōpromisso, certe ipsum compromissum reddit̄ ipso iure nullum. ꝑ no. in. l. ꝛ eleganter. in prin. ff. de dolo ꝛ qð hr̄ in. l. si quis aliter ff. de ver. obli. ¶ Et aduerte qꝛ id qð dixi ð dolo intelligo de tali dolo q caderet in sagacē seu prudētissimū virū, sicut dicimus in metu, qꝛ itelligit̄ ð metu q caderet i ꝯstātē virū vt hr̄ in. c. cū dilecti. extra quod me. cau. per Inn. ꝛ per Bal. in rub. C. de rescin. vendi. Et ex his habes. lvij. differentiaꝫ inter arbitrū ꝛ arbitratorē, qꝛ dolus dans causam compromisso facto in arbitro non reddit eum ipso iure nullū indistincte, secus in compromisso facto in arbitratorem super contractu bonefidei, quod not. qꝛ docto. non ponunt.

12 ¶ †Quinquagesimooctauo q̄ro vtrum ꝯpromissum factum in arbitrum vel arbitratoreꝫ sit bonefidei vel stricti iuris effectus est magnus propter ea que no. in. §. actiones. insti. de act. ꝛ in. l. fin. in fi. ꝛ quod ibi no. ff. quod metus cau. ꝛ in. l. elegāter in pn̄. ff. de dolo. ꝛ. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obliga. cum simi. ꝛ quod dixi. ꝭ. proxima. q. ꝛ in. q. lvi. Rn̄deo primo in arbitro qð ꝯpromissum factū in eū est stricti iuris nō aūt est bonefidei indistincte probat̄, quia non ꝯnumerant̄ in. §. actiōes in fi. de ac. vbi ꝯnumerant̄ oēs ꝯctus bonefidei. ergo est stricti vt ibi not. forte tamē hoc fallit si tale ꝯpromissum factū in arbitro esset fcm̄ cuꝫ principe, argu. no. ꝑ Bal. de pace constan. in. §. si qua vero vbi inquit ꝙ oīs ꝯctus factus cum principe, hꝫ instar bonefidei propter personā principis. facit. l. omniuꝫ. C. de testa. qð valde no.

¶ Sed quid in arbitratore. Respōdeo ꝙ si compromissum est factū in arbitratorem sup ꝯctu vel actione bonefidei, ꝛ tūc censetur bonefidei alias si super contractu vel actione stricti iuris, ꝑut dicimus de transactione facta super contractu bonefidei vel stricti iuris, vt censet̄ bonefidei vel stricti iuris, prout est ipse cōtractus super quo facta est ipsa transactio, vt in. l. de tutela. C. ð in integ. resti. mino. ꝛ ibi per doc. ꝛ in. l. sub pretextu. ff. de transac. ergo idem debet dici in compromisso facto in arbitratorem qꝛ censet̄ quedaꝫ transactio, vt in auc. si vero contigerit. C. de indi. ꝛ ꝑ Bar. in. l. fi. ff. ð varijs ꝛ extraor. cogni. ꝛ. l. fi. C. de ferijs ꝛ in. §. arbitrorum. ff. pro soc. ꝛ per doc. in. c. quintaualllis. ð iureiuran. ꝛ per Spe. in titu. de arbi. §. finitur. versic. sed nunquid arbitratus. ꝛ in. §. sequitur in versi. sed nunquid amicabilis cōpositor ꝛc. Et ex his habes. lviij. differentiaꝫ inter arbitrū ꝛ arbitratorem, quia compromissum factum in arbitrum est indistincte stricti iuris, secus in compromisso factum in arbitratorem. tene menti.

13 ¶ †Quinquagesimonono q̄ro vtrū testes ꝛcepti corā arbitro, vl' arbitratore ipsis testibus mortuis faciant fidē inter easdē ꝑsonas coram iudice. Rn̄d. in arbitro ꝙ sic, vt in. l. fin. C. de testi. ꝛ ibi per Bal. ꝛ Inno. in. c. quintaualllis. de iureiurand. ꝛ hoc si testes tempore iudicij moti coram iudice mortui sint sed si viuerent tunc similiter faciunt fidem nisi aduersarius petat quod de nouo examinentur coram iudice, vt in. d. l. finali.

¶ Sed qd in arbitratore. Rn̄deo qð testes recepti coram eo nullaꝫ fidē faciunt corā iudice in alio modo, ēt inter easdē personas, vt per Inn. i. d. c. quintaualllis. ꝛ per Bal. in. d. l. fi. quod est verum nisi sint examinati coram illo qui erat electus, vt arbiter ꝛ arbi. si tamen elegit viam procedendi iudicialiter, ꝛ testes iudicialiter examinauerit, vt no. domi. Mellus i dicta. l. fi. sed certe immo quilibet arbitrator, etiam simpliciter electus si vult potest eligere in procedendo viam iudicialem, vt dicunt docto. in. d. c. quintaualllis, ꝛ ideo tunc in eo idem dico quod in arbitro

bitro cum sit eadem ratio, argumen .l.i.ff.de arbi. ⁊ argu.l.illud.in fi.ff.ad.l.aquil. ⁊ pro hoc q no.bar. in.d.l.fi.in.q.i.quid aũt sit in alijs probationibus factis corã arbitro vel arbitratore, dic vt dixi.s.eo.in.q.xlvij.qd aũt sit in alijs probationibus q̃ in testibus, dic vt dixi.s.in.q.xlvij. Et ex his habes .lix. drĩaz inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qr testes recepti coraz arbitro faciunt fidez inter easdem personas coram iudice, secus in testibus receptis coram arbitratore.

14 **Sexagesimo** quero † quid de excussione vtruz ipsa excussio sit facienda, ita corã arbitratore sicut corã arbitro. Rñ. in arbitro q corã eo est facienda excussio ꝯ principalẽ anteq̃ deueniat̃ ad fideiussores vel mãdatores seu ꝯstitutores vel intercessores principalis debitoris iuxta auc. presente. C. de fideiuss. argu.l.i.ff.de arbit. vbi arbiter procedit ad instar iudicis ⁊c.

¶ Sed quid in arbitratore. Rñ. q coram eo non requirit̃ necessario excussio ꝯ principalem debitorez. ita sentit dñs Bñdictus de bargijs in suo solẽni tractatu de excussionibus. rõ est qr talis excussio est de iure iudicialis ordine, vt in.d.auc. presente. s3 corã arbitratore ꝓcedit̃ extraiudicialr, vt in.d.c. qñtauallis. ⁊ i.l. si de meis. §. recepisse.ff.de arbit. igit̃ ⁊c. et ego hoc ꝯfirmo rõne vc3 qr in summarijs causis nõ requirit̃ talis excussio ẽm bart. in extrauag. ad reprimendũ. in ver. summarie, sed arbitrator nõ ꝓcedit ordinarie, vt hr̃ in.d.c. quintauallis. item ꝯfirmo alia rõne vc3 qd in curia mercatoꝝ si ex forma statutorũ suorũ caueat̃ q agat̃ de veritate ⁊ equitate reiectis solẽnitatibus iuris cõis, certe non requiritur excussio, vt dicit Bald. in apostillis suis in.l.si mancipium. §. fin.ff.de euic. per glos. que est ibi. ⁊ vide glo. in.l. fideiussor. §. quedam.ff.man. sed ita est q arbitrator procedit de veritate ⁊ equitate reiectis solennitatibus iuris cõis ẽm doct. in d.c. quintauallis. ⁊ in. §. arbitrorum.ff.pro socio. igitur ⁊c. Et ex his habes .lx. differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qr coram arbitro requiritur excussio principalis debitoris, secus coram arbitratore.

15 **Sexagesimoprimo** † quero vtrum eoipso q minor .xxv. annis cõpromisit in arbitrum vel in arbitratorem dicat̃ lesus. Rñ q si minor cõpromittat in arbitrum eoipso q promisit in arbitruz censet̃ lesus. Et ideo aliter nõ probato de lesione sua debebit ipse minor obtinere in iudicio restõnis in integrum vt est casus. ⁊ ibi barto. in.l.si minor. §. fi.ff.de mino. Similiter dicamus in minore adeũte hereditatem vt eoipso lesus presumatur de quo hr̃ in.l.i. ⁊.ij. C.si vt se ab here. abst. ¶ Sed quid si minor cõpromittat in arbitratorez. Rñ. quod tunc non eoipso solo q compromisit in arbitratorez censet̃ lesus, imo opus est q aliter probet̃ de lesione minoris. ita no. dicit Bar. in.d.l.si minor. et ex his habes .lxi. drĩam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qr in arbitro minor .xxv. annis in eum compromittentes censetur eoipso lesus, secus in arbitratore quod not.

16 ¶ † Sexagesimosecundo quero qd de nuntio seu officiali vtruz arbiter vel arbitrator possit sibi nuntiuz in cã illa sibi debere vel electum remouere. Rñ. in arbitro qd arbitro põt sibi eligere nũtium, ⁊ ꝑ eum citat partem. ita dicit bart. in extrauag. ad reprimendum in verbo, ꝑ nuntium. ꝑ tex. in auc. de defen. ciui. §. deinde. qui tñ loquit̃ in iudice, ⁊ ita ẽt t3 bal. in.l. cessante. C. quo ⁊ qñ iudex, in ver. in gl. ij. ⁊c. ad fin. cõmenti. pro quo facit qr idẽ põt facere ẽt delegatus, vt in.l.ij. C. de spor ergo idẽ põt facere arbiter, ar.l.i.ff.de arbi. et eodẽ mõ arbiter põt nuntium ꝑ se electuz remanere saltem ex cã, ar.d.l.ij. iuncta. d.l.i.ff.de arbi. ⁊ arg.l.i. ff. de re iud. sed quid in arbitratore, dic q secus est in eo, ⁊ sic nõ põt sibi eligere nuntium ꝑ quem citet partẽ, qr arbitrator dr̃ potius intimare q̃ citare q est verũ, nisi talis arbitrator hẽat aliqd iurisdictionis annexum ex forma statutorũ ẽm bal. in.d.l.cessante. in.d.ver. in gl. ij. ⁊c. ⁊ iõ infero q stante statuto q de differentijs inter ꝯiunctos fiat cõpromissum in arbitratorem, certe talis arbitrator tanq̃ necessarius ⁊ iuris censet̃ hr̃e aliqd iurisdictionis, ar.l. cum spãli. C. de iudi. ⁊ sic poterit sibi eligere nuntium, ⁊ eum ex cã remouere q̃tum ad illaz cãm ⁊ citare partem prout põt arbiter vel iudex delegatus. ⁊ ex his habes .lxij. drĩã inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qr arbiter sibi eligit nuntium per quem citat partes, sed arbitrator non qr arbitrator dr̃ potius intimare q̃ citare ⁊c.

17 ¶ † Sexagesimotertio quero qd iuris duobus arbitris vel arbitratoribus in quo est factum cõpromissum discordantibus vtꝝ cogant̃ eligere tertium. Rñ. q si loquimur in arbitris discordãtibus iudex cogit eos eligere tertium arbitrum ꝑ.l. itẽ si vnus. §. principaliter.ff.de arbi. dic plene vt ibi per doc.

¶ Sed quid dicemus in arbitratoribus discordantibus. Rñd. secus esse, ⁊ sic iudex nõ coget eos eligere tertiũ arbitratorez, vt ꝑ bal. in.c.i. de inuesti. in maritũ facta in fi. col. in vsi. feu. ⁊ per Abb. in.c. quintauallis. de iureiu. Forte tñ si arbitratores elegissent viã iudicialem in procedendo q possunt, vt no. doc. in.d.c. quintauallis. si essent discordes possent ꝑ iudicez compelli eligere tertiũ, ar.d. §. principaliter. qr vr̃ tũc eadez rõ arbitratoribus talibus, que est in arbitris, arg.l.i.ff.de arbit. ⁊.l. illud. in fi.ff.ad l. aqui. Item forte secus est in arbitratoribus necessarijs electis ex forma statu. ar.l. cum spãli. C. de iud. et ex his habes .lxiij. differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qr arbitris discordantibus iudex cogit eos eligere tertium, sed arbitratoribus discordantibus secus.

18 ¶ † Sexagesimoquarto quero quid si coraz arbitro vel arbitratore dico me numerasse centuz ex cã mutui, ⁊ probo de ꝯfessione tm̃ vel eẽ. Rñ. in arbitro q actor d3 succumbere. qr sic est coraz iudicẽ vt ꝑ Bar. in.l.ij. §. mutui datio.ff.si cer. pe. ⁊ ꝑ Ni. õ mata in.l.iij. C. depo. ergo idem d3 esse coram arbitro, ar.l.i.ff.de arbi. sed quid in arbitratore. Rñ. secus esse corã eo, maxĩe qr corã eo attendit̃ veritas omissis subtilitatibus iuris cõis, vt ꝑ Inn. in c. quintauallis. de iureiu. ⁊ ꝑ Barto. in. §. arbitrorũ.ff pro soc. ⁊ ita firmat Lanf. in repe. c. qm̃ ꝯ falsam. de prob. in ver. ꝯfessiones. in .xxij. col. in ver. aduertendum est quippe singulariter ⁊c. ⁊ iõ si corã arbitro fundo me sup ꝯfessione aduersarij tm̃, ⁊ non sup obligatione aliqua, d3 reus absolui ab obseruatione iudicij ⁊ iudiciũ pronuntiat̃ nullũ sicut corã iudice, qr ꝯfessio nõ obligat, sed oblatiõe probat, vt in.l. publia. in fi.ff.depo. sed corã arbitratore talis subtilitas nõ attendit̃, vt in dictis iuribus. ⁊ ex his habes .lxiiij. dif. iter arbitruz ⁊ arbitratorẽ, qr si corã arbitro fundo me sup numeratione probo tantum de ꝯfessione, vel si fundo me sup confessione tantum quasi confessio obliget debeo succũbere, secus si coram arbitratore.

19 ¶ † Sexagesimoquinto quero vtrum arbiter vel arbitrator sit introductus ad instar ⁊ similitudinez iudiciorũ vel ꝯtrũ. Rñ. si loquimur in arbitro q in arbitrium est introductum ad similitudinem iudiciorum non autem ad similitudinem contractuum, vt in.l.i.ff.de arbi. ⁊ per Flo. in rub. C. de arb. ad fi. ⁊ iõ regulariter bonũ est ar. de iudicijs ad arbitria. d.l.i.ff.de arbi. sed nõ ad ꝯtus per predicta reglr̃. nisi ẽm q hr̃ in.l. omnem obligationez ff. de iudi. quod dic vt ibi dixi vltra alios.

¶ Sed quid dicemus in arbitratore. Respon. q arbitratus est introductus ad simi. ꝯtuuz non aũt ad simi. iudiciorum. ita no. Inn. in.c. quintauallis. de iureiur. ⁊ ꝑ Bo. in. §. arbitrorum.ff.ꝑ socio. ⁊ ꝑ Flo in.d. rub. C. de arbi. ad fin. Et ex his habes .lxv. differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem. qr arbitrium est introductum ad similitudinem iudiciorum, sed arbitratus ad similitudinem contractuum.

20 ¶ † Sexagesimosexto quero quid de iurõ necessario q deferri solet in supplementum vel defectum probationis. Rñ. in arbitro q per eum nõ põt tale iuramentum deferri semiplene probanti, ⁊ hoc nisi sit arbiter necessarius electus ex necessitate iuris, iuxta.l. apertissimi. ⁊.l. cum speciali. C. de iud. ⁊ ita tenuit. d. Maria in.d.c. fin. de iureiu. vel nisi talis potestas in compromisso fuerit per partes arbitro attributa alias secus ita tenuit q̃dam do. Franci. de monte granario in quadam sua allegatione que incipit allegationes ꝯ dictum consiliuz ⁊c. q̃ habeo in libro meo signato. b. ad cartam .cccciij. pro quo facit.l. non distinguemus. §. de officio.ff.de arbi. sed tu aduerte qr mihi videtur q arbiter possit tale iuramentũ necessariuz deferre, vt põt iudex, iuxta.l. in bone fidei. C de rebus credit. ⁊ ibi dixi in fallen. clij. arg. l.i.ff.de arbi. vbi arbiter procedit ad instar iudicis. hoc tenuit q̃daz dñs Jo. bap. de cacialu. in.l. admonendi.ff.de iureiu. in ꝟ. sed vtrum arbitri possint hoc iuramentuz deferre ⁊c. pro hoc allego Lapum in sua alleg. lxxvij. ad fi.

21 ¶ † Sed quid dicimus in arbitratore. Respond. quamcunq̃ opinionẽ teneas ex predictis in arbitro q nihilominus arbitrator facilius poterit se mouere ad deferendum tale iuramentum necessarium q̃ iudex ⁊ per consequens q̃ arbiter qui equiparatur iudici, vt in.d.l.i.ff.de arbi. ita dicit Bald. in quoddam suo consi. de quo facio mentionem in.d.l. nisi bone fidei in fal. clvij. Ad qd facit qd not. Bal. in.l. solam. ad fi. C. de testi. ⁊ pro hoc quod not. Lap. in.d. sua allega. lxxvij. ad fi. qui tamen idem dicit in arbitro, sed vt dixi predicti alij docto. tenent contrariuz in arbitro, ⁊ eadem rõne idem mihi dõm vr̃ in curia mercatorum, vt ibi facilius deferatur tale iurm̃ necessarium q̃ in alijs curijs,

ar. l. si fideiussor. §. quedam. ff. mand. ꝙ sing. no. ⁊ ex his habes. lxvi. dif. inter arbi. ⁊ arbi. qꝛ per arbitrum nullo modo defertur tale iuramentum necessarium regulariter, vel saltem deferī ꝑut defertur per iudicem, sed per arbitratorem facilius tale iuramētum necessarium defertur. quid autem in iuramento iudiciali dixi. s. in. q. xlix.

22 ¶ † Sexagesimoseptimo quero quid de conclusione in cā. Rñ. ꝙ coram arbitro requirit̄ conclusio in causa, vt probat̄ ex no. ꝑ Cy. in. l. si quis ex ꝯsensu. C. de epi. aud. ⁊ probat̄ per. l. i. ff. de arbi. iunctis no. in auc. iubemus. C. de iudi. ⁊ in cle. sepe. de verb. ob. ⁊ ꝙ dixi in. l. nec causas. C. de ap. in. j. no. vbi declaraui vtrū de iure ciuili requirat̄ conclusio in cā coram iudice, dic vt ibi dixi, sed coram arbitratore nō requirit̄ conclusio in cā, ar. d. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arb. ⁊ qđ hr̄ per doc. in. d. c. quintauallis vbi arbitrator ꝓcedit extraiudicialiter. ⁊ sic nō in figura iudicij q̊ casu nō requiritur conclusio in cā, vt in. d. cle. sepe. ꝙ est verum nisi arbitrator elegerit viam iudicialiter procedēdi ꝙ pōt scđm Ant. de bu. in d. c. quitauallis, tūc. n. pateat ei via q̄ꝫ semel elegit, vt in. l. si mulier. §. fi. ff. ꝙ me. cā. ⁊ sic variando non posset illam viam mutare. ar. l. si quis iusiurandum. C. de re. credi. ⁊ iure in. ⁊. l. sicut. C. de ac. ⁊ ob. ⁊ cle. cū illusio. đ renū. ⁊ in. c. qđ semel placuit, de reg. iur. li. vi. ⁊ hoc nisi aliter placuerit partibus, ar. l. si conuenerit. ff. de re iudi. et ex his habes. lxvij. dif. inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qꝛ coraꝫ arbitro requiritur conclusio in cā secus coram arbitratore.

23 ¶ † Sexagesimooctauo quero quid de. c. qm̄ ꝯ falsam. de proba. ꝙ vult iudicem ordinarium vel extraordinarium cognoscentem de causa debere notariuꝫ publicum vel duos viros idoneos ⁊ fideles ad scribendum omnia acta que fiunt a partibus ⁊ a iudice, vtrum debeat seruari tam ꝑ arbitrum q̄ꝫ ēt ꝑ arbitratoreꝫ. Ad primum de arbitro puto ꝙ illud capitulum sit seruandum ꝑ arbitrum. ⁊ hoc probo ꝑ illud capituluꝫ. ⁊. l. gesta. C. de exec. rei iudi. iuncta. l. i. ff. de arbit. vbi arbiter procedit ad instar iudicis ⁊c. scđo qꝛ dictuꝫ capitulum loquit̄ ēt de iudicio extraordinario nedū ordinario, coram aūt arbitro pōt saltem largo mō sum pto vocabulo appellari iudicium extraordinarium, arg. d. l. i. ff. de arbi. ⁊ in. l. cum antea. ad fi. ibi. ⁊ in ordinarijs ⁊c. C. de arbi. vbi litera hoc sentit. igit̄ ⁊c. Tertio qꝛ sicut nō credit̄ iudici nisi quatenus ꝯstat ex actis publicis scriptis ⁊ factis coram se per manum publici tabellionis vel duaꝝ idoneaꝝ ꝑsonaꝝ in cōsonātiā, vt in. d. c. qm̄ ꝯ falsam in prin. ⁊ in fi. ita nec aliter credit̄ ar
24 bitro, vt in. l. ne in arbitris. circa mediuꝫ. C. de arbi. † Quarto qꝛ ēt coram arbitro sicut coram iudice fieri debent acta publica, vt in. d. l. ne in arbitro. post princ. igitur ⁊c. Quinto qꝛ non reperit̄ lex que dicat ꝙ solennitas illius capituli non sit seruanda corā arbitro, immo satis reperit̄ ꝯtrā ꝑ regulam. d. l. i. ff. de arb. ⁊ lex bene sciuisset excipere arbitꝝ si voluisset. ar. l. vnice. in fi. C. đ cadu. tol. vñ erubescimus cum sine lege loquimur. l. illam. C. de colla. ⁊. §. ꝯsideremus, in auc. de trien. ⁊ semis. Sexto qꝛ hoc expsse tꝫ Gasp. de cal. in. d. c. quoniam ꝯ falsaꝫ. circa prin. sup expositione illius verbi extraordinario ⁊c.

¶ Sed quid dicemus de arbitratore, ego puto ꝙ ꝑ arbitratorē nō sit necessario seruāda forma illius capl'i, qm̄ ꝯ falsaꝫ. ⁊ hoc qꝛ arbitrator ꝓcedit extraiudicialiter, vt in. l. si de meis. §. recepisse ff. đ arb. ⁊ in. d. c. quintauallis. ꝑ Inn. ⁊ alios. ad qđ facit no. bar. in auc. nisi breuiores. C. de senten. ex peric. reci. vbi vult ꝙ qñ ex forma compromissi arbiter pōt procedere in scriptis ⁊ sine scriptis ꝑtes vident̄ voluisse ꝙ nō sit necessaria scriptura ⁊c. ⁊ ita ē in arbitratore, vt in. d. §. recepisse. ⁊ qđ not. doct. in. d. c. quintauallis. et ex his habes diffe. lxviij. inter arbitrum ⁊ arbitratorē, qꝛ arbiter tenet̄ seruare formam. d. c. quoniam ꝯ falsam. secus in arbitratore qđ est veruꝫ nisi arbitra. sponte sua velit seruare formam illius. c. ⁊ sic proceditur iudicialiter ꝑ not. ꝑ Innocen. in d. c. quintauallis.

25 ¶ † Sexagesimonono quero quid de instātia triennij in causis ciuilibus de qua in. l. probandum. C. de indi. vtrum habeat locū tam coram arbitro q̄ꝫ coram arbitratore.

¶ Ad primum de arbitro. Rñ. ꝙ si dies compromissi est finitura ante triennium ⁊ tunc si ꝑtes facto compromisso non inceperunt coram arbitro litigare, nulla est incepta instantia, qꝛ illa instantia incipit demum post litis contestationem, vt in. d. l. properandum. circa princi. vel post primum actum contradictorium factum ꝑ reum ꝯ petitionem actoris in casibus in quibus nō requiritur lit. contest. iuxta no. ꝑ doc. in. d. l. properandū. ⁊ qđ hr̄ in cle. sepe de ver. sig. ⁊ sic non tam instantia q̄ꝫ compromissuꝫ finietur per lapsum diei infra quem dꝫ arbiter arbitrium suuꝫ ferre vt in. l. si de meis. §. fi. ff. de arbi. Idē dico si lis est ꝯtestata vel habita ꝓ ꝯtesta. corā tali arbitro, cuius dies cōpromissi est finitura ante triennium nā tūc instātia nō durabit trienniū, sed solū durāte cōpromisso finituro ante triēniū durabit, nisi partes sint parate ꝓrogare diē ꝯpromissi ⁊ prorogēt, vt ꝓbatur in. d. l. si de meis. §. fi. sed si dies compromissi est finitura post triēniuꝫ a die litis contest. vel habite pro contestata, vel ēt ꝯpromissum est factum sine diei additione. Et tunc aut iam lis est cōtestatio vel
26 habita pro contestata corā arbitro. † Et querit̄ vtrū talis instantia duret triennio sicut coram iudice. Et dicendum est ꝙ sic argu. l. j. ff. de arbi. iuncta. d. l. properādū. in prin. ⁊ ibi hoc tꝫ Cy. ⁊ Floria. ⁊ ꝑ Saly. in. l. j. C. de arbi. de quo hr̄ in. d. l. si de meis. §. fi. cū. l. seq. ⁊ hoc ꝓcedit de iure ciuili, sed đ iure canoni. sicut instantia nō finit̄ tpe, sed snia ferenda per iudicē. vt in. c. pe. de iudi. ⁊ ꝑ Ang. in suo ꝯsi. cxxxiij. in fi. ⁊ in ꝯsi. cclxxviij. ꝓpe fi. Ita nec finit̄ tpe snia ferenda ꝑ arbitrū donec durat dies cōpromissi arg. d. l. ff. de arbi. Sed si q̄rit̄ vtrū q̄ñcunqꝫ possit incboari iudiciū vel quasi corā arbitro durante cōpromisso dđm ꝙ sic vt probat̄ in. d. l. si de meis. §. fi. qđ tñ intelligo ꝺm diuin. glos. de qua in. l. vnus. §. j. ff. de arbi. vbi glo. no. ⁊ qđ ibi no. ꝑ Bal. q dicit ꝙ cōpromissum factū sine tpis prefinitione durat ꝑpetuo ⁊ partes ꝑpetuo pñt adire arbitrum nisi arbitrū spreuerit ⁊c. vt ibi no. de qua etiam materia habet̄ per Anto. de but. ⁊ Abb. i d. c. quintauallis in differentia. xliij. ¶ Sed quid corā arbitratore, dic ꝙ aut arbitratus ꝯfert in alterū ex ꝯhentibus aut i ter
27 tiū. † Primo casu aut sup substantialibus ⁊ tunc dꝫ arbitrari. j. lx. dies vtiles ꝑ. l. qđ nolit. §. qđ si ita venierit. ff. đ edil. edic. aut sup accidentalibus de q̄bus not. in. l. pacta ꝯuenta. ff. de ꝯhen. emp. ⁊ tūc dꝫ arbitrari quā primū pōt ꝑ. l. hec vēdi. ff. de ꝯhen. emp. Scđo casu principali. s. qñ arbitratus ꝯfert̄ in tertiū, ⁊ tūc tertius dꝫ arbitrari. j. annū ⁊ lapsum anni dr̄ nolle arbitrari ꝑ. l. fi. §. sed ⁊ si quis. C. cōia. de leg. de quo tñ me remitto ad ibi no. ꝑ Bal. ⁊ ꝑ Bar. in. l. si quis arbi. ff. đ ver. obli. ⁊ ꝑ Floria. i. d. §. arbi. ad fi. ⁊ ꝑ Bal. in addi. Spe. i ti. đ arbi. §. j. ver. añ liteꝫ ꝯtest. Et sic pꝫ ꝙ corā arbitratore nō hꝫ locū instātia triēnij, maxime qꝛ arbitrator procedit ⁊ se informat de cā extraiudicialiter vt hr̄ in. d. §. recepisse. ⁊. d. c. quintaualis. per Inn. ⁊ alios. et ex his habes differentiā. lxix. inter arbitrū ⁊ arbitratorē, qꝛ coram arbitro seruat̄ instantia iudicij de qua in. d. l. properandum, put. s. dixi secus coram arbitratore.

28 Septuagesimo quero † vtrū arbiter vel arbitrator possit ferre suam sentētiā vel eius laudū absente parte nō citata. Rñ. de arbitro ꝙ certuꝫ est eū nō posse ferre sententiam corā absentē etiam citatum, immo pars contra quā fertur snia per arbitrū dꝫ esse presens, vt in. c. si quis litigatorū in. l. diē proferre. ff. de arbi. vnde si pars citata non vult ꝯparere non pōt arbiter ferre sniam, vt in. d. §. si quis litigatorum, ⁊ ideo incidit in penam tanquam factū sit per illū absentē quominus arbiter posset ferre suā sniam, qꝛ coram arbitro non ꝯbit̄ heremodiciū seu nō hꝫ locū determinatio. l. ꝓperandū. §. si aūt. C. de iudi. vt ē casus in. d. §. si q̄s litigato. ū. ⁊ habet̄ in. l. si quis arbitratu. ff. de ver. obli. Et hoc est verū nisi in ꝯpromisso fuerit data ꝑtās arbitro possendi sniare ēt altera parte absente, vt est casus in. d. §. si q̄s litigatoꝝ. Itē hoc verū est anteq̄ꝫ sit in cā conclusum saltē re ipsa corā arbitro. Sed post ꝯclusionē i cā pōt ferri snia ꝑ arbitruꝫ ꝯ absentē citatuꝫ. Ita dicit singu. Cyn. in. l. si quis ex ꝯsensu. C. de epi. audi. qđ est signanter notandum ad limitationē. d. §. si q̄s litigatoꝝ. lꝫ Moder. non aduertant, sed certe illud dictuꝫ Cy. vr̄ falsuꝫ, qꝛ corā arbitro acquiritur cō
29 clusio in cā sicut coram iudice, vt dixi. s. in. q. lxvij. † igit̄ sentētia arbitri lata ante conclusionē in cā ꝯ absenteꝫ esset nulla ex capite omisse ꝯclusionis, ar. l. ꝓlatā. C. de sentē. ⁊ interl. om. iud. iuncta. l. j. ff. de arbi. vnde ille. §. si quis litigatoꝝ nō se fundat super conclusione in cā sed super absentia, qꝛ arbiter nō hꝫ ꝑtātē sniandi ꝯ absentē ēt citatuꝫ vt sic differat a iudice, vt. in. d. l. properādū. §. si autem. ⁊ in rub. C. quo. qñ iudex in fi. eius ⁊ ꝑ Specu. in tit. de arbi. §. differt. ver. item arbiter nō ꝓnuntiat. ¶ Sed quid dicemus de arbitratore vtrū possit ferre lauduꝫ suum ꝯ absentē citatuꝫ vel etiā non citatuꝫ. ⁊ breuiter si loquimur de absente citato tm̄ seu requisito, cōis opinio est ꝙ tunc possit laudum ferri contra absentē citatuꝫ seu requisitum, vt ꝑ Barto. ⁊ alios in. l. si quis arbitratu. ff. de ver. obliga. Sed si loquimur vtꝝ arbitrator possit ferre laudum suum contra absentē non citatum reqsituꝫ i hoc sub iudice lis est. Et ego disputaui semel hic Padue hāc. q. in quadam mea dispu. inci. Lucius Titius excep. declinatoria ⁊c. in primo dubio. Et ibi retuli opiniones varias doc.

pro ⁊

pro ⁊ contra, ⁊ tandē in hac materia posui infrascriptas nouas
30 ꝯclusiones. † Et primo ꝙ arbitrator nō possit ferre laudū ꝯ absentē nō citatum vel requisitū, tenuit Pe. Ja. de are. Dy. ⁊ Cy. in lec. sua in l. fi. C. de ꝯben. emp. ⁊ Bar. in l. theopōpus ff. de do. prele. ⁊ in l. alio. in ver. quero an heres. ff. de ali. ⁊ ci. le ga. ⁊ in l. i. in fi. ff. de leg. ij. ⁊ d. l. si quis arbitratu. ꝑ illam lrām. ⁊ in suo ꝯsi. ꝙ incipit Ptolomeus manētis ⁊c. alias incipit Salomon de spoleto ⁊c. ⁊ hoc ꝑ nonnullas rōnes de quibus ꝑ eum in d. l. si quis arbitratu. ⁊ cum hac opinione transiuit Alberic. de rosa. in d. l. fi. ⁊ Flori. in §. arbitrorum. in l. si societatem. ff. ꝓ soc. Contrariam vero partem tenuit Guil. de cun. in l. epale. C. de epi. au. ⁊ ibi Ray. ⁊ Bal. ⁊ idem tenuit Bal. in d. l. fi. C. de ꝯben. emp. concludens ꝙ si arbitrator eligit̄ sup ꝯctu, ⁊ tūc nullo modo requiriṫ citatio. si vero sup lite, ⁊ idē nisi in examinatiōe negotij vbi requiriṫ presentia ⁊ informatio ptis. ꝗꝫ quidem opin. Bal. secutus fuit Rapha. cu. in d. l. si quis arbitratu. dicēs se sic ꝯsuluisse. idē tenuit Bal. in c. i. de inuest. in mari. fac. ⁊ latiꝰ in l. nec quicꝗ. §. vbi decretum. circa vi. col. ff. de offi. procon. ⁊ leg. ⁊ in auc. ei qui. C. de temp. ⁊ repara. ap. ⁊ aliquid ꝑ eundeꝫ in l. i. ad fi. C. de arbi. ⁊ ꝑ eundem Bal. in l. si qui ex cōsensu. C. de episco. audien. in l. ij. in i. col. C. de edil. act. ⁊ sentit Host. in d. c. quintauallis. ⁊ apertius do. Card. in c. exposita. de arbi. ⁊ Lud. de ro. in d. l. si quis arbitratu. transit cum illa opi.
31 † ꝙ tāꝫ sup ꝯctu ꝗꝫ sup lite in discutiendo causam arbitrator dꝫ exigere presentiā ptium, sed nō in laudando. ita ēt tenuit idē Lud. in cōsi. lxi. ⁊ Spe. in ti. de arbit. §. sequit̄. ver. in forma hanc eandem opi. ꝙ nō requirat̄ citatio tenuit Cy. in addi. suis quas fecit sup d. l. fi. C. de ꝯben. emp. sequendo Guil. de cu. in d. l. epale. idē tenuit Fran. de are. in d. l. si quis arbitratu. ⁊ quidaꝫ solēnis aduocatus ꝯsulendo, vt ibi retulit Bar. ⁊ ibi hoc idē tenuit Pe. de anch. in suo cōsi. clxix. ⁊ Ant. de bu. in c. quintauallis. de iureiu. dicens. ꝙ vꝫ laudū latū ꝯ absentem ēt nō citatum ēt si arbitrator in examinatione negotij nō audierit ptes, dūmō se informauerit aliunde extraiudicialiter. idē tenuit Ange. in d. l. si qs arbitratu. qū pars ꝯ ꝗꝫ latum est laudum certat seu tractat de lucro captando, secus si de dāno vitando, ar. l. fi. C. de codi. §. licentia. C. de iure deli. Quaꝫ opinionem puto esse factam, q2 non pōt esse ꝙ ferat̄ laudum ꝯ absentē qui certet de lucro captando, ꝙ nō caret ēt de dāno vitando, cū actiones suas lꝫ ex cā lucratiua procedens potuisset vendere, vt in toto ti. ff. ⁊ C. de here. vel act. ven. igiṫ ⁊c. hāc ēt opinionem ꝙ nō requirat̄ citatio, tenuit Saly. in d. l. fi. C. de ꝯben. emp. ⁊ Pau. de cast. in d. l. si quis arbitratu. ⁊ Lanf. in suo trac. de arb. ⁊ eandem opi. tenuit. Joan. de Imo. in d. c. quintauallis, si iam laudum sit latum ꝯ absentē nō citatū, sed si nō est latum melius est ꝙ absens citet̄ ꝫm opi. Pe.
32 Ja. de are. ⁊ Bar. † sed certe ista eius ꝯsideratio ē vana, q2 semper debemus inspicere ꝙ fieri debet, non autem quod factū est l. pen. ff. de insti. ⁊ iure.

¶ Quid igiṫ dicemus in tanta rerū varietate. Aduerte docto. presupponunt ꝙ ꝑ arbitratorē pars absens possit citari, sed iudicio meo inepte locuti fuerunt. ⁊ melius dixissent requiri ꝗꝫ citari. s. ꝑ nuntium priuatum vel epistolam, vt in l. diem proferre. in prin. ⁊ l. sꝫ interpellat̄. §. ij. de arbi. saluo nisi arbitratore requirente iudex ꝑ officialē suum citaret absentē ad cōparendū coraꝫ arbitratore, sicut in simili no. l. cū qdā puella. ff. de iurisdi. om. iudi. ⁊ in l. properandum. C. de iud. ⁊ in cle. pastoralis. de sen. ⁊ re iudi. ⁊ in c. ij. de offi. or. nam certum est ꝙ eligere nuntiū publicum officialē. cuius propriū est citare, vt in auc. qui semel. C. quo ⁊ qū iudex. nō cōpetit nisi habenti iurisdictioneꝫ, vt in l. fi. C. de spor. arbiter aūt vel arbitrator carent iurisdictione, sed funguntur simplici notione, vt in l. notionem. ff. de verb. signi. ⁊ l. iiij. §. pretor ait. ff. de re iudica. igiṫ ⁊c. item certuꝫ est ꝙ publicus nuntius nō pōt quēꝗꝫ citare sine speciali commissione iudicis, vnde non sufficit ꝑ eum fieri citationem ad instantiam ptis absqꝫ cōmissione iudicis sibi facta ꝑ l. fi. C. de exhi. reis. ⁊ no. Bar. in extrauaganti ad reprimendum. in verbo, ꝑ nuntiuꝫ igitur ⁊c.
33 † Et sic pꝫ qd̄ citatio est iurisdictionis ꝗꝫ non hꝫ arbiter nec arbitrator. facit. l. imperium. ⁊ l. iubere cauere. ff. de iurisdi. om. iudi. qcqd dixerit Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verbo ꝑ nuntiuꝫ. ꝑ tex. in auc. de defen. ciui. §. deinde. qui text. nihil facit, q2 loquiṫ in iudice non arbitro qui caret funditus omni iurisdictione, vt in dictis iuribus. ⁊ in l. priuatorum. C. de iurisdi. om. iudi. Itē certum est ꝙ citatio est pars iudicij, vt insti. de pena temere litigā. §. fi. ⁊ ꝑ Bar. in dicta extrauag. ad reprimendum in verbo per nuntium. ⁊ ꝑ doc. in l. fi. C. de ferijs, ⁊ in rub. ff. de in ius voc. ⁊ in c. cum parati. de ap. corā aūt arbitratore nō ꝓcedit iudicialiter sed potius extraiudicialiter, vt in l. si de meis. §. recepisse. ff. d̄ arbi. ⁊ ꝑ Inn. in c. quintauallis. de iureiu. ⁊ ibi ꝑ Abba. ⁊ ꝑ eundem in c. ex pte. de arbi. ergo frustra queriṫ de citatione facienda coram arbitratore, q2 vbi denegat̄ totū iudicium ⁊ ꝗlibꝫ eius pars, ar. l. que de tota. ff. de rei ven. facit. l. oīo. ff. de sponsa. ⁊ l. illud. in prin. ff. de acqui. here. ¶ Item aduerte, q2 cuꝫ in arbitro certum sit ꝙ eius sn̄ia pōt ferri ꝯ absentē ēt citatum vel requisitum, vt in d. l. diem proferre. §. si quis litigatorum. igitur cur diuersum in arbitratore, ar. l. illud. in ff. ad legem aquil. lꝫ ad istud possent rn̄dere ꝙ aliud in arbitratore qui habet latiores habenas in procedendo extraiudicialiter. ⁊ de iure vnius ꝑ eius laudum inferendo ⁊ dando alteri parti, vt hr̄ in d. §. arbitrorum. ⁊ in d. c. quintauallis.

Quare in hac ardua materia

posui ⁊ pono. xx. ꝯclusiones fere oēs nouas vltra oēs doc. vbiqꝫ ⁊ primo pono. x. cōclusiones affirmatiuas ⁊ postea subdo alias x. ꝯc̄ones negatiuas. ¶
34 † Prima ꝯclusio indubitata apd̄ oēs est ista vꝫ laudum ꝯ absentem latum ēt nō requisitū si tunc dies cōpromissi expirabat quasi vltima hora cōpromissa citet vel requirat partes ꝫm Bar. in l. si de meis. §. fi. ff. de arbi. ⁊ ꝑ eundē Bar. in auc. ei qui. C. de tempo. ⁊ repa. ap. ⁊ in l. fi. C. de ꝯben. emp. sicut dicimus in iudice delegato, vt ꝑ Inn. in c. sup eo. d̄ ap. facit ꝙ hr̄ in c. ꝯsuluit. de offi. delega. ⁊ ꝑ Bart. in l. seius ⁊ angerius. in fi. ff. ad l. fal. ꝗꝫ tn̄ conclusionem limito procedere si ferat̄ laudum vltima die ⁊ hora cōpromissi adiecta ab hoīe vt ibi, secus si a statuto vel a lege vel consuetudine ꝫm Bart. ⁊ Bal. in d. l. ei qui. Item limito eam procedere si ferat̄ laudū nedū vltima die sed ēt vltima hora compromissi, ꝑ nota. in simili in §. omnis. insti. de verbo. obligati. ⁊ quod hr̄ in d. c. consuluit. ⁊ in l. q hoc anno. ff. de ver. ob. ¶ Scd̄a ꝯc̄o vꝫ laudum latum ꝯ absentem ēt nō requisitum si in cōpromisso hoc sit ꝑmissum arbitratori, vt in d. l. diē proferre. §. si quis litigatorū. ⁊ ibi no. ꝑ gl. ⁊ bal. ff. de arbi. facit. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arb. ⁊ l. si ꝯuenerit. ff. de re iud. secus si fuisset dictum ꝯ absentē, ⁊ nihil fuit dcm̄ nō citatū vel requisitū ꝫm Jo. de imo. in d. l. si quis arbitratu. ⁊ hoc in arbitro. sed in arbitratore nōnulli dicunt qd̄ ēt tunc nō requiriṫ citatio seu requisitio. de quo vide in d. l. si quis arbitratu. ⁊ in d. §. si qs litigatorū. ¶
35 † Tertia ꝯclusio vꝫ laudū arbitratoris latū ꝯ absentē ēt citatū vel nō requisitū. arg. l. i. §. fi. ff. de ꝯben. empt. ⁊ d. l. diē ꝓferre. in prin. ⁊ l. sꝫ interpellat̄. §. ij. ff. de arbit. facit. l. cessante. C. quō ⁊ qū iud. ¶ Quarta ꝯclusio vꝫ laudum latum ꝯ absentē nō citatum seu non requisitum si ipsum laudum sit latum in scriptura, puta q2 depositū est apud notariū vel apud aliam ꝑsonam corā testibus, vt ꝑ Bal. in l. i. C. de sen. ex peri. reci. ꝙ ego ꝯfirmo, q2 scriptura semꝑ loquiṫ. l. cognouimus. C. de here. Accedat q2 ꝯfessio intercedente scriptura facta vꝫ ēt si sit absente parte ꝑ dictam rōneꝫ, vt ꝑ Bar. in l. inter cartulas. C. de ꝯueni. fisci. deb. lib. x. ⁊ ꝑ eundeꝫ in l. ex hac scriptura. ff. de do. ⁊ ꝑ Bald. in l. i. C. de ꝯfes. in ij. ꝯrio. ⁊ ita limitat̄. l. certū. §. si. quis absentē. ff. de ꝯfes. et istam ꝯclusionem puto procedere ēt presupposita opi. illorum, ꝑ verba que tenent laudū latum absente parte nō requisita nō valere, nam venit limitanda ꝑ hanc ꝯclusionem ꝑ dicta iura. et puto ꝙ tale laudum valebit vt extunc, nō vt extunc, ar. l. de rebus. C. de rer. ꝑmu. quod est no.
36 ad declarationeꝫ huius ꝯclusionis. ¶ † Quinta ꝯc̄o vꝫ laudū latum ꝯ absentem nō citatū seu nō requisitum si cōpromissū factum in arbitratorē sit iuratū, puta q2 ptes iurauerunt parere oī laudo ferendo ꝑ ipsum arbitratorē. nā iurm̄ facit rem valere, vt melius valere pōt, vt in l. cū pater. §. filius matrē. ff. de lega. iij. ⁊ ista est noua ⁊ intacta ꝯclusio ⁊ procedit presupposito qd̄ liceat cōpromitti cū iuro, vt in c. cuꝫ tpe. ⁊ c. cum ex pte. de arbi. ⁊ in auc. decernimus. C. de arbi. ⁊ tetigi sup prima rub. decreti. in q. xxv. in ver. lxv. qd̄ tn̄ est expeditū in arbitratore, q2 in eo nō hꝫ locū d. auc. decernimus. ita ingt Bal. in d. auc. decernimus. in ver. quero scd̄o ⁊c. ꝑ hac ꝯclusione facit ꝙ no. in simili Bal. in c. ex rescripto. de iureiur. vbi dicit qd̄ fideiussor qui fideiussit cum iureiu. ꝑdit ex vi illius iurī exceptionem excussionis nō facte. iteꝫ facit ꝙ dixi in l. ea lege. C. de ꝯdi. ob cau. in fal. xxi. vbi tenui ꝙ iurm̄ de nō alienando reꝫ impedit translationem dn̄ij si alienet seu si ꝯfiat quasi iurm̄ ꝯstituat ius in re, sicut alibi in l. si creditor. §. fi. ff. de distra. pig. itē facit qd̄ dixi in l. generaliter. in prin. C. de reb. credi. ⁊ iureiu. vbi posui multas vires quas habꝫ iurm̄. ¶ Sexta ꝯc̄o est, lꝫ laudum latum ꝯ absentem ēt nō citatum vel requisitum, si in loco sic se habeat stylus fori vel ꝯsuetudo. ar. l. de quibus. ff. de legi. ⁊ l. ij. C. quemad. testa. aperi. cū si.

37 ¶ †Septima ꝯclusio vꝫ laudū arbitratoris latū parte absente,
⁊ nō citata vel requisita, si tñ ipsum laudum latū sit in fauorē ab
sentis. ⁊ sic nō ꝯ̄ absentē, ꝑ. l. ꝗuis indubitati. C. ad. l. iul. ꝺ adul.
⁊ ibi ꝑ Cy. in simili. facit. l. nō ea minus. C. de procu. ¶ Octaua
ꝯclō vꝫ laudū arbitratoris latum in cā dotis absente p̄te nō cita
ta vel requisita. arg. c. fi. de sen. ⁊ re iu. ⁊. l. i. ff. soluto matrimo. ⁊
l. iij. C. de do. pro. ⁊. l. ambiguis. ff. de iure do. ⁊. l. prima. ff. de re.
iu. facit. c. si cōpromissarijs. de elec. li. vi. iuncta cle. dispendio-
sam. de iudi. ⁊. l. laudabile. prope fi. ibi. Absentibus ꝑsonis ⁊c. ⁊
ꝙ ibi no. C. de aduo. diuer. iud. ¶ Nona ꝯclusio vꝫ laudūꝫ arbi
tratoris latū absente p̄te ēt nō requisita si illud ꝑ p̄tes erat ꝯmis
sum ꝯscie arbitratoris. ad ꝙ allego. Bal. in. l. certū. C. vñ leg. ⁊
Lud. de ro. in rub. ff. de arb. ¶ Decia ꝯclō vꝫ laudū arbitrato-
ris latū absente p̄te ēt nō reqsita qñ p̄tes aliqd egerūt sub expssa
ꝯdōne, si talis arbitrator tulerit laudū suū sup tali re, naꝫ cū tūc
ex mēte ꝯ̄hētiū sit ꝙ laudū sit in ꝯdōne expressa, certe verba eo
rū dēnt aliqd opari. ar. l. si qñ i pn. ff. de le. ⁊ ꝑ ꝯ̄ns assumit laudū
vex. nā ꝯdōnis expsse q̄ est ꝙ ꝯdō posset ipleri ēt fctō ⁊ fortuna
⁊ sic ēt absente p̄te nō requisita, ꝑ. l. ij. ff. de ꝯdi. ⁊ de. pro quo fa-
cit. l. in ꝯdōnibus primū locū ibi, nisi forte hoc aio ⁊c. ff. de ꝯdit.
⁊ demon. ⁊ quod h̄r in. l. iij. ff. de legi. ⁊ quod no. bald. in sil'i. in. l.
vnica. in fi. prin. C. de ca. tol. ⁊ ꝑ bar. ⁊ Ang. in. d. l. iij. ff. de le. j.
alias. x. ꝯclusiones negatiuas.

38 Nam pono ¶ †Pria ꝯclō nō vꝫ laudū arbitrato-
ris latū ꝯ̄ absentē nō citatū vel nō reqsitū, si in cōpromisso dictuꝫ
sit ꝙ tal'r latū nō valeat ꝑ. l. nō distiguemus. §. de offō. ff. de arbi.
facit. l. i. §. si ꝯuenit. ff. depo. ⁊. l. i. §. idē neratius. ff. de ope. no. nū
tia. ⁊. l. temp. ff. de reg. iu. ¶ Scda ꝯclō nō vꝫ laudū arbitrato-
ris latū ꝯ̄ absentē nō reqsitum qñ mos regionis sic se hꝫ ꝙ nō va
leat. ar. d. l. de quibus. cū si. ¶ Tertia ꝯclō nō vꝫ laudū arbitra
toris latū ꝯ̄ absentē nō citatū, vel reqsitū impeditū tñ iusto ipe-
dimēto, vt q2 febricitabat ꝑꝑ ꝙ nō potuit iformare eius arbitra
torē, si tñ arbitrator sciebat impedimentū, ita intelligo. l. si qs ar
bitratu. ff. de ver. ob. iūcta. l. q̄sitū. ff. de re iudi. ⁊ hoc ēt dixissent
doc. illi qui tenebant aliā p̄tē, si hunc casuꝫ ꝯsiderassent. arg. d.
l. q̄sitū. ⁊ ar. l. i. ff. de arbi. ¶ Quarta ꝯclō nō vꝫ laudū arbitrato
ris latū ꝯ̄ absentem non citatum seu non requisitum, si tñ coram
arbitratore processum fuerat in procedendo iudicialiter ꝙ fieri
pōt, vt ꝑ Hosti. in. d. c. quintaualis. ⁊ ꝑ Flo. in. d. §. arbitroruꝫ.
nā tunc reqrit̄ citatio seu reqsitio absētis cū sit pars ꝓcessus ⁊ iu
dicij, vt inst. de pe. teme. liti. §. fi. ⁊ ne diuidat̄ cōtinentia ꝓcessus
ar. l. nōnulli. C. de iu. nā arbitratori dꝫ patere via ꝗ̄ elegerūt p-
tes vel ipse ar. l. si mulier. §. fi. ff. qꝺ me. cau. lꝫ ipse arbitrator tūc
ēt possit ferre laudū suū solo verbo suo, vt ꝑ Inn. in. d. c. quinta
uallis. ⁊ sic tanꝗ̄ arbitrator sequendo equitatem ēt non scriptā
vt ꝑ Ant. de bu. in. d. c. quintaualis. Nō est q2 sn̄ia ipsa non est
de processu, sed est quid respiciens arbitratorem ad imponendū
finem processui. ar. l. grece. §. ⁊ post litem. ff. de fideiu. sed ipsa ci
tatio vel reqsitio ad laudum audiendū bene est, ⁊ censet̄ esse de
processu ꝑ. l. de vnoquoqꝫ. ff. de re iu. ⁊. l. nā ita diuus. ff. de ado.
⁊. l. prolatum. C. de sen. ⁊ interlo. om. iudi.

39 ¶ †Quinta ꝯclusio nō vꝫ laudum arbitratoris latū ꝯ̄ absentem
nō reqsitū ēt in termino cōpromissi si sit latū nulla scriptura iter
cedente, vel nullis testibus presentibus si negat̄ laudū fuisse latū
infra terminū ꝯpromissi, q2 cuꝫ non possit probari neqꝫ ꝑ scriptu
ram neqꝫ ꝑ testes in effectu non vꝫ, ⁊ nihil est. arg. l. duo sunt ti-
tij. ff. de testa. tu. ⁊ in. l. in lege. ff. de ꝯ̄hen. emp. nec enim credat̄
soli verbo arbitratoris, vt in. l. ne in arbitris. C. de arb. ⁊. c. cuꝫ a
nobis. de testi. ⁊. c. quoniam ꝯ̄ falsam. de prob. qcqd dixerit bar
to. in auc. nisi breuiores. C de sen. ex peri. reci. nam periculosum
esset ꝙ crederet̄ arbitratori soli ⁊ posset dari materia delinquen
di ꝯ̄. l. conueniri. ff. de pac. dota. facit. l. non hoc. C. vnde cogna.
¶ Sexta ꝯclusio nō vꝫ laudum arbitratoris latum ꝯ̄ absentem
nō citatum seu nō requisitū si arbitrator non se informauerat de
cā cuꝫ partibus eas prius audiendo ꝭm bal. ⁊ Sali. in. l. fi. C. de
ꝯ̄hen. emp. ⁊ Rapha. cuma. in lectura ⁊ in suis consilijs in. d. l.
si quis arbitratu. quasi tunc arbitrator censeatur fuisse iu dolo,
quo casu in effectu laudum non debet valere. per. l. iij. C. de arb.
Et ita potest intelligi. d. §. si quis legatorum in. l. diem proferre.
ff. de arbi. lꝫ Ant. de bu. ꝯ̄ in. d. c. quintaualis, q2 arbitrator po
tuit se de causa informare extraiudicialiter quomodo voluit qꝺ
potuit ꝭm ipsum Ant. de but. vbi. s̄. Mihi aūt vr̄ ꝙ opinio An
to. de but. sit verior si arbitratori de cā poterat ꝯstare ex tenore
cōpromissi, cum ipsum compromissum tunc habeatur loco infor
mationis a partibus, vt in simili inquit Bal. in. c. fi. de sen. ⁊ re
40 iu. vbi dicit †ꝙ coraꝫ arbitratore nō est opus petitiōe p̄tis, q2 cō
promissum succedit loco petitionis. Accedat qꝺ in simili no.
Ant. de but. ⁊ Jo. de imo. in. c. preterea. extra de dila. vbi di-
cunt qꝺ rescriptum h̄r loco petitionis in summarijs causis in q
bus per viā rescripti procedit̄, idē dico si cā diu ventilata erat
ꝑ prius inter partes adeo qꝺ ipsa cā erat notoria ⁊ manifesta.
arg. no. in. l. si tutor. C. de suspe. tuto. ⁊ qꝺ no. Bart. in. l. ij. ff. de
rece. dū ꝺt qꝺ qs nō pōt p̄tēdere ignorātiā, ꝺ eo ꝙ ē manifestū
vel eo ꝺ quo ē publica vox ⁊ fama, idē puto dōm i dubio, q2 cū
ferre laudū sit de genere permissorū, vt in. l. necnon. §. quod eis
ff. ex qui. cau. maio. ⁊ in toto tit. ff. ⁊. C. de arbi. certe nō ꝑsumit̄
dolus i arbitrando. ar. l. merito. ff. ꝓ so. ⁊. l. quoties. §. q dolo. ff.
de proba. quicquid dicat Bal. Saly. ⁊ Raph. cu. vbi. s̄. fateor
tñ ꝙ si probaret̄ ꝯ̄riū procederet opinio Bal. vt q2 arbitrator
se iactauit ferre vel tulisse laudū ꝯ̄ illū ēt nō habita informatio
ne de cā. per no. in. l. fulcinius. §. quid sit latitare. ff. qb. ex cau.
in pos. eatur. ⁊ in. §. itē si qs in frau. insti. de acti. ⁊ ar. l. labeo.
§. idē tubero. ff. de suppel. leg. ⁊ qꝺ in simili no. Bar. in. l. eos-
41 in fi. ff. ad. l. corne. de fal. Idem quoqꝫ puto dōm. †si ꝓbaret̄ ini
micitia superueniens post factū compromissum ante latū lau-
dū inter arbitratorē ⁊ illū ꝯtra quē inauditū tulit eius laudū ar.
l. de etate. §. ex cā. ff. de interrog. ac. ⁊. l. ij. C. de ꝯsor. eiusdē litis.
⁊. c. pastoralis. de excep. ⁊. l. si seruus pluriū. §. fi. ff. de leg. j. ⁊. l.
iij. in prin. ff. de testi. ⁊ in. l. iij. ff. de adimē. lega. ꝯcurrente tñ gra
uamine vel lesione enormi arg. l. ij. C. de rescin. vēdi. ⁊. c. ad no
strā de emp. ⁊ vendi. ⁊ in. d. §. arbitrorum. ff. pro soc. ita puto di
cendū in ista materia vltra oēs doc. ¶ Septima conclusio non
vꝫ laudū arbitratoris latū ꝯ̄ absentē non requisitū si ipse arbi-
trator sua sponte se obtulit vel predixit partibus se nō velle fer
re in causa ꝯpromissaria aliqꝺ eius laudū ꝯ̄ aliquē litigatorum
absentē non requisitū. arg. l. fi. §. itē si predixerit. ff. nau. cau. sta
bu. ⁊ ar. l. iurisgē. §. ait p̄tor. ff. de pac. Et ratio est, q2 arbitrator
tūc vr̄ decepisse absentē qui potuit ⁊ debuit ei credere. arg. l. ti
tio fundus. ff. de condi. ⁊ demon. qꝺ not. Barto. in. l. celsus. ff.
de vsuca. Et ideo in effectu nō dꝫ valere tale laudū. arg. l. j. ff.
42 de pac. ⁊. l. iu. C. de arbi. ¶ †Octaua conclusio nō vꝫ laudū ar-
bitratoris latū ꝯ̄ absentē nō citatū seu nō requisitū si latum sit
ꝯ̄ inhabitationē sibi factā ꝑ iudicē superiorē ipsius arbitratoris
ar. c. ij. de malo. ⁊ obe. ⁊. c. nō solū. ⁊. c. legitima. de appel. lib.
vj. nā arbitrator se ingerens ꝯ̄ inhabitationē predictā sibi factā
videt̄ inficere eius laudū. arg. l. q̄ oia in prin. ff. de procu. ⁊ per
Pau. de cast. in suo ꝯsi. lxxvj. in fi. vbi dicit ꝙ sn̄ia lata ꝯ̄ inha
bitationē superioris est nulla, ergo idē i casu nr̄o. ¶ Nona cō
clusio nō vꝫ laudū arbitratoris latū ꝯ̄ absentē non requisitū qñ
ille talis absens nūꝗ̄ fuerit auditus ab arbitratore ꝗuis audi-
tus fuisset eius aduersarius in cuius fauorē tulit laudū ipse ar-
bitrator. Ad qꝺ allego Pet. de anch. i suo ꝯsi. cccix. qꝺ tñ li
mito, vt. s̄. dixi circa sextaꝫ ꝯclo. Et illa ꝯclusio ꝓcedit qñ arbi-
trator neutrū litigatorū audiuerat. Ista vero ꝯclusio ꝓcedit ēt
si arbitrator audiuit presentē, pro quo tulit laudū suū. ¶ Deci-
43 ma ꝯclusio. †nō vꝫ laudū arbitratoris latum ꝯ̄ absentē nō cita
tū neqꝫ requisitū in fauorē p̄ntis si ille absens sit ꝑsona fauora-
bilis, puta miserabilis ꝑsona, vel minor, vel ecclesia, vel respubli
ca, arg. l. inter partes. ff. de re iudi. ⁊. c. fi. de senten. ⁊ re iudi. fa
cit. l. nō eo minus. C. de ꝓcu. ⁊. l. sunt ꝑsone. ff. de relig. ⁊ sum.
fune. ¶ Extra dictas ꝯclusiones teneo laudū latū contra ab-
sentē non requisitū valere ⁊ tenere, q2 arbitrator ex toto ꝓcedit
extraiudicialiter, ⁊ sic nō in figura iudicij, nec reperit̄ iure cau
tū ꝯ̄riū ꝭm doc. de qbus. s̄. ⁊ maxime ꝭm Anto. de but. ⁊ Joa.
de imo. in. d. c. quintaualis. Et ex his habes. lxx. differentias
inter arbitrū ⁊ ar. q2 arbiter non pōt ferre sn̄iam suam contra
absentē nō citatū vel nuntiatū ꝑ. d. §. si quis litigatorū, secus in
44 arbitratore, qꝺ intellige ⁊ limita, vt. s̄. pꝫ. ¶ †Septuagesimo-
primo q̄ro nūqd sn̄ia arbitri emologet̄ tacite taciturnitate. x. die
rū ita qꝺ ex ea nascat̄ actio in factū, ⁊ exceptio si neutra pars ꝯ̄
dixit ipsi sn̄ie arbitri ĩ. x. dies a die late sn̄ie ꝑ arbitrū. Et certe
dicendum est qꝺ sic, vt est casus in. l. pe. C. de ar. ¶ Sed qd de
laudo arbitratoris nūqd emologet̄ taciturnitate. x. dierū. dico
qꝺ nō imo ꝭm Inno. in. c. quintaualis. de iureiu. laudūꝫ arbi-
tratoris nō posset emologari, ēt expsse ꝑ partes ꝗ̄tū ad effectū
emologatiōis, q̄ fieri pt ꝺ sn̄ia arbitri sicut iudicis, vt i. d. l. pe.
Sꝫ talis emologatio laudi arbitratoris hñ, valebit in viꝫ pacti
ꝑ. l. ij. C. cōia vtriusqꝫ iudi. ⁊ ꝑ Barto. in. §. arbitrorꝫ. ff. ꝓ soc. q
reprobauit sententiam But. stando cuꝫ opi. Inno. de qua. s̄. di
xi. Et sic ad obseruandū laudū arbitratoris non ꝓcedit̄ execu-
tiue, ⁊ sic non hꝫ executionē paratā, sed habent locū alia reme
dia, de quibus plene ꝑ Bar. ⁊ Flo. in. d. §. arbitrorꝫ. ⁊ ꝑ cano.
in. d. c.

in.d.c.qntanallis.vbi p Ant.de bu.& Jo.de imo.& ibi et p Abba.in dif.viij.& ex his habes dr̃iã.lxxi.inter arbitrum & arbi. qz s̃nia arbitri taciturnitate decẽ dierũ emologat̃,& ex ea orit̃ actio in factum & exceptio rei iudi.secus in lando arbitratoris etiaz si emologet̃ expresse nedum taciturnitate.x.dieruz.vt supra dixi.

45 ¶ †Septuagesimosecundo q̃ro nunquid arbiter tm̃ possit extẽdere manuz suã extra ea que ꝯtinentur in cõpromisso,& certe nõ qz omnis ptãs arbitri dependet a forma cõpromissi, vt in.l.non distinguemus.§.de officio.ff.de arbi. facit.l.diligenter.ff.man.& c.cũ dilecta.de rescr.vnde si arbiter ꝯfaciat nulliter agit,vt i.d.§.de officio. nisi arbiter velit sententiare sup rei estimatione re perempta post morã,vt in spe.eo.ti.§.excipit̃.ver.sed pone.& p Innocen.in.d.c.quintanallis.

¶ Sed quid in arbitratore vel in arbitro & arbitrato. simul assumpto sup re,vtrũ poterit s̃niare sup rei estimatione vel sup re penitus extranea.& certe Bar.in.l.cũ agliã.ff.de trãsa. tz q ar bitrator sup re possit arbitrari sup existimatione rei, sed nõ sup re penitus extranea,ita Bal.intelligit Barto. in.l.fi.§.sed & si ꝗs.C.cõia de le.ita et tz Ant.de bu.in.d.c.quintanallis. immo plus idẽ Ant.de but.ibi dixit q arbitrator potest iubere aliqd dari et extra rei estimationem in recõpensationem iudicati p nora.in.c.nisi essent.de preb.q tñ vr̃ ꝯ Bar. in.d.l.cum aquiliã.& l.arbor.§.de vestibulo.ff.communi diui.de quo vide et no.per Bar.in.l.si de certa.C.de transac.Franci.tñ de capitibus liste rub.ff.de arbi.refert Padue fuisse ꝯsultum qd arbitrator p bono pacis & concordie possit iudicare qd vna pars det alteri par ti aliquid de bonis suis sup quibus nõ erat lis nec cõpromissum. secus ergo est vbi hoc nõ fit vrgente bono pacis & ꝯcordie,& ita tz Abb.in.d.c.nisi essent.in.ij.col.& ita dz limitari qd ipsemet Abb.no.in.d.c.quintanallis.in.xviij.dif.& idem Abba. in.c. cum dilectus.de arbi.in ver.vltimo scias &c.de qua materia vide qd no.Ang.in.l.de his.in ver.vlti.p tex.istarum leguz.ff.de transac.vbi aliter loquit̃.& ex his habes.lxxij.dif.inter arbitrũ & arbitratorem,qz arbiter non potest se extendere extra rem deductaz in compromisso,secus in arbitratore subsistente bono pacis & concordie.

46 ¶ †Septuagesimotertio quero vtrum arbiter semel sententiauit vel bene vel male sup toto possit iterũ ꝓnuntiare sup eodẽ. R̃n. q aut in cõpromisso fuit adiecta cl'a q arbiter possit semel & plu ries ꝓnun.iare,aut nõ.p̃ casu aut sententia arbitri est aliqua seu valida,& tunc illa clausula nihil operat̃ in arbitro,vt in.l.qd tñ.& l.dicere.& qd ibi not.ff.de arbi.aut s̃nia arbitri est nulla, & tũc ex vi illius clausule arbiter poterit iterum sententiare,quod non posset si dicta clausula adiecta non fuisset per not. in dictis iuribus ita dicit Anto.de butr.in.c.quintanallis.quod est singulare s̃m ipsum ibi.ꝯ.

¶ Sed quid in arbitratore. R̃nd. q arbitrator nulliter ꝓnun tians põt iterũ pronũtiare et si illa cl'a nõ sit adiecta in cõp.omisso.p tex.in.d.c quintanallis.de quo p Abb.ibi in.xv.dr̃ia.& p Sali.in.l.fi.C.de ꝯben.emp.in.q.viij.& ita vr̃ tenuisse Inno. in c.in l'ris.de offi.dele.& Lanf.in suo opere.de arbi.q est verũ de arbitratore qñ s̃nia arbitratoris ẽ ipso iure nulla,secus si ope exceptionis.nã tunc idẽ in arbitratore q in arbitro,vt p Innoc.in d.c.in l'ris.de offi.dele.q sin.no.quicquid dixerit Pet.& Cy. in.d.l.fi.C.de ꝯben.emp.But.tñ in.d.c.quintanallis.dicit qd

47 hec dr̃ia nõ est vera†cum sit eadem rõ in arbitratorem q̃ in arbitro.ar.l.illud.in fi.ff.ad legem aquil.& c.intra quatuor.de trãsla.preto.& sic q si sententia arbitratoris sit nulla, tñ non possit amplius arbitrari,dicens q ita est cõis opinio,tn tñ de iure tene q.ꝯ.dixi,qz arbitratori plus ꝓmissum vr̃ q̃z arbitro,nisi dicas q ptes vñr sensisse de primo laudo p.l.boues.§.hoc sermone.ff. de ver.sig.ad qd tñ vide no.in.l.qui p salutẽ.ff.de iureiu.vbi ꝓbatur, quod ꝯtrium vr̃ verius attento quod si sic est iuramento nulliter prestito vt possit ex integro iurare,vt in.d.l.qui p salutẽ in fi.igit̃ idem in arbitratu arbitratoris,qz iuramentum, de quo ibi hz viz transactionis,vt in.l.ij.ff.de iureiu.& arbitratus est trãsactio,vt in auc.si vero contigerit.C.de iud.igit̃ &c. Nõ ob.d.l. boues.§.hoc sermone,qz non stringit, posset intelligi de primis ꝯptijs.s.validis,vel dic vt ibi per doct. secus ergo si nulle sunt argu.l.quoties.ff.qui satisda.cog.& l.iij.§.condemnatuz.ff.de re iudica.et ex his habes.lxxiij.differentiam inter arbitrum & arbitratorem,qz arbiter virtute illius clausule quod possit pluries iudicari, poterit iterum sententiare valido modo si nulliter pronuntiauerat q non posset absq̃ illa clausula, sed arbitrator etiã sine illa clausula nulliter laudans poterit iterum laudare valido modo q nor.

48 ¶ †Septuagesimoquarto quero vtrum arbiter post susceptuz cõpromissum cogat̃ s̃niare siue pena nõ interfuerit vel datio pignorum. R̃n.q non,vt est casus in.l.iij.§.i.ff.de arbi. & id acceptatio facta p arbitrũ de ꝯpromisso in se facto. Intelligit̃ dũmõ p partes apponat̃ pena vel dent̃ pignora ne s̃nia sua reddat̃ elusoria,facit.l.si pretor.§.marcellus.ff.de iudi.sed qd de arbitratore. R̃ndeo q indistincte post acceptatũ cõpromissum in se fcm̃ cogit̃ laudare & sententiare.ita tz Cy.in.l.fi.C.de ꝯben.empt.& Fran.de are.in.l.si quis arbitratu.ff.de ver.ob.& Spe.in tit.de arbi.§.sequit̃ videre ver. sed nunqd arbitrator. Sed tu aduerte vlterius q gl.in.d.l.fi.tz idem in arbitratore q in arbitro.& illã glo.sequit̃ Ray.in.d.l.si societatem.§.arbitrorũ.ff.pro soc.& Abba.in.d.c.quintanallis.& in differentia.xvi.Jo.vero de imo.in d.c.quintanallis.tenet.d.glo.de qua in.d.l.fi.in arbitratore assumpto sup lite,qz tunc arbitramentum esset inutile si fuerit fcm̃ p pactum nudum,sed in arbitratore assumpto sup ꝯctu ita q p eo det̃ actio tunc tz opi.Cyn.& aliorum.Item predicta dubita. põt procedere de iure ciuili, s̃m q ex nudo pacto nõ orit̃ actio, vt in.l.iurisgen.ver.igit̃ nuda.ff.de pac.cũ si.secus ergo si cõpro

49 missum esset factum p stipulationem cõpromissum de stando sententie arbitri p.l.diem proferre.§.fi.& ibi Bart.ff.de arbi. †sed de iure canoni.absq̃ dubio arbitrator cogit̃ ferre laudum suum postq̃ simul acceptauit iuxta.d.l.iij.§.tã & si neminẽ. et si nulla pena vel pignora adiecta sint,qz de iure cano.s̃m cõem opinio. et ex pacto nudo orit̃ actio p.c.i.de pac.ita dixit Ant. de but. in.d.c.quintanallis. Adde tñ gl.sing.in.c.sicut.xi.q.i.in gl. su p verbo,cõis vsum.q̃ gl.dicit q in casibus in quibus arbiter vel arbitrator arbitrãdo,& s̃niando posset reducer̃ ptes ad ꝯcordiã si hoc nõ facit,& sic vult potius nõ acceptare cõpromissum in se factum peccat in foro cõscie q no.facit ad executionẽ factam in testõ vel vltima voluntate alterius, q in foro ꝯscie teneat̃ acceptare maxime ad exequendum legata facta in piam causaz.itez predicta vbi dixi q arbiter vel arbitrator non potest cogi etiam post acceptatũ cõpromissum sententiare vel laudare, si pena vel pignora nõ sint adiecta,procedunt,nisi arbiter vel arbitrator nõ curauerit penam vel pignora addici in fraudez ne.s.cogi posset s̃niare vel laudare.ita dicit spe.in titu.de arbi.§.sequit̃.vers. sed nunquid arbitrator.

¶ Ex his habes.lxxiiij.dif.inter arbi.& arbitrato. qz arbiter et post acceptatum compromissum nõ cogit̃ s̃niare,nisi pena vel pignora de stãdo eius s̃nie sit adiecta.sed arbitrator cogit̃ laudare post acceptatum cõpromissum et vbi nulla pena vel pignora est adiecta,de quo dic vt.ꝯ.dixi.

50 ¶ †Septuagesimoquinto q̃ro vtrũ arbiter possit s̃niare in ecclesia. R̃nd. q non, sicut nec iudex ad cuius similitudinem arbiter cognoscit vt in.l.j.ff.de arbi.p.c.decet.de imuni.lib.vi.in vers. in omnis.sed quid de arbitratore. Respondeo qd in ecclesia bene potest sententiare p.l.fi.C.de ferijs.ibi pacta conferant transactionis,loquat̃ &c. Juncta auct. si vero contigerit.C.de iudic. vbi arbitramentum est transactio quedam. Et quod ibi nota. p Francis.de are.in.d.l.si quis arbitratu.ff.de verbo.obligat.& p Anto.de bu.in.c.quintanallis.de iureiu.& ibi etiam p Abba. in differentia.xvij. Et ex his habes differentiam.lxxv.inter arbitruz & arbitratorem,qz arbiter non potest in ecclesia s̃niare,secus in arbitratore.

51 ¶ †Septuagesimosexto vtrum sententia arbitri peti possit si putet̃ iniqua reduci ad arbitrium boni viri. Respondeo q non immo de iure ciuili ei standum est,siue sit equa,siue iniqua,vt in l.diem proferre.§.stari.ff.de arbi.de quo ibi per omnes doc.

¶ Fallit in pluribus casibus. Primo fallit si a tali sententia arbitri appellet̃ intra decem dies,nam tunc appellans vr̃ approbare sententiam arbitri tanq̃ latam,sed non tanq̃ sic latam, sicut dicimus in simili in domino appellante an sententia lata contra eius falsum procuratorẽ,vt in.l.iij.falsus.ff.rem rat.hab.s̃m opi.Bar.in.l.ij.ff.de arbi.& in.l.nemo potest.ff.de leg.i.& in.l.i. C.de arbi.& in.l.ab arbitro.ff.qui satisd. cog. iuncta.l.pen.C.de arb.vbi hr̃ de emologatione sententie arbitri. Cõis tñ opi.doc. in hoc tz ꝯtra Barto.vt tenent docto. in dictis iuribus. & Jo. de imo.in.d.c.quintanallis.per multas eius rationes. Secundo fallit si extet in loco statutum,qd s̃nia arbitri habeat executionẽ paratã,siue q s̃nia arbitri valeat,& actionem producat hz Bar. in dictis iuribus,maxime in.d.l.nemo põt. Tertio fallit in s̃nia arbitrorũ electorũ in causa suspitionis iudicis,vt suspecti recusari,vt in.c.ab arbitris.de offi.dele.li.vi.p doc.in.l.cũ spãlis.C. de iud. ¶ †Quarto fallit i sentẽtia arbitrorũ electorũ ex necessi

52 tate inducta a statuto qd cogit affines vel ꝯiũctos ad ꝯpromit-

tendūz.ar.no.in.d.c.ab arbitris.in.d.l.cū spālis.C.de in. ⁊ ibi p Bar. ⁊ p eundē.in.l.i.in fi.ff.a qb.ap.nō lz.⁊ p Ang.de are. in.§.oim.insti.de ac.Sed idē Bar.ɔ̄tū tz in.l.ɔ̄sti.C.circa mediūm.⁊ hoc vltimum tz Ant.de bu.in.d.c.quintauallis.Jo.vero de imo.in.d.c.quintauallis.idē tz si arbiter electus est nudo pacto,secus si p stipulationem,dic vt ibi p eum.hoc fallit scōm Ant.de bu.vbi.s.in snia arbitri electi ad referendum iudici sup aliquo incidenti in iudicio a quo tñ iudicio ptes nō recedunt ex toto,vt si arbiter eligit̄ ad probandū vel improbandū fideiussorem in iudicio prestandū vel datū p alterā ptē,vt est casus in.l. arbitro.ff.qui satis.cog.lz aliqui teneant, qd̄ tunc nō appellabi sed iudicis offm̄ iplorabit̄,vt in.d.l.arbitro.fm aliā lec. ¶ Sexto fallit si ex ɔ̄uentione partiū factū est ꝙ possit appellari a sententia arbitri,de quo p Cy.⁊ doc.in.l.i.C.de arb.⁊ p.l.nemo pt ff.de leg.i.vbi p Bar.⁊ in.l.ɔ̄sensu.ff.de ap.⁊ ibi p Sy.ar.l.i. §.si ɔ̄uenit.ff.depo.ista tñ proprie loquēdo nō erit appellatio, sz quedā reclamatio ad supiorē seu recessio qdā fz Bar.in.d.l.nemo pōt.de quo in Spe.de ap.§.in quibus.ver.xvi.querit̄.⁊ p Anto.de but.in.d.c.quintanallis.

53 ¶ †Septimo fallit in snia tertij arbitri electi pluribus arbitris discordātibus.iuxta.l.itē si vnus.§.pricipalr.ff.de arb.qz tūc poterit appellare ab eius snia fz Ja.de bu.in.d.§.pricipalr.⁊ Jo. an.in addi.spe.in ti.de ar.§.seqnt̄.ver.sed nunquid.Ant.vero de bu.in.d.c.quintauallis.tz ꝙ ab eius snia poterit reclamari, sed nō appellari,⁊ dicit ꝙ talis reclamatio erit ad instar reductionis ad arbitriū boni viri,sed Jo.de imo.idem tz ꝙ nō possit appellari nec reclamari p illū.§.pricipalr.q dicit ꝙ oino snie illius tertij pareat̄,igit̄ ⁊c.ꝙ quidē dz intelligi cū effectu p.l.i.§.h verba.ff.qd̄ qsqz iuris. ¶ Octauo fallit vbicūqz nō subditi ɔ̄promittunt in iudicē ordinariū,vt in arbitrū.nā tūc lz nō iudicet, vt iudex,sed vt arbiter,iuxta no.in.l.i.ff.de iudi.tñ rōne pexistētis iurisdictiōis poterit a snia talis arbitri appellari, ad hoc allego casuz.ij.q.vi.c.a iudicibus.quē tex.sic intelligo tz doc.nō dicāt ⁊ hanc fallentiā intelligo pcedere de iure cano.fm qd̄ pōt ɔ̄promitti in iudicē ordinariū vt in arbitrū,lz secus sit de iure ciuili, vt in.l.sed si in seruū.§.si qs iudex.ff.de arb.⁊ in.c.cū tpe.ex̄ ꝺ arbi. ⁊ p Jnn.in.c.inotuit.eo.ti.⁊ dixi in.d.§.si qs iudex.in.i.fal.⁊ in

54 prin.decre.in.q.xxv. ¶ †Nono fallit vbicūqz snia arbitri ē nulla,vt p eā laico adiudicant̄ spūalia,vt in.c.puenit.de arbit.vel si snia arbitri fuerit lata sup iā decisō p sniam.q̄ transiuerat in rē iudicatā,vt in.l.post rē.ff.de trāsa.vel si ɔ̄tinet in se expressum iuris errorē,vt in.c.ij.extra de re iudi.⁊ in.l.i.§.itē cū ɔ̄ sacras.ff.q̄ snie sine ap.rescin.aduerte tñ ꝙ tunc nō appellat̄,sed snia dr̄ nulla,iuxta.l.si expressum.ff.de appel.fm Joan.de imo.in.d.c.quintauallis,si tñ appellabit̄ appellatio deuoluet nullitatem,vt in.l. cornelia pia.ff.de iurepat.cum si.

¶ Decimo fallit,si snia arbitri ɔ̄tinet tale pcm̄ cui ptes renūtiare nō pñt.v.g.si snia continet simoniā,ita loquit̄.c.ij.de arb. nam talis snia p superiorem corrigit̄,vt no.Jo.de imol.in.d.c. quintauallis.in alijs aūt casibus snia arbitri ɔ̄tumcūqz iniqua etiam ratione magne lesionis rescindi non pōt nisi esset lata per dolum arbitri,qui forsitan fuit corruptus pecunia,qz tūc obstat ɔ̄ sniam arbitri exceptio vel replicatio doli, vt in.l.arbitrum.C. de arb.dūmodo probet̄ dolus.l.quoties.§.qui doluz.ff.de prob. Et aduerte qz lz Bar.in.d.l.si societatem.§.arbitrorum.ff.p so.

55 †presumat in arbitro dolū qñ p eius sniam ledit ptem in magna lesione.tamen Jo.de imo.in.d.c.quintauallis.tz ɔ̄triū.Et rñdet ad.l.oēs.§.lucius.ff.que in fran.credi. ⁊ ad.l.creditor.§.lucius.ff.mand.vt ibi patet p eum.Et isto modo intelligit gl.ij.q. vi.c.a iudicibus.pcalle.dicens ꝙ in hoc non est dr̄ia inter ius canonicum ⁊ ius ciuile,vide ēt ad predicta in spe.eo.ti.§.i.ver. est ēt dr̄ia.in fi.vel collige.d.c.a iudicibus,vt.s.dixi in fal.viij. ⁊ hec ɔ̄trum ad sententiam arbitri.

¶ Sed qd de snia arbitratoris.Rñ.ꝙ si est iniqua ⁊ enormiter ledit ptē pōt ɔ̄ eā peti reductio ad arbitriū boni viri,vt in.d.§.arbitriū.⁊ hr̄ in.d.c.qntauallis.adde tñ ꝙ lz proprium arbitratoris sit seq equitatē scriptā vel nō scriptā,⁊ in hoc differt a iudice, q teneē sequi equitatem scriptā si scripta est vel rigorē ɔ̄ eqtatem, si talis equitas scripta nō est,vt in.l.placuit.C.de iudi.tñ arbitrator si vult pōt ēt sequi rigorem iuris ɔ̄ equitatem,si talis equitas nō sit scripta,alias secus vt dicit Ant.de bu.⁊ Jo.de imo.

56 in.d.c.quintauallis.†Et si arbitrator ɔ̄ faceret ⁊ lederet partē vsqz ad sextaz partem inclusiue,posset eius arbitratus corrigi p iudicez reductionis ad arbitriū boni viri,vt in.d.§.arbitriū.vt p Bar.⁊ alios.⁊ in.d.c.quītauallis.Et dicit Cy.in.l.fi.C.ꝺ ɔ̄hē. emp.in.iij.q.qd̄ iste bonus vir nō erat frater pñie,qui nūqz habet diabolū sub cappa,sed erit iudex,qui dicitur bonus vir,vt in.l.continuus.§.cum ita.de ver.obli.⁊.l.vir bonus.ff.de iudi. solui.⁊ in Specu.eo.titu.§.j.versi.sed quis erit ille.Sed si arbitror lederit partem in minus.vj.parte tunc non posset peti reductio ad arbitrū boni viri,quia arbitrator a iure habet potestatem de iure vnius dare alteri modice tamen.scilicet vsqz ad sextam partē exclusiue,vt per Bar.⁊ Moder.in.d.§.arbitrorꝫ ⁊ per doc.in.d.c.quintauallis.⁊ per Bal.in.d.l.fi.s.de contra ben.em.⁊ in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi.Et ex his habes, lxxvj.differentiam inter arbitrum ⁊ arbi.quia snia arbitri non potest peti reduci ad arbitriū boni viri,imo quis non tenetur ei stare nisi metu pene,vt in.l.diem proferre.§.stari secus in snia arbitratoris,si enormiter ledit partem,vt in dictis iuribus.

57 ¶ †Septuagesimoseptimo qro nunqd snia arbitri emologata per partes,iuxta.l.cum antea.C.de arbi.habeat executionem paratam corā iudice sicut sententia lata per iudicem,que transiuerit in rem iudicatā.Et certe,sic vt in.d.l.cuz antea.⁊ no.Anto.de but.in.d.c.quintauallis.de iureiuran.Et ita no.Bart. in.d.l.com antea.in.j.no.vbi dicit ꝙ snia arbitri emologata expresse,vel ēt tacite hz executionē paratam,quod procedit in sententia arbitri electi sine pena,⁊ nudo pacto,secus ergo in sentētia arbitri electi cū pena,vel sine pena,⁊ nō pacto nudo sed p stipulationē,vt per Bar.late in.d.l.cū antea.eadē rōne,secus vr̄ esse de iure cano.in arbitro electo ēt sine pena ⁊ sine stipulatione,sed pacto nudo,quia ex pacto nudo de iure cano.orit̄ actio, vt in.c.de pac.idem quod dixi de sententia arbitri electi de pena est in sententia arbitri electi cum pignore qñ pignus dz dari parti obtemperanti sententie arbitri secundum Barto.in.d.l. cum antea.post medium. ¶ Sed quid de sententia arbitratoris.Respon.quod etiam si sit approbata a partibus, tamen de iure communi non habet executionem paratam cū sit actus extraiudicialis.Et ita no.Anto.de but.in.d.c.quintauallis.Et ibi doc.Innocen.quod laudum arbitratoris nunqz emologatur lapsu decem dierum,licet aliud sit in sententia arbitri quod no. Secus est in sententia arbitri,qz arbiter procedit ad instar iudicis,vt.l.j.ff.de arbit.Et quia ꝙ habeat executionem paratam reperit̄ hoc decisum in sententia arbitri tm̄,vt in.d.l.cum antea vnde vnius inclusio alterius est exclusio.l.cū pretor.in pnc. ff.de iudi.⁊.l.maritus.C.de procura.⁊.c.nonne.de presumpt. Ex his habes.lxxvij.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem,quia sententia arbitri emologata sine pena ⁊ sine stipulatione de iure ciuili habet executionem paratam,secus est in sententia arbitratoris,vt dixi.

58 ¶ †Septuagesimooctauo quero nunquid ex sententia arbitri emologata competat neduz officium iudicis mercenariū executiuū,sed etiam actio in factum videtur Respon.quod sic,vt videtur probari in.l.cum antea.C.de arbi.Et pro hoc facit, qz sic etiam est in sententia iudicis,que transiuit in rem iudicatam,vt in.l.actori.C.de reb.credi.⁊ iureiuran.⁊ per Bartol.in.l.intra dies.ff.de re iudi.⁊ p gl.⁊ doc.i.l.j.C.ꝺ iudi.ergo ⁊c.ar.l.j.ff.ꝺ arbi. ¶ Sed quid de sententia arbitratoris.Rñdeo quod ex illa etiam approbata a partibus non competit actio in factum, nec officium iudicis executiuum,seu quod habeat executionem paratam,sed competit simplex officiuz iudicis,quod tamen nō habet executionem paratam,de quo dic vt per Hostien.in capitulo secundo de arbi.⁊ per Cato.in rubri.ff.de arbit.Mihi autem videtur dicendum quod competat actio ex stipula.si cōpromissum factum in arbitratorem sit factum per stipula.iuxta l.si quis certum.ff.si certum petatur.Et si competit officium iudicis mercenarium deseruiens illi actioni descendenti ex ista stipulatione,de quo in simili per Bar.in.l.imperium.ff.de iurisdict.

59 omnium iudi.†Sed si compromissum factum sit per pactum nudum in arbitratorem,tunc quia tale compromissum dicitur trāsactio quedam pro eo quod arbitrator arbitratus fuerit,vt in auctenti.siuero contigerit.C.de iudi.certe item in eo quod in trāsactione facta per pactum nudum dici solemus, vt sic reo vel etiā quandoqz actori competat actio prescriptis verbis,q̄ resultat ex vi cuiusdam contractus innominati, qui resultat inter actorem ⁊ reum habita relatione ad id quod vnus vigore laudi arbitratoris tenet̄ seruare vel adimplere vni, ⁊ alius sibi,de quo vide late per Barto.⁊ alios.in.l.sine apud acta.C.de transac. Ita mihi dicendum videtur quicquid dixerit Hostien.in.d.c. ij.extra eo.titu.⁊ Cato.in.d.rub.ff.de arbi. Et ex his habes. lxxviij.differentiam inter arbitrum ⁊ arbitrato.quia ex sententia arbitri emologata competit actio in factum sicut ex sententia iudicis,secus ex sententia arbitratoris,vt.s.p3.

60 ¶ †Septuagesimonono

60 ¶ Septuagesimonono quero † utrum arbiter possit ferre sententiam certo modo sibi a partibus in compromisso prefixo, ut puta si factum est compromissum in arbitrum cum hoc q certo modo ferat sententiam, & non aliter. Et si queritur utrum tunc sententia lata per arbitrum tali modo valeat. Respodeo q no per.l.qualem.in prin.ff.de arbi. Ita etiam dicit Ludo.ro.in suo singulari quod incipit, si copromittat in arbitrum &c. Et sic sententia lata per arbitrum vigore talis copromissi erit nulla, ut in d.l.quale.in prin. & ibi per Bal. dicit tn ibi Bal. q arbiter possit ferre sniam certo modo sibi per statutum loci prefixo, puta quod ferat sniam sm consilium sapientis, & sic in hoc plus pot statutum q pactum, prout habetur in simili in.l. non impossibile.ff.de pac. & in rub. de decu.lib.x. & per Old.in sua dispu. que incipit antiquum statutum civitatis Padue &c. Sed quid in arbitratore. Rndeo qd in arbitratorem pot fieri compromissu quod certo modo ferat sniam, & snia sua taliter lata valebit. ita dicit Ang.in.l.si convenerit.ff.de re iudi. & Cato.in.d. rub.ff.d arbi. & Lud.de ro.in prealleg.suo singu. & per eunde in suo cons. clxxv.qd no. Et ex his habes.lxxix. differentiam inter arbitru & arbitratorem, q in arbitrum non pot copromitti, ut certo mo ferat sniam, secus in arbitratorem, ut dixi.

61 ¶ Octuagesimo quero † utrum condemnatus per arbitru habeat ad solvendum tempus, quod dat iudicatis per sniam iudicis, de quo habet in.l.debitoribus. & .l.tempus.ff.de re iudi. Et respondeo q sic, maxime q snia arbitri est ad instar snie iudicis ut in.l.j.ff.de arbit. Et sic tepus quod dat ad solvendum iudicatis sniam arbitri est limitatum, prout limitatum est in tempore quod datur iudicatis per sniam iudicis, sm Bald.in.l.eo.C.de usur.rei iud. Pro quo facit.l.cum antea.C.de arbi.

¶ Sed quid de condenato per sniam arbitratoris. Rndeo qd si arbitrator in eius laudo limitavit certum terminum ad solvendum, tunc ille terminus servabit. arg.l.fi.C.de pac.conven. sed si arbitrator terminum non limitaverit, tunc iudicis arbitrio limitabit, & si exigit arbitrium iudicis, ita dicit Bald.in.d.l.eos.C.de usuris rei iudi. qd not. ro huius dicti est, q laudum arbitratoris est actus extraiudicialis, ut per doc. in.c.quintavallis & sic per arbitratore non procedit in figura iudicij, ut ibi p doc. in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi. arbiter vero procedit ad instar iudicis.d.l.i.ff.de arbi. Et ex his habes.lxxx.differentiam inter arbitrum & arbitratore, q condenatus per sententiam arbitri hz ad solvendum tempus, quod datur iudicatis per sententiam iudicis, secus in condenato per sniam arbitratoris, q tunc exigitur arbitrium iudicis. Hoc tamen forsitan fallit in arbitratore necessario electo ex forma statuti. argu. eoru que dixi.s.in q.lxxvi.in quarta fallentia.

62 ¶ Octuagesimoprimo quero † utrum in ferenda sententia per arbitrum requirat citatio peremptoria. Respodeo q sic. arg. l.j.ff.de arbi.ad fi. q committatur pena contra non venientem, non aut ad finem, q absente parte possit arbiter sententiare, q non pot parte absente et citata peremptorie. salvo nisi in compromisso actum esset contrarium, ut est casus in.l.diem proferre.§.si quis litigatorum.ff.de arbi.

¶ Sed quid in ferenda sententia per arbitratorem. Respondeo q retenta illa opinione q non requiratur presentia partis, sed q requiratur citatio, d quo late dixi supra in questioe.lxx. certe sufficiet simplex citatio etiam non peremptoria. probo ratione, q arbitratori data est potestas procedendi sine strepitu & figura iudicij, ut habet in.d.c.quintavallis. & in.d.§.recepisse. & in.d.§.arbitroru. ergo non requirit peremptoriu, sed sufficit simplex citatio.p cle.sepe.de ver.sig. Et ex his hes.lxxxi. dfiam inter arbitrum & arbitratorem, q in arbitro requirit citatio peremptoria, secus in arbitratore, ut dixi.s.

63 ¶ Octuagesimosecundo quero † qd si ex snia arbitri ex forma statutorum oriatur actio. utrum tunc poterit appellari a sententia talis arbitri sicut a sententia iudicis. Respondeo q sic scdz Bart.in.l.j.C.de arbi.ad quod facit qd supra dixi in.q.lxxvi. in fallentijs. Sed quid in snia arbitratoris utrum ab ea possit appellari et si ex ea oriatur actio. dic q non, immo sufficit reductio ad arbitrium boni viri, ut in.d.§.arbitroru. & .d.c.quintavallis. ita dicit Bar.in.l.i.C.de arbi. Ratio diversitatis est inter sniam arbitri & arbitratoris, q arbiter procedit ad instar iudicis.d.l.i.ff.de arbi. ideo si ex eius snia oriatur actio ex forma statuti, debet posse appellari, q in habentibus simbolum facilior est transitus.l.sed cum patrono.in prin.ff.de bo.pos.ti.generali.cum si. ut et inquit philosophus sm Ray. in.d.l.sed cu patrono.in prin. secus in snia arbitratoris, q non procedit ad instar iudicis, sed absq figura iudicij, ut in dictis iuribus, & sic extraiudicialiter, quo casu sufficit remedium reductionis ad arbitrium boni viri, quod tn est species appellationis, ut in.l.non distinguemus.§.cum quidam.in fi.ff.de arbi. Et ex his habes. lxxxij.differentiam inter arbitrum & arbitratorem, q stante statuto, quod ex sententia arbitri oriatur actio, pot ab eius sententia appellari, secus in sententia arbitratoris, q in ea sufficit reductio ad arbitrium boni viri per predicta.

64 ¶ Octuagesimotertio quero † utrum arbiter possit procedere & sententiare diebus feriatis in honorem Dei, & dico quod no, et si partes velint arbitro hanc potestatem attribuere, ut in.l. omnes.in fi.C.de ferijs. & quod no.in.l.si feriatis.ff.de arbi. ratio est q arbiter procedit ad instar iudicis.d.l.i.ff.de arbit. & iudex servat ferias.l.j.ff.de ferijs. adeo qd diebus feriatis in honorem Dei, etiam de consensu partium procedere non potest, ut habetur in.d.l.omnes. & in.l. prima.ff.de ferijs &c. de quo in Specu.de arbi.§.excipitur. versi. item quod pronuntiavit die feriato. Adde tamen quod arbiter pot ferre sententiam suam etiam die feriata in utilitatem hominu si dies compromissi exitura est, immo cogitur, lz aliud sit in iudice.l. si de meis.§.fi.ff.d arbi. Alias secus ut per Abba.in.c.cum dilectus.de arbit.in versi.ex predictis tamen &c.

¶ Sed quid de arbitratore dic quod arbitrator potest procedere & iudicare etiam diebus feriatis in honore Dei ex ppria sua voluntate, & sic et absq partium consensu, ut per Bar.in.l. si de meis.§.fi.ff.de arbi. & in Spec.de arbi.§. sequitur.versi.in forma autem compromissi. & versi.seq. & probatur in.l.dies festos.C.de ferijs.ibi pacta conferat transactiones loquantur, & cum arbitratus sit quidam transactio, ut in auc. si vero contigerit.C.de iudi.facit quod supra dixi in.q.lxxv. Et ex his habes. lxxxiij.differentiam inter arbitrum & arbitratorem, q arbiter et ex potestate ei per partes attributa non pot procedere vel iudicare diebus feriatis in honore dei, Secus in arbitratore, de ferijs autem in utilitatem hominum, dic ut dixi.s.in.q.xlviij.

65 ¶ Octuagesimoquarto quero † utrum in casibus quis potest appellari a sententia arbitri. de quibus dixi in.q lxxvj. & in.q. lxxxij.habeat terminum anni & ex causa biennium, & sic teneatur servare omnia fatalia, ad que tenetur appellans a sententia lata per iudicem. Respondeo q sic, ut in auc. ei qui.C.de tempo. & repa.appella. & in.c.ex ratione.de appella. cum similib. argu.l.inter socerum.§.cum inter.ff.de pact.dota. Sed quid in reductione que petitur contra sententiam latam per arbitratorem, utrum in ea servabuntur tempora vel fatalia appellationum. Respondeo q non, immo in ea servabuntur ea que servatur in instantijs causarum principalium properandum.C.de iudi.ita no.Specu.in titu.de arbi.§.j.ver.quid si a tempore quo cepi &c. & Bar.in.l.fin.ff.de appel. recip. Et sic non erit opus proponere reductionem ad arbitrium boni viri intra.x.dies iuxta auc.hodie.C.de appel. & .l.ab eo.C. quomodo & quando iudex. ratio est q sententia arbitratoris est actus extraiudicialis ut in.d.§.recepisse. & quod habetur in.d.c. quintavallis. & in.d. c.arbitrorum. Et sic reductio ad arbitrium boni viri poterit pponi usq ad.xxx.annos † quia tanto tempore durant actiones

66 civiles vel remedia agendi, ut insti.de perpe. & tempo.actio.in principio. & in.l.sicut. & .l.omnes. & .l.cum notissimi.C.de prescr. xxx.vel.xl.anno.de quo dic ut per Barto. & alios in.d.§.arbitrorum. & in.d.c.quintavallis. Contrarium prima facie videbatur dicendum per.l.non distinguemus.§. cum quidam.in fin.ff. de arbit. ubi dicit quod remedium reductionis ad arbitriu boni viri est species appellationis &c. sed non ob. q non est pprie appellatio, ut ibi. Et sic lz in aliquibus sit simile appellationi, tamen in plures est simile causis principalibus cum coram arbitratore dicatur esse processum extraiudicialiter, ut per Innoc. in.d.c.quintavallis.

¶ Et ex his habes.lxxxiiij.differentiam inter arbitrum & arbitratorem, q quando potest appellari a sententia arbitri & appellatur, servantur tempora fatalia appellationum, sed in reductione ad arbitrium boni viri a sententia arbitratoris, secus per predicta.

67 ¶ Octuagesimoquinto quero † utrum arbiter possit sententia suam dare in scriptis notario, seu tabellioni absq eo quod aliter de ea pronuntiet forsitan si arbiter dixerit habeas sententia pro lecta & pronuntiata. Rn. q non, immo aliter dz eam per se pnuntiare, ut in.l.qualem.§.dicere.ff.de arbi.facit.l.j.ff.de arbi.iuncta.l.fi.C.de sen.ex pi.reci. & .c.fi.de sen. & re iudi.li.vij. & e casus in.l.i.C.de sen.ex pi.reci.facit qd no. Moder.in.l.ge-

quid astringende.ff.de verbo.obli. ¶ Sed quid in arbitratore. Rñ. ꝙ arbitrator bene põt dare suam sniam in scriptis notario, dicendo qd eam habeat pro lecta, vel eo animo qd habeat sniã sua pro declarata, etiam si arbitrator ipsam sniam clausam dederit seu presentauerit, no. vt dicit Bal. in. d. l. j. C. de sen. ex peric. reci. ⁊ per eundem in. l. nec quicq̃ꝫ. §. vbi decretum. ff. de offi. proc. ⁊ leg. ad fi. quarte col. Et eadem ratione idem dicendum videt̃ in omni alio actu extraiudiciali non requirente verba, alias secus per predicta, de hoc dixi in. d. l. j. C. de sentẽ. ex peri. reci. qd tene menti. ¶ Et ex his habes. lxxxv. drĩam inter arbitrũ ⁊ arbitratorem, qꝛ arbiter dꝫ pronuntiare sniaꝫ suã, nec põt eandem in scriptis absqꝫ recitatione pronuntiare partibus vel notario, secus in arbitratore, tene menti.

68 ¶ Octuagesimosexto quero † vtrum snia arbitri continens in se expressum iuris errorem sit ipso iure nulla sicut snia iudicis continens expressum errorem iuris. Rñ. ꝙ sic, per. l. j. C. quando prouoca. non est necesse. ⁊. l. j. §. item cum contra sacras. ff. q̃ sen. sine appel. rescin. iuncta. l. i. ff. de arbit. pro quo facit quod no. Pet. de anch. in primo suo consilio circa medium.

¶ Sed quid de arbitratore nunquid laudũ eius continens in se expressum iuris errorem sit ipso iure nullum. Respondeo ꝙ non, ratio est, qꝛ non reperitur iure cautum qd isto casu laudũ arbitratoris sit ipso iure nullum, vt dixi in. d. l. j. C. quando pro uoc. non est neces. in. ix. fallentia. Põt ẽt assignari ratio, quia in. d. l. j. cum si. procedit ⁊ loquit̃ in iudicio, ⁊ sic in sententia iudicis procedentis iudicialiter vnde non videt̃ habere locum in extraiudicialibus. arg. c. nonne. de presump. ⁊. l. cum pretor. in prin. ff. de iudi. arbitrator aũt procedere dicit̃ extraiudicialiter, vt in. d. §. recepisse. per Inno. ⁊ alios in. d. c. quintauallis. de iurein. igit̃ ⁊c. non enim reperio qd pacta vel transactiones reddant̃ nulla propter expressionem in eis erroris iuris dũmodo non contineat turpitudinem vel reprobata a iure propter peccatum, vt in. l. pacta que contra. C. de pact. ⁊. l. generaliter. ⁊. l. si plagij. ff. de verbo. obli. ⁊ tñ arbitramentum est, quasi quedaꝫ transactio, vt in auc. si vero contigerit C. de iudic. Et ex his habes. lxxxvj. differentiam inter aebitrum ⁊ arbitratorem, qꝛ snia arbitri continens expressum iuris errorem est nulla ipso iure, secus in sententia vel laudo arbitratoris, vt pꝫ per predicta.

69 ¶ Octuagesimoseptimo quero † vtrum arbiter in sua sentẽtia possit vltra penam adiectam in cõpromisso apponere nouã penam applicandam parti attendendi ⁊ obseruandi sniam contra non attendentem seu contemnentem sniam arbitri. Et videtur ꝙ non, per no. per Bal. in. l. quid tñ. §. fi. ff. de arbi. ⁊ ibi hoc ẽt tꝫ Bar. per illum tex. ⁊ in Spec. de arbit. §. excipit̃. ver. itẽ ꝙ non põt mulctare. In contrarium facit qꝛ arbiter hꝫ potestateꝫ mulctandi contumacem, ⁊ sic non obtemperantem sibi, vt in. l. non est omnibus. ff. de arbit. ibi, sed ẽt contumacem ⁊c. pro quo facit, qꝛ iudex sic ẽt põt. l. j. ff. si quis iurisdicen. non obtẽpe. igit̃ ⁊ arbiter qui procedit ad eius similitudinem. l. j. ff. de arbit. Et hanc opinionem tenebat Ang. prout ẽt refert Lanfran. in suo opere. de arbi. in vlti. parte. in. q. x. ad finem questionis. Non

70 obstat. d. l. quid tñ. §. fi. † qꝛ ibi arbiter volebat statuere sup pena apposita ex cõmuni consensu litigatorũ in compromisso pena non committeretur, ⁊ sic ibi arbiter volebat aliquid statuere super pena iam per partes apposita non committenda contra voluntatem partium litigantiũ quod non potest, vt ibi, sed in casu nostro arbiter apponendo penam non appositã, nihil statuẽdo super pena apposita coadiuuat sniam suam, ⁊ facit fauorem parti sibi obtemperãti cõtra non obtemperantẽ quod põt. ar. d. l. non ex omnibus. ⁊. d. l. j. ff. si quis iurisdicen. non obtem. iuncta. d. l. j. ff. de arbit.

¶ Sed quid de arbitratore, nunquid in sua snia poterit adijcere penam, quam partes in cõpromisso non apposuerunt, dic ꝙ non, ꝫm Lanfran. in dicto suo opere. de arbit. in vlti. parte. in q. x. ad fi. vbi hoc modo concordat Ang. cum opinione Bal. ⁊ ad predicta vide per Pet. de ancha. in suo consi. j. in ordine consiliorum suorum. Et ex his habes differentiam. lxxxvij. inter arbitrum ⁊ arbitratorem qꝛ ꝫm predictam arbiter in sententia sua potest addere nouam penam vltra penam adiectam pro parte in compromisso, secus in arbitratore, super quo tamen est cogitandum.

71 ¶ Octuagesimooctauo quero † vtrum peruerso ordinis iudiciarij, de quo habetur in. l. prolatã. C. de sen. ⁊ interlo. om. iud. ⁊ in. c. quoniam contra falsam. de proba. ⁊ in cle. sepe. de ver. signifi. vitiet sententiam arbitri, sicut sniam iudicis vitiat, vt in dictis iuribus, ⁊ certe dñm est quod sic, per. l. j. ff. de arbi.

¶ Sed quid de arbitratore vtrum coram eo peruersio ordinis iudiciarij vitiet laudũ, seu sniaꝫ arbitratoris. Rñdeo ꝙ non, vt per Inno. ⁊ alios in. d. c. quintauallis. de iureiuran. ⁊ in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. Ratio est qꝛ ille ordo seruandus est vbi procedit̃ iudicialiter, ita loquunt̃ illa iura, prout procedere tenet̃ arbiter. d. l. j. ff. de arbi. secus vbi procedit̃ extraiudicialiter, vt in arbitratore, qꝛ in extraiudicialibus non sunt introducti illi ordines, q in iudicijs seruant̃ ⁊c. Et ex his hẽs. lxxxviij. differẽtiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qꝛ coram arbitro ꝑuersio ordinis iudiciorum vitiat sententiam arbitri, secus corã arbitratore, vt per doc. in. d. c. quintauallis.

72 ¶ Octuagesimonono quero † vtrum arbiter male iudicando faciat litem suam quomodocunqꝫ male iudicando. Respõdeo ꝙ sic, sicut facit iudex, vt per Specu. in ti. de arbi. §. j. versi. sed si arbiter ferat iniquam sententiam ⁊c. pro. l. si quis in conscribẽdo. ff. de pactis.

¶ Sed quid de arbitratore, Respõdeo ꝙ non tenetur nisi de dolo ⁊ lata culpa, vt ꝑ Bal. in additio. Spec. in tit. de arbi. §. j. in ver. arbiter facit litem suam ⁊c. quãuis idem Bal. in. d. l. si quis in conscribendo. in vlti. q. simpliciter dicat̃ idem in arbitratore quod in arbitro. s. ꝙ arbitrator faciat litem suam, prout etiam de arbitro supra dixerat in. d. l. si quis in conscribendo. in prin. in. vj. nota. tu autem vide Bar. in. l. fi. ff. de varijs ⁊ extra ordi. cogni. vbi dicit ꝙ arbitrator tenet̃ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ non aliter, subdit quod ferre laudum iniquum per errorem vel ignorantiam iuris est lata culpa, quod intelligo qñ arbitrator enormiter ledit partem, secus si modici, vt dicit Bald. in. d. l. si quis in conscribendo. in fi. per iura vulgaria. Et ex his habes. lxxxix. differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qꝛ arbiter inique vel male iudicans indistincte facit litem suam. Sed arbitrator tenetur si enormiter ledit partem per dolum vel latam culpam non aliter, tene menti predicta.

73 ¶ Nonagesimo quero † quid si dubitetur vtrum arbiter possit esse arbiter, an ipsemet poterit de hoc cognoscere sicut iudex an sua sit iurisdictio, vt habetur in. l. ex quacunqꝫ. ff. si quis in ius voca. non ierit. Respondeo ꝙ simplex arbiter, de quo loquit̃ totus titu. ff. ⁊. C de arbi. non potest de hoc cognoscere, ⁊ in hoc differt a iudice, vt dicit Specu. in ti. de arbi. §. põt. ver. sed coraꝫ quo cognoscet̃, vbi dicit ꝙ superior cognoscet de hoc non ipse arbiter, ⁊ sic iudex sicut alias in. d. l. ex quacunqꝫ. ⁊. l. si quis ex aliena. ff. de iudi. Sed arbiter qui habet iurisdictionẽ ex forma statuti. Vel si est arbiter iuris necessarius bene põt ipse cognoscere vtrum possit esse arbiter, si de hoc sit dubium sicut potest iudex cognoscere an sua sit iurisdictio seu vtruꝫ sit iudex competens, vt in. d. l. si quis ex aliena.

¶ Sed qd de arbitratore de quo dubitatur vtrũ possit esse arbitrator. Respondeo quod ipse de hoc non potest cognoscere si sit simplex arbitrator. arg. l. omnibus. C. de testib. sed superior de hoc cognoscet, prout supra dixi de simplici arbitro. Et ex his habes. xc. differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, qꝛ arbiter habens iurisdictionem ex forma statuti vel arbiter iuris necessarius potest cognoscere vtrum ipse põt esse arbiter, secus in simplici arbitratore, super quo cogita.

74 ¶ Nonagesimoprimo quero † vtrum indebitum solutum pretextu sententie arbitri, posset repeti. Respondeo ꝙ sic, secundũ Bar. in. l. si non sortem. §. si quis quasi. ff. de conditio. indebi. ⁊ quicquid dixerit Salyc. in. l. j. C. de conditio. indebi. vbi dixit contrarium per. d. l. j. iuncta. l. j. ff. de arbi. ⁊ alijs rationibus q̃bus respondere facile est.

¶ Sed quid de arbitratore vtrum solutũ indebitum eius pretextu possit repeti. Respondeo ꝙ non, quod probo ratione. nã sententia arbitratoris reputatur quedam transactio seu implementum transactionis, vt in auctẽ. si vero contigerit. C. de iudi. Et constat ꝙ indebitum solutum pretextu transactionis repeti non põt, vt probatur in. l. ij. C. de conditio. indebi. ⁊ no. in. d. l. j. C. de condi. indebi. ergo ⁊c. Et ista dixi in. d. l. j. C. de condi. indebi. in secunda limitatione. Et ex his habes. xcj. differentiam inter arbitrum ⁊ arbitratorem, quia indebitum solutum pretextu sententie arbitri repeti potest, secus in soluto indebito pretextu sententie arbitratoris.

75 Nonagesimosecundo quero † vtrũ sentẽtia lata per arbitrum super actione nulla vel inepta, sit ipso iure nulla. Respondeo ꝙ sic, quia etiam est in sententia lata per iudicem super nulla actione inepta, vt dicit gloss. institu. de obligatio. in principio. ergo idem est in sententia sic lata per arbitrum

arbitrū p.l.i.ff.de arbi. vbi arbiter procedit ad instar iudicis vt in.d.gl. ergo idē in snia arbitri, vt.d.l.j.ff.de arbitr. Sed quid in snia lata per arbitratorē super actione nulla vel inepta, vtrū sit nulla. Rñ. q̄ non, ratio est q̄ arbitramentum est quedā trāsactio, vt in auc. si vero contigerit.C. de condi. Et constat qđ vz transactio ēt vbi nulla cōpetebat actio, & sic vbi de facto agebatur, vt in.l.ij C.de transact. qđ tñ intelligo iuxta ea que habent̄ in.l.in summa. in princi.ff.de condi.inde. ergo &c. Et ex his habes.xcij. differentiā inter arbitrum & arbitratorē, q̄ sententia arbitri lata super nulla actione vel inepta est nulla. Secus in sententia arbitratoris quod not.

C Nonagesimotertio quero vtrum arbiter in sua sententia possit iudicare de facto, & de iure vnius dare alteri de facto. Rñ.
76 † q̄ non, immo arbiter dz iudicare de iure & reddere vnicuiq; qđ suum est, & procedere per tramites iuris, sicut iudex facere dz, vt in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi.&.d.l.j.ff.eo.titu. Est bene verū, qđ si arbiter male iudicat dz stari eius snie metu pene, vt in.l.diem proferre.§.stari.ff.de arbit. C Sed quid de arbitratore. Rñ. q̄ arbitrator pōt de facto de iure vnius dare alteri dūmodo modice ledat partē. nam arbitratori hoc permittitur pro bono pacis, & concordie dūmodo non enormiter ledat partē, alias eius laudū tanq̄ iniquum reduceret̄ ad arbitriū boni viri, vt in.§.arbitroꝝ.&.d.c.quintaualllis. & in.d.§.recepisse. Et ideo ꝓm Abb.in.d.c.quintauallis.in differentia.xx. Bal. in vsibus feu.in tit.de lege corra.c.ij. male dixit dum inter aliqua dixit qđ si arbitrator ex certa scientia de alieno largit̄ non vz, q̄ ꝓm eū nō est ei permissum dare de alieno.p.l.ꝓhibere.§. plane.ff.q̄ vi aut clā. imo ꝓm ipsum est spēs furti quicq̄ de alieno largiri cū arbitrator possit modice, tñ & sic moderate de iure vniusdare alteri, vt.d.§.recepisse. nisi intelligas bal. qñ arbitrator vult facere sine cā vel qñ enormiter ledit ptē. facit qđ hr̄ i.c. nisi de preb. ex his habes.xciij.dif.inter arbitrum & arbitratorem, q̄ non pōt iudicare de facto, & sic de iure vnius dare alteri secus est in arbitratore.

77 C † Nonagesimoquarto quero vtrum possit recedi a snia arbitri ēt si multum ledat ptem aliquo remedio vltra remedium reductionis ad arbitrium boni viri. rñdeo q̄ non, imo metu pene dz stari, siue sit equa, siue iniqua, vt in.l.diem proferre.§.stari.ff. de arbi. & hoc de iure ciuili, sed de iure canonico qñ snia arbitri continet manifestam vel enormem iniustitiā pōt corrigi per superiorem officio iudicis, vt p Hostien.& Anto. de but.in.c. ij.de arbi.de quo dixi.s.in.q.lxxvi. Sed quid in sententia arbitratoris continente manifestam iniquitatem vel iniustitiā. rñd. qđ omni iure potest retractari per remediuz reductionis ad arbitrium boni viri, vt in.d.§.arbitrorum.& in.d.§.recepisse.et in d.c.quintauallis.per Abba. in d.ca.quintauallis. de quo in differen.xxi.de quo dixi in.qđ lxxvij. Et ex his habes.xciiij. differentiam inter arbitrum & arbitratorem, q̄ sententia arbitri etiam si multuz ledat partem retractari non potest, seu ab ea recedi non potest nedum per viam reductionis ad arbitriuz boni viri, sed etiam nec per aliam viam, secus in sententia vel laudo arbitratoris.

78 C † Nonagesimoquinto quero vtrum arbiter p sententiam suā possit admittere testamentum factum tpe pestis coram quinq; testibus tantum. Rñ. q̄ non, q̄ nec iudex potest tale testamentum admittere de iure loquendo, vt plene hr̄ in.l.si.C.de testa. & sic si iudex non debet tale testamentum admittere, vt in.d.l.fina. ergo nec arbiter qui procedit ad instar iudicis.l.i.ff.de arb. C Sed quid de arbitratore. Rñ. q̄ ex quo propriū arbitratoris est sequi vel sequi posse equitatem, vt p Inno.in.d.c.quintauallis.& per doc.in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi. certe arbitrator equitate pensata vel suggerente poterit tale testamentum factum tpe pestis coram quinq; testibus tantum admittere. ita dicit do. Fran.de are.in.d.l.fi. in suis reportatis dum legeret Ferrarie. Ratio huius est q̄ non valeat tale testamentuz est ꝓ subtilitate iuris.vt.d.l.fin.in fi.ibi subtilitate remissa &c. Arbitrator autem potest spreta subtilitate iuris sententiare ꝓm quandam bonam equitatem, vt docto.in.d.cap. quintauallis. igitur &c. Et ex his habes.xcv. differentiam inter arbitrum & arbitratorē q̄ arbiter non pōt admittere testamentum factum tēpore pestis coram quinq; testibus tantū secus in arbitratore, & vide.s.in.q.xxxvi.

79 C † Nonagesimosexto quero vtrum controuersia que est inter curatorem datuz bonis absentis vel hereditati iacenti possit sopiri vel decidi per compromissum seu per sententiaz arbitri vel arbitratoris. et quidem loquendo primo de arbitro dicendū est qđ non, q̄ sic fieri posset preiudicium hereditati iacenti vel bonis absentis. argu.l.diem proferre.§.stari.ff.de arbi. ita ēt dicit Ang.in suo ꝯsi.cxcij.in.ij.col. hanc enim ptātem faciendi tale cōpromissum in arbitrum non hz talis curator, vt ibi per Ang.

C Sed quero quid de arbitratore vtruz vigore compromissi in se facti, vt in arbitratorem per talem curatorem poterit arbitrator iudicare vel laudare. Respondeo quod sic, q̄ tali curatori bene permittitur transigere, vt ibi per Angel. ergo & compromittere, vt in arbitratorem cum compromissum in arbitratorem sit quedam transatio, vt in auc.si vero contigerit.C.de iudic.qđ est verum quando causa est dubia, iuxta.l.i.ff.de transact. alias secus.ar.l.curatoris.C.de pac.l.preses.C.de transac.& quod hr̄ in simili in.l.ambitiosa.ff.de decre.ab ordi. facien. & ita consuluit Ange.in.d.suo consil.cxcij. & in consil.cxciij. Et ex his habes.xcvi.differentiam inter arbitrum & arbitratorem, quia curator datus bonis absentis vel hereditati iacenti non potest cōpromittere in aliquem vt in arbitrum, secus si vt in arbitratorē quod not.

80 C † Nonagesimoseptimo quero vtrum sententia arbitri sit ferenda in scriptis prout in sententia iudicis. Respondeo q̄ sic, ita dicit Archi.in.c.statutum.ij.q.vij.gl.in verbo, scripserint. in.l.penul. qua sancimus.C.de arbi.& Hostien. in.c.cum tempore.de arbi.& per eundem in summa in titu. de arbitr.§.constituitur.ver.in fi.vt sententia &c.vbi tñ ꝯcludit q̄ sufficit q̄ tabellio eam in scripturā redigat, & spe.in ti.de arb.§.differt.ver.itē inferendo.& vr̄ casus in.l.i.C.de sen.ex peri.reci.

C Sed quid de sniā arbitratoris. Rñ. secus esse, vt p Innocē. & alios in.d.c.quintauallis.vbi arbitrator dr̄ cognoscere extra iudicialiter, vt ibi.& in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arb. facit q̄ dixi.s.in.q.lxxxv. Et ex his habes.xcvij. drīam inter arbitruz & arbitratorez, q̄ sententia arbitri est ferenda in scriptis, secus in sententia vel laudo arbitratoris, q̄ valet q̄nocūq; constet de eo cogita super inde.

C Nonagesimooctauo quero stante statuto vel lege, q̄ qs non
81 possit transigere † vtrum poterit compromittere in arbitrū, vel ēt in arbitratorez, circa arbitrum, puto dicendum q̄ q̄nis non possit quis transigere nihilominus non impeditur in arbitrum compromittere si aliud nō obstat ratiōe persone vel cāe seu rei, ratio quia omnia censentur permissa, que non reperiunt̄ specialiter prohibita.l.necnon.§.qđ eis.ff.ex qui.cau.maio.lz ergo statutum vel lex inhibeat transigere non censeat̄ inhibere compromittere in arbitrum, q̄ arbitriuz nō est transactio.arg.l.sancimus.C.de test.& l.precipimus.C.de appe. Unius.n.inclusio alterius est exclusio.& l.cum pretor.in prin.ff.de iudi.& l.maritus.C.de procu.& c.nonne.de presum.

C Sed quid de arbitratore nunqd prohibitus trāsigere censeatur q̄ūr prohibitus compromittere in arbitratorem. Rñ. qđ sic ratio est in promptu, q̄ omne compromissum in arbitratorē cēsetur transactio, vt in auc.si vero contigerit.C.de iudic.vnde ꝓhibitus transigere censetur prohibitus compromittere in arbitratorem, vt dicit Host.in sum.de arbi.§.impeditur etiam compromissum.in ver.fi.in fi.& vide per Abba.in.c. cum tempore de arbit. An autem ille qui potest esse arbiter possit etiam esse arbitrator vel econtra, est alia questio de qua vide.s.in.q.xxvi. Et ex his habes.xcviij.diff.inter arbitrum & arbitratorem, q̄ prohibitus transigere potest compromittere in arbitrum, secus in arbitratorem.

82 C † Nonagesimonono quero vtrum a sententia lata per iudicem per viam querele, vel recursus, vel reclamationis sup contentis in sententia lata per arbitrum possit appellari, iuxta ea que dixi supra in.q.lxxvi. Respondeo q̄ sic, per regulaz.l.& in maioribus.C.de appel.& c.de appellationibus.de appe. Sed quid de sententia lata per iudicem in causa reductionis ad arbitrium boni viri confirmatoria laudi, vtrum possit appellari. Respondeo quod quidam rusticanus, & Barto. prout ipse refert in quibusdam lecturis, in.l.j.in fin.ff.de leg.ij.tenuit quod non, idem tenuit Abba.in suo consil.ij.idem tenuit Innocen. in cap.presenti.de rescrip.idem tenuit Salyce.in.d.l.& in maioribus. arguendo per multa argumenta pro & contra, & finaliter tenendo q̄ appellari non possit. Sed tn aduerte quia contrarium consuluit Joan.de imol.ex ciuitate Lucana in consilio suo qđ incipit, illud reuocatur in dubium &c. vt ipsemet Jo. de imol.refert in.d.c.quintauallis.idem tenuit Pe.de anch. in sua disputatione, que incipit. C.laicus &c.& vide per Ant. de but.in.d.c.quintauallis.& ibi plene per Jo.de imol. qui di
83 cit hanc esse communem opinionem, sed Bal.variauit † more

suo, vt pz in. l. j. C. de his que pene nomine. ꝛ in. l. j. C. ne liceat in vna eadēq3 cā tertio prouocare. ꝛ in. l. fi. C. de ꝯben. empt. ꝛ in. c. constitutus. quo tēpore miles in vsibus feudoꝝ. ꝛ per eundem in. c. presentia. de testa. ꝛ per eundem incidenter in. l. fi. §. sed si qs. C. cōia de leg. ꝛ vide Pau. de ca. in. d. l. j. ff. de leg. ij. qui vr̄ tenere ꝯ Bar. ꝛ ibi p Rapha. cuma. qui recitat varias opiniones pro ꝛ ꝯ. idem tz Lud. de ro. in suo consil. cc xj. de quo plenē dixi in mea disputatione, que incipit. A sententia in causa reductionis ꝛc. vbi tenui quod pōt appellari per iura ꝛ rationes, de quibus ibi dixi, tamen multi ꝛ magni doc. tenēt qꝺ non posset appellari. Et ex his habes. xcix. differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ a sententia iudicis iudicantis sup sententia arbitri pōt appellari, secus a sententia iudicis lata in causa reductionis ad arbitrium boni viri confirmatoria laudi arbitratoris, lz multi etiam teneant contrarium, sed loquor ƀm opinionem illorum.

84 **Centesimo** quero † vtrum valeat sententia arbitri lata super omnibus bonis presentibus, ꝛ futuris, si compromissum factum in arbitrum ita fuit generale quod posset comprehendere, vel qꝺ comprehendebat omnia bona presentia, ꝛ futura. videtur qꝺ non, qꝛ impediret liberam testandi facultatem, ꝛ sic esset turpe ꝛ contra bonos mores, vt habet̄ in. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obli. In ꝯtrarium est veritas, qꝛ nemo cogitur stare sententie arbitri, nisi metu pene ꝛ soluendo penam quilibet pōt ꝯuenire, vt in. l. diez proferre. §. stari. ff. de arbit. ergo non impedit liberam testandi facultatem, ꝛ sic non est turpe vel ꝯ bonos mores, vnde dz valere arg. l. de rebus. ff. de arbit. Sed quid de sententia arbitratoris lata super omnibus bonis presentibus ꝛ futuris, puta qꝺ post mortem vnius ex compromittentibus deueniant in alterū superstitem, tunc existentem, presupposito quod compromissuz factum in arbitratorem fuerit factum generale de omnibus bonis presentibus ꝛ futuris. arg. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. ꝛ. c. cum dilecta. de rescrip. vtrū valeat tale laudum arbitratoris, ꝛ videtur prima facie dicendum qꝺ sic, qꝛ si sic est in sententia arbitri, vt dixi, ergo idem in sententia arbitratoris, qꝛ arbiter ꝛ arbitrator solent regulariter equiparari, vt habet̄ in. d. c. quintauallis. ꝛ in. d. §. arbitrū. ꝛ in. d. §. recepisse. ꝛ in. l. si de meis. ff. de arbit. ꝛc. Secundo qꝛ arbitratus non est donatio, quo casu posset ꝓcedere qꝺ hr̄ in. d. l. stipulatio hoc mō cōcepta. ff. de verbo. ob. immo est quedā transactio, vt in auc. si vero ꝯtigerit. ff. de indi. igit̄ ꝛc. † Tertio qꝛ ꝯ tale laudum pōt ꝓ

85 poni remedium reductionis ad arbitriū boni viri, vt in. d. §. arbitroꝝ. ꝛ. l. vnde si nerue. ff. pro socio. ꝛ. d. c. qntauallis. vñ hoc non faciendo vr̄ acquiescere, ꝛ sic vz in vim pacti. argu. l. ab eo. C. quō ꝛ qñ iudex. iuncta. l. ij. C. cōia vtriusq3 iudi. In contrarium vr̄ esse veritas qꝺ tale laudum tanq̄ turpe ꝛ ꝯ bonos mores ꝛ tanq̄ impediat liberam testamenti factionez non valeat, vt tz Ang. in suo consi. v. in. ij. col. dicens qꝺ qñ laudum est latum super omnibus bonis presentibus ꝛ futuris aliquo reseruato vz, tū pōt peti reductio ad arbitriū boni viri, vt ibi, ergo vbi laudum arbitratoris nihil reseruat, sed comprehendit omnia bona presentia ꝛ futura certe laudum est nulluz per illa que habent̄ in. d. l. stipulatio hoc modo accepta. ita dicit Ang. in. d. suo ꝯsi. v. Et sic habes mirabilem ampliationem ad. d. l. stipulatio hoc modo concepta. quam doc. non posuerunt, vz qꝺ illa lex hz locum nedum in donatione omnium bonoꝝ presentium ꝛ futurorum, sed ēt in laudo arbitratoris lato super omnibus bonis presentibus ꝛ futuris nullo reseruato in quo pars possit resistari, tene menti qꝛ est de pane lucrando. Ad allegata in ꝯtrarium facilis est responsio. Et ex his habes centesimam differentiam inter arbitrum ꝛ arbitratorem, qꝛ arbiter pōt sententiare super omnibus bonis presentibus ꝛ futuris ēt nullo reseruato, secus in arbitratore ƀm Ange. in. d. consi. v.

F I N I S

Tractatus breuis sed admodum fertilis de Arbitris ꝛ Arbitratoribus acutissimi legum doctoris Domini. Petri Iacobi a Monte pessulano, Incipit.

SVMMARIVM

1 Arbitri ad quid eligantur.
Arbitria ad instar iudiciorum sunt redacta.
2 Iuramentum an omne seruandum.
Lex ciuilis quandoq3 succumbit canoni.
Arbiter si male iudicat facit litem suam.
3 Testes si iurauerunt die feriata in honorem dei, depositiones non valebunt.
Arbitrorum species que sint.
4 Sententia arbitri quando pro nihilo habenda.
5 Arbitrator quis dicatur.
6 Arbitrator potest eligi de iure ꝛ cum sacramento.
7 Arbitrator qui in se suscepit arbitriū an possit cogi arbitrari.
Arbitrator omnis non cognoscit mores iudiciorum.
8 Iudex dicitur bonus vir.
9 Recursus est quedam species appellandi.
10 Silentium decem dierum nunquid inducat actionem.
11 Futuro recursui an possit renuntiari. 14.
12 Iuri quod nondum competit simpliciter renuntiari non pōt.
Dolo futuro etiam per pactum non potest renuntiari.
13 Emologatio ante sententiam facta quid operetur.
Dicens de vno, de alio negat.
15 Sententia arbitrorum quid sit.

Circa materiā arbitrorum notandū qꝺ † arbitroꝝ quidam est electus cū pena vel aliquo alio loco pene, vt p stipulationem vel cū pignoribus qꝺ hr̄ loco pene, vt. ff. de arbit. l. litigatores. §. qꝺ ait pretor. ꝛ. l. diez pferre. in fi. cū. l. seq. Arbiter ēt eligit̄ vt p viā iudiciorum cognoscat ꝛ iudicet de tali arbitrio. dr̄ qꝺ arbitria ad instar iudicioꝝ sunt redacta, vt. ff. de arbi. l. j. predictus arbiter ꝓhibet̄ eligi cum iuramento ꝛ pena vel aliquo quod sit loco pene ƀm. l. auc. decernimus. C. de arbi. Nec vz ratione pene. vtile p inutile non vitiat̄, sed de iure canonico non dz dici inutile pp iu-

2 ramentū, qꝛ † omne iurm̄ seruandum est, extra de iureiu. cū contingat. Idem ergo dōm de iure ciuili, qꝛ lex ciuilis qñq3 succumbit canoni, vt. C. de sacrosanc. eccle. l. priuilegia. vbi tangit salutē aie. Iuxta illud qꝺ no. ff. de offi. presi. l. illud. Item predictus arbiter postq̄ suscepit in se arbitriū cogit̄ cognoscere ꝛ sententiam ꝓferre, vt. ff. de arbi. l. iij. §. j. Item si male iudicat facit litē suam. vt. C. de pac. si quis in ꝯscribendo. in fi. ꝛ insti. de obla. q̄ ex quasi delic. in prin. Item ab eius sn̄ia non appellatur. C. eo. l. j. Item si coram tali arbitro cum pena vel cum aliquo qꝺ sit loco pene electo more iudicioꝝ cognoscente aliquid actū fuerit qꝺ facti qōnē recipit confessum vel testibus depositum seu testificatum, partes postea poterunt illis vti ꝛ valebunt coram iudicibus ordinarijs, prout hr̄. C. de arbi. l. cum antea. §. fi. de testibus. l. fi. Et hoc est verum si hec predicta rite facta sunt co-

3 ram arbitro. Si. n. testes † iurauerunt die feriata in honorem dei non valebunt depositiones, vt. C. de ferijs. l. oēs. ꝛ. l. fi. ꝛ. ff. de arbit. si feriatis. Idē si iurauerunt parte absente non p contumaciā, vt. C. de testibus. l. fi. ꝛ. l. si qñ. in fi. Idem si iurauerūt coram arbitro, vt no. de iudi. C. de iuramē. calū. auctē. principales. Itē a sententia talis arbitri non recurrit̄ ad arbitriuz boni viri, ꝛ sic intelligit̄. ff. de arbit. l. diem proferre. §. stari. ꝛ. l. in cōpromissis. ꝛ. ff. pro socio. l. si societatem. §. arbitrorum. Licet alteri partium displiceat sententia soluat penaz vel interesse si pena ibi non fuit, sed aliquid loco pene ꝛ erit libera. ꝛ sic intelligit̄. ff. de arbit. l. diem proferre. §. stari. ad penam aūt vel interesse si petatur pōt opponi exceptio.

Primo si sn̄ia fuerit contra legem, vel si non fuerit solēniter vel rite lata, vt not. in. §. stari. C. eod. l. iij. ¶ Item si sentētia fuerit penalis, vt no. ff. eo. l. ita demuz. ꝛ. C. qñ prouo. non est necesse. l. penales. ¶ Item si arbiter factus est inimicus cum diceret̄ ne vltra ꝓcederet ꝛ nihilominus sn̄iaz tulit, vt. ff. eo. l. distinguemus. §. cum quidem. ¶ Item si in integrum restitutio vendicet sibi locum. C ex quibus cau. ma. l. ij.

4 Arbitrorum † quidem alter est sine pena ꝛ sine aliquo loco pene, sed ex nudo pacto electus, vt more iudiciorum ꝓcedat sine cognoscat ꝛ iudicet, hr̄. C. de arbi. l. cū antea. predictus arbiter non dz cogi arbitrari, qꝛ partes inuicem non sunt astricte stare eius sn̄ie. arg. ff. eo. l. litigatores. §. j. l. non distinguemus. §. j. ¶ Item si talis arbiter cognouerit ꝛ sn̄iam tulerit rite ꝛ legitime

itme et altera intra decem dies contradicit pro nihilo erit snia. si aūt partes emologent sniam expresse vel tacite per silentium decē dieꝝ, tunc oriret actio et exceptio ex illa snia, vt. C. eo. l. ne in arbitris. in fi. et. l. seq. Recte dr qd pacto nudo electus fuerit talis arbiter, qz alias non oriret actio nec exceptio, iuxta illud qd no. C. eo. l. cū antea. super verbo, nostro noie, vt. ff. de re iudi. l. a diuo pio. in prin. super verbo, arbitrorum et no. Azo. in sum ma de excep. rei iudi. ¶ Itē predictus arbiter si male iudicet
5 non credo qꝫ facit litē suam, qz † snia pro nihilo est et alter ꝯdi cat, qz sibi licitum est ꝯdicere. i. x. dies, vt dictum est. ¶ Itē ab eo non appellat vt apparet per supradicta. et. C. eo. l. j. ¶ Item illud qꝫ dictū est. s. de compromissario cū pena electo et more iu diciorum cognoscente. s. qꝫ actitata coram eo rite et legitime ha bita valeant corā iudice ordinario. Idem pōt dici et de isto ar bitro ex nudo pacto electo, vt more iudiciorum cognoscat et pro cedat cū eadē sit rō. C. de arbi. l. cū antea. in fi. de testi. l. fi. ver bū ꝯpromissarius large dꝫ intelligi siue ꝯpromissum fuerat cū pena vel cū alio loco pene, siue cū pacto nudo dū tn̄ more iudi cioꝝ cognoscat. lꝫ tunc improprie ibi ponat verbum ꝯpromissa rius. ¶ Itē a tali arbitro nudo pacto electo seu ab eius snia nō recurretur ad arbitriū boni viri, vt satis apparet ex predictis.

6 **Item** arbitrorum † quidam electus est a partibus nō vt more iudicioꝝ cognoscat, sed vt quis amicus inter partes ordinet et disponat, et ille dr arbitrator, vt. ff. pro socio. l. societatē. §. arbitroꝝ duo sunt gn̄a. et et dr amicus cōis, vt ea. l. in prin. et talis vulgariter vocat arbitrator seu amicabilis cōpo sitor. ff. p socio. l. ij. et. l. societatem. cū quatuor legibus seq. C. de ꝯtrahen. emp. l. fi. et. ff. eo. l. hec venditio. in prin. ¶ Itē de isto arbi tro seu amico electo non ht mentio. ff. de arbi. nisi tm̄ in. l. idem pōponius. §. recepisse. sed in gl. eiusdem tituli. ht de eo mentio in. d. §. et in. l. pedius. §. j. in. l. sed si in seruum. §. si qs iudex. et. l. in ꝯpromisso. et. l. penul. ¶ Item de tali arbitro seu arbitratore
7 scias qd arbitrator † pōt eligi de iure et cum sacro. C. de secun. nup. l. hac edictali. §. his illud adiūgimus. ¶ Itē predictus ar bitrator pōt cogi arbitrari postq̄ in se suscepit arbitrium, si tn̄ cum pena sit electus vel cum aliquo alio quod sit loco pene, vt no. C. de ꝯtrahen. emp. l. fi. in fi. Idem crederem qꝫ cogeret arbi trari si arbitrium suscepit, et si non esset ibi aliqua pena si arbi trator in tali re fuit electus in qua prolato suo arbitrio statī ori tur actio et exceptio, vt verbi gratia. j. in predicta. l. qz postq̄ con sensus interuenit inter partes, qz certa res empta est, sed pretiū fuit collatum in arbitrium alterius. certe illo arbitrante de pre tio oriret actio ex empto et vendito, vt ibi, et instit. de emp. et vē. §. sed nostra. et sic dꝫ cogi talis arbiter seu cōis amicus electus, qz eius dictum seu arbitrium, seu edictuꝫ non erit delusoriū nec superuacuum, lꝫ hincinde nulla pena promissa fuerat, nec aliqd loco pene interuenit. ¶ Itē talis arbitrator si male iudicat nō
8 facit litem suam, † qz mores iudiciorum nō cognoscit, et qz plus vel minus pōt dari alteri q̄ forte de iure dari dꝫ, vt not. ff. de ar bitris. l. sed si in seruum. §. si quis iudex. ¶ Item nec a tali ar bitro appellat cum nec ab alijs duobus supradictis arbitris ap pelletur de quibus magis videretur.

Item dico qꝫ attestationes habite coram tali arbitratore qui more iudicioꝝ non cognoscit non valebunt co ram iudice ordinario cū nec aliqua lex hoc dicit nec ratio iuris hoc dictat, qz talis arbiter more iudiciorum non procedit, sed vt cōis amicus partes ad concordiam reducit, et et die feriata in honorem dei pōt hoc facere, et super hoc multi dicunt et credūt ꝯ et male. ¶ Item a tali arbitrio si iniquū vr pōt recurri ad ar
9 bitrium boni viri, vt. ff. pro socio. l. vnde. et. l. si nere. et † bonus vir dr iudex, vt. ff. de verborum obliga. l. continuus. §. ita cum. et dꝫ fieri recursus ope exceptionis vel replicationis, vt apparet manifeste. ff. pro socio. l. vnde si nerue. vbi dr iniquum arbitriū corrigit per bonefidei iudicium, quod dꝫ ibi intelligi per modū exceptionis vel replicationis in iudicio actionis pro socio, vt fa ciat ibi ad titulum, et vt ad proxima fiat relatio, qz in. l. proxima fit mentio de accusatione pro socio, vt si reus credat se grauatū ex arbitrio seu dicto arbitratorum taceat, et quando aget cōtra eum pōt excipiendo conqueri de iniquitate arbitratorum, et sic corrigitur eius iniquitas.

Item si actor credit se grauatum agat sua actione si quā habet, ac si arbiter ille non pronuntiasset. Et tunc si reus excipiat de arbitrio actor poterit replicare eius iniquita tem et sic poterit quilꝫ eorum recurrere ad arbitrium boni viri intra tps intra qd pōt quis excipere et replicare ad arbitriū bo ni viri, nec ob. ff. de arbit. non distinguemus. §. cum quidam vbi
10 videt † qꝫ recursus est quedaꝫ species appellandi, et sic videret qꝫ solum intra decem dies deberet recurri, sic alias intra decem dies dꝫ appellari, vt. C. de appella. auct. hodie. sed dico qd ille §. non loquit de arbitratore, sed de arbitro qui more iudicioꝝ cognoscit, a cuius snia non recurrit ad arbitrium boni viri, vt di ctum est. ¶ Item ibi non loquit de recursu sed de exceptione doli, que opponit ꝯ agentem et penaꝫ que exceptio doli lꝫ ibi di catur velut species appellandi non est tamen appellatio cū ipsa perpetuo durat, vt. ff. de except. doli. l. pure. §. fi. Sic ergo et in recursu si fiat p exceptionem durabit ꝑpetuo. Si per modū re plicationis, tunc durabit q̄diu illa accusatio iuxta quam fit re
11 plicatio, nec obstat et. C. de arbi. l. cū antea, vbi dr qꝫ † silentiuꝫ decem dieꝝ inducit actionem, videt ergo debere recurri, sed di co qꝫ ibi cognouit more iudiciorum et ex nudo pacto arbiter ibi fuit electus a quo non recurrit ad arbitrium boni viri, vt dictuꝫ est, immo intra decem dies sufficeret contradicere illi. s. senten tie, et tunc pro nihilo est lata.

Item est notandum qꝫ qui recurrit non ꝑ pterea in penā incidit ar. ff. de ope. lib. l. si libertus ita iurauerit. recurrit. n. l. ꝑmitten te, et sic penam non dꝫ hre, vt. C. de adulte. l. gracchus. et facit lex locati. l. quero. §. interlocutorē. et de verb. obli. l. quidam cum fi lium. §. in eo aūt. Sed an futuro recursui possit renuntiari. s. an
12 teq̄ ꝯperat. dico qꝫ non. qz iuri qd † nondū competit simplici ter renuntiari non pōt. ff. de successo. edicto. l. j. §. decretalis. et d leg. l. si ita sit rescriptum. §. j. sed an p pactū videt qꝫ non possit renuntiari, qz pp iniquitatem recurrit, dolo autem futuro et p pactum renuntiari non pōt, vt. ff. de pac. l. si vnus. §. illud. sed arg. ꝯ C. de tempo. appel. l. fi. §. sed dici pōt quod pactum non vꝫ si fiat expresse ne recurrat ad dolum arbitratoꝝ ad bonum virum, sed si fiat pactum generaliter ne recurrat valet tale gn̄a le pactum, vt. ff. de pac. l. iurisgen. §. sed et si quis pactus sit. et. l. si vnus. §. illud. arg. ꝯ. C. de arbi. l. cum antea. circa prin. vbi dicit qꝫ si quis emologauerit sniam arbitri postq̄ lata est non solum
13 exceptio dabit, sed et actio. q. d. qd † emologatio facta ante sen tentiam nihil operet, qz qui de vno dicit de alio negat. argu. ff. sol. ma. l. cum decem. in prin. sed dico qꝫ ibi loquit de arbitro q nudo pacto electus p viam iudicioꝝ cognoscit, cuius sententia ad hoc qꝫ teneat opꝫ quod fuerit emologata tacite vel expresse, Postq̄ lata fuerit ante q̄ enim lata sit emologari non pōt, qz ibi ille arbiter ex nudo pacto fuit electus, et si pactum emologa tum esset nudū, tunc tā snia esset nuda q̄ pacta, et si non posset se iuuare nec vnū vestiri ab alio de iure ciuili. Itē si idē pactum emologatū foret ibi p stipulationem ante latam sniam p arbi trum talem nudo pacto electū, tunc recte res transiret in nām arbitri, cum pena electa. et emologatio non hret locum lata sen tentia nec etiam recursus sic hret locum. ff. de arbi. l. diem ꝑfer re. §. stari. qz tunc nec daret actio nec exceptio ex sententia, sed ageret soluꝫ vigore stipulationis ad interesse. ea. l. in fi. et. l. seq.
14 vel forte vt credo posset dici ꝓbabiliter † qꝫ si renūciatū fuit per pactum generaliter futuro recursui, qꝫ vꝫ pactum in illis qbus ille arbiter seu cōmunis amicus arbitratus fuit male ex culpa imperitie, vel alio quoquo modo, excepto dolo, sed si ex dolo ar bitratus fuerit male pactū in hoc non modo tꝫ quin ꝑpter dolū illum et solum pp dolum possit recurri ad bonum virum, dolosa enim sub generalitate pacti non videt contineri necesse permis sa. ff. de pac. l. tres fratres. et. C. de transa. l. iiij. lꝫ illa lex loquat de dolo preterito, sed eadem ratio et maior videtur in futuro ne quis irritetur ad malum. et scdm hoc in summa simpliciter re cursui futuro renuntiari non valet. Si tamen generaliter fiat su per recursu futuro pactum. s. ne recurrat valebit in his in qui bus inique arbitratus fuerit, nec obstat pactum quin possit re curri quantum ad dolum tantummodo.

15 **Item est notandum** qꝫ † sententia arbitra torum est quedā trans actio, vt no. in auc. vt diffe. iudi. §. si vero ꝯtigerit. col. ix. Et ita in die dñica pōt talis arbitrator cognoscere et arbitrari, vt. s. de ferijs. l. fi. et de die vel de nocte, vt. C. de transa. l. non minore. et sic de pluribus alijs solēnitatibus iuris, que licite fiunt in sentē tijs iudicū, et p ꝯsequens in sententijs arbitrorum que ad instar iudicioꝝ sunt redacta. l. j. ff. de arbit. necessario obseruant. et lo cum habent in istis arbitris. Nam in his q vt arbitratores et vt cōes amici electi sunt, illa non sunt necessario obseruanda, et su per hoc multi errant, et vtuntur quandoqꝫ verbis superfluis iu dicando arbitria et c.

FINIS

Tractatus de compromissis

Faciendis inter coniunctos, ex statutorum dispositione, & de exceptionibus impedientibus litis ingressum. Marci Antonij Blanci, Iurisconsulti Patauini.

Acturus de arbitris eligendis ex dispositione statutorum interpretationem, de his etiam que ad eos spectant, & propinquis necessaria videantur arbitrisque electis competant, omnem hanc materiam in diversas iuris partes dispersam in vnum colligendo, & ad rectum ordinem redigendo per infrascriptas decem questiones principales declarando procedam. Et quia per diuersas ciuitates Italie statutum hoc viget (vt iam dixi) nec multum inter se differant, volui nonnulla verba statuti huius mee ciuitatis declarare in prima questione, cum ex eis decisiones questionum, que ex alijs statutis oriri possent facile habeantur.

¶ Primo, De validitate Statuti disponentis coniunctos & affines teneri ad compromittendum, de eius odio, vel fauore, & de verborum in eo contentorum significatione.

¶ Secundo, De his qui possunt esse arbitri, ex statuti huius dispositione.

¶ Tertio, De personis comprehensis per statutum hoc, que ad compromittendum compelli possunt, vel illud petere valeant.

¶ Quarto, De quibus causis debeat compromitti secundum statutum hoc, & que prohibeant compromissi petitionem.

¶ Quinto, De tempore sententiandi compromittendum esse vel non esse.

¶ Sexto, De potestate arbitrorum, & effectu compromissi.

¶ Septimo, De annullatione, termino, ac prorogatione compromissi.

¶ Octauo, De ordine procedendi, & decidendi per arbitros electos secundum statutum.

¶ Nono, De sententijs, eorum effectu, & executione.

¶ Decimo, De appellationibus, & reductionibus ad arbitrium boni viri.

TRACTATVS DE EXCEPTIONIBVS IMPEDIENTIBVS LITIS INGRESSVM.

In quarta. q. princi.

Questio prima de validitate

Statuti disponentis coniunctos & affines teneri ad compromittendum odio, vel fauore, & verborum in eo contentorum significatione.

SVMMARIVM

1 Statutum hoc de compromissis faciendis inter coniunctos, an valeat, vel non.
2 Statutum compellens particularem personam compromittere an valeat.
3 Statutum istud de compromittendo, an sit fauorabile, vel odiosum.
4 Generale statutum per quod litigantes astringuntur compromittere est odiosum.
5 Extensiuam interpretationem, an recipiat statutum istud de compromittendo.
6 Verbum hoc, lis, quomodo intelligatur.
7 Verbum, questio, quid significet.
8 Verbum, controuersia, quid importet.
9 Forma an sit tradita per hec verba, lis, questio, & controuersia, posita per statutum.
10 Ficta lis si per partem inducitur, an altera pars compelli possit ad promittendum.
11 Propinquorum appellatione qui comprehendantur in statuto.
12 Coniunctorum nomine qui veniant in statuto.
13 Vir, & vxor, & alij affines, an veniant sub hoc verbo coniuncti.
14 Forma an sit tradita per hec verba, propinqui, coniuncti, expressa per statutum.
15 Duo non propinqui, nec affines si compromissum fecerunt dicendo secundum formam statuti, an per statutum reguletur compromissum.
16 Verba hec, vsque ad tertium gradum, quid importent.
17 Verba hec, gradus agnationis, & affinitatis intelligendo de iure canonico, quid significent.
18 Forma an sit tradita per hec verba, quilibet index debeat compellere ad compromittendum, &c.
Compulsio iudicis, an sit necessaria ad hoc, vt compromissum dicatur factum secundum formam statuti.
19 Verbum de iure in statuto, quid significet.
20 Compromissum factum cum potestate, quod arbitri de iure expediant, an intelligatur de communi, vel municipali.
Intellectus ad §. sed quotiens. institu. de iure naturali gentium & ciuili.
21 Clericus si causa expediri potest per ius commune, quam per ius municipale, quid seruandum sit.
22 Si dictum sit expediat secundum ius commune, quod seruari debeat.
23 Compromittens de iure si ignorat ius municipale, quod sequi debeat arbiter.
24 De facto, verbum hoc, in statuto quid importet.
25 Libellus, an requiratur quando proceditur de facto.
26 De nocte, an sententia ferri possit si de facto iudicatur.
27 Testes die feriata, & iuris ordine pretermisso recipi possunt, quando proceditur per hanc clausulam, de facto.
28 Forma, an sit tradita in statuto per illa verba in vnum tantum, vel tres tantum.
29 Verba hec, arbitrum & arbitratorem, quid significent.
30 Si non apparet, an sit arbiter, vel arbitrator, quid iudicandum sit.
31 Acceptare arbiter, an compelli possit.
32 Incommodum aliquod si arbitro oriri possit, an cogatur acceptare.
33 Compulsus arbiter, si grauatur poterit appellare.
34 Tempus compromissi, an currat ante acceptationem.
35 Scientia partis de acceptatione facta, an requiratur ad hoc, vt curat tempus compromissi.
36 Acceptatio, an inducatur ex eo, quod electus est, presens & tacet, vel absens intelligit.
37 Sola pura mera veritate inspecta, quid significet, & quo ad ordinem procedendi, & effectum decidendi.
38 Causa vna si fuerit proposita coram arbitris procedentibus per hanc clausulam, sola pura, &c. & alia fuerit probata, an possint secundum probatam iudicare.
39 Probationes non concludentes, an admittantur propter hec verba, sola, pura, &c.
40 Sententia diffinitiua, an possit ferri contra contumaces ob predicta verba, sola pura &c.
41 Clausula hec, de iustitia & veritate, quid significet.
42 Verba hec, quibuscunque diebus, quid importent.
43 Verba hec, equius & melius, quid sibi velint.
44 Exceptiones respicientes ordinem procedendi per hec verba equius & melius, an reijciantur.
45 Exceptiones respicientes defensionem partis per ista verba equius & melius, an tollantur.
46 Prescriptionis exceptio, an possit opponi quando agitur virtute horum verborum equius & melius.
47 Excussionis exceptio, an excludatur per arbitrum ob hec verba, equius & melius.
48 Reductio ad concordiam opinionum docto. in hac materia excussionis.
49 Excussionis exceptio potest in quacunque parte iudicij opponi ob ista verba, equius & melius.
50 Summarie, & de plano procedi potest stantibus his verbis equius & melius.

1 Circa † Primam questionem, an valeat tale statutum. Ex aliquibus adductis per Bart. poterat dici non valere, nam statuti dispositio. Et finalis intentio esse debet, vt non ledatur ius alterius. c. erit autem lex. iiij. di. §. pe. instit. de iusti. & iure. sed per tale statutum ius alterius ledit, ergo non valet, quod ledatur ius alterius est tex. in. l. si minor. §. minores. ff. de mino. vbi eo ipso quod minor compromittit

promittit ledit᷑. Preterea, statuta non pn̄t amonere ius appellandi. c. venie͂tes. de iureiu. ꝛ vt dicit gl. in. d. l. si minor. eo ipso ꝙ aufert᷑ alicui beneficium appellandi, ledit᷑, sed per tale statutum auferr᷑ beneficium appellandi. l. j. C. de arbi. ergo, ꝛc. Contraria opinio, ꝙ statutū valeat, est verior, ꝛ nullus est, q̄ discrepet, vt in ꝓcessu totius tituli nostri pꝫ, ꝛ ꝑ hoc est casus in. l. cōstit. C. vbi imperator nitit᷑ amputare lites, ꝛ abbreuiare, sed ad arbitros cā tollendarū litiū itur. l. ꝗuis. ff. de arb. ergo statutuꝫ est iuri ꝯsonum, ꝛ ꝑ hoc est. l. ꝓperandū. in prin. C de iudi. Nā spectat ad publicā vtilitatem lites abbreuiari, ꝛ ita ꝑ hec tenet Bar. ꝛ Bal. Pau. de ca. post eos in. l. ꝯsti. C. col. i. ꝛ bal. col. fi. ꝛ Bar. in. l. ambitiosa. in. v. col. versi. qro qd si ex predictis, ꝛ ibi Alex. in addi. ff. de decre. ab ordi. faci. ꝛ sic ob publicam vtilitatē tale statutum est inductū, qđ ēt dicit Alex. in. l. i. §. lex falci. ff. ad leg. falci. in. i. no. ꝛ in ꝯsi. cxxv. Uiso processu cause vertentis. col. fi. vol. vij. qđ facit ad multa inferius dicēda. Ex quo ēt Papa, ꝛ Imperator execrat᷑ lites, qꝛ ꝑꝑ eas multi deducti sunt ad egestatē, ꝛ coacti deserere patriam, vt dixit tex. in auc. vt diffe. iud. in pri. ꝛ iō probi viri lites execrant᷑, vt dixit iurisconsultus in. l. si item res. §. fi. ff. de alie. iudi. mut. cau. fac. vn̄ dixit Pau. de ca. in. l. qdā estimauerunt. ff. si cer. pet. ꝙ vbi index non videt ꝑ ꝓpriā sniam posse finire, ꝛ terminare lites que sunt inter partes pōt eas ꝯpellere ad ꝯpromissum faciendū, vt est tex. in. c. placuit. xc. di. de quo facit mentionem Abb. in c. humilis. in. iiij. no. de maio. ꝛ obe. ꝛ est tex. in. l. ꝯgruentius. C. de pat. pote. ꝛ in. l. i. §. ꝗuis. ff. vbi pup. educ. deb. Et dicit Ange. in. l. si vnus, in prin. ff. đ pac. ꝛ ibi Jac. de. s. Georgio, ꝙ mul tū ꝯgruit fidei mercatoꝝ non trahere ꝑ litigia directo ordinata ad violentā extorsionē veritatis ꝑ. l. inter stipulantē. in prin. ff. đ ver. obli. Ex qbus multū ꝯuenit fidei, rōni, ꝛ publice vtilitati, ꝓpinquos, ꝛ affines ꝯpromittere. ¶ Non obst. primū, ꝙ ledat᷑ ius alterius partis, qꝛ ista rō ꝓcederet, vbi lederet᷑ altera pars tm̄, sed vbi potentia lesionis hꝫ se equaliter inter partes neutra dr̄ ledi, ita est tex. in. l. fideicōmissa. C. de transa. ꝛ. l. si pr̄ puelle ꝛ ꝙ ibi ꝑ Pet. ꝛ Cy. C. de inoffi. test. Nō ob. l. minor. xxv. an. qꝛ fatendū est in minore ꝯpromittente, ꝙ ledat᷑, qꝛ vl̄r cām suā non agitabit diligēter, vn̄ ab initio ledit᷑ minor, secus in maioribus ꝯpromittentibus. ita bar. ibi. Sed tu dic, ꝙ minor non leditur cōpromittendo ꝭm statutuꝫ hoc, sed vtit᷑ iure cōi sue ciuitatis, ꝛ cōprehendit᷑ ꝑ statutū nr̄m, ꝛ iuxta illud tenet᷑ ꝯpromittere. ex quo cessat obiectū Bar. ꝓut dicam. ĵ. in. iiij. q. prin. in verbo, minor. vn̄ minor lederet᷑ stante simplici dispōne iuris cōis, secus est attenta forma statuti nr̄i. ¶ Non obst. ꝭm de appellatione, qꝛ ꝭm Bal. in. l. i. nō derogat᷑ appellationi vi statuti, sed vi iurisdictionis cōis, vel forte hic pōt appellari, qꝛ a snia arbitri electi necessario appellat᷑, vt C. de iud. l. pe. in fi. no. ij. q. vi. c. a iudicibus, sed an liceat appellari, dic vt. ĵ. in. x. q. princi. vbi ꝯcludit᷑ licitū esse, in statuto aūt nostro cessant oēs he difficultates, cū appellatio concedatur, ꝛ clarum est statutum valere.

2 ¶ † Limita hanc ꝯclusionē non ꝓcedere quotiescunqꝫ esset statutū particulare ꝯpellens spālem ꝑsonam, ad ꝯpromissum, vel ad pacē fiendā, nā tunc statutū non posset hoc facere. l. si priuatus. ff. qui ꝛ a quib. ꝛ. l. totiens. ff. de poli. ꝛ qđ no. Bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. faci. ita tꝫ Bal. in. d. l. i. in. j. consti.

3 C. col. fi. ꝛ Jaso. in. l. i. col. i. ff. de legi. Scđo. † Iuxta predicta quero an nr̄m statutū sit odiosum, vel fauorabile, ꝙ odiosum sit ꝯstat, nā de iure cōi nemo ꝯpellit᷑ ꝯpromittere. l. iij. §. tam ꝛ si. l. diē ꝓferre. §. stari. ff. de arbi. cū ergo tale statutū ꝯpellat ad cōpromittendū, est ꝯ͂ ius cōe ex quo necessario dōm est, ꝙ sit odiosum. l. qđ vero cū alijs. ff. de legi. l. qcqd astringende. ff. de verb. ob. no. gl. in cle. ij. de offi. ordi. ¶ Preterea nemo cogit᷑ transigere, vel pacisci de iure gē. vel ci. C. de in. delibe. l. nec emere, ꝛ. l. si qs maior. C. de transac. cū itaqꝫ statutū necessitet ꝯpromittere dispōne ꝯ͂ ius cōe vr̄ inducere, ꝛ sic quoddam odiosum, ex quo dicit Bar. in. l. furti. §. q iussu. ff. de his q not. infa. ꝙ iudex non pōt ꝯpellere partes ad ꝯpromittendū, nec transigenduꝫ, ꝛ Bal. in. l. ex stipl'one. C. de sent. dicit, ꝙ bona est ꝯcordia ꝯiunctarū ꝑsonarū q̄ suaderi pōt, imperari non pōt, iō non pn̄t cogi partes ad ꝯpromittendū in arbitratorē ēt si timet᷑ scandalum, ꝛ idē Bal. in. c. i. §. fi. de pace tenen. dicit se non credere, nec esse verꝫ ꝙ partes possint cogi ad ꝯpromittendū in amicum cōem. ¶ Comprobat᷑ hoc qꝛ ꝯpromissa rōne pene quodāmodo sunt odiosa. ff. de mino. l. si minor. §. minores. ꝛ ꝙ sit odiosum tenuit Bal. in ꝯsi. cccxxiij. ꝑ statuto Astensi. col. ij. volu. i. vbi determinat ꝙ statib' duob. statutis, vno ꝙ in cā mutui, vel depositi, de qbus ꝯstat ꝯfessio ꝑ instr̄m ꝓcedat᷑ summarie, ꝛ de plano, ꝛ non possint opponi nisi qdā exceptiones, ꝛ aliud sit statutū ꝓut nr̄m de ꝯpromissis inter ꝯiunctos, ꝛ sit talis cā inter cōiunctos ex deposito, vel mutuo, ꝙ attendit᷑ primū statutum non aūt ꝭm de compromissis, cū sit ꝯ͂ ius cōe, ꝛ quodāmodo odiosum.

¶ Qđ dictum sequit᷑ Bap. de. s. seue. in. l. oēs ꝓpl'i. ff. de iusti. ꝛ in. col. xlij. nu. cxij. vbi dicit tale statutum de ꝯpromissis odiosum, ꝛ Deci. in ꝯsi. iij. col. iij. nu. v. vol. i. approbat tale dictuꝫ, ꝛ ꝑ singulari refert. Hoꝝ opinionē vr̄ sequi Pet. de ancha. in ꝯsi. clxxxiij. pro clariori intellectu, vbi ꝯcludit in materia nostri statuti de ꝯpromissis, ꝙ porrecto libello, si alij affines comparerent ꝓ interesse, non dꝫ fieri ꝯpromissum, cum sit ꝯ͂ ius cōe, qđ dictū seqtur Lud. bol. in addi. ad ꝯsi. Jo. de ana. ꝯsi. lxxxix. in fi. addi. vbi refert dictū Pet. de anc. ꝛ Jo. de ana. in. d. consi. lxxxix. dicens ꝙ tale statutū de ꝯpromissis inter ꝯiunctos est ꝯ͂ ius cōe, ꝛ ꝑ ꝯn̄s stricte dꝫ intelligi. Hoc idē vr̄ sensisse Bal. in. l. i. C. vn̄ vir ꝛ vxor. in. i. no. vbi vult nr̄m statutū non hr̄e locum inter maritū, ꝛ vxorē, ꝛ in. l. fi. ꝛ ibi ēt Pau. de ca. C. de verbo. sig. vbi volunt statutū non hr̄e locū inter quondā generꝫ, ꝛ socerū, cū ex dicto Old. ibi relato tale statutū videat᷑ odiosum, hanc opi. tenuit Jo. de imo. in. l. i. ff. solu. ma. in an̄pe. col. ꝛ Soci. in ꝯsi. lxxj. Circa pn̄tem ꝯsultationē. col. fi. vol. iiij. vbi vult ꝙ tale statutū sit odiosum in se, ꝛ ꝑ ꝯn̄s nō includat clericos, ꝛ Cor. in ꝯsi. lxv. Qm̄ pn̄s col. i. vol. iiij. ꝛ Ant. de but. in. c. cum tp̄e col. i. de arbi. q̄ dicit ꝙ statuta ꝯpellentia ꝑsonā ad ꝯpromittēdū, sunt exorbitantia, qꝛ nemo regl'r ꝯpellit᷑ compromittere.

¶ Contraria opinio, ꝙ tale statutū sit fauorabile, ꝛ hēat eqtatē, ꝛ honestatē in se, multi, ꝛ magis cōiter scrib. tenuerūt, ex eo qꝛ in odiū litiū dr̄ esse factū, ꝛ introductū. l. fi. ff. fami. her. ꝛ mēs ꝛ intentio statuentiū fuit lites inter ꝯiunctos debere dirimi per cōes amicos, ꝛ sine strepitu, qđ ēt lex comendat. l. ꝯgruentius C. de pa. pot. ꝛ in iure notū est id esse maxime attēdendū ꝙ lites dirimant᷑, ꝛ ꝑtes releuent᷑ a laboribus, ꝛ expēsis. l. ꝓperandū. C. de iudi. ꝛ. c. finē litibus. de dol. ꝛ ꝯtu. c. cordi. de ap. lib. vj. cū itaqꝫ istud statutū tendat ad corroborationem iuris cōis quo ad amputationē litiū non pōt dici, ꝙ exorbitet a iure cōi, ſꝫ potius fortificare ꝑ omissionē ordinis ꝓcedendi, ꝛ in alijs, ꝛ in additione pene, facit qđ no. Jo. an. in. c. fi. de of. archie. in nouel. ita ꝑ hec tꝫ Pet. de anc. in ꝯsi. clviij. rōnes q̄ supius, post bal. in. l. q se pr̄is. C. vn̄ lib. ꝑ h᷑ facit. l. fratris. C. de trāſ. ꝛ. l. terminato. C. de fruc. ꝛ lit. expē. vbi lex abhorret lōgitudinē, ꝛ infinitatē in litibus exercendis, iō statutū iuri ꝯsonū lites, ꝛ iurgia abbreuiat, ꝛ in odiū eaꝝ scm̄ est, vt no. Host. ꝛ Jo. an. in. c. i. đ trāſ. ꝑ tex. in. l. iiij. §. pōt. ff. de alie. iudi. mu. cā fac. ꝛ dicit but. ꝛ Jmo. in. c. i. đ mut. pet. ꝙ iudex ex offō lꝫ statuta aliter nō ꝓuideāt pōt ꝯpellē ꝯsanguineos ad ꝯpromittēdū de ꝯtrouersijs q̄ inter ipsos diu durarūt, ꝛ ponit barb. in ꝯsi. liij. Clemētissimū. vol. iiij. i ꝑn. ꝛ dixi. s̄. ¶ Preterea itērio statuti fuit, vt lites tollant᷑ inter ꝯiūctas ꝑsonas, ꝛ nō amare, tāqꝫ inter infestos tractarent᷑, arg. l. si id ꝛ ꝙ. §. si qs serui. ff. de do. inte. vi. ꝛ vxo. ꝛ ꝑ ꝯn̄s odio tollit, ꝛ fauores iducit, ꝛ respicit publicā vtilitatē, vt ꝑ bar. in. j. ꝯsti. C. ꝛ vidimus. s̄. in. j. qđ. ¶ Nec obstat dnm tenentes ꝯ͂rium dicunt ꝙ est contra ius commune, qꝛ statutum fortificat, ꝛ corroborat ius cōe, nec tollit, sed limitat ius cōe, vt tꝫ Pet. de ancha. in. d. ꝯsi. clviij. ꝛ Alex. in. d. rub. ff. sol. mat. ꝛ in. d. l. q se patris. col. xij. nu. xxij. ꝛ Jaco. in. d. l. qui se patris.

¶ Hanc sententiaꝫ sequutus est Bal. Alex. Pe. Phi. Cor. Jas. Pau. de cast. Saly. Roma. ꝛ Dec. Jac. de. s. Georgio, ꝛ in. l. qui se patris. C. vnde lib. Ang. ꝛ Sali. in. l. ideo nō minus. C. de her. inst. Bal. in. l. affinitatis. C. commu. de suc. Ro. Sali. in. l. j. C. vnde vir ꝛ vxo. Fulg. in. l. iiij. §. pretor. cum sequen. ff. de in ius vo. vbi vult tale statutum esse fauorabile, qꝛ inductū fuit cā vitandi scandala. Alex. in. l. i. §. lex falcidia. ff. ad leg. fal. in. j. not. anch. consuluit, ꝯsi. clviij. rōnes que, ꝛ in ꝯsi. clxxxvij. apud me. ꝛ Cuma. ꝯsi. l. stante statuto ciuitatis Uincentie, ꝛ Mar. soc. in ꝯsi. iiij. in fi. in. j. vol. ꝛ alex. in ꝯsi. ccvij. in princi. in. vi. vol. ꝛ in ꝯsi. ccxxv. col. fi. in. vij. vol. Jo. Crot. in rub. ff. đ ver. ob. in. ij. lect. col. fi. ꝛ in. l. oēs populi. nu. iij. ff. de iusti. ꝛ iure. Jas. in. l. đ qbus. ff. de lega. col. iiij. nu. xvij. vbi exclamat doctrinā Bal. ꝛ ꝯclusionem singularem, ꝛ in. l. vnica. C. de in ius vocan. ꝛ in. l. quod seruius. ff. de con. ob cau. vbi late loquitur, Cor. in. l. j. C. vn̄ vir ꝛ vx. col. i. Dec. in ꝯsi. xiij. in. i. vol. Fulg. in ꝯsi. clij. Supposito statuto, de quo dicaꝫ. ĵ. in. iij. q. prin. vers. naturalis. ꝛ Roc. de cur. in. c. fi. col. xlvij. versi. viij. limita de consue. ꝛ barb. in consi. liij. Clementissimum in prin. vol. iiij. ex quoruꝫ dinumeratione satis ꝯstat hāc esse magis cōem opinio.

4 ¶ † Limita hanc ꝯclusionem nō procedere quotiens statutum

generaliter disponeret, q̄ quilibet litigans teneret̄ ꝯpromitte-
re, nā tunc esset correctoriū iuris cōis, ⁊ odiosum, ⁊ non deberet
extēdi, vt est statutum Bergomi, sub rub. de his q̄ cogi pn̄t ad
compromittendū. ita tz Alex. in d. l. q̄ se patris. C. vn̄ lib. tā in
lec. q̄ in addit. ad Bar. ⁊ in d. rub. ff. sol. matri. vbi dicit q̄ ita
pn̄t intelligi dicta Bal. ⁊ in l. j. C. vn̄ vir. ⁊ vxo. ⁊ alioꝝ dicētiū,
q̄ tale statutū est odiosū, vt in prin. q. nostre. Sed ista rō dec.
non p̄tz in d. l. q̄ se p̄ris, q̄ Bal. in d. l. j. clare loquit̄ de statuto
inter cōiūctos, non aūt in gn̄e, ⁊ est veritas. vn̄ dicas q̄ Bal. in
d. l. j. non loquit̄ decisiue sed argumētatiue, dū dicit, ⁊ facit ⁊c.
⁊ sic non decidit ibi Bal. sed argm̄ adducit, ita Cor. in d. l. qui
se patris col. antepe. ver. lz in ꝯriū, ⁊ dicā ĩ. in iij. q. principali.
5 in ver. vi. ⁊ vxor, ⁊ de hoc ibi vide. Tertio † inherēdo premissis
absq̄ ꝯtrouersia. Cōcludo q̄ statutū nr̄m tanq̄ fauorabile ex-
tendit̄ de casu ad casum ⁊ ad casus siles, iuxta no. p Bar. in l.
nō obstante. ix. q. j. q. prin. ff. sol. mat. ita no. Alex. in d. rub. ff. so.
mat. ⁊ oēs doctores supius noiati tenentes hoc statutū fauora
bile, tenent et̄ q̄ extendat̄. ¶ Aduerte tn̄ ad vnū circa hanc il
latiōe, q̄ Alex. in d. ꝯsi. ccvij. nu. xxiiij. in vj. vol. dicit q̄ hoc
statutū q̄uis sit fauorabile, attn̄ stricte dz interpretari, cum sit
ꝯ ius cōe, ⁊ sic Alex. ꝯriat̄ sibiipsi in hac mā. Non puto tn̄ pp
hoc q̄ sit recedendum a prima snia, q̄ magis cōiter tenetur,
⁊ ab eodēmet Alex. amplectit̄ in d. consi. cxxv. col. fi. vol. vij.
Qd̄ verum demonstrat̄, nam statutū hoc inductū est fauore pu
blico vt. s. in. j. q. sed quotiens statuta fauore publico sunt indu-
cta et̄ si haberent subiectū restrictiuū extendunt̄, ⁊ ampliantur
ita no. Bar. in l. oēs populi. in iij. casu. ij. q. vij. q. prin. alleg.
tex. in l. si quis in graui. §. vtrū. ff. ad sillefa. vbi ob publicam vti
litatē seruus qui alias non poterat esse liber, fit liber, facit pro
hoc. l. hoc mō. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. vbi fauore publico ꝯhendaꝝ
nuptiaꝝ, que alias non poterat nubere, nubit, qd̄ idē dōz est in
statuto nr̄o, vt ob id, qd̄ fauore publico inductum est, ita adhuc
extendat̄, ad casus et̄ omissos, ita et̄ sentit Jas. in l. qd̄ seruius.
col. j. ff. de ꝯdi. ob cau. Facit et̄ q̄ hoc pulchrū dictū gl. in l. vni
ca. C. de his q̄ an. aper. tab. in versi. in liberos q̄ vult q̄ dispō il
lius legis q̄ loquit̄ ex testō, cū sit fauorabilis habeat locum ab
intestato. ¶ Ad idē faciunt not. p Bald. Saly. in l. ij. ff. de in
ius voc. vbi dicunt stante statuto, q̄ stantibus filijs filie exclu-
dant̄ a successione, tale statutū extendit̄ ad nepotē, vt excludat
feminas lz nepos improprie, ⁊ large dicat̄ filius, vt vult Bart.
l. liberoꝝ. ff. de ver. sig. ⁊ ponit Jacobi. in d. l. qui se patris.
¶ Limita, ⁊ intellige dictū hoc non pcedere quotiens esset sta
tutū gn̄aliter disponens, q̄ quelz cā ꝯpromittat̄ inter quoscūq̄,
nam tale statutū tanq̄ ꝯ ius cōe restringit̄, ⁊ stricte interpreta-
tur, ita Alex. in locis. s. alleg. in pcedenti. q. ⁊ alij doc. s. positi.
6 Quarto † quero qd importent verba apposita in statuto, dū dr̄
si lis, questio, vel ꝯtrouersia inherēdo dictis doc. dico q̄ lis dr̄
esse tm̄ post litē ꝯtestatā, pbat̄ in l. cās. C. de transac. ⁊ in c. ex
parte el. ij. de verb. sig. ⁊ istud pro ꝯstanti tz Pet. Cy. Bar.
Ang. Pau. de cast. ⁊ Fulgo. in d. l. causas. Jas. ⁊ Alex. ibi q̄
dicunt, q̄ hec est magis cōis opinio. lz Bald. ⁊ nonnulli alij te
nuerint ꝯtrariū, vt ibi per eos, idem tz Ang. in l. j. in fi. C. de pre
scrip. long. temp. Paul. de eleaz. in cle. j. vt lit. pend.

7 **Questio** † eodē mō cū est plata a lege, put p statutū
hoc dr̄ esse lite ꝯtesta. l. ij. ⁊ iij. C. fin. reg. no.
Bar. in l. amplius non peti. ff. rē ra. hab. ⁊ doct. in d. l. ij. ⁊ iij.
secus si pfert̄ ab hoie, vt p Bar. ibi, ex quo infero q̄ si illa ver
ba lis, vel qd̄ sola reperiunt̄ in statuto, qs non pōt arctari ad cō
promittendū, nisi esset lis ꝯtesta. cū de pprietate illoꝝ verboꝝ
non dicat̄ verificari statutū nisi lite ꝯtestata, antea aūt non, qd̄
vr̄ decidi p dictū Cuma. in ꝯsi. xvij. Hieronymus. vbi vult q̄
stante dicto statuto, per hec verba si qd̄ verteret̄, ⁊c. q̄ si fuerit
tm̄ porrecta petitio, ⁊ nondū lis ꝯtestata non pōt arctari pars
ad ꝯpromittendū, ⁊ si fuerit iudicatū partes teneri ad compro-
mittendum in executione talis statuti illa sententia non vz, cum
non sit questio ante litem contestatam.

8 **Controuersia** † nāq̄ dr̄ esse quōcunq̄ aliquis
molestatur, siue agendo, siue exci
piendo, siue de iure, siue de facto, siue in iudicio, siue extra et̄ an̄
litē ꝯtesta. no. glo. doc. in l. lucius. §. tres heredes. ff. ad treb. in
verbo mouerit, ⁊ l. sed si lege. §. si an̄ litem. ff. de peti. here. l. non
solum. §. si statū. ⁊ ibi no. ff. de procu. Bal. in l. cās. C. de transa.
⁊ Bar. in d. l. amplius. ⁊ Bal. in l. cū postea q̄ p illū tex. C. de
pac. ⁊ in l. j. p illū tex. C. de testi. no. Cano. maxime Ant. d̄ bu.
in c. si diligēti. de fo. ꝯpe. ⁊ Alex. late in ꝯsi. clxxvij. col. j. vol.
v. ⁊ Pau. de ca. in d. l. cās vel lites. Cor. ꝯs. lxv. Qm̄. vol. iiij.
⁊ Pau. de cast. ꝯsi. xxv. Lz satis copiose. col. j. vol. j. ex quo si
ue sit ꝯtestata lis, siue non. in casu nostri statuti pōt peti cōpro
missum, qd̄ idē voluit Jmol. in ꝯsi. cxxxiij. Viso rescripto. di-
cens q̄ p verba nostri statuti nō requirat̄ litis ꝯtestatio aliqua
⁊ ponit Paul. de cast. in consi. cccij. Glo. iuris. volu. ij.
9 ¶ † Juxta predicta quero, an forma sit tradita a statuto p hec
verba, si lis, qd̄, vel ꝯtrouersia, ⁊c. vsq̄ ibi in ꝯcordia. Ex quo
necesse sit ꝯpromittere in vnū, vel in tres, ⁊ alia de q̄bus in sta-
tuto, ⁊ q̄ Anch. in ꝯsi. clviij. rōnes que ꝯiunctim ponit de om
nibus his verbis, dicā separatim de vno quoq̄. vt. j. ¶ Primo
verba illa si lis, qd̄, vel ꝯtrouersia sine difficultate sunt de fōa,
adeo q̄ necesse est ad hoc, vt ꝯpromissum valeat, q̄ sint aliqua
ex predictis, ita ꝯcludit Ancha. in d. ꝯsi. clviij. in versi. ꝯtra,
idē voluit Jo. bap. de s. Seueri. in trac. de transac. in. xv. q. in
fi. dicens q̄ illud vr̄ esse de fōa, q̄ sit qd̄. Ratio aūt premissorū
in statuto nostro pōt eē, eo q̄m statutū loquit̄ p dictionē si, que
importat ꝯdōnē ex qua demōstrat̄ forma, ita vult Bal. in auc.
mr̄i ⁊ auie col. j. versic. sed hic querit̄. C. q̄n mul. tut. off. fung.
poss. q̄ dicit q̄ litera loquit̄ ꝯdōnaliter, que dicit si renuntiaue-
rit, ⁊ tunc ꝯditio que apponit̄ p l. nunq̄ dr̄ ꝯtinere leuē solēni-
tatē, imo opz, q̄ ꝯdō existat argu. in l. pretor. in prin. ff. de col.
bon. qd̄ dictū sequit̄ Alex. in l. j. in fi. ff. de lib. ⁊ posth. ⁊ in l. ij.
§. prius. ff. de vulg. ⁊ pupil. ⁊ Are. in c. de causis. col. iij. de te-
stamē. ⁊ in statuto nostro, q̄ ista dictio si importat ꝯdōnē, ⁊ fit
de forma, ponit Cor. in ꝯsi. lxv. q̄m preses. col. ij. vol. iiij. dicēs
q̄ hec dictio si apposita in statuto nr̄o importat, ⁊ solet facere
ꝯdōnē vt p Bar. in l. j. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. ⁊ a ꝯrio sensu in sta-
tuto si non est qd̄, vel lis, vel cōtrouersia non tenent̄ ꝯpromitte
re, qd̄ argm̄ est validissimum in iure. l. j. §. huius rei. ff. de offic.
eius. in statutis et̄ vt ibi per doc. maxime q̄ ex hac interpreta-
tione non insurgit aliqua legis vel statuti correctio, nam tunc si
ne difficultate procedit, vt late p doct. in d. §. huius rei. vn̄ qui
petit ꝯpromissum ex vi statuti dz probare litē, qōnē, aut ꝯtro-
uersiam esse, si p alterā partē fuerit negatū ex quo talia verba
10 sunt de forma. ¶ † Infero ex predictis q̄ si fingat̄ cā aliqua ad
hoc vt ꝯpromittat̄, vt puta si fuerit facta citatio, ad instantiam
alicuius, ⁊ libellus non fuerit datus, aut aliqua alia cā iusta, ⁊
rōnabilis non fuerit expressa, ⁊ pars citans petat cōpromissū,
q̄ tunc fieri non debeat, nā Pau. de ca. in ꝯsi. xiij. Visis ⁊ cō
sideratis omnibus, de quibus. s. vol. ij. dicit q̄ de hoc ꝯpromit
ti non dēt, q̄ petens aio calumnioso dr̄ instare, ⁊ tunc bonus iu
dex non dēt eis aures accommodare. l. satis aperte. C. de fals. ⁊
adducit no. p Inn. in c. ꝯstōnes. de fil. presby. ⁊ no. in l. vbi pa
ctū. C. de transa. ⁊ subiungit q̄ non est credendū, q̄ statutū alio
mō intellexerit, ⁊ q̄ voluerit inuenire causas calūniandi, ⁊ inde
bite alios vexandi, cum potius tendat eius dispō in oppositū. s.
ad lites finiēdas, vt. ff. de arbi. l. j. non ergo dicit ipse dēt intelli
gi, qd̄ fiat id qd̄ non voluit. l. an̄pen. ff. ad exhiben. sed taliter q̄
eius intētio seruet̄. l. benignus. ff. de legi. dictū hoc q̄ statutū no
strū non intelligat̄ in cā ficta, ponit Alex. post Pau. de cas. in
ꝯsi. ccliiij. Abunde satis. col. j. vol. vj. ⁊ allegat̄ cōiter dictum
ang. in. l. cū hij. §. sed cū lis. ff. de transa. vbi dicit tex. illū facere
ꝯ eos, q̄ fingūt lites, vt ꝯpromittat̄. addi pōt qd̄ ponit Bart. ⁊
sequit̄ Jas. ⁊ alij in d. §. sed cū lis, vbi determinat̄ q̄ stante statu
to, q̄ et̄ minores non possint restitui aduersus sniam arbitrorū
q̄ assumunt̄ ex forma statuti, q̄ illud statutū dēt intelligi nisi lis
fingat̄, ⁊ dicit Pau. de cast. in d. §. sed cū lis. ficta lis hr̄ p non
lite, ⁊ iō si data esset, que transisset in rē iudicatā, lz postea par-
tes litē finxerint, vt possint transigere, vel ꝯpromittere, non va
leret transactio, nec iuraret̄ ex clausula illa q̄ intelligeret̄ lis, ⁊
questio de omni eo qd̄ fuerit pronuntiatum, q̄ non est in ptāte
partiū id posse super re iudicata. ex q̄bus pspicuum est de cā fi
cta non posse compromitti, nec eam venire sub statuto nostro.

11 **Propinqui.** † Quero qui comprehendātur in sta
tuto nostro, per hoc verbum Bald.
in c. si pater. de testa. lib. vj. ⁊ Phi. franc. post ipsum. col. pe.
versi. xxi. dicūt illos esse propinquos, qui sunt vltra liberos. lz
⁊ ipsi liberi propinqui dicantur. allegant l. officiales. C. de epi.
⁊ cle. ⁊ no. per Cy. in l. et̄. C. de testi. ⁊ de eius propria significa
tione, non venit, nec gener, nec nurus. l. fi. C. de verbo. sig. idem
Bal. in consi. cccxxxiiij. In questione qua queritur. col. j. vol.
iij. dicit q̄ illi sunt de numero propinquorum, qui vocantur de
iure ciuili ad successionem ab intestato, vt vr̄ esse casus in l. j.
C. vnde vir ⁊ vx. ⁊ hoc probat tex. in l. j. versi. ex his. C. de im
po. luc. descri. iuncta glo. in versi. propinquitatis, lz quandoq̄
istud verbum dicit ipse, pter adiunctū, vel propter pcedentia,
vel

vel sequentia restringatur ad pautiores personas, vt in.d.l.j.⁊
sic ex illo simplici verbo ꝓpinqui hi intelligunt̃, qui sunt de ca-
pite, vel gradu cognationis, ⁊ istud consi. Bal. est insertum in-
ter consi. Ancb. ꝯsi.cxiiij. ⁊ sub nomine Ancha illud refert, ⁊
sequitur Barb. in l. cum acutissimi. col.lvi. versic. quid si testa
toꝛ. C. de fideicõmis. sequens pꝛedicta.
¶ Ex hoc infero ꝙ stante statuto, in quo verbum illud pꝛopin-
qui solũ esset expꝛessum, sub eo non compꝛehenderentur nec vir
nec vxoꝛ, nec socer, nec gener, nec alij affines tex. est in.d.l.i.C.
vñ vir.⁊ vx. ibi vel liberoꝛũ, seu ꝓpinquorũ facit tex. in.l.fi.C.de
verb. signi.⁊ ibi non solũ pꝛopinquos, sʒ ẽt his deficientibus ge
nerũ, ⁊ nurũ, ita no. Bar. Alex. Ias. dec. i.d.l.j.C. vñ vir ⁊ vx.
⁊ no. per cõmuniter scriben. in.d.l.fi.C. de verb. signi.

12 **Coniuncti.** †Quero qui dicantur coniuncti Bal. in.l.j.§.fi.ff. de postul. dicit ꝙ coniuncti
sunt illi qui enumerantur in eo tex. vt sunt parentes, liberi, fra-
ter, soroꝛ, vxoꝛ, socer, socr⁹, gener, nurus, vitricus, nouerca, ꝓui
gnus, ⁊ pꝛiuigna, alibi autem dicit Bal. coniuncte persone di-
cuntur vsqʒ ad quartũ gradum. l. petitionem.§. egredientes. C.
de aduo. diuer. iudi. ⁊ alibi dicuntur coniuncte persone, que nõ
coguntur inuite dicere testimonium. l. femine. C. ad turpil. idem
Bal. in.c. nõnulli. col.ij. versic. quero vsqʒ. de rescri. concludit
ꝙ coniuncti semper dicantur vsqʒ ad septimum gradũ nõ curan
do. an sit odiosum, vel fauorabile, quod ẽt posuit Barb. in.l. cũ
acutissimi. col.lxiiij. versi. qd si testatoꝛ. C. de fideicõmis.
13 ¶ †Iuxta pꝛemissa quero si verbũ hoc coniuncti esset simplici
ter appositum in aliquo statuto, an sub eo veniant vir, ⁊ vxor, ⁊
alij affines. Ex predictis satis videtur esse demonstratuʒ, ꝙ sic,
⁊ Alex. in.l.j.C. vñ vir ⁊ vxor. dicit qδ veniũt sub statuto, ꝙ ad
ducit tex. in.l.fi.§. cum aũt in ver. iuncta. C. de fur. ⁊ ibi not. Sa
ly. inducens pro notabili ad statuta, ⁊ sentit Bal. in.d.l. fin. ad
ideʒ alleg. l. si id quod.§. si quas. ff. de dona. inter vir. ⁊ vx. ⁊ idẽ
videtur velle Bal. ⁊ an. in.l.j.§.fi.ff. de postu. dum dicũt qδ om
nes persone ibi enumerate in tex. sunt coniuncte persone, ⁊ ibi
enumerat̃ vxoꝛ vt supra, ⁊ idem videtur sentire Bart. in.l. cui
coꝛũ.§. affinitatis. ff. de postu. gl. in.l. quintus. la.i. in fi.ff. de aur.
⁊ arg. le. ⁊ ita ẽt tʒ Iac. but. ⁊ Franc. tygr. in.l. maritus. C. de p
cur. ita alex. que oĩa ponit ad litterã Soc. in ꝯsi. lvij. Casus le
gis municipalis col. fi. vol.i. idem ẽt voluit Philip. fran. in.c.
si pater. col. pen. versi. xxij. de testa. lib. vj. dicens qδ appella-
tione coniunctoꝛũ veniunt consanguinei, ⁊ affines alleg. l. sed ⁊
he. ff. de pꝛocu. ideo dicit ipse venit maritus. ⁊ vxor. l. manifestis
simus.§. cũ aũt. in confinio. C. de fur. Ias. in.d.l.i.C. vñ vir ⁊ vx.
dicit difficile esse assignare rõnem inter ista, qδ maritus ⁊ vxor
veniant appellatione coniunctorum, non aũt propinquoruʒ, vñ
dicit ipse posse ſm Ang. ⁊ Ludo. in.d.l.i. dicere, qδ ẽt non ve
niunt appellatione coniunctorum, nisi subiecta materia suadeat
largam interpꝛetationem debere fieri. dec. in.d.l.i. dicit qδ ra-
tio videtur satis clara inter illa duo qꝛ verbum cõiunctionis est
magis generale. ⁊ bene conuenit vxori, ⁊ marito, qꝛ nuptie sunt
coniunctio maris, ⁊ femine. l.i.ff. de ri. nup. ⁊ quos Deus coniũ
xit homo non separet. c. quanto. de translat. prelat. capit. quos
14 Deus. xxiij. distinctio. ¶ †Inherendo pꝛemissis, quero. an h̃
verba pꝛopinqui coniuncti sint de foꝛma dicas quod sic, ⁊ requi
ritur necessario ad hoc, vt compromissum valeat ſm formã sta
tuti quod sint coniuncti, aut affines, in secundo, ⁊ tertio gradu,
ita determinat Ancb. in.d. consi. clviij. dicens, quod illud solũ
est de substantia, ⁊ foꝛma, qδ sit lis, ⁊ quod inter cõiunctos, vsqʒ
ad gradũ statutum, sequitur hũc Io. bap. de.s. Sene. in.d. trac.
de trans. q.xv. in fi. ⁊ Brun. in tracta. de foꝛm. ⁊ solem. in arti.
quando aliquid cens. trad. pꝛo for. in. xij. q. in ver. predicta di-
stinctio. idem dicas, ⁊ de verbo affinis.
15 ¶ †Infero ex hoc duo ciues Patauini, nõ consanguinei, nec
affines, nec comprehensi in statuto nostro fecerunt compromis-
sum ad inuicem, ⁊ dixerunt facere compromissum scδm formã
statuti nostri. ⁊ agitatus est processus, ⁊ sententia est lata, queri
tur an tale compromissum assummat vim a statuto nostro, ⁊ de
beat ſm eius normã regulari, vt dicat̃ cõpromissum vere eẽ fa-
ctum scδm foꝛmã nostri statuti. Alex. in consi. xix. in hijs q̃ in
themate narrantur col.iij. vol.iiij. versi. nec obstat quod idẽ est
in consi. xcvj. col.iij. vol.i. tangit hanc. q. ⁊ dicit qδ tale cõpro
missum non hʒ vim a statuto nostro. nam fuit factum extra illas
personas, de quibus in statuto, vnde ab eo non dʒ regulari, cuʒ
tales compromittentes ex sola electione arbitroꝛum, ⁊ compro
misso non possunt tribuere iurisdictionem in personam priuatã
iurisdictione carentem. l. priuatoꝛum. C. de iurisd. om. iudi.

¶ Facit insuper arbitri electi ex foꝛma statuti nostri, ⁊ ex eius
necessitate dicuntur habere iurisdictionem, pꝛout no. commu-
niter per scrib. in.l.fi.C. de iudi. ⁊ dicam.j. in.q.vi. prin. vnde cũ
a statuto ipsis detur iurisdictio, non potest dici, quod pꝛiuatus
possit eam iurisdictionem, cum non sit comprehensus a statuto,
in aliũ transferre, ⁊ facit dictũ Ias. in.l. arbitro. in.iij. col. ff. q sa
tisd. cog. vbi dicit quod. l.i.C. de arbit. loquitur in arbitris com
pꝛomissarijs electis extra iudiciũ de solo consensu partium, vn
de ex quo consensus priuatorum, nõ potest tribuere iurisdictio
nem. d.l. priuatorum, ⁊ sic tales arbitri nullam habent iurisdi-
ctionem, sed notionem tm̃. l. ait pꝛetoꝛ. in prin. ff. de iud. ⁊ ꝑ con
sequens sententia ab ipsis lata dicitur lata a persona pꝛiuata, ⁊
non hʒ effectum snie nec ex ea oꝛitur actio iudicati, secus in his
qui eliguntur scδm statutum, nam tales habent iurisdictionem
hoc idẽ ponit Alex. in consi. xiij. Ex his que in themate. colũ.
iiij. vol.i. quod est duplicatum cum precedenti.

16 **Vsqʒ ad tertium gradum.** †In statuto di-
citur, quero, an si ꝯuentus fuerit vltra hunc gradum poterit cõ
pelli ad compꝛomittendum, Alex. in consi. lxxxij. in causa ver
tente vol.i. in prin. dicit qδ non, nam extra illum gradũ nõ pos-
sunt partes compelli, vt not. per glo. ⁊ ibi clarius per Bartol.
in.l. furti.§. qui iussu. ff. de hijs qui not. infa. no. Guie. de cun. ⁊
Bald. in.l. ex stipulatione. per illum text. C. de senten. ⁊ inter.
no. per gl. ⁊ ibi docto. in.c.j. de mut. pet. ⁊ Bal. in.l.i.§. quies
quoqʒ. ff. de offic. pꝛefec. vrb.

17 **Gradus agnationis** †Et affinitatis in telligendo de iure
canonico, ait statutum nostrũ, quero, an dispositio statuti nostri
volentis, vt supra computationes graduum fieri ſm ius cano-
nicum valeat, breuiter dicas, ꝙ sic, pꝛout tʒ bal. in terminis i.l.
si auie. in fi.C. de suc. edic. ⁊ ibi dec. post ipsum motus Bald. qꝛ
statutum potest fingere etiam contra veritatem, nedum seipsum
exponere ⁊ declarare.

18 **Quilibet** iudex requisitus possit ⁊ debeat partes ip
sas cogere ⁊ compellere ad ꝯpꝛomittẽdũ.

Quero an verba hec sint de forma eo modo, vt si fiat
compꝛomissuʒ voluntarie, ⁊ sine coactione iudi
cis valeat, ⁊ intelligatur factũ scδm foꝛmã statuti. Saly. in.l.fi.
C. de iud. col.i. ver. item dicit, dat cautelam ad hoc vt cõpro-
missum dicatur factum scδʒ foꝛmã statuti nostri, ⁊ ex eo agi pos
sit de euictione si sequuta fuerit snia, qδ dʒ apparere ex actis,
vel ex compromisso, qδ ex precepto iudicis, ⁊ ex statuti necessi
tate electio arbitroꝛũ emanauit, alias secus, ⁊ qδ hec debẽt scri
bi, ⁊ sic sentit Saly. quod compulsio requiritur si volumus di-
cere compromissum esse factum scδm formã statuti, ⁊ id ex ac-
tis constare. Alex. in.l.i. col. pen. ver. sed hec responsio. ⁊ i.l.
si quis maior. in.ij. nota. C. de transac. sequutus est hoc dictum
Saly. ⁊ illud singulariter dicit esse notandum subdens, qδ ne
cesse est, qδ cõpromittentes exprimãt in compromisso, qδ timo
re statuti cõpromisserint alias esse simplex arbiter de iure com
muni, nec tũc ab eius snia posset appellari secundum Salyc.
Ex quo omnino necesse est, quod appareat fuisse eum coactum
compromittere, ⁊ in.d.l. si quis maioꝛ. dicit quod debet appare
re partes venisse ad compꝛomissum ex necessitate statuti, nam
qui allegat necessitatem dʒ illam pꝛobare. l. fideicõmissa.§. si rẽ
ff. de leg. tertio. idem determinat Anto. de alex. in.d.l. si quis
maioꝛ. ⁊ ange. areti. in.l.i.§. interdũ. ff. a qui. appell. lic. vel nõ.
col. fi. refert ⁊ sequitur dictum Sal. in.d.l.fi. inferens ex eo qδ
si non constat de necessitate compꝛomittentis non datur appel
latio, qꝛ non intelligitur factum scδm formã statuti. Fely. in.c.
fi. in. fi. versi. que oĩa de re iudi. sequendo dictum Salyc. in.d.
l.fi. vult non dici compꝛomissum factũ scδm statutuʒ, nisi appa
reat de necessitate, ⁊ precepto iudicis, ⁊ iδ ex cautela dʒ inter-
uenire compulsio. nec ob. scδm ipsum. l. nouissime. ff. qδ fal. tu.
auct. ⁊ ibi Bal. ⁊ qδ no. bar. in.l. creditor. in fi.ff. de sol. ⁊ Ioã.
and. in.c. preterea. de iure pat. cum concor. in quibus habetur
paria esse, quem fuisse cõpulsuʒ, vel potuisse cõpelli, qꝛ dicit ip
se illa possunt intelligi in his que de sui natura non solent fieri
nisi a coacto, secus in compromisso qδ ẽt a non coacto fieri so-
let. ¶ Ioan. franci. de.s. Nazario in.c. cum. M. Ferrarie. de
ꝯsti. car. xxv. nu. clxxxj. relatis dictis Saly. ⁊ Fely. dicit forte
dictum Saly. iuridicum esse ex pꝛemissa ratione, qδ ꝑdicta ꝓ-
cedant in his que fieri solent solum a coacto, secus in his q spon
te communiter fieri solent voluntarie, vt compꝛomissum. etiam
istδ dcm̃ Sal. pro singulari refert et sequitur. Ias. in cõs. xi. Al

legato pro parte vol. j. ¶ Contrariũ q͛ cõpulsio iudicis non requiratur, nec ex actis debeat ↄstare, sed qd̄ partes, si propinqui fuerint, vel cepta lite, vel existente ↄtrouersia sese compromittant in arbitros ẜm formã statuti, id tñ exprimendo, q͛ sufficiat ⁊ dicantur compromisisse, ẜm statutũ, ⁊ oẽs effectus ex tali cõpromisso oriant̄, qui orirentur, si compulsio interuenisset, ⁊ in actis appareret, verius existimo, ⁊ magis cõiter apprehensum, ⁊ sepius praticaui ⁊ practicari vidi in foro Patauino, ⁊ repio qd̄ Bal. primo q̄uis ab alijs non referat̄ in ↄsi. cccl. ⁊ Sede. col. iij. versi. circa ẜm. vol. v. consuluit pro hac parte, dicens q͛ stante hac lege municipali de cõpromittendo, si porrecta petitione in iudicio postea fiat compromissum, ⁊ eligantur arbitri, q͛ dicti arbitri videñt electi vigore petitionis precedentis, ⁊ statuti tunc vrgentis per no. per Bar. in. l. ij. ff. de ↄdi. ⁊ demon. ⁊ per Archi. in. c. ꝑposuisti. lxxxij. dist. dicit q͛ si citatus ad cõparendum corã iudice compareat, lʒ non dicatur comparere vigore precepti precedentis, tñ presumitur vigore dicti precepti cõparere, ita in ꝑposito cõpromissum presumit̄ factũ vigore petitionis precedentis, lʒ in cõpromisso, hoc nõ sit dictũ. Pro hoc facit ẜm Bal. ibi q͛ tpe cõpromissi inherat statutũ q͛ ptes ad cõpromittẽdum possent cõpelli, sed ista sunt paria quem esse compulsuʒ vel metuere ne compellat̄. l. nouissime. in prin. ff. qd̄ fals. tut. auc. ⁊ hñ facit scd̄m ipsum. l. iij. §. pen. ff. de neg. ge. vbi eq͛parat̄ aliqd fieri ex necessitate vl' necessitatis suspitiõe ⁊ sic ↄcludit bal. cõpulsionẽ nõ requiri ad validitatem cõpromissi statutarij. ¶ Anch. in consi. clviij. rõnes que. idem qd̄ supra, determinat motus, per tex. in. l. j. §. post operis. ff. de no. ope. nun. vbi in litibus dirimendis voluntas partiũ prefertur iussu pretoris, q͛ nil aliud agebant, nisi lites dirimere, valde enim absurdum esset, ⁊ absonus intellectus, si post oblatũ libellũ partes sine coactione iudicis ↄcordarent. non valeret talis prouisio, ⁊ deterioris conditionis esset compromissum voluntariũ q̄ coactum, casus ergo in quo sit voluntarie compromissuʒ venit ex mente statuti, ⁊ eius ratione, ⁊ lʒ statutũ nihil dicat de sponte compromittentibus post litẽ motã id venit ex mente que magis dʒ considerari q̄ verba maxime quando ex verbis ad corticem intellectus resultaret vitiosus intellectus. l. scire opʒ. §. aliud. ff. de excus. tut. Adducit ẽt tex. in. d. l. nouissime modo vt supra, ⁊ quod ibi no. Bal. de statuto quo caueť debitorem cõpellendum soluere in cõi, ⁊ ille qui soluit sine compulsione, nihilominus dicitur soluisse compulsus postq̄ legis ordinatio compulsiua precedebat, queadmodum inspicitur nocendi potestas, sicut nocendi actus l. labeo. ff. de stat. lib. ⁊ c. pisanis. de resti. spolia. queadmoduʒ ⁊ appellatio in potentia idem operat̄, q͛ appellatio in actu ca. non solum. de appel. lib. vi. non sunt igitur culpandi, qui post litem motam, non expectant compulsionem iudicis, sed spõte cõpromittunt, imo sunt laudandi cum fecerint de necessitate virtutem. xxiij. q. vi. §. ex his omnibus iuxta illud quod vos ius cogit id voluntate meret.

¶ Aret. in consi. xxiiij. quatuor dubia. col. ij. vers. preterea ad hoc relato Anch. sequitur hanc sn̄iaʒ adducens Bar. i. l. post legatũ. §. his vero. ff. de his qui. vt indi. ⁊ bal. in. l. parentes. ⁊ in l. liberorũ. C. de test. qui volunt qd̄ eo ipso q͛ testis citatus comparet. ⁊ deposuit presumitur facere inuitus, idem aret. in. l. si qs maior. in. iij. no. C. de transac. dicit ex mente Bar. ibi q͛ cõpromissum q͛ fit a partibus, stante statuto de cõpromissis. videt̄ fieri pretextu statuti non sponte adducit no. in. l. creditor. ff. de solu. ⁊ per Bal. in. l. falsus. in fi. ff. de iur. ⁊ vere si respicimꝰ verba Bar. dicit ipse qd̄ per aret. proponit̄. naʒ infert Bar. ibi q͛ inuite dicitur iurari super transactione, ⁊ compromisso quando vel extat statutũ de compromittendo vel est preceptuʒ iudicis ⁊ sic alternatiue ex quo dr̄ esse coactio ex vi statuti absq͛ precepto iudicis cũ per illã alternatiuã positam p Bar. alterum sufficiat faciendũ, vel iudex, vel statutuʒ. Premissam ↄclusioneʒ, q͛ cõpulsio iudicis non requiratur, sed qd̄ ex statuto proueniat, ⁊ male senserit Saly. in. d. l. fi. ponit Jac. de. s. Geor. in. d. l. si qs maior. in. iiij. no. C. de transac. allegat dicta Bart. in. d. l. creditor. ⁊ Bal. in. d. l. falsus. Hoc idem voluit Rimin. in. d. l. si qs maior. in. iij. no. dicens q͛ opini. Saly. posset ꝓcedere quoties statutũ ipsum arctaret ad compromittendum sub certa forma, q͛ ad hoc vt compromissum censeretur factum pp statutuʒ, requiretur qd̄ forma ipsa esset seruata, q͛ tanquam extrinseca non p̄sumeretur, ⁊ allegans ipsam deberet probare eam sed vbicunq͛ a statuto non introduceretur forma, sed simpliciter caueret̄ questiones inter coniunctos compromitti, tunc eo ipso qd̄ esset factum compromissum censeretur factuʒ virtute statuti, nec est necesse aliter ꝓbare, allegat barto. in. d. l. creditor ⁊ ẽt q͛ in quacunq͛ materia partes sump vñr habere respectũ ad statuta loci, vt per bar. in. l. hr̄des mei §. cũ ita. ff. ad treb. ⁊ q͛ qñ aliqd reperitur factũ in dubio presumitur factũ ab eo qui erat obligatꝰ illud facere, vt per bar. in. l. fi. C. de alim. pu. prestan. cur. sen. in d. l. si quis maior. col. iij. ⁊ seq. dicit qd̄ habuit istam questiones de facto, ⁊ qd̄ respondit doctrinã Saly. non esse veraʒ, ⁊ adducit aliqua ex predictis, ⁊ vltra ea dicit esse dictum aureũ bal. in l. oẽm. in fi. C. ad tertul. vbi dicit qd̄ statuta semp loquunt̄, semper terrent, semper ↄtinuũ inferunt metũ, ⁊ id̄ postq̄ ita est sequtur qd̄ in necessitatibus nemo est liberalis. l. rem legatam. ff. de adim. leg. ⁊ dicit qd̄ in ea cã aduersarius succubuit, ⁊ ex eo semper doluit. idẽ determinat Jo. cro. in. l. nemo põt. ff. d leg. i. col. xxiij. nu. xl. dicens hanc opinionẽ esse verã, ↄcqd dicat Salyc. ⁊ Fely. cum in dubio censeat̄ factũ compromissum ex necessitate statuti, lʒ in actis istud nõ fuerit expressum, eo q͛ in dubio ħbentes vñr ↄformare opinionẽ suã, ⁊ voluntatẽ cũ dispositione statuti sue ciuitatis, scd̄m bar. in. d. l. heredes mei. §. cũ ita. quẽ sequitur Jo. hanibalis. in. d. l. nemo põt. colũ. lxvij. nu. dclviij. dec. in. c. cũ. M. Ferrariẽsis. col. xi. ver. sed adde. nu. xix. improbat dictũ Sal. dicens illud non esse verũ q͛ satis apparet cõpromissum factũ fuisse ex necessitate, stante tali statuto, de quo ptes habuerunt notitiã cum nõ dicat̄ sponte fieri illud qd̄ fit ab eo qui cogi põt, q͛ in actu spontaneo voluntas oĩo libera requirit̄, ⁊ id̄ lʒ voluntas coacta dicat̄ voluntas. l. si patre cogente. ff. de rit. nup. non tñ est voluntas spontanea, vt vult Abb. in. c. i. p illum tex. de reg. ⁊ glo. in. c. notificasti in verbo lnia. xxxiij. q. v. ⁊ facit scd̄m ipsum qd̄ no. Anch. in clem. present̄i de cens. in v. no. vbi inquit qd̄ nõ dr̄ solutum sponte qñ petitio precessit q̄nis soluens soluere non teneret̄, ⁊ sic lʒ voluntaria videatur solutio, nõ tñ dicatur spontanea, adducit ẽt q̄ plura alia in similibus facientia, vel dicit ipse tu potes saluare dictum Saly. vt ꝓcedat, qñ ↄstaret qd̄ oĩno partes ẽt absq͛ statuto cõpromittere voluissent, secus in dubio, q͛ videñt voluisse habere respectum ad statutum loci Cur. iun. in. d. l. si quis maior. ipugnat opinionem Sal. ⁊ sequit̄ hanc vti veriorem. ⁊ vt dixi hec opinio est magis cõis, ⁊ verior, qd̄ compulsio non requiratur.

¶ Et pro hoc adduci põt glo. in. c. sanctorum. lxxi. d. in glos. magna, qd̄ si p sedẽ apostolicam, vel p decretũ sit ordinatuʒ, qd̄ ordinationes epoꝝ fiant auctoritate apostolica, tñ propria auctoritate fieri possunt quemadmodũ ẽt dr̄ qd̄ presbyter dʒ celebrare, ⁊ baptizare de licentia epi, tñ poterit illa facere ꝑpria auctoritate. facit ẽt ad hoc, quod verba oĩa istius statuti p̄ter illa qd̄ sit lis qd̄, ⁊ qd̄ sint ꝑping non sunt de forma, ⁊ p vt dicit ancha. in. d. ↄsi. clviij. absurdũ esset qd̄ oĩa essent de forma cuʒ statutum velit facere lauda inter ↄiunctos, magis q̄ inter extraneos, ⁊ si oĩa essent de forma difficiliter posset reperiri laudum qd̄ haberet oĩa enumerata, ⁊ essent obseruata oĩa contenta in statuto, ⁊ ẽt q͛ magis firmũ esset laudũ sup cõpromisso coacto in quo esset aperta via querelandi, ⁊ appellandi, q̄ esset in compromisso voluntario, in quo est preclusa oĩs via querelandi, qd̄ esset absurdum, cum minus subuenireť gerenti actum voluntarie, q̄ coacte. l. si fideicõmissum. §. si necessaria. ff. qui sat. cog. ⁊ c. ab arbitris de offi. dele. lib. vi. ⁊ ꝓ hoc est tex. ẜm ipsuʒ. in. c. pp de elect. vbi multa enumerant̄ obseruanda in electionibus, ⁊ tñ non oĩa sunt de forma. vt ibi p Jo. an. naʒ si oĩa essent d forma, pauce electiões repireñt valide simile videmus in iudicijs vbi multa enumerant̄ circa ordinẽ ꝓcedẽdi, ⁊ tñ eoꝝ ommissio nõ viciat iudiciũ. c. fi. de re iud. lib. vi. l. platam. C. de sen.

¶ Ad rñsionẽ. s. datã p Fel. q͛ tex. in. l. nouissime, ⁊ alia intelligant̄ de his quẽ nõ solent fieri, nisi a coacto põt dici q͛ illa solutio nõ tollit obiectũ eo q͛ nõ est veꝝ qd̄ iteruentus tutoris ẽt falsi nõ fiat nisi a coacto, nã ⁊ falsus tutor volẽs iteruenit ⁊ iteruenire solet toto tit. ff. qd̄ cũ fals. tu. queadmodũ, ⁊ solutio debiti voluntarie fieri solet vt claꝝ est, ⁊ tñ Bar. i. d. l. creditor. loqtur de solutione debiti, vt ⁊ loquit̄ Ancha. in. d. clem. present̄i de cens. ⁊ ẽt q͛ alienatio est de his que voluntarie solent fieri, ⁊ nõ a coacto, tñ presumit̄ necessaria, si ꝓcessit necessitas, vt in. d. l. fideicõmissa. §. si rem. ff. de le. iij. ⁊ ita possent deduci oĩa supius adducta ꝓ hac parte ad demonstrandũ rñsionem Fel. non esse iuridicam cum ea loquantur in his q̄ solẽt fieri a nõ coacto, vt in illis oĩbus videri põt, ⁊ maxime dictũ bar. in. d. l. si qs maior, qui loquitur in cõpromisso, ⁊ sic in casu in quo est questio nostra.

19 **De iure.** † Quero quid importet verbũ positũ in statuto nr̄o, an intelligatur de iure cõi, an municipali

nicipali vel ꝯsuetudine, ⁊ videbať posse dici ꝙ dēret itelligi ď iure cōi, tm̄, qꝛ verba in digniori significatu dn̄t interpretari. §. sed quotiēs. inst. de iu. na. ge. itē qꝛ verba dēnt interpretari in potētiori significatu. l. i. §. qui in ꝑpetuū. ff. si ag. vect. vel emp.

20 ¶ † Facit ꝓ hoc dictum Guid. de suz. in q. statutorum sub littera prima, q dicit, ꝙ si factū est cōpromissum in aliquē q hēat ꝓnuntiare de iure, nō poterit talis arbiter ꝓnuntiare ſm statuta iuri cōi ꝯria allegat tex. in auc. presides. C. de epi. and. ⁊ l. rem nouā. C. de iud. ⁊ dictū h̄ refert, ⁊ seqť Jo. an. in addi. ad Spe. in tit. de arbitro. §. excipiť. versi. itē qđ corruptus in verbo Guido subiungēs, ꝙ istud est qꝛ nominatio, sine adiectio intelligiť ď iure cōi. d. §. ſ3 quotiens. ⁊ l3 iudices iurēt seruare statuta, ⁊ cōsuetudines locorū de iure iur. c. veniētes. dicit distiguēdū eē inter statuta ordinatoria ꝓcessuū, ⁊ statuta diffinitiua pricipale, ex quo solū ꝓnuntiationi imponiť illa meta, sed si additū fuisset cognoscere, ⁊ pnunciare fortius fuisset, ⁊ ligaret, ⁊ piculosum eēt illi qui fouet iustā cām ſm statuta, ⁊ iniustā ſm ius cōe eo modo se cōpromittere, predictā opinionē Gui. ⁊ Jo. an. reffert ⁊ seqť Ang. in. q. incip. duo inuicē col. xj. versi. bis ēt subiungiť, ⁊ albe. in trac. statu. q. cxxvij. incip. si cōpromissum in. i. par. adducens ꝓ hoc tex. in. l. fi. C. de his q ven. etat. imp. cū ibi no. ⁊ c. i. de pcur. ⁊ qđ ponit Spe. in tit. de app. §. nūc tractemus. vers. ceterū, ⁊ Inno. in. c. ex parte de cens. q dicit, ꝙ cū faciat mētionē mēsure intelligiť de cōi, hoc idē voluit Card. Flor. in. c. fi. de ꝯsi. ⁊ Roma. in rub. ff. de arbi. q. xv. ⁊ facit dictū Bal. in. l. que sitū. §. sed ⁊ si qs. ff. si qui. c. vbi si aliqs renuntiauit oī iuris auxilio dicit se credere, ꝙ nō renūciauit bn̄ficio statuti, qꝛ qn̄ ꝓferť terminus, ius intelligiť de cōi nō statutario, ⁊ gl. in. c. i. de transa. que voluit qđ appellatione legis venit ius cōe non priuilegiū nec similia, ⁊ tex. iuncta gl. in. c. fi. de pact. in versi. de iure que exponit ď legibus plebiscitis, senatus ꝯsultis. ⁊ ꝯstitutionibus, ⁊ sic nō exprimiť ius municipale, ⁊ hec duo dicit mēti tenēda. Barb. in rub. de ꝯs. col. v. ¶ Cōprobanť predicta, ꝓ id ꝙ ꝯsuluit Barb. in. cons. lxvj. illud in mediū. col. ij. vol. iij. qui inherendo predictis decisionibus Gui. ⁊ aliorū determinat, quod si est factū cōpromissum in aliquē q hēbat iudicare de iure ⁊ de facto, qđ talis arbiter iudicare dꝫ ſm ius cōe si statuta ꝯriātur in eo loco, ⁊ vltra predicta adducit dcm̄ Bal. in. l. quicunqꝫ. C. de ser. fug. qui dicit qđ si testator instituit filium in eo qđ si debeť de iure intelligiť de iure cōi, ⁊ nō de statutario, seu municipali, ⁊ ꝓ hoc facit tex. sing. ⁊ melior in iure ſm ipsum. in. c. cum venissent de eo qui mit. in poss. vbi fuit mandatū, qđ cā decideret ſm ius, ⁊ bonā terre ꝯsuetudinē, delegatus vero decidit, ſ3 ius dūtaxat dr̄ qđ male fecit, ex quo sibi fuit mandatū, qđ decideret ſm ius, ⁊ bonā ꝯsuetudinē, vn̄ sequitur qđ si mādatū fuisset qđ decideret ſm ius, nec fuisset dictū de ꝯsuetudine qđ potuisset decidere ſm ius cōe ommisso iure municipali, ⁊ sic est ibi casus expressus, qđ vt i mādať cā decidi ſm ius, nō pōt decidi scđm ꝯsuetudinē, ⁊ statuta nisi in cōmissione fuisset dictū scđm ius, ⁊ ꝯsuetudinē. ¶ Facit ēt tex. in. c. fi. in ver. de iure, ⁊ consuetudine, vel statuto de preb. lib. vi. vbi ius cōe statutū, ⁊ ꝯsuetudo ponunť vt diuersa facit tex. in. c. sopite. de cens. versi. de iure, ⁊ precessorū suorū ꝯsuetudine, ⁊ pōderat ad hoc tex. cū gl. sua in cle. i. de sum. tri. in prin. in versi. nulla iuris sanctio. dicit ibi gl. cōprehendiť ius ciuile, canonicū seu municipale, seu sinodale, ex eo illď accidit, qꝛ verba sunt ꝯcepta vniuersaliter ar. c. si romanorū. xix. dist. l. a pcuratore. ff. manda. vn̄ si fuisset dictū, qđ arbiter decidat cām scđm oēm sanctionē iuris bn̄ posset scđm ius municipale decidi, sed qn̄ verba sunt ꝯcepta solum ad ius qꝛ dr̄ scđm ius decidas intelligiť de iure principaliori, qđ est ius ciuile Romanorū, ⁊ ex his, ⁊ alijs ꝯcludit Barb. in. d. ꝯsi. qđ talis arbiter dꝫ seruare ius cōe, nō aūt municipale in decidendo, ⁊ hanc opinionē dicit esse cōem, ⁊ veriorē, cum eam tenuerint s̄. dicti. Jo. an. Guid. ď Suz. Card. ⁊ Lud. Rom. videtur ēt sensisse hoc Soc. in consi. cclxi. In presenti consultatione col. ij. ver. v. ꝯfirmať. vol. ij. qđ idē vr̄ sensisse Bal. in ꝯs. clxxi. Inter illustrem. vo. ij q dicit, qđ qn̄ actū sit qđ seruet ius intelligiť de iure cōi, ⁊ ꝓ hoc faciunt multa iura que ponūt vt diuersa ius, consuetudinē, ⁊ statuta, que pnit Barb. in rub. de consi. col. xiij. seqēdo hāc ptē. istud ēt tꝫ dec. in ꝯsi. dclxxxv. In casu ꝓposito. vo. iiij. ¶ Cōtrariū qđ imo hoc nomē ius platum a statuto nr̄o intelligať, de quocunqꝫ iure, ⁊ cōi statutario, ⁊ ꝯsuetudine verius existimo, ⁊ maxime plať ꝑ statutū nr̄z, cū verbū hoc ꝑ ipsum ꝓlatū intelligať, ⁊ referať ad qualitates alioꝝ statutorū, ꝑ tex. in. l. plenū. §. equitij. ff. de vsu. ⁊ hab. ⁊ eo qꝛ vnū statutū recipit interpretationē magis ab alio statuto, q̄ a iure cōi ꝑ ea que not. Anch. in ꝯsi. cccclxiij. Uiso pħeto in fi. ⁊ dec. in ꝯsi. lxv. ⁊ ꝑ tenui. col. ij. vol. j. ⁊ dixi s̄. in. iiij. q. prin. in verbo cāpsualis incides, ⁊ ꝓ hoc facit qđ voluit Bal. in. l. maximum vitium. C. de libe. prete. col. pen. ver. vlterius queriť determinās qđ stāte vno statuto qđ pr̄ teneať relinquere quintā ptē bonoꝝ filijs, stante alio statuto qđ pr̄ teneať relinquere plenā ltimā filijs, alias qđ sit ipso iure nullū, qđ vltimū statutū loquēs de legitima intelligiť de ltima scđm ius statutariū, nō aūt scđꝫ ius cōe cū ēt habeamus statutū, qđ primo dꝫ iudicans seruare statuta deinde ius ciuile statutis deficientibus ⁊ deinceps ꝯsuetudo, vt in primo statuto, ⁊ in tit. de stat. cōis Padue incip. teneať, ⁊ in hoc nō est difficultas. ¶ Sed qd in casu de quo loqť Gui. de suz. ⁊ alij supra positi, ac stante tali cōpromisso. vt ꝓnunciet de iure, sit itelligēdū de iure cōi tm̄, vt ipsi ꝯcludūt, an vero ď iure statutario, ⁊ ꝯsuetudinario ius cōe corrigens. dico post scribē. cōiter quos s̄. referā ꝙ illa verba de iure intelligi dēnt de oī iure tā cōi, q̄ municipali, ⁊ ꝯsuetudinario, adducā que reperio ꝓ hac parte allegata deinde subnectā qui hoc tenuerunt.

¶ Primo ꝓ ista opinione adduciť text. in. c. i. vt lite pen. vbi lis erat qđ archieps faceret deferre crucē añ se ꝑ totā Angliā, ⁊ ex ꝓuilegio sibi cōpetebat ius, vn̄ cū sup illis ꝓuile. eēt ꝯtētio cōmittiť ꝑ pōtificē, vt deferat crucē donec de iure fuerit cognitū, ⁊ sic verbū ď iure referť ad priuilegia, ⁊ ꝑ ꝯn̄s dꝫ posse referri, ⁊ ad statuta, ⁊ ad ꝯsuetudines, adduciť ēt tex. in. c. l3 causam in prin. eo. mo. quo. s̄. de ꝓba. ¶ Scđo adduciť glo. in probe. cle. in prin. nā dum dicit tex. nulla iuris sanctio glo. in verbo iuris dicit humani positiui, sit canonicum, vel ciuile sinodale, vel municipale, naturale, vel diuinū, ⁊ sic gl. sub hoc noīe iuris comprehendit qđcunqꝫ vel statutariū, vel alterius speciei.

¶ Tertio adduciť rō verba ꝯnalia quotiēs sumus in mā fauorabili dn̄t verificari in qualibet specie sub genere ꝯtenta. c. sciscitatus. de rescri. cum ergo statuta, ⁊ ꝯsuetudines sint iura, vt pꝫ in diffinitione ꝯsuetudinis ꝑ Bar. in. l. de qbus. ff. de leg. ⁊ ď statutis, ⁊ in. l. oēs ppl'i. ff. de iusti. ⁊ iur. ergo veniunt appellatione iuris. ¶ Preterea iura mandant iudicari scđꝫ statuta, ⁊ cōsuetudines locoꝝ, vt in. c. iij. ď eo qui mit. in pos. ⁊ in. c. illa. xij. dist. ⁊ in. l. an in totū. C. de edifi. priu. ergo si isti arbitri ꝓnūciabunt scđm statuta, vel ꝯsuetudinē iuri cōi ꝯria iudicabunt scđm iura, ⁊ eo maxime qꝛ indefinita equipollēt vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. ij. ergo illud verbū de iure tanq̄ indefinitum debet comprehendere statuta, ⁊ consuetudinem.

¶ Preterea verba debent intelligi scđm qualitatem personarum. l. plenū. §. equitij. ff. de vsu. ⁊ hab. sed partes vtuntur iure municipali non iure cōi igiť de illo senserunt.

¶ Preterea pars fundat ēt ius suū in statutis, sed clausula ꝙ aliqs de iure ꝓnūciet intelligiť ēt iure litigatoris, vt. s̄. dicetur ergo ⁊ de statutario, qđ aūt intelligať de iure litigatoris, facit. c. cām que. de rescrip. vbi snīa contra ius litigatoris lata diciť non iure lata. ¶ Preterea oēs ciuium dispōnes in dubio censetur potius referri ad statuta, ⁊ consuetudines populi quibus reguntur, ⁊ viuunt pote ab eis ꝯdita, q̄ ad ius cōe, pꝫ ex doctrina Bar. Ang. ⁊ aliorū in. l. heredes mei. §. cū ita. ff. ad trebel. vbi dicunt post Cy. qđ stante. l. municipali exclusiua feminarū. stantibus masculis testator censeť cogitasse de lege patrie sue non de. l. cōi admittente feminas, ⁊ masculos insimul. l. maximū vitium. C. de lib. prete. ⁊ sic dixit Pet. de anch. ꝙ stante dicto statuto si pater istituit filios suos hr̄des appellatione filiorū non veniunt femine. qꝛ censeť voluisse id qđ lex pr̄ie sue l3 alias venirent ēt femine. l. i. de ver. sig. facit ēt ꝙ voluit idez Pet. de anch. in. l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. qđ si pr̄ recipit emphyteosim pro se, ⁊ filijs si dubitat an filie veniāt stādum est stilo patrie excludenti, vel includenti eas, not. ꝑ Imo. in. c. potuit in fi. de loca. ⁊ in. l. fi. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ ꝑ bar. in. l. vt iniuriandi. §. si liberi. ff. de oper. libe. facit etiam qđ dicit And. de iser. in. c. j. quib. mod. feu. amit. quod accipiens feudum simpliciter censetur respectu feminarum retulisse se ad morem patrie. ¶ Preterea si pars refert se ad consuetudinez, ⁊ vigeat duplex ꝯsuetudo intelligitur se referre ad posteriorē derogantem priori. l. mella. §. sed si alimenta. ff. de ali. ⁊ cib. leg. ⁊. c. cum ď bn̄ficio. de preben. lib. vj. ergo compromittens referēdo se ad ius indefinite intelligitur se referre ad consuetudinarium seu municipale, quod in loco derogat iuri cōi priori. consuetudo. n. ius est ex non scripto resultans. §. ex non scripto insti. de iur. na. gen. ¶ Preterea vbi fit mentio de snīa intelligimus de valida. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi. ⁊ facit qꝛ tabule falle non dicuntur tabule. l. ij. §. i. ff. quemad. tes. aper. ergo

illud verbũ de iure dz intelligi de iure valido, & sic de cõsuetudine, vel statuto q derogat iuri cõi in eo loco i quo viget, & sic illd invalidũ reddit. c. fi. de consi. l. de quibus. ff. de leg.

¶ Preterea de rescripto nullo, vel elidibili non expedit facere mentionẽ in impetratione, glo. est in c. ex tenore. de rescri. & ibi Fely. col. iij. in simili ergo dicamus, q de tali iure cõi sublato per statutum, vel consuetudinem non expediebat facere mentionem in compromisso, igitur non debet censeri esse factã mentionem argu. capitu. si romanorum. §. i. ibi vt quid membranas occupauit. xix. distin.

¶ Preterea si committitur causa q expediatur de iure, & consuetudine, si ɔsuetudo derogauit iuri attenditur cõsuetudo. no. Bal. in rub. de cons. in prin. allegat tex. in. c. si aduersarius de eo qui mit. in pos. ca. rei serua. & sic attenditur dispositio valida non aũt que est correcta, & ex his concludunt scriben. attẽdi debere qðcunq ius in hoc compromisso, & statutarium precipue, seu consuetudinarium si corrigit ius commune per arbitrũ electum, qui habet iudicare scðm iura.

¶ Quarto adducitur dictũ Innoc. in c. certificari. de sepul. in prin. vbi dicit q si quis petit quartã de iure debitam intelligit nõ solũ petere quartã iure cõi debitã. sed ẽt de consuetudine.

¶ Quinto facit dictũ Bal. in rub. de reg. iu. li. vj. qui dicit qð cõpromittens in aliquem, vt iudicet de iure intelligitur de omni specie iuris, qꝛ videtur de eo cogitasse.

¶ Idem Bal. in l. illa institutio. ff. de here. insti. in fi. colũ. dicit q si factũ est cõpromissum, vt in casu nr̃o q arbitri ꝓcedant de iure, & de facto, & de iure ꝓnuncient. Nõ tales arbitri debẽt ꝓnunciare ẽm statuta si iuri cõi ɔ̃riantur ex quo statuta sunt cõfirmata a iure, & a superiore, & tunc ẽt ꝓnunciatur scðz iura.

¶ Idem Bal. in l. ɔstitutionibus. C. de bonisq liberis vbi determinat q stante promissione dotis restituende scðm ius intelligitur secundum consuetudinem Martini.

¶ Idẽ bal. in l. vnica. C. de cõse. lz q accusator extrahẽtis blandum de ciuitate in fine libelli si petat ɔdemnari hunc scðm formam iuris cõis intelligitur de iure cõi statutario, qꝛ alias scðm ius cõe nullã penam patit, sed in hoc dictũ parũ vrget, ex mẽte Jas. in l. oẽs populi. ff. de iusti. & iur. cum in dubio verba libelli intelligantur in fauorẽ libellantis. l. si qs intentione. ff. de iud.

¶ Sexto facit qð ponit Pet. de ancb. in c. canonũ. de ɔstit. q. xiiij. prin. car. mihi. xxi. q stante statuto qð masculi excludãt feminas, & pater in testõ instituat filios suos hr̃des in eo qð ei tangit de iure si testator habeat filiã feminã, tunc dicit ipse filia femina non intelligit esse vocata, qꝛ testator ꝓbabilius vr̃ sequi, q per statutũ dispositũ est q̃ p ius cõe, adducit tex. in c. cũ dilecto. de ɔsan. & affini. nam ad vulgarẽ intelligentiã referenda sunt verba. c. ex litteris. de sponsa. Vñ dicit ipse si statutuz, vel ɔsuetudo diuersum statuit in filios masculos, quã in feminas in hac mã differẽti nõ vr̃ inter hoies illius loci assumẽda interpretatio iuris cõis postq̃ statutũ facit drĩam inter eos, vr̃. n. potius testator applicuisse intellectũ suũ ad consuetudinẽ propriã quaz ad ius cõe, vt in c. cum dilecto. & ex his Anchar. ibi improbat opinionem Bal. in l. quicunq. C. de seruis fugitiuis.

¶ Istã aũt ɔclusionem q arbitri electi ad pronunciandum hz iura dẽant, & possint ꝓnunciare, hz statuta, & ɔsuetudines tenuit Anto. de bur. in c. quintauallis col. fi. in fi. de iureiur. improbando opi. Guid. & Jo. an. motus qꝛ scðz ius est qð ꝓnuncietur scðm statuta loci iuri ɔ̃ria. l. si fundum. ff. ð euic. l. i. & ij. C. ð emã ci. libe. & l. i. C. de vsu. idẽ voluit Pau. de ca. in l. ius pluribus in prin. ff. de iusti. & iur. & in l. prescriptione. col. iiij. ver. lz tertio principaliter no. C. si ɔ̃ ius vel vti. pub. & Roma. in l. post dotẽ. col. xiij. ff. so. ma. vbi dicit se pluries ɔsuluisse ꝓ hac parte.

¶ Idem firmat Abb. in c. humanum. i. dist. & in rub. de ɔsil. & in c. cumana. col. antepe. de elec. & in c. cũ venissent. in. ij. no. de eo qui mit. in pos. ca. re. ser. & in c. lz cãz. in. ij. no. de electio. & in ꝓhe. cle. in princ. Preposi. in c. ius generale, simpliciter hanc partẽ sequit, hoc idem voluit Alex. in d. l. post dotẽ. col. x. ver. vere tñ. ff. so. mat. lz hanc ptem & tuet Fely. in c. ius gñale in. i. & ij. col. & seq. i. dist. & aliqd in c. lz cãm. in. ij. no. de proba. & in c. j. in. i. no. de sponsˀ. multa ẽt sequendo hanc partẽ ponit Jaso. in l. omnes populi. in. j. lec. in. i. col. & in. ij. lec. in. iij. col. in. ij. no. & seq. vbi latissime loquit. ff. de iust. & iure, & in l. prescriptione. col. iiij. ver. iiij. no. C. si ɔ̃ ius vel vti. pup. vbi dicit q ista est cõis opin. dec. ẽt lz hanc partem in c. lz cãm. in. ij. no. ð prob. & Jo. cro. in d. l. oẽs populi. in. j. no. & dicit hanc communem Clau. aquen. in l. ius pluribus. in prin. ff. de iusti. & iur. idez dicit q ista est cõis, & eam defendit Roch. de cur. in trac. ð ɔ̃f. in rub. in. vi. q. & hanc dicit esse veriorẽ. Jo. bap. de. s. Seue. in l. oẽs populi. in. i. col. & scðm hanc opinio. ɔsuluit Roma. in cõsil. cli. Clarissime dr̃. & Maria. soci. in consi. ix. Prosequẽdo. in. v. col. ver. non ob. ẽm fundamentũ vol. i. & Franc. cur. in ɔ̃s. xlvi. Sup ɔtrouersia. cor. in ɔ̃s. cxiij. lz primo aspectu. colũ. i. vol. i. ¶ Et tenẽdo hanc partẽ, que magis cõis est qcqd dicat Barb. in d. cons. lxvi. Possumus ad adducta in ɔ̃rium rñdere, & ad tex. d. §. lz quotiens. in quo vr̃ esse maior difficultas respondet Abb. in d. rub. de consue. q intelligat, qñ nomen iuris in vna tñ specie dz verificari, qꝛ tunc in potiori significatu ð iure cõi Romanorũ intelligit, secus qñ simplr̃, & absolute de iure dicat qꝛ indefinita equipollent vniuersali, & oẽs iuris species cõprehendentur. hanc rñsionem impugnat Car. alex. in d. c. ius gñale. i. dist. dicens qð etiam in cõpromisso qñ datur ptãs iudicãdi de iure de vna specie iuris intelligitur, qꝛ si de iure generaliter intelligeret ius cõe, & spãle cõprehenderent & possent seq diuerse sn̄ie, & ɔ̃rie qꝛ statutũ aliter disponit q̃ ius cõe.

¶ Dec. in c. lz cãm. in. ij. not. de ꝓba. tuetur responsionẽ Abba. & dicit q verbũ illud de iure intelligit de omni specie iuris non copulatiue vt sentit Car. sed alternatiue, nam arbiter non dz iudicare ẽm ius cõe & statuta, sed alternatiue hoc mõ ẽm ius cõe si illi p statutum non derogetur, & ẽm statutũ, si illud preualet iuri cõi, & ẽm priuilegium si illud apparebit. Jlla enĩz verba de iure ad iura partiũ quocũq mõ ius partibus cõpetãt referũtur, siue de iure cõi, siue de iure speciali adducit no. per Bart. in l. rerum amotarũ. ff. re. amot. de eo qui petit reũ condemnari scðm formã iuris, & statutoꝝ. Possemus ẽt defendendo solu. Abb. dicere qð si potestas data sit arbitro iudicandi de iure, & posset referri ad quancunq speciem, tñ illa lata potestas restringitur ad mentẽ iuris que est, qð vnus nõ debeat ferre duas sententias ɔ̃rias in eadem re, nam quãtumcunq latissima sit ptãs arbitrorũ restringit tñ ad dispositionẽ iuris. l. ꝓcurator. ff ð cõdi. indeb. no. Pau. de cast. in consi. cvij. vr̃ dñm q dictus Loysius vol. i. & dicam infra in. q. vi. princi.

¶ Alia sol. datur per eundẽ Abb. in d. rub. q statutũ in loco satis dr̃ ius cõe, ex quo ius cõe mandat statuta obseruari. l. oẽs populi. ff. de iust. & iur. sed Dec. in d. c. lz cãm, dicit qð ista solutio non satisfacit qꝛ tex. in d. §. lz quoties. vult qð ð iure cõi Romanorũ intelligat imediate, sed ius proprium illius ciuitatis, & distinguit a iure cõi Romanorũ vt in d. §. dr̃. ergo ius statuti non põt dici ius cõe, lz a iure cõi approbet, qꝛ illa approbatio non facit, vt imediate dicat ius cõe Romanorũ, cum ibi a proprio iure alterius ciuitatis distinguatur.

¶ Alia sol. dat p Cardi. alex. in d. c. ius generale qui dicit q in d. §. lz quotiens. solũ hz, q qñ fit mentio iuris ciuilis, non solum venit ius scriptum, sed ẽt consuetudo loci particularis, & sic ius speciale. dec. in d. c. lz cãm. relata hac opinione eaz impugnat qꝛ tex. ibi solũ vr̃ loqui de iure scripto, dum loquitur de iure Atheniensium, qui tm̃ hẽbant ius scriptũ. §. ɔstat insti. eo. tit. ergo vr̃ loqui de iure scripto, & qꝛ in §. ɔstat qui seqnĩ loqtur de iure non scripto, & aduersatiue dicit ɔstat aũt, & sic vt bene aduerset pz q superius tm̃ de iure scripto loquatur.

¶ Alia sol. datur p ipsum dec. in d. c. lz cãm. q tex. in d. § sed quotiens. ꝓcedit qñ ius Romanorũ est in viridi obseruantia, secus videtur qñ iuri cõi derogatũ reperit in loco qꝛ tunc statutũ qð viget vr̃ in potiori significatu esse ex quo illð preualet, & ius cõe in loco non vr̃ esse in cõsideratione, & qꝛ tex. in d. §. sed quotiens. loquitur qñ verba ꝓferunt a legislatore, quo casu verba intelligant scðm qualitatem ꝓferentis, vt in ꝓposito no. Bal. in c. cum venissent. in. ij. col. de eo q mit. in poss. dicẽs, qð qñ verbũ ius ꝓfert a rege Anglie de iure regio Anglicano intelligitur, facit tex. in d. §. lz quotiẽs, vũ inquit qð in dubio, ius nr̃m significamus, & ponit exemplũ de poeta q apud nos de Virgilio intelligit, vnde ad ꝓpositũ dicit ipse cõpromissum factũ ð iure, eo mõ intelligi debet ð iure qð inter partes ipsas dz obseruari, & sic de iure cõi vel statutorũ scðm qð in loco obseruat. istaz sol. Dec. prius sensit Roch. de cur. in d. rub. de ɔ̃s. in vltima. q. q dicit qð appellatione iuris intelligimus de cõi, sed id non ꝓcedit quotiens ɔsuetudo vel statutũ adens derogans ipsi iuri cõi vel aliter potest rñderi, vt per Fely. in d. c. ius quiritum in iij. col. appellatiõe q iuris intelligimus de cõi nisi ex mã subiecta comprehendatur. qð loquens senserit de municipali, vnde illa dicta procedant vijs suis

¶ Alio modo cogitabã qð posset rñderi ad d. §. sed quotiens qð ille tex. non facit ad ꝓpositũ qõnis nostre, nam questio est stãte compromisso vt pronunciet arbiter, ẽm ius an intelligat

de

de cõi, vel de alio tex. in. §. sed quotiens dicit, ꝙ quotiens ꝓfer tur ius ciuile simplr, ꝙ intelligit de Romano, ⁊ istud est ꝙ in principio illius. §. dr. ꝫ ius quidem ciuile, ⁊ subiungit ius ciuile Athenienſiū, ⁊ postea dicit sic. n. ius quo Romanus populus vtitur ius ciuile Romanorū appellamus, ⁊ in versi. ꝫ quotiēs dicit, sed quotiēs nō addimus, nomen cuius sit ciuitatis, glo. ibi in verbo ciuitatis dicit ꝫ simplr dr ius ciuile, ⁊ ita stat littera in instõne Theophili in dicto loco instõnum in. §. ꝫ ius qdez, vbi sunt hec verba, cū vero quis in definite ius ciuile dicit non addito cuius, nā ciuitatis romanum significat. ex quo tex. ⁊ glo. li quido ꝯstat, ꝙ non ꝓfert ius simplr, sed cum illa qualitate ciuile, ⁊ sic ius ciuile, ⁊ tunc dico, qḋ qō nr̄a est separata ab illa dispositione, nam querit hic si est ꝓlatum verbū, ius de quo intelligatur, ibi aūt querit de hoc verbo ius habens annexū, ⁊ illḋ ciuile, vn̄ nimirū si ibi intelligit ᵭ iure romano, hic aūt de iure statutario, nā ēt ḃm cōem vsum loquendi proferendo ius ciuile intelligimus de iure romanorū secus aūt si ius dicamus, prout ēt dicā. j. qn̄ factū fuit cōpromissum, nō ḃm ius simplr sed scḋz ius cōe nam illud verbū cōe alterat vt dicā. j. in. ij. limitatione, si dicamus qḋ verbū illud ciuile in. §. sed quotiēs, alterat, ⁊ ius tantum romanorū ostendat, secus aūt in. q. nr̄a. in qua ius simpliciter vr̄ eē ꝓpositum, vn̄ si eēt verbū ius solū in eo tex. si referet ad dignius deberet referri ad diuinū, vel nāle, que sunt digniora, vt in. §. i. inst. de iur. nat. ⁊ hoc est clarū, vn̄ necessariū est dicere, ꝙ sit adiectū illud verbū ciuile ex quo illḋ alterat, ⁊ ad ius romanorū refert, secus si ius simplr ꝓferatur, vt in qōne nr̄a.

¶ Nō obstant alia iura adducta in ꝯ̄riū, vbi ius cōe statuta ꝯsuetudines ponunt vt diuersa, qr rn̄. Fely. in. d. c. ius quiritū. in. iiij. col. j. d. ꝙ illa verba sunt ꝓlata ad abundantiorē cautelā vel dicas, ꝙ ⁊ si p legislatorē fiat mentio iuris, ⁊ ꝯsuetudinis, non per hoc seqtur, ꝙ si statuti seu ꝯsuetudinis mentio facta nō eēt appellatione iuris nō cōprehēderet, qr qn̄ genus, ⁊ species exprimitur apparet qḋ ᵭ mente ꝓferentis est, qḋ talis species sub illo gn̄e nō cōprehendat. l. quesitū. §. fi. vbi late Barto. ff. de fundo instru. nō aūt qḋ sp sit necessaria expressio speciei ad hoc vt cōprehendatur ita omnia predicta iura resoluit nouissi. Hispa. in. §. j. inst. de iust. ⁊ iu. columna. xviij.

¶ Vel dicas tollendo vno verbo oīa adducta, qḋ verbum ius ꝓlatū a lege, ⁊ a principe nō cōprehendit in ea expressione statuta loci, cum ipsa statuta sint facti quo ad legislatorē, ⁊ in facto ꝯsistant, ⁊ p ꝯ̄ns nisi particulariter sit dictū in. l. nō veniunt sub noīatione iuris, cū non videat de eo cogitare, stante ignorātia. c. j. de ꝯsti. lib. vi. ⁊ ibi p Jo. an. anch. ⁊ alios, ꝯcludentes statuta eē facti, quo ad cognitionē principis cū illa ignoret, secus est in qōne nr̄a, vbi ptes ꝯueniunt, qḋ cā decidat ḃm ius, ꝙ verbum interpretari dꝫ de iure qḋ hꝫ vigorē in loco, ⁊ sic de statuto, de quo partes habent cognitionē, non autem de iure cōmuni sublato, vt supra dictum est, et. j. in. iij. limitatio.

21 ¶ †Limita precedentē ꝯclusionē vt nō hēat locū quotiēs celerius cā posset expediri si sumeremus istud verbū ius ꝓ iure cōi ita roma. in. d. rub. de arbi. in. xv. q. ponderando tex. in. l. i. ff. ᵭ arbi. ibi ad finiendas lites ptinet, ⁊ adducit qḋ scribit Bar. in l. rerū amotarū. ff. rerū amot. ⁊ Bal. in. l. gal. §. si eius. ff. de lib. ⁊ posth. ⁊ in. l. i. C. de ꝯfes. ⁊ in. l. sed si qs. §. quesitū. ff. si qs cau. vbi dr qḋ si peto aliquē ꝯdēnari ḃm formā iuris, ⁊ statutorū ꝓsumor voluisse intentare qḋ mihi vtilius est, ⁊ hoc mō roma. vr velle intelligere opi. Guid. ⁊ aliorū. Bn̄ facit ꝓ premissa limitatione ḃm Fely. id qḋ no. Bal. in. c. cum venissent in. ij. colū. versi. ꝯsidera de eo qui mit. in pos. vbi dicit qḋ ꝫ hoc nomē ius ponat pro iure cōi, tn̄ hoc est intelligēdū si per hoc nō derogat iuri alterius partis, puta si statutū, vel ꝯsuetudo nō dat aliquod ius parti. nā si hoc esset, tūc illud ius eēt parti administrandū, allegat ad hoc. l. an in totū. C. de edifi. priu. hanc limitationem post roma. ponit Fely. in. c. ius quiritū. i. dist. col. iij. ⁊ refert eā Jas. in. d. l. prescriptione. C. si ꝯtra ius. col. v. in fin. ⁊ in. d. l. oēs populi. in. ij. lectu. col. v. in prin. q̄uis impugnet rōnem roma. qr dicit illud eē qr verba libelli sp intelligi dēnt ad fauorē libellantis ēt si oporteret vocabula impropriare, put fit in. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. ⁊ per Alex. in. d. l. gal. §. si eius. hanc limitationē ēt refert ⁊ seqt Roc. de cur. in. d. rub. q. vlti. de ꝯsue. ⁊ Barb. in ꝯs. lxvi. illud in mediū referā col. iij. vol.

22 iij. ¶ †Limita scḋo quotiens eēt dcm̄ qḋ iudicet ꝫ ius cōe, nā tunc intelligit de iure cōi romanorū, non statutario, nec ꝯsuetudinario, ne illud verbū cōe reddat sup̄fluū intelligēdo de statutis, ⁊ ꝯsuetudine, ita intelligit Alex. in. d. l. post dotē. col. antepe. ff. solu. mat. hāc eādē sequit deci. in. d. c. ꝫ cām. in. ij. not. de ꝓba. per ꝯ̄dicta, ⁊ ēt qr ꝓprie statutū in loco non dr ius cōmune ꝫ excludat dispōnē iuris cōis qr cōmune dr respectu iuris spālis, adducit tex. in. d. §. sed quotiēs. ⁊ ad dictū Bald. in. l. i. col. xij. ver. quinto dico C. de ꝯfe. qḋ vr in ꝯ̄riuz allegari. rn̄. qḋ ibi non poterat intelligi nisi de statuto, qr illud nō erat ꝓhibitū de iure cōi dū ibi volebat Bal. qḋ petēs ꝯdēnari extrahentez bladū. ꝯ̄ formā iuris cōis qḋ verificat in statuto, vel dici pōt qḋ dcm̄ hoc Bal. ꝓcedat in libello, in quo verba iproprian̄t ⁊ iter pretant, in fauorē libellantis, vt in p̄missa limitatione, hāc sniaz ꝫ Pau. de cast. in. l. ꝯstitutionones. C. de bonisqꝫ libe. hoc idē voluit Jas. in. l. oēs populi. in. iiij. col. nu. xxiiij. ff. de insti. ⁊ iur. idē ꝯcludit Roc. de cur. in. d. rub. de ꝯs. in vlti. q. ea rōne quia differunt ius cōe, ius municipale, vel ꝯsuetudo, ⁊ qr in claris nō est locus ꝯiecturis. l. ꝯtinuus. §. cū ita. ff. de verb. ob. ex quo. n. cōpromissuz sit de iure cōi clare appet, qḋ excludant alia iura spālia. l. cū pretor. ff. de iud. c. nōne hn̄dicimus. de presump. hoc idē voluit Soci. in ꝯs. cclxxi. in pn̄ti ꝯsultatione volumi. ij. ⁊ late Deci. in ꝯsi. dclxxxv. in casu ꝓposito. volu. iiij.

¶ Sed aduerte qr ꝯ̄ hāc ꝯclōnē adducit dcm̄ Bal. in. l. ꝯstōnes. C. de bonisqꝫ lib. vbi si fuerit facta p̄missio dotis restituen de ḃm ius cōe interpretat ḃm ꝯsuetudinē Martini, ⁊ sic verbū ius cōe posset ad statutū referri. Pau. de ca. ibi impugnat dictū Bal. qr ꝯsuetudo illa erat de directo ꝯ̄ ius cōe, ex quo de ea nō potest intelligi p verbū ius cōe expressum in ꝯ̄ctu. alexā. in prealleg. l. post dotē. col. an̄pe. q̄uis teneat ꝓcedētē opinionē, tn̄ dicit opi. Bal. posse substineri, qr statutū in loco dicit ibi ius cōe p. l. de qbus. ff. de leg. ⁊. l. oēs ppli. ff. de insti. ⁊ iu. Clau. aquē. in. d. l. post dotē. col. pen. ꝫ eandē opi. tn̄ dicit hoc dictū Alex. asserentis statutū posse dici ius cōe esse falsissimū, cū solū dicat ius particulare. §. oēs ppli. inst. de iure natu. ⁊. d. l. oēs ppli qnimo dicit ipse ꝯsuetudo, ⁊ statutū ponunt tanq̄ diuersa quo ad ius cōe, vt est tex. in. c. ex litteris. ibi tā iuris canonici ᵭ ꝯsti. ⁊ in. c. venerabilē. circa prin. de electio. ⁊ in. c. cū dilectus ver. ceterū. de ꝯsuetu. tn̄ dicit ipse ꝓ dicto Bal. est singularis decisio roma. in cōsi. ccxix. Presens casus hꝫ duplicem dubitationē. in fine, vbi ꝯcludit, qḋ stante statuto in ciuitate Pisana, qḋ casus ommissi p statuta loci decidant per ius cōe, quod i ommissis seruabunt statuta ciuitatis Florentie, cui ipsa ciuitas Pisana est subdita cū regat statutis ciuitatis, cui subiicit, subiūgit postea qḋ illud dictū nō ponit ꝓ ꝯstanti in terminis Bald. ꝫ in suo casu. dictū tn̄ Bal. ḃm ipsuz forte posset substineri, qḋ satis dicat ius cōe, ꝯsuetudo q̄ declarat legē ambiguā, ⁊ ista dicit tene mēti, qr sunt de pane lucrādo.

¶ In premissis aduerte duz Clau. dicit statuta nō dici ius commune in loco suo, qr in ꝯ̄riū est decis. Bal. in tit. de pace ꝯstā. in. §. imperialis. col. vj. ver. quero vtr statutū, dicens ꝙ illa cōstitutio ꝫ sit localis quarūdā ciuitatū tn̄ facit ius cōe, subiūgēs qḋ locales ꝯsuetudines, quo ad locū ipsum dr̄r ius cōe, vt i. c. cū venissent. de eo qui mitti. in poss. ⁊ rō est qm̄ a iure cōi cōfirmant, ex qbus verbis appet statutū loci esse ius cōe i loco. nec obstāt iura adducta p Clau. qr si verbū cōe assumet tāq̄ genus cōprehendet in se ius gentiū, vt in. d. §. oēs ppli, ⁊ i. d. l. omnes ppli, ius. n. gētiū ibi appellat ius cōe, ⁊ in toto tit. insti. de iust. ⁊ iure. ius romanorū appellat ius particulare, ⁊ ciuile romanorū, vt in illis iuribus, ⁊ hoc mō ꝯsiderādo illa iura faciūt ꝯ̄ ipsum Claud. cū ius ciuile romanorū appellet ius pticulare, nō ius cōe, ⁊ illud verbū applicet iurigētiū. Sꝫ si volumus ꝯsiderare ius romanorū, put apprehensum ab oibus gentibus, cum ll. romane oēs apprehēdāt. l. cunctos pplos. C. de sum. tri. ⁊ ibi no. l. deprecatio. ff. ad. l. rhod. tūc eo mō appellabit ius cōe, qr cōiter obseruat, eodē mō possumus dicere, qḋ ius ciuile Patauinū, Veronēse, ⁊ similia appellabit ius cōe illius ciuitatis, qr cōiter est apprehēsuz ab ea ciuitate, cū idē iuris sit de toto, quo ad totū, qḋ est de pte quo ad ptez. l. que de tota. ff. de rei vend. l. iurisgētiū. §. adeo. ff. de pac. ⁊ hoc mō intelligit Bal. in. d. §. imperialis. ¶ Nec obstat tex. in. c. ex litteris. de ꝯstitu. qr ibi nō dr ius cōe, ꝫ ius canonicū eodē mō tex. i. c. venerabilis. ibi appellat ius simplr, ⁊ ꝯsuetudinē dicens de iure, ac antiqua consuetudine sic ⁊ tex. in. c. cū dilectus nō ꝓbat eius intentionē cū ibi ponat ius cōe ad drīam priuilegij, ⁊ iuris pticularis dum dicit tā de iure cōi, q̄ priuilegio. roma. in. d. l. post dotem. colū. xviij. versi. quarto dubitat, trāsit cū opinione Bal. in. d. l. constitutiones, firmās hoc, statuta ciuitatū appellari ius cōe cum ab ipso ꝯfirmet, rectius intuenti puto dictū Bal. nō facere ad ꝓpositū materie nostre dū in. d. l. ꝯstitutiones. C. de bonisqꝫ libe. vult consuetudinez Martini venire sub isto verbo ius cōe.

Nam dispositū erat ꝑ ius cōe ḡnaliter, ꝙ dos reuerteret̄ ad pa trem, tñ ꝯsuetudo ḡnalis Martini fuit, ꝙ reuerteret̄ ad filias. Ex quo vtraqꝫ dispositio, ⁊ iuris scripti, ⁊ iuris non scripti erat ḡnalis, ⁊ sic cōis, ⁊ erant equalia iura. Uñ nimirū si sub stipula tione de restituendo ꝭm ius cōe venit, ⁊ illa ꝯsuetudo ḡnalis, cū ius quo ḡnaliter vtimur sit partim scriptū, ⁊ partiū non scriptū, vt in. §. ꝯstat. insti. de iure natu. ex quo cuꝫ sint equalia, ⁊ eadeꝫ ḡnalitate disponāt, ⁊ sub eodē noīe cōprehēdant̄ necessariū est dicere eā stipulationē referri ad ius cōe validū, arg. l. iiij. §. con dēnatum. ff. de re iudi. l. mella. § sed si alimenta. ff. de alimen. ⁊ ci ba. leg. ⁊. c. cū de bñficio. de prebē. lib. vj. ⁊ sic ad ꝯsuetudinem Martini vrgentē, ⁊ iuri ciuili derogātē, qua cōis est, ⁊ vt ipsuꝫ ius ciuile, ⁊ ita reperio ꝯsiderasse dictū Bal. corne. in. d. l. con stitutiones. secus est in qōne nostra, nā ꝯcurrit ius cōe ex vna ꝑ te, ⁊ ius particulare, ⁊ sic statutariū, ⁊ alia, ⁊ respectu iuris ciui lis statuta sunt particularia non cōia, sed respectu subditorū in ter ipsos dicunt̄ cōia, vt. s. dictū est. Ex quo si data est libertas, vt iuridicent ꝭm ius cōe, intelligi dꝫ de vero iure cōi, ⁊ ḡnali nō aūt de particulari, maxime cū ex cōi vsu loquendi, vt videmus cū fit noīatio iuris cōis intelligimus de legibus Romanorū, ⁊ Pontificuꝫ que clause sunt in corpoīe iuris ciuilis, ⁊ canonici, qui cōis vsus loquendi plurimū attendit̄ in ꝯctibus, ⁊ alijs. l. al phenus. l. vulgari. l. anniculus. ff. de ver. signi. glo. in. d. l. libero rū. §. ꝙ tñ cassius. ff. de le. iij. no. doct. in rub. de ope. no. nū. cuꝫ ēt si simplr̄ esset cōpromissum ꝑ partes arbitri deberent iudica re ꝭm statuta ciuitatis ex quo verba illa ꝭm ius cōe debent ali quid operari, iuxta. l. si quando. ff. de leg. i. ⁊. l. labeo. ff. de supel lec. lega. ¶ In hac qōne reperio ꝙ multi impugnāt hanc limi tationē Ias. in. l. prescriptione. col. vj. C. si ꝯ ius vel vtili. publi. qui dicit ꝙ Alex. male sensit in. d. l. post dotē. cum statuta, ⁊ cō suetudo dicant̄ ius cōe Roma. in. d. l. post dotē. simplr̄ lꝫ statu ta, ⁊ ꝯsuetudines appellari ius cōe per. d. decisionē Bal. in. l. ꝯstitutiones. C. de bonisqꝫ lib. idē voluit Iac. de. s. Geor. in. l. iu re succursuꝫ. in. §. i. in fi. ff. de iure doti. ⁊ cōsuetudo tenuit Frā. cur. in ꝯsi. xlvj. sup controuersia vertēte col. fi. determinans ꝙ stāte statuto ꝑ ꝙ admittunt̄ ad tutellam illi legitimi qui de iure cōi cōpelli pñt, ꝙ illud verbū de iure cōi refert̄ ad statuta loci cū ⁊ illa appellent̄ ius cōe ꝑ dictā doctr. Bal. in. l. ꝯstitutiōes sed qꝛ vt dixi Bal. ibi nō ꝓbat id ad qd̄ allegat̄, idō recedo a pri ma opi. qꝫ veriorē puto.

23 ¶ † Limita tertio nō ꝓcedere si ꝑsona faciens mentionem de iure in cōpromisso, vel in alia cōmissiōe ignoraret verisimiliter statuta, vt Papa, vel Imperator, vel ēt aliquis forensis qꝛ isti tales videnṫ loq. ⁊ cogitare de iure cōi non de municipali, cuiꝰ notitiā nō hñt, ⁊ facit qd̄ no. Bal. in. c. cum venissent. in. ij. col. versi. sꝫ si istud verbū vbi dicit, ꝙ istud verbū de iure ꝓlatum a Rege intelligit̄ de iure suo regio, qd̄ regulat oīa inferiora, id ē qd̄ emanauit de ore regis, qui in suo regno est monarchiam to tum ꝯtinens, in forense aūt facit qd̄ vult Inno. in rub. de consti. Imo. post hut. in. c. ij. in. viij. col de consti. Anchara. in. c. i. in xxxi. car. de ꝯsti. Dñi. in. c. que ꝯ. col. vlti. viij. d. dū dñt ꝙ fo rensis presumit̄ ignorare statuta eodē mō non presumit̄ de his cogitare, ita limitat Fel. in. d. c. ius ḡnale. i. dist. col. iiij. subiun gens qd̄ idē est de iure nouello ꝭm Bal. in. l. data opa. col. x. C. qui accu. non pos. per. l. q cum vno. §. fi. ibi, nā tyroni ignosci tur. ff. de re mili. ⁊ hoc putat verū si alter ex cōpromittentibus esset ciuis, qꝛ sua notitia statuti nō dꝫ alteri nocere, ⁊ intelligit ꝑ dicta, qñ non agit̄ de ꝯctu, vel de rē gesta in loco, qꝛ tūc sortiē do forū vr̄ subijci statuto ꝑ. l. si fundus. ff. de euict. ⁊ per ea que no. in. d. c. ij. in. viij. col. istud idē sentit deci. in. d. c. lꝫ cām. col. iiij. in prin. dicens ꝙ precedens opinio, ꝓcedit quotiens vtraqꝫ pars statuto subijcit̄, secus si altera pars tm̄, nā tunc de iure cōi intelligit̄, ⁊ vt dicit ipse, ita possunt ꝯcordari opiniones. allegat Bal. qui hoc sensit in consi. cccxc. lib. iij. Idē etiaꝫ sensit Bar ba. in rub. de cons. ⁊ Roch. de cur. in. d. trac. de cons. in rub. q. vlti. versi. quarto limita.

24 **De facto.** † Quero quid significet verbum hoc in sta tuto nr̄o. Bar. in extrauā. ad repri. i ver bo, vr̄ in fi. declarat istud dictū. vt intelligat̄ manu regia proce di, ⁊ iudicari debere. l. ij. in prin. ff. de orig. iu. cū sit ommissa oīs solēnitas ciuilis non aūt qd̄ iura alterius vllo mō tollant̄, nec le dantur, ꝯ nālem equitatē, nō. n. quis potest esse magis solutus legibus qꝫ Imperator, ⁊ tñ sua libertas, ad hoc nō extenditur, idem Bar. in ꝯsi. lxxxij. punctus qōnis, ver. videndum. vol. i. interpretando verbū hoc, dicit ꝙ importat sine cause cognitiōe sine probatione. l. ictus fustium. ff. de his qui no. infa. in princi. vel de facto ēt si rigor iuris repugnet. vt. ff. de minori. l. verum §. ex facto. Roma. in. l. filiusfamilias. in fi. ff. de dona. referens di cta Bar. dicit ex mente ipsius, qd̄ hoc verbū importat non ser uare solēnitatē, nō aūt auferre parti defensionem, ⁊ allegat pro dicto Bar. tex. in. l. si is. C. de predi. mino. vna cuꝫ gl. in verbo testis, ⁊ in. c. si qs presbyterorū. de reb. ecclesi. non alie. in glo. in verbo de facto. Lap. alleg. cxxviij. factū. dicit qd̄ hoc verbū eo modo dꝫ intelligi, vt sit ꝑ illud attributa ptās, vt ne qd turpe ne qd illicitū, ne qd iure ꝓhibitū faciat. l. i. ff. de test. mil. iuncta l. dotalē. ⁊. l. in fraudē. ⁊. l. cū filius. ⁊. l. si a milite. §. i. ⁊. ij. eo. tit. l. iij. §. si ꝓcurator. ff. qd̄ qui. iur. cuꝫ alijs. Absurdus. n. dicit ipse, ⁊ prauus intellectus sp̄ est euitādus ēt faciendo viꝫ litere. l. scire opꝫ. §. aliud. ff. de execu. tuto. l. benignius. l. ambigua. ff. d leg. sꝫ absurdū esset, sic verba legis intelligere, vt inde iniuriaꝝ oriret̄ occasio, vnde iura nascunt̄. Bal. in. l. i. in fi. ff. de senic. di cit se credere qd̄ relatum ad iudiceꝫ intelligat̄ nō seruata solen nitate iudiciorū dū tñ per viam iudicij ꝓcedat̄ sub forma iuris dictionis, arg. eius qd̄ no. in. l. ꝓhibitū. C. de iure fis. non ergo potest ꝓcessum totaliter ommittere modū ꝓcedendi qꝛ non tene tur seruare solēnitates. arg. l. i. ff. de mili. test. ⁊. l. diuus. predi cti oēs videntur ꝯcludere cuꝫ Bar. qd̄ solēnia nō seruent̄ alte ri ante ius non auferat̄ eqtas potius qꝫ rigor obseruetur.

¶ Dicta hec Barto. refert ⁊ sequitur roma. in. d. l. filiusfami lias in fi. ff. de dona. ⁊ Fely. in. c. i. col. xviij. nu. lxxxviij. de ꝯst. ⁊ in. c. oliꝫ. col. fi. de accusa. Imo. in. c. quintauallis. iiij. dfia. d iure iu. ⁊ Ias. post Ang. in. §. bonefidei. col. vj. nu. xlvj. inst. de actio. ⁊ sequutus est Alex. ꝯsulendo in consil. clxxxix. in causa, ⁊ lite vertente. col. fi. vo. vi. ⁊ Corne. ꝯsil. cxliij. Quāuis. colū. iij. vol. i. ⁊ in ꝯsi. cxlij. Uisa petitione. col. ij. ⁊ in ꝯsil. clxx. licet in hac col. fi. vol. iij. ⁊ aret. ꝯsi. lxxxiiij. diligenter ponderatis. col. ij. in fi. ⁊ deci. ꝯsi. xj. Quū iudicantiuꝫ. col. v. ver. Postre mo. vol. i. ⁊ ꝯsi. ccccxxxiiij. plꝫ conclusio. col. i. vol. iij.

25 ¶ † Infert̄ primo ex predictis, ꝙ stante hac clausula, si aliđ nō esset dcm̄ in statuto possent partes ꝓcedere sine libelli produ ctione, sꝫ via regia tm̄, ita intelligit Mar. socin. in. c. i. in. viij. col. ver. vj. fallit. d lib. obla. alle. Io. de imo. i cle. sepe. col. pe. d ver. sig. ⁊ dños de rota deci. xxxi. xlviij. cccxxxv. dcxxxi.

26 ¶ † Infert̄ scđo, ex predictis ad vnum qd̄ ponit Pau. de cas. in. l. more. in fi. ff. de fer. qd̄ sñia arbitrorū assumptoꝝ de iure, ⁊ de facto, qꝛ hꝫ vim transactionis pt̄ ferri de nocte. C. de trāsact. l. non minorē, ⁊ ideo eā possunt ferre, vsqꝫ ad mediam nocteꝫ vl timi diei positi in compromisso per. d. l. more romano. ⁊ dicam .j. in. xiiij. q. none questio. princi.

27 ¶ † Infert̄ tertio, ad id qd̄ ponit bal. in. l. solā. C. de test. in fi. ꝙ arbitri habentes ptātem de iure, ⁊ de facto pñt recipere testes die feriata, ⁊ iuris ordine pretermisso. q. d. ad instar arbitratoꝝ a lege deputatorum. argu. no. per. Inno. in. c. quintaualis. de iureiur. ⁊ de offi. dele. c. i. in clem. ⁊ qd̄ no. bar. in. l. filius. ff. de dona. non tñ dicit ipse potest credere testi reddenti malam vel nullā cām, qꝛ bonus vir esse dꝫ, lꝫ cum arbitrio, ⁊ non homo te merarius fundans se in rōne. l. ꝯtinuus. §. cum ita. ff. de ver. ob. si tñ dicit ipse esset ratio non plena, sed ꝑsuasiua ex sua ꝯsciētia inherere ei poterit ratione sui arbitrij. c. statutum. §. assessoreꝫ. de rescri. c. cum eterni. de re iudi. dictum hoc bal. sequit̄ Fely. in. d. c. i. de ꝯstit. ⁊ Iaso. in. d. §. in bonefidei. insti. de actio. ⁊ fa cit ꝓ hoc qd̄ dicit Abb. post Lap. in. c. cum tpe. in. iij. col. de arb. ꝙ prelatus potest de re ecclesie cōpromittere vt ꝓcedatur de iure, ⁊ de facto, ⁊ d iure sentietur nā ꝑ ꝓcessuꝫ de facto fiendū possꝫ arbiter ledere ecclesiā admittendo ꝓbationē non ltimam vel repellendo idoneā, ⁊ in simili dicit Ang. in. l. iperatores. ff. de pac. se sp̄ rñdisse qd̄ prelatus non potest cōpromittere, d iu re, ⁊ de facto, qꝛ tunc vr̄ esse data ptās gratis auferendi d re ec clesie refert hoc, ⁊ sequit̄ Barb. in. c. grauis. in. ij. col. de depo si. bal. doctrinā preallegatā sequit̄ ēt Ang. in. d. §. in bonefidei. col. fi. inst. de actio. ⁊ aret. in ꝯsi. cxxvi. in cā do. Anto. col. ij. per hoc dictum bal. determinat ꝙ ꝓbatio verisimilis lꝫ de iure non ꝯcludat dꝫ tñ concludere bono viro qui de facto, ⁊ equita te procedit, idem voluit Lanfran. in tractatu de arbitris, in vl tima parte, questione. xlij.

28 ¶ In vnū tm̄, vel tres tm̄. ¶ † Quero an in duos, vel quatuor vel plures possit compromitti, ⁊ sic an verba illa sint de forma, Anch. in. d. ꝯsil. clviij. sentit hoc qd̄ possit cōpromitti in plu res qꝫ ꝙ enumeret̄ ꝑ statutū, qꝛ absurdus, ⁊ absonus intellectꝰ esset in statuto si cōpromissum factū in vnum, vel duos magis valeret qꝫ compromissum factū in quatuor, quinqꝫ, ⁊ plures ꝑ tex. in. c. prudētiā. de of. dele. in ratione sui qui dicit qd̄ inte

grum

gratum est iudicium quod plurimorum sententiis comprobatur, sensit et hoc Bap. de .s. Seve. in d. trac. de trans. q. xv.

¶ Dicas contrarium quod imo de necessitate statibus verbis statuti compromissum fieri debet in unum vel in tres, et ita ex stilo pallatii in hac civitate communiter observatur, quod hec interpretatio sit vera demonstrant verba que dicunt in unum tantum, vel tres tantum, que dictio tantum apposita in oratione affirmativa, illud quod ponit, et excludit, et negat omne aliud, ut in .l. i. C. de patri. pote. et ponit Bart. in l. j. ff. si quis ius di. non obtempe. et ibi Jas. et Soci. qui multa addunt, ex quo cum in statuto nostro affirmative loquente sint illa verba tantum necessarium est dicere quod excludantur omnes alij numeri preter contentos in statuto.

¶ Accedat ad boc quod per istas dictiones taxativas inducitur forma que necessario debet iniungi, ut no. zenze. et but. post ipsum in cle. i. de seq. pos. et fru. et sequitur Fely. in c. ex parte. col. pen. de consti. ver. quintus casus loquens de verbo nullatenus, et verbo omnimode, unde Alex. in l. i. in prin. ff. ad leg. falc. dicit quod stante statuto quod quis testamentum faciat dummodo aliquid relinquat tali ecclesie, si testatus fuerit, et nihil relictum sit ecclesie non valet propter illam dictionem dummodo que requirit, quod de necessitate existat, et cum plura alia de istis dictionibus taxativis inducentibus formam accumulat Bru. in trac. de forma, et solennit. in capite, quando aliquid censetur. tradit. pro forma in .x. conclusione.

¶ Preterea per statutum data est nova forma in arbitrorum electione, ut eligantur tres tantum vel unus, cum de iure communi consuetum sit eligi duos, ut in .l. item si unus. §. fi. ff. de arbi. cum etiam eligi possint tres ut in d. l. item si unus, et sequentibus, et tunc quando nova dispositio ultra ius commune traditur, semper intelligitur esse de forma, ut vult anch. in consi. ccxlij. ex tenore. col. fi. dicens quod quando lex aliquid inducit cum certis modificationibus, quicquid ibi exprimitur est reputandum pro forma, ut no. in cle. j. de iur. pat. et in c. quamvis. de usu. lib. vj. sequitur deci. in consi. cccccxxxiiij. plus conclusio. vol. iij. loquens in materia nostri statuti, addens quod forma data a statuto in dubio dicitur esse de substantia, not. Bal. in l. comparationes in iij. questione. in fin. C. de fide instrumen.

¶ Preterea quando per statutum transfertur iurisdictio in non habente contra ius commune, semper illud dicitur esse de forma, ut est glo. communiter approbata in cle. i. de iure pat. et tamen Ancha. in consi. xxv. Visa quadam petitione in princi. et sequitur Fely. in c. cum dilecta. col. viij. ver. nonum signum de rescrip. sed per statutum nostrum traditur iurisdictio arbitris cum de iure communi habeant tantum notionem ut no. in l. arbitro. ff. qui sat. cog. et in c. prudentiam. de offi. dele. et dicam .j. in q. vi. prin. ergo est de forma ex quo requiritur necessario ad statuti executionem, quod eo modo fiat compromissum, ut sit unus vel tres.

¶ Ad adducta per Anch. dici potest quod in eo statuto in quo consuluit non erant verba apposita in nostro statuto taxativa tantum, et voluit etiam statutum hoc providere, ne partes vexarentur sumptibus, et laboribus eligendo plures arbitros, et ex eo res differatur, cum sit eius intentio lites amputare, ut dixi .s. in .i. q. princi.

29 **Arbitrum et** †arbitratorem. in statuto nostro dicitur an talis electus sit arbiter tantum, vel arbitrator, dico quod hic electus est arbiter, eo quia per statutum nostrum datur certa forma in procedendo iuri consona, et eam electus sequitur nam quotiens eligitur quis in arbitrum, et arbitratorem, tunc si talis electus eligit viam arbitri iudicialiter procedendo, ut iudex, eo casu est arbiter, ut per Bar. Saly. et Flor. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. de pro loc. et no. per Inno. c. quintavallis. de iureiu. aut talis electus non apprehendidit viam ordinariam alicuius iudicij, sed processit amicabiliter inter partes, ommissa omni solennitate iuris, tunc dicitur arbitrator, ita no. Imo. et Abba. in d. c. quintavallis. et tamen, et sequitur Bap. de .s. Blas. in trac. de arb. et arbitra. q. iiij. ver. vi. et Lanfr. eo. tracta. q. ij. ulti. q. i. et Raph. cum consi. vi. colum. i. et iij. et xiij. et Bar. in trac. de arbi. ubi vult quod secundum viam, quam eligunt sunt arbitri, aut arbitratores, et idem Bar. in l. in lege. ff. ind. post glo. ibi qui dicit quod certe poterit cognosci, an arbiter, vel arbitrator sit ex modo procedendi, nam procedunt ut arbitri si ordinarium iudicium servaverint, ut arbitratores, quando enim ordinem non servant quod etiam poterit apparere ex sententia utrum componant amicabiliter, an vero determinent secundum punctum iuris, ut in auc. si vero contigerit C. de indi. et l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. idem voluit Alber. in l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. et Pau. de ca. in d. l. i. ff. de iudi. et Jac. de .s. Geor. ibi. et Alex. in l. si servus plurium. in §. i. ff. de leg. i. Unde cum in statuto nostro habeant procedere electi quadam via iuri consona servata, appellandi sunt arbitri, et non arbitratores, facit dictum Pet. de anch. in consi. cclxx.

Pro declaratione ubi vult quod quando nulla datur forma per statutum procedendi coram talibus electis ex vi statuti, ut arbitris, et arbitratoribus, tunc appellandi sunt arbitratores, ut puta si nulla requiratur petitio, et nullus procedendi modus detur, et latissima potestas electis est attributa, et in eo omnis figura iudicij sublata, secus autem si daretur certa forma prout in statuto nostro, nam tunc sunt arbitri, quod idem ponit Gui. pap. in consi. ci. Viso compromisso.

30 ¶ †Quid si ex statuto non appareat eum esse arbitrum sed electus fuerit quis ut arbiter, et arbitrator, et sub utroque nomine sententiam tulerit, an fuit sit arbiter vel arbitrator. dic prout ponam in meo compromisso ubi late tractabo materiam clarum que communiter ponuntur in compromissis.

31 **Acceptet** †Dicitur in statuto, quero an electus arbiter secundum formam huius statuti possit compelli ad acceptandum si ius commune attendimus. nam in statuto nostro dantur plures gradus electionis, et postea pervenitur ad coactionem, dico quod attento iure communi, tales arbitri possunt compelli acceptare, nam hi electi habent iurisdictionem, ut dicam .j. in q. i. vi. q. prin. et sic accipiunt hoc a statuto, et sunt veri iudices. unde sicut munus iudicandi est necessitatis l. munerum. §. iudicandi. ff. de mu. et bo. et in c. pastoralis. de offi. dele. ita et hoc munus arbitrandi cum iudex fit cum iurisdictione.

¶ Preterea arbitri iuris qui eliguntur respectu suspectorum coguntur acceptare, ut est gl. in c. suspitionis. de of. dele. et ibi Imo. infert ad arbitros statutarios ut compellantur acceptare, idem voluit Barb. in d. c. suspitionis. col. vij. nu. xx. dicens pro hoc facere casum in l. i. §. quibus. ff. ubi pup. ed. deb. et ex eo. Bald. ibi infert, quod in causa coniunctorum consanguineus potest compelli acceptare arbitrium. pro hoc facit. l. congruentius. C. de pat. po. idem Barb. in c. pastoralis. de rescrip. col. x. nu. li. tenet istud.

¶ Adduci etiam potest pro hoc gl. in c. sicut. xj. q. i. que dicit quod peccat ille qui non assummit arbitrium, nec componit inter partes, et eam sequitur Anch. et Prepo. ibi, quam gl. etiam reffert, et sequitur Albe. in l. labeo §. tametsi. in prin. ff. de arbi. et Jo. bap. de .s. Blas. in trac. de arbi. et arbi. q. lxxiiij. quamvis Barb. in d. c. pastoralis. et in c. suspitionis, dicat quod illa glo. determinat contrarium quod imo non peccat ille qui non acceptat, sed vere gl. dicit illud ad quod allegatur per predictos quam etiam reprehendendo Barb. sequitur Fely. in d. c. pastoralis. col. fi. de offi. dele. inferens ibi ad determinationem questionis nostre, ut arbiter electus ex vi statuti cogatur acceptare.

¶ Adduci insuper potest dictum bal. in l. non instat in fi. C. ad treb. qui per illum textum dicit in fi. quod arbitri statutarij qui tenentur acceptare re-

32 pudiando nihil agunt. ¶ †Limita premissam conclusionem, ut non procedat, nec detur compulsio, quoties ex ea acceptatione aliquod incommodum suspectum habeat, vel aliquod damnum timeat, tunc enim non potest cogi nisi sibi resartiatur, vel remittatur, ita itelligit bar. per illum tex. in l. apud iulianum. in prin. ff. ad treb. quem sequitur Pau. de ca. ibi dicens quod hec coactio de qua .s. debet intelligi nisi aliquod interesse damni, vel lucri pretendat, nam tunc non cogitur nisi conserventur indemnis ab utroque, quod etiam tenet Imo. et Alex. in d. l. apud iulianum.

33 ¶ †Infero ex hoc ad unum quod si arbiter fuerit electus a partibus et per iudicem compellatur acceptare, poterit a tali gravamine appellare si causam probabilem habeat, ut in predicta limitatione .s. quando damnum infertur, ita vult Bal. in l. si pr. in fi. C. si pen. appe. mo. inte. allat pro hoc gl. in l. i. ff. de postu. quod est gl. in §. ait pretor. subdens, quod probabiliter faceret iudex si sine appellatione gravamen revocet.

34 ¶ †Sub hoc verbo acceptationis quero an compromissi tempus currat ante acceptationem arbitrorum. Si attendimus verba statuti nulli dubium quod non currit nisi a die acceptationis, sed quid de iure communi, idem dicas quod et per statutum est determinatum, ut non currat nisi facta acceptatione per arbitros, nam ante acceptationem partes non dicuntur compromisisse, sed compromittere voluisse, ita est glo. in l. si cum dies. in prin. in verbo compromisserint. ff. de arbi. et ibi not. Bal. ad hoc, quod compromissum non currat, nec eius terminus nisi a die acceptationis, quem sequitur Alex. in consi. xxxiiij. Viso. vol. i. et Jac. de .s. Geor. in l. talis facta. ff. de iur. dot. in prin. et Rapha. ful. in consi. clxviij. Facta sententia et So. in consi. lxxxvij. Pensatis his. col. j. vo. iiij. a Lanfran. in trac. de arbi. in .i. par. colum. iiij. ver. et recepta, dicens quod in his que dependent ex consensu duorum non inducitur perfectio, nisi utrinque consensus concurrat, ut est videre in omnibus contractibus. l. labeo. §. contractum. ff. de ver. sig. unde cum validitas compromissi dependeat et a voluntate partium, et ab ipso arbitro, necesse est ut utereque assentiat. Adducit etiam tex. i. l. si in die. ff. de cond. et dem. pro quem dicit Christoph. de cast. consuluisse quod stante statuto quod eligatur certus iudex appellationis, cum fuerit per partem interposita appellatio, si fuerit appellatum nunquam currit tempus ad appellationem prosequendam qui datur de iure communi, ut in c. sicut. de appella. et in l. fi. §. illud. C. de temp. appel. nisi fuerit electus iudex.

Adde et q̄ p illū tex. in. l. si in diē. Bar. in q̄l. cccxxx. do. Jac. q̄suluit q̄ si arbiter tulit sniam assignando terminū. xv. dierū p ti ad solnēdū q̄ nō currit terminus, nisi a die scientie ꝛ dt imol. ꝛ Soc. i. d. l. si i diē q̄ ptās executoris, ꝛ tutoris assumit vires a die adite, ꝛ acceptate hr̄ditatis, q̄ idē dōz est i q̄ō. nr̄a, vt a die acceptationis currat tp̄s cōpromissi nō an̄, q̄ et voluit hip. po. de Marsil. in sing. cccxxiij. incipiente cōpromissum.

¶ Aduerte ad vnū circa p̄missa q̄ p̄cedāt qn̄ cōpromissū ē fa ctū ad numerū dierū, secus qn̄ est factū ad certū diē vt puta ad pascha, nā statim currit vt vult Soc. in q̄l. xxxix. Capio. i. col. pē. nu. xliiij. vt ibi p eū vo. iiij.

35 ¶ † Juxta p̄missa q̄ro an terminus q̄promissi currat si iudex acceptauerit ꝛ partes, vel altere ignorauerit eā acceptationē. alex. in q̄l. xxxiiij. Uiso themate. col. fi. vo. i. determinat q̄ nō motus p dcm̄ bal. in. l. Leos. §. apo stolos. vs. q̄ro nūq̄d iudex. C. d appel. vbi vult q̄ si arbitri q̄ ex cl̄a in cōpromisso vt possint p̄rogare cōpromissum absentibus ignorantibus ptibus p̄rogauerint, ꝛ nō notificauerint ptib᷒, ta lis p̄rogatio nō astringit litigātes, q̄r vr̄ dolose fecisse talis arbi ter sic in p̄posito, si arbiter acceptauerit secrete, ꝛ ptibus nō no tificauerit vr̄ dolose fecisse ex quo nō astringunt litigantes, ad idē adducit bal. in. l. i. C. de sen. ex peri. recit. q̄ dicit q̄ habens ptātē p̄rogādi nulla pte citata si p̄rogauerit dz hoc ptibus no tificare q̄uis nō sit snia, s; quedam executio pacti, ꝛ p tex. in. l. diē p̄ferre. in prin. ff. de arbi. adducit et q̄ hr̄ q̄ō in casibus, i q̄ bus absenti pōt assignari dilatio, talis assignatio nō p̄iudicet nisi notificet̄ p tex. in. l. ij. C. vbi in rem act. ꝛ ibi Bal. ꝛ hoc idē Bal. voluit in. l. si ea. col. pen. C. de accusa. cum alijs.

¶ Facit p̄ p̄missa q̄clusione tex. in. l. i. §. si mulier. ff. de alend. ꝛ agna. liber. iuncta glo. qui vult q̄ mulieri igoranti se esse pre gnantez nō currit terminus. xxx. dierū ad enunciandum, ꝛ etiaz facit q̄ determinat Anch. in q̄l. clxxiij. do. Lazarius qui deci dit q̄ hr̄s alicuius qui per bienium nō soluit ignoranter canonē pro re emphiteotica nō cadit a iure suo, ꝛ multa que per ignorā tiam excusant̄ adducit Roma. in. l. si vero. in. §. d viro. in. l. fal len. ꝛ Hipo. de Marsi. in. l. qui ignorans. col. ij. ꝛ in. l. qui fal sam. col. viij. ff. ad legem corneliam de falsis.

36 ¶ † Quero insuper premissis inherendo, an arbiter qui sit pre sens, ꝛ tacet vel absens intelligit electionē de se factam. an ea ta citurnitate intelligat̄ esse facta acceptatio, Spec. in titu. de ar bit. in §. fi. col. iij. ver. sed nunq̄d arbitrator. dicit q̄ō eo ipso q̄ quis est presens, ꝛ patit̄ in se cōpromitti suscepisse vr̄, arg. in. l. h patit̄. ꝛ. l. si remunerandi. §. si passus. ff. mand. si vero est absens cū primum intellexit debuit q̄dicere alias suscepisse vr̄. l. filius familias absente. ff. ad macedo. c. ad id q̄. de spons. c. insuper q̄ mat. accu. pos. reperio in quibusdā additionibus antiquis ad Spe. relatū, q̄ō Guid. de suz. in. l. iij. §. tamersi. ff. de arbi. ꝛ etiā Homo bonus de crem. ibi tenuerūt q̄ō ex quo arbiter est pre sens ꝛ nō q̄dicit vr̄ recipere, allegat tex. in. l. quid ergo. ff. d his q̄ no. infa. idē si fuerit absens, ꝛ cū scierit nō q̄dixerit corā testi bus p tex. in. d. l. filiusfam. ꝛ per tex. in. l. filius. §. inuitus. ff. de p̄cu. hanc opin. Spe. secutus est Bal. ibi in quadā additione parua dicens q̄ arbiter videtur acceptare tacendo.

¶ Contrariū in vtroq̄ casu tenuit Jo. an. in addi. ad Spe. sup d. ver. sed nunq̄d arbitrator dicens esse casum in. l. si de meis. § recepisse. ff. de arbi. adducit et tex. in. c. Joan. ꝛ que ibi no. d re sta. ꝛ. l. filius. §. inuitus. ff. de procu. ꝛ. c. i. de procu. in cle. vbi nō sufficit scire, nisi instrumētū simpliciter receperit, nec et illō suf ficit nisi q̄stituens pro illo cauerit, ꝛ r̄ndet ad. ll. allegatas in cō trarium vt p eum q̄cludens nō dici receptionē q̄promissi p sim plicē p̄sentiā ꝛ sciaz in casu absentie. Jmo. i. c. q̄ntauallis. i. xix. differ. de inreiu. sequutus est simpliciter dictū Jo. an. dicēs q̄ Spe. male sensit, idē voluit Alex. in. l. que dotis. ff. so. ma. col. vij. nu. xxx. ꝛ Jas. ibidē. col. xv. ver. iij. casus, ꝛ et Roma. in. d. l. que dotis sequit̄ opinionē predictā, q̄rū ea limitatur in duob᷒ casibus in quibus dicit posse p̄cedere opinionē Spe. Primo nisi cū taciturnitate sit adiunctus aliquis actus, vt puta accep tatio instrumenti, vel quid aliud ex quo arguat̄ eius voluntas, vt in simili est acceptatio litterarū cū taciturnitate inducit q̄sen sum. l. filiusfamilias absentis. ff. ad maced. cle. i. de procu. quam limitationē sequutus est Jas. in. d. l. que dotis. adducens not. p Abba. in. c. verū. in. iiij. nota. de regul. ꝛ in casu nr̄o concludit Soci. in q̄l. lxiij. in cā ser Petri. volu. iiij. Scdo limitat Ro. vt procedat opinio Spe. qn̄ ille electus esset coniunctus eligē tium nā tunc tacendo presumeretur assentire per tex. in. l. in spō salibus la. i. ff. de spons. hoc idem tacita auctoritate Roma. de terminat Lanfran. in tracta. de arb. inprin. col. v. extendēs ꝛ h in amico quēadmodū ꝛ in cōiūcto p dcm̄ Bal. in. l. inuitus. in fi. C. de procu. qui determinat q̄ō p̄curator q̄iunctus vel amic᷒ si presens fuerit procure, intelligit̄ tacēdo pp amicitiā vel con iunctionē assumere onus, si hoc p̄cedit ɓm ipsum in procura tore q̄ō est onerosuz, tanto magis dz p̄cedere in arbitro cui᷒ of ficium est lites minuere. Aduerte circa hanc equiparationem amicitie, ꝛ q̄iunctionis vt p̄cedat in amico q̄iūcto maxima ami citia, prout dicam. j. in. iij. q. princ. in verbo amicus, ꝛ q̄ō cōiun ctus presens assentiat late ponit Jas. in. d. l. que dotis. in. iij. ca su. Tertio limita ɓm eundē Lāfrā. vt p̄cedat hec opinio. Spe cu. qn̄ cōpromissum eēt factū in iudicio, ꝛ esset presens arbiter, nam tunc ob calorē iudicij taciturnitas illa inducit q̄sensum, ꝛ cōpromissi acceptationē, cum ɓm ipsum presentia iudicis ope ratur stipulationē, l; nunq̄ interuenerit, cum extrinseca nō pre sumantur, nisi probent̄. l. quacunq̄. §. si a populo. ff. de publ. per Bar. ang. in. l. sciendū. ff. de ver. obli. idem dicit constare in fi deiussore qui penes acta presens patit̄ se scri bi in fideiussorem absq̄ eo q̄ō loquat̄ se obligat. l. cū ostēdemus. §. fi. ff. de fideius. no. Bar. in. l. i. in prin. ff. de ver. obl. sed aduerte q̄ō dictuz hoc Bar. in. d. l. i. p tex. in. d. l. cuz ostendimus. cōiter reprobatur vt per alex. Jas. ꝛ alios Mode. in. d. l. i. hn̄ verū est q̄ō calor iu dicij multū operat̄, vt per bal. in. l. tale pactuz. §. qui p̄uocauit col. vi. ff. de pac. ꝛ per alex. ꝛ alios in. d. l. i. in prin. ff. de verbo. oblig. ꝛ per Fely. qui multa accumulat in. c. quoniaz q̄tra. col. vi. nu. vi. de proba.

¶ Sed iterū aduerte in premissis q̄ō si habemus respectū ad verba statuti nostri nulli dubiū q̄ō requirit̄ expressa acceptatio vel expressa renunciatio, adeo, q̄ō tacita nil operatur nec ad statutū nostrū facit, sed si per statutū nō esset declaratū q̄ exp̄s sa acceptatio requireret̄, s; simpliciter loqueret̄ d acceptatione facienda, credo q̄ō si presente electo sit factū cōpromissuz, ꝛ nō q̄dicat in omni casu intelligat̄ esse facta acceptatio, certū est. n. q̄ō hic arbiter qui eligitur ex vi statuti cōpelli pōt ad acceptan dū cōpromissum, vt iam dixi. s. sub hoc ver. in princ. vnde p̄sens vel absens, intelligens in eo casu, in quo pōt cōpelli ad illō agē dum dr̄ per taciturnitatem q̄sentire, ita est tex. ꝛ ibi no. in. l. ij. §. voluntatē. ff. sol. ma. ꝛ in. l. gaius. ff. de pig. act. no. Bart. ita concludēs in. d. l. que dotis. col. pen. versi. quero quid de scien te, quē sequit̄ Jmo. in. c. ex ore. in. iij. col. de his que fi. a maio. par. capi. ꝛ sic iste arbiter statutarius presens, ꝛ tacens accep tat cū ad id astringi possit, ꝛ in q̄ōne nostra ponderat hoc So. in. q̄l. lxiij. in cā ser Petri. ver. confirmat̄. vol. iiij. Preterea hoc statutū fuit inductum ob publicā vtilitatē ꝛ sic electio hec arbitrorū ꝛ acceptatio dz respicere ad bonū publicū, ꝛ tūc quā do est publica vtilitas, tacens, ꝛ presens dicit̄ assentiri, vt in. l. ij. ff. ad munici. ꝛ hoc qn̄ est publicū auctoritate ꝛ vtilitate, vt no ta. Bar. in. l. filius. ff. de tutel. vn̄ cū h arbiter statutarius reci piat munus publicū auctoritate, ꝛ vtilitate tacendo assentit q̄ uis in q̄nam sit vtilitas partium, nam hic arbiter assumit iuris dictionem, ꝛ est iudex ordinarius, vt dicā infra in. i. q. vj. q. prin ci. ex quo publico in hoc deseruit. ꝛ ob publicā vtilitatem statu tum hoc inductū fuit vt dixi. s. in. i. q. ꝛ alia spectantia ad accep tationem vide. j. in. vi. q. princ. in secundo effectu.

37 Sola pura ꝛ mera veritate inspecta † Quero quid importent hmōi verba. ꝛ q̄r respiciunt ad duo, ad ordi nem ꝛ modū p̄cedendi, ꝛ ad effectū decidendi, dū subiungit̄ in fra in statuto p̄cedere, ꝛ terminare, idō de duobus videndū est. Primo quid importent hec verba quantū est ad modū proce dendi dicas, q̄ō ex his excludunt̄ solēnitates rigorose iuris ci uilis ꝛ positiui, vt in clem. sepe de ver. signi. Jmmo plus impor tant quam ista, summarie de plano sine strepitu ꝛ figura iu dicij, q̄r ista non exludunt iuramentum calumnie, vt in clem. fi. de ver. signi. clausula autem nostra sic, ita ponit Anto. de but. in. c. ij. in. iij. not. de iura. calum. ꝛ vltra premissa diminuunt iu ris ordinem vt ponit Lanfran. in dicta clemen. sepe. in princi. Hanc decisionem ponit etiam Roma. in consilio vigesimo. Al so puncto. versiculo preterea, ꝛ in singu. dcccxv. quid importāt. ꝛ idem Roma. in consilio. dxix. Jn casu proposite consultatio nis. dicit quod illa verba sola facti veritate inspecta, hoc impor tant vt dilationis a iure requisite ad probationem faciendam abbreuiari possint, non autem totaliter omitti.

¶ Jtem omitti poterit solemnitas libelli, ꝛ litis contestatio vt singulariter determinant Domini de Rota decis. cccc xxxv. ꝛ ccccxc. allegantes dictum Joannis Monach. in cap. fi. de he re. lib. vi. super verbo figura dicentis q̄ vigore illius soli verbi

procedat

procedat iudex sine figura iudicij, et potest iudex incipere ab articulis quibus probatis statim procedere poterit ad sententiam. Ergo multo fortius idem esse debet per illa verba facti veritate inspecta, et Jas. in §. bonefidei. col. vj. nu. xlvj. dicit q hec verba importent hoc, vt sufficiat hère veritatem, et informationē veritatis sine aliqua iuris solēnitate, aut forma iudiciaria. ¶ Precedens aūt dictum Anto. de but. refert et sequitur Alex. in consi. vj. volu. iij. et Fely. in. c. j. col. xvij. nu. lxxxiiij. de cōsti. Jas. in. l. iustitia. in prin. ff. de insti. et iur. et Deci. in. c. dilecti. in. iij. nota. de iudi. qui dicit q ista est cōis snia, et esse notandū ppter statuta cūnis Areti. ibi teneat contrariū, et ita Deci. in. c. qm̄ cōtra. de proba. col. ij. in. iiij. not. dicit Senis practicari vbi hoc statutum viget, et Brun. in tracta. de form. in. ca. qn̄ censeatur forma remissa, col. viij. et Nat. in cle. sepe. in ver. non sic tn̄, col. xxiij. et seq. relatis opinionibus Abb. et Areti. tuetur hanc partē, et postea reliquit cogitādum, sed quia hec est cōis opinio, ideo ab ea in iudicando non recederem per not. in. c. j. de constitu.

¶ Secundo videndū est quantū ad modum decidendi, que sit ptās horuz verborū, dicas q per hec vba pōt arbiter ex forma statuti electus terminare cāz, vt Princeps, vel Deus remotis ambagibus inspecta soluz vītate, nam Deus est ipsa vītas, vt est tex. in. c. cū esses. de testa. et q pnceps iudicet sola vītate inspecta est tex. in. c. ad petitionē, de accusa. et ponit Bal. in. c. j. in. §. j. de no. for. fidel. et dicit in. l. fin. §. j. in finalibus vbis. C. de iure delibe. q Deus iudicat sola vītate inspecta, vnde arbitri electi in terminando (attentis his vbis) debēt iudicare semotis apicibus iuris sola pura, et mera vītate inspecta, prout ipsis melius, et equius videbit, vt sequit Deci. in consil. xi. qm̄ iudicantium, col. fin. et Georg. nat. in cle. sepe. in. §. non sic tn̄, col. xxiij.

38 de ver. signi. ¶ † Infero ex hoc ad vnam decisionem quā ponit Alexā. in. l. si ita stipulatus, in. §. grisogonus, col. v. nu. viij. ff. de vbo. obli. q dicit q per istam clausulam habentes cām cōmissam pōt procedere ad condēnationem q̄uis in petitione fuerit producta vna cā, et pbata fuerit non illa, sed alia cā in se legitima, p not. per Joā. andr. in Spec. in tit. de actio. et petitio. §. sequitur, vsi. hic quoqz, alleg. Anto. de but. in consi. incip. Viso dicto puncto, qđ sequitur Deci. in. d. c. dilectus, in. iij. notab. de iudi. et Jo. crot. in. l. j. §. si qs ita, col. xvj. num. xxviij. ff. de verbo. obli. qđ idem ponit Soci. in consil. clx. col. penul. In pñti consultatione, volum. ij. et in consil. cv. Visis testibus, col. fina. volumi. iiij. qui loqués in materia statuti nři idē determinat subiūgens ex mente Anto. de butr. in cōsil. Titius agit ꝯ Seium q propter illam auctoritatem agens actione deposi. pōt obtinere in commodato, qn̄ iudex pōt de equitate, et vītate procedere, et pbatur sm eum ex his que ponit Bar. in. l. emilius. ff. de mino. et ponit Alex. in consi. cxxiiij. viso pcessu. vsi. pterea, volu. vj. et Jas. in. l. vinum, col. xiij. num. xxiiij. et in. l. certi conditio. §. si nūmos, col. vj. nu. xxxij. ff. si cer. pet. et Maranta in rep. l. si pōt. ff. de acqui. her. col. xxix. nu. cxciiij. Claud. acqu. in. l. j. col. ij. ff. de offic. asses. videt impugnare hanc doctrinā Alexā. et tandē eam saluat in pluribus casibus, sz credo q ista cōclusio est intelligenda in eo casu semper qn̄ iudex, seu arbiter plene cognouit de cā probata, et tam pro parte actoris q̄ pro parte rei, alias aūt non diceret procedere pro vītate neqz vt Deus, et sic per iudicantē dz indagari vītas iuxta clausulam sola vītate, et iudicare p veritate absqz eo q attendat petitionē, et hanc credo fuisse intētionem Alexā. et alioz ad hoc ne defraudetur quis iure suo p not. in. l. j. ff. de inst. et iur. et cū ista intelligentia cessant oēs alij casus per eum positi in. d. l. j. cessat enim rō qua ipse mouetur, q esset tollere defensionem aduersario, qui nō fecisset defensiones, nisi super petitis nam ex cognitione vītatis iudicans videbit de institia vtriusqz partis, et plene cognoscet, et sup eo sniam ferret defensionesqz rei super iudicandis admittet, et plene discutiet. Nā si alio modo Alex. et alios intelligeremus esset tollere vim vbo

39 ruz, et ipsius clausule de qua agitur. ¶ † Infertur scđo, q stante hac clausula poterit iudex admittere pbationes lz nō cēnt oino concludentes, sz psuasiue scđm Aret. in consil. lxxxiiij. diligenter ponderatis col. ij. allegat Bal. in. l. solam in fin. C. de test. et sequitur hoc Dec. in. d. c. dilecti in. iij. not. de iud. et Jaso. in. d. §.

40 si nummos. ¶ † Infertur tertio q ex his vbis contra cōtumacem procedi pōt ad diffinitiuam, ita no. Fely. in. c. olim, de accus. col. fi. allegat dominos de Rot. decis. xxxiiij. et conclu. xciij.

41 in nouis. ¶ † Et in premissis aduerte, q aliud esset si dictū fuisset de iustitia et veritate, nam verbum illud iustitia alteraretur, nec eo modo posset procedi, nec terminari vt not. Bal. in. d. l. nemo. C. de senten. et Jas. in. l. iustitia. ff. de iusti. et iur.

42 **Quibuscunqz diebus.** † Verba hec intelligēda sunt de diebus feriatis ex causa messium, vel vindemiarum, de quibus loquitur tex. in. l. j. et toto titu. ff. de feri. et de alijs ferijs indictis, vel repentinis de quibus loquitur. l. j. et. ij. C. de fer. Non aūt dz interpretari in ferijs inductis in honorem Dei. Nam tales arbitri sunt iudices, et cognoscunt tanquā veri iudices, vt dicam. ī. in qōne. vj. principali, et sunt arbitri non arbitratores, cum seruato quodam iudiciario ordine tradito per statutum habeant procedere vt dixi supra in vbo arbitri ex quo statutum recipiens interpretationem a iure cōi, vt not. in. c. cum dilecta de cōsuet. nō debet hre locum in ferijs inductis ob honorem Dei, cum in iudice per ius cōe sit clarum eum non posse in his ferijs procedere, vt est tex. in. l. oēs dies. C. de fer. et in arbitro idem sit decisum per illuz tex. ibi apud ipsos arbitros, et no. glo. et ibi Bar. Bal. et Alber. in. l. si de meis. §. finali. in. l. si feriatis. ff. de arbit. vnde cum isti qui eligūtur ex vi statu. sint veri arbitri, et iudices non poterunt procedere virtute horum verborū illis diebus quibus inhibituz est per ius cōe veris iudicibus, et arbitris. Unde Specu. in titu. de arbi. in. §. fina. versi. in forma dicit q licet actuz sit inter partes, vt arbitri electi possint pronunciare die feriata non tamen poterunt diebus feriatis in honorē Dei pronunciare, etiā q expresse id voluisset per text. in. d. l. oēs, et in. c. finali de fer. et in. c. j. et. ij. xv. qōne. iiij. quia illa clausula non extenditur ad id quod de iure fieri non potest. l. lucius. §. idem respō. ff. ad muni. Quod idem determinat Paul. de cast. in. d. l. omnes colum. j. et Lanfr. in tract. de arbit. q. vlti. questi. principali, et Bapti. de sancto Blasio in tract. de arb. et arbitrat. quest. xlviij.

43 **Equius et melius.** † Verba hec sunt comparatiua boni, et equi, et participant, seu retinent significatum sui positiui, vt est tex. et ibi scriben. in. l. vbi autem. ff. de verbo. oblig. ibi quia bono melius inueniri poterit, vt etiam est equo equius, vt in. l. si seruus. §. qđ vero. ff. de fur. not. glo. in. l. j. in princip. ff. de iust. et iur. Cū itaqz ista verba habeant sua positiua quod est bonum, et equum, et ex vi comparatiui quid plus importent attamen vim, et significatuz boni, et equi retinent. ¶ Quero que sit eorum potentia, et ius, et quid in nostro statuto importent. Bart. in. l. si fideiussor. §. quedam. ff. mand. dicit q cum in curia mercatorum procedat ex bono, et equo omissis solennitatibus, ista verba debent intelligi nō habito respectu ad iura ciuilia, quia esset contra. l. bonafides. ff. dep. sed debet intelligi, nō inspectis solennitatibus iuris hoc est non inspectis apicibus iuris, qui veritatem negotij non tāgunt, vt si esset intentata actio directa cuz competat vtilis, vel nō erit lis contestata et similia. Idem Barto. in. l. quintus eodem titu. dicit q quando causa debet terminari secundum equitatem, nō potest opponi ista exceptio, non interuenit stipulatio, sed pactuz nudum. Bald. in. l. si pro ea col. fi. C. mand. interpretando hec verba relatis dictis Bar. in dictis. ll. dicit q hec. d. Barto. videntur contrariari, cum primo dicat seruari leges deinde dicat pactum nudum valere, cum non seruetur ius commune, sed merum ius gentium, tenendo dicta Bart. soluit dicens q vtrunqz dictum est verum qz aut ius commune detrahit iurigentium ex causa, et tunc seruandum est ius commune vt in solennitate testamentoz, aut ius commune nō intromisit se detrahendo iurigentium, sed adijcit ei robur, vt in pacto nudo, et tunc seruanduz est iusgentium vbi mera, et sola equitas dz attendi quod est not. dignum sm ipsum. Ex quo apparet q stantibus his verbis pactū nudum obseruabitur per arbitrum electum ex forma nostri statuti. Equum eniz est pacta seruari lz stipulatione vallata nō sint l. j. ff. de cstituta pecunia. l. j. ff. de pactis. hinc est q ius canonicum ex nudo pacto permittit actionem nasci qm̄ equum est. c. j. de pactis. et ex premis. ita tenet Roma. in rubrica. ff. de arbitris. colum. ij. versicu. secunda autem virtus, et Saly. in. l. placuit. C. de iudi. et sequitur Jas. in. l. iurisgentium. §. sed cuz nulla colum. iij. nu. xij. ff. de pac. et Jo. cro. in rub. ff. de verb. obli. col. j. et Deci. in. c. ex pte. el. ij. in. iij. no. de offi. deleg. et ibi Fely. in. i. not. concludentes q arbiter electus, vt procedat sm equitatē poterit contra permittentem ex pacto nudo pronuntiare.

¶ Hinc est q Alexan. in consi. xlj. Viso puncto. columna secunda, versic. pretcrea. volu. iij. dicit q stante statuto, vt procedatur sm bonam equitatem non esse audiendum qui dicit promisisse ex pacto nudo, et ponit Soci. in consilio. ccxlij. circa primum. col. fi. in fi. volum. ij.

¶ Intellige autem predicta sm Angel. in. §. bonefidei. colum na penultima. institu. de act. quod sane procedant, vt etiam ha

beatur respectus statutibus his verbis, ꝛ ad iura ciuilia, que con cernunt veritatem negotij, ꝛ defensionem partis, qꝛ etiā ius ci- uile est bonum ꝛ equum. l. j. in princi. ff. de insti. ꝛ iure. ꝛ bonum, ꝛ equū obseruat. l. j. C. de legi. ꝛ l. si seruum. §. sequit. ff. de verb. obligat. Tenet Ange. in reperi. l. filio pteritto. ff. de iniusto rupto ꝛ irrito testamen. ꝛ per cōsequens mixtū dꝫ seruare iura diuina, naturalia, gentiū, ꝛ ciuilia, vt dixit Bart. in. d. §. quedā, ꝑ text. singularem, ꝛ ibi hoc voluit idem Bar. Bal. Saly c. in. l. bona fides. ff. depositi. ꝛ hec oīa intelligas ſꝫ qđ distinguit Bal. in. d. l. si pro ea. dicens ꝙ qñ ius ciuile detrahit iurigentiū ex causa, ꝛ tunc est seruandū ius ciuile, vt solēnitatibus testamentorum, aut ius ciuile non intromittit se detrahendo iurigentiū, sed adijcit ei robur, vt in pacto nudo, ꝛ tunc seruandum est ius gentiū, ꝛ tunc mera equitas attenditur. ¶ Unde ex p̄missis dicit Areti. in. l. si seruum. §. sequit. ff. de vb. obli. col. ij. ꝛ in c. dilecti. col. iij. vſ. circa tertium, de iud. ꝙ iudex datus sub hoc vbo equitatis pōt non admittere exceptiones respiciētes ꝓcessum que dñr apices iuris, non aūt respicientes merita cause, ꝛ dicit Barba. in. c. ex parte tua. col. iij. ꝙ dꝫ ꝓcedere ſm equitatē informatā a iure. c. fina. de trans. l. placuit. C. de iudi. ꝛ sic inquantū dicit iudicē de- bere sequi equitatem intelligitur de eqtate informata a iure, qꝛ iudex non dꝫ esse clementior lege, vt in. §. opꝫ. in auctēt. de iudi. qđ est bene notandū dicit ipse ꝯ illos, qui dicūt se amplecti equi tatē preter iuris formā, illa. n. dicit ipse non pōt dici equitas, ſꝫ iniquitas, qꝛ deuiat ab eo qđ iustū, ꝛ equum est, cū lex sit funda-
44 ta sup rōne ꝛ equitate. c. consuetu. j. distin. ¶ † Concludo itaqꝫ ex iam dictis, ꝙ arbiter electus ſm formā hui⁹ statuti ex vi bo- rum vborū poterit reijcere oēs exceptiones respicientes ordi- neꝫ ꝓcessus, que sunt de apicibus iuris per nota. ꝑ Bart. in. d. §. quedam, ꝛ alios ꝯquis Abb. in. c. lrās, de iura. calū. in. iij. no
45 ta. sentiat ꝯtrꝫ. ¶ † Scđo conclude ꝙ tales arbitri ex vi borū vborū non pñt reijcere exceptiones respicientes merita cāe, ꝛ defensionē partis, nam intelligiť de equitate, que non discrepat a iure. vt. d. l. bona fides. ff. deposi. ¶ Tertio conclude ꝙ hi ar bitri non dēnt admittere eam exceptionē ꝓmissi ex pacto nudo, immo ſm ꝓmissionē pacto nudo factā iudicare dēnt, qꝛ pñt ad- mittere fundatū ius in eqtate naturali, cui lex ciuilis nō assistit per dicta Bal. post Bar. in. d. l. si pro ea. ꝯquis hanc sñiam so- lus Roma. impugnet in. l. filiusfami. col. pen. ff. de dona. ꝑ plu- ra, sed ad illa Deci. in. d. c. ex parte, dicit posse rñderi, si distin-
46 guamus, vt per Bal. in. d. l. si pro ea. ¶ † Iuxta premissa que- ro an arbitri electi ſm statutū statūbus his vbis, ꝙ cognoscāt de bono ꝛ equo, dēant in suo iudicio admittere exceptionem pre scriptionis, an vero eam repellere, ꝛ ꝯdemnare possessorē reie- cta tali exceptione. Ange. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. ꝛ in. l. j. C. de prescrip. xxx. vel. xl. ann. in lectura paduana, vt re- ferūt infrascripti, ꝛ Bal. in. l. i. C. de prescript. xxx. vel. xl. ann. Dicunt ꝙ hi arbitri pñt reijcere hanc prescriptionē, qꝛ prescri- ptio est iniquissimum subsidiū iuris per text. in aucten. vt eccle. Roma. §. hoc aūt, cū itaqꝫ hic ꝓcedi dēat de eqtate talis exceptio non est admittenda, ista dicta Ang. ꝛ Bal. Refert Roma. in Rub. de arb. in ꝓncipio, ꝛ Aret. in. l. si serū. §. sequiť. ff. de vb. oblig. in. iij. not. ꝛ in. c. dilecti, in. iij. col. de iudi. ꝛ idem Rom. qui hanc doctrinā Ange. impugnat. in. l. filiusfam. col. pen. vſi. ij. ff. de don. ꝛ Fely. in. c. ex parte el. ij. de offi. deleg. ꝛ in rub. de prescrip. col. j. vſi. sed aduerte, ꝛ male ꝑdicti, ita simplr Ang. referunt, cū distinguat, vt dicā. j. sed ad p̄missa facit qđ vult An ge. in. l. i. ff. neg. gest. in princ. vbi dicit ꝙ arbitrator, qui hꝫ deci- dere cām scđm equitatē non dꝫ iudicare pro eo qui fundat se in solo ꝑsidio vsucapionis, ꝛ sic loquitur in vsucapione, que ēt fauo rabilis reputatur. ¶ Contrariū ꝙ immo talis exceptio admit ti dēat, per hos arbitros, tꝫ Bart. in aucten. ad reprimendū in ver. vž in fine vbi dicit ꝙ iudex non pōt reijcere exceptionē pre scriptionis, vel aliam ꝓcedentem ex mero iuris ciui. rigore, naꝫ in his que ipse iudex hꝫ facere non teneť sequi regulas iuris ciui lis, ſꝫ in his que iam ante facta sunt, ita ꝙ ex hoc ius alteri que- situm sit, vel ablatū ius non pōt immutare, sed teneť illud sequi, casus est in. l. bona fides. ff. depos. alias esset auferre ius alterius qđ est ꝯ naturalē eqtatem, ꝛ sic ibi Bart. vž concludere ꝙ hec exceptio sit in consideratione arbitroꝝ. ¶ Dictuꝫ hoc Bart. cōprobatur per Rom. in Rub. de arbi. in prin. Primo ꝑ Inn. in. c. cura in fi. de iur. pat. ꝛ Io. an. in regła possessor đ reg. iur. in mercuri. vt refert Bal. in auct. Ad hec. C. de vsucap. Dicūt enim ꝑscripta bonafide posse retineri, salua ꝯscia, ꝯscia aūt est in ipsa eqtate fundata. ¶ Scđo ꝑ dictū Bald. referēdo dispu tasse Petr. de bellaper. in. l. cum qs. C. de iur. ꝛ fac. igno. vbi dicit prescripta sicut in foro seculari retineri pñt, ita in foro poli, forus autem poli non considerat, nisi ipsam eqtatem ergo ꝛc. ¶ Tertio per id qđ not. Cano. in. c. nouit. de iudi. ꝛ Bart. in extrauag. ad reprimen. in ver. denuntiasse, ꝛ Bald. in. d. auct. Ad hec vbi dicunt ꝙ bonafide prescripta retineri pñt tanquaꝫ prescriptione sublatos sit tam naturalis, ꝙ̃ ciuilis effectus, vt ꝑ Bar. in. l. fina. ff. rem. rat. hab. glo. ꝛ Bart. in. l. at qui natura. §. cū me absente. ff. de neg. gest. vbi pōt fieri denuntiatio, denun tiatio autē ipsa fundata est in equitate naturali, vt in. d. c. nouit ergo ꝛc. ¶ Quarto prescriptioni inducte in odium negligentis non pōt renunciari per ipsos contrahentes, scđm ꝙ concludit Bar. in. l. prima. ff. de vsucap. ꝛ in. l. nemo pōt. ff. de leg. primo, si ergo expresse non pōt renunciari ergo nec tacite per illud ver bum equitas, arg. l. cum quid. ff. si cer. pet. ¶ Istud dictū Bar. simpliciter refert ꝛ sequitur Areti. in. c. dilecti. de iudi. colum. iiij. ꝛ in. l. si seruum. §. sequitur de verb obli. subdens ꝙ ēt istud colligitur ex doc. Bal. in. l. iustitia. ff. de instit. ꝛ iur. in prin. vbi dicit ꝙ compromissa facta de iure, ꝛ equitate intelliguntᷣ de eq- tate approbata, non de equitate priuata, ꝛ probatur etiaꝫ rōne, quia si reijceretur exceptio prescriptionis auferetur reo ius suū, sed hoc est contra naturalem equitatem, vt. l. iustitia. ff. de instit. ꝛ iur. l. nam hec natura. ff. de cond. inde. ergo ille, qui hꝫ iudica- re hoc non potest facere, ꝛ ista opinio dicit ipse est verior. quod etiam sequitur Mathesi. in not. xiij. nota ꝙ vbi iudex, ꝛ An- gel. in. §. in bonefidei inst. de actio. colum. fina. ¶ In hac que- stione distinguendum est ex mente doctorum, aut iste qui oppo- nit hanc exceptionem prescripsit malafide, ꝛ de ea pōt doceri, ꝛ tunc opponens hanc exceptionem, non est audiēdus, ꝛ talis ex- ceptio non debet esse in cōsideratione penes arbitros. Aut ta- lis opponens prescripsit bonafide, ꝛ tunc eius exceptio est ad- mittenda ꝛc. ita debet intelligi Barto. in dicto verbo videbiť. Hanc distinctionem ponit originaliter Ang. in. d. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuca. Ait enim vidi multos arbitratores, qui ha- bent potestatem pronunciandi de veritate, ꝛ equitate reiecta exceptione prescriptionis condemnare possessorem, vel reum conuentū ad restitutionem possessionis, vel debiti, ꝛ deinde pe- ti per condemnatū reductionem ad arbitriū boni viri. Dixi. n. ꝛ dico arbitramentum non esse iniquū, si de mala fide prescribē tis doceri pōt. Alias secus, cum prescriptio tam iure ciuili, ꝙ̃ canonico sit inducta, hec Angel. Ex quibus liquido ꝯstat eum distinguere, inter bonam fidem, ꝛ malam fidem, ꝛ sic falso predi cti allegant dictum Ang. cum ēt ipse decidat, ꝙ illi senserunt, ꝛ ita debet intelligi Bal. in. l. i. C. de prescri. xxx. vel. xl. anno. ꝙ loquatur in malefidei possessore. Cū dicat illum peccare, q vult se tueri ope illius exceptionis, ꝛ pcm̄ non oriatur cum est cū bo na fide, sed tunc demum cū est cum mala, per not. in. c. fi. de pre scri. hanc distinctionem ponit Roma. in dicta Rub. de arb. in j. colum. ꝛ eaꝫ comprobat per id qđ not. Bal. in. l. id qđ paupe ribus. C. de episco. ꝛ cleri. ꝛ in. l. quibus diebus. §. dominus. ff. de condi. ꝛ demon. ꝛ per Bart. in. l. legaui. ff. de libe. leg. dum que runt testatore mandante solui debere debita an intelligantᷣ pre scripta, ꝛ concludunt, aut bona fide prescripta sunt, aut mala, si bona tunc non comprehenduntur, secus si mala, ꝛ hoc non pro- pter aliud, nisi quia bona fide prescripta possunt retineri salua conscientia in foro poli, ergo ita in testatore, qui presumitur in mortis articulo de anima cogitare. l. sancim⁹, circa fi. C. ad leg. inl. repet. ergo multo magis in viuis cōpromittentibus, qui non presumuntur de morte cogitare, ꝛ ſm eam consuluit idē Roma. in consil. cxlix. Conclusionem primā, ꝛ in. l. filiusfami. colū. pen. ver. secundo principaliter. ff. de dona. ita ēt distinguendo intelli git Fely. in. c. ex parte. el. ij. de offi. deleg. ꝛ in rub. de prescrip. in prin. referendo dicta Roma. ꝛ facit pro hoc quod determi nat Lanfran. in trac. de arb. in vltima parte. q. xxv. vbi querit, an arbitrator debeat admittere exceptioneꝫ prescriptionis, ꝛ di stinguit post Ange. in dicto. §. si viam, ꝙ aut prescribens est in bona fide. ꝛ tūc dꝫ per arbitratorē admitti, aut est in mala fide, ꝛ tunc nullo pacto dꝫ esse in consideratione apud arbitratoreꝫ, ꝛ hec est ipsa veritas dicit ipse. Nam sicut corā iudice seculari non admittitur prescriptio cum mala fide, per nota. in. l. omnes ppłi. ff. de insti. ꝛ iure. ꝛ per tex. in. c. fi. de prescript. ergo multo minus coram arbitratore, qui hꝫ cognoscere de equitate.

¶ Facit etiaꝫ qđ determinat Deci. in. c. j. col. xxx. nu. l. de pro batio. vbi sequendo dicta Ange. in ea questione, an reus teneať edere actori ad fundandā exceptioneꝫ prescriptionis distinguit inter bonefidei possessorem, ꝛ malefidei, vt in bonefidei reus te neatur edere, secus in malefidei, ꝛ in questione nostra idem con

cludit

clüdit Deci.in.c.ex parte.el.ij.de offi.deleg.in.iij.not.dicens
ꝙ si etiam non esset illa clausula de equitate illa prescriptio cuz
mala fide non attēditur qm̄ de iure canon.nō valet.c.possessor.
de regn.iur.lib.vj.ꝙ ēt in foro seculari seruari dz per not.in.d.
regu.possessor.⁊ in.c.fi.de pscript. ⁊ p Bar.in.l.priuilegia.C.
de sacr.sanc.eccle.idem ēt vz̄ sensisse Cuma.in sua dispu. inser
ta in consil.lxvij.Statuto ciuitatis,col.fin.⁊ Fulgos. in consil.
cviij.In pposita.⁊ Joā.de imo.in cle.sepe.in fi.de vbo.signi.
⁊ Georg.nat.ibi in.§.nō sic tm̄ in.xxvij.col.⁊ Joā.fran. balb. in
47 tracta.pscriptio.in.v.qōne prime qōnis pncipalis. ¶ †Scdo
iuxta pdicta quero an arbitri electi ex forma huius statuti, qui
hn̄t cognoscere ex bono,⁊ equo per pdicta vba, vt ipsis equi⁹,
⁊ melius videbit̄ possint reijcere exceptionē excussionis pposi-
tam per reum qūentum actione hipotecaria,⁊ dicendū est ꝙ dz
reijci.Nam exceptio hec excussionis est inuenta ad rigorē iuris
qseruandū,vt vult Bar.in.l.j.in fi.ff.de cōdit.inde.⁊ talis exce
ptio dz̄ esse de apicibus iuris,vt est glo.⁊ ibi Bal.in addi.in.l.
si mancipiū.§.j.in vbo cōi diuidundo.ff.de euict.sed qñ cogno-
scitur de bono,⁊ equo nō curat̄ de apicibus iuris,nec eius rigor
inspicitur,not.glos.⁊ ibi Bart.in.d.l.si fideiussor.§.quedam.ff.
mand.Bal.in.l.si pro ea.C.mand.⁊ alij supius noiati,ergo ex-
cussionis exceptio attendi non dz per arbitrum iudicantem.
¶ Preterea pro hoc est dictū Bal.in addi.ad Spec.in.§.fi.
in addi.vlti.ꝙ corā arbitratore exceptio pposterationis non hz
locum,qz non seruat ordinē iudiciorum,ista aūt est exceptio or-
dinis,vt.d.l.si mancipiū.§.si cōi.ff.de euictio.⁊ qz arbitrator hz
pcedere de eqtate.notat Ang.in.l.pen.ff.de neg.gest.ergo ⁊c.
¶ Preterea est tex.⁊ glo.in auct.de fideius.in.§.argentarioꝝ
qui determinat,ꝙ Campsores,qui pro alijs fideiubent non hn̄t
beneficium excussionis,⁊ sic poterunt prius cōueniri q̄z princi-
palis,⁊ est speciale ppter pcipuam fidem q̄z hoies hn̄t in pmis-
sionibus campsorum scd̄m dictum glos.q̄z sequitur Bal.Saly.
in.l.frustra.C.de non nume.pecu.Bald.in.l.fina.ad fi C.ad.l.
iul.de fal.Ergo eodē modo dicendū est in.q.nr̄a in qua pcedit̄
ex bono,⁊ equo,vt prius conueniri possit fideiussor nulla prece-
dēte excussione contra principalez. ¶ Ita ex premissis conclu-
dunt Aret.in.§.item si quis in fraudē col.antepen.vsic.quero
statuto cauetur,inst.de act.⁊ Jas.in.l.si constante col.xxxij.nu-
me.ccvij.ff.solut.matri.vz̄ hoc sentire,sz firmat hoc in.d.§.itē si
quis in fraudē colū.xvj. nu.lxxviij.⁊ tz etiā Hyp.de Mars. in
Rub.de fid.col.ij. ¶ Et scd̄m istā opinionez cōcludit Roma.
in consil.ccccxxx.due rōnes,⁊ Alex.in cōsi.cxiiij.Uiso pcessu
col.fina.volumine.vj.⁊ Jo.de ana.in consi.lij.in cā ista in fine,
⁊ Aret.in consil.cxxvj.In causa dn̄i Antonij,⁊ Cur.in cōs.vj.
Primo aspectu.colū.ij. ⁊ Soc. loquens in clausula de plano,
sine strepitu,in consil.xxiiij.Uisis,ac diligenter, col.fina.vers.
insuper.volumine.j.⁊ Bapt.de scō Blasio in tract.de arbi.⁊
arbitra.q.lx. ¶ In contrarium ꝙ talis exceptio debeat admit-
ti per hos arbitros,alias eoruz snia,⁊ laudum sit nullum firmat
Bal.in.l.fina.§.j.colum.j.versic.fuit quesitum.C.com. de leg.
qui ita dicit fuit quesitum a me an arbitramentum latum sup hy
pothecaria quo condemnatus est possessor,non facta excussione
ex hoc solo potuit peti reductio ad arbitrium boni viri , ⁊ vide-
tur,ꝙ non qz pōt procedere sine aliquo ordine,sed illud est veꝝ
sine ordine ipsius arbitratoris,sz ordo excussionis,est ordo par-
tium.C.de appella.l.j.ita Bald.sed qz arbitrator hz procedere
ex bono,⁊ equo per not.per Angel.in.l.penul.ff.de neg.gest.⁊
dixi.s̄.ideo,⁊ in casu nr̄o excussio est admittenda. ¶ Unde per
hoc dictū Bald. Alexan.in.l.si constante, in princip. colū.ix.
numero.xxiiij.dicit ꝙ est vnum notandum in materia excussio-
nis,ꝙ lz talis exceptio dicatur de apicibus iuris tm̄ opponi pōt
in causa vertente coram arbitro,⁊ est ratio qz talis exceptio non
tm̄ iuris ordinem concernit,sed ēt partis beneficiū,⁊ nota.dicit
Alexand.qz non meminit alibi se legisse. Dictum hoc Alexā.
refert ⁊ sequitur Joan.crot.in.d.l.si constante col.xxviij.num.
lxxx.Dec.in.c.ex parte in.iij. not.in fine refert simpliciter di-
cta Bald.⁊ Alexan.sed idem Dec. in.l.fina.col.pen.ff.si cer.
pet.tenet hanc partem per.s̄.dicta,eandem conclusionem tenet
Fely.in.c.j.colum.xvij.num.lxxxv.de const.Barb. in.l.stipu
lationum alie.§.satis acceptio.in.v.colum. versi.est glo.sing.ff.
de verb.obligat. inclinat in hanc partem dicens , ꝙ alias vidit
dubitari super statuto quo cauebatur,ꝙ in causis viduaruz pro
cedatur de equitate , ⁊ index volebat non debere admitti exce-
ptionem excussionis,⁊ domi.Joan.de Ana.ita consulebat con
trarium tenuit ipse Barba.per text.in.l.si quis libertatis.ff. de
petit.hered.⁊ ꝙ ibi nota. Bald. Roma.in.d.l.si constante.ff.
soluto mat.dicit ꝙ glo.in.d.l.si mancipium est falsa,⁊ non dicit
veritatem , quamuis de ea festum faciat totus mundus.Clau.
aquen.in dicta.l.si constante,colum.ix.versi.⁊ secūda sequutus
est istam partem,⁊ dicit multum esse aduertendum, cum.q.ista
sit de pane lucrando,⁊ idem determinat in.l.decem,col.ij.vers.
Adde etiam.ff.de verb.obliga.⁊ adducit rationem dicēs,ꝙ il-
la exceptio est de apicibus iuris,que est contra bonam fidez, vt
declarat Bar. in.l.si fideiussor.§. quedam.ff.mand.⁊ Bald.in
c.j.in.iij.col.de const.sed ista exceptio excussionis est scd̄m equi-
tatem,vt est tex.ad literam in aucten.de fideiuss. circa princip.
ibi erat enim ⁊c.ergo admittenda.Et ex hoc dicit,ꝙ ipse dat re
sponsum ad glo.in dicta.l.si mancipiū.§.j.ff.de euict.ꝙ exceptio
de qua ibi erat calumniosa,⁊ non secundum bonam fidem.
¶ Preterea dicit ipse pro hac parte facit dictum not. Bart.
in extrauagan.ad reprim.in verbo videbitur in fine,vbi dicit ꝙ
iudex dz admittere exceptiones partis,que etiaz sunt de rigore
iuris sub quacunqz forma sit sibi facta commissio. Quod dictuz
commendat Math. in not.clj. Quod incipit not.ꝙ si iudex,sz
est.xiij.quod etiam sequitur Fely.in dicto.c.j.de const. Unde
dicit ipse pōt determinari,vt.s̄.ꝙ illa exceptio ordinis nō est de
rigore iuris,sed de equitate,quicquid dicat Bart.in.l.j.in fine
ff.de conditio.indebi.⁊ in.l.cum quis,in fine.C.de iuris ⁊ facti
ignoran.vel posito ꝙ sit de rigore iuris,seu de apicibus pōt te-
nendo id qd̄ tenet Bald.in dicta.l.fina.dici ꝙ glo. in dicta.l.si
mancipium.§.j.procedit quando exceptio ordinis respicit eas-
dem personas,nam tunc licet,etiam ꝙ sit de apicibus iuris pōt
in predicto casu opponi,vt dicit Fely.in dicto.c.j.de constitut.
⁊ Areti.in.c.dilecti.colum.iij.de iud.⁊ ex his vt vides ista cō-
clusio redditur valde dubia propter validas auctoritates doct.
¶ Reperio ꝙ Anto. negusan in tractatu de pigno.⁊ hypote.
subtiliter in prima parte,octaue partis principalis, in.x.fallen.
tangens hanc qōnem relatis dictis Areti.Soci.Bal. ⁊ Ale-
xan.adinuicem contrariantium dicit in hoc articulo distinguen
dum esse,nam ista exceptio pōt dupliciter considerari,vno mo-
do respectu ordinis iudiciarij,vt.s̄.de ordine iudicij sit, ꝙ prius
excutiantur bona principalis debitoris q̄z possit agi hypoteca-
ria contra tertium possessorē,⁊ si iste ordo preposteretur pōt ex-
cipi de nullitate processus contra creditorem agentem , per au-
cten.hoc si debitor.C.de pignori. vel ꝙ agens nō sit audiendus
omissa excussione principalis debitoris. ¶ Scd̄o modo potest
considerari dicta excussio non habito respectu ad dictum ordi-
nem,⁊ preposterationem iudicij,sed cōsiderato solo interesse ter
tij possessoris,qd̄ consistit in hoc,vt si debitor principalis sit sol-
uendo ipse exigatur antequam molestetur tertius possessor,⁊ ꝙ
in hoc possit tertius possessor se tueri exceptione,non quidē ex-
cipiendo de ordine iudicij non seruato,⁊ preposterato,sed soluz
de suo interesse,⁊ in eo fundando suaz exceptionē, iuxta.l. per-
secutione.C.de pigno.⁊ ibi not.per Barto.⁊ docto. ⁊ istud est
quod voluit Bald.in dicta.l.finali.§.sed si quis,⁊ Alexand. in
dicta.l.si constante.dum dicunt ꝙ exceptio excussionis non so-
lum concernit ordinem iudicij,sed etiam interesse partis,⁊ ideo
per predicta,Cornel.in consilio.lv.in tertio volumine littera,c,
concludit ꝙ in causa in qua debet procedi sola facti veritate in-
specta non potest opponi exceptio excussionis respectu ordinis
⁊ preposterationis iudicij,sed ea non obstante poterit insimul,⁊
cumulatim agi contra debitorem,⁊ tertium possessorez,⁊ in eo-
dem iudicio discuti de bonis vtriusqz insimul , nec obstat exce-
ptio preposterationis,⁊ ordinis omissi, ⁊ ꝙ ita procedit ꝙ not.
gloss.⁊ Bald.in dicta.l.si mancipium.§.primo.ff.de euictio. qz
loquuntur respectu exceptionis concernentis ordinem , que est
de apicibus iuris,sed respectu interesse partis,videlicet ꝙ do-
nec debitor est soluendo non molestetur tertius possessor non cō-
cernit apices iuris,⁊ ordinem,sed equitatem,⁊ ideo licet respe-
ctu ordinis preposterati tertius possessor non possit se tueri, sed
creditor possit in eodemmet processu insimul vtrunqz , scilicet
debitorem,⁊ tertium possessorem conuenire,⁊ discutere,soluen-
do sibi prius de bonis debitoris. Tamen quādo creditor omis-
so penitus debitore,vellet solum agere contra tertium possesso-
rem , posset tertius possessor se tueri exceptione quod non est
equum,vt donec debitor sit soluendo ipse possit conueniri, ⁊ sic
ius est in modo excipiendi. Nam exceptio que respicit ordinez
iudicij non debet admitti in casu questionis nostre,sed exceptio
que respicit interesse partis,⁊ equitatem que est , vt donec de-
bitor est soluendo, tertius possessor non molestetur debeat ad-
mitti , ⁊ ita putat distinguendum esse in practica,⁊ hec conside-
ratio videtur satis applaudere,⁊ satis equa.

¶ Considerabam ēt in qōne nr̄a inherendo premisse opinioni posse dici, ꝙ vtraq; opinio scribentiū sit vera reducēdo eos ad ɔcordiam hoc modo. Dispō clara est, ꝙ exceptio hec excussionis dʒ dilatoria, ꝛ opponi dʒ ante litem ɔtestatā, ad hoc vt hēat effectum suū, ꝛ impediat ꝓcessum, alias aūt in illo tp̄e nō opposita iudiciū vʒ. not. Bar. in. l. iij. in ꝟsi. quero qd de exceptione ordinis. ff. de excep. Cy. Bal. in. l. exceptionē. C. de pba. Pet. ꝛ Cy. in auct. present. in. viij. q. C. de fideius. ꝛ ponit Alexan. in consi. lxxviij. in cā, ꝛ lite. colū. finali volumi. j. ꝛ hec exceptio cōnumeratur per scribē. inter illas exceptiones, que hn̄t vim peremptoriarum, ꝛ que perimunt iudiciū, vt per Alex. in. l. vir bonus, in additio. ad Bart. ff. de ind. sol. ꝛ dicaʒ. j. in. q. iiij. principa. in ꝟbo exceptio excussionis. ¶ Et tunc dico, ꝙ si coram arbitris electis per formā huius statuti, q hn̄t ꝓcedere ex bono, ꝛ equo fiat petitio, vel coram alio iudice, q eo modo hʒ ꝓcedere. Tunc reus ɔuentus in hypotecaria si excipiat, ꝙ ille petens ꝟtute hipotece dēat prius agere cōtra principalem debitorē ꝗ̄ cōtra se possessoreʒ, ꝛ sic opponat exceptionē excussionis in viribus suis vt opposita ante litis cōtestationē processuʒ impediat, ꝛ ad istū fineʒ ne p. ocedat̄ ad vlteriora. Eo casu dico, ꝙ arbiter, ꝛ iudex non dʒ differre iudiciū, sed dʒ istam exceptionē reijcere, ꝛ ad vlteriora ꝓcedere, ꝛ facere, ꝙ partes veniāt ad merita cause. Nā ꝙ ista exceptio impediat litem contestari, ꝛ ꝙ lite contestata non possit opponi cum sit dilatoria. Ista vere sunt de apicibus iuris, vt colligitur ex dictis Bart. in. l. si fideiussor. §. quedam. ff. mand. ibi vel si esset intentata directa vel litis contestatio ꝛc. ꝛ Bal. in. l. si pro ea. C. mand. ꝛ aliorū vt. s̄. Et hoc mō intelligendo dēnt ꝓcedere dicta supius posita Ang. ꝛ aliorū dicentiuʒ, ꝛ consulentiū, ꝙ ista exceptio excussionis dʒ reijci per iudiceʒ, seu arbitrū. Nam cū deberent cām celeriter expedire eam ꝓtellarent admittendo hāc exceptionē, ꝛ sup ea interloquendo qd̄ fieri non dʒ, vt cito partes possent expedire ex quo talis exceptio opposita ad impediendū solū ꝓcessum dʒ reijci cū istud habeat equitatē per. l. j. ff. de arb. cum alijs. ¶ Si vero formato ꝓcessu ꝛ deducta cā reus adhuc insistat sup tali exceptione excussionis non facte, ꝛ dicat iniquum esse, ꝛ cōtra oēm equitatē procedi cōtra se possessorē non excusso ꝑncipali debitore, qui sit soluendo, ꝛ a quo creditor pōt conseq qd̄ suū est, ꝛ tunc dico ꝙ arbiter, ꝛ iudex non dʒ reijcere hanc exceptionē, cum hēat equitatē in se, vt non cōpellatur possessor si debitor est soluendo. Nam ad huc relecta exceptione excussionis tp̄e litis contestate talis exceptio tempore diffinitiue dʒ esse in consideratione, ꝛ eodem modo, vt si actor non ꝓbauerit principalem nō esse soluendo, vel esse in casu, ꝙ possit agere non facta excussione, vel ꝙ pendente iudicio excussionem nō fecerit, tūc succūbet in causa, istud est qd̄ voluit Bald. in. l. ij. C. commu. diuid. dicens cum Bar. ꝙ si agat̄ hypothecaria cōtra possessoreʒ bonorū, vel fideiussorem non facta discussione, ꝙ ꝓcedit petitio, nisi exceptio preposterationis sit ante litem contestatam opposita, intellige tn̄ dicit Bal. ꝙ agēs vincat si post litem contestatā faciat discussionem, vel probat de inopia principalis arg. ff. de pig. act. l. si rem. §. finali, ita inducit illum. §. Alb. galeo. in marg. in titu. de pig. sed si non ꝓbaretur inopia, nec fieret discussio lʒ probaretur obligatio agens succūberet, qꝛ non est sibi aperta via agendi de iure, nisi his ꝓbatis, vt in auct. de fide. §. j. §. sed neq; vnde lʒ non desit ius deest exercitium. Hec Bal. qd̄ etiam sequitur Paul. de cast. ꝛ alij in. l. fin. ff. si cert. pet. ꝛ Jason. in. d. §. si quis in fraudem, col. xvij. nume. lxxxj. ꝛ eo magis istud dʒ procedere quando iudiciū agitur ex bono, ꝛ equo vt non consideremus apices iuris, ꝙ est an excussio fuerit opposita, ꝛ de ea cognitum ante litem contestataʒ, nec ne, sed meram veritatem. An principalis sit soluēdo, vel potuit conueniri ad hoc ne possessor, ꝛ fideiussor molestetur, ꝛ contra oēm equitatem compellantur soluere, ꝙ per alium debetur qui est habilis ad soluendum, ꝛ sic arbiter, ꝛ iudex tp̄e diffinitiue dʒ habere in consideratione excussionem non factam si principalis est soluēdo, ꝛ in hoc residebit ius partis, ꝛ eqtas. Alex. Bald. ꝛ aliorū tenentium, ꝙ talis exceptio excussionis dʒ penes procedentes ex bono, ꝛ equo haberi in cōsideratione, ꝛ admitti. Concludo itaq; ſm diuersa tempora, ꝛ admitti, ꝛ non admitti debere per hos procedentes ex bono, ꝛ equo exceptioneʒ hanc excussionis, ꝛ hoc modo reduci ad concordiaʒ dicta doct.

49 ¶ †Infero ex his ad vnum qd̄ iuridicum puto ꝙ ꝛ si coraʒ procedentibus ex bono, ꝛ equo ante litem contestatā non fuerit opposita talis exceptio excussionis, ꝙ ex post in quacūq; parte iudicij possit opponi, ꝛ maxime coram arbitratoribus corā quibus lis non contestatur, vt per Innoc. ꝛ Abb. in. c. quintauallis de iur. iuran. in. ij. dīa eo quia respicit ius partis, vt per Alexān. post Bal. in. d. l. si constante, ꝛ etiam qꝛ illud qd̄ opponatur ante litē contestatā, ꝛ nō post dʒ esse de apicibus iuris, vt ꝑ Bar. in. d. l. si fideiussor. §. quedā. ff. mand. ꝙ ꝑ ipsos nō dʒ ɔsiderari.

50 ¶ †Infero etiam ad aliud ꝙ virtute horum verborum de equitate pōt habens cognoscere, procedere summarie, ꝛ ita tenet Bald. referendo Butri. in repe. l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. q. xxv. ꝛ ideo cum sit iniquum litem prolongare, vt. l. quidam extimauerunt. ff. si certum peta. tunc contrarius est equum lites abbreuiare, ꝛ per processum summarium magis abbreuiantur, quam ordinarium, ita etiam refert, ꝛ sequitur Roma. in Rubri. de arbi. col. iij. versic. adde tamen, ꝛ tenet Deci. in. cap. ex parte. el secundo. in. ij. nota. de officio delegat. ꝛ ibi etiam Fely. in primo notabili.

Videbitur. Verbum hoc videbitur importat arbitrium boni viri. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. obli. ꝛ. l. fideicommissaria libertas. ff. de fideicommiss. liber. ꝛ potest arbiter eligere vnum ex predictis modis in procedēdo, siue de iure, siue de facto, siue de bono, siue de equo, ꝛ sententiare habito semper respectu ad arbitrium boni viri, ita not. Barto. in extrauagan. ad reprimen. in verbo videbitur. Bal. in. c. j. §. si inter partes. in. ij. colum. de lege corra. Alex. in. l. filiusfamilias, in addi. ad Barto. ff. de dona. ꝛ in consil. clxxv. cōtingit, colum. j. volumi. vj. ꝛ Lanfran. in tracta. de arbi. in prima parte, col. viij. ꝛ de hoc non est difficultas.

Secunda questio de his, qui possunt esse arbitri ex statuti huius dispositione.

¶ Explicita statuti declaratione, ꝛ verborum in eo contentorum interpretatione, quia in confectione compromissi primum est, quod requiritur, vt partes ipse personas habiles ad cōpromissum suscipiendum eligant, cum etiaʒ personarū tractatus alios precedere debeant, ideo videndum erit, qui possint eligi in arbitros in casu statuti nr̄i. Et ex hoc cognoscemus si de his tractabimus, qui onus arbitrij subire non possunt, aut aliquam habēt dubitationem ex mente scribentium, ꝛ de his videlicet.

SVMMARIVM

1 Episcopus, an possit esse arbiter.
2 Abbas, an ꝛ ipse possit esse arbiter, ꝛ prior, ꝛ prepositus.
3 Sacerdos, ꝛ clericus, an possint esse arbitri.
4 Monacus, frater minor, ꝛ predicator, an possint esse arbitri.
5 Utilitas monasterij, ꝛ auctoritas superioris si interuenerit, an possint esse arbitri monacus, ꝛ alij.
6 Monacus factus episcopus, an possit esse arbiter.
7 Religiosus si fuerit electus arbiter cuʒ iuramento, ꝛ Papa ei rescribat, ꝙ cōpromissum expediat, an videat̄ habilitatus.
8 Miles, an possit esse arbiter.
9 Excommunicatus, an possit esse arbiter.
10 Excōmunicati si eligant arbitrum excōmunicatum, an valeat.
11 Communiter si pro non excōmunicato habeatur, an possit esse.
12 Publice si non est excommunicatus, an possit esse arbiter.
13 Infamis, an possit eligi in arbitrum.
14 Bannitus, an possit esse arbiter.
15 Deportatus, an esse possit arbiter.
16 Bāniti, an possint eē arbitri i alia ciuitate a qua nō sunt bāniti.
17 Bānitus q cōiter existimabat̄ ꝓ nō bānito, an eē possit arbiter.
18 Seruus, an possit esse arbiter.
19 Seruus arbiter si factus liber sententiam profert, an valeat.
20 Judeus, an possit esse arbiter.
21 Inter ipsos iudeos, an esse possit arbiter.
22 Minor annis. xxv. an possit assumere arbitrium.
23 Minor si acceptauerit arbitrium, an possit restitui.
24 Minor si pendente iudicio fit maior, an recōualescat arbitriū.
25 Acceptatio si facta fuit quando factus est maior.
26 Minor si est in. xx. vel. xviij. anno, an esse possit arbiter.
27 Mutus, an esse possit arbiter.
28 Surdus, an possit esse arbiter.
29 Mutus, ꝛ surdus insimul, an prohibeatur ab arbitrio.
30 Cecus, an possit esse arbiter.
31 Pēdēte cōpromisso si factus est mutus, vel surdus, vel cecus.
32 Audiens, videns, loquens in aliquo, sed cū difficultate, an possit esse arbiter.

33 Furiosus,

33 Furiosus, an possit esse arbiter.
34 Mulier, an possit eligi in arbitrum.
35 Iurisdictionem si habet mulier, an possit assumere arbitrium.
36 Cõsuetudo si est, ꝙ mulier arbitret̃, an possit eligi in arbitrum.
37 Dignitas si est in muliere an eligi possit in arbitrum.
38 Priuilegium iudicandi si habet mulier an eligi possit.
39 Anime salus si tractatur an eligatur mulier in arbitrum.
40 Hermafroditus an possit esse arbiter.
41 Iudex ordinarius an possit eligi in arbitrum.
42 In ea causa si non est iudex an possit esse arbiter.
43 Si est iudex a quo an poterit esse arbiter.
44 Si est princeps an possit esse arbiter.
45 Consuetudo an possit inducere, ꝙ iudex possit esse arbiter.
46 Conuentio si est facta de stando arbitrio iudicis an valeat.
47 De iure canonico an ordinarius possit esse arbiter.
48 Secundum statutum an ordinarius esse possit arbiter.
49 Tempore compromissi si non erat iudex, ⁊ postea sit factus.
50 Delegatus an possit esse arbiter.
51 Sententia lata per arbitrum an rescindi possit per eundem, ⁊ ordinarium postea factum.
52 In causa propria an quis possit esse arbiter.
53 Ecclesia an possit compromittere in suum episcopum.
44 Collegiatus an possit esse arbiter in causa collegij.
55 In venditorem si agitur cum emptore an possit compromitti.
56 In causa consanguinei, vel familiaris an possit esse arbiter.
57 Altera parte renuente an consanguineus possit esse arbiter.
58 Utriqꝫ parti si est consanguineus an esse possit arbiter.
59 Santimonie magne si est consanguineus an arbiter possit esse.
60 Papa an possit esse arbiter in causa consanguinei.
61 Fideiussor in causa in qua intercessit an arbiter esse possit.
62 Laicus in causa spirituali an possit esse arbiter.
63 Laicus in causa clerici an possit esse arbiter.
64 Laicus ⁊ clericus in causa spirituali an possint esse arbiter.
65 Capax vnus ⁊ alter incapax an admittantur ad arbitrium.
66 Cognitor quis erit qñ dubitatur an aliquis possit esse arbiter.
67 Infamia, etas, minoritas, furor, ⁊ similia, opposita si fuerint contra arbitrum, quis cognoscet.

1 **Acipiendo** † A dignioribus querã primo, an episcopus possit esse arbiter, ⁊ dicas ꝙ esse põt ita est tex. in. l. si quis ex consensu. C. de episc. audi. scdm vnã lecturã, ⁊ ibi tenent Bal. Alber. Paul. de cast. ⁊ reliq, ⁊ rõ est qꝛ hꝫ causarꝫ cognitionẽ, ⁊ ideo põt in euꝫ cõpromitti. d. l. si qs, ⁊ est tex. in. c. cũ tpe de arbit. ⁊ in. c. pñtata de test. Scdm magis cõem lecturam, vbi in episcupum, vel archiepiscopum potest compromitti ⁊ ibi compromissum erat factum, not. Spec. in tit. de arbit. §. fi. ver. in episcopum autem, ⁊ Lanfr. in tract. de arbit. versi. ij. quero, ⁊ Bapti. de sancto Blas. in tract. de arbit. q. xvj.
¶ Intellige p̃dicta ꝓut dicã. j. in hac. q. ĩ vbo ordinari⁹ Iudex.

2 **Abbas, prior, prepositus regularis** † Possunt ⁊ isti esse arbitri, ⁊ rõ est, qꝛ quilibet põt esse arbiter, qui non prohibetur. Cum ergo his non sit prohibitũ ergo est concessuꝫ. c. inter corporalia de transl. prelat. l. cũ pretor. ff. de iud. ¶ Preterea Abbas hꝫ iurisdictioneꝫ ⁊ cohertionem. xviij. q. ij. c. quam sit de offi. ord. c. quanto. c. sicut de simo. sicut ergo duo priuati pñt in euꝫ cõsentire, ⁊ in eum illam iurisdictionem prorogare, vt in epo cõtingit. d. l. si quis ex consensu multo fortius in eum tanqꝫ arbitrum consentire, qꝛ quicunqꝫ repellitur ab arbitrando, ⁊ idem a iudicãdo, sed nõ econtra, ⁊ precipue, quia Abbates habent merum imperiuꝫ in multis locis, ⁊ habent comitatus, ⁊ castra, ita Specu. in tit. de arb. §. fi. vers. sed quero diligenter quẽ sequunt̃ doc. in locis p̃alleg.

3 **Sacerdos, ⁊ clericus** † Possunt esse arbitri tex. est in. l. nõ distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arbi. ⁊ ratio est, qꝛ esse arbitrum competit hoibus maxime auctoritatis, ⁊ dignitatis. l. iij. §. fin. ff. de arb. ⁊ est officiũ pium ad ꝯcordias, ⁊ paces inducendas, ad que clerici precipue tenent̃. C. de sum. trin. l. inter claras in p̃nc. ⁊ in fi. hoc tꝫ Spec. in. d. §. fi. versi. sed quero diligenter, ⁊ Ioã. and. in addi. in. §. ij. in ti. de arb. addi. vlt. Ubi dicit, ꝙ hoc ideꝫ tenuit Fran. accur. q. xxx. ⁊ doc. in locis vt supra.

4 **Monacus, frater minor, frater predicatorum,** † ⁊ reliqui regulares non possunt esse arbitri, qꝛ non dicunt̃ esse dispensatores forensium causarũ, ⁊ negociorum. c. monaci. ⁊. c. de presentium. xvj. q. j. ⁊ argu. in. l. repetita. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ quo ad mundana, ⁊ iudicia mortui sunt, ⁊ serui, ⁊ nihil est eis cõe cuꝫ publicis actis. l. plꝫ. C. de episc. ⁊ cleri. ⁊ in auc. qño opor. mon. §. j. vbi dꝫ, ꝙ monaci dẽnt esse alieni a ꝯsortio laycorꝫ, ita tenet Spec. in. d. vs. sꝫ quero, ⁊ Ioã. and. in. d. c. monaci, ⁊ Uinc. x. q. j. c. prestitutũ. Pau. de elea. in cle. ⁊ si p̃ncipalis, de rescrip. Et de monaco tꝫ glos. in. l. pedius. ff. de arb. ⁊ ibi Bar. remis. ⁊ Bal. ⁊ idẽ Bald. Pau. de cast. Odof. ⁊ Nico. de mata. i. d. l. si qs ex cõsensu. C. de episco. audi. ⁊ gñalr in oibus p̃dictis, cũ sit eadẽ rõ, tenuit Spec. in. d. vs. sꝫ quero diligenter, ⁊ Host. in sum. de arbi. in. §. ij. in fi. ⁊ Lanfran. ⁊ Bap. de. s. Blas. in. d. tracta. ⁊ qõnibus, vt. s. in princ. ⁊ Ang. areti. in. §. pen. insti. de excep. col. xj. nu. xvj. equiperando monacũ seruo, Cardi. in cle. ij. q. xix. ⁊. xx. de rescrip. ⁊ Alb. in. l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arbi. distinguẽdo inter arbitrũ, ⁊ arbitratorẽ concludit monacũ arbitrũ esse nõ posse, ⁊ idẽ voluit Preposi. in. c. infames. §. si qs. iij. q. vij. vbi post longã distinct. inter arbitruꝫ ad eligendũ, ⁊ arbitrũ iudiciariũ ad decidendũ cãs, concludit monacũ arbitrũ, vt in nr̃o statuto eligi nõ posse. In monaco aũt, ꝙ non possit eẽ arbiter, ⁊ snia lata ꝑ ipm nõ teneat ꝑ supius adducta cõsuluit Corne. in cõsi. ij. In hac consultatione arguã. col. j. vol. ij. qꝫuis dicat, ꝙ arbitrator possit eligi. In frẽ sanc. Frãcisci de obseruãtia, ꝙ cõpromissuꝫ fcm̃ nõ valeat sine licẽtia sui supioris tenuit Alex. in cõsi. lxxx. Uisis themate. s. scripto, ac instr̃o col. j. volu. v. ⁊ vltra p̃dicta dicit, ꝙ sicut illi, qui sunt de ordine minorũ, non pñt esse exequutores testamẽti qꝫuis sit act⁹ pi⁹, vt in cle. j. de vb. signi. Ita nõ poterũt esse eadẽ ratione arbitri, ⁊
5 hanc dicit esse cõem opinio. ¶ † Limita precedentẽ ꝯclõneꝫ nõ ꝓcedere quotiens est vtilitas monasterij, ⁊ interuenit licẽtia superioris, naꝫ tũc tales regulares pñt esse arbitri per tex. in. d. c. monaci. xvj. q. j. tenent Spec. ⁊ Io. and. in. d. vsi. sꝫ quero diligenter, ⁊ facit ꝓ hoc qd̃ not. glo. ⁊ Abb. in. c. cũ, i, ⁊, a, de re iudi. ⁊ alij vbi volũt, ꝙ monacus, si vergit vtilitas monasterij, possit constitui ꝓcurator, hanc limitationẽ sequitur Lanfran. in. d. trac. de arbi. d. §. hactenus, nu. xxxvj. ⁊ Bapti. de scõ Blasio, d. q. xvj. ⁊ Host. in sum. de arbi. §. ij. in fi. firmat Alex. in. d. cõsil. lxxx. ⁊ Corne. in. d. consi. ij. ⁊ Preposi. in. d. c. infames. §. si qs. iij. q. vij. inferẽs, ꝙ si eligit̃ monacus in cã amici monasterij cũ licentia Abbatis, valet, qꝛ videtur verti vtilitas monasterij.
6 ¶ † Iuxta premissa quero, qd si monacus est factus eps, an possit esse arbiter, dicas ꝙ sic, qꝛ attenditur tm̃ dignitas, ita tꝫ Cy. in. d. l. si quis ex consensu, ⁊ Guiel. in. d. l. episcopale. C. de episcopali audientia, ⁊ Anto. de butri. in. c. quintaual. de iureiur. ⁊ Lanfranc. in. d. §. hactenus, versic. notandũ. ¶ † Quero stã-
7 tibus premissis, qdam cõpromisit in duos, quorum alter erat ex fratribus sancti Francisci non hñs licentiaꝫ a suo superiori, ⁊ in tali cõpromisso interpositũ fuit iuramẽtum de obseruãdo, ⁊ pendente cõpromisso Papa scripsit dicto religioso tanqꝫ arbitro, ꝙ debeat cãm, ⁊ cõpromissum expedire, an tale compromissum valuerit, ⁊ snia super eo teneat. Soc. in cõsi. xcix. Serenissim⁹ Rex determinat hanc qõnem in ꝑsonam cuiusdã Illustris Comitis Galeoti, ⁊ dicit, ꝙ tale cõpromissuꝫ, ⁊ snia facta nõ vꝫ, nec contrauenientes incidunt in periurium, ⁊ hoc firmat, qꝛ compromissuꝫ factum fuit in eum, in quem non poterat fieri, ⁊ ideo non valuit per supius adducta. Sed in hoc id obstare vꝫ, ꝙ in casu isto summus Pontifex scripsit breue dicto religioso sancti Frãcisci in quo eum hortabatur ad expeditioneꝫ dicti cõpromissi, ⁊ dicte litis, ꝓpter qd̃ vꝫ voluisse dispensare, ⁊ ẽt potuisse, qd̃ probatur, nam cum Papa scribat dicto religioso tanqꝫ arbitro, ꝙ debeat cãm, ⁊ cõpromissum expedire, ⁊ sic ex certa scientia eius vꝫ cum eo dispensare voluisse, sicut in simili hẽmus, ꝙ qñ Papa committit cãm clerico non existenti in dignitate, censetur cuꝫ eo dispensare contra dispõnem. c. statutuꝫ, in prin. de rescript. in vj. vbi hoc tenet glo. quam ibi cõiter approbant doc. Id ẽt probari vꝫ, naꝫ talis ꝓhibitio est de iure positiuo, igr̃ Papa dispẽsare põt. c. ꝓposuit de cõces. preb. sed ad hanc obiectionẽ rñdet ipse Soc. qꝛ esse arbiter ꝯdicit regule, ad quã obseruãdã ex voto tenent̃ religiosi, ⁊ ꝯ votũ religionis non dispensat Papa sine magna cã, ⁊ legitima, al's dispensatio esset nulla. c. cuꝫ ad monasteriũ de sta. mo. ⁊ ibi Io. and. ⁊ cõiter Canoñ. ⁊ hoc max. quia nõ intelligitur esse facta dispensatio, qñ Papa facit actum non dispositiuũ, seu inductiuũ, clemen. si summ⁹ Põti. de sen. exc. ex noiatione sola non inducit̃ dispensatio ꝑ no. ꝑ Imo. ⁊ Alex. in. l. qdam consulebat. ff. de re iud. ⁊ ẽt qꝛ Papa potuit credere hunc fuisse electuꝫ de licentia superioris, ex quo nõ habuit aium

dispensandi, cum data licentia possint eligi, vt dixi. in limitatione, et alia complura adducit Soc. in d. consi. vt per eum.

8 **Miles** † An possit esse arbiter, et videbatur, quod non, eo quia nullus duplici officio fungi debet text. in l. hac parte. C. de propos. sac. scri. li. xij. Ubi militantes in sacris scrinijs non dent fungi duplici officio, eodem modo dicendum est in milite, vt non possit exercere officium militis, et officium iudicis arbitri, ad idem facit. l. fi. C. de asses. vbi vnus non pot esse assessor, et aduocatus, facit. l. libertus. §. pscriptio. ff. ad municip. cum alijs not. p. gl. in d. l. fi. et in d. l. hac parte. ¶ Preterea facit. l. militem C. de pcu. et l. neque femine, et l. filius. §. veterani. ff. de pcur. vbi miles non pot exercere officium pcuratoris eodem modo nec poterit esse arbiter. ¶ Contrarium, quod possit esse arbiter, est magis verum, et pro hoc facit, quia officia semper dantur nobilioribus §. j. in verb. nobiliores in auct. de defens. ciui. Cum itaque milites sint nobiles pter eorum officium militare, ergo illi debent magis eligi, quod demonstratur per tex. in l. iij. §. fi. ff. de arb. vbi illi, qui sunt in dignitate, vt consulares, et alij similes compelluntur assumere arbitria. ¶ Preterea est tex. clarus in l. certi. C. de iudi. vbi milites pnt esse iudices, et ex vsu, et ex consuetudine psumuntur hre notitiam causarum, quod idem dicendum est in arbitris, cum sint ad instar iudicum. l. j. ff. de arbi. et maxime milites pnt esse arbitri in causis militaribus, et hoc magis dz hre locum in militibus nostri tpis, qui non dicuntur habere priuilegia militum, cum quotidie spacientur sup plateis, vt dicit Bar. in l. filiusfam. §. veterani. ff. de pcur. et possunt constitui pcuratores, vt dicit Bar. in d. §. veterani, et in l. militem. C. de pcur. Et hanc dicit esse coem opinio. Ang. Areti. in §. plane in fin. insti. de testa. mili. Et ex hoc pz responsum ad superius adducta. Et alio modo pot rnderi, vt rndet Jo. and. in tit. de arb. in §. pot in addi. ad Specu. in fi. quod illud est in vilibus officijs, secus in honoratis, vt est iudicare. Non obstat aliud, quia vnus pot hre plura officia, si modo vnum non est impeditiuum alterius. ¶ Istud dictum tenuit Frac. accur. in sua. q. xxx. allega. iij. que incipit duo consortes, vt refert, et sequitur Jo. and. i addit. ad Spe. in ti. de arb. in §. pot in addit. in fi. Et Bap. de s. Blas. in xvj. q. vbi equperando milite armate militie ad milite celestis militie dicit eum posse ee arbitrum p glo. in l. miles in pnci. ff. de re iudi.

9 **Excoicatus** † An possit ee arbiter, et dici posset, quod sic, attento eo, quod nullibi reperitur prohibitum, quod excoicatus non possit esse arbiter, ergo conceditur. l. nec non. §. quod eis. ff. de testi. c. inter corporalia de trāslat. ¶ Preterea infamis pot esse arbiter, et iudeus arg. l. iudei. C. de iude. et dicam ergo et excoicatus vnde Gul. et Odof. in l. pedius. ff. de arb. dicunt quod fortius est impedimentum perpetuum quam quod sit tpale. l. longius. ff. de iud. l. iij. §. j. ff. de suspec. tuto. Sz infamis hz ppetuum impedimentum. l. j. §. de qua. ff. de postu. et pot esse arbiter, ergo et excoicatus, qui hz tpale impedimentum, et de facili pot absolui, quia ecclesia non claudit gremium redeunti. C. de sum. trin. epistola liquet. §. pen. et c. sup eo de heret. lib. vj. ¶ In hac. q. dico, quod excoicatus non pot esse arbiter ro est, quia quis non dz loqui cum excoicato, alias polueretur eadem specie excoicationis. c. cum excoicato. xj. q. iij. c. illud de cle. exc. mi. ¶ Preterea excoicatus equipatur deportato inst. de capi. dim. §. minor. l. plz in fi. C. de sacrosan. eccl. Deportatus aūt amittit oia, que sunt iur. ciui. vt. ff. de pen. l. qdam, et iudicia sunt iuris ciuilis, vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. post originem, ad quorum similitudinem sunt arbitria, ergo. etc. Ita per hanc ronem determinat in istam partem Gul. et Odof. in d. l. pedius. ff. de arb. ¶ Preterea excoicatus non potest esse iudex. c. ad pbandum de re iudi. c. sciscitatus de rescrip. c. pia de senten. excom. lib. vj. ita eodem mo non poterit esse arbiter. l. j. ff. de arbitris. ¶ Preterea excoicatus hr pro mortuo. §. quia n. in aucten. de priui. dot. her. mul. non prest. arg. in l. iubemus. C. de epis. et cle. et tales excoicati sunt serui pene, et peccati. l. fin. C. de sent. pas. §. quia ergo. ij. questio. vij. sed serui non pnt esse arbitri. l. pedius. §. j. cum prin. §. seque. ff. de arb. ergo nec excoicatus. ¶ Preterea facit dictum Jo. and. in c. dolo de regu. iur. li. vj. vbi disputat illam. q. an excoicatus possit esse arbitrator, et concludit, quod aut arbitramentum fit per modum laudi, et snie, et non valet, si est publice excoicatus, nec compromissum, aut est simpliciter mediator, et prosenета, ex cuius ordinamento partes adinuicem coponerent, ita quod cotractus confirmaretur ex ipsarum partium compositione, et tunc valet, vnde cum ex statuti nri forma snia feratur, certum est non posse esse arbitrum, Jac. de raue. vt refert Ray. et Alber. in d. l. pedius, et Bal. in c. ad probādum, de re iudi. distinguebat, dicens, aut vtraque pars sciebat arbitrum esse excoicatum, et non valet copromissum, aut vtraque pars ignorabat, et valet compromissum, et est arbiter, aut vna pars tm sciebat alia non, et tunc pro parte scientis non vz, et p parte ignorantis valet arg. in l. qui. §. C. de incest. nup. ¶ Indistincte tenent doct. quod non possit esse arbiter, cum si daremus, quod pro vno valeret, pro alio non, copromissum claudicaret, quod esse non dz. l. si cum dies §. arbiter. ff. de arbitris. ¶ Hanc opinione, ita indistincte tenet Spec. in §. difert, vers. ite sm in ti. de arb. et Host. in c. cum dilectus, de arb. glo. Odof. in l. pedius. ff. de arb. Abb. in c. vitatis, col. viij. vers. nunc venio ad gl. ve dol. et cont. et in c. ad pbandum col. ij. de re iudi. et in c. quatenus de iur. iu. et Domi. in c. decernimus, col. pe. de sent. excoi. in vj. et Dec. in c. intelleximus, in pmo notabili, de iudi. et Aret. qui hanc dicit esse veriorem opi. in §. pen. insti. de excep. col. xiij. nu. xix. Lanfr. in trac. de arb. in §. hactenus, vers. vj. quero, et Bap. de s. Bla. q. vij. in d. trac. de arb. et Ang. in q. inci. duo inuice, qui dicit, quod quotiescunque arbitro coheret iurisdictio. exemplum in arbitro iur. et in arb. qui eligitur ex forma statuti inter consortes, tunc excoicatus non sit capax talis arbitrij, ex quo non est capax iurisdictio. et Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad treb. et Alex. in l. si quis arbitratu, col. pen. ff. de verb.

10 obli. vbi dicit hanc esse coem opinio. ¶ † Limita hanc conclusionem non pcedere, quotiens arbiter excoicatus eligitur per alios excoicatos, nam tunc inter excoicatos pot esse arbiter argu. in l. quoniam. C. de heret. et §. in hoc, et seq. ij. q. vij. ita tz Spec. in d. vers. item sm, et ibi Jo. and. in addi. in verb. excoicatos, sz aduerte quod in arbitro iuris, vt in electo ex forma statuti, istud non puto verum p ronem adductā. s. p Ang. quod non sit capax iurisdictionis excoicatus, et isti arbitri heant iurisdictio. vt dicā. j. in. q. j. q. pnc. et maxime, quia Alber. in d. l. pedius p verbum forte dicit inter excoicatos posse ee arbitrum.

11 ¶ † Limita scdo, vt non heat locum, quotiens coiter p non excoicato existimabatur, nam tunc cois opinio pualet veritati, vt in Spec. in ti. de sent. §. quoniam, vers. vt aut impugnando, ita tz Bap. de sco Blas. in d. trac. de arb. q. vij. quod verum demonstratur p no. p tex. et doc. in l. barbarius Philippus. ff. de offi. preto. et tenet Abb. in d. c. vitatis, col. viij. de dol. ita et dicit Fed. de sen. in consi. cxxxvij. quod acta facta a non reputato excoicato valent.

12 ¶ † Limita tertio, vt non pcedat in excoicato non publice, nam talis. j. annum pot esse arbiter, post annum vero non, arg. auct. credentes. C. de here. vbi excoicatus ob id, quod fauore pstiterit hereticis j. annum pt penitere, post annum vero pnatur oi comodo officij, et non pt ee testis, quod ide dōz e i offi. arbi. ita tz bap. de s. bla. in d. q. vij.

13 **Infamis** † An possit ee arbiter. vr quod sic, p tex. i l. pedius. ff. d arb. ibi integre fame quis sit arbiter, an ignominiosus, et glo. ibi declarat, tz Specu. in ti. de arb. §. ij. versi. ite pnt ee, et in §. difert, versi. ite sm, quod tm non pcedit in arbitro iuris, qui non potest esse infamis. not. Joan. and. in addi. ad Spec. in d. vers. ite pnt esse in verb. Infamis ex quo possumus dicere, quod in arbitris elligēdis ex forma statuti nostri non pcedat tex. in d. l. pedius, cum hij, qui elligūntur sm statutum nostrum sunt arbitri iuris, et sunt ordinarij, vel delegati scdm diuersas opiniones, de quibus dicam infra in vj. q. prin. Unde infames non poterunt elligi in arbitros, si statuti nostri formam sequimur.

14 **Bannitus** † An possit esse arbiter Specu. in d. tit. de arb. d. §. difert versic. quid de bannito dicit, quod equiparatur deportato, et tunc si ob graue delictum bannitur, pp quod bona cofiscantur, non pot ee arbiter, vt not. inst. qui. mo. ius pat. pot. sol. §. relegati, si vero bona non cofiscantur, et tunc pnt ee arbitri, quia non reperiuntur phibiti. l. j. ff. de test. et pbatur in l. sine hrde. §. fi. ff. de admi. tut. l. patre. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. ita et tz Lanfr. in d. trac. de arb. §. hactenus, versi. vij. et Bap. de sco Blas. q. viij. equiparādo bānitos deportatis, si amittūt bona, et relegatis, si non amittūt. Ang. aret. in §. pen. insti. de excep. col. xj. nu. xvij. dicit, quod attēto eo, quod deportatus, et bānitus equperantur et deportatus non pot ee arbiter, ita nec bānitus possit ee, Albe. in d. l. pedius post Guiel. de suza. distinguit, aut bānitus est ex tali delicto, quod equparatur deportato, et tunc non pot ee arbiter, quia p mortuo reputatur, et exclusus est ab oibus actibus ciuilibus, et legitimis. l. actione, et publicatione. ff. p soc. l. j. §. filius. ff. de bon. pos. contrab. aut est bānitus ex tali delicto, quod non equperatur deportato, et tunc pt ee arbiter, quia non reperitur prohibitus. l. nec non. §. sz quod eis. ff. ex quibus cau. mai.

15 ¶ † Aduerte circa hoc, quia due sunt faciēde partes, vna an deportatus possit ee arbiter, et dōm est quod non, quia deportati pdunt ciuitatē, et bona, et pnt hre hrde. l. ij. C. de bon. proscri. et dnr deportati, quasi de ciuitate portati scdm Bar. in l. relegatorum. ff. de interd. et releg. ¶ Preterea arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. l. j. ff. de arb. sed deportati non pnt ee iudices, vt p Bal. et Ang. in l. cum pretor. §. non aūt. ff. de ind. ergo nec poterunt

poterũt esse arbitri, ⁊ ita intellige Spec. in. d. versi. ſʒ qd de bannitis, ⁊ alios, post ipm, vt. s. relatos. ¶ Alia est an bãnitus, qui est quodã gen⁹ de per se, vt dicit Bell. i trac. bãnito. in. i. par. ij. temp. q. iiij. possit eẽ arbiter, ⁊ tũc dicas, q̃ distinctio Spec. ⁊ glo. in. d. §. relegati, cõiter rephẽdit̃ p scrib. in. l. j. C. de her. inst. vt p Alex. in. d. l. j. col. pen. ⁊ sic non põt assumi fundamentum ex ea, vnde dic in hac materia ſʒ distinct. Bart. in. d. l. j. cõiter approbatam, aut tales banniti pñt impune offendi ex forma statuti, put est hic Padue, ⁊ in oibus alijs Ciuitatibus Illu. ducalis dñij Venetorum, per nouas suarum partiũ determinationes, ⁊ hij perdunt Ciuitatem suam, ⁊ iura illius, ⁊ per q̃ns non poterunt esse arbitri, cum nullo Ciuitatis sue gaudeant priuilegio per. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. dimi. ⁊ tũc equiperantur deportatis, no. Bart. in. d. l. j. ⁊ ideo bãnitus in ere, ⁊ in psona hẽ pro mortuo, ita Bart. cons. xlij. in. j. car. in vlti. col. in ij. vol. Ista consultatio, aut isti bãniti non pñt impune offendi, ⁊ non amittũt iura Ciuitatis sue, ⁊ tũc dico, q̃ poterũt esse arbitri ẽm formã statuti nr̃i, ⁊ hãc distinctionẽ, q̃ possint impune offendi, vel nõ tenet Bar. Saly. Pau. de cast. Cor. Jas. ⁊ Alex. q̃ dicit hãc esse cõeʒ opin. in. d. l. j. C. de her. insti. ⁊ Bart. in. q. incipiẽte statuto Lucane ciuitatis, ⁊ Bell. i tract. bã. in. i. par. ij. tẽp. q. iiij. Ubi ↄcludunt, q̃ si bãnitus impune põt offendi, tunc amittat iura sue Ciuitatis, ⁊ bñficia statutoꝝ, aut impune nõ pt̃ offendi, ⁊ tũc retineat iura sue Ciuitatis, ⁊ statutoꝝ beneficia, ⁊ ẽm hãc distinctio. intellige dc̃m Bell. in. d. j. par. ij. tẽp. q. xliij.

16 ¶ † Intellige tñ p̃dictam ↄclõneʒ q̃ bãniti non pñt esse arbitri, illud hẽe locũ, quotiẽscũq̃ hẽm⁹ respectũ ad illã ciuitatẽ a qua sunt bãniti, ⁊ ad alia loca in bãno cõprehẽsa, secus est in alia Ciuitate a qua non sunt bãniti, nã pdunt iura illius Ciuitatis tm̃, a qua sunt bãniti nõ alia iura, vel cõia, vel aliaꝝ ciuitatũ, vt' ponit Alex. in cõs. lxxv. visis, ⁊ diligẽter pspectis in. j. col. vol. j. Ubi dicit, q̃ magis cõis opin. doct. est, q̃ bãnitus nõ pdat bñficia iuris cõis, seu facultatẽ succedẽdi de iure cõi, ſʒ tm̃ bñficia inducta a legibus, seu statutis illius Ciuitatis a qua bãnit⁹ est, vt firmat Ja. de are. Ang. ⁊ Bar. in. l. ex facto. §. ex facto. ff. ad treb. ⁊ Cyn. ⁊ Bar. in. l. j. C. de her. inst. referentes, ita publice disputasse, ⁊ determinasse Fed. de scal. in. ij. q. inci. q̃stio talis est, titius filiussa. ⁊c. ⁊ late cõcludit hoc Bar. in sua disputatione inci. Lucane ciuitatis statuto, ⁊ i extrauag. q sunt rebel. in ṽb. rebellãdo, ⁊ Bar. ⁊ Bal. in. l. amissiõe. §. q deficiũt. ff. de cap. dimi. p qua est bonus text. in. l. certa forma. C. de iur. fis. lib. x. pro quo, ita ibi decidit Bar. ⁊ p hec ẽt. l. qdam. C. de pen. idẽ tenet Bart. Bal. ⁊ Imo. in. l. eius qui. §. j. ff. de testa. ⁊ Bal. in. l. gallus in. §. ⁊ quid si tm̃. ff. de lib. ⁊ posth. ⁊ Ange. in. d. l. gallus, in §. ille casus, ⁊ in disputatione sua incl. duo adinuicẽ litigãtes, ⁊ in. l. si cum dotẽ. §. si pꝛ. ff. sol. ma. Et sic bãnitus a Ciuitate Brixie poterit hic Padue eẽ arbiter ex forma huius statuti.

17 ¶ † Intellige ẽt hanc ↄclõneʒ, vt non pcedat in bãnito, q cõiter existimabatur, ⁊ reputabat̃ pro nõ bannito, nam tũc poterit esse arbiter iuxta not. p Specu. in tit. de sent. §. qm̃ versi. vt aũt impugnando, ⁊ faciunt nota. in. l. barbarius. ff. de officio preto. ita Bap. de sancto Bla. in. d. trac. de arbi. questio. x. ⁊ faciunt que. s. dixi in verb. excommunicatus in. ij. limitatione.

18 **Seruus** † An possit eẽ arbiter, firma ẽ ↄclõ, q̃ nõ, ita tex. in. l. pedi⁹. §. j. ff. de arbitris, vbi ad lr̃aʒ dicit. Seruũ nõ posse eẽ arbitrũ, not. Ang. i. d. §. pe. col. xj. num. xv. inst. de excep. ⁊ Bapt. de scõ Blasio. in. d. tract. de arbi. questio. v. ⁊ Jaco. but. in tracta. de oppo. comp. in princi. ⁊ Jo. mon. in suo deffen. ⁊ alij summiste communiter.

19 ¶ † Juxta p̃dicta quero, qd si factus liber pcesserit, ⁊ sniam tulerit, an valeat Alber. in. d. l. ſʒ ⁊ si in seruũ dicit, q̃ si in seruitute lis non fuerit cõtestata, q̃ snia valet, secus si in seruitute fuerit ↄtestata, q̃ initium fuit vitiosum, ex quo non valet, qđ postea agitur, cũ iudicia debeant legitime inciari. l. vniuersis cũ simil. C. qui da. tut. pos. sed de hoc dicam, vt. j. in verb. minoꝛ.

20 **Judeus** † An possit ex forma huius statuti elligi in arbitrũ. Prima facie videbat̃, q̃ nõ, naʒ Judei nõ iudicãt, imo ipsimet tenent̃ subire iudices Chꝛianos. l. iudei Romano. C. de inde. ⁊ Judei non pñt hẽe aliquã iurisdictioneʒ, ſʒ arbitri (qui elligunt̃ ex forma statuti) hñt iurisdictioneʒ ex forma statuti, put arbitri iuris hñt iurisdictionẽ a iure cõi. c. ab arbitris de offi. deleg. li. vj. ⁊ ibi glo. ⁊ not. in. l. apertissimi, ⁊ in. l. fi. C. de iud. ⁊ dicam. j. in. q. vj. princ. Et ideo sunt veri iudices lʒ nuncupent̃ arbitri, ⁊ successiue vr̃ dicendum, q̃ Judei non possint esse arbitri ex forma nostri statuti, cum essent iudices. ¶ Ueritas ẽ, q̃ Judei pñt esse arbitri inter suos tñ Judeos, nõ aũt inter Chꝛianos, tex. in. d. l. iudei Romão, vbi vult, q̃ Judei possint esse iudices arbitri inter ipsos iudeos, nec obstat, si diceret, q̃ ibi est in arbi. voluntario, secus in necessario ellecto ex forma statuti, q̃ in eo tex. eqperat arbitrũ Chꝛianũ arbitro iudeo ⁊ dicit eoꝝ snias debere exeq̃, sicut ⁊ Chꝛianoꝝ. ¶ Preterea Equũ est, q̃ cãe Judeoꝝ cognoscant̃, ⁊ decidant̃ p hebreos potius q̃ p Chꝛianos. l. si qua a p̃rio sensu. C. de inde. Cũ dicat, q̃ cã inter iudeũ, ⁊ Chꝛianũ nõ dʒ decidi p seniores hebreoꝝ, ergo a ↄ̃rio si fuerit cã iter hebreos, dʒ decidi p eorum seniores. Hãc opin. (q̃ iudei possint eẽ arbitri) tenuit Corne. ↄsil. lxv. lʒ in hac ↄsulta. volu. ij. ⁊ dicit Jo. de ana. in. c. cũ sit, in. j. col. de iude. q̃ lʒ iudei nõ possint eẽ iudices ordinarij inter iudeũ, ⁊ chꝛianũ, tñ inter eos hñ pñt eẽ p tex. in. d. l. si qua, ⁊ refert, q̃ p illum tex. ita cõsuluit Flor. de scõ Pet. ⁊ facit. l. spadonẽ §. iam aũt. ff. de excu. tuto. not. Jaso. in Rubꝛi. ff. de iust. ⁊ iur. ⁊ dicã. j. in iij. q. p̃n. in ṽb. hebrei, q̃ idẽ dicendũ est in arbitro iuxta. l. j. ff. de arbi.

21 ¶ † Juxta hoc quero pone, est qđ, ⁊ lis inter duos Judeos ↄ̃ictos, petit̃ p alteꝝ cõpromissuʒ fieri, iudex iudicat cõpromissuʒ inter ipsos fieri, ⁊ hebreos arbitros elligi dẽre, querit̃ mõ, an iudex hñ iudicauerit in ea parte, in q̃ iudicauit hebreos arbitros elligi dẽre, nã in eo, q̃ iudicauit arbitros elligẽdos, ⁊ cõpromissuʒ fieri dẽre, claruʒ est sniaʒ valuisse, cũ iudei subsint statutis, ⁊ p ea ligent̃. c. iudei el. ij. de iude. ⁊ ibi not. ⁊ Bal. in. l. spadoneʒ §. iam aũt. ff. de excu. tuto. ⁊ in. c. j. de form. fidel. ⁊ dicã. j. in. iij. q. prin. in verb. hebreus. In alio vero capite, in quo pnũciauit hebreũ elligi dẽre, est qđ, ⁊ vr̃ dicendũ, q̃ talis terminatio nõ teneat, cũ fundamentũ snie sit statutũ ipʒ, qđ arctat cõpromittere, nec magis dicit in vnũ q̃ in aliũ. Ideo iudex debebat seq̃ formã statuti, ⁊ nõ exprimere, q̃ cõpromitteretur in hebreũ, sed simplr̃ dicere, q̃ eẽt cõpromittendũ, ex quo dcã pnũtia hʒ fundamẽtũ a statuto, ⁊ vr̃, q̃ iudex eius formã amplecti dʒ. ¶ In hac difficultate dicendũ est, q̃ põt iudicari cõpromissum fieri dẽre, ⁊ in iudeos. Rõ est q̃ ipsis iudeis melius innotescunt iura sua, ⁊ cõsuetudines q̃ Chꝛianis, ⁊ cãe dẽnt decidi scdʒ iura eoꝝ, in qb⁹ decidũt, ⁊ puident, dicit. n. Saly. in quodã suo cõsi. incip. Mathasias, q̃ inter hebreos seruari dʒ lex Mosayca, primo per. l. synagoga. C. de iude. scdõ per tex. in. l. iudeos eo. titu. ibi amissuri hactenus pmissa, si ab illicitis non se abstineant, quasi sit sensus, q̃ concessa eis per legem suaʒ sint eis regulariter permissa. Tertio si sit questio inter hebreos, per eorum seniores est terminãda. l. si qua. C. de iude. Quarto q̃ lex Mosayca est specialis lex eorum, ergo inter eos seruanda quatenus disponit, alias ad iue cõe recurrendum est, q̃ lex specialis derrogat ĝnali per iura vulgaria, vt. l. in toto cuʒ alijs. ff. de regu. iur. Et iudei dicebãt Pilato legem habemus, per quam debet mori, quasi diceret, lex nostra dʒ nobis inter nos seruari, ideo. l. iudei, ⁊ similes. ll. s. allegate, dum vo unt iudeos non esse cognitores, loquunt̃ quando esset qđ inter iudeum, ⁊ Chꝛistianũ, huic consi. Saly. subscripserunt se Francisc. de Ramp. Gasp. de Cald. ⁊ Jo. de Fantu. sic ẽt consuluit Jo. Cald. in titu. de testa. cõsi. xxx. vt dicit Cor. in cons. j. allegando. ¶ Preterea iura abhorent familiaritatem hebreoꝛum, ⁊ nimiã conuersationem, seu cõsuetudinem cũ Chꝛistianis, ⁊ ideo in multis p̃hibent conuersationẽ Christianoꝛum cum hebreis, non. n. põt morari hebreus cum Chꝛistianis. c. iudei. xxviij. q. j. ⁊. c. sepe. ⁊. c. nullus, nota. glos. per dicta iura in ca. j. de iude. nec põt stare in balneo cum Chꝛistiano. d. c. nullus, item non põt intrare scholas Chꝛistianoꝛum. d. c. nullus, ⁊ Abb. in. d. c. j. de iude. nec põt habere nutrices Chꝛistianas. c. ad hoc, ⁊. c. ⁊ si iudeos de iude. Et lʒ propter hoc non tollat̃, quin etiam Chꝛistiani possint esse, ⁊ iudices, ⁊ arbitri iudeoꝛuʒ, tamen cõdecentius est, q̃ ipsi iudei sint inter se arbitri, potius q̃ Christiani. ita tenet Petr. Phyl. Corne. in. d. consilio. lxv. in. ij. volu. Quo autem ad illud, q̃ iudei ligantur lege Mosayca non communi, nisi in deffectum, q̃ non est materia nostra, videas Fely. in. c. j. col. x. nume. xlv. de cõsti. ⁊ Jaso. in. l. j. in. vj. colum. nume. xxxv. ff. si cert. peta. ⁊ in. l. qui se patris, colum. vj. nu. xxiiij. C. vnd. lib. Ubi late loquuntur. ¶ Non obstat adductum de forma statuti, q̃ statutum simpliciter determinat compromittendum, sed non exprimit magis in vnum, q̃ alium, vnde quo ad iudices arbitros non datur certa forma, seu modus, ex quo arbitrarium erit iudicis nominare personã arbitri per nota. in. c. cum dilecta, de officio delegati, cum alijs.

22 **Minoꝛ annis xxv.** † An possit esse arbiter textus in. l. quidam consulebant. ff. de re iudic. videtur innuere, q̃ minoꝛ. xxv. annis maior tamen. xviij. possit esse arbiter, cum dicat, q̃ iudex volunta-

rie ellectus minor. xxv. annis maior. xviij. iuncta glo. possit iudicare. Cum itaq; arbitri elligantur de voluntate partium, videbatur dicendũ, q poterit in ea etate iudicare, pro hoc facit glo. ibi, que dicit, q minores. xxv. maiores. xviij. põt esse arbitri, si volunt, secus si nollũt, & sic inuiti non põt cõpelli ad assumendũ arbitrium, & ita intelligit textus, in. l. cũ lege. ff. de arbitris. Hãc conclusionem, & hanc glo. distinct. cõiter Legiste tenent in. d. l. quidam cõsulebant, ɔcludentes post ipsaz, q aut minor. xx. annis elligit̃ arbiter, & est maior. xviij. Et tunc põt esse arbiter, sed non põt compelli ad acceptandũ, aut est maior. xx. annis, & tũc põt esse arbiter, & põt compelli, ita Alexãd. dicit hãc esse cõez opinio. Legistarum in. d. l. quidã consulebãt in. i. colum. in ṽsi. not. q etas, & in. iij. colum. vers. in glos. j. not. Ange. areti. in. §. penult. instit. de except. numero. xvij. & in. §. fi. insti. de fid. tut. ¶ Alia est opinio cõiter Canonistarũ, q indistincte minor annis. xx. non possit esse arbiter, & eius sententia nõ tenet mouent̃ per tex. in. l. cuz lege. ff. de arbitris. Ubi minor annis. xx. nõ põt esse arbiter, & eius sñia non hz effectum, ita tenet glos. Abba. & cõiter Canoniste in. c. cum. xx. de offic. delega. & hec opinio est magis vera, & eam dicit veriorẽ Alex. in. d. l. quidaz cõsulebãt, & eam tenet. ¶ Nõ obstat primum, q iudex maior. xviij. annis possit iudicare, qꝛ aliud est in iudicijs, aliud in arbitrijs. Nã ratio alia datur in iudice ordinario, alia in arbitro. Nã iurisdictio datur a Principe, siue a magr̃atibus, arbitria vero dant̃ a priuatis. Uel dicas (& hec est scḋa ratio) in iudicijs dantur multa remedia, puta supplicatio, appellatio, recusatio. In arbitrijs vero sola pene solutio. Ideo maior etas reqritur, ne partes in prõptum incidant periculum pp ignorantiã arbitrorũ. Unde arbitri iurare non debent, ne ꝓpter ignorantiam in periuriũ incidãt in aucten. de iudi. §. qꝛ vero, colum. vj. ita glos. in. d. c. cum. xx. Aduerte tñ, q ratio glosse non militat in ea parte, in qua dicit appellationem, supplicationez non dari in casu nostri statuti, qḋ dat appellationem, & de iure cõi ab arbitris statutarijs dat̃ appellatio, vt dicam. ĩ. in. x. quest. princip. in principio. In alijs vero optime cõcludit, vel dicas, prout dicit Bal. in. d. c. cũ. xx. q ideo illa etas reqritur in arbitro, qꝛ piculosi⁹ est, q̃ in iudicio. l. diem. §. stari. ff. de arbi. vel (dicit ipse) qꝛ delegatio nititur supioris auctoritate, & partiũ ɔsensu, sꝫ cõpromissũz nõ. ¶ Nõ obstat qḋ dicit glo. in. d. l. quidã interpretãdo tex. in. d. l. cũ lege, q habeat locũ, si cogat̃, qꝛ dicit Jo. de Imo. in. d. l. qdam, q. l. cũ lege intellecta, vt iacet, & nõ cauillando eaz facit pro hac sñia, & põderat tex. ibi iudicare cogat̃, intelligitur, qꝛ non valet delegatio qꝛ minor, & text. ibi, & eius sñia nullo mõ committit̃. &c. Nam ibi sñia lata ab arbitro minore annis. xx. nõ tenet, nec eius pena cõmittitur, nec distinguit, an coacte, an volũtarie iudicauerit, & sic tex. ille ita intell'ꝰ non ɔriat̃ pdictis. ¶ Preterea dicit Alex. in. d. l. qdam, q non vĩ posse reddi bona rõ, quare si vz compromissum factũ in minorem annis. xx. maiorẽ annis. xviij. non põt cogi ad accipiendũ cõpromissũz mero iure, quẽadmodum cogit̃ ille, qui est maior. xx. annis. Cũ itaq; non põt reddi diuersa rõ, equalis dꝫ esse dispõ, vt minor. xx. annis non possit esse arbiter, siue cogat̃, siue non, & sic verior est opin. canonistarũ indistincte, q minor annis. xx. non possit esse arbiter. ¶ Hãc opinio. tenet Specu. in tit. de arbi. §. põt, versi. item minor, Hosti. in sum. de arbi. §. ij. Jaco. bur. in tracta. de oppo. comp. in prin. Lanfr. in tract. de arbi. §. hactenus versi. v. quero, Bap. de. s. Blaxio in d. tract. q. ix. Alex. Joan. de Imo. in. d. l. quidam consulebant. ¶ Aduerte tñ, q i materia statuti nr̃i vr̃, q ẽt minor annis. xx. possit elligi in arbitrũ, eo qꝛ sunt iudices ellecti ex dispõne iuris municipalis, vñ quẽadmodũ iudex elligitur. ĩ. xx. annũ, eodẽ mõ dici poteit, & de arbitris istis, q sunt iudices, vt dicam. ĩ. in. q. vj. prin. non aũt sunt meri arbitri, prout in tit. ff. de arb. & pro hoc facit dictũ Bal. in. d. ca. cum. xx. vbi querit, que etas requirat̃ in arbitro, & dicit, q est etas an. xx. qꝛ lex iulia ꝓhibet in minorem xx. annis cõpromitti. d. l. cũ lege, hoc tñ (dicit ipse) forte non hz locũ in arbitris, q elligũt̃ cã suspitionis, sꝫ seruabit̃ in eis idem, qḋ in iudicibus, qꝛ iudices fiunt legis auctoritate. c. suspitionis de offi. delega. ¶ Ita dicendum esset in arbitris, qui elligũtur per statutũ, & sic iuris auctoritate, & p hoc dictũ Bald. ita tenet Fely. in. c. fi. col. fi. de re iudi. in ṽsi. fine, vbi dicit, q Bal. vult in. l. j. §. interdũ in fi. ff. a qui. appel. nõ lic. q ab istis arbitris ellectis, ex pcepto legis, vel statuti põt appellari, & idem Bal. in l. pen. in fi. ff. de his q sunt sui, vel alie. iur. & in. l. diem ꝓferre. §. stari. ff. de arbi. & hinc est (dicit ipse) q dispõ. l. cum lege. ff. de arbi. volens minorem. xx. annis non posse esse arbitrũ, nõ hz locũ in istis secundum Bald. in. d. c. cum. xx. de offic. delega.

¶ Unde dico, q arbitri, qui ex forma nostri statuti, & p partes voluntarie elliguntur, vt pꝫ ex verbis statuti, q isti tales, cũ sint ordinarij, possunt elligi. ĩ. xx. annum, vsq; ad. xviij. secundum formam. d. c. cum vigesimum, & in hoc procedat opinio legistarũ, & ad contraria per. s̃. dicta pꝫ responsio, q ibi sumus in arbitro, qui elligit̃ simpliciter de voluntate partium, qui non hꝫ nisi notionem, secus vbi sunt ordinarij p. s̃. dicta, & ellecti vigore statuti, & habent iurisdictionem, vt dicam. ĩ. in. d. vj. quest. in princ.

23 ¶ † Retenta tñ predicta conclusione doctorum, q minor. xxv. annis maior aũt. xx. põt esse arbiter, dicas, q si acceptauerit arbitrium, põt restitui in integrum aduersus assumptionem, nota. Abba. in. d. c. cum vigesimum, & Azo in sum. de arb. colum. i. & Hosti. in eadẽ sum. §. ij. & Jac. bur. in trac. de arb. colum. j.

24 ¶ † Iuxta predicta quero, factum est cõpromissum in minorem annis. xx. vel. xviij. vt predictũ est, pendẽte compromisso factus est maior, queritur an possit is iudicare. Uidebatur, q sic, nam res inualida a principio, & tractu tpis, & taciturnitate conuallidatur tex. est in. l. fi. C. si ma. fac. rẽ rat. hab. Ubi minor alienãs rez titulo oneroso, sine decreto, si maior postea sit fact⁹, & taceat p quinquenniũ, confirmat actum inuallidũ, eodẽ modo dicendũ est in hoc arbitro. Nam supueniẽtia etatis, & taciturnitas partium dꝫ id conuallidare, cum cõtrahant. Nam in iudicijs quasi contrahitur, & in compromissis. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecul. ¶ Teneas aliam opinionẽ, q maior factus. ĩ. tempus compromissi non possit iudicare, qꝛ qḋ ab initio non tenet ex post facto non conuallidat̃. l. obligationum fere. §. placet. ff. de verb. oblig. argu. in. c. dubiũ el primo, & c. auditis de ellect. Unde ad hoc, vt maior factus possit iudicare, requiritur, q de nouo in eum cõpromittatur. l. sed & si in seruum. ff. de arb. ita Spec. in. d. §. põt vers. itez minor, & Bap. de san. Blax. in. d. quest. ix. & Alex. in d. l. qdã cõsulebãt. ff. de re iud. & Fely. in. d. c. cũ. xx. numero. v.

25 ¶ † Intellige predictam conclusionem, qñ minor annis. xx. vel xviij. (scḋm q. s̃. dictum est) ellectus fuit arbiter, & etiaz ꝑsistẽs in ea minori etate acceptauit compromissũz. Secus si minor annis. xx. seu. xviij. fuit ellectus, & factus maior acceptauit, nã tũc sine nouo compromisso põt iudicare, ita intelligit Joan. and. d. l. sed & si in seruum, q ibi seruus fuerit ellectus, & factus liber acceptauerit, nam tunc non requiritur nouũz compromissũz, & pro hoc facit. l. prima. ff. de lega. iij. in vers. sed si filiussa. Ubi seruus non põt facere fideicommissum, si tñ fecerit, & liber factus ꝑseuerans in eius opinione mortuus sit valet fideicommissum, ita Joan. and. in addi. ad Specu. in. d. versic. item minor in verb. responso, Alber. tamen post Jaco. de Rauen. & Guicl. de cun. in. d. l. sed & si in seruum distinguit, prout dixi. s̃. in verb. seruus, q aut lis fuit contestata, eo facto libero, & tunc valet sententia, aut contestata fuit eo existente seruo, & tunc non valet, quia initium fuit vitiosum, nec valet, quod postea agit̃, cum iudicia debeant legitime initiari. l. vniuersis. C. qui da. tut. pot. Ueriorem tamen puto opinionem Joan. and. cum text. in. d. l. sed & si vtatur eo verbo recepit, dum dicit, si liber factus receperit, ex quo non recedendo a proprietate verborũ satis demonstrat ille tex. vallere eo tunc sententiam si tempore eo quo recepit compromissum, & sic acceptauit, erat effectus liber. Recipere enim est idem, q acceptare. l. si de meis. §. recepisse, ex alio etiam sententia Joan. and. redditur vera, nam compromissum assumit vires. & dicitur habere principium, quando est facta acceptatio per arbitrũ, vt est tex. ibi glo. & Bal. in. l. si cuz dies in princip. ff. de arbi. & dixi. s̃. in prima questione princip. in verbo acceptet. Cũ itaq; initium, prout dicit Alber. supra, debet esse legitimum, necessariũz est dicere, q tempore acceptationis seruus debet esse liber, & minor debet esse maior. xx. vel. xviij. annis secundũz opiniones predictas, dato q tempore compromissi esset minor, vel seruus cum eo tempore, quo acceptatur compromissum incipit valere respectu persone ipsius arbitri, & habet sua substantialia, vt dixi in. d. verbo acceptet.

26 ¶ † Insuper quero, quid si aliquis est in. xx. anno, seu. xviij. retentis diuersis opinionibus, vt. s̃. an possit esse arbiter, & dicas, q non, sed si intrauerit vltimum diem vigesimi anni, bene poterit esse arbiter text. est in. l. j. ff. de manumis. ibi iam autem minor non est, qui diem supremum agit anni vigesimi, & pro hoc facit. l. qua etate. ff. de testa. & que not. Jaco. de aret. & alij in. d. l. j. Bap. de sancto Blaxio, in. d. tracta. questio. ix.

27 **Mutus** † Non potest esse arbiter, casus est in. l. sed & si in seruum. ff. de arbi. & hoc ratione comprobatur, quia nec etiam potest esse iudex argu. eorum que habentur in. l. cecus. ff. de iudi. l. prima. §. quis. ff. de postul. Ergo nec arbiter

arbiter esse pōt.l.j.ff.de recep.arbi.ita tз Spec.in.d.§.potest, versi.item prohibetur, ꝛ Jac.but.in.d.tractatu. de oppo.cōp. col.j.ꝛ Ange. areti.in.d.§.pe.instit.de excep.nu.xvij.ꝛ Bapti. de sancto Blasio, in dicto tractatu de arbi.q.xi.intellige tamen hoc, vt dicam infra de Ceco.

28 **Surdus** †Non potest esse arbiter, casus est in dicta. l.sed ꝛ si in seruum.§.primo.ff.de arbitris. Et idem tenent supra notati in precedenti q̄ōne, vt dicā.j.de Ceco.

29 **Mutus, ꝛ Surdus** †Insimul non potest esse arbiter nam si vnum predictoꝝ vitiat compromissum in arbitrum per.d.l.sed ꝛ si in seruum.ff.de arbitris, dum loquitur alternatiue, aut in Mutū, aut in Surdum, pari ratione, ꝛ multo magis quando illa duo ↄcurrunt insimul in vna, ꝛ eadē persona, que in arbitrū eligit̄, facit.l. discretis.C.qui testa.facere possunt.ꝛ q2 due rationes plus vrgent, q̄ȝ vna, vt hr̄ in.§.affinitatis insti.de nuptijs, ꝛ in.l.pr̄ filiū eum.l.nam ꝛ si parentibus.ff.de inofficioso testō. Ita tз Bapti. de sancto Blasio in.d.tracta.de arbit.q.xiij.quod intelligitur vt dicam infra in.q.sequen.

30 **Cecus** †Non potest esse arbiter, nam sicut Cecus non potest esse iudex, vt nota.in.l.cecus.ff.de iudi.ꝛ in.l.j.§.q̄ȝuis, ꝛ ibi gl.ff.de postul.ita nec poterit esse arbiter.l.j. ff.de arbi.ita tз Bap.de sancto Blasio.in.d.tractatu.q.xiiij.

31 ¶ †Intellige predicta de Muto, Surdo, ꝛ Ceco vera esse, qn̄ a principio tempore facti compromissi in eum, ipse arbiter erat Mutus, Surdus, vel Cecus, secus si post factum ↄpromissum cadat aliquod ex istis vitijs, vt fiat aut Mutus, aut Surdus, aut Cecus, aut vtrūq3 Mutus, ꝛ Surdus, q2 tunc poterit esse arbiter, ꝛ valebit iudicium per eū factum per no.in.d.l.cecus. ff.de iudi.ꝛ ibi glo.ꝛ in.l.j.§.quamuis.ff.de postul.not. Bar.ꝛ alij in.d.l.cecus.

32 ¶ †Intellige secundo, dummodo sunt tales hee persone, que si est Cecus, nil videat, ꝛ Mutus, nil loquatur, ꝛ Surdus, nil audiat, secus si loqueretur, ꝛ cum difficultate, ꝛ videret, ꝛ audiret, ꝛ cum difficultate, nā tunc non prohibetur, tex.est in.l.discretis C.qui testa.fa.poss.ꝛ in.§.mutū insti.de inutil.stipu.no.Bap. de sancto Blasio.in.d.trac.de arbi.q.xij.

33 **Furiosus** †Non potest esse arbiter, casus est in.d.l. sed ꝛ si in seruum §.j.ff.de arb.no.Host.in §.ij.ꝛ Spec.in.d.§.pōt versi.ite3 prohibetur. ¶ Extende hoc vt procedat, nō tm̄ si perpetuo sit furiosus, vex ēt si h3 dilucida internalla, cū nō possit iudicare.l.cū furiosus.ff.de iudi.ita not. glo.ꝛ Bar.in.d.l.cum furiosus, vbi volunt habentem dilucida internalla non posse esse arbitrum.

34 **Mulier** †Nō potest assumere arbitriū, nec pōt in ea fieri cōpromissum, casus est, ꝛ ita tenent oēs scrib. in.l.fi.C.de arbi.arg.c.mulierem.xxxiij.q.v.ꝛ ſm hoc facit rō, q2 sicut mulier prohibetur iudicare.l.cum pretor.§.fi.ff.de iudi. Ita ꝛ arbitrari, cum vt pluries dictum est, arbitria sint redacta ad instar iudicioꝝ.l.j.ff.de arbi.ꝛ ideo in illis casibus, in quibus admittitur iudicare, in eisdem admittitur arbitrari, cum minus sit arbitrari, q̄ȝ iudicem ordinarium esse cum istud detur a principe, illud autem a priuatis. Et ideo si mulier non potest se ingerere, ꝛ immiscere in his, que sunt Principis, tāto minus in his, que sunt priuatorum auct. multo magis.C.de epis.ꝛ cleri.nota. Deci.in.l.femine in.ij.col.nu.xvij.ff.de reg.iur.

35 ¶ †Primo limita hanc conclusionem non procedere, quotiēs iure hoc ipsis competeret, nā tunc iudicare, arbitrari, ac iurisdictionē exercere potest, vt inquit Ang.in.d.l.femine, ꝛ in.d.l.cū pretor.§.fi. vbi refert vidisse Reginam Joannam sedentē in solio Regali, ꝛ sniam proferrentem contra illos de Balso.nota. Inno. ꝛ Abba. post alios in.c.cū dilecti de arb. idem Abba. in.c.significauit de rescri.ꝛ.c.dilecta de maiori.ꝛ obediē.alex. consuluit in consi.primo.col.vij.ver.plus autem lib.v.Deci.in

36 d.l.femine nume.ij. ¶ †Secundo limita.vt non procedat, qn̄ cōsuetudo esset in contrariū, q2 virtute ↄsuetudinis mulier iudicare, ꝛ arbitrari poterit, vt probatur in.d.c.dilecti de arbi.not. glo.fi.in.c.cu3 deuotissimā.xij.q.ij.ꝛ.xv.q.iij.in.§.j.in ver.mulieres, ꝛ no.Bald.in d.l.fi.C.de arbi. in.l.de quibus.ff.de legi. Abba.tn̄ in.d.c.dilecti vr̄ hoc dictū limitare in.iij.not. Vt solum habeat locū in mulieribus habentibus dignitate3, prout tex.ibi loquitur, a idē vr̄ sentire gl.fi.in.c.noua de pen.ꝛ remi. dū inquit, nisi forte aliqua nobilis habeat ex consuetudine. Deci.in.d.l.femine dicit q̄ limitatio hec vr̄ habere locum in quacūq3 muliere ēt i dignitate nō ↄstituta, q2 moribꝰ, ꝛ ↄsuetudine talis ꝓhibitio est inducta, vt dr̄ in.d.l.cū pretor.§.fi.ff.de iudi. Ergo ↄria consuetudine tolli pōt, vt in simili casu arguit Bal. in.l.ij.in prin.ff.de vul.ꝛ pup.ꝑ illū tex.ibi minoribus, ꝛ Ange. in.l.more.ff.de aqua plu.arce.per illū tex.vbi volunt, inducta ꝑ ↄsuetudinem contraria consuetudine tolli posse. ꝛ sic in simplici muliere videtur posse induci talis consuetudo.

¶ Circa hoc aduerte ad rōnē, qua Abb.in.d.c.dilecti motus sentit hanc opinionē. vt nō procedat hec conclusio nisi in muliere in dignitate ↄstituta, q2 rō sua vr̄ multū stringere. dicit.n.qd prohibito, que fit de muliere, vt nō iudicet, est facta pp honestatē, q2 nō est honestum, q̄ mulier officijs virilibus se simpliciter, ꝛ tunc ↄsuetudo ↄ̄ honestatem nō est valida, imo corruptella. dr̄ c.cū dcore.c.cū ab oī de vita, ꝛ hone.cle.vn̄ cū hec ↄsuetudo sit ↄ̄ honestatē, q̄ mulier possit iudicare, ꝛ arbitriū assumere, vr̄ debere restringi, vt habeat tm̄modo locū, qn̄ mulier h3 aliquā dignitatē, ꝛ sit precellens vt in.d.c.dilecti. sicut admittitur Abbatissa, que rōne dignitatis h3 iurisdictionē, vt in.c.dilecta, ꝛ que ibi not.de exces.prela. ¶ Comprobatur hoc, nā statutū, ꝛ ↄsuetudo ↄria iuri cōi debent restringi, ꝛ interpretari, vt minus ledant, ꝛ corrigant ius cōe, q̄ȝ sit possibile.l.ij.C.de nox.act.ꝛ ibi not.ꝛ in.c.cū dilectus de consu.no. Jas.in.l.si mater tua in.iij. col.versi.vltimo multū.C.de inc.edic. Sed ita interpretādo minus corrigetur ius cōe ꝑ ↄsuetudinē, si ad precellētes, ꝛ in dignitate ↄstitutas extenderetur, nō autē ad omnes generaliter, ergo consuetudo eo modo d3 restringi, ꝛ interpretari, prout Abbas interpretatur, ꝛ restringit ad tantummodo precellentes.

¶ Ad dictum Deci.in.d.l.femine posset responderi, q̄ ↄsuetudo ↄriā ↄsuetudinē potest amouere, id esse verū, si illa que cōcurrunt in inducenda prima ↄsuetudine, concurrant ēt in ista secunda ↄstruenda.ꝛ prima destruenda, nā ea que requiruntur in ↄstruendo, eadē requiruntur in tollendo, seu ↄ̄rium inducendo, vt in auc.econtra si filius.C.de repud.ꝛ in.§.non aūt in auct de deffen.no.Bar.in.l.omnes populi in.iij.q prin.in fi.in versi. iuxta predicta quero.ff.de iusti.ꝛ iur. ꝛ Bald. in.l.errore in.j. col.C.de testa. Sed i inducenda tali cōsuetudine, quod mulieres non iudicent, causa finalis fuit, vt dicit tex.in.l.prima.§.q̄ȝuis.ff.de postul. Honestas, cum dicat, ꝛ ratio prohibendi est, ne contra pudicitiā sexui congruentem alienis causis, se immisceāt. Unde non est simplex consuetudo, que improbat hoc, sed ꝛ honestas pudicitie ↄcurrit, que quide3 honestas non concurrit in ↄria ↄsuetudine, vt possint mulieres iudicare, ꝛ sic cū a pari nō procedat, non est dōm, q̄ vna consuetudo in hoc casu possit aliā tollere. Eo maxime, cum mos, ꝛ consuetudo, quod mulieres nō possint iudicare, est ↄfirmata, ꝛ approbata a lege, vt in.d.l.cum pretor.§.fi.ff.de iudi. nam ꝛ diuersa consuetudo vltra illud quod ꝑ legem generaliter conceditur, ꝛ approbatur per.l.de quibus ff.de legibus d3 etiā approbari a lege particulari, vt in.d.l.cu3 pretor, sed non reperitur talem consuetudinē esse approbata3 ꝑ aliquā legē particularē, nisi in mulieribus ↄstitutis in dignitate ꝛ precellentibus p.d.c.dilecti de arbit. ergo in illis tantummodo d3 vigere ↄsuetudo, prout Abba.vult. nā statutū, ꝛ consuetudo que a pari procedunt, si fuerint confirmata per supiorē, ꝛ respiciant ius publicū prout in casu nostro, cū publice intersit honestatē mulieꝝ conseruari not.in.l.j.ff.sol.ma. Talis consuetudo, ꝛ statutū confirmatū non pōt tolli ꝑ aliud statutū, seu consuetudinem nō confirmatā a superiore not. Abb. Fely.ꝛ alij in.c.cu3 accessissent de cōst.not.Bal.in.l.omniū.C.de test.ꝛ succedit regula.c.inferior.xxj.dist.ꝛ Clem.ne Romani de elle. Ex q̄bus posset sustineri dictū Abb. q̄ nisi mulier existens in dignitate possit ex ↄsuetudine arbitrari. Non tn̄ ex hoc recedo a sentētia precedēti, q̄ mulier quelibet ex cōsuetudine pōt assumi in arbitram, ꝛ in hoc inducit me dictū Spe.in.d.§.pōt vers.prohibet. Ubi distinguit duo capita, alterū nisi terre consuetudo aliud teneat, ꝛ alterū, vel ꝑsone excellentia aliud inducat, ꝛ sic separari vult limitari regulā generalē, q̄ ex ↄsuetudine inducatur, vel ex excellētia ꝑsone, idē separatim tз Lāfr.in.d.tra.de arb.§.hactenus in prin.vbi vult limitari ex ↄsuetudine, vel ex dignitate, idē sentit Bal.in.d.l.fi.C.de arb.vbi in consuetudine tm̄ loquit̄, et Bar.in.d.l.femine, ꝛ ita puto teneri dēre i iudicādo, vn̄ ex hoc.

37 ¶ †Tertio limita hanc conclusionem non procedere quotiens est mulier existens in dignitate, nam tunc bene in ea potest fieri compromissum, vt tenent predicti scriben.ꝛ Anto.de but.in.c. quintauallis de iureiuran.

38 ¶ †Quarto limita, nisi mulier sit habilitata ꝑ priuilegium principis ad iudicandum, nam tunc bene poterit arbitrari, ꝛ iudicare not.Bar.in.d.l.femine, Bart.ꝛ glo.in.l.prima.C.de mul.ꝛ in quo loc.libro.x.glo.in.c.dilecti de arbi.in verb.remote, ꝛ in.§.primo, in verb.mulieres.xv.questione.iij.ꝛ in.l.imperialis in verb.dignitatem.C.de nuptijs. Nam si ex consuetudine induci

potest, vt supra dictum est a fortiori ex priuilegio. Principis, vt no. in. c. super quibusdam de verbo. signifi. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quotidiana, ⁊ estiua, nota. Deci. in. d. l. femine.

39 ❡ † Quinto limita, quotiens esset causa, in qua de salute animarum tractaretur, vt in repetitione vsurarum, ⁊ in causa decimarum, que sunt tributa egentium animarum, tunc mulier potest assummi in arbitrã. Nã vbicunq̃ de salute animarum tractatur, de iuris apicibus nunq̃ dꝫ disputari arg. xix. q. ij. c. due sunt inquit, sꝫ hoc tu nõ potes esse procurator vel arbiter sunt d̃ apicibus iuris. l. si fideiussor. §. quedã tñ cũ gl. ff. man. ergo talia non debent in his casibus esse in ꝯsideratione, ita vr̃ sensisse Arch. in. c. scriptuꝫ vj. q. iij. ⁊ dictum hoc, ⁊ hanc limitationem exclamat singularẽ, ⁊ incognitã Rom. in sing. dclxxxiij. incip. tu audiuisti ti. de procu. ⁊ vide que ponit Ias. in. l. alienam. C. de procu.

40 **Hermafroditus** † An possit esse arbiter, dicas, ꝙ si magis incalescit in sexu masculino, q̃ feminino potest eẽ, secus si plus calescit in feminino, naꝫ tunc non potest esse arbiter. l. queritur. ff. de sta. homi. facit pro hoc dictuꝫ Bal. in. l. fi. C. de suis, ⁊ legitimis. Ubi vult, ꝙ Hermafroditus, si magis incalescit in masculino potest succedere in feudo, ad idem facit dictum Bal. in. d. l. queritur, ꝙ si Hermafroditus magis preualet in masculino, tũc excludit feminã, stante statuto, ꝙ masculis existentibus femine nõ succedãt, hoc idem tꝫ Bap. de sancto Blasio, in. d. tractatu de arb. q. vj. in fine. Sed quid erit dõm, si vterq̃ sexus equaliter appareat in eo. Ita ꝙ nõ põt iudicari, qui sexus magis preualeat, videbatur ꝙ iudicandum sit eum posse esse arbitrum, q꞉ sexus masculinus presumitur magis potens arg. l. fuerit. §. fi. ff. de rebus dubijs. Itẽ q꞉, ꝙ quis sit masculus est magis dignũ. l. in multis. ff. de sta. homi. §. singulorum insti. de re. diui. Ang. tñ in. l. de quibus in. iij. col. ff. de legi. dicebat, ꝙ Hermafroditus si asserit preualere in masculino, dꝫ id probare, qñ vult excludere feminam a successione stante statuto, sed aduerte, ꝙ dictum Ang. procedit qñ venit ad exclusionẽ alterius, ⁊ sic femine, in casu nostro secus est, q꞉ non agit̃ de excludendo aliuꝫ, vñ dicas ꝫm Guilielmũ de cun. ⁊ Albe. in. d. l. queritur, ꝙ totum stat in ellectione Hermafroditi, ⁊ hoc maxime procedit in arbitro, qui dꝫ esse maior an. xviij. iuxta no. s. in hac. q. in verb. Minor, qui optime cognoscit in quo sexu, sit magis potens, ⁊ quo velit vti, ⁊ illo vtatur, queꝫ magis in se preuallere sentit, ⁊ cũ agat̃ de ꝯscientia sua, ⁊ nullus ita bene scit, sicut ipse vnde dꝫ stari ellectioni sue no. in. §. sed iste insti. de act. ⁊ in. l. j. iun. l. vidue. C. de nup. tꝫ hoc Bapt. de sancto Bla. in. d. trac. de arb. q. vj.

41 **Iudex ordinarius** † An possit eẽ arbiter ex ratione tradita p Abbatem in. c. cũ tpe in fine, de arbi. dici posset, ꝙ de iure ciuili, ⁊ de iure cano. possit esse, ⁊ mouet̃, p textũ in. l. sed ⁊ si in seruum. §. si quis iudex. ff. de arbi. vbi tex. dicit, si quis iudex sit, arbitrium recipere eiusdem rei, de qua iudex est, in se ve ꝯpromitti iubere ꝓhibet̃, lege iulia, difficultas oritur in isto textu, p illud verbuꝫ in se ve, an illa dictio ve stet copulatiue, ⁊ sic vnus tm̃ sit casus, qd̃ iudex nõ possit, dũ iubet, recipere arbitriũ, si vero nõ iubet, possit esse arbiter. Alia est interpretatio, ꝙ duo sint casus, ⁊ illa dictio ve stet disiunctiue, vt iudex nõ possit accipere arbitrum, nec ꝯpellere partes, ꝙ in eũ ꝯpromittat̃, ⁊ sic ẽt sine iussu non possit esse arbiter, ⁊ hãc difficultatẽ monet gl. ibi ⁊ doc. ⁊ tan. vt refert Host. in sum. de arb. §. ij. Cum itaq̃ dubietas sit de iure ciuili, ⁊ difficultas in discernendo, an ordinarius possit esse arbiter, legem dubiã de iure ciuili debemus interpretari ꝫm ius canonicũ ⁊ eius determinationem, nã si in dubijs recurrimus ad ꝯsuetudineꝫ, vt in. c. cũ dilectus de ꝯsue. ⁊ in. l. si de interpretatione. ff. de legi. tãto magis debemus recurrere ad ius canonicũ, qd̃ est maioris auctoritatis, q̃ ꝯsuetudo, ⁊ facit. c. p venerabilem q fil. sint legi. sed de iure cano. clarum est, ꝙ ordinarius potest esse arbiter. c. cũ tpe de arbi. ⁊. c. ex parte eo. ⁊. c. literas de presumpt. ⁊ dicã j. Ergo idem dõm est de iure ciuili, vt ordinarius possit esse arbiter, si sponte est ellectus per partes, nõ autẽ eius iussu, quẽadmodũ, ⁊ de iure cano. dictũ hoc tꝫ gl. in. d. c. cuꝫ tpe, ⁊ glo. in §. si qs. iij. q. vij. qd̃ idẽ seqtur Gofr. Io. phyl. ⁊ Io. an. ⁊ est q̃si cõis opinio Canonistarum, vt dicit Abb. in. d. c. cũ tempore, col. pen. Videamus de vtroq̃ distincte, an de iure ciuili, ⁊ an de iure canonum possint esse arbitri.

❡ De iure ciuili dicas, ꝙ ordiarius regulariter non potest esse arbiter, ⁊ hoc sine dubio verum est tex. est in. l. pretor. ff. de tu. ⁊ cura. da. ab his, ⁊ in. d. l. sed ⁊ si in seruũ. §. si quis iudex. ff. de arbi. ⁊ in hac materia plures dantur rationes.

❡ Prima est, q꞉ iudex iurat iudicare ꝫm iura, vt in auc. iusiur. qd̃ prest. ab hi. in prin. ⁊ tenetur iudicare ꝫꝫ iura, ⁊ sic iuste. c. ij. de offi. ordi. ⁊. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. pres. ⁊ ad hoc faciendũ maxime inuitatur timore appellationis, vt in toto ti. ff. ⁊ C. de appell. Et ideo si causam assumeret tanq̃ arbiter, non posset appellari ab eius sñia. l. diẽ ꝓferre. §. stari. ff. de arbit. ⁊ sic inuitatur ad deierandũ, ⁊ delinquendum, vnde dꝫ tolli occasio delinquendi. l. cõuenire. ff. de pac. dot. sed ista ratio q̃uis in se sit vera. Tñ non hꝫ locum in statuto nostro, in quo appellatur.

❡ Scd̃a est rõ, q꞉ in iudice hꝫ locũ remediũ ordinariũ, vt iudex vnde in eius persona dꝫ cessare remediũ extraordinariũ. s. ꝙ nõ possit esse arbiter argu. l. in cause. ff. de min. l. in prouinciali, ⁊ ibi Bar. ff. de noui operis nunciatione.

❡ Tertia rõ est, q꞉ pp dignitatẽ iudicis dꝫ augeri vtilitas, ⁊ honor per. l. si longius. §. fi. ff. de iudi. sed iudicando in causa, vt arbiter, cũ in ea posset cognoscere, vt iudex ordinarius, est descendere non ascendere, ⁊ sic deducere dignitatem suam ad villipendium, ergo ⁊c.

❡ Quarta rõ est secũdum Guilielmũ, ⁊ Ray. q꞉ arbiter postq̃ acceptauit ꝯpromissum, dꝫ cogi per iudicem in causa sententiare l. iij. §. j. ff. de arbi. sed iudex reperitur hic iudex, ⁊ arbiter, ⁊ non posset semetipsum cogere iudicare arg. l. pe. ff. de arb. c. debituꝫ de bap. ergo. ⁊c. Host. in sum. d̃ arb. §. ij. dicit, ꝙ ista rõ nõ stringit cum nullus sit, qui non habeat ordinariũ, qui possit euꝫ astringere. c. licet. §. fina. de ellec.

❡ Quinta rõ est, q꞉ arbiter cognoscit de iur̃, ⁊ seruat solẽnitates iudiciorum, ⁊ que per iudices seruantur regl'r. l. i. ff. de arbi. idẽ facit iudex. l. prolata. C. de sent. ⁊ interlo. om. iud. Et p ꝯñs, si iudex omissa via ordinaria procederet tanq̃ arbiter, videret̃ contemnere iurisdictionem suam, ⁊ abuti ea ⁊ sic ordinaria vilesceret, ⁊ confunderetur per compromissum, vt dicit Bal. in. l. si qs ex consensu. C. de episco. aud. in primo notabi.

❡ Sexta ratio est, q꞉ iudex semper ꝓcurat, vt in se compromitteret, ne a sua sñia appellet̃. d. l. diẽ proferre. §. stari. ff. de arb. ꝫm Ant. de bu. in. d. c. cũ tpe de arb. sꝫ de ista rõne dic vt in prima.

❡ Septima rõ est, q꞉ arbitria sunt similia iudicijs. l. j. ff. de arb. ⁊ ꝫm hoc si fieret ꝯpromissuꝫ in iudicem ordinariũ loci circa idẽ ⁊ in eadẽ persona concurreret identitas, ⁊ similitudo, seu exemplar, ⁊ exẽplum, quod esse non dꝫ arg. eorum, que not. in. l. qd̃ nerua. ff. de po. ⁊ insti. de adop. §. j. Host. in. d. sum. de arb. §. ij. dicit ꝙ ⁊ si ista rõ est subtilis, tñ non est vera. Nã ⁊ si aliud sit iudiciũ aliud arbitrium, ⁊ aliud merx, aliud pretium. l. j. ff. de re. permu. Tñ diuersis respectibus potest cadere in eodẽ subiecto, ⁊ in eadem persona. c. nisi de preben. ⁊ q̃uis in veritate sit idẽ, tñ iuris fictione potest vt alter pronũtiare, sicut iuris fictione duo corpora censentur vnum. c. ad apostolicam de conu. coniug. Ita ⁊ iuris fictione vnum corpus duo censeri potest.

❡ Octaua rõ est, q꞉ sicut rei sue non tenet mandatũ, vel commissio. l. j. ff. de procu. l. neq̃ pignus. ff. de reg. iu. l. sue rei. ff. de cont. empt. Ita in ꝓposito, cũ cause cognitio ad iudicẽ spectet, id̃ non tꝫ noua cõmissio in eũ facienda, vt in arbitrũ. l. q his idẽ. ff. d̃ verbo. obli. no. Raph. fulg. in. d. §. si qs iudex, ⁊. l. i. ff. de iudi.

❡ Nona rõ est, q꞉ potestas ꝯpromittendi in priuatũ est concessa a lege in priuatuꝫ tm̃ ad instar iudicis. l. i. ff. de arb. Et lex hoc concessit, q꞉ priuatus aliter se interponere nõ posset, ⁊ sic in subsidium hoc munus concessum est, qñ persona in quam compromittit̃, aliter iure ordinario de causa cognoscere non poterat, vt in. d. l. j. Sed ista ratio cessat in iudice qui iure ordinario cognoscere potest de causis, ergo ⁊ iuris dispositio, ⁊ sic ex his demonstratur, ꝙ ordinarius non potest esse arbiter.

❡ Decima potest dari ratio secundum Bal. in. d. §. si quis iudex, q꞉ iudex hꝫ causam validam iudicandi, ⁊ assummendo arbitrium non dꝫ accipere causam inualidam argumen. l. quia ratio. ff. de condi. insti.

❡ Hanc opinionem tenuerunt Bar. Bald. Alb. scriben. alij in. d. l. sed ⁊ si in seruum in. §. si quis iudex. ff. de arb. glo. ⁊ Alex. post eam in. l. j. in primo nota. in. §. ⁊ post operis. ff. de noui ope. nuncia. Specu. in. d. §. potest, versicu. Item iudex, Hostien. in sum. de arb. in. §. secundum vers. sed nunquid, Azo in sum. de arbi. col. ij. ver. Iteꝫ non potest esse. Ioan. mon. in suo deffen. iur. q. iij. Lanfran. in. d. tracta. de arb. §. hactenus, ver. iij. ⁊ Bap. de sancto Blasio, in. d. tracta. q. xv. Iac. bu. in tract. de oppo. comp. Ias. in auct. si vero. C. de iudi. cũ alijs inferius nominandis, ⁊ ista est cõis opinio, vt dicit Lanfran. in. d. ver. iij. Dec. in l. ⁊ si pretor. ff. de offi. eius, in. iij. no. dicit, ꝙ in puncto iuris põt ꝯtrarium teneri, ⁊ mouetur, q꞉ istud totum consistit in intellectu d. §. si quis iudex, dum ibi dr̃, quod iudex arbitrium recipere eius rei, de qua iudex est, in se ve compromitti, iubere prohibet̃.

Illa

Illa dictio ve in dubio copulatiue accipitur, vt nota. Are. in. l. possideri in principio col. j. ff. de acqui. pos. allegat Bart. in. l. si quis ita. ff. de iniust. rup. et est tex. in. l. et si post tres. ff. si qs caut. et in. l. j. in principio. ff. si quis om. cau. testa. et hoc modo d. §. si qs index ponit vnum dictũ copulatiue, quod ordinarius nõ potest accipere arbitriũ, quñ iudex in se cõpromitti iubet, secus ergo si spõte fieret cõpromissum. ¶ Ista deductio facta per Dec. fuit ante ipsum cõsiderata p Jo. and. et Car. in. d. c. cũ tpe, dicit enĩ Jo. and. quod tex. in. d. §. si quis index loquit per dictionem ve, et text. in. §. si quis index. iij. q. vij. ponit copulã, et dicens eiusdem rei, de qua iudex est, et in se compromitti, et sic tex. in. ff. dz intelligi copulatiue, cũ et dictio ve possit copulare p tex. in. l. sepe. ff. de verbo. signi. et dicit Card. in. d. c. cũ tpe, quod tex. in. §. si quis, premittit negationem, quod nõ dz cõpromissum recipere, et in se iubere cõpromitti, ex quo vtrũqz negat cũ ad veritatẽ copulatiue requiratur vtrũqz. c. ex parte el. j. de rescrip. dñ alias publice. q. hãc in Gymnasio Patauino disputassem, tenui cõtrariũ, qd magis verũ puto, quod de iure ciuili per tex. in. d. §. si quis iudex, non possit index ordinarius esse arbiter, et quod in eo tex. ponantur duo casus separati presupponendo id, quod dictio illa ve de sui natura, fit disiũctiua, quemadmodũ sunt dictiones, aut, vel, seu, siue, et quod reqrr non vtrumqz disiunctũ, sed alterũ tantummodo requiratur. vt tex. in. l. sepe. ff. de verb. signi. dum tex. vult, quod copula que habẽs naturam cõiuncte ponat pro disiuncta, et ista dictio ve ponatur pro cõiuncta, et sic presupponit tex. ibi dictionẽ hãc ve, si summat p coniuncta esse contra eius naturam, regulari et itaqz assumit p disiuncta, quod etiam demonstrat tex. in. l. j. ff. de pac. ibi pactũ est duorũ plurium ve naz ad esse pacti non requiritur, quod sint plures necessario, sed duo sufficiunt, sed si plures erũt, vz et, ex quo illa dictio ve est disiũcta, cũ in duobus casibus separatis pactũ possit verificari, ad idẽ est tex. in preallegato l. et si post tres, ibi, et si post tres, aut quinqz, plures ve dies, nã ad hoc, vt reus exceptione se tueri possit, nõ requirunt plures dies quinqz, sed si excesserint quinqz, vel plures admittit, tanqz ex ea dictione ve duo tẽpora disiuncta, potest ad id cõsiderari, et tex. qui in cõtrarium adducitur in. l. j. in prin. ff. si quis om. cau. test. ibi hereditatẽ totã, prẽ ve eius possident, nã ibi sunt duo casus separati, siue partem hereditatis, siue totã hereditatem possideant edictum illud hz locum, nec requirit concursus vtriusqz tex. et in. §. si. insti. de seru. rus. predi. ibi per fundum ire, agere aquamue ex eo ducere idẽ ostendit, cũ testator possit grauare heredem suũ in vnũ quemqz ex predictis separatim, vt liceat, vel ire tm, vel agere, vel aquã ducere, et pro hoc est tex. in. l. in. l. ff. loca. ibi ne ve cingito, ne ve deurito, ponderãdo, vt s. ¶ Nulli itaqz dubium est opinionem Dec. et aliorũ dicentium dictionem ve in dubio copulare esse falsam, cũ in dubio, et bm eius naturam disiungat per predicta, et quod in tex. §. si quis index non requiratur cõcursus vtriusqz per illam dictionem ve. Cũ in eo sint duo casus, vnus qui respicit personã ipsius iudicis principaliter, alter qui principaliter respicit ad partes compromittentes, dũ. n. in eo dr, primo quod iudex non põt recipere arbitriũ, et si receperit non potest compelli ad sententiã ferẽdam, cum tex. subiungat statim sunt et alij, qui non coguntur sententiam dicere, et immediate tex. coniungendo se ad precedẽtia ponat illa verba, que inducunt continuationem illiusmet casus per no. in. §. est et aliud insti. de dona. Intelligendo predictũ casum bm, quod disponitur in. l. nã et magistratus. ff. de arb. quod index inferior potest compelli per superiorem, et in hoc casu habebitur respectus ad iudicẽ, qui non poterit compelli per superiorẽ ad sniam ferendam. Cum non debeat index recipere compromissum, et si receperit, non possit compelli ad sententiãdũ, et sic hoc modo intelligendo prima pars istius text. respiciet coactionem respectu iudicis, vt non compellatur sniam ferre, secunda pars illius text. respiciet coactionẽ respectu partium. vt non possint compelli per iudicem ad eũ elligendum in arbitrum, vt dicunt verba tex. Que subiungunt, et si sniam dixerit non datur pene psecutio, in casu qñ pars, est coacta compromittere se in iudicẽ. Ex quo procedent a pari, vt vtraqz pars verificetur in cohactione, et vera erit illa opinio communiter Legistarum, vt in iudicẽ non possit compromitti, sed et si volumus intelligere illã dictionem ve in. d. §. si quis index, quod stet copulatiue, vt ponitur in. §. si quis index. iij. q. vij. adhuc idem est dõm, quod duo sint casus, et quod non requiratur cõcursus vtriusqz in ea dispositione, nam negare non possumus, quod in eo tex. sunt due oratiões perfecte, quo casu requiritur concursus vtriusqz, vt not. Bartol. in. d. l. sepe. ff. de verb. signi. Et et qz ille due orationes non copulantur respectiue ad aliud sed principaliter, quod est, vt non debeat recipere nec iubere in se compromitti, et tunc copula ponitur continuatiue nõ copulatiue, vt est tex. in. l. j. et ibi Bar. in fine. ff. de his qui no. inf. Ex quo alterum sufficit ad legis implementum, opinio itaqz communis est iuri consona, et rectius senserunt eam tenentes, vñ Barbat. in. c. de causis col. lix. de offi. delega. dicit qd nec de iure ciuili, nec de iure cano. ordinarius põt esse arbiter.

42 ¶ † Primo limita predicta, vt non procedant, qñ compromissum est factum in ordinarium iudicẽ, qui non sit iudex in causa, de qua factum est compromissum, vt si non subditi compromittant in iudicẽ non suum, vt sentit litera. in. d. §. si quis iudex ibi eius rei de qua iudex est. etc. et ibi Alber. et est casus bm vnã lecturã in. l. si quis ex consensu, et ibi Salyc. C. de episc. aud. est gl. in. l. prima. ff. de iudi. et ibi tenet Barto. in. iij. op po. vnde dicebat Angel. in consilio. ccxviij. columna prima quod partes de iure ciuili possunt compromittere in iudicẽ malleficiorum, qz tunc non dr abuti sua iurisdictione, cũ ipse de re numaria nõ cognoscat. l. solemus. §. latrunculatorum. ff. de iudic. et dicebat Calca. suo consi. lxxv. col. pen. quod ad hoc, vt iudex ordinarius nõ possit esse arbiter, requirit, quod sit iudex ordinarius cause habitu, et actu et non solum cause, sed et personarum, item bm eum in. d. §. si. requiritur quod sit iudex ordinarius vtriusqz partis. s. actoris, et rei, vt in auc. vt dif. iud. §. j. aliter si esset iudex actoris tantum, vel rei tantum poterit esse arbiter, vt etiam voluit Butri. et Imo. in. d. c. cum tempore.

43 ¶ † Secundo limita, non procedere in iudice a quo est appellatum, nam pendente appellatione poterit in eum compromitti tãqz in arbitrũ no. Guliel. de cun. in. l. pedius, et in. d. §. si quis index, et Bap. de sancto Blasio, in. d. q. xv. et hoc, qz semel iudicato non est amplius iudex illius cause.

44 ¶ † Tertio limita non procedere in Principe, in quẽ potest compromitti, etiam vt in arbitrum, et quod plus est potest partes compellere, vt in eum compromittant, etiã tanqz in arbitratorem. vt in. c. cum inter. R. de ellec no. d. Cato in rub. ff. de arbi. Ita Bap. de sancto Blasio, in. d. q. xv. Jo. an. in. c. venerabilem in versi. fauere de elle. Alex. in. d. §. et post operis columna prima numero septimo.

45 ¶ † Quarto limita, non procedere ante dictã conclusionẽ quotiens esset cõsuetudo, vel statutum in contrarium arg. no. per gl. in. d. §. si quis index, et qd no. Spe. in. d. §. potest in princ. nota. Bap. de sancto Blasio. d. q. xv.

46 ¶ † Quinto limita, et intellige, quod qũuis non possint compromittere in iudicem tanqz in arbitrum, tamen possunt partes per cõuentionem se obligare ad standum sententie iudicis, que obligatio habebit vim renunciationis appellationis. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. l. fina. C. de temp. apel. l. si conuenerit. ff. de re iud. tenent Anto. de butr. et Imo. in. c. quintauallis de iureiur. in. x. differ. et Alex. in. d. §. et post operis. colũ j. nu. vj.

47 ¶ † De iure cano. an iudex ordinarius possit esse arbiter, Hosti. in. d. c. cũ tpe dicit, quod nõ, motus, per text. in. d. §. si qs iudex, vbi dicit, et si sententiam dixerit, non datur pene persecutio, et sic lex illa loquitur in arbitro, cum faciat mentionem de sententia, tex. autem in c. cum tempore. et in. c. ex parte. et alia iura canonica loquuntur in arbitratore non in arbitro, vt refert Abb. in d. c. cum tempore. col fin. Ang. are. in. d. §. pe. instit. de excep. col. xij. nu. xvij. dicit, quod opinio hec est verior, quod et de iure cano. index non potest esse arbiter, quod probat. naz de iure can. hoc expressum non hr per aliquem tex. licet sint glo. et auctoritates, de iure autem ciuili est text. clarissimus in. d. §. si quis index, qd non possit esse arbiter. ergo cum simus in materia, in qua nõ tractatur de peccato, ius ciuile est seruandum, immo habetur pro decisione in iure canonico, vt habetur in. c. j. de no. oper. nun. et in. l. priuilegia. C. de sacro san. eccle. ergo. d. §. si quis index dz seruari et in terris ecclesie, et in foro ecclesiastico. arg. gl. not. in c. ij. de arb. lib. vi. et ex ista rõne vides rñsũ ad rõnẽ Abba. s. in prin. q. quam tz glo. in. d. §. si quis index.

¶ Teneas cõtrariã opinionem, quod de iure canon. iudex ordinarius potest esse arbiter, et hoc per tex. in. d. c. cum tpe. de arbit. vbi eps tanqz reus conueniebatur a quodam Abbate corã suo Archiepo, in quem factum est compromissum, et sic Archieps tanqz ordinarius accepit arbitriũ, et melior tex. in. c. ex parte ec. ti. vbi partes existentes corã Archiepo super electione cõpromiserunt se in eum, qũuis esset ordinarius, ad idem est text. in. c. litteris. de presumptio.

¶ Quod dictum tenet Innoc. in. c innotuit. et in. c. exposita de arb. Bar. et alij. in. d. §. si quis. Spe. in. d. §. potest. versicu. sed nunquid, et reliqui supra noiati tenentes, quod de iure ciuili non lz

compromitti in iudicem ordinarium, & hanc dicit esse communẽ opi. Alexã. in. d. l. j. §. & post operis. in primo no. glo. in. c. a iudicibus. ij. q. vj. gl. Gemi. Preposi. in. §. sed si qs iudex. vers. sed iudex. iij. q. vij. & ibi Bart. brix. in addi. ang. Jmo. & Rom. i. d. §. & post & opis, But. Jmo. Card. Henric. Boic. in. d. c. cum tpe. & dicit ibi Card. & Jmo. ꝙ ista est cõis opinio, & idẽ Card. sed hoc in. c. cũ inter. in. vij. no. per illũ tex. de elec. Ange. in. l. j. ff. de iud. But. Jmo. in. c. quintauallis. de iureiur. in. x. differẽtia. Domi. in. §. quod in arb. ij. q. vij. glo. & Felyn. in. c. literas. de presumptio. in principio. ¶ Ad ꝯria rñdet Alexã. in. d. §. & post opis. dũ dr̃, ꝙ tex. in. d. c. cũ tpe, & alia iura loquant̃ in arbitratore, qꝛ dicit ipse in dictis iuribus erat ꝯpromissum in ordinarium, nec potest negari, etiam tunc qñ compromittit̃ in aliquẽ simplr̃ nõ expresso, an sit arbiter, vel arbitrator, semp iudicat̃ arbiter, cũ est sup lite sed Spe. in tit. de arb. §. fi. ver. quid si simplr̃, & dixi. s. in. q. i. princ. in verbo arbiter cũ itaqꝫ sit ꝯpromissũ simpliciter, & super lite, intelligẽdũ est, ꝙ sit arbiter i dictis iuribus nõ arbitrator, & hoc maxĩe, qꝛ illa capitula sunt posita sub tit. de arbitris, ex quo ẽm naturã illius tit. sunt intelligenda per not. in rub. ff. si cer. pet. ¶ Et ad decẽ rõnes. s. adductas Jmo. in. d. c. cũ tpe. de arb. vno ꝟbo rñdet, ꝙ sunt ꝑsuasiue nõ necessario cõcludẽtes, vel ꝙ ꝓcedũt de rigore iuris ciuilis nõ de eqtate canonica. ¶ Has aũt opiniones puto seruandas eẽ quãlibet in foro suo, cum in his nõ versetur causa peccati, & vtrãqꝫ potest seruari per superius adducta, & per no. in. c. i. de not. operis nuntia.

48 ¶ † In casu aũt statuti nostri puto absqꝫ difficultate id procedere, ꝙ iudex ordinarius põt eligi in arbitrum, qꝛ ille qui eligitur per partes in executione huius statuti, est delegatus, vt not. i. l. si. C. de iudi. & dicam. j. in. q. vj. in prin. vt ibi ẽm aliquos ex quo ordinarius eiusdẽ cause põt constitui delegatus, vt est tex. in. l. & si pretor. ff. de offi. eius cui est man. & tunc vere est delegatus, qñ eius iurisdictio est alterata, vt no. p Ang. in. l. i. §. si quis simplr̃. ff. de ver. obli. & ibi Alex. Jas. & alij moder. qui dicunt hanc esse cõem & no. per Bar. Ang. in. l. ius ciuile. ff. de iustitia & iure. & Alex. in. l. more. ff. de iurisdictio. oĩm iudi. In statuto aũt nostro alterat̃ modus in procedendo, qꝛ proceditur, breuiter, summarie de plano, sine strepitu, & figura iudicij, de bono & equo, vt in statuto, & per illud dant̃ certi termini, qui nõ dant̃ in ordinario, & eodem modo pronuntiat de iure, de facto, de iure tantum, de facto tm̃, & sic magna fit alteratio per electionẽ factam in arbitrum, pp ꝙ habiliter ordinarius sit arbiter, & pro confirmatione adduci põt, ꝙ dixi. s. in prima limitatione, ꝙ cum his ordinarius non sit iudex illius cause in modo procedendi, & iudicandi vt. s. quod ex eo capite possit in arbitrum eligi.

¶ Accedat ad hoc, ꝙ iste, qui eligitur in arbitrum hꝫ iurisdictionẽ, no. Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad treb. Jas. in. l. arbitro. ff. q satisd. cog. & ordinariã ẽm aliã opinionẽ. Et dicam. j. in. j. q. vij. q. prin. vnde non potest dici, ꝙ eius auctoritas vilescat, quod secus est in arbitro electo a partibus sine somero huius statuti, nam is hꝫ notionem tm̃, vt no. in. d. l. arbitro, & dicam in dicta. q. i. vj. q prin. Et ex predictis videntur cessare etiã obiecta in illis decem rationibus. Ad text. in dicta. l. sed & si in seruum. §. si quis iudex potest responderi, quod loquatur in arbitro electo a partibus, qui hꝫ notionem, secus in electo per statutum, qui hꝫ iurisdictionem vt predixi.

¶ Juxta predicta quero, pone, eram iudex ordinarius, fuit mihi cõmissa causa, tanqꝫ in arbitrũ pendente compromisso desij esse, qꝛ finitum fuit officium meum, queritur an stante dispositiõe iuris ciuilis in suo foro potero ferre sniam vigore dicti compromissi, dicas quod non, & vr̃ casus expressus in. d. §. si quis iudex, vbi lex procedit annullando actũ, ꝙ snia per ipsum lata non sꝫ, & lex prohibet in eum compromitti, & ideo cum lex resistat a principio, quicquid exinde fit, est ipso iure nullum. l. si minor. ff. de ser. expor. & corrupto principio necesse est sequellaꝫ corrumpi argu. l. finali. C. de natu. libe. & bene facit tex. in. c. veniens de presb. bap. no. Lanfra. in. d. trac. de arb. §. hactenus versi. sed dubitatur, & intellige hoc vt dixi. s. in hac. q. in verb. minor.

49 ¶ † Sed pone in casu ꝯrio fuit mihi commissa causa tanqꝫ arbitro, & anteqꝫ finita esset dicta causa, effectus sum iudex ordinarius illius cause. An expiret ꝯpromissum, & in hoc vr̃ posse dici, ꝙ non, per tex. iunc. glo. in. l. cecus. ff. de iudi. vbi cecus iudicãdi officio fungi põt, gl. ibi & doc. intelligũt, qñ a principio cause nõ erat cecus, secus si a principio fuisset cecus, vt dixi supra de muto, surdo, & ceco, eadem. q. in verb. cecus, ita si a principio non erat ordinarius tpe facti compromissi, & postea sit effectus iudex non ex hoc debet induci impedimentum.

¶ Lanfran. in. d. versi. sed dubitatur, dicit ꝯrã sniam veriorem esse, ꝙ imo talis iudex effectus non possit remanere arbiter, imo tus, qꝛ res deuenit ad eum casum a quo incipere non poterat, idõ actus vitiatur. l. patre furioso de his qui sunt su. vel alie. iur. l. p parte. ff. de serui. & in. l. pluribus. §. & plꝫ & ibi Bar. & Gulie. de con. ff. de verb. obli. Item qꝛ militant omnes rationes, que militant ad impediendũ iudicem, vt non possit esse arbiter, & p hoc facit, quod dicit Bar. in. d. l. patre furioso, ꝙ quotiens superuenit defectus in causa occasione cause finalis, tũc vitiatur, nã causa finalis, ꝙ iudex non possit esse arbiter, est ne aperiatur via ad pejerandum, & ne dignitas, & honor iudicantis deturpetur, que causa hꝫ locum etiam quando factus arbiter fuit electus iudex. cum sit finalis, & omni tempore militet.

50 **Delegatus** † An possit esse arbiter glo. in. l. sed & si in seruum. §. si quis iudex in gl. j. in fine sentit ꝙ non, sed ꝙ bene possit constitui arbitrator, & non arbiter. Spe. aũt in ti. de arb. §. ij. ver. itẽ in iudicẽ sꝫ, ꝙ possit in eũ ꝯpromitti per tex. in. c. nisi de prebẽ. & c. literas de presum. & c. cum olim de arbi. hoc idẽ expresse tenuit gl. in. d. c. literas, que dicit, ꝙ delegatus potest esse arbiter retenta etiam delegata iurisdictione, istud idem voluit Host. in tit. de arbi. in. §. ij. in versic. posset, & seqꝫ ẽt Bapt. de san. Bla. q. xv. ver. iiij. fallit, & ad obiectum glo. possumus respondere, prout supra dictuꝫ est in verb. iudex ordinarius, idem voluit Jmol. in. c. cum tempore in glos. i. de arbit. & Barba. post Petr. in. c. exhibita in secundo nota. de rerum permutatione.

51 ¶ † Juxta predicta quero, delegatus, vel ordinarius electus arbiter tullit sententiam, & finito compromisso adhuc partes steterunt coraꝫ eo vti delegato, vel ordinario, vt super ea causa cognosceretur an poterit diuersam seu contrariam sententiam postea ꝓferre quemadmoduꝫ potest exemplificari in casu statuti nostri volentis, ꝙ si partes semel ꝯpromiserunt, & expirauit cõpromissum, partes nõ tenentur amplius compromittere, sed debent ire ad iudicem ordinarium, vnde si semel fuit compromissum, & iudicatum fuerit, & iterum in causa appellationis fuerit compromissum, & expirauerit, partes possunt ire ad ordinarium. & in hoc casu si vel ipse ordinarius, vel delegatus cognouerit de causa, & iterũ corã eo eadẽ et cã deducat̃, poterit ꝯriũ iudicare illius, qõ vt arbiter iudicauerit, ꝙ est vex, qñ moueret̃ ex nouis rõnibus ẽm cõiter oẽs in. d. c. literas. de presumptio. & ita ibi dicit Fely. in. i. col. & subiungit, ꝙ sicut ex nouis rõnibus retractari põt snia ab alio lata. c. cũ Jo. de fide instr. ita ẽt ab ipsomet iuxta. c. ab excõicato. de rescr. sicut aliqñ qs audit cãm apploñis interposite a snia ipsius, vt p glo. ij. in. c. in multis. xvij. disti. & in. c. a colla. in ver. potuisti. de appel. in. vj. & in. c. cũ inter canonicos, in ver. ꝯfirmauit. de elec. facit. l. j. §. si preses. ff. qñ appe. sit. & gl. fi. in. c. sicut. el. ij. de iureiur. & ꝙ no. gl. in. c. querelã. in vers. cõmisit de elec. & Abb. in. c. si qs ꝯ. in. xj. col. de foro ꝯpe. & Roma. in. l. ij. in. xiiij. col. ver. xx. ff. de ver. obli. facit ꝙ no. Jo. and. in addi. Spe. de sen. prolat. §. qm̃. & Bal. in. l. eos. C. de appel, vbi ponũt qd si iudex a quo instituat̃ heres ab appellãte, an possit ꝓsequi apploñẽ, & dicunt, ꝙ sic, nisi fuerit lata ab eo interlocutoria, qꝛ illa magnã detegit iniqtatẽ iudicãtis, vt no. i cle. appellãti. de app. & istis adde. d. Ant. in. c. ab excõicato. in. ix. colũ. d rescri. vbi dicit ꝙ si ordinarius, q fuit arbitrator videat peti reductionẽ ad arbitriũ boni viri, põt ipse reuocare, dummodo ex actis nouis non antiquis.

52 **In causa propria** † An quis possit esse arbiter qõ est clara, ꝙ nõ, & est casus in. l. pe. ff. de arb. & rõnem reddit iurisconsultus, qꝛ sibi ipsi imperare, & sibi prohibere qsqꝫ nõ potest, ꝯnis Lanfran. in. d. trac. §. hactenus. ver. iiij. quero. dicat ꝙ ista rõ sibi nõ plꝫ, & eaꝫ gl. in. d. l. pen. attribuit, sed nõ video, ꝙ meliorẽ rõnem reddere possit, quaꝫ iurisconsultus, reddit tñ aliam rõnem, qꝛ arbitria sunt redacta ad instar iudicioꝝ. d. l. i. de arbitris. sed in iudicio nullus potest esse iudex in causa propria to. titu. ne quis in cau. prop. iud. ab hac opinione nullus fere est, qui discrepet, sꝫ eam Bar. & alij. in. d. l. pe. Bal. in. c. quintauallis. de iureiu. Spe. in tit. de arbit. §. ij. Host. in summa in ti. de arbit. §. ij. Jas. in. l. q iurisdictioni in princip. ff. de iurisdictio. omnium indi. Lanfran. in. d. tracta. de arbit. dicto versicu. quarto quero. Areti. in. d. §. penult. institu. de exceptio. nume. xvij. Abb. in consil. cxvj. Illud de iure queritur. colum. ij. nume. iij. volumi. ij. Oldra. in consilio. clvj. Primum de quo, & alij cõplures, quos superfluũ est recenseri. ¶ Dec. tñ in. l. q iurisdictioni. colũ. i. ff. de iurisdic. om. ind.

om.iud. dicit ꝙ ꝓbabiliter teneri potest ꝙ arbiter in causa pro
pria possit iudicare, ⁊ hoc qꝛ iudex potest iudicare, nisi recuset
per.l.in priuatis.ff.de iudi. ⁊ sentit Pau. de cast. ⁊ Alexan. ibi
quos sequit ipse Dec. ⁊ sic ex tacita voluntate partis põt iudica
re, a fortiori ex expressa, que reperit in arbitro ad text.in.l.pen.
rñdet pluribus modis. Primo ꝙ potest intelligi, qñ superue
nit, ꝙ post ꝯpromissum res propria efficitur, vt sonant illa vba
de re sua arbiter factus, ⁊ vt in simili hr̃ de iudice in.l.iulianus.
ff.de iudicijs. vñ si de nouo pars consentiret, videret valere cõ
promissum, vt in simili hr̃ in.l.nõ distinguemus.§.sacerdotio.ff.
de arbitris. Nec obstat ẜm ipsum rõ, qꝛ potest dici, ꝙ ⁊ si nõ va
lebit vt snia, tñ valebit vt pactũ per no.ꝑ gl.in.l.ij.C.com.vt.iu
dic. vel dicas ẜm ipsuz, ꝙ ꝯsiderandũ est in eo tex. ꝙ ibi res ef
ficitur propria, ita ꝙ eadez ꝑsona sit actor ⁊ reus, ⁊ tunc nõ põt
sniam dicere, qꝛ non cadit condemnare seipsum sibijpsi, sed si re
manet distincta persona actoris ⁊ rei, bene potest attñ ipsemet
Deci.in.c.cũ venissent.in fi.de iudi. dicit ꝙ ꝑꝑ vrgentem rõnẽ
tex.in.d.l.pen. non est recedendũ a cõi opinione, ꝙ nõ possit eẽ
arbiter. ¶ Puto in hoc casu nõ esse recedendũ a cõi, vt ipse
met Deci. attestat, ⁊ est aduertendũ circa illud quod presuppo
nit Decius, vt iudex in causa propria, si non recusetur possit iu
dicare, nam istud non puto veruz, qꝛ tex.in.l.in priuatis.ff.de iu
di. hoc non dicit, sed id tm̃ ꝙ pater potest esse iudex filij, ⁊ sic in
causa suoꝝ, si non recuset, non in causa propria, qđ sensit Pau.
de cast.in.d.l.qui iurisdictioni allegando legem illã, cũ ẜm iura
que allegant, doctoꝝ dicta intelliguntur, vt no. Bar.in.l.nõ so
lũ.§.si liberationis.ff.de lib.leg. Idem expresse dixit Jo.and. in
c.postremo de appel. ꝙ pater potest esse iudex in causa filij, ni
recusetur, ⁊ hunc allegat Alex.in.d.l.qui iurisdictioni, ⁊ iura ꝑ
eum allegata hoc dicunt tex.in.§.item si ꝯ versi.filius, ⁊ text.in
l.quinetiam.ff.de arb. in quibus pz filium posse esse arbitrum in
causa patris, ⁊ sic veꝝ erit hoc ꝙ quis potest esse iudex in causa
suoꝝ, si nõ fuerit recusatus ꝑ predicta iura, nõ aũt iudex in causa
propria ꝑꝑ rõnẽ.l.iulianus.ff.de iudi. nec poterit esse arbiter ꝑꝑ
rationem.d.l.pe. ex quo cessat fundamẽtũ Deci.
¶ Non obstant rñsiones date ad.d.l.pen. dum dr̃, ꝙ non vale
bit vt snia, sed vt pactũ, qꝛ intelligendo.l.illã ẜm suum titulũ, loq
tur in vero arbitro, qui procedit ad instar iudicij, ⁊ tenetur ferre
sniam.l.j. ⁊.iij.ff.de arb. ⁊ cũ primum dr̃ arbiter, hz ⁊ hoc anne
xum, vt sententiam ferat, vnde non possunt stare hec insimul at
tenta predicta dispositione, erit arbiter, ⁊ pactum faciet, qꝛ tunc
non erit arbiter, vt necessario requiritur ad verificationez.d.l.
pen. Sed erit compositor, ⁊ conuentionem faciat, qđ eẽ nõ põt,
⁊ sic illa expositio non verificabitur in.d.l.pen.
¶ Non obstat etiam quod primo dicebatur, ꝙ.l.illa intelligit,
quando superuenit res propria, secus si de nouo pars consenti
ret, qꝛ verba tex. hoc non sonant magis quam quod tempore cõ
promissi initiati res esset electi.
¶ Preterea ratio hec magis ꝯtrũ demonstrat, nam si non põt
valere electio arbitri, que facta est tempore congruo ⁊ legitimo
si reducatur ad tempus inhabile, tanto magis nõ dz valere qñ
hz principium tempore eo, quo inhabile reputatur ⁊ est, q si nõ
ꝯseruatur, tanto minus dz posse de nouo ꝯstrui per not.in.l.ce
cus.ff.de iudi. ⁊.l.pr̃ furioso de his qui sunt sui vel alie.iur. Non
obstat.l.non distinguemus.§.sacerdotio. qꝛ.l.illa hz respectũ ad
voluntatẽ electi, vt si noluerit post sacerdotium non possit cogi,
sed si sacerdos vellet, nulli dubiũ, ꝙ iudicare posset, vnde nimiꝝ
ꝙ ex post electus cogitur, ⁊ iudicat, secus autem in.d.l.pe. intel
lecta eo modo, qꝛ per superuenientiam rei sue omnino non pos
set iudicare, vt ibi ergo ex post nõ dz tenere electio de nouo fa
ctã, ⁊ sic termini non sunt pares ꝑꝑ qđ argumentatio nõ proce
dit, maxĩe stante ratione.d.l.pe. que est generalis, ⁊ ita viget tẽ
pore quo stante ꝯpromisso res efficitur propria, quẽadmoduz, ⁊
53 tunc, qñ fit ꝯpromissuz, est propria. † Limita primo, vt nõ proce
dat in ecclesia, qꝛ in eius epm̃, seu prelatum põt compromitti, vt
ponit Spe.in ti.de arb §.pe.ver.sed nũquid Abbas, ⁊ Jo.an.
in.c.insuper de testi. ⁊ Abb.in.c.cũ olim de prescri. vbi dicit, ꝙ
in ꝑsonã clerici ex illo tex. ꝯstat posse fieri cõpromissum de iuri
bus ipsius ecclesie, ⁊ ibi illud tex. multũ ponderat Joã.an. ⁊ ita
intelligit tex.in.d.l.pe.ff.de arb. vt nõ procedat in prelato, q po
test esse arbiter in causa sue ecclesie, sicut ⁊ iudex. Hoc idem vo
luit Ant.de Butr. post Host.in.c.cum inter in.j.col.de re iu
di. ⁊ Flor.in.l.si societatem.§.arbitrorum in princip.ff.pro soc.
⁊ ponit Fely.in dicto.c.cum olim de prescrip. in prin. ⁊ Bert.
in trac.de episc.in libro quarto, in.v.parte, in.v.colum.in prin.
nu.xx. ⁊ Oldr.in consi.clvj. Primum de quo, ⁊ Bapt.de san.
Blas.in ac.de arb.q.xxiiij.
Confirmari potest hoc, prout etiam dicit Abb. qꝛ prelatus põt
esse iudex in causa sue ecclesie, vt ipse Abb. dicit in.c.cum ve
nissent de iudi. ⁊ glo ij.q iij.c.si quis erga in verb.priuetur no.
Host.in sum.de sent.§.quis dz col.pe. Inno.in.c.nosti in prin.
de elec. Angel.in.l.prima.C.ne quis in sua cau. ⁊ ponit. Deci.
in.d.c.cum venissent colum.fin.
¶ Intellige predicta, vt non habeant locum in bonis, que sunt
de mensa prelati, no. Ab. post alios in.d.c.cuz venissent, ⁊ Do
mi.in.c.j.col.fi.de pen.in.vj. ⁊ tali casu nec prelatus testifica
ri põt, vt no. Inno.in.c.insup de testi. ⁊ in ro.q.tradit Alexã.
in consi.lxxix. Circa primum lib.j.col.ij. Ubi concludit, epm̃
non posse iudicare in causa quam hz cũ herede vassalli, ⁊ qđ no.
Cald.in ꝯsi.vj.in tit.de iudic. ⁊ Bal.in.c.literas col.j.de pre
sump. vbi inquit, ꝙ eps nõ nõ iudicat, qñ tractat de ꝓprio q̃stu
bonoꝝ, ⁊ qđ no. Bal.in.c.j.in principio.an apud iudi. vel cu
ri.do.no. ⁊ Dec.in.d.c.cũ venissent.
54 ¶ † Limitat scđo, si ꝯpromittat ẽt in arbitrum in aliquẽ de col
legio ipsius ecclesie ẜm Spe.in tit.de arb.§.sequitur.versi.sed
nunquid Abbas, vbi etiam tz precedentem limitationem.
55 ¶ † Limitat tertio, si ꝯpromittat in venditorẽ de re vẽdita, de
qua ꝯtendit ꝯ emptorem, vt in Spe.eo.ti.§.ij.ver.sed nunquid
in venditorem. ita Bap.de sancto Bla.in.d.q.xiij.

In causa consanguinei, vel

56 **familiaris.** † An quis possit eẽ arbiter, dicas ꝙ sic,
⁊ pro hoc est tex.in.l.quinetiã.ff.de arbi.
vbi filius põt esse arbiter in causa patris, ⁊ in.c.infames. versi.
filius.iij.q.vij. ⁊ est tex.in.d.l.pe.ff.de arbi. arg. a cessante rõne
nã ibi ꝓhibetur esse iudex in causa ꝓpria, qꝛ sibijpsi nõ põt pro
hibere, nec imperare, ergo cessante eo poterit esse iudex in alijs
cũ ꝯsanguineo, ⁊ suis de familia poterit imperare, ⁊ ꝓhibere te
nuit hoc Bal.in.d.l.pe. ⁊ Roma.in ꝯsi.lxviij. Uisis mihi.
57 ¶ † Intellige predictã ꝯclusionẽ, si modo fuerit talis ꝯsangui
neus, ⁊ familiaris electus ꝑ ptes voluntarie, secus si altera pars
recuset, vt ꝑ Bal.in.d.l.pe. alleg. Spe. in tit. de rec.§.fi.vers.
sed nunqd ꝯsanguinei, nã tũc ꝯsanguineus recusatus nõ poterit
58 ob suspitionẽ esse arbiter. ¶ † Intellige tñ hoc nisi arbiter etiaz
esset ꝯsanguineus vtriusqz partis, nã tunc par causa affectionis
tolleret suspitionẽ.l.non solũ.§.de vno.ff.de ritu nup. ⁊ hoc casu
nõ posset arbiter recusari, ꝙ dictũ ponit Bal.in.d.l.pe.glo.tñ
Abb. Preposi. ⁊ alij scriben.in c.postremo.de appel. intelli
gunt, qñ vtriqz parti eodẽ, seu pari gradu attinet, tunc est par af
fectio, secus aũt vbi attineret vni in primo gradu, ⁊ alteri in ter
tio, vel vlteriori tunc.n. nõ esset par affectio circa fratrem, ⁊ vlte
riorẽ, ac remotiorẽ, ar.c.lr̃as, de presump. ⁊ in.c.accedens.el.
j. vt lite non contesta. ⁊ sic hoc casu admitteretur recusatio.
59 ¶ † Limita ẜo illud dictum, ꝙ si pars vna recusauerit arbitrũ
consanguineorum alterius partis admittitur recusatio, ꝙ illud
non ꝓcedet quotiẽs esset Monacus Cisterciẽ. in casu in quo
põt esse arbiter, vt dixi supra in verb. monacus, nã tunc talis ad
mittit ob sanctimoniã, ⁊ omnẽ suspitionẽ qualitas ꝑsone purgat
no. Spe.in ti.de deleg.§.superest.ver.qd nõ est ꝯsanguineus.
⁊ Jo.an.ibi allegat Uincẽ. ꝙ bñ ꝓcederet in monacis illius tẽ
poris, secus in hodiernis, idẽ tz Imol.in.c.insinuante.de offic.
delega. Abb. ⁊ alij in.d.c.postremo, ꝙ dictum Ant. de bu.ibi
extẽdit dicens, idẽ esse in omni alio, q esset magne sanctimonie.
60 ¶ † Limita tertio nõ procedere in Papa, qui pretextu consan
guinitatis non potest recusari gl.in.c.j.in fi.de ꝯces.prebẽ. Jo.
an. ⁊ Abb.in.c.q̃relã.de elec. Prep. ⁊ alij.in.d.c.postremo.
61 **Fideiussor** † In causa in qua intercessit, an possit eẽ
arbiter, dđm est, ꝙ aut qđ vertitur inter
creditorẽ, ⁊ fideiussorẽ, ⁊ factũ est cõpromissum in fideiussorẽ tã
q̃ꝫ in arbitrũ, ⁊ tũc non poterit esse, qꝛ est in causa ꝓpria.d.l.pe.
ff.de arb. aut qđ erat inter reũ principalẽ ⁊ creditorẽ, ⁊ compro
missuz est factũ in fideiussorẽ, ⁊ vz, qꝛ cessat rõ.d.l.pe. vcz, ꝙ nõ
possit sibi imperare, aut prohibere, qꝛ imperabit, ⁊ vetabit par
tibus, ita Lanfranc. in dicto tractatu de arbitris.§.hactenus.
versicu. quero decimo.
62 **Laycus** in causa spirituali. Non põt esse arbiter ca
sus est in.c.ꝯtingit.de arbi. Jo.mona.in suo
defen.iur.§.ij. Ang.in.§.pe.insti.de exc.col.xij.ver.vij.ꝙ ꝓce
dit, vt nec principaliter, nec incidenter possit cognoscere nota.
Bal.in.l.non distinguemus.§.de liberali.ff.de arb. hoc idez te
net Deci.in.c.decernimus.de iudi.colum.xix.versi. tertio in
fero, nam laycus de re ecclesiastica non potest cognoscere. nec

de consensu partium, nec ipse pronunciando se competentez habilitare, vt tenet Card. in consi. cxx. in prin. ꝛ maxime, q꞉ p statutum nostrum causa spiritualis non comprebenditur, vt dicam .j. in. iiij. q. versi. causa vsurarum.

63 **Laycus** in causa clerici † An possit esse arbiter, si causa est ppbana, ꝛ mere ciuilis, dicas, ꝙ sic, ꝛ vr tex. in. c. exposita. de arb. vbi electus Feltrensis in cã, quam bebat cũ ciuibus Taruisinis, ꝯpromisit se in Ducẽ Venetoꝝ, ꝛ p hoc est gl ij. ꝛ ibi Areti. ꝛ Barba. in. c. ij. de iudi. Jac. bu. in. d. l. si ex ꝯsensu. C. de epis. aud. ꝛ tꝫ hoc Joan. de ana. in cõsi. lxxxiiij. in prin. Uisis his vñ dicebat Ab. in ꝯsi. xxxiij. Qꝛ quoqꝫ dubia. in prin. volu. ij. ꝙ ꝯpromissum factũ in quatuor mercatores laycos in curia officialiũ mercãtie p duos clericos vꝫ, ꝛ mouet, qꝛ in laycos bene potest per clericos compromitti de rebus temporalibus presertim ad patrimoniũ eoꝝ spectantibus vt ꝓbatur in. d. c. exposita. ꝛ in. c. dilecti eo. de arb. ꝛ a ꝯrio sensu in d. c. ꝯtingit de arb. ꝛ no. in. c. si diligenti de for. comp. que dicũt ꝙ lꝫ clericus in laycũ iudicem non possit consentire, in arbitrũ tñ sine consensu epi bene ꝯsentit, ꝛ diuersitatis rõ potest esse, qꝛ iudex bꝫ iurisdictionem, vñ clericus per prorogationem subijceret iurisdictioni iudicis secularis, qꝛ per prorogationem extenditur iurisdictio i ꝓrogantẽ, ꝛ iudicat iudex iure suo ꝛ iurisdictione prescriptiua vt. l. j. ꝛ. ij. ff. de iudi. qꝺ circa clericuꝫ fieri nõ potest, tum, qꝛ laycus non potest habere iurisdictionez in clericos rõne incapacitatis. xcvj. dist. c. deniqꝫ. ꝛ. c. si imperator. ꝛ. c. eũ ad veꝝ, tum qꝛ iurisdictio non potest prorogari ad aliam speciez iurisdictionis, qꝛ tunc non esset prorogatio, sed noue iurisdictionis datio, vt no. in. c. p. ꝛ. ꝗ. de offi. deleg. ꝛ per Cy. in. l. testã. C. de testa. Arbiter autem nõ bꝫ iurisdictionẽ, sed quãdã notionẽ, ꝛ statur dicto suo metu pene in ꝯpromisso apposite. l. ait pretor. l. a diuo pio in prin. ff. de re iud. ꝛ. c. dilecto. ꝛ. c. ꝓuenit de arb. ꝛ in. l. diẽ ꝓferre. §. stari. ff. de arb. ꝛ ex predictis ꝯcludit Abb. qꝺ layci in causa clericorum de patrimonio possunt esse arbitri.

¶ Sed si qꝺ est sup arbitro electo ex forma statuti nostri, qꝛ isti bñt iurisdictionẽ, vt dicã .j. in. q. vj. prin. nõ procedent predicta, nisi intelligas in casu, in quo est clericus ꝛ laycus in iudicio seculari clerico agẽte, nã tunc si petaꝛ ꝯpromissuꝫ ex statuto laycus poterit esse arbiter, cũ subintret loco primi iudicis, ꝛ sic delegatus vel ordinarius a statuto, vt dicam in. d. q. vj. prin. ꝛ clericus astringaꝛ p hoc statutũ, ꝛ teneaꝛ in foro seculari ꝯpromittere, vt dicam .j. in. q. seq. prin. in verb. clericus.

64 **Laycus, ꝛ clericus in causa spirituali.** † An possint esse arbitri, videbaꝛ ꝙ nõ, nã layci nõ sunt capaces spũaliũ, nec clerici nec eps pñt facere laycũ capacẽ spiritualiũ. c. messana de elec. vbi Pontifex oino probibet laycos admitti ad electionez insimul cũ clericis, ꝛ sic ẽt si eps assentiret, ꝙ laycus insimul cũ ipso eẽt arbiter, non tñ ex hoc poterit arbitrari.

¶ Preterea laycus, ꝛ clericus insimul non possunt dari tanquã iudices delegati ẽt ab episcopo. no. Hosti. in sum. de deleg. §. i. versic. sed nunquid Arcb. in. c. mẽnam. ij. q. v. Domi. post Jo. de san. Geor. in. c. ij. de her. lib. vj. Ant. de but. ꝛ alij in. c. ij. de iudi. sic ꝛ eodem modo etiam cum auctoritate episcopi non possunt eligi in arbitros.

¶ Preterea facit tex. in. l. pedius. ff. de arb. vbi in seruum ꝛ liberꝝ compromissum factum non tꝫ, ꝛ si liber pronuntiauerit non valet, ꝛ per ꝯñs quotiens eliguntur duo vnus capax, ꝛ alter non capax compromissum non vꝫ, ꝙ no. per illũ tex. Lanfr. in. §. bactenus versi. viij. quẽro in suo tract. de arbi. cũ snia sit quoddam indiuiduum quod per inbabilem corrumpitur ita no. Abba. in c. consuluit. columna secunda de procur.

¶ Dicas ꝯrium, ꝙ imo tale ꝯpromissuꝫ vꝫ, ꝛ possunt laycus, ꝛ clericus esse arbitri in causa spirituali, ꝛ est casus de hoc in. c. p tuas de arb. vbi qꝺ, que vertebatur super hospitale sancti Antonij, fuit ꝯpromissa in vnũ clericũ, ꝛ duos laycos, ꝛ rõ est, qꝛ magis dignũ trabit ad se minus dignũ, sic in. c. qꝺ in dubijs de consecratione eccl. vel alt. ꝛ. c. abbas de ver. signi. sic eꝫ iurisdictio subdelegata mixta cum delegata totam subdelegatam facit ca. sub questionum. §. si vero de offic. deleg. no. Hosti. in sum. de arbi. §. iij. versi. sed mixta.

¶ Non obstat dum dr, ꝙ non possunt fieri capaces layci rerũ spiritualium, qꝛ per compromissum non faciunt layci actum spiritualem, sed actũ tpalem faciunt super re spirituali, merito non probibentur esse arbitri, no. Abb. in. d. c. per tuas de arb. vt refert Fely. in. c. ij. col. pen. de iud.

¶ Nõ obstat bꝫ, ꝙ nõ possunt dari vt delegati, qꝛ delegati bñt iurisdictionẽ, arbitri aũt bñt notionẽ, iõ nimiꝝ si nõ pñt eẽ delegati. ita Abb. in. c. significasti. col. vj. ꝺ foro ꝯpet. ꝛ alij in. c. ij. de iudi. ꝛ de hoc dicã .j. in. q. vj. prin. nõ intelligendo tñ de arbitro statutario qui iurisdictionem habet.

¶ Preterea laycis solũ de rebus ecclesiasticis id ꝑmissum vr, ꝙ expressuꝫ reperiꝛ gl. in. c. si. xxiiij. q. i. ꝛ qꝛ text. in. d. c. p tuas loquiꝛ in arbitris, qui iure proprio virtute ꝯpromissi cognoscũt, si ille tex. baberet locum in iudicibus esset dõꝫ, ꝙ clerici possent iurisdictionem secularium iudicum prorogare, ꝙ est falsum, vt no. in. d. c. significasti. de foro competen.

¶ Non obstat. l. pedius. ff. de arb. qꝛ vbi seruus nõ admittiꝛ cuꝫ libero, cuꝫ seruus sit incapax, secus in casu nostro, in quo laycus non est incapax spiritualium, sed solum non admittitur rõne bonestatis, vñ bic inutile babilitaꝛ p vtile, ibi aũt inutile vitiat vtile, ꝛ sic probibitio layci est tñ de bonestate, pp ꝙ mixtura clerici facit eum capacem, serui autem probibitio est ob incapacitatem, propter quam mixturam euꝫ babilitare non potest, ita Abba. in dicto capitu. per tuas.

¶ Intellige tñ predicta, vt babeant locum in arbitro voluntario non autem in arbitro electo ꝺm statutuꝫ, cum predicte rõnes non sint vere babito respectu ad arbitrũ statutariuꝫ, vt dicã .j. in vj. q. prin. ꝛ ẽt qꝛ causa spũalis non ꝯprebenditur in statuto, vt dicam .j. in. iiij. q. prin. in verb. causa vsurarum.

¶ Hãc opinionẽ, ꝙ laycus insimul cũ clerico admittaꝛ arbiter in spũali, tꝫ Host. in sum. ꝺ arb. §. iij. ꝟ. sꝫ mixta. Abb. i. c. significasti. ꝺ foro ꝯpe. ꝛ in. d. c. p tuas. ꝺ arbitris. Are. Fely. Barba. ꝛ Dec. in. c. ij. de iudi. Soc. in ꝯsi. clxviij. in primis determinanda. col. pe. ver. quinimo. volum. ij.

65 **Capax vnus alter incapax** † an possint eẽ arbitri, Lanfr. in. d. trac. de arb. §. bactenus. ver. viij. quro, dicebat ꝙ nõ, tu dic ex premissa. q. ꝙ aut ille est incapax rõe bonestatis vt in layco in re spirituali, vt. ꝫ. ꝓxime, ꝛ vt in femina. l. j. §. sexũ. ff. de postul. ꝛ tũc pñt eẽ arbitri, aut sunt incapaces rõe spone incapacis, vt in seruo, ꝛ tũc nõ pñt eẽ arbitri, vt ex premissis pꝫ, ꝛ ita sentit Abb. in. c. per tuas in. iiij. nota. de arbi.

66 **Quis erit cognitor** † Cum dubitaꝛ, an aliqs possit eẽ arbiter, Bap. de. s. Bla. in trac. de arb. q. xc. ponẽdo bãc. q. dicit, ꝙ simplex arbiter, de quo loquiꝛ totus titulus. ff. ꝛ. C. de arbi. non potest de boc cognoscere, ꝛ in boc differt a iudice, vt dicit Spe. in tit. de arb. §. potest. versi. sed coram quo cognosceetur, vbi dicit, ꝙ superior cognoscet de boc, non ipse arbiter, ꝛ sic iudex sicut alias in l. ex quacũqꝫ. ff. si quis in ius voca. non ierit. ꝛ in. l. si quis ex aliena. ff. de iudi. sed arbiter, q bꝫ iurisdictionẽ ex forma statuti, vel si est arbiter iuris, necessarius, bñ põt ipse cognoscere, vtrũ possit eẽ arbiter, si de boc sit dubiũ, sicut põt iudex cognoscere, an sua sit iurisdictio, seu vtrũ sit iudex ꝯpetens, vt in. d. l. si quis ex aliena. vñ iudicabit arbiter electus ex forma statuti, an sua sit iurisdictio, ꝛ sic an sit ꝯpetẽs. cũ sit delegatus a iure, vt dicã .j. q. vj. prin. Et delegatus reglr cognoscit, an sua sit iurisdictio text. est, ꝛ ibi Abb. Fely. ꝛ alij in. c. sup literis. de rescri. qꝺ ẽt ibi p Fely. extenditur ad arbitrum per not. per Abb. in. c. cum dilectus. col. iiij. ver. extra glo. de arb. qꝺ idem ponit abb. in. c. penul. in glo. de resti. in integ. vbi inquit, quod potest regulariter non solum cognoscere de expressis in compromisso, sed etiam de eo, quod incidit in causa compromissi, ꝙ eo magis dicenduꝫ est, qꝛ isti arbitri ꝺm veriorem opinionem sunt ordinarij, vt dicam in dicta questione sexta.

67 ¶ † Intellige autem predicta, ꝙ cognoscet, an sua sit iurisdictio ꝛ an possit eẽ arbiter in casibus ꝑmissis, secus aũt si opponereꝛ aliqua infamia, vel ꝙ sit minor, furiosus, femina, ꝛ similia, nã tũc nõ poterit cognosceꝛ, an sit arbiter, vt in iudice declarat Bar. in. l. qdã ꝯsulebat. ff. de re iud. ꝛ ibi Alex. ꝛ alij. ꝛ Abb. ꝛ Dec. ꝗ ꝓcedũt distinguendo casus in. d. c. super literis. de rescriptis ꝛ Fely. ibi, qui procedit per regulas, ꝛ fallentias, ꝛ ibi vide, qꝛ non sunt de materia nostra.

Questio tertia de personis comprebensis per statutum boc, que ad compromittendum compelli possunt, vel illud petere valeant.

¶ Et qꝛ in petitione compromissi sepe euenit ꝙ illud requirentes non sunt de vocatis a statuto, sed consideratis persone qualitate

litete, et ipsius etate oritur inter ipsos litigantes difficultas, ideo tractandum est de his qui compromissum petere vel ad illud faciendum astringi possunt per infra positas questiones.

SVMMARIVM

1 Emancipatus an possit petere compromissum ab existente in potestate vel ab alio agnato patris.
2 Emancipati filius an et ipse possit compromissum petere.
3 Legitimatus an petere possit compromissum si litigat cum propinquo patris legitimantis.
4 Clausula posita in legitimatione quod legitimatus habeat ius agnationis succedat agnatis, et cognatis an faciat quod veniat sub statuto.
5 Clausula in legitimatione quod restituatur pristine nature quid operatur in materia statuti.
6 Illegitimus asserens se legitimum an possit petere compromissum.
7 Naturalis filius an et ipse possit compromissum petere ab agnatis, et propinquis patris.
Naturalis proprie quis dicatur.
8 Natus ex fancelastra an sit naturalis proprie.
9 Natus ex soluto et soluta non retenta in domo an sit naturalis.
10 Naturalis an possit compellere agnatos cognato affines matris ad compromittendum.
11 Naturalium filij qui sunt legitimi an comprehendantur a statuto.
12 Propinqui ex parte patris, et matris an possint compellere naturalem ad compromittendum.
13 Spurius an sit comprehensus a statuto ut astringere possit agnatos, et propinquos patris ad compromittendum.
14 Nati ex damnato coitu, et damnabili qui dicantur.
15 Propinqui ex parte matris an compelli possint per spurium ad compromittendum.
Spurij an compelli possint per propinquos patris ad compromissum faciendum.
16 Adoptiuus an veniat in statuto nostro.
17 Pater adoptiuus an compellat filium adoptatum ad compromittendum, et econtra.
18 Arrogatus an sit de comprehensis in statuto.
19 Soluta adoptione nunquid veniat in statuto nostro qui iam erat adoptatus.
20 Separatus ab agnatione per reformationem nunquam id veniat sub nostro statuto.
21 Sponsa an sit de vocatis a statuto.
22 Uir et vxor an et ipsi veniant sub statuto.
23 Soluto matrimonio an superstes compellat vel compelli possit per propinquos defuncti ad compromittendum.
24 Filij si supersint ex premortuo an superstes veniat sub hoc statuto.
25 Secundo si nubat superstes an veniat sub hoc statuto.
26 Socer et gener quondam an compromittant virtute huius statuti.
27 Socer, et quondam nurus an veniant sub hoc statuto.
28 Nouerca et quondam priuignus an sit de comprehensis a statuto.
29 Relicta fratris an veniat sub statuto.
30 Affinis in secundo genere affinitatis an sit sub statuto.
31 Affinis per fornicationem an comprehendatur a statuto.
32 Clericus an teneatur compromittere secundum statutum.
33 Clericus si intentat remedium ciuile an sit sub statuto.
34 Clausula in statuto quod si quis compelli non potest ad compromittendum sibi ius non fiat quid operetur.
35 Statutum si daret executionem vel prohiberet reductionem ad arbitrium boni viri an comprehenderet clericos.
36 Femina an veniat sub hoc statuto.
37 Femina nupta an et ipsa comprehensa sit a statuto.
38 Statutum quod mulier non contrahat nisi sub certa forma, mulier an impediat compromissum.
39 Minor an veniat sub statuto.
40 Tutoris auctoritas an requiratur in compromittendo.
41 Adultus sine curatore si compromittat an teneat.
42 Etatis si nulla est facta mentio in compromisso.
43 Filiusfamilias an sit comprehensus a statuto.
44 Filius litigans cum patre, an eum possit compellere ad compromittendum.
45 Forensis an ligetur hoc statuto.
46 Forensis si conuenitur ratione rei site, an veniat sub statuto.
47 Hebrei an sint comprehensi a statuto.
48 Amicus an per hoc statutum compromittat.
49 Iudicium assumens pro alio, an compellat ad compromittendum.
50 Cessionarius an sit comprehensus a statuto, ut possit aduersarium compellere ad compromittendum.
51 Cessionarius an et ipse compelli possit compromittere.
52 Pater de re filij, an possit compromittere secundum statutum.
53 Tutor solus an compromittat secundum statutum.
54 Clausula illa quod arbiter possit accipere de iure vnius, et dare alteri, an prohibeat tutorem compromittere.
55 Curator datus hereditati, an compromittat secundum statutum.
56 Procurator an possit nomine domini compromittere.
57 Promittens stare iuri coram assessore, an possit petere compromissum virtute statuti.
58 Ad cuius instantiam iudicandum magis est compromissum fieri debere, an actoris vel rei.

1 Emancipatus † An possit petere compromissum, si est quod cum altero fratre existente in potestate, vel cum aliquo alio agnato .j. gradum a statuto vocatum, et sic an includatur inter agnatos per statutum vocatos. Aliqui tenuerunt, quod non comprehendatur moti diuersis rationibus.

¶ Primo quia isti tales non sunt proprie agnati, nam per emancipationem tollitur agnatio. §. fi. insti. de legit. agna. tu. iuncto §. minima. insti. de capitis diminu. et in. l. capitis. ff. de suis et legitimis l. tutellam. ff. de cap. diminutio. vbi dicitur, quod desinit esse agnatus filius per capitis diminutionem, et sic per emancipationem, nam mutat familiam, quia per emancipationem due sunt familie, et duo sunt patresfa. ita notat Bal. in consi. cxxix. Consuetudo est. volu. j. Et licet hodie sublata sit differentia emancipationis, et patrie potestatis quo ad successionem. §. nullam in auc. de heredibus que ab intestato. et emancipatus succedat ad similitudinem suorum. l. meminimus. C. de legitimis heredibus, non tamen propter hoc facta videtur esse reintegratio familie, sed statuta debent intelligi, et summi proprie, et in significatione propria l. j. §. is qui nauem. ff. de exerci. plene no. Bar. in. l. omnes populi. in. vj. q. prin. ff. de iustitia et iure. ergo videbatur talem emancipatum a statuto non comprehendi.

¶ Secundo, statutum quando est correctorium iuris communis, si loquitur in casu vero non extenditur ad casum fictum. l. iij. §. hec verba, et ibi Bar. ff. de negocijs gestis. no. Archi. et alij in. c. fi. de constitutionibus lib. vj. et Imol. in. l. gallus. §. et quid si tantum. ff. de liberis et posthu. et alij post ipsum, et in. l. j. §. ij. ff. ad legem falcidiam. quia in correctorijs non fit extensio ex identitate rationis. l. precipimus. in fine. C. de appellationibus. et not. in auten. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. sed emancipati non dicuntur esse agnati licet fingantur per textum in dicta. l. meminimus. ibi ad suorum similitudinem. C. de legitimis heredibus. et ibi Bal. no. et nostrum statutum est correctorium iuris communis, quia de iure communi nemo compellitur compromittere, notat Bart. in. l. furti. §. qui iussu. ff. de his qui notantur infamia. Bal. in. l. ex stipulatione. C. de sententijs. et in. c. j. §. si quis furatus. de pace tenenda. et in prohemio decretalium in quinto volumine, et sic non debet admitti, quod confirmatur, quia in exorbitantibus fit extensio de vno casu ad alium ex identitate rationis, tamen in correctorijs non fit extensio de vno casu ad alium, not. Barto. in. l. si constante. in octaua questione. i. par. ff. soluto matrimo. Imo. in. l. si vero. §. de viro. ff. soluto matrimonio.

¶ Preterea tale statutum correctorium debet eo modo intelligi, vt minus ledat ius commune, et ideo stricte debet interpretari, vt ei non deroget, cum potest operari not. glo. et Barto. in. l. finali. §. in compensatione. C. de iure deliberandi capi. cum dilectus de consuetud. sed secundum ius commune intelligendo satis operatur, quia arctat compromittere, ergo stricte debet intelligi ne multum corrigat.

¶ Tertio statuta intelliguntur secundum ius commune verum et regulare, non autem extraordinarium. no. Paul. de castr. in dicta. l. fi. §. in compensatione. C. de iure delibe. et in. l. xij. tabu. C. de legit. her. sed verum, et regulare est, quod emancipati non sint agnati, vt prediximus, ergo secundum illud statutum debet intelligi, Accedit ad hoc quod dicit idem Pau. de cast. in consilio. clxxx. in fine. in primo volumine quod legitimati per rescriptum vel per priuilegium non comprehendantur a statuto loquente de filijs succedentibus, cum tales sint legitimi non secundum ius commune regulare, sed secundum ius speciale, et ideo non veniunt. hoc dictum videtur tenuisse Fulg. in. l. qui se patris. C. vnde lib.

¶ In contrarium quod emancipatus includatur sub hoc statuto. multa proponuntur per scriben. et primo quia emancipati habent iura agnatorum, vel vtilem agnationem, quia non est omnino extinctum, quod reduci potest ad sui naturam. l. quesitum. §. illud. ff. de

leg. iij. sed emãcipatus potest reduci ad pristinũ ⁊ in potestatẽ pp ingratitudinem. l. j. C. de ingrati. lib. ergo ⁊c.

¶ Secundo statutum hoc est fauorabile, vt dicunt scrib. in dicta. l. qui se patris, ⁊ dixi supra. in. ij. q. prima. q. prin. ⁊ per consequens debet fieri extensio.

¶ Tertio statutum hoc respicit naturalem equitatem. i. cõcordiã, vt dixi s. in. d. q. ij. ⁊. j. in verb. naturalis, sꝫ emãcipatio non tollit naturalẽ eqtatẽ agnationũ, sed ciuilẽ tm̃. l. eas. ff. de cap. dimi. §. hij q ver. nãqꝫ, inst. de her. q̃ ab inte. defer. ⁊ sic nõ tollit ꝙ emãcipatus tanqꝫ agnatus non ꝯprehendatur sub hoc statuto.

¶ Quarto facit. Nã emãcipati largo modo dñr agnati vt not. Bal. ⁊ alij in. d. l. qui se patris, sed ex identitate rõnis fit de stricta significatiõe vocabuli ad latã extensio, vt not. Cy. in. l. j. col. fi. ver. iuxta hoc quero. C. que sit long. ꝯsuet. Ant. in. c. fi. de cõsti. Imo post Abb. ⁊ Ant. in cle. j. in vb. obligat̃ col. ij. vſ. ij. sol. de elec. Ita et. Rom. in ꝯsi. cxix. lꝫ magna, Alex. ꝯsi. xiij. Animaduersis col. fi. lib. j. ⁊ in ꝯsi. xxiiij. Visis col. ij. in fi. ⁊ cõsil. v. videret̃ col. ij. lib. v. ⁊ ex hoc rñdetur ad adducta in ꝯriũ, ⁊ maxime stante sing. doctrina Bal. in. l. fi. C. de em. libe. vbi in materia statutaria applõne agnatoꝝ cõprehendunt̃ emãcipati.

¶ Quinto statutũ hoc limitatiuũ est iuris cõis cũ tm̃ loquat̃ de certo genere ꝑsonaꝝ, ⁊ in illis intelligit̃, ⁊ limitat̃ ius cõe, vt dixi. s. in. d. q. ij. sed ita est ꝙ iura limitatiua introducta ob aliquaꝫ fauorabilẽ cãm extenduntur vt pꝫ ex no. ꝑ gl. in. l. j. in verb. liberos. C. de his q an. aper. tab. q̃ illã legẽ exorbitãtẽ a regula iuris cõis, ⁊ limitãtẽ regulã positaꝫ in. l. i. §. in nouissimo. C. de caduc. tol. pp fauorẽ liberoꝝ extẽdit ad successionẽ ex testõ ꝙuis illa. l. j. loquatur de successione ab intest. ad idem quod nota. glos. ⁊ doc. in. l. si constante in prin. ff. sol. ma. Confirmatur per id quod dicunt Bal. Saly. in. l. ij. ff. de in ius voc. ꝙ statutum quod extantibus filijs masculis excludantur femine, q; est inductum in fauorem masculorum extenditur ad nepotem, qui improprie, ⁊ large dicitur filius, vt per Bartolum. in. l. liberoruꝫ. ff. de verb. significatione. vt per Alexand. in dicta. l. qui se patris numero. xxij. ⁊ Deci. ibi columna penultima.

¶ Ad illud ꝙ dr̃, ꝙ statuta intelligũtur in casu vero, non in casu ficto, respon. vt ꝑ Roma. Alex. ⁊ Jas. in. d. l. qui se patris q̃ꝺ q̃ñ casus fictus, ⁊ casus verus equiparant̃ a. l. tunc ẽt in correctorijs lex noua corrigens. vel statutũ loquẽs in casu vero extendit̃ ad casuꝫ fictũ, tex. est in. c. cũ dilectus, ⁊ in. c. ad audiẽtiaꝫ, ⁊ vtrobiqꝫ Cano. de cler. nõ resi. Bar. ⁊ alij in. l. gallus. §. ⁊ qd si tm̃. ff. de libe. ⁊ posth. Cũ itaqꝫ sit equiparatus emãcipatus suo per nota. in dicta. l. qui se patris, ideo dispositio nostri statuti dꝫ illum comprehendere, ⁊ maxime cum simus in materia fauorabili, vt dixi supra in. ij. q. i. q. principalis, vel dic ꝫm dominuꝫ Jaso. quod equiparatio dicte. l. meminimus non fit in ista materie, sed in alia, vnde non sufficit glo. in. c. licet Canon. de elect. libro sexto, ⁊ in. c. que a iure. de regulis iuris, eodem libro sexto. ⁊ Geminianus in capitulo primo in tertia, ⁊ sexta fallentia, de temporibus ordinandis, libro sexto.

¶ Hoc dictũ sequuntur cõiter scribentes in. d. l. qui se patris, ⁊ oẽs quos posui. s. in. ij. q. j. prin. q. in versi. hanc sententiam secutus, ⁊ dixi in sequen. q. iij. vbi est conclusio, ꝙ in statuto nostro fit extensio de vno casu ad alium, que omnia hic adiungas, quia faciunt ad presentem questionem, ⁊ tenet etiam Pau. de castr. in. l. prima. in auctenti. in successione. C. commu. de succes. ⁊ Jaso. in lege sed ⁊ si hac. §. pretor ait. numero. v. ff. de in ius voca. ⁊ in. l. venia. C. de in ius vocan.

2 **Emancipati** † Filius, nepos, ⁊ reliqui descendentes comprehenduntur per hoc statutum per superius adducta, cum ex premissis medium per quod veniunt ad agnationem, ⁊ ad comprehensioneꝫ propinquitatis, sit habile. eodem modo, ⁊ ipsi habiles, ⁊ comprehensi per statutum existimari debent arg. l. qui in adoptionem. ff. de adoptionibus. ⁊ in. l. fi. C. de natu. libe. nam, pater, ⁊ si emancipatus a statuto apprehenditur, eodem modo, ⁊ filius, ⁊ reliqui, ita etiaꝫ cõcludunt omnes scribentes in. d. l. qui se patris. ⁊ Jas. in. l. de quibus. nu. xvij. ff. de leg.

3 **Legittimati** † An comprehendantur per statutuꝫ dum agnatos nominat, in hac questione, quia dantur plures species legitimationum, omittaꝫ illos, in quibus non est aliqua dubitatio, quod per statutum comprehendant̃, vt sunt illi qui legittimantur per subsequens matrimoniuꝫ, de quibus in. c. tanta. qui filij sint legitimi. nã de istis nõ est q̃ꝺ cũ proprie sint agnati, legitimi, ⁊ naturales vt dicit Abb. in. d. c. tanta. in. iij. no. vbi vult ꝙ statutũ loquens de legitimis comprehendat legittimatũ ꝑ subsequens matrimonium, q; perinde censetur, ac si matrimoniũ a principio contractũ fuisset añ ortuꝫ liberoꝝ, vt in. d. c. tanta. ⁊ in. §. dubitatũ. in auct. de incestis nuptijs. ⁊ ibi Jac. de bellapertica. vnde hij legittimati admittunt̃ ad feuda etiam ecclesiastica, vt no. Jo. de imo. in. l. quod dicitur ff. de verb. obli. Post. ⁊ Jo. and. in. c. lator. col. ij. qui filij sint legittimi. ⁊ ibi Ant. de but. Card. ⁊ Modernio. ⁊ hanc dicit cõmunem Alexan. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. numero. xviij. ff. ad trebellianum. vnde statutum excludens feminas per masculos excludit per legittimatum, per subsequens matrimoniuꝫ, vt dicit Pet. de anchara. in consilio. ccxlij. Ex tenore. ⁊ Deci. consilio. clv. Et diligenter pro tenui. volumine primo. ⁊ de his non est dubium.

¶ Alij sunt qui legitimantur per oblationem curie de quibus loquitur tex. in. l. communium. C. de natu. libe. ⁊ de his etiaꝫ nõ est dubiũ, quod nõ veniant sub nostro statuto loquente de agnatis, ⁊ sic sunt contrarij premissis, cum certum sit, quod isti tales oblati curie, nõ agnascuntur nisi patri, alijs autem agnatis, non ita tex. in. d. l. communium, ⁊ ibi Bar. Bald. ⁊ alij. vbi volunt ꝙ legitimatus per oblationeꝫ curie ꝯsequatur viã legitimoꝝ, solum respectu legitimantis, non respectu alioꝝ cognatoꝝ. vnde dicebat Ant. rosel. in tractatu legit. col. fi. ꝙ isti agnascunt̃ tm̃ patri non ceteris agnatis, per textum in. §. filium. in aucten. quibus modis naturales efficiuntur sui. ⁊ isti nõ vere, sed ficte dñr legitimi. ita etiam tꝫ Ludo. de sard. in trac. legi. in. iij. parte, in verbo superest. versi. v. Et Hy. in tracta. succes. ⁊ Nico. de peru. in tracta. de succes. ab intest. nu. lxij. versic. quintus modus, ⁊ Pau. de cast. consil. xxxiiij. super primo dubio videtur nu. xiij. vol. ij. ⁊ Dec. in consi. cccxvj. In casu proposito. vol. ij. nu. viij. ⁊ hos clarum est non venire.

¶ Alij sunt, qui legitimantur per rescriptum Principis, vel Comitis Palatini, vel alterius habentis potestatem, ⁊ in istis reperio varie sensisse scriben. aliqui voluerunt, quod non cõprehendantur sub hoc statuto.

¶ Moti primo q; verba statuti debent stricte intelligi cum videantur prolata a Pretore. vt no. in rub. C. de decuri. lib. x. no. Bal. in. l. quisquis. C. ad leg. iul. maie. in ver. adde ꝙ lꝫ.

¶ Confirmatur hoc, nam statuta debent ꝓprie intelligi nota. Barto. in. l. tertia. §. hec verba. ff. de nego. gest. l. labeo. §. cõtractum. ff. de verbo. signifi. cum alijs. Legittimatus vero non dicitur proprie filius. l. qua in prouincia. §. diuus. ff. de rit. nup. ⁊ legittimatus tanquam legittimus habetur, vt dicit glo. in. c. innotuit. in verbo coniugata, in fi. de ele. ⁊ illa dictio tanquam denotat improprietatem. Et q; diffinitio que hr̃ in. l. filium diffinimus ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. non competit legitimato cuꝫ filius dicatur ille qui ex viro, ⁊ vxore eius nascitur, ⁊ per ꝯñs non dꝫ dici proprie agnatus vt ꝯprehendat̃ a statuto. vñ ex hoc dicebat Ang. in. l. iubemus in prin. C. ad treb. ꝙ illa lex, que est correctoria iuris antiq cũ in filio loquatur nõ hꝫ locũ in legitimato.

¶ Secundo facit quia legitimatus ficte dicitur filius non vere. Ita Jaco. de bellaper. in. §. tribus in auctenti. quib. mod. natu. effic. su. Salyc. ⁊ Pau. de cast. in. l. fi. C. de his qui ve. eta. impet. Bald. ⁊ Jmol. in. l. si ita quis. §. fi. de leg. ij. Sed statuta intelliguntur proprie non autem ficte per not. per Barto. in. d. l. tertia. §. hec verba. ff. de neg. gestis, ergo ⁊c. Unde dicit Bal. in addit. ad Specu. in titu. de success. quod legitimatus non potest dici legitime natus quo ad ordinem, ⁊ realitatem, ⁊ propter hoc dicit Ant. in. c. per venerabilem qui fil. sunt legi. quod statutum, quod stantibus masculis femine nõ succedant, non hꝫ locum in filio legitimato per rescriptum, cum non excludat feminam, ⁊ hanc opinionem ꝙ legitimatus non excludat feminam, sequuntur communiter scrib. vt dicit Franc. cur. in consi. xxxv. statuto, seu in capitulis ianue. col. vj. ⁊ Deci. consi. lij. vol. j. Et de veritate huius ꝯclusionis plura scribit Jas. in. l. si his qui pro emptore. ff. de vsuca. ⁊ Jo. crot. in. l. gallus. §. ⁊ quid si tm̃. ff. de libe. ⁊ posth. ⁊ Albe. brun. in suo trac. quod stanti. fil. mascu. fil. femi. non succedant. xij. q. art. iiij.

¶ Tertio verba statutorum intelliguntur ꝫm communem vsuꝫ loquendi. l. liberoꝝ. §. quod tñ cassius. ff. de leg. iij. ⁊. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iu. ꝙ ẽt est in penalibus, vt no. Bar. in rub. ⁊ alij post ipsum. ff. de no. op. nunt. sed de communi vsu loquendi legitimati non dicuntur vere legitimi, vt no. Pau. de cast. in. l. fi. C. de his qui ve. etat. impe. ⁊ Jmol. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad treb. ⁊ in. l. si quis ita. §. fi. ff. de leg. ij. Et legitimatus semper remanet cum illo nomine filius legitimatus ꝫꝫ cõem vsum loquendi vt tꝫ Franc. curt. in dicto consi. xxxv. col. vj. ⁊ Fulg.

vj.⁊ Fulg.cõsi.lxij.stãte statuto ciuitatis Verone col.i.⁊ Alexan.cõsi.xxv. Circa primũ dubium.col.j.vol.i.⁊ Dec.consi.cclviij. In casu dñi Frã.nu.ij.vol.ij.⁊ maxime qꝛ i interpretãdis legibus cõis vsus loqnẽdi attẽdit,vt voluit Ant.de but.i ꝓhe.decre.car.pe.vers.tñ,⁊ in.c.quãuis ve ver.sig.⁊ sensit Bart.in.l.stipulatio ista.§.hi quoqꝫ in fi.ff.de verb.obli.⁊ sic vr̃ qꝺ ex cõi vsu loquẽdi tales legitimati non dicant agnati,nec cõprehẽdant sub statuto. ¶ Istã partẽ tenuit Paul.de cast.in consil.clxxviij.super eo vero volu.ij.⁊ in antiqs consi.lxix.volu.j.vbi dicit ꝙ statutũ faciẽs mẽtionẽ de cõsortibus vt possint petere cõpromissũ,intelligat de cõsortibus legitimis,⁊ naturalibus,⁊ non de legitimatis,qꝛ hoc determinat expresse Bal.post Cy.in l.qsqs.C.ad.l.iul.maiest. vbi dicunt qꝺ qcqd sit qñ ista noia ꝺ notatiua naturã,puta filij fratres ⁊c.ꝓferunt a lege,qꝺ itelligat ẽt de non legitimis.l.parentes.ff.de in ius voc.cũ.l.seq.⁊.l.intellas cũ ibi no.ff.ꝺ capi.dimi.vl qñ a testatore.l.ex facto.§.si qs rogatus.ff.ad treb.qñ tñ proferunt a statuto, cuius verba intelliguntur ƀm cõem vsũ loquendi.d.l.liberorũ.§.qꝺ tñ cassius intelliguntur de legitimis,⁊ naturalibus tm̃,qꝛ in vsu loquendi ꝺ talibus intelligimus, facit ad hoc glo.in clemen.prima de bapt.plus dicit Pau.de cast.in.d.cõsilio qꝺ statutũ loquens de cõsortibus,⁊ attinentibus,vsqꝫ ad quartũ gradũ, necessario dꝫ intelligi de legitimis,⁊ naturalibus ab initio sic natis, non autẽ de legitimatis,qꝛ ƀm eum attinentes,⁊ agnati non sunt vere,nisi illi inter quos sunt vera matrimonia. Ergo cũ statutum loqũat de agnatis vsqꝫ ad tertium gradum,legitimati non debent venire,⁊ ita per superius adducta consuluit Ludo.Bol.tenẽdo hãc partem in consilio.lviij. Veritati enim standum.columna sexta versic.secundo principaliter. Hoc idem sensit,⁊ secutus ẽ Frãciscus curt.in consi.xxxv.statuto,seu in capitulis ianue.colũna sexta,ver.⁊ bene facit, ⁊ Iason simpliciter referẽs dictũ Pau.de cast.in.l.qui se patris numero.liij.C.vnde lib. Hoc iden sensit Alex.in consi.clxiiij. Viso statuto.versi.istam questionẽ volumine septimo,vbi dicit, quod quemadmodum statutum hoc non habet locum in spurio,nec eodem modo habet locũ in legitimato,solet pro ista parte communiter allegari Alexan.in cõsil.lxix.visa legitimatione in secũdo volumine,sed aduerte, qꝺ in dicto consilio Alexã.non concludit, qꝺ legitimati non comprehendantur per statutũ. Sed dicit, ꝙ eo qꝛ nõ constabat de legitimatione,ideo non comprehendantur sub statuto nostro. ꝙ idem concludit idem Alex.in.d.consi.cliiij.⁊ ideo illud consilium recte intuenti non facit ad questionem.

¶ Et tenendo hanc sniam,prout tenent predicti scrib.intellige vt ꝓcedat quotienscũqꝫ legitimatus peteret ab agnato, ꝙ compromissũ faceret,ƀm formã statuti nostri, Naꝫ tunc retenta predictorũ opinione agnatus non posset cõpelli ad cõpromittendũ, Secus aũt dicas esse quotienscũqꝫ agnatus petit cõpromissum fieri debere,legitimatus aũt ꝯdicat,⁊ nollit cõpromittere,nam bene poterit tunc,⁊ dꝫ compelli legitimatus ad cõpromittendũ ex forma statuti qꝛ agitur de preiudicio illius agnati,⁊ cum tractatur de damno,⁊ preiudicio agnati, cõprehẽdit talis legitimatus,ex verbis legis,prout not.glo.in cle.j.de baptis.⁊ ita sensit Alex.in.l.ex facto.§.si qs rogatus,col.xj.nu.xxvj.ff.ad trebel.post Pau.de cast.ibidẽ per eũ relatũ,vbi dicit ita debere intelligi dictũ Cyn.⁊ Bald.in.d.l.quisquis.C.ad.l.iul.maie.quod idem dicit ipse Alex.in.d.consil.lx.col.iiij.versi. vnde ex his,volumi.secundo.

¶ In hac questione verior mihi videtur opinio contraria,⁊ magis iuri,⁊ equitati consona,⁊ in hoc difficultas stat an tales legitimati ex rescripto Principis,vel per Comitẽ palatinũ,vel ꝑ alios habentes ptãteꝫ legitimandi ab Imperatore dicant agnati. Nã tũc si isti tales legitimati habebunt propriũ nomen agnatorum,certũ erit eos cõprehendi ꝑ statutũ nostrũ.vt ⁊ ipsi sic legitimati possint agere ꝯ agnatos patris,⁊ cõpellere eos ad compromissum faciendũ,⁊ in hoc reperio, ꝙ magis cõiter scriben.tenent,qꝺ isti legitimati per rescrptũ dicant ꝓprie agnati.nam Io.an.in addi.ad Specula.in tit.de succes. Dicit qꝺ isti tales legitimati veniunt ad successionem agnatorũ,⁊ per consequens cum ius agnationis transeat in ipsos legitimatos, ergo ⁊ ipsa agnatio cum idem ius sit de accessorio quod est de principali.l.ij.ff.de pecul.leg.⁊.l.secunda.ff.de pen.lega.

¶ Preterea per legitimatos conseruatur agnatio, sicut ⁊ per legitimos,⁊ naturales,⁊ succedunt ad instar legitimorum,⁊ naturalium,vt dicit Alex.in consi.ij.visis codicillis, col.v.versi.ad predicta volu.primo,vbi etiam refert dictum Anto.de but.in.c.per venerabilem,post medium versi.quia supra visum est, an legitimatus,q fi.sint leg. Vbi vult,quod legitimatus hab. pro legitimo quo ad agnatos.

¶ Secundo facit dictum Ange.in consi.xvij.pro decisione ... siti,col.penu. Vbi dicit, ꝙ legitimatus a Comitte Palatino antiquum ius agnationis,⁊ cognationis recuperat actiue,⁊ passiue,quia reductus est ad primeuum statum nature quo omnes legitime nascebantur,quo materni sanguinis contrahebatur ẽt inter coniunctos,sicut hodie inter legitime natos.l.ius autem agnationis.ff.de pactis.

¶ Tertio ꝯprobatur hoc per dictũ Pau.de ca.in ꝯsi.xxxiiij. Super prime dubio vr̃ dñm,ꝙ legitimatio,volu.ij. Vbi vult, ꝙ legitimatus per rescriptum non solũ agnascit patri,sed etiaꝫ alijs agnatis etiam illorũ ꝯsensu non interueniẽte sicut adoptatus.l.cum adoptio,⁊.l.qui adoptionem.ff.de adop. Et hoc etiã quantum ad succedendũ,ꝯprobat hoc per id qꝺ voluit Mar.de lau.in sua.q. Angerius seio.col.xxj.ver. Secũdo quero q determinat,ꝙ tales legitimati habilitãtur quo ad patrẽ,⁊ quo ad agnatos ⁊ cognatos patris,⁊ ꝙ ad eoꝝ successiones admittantur,idẽ vult Ludo.de sar.in suo trac.de legi.in.vij.par.versi. Octauo querit,vbi dicit,ꝙ legitimatus agnascit oibus agnatis pr̃s legitimantis. Vñ ad eoꝝ successionẽ admittit,qꝺ idẽ dicit tex.expressus,in.§.quapropter his a nobis in auc.qui mod.natu.effi.su.vbi dicit,ꝙ nihil de successionibus super talibus legitimatis est dñm,nã sicut in ceteris ab initio legitimis,opꝫ ẽt in eis fieri successiones,⁊ sic est tex.clarus, ꝙ legitimati succedunt in oibus,ꝓut ltimi,qꝺ idẽ tenuit in teris Azo in sum.i.auc.q.mo.na.effi.su.§.i successiõibus,⁊ bar.i.§.quapr i.d.tit.q.mo.⁊ bal.i.l.cõiũ.C.de na.lib.⁊ Ang.in.§.filiũ vero,in auc.q.mo.na.effi.su.I s.⁊ alij,in.l.si is qui ꝓ emptore.ff.ꝺ vsuca.n.ccxli. Et hoc in tãtũ est verũ,ꝙ ẽt agnatis nõ vocatis ltimatus agnscit illis,⁊ ab intesta.succedit ƀm qꝺ distinguit Abb.in.d.c.ꝑ venerabilẽ,col.pen.vbi dicit hanc esse magis cõem opi. Alex.consi.cxxxix.eleganter fuit,col.ij.vol.j.ver.⁊ sic vr̃ esse magis cõis opinio. ¶ Quarto pro hac opi.facit nã agnatio est nomen iuris ciuilis,vt no.Bar.ꝑ illũ tex.in.l.tutelas in princ.ff.de capi.dimi.⁊ in.l.fi.ff.de verbo.signi.in.l.pronuntiatio.§.familie.ff.eo.⁊ sic videt. ꝙ imperator possit ipsam tollere,⁊ ipsum ꝯstituere ꝑ tex.in.§.fi.ibi nã agnatio iuris ciuilis nomẽ est inst.de leg.agna.tutel.⁊ facit qꝺ no.in auctẽ.ex cõplexu.C.de incest.nup.

¶ Quinto facit vnũ quod vr̃ ad qõnem nostrã multum adaptari,tex.in.§.adoptionem,insti.de legi.agna.succes. Qui dicit,qꝺ adoptiui dicunt esse agnati,⁊ agnascuntur alijs agnatis patris,⁊ eodem modo dicũtur cognati prout est text.in.§.liberi quoqꝫ insti.de succes.cog.quod etiam dicit tex.in.l.cum adoptio.ff.de adop.⁊ in.l.qui adoptionem eodem titulo. Si hoc sit per adoptionem,quod adoptiui sint agnati ⁊ cognati,q non habent primordia nature vt no.in.§.primo,insti.de adop.⁊ in glo.in.l.qui contra in ver.accerrimo.C.de incest.nuptijs Ergo fortius debet fieri per legitimationeꝫ,quia legitimatio est potentior,⁊ efficatior actus,qꝫ adoptio.§.tribus versicu.nostri enim in auctentica quibus mod.natu.efficiun.sui.quod etiam patet,quia adoptio potest fieri auctoritate magistratus.l.ij.ff.de adop.⁊ legitimatio non potest fieri nisi auctoritate Principis,vel habentis ptãtem ab eo.§.fi.in auc.quib.mo.na.effi.su.⁊.l.ꝓhibere.§.plane in fi.ff.quod vim aut clam. Itẽ plus est esse legitimatum, quã adoptatum,quia legitimatus habet naturalia primordia, que non habet adoptatus, secundum Baldum in.l.si te parens.C.de suis.⁊ legiti. Et eo maxime qꝛ fauorabilior est legitimatio.qꝫ adoptio, vt no.Bal.in.l.neqꝫ absens,circa fineꝫ.ff.de adoptio. Et sic arguendo a maiori,⁊ fortiori secundum auctẽ.multomagis.C.de sacrosanctis eccle. Dicendum est ꝙ legitimati sint vere agnati ⁊ comprehendantur a statuto,in quo verba proprie intelliguntur,iuxta no.in.l.non aliter.ff.de leg.tertio,⁊ in.l.tertia.§.hec autem verba.ff.de neg.gest.ita etiaꝫ tenet Ias.in.l.quiqꝫ.§.pretor ait in fine.ff.de in ius vocan.

¶ Sexto,⁊ vltimo facit, ꝙ statutum hoc est fauorabile,⁊ recipit interpretationem extensiuã,adeo ꝙ etiam extenditur ad casum,qui non ex proprietate sermonis,sed ex lata significatione veniret,prout dixi supra in.iij.q.prime questio.principa. Et sic dato,ꝙ ex proprietate sermonis isti tales legitimati non dicantur agnati,prout presupponunt tenentes partem contrariã. Tamen ex lata signficatione comprehenduntur,⁊ sic siue proprie sint agnati,quod verum puto,⁊ ex premissis patet, siue improprie sint agnati,vt tenent alij vtroqꝫ casu dicendum est legitimatos in nostro statuto comprehendi,vt est in emancipato, vt dixi supra in versicu.emancipatus.

¶ Et hanc sniam vti veram, & iuri consonam reperio tenuisse Deci. in consil. cccxvj. in casu proposito res non videtur, volu. ij. & in consi. ccclxvj. pro declaratione, nu. iij. volu. ij. vbi concludit legitimatos dici proprie agnatos.

¶ Ad contraria, tenendo q legitimati veniant sub nostro statuto, qd verius puto, vz, ad primum, & bm per scriben. adductu. Unum dicitur, qd statutu proprie dz intelligi, & qd legitimatus non sit proprie legitimus. Rnderi potest, ex mente Decy, in. d. consi. cccxvj. quod imo vere, & proprie dicatur legitimus, vt no. Bar, in. l. si is qui, pro emptore. in. iij. questi. in versi. itē querit ff. de vsucap. q aliquem esse legitimum vel non pendet a iure, & in his, que sunt iuris, verba que alias denotant fictionē, & improprietatem, veritatem significant, idē Bar. in. l. si maritus, la secunda §. legis. ff. de adulterijs. Ubi inquit, qd in his que iuris sunt, idē est esse talem, vel haberi pro tali, vnde infert, si statutū velit, qd filia nupta habeatur, ac si esset sui iuris vere, & proprie erit sui iuris, qd legitimatus aūt dicatur vere legitimus no. bal. in. l. nuper in fine. C. de natura. lib. Alex. in dicto cōsi. secundo, visis, colum. iiij. volu. j. & idem Paul. de cast. in consil. xxxiiij. supra allegato, in nonis, & in cōsi. clxxx. super eo qd primo loco queritur, col. penultima, in anti quis.

¶ Non obstat, qd diffinitio filiationis non videt competere legitimato, p. d. l. filiū diffinimus, q responderi pōt, qd statutū d quo agitur, videtur considerare agnationē, & quātum ad ipsam filius legitimatus agnatus actiue, & passiue efficitur, vt. s. dictum est, & q in legitimatione expresse agnatus cōstituitur actiue. & passiue & facta relatione ad statutum videt agnatus bm prerogatiuaz statuti, vt supra dictum est, & per hoc ēt respondetur ad dictum Anto. de but. dū voluit legitimatū, non excludere filiam. Nam illa questio est de filio legitimato, ad filiū naturalem, & legitimū de quo statutū cogitare potuit, sed nos loquimur in agnato, & agnatio solum a iure ciuili cōsideratur, & ideo termini non sunt pares, q agnatio naturaliter considerari non potest.

¶ Ad vltimū dum dicitur de communi vsu responderi potest, quod non constat de tali vsu loquendi in loco qui facile probari non pōt bm Joā. de ana. in. c. j. in. vij. col. de sagit. & Fely. in probe. decret. col. iiij. nu. xxiiij. vel dicas, qd illud haberet locum in sermone prolato in vulgari, sed in sermone litterali verba proprie accipi debent, vt expresse Bal. dicit in. l. lege. xij. tabullarum, col. fin. C. de leg. her. & idem Jmo. in. c. cum tibi, col. fin. de testa. & in terminis Alex. tradit in. d. c. secundo, visis codicillis, col. xij. volu. primo, & idem Alex. in consilio. lxxxv. animaduertens, col. penul. volu. iiij. qui etiam allegat Bald. in. c. j. in princi. de suc. feu. col. tertia. Ubi inquit, quod verba que proferuntur a peritis intelliguntur bm proprietatē verborum, prout iuriste loquuntur, & certe hoc clarum videtur in casu. d. l. fin. que loquitur de legitima sobole. Nam ista verba non possunt intelligi bm communem vsum loquendi, sed necessario intelliguntur, bm dispositionem iuris, a qua legitima soboles denominatur, & hic agitur de verbis legis, que bm proprietatem verborum & non de communi vsu loquendi intelliguntur, vt Barto. dicit in. l. ita vulneratus. ff. ad. l. acqui. secundum Dec. in consi. cclviij, nume. vj. volu. secundo.

4 ¶ † Amplia, & intellige conclusionē hāc sine difficultate procedere quotienscunqz in legitimatione fuit expresse dictū, quod legitimatus habeat ius agnationis, & succedat agnatis, & cognatis, prout est in omnibus fere priuilegijs dominorum Comitum habentium ptātem legitimandi, qui ponunt illa verba in priuilegijs, vt dicit Pau. de cast. in. d. cōsi. xxxiiij. volu. ij. sibi ad hoc allegat Jo. and. in addi. Specu. in titu. de success. ab intes. §. fi. col. penul. Quibus stantibus clarū est, qd isti legitimati acqrūt iura agnationis, & cognationis, & videntur esse agnati bm prerogatiuam, & determinationem statuti in eo loco existentis; quod de agnatis loquit, q verba legitimationis vident relata ad statutum loci, vbi actus legitimationis fit, vnde sicut verba intelligunt bm conditionū persone. l. plenum. §. equitij. ff. de vsu. & ha. ita etiam bm qualitatē loci dēnt interptari, ita dicit Paul. de cast. in consi. cxxv. dubitatur primo, col. iij. nu. vij. volu. secundo, q valet argumentum de personis ad locum. l. prima. §. offilius, & in. l. secunda. ff. ne quis eum. Et hoc comprobatur q in simili statutum, qd filie excludantur stantibus masculis in tali loco si testator facit mentionem simpliciter de filijs, intelligitur de masculis propter statutum, cui verba testatoris adaptari debent, ita voluit Pet. de ancha. in. l. tres fratres. ff. de pact. & sequitur Alex. in consi. cxxvij. viso testamento, volu. j. & in cōsil. cxix. viso processu, col. penul. volu. v. in. l. gallus. § primo, in fi. ff. de lib. & posthu. in. l. heredes mei. §. cum ita, col. vij. ff. ad trebel. & idem Pet. de ancha. in consi. cxxiiij. visis, col. penult. versic. secundo principaliter moneor. Ubi dicit qd verba recipiunt interpretationē a statuto, & ita videtur dicendum, quod verba legitimationis in quibus agnati patris expresse efficiunt agnati ipsi legitimato, intelligātur qd sint agnati bm statutuz q loquitur de agnatis, & referendo illa verba ad statutum resultat, qd legitimatio facta sit cuz prerogatiua statuti, qd agnatus & cognatus sit ad cōpromittendum, & sic expressis his verbis in legitimatiōe cessat dubitatio doctoz, sicut in simili dicit Alex. in consi. secundo, col. v. versi. Preterea dato etiam, quod antez indubitanter legitimatus excludat substitutum qū hoc fuit exps suz in legitimatiōe facit gl. no. in. c. naturales, si de feu. fuer. controuer. int. do. & agn. que dicit, quod lz legitimati non succedāt in feudo, attemen si fuerit dictum q sit legitimatus expresse ad successionē feudi tunc succedit, no. Dec. in. d. cōs. cccxvj. vo. ij.

5 ¶ † Secundo amplia istud sine dubio pcedere, quotienscunqz in legitimatione dictū est, qd restituitur pristine nature. Unū si aliquis vult plenā cōsequi legitimationē, petat se restitui pstine nature, quo restituto sibi cōpromittūt iura agnatoz bm Anto. de Ros. in tracta. legit. in. ij. lib. in ver. c. cām, col. iiij. nu. xliiij.

6 **Illegitimus** † Asserens se legitimum, an comprehendatur, per nostrum statutum, vt sub eo veniat, breuiter dicendū est, qd nō put tz Paul. de cast. in consi. clxxviij. super eo vero, qd queritur, virū dici legitimati, volu. ij. Nam statutum hoc intelligitur eo casu quo agnatio non negatur, cum igitur ille, qui petit compromissum fieri tanqz agnatus, sicut statutum loquitur de agnatis, & cognatis, vsqz ad quartū gradum, necesse hz probare se talem esse agnatum, q q petit aliquid, tanqz talis dz pbare se talem, si hoc negatur. C. q accus. non pos. l. non ignorabat. de lib. agno. l. fi. q satisda. cog. l. si vero. §. qui pro rei qualitate, & no. Cyn. in. l. cum te. C. de proba. Ergo sequitur, qd non possunt prefati legitimati, tanqz agnati vti beneficio statuti, cum non constet eos esse agnatos. sicut statutum requirit per. l. diuus, & qd ibi no. Bar. ff. de test. mil. & optime facit in ratione sui. c. si a subdelegato de offic. delega. lib. vj. & quod no. idem Bar. in. l. j. in princip. ff. quod vi, aut clā de statuto loquente de instrumento publico. q ante omnia oportet constare, quod sit publicum instrumentum ad hoc, vt dispositio statuti locum habeat, & cum statutum fundet se in hac qualitate agnatorum, sequitur quod non possunt, vti beneficio statuti, cum agnatio sit probanda. l. pretor. §. docere. ff. vi bon. rapt.

¶ Comprobatur hoc, nam regula est generalis, quod asserenti, seu deducenti aliquā qualitatez ad fundamentum intentionis sue incumbit ei probatio. l. ei qui. ff. de proba. l. actor. C. eod. Canoni. in. c. actor. iiij. questio. iij. l. pen. §. docere, & ibi Ang. ff. ne quis eum qui, cum itaqz statutum vocet agnatos, volēs vti eius beneficio debet se agnatum probare, & proprius ad materiam facit, quod dicunt Anto. de but. Abba. & Card. zabare. in. c. per uenit qui fil. sint legit. Ubi volunt, qd quandocunqz q dicit se legitimum, vt consequatur hereditatem ab alio possessaz, vel qd simile, ita qd legitimitas sit causa sue intentionis, semp tenetur probare se legitimum bm Soci. in consi. xxxix. visis, & inspectis col. prima, vol. primo. Ex quo patet, qd asserens se legitimum, dz probare se esse legitimum. Et sic anteqz probet non admittit hoc idem tenuit Alex. referens dicta Paul. de cast. in consil. superius allegato. lx. in. v. col. in ver. venio ad bm, in secundo volu. & idem Alex. in consil. cxliiij. viso statuto, col. secunda, in ver. istam questionem in proposito, volumi. septimo, & Fulgosi. in consi. clix. Seius, & Aurelius, vbi dicit, quod in casu nostri statuti dz probari parentela, & de ea iudici constare.

¶ Intellige tū predictam cōclusionē quotienscūqz teneremus naturalē non cōprehendi sub nostro statuto, secus autē si 2riam opinionem sequeremur. Nam tunc questio hec procedit, sine dubio in naturali, asserente se legitimū, nā ēt, vt naturalis admitteret. Itē intellige pdictā qōnē de alio asserente se agnatū, vel cognatū, & partē aduersam id negātē vellet cōpellere ad cōpromittendū bm formā statuti, nā tunc non constito de propinquitate non debent admitti ad petenduz cōpromissuz p predicta.

7 **Naturalis** † Filius tantum, an cōprehendatur sub statuto, & quia scriben. in hac materia confundunt adinuicem naturales, & spurios, igitur distincte in hoc articulo procedam. Primo de naturalibus. Secundo de spurijs, incestuosis, & alijs similibus tractando, naturalium autem materiam, ita diuidam. Primo an naturales possint cōpellere coniunctos, & ppinquos agnatos, & cognatos, ex parte

patris.

patris. Secundo, an possint compellere agnatos, ꝛ cognatos matris ad compromittendum secundum statutum nostrum. Tertio, an filij dictorū naturalium legitimi, ꝛ naturales possint ꝯpellere propinquos, tam ex pte matris, q̄ ex pte patris dictorū naturaliū. Quarto, an ipsi naturales, ꝛ eorū filij legitimi ꝛ naturales possint cōpelli per propinquos patris, ꝛ matris naturalis ad compromittendum secundum formam statuti.

¶ Circa primū vz, an naturales possint cōpellere propinquos suos, ꝛ cōsanguineos ex parte patris, reperio. ꝙ Pet. de ancha. in ꝯsi. xix. ƀm qd̄ allegat Roma. in. l. parentes. ff. de in ius vocā. seu in ꝯsilio. clxxv. ƀm qd̄ dicit Alex. in. l. ex facto. §. si qs rogatus. nu. xxxiij. ff. ad trebel. sed in libro meo est cons. clxxxv. Apud me qō ista dubitabilis est, cōsulendo tꝫ naturales sub nostro statuto cōprehendi, motus qꝛ attenta materia, de qua loquitur statutū debent cōprehendi, que est, vt inter coniunctos sanguine euitent̄ scandala, ꝛ ad pacē, siue ad ꝯcordiā reducant̄, ꝛ iō debeant q̄ōnes cōpromitti, qꝛ in hac materia pacis, ꝛ scandali, ita pricipiāt naturales tm̄, sicut naturales, ꝛ legitimi, ꝛ hinc ē ꝙ iniurie, ꝛ vendicte ꝓsequutio, ita eis daī sicut legitimis, ꝛ naturalibus, vt no. Bar. in. l. j. ff. de accu. qꝛ ergo cause ciuiles, cāz crimininibus prestare noscuntur, vt. l. ꝓperandū. C. de indi. ꝓuidit statutū, qd̄ cause inter coniunctos debeant peramicos cōgruentius expediri. l. cōgruētius. C. de ingen. manu. Pax eniz ꝛ cōcordia ad primeuū ius naturale referunt̄, quo iure oīa erant cōia, oēs liberi, ꝛ oēs legitimi, vt in auctenti. qui. mo. nat. effi. sui. post principiū. ad naturalem ergo intelligentiam non ciuilem. postq̄ de naturali materia statutū loquit̄ eius verba sunt referenda, vt sic iuxta materiā subiectā sermones nitantur, vt. l. si vno. ff. loca. hinc est, ꝙ in reuerentia exhibenda parentibus, ꝛ matrimonijs, qꝛ in naturali iure fundatur, veniūt ēt vt. d. l. parētes, de in ius vocā. l. adoptiuus. §. seruiles. ff. de rit. nup. vbi naturale ius, ꝛ pudor inspiciendus est. ꝛc. Ita aūt iste pudor attenditur inter naturalem, cum legitimo fratre litigantem, sicut enz litigant inter se duo legitimi. Item statutū dicit indistincte coniunctos, vsqꝫ ad tertiū gradum non debemus ergo distinguere, de legitimo, vel naturali, vt. l. j. §. generaliter. ff. de lega. ꝓstand. ꝛ. l. de pretio. ff. de publi. Nam si statutum non voluisset comprehendi filium naturalē, vel fratrem, hoc expresse dixisset, vt fecit imperator, vt in. l. titia. C. de adulterijs, ibi non naturales, sed iusti dumtaxat. ꝛc. Itē verbum qd̄ pōt sub se comprehendere plures species videtur omnes includere, si simpliciter proferatur. ff. de verborum significatione. l. alienationis. §. donati, ꝛ. l. quotiens idem sermo de reg. iur. ꝛ qd̄ ibi no. Preterea i intelligendis sermonibus plus attenditur cōis vsus loquendi q̄ vera proprietas. l. liberorū. §. ꝙ tm̄ cassius. ff. ď lega. tertio. Sed communiter populus, siue vulgus, verbūm filij, ꝛ verqum fratres interpretatur de legitimo, ꝛ naturali, ꝛ etiam de naturali tm̄, sic ergo debet intelligi in statuto. s. vt communiter vulgus intelligit, non ius. c. quod dilecto, ď cōsanguinitate, ꝛ affinitate. Item appellatio filij ampliat̄, cum agitur de fauore, ꝛ cum agitur de odio restringit̄, vt no. in. l. filij de verbo. significa. Sed statutum loquit̄ de materia fauorabili, que versatur in celeri causarum expeditione grata iuribus. l. properandū in principio, de indi. ꝛ. c. finem litibus, de dolo, ꝛ cōtu. concludit igitur ex predictis. Ancharа. qd̄ sub dicto statuto includat̄ similiter naturalis tantuꝫ, ꝛ etiam filij fratrum naturales tantum.

¶ Facit pro hoc dictum Roma in. l. parentes. ff. de in ius voc. qui dicit, quod si statutuꝫ disponat, qd̄ cause inter patrem, ꝛ filiū debeant cōpromitti, habeat locum etiam, si sit filius naturalis tantum, qꝛ statutum habuit respectum tantum ad rationem naturalem, argumento dicte. l. parents, quod dictum sequitur Repha. Fulgo. in dicta. l. parentes, idem videtur sensisse Fely. in. c. in presentia, colnmna octaua, numero. xxxiij. de probat. Ubi voluit, qd̄ propter reuerentiam debitam patri, filius naturalis teneatur compromittere, qd̄ secus dicebat in alijs de parētela

¶ In ꝯrium, ꝙ immo tale statutum non comprehendat naturales, facit id qd̄ voluit Imol. in. l. ex facto. §. si quis rogatus, col. vij. ff. ad trebel. vbi dicit, qd̄ si statutum sit in Ciuitate, quod coniuncti, vsqꝫ ad quartū graduꝫ, si sit qstio inter eos, possint cogi ad compromittendum, si naturalis, vel spurius habeat qd̄nem cum fratre legitimo, ꝛ naturali non possit compelli ad compromittendū talis frater legitimus, ꝛ naturalis, ꝛ ꝓ. hoc adducit illud, quia tale statutum est contra ius commune, nam nemo debet compelli. l. titia. §. tam ꝛ si. ff. de arbi. l. in re mandata. C. man. ꝛ facit quod voluit Bart. in. l. furti. §. qui iussu. ff. de his q not. infa. ꝛ Bal. in. l. ex stipulatione. C. de sent. ꝛ in. c. j. §. si qs, de pac. ꝛc. vbi volunt neminē cogi debere ad cōpromittendū, ꝛ sic vr̄, ꝙ tale statutū sit contra ius commune, ꝛ ab eo exorbitet.

¶ Preterea in dispositionibus, que nō sunt iuris naturalis nō cōprehenditur filius naturalis, quando talis dispositio est exorbitans secundum Iac. de are. Cyn. in dicto. §. si quis rogatus qui allegat. l. quarta. C. de nat. libe. idem not. Cyn. in quadam additione in dicta. l. quarta, ꝛ facit. l. ex libera cum ibi not. C. de suis, ꝛ legitimis.

¶ Secundo facit secundum Imol. in dicto. §. si quis rogatus naturales non videntur esse coniuncti, nisi quo ad matrimoniū. l. non facile. §. affinis. cum glo. ff. de gradi. luncta. l. si spurius. ff. vnde cog. vnde tales fratres non succedunt inuicem etiaꝫ tanq̄ cognati, vt est glo. in. l. hac parte. ff. vnde cog. quod ideꝫ tenuit Cyn. in auc. itaqꝫ. C. commu. de succes. Ang. ꝛ Bal. in. l. fin. C. vnde cog. Ang. in. §. fi. in auc. quib. mod. nat. effi. su. ꝛ Bal. in l. in testamento, in. ix. questio. C. de testa. milit.

¶ Tertio facit, quia inter illegitimos non est dare gradum agnationis, per. d. l. spurius, ꝛ. d. l. hac parte, ꝛ per consequens non videntur comprehendi tales naturales per statutum nostrum, eo maxime, quia statutum nostruꝫ est constitutio iuris ciuilis iuxta. l. omnes populi. ff. de iusti. ꝛ iure. Ideo non videtur comprehendere dictos naturales, ꝛ facit dictum Cy. in. l. cum pater in. §. volo. ff. de legatis secundo. Ubi dicit, ꝙ priuilegium concessum Regi, qd̄ facere possit pro se, ꝛ liberis suis celebrare tēpore interdici, qd̄ naturales non cōtinebuntur per no. ꝑ glo. in clemen. prima, de baptis. Et sic ex his concludunt scriben ꝙ naturalis non ꝯprehendit̄ ꝑ statutum, ad hoc, vt possit ꝯpellere agnatum, seu cognatū ltimum, ꝛ naturalem ad ꝯpromittendū.

¶ Et plus dicebat Imo. in. d. §. si quis rogatus, ꝙ etiam si statutū diceret, ꝙ si sit qstio inter ꝯsanguineos, ꝙ possint ꝯpelli ad ꝯpromittendū, ꝙ idem sit, ꝙ naturales non comprehendant̄ qꝛ ꝯsanguinei dicuntur, qui proprie sunt agnati. d. l. spurius, ꝛ. l. ꝯsanguineos, post principiū. ff. de suis, ꝛ legiti. Idem ꝙ naturalis non comprehendatur in nostro statuto, tenuit Alexan. in d. §. si quis rogatus, nu. xxxiij. et. xxxiiij. ꝛ Roma. in. l. si filio, la secunda. ff. soln. matri. Paul. de cast. in consil. clxxviij. volu. ij. ꝛ Alex. in ꝯsi. lx. col. iij. volu. ij. ꝛ in consilio. cxliij. Uiso statuto sub rubrica, volumine septimo.

¶ Unde tenēdo hanc partē. Alex. in dicto cōsilio. lx. ꝛ in. d. consilio. cxliij. Respondebat ad contraria, ꝙ id quod naturalis veniret sub statuto habeat locum quotienscunqꝫ statutum loqueret̄ per verba naturalia puta pater, vel filius, sed statutū nostrum loquitur per nomina iuris, ꝛ est contra ius commune, dūz dicit coniuncti. Nam hoc nomen a iure inuentum est. l. cum manifestissimi. §. cum autem in verb. coniunctas C. de fur. ꝛ in. l. cū alienam. C. de legi. ita etiam tenuit in dicto. c. in presentia, colū. octaua, numero trigesimotertio de probatio.

¶ In hoc articulo qꝛ scrib. videntur cōfundere spurios ꝛ naturales adinuicem, vt in principio huius questi. dixi Et ideo quātum spectat ad naturales dico eos comprehendi sub statuto nostro ꝛ hanc veriorem esse opinionez existimo, ꝛ ad hoc tenendū animaduerti debere puto, qui dicantur proprie naturales, ꝛ dico, quod naturalis dicitur proprie ille qui natus est in domo ex concubina in ea retēta, ꝛ ex legitimo concubinatu, ꝛ concubina dicitur illa que indubitato affectu, in domo est retenta ab vxore parum distans. l. in concubinatu ff. de concubi. ita dicit Bald. in consilio cētesimo vigesimonono factum proponitur, volumine secundo, ꝛ Abb. in capitu tanta qui fil. sint legiti. ꝛ Baptista de Caccialupis, in. l. si qua illustris, in tertia columna. C. ad orficianum, ꝛ Alexand. in consilio. lv. volumine secundo. Isti itaqꝫ naturales, qui considerantur a lege veniunt appellatione coniūctorum, ꝛ proprie appellantur coniuncti, prout dicūt Inn. Hostiensis Ioannes andreas But. ꝛ abba. ꝛ alij ꝛ ista est communis opinio, prout dicit Felynus in capitu. nonnulli in fine, de rescrip. Ubi volunt omnes predicti, quod determinatio illa que se habet, ꝙ coniunctus admittat̄ pro coniuncto ad agendū, vēdicat sibi locū in filio naturali, sed in statuto nostro vocant̄ coniuncti, ergo ꝛ naturales.

¶ Preterea facit pro hoc quod dicebat Alexand. in dicta. l. ex facto. §. si quis rogatus nu. xlij. ꝙ quando lex fundata est in rōne naturali ꝙ naturales filij comprehenduntur sub appellatione coniunctorum, inferendo ad dispositionē. l. sed ꝛ he ꝑsone ff. de procu. Et sic quotiens est naturalis ratio in lege, naturales ꝯprehenduntur, sed in statuto nostro inest naturalis rō, ne propinqui procedant ad litigia per iniuriā, ꝛ odiū, ꝛ vt pacifice ꝛ amicabiliter tractent̄ per arbitros cause coniunctorum, ꝛ vt

scandala euitentur, pront deducit Petr. de ancha. in. d. cōsil. clxxxvij. ⁊ dixi. s. late in. ij. q. prime .q. prin. Cum itaq; statutum hēat naturalē eqtatē in se dōm ē naturales cōprehēdi. ¶ Preterea ꝯfirmat hoc p id qđ dicit Bal. in. l. j. col. xj. versi. quo ad ₰m C. qui accu. non pos. vbi vult, qđ naturales dicunt sui, q2 naturale nomē habēt, ⁊ natura cōis, ⁊ ius ciuile in natura positū ē nā ius in facto positū est. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. acq. Sed natura est facti, ⁊ ars imitat naturā in quantum pōt, cum itaq; naturalis rō dictet cōiunctos, ⁊ propinquos debere amicabiliter i suis litigijs p arbitros pcedere q rō cōprehēdit nāles tm eodē mō lex ciuilis. ⁊ sic statutū in ea rōne fundatū d3 cōprehendere naturales. ¶ Preterea quotiens cōstat de voluntate tacita disponentis, naturales cōprehēdunt sub statuto, que mens colligitur bñ est eadē rō, i legitimis, ⁊ nālibus q̄ ē i nālib9 tm, put dr Abb. in. c. in presentia, col. v. nu. xxij. de proba. sed eadē rō est in naturali ⁊ legitimo, que est in naturali tm p statutū nostrū, put predixi, ergo ⁊ statutū nostrum eos cōprehendi. Alex. tñ in. d. §. si qs rogatus, col. xx. nu. xlix. vr impugnare istā rationem Abba. ⁊ dicit hoc non pcedere statutis, ꝯ ius cōe. in qbus pprie, ⁊ stricte verba debent accipi, vt declarat Bar. in. l. labeo. §. ꝯtum. ff. de verb. signifi. nec ex idēptitate rōnis fit extensio in exorbitantibus, vel correctorijs. l. ius singulare. ff. de legi. sed ab hac impugnatione Dec. in. d. c. in presentia, col. xvj. defendit Abb. ⁊ dicit, qđ Abba. fatetur qđ statuta pprie sunt intelligenda, ⁊ qđ naturalis pprie non dicatur filius, vt inferius dicit, sed tñ in primis ipse vult, qđ tacita voluntas disponentis in hoc attendatur facit tex. in. l. in cōuentionibus. ff. de verb. signifi. ⁊ voluntas satis colligit ex rōne. l. cū mulier. ff. solu. matr. ⁊ in. l. scire oportet. §. oportet. ff. de excu. tuto. ⁊ sic quantū ad casuz nostruz, ex mente statuti fieri pōt extensio ad naturalē, ⁊ hanc conclusionē Decij, ⁊ Abba. sequit pceptor meus. d. Petrus Paulus Parisius in. d. c. in presentia, col. xxxi. nu. lxxiiij. Ubi dicit h pcedere cum regulariter statutū regulatur, ₰m vltimas voluntates, vt latissime p Franc. de cur. cons. xxvij. in primo dubio, vbi multa accumulat. l. nominis rei. §. verbū. ff. de verb. signifi. late Bar. in. d. l. cū mulier. ff. solu. mat. sed voluntas testatoris ⁊ mens eius, siue tacita, siue expressa attendi d3, ⁊ predominat. l. si. C. de iure delibe. l. nō aliter. ff. de leg. iij. ⁊ que plene adducūt scrib. p illum tex. in. l. in cōditionibus. ff. de cond. ⁊ demō. ad qđ ēt facit. nā mēs statuentiū est attendenda, ⁊ pro lege haber, tex. est clarus, ⁊ bonus, ⁊ ibi adducuntur cōcordantie, in. c. ex parte lo vltimo, in verb. interpretatione, de verb. signi. ₰m Bal. in. l. oi nouatione. C. de sac. san. eccl. ⁊ bona gl. ⁊ ibi scrib. in. l. tale pactū. §. fi. ff. de pac. ad qđ ēt facit. c. intelligende de verb. signifi. ⁊ c. in his que, ad hoc adducit Lap. pralegato. c. ⁊ p Oldra. cōsil. ciij. Ubi alias leges adducit, vel possumus dicere, quod statutū nostrū non est odiosuz, nec exorbitās, imo est fauorabile, vt. s. in. ij. q. j. q. princ. ⁊ sic dictū Alex. ꝓcedit in alijs statutis haberet locū in nostro aūt non. ¶ Preterea est dictū Abba. in. d. c. in presentia. d. col. v. vbi vult, qđ quotiescunq; agitur de cōmodo filiorū, qđ tunc appella tione filij veniant ēt naturales, ea quadā benignitate argu. in. l. generaliter. §. cū aūt. C. de insti. ⁊ substi. Alex. tñ in. d. §. si qs rogatus. d. col. xx. impugnat dictuz hoc Abb. adducendo, gl. in clem. prima, de batis. ⁊ in. l. liberos ff. de senat. vbi de fauore, ⁊ cōmodo filiorū tractatur, ⁊ tñ non veniunt naturales, sed Dec. in. d. c. in presentia defendit opinionem Abb. ⁊ eā sequit ⁊ ē magis vera, ⁊ ad adducta p Alex. rñdet, qđ id h3 locū in aliquo casu particulari puta, vbi agit, de dignitate. vel preeminētia, tunc non venit naturalis, vt no. Bal. in l. filiū in prin. ff. de his q sunt sui, vel alieni iu. ⁊ ideo si cōcedatur imunitas doctorib9, ⁊ filijs non veniūt nāles, q2 qualitas doctoratus nālibus nihil ꝯfert, h3 Bal. in. l. parentes, col. fi. v. h pone. ff. de ius vocā. ⁊ in rescriptis, ⁊ priuilegijs, nō veniūt nāles vt ingt Ange. in. d. l. generaliter. §. cum aūt. Conclusio ergo Abba. est quotienscūq; verisimiliter eadem ratio ēt in naturali concurrit, ⁊ istam conclusionem ēt videt sequi Ang. in cōsi. xxx. super primo, ⁊ Bal. in. d. l. parentes, circa finem, versi. Item facit ad aliam qōnem, vbi inquit stante statuto, qđ filij, ⁊ nepotes non debent gabellam soluere de eorū relictis, ēt in naturalibus habebit locum. cum per aliam rationem statutum locum habere non possit, ꝗ per fauorem quendam qui etiam naturalibus debet allegat. l. primam. C. de impo. lucrat. describ. lib. xj.

¶ Preterea facit ad, hoc q2 isti naturales sunt cōsiderabiles iure ciuili, ⁊ veniunt ad successionem parentum, put est tex. in. §. si qs autem defunctus, in. §. h ipso in auc. q. mo. nat. effici. sui ⁊ in auc. licet. C. de natura. liber. ⁊ ibi Py. ⁊ Bar. ⁊ Mathe. in tracta. de succes. ab intesta. Et ita est omnium sententia, cum ita q considerentur per ius ciuile, debent etiā considerari per statutum nostrum, ⁊ per illud aprehendi cum statutum sit pars iuris ciuilis. l. omnes populi, ⁊ que ibi not. ff. de insti. ⁊ iure.

¶ Ultimo facit id qđ in materia cōsuluit pulchre Raph. Fulgo. in cōsil. clij. supposito statuto, vbi dicit, ⁊ cōcludit in statuto nostro cōprehendi naturalem, ⁊ huic consilio subscripsit se, ⁊ ita cōsuluit Rapha. cū. Mouet q2 in fauorabili dispositione claudant ēt naturales dūtaxat p legē parentes. ff. de in ius vocā. ⁊. l. iurius, el secūdo. §. dame, cū cōcordantijs. ff. de lega. ij. in dispositione vero odiosa, ⁊ irrationabili minime cōprehendantur, nisi insti, ⁊ naturales p. l. verba. C. ad legē iul. de adult. ⁊ p doctrinā Bar. in. l. iiij. ff. de lib. ⁊ postu. ⁊. c. odia, de reg. iur. libro. vj. ₰m aūt hanc doctrinā nemo dubitauit naturales in statuto cōprehēdi, cū id fauorabile sit, ⁊ precipue fauore suffultū rōne sanguinis arg. ff. si cert. peta. l. si qs nec cām, ⁊. l. rogasti, in princip. adducit ēt cūplura ex predictis. ¶ Ad ꝯria, si volumus tenere hanc partē, put est verior, ⁊ vt ēt tenuit Petrus d anchara. in. dicto cōsilio. clxxxvij. ⁊ alij. s. positi possumus rñdere. Et ad primum dū dr, qđ statutū hoc dr correctoriū exorbitās, ⁊ odiosū, dicas totū ꝯriū, q imo est fauorabile, ⁊ dr esse nō correctoriū, nec exorbitās, sed limitat ius cōe, prout dixi. s. in qōne secūda, prime qđneis principalis, nec repeto. Ad h3 dū dicitur, qđ non sunt coniuncti rñdetur, qđ imo sunt cōiuncti, ⁊ appellatione cōiunctorū veniunt, vt dixi. s. tenendo hanc partē. Ad tertiū dū dicitur, qđ non est dare gradū inter hos, dico istud esse falsum, si cōsideremus verba statuti, que dicunt, gradus cōsiderari debere ₰m ius canonicū, ₰m qđ ius, vt in ꝯrio dr, gradū habent, ⁊ maxime cū isti tales naturales, sint cōsiderabiles, de iure ciuili, vt predixi, e ex ratiōe naturali, que in statuto cōsiderat, dicuntur facere gradum, vnde magis attenditur mens statuentiū, ꝗ verba. Ex quo patet clara responsio ad restrictionē quam faciebat Alexan. vt statutū haberet locū in patre, ⁊ filio tm, ⁊ procedere. quotiens statutū loqueretur per verba naturalia. Nam intelligitur generaliter in omnibus propinquis, ⁊ coniunctis, vsq; ad gradus nominatos. Et dato qđ statutum non loqueretur per verba naturalia. Attamen q2 habet rationem naturalem in se que verbis predominatur iuxta superius adducta, ⁊ not. in. l. non aliter. ff. de legatis tertio, non immerito naturales comprehendit.

8 ¶ † Amplia, ⁊ extende hanc ꝯclusio. vt non tantū habeat locuz in filio naturali nato ex ꝯcubina, vt. s. sed etiā habeat locum in filio naturali ex fancelastra extra domū, vel que cum ipso dño habitat, ⁊ vagat p vicos, ⁊ plateas, ⁊ postea reuertatur domū. Nā largo modo isti tales filij appellant naturales, prout dicit Ioā. And. in. c. nisi cū pridē. §. persone de renuntiatione, ⁊ ibi Bal. ⁊ Ioan. baptist. de Caccialu. in. l. si qua illustris. C. ad orficianū col. ij. ⁊ iste talis dr naturalis largo mō. i. non ꝯ iura naturalia, nec ꝯ iura ciuilia. Cū ipsa procreatio naturalis sit, nec iuris ciuilis sit obstaculo obumbrata, ⁊ quicquid iuris ciuilis rigor dictet iura tñ canonica oēm natū ex soluto, ⁊ soluta naturalē appellāt c. innotuit de elec. ita t3 Bal. in. ꝯsi. ccvj. casus talis est, quidā A. i fine, volu. iij. Uñ dicebat ibi, q si qs hēat filiū ex tali fanticella, ⁊ petat illū legitimari tanꝗ filiū nālē, ⁊ fiat ltimatio p bñtem ptārē, eo expsso tantū, q sit naturalis, talis legitimatio v3, cū largo modo dicatur naturalis, ⁊ tunc ex larga significatione extenditur nostrū statutū ad illū, put diximus in emancipato. s. in hac. q. prin. in ver. emancipatus, ⁊ eo q2 statutum nostrum cū sit fauorabile, extenditur de vno casu ad alium, vt dixi. s. in. iij. prime questio. prin.

9 ¶ † Idē dicas in quocūq; filio nato ex coitu habito per solutū cū aliqua muliere ēt soluta, q ex cōi vsu loquēdi dr naturalis, ēt si nasceret ex furtiuo amplexu, prout dicit tex. in. c. innotuit, de elec. nam in rei veritate non attenta iurisdictione iste est naturalis, si vterq; parentum contentetur de eo, q sit eorꝫ filius, et pater, cū indubitato affectu t3 eū in filius suū ⁊ paterna eū prosequitur charitate, nempe quantuz ad deū, qui iudicat ₰m veritatē. Itē h3 canonicā equitatē, iste nō d3 dici spurius, ⁊ p matrimoniū subsequens legitimat. §. fi. inst. d nup. c. tanta qui fil. sint legi. Iste ergo filius natus ex soluto, ⁊ soluta ₰m iuris subtilitatē nō est filius naturalis, ₰m verā naturalitatē ⁊ canonicā equitatē, ⁊ cōem vsuz loquēdi dr naturalis, ita bal. in ꝯsi. cxxix. factū pponit in terminis. vol. ij. Unde dicebat, q pater pōt legitimare filios sub noie appellatiuo filij naturalis, ⁊ non intelligit eius tacuisse defectum, vel obrepsisse Pretori sed naturaliter verum dixisse, sic legitimatio valet voluntate, potestate, ac forma canonizantibus actum, quod etiā dicit Angel. in. l. iter liberas. ff. de adulte. ⁊ sic attentis premissis statutum

tuz nostrum extenditur ad hos naturales.

10 ¶ Secundo† Quero, an filius naturalis possit cōpellere agnatos, ⁊ cognatos ex parte matris ad cōpromittendū iuxta seriē nostri statuti, ⁊ sine aliqua disputatione dōm est, qđ sic, nā tales cognati, ex parte matris dicunt̄ habere ꝓximitatez insimul. cuz dictis naturalibus, vnde admittunt̄ ad successionē, ⁊ sic frater matris est successibilis in bonis filij naturalis. l. si spurius. ff. vn. cog. ⁊ pp hoc dicebat Jmo. i. d. §. si qs rogatus, ꝙ filius naturalis volēs agere ꝓ femina, vel ꝓ aliquo ꝯiuncto, ex parte femine ⁊ sic matris admittit̄, qꝛ hȝ ꝓximitatē, ⁊ per hoc pȝ, qđ frater naturalis admittit̄ ꝓ fratre, q eēt ex eadē matre, qꝛ ex latere materno habēt ꝓximitatē, ⁊ cognationē inuicē, vt est de mente gl. in. l. hac parte. ff. vn. cog. ⁊ Guil. de cun. in. l. parentes. ff. de in ius voc. ⁊ īȝ Fely. in. c. nonnulli. §. sunt ⁊ alij. col. xvij. ver. excipiunt̄, nume. liij. de rescrip. ⁊ ita in casu nostro ꝯcludit Alex. in d. §. si qs rogatus, col. xv. ⁊. xvj. nu. xxxvj. ⁊. xlj. ⁊ istud ꝓcedit sine difficultate, si tenemus, vt ṗdixi, ꝙ naturales cōpellāt ꝓpinquos, ex parte patris, ⁊ eo maxime qꝛ vt. ĩ. dicā in verb. spurius in. ij. q. spurij nati ex coitu nō damnabili pñt arctare ꝓpinquos

11 ex parte matris ad cōpromittendū. ¶ Tertio† Quero, an filij naturalium, si sunt legitimi, ⁊ naturales, possint cōpellere ꝓpinquos suos ad cōpromittendū, ⁊ in hoc distingue, aut volunt cōpellere ꝓpinquos, ex parte matris, patris naturalis, vt puta fratrem patris ex eadē matre, ⁊ tūc dicas, qđ possunt cōpellere. nam quēadmodū naturalis pōt cōpellere ꝓpinquos, ex parte matris ad cōpromittendū, tāto magis poterūt eius filij, q sunt legitimi, ⁊ naturales, auc. multo magis. C. đ epi. ⁊ cle. aut volūt cōpellere ꝓpinquos, ex pte patris eorū, patris naturalis, vt puta fratrē patris, ex eodē patre, sed diuersa matre, vel aliun. Et tūc si tenemus eā opinionē, quā veriorē puto, ꝙ naturales possint cōpellere ꝓpinquos, ex parte patris. Clarū erit, qđ filij legitimi, ⁊ naturales talis patris naturalis poterunt cōpellere dictos ꝓpinquos, ex parte patris, arguendo a maioritate rōnis. aut nos tenemus aliā opinionē, ⁊ tūc dōm est, qđ isti filij legitimi, ⁊ naturales non possunt cōpellere propinquos, ex parte patris naturalis, ⁊ ꝓ hoc facit dictū Bal. in. l. fi. C. de verb. sign. Ubi vult, qđ in ea dispositione in qua non ꝯtinent̄ naturales, eodē mō, nec ꝯtineant̄ filij legitimi, ⁊ naturales dictorū naturaliū. ⁊ rōnem assignat, qꝛ si non ꝯtinent̄ filij Bastardi, qui sunt filij primitiui, idest primus amor, multo minus ꝯtinent̄ nepotes ēt legitimi ex bastardis nati, qꝛ nulla gr̄a pōt esse legitima, ex illegitimo nascendi principio, ⁊ radice corrupta. l. fi. C. de natu. lib. vñ si primus phylos. i. primus amor est ꝯ̄ bonos mores secūdus phylos. i. amor deriuatus ad nepotē sine peccato originali, vt ita dixerim esse non potest. Unde qui primitiua inficit deriuatiua vituperat.

12 ¶ † Quarto Quero, an tales naturales possint compelli per agnatos, tā ex parte patris, q̄ȝ ex parte matris, dicas ꝙ sic. naz si agit̄ lis inter naualē, ⁊ aliquē eius propinquū legitimū, si ille legitimus petat compromissum naturalis pōt ꝯpelli per ea que dixi. s. in hac questione, in verb. legitimatus, versi. ⁊ tenendo.

13 ¶ Spurius† An ⁊ ipse venit sub nostro statuto, ⁊ possit cōpellere legitimos ad cōpromittendū in hoc vt magis innotescant que. ĩ. sum dicturus, sciendū est, qđ spurij dicunt̄ illi q nati sunt ex coitu a. l. ciuili reprobato, vt ꝑ Bar. i. l. fi. ff. de his q. vt indig. ⁊ Abba. in. c. tāta q fi. sunt legit. Et illi qui non cōprehendunt̄, sub naturaliū distictiōe supius tractata, ⁊ vt magis appareāt, ⁊ ꝑticularius demonstrent̄. Dico quidā dicuntur manzares, qui nati sunt ex scorta, idest ex meretrice, q alias appellantur vulgo quesiti ḃm gl. Hosti. Anto. de but. ⁊ alios in. c. nisi cū pridez. §. persone de renun. vbi tex. facit mentionē de istis manzeribus, q dā dicuntur nothi, ⁊ isti dicunt̄, q sunt nati ex adulterio ḃm. d. gl. que dicit. ꝙ sicut dꝛ notha febris, que affigit, sicut quartana, ⁊ tamen non est vera quartana, sic nothus qui videt̄ vere filius, ⁊ non est, ⁊ hij ēt dicuntur adulterini vt nati ex adulterio, quidam dr̄ incestuosi, vt nati ex consanguinea transuersali, quidā dicunt̄ nepharij, vt nati ex consanguinea ascendente, vel descendente, vtrūqꝫ probatur in auc. de incest. nup. per totum, ⁊ in. c. de incesti. xxxv. q. iij. ⁊ appellant̄ incestuosi ēt nati ex constituto in sacris, ⁊ concubina soluta, vel ex monacho professo, ⁊ concubina, vel ex moniali professa, ⁊ soluto, vt no. gl. Bal. Pet. Cy. Saly. Pau. de cast. in. l. ij. de epis. ⁊ cle. q̄uis Bal. in. c. in ṗsentia, in antepe. col. de proba. videatur sentire ꝯ̄rium, Abba. aūt post gl. in. c. per venerabilem, qui fil. sint legi. Dicit ꝙ filij Presbyterorum dicuntur adulterini, ⁊ si concurrat in vna persona adulteriū, incestus, appellant̄ incestuosi adulterini, ⁊ sic in oibus. s. nominatis. Unde natus ex moniali professa dicitur nepharius, adulterinus, incestuosus sacrilegiuus, nam hoc casu concurrunt plura crimina. Adulterium qꝛ sponsa Dei, sacrilegiū, qui lesit sacramentum incestus, qꝛ consanguinea nostra, qꝛ filij Dei sumus, ⁊ de oibus istis pōt accusari, no. Abba. ⁊ Anto. de but. in. c. at si clerici, de iudi. ⁊ not. Joan. Baptist. de. s. Seueri. in d. l. si qua illustris. C. ad orficia. col. iij. ⁊ quarta.

14 ¶ † Ex istis ita natis coitus eorum parentum, quidam est accusabilis, ⁊ quidam non. Non accusabilis est coitus meretricuz, quia coitus cum meretrice non punitur, sed tolleratur. c. meretricis. xxxj. q. ij. quod intellige, vt no. Bar. in. l. si ea. C. de adulterijs, ⁊ Jo. Baptista de sancto Seueri. in. d. l. si qua illustris, col. iiij. Jtem, ⁊ coitus qui habet̄ cum non nupta, ministra hospitij, vel caupone propter vite vtilitatez, neqꝫ est accussabilis neqꝫ punibilis, tex. est in. l. que adulterium. C. ad. l. iuliam, de adulterijs. Jtē ⁊ coitus, qui habet̄ cum concubina alterius non legitima, idest reprobata, de iure ciuili, puta quādo quis teneret plures concubinas, vel teneret vnā, non vt vnicam concubinam, ⁊ eā nō habuit, ex indubitato affectu, nō ē neqꝫ punibilis, neqꝫ accusabilis, ita īȝ Bar. in. l. fi. C. de his quib. vt indig. Ang. in. l. si vxor. ff. de adulterijs, sed Bapti. de. s. Seue. in dicta. l. si qua illustris, in quinta col. dicit, ꝙ talis coitus est punibilis saltē pena extraordinaria, secundum quod tenet Mathe. in trac. de successio. ab intesta. colum. iij. nisi, ⁊ si non passim, sed frequenter se aliquibus immisceret.

¶ Accusabilis āt coitus, ⁊ punibilis ē quoties cōmittit̄ adulteriū, toto ti. ff. ⁊. C. ad leg. iul. de adul. quoties cōmittit̄ incestus ⁊ nepharius est coitus eodē mō, est punibilis. l. si adulteriū cuz incestu. ff. de adul. auct. ex cōplexu. C. đ incest. nupt. quoties cōmittit̄ stuprū, nā tūc pena imponit̄, vt ē tex. i. §. itē lex iulia inst. de pub. iud. quotiēs cōmittit̄ sacrilegiū, vt puta cū moniali, vel monachus cū soluta, ⁊ de similibus, vt tractat Abb. i. c. at si clerici col. xij. nu. xxxv. de iudi. ⁊ est punibilis, prout ibi. ⁊ idē dicas de similibus cōplexibus illicitis, vt tradūt scribē. in. d. c. at si clerici, ⁊ in. c. clericos đ cohab. cler. ⁊ mulier gl. ⁊ alij in. d. l. si qua illustris, ⁊ Bart. ⁊ alij in. l. fi. C. de his quibus vt indignis.

¶ Dum est questio, an spurij possint compellere legitime coniunctos ex parte patris, dicas indistincte, ꝙ non, ⁊ ad hoc tenēdum mouet me tex. in auc. ex complexu. C. de incest. nupt. Ubi tales nati ex nephario, ⁊ incestuoso, seu damnato complexu nō sunt nominandi liberi, nec naturales, ⁊ sic dici nō debent filij vñ dicebat Ray. in. l. cū pater. §. mater. ff. de leg. ij. ⁊ Hy. ibi, ꝙ stāte statuto, ꝙ nobiles debeant cauere de non offendendo populares, ⁊ ipsa cautio intelligat̄ pro nobilibus, ⁊ eoꝝ filijs, ⁊ liberis, ꝙ tale statutū non trahitur ad eorum spurios, qꝛ non sunt nominandi filij per tex. in. d. aucte. ex complexu, quod idem tenet Bal. in. d. l. cum pater. §. volo ff. de legatis secundo.

¶ Et ex hoc dicebat Jo. an. in addi. ad Spec. in rub. qui filij sint legit. ꝙ statutū disponens, ꝙ pr̄ teneat̄ emendare dānū datū ꝑ filiū, non cōprehendat spuriū, qꝛ nominandus non est filius, ⁊ sequitur hoc Anto. de but. in. c. ꝑ venerabilē in. xxxij. col. qui filij sint legiti. ⁊ Alex. eos ita referēs in cōsi. lx. visa legitimatione. col. iiij. vol. ij. ⁊ Calca. in consi. lx. factū tale in princi.

¶ Preterea tales spurij, ⁊ nati ex coitu damnabili non dicuntur coniuncti, pront Innocen. Hostien. Joan. andr. Anto. de but. Jmo. domi. ⁊ Bald. in. c. nonnulli. §. sunt ⁊ alij de rescrip. Ange. in. l. sed ⁊ he in princip. ff. de procurato. Ubi omnes cōcludunt, ꝙ spurius tanquā coniunctus, pro coniuncto ex parte patris non admittitur ad impetrandū, prout etiam tenet ibi Felyn. columna. xv. numero. lj. Cuz non sit coniunctus aliquo modo nec habeat cognationem.

¶ Preterea hoc videtur sine dubitatione procedere, nam aut isti spurij nati sunt ex Meretrice, vel ex ministra hospitij, vl̄ caupone, que solet se multis gratificari, ⁊ tunc qꝛ ignoratur, quis sit eorum pater, cum vulgo sint quesiti non possunt compellere, nec patrem, nec agnatos patris, cum non entis, nulle sint qualitates. l. manumissiones quoqꝫ. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊. l. eius. ff. si certum petatur. Aut sumus in his spurijs, qui nati sunt ex coitu damnabili, ⁊ punibili. Et tunc dicendum est, ꝙ si tales spurij nō possunt compellere agnatos patris, cum prius debeant constare, se esse tales, si volunt compromissum fieri ex forma statuti, vt dixi supra in hac questio. in verb. illegitimus, vnde constando talem qualitatem spurietatis allegant turpitudinem, quam quis agēdo non potest allegare. l. transactione. C. de transactio. ⁊ que ibi not. capi. lator de re iudica. Nam eum appellant patrem, quez eis non licet appellare dicta. l. vulgo, ⁊ ignominiā, ⁊ turpitudinē

suam demonstrant. Cũ hij spurij non sunt, nec bello seculari fortes, nec in fide stabiles, nec honorabiles hominibus, nec Deo amabiles, sed degeneres, ꝛ ignobiles, vt dicit text. in. c. si gens Anglorũ. lvj. d. ꝛ no. Curt. in cõsi. xvj. col. v. ꝛ in ꝗsi. xxxv. col. vj. ꝛ per illũ tex. dicebat Bald. in. l. j. in. iij. col. C. de his q pen. no. ꝙ si statutũ dicat, qḋ si qs opposuerit exceptionẽ, ꝙ spurius non possit institui, qḋ puniat̃ pena capitali, ꝛ qḋ illud statutũ sit precisum, ꝛ qḋ potestas teneat̃ ipsũ iurare, tale statutuȝ non tȝ, qꝛ non potest facere spuriũ successibilẽ, qꝛ est ꝯ bonos mores Ciuitatis Romane. Et sic patet, qḋ nullo iure tales spurij, siue in primo, siue in secundo casu cõsiderentur, sint admissibiles ad petendũ cõpromissuȝ. Et sic non possunt cõpellere ꝓpinquos patris, ex forma statuti ad cõpromittendũ. ¶ Quod spurij non veniant sub nostro statuto tenuit Dy. in cõsi. xvi. in Christi nomine, diligenter cõsiderata, qꝛ ſm eũ spurius non hȝ cõiunctionẽ vel cognationẽ ex parte patris alleg. §. fi. in auc. q. mo. nat. effi. su. ꝛ. l. spurij. ff. vñ cog. idẽ tenuit Bal. in. l. id qḋ pauperibus in. x. col. C. de episco. ꝛ cleri. vbi dicit, qḋ appellatione cõiunctoꝝ non venit spurius allegando no. per Dy. in. d. cõsi. xviij. idem tenuit Jo. de Jmo. Alex. ꝛ alij. in. d. l. ex facto. §. si qs rogatus. ff. ad trebell. cõfundendo tñ naturalẽ, ꝛ spuriũ, vt dixi. s. in ver. naturalis, idẽ tenuit Alex. in. d. cõsi. lx. volu. secundo, ꝛ in cõsi. cxliij. viso statuto, vol. vij. ꝛ alij oẽs quos allegaui. s. in verb. naturalis, tenentes naturalẽ non habere ius petendi cõpromissuȝ ex statuto, ꝛ Bap. de sancto Seueri. in. l. oẽs populi, col. lxxv. nu. ccix. ff. de insti. ꝛ iur. vbi dicit, qḋ ita cõsuluit Marcus anzeleli, ꝛ Dionisius de perusio q̃uis contrarium consuluerit Frã. Albergotus in cõsi. incip. quantum ad primum.

15 ¶ † Juxta premissa quero, nunquid tales spurij possint cõpellere ꝓpinquos, ex parte matris ad cõpromittendũ distinguendũ est, aut est talis spurius, q natus est ex coitu non dãnabili, vt predictũ, ꝛ tũc si non põt criminaliter accusari, talis dr̃ habere ꝓximitatẽ, quo ad matrem, vt est tex. in. l. si spurius. ff. vnde cog. ꝛ tales dicuntur ad inuicẽ cognati, put dicit Abba. in. d. c. nõnulli. §. sunt ꝛ alij, ꝛ frater naturalis ex latere materno hȝ ꝓximitatẽ, ꝛ agnationẽ, vt est tex. in. l. hac parte. ff. vnd. cog. vñ tanꝗ cõiunct i admittunt̃ ad impetrandũ ꝑ cõiuncto ex parte matris, put no. doc. in. d. §. sunt ꝛ alij, ꝛ Alex. ꝛ alij, in. d. §. si qs rogatus col. xvj. nu. xli. vnde tales spurij succedunt matri, ꝛ eius cõsanguineis, ꝛ eꝯ ꝑ. d. l. hac parte, ꝛ. d. l. si spurius, ꝛ no. gl. in. d. l. si qua illustris, ꝛ tales spurij ꝯtrabulant testamentum matris not. Bar. in. l. j. ff. de ꝯtrabu. ꝛ no. in. l. j. C. eo. ꝛ sic qḋ spu r i admittũtur ad petendũ cõpromissuȝ tȝ Alex. in. d. §. si qs rogatus, col. xv. nu. xxxvj. ¶ Aut tales spurij nati sunt ex coitu damnabili, ꝛ tunc dicendũ est, qḋ isti spurij non possint cõpellere agnatos, ex parte matris ad cõpromittendũ. Nã tales spurij non appellant̃ cõiuncti, ꝛ cognatio non ꝯhitur inter matrẽ, ꝛ talem filiũ, ꝛ cõsequens, nec inter fratrem ex eadeȝ matre, put dicit Alex. in cõsil. clxxiiij. super eo de quo queritur, volu. v. nec ad inuicem succedunt, vt dicit Bart. in. d. l. fi. C. de his qui. vt indig. ꝛ ita. l. si spurius, ꝛ. l. hac parte debent intelligi in spurio ex non damnabili coitu nato, ꝛ ꝑ Soci. in ꝗsi. clxviij. memini iam, volu. prio. ¶ Eodem mõ dico, quod spurius non potest compelli per partem ad cõpromittendum, vel per aliũ propinquum patris legitimum, distinguendo, vt supra, qḋ aut talis est vulgo quesitus, cũ non cognoscat patrem, non hȝ propinquos, per quos cõpellatur, aut est natus ex dãnabili coitu, ꝛ sic punibili, ꝛ tunc non licet hoc in iudicio nominare ad sui fauorem, vel vt dixi, iste talis non est, neq̃ filius, neq̃ coniunctus, ꝛ sic non est, qui possit eum compellere, vt predixi.

16 **Adoptiuus** † An veniat sub nostro statuto, ꝛ q̃m plura in hac qõne sunt capita, ideo distinguendo, sciendum est, duas esse species adoptiuorum, alterã que adoptio appellatur, cum est filiusfa. altera que arrogatio appellatur, cũ est sui iuris, vt dict text. in. l. prima. ff. de adoptio. ¶ Uideamus primo de adoptiuis, ꝛ sic quando est filiusfami. ꝛ tunc duo facta adoptione considerantur. Primum propinquitas, ꝛ coniunctio, quo ad partem naturalem. Secundũ quo ad agnatos, ꝛ cognatos patris adoptiui.

¶ Et quantum ad primũ, an possit compellere coniunctos ex parte patris naturalis ad cõpromittendum, dicendũ est quod sic, nam per talẽ adoptionẽ filiusfami. remanet in potestate sui patris, nec amittit cognationẽ, perinde, ac si non esset adoptatus, quotiensc ũq̃ adoptat̃ ab extraneo. ꝛ remanent integra iura sua prout dicit text. in. l. pen. in. §. primo. C. de adopt. ꝛ in hoc non est difficultas.

¶ Quantum vero ad patrem adoptiuũ, videbat̃ ꝙ posset ipsuȝ compellere. ꝛ eius agnatos, cũ etiam ſm ius nouũ talis adoptatus debeat habere reuerentiam versus patrẽ adoptãtem, nec possit eam in ius sine venia vocare, prout dicit gl. in. d. l. pen. in §. sed ne articulum, in verb. im̃mõ, ꝛ gl. in. l. adoptiuũ in verb. peculium. ff. de adopt. Que dicunt ꝙ ꝛ si sublata sint omnia iura antiqua respicientia talẽ filiũ adoptiuũ, ꝛ reseruatũ sit im̃mõ ipsi ius succedendi in bonis patris. Attamen non põt patrem in ius sine venia vocare, ergo vr̃, quod in modo procedendi d̃beat adoptatus seruare iura que respiciunt ius sanguinis.

¶ Contrarium dicas, quod immo isti tales adoptatiui, non possunt compellere propinquos patris ad cõpromittendum, ꝛ pro hoc est tex. in. d. l. pen. in. d. § sed ne articulum. C. de adopt. vbi dicit quod tales adoptiui, nullum aliud ius habent nisi ius succedendi ab intestato in bonis patris adoptiui, ibi duȝ dicit tex. in hoc tantummõ ei prodesse volumus adoptionẽ, vt non successione ab intestato patris extranei adoptiui defraudetur. Et tũc qꝛ nisi quo ad successionem habent ius, dicendum est, quod non veniant sub nostro statuto, quemadmodum dictum est supra de oblato curie in verbo. legitimati in prima columna.

17 ¶ † Jntellige tñ hoc, vt procedat in agnatis, ꝛ cognatis patris adoptãtis, secus autem in ipso patre, qui potest compelli, econtra filius ꝑ patrẽ, ꝑ. d. gl. in. l. adoptiuũ, vt in. d. l. pe. C. d̃ adopt.

18 **Arrogati** † Autẽ sub nostro statuto, an veniant dupliciter, vt predicti adoptati considerant̃ ꝛ primo quantum ad agnatos, ꝛ cognatos patris naturalis videbat̃, ꝙ nõ possint eos compellere. Nã dando se ipsos in arrogationẽ videnẽ mutare familiam patris naturalis, ꝛ desinunt esse d̃ agnatiõe. §. fi. insti. de leg. agn. tu. ꝛ. §. minima inst. de capi. dimi. §. j. inst. de acqui. per arrogat. ꝛ sic cũ isti tales non possint dici agnati, quo ad propinques patris naturalis, videbatur eos sub statuto nostro non venire. ¶ Sȝ tu dicas ꝙ tales adoptiui possunt cõpellere ꝯiunctos patris naturalis ꝑ formã nostri statuti, cũ statutũ ꝯtineat in se naturalitatẽ, ꝛ naturali rõne sit inductum, vt vidimus. s. in verbo. naturales, ꝛ ꝑ cõsequens hoc inductũ ratione naturali non potest per actum iuris ciuilis tolli. l. eas. ff. de capi. dimi. ꝛ dixi. s. in ver. emãcipatas, versi. iij statutũ hoc. ¶ Quantum vero ad propinquos patris adoptiui, dicas ideȝ esse, ꝙ eos possint ꝯpellere, ꝛ ipsos arrogatos astringi ad ꝯpromittendũ, ꝛ rõ est, qꝛ tales arrogati in oibus, ꝛ ꝑ oia acqrũt iura patris adoptiui, ꝛ sui sunt heredes, ꝛ familie eius agregantur, ꝛ perinde sunt, ac si essent legitimi, ꝛ naturales, vt dicit tex. in. d. l. pen. in fi. in ver. vbi aũt, ꝛ text. in. §. j. insti. de acqsi. ꝑ arrogat. ꝛ tex. in. l. si te parens C. de su. ꝛ legi. ꝛ tunc qꝛ tales arrogati equiparant̃ filio vere, cũ sit filius ꝑ fictionẽ. l. filio quẽ pater. ff. de lib. ꝛ posth. Unde qñ lex equiparat casum verũ casui ficto statutũ superueniens comprohendit ẽt casum fictũ. c. cũ dilectus, ꝛ. c. ad audientiam. de cle. nõ resi. ꝛ ibi no. Abb. ꝛ Jo. de imo. no. Roma. ꝛ Jason post ipsum in. l. prima. §. bonorum. ff. ad trebel. ꝛ de hoc dixi in titu. de interpret. stat. questione. xxxvj. ꝛ pro hoc facit, quia dispositio fauorabilis loquens in casu vero, comprehendit etiam casum fictum. l. ab hostibus. §. fi. ff. ex qui. cau. maio. ꝛ no. Jo. de imo. ꝛ Alexan. in. l. gallus. §. ꝛ quid si tãtum col. ij. nu. v. ff. de lib. ꝛ posth. Unde cũ iste adoptiuus, ꝛ sic fictus filius, equiparetur vero per omnia dicenduȝ est ꝙ veniat sub statuto nostro, put in simili dicit Alexã. in. l. adoptiuum. ff. de in ius vocan. dum querit, an in statuto comprehendat̃ filius adoptiuus, si in eo facta est mẽtio de filio dicit ꝙ ista dependet ab ea, an statutũ loquens in casu vero, extendat̃ ad casum fictũ, ꝛ sic cum sumus in casu, in quo de ficto ad verum fit extensio. dicendum est, adoptiuum venire, ꝛ facit quod ponunt scrib. in. l. si Ruffinus. C. de testa. milita. ꝛ maxime Jas. ibi in secũda limita. vbi loquitur de eo qui in omnibus, ꝛ per oia est factus ciuis.

19 ¶ † Juxta hoc quero, an soluta adoptione ꝑ emancipationẽ, vel alio modo, nunqd ille talis, qui fuerat adoptatus, in casibus in quibus poterat cõpellere tpe adoptionis ad compromittendũ, possit, ꝛ nunc soluta adoptione. Dicas ꝙ nõ ꝛ ita tenet Bal. in l. affinitatis. C. cõmu. de succes. vbi dicit, ꝙ si statutum diceret, ꝙ inter patrem, ꝛ filium debet fieri compromissum, ꝛ esset soluta adoptio, cessaret statutum, quia consumpta est qualitas.

20 **Separatus** † Ab agnatione per reformationem, an veniat sub statuto nostro. Exempli gratia, dum esset orta inimicitia, ꝛ capitale odium inter. A. ꝛ T. coniunctos, ꝛ consanguineos, statutũ fuit per reformationeȝ ciuitatis, ꝙ dictus. T. ab. A. in oibus, ꝛ per omnia extraneus habeatur, ꝛ reputetur, ꝛ non sit de eadẽ agnatione, sed penitus

sit

sit ... ... exceptis q̃buſdã caſib⁹. Modo. T. vult cõpelle re. A. ad cõpromittendũ ex forma noſtri ſtatuti, Querit̃ an poſ ſit. Roma. in conſil. lxxxij. Quo ad queritur tangit hanc. q. ⁊ determinat quod non poſſit id aſtringi ad compromiſſum.

¶ Potius q: qñ ciuilis diſpõ ius ipſuz agnationis, ſeu cõiunctionis inter agnatos totaliter amouet, ⁊ oĩa beneficia agnationis, ciuili diſpõne ɔceſſa, ⁊ ab ea ꝓuenientia tollere intelligit̃, hoc ... q: filio in poteſtate cũ emãcipatione, ſeu capitis diminutione ius agnationis inter eũ, ⁊ patrẽ exiſtens ꝑimitur. inſtitu. de legiti. agn. tut. §. ſed agnationis quidẽ ius. ff. de ſuis ⁊ legiti. l. j. § ſi filius. ⁊ l. ſi capitis diminutiõe, nã emãcipatus iure legis. xij. tabul. ea paterna ſucceſſione excludit̃, non ex alio niſi q: deſinebat ſuus eſſe, ⁊ agnatus. inſtitu. de hered ab inteſta. defer. §. emancipati. itẽ ſecundo ꝓbat̃ in alio agnato. q ſi aliqua capitis diminutione ciuilẽ ꝑdit agnationẽ, ⁊ beneficia ciuili iure agnationis cõceſſa ammittere intelligit̃. ff. vñ legit. l. ⁊ lege legitimis, ita igit̃ in ꝓpoſito, cũ cõpromiſſi beneficiũ ipſis agnatis, ſeu cõiunctis municipali cõſtitutione cõcedat̃. Dicendũ eſt enim, q ex formatione dominoruz qualis eſt. T. cõiunctionis, ſeu agnationis iura ammiſit, ⁊ cõpromiſſi cõpulſiuũ bñficiũ amiſiſſe, deducit et cũplura alia. ¶ Sed Iaſ. in. l. ius agnationis. ff. de pact. inferendo ex ea lege refert dictũ Roma. in. d. cõſi. ⁊ dicit ꝙ in eo, qḋ Roma. adducit ſimile de emãcipato, errat, q: imo ſtatutũ diſponens, qḋ agnati teneant̃ ad cõpromiſſuz hꝫ locũ in emãcipatis alleg. Bal. in. l. q ſe patris. C. vñ libe. ⁊ hoc eſt veruz, ꝓ ut dixi. s. in hac qõne, in verb. emãcipatus, ſed tenẽdo opinionẽ Roma. dicit qḋ ad illud ꝙ ius agnationis tolli non põt ꝑ pactũ de quo in. l. ius agnationis. ff. de pact. rñderi põt, q: lꝫ agnatio non poſſit tolli per pactũ, põt tñ tolli per ſtatutũ, imo per inſinuandũ, vt in gl. d. l. ius agnationis. ¶ Dictũ hoc Roma. poteſt cõfirmari, nã cã per quã ſtatutũ eſt cõpromiſſuz fieri debere inter cõiunctos, eſt illa vt amicabiliter, ⁊ ſine aliquo odio, ⁊ rixa cauſe ꝓpinquorũ tractent̃, vt dictũ eſt. s. in. ij. q. j. q. ꝑinci. ⁊ in hac. q. in ver. naturalis, q: rõ ceſſat inter hunc. T. ⁊. A. Nam propter eorũ odiuz capitale facta fuit reformatio, ⁊ ſic ſtatuti rõ in his ceſſat, cũ non poſſit conſiderari amor inter ipſos ergo ⁊ diſpoſitio. c. cum ceſſante. de appel. cum alijs, Hoc idem tenuit Iaſ. in. l. qui ſe patris. nume. xc. C. vnde libe.

AFFINIS

21 Sponſa † An inter affines cõnumeretur vt veniat ſub noſtro ſtatuto, ⁊ poſſit cõpellere ꝓpinquos, ⁊ cõiũctos mariti ad cõpromittendũ, ⁊ ɔ̃. Duo in hac qõne ſunt ɔſideranda, aut. n. ɔ̃cta ſunt ſpõſalia de preſenti, aut de futuro.

¶ Primo caſu clarũ eſt ꝙ iſta talis dr̃ affinis, cũ ɔ̃ctũ ſit vere matrimoniũ, ꝓut dicit tex. in. l. nuptias. ff. de reg. iur. c. ſufficiat. xxvij. q. ij. vnde iſta que ɔ̃xit per verba de preſenti ꝓp̃rie non dr̃ ſponſa, ſed vxor et ante carnalẽ copulã, ⁊ ideo ſi legat̃ alicui certũ qd, ſi ɔ̃xerit matrimoniũ cum berta. debetur illico ſibi legatũ ſi ɔ̃xerit ꝑ verba de preſenti, lꝫ carnaliter non ſit cognita. l. cui fuerit, ⁊ ibi no. ff. de cõdi. ⁊ demon. vnde cũ ɔ̃ctũ ſit matrimoniũ ꝓp̃rie dr̃ affinis. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. ⁊ qḋ vere ſit matrimonium in hac ſponſa de preſenti tenuit Abb. in rubri. ꝺ ſponſal. ⁊ in. c. veniens. in. iij. no. ⁊ in. c. penul. eo. tit. Et ꝑꝑ ħ dicebat Fely. in dicta rubri. ꝺ ſpõſa. in ver. itẽ aduerte, ⁊ Abb. in. d. c. veniens, ꝙ verbũ deſponſatio põt congruere matrimonio de preſenti, ⁊ põt dici deſponſatio, ideſt ꝓmiſſio reſpectu traductionis future, non aũt reſpectu ɔ̃ctus, ⁊ eſſentia matrimonij ⁊ ꝺ hac ſpõſa, ſeu ſpõſo ꝺ pñti nõ ẽ difficultas, ꝙ gaudẽt bñficio ſtatuti, ⁊ poſſunt cõpellere ɔiunctos ex parte alterius ad cõpromittendũ. ¶ Secundo caſu qñ vere eſt ſponſus, ⁊ ſponſa, ⁊ ɔ̃hunt per verba de futuro, tũc videtur, qḋ dici poſſit eos non comprehendi ſub ſtatuto nr̃o ⁊ ſponſaz nõ poſſe compellere cõiunctos mariti ad cõpromittendũ virtute ſtatuti noſtri volentis affines vſqꝫ ad ſm gradũ teneri ad cõpromittendum, nam talis ſponſa improprie eſt affinis, prout eſt tex. in. l. ſi qua mihi. ff. de ritu nup. ibi in verb. non proprie ⁊ eſt glo. in. l. ꝙ ſeruius. ff. de cõdi. ob cau. ⁊ gl. in. l. labeo. ff. de grad. ⁊ rõ põt eſſe, q: affinitas ɔ̃hitur per matrimoniũ prout dicit tex. in. c. non dꝫ ꝺ ɔſan. ⁊ affi. ergo non per ſponſalia, ⁊ propterea dicebat Bart. in. d. l. quod ſeruius, qḋ ſtante ſtatu. quod nullus poſſit eſſe poteſtas, qui ſit ɔſanguineus, vel affinis alicuius Peruſini, lꝫ iter Peru. filiũ, ⁊ filiã alterius ciuitatis nobilis ſint ſpõſalia facta non dicetur affinis proprie. cũ itaqꝫ ſtatuta debent intelligi proprie. ll. vulgaris, ergo ſtatutuz in hac non debet verificari.

¶ Contrarium tñ verius eſt, ꝙ imo talis ſponſus, ⁊ ſponſa cõprehenduntur ſub noſtro ſtatuto, ⁊ pro hoc eſt tex in. l. in legib⁹ ff. de teſti. vbi appellatione generi, continetur ſponſus, ⁊ tñ nomen generi, ⁊ nurus dicitur eſſe de gradibus affinitatis. l. nõ facile. §. gradus. ff. de gradi. Preterea pro hoc facit text. in. l. non ſine. C. de boniſqꝫ lib. vbi appellatione vxoris cõprehendit̃ ſpõſa, ⁊ eo maxime in materia fauorabili, vt eſt caſus noſter, vt infra dicã, itẽ faciat ꝙ, idem dicit Bal. in. l. affinitatis. C. cõmu. de ſucceſſ. quod duplex eſt affinitas, ſcilicet initiata per ſponſalia puerorũ, ⁊ conſolidata, ſiue conſumata per matrimoniũ de preſenti, quod idẽ ponit Areti. in. d. l. ꝙ ſeruius. vbi vult, qḋ inter ſponſos dicat̃ eſſe affinitas non perfecta. ſed cepta, quod et vere demonſtratur per id quod determinat Angel. areti. in. §. affinitas. inſtituti de nuptijs, vbi dicit qḋ ſponſa eſt affinis, hoc dictum in caſu noſtro tenuit Bal. in dicta. l. quod ſeruius tam in prima, q̃ in ſecunda lectura, vbi dicit, qḋ ꝑ ſponſalia contrahit̃ affinitas, ideſt principium affinitatis, principium, dicit, ideſt ꝑambuluz, quod dicit notandum; ⁊ adiungit, quod hoc facit ad ſtatutum de cauſis cõpromittendis inter affines, quod dictũ et ſequitur Iaſ. in dicta. l. quod ſeruius. in. j. col. ⁊ tamen non allegat dictum Bal. motus quod ſtatutum noſtrum, cum ſit fauorabile habebit locum non ſolũ inter virum, ⁊ vxorem, ⁊ ad illos extendetur. vt eos cõprehendat, ſed et habebit locum inter ſponſum, ⁊ ſponſam, quamuis improprie ſint affines, dãdo regulam qḋ ſtatutũ qñ eſt principaliter fauorabile, extendatur ad caſum largũ, ⁊ impropriũ, ⁊ ꝙ ſtatutũ noſtrũ ſit fauorabile, dictũ eſt ſupra in. ij. queſtio. prime. q. princ. ⁊ ex hoc quod ſtatutum noſtrum ſit fauorabile dicendum eſt ſponſam venire, quẽadmodum in ſimili voluit Abb. in. c. tertio loco in fine. ⁊ Fely. poſt ipſum. in. iij. col. verſi. ſecundo ſcias. de preſum. vbi dicit ꝙ qñ agitur de materia odioſa appellatione vxoris, vel mariti, ſeu matrimonij non veniunt ſponſalia ɔ̃cta et de preſenti, nec ipſi ɔ̃hentes, ſi aũt agit̃ de materia fauorabili veniũt ſponſi, qui contraxerũt ꝑ verba de futuro allegat tex. in. l. nõ ſine. C. de boniſqꝫ liberis. facit inſuper, quod dicunt ſcriben. ⁊ maxime Fely. in rubri. de ſponſa. ⁊ Corne. ⁊ alij i dicta. l. non ſine. ⁊ Areti. in. §. fuerat, inſtituta de actio. ꝙ ſtante ſtatuto, quod maritus lucretur medietatem dotis premortua vxore non habet locum in ſponſa etiam nondum traducta, quia appellatione vxoris non venit ſponſa in materia odioſa, ſecus autẽ in materia fauorabili, put in caſu noſtro.

¶ Ad ɔtraria dici põt, ꝙ ſumus in materia fauorabili, vt. s. dictuz eſt, ⁊ ideo ex lata interpretatione, ſpõſa dr̃ affinis per text. in. d. l. qḋ ſeruius, ⁊ per ea que ibi no. Ad dictũ Bar. de ſtatuto, ꝙ habens affinitatẽ non eligat̃, dico ꝙ ibi eſt materia odioſa q: ꝓhibitiua, ⁊ impeditiua honoris, ideo ſtricte interpretat̃, vel dicas ꝙ illa ſnĩa Bar. ibi nõ apprehenditur, nam ɔ̃rium tenuit Flori. in. l. in legibus per illum tex. ff. de teſti.

22 Uir, ⁊ vxor † An habeãt beneficiũ ex nr̃o ſtatuto, ⁊ veniant in eo appellatione affinũ ad cõpromittenduz Bal. in. l. j C. vñ vir ⁊ vxor, dicit ꝙ inter virum ⁊ vxo. non eſt propinquitas, ſicut nec affinitas, qḋ dicit facere ad ſtatutum de cauſis compromittendis inter propinquos, ⁊ affines, ꝙ non includantur vir ⁊ vxor.

¶ Contrariã opi. tenuit ipſemet Bald in. l. affinitatis. C. cõmu. de ſuc. ꝙ imo vir ⁊ vxor veniant ſub ſtatuto nr̃o ſub eo nõie affinitatis motus ea rõne, q: ꝑꝑ quod vnũ quoqꝫ tale, ⁊ illud magis arg. l. ɔſtitutũ. ff. de teſta. mili. ſed vir ⁊ vxor, q̃uis non ſint ꝓp̃rie affines, tñ ſunt cauſa ꝑꝑ quam alij efficiunt̃ affines, vt no. gloſ. in. d. l. affinitatis. ⁊. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. item quia in materia noſtra, agit̃ de iuriſdictione, que de facili prorogatur propter maioritatẽ rationis, nam propter publicam vtilitatem, iſti arbitri iudices ſunt. l. penulti. in fine. C. de iudi. ⁊ dicam infra in. vi. queſtione principa.

¶ Preterea abſurduz eſſet ꝙ hoc ſtatutum haberet locum in conſanguineis mariti, vel vxoris, ⁊ in marito, ⁊ vxore non, iuxta prefatam regulaz, propter quod vnum quodqꝫ tale ⁊c. auten. multomagis. C. de ſacroſan. eccle. Nam quod iuris eſt ꝺ affinibus idem eſſe debet de eo, qui eſt principium affinitatis. l. maritus. ff. de ꝓcurato quia videmus ꝙ affines poſſunt agere ſine mandato. l. ſed ⁊ he perſone in principio. ff. de procura. ⁊ illud etiam conceditur marito, quia idem iudicatur de marito, ⁊ vxore, qui ſunt cauſa affinitatis prout indicat̃ de affinibus. d. l. maritus ⁊ ite declarat ibi Cy. ⁊ glo. in. d. l. ſed ⁊ he perſone, ⁊ facit id quod dicit Alex. ⁊ Iaſ. in. l. non ideo minus. C. de her. inſti. ꝙ idẽ iudicamus de eo qḋ eſt cauſa alicuius actus, qḋ ⁊ de

ipso actu. l. ꝙ seruius. ff. de condi. ob cau. ⁊ sic firma est cõclusio qd maritus, ⁊ vxor habent bñficiũ ex hoc statuto ad petendũ cõ promissum, maxime cũ sit fauorabile ⁊ inducens sedationẽ discordiarum, igitur extendi, non autem restringi debet. l. furti. §. pactus. ff. de his qui. not. infam.

¶ Ita interpretando statutũ nostrũ, qd sub verbo affiniũ veniat vir ⁊ vxor, tenuit Bal. Fulgo. Cor. in d. l. affinitatis q̃uis Fu lg. ibi reprehendat rõnẽ Bal. superius adductã de ꝓrogatione iurisdictionis, de qua dicã .j. in qd. vij. princip. in verbo ꝓrogatio. Idẽ voluit Saly. Alex. Corne. Jas. in d. l. iõ minus. C. de here. insti. Pau. de cast. Roma. ⁊ Alex. in d. l. j. C. vñ vir ⁊ vx. Jas. in. l. qd seruius. col. j. ff. de cond. ob cau. Lanfr. in suo tract. de arbit. q. xlviij. vbi tangit verbum vnum, ⁊ Alex. in cõsil. cxxv. viso processu, columna tertia, volumine septimo.

¶ Ad dictũ Bal. qd in ꝯtrariũ adducitur, respõdet Alex. in d. l. j. C. vnde vir ⁊ vxor, qd ibi hꝫ locũ dictũ Bal. q2 statutum facit mentionẽ de propinquis, ⁊ consanguineis, secus si faceret mentionẽ d affinibus vt in casu nostro, vel dicas ꝓut dicit idẽ Alex. in. l. q se patris in fi. C. vnde libe. qd illud dictum Bald. ꝓcedit qñ statutum ꝓprie esset correctorium, q2 simpliciter vellet litigãtes quoscunqȝ cogi ad cõpromittendũ, sed aduerte, qd vtraqȝ solutio est ꝯ dictũ Bal. in d. l. j. q loquit̃ de affinibus, ⁊ sic non d propinquis, ⁊ de certo genere ꝑsonarũ. vt puta de affinibus, vt dicit Deci. in d. l. q se patris, vnde Cor. in d. l. qui se patris dat aliã solutionem ad dictum Bal. qd ibi loquatur argumẽtatiue non aũt decisiue, vñ dicit ⁊ facit ad questionem Et ex hoc patet quod Bal. in d. l. affinitatis postea dicendo tenet contrarium.

23 ¶ Soluto matrimonio † per mortem alterius ex ingalibus, nũquid alter superueniens quo ad ꝓpinquos premortui sit in casu statuti, vt possit eos cõpellere ad cõpromittendũ. Et duo casus possunt cõsiderari, primus si permanserit in viduitate. Alter si transierit ad secunda vota. Videamus de primo. Nam secundus veniet in consequentiam, ⁊ q2 sparsim scrib. in hac materia loquunt̃, ponã que pro vtraqȝ parte adducunt̃, ⁊ quã partem sequi debeamus. Et in primis vr̃, qd ij tales soluto matrimonio veniant sub statuto nostro per tex. in. l. fi. C. de verb. sig. vbi dicit imperator, qd in legato relicto familie veniũt gener, ⁊ nurus testatoris, ẽt dissoluto matrimonio per mortem filij, vel filie testatoris, ⁊ sic vr̃ quod etiam soluto matrimonio duret affinitas.

¶ Secundo adducitur tex. in §. affinitatis, insti. de nup. ⁊ in c. non dꝫ de cõsang. ⁊ affin. vbi perdurat affinitas ẽt mortuo altero ex ingalibus, nec possunt superstites contrahere matrimoniũ cum propinquis predefuncti.

¶ Tertio facit qd statutũ hoc dr̃ fauorabile tanquam inductũ odio litiũ dirimendarũ vt dicit Bal. in. l. q se patris. C. vnde li. ⁊ per consequens, cum largo mõ, possint dici affines, vt d. l. fi. C. de ver. sig. Ergo videtur quod statutũ nostrum, ⁊ ad ipsos extẽdat̃, cum sit fauorabile, ⁊ extensiuum, vt dictum est supra in. ij. q. l. qd. princip.

¶ Quarto facit, q2 videmus qd vidua, vel viduus gaudẽt ijsdẽ immunitatibus, quibus gauderent, si essent adhuc in priori matrimonio. l. filij. §. vidas. ff. ad municip. l. femine. ff. de senato. c. his qui de sepult. in sexto. censetur etiam quodammodo in matrimonio. donec status viduatis durat. §. soluto in auc. de nupt. columna quarta, ⁊ hoc est adeo veruꝫ, vt priuilegia, q̃ viuo marito habebat, ei reseruẽtur. C. de priuile. schol. l. quoties. in pn. ⁊ facit. C. de incol. l. i. ⁊ fi. ⁊ no. gl. in d. §. vidua, vnde ita iniuriãtur consanguinei mariti predefuncti ex stupro cmomisso per viduã, sicut iniuriarentur ex adulterio commisso per eã existentem in matrimonio viuente marito, vt probat tex. notabi. ⁊ ibi Bar. in. l. si mulier. C. de adulterijs.

¶ Quinto facit tex. in c. fraternitates. xxxv. qd. x. vbi soluto matrimonio morte viri nõ est dissoluta affinitas inter vxorẽ superstitẽ, ⁊ eos q sunt d cognatione viri predefuncti, vnde dicebat Alex. in cõsilio. ccvij. Ponderatis verbis statuti columna prima, volumine septimo. qd fertur Pau. de cast. in cõsil. Vertit̃ qd, qd cõsil. in meis nõ reperio, cõsuluisse, qd qñ ex marito ꝑdefuncto, ⁊ vxore superstite remanserunt liberi nati ex illo matrimonio, talis mulier cõpellatur cõpromittere cũ propinquis suis.

¶ Sexto cũ alter ex ingalibus superste durat in viduitate fingit̃ durare matrimoniũ, ⁊ sic ficte dr̃ vir vel vxo. l. fi. C. de bo. mater. no. gl. in. l. j. §. exactio. C. de rei vxo. act. ⁊ statutũ loquẽs in casu vero videt̃ ꝙ extendatur ad fictũ. qñ est eadẽ rõ. l. gal. §. ⁊ quid si tm̃. ⁊ §. quid si his. ff. de lib. ⁊ posthu. ⁊ ibi no. Bal. facit. l. si qs ita. §. fi. ff. de testa. tutel. ⁊ c. ex parte. el. ij. ⁊ c. ad audientiam. de cleri. non resi. saltẽ qñ statutũ est preter ius cõe facit ad hoc quod no. Jo. an. in c. fi. de consuetudi. in vj. in nouelle ⁊ in proposito not. Jo. de imo. in d. §. ⁊ quid si tm̃. ⁊ dispositio exorbitans loquens in vno casu, videt̃ qd extẽdat̃ ad aliũ casum qui saltem inspecta larga significatione vocabuli cõprehendat̃ sub casu expresso, ⁊ ꝓuiso. l. filiũ habeo. ff. ad macedo. l. senatus ꝯsulto. ff. d ritu. nup. ⁊ ꝙ no. gl. in auc. vt hij q obli. §. fi. in Ab. ad curationẽ, ⁊ in cle. i. cũ ibi no. p Pau. de elleaza de elect.

¶ Septimo ex larga significatione vocabuli vidua saltẽ dicit̃ affinis per tex. in d. l. fi. C. de verbo. signifi. ⁊ in d. §. affinitatis insti. de nup. ⁊ statutũ extenditur ad casus, qui inspecta larga significatione vocabuli poterant cõprehendi sub casu expresso ꝑ not. in d. l. q se patris. C. vnde libe. ¶ Octauo, qñ duo a lege veteri sunt equiparata, dispositũ postea a lege noua in vno extenditur ad aliud, vt no. in. l. ꝙ vero. ff. de legi. ⁊ in. l. si quis seruo. C. de fur. ⁊ in auc. ⁊ non obseruato in gl. fi. C. de testa. ⁊ in c. si postq̃. de electio. in vi. sed ista duo ꝙ si quis sit in matrimonio, vel qd sit in viduitate, sunt a iure equiparata. l. fi. C. de bon. mater. ⁊ §. soluto, ⁊ §. non tñ. in auc. de nup. ergo ⁊c. ¶ Nono facit. q2 videmus, qd socer, ⁊ socerus ẽt dissoluta affinitate nõ possunt in ius vocari sine venia per tex. in §. socrum. institu. de nup. ⁊ l. q2 parentis. ff. solu. matrimo. no. gl. ⁊ ibi scriben. in. l. generaliter. ff. de in ius voc. ⁊ sic in genero, ⁊ nuru, videtur preseruare quoddam ius affinitatis etiam soluto matrimonio. ⁊ per consequens videtur posse comprehendi sub nostro statuto.

¶ Ultimo facit dictum Sal. in d. l. fi. C. de verborũ significa. vbi dicit sub dubio forte ꝙ ex statuto nr̃o. q. socer cũ genero, vel nuru cogi poterit ad cõpromissum, si gener, vel nurus steterit in cellibatu, vel viduitate dissoluto matrimonio, sed aduerte, q2 reperio. Jo. de imo. non sub dubio, sed dicendo, ẽm hanc opinionem consuluisse in consilio. cxxxiij. Viso rescripto pro parte. d. Lucie, vbi dicit quod stante lite, inter nurum, ⁊ socerum, qui attinent sibi adinuicẽ in primo gradu affinitatis, licet mortuus sit maritus, attamen potest compelli socer ad compromittendũ ad instantiam nurus vidue ẽm formam nostri statu. de quo dico Jmo. non reperio scriben. mentionem facere.

¶ Hanc opinionem sequitur Barbatia in. l. cum acutissimi. C. de fideicommis. columna sexagesimaquarta. et adducit textũ in. l. si mulier. C. de adulterijs. vbi maritus accusabat quõdã vxorẽ suam de stupro, ⁊ etiaꝫ adducit, q2 lꝫ sit affinitas finita tñ adhuc remanent reliquie affinitatis. l. fina. C. de decurio.

¶ Contrariã opi. ꝙ soluto matrimo. superstes non possit tanq̃ affinis agere virtute statuti ꝯ propinquos premortui, etiam si in viduitate, ⁊ celibatu permanserit, cõiter scriben. tenent vt dicit Alex. in. l. non tantũ. §. j. in fi. ff. de re iud. dicẽs hãc esse opinionẽ cõem, ad quã tenendã mouent̃ primo per text. in. l. cui eorũ. §. affinitates. ff. de postu. vbi dicit iurisconsultus, ꝙ affinitates non eas accipere debemus, que quondaꝫ fuerũt, sed presentes, vñ ꝑ illũ tex. dicebat Guil. de cu. ⁊ Ang. ꝙ lꝫ quis non possit testificari pro vxore fratris viuentis vt ꝓbat ibi Guil. tñ secus est fratre mortuo quia dissoluta est affinitas. ¶ Scd̃o facit glo. in. l. sed hoc ita. ff. de re iud. que dicit, ꝙ ꝯstante matrimo. durat affinitas in parentibus viri, q2 affines, sunt vxori, ⁊ in parẽtibus vxoris, q2 affines sunt viro cete rũ vxore mortua, ⁊ ita ab vna pte affinitatis vinculo soluto, sicut amoris vinculũ, ita ⁊ priuilegij decrescit beneficiũ, ⁊ sic ꝯstat, ꝙ cuꝫ cesset amor, ⁊ charitas inter hos qd precipuũ in statuto nostro ꝯsiderat̃, cum sit ad ꝯseruandaꝫ pacẽ amorẽ, inductũ, vt dictũ est. s. in verb. naturalis ⁊ per consequens dispositio nostra dꝫ cessare iuxta regulam in c. cũ cessante de appel. ⁊ hoc comprobatur q2 non est eadem ratio compellendi ad compromissuꝫ eos, qui desierũt esse affines, sicut est in compellendo eos, quorum adhuc durat affinitas. Nã statutũ voluit simpliciter, ⁊ absolute prouidere, circa amputationes litium, q2 nõ prouidet generaliter, ꝙ de omnibus questionibus inter quoscunqȝ vertentibus fieret compromissum, sed solũ de illis que verterentur inter eos qui essent intra gradus cognationis, ⁊ affinitatis enumerati. Unde q2 compromissum est quedam cõpositio ⁊ trãsactio partium per quã lite discedit̃, vt no. in auc. vt differ. iudi. iuxta prin. ⁊ in c. quintauallis per doc. de iureiurã. ⁊ in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. ⁊ discedere a lite ꝓprio consensu est officium pietatis, vt inquit text. in. l. fina. ff. fami. hercis. ⁊ prestare officium pietatis magis conuenit inter conctos q̃ inter eos inter quos nulla est cõiunctio, vt. l. pietatis in prin. ibi vt necessitudo ⁊c C. de suspec. tu. ideo statutũ magis inter ꝯiunctos, q̃ inter alios voluit compromissum fieri debere ergo apparet ꝙ maior est ratio compromissi faciẽdi inter eos, inter quos adhuc durat ꝯiũctio, q̃ inter eos, inter quos est finita,

ta,cū magis iter eos versari debeat offm̄ pietatis,facit qđ dicit
tex.in.l.cū pater.§.dulcissimis.ff.de leg.ij.ibi cū discordijs ꝓpin
quoꝝ sedandis prospexerit ⁊c.bene facit.l.ꝯgruētius.C.de pat.
pot.⁊ ꝙ nō sit oīno eadē ratio eoꝝ,inter quos est dissoluta affi-
nitas,prout eoꝝ inter quos adhuc durat,probat̄ in.d.l.cui eorū
.§.affinitates.⁊ in.d.l.sed hoc ita cū glo.vñ inqt Bal.in.l.j.C.
qui accus.non pos.col.xj.versi.super tertio articulo de affinibus
⁊c.ꝙ in casibus in quibus in priuilegium concedit̄ alicui posse
accusare,quando suoꝝ iniuriā prosequit̄ iuxta.l.neganda.C.qui
accus.nō pos.⁊.l.ij.ff.de accus.non poterit affinis pro iniuria illa
ta affini accusare,si tpe illate iniurie erat dissoluta affinitas ꝑ no
ta.in.d.l.sed hoc ita,⁊ per.l.qđ ait ibi finita est ⁊c.ff.de diuor.⁊
d.l.cui eoꝝ,si ergo non est eadem ratio in ea q̄ fuit quondā no-
uerca,q̄ est in ea q̄ de p̄senti esset nouerca,ergo nō debet fieri ex-
tensio de vno ad aliud vt.l.inter stipulantē.§.sacrū de verb.obl.
versi.sed hec dissimilia,⁊.l.fi.ff.de calum.cū vulgaribus,confir-
mat hoc Alex.in consi.ccvij.infra allegando,per id quod dicit
Saly.in.l.ij.C.de noxa.circa.viij.col.vbi voluit ꝙ qñ nō appa
ret,an sit eadē ratio,vel non,⁊ sic sumus in dubio,tunc in dispo-
sitione,que est ꝯ ius cōmune,prout est statutū de cōpromissis in
ter ꝯiunctos,nō fit extensio ēt vbi alias qñ ꝯstaret de identitate
rationis,debuisset fieri extensio,mouet̄ ꝑ id quod hr̄ in.l.preci-
pimus in fine.C.de appellationibꝰ.Nemo ergo negaret,ꝙ aut
non est eadem ratio,aut saltē sumus in dubio,sed aduerte ad id
quod dicit Alex.hic arguendo ex dicto Saly.⁊ inferēdo ꝙ sta
tutū nostrum est contra ius cōmune nō bñ sensit ꝓut dicā infra.
¶ Tertio facit sm eundem Alex.ꝙ quamuis statutū nostrum
sit fauorabile.Tñ debent verba etiam accipi proprie,⁊ non im-
proprie vt patet ꝑ not.ꝑ Bar.⁊ Ang.in.l.apud iulianum.§.fi.
ff.ex quibus causis in possessione eatur,vbi volunt,ꝙ verba sta
tuti dicentis ꝙ mulier non possit ꝯhere,sine cōsensu propinquo
rum,debent accipi proprie,⁊ comprehendat proprios cōtractus
non improprios,⁊ tñ dispositio talis statuti est fauorabilis.l.qui
exceptionem.ff.de cond.indeb.vt traditur ꝑ Bar.in.l.cunctos
populos.C.de summa trin.in ver.sexto videndum est,an statu-
ta,⁊ illa ꝯclusio,quā Bar.⁊ Ange.firmant in.d.l.apud iulia-
num,est magis cōmuniter approbata,vt ꝑ alios in.l.mutum.§.i.
ff.de acqui.heredita.vbi hoc firmant Bald.Angel.Ioan.de
imol.⁊ Abb.in.c.q̄ fronte.de appellatio.⁊ est de mente Bar.
in.l.oēs populi.in sexta questio.princi.vbi vult ꝙ in statutis nō
debemus recedere a propria significatiōe vocabuli,nisi qñ alias
resultaret iniquitas seu absurditas,vel nisi cōis vsus loquēdi ali
ter se haberet,vt ibi ꝑ eum,cum quo etiam transit.Petr.de an
chara.in.c.j.de constitutio.questio.xiiij.⁊ Paul.de cast.in.l.
scire leges,alias super.l.in ambigua.ff.de legibꝰ. ¶ Ratio hec
Alex.quamuis fundet se in cōmuni opinione,attamē nō ita sim
pliciter procedit,sed quotiescunqꝫ statutū est fauorabile,tunc in
specta vi,⁊ proprietate verborum statutū de contractu nō habet
locum in quasi contractu,sed ꝑ viam extensionis,qñ omnimoda
ratio militaret,statutū de ꝯtractu,bene porrigitur ad quasi con-
tractum,⁊ econtra,⁊ ita locū habet,quod not.Bal.in rub.C.de
pactis.Bar.in.l.more.ff.de acqui.heredi.quod ita intelligit ip
semet Alex.in.l.mutum.ff.eo.⁊ Deci.qui late hoc pertractat,
in.d.c.qua fronte.in secunda colum.in versi.dictum tamē in se,
⁊ sic in statuto nostro,si daretur omnimoda ratio,de vno ad aliū
fit extensio,vt dictum est supra,in hac questio.in verb.emācipa-
tus,⁊ in verb.naturalis,in verb.sponsa,vnde ratio Alex.hic ꝓ
cedit eo respectu,ꝙ non est eadem ratio,de affinitate soluta ad
affinitatem permanentem,⁊ ideo de vna ad aliam non fit exten-
sio,vt supra dictum est.
¶ Quarto sm eundem statutum loquit̄ de questione que verti
tur inter affines,prout verba sonant,vnde requiritur,ꝙ tempo-
re questionis vertentis,de qua compromittenda agitur,sint con
iuncti.l.in delictis.§.si extraneus.ff.de noxa.⁊.l.titius.⁊ qđ ibi
not.docto.ff.de testamen.milita.l.secunda.ff.de aur.⁊ argē.leg.
l.ex facto.§.si quis autem.ff.ad trebellianum.sed ita est,ꝙ per
mortem dissoluta est affinitas preterquam,quo ad impedimentū
matrimonij inter eos cōtrahendi,inst.de nup.§.affinitatis.vsqꝫ
ad.§.si vero vxor.⁊ dicta.l.cum eorum.§.affinitatis.⁊ tertia que
stio.septima.§.affinitates.⁊ ibi not.ergo altero mortuo non de-
bet alteri vti affinis admitti comprobatur hoc per textum,in.l.
prima.cum glo.C.vnde vir ⁊ vxor,vbi probatur,ꝙ appellatione
vxoris nō venit illa,que non erat in matrimonio,sed erat vidua
propter solutum matrimonium,⁊ dicit ibi Ludoui.roma.ꝙ li-
cet mulier que est vidua censeatur esse in priori matrimonio.d.
l.fi.C.de bon.mater.tamen sm eum dispositio legis loquētis de
vxore intelligit̄ de ea,que est vere in matrimonio,non de vidua,
que fingitur esse in matrimonio.d.l.fi.adducit Barto.in.l.titia
seio.§.vsuras.ff.de legatis secūdo.vbi voluit ꝙ statutū disponēs
ꝙ vxores rebelliū nō possint stare in ciuitate,nō intelligit̄ de vi-
duis q̄ desierunt esse vxores rebellium.Sic ergo videmus ꝙ in
statutis ⁊ vbi verba accipiunt̄ proprie,si fit mētio de vxore,non
venit vidua,que desijt esse vxor ad idē tex.in.l.viro atqꝫ vxore.ff.
solu.matr.iuncta glo.prima,que subaudit quōdā,q: solutū erat
matrimoniū,⁊ idem facit glo.in.l.diuortio.in verb.vxoris.ff.de
neg.gest.cū ēt si in aliqua dispositione fit mentio de filio,talis in
telligit̄ in dubio de eo filio,cuius pr̄ viuit,sed patre mortuo de-
bet dici filius.q.talis.l.eius q̄ in ꝓuincia.cū glo.⁊ ibi not.bar.
circa principiū.ff.si cer.pet.⁊ si dr̄ filius talis,⁊ nō dicat̄ quōdā,
fiat improprie ibi per Bar.ita in proposito statutū faciens mē-
tionē de vxore,vel nouerca,aut similibus non debet intelligi de
ea que fuit quondam nouerca,cum in statutis verba proprie ac-
cipi debent,vt dictum est. ¶ Quinto facit dictum Bal.in.l.fi.
.C.de verb.signi.vbi querit stante nostro statuto,nunquid socer
quondam cum genero venit ad cōpromissum,⁊ dicit ꝙ vr̄,ꝙ sic,
vt in.d.l.fina.tenet tñ ꝯtrarium dicēs,ꝙ hoc est quoddam pri-
uilegium,⁊ ideo videtur cessare,q: non proprie,⁊ vere dicitur so
cer ⁊ gener cum filia sit mortua,que erat radix istius affinitatis,
⁊ secundum eum tenebant hoc antiqui aduocati Perusini per
glosam in dicta.l.sed hoc ita,⁊ per dictam.l.cui eorum.§.affi-
nitates,⁊ pro hoc secundum eum facit dictum Oldra.in dicta.l.
fina.qui opponit de dicta.l.cui eorum.⁊ soluit,quod ibi volebat
sub affinitatis velamine,contra ius cōe admitti,in dicta vero.l.
fi.ad actū fauorabilē sine alicuius iniuria in subsidiū includi,ꝙ
ei permittit̄,q: latissime verbū interpretat̄,⁊ maxime ne caduca
fiat dispositio argu.l.fundus qui locatus.ff.de fun.instr.vnde di
cebat Bal.in c.in literis de testi.ꝙ famulus expulsus pōt esse
testis cognita cā expulsionis,⁊ rōnem reddit,q: postquā famu-
lus est expulsus,non seruat amorē,quemadmodū affinis affini-
tate sopita alleg.no.in.d.l.sed hoc ita ad idem facit,quod ipse
Bal.voluit in.c.accedens el secundo,col.fina.in versic.venio
ad glo.vt lite nō ꝯtestat.dicit ꝙ affinitas est in ꝯsideratione,nisi
sit talis affinitas oīno sublata quantū ad affectionem alleg.not.
in.d.l.sed hoc ita,⁊ dicit ꝙ per illam glo.dicebant antiqui ad
uocati Perusini,vt.s.ꝙ stante statuto nostro,⁊ sit questio inter
te,⁊ me,qui quondā fuisti maritus sororis mee,non debet inter
nos ex tali statuto compromitti,q: inter nos non durat affini-
tas ⁊ amor,⁊ dicebat Bald.in.l.si matre.C.de suis ⁊ legitimis
quod stante statuto qđ mulier nupta extra territorium non suc-
cedat,requirit̄ ꝙ tēpore successionis sit nupta extra territorium
alias si succedat ⁊ postea nubat,non amittit iam ex successione
acquisita,quia requiritur impedimentum tempore actus succes
sionis,⁊ dicit Are.in.c.significauit.colū.ij.de testi.ꝙ facultas
que conceditur alicui tanquā patrono,vt possit accusare,ex quo
desijt esse patronus non potest accusare.
¶ Ad adducta in contrarium,⁊ ad primum potest dici,secūdū
quod supra dictum est,ex mente Oldrad.ꝙ in dicta.l.finali.id
sit,eo quia est quoddam fauorabile,ne testatoris voluntas sit ca
duca argumento dicte.l.fundus qui locatus.ff.de fundo instru.
vel dic secundum Alexandrum,in dicto consilio.ccvij.colum
na quarta,volumine septimo,ꝙ sufficit dicere,ꝙ ibi loquitur in
dispositione mere fauorabili,que non erat contra ius cōmune,
⁊ merito restringenda sunt in regula ea que cum similibus,sed
aduerte,ꝙ Alexan.in dicto consilio non est recordatus verbi,
quod locutus est in.l.qui se partis.colūna duodecima,numero
vigesimosecundo.C.vnde liberi.⁊ in rubri.solu.mat.colum.sex-
ta,numero vigesimosecundo,vbi dicit ꝙ statutum nostrum non
est correctorium,sed limitatiuum iuris cōmunis,ideo ex impro-
pria significatione extenditur ad alios casus similes non expres
sis,⁊ sic tanquā fauorabile extenditur,de quo dictum est in secū
da questione,prime questionis principa.vnde Alex.transit ad
aliam solutionē,⁊ dicit ꝙ alio modo potest responderi,ꝙ in ter-
minis dicte.l.fina.sufficit,ꝙ quis sit coniunctus tempore testa-
menti,vel tempore mortis testatoris ad hoc vt comprehendatur
sub illa dispositione de qua ibi fit mētio.l.si cognatis.ff.de rebus
dubijs.l.cum ita.§.in fideicōmisso.ff.de legatis secūdo,vtrobiqꝫ
not.Cy.⁊ Bar.ideo in terminis dicte.l.fina.satis est ꝙ tempo
re testamēti vel mortis testatoris ille esset vere gener,vel nurus,
licet tempore quo agitur de executione legati vel fideicommissi
desierit esse socer vel gener per dissolutionem matrimonij,⁊ hoc
innuit ille tex.dum dicit nullo etenim modo possit gener,vel nu
rus viuentibus filijs ad tale fideicōmissum vocari,⁊c.⁊ sic pon-

derat tex. an filij viuãt tpe quo gener, vel nurus vult admitti ad fideicõmissum, nõ autem dixit admittendum esse gener, vel nurus filijs testatoris premortuis tpe testamenti, ꝛ sic dissoluta, tũc affinitate, hoc suadent glo. ꝛ doc. volentes ꝙ preter quã, quo ad matrimonium dicat̃ dissoluta affinitas. ¶ Ad ſm dico, ꝙ verũ est durare affinitatem illo respectu, vt sciri possit, an liceat inter eos matrimoniũ ɔ̃bi, non aũt quo ad alios effectus, quo casu ꝓcedit dispositio nostra, prout dicit Alex. in. l. rei iudicate. §. j. in fine. ff. solu. matri. ꝛ omnes fere scribent. in. d. l. fi. C. de verb. sig. ¶ Ad tertium Alex. in. d. consi. respondet, ꝙ omisso eo, ꝙ aliqui vt Jo. de imo. in. l. j. ff. soluto matrimonio. colum. penulti. dicant contrarium per tex. in. l. si dictum. in. §. si compromisero. ff de euicti. ꝛ per textũ in. l. si minor viginti quinque ann. filiosa. §. primo. ff. de mino. tamen posito, ꝙ esset fauorabile, cum sit contra ius cõmune debet proprie intelligi in casu suo, vt predictum est, sed vt dixi ista responsio nõ est valida, q2 est contra communem sententiam de qua in. l. qui se patris. C. vnde libe. ꝛ dixi supra in prima questione principali. Unde Ale. in dicto loco dat aliam solutionem, que est magis vera, vt dixi supra in deductione tertij argumenti, ꝙ diuersa est ratio, inter eas personas, inter quas nõ militat affinitas, vnde ob eam diuersitatem extensio statuti non procedit, etiam si sit fauorabilis vt predixi.

¶ Ad quartum potest responderi ex mente Alex. ꝙ licet censeatur quo ad quedam esse in matrimonio, idest in reliquijs matrimonij, adeo ꝙ non perdat lucra sibi obuenta ex conuentione premortuo marito, tamẽ nõ per hoc venit appellatione vxoris, ꝛ pari ratione, nec appellatione affinis, vel aliter potest responderi ſm enim, prout dicit glo. in. d. §. soluto. in auctentica de nuptijs, in verbo perdurare, ꝙ mulier in viduitate persistens dicit̃ in priori matrimonio perdurare, idest dr̃ ad ſm matrimoniũ nõ trãsire, ꝛ ita ꝓbat. d. l. cui eoꝝ in. §. affinitatis. ꝛ. d. l. sed hoc ita.

¶ Ad quintũ dum allegatur tex. in. c. fraternitatis. ꝛ quod cõsuluit Pan. de cast. dicit Alex. in. d. consi. ꝙ in casu Pau. de castro concurrebat vnum statutũ prouidens, ꝙ inter affines debeat fieri compromissum, ꝛ ꝙ affines intelligerentur omnes illi inter quos non poterat contrahi matrimonium, sed cõstat, ꝙ cũ ea, cuius maritus est mortuus nõ potest contrahi matrimonium per propinquos mariti, nec econtra vt. d. §. affinitatis. institutã de nup. quod secus est in nostro statuto, in quo nõ consideratur prohibitio matrimonij, ꝛ ad tex. in. d. c. fraternitatis, respondet ipse, ꝙ ille tex. procedit indistincte quo ad matrimonium cõtrahendum, nec habet separationem, an remanserunt liberi ex illa nouerca, ꝛ patre predefuncto.

¶ Ad sextum dum dicitur, ꝙ si non vere saltem ficte est in matrimonio, quando est vidua, ꝛ ꝙ statutum loquens in casu vero extenditur ad fictum, respondet Alex. in dicto suo consilio presupponendo primo, ꝙ statutũ de quo queritur, non dicit̃ esse preter ius cõmune, sed ɔ̃tra ius cõmune, vt dixit supra allegando. §. si compromisero. cũ alijs concordantijs. vnde dicit ꝙ statutũ cõtra ius cõmune disponens aliquid in casu vero non extẽditur ad casum fictum. c. in nostra. de iureiuran. ꝛ. l. tertia. §. hec verba. ff. de negocijs gestis. ibi, de quo fuit necessarium edicere cum glo. in verbo heredis, ꝛ ibi not. Bar. Bal. ꝛ Ange. ꝛ ita etiã affirmat Bar. in dicta. l. omnes populi. in sexta questione principali. ꝛ notat Arch. in. c. fina. de consuetudi. in. vj. vbi vult, ꝙ licet de iure cõi aliqui absentes habeant̃ pro ꝑ̃sentibus, tñ dispositio noua cõtra ius cõmune loquens de presentibus nõ cõprehẽdet illos ficte presentes, sed habebũtur ꝓ presentibus quo ad ea in quibus ius cõmune habet eos pro presentibus, ꝛ sic dato, ꝙ in casu nostro iura cõmunia quandoq; velint priuilegiare viduã in retẽtione domicilij, ꝛ dignitatis maritalis, ꝛ in similibus casibus, sicut erat priuilegiata ɔ̃stante mr̃imonio, tñ quo ad ea que sunt inducta ex priuilegio statuti, ɔ̃tra ius cõe, non gaudebit mulier vidua priuilegio ɔ̃cesso a statuto mulieribus in matrimonio extantibus, saltem cum in casu nostro legem nõ habeamus, que per modum generalis regule dicat, mulier vidua sit priuilegiata, ac habeatur perinde, ac si esset in matrimonio, istud enim nõ dicit textus in. l. fin. C. de bonis maternis. aut alia. l. que ad istud propositũ allegeẽ, adducit ꝛ multa alia pro comprobatione premissorum Alex. in dicto consilio. Sed omittendo illud, quod cõsiderat ipse Alex. statutum nostrũ esse ɔ̃tra ius cõmune, ꝛ odiosum, ꝛ restringi debere, quod est contra omnium cõmunem opinionẽ (vt predixi) põt vno verbo rñderi, ꝙ casus verus, ꝛ fictus in oĩbus, ꝛ per oĩa non est equiparatus a iure, ꝛ sic vidua in omnibus nõ est equiparata ipsi vxorate, prout etiam sentit Alexã. in transcursu dicte sue solutionis, propter quod casus fictus non veniet sub vᵒ cũ requirat̃ equiparatio in oĩbus, vt dixi. s. in verbo adoptiuus, per nota. in. l. j. §. bonorum. ff. ad trebellianum.

¶ Ad septimum dum dicitur ꝙ statutum debeat extẽdi ad casus, qui ex larga significatione veniunt, nam prout dicit Alexã. in dicto consilio. Illud procederet, vbi esset per omnia eadem ratio, alias secus vt probatur in. l. lege iulia. §. hoc capite in fi. ff. de ritu nup. no. glo. ꝛ docto. in clem. auditor. in verbo beneficio, de rescrip. sed in proposito nostro non est eadem ratio, ergo ꝛc. vel alio modo ſm ipsum potest rñderi, ꝙ appellatione vxoris etiã inspecta larga significatione vocabuli non venit vidua, ꝛ si quouis modo dici possit venire illam, que vidua est, hoc ideo est, q2 fingitur durare in matrimonio, cum vere non sit in matrimonio, vt de se patet, ꝛ supra dictum est, sed ita est ꝙ statutum loquens in casu vero contra ius commune non extenditur ad eum casum qui per fictionẽ comprehenditur sub illo vt supra dixit, sed prout posui in premissis, hec solutio Alexã. non est bona, nec sequẽtem solutionem puto esse apprehendendam, dum dicit, ꝙ statutum nostrum sit correctorium iuris communis, ꝛ sic non fiat extensio, quia falsum est pro vt predixi, sed bene potest responderi, vt dicit ipse Alexã. in prima solutione, ꝙ non est eadem ratio, ꝛ ideo non extenditur, subiungens ꝙ quando in statuto non est expressa ratio, vel non concurrit maioritas rationis in casu ad quẽ quis vellet extensionem facere, non sit extensio, quod probatur ex decisione Bar. ꝛ sequatium in dicta. l. apud iulianum. §. fi. ff. quibus ex causis in possessione eatur, iuncta. l. omnium. ff. de iudicijs, ꝛ per dictam. l. precipuus. §. fina. C. de appellation. iunctis maxime notatis per Bartolum in dicta. l. omnes populi in sexta questione, dum dicit ꝙ debet attendi propria, ꝛ non impropria significatio verborum in statutis. Et hoc modo non obstabunt nota. per glosam in dicta aucten. vt hij. qui oblig. in principio. ꝛ per Cyn. in. l. prima. C. que sit longa ɔ̃suetudo, ad que etiã respondet late Albe. de ros. in prima parte statutorum. q. ix.

¶ Ad octauum, dum dicitur, qđ in equiparatis a lege veteri lex noua inducens in vno inducit etiam in alio respõderi potest, vt dicit Alexander in dicto consilio, ꝙ illud est verum, quando illa noua dispositio emanat proprie in illa materia, in qua erat facta equiparatio a lege veteri, alias non vt in. c. primo cum glosa in verb. declaramus ne cleri. vel monac. lib. vj. ꝛ in. c. licet Canon. cum glo. de electio. in sexto. ꝛ ita intelligitur glo. in. c. ea q̃ de regulis iuris, in. vj. Quam ita intellexit Anto. de butr. in. c. finali de consuetudine in tertia fallentia, quam ibi ponit in materia extensionis, sed in materia de qua loquitur dictum statutũ, nulla erat facta a iure communi equiparatio de muliere vidua, ꝛ de nupta, ergo cessat extensio. ¶ Ad nonum dum dicitur, qđ non possunt vocare in ius gener, vel nurus, socerum etiam dissoluta affinitate, respõdeo prout dicit Alex. in. l. generaliter. ff. de in ius vocando, ꝙ illud procedit, quia respectu reuerentie inductum est ne possint socerum in ius vocare, nam quando aliquid conceditur respectu reuerentie, durat illud etiam dissoluta affinitate, seu coniunctione, quod probatur in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. ꝛ in. l. vnica. §. cum autem. C. de rei vxor. act. Secus autem est quotiescunq; aliquid conceditur affinibus alio respectu nam tunc non durat morte interueniente. ¶ Ad vltimum, dum allegatur dubia opinio Saly. ꝛ decisio Joannis de imola, ꝛ Barba. dico ꝙ in contrarium est communis opinio scrib. qđ immo si mora interuenerit dissoluatur affinitas, ꝛ superstes non comprehendatur sub statuto nostro, de affinibus loquente, quod dictum tenuit Bartolus Bald. ꝛ Angelus in. l. cui eorum. §. affinitatis. ff. de postulando. sequitur Bald. in. l. affinitatis. C. commu. de succes. Bal. Saly. Pan. de castro, ꝛ Alexan. in. l. rei iudicate. ff. soluto matrimonio, Alexander Jaso. in. l. non tantum. ff. de re iudicata, ꝛ ibi dicit Alexãder, ꝙ ista est communis opinio, Petrus de ancharã. in. c. primo, in decimaquarta questionẽ principali in versiculo quero vlterius de verbo consanguinei de constitutio. Are. in capi. super eo. columna prima, de testi. Maria. Socin. in tracta. de citat. columna. cxxx. versiculo quoniam ideo, Paul. de cast. in consilio octuagesimo, super primo dubio, seu quesito, columna secunda, volumine secundo, ꝛ in antiquis in consilio sexagesimooctauo, volumine primo. Alexãder in dicto consilio. ccvij. volumine sexto. Crot. in tracta. de test. in secunda questione, sexte questionis principalis, ꝛ faciunt ea que dicam in proxima questione sequenti.

24 ¶ † Intellige predicta adeo esse vera, vt etiam si supersint filij ex premortua, non compellantur illius coniuncti ad compromittendum ad instantiam mariti ex capite affinitatis, ita Bapt. de san. seue. in. l. omnes populi nu. ccxxvij. col. lxxx. ff. de iusti. ꝛ iu.

25 ¶ † Ex

25 ¶ †Ex hoc patet, quod si viduus, vel vidua non admittuntur ad beneficium statuti, tanto minus debent admitti illi qui transierunt ad secunda vota per tex. in l. filij in §. vidua. ff. ad municip. per ea que not. in toto titu. C. de secūdis nuptijs. et istud est clari iuris.

26 ¶ †Ex premissis aūt patet solutio plurium questionū decisarū per scriben. et primo si fuerit questio inter. q. socerum, et generū, nam tunc tanquam affines nō veniunt sub nostro statuto, nec cō pelluntur ad inuicem compromittere, ita tenet Bal. in l. fin. C. de verb. signi. et Alexan. in l. non tantum. ff. soluto matrimonio.

27 ¶ †Socer, et quondam nurus, nec eodem modo veniunt sub nostro statuto, ita tenet Paul. de castro. et Jaso. post ipsum in dicta. l. fina. C. de verborum significatione.

28 ¶ †Nouerca, et quondam priuignus non habent beneficium istius statuti, vt alter alterum compellat ad compromittendum, tenet Bald. in l. affinitatis. C. cōmu. de suc. et Alex. in d. consi. ccvij. volu. vij. et in fi. dicit, quod ista est communis sententia.

29 ¶ †Relicta fratris non comprehenditur a statuto, nec compellere potest propinquos mariti premortui ad compromittendū, ita tenet Bald. in l. cum eorum. §. affinitatis. ff. de postul.

30 **Affinis in secundo genere** affinitatis † An veniat sub nostro statuto, Pau. de ca. in d. l. q se patris. col. fi. C. vnde libe. dicit alias se cōsuluisse, quod stante nostro statuto duo affines in scdo genere affinitatis de iure canonico, qd de iu. ciuili non cognoscitur, et de iure canonico talis affinitas olim habebat prohibitionem matrimonij, hodie aūt non, et tamen sunt affines dicebat ipse, et quāuis sit affinitas sine effectu, tamen quia statutum est fauorabile, et sicut extenditur ad agnationem largo modo sumptam, ita potest extendi ad affinitatem predictam Jaso. in l. iiij. §. pretor ait. ff. de in ius voc. colum. ij. et in l. venia. C. de in ius voc. simpliciter transit cum dicto Pau. de cast. sed ipsemet Jaso. in d. l. qui se patris. improbat opinionem Paul. de cast. col. xxx. nu. lix. et dicit quod decisio Pau. de cast. non bene colligitur ex decisione Bal. in qua dato quod emācipati, et eorum filij sint agnati improprie, tamen talis agnatio non est sine effectu, immo est cum magno effectu, quo ad legitimam tutellam et legitimas successiones, sed in isto secundo genere affinitatis, nedū tale ſm genus affinitatis est omnino improprie, sed et sine vllo penitus effectu, et de eo nil penitus curatur, non solū in foro ciuili. sed etiā de iure canonico ſm glo. in c. nō debet. de affini. et cōsangui. hoc idē sensit idēmet Jas. in l. qd seruius. in. j. col. ff. de adq. ob cau. ¶ Circa hanc questionem duo puto esse consideranda prout et sentit glo. in d. c. non debet. de consan. et affini. aliquando enim contrahitur affinitas ex simplici copula in qua vna persona tantum concurrit, vt puta vxor fratris tui, cum qua sola est contractum, illa dicitur esse tecum in primo genere affinitatis, si frater tuus moriatur, et illa iterum nubat, eius maritus erit tibi in secūdo genere affinitatis, et ita exemplificat glo. in d. c. non debet. et Jo. an. in arbore suo affinitatis colum. j. Aliquando etiam et secundo casu cōtrahitur affinitas ex duplici copula, vt puta si tu, et frater tuus vxores duxeritis, nam vxor tua, et vxor fratris tui adinuicem sunt in secundo genere affinitatis, eo quod vxor fratris tui tibi est in primo genere affinitatis, vxori autem tue est in secū do genere affinitatis, et econtra. Primo casu quando est contracta affinitas ex vna copula tantum, tunc quia illa vxor ad hoc vt inducatur secundum genus affinitatis, necesse est, vt secundo nubat, et sic cum moriatur frater tuus illa desijt esse tibi affinis quo ad statutum, et maxime quia transit ad secunda vota. Dicendum est, quod si ipsa adhuc vidua non venit sub nostro statuto, et intelligitur esse dissoluta affinitas per mortem mariti, et beneficio statuti nostri non gaudet vt dictum est supra in proxima questione, tāto magis eius secundus maritus non debet venire ad beneficiū statuti nostri. Et intelligendo hoc modo dictum Pau. de cast. puto eum male sensisse, et ita procedat opinio do. Jaso. supra allegata. Secundo casu quando contrahitur affinitas ex duplici copula, vt puta in vxoribus duorum fratrū, que adinuicem sunt in secundo genere affinitatis vt dicit glo. in dicto capit. non debet, et ibi nota. Abb. tunc dico qd si lis irritetur inter has duas vxores, vel inter duos maritos duarum sororum, qui sunt etiam in secundo genere affinitatis, tunc isti tales debent adinuicem compromittere, secundum formam nostri statuti. Et hoc quod quāuis improprie, et sine effectu, quo ad matrimonia, et de iure canonico considerentur. Attamen attenta ratione nostri statuti habet effectum. Ratio nanque statuti nostri, vt sepe dictum est supra in secunda questione, prime questionis principalis, et in hac questione in verbo naturalis, est illa vt pacifice, et quiete, et cum amore, et charitate, sine iurgio, et inimicitijs lites tractentur, que ratio militat, et effectum habet in vxoribus duorum fratrum adinuicem litigantium, et si enim lis inter eas agitur, tamen mariti sunt illi, qui eas pertractant, et cum duo sint in carne vna, iniuria illata in personam vxoris intelligitur illata in personam mariti, et illis actio competit vt est tex. in l. j. §. item aut, et in l. ij. ff. de iniur. ibi spectat enim ad vos iniuria que his fit. Unde cum de facili duo fratres vxorio nomine litigātes possent venire ad arma, et rixas contra publicam vtilitatem, et honestatem, que considerantur in casu nostro, dicendum est ad euitandum scandala, que possent oriri, quod iste due coniuncte in secundo genere affinitatis veniant sub statuto nostro, et alia aliam astringere possit ad compromittendū, et ita posset intelligi dcm̄ Pau. de ca. in d. l. qui se patris. ¶ In maritis autem duarum sororum super rebus proprijs adinuicem litigantibus, non autem vxorum, istud pro nunc non decido, sed sub dubio forte dicerem, quod non veniant sub statuto nostro argu. tex. in l. ij. ff. de iniur.

31 **Affinis per fornicationem.** †An ad illos extendatur statutum nostrum, et videbatur quod sic, Nam per fornicationē, et coitum illicitū cōtrahitur affinitas, ita est tex. in c. discretionē, et ibi no. Abb. de eo qui cogno. cōsang. vxo. sue, et not. idē Abb. in c. per tuas in scdo not. de probat. Dico tū cōtrariū, quod immo talis affinitas non est cōsiderabilis in statuto nr̄o. Naz affinitas, q̄ cōtrahitur per coitum illicitum consideratur tantūmodo ſm Canones quo ad matrimonia prohibenda, non autem quo ad alios effectus, ita no. Joan. an. in arbore suo affinitatis columna prima, et in c. finali de consanguinitate et affinitate. Unde quo ad statutum nostrum talis affinitas non est considerabilis, quedammodum videmus in affinitate, que perdurat soluto matrimonio, que apprehenditur per Cano. sed in statuto nostro non comprehenditur vt dixi supra in verb. soluto matrimonio ergo etc.

32 **Clericus** † An comprehendatur sub statuto nostro, vt si litigauerit cum aliquo agnato, cognato, vel affini teneat compromittere in foro seculari, in hoc reperio duos clarissimos doctores tangendo hanc questionem contrarios sibi adinuicem fuisse. Nam. d. Pet. Philippus corneus in consilio centesimodecimoquarto. Quamuis primo aspectu volu. secundo, tenuit partem affirmatiuam. d. autem Bar. Socin. in consilio. lxxi. Circa presentem consultationem volumine quarto tenuit partem negatiuam. Rationes, quibus moti sunt ad consulendū referam, et quid alij senserint proponā etc. ¶ Et pro parte affirmatiua primo loco adducitur, quod statuta et leges alicuius fori respicientia ordinatoria ligant quoscunqz litigantes in illo foro etiam non subiectos argumen. l. tertie in fi. ff. de testi. et in l. prima. C. de emanci. lib. et in l. secunda. C. de iuramento calumnie, iudex enim semper debet seruare consuetudines, et statuta sui fori circa ordinatoria iudicij prout habetur in dictis iuribus, et per Specula. in titulo. de sen. prola. §. qualiter post princi. et per Innocen. in c. conquestus de ser. et. d. Petr. de ancha. Anto. de but. et Imo. in rubri. de consue. et per consequens si clericus agit contra laicum debet seruari statutum, et consuetudo secularis circa ista ordinatoria glo. est communiter approbata, et ibi omnes scribentes, et in capi. quod clericis de foro competenti, et glo. in clementina dispendiosam, in verb. vsuris, de iudi. et tenet Bart. et reliqui post ipsum communiter in l. prima. C. de summa trini. et fide catho. et in l. omnes populi. ff. de iusti. et iure. Et omnes Cano. in c. ecclesia sancte Marie de constitu. sed tale statutum, quod fiat compromissum, respicit modū procedendi, et sic ordinatoria, ergo debet ligare clericos, quod respiciat modum procedendi patet. Nam licet compromissum ordinetur ad litem decidendam, sicut quodlibet iudicium. l. prima. ff. de arbi. non autem ordinatur ad modum decidendi ad partem scilicet absolutoriam, et condemnatoriam, nec enim arbiter informatur ex compromisso, quam sententiam ferre debeat immo si informaretur non valeret, ita dicit Pau. de ca. in consilio. cccxx. quod in causa appellationis volumine primo et per illud dictum quod petitio compromissi sit ordinatorium, et statutum nostrum spectat ad modum procedendi dicit in dicto consilio. quod si duo pistorienses litigarent Florentie vbi est statutum idem cū nostro dato, quod pisto. non est statutum quod debeat compromitti quod illo in casu pistorienses tenentur compromittere, sicut in simili nota. Barto. de statuto, quod possit procedi per inquisitionem in l. j. C. de sum. tri. dicens quod quantum ad modum procedendi debet inspici statutum loci, vbi delictum est commissum, et sic vbi agi-

tur de modo procedendi. s. an debeat procedi ordinarie coram iudice, vel coram arbitro seruanda sunt statuta loci, sed cum agitur per quem modum sententietur, et termineť, tunc statuta loci con tractus, patet ergo dicit ipse statutum de compromissis pertine re ad ordinem iudicij seu modum procedendi non autem ad ter minationem negocij. s. per quem modum terminetur, licet ordi netur vt terminetur, et ita dicit ipse, vidisse teneri, et obseruari, et esse verissimum apud quemcunque intelligentem, et ita alias (vt di cit Socynus) fuit in forense consultum per solennem doctorem dominū Joannem de monte sperel. vbi refert Joannem Bapti stā de sancto seuerino in. l. omni nouatione. C. de sacrosan. eccle. et faciunt bene nota. per Barto. et Bald. in. l. prima. C. vbi in rē actio. facit etiam quod dicit fuisse consultum p Ricar. de Sali. in consi. incip. in questione vertente inter. d. regem cipri, quod stan te statuto ianue, quod magistratus ad petitionem partis tenentur causam committere bonis viris cognoscendam, et terminandam ligať forensis litigans in illo loco, quia respicit ordinatoria, et sic idē i clerico q (vt dictum est) ligať statutis modū procedēdi respiciētibus.

¶ Secundo facit, quia si adhuc dictum statutū nō respiceret sim pliciter ordinatoria, sed decisoria vt per Bal. in. l. prima in fi. C. que sit long. consue. tamen quia clericus agit contra laicum in foro seculari etiam hoc casu, et in dicta causa debet seruari statutū se culare non solum in preiudicium laici, sed etiam in preiudicium clerici, et ista est communis opinio doc. secundū Corn. in. d. gl. et secundum ipsum firmat hoc Barto. in. l. prima. C. de sum. tri. dans generalem theoricā, quod illa statuta non militant in clericis que sunt contra libertatem ecclesiasticam, vel contra personas clericorum capitu. nouerit de senten. excommu. et auct. cassa C. de sacrosanc. eccle. alia vero statuta ligant etiam clericos nō so lum litigantes in foro seculari, sed etiam si litigant in foro eccle siastico, et licet quando litigant in foro ecclesiastico Barto. ip sum inpugnat ibi Bal. tamen non impugnat quando litigat in in foro seculari, immo videtur idem velle, si statutum non est odio sum, quod etiam velle videtur Joan. an. in addi. Spe. in tit. de cō sti. in. §. primo versi. et no. vbi disputat generaliter tenendo quod in foro seculari etiam contra clericum seruanda sunt iura munici palia laicorum, et allegat plures rationes, que respiciunt deciso ria causarum, ideo etiam in decisorijs vr hoc firmare, et idem vo luit Hostien. in titu. de testa. §. qualiter versi. verum et de consue. §. fi. ver. pone quod et volunt. d. Anto. de imo. in. d. c. quod cle ricis quod et videť voluisse Cardi. in. c. cum venissent de eo qui qui mit. in pos. dicens quod per illum tex. in decisorijs seruari debet ius illius contra quem agitur, et idem firmat Raph. fulg. in. d. l. omni nouatione. C. de sacrosanc. ecclesi. loquens de statuto in ducente prescriptionem, et ideo hec videtur magis cōmunis opi nio. et per consequens in decisiuis seruanda iuxta notat per glo. in. l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. et per docto. in. c. ne innitaris de constitu. et in. l. cū prolatis. ff. de re indi. et per Bal. in. l. preci bus. C. de impuberum et per consequens siue dicamus quod istud sta tutum respiciat ordinatoria cause pro vt principaliter respicit, quia disponit, quod de causa non cognoscat iudex aditus, sed co gnoscant arbitri q censenť habere iurisdictionem delegatam, si ue ordinatoriam iuxta ea que habentur in. c. ab arbitris de offi. delega. lib. vj. et in. l. fin. C. de indi. et in. l. arbitro. ff. qui satis. cog. et dicam infra in. vj. q. prin. siue dicamus, quod concernat decisoria cause, idem videtur respondendum, scilicet quod seruari debeat in curia seculari, ius seculare siue cōe siue principale, per predicta.

¶ Tertio facit quod quāuis in statuto nostro dicatur quod abitri in dicent de iure, et de facto, quod videtur respicere decisionē cau se, dicit tamen Corneus in dicto consilio quod et adhuc includunť clerici per id quod notat Inno. in. c. nouerit de sententia excō municatione et Bar. et Bal. in auc. cassa. et irrita. C. de sac. san. eccle. volentes quod statuta, que auferunt clericis ius cōmune non non sunt inualida tanquam cōtra libertatem ecclesiasticam, sed illa que auferunt priuilegia clericorum, et consequenter videnť vel le quod ius commune ciuile possit clericis auferri per iura munici palia quanto fortius si non auferunt clericis solis, sed pariter cle ricis, et laicis ponamus enim dicit ipse quod causa agitetur in ciui tate Venetiarum vbi non seruatur in aliquo ius ciuile, dicet enī quispiā, quod clericus Venetus agens in foro Veneto seculari pos set intentare beneficium mere inductum a iure ciuili certe nō ex quo ius ciuile ibi non viget, nec secularis potestas tunc aliqd di sponit circa clericos, sed tollit (vt ita dixerim) quod erat suū scili cet ius dependens a seculari potestate, et propterea applicando ad propositum nostrū statutum istud de quo agiť respicit decisio nem cause quatenus mandat compromitti de facto ita quod non so lum de facto procedi potest p arbitros sed etiam terminari quod clare constat in statuto nostro, dum dr de iure, et de facto, vt sibi melius, et equius videbitur procedere, et terminare que verba se cundum Corne. nil aliud important nisi quod arbitri non sint astri cti in iudicando seruare iura positiua, nā obseruantia iuris natu ralis primeui, vel secundarij hoc est iuris gentium non tollitur per cōcessionem huiusmodi late potestatis p ea que habenť per Bar. in extrauag. ad reprimē. in verb. figura, et verb. videbiť, et in. l. filiusfami. ff. de donat. et in. l. j. ff. de militari testamen. et ibi p Ange. et doctor. et dixi supra in. j. questio. prin. in vbo. de facto.

¶ Quarto facit scdm eundem nostrum statutum principaliter respicit ordinatoria cause, quia disponit de iudicibus, q habent co gnoscere et iudicare hoc quidem negari non potest, quod est de foro seculari, et ad statuta secularia pertinet. itē quod procedatur coram arbitris simpliciter, et d plano, et de facto, et quod determinent de fa cto, istud enim respicit solennitatem sententie, et procedendi ad executionem, lata sententia, nam manus regia non obseruabat ordinem. l. j. C. de execu. rei indi. et. l. nullam. ff. de regu. iur. arg. cap. afferte de presum. pro vt no. Bar. in. d. extrauag. in verb. videbitur, oīa hec concernunt ordinatoria, et parū respiciunt de cisoria, ex quo arbitri non possunt ledere iura partium (vt premis sum est) ideo decet, quod obseruetur istud statutum saltem tanquam concernens ordinatoria, tāquā in eo magis incalescens argumē to. l. cum queritur. ff. de statu homin. et. l. que exceptionem. ff. de conditione indebiti, et in. l. si quis nec causam in principio. ff. si cer tum petať vnde dato quod circa decisoria esset dubium, ex quo sunt opiniones, et rationes hinc inde, tamen in ordinatorijs omnes cō cordent et istud statutum principaliter respiciat ordinatoria ser uetur hoc casu ne offendatur id quod est clarum in iure, scilicet quod causa que debet ordinari secundum statuta laicorum ordineť secundum iura clericorum, et quod statutum, quod principaliter, et quo ad plura respicit ordinatoria tollať in causa clerici, ex eo quia in aliquo respicit decisoria iuxta illud vulgatū, quod de duobus ma lis minus est eligendū.

¶ Quinto facit scdm eūdem quia licet lai ci nō habent iurisdictionē in clericos, et ppea non possunt cleri cos directo astringere eorum statutis, tū habent iurisditionē, et po testatē statuendi circa ɔcernentiā suum forum, et non solum qua liter cause haberent in suo foro ordinari, sed etiā qualiter decidi debeant, nec potest negari quin iudex secularis corā quo cleri cus agit nō habeat respectu illius cause iurisdictionē in ipsum cle ricū citandi, et monendi, quod rńdeat litē contesteť assignando ter minū in quē probet, et absoluēdo, et absolutione liberādo reū ab ipso clerico actore quinimo, et ipsum clericū ɔdēnādo i expēsis hec omnia sunt actus iurisdictionales qui astringunt clericum, et ta men non est dubiū quod fieri possunt p laicū quia veniūt in ɔnam rōe cause vertentis in suo foro, ita et dicamus, quod ratione cause ver tētis in foro seculari, et sic in foro spectante ad ipsos statuētes pos sint statueť astringēdo clericū i eorum vt ita dixerim foro litigātē.

¶ Sexto adducitur pro hac parte illud forum sortiti, et statuto li gari pcedūt a pari vt no. gl. et doct. in. c. qd clericis de foro cō pe. et est gl. in. l. ij. ff. de eo qd cer. loc. et no. Bar. et doc. in. l. j. C. de sum. tri. sed clericus in casu nostro sortiť forum seculare agendo contra laicū in. c. cū sit generale et in. c. si quis contra clericū ex tra de foro cōpe. ergo legatur statutis secularium.

¶ Septimo statutum generaliter loquens honestum qd nō est contra libertatem ecclesiasticā ligat etiam clericos, ita cōcludit Joan. And. in addi. spe. in ti. de consti. ver. et no. et probať in ca pitu. cum causam de re indi. et in. c. cum venissent de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. per que iura hanc theoricam ponit Barto. in. l. prima. C. de sum. tri. et fide. cath. sed statutū de quo agimus est huiusmodi quia generaliter loquitur, et non est contra liber tatem ecclesiasticam vt de se patet, et videtur esse honestū cum dicatur esse remedium per quod a lite discediť, vnde dicūt Bar et doc. in probe. C. quod habentes auctoritatē super pacifico statu ciuitatis possunt facere statutum per quod partes compellanť ad compromissum, et Barto. in. l. ambitiosa. C. de decre. ab ord. fa. ergo debent clericos comprehendere, nam vt dicit Joā. an. in additio. clerici agentes in foro seculari videntur consentire le gi fori in quo causa est agitanda.

¶ Octauo in iudicijs seruari debet equalitas. l. fina. C. de fruc. et lit. expen. l. non debet. ff. de regu. iuris sed clericus vti potest beneficio statuti, et petere compromissum contra laicum. v. dist. cap. si in adiutoriū bene facit tex. in capi. fin. de vit. et hone. cle. tradit nota. Oldr. in suo consi. xxxiij. inci. questio est vtrū sacer dotes, ergo eodē modo laicus poterit petere cōpromissum ɔtra clericum, benefacit quod tradunt Lau. et Archidi. in cap. non

ita. ij.

ita .ij. que.vj. qui dicunt, ꝙ sicut clericus qui reconuenitur corã seculari, potest a sententia appellare, ita laicus litigans coraʒ iudice ecclesiastico ratione seruande equalitatis.

¶ In contrarium ꝙ immo statutum nostrum non includit clericos adducitur per Socy. in. d. consi. primo statuta laicorum inferiorꝝ a principe nõ ligant clericos licet generaliter loquantur vt habetur in. c. fi. de vi. ⁊ hone. cleri. ⁊ in capi. fin. de re. eccle. non alie. in capi. que in ecclesiarum, ⁊ in capi. ecclesia sancte marie de consti. ⁊ licet Bar. in. d. l. cunctos populos tenuerit opinionem de qua. s. cuius opinionem sequutus est domi. sancto Gemi. in capi. j. in. i. colum. per illum tex. de iureiur. lib. vj. tamen prefatus. d. Domi. tenet contrarium, ꝙ etiam si statutum generaliter loquatur, ⁊ sit honestum nõ includit clericos, quia quantuncunqʒ sit bonum, ⁊ honestum deficit tamen auctoritas statuẽdi vt habetur in iuribus preallega. ⁊ in capi. j. ⁊ ita tenent Ant. Abb. ⁊ imo. in. c. quod clericus, ⁊ Ioan. calde. in tit. de consti. consi. xj. ⁊ Abba. in capi. tua ad fin. el. j per illum tex. ⁊ Card. in. d. ca. cum causam de re iudi. ⁊ idem Car. in. d. cap. cum venissent de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. ⁊ Bal. in. d. l. cũctos populos in vlti. col. C. de sum. tri. ⁊ fi. catho. ⁊ sic illa opinio Bar. communiter improbatur subdens statutum hoc esse odiosum, ⁊ irrationabile, ⁊ per consequens non includens clericos.

¶ Scdo facit secunduʒ eundẽ, statutũ dictat ꝙ iudex debet cogere, ⁊ compellere partes ad cõpromittendum, ⁊ sic respicit coactionẽ persone quo casu licet generaliter loquatur, ⁊ sit honestũ nõ includit clericos, vt est casus in capi. ecclesia sancte marie de consti. secundum vnum modum quem ponit Abb. ⁊ ita disputãdo ponit Ioan. calde. in quadam disputatione, quem refert ⁊ sequitur Abb. in. d. capi. quod clericis facit quod nota. Bart. in dicta. l. cunctos populos, vbi dicit quod statutũ concernens personam non extenditur ad forenses faciunt nota. per Ioã. And. in addi. specu. in tit. de emp. ⁊ vend. §. fi. in. ij. q. vnde dicit ipse, ꝙ posito ꝙ ipsum statutum respiceret ordinatoria, tamen nõ includit clericos, ex quo statutũ respicit coactionẽ ꝑsonalẽ, vt cogantur litigãtes compromittere, nã videmus ꝙ licet ratione rei sue quis possit conueniri in aliquo loco, tamẽ nõ potest ibi personaliter distringi vt concludunt Ioan. And. ⁊ cõmuniter doc. in capi. sane de foro compe. ⁊ tñ clarum est, ꝙ tenetur ibi seruare ordinem procedendi illius fori vt in. d. capi. quod clericis, ⁊ ex quo infert ibi not. Ioan. de imo. ꝙ licet ex forma statuti inter cõsanguineos, vel certas ꝑsonas debeat fieri compromissum, tamẽ si habens alibi domicilium conueniatur ratione rei sue in loco dicti statuti non potest compelli ad faciendũ compromissum nisi ibi reperiatur, quia regulariter per solum iudicem domicilij potest fieri districtio personalis, ⁊ ita dicit se consuluisse, ⁊ respondisse in. q. facti, ⁊ hanc opinioneʒ refert, ⁊ sequitur genitor suus in. d. capi. sane in. xiiij. declarat. ita dicamus in casu nostro, ex quo iudex secularis non potest personaliter clericum distringere iuxta not. in ca. primo de obliga. ad ratioci. ⁊ in capitu. primo de cleri. coniug. in. vj. non includitur clericus.

¶ Tertio facit secundum eundem, quia dictum statutum de litibus compromittendis non tamen apparet, qd tantum tendat ad litis contestationem ordinandam, quam ad litis decisionem, cum tale compromissum dicatur transactio quedam vt in auc. vt differ. iudi. §. si vero contingerit, ⁊ ibi not. col. ix. ⁊ plene ꝑ Inn. in capi. quintauallis de iureiu. que transactio est litis finite exceptio ad litis finitionem ordinata. l. fratris. C. de transac. preterea constat ꝙ non tendit ad litis ordinationem, cum per ipsum disceditur a lite, vnde dicimus ꝙ talia arbitramẽta fieri possunt etiã die feriata prout habetur in. l. fi. C. de feri. ⁊ in hanc partem potissime dicit se inclinare, qꝛ per ipsum statutum tolluntur iuris remedia necessaria ad arbitrorum iniquitatem corrigendam, iuxta id quod habetur in. l. j. ff. de appel. ⁊ in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. ⁊ sic cum sit odiosum merito est restringendũ, ⁊ non extendenduʒ, non excluduntur, nec includuntur exempti. l. decurio. C. de silent. libro decimosecundo.

¶ Quarto facit secundum eundem, statutum nostrum dictat ꝙ quelibet partium eligat suum arbitrum sub pena librarum viginti quinqʒ paruarũ statutũ autem laicorum non potest dare auctoritatem seu potestatem puniendi clericos cum in illos nullaʒ habeant iurisdictionem vt in. d. c. ecclesia san. marie, cum ergo nõ potest in clericis verificari pena imposita a statuto nõ vendicat sibi locũ statutũ glo. est nota. per quam hanc theoricã ponũt ibi Iaco. but. Fulg. ⁊ Pau. de cast. in. l. mãcipia in verbo ad vocãdum. C. de ser. fug. ¶ Et in specie dicit Soc. in. d. consi. alia statuta non includunt clericos decidit Bal. in. c. si clericus laicuʒ de for. comp. vbi dicit ꝙ statutum disponens ꝙ causa cõpromittatur qd in parte respicit ordinatoria, ⁊ in parte decisoria, ex quo est iniquũ nõ ligat clericũ etiam agentẽ in foro seculari, est enim iniquum vt quis compellatur transigere, ⁊ sic compromittere. l. interpositas. C. de transa. ⁊ ita eum refert, ⁊ sequit̃ benedi. capra in. c. quod clericis de for. compe. ideo decidit Bal. in. d. c. cum venissent de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. ꝙ statuta laicorum nõ includũt clericos per. d. c. ecclesia sancte marie, ⁊ ideo inferens, ꝙ statatum de cõpromissis nõ ligat clericos, etiam in minoribus constitutos, idem etiam decidit Bal. in repe. l. cũctos populos in. xij. colum. C. de sum. tri ⁊ fi. catho. vbi diciens statutũ, ꝙ causa debeat compromitti, cum per compromissum ledatur compromittens. l. minoribus. xxv. an. subuenitur. ff. de mino. nõ includit clericos qꝛ hoc non potest facere statutum contra clericos, allegatur etiam Bal. in quodam suo consi. quod incipit queritur an statutuʒ alias incipit venatius qui dicit tale statutũ esse odiosuʒ, est etiam in alio consi. incip. punctus super quo vbi dicit formaliter ꝙ in dicto statuto clericus non includitur per se, nec ꝯtra se, qꝛ statuta laicorum non ligant clericos, nec includuntur.

¶ Adde ꝙ istud dictum sequitur Alex. in cõsi. xij. ponderatis hijs omnibus, versi. ex quo infert Bald. volu. ij. ⁊ And. sicu. in rub. C. qui admit. col. iiij. versi. nono aduco, ⁊ Lanf. in tract. de arb. q. xlviij. Fely. in. d. c. ecclesia sancte marie col. fin. in fi. nu. cxliiij. ⁊ Hipoli. de marsi. in. l. si quis viduam col. v. nu. xx. ff. de quest. ⁊ in. l. circũcider̃. §. seruo. ff. de sica. vbi allegat dcm̃ Bal. in cons. cvij. dictat statutũ in volu. vj. vbi dixit secũdũ eũ ꝙ sicut statutũ laicorꝝ volens ꝙ inter affines fiat cõpromissum non comprehendit clericos qꝛ non poterunt vigore talis statuti astringi ab affinibus suis ad faciendum compromissum cum eis, ita nec ipsi clerici poterũt vigore talis statuti cogere affines suos ad faciendũ secum compromissum, sed Bal. in consi. mihi quinto nũquid clericus agens volu. secũdo dicebat distinguendo, ꝙ aut litigat clericus de bonis ecclesie ⁊ tunc, nec inuitus cogit̃, nec volens potest compromittere de iure, ⁊ de facto iura ecclesie, aut litigat de proprio patrimonio, ⁊ tunc potest cõpromittere si vult, sed an cõpellatur dicit ipse est questio nostra, ⁊ tunc aut statutũ dicit ꝙ compromittatur de iure ita ꝙ est compromissuʒ iustitie, ⁊ compellitur causatiue ⁊ fit translatio instantie quasi in quendã iudicem delegatum, sicut si ipse ordinarius delegaret quod posset etiã inuito clerico, ⁊ sicut cõpellitur clericus agens corã arbitro eligere arbitros in causa suspitionis, vt in. l. fin. C. de iudi. aut compromitti iubet de facto, ⁊ ad transigendum tendit, ⁊ non potest compelli, nec valet ad hoc statutum, qꝛ est contra libertateʒ clericorum, ⁊ multo magis in generali statuto non includitur aliquid vel indirecte contra iustitiam ecclesiarum, vel clericorũ vt nota. per Bar. in. l. si quis sub conditione. ff. de condi. insti. immo si dubitatur, an sit contra libertatem in dubio tali statuto nõ includuntur clerici propter anceps periculum, ad quod statuentes nõ videntur se astrinxisse predicta etiã tenet Hipol. de marsil. in rub. ff. de fideiussor. colum. vigesima quarta, nume. cxix.

¶ In hac questione puto id posse dici, ⁊ optima ratione ꝙ clerici sint comprehensi per statutum nostrum, ⁊ litigantes cõpellant̃ arbitros ex forma statuti eligere, ⁊ pro fundamento assummo mihi dictum Abb. in. d. c. ecclesia san. Marie. colum. fina. versi. secundus casus, vbi dicit, ꝙ si statutum iniecit vinculum ante clericatũ, ꝙ tunc clericus factus post iniectum vinculum ligat̃ statuto, inferendo ad statutum de primogenito preferendo, si secundo genitus tempore statuti laicus reperitur, ligat̃ a statuto, quãuis postea clericus efficiatur, quod etiã decisum est in moniali, stante statuto, ꝙ femine excludãtur, ꝙ si tempore statuti nõ erat monialis, sed secularis, excluditur postea, si ingrediat̃ monasterium, in quo ingreditur cum ligamine statuti, quod dictũ Abb. ponit ante Ioã. and. in. c. sine culpa de regu. iu. ⁊ Ant. de but. ⁊ Imo. in. d. c. ecclesia san. Marie, ⁊ idem Abb. ⁊ alij post ipsum in. c. quod clericis de fo. comp. ⁊ Cal. in sua disputat. Statuto ciuitatis cauet̃, ⁊ Saly. in auc. cassa. C. de sacrosan. ecclesi. ⁊ Cardi. in. c. perpendimus in. x. quest. de sententia excommunicationis ⁊ Roma. in. l. stipulatio hec modo concepta octaua colu. ff. de verb. obli. sed sic est, ꝙ in casu statuti nostri qlibet ante clericatum habet iniectum vinculum, qꝛ agnatus, ⁊ consanguineus est, vt de se patet, per consequens dicendum est, ꝙ ligetur a natiuitate per statutum cum quo ligamine transit etiam in clericatum, ⁊ eo maxime qꝛ iura sanguinis dispositione iuris positiui non mutantur. l. ius autem agnationis. ff. de pactis. vñ clericus, q statum nõ mutat, sed transit in melius, ꝑ ascensuʒ dignitatis, ꝓp quod non ammittitur ciuilitas, vel agnatio. l. penultima.

ff. de sena. l. filij. ff. ad municipal. & nota. in. l. deo nobis. C. de episco. & cle. debet cōprehendi. Ex quo dicebat Lap. alleg. cj. col. fina. q quando statutum precedit monachatum, qz iura, que inhabilitant feminam eam excludebant ante professionem, excludunt, & afficiunt eam puellam tanquam preuentam, vnde transit in monasterium cum onere suo, & cū obnoxitate sue regule auct. que fit cum mo. C. de episco. & cler. & alleg. Lapum, dictū Bar. in. l. fi. C. de iure fisci vbi vult secundum eum q statutum inhabilitans monachum a successione preuenit eum ante monachatū, & valet, & debet obseruari etiam post monachatum, quod idem dicendum est in clerico, cum sit effectus a statuto, per ius sanguinis ad compromittendum, vt cum tali onere transeat in clericatum, vnde in propositū dicebat Pau. de ca. in consi. suo. ccciij. Primū dubium de quo queritur satis tritum colum. iij. in fine volumine primo, q stante statuto, q femine non succedant stante masculo, tale statutū comprehendit moniales tali ratione qz eo ipso, q mulier nascitur, infligitur sibi hec potentia succedendi videlicet ab ipso statuto scilicet in totum, si non extiterit masculus, & in nihilum, si extiterit, transeundo igitur in monasterium, transit cū illa potentia sic limitata, & sic cōditionata, & nō cū illa, quā mulieres habent a iure cōmuni, subicit postea in. d. cōsilio, q non obstat, quod vulgariter potest allegari in contrarium videlicet, q statutū non potest moniales ligare, vel ipotentes efficere ad succedendū, qz dicit q nō ligauit moniales, nec eas impotentes effecit, sed effecit dudū ante scilicet tempore sue natiuitatis, & sic antequā de ingressu esset cogitatum, ex quo dicendum est etiā in materia statuti nostri, q cū tpe natiuitatis iste talis p statutū stāte agnatione ligetur, perduret etiā istud eo effecto clerico, nec obstat quod potest obijci, q tpe natiuitatis nō erat lis, vnde si post clericatū lis oriat, nō dicat habere vinculū ex tempore precedenti, qz idem dicendum esset in statuto de successione mulierum, & primogenitura, vt statutū non extēderetur ad bona acquisita etiā post clericatū, cum tū nullibi scribentes de hac re faciant difficultatē, siue enim bona sint acquisita ante clericatū, siue post, siue ante monachatū, siue post, nō est vis cū statutū afficiat psonas nō aūt res, nec actiones, put patet ēt in statuto nro.

¶ Preterea isti tales arbitri electi ex forma statuti nostri sunt iudices ordinarij, prout dicit Ange. & Pau. de cast. in. l. apertissimi C. de iudi. & Saly. & Jaso. in. l. fi. C. eo. Ant. de but. in. c. suspitionis de officio delegati. nā isti arbitri habent iurisdictionē a statuto ergo ordinariā, qz lex ordinariā iurisdictione omniū iudicum, & sic cū habeant iurisdictionē ordinariā debent iudicare ipsos clericos agentes in iudicio qz seq debent forū rei, & eius iudicē, vel dicamus, q isti arbitri habeāt vim delegatoꝝ, & sint delegati, prout tenuit Bar. in. d. l. fina. C. de iudi. & Bal. in. l. j. in secunda colum. C. de peri. & cōmo. rei vend. prout ēt dicam infra questione sexta principali. tunc si sunt delegati poterunt cognoscere de causis clericoꝝ, qz fit translatio instantie in iudicem delegatum, sicut si ipse ordinarius delegaret, quod potest etiam inuito clerico, vt dicit Bal. in. d. consi. quinto, in secundo volumine, & sic siue sint ordinarij, vt est opinio multorum, siue sint delegati, isti electi ex forma statuti, prout dicam infra in dicta questione, clarum est q poterunt iudicare clericos agentes, ex quo erit firma conclusio, q statutum nostrum cōprehendit clericos, prout consuluit Corne. in. d. consi. cxiiij. volu. secundo, & vide, q̄ adducta sunt infra in verbo forensis, que faciunt ad hanc qōnē.

¶ Ad contraria possumus respondere, & ad primum, quod obijcitur, q statuta inferiorem a Principe non ligant clericos dici potest, pro vt supra conclusum est, q clerici sunt ligati ante clericatum, vnde transeunt cum illo onere, in suum ordinem clericatus, vel potest dici q summus in ordinatorijs, in quibus clerici ligant (vt predictum est) & pro hoc facit dictū Bal. in. c. fina. vt lit. pend. dicies q si lite pendente, fiat statutū, q cause inter propinquos compromittant, istud statutum habet etiam locum in litibus pendentibus, qz istud respicit magis ordinem procedendi idest coram quo, & qualiter procedat, q̄ decisionē cause, nisi forte sit alterata decisio, prout dictum est supra in primo fundamento, clarum erit, q istud statutū respicit ordinatoria, vel dici pōt, q iudex laicus decidendo potest sequi statuta, in causis clericorum, & q statuta decisoria ligent clericos (vt dictum est supra) & consulunt Raph. cuma. in consilio. cxxix. P. laicus.

¶ Non obstat, q clerici personaliter astringantur, & sic statutū respiciat personam, & q pena in eo imponatur, qz dico q clerici possunt puniri p iudicem laicū pena saltim pecuniaria, qz in deliquēdo in iudicio astringunt se ipsos foro, arg. glo. Cyn. Bal. in. l. nullum. C. de testi. vbi volunt, q clericus productus in testē coram iudice laico, si deposuit falsum, poterit puniri per ipsum iudicē secularem vnde dicebat Fede. de sen. ꝯm quod allegatur in consilio. lxxxviij. q iudex secularis clericum agentem, vel accusantem corā eo calumniose, vel falsa testificantē potest ex officio ordinarie punire, ita tamen q exequutio talis pene, si facienda sit in psonā, reseruet epō, si vero sit realis exequutio facienda in bonis pōt facere iudex secularis, vel distrigēdo eius fideiuss. quos cleric⁹ dedit. C. q accu. nō pos. l. ij. & eo. mō pōt punire clericū i ciuilib⁹ defficiētē in expēsis, & hoc sentit Jo. & Arc. s. q iudex laicus pōt punire clericū delinquētē corā eo ex officio puta falsi testimonij, vt no. v. q. vj. presbyteri, & aduerte ad vnū eius dictum, q astringant fideiussores, qz multum facit ad dispositionē alterius statuti nostri quo cauet, q nō subditi iurisdictioni, & sic clerici volendo agere teneant fideiussorē prestare dictū hoc Federi. ponit Pet. de anch. in. c. ea que col. xxxiiij. ver. iuxta predicta ēt queritur de reg. iur. qui subiungit, q qñ crimen incidit in causa facto ipsius clerici accusantis, calumniose laicū, nō occurit ratio, quare iudex, sup calumnia tali nō possit ferre sententiā, postq̄ constat de ipso crimine iudici, vt iudici. Nā si potest laicum condemnare de crimine, quare non clericum pecunialiter, & super eius calumnia ferre sniam reseruata pena, nec dz ꝯm eum processus calumnie accusatoris separari, vel diuidi a processu principali, vt sic qui est ꝯpetens in principali, sit cōpetēs in dependentibus, & ꝯnexis. l. ij. ff. de iuris. om. iudi. c. preterea de offi. deleg. Ex quo ergo vr̄, q de q̄ re iudex cognoscit de ea pronuntiabit. c. cum super de cau. pos. exequutione tamē suo iudici reseruata, dictum hoc Federi. refert, & sequit Maria. Soci. in. c. postulasti, in. xviij. q. de foro cōpe. & refert Abba. i. c. vex. col. iiij. eo. ti. & idē Soc. in. c. j. in. xxj. q. d fo. ꝯpe.

¶ Et facit qd adducit ipse, in. d. c. j. in. xxj. questi. q si clericus fideiussit apud acta de iudicato soluēdo p aliquo laico, snia lata contra principalē mandabit exequutioni p iudicē laicū ꝯ ipsum clericum, iuxta nota. in. l. fi. C. de vsur. rei iudi. & facit etiā p hoc dictum Bal. in. l. acceptā, in prima columna, in versicu. tex. ibi actione vtili, quod etiam clericus depositarius potest cogi ad restitutionem depositi per officium iudicis secularis, quia dicit ipse non proceditur proprie contra eum per modum iudicij, sed executiue, & ex consequentia officij suscepti. Facit etiam pro hoc quia laicus potest reconuenire clericum coram iudice seculari, & iudex laicus ferret sententiam contra clericum, que etiam respicit, & psonam si modo est causa ciuilis prout tenent Barto. & Alber. in auc. & gñr. C. de senten. & dicit Deci. in. c. at si clerici, col. xij. de iudic. q ista est cōis sententia, vnde dicebat Jmol. in dicto. c. at si clerici, q si clericus agat corā iudice seculari, & succumbat, clarum erit, q iste iudex condemnabit eum clericū in expensis. iuxta. c. finem litibus de dol. & contuma. & l. properādum. §. sinautē alterutra. C. de iudi. Et sic ex his patet, q q̄uis statutū nostrū respiciat psonā, & penā etiā in se continerer, clericos tū potest comprehendere, & comprehendit p supra notata.

¶ Et reperio, q nouissime hanc sniam tenuit Dec. in. d. c. ecclesia sancte Marie, col. xviij versi. Tertio iferri potest, motus qz cōpromittere est de pcessu litis, vt no. dicit Bal. i. l. fratris. C. de transac. Ergo videtur (dicit ipse) q clericus teneatur ad compromissum, qz in respiciētibus ordinē, & processum clericus litigans in foro seculari obligat, prout etiā forensis litigans in foro alieno, put. s. dictū est, in prin. questionis, idē vr̄ sensisse Bapti. de. s. Seue. in. l. oēs populi, col. lxxiij. nu. clxvij. ff. de iusti. & iur.

33 ¶ † Intellige tū hoc maxime procedere, quando clericus in iudicio seculari intētaret remediū iuris ciuilis, aut statutarij. Nā tunc nō debet, nec potest in parte amplecti iura ciuilia laicoꝝ, & illa reijcere quatenus sibi displicent, vt nota. Bal. in. l. oi nouatione. C. de sacrosan. eccle. exemplificando, prout exemplificat Corne. in. d. consil. cxiiij. in secundo vol. in littera. i. Quotiens clericus intentat remedium. l. edicto. C. de edi. diu. adri. tol.

34 ¶ † Intellige etiam secundo, vt istud magis procedat, si in statuto diceret, q si non potest quis cōpelli ad compromittendū, sibi ius nō fiat, & iusticia ei deneget, nā dicit Corne. in. d. cōsi. cxiiij. colum. penulti. q in hac parte dictū statutū respicit iurisdictionem suorum iuriū, & cognitionem cause, anteq̄ decidat. Et ideo nō potest negari quin respiciat ordinatoria iudicij, seruetur itaq istud statutū, quod est validū, vt not. p Jac. but. in aucten. casia. C. de sacrosan. eccle. Dicens, q statutū, q potestas nō reddat ius clerico declinanti eius iurisdictionem valet, nam limitat iurisdictionem datam potestati a statuto, & Bald. ibi dicit, q ita obseruatur, & faciunt nota. per Bar. in. l. cunctos populos, & in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. De statuto denegante audientiam

tiam querelanti, post decem annos, sed si iudex nõ potest cognoscere de causa petito cõpromisso, cũ sint sibi ligate manus p statutũ, si clericus vult, ꝙ de cã cognoscat, habet necessario facere cõpromissũ, qꝛ saltẽ cõpromittẽdũ est, ne ei denegetur iurisdictio.

35 ¶ † Limita hanc cõclusionẽ, ꝙ clericus comprehendatur per statutũ nostrum nõ procedere quotienscunqꝫ per statutum vlterius procederet, vt qꝛ in eo dicatur, ꝙ laudũ sequutum ex tali cõpromisso habeat paratam exequutionem, vel ꝙ reductio ad arbitriũ boni viri peti non possit. Nã tali casu, cum tollãtur remedia iuris contra iniquitatẽ arbitroꝝ statutum videtur decisionez respicere, prout est de statuto prohibente appellationem a sententia diffinitiua, vt not. voluit Aretin. in. c. quod clericis, in tertia colum. de foro competen. quod idem est de statuto, ꝙ contra instrumẽtum nulla exceptio opponatur, vt dicatur respicere decisionem, ita limitat Deci. in. d. c. ecclesia sancte Marie. d. versicu. Tertio inferri potest, ꝛ subijcit, ꝙ hoc voluit in terminis Bal. in consi. incip. Punctus super quo cõsiliũ petitur, talis est. Dicit statutum, vbi secundum eum loquitur in statuto prohibente reductionẽ, ꝛ alia iuris remedia contra laudũ, ꝛ concludit tale statutum non habere locũ in clericis litigantibus in foro seculari. Hoc idem secundum eum tenet Bald. in. c. fina. vt lit. pend. Ubi inquit, ꝙ statutum de causis cõpromittẽdis (vt supra dixi) magis respicit ordinem procedendi, idest coram quo, ꝛ qualiter procedatur, quam decisionem cause, nisi forte alterata sit dispositio per potestatem arbitris attributam, ꝛ hoc idem videtur sensisse Socy. in preallegato consi. lxxj. volumine quarto. Ubi nititur fundare intentionem suam, ꝙ statutum, super quo consuluit, prohibebat appellationem, ꝛ videbatur odiosum, vt dictum est supra adducendo eius dicta, ꝛ videri potest in. d. consilio.

36 **Femine** † An comprehendantur sub nostro statuto, cũ loquatur de masculis, ꝛ in masculino genere. Dum dicitur inter aliquos propinquos, seu coniunctos iuxta. l. quisquis. ff. de verbo. signi. ꝛ. l. penulti. in fine. C. de prepos. sacr. cub. lib. xij. cum alijs simili. in hac questio. Alex. in consi. cxxv. Uiso processu, volu. vij. concludit, ꝙ femine comprehendantur, ꝛ ipse quemadmodum, ꝛ masculi teneantur compromittere, motus ex pluribus, quorum aliqua ad materiã nostrã facientia subnectã. ¶ Et dicit, ꝙ attento eo, ꝙ statutũ nostrum loquitur per adiectiuum, seu per terminum cõem, vt patet in versicu. coniunctos, ideo ex propria significatione comprehẽditur femina etiã in statutis. l. si quis id qđ. ff. de iurisdi. om. iudi. l. j. cum ibi nota. per Barto. ff. de verbo. signi. etiam non obstante relatiuo, qui, vt in. d. l. j. in versi. si quis, ꝛ ibi Barto. dum dicit, ꝙ hec dictio quisquis, vel quicunqꝫ comprehendit, ex propria significatione feminam, ꝛ nota. Barto. in. l. si quis in tantam. C. vnde vi. Dicit ipse hoc habet locum in materia indifferenti, vt declarat Bar. in. l. j. in fine princi. ff. de pecul. ꝛ in. l. iura. ff. de legi. ꝛ Cyn. in. l. quicũqꝫ. C. de seruis fugitiuis, ꝛ ibi Bal. Ubi dicunt, ꝙ si statutum disponat, ꝙ nullus vadat de nocte sub tali pena comprehenditur etiam femina, vnde dicit Bald. in. l. in multis. ff. de statu hominum, ꝙ si statutum dicit, ꝙ nullus audiatur volens opponere exceptionem, ꝙ pactum sit nullum, cõprehenditur etiam femina. Et hoc casu secundum eum in statutis masculinum concipit femininuz, qꝛ statutum loquitur in materia, q̃ est par maribus, ꝛ feminis, ꝛ in qua est eadẽ ratio p tex. in. l. fi. C. de indi. vid. tol. ¶ Quinimmo (ipse dicit) etiam si dcm̃ statutum solum loqueretur in masculino, secundum Hostien. in. c. raynal. de testa. ꝛ Archi. xvij. questio. iiij. Si quis suadente comprehendit effectualiter feminam, si agitur de fauore, licet secus sit, si agatur de odio, per. l. j. §. sed si. ff. de ven. in posse. mitten. ꝛ. l. cum quidã. ff. de liberis, ꝛ posthu. ꝛ ita intelligũt. l. j. cũ similibus. ff. de verbo. signi. Sed ita est, ꝙ statutum predictum, ꝙ fieri debeat compromissum inter coniunctos, ꝛ affines, dicitur fauorabile, vt inquit Bal. in. l. qui se patris, in vltima colum. C. vnde libe. supra in secunda questio. prime questionis princi. ꝛ in hac questione, supra in ver. emancipatus, ꝛ in ver. vir, ꝛ vxor, ergo comprehenditur femina. ¶ Facit etiam secunduz eum glo. in. l. gallus, in princi. in verb. neptis. ff. de liberis, ꝛ posthumis, que probat, ꝙ dispositio legis correctorie, vt est dispositio illius legis, si loquatur in masculino, concipiet femininum ex idemptitate rationis saltẽ in materia fauorabili, ꝛ ad hoc illã glo. põderat ibi Raph. cuma. maxime qꝛ loquitur statutum per adiectiuum, nõ substantiuum in masculino genere, ꝛ etiam loquitur per terminũ communem, ex quo cõcludit, ꝙ comprehendatur femina, prout se habet magis cõmunis opinio, saltẽ qñ est eadẽ ratio indifferenter, vt in statuto nr̃o. ¶ Pro premissorum confirmatione facit dictũ Bald. in consi. xlvij. factum tale statuto communis, volu. v. vbi dicit, ꝙ quotiescunqꝫ statutum considerat agnationẽ, prout est statutum nostrũ, frater ostendit sororem, ꝛ sic masculinum comprehendit femininum, facit etiam dictum Alex. in consi. cxv. circa dubitationez, col. fi. volu. ij. vbi dicit, ꝙ adiectiuum giuncti prolatum sine alio termino, comprehendit etiam ex proprio significato, tam masculinum, q̃ femininũ allegat Bar. in. l. j. per illum tex. ff. de verb. signi. cum alijs superius adductis. Dictuz hoc refert, ꝛ sequitur Jaso. in. d. l. si quis id quod, in secunda col. in versi. quarto predicta, vbi concludit, ꝙ in materia statutaria masculinũ comprehẽdit in se femininũ allegando dictum Alex. in. d. cõsi. cxv. hoc et dictũ Alex. refert, ꝛ sequitur Dec. in consi. ccxxiij. in casu proposito, in. j. col. in. ij. volu. Ubi dicit, ꝙ sub noĩe coniunctorum veniunt, tam femine, q̃ masculi, idem est dicit ipse appellatione posterorum, ꝛ appellatione proximorum, ꝛ appellatione propinquorum, idẽ etiam vult ipse Dec. in. l. femine, colũ. xviij. nume. cxij. ff. de reg. iur. Cõcludẽs, ꝙ in materia fauorabili masculinũ comprehendit femininũ. Et sic firma est cõclusio, ꝙ stante eo, ꝙ statutũ nostrum est fauorabile femina sub eo comprehendatur.

37 ¶ † Amplia hanc conclusionem, vt etiam procedat in femina nupta, vt ꝛ ipsa cum suis propinquis, teneatur compromittere, secundum quod concludit Alex. in. d. consi. cxxv. volu. vij. ꝛ inter alia adducit dictum Bal. in. l. cũ quedã puella in princip. ff. de iurisdi. om. iudi. vbi querit Bal. An in penis maleficiorũ, ꝛ similibus mulier nobilis, nupta populari, erit popularis, vel nobilis, ꝛ distinguit, ꝙ aut rõ statuti põderat accidẽs, ꝛ inspicietur qualitas accidentalis, aut dubitatur quid cõsideret, ꝛ tunc attendi debet ratio magis fauorabilis argu. l. quod traditum. ff. de condítio. ꝛ demon. Sed in proposito nostro ratio statuti ponderat naturã, vt dixi supra in ṽbo naturalis, ꝛ in verb. spurius, vel posito, vt dicit ipse, ꝙ essemus in dubio tñ, qꝛ magis fauorabilis est illa ratio que operatur cõpromissum fieri debere. Ergo debet inspici qualitas naturalis, p quam magis fauetur compromisso, vt colligitur ex dicta distinctione Bal. pro qua etiam (dicit ipse) bene faciunt not. per Bar. in. l. fi. §. penul. ff. ad munici. Pro hoc etiam adduci possunt ea q̃ dicta sunt supra, in verbo vir, ꝛ vxor, vbi conclusimus vxorem comprehendi sub statuto nostro.

38 ¶ † Limita predicta non procedere, si extaret statutum, ꝙ mulier non possit contrahere nisi sub certa forma, vt puta cum presentia duorum propinquorum, vel cũ decreto iudicis, nam tunc sine illa solemnitate non poterit compromissum facere, vt concludit Ange. in. l. fi. §. necessitatem. C. de bonisqꝫ libe. ꝛ sequitur Lanfra. in tracta. de arbitris. §. iuxta questio. iiij. Sed aduerte, ꝙ ista limitatio nõ vr̃ procedere, nec habere locũ in materia statuti nostri, in quo dr̃ esse compromissum necessariuz. Et minores possunt de bonis suis cõpromittere sine aliqua solẽnitate iuxta formã statuti nostri, prout dicam infra in ver. Minor, ꝛ tamen isti minores non contrahunt, neqꝫ alienant, sine solẽnitate. Preterea statutũ nostrum loquitur de iudicio, ꝛ de dando iudicẽ, ex necessitate legis, vnde nõ potest dici, ꝙ mulier contrahat, sed in iudicio stet, ꝛ successiue sine vlla solẽnitate possit compromittere, bene aũt posset procederet dicta limitatio, si haberemus respectũ ad ius commune, in quo nullus cõpromittere compellitur.

39 **Minor** † An comprehendatur sub statuto nostro, vt ꝛ ipse teneatur compromittere insimul cum suo tutore, seu curatore intelligẽdo minorẽ infra. xiiij. an. ꝛ sic in pupillari etate, ꝛ. ã. xiiij. vsqꝫ ad. xxv. Bar. in consi. Queritur an statutum de cõpromissis, quod est. xl. in scđo volu. Dicebat, ꝙ pupillus non cõprehenditur sub statuto nostro. Primo qꝛ si statutuz generaliter loquitur referendũ, ꝛ intelligendũ, est, non obstãte sua generalitate ad habiles in materia in qua disponit. l. j. C. đ sacro san. eccle. vt. l. vt gradati. §. ꝛ si lege. ff. de mune. ꝛ hono. Sed cõstat, ꝙ pupilli nõ sunt habiles ad cõpromissum faciẽdũ, ꝛ si compromittant ipso iure nõ tenet, vt. l. si pupillus. ff. de arbi. Preterea statuta debent sic intelligi, vt nõ inducant absurdũ, ꝛ omnis absurditas a iure municipali vr̃ esse excepta, vt. l. põponius. ff. de neg. gest. ꝛ. l. scire oportet. §. illud, sed si nos diceremus pupilluz cõprehẽdi sub lege municipali induceretur duplex absurditas, vna que allegationibus supra proximis probatur. Scđo qꝛ p illud statutũ grauis lesio infertur pupillis, ꝙ aũt ex hoc ledant probatur in. l. si minor. §. minores. ff. đ mino. Jtẽ reperitur in alio lesio, qꝛ si corã iudice litigaret, ꝛ iudex malã ferret sniam, iudex litẽ suam faceret, quod nõ est in arbitro, ꝛ in alijs multis posset reperiri lesio. Nec obstat secundum ipsum. l. si sine herede. §. lucius. ff. de admini. tuto. Ubi dicitur, ꝙ consuetudo, que respicit rem, sicut ligat maiorem, ita ligat minorem, ꝛ glos. C. que sit long. consue. in

l.ij. Nec etiam q pupillus potest transigere, vbi dubium est ius ipsius, vt not. in. l. preses. C. de transactio. Et potest etiã iusiurandũ deferre, vt. l. tutor. & l. iusiurandum, q ex conuentione. §. j. & l. ij. Et hoc vbi est dubium, ius pupilli, vel probationes alie deficiunt, q hec oĩa sunt intelligẽda in cõpromisso facto in arbitratorem secus in arbitro, tunc enim eo ipso non leditur, potest tamẽ esse, q eius interest, q habet causam dubiam. sicut interest, quando iuramentum defertur, vt. d. l. tutor de iureiuran.

¶ Secundo istud dictum Bar. sequitur Alexã. in consi. lxij. in causa, & lite vertente. col. iij. volu. vij. vbi dicit, q statutum de cõpromissis nõ ligat minores, potissime per. l. si minor. xxv. an. filiofa. §. minores. ff. de mino. Et maxime dicit ipse qñ statutum arctaret ad cõpromittendũ de iure, & de facto, q tunc nũq̃ curator minoris põt cõpelli ad tale cõpromissum, allega. Ange. in. l. imperatores. ff. de pactis. Et dicit, q ex eo, q arbiter in quẽ cõpromittitur de iure, & de facto, habet potestatẽ auferendi de iure vnius, & dandi alteri, vt not. in. l. si de meis. §. recepisse, & in. l. sed si in seruũ. §. si iudex. ff. de arbitris, & nota Bar. in. l. si societatẽ. §. arbitror. ff. pro soc. & Cano. in. c. quintauallis, de iureiu. Sed curator, vel alius administrator nõ potest remittere, aut donare, seu cõcedere potestatẽ donãdi, vt not. in. d. l. imperatores, & in. l. tutoris. ff. de pact. & plene in. l. preses. C. de transa. ergo. &c. Preterea qñ statutũ tractaret de auferẽdo iure quesito ipsi minori, seu de inferẽdo ei dãnum, nũq̃ statutũ cõprehẽdit minorẽ, vt egregie decidit Bar. in. l. fi. in fine. C. in quib. cau. in integ. resti. nõ est neces. & Anto de but. in. c. cõstitutus de resti. in integ. Sed p talẽ potestatẽ cognoscendi de iure, & de facto, de qua in nostro statuto tractatur, de auferendo iure ipsius minoris, & de inferendo sibi damnum, & isto modo dicit ipse limitantur iura, q̃ dicunt, q statuta, vel consuetudines ligant minores.

¶ Tertio cõprobat, q videmus, q minor nõ potest cõpromittere sup rebus que nõ possunt alienari sine decreto iudicis, & auctoritate tutoris, & curatoris, nã ipsum cõpromissum est quedam transactio in arbitriũ boni viri collata, & boni viri arbitrio moderãda, & ideo requirit decretũ, ita dicit Bal. in. l. j. in. ij. oppositio. C. si aduer. transac. & idẽ Bal. in simili. in. l. preses. C. de trãsac. Ubi vult, q si fit cõpromissum p minorẽ, vel prelatũ sup re immobili, que sine solẽnitate nõ potest alienari, de qua in. l. magis puto. §. nõ possunt. ff. de reb. eo. & in. c. sine exceptione, duodecima questio. ij. non potest fieri sine illis solẽnitatibus, non tñ requirunt postea dicte solẽnitates, in prelatione laudi, seu in ratificatione, ita tenet Socy. in consi. lij. viso instrumento sindicatus, colum. j. volumine quarto. Et vr sensisse Lanfran. in tractatu de arbitris. §. iuxta, in princi. Qui subiungit, q istud est verũ, siue res immobilis, sup qua debet fieri transactio, vel cõpromissum, sit penes minorẽ qui petit, siue apud aduersariũ a quo petitur p minorẽ, alleg. glo. in. l. nõ solũ. C. de pred. mino. vñ ad predicta facit dictũ Ludo. bolog. in consi. vj. in. ij. col. Ubi dicit q procuratores, tutores, & curatores pupillor, vel minorũ cõpromittere nõ possunt, q cõpromissum est quedã alienatio. l. imperatores. ff. de pactis, & Bar. in. d. l. nõ solũ, quod etiã ponit Jas. in. l. ij. in. j. col. ff. de offi. eius, & sequit Deci. in consi. xxxix. iuridicã, col. prima, volu. primo. ¶ Pro alia parte, q minor teneatur, & ipse compromittere, adducuntur complura.

¶ Et primo tex. in. l. si plures. ff. de pac. vbi de re pupilli ex necessitate legis, & de eius credito pactũ fieri debet debitori, vñ infert Ang. ibi q eadẽ ratione poterit tutor in causa pupilli cõpromittere de iure, & de facto, si ex forma statuti arctatur ad cõpromittendum, & ita dicit ipse, q obseruatur. ¶ Secundo facit tex. in. l. fi. C. de in integ. restitu. mino. vbi dicit imperator, q nõ videtur circumscriptus, qui iure cõmuni vsus est, vnde dicit ibi Pau. de ca. q ille tex. potest ibi exemplificari (si dicit statutũ) q cause inter cõsanguineos debeant compromitti, minor litigat cum cõsanguineo, fuit coactus cõpromittere (dicit ipse) iste vtit iure communi, q facit id qd habet necesse facere, si postea ledat q ferat c ipsum sententia, non leditur casu fortuito, & nõ restituitur pp hoc q cõpromisit, secus si nõ fuisset arctatus p statutum quoniã eo ipso, q cõpromittit, lederetur. l. si minor. §. minores. ff. de mino. & tũc dicit ipse, lex illa fi. deberet sic exponi minor, q iure cõi vsus est, aliquẽ actũ faciendo nõ pp hoc vr circũscriptus.

¶ Tertio facit quod voluit Bal. in. d. l. fi. inferẽdo ex glo. vbi dicit, q ille tex. potest exẽplificari in iure cõsuetudinario, seu municipali, & ideo facit ad questionẽ statuti nostri, q oẽs cause inter affines, & cõsanguineos debeant cõpromitti, q si minor fecit istud cõpromissum, & vult in integ. restitui, q non possit, q istud est compromissum necessariũ, vnde minor vtitur iure communi, idest municipali, quod ligat minores sicut maiores. ff. de admi. tuto. l. sine herede. §. lucius, & ibi not. Jaco. de are. & dicit minorem contra cõsuetudinẽ non restitui que verba sunt glo. & Odofre.

¶ Quarto facit dictum Paul. de cast. in. l. nam, & postea. §. si minor. ff. de iureiu. Ubi dicit, q dato, q minor non possit efficaciter cõpromittere in arbitrũ attento, q si cõpromittit incõtinenti ledit. Ex eo q tollit facultas appellandi, tñ bene potest cõpromittere in arbitratorẽ, q ab eius sñia potest peti reductio ad arbitriũ boni viri. l. societatẽ. §. arbitrorum. ff. pro soc. & d. c. quintauallis, de iureiu. Unde cum per statutũ nostrũ detur facultas appellãdi, certum est, q minor poterit compromittere, & erit validum, prout infert Alex. in. d. consi. ccliiij. colum. secunda.

¶ Quinto facit dictũ Bar. scdm Alex. in consi. xlvij. nunquid tutor, vbi dicit q stante statuto nostro, aut pupillus cõpromisit in eũ qui ex iurisdictione poterat de causa cognoscere, & tunc q a sñia ex sua iurisdictione poterat appellari nõ a lata ex compromisso, vt. l. j. C. de arbi. tunc dicitur lesus, vt in. d. §. minores, & in sui preiudicium nõ tenet, vt. ff. de arbi. l. sed si in seruum, sed si cõpromissit in eum qui ex iurisdictione nõ poterat cognoscere, & sic tanq̃ in amicabilẽ cõpositorẽ, & tunc cõpromissum factũ cũ auctoritate tutoris tenet, & nõ dicitur lesus, nisi doceat de lesione, vt. d. l. si pupillus. ff. de arbi. & l. diẽ proferre. §. pen. eod. titu. Et sic cõstat, q qñ pupillus potest appellare, certũ est, q venit sub statuto nostro, vt innuit Bar. d. consi. vnde cũ det facultas appellãdi p statutũ nrũ clara est dispositio, q in eo cõprehẽdat.

¶ Sed aduerte ad vnũ, quod Petr. de anch. in. c. j. de consti. xij. questi. qsi in fine, in versi. circa istos minores dicit, q Bart. in. d. consi. Nũquid tutor distinguit hoc modo, q aut minor cõpromisit in eũ qui poterat ex iurisdictione cognoscere, & hoc ipso leditur, aut cõpromittit in aliũ, & tunc, aut cũ auctoritate tutoris, & de re dubia, & incerta, & tũc potest, aut de re nõ dubia, & nõ põt. Q dico, q iste modus, & intellectus nõ fuit de mente bart. sed Bar. ibi facit duas questiones, & querit an stãte statuto, pupillus cũ auctoritate tutoris possit compromittere, & tunc distinguit, si cõpromisit in eum qui habet iurisdictionem, aut in eum q non habet, postea respondet alteri questioni, que est, an tutor solus possit cõpromittere de re pupilli, & tunc distinguit, si est res dubia, aut si est res certa, & ita intelligit illud consi. Bar. facientis duas questiones, Alex. in. d. consi. ccliiij. in. j. col. in fine, volu. vj. nec est differentia, dicit Alex. q pupillus petat cõpromissum, vel q ab eo petatur, cum sit eadem ratio in vtroq casu.

¶ Sexto facit statuta generaliter disponẽtia etiã minores comprehendunt. c. cõstitutus de resti. in integ. & d. l. sine herede. §. lucius, & declarat Bar. in. l. j. C. si aduer. dot. & in. l. si mater. C. ne de stat. defun. & Roma. in sing. suo vlti. & Alex. late in cõsi. lxv. quoniã omne datũ, col. vij. volu. vj. Propter quod clare apparet, q minor cõprehẽditur in statuto nostro. Et compromittere tenet insimul cũ eius tutore, seu curatore, cũ hec sit cõis opinio.

¶ Et per predicta hanc conclusionem, q minor in statuto nostro comprehendatur, ponit Bal. Salyce. Are. Paul. de ca. & Alex. qui dicit hãc opinionẽ esse verã, in. d. l. fi. C. de in integ. resti. tenuit etiã Ange. Pau. de cast. & Alex. in. d. l. si plures. ff. de pactis, & Jas. in. l. si plures, quã legit in. l. & suũ in. §. hodie. ff. de pactis, & Alex. in. l. iusiurandi. ff. de iureiu. vbi simpliciter transit, & idẽ Alex. pro ista parte consuluit in consi. ccliiij. abunde satis, volu. vj. vbi late loquit, & de hoc cõsilio facit mentionem ipse Alex. in. d. l. si plures, vbi dicit, q secundum istam opinionẽ consuluit, & obtinuit, & ponit etiam Bal. in consi. ccclviij. sup eo, qd querit, volu. tertio, & Lud. bologni. in addi. ad consi. Jo. de ana. in consi. xlviij. circa presentem causam.

¶ Ad adducta pro parte contraria, & ad cõsi. Bar. incip. queritur respondet Alex. in. d. consi. ccliiij. col. penul. volu. vj. Et dicit q non obstat primo, qd statutũ generale debeat referri ad personas habiles &c. Quia responsio est euidens, cum licet dictus pupillus non sit habilis ad compromittendũ, tamen cum auctoritate tutoris est habilis. d. l. si pupillus. non obstat, q statutum predictum continet absurdum ex eo, q grauis iactura infertur pupillo, q per compromissum priuatur beneficio appellandi vt probat in. d. §. minores, quia duobus modis respondet, & primo, q tex. in. d. §. minores loquitur de iure communi, quo iure nullus cogitur ad compromittendum, vt not. per glos. & latius Barto. in. l. qui furti. §. quod iussu. ff. de infa. Sed nos loquimur in casu, in quo ius municipale arctat generaliter coniunctos, vsq ad quartum gradum ad compromissum, vnde minores vti debent eo iure communi, quo vtuntur alij coniuncti in loco illo dicta. l. fina. de in integ. rest. & d. l. sine herede. §. lucius,

alias

alias sequeretur, quod nunquam statutum ligaret minores contra illum tex.

¶ Item tollitur absurdum, quia si stringeret contra populum iniuste iudicari per arbitros, poterit se tueri implorando restitutionem in integrum adversus sententiam, per id quod no. in l. ij. et per totum titu. C. si adver. rem iudi. et l. minoribus. xxv. annis, cum l. seq. et l. si ex causa in fi. ff. de mi. et sic licet non possit restitui adversus statutum, vel compromissum factum, ex necessitate statuti, tamen poterit restitui adversus effectum statuti, et adversus sententiam sequutam ex compromisso facto ex necessitate statuti, ita declarat Bal. in l. i. C. si adver. dot. in prin.

¶ Item respondet, quod tex. in d. §. minores loquitur quando fuerit compromissum in aliquem qui ex ordinaria iurisdictione poterat de causa cognoscere, tunc enim leditur minor, quia a sententia illa potuisset appellare, sed ubi compromittitur in alium non leditur, ut expresse firmat Bar. in preallega. consi. incip. nunquid tutor. etc. et Petr. de ancha. in d. c. canonum statuta, tunc ipsemet Bart. in proximo allega. consi. limitat, et declarat ea que dixerat in alio consil. incipien. queritur an statutum. etc. quod debeat distingui, an compromittat in eum qui poterat ex sua iurisdictione cognoscere, aut in alium.

¶ Preterea secundum ipsum in alio modo potest responderi, quod scilicet a sententia talium arbitrorum necessario electorum ex forma statuti liceat appellare per no. per Bar. et Bald. in l. fi. C. de interdi. et alios per eum ibi adductos, de quo dicam infra in questione decima principa. et per hoc minor non gravetur, cum possit appellare.

¶ Sed potest etiam responderi ad predicta per statutum nostrum in quo datur facultas appellandi, unde cum non in alio fundentur rationes Bar. nisi quod minor leditur ex inhabilitate appellandi, et sequuntur absurditates de quibus per eum, que omnia cessant, cum per statutum nostrum de casu appellationis provideatur.

¶ Ad aliud, quod dicitur in d. con. Bar. quod minor leditur, quia si iudex iniquum iudicaverit, facit litem suam quod secus est in arbitro, respondet Alexan. tribus modis. et primo quod in hoc minor non leditur compromittendo, quia utitur iure communi. i. municipali, quod in loco pro lege servatur, unde non dicitur lesus, ut predictum est in secundo, quia si iniquum iudicabitur contra eum per arbitros, habet remedium restitutionis in integ. ergo sibi succurritur, ut dictum est, tertio respondet quod immo arbiter facit litem suam, et si male iudicat, ut est tex. in l. si quis in conscribendo C. de pac. cum aliis de quibus dicam infra in q. prin.

¶ Ad secundum quod dicitur ex mente Alex. in d. consi. lxij. vol. vij. quod tutor non potest compromittere de iure, et de facto, quia non potest remittere, aut donare. Respondetur quod illud habet locum de iure communi, et attenta eius dispositione, secus autem in casu nostro, ubi est ius municipale, et necessitas compromittendi, quo stante possunt compelli minores ad compromittendum cum auctoritate suorum tutorum, et ita respondet Alex. et Paul. de cast. in l. si plures et omnes alij superius nominati tenentes hanc partem, et ex hoc responsum datur tertio fundamento, vel dicas quod tutor non potest solus compromittere, secus autem pupillus cum tutore, prout dicam infra in ver. tutor distinguendo ut ibi, vel dicas quod arbitri habentes potestatem iudicandi de iure, et de facto non tamen possunt auferre de iure unius, et dare alteri, nec damnum inferre, ut dixi supra j. q. prin. in verbo de facto.

¶ Nec ob. doctri. Bart. alleg. per Alex. in d. consil. lxij. in l. fi. in fi. C. in quib. cau. resti. in integ. non est neces. quod sub statuto, in quo minor damnum patitur, non comprehendatur, quia dico, quod ipsemet Alex. in consi. lxv. quoniam omne datum. col. vij. vol. vij. Tenuit contrarium, et dicit quod minor comprehenditur, per statutum per tex. in d. l. fine herede, et d. c. constitutus, et subiungit quod dictum Barto. supra appositum in d. l. fi. C. de in integ. resti. doc. communiter reprehendunt, quia tex. in d. l. fi. non facit differentiam, an tractetur de lucro, vel de damno et dictum Bar. videtur contra text. in §. pupillus in auc. de here. et fal. ex quo patet quod Alex. assumpsit fundamentum ex dicto Bar. communiter improbato, et contrarium consuluerit in alleg. consi. lxv. quod idem tamen, et Bar. opinionem improbat in d. consil. queritur, in d. l. si plures in fi. sed posset excusari Alex. de eo, quod dixit in d. consil. lxij. quod illud consi. fecit studendo in libris alienis, ut dicit in d. consi. in fi.

40 ¶ † Intellige predicta ut minor compromittat, cum auctoritate tutoris, seu curatoris, ut dicit Spe. in tit. de arbi. §. restat. versic. sed quid in minore, ubi pupillus sine auctoritate tutoris compromittens non obligatur civiliter, naturaliter autem sic, fideiussor tamen efficaciter tenetur, ut l. si pupillus. ff. de arbi. in iudicio vero dato etiam fideiussore non potest esse sine tutoris auctoritate. l. dic per ferre. §. coram. ff. eo. ubi de hoc. l. cum et minores. C. si adver. rem iudi. l. clarum. C. de auct. prest. l. act. §. fi. ff. de re iudi. nisi dicit ipse in momentanea possessione, ut l. fi. C. qui legit. per. ba. stan. in iudi. Hoc idem dicit Azo in summa de arbi. in ij. colum. versicul. quid de minoribus, et Host. in summa eo. titu. in §. de qua re et. quid de minore.

41 **Sed quid.** † Si adultus non habet curatorem, et compromittit habet formam statuti, an compromissum teneat Spe. in d. §. restat. d. ver. sed quid de minore, dic quod quidam tenebant quod potest compromittere arg. d. l. si pupillus, et in hoc differt iudicium ab arbitrio ut in l. si curatorem. C. de in inte. rest. mi. Alij secundum ipsum dicunt quod non potest compromittere, et si compromiserit simpliciter expectabitur, donec pater consentiat, vel curatorem habeat. l. ij. C. qui legit. per. ba. stan. in iud. l. cum et minores. C. si adver. rem iud. nec etiam tamen compromissum arg. ex. dist. c. vides, et l. pedius, et l. seq. ff. de arbi. et hoc videtur tenuis ita dicit Specu. Sed Lanf. in trac. de arbi. in d. §. iuxta in verb. sed quero, dicit quod tale compromissum valet cum possit ceteros contractus celebrare, ut d. l. curatorem habent C. de in integ. rest. Tamen dicit ipse postea litigando debet intervenire curatoris auctoritas, ut no. Ange. in simili. in l. fi. §. necessitatem C. de bo. que lib. et host. in sum. de arbi. in d. §. de qua re ver. impeditur. ubi dicunt quod filiusfa. potest facere compromissum sine consensu patris, per tex. in l. tamen §. filius. ff. de pec. tamen postea litigando debet intervenire consensus patris, ut no. Angel. in dicto. §. necessitatem.

¶ Sed puto quod in casu statuti compromissum non teneat. nam arbitri electi ex forma statuti nostri habet aliquos sunt loco ordinariorum et secundum aliquos sunt loco delegatorum, ut dicam infra in ij. q. vi. q. prin. ex quo cum coram eis ordinarie procedatur, et secundum formam iuris, et secundum formam etiam statuti nostri non potest negari, quin non dicatur talis adultus compromittens, et agens esse in iudicio, et eo maxime, quia compromissa quamvis fieri possint etiam sine eo quod sit ceptum iudicium attamen, a communiter accidentibus, prout quotidie versatur in pratica ex forma statuti nostri, fiunt iam cepto iudicio et sententia de compromittendo est interloqutoria habens vim diffinitive, ut dixi supra in prima. q. principa. in ver. appellare, et presertim, quia quemadmodum iudicium infertur in invitum. l. inter stipulantem. §. j. ff. de verb. obli. ita et arbitrium resultans ex statuto nostro, cum compellantur compromittere, et in hoc parificatur cum iudicio.

¶ Nec obstat simile adductum per Lanfr. quod possit a principio compromittere, et ex post facto interveniat consensus, quia si non intervenit a princi. et litem agendo interveniat actus est nullus prout dicit Bart. in l. contra pupillum, post Dy. ff. de re iudic. et in l. cum minores. C. si adver. rem iudi. ubi dicit loquendo in minore, qui non sit defensus a principio licet in fi. sic sententia est nulla, quia legitime non fuit incohata, cum sua persona, unde si adultus compromiserit a principio sine curatore actus est nullus.

42 ¶ † Sed quid si compromissum est per aliquem nulla facta mentione etatis ille talis presumitur maior, prout no. Jo. an. in addit. ad Spec. in trac. de arbi. §. restat ver. quid de minore, quia quilibet presumitur idoneus, nisi contrarium probetur. l. ab ea. §. fi. ff. de pb. et consuluit Capr. consi. lxix. col. j.

43 **Filiusfa.** † An veniat sub statuto nostro ut possit compromittere sine consensu et licentia patris. hostien. in sum. in ti. de arbi. in §. de qua re. in versi. impeditur dicit simpliciter quod filiusfa. potest facere compromissum, alleg. tex. in l. tamen in §. si servus. et in §. sed filius. ff. de pec. Bar. in l. fi. in §. necessitatem. C. de bo. que lib. formando questionem, an coram arbitro possit esse filius sine consensu patris, dicit quod gl. in d. §. necessitatem, dicit, quod sic, per tex. in l. iij. in §. si filius. ff. de pe. ipse autem Bar. distinguendo dicit, aut queris, an filius ipse possit compromittere et certe potest, quia compromissum est contractus ita intelligatur glos. aut queris, an acta per eum valeant, ita quod sortiantur effectum ac si essent facta coram iudice, ut l. cum antea. C. de arbi. et tunc dicit ipse tenendo opinionem gl. quod filius non est integer homo nec valet acta per ipsum sicut nec coram iudi. ut l. j. ff. de arbi. intelligendo secundum distin. premissam in d. §. necessitatem datam, in illis causis, in quibus filius non potest esse in iudicio sine consensu patris.

¶ Sed Baldus in dicto §. necessitatem transit cum opinione glos. et tenet quod filiusfamilias potest esse coram arbitro sine consensu patris, et movetur. Nam cum in compromisso, non contineatur pater, ergo non habet iudicium validare, vel invalidare. ¶ Preterea dicit ipse text. in dicto §. necessitatem. non loquitur in compromisso, sed loquitur in iudicio, quod apparet, quia in eo tex. dicitur necessitate per officium iudicis imponenda com-

sentire filio, sed hoc non potest arbiter, quia pater est extra personas compromittentium. Praeterea dicit ipse, processus arbitri non est auctorizabilis. l. i. C. de arbi. ergo &c.

¶ Unde ex praemissis infert ad questionem, pone sunt duo statuta in civitate, unum quod filiusfamilias non possit se obligare sine consensu patris. Aliud quod omnes causae debeant compromitti, nunquid filiusfamilias poterit compromittere sine consensu patris, et respondet Bal. quod sic quia statutum de compromissis est magis speciale. Item quia compromissum potest fieri his verbis compromittimus in talem nulla obligatione intercedente, sicut mandatum, et prorogatio iurisdictioni, et hoc est quod vocatur compromissum nudo pacto, ut in l. penul. C. de arbi. ita Bald. et hanc illationem Bal. in duo. statutis ponit Alex. in l. quesitum. §. si quis fundum in addi. Bart. in verbo. tractatu. ff. de lib. lega. et idem Alexand. in consil. xxviij. quoniam abunde, et eleganter volumine primo columna secunda.

¶ In hac quaestione puto id magis verum esse, quod ex forma statuti nostri, si compromittatur per filium debet intervenire consensus patris. Intelligendo hoc regulariter in illis causis, in quibus filiusfa. non potest esse in iudicio sine consensu patris, prout ponit Barto. et alij in d. §. necessitatem, et Soci. qui dicit quod hoc est regulare, quod filiusf. non potest esse in iudicio sine consensu patris, et dantur multae limitationes per eum in regu. xcv. in verbo. filiusfami. et ad hoc tenendum moveor per superius adducta, in verbo. minor in fi. Nam isti arbitri electi sunt, aut ordinarij, aut delegati, et sic ordinarie proceditur coram eis stante forma statuti nostri, quemadmodum proceditur coram iudice, et ut praedixi, fere semper compromissum ex forma statuti nostri, fit cepto iam iudicio, et dicitur esse quaedam portio iudicij iam cepti. Nam si isti arbitri sunt iudices ordinarij clarum est, quod portio est primi iudicij, et ex prorogatione partium transfertur in arbitros aut sunt delegati, et eodem modo portio est, cum iurisdictio, que erat penes ordinarium transfertur in arbitrum, ut in eius delegatum, prout dixi. s. in verbo clericus ex mente Bal. in consil. v. volu. ij. et ijs stantibus succedit dictum Barto. in d. §. sed si filius in fi. dicentis formando hanc questionem, quod aut agitur ex sententia arbitri tanquam ex iudicio, et tunc pater debet consentire, l. cum antea, et l. ne in arbitris. C. de arbitris. aut agitur ex contractu, et tunc secus, quod no. dicit ipse.

¶ Praeterea dicebat Raph. fulg. in d. §. sed si filius quod ille tex. non concludit, quod filius possit compromittere sine consensu patris, quia ille. §. loquitur in his casibus in quibus filius potest esse in iudicio, sine patris voluntate, ut in l. iij. §. sed utrum. ff. de mino. et ideo sequitur de adiudicati actio. In causis autem, in quibus olim non poterat esse in iudicio sine voluntate patris, quod in illis non possit agere compromissum sine patris consensu, ut dicit ille §. unde si quis admitteret illam sententiam, ex generalitate. l. prime. ff. de arbi. quod in causis in quibus patri defertur ususfructus, in his sicut non potest filius esse in iudicio sine patris voluntate. Ita nec compromittere, non peccat mortaliter, ita Fulgo. in d. §. sed si filius.

¶ Non ob. secundum Corneum in d. §. necessitatem, quod dicatur per Bal. quod arbiter non potest cogere patrem, sed sit cogendus per officium iudicis, nam tex. in d. §. necessitatem non dicit quod compellatur per iudicem causae magis quam per alium iudicem. Ideo licet arbiter non compellat, tamen compelli posset per iudicem. et pro hoc etiam facit quod dictum est. s. in ver. clericus, ubi pena que imponitur clerico per arbitrum potest exequi per iudicem ordinarium.

¶ Et praedictam opi. Barto. tenet Ange. Saly. Pet. Cyn. et Cor. in d. §. necessitatem, et Lanf. in trac. de arb. §. iuxta. q. ij.

44 ¶ †Quaero stantibus praemissis si filius agit contra patrem in casu, in quo lis inter patrem, et filium esse potest, de quo in l. lis nulla. ff. de iude. et ibi glo. et Bar. et alij, et in c. fina. de iudi. et contra patris voluntatem est in iudicio, cum iudicium fit in invitum, et filius petat a patre, ut sibi assignet aliquam portionem, aut aliqua bona, ut de illis ipse filius possit disponere ad libitum vel saltem de fructibus, an pater possit compelli ad faciendum compromissum secundum formam statuti nostri. Baptis. de. s. Severi. in l. frater a fratre. ff. de condi. inde. in questione. xxiij. et xxiiij. Tangit hanc questionem, et dicit quod non. Nam pater non tenetur ad dandum, nec ad assignandum aliquam partem filio, et licet dicatur, quod hereditas parentum debeatur filijs, et ipsis competat ius quoddam succedendi. l. in suis. ff. de liber. et postu. cum alijs. Tamen pater nihil debet in vita praestare, sola est enim spes succedendi post mortem parentum, que spes non habet ius causatum de praesenti, ut declarat Barto. in l. is potest. ff. de acqui. here. ponunt gloss. et Bart. in l. si emancipata. C. de iur. et fac. ign. et ex pluribus alijs concludunt, quod filij haec non possunt petere, et in d. questio. xxiiij. inserendo non teneri patrem ad compromittendum in tali causa, ex forma statuti nostri, cum filio ita parente, cum constet, quod dicta petitio est notorie iniusta, et calumniosa, neque competit actio, igitur lacerandа secundum doc. in l. j. ff. de offi. assessor. item quia hoc esset contra mentem statuentium qui voluerunt minuere lites non augere, nec per indirectum favere calumnijs.

¶ Item quia videtur hoc etiam decidi ex textu no. in l. si patronus liber. ff. de iureiurā. ubi docto. colligunt quod super actione non competenti contra personam conventam, non cogitur contestari litem, ergo impeditur litis ingressus, tunc succedit pulchra doctrina quecunque exceptio impedit litis ingressum eadem impedit compromissum, secundum Bald. in l. si iudex nutriri. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. et in l. fratres. C. de transac. et ita vidit consulendo teneri per doc. viros in proprijs terminis nostris, pro quorum comprobatione, vide quod dicam infra in q. sequen. in verbo causa clara, et in verbo exceptio, et in ver. exceptio actionis non competentis.

45 **Forensis an** †Ligetur statuto nostro, Paulus de cast. in consi. cccxx. Quod in causa appellationis. colum. fina. volumine primo, prout dixi supra in verbo. clericus, et hic repetam, quia est locus suus dicebat quod ex eo quia statutum nostrum magis respicit ad ordinem procedendi quam ad modum pronuntiandi ligat forenses, et exemplificat in casu, si sunt duo pistorienses consanguinei, qui litigant florentie, ubi est statutum de causis inter consanguineos compromittendis pistorij vero non est, si alter peteret compromissum deberet concedi, attento statuto Florentie quod est servandum in concernentibus modum procedendi, non autem esset attendendum statutum pistorij, quod solum attendi debet in concernentibus decisionem, quia statutum tale de compromissis licet ordinetur, ut causa decidatur, non tamen per quem modum decidatur, et ita dicit ipse, vidi teneri, et est verissimum apud quemcunque intelligentem, sicut in simili notat Bartolus, de statuto quod possit procedi per inquisitionem. l. cunctos populos. C. de summa trinitate, ubi quantum ad modum procedendi per inquisitionem vel accusationem, dicit inspiciendum statutum loci, ubi delictum est compromissum, sic ubi agitur de modo procedendi, sed an debeat procedi ordinarie coram iudice, vel coram arbitro servanda sunt statuta loci, ubi agitur, sed cum agitur, per quem modum sententietur, et terminetur, tunc statuta loci contractus.

¶ Hoc idem dicit Pau. de cast. in consi. lxx. super primo dubio, seu quesito, columna secunda, volumine secundo, ubi ponit questionem supra tactam, an soluta affinitate vigeat dispositio statuti nostri, et dicit quod si duraret affinitas videretur quod statutum de compromissis ligaret mulierem ibi agentem, licet sit de alio territorio, quasi concernat modum et ordinem procedendi, et constat, quod quantum ad hoc servantur statuta loci, ubi iudicium agitur. l. de testibus. l. cum clericis. C. de episcopis et cleric. et ibi per Cynum Baldus, in l. prima. C. que sit longa consuetudo, videtur tangere hanc questionem, sed reliquit indecisam, dicit tamen, quod hoc statutum, quod compromittatur de iure, et de facto respicit coniunctim ordinatoria et decisoria.

¶ Circa hanc questionem clara est omnium conclusio post Barto. in l. i. C. de sum. tri. quod in ordine procedendi statuta loci, in quo proceditur, ligant forenses, et sic quantum ad hoc certum est, quod forenses ligantur per statutum nostrum in ea parte in qua respicit ordinatoria, quo ad illud autem, quod respiciat decisoria, ut dixit Baldus et alij scriben. quos posuit supra in hac questione, in verbo clericus, dico quod non potest negari statutum nostrum continere in se quoddam mixtum partim ordinatorium, et partim decisorium unde succedit dictum Abbatis, in c. super questionum. §. si vero. de officio delegati, determinans, quod quotiescunque est aliquod compositum ex diversis speciebus, non habens per se certam naturam, seu determinationem, tunc id totum compositum assumit naturam alterius speciei, secundum quod iuri minus derogatur, sed certum est quod si volumus dicere quod statutum nostrum respiciat totam partem ordinatoriam, minus derogatur iuri communi, illius loci, et sic iuri statutario, ubi causa agitur et per consequens ordinatorium debemus nominare. Praeterea possumus dicere ut dicit Abbas in dicto. §. si vero quod compositum assumit eam partem, in qua est minor absurditas, sed minor est quod causae inter coniunctos pacifice, et quiete tractentur quam quod amare in iudicijs versentur prout dictum est supra in prima questione principali ergo &c. Vel possumus dicere quod mixtum, et connexum sit decisorium ordinatorio, et sic in ea parte in qua statutum potest habere respectum, ad decisionem, veniat tanquam accessorius ad illam partem ordinatorij, cum principaliter statutum concerneret

deret modum procedendi inter coniunctos, ⁊ affines, ⁊ det formam ordinatoriā eligēdi arbitros ⁊ ꝓcedendi, ꝗuis postea cōiungat aliqua que videnť respicere modū decidēdi, prout est, ꝙ de iure, ⁊ de facto, ⁊ de eqtate, ⁊ sola veritate iudicēt. Cū itaqꝫ statutum nostrum principaliter sit ordinatoriū, tūc decisoriū cōnexū, ꝗuis dici possit magis dignū, dꝫ sequi nāꝫ sui principalis, ⁊ illud principale dꝫ esse in ꝯsideratione. l. ⁊ si nō sint. §. ꝓueniamus in fi. l. cū auꝝ. §. fi. ff. de aur. ⁊ arg. leg. ⁊ in. §. cū ex aliena ꝟsicu. fi tū insti. de re. diui. ⁊ hoc pro singulari tradit Ro. in not. dcxvij. lego mulieri. ⁊ ponit Deci. in. c. quanto in. ij. not. de iudi. Propter qđ dicēdum est ꝙ statutum nostrum tāqꝫ respiciēs ordinatoria principaliter includat forēses que omnia possunt adduci ad ꝯfirmationē eoꝝ que dicta sunt superius in ꝟbo clericus, in eo, in quo ꝯclusum est clericū ligari per statutum nostruꝫ ⁊ ſm istam sententiam, ꝙ forensis ligeť statuto nostro. Consuluit Joā. de mon. sperel. (prout refert Bapti. de san. Seuerino in. l. omni innouatione. C. de sac. san. ecclesijs. Unde Ricar. de Saly. in consi. incip. in. q. vertente inter regem Cypri consuluit ꝙ stante statuto ianue, ꝙ magistratus ad partis petitionē teneatur causas ꝯmittere bonis viris cognoscendam, ⁊ terminandā. Etiam forensis litigans in tali loco ligatur, qꝛ respicit ordinatoria, qđ dictum refert Soci. in ꝯsil. lxxj. circa presentem ꝯsultationem col. ij. vol. iiij. ⁊ idem sentit Deci. in. c. ecclesia. s. Marie col. xvij. nu. l. de consti. ⁊ dixi. s. in ver. clericus.

46 ¶ †Limita predictam ꝯclusionē non habere locum in ꝯsanguineo forēsi, vel habenti alibi domiciliū, qui ꝯueniť (rōne rei site i Padua, vel in territorio, a cōsanguineo suo) extra Paduam. Nam talis conuentus non potest compelli ad faciendum compromissum nisi in loco iudicij si Padue reperiať, eo qꝛ regulariter per solū iudicē domicilij potest fieri distractio personalis, ita dicit Joan. de imo. in. c. sane de foro compe. ⁊ ſm istud dictum consuluisse, ⁊ respondisse in. q. facti alleg. no. per do. Anto. de but. in. c. fi. eo. titu. Ita ponit Maria. Soci. in. d. c. sane. istud idem tenet Fely. in. d. c. sane. ⁊ lꝫ Alex. in. l. non distinguemus. §. de liberali in addi. Bar. in ꝟb. non porrigiť. ff. de arbi. ⁊ Lāfran. in suo tracta. de arbi. q. xlij. ver. quero. An petito cōpromisso, Soc. in consil. lxxj. Circa presentem consultationem, columna tertia, volumine. iiij.

47 Hebrei †Litigātes an teneantur ꝯpromittere ex forma statuti nostri, ⁊ videbať dicēdū ꝙ statuta nō habent locum in hebreis nec illos comprehendunt.

¶ Et primo videť illud facere qđ dici solet ꝙ iudei sunt de alio grege, ⁊ nihil ad nos de ijs qui foris sunt, vt in. c. gaudemus de diuor. ⁊ in. c. qui sincera. ij. q. j. ergo videť ꝙ statuentes non cognouerint de ijs, qui nō sunt de eoꝝ grege, ⁊ qꝛ sint diuerse secte videť ꝙ per verba statuti non ꝯprehēdantur, sed tm̄modo debeat referri ad christianos, cum conditores statuti fuerint christiani ⁊ ꝓ hoc facit qđ voluit Bald. in. l. j. C. qui bon. ced. pos. vbi dixit ꝙ statutū editū in terris pape ꝯcordat cum iure canonico, editū in terris imperij concordat cum iure ciuili, ⁊ in. l. fi. C. de succes. edic. dixit ꝙ lex ciuilis loquens de gradu intelligitur, prout capitur a. l. ciuili, ⁊ in. l. si qū. C. de inoffic. testam. dixit Papa concedit monacho potestatem testandi intelligiť ſꝫ ius canonicū ⁊ in. l. si nōdū. C. de fur. dixit ꝙ statutū populi loquēs de sacrilegio intelligiť, ꝓut capitur a lege ciuili si vero exponiť a statuto epi capitur prout sumitur a. l. canonica.

¶ Scđo hec opi. videbať ꝯfirmari, nam in beneficijs generaliter concessis non videnť comprehēdi ꝑsone odiose, text. est in. l. lucius. §. lucius titius. ff. de leg. ij. quē tex. ita summat Bar. post Jaco. de aret. ergo dictū statutū nostrum non videť comprehēdere iudeos qui dicuntur persone infames. ⁊ propterea ab omnibus honoribus ⁊ dignitatibus, ⁊ officijs repelluntť. l. fi. C. đ iudeis. vbi tex. appellat ipsos insultantes fidei nostre.

¶ Tertio hec conclusio videť probari, nam vbicunqꝫ sunt due leges, vna que procedit de equitate, alia de rigore, lex, que loquitur de equitate corrigit legē, que loquiť de rigore, vt habeť in. l. placuit. C. de iudi. ⁊ in. l. fi. de transac. ⁊ tamen habeť, ꝙ contra iudeum seruať rigor scripture, ⁊ non equitas scripta glo. est sin. quam ibi pōderat Domi. Ant. in. c. j. de iudeis ergo quantumcunqꝫ lex magis rigorosa corrigať a. l. minus rigorosa, que continet equitatem, tamen lex magis rigorosa correcta cōtra iudeos seruať, ergo pari ratione, idem videť dicendū in casu nostro, vt contra iudeos serueť ius cōe, ⁊ non ius municipale, quod minus rigorose procedit.

¶ Quarto facit, nam hebreus in successionibus non ligať statutis sed lege mosaica, vt ponit Calde. in consi. xl. sub titulo đ testamentis, ⁊ Jas. in. l. qui se patris, qui multa adducit, col. x. nu. xxiiij. C. vnde liberi, ⁊ Alber. brun. in titu. de succes. mul. artic. vj. q. iij. vbi late loquiť, ergo eodē modo, non debent ligari statuto nostro, ⁊ maxime quia dicit Fely. post Abb. in. c. j. de constitu. col. x. nu. xxiiij. ꝙ dispositio illius. c. ꝙ canones ab omnibus obseruentur, nō hꝫ locū in iudeis per adducta ꝑ eum.

¶ Tu dicas, ꝙ hebrei ligenť a statuto nostro, prout ēt vidimus superius in secunda. q. in verbo iudei ex mente Corne. in ꝯsilio lxv. lꝫ in hac consultatione. vol. ij. vbi ēt ꝯclusum fuit magis eligi debere iudeos arbitros, ꝗ alios in causis ipsorum hebreorū, ⁊ pro ista sententia adduci potest hoc primo, qa iudei dicunť đ populo, vt concludunt doc. in. c. iudei. de iude. per tex. sing. in aucten. de questio. duꝫ tex. dicit ciuitas nostra populosa, turbis diuersoꝝ hominū, ⁊c. ⁊ ꝙ per illum tex. not. Bal. in. c. j. de for. fide. ⁊ in titu. de pace ꝯstā. in ver. nos romanorum vbi dicit ꝙ nomine popularium, ꝯtinenť omnes aduene habitantes in loco quod dicit esse bene notandū ad multa ⁊ illum textum etiam ad hoc alleg. Bal. in. l. iij. §. hec verba. ff. de neg. gest. dicens quod aliud est dicere ciuis, ⁊ aliud est dicere popularis, qꝛ appellatione populariū veniunt forenses habitantes in populo, ⁊ alleg. dictam auct. de questio. ⁊ plus ēt sentit ibi Bal. ꝙ appellatione populi, seu populariū veniunt iudei, secus appellatione ciuium, vnde inquit si statutū disponit, ꝙ offendēs ciuē puniať certa pena, ꝙ non comprehēditur iudeus effectus ciuis ex priuilegio, nisi aliter exprimet statutum sed bene venit appellatione popularium, cum ergo statutumpopuli liget omnes de populo, vt. l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iure. l. j. C. de summa trinitate. sequiť ꝙ comprehendit iudeos ⁊ illum tex. etiam alleg. Bald. in. c. rodulphus. de rescrip. in prima columna, dicens hoc nomē populus comprehendit aduenas habitantes in loco alleg. d. aucten. de questio. ⁊ ideo dicunt docto. in dicto. c. iudei ꝙ statutum, qđ stantibus masculis femina non succedat, habet locum etiam in iudeis, pro his facit tex. in. l. christianus, ⁊ quod ibi per Bart. not. C. de pag. ⁊ templ. ⁊ eoꝝ. sacrifi.

¶ Secundo pro hac parte facit, qꝛ iudei existentes in locis in quibus seruatur ius ciuile romanoꝝ dicunť esse de populo romano quantum ad hoc, vt in illis legibus viuant, vt est casus in. l. iudei. C. de iud. ⁊ no. in. c. ius quiritum. di. j. no. plene Inno. in. c. super hijs de vot. ⁊ Joā. and. in. c. gaudemus de diuor. vnde habent filios in potestate, vt no. gl. in. c. iudeoꝝ. xxviij. q. j. ⁊ bal. in. l. nam ⁊ ciuium. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. ⁊ firmat Car. in clemen. ij. de iude. ⁊ est magis communis opinio, dicit ipse qc quid dixerit Archidiaco. in capitu. qui sincera. ij. q. j. quod habere filios in potestate est proprium ciuium Romanorum, vt institu. de patr. potesta. in principio vbi dixit glos. quod Francigene, qui non sunt subiecti Romano imperio, non habent filios in potestate, quam Bald. dicit esse singularem in capitul. j. an mar. inc. vxo. in benefi. ⁊ in capit. secundo de frat. de no. benef. inuesti. Quemadmodum ergo si iudei sunt in loco in quo seruatur ius ciuile in eis seruari debet, eadem ratione, quando sunt in alio loco, in quo seruatur ius proprium ciuitatis, tale ius eis seruari dꝫ arg. l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iur.

¶ Tertio predicta conclusio videtur confirmari per textum, ⁊ quod ibi nota. Bald. in. l. spadonem. §. iam autem. ff. de excusa. ⁊ temp. ea. vbi dicit quod in humanis actibus iudei nobiscum participant, ⁊ iudeus potest esse procurator christiani, ⁊ ideo dicit ꝙ immunitas cōcessa hominibus certi loci extēditur ad iudeos ⁊ ita dicit se habuisse de facto.

¶ Quarto pro hac parte facit quod not. Angel. in. l. vtimur. ff. de sepulch. vio. ⁊ in. l. prima. ff. ad legem iuliam maiesta. in quibus locis dixit, quod si est concessa securitas vni cum socijs suis includeretur etiam hebreus, qꝛ licitum est nobis cum eis habere societatem, vt in. l. quicunqꝫ. C. de iud. sed melius probat text. in capitu. postulasti. ⁊ in. c. ⁊ si iudeos de iude.

¶ Quarto facit dictum Fely. in capitu. iudei. el secundo. đ iu. vbi dicit, quod generaliter iudei ligantur statutis municipalibus in materia proportionabili, allegat Bald. in. d. l. spadonem. §. iam aūt. ff. de excus. ⁊ tēp. ea. cū alijs superius adductis.

¶ Quinto facit text. de conse. distin. iij. c. rogationes versiculo serui ⁊ ancille ab opere relaxentur, quo magis plebs vniuersa conueniat ⁊ gloss. final. ibi dicit ita serui sunt de plebe, ⁊ sic est ibi casus singularis quod appellatione plebis veniunt serui, ⁊ ancille, ⁊ multo fortius iudei, ergo sequitur quod statutū loquēs generaliter per verba si quis comprehendit seruos, ⁊ iudeos habitantes in loco, ⁊ per consequens tale statutum comprehendit ipsos iudeos.

¶ Sexto illud quod statuētes possunt facere in specie loquendo, generaliter faciant in genere, hoc decidit Barto. in l. si qs ꝯditione. ff. de condi. inde. istud retulit Bald. in l. oēs populi. ff. de iusti. ꝛ iur. cum alijs, sed clarꝰ est ꝙ statutū municipij potest specialiter statuere de iudeis, ex quo sunt subditi legibus Romanis, vt l. iudei. C. de iude. ꝛ d. c. ius quiritū prima dist. sequitꝰ necessario, ꝙ generaliter statuēdo videtꝰ de ipsis iudeis statuere, ꝛ p ꝯsis tale statutū ꝯprehendit iudeos, qꝛ ex quo verba ipsius statuti adaptantur ad hunc casum, ꝛ mens statuētis ad hūc concurrit ergo ad eum casum, ad quē adaptatur dispositio, vt probatꝰ in l. prima. §. loquitur. ff. de mag. conue. ꝛ in l. iiij. §. totiēs ff. de dam. infect. ꝛ per consequens cum verba ipsius statuti hoc patiantur, ꝛ etiam potestas ipsorum statuentium, sequitur ꝙ cōprehenditur, sub tali statuto iudeus.

¶ Septimo pro premissis facit tex. in c. postulasti. ꝛ in c. ꝛ si iudeos de iud. ꝛ per premissa consuluit Soci. lxij. col. iiij. vol. j. ꝛ dicebat Barba. in ꝯsil. lxiij. ꝫ in mediū, volu. iiij. ex predictis quod statutum per quod debet condemnari adulter in libris ducentis comprehendit hebreum.

¶ Octano facit qꝺ voluit Pet. de anc. in suo ꝯsi. cclx. Ubi habuit questionem de facto ꝯstitutio disponebat ꝙ nullus posset eligi ad officium, nisi esset fidelis ꝛ deuotus eccles. Roma. quidam elegit ad officium iudeū fuit dubitatum vtrū eligēs incideret in penā ꝯstitutionis, quasi non elegerit hominē fidelē, ꝛ deuotum eccle. Ro. ꝛ ꝯsuluit ibi do. Pet. ꝙ non inciderit in penam, ꝛ mouetur in. iij. col. illius cōsilij versi. iiij. Quia iudei, ꝛ saraceni, ꝛ alie secte reprobate possunt dici fideles, ꝛ deuoti sanc. Ro. eccle. si nobiscū pacifice conuersantꝰ, ꝛ viuunt, ꝛ hoc est ꝙ ecclesia, in suis ritibus, ꝛ cerimonijs tollerat eos. l. die sabbati C. de iudi. ꝛ qꝺ no. in c. ꝙ super his de vot. per Inn. ꝛ alios, potest ergo iudeus esse deuotus, ꝛ fidelis roma. eccl quia sub eius protectione se subijciens misericorditer ab ea sustinetur, ꝛ cōtumelias eis inferri inhibet, ꝛ tuetꝰ. c. sicut de iude. Unde statutū loquēs de deuoto, ꝛ fideli ecclesie dicit se intelligere de ecclesia militante, q̄ suscipit infideles, non autem de ecclesia triumphante, que est in celis, de qua statutum verisimiliter non sentit. Ex h ergo capite, ꝙ iudeus possit esse deuotus, ꝛ fidelis sancte Ro. eccle. non videtꝰ ab eius officijs prohiberi, ꝫ sit ꝓhibitus iudeus de iure communi habere publica officia. ꝛ ideo ꝯcludit. d. Pe. in suo ꝯsi. ꝙ ille eligēs iudeū nō poterit puniri pena illius ꝯstitutionis ex eo, qꝛ eligēdo iudeū nō videtꝰ venisse ꝯ cōstitutionem.

¶ Ad adducta autem in contrarium ꝛ ad illud ꝙ sint diuerse secte dicas non propter hoc excluditur ꝙ non veniant sub statuto cū veniat appellatione romanoꝝ, ꝛ populi, vt in c. ius quiritum. j. di. ꝛ ibi glo. preterea clerici, ꝛ laici sunt diuerse professionis tex. in c. duo sunt genera. xij. q. j. tamē, ꝛ appellatione Patauinoꝝ veniunt clerici habitantes Patauij, vt est tex. in c. dilecti. de for. ꝯpe. ꝛ faciat qꝺ voluit Bal. in l. j. ff. ad munic. C. de incol. l. omnis. lib. x. ꝛ ꝙ dicit Pet. de ancha. ꝛ domi. in c. fin. de offi. deleg. lib. sexto, ergo sequitur quod statutum istud generaliter loquens comprehendit iudeos.

¶ Ad alia dicas ꝙ procedunt, quando materia subiecta, ꝛ legis dispo. non est proportionabilis, ꝛ pro hoc facit in simili, ꝙ dixit Barto. in rubri. ff. de iusti. ꝛ iur. dum dicit, ꝙ ꝫ iudeus possit esse tutor, ꝫ iura antiqua, vt in d. l. spadonem. §. j. hodie secū dum iura noua non potest ꝙ tutor dꝫ iurare ad sancta Dei euāgelia, vt in auctē. vt hij qui oblig. §. fin. qꝺ iuramētū non prestātꝰ iudei, vt in c. sicut. de iude. ꝛ in c. ꝛ si christus. de iureiurā. ꝛ sic qꝛ materia non est ꝓportionabilis non comprehēditur iudeus, ꝛ sentit Deci. in c. j. in vij. col. nu. xxij. de consti. in j. lect. q dicit ꝙ in cēsuris ecclesiasticis, ꝛ in alijs respicientibus animam hebrei non comprehenduntur, secus autem in alijs proportionabilibus, vt in statuto nostro.

48 **Amicus** † An veniat sub statuto nostro, Jas. in l. exigendi. in ij. colum. C. de procu. dicit, ꝙ ista est noua questio, quam ponit Alex. in l. j. §. lex falcidia. ff. ad legem falci. ꝛ pro parte affirmatiua, ꝙ statutum nostrū ad amicos extendatur, adducitur quod in simili habetur, ꝛ nonnulli posuerint ꝙ iura exorbitantia ꝛ permittētia coniunctos seu affines agere sine mandato extenduntur ad amicos, vt no. Guil. de cu. in l. ꝫ. ꝛ he in principio de pcu. Dy. Saly. in d. l. exigendi. ꝛ Barto. in l. non solum. §. qui alieno. ff. de pcu. Spe. in titu. de aduoca. §. obijcitur. versicu. extat quartus ordo, ꝛ Joan. andr. in capitulo finali. de postulation.

¶ Preterea facit. l. cum allegas. C. de castrensi pecu. lib. duodecimo, vbi dicitur ꝙ amicitia equipollet affinitati, pro quo est tex. in l. ij. ff. qui pe. tut. in verb. amici. ꝛ facit tex. in c. requisisti iuncta gl. in ver. nec est de test. que vult ꝙ dispositio illius tex. habēs locū in propin quo habeat locū ēt in amico, ꝛ ibi no. abb. inferendo ad no. per glo. in c. ij. de testi. in vj. vbi dicitur, ꝙ si quis reliquerit exequutorē testamēti amicū suū sub nomine dignitatis ratione amicitie intelligitur in persona illius tantum ꝛ hoc maxime dꝫ habere locū dicit Alex. in statuto nostro in quo tractatꝰ de statuto fauorabili ꝛ extendibili, nā statutū ꝺ causis cōpromittendis est fauorabile ꝛ extēditꝰ ad casus q sub larga significatione vocabuli possuntꝰ comprehendi allega. Bald. ꝛ alios in l. qui se patris. C. vnde lib. ꝛ que posui. s. in secunda questione prime questionis principalis.

¶ Preterea statutū de causis ꝯpromittendis respicit publicā vtilitatē, vt p Bar. in j. ꝯstitu. C. circa princi. ita Alex. arguendo pro hac parte in d. §. lex falcidia.

¶ Sed vltra superius posita potest adduci pro comprobatiōe huius dicti id quod ponit gl. ꝛ ibi Bald. in l. si iure. C. de testa. manu. vbi dicit ꝙ ardor liciti amoris operatur vim clausule codicillaris, vt si in testamēto instituta sit persona valde dilecta testatori ꝛ nō affuerint nisi quinqꝫ testes, talis dilectio persone hꝫ vim clausule codicillaris, tamen Bal. ibi dicit ꝙ non adeo licet hoc extendere, sed restringi ad casum libertatis ꝛ ad alia relicta pietatē ꝯtinētia, sed Roma. in ꝯsi. clxxix. amplissime docto. colum. fina. firmat hoc dictum gl. in d. l. si iure. ꝛ plus dicit qꝺ ardor liciti amoris hꝫ vim reuocationis clausule derogatorie apposite in primo testamento.

¶ Facit insuper, qꝛ videmus, qꝺ propter magnā amicitiam repellitur qs a testimonio, ꝭm Spe. in ti. de testi. §. j. in prin. bar. ꝛ Bal. in l. eos. C. de testi. ꝛ idē Bal. in l. si qs. in vlti. col. e. ti. Ang. in §. fi. p illū tex. in auc. de mona. Alex. in cōsi. lxxviij. in cā, ꝛ lite vertente in ij. ꝛ iij. col. in primo volumi.

¶ Adduci etiam potest quod ponit Barb. in repe. l. cum acutissimi. xiiij. col. ꝛ seq. C. de fideicō. vbi tꝫ ꝙ dispositio. d. l. acutissimi, ꝛ l. cum auus. ff. de ꝯdi. ꝛ demon. ꝛ l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. ꝛ substi. habent locū ēt in persona valde dilecta a testatore, ꝛ ideo si testator in testamento instituit heredem vnū amicū, valde sibi dilectum, ꝛ simpliciter grauauit, qꝺ post mortē suā restitueret talē hereditatē titio, ꝙ si iste amicus perceret sibi filios, tales filij excludunt substitutū, monetꝰ precipue per gl. quam ad hoc dicit esse auream in l. ij. C. in quib. cau. col. censi. lib. xvj. vbi dicit gloss. ꝭm eum ꝙ appellatione suorum venit persona valde dilecta.

¶ Ultimo facit qꝺ ponit Hyp. de marsil. in sing. suo. ccclj. ꝛ i. l. j. C. de rap. virg. nu. ccvij. vbi dicit ꝙ amicitia magna idē operatur, ꝙ ꝯiunctio sanguinis, ꝛ adducit multa ex premissis, ꝛ infert ad vnū singulare ꝭm ipsum, vcꝫ ꝙ sicut ego impune possum occidere illū, qui fecit insultū cū armis contra consanguineū, vel affinē meū pro defensione sua, ꝛ sicut ego possem pro me tali casu, talē insultantem impune occidere, vt dixit Bald. in l. raptores in ij. no. C. de epis. ꝛ cleri. Ita ēt potero impune occidere insultantē cū armis amicū meū amicitia coniunctum quod audacius affirmat, qꝛ hoc expresse voluit Bald. in l. vt vim in ij. col. ver. Quinto queritur. ff. de iust. ꝛ iur. ꝛ ꝙ amicus equiparetꝰ consanguineo tenet Jas. in l. que dotis, col. xij. nu. lxxiiij. ff. sol. ma. ꝛ Barba. in consil. lxxv. sapienter col. iiij. numer. viij. ꝛ consil. lxxvij. preclare col. ij. nume. iiij. vol. iiij.

¶ Contrariū ꝙ amicus nō veniat sub statuto nostro tenuit alexan. in d. §. lex falcid. monetur qꝛ amicus non potest agere sine mandato, ad instar cōiuncti, vt per Ray. in d. l. exigendi, ꝛ bal. in l. j. in xxij. col. C. qui accus. ꝛ Ant. de but. in c. corā de offi. ꝺ leg. ꝛ idem Ant. de bu. ꝛ Jo. de Jmo. in c. fi. de postu. ꝛ Ant. de but. in c. cum. M. Ferrariē. de consti. ꝛ Jo. de imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad treb. in xviij. col. ꝛ Ludo. ro. in l. si vero. §. de viro. ff. so. ma. ꝛ Do. de san. Gemi. in c. qui ad agēdum de pcu. in vj. in princ. qꝛ non est eadeꝫ ratio in amico que est in coniuncto, amicitia enim facilliter tollitur. l. iij. in fi. ff. ꝺ adimē. leg. nō sic ꝯsanguinitas. l. ius agnationis. ff. de pac.

¶ Pro hoc ēt facit bene. l. tutori. C. de neg. gest. in ver. amici iunctis illis verbis. s. nec agendi, vbi apparet qꝺ amicus nō pōt agere sine mādato, ita Alex. in d. §. lex falcidia, ꝛ i. d. l. exigēdi col. ij. Jas. in d. l. exigendi dicit qꝺ in puncto iuris possit sustineri alia opi. ꝛ intelligit qꝺ amicꝰ admittatꝰ p alio amico, quotiescūqꝫ est ꝯiūctus maxima amicitia. Fely. tn̄ in c. corā in j. col. in ver. ꝺ amico ꝺ off. dele. dt qꝺ cōis opi. e ꝙ amicus nō admittatꝰ p amico ad agēdū sine mandato, in quo non insisto, qꝛ non est mā nostra, sat est qꝺ cōis opinio est qꝺ nō admittatur.

¶ Ad

¶ Ad zria respondet Alexan. in d. §. lex falci. ꝛ dicit ꝙ non obst. d. l. cum allegas, qꝛ ibi concurrebat consanguinitas, seu societas militaris, ꝛ dicta societas operatur, vt datum a tali socio presumatur datum ex causa militari, vt sic cedat in causam castrensis peculij, ꝛ istud est, qꝛ fauore militie inspicitur illud quod magis prodest, vt ibi inquit Andr. de barulo. Ita Alexand. ꝛ dicit Ioã. de pla. in d. l. cum allegas, ꝙ ideo ibi magis est in cõsideratione amicitia, ꝙ̃ ius sanguinis, eo qꝛ actus qui põt trahi ad duo diuersa, magis dꝫ intueri in id quod magis prodest, ꝙ̃ ꝙ obest. l. non intelligit̃. §. si quis palam. ff. de iur. fis. ꝛ ibi glo. que dicit ꝙ eligendum est bonum, ꝛ fugiendum maluꝫ, vnde ad hoc vt querat̃ hereditas ipsi filiosa. ꝛ vt maiorem fauorẽ habeat, lex presumit, ꝙ magis rõe ꝯuersationis presumatur esse relictuꝫ, ꝙ̃ ex coniunctione sanguinis.

¶ Preterea dicit Alex. si aliter diceremus sequeretur, ꝙ statutum nostrum disponens, ꝙ cãe vertentes inter consanguineos debeant compromitti, haberet ēt locum in causis vertentibus ēt inter amicos, ꝛ ꝙ statutum disponens ꝙ in contractibus minorum vel mulieꝝ reqrat̃ ꝯsensus consagnineoꝝ, ēt verificaret̃ in consensu amicoꝝ, ꝙ nemo sane mentis diceret.

¶ Preterea dicit ipse statutum nostrũ considerauit honestius esse lites consanguineorum terminari per illos de consanguinitate. l. congruentius. C. de pat. potesta. ꝛ vt dixi supra, in ij. q. j. q. principalis pacifice, ꝛ quiete inter eos, sine odio ꝛ rancore ꝓpinquorum que ratio cesseat in amicis.

¶ Nec contradicit predictis (dicit ipse Alex.) vbi. ꝫ. tex. §. antepe. ꝛ pe. de elec. in vj. qꝛ solũ ibi ꝓbat̃, ꝙ qñ aliqua dispositio facit extensionẽ vnius casus ad aliũ intelligit̃ in his q̃ ꝓportionabilia sunt, vt ēt ꝓbat̃ in. c. fi. ꝛ ibi no. doc. de sta. mona.

¶ Nec ob. dictũ Bal. in d. l. si iure. qꝛ Bal. ibi restringit se ad casum libertatis, ꝛ ad casum piũ, ꝛ p ꝯñs in alijs nõ vẽdicat sibi locũ, ꝛ extẽsionẽ quã facit Ro. vt affectio habeat vim clausule derogatorie, improbat Ias. in l. nõ dubiũ. C. de testa. vbi dicit ꝙ non est vera illa doctrina Roma. in d. consil. cum Bald. in d. l. si iure nihil dicat de ea.

¶ Nec ob. ꝙ amicus maxima amicitia coniunctus repellatur a testimonio, qꝛ ibi est ratio suspitionis, que insurgit ex amicitia, vt dicit tex. in l. iij. ff. de testi. que ratio nõ militat in statuto nostro cũ ob sedanda iurgia ꝛ pacẽ retinendã ꝛ ꝯseruãdã propinqtatẽ sit inductũ, vt. ꝫ. dictum est.

¶ Non ob. illatio facta per Barb. in l. cũ acutissimi ꝛ maxime fundamẽtũ gl. in d. l. ij. C. in qui. cau. col. li. vt. qꝛ put dicit Ias. in d. l. exigẽdi. Bal. in l. j. col. xvj. C. qui acc. non pos. reprobat illã gl. ꝛ dicit ꝙ illud, ꝙ dicũt gl. ꝙ appellatiõe suoꝝ venit amicus singularis non ꝓbet̃ iure, ꝛ p ꝯñs in d. l. exigẽdi. improbat conclusionem Barba. qꝛ gl. loqt̃ abusiue, ꝛ non proprie illõ idẽ ꝙ Barbat. male senserit, in supradicta conclusione ponit Soc. in l. cum auus, in iij. col. nu. xj. ff. de conditio. ꝛ demonstra. vbi tenet eam opinionem, ꝙ in dispositione illarum legum non venit amicus per multa que adducit.

¶ Nec ob. ꝙ dicitur inferendo per Hyp. de marsi. ꝙ amicus maxima amicitia deffendẽdo potest impune occidere aggressorem p dictum Bal. in d. l. vt vim. in versi. v. quero, qꝛ Bal. ibi qd̃ decidit in amico maxima amicitia coniuncto determinat̃ ēt in leui amico, ꝛ ēt in extraneo, ꝛ rationẽ reddit, nam aggressor dicit ipse facit iniuriam ēt reipu. ergo quilibet de populo potest ꝓpulsare ēt contradicente offenso, ꝛ hac rõne ꝛ suum capitaleꝫ inimicum licet deffendere ab alio insultante, qd̃ idem dicit Flori. in l. scientiã. in §. qui cum aliter. ff. ad l. aquil. vbi vult ꝙ extraneus ēt excusetur, si defendit quempiam, quia videt̃ sibi permissum argu. l. iij. §. cum igitur. ff. de vi ꝛ vi arma. ꝛ sic non videt̃ particulare in amico, prout etiam ponit Ange. in trac. malefi. in ꝟ sic. se defendendo, vbi multa accumulat.

Assumẽs iudiciũ pro alio,

An possit compellere agentem si propinquus erit ad compromittendum secundum statutum, pone Titius vendidit funduꝫ Sempronio, frater Titij, mouit litẽ Sempronio, super fundo per eum empto, Sẽpronius intimauit Titio, qui de euictione tenetur, vt veniret ad eũ deffendendum, Titius obligatus defendere iudiciuꝫ assumpsit petijtq; fratrem agentem compelli ad compromittendum ƀꝫ statutum nostruꝫ, queritur, an possit Bar. in q. ij. que incipit Pisane ciuitatis disputat hanc. qd̃. ad partes ꝛ tandem rescidetin hac opi. ꝙ compromissum fieri debeat in hac causa ƀm statutuꝫ ꝛ inter cetera in tertio fundamento huius partis adducit illud ꝙ hic Titius assumens iudicium dicitur propriam causam ꝛ rẽ suam agere ꝛ defendere, nã ille dicit̃ propriã cãm defendere ad quem eius rei pertinet cõmodum ꝛ incõmodum. l. qui stipendia ꝛ l. procurator. C. de pcur. l. i. §. in propria. ff. quan. appel. sit, sed ad hunc fratrem defensorẽ pertinet cõmodũ ꝛ incõmodum, qꝛ tenet̃ de euictione etiã si non promiserit. l. ij. ff. de euict. l. non dubium. C. eo. si ergo ipse frater suã propriam rem ꝛ cãm agit inter coniunctos vertitur lis ꝛ p ꝯñs alter frater compelli poterit ad compromittendum ꝛ ibidẽ cum plura alia deducit eandem opinionem, ꝯsulendo tenuit idem Bar. in ꝯsi. xxx. pisane ciuitatis volu. ij. ꝛ sensit in ꝯsi. ccxix. agit̃ vol. j. ꝛ remittit se ad eã. q. in l. venditor. ff. de iu. ꝛ in l. i. C. vbi in rẽ act. ꝛ in l. pcurator ad exhibendũ. ff. rẽ ra. ha. ꝛ Alex. ad eandem se remittit in l. si post diuortiũ. ff. so. ma. Ang. in l. j. C. vbi in rẽ act. Simpliciter refert opi. Bar. ꝛ vr̃ eã sequi Pau. de cas. in d. l. j. relata opi. Barto. dicit ꝙ semper teneret eius sniam vti veriorem ꝙ̃uis Bal. tenuerit zrium plus studio contradicendi ꝙ̃ pro veritate Rap. fulg. in d. l. venditor tenet eandẽ opi. Ang. areti. in rub. de excep. col. x. nu. xj. apprehẽdit eandem determinationẽ Bart. ꝛ dicit his secũ eam determinasse dum assideret Rome in ciuitate castelli. Maria. Soci. in c. qm̃ frequenter. §. qd̃ si sup colũ. xviij. versicu. viij. quero. vt lit. non ꝯtesta. dicit opi. Bar. egorem ꝛ sequendã idem voluit Iac. de s. Geor. in d. l. venditor in fi. ꝛ Lanfrã. in trac. de arbi. q. xlvij. vij. q. prin.

¶ Contrarium ꝙ immo compromissum peti non possit tenuerunt Bal. ꝛ Saly. in d. l. j. C. vbi in rem act. Mouent̃ ad ita tenendum ea rõne qꝛ si venditor non potest transferre foꝝ multo minus perimere, sed ista exceptio compromissi est peremptoria fori ergo non poterit opponi. d. l. j. ꝛ. d. l. venditor, itẽ qꝛ ille dicitur recte defendere qui facit id qd̃ faceret defensor. l. hoc auteꝫ. defendi. ff. ex quib. cau. maio. sed iste declarat iudiciũ qꝛ p hoc cogitur actor trãsigere ergo ꝛc. Itẽ qꝛ per compromissum fieret nouatio, qꝛ ex laudo liberaret̃ defensor ꝛ actor incideret in nouã obligationẽ qd̃ esse non dꝫ, itẽ per compromissum in arbitrũ declinat̃ foꝝ. l. apertissimi. ꝛ l. cũ specialis. C. de iud. Item qꝛ executio non est faciẽda contra fratrẽ ergo nõ est cã coniunctorum immediate sed causatiue qꝛ tenet̃ de euictione, Ang. in l. emptori. C. de euic. sequit̃ hanc opi. ꝛ idem Ange. in d. l. venditor tenet eandẽ opi. dicẽs ꝙ Bar. ita disputauit, idem ēt dicit Bal. in d. l. venditor, Pau. de cast. in ꝯsi. clxxviij. Super eo vero ꝙ queritur vol. ij. in fi. videtur sequi hanc sniam, ꝛ Alexã. in ꝯsil. lxv. in cã ꝛ lite vertente col. j. vol. vij. ꝛꝫ istã sententiaꝫ dicens ꝙ communis opinio est contra Barto. cuꝫ istud Bal. Ang. Saly. tenuerint in locis suprascriptis, ꝛ Raph. in d. l. pcurator ad exhibendum, ꝛ Pau. de cast. in d. consi. clxxviij.

¶ Ut vides in hac questione Docto. non tantum contrariantur adinuicem sed ꝛ sibi ipsis, ideo in tanta difficultate semper tenerem opinionem Barto. vti equiorem, ꝛ probabiliorem ac magis communi opinione doctorũ approbata, vt videre potes ex dinumeratione ipsorum cum opinio. Angel. ꝛ Pauli de castro, sit pro sententia Bartol. ꝛ ipse Paulus de castro in dicto consilio dicat tantum Bald. tenuisse contra Bart. tamen in dicta l. prima dicit quod semper teneret opinionem Bartoli, vti veriorem. ¶ Presupposito enim vt dicit Bartolus quod totum incommodum huius cause spectet ad fratrem cum teneatur suis sumptibus causam defendere, ꝛ quamuis ab eo res non auferatur, cum sit penes emptorem, tamen tenetur ad precij restitutionem, ad expensas eo modo vt emptor nulluꝫ damnum patiatur, vt l. secunda. ff. de euictioni. sequitur ex hoc quod ꝛ verba ꝛ ratio statuti locum habeat in casu isto. Lis enim est inter fratrem, ꝛ fratrem, cum in hoc iudicio effectualiter alium non defendat nisi seipsum vt iam dixi ꝛ est textus. in l. empti. C. de euictioni. Item ꝛ ratio statuti militat inter hos cũ enim inductum sit statutum ad euitanda iurgia ꝛ rixas, que oriri possent inter coniunctos, ꝛ ne amare lites inter eos tractentur, sed pacifice ꝛ quiete, vt dixi supra in secunda questione, prime questionis principalis, que ratio habet locum ꝛ inter istos fratres cum lis inter eos tractetur ꝛ hac ratione vtuntur Angelus Aretinus. ꝛ Marianus Socinus in locis supra alleg. ¶ Preterea certuꝫ est hunc fratrem eũ iudicium intentare ob actionem que sibi competebat tempore eo quo alter frater possidebat, alias autem alter frater de euictione nõ teneretur nec obligatus esset iudicium suscipere, si enim esset obligatio orta ex persona possessoris frater non teneretur iudicium assumere. l. prima, ꝛ secunda. ff. de euictione.

¶ Cum itaque iudicium oriatur ex persona fratris obligati merito principaliter ad ipsum spectat ex quo in nullo frater

agens fraudaṫ nam si assumens iudiciū possideret, ꝛ ab ipso fratre ꝯueniretˀ, qui nunc agit ꝯpromissum fieri deberet, ergo in h̄ casu faciendum est, cū ꝛ eadē res ꝛ eedem persone ꝛ eadē actio tractentˀ ꝛ interueniant dato ꝙ iudiciū fuerit cū alia persona ceptum non obˀvēditionē factā per fratrē, iudicium habuit principium cum possessore, ꝛ si non vendidisset ceptum fuisset iudiciū cum fratre ideo ex principio iudicij non debet fieri alteratio, cū idem effectus resultet.

¶ Non ob. ꝙ dicitˀ ꝑ compromissum forꝫ transferri, ꝛ iudicium detractari, qꝛ dico ꝙ frater petens compromissum non mutat forū, sed illi stat, ꝛ statuti in eo vigētis exēcutionē petit, siue dicamus, ꝙ statutū h̄ respiciat ordinatoria, siue decisoria, vt dixi. s. in hac. q. in verbo clericus, ꝛ in v̄bo forēsis, nā ob statutū, qd ē in ciuitate, petit frater ꝯpromissū in eodē foro, in quo, litigant ꝛ iurisdictio, que erat penes iudicē trāsfertˀ in arbitrū siue volumus ꝙ hic arbiter sit delegatus, vt per Bar. in. l. fi. C. de iudi. siue sit ordinarius vt ꝑ Ant. de but. ꝛ alios in. c. suspitionis. de offi. de lega. quo casu subintrat locū ordinarij iudicis, corā quo cā vertitur, vt dicā in. ij. q. sexte qōnis princip. ex quo non mutatˀ forū.

¶ Non obst. ꝙ dicatˀ ꝑ ꝯpromissum transigi, ꝛ per ꝯns mutari actionem, qꝛ dico id non esse verū cum existentes corā hoc arbitro dicantˀ esse in iudicio, vt dixi in hac questione, in verbo filiusfamilias, qd secus esset in arbitro volūtario, cū ꝛ hic arbiter habeat iurisdictionē, vt dixi in. vj. q. princip. in princ.

¶ Intellige predicta, quando ex necessitate assumptū est iudicium, nam tunc procedit questio nostra, ꝛ ita intelligit Bar. in sua. q. ꝛ retuli scrib. post secus esset si ex volūtate assumpsisset.

50 **Cessionarius** † Fratris, seu consanguinei, vel alterius affinis, an lite cepta possit cōpellere alterum fratrem consanguineum vel affinem ad compromittendum ſm formam statuti nostri, Bal. in. l. si post diuortiū. ff. sol. ma. dicit ꝙ non, qꝛ mutata ꝑsona auctoris mutatˀ priuilegium ꝑ illum tex. Ange. areti in rub. insti. de excep. col. x. nu. xvj. dicit ꝙ opi. Bald. ibi plꝫ Roma. qꝛ hoc est introductum, ꝙ coniunctus ꝯpellat ꝯiunctū ad ꝯpromissum rōne sanguinis ꝛ parētele, ꝛ rō fundamētalis huius statuti in tex. no. in. l. ꝯgruentius in prin. C. de pat. potesta. ꝛ cum hoc sit beneficiū personale igitˀ in ꝑsonā singuloꝝ successoꝝ, vel cessionarij non transit. l. sed si restituatˀ. §. j. ff. de iud. l. licitatio. §. fi. ff. de publi. l. si maritus. ff. so. mat. dictum hoc Bal. pro no. refert ꝛ sequitˀ Jas. in. l. si sic legatū. §. si quis ita colum. ij. nume. vij. ff. de leg. j.

51 **Quid** † Econtra, si cessionarius ageret, ꝛ frater, vel affinis petat compromissum nunquid poterit compelli Rapha. cuma. in. d. l. si post diuortium. tenet, ꝙ sic, qꝛ reus nō dꝫ effici deterioris ꝯditionis, per talē cessionem, ꝑ illum tex. nā quemadmodum frater poterat compelli pari modo ꝛ cessionarius est compellendus, ꝛ hoc dictum refert pro singulari Hyp. de marsil. in sing. suo. cxxxv. cōter in ciuitatibus, Alex. in. d. l. si post diuortium. in hac materia distinguit, qd puto verius, aut enim statutum loquitˀ per hec verba de lite inter fratres vertente, prout statutum nostrum, ꝙ dicit, si lis, vel questio fuerit inter aliquos coniunctos, ꝛ tunc cessionarius non potest compelli qꝛ lis non est inter coniunctos, sed dicitur esse inter cessionarium agentem vtili actione, iuxta. l. emptor. C. de heredi. vel act. vendit. ꝛ. l. plane cum similibus. ff. fami. hercis. ꝛ fratrē cedētis, aut statutum loquitˀ in rem, vt puta, ꝙ de re fratris, vel affinis compromittatur, ꝛ tunc iste talis cessionarius poterit compelli, nec obstat primo membro tex. in. d. l. si post diuortium, qꝛ dicit Alexan. ibi iam quesitum erat priuilegium, reo conuento antequam conueniretur sed in casu statuti ante litem motam nullū erat priuilegium quesitum, ergo ꝛc. Et bene facit secundum eum. l. prima. C. de priuileg. dot.

¶ Sed pone egi cum sempronio, dubitat in causa succumbere cessit is talis actiones suas titio propinquo meo, ꝛ fecit eum procuratorem in rem suam queritur si titius nouando iudicium me cum egerit. An ego possiꝫ compelli ad compromittendum rōne propinquitatis. Jac. but. in. l. plautius. ff. de ꝓcura. quem refert ꝛ sequitur Alberi. de rosa. in. q. ccij. in. ij. parte. Determinant, ꝙ ille talis titius potest compellere me ad compromissum faciēdū ſꝫ formā nostri statuti, ꝛ dicunt, ꝙ Cautela est pro eo qui dubitat succumbere, vt ineniat propinquum agentis, ꝛ eum constituat procuratorem in rem suam, vt petat compromissum, ꝛ ad h̄ faciunt que ponit Bart. in sua questione, Pisane Ciuitatis relata supra in proxima. q.

52 **Pater** † Litem habens de re filij, an possit cōpromittere Bal. d. l. de re filiorum. ff. de transac. dicit, ꝙ in compromisso necessario prout ex forma statuti pater potest compromittere quia ipsa necessitas probabilem facit conuentionem. vt. ff. de manumis. test. l. qui poterunt, ꝛ argumen. ff. de fidei commis. liber. l. cum fidei, ꝛ pro hoc facit quod dicit idem Bal. in. d. l. de re filiorum ꝙ pater, cum sit legitimus administrator potest transigere sine decreto, super re immobili filij, alleg. dcm̄ pro singulari Azo. in summa. C. de bo. que liber. in versic. ꝛ pro conseruatione, qui dicit se non putare, ꝙ exigatur a patre dcretum, cum ipse alienat, lꝫ exigatur a tutore. Nec enim est absurdum, si patria potestas que naturalis est, ꝛ primitiua plus possit, q̄ꝫ tutoria, tutoria autem est ad imitationem patrie potestatis. C. de senten. pas. l. vltima quod dictum sequitur Fulgosius, Paulus de castr. Alexan. ꝛ Jaso. qui late disputat in. l. preses. C. de transactio. Ex quo constat, ꝙ si tutor (vt dicam) cōpromittit, tanto magis pater, quod etiam ponit Lanfranc. in suo tracta. de arbi. in. §. iuxta, versiculo quinto quero.

53 **Tutor** † Solus, an possit compromittere de cā pupilli ſm formam statuti nostri. Bar. in ꝯsil. xlvij. incipien. Nunquid tutor ponit hanc questionem, ꝛ postq̄ꝫ decisit illam questionem an pupillus cum tutore possit compromittere, vt dixi. s. in hac. q. i ver. Minor distinguit in casu nostro ꝙ aut iura pupilli sunt obscura, ꝛ prosequutio rei pupillaris, non potest fieri de facili, ꝛ tunc sicut in dictis casibus potest tutor transigere, ꝛ de iure pupilli remittere ꝛ arbiter de iure iure pupilli ēt potest accipere, ꝛ dare alteri, vt sentit glo. in. l. pactum curatoris. C. de pact. pro quo est tex. d. l. interdum. §. qui tutelam. ff. de fur. aut prosequutio rei pupillaris potest fieri de facili, ꝛ ipsius iura sunt clara, ꝛ tunc illo casu non poterit compromittere, quia nec posset iura pupilli minuere, vel donare, nec iusiurandum deferre. ff. de iureiu. l. tutor in princi. ꝛ ibi glo.

¶ Quam distinctionē sequitˀ Alex. in ꝯsi. cclij. abunde satis in. ij. col. in. vi. volu. ꝛ hanc conclusionē comprobando dicit videmus qd tutor solus non potest deferre iuramentum aduersario pupilli, nisi deficientibus omnibus probationibus pupillo. l. tutor. ff. de iureiurād. ꝛ tamen pupillus cum auctoritate tutoris deferre potest iusiurandum, licet (si ledatur) possit restitui in integrum hec habentur in. l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. pupillus, ꝛ ibi glos. ꝛ docto. ff. de iureiurand. ꝛ in. l. j. §. j. ff. qua. re. ac. non det. ꝛ idē probatˀ in. l. penul. C. de iure deliberā. ꝛ in. l. pupillus. ff. de acqui. heredi. vbi solus tutor sine pupillo nō potest hereditatē adire, ꝛ tamen pupillus cum auctoritate tutoris potest, vt ibi magis specialiter, probatur etiam in. l. tutor, cū ibi not. ff. de bono. pos. iunct. l. j. §. tutor. ff. de successo. edic. ꝛ in. l. si pupilloꝝ. C. de repudiatio. heredita. Ubi solus tutor nō potest repudiare hereditatem, seu bonorum possessionem, ꝛ tamen pupillus cum auctoritate tutoris potest, vt ibi, que omnia dicta ponit etiam in. l. si plures. ff. de pac. ꝛ idem videtur sensisse Lanfran. in. d. §. iuxta, in versi. quinto quero, in tractatu de arbitris ꝛ facit ad hoc dictum Ange. in. l. imperatores. ff. de pac. Ubi dicit, qd tutor potest remittere in arbitratorem, ꝛ compromittere si fiat propter bonum pacis, ꝛ concordie quam habere expedit pupillo, qꝛ forsan intendit cum potentiori, ꝛ vtile est sibi talem cognitionem fieri per arbitratorem, ꝛ ideo videmus, qd ob hāc causam licitū est tutori facere pacē de morte patris pupilli.

¶ Et ex his constat, qd tutor de re minoris, si causa non est, ita clara, potest compromissum facere, ꝛ hoc quia facit ex necessitate statuti, vnde si nō extaret tale statutum, tutor non posset cōpromittere de re minoris, Jaso. in dicta. l. si plures, quam legit, in. l. ꝛ siū. §. hodie. ff. de pactis, dicebat, qd ista ratio sibi nō plꝫ, ꝛ posset impugnari eo quia procurator, qui habet mandatum generale cum libera, potest facere tale compromissum in arbitratorem, ita tenent Bartol. ꝛ alij in. l. mandato generali. ff. de procuratoribus. Bald. Salycet. ꝛ Modernis. in. l. transactionis per illum text. C. de transaction. ꝛ est bonus textus, in. c. per tuas de arbitris, ꝛ in capitu. qui ad agendum in fine, de ꝓcuratori. in. vj. sed sic est, quod tutor habet generale mandatū cum libera, vt est glo. in dicta. l. mandato generali, ꝛ glo. Bul. ꝛ ibi Barto. ꝛ tex. in. l. inter, ꝛ ibi not Bartol. ff. de administratione tutorum, nec per hoc dicitur ledi minor, vt declarat Bartol. in. l. si minor. §. minores. per illum textum. ff. de mino. Ang. ꝛ Pau. de castr. in. l. nam, ꝛ postea. §. si minor. ff. de iureiuran. Sed ad predicta respondet ipsemet Jaso. dupliciter, ꝛ primo quia contraria loquuntur in habente mandatum generale cum libera ab homine, secus si solum habeat a lege vt tutor, nam minus potest, vt probatur, in. l. prima. §. denicꝫ, ꝛ ibi ad hoc nota. Bald.

Bald.in.c.contingit circa finez de transa.z dixit,in.l.preses.C. eodem. Secundo respondet,q contraria loquuntur,qn cōpromissum fit in arbitratorem simpliciter, sed hic loquitur quando arbitratori datr potestas terminandi de iure,z de facto,cogita tamen dicit ipse circa predicta,Dec.in.l.pactū curatoris,in versi.ij.limitat.C.de pac.simpliciter transit,q stante necessitate statuti tutor possit compromittere. ¶ Sed ad vnum aduerte dum in premissa distinctio. Bar.dr,q si res est clara tutor non compromittit,qz dico,q etiaz si esset tutor,z pupillus,z quilibet alius comprehensus per statutū non compelleretur ad compromissum fm formam statuti,prout dicā.j.in sequenti.q.principa. in verb.res clara. Ubi apparet ex mente scribē.q si res est clara casus ille non cōprehendit per statutū nostrū. Sed possemus dicere,q questio nostra est qn ipse tutor petit compromissum,nā tunc et si sit res clara videbat q possit compromittere,qz illud, quod de re clara nō compromittatur est inductū in fauorē illius qui habet causam clarā vt non cogat de illa compromittere, iuxta.l.j.z.l.post rem.ff.de transactio.qd no.Bar.in.l.ambitiosa in tertia regula.ff.de decreto ab ordi.fac.z in prima consti.C.ex quo cum in fauorem illius habentis rem clarā fuit hoc inductuz potest ipse renuntiare,z petere cōpromissum.l.si quis in cōscribendo.C.de pac.si diligēti,de foro cōpeten.quod vtiqz,z si concedatur alijs passim,non tamen concedēdū est ipsi tutori,vt petat cōpromissum in re clara,fm qd distinguit,z ita posset procedere distinctio

54 Barto. ¶ † Amplia predicta,z intellige,q tutor stante necessitate statuti poterit cōpromittere cū illa clausula consueta,q arbiter possit acceptare de iure vnius,z dare alteri,qz hoc fit ex necessitate statuti,ita Bald.in.l.si plures,lectu.j.in quarto not.ff. de pac. Intellige predicta in tutore solo,vt dixi secus si esset pupillus,z tutor,nam tunc dic,vt posui.s.in verbo minor.

55 Curator † datus hereditati,an possit cōpelli ad cōpromittendum,z compromissum facere, ac petere fm formam statuti nostri,Ange.in cōsil.cxcij. Queritur an de iure,tangit hanc.q.z prius proposito eo, q talis curator poterit ex cā vtili,z ad cōseruādū bona hereditatis volūtarie cōpromittere in arbitratorem,tamen dicit ipse sine dubio si esset cōpromissum necessariū ex forma statuti,vel voluntarium subrogatum loco necessarij.s.ad qd(z si nolet)compelleretur per iudices precise poterit compromittere,ex talis curationis natura, qz est ad necessarios actus prouocatus,non prouocans. Hoc idez tenet idem Ange.in cōsil.seq.p decisione,colum.fi. Ubi dicit, q in materia nostra ipsius curatoris potestas ē satis ampla, qz hz ad ministrationem legitimam,vt in.l.fi.ff.de cura.bo.dan.in gl.magna.in fi.z iste bene intētat actiones perituras,z non perituras actiue,z passiue,vt.d.l.ij.ibi,z ei actiones zc.z ēt distrahit peritura si necessitas vrget,vt.d.l.ij.in gl.predicta. z ideo si dictus curator fuisset legitime ordinatus actiue,z passiue potuisset actiones intentare,z cōpromissum facere fm formam statuti,qz arbitri iudices sunt,z in loco primi iudicis sunt.C.de iudi.l.apertissimi,per que clara cōstat decisio,q in casu statuti,nostri potest cōpromittere,z ipse cōpromissum petere,q ēt firmat Deci.z pro constanti tenet in cōsi.xxij.z pro tenui facultate mea vol.i. vbi ēt respondet ad quedā obiecta,que possent fieri ad dicta Angel. que multum non vrgent,cū dicta Ange.sint clara cuz ēt idē Deci.sequat hāc.opi.in.c.cum.M.col.pen.nu.xxxi.de constit.z possent cōprobari per ea que dicta sunt.s.in verbo minor,z in verbo clericus,z in verbo forensis.

56 Procurator † Cōiūcti,seu affinis habēs mādatū ad agendū,an possit cōpelli ad compromittēdū,ex forma statuti nostri. Ita q cōpromissum per ipsum factū valeat,Ias.in.l.transactionis.C.de transac.in.i.colū. dicit q tale cōpromissum valet,z procurator potest illud facere,z mouet,qz censetur habere mādatum,ad omnia necessaria cōnā. l.ad rem mobilē,z.l.ad legatū.ff.de pcur.item qz tales compromissarij,qui ex necessitate statuti eliguntur,sunt loco iudicis ordinarij,fm Bar.z alios,in.l.cum specialis.C.de iud.bald.in.l. cum iudex.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.ad idem facit,quia i generali mādato procuratoris venit omne illud ad quod dominus de iure,vel de cōsuetudine posset compelli,fm Bal.z Ange.in.l.bene a zenone.C.de quadri.prescrip.ad idem facit,quia per interuentum procuratoris non dz fieri deterior conditio aduersarij.l.ij.§.defendi.ff.quib.ex cau.in pos.ea. Ultimo facit qz alias excluderetur dispositio statuti si comparendo per procuratorem non posset procurator cogi ad compromissum.

¶ Possent predicta comprobari,vt dicit Deci. in.d.l.transactionis,qz compromittere est de pcessu,vt no.Bal.in.l.si iudex in fi.ff.d his qui sunt sui.ergo videt,q iste qui habet mandatum ad processum possit compromittere,z hoc saltem in compromisso necessario,z ad hoc bene facit,qz curator datus hereditati iacenti potest facere compromissum necessarium ex forma statuti, vt tradit Angel.in consil.cxcij.queritur an de iure z not.Bal. in.l.si plures in versicul.z curatores in.iiij.notabi.ff.de pactis,z tradit idem Deci.in consil.xxij.z in.l.pactum curatoris.C.d pactis,z dixi supra proxime.

¶ Deci.tamen in.d.l.transactionis tz contrarium,z dicit q illa opinio est magis verior,z adducit rationem illius.l.que est,q iste pcurator constitutus ad lites videtur habere limitatam potestatem ad litem prosequendum,z limitata causa limitatum producit effectum.l.in agris.ff.de acquiren.re.do.z mādatū diligēter dz obseruari.l.diligenter.ff.māda.c.cum dilecta de rescript. z non solum mandatū,sed ēt qualitas mandati attendit,vt not. Anto.de hut.in.c.pisanis.in.viij.no.de resti.spo.z Bald.in. c.cum,venissent,col.ij.in ver.item noto de eo qui mitti.in possessionem,bene facit tex.in.l.si itaqz.ff.de iureiuran.z in.l.procurator ad vnam speciem.C.de procurato. Que ratio videt militare in compromisso necessario, qz procurator limitatā hz potestatē ad litigandum,z compromissum tollit litem, z videtur alterius speciei,per ea que supra dicta sunt,z lz compromissum a statuto requiratur illud est respectu domini,z non apparet,q dominus voluerit talem potestatem procuratoris tribuere,qz verba materie date nō conueniunt,potuit enim dominus cogitare, q forte tale compromissum non peteretur,z in tali compromisso faciendo tractatur de preiudicio domini,in eligendo arbitros, vel arbitratores,de quibus cōfidere possit.

¶ Ad contraria respondet Deci.z dicit,q ad primum dū dicitur,hoc venire in consequentiam,q non videtur verum, quia actus sunt separati,mandatum enim fuit ad agendum,z litigandum,z per compromissum a lite disceditur.

¶ Nec obstat,quod dicitur de consuetudine,que respiceret ipsum,sed consuetudo,vel statutum,q fiat compromissum, non respicit procuratorem,sed ipsum dominum.

¶ Non obstat,q statutum redderetur elusorium,qz semper qs constitueret procuratorem,nam ratio ista fragilis est,z bene elusoria,quia si ab altera parte petatur fieri compromissum secundum formam statuti,procurator repelleretur,qui non habet speciale mandatum sicut in alijs casibus contingit,in quibus speciale mandatum requiritur.

¶ Non obstat,quod dicebatur compromissuz respicere processum,qz est alius pcessus qui fit coram ordinario,de quo loquitur mādatū,alius est pcessus,qui debet fieri virtute cōpromissi, qa compromissum quandocunqz sequuto laudo in effectu continet decisionem,vt no.Bal.in.c.fina.de lit.pen.cum similibus sed aduerte,q idem Deci in.c.ecclesia san.M.de consti.sensit cōtrarium,vt retuli.s.in verbo clericus in fi.

¶ Nec obstat quod supra dictum est de tutore z curatore qui possunt facere compromissum necessarium,quia ipsi liberam habent administrationem,non sic videtur in procuratore simplici qui habet limitatam potestatem.

¶ In hac questione pro concordia dici posset,q aut querimus an procurator posset cōueniri ad hunc actum, q pronuntietur, q cōpromittatur,z an posset interesse huic actui,z dōz est,quod sic,z ita pcedant rationes Ias.q sit de pcessu,z similia,cum sententia hec,qd cōpromittat sit emergēs,causa z interlocutoria habens tamen vim diffinitiue vt dixi in.iij.q.princ.in verbo causa emergens,z in.v.q.prin.in verbo appellari. Quo casu poterit cōipsum sententiari cōpromittēdū esse,aut querimus an facta hac declaratiōe,qd cōpromittat,possit pcurator venire ad electionē arbitrorum,z tunc dōm est,qd non,qa ista requirūt speciale mandatū,z ita pcedant dicta Deci. Nā arbitri qui eligunt per partes eliguntur,tanqz amici,z psone,in qbus habetur affectio, prout dicā.j.in.vij.q.principali in verbo morte,ex quo pcurator nō potest venire ad talē electionē cum ignoret affectiones principalis,nec habeat potestatem eligendi magis vnum, qz alium.

57 Quero † Stante statuto nostro propinquus promisit propinquo ex necessitate stare iuri coram assessore, z dedit fideiussorez de tali promissione,an talis propinquus poterit petere causam compromitti debere secundum formam statuti nostri non obstante promissione,Areti.in consil.lxxxviij.in premissa consultatione,ponit hanc questionem,z determinat,q iste propinquus potest petere compromissum,z inter cetera dicit qd id ē dicere de stando iuri coram assessore,qd est de iudicio sisti alleg.Barto.in.l.j.circa prin.ff.si qs iusd.non obtē. Ań p

illā promissionem, non vr̃ renuntiasse alicui exceptioni declinato
rie, sicut est facultas petēdi ꝯpromissum ꝑ regulā quā ponit bar
to. in. l. qdā ꝯsulebat ad fi. ff. de re iu. ⁊ Cy. in. l. fi. C. de spons: vbi
dicunt, ꝙ ꝓ satisdatione de iudicio sisti nō vr̃ renūtiari exceptio
ni declinatorie ꝑ tex. in auc. offerat̃. C. de lit. ꝯtesta. qnimmo (di
cit ipse) ēt si ꝓmittat̃ de iudicio sisti, ⁊ iudicato soluēdo, idē erit
dūmodo ista satisdatio de iudicio sisti prestet̃ de necessitate, ⁊ nō
voluntarie, vt no. Ant. de but. in. c. i. de iudi. ⁊ ꝓbat̃ ſm eū rō
ne, qꝛ nunq̄ ꝑ actū necessariū introducit̃ renūciatio declinatorie
exceptionis, vt pꝫ ex no. in. c. exposuit, de dila. ꝑ Io. an. ⁊ in. l. si
vr̃. ff. de iudi. ⁊ hāc regu. tradit bal. in. l. cū spālis. C. de iudi. ⁊ cla
rius ꝫ Ant. de bu. ꝙ ꝑ ꝓmissionē de stādo iuri nō tollat̃ exce
ptio delinatoria in. c. inter monasteriū in. ij. col. de re iudi.
¶ Adde circa hoc dcm̄ Ang. in. l. ſꝫ ⁊ si susceperit. ff. de iud: vb
dicit, ꝙ actus factus ex necessitate, qualis est iste de iudicio sist,
⁊ datio sportulaꝝ nō infert ꝯsensum in iudicē, idē ēt voluit bal.
in. c. i. de iudi. ⁊. l. ij. in prin. in. iij. col. ff. si quis in ius voc. non ie
rit, ⁊ in. l. ij. C. de bo. aut. iudi. pos. qui dicit, ꝙ ille, q satisdat de
parendo mādato iudicia, nō renūtiat priuilegio fori, qꝛ subintel
ligit̃ ꝯditio, si de iure tenet̃, ⁊ ponit Ias post Bar. in. l. si ꝯuene
rit in. vi. col. nu. xxij. ff. de iuris. om. iu. ⁊ Fely. in. d. c. inter mona
steriū, col. v. nu. xiij. Io. de imo. in. d. l. qdā consulebat. in. ix. co
lum. reducendo in hac materia dictum Inn. in. d. c. inter mona
sterium dicentis hoc debere intelligi, qn̄ quis satisdat iussus a iu
dice, ⁊ sic necessario, vt premisi, quasi secus, si sponte ad ꝯcordiū
cuꝫ dicto Bar. in. d. l. si conuenerit dicebat, ꝙ autem prestans
illā cautionem sciebat se non teneri, ⁊ tunc procedit opi. Inn. qꝛ
non vr̃ bene posse capi alia coniectura, quare tūc prestiterit nisi
vt cōsentiret in iudicē, ideo tunc videat̃ consensisse argu. no. in
simi. in. l. cū aurū. ff. de solu. ⁊ qđ habetur in. l. si quādo. ff. de leg.
i. si autē putabat se teneri, tunc possit ꝓcedere opi. Bar. qꝛ er
rās non vr̃ consentire. l. si per errorem. ff. de iuris. om. iudi. in du
bio aūt presumit̃ scientia, ꝙ quilibet presumatur scire iura. l. le
ges. C. de legi. nisi forte fuerit minor mulier vel rusticus, vel simi
lis ꝑsona in qua presumit̃ iuris ignorātia. l. cū de indebito in ꝑn.
ff. de proba. ꝙ dictū Inno. seqtur Alex. in. d. l. qdā consulebat
in. v. col. nu. xxiiij. sed Ias. in. d. l. si ꝯuenerit in fine ponit vnum
dictū post Bal. ⁊ alios in. l. iuris ignorātia. C. q admit. ꝙ rusti
ci, ⁊ mulieres nō excusant̃ in ignorātia iuris, cū sit reg. ꝙ talib⁹
errātibus in iure succurritur nisi in casibus a iure expressis. l. fi.
cū alijs. C. de iur. ⁊ fac. igno. vnde dicit ipse ex mēte Bal. ꝙ si
cut rustici vadunt ad nemus ꝓ lignis, ⁊ mulieres vadunt ad in
dulgentias, ita debent ire ad aduocatos ꝓ habendis consilijs.
¶ Preterea dicit Areti. in. d. ꝯsi. ꝙ iste talis pōt petere ꝯpro
missum, eo qꝛ isti arbitri electi ex forma statuti dicunt̃ esse iudi
ces delegati, ⁊ cognoscere vice illius qui prius cognoscere debe
bat, ſm Bar. in. l. fi. C. de iud. quē ibi seqnit̃ Bal. ⁊ gl. in. c. insi
pitionis de officio deleg. vnde dicit Bal. ſm ipsum in. l. i. C. si q̄
cur. predi. pot. ꝙ in arbitros electos ex forma statuti transfundi
tur iurisdictio prioris iudicis, ex quo videt̃ ꝓbabiliter dici posse
ꝙ ꝓmissio facta de iudicio sisti, ⁊ iudicato soluēdo in iudicio. d.
assessoris haberet virtutē suā ēt corā arbitris ⁊ suū effectum, qm̄
promissio facta corā iudice ordinario hꝫ effectū corā delegato q
cognoscit vice eius. l. vir bonus. ff. de iud. sol. ⁊ no. Bar. in. l. cuꝫ
apud semproniū eodē ti. tm̄ subiungit ipse ꝙ Bar. ⁊ Bal. super
hoc puncto aliqualiter variāt vꝫ vtrū isti arbitri electi ex forma
statuti sint iudices delegati, ideo ipse nō decidit ex h̄ capite, sed
ex primo fundamēto, ꝙ iste ꝓpinquus possit petere ꝯpromissuꝫ
⁊ gaudere beneficio statuti non obstāte fideiussione de stādo iu
ri ꝑ eum prestita sed qꝛ arbitri electi ex forma huius statuti suc
cedūt loco priorū iudicū, ⁊ sunt ordinarij ꝓut dicā. j. in. q. vj. prin
cip. ideo ex eo fundamēto ꝙ arbitri sint iudices subrogati loco
prioꝝ substineri pōt precedens decisio Are.

58 Quero † Stāte statuto nostro ꝙ d̄beat fieri ꝯpromissuꝫ
ad cuius instantiā dꝫ cōpellere magis iudex ad
compromittēdū partes ipsas an ad instantiā actoris an vero ad
instantiam rei, Pau. de cast. in ꝯsi. lxv. ſm ꝙ allegat̃ ꝑ Alex.
⁊ est in antiqua impssione sed est in ꝯs. xiij. visis, ⁊ ꝯsideratis om
nibus de quibus. s. fit mētio sup eo ꝙ primo loco querit̃ volumi.
secundo dicit ꝙ si statutum non declarat ad cuius instantiam d̄
bet iudex compellere partes ad faciēdū dictum compromissum
intelligendum est sane, ꝙ ad instantiā illius ꝯ quem mouet̃ cō
trouersia, qꝛ in eo cessat omnis suspitio calūnie non autem ad in
stantiam eius, q ꝯtrouersiam mouet nisi ꝯrium iudici videatur,
alias aperta erit via vnicuiq̄ indebite, ⁊ iniuste vexandi aliquē,
⁊ ab eo extorquendi indebite faciendo eum citari, cum nullū ius
vel actionem pretendat vel pretendere possit ꝯ eum vt deducat
ipsum ad compromissum, qui interdum preter omnem iustitiam
grauant vnum, ⁊ alteri tribuunt predam prout experientia docet
⁊ hoc euitare debemus. ff. de transac. l. cū hij. §. si cum his quidē,
⁊ bene facit quod ibi no. Ange. ꝯ illos qui fingunt litem vt ve
niant ad compromissum in quo casu de iure fieri non dꝫ, sed ad
uerte ꝙ cum per statutum nostrū cautū sit ꝙ quelibet pars pos
sit petere compromissum, cesset hec difficultas, tamen in dubio
iudex dꝫ esse magis pronus ad ꝯcedēdū compromissum reo, quā
actori ꝙ idem voluit Alex. in consi. ccliiij. abunde satis colum.
j. versi. ij. volumi sexto, ⁊ in consil. cxliiij. viso statuto, colum. fina
li. versi. fortius volumi. vij.

Quarta questio de quibus cau. sis possit aut debeat compromitti.

¶ Compromissi petitio, ⁊ si persone habiles sint ex causarum
qualitate quandoq̄ tamen impeditur multeq̄ exceptiones ori
ri possunt que illud excludant ideo de causis per statutum nō cō
prehensis ⁊ de exceptionibus compromissum prohibentibus vi
deamus, ⁊ qꝛ exceptiones omnes peremptorie que litis ingres
sum impediunt eadem compromissi petitionē impediunt ex hoc
apposui tractatum continentem omnes exceptiones perempto
rias que litis ingressum impediunt procedendo per. j. posita.

SVMMARIVM

1 Questio iuris an sit compromittenda.
Questio iuris, ⁊ questio facti que sint.
2 Lex si hꝫ plures ⁊ varios intellectus an d̄ ea debeat ꝯpromitti.
3 Calusula clara an sit compromittenda.
4 Causa ex instrumento guarentigiato an compromittatur.
5 Dubietas si aliquo casu pōt ex instrō oriri an compromittatur.
6 Causa ex iurata ꝓmissione an ꝯpromittatur.
7 Cā spiritualis incidens an ꝑ arbitros cognoscatur.
8 Clericus arbiter an cognoscat de causa spirituali incidenti.
9 Cā vsuraꝝ an veniat sub hoc statuto.
10 Cā mixti imperij an veniat in statuto.
11 Causa tutele an sit comprehensa a statuto.
12 Causa executionis legatoꝝ vel aliaꝝ reꝝ an veniat sub statuto.
13 Cā ꝙ notarius corrigat errorē instrī an de ea possit ꝯpromitti.
14 Cā restitutionis in integrū an veniat sub hoc statuto.
16 Cognitio an dēat restitui in inte. an possit d̄duci i ꝯpromissum.
17 Statuti verba si adeo generalia sint vt cōprehndant causas mi
xti imperij an de illis possit compromitti.
18 Restitutio in integrum si incidit in cām an de ea cognoscant ar
bitri ⁊ nume. 15.
19 Causa alimentorum an compromittatur.
20 Causa dotis an veniat sub hoc statuto.
21 Causa emergens ⁊ de compromittendo.
22 Principalis causa si non est compromissibilis an incidens, vel
emergens debeat compromitti.
23 Causa reconuentionis an debeat venire in compromisso.
24 Cā compensationis an cognoscat̃ per arbitrum.
25 Causa appellationis an sit compromittenda.
26 Causa criminalis an possit in compromissum deduci.
27 Causa diuisionum iam factaꝝ an debeat ꝯpromitti.
28 Res prohibita alienari an ꝯprehendat̃ in statuto vt de eo possit
compromitti.
29 Res emphiteotica an veniat sub statuto.
30 Res feudalis an possit deduci in compromissum.
31 Res fideicommissaria an comprehendatur in statuto.

DE EXCEPTIONIBVS.

32 Exceptio impedit litis ingressum, eadem impdit compromissi
petitionem.
33 Exceptiōes peremptorie impediētes ꝯpromissi petitionē oppo
ni debent in vim dilatoriarum.
34 Exceptiones impedientes litis ingressum ⁊ compromissum de
bent incontinenti probari.
35 Incontinenti quando dicatur aliquid probari.
36 Exceptio que concernit personas iudicis vel actoris nec incon
tinenti probari potest an post probetur.
37 Exceptio oritur ex diuersis causis quandoq̄.

Ex pacto & conuentione.
Ex successione & testamento.
Ex iudicio & agitatis in eo.
Ex actionis defectu.
Ex lege tam communi quam municipali.

EX PACTO ET CONVENTIONE

38 Exceptio pacti de non agendo an impediat litis ingressuz & alle infra posite.
39 Pacti de non petendo.
40 Pacti de non adeundo iudicem.
41 Pacti de non mouendo litem.
42 Pacti de non contestando litem.
43 Pacti de ingrediendo possessionem auctoritate propria.
44 Pacti iurati.
45 Pacti criminalis.
46 Pacti cum alio.
47 Mutue conuentionis.
48 Transactionis.
49 Solutionis.
50 Acceptilationis.
51 Renuntiationis iuris.
52 Renuntiationis appellationis.
53 Pretij non soluti.
54 Iudex an debeat hanc ex officio proponere.
55 Restitutionis pignoris non facte.
56 Oblationis.
Depositionis.
Consignationis.

EX SVCCESSIONE ET TESTAMENTO

57 Exceptio ex testamento ab intestato.
58 Non es heres.
59 Tituli pro suo.
60 Collationis.
61 Iudex ex officio an opponat hanc exceptionem.
62 Inuentarij non confecti exceptio impedit.
63 Limitatur si est causa vsurarum ex testatoris mente.
64 Si rei vendicatio intentatur.
65 Si legata sunt pia.
66 Si impensa funeris.
67 Si est reconuentio.
68 Exceptio tu ellegisti viam agendo iure directo ex testamento.

EX IVDICIO ET AGITATIS IN EO.

69 Petitionis inepte.
70 Exceptione apparens.
71 Contrarietatis allegate.
72 Uenis contra factum proprium.
73 Forme non seruate.
74 Preposterationis ordinis.
75 Preiudicialis cause.
76 Termini assignati ad agendum.
77 Confessionis iudiciarie.
78 Precepti in confessum.
79 Solutionis parate.
80 Litis seu rei finite.
81 Iusiurandi.
82 Iusiurandi extra iudicium.
83 Periurij.
84 Rei iudicate.
85 Arbitrij emologati.
86 Laudi arbitratoris emologati.
87 Amicabilis pacti in spiritualibus.
88 Appellationis nulle.
89 Non appellasti infra tempus.
90 Ex officio iudicis repellentis.

EX ACTIONIS DEFECTV.

91 Exceptio per quã concluditur actionem non cõpetere ipso iure.
92 Actionem in totum remouens.
93 Rem petitam non potes possidere.
94 A iure prohibitus es agere.
95 Prescriptionis.
96 Prescriptionis aquirentis ius vtile non impedit.
97 Notorie iusta.
98 Non possideo.
99 Non potuit testari.
100 Tua non interesse.
101 Narasti falsum in rescripto.

EX LEGE TAM COMMVNI QVAM MVNICIPALI.

102 Allegatione iuris sine facto.
103 Statuti obscuri.
104 Statuti prohibentis audire.
105 Statuti actionem non dantis.
106 Statuti ꝙ nemo audeat inquirere.
107 Statuti ꝙ sit extra protectionem communis.
108 Banni.
109 Compensationis.
110 Cessionis bonorum.
111 Excussionis.
112 Spoliationis.
113 Quem de euictione tenet actio.
114 Dolo facis qui petis quod restituturus es.
115 Potuit impune fieri.
116 Tu non ex prelatus.
117 Peremptoria opposita in vim dilatorie parte non ꝯdicente.
118 Peremptoria opposita in vim dilatorie statim probanda.

DILATORIAE.

119 Loci inhonesti.
120 Loci non tuti.
121 Suspecti iudicis.
122 Prioris cause determinande.
123 Litis pendentie.
124 Continentie cause diuise.
125 Satisdationis non date.
126 Actoris non comparentis.
127 Possessionis ob contumaciam.
128 Feriarum.
129 Hic non potes me in ius vocare.
130 Grauis infirmitatis.

QVAESTIO IVRIS.

1 Uero. †stante nostro statuto, si duo propinq habebunt questionem iuris inter se, an de ea teneantur compromittere, & in hoc sciendũ est que sit questio iuris, & questio facti, Bald. in. c. pastoralis. in. i. col. de rescrip. dicit ꝙ quedam est questio iuris, que dirimitur per leges, vel cõstitutiones, que põt esse dubia propter obscuritatem legis vel constitutionem vel propter diuersas opiniones doctorum, vel propter imperitiam ₔm Innocen. ibi insti. de obli. que ex qua. malef. in prin. vel qꝛ forte est extrauagans, vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde. ff. de re iudi. l. cum prolatis, quedam est questio, que a principio est facti, sed in fine est iuris vt questio de consuetudine, quoniam an sit consuetudo inducta factis, & tẽporibus indiget ꝓbationibus facti, sꝫ postq̃ hoc est probatum si dicitur consuetudinem non valere, ista est q̃stio iuris vt in. c. i. de ꝯsti. li. vi. & l. iij. §. diuus. ff. de sepul. viol. & nota ꝙ hic assumitur ius pro iure legis vel consuetudinis vt insti. de iu. na. §. ex non scripto, sed Ang. in. l. arethusa. ff. de statu homi. magis clare dicit ꝙ questio facti dicitur, quando factum est incertum super quo lex non presumit, & super hoc nec sapiẽs põt consulere, nec iudex iudicare, nec pars tenetur respondere, in. d. l. arethusa, & ff. de fund. instru. l. seie. §. fi. vbi est expressum, questio iuris est, quando factum est certum, vel incertum, tamẽ sup eo cadit iuris ꝑsumptio, h̃ colligo dicit ipse, ex dictis Guil. & Cy. in. d. l. arethusa, idem Ange. in. l. eum quem temere. ff. de iudi. dicit ꝙ questio iuris est quando factum ponit̃ pro cõstanti, questio aũt facti qñ nihil ponitur pro constanti per tex. in. d. l. arethusa & alijs.

¶ His presuppositis quantum spectat ad. q. nostram dico ꝙ si questio est iuris pars non potest compelli ad compromittenduz vt vult Pet. de bellaper. in. l. cum proponas. C. de reb. cred. di

cens nõ valere compromissum, qꝫ claudicaret cum arbiter esset certus ꝙ̃ sniaz refert, idẽ voluit Sali. in. d. l. cum proponas (ꝙ̃ nis scđm ipsum quidam Pe. tenuerit ɔ̃riũ) cum sententia iuris non est in pñte iudicis, sed legis per. l. primã. §. calumniatoribus. ff. ad turp. sed dicit Sali. hoc nil releuat, qꝫ arbitro non daretur potestas aliter iudicandi ꝙ̃ ius disponat, qꝫ dicit bal. in. l. ancille in. iij. not. C. de fur. ꝙ hoc statutum intelligitur de questiõibus facti, non de questionibus iuris, qꝫ iura sunt certa sicut dicimus in simili in. l. ornamentorum. ff. de au. ⁊ argen. lega. sed si mixta est questio in iure ⁊ facto, tunc propter factum dꝫ compromitti vt. C. de reb. cred. l. cum proponas. hoc idez ponit Ange. in. l. ij. C. quan. prouoc. nõ est neces. vbi dicit ꝙ de ea qõne an minor possit testari non debet compromitti qꝫ iuris est, ⁊ ita dicit tenere Pet. ⁊ Cy. ibi Jo. de imo. in. l. si sic. ff. de ver. obliga. secutus est hanc sententiam. ⁊ allegat not. per Barto. in. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. iij. Bal. in consil. clxxiij. quidam Bartholomeus in fin. volu. ij. firmat hoc, ⁊ Alexan. in. d. l. si sic tenet eandem opinionez motus ea ratione, quia questio non est, vbi est casus legis, quod etiam tenet idem Alexan. in. l. post rem. ff. de transac. in addi. ad Barto. in verb. dubium, ⁊ Dec. in. c. pastoralis col. ij. in versicu. in gl. prima de rescrip. ⁊ Alexand. in consi. lxij. in causa ⁊ lite vertente, col. ij. vol. vij. ⁊ Soci. in consi. ij. prestantissime doctor, col. ij. vol. i. ⁊ Franc. de capi. liste in. l. ɔ̃ti. C. ⁊ And. barba. in consil. lxxxvij. illud referam col. fina. volumi. iij. ⁊ Alexan. in consil. lxij. visa facti narratione, volumi. ij. ⁊ Jaso. in. l. pe. C. de pac. col. fina. Philip. franc. in. c. sepe in. vi. nota. de appella. ⁊ Felyn. in capit. exceptionem in col. xi. nume. xxxi. de exceptio. ⁊ dicaz. ĩ. in verbo exceptio allegationis iuris, ⁊ sequent.

¶ Intellige tñ predicta quotiescunqꝫ de questione que verteretur inter propinquos esset casus legis clarus, qui posset discerni per aperturam librorũ, secus autem si esset questio in qua reperirentur varie opiniones, nam tunc posset cõpelli propiquus ad compromittendum, ita ponit Bal. in. l. cum proponas. C. de re. cred. qui dicit ꝙ de iure probando bene potest compromitti qꝫ est causa mixta cum facto, sed non de iure, quod apparet per aperturam librorum, puta, an pupillus possit testari, si autem esset questio in qua essent varie opiniones bene posset compromitti qualitercunqꝫ, qꝫ in neutra parte est ius apertum, vt. l. cum ꝑlatis. ff. de re iud. ⁊ nota. insti. de obliga. que ex qua. malef. post prin. ⁊ Bal. sequũtur, ibi saly. ⁊ Raph. fulg. hoc ẽt ponit socy. in rub. ff. de reb. dub. qui dicit, ꝙ precedens ɔ̃clusio intelligi dꝫ nisi ius, seu determinatio iuris sit dubia propter varietatem opinionum, nam qñ lex multipliciter intelligitur eius veritas ignoratur, allegat Bald. per illum tex. in. l. scire leges. ff. de legib. ⁊ idõ tunc cadit cõpromissum, ⁊ preceptor meus do. Marcus de mãtua in rub. ff. de offic. eius col. ix. nume. xxvij. dicit post Bal. in l. i. in fin. C. de bo. posse. sec. tab. ꝙ illud communiter ignoratur ꝙ multipliciter exponitur, ⁊ ignorare id quod est multipliciter intelligibile non est lata culpa. ⁊ ibi complura adducit facientia ad hanc materiam dictum hoc sequutus est Bapt. de san. bla. in trac. de arb. q. xix. ea ratione qꝫ opiniones doctorum faciunt rem dubiam, alleg. l. si quis in conscribendo. C. de pact. ⁊ ponit Corn. in consil. ccxc. quod fuerit iuste colum. iij. in fi. volumi. i. qui dicit, ꝙ probabile dubiũ iuris equiparatur dubio facti per not. per Joan. and. in capi. vnico de postul. prelat. ⁊ per Pet. de anchara. ⁊ domi. Anto. Jmo. ⁊ Panor. in. c. cum dilectus de consuetu. per tex. ibi, secundum vnam lecturam, ⁊ domi. Anto. in cap. de quarta de prescrip. ⁊ ibi Felyn. late in col. vij. ver. limita vtiliter, ⁊ plene circa premissa in. c. i. col. pe. ver. limita se primo de sent. ⁊ re iud. ⁊ Jmo. in. c. si diligenti co. ti. ⁊ ꝭm hanc limitationem reperio ꝙ Jas. in consi. xxxv. redemptoris nostri. vo. primo consuluit, cuius consi. noniter in lucem venerunt, ⁊ ibi multa in materia nostra adducit. ⁊ Bart. in. l. pen. §. ad crimen ff. de publ. iudi. dicit ꝙ dubium iuris equiparatur dubio facti.

CAVSA

2 Clara. qꝫ questio hec videtur habere dependentiam ex premissis, quero si est aliqua causa clara inter duos consanguineos, nunquid alter possit compelli per alterum ad compromittendũ pro vt statutũ committit. Raph. fulg. in consil. cxix. proponitur quod federicus, tenet ꝙ stãte re clara possint partes compelli ad compromittendum, quia illa ratio ꝙ trãsigi, vel compromitti non possit, nec deberet, qꝫ res certa sit ex inspectione trãsactionis, ⁊ gestis apud acta iudicis ⁊ ꝙ super certo non trãsigatur est falsa, eo qꝫ ꝭm hoc sup oibus de quibus probari possit publicis documentis, ⁊ multomagis si iam in iudicio probatio facta esset, ante etiã prolatam diffinitiuam sententiam ⁊ rem indicatã transigi non posset, qđ ridiculuz est cuz euentus iudicij semper dubius censeat́ vsqꝫ ad ꝓlatã diffinitiuã sententiam, ⁊ rez iudicatã, que nullo iuris remedio attẽtata sit neqꝫ attentari possit, nã post rẽ iudi. si vel appellari possit, trãsigi possit vt. ff. đ trãsa. l. ⁊ si post rẽ, ⁊. l. elegãter. §. i. ff. de ɔ̃di. inde. ¶ Facit pro premissa conclusione illud, ꝙ facta petitione per actorẽ, etiam si res sit clara si fuerit per reũ negata efficitur dubia, nam per negationẽ redditur res dubia. l. post rez iudi. ibi vel negetur iudicatũ. ff. de trãsact. l. iij. in prin. C. quib. ad liber. procla. nõ li. per glo. l. j. §. j. ff. nil noua. ⁊ in. l. j. C. de procura. ex quo videt́, ꝙ nunquam res sit clara, ⁊ per negationem facta dubia debeat compromitti.

¶ Facit insuper, qꝫ isti arbitri electi ex forma statuti succedunt in locum iudicũ, vt per Bal. in. l. si iudex. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. ⁊ habent iurisdictionem a iure ordinariã per ea que no. in. l. fi. C. de iudi. ⁊ dicam. ĩ. in. q. vi. prin. ⁊ ideo pro vt iudex super articulo claro iudicat, ita ⁊ isti arbitri assummi debent super causa clara, quoniam iudices sunt ex quo iurisdictionem censentur habere, ⁊ loco aliorum iudicum subrogantur.

¶ Contraria opinio ꝙ in causa clara non possit peti compromissum, tenent cõiter doctores, ⁊ pro hoc est tex. ⁊ ibi Alexã. in l. si sic. ff. de verb. obli. qui dicit ꝙ illa lex inducitur ad questionẽ per Jmo. ꝙ stante statuto nostro, ꝙ de litibus vertẽtibus inter coniunctos omnino debeat fieri compromissum, si eueniat litem moueri super re clara nõ habebit locum dictum statutũ, allegat no. per Bar. in. l. ille aut ille. §. cũ in verbis de leg. iij. vbi statutum ꝙ cause debeant committi ɔ̃silio sapientis procedit qñ sunt dubie, secus si clare predicta probant́ per. l. elegãter in princ. ⁊ ⁊ ibi bar. iuncto. §. si qs post. ff. de ɔ̃di. inde. ⁊ in. l. post rẽ, ⁊ ibi Bar. ff. de transa. ¶ Facit pro hoc quod ponit Abb. in. c. exposita de arbi. in gl. ij. vbi dicit no. bene ista glo. iuncto tex. prĩo in eo qđ equiparat transactionẽ, ⁊ ɔ̃promissũ, secundo quia vbi nõ põt transigi nõ valet compromissum, nã ɔ̃promissum est quedam transactio in auct. si vero contigerit de iudi. ⁊ inducit hoc pro statutis locorum in qbus caueť vt inter consanguineos fiat cõpromissum dꝫ. n. statutũ intelligi, qñ petitur compromissũ super re dubia, nam si res esset certa, ⁊ clara, quemadmodum non habet locũ transactio, ita nec compromissum.

¶ Dictũ hoc, ꝙ in re clara nõ cõpromittať ponit Ant. đ bu. Jo. de imo. ⁊ card. in. d. c. exposita de arbi. ⁊ Barb. in consil. lxxxv. illud in mediũ vbi multa accumulat vol. iij. ⁊ inter cetera adducit dictũ Raph. fulg. in. l. ij. C. de legi. vbi dixit ꝙ statutũ cogens affines ad cõpromissum intelligiť de re dubitabili, ⁊ ponit Alex. in cõsi. cxxxv. circa. i. dubitationẽ colũ. i. vol. vj. q dicit qđ cõpromissum sicut nec transactio põt fieri super claro, ⁊ liquido, alleg. no. ꝑ Jnno. in. d. c. exposita. ⁊ Soc. in ɔ̃s. ccxx. visis cõpromisso in prin. vol. ij. ⁊ Roma. in ɔ̃si. lxviij. visis mihi ꝓpositis in fi. ⁊ Cor. in ɔ̃si. lxv. qm̃ pñs, col. i. vo. iiij. ⁊ Barb. in consi. xlij. illud in mediũ, col. ix. volu. i. Socin. consil. ccc. in causa interpellationis, col. ij. volu. ij.

¶ Et tenendo hanc partẽ ad ɔ̃ria rñdet Corn. in. consil. ccxc. ꝙ fuerit iuste vol. i. col. iij. dicens ꝙ per negationẽ facti non apparentis res dubia reddiť, que clara redderet́ ꝑ confessionem ita loquunť in ɔ̃riũ adducta. sed ꝑ negationẽ iuris nõ reddiť res dubia, nec simile ꝑ negationem facti apparentis idõ si qs ostendit instr̃m procure lꝫ aduersarius illud neget nõ redditur ex sola negatione res dubia, idõ non tenetur cauere prout Doc. concordant in. l. i. C. de procu. negatio. n. tunc reddit rẽ dubiam qñ est ꝓbabilis, secus si est iꝓbabilis, nã talis negatio non reddit rẽ dubiã. vel dicas ꝓut dicit Bald. in. l. i. ff. de transact. quod aut res est liquidanda, tũc negotio facit rẽ dubiã aut liquidata, tunc negatio nõ facit rem dubiã, vt no. in. l. post rem, eo. titu. ⁊ ibi infert ad qõnẽ nr̃am. ¶ Vel dici põt ex mente Angel. in. l. post rẽ. ff. de trãsac. vt refert Barb. in ɔ̃si. liiij. clementissimum col. fi. vol. iiij. ꝙ negotio ꝑ calumniã euidentẽ, vel absqꝫ calumnia cũ ꝓbatio est in promptu de contrario non facit rem dubiã.

¶ Nec obstat ꝙ dubius est litis euentus, quia illud est regulare non tamen quando res est liquidata adeo quod nõ restat nisi ferre sententiam, ⁊ remanet solus articulus iuris, nam tunc licet sit aliquale dubium quia iudex propter ignorantia, vel malitiã posset iniquam ferre sententiam, non tamen est talis dubietas, que sit in consideratione quin dicatur res clara, adeo ꝙ super

ea

ea nequeat transigi neqꝫ cõpromitti. ⁊ subiungit Cor. in .d. ꝯsi. ꝙ hoc firmat, Bal. in ꝯsil. cccxxxij. incip. super eo. ꝙ queritur col. iij. ⁊ est in ꝯsi. cclviij. vol. iij. vbi ꝯcludit, ꝙ lꝫ statutum mãdet causaꝫ cõpromitti, tñ re liquidata nõ põt peti compromissuꝫ ⁊ qꝛ res clara, ⁊ qꝛ qñ nihil restat ad liquidandum censet̃ tacite in causa conclusum, alleg. l. cum a nobis. C. de dila. l. q̃uis indubitati. C. de adul. iteꝫ ponderat, ꝙ ista statuta sunt inducta ad dirimendum lites nõ ad differendum adducit. l. q̃uis. ff. de arbi. ⁊ si iudice volente sñiare põt peti cõpromissum nõ abbreuiant̃ seu dirimuntur lites sed differuntur, ⁊ predicta demonstrãtur vera per ea que poni. ſ. in. v. q. princ. in verbo replicato ꝓcessu vbi ex dispositione. l. publicatis attestationibus nõ lꝫ cõpromissuꝫ petere cum esset iniqum re iã clara, ⁊ expedita fere petere compromissum, ⁊ cãꝫ differre ꝑ tex. in. l. fi. ⁊ ibi Pau. de ca. C. de ꝯpẽs.

¶ Non obstat ꝙ subrogãtur loco iudicum, nã respondet Corn. in. d. ꝯsi. ꝙ lꝫ subrogentur, tamen subrogantur vt arbitri, ⁊ compromissum est quedaꝫ species transactionis, ⁊ in istis arbitris iuris loquuntur doct. tenentes ꝙ super re clara vel articulo iuris non fit huiusmodi compromissum vel dicas ꝙ quamuis subrogentur loco iudicuꝫ ordinariorum, attamen in isto casu cessat ratio statuti que est vt iurgia ⁊ lites tollantur, ⁊ abbreuientur ꝑ ea que dixi' supra in. ij. q. l. q. princip. nam si de re clara compellerentur compromittere litem coraꝫ his subrogatis agerent de causa de qua non debet litigari, quod esset contra menteꝫ, ⁊ verba statuti que requirunt litem esse vt compromittatur vt dixi supra in iij. q. l. questio. princi. in verbo controuersia in versiculo inferro ex predictis.

CAVSA

Ex instrumẽto guarentigionato.

Queritur an causa comprehendatur a statuto nr̃o Bar. in. l. elegãter in prin. ff. de cõdi. indeb. dicit ꝙ statutũ nr̃m non comprehendit hunc casum si instrumenta guarentigionata habent exequutionem paratam ex forma statuti, qꝛ cõpromissuꝫ est quedam transactio, vt in auc. vt difer. iud. §. i. ⁊ in auc. si vero contigerit. C. de iud. ⁊ ibi no. sed de eo, quod est certum non põt transigi, ergo ⁊c. Rapha. fulgo. in. d. l. eleganter dicit ꝙ quamuis Barto. videatur sibi ipsi contrarius in. l. quod ephesi. in. §. i. ff. de eo quod cer. lo. dicens ꝙ compromissuꝫ non est transactio proprie, qꝛ illa non potest procedere nisi aliquo dato, vel retento vel promisso, ⁊ ex compromisso possit reus nonnunquam in totũ absolui vt ibi per Barto. saluat opinionem Bart. hic, ex duobus primo, qꝛ in transactione sufficit esse promissum aliquid etiã sub conditione. l. si super. C. de transac. vnde cum in compromisso promittat̃ de parendo sententie arbitri, ⁊ de illi stando dicendum est esse transactionem. Preterea alia consideratione põt secundum ipsum sustineri dictum Bar. qꝛ scilicet cessant verba statuti dicentis si sit lis vel cõtrouersia cessantibus verbis statuti cessat dispositio statuti vt ibi per gl. ⁊ tex. a contrario sensu in l. post rem iudicatam. ff. de re iudi. dictum hoc Bar. ꝙ statutuꝫ nostrum nõ cõprehendat hunc casuꝫ sequit̃ Jas. Soc. in. d. l. eleganter in prin. ⁊ Pau. de ca. in. l. ꝯsti. C. col. ij. ⁊ Alex. in cõsi. lxij. visa facti narratione in fi. vol. ij. ⁊ Ben. de Barꝫ. in tract. de guaren. q. xx. ij. q. princ.

¶ Intellige tamen predicta quando instrumenta essent clara ⁊ aperta, secus autem quando aliquo modo essent dubia, qꝛ tunc remanemus in dispositione statuti pro vt traditur per Barto. ⁊ alios vt supra, ⁊ ponit Socy. in consil. iiij. visis actis ⁊ actitatis volumi. j. vbi dicit ꝙ pro hoc facit glo. in capitu. qui contra iura de regu. iuris libr. vj. ⁊ in capi. cũ olim de verbo. significat. ⁊ ibi Abba. que volunt, ꝙ licet confessio facta in iudicio indicat notorium, tamen illud procedit quando confessio non offuscatur ex aliqua causa seu aliquo iure ex alijs circunstantijs, adducitur etiã Bald. in. l. secunda. C. de excep. rei iudi. ⁊ in. l. j. ff. de leg. ij. vbi dicit ꝙ via exequutiua non habet locum quando tale instrumentum guarentigiatum est offuscatum inferendo ꝙ si pater fecerit diuisionem cum filijs, ⁊ nepotibus de rebus profectitijs, ⁊ subinde factum fuerit instrumentum guarentigiatum, ꝙ super eo instrumento, ⁊ in tali casu potest peti compromissuꝫ, qꝛ non est res adeo clara, hanc eãdem declarationem ponit. l. Lanfran. sequutus opinionem Bart. ⁊ aliorum in tract. de arbi. q. l. vltime partis.

CAVSA

Ex iurata promissione.

An ⁊ isto casu si agens promisisset stare cõuentioni, ⁊ iurauerit si postea de ea re ꝯuenta agat poterit petere compromissum. Pau. de ca. in ꝯsi. xij. visis ⁊ cõsideratis oibus de qbus. s̃. vo. ij. ⁊ in antiquis in ꝯsi. lxvij. vol. j. ponit hanc. q. ⁊ decidit ꝙ nõ qꝛ statutum de quo. s̃. in quo se fundat actor ad petendum compromissum nõ hꝫ nec hr̃e põt locuꝫ in casu in quo prefectus actor molestando predictos venit ꝯ iuramentum, ꝙ seruare posset si valet sine interitu salutis eterne, nec fuit vi dolo vel metu prestituꝫ, nec tendit in preiudiciũ alterius q̃ iurantis, ⁊ sic de iure canonico cõpellitur ei stare, ⁊ non contrafacere posito, ꝙ contractus seu transactio super qua fuit interpositꝫ esset de se nulla. c. cum contingat de iureiu. de pac. c. ij. lib. vi.

¶ Preterea dicit ipse nõ vellent. ll. dicentes ꝙ iurm interpositum super alienatione fundi dotalis vel super futura successiõe nõ valeat, nec sit seruandum. C. de col. l. pactũ qꝛ sunt correcte ꝑ d. c. cum ꝯtingat ⁊ per. d. c. ij. de pac. li. vi. qꝛ ius canonicũ preualet in hoc iuri ciuili et̃ inter laicos cuꝫ agat̃ de preiudicio anime iuxta no. in. c. ij. de reg. iu. lib. vi. per gl. ⁊ Bar. in. l. priuilegia. C. de sac. san. eccl. ita non valeret statutum disponens ꝙ iuramentum non seruaret̃ qꝛ non põt esse potentius, ⁊ maioris efficatie q̃ ius commune a quo statuta ꝯsequuntur robur. l. oẽs populi de iusti. ⁊ iu. si igitur hoc est ꝙ statutum, si spaliter hoc disponeret non valeret sequit̃ ꝙ in gñali dispositione prefati statuti hoc nõ cõprehenditur qꝛ in generali dispositione statuti non venit casus in quo statuentes nõ potuissent specialiter statuere ff. que in frau. cre. l. si pater, ⁊ ff. ad munici. l. lutitus. §. pe. ibi cuꝫ ad ea que ⁊c. dictum hoc Paul. de ca. refert, ⁊ sequitur Alex. in ꝯsil. xxxvij. viso, ⁊ oportune discusso col. viij. volu. ij. ⁊ Marianto. baue. in trac. de vir. ⁊ virib. iura. nume. xxxiij. ⁊ barba. in consil. liij. clementissimum col. pen. vol. iiij. ⁊ Dec. in capi. constitutus colum. ij. de rescrip. ⁊ dicam infra in hac. q. in verbo exceptio pacti iurati.

CAVSA

Spũalis

incidens. nunquid arbitri electi, ex forma nostri statuti possint de ea cognoscere, ⁊ partes cõpelli ad cõpromittendum Ro. in consi. cclxxxix. in proposita ꝯsulatione ponit hanc. q. ⁊ arguendo ad partes determinat talem causam non esse compromittendaꝫ motus ex decisione barto. in. l. ius dandi alias. l. pretor. ff. de tut. ⁊ curato. da. ab hijs dicentis, ꝙ ex forma ꝯstitutionis volentis omnes causas compromitti debere in arbitros ⁊ arbitrantes, de iure, ⁊ de facto nõ poterit compromitti ea causa super qua prohibita est trãsactio vt est causa tutele per. l. in eos. ff. de tutel. preterea dicit ipse ꝯstitutio loquens per verba gñalia nunquaꝫ includere ea intelligitur velle super quibus ipsi statuẽtes nõ potuissent specialiter disponere qõ cause matrimoniales, seu status ꝯcernentes legitimitatem persone valeant in laicos compromitti, igitur ⁊c. Quod autem id specifice disponere nõ potuissent probat̃, qꝛ nõ vꝫ irrationabilis ꝯstõ ciuitatis temporali iurisdõne ecclesie subiecte iuri canonũ ꝯtia vt disputando terminat Jo. cal. in ꝯsi. suis sub ti. de ꝯsti. ꝯsi. xviij. ⁊ est casus in. c. cũ esseꝫ de test. sed hmõi ꝯstõ multiplici ex capite est irrationabilis, igit̃ ⁊c. ꝙ añt irrationabilis sit pꝫ qꝛ facultatem cognoscendi in matrimonialibus laico concederetur, ꝙ est prohibitum de iud. c. q̃to. ⁊. c. decernimus, ⁊ que ibi not. cum hec cognitio spectet ad epm ca. accedentibus de exces. prelat.

¶ Item qꝛ per eam ꝯstõnem layci debilitarent iurisdictionem epi eorum superioris in spũalibus, ad queꝫ spectat de hmõi causis cognoscere, iniqua autem ⁊ ꝯñr inualida est illa ꝯstõ, per q̃ inferior iurisdictioneꝫ superioris infringit. c. veniens de iureiu. not. barto. in. l. penultima. ff. de aqua pluia arcenda. Item qꝛ videretur cognitio matrimonialis cause layco concedi canonum peritiam non habenti, cuꝫ dicat tex. matrimoniales causas per discretos iudices tractandas, qui potestatem habent iudicandi, ⁊ statuta canonum non ignorent, de consangu. ⁊ affinitate. c. ex literis in fine.

¶ Preterea ꝺm ipsum est casus de hoc in. c. causa restõnis de in inte. rest. ⁊ in. l. nõ distinguemus in. §. de liberali. ff. de arbit. ⁊ est tex. in. c. contingit ⁊ in. c. per tuas de arb. in quibus hr̃ ꝙ laicus ⁊ si habeat clericum adiunctum, nõ põt de spiritualibus cognoscere per eam rationem, quia non decet vt laycus in talibus arbitretur.

CAVSA

¶ Nec obstat ratio Bal. in. d. l. vnica. C. de qfes. qꝛ ꝙuis arbiter ita cognoscendo nō videat͂ vsurpare iurisdictionē ecclesiasticā, tn̄ sibi cognitio denegat͂, qꝛ nō est rō prohibitiua cognitionis ea. s. vsurpatio iurisdictionis, sed defectus ptātis, qui circa istas causas est in laico. vt. d. c. ꝙto. ꝛ. d. c. decernimus, idem determinat Ro. in consi. clxij. idem mihi.

¶ Lāf. i trac. de arb. q. xlviij. par. vl. idē determinat ea rōne qꝛ statuta recipiunt interpretationem passiuā a iure cōi. l. ij. C. ꝺ noxa. ꝛ in. c. dilectus de qsue. Vn̄ dū statutū dicit, ois qtrouersia compromitti debeat ꝛc. intelligi dꝫ que possunt de iure cōi qpromitti. i. de natura sui compromisso deduci, qd̄ nota. dicit ipse qꝛ quotidiana. Bap. de san. bla. in trac. de arbi. ꝛ arb. q. xxi. decidit hunc articulum, ꝛ dicit ꝙ Bal. in. d. l. i. C de confe. male sensit, ꝛ meliorē habuit opinionem in. l. nō distinguemus. §. de liberali. ꝛ subnectit rōnē, nā arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. l. i. ff. de arb. sed iudex ēt incidenter nō cognoscit de cā spūali, qn̄ est qd̄ iuris nō solū facti vt tꝫ Bar. ꝛ doc. in. l. ij. ff. de iurisd. om. iu. ꝛ in. l. titia. ff. so. ma. ergo nec arbiter. Alex. isi. l. titia. co. ij. ver. vj. ff. so. ma. dicit ꝙ dictum Bal. est valde periculosum.

¶ Aduerte in hac. q. ꝙ ꝛ si opinio Roma. ꝛ aliorum, ꝙ talis qōstio matrimonij incidens non comprehendatur, sub nostro statuto in se, ꝛ habito respectu ad ius cōmune sit vera, attamē si ad ius nostrum Patauinum aduertimus certum est, talē causam matrimonij incidentem, a statuto nostro comprehendi, ꝛ ꝑ hoc adduco aliud statutum. xxiiij. incip. minuendarum litium sub titu. de cita. ꝛ ordi. proced. in cau. ciuil. cuius verba sunt hec.

Et quod causa filiationis, & mrimonij, incidens, uel emergens coram iudice seculari possit coram eodem finiri, & terminari, hæc illud.

Non discutio nunc an tale statutū teneat de quo ꝑ Alex. in. l. titia ver. vij. ff. so. ma. cum ꝑ dn̄iū Venetum sit approbatū ꝛ dēat obseruari ꝛ iō presupposito eo pro vero dico, ꝙ statutū nr̄m de qpromissis dꝫ iterptari ꝺm pdcm̄ statutū magis ꝙ ꝺꝫ ius cōe, ꝛ pro hoc facit dictū Anch. in qsi. ccccxxiij. viso puncto. in fi. vbi dicit, ꝛ si tu dicis, quare magis admittis suppletionem vnius statuti ad aliud, ꝛ nō suppletionē iuris cōis ad statutum, rn̄deo cū pho, in habentibus simbolum facilior est trāsitus. l. sed cū patrono. ff. de ꝫtab. ꝛ. l. an inutilis. ff. de accep. ꝛ sic statutū nr̄m dꝫ recipere interpretationē ab alio statuto, non aūt a iure cōi, ex quo interpretabit͂ ꝙ cā matrimonij incidens possit cōpromitti ꝛ a statuto nr̄o cōprehendat͂, ꝛ ꝙ statuta recipiāt interpretationē magis a statuto ꝙ a iure cōi ponit Dec. in qsi. lxv. ꝛ pro tenui. col. ij. vol. i. ꝛ in consi. ccci. in cā ꝗ Ferrarie. colū. iij. nu. x. volu. ij. ꝛ pro ħ facit dcm̄ Ang. relatum ꝑ Cur. in qsi. v. Videret͂ pria cōsideratione. col. xvij. vbi dicit ꝙ vnū statutū recipit ab alio dclarationē longe magis ꝙ a iu. cōi. cū ab eo. cerebro processerint, ꝛ sunt talr̄ intelligenda, ne inter se ꝙdā qtrarietatē, ꝛ repugnantiā qtineāt, put ponit bal. in. l. hij. q. col. fi. ver. mō ex hoc. C. de ap. ꝙ ēt ponit idē Cur. in qs. vi. ꝑsupponat͂ col. viij. ver. qfirmo, ꝛ sic ꝙtū spectat ad cām matrimonij incidētē puto statutū nr̄ꝫ eā cōprehendere, cum ꝑ illud statutū declaret͂, in alijs vero causis spūalibus incidētibus nō est recedendū a prima snia ꝙ statutꝫ nr̄m nō includat, cū in illis casibus recipiat interpretationē a iure cōi, nec licita sit extēsio de cā matrimonij ad alias, cum exorbitet a iure cōi ꝑ no. in. l. si cōstan. ff. so. ma. ꝛ in. l. omnes populi. ff. de iu. ꝛ iu. limita predictam. q. vt. ꝺ. dictum est qn̄ esset. q. facti spūalis non iuris. vt proxi. dicam in verbo vsura.

8 ¶ † Iuxta predicta quero pone factum est compromissum causę vertentis in clericum arbitrum electum secundum formaꝫ statuti nostri ꝛ in ea causa questio spiritualis incidit in iure consistens, an talis clericus possit de ea cognoscere, Fely. in. d. c. cūꝫ sit col. iiij. ver. ꝛ vidi decidendo consimilem questionem in delegato clerico constituto per iudicem laicum, quod idem est in arbitro electo ex forma statuti qui dicitur delegatus ꝺm aliquos, vel ordinatius ꝛ sic subrogatus loco primi iudicis vt dicaꝫ infra in. q. vj. princip. dicit ꝙ videbatur ꝙ non quia hic electus iurisdictionem habet a seculari, ꝛ a lege que non potest disponere incidenter, dic contra dicit ipse quia ratione incidentie, qui est incompetens efficitur competens. c. causam de resti. in integ. l. cū proponas, cum glo. C. de reb. cred. cum simil. Non obstat cap. tuam de or. cog. qꝛ loquitur in eo vbi etiam est incapax, sed clericus nō est incapax, iurisdictio ergo que datur a lege non est illa que tribuit ei cognitionem sed incidentia iuncta cum capacitate quod subtile est secundum ipsum Felyn. ꝛ teneas menti, qꝛ singulare.

CAVSA

9 Vsurarum. † An ꝛ ista cōprehendat͂ sub nostro statuto, Alex. in sua disputa. incipien. Sigismundus in vlti. q. disputat ad partes, an, ꝛ qn̄ laycus possit esse arbiter in causa vsuraria, cuius dicta potes ibi videre cum ponat argumenta, ꝛ solutiones ad vtrāqꝫ partem sed tā ex eius dictis que vidēt͂ facere ad hanc cām ꝙ ex his que ꝑponunt͂ ꝑ cōiter scrib. facio duo capita, aut. n. in iudiciū deducitur causa vsurarū ad cognoscendum super aliquo contractu certo virū esset vsura vel non, ꝛ tunc dico, ꝙ de ista cā non potest qpromitti nec qprehenditur per statutum, cum iudex laycus de ea non possit cognoscere vt est dictum Bar. cōiter approbatum prout dicit ibi Alexā. in. l. quotiens. C. de iudi. ꝛ ita intelligo dictum Jas. in. d. l. quotiens. in. ij. et. iij. col. qui dicit ꝙ in arbitrū laycum non potest compromitti nec de causa vsuraria nec de alia spūali, alleg. Panor. in. c. cum qtingit de arbi. ꝛ Bal. in rub. de re iudi. in. ij. col. ꝛ in. c. ad nostrum. de emp. ꝛ ven. cū alijs. Aut est questio facti vtputa si est contentio inter aliquos, ꝙ instr̄m sit factum de duplo in fraudē vsurarum, ꝛ de simulatione ipsius contractus, tunc talis causa vsuraria comprehendit͂ per statutum nam tunc iudex laycus est qpetens, vt dicit bart. cōmuniter approbatus, in. d. l. quotiens, ꝛ ibi Alex. ꝛ alij. ꝛ in l. titia. ff. solu. ma. ꝛ ponit Alexā. in qsi. xci. Visis actis. col. ij. volumine. ij. qui dicit ꝙ Innocentius in capitu. innotuit in fi. de arbit. ꝛ Joan. and. ꝛ Anto. de butr. ibi vn̄r velle, ꝙ si de cā vsuraria possit compromitti in laycos arbitros. ꝙ istud saltem sit verum vbi questio vsuraria esset super facto, puta an talis receperit ad vsuraꝫ, seu talis dederit sub vsuris, qꝛ tunc lꝫ, vt tꝫ Pau. de eleaꝫ. in cle. j. de vsu. ꝛ Bar. in. l. omni nouatione. C. de sac. sanc. eccle. ꝛ Federi. de sen. in qsi. ccxlij. ꝛ Anto. de bu. ꝛ Moder. in. c. cū sit generale de fo. qpe. talis enim causa non videtur spectare ad ecclesiam, imo etiam potest cognosci per iudicē secularem, quod idem ponit Abb. in qsi. lxiiij. Venio ad primum, col. iij. ver. ad tertiam obiectiones, vbi vult, ꝙ si est qd̄ an qtractus sit vsurarius non possit cōpromitti in laicum, qꝛ est fori ecclesiastici, secus si est super facto, vel aliquo alio depēdēti, vt ibi ꝑ eū, vnde dicebat Fely. in. c. cū sit gn̄ale, de foro qpe. col. ij. ver. ꝙ respectu vsure sunt tres opi. Prima, ꝙ cognitio semper sit ecclesiastica, vt tenuit Bal. in. d. l. quotiens nisi esset questio de solo calculo, prout voluit Pet. de anch. in cle. ij. de iudi. ꝛ alij ibi adducti per eū, Scda, ꝙ semper sit mixta, vt voluit Saly. in. l. eos. §. fi. C. de vsu. cū alijs. Tertia opinio, ꝙ cognitio vsurarū sit mixta, qn̄ est questio facti, vt sic possit cognosci eo casu, per iudicē laicū prout tenuit Bar. in locis superius alleg. ꝛ alij superius adducti, ꝛ eaꝫ opinionē tenuit Jmo. in cle. ij. de iudi. ꝛ in cle. j. de vsu. ꝛ ibi Cardi. q. xviij. ꝛ Domi. in. c. i. de vsu. in. vj. ꝛ Fede. in qsi. xcvj. apparet, ꝛ dicit Fely. ꝙ nō est tutum ab ista tertia opinione discedere, ꝛ sic firma est conclusio qd̄ qn̄ est questio facti super vsura, tunc talis cā comprehendatur per statutū nostrum, cū iudex laycus in ea sit competens.

CAVSA

10 Mixti imperij † An ꝛ hec comprehēdatur a statuto nostro, vt de illa debeat compromitti, dicas, qd̄ nō, ꝛ hoc per tex. in. l. fi. C. vbi, ꝛ apud quem ibi, vt etiam apud qpromissarios iudices, vel arbitros, ꝛ est tex. in. c. pe. de resti. in integ. ibi seu arbitri de hac cā cognoscere nequeunt. Ex quibus dicit Bar. in. l. non distinguemus. in. §. deliberari. ff. de arbi. ꝙ statutū nostrū, nō porrigit͂ ad causam mixti imperij, qd̄ idē ponit in. d. l. nō distinguemus, in. §. quesituꝫ, ꝛ in l. pretor. ff. de tuto. ꝛ curato. da. ab his, ꝛ ratio est qꝛ statuta recipiunt interpretationem passiuā a iure cōi. l. ij. C. de noxa. ꝛ in. c. dilectus de qsue. Vnde cum statutū dicat, ꝙ de controuersia debeat qpromitti intelligit͂ de ea controuersia que pōt de iure cōi qpromitti. i. ꝺ natura sui sunt apta in qpromissuꝫ deduci, vn̄ cum questio mixti imperij non possit in compromissum deduci per iura superius adducta ergo ꝛc. ꝛ ꝑ hec ita determinat Lanfran. in trac. de arbi. qd̄. xlviij. qd̄ idem ponit Roma. in consi. cclxij. idē mihi. ꝛ Alex. in qsi. lxv. in cā, ꝛ lite vertēte col. i. vol. vij. Sed aduerte ꝙ Bal. in. c. presentata, ꝺ testi. in prin. dicit ꝑ illum tex. qd̄ de mero ꝛ mixto imperio potest compromitti ꝛ eū refert ibi simpliciter Fely. sed posset dici qd̄ illa ē diuinatio ad illum

illum tex. qđ ibi sumatur iurisdictio in gñe qꝛ non constat an tractaret de iurisdictione in genere vel in specie sed ne contrarieť iuribus predictis dicenduꝫ est, ꝙ tex. ibi loquatur de iurisdictio in specie cũ tractetur ẽt ibi de iurisdictione spectante ad archidiaconum qui est similis iudici pedaneo, ꝛ cognoscit de causis minoribus, vt est tex. ꝛ ibi Abba. in. c. ij. de offic. archidyac. ꝛ habet iurisdictionem in specie, vt est in. c. i. ꝛ ibi glo. eo. titu. de offic. archidia. de qua iurisdictione loquitur Bar. in. l. imperiũ in fine. ff. de iurisdictio. om. iud. infertur ex hoc ad ꝗplures causas, ꝛ primo.

CAVSA

11 **Tutele** †q̃ nõ venit sub statuto nr̃o ꝓut ponit bar. in. l. pretoꝛ, in prin. ff. de tu. ꝛ cu. da. ab his, ꝛ rõnem reddit, qꝛ istud cõpromissum ẽm formã statuti nr̃i in arbitrum, ꝛ arbitratorẽ est q̃dã trãsactio, vt in auc. vt dif. in. §. i. q̃ transactio nõ cadit in ista. q. nõ. n. qs põt dare pecuniã, vel accipere, vt sit tutoꝛ, vel patiať aliũ esse tutorẽ. l. in eos. ff. de tutel. alia, ꝛ melior rõ est, qua ẽt vtiť bar. in. d. l. pretoꝛ, qꝛ ista cã est mixti imperij vt in. l. muto. §. tutoris. ff. de tutel. ꝛ ponit Lanf. in. d. q. xlviij.

CAVSA

12 **Exequutionis** legatarioꝛum, †vel aliarum rerũ similiter nõ cõprehendiť a statuto nr̃o, vt ponit Ro. in. d. ꝯsil. cclxij. idẽ mihi, q dicit, ꝙ cã exequutionis est mixti impij. l. iubere cauere. l. imperiũ. cũ ibi not. ff. de iuris. om. iudi. l. iij. §. i. ff. de dã. infec. l. admonẽdi, i prin. cũ ibi no. p bar. ff. de re iu. ꝛ cũ sit mixti impij, nõ venit sub statuto nr̃o p adducta supius, ꝙ idẽ voluit Ias. ꝯsi. xxvi omissis ꝯbuscũqꝫ, col. fi. vo. i. motus qꝛ statutũ nr̃ꝫ ꝯñale nõ extẽdiť ad exequutionẽ testi, vel snie, vel alterius iuris liqdi, vt p bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab oꝛ. fa. ꝛ Bar. bal. ꝛ alios, in. l. eleganter in prin. ff. de condi. indeb. ꝛ alia cumplura adducit ex. s. positis.

CAVSA

13 **Quod notarius** †Corrigat errorẽ instr̃i editi, ꝛ ista nõ est cõpromissibilis vt dicit Alex. in. d. ꝯsi. lxv. in causa, ꝛ lite, col. i. vo. ij. dicẽs ꝙ cause, ille q̃ expediunť, offõ iudicis nobili, ad priuatã vtilitateꝫ sunt mixti imperij. l. i. ff. de iuris. om. iu. ꝛ. l. imperiũ, eo. ti. ꝛ ibi declarat bar. vñ cũ notarius offõ iudicis nobili teneať edere, ex edicto de edendo, eo. mõ ex eodẽ edicto, ꝛ p idẽ offm̃ teneť corrigere, qꝛ nõ dr̃ edisse instr̃m q edidit incorrectũ. l. veluti, in prin. ꝛ. l. vbi. ff. de eden. ita not. Bar. in. l. fi. ff. de tab. exhib. in ver. quero quo iure, ꝛ cum versi. sequen. ꝛ est officium iudicis nobile, qꝛ est principaliter intentatum, ꝛ non deseruit alteri actioni, vt nota. in l. quarta. C. depos.

CAVSA

Restitutionis in integrum.

14 †An ꝛ super ipsa cõpromissuꝫ fieri possit, dicas ꝙ, vt ꝛ in p̄missis, compromissum fieri nõ põt, cum sint mixti imperij, ita nec in ista, ꝓut est tex. in. d. l. fi. C. vbi, ꝛ ap. quẽ, ꝛ in. d. c. pe. de resti. in integ. ꝛ no. Bar. ꝛ alij, in. d. l. fi. ꝛ Bap. de. s. Bla. in tract. de arbi. q. xx. ꝛ circa hoc aduerte vnũ, qꝛ reperio, ꝙ Io. petr. in. d. l. fi. C. vbi, ꝛ ap. quẽ prout refert Diplob. in suis addi. ad Bar. in. d. l. fi. erat illius opi. ꝙ arbitri electi ex forma statuti possint de ea cognoscere, ꝛ principaliter cõprehendať a statuto, primo qꝛ põt fieri transactio sup tali restõne, deinde qꝛ statutũ dat iurisdõnem, iõ pp iurisdõnẽ attributã a statuto dicta restõ in integrum posset cõpromitti, sicut poterat agitari corã primo iudice, ꝛ ita dicit se obtinuisse, in hoc dico, ꝙ ista cã nõ cõprehendiť a statuto, qꝛ de restõne in integrũ nõ põt cõpromitti nam arbitri q eligunť ex forma statuti nr̃i sunt arbitri veri nõ autem arbitratores, vt dixi. s. in. iij. q. i. q. princ. ꝛ p ꝯñs nõ põt dici, ꝙ videať trãsigere simpl̃r. itẽ arbitri electi ex forma statuti dñr h̃re iurisdõnem stricte sumptã vt dicã. j. in. q. vi. prin. vñ nõ h̃nt aliquam ptẽ impij, cũ h̃eãt iurisdõnẽ sine certo tribunali, quẽadmodũ i simili dicit Pau. de ca. i. d. l. fi. ꝙ rectores scolariũ cũ nõ h̃eant certũ tribunal, ẽt ꝙ sint electi ex forma statutoꝝ, ꝛ habeãt iurisdõnem in scolares. tamen nõ possunt in integrũ restituere, quod

15 idẽ est in casu nr̃o. ℂ †Intellige premissa nõ ꝓcedere qñ cã restõnis incederet in cã, que agitareť coram arbitris, nam tunc bene ipsi cognoscent de tali restõne, vt voluit Cy. Pan. de ca. in d. l. fina C. vbi ꝛ apu. quem, ꝛ dicam. j. statim, in ver. limita secundo, ꝛ dicam, in. xvij. q. ix. q. princ.

16 ℂ †Inherendo premissis q̃ro pone, ꝙ petens compromissuꝫ videns, ꝙ de causa restõnis non põt compromissum petere, an poterit instare coram iudice, ꝙ pronũciet ptes teneri ad cõpromittendũ de isto actu, an pars sit restituenda, vel de alia sili cã mixti imperij, vt est, an debeat mitti in possessionẽ, ꝛ an executio legati sit facienda cũ iste actus, ꝙ deat, vel nõ deat restitui, sit separatus ab illo actu restõnis, ex quo arbiter vr̃ posse de eo ꝓnũtiare gl. in. d. l. fi. C. vbi, ꝛ apu. quẽ. ꝛ illa fuit additio Franc. put referunt scribentes. j. positi, dicit, ꝙ forte posset teneri, ꝙ sic, qꝛ tũc nõ restituit, sed declarat restituendũ, Ia. bu. in. d. l. fi. sequiť simpliciter dictũ glo. inferrens ꝙ si iudex cõmittat ꝯsilio sapientis hanc cognitionẽ, an aliquis sit restituendus, ꝛ sapiens ꝯsulat ipsum restituendũ, ꝛ lecto ꝯsilio iudex dicat ꝛ ita pronuntio nõ vr̃ valere snia quo ad illud ꝙ sit restitutus nã dꝫ euꝫ restituere cuꝫ diuersa sint hec pronuntiare aliquẽ restituẽdũ ꝛ restituere eũ. sa lyc. in. d. l. fi. tꝫ gl. ea rõne qꝛ partes potuerunt ꝯuenire sub hoc mõ ꝙ arbiter restituat ar. l. iulianus. § ꝯtũm. ff. ad exhibẽ. nã tꝫ iurisdõnem non habeat ad restituendũ, attñ poterit pronuntiare esse restituendũ cũ inter hec sit dr̃ia. Signoꝛ. de homod. in ꝯsil. xlv. cõpromissum sequiť gl. ꝛ dicit hãc partẽ obtinuisse de facto referens Iac. bu. ꝛ Tho. hoc tenuisse ꝛ ẽm hanc parteꝫ ꝯsuluit ea rõne qꝛ videmus ꝙ delegatus põt pronunciare aliquẽ mittendum esse in possessionem, sed tñ reipsa mittere non põt vt not. in l. cognitio. ff. de offi. eius cu. man. est iurisdict. ꝛ in. l. mulier. ff. de iuris. om. iudi. ad illam autem rationem ꝙ quotiens quid prohibetur omne dr̃ esse prohibitum per quod peruenitur ad illud iuxta. l. oratio. ff. de spon. respondet Signoꝛ. in. d. consil. ꝙ illa rõ non procedit quando est diuersitas ab eo qđ prohibetur ab illo per quod peruenitur ad illud ex quo ratio diuersitatis tollit dictum fundamentum.

ℂ Contrariam opinionem reprobando glo. tenuit Bal. in. d. l. fi. in fi. ꝛ ad hoc tenenduꝫ mouetur per tex. in. d. l. fi. vbi arbiter de restitutione in integrum non potest cognoscere ergo nullius generis sententiam potest proferre. item non reperitur iste modus agendi per aliquam legeꝫ inductus peto pronuntiari me restituendum, item restitutio in integrum requirit iudicis officiuꝫ quod non est in arbitro ideo pronuntiare non potest arbiter aliquem restituendum eo qꝛ non est penes eum officium cum iurisdictione prout desiderat natura restõnis in integrum. l. qđ si minoꝛ. §. fi. ff. de resti. in integ. Hoc idem determinat Ange. in. d. l. fina. dicens hoc esse verius ꝛ esse casum de hoc in. l. procuratoꝛ meus. C. vbi cau. fisc. vbi procuratoꝛ non potest penam exigere nec pronuntiare exigendam esse. Alberic. de rosa. in. d. l. fi. relato Oldra. qui idem vult. sequitur hanc opinionem Abba. in. c. pe. col. fi. de restit. in integ. dicit dictum Bal. tenentis ꝯ gl. sibi plus placere subdens ꝙ Bar. in. d. l. fi. tꝫ ꝙ in arbitruꝫ de hac re non potest compromitti per rationeꝫ iam dictam ꝙ non reperitur iste modus agendi si bene compromittitur in arbitratorem istud tamen de arbitratore improbat Abba. per tex. in. d. c. pe. qui fundat se in eo ꝙ restitutio exigat maiores iudices ex quo arbitratoꝛ qui non tantum non est de maioꝛibus iudicibus, sed nec est iudex.

ℂ Hanc opinionẽ Bal. ꝯ gl. existimo de iure veriorẽ ꝛ cõeꝫ qꝛ vt dixi Bart. in arbitro eam tꝫ ꝛ reliqui. s. positi ꝛ pro hoc puto esse tex. in. d. l. fi. ꝛ in. d. c. pe. nã in. l. fi. in prin. dr̃ apud iudiceꝫ cui aliqua iurisdictio ẽ examinari oportet, ꝛ sic examinatio istius cause fieri dꝫ coram habente iurisdictionem cum administratione, ꝛ ẽt in fi. illius tex. dr̃ vt eis tantum quos. s. enumerauimus liceat de in integ. restõne disceptare ꝛ sic tex. hꝫ respectuꝫ ad cognitionem dũ dicit disceptare, itẽ tex. in. d. c. pe. dicit apud eos tractari poterit ꝛ finiri ex quo vtrũqꝫ requiriť ꝙ tracteť hec cã corã ordinario ꝛ finiatur, ꝛ sic ambo in restõne adhibenť cognitio cause ꝛ ipsa restõ, ꝛ si opinio glo. eẽt vera seq̃reť ꝙ arbiter cognosceret ꝛ examinaret cãꝫ restõnis ꝛ declararet restituẽdũ ꝛ postea ordinarius sequendo cognita p arbitrũ restitueret nõ aũt p se cognosceret an eẽt restituẽdus qđ eẽ nõ dꝫ ꝛ maximũ eẽt inꝯueniẽs qđ ptes eligere possent quos vellent in cognitores ꝛ iudex necessitareť seq eoꝝ opinionẽ cũ iura reqrãt vtrũqꝫ in residente. ℂ Intellige predicta nisi facta cognitione per arbitros vtraqꝫ pars cõpareret coram iudice ꝛ peteret per ipsum restõnem fieri, nam tunc si consensum prestaret ille de cuius preiudi-

cio tractatur posset fieri restō per iudicem non ob sententiaȝ ar bitrorum sed ob consensum partium iuxta.l.si conuenerit ⁊ ibi p doct.ff.de re iudic.

17 ¶ Limita oia predicta ꝙ cāc mixti impȷ̄ nō veniant sub statuto vt nō habeāt locū quotiens ex verbis statuti induceret tāta gnālitas vt posset ēt cōprehendere causas mixti imperij p ea que no. Bar. in.l.nō distinguemus in.§.q̄sitū.ff.de arb. vbi infert ad eā cāȝ,qn̄ petit̄ apō quē pupillus debeat ali,nā si verba statuti eēnt adeo gnālia ꝙ ēt illā cām ꝯprehenderet,tūc deberet,p arbitrū sniari,an iudex deberet decernere,nō ꝙ ipse arbiter decerneret ita ēt tȝ Bapti.de san.bla.in.d.trac.de arbi.d.q.xx.

18 ¶ †Limita scōo predicta nō hr̄e locū qn̄ restō,seu alia cā mixti imperij incidit in cāȝ cōpromissaȝ,vtputa minor omissit probationē necessariā in termino sibi dato vel in dilatiōe sibi cōmissa vel nō probauit ante ꝯclusionē in cā,tunc poterit petere restōnē ab arbitro aduersus istā lesionē,ƀm gl.in.d c.pe.de resti.in integ. p tex.ibi duȝ dicit nisi corā eis mota fuerit incidenter,vnde dicit ibi Abb.ꝙ verba debent referri tā ad delegatū,q̄ȝ ad arbitruȝ in eo.tex.⁊ pp hoc clā in fine posita dȝ referri ad oia precedentia.c.inq̄sitioni,⁊.c.ij.requiris de ap.(⁊ q̄uis Gos. dicat in.d. c.pe.ꝙ illa gl.⁊ eius dcm̄ procedat de equitate,sed ƀm veritatē videat̄,ꝙ arbiter nullo mō possit cognoscer̄ p.l.fi.C vbi ⁊ ap. quē,q̄ simpliciter vr̄ denegare istā ptātē arbitris,nec facit aliq̄ȝ mentionē de incidentibus,sed tm̄ loquit̄,respectu delegatorum ⁊ dicat ēt Inn.l.d.c.pe.ꝙ nullo modo arbiter pōt de tali cā cognoscere ēt incidēter,⁊ det remediū,ꝙ eueniente casu preallegato in minore,tunc arbiter pōt ꝓuidere aduersus lesionē statuendo aliū terminū,ꝙ fieri pōt ƀm Host.ibi)attn̄ dicit Abb.in d. c.pe.ꝙ pro prima opinio.est tex.ibi ꝯ dictū Inn.rōneȝ reddēs. Nā ordinarius nō habēs administrationē,vel delegatus ab eo nō hȝ ea q̄ sunt mixti imperij.⁊ tn̄ rōne incidentie pōt restituere vt in.d.c.pe.⁊ in.d.l.fi.ergo idē dōm in arbitro,nam ⁊ delegatus nō pōt cognoscere vltra cām sibi ꝯmissaȝ,⁊ delegatio est stricti iuris vt in.c.P.⁊.G.de offi.dele. ⁊ nihilominus cognoscit rōne incidentie.ergo idē in arbitro.cū arbitria sint redacta ad instar iudiciorūȝ.l.i.ff.de arb.itē dicit ipse est tex.ibi expressus. cui nō pōt r̄nderi sine maxima impropꝛietate verborū,limitetur ergo tex.iuris ciuilis per istuȝ vt intelligat̄,ꝙ arbiter nō potest cognoscere de restōne.s.principaliter,iteȝ pōt dici,ꝙ ista restō q̄ fit incidēter p arbitrū sapit potius factū q̄ȝ iuris misterium, hoc idē ponit Jas.in.l.cum procurator in prin.ff.de no.op.nun. qui dicit,qd̄ illud ideȝ,ꝙ causa restōnis in integruȝ incidens cōpetat arbitro,tenuit Fulg.⁊ Sal.post Azo.Pet.⁊ Cyn.in.d. l.fi.C.vbi ⁊ ap.quem,⁊ Specu.in titu.de arbi.§.ij.ver.iteȝ causa ⁊ dixi supra.

¶ Et pro hoc adduci pōt,ꝙ ponit bart. in.l.cū procura.⁊ in.l. q proprio.§.itē q̄rit̄.ff.de procu. qui vult ꝙ lȝ ad petendā restōnē in integ.debeat adesse spāle mandatū per.c.coram felicis.de rest.in inte.tn̄ si incidenter veniat in cā,⁊ si nō adsit spāle mādatū,peti possit,sed magis gn̄aliter dicit Bar. in.l.indebitā.ff.de ꝯdi.inde.⁊ Jas.in.d.l.cum procurator,ꝙ in oibus casibus enumeratis in.c.qui ad agendū.de ꝓcu.in.vi.in q̄bus reqrit̄ spāle mandatū,illud nō procedat,qn̄ incidenter venit in cā,⁊ adduci posset illud ꝙ multa ꝯceduntur in ꝯsequentiam,que principaliter non concederentur,per no.in.l.ij.ff.de iurisdi.om.iudi. ⁊ in l.quotiens.C.de iud.cum alijs,⁊ dicit Ang.in.l.cum proponas C.de reb.cred.ꝙ lȝ causa de ingenuitate non possit committi, tamen poterit de ea incidenter cognosci.

CAVSA

19 **Alimentorum.** †An ⁊ ista sit compromissibilis ⁊ veniat sub statuto nostro.spec. in ti.de arb in.§.restat ver.sed nunquid compromissum. Ponit eam qd̄.An de alimentis intelligendo de futuris prout ibi tȝ Jo.and.in addi.possit compromitti,⁊ determinat,quod si est cā,quecommissa sit in arbitruȝ,qui ad instar iudicum cognoscit qd̄ tunc compromissum valeat ea ratione q̄ꝛ de oibus q̄ expresse non prohibent̄ potest ꝯpromitti,vt.ff.ex qui.cau. mai.l.necnon §.ij.Jas.in.l.de alimentis.C.de transac.in prin.sequit̄ hanc doctrinam spec.dicēs,ꝙ intelligi dȝ de alimētis relictis in vltima voluntate subiungens ꝙ alberic.de rosa.ibi dicit illud esse verȝ qn̄ compromissum est factum in arbitrum nam cū arbitria sint redacta ad similitudinē iudiciorū.l.i.ff.de arbi.idē opabit̄ auctoritas arbitri ꝙ iudicis,q̄uis idē albe.in.d.l.cum hij aliter senserit Bap.de.s.bla.in trac.de arb.q.xxiij.sequit̄ doctrinā spe. quā puto verā q̄ꝛ arbitri ꝗ eliguntur ex forma statuti nr̄i,succedunt loco iudicis ordinarij , ⁊ dicuntur habere iurisdictionem prout dicam.j.in.q.vj.princ.ex quo coram ipsis tanquam coram veris iudicibus potest de tali causa alimentorum cognosci.

CAVSA

20 **Dotis.** †Et hec venit sub statuto nostro cum in ea debent interuenire substātialia iudicij,⁊ more aliorū iudicioꝝ tractet̄ q̄uis breuiores dilationes den̄t vt ē tex.i.l. iij.ibi iure iudicioꝝ.C.d do.pmis.⁊ ē tex.in.l.si cū dotē §.eo āt tpe ibi ⁊ an̄ litis ꝯtestationē.ff.so.ma.⁊ in eā reqrat̄ litis ꝯtestatio,libellus,⁊ alia ꝓut ponit bar.in.l.si ꝯstāte in.vi.q.j.q.p̄n.⁊ hoc maxie qn̄ agit̄ iudicio dotis repetēde,⁊ fit plenū piudicium, ꝓut ēt ponit Cor.in ꝯsi.cxxxvij.Vr̄ in hac ꝯsultatione.col.j. vol.iiij.Qui dicit ꝙ cū agitur ad dotē repetendā pōt peti compromissum si ius municipale dictat ꝙ cāe ꝯpromittant̄,qd̄ locū habere dȝ in statuto nr̄o,cū magis respiciat ordinatoria,q̄ȝ decisoria litis,prout dixi.s.in.iij.q.prin.in verb.clericus,vnde cum dotis cā dȝ regulari ƀm substantialia iudicioruȝ prout.s.dictum est ⁊ ponit Jas.in.l.j.in.v.col.ver.octauo adde.ff.so.ma.necesse est dicere ꝙ ⁊ ipsa veniat sub statuto nostro.

¶ Nec obstare posset si diceremus dotē n̄ posse alienari vt ex forma alterius statuti ergo nec cōpromitti de ea p no.in.c.cum tpe de arbi.q̄ꝛ r̄ndetur id esse in ꝯpromisso voluntario,secus in necessario vt dicam infra in verbo res prohibita alienari.

CAVSA

21 **Emergens,vt est.**

CAVSA

De compromittendo. Uel quod dilatio debeat dari,⁊ similia.Hec enim dn̄r esse emergentia,q̄ꝛ emergunt in ipso iudicio,ꝓ vt dicit Bar.in.l.i.C.de ord.iud.⁊ no.p Jas.in.l.qd̄ iussit.ff.de re iudi.⁊ p Cano.in.c.j.de or.iudi.An ⁊ ista veniāt sub nr̄o statuto,⁊ ēt de illis possit peti cōpromissūȝ,cū cepto iudicio partes sint in altercatione.an cā sit ꝯpromittēda,vel nō,vel sit danda dilatio vel non,⁊ alia similia,⁊ q̄ꝛ Bar.principaliter exēplificat cām emergentē in.q.ea an sit ꝯpromittendū,vt in.l.pe. C.de pac.⁊ ibi alij scriben.post ipsum,ideo questioneȝ ꝓsequar in dicto casu,an sit compromittendum.

¶ Et videbat̄ posse dici ꝙ de ista cā nō debeat ꝯpromissūȝ fieri,⁊ pro hoc est dictū Bal.in.l.si ex cā in addi.in ver.in gl.q̄ incipit cū ex culpa.ff.de mino.Qui dicit ꝙ si sup vno articulo tantum petatur compromissum , stante statuto nostro,ꝙ tunc non dȝ admitti,eo q̄ꝛ ꝯtinentia cāe nō debet diuidi,⁊ quia aut super tota fiat,aut super nihilo vt.ff.de admi.tut.l.cū q̄rerit̄,⁊.ff.de ꝓcu.l.in cā,nēc obstare dicit.l.pe.C.de pec.quia illud ꝓcessit de voluntate partium,vt in gl.in.d.l.si ex causa facit.l.quotiēs.C. de iudi.cum simi.¶ Scōo adducit̄ ꝓ hac parte id,qd̄ ratio finalis huius statuti est gratia litium minuendarū inter affines.l. q̄uis.ff.de arbi.sed hoc esset facere litem ex litibus ergo ⁊c.

¶ Tertio facit id qd̄ ꝯsuluit Bal.prout refert,⁊ seqnit̄ Pe. de anc.in ꝯsi.clxxxiij.Pro clariori in fi.vbi dicit ꝙ agebat̄ hypothecaria corā ptāte,⁊ exceptuȝ fuit de solutiōe debiti, ⁊ hac lite penden.petebat̄ pn̄cipaliter p ipsuȝ excipiētē reddi instr̄m solutionis cancellatum,⁊ super hac causa cōpromitti consuluit Bal.hoc peti nō posse q̄ꝛ super eo qd̄ deductum est in iudicio p viā exceptionis nō dȝ seorsum,⁊ pn̄cipaliter ꝯpromissum peti,⁊ si dicatur ergo reus excipiens nunq̄ȝ poterit petere compromissum,sed cogitur semper coram iudice litigare contra mentē ⁊ verba statuti r̄ndendo,dicit ipse,ꝙ tunc tantuȝ compromissuȝ petere poterit,quando contra petitionem,⁊ contra libellum cōtra ipsum directo excipit.Nam tunc solum cum eo dicitur esse lis,vel causa,⁊ questio,cum actio contra eum dirigatur,vt.l.litis nomen.ff.de verb.signi.⁊ sic demonstrat Anchara.ꝙ super principali petitione tantum potest fieri compromissum vt cōsuluit Bal.⁊ istud cons.videtur esse posituȝ in.l.si index in fi.ff.ö his qui sunt sui vel alie.iuris,in lect.Bal.

¶ Quarto adducitur illud quod videmus, idem non iudicari de emergenti,⁊ incidenti,quod iudicatur de principali,prout si statutum prohibeat appellationem intelligitur de causa principali,

pali, non autem de emergentibus, vt no. Barto. in. d. l. si ex cā
in. §. nunc videndum, ⁊ no. per. Cano. in. c. pastoralis in prin. de
ap. ⁊ dicit Ang. in cōsi. xlvi. viso puncto, ꝙ lz a snia diffinitiua si
ꝑ possessorio nō possit appellari, tñ ab interlocutoria appellat, ⁊
no. Domi. post Io. an. in. c. inqsitione ð her. in. vi. ꝙ hrticus, ꝗ
prohibet appellare, intelligit ð diffinitiua, si tñ fuerit grauatus
in processu litis per aliquā interlocutoriā non prohibetur ab ea
appellare, ex quibus ꝯstat ꝙ si super principali dz compromitti
non tamen super emergenti.

¶ Quinto facit, ꝙ ꝯsuluit Pe. Phi. Cor. in ꝯsi. ccxc. ꝙ fue-
rit iuste col. pe. ⁊ fi. vol. i. vbi dicit ꝙ si petat compromitti debe
re hūc articulū, vtrū ista cā sit cōpromittenda. aduertendū esse
ꝙ lz gl. in. l. si quis in ꝯscribendo. C. de pac. dicat ꝙ articulus in
cidēs possit ꝯpromitti, nō tñ dicit ꝙ vigore hmōi statuti arceat
quis ad cōpromittendū, ⁊ lz bar. inducat gl. ad statuta ꝗ̄ dispo-
nant ꝗ ꝯtrouersie, ⁊ qōnes cōpromittant nō tñ determinat, ꝙ
sit cōpromittendus iste articulus, vtrū cā sit cōpromittende, vel
ne sed reliquit indecisum ita glo. nō arctat, nā lz dicat ꝙ possit
compromitti. s. de voluntate partiū, nō tñ dicit ꝙ quis cogatur
ad compromittendum, ⁊ bar. non determinat subdens, ꝙ Bal.
⁊ Ang. non ponderarunt.

¶ Preterea dicit ipse lz arbiter subrogetur in locū iudicis nō
propterea sequitur ꝙ subrogari possit, qñ diuidatur continentia
cause, nam pro parte cognoscent arbitri, ⁊ pro parte iudex lz. n.
subrogetur in locū alterius, tamen est alter homo ⁊ id quod vni
innotuit, non innotescit alteri.

¶ Preterea si super quolibet litis articulo possit peti causam
cōpromitti, milies peti poterit cōpromissū in eadē cā, ita ꝙ nō
erit vllus litiū finis, vñ si vnus petet cām cōpromitti sup articu-
lo, an cā sit cōpromittēda, alius negabit cōpromitti debere hūc
articulū. ⁊ poterit petere cōpromitti hūc articulū, an debeat ꝑ
nuntiari cōpromittendum esse, an sit cōpromittenda controuer
sia, an causa sit compromittenda, ⁊ sic posset deduci in infinitū.

¶ Infinitas aūt est euitanda. l. si finita in prin. de dā. infec. ⁊ li-
tes fierent imortales, quarū interitū anhelant statuentes iō per
suaderi vr, ꝙ statuentes sumant illa verba litē cāz, ⁊ qōnē in po
tiori significatu. in. l. i. §. qui in perpetuū. ff. si ag. vect. vel emph.
pet. s. de qōne principali nō de quolibet articulo incidenti ne in-
cidamus in dictam ꝯtrouersiam, ⁊ ꝑpea non immerito bar. no-
luit decidere in. d. l. si quis in conscribendo.

¶ Adducit ēt illud ꝙ cause, ⁊ lites intelligant de causis pricipa
libus, nō ꝗlibet articulus cāe intelligit vna cā, vel lis intra ea ꝗ̄
hñr, in. l. post ꝗ̄ liti. C. de pac. ⁊ in. l. causas ⁊ lites. C. de trāsac. ⁊
ꝑ bar. in. d. l. amplius nō peti. ff. rē ra. hab. subdens ꝙ lz Fulgo.
aliud voluerit in his terminis, ⁊ forte ēt Pau. de ca. maior est
auctoritas dicit ipse Bar. ⁊ Pe. de anch. ⁊ maxie qz Rapha.
monebat auctoritate Bar. in. d. l. si quis in conscribendo, cuius
bar. auctoritas nihil est ex quo nihil determinat.

¶ In ꝯtrariū aūt veritas est, ꝙ de cā emergēti, ⁊ ð quolibet articu
lo pōt peti cōpromissum ꝑ ptes ex forma nři statuti, ⁊ ꝑ hoc est
tex. iuncta gl. ꝭm vnū intellectum in. l. pen. in ver. suā. C. de pac.
vbi compromissum factum fuit an renūciatio priuilegij fori va-
leat, pro eo. est tex. iun. gl. in. l. cū ꝑponas. C. de re. cre. vbi scdʒ
vnū intellectū fuit compromissū de isto articulo emergenti, an
qō ingenuitatis posset iurō decidi, ex quibus iuribus iunc. gl. sa
tis cōstat, ꝙ ex iuris cōis dispositione articulus emergēs com-
promitti pōt, ⁊ tūc dico ꝙ cū statuta recipiant interpretationē
passiuam a iure cōi ⁊ ꝭm illud regulent, ⁊ restringant ad casus,
in iure communi expressos, vt in. l. ij. C. de noxa. ⁊ in. c. cum di-
lectus, ⁊ ibi Abb. de consue. ⁊ no. Bar. Bal. Sali. Pau. de
ca. Cor. ⁊ reliqui in. l. i. §. in computatione. C. de iur. deli. ⁊ Ja-
so. in. l. certa. §. sed si quis. ff. de leg. i. ⁊ in. l. i. §. bonorū. ff. ad tre.
necesse est dicere ꝙ statutum nostrum recipiens interpretatio-
nem passiuam a iure communi debeat intelligi ⁊ inducere neces
sitatem compromittendi in illis casibus in quibus per ius cōmu
ne reperitur esse dispositum compromitti posse, nam per ius cōe
liberum est vnicuiqꝫ compromittere prout no. in. l. ij. §. tam ⁊ si
ff. de arb. ⁊ sic nullibi lex arctat compromittere. Unde statutū
nostrum compellens partes ad compromittendum recipiens ꝑ
dictam interpretationem intelligitur compellere in omnibus ca
sibus in quibus de iure cōi pōt fieri cōpromissum. ex quo ꝯiun-
cti, ⁊ affines compellentur in casu emergenti compromittere cū
ius commune concedat, ⁊ ex his pz esse rñsum ad adducta ꝑ cor
ne. dum dicit glo. in. d. l. pe. concedere, ꝙ possit cōpromitti non
aūt arctare, qꝛ iste compulsus prouenit ex dispositione statuti ar
ctantis ad compromittendum mediante concessione iuris cōis

volentis in his causis compromitti posse.

¶ Et ꝙ cā emergens ⁊ sic articulus iste an sit cōpromittendū
possit ⁊ debeat cōpromitti ponit bar. inferendo ex dicta gl. i. d.
l. pe. ⁊ ꝗuis ibi nō firmet, firmat tñ Fulgo. qui dicit se habuisse
de facto qōnem hanc ⁊ obtinuisse. ⁊ firmat Alexā. qui dicit ꝙ
verbum bar. est verbum vtilissimū, ⁊ Pau. ð ca. Are. Ant. de
alex. Jas. Claud. aquen. ⁊ Dec. in. d. l. pe. C. de pac. ⁊ Fulgo. in
d. l. cum proponas. C. de re. cre. ⁊ Deci. in. c. pastoralis. col. iij.
versi. ⁊ dum abb. de ap. ⁊ Cep. in ꝯsi. lxxiiij. viso statuto Taruí
sij. col. i. ver. ⁊ ad faciendū, ⁊ Soc. ꝗ dicit, ꝙ ista est cōis cōclu-
sio oiū doc. qui nos edocent, ad extorquendas causas de mani
bus iudicis in consi. li. prestantissime doc. in fi. vol. i.

¶ Ad adducta in ꝯtrariū, ⁊ ad primum dum dicit Bal. ꝙ ꝯtinen
tie cause diuidunt rñdent are. ⁊ Jac. de san. Geor. post alios in
d. l. pe. dicentes qō isti arbitri, qui debent eligi ex forma statuti,
succedunt loco iudicis ordinarij, vt dicit bal. in. l. si iudex. ff. ð his
qui sunt sui vel alie. iu. ⁊ iō dñr hře iurisdictionē, ⁊ esse delegati
vt. l. fi. ⁊ ibi ꝑ bar. ⁊ alios. C. de iud. vnde ipse iudex vř cognosce
re sicut qñ delegaret vnū articulū cause vt in auc. ad hec. C. ð iu
di. ⁊ in. c. super qōne. §. i. de offi. deleg. ⁊ in cle. vnica eod. ti. de
quo dicto ponam. ī. in. vi. q. prin.

¶ Alio modo rñdet huic obligationi Clau. aquen. in. d. l. pe.
dicens ꝙ aut tota causa principalis decidet per arbitros, aut ꝑ
iudicē ordinarium, quo vltimo casu non est inconueniens, ꝙ ar-
ticulus incidens cognoscatur per arbitros per iura que allegat
bar. maxie si est preiudicialis ad iurisd. iudi. ꝑ. c. tuā de or. iud.

¶ Ad scōm ꝙ lites nō minuunt, sed augent ꝯ̄ mentē statuti rñ
det Jas. in. d. l. pe. ꝙ illud ꝓcederet qñ calūniose peteret ꝯpro-
missum sup incidenti, vt lis principalis protellaret, sed Dec. in
d. l. pe. dicit ꝙ ista rō nō satisfacit, qꝛ nō tollit argū, ab sqꝫ ca
lūnia peteret cōpromissū. preterea dicit ipse si ꝑ calūniā petat
ēt in cā prin. nō dz ꝯcedi ꝑ ea ꝗ̄ no. Ang. in. l. ampliorē in prin.
C. de ap. cū si. vt tradit alex. in. l. cū qdā. §. quotiens. ff. ð iurisd.
om. in. vñ alr fz ipsū Dec. pōt rñderi, ꝙ ꝑ h ꝙ fiat ꝯpromissū
sup cā emergenti nō amplianť lites, qꝛ si cōpromissū nō esset lis
apud iudicē agereť ꝯ̄ mentē statuti, ꝙ voluit cās ꝑ cōpromissū
expediri, sed aduerte ꝙ precedēs rō calūnie adducta ꝑ Jas. tol
lit illud fundamētū Cor. dum dicit ꝙ posset iri in infinitū peten
do ꝯpromitti de eo possit an, iudicari ꝯpromittendū esse ꝙ ð cā
debeat cōpromitti nā tunc ꝯstat de manifesta calumnia per eā
petitionem, ⁊ sic compromissum peti non posset ob calumniam
per adducta superius.

¶ Alio modo rñdet Clau. aquen. in. d. l. pe. dicens ꝙ si cogno
sceretur principalem causam debere compromitti poterit statim fi
niri sine strepitu iudiciario per text. in. l. i. iuncta. l. iusiurandum
quod ex conuentione. §. si de qualitate. ff. de iureiuran. ⁊ sic non
fiet multiplicatio litis.

¶ Ad tertiū ꝙ idē nō iudicet de emergēti, qō de principali rñ
det Dec. in. d. l. pe. dicēs qō bar. loquit in statuto nřo de ꝯpro-
mittendo, qō est fauorabile, vt no. bal. in. l. qui se přis in pe. col.
C. vñ li. dixi in. ij. q. i. q. pri. allegata in ꝯtrariū aūt procedūt in mā
odiosa puta appellřo prohibet quo casu iura ⁊ statuta, ꝗ̄ prohi-
bēt appellōnē stricte dēnt interptari vt no. bar. i. l. ij. C. quo. ap.
⁊ in ꝯs. clxv. in qōne ang. ⁊ in ꝯs. cvij. Jacobus ⁊ Lucas, ⁊ ponit
idē Dec. in ꝯsi. xlix. Prestantissime doc. vol. i. ⁊ ex oibus. ꝭ. di
ctis pz responsum esse ad adducta per Cor. ⁊ Ancha.

¶ Intellige tñ predicta nō ꝓcedere, qñ emergeret articulus ex
aliqua qōne que de se principalr nō posset cōpromitti vt in cau
sis mixti imperij, ⁊ alijs. ꝭ. positis, ⁊ prout dicam in. q. seq.

22 ¶ † Iuxta igit ꝑmissa qro si esset cā de qua principalr nō posset
cōpromitti vt cā clara, ex instřo ⁊ mixti imperij vt. ꝭ. dcm est vel
si extaret statutū qō de aliqbus causis nō possint ptes ꝯpelli ad
ꝯpromittendū, an ex istis casibus si cā corā ordinario agitaret,
possz sup aliq emergēti peti ꝯpromissū vtputa an in tali cā sit cō
promittendū, necne, ⁊ videbať dōz qō sic ꝑ. ꝭ. dicta ex mēte bar.
in. d. l. pe. volētis sup emergēti posse fieri ꝯpromissum, ⁊ ex men
te alioꝝ supius allegatoꝝ, post bar. idē tenentiū, ⁊ ex mēte bal.
in. d. l. cū ꝑponas. C. de re. cre. volētis qō lz totalitas cāe nō pos
sit ꝯpromitti tñ vnus articulus in ea emergēs possit, put supius
latius deductū est ⁊ vt ponit Phi. frā. in. c. pastoralis. q. vi. de
ap. ⁊ dixi in precedēti. q. in. iiij. fundamēto ptis negatiue ⁊ pre-
missaꝫ opinionē vř sensisse are. in. l. fi. C. ð trās. de quo dicaꝫ. ī.
in verbo exceptio in. i. regła. ¶ Ueritas tñ in ꝯtrariū est put po-
nit Socy. in ꝯsi. ccc. in cā appellationis col. ij. ver. circa. ij. q.
vol. ij. q dicit qō ex quo super cā prin. tāqꝫ prohibitiua compro
missū fieri nō pt, nec sup incidēti ꝑ ea ꝗ̄ decidit barr. i terminis

in.l.solet.ff.de ali.ꝛ ci.le.vbi dicit ꝙ sicut in cā alimētoꝝ nō pt fieri trāsactio ita sup quolꝫ incidēti illius cāe qꝛ qcqd tāgit,quocūqꝫ incidēter cām alimentoꝝ,dr̄ cā alimentoꝝ ꝑ tex.in d.l.cū hij in prin.ff.de trās.vbi hoc refert ꝛ sequit̄ Pau.de ca.ꝛ bald. in.l.i.de re.cre.ꝛ Pe.de anch.in gl.lxxviij.inci.ex verbis snie ꝛc.ꝯfirmat ēt hoc rōne qꝛ qd incidens assumit sibi nāz cāe prin. tex.est cū gl.vbi oēs ita tenēt in cle.dispen.de iud.sicut ergo ꝓhibita trāsactione sup cā prin.cēset prohibita sup quolꝫ incidenti.ergo idē i cōpromisso cū d trāsactiōe ad ꝯpromissuz sp argrūt doc.l.post rē.ff.d trās.ꝛ in.l.si diuersa,ꝛ i.l.si cā cognita.C e.ti.

¶ Ad dcm̄ bar.ꝛ doc.in.d.l.pe.rn̄det ꝙ bal.in.l.papi.§.si ex cā.ff.de mi.in aposti.ꝛ in.l.pe.ff.de his q sunt sui vel ali.iu.ꝛ plerīqꝫ Mod ꝯrīu tenēt,sed posito ꝙ opinio bar.eēt vera tn̄ nō loquit̄ i casu nr̄o,qꝛ eius termini sunt valde diuersi,nā loquit̄ bar. qn̄ in cā prin.ꝑmittit̄ ꝯpromissuz ꝛ hoc hꝫ rōnē in se.qꝛ articuli incidētes assumūt sibi nāz cāe pri.vt ꝑ gl.ꝛ doc.in.d.cle.dispē. secus aūt hic vbi cā prin.nō cōprehēdit̄ a statuto,vn̄ q rōne nō eēt sup principali cā ꝓnūtiādū ꝯpromissuz,pari rōne nec sup qdnibus incidētibus q hn̄t necessaria cāe prin.ꝛ maxie ne ꝯtinentia cāe diuidat̄.l.nulli .C.d iu.subiūgēs multa ex iā dictis de quibus ꝑ cū. ¶ Predictā decisionē,ꝙ si sup pricipali nō possit cōpromitti,nec sup emergēti sensit alex.in.d.l.pe.in fi.C.de pac.ꝛ Cor.in.d.ꝯsi.ccxc.qd fuerit iuste col.fi.ver.insup.vol.i.ꝛ pōit Dec.in.c.pastoralis.col.ij.ver.ꝛ in fiñ de ap.ꝛ idē Dec.in ꝯs. xliiij.ꝛ olligenter col.ij.versi.sicut ergo vbi dicit ꝙ ex predictis alias fuit consultus luce ꝙ cum de cā de qua reperitur instrꝫ publicum nō debeat fieri cōpromissum,vt statutum dicit si ꝯtingat dubitari,an instr̄m sit publicum,non erit compromissuz fiendū super hoc,qꝛ cum in causa prin.negetur compromissuz ēt in isto dubio incidenti prohibitum videtur.

CAVSA

23 Reconuentionis, †an ꝛ hec causa recōuētionis habeat fomentū a statuto nr̄o,vt cum cepto iudicio factū fuerit cōpromissuz,reus cōuentus possit recōuenire agentē,corā arbitris.dōꝫ est ꝙ sic. nā ꝯiūis sit difficultas,an corā arbitris electis de volūtate ptium hēat locū recōuētio,ꝛ cōiter ꝯcludat̄ ꝙ nō vt ꝑ Bar.ꝛ alios,in auc.ꝛ ꝯsr̄.C.de sen.put ēt ꝯcludit ꝑ multa Mari.soci.in.c.i.i v.q.iiij.q.prin.de mutu.pet.ꝑ tex.ibi ponit alex.in ꝯsi.cxix.titulus qōnis col.iij.ver nō ob.alle.vol.ij.ꝛ in ꝯsi.cxxxv.cir.pri. col.vol.vij.ꝛ Lāf.in trac.de arb.q.xxix.vij.q.prin.ꝛ tex.ꝛ ibi doc.in.c.cum dilectus de arb.

¶ Ista tn̄ ꝯclo limitat̄,ꝛ intelligit̄,nō hr̄e locū quotiens sumus in arbitris electis ex forma statuti,nā corā eis locū habet recōuentio,prout ponit abb.in.d.c.i de mu.pet.in fi.q dicit ꝙ arbitri iuris,qui eligūt̄,vtputa cū eps̄,vult agere ꝯ̄ subditū vt in.c. clericus.xi.q.i.tunc putat recōuentionē fieri posse,ꝛ forte dicit ipse,idē in arbitris,q eligunt̄ inter ꝯsanguineos virtute statuto rū,ꝙ idē ponit Ias.in.l.est receptū col.iij.ver.ij.ex ista rōne.ff. de iuris.om.iu.ꝛ inserēdo ex gl.ibi dicens ꝙ in arbitris electis a statuto hꝫ locū recōuentio.sꝫ caue dicit Ias.ibi qꝛ lꝫ hoc casu partes cogant̄ cōpromittere,tn̄ cū postea eligēdo arbitrū interueniat ꝯsensus vtriusqꝫ partis imputandū est reo,si nō adiecit i ꝯpromisso facultatē recōueniendi,ꝛ quidā Io.de arno. Moder. singularista ponit hoc dcm̄ Ias.pro sing.in suo sing.xcv.incip.ex quo,quod tamen puto falsum vt infra dicam.

¶ Nam Mari.Soc.in.d.c.i.dicit ꝙ corā his arbitris ex forma statuti electis hꝫ locū recōuentio,ꝛ ꝯiūis.d.ant.ibi dicat in hmōi arbitris,sunt pōderanda verba statuti ꝑ.c.porro d priui. tn̄ dicit ibi idē So.ꝙ in dubio vera est opinio abb.nisi vba statuti repugnāt,eodē mō dico,ꝙ cū verba statuti nō repugnent in casu,nisi verba ꝯpromissi facti ꝑ ptes repugnent habebit locuz recōuentio,cū iudices electi ex forma statuti assumāt iurisdōnez amplā,ꝛ strictā hꝫ ꝙ ptes ꝯueniunt prout dicā.j.in.q.iij.vi.qō. prin.ꝛ dictū hoc ꝙ possit coraz his arbitris fieri reconuentio sequitur Fely.in.c.fin.in fi.de re iud.ꝛ abb.firmat hoc in.c.cum dilectus col.ij.ver.sed quero.de arbi.nec ob.quod dicit Ias.s. qꝛ facta electione per partes statutum transfert iurisdictionem per quam est locus reconuentioni cuꝫ statuti lex suppleat ex equitate vt detur reconuentio vt in simili ponit Deci.in.l.est receptum.in fi.ff.de iurisdi.om.iud.ꝛ etiam qꝛ isti electi arbitri substituuntur loco ordinarioꝝ,ꝛ assumunt iurisdictionem ordinariam,ꝛ perinde est ac si procederetur coram iudice ordinario cum vere sint ordinarij,vt dicam.j.in.vi.q.princi.ex quo reconuētio corā ipsis est dāda,dato ꝙ in ꝯpromisso nil sit dcm̄ d ipsa.

CAVSA

24 Cōpositionis. †An ꝛ de ista possit arbiter electus ex forma statuti cognoscere Bal.in.l.j.col.ij.C.de arbi.ꝛ in addi.ad Spe.in.§.excipit̄.ver. sed pone ꝙ in tit.de arbi.loquendo i simplici arbitro distinguit ꝙ aut exceptio ꝯpensationis opponit̄ ex eadē cā,de qua ē cōpromissuz,ꝛ tūc pt cognoscere,vt.ff.fa.her.l.menius.§.arbiter, tota claudit̄ i ꝯpromisso.Aut exceptio ꝯpēsatiōis,venit ex alia cā ꝛ tūc loquuntur i ꝯpēsatiōe iuris,aut ꝛ ista d iure pt opponi corā arbitro,qꝛ respicit nullitatē petitionis merito pōt reus ꝓbare ꝙ actor nullū hꝫ ius agendi vt.C.de ꝯpen.l.si ꝯstat,aut ē cōpensatio,q non est iuris nec de iure,sed est ꝓprie exceptio cōpensationis,ꝛ de ista arbiter nō cognoscit,qꝛ nō claudit̄ in ꝯpromisso,ꝛ qꝛ ꝯpensatio est qdā species reconuentionis vt no.in.l. neqꝫ.C.de ꝯpē.ꝛ de recōuētiōe nō cognoscit arbiter hoc dictū Bal.refert,ꝛ sequit̄ Ias.q plura accumulat in.l.cū aquiliana. ff.de trāsac.breuiter in hoc dicas ꝙ in casibus de qbus.s.arbiter nō cognoscit,possit indistīcte electus ex ex forma statuti nñ cognoscere prout dictū est.s.in cā reconuentionis,ꝛ allegata in ꝯrīuz procedunt in simplici arbitro electo de voluntate partiū, hic aūt sumus in arbitro electo ex necessitate statuti,sed in hac materia multum vrgent que dixi.j.in.vj.q.prin.in.iij.q.

CAVSA

25 Appellationis. †De hac dicā infra in questione sequenti principali.

CAVSA

26 Criminalis. †Ista nō venit sub statuto nostro nec de ea potest compromissum fieri tex. est in.l.non distinguemus §.iulianus.ff.de arbi.ꝛ ibi not.Bartol.Bal.Albe.ꝛ alij,ꝛ Pau.de cast.in.l.si quis.C.de epi.audi.qn̄.s.cā criminaliter intentatur vt vult gl.ibi ꝛ Bart.ne pena corporalis per ꝯpromissum vertat̄ in pecuniariam,idem dicas si pena pecuniaria mixtim partim accusatori,ꝛ partiꝫ publico esset imponēda nā tunc non ꝯpromittit̄,vt vult Bar.in.d.§. iulianus,ꝛ qꝛ pena applicatur ꝛ priuato,ꝛ publico magis dignū qd est publicū trahit ad se minus dignum.l.q religiosis.ff.de re le.ꝛ sump.fune.ꝛ publicū potius inspicit̄,ꝛ ꝓfert̄.l.i.C.de vend. rer.fis.l.pen.ff.de priui.credi.ꝛ ita in.q.statuti nostri,ꝯsuluit ꝙ non possit de hoc compromitti.Alex.in ꝯsi.lxxxij.In cā vertēte col.fin.volu.i.Sed si ciuiliter de crimine ageret̄,ꝛ esset pena pecuniaria applicāda parti tūc bn̄ ꝯpromitteret̄ ita est tex.in.l. qd ergo.§.ex ꝯpromisso.ff.de his q not.infa.ꝛ ibi Alb.Bald. Pau.de ca.ꝛ Bar.i.d.§.iulianus post gl.Abb.ꝛ Heri.boic. in.c.cām restitutionis,de in integ.resti.ꝛ Abb.post Inn.ꝛ Hosti.in.c.irrefragabilis.§.certū.in.ij.no.de offi.ordi.ꝛ ꝓhoc dr esse casuꝫ in.c.qntauallis d iur.iu.Aduerte i ꝑmissis ꝙ ingrū .s.est ꝯclusum cām mixtā criālē nō posse ꝯpromitti,ꝙ illud hꝫ locū qn̄ vnico iudicio,ꝛ snia tā pena ptis ꝙ̄ fisci iponit̄,vt puta si statutū dicat ꝙ turbās ꝯdēnet̄ in libris centū quaruꝫ dimidia sit ptis alia fisci,nā tūc ne ꝯtinentia cāe diuidat̄ nō lꝫ ꝯpromittere ꝑ priuatū ꝛ qꝛ magis dignū trahit ad se minus dignū,si vero pena imponit̄ ꝑ statutū separatim,vt si dicat ꝯdēnet̄ in libris.l. fisco ꝛ in qnquagita turbato tūc liceat de pte ꝓuati ꝯpromittere ita reperio distinxisse Io.fran.ripa.in rub.d ind.col.pen.n.cj. post Math.in sing.lxx.incip.no.ꝙ statutū. ¶ Sed an de penis maleficioꝝ possit compromitti.Bal.in consi.xcvij. Proponit̄.vol.v.distinguendo dicit ꝙ aut sumus in penis ꝓteritis, aut in penis futuris,primo casu ꝙ possit ꝯpromitti.scdo vero casu ꝙ non ea rōne qꝛ quis potest se obligare pro penis ꝓteritis ꝛ ad ꝯferendum in penā maleficij precedentis,sed nō in penā maleficij subsequentis.l.si area.§.finali.ff.de fideiusso.

CAVSA

27 Diuisionum iaꝫ factarū,† Duo frēs paternā hereditatem diuiserunt.ꝛ exinde instr̄m construxerunt,post aliquot annos,alter ex fratribus mouit questionē super hereditate paterna,ꝛ diuisionibus faciendis,ꝛ petebat alterū fratreꝫ ꝯuentū ꝯpelli ad ꝯpromittendum,stante forma

ma statuti qrit an talis cã diuisionũ ꝯprehẽdat sub statuto ⁊ successiue, an frater possit ꝯpelli ad ꝯpromittendũ. And. barb. in ꝯsi. liij. clemẽtissimũ Deũ vol. iij. determinat hãc. q. ⁊ decidit in casu pposito fratrẽ non posse ꝯpelli, motus qr diuisio bonoꝝ seu hẽditatis est trãsactio vt est tex. ⁊ hoc ibi colligit Ang. in. l. tres fratres. ff. de pac. in ver. trãsigerũt vbi eqparat diuisio trãsactioni, ⁊ trãsactio appellat. alleg. ẽt ibi Ang. in. l. q Rome. §. duo fratres. ff. de ver. ob. sed post trãsac. res dr liqda, ⁊ clara, vt vult bar. in. l. q tñ. ff. de arbi. vbi dicit q si res est effecta clara p transac. non põt iterũ iudicari, nec iterũ transigi. l. post rẽ. ff. de transac. ergo sequit necessario q cũ ista diuisio sit transactio nõ poterit peti ꝯpromissum, adducit ẽt illud q exceptio q impedit ꝯtest. lit. impedit ꝯpromissum, vt p Bal. in. l. fratris. C. de trãs. ⁊ dicã. j. in verbo exceptio, ⁊ cũ transactio impediat ꝯtestatione ergo ⁊ ꝯpromissum subiungẽs ẽt multa ex his q posui in precedentibus qõnib. ⁊ attẽtis premissis, qd h non hz difficultatem.

RES

28 **Prohibita** alienari. † An ⁊ de hac partes possint ꝯpelli ad ꝯpromittendũ, dici posset q non p tex. in. c. cũ tpe. ⁊ p ea q ibi notãt doc. de arb. vbi Ant. d but. ⁊ Abb. dicũt posse colligi arg. optimũ, q is q non põt rem alienare seu de ea libere disponere nõ põt ꝯpromittere cũ p cõpromissum posset seq alienatio, vñ subijcit Abb. in. d. loco. col. ij. q põt in pdictis dari regula, q sup oibus, q qs põt alienare põt ꝯpromissum facere in alijs aũt q alienare non põt saltẽ sine certa solẽnitate non põt ꝯpromittere sine ista solennitate, ⁊ pro hoc facit tex. in. d. c. cũ tẽpore, ⁊ gl. ⁊ Bart. in. l. nulli. ff. de trãs. ⁊. l. non solum iunc. glo. C. de predi. mino. non alie.

¶ Facit qd ponit Cap. alleg. cij. non põt clericus vbi dicit, q clericus non põt ꝯpromittere, quo ad ppetuum ecclesie preiudiciũ, ⁊ subiũgit, q hinc est q is q iurauit non alienare Ro. pontifice inconsulto, non põt ꝯpromittere, ne p arbitrũ ꝯtingeret alienationẽ fieri, vt p Jo. an. post Hosti. in. d. c. cũ tpe. in verbo, licentia, de arbi. ¶ Accedit qd ponit Cardi. in ꝯsi. xcv. Ad primũ. col. fi. vbi qrit an ꝯpromissum factũ a prelato sine lnĩa supioris valeat, ⁊ dicit, q vz quo ad ea, q cadunt in ptãte prelati d arbi. c. cũ tpe, quo ad alia vero non, vñ si p laudũ fuit pnunciatum aliqd. p qd pueniat ad alienationẽ rei ecclesiastice, non vz ꝯpromissum quo ad h, nisi interueniat auctoritas supioris, ⁊ lnĩa sic intelligo, dicit ipse qd no. Spec. de arbi. §. restat. versi. sed nunqd clericus, ⁊ inferẽdo ad casum, de quo ibi, dicit q quo ad illd qd pnunciauerunt arbitri de domo illa, q remaneret cõductori p. cccxxxv. libris, vt dr in casu, non tenuit laudũ presupposito, q domus esset monasterij. ¶ Confirmant predicta p id qd ponit Ro. in ꝯsi. clxxv. Dictũ vlti. versi. ij. principalr, vbi dicit q laudũ reddit nullũ, ex eo qr non est pmissum clerico de re ecclesiastica ꝯpromittere nisi in sui tm̃ preiudiciũ, non aũt in preiudiciũ ecclesie sine auctoritate diocesani, vt no. gl. in. c. peruenit. d arb. ⁊ ibidẽ Hosti. ⁊ alij plene, ⁊. d. Ant. eo. ti. c. cũ tpe. ⁊ spec. in. d. §. restat. versi. sed nunqd prelatus, qd idẽ ponit Ro. in ꝯs. cclxix. Circa primũ. colũ. iiij. versi. tria aũt vbi determinat, q sbtus Romane sedis immediate non põt sine ꝯsensu ipsius Romane sedis ꝯpromittere. ¶ Premissa aũt demonstrant vera p id qd ꝯsuluit Soci. in ꝯsi. xviij. psequẽdo. col. x. vbi ꝯcludit q ꝯpromissum factũ p Abbatissam de re sue ecclesie non teneat, subijciendo q ꝙuis sit dubiũ vtꝝ rector, vel prelatus ecclesiasticus possit ꝯpromittere sine ꝯsensu capli, ⁊ sine supioris auctoritate de iure in arbitrũ, si mõ fiat sup rebus ecclesie, maxime sup re, que non possit alienari sine ꝯsensu, ⁊ auctoritate superioris. Tñ dicit ipse, cõis opinio vr esse, q non possit ꝯpromittere per no. per Bu. ⁊ Jo. de imo. in. d. c. cum tempore.

¶ Qd aũt nr̃a vr esse decisa per Deci. in ꝯsi. xliij. Et diligenter, vbi ꝯsulendo determinat, q stãte statuto, q cãe ꝯpromittantur inter quascũq psonas, ⁊ de qbuscũq rebus, put ponit in fi. d. ꝯsi. sub eo statuto non veniũt bona cõmunalia, q nullo modo pñt alienari, p pdictas decis. subiungẽs, q statutũ, quo gñaliter cauet dẽre fieri ꝯpromissũ, intelkr sup reb. de qb9 possint ptes ꝯpromittere, non aũt de illis rebus, de qbus ꝯpromissum phibet, vt bar. decidit in. l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbi. idẽ bar. ⁊ bal. in. l. pretor. ff. de tut. ⁊ cu. da. ab his. nã statutũ intelkr bm ius cõe. l. ij. C. de nox. c. cũ dilectus. de ꝯsue. not. in. l. fi. §. in ꝯputatione. C. de iure deli. iõ ꝯsonat, q hoc statutũ p qd cogit actor ad ꝯpromissum, intelligat de rebus, de qbus alias ptes possent ꝯpromittere, vt sequit Lafr. in trac. de arbit. in vlt. par. q. xlviij. Facit q d tali statuto no. bar. in. l. elegãter. in pn. ff. de ꝯdi. inde. in. l. post rẽ. ff. de trãsa. in. l. si cã cognita. C. eo. ti. subiungẽs aliã rõnẽ, qr ille q phibet alienare, sicut non põt immediate alienare, ita nec põt facere actũ, p quem seq posset alienatio glo. not. in. l. itẽ qr. ff. de pac. l. codicillis. §. mr̃e. vbi bar. de leg. ij. ⁊ no. in. l. si ita qs. §. eadẽ lege. vbi gl. ⁊ doc. ff. de verb. obliga. ⁊ qr melius est a prin. occurrere, ꝙ postea secuta alienatione puidere. l. fi. C. in qb. cau. in integ. resti. non est neces.

¶ Hanc eadẽ ꝯclusionẽ, q qui non põt alienare, non põt compromittere, facit Deci. in ꝯsi. xxxix. Juridicã. col. ij. versi. sicut ergo dicens, q bona minoꝝ, ⁊ pupilloꝝ non pñt alienari sine cã legitima, ⁊ decreto. l. lex que tutoris. C. de admi. tuto. Eodẽ mõ laudũ arbitri, vel arbitratoris non tz de eius re, ⁊ idem Deci. in ꝯsi. cclxxxij. viso puncto. col. j. vol. ij. vbi dicit q qui non potest alienare aliqua bona phibet sup illis ꝯpromissum facere, qr ex compromisso posset sequi alienatio, quod idem ponit Jo. franc. de sancto Naza. in lib. ij. respon. cap. vij. col. v. ⁊ idem Dec. in consi. cccclxv. Jn casu ad me. volu. iij.

¶ Contrariũ mihi magis semp placuit, ⁊ verius puto q immo sup re phibita alienari, nisi aliud resistat, nisi phibitio alienationis partes teneant ꝯpromittere ex forma statuti nr̃i. ⁊ in hac qstione facio regulã ꝯriã illius de qua. s. vcz, q ille q non põt alienare teneat ꝯpromittere, ⁊ ẽt possit, ⁊ hanc regu. verã demonstro, qr videmus q minor de re sua imobili ẽt cũ tutore non põt disponere p tex. in. d. l. lex q tutores. C. de admi. tut. nisi interueniat cãe cognitio, ⁊ decreti interpositio, ⁊ tñ ꝯstat q minor tenet ꝯpromittere sine solẽnitatibus stãte hoc statuto arg. text. in. l. si plures. ff. de pac. ⁊ ibi hoc tz Ang. Pau. de ca. Alex. ⁊ Jas. q ponit eã legẽ in. l. ⁊ sũũ. in. §. hodie. eo. ti ⁊ decidit bal. ⁊ Saly. Are. Pau. de ca. Alex. ⁊ Jas. q dicit hãc opi. esse veram in. l. fi. C. de in integ. resti. ⁊ ꝯsuluit alex. in ꝯsi. ccliiij. abunde satis. vol. vj. ⁊ bal. in ꝯsi. cclviij. Super eo qd querit. volu. iij. ⁊ dixi s. in. iij. q. prin. in verbo minor, vbi ꝯclusum est minorẽ posse cõpelli ad ꝯpromittendũ stãte hoc statuto, ⁊ sic q non põt alienare, põt ꝯpromittere ex vi statuti. ¶ Preterea precedens regula demonstrat vera, qr videmus, q curator datus hẽditati iacẽti non põt ꝯpromittere volũtarie vt ponit ang. in ꝯsi. cxcij. Querit. ⁊ tñ talis curator põt stante statuto nr̃o ꝯpromittere, cũ non dicat eo tũc alienare, vt ponit ange. in. d. ꝯsi. cxcij. ⁊ in ꝯsi. seq. Pro decisione. col. fi. qd idẽ refert, ⁊ sequit Deci. in ꝯsi. xxij. Et p tenui. vol. i. ⁊ idẽ Deci. in. c. cũ. M. de ꝯsti. col. pen. nu. xxxj. Ex quo apparet, q curator qui non põt alienare, põt ex h statuto ꝯpromittere, de quo dixi. s. in. iij. q. prin. in ver. curator, ⁊ sic longa est dr̃ia, an ꝯpromittat voluntarie, an vero necessario ex forma statuti, cũ scdo casu ptes dicant esse in iudicio, ⁊ arbitri electi vigore statuti sint iudices, vt no. in. l. apertissimi. ⁊ in. l. fi. C. de iudi. ⁊ dicã. j. in. q. vi. prin. Vñ videmus qd ex snĩa cõpromissi voluntarij non agit de euictione, vt est tex. in. l. si dictũ. §. si ꝯpromisero. ff. de euic. ⁊ tñ si fuerit snĩa arbitri electi, ex necessitate huius statuti ex eoꝝ snĩa agitur de euictione, vt ponit bar. in. d. §. si cõpromissero. in prin. ⁊ bal. in. l. fi. C. de iudi. ⁊ dicam. j. in. q. ix. prin. in particula de effectu in scda illatione.

¶ Et ad hoc facit rõ ꝯsiderata per abba. in. c. ꝯtingit. in fi. de trãs. qui dicit q prelatus solus põt esse in iudicio ẽt super re immobili, ⁊ tñ de eo non põt facere ꝯpromissum, rõnẽ adducit, qr iudiciũ est necessariũ, iõ in eo esse põt, ꝯpromissum aũt est volũtariũ adducit. d. §. si ꝯpromissero, ⁊ sic in actu necessario res nõ alienabilis põt deduci, ⁊ per ꝯñs in hoc ꝯpromisso necessario, secus in voluntario. ¶ Preterea statutũ nr̃m dr respicere ordinatoria, put ponit Pau. de ca. in ꝯsi. cccxx. q in cã appellationis. volu. j. ⁊ Corn. in ꝯsi. cxiiij. Quãuis. vol. ij. ⁊ Dec. in. c. ecclesia sancte Marie. col. xviij. versi. iij. infert. de ꝯsti. ⁊ dixi s. in verb. clericus. ⁊ in verb. forensis. in. iiij. q. prin. Sed in statutis ordinatorijs quelibet res, ⁊ persona que põt deduci in foro statuti, includit vt no. Bar. ⁊ alij in. l. j. C. de sum. trini. ergo ⁊ res ista adhuc prohibita alienari.

¶ Preterea arg. de re ad psonã ⁊ ecõtra dicit validum, prout videt tex. in. l. qui furere. ⁊ ibi not. albe. ff. de statu homi. ⁊. l. si quis inquilinos. §. si ita legatum. ff. de legatis primo. ⁊ in. l. si qs filio exheredato. §. pen. ff. de ininst. testa. sed persona que alias non astringebat ad cõpromissum de iure cõmuni, põt ex forma statuti ad id arctari, put dictũ est, supra in. iij. q. pri. in verb. naturalis, ⁊ in ver. clericus. ⁊ in ver. forẽses. Ergo eodẽ mõ dñz, est, q res q alias de iure cõi, nõ poterãt deduci in cõpromissum stãte statuto possint nũc p arbitros tractari, ⁊ d illis ꝯpromitti.

¶ Et tenendo hanc partẽ, quam semp verã putaui, ad addu-

cta in pͥnum, ꝙ qui non pōt alienare, non pōt ꝯpromittere, vnico verbo rñderi pōt, ꝙ illud ꝓcedat in ꝯpromisso voluntario, secus aūt in necessario, put in casu statuti nostri per superius adducta, vt in simili dicit scriben. ꝙ stantibus pluribus arbitris, vnus possit sine alio iudicare de iure cano. ꝙ intelligit in arbitris voluntarijs, secus in necessarijs electis ex forma iuris, vel statuto ꝑ, vt no. Bar. in. l. item si vnus. §. item si plures. ff. de arbi. ⁊ Alex. in. l. duo ex tribus. in prin. ff. de re iudi. ⁊ Deci. in. c. prudentiā. col. vij. nu. xxj. de offi. deleg. ⁊ Soci. in ꝯsi. liiij. in fine. Abunde ⁊ subtiliter. vol. j. ⁊ dicit Bal. in ꝯsi. cccclj. Joānes versi. circa tertiū. vol. v. ꝙ dispō. l. j. C. de arbi. ꝙ nō appellet̃ ꝓcedi in voluntario, secus in necessario electo ex vi statuti, ⁊ de his late dicam. j. in. vj. q. prin. ⁊ sic que fiunt ex necessitate statuti non regulant̃ ꝺm ea q̃ fiunt voluntarie per partes, put in simili dicit Bar. in. l. iij. §. vtrum. ff. ad sille. vbi vult ꝙ officialis qui capit bānitum, non ꝯsequit̃ premiū statuti, qꝛ non voluntarie, ſꝫ ex necessitate statuti hoc fecisse vr̃. Unde dicit Roma. in ꝯsi. cxviij. ꝙ actus ex necessitate factus, non ꝯprehendit̃ sub lege ꝓhibente actum fieri, ⁊ post Roma. dicebat Cur. in consil. xvij. Magnificus, ꝙ statutū ꝓhibens alienationem non hꝫ locū vbi quis ex necessitate laudi cogit̃, ⁊ dicit barto. in. l. j. C. de eden. ꝙ argentarius qui suscepit mandatuꝫ scribendi non tenet̃ actione mandati, qꝛ non vr̃ mandatum voluntariū, ex quo ratione officij cogebat̃ illud suscipere, ⁊ sic ꝯstat diuersam regulam actus voluntarij, ab actu necessario ⁊ plura circa hanc materiam accumulat Deci. in. c. cum. M. col. pe. de consti. ⁊ Fede. in. l. filius fami. in. §. diui. nu. ccxvj. de leg. j.

¶ Ad illud aūt quod vr̃ ꝯsuluisse Dec. in ꝯsi. xliiij. superius alleg. vbi ꝯsuluit ꝙ stāte statuto, ꝙ cause ꝯpromittant̃ inter quascunqꝫ personas, ⁊ de quibuscunqꝫ rebus, rñderi pōt, ꝙ Deci. male senserit, cū fundamentū suum corruat, ⁊ argu. hoc non teneat, non pōt alienare ergo nec ꝯpromittere, qꝛ vt dixi. s. istud argu. non procedit, ⁊ hec ꝯña non tꝫ qñ ꝯpromittit̃, ex necessitate statuti, prout ⁊ ipsemet, Dec. fatet̃ in. d. ꝯsi. xxij. vbi vult curatorē teneri ad ꝯpromittendū per statutū, qꝛ non dr̃ diminuere hḗditatem, ex quo necessitat̃. idem ponens in. d. c. cum. M. col. pe. vel aliter possemus dicere ꝙ statutū, super quo ꝯsuluit Deci. ꝙ de quacunqꝫ cā, ⁊ quelꝫ persona ꝯpromittat, illud statutū sit odiosum, cū generaliter loquat̃ prout dixi. s. in. ij. qō. iij. q. prin. qō non est in statuto nostro, qō dr̃ esse fauorabile cū comprehēdat tm̃ ꝓpinquos, vt ipsemet Dec. fatet̃ post alios scrib. in. l. ꝗ se patris. C. vn. libe. vel possumus dicere ꝙ Deci. non fit motus ad id decidendū per eā rationem tantū, sed ex ꝗplurib. alijs vt ibi per eum, cum ēt idēmet Dec. in consi. ccc. Uisa petitione. col. iij. expresse hoc dicat ꝙ statutum non hꝫ locum qñ compromittitur necessitate statuti nostri.

RES

29 **Emphiteotica.** † Infert̃ ex predictis, ꝙ ꝗuis sit questio inter scribē. an de re emphiteotica possit fieri compromissum sine ꝯsensu domini, ⁊ Bal. in. l. fi. §. fi. in fi. C. com. delega. determinauerit ꝙ sic, ⁊ tñ ꝯriū tenuerit Jas. in. l. iij. nu. cix. vers. ix. quero. C. de iur. emph. per eā rōnē, ꝙ qui non pōt alienare nō pōt ꝯpromittere, ꝙ ista decisio dñi Jas. (presupposita vera) non ꝓcedat qñ sumus inter ꝯiunctos, qui ex forma statuti ꝯpromittūt ꝑ superius adducta.

RES

30 **Feudalis.** † Secundo infert̃, ꝙ ꝗuis qō sit, an vasallus possit ꝯpromittere de feudo in preiudiciū dñi, vt ponit Spec. in ti. de arbi. §. restat. versi. sed nunquid vassallus, ⁊ Bap. de. s. bla. in tract. de arbi. q. xviij. ⁊ late Cur. in trac. de feudis, in. viij. q. iiij. q. prin. attñ difficultas hec cessat, quotienscunqꝫ ꝯpromittit̃ ex forma statuti qñ. s. cā feudalis agit̃ corā iudice ordinario palatij cōis Pad. ꝺm qō determinat̃ ꝑ scrib. in. c. ceterum. de iudi. ⁊ ponit̃ in statuto Padua no. ix. incip. oēs hoies sub titu. de ꝯpe. iudi. ⁊ sic quotiens res feudalis deducit̃ in iudiciū pōt inter eos ꝯpromitti ꝺm formam statuti per superius adducta, secus si essemus coram dño feudi.

RES

31 **Fideicōmissaria.** † Tertio infertur ꝙ si de re subiecta fideicōmisso fuerit questio inter aliquos propinquos, ꝙ ⁊ de illa poterūt compromittere ꝺm statuti normā, cū ex necessitate faciant, ⁊ possint per superius adducta, ⁊ ꝑ hoc ēt facit, ꝙ testator non pōt facere, qn leges non habeāt locū in suo testō. l. nemo pōt. §. j. de leg. j. ⁊ rō est, qꝛ iurisdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare, non est cuiqꝫ permissum ⁊ premissis adde, qō dicit bart. in. d. l. nemo pōt. in fine. prime col. ꝙ testator non pōt facere, ꝙ statutum de insinuationibus, non habeat locū in suo testamento, per rationes ibi adductas, ⁊ maxime cū statutū nostrū inuentuꝫ sit, ad euitandas lites, odia, ⁊ rixas propinquorum, ⁊ pacem ineundam, vt dixi supra, in. ij. q. prime. q. princi.

Tractatus de exceptionibus

Impedientibus litis ingressum.

32 **Exceptio.** † Quandoqꝫ est illius nature vt rem, vel cām in iudicio deductaꝫ impediat in statuto nostro cōprehendi, in tm̃ ꝙ partes excipientes nō possint super illa cā compelli ad compromittendū, vnde facta petitione, eo modo reus excipere qñqꝫ pōt, vt immunis reddat̃ ab onere statuti nostri exceptiōes aūt hee ꝗplures sunt ⁊ iō eas inferius particulariter enumerabo sed antequā deueniam ad particulares exceptiones, faciam tres regulas necessarias in hac materia.

Prima erit regula, ꝙ ois exceptio, q̃ impedit litē ꝯtestari perimēdo non differendo, illa eadē exceptio impedit cōpromissum fieri, ꝗ regulā facit bal. in. l. fratris. C. de trāſ. vbi dicit, ꝙ ois exceptio litis finite impedit ꝓcessum in limine iudicij, vñ non opꝫ litē ꝯtestari, subiūgēs, ꝙ si deberet ois controuersia cōpromitti ex forma statuti ista nō deberet cōpromitti, qꝛ motor litis decise non dꝫ ad aliquid audiri per tex. ibi in. d. l. fratris. ⁊ per textum. in. l. iij. §. ibidē. ff. ad exhibe. Roma. in singu. suo in verb. statutum versi. nota vnum dicit ꝙ ista regula est vera, ꝙ ois exceptio impeditiua litis ingressus, est impeditiua compromissi, vt per Bal. ⁊ istud quotidie versatur in palatio Pape, ⁊ per ora procurat. tamen qꝛ Bal. eam conclusionem non bene probat ideo dicit ipse, sic proba. difficilius qd dissoluitur, ex post facto, iam factum, ꝗ ab initio impediatur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. sed exceptio litis ingressus superueniens pendente compromisso dissoluit illud, vt probabo, igitur magis debet a principio impedire medium probatur per tres tex. primo exceptio transactionis que est impeditiua litis ingressus, vt. d. l. fratris, ⁊ l. eleganter. §. si quis post. de condit. indeb. ⁊ in. c. j. de lit. contest. in sexto, ⁊ resoluit compromissum. l. non distinguemus. versi. non est cogenduꝫ, de arbi. ergo, ⁊c. Secundo probatur exceptio legationis, nam talis exceptio, impedit litis ingressum. l. ij. §. legatis. ff. de iudi. cuꝫ similibus ⁊ in. c. exposuit. de dilat. ⁊ hec eadem soluit compromissum, casus est nota. in. d. l. non distinguemus versi. item si ꝯrationem, ergo, ⁊c.

¶ Tertio probat̃ in. l. item si vnus. in prin. de arbi. vbi habes, ꝙ exceptio cessionis bonorū impedit litis ingressuꝫ, vt in eo. ti. de cessi. bo. ⁊ illa dissoluit ꝯpromissuꝫ, tex. est in. d. l. itē si vnus. Secundo principal'r probat̃, nam exceptio rei iudicate est impeditiua litis ingressus, ⁊ illa dissoluit cōpromissum legiste hñt de hoc dictarellum, sed canoniste hñt casum, in. c. exposita. de arbit. l. legiste ꝓbant sic transactio, ⁊ ꝯpromissuꝫ equiparantur in auc. si vero contingerit. C. de iud. sed transactio non pōt fieri post rem iudicatam. l. si cā cognita. ⁊ l. si diuersa. C. de transact. ergo, ⁊ ꝯpromissum, ⁊ ita probando dicit consuluisse, ꝺm Bal. qui lꝫ vera dicat, tñ sepius illa non probat, sed si bene aduertat̃ ad dictum Bal. probat optime ipse ꝯclusionem suam per illud generale, ꝙ motor litis decise non dꝫ ad aliqd audiri ꝑ iura per eū adducta. ¶ Hanc eandē regulā, ꝙ exceptio impediens litē impediat ꝯpromissum ponit bal. in. l. si iudex. in fi. ff. de his qui sunt sui vel al. in. ⁊ Sal. Ful. Alex. Jas. Clau. aquē. ⁊ Dec. in d. l. fratris. ⁊ dicit ibi Alex. ꝙ istud nūqꝫ exeat de mēte tua, qꝛ de facto habuit ⁊ obtinuit idē tꝫ Alexā. in. l. non distinguemus §. deliberari. ff. de arb. in add. ad bar. Soci. Jas. in. l. j. ff. d trāſ. in prin. Fely. in. c. inter monasteriū. de re iu. col. xij. nu. xx. Deci. in. l. postꝗ liti. col. ij. versi. no. ij. C. de pac. ⁊ consulendo, hoc idē ponit Cor. in ꝯsi. cxxj. in addi. in fi. incip. post consi. volu. j. ⁊ idē ponit in ꝯsi. lxv. qm̃ pñs col. j. vol. iiij. ⁊ Soci. in ꝯs. ccc. in cā applōnis. col. iij. ꝟ. j. qꝛ vr̃. vol. ij. ⁊ ht Ang. i ꝯs. ccviij. visa narrōne, ꝙ fatuus est ille ꝗ cōpromittit, de quo non pōt vexari.

¶ Solus

¶ Solus Aret. in d. l. fratris, videt distinguere dicens regulã predictã, q exceptio impeditiua litis cõtesta. impediat cõpromissum esse verã indubitanter, qñ opponens pbaret exceptionem suã tpe oppositionis, per instrm, vel acta publica, tunc. n. cum ius suũ esset liquidũ non dz astringi ad cõpromittendũ fm Bal. no. in l. ambitiosa. de decre. ab ord. faci. si vero nõ pbet modis predictis, vel ex cõfessione partis aduerse tpe quo opponit, sed tñ offerat se paratũ pbare incõtinẽti, fm naturã istaꝝ exceptionũ, vt hr p bar. in l. cũ apud semproniũ. indi. sol. tunc subdistingue, qr aut qrit, vtꝝ excipiẽs cogat facere cõpromissum sup qõne principali, ⁊ dõm est q nõ, qr sic auferrerẽt sibi defensio exceptionis declinatorie, ⁊ cogeret pcedere prepostere, qđ non est cõueniẽs, vt. l. a pcedẽte. C. de dila. ⁊ in c. exhibita. de iudi. ⁊ in l. j. C. de ordi. iudi. aut petit cõpromissum sup ipsa exceptione, ⁊ tunc vr q fieri dẽat p tex. ⁊ gl. no. ⁊ qđ ibi bar. in l. si qs in cõscribẽdo, C. de pac. tñ dicit ipse, ⁊ hoc forte esset equũ, q qr pars hz pbare incõtinẽti hoc ius suũ dicat esse liqdũ, qđ est de primo liqdãdũ, arg. in l. fi. C. de cõpens. hec Aret. sed qr vr ipse innuere sub dubio forte, q ob exceptionẽ de primo pbandã nõ possit de cã cõpromitti, attñ sup ipsa exceptione cõpromissum peti possit dicas hoc veꝝ nõ esse, qr phibito eo qđ sup principali nõ cõpromittat. Certũ est, q sup incidẽti ex eo non est cõpromittẽdũ, prout dixi. s. in hac. q. in verb. cã emergẽs de cõpromittẽdo ibi, iuxta pmissa qro, ⁊ sic cõclo, ⁊ regula indistincta erit, q exceptio impediẽs ingressum litis, impedit cõpromissum quã ẽt ponit Alex. in cõs. lxij. in cã, ⁊ lite. col. ij. versi. iij. vol. vij. ⁊ Jas. in l. eleganter. in prin. col. j. ff. de condi. indebi. ⁊ barba. consil. liij. col. ij. Clementissimum. volu. iiij.

33 **Secunda** † erit regula in exceptiõibus pemptorijs de qbus. s. q tales exceptiones pemptorie, vel anormale q opponunt, vt impediãt litis cõtest. ⁊ sic cõpromissum vt in pcedẽti regula, dẽnt opponi in viz ⁊ formã dilatorie, vt dat practicã bar. in l. cũ qrebat in fi. ff. indi. sol. q dicit q est aduertẽdũ in mõ pponẽdi istã excep. Nã dz qs dicere, dico q nõ potes agere, qr non hẽs actionẽ, secus si diceret, dico q non foues iustitiã, qr solui, qr tunc nõ opponeret ad pcessum, sed magis ad merita cãe, hoc idẽ ponit bar. in l. fi. ff. p suo. ⁊ Ang. in l. vir bonus. ff. indi. sol. q dicit, q tunc demũ impediũt litis ingressuz, qñ opponunt ad pcessum, secus si ad merita, vel ad iustitiã cause. Exẽplũ si reus excipit, q ego non sum audiẽdus super libello, nec sup eodẽ ad vlteriora procedi, tunc dicit ipse, apte excipit, ⁊ impedit ingressus, sed si dicit tm se debere absolui a petitis p talem excep. sibi cõpetentẽ, tunc inepte excipit, vt impediat ingressus, ⁊ iõ de sua exceptione discutit solũ post cõtestationẽ, idẽ sensit Jo. an in addi. ad Spec. in ti. de dila. in §. j. versi. itẽ querit in addi. q incip. opponunt. ⁊ Cy. in l. i. C. de dila. Pau. de ca. in l. nã ⁊ postea. ff. de iureiu. Ang. Roma. Alexã. Jas. in l. ait pretor. el. ij. ff. eo. Soci. in c. i. in ij. q. vij. art. prin. de lit. cõtesta. Ang. are. in §. eque. col. pe. ⁊ fi. insti. de excep. ⁊ oẽs deniqz.

¶ Regula aũt predicta vr non hre locuz in materia statuti nri vt necesse sit eas exceptiones in vim dilatoriaꝝ opponere, nam Dec. in d. l. fratris. C. de trãsac. dicit q exceptiones litis finite ẽt si non essent opposite ad pcessum, sed ad merita cãe, qr ex talibus excep. res vr clara, ⁊ decisa, non vr hre locũ statutũ, vt no. bar. in l. post rẽ. ff. de trãsac. ⁊ in l. eleganter. in princ. ff. de cõdi. inde. ⁊ iõ tale statutũ dicit ipse, non hz locum post publicatas attestationes, qr res est liquida, vt no. bal. in l. j. ff. de transactio. in versi. itẽ est argm, ⁊ Alex. sequit in l. si cã cognita. C. de trãsa. ⁊ Moder. l. j. ff. eo. ⁊ dixi. s. in. v. q. prin. in verbo, publicato.

¶ Sed aduerte, q declaratio hec Deci. posset pcedere, quotienscunqz de exceptione cõstaret ex instrõ. vel ex cõfessione ptis vel ex aliquo alio documẽto publico, nã tunc hũ veꝝ esset q ẽt si opponeret in vim perẽptorie, partes non possent cõpelli ad cõpromittendũ, eo qr res esset clara, put dixi. s. in hac. q. in ver. cã clara. Secus aũt esset si de exceptione obiecta in vim perẽptorie non cõstaret, sed necesse esset sup ea pbationes inducere, vt dicam. j. Nam tunc lis cõtestaret, testes examinarent, ⁊ nondum publicato pcessu non appareret de iuribus partium, ex quo cõpromissum peti posset, vt dicam. j. in. q. seq. tutius tñ esse existimo, si ad impediendũ cõpromissum hee exceptiones opponunt in vim dilatoriarũ, fm ordinem supradicte regule, cum pluribus defensionibus sit tutus. C. nemo pluribus. de regu. iur. libro. vj. vel fm vtrũqz, nam hoc est vtilior, vt per Ange. in l. nam ⁊ postea. ff. de iureiurando.

34 **Tertia** † erit regula, q opponẽs istas exceptiões, que veniunt ad impediendũ ingressum, si non cõstet ex instrõ, eas incontinenti probet, alias si tales exceptiones non possent pbari incontinenti, ⁊ requirerent altiorem indaginem, tunc reseruarent post litẽ cõtest. vt dicit bar. in l. cũ qrebat in fi. ff. indi. sol. p no. in l. nã ⁊ postea. ff. de iureiu. qđ ẽt no. ibi bar. ⁊ Jas. ⁊ Soci. in l. ait pretor. la. ij. ff. eo. ⁊ Soci. in d. c. j. in ij. qđ. vij. arti. de lit. cõtest. ⁊ Ang. in §. eque. col. pe. insti. de excep. ⁊ huius reseruationis rõ est fm Fran. de alb. vt dicit Soci. in d. l. ait pretor (cũuis Jas. ibi eã sibi attribuat) eo qm exceptio q opponit in iudicio preparãte q regrit altiorẽ indaginẽ venit examinãda in iudicio preparato, ⁊ reseruat vt est casus in l. iij. §. idẽ. ff. ad exhi. sz iudiciũ añ lit. cõte. dr esse preparatoriũ cãe. l. a pcedẽte. C. de dila. ergo ⁊c. Ex tali aũt reseruatiõe resultant notabiles effectus, qr detecta veritate exceptiõis oĩa postea acta sunt nulla p bar. in l. ille a quo. §. si de testõ.

35 ¶ † Incõtinẽti aũt qñ dicat pbari Abb. in c. veniẽs. el. ij. col. iiij. versi. vlterius qritur. post Inn. ibi, ⁊ bar. in l. si is a quo. ff. vt in pos. leg. dñt incõtinẽti pbationẽ fieri esse relinquẽdum arbitrio boni iudicis, ⁊ forte vsqz ad octo dies, vel plures, non aũt expectabit, vt pducat testes de vltra mõtes arg. c. lras. in fi. de resti. spo. cõcludẽtes istõ arbitrariũ esse cõsiderata qualitate, ⁊ qũtitate cãe, ⁊ interesse probãdi arg. l. j. ff. de iur. delib. ⁊. c. de causis. de offi. deleg. qđ idez ponit Inn. in d. c. veniẽs.

36 ¶ † Limita pdictã cõclõne nõ pcedere qñ exceptio opposita cõcernit psonã iudicis, vel actoris, nam tũc lz regrat altiorẽ indaginẽ tñ dz prius, ⁊ ante oĩa liqdari fm bar. in l. fi. circa fi. ff. pro suo. ⁊ in l. qdam cõsulebat. ff. de re ind. ⁊ ita limitat Jal. in d. l. ait pretor. la. ij. ff. de iureiuran.

37 **Reperio** † Nãm hãc exceptionuz in diuersis locis tactã p scrib. ⁊ maxime de istis exceptionibus, ipediẽtibus litis ingressum, accumulate aũt p nõnullos, nã Mart. de fan. tractatũ fecit de istis exceptiõibus ipediẽtibus in quo apposuit circa. xxx. exceptiones, ⁊ Alex. in l. vir bonus in addi. ad bar. ponit. xliij. ⁊ ang. are. in §. eque. insti. de excep. ponit. xliiij. ⁊ Maria. soci. in c. j. in vij. arti. de lit. cõtest. ponit. xxxij. ⁊ Phil. frã. in c. j. in iiij. col. ⁊ seq. de lit. cõte. lib. vj. ponit p viã falletiaꝝ. xliij. excep. ex quo reducẽdo illas oẽs exceptiões in vnã cõsonãtiã insil cũ alijs positis p scrib. in l. cũ qrebat. ⁊ in l. vir bonus. ff. ind. sol. ⁊ in l. ait ptor. la. ij. ⁊ in l. nam ⁊ postea. ff. de iurein ⁊ in c. exceptionũ. de excep. ⁊ in alijs locis.

¶ Diuidã totã hãc mãm, ⁊ p qnqz capita principalia subnectẽdo. lxx. exceptiões p qs ipedit lit. cõte. ⁊ successiue cõpromissuz.

¶ Primo ponam exceptiones prouenientes.

¶ Ex pacto, ⁊ conuentione.

¶ Secundo, Ex successione, ⁊ testamento.

¶ Tertio, Ex iudicio, ⁊ in eo agitatis.

¶ Quarto, Ex actionis defectu.

¶ Quinto, Ex lege tam communi qm municipali.

¶ Subnectam etiam quasdam exceptiones dilatorias que inter predictas enumerantur per scribentes.

Primo ex pacto ⁊ conuentione.

EXCEPTIO

38 **Pacti** de non agẽdo. † Exceptio hec impeditiua ẽ litis ingressus, ⁊ successiue ẽt cõpromissi, ⁊ hoc dictum ponit Inn. in c. j. de lit. cõte. li. vj. vbi fecit illã cõstõnẽ, ⁊ ipsemet cã declarauit ponẽs in sua cõpilatione, seu appatu sub tit. de lit. cõte. dicẽs post alias exceptiões, q ipediũt ingressuz litis, q idẽ vr, ẽt si solũ pactũ fecisset de nõ agẽdo vlterius, vel de aliquo debito, nã hmõi exceptio cõ rescriptũ recte opponit, ⁊ litis cõte. retardat, secus aũt si pactũ de non petẽdo fecisset, qr tũc nõ retardaret litis cõte. subdẽs rõnẽ quare aliud sit, qñ paciscit de nõ petẽdo, ⁊ aliud qñ paciscit de nõ agẽdo, qr qñ paciscit de nõ agendo, nihilominus extra iudicium petere põt, ⁊ nihilominus debitor manet obligatus ex pmisso lz agere nõ possit. ff. de cõdi. ind. l. naturalr. ff. de iudi. l. vir certis, ⁊ ita si pmitteret cõ se litẽ cõtestari nõ opposita pdicta exceptione, post litẽ cõte. opponere nõ posset cũ sit declaratoria fori, sed vbi paciscitur de nõ petendo nullo modo remanet obligatus, ⁊ ita post litis cõtestationez põt excipere concludens itaqz pactum de non agendo impedire litis contestationem q idem tenuit Archi. Jo. and. in d. c. i. de lit. contes. ⁊ Do. de. s. Gemi. ibi reddens ratione quare pactuz de non agendo impediat, ⁊ pactum de non petendo non impediat qr dicit ipse illo casu pactũ concernit processuz ⁊ instãtiaz, alio casu concernit actionem illam perimendo, fm Jo. de san.

¶ Bar. in. l. si vnus. §. pactus. col. v. versi. sum expeditus. ff. d pac. relatis dictis Inn. in. d. c. j. dicit q ipse non dicit veritatē Bal. in. l. si non sorte. in. §. adeo. versi. no. tñ. ff. de cdi. ind. dicit q siue sit pactū de non petēdo, siue de non agēdo, exceptio pacti non impedit litis cōtest. ⁊ est rō, qr ante litē cōtesta. non tenet ex pacto qr non venit ꝯ. l. amplius. ff. rē ra. hab. ⁊ no. in. l. qui fidē. de transac. post litē cōtest. incipit teneri, ⁊ tunc incipit repelli, qr in facto negatiuo promisso, nulla nascit actio anteq̄ fiat de verb. obli. l. cū filius. §. in hac. l. ij. in prin. de cdi. ob cau. post litē cōtest. non impedit processum, qr pcessus est indiuiduus, ⁊ sic est initiatus, ergo ⁊ finē dꝫ accipe, qd est per diffinitiuā sniam, idem Bald. in. l. eleganter. §. si qs post versi. extra querit. ff. de cdi. ind. relatis dictis Inno. dicit q cōiter tenemus, q simplex pactū non impedit litis cōtesta. qr non cedit dies ante cōtestationē. C. de excep. l. si quidē. nec est dria vtrum fiat apud acta, vel extra iudiciū. C de trāsac. l. siue apud. C. de pac. l. pacta nouissima.

¶ Ang. areti. d. §. eque. insti. de excep. in. ix. except. dicit q exceptio pacti de non agendo non impedit cōtestationē ꝫm Ang. in. l. fratris. C. de transac. post Innoc. in. d. c. j. ⁊ dicit rōnē esse, eo qr pars non dr agere, nisi lite cōtestata. l. amplius non peti. ff. rē rat. hab. ⁊ ibi glo. ⁊ Bar. vnde cum ante non dicat agere, q̄ fuerit litem cōtestatus, ergo nisi fuerit litem cōtestatus, non pōt dici, q venerit ꝯ suū pactum, ergo pactū de non agēdo non pōt prius opponi, q fuerit lis cōtestata, ergo non dr talis exceptio, que possit opponi ad impediendum processum incohoari.

¶ Non puto recedendū esse a prima snia que p Can. cōiter est approbata, ⁊ ēt p legistas, nā Bal. in. l. perēptorias. C. sent. rescin. non pos. approbat ⁊ declarat dictū Inn. in. v. col. in versi. quero vbi dicit q exceptio pacti de non agendo pōt opponi, ne lis cōtestet secus est in pacto de non petendo, qr agere est demū in iudicio, ⁊ supponit litis cōtest. ergo nō agere supponit per lit. non cōtest. ⁊ sic refert ad exercitium nec illud pactū tollit obligationem naturalē, nec elidit ciuilem actionē, vnde si reus patitur litem cōtestari istud pactū est ꝯsumptū, ⁊ iō ex pacto de non agēdo non orit exceptio perēptoria, sed ex pacto de non petendo, qr respicit actionē, non solū, prout est in agere sed in eius quiditate ⁊ sba parit exceptionē, ⁊ elidit actionem, ⁊ tollit naturalem ⁊ elidit ciuilem, vt. ff. de pact. l. si vnus. §. pactus. ⁊. §. si cū dotem idē Bal. in. l. postq̄ liti. C. de pac. dicit q post alias exceptiones impedientes litis ingressum, est sexta exceptio pacti de non agendo, nā per ipsam inducit quedā litis renuntiatio, ⁊ subiungit ibi Bal. q ex pacto de non agendo oriunt due exceptiões. s. declinatoria ⁊ perēptoria, ⁊ iō nimirū si impediunt processum arg. ff. de in ius voc. l. neq3 impuberis. §. fi. vnde non est vna exceptio perēptoria tm̄ que opponat in propria vi, sed in vim declinatorie, ⁊ re vera due sunt exceptiones, ⁊ quelꝫ opponit in ppria vi, qd no. dicit ipse, qr est subtile idē Bal. in. l. si vnus. §. pactus. versi. qd in specie idē tꝫ, eo qr p pactū istud non tollit obligatio, sed magis respicit pcessum cāe subiungēs, q due oriuntur exceptiones vna declinatoria ⁊ alia perēptoria, vt. s. dixi, idem vult ipse Bal. in. l. cū qs. col. pe. C. de in. ⁊ fac. igno. dicens, q q̄uis gl. in. l. postea. de pec. sentiat q petere ⁊ agere sunt idē tñ hoc non est verū dicit ipse. l. amplius. ff. rē rat. ha. idē dicit in. d. §. pactus in. d. ver. qd in specie, ⁊ in. d. §. adeo. dicit q q̄uis opponi non possit ope exceptionis ad excludendā cōtestationē, attñ opponit p offm̄ iudicis si est notoria. ¶ Hanc sniam sequutus est Ang. in. l. fratris. C. de trāsac. approbans dicta Inn. in. d. c. j. idē voluit Alex. in. d. l. vir bonus in addi. ad Bar. ff. rē ra. ha. in. xvij. exce. ⁊ Ias. in. d. §. pactus. col. xj. nu. xxxvj. ⁊ Soc. in. d. c. j. in. xvij. excep. de lit. cōtest. qui tñ dicit q ista exceptio est simplex dilatoria. ⁊ Alex. in. d. §. pactus. col. pe. ⁊ Ioan. de imo. q vr distinguere inter pactū factū ad tps. ⁊ factū simpliciter. in. l. eū qui. §. qui ita. el. j. ff. de ver. obli. ⁊ vt vides Bal. non dꝫ esse in ꝯsideratione cū sit sibi inuicē ꝯrius, ⁊ videat recessisse ab illa snia, ⁊ Aret. in. d. §. eque. non debeat similiter quicq̄ inducere, cū Inno. teneat ꝯriū illius ad qd allegat, ⁊ precipue Innoc. ⁊ Ang. p eū allegati ⁊ eius rō tollat p dictū Bal. s. positū in. d. l. pemptorias. C. sen. res. non pos. ¶ Et aduerte ad supius dicta ingtū Inno. vr sentire q ista exceptio opponi debeat añ litē cōtest. postea aūt non, qr dicit Phi. fran. in. d. c. j. in glo. ij. q Bal. vult q pactū de non agendo sit peremptoriū, ⁊ non solū respiciat exordiū, sed ēt quēlibet actum, ⁊ maxime post litem contestatam. l. si procurator. ff. de excep. dol. l. qui procuratorem dat. ff. d e proc. quod satis constat ex dictis Bal. proxime deductis, dum vult duplicem oriri exceptionem alteram peremptoriam, ⁊ alteram dilatoriam.

EXCEPTIO

39 **Pacti de non** petendo. † An ⁊ hec impediat litis ingressum, ⁊ sic ꝯpromissū tex. in. l. creditori. C. de pact. vr innuere, q impediat litis ingressum ibi, nā exceptio ppetuo pacti ꝯuēti vel doli residui petitionē repellit, ex quo apparet, q p pactū de non petendo repellat petitio, ⁊ sic litis ingressus, idē vr sensisse glo. in. l. j. in fi. ff. ad sen. gl. tert. vbi dicit tex. q senatus decreuit indicata ⁊ transacta, ⁊ finita remanere firma, ⁊ postea tex. subiungit finita ꝯsensu, ⁊ ibi gl. exēplificat in pacto gratuito de non petēdo ⁊ sic apparet, q exceptio pacti de non petēdo est exceptio litis finite impeditiue litis ingressum ꝯiungēdo his q̄ dicit tex. in. c. j. de lit. cōtest. li. vj.

¶ Contrariū est verius q exceptio pacti de non petēdo nō impedit ingressum, ita ponit Inno. Arch. Io. an. Dom. ⁊ alij cano. supra positi, in. d. c. j. de excep. lib. vj. ⁊ rōnē dat bar. in. l. nā ⁊ postea. ff. de iureiu. q dicit q qñ verba edicti pferunt hoc mō pacta seruabo, vt in edictis de pactis, talia verba non tēdūt ad impediēdū principiū iudicij, ⁊ sic effectū cāe respiciūt, ⁊ nō modū, vel cām seu principiū agendi, vñ non impediunt litis cōtesta. Ang. in. l. vir bonus. ff. in. sol. dicit q exceptio pacti gratuiti facti de debito liquido, de quo non erat ꝯtrouersia, aut aliud simile, nunq̄ impedit litis ingressum qr venit tm̄modo ad obligationē perimēdā, hoc idē voluit bal. in. d. l. perēptorias. C. sen. resc. non pos. ⁊ Ang. in. l. fratris. C. de transac. ⁊ Alex. in. l. creditori. C. de pac. qui dicit cōis opinio est q non impediat litis ingressū, ex quo non est exceptio litis finite, nec est exceptio que ostēdat actori ipso iure actionē non ꝯpetere ⁊ sic ppie exceptio est perēptoria simpl'r que non impedit litis ingressum. d. c. j. de lit. cōtesta. in. vj. ⁊ allegat. l. perēptorias. C. sen. resci. non pos. dictū hoc sequuti sunt Soc. Ias. Clau. Deci. in. d. l. creditori. Ray. in. d. l. j. in fi. ff. ad tert. vt refert Soci. q idē tꝫ in. d. c. j. in. xviij. excep. de lit. cōtes. ⁊ Phi. fran. in. d. c. j. col. j. post gl. ibi de lit. cōtest. lib. vj. ⁊ ex predictis demonstrat, q Aret. in. d. §. eque. in ix. excep. male senserit, ⁊ falso allegauerit scribentes, dū dicat eos tenere, q pactū de non petendo impediat litis ingressum.

¶ Ad ꝯria, ⁊ ad tex. in. l. creditori respōdet Alexā. ibi ⁊ dicit, q illa verba dū dicit repellit petitionē intelligēda sunt. s. in effectu, sicut quelibet exceptio perēptoria, que opponi pōt vsq3 ad sniam. l. peremptorias. C. sen. resc. non pos. ⁊ sentit hoc Bar. in. l. nā ⁊ postea. ff. de iureiu. vel aliter respōde (dicit ipse) q ibi dꝫ intelligi q ꝯstabat per instrm pductū de pacto de non petēdo, circa qd instrm, actor nihil opponebat, nā tunc quelꝫ exceptio tanq̄ notoria posset impedire litis ingressum, vt p Ioā. mon. ⁊ Io. an. in. c. vt circa de ele. in. vj. cū alijs, vt ibi p eum. ¶ Sed Deci. in. d. l. creditori. dicit, q ista scda resolutio non caret diuinatione, ⁊ alio mō respōdet Soci. ibi q pp ꝯcursum solutiōis, que quidē solutio impedit petitionē, qr solutione eius qd debet ois tollit obligatio, insti. quib. mod. tol. obli. in prin. ⁊ cū ista solutione facta pro parte ꝯcurrit pactum pro residuo, vñ pp ꝯcursum solutionis natura pacti alterat, ꝫm quod not. in simili, in. l. qui patri. ff. de acq. here. ⁊ qd ponit Bart. in. l. iij. in. §. cato. in iij. oppos. ff. de ver. ob. ⁊ qd ponit idē bar. per illū tex. in. l. precipuus. §. codē obseruādo. C. de appella. cogita tñ dicit Soci. vñ Deci. in. d. l. creditori. dicit, q ista respōsio non satisfacit qr videtur contra illum tex. vbi dicitur, q partim iure ciuili per solutionem ⁊ partim iure honorario vꝫ exceptione pacti debitor liberatur, vnde patet q natura pacti non alteratur propter concursum solutionis, ⁊ ideo non esse recedendum a prima sententia, seu solutione Alex. Claud. aquen. in. d. l. creditori dicit, q ista resolutio Alex. intelligendo illum tex. quo ad effectum est vera, nec ex ea violatur litera, quia immo illa verba relata ad exceptionem partis hoc de propria natura important, quia lex vbiq3 dicit, q exceptio repellit actionem. l. ij. in prin. ⁊ to. tit. ff. de exceptio. ideo inepte allegat ille tex. per Fulgo. q ista exceptio impediat litis ingressum.

¶ Et istam sententiam puto veram. Nam text. in. l. creditori vtitur isto verbo repellit, quod verbum importat retropellere, vnde necesse est q si retropelli debet petitio sit admissa, ⁊ per consequens super ea ceptum sit iudicium, ⁊ successiue lis contestata. Nam si non est petitio, ⁊ non est admissa, non repelletur arg. l. manumissiones quoq3 cum alijs. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ sic verba illa verificari debent, vt repellatur petitio, iudicio iam agitato, ⁊ habeant respectum quo ad effectum iudicij, ⁊ sic ad eius finem quod secus est in. d. c. j. de lit. contest. lib. vj. vbi text. vtitur istis verbis non impedit, nec retardat, que verba respiciūt

principium

principium iudicij, et eo casu impediunt, ut petitio nullo modo admittatur, ut clare apparet ex illo.
¶ Ad gl. in l. i. ff. ad tertul. rndet Ange. in d. l. vir bonus. ff. iu. sol. q text. ille dz intelligi qn de debito erat lis vel dicas, q ibi tex. (dicit ipse) nõ sensit de pacto, sed potius de iureiur. ut dicit Jo. an. in d. c. i. et hanc rñsionē Ang. sequit Socy. in d. c. i. in xviij. exce. et subiūgit. q ex eius rñsione limitatur precedens decisio, q qn esset pactum de non petendo factum super lite, pactum hoc impediret litis ingressum.
¶ Sed aduerte quo ad istā exceptionez, q q̄uis nõ impediat litis ingressum, ut. s. cõclusūz est, attñ puto, q si de isto pacto constaret p instrz vel ex aliquo alio documēto pub. q tūc q2 res eēt clara cõpromissūz impedireť, cū de cā clara nõ cõpromittať, ut dixit Abb. et Imo. et Alex. in l. si sic de ver. obl. et posui. s. i hac q. in verbo cā clara, et sic ista exceptio h casu nõ ipediet litis cõtestatione, ipediet tñ cõpromissum si mõ de ea appareat ut. s. secus aūt si nõ appareret, nā tunc ordinareť ſm premissam rełaz.

EXCEPTIO

40 Pacti de non adeundo iudicē. † Hec exceptio impeditiua est litis ingressus ut vult bal. in l. post q̄ liti in v. op. C. de pac. ubi dicit q est, et qnta exceptio q̄ impedit pcessum. s. pactū de iudice nõ adeūdo. l. dedi in prin. ff. de cõdi. ob cāz et dcm̄ h sequiť Alex. in d. l. vir bonus in addi. ad bart. ff. iu. sol. et Pau. de ca. in l. ait ptor. ff. de iureiu. et Jo. pet. in l. eleganter §. si qs post ff. de cõdi. ind. p. l. amplius. ff. rē rat. hab. put refert, et sequiť Soc. in d. c. i. exce. xvij. de li. cõte. et Phil. fran. in d. c. i. fal. xxxij. et eo magis talis exceptio impedire dz cõpromissūz q2 arbitri electi ex forma statuti sunt iudices prout no. in l. fi. C. de iud. et dicam. j. in q. vi. prin.

EXCEPTIO

41 Pacti de non mouendo litez. † Et ista exceptio impedit litis ingressūz, et successiue cõpromissūz put ponit bal. in l. eleganter. §. si qs post col. iij. ff. de cõdi. inde. alle. l. lutius §. tres hr̄des. ff. ad tre. et Soc. in d. c. i. de li. cõte. exce. xvij. post bal. dicit q ille q pmisit nõ mouere lite, vel cõtrouersiaz impeditur litē cõtestari, eo q2 sic audiretur c̄ promissa per tex. in c. audi tis, de resti. spo. cum tñ ille tex. loquatur in promissione iurata, de qua dicam infra.

EXCEPTIO

42 Pacti non cõtestandi litē. † Et hec impedit litis ingressum, ut p bal. in l. ij. col. xxvi. ver. denuo. ff. de iure iu. q subiungit q quelibet exceptio de mundo ex partium cõuentione posset impedire litis ingressum.

EXCEPTIO

Pacti de ingrediendo possessionem auctoritate propria.

43 † Et ista exceptio impedit ingressum litis, et etiam cõpromissūz nā pactuz hoc de ingrediendo auctoritate propria equiparatur sniē, ut sicut in omni iure, qd oritur ex inia, proceditť super eius executione summarie, et sine libello, ut. l. a diuo. §. si sup rebus. ff. de re iu. et l. minor. xxv. an. cui fideicõmissum. ff. de min. et p Inno. in c. cõquerente. de offi. or. ita siťr procedendum est sup executione huius cõuentionis, q̄ ex partiū volūtate descendit, eqparatur aūt istud ius exeq̄ndi ex cõuentione iudicis auctoritati. ff. d pig. ac. l. fi. et ff. so. ma. l. dotis. ita ponit Anch in cõsi. clxxxiij. p clariori subiungens q stante hoc pacto si eius executio petať p iudicis officium petens compelli non põt ad compromittendūz stante statuto nostro.

EXCEPTIO

44 Pacti iurati, † et ista exceptio impedit ingressum litis, necnõ et cõpromissi petitionē put ponit Phili. fran. in d. c. i. in gl. ij. in fi. post alios de li. cõte. li. vi. q dicit concludendo, q siue sit pactū iuratū de nõ petendo, siue de nõ agēdo, siue simplex iurm̄ de nõ petendo, oi casu exceptio ex iurō descendens impedit litis cõtestationē, et põt opponi añ litē cõtestatā, et ad rescriptū, et pcessūz, ut sic periuriū euiteť, ſz Inn. et Archi. et Jo. an. p tex in c. veniens, de accu. et no. in c. fi. de fo. cõpe. li. vi. ubi. n. ex admissione ad iudiciū qs incurreret piurium q2 venit c̄ iurm̄, talis exceptio impedit litis ingressum, et repelli tur ille qui temerarie agit, ut in d. c. fi. et facit. l. eum quē temere ff. de iudi. et ſm ipsum intellige hoc in casu qn̄ extra iudiciū fuisset iuratum, et ita intelligitur in hac exceptione, nam de iudiciaria dicam. j. in. iij. parte in excep. xxij. et pro hoc facit q not. do. de ro. deci. ccccij. in nouis. q̄ inci. item si agenti. dicentes q agēti interdicto, unde vi in cā beneficiali obstat exceptio iurī spõte prestiti ēt post spoliationē de nõ molestando spoliatorē, in iudicio, vel extra, lz. n. renuntiatio beneficij ēt cūz iurō facta post spoliationē nõ impediat restõnē, ut in c. sollicite. de rest. spo. tñ iurm̄ de nõ agendo, vel restõnē de nõ petendo obstat agēti possessorio recuperande facit gl. in c. ex insinuatione. de procu. et p Inn. in c. super hoc. de renun.
¶ Conclusionē hanc ponit ēt Alex. in d. l. vir bonus in addi. ff. iudi. sol. et Soc. in d. c. i. exce. xvij. de li. cõtest. et q stāte iurō nõ possit peti cõpromissūz ponit Pau. de ca. in cõsi. xiij. visis, et cõsideratis oibus de quibus. s. vol. ij. et Alex. in cõsil. xxxvij. viso et opportune discusso. col. viij. vol. ij. et dixi. s. in hac. q in ver. cā ex iurata pmissiõe, ubi posui dicta Pau. de ca. et ponit So. in cõsi. xxxviij. pro decisione. col. fi vol. i. ubi cõcludit q infz appositum in c̄ctu impedit cõpromissum pp periculū periurij per. c. verum. de iureiu. et alia ut per eum.

EXCEPTIO

45 Pacti criminalis, † et ista impedit litis ingressum eo casu quo in criminalibus trāsigi põt ſm bald. in l. trāsigere. C. de transactio. q ideo est q2 ipso iure tolluntur actiones criminales, et iniuria remittiť, ut. l. si tibi decem. §. quedā. ff. de pac. et insti. de iniur. circa fi. et ponit Phil. frā. in d. c. i. ix. limi. de li. cõte. li. vi. et quo casu intelligatur dic ut posui. s. in hac q. in verbo causa criminalis.

EXCEPTIO

46 Pacti cum alio, † et hec impedit ingressum litis, nam pactum factum cum una persona non hz locuz in altera, et eodem modo si pactum est de una re, et alia petať nā tunc nõ admittiť libellus. l. si unus. §. añ ois. ff. de pac. et ponit Philip. franc. in d. c. i. fallentia. xli. de lit. contesta lib. vi. Unde si habeo pactum cum Titio de dandis centum et illa centum petam a Sempronio virtute illius pacti a iudice repellor, quia est cum alio.

EXCEPTIO

47 Mutue cõuentionis, † et hec impedit compromissūz, naz ubi determinatio facta est, vel conuentione, vel lege tunc arbiter non potest se intromittere, et stante hoc statuto partes non possunt compelli ad compromissum, ex quo certum est, q aliud voluerunt, et per consequens compromisso non est locus, ita dicit Floria. in l. certo. §. si totus in fin. ff. de seru. rusti. predi.

EXCEPTIO

48 Translactionis, † et hec impedit cõtõnem litis, necnon, et compromissūz, casus est in d. c. i. de li. cõte. li. vi. et in l. causas. C. de trāsa. barto. et alij in l. eleganter. §. si quis post. de cõdi. inde. et no. in l. cum querebatur. ff. iudi. sol. ponit Soc. in d. c. i. excep. ij. de li. cõte. et alex. in d. l. vir bonus. in addi. ff. ind. sol. et Ang. in d. §. eque. in. iij. exce. et Phil. fran. in d. c. i. in. ij. limi. de lit. contesta. lib. vi. et ponunt et alij in l. fratris per illum tex. C. de transac. et per regulaz illius tex. de qua dixi supra in prima regula, deciditur q ista exceptio impedit compromissum, et ita arguendo tz Soc. in d. l. eleganter. §. si quis post. et consulendo decidit in materia statuti nostri. Alex. in consi. lxij. In causa, et lite. col. iij. vers. iij. q statutum. vol. vij.
¶ Limita istud non procedere, quotiens transactio non eēt valida, utputa, trāsactio fuerit facta super beneficio ecclesiastico, ita limitat Jal. in d. l. fratris.

¶ Limita secūdo, ꝛ intellige quando transactio fuit specialis, ꝛ super re certa, vel causa, secus autem, si sit generalis, vt. l. si de certa. C. de transac. ita Ias. in. d. l. fratris.
¶ Limita tertio, ꝛ intellige si transactio sit facta bona fide, vt. l. j. in fi. ff. ad tertul. secus autem si non bona fide, ita intelligit Soci. in. d. c. j. in. d. ij. exceptione.

EXCEPTIO

49 **Solutiōis.** † Ista exceptio impedit litis ingressum ꝑut sentit gl. in. l. vir bonus. ff. iudi. solu. ſm Bar. ibi inquantū allegat. l. cū querebat. versi. proinde. e. tit. vbi tex. loquit̃ non solum de exceptione transactionis, sed ꝛ solutionis, ꝛ ꝙ talis exceptio sit litis finite, ꝛ impediat litis cō testationē, ꝛ idem tȝ expresse Bart. in. d. l. cū querebat̃ per illū tex. ꝛ gl. que appellat hanc exceptionē litis finite, item mouet̃ per. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. vbi tex. dicit, ꝙ sine actione nemo experit̃, ergo si impedit̃ experiri impedit̃ agere, ꝛ no. Bal. in. l. ij. in. xviij. col. versi. ij. oppo. ff. de iureiu. Idē voluit Soci. in. d. c. j. excep. xix. de lit. ɔtesta. ꝛ Alex. ponit ēt in d. l. vir bonus. ff. iudi. sol. vbi alleg. dictū Bart. in. l. semel. C. de appo. pub. lib. x. per illū tex. ꝛ sequit̃ Are. in. d. §. eque. excep. iiij. insti. de excep. ꝛ Phil. franc. in. d. c. j. fallen. xxv. de lit. cō testa. lib. vj. ꝛ dicā in seq. q. sed aduerte ꝙ dn̄i de Rot. decisio. cliiij. in antiq. dicunt ꝙ hec exceptio non impedit litē ɔtesta. ꝑ no. ꝑ Inn. in. c. j. de lit. ɔtest. lib. vj. ꝗuis lex videat̃ dicere ꝙ ꝑ solutionem lis videat̃ finita. vt in. l. ꝑinde. ff. iudi. sol. qđ tñ mihi non placet vt dicam.

EXCEPTIO

50 **Acceptilatiōis.** † Quēadmodum superior solutionis, ita ꝛ hec est litis finite, vt dicit Bar. Ang. in. d. l. vir bonus, ꝛ Bar. ꝛ Io. Pet. in. l. nā ꝛ postea. in prin. ff. de iureiu. ꝛ Soci. in. d. c. j. excep. xx. qui subiungit, aduertendū esse circa predictas duas excep. solōnis, ꝛ acceptilationis, ꝙ ꝯ̄ istas vr̄ hodie esse tex. in. c. j. de lit. ɔtest. lib. vj. iuncta gl. iij. sup verbo defensionis, nā inquantū text. ibi dicit ꝙ nullus defensionis obiectus ante litē ɔtesta. hȝ impedire lit. ɔtest. ꝛc. gl. exēplificat in defensione, q̄ insurgit ex solu. ꝛ acceptilatione, ꝛ expresse sentit, ꝙ predicte except. ꝛ solōnis, ꝛ acceptila. non impediūt litis ɔtes. ꝛ ꝑ ɔ̄ns ēt videnť velle ꝙ nō sint litis finite, ꝛ mirat̃ de Bar. Ang. ꝛ alijs doc. iuris ci. q viderunt. d. c. j. gl. illā ꝙ non aduerterint, ꝛ ex tex. illo q ponit regulā ḡnalē, ꝙ cuiuslȝ except. vel defensionis añ litis ɔtest. obiectus non impedit litis ɔtes. nisi sit rei iudic. transacte, vel finite ex quo ɔcludit̃, ꝙ nulla except. ꝑemptoria preter illas duas impediāt litis ɔtes. nisi sit rei, seu litis finite, subdit tñ ꝙ Pau. de cast. in. d. l. nā ꝛ postea. sentit ꝯ̄riū ꝑ predictā rōnē dicens ꝙ nō vr̄ posse dari sufficiens rñsum; ꝛ ꝙ est necessarium dicere, ꝙ oia iura vetera, q̄ volunt, ꝙ ad impediendā litis ɔtesta. possint opponi alique exceptiones perēptorie preter illas de qbus in. d. c. j. sint correcta, vel est dōm, ꝙ dictū Bart. ꝛ alioꝝ hȝ locū qñ reus opponit ꝛ statim ꝑbat, nec petit terminū ad ꝑbandū vt sic tā illa q̄ exprimunt̃ in. d. c. j. ꝗ̄ ēt alie plures hoc casu locū habeant, sed qñ non ꝑbat statim, sed peteret terminū breue ad ꝑbandū tunc hn̄t locū tm̄ exceptiones posite. in. d. c. j. nō alie.
¶ Subdit tñ Soci. ꝙ iste passus est multū difficilis, ꝛ ꝙ Fed. de sen. dubitans ɔsuluit quēdā. d. Betū canonistā excellentissimū, q ēt dubitando rñdit ꝙ credebat, ꝙ sola tria ɔtinent̃ de q bus in. d. c. j. co. li. ꝛ ti. vcȝ, exceptio rei iudic. trāsacte, ꝛ iurisiurādi ɔtēra sub lite finita, vt tradit Fed. ɔsi. clxj. dicit ipse Soc. ꝙ tex. in. d. c. j. specifice disponit ꝙ litis ɔte. impediat exceptio de re iudi. ꝛ trāsacta, ꝛ ḡnalr̄ subdit de re finita, sup quibus verbis ɔprehendunt̃ oēs except. vel defensiones, de re finita, ꝛ iō vbicūqȝ reperiremus ꝑ iura antiqua, ꝛ aliq̄ except. vel dēfensio eēt de re finita, talis exceptio ipediret litis ɔtes. ꝛ difficultas ſm eū est in cognoscēdo q̄ sint exceptiones, seu defensiones rei finite, ꝛ ſm bar. in. l. cū q̄rebat̃. ff. iud. sol. qlȝ exceptio ꝑ quā cōcludit actori actionē non ɔpetere, dicat̃ de re finita, ꝛ ꝑ ɔ̄ns exceptio sol. ꝛ acceptilationis dicunt̃ rei finite ꝑ adducta supius in precedenti excep. ¶ Ang. vero in. d. l. vir bonus dicit ꝙ except. rei finite dr̄ illa q̄ ordinata est ad finiēdas lites, inter quas ēt est exceptio prescriptionis si vero non est inuenta ad litē finiendā, sȝ tantūmō ad perimendū, vt est exceptio pacti gratuiti, de nō petendo facti de debito liqdo de quo non erat ɔtrouersia aut alia similis nunꝗ̄ impedit̃ litis ingressus, ꝛ sic nec litis contestatio.
¶ Cōcludit tñ Soci. ꝙ equior sit snīa Bar. ꝛ ꝙ exceptio sol. ꝛ acceptilationis sit rei finita, qnimmo si cepta iam lite sit facta solutio, seu acceptilatio, non solū dici pōt exceptio de re finita, vt exigit tex. in. d. c. j. immo tunc ēt dr̄ exceptio, seu defensio litis finite, ꝓut est tex. in. d. l. cū q̄rebat̃. versi. ꝓinde. ¶ Alex. in. l. ait pretor. col. pe. ff. de iureiu. tāgens hanc qōnē dicit se putare docti. Pau. de cast. non esse verā, nec ꝓcedere. Primo dū loquit̃ de exceptione solutiōis, q2 illa est exceptio, seu defensio litis finite. l. cum querebat̃, ꝛ ibi bart. ff. iudi. sol. iō si peteret reus terminū breuē ad ꝑbandū volens impedire litis ɔtestationem deberet audiri ꝑ. d. c. j. de litis ɔtest. lib. vj. Et ideo dictū gl. ibi in versi. defensionis de exceptione solutionis, ꝛ acceptilationis, vr̄ ꝯ̄ tex. in. d. l. cū querebat̃. iuncto. d. c. j. in verbo litis finite. Subiungēs ēt ꝙ si distingueremus, ꝑut Paul. de ca. facit tunc sequeret̃, ꝙ non esset dr̄ia inter exceptiones litis ingressum impedientes, q̄ non sint exceptiones litis finite, ꝛ alias exceptiones perēptorias non impedientes litis ingressum regulariter, q2 ēt ꝙ opponit̃ exceptio peremptoria, q̄ non sit de impedientibus litis ingressum, si tñ tpe obiectus fiat ꝑbatio de illa ꝑ instr̄m ꝯ̄ qđ nihil opponat̃, vel nihil opponi possit, non cogit̃ reus litem ɔtestari, q2 apparet de calūnia actoris ſm no. ꝑ Io. an. in addi. ad Spec. in. §. d. versi. sed an reus. in tit. de except. ꝛ sequit̃ But. ꝛ alij post eū in. c. fi. de lib. obla. dicens ꝙ ad. d. c. j. pōt rñderi, ꝙ ibi ponit̃ vna fallentia, ad regulā, que hȝ, ꝙ exceptiones perēptorie non impediunt litis ɔtestationē, q2 fallit nisi sint exceptiones litis finite vt ibi. Alie vero fallentie exceptionis peremptorie, que impediunt litis ingressum ponunt̃ in alijs. ll. ꝛ iuribus dicentibus, ꝙ actio non det̃, seu actor nō audiat̃, seu experiri non possit, que verba important, ꝙ non possit procedi ad litis ɔtestationē, vt per bart. in locis. s̄. allega. ꝛ vna lex ponens vnam fallentiā, seu exceptionē a regula ēt si taxatiue loquat̃, non intelligit̃ excludere alias fallētias traditas ꝑ. ll. ne correctio inducat̃. l. ob es cū glo. C. de pred. mino. no. bar. in. l. si constante, in. ix. q. prime par. ff. sol. mat. ꝛ sic ɔcludit, ꝙ iste exceptiones solutionis, ꝛ acceptilationis impediunt ɔtestationē litis. ¶ Fely. in. c. exceptionē, col. ix. nume. xxvij. relatis dictis Pau. de cast. ꝛ Alex. dicit, ꝙ in effectu, Alexā. reprobat exēpla gl. in. d. c. j. sed (dicit ipse) posset adhuc opponi hoc mō, defensio semper infert actionē non ɔpetere, ꝛ tñ. d. c. j. Uult ꝙ regulr̄ ante litis ingressum non opponat̃ defensio, ergo adhuc stat ꝯ̄riū, sed pro solutione (dicit ipse) pōt exponi verbū defensio vt ibi ꝑ do. post Franc. verc. vbi dicit, ꝙ illa geminatio verboꝝ potius fuit posita ad denotandū cōem vsum loquendi reoꝝ, qui aliqñ dicunt excipiēdo ꝓpono, qñqȝ ad iuris mei defensionē ꝓpono, vel ſm eos, defensio dr̄ illa que pluraliter reus defendit, vt cū conuenit̃ socius, parens, vel patronus qui non tenent̃ vltra ꝗ̄ facere possint, que exceptio non iuuat fideiussores. l. exceptiones la. ij. ff. de excep. Exceptio vero dr̄, que regulariter elidit intētionē agētis, de qua in Spec. in ti. de excep. in. §. j. ꝛ per Io. an. ¶ In hac exceptione dicas, ꝑut. s̄. dictum est ex mente bar. in. d. l. vir bonus, ꝙ est litis finite, quēadmodū, ꝛ precedēs exceptio solutionis, ꝛ ꝙ gl. que obijcit̃ per Pau. de cast. in. d. l. ait pretor, in. c. j. de lit. cōtesta. in. vj. que ante ipsum fuit considerata ꝑ Imo. in. l. si queramus. ff. de testa. ꝙ illa glo. in. d. c. j. ab omnibus ibi est reprobata, prout ēt dicit Ias. in. d. l. ait pretor, in. ij. col. ꝛ ponit ēt Philip. franc. in. d. c. j. in. iij. col. ꝛ his adiungi possent que ponit Dec. in Rubri. de except. dicens, ꝙ exceptio est defensio, cuȝ iura exceptionē dicant defensionē, vt colligitur, in. c. significauerunt, eo. tit. ꝛ. l. si quis. C de excep. ꝛ in. l. j. C. de iur. ꝛ fac. igno. ꝛ sic defensio ſm ipsum erit tanqnam genus ad ipsam exceptionē, ex quo non est inconueniens, ꝙ expressum sit genus, ꝛ species in eodē text. iuxta illud dicite discipulis, ꝛ Petro, ꝛ ꝙ predicte exceptiones sint impeditiue litis ingressus ponit Alex. in. d. l. vir bonus, in addi. ad bar. ꝛ aret. in. §. eque, insti. de except. in. v. except. ꝛ dicam. j. in hac questione, in verbo exceptio non potuit testari, vbi ponam aliqua circa intellectum. d. c. primi, de lit. contesta. lib. vj.

EXCEPTIO

51 **Renuntiationis litis.** † Ista exceptio dicitur esse, ꝛ ipsa impeditiua litis ingressus, vt est text. in. l. postquam liti. C. de pac. ꝛ ibi bar. in vlti. not. qui dicit, ꝙ istud demonstratur ex eo tex. in duobus, primo in eo, ꝙ dicit causam finitā. ꝛc. Nā exceptio

ptio rei finite sine dubio impedit litis contestationẽ, vt de li. cte. c. i. li. vi. et l. elegãter. §. si qs post. ff. de cdi. inde. itẽ ex eo, quod dicit instantari posse, nulla rõ permittit, quia verba respiciunt ipsum processum ad impediendum eũ. q. d. lis de nouo nõ poterat inchoari, ergo impedit litis contestationẽ, vñ dicit bal. in. c. dudũ, vij. col. de elec. quod post renũtiationẽ nõ reqrit alia snia, et glo. in l. incerti, in ver. qõnẽ. C. de interd. dicit, quod post renũtiationẽ nõ dr lis pẽdere, dictũ ß bar. quod ista excep. ipediat litis igressuz seqtur ẽt bal. Alex. et reliq scrib. in. d. l. postq̃ liti, et saly. in. l. exceptionẽ. C. de pba. et bal. in. l. ij. in. xviij. col. ver. ij. op. ff. de iureiu. et Maria. so. in. d. c. i. de li. cte. excep. vi. et Ang. in. d. §. eq. excep. vij. et Phil. frã. i. d. c. i. de li. cte. li. vi. fal. viij. ẽt quod talis exceptio impediat ẽt cpromissum, et cõpromissi petitionem, ponit Dec. in. d. l. postq̃ liti, in. ij. no. coniungendo dicta bal. in. l. fratris. C. de transac. de quibus. s.

EXCEPTIO

Renũtiationis appellationis.

52 † Et hec exceptio ipedit litis ingressum, put dicit Anch. in cõs. cccLxxiij. p declaratiõe, col. ij. q dicit, quod exceptio, quod renunciatum sit appellationi interposite expsse, vel tacite, est silis exceptioni rei iudicate alle. tex. in. l. ad solutionẽ. C. de re iu. et i. c. romana. §. si vero vocatus de ap. li. vi. et quod impediat litis igressum ponit Fely. in. c. exceptionem, col. xi. nume. xxx. de exce.

EXCEPTIO

Pretij non soluti.

53 † Et hec exceptio ipedit ĩgressum, na est litis igressus vt dicit Ang. are. in. d. §. eq, in. xij. exce. inst. de exce. allegat bar. in. l. si duo. §. si qs. ff. de iureiu. dicẽs, quod gñalr põt dici, et dari regula quod qñ aliqd est adimplendũ ex parte agẽtis, si agit a limine iudiciorũ repelli põt, si primo nõ offerat, vel adimpleat ex pte sua q̃ sibi incũbunt. l. ex placito. C. de re. pm. l. iulia. §. offerri. ff. de act. emp. ibi nõdũ ex empto ac. et c. et l. ediles ẽt. §. fi. cũ gl. ff. de edi. edi. quod ppetuo nota dicit ipse, cũ in cctibus vltro, citroq obligatoribus agẽs nõ audit, nisi adimpleat ex pte sua, aduerte quod dñ Ang. alle. Bal. in. d. §. si qs. bar. ibi cludit, quod post sniaz i exeqnutiõe nõ põt opponi ista exceptio, et tñ ista opinio bar. cõiter reprobatur, pront dicit alex. Jas. et reliqui, in. d. §. si quis.

54 ¶ † Sed an talis exceptio dẽat opponi p reũ, an veniat ex indicis officio Ro. Alex. Jas. Cor. in. l. filie lz. C. de coll. cludunt debere opponi p partẽ cuentam, q̃uis Bal. ibi sentiat cẽium.

EXCEPTIO

Restõnis pignoris non facte.

55 † Exceptio ista est illius nãe, vt pcedẽs, quod impediat litis ingressuz, nã si debitor cuẽtus a creditore opponit sibi exceptionẽ, eo quia nõ obtulit sibi pignus, creditor quod habuerat, tũc impedieť litis contestatio, vt dicit Phil. frã. in. d. c. i. de li. cte. li. vi. in. xlij. fal. adducit p hoc bal. in ti. de ctrone. int. do. et vas. q allegat. l. apud celsuz. §. itẽ qrit. ff. de exce. do. et facit, quod no. in. l. iul. §. offerri. ff. de ac. em. dz. n. bz ipsuz agens p̃implere cctũ ex pte sua, et talis exceptio, quod nõ impleuerit cctũ, impedit litis ingressum in cctibus noiatis, vt. d. §. offerri, et dixi in pcedenti, nec sufficeret velle pstare cautionẽ de implẽdo regłr bz bar. in. l. qbus dieb. §. termillius. ff. de cdi. et de. col. fi. ibi, itẽ qd. s. dixi, et idẽ tz bal. in. l. si traditio. C. de ac. em. in. ij. col. de quo p gl. fi. in. l. ij. C. loca. et ibi p Cy. et alios doc. et p bal. in. l. ex placito, in fi. C. de re. pmu. et hec pcedũt in cctibus noiatis, sed in inoiatis idẽ dñz ẽ bm ipsum, et fortius, quia oia pacta in cctibus inoiatis, et exceptio quod qs nõ seruat pacta, vel nõ impleuit ex pte sua est perẽptoria impediẽs litis ingressuz, et obuiat natiuitati actiõis quia añ implemẽtũ nõ ẽ nata actio bz no. i. d. l. ex placito, et ita tz bal. i. l. perẽptorias, in. iij. col. in prin. ibi in cctibus aũt. C. sen. resc. nõ pos.

EXCEPTIO

Oblationis.

Depositionis.

Consignationis.

56 † Facte in iudicio, nã et he impediunt litẽ ctestari, vt voluit bal. in. l. ij. in. xviij. col. ver. ij. oppono. ff. de iureiu. p tex. in. l. si reus paratus. ff. de pcu. nã bm eum iste exceptiones sunt litis finite, et sic iudicium impediunt p tex. in. c. j. de li. cte. li. vi. de quibus dicam infra in verbo exceptio solutionis parate.

Secundo ex successione.

EXCEPTIO

57 # Testamenti ab intestato.

† Et ista impedit litis ingressum, nã si veniens ab intestato petat possessionẽ hẽditatis, et cẽ eũ opponať de testõ facto ex hoc impediť litis ctestatio, et eodẽ mõ, si institutus opponat substituto de instõne prius facta talis exceptio impediť litis ingressuz, put est tex. q̃diu, la. iij. ff. de acqui. here. et l. q̃diu. C. q admi. et no. Jo. pet. in. l. elegãter §. si quis post. ff. de condi. indebi. et Maria. soci. in. d. c. i. de litis contest. except. xxvi. et Philip. franc. in. d. c. primo. de lit. contest. lib. vi. fallen. xxiij.

¶ Intellige tamen predicta prout dicit Philip. franc. vbi supra nisi agatur petitione hereditatis, allegat Bar. in. l. filio p̃terito. ff. de iniuf. testa. et Bal. in. l. iij. C. de repud. here.

EXCEPTIO

58 # Non es heres.

† Pone quod intenteť iudiciũ familie hercilcũde, et cẽ talẽ agentẽ opponať, quod nõ sit hẽs, nã tũc talis exceptio, ex qua negať hẽs impedit litis ingressum, ita ponit Phil. frã. in. d. c. i. de li. ctest. li. xi. fal. xxxv. et dicit, quod hoc est spãle in hoc iudicio ne fiat piudiciũ petitioni hẽditatis, q̃ de sui nã dz precedere. l. si qs libertas. ff. de peti. hẽ. et est tex. in. l. i. ff. fa. her. Reglr aũt, si qs agit petitiõe hẽditatis suo noie, vel iure cesso, nõ bz ostẽdere añ litẽ ctestatã, se eẽ hẽdẽ, vel ius sibi cessuz, sicut agẽs rei vẽdicatiõe añ litẽ ctestatã nõ bz pbare se dñm, et talis exceptio, quod non sit hẽs, vel dñs, nõ impedit in dicto casu litis ctestationẽ, sz ẽ mere perẽptoria, et ita dterminat Pan. in cle. plerisq, de ele. supgl. in ver. bonore, et not. Bal. Bar. in. l. nec intentio. C. de trãsa. et Jo. an. in. d. c. j. de li. contest. in prin. lib. vi. et de hac dicaz infra in verb. exceptio preiudicialis.

EXCEPTIO

59 # Pro suo.

† Pone agit quis petitiõe hereditatis opponitur cẽ ipsum per reum titulus pro suo, et tunc ex tali oppositione, impediť litis ctestatio, et iudicium, ita no. Bald. in. l. cogi, in. i. col. ver. iuxta hoc quero nunqd. C. de pe. here. qui dicit, quod in petitione hẽditatis excludiť pcessuz cãe et iõ añ oia inquiriť de titulo, et est in petitione hẽditatis speciale, quod titulus possessoris põt allegari ad impediendũ processum, et ẽt post litẽ ctestatã p modum perẽptorie, si prius nõ eẽt discussuz de titulo, quod dcm̃ sequiť Jo. pe. in. d. l. eleganter. §. si quis post, et Soc. qui ipsum adducit in. d. c. i. de lit. contest. except. xxv. et Phili. fran. in. d. c. i. fallen. xv. de lit. contest. lib. vi.

EXCEPTIO

60 # Collationis.

Et hec exceptio impedit litis ingressum, si. n. frater cẽ fratrẽ ageret et opponať, tu nõ cferes bona, q̃ habes in cõi iõ agere nõ potes, talis exceptio, impedit iudiciũ, et actionẽ remouet, adeo quod lis nõ ctestať, put est tex. in. l. posthumo, et ibi not. Bal. Saly. Fulgo. et Ang. C. de col. sicut dicimus qñ opponiť alicui exceptio cludens actionẽ agenti nõ cõpetere ipso iure, vt. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. ge. et p Bar. in. l. vbi pactũ. C. de transa. et in l. nã et postea. ff. de inreiu. et istud dictũ sequiť ẽt Cor. in. d. l. posthumo, in prin. et dicit are. ibi quod istud dcm̃ Bald. sequunť cõiter scrib. tñ (subdit ipse) aduerte, quod predicta procedũt, qñ exceptio cludit, quẽ nõ posse agere, vt no. dicit Inn. in. c. vnico, de li. cte. li. vi. et qñ cludit actionẽ ipso iure nõ cõpetere, sed non est sic in proposito, quia imo actio cpetit ipso iure, et ius, vt. l. pretor, in prin. ff. de coll. bono. et hoc est regulare, quod qñ lex denegat

actionem in dubio, non vr auferre actionē ipso iure, sed dare exceptionē, que elidat, vt. l. j. in prin. & ibi p Bar. ff. ad maced. & p eundē plenius in. l. cū lex. ff. de fideiusso. & in. l. j. §. sublata. ff. ad treb. ergo vr, dicit Are. q ista non sit talis exceptio, que possit opponi ad processum. Jas. in. d. l. posthumo, relata oppositiōe predicti Aret. simplr pertransit cum eo. Dec. ibi dicit non esse verū fundamentū. s. factū, q regulariter qn lex denegat actionē nō mero iure, sed p exceptionē intelligit, qz verba repugnāt, nā si actio denegat, ergo vr litis ɔtestatio impediri, vt no. bar. in. l. nā & postea. ff. de iureiu. & sic ipso iure actio non vr ɔpetere qz nemo sine actione experit. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. & ibi gl. adducit tex. in. l. mercalem. C. de ɔdi. ob tur. cau. dum dr denegandas esse actiones ob turpē cām, & ibi clarū est actionem non ɔpetere qz promissio turpis nullius momenti est. l. gñaliter de verbo. oblig. & certe negari non pōt, q verba ista actiones denegari intelligunt ipso iure, qz facultas agendi tollitur. Non obstant ƀm ipsum iura. s. allegata in contrarium, & primo tex. in. l. j. C. ad macedonia. qz ibi actio ex mutuo cōpetebat de iure ciuili, vnde si actio que prius cōpetebat a pretore denegem, in effectu mediante exceptione intelligit, & idem in. d. l. j. §. sublata, nam ibi actiones cōpetebant heredi, ideo p exceptionem repellitur. l. ita tū. §. qui ex trebelliano. ff. ad trebellianū, qz actiones semel acquisite non tollunt ipso iure nisi certis modis. l. obligationum fere. §. plz. ff. de actio. & obl. & idē in. d. l. nam & postea, ibi enim actio prius cōpetebat merito tollit exceptione secus vr qn ista verba proferunt in casu, in quo actio prius orta non fuisset, qz vident ipso iure denegare actionem, vt verba sonant, & iō cum in casu in quo Bal. hic loquitur, actiones prius cōpeterent, verū est, q ipso iure non tollunt, sed ope exceptionis, per. s. dicta ex quibus apparet, q non sit veruz regulariter, q qn lex denegat actiones, q non intelligunt ipso iure, qz immo ipso iure intelligunt, vt verba sonant, nisi prius actio cōpeteret, & tūc ope exceptionis intelligunt, Rimina. in. d. l. posthumo, dicit posse sustineri, q ipso iure non cōpetat actio, & hoc cōtingit ƀm ipsuz ex verbis pretoris introducentis, hoc in suo edicto vz, q vbi emancipatus legi date ad conferendū, non caueat q tota hereditas remaneat penes filiū, in ptāte, vt est tex. in. l. pretor. §. j. ff. de collatio. bo. sicut ergo pretor introduxit emancipatū, faciendo eum heredē ipso iure, vt in. §. quos aūt, instit. de bo. pos. Ita potuit eū non ɔferentem ƀm legē sibi datam excludere a beneficio pro eo introducto, nam & alias volens quis cōsequi beneficium introductū, ex aliqua lege, vel statuto dz omnia contenta in ipsa lege, vel statuto obseruare. l. fi. §. cum autē. C. de iure delibe. Bal. in. l. omni nouationi. C. de sacrosanc. ecclesijs, & hec ratio iudicio meo multū vz. infert ibi Rimina. q ista exceptio impedit compromissum, & cum cōi snia pertransit Alex. in. d. l. vir bonus, in addi. ad bar. ff. ind. sol. & Aret. in. §. eque instit. de except. except. x. & Philip. franc. in. d. c. j. de except. libro. vj. fallen. xxj.

61 **Juxta** † premissa quero, an necesse sit parti, hanc exceptionez collationis opponere, an iudex ex officio id facere possit, adeo q nemine opponente debeat euacuari p agentes Bal. in. l. filie lz. C. de colla. vr sentire, q non requirat partis oppositio, cū exceptio collatiōis, sit causa intrinseca ipsi actioni. Roma. Alex. Corn. Jas. & reliqui dicunt necessariam esse oppositionem partis ad hoc, vt talis exceptio habeat locū, ita concludunt omnes. s. dicti in. d. l. filie lz. C. de colla.

EXCEPTIO

62 **Jnuentarij non confecti.** † Et hec exceptio impedit litem contestari, vt est tex. in. l. fi. in. §. donec. C. de iure deliberan. & ibi Bar. qui dicit exceptionem hanc, q quis est. j. tps conficiendi inuentariū impedire litis ɔtestationem, dum tex. dicit ad iudiciū vocare, cū et hec exceptio impediat sentētie executionem, & quotidie practicat, q instrumenta non exequuntur ɔ heredes existentes. j. tempus inuentarij conficiendi. & hanc opinionem per illū tex. sequunt omnes scriben. Pau. de cast. Alex. Jaso. Corne. & alij qui. s. eo. §. scripserunt, & Alex. in. d. l. vir bonus, in additio. ad Bart. ff. ind. sol. & Ange. in. §. eque versi. xj. & Philip. franc. in. d. c. j. fallen. xix. de lit. ɔtesta. ɋ̃ tis hec inter dilatorias. j. ponendas posset enumerari.

63 ¶ † Limita precedens dictum non procedere in herede conuēto, vt restituat vsuras, si quando defunctus iussit eas restitui vel cauit ƀm formam. c. quāuis, de vsur. libro sexto, nam tunc propter periculum anime que cunctis rebus est preferenda non dz differri. l. sancimus. C. de sacro sanctis ecclesijs. c. cum infirmitas de pen. & remissio. & hoc ēt qz anime detrimentum infereret illo medio tempore, q postea non tolleretur. l. ij. ff. de appella. rec. cum sit dānum irreparabile, merito discedimus a regulis iuris cōmunis. d. l. ij. & l. tutor qui repertorium. ff. de administratio. tuto. dispositio autem precedens procedit, quando omnia salua remanent, ita lz Ricar. & Albe. post ipsum, & Cy. Ray. Bal. Ange. Fulgo. Pau. de cast. Alex. Corne. Jaco. de sancto Georgio Jaso. & reliqui, in. d. §. donec.

64 ¶ † Limita secundo premissam conclusionem non procedere quotiens conuenit heres rei vendicatione, qz tunc conuenit, vt quilibet possessor non vt heres. l. de eo. §. pen. in fi. ff. ad exhibē. quod voluit Odoff. Guil. de cu. Nico. de matarel. Bal. Sal. Pau. de cast. Ange. Alex. Corne. Jaco. de sancto Georgio, in. d. §. donec, quāuis ibi Cy. senserit contrarium ob id quod dispositio illius tex. generaliter dz procedere cum generaliter loquatur, duz ēt in eo loquitur de hypotecaria que est actio in rē, & datur contra quemlibet possessorem. l. eos. C. qui pot. in pig. hab. & hanc opinionem Cy. simpliciter refert Albe. in. d. §. donec, tamen Alex. Cor. & Jaco. de sancto Georgio, dicunt precedentem opinionem esse veriorem, cum in text. dicatur creditoribus hereditarijs, ex quo qui non sunt creditores hereditarij nō comprehenduntur, qđ idem ēt voluit Ange. Jmo. in. l. j. §. hec stipulatio. ff. si cui plusq̃ per leg. fal. vnde heres rei vendicatione conuentus non pōt obijcere, pendentiam inuentarij.

65 ¶ Limita tertio, vt predicta non procedant, si quando conueniretur heres pro legatis pijs non requirentibus dilationem puta alimentorum pauperum qui interim necantur fame, ita limitat, Ange. in. d. l. prima. §. hec stipulatio. ff. si cu. plusquam, per leg. fal. colum. vj. & ibi Jmol. post ipsum, & Alexan. Corne. Jaco. in dicto. §. donec.

66 ¶ † Limita quarto predicta, vt non procedant quotiens petitur aliquid ab herede pro impensa funeris, tunc non opponit ɔ inuentario, ita intelligit Ange. in dicta. l. prima. §. item stipulatio, colum. vj. ff. si cu. plusquam, per leg. fal. & ibi Alex. Corne. & Jaco. de sancto Georgio.

67 ¶ † Limita quinto, etiam premissam conclusionem, vt non procedat quotiens heres inquietaret alios ex causa hereditatis, nam tunc potest reconueniri a conuento ab eo, argumen. l. secūda. §. sed si agunt. ff. de iud. & aucten. consequenter. C. de senten. Nisi illos conueniret heres necessitate compulsus puta qz debitores hereditarij cum pecunia fugiebant, vnde fecit eos capi, vel domus vicini minabatur ruinam super domum hereditariam vnde petit cautionem damni infecti, vt. d. §. sed si agant, ita limitat Ange. qui dicit pluries in predictis vidisse de facto praticari, & iudicari, quem refert, & sequitur Jmo. in. d. §. hec stipulatio, & Corne. in. d. §. donec.

EXCEPTIO

68 **Tu elegisti** † viam agendi iure directo, ex testamēto non potes agere ex codicillis, per fideicommissum, pone egisti ex testamento, & directo petijsti hereditatem, succubuisti, vel in medio iudicij destitisti, & qz in eodem testamento dicebatur, q si non vz iure testamenti valeat iure codicillorum, tu volebas iterum agere ad hereditatem tanq̃ ex codicillis, stante primo iudicio non potes, & prima actio intētata amouet, vt nō possis secundo loco intentare aliud iudiciū, qz debebas in primordio explanare propositum tue intentiōis, & hec exceptio tu elegisti viam. &c. tibi obstat, que est impeditiua litis ingressum, vt dicit tex. in. l. fi. C. de codicil. in princi. ibi sciens se vnius electione alterius sibi additum preclusisse, & ibi no. doc. & maxime Jas. in. ij. col. in fi. in versi. pondera, ex quo litis ɔtesta. p hanc impedit, & successiue compromissum.

¶ Limita hoc non procedere in personis coniunctis, vt declarat tex. in. d. l. fi. in fine, & ibi scribentes, intellige ēt predicta, vt dicam. j. in sequen. parte, in verbo contrarietates allegate.

Tertio ex iudicio, & in eo agitatis.

EXCEPTIO

69 **Petitionis inepte.** † Et hec impedit litis ingressuz si opposita fuerit in

rit in eius principio, vt est text. in. l. si patronus. ff. de iureiuran. & ibi not. hoc Bal. dicens per illum tex. quod per exceptionē ineptitudinis non est vlterius procedendum, nec iurandū tenet hoc Mart. de san. in tractat. de exceptio. & Ange. areti. in. §. eque, exceptione. xiij. instit. de exceptio. vbi multa allegat que nō faciunt ad hanc materiā, idem sequitur Fran. in. d. c. j. de lit. contesta. lib. vj. limitatione. xvi. adducens, pro hoc illud, quod iudex debet lacerare libellum ineptū secundum glo. in. l. j. ff. de offic. assesso. voluit, & idem Soci. in. c. j. de lit. contest. in. vj. princi. arti. exceptione xxvij. vbi allegat Jo. pet. in. l. eleganter. §. si quis post. ff. de condictio. indeb. & Guiel. de cu. in. d. l. si patronus, idem tenentes, quod sunt & hec exceptio impediat cōpromissi petitionē ponit Corn. consi. cxxj. in fine additionis incip. quia, volumine. j.

EXCEPTIO

70 Ex petitione apparens. † Pone, quod agens in suo libello proponat certam actionem, & ex narratis appareat exceptionem peremptoriam esse contra ipsum agentem eo casu excludit intentans iudicium, vt lis non sit contestanda excluditur etiam quasi per confessionem propriā, que confessio in quacunque parte litis idem operatur. l. cum precium. C. de lib. cau. secundum quod not. Bal. in. l. postquam liti, colū. ij. versi. x. exceptio. C. de pactis, vbi etiam reprehendit glo. in. l. si vnus, in. §. pactus. ff. de pactis, que videtur sentire contrarium, idem voluit Ancha. qui refert verba Bal. in. c. j. de lit. contesta. lib. vj. col. pen. & etiam idem tenet Soci. in. d. c. j. in. vij. articu. princi. exceptio. xiij. subdēs, quod pro hoc facit doctrina Bar. in. l. eum qui ita. ff. de verb. obli. & in. l. vbi pactū. C. de transac. in quibus traditur, quod notorie, calūniose agens non solum pōt per partem repelli a cōtestatione, sed etiam iudex parte non petente potest repellere, hoc idem voluit Fran. in. d. c. primo, de lit. contesta. libro. vj. limit. xl.

EXCEPTIO

71 Cōtrarietatis allegate. † Et hec exceptio impedit litem cōtestari, pone enim quod actor in libello petierit rem, & dixerit eam ad se spectare, iure intestati, postea in eodem dicat, pertinere ad se ex causa testati, prout consuluit Alexan. in cōsil. cxxj. viso processu, volu. j. Isto in casu si exceptio repugnantie, & contrarietatis fuerit obiecta, impeditur litis ingressus, vt not. Ange. per illum text. in. l. fi. C. de cod. & Alex. in. d. l. vir bonus, in addi. ad Bar. excep. xv. ff. iud. sol. & hoc per tex. in. c. sollicitudinem de appell. vnde dicit Angel. in consil. clxxxvij. A. & B. contraxerunt in fine, quod legislator actum repugnantē non pōt in esse producere, nec etiam summus Deus, per text. in. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. hoc idem voluit Barbat. in cōsil. xxv. preclare scripsit, col. j. volu. ij.

¶ Limita hoc non procedere, quando ex diuersa voluntate, vel scriptura fundat se, ita limitat Ang. in. d. l. fi. C. de codi. allegat tex. in auten. item possessor. C. qui pot. in pig. hab. de quo tex. vide per Alexan. in. l. magistratibus, in prima col. ff. de iur. om. iud.

¶ Limita secundo illud non procedere, quando sumus contra diuersos, vt per Angel. in. d. l. fina. per text. in. l. papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inofficio. testamen.

¶ Sed quid si talis exceptio non fuit obiecta a principio, & facte sunt probationes per actorem, nunquid reus ex post admittatur ad impugnandum Bal. in. c. ij. de cau. poss. & prop. determinat, quod nō, idem voluit Jac. de san. Geo. in. l. fi. in. ij. C. de cod.

EXCEPTIO

72 Uenis contra factum proprium. † Ista exceptio impedit litis ingressum, vt nota. in. l. post mortem. ff. de adopt. & ibi Bal. qui ponit pulchram distinctionem, & not. in. c. diuersis fallacijs, de cler. coniug. & hanc inter predictas impedientes enumerat Franc. in. d. c. j. de lit. contest. fallent. xxviij. & quod hec impediat compromissum, ponit Soc. in consil. xxxviij. pro decisione, col. fi. volu. j. vbi concludit per hanc exceptionem vti impedientem litis ingressum impediri, & compromissum.

EXCEPTIO

73 Forme non seruate. † Ista exceptio opposita impedit litis ingressum, ita enim a lege, vel statuto aliquid requiratur pro forma illa omissa vitiat, vt ante litem contestatā possit opponi, vt vult Jo. mona. in. c. vt circa, col. fi. versi. item propter factum a iure de elect. lib. vj. Ubi dicit, quod propter factum a iure non approbatum, quis debet repelli ante litem contestatam quia vere disputatur de ineptitudine, quod idem voluit Joan. and. ibi in vers. interdictā, & ita hanc inter predictas enumerat Fran. in. d. c. primo, de lit. contesta. lib. vj. fallen. xxxvj. facit pro hoc quia habemus, quod gesta contra formam sunt nulla, vt in. c. cum dilecta, de rescrip. & in. c. pisanis, de resti. spolia. & in. l. cum hi. §. si pretor. ff. de transa. & per illum tex. Ang. in cōsi. cxlvj. Tria sunt dicit, quod forma procedendi tradita per statutum punctualiter est seruanda, allegat etiam tex. in. l. prolatam. C. de sent. & de hoc late ponit Fely. in. dicto. c. cum dilecta, & latissime Brun. in tract. de mat. & form. in cap. de potent. & effect. form. in vigesimo septimo, & vltimo effectu.

EXCEPTIO

74 Preposterationis ordinis. † Et ista impedit litis ingressum, vt voluit Ange. aret. in. d. §. eque, inst. de excep. in. xviij. excepr. per tex. in. l. j. C. de appel. & in. l. vt debitum, & ibi Bald. C. de her. act. quod intellige dicit ipse esse verum, quando est preposteratio vnius cause ad semetipsam. l. prolatā. C. de sent. secus si vni cause ad aliam per tex. in. d. l. j. sed possemus dicere, quod hec exceptio cadat cum precedenti, cum ordo requisitus dicatur esse de forma. c. quia propter, de elect. & d. c. cum dilecta, de rescrip. & ibi Fely. colum. vij. versi. vi. signum, & late Brun. in. d tract. de mat. & form. in. c. quando aliquid censeatur traditum pro forma, in. xv. cōclu. & ad id quod dicitur de preposteratione vnius cause ad aliam, aduerte quia Bald. in. l. prolatam col. fi. versi. Et nota. dicit, quod quicquid placuit principi, quod sit ordo, est ordo substantialis, & in ordine dato a principe non distinguimus vtrū sit ordo vnius cause ad se ipsam, vel ad alias, quia semper quod fit contra ordinem datum a principe est ipso iure nullum.

EXCEPTIO

75 Preiudicialis cause. † De istis exceptionibus loquitur Bart. in. l. fundum. ff. de except. & in. l. per minorē. ff. de iud. & Ange. Jas. & alij, in. §. preiudiciales, inst. de act. sed quantū ad materiā nostram pōt exemplificari, per tex. in. l. j. ff. fami. bercis. Ubi agens familie berciscūde iudicio proponit se heredem, ille vero contra quem agitur si opponit exceptionem, quod agens non sit heres ista exceptio impedit litis ingressum, ne per hanc fiat preiudicium familie berciscūde vt in. d. l. j. & ita hec excep. enumeratur inter impedientes per Mart. de san. in. d. trac. de excep. & per Soci. in. d. c. j. de lit. cōtest. in. vij. prin. art. exceptione. xxix. & idē dicit esse concludēdum, in quolibet alia exceptione preiudiciali, vt si opponatur, quod sit seruus, vel filiusfamil. qui agere non possit. l. j. & ij. C. de ord. cognit. idem voluit Franc. in. d. c. c. j. de lit. cōtest li. vj. limit. xxxiiij. qui dicit, quod exceptio impedit quotiēs declaratur persona actoris, quod sit filiusfamil. vel seruus, vt. §. vel quod sit excōicatus. c. pia de excep. eo lib. subiungens, quod exceptiones preiudiciales sunt probande, & proponēde ante litem contestatā. l. quoniam. C. de adult. l. iij. in princ. ff. de preuar. & not. Joan. an. & Archi. in. d. c. j. de lit. contest. lib. vi. idem determinat Ange. in. d. §. eque, inst. de excep. xxiij. excep. & xxxvij. facit pro hoc quod not. Bar. in. l. si queramus. ff. de testa. Dicens, quod de personis in quibus fundatur iudiciū debet ante litē contestatam disquiri quem sequuntur ibi communiter doc. & in. l. liber. C. de peti. here.

EXCEPTIO

76 Termini assignati ad agendū. † Pone quod diffamas me de aliqua obligatione, quod tuus sim debitor, vel quod bona per me possessa ad te spectēt. Ego volēs effugere notā hanc adeo iudicē, & facio tibi assignari terminum ad agēdum, & lapso termino, te non comparente, insto, quod per iudicem declaretur tibi esse impositum silentium, vt de tali re amplius non possis agere vt ponit Inno. in. c. cum in tua. qui mat. accus. pos. & ibi Abb. in fi. & Ang. in. l. j. C. vt nem. inui. age. & Bald. in. l. diffamari, per illum text. C. de ing. man. & per text. in. l. titius. ff. de accus. & in. d. c. cum in tua. Nam tunc stante tali sententia si eadem causa denuo proponatur, & reus opponat terminū fuisse assignatū, & super eo fuisse per iudicem interlocutum impeditur

litis contestatio, vt not. Bal. in. l. fi. in. vj. col. in versi. ⁊ nota. C. de edic. diui adria. tol. ⁊ Ange. aret. in. d. §. eque, in. xxxiij. excep. inst. de excep. vel pone, q̄ iudex assignet terminum ad agēdum, ⁊ in prefixione termini iudex addat hoc, ⁊ si s. hunc terminum libelli non porrexeris, ex nunc p̄nuntio te amplius agere, vel accusare non posse tunc si ex post cōpareat pars, ⁊ exceptio hec fuerit obiecta impediet litis contestatio, q̄ iudex semel functus est officio suo, nec contra sn̄iam iam latam venire posset. l. dicere. ff. de arbi. in fine, ⁊ l. qđ iussit. ff. de re iudi. prout singulariter vult Saly. in. l. si ea in. iij. col. versi. j. casu. C. qui accusare non possunt, ⁊ ponit Ange. aret. in. §. si minus, col. x. versi. ij. vero casu, inst. de actio. q̄uis ibi non alleget Saly. sed Bar. in. l. titia, in fine. ff. de accus. qui idem sentit recte intuenti, ⁊ ponit Fely. in. c. venerabilis, de iud. col. ij. nu. xiij. videntᷣ aūt plura regri vt not. Cepo. in sua caut. cx. per glo. in auct. de heredi. ⁊ fal. in §. si qs agens, in verbo monitus, not. Areti. in tracta. malef. in v̄bo, nec non ad querelā, in v̄si. quero an iudex, hanc aūt impedire cōtest. litis dicit Mart. de fan. in. d. tract. de excep. idem dicas si sit terminus assignatus a iure cōi, vel a statuto, ⁊ p̄fixus, vt post terminū non admittatur pars ad agendu͡z, vt not. Bal. in. d. l. fi. in. d. ver s. ⁊ no. C. de edict. diui adria. tol. ⁊ not. Alex. in. d. l. vir bonus, in additio. ad Bar. in fine. ff. iud. sol.

EXCEPTIO

77 **Confessionis** iudiciarie. † Et hec impedit litis cōtestationem si presente iudice, vel eo interrogante, vel cōmittente, ⁊ iudicialiter ad petitionem partis, si pars est presens, vel iudicis rogantis, seu confessione͡z acceptantis, ⁊ in figura iudicij. i. iudice in tribunali existenti. l. interrogatam. C. de lib. cau. vt not. Bal. in. l. j. col. fi. v̄si. itē dicit. C. de cōfes. ⁊ latius Saly. post glos. in. l. iubem⁹. C. de libe. cau. ex quo dicit Saly. in. d. l. iubemus, q̄ non sufficit confessionem simpliciter esse scriptam in actis, sed predicta requiruntur, ideo dicit ipse diligenter conspice acta. Hac confessione presupposita, ita vt. s. facta, si confessus voluerit iterū agere, vel se tueri nō procedetur ad litis contestationem, nec cōpromissu͡z, vt est tex. in. l. post rem. ff. de re iud. vbi sententia, seu res iudicata, iuramētum, ⁊ confessio, habent eandem vim, ⁊ post ipsas nil queritur vltra, ⁊ tex. in. l. j. C. in conf. not. scribētes, in. l. debitoribus. ff. de re iud. ⁊ hanc inter predictas enumerat Ange. in. d. §. eque, in sexta exceptione, inst. de exceptio.

EXCEPTIO

78 **Precepti** in confessum. † Et hec impedit litem contestari, prout concludunt Domi. de Rot. Deci. cccccxlj. in antiq. Quamuis alij allegent sub alio numero. Dicentes q̄ preceptū de soluendo a quo non fuit appellatu͡z infra tp̄s debitū impedit litis contestationē sicut sn̄ia diffinitiua que transiuit in rem iudicatā, ⁊ hoc q͡z ex eo oritur actio, sicut ex sn̄ia, vt not. Specula. in titu. de sentent. excom. ⁊ breuiter circa finem, item q͡z imponit finem liti sicut sn̄ia, ⁊ cum per ipsa͡z dicat res finita impedietur litis cōtestatio. d. c. j. de lit. cōtesta. li. vj. l. ij. §. fi. ff. ad tertulianum, qđ voluit per hanc decisi. Gem. in. d. c. j. de lit. cōtesta. lib. vj. col. iij. versi. an iste tex. ⁊ inter p̄dictas impedientes contestationem, enumerat, ⁊ hanc Soci. in. d. c. j. de lit. contesta. in. vij. princip. articulo, exceptione. vij. ⁊ Alex. in. d. l. vir bonus, in additio. ad Bart. col. j. in fine, ⁊ Franc. in d. c. j. de lit. contesta. lib. vj. exceptio. vij. ⁊ Felyn. in. c. exceptionem, col. xj. nume. xxx. de exceptio. Pro premissis facit precedens exceptio confessionis iudiciarie, que impedit litem contestari, vt iam dictum est proxime, tanto magis, ⁊ hoc preceptum subsequens confessionem d͡z posse impedire litem contestari aucten. multo magis. C. de sacro sanctis ecclesijs. Preterea preceptum factum de soluendo in confessum est interlocutoria habēs vim diffinitiue, que non pōt reuocari, per eundemmet iudicem, sed eget appellatione, vt not. Ange. in auct. de heredita. ⁊ falci. in §. illud, ⁊ Bal. in. l. hi qui, col. j. C. de appellatio. ⁊ Felyn. qui cōprobando predicta multa adducit in Rub. de re iud. col. iij. numero. x. ⁊ Deci. in. c. cum cessante, colum. ij. numero. xij. de appellatio. si itaq͡z, vt premissum est, in. q. Dominorum de Rot. a precepto non fuerit appellatum, cum non possit reuocari executionem meretur, vt sententia, cum habeat vim diffinitiue, ⁊ successiue contestationem litis, ⁊ compromissi petitionem debet impedire.

EXCEPTIO

79 **Solutionis** parate. † Et hec impedit litem contestari si conuentus reus confiteatur debitum, ⁊ offerat eo tunc soluere, nam non sufficit simpliciter cōfiteri cum tunc lis contestaretur, vt est text. in. l. si paratus. ff. de proc. ⁊ ibi Barto. ⁊ not. per Bar. in. l. infamem. ff. de pub. iud. colum. ij. qui vult, q̄ per solutionem tollatur omnis instātia, ita hanc enumerat Ange. in. d. §. eque, inst. de excep. in. xlj. exceptione, ⁊ dixi. s. in verbo exceptio oblationis. ⁊c.

EXCEPTIO

80 **Litis** seu rei finite. † Et hec impedit litem contestari, vt est text. in. d. c. j. de lit. contesta. lib. vj. ⁊ inter has enumerat Alexan. in. d. l. vir bonus in additio. ad Bar. in p̄n. ⁊ Soc. in. d. c. j. de lit. cōtesta. in. vij. q. p̄ncipa. in exceptio. iij. ⁊ hāc appellat exceptionē generalē cū multas cōprehendat, vt est exceptio acceptilationis, trāsactionis, ⁊ alie q̄plures, ⁊ hāc impedire cōpromissu͡z ex vi statuti nr̄i ponit Soci. in consi. ccc. in causa appellationis, col. iij. versic. primo, volu. secundo.

EXCEPTIO

81 **Iurisiurādi.** † Si in iudicio delatū sit iuramentū parti, ⁊ secundū delationē fuerit iuratum, si ex post iterum agat defferens excluditur, ⁊ lis nō contestatur, vt est tex. in. l. j. ⁊ in. l. nam ⁊ postea. ff. de iureiurā. ⁊ ibi nota. Bart. dicēs id esse duplici ratione, prima q͡z hec exceptio inducta est causa finiendarum litiū, vt in. l. j. eo. ti. Alia est quia verba edicti de iureiurā. dicunt actione͡z non dabo, ⁊ sic directo tendunt ad impediendū principium iudicij, ex quo infert, q̄ quotiens per lege͡z d͡z non detur actio, non detur petitio impeditur litis cōtestatio. l. ij. ff. ad velle. l. j. ff. ad mace. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. cōfug. ⁊ dicit Bal. in. l. ij. in. xviij. col. in. ij. oppo. ff. de iureiur. q̄ ideo hec exceptio impedit ingressum q͡z frustra admitterentur ad litē contestandū, qui non admitteretur ad probandum in causa. l. si duo. §. idē iulia. ff. de iureiurand. probatur etiam hoc scd̄m Fulgo. in. d. l. nam ⁊ postea, q̄ legit in. l. ait pretor, q͡z in tex. d͡z denegabitur actio, ſ͡z agere nihil aliud est q̄ litē contestari. l. si postea, ⁊ ibi not. ff. de pecu. ⁊ l. amplius. ff. re͡z ratam habere, ideo si denegabitur actio post quā iuratum est, ergo ⁊ ipsum iudicium impeditur, ⁊ in hac exceptione nō videtur esse dubium aliquod, cū sit tex. in. c. j. de lit. cōtesta. lib. vj. qui determinat exceptionem litis finite impedire litis contestationem, vt est hec iurisiurādi delati a parte parti, vt in. d. l. prima. ff. de iureiuran. ⁊ cum hac conclusione pertranseunt indifferenter omnes post Barto. in. d. l. prima, ⁊ in. l. nam ⁊ postea, ⁊ Socin. in. d. c. primo, de lit. cōtesta. in. vij. q̄one principa. exceptio. iiij. Dicēs tale iuramentum habere maiorem auctoritatem, q̄ res iudicata per tex. in. l. ij. ff. de iureiuran. ⁊. c. ⁊ si Christus ibi omnis cōtrouersie. ⁊c. de iureiurand. quia post tale iuramentum nihil est querendum. l. non erit. §. dato. ff. de iureiuran. Itē q͡z semel actio est extincta, seu finita non debet amplius suscitari. l. qui res. §. aream. ff. de solu. ⁊. c. queris, de conse. d. iiij. idem voluit Alex. in. d. l. vir bonus, in additio. ff. iud. sol. ⁊ Franc. in. d. c. primo, de lit. contesta. lib. vj. in quarta limitatio. In compromisso autem, q̄ illud impediat ponit Iaso. in. d. l. prima. ff. de iureiuran. in fi-
82 ne, vbi infert ad statutum nostrum. ¶ † Amplia precedentem conclusionem, vt procedat etiam in iuramento prestito extra iudicium, vel corā superiori, sed nō in forma iudicij, vt tale iuramētum impediat litem contestari, vt voluit glos. fina. c. sup hoc de renuntia. ⁊ ibi not. Anto. de but. in fine. d. c. ampliando dispositionem. d. c. j. de lit. contest. lib. vj. idem voluit Imo. in dicto c. super hoc, cuius lectura est posita inter lectu. domini Abba. idem determinat per predicta Alexand. ⁊ Ias. in. d. l. j. de iureiuran. ⁊ Fely. in. c. exceptionem, col. xj. nu. xxx. de exceptio.

EXCEPTIO

83 **Periurij.** † Et hec impedit ingressum litis, en͡z fit litis finite, vt not. But. per illum tex. in. c. dilecta, in tertia columna. versicu. quero, an exceptio, de exceptio. ⁊ not. Iaso. in dicta. l. ait pretor, la secunda, in quarto not. de iureiuran. ⁊ hoc sine dubitatione puto procedere cum exceptio iuramenti in contractu initi impedit contestationem, vt

iam

iam dictum fuit supra in verbo exceptio pacti iurati, in hac que stione, & in verbo causa ex iurata promissione, & successiue periu rium inde oriens debet impedire.

EXCEPTIO

84 **Rei iudicate.** † Hãc impedire litis contestationẽ oẽs affirmãt, vt est tex. in. c. j. de lit. contesta. lib. vj. & l. idem. ff. de re iud. & ratio est, vt dicit Soci. in. d. c. j. in. vij. qõne, pn. in prima exceptione, qz talis exceptio inuenta fuit, vt esset litium finis. l. j. ff. de re iud. Nam absurduz esset, q ille cui cõpetit hec exceptio cogeretur litez ingredi per litis contestationẽ, & faciunt rõnes adducte. s. in verbo exceptio iusiurandi, & nullus est qui in hoc dissentiat. ¶ Compromissum eodẽ modo impedit hmõi exceptio. vt voluit Soci. in. l. elegan ter, in prin. ff. de cond. indebi. & rõ est ẽm ipsum, qz statutuz nr̃m de cõpromittendo, intelligit̃ de causis cõpromissibilibus, vt per Bart. in probe. C. & in. l. ambitiosa. ff. de decr. ab ord. fac. & po nit Fel. in. c. inter monasteriũ, col. xij. in vsi. limi. viij. de re iud. idem concludẽs, q impediat cõpromissi petitionẽ. ¶ Aduer te, q Bal. in consi. ccxliij. proponit̃, q snia, volu. ij. in predicta exceptiõe, quo ad impediendũ cõpromissum optime distinguit. Dicẽs, q aut est snia diffinitiua, que nullo remedio tentari põt, & tunc aut de cã liquet, vel statim põt doceri, & tũc impedit̃ pro cessus, & cõpromissuz, & ita pdicta pcedãt, qz dicit ipse non dz de eo transigi, sup quo hmõi snia lata est. l. eleganter. §. si post. ff. de cond. indeb. Aut est obscurũ, an sit pnũciatũ, & tunc talis exce ptio non impedit pcessuz, nec cõpromissum, sz dz fieri cõpromis suz reseruata tali exceptiõe p no. in. l. nã & postea, in pn. ff. de iu. iur. & id est, qz exceptiones regrẽtes altiorẽ indaginẽ non impe diunt, sz reseruant̃, vt dixi. s. in hac. q. in vbo, tertia erit regula. ¶ Aut talis est snia, cõtra quam aliquo remedio attẽtari põt, vt si dicat̃, q sit lata per collusionẽ procuratoris, vt. l. eleganter §. pen. ff. de dol. vel si diceret̃, q sit lata per obreptionẽ aliquã in cã finali, vt. l. quesitum. ff. qñ actio de pec. est annal. vel p do lositatem arbitri. l. non distinguemus. §. cũ quidam. ff. de arbit. & his oibus casibus si excipiat̃ de snia replicabitur de dolo. l. cum a te. ff. de dolo. & tunc propter dubium, & incertum dz fieri com promissum. Ex quo concludit Bald. q si snia põt attentari per remedia iuris processus non impeditur, & sic compromissuz peti põt non obstante re iudicata idem sensit Paul. de cast. (lz non faciat mentionem de hoc consilio) in. d. l. post rem iudicatam. ff. de transac. qui dicit q si pars allegat sniam nullã ex aliqua pro babili causa, vel q dicat posse rescindi, per restitutionem, & non appareat de calumnia manifesta põt compellere aduersariũ ad compromittendum, ex forma statuti, & valebit compromissuz ex quibus datur vna maxima limitatio ad precedentem exceptio nem, pro qua etiã facit. l. j. in fine. ff. ad tertul. ibi vt iudicata de beamus accipere ab eo cui iudicandi ius fuerit, reperio etiaz q quidam moderni, qui fecerũt additiones ad Dec. in rub. de ap pella. in prin. tenent hanc limitationem, allegantes pro hoc, so lum tex. in. d. l. eleganter. §. j. ff. de iureiur. ibi indubitata senten tia, sed prout dixi, Bald. & Paul. de cast. hoc determinarunt quos sequor. Aduerte etiam ad vnum aliud q ad hoc vt obstet exceptio rei iudicate oportet, q tria copulatiue concurrant sci licet identitas rei, conditio personarum, eadem causa petẽdi. l. cuz queritur cum. l. seq. & prin. seq. ff. de except. rei iud. & dz esse eadem causa immediata, & proxima nec sufficit mediata. l. & an eadem. §. qui cum partem, & ibi nota. glos. secundum primã sol. ff. de excep. rei iud. & ibi not. Raph. ẽm Ang. in. §. itez si in iu dicio colum. xxij. num. xxiij. quem sequitur Steph. bertr. in cõ silio primo colum. xviij. num. ciiij. volum. primo.

EXCEPTIO

85 **Arbitrij** emologati. † Et per hanc cõtestatio iuris im peditur, vt voluit Jo. monac. in. d. c. j. de lit. contesta. col. ij. in versi. idem dico qui vult per hanc exceptionẽ impediri ex eo quoniam per eam finita est litis instantia. l. cum antea. ij. respon. C. de arbit. cum etiam ex ea nascatur actio, & ex ceptio, idem sentit Joan. and. in. d. c. primo, col. iij. in verbo suf ficiebat, voluit & idem Anch. ibi col. fin. versi. decimã, & Alex. inter predictas impedientes litez cõtestari, enumerat in. d. l. vir bonus in add. ad Bart. circa medium. ff. iud. sol. & Soci. in. d. c. primo de lit. contest. in. vij. q. princ. excep. viij. & Franc. in. d. c. primo, in. vj. fallen. xliij.

EXCEPTIO

86 **Laudi** arbitratoris emologati. † Hec vt precedens im pedit litis ingressum, vt no. Bal. in. l. perempto rias col. iij. versi. quero vtrum. C. sent. rescin. non poss. & Anch. in. d. c. j. de lit. contest. lib. vj. in versi. x. qui allegat tex. in auct. vt diff. iud. post principium, & Alexan. in. d. l. vir bonus, in ad dit. ad Bar. qui alleg. etiam tex. in. c. quintanallis de iu. iur. & Fran. in. d. c. j. de lit. contest. lib. vj. fallen. xliij. & Soc. in. d. c. primo de lit. contest. vij. q. princ. excep. ix.

EXCEPTIO

87 **Amicabilis** pacti in spiritualibus. † Litis cõtesta tionem impedit, vt voluit Joã. mona. in. d. c. j. de lit. contest. li. vj. dicens q tñ operatur amicabilis compositio, in his quantũ transactio in tẽporalibus per. c. si ve ro de transacti. & eum sequuntur oẽs doct. allegati in prima pre cedenti exceptione, sed aduerte qz hec non facit ad materiã cõ promissi, qz de sui natura spiritualia non veniunt sub statuto no stro, & ideo non facit id questionem vt dixi. s. in verbo vsura.

EXCEPTIO

88 **Appellationis** nulle. † Impedit & hec litis con testationez, vt no. in. c. romana. §. si vero de appel. lib. vj. no. etiam Jo. mo. & Jo. and. & Gemi. in. c. vt circa in versi. alioquin de elec. lib. vj. & Franc. post hos in. d. c. j. de lit. contest. lib. vj. fal. xxxvij.

EXCEPTIO

89 **Non** appellasti intra tempus, † Uel renuntiasti appella tioni tacite, aut expresse, & ista exceptio impedit con test. lit. nam cum opponitur ab appellato contra appellantẽ, q transacti sunt decem dies ad appellandũ demonstrat̃, q obstet exceptio rei iudicate, qz si vera est oppositio concluditur, q sen tentia prima transiuit in rem iudicatam. c. q ad consultationez de re iud. & l. ad solutionem. C. de re iu. & in. c. romana. §. si vero vocatus de appel. lib. vj. & ita dicit hanc exceptionem opponi posse ad impediendum lit. contest. vel quasi contestationem in causa appellationis, anch. in consil. ccclxxiij. Pro declaratio ne istorum col. j. sed aduerte q iste due exceptiones, que oppo nuntur in causa appellationis non impedire possunt cõpromis sum, cum in causa appellationis non possit peti ex vi statuti no stri prout dixi. j. in. v. q. prin. in verbo. in causa appellationis.

EXCEPTIO

90 **Ex** officio iudicis repellentis. † Si enim sunt persone, que per iudicem repelli possunt, ante lit. cõte. põt id fieri, & iudex eam impedire põt. l. quos prohibet. ff. de post. not. Bar. in. l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dã. infe. col. iij. vers. iij. que ro no. Guil. Bar. Sal. in. l. j. C. vt que des. aduo. part. iud. sup ple. & hanc inter predictas enumerat Ang. in dicto. §. eque. in xix. excep. inst. de except.

Quarto ex actionis defectu.

EXCEPTIO

91 **Per quam** concluditur actionem non competere ipso iure. † Quelibet exceptio, per quã demonstratur actionem ipso iure sublatam esse actori impedit contestationẽ lit. vt ponit Bar. in. l. nam, & postea in princ. col. fin. ff. de iureiur. & hoc quia nemo sine actione experitur. l. si pu pilli. §. videamus. ff. de neg. gest. itẽ qz quelz exceptio que demõ strat actionẽ ipso iure sublatã est rei finite. l. cuz querebat versi. perinde el. ij. ff. iud. sol. Cõfirmat predictas rõnes Fulg. sequẽs Bar. in. d. l. naz & postea, ex eo qz citra oppositionẽ ipsius rei si iudici hoc cõstiterit dz iudex agentez repellere ẽt reo tacente. l. vbi pactũ. C. de trãsac. l. qui cum maior. §. si pris. ff. de bon. liber. quam rõnem postea in sisi sibi attribuit Aret. in. l. si queratur, col. j. ff. de test. allegans p hoc casuz, in. c. ad dissoluẽdũ in pmo respõ. de despon. impub. & meliorez tex. in. l. papinianus. §. si qs

impubes. ff. de inof. test. Dictum precedens Bar. sequunt indi stincte. Ange. Alex. & Jas. in d. l. nã & postea, quã legunt sub. l. ait pretor la. ij. cõnis Pau. de cast. ibi & contra Bart. q defenditur p Alex. vt posuit. s. in vbo exceptio acceptilationis. Soci. in d. l. ait ptor reliqt cogitandũ, sed prout dixi. s. in vbo exceptio acceptilationis, hec snia Bar. est verior, & magis approbata, q̃ ponit in Spec. in ti. de excep. §. dicto. col. fi. & idẽ Bart. in. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. & in. l. cu3 querebat. ff. iud. sol. & in. l. papinianus. §. si quis impubes, & in. l. mater. ff. de inofficioso testa. sequitur hoc Alexã. in d. l. vir bonus in addit. ad Bar. ff. iud. sol. & idem Paul. de cast. sibi contrarius in d. l. vir bonus, & consil. cxcj. Anteq̃ veniam, volum. j. scdm antiquam impressionẽ, sed bm nouam est in consil. cclxj. vol. ij. col. fi. & sequitur Aret. in consi. xlv. reuocatur. col. ij. versi. ad bm & ista exceptio dici potest exceptio intentionis, & facti que opponitur contra agentem de facto non de iure, vt dicit Bald. in. l. nec intentio. C. de transac. que exceptio intentionis & facti, an sit propria exceptio late ponit Abba. Fely. Dec. & Paris. in rub. de except. & Soci. in rub. ff. de except. sed & hanc impedientem contestationem litis ponit Soci. in d. c. j. in. vij. q. prin. excep. xvj. per not. in glos. magna in. l. vbi pactum. C. de transactio. & in cõpromisso, q hec exceptio illud impediat determinat Alexand. per predictas doctr. Bart. in consilio. lxij. In causa, & lite vertente. colum. iij. versi. insuper. volum. vij.

EXCEPTIO

92 **Actionẽ** in totum remouens. † Si enim actori opponatur tale qd per qd penitus eneruet intẽtio eius, immo impossibile sit, q petitio actoris possit pcedere, stante vitate exceptionis obiecte litis gtestatio impedit, prout no. in. l. j. bm vnum intellm glo. C. qui accu. non pos. vt puta si tu accusas me, q vulnerraui seruum tuũ, & ego excipio q tu interfecisti per mensem ante, nam per istam obiectionem funditus tollitur tua intentio nimirum si contestatio litis impeditur, ita ponit Ange. in d. §. eque, exceptione. xxviij. institu. de exceptio. q exemplificari potest in omnibus alijs similibus, & Roma. ponit hoc in consilio. ccccl xvj. Videtur. prima fronte.

EXCEPTIO

93 **Rem** petitam non potes possidere. † Ut puta si hereticus petat christianum mancipium, & cõtra eum excipiatur, q non põt hẽe, vel si laicus petat rem ecclesiasticã, vel forẽsis petat rem, que in eum non põt transferri ob dispositionẽ statuti phibentis forenses acquirere his oĩbus casibus, & alijs cõsimilibus, vt si qs petat libros pphanos quos hẽe non l3 si fuerit per reũ obiectũ impedit petitio, & sic litis gtestatio, vt not. glos. Bar. Ang. in. l. vir bonus. ff. iudi. sol. exemplificando vt. s. enumerat hanc inter pdictas. Marti. de fan. in d. tract. de excep. & Soci. in d. c. j. in. vij. q. princip. except. xxiij. de lit. contesta. & Franc. in d. c. j. de lit. contesta. lib. vj. fallen. xviij.

EXCEPTIO

94 **A iure** prohibitus es agere. † Ut puta si parẽtes quis actione famosa conueniat, vel alijs similibus, nã tunc super tali facto intentato inhibitum est a iure agere. l. fin. & ibi glo. C. vt nem. priua. l. si oleum. §. fin. cum. l. seq. ff. de dolo. l. j ff. de obseq. lib. not. Bar. in. l. infamẽ. ff. de pub. ind. ex quo ipedit litis gtest. & hãc ponit Ang. in d. §. eque exceptione. xxxvj. insti. de act. Soc. in d. c. j. excep. xxij. & Frã. i. d. c. j. de lit. gte. li. vj. fallẽ. xvij. s3 exceptio hec vr fraternizare cum precedenti.

EXCEPTIO

95 **Prescriptionis.** † Exceptio hec opposita tam per actore3 q̃ per reu3 ad pcessu3, & sic in vim dilatorie prout dixi. s. in. iij. regu. Impedit litis ingressu3, vt ponit Bar. in. l. fi. ff. pro suo. per illũ tex. alleg. & tex. in. l. oẽs. C. de prescri. xxx. vel. xl. ann. ibi moueat. na3 phibet ius aliqd moueri cũ est prescriptũ, & tex. in. l. sicut, in fi. C. eo. de pscri. xxx. vel. xl. ann. ibi nulli mouẽdi, & Ang. i. d. l. sicut. dicit q ibi est tex. rotũdus, q hec exceptio ipedit litis ingressum. Predictam conclusionẽ tenet Jaco. de are. & Cyn. post ipsu3, & Alber. Joã. fab. relatis opinionibus. Archidya. & Specul. & Ang. Bal. Saly. in. l. emptor. C. de pscriptione longi tpis, qui dicunt post Jaco. de are. q hec cõclusio probat ex eo qm pscriptiones sunt inuente, vt imponant finẽ litibus. l. fi. ff. pro suo. l. litibus. C. de agri. & cẽsi. s3 exceptiões litis finite põt ad pcessum opponi. l. iij. §. ibidẽ. ff. ad exhibẽ. l. fratris. C. de trãsactio. Facit ẽt bm ipsos tex. in. l. fin. in fine. C. de edic. diui adria. tollẽ. & l. si nulla. C. de acqren. posses. & l. fi. C. de pscriptio. lõgi tẽpo. voluit & hoc Bar. in. l. j. in. §. fin. ff. ad tertul. & in. l. fratris. C. de transactio. & Bal. in. l. si nulla. C. de acqren. posses. & in. l. fi. C. de edic. diui adria. tollen. in. xiij. opposi. & in. l. elegãter. §. si qs post. ff. de cõdi. indebi. col. iij. & Albe. ibi in fine, & Alex. in d. l. vir bonus, in additio. ad Bar. ff. iudi. solui. & Soci. in d. c. j. de lit. cõtest. li. vj. in. v. exceptiõe, in. vij. artic. pn. & Ang. aret. in d. §. eque. in. viij. exceptiõe, instit. de except. & Frãc. in d. c. j. fallen. iij. de lit. cõtesta. lib. vj. & glo. & ibi ẽt Anchar. post Hostiẽ. & Felyn. in rubri. de pres. col. iiij. num. xv. qui dicit q ista opinio est tenẽda, & ponit hanc inter excludentes gtestationẽ, Marti. de fan. in tracta. de exceptio. col. ij. & Alex. in consil. xlvj. Viso, & oportune, in prin. volu. vj. & Cepol. in cõsil. lxxi. Visa prius, col. ij. & Deci. in cõsil. ccccclviij. In cã Magnifici Joan. in fi. volumi. iiij. & Balb. in tracta. pscrip. in. ix. q. prime par. Sed aduerte q Spec. in titu. de excep. in. §. d. carta vlti. & Joan. and. post ipsum in d. c. j. de lit. contesta. lib. vj. dicunt q ista exceptio nõ põt opponi ante litem contestatã, sed post, & q hoc ex consuetudine recepit curia Romana, & sic non impediat litis cõtestatiõnez, vnde dicit ibi Joã. and. q Hostiẽ. q tenuit q impediat sensit in hoc male, idẽ voluit Fede. de sen. in gsil. clxxxiij. Dñe Orbphole. Alexã. in d. l. vir bonus, concordãdo has opiones dicit, q aut opponit ad pcessum, & tunc pcedit opinio Hostiẽ. & aliorum, aut opponit ad merita, & tunc pcedit opinio Joã. and. iter ẽt sensit Francis. in d. c. j. de lit. cõtest. li. vj. s3 certe opinio Jo. and. & Specu. non põt adaptari ad hanc distinctionẽ, q eorũ verba nõ inferunt, cũ dicant hãc exceptionem nõ posse opponi ante lite3 contestatam, & sic nullo casu posse impedire, distinctio tñ in se est vera, vt dixi. s. in hac parte, in. iij. regula. & distinxit ẽt ante Bal. in. l. ij. in. xviij. col. in vsic. ij. oppo. ff. de iureiuran. & Moder. in d. tracta. de pscriptio. ponunt pdicta pro limitatione regule, & ẽt illud qd hec exceptio debeat incõtinenti probari de qua dixi. s. in eadem q̃stione in. iij. regula, vnde omissis istis potest limitari precedens dictum magis apte, vt dicam infra.

¶ Prescriptio ẽt statutaria impedit contestationẽ, vt per plures casus tradit Bald. in. l. ij. in. xviij. col. ff. de iureiur. exceptioaũt hec opponi põt, & ad impediendu3 compromissum, vt sentit Corne. in consil. cxvij. Licet in hac, col. pen. volumi. j. vbi vult q per admissione3 prescriptionis statutarie sit exclusa illa, que est de iure cõi, & sic si extaret simplex statutum, vt nrm hec exceptio impediret. Idem sensit Deci. in cõsil. xxij. Et pro tenui facultate, col. fi. volum. i. vbi vult q si ista exceptio non est liqda, nõ impediat cõpromissu3, & sensit ẽt Soci. in gsil. xxxviij. Pro decisione, col. pen. versi. viij. volumi. i. & Balb. in dicto tracta. 96 de prescriptio. in prima parte, in. ix. q̃ne. ¶ Limita predicta3 conclusionem, vt non procedat quotiens sumus in prescriptione in qua acquiritur ius vtile tm̃, nam hec non est habilis ad impediendum litis contestationem ẽt q opponatur in vim dilatorie, ita concludit Bal. in auctẽ. nisi tricẽnale. C. de bonis maternis, in fine. dicens q quotiens per prescriptionẽ queritur directum dñium exceptio prescriptionis impedit processum, q agens non põt actione3 edere, vt q est exceptio litis perempte, secus si est prescriptum vtile dñium, q agens põt edere directã in re3 super qua põt fundari litis contestatio, idem voluit Alex. in d. l. fi. in additio. ad Bart. ff. pro suo. vbi multa adducit, & Fely. in d. rubri. de prescript. col. iiij. nume. xv. Datur enim in premissis per cõiter scribentes tam in d. aucten. nisi tricẽnale. C. de bon. mater. & post Abba. per oẽs in d. rubri. de pscriptio. Conclusio q per pscriptionem acqratur vtile dñium tm̃, que tñ limitatur per Fely. in d. rubri. de pscrip. nonẽ modis, & per do. Jaso. in. l. traditiõibus. C. de pactis, sex modis, & late in hac materia loqunt scribẽtes maxime Deci. in d. l. traditionibus, vt ibi per eos.

EXCEPTIO

97 **Notorie iusta.** † Et de exceptione iusta notorie si cõstat, iudici, & de iniustitia agẽtis põt repellere agentem a iudicio, & non permittere q lis contestetur, ita concludit Specu. in titu. de excep. in. §. dicto coln. antepen. versi. M. de fano. & hoc q in notorijs ordo iudiciarius non

non requiritur.c.ad nostram, de iureiur.l.ij.ff.si quis cauti.⁊.l. ea que.ff.de accusatio.⁊.l.si vero.§.pro rei qualitate.ff.qui satisdare cogantur. Istud ante eum, vt ipsemet refert ponit Bart. de sano in tracta.de exceptio.in fine, idez voluit Jo.and. Lap. Domi.⁊ Franc.post ipsos in.c.j.de lit.cōte. lib.vj.in.xxxviij. limit.per dictū Inno.in.c.j.de offi.vica. Idem voluit But.in.c.j.de ord.cogn.⁊ ibi ēt Imo.qui dicit ꝙ ista opinio hꝫ equitatem ad lites abbreuiādas, qd etiam seqtur Alex. in.d.l.vir bonus in add.ad Bart.ff.iud.sol. ⁊ Abb.in.c.exceptionē col.iij. versi.item fallit de excep.dicens rōnem esse, qꝛ in notorijs non dꝫ iudex pati cām deduci in iudiciū p tex.in.c.qm̄ de fil.presb. ⁊ Alex.⁊ Jas.post ipm in.l.naturalr.§.nihil cōe col.xxviij.nu.xv.ff.de acq.poss.idē voluit Soc.in.d.c.j.in.vij.art.pn.excep.x.de lit.contest.⁊ Aret.in.d.§.eque except.xv.inst.de except. ⁊ Fely.in.c.exceptionē col.viij.nu.xv.de excep. vbi multa accumulat in materia. ¶ In compromisso aūt, ⁊ in statuto nostro ꝙ impediat tenuit Jo.de mont.sper.in.l.eleganter.§.si qs post ff.de cond, inde. Quem refert, ⁊ sequitur Soci.in cōsil.xxxviij. Pro decisione col.pen.versi.⁊ in proprijs terminis dicēs satis esse, ꝙ ex narratione alias confessiōe actoris appareat de ipsius iniustitia.l.cum precum.C.de lib.cau.adducit not.per Bar. in l.eum qui ita.§.qui ita.ff.de verb.oblig.⁊ in.l.vbi pactum.C.de transac.vbi tradit ꝙ calumniose notorie agentē non soluz pars p[illegible] repellere, sed ēt iudex parte non petente, vt in simili adducit [illegible].in.l.si queramus.ff.de test.col.j.⁊ Alexand.in consil. lxij. In causa ⁊ lite col.iij.versi.iij.statutuz volumi.vij.faciūt ea que dixi in exceptione prima huius tertie partis.

EXCEPTIO

98 Non possideo. † Per hanc exceptionem impeditur lit.contest., nam si a me rem petas, quam dico nō possidere nō cogor iudiciū suscipere.l.fin. cū glo.⁊ ibi Bal.⁊ Ang.in.j.not.ff.de rei vēd.not.hoc Aret. in.d.§.eque excep.xxx.inst.de excep.⁊ Frāc.in.d.c.j.fallē.xx. de lit.contest.lib.vj. ¶ Intellige tn̄ predicta nisi reus negauerit, ⁊ falso, nā tūc ꝯuictus de mēdatio ꝯuenit, ita Frāc.vbi.s.per tex.in.d.l.fi. Sꝫ aduerte qꝛ ille tex.dicit ꝙ si fuerit cognitus mēdax transfert possessio in agēte, ⁊ sic sup iudicio cepto nō est necesse ꝙ lis cōtestet, cū sup possessione amplius reus nō audiatur, sed super proprietate, vt per Bart. ⁊ alios in.d.l.fi.in fine.

EXCEPTIO

99 Non potuit testari. † Exceptio hec dr̄ preiudicialis, nam si petenti hēditatez opponat ꝙ ille virtute cuius testamenti petitur non potuit testari, qꝛ erat alieni iuris, vel alia patiatur, de qbus in glo.in.l.si queramus.ff.de test.varie senserunt doctores, an per hanc exceptionē impediatur litis contestatio. nam Bart.in.d.l.si queramus dicit, ꝙ hec exceptio, que respicit personā testantis debet cognosci post litē contestatā, ita dicit ipse vr̄ glo.in.d.l.si queramus, ⁊ in.l.iij. sed vult dicere in.l.ij.in glo.pen.C.de edic.diu.adria.toll.idem concludit ipse Bar.in cōsil.clxxxv. Deo Dāte Joānis vol.j. dicens ꝙ exceptiones ꝯ personam, que respiciunt merita cause, ⁊ negocij principalis ille debent examinari post litem contestatam.c.j.de lit.contest.lib.vj.⁊ nota.in.l.elegāter.§.si quis post ff.de cond.indeb. vnde dicit ipse si opponitur de persona eius ex qua fundatur ius agentis non impeditur litis contestatio.

¶ Paul.de cast.in.d.l.si queramus dicit ꝙ hec exceptio respicit merita cause, ex quo eius cognitio dꝫ fieri post litem contestatā, Saly.in.l.liber necne.C.de pet.hered.dicit ꝙ ista opinio Bar.sibi melior videtur, ꝙ hec exceptio siue opponat ante litem contestatam, siue post, qꝛ est peremptoria, ⁊ merita cause concernit, ideo de ea demum lite contestata dꝫ disquiri, sed de ea debet iudex discutere ante oia, id est ante alias exceptiones peremptorias, ſm Bar.in.d.l.si queramus, ⁊ sic cōcludunt predicti hanc exceptionem non impedire litis contestationem.

¶ Hanc aūt impedire litis contestationem concludit Bart.in l.liber necne.C.de pet.hered.dicens hanc exceptionem non solum opponi ad merita cause, sed ad id impedienduz processum, quasi dicat tu qui agis ex testō non habes iustitiam, qꝛ testator fuit seruus, ⁊ donec istud probatur non est ad alia procedendū, ⁊ merito impedit processum, hoc idem voluit Jaco. de are. quē referunt, ⁊ sequūtur. Alb.⁊ Bal.in.d.l.liber.C.de pet.hered. dicentes ꝙ quādo hec exceptio opponitur in vim dilatorie impedit litis ingressus, secus si opponatur in vim peremptorie, determinat, ⁊ idem Jo.fab.Cy. Pau.de cast.in.d.l.liber.⁊ Ange.in.d.§.eque, excep.xliiij. inst. de exceptio. Joan.de imol.in d.l.si queramus, relatis opinionibus Bart.in.d.l.⁊ in.l.liber, dicit ꝙ pro dicto Bar.in.d.l.liber facit id qd nota. ipse in.l.cū querebatur.ff.iudicatum solui. dando theoricaz, ꝙ ois exceptio per quā concluditur ipso iure agēti ius non cōpetere, ꝙ illa possit obici ad impediendum processum, ⁊ ad impediendum contestationem, ⁊ si ista theorica esset vera, hec exceptio posset obici ad processum impediendum tn̄ dicit Imo.ista doc.Bar.est dubia nec in toto est expedita per tex.in.c.j. de lit.contest.lib.vj. vbi enumerantur, nisi certe exceptiones perēptorie quas dicit text. solum posse obici ad processum inter quas non videtur hec enumerari. ¶ Aret.in.d.l.si queramus dicit relata opinione Joā. de imol. ꝙ tex.in.d.c.j.fortius stringit consideratus hoc modo dum dicit ꝙ preter exceptiones litis finite nulla alia exceptio, aut defensio respiciens merita cause pōt obici verbum, aut defensio positum post verbū exceptio, nil aliud pōt significare quā exceptionem defensionis, ⁊ facti que presupponit actionē extinctam ipso iure, vel dicit ipse si pōt significare aliud ad minus de proprietate sermonis, ⁊ verborum ēt adhuc casum deffertur, qꝛ verbum deffensio est generale ad omnez allegationem, que fieri posset in fauorem rei, vt declarat Bart.in.l.j.§.fina.ff.quod vi, aut clam. ¶ Attamen dicit ipse pro concordia iurium sic distingui, aut opponitur exceptio, que concludit agentem non habere actionem ipso iure, ⁊ constat hoc notorie iudici ante litem cōtestatam ex deductis coram eo, ⁊ tunc pōt incontinenti agentē repellere, ⁊ multo fortius pars poterit hanc exceptionem opponere per tex.in.c.ad dissoluenduz de desp.imp.⁊ in.l.papini anus §.si quis impubes.ff.de inoffici.testament.⁊ tūc impeditur litis contestatio, aut opponitur hec exceptio, ⁊ opponēs offert se paratum eam probare non tn̄ ex deductis in iudicio, ⁊ adhuc non est notum iudici, ⁊ tunc licet pars velit probare incontinenti vr̄, ꝙ non sit admittenda per tex.prealleg.licet Bart. teneat contrarium vbiqꝫ preterquam in.d.l.si queramus, de quo ego posui.s.in verbo exceptio, per quam concluditur actionez non cōpetere subiungens Imo. ꝙ opinio Bar.sequeret vera, nisi vrgeret in contrarium text.in dicto.c.j.de lit.contest.lib.vj.

¶ Sed aduerte ꝙ tenendo hanc scdam opinionez, que magis videtur consona veritati per ea, que dixi.s.in verbo exceptio, p quam concluditur actionem non competere, nam per hāc exceptionem non potuit testari demonstratur agenti ius non competere comparendi, ⁊ petendi, ⁊ sic ante contestationem litis pōt excludi si modo incontinenti pōt probari, vt dixi.s.in.iij.regula in hac quest.ad cōsiderationem Imo. de.d.c.j.de lit.contest. lib.vj.pōt responderi, vt per Alex.in.l.nam ⁊ postea.ff.de iureiur.⁊ posui supra in vbo exceptio acceptilationis, ⁊ ad considerationem Aret.in.d.c.j.respondet Fely.in.c.exceptionē, col. viij.nu.xxvij.de excep. ⁊ dixi.s.in dicto verbo, acceptilationis. ¶ Posset ēt responderi alio modo ad dictum.c.primuz, ꝙ ille tex.loquatur quando exceptio peremptoria opponitur ꝓprie vt peremptoria, ⁊ opponitur ad merita cause, nam tūc eo modo opposita non impedit litem contestari, nisi in casibus ibi enumeratis, si aūt opponatur in vim dilatorie, vt dixi supra in hac questione in.ij.regula, tunc non comprehendatur in dispositione dicti.c.primi, sed semper ſm predictam regulam Bar. impediat litis ꝯtestationē, mouet me ad ita tenendū text.in.d.c.j.q dicit exceptiones perēptorie ex quo de necessitate ille text. dꝫ intelligi in exceptione perēptoria, nō aūt in exceptione anormala, put est illa que pōt opponi in vim dilatorie, ⁊ in vim perēptorie, que vt dixi anormala appellat per Soc.in.d c.i.in.vij.q. princ.de lit.contesta.lib.vj.⁊ mixta dr̄ vt per Imol.post ibi relatos in.l.penul.in.§.ad crimen.ff.de publicis iudicijs, ⁊ dixi supra in scda regula, cum in.l.verba proprie intelligantur.l.si pupilli.§.videamus.ff.de negocijs gestis, verbum peremptorie, in dicto.c.primo, intelligendum est, de vera peremptoria, ⁊ que in vim perēptorie est obiecta, vt demonstrant verba tex. ¶ Insup illa vba cuiuslibet principalis negocij contingentis demonstrāt illā exceptionem obici ad merita cause, non aūt ad impediendum ꝓcessum, ex quo dico ꝙ ille tex.pōt intelligi in obiectione exceptionis peremptorie in vim peremptorie, que nunqꝫ impediant, nisi in illis tribus casibus ibi enumeratis, vt etiam si non fuerint ille exceptiones ibi enumerate opposite in vim dilatoriaruz, adhuc tn̄ impediant litis contestationē, ⁊ ex hoc tex.ita intellecto posset limitari dictum Barto.in.l. cum querebatur.ff.iudi.solu. ⁊ aliorum de quibus supra in secunda regula dicentiuz, ꝙ ad hoc

vt impediant debent opponi in vim dilatoriaꝝ, ꝙ hoc nõ procedat in exceptionibus enumeratis in.d.c.j.vt si fuerint obiecte in vim peremptoriaꝝ impediant litẽ contestari, ꝛ pro hoc facit, qđ ꝯcludit Bal.in.d.l.ij.col.xxiiij.ꝟsi.denuo quero.ff.de iureiur.q dicit ꝙ exceptio rei iudicate qualitercũqꝫ opposita si etiã per modũ, ꝛ formã peremptorie opponaẽ impedit litẽ cõtestari ea rõne, qꝛ si actio ex snia hꝫ paratã executionẽ.l.si pretor in fi.ff.de iud.ergo ꝛ exceptio, ꝛ paꝝ post subiũgit Bal. ꝙ ista exceptio rei iudicate opposita ẽt in modum ꝓbationis hꝫ hoc speciale, vt impediat processum ne iudex ferat secũdaꝫ sniam, que non valeret.l.j.C.quando prouo.non est neces.de quo dicam infra.

EXCEPTIO

100 **Tua** non interest. † Hanc exceptionem glo.principaliter in.c.ex parte ade.de test.sensit esse dilatoriam, ꝛ sic debere, ꝛ posse opponi ad impediendã litis contestationẽ, idem voluit Inn.in.c.sup his de accus.qui dicit, ꝙ hec exceptio psonalis est, ꝛ declinatoria, ꝛ ideo non põt proponi, nisi ante litẽ cõtestatam.l.fi.C.de excep.§.fi.inst.de excep. Bar.in.l.posthumus.§.si qs ex his.ff.de inoffi.testa.dicit ꝙ ista exceptio dꝫ opponi vsqꝫ ad litem contestataꝫ, allegat Innoc.in.d.c.super his quẽ dictum ẽt sequitur Joã.and. Anch. Jo.de ana.in.d.c.sup his. Alex.in addi. ad Bar.in.d.§.si quis ex his. Imol.in d.c.ex parte Ade.ꝛ Pau.de castr.in.l.j.C.fin.cens.vel rel.simplr pertranseunt cũ Innoc.ꝛ Card.in consil.vij. In causa fratrum. ¶ Attamen Ange.ꝛ Bal.in.d.l.posthumus.§.si quis ex his non ita simpliciter apprehendunt dictũ Inn.in.d.c.super his, sed distinguũt ꝙ aut ista exceptio causatur ex persona, ꝛ sic incidentur venit, nec tangit meritum cause, ꝛ tunc est dilatoria, ꝛ dꝫ proponi ante litẽ contestatã, prout ẽt dicit Bal. in.l.ij.col.xix.sub.versi.ij.oppono.ff.de iureiur.ꝛ hoc modo intelligitur dictũ Inno.ꝛ aliorum.ꝭ.positorum, ꝛ quos ponit Fely.in.c.super his de accu.ꝛ in.c.ex parte Ade.de test.ꝛ Aret.qui multos ponit in.d.§.eque inst.de excep.col.penul. aut talis exceptio respicit meritum cause eo, qꝛ causatur ex defectu iuris agentis, ꝛ tũc est peremptoria, ꝛ põt opponi post litem contestatã, qꝛ vt dicit Ange.in.d.§.si quis ex his ẽt iudex ex officio nullo opponẽte posset agentem repellere.l.vbi pactũ in glos.C.de transac.l.fina.C.de rei vendi.ꝛ Ant.de but.in d.c.super his tenendo predictaꝫ distinctionem dicit, ꝙ si ius excipiendi, vel agendi fundatur sup priuato interesse, qꝛ deficiente interesse deficit actio hec posset opponi, vt peremptoria ꝛ quandocunqꝫ ante sniam, secus si interesse respicit personam, ꝙ aũt hec exceptio eo modo considerata respiciens actioneꝫ dicatur perẽptoria dicit Ang.esse casum in.l.j.ff.de inoff.test.ibi obtinere spem non laboret propter qđ ista exceptio tua non interest tanqꝫ peremptoria obijcit vsqꝫ ad sniam, ꝛ ibi eũ refert, ꝛ sequitur Paul. de cast.ꝛ idẽ Pau. de cast.in.l.j.C.fin.cens.vel reli. dicit ꝙ Innocen.in.d.c. super his ponit duas opiniones, que diuersis respectibus, ꝛ terminis possint vtraqꝫ esse vere Imol. sub dubio forte dicit posse teneri hanc opinionem in.l.ille a quo in.§. si de testamento in.j.not.ff.ad treb.hanc tñ distinctionem vti veriorem firmat Fely. Aret. in.d.c.super his, ꝛ idem Fely. in.d.c.ex parte Ade.de testi. ꝛ Angel.in.d.§.eque col.penulti. Instit.de except. ꝛ Decius in consil.cccij.col.ij.ꝛ pro tenui, ꝛ ita potest intelligi qđ dicit Abba.in.c.primo, in principio de accusatio. Et scđm vtranqꝫ opinionem dicendum est, ꝙ ista exceptio impediat litis ingressum, ꝛ per consequens cõpromissum, nam primo casu, qñ est dilatoria tñ, ꝛ respicit personas nulli dubium, ꝙ impedit litis ingressum, cum de ea cognoscaẽ ante litem contestatam, vt.ꝭ.dictum fuit. Scđo casu qñ est peremptoria si fuerit opposita in vim dilatorie, vt.ꝭ.in secunda regula, qꝛ ex ea negatur actionem competere agenti, ꝛ sic sine actione experiatur cum dicatur non habes actionẽ, qꝛ tua nõ interest, tũc impedit ingressũ litis, vt dixi.ꝭ.in ꝟbo exceptio, ꝑ qꝫ ꝯcludiẽ actionẽ nõ cõpetere, ꝛ ita intelligit Aret.in.d.c.super his, col. fi.de accusatio.ꝛ ita tenendũ puto.

EXCEPTIO

101 **Narrasti** falsum in rescripto. † Si enim alicui datur actio per rescriptum, ꝛ cõtra id opponatur ꝙ fuerit impetratum tacita veritate tunc impeditur litis contestatio, vt ꝑ plura deducit Soci. in.d.c.j.in.vij.q.prin. except. xxxij.de lit.cõtest.ꝛ Fely.in.c.exceptionẽ, col.xij.num.xxxiiij. de excep.ꝛ qꝛ non spectat ad materiã nr̃aꝫ aliter non insisto.

Quinto ex lege.

EXCEPTIO

102 **Allegationis** iuris sine facto. † Si enim partes sunt concordes in facto difficultas tantum residet super iure, tunc si per partẽ opponatur, ꝙ sit iuris questio, ꝙ lis non sit contestanda certum est illam impediri, vt voluit Bald.in.l.postqꝫ liti. in versi.septima exceptio.C.de pac.qui dicit ꝙ si est questio iuris, ꝛ de iure nunqꝫ reseruatur in posterum, sed dꝫ declarari cum opponiẽ, ꝛ interim impedit processum, nam super disputationibus iuris non requiritur ordo in dictorum, nec litis contestatio, nec iuramentũ calumnie per not. per Inno.in.c.cum inter.de consue.idem Bal.in.l.aretusa.in fine.ff.de statu homi.expressius hoc determinat dicens, ꝙ quotiens non est opus probatione nõ est lis contestanda, ꝛ sic qñ est questio non habens factum. Pro hoc ẽt facit illud qđ.de qõne iuris non est compromissum faciendũ stante hoc statuto, vt per Bal.in.l.ancille.C.de fur.ꝛ alios de quibus.ꝭ.in ꝟbo cã clara in eadem qõne prout, ꝛ idem tenendo adducit Fely.in.c.exceptionem, col.xj.nu.xxx.de excep.ꝛ Fran.in.d.c.j.fallen.xj.de lit.contest.lib.vj.ꝛ Alex.in.d.l.vir bonus, in addi.ad Bar.ff.iudi.sol.ꝛ Are.in.d.§.eque, instit.de excep, iñ.xiiij.exceptio. ꝛ Soci.in.d.c.j.de lit.contesta.exceptio.xj.qui tñ dicit ex mẽte d.Joan.de homode. ꝙ istud impedimentũ videtur potius procedere ex officio iudicis coadiuuante exceptionẽ, qꝫ ex ipsius exceptionis natura, que cum peremptoria sit deberet proponi tpe suo, ꝛ sic post litẽ contestatã, ꝛ si ꝓponeretur ante litem cõtestatam videreẽ probanda post litẽ contestataꝫ.l.exceptioneꝫ.C.de excep. Sed tñ ex quo non indiget probatione frustra fieret litis contestatio, ꝛ reseruatio probationis, post litem contestatam, ꝛ ideo dicendum est, ꝙ impedit litis ingressum, qꝛ super processu superuacaneo non est insistendum.c.j.de summa trini.c.cõmissa.de electio.in.vj.ꝛ clemen.auditor.de rescrip. Adducit etiã rationem supra tactam de statuto de cõpromissis ex quibus satis constat, ꝙ precedens exceptio impedit contestationem litis, ꝛ etiam compromissuꝫ, vt iam supra dixi in verbo questio iuris, quod tamen intellige, ꝛ interpretari, vt ibi.

EXCEPTIO

103 **Statuti** obscuri. † Si enim in iudicio allegaretur aliquod statutum, vel lex que esset obscura.ꝛ sup tali difficultate solum iudex haberet cognoscere tunc lis non esset contestanda, nec reseruaẽ in posterum, sed dꝫ declarari, cum opponiẽ per rõnes in precedenti exceptione dictas, ita tꝫ Soc. in.d.c.j.in.vij.q.prin.excep.xij.ꝛ Alexan.in.d.l.vir bonus, in addi.ad Bar.ff.iud.sol. Sed aduerte, quia si volumus trahere hanc exceptionem ad cõpromissum vtiqꝫ non esset vera per ea, que dixi.ꝭ.in hac.q.in verbo questio iuris, cum enim est questio iuris dubia que facto equiparatur, tunc cõpromissum est faciendum, per not.per Bal.in.l.cum proponas.C.de re.cre.ꝛ alios quos ibi adduxi ex quo dico, ꝙ hec exceptio bene poterit contestationem litis impedire non autem compromissum.

EXCEPTIO

104 **Statuti** prohibentis audire. † Et hec impedit litis ingressum, vt est tex.ꝛ ibi not. Bar.in.l.cẽs.C.de fun.pat.lib.xj.ꝛ eum sequiẽ ibi Jo.de pla.ꝛ Bal.idẽ determinat in.l.postqꝫ liti col.ij.vers.ix.excep.C.de pac.allegat tex. in.l.si seruus.C.de his qui ad ec.cõf.ꝛ idẽ Bal.in.l.ij.in.xviij. col.ff.de iu.iu.ꝛ in.l.legatẽr.§.si post.ff.de cond.ind.ꝛ in.l.fin. xiij.opp.C.de edic.diu.adr.toll.ꝛ dicit Abb.in.c.qꝛ frustra in fi.de vsu.ꝙ ista exceptio non audiatur est dilatoria, ꝛ dꝫ ante litem contestatã proponi.ꝛ ibi Jo.de ana.qui dicit alias Florentie fuisse dubitatum, an hec exceptio posset etiam opponi post litem contestatam, ideꝫ voluit Alexan. in.d.l.vir bonus.ff.iud.sol.ꝛ Franc.in.c.primo, fal.xxx.de lit.contest.lib.vj.

EXCEPTIO

105 **Statuti** actionem non dantis. † Vtputa si dicat non substinẽti onera, ꝛ factiones cũ ciuitate actionem nõ dabo, nam ꝛ hoc mõ impediẽ lit. conte.ꝛ tolliẽ actio vl

exceptionis

exceptionis, vt per Bart. Paul. de cast. Raph. Fulg. Alex. Are. Soc. Jas. in l. naz & postea. ff. de iu. iur. vbi late per ipsos, Soc. in d. c. j. in vij. prin. art. de lit. contest. excep. xxj. & Fely. in c. exceptionem de excep. col. xj. num. xxx.

EXCEPTIO

106 **Statuti** quod nemo audeat ingrere. †Et per hec verba statuti impeditur lit. conte. vt dicit Aret. in d. §. eque, inst. de except. exceptione. xlij. allegat Bart. in l. oës. C. de fun. pat. lib. x. qui non loquitur de hac exceptione, sed de precedenti. & Bal. in l. arethusa. ff. de sta. ho. & in l. postquã liti. C. de pact. qui non loquitur de hac, sed de ea quã. s. posui in verbo exceptio allegationis iuris, & etiam allegat Ange. in l. j. C. de bon. vac. qui nihil dicit de hac exceptione, ista autez exceptio per hec verba statuti videtur impeditiua per ea, que dicit tex. in l. oës, & in l. sicut. C. de prescrip. xxx. vel. xl. an. vbi si mouenda est lis contra aliquẽ, & per illa verba impedit litis conte. vt dixi. s. in verbo exceptio prescriptionis, & eodẽ modo dicendũ est in his verbis statuti cum habeat eandem fere vim.

EXCEPTIO

107 **Statuti** quod sit extra protectionem cõmunis. †Naz & hec impediet litẽ gtestari, vt p Bal. in l. ij. in xx. col. vsic. cõcludo hoc. ff. de iu. iu. p not. p Cy. in l. j. C. de nat. lib. naz dicit Bal. isti dñr diffidati. & bona eox pñt impune includi, qr nõ est qui eis ius reddat. auct. cassa. C. de sac. san. ec.

EXCEPTIO

108 **Banni.** †Que dupliciter considerari potest, vt puta si per statutum dicatur bannitus non audiatur, vel querela instituta pro bannito occiso non audiatur, tunc talis exceptio est mixta, & si fuerit opposita in vim dilatorie impedit litis ingressum, fm formã traditam. s. in scda i pa, ita determinat Jac. but. in l. ij. & iij. C. de accus. Jo. and. in c. veniens de accu. Jmol. in pen. in §. ad crimen, col. xvij. versic. iij. casu. ff. de pub. iudi. & Are. Jo. de ana. in d. c. veniens de accu. & his adiungi possunt que dixi supra in versi. statuti prohibentis audire.

¶ Aut statutum dicit bannitũ impune occidi posse &c. hoc casu si quis interfecerit bannitum, & agatur contra interfectorem tunc dicit Jaco. de are. in sua dispu. iij. incip. in statuto alicuius ciuitatis in prima questione, soluendo questionem, q ex eo quia talis exceptio, & sententia, idest banno descendat, & ex fine huic rei imposito per statutum impediri dz processus sentẽtia nanqz banni eum talis conditionis fecit, qr omnibus penis bannitorũ eum subiecit arg. ff. ad turp. l. j. §. calumniatoribus. in fi. & ff. de cap. dim. l. amissione. §. j. & cum ex statuto detur exceptio rei iudicate, & finite ideo impeditur litis contestatio, qd dictũ Jaco. de aren. refert, & sequitur Joan. and. in additi. ad Spec. in tit. de accusa. in §. fin. in additio. magna incip. vt s. cer. tem. col. ij. & Jo. de imo. in d. §. ad crimen, & Aretin. transit cum hac snia, in d. c. veniens, col. vij. per doctrinam Bal. in l. decuriones. C. in quibus caus. infam. irog. & est decis. Bar. allegata per eundem Bal. in l. vbi pactũ. C. de transac. col. fin. qui dicit impediri iudicium per allegationem tertij comparentis nomine interficiẽtis bannitum, qr liquet iudici istud non esse delictum cũ impune potuerit occidi, ideo sine actione, seu accusatione iudicium non põt procedere, & sic per comparitionẽ impeditur iudiciũ, ita vicit probari per text. in d. l. vbi pactum fm lecturaz Azonis qͣ putat verissimam, & hanc exceptionem inter predictas impediẽtes litis ingressum, & contestationem enumerat Alexand. in d. l. vir bonus. ff. iudic. solu. in additione ad Bartolum.

EXCEPTIO

109 **Compensationis.** †Et hec impedit litis ingressum ex eo qm̃ hodie est inducta ipso iure, adeo q non est necessariũ, nisi proponere, & allegare cõpensationẽ. l. si C. de comp. §. sed nr̃a inst. de actio. ideo dz posse proponi in vim dilatorie, ita ponit hanc inter predictas. Soc. in d. c. j. in vij. prin. art. excep. xv. istud autem eo magis debet procedere, quia hec exceptio compensationis, que non fuit opposita ante sententiam potest opponi ex post. l. secũda, & ibi Bald. C. de compens. qui dicit, q cõpẽsatio est quedam solutio, quia qui compensatur videtur exequi. l. si debitor ff. qui po. in pig. hab. nor. Paul. de castr. & Jason. in l. j. C. de iur. & fac. igno. columna. iiij.

EXCEPTIO

110 **Cessionis** bonorum. †Quia cedenti bonis nõ datur actio, nec vt possit cõueniri ideo impedit litis gtestatio, vt est tex. in l. in rez si vnus, in prin. ff. de arb. & ita hãc dicit impedire Alex. in d. l. vir bonus, in add. ad Bar. qui allegat Alb. & Ang. in l. ex gctu. C. de bon. auct. iud. poss. q nihil dicunt, sz melius adduci possunt ea, que ponũt. s. in hac parte in verbo exceptio per qͣ concluditur actionẽ non competere idẽ voluit Ang. in d. §. eque, inst. de except. in exceptione. xvj.

EXCEPTIO

111 **Excussionis,** †Excussio in multis casibus requiritur, vt in auc. presente. C. de fideiuss. & in auc. si debitor. C. de pig. & l. j. C. de decu. & in l. aduersus. C. de mag. conuen. & in alijs casibus enumeratis per Bar. in trac. de excussionibus in q. ij. qͣuis aliqui attribuant illũ Jac. de are. vt dicit Bal. in auc. presenti. C. de fidein. sed qcquid sit hec exceptio impedit litis ingressum, cũ sit dilatoria, & opponatur añ litẽ gtestatã, vt sentit Cy. in d. auc. presente. & Bal. in l. ij. C. com. diuid. qr dicit ipse est exceptio preposterationis ordinis de qua dixi. s. que impedit litis ingressum, idẽ voluit Alexã. in d. l. vir bonus. in add. ad Bar. ff. iud. sol. & Ange. in d. §. eque. inst. de excep. in xxxviij. excep. & Franc. in d. c. i. de lit. gte. li. vj. fall. xiij. & Fely. in c. exceptionẽ. col. xij. nu. xxxv. de excep. gpromissũ añt, & eius petitionẽ impedit si facta non fuerit, & facta concedit stante statuto, prout per plura determinat Corn. in gsi. xlvj. in causa vertente. colum. i. & ij. volumi. ij.

¶ Jntellige tñ pdicta, vt nõ pcedãt qñ sumus in cã in qua pcedit ex bono, & equo, nam tunc talis exceptio excussionis non est in gsideratione, vt dixi. s. in. j. q. princ. in verb. equius & melius.

¶ Jtem nec procedere quotiens principalis abest, vel notorie non est soluendo, vel fuerit renuntiatum excussioni, vel iuratum. & in alijs casibus positis per Alexand. Jaso. Deci. & alios in l. fi. ff. si cer. pet.

EXCEPTIO

112 **Spoliationis,** †Et hoc impedit litẽ gtestari eu spoliat[9] debeat añ omnia restitui l. si qs a se fundũ. C. ad. l. iul. de vi. & ibi glo. & c. i. de rest. spo. & dicit Ang. in l. si maritus. ff. de do. int. vi. & vx. q spoliato fauet si spoliatus est oibus bonis eius, vel maiori pte a tertio, a nullo ingetari potest, neqz ciuiliter, nec criminaliter nisi prius restituatur, & Barto. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. in iiij. cõbin. dicit q hec exceptio est dilatoria, & ideo impedire dz litis ingressum, quem sequuntur ibi oës doc. idẽ voluit Ang. connumerans inter predictas impedientes ingressuz litis. in d. §. eq. inst. de excep. in xxxix. exce. Frãc. in d. c. j. d lit. contest. lib. vj. fal. xxij. sed an talis exceptio possit opponi post litẽ gte. Bar. in d. §. nihil commune determinat, q non, & eum sequunt communiter scribentes, quamuis alij vt Fulg. aliter senserint in d. §. nihil commune de quo ibi per Moder. repet.

EXCEPTIO

113 **Quem** de euictione tz actio, †Eundẽ agẽtẽ repellit exceptio de qua, in l. vendicantes. ff. de euict. & hec est impeditiua ingressus litis opposita in viz dilatorie vt. s. in. §. reg. vt ẽ tex. in l. iij. C. de fide instr. & iur. hast. li. x. ibi refere qdnẽ pcurat. meus nõ sinet, & ibi dcidit Bar. p illũ tex. quẽ sequũtur idẽ determinãtes. Bal. Ang. & Joã. de Plat. idem voluit Frãc. in d. c. j. de lit. gtest. li. vj. fal. xxix. & si dicat q bal. in l. venditrici. C. de reb. alie. nõ alie. videat sentire q hec exceptio est pemptoria, sz q nõ possit opponi in viz dilatorie hoc nõ dicit vñ Barto. & oës alij. s. nominati, & ipsi dicunt hanc exceptionez esse peremptoriam, sed q etiam potest opponi in vim dilatorie, idem voluit Soc. in d. c. j. de lit. cõtest. in vij. q. prin. exceptione. xxiiij. & Alex. in d. l. vir bonus in addit. ad Bart. ff. iud. sol. in compromisso autem q & hec impediat illud fieri tenet Soci. in consi. xxxviij. Pro decisione colum. fin. vol. primo.

EXCEPTIO

114 **Dolo facit qui** petit quod restituturus est. † Hec exceptio impedit contestationem litis, et compromissum, vt voluit Socin. in dicto consil. xxxviij. Pro decisione colum. fina. volu. j. Allegat Bal. in l. emptor .C. de her. vel actio. ista autem exceptio habet locum non solum quando restituturus es mihi, sed etiam quando esses restituturus alteri qui mihi deberet restituere, vt est tex. et ibi not. Alex. et Jason. in l. si donaturus. §. si quis indebitam. ff. de condit. ob cau. sed nunquid habet locum quando ex interuallo esses restituturus, vide Jas. et alios in d. §. si qs indebita, intellige tamen predictam exceptionem non procedere in iudicio possessorio, nec habere locum quando haberes dilationem ad soluendum, secundum quod nota. Paul. de cast. in l. si socer. §. lucius. ff. solu. matri. versiculo vltimo not.

EXCEPTIO

115 **Potuit** impune fieri. † Ut est in eo qui occidit bannitum qui ex forma statutorum poterat impune interfici de quo dixi. s. in verbo excep. banni, vel in eo hanc excep. possumus exemplificare, qui vulnerauit aliquem condénatum vltra .l. lib. quod impune ex forma statutorum fieri pôt, vel in quocunque alio, qui pôt impune vulnerare, vel occidere, vt est in casu quando licet sine iudice se vêdicare. Nam talis exceptio obiecta impedit ingressum litis, ita determinat Bar. in l. si seruus. C. de his qui ad eccl. côfu. et sequitur Alex. in d. l. vir bonus in add. ad Bar. ff. ind. sol. in fi. et Fely. in d. c. exceptionem col. xij. nu. xxxv. de excep. et impedit inquisitionem formari, et accusationem proponi, vt vult Jas. in rub. C. vt nemo pri. et Hip. in sua practica in verbo constante in fi. et in verbo sequitur col. vj.

EXCEPTIO

116 **Tu non** es prelatus. † Hec in possessione prelature, et hec impedit contestationem litis, vt late per Felyn. in dicto. c. exceptionem. colum. x. num. xxix. de except. et quia nil est ad statutum nostrum ideo non insistam.

EXCEPTIO

117 **Peremptoria** † opposita in vim dilatorie parte non contradicente, et admissa sit probatio, eo tunc si constiterit iudici de tali exceptione perêptoria, impedietur litis contestatio secundum quod no. Joan. an. et Arch. in c. j. de lit. contesta. lib. vj. et rô est ex quo admissa est talis exceptio, et probata id tale est notorium, et ideo index non debet permittere, quod causa in iudicium deducatur. c. quoniam, de fil. presby. et dixi .s. in verb. exceptio notorie iusta. item quia per hoc euitatur circuitus, et liti facilius finis imponitur, quod a iure multum attenditur. c. abbatem. de re iud. lib. vj. et cle. auditori. de rescri. sequitur hoc Domi. Lap. et Franc. in d. c. j. de lit. contest. lib. vj. limita. xxix. dicens hoc maxime procedere quando probatio esset facta per instrumenta secus si per testes, quia non videntur legitime recepti, ex quo parte non citata, vel monita sunt recepti, per nota. in c. j. de test. et in l. si quando. C. eo. sed aduerte, quod in casu doctorum presupponendum est, quod testes fuerint legitime recepti citata parte, ad hoc vt ltime probent, nec pôt obstare quod obijci posset lite non côtestata non posse recipi testes in rub. vt lit. non contest. quia id non habet locum in pluribus casibus quos ponit Soc. in c. quoniam frequêter, vt lit. non côtest. vbi ponit octuaginta duos casus in quibus talis regula non procedit, et sic non est hesitandum de probatione facta per testes, quia presupponendum est legitime fuisse receptos.

EXCEPTIO

118 **Peremptoria** † opposita in vim dilatorie si offert opponens incontinenti probaturum. Nec enim impedit litem contestari, vt voluit Arch. in c. vt circa. de elec. lib. vj. secundum quod adducit Abb. in c. sup literis, de rescrip. alle. tex. in l. iij. in §. ibidem. ff. ad exhiben. dicit tamen Abb. in d. c. super literis, quod dictum hoc Archi. a multis mordetur, et facit dicit ipse pro et côtra. c. literas, de resti. spol. precedens conclusio apprehenditur per Soci. in d. c. j. in vij. articul. princi. in xxx. exceptione, de lit. contesta. allegat Guid. de suza. in l. j. C. de iuris, et fac. ignoran. et Paul. de cast. in l. nam et postea. ff. de iure iuran. qui iudicio meo non loquitur de omnibus exceptionibus si incontinenti velit probare, sed de aliquibus ibi enumeratis, ex quo credo, quod sentiat magis contrarium, vt preter enumeratas ibi non sit assignandus terminus ad probandum, sed eandem côclusionem, vt per Archi. ponit Oldra. in côsil. cvj. quod litera executoria. Anto. de but. in d. c. sup literis, de rescrip. col. x. et sic. nota. cum Inno. dicit quod dictum Archi. côiter non tenetur per tex. in c. j. de lit. côtest. lib. vj. et per not. in l. cum querebatur. ff. iudi. sol. Fely. in d. c. super literis, in fin. sequitur opinionem Butri. motus, quia si esset verum dictum Archidiac. nihil esset speciale in exceptionibus positis in c. j. de lit. contest. lib. vj. et in alijs de quibus dixit in d. c. exceptionem, et de quibus in hoc tractatu, que opponuntur in vim dilatoriarum, licet sint peremptorie, nam ita demum impediunt litem contestari si incontinenti probâtur, secus si exigunt altiorem indaginem, vt per Barto. in d. l. cum querebatur, et dixi supra in tertia regula, et subiungit idem Fely. quod secundum opinionem Archid. esset facienda vna generalis fallentia, videlicet, dummodo excipiens offerat se incontinenti probaturum, tunc omnis, et quecunque peremptoria posset opponi ante litem contestatam, quod esset valde absurdum. Deci. in d. c. super literis, refert predictas opiniones, et simpliciter pertransit. Ego credo, quod opinio Butri. sit vera, nam he exceptiones que opponuntur in vim dilatoriarum non sunt mere peremptorie, sed anormale, et mixte, vt dixi. s. in ver. exceptio non potuit testari, vnde non est dicendum, quod habeat eandem vim, et potentiam, iste mere peremptorie, quam hñt iste anormale, cum de natura peremptoriarum sit, vt opponantur post litem contest. vt in d. c. exceptionem, de excep. et in l. cum querebatur. ff. iudi. solui. et in c. j. de lit. contest. lib. vi. Unde velle alterare earum naturam, et illas opponere, ante contestationem litis, et quod plus est venire ad probationes esset valde inconueniens, cum etiam admitterentur probationes ante litem contestatã contra tit. vt lit. non côt.

¶ Sed quia vltra predictas exceptiones anormalas, et que proponi possunt in vim dilatoriarum, quamuis sint peremptorie scribêtes maxime Soc. Ange. areti. Phil. franc. in locis. j. allegandis enumerant, et infrascriptas vti impedientes litis ingressum, que tamen iudicio meo non sunt anormale, sed mere dilatorie cum opponantur ad impediendum tantummodo iudiciũ, cum differant tantũ non autem perimant, et declinent iurisdictionem iudicis, ideo ne videar eas per ignauiam pertransisse, cum enumerentur per doctores post premissas volui et has apponere, et primo.

EXCEPTIO

119 **Loci inhonesti.** † Ex hec impedit litis ingressum si quãdo locus in quo index precipit reo adesse, et litem contestari est inhonestus, vt est tex. in l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arb. Nã arbiter, et iudex debent citare partem ad locum honestum, quod procedit etiam in vna parte tantum, que honeste non potest esse in loco, et si ambe partes non comparuerent impune non paretur, vt no. ibi glo. quia iudex debet citare in loco maiorum. l. penul. ff. de inst. et in. et in loco sue iurisdictionis honesto. l. locus. ff. de iud. ita hanc exceptionem inter impedientes lit. contest. connumerat Angel. in d. §. eque, inst. de excep. xxix. exceptione et pro hoc facit, quod dicit Bal. in dicto. §. si arbiter quod citatio facta in loco inhonesto est ipso iure nulla, et hanc etiam dicit impedire contestationem. Mar. de san. in dicto tract. de excep.

EXCEPTIO

120 **Loci** non tuti. † Per hanc exceptionem litis contestat impeditur, vt est tex. in c. ex parte tua de appellat. et ponit Alex. in add. ad Barto. in dicta. l. vir bonus. ff. ind. sol. exceptione. xix. et talis locus debet esse tutus, domino, et procuratori, vt in d. c. ex parte tua ibi tu, vel tui, sed si fuerit tutus procuratori, et non dño adhuc impeditur contestatio, vt voluit Abb. Cardi. Jmo. Perus. vt refert Prep. in dicto. c. ex parte, et ibi etiam Boic. per ea, que dicit Hosti. ibi Deci. in dicto. c. ex parte dicit veriorem esse opinionem Innoc. ibi quod si fuerit tutus procuratori, et non dño quod teneatur mittere adducta per ipsum, que ante eum fuerunt considerata per Prepos. ibi, sed aduerte ad vnum, quia non puto, quod Host. dicat illud ad quod côiter allegatur videlicet, quod si locus est tutus procuratori, et non dño, quod teneatur mittere immo dicit contrarium, quod postea limitat in vno casu, quando causa esset ardua. Hec sunt eius verba.

¶ Et verum si procurator posset ire securus, sed dñs non posset

set dummodo causa grauis sit quam in personam propriaz vult prosequi locus est appellationi q2 nec in tali cogitur constituere procuratorem vt p3 in eo qd legitur, & not. supra de proc. in c. querelam. Hec Host. ex cuius verbis satis constat in vno casu predicta verificari quando s. causa est grauis & hoc modo et refert, & sequitur coniungendo dicta Inno. & Host. Joan. and. in. d. c. ex pte quo stante nulla est discrepantia iter Inn. & Hostien. sed id tantum q Hosti. limitat dictum generale vt nõ procedat in causa graui. ex quo doctorum disputatio, quo ad dicta Hostien. est superflua.

EXCEPTIO

121 **Suspecti** † iudicis, ista etiam est impeditiua litis ingressus, nam si dixero iudicem mihi esse suspectum, non compellor litem contestari. l. apertissimi cũ ibi no. C. de iud. c. suspitionis, de of. deleg. & hanc et inter predictas exceptiones connumerat Mar. de san. in d. tract. de excep. & Anz. in d. §. eque. insti. de except. in. xxxij. exceptione subiungens qd de iure ciuili satis est, quod iuret habere iudicem suspectum l3 non alleget, nec probet aliquas causas suspitionis vt no. per glo. & doc. in d. l. apertissimi, sed de iure canoñ. necesse est allegare, & probare causas iustas suspitionis coram arbitris eligendis, vt in d. c. suspitionis.

EXCEPTIO

122 **Prioris cause** determinande, † Et ista enumeratur inter exceptiones impedientes litem contestari, per Ang. in d. §. eque. inst. de exce. in xxiij. exceptione exemplificando, quod si ego reconuenio te potes contra me opponere, quod non possum, nisi prius lite determinata, quam tu contra me intentasti prius. l. cum papinianus, & auc. consequenter. C. de sent.

EXCEPTIO

123 **Litis** pendentie, † Pone qd intentata est causa, coram aliquo iudice, & lis est contestata coram eo, ex post tu conuenis me, coram alio iudice, & idem petis, certum est qd si opponã coram secundo iudice dependentia prime litis impeditur ingressus, & contestatio per tex. in l. vbi ceptũ ff. de iud. cum hec exceptio obstet actori & reo per ea que habentur in l. nulli. C. de iudi. & in c. fi. de resc. & in c. dispenda. de resc. libr. vi. nam si vna est preiudicialis alteri non potest eodem tempore intentari. l. i. & ij C. de ord. cogn. & dicaz in sequenti ergo nec in eadem causa, & per hec. Soci. in qsi. xxxviij. Pro decisione col. iij. ver. i. hoc probatur, vol. i. dicit hanc exceptionem impedire litis ingressum, & successiue compromissum, & eius petitionem hoc idem sensit Pet. de anchara. in consil. xvij. viso pces su. vbi determinat, quod per istam exceptionem litis pendentie impedit iudicis concessio, & cause delegatio, & per hoc dicth Anch. idem vult Fely. in c. exceptionem. col. ix. nu. xxxij. d ex cep. subdens rõnem, nam sicut exceptio rei iudicate obstaret ingressui litis, si in illa materia esset iudicatum, ita quando pedet causa, vt per Bar. in l. fundum. & in l. fund. ff. de excep. subdẽs qd haberet locum exceptio etiam ad impediendum iudicium summariũ, q2 ibi etiam haberet locum exceptio rei iudicate, vt per Bar. in extraua ad reprim. in versi. sine figura, & etiã istud procederet si actor esset paratus renunciare instantie inchoate q2 inuito reo non potest, vt per Saly. Pau. de ca. & Alex. i. l. post q liti. C. de pac. & etiaz q2 constat, qd hec exceptio opponi d3 ante litem contestataz, vt concludit Bal. in l. peremptorias in fi C. sent. resc. non posse. & in auc. sed nouo iure C. de ser. fug. versi. sed pene in ciuitate. & Imo. in l. cum procurator. §. diuus ff. de no. oper. nunc. & q hec impediat contestationẽ litis ponit Franc. in d. c. i. falle. xxvi. de li. qtest. lib. vi. & hoc q2 lite pendente nil d3 nouari, vt est tex. & rub. in cle. ij. vt lit. pe. nil no. pẽdentia aũt litis est a die citationis, q emanauerit, & a cõpetenti iudice, & puenerit ad citatũ, vel per euz steterit, & que plene instruat, & sit apta ad hoc, & q nuncius sufficienter intimauerit, & vsq3 ad expeditionem cãe perdurat nam ea finita non pendet, vt est tex. & ibi no. Car. & Imo. in d. cle. ij. vt lit. penden.

¶ Et aduerte, qd ista exceptio, tunc demum potest opponi q do res iudicata obstaret, ipsi actioni intentate, vt voluit Bal. in c. i. in fi. de cont. feu. apud par. term. quem refert & sequitur Jas. in l. nulli. col. i. C. de iudi. alias secus, de quo etiaz facit mẽtionem, in l. pecuniam. in octauo not. ff. si cer. pet. & dicã infra, i sexta. q. principa. in primo effectu.

EXCEPTIO

124 **Continentie** cause diuise, † Pone, q qs agit possessorio, coram vno iudice, coraz alio vult agere petitorio si fecerit obiectum quod cõtinentia cãe nõ d3 diuidi impedietur litis contestatio, vel pone qd ex pluribus negocijs gestis pro vno conuenitur quis coram vno iudice, pro alio negocio, conuenitur coraz diuerso iudice, si obijciatur ista exceptio, secundo iudicio litis contestatio impeditur vel pone q sint plures fratres vel socij, qui habent societatem bonorum vel hereditatem, si vnus conuenitur coram vno iudice, alter coram alio hec exceptio obijci potest ad impediendum litis contestationem, vt declarat Pau. de cast. in l. nullus. C. de iudi. & ibi Jas. in principio, & dicit ibi Ang. qd illa verba tex. dũ dicit audientiam ei penitus denegãs, inducit exceptionem tante virtutis, qd impedit litis ingressum. Idem voluit Alex. aret. Jaco. de. s. Geor. & Jas. in d. l. nulli, & Alex. in l. vir bonus in addi. ad Bar. in fine. ff. iud. sol.

EXCEPTIO

125 **Satisdationis** † non date. Et hec impedit litem contestari, vt dicit Ang. aret. in d. §. eque, in xxvij. excepti. inst. de except. si eni3 opponatur contra actorem, qd non satisdedit de lite prosequenda, & reficiendis expensis contestatio impeditur, cum ad id de iure teneatur per tex. in aucten. generaliter. C. de episco. & cleri. q nis, vt dicit bar. in d. auc. gñaliter, talis satisdatio nõ est in vsu & consuetudine non prestatur, & etiam hanc enumerat inter predictas Marti. de Fan. in d. tracta. de except.

EXCEPTIO

126 **Actoris** † non cõparentis, Et hec impedit ingressum litis, nisi prius solutis expensis, & data cautione de lite psequenda per ipsum agentez qui non comparuit tempore citationis facte, secundum Marti. de Fan. in d. tracta. de excep. & Ang. in d. §. eque excep. xxxiij. insti. de exce. allegat no. per Bar. in l. qui ante kalendas. ff. de verbo. obligatio. & ibi alios doct. Cy. & alios in l. sancimus, & in l. terminato C. de fruc. & lit. expen.

EXCEPTIO

127 **Possessionis** ob contumaciã. † Si enim ob contumaciã aduersarij missus sum in possessionez efficior de actore reus, vnde non auditur agẽs nisi solutis expensis contumatie, & sic per hanc impeditur litis contestatio, vt voluit Marti. de Fan. in d. tracta. de excep. & Angel. in d. §. eque, insti. de excep. in xxxv. exceptione. allegat text. in l. si quis emptionis §. fi. C. de prescrip. xxx. anno. & aucten. ei qui. C. de bon. auc. iud poss. & per nota. in c. quoniam frequẽter §. in alijs, vt li. non contesta.

EXCEPTIO

128 **Feriarum.** † Hec impedit litis contestationez quia dilatoria, vt per Angel. in d. §. eque, insti. de excep. in xxv. exceptione.

EXCEPTIO

129 **Hic non** potes me in ius vocare. † Nam per hãc declinatur iurisdictio, vt per Franc. in d. c. i. d lit. contesta. lib. vi. fallen. xxxiij. & Ang. in d. §. eque, institu. de excep. in xliij. exceptione.

EXCEPTIO

130 **Grauis** infirmitatis. † Ex hec cum sit dilatoria, impedit contestationem litis, ita inter predictas hanc enumerat Angel. in d. §. eque, insti. de excep. in exceptione. xl.

Quinta questio de tempore

sententiandi, compromittendum esse, vel non esse.

¶ Preparata sunt omnia, ex quibus compromissum construi possit, arbiter qui onus iudicandi assumit persona habilis, & a statuto comprehensa, causa statuto subiecta, congrue videndū est, que sint partes iudicis in pronunciando compromissum fieri debere, & quo tempore iudicari debet compromittendū esse per capita infra posita.

SUMMARIUM

1 Iudex ex officio, nunquid debeat declarare compromittēduz esse, an vero parte requirente.
2 Citari an debeat pars, quando compromissum petitur.
3 Litis contestatio, an impediat compromissi petitionem.
4 Concluso in causam petitio compromissi, an admittatur.
5 Publicato processu, an possit peti compromissum.
6 Appellationis causa, si fuerit, an compromissum peti possit.
7 Qō de compromittendo, an possit deduci in cōpromissum.
8 Appellari an possit ab hac sententia, q̄ compromittatur.

1 Si petatur. † Iudex nunq̄ compellet partes compromittere, nisi fuerit per alteram partem petitum. nam officium iudicis, non impartitur nisi petenti. l. tertia. §. hoc autez iudicium. ff. de dā. infec. Ex quo necesse est agenti, vel conuento petere a iudice, vt compellat partes ad cōpromissum faciendum, Istud est, q̄ volunt verba apposita in nostro statuto, dum dicit, quilibet iudex requisitus per aliq̄ partiū. &c. Que verba clare demonstrant partem astrictam esse petere si suffagari sibi vult de cōpromisso faciendo. Sed, & si statutū hoc nō determinaret, satis cautum ex dispositione iuris cōis reperitur per predictam regulam, qō iudex non impartitur officium suū, nisi petenti q̄ ponit glo. in. c. fi. in fi. de rescrip. & ibi Abba. infert ad statutū. quo disponitur, vt iudex infra certū tempus causam expediat sub pena, nam intelligitur, si pars petierit, quod idē voluit Bur. in. c. venerabilis, de iudi. & per predicta ɔsuluit alex. in consi. lxxxij. in causa vertente, col. ij. ver. iij. statutum, volu. f. Qō stante hoc statuto iudex non potest compellere partes ad cōpromittendum, nisi per alterā fuerit petitum, qō etiam determinat Lanfran. in. d. tracta. de arbi. in septima par. q. xlv. ponens aliam rōnem, qō hec petitio compromissi est quedaz exceptio declinatoria, que dʒ per partem proponi. l. i. §. parui. ff. qō vi, aut clam non aūt per iudicem non requisitum impartiri, facit pro hoc dictū Bal. in. c. i. §. iudices, de pac. iur. firm. in vsibus feud. qui dicit, qō iudici non potest imputari de negligentia non expediendo si per partem non fuerit petitum per tex. in l. cum seruum. C. de ser. fugi. Inferendo, qō iudex non teneť ponere reum ad torturā nisi per eum cuius interest fuerit petitum & Ias. in. l. vniuersa. C. de pre. imp. offe. col. ij. sequntus est hāc sniam, qō nisi pars petierit iudex non compellit compromittere, per tex. in. l. i. §. fi. in verbo si petit. C. de iur. deli. idem Iaso. in. l. eleganter. §. i. ff. de conditio. indebi. & pro hoc etiaz facit, q̄ determinat Pau. de cast. in. d. l. vniuersa, & ibi etiam Ias. vbi vult, quod stante statuto, quod forensis non audiatur, nisi prestita fideiussione de expensis, prout est hic Padue, intelligiť, si talis fideiussio fuerit a parte petita, & ibi Ias. accumulat multa in hac materia.

2 ¶ † Intellige tū predicta, vt talis petitio fiat parte citata, vel presente per tex. in. c. car. iij. q. ix. quod etiam determinat Alexand. in. d. consi. lxxxij. in causa vertente, volu. j. alleg. Bart. in. l. si ea, col. fi. C. qui accus. non pos. Hoc idem determinat p̄ predicta Ias. in. l. admonendi, in fi. ff. de iureiu. inferendo ibi ad iuramentū necessarium, vt in eius delatione requiratur partis citatio, cum respiciat priuatam vtilitatē, & defferatur a iudice p̄ te petente, & idem Ias. hoc sequitur in. l. eleganter, in prin. col. ij. ff. de condi indeb. adducendo predictam decisionem Alex. & aliorū. istud aūt vř procedere sine dubitatione, cum in interlocutoria ferēda requirať citatio, si q̄ñ est magni preiudicij, vt sentit Bar. Alex. Ias. & alij, in. l. si opus. ff. de ope. no. nuncia. per tex. in. l. de vnoquoq̄. ff. de re iud. & ibi scribē. maxime Hippo. de mars. in. xi. no. & Roma. in. l. i. col. iiij. versi. dubitatur. ff. de arbit. & per tex. in. l. nam ita diuus. ff. de adop. sed ista est magni preiudicij, cum detur alter, qui iudicare debeat. &c. Et maxime q̄ talis sententia habet vim diffinitiue. vt dicam infra in versi. appellari, ex quo pars debet citari, vt concludunt omnes doc. in locis, vbi supra.

3 Lite contestata. † Ad petitionem compromissi, videbatur necessarius non esse factam litis contestationē, cum in precedenti qōne, ex mente Lāfran. hec peti. in hʒ vim declinatorie, & sic añ cōtestationem litis deberet peti. Dicas tū attentis verbis statuti nostri, dum in princ. dř, si lis, qō. vel controuersia, qō in quacūq̄ parte iudicij, vt dicam etiam in sequenti, vsq̄ tū ad debita tempora, siue sit ɔtestata lis, siue nō, siue sit porrecta petitio, siue sit controuersia extraiudicialis peti pōt compromissuz, vt dixi super illis verbis, supra in. iiij. q. i. q. princ. in verbo lis, qō, cōtrouersia, & ex hoc infero in sequen. q. qō Lanfran. & Marcus de Perusio male sentiunt, quo ad nostrū statutum, vt añ litē contestatam, & infra triduū debeat peti compromissum, nam quandocunq̄ potest peti, vsq̄ ad publicationem processus, vt in sequen. q. cum sit quoddā bñficium competens partibus, qō intētari potest, vsq̄ ad publicationem, vt vult Bart. in. l. i. C. vbi in rem act. & hec sit quedaz exceptio declinatoria seu dilatoria, sʒ nō ꝓprie, vt vult Pau. de ca. in cōs. cccxx. q̄ in cā appellationis, volumi. i. versicu. preterea nos.

4 Publicato processu. † Ceterū est post publicationem processus, & cā iam liquidata cōpromissuz peti non posse virtute statuti nostri, vt est tex. in ratione sui in. l. fi. C. de compens. vbi vult, ob id compensationē excludi, & reici, q̄ miserabile est, post multa forte variaq̄ certamina, cū res iam fuerit approbata, tūc ex altera parte, que iam pene conuicta est opponi compensationē iam certo, & indubitato debito, & moratorijs ambagibus spē cōdemnationis excludi. Quod idem est dōm in qōne nostra cum iam sit agitatus ꝓcessus, testes publicati, res liquidata miserabile esset, post tot labores, & varia certamina, cū snia expectaretur cām denuo ad arbitros deduci, vt iterū corā eis ſm formā statuti nostri ꝓcedendo pars vexaretur, quem tex. pro hac decisione no. Pau. de ca. ibi in. xi. no. dicens, qō ista est iustissima interpretatio statuti aufferens mām malignandi adducens quod hř in simili, in. c. pastoralis de causa posses. & propr. bal. in. l. i. ff. de trans. assumendo argumentum ex glo. ibi qō de re liquida per testes, vel per instrumenta non potest transigi. dicit, qō in mā statuti nostri si testes sunt publicati & res est liquidata non dʒ compromitti, cum cōpromissum equiparetur trāsactioni, vt in auc. vt diff. iud. §. i. col. ix. idem Pau. de ca. in probe. C. col. i. dicit, qō statutū nostrum non vendicat, sibi locum publicatis attestationibus q̄ res est clara, & ille qui videret sniaz ferri contra se recurreret ad cōpromissum malitiose, & ita dicit se de facto ɔsuluisse per tex. in. d. l. fi. C. de compen. & est in consil. cccxx. in. cons. nouis, vol. i. & in antiqs ɔs. lxxv. in cā appellationis, vbi ponit vnum verbū de hoc adducendo. d. l. fi. Ro. in. l. ait pretor in additio. ff. de no. ope. ɔtermin at hoc idē p̄ eaz rationem, q̄ statutum voluit finire rem dubiam sed post publicationem res efficitur clara, ergo statutum non hʒ locum ſcōm Bal. in. l. postremo. ff. de transac. itez q̄ super liquido non potest, fieri cōpromissuz. c. ex proposito, ď arb. & super notorio nō potest trāsigi. d. l. post rē. ff. de transa. Alex. in. l. si cā cognita. C. de transac. in fine, dicit, q̄ dictum Bal. in. d. l. i. ff. de trans. vt compromissum nō fiat publicato processu est singulare, & mēti tenendū, & ibi ēt Ias. col. i. dicit conclusionem hanc esse verā sed rationem Bal. in. d. l. prima, esse contra ipsum Bal. q̄ trāsactio potest fieri, etiam post publicatas attestationes. l. eleganter, in princip. ff. de condi. inde. ergo pariformiter, & cōpromissum. Unde dicit ipse melior est ratio illa quam ponit. Paul. de cast. in. d. l. fina. C. de compen. & in probe. C. quam supra posui. Sed aduerte, quod Bald. in dicta. l. prima, demonstrat hoc fundamentum Iason. esse falsum, dum in princip. dicit, qō est ibi argumen. quod si probatio est liquida per testes vel per instrumenta eo tunc nō pōt transigi inferendo postea ad statutum nostrum, ex quo presupponit Bal. quod publicato ꝓcessu, si de veritate constat per testes non potuit transigi, & sic fundamentum suū non potest retorqueri ꝯ ipsum, & hoc maxime q̄ idem Ias. in dicta. l. prima. ff. de transac. disputat, an super re liquida possit transigi, & tandem p̄ multas auctoritates, & iura concludit, qō non, nisi sit renunciatum illi rei liquide, & etiaz q̄ textus, in dicta. l. eleganter, adductus per Iason. non probat eius intentionem, cum in eo nil dicatur de publicatione processus

cessus, ⁊ idem Ias. in. d. l. prima. ff. de transactio. in quarto notabili, dicit, quod ille textus, est quotidianus in practica per dictum Bald. singula. ad statutũ nostrum, cum compromissum equiparetur transactioni, idem Ias. in. l. eleganter, in prin. in quarto notabili, transit cum dicto Bal. in. d. l. i. tamen vtrobiq; dicit differre transactionem a compromisso, cum alterum sit voluntarium, ⁊ omni tempore fieri potuit, alterum necessarium, ꝙ publicato processu non potest fieri, q: videtur peti per calumniam, sed si opponeretur qđ in causa appellationis potest transigi ꝑ textum, in. d. l. eleganter, in versic. quid ergo, ⁊ in. l. ⁊ post rem ff. de transactio. ⁊ sic cum in causa principali fuerit publicatus processus, ⁊ ex post transigatur videtur, ꝙ de re liquida fiat transactio, tu dicas, qđ appellatio suspendit iudicatum, ⁊ omnia que ordinantur ad ipsum preter litem contestatam, ⁊ ea que ordinantur ad ipsam, vt vult Bal. in. l. ita demum versi. sed vlterius. C. de procu. per no. per Ioannẽ mona. ⁊ Io. an. in. c. fina. đ appellatio. lib. vj. ⁊ sic eneruantur vires processus, vt no. docto. post Abbatem, in rubrica de appellatio. cum etiam tollatur presumptio que insurgit ex sententia per no. in. d. rubrica necessarium est ergo dicere, qđ probationes non sint liquide, sed suspense, ⁊ ex eo possit transactio fieri etiam, quod in prima instãtia sit publicatus processus.

¶ Aduerte in premissis ad vnum aliud, quod videtur fortiter resistere premisse conclusioni. nam non dicitur liquere de causa nisi post conclusum in causa, vt est glo. multum no. ⁊ ibi. Inno. in. c. significauerunt, de testib. post enim publicatum processum possunt produci testes reprobatorij, ⁊ examinari, ⁊ qui per indirectum deponant ꝯtrium, vt in. c. ex tenore de test. possunt ꝓduci instrumenta, ⁊ alia iura, vt in. c. fraternitatis de test. ⁊ in cap. cum dilectus de fide instrumentorum. ex quibus debilitari, ⁊ tolli possunt prima attestata, ⁊ sic causa potest deduci non liquida sed obscura ex parte primi probantis, ⁊ hanc glo. in. d. c. significauerunt, sequitur Bal. Anto. de but. Abb. ⁊ Imo. ibi, ⁊ eã refert, ⁊ sequitur Ang. Imo. Ias. Frix. in. l. pomponius, q̄ al's incipit si vni ex pluribus. ff. de re iudi. per illum textum, ⁊ Ro. sing. cccliij. incipien. tu scis, qđ exceptio. q̄uis aret. ⁊ Fel. in dicto. c. significauerunt multa adducunt in hac materia, ⁊ videatur residere cum opinione Abbatis in capitulo, cum olim, dicto verbo. sign. dicentis, qđ eo ipso, qđ probatio est facta redditur res notoria presumptione iuris, q: non presumitur reuocatio, nec reprobatio, nisi sit facta sed talis notorietas est comutabilis, vsq; ad conclusionem in cã. Unde quicqd sit nulli dubium ꝙ vsq; ad conclusionem in cã. res non dicitur perfecte liquida ſm premissam glo. in. c. significauerunt cõiter approbatam, ex quo non est dđm ob predictam rationem, ꝙ publicato processu non possit peti cõpromissum, cum de cã nõ liqueat. Melior itaq; erit prima ratio, ne frustentur partes litibus, ⁊ detur loc⁹ calumnijs ad vexandas partes conclusionẽ hanc approbat alexand. in. con. lxxxij. in causa vertente, volu. j. ⁊ in consilio sexagesimosecundo, visa facti narratione in fin. volu. ij. ⁊ Cumanus in consilio octuagesimo quinto, q̄uis de iure cõmuni colũna fi. ⁊ aret. in consilio centesimo, in casu Georgij in fine. ⁊ Lanfran. in tractatu de arbitris, in vltima parte. q. quinquagesima secũda, vbi dicit, ita fuisse consultum per domi. Iac. de zochis Padue legentem, ⁊ per domi. Marc. de Perusio cuius consiliũ ibi posuit, ⁊ adducit, tam ipse, q̄ dñs Marcus in dicto consilio multas rationes, que non faciunt ad propositum statuti nostri, instando, qđ ista sit exceptio dilatoria, quod verum non puto, nã ⁊ ante contestationem, ⁊ post vsq; ad publicationem processus peti potest cõpromissum. vt dixi. s̄. in verbo lite contestata.

4 Conclusio in causa † Ex premissa decisione satis dici posset, cum in causa conclusio sit actus prepostertus publicationi processus vt no. in. c. quoniam ꝯ, de prob. ꝙ nullo modo peti posset compromissum attamen Bal. in consi. ducẽtessimo quinquagesimoquarto, post conclusum vol. iiij. propositis nõnullis, ꝙ compromissum peti non posset, ꝯtrium concludit. Dicit enim qđ ista petitio est de actis, sed quod ad acta est conclusum, ergo videtur quod nõ possit peti. Item ista petitio est quedam declinatoria que excluditur per consensum in iudicem. l. sed si susceperit. ff. de iud. contrarium tñ consuluit eo q̃m statutũ generaliter loquitur, ⁊ indistincte, ⁊ ex quo non distinguitur de tempore, nec nos debem⁹ distinguere. l. i. §. gñaliter. ff. de leg. prest. ⁊ r̃ndet dicto Innoc. in. c. pastoralis de cã posses. dicentis, qđ post conclusum in causa, nihil potest allegari de iure, vel de facto, qđ illud sit verum quo ad ea que sunt de natura litis, nam ad illa refertur conclusio i cã.

Sed petitio compromissi est quoddã beneficium extra naturã litis ꝙ hz locum ante sententiam quandocunq;, post autem nõ c. exposita de arbi. ergo ⁊c. Alex. in. l. i. §. i. in addi. ad Bar. in i. q. in verbo rem manifestam dicit qđ forte teneri potest, ⁊ sit verius qđ post ꝯclusionem in cã possit compromitti, ⁊ transigi, q: quousq; potest appellari lz transigere, ⁊ compromitti. Contrarium verius existimo, si nos consideraremus rationem supra positam in proxima questione qđ inconueniens sit, ⁊ plenum iniquitatis post multos labores compellere partem dum sñiam, ⁊ finem cause expectat ad compromittendum, ⁊ dare locum calũnijs arg. l. fi. C. de compens. ⁊ locum haberet si admitteremus partem aliq̃ ad petendum cõpromissum. Accedat ad hoc illud ꝙ paria sunt esse conclusum in cã ⁊ sñiam esse latam, vt est tex. ⁊ ibi glo. in. l. si rem q̃ in §. fi. ff. de euic. per quẽ tex. Bar. in. l. si mater. §. eandẽ in fi. ff. de exception. rei. iud. vult qđ conditio superueniens ⁊ ius post conclusionem in cã non dicatur deuenisse in iudiciũ, q: perinde est ac si superuenisset post sñiam, ꝙ idem voluit Abb. in. c. pastoralis de exceptio. ⁊ Ias. in. l. error in. ij. no C. de iur. ⁊ fac. ignor. dicentes errorẽ non posse reuocari post sñiam, nec post conclusum in cã, cum hec duo parificentur his adiungi potest id qđ voluit Bal. in. c. pastoralis in. iij. col. de ca. pos. ⁊ propi. ⁊ but. in. c. cum in veteri de elect. ꝑ illum tex. ⁊ qđ no. Ias. in. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. iij. qđ stante statuto de cõmittendo causas consilio sapientis id nõ hz locum post conclusionem in causa, ⁊ ita in particulari ꝙ non potuit peti compromissum post conclusionẽ in causa ponit alexã. in. consi. lxij. in causa, ⁊ lite vertente col. ij. vol. vij. dicẽs qđ post conclusio. in causa non est questio facti. sed iuris, ⁊ post cõclusionem in causa non dicatur iudex cognoscere, sed cognitum esse, ⁊ omnia dicentur tunc esse victoris, idem concludit areti. in consi. c. in casu Georgij circa medium, ⁊ Fely. in. c. cum dilectus in prin. de fid. inst. vbi ponit infinitos effectus conclusiõis in causa, que multotiens equiparatur sentẽtie, ⁊ inter alios enumerat, ⁊ hunc, vt post ipsam non possit peti compromissum ex vi statuti.

6 In appellatione, † Primus omnium, quem reliqui, ex post sequuntur Paul. de cast. in consi. lxxv. vo. i. in antiquis sed in con. cccxx. vo. i. in nouis incip. ꝙ in cã appellationis. concludit qđ in causa appellationis stante statuto compromissum peti non potest ⁊ inter alias rõnes. q̄ ad nostrum statutum facere vñr. Adducit qđ compromissum in cã appellationis petitum, ex eo petitur vt causa ꝓrogetur, ⁊ lis differatur, que iam finita dici potest cum ex actis appareat q̄ sñia sit ferenda, ⁊ si fieret compromissum coram arbitris a capite oportebit de meritis cause iterato cognosci. l. si de meis. ff. đ arbi. hoc aũt est iniquũ, ⁊ ꝯ mentem statuti cum factũ fuerit, vt amicabiliter inter coniunctos ꝓcederetur, ⁊ facilius cause terminentur, sed post q̃ sñia est lata in prima cause, ⁊ plene est discussa nimiũ rigorosum, ⁊ non equũ esset coram arbitris de nouo cognoscere, vt est casus in. c. abbate sane de re iud, lib. vj. ⁊ mens statuti non verba que sunt ꝯria debet attendi. l. scire oportet. §. aliud. ff. de execu. tut.

¶ Preterea ex mente ipsius Pau. de cast. q̄uis aliud cõcludat propter statutum super quo ꝯsuluit, alia ratio adduci põt. Nam si pars que habuit sententiam pro se compelleretur compromissum facere, vtiq; lederetur cum illa prima sententia nõ esset in consideratione. ⁊ frustra pars obtinuisset, ⁊ ex hoc per statutum grauamen inferetur cum per nostrum statutum liceat appellare ad alios arbitros, ⁊ prima sententia non consideraretur, sed nunquam per statutum, ẽt ꝙ ab altissima ptãte ꝓueniat pars que leditur compromittere compellitur, vt vult bar. in. §. quibus. in. i. consti C. ⁊ ibi Bal. cum etiam lex debeat intelligi, in casu, in quo vtriq; parti paratur prouisio, leges enim omnibus equaliter securitatem tribuunt. l. capitalium. §. ad statuas. de pen. propter quod ex forma statuti nostri pars q̄ habuit sententiam pro se si ad arbitros iretur, semel tantum lata sententia posset appellare, aduersarius vero bis se appellaret, ⁊ potestatem appellandi haberet, cum semel ab ordinario appellauerit, ⁊ iterum per statutum ab arbitro potuit appellationem interponere, quod non est dđm, cũ essent inequales, cũ ẽt lex in extensione priuilegij, ꝯditionẽ litigatorum in iudicio parificat. l. fi C. de fruc. ⁊ lit. expẽ. nec obstat si opponatur in cã appellationis nõ deductũ, deducã, nõ ꝓbatũ, ꝓbabo, q: illud est verũ, nisi oino sit nouum. l. per hanc. C. de temp. appellat. sed petitio cõpromissi, que nõ est facta in cã principali in appellatione dicitur omnino noua, nec depẽdẽs a prima cã, idõ nõ ad-

mittenda.d.c.abbate sane de re iud.lib.vj.ex quo Bal.in.d.l.per hanc.C.de temp.appel.in.v.col.ver.item pone exẽplum dicit qđ exceptiones q̃ non ↄcernunt negociũ principale, nec ex veteri oriũ̃t, nec est ei ↄiũcta, sed potius impugnat personas, ꝗ̃ cãm, vtputa qđ impetrauerit ius iniquũ, vel qđ sit bannitus dñr ptinere ad nonũ capitulũ, ꝛ si non fuerũt opposite in prima instantia non debent opponi in causa appellationis.

¶ Facit, ꝛ ꝓ premissis ẽm Pau.de ca.dictũ Bal.in.l.ita de mũ.C.de procu.qđ appellatio rescindit grauamẽ illatũ a iudice, nõ aũt illud qđ pars intulit sibi ipsi negligendo tales excep tiones, ꝛ ꝓpositiones facere.ĩ.tẽpus a lege statutũ, vñ cuz pars sibi ipsi intulerit dãnũ in nõ petẽdo in prima instantia compromissum ei est imputandũ, ꝛ ꝗ̃uis appellatio reponat oia in pristinũ, vt.in.d.l.per hanc, attñ nõ reponit in tp̃s ꝓponendi dilatorias, seu declinatorias, ꝛ alias exceptiones, que hñt terminuz prefixum vt est hec cõpromissi, que venit ꝓponẽda, vsq3 ad publicationẽ ꝓcessus, vt dixi.s.in verbo publicato ꝓcessu, ꝛ no.in d.l.ita demũ.C.de proc.vbi Jas.col.iij.ver.vij.qui sequit̃ sniaz Pau.de ca.ꝙ ꝓ hoc statutũ in cã appellationis nõ possit peti cõpromissum, idẽ voluit Alex.in.l.si cã cognita C.de transac.ꝛ ibi ẽt Jas.in.j.col.ꝛ idẽ Jas.in.l.eleganter in.iij.not.in princ. ff.de condi.indebi.ea rõne q2 presumit̃ calumniose petere, q̃si petens diffidat, ꝛ Alex.in ↄsi.lxxxij.in causa vertente.colũ.ij. ver.ꝛ per predicta.vol.primo.ꝛ in consi.lxxij.videtur prima cõ sideratione col.iiij.versiculo aut potestas.

Questio de compromittendo,

7 †An ꝛ hec debeat cõpromitti dicas ꝙ sic, si.n.partes sunt i difficultate circa cõpromissum faciendum, tunc de ista difficultate eligi debẽt arbitri qui ẽm formã statuti iudicent, vt ꝑ Pau.de ca.Alex.areti.Jas.deci.ꝛ alios in.l.pe C.đ pac.ꝛ dixi.s.i.iiij. q.prin.in verbo causa emergens, ꝛ de compromittendo.

8 **Appellari** †An possit a snia qđ compromittat̃, vel non cõpromittatur. Jlla omnium videt̃ esse opinio ꝙ a tali snia, si ad ius ciuile aduertimus appellari possit, nam ẽm ius canonicũ a quocunq3 grauamine l3 appellare.c.cum cessante, ꝛ ibi nota.ꝛ.c.de appellationibus de appellatio.scribentes in rubrica de appellationibus, ad hoc tenendũ adduci potest ꝙ nota.Bar.in.l.titia versi.quero vtrum.ff.đ accusatio.vbi vult qđ ab ea interlocutoria potest appellari quando grauamen illatũ per eam non põt reparari, per appellationem a diffinitiua.l.ab arbitro.ff.qui satisdare cogantur.l.ij.ff.đ appella.recip.sed qñ alia diffinitiua non fertur, non potest hoc grauamẽ reparari, cũq3 sit ꝙ grauamẽ hoc qđ cõpromittat̃ amplius non reparat̃, per diffinitiuã cũ de eo vltra nõ cognoscitur ergo dat̃ appellatio. Preterea ẽ3 eũdẽ Bar.tex.i.d.l.titia.ꝗ̃ in.l.ij.ff.de appella.recipi.in.ij.qđ.quotiens non speratur alia diffinitiua tunc ab interlocu.l3 appellare.d.l.ij. Sed de hoc nõ sperat̃ alia diffinitiua ꝙ sc3 compromittitur, vel non ergo ꝛc.

¶ Preterea facit ꝓ hoc decisio Bar.in.d.l.ij.in.ij.q.ij.q.principa.qui vult, ꝙ ab ea interlocutoria qua qs pronunciat, se iudicez esse, vel nõ esse dat̃ appellatio, vt vult gl.in auct. habita. C.ne fil.pro pat.ꝛ ratio est q2 post istam interlocutoriam non speratur alia diffinitiua, vt iam dictum est. Nam si pronũciat se iudicem cum non sit, tale grauamen non potest reparari per appellationem a diffinitiua, nam ista vexatio qđ cogatur litigare coram iudice non suo non potest tolli sicut nec tortura.d.l.ij. ꝛ talis executio promuntiationis fit cohercendo personam.l.prima.ff.de offi.eius cui mandat.l.consentaneum.C.q̃do ꝛ quando iudex.eodem modo dicit Bar.quotiens quis grauatur ad aliquod factum coherens ꝑsone nec tollitur si fit tunc est appellãdum.l.in bello.§.facte.ff.de captiuis ꝛ postliminiuz reuersis ꝙ idem est dõm in casu nostro, nam si iudex pronunciat non compromittendum se iudicem competentem pronunciat, si vero cõ promittendum tunc se incõpetentem declarat, ꝛ cum pars trahatur ad iudicem non suum, ꝛ vexetur coram eo, corã quo non intẽdit litigare in vtroq3 casu necesse est dicere, ꝙ a tali pronũcia debeat, ꝛ possit si se grauatam senserit appellare, vt sentit Alex.in consi.lxxij.vr prima consideratione col.ij.ver. fortificatur vo.iij. ¶ Preterea qñ interlocutoria est talis que meretur executionem, tunc ab ea l3 appellare.l.ait pretor.§.pmittitur.ff.de minoribus. Sed hec exequit ergo ꝛc. Adducit̃ etiaz per hoc dictũ Baldi.in.l.ij.q.v.C.de episcopali audientia, vbi vult, qđ quotiens iudex pronunciat ꝓcedendum esse sup libello tunc pars possit appellare eo q2 grauatur ad factum, quod est ꝓcedere, non ꝙ põtpostea reparari.d.l.in libello §.facte.qđ idem dõm est in qõne nostra, vt grauatus ad faciendum cõpromissum, vel ꝓcedendum coraz iudice ordinario possit a tali sententia appellare, cũ habeat factũ in se đ quo amplius nõ cognoscet̃ nisi ꝑ hanc viã appellationis, ꝛ hanc opinionem sensit Ancha.in ↄsi.ccccxxxviij.ista snia.determinãs qđ ab ea snia cãz debere, vel non debere cõmitti l3 appellare, ꝛ in qđ.nostra qđ a snia cõpromittendũ esse possit appellari, determinat Philippus franc.in.c.cum cessante.q.xxij.de appellatio.ꝛ per predicta iura idẽ ↄsuluit Cuma.in ↄsi.xvij. Hierony.de bischerijs. col.fin.subdens vltra predicta, qđ grauamen irreparabile est qđ quis cogat̃ corã iudice non suo litigare, per.d.auct.habita, ꝛ notata per Bar.in.d.l.ij.ff.de appel.rec.ꝛ maxime ire ad arbitros, ꝛ arbitratores qui sepe adimunt de iure vnius, ꝛ dãt alteri quod facere possunt, vt per Bart.in.l.societatez.§.arbitrorum.ff.de arbitris. Jdem voluit, Soci.in.ↄsi.ccc.Capio.l.col. fin.versicu.circa.iiij.volu.ij. Dicens qđ hec interlocutoria h3 viz diffinitiue allegat Bal.in.l.j.C.si quacunq3 pred.pot. post Franc.in.d.c.cum cessante, ꝛ tamen Bal.in libro meo nihil dicit, ꝛ vltra premissas rationes adducit aliã ꝙ regulariter ab oĩ sententia censetur permissa appellatio, nisi reperiatur prohibita, vt dicit glo.ordinaria in.l.qui restituere.ff.de rei vendicatione, ꝗ̃ allegat Bal.ad hoc in.l.j.C.si de moment.possess.fue.appel. Jdem voluit Fely.in rub.de re iud.nu.xxxiij.ꝛ dec.in consilio.xxij.col.j.volu.j.ꝛ Barb.in consil.lxxxv. Jllud in mediũ col.penul.vol.iij.dicens etiam qđ talis interlocutoria poterit per eundem iudicem reuocari per textum in.c.cuz cessante de appellationibus, ꝛ alia permulta que ibi allegat probantia qđ iudex potest suam interlocutoriam reuocare, sed aduerte quod stantibus premissis veris, hanc interlocutoriam habere viz diffinitiue, cum alia non expectetur, falsum est quod supra conclusum est per Barb.q2 interlocutoria, que habet vim diffinitiue non potest per eundem iudicem reuocari, vt no.Abb.ꝛ Bur. Jmol.ꝛ alij omnes in.c.cum cessante, ꝛ est glo.in.c.fin.in verbo inanes de elect.in sexto nota.Bartol.in.l.ab arbitro.ff.qui satisdare cogantur, ꝛ Alexander in.l.quod iussit.in quarta fallentia.ff.de re iudicata.

FINIS QVINTAE QVAESTIONIS

Sexta questio de potestate

Arbitrorum, ꝛ effectu compromissi.

¶ Judex posteaq3 sniam tullit compromittendum esse factaq3 est per partes arbitroruz electio, si ad cause compromisse expeditionem procedi d3, certi iuris est, eam cognitionem arbitros facere, ꝛ de ea re iudicare de qua compromissum est. Multaq3 post compromissi constructionem insurgunt, que qualitatez rebus inducunt, diuersoq3 effectus producere videntur, ideo de potestate arbitrorum, effectuq3 compromissi per infrascriptum ordinem dicam.

SVMMARIVM

1 Quam potestatem habeant arbitri statutarij, ꝛ an habeant iurisdictionem.
2 Jsti arbitri an possint mulctare partem contumacem ꝛ audientiam denegare.
3 Mulctare an possint testes.
4 Quã iurisdictionẽ habeãt isti arbitri ordinariã aut delegatam.
5 Quanta sit potestas horum arbitroruz, ꝛ de qua re possunt cognoscere.
6 Si de vna re est factum cõpromissum, an de spolio alterius rei sit cognoscendum.
7 Si de vna re est factuz compromissuz, an possit arbiter iudicare, quod alia detur.
8 Si compromissum est generale, an possit arbiter partes compellere ad faciendum quietationem generalem.
9 Si ↄpromissuz ẽ gñale, an possit arbiter iudicar̃ vltra ꝑsenta.
10 Si compromissum est gñale, an cognoscat de iam decisis.
11 Si compromissum est generale, an cognoscat de superuenientibus post tempus compromissi.
12 Si compromissum est super assignatione bonoruz, an possit per arbitrum dari quantitas.

13 Si

13 Si compromissum est, q indicet secundum ius, an possit cōtra ius iudicare.
14 Quid si est compromissum q iudicet de facto, an liceat pronunciare secundum ius.
15 Quid si sumus in adherentibus, cōnexis, ⁊ dependentibus.
16 Pro bono pacis, an liceat arbitro manum extendere.

EFFECTVS COMPROMISSI

17 Compromissum factum ſm statutū suspendit iurisdictionē.
18 Petito cōpromisso an statim suspendatur iurisdictio ordinarij iudicantis, vt corā ordinario pcedi non possit.
19 In arbitratorem compromissum factū an suspendat iurisdictionem ordinarij.
20 Clausula totiens quotiens ⁊c. an suspendat iudiciū.
21 Si ex laudo oritur actio, an suspendat iurisdictio iudicātis.
22 Compromissum ex vi statutorum factum an suspendat instātiā, cause principalis.
23 Instantia appellationis an suspendat per compromissum.
24 Si extat statutum dans terminum instantie ⁊ qđ eodem modo procedat in causa appellationis, quo procedit in principali.
25 Si est factum compromissum de illis causis, de quibus non poterat compromitti, an suspendatur iudicium.
26 Si factum est compromissum per procuratorem generalem an suspendatur iurisdictio.
27 Terminus decē dierū ad appellādū an suspēdat p ɔpromissū.
28 Quanto tpe suspendatur instantia per compromissum.
29 Terminus hominis assignatus ad appellationem prosequēdaꝫ an suspendatur per compromissum.
30 Terminus statuti assignatus istātie an suspēdat p cōpromissū.
31 Terminus assignatus ad petendum apostolos an suspendatur per compromissum.
32 Quid si in compromisso est expressa causa principalis non appellationis, an ex hoc suspendatur instantia.
33 Per compromissum factum post appellationem an sit renūciatum appellationi.
34 Instantia appellationis an suspendatur ante acceptationeꝫ cōpromissi.
35 Pronunciato compromittendum esse an instantia suspendat.
36 Terminus probationis an suspendatur per compromissū.
37 Compromissum secundum tollit primum.
38 Actiones an perpetuentur ex confectione compromissi.

1 Primo quero † Que sit ptās arbitrorū. Dic qđ ptās arbitrorū electorū ex disposi tione statuti nostri cū sint arbitri iuris, eadē est cum illa q̄ hn̄t arbitri, q danf ob iudices suspectos, đ q bus loquif tex. in. l. aptissimi ⁊ in. l. fi C. de iud. ⁊ in. c. suspitiōis de offi. deleg. ⁊ in. c. ab arbitris eo. tit. lib. vj. nā doctores vbique equiparant has duas arbitrorū species, inferendo ab illis arbitris ad hos statutarios. vt p Bar. ⁊ alios post ipsum. i. d. l. fi. ⁊ p Bal. ⁊ ceteros in. d. c. suspicionis ⁊ p Anch. ⁊ sequē. i d. c. ab arbitris. Vñ Fel. i. d. c. suspitionis dicit, qđ oia que dñr đ illis arbitris hn̄t locū in arbitris statutarijs. nulli itaqꝫ dubiū est, hos arbitros statutarios iudices esse, ⁊ ita p scribentes nun cupari queadmodū ⁊ illi arbitri iuris iudices sunt, q̄uis a lege arbitri appellenf. c. peruenit. xi. q. i. ⁊. l. arbitro. ff. qui satis. cog. l. si cū exceptione. §. hec aūt actio. ff. qđ me. cau. ⁊. l. si arbiter. ff. de pbat. ⁊ deci. in. c. cū spāli col. i. in fi. de appel. ⁊ alij oēs. j. po siti. Et eos iurisdictionē habere, nullus est qui neget, naꝫ ex mē te hut. ⁊ gl. in. d. c. suspitiōis, dupliciter trāsferf iurisdictio, vno mō qñ per viā vniuersitatis eligentis, vt si vniuersitas eligat si bi rectorē, vel exercitus eligit imperatorē. xciij. d. legimus alio mō qñ imediate per viā legis daf alicui ptās, aut daf ab homi ne lege ɔfirmate, vt in istis arbitris statutarijs, qui eliguntur ab hoie, sꝫ ex statuto iam inducto trāsferf iurisdictio in eos, etiā ex approbatione ipsius statuti. Facit ſm But. q hr̄ in. l. ⁊ q. ff. de iurisd. om. iud. ⁊ in. l. ambitiosa. ff. de decr. ab or. facien. hos āt arbitros statutarios iurisdictionē habere ⁊ illis eā coherere cō cludit Ang. in disp. incipi. Duo adinuicē col. ij. in versi. expe ditis preambulis, ⁊ Alex. in. l. ex facto. §. si quis rogaf. el. ij. co lum. ij. ff. ad trebellia. dicēs qđ isti arbitri habēt iurisdictionem queadmodū ⁊ iudices, ⁊ are. in. l. nemo pōt col. vij. versi. dubi tatur ⁊ Crot. ibi col. iij. ff. de leg. i. ⁊ Imo. in. c. quintauallis in xxiij. differ. de iure iur. ⁊ alij omnes infra nominandi.

2 ¶ † Inferf ex hoc, qđ isti arbitri poterūt mulctare parteꝫ, ⁊ ob cōtumaciā audientiā denegare in casu, de quo loquif Bar. i. l. nō ex oibus. ff. de arbi. vt puta si cōpromissum sit cū ptāte ferrē di vnā vel plures snias, nā multare is pōt, q iurisdictionē hꝫ, vt p Bar. Bal. Sal. Alex. Jas. ⁊ alios in. l. i. in princ. ff. si qs ius dic. nō obt. ex quo cessat difficultas q̄ ponit Jas in. l. sancimus. C. đ iud. post. Rom. in. l. i. ff. de arbit. ⁊ alij in. d. l. i. si qs iu. dic. nō ob asserētes arbitrū nō posse mulctare p tex. gl. ⁊ Barto. in d. l. nō ex oibus, nā illa pcedūt in arbitro volūtario, habēte tm̄ notionē, nō aūt in statutario habēte iurisdictionē maxime q hꝫ ordinariā, quo casu dꝫ magis ɔcedi p no. p Jas. in. d. l. sancim⁹ de q̄ ordinaria, dicā in seq. q. ⁊ q possint mulctare sensit alex. in addi. ad bar. i. d. l. nō ex oibus. ⁊ Barb. i. c. Ray. col. cxvij. in prin. de test. dicētes ambo qđ ista regu. qđ arbiter non possit mulctare nō pcedit in arbitro de quo i. c. suspitionis đ offi. dele ga. ⁊ sic in arbitro habēte iurisdictionē vt dixi. s. nō hꝫ locū ⁊ p
3 ɔñs in arbitro statutario. † Inferf aliud, qđ hi arbitri poterunt cōpellere testē ⁊ falsuꝫ deponentem coram se mulctare, de quo dixi infra in. viij. q. princ. in versi. testes citari.

4 Secundo q̄ro, † Quā iurisdictionē habeant isti arbi tri statutarij, tres fuerūt i hac qōne opinio nes. aliq voluerunt istos ordinariā habere, aliqui delegatā, alij vero, nec ordinariā, nec delegatā, sed tertiam speciem, videmus de vnaquaque separatim. ¶ Delegatos iudices esse dicit bar to. in. l. fi. C. de iudic. p tex. ibi, ex quo notat, q ab arbitris, qui eligunf ex ptāte legis, potest appellari, inferendo ad arbitros statutarios, vt isti habeāt vim delegatorum. ⁊ hoc dicit millies allegasse. ¶ Adducif ad hoc tex. in. l. aptissimi. C. eo. de iudi. ibi quasi arbitri fuerint ab iperiali culmine delegati, ⁊ sic text. appellat hos arbitros iuris. delegatos ab imperiali culmine, qđ idē est in istis statutarijs arbitris, q sunt idē cū premissis, vt in prece. q. ¶ Tertio facit, q tex. in. c. ab arbitris de offi. dele ga lib. vj. ⁊ tex. in. c. suspitionis eo. ti. de offi. delega. sunt situati sub tit. delegatorū, nō aūt ordinariorū, ex quo, argnēdo a situa tione rub. q argumentū est validū, vt vul. gl. in. c. tibi qui đ re scrip. in. vj. not. doct. in. l. i. ff. si cer. pet. necesse est dicere, quod isti arbitri, sunt potius appellandi delegati q̄ ordinarij respe ctu ipsarū rubricarū. ¶ Quarto adducitur illud, q isti arbitri non presunt territorio, cui inest iurisdictio. l. fi. C. vbi ⁊ apđ queꝫ ergo nec iurisdictionem ordinariam habere dicuntur.

¶ Quinto facit, q isti arbitri non exequunf snias suas. l. epāli. C. de epis. au. ergo non videntur habere iurisdictionem ordina riā que hꝫ ius exequendi annexum. ¶ Sexto comprobanf pre missa per tex. in. c. cum spāli §. primo, ibi sciantqꝫ se ad id fide liter exequēdum ex iniūcto a nobis ⁊c. ex quo tex ɔstat a supio re, arbitros dari, ⁊ ab eo, tale officium cognoscendi iniūgi, ⁊ sic delegatos dici. ¶ Hos arbitros statutarios, iudices delega tos esse post Bar. i. d. l. fi. tꝫ Bal. ibi. in. vij. no. ⁊ idē Bal. in l. i. C. si qua. pd. pote. ⁊ Saly. iudicio meo in. d. l. fi. in. iij. not. q simplr refert ⁊ sequif dcm̄ Bar. ⁊ ex eius mente infert ad ap pellationē, ex quo referēdo dictū Bar. nullo adito, ipsum seq tur, ⁊ potius dōm est corrupte in lr̄a Saly. hr̄i ordinariorum ⁊ melius staret delegatorū, idē voluit aret in. l. nemo pōt. col. antepe. ff. de leg. i. q dicit indubitanter istud esse verū qđ isti ha bent iurisdictionē delegatā. idē voluit Jas in. l. duo iudices co lum. iij. ff. de re iud. qui dicit qđ cōiter tenef, idē esse in istis, qđ in delegatis, tm̄ qđ iste passus est ambiguus ⁊ male explicatus. sequif ⁊ hoc in. l. arbitro col. pe. ff. qui satis. cog. ⁊ in. §. oiuꝫ col. ij. insti. de actio. ⁊ Alex. sensit hoc in. l. inter pares col. i. versi. quid in duobus. ff. de re iu. Hoc idē voluit Host. in. c. suspitio nis đ offic. delega. loquens de arbitris iuris concludens hos esse delegatos, p calum. l. in. d. l. aptissimi ⁊. c. cū spāli versi. sci antqꝫ. ⁊ ista opi. Host. fuit añ Dama. in. q. xvij. in tit. de off. de leg. vt refert Jo. an. in. d. c. suspitionis. sequitur Bald. ibi, di cens qđ gl. in. d. c. suspitionis male dixit, quasi ordinariam, cū debuisset dicere quasi delegatā, ⁊ tꝫ hanc opi. Car. in. d. c. sus pitionis in. vj. q. adducens tex. in. c. ab arbitris, vt deduxi i ter tio fundamento, respectu rub. qđ dcm̄ attribuit sibi Abb. in. c. fi. i fi. de re iud. nulla facta mētione Car. ⁊ sequif hanc opi. q sint delegati ⁊ in. d. c. suspitionis, motus eadem rōne ⁊ Barb. in. c. qm̄ ɔ col. vj. nu. xxv. de pb. dicit istos arbitros eqparari delegatis. ⁊ Fely. apprehendit hāc opi. i. c. fi. col. fi. de re iu di. idē voluit Archi. i. d. c. ab arbitris de offi. dele. i. vj. dicēs, qđ hoc nomen arbiter, de quo ibi, accipitur pro iudice de legato ⁊ in. d. l. arbitro. ff. q satisd. cogā sequif ⁊ hunc Ancha. Franc. in. d. c. ab arbi. fi. mat hoc Cor. in consi. cxxi. q̄ q̄ i ad di. ⁊ in ɔsi. ccxc. Nō fuerit iuste col. ij. vol. i. ⁊ in consi. liiij. vide

tur prima facie, col. ij. vol. ij. ꝛ in ꝯſi. clxxvij. viſa copia colū. i. vol. iij. ꝛ Calca. in ꝯſi. i. col. vij. in prin. ¶ Alia fuit opi. infra ſcriptoꝝ, dicētiū iſtos arbitros eē ordinarios moti ad ita tenē dū ꝗ iſti arbitri hñt iuriſdictionē a lege ꝛ a ſtatuto, ꝛ ſic ordinariā, cū lex tribuat ordinariā iuriſdictionē, nō aūt delegatam. l. more. l. ꝛ ꝗ. ff. de iuriſd. om. iud. ꝛ ibi doct.

¶ Cōprobat̄ hoc, ꝗ videmus q̄d inqſitio q̄ eſt remediū extraordinariū, ſi ꝑ ſtatutū ꝯcedat̄ facit eā iudiciū ordinariū vt voluit Bar. in. l. ſi maritus. §. ſinaūt e x̄neus. ff. ad. l. iulia. ꝺ adul. ꝛ ſic ꝓuenientia a ſtatuto ſunt ordinaria. Adducit ēt Barba. in hac mā dictū Jo. an. in addi. ad Spec. in ti. de ſalar. decidentis, ꝙ ſi ptās eligit ſuos iudices in publica arrenga, ppł dicūtur habere ordinariā iuriſdictionē, ſecus ſi eligerent̄ a ptāte in camera, ex quo innuit ordinariā iuriſdictionē trāſferri, quotiēs virtute publici illa ꝯcedit̄. ¶ Cōfirmant̄ predicta ꝑ id q̄d voluit gl. in. l. i. in verſi. ſpāliter C. ne lice. pote. ꝛ ibi Pau. de ca. dicētes, q̄d q̄n princeps trāſfert iuriſdictionē ꝑ legē ſcriptā dicitur dare ordinariā ſemp, ꝙ̄ gl. refert ꝛ ſequit̄ Jaſ. in. l. a iudice in fi. C. de iudi. ¶ Preterea iſti arbi. ſtatut. ſuccedunt loco ordinarioꝝ, vt dicit Ang. ꝛ Pau. ꝺ ca. in. d. l. aptiſſimi. C. de iud. ꝛ Bal. in. l. i. C. de per. ꝛ cō. rei vē. ergo hr̄e debent vim ordinarioꝝ ꝛ nō delegatoꝝ. ¶ Premiſſam opi. q̄d ſint ordinarij tales arbitri, tenuit But. in. d. c. ſuſpitionis. ꝛ eū refert ꝛ ſequit̄ Gui. pape. ibi, dicens iſtud tenere Inno. in. c. cū ab eccleſiarū, de offi. or. tñ Inno. in eo loco iſtud nō dicit, vt potui videre in libro meo, hanc ſniam tenuit Jaſ. in. d. l. ſi. col. ſi. C. ꝺ iudi. rñdendo dicto Bar. vt dicā. ꝗ. adducit, ꝛ ipſe Jaſ. Saly. ibi, q tñ, vt predixi in adductis ꝑ alia pte, hoc non dicit allegat etiam Ang. ꝛ Pau. de ca. in. l. aptiſſimi, eo. tit. q q̄n non dicūt, ꝙ ſint iudices ordinarij, ſꝫ ſimpliciter dnt̄, q̄d iſti arbitri ꝑ oīa funguntur loco iudicū, in quoꝝ locū ſucceſſerunt, q̄d deduci poteſt, vt dixi. ſ. idē Jaſo. in. l. duo iudices. ff. de re iud. ꝫ eandē opinio. ꝙ̄ ēt cōprobat Barb. in. d. c. ſuſpitionis. col. vij. ꝛ nouiſſimi repeten. in. c. quoniam contra, car. lxxxiij. nu. xciiij. de probatio.

¶ Tertia fuit opi. q̄d iſti arbitri non ſint, neq̧ ordinarij, neq̧ delegati, ſed tertia ſpecies. ꝙ̄ poſuit Jo. an. in ti. de recuſ. in. §. ſi. verſi. ſed nunqd arbiter in verbo cōmittere, dicens, q̄d iſti arbitri iuris, nō pñt cōmittere vices ſuas, cū non ſint, nec ordinarij, nec delegati, ſenſit ꝛ hoc glo. in. d. c. ſuſpitionis de offi. delega. q̄ appellat hos arbitros quaſi ordinarios, idē determinat Bal. in. l. apertiſſimi. C. de iud. q dicit, q̄d eſt ſpecies de ꝑ ſe. i. q̄d ꝓprie non ſunt ordinarij, nec delegati, ſed arbitri ſubrogati loco iudicis recuſati, ꝛ ſub hac appellatione lex deſcribit eos, idem Bal. in conſi. xc. Querit̄ vtrū arbitri, volu. i. loquens de iſtis arbitris ſtatutarijs dicit q̄d non ſunt inſpecta veritate veri ordinarij, nec delegati. Sed quidaꝫ boni viri. dominus Proſdocimus de Comitibus Patauinus noſter, in. d. capitul. ſuſpitiōis, dicit quod eſt tertia ſpecies, eo q̄n ſunt partiꝫ arbitri, ꝗ eligunt̄ a partibus, partim delegati, ꝗ habent iuriſdictioneꝫ a lege ꝯfirmante, talē electionē aret. in. d. l. nemo pōt. ff. de le. i. in an̄pe. col. relata predicta opi. Jo. an. dicit q̄d cū iſta videat̄ eē cōis opi. hos arbitros eē partiꝫ ordinarios, ꝛ partim delegatos, ꝛ ſic habeāt quaſi delegatā q̄d ſenſit Bal. in ꝯſi. cccli. Jo. ꝛ Fede. col. iij. verſi. ſꝫ eē, vol. v. ꝛ aret. in ꝯſi. lxxxvij. in premiſſa ꝯſultatione in fi. ꝛ vt vides, maxima eſt altercatio, ꝛ varietas inter ſcrib. ¶ Ego in tanta difficultate id ſp iuridicū putaui, ꝙ iſti arbitri ſint ordinarij, magis ꝙ̄ delegati, ꝛ vim totā huius. q. puto in id ꝯſiſtere, in cognoſcēdo q̄n iuriſdictio ordinaria, ꝛ q̄n delegata ꝯcedit̄, ꝑ ſtatutū, nā ſi ordinaria ꝯcedit̄, erunt ordinarij. Bar. in. l. ambitioſa in fi. ff. de decre. ab ord. fac. ꝛ in ſua diſputatio. v. incip. adunātia ꝯñalis, in ſolut. illius queſt. quē ſeqt̄ Alex. in. l. i. §. opus nouū. ff. de no. ope. nunc. ꝛ cōiter ſcrib. ibi, diſtinguēdo in hac mā dicebant, q̄d aut verba ſtatuti trāſferunt iuriſdictionē ordinariā, vt ſi dicat̄ ad officiū prioꝝ ꝑtineat. ꝛc. ꝛ hic nō eſt caſus nr̄, aut verba ſunt dubia, vt in ſtatuto nr̄o, ꝛ ſimilibus, in qbus nō apparet de trāſlatione iuriſdictionis, et tūc dicit Bar. aut cōmittit̄ vnū factū particulare inter certas pſonas, vel de certa re, tūc eſt delegata, ꝗ iuriſdictio ordinaria nō ꝯcedit̄ in re certa, vel caſu particulari, aut concedit̄ ptās ſuper vno negocio vniuerſali, vt ſup abūdantia, ꝛ tūc eſt ordinaria cōceſſio, vt in. l. i. in princ. ꝛ in. §. cū vebe. ff. de offic. pre. vrb. ꝛ in. l. fi. C. vbi ꝛ apud quē. ꝛ in auc. habita. C. ne fi. ꝑ pat. vbi doctoribus ꝯcedit̄ iuriſdictio in ſcolares, que ſine dubio eſt ordinaria. Ex quo dico, ꝙ ſtatutū noſtrū transferat iuriſdictionē ꝯñaliter in oēs electos arbitros, vt poſſint cognoſcere in quacūq̧ cauſa inter ꝯiunctos, ꝛ negociū eſt vlr ꝑ. ꝯñs ordinaria iuriſdictio in eos trāſfert, ꝛ cognoſcūt inter certū genus pſonarū, vt puta ꝑpinquos, queadmodū, ꝛ Rector ſcolariū, habens ordinariaꝫ iuriſdictionē, cognoſcit iter ſcolares, ꝛ de eoꝝ cauſis, nā videm᷒ q̄d duo ꝓping pñt eligere arbitros, ꝛ electi cognoſcere de oībus cauſis iter eos vertētib᷒, ꝛ ſic vl̄iter, ꝺ plurib᷒ nō certis cauſis, ꝛ nō terte pſone, ſꝫ vl̄iter oēs ꝓping, pñt venire ad eā electionē. Nec predictis reſiſtit illud, ꝙ eligant̄ certe pſone ꝑ certis cauſis, ꝗ ſtatutū in potentia transfert penes oēs hāc iuriſdictionē, vt poſſint cognoſcere iter ꝓpinquos ꝯñaliter, ſi modo ꝑtes veniant ad eoꝝ electionē, ꝛ in eos aſſentiāt ꝑut in ſimili dicit Pau. de ca. poſt Bar. in. l. fi. C. vbi ꝛ apud quē in integ. reſti. determinās quoſdā eē iudices ordinarios, habentes iuriſdictionē ſine adminiſtratione, q nō pñt cognoſcere, niſi inter conſentiētes, vt ſunt iudices cartularij, ꝛ notarij, ꝛ ex hoc apponūt in ſuis ſubſcriptiōibus iperiali auctoritate notarius, ꝛ iudex ordinarius, ex quo apparet, illos hr̄e iuriſdictionē ordinariam ſꝫ nō cognoſcere niſi inter certos, in eos ꝯſentientes, ꝛ idem dōm eſt in iſtis arbitris, vt recipiāt exercitiū iuriſdictionis ordinarie ꝑ cōſenſum partiū, ꝛ electionē de illis factā. ¶ Facit ꝑ premiſſis, ꝙ dicit Abb. ꝛ ibi dec. in. c. relatū de off. deleg. q̄d iuriſdictio ordinaria transfert̄ ꝑ principeꝫ, vel legē, q̄n dat̄ iuriſdictio ſimpl̄r ſup vniuerſitate cāruꝫ, niſi exprimat̄ verbū delegamus ꝑ ho. ꝑ Bar. Alex. ꝛ alios, i. l. ꝛ ꝗ. ff. de iuriſ. om. iud. vñ cum i arbitros trāſferat̄ iuriſdictio ꝑ legē vniuerſaliter ſup oīb᷒ cauſis ꝓpinquoꝝ aſſentientiū ergo ordinaria iſtud idē determinat Car. in. c. q̄m Abb. in. xiij. q. de off. dele. ſubdens, q̄d i dubio ordinaria iuriſdictio potius dat̄, ꝙ̄ delegata, ꝑ gl. ſing. in. l. iubere. ff. ꝺ iuriſ. om. iud. ꝛ in. l. a diuo pio in prin. ff. de re iud. ꝛ ēt ꝗ q̄n nominat̄ iudex intelligit̄ ꝺd ordinario, nō de delegato, ꝑ ſing. in. l. ij. C. de lib. ꝛ eor. lib. ¶ Accedat ad hoc, q̄d dicit Hoſt. in ſum. de arbi. in. §. i. in fin. vbi vult, q̄d iſtud nomen arbiter verificet̄, ꝛ ponat̄, q̄nq̧ ꝑ iudice ordinario, vt in. c. clericus aduerſus clericū. xi. q. i. ꝛ. l. arbitro. ff. q ſatiſd. cog. ꝛ hoc nimirum euenit i illis iurib᷒ eo ꝗ illi arbitri ſupponunt̄ loco ordinarioꝝ. iō ſunt appellādi ordinarij cū ſubrogatū ſapiat nāꝫ ꝑ oīa illius in cuius locū ſubrogat̄ ꝑ tex. ꝛ que ibi no. Bar. Bald. Ang. ꝛ alij in. l. ſi eū. §. q iniuriarū. ff. ſi qs caut. ꝛ eſt tex. in. l. i. C. de col. leg. ꝛ car. ꝛ no. li. xi. ꝛ ibi doc. vbi ſurrogatus i collegio loco alterius, dꝫ, ꝛ quo ad cōmodū, ꝛ incōmodū, ꝛ quo ad oīa, vti iure illius, cuius loco ſubrogat̄, ex quo iſti arbitri q elligunt̄ loco ordinarioꝝ, ꝛ eoꝝ loco ſubrogat̄, debet̄ eodem iure vti, vt ꝛ ipſi vtant̄ iuriſdictiōe ordinaria. Vñ ex hoc rñderi pōt ad obiectū, q̄d fit de text. in. l. aptiſſimi. C. de iudi. q ibi quaſi arbitri fuerit ab iperiali culmine delegati, vt ibi ſint delegati, eo q̄m eligūtur loco alioꝝ delegatoꝝ in cognoſcēda ſuſpitione, vt ſic teneant nām illius, cuius loco ſubrogant̄, ꝛ hoc pulchre pōderat Jaſo. i. d. l. duo iudices. ff. ꝺ re iud. col. iij. ꝛ i. d. l. fi. C. de iud. col. pe. vbi reprehēdit illationē ꝙ̄ facit ibi bar. ex eo tex. cū ibi ſint delegati, ꝗ loco delegatoꝝ ꝯſtituunt̄, ꝛ ex ħ infert ad arbitros ſtatutarios, q loco ordinarioꝝ ſurrogant̄, ꝛ iſtud illatū ꝑ Bart. nō vr̄ iuridicū ſm ipſuꝫ, q̄d verū puto, cū diuerſa ſit origo, ꝛ diuerſum debēt effectū parere ꝑ. ſ. dicta, ꝛ ex his rñſum dat̄ primo, ꝛ ſcdo fundamēto deductis ꝑ ea pte, q̄d ſint delegati.

¶ Nō ob. tex. in. c. ab arbitris, ꝛ i. c. ſuſpitionis, arguēdo a ſituatione rubrice, ꝗ vt dicit Jaſo. in. d. l. duo iudices, iſtud eſt fragile fundamētū, cū in tit. de of. deleg. tāgat̄ aliqd incidēter de iſtis arbitris, q̄d nō eſt attēdēdū arg. l. ſi qs nec cāꝫ. ff. ſi certpet. ꝛ idē Jaſ. i. l. iuſiurādū. §. ꝓcurator, i. iiij. col. i ver. i glo. in verbo exceptiōis, dicit ſe nolle rñdere huic fundamēto ꝺ ſituatione ſub ti. ꝗ leue eſt, vltra ꝑdictā rñſionē, ꝙ̄ ēt apprehendit Barb. i. d. c. ſuſpitionis, col. v. nu. xxv. ipſe Bart. dat aliā, dicēs, q̄d ſp nō eſt verū, q̄d lex poſita in ti. itelligat̄ ſꝫ ti. i. i quo poſita eſt, ꝗ videmus q̄d multe leges poſite i ti. C. de trāſa. diſponunt de pactis, vel poſſumus dicere, q̄d iō illa iura ponunt̄ ſub tit. ꝺ off. deleg. ꝗ loquunt̄ de arbitris, q eligunt̄ loco delegatorū ſuſpectoꝝ principl̄r, ꝑp q̄d ſunt delegati, nā ꝺ iu. can. ꝛ ciui. eligunt̄ arbitri i cauſis ſuſpectoꝝ delegatoꝝ, vt i. d. l. aptiſſimi, i ordinarijs āt ꝺ iure ciuili non eligunt̄, vt i. d. l. aptiſſimi, ꝛ auc. ſeq. ꝺ iure ꝟo can. ēt i ordinarijs eligunt̄ arbitri, vt i. c. cū ſpāli ꝺ app. ex q̄ principl̄r tractat̄ ꝺ his q ꝯgruūt ti. ꝛ ſic ꝺ delegatis. ¶ Nō ob. id q̄d hēant territoriū, nec ſuas ſnias exequantur, ꝗ iſtud nōn eſt ſubſtātiale iuriſdictionis ordinarie, vt dicit bal. i. d. c. ſuſpitionis, cū poſſit hr̄i abſq̧ territorio, vt in iudicibus cartularijs, de qbus ꝑ bart. in. d. l. fin. C. vbi, ꝛ apud quem ꝛ in rectoribus ſcolarium, de qbus per Bar. in. l. ambitioſa in fin. ff. de decret. ab ord. fac. ꝛ tex. glo. ꝛ doc. in auc. habita. C. ne

fi. pro

fil. p pat. ⁊ per text. in. l. solet, in fine. ff. de iurisdi. om. indic. ⁊ p Fely. in. c. rodulphus, col. iiij. de rescrip. ¶ Non ob. gl. in. c. suspitionis, que appellat quasi ordinarios, qꝛ dicit ibi Barba. qd̃ illa dictio quasi sepe ponit̃ pro veritate, vt in. c. parrochianus, de deci. ⁊ in euangelio dr̃ quasi vnigenitus a patre.

5 Tertio quero †Quantam ptãtem hẽant arbitri electi ex cõpromisso virtute statuti. Dicas qd̃ arbitri electi assumunt oẽm ptãtem ex ipso cõpromisso, nil enim aliud ipsis licere dʒ, ꝙ̃ ꝙ in cõpromisso cautum est, vt efficere possint, nõ qñlibet statuere poterunt, nec in quali bet re, ʒ tñ de ea, de qua est cõpromissum, ita est tex. in. l. nõ distinguemus, in. §. de officio. ff. de arbit. ⁊ dicit tex. in. c. cum dilectus, de arbit. qd̃ arbitri nõ valent iudicare, nisi de his tñ, de q bus est cõpromissum, ⁊ tex. in. c. Ray. de testa. ibi prout ex forma cõpromissi poterant, ⁊ gl. ibi in ver. res predictas, ex quo dicit Bal. in. rub. d̃ arbi. qd̃ officiũ arbitri est strictissimũ. l. taxatum ppꝛijs verbis ⁊ literis cõpromissi, ⁊ Jmo. i. c. cũ dilectus. d̃ arb. dicit qd̃ in cõpromisso id solũ venit de quo est expressuʒ vt veniat ex quo censet̃ eẽ stricti iuris ⁊ ẽm cũ facit. l. qcqd astringẽde. ff. de verb. ob. ⁊ Soc. in ɋ̃si. xx. visis actis. col. i. volumi. i. dicit qd̃ in cõpromisso tanꝙ̃ stricti iuris veniunt ea sola, de quibus specialiter actũ est vt veniant. l. cũ dies. §. id. n. ⁊ ibi Bal. ff. de arbi. ⁊. l. pedius. §. si. co. ti. ⁊ Cor. in ɋ̃si. cccxlij. Multa in mediũ. col. iij. vol. iij. dicit ptãtem arbitrorũ dependere a compromisso queadmodũ. ⁊ iudex qui iudicat de his solis de qbus est cõmissio facta in literis ⁊ est expressum, vt ẽ tex. i. c. cũ olim Abbas de offi. delega. ⁊ in. c. cum dilecta. de rescri. ⁊ in. l. diligenter. ff. mand. qd̃ eo magis dici potest in casu nostro, cũ isti arbitri statutarij sint iudices, vt dictũ est supra in hac. q. in prin. ⁊ est melior text. in. l. i. C. si a non comp. iudice qui dicit iudicẽ ad certã rem datũ, de alijs nõ posse pronunciare, ꝙ̃ de his, que ad rem pertinẽt, ex quo si arbiter tulit sniam ꝯ formã cõpromissi, non dr̃ iudicare. l. quid tñ. ff. de arbi. vbi arbiter, in quẽ est compromissum de pluribus, vt de oibus dicat sniam si de aliquo tulit, non dr̃ sententiasse, qꝛ id fecit ꝯ formã compromissi, ⁊ ita intelligit illũ tex. Prepo. in. c. dilecto. de appella. q. viij. princi. in princ. de appella. ⁊ in tñ hoc est verũ vt dicat Bal. in. l. pedius in addi. ff. de arbi. ꝙ forma tradita in cõpromisso dʒ seruari ẽt si de iure cõpromissum effectũ nõ habeat, ⁊ idẽ Bal. in ti. de pact. ɋ̃st. in. §. snie quoꝙ dicit qd̃ snia lata per arbitros d̃ re de qua nõ est cõpromissuʒ ẽt si fuerit a partibus emologata, nõ vʒ, qꝛ nõ potest emologari laudũ, sup quo non pcedit compromissum pe text. in. c. examinata. de con. vti. vel inut. ꝙ dictum Bal. sequit̃ pro singu. Rot. in gl. clv. Premissum laudũ. ⁊ ẽt Soc. in consi. xviij. Prosequendo. col. xi. versi. ⁊ ex predictis vo. i. predicta tñ Abb. in. d. c. examinata. intelligit, vt si approbatio rei, de qua in snia depẽdeat a mera voluntate partiũ ⁊ eorum fauorẽ respiciat, tũc valeat in vim pacti, ⁊ si non possit valere, vt laudũ, per tex. in. l. ij. C. cõm. vtr. iud. ⁊ per gl. in. c. significasti. de for. cõpe. ita intellecta, ⁊ est dictũ Bal. in. l. i. C. qui. p sua iuris. de quo tñ dic vt late p dec. in. d. c. examinata istud aũt eo magis in. q. nr̃a dʒ pcedere, qꝛ snia, seu laudũ ꝙ fert̃ p eos arbitros statutarios, est vere snia ⁊ obtinet vim rei iudicate, vt dicam. §. ix. q. princi. in part. de eff ctu. q. i. que snia non potest partiũ consensu validari, vt per bar. in. d. l. i. C. qui pro sna inr. ⁊ per Abb. qui dicit hanc esse commu. opi. in cap. significasti. colum. pen. de for. compe.

¶ Intellige tñ predicta, qd̃ cõpromissum quantuncunꝙ sit latũ ⁊ tribuat ptãtem arbitris ɋ̃nalem attñ eorũ ptãs restringitur ad ius cõe ⁊ ad id ꝙ per illuʒ lʒ ita tʒ By. in consi. xix. Ptholomeus. in col. ij. versi. preterea p tex. in. l. si procurator. ff. d̃ cõdi. ind. ⁊. l. si pr̃ filio. ff. que in fraud. cred. ⁊. l. titius. §. pen. ff. ad municip. ⁊ idẽ By. in reg. sciente. de reg. iur. in. vj. quem seqtur Jo. an. in addi. ad Spe. in tit. de arb. col. vj. in addi. incl. in princ. ⁊ Pau. de cast. in consil. cvij. Uidetur dicendum quod dictus Luisius. volumi. i.

6 Primo †Jnfert̃ ex predictis ad eã. q. ꝙ̃ posuit Bartholo. brixien. in snis. q. domi. q. lxxvi. incipi. actor ⁊ reus q dicit qd̃ si factũ est cõpromissum sup aliqua re ⁊ corã arbitris excipiat reus de spolio alterius rei, ⁊ añ oia petebat cognosci, cũ istud de iure cõi cõcedat̃ attñ exceptio illi⁹ spolij nõ põt p arbitros cognosci, qꝛ sup his rebus de qbus non est compromissum cognosci non potest, per supradicta iura. l. non distinguemus §. de officio. ⁊. c. cum dilectus.

7 ¶ †Scd̃o infertur ad id, qd̃ determinat Bar. in. l. cum aqliana. ff. de trans. qd̃ si est lis inter te ⁊ me de aliquo fundo ⁊ facimus cõpromissum in aliquẽ ⁊ dedimus ei plenã ptãtem arbitrãdi, qd̃ arbiter nõ poterit iudicare, qd̃ vnus nostrũ det alteri aliquã aliã rẽ, vltra eã, de qua est cõpromissuʒ p predicta iura sub dens ẽt, qd̃ iudex in iudicio cõi diuidundo, nõ põt occasiõe rei cõis apponere manũ in aliã reʒ, nõ cõem p text. in. l. arbor. §. de vestibulo. ff. cõmu. diui. ⁊ ꝙ̃uis Bar. videat̃ ibi loqui in arbitratore tñ id magis dʒ pcedere in arbitro cui⁹ ptãs est strictior bar. opi. sequutus est Ang. in. l. de his. ff. d̃ trãsac. exẽplificãdo in petente librũ, vt si sup eo fuerit cõpromissum non poterit arbiter iudicare librũ deberi petenti, si mõ det aliũ librũ reo conuento, que oia refert ⁊ sequit̃ Jas. ⁊ Jac. de. s. Geor. in. d. l. aquiliana, ⁊ Alex. in consi. cxix. Titulus. ⁊ in ɋ̃si. cxxiij. in cã ⁊ lite vertente. col. ij. versi. sed ita vol. ij. ⁊ Bap. de. s. Bla. in trac. de arbi. q. lxxij. ⁊ Abb. in. c. cũ dilectus. col. ij. de arbi. ⁊ Soc. dicit hanc esse cõem in ɋ̃si. ccxx. visis cõpromisso. col. i. vo. ij.

¶ Jntellige tñ predicta nisi iudex arbiter, adiudicando rem petente sententiaret ⁊ ipsum ad soluendũ decem, vt dicit bart. in d. l. aquiliana. cum per pecuniã oẽs res estimentur ⁊ eo tũc alia res non erit. l. si ita. ff. de fideiussor. quod dicit mente esse tenendum ⁊ sequuntur predicti.

¶ Hoc tñ dʒ ita interpretari vt arbiter condẽnet eodẽ contextu, vt si dicat cõdemno te ad dandũ fundũ petenti solutis primitus decẽ p ipsum petentẽ, vel si petens soluerit decẽ, ⁊ sic cõditionabit̃, quo casu snia tʒ sub ɋ̃ditiõe nõ extranea. l. i. §. biduũ ff. qñ appel sit secus autẽ si nõ vno ɋ̃textu verborũ hoc nõ fuisset dictũ, exẽplum si in vno capitulo te dãnauit ad librũ reddendũ mihi ⁊ in alio capitulo me cõdemnauit ad decem ⁊ sic dispositiue valebit snia in libro ⁊ non in decẽ. ita determinat Ang. ⁊ dicit habuisse de facto in. d. l. de his post Spec. in tit. de arbi. in. §. excipit̃. ver. sed pone. quẽ sequit̃ Jac. de. s. Geor. in. d. l. ac

8 quiliana. ¶ †Jnfert̃ tertio ad id ꝙ decidit idẽ bar. in. d. l. cum acquiliana. quẽ sequunt̃ omnes predicti, quod si factum fuerit compromissum generale non poterit arbiter compellere partẽ ad faciendam quietationem generalem per textum ibi, ⁊ p rationem positam in precedenti casu.

9 ¶ †Jnfert̃ quarto qd̃ arbiter ꝙ̃tũcunꝙ hẽat cõpromissuʒ ɋ̃nale non tñ poterit iudicare vltra prosequuta ita est text. in. l. si cũ dies. §. plenum. ff. de arbi. ⁊ ibi Bar. Bal. ⁊ Ro. ⁊ Bal. in l. de rebus. ff. co. dicit rõnem esse, qꝛ de alijs põt minime iudicare, cũ de illis non sit cognitũ ⁊ sequutus est Ang. in consil. ccxviij. visa narratione. col. pe. in fi. dicens qd̃ fatuus est arbiter q iudicat sup nõ petitis ⁊ sup his de qbus non ɋ̃stat ꝙ partes litigarint aut litigare vellent p tex. in. l. fin. C. de fideic. lib. l. vt fundus. ff. cõm. diui. ⁊ lʒ hoc Soc. in consi. ccxx. visis compromisso. laudo. col. ij. versi. ɋ̃firmat̃. vol. ij. qd̃ est duplicatũ in cõsi. ciiij. vo. iiij. ⁊ idẽ determinat in consi. ccxcix. Capio primum in prin. vo. ij. subdens, qd̃ ẽt si in cõpromisso sit apposita clausula, quod intelligat̃ esse lis, ⁊ dr̃a circa id super quo fuerit laudatum, quod nihilominus non potest se extendere, vltra prosequuta, vt etiam dicam in sequen.

10 ¶ †Jnfertur quinto ꝙ ex compromisso quantũcunꝙ generali nunꝙ̃ arbiter poterit cognoscere de iam decisis, ⁊ sniatis, ẽt ꝙ apponerent̃ verba pregnantia, ⁊ multũ lata. ita determinat Ange. in cõsi. ccxlij. Philippus ciuis, dicẽs ꝙ nulla dispõ ad preterita se referẽs, aut vires suas extendens porrigit̃ ad pterita iam decisa snia, aut amicabili cõpositione transacta, seu finita. l. trãsacta cũ. l. sequen. ff. de vbo. signi. l. pen. ⁊ fin. C. de sacrosanc. eccle. ⁊ per Cy. in. l. leges, ⁊ constitutiones. C. de legi. cum et non sit verisimile, nã lex stultũ reputat illũ qui diu litigauit, ⁊ postꝙ̃ snia in rem iudicatã transiuit eius executionem nõ petijt, sed potius recurrit ad remediũ ordinarium iterum, in quo opponi pñt exceptiones dilatorie, ⁊ peremptorie, sicut poterant in primo iudicio, not. glo. in. l. si a te. §. si quis fundum. ff. de exceptio. rei iudica. Bal. in consil. cccxlix. Super eo. volu. ij. in fine, dicit ꝙ compromissum generale non tangit spẽm transactam per tex. in l. post rem. ff. de transactio Rapha. fulgo. consil. lxvi. Nicolaus col. antepenul. idem determinat, motus ea rõne ꝙ quis sub verbis ɋ̃nalibus non dicitur ea comprehendere, que verisimiliter in spẽ nõ faceret nec ɋ̃cederet per gl. in. l. fi. ff. de pac. item qꝛ cõpromissuʒ fit ad tollendas lites. l. ꝙ̃uis. ff. de arbi. istud ãt fieret ad inducendas lites ergo ɋ̃trarium operaret̃. Jdẽ voluit Socy. d. ɋ̃si. ccxcix. Capio primũ volu. ij. vbi dicit alias ɋ̃suluisse, ꝙ lʒ in instrõ ɋ̃promissi sit apposita illa clã ꝙ intelligat̃ esse lis ⁊ qd̃ oẽ, ⁊ totuʒ id qd̃ fuerit laudatum tñ ad hoc vt arbitrator possit laudare necesse est, ꝙ super eo super quo fuerat laudatum pendente compromisso fuerit aliqualis, alias non poterat dici litis

decisio dicens ita consuluisse Bal. in consil. incipiente, qđ laudum allegando glo. in l. i. in prin. ff. si quad. paup. fec. dica. ꝛ in l. i. §. i. ff. de dol. ꝛ glo. in terminis in l. ij. C. de transf. ꝛ Feli. in c. sedes. col. v. de rescri. nu. xxiij. refert, ꝛ sequit eadē ꝯsilia, ꝛ reperio qđ Bal. in ꝯs. cxcij. Primo statuto, col fi. vol. ij. in antiquis idē determinat, dicens qđ nemo dicet qđ super actiōe indicati esset cōpromittendū vt. ff. de ꝯdi. ind. l. elegāter. §. si post ꝛ d. l. post rē, naꝫ esset abire retrorsuꝫ. l. minor. xxv. an. cui fidei cōmissum. ff. de min. idē sensit Ang. ꝛ Pau. de ca. in l. cū bi. §. si cū lis. ff. de trā. ꝛ idē Ang. in l. elegāter. in prin. ff. de ꝯdi. ind. ꝛ Jas. Ful. in l. si diuersa in fi. C. de transf.

¶ Intellige predicta pcedere ēt qđ in cōpromisso eēt apposita clausula vltra premissam ꝯnalem, qđ de iure ꝛ de facto possent arbitri cognoscere non pp hoc nō vr̄ renuntiatum prime sententie ꝛ cōpromissum nō vꝫ. l. causas vel lites. C. đ transf. ꝛ in l. fi. C. sent. rescin. non pol. ita determinat Rim. in d. l. si diuersa ꝯuis Ful. videat ibi sentire ꝯrium, ꝛ hoc maxime qꝛ requirunt verba specialia ad hoc vt dicat renunciatum sententie.

¶ Limita predicta nō pcedere si in cōpromisso dictū sit nō obstante snia nā tunc valeret cōpromissuꝫ ꝛ iudicari posset, vt per Bal. in d. l. si diuersa. ꝛ Cy. Saly. in l. si cā. C. de transf. ꝛ aler. ful. Jas. late in d. l. si diuersa vbi multos allegat ꝛ dicaꝫ in meo cōpromisso in verbo non obstante sententia.

¶ Limita scđo si possibile sit qđ ex prima snia oriat aliqua difficultas vel qđ sit nullitas nā tunc nō obstante prima snia cōpromissum valebit vtputa ꝙ noua difficultas oriat ꝙ liber rationū sup quo est lata snia, fuit adulteratus vel ꝙ in calculo rationuꝫ sit erratū, vt. l. i. C. de erro. cal. ꝛ similia, ita determinat Bal. in consi. cxcix. Proponit, ꝛ ꝯsi. seq. vol. i. in antiquis, dicens qđ pp nouū dubium potest nouum iudicium institui ꝛ noua sententia vꝫ ꝛ eodem modo nouū compromissum. l. eleganter. §. si post ff. de con. indeb. ꝛ eo ipso intelligit nouum dubium quod arbiter declarauit vt. l. quod debetur. ff. de pecul. ꝛ l. super seruis. C. qui mil. non poss. lib. xij.

11 ¶ † Infertur sexto qđ in cōpromisso quantūcunqꝫ ꝯnali nō veniunt ea que occurrunt post tp̄s cōpromissi, iđ de superuenientibus post tp̄s cōpromissi arbiter non iudicat. l. de his. ff. đ arb. vbi est scaus, ꝛ arguendo ēt de compromissis ad iudicia ideꝫ dicitur. l. non queadmodum. l. non potest videri. ff. de iud. ꝛ ita determinat Rom. in consi. lxxxviij. Tribus rōnibus. Hoc idem voluit Pau. de cast. in cōsi. lxx. Qꝛ frustra col. iij. ver. ij. adiudicant vol. i. vbi dicit, qđ compromissum intelligitur de litibus que tunc erant nō de hisꝗ̄ post cōpromissuꝫ nasci poterant ꝛ ex cā de futuro. c. fi. de rescr. ꝛ l. qui bona. §. si is qui vicinas. ff. de dam. infec. quen sequitur Soci. in consi. cclxxxij. in presenti cōsultatiōe col. iij. ver. i. qꝛ vol. ij ēt qđ in cōpromisso essent apposita illa verba, qđ intelligat esse lis ꝛ qđ ꝛc. vt ibi eū ꝙ adducit que iam dicta sunt in precedenti prima illatione.

¶ Facit ꝓ h̄ illud ꝙ videmus in cōpromisso quātūcunqꝫ ꝑ ꝯnalia verba concepto, non venit illud qđ cōpromittens sibi competere ignorauit qꝛ in ꝯnali pacto ꝛ renunciatione tacita vel expressa non cōprehenduntur ea que renunciās vel paciscens sibi cōpetere ignorauit. l. mater §. ceterū. ff. de inoffi. test. ꝛ l. legitimam. ff. de pet. hered. ꝛ l. si is ad quē ꝛ l. claudius. ff. de acqr. hered. ꝛ ex hoc Dy. in consi. l. in qōne premissa decidit ꝙ feuda ꝛ iuramenta ac vasalicia non veniunt in cōpromisso quantūcunqꝫ generale, subdens ꝙ nil venit in compromisso nisi id de quo actū est vt veniat ꝛ in hoc differt a iudicio. l. si cū dies. §. plenū. ff. de arbi. ex quo de predictis arbitri non poterunt pronunciare. Istud idem refert ꝛ sequitur Alber. in d. l. si cum dies. §. plenum. ff. de arbi. vbi recitat consilium Dyn. ad literam ꝓ declaratione illius §. plenum.

12 ¶ † Infert septimo, qđ si cōpromissum sit in aliquē sup assignatione bonorū ascendentiū ad ducatos ducentos, si tulerit sniam ꝙ talia bona dent pro tali quantitate duca. ducentū, ꝛ ꝙ sint ꝑ ea estimatione, pro qua fuerunt empta tali tp̄e, vel a tali non valet illa snia qꝛ fuit cōpromissum sup assignatione bonorū, nō autem vt apponeret preciuꝫ, respectu alicuius temporis, ita ꝑ predicta determinat Jason. in consilio. lxij. breuiter puto volu. ij. adducens aliqua ex predictis.

13 ¶ † Infert octauo ꝙ si factum sit cōpromissum in aliquem, vt habeat ꝯm ius ꝓnunciare, si iste ꝓnunciauit ꝯ ius, snia est nulla, qꝛ eā tulit ꝯ formā cōpromissi, qđ facere nō potuit, ꝑ iura superius adducta. ita determinat Bar. in l. diem ꝓferre. §. stari. ff. de arbi. ꝛ Abb. hoc sequit in c. cum dilecta. de rescript. ꝛ in c. causamqꝫ de re iudi. ꝛ Roma. in rub. de arbi. col. iiij. ꝛ hꝭ. bis. ꝛ Jo. bap. cacialup. in l. oēs populi. col. ij. ff. de iusti. ꝛ iur. ꝛ Fely. in d. c. causamqꝫ. col. pe. ꝙ multa defendit Bar. ab impugnatione Anto. de bui. post Fran. de alberg. in c. quintauallis de iureiu. ꝛ refert Fulg. in l. i. C. de arbi. dicentē difficile eē obtinere in pratica ꝯ Bar. hoc idē voluit deci. in c. examinata. đ confir. vti. vel inuti. in i. no. ꝛ Fulg. in consi. clxxx. viso processu. col. ij. ꝛ aret. in consi. lxviij. Excellens dn̄e. col. ij. versi. iij. ꝛ deci. in ꝯs. cxxxiiij. plꝫ ꝯclusio. vo. iij. ꝯuis Bal. in ꝯs. clxix. in primis. vol. iij. dicat precedens dictum Barto. falsum esse.

14 ¶ † Infert nono, qđ si factū est cōpromissum in arbitrū qui habeat iudicare de facto ꝛ amicabiliter, si iste ferat saiam scđꝫ ius illa snia est nulla, qꝛ vr̄ excessisse formā cōpromissi, cum nō amicabiliter, sꝫ de iure ꝓnūciauerit. ꝛ ita ꝑ predicta, ꝛ maxime ob precedentē illationeꝫ determinat deci. in consilio ꝓdicto. cccc xxxiiij. Placet conclusio. volumi. iij.

15 ¶ † Limita predictā ꝯclōnem, vt non ꝓcedat qn̄ sumus in adherētibus cōpromisso, vel i cōnexis, seu dependētibus ab eo, ꝛ maxime in his, sine quibus commode snia expediri non posset nam tunc licitū est arbitro extēdere manū, ꝛ de eis iudicare, vt est glo. ꝛ ibi Abb. in d. l. non distinguemus. §. de officio. ff. đ arbi. ꝛ gl. ꝛ Abb. Card. ꝛ alij in c. cum dilectus. de arbi. hutrig. in c. ꝯstitutus. đ religio. domi. ꝛ in c. qntauallis. in xxiij. differentia. de iureiur. ꝛ Jas. in d. l. aquiliana. ff. de transac. ꝛ ibi ēt Jaco. de s. Geor. ꝛ Lanfran. in trac. de arbi. qđ. xxvj. vlti. qđ. prin. Facit ꝓ premissis dictum Bal. in l. fi. C. de fideicom. lib. in ver. item nota, dicens qđ ea que veniunt in ꝯnām petitorum includunt in cōpromisso, ꝛ in mandato iurisdictionis, qđ est stricti iuris, per tex. in l. si de ꝓprietate C. si a non compe. iud. ꝛ dicit glo. in c. qꝛ in tm̄ de preben. qđ dispēsatio ꝯuis sit stricti iuris extendit ad cōnexa. ꝛ tex. in l. si cū tibi C. de iud. ꝛ ibi bart. dicit, qđ snia lata sup certa specie iudicij generalis, nocet omnibus dependentijs ꝛ ꝯnexis, lꝫ sup eis non fuerit disceptatum. not. Jo. de ana. in c. lꝫ hely. col. pe. de simo. nā ꝯnexorū ꝛ dependētiuꝫ, idē est iudiciuꝫ cū principali. l. ꝓinde si seruū. ff. ad. l. aquil. ꝛ tex. iuncta gl. in l. diuus. ff. de admi. tut. ꝛ multa alia que accumulate ponit Fel. i. d. c. cāmqꝫ. col. ij. đ re iud. ꝛ Hippo. de marsi. in rub. de fideius. in. xxv. q. col. xxxvij. nu. clxxxvij. que aūt sint ista adherentia, ꝯnexa, ꝛ dependentia dicam. ꝯ. in. xxvj. q. ix. q. principa.

16 ¶ † Limita scđo, ꝓmissa nō ꝓcedere, quotiens arbiter respectu quietis ꝛ ex bono pacis, extendit manus extra cōpromissuꝫ, nā tūc lꝫ ipsi hoc agere, vt voluit Jac. de are. in l. fi. ꝑ illū text. ff. de offi. pcō. ces. relatus ꝑ Alb. ibi dicens, qđ si aliq h̄nt discordiā ꝛ cōpromittant in arbitrū, poterit arbiter inhibere, ne vnus vadat ad ꝯtā alterius, ꝛ sic ob pacē ꝛ qetem, lꝫ se extēdere extra cōpromissum, qđ refert ꝛ sequit Jas. in d. l. fi. ꝛ in l. si sup possessione C. de transf. ꝛ ꝓ hoc est tex. in c. nisi essent. đ ꝓben. vbi arbiter assignauit vni prioratū ꝛ alteri certā ptem prouentuū, ꝓ bono pacis, ꝛ tm̄ difficultas erat tm̄ sup prioratu, ꝯuis But. Imo. ꝛ Abba. ibi intelligant illū tex. in arbitratore, tm̄ Barb. in c. Ray. de test. col. xj. intelligit in arbitro, ꝛ dicit ꝑ illū tex. limitari dictū Bar. in d. l. cū aqliana, ꝙ ex bono pacis pōt arbiter iudicare qđ fiat qetatio ꝯnalis, ꝛ tangit verbuꝫ vnum, nec se firmat Ja. in d. l. aqliana. col. fi. ꝛ Bab. đ sancto Bla. in trac. de arbi. q. lxxij. loquens de arbitratore, lꝫ hāc limitationē ꝯ puto verā ex vi statuti nr̄i, cum insudauerit i amouendis iurgijs ꝛ rixis inter cōiunctos, ꝛ ob bonū pacis, ꝛ ea rōne per illud fuerit dispositū ꝙ coniuncti tenerent cōpromittere, ꝛ ēt ob publicā vtilitatē vt dixi. s. in i. q. prin. Unde nimirū si ex predicta cā arbitri poterūt extendere manū ad nō contēta in cōpromisso, cū publice vtilitati expediat h̄re subditos pacificos. ꝑ tex. in l. caplm. §. solēt. ff. de pe. ꝯuis Rom. in cons. cxv. viso cōpromisso, dicat qđ in generali compromisso, nō potest arbitrari pacē fieri debere super vulneribus ꝛ offensis hinc inde illatis quē refert Jas. in d. l. cum aquiliana. col. fina. sed possemus dicere qđ istud euenit, qꝛ sapit naturam criminalitatis, vt de cā criminali non possit compromitti, vt dixi supra in iiij. q. prin. in verbo causa criminalis, ꝛ cum principale nō possit deduci in cōpromissum ergo nec dependens ab eo iuxta regulam accessorium de regulis iuris lib. vj. ꝛ l. cum principalis ff. eodem cum alijs.

DE EFFECTV COMPROMISSI

17 **Primus effectus est** † Ut per id suspendatur iurisdictio ordinarij,

dinarij, eo mõ, vt facto compromisso, ſm formam ſtatuti nõ poſſit eo durãte, aliqua partium adire iudicẽ ordinariũ, ⁊ impedire arbitros, vt nõ iudicent, ⁊ in eã procedant, nã ⁊ ſi arbitri simplices electi ſm ius cõe nõ ſuſpendant iuriſdictionez, ſed altera ex ipſis partibus poſſit ſe ↄferre ad iudicẽ ordinariũ, ⁊ ad penã tñ teneatur, vt eſt tex. in. l. ſi qs rẽ. ff. de arb. ⁊ glo. ⁊ ibi doct. in cle. ꝗdiu de appel. ⁊ dicã. j. in. viij. q. prin. in ver. iudicio, attñ in iſto compromiſſo neceſſario, ex cuius ſnia oritur actio ⁊ exequutio, ⁊ que hʒ vim rei iud. partes non poſſunt adire ordinariũ cuz eius iuriſdictio ſit ſuſpenſa, qꝛ donec pendet ↄpromiſſuz, incertũ eſt an agenti debeatur, cum poſſet ſequi ſententia abſolutoria, q̃ parit exceptionẽ rei iudicate, vt dicã. j. in. ix. q. prin. ita determinat effectum hunc Pau. de caſt. ſuſpenſionis in. l. pecunia. ff. ſi cert. pet. quem ſequitur Alexã. Jaſ. Soc. ibi ⁊ Alex. in conſi. xxj. conſideratis his. col. fi. vol. vij. ⁊ Soci. in conſi. xxvij. Viſis inſtrumentis colum. fina. vol. iiij.

¶ Facit ꝓ premiſſis dictũ Bal. in. c. j. in fi. de cont. feud. apud par. qui dicit quod exceptio proceſſus pendentis non obſtat iuriſdictioni niſi vbi ob. exceptio rei iudi. ipſi actioni per text. in. l. fundi. ⁊ in. l. fundũ. ff. de exce. dictum hoc nulla facta mentione Bal. ponit Fely. in. c. exceptionẽ. col xj. nu. xxxij. de excep. ⁊ dicit Jaſ. in. d. l. pecuniã. ꝙ dcm̃ hoc Bal. eſſz ſufficiẽs ad hãc deciſi. ſi nõ eſſet hec doc. Pau. de caſtr. in. d. l. pecuniã de quo ẽt idem Jaſ. facit mentionẽ, in. l. nulli. col. j. C. de iud. c. fi. de reſcrip. ⁊ c. diſpendia. de reſcr. lib. vj. ⁊ dixi. s̃. in. iiij. q. prin. in exceptionibus, in verbo exceptio litis pendentie, ergo ſuſpẽditur iuriſdictio per iſtuz ↄpromiſſuz, ⁊ per hos arbitros qđ dicas habere locũ, qñ per partem oppoſita fuerit exceptio pendentie cõpromiſſi. vt dicam. j. in. q. viij. princi. in verb. iudicio, ⁊ ẽt qñ vna pars tñ recedit ſecus ſi vtraqꝫ vt ibi.

18 ¶ † Intellige hoc ꝙ ſuſpendat̃ iuriſdictio ordinarij, ſtatim petito ↄpromiſſo, vt vult Bal. in. l. j. C. ſi quis pred. por. ver. ⁊ hoc facit, ⁊ iſtud procedit in arbitro dicit Bal. ſtatim facta petitione, qꝛ nihil eſt probandum ex quo iudex non remanet iudex petito compromiſſo, niſi quo ad executionez petitionis compromiſſi, ⁊ hoc magis procedere dʒ in caſu ſtatuti noſtri. quotiens eſſet facta pronunciatio, quod compromitteretur, nam ante electionem arbitroꝝ ſuſpenſa eſſet iuriſdictio, ſecus autem eſt inſtantia cauſe, vt non ſuſpendatur per petitionem, vt dicam infra.

19 ¶ † Premiſſa aũt, quod ſuſpendatur iuriſdictio ordinarij ꝓcedunt non ſolũ in arbitro ſtatutario, ſed ẽt in arbitratore, nã cauſa in arbitratorẽ remiſſa, pars non põt reuerti ad ordinariuz, cũ ſit arbitramẽtum, quedã tranſactio, vt in auc. ſi vero contigerit. C. de iud. ⁊ in trãſactione nõ eſt locus pnie. l. ꝗuis. C. de tranſ. ⁊ ſnia q̃ ſperat̃ poſſet parere exceptionem pacti de nõ petẽdo. ⁊ altera pars volens ſoluere penã nõ audiret̃ vt dicit Bald. in. l. eos. §. apoſtolos. C. de app. in fi. vt ſenſit Alex. in. d. l. pecuniã. ſʒ magis clare in. d. ↄſil. xxj. vol. vij. ⁊ pſequit̃ hoc Phi. frãc. in. c. ex rõe. col. iiij. in. vij. q. de app. ⁊ ibi ẽt Prepo. col. viij. ⁊ Ber. in trac. de epiſ. in. j. par. primi lib. vbi ẽt facit mẽtionẽ de

20 oibus. j. poſitis. ¶ † Itẽ extẽde premiſſa, in eo ↄpromiſſo, in quo appoſita eſt cla, ꝙ totiens pena ↄmittat̃, quotiens ↄuentuz fuerit ⁊ ea ſoluta, vel non ſtetur ↄpromiſſo ⁊ arbitrio, nã tũc nõ poterit redire ad iudicẽ ſm ꝙ no. Lap. ⁊ Car. in cle. ꝗdiu. in. iij. q. de appel. ⁊ no. Phi. Franc. in. d. c. ex ratione.

21 ¶ † Item, ⁊ tertio intellige predicta, vt nõ reuertat̃ ad iudicem pars, quotiens laudũ eſſet emologatũ tacite vel expreſſe, cuz ex eo oriatur actio ⁊ exceptio, no. gl. in. d. cle. ꝗdiu. Bal. in auct. ſi tñ. C. de temp. appel. ⁊ Phi. Fran. in. d. c. ex ratione.

¶ Idem dicendum eſt in omni ⁊ quocunqꝫ caſu in quo ex ſententia arbitri oriretur actio de quibus in. l. j. ⁊ pe. C. de arbi. ⁊ in. c. dilectus. ⁊ in. c. per tuas. ⁊ in. c. expoſita. de arb. no. Prepoſi. in. d. c. ex ratione. in. iiij. queſtio. prin. verſi. ſed quid ſi ante.

22 **Secundus effectus** † Eſt qꝛ ſuſpendit inſtãtiã cauſe, ⁊ i hoc de duobus videndũ eſt, primo de inſtãtia cauſe principalis, ſecundo de inſtantia cauſe appl̃onis. Circa primũ, duʒ eſt qđ an ſuſpendat̃ inſtãtia cauſe pricipalis ꝑ ↄpromiſſuz Barb. in ↄſi. lxvij. clemẽtiſſimi Dei. vol. ij. in eã partẽ inclinat ꝙ inſtãtia ſuſpendat̃ motus ad ita tenendũ, qꝛ ſi euenit ꝙ rõ legis ſit amplioꝛ dicto, tunc ampliat̃ diſpoſitũ a. l. ⁊ fit extenſio pp rõnẽ, vt eſt tex. in. l. pr̃ filiũ. §. fundũ. ff. de leg. ij. ⁊ gl. ſing. in cle. j. de electio. ſʒ in eã appellationis ſuſpendit̃ inſtãtia ꝑ cõpromiſſuz, vt in auc. ſi tñ. C. đ temp. app. ⁊ dicã in ſeq. rõ aũt eſt, vt dicit tex. in auc. de appel. iuncta gl. qꝛ nõ dʒ ledi ex curſu temporis, qui negligens nõ fuit, ⁊ gl. in. d. auc. ſi tñ, dicit ꝙ nõ dʒ currere tempus ei q ſemper litigat ⁊ ibi ẽt Bar. no. ⁊ Bal. in. l. properãdũ. in prin. C. de iud. ſed iſta rõ, qđ nõ ſit negligens ⁊ ꝙ ſemper litiget, ↄgruit nõ ſolũ appl̃oni ſed ẽt prime inſtantie. ⁊ cũ in vtroqꝫ caſu verificetur ergo ⁊ diſpoſitio, dʒ ad eũ caſum extendi, cũ rõ legis ſit anima. l. no. Ly. in. c. fi. de reg. iu. in. vi. ⁊ Bal. in. l. nõ dubiũ. C. de leg. nec ob. quod in. d. iuribus fuerit expreſſum ſolũ de inſtantia appellationis. qꝛ id fuit ob frequentiã; cum exprimantur in diſpoſitionibus magis frequentata, vt eſt gl. in cle. j. de reſcrip. que exprimit de religioſis prelatis tanꝗ magis frequentatum facit gl. in. l. tale pactũ. §. fi. ff. de pac. ⁊ in. c. j. de confeſſ. lib. vj. ⁊ ibi Jo. bonif. que frequentia non tollit, quin non ſit idem in caſu in quo eſt eadez rõ, poſſumus ẽt rñdere, vt dicã. j. qđ in illa deciſio. tex. in auc. de appel. ita euenerat caſus qđ ↄpromiſſerant interpoſita appellatione, ꝙ nõ tollit vt idem non poſſit iudicari, ⁊ debeat in cauſa principali, ⁊ tex. in cle. ꝗdiu. de appel. volens ſupplere diſpoſitionem inductam per ius ciuile, vt dicit ibi gl. retinuit ⁊ ſequutus eſt caſum diſpoſitionis iam inducte.

¶ Nec eſt vera ſm ipſuz rõ, de qua infra quod caſu nõ pereat cauſa, ſed inſtantia tñ, qđ ſecus eſt, in cauſa appellatiõis in qua perit tota cauſa, qꝛ dicit ipſe tex. in auct. ſi tñ, ⁊ in corpore cõſiderat id tñ partes cõpromittẽdo videntur continuo litigare, que rõ cõprehendit vtrũqꝫ caſuz, ⁊ prime inſtantie, ⁊ appellationis, ẽt qꝛ vbi non eſt negligẽtia, ibi nõ cadit preſcriptio. c. vos ↄdeʒ de teſta. c. qꝛ diuerſitatẽ. de ↄceſ. preb. ex quo cũ actus actiuoꝝ ſunt in paitẽte hñ diſpoſito, vt ꝑ Ariſt. ⁊ preſcriptio ſit propter negligentiam, ideo hoc caſu non cadit, cum non ſit negligens.

¶ Adducit etiam ꝙ no. Inn. in. c. litteras. de preſump. vbi dicit ꝙ ſi alicui eſt delegata cauſa, ⁊ partes cõpromittũt in aliquẽ ꝙ donec durat compromiſſum nõ expirat iuriſdictio delegata.

¶ Facit etiam, quia iſta opi. eſt equioꝛ, quia non leditur non negligens, nec leditur reſp. ergo eſt ſequenda. l. placuit. C. de iudeis. c. finali de tranſactionibus. ¶ Hanc opi. tenuit Barto. ſm ipſuz in. d. auc. ſi tñ q in. ij. not. dicit ꝙ tps quo quis litigat, ſubducit de medio, ſi eſt corã arbitro, ⁊ ſic vr̃, ꝙ per pactũ ↄhẽtiuz poſſit prorogari tps appellationis, qđ eſt ↄ. l. properãdũ. C. ind. ex quo ſubdit Bar. qđ illud eſt veꝝ nuda ↄuentione ſed ꝑ compromiſſum bene ꝓrogatur, ⁊ ſic Bar. allegando tex. in. l. ꝑperãdũ. q loquit̃ de prima inſtantia decidit caſum prime inſtãtie, nõ eũt appellationis, cũ dicta doctoꝝ intelligantur, ſm iura q̃ allegant vt no. Bar. in. l. non ſolũ. §. deliberationis. ff. de lib. lega ⁊ ita dcm̃ hoc Bar. decidere inſtantiam primam voluit Jmo. in c. de cauſis de offi. deleg. cũ tñ ſm Jmo. idem Bar. in. d. l. properãdũ tenuerit ↄtrium. attñ Barb. vbi. s̃. dicit ꝙ Bar. ibi refert opi. multoꝝ, ⁊ ſe nõ firmat, ex quo eſt dõm, qꝛ nõ ſit ſibi ipſi ↄtrius, idem in particulari, ꝙ inſtãtia prima ſuſpendat̃, tenuit hʒ ipſum Bal. in. d. l. properandũ. in prin. col. ij. C. de ind. ea rõe, qꝛ continuo litigante non dʒ currere tempus per. d. l. ↄ maiores. C. de inoffi. teſt. ſed de intellectu huius dicti dicam. j. in alio mẽbro cauſe appellationis in. §. intellecta.

¶ Adducitur etiam, quod voluit Bald. in. l. quandiu. la. iij. ff. de acqui. her. ⁊ in. l. contra maiorem. C. de inoffic. teſta. ⁊ in. l. q teſtõ. ff. de excuſa. tut. determinans quod ſi datus eſt terminus parti ad producendos teſtes. ⁊ producit illo interim articulos, ⁊ dubitatur an ſint admittendi, ⁊ propter eam dubitationem labit terius ꝙ nihilominus nõ curreret, qꝛ non fuit negligens. Et ſic ex his ↄcludit inſtantiã. ſuſpendi. idẽ Barb. ꝑ eaſdẽ rõnes, cꝫ hanc opi. in. c. de cauſis. col. xij. nu. xcvij. de offi. dele.

Contrarium Qđ imo non ſuſpendat̃ in prima inſtantia tenent oẽs fere. ⁊ Spec. in tit. de dele. in. §. reſtat. verſi. ſed nunquid, dicit ꝙ tẽpus quo ꝑtes ſteterunt corã arbitris, non deducitur de inſtãtia qꝛ hoc nõ reperitur iure cautuz, quamuis dicat ipſe, aliqui ↄdixerint ⁊ ibi Jo. an. in addi. incip. Contradicunt tenet predictam opi. dicẽs ꝓ hoc facere gl. in. l. ꝑperandũ. poſt prĩn. C. de indi. que vult de conſenſu partium inſtantiam prorogari non poſſe, ⁊ dat drĩaz inter inſtantiam appellationis de qua dicam. j. ⁊ inſtantiam cauſe principalis, vt dixi. s̃. quod maius periculum ſit in cauſa appellationis, cum cauſa ipſa pereat, quam quod ſit in cauſa principali, in qua perit ſola inſtantia cauſe non cauſa, cum in cauſa appellationis rata remaneat ſententia poſt lapſum inſtantie. c. cũ ſit romana. de appella. ⁊ clem. ſi appellationem. eo. titu. Idem etiam voluit Bald. ſibijpſi contrarius in additio. ad Specu. in eodem loco, dicens quod tempus compromiſſi non detrahitur de inſtantia, niſi in cauſa appellationis. ⁊ idem Bald. in. l. ſi quis rem. ff. de arbit. ſequitur hanc opin. Hoc idem determinant Ang. Saly. ⁊ reliqui omnes ſcribentes in. d. l. properanduz. in

prin. & Ant. de but. Abb. & omnes alij docto. in. c. pe. de iudi. & Alb. in auc. si tñ. C. de tempo. appel. & Imo. in. c. de causis. ô offi. delega. Prepo. & Philip. fran. in. c. ex rône. de appella. in. ij. q. & Lanfr. in tracta. de arbi. in. xlix. q. vij. q. prin. & Bertachi. qui dicit hanc esse cõem in tracta. de episc. in. j. parte primi libri, col. fi. & Natan. in cle. sepe. in prin. co. xx. de verb. sig. ¶ Et ad adducta per Bal. respondet Saly. in. d. l. pperãdũ. dicens q̃ ille leges loquuntur, qñ ius, & actio perit, secus aũt in casu nostro, in quo instantia solum dr̃ perire, alio modo respondet Abb. in. d. c. pe. dicens quod compromissũ est voluntariũ. l. si dcm̃. §. si ꝯpromisero. ff. de enic. ideo non dz ledi ius publicũ per factum voluntarium partium, ex quo non dicuntur cessare cause apposite in. d. l. properandũ. prima, ne lites fiant imortales, secunda qꝛ pendentie litis, sepe materiaz criminibus creare noscuntur, aliam responsionem vr̃ dare Are. & Fely. in. d. c. pe. de ind. col. fi. & et rñdet ad dicta bal. dicẽtes q̃ illa iura hñt locum, qñ de duobus remedijs incompatibilibus alterum omnino est eligendum, sed qñ pars recurrit voluntarie sibi dz imputare, ex quo illa iura non habent locum. ¶ Sed aduerte circa istas duas solutiones, Abb. & Areti. qꝛ ex illis posset inferri, q̃ in casu nostri ꝯpromissi, q̃ ex forma statuti necessario fit, vt iam prediximus, instantia suspenditur, cũ ipsi vellint instantiam suspendi qñ aliquid fit ex necessitate, secus autem si voluntarie id agatur. Et forsan posset attentis predictis id attentari q̃ per cõpromissum necessarium, prout est ex statuto, suspendatur instantia, stantibus pluribus alijs effectibus compromissi necessarij, de q̃bus dicam infra in sequentibus.

¶ Non tñ recedo a cõi opi. vt in causa principali, & in prima instantia non suspendat compromissũ, secus in appellatione, & rõnem puto esse, eo qm̃ instantia appellatiõis est mutabilis, nã mõ est annus, mõ bienniũ, modo triennium, & plus, & aduersus lapsum temporis partes restituunt̃, vt est glo. & tex. auc. ei q. C. de temp. app. & ibi Bar. & alij, & in. c. ex rõe, & ibi doc. de app. & sic cum talis instantia sit variabilis, & ex causa prorogetur & der̃ restitutio, ideo nimirũ, si existente causa q̃ partes compromiserũt, & fuerunt in causa iusta, non prosequendo appellationem, inductum fuit per iura, quod per existentiam compromissi, instantia suspenderet̃, cum etiam stante qualibet alia causa legittima, data fuisset restitutio, per quaz prosequutioni appellationis datus fuisset locus per iura superius adducta, secus aũt est in instãtia principali, que statuta est triennalis & non mutabilis, nec alterabilis, vt in. d. l. properandũ. C. de ind. vbi Imperator precise posuit tps causas agitandi, & dinumerauit q̃z plures causas, & phibuit iudicibus, ne excederent eã metã triennij, & sic voluit illud esse firmũ tps causaꝶ q̃ aliquo modo alterari nõ põt, nec dz ex quo si factũ sit cõpromissum non suspendit̃ terminus triennij pp hoc, quod illa assignatio triennalis est imutabilis. vt not. glo. in l. ij. §. sed si iudex. ff. de ind. & Fely. multa accumulans in. d. cap. pe. col. iij. de ind. & a predictis depẽdet rõ, que datur per scribẽtes, quod in instantia appellationis tractatur de maximo preiudicio, ideo nimirum si fiunt predicte ꝯcessiones, q̃ secus in instãtia prima in qua non est illud preiudicium. ideo non alterat̃ in aliquo. Et ex predictis clara pz rñsio ad rõnem dataz p Berb. in. d. ꝯsi. lxvij. nã & si sempe litiget, q ꝯpromittit & habeat causaz legitimã suspendendi instantiam, attñ nulla causa est sufficiẽs ad alterandũ tps prime instantie, & sic nec ista quemadmodũ in instantia applõnis que ob causam alteratur & sic causa que est generalis non refertur ad aliud habens diuersam rõnez. l. caius. ff. sol. ma. no. Alex. in. l. gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posth. & est tex. iuncta gl. in. l. ij. ff. de offi. proconsu. & sic illa ratio q̃d semper litiget non refertur ad primam, cũ diuersa ratio vigeat i ista quam q̃ sit in illa appellationis vt dixi.

¶ Sed iaz predicta puto pcedere in instantia triennali, & sic iuris cõis, secus aũt existimo in instãtia statutaria, que breuior est legali, prout est hic Padue, nam per compromissum suspendit̃ vsq̃ ad triennium, & hoc ꝯstat, eo qm̃ ista instantia statutaria, q̃ est breuior legali, põt p partes prorogari vsq̃ ad tempus antedicte triennalis, cum res de facili reuertat̃ ad suã naturã. not. Saly. in. d. l. properandũ. in prin. q̃uis Imol. tenuerit ꝯtriũ, tñ dictum Saly. sequitur Jas. ibi, & comprobat ex pluribus, & sequitur Fely. in. d. c. pe. col. ij. de iud. & alij per eos enumerati. cũ itaq̃ hec instantia sit alterabilis, quemadmodũ illa appellationis, & ratio sit eqnalis quod semper litiget, ideo potest per compromissum suspendi.

¶ Preterea isti compromittentes ex forma statuti, dicuntur ex necessitate compromittere, non autem voluntarie, vnde actus q ex necessitate fit, dr̃ excusationem inducere, cuz ille non dicatur velle, qui obsequitur legi. l. velle autez. & ibi no. ff. de reg. iu. & q̃z plura ꝯceduntur in casu necessitatis, & maxime in ꝯpromisso necessario, nã per illud agitur de euictione, vt est gl. in. l. si dictum. §. si ꝯpromisero. ff. de enic. & dicaz. J. in. x. q. prin. in tertio effectu & minor in ꝯpromisso necessario astringatur vt dixi supra in. iij. q. princ. in verbo res prohibita alienari, vbi ex mente doctorum multa accumulaui, & predictaz opinio. senserunt antedicti Abba. & Areti. in dicto. c. penul. de iud. dum soluendo distinguunt inter actum voluntarium & necessarium, ideo tempus instantie statutarie suspendi debet.

23 Circa † Secundum de instantia cause appellationis nullus est qui discrepet, quod instantia non suspendatur, sed omnes doct. supra nominati concludunt hanc instantiaz suspendi per compromissum. & est casus. l. in auc. si tñ. C. de tempo. appel. & in. c. quandiu. de appel. in cle. & de hoc non est difficultas, & rõ diue est. s̃. notata, qꝛ in instantia cause appellatiõis est maior difficultas & preiudiciũ, cũ illa perempta tota causa pereat, q̃ secus est in causa principali. in qua nullũ fit preiudicium actioni per peremptionẽ instantie. alia rõ adducitur per Imolã post Guliel. in dicta cle. quandiu. q̃ illud tempus assignatuz ad psequendã applõnẽ, est in fauorẽ partiũ, cui ipsemet ptes renũciare pñt. aliã rõnẽ posui s̃. in precedentibus, que est, q̃ ista instantia est alterabilis vt iam dixi.

24 ¶ † Primo intellige predicta nisi esset statutum in ciuitate, p q̃d daret̃ terius instantie applõnis, & dictaret q̃ eodem mõ procedat̃ in causa applõnis, quo & procedit̃ in causa principali, naz tunc instantia applõnis non suspendit̃, vt sentit Ancha. in cõsi. cclxxxiij. Jo. an. & Rom. in. l. ij. col. xxx. nu. xlvij. ff. de re iudi. & Franc. in. c. ex rõe. col. v. in ver. v. queritur. de appel.

25 ¶ † Secundo intellige, vt non suspendat si fieret compromissũ de illis causis, de quibus compromitti non potest, vt no. Jmol. in. d. cle. quandiu. in. iiij. q. que autez sint cause non compromittibiles dixi. s̃. in. ij. q. prin. per totum.

26 ¶ † Tertio intellige, vt nõ procedat si factũ sit ꝯpromissũ p pcuratorẽ ꝯnalẽ, sed reqrit̃ necessario q̃ pcurator compromittẽs habeat mandatũ speciale ad hoc, vt dicat̃ p tale ꝯpromissũ causam esse suspensam, ita sentit Cald. in ꝯsi. iiij. in fi. an si iudex. in ti. de app. & Fely. clare. in. d. c. ex rõne. ver. ij.

27 ¶ † Quarto intellige vt non suspendat terminũ decendij ad appellandum, vt per Pan. in. d. c. q̃diu. de app. ea rõne, qꝛ tps decendij datur parti grauate ad suspendendũ effectum grauaminis, sed tempus prosecutionis dat̃ vtriq̃ parti, ideo consensus communis facit illud dormire. Item qꝛ illi decem dies dant̃ ad transferendam causam ad superiorem & non ad litigandum, vñ vadens ad arbitros nec appellat, nec aliquid facit loco eius, p quod sortiatur eius effectuz, sed tempus ad prosequendum dat̃ ad litigañ. quod faciunt euntes ad arbitros. l. cõtra maiores. C. de inoff. testa. istud dictum sequitur Ancha. Jmo. Card. in. d. cle. quandiu. & But. in. c. licet causam col. v. vers. quero an cursu de prob. & prepos. in. c. ex ratione col. vij. ver. quid de tempore. & Franc. ibidem col. v. vers. iij. queritur. & ibi Fely. col. j. vers. sic. iij. de app. Facit pro hoc dictum Bal. in auct. ei qui in fi. C. de temp. app. qui dicit tempus appellandi non posse prorogari de consensu partium, qꝛ non possunt facere partes q̃ deuoluat̃ iurisdictio ad nõ habentem. l. priuatorum. C. de iur. om. iud. Itẽ non possunt facere partes ne sñia trãseat in rem iud. vt no. in. l. si diuersa. C. de trãs. q̃d dictũ sequutus est Pau. de cast. in. l. ij. in fi. ff. de re iud. dicens istud euenisse de facto in ciuitate Lucana. vbi fuit seruatũ ꝯtriũ, premissaz ꝯclusionẽ sequunt̃. d. ô Rot. decisi. cclx. in non. incip. Fuit dubitatũ vtrum cursus.

28 ¶ † Quinto intellige vt pro tanto tempore quo durauit ꝯpromissũ, tm̃ subducatur de medio instantie, vt si durauit per decẽ dies, tantundem der̃ instãtie, & finito ꝯpromisso, coniungat̃ tempus precedens cum seq. cle. quandiu. de app. & d. auc. si tamen C. de temp. appel. no. Bal. in. d. auc. ei qui versic. pone in primo anno. C. eo. & sequitur Fran. in. d. c. ex ratione col. iiij. versi. circa tertium principale. & Ber. in. d. trac. de epis. lib. primo in prima parte columna penultima.

29 ¶ † Sexto intelligitur, vt non tm̃ suspendat terminum iuris datum ad appellationem prosequẽdã, sed et suspendat terminum hominis ad id assignatum, vt est tex. in. d. cle. quandiu, ibi eandem ab homine, vel a iure. not. Franc. in. d. c. ex ratione. d. versic. circa tertium, & Bert. vbi supra.

30 ¶ † Septimo intellige, vt per compromissum suspendatur terminus assignatus per statutum loci ad appellationem prosequendam

quedam, vt vult Jo. an. in addi. ad Spe. in ti. de appell. §. nunc breuiter ver. istud autem in addi. magna in fi. ꝛ eum sequit̃ Bu tri. Abb. Fren. ꝛ alij in. d. c. ex ratione, secus autem esset si par tes ipse vellēt simpliciter prorogare tempus statuti duplicādo, vel triplicando, vt per doc. in predictis locis ꝛ dicit Alex. in cō sil. xxiiij. Inspecto processu in fi. ꝙ ista est magis cōis opi. ꝙ nō possint, ꝛ in hoc non insisto, qꝛ non est materia nostra.

31 ¶ †Octauo intellige vt suspendat ēt terminū prestitū ad apo stolos petēdos, vt vult Bal. in. l. eos. §. apostolos in fi. C. ꝺ ap pel. ea ratione, qꝛ de consensu vtriusqꝫ partis videtur suspēsa iu risdi. vt. d. auc. si tamen. C. de temp. appel. ꝛ. l. tale pactū. §. ꝙ ꝓ uocauit. ff. de pac. ꝛ subijcit ꝙ si arbitri non pronuntiabunt, ꝛ ex piret ꝯpromissum dabit̃ residuum temporis, ꝛ dies erunt conti nuati non continuatione naturali, sed legali. Idem voluit Fran. ꝛ Bertac. in locis vbi sup. versi. v. queritur.

32 ¶ †Nono intellige, vt suspendat ēt in ꝯpromisso dictum ꝛ exp̃s sum sit de causa principal. i. ꝙ partes dixerint compromittimus de tali hereditate, vel simili re, de quo agebatur, non autem di xerint compromittimus de cā appellationis vt vult Bal. in. d. l. eos. §. apostolos in fi. C. de appel. ratione predic. qꝛ suspēsa est iurisdictio ꝑ ꝯsensum ambaꝝ partiū, qꝺ sequit̃ Franc. in. d. c. ex ratione col. v. versi. Quarto, ꝛ hoc ea ratione, qꝛ satis differtur tempus in prosecutione appellationis si partes compromiserūt causam principalem, lꝫ alias in specie non sit facta mētio cause appellationis cuꝫ in effectu causa principalis sit deuoluta in cāꝫ appellationis. c. cum appellationibus. de appel. lib. vi. ꝛ in effe ctu satis differt̃ tempus ad prosequendam appellationem si cō promissum fiat de causa princi. ꝛ istud est quod vult tex. in. d. cle menti. ꝗdiu ibi, differetur tempus ꝛ voluit hoc Bert. in. d. tra cta. de episcopo, in. d. i. lib. prima parte col. fi. ꝛ Dec. in. d. c. ex ratione col. v. ver. ꝛ istud, ꝛ hoc modo pōt saluari dictū Bald. i. l. ꝑperandū in prin. C. de iud. de quo. s̄. mentionem feci, in hoc effectu in prima parte, dum vult ꝙ de cā princi. si compromitta tur ꝙ suspendatur instantia, vt intelligatur qñ sumus in instātia appellationis cōpromissum fiat de causa principali vt iam dixi, ꝛ hoc modo intelligendo, non facit pro opi. Barb. de qua in pre ced. q. ꝛ illud qꝺ ibi dicitur in causa princi. non dꝫ intelligi ꝺ pri ma instantia, sed de causa ipsa principali ꝯpromissa in instantia appellationis, ꝛ hoc modo intellꝫ Bal. non erit sibijpsi ꝯrius, nec impugnabit eam opi. ꝙ cōpromissum in prima instantia eaꝫ non suspendat de qua. s̄. ꝛ ratio data per Bal. in. d. l. ꝑperādū. applaudit predictis, dum dicit suspendi instantiam, qꝛ semper litigat. l. contra maiores. C. de inoffi. testa.

¶ Intellige predicta, vt procedat quando in compromisso fuit apposita clausula, vt possint terminare de iudicatis, ꝛ non iudi catis, vt dixi. s̄. in hac questione, in. v. illatione.

33 ¶ †Decimo intellige vt per tale compromissum sit renūtiatum appellationi no. in. d. clemen. ꝗdiu. ꝛ in auctē. si tamen, ꝛ ponit Alex. in ꝯsi. lxiij. in cā ꝛ lite. vol. iij. in fi.

34 ¶ †Iuxta premissa quero nunquid in cā appellationis si fiat cō promissum suspendat̃ instantia ante acceptationem, vel post solū Rapha. fulg. in ꝯsi. clxviij. lata snia diffinitiua. concludit instan tiam non suspendi, nisi fuerit acceptatum, motus per tex. in auc. de ap. col. viij. circa prin. ibi aūt arbitros elegisse cōes ex cōscri pto, ꝛ apud illos concurrisse, ꝛ quedā exercuisse ꝛc. ꝛ in eodem tex. versi. fi. qꝛ his que gesta sunt de electiōe iudicum credidit, ꝛ ideo non est exequutus, neqꝫ compleuit litem illic, eo ꝙ apud iu dices illos sit exercitatum, ꝛ sic vtrobiqꝫ in eo tex. dicitur litem debere exerceri corā ipsis arbitris, ꝛ ex eo acceptationem requi rum ēt non dicat̃ compromisisse ante acceptationem, sed cōpro mittere voluisse per glo. in. l. si cū dies. in princ. ꝛ ibi Bald. ff. ꝺ arbi. de quo. s̄. in. i. q. prin. in ꝟbo acceptet.

¶ Item qꝛ negligentia in non prosequēdo iudiciū corā arbitris sibi preiudicat, cū ideo suspendatur instantia in cā appellationis qꝛ pars cām exercuerit coram electis argu. l. contra maiores. C. de inoffic. testamen.

¶ Itē facit id qꝺ no. in. l. diuus. C. de in integ. resti. vbi intra tē pus datū ad petendā rōnē, debet saltim dari exordiū cause.

¶ Non ob. ꝫm ipsum tex. in cle. ꝗdiu. ꝺ appe. qꝛ ꝓcedit de iu re canonico vbi sentit Jo. an. qui dicit ꝙ per illam cle. adducun tur tria auc. si tamē. sumpta ex corpore in. d. titu. de app. C. de tē po. appel. ꝛ istud est vnū ex illis tribus, ꝙ solo consensu suspen ditur instantia appellationis, ꝛ sic compromisso, vnde dicit ipse in foro seculari. d. c. si tamen seruabit, ꝛ iudicabitur ꝫm leges, ꝛ non ꝫm canones disceptātes a legibus per no. per doc. in. l. om ni. C. de sac. san. eccle. ꝛ in. c. i. de no. ope. nun. ꝛ hec diuersitas est ēt in instantia cause principalis, cum per leges per triennium consumit̃ instantia, lꝫ ꝫm canones nunqꝫ perimit̃. l. ꝑperandū. in prin. C. de iud. c. venerabilis. ꝛ ibi doc. de iudi. Hanc eandem opi. sequutus est Lanf. in tract. de arbi. in. xlix. q. vlt. par. refe rens predictum ꝯsilium Raph. ful. quos sequit̃ Ber. in tracta. de episcop. in. i. lib. i. pte. col. pen. ꝛ doc. in. c. ex ratione. colū. v. ver. ꝛ predicta. de appel.

¶ Contrariā opi. ꝙ immo suspendat̃ instantia appellationis ꝑ simplex compromissum sine acceptatione, tenuit Soci. in ꝯsil. xxxix. Capio primum. col. vij. versi. circa quartum. col. iiij. mo tus, qꝛ duo sunt ꝯctus in modo compromittendi, vnus qui fit in ter partes qñ compromittūt, ꝑ nō. ꝑ Bart. in. l. iij. §. sed filius. ff. de pecu. ꝛ iste est conuentionalis. Alter est qui fit inter compro mittentes ꝛ arbitrum, cū recipere arbitriū, sit qdā ꝯctus. l. iij. §. tam ꝛ si. ff. de arbi. ꝛ hoc secundo casu ꝓcedit illud qꝺ. s̄. dictum est, non esse compromissum ante acceptationē. cum veꝝ sit quo ad arbitrum ꝛ ptes, sed quo ad ipsos compromittentes, compro miserunt non aūt coꝑromittere voluerūt. ꝛ hoc pꝫ ex illatione, ꝗ facit Bal. in. d. l. si cum dies, dum dicit ꝙ ante acceptationē non currit tempus arbitro intelligendo de illo secundo ꝯctu, ꝛ ꝙ ante acceptationē inter partes, dicat̃ ꝯpromissuꝫ ꝓbāt mul te leges in ti. de arbi. maxime tex. in. l. iij. in fi. ꝛ in. l. pedius. ꝛ i l. litigatores. §. interdum. ꝛ. §. fi. ꝛ in. l. si de meis ꝑ totum. ff. ꝺ ar bi. cum itaqꝫ tex. in auct. si tñ. ꝛ in clemen. ꝗdiu generaliter di cant ꝙ per ꝯpromissum suspendit̃ instantia generaliter debent intelligi. l. de precio. ff. de pub. ꝛ sic de vtroqꝫ tam gesto per par tes ꝗ ꝑ arbitrum. Adducit etiam tex. in. d. cle. ꝗdiu. ponde rando eum multipliciter. Primo, qꝛ vult simpliciter ꝙ per cō promissum suspendat̃ instantia. Secundo qꝛ equiparat ꝯpromis suꝫ, ꝛ exp̃ssuꝫ ꝯsensuꝫ partiū, ꝛ per ꝯsensuꝫ suspendit̃ immediate ergo ꝛ per cōpromissuꝫ. Tertio, qꝛ per ꝯpromissum suspenditur instantia, ꝗdiu impedit̃ appellationis prosecutio, sed immedia te facto ꝯpromisso ante acceptationem arbitri, quis impeditur ire ad iudicē, qꝛ adeundo incidit in penā. l. si qs rem. ff. de arb. er go ante acceptationem suspenditur instantia.

¶ Ponderat ēt tex. pro hoc in auc. de app. in diuersis locis, ꝛ tex. in. d. auc. Si tñ iunctis gl. ibi ꝛ primo in titu. de app. dum di citur ꝙ electis arbitris, pars ex cursu temporis non dꝫ ledi, ꝛ ibi gl. dicit non ledit̃ ex cursu temporis, qui negligens non fuit, ꝛ ēt tex. ibi in fi. dicit ꝙ nō potest culpa partibus imputari post ele ctionē, ꝛ in eodē loco in fi. dicit ꝙ non est culpa imputanda ei, ꝗ gestis de electione arbitrorum credidit, ꝛ super verbo credidit glos. dicit, id est cōfidit qꝺ dꝫ arbiter sumere causaꝫ, ꝛ sic ex quo pars credidit arbitros causam sumere, non est in culpa, ꝛ tem pus non dꝫ currere. Ex predictis itaqꝫ constat ꝫm ipsum in co. ti. de appel. ꝛ in. d. auc. si tamen ponderari electionē tm̃, ꝛ non acceptationem, de qua mentionē fecisset si illā interuenire voluis set. l. vnica. §. finaūt. C. de cad. tol. Cōcludit itaqꝫ ex premissis, additis ēt nonnullis alijs rationibus que respiciunt casum illū, de quo agebat̃ particulariter quod ante acceptationem suspē ditur instantia appellationis ꝛc.

¶ In hac. q. id mihi magis iuridicum videtur, qꝺ nisi facta sit acceptatio non suspendatur instantia appellationis, ꝛ hoc ꝑ tex. in. d. auc. de appel. col. viij. vbi imperator consultus determinat casum eo tunc contingenteꝫ, in quo pendente appellatione apō prefectum pretorio partes ipse arbitros elegerunt, ꝛ apud ipsos concurrerunt, ꝛ causam ipsum exercuerunt, eo casu dicit imp. ēt si decies millies plusqꝫ bienninum excesserit, non perimitur in stantia appellationis ꝛ sic constat ibi in eo casu, non solum arbi tros fuisse electos, sed acceptasse, ꝛ causam fuisse agitatam corā eis, vnde imp. ibi super tali facto sic exposito vt. s̄. dicit sancim⁹ igitur memoratū quidē negotium, ex quo nobis hec nūtiata sunt nihil ledi ex cursu temporis. Non solum enim fuerat nuntiatum imperatori arbitros fuisse electos, sed ēt coram ipsis causaꝫ agi tatam, ꝛ ex eo facto ius fuit ortum.

¶ Subiungit etiam imperator. Deinceps autem in omni ne gotio, in quo tale quid agitur ꝛc. ꝛ sic vult in omni simili causa, idem debere terminari propter quod si nos volumus ex illa de terminatione ibi facta decidere alios casus consimiles, necesse est qꝺ omnia concurrant que fuerunt enumerata in ea expositio ne casus imperatori facta. Quod. s. arbitri eligātur ꝛ fiat cōcur sus coram ipsis, ꝛ causa sit exercitata. alias autem, nisi omnes il le qualitates concurrant, similis determinatio fieri non potest. vt est tex. in. l. non solum. §. qui principium. ff. de excus. tut. ꝛ in. c. per venerabilem. §. verum. qui fil. sint legi. ꝛ no. per Abbo. ꝛ alios in. c. translato de consti. per Bald. ꝛ alios. in. l. qui libe

ris in princi.ff.de vul.ꝛ pup.ꝛ hoc demonstrat imp.in eo text.in verbis subsequentibus apud electos aũt venisse,ꝛ ibi eo ꝙ apud iudices illos sit exercitatũ negotiũ,ꝛ necesse est dicer,ꝙ cũ impe.cãm illam deciderit sup facto enarrato, ꝙ in omnibus alijs casibus decidendis ꝑ eam determinationem,concurrant omnia illa que mouerunt imp.ad ita determinandum per not.in.l.non possunt.ff.de leg.ꝛ in.d.c.translato.

¶ Nec ob.ponderationes facte in diuersis verbis dicti text.ꝑ Soci.dum vult fieri tm̃ mentionem electionis,non aũt acceptationis,qꝛ dico ꝙ considerandus est casus propositus imperatori,non autem singula verba de per se.

¶ Nec ob.d.cle.q̃diu.qꝛ rñsum est.s.ꝑ Ful.in.q̃.consil.

¶ Nec ob.ↄsideratio Soc.ꝙ duplex sit ↄctus,vnus inter partes ↄpromittẽtes,alter i iudicẽ ꝛ partes qñ acceptat,qꝛ dico q̃d compromissum,ꝛ arbitriũ,ad hoc vt dicatur perfectum ꝛ validũ requirit tres ꝑsonas,actorẽ.s.reũ,ꝛ iudicẽ,vt ponit̃ in diffinitione arbitri ꝑ Gof.Azo.Host.ꝛ alios in rub.de arbi.ꝛ in rub.de iudi.vbi volunt,iudicium esse actum trium personaꝝ,iudicis,actoris,ꝛ rei,q reddit in inuitum,ꝛ hec vltima verba ad differentiam arbitrij,q̃d nõ reddit̃ in inuitum,sed in volentem,attamen tres persone,vt in iudicio reqrunt̃,sed qñ est ↄuentum inter partes tm̃,non est ꝑfecte arbitrium ꝛ compromissum,cũ supsit aliud ad agendum,ꝑ tex.in.l.pe.C.de his quib.vt indi.ꝛ in.l.i.ff.d̃ iur.iur.facta itaqꝫ acceptatione,tunc est compromissuꝫ,ꝛ vires suas extẽdit,ꝛ opat̃,ꝛ lex loquẽs simpliciter de aliquo actu,intelligitur de valido ꝛ ꝑfecto,ꝑ tex.in.l.rei.§.opere.ff.de ver.sig.ꝛ ibi glo.ꝛ Bar.in.l.si is qui.xl.§.i.ff.ad.l.fal.ꝛ.l.fi.ff.de aur.ꝛ arg.leg.ꝛ in proposito ponit Alex.in consi.lxxij.Videt̃ prima col.ij.ver.preterea.vol.iij.ex quo validũ ↄpromissum ad suspendendum quando est facta acceptatio,ꝛ si tres sunt persone.quemadmodum ẽt facit currere tempus post acceptationem vt dixi.s.in j.q.in ver.acceptet.

¶ Nec resistit ponderatio text.in.d.cle.q̃diu vltra rñsionẽ.s.datam,ꝙ ꝓcedat de iure canoni.dum vult per simplex pactum suspendi instantiam,qꝛ dico illud esse eo q̃m illud pactum erat ꝑ secũ,nec reqrebat aliud post se,q̃d secus est in compromisso,cũ requirat acceptationem,ad hoc,vt dicatur validum ꝛ perfectũ,vt.s.¶ Nec ob.ll.q̃ appellant cõpromissum id solũ q̃d est factũ per partes,qꝛ dico ꝙ ẽt.ll.pacta inualida,appellant pacta d̃ facto ꝛ transactiones,ꝛ alij ↄctus ꝛ legata,vt est videre in ti.d̃ pa.de transac.de emp.ꝛ ven.de lega.ꝛ similibus,ꝛ est tex.in.l.ij.§.j.ff.quemadmodum testa.aper.ꝛ in.l.paulus.ꝛ ibi glo.ff.de verb.

35 signi.¶ † Infertur ex predictis ꝙ Jas.male consuluerit in consil.xxxv.circa primum dubium,volu.j.dũ concludit,ꝙ post petitum compromissum ꝛ pronunciatũ compromittendum nõ currat instantia per auctoritates,ꝛ rationes quas adducit,qꝛ si vera est precedens conclusio,ꝙ non suspendat̃,nisi facta acceptatione frustra queritur,an per solã petitionẽ,seu ꝓnunciã,ꝙ compromittat̃,possit suspendi,ꝛ ita in hoc casu determinat Dec.in.d.c.ex ratione.col.v.ver si.ij.limitatur de appel.ꝛ Alex.in cõsil.lxxij.Videtur prima consideratione.vol.iij.vbi adducẽs omnes auctoritates ꝛ rationes,que transcripte sunt,per do.Jas.in d.consil.xxxv.illis respondet,ꝛ concludit,nõ suspendi instantiaꝫ per talem pronunciationem de compromittendo vt ibi late per eos,nec insisto,qꝛ vt iaꝫ dixi.q.hec cessat per precedentem determinationem,ꝙ ante acceptationem non suspendat̃ instantia.

36 **Tertius** † Effectus compromissi huius statutarij est,vt per illud suspendat̃ terminus probatorius assignatus parti,nam si.s.tempus assignatũ partes compromittant,ꝛ cã non expediatur,per arbitros subducitur illud tempus ꝛ iudex poterit accipere probationes refecto tantũdem temporis,quod lapsum est infra tempus compromissi ita vt dicimus i stantiam appellationis suspendi per.d.cle.quãdiu.de appel.ꝛ auc.si tamen.C.de tem.app.sic ꝛ hunc terminum ꝓbatorium suspendi,cum in eo actu vtriusqꝫ consensus ↄcurrat,item qꝛ legitime impedito tempora iuris vel hominis,non currunt.c.j.ꝛ.c.illud.de prescrip.ꝛ.c.qꝛ diuersitatem.de conces.p̃ben.ꝛ.c.si electio.de elec.in.vj.ꝛ.c.sicut in fi.de appel.in cle.ꝛ per predicta determinatum fuit per do.de Ro.terminum suspendi in decisi.cclx.fuit dubitatum in nouis.quam refert ꝛ sequit̃ But.in.c.ꝫ causam.col.v.ver.quero an cursu,de prob.ꝛ Fran.in.c.ex ratione.col.vj.ver.vj.quero.de appel.ꝛ Berta.in trac.de episc.lib.j.in prima pte,col.fi.

37 **Quartus** † Effectus compromissi est,ꝙ ẽm tollit primum,nam si facto primo compromisso aliõ ex post fiat tollitur illud primum,vt est tex.in.l.sed ꝛ si.§.fina.ꝛ ll.seq.ff.de arb.no.Spe.in titu.de arb.in.§.finitur in fin.But Abb.ꝛ alij in.c.innotuit.de arbi.de hoc dicam infra in proxima seq.q.princ.in ver.compromisso.

38 **Quintus** † Effectus est,vt ex compromisso citatione,ꝛ liti.ↄtest.in eo facta,actiones perpetuent̃ ꝛ prescriptio interrumpatur.ita Bar.Bal.Abb.ꝛ alij scribẽ.in.l.cum antea.§.fi.ver.lꝫ.C.de arbi.ꝛ Spe.in tit.de arb.§.differt,ver.porro.ꝛ Lanf.in trac.de arbi.q.xxxij.q.vij.princip.ꝛ Bap.de.s.Blasi.in trac.de arb.q.xlj.intellige predicta,quod per citationem interrumpatur prescrip.xxx.vel.xl.ann.que est odiosa,qñ est cum mala fide,vt voluit Abb.ꝛ Fely.post ipsum in.c.illud de prescrip.ꝛ late Bald.in tracta.de prescrip.in.vj.par.vlt.par.in vers.quero igitur in.ij.colum.secus si est cũ bona fide,vt ibi ꝑ eos,ꝛ aliud est si est mixta,ꝛ nõ simpliciter odiosa,nam tunc requiritur litis contestatio,vt puta.xxx.vel.xl.anno.cum bona fide,vel.x.aut.xx.ann.ꝛ istud est quod docto.in.d.l.cum antea in fi.dicunt ꝙ per citationem interrumpatur,vt per Bal.ibi,ꝛ Lanf.in.q.xxxij.alij vt Bar.ꝛ Abb.dicunt q̃d ꝑ litis ↄtesta.ideo intelligenda sunt in suis prescriptionibus,vt.s.intellige ẽt predicta vt non procedant qñ litis ↄtesta.seu citatio est facta coram arbitro,cuius compromissum non valuit ꝑꝑ defectum arbitri,vel compromittentium,vel alia rõe,ita decidit Abba.in.c.illud.col.iiij.ver.sed qꝛ,vbi accumulat alia multa,ad hoc vt inspiciatur,an actus gestus valeat ad interrumpendam prescriptionẽ,ꝛ faciunt ea que dixi.j.in.vij.q.prin.in ver.j.q̃ro.

Septima questio de annullatione,termino,ꝛ prorogatione compromissi.

¶ Sepe contingit compromissa electione,ꝛ acceptatione iam facta,morte,iudicio,penitentia,vel alia simili causa annullari,lapsu temporis a parte,vel a lege apposito perire,ꝛ huic rei partes prouidendo prorogationem quandoqꝫ faciunt,de his itaqꝫ videbimus.Sed qꝛ ex tribus causis principalibus compromissa pereunt.Ideo totam hãc materiaꝫ in tres partes diuidã.Primo quando annullantur ex persona partis.Secundo ex persona iudicis.Tertio ex seipso,ꝛ in hac parte tractabimus de termino compromissi,postea de prorogatione.

SVMMARIVM

EX PERSONA PARTIS

1 Morte alterius ex partibus,an finiatur compromissum,an vero transeat ad heredes.
2 Clausula pro se,ꝛ heredibus,si est apposita in cõpromisso.
3 Si altera pars tantum promisit pro heredibus.
4 Lata sententia per arbitros,an transeat ad heredes.
5 Uniuersitas,seu capitulum si facit compromissum,an mortuo aliquo de capitulo pereat compromissum.
6 Ciuiliter si moritur alter ex compromittentibus,an finiatur.
7 Ingressus religionem per alterum ex compromittentibus,an finire faciat compromissum.
8 Plures si sunt pro vna parte qui compromittant,si aliquis ipsorum pereat,an compromissum finiatur.
9 Prelatus si ↄpromisserit sub nomine dignitatis,ꝛ moriatur,an compromissum extinguatur.
10 Iudicio an finiatur ↄpromissum,altera parte iudicẽ adeundo.
11 Compromisso secundo,an tollatur primum.
12 Forma seu qualitas,si est adiecta primo compromisso,an dicat̃ nouum compromissum.
13 Pacto quando finiatur cõpromissum.
14 Metu quando compromissum annulletur.
15 Cessione bonorum,an extinguatur compromissum.
16 Furore,an finiatur compromissum.

EX PERSONA IVDICIS, SEV ARBITRI

17 Morte alterius ex arbitris,an finiat̃ compromissum.
18 Sub nomine dignitatis,si factum est compromissum,an trãseat in successorem.
19 Persona existens in dignitate,si nõ est nota parti alteri,an trãmittat compromissuꝫ in successorem.
20 Clausula,q̃d transeat ad heredes arbitri,quid operetur.
21 Penitentia arbitri,an finiatur compromissum.

22 Infamia

22 Infamia iudicis, an compromissum extinguatur.
23 Infamia, an reassumat arbitrium, si fuerit restitutus.
24 Infamia si non fuit opposita, an compromissum valeat.
25 Excõicatio, bannũ in arbitro, an extinguat cõpromissum.
26 Magistratus, monachatio, sacerdotiũ supervenientes, an annullent compromissum.
27 Volentes predicti, an possint arbitriũ finire sententiando.
28 Sacerdos si fuerit factus episcopus, an compelli possit ad expediẽn. arbitrium.
29 Absentia longa, an faciat compromissum perire.
30 Inimicitia supveniens cũ arbitro, an faciat finire cõpromissum.
31 Culpa alterius ex partibus si facta est inimicitia, an pereat.
32 Amicitia intrinseca si per alteram partem est facta cum arbitro, an extinguat compromissum.
33 Affinitas & familiaritas supvenientes, an tollant cõpromissum.
34 Sententia, vt si pronunciat se non esse arbitrum, an extinguatur compromissum.
35 Sententia diffinitiua, an extinguat compromissum.

EX SEIPSO.

36 Lapsu temporis, & q. quantum tẽpus finiat cõpromissum.
37 Tempus quo corã ordinario litigatur, an computetur in termino legali compromissi.
38 Instantia compromissi, an reguletur secũdum ius commune, an vero secundum statutum loci.
39 Rei peremptionẽ, an finiat compromissum.
40 Renũciationes, & derogationes apposite in cõpromisso, qđ ante expeditionem expirauit, an noceãt renũtiantibus.
41 Si semel expirauit cõpromissum, an pars altera possit compelli ad iterum compromittendum.
42 Si compromissum est voluntarium semel extincto, an iterum cõpellantur ad compromittẽdum.
43 Sententia lata super compromisso nullo an possit rescindi.
44 PROROGATIO compromissi, an fieri possit.
45 Prorogationum, quot sint species.
46 Prorogatio de persona in personam, an fieri possit in arbitro.
47 Prorogatio de re ad rem, an fieri possit in arbitro.
48 Prorogãdo, si est res, vel causa cõpromissibilis, an fieri possit.
49 De tempore ad tempus in cõpromisso, an fiat prorogatio.
50 Vltimo momento temporis, si facta est prorogatio, an valeat.
51 Prorogatio si est facta ad maius tempus, quã sit tempus primi compromissi, & nu. liij.
52 De loco ad locum fit prorogatio in arbitro.
54 Prorogatio, si est facta simpliciter, an intelligatur cum eisdem qualitatibus, vt in primo compromisso.
55 Prorogatio, an fieri debeat. i. tempus compromissi.
56 Prorogantes compromissum, si dixerunt eligimus.
57 Prorogans compromissum, vsq; ad mensem finito primo, si dictum est per partes.
58 Iuramentum si est appositum in compromisso, & postea fiat prorogatio, an intelligatur cum iuramento.
59 Si est conuentum de progando an iuramentum intelligatur repetitum in prorogatione.
60 Fideiussor si fuerit datus in compromisso, an facta prorogatione sit repetitus.
61 Prorogatio compromissi inualidi, an teneat.
62 Prorogamus si partes dixerint, qñ iam compromissum est finitum, vel inualidũ, & concurrant habilia ad compromittendũ an intelligatur esse compromissum.

EX PERSONA PARTIS

1 Morte partis alterius. † Certũ est annullari cõpromissum, vt est tex. in c. fi. de arb. nec iura cõpromissi transeunt in heredẽ, vt in l. diẽ pferre. §. j. & in l. si interpellatur. ff. ad arbi. & hoc adeo verũ est, vt dicit Bar. Bal. & Abb. in d. l. diẽ pferre. §. j. post Inno. in c. ex parte de arbi. q instantia cõpromissi ad heredẽ non transit ẽt si erat in cã cõclusum & deliberatum p arbitrũ qđ esset iudicaturum, & no. Abb. in d. c. fi. rõnẽ autem, quare non transeat ad heredes ponit Anto. de bu. post gl. in d. c. fi. q arbitriũ est stricti iuris, & non extẽdibile nisi exprimatur, q secus in iudicio. c. dilectus, de arb. sic in pacto personali. l. iurisgẽtiũ. §. pactorum. ff. de pac. ideo dicebat Hos. in ti. de arbi. Arbitriũ habere mediã viam inter iudiciũ, & societatẽ, qm in societate nõ succedit heres ẽt ex speciali pacto, quãuis in actione succedat, p quam tenetur rationem reddere, & reliqua prestare. l. nemo potest, & l. cuz duobus. §. idem. ff. p soc. in iudicio vero semper succedit ẽt si nihil sit dictum. l. ij. ff. de pret. stip. l. oratione, in fi. ff. de fer. l. vna. C. ex deli. def. in arbitrio succedit, si est dictũ, alias non. Assignant & alie rationes p Abb. in d. c. fi. Prima q arbitri cõiter eliguntur amici, vnde cõpromittentes recesserunt a iudice ordinario. pp cõfidentiam specialẽ, quã habebant in arbitros in quos cõpromiserũt, que ratio nõ vendicat sibi locũ in herede. Nã heres quandoq; non est ita amicus, vel notus arbitro, sicut erat defunctus, vñ cũ arbitri fuerint assumpti sub specie amicitie, & cõfidentie psonalis, non dz compromissum transire in heredẽ, q ista cõfidentia est quid inherens persone defuncti, merito nõ dz transire ad heredẽ per predicta argu. opt. in l. non distinguemus. §. quesitum. ff. de arbi. vbi dicitur, q arbitri non possunt alij vices suas delegare, nisi partes consenserint, qm partes habuerunt cõfidentiam de eis, & non de alijs, & si diceremus contrarium q quis posset habere arbitrũ qñq; sibi suspectũ cuius suspitionez forte pbare non posset no. in d. §. quesitum, itẽ si a persona arbitri non receditur, q cõpromissum omnino est psonale, quo ad arbitros, vt. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. obl. & in d. §. quesitũ, & in c. vno delegatorũ, de offi. deleg. ita dz esse cõpromissum psonale quo ad ipsos cõpromittentes, & est bonũ simile in exequutoribus testamentorũ, nã illud officium vni in iniunctum non transit in suũ heredem, q hoc officium solet iniungi pretextu amicitie, & cõfidentie magne, que non ita de facili contingunt, in psonã heredis, vt dixit gl. in c. fi. de test. lib. vi. Sed iudiciuz transit ad heredem q iudex ordinarius additur ex necessitate, & presumitur, q incedat per semitã iustitie quo ad omnes, vnde non additur pretextu amicitie, & merito cõpromissum differt hoc casu a iudicio, vñ licet arbitria sint redacta ad instar iudiciorũ. l. j. ff. de arb. istud est verum regulariter, sed fallit, vbi inter ea datur diuersitas, nota. Roma. in d. l. prima.

¶ Ex premissis rationibus dici potest, q quãuis arbitri q ex necessitate statuti eliguntur dicantur iudices, & habeant iurisdictionem ordinariã a statuto, vt dixi. s. in. vi. q. prin. in prin. Attamen q eliguntur ex voluntate partiũ, & sm eorũ amicitiã, q ista electio non transeat ad heredes. Nam & si partes necessitentur compromittere, non tamen compelluntur magis vnũ eligere, quã alium, ex quo electio facta, que ex amicitia, vt plurimũ prouenit non dz trãsire in heredem, qui forsan non est tam amicus, nec de eo habet tantam confidentiam.

¶ Predictam cõclu. q mortuo altero ex cõpromittentibus non fiat transitus in heredem, sed cõpromissum annulletur, ponit spe. in titu. de arbi. §. finit, ver. itẽ morte, & Bar. in l. q liberis. §. hec verba, col. ij. ff. de vul. & pup. sequutus est Abb. But. Imol. in. d. c. fi. de arbi. & reliqui ibi But. in c. quintanallis de iureiur. in. xiij. dif. & ibi Abb. in. ix. dif. & Imo. in. xij. dif. Barto. & alij omnes post ipsum in l. si quis arbitratu. ff. de ver. ob. loquentes principaliter de arbitratore. Lanfran. in tractatu de arb. in. iij. questi. iiij. q. principa. Baptis. de sancto Blasio in tractatu de arbi. & arbitra. questio. liij.

¶ Intellige predicta, vt pcedant ẽt, q cõpromittentes per stipulationem pmiserint facere cõpromissum in vnum vel plures, vsq; quo cã expediatur, nã si alter mortuus fuerit heredes non possunt cõpelli ad cõpromittẽdũ, nã si expirauit cõpromissum iam factũ, ergo & pmisso de cõpromittẽdo, q nõ dz esse maioris efficacie quo ad transmittendũ in heredes spes cõpromissi faciendi resultans ex dicta promissione, quã sit ipsum cõpromissum iam factũ, simile videmus in spe vsusfructus cõstituendi. l. sempronius. ff. de vsuf. lega. & cum sit actio personalis non dz egredi personam, & verba non extenduntur, vt operetur contra eorũ naturam. l. si vno, in principio. ff. loca. & per alia plura, ita concludit Paul. de cast. in cõsil. xxxj. super primo quesito dicendum videtur, quod heredes voluntate primo, in antiquis.

¶ Intellige secũdo predicta pcedere ẽt, q ante mortẽ alterius partis esset cõclusum in cã, vt iam dixi ex mente Bar. Bal. & alij in d. l. diẽ. §. j. ff. de arb. & ẽt si p arbitros pfixa fuisset dies ad audiendũ sententiam, nec aliud restabat nisi cã sniaz publicare, nã adhuc non trãsit ad heredes, ita est tex. in c. ex parte de arb. & ibi Abb. qui dicit, q quãuis alia iura dicant morte partis commissum expirare, vt est in l. idẽ. §. j. & l. sed interpellatur. ff. de arbi. Attamen nullum ius reperitur, ita decidens, idem esse post cõclusum, & terminũ assignatũ nisi ille tex.

2 ¶ † Limita predicta primo nõ pcedere si in cõpromisso dictum

sit ꝑ partes, ꝙ ↄpromittunt pro se, ⁊ heredibus. Nam tũc non finitur morte, sed trãsit ad heredes, vt est tex. in. d. c. fi. de arbi. ⁊ in. l. dié proferre. §. j. ff. de arb. ⁊ no. Spe. in tit. de arbi. in. §. finitur, ꝟ. ité morte, Abb. ⁊ alij. in. d. c. fi. Bart. Bal. Abb. in. d. l. dié ꝓferre. §. j. ⁊ Bal. in ↄsi. cij. omnis potestas, volumi. iij. ⁊ Hyp. de Marsi. in singu. liiij.

3 ¶ †Intellige hoc ꝓcedere qñ vtraqꝫ pars ↄpromittens ꝓmisit ꝓ heredibus, secus aũt qñ vna pars tm̃ ꝺ herede, fecit mẽtioné. Nã tũc nõ ↄprehẽdunť heredes. l. sed interpellať. §. si ab altera. ff. de arbi. ⁊ ibi Bar. Bal. ⁊ alij no. Henri. boych. in. d. c. fi. ⁊ ratio est, qꝛ nõ dꝫ ↄpromissum claudicare ꝭm Bal. ⁊ Bar. in. c. vno delegatorum, col. iiij. nu. xxiiij. de offi. delega. ⁊ Aret. in. c. presentata, de test. in primo notabi.

4 ¶ †Limita scḋo, vt non ꝓcedat ꝓmissa ↄlusio, qñ post compromissum est lata sen. nã ⁊ si moriať ↄpromittens heres eius succedit in emolumẽto, ⁊ dãna, qḋ ex snĩa ↄtingit arg. l. idé, in prin. ff. de arb. ⁊ no. Spe. in ti. de arbi. §. finiť. versi. sed nunqd, ⁊ Hen. boyc. in. d. c. fi. de arb. ⁊ ibi Abb. qui dicit ꝙ ꝑ sentẽtiã iam latam, cessant omnes rationes ꝑ quas heres nõ compellitur compromittere, ⁊ idé Abb. in. c. ex parte, eo. titu. de arbi.

5 ¶ †Limita tertio ṗdicta nõ ꝓcedere qñ ꝑ capi. vel vniuersitaté esset factũ ↄpromissum, nã tũc, ⁊ si eliqui de capitulo vel vniuersitate deficiãt, ⁊ alij subrogentur, attamen ↄpromissũꝫ tꝫ, si mors aliquoꝝ illud nõ annullat, ita est tex. ⁊ ibi Bal. Ang. Pau. de cast. ⁊ Iaco. de. s. Geor. in. l. ꝓponebať. ff. de ind. idé determinat Hy. ꝑ illũ tex. in. l. si grege. ff. de leg. j. alle. ét tex. in. §. si grex. in fi. de leg. ⁊ in. d. l. ꝓponebať, ver. nã ⁊ si legioné, seqť Hy. bal. in. d. l. si grege, ⁊ Imo. Pau. de ca. ⁊ Alex. ibi.

¶ Intellige hoc vt ꝓcedat in ↄpromisso facto ꝓ vtilitate ecclesie, secus si respiceret vtilitaté canonicoꝝ, vel alicuius ex vniuersitate. Nã tunc mortuo aliquo ex ipsis ꝭm ꝙ dicam. j. vel illo ad qué spectat, expirabit ↄpromissum, ita intelligit Bal. Pau. de cast. Imo. in. d. l. si grege, alleg. no. in. c. querelã, ne prel. vic. su. quos ét refert ibi Alex. ¶ Intellige secũdo, vt nõ ꝓcedat ṗdicta limitatio, qñ de iure, ⁊ auctoritate superioris esset destructa ecclesia, ⁊ postea esset restitutanã, tunc expirabit ↄpromissio, ita no. Bal. Ang. in. d. l. ꝓponebať, ⁊ Alex. in. l. si grege, alle. tex. in. l. interdicit, in fi. ff. de condi. ⁊ demon.

6 ¶ †Quid si alter ex ↄpromittẽtibus est mortuus ciuiliter, vt puta bannitus, an annulleť ↄpromissum Bapti. de. s. Blas. in. d. trac. de arbi. ⁊ arbi. q. liij. ↄcludit, ꝙ annulleť si modo bona morientis ciuiliter sint publicata, seu confiscata, ita ꝙ fiscus habeatur loco heredis ꝑ tex. ⁊ gl. in. l. inter eos. §. fi. ff. de fideiuſ. ⁊ in. l. quotiens. ff. de noua. ⁊ ꝙ habeť in. §. relegati, insti. quib. mo. ius pa. po. sol. Imo. in. d. c. fi. de arbi. facit pro hoc, ꝙ voluit Bar. in. d. l. si quis arbitratu, in fi. ff. de ꝟb. ob. vbi idé determinat in ↄpromisso facto in arbitratoré vt stante banno, publicatione bonoꝝ annulleť ↄpromissum, ꝙ seqť Alex. Ro. Ias. Soc. in. d. l. si quis arbitratu, asserentes hanc esse cõem opi. si hoc ꝓcedit in arbitratore, tantomagis dḋm est in arbitro, cuius ↄpromissũꝫ facilius annullať, vt per doc. in. d. l. si quis arbitratu.

7 ¶ †Quid stãtibus premissis si alter ex ↄpromittentibus ingrediať monasterium, dicas idem, ꝙ ↄpromissum annullať, ar. tex. in. l. deo nobis. C. de epiſ. ⁊ cleri. ⁊ auct. ingressi. ⁊ aucten. si qua mulier. C. de sac. san. eccle. ita tꝫ Bap. de. s. Blaſ. in. d. tractatu. d. q. liij. ¶ †Quero iuxta premissa, quid si sunt plures ꝓ vna 8
ꝑte qui ↄpromittunt, ⁊ vnus ex illis moriať, an eo casu ↄpromissum diffiniat. Albe. galeo. in trac. de arbi. ver. antepe. quem refert, ⁊ sequiť Io. an. in addi. ad Spe. in ti. de arbi. §. finiť, versi. ité morte, distinguendo dicit, ꝙ si res erat diuidua, ⁊ quilibet litigabat ꝓ ꝑte sua tũc durat ↄpromissũꝫ, qꝛ tot sũt ↄpromissa quot sunt partes, ⁊ ꝑsone. C. cõi diuidun. l. ad officium. ff. de ver. ob. l. scire, ⁊. ff. de iniur. l. si plures, secus si res erat indiuidua, qꝛ tũc finitũ fuit cõpromissum, vt est in seruitutibus. l. heredes. §. antea. ff. famil. herc. ⁊. l. loci corpus. §. pen. ff. si seruitus vend. ⁊ hanc distinctio. sequutus est Ange. in consi. ccxxiiij. punctus est ex orte dicens, ꝙ pro ista decisione defficiunt iura, ⁊ inherendũ est auctoritati maiorum.

¶ Sed pro supradicta decisione est gl. in terminis, in. l. dieꝫ proferre. §. primo. ff. de arbi. que eo modo distinguit inter cãm diuiduã, ⁊ indiuiduã, ⁊ in casu diuidui dat aliam distinctioné, ꝙ aut fuit cõpromissum simpliciter per plures, ⁊ tunc procedat illḋ ꝙ est dictũ morte vnius non annullari, aut est compromissum, ⁊ dictum, ꝙ arbitri habeant iudicare simul de tota aut de omnibus ⁊ tunc idem dř ac si esset indiuidua, vt annulletur argu. text. in. l. quid tñ. ff. de arbi. ⁊ ad hanc glo. simpliciter se remittit Barto. ⁊ Bal. in. d. l. dieꝫ ꝓferre. §. j. quã verã puto, ⁊ de ista gl. facit mẽtioné ang. in ↄsi. lxvj. col. ij. Io. rober. col. ij. ver. vidẽdũ, vbi determinat similé questioné dicẽs, qḋ si ↄpromissũꝫ sit inter plures ⁊ tale ↄpromissum nõ teneat quo ad aliquem ex istis, qḋ quo ad alios dꝫ esse validũ cũ cã sit diuidua, nã nihil repugnat cũ vno non tenere, ⁊ cũ alio esse aliquod. l. fundus. ff. de contr. emp. ⁊. l. si petita, ⁊. l. nõ idcirco. ff. de iudi. ⁊. l. ét. §. ex cã. ff. de min.

¶ Facit pro hoc qḋ voluit Abb. per illũ tex. in. c. cũ tꝑe, in. iij. no. de arb. dicens, qḋ si factũ sit ↄpromissum suꝑ pluribus quoꝝ aliqua non dependeant a potestate ↄpromittentiũ non inficitur ꝑ expressionem inutiliũ, sed remanet ↄpromissũꝫ validũ suꝑ alijs que dependent a potestate ↄpromittentiũ, ⁊ rõ potest esse, qꝛ tot videnť esse ↄpromissa, quot sunt res suꝑ quibus factũ est ↄpromissum. d. l. scire. ff. de ver. obli. ⁊. l. quis tm̃, ⁊ ibi Bar. ⁊ Bal. ff. de arbi. quod dictũ refert, ⁊ seqť Iaſ. in. l. j. §. sed ⁊ si mihi, col. v. ꝟ. nono, adde. ff. de ꝟb. obli. ¶ †Quid si prelatus sub nomine di- 9
gnitatis ↄpromiserit, an tunc eo mortuo expiret Are. in. c. presentata, in primo no. de testib. post Lan. Vin. But. Abba. ibi dicit transire ad successores ꝑ illũ tex. dũmodo sit factũ de rebus ecclesie, nã tũc ṗsumiť factũ nomine ecclesie, ⁊ durat, ꝙ intellige qñ est factũ inter duas ecclesias, secus si est clericus, vel alter, ꝺ re ꝓpria, nã tũc non transit, ne claudicet, vt dixi. s. ité si interuenerit auctoritas superioris. c. prouenit, de arb.

IVDICIO

10 Iudicio †Videť finiri ↄpromissũꝫ quotiés altera ex ꝑtibus, vel vtraqꝫ in iudicio cãm suã agit, spreto arbitrio, vt sentẽtieť ꝑ iudicé ordinariũ, vt in. l. non distinguemus. ff. de arb. §. ↄpromisso, ⁊ in. l. litigatores, eo. ti. quod ét ponit Bar. in. l. q fidé. ff. de transa. est enim in vnius ↄpromittentium ꝑtãte ↄpromissum soluere ꝑ eius accessum ad iudicé coram quo suo ordine intendit cãꝫ ꝓsequi dũ tñ penã in ↄpromisso adiectam soluat, in quã ex hoc incidisse censeť. l. sed si in seruum, in fine, cũ. l. seq. ff. de arbi. ⁊ ita tenet Ro. in consi. cccxxxviij. in casu ꝓposito consultationis in prin. ⁊ Alex. in consi. lxxij. vř. j. colom. pen. ver. non ommitto, vol. iij. ⁊ Bap. de san. Bla. in tracta. de arb. q. lj. ↄcludens ét, ꝙ si vtraqꝫ pars ierit ad iudicem non ↄpelliť postea arbiter iudicare, de quo dicãm. j. in ver. excusatio. idé voluit Lãſ. in trac. de ar. q. iiij. prin. in fi.

¶ Aduerte circa premissa, ꝙ loquendo in terminis iuris cõis nõ est difficultas, ꝙ ꝑ alterã ex partibus eundo ad iudicé soluitur compromissum soluta pena, sed attenta forma statuti nostri per quod partes arctantur ↄpromittere, ⁊ tenetur eius dispositioné sequi, nõ vř ita passim ↄcedẽdũ esse, ꝙ facto ↄpromisso liceat alteri ex partibus recedere a cõpromisso, ⁊ ad iudiceꝫ ire, alias enim ↄpromissum reddereť ellusoriũ, vt eo facto pena nulla apposita liceret partis ↄpromisso recedere, qḋ esse non debet argumen. l. pretor. ff. de iudi. ⁊. l. fi. ff. ne qui. in lo. pub. ⁊ hoc modo statutum nobis in nullo suffragaret.

¶ Unde in hoc casu possemus dicere, ꝙ non ita simpliciter licitum sit parti compromittenti recedere ab arbitrio, quẽadmodum non lꝫ parti recedere simpliciter ab arbitramento, vt per bal. in. l. eos. §. apostolos. C. de appel. ⁊ Bar. Ang. in. d. l. q fideꝫ, ⁊ Ro. in. l. ij. col. xxix. nu. xlvij. ff. de re iud. ⁊ Blaſ. d. q. lj. ⁊ per alios. s. ⁊ dixi, in. vj. q. prin. in. j. effectu, ita in casu statuti nostri dicendũ puto, ꝗ̃uis electi dicanť abitri, vt dixi. s. iiij. q. j. q. princi. in verbo arbitrũ, ⁊ arbitratoré, ꝙ aut vtraqꝫ pars concorditer, vult post constructioné compromissi recedere ab arbitris, ⁊ ad ordinarium ire, ⁊ tunc liceat de voluntate partium, cõtrarius enim discensus sufficit. l. ab emptione. ff. de pac. ⁊ ꝙ no. in. l. predia. ff. de ser. rusti. predi. ⁊ in. l. ꝓut quisqꝫ. ff. de solu. aut altera tm̃ ex partibus recedit, ⁊ vult ad iudicé ire, ⁊ tunc aut aduersarius opponit pendentiaꝫ comproſſi, ⁊ eius exceptionem, ⁊ tunc repellitur agens coram iudice, ⁊ sic non procedit iudicium nec potest dici compromissum esse solutum, ⁊ ita non habent locum leges. s. alleg. que loquuntur in compromisso voluntario, ħ autem sumus in necessario, propter qḋ ex eo solo, qḋ per alteraꝫ ex partibus eatur ad iudicem, non soluitur compromissum, aut aduersarius non opponit exceptionem pẽdentie compromissi, ⁊ tunc aut compromissum erat factum ante litem ↄtesta. ⁊ eo casu soluitur cõpromissum per litis contesta. factã ꝑ partes. Aut factum fuit compromissum post litem ↄtesta. ⁊ tunc soluitur ꝑ sententiam iudicis, ita in proposito distinguit Paul. de cast. post Barto. in. l. qui fidé. ff. de transac. reperio tamen Fulgo. consi. cxij. factum est, qui dicit, qḋ si factum sit compromissum etiã opposita

posita stipulatione, quod totiens committatur, quotiens fuerit contra factum, quod altera partium adierit iudicem, et lite fuerit contestata, quod per hoc non soluitur compromissum, sed possit dici illud prouenire ex vi clausule apposite in stipulatione, et pro predictis facit quod ponit Spe. in titu. de arbi. §. finitur, versi. fi. vbi vult non expirare iurisdictionem iudicis ordinarij per compromissum eo, quia partes non possunt renunciare iudicio cum conferatur in inuitum, et iurisdictio a lege, et a superiore. l. inter stipulantem. §. j. ff. de ver. ob. l. j. ff. de offi. eius, quod secus esse dicit si partes recedunt a compromisso, quod est voluntarium, vnde cum arbitri electi ex forma statuti sint iudices et habeant iurisdi. a statuto, vt dixi. s. in. vij. q. princip. dominum est non licere partibus recedere ab eo compromisso ex suo arbi. nisi secundum distinctio. s. positam, stante etiam eo, quod est quid necessarium compromittere ex statuto, vt in iudicio.

21 **Compromisso** † Annullatur compromissum si post primum aliud fiat per partes istud est, quod determinat text. in. l. sed si seruum in fi. cum. l. sequ. ff. de arbi. et ratio est, quia compromissum est voluntarium intelligendo de electione, que fit per partes, non autem de actu quod fiat compromissum, nam illud est necessarium, vt dixi. s. in verbo mortuus, et tunc quia voluntarium est, partes communi consensu ab eo recedere possunt, et aliud construere, vt in. c. j. de reg. iur. et in. l. nihil tam naturale ff. de reg. iur. nam quod eorum consensu constructum est eorum consensu reuocari potest, ita tenet Spe. ti. de arbi. §. finitur, in versi. fi. Pau. de eleaz. et Car. Imo. in clemen. quamdiu, de appel. Jo. an. Abb. But. Imo. in. c. innotuit, de arbi.

¶ Predicta autem demonstrantur vera per id quod voluit bald. in. l. falsus. C. de fur. col. ix. ver. scias tamen, vbi dicit, quod si quis producit duo mandata in diuersis formis, vltimo statur argu. ff. de aqui. pos. l. si quis ante, et si sunt facta eadem die, et non apparet, quod sit prius, valet illud quod dat maiorem baliam. l. sempronius proculo. ff. de leg. ij. ita etiam tenet Bald. et Imo. in. l. si ita scriptum. ff. de here. insti. de mandato autem procurato. ad mandatum iurisdictionis valet arg. l. etiam quia. ff. de iuris. om. iud. et ita per sententia inducit Soci. in consi. lxxxvij. pensatis his, col. j. vol. iiij. et hanc conclusio. sensit Lap. alleg. xcix. et eam confirmat allega. cvij. et sequitur Dec. in. c. ceterum. col. ij. nu. v. de rescrip. et Lanfran. in titu. de arbi. q. iiij. princi. in fi.

22 ¶ † Iuxta predicta quero si post factum primum compromissum adiecta sit aliqua forma, vel qualitas, an ex ea adiectione dicatur nouum compromissum, dicas esse nouum compromissum, quia adiectio forme, vel qualitatis facit illud nouum tex. est et ibi barto. Pau. de cast. Ang. Ias. et alij in. l. ius ciuile. ff. de iust. et iur. vbi concludunt, quod si aliquid adijcitur actui, quod respiciat substantialia, id tale facit actum nouum, vt in. c. de causis. de offi. dele. et in. l. labeo. ff. de arbi. et ita determinat Soc. in consi. xvi. pro decisione col. iij. ver. ij. respondetur, vol. j. subdens quod sicut regulariter arbiter non compellitur acceptare compromissum a princi. l. tertia. §. tametsi. ff. de arbi. ita nec istud compromissum tanquam nouum.

23 **Pacto** † Finitur compromissum si quando pars vtraque voluntarie recedit ab ipso compromisso, vel promittit penam non petere, vel transigit, vel accepto fert id de quo est compromissum, ita est tex. in. l. non distinguemus. §. compromisso, et seq. ff. de arbi. Spe. in tit. de arbi. §. finitur, ver. item soluitur.

24 **Metu** † Soluitur compromissum, vel potius non inducitur inter ipsas partes, nam si metu quis inducatur ad compromittendum, tunc caret consensu, qui est de substantia actus. l. j. ff. de pac. l. obligationum substantia. §. fi. ff. de act. et ob. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iu. et est speciale in arbitrio quemadmodum, et in iudicijs, quod ob metum non inducatur. l. ij. ff. de iudi. l. si mulier. §. si dos. ff. quod me. ca. ita determinat Salyc. in. l. si quis ex consensu. C. de epis. aud. et Ang. in consi. cxviij. visa narratione, col. ij. versi. iij. qui dicit, quod saltem debet rescindi, quia consensus affuit, licet coactus per. d. §. si dos.

25 **Cessione bonorum** † Extinguitur compromissum, cum neque agere, nec conueniri possit. l. item si vnus. ff. de arbi. no. Spe. in titu. de arbi. in. §. finitos, versi. item vno.

26 **Furore** † Si vnus ex litigantibus furere ceperit extinguitur compromissum. l. si compromissum ita. ff. de arbi. not. Spe. qui ita intelligit illum tex. in. d. tit. de arb. in. §. finitur, versi. item si sit furiosus, sentit Barto. in. l. cum furiosus, post gl. ff. de iud.

EX PERSONA IVDICIS, SEV ARBITRI

17 **Morte iudicis seu arbitri** † Finitur compromissum, nam si ex tribus arbitris qui necessario eliguntur ex forma huius nostri statuti, vt iam dixi in. j. q. prin. in versic. in vnum etc. vnus decedat finitur compromissum, nec duo superstites poterunt sententiam ferre tex. est in. c. vno delegatorum, et ibi Host. Jo an. an. et reliqui omnes scrib. de offic. delega. not. Barto. in. l. duo ex tribus, et ibi Pau. de cast. Alex. Jas. et reliqui omnes. ff. de re iu. et vbique doc. sequuntur hoc, et istud magis debet procedere in istis arbitris statutarijs, qui sunt arbitri iuris, et sunt ordinarij iudices, vt dixi in. vj. q. prin. in prin. de quibus mentionem facit Barba. in. d. c. vno delegatorum in. ij. not. et tex. in. c. presentata. de testi. in vno autem arbitro solo nulla est difficultas, quod eo mortuo expirat compromissum tex. et ibi gl. in. l. diem proferre. §. j. in. l. si interpellatur, et ibi glo. ff. de arb.

18 ¶ † Iuxta predicta quero quid si sub nomine dignitatis factum est compromissum vt puta in potestatem Padue, vel episcopum, vel vicarium, et sic de alijs, an transeat in successorem, Raph. fulgo. in. l. qui liberis. §. hec verba. ff. de vulg. et pup. tenet eam opinionem, quod transeat motus per tex. in. l. quod princi. ff. de leg. ij. vbi legatum factum principi transit ad successorem in dignitate, et tamen legata fiunt respectu affectionis glo. et doc. in. l. cum filiabus, in princi. ff. de leg. j. et in. l. nec adiecit. ff. pro so. hanc sententiam secutus est Alex. in. d. §. hec verba, dicens istam esse veriorem de iure motus per. d. l. quod principi, et per eam rationem, quia si sit deputatus exequutor sub nomine dignitatis transit ad successorem et istud sequi videtur secundum ipsum But. in. c. fi. de offi. deleg. ad text. in. d. §. hec verba respondet ipse Alex. tripliciter, primo quod ibi facta fuit mentio heredis in eo tex. sub conditione, ex quo conditio debet impleri in forma specifica, idest in herede scripto tantum, secundo respondet, quod ibi loquitur in nomine appellatiuo imposito a testatore, sed in questione nostra nomen dignitatis non fuit impositum a compromittentibus, tertio quod nomen appellatiuum de quo in tex. non est primordialiter in persona secundi heredis, sed representatiue, dignitas autem actualis inest primordialiter, non autem per representationem Jo. de Imo. in. d. c. fi. de offi. de leg. col. vij. dicit hanc opi forte de iure veriorem cum imputandum sit partibus cur expresserint nomen dignitatis. aret. in. d. §. hec verba, dicit quod de subtilitate iuris hec opinio est vera, et istud tenet per reg. generalem, que est, quod commissio facta per nomen appellatiuum transit ad successorem. c. si gratiose, de rescrip. lib. vj. et. c. quoniam Abb. de offi. deleg. Nec obstat, quod videatur esse electa industria persone, quia committens presumit, quod quilibet qui succedit in illa dignitate erit sufficienter industriosus, et peritus, nec mutatur persona, quia dignitas cui fit commissio, est eadem in vtroque. l. meminisse et ibi Bart. ff. de offic. procon. et leg. hanc opi. relatis aliquibus ex predictis tenet Ang. areti. in. §. substituit, in fi. insti. de pup. sub. et Bar. in. d. c. quoniam Abb. colum. x. nu. xliij. vbi adducit aliqua ex predictis, et nonnulla alia leuia.

¶ Contrarium, quod non transeat ad successorem, etiam quod sub nomine dignitatis sit compromissum, vti equius, et verius tenent communiter doc. et prin. Bar. in. d. l. qui liberis. §. hec verba. ff. de vulg. et pup. per illum tex. vbi substitutio facta de herede non cadit in eos in quos non est affectio, licet sit sub nomine appellatiuo, item quia sicut compromissum non transit ad heredem, sic nec ad successorem in dignitate, et etiam quia si committitur exercitium, vel aliquis similis actus non transit ad successorem, vt no. Inn. in. c. fi. de offi. le. alia ratio assignatur per Bal. in. c. vno delegatorum. de offi. deleg. dicens, quod abitrium non habet certos fines a natura, nec per aliam demonstrationem, quia diuerse sunt hominum voluntates. l. si vnus. ff. de arbi. et. l. quia poterat. ff. ad treb. ergo videtur esse ellecta industria persone, et fides que ad alium non transit, quia accidentia animi transmitti non possunt, et quia dignitas sine persona nihil agit argu. l. cuius bonis. ff. de cur. fur. Alia ratio assignatur per Bal. in consil. ccxvij. ego puto, volu. iij. vbi decidit maximam. q. compromissi facti in Regem. francorum de pluribus castris feudalibus, dicens morte regis finiri compromissum. nam cum persona sit assumpta loco finalis cause, que est anima in substantia hominis et non persona idealis que est dignitas ipsa, illa prima faciet locum prorogationi, non dignitas, igitur extincta persona, extinguitur prorogatio. d. l. cuius bonis ea enim que fidei sincere sunt non inueniunt successorem, quia sunt qualitates indiuidui, et animi passiones. Ideo sacramenta ecclesie atque similia tutelle, commissarie et officia, vbi fides, et industria persone eligitur, morte soluuntur et similiter voluntates de futuro. l. j. §. nec autem. C. de cadu. tol. l. quod ait lex. ff. de diuor. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de leg.

primo.l.iiij.ff.loca.c.si gratiose,de rescrip.lib.vj.Subdens bal. ꝙ lz nomē appallatiuū fuerit appositū,non tñ fuit appositū, cā extensionis,sed causa demonstrationis presentis proprij subiecti ⁊ totum fuit factum pp reuerentiam certe persone idest certi regis. Nā reuerentia,⁊ respectus psonalis hz vim taciti nominis ꝓprij.l.fideicōmissa.§.inter dū.ff.de lega.iij.ex quo morte regis dz esse finitum cōpromissum,de isto consilio sequendo hanc opinionē facit mētionē idem Bal.in.l.j.in verbo Marchio ꝺ his qui feu.da.pos.⁊ in.c.j.in fi.de inuest.in mar.fact.⁊ in.l.fi.in.§.j.versi.no.ꝙ potestas.C.cōia:deleg.dicens,ꝙ si rex erat sapientissimus successor aūt infans,vel parum discretus,vel dure ceruicis,iniquū esset,ꝙ tātus arbitratus trāsiret ad eū.d.l.cuius bonis,itē,qꝛ arbitratus equiparatur delegationi,que forsan in tā arduo negotio non transiret ad successorez in dignitate.c.qm̄ abbas,de offi.dele.Hanc rationem cōprobat Aret.in.d.§.hec verba,dicens,ꝙ generaliter,quelibet commissio particularis nudi exercitij,sine iurisdictiōe vr̄ fieri propter industriā psone,nisi cōmissio sit valde limitata,vt in.c.is cui de offi.deleg.lib.vj.nota. Bar.in.l.in vsucapionibus.§.j.ff.de diuer.⁊ temp.prescrip. Sz cōmissio facta in arbitrum est talis ergo vr̄ electa industria psone,⁊ per ꝯñs,ꝙ non sit recedēdum ab ea,nec negocium p alium explicari possit.l.in cōpromissis.ff.de arbi.vbi dicitur,ꝙ in arbitrio non receditur a persona predilecta,hoc idē voluit idē Bal. in.d.c.qm̄ Abb.sequens simpliciter dictum Bart.⁊ in.l.iij.C. de relat.⁊ in.l.fi.in.xxvj.q.C.de her.insti.⁊ Pet.de ancha.in. c.si gratiose,de rescrip.lib.vj.Pau.de cast.Jo.de imo.sequuti sunt hanc opi.in.d.§.hec verba,⁊ ibi ēt Jas.late tractans hūc articulū,qui tñ impugnat vnam ex rōnibus Bar.dum dicit cōpromissum non transire ad heredes,ergo nec ad successorem in dignitate. Nam dicit Jas.ista ratio non videtur vera,qꝛ delegatio nunq̄ transit ad heredes,vt in.c.vno delegatorum,de offi.ꝺ leg.⁊ tamen transit ad successorem in dignitate.d.c.qm̄ Abbas Deci.in.d.c.quoniam Abba.in fi.tuetur Bar.a dicta impugnatione,dicens,ꝙ dum dicitur,ꝙ delegatio non transit in heredes,considerari debet,ꝙ aut delegatio facta fuit alicui nomine proprio,⁊ tali casu non transit in successorē vt in.d.c.qm̄ Abb. aut fuit facta sub nomine dignitatis,⁊ tunc non transit in herdez qꝛ in tali dignitate heres non reperitur,sed successor in quo eadem dignitas reperitur in compromisso autez,vt loquitur Barto.videtur procedere eius fundamentum,qꝛ si compromissuz nō transit in heredem qui reputat̄ eadem persona cum defuncto.§. primo,in aucten.de iureiur.a morient.prest.minus dz transire in successorem in quo non est tanta coniunctio,sicut cum herede.at tamen dicit Dec.potest aliter responderi ad dictū Bar.ꝙ ista equiparatio de herede ad successorem non sit bona,qꝛ in herede non est illa qualitas forte que erat in defuncto. Nam posset esse ꝙ heres esset pupillus,vel mulier,ꝙ secus est in successore in dignitate in quo illa presumptio,que respectu dignitatis fuit contemplata reperitur.

¶ Sed aduerte ꝙ Bar.in.d.§.hec verba per predictum fundamentum voluit considerare naturam propriaz compromissi allegando tex.in.l.diem proferre.§.j.ff.de arbi. Nam tex.ibi vult, ꝙ si heredis non sit facta mentio soluatur compromissum p mortem alterius ex ptibus, ⁊ ibi gl.dicit idem esse in arbitro ex quo demonstratur eius natura,vt nō transeat de vna persona in aliā sed tantummodo expresse persone comprehendantur,⁊ sic nō recipiat transmissionem ad alium nisi expresse sit dictum,vnde ⁊ si sub nomine dignitatis sit factum compromissum non tamen trāscendit personam nominatam cum de successore non sit facta expressa mentio,vt requirebatur,est etiam considerandum,vt videtur sentire Bal.in prealleg.consi.ꝙ ex cōi vsu,⁊ respectu cuiusdam dignitatis,⁊ submissionis quotiens de aliquo superiore fit mentio semper illum nominamus per nomen dignitatis,vt si volumus nominare potestatem Padue qui nunc appellat̄ Clarissimus do. Mar.Anto.Contarenus Eques. Dicemus volo ꝙ do. Potestas faciat hoc,non do. Mar.Anto.⁊ idem in nominando ipsum,⁊ alium quemlibet similem. Nam per dignitates eos appellamus,non per nomina propria,ex quo hic talis vsus loquendi attendi debet,⁊ considerari,ꝙ cōpromittentes id dixerunt habito respectu ad personam tunc existentez non ad dignitatem,qui cōis vsus loquēdi prefertur cuicunq̄ proprietati verborum.l.libertorum.§.quod tamen cassius.ff.de leg.iij.no.Bar. in.l.omnes populi.ff.de iusti.⁊ iur.⁊ Abb.in.c.ij.de arbi. Preterea arbitri eliguntur respectu amicitie,seu confidentie quā habent partes,de eis,que confidentia,⁊ amicitia non est transibilis ad successorem,vt dicit Abb.post alios in.c.fi.de arbi.⁊ dixi s. in hac questione.in verbo morte partis,⁊ ibi dicta adduci possūt pro ꝯprobatione huius ꝯclusionis,q̄z seq̄ Fely.in.d.c.qm̄ Abbas in prin.⁊ Lāf.in trac.de arb.in.vi.q.prin.⁊ Jac.de.s.georgio,in.l.j.ff.de ind.col.iij.⁊ Bar.in trac.de epis.lib.iiij.par.vi col xij.nu.lx. ¶ Et tenēdo hanc partem,ad rōes predictas rñdet Jas.⁊ ad rñsiones Alex.ad tex.in.§.hec verba,ꝙ ibi tertiꝰ heres nō ꝓfert̄ sub ꝯdi.nec ꝯsiderat qualitatē,sed ratio tex.est, qꝛ non veniunt ex iudicio testōris,⁊ sic qꝛ nō habent affectionem aut voluntatē testatoris,⁊ istud est,ꝙ ꝯsiderat Bar.in.d.§.hec verba,ꝙ qñ dispositio est facta sub nomine appellatiuo,⁊ nō cōcurrit affectio disponentis,nō ꝯprehēdit eū q venit sub eo nomine appellatiuo,⁊ sic in ꝯpromisso facto sub nomine dignitatis,lz ꝯprehendat̄ successor in dignitate,tamen qꝛ non hz volūtatem,⁊ affectionem partiū,non venit in eo. ¶ Non ob.tex.in.l.qꝺ principi,qꝛ rñdet Jas.ex mente Bal.ꝙ ibi sumus in legato qꝺ ꝺ facili acq̄rit̄. Nā acquirit̄ ēt ignoranti.l.a titio,in fi.ff.de fur.illud ergo legatū censebat̄ acquisitum illi principi merito transmittit̄ ad successorem in dignitate,nam licet hereditas nō adita nō trāsmittatur,secus in legato,alio modo rñdet Bal.in.d.l.fi.in.§.j. C.cōia deleg.ꝙ ibi legatū erat effectū res ꝓpria dignitatis,⁊ nō ꝯcernit industriā psone,sed arbitriū ꝯcernit industriā ⁊ ꝯfidentiam,⁊ ita ēt rñdet Jas.in.d.§.hec verba.

19 ¶ †Limita premissaz ꝯclusionē ex mente Pau.de cast.vt non ꝓcedat,qñ ꝯstaret,qꝺ non habebant notā illā psonā ꝯstitutaz in ea dignitate,nā tūc censebit̄ datum dignitati,⁊ erit transmissibile ad successorem arg.tex.in.l.q habebat.ff.de reb.dub.ita pau. de cast.in.d.§.hec verba,⁊ ibi Alex.quod tamen intellige,vt dicam in seq.questio.

20 ¶ †Quid si per partes expressum est,qꝺ ꝯpromissum transeat ad heredē arbitri eo moriente Uber.de bob.in.l.de his rebus ff.de arbi.quem refert,⁊ seq̄ Abb.in.l.non distinguemus.§.cōpromisso.ff.eo.distinguēdo determinat qꝺ aut heres est idoneus puta maior,⁊ masculus,tūc incohata p defunctū pōt ꝑficere ad instar heredis tutoris,aut est inhabilis puta minor,vel femina, ⁊ tunc non possit,⁊ ita intelligi potest precedens limitatio.

21 **Penitentia arbitri** †An pereat,tu dic qꝺ si est causa legitima,licitum est,vt puta si damnum,vel interesse esset passurus de quo dixi supra in prima questione principali in verbo acceptet in versicu.limita.

22 **Infamia** Arbitri†que morti eq̄parat̄,vt vult gl.⁊ ibi doc.in.c.vno delegatoꝝ de offi.dele.ex quo Bal.in.l.j.in fi.C.mand.dicit,qꝺ magnū sallariū debet̄ aduocato qñ cā est de vita,eodē modo qñ est cā status,dignitatis,⁊ hec deficere facit ꝯpromissum,vt no.Spe.in ti.de arb.§.finit̄,versi. item si capitales,⁊ videt̄ tex.in.l.lz.ff.de arbi.q̄uis loquant̄ quādo a parte litigante fuit infamatus,idē tñ videmus in iudice delegato,vt pp infamiā superueniētē repellat̄.c.scisitatus,⁊ ibi gl. ⁊ doc.de rescrip.no.in.l.quidā consulebat.ff.de re iudi. maxime qꝛ isti sunt arbitri iuris,ex quo si sunt infames non possunt iudicare,vt dixi.s.in.ij.q.prin.in ver.infames.

23 ¶ †Quid autem si infamatus fuerit restitutus,an reassumat arbitrium,dic qꝺ sic vt videmus in delegato,vt plene per Abb.⁊ alios precipue Deci.in.d.c.scisitatus.

24 ¶ †Quid si non fuit apposita infamia,vel alia de quibus infra habentia impedimentum de iure ciuili,an sentētia illo tacito valeat Abb.in.d.c.scisitatus de rescri.dicit qꝺ nō,attamen in contrarium est cōis opi.volentiū sententiam valere,ita refert Dec. in.d.c.scisitatus,in.iiij.col.vbi videas,qui etiam post Abb.disputat de impedimento naturali.

Excommunicatio

Bannum

25 ¶ †Et hec faciunt compromissum expirare modo ⁊ forma,vt dixi supra in secunda questione principa.in verbo excommunicatus,⁊ in verbo bannitus,not.etiam Barbat.in capitul. vno delegatorum,in gloss.in verbo infamem de officio delega. ⁊ faciunt que dixi supra in hac questio.in verbo morte partis in versi.quid si alter.

Magistratus

Monachatio

Sacerdotium

26 ¶ †Et ista

26 † Et ista faciũt deficere cõpromissũ. vt in magistratu est tex. in l. iij. in fine, cũ. l. seque. ff. de arb. in sacerdotio est tex. in. l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arb. ꝛ in Monacho ponit Speculator, ꝛ in oībus alijs predictis, in tit. de arb. in §. finitur, vers. item si arbiter, ꝛ. §. fi. vers. sed pene quod vnus.

27 ¶ † Intellige tñ predicta, vt finiat quo ad hoc, vt ipsi arbitri eo mõ deuenientes ad dignitates predictas non possint cõpelli ꝫ iura allegata, secus aũt si ipsimet voluerint iudicare, nã tũc possunt, ꝛ maxime existens in magistratu, ꝛ sacerdotio secus si sit monacus, nã tunc deficit cõpromissum ob inhabilitatẽ persone cum monacus non possit esse arbiter, vt dixi. s. in. ij. q. princip. in verbo monacus.

28 ¶ † Ex premissis quero, clericus fuit electus arbiter, postea factus fuit Episcopus, vel Archyepiscopus. Nunquid factus Episcopus poterit cõpelli ad expediendũ cõpromissum, glo. ꝛ scribẽ. post ipsam in. c. presentata, de test. tangunt hanc qõnẽ, ꝛ Card. post Petr. de Salon. ibi dicit, ꝙ iste factus Episcopus poterit cõpelli, eo qꝛ non mutauit forũ, vnde per suum superiorem poterit astringi. ꝙ non esset si a principio fuisset laicus, ꝛ postea factus sacerdos, nam tunc mutauit forũ, ꝛ per iudicẽ laicum non potuit cõpelli, ꝛ ita ꝑcedat tex. in. l. non distinguemus §. sacerdotio. ff. ad arb. Aret. in. d. c. presentata dicit ꝙ tex. in. d. §. sacerdotio, vbi dicit, ꝙ arbiter excusatur a cõpromisso si superuenit sibi sacerdotiũ, intelligit in eo qui prius erat laicus, ꝛ postea factus fuit sacerdos. Sed si sacerdos dicit ipse acceptat cõpromissum, licet postea efficiatur archyepiscopus, vel Episcopus, ꝛ sic mutetur in altiorẽ gradũ, attamẽ non potest se excusare per tex. in. d. c. presentata, qui non ponderat assumptionẽ ad maiorẽ gradũ, sed distantiam loci, ꝛ diuturnã absentiam, ꝛ sic limitatur singulariter tex. in. d. §. sacerdotio, ꝛ hanc opinionem tenuit Anto. de but. Petr. Card. in. d. c. presentata.

¶ Contrariam sententiam, ꝙ sacerdos electus Episcopus nõ possit compelli tenuit gl. in. d. c. presentata, ꝛ eam sequit Bal. ibi dicens eam opinionẽ esse bonam qꝛ honoratus est ꝛ nouus homo videtur. l. falsã. §. primo. ff. de cond. ꝛ demon.

¶ Abb. in. d. c. presentata dicit hanc opi. esse veriorem ponderando tex. in. d. §. sacerdotio, qui fundauit se apertissime sup illa rõne, qd sacerdos hꝫ nunc vacare sacris, ideo in fauorẽ diuine maiestatis non debet cõpelli, secus si post clericatum acceptauit, que rõ si bene consideretur cõcurrit cũ promoto ad archyepiscopatum, hꝫ. n. vacare circa maiora longe ꝙ̃ prius, argu. c. q episcopatum. viij. q. j. ꝛ. c. scripturis, ꝛ. c. ante oīa. xl. d. vnde fauore onerũ cultus diuini superuenientis cõpelli non dꝫ cum magis debeat versari in sacris promotus de clericatu ad episcopatum, ꝙ̃ de laico ad clericatum; ꝛ ideo magis excusandus argu. auct. multo magis. C. de episco. ꝛ cler. ꝛ. c. cũ in cunctis de electio. ex quo datur cõclusio, ꝙ pp superuenientiam episcopatus non possit clericus cõpelli ad prõũciandũ, Fely. in. d. c. presentata sequit hanc opi. ꝛ Jnno. ibi, ꝛ ponderat illam rõnẽ, vcꝫ multitudinẽ causarũ, ꝛ occupationẽ in prelato, ꝛ tex. in dicto. c. sacerdotio non ponderat mutationem fori, sed qꝛ nunc habet vacare sacris.

¶ Pro confirmatione premissorum facit illud ꝙ gl. in. d. c. presentata non simpliciter allegat tex. in. d. §. sacerdotio, nec assumit fundamentum, prout presupponunt tenentes cõtrariam partẽ ꝙ illud ibi euenit ob mutationẽ fori, sed gl. ẽt allegat tex. in. l. lꝫ. ff. de arbi. vbi ille qui hꝫ occupationẽ negociorum propriorum, vel ꝑfectionem vrgentẽ, aut munus aliquod reipub. causa põt excusari a cõpromiss. ꝛ sic gl. cõsiderauit onus impositũ, non aũt mutationem fori intelligendo eam ꝫm leges quas allegat.

¶ Facit ꝓ hoc dictũ Azo. in summa de arb. col. fi. versic. item pp valitudinẽ, vbi dicit, ꝙ arbiter accepto cõpromisso, excusat pp valitudinem, que postea ei euenit, aut pp superuenientia negotia, aut vrgentes ꝑfectiones, vel munera indicta, vel incomoditates imminentes si tñ ab eis non cito liberaret, nã tũc differe cogit arbitriũ. d. l. lꝫ, ꝛ sic cõstat, ꝙ multitudo negociorũ que supuenit in Archiepiscopo, eũ excusat, vt adhuc electus nõ coget ꝓnunciare. Facit in simili tex. in. l. post litem cũ duabus. ll. seq. ff. de ꝓcu. vbi ꝓcurator excusatur ob bñficiũ religionis, vel si iudicio publico, aut ꝓuato distrigat, vel aliqua alia maiori re.

29 **Absentia longa** † Et hec facit defficere compromissum ꝛ per eã arbiter excusatur, vt est text. in. l. licet. ff. de arbi. ꝛ ꝙ plus est ob absentiã longam potest altera pars. vel ambe addire iudicem ordinariũ sine metu pene, ita per illũ text. not. Hostien. in. d. c. presentata, de testa. ꝛ ibi Aret. Fely. ꝛ alij.

30 **Inimicitia** † Si nõ capitalis superuenit cũ arbitro extinguit cõpromissum, tex. est. in. l. lꝫ. ꝛ in. l. non distinguemus. §. cũ quidẽ. ff. de arb. not. Spec. in titu. de arbi. §. excipitur, vers. item qd inimici.

¶ Intellige hoc in tñ ꝑcedere, vt si arbiter fuerit electus, ꝛ voluit iudicare, ꝛ ꝑ partẽ fuerit oppositũ. ꝛ ꝑstatũ de inimicitia, ꝙ non potuit iudicare, ꝛ si ꝓnunciauerit, ẽt nullo alio gstito obstat exceptio de iniquitate laudi, qꝛ ius ꝑsumit eẽ iniquũ, ꝛ est rõ qꝛ inimicus ꝑmptus est ad nocendũ. item determinat Bald. in. d. §. cũ qdã. quẽ sequit Fel. i. c. suborta. de re iud. col. iiij. v. fallit. iij. ꝛ Hip. ꝛ in. l. j. §. preterea. col. x. nu. lxxi. ff. de quest.

31 ¶ † Limita ꝑdicta non ꝑcedere qñ culpa partis supuenit inimicitia, nã tũc nõ rumpit, imo pars incurreret penã ita no. bar. in. d. §. cũ qdã, ꝛ Alb. ibi qui allegat tex. in argumen. in. l. si mortis. §. culpe. ff. locati, ꝛ in. l. in his. ff. solu. matri.

32 **Amicitia** † Jntrinseca superueniens, eodem mõ facit deficere compromissũ, idẽ sensit Spe. i tit. de arbi. §. excipit, ver. sed nũqd alleg. tex. in. l. humanitatis. C. de excu. tut. ꝛ in. l. aut affinitatis. ff. de ꝓcu. Jo an. i addi. ad Spe. in. d. ver. ꝫ nũqnid dicit ꝙ amicus põt excusare se, si fuerit electus arbiter in cã amici, ꝛ hoc qꝛ ille arbiter vult ꝓuidere fame sue ne ledat, facit ꝓ hoc qd dixi. s. in. iij. q. prin. in verbo amicus vbi amicitia intrinseca equiparatur coniunctioni sanguinis.

¶ Jntellige predicta qñ altera pars opponit arbitro, prout in simili dicimus in giuncto sanguine, vt dixi supra in secunda questione principa. in verbo in causa consanguinei, vel familiaris. nam tunc altero opponente cessat gpromissum secus si tacet.

Affinitas

Familiaritas

Et similia

33 † Supueniẽtia, hec opant, vt gpromissũ peat si altera ps recusct arbitrũ, ꝛ si sniaꝫ tulit doli mali exceptiõe summouetur tex. ẽ i l. ñ distignem⁹. §. cũ qdã. ff. de arbi. ꝛ faciũt ꝓ hac deci. oīa supi⁹ posita i ꝓximis qõnibus, ꝛ lꝫ Lanfrã. in trac. d arbi. q. xxxiiij. i. vij. q. ꝑn. ꝛ Bla. in tra. de arbi. q. xl. ꝛ Abb. in. c. j. de arbi.

34 **Sententia** † Ut puta si ꝓnuntiat se nõ esse arbitrũ, ꝛ hoc casu expirat cõpromissum ꝑ cuꝫ hac interlocutoriã finiatur iudicium, ꝛ ptãs arbitri, ita est text. in. l. dicere. ff. de arbi. in fi. ꝛ ibi no. Bar. volens hanc interlocutoriã non posse reuocari ꝑ arbitrũ, ꝛ ꝑ gñs finiat iurisdictio, ꝫ idẽ voluit Bal. in. l. j. col. xvij. nu. lxxvj. ver. pone arbiter C. d cõfes. ꝛ Fely. hoc sequit in. c. significãtibus in prin. de offi. de leg.

¶ Uel ꝙ ꝑferat sniam diffinitiuã de oibus de qbus est cõpromissum, nã tũc expirat, vt in. d. l. dicere, ꝛ ibi Alb. ꝛ Bal. ꝛ alij not. Spe. in tit. de arbi. §. finitur, versi. primo.

35 ¶ † Ex quo infert ad illud, an arbiter possit ferre plures snias de quo dicã. j. in. xx. q. ix. q. prin. ꝛ ad eam. q. si semel sniauit, an iterũ possit sniare d qua in ea. q. noua prin. in. xxij q. ꝛ ad eã. q. an possit arbiter sibi aliqnid reseruare in snia, de qua dicam. j. in fi. q. nona. in. xxix. questio.

EX SE FINITVR COMPROMISSVM

36 **Lapsu** téporis † An finiat gpromissum fuerunt in hoc opiniones varie, aliq voluerunt finiri triennio, qꝛ sic ẽ i iudicijs. l. ꝑperãdũ. C. d iud. ꝛ gpromissa redacta sunt ad instar iudiciorũ. l. j. ff. d ar. alij ꝙ duret ẽt post triẽniũ, ꝑ tex. in. l. lꝫ si gpromissum in fi. ff. de arbi. ꝛ ibi gl. alij ꝙ vsqꝫ ad gnqnẽniũ argu. insti. de lit. obli. §. multum iũcta. l. item si vnus. §. j. ff. de arbi. Mar. de fan. disputauit hanc. q. in sua dispu. incipiente gpromissimus, ꝛ Spe. ponit eã in. §. differt in fi. ꝛ ibi Jo. an. in addi. in ti. de arbi. ꝛ Cy. Rapha. cuma. Saly. in. l. ꝑperãdũ. §. finaũt. C. de iud. ꝛ Odof. in prin. illius. l. ꝛ Bal. in. l. si de meis. §. fi. ff. de arbi. ꝛ in. l. falso. C. de diuer. rescrip. ꝛ in. c. inter ptes d leg. cora. idẽ Bal. ꝛ Jmo. in. l. multa. ff. de gd. ꝛ demõ. ꝛ Corne in l. fi. §. lꝫ ꝛ si gs. C. cõia dle. But. Jmo. i. c. dilectus, d arb. Abb. ꝛ Jmo. i. c. qntanallis, d iureiu. Barba. i. c. plerũqꝫ, col. vj. ꝛ i c. finaũt col. ij. de resc. Jac. de are. in. d. l. itẽ si vnus §. si multo post in fi. distinguit in hac materia, dicẽs ꝙ aliud ẽ qrere, an in stãtia finiat triẽnio corã arbitro sicut i iudicio, ꝛ dꝫ est ꝙ sic. Aliud ẽ qrere, an expiret gpromissũ, ꝛ ptãs arbitri, ita ꝙ lapso triẽnio cognoscer, ꝛ ꝓnũtiare ñ possit, ꝛ tũc dt, ꝙ nõ, imo ꝙ ppetuo possit cognoscer, ꝛ sicut iudex ordinarius nõ ꝑdit iurisdictio

nem ordinariaꝫ lapsu trienij, sꝫ pōt apud eū instantia renouari d. l. ꝑperandū, nec est incōueniens, ꝙ partes ꝑpetuo debeant stare sub eo, q꞉ imputandū est parti, que terminū non apposuit ⁊ ēt q꞉ non cōpellit arbitrū ad ꝓnunciandū cum de iure potuerit ipsum astringere, ⁊ Alber. in. l. sed si compromissum. ff. de arb. dicit, ꝙ hec opinio Jaco. de are. plus sibi placet relatis prius opinionibus de qbus. s. ℭ Alexan. post Jmo. Ange. ⁊ alios in l. si qs arbitratu, col. vij. nu. xix. ff. de verb. obli. inherendo predicte distinctioni, dicit ꝙ magis vera cōclusio est, qđ si querim⁹ de instantia, tunc duret trienio tm̄ incipiendo a die litis contestate. sicut dicimus, in. d. l. properanduꝫ, q꞉ corā arbitro lis cōtestatur sicut corā iudice. l. rē non nouam C. de iud. ⁊ l. penulti. in fi. C. de arbi. intelligendo iū de iure cōi, nam secus est in casu statuti nostri per ea que dixi. s. in. viij. q. princ. in versi. libellus in fine, aut querimus đ potestate arbitri in cognoscendo de nouo ⁊ arbitrando anteq̄ sit litigatuꝫ, ⁊ tunc duret perpetuo, hoc idē videtur sensisse Jas. in. l. properandum, in princip. col. iij. versic. vij. not. ⁊ est de mente Bald. in. l. sed ⁊ si. ff. de arbi.

37 ℭ †Intellige predicta, ꝙ instantia duret trienio, qñ corā ordinario non fuisset litigatū, nā si p bienīū vel vltra fuisset litigatū tūc arbiter hēbit tm̄ residuū tpis, vsq; ad trienīū ad cognoscendum arg. tex. in. l. ꝑperandū. §. sinaūt in medio. ita intelligit Alex. in. d. l. si qs arbitratu post Cy. Jo. an. ⁊ Bald. ibi p eū relatos. ℭ Intellige ēt premissa ꝓcedere de iure cōi. secus p statuta. nā ex vi statuti nostri est assignatus terminus. lx. dierū, ⁊ si tale tempus labit cōpromissum extinguitur.

38 ℭ †Sed qd erit si cōpromissum fiat per duos ciues patauinos simplr non ſm formā huius statuti, cum non essent ꝓping. an durabit p trienīū talis instantia cōpromissi ſm ius cōe. an vero per quatuor menses in cā sumarie, ⁊ per sex menses in cā ordinariā ſm ꝙ disponitur p statuta nostra, ⁊ statuta aliorū locorum per que cautū est instantiam p id tēpus durare. Dico ꝙ cōpromissum seu instantia cōpromissi ſm distinctionē iā dictam durabit per tm̄ tps quantū durat instantia statutaria cū partes ꝯ hendo intelligatur cōuenire, ⁊ ꝯhere, ſm formā statuti illius loci vt p Bar. Ange. ⁊ alios in. l. heredes mei. §. cū ita. ff. ad treb. ⁊ hoc dixi. s. in. j. q. prin. in verbo de iure in ver. preterea omnes.

39 **Rei peremptione** †Ut puta si homo q quo litigabat, ē mortuus vel ꝙ fundus de quo agebatur casu ate perierit, vel ꝙ sit effectus publicus vt euenit hic Padue ob cōstructionē nouarū meniarū vel qd simile, nā tūc expirat cōpromissum tex. est in. l. non distinguemus. §. ceteruꝫ. ff. de arbi. no. Spe. in ti. de arb. §. finitur ver. itē soluitur. ℭ Intellige hoc procedere nisi re adhuc perempta interesse aliqued ipsis partibus oriatur, prout dicit text. in dicto. §. ceterum.

40 **Quero** †Primo stantibus predictis si in compromisso sunt apposite renuntiationes vel derogationes vel alie clausule per quas tollat ius ptis, ⁊ ex vna ex predictis causis cōpromissum expirauit, an renunciationes. ⁊ alia apposita in cōpromisso noceant ipsis partibus. Bal. Raph. Ful. in. l. si diuersa. C. de transac. dicunt ꝙ illa non preiudicant, ⁊ clausule nihil operantur. per text. in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. ⁊ in. l. si super posses. C. de transac. ⁊ in. c. dilectus de arb. Quos refert ⁊ sequitur Alex. in consi. xxij. viso instar. vol. i. ⁊ consi. lxiij. in causa. volu. iij. ⁊ Dec. in consi. xciij. ⁊ pro tenui vers. confirmatur. vol. j. ⁊ Jas. in. l. postq̄ liti. col. ij. ver. Jtē diligenter. C. de pact. ⁊ in. l. non dubium. col. penul. ver. quarto adde. C. de leg. ⁊ in. l. sub pretextu in fi. C. de transac. ⁊ in. l. certi conditio. §. si numeros. col. vij. ff. si cer. pet. Card. in. c. olim per illū tex. de prescr. ⁊ ibi Fely. in fin. ⁊ ad hoc faciunt que dixi. s. in. vj. q. princip. in quinto effectu.

41 **Secundo** †Quero cōpromissum semel factū ei ex aliqua predictarum cārū expirauit, an possint iterum partes compelli ad compromittendū, dicas ꝙ si statutū mandat simpliciter compromissum fieri debere totiens est faciendū vsq; quo cā ipsa expediatur, ita determinat Bald. in. l. fideic. §. si qs decē. ff. de leg. ij. per illū tex. dicens ꝙ rō statuti q̄ est ꝙ lites finiant vendicat sibi locū vsq; ad expeditionē cāe merito p primū cōpromissuꝫ non est satisfactū statuto. idē Bal. in. l. q̄ p salutē. ff. de iu. iu. in fi. p illū tex. dt ꝙ statutuꝫ dꝫ intelligi đ cōpromisso ꝙ trahit secū suū effectū, nō de eo ex quo non resultat effectus. arg. l. quotiens. ff. q satisd. cog. idē Bal. in. l. velut. §. hec vox. ff. de edē. eandē ponit decisionē, ea rōne q꞉ lex de sui nā dꝫ disponere non solū sup vno casu, sed quotiens opus est vi ea lege, alias lex eēt iperfecta. idē Bal. in cōsil. cclxij. primo videndū vol. v. p hac opinione cōsuluit, ob id, q꞉ tandiu dꝫ cōpromitti donec intentio statuti adimpleat. l. hec qdō. ff. de condi. ⁊ demō. Jas. in. l. pretor ait. §. deinde in fi. ff. de no. ope. nunc. Hoc idē voluit, triplici rōne. Prima adducta ēt p Bald. q꞉ statutū fuit inductū ad tollendas lites inter consanguineos, ne cogant per palatia litigare. l. q̄uis. ff. de arbi. ⁊ sic donec durat rō statuti ꝙ eā sit finita semp durabit dispō ipsius statuti. Secūdo q꞉ statutū hoc, est fauorabile p no. p Bal. ⁊ alios in. l. q se patris. C. vnde lib. respiciatq; pub. vtilitatē. Tertio q꞉ lex semp loquitur. l. ariani. C. de heret. Jdē Jas. sequitur hoc. in. d. l. qui per salutem, ⁊ idē ēt Rom. ⁊ Raph. cu. Alex. in. l. si cū dotem §. i. ff. solu. mat. ⁊ Rom. in. l. pretor ait. §. hoc aūt interdictū. ⁊ Alex. in dicto. §. hec vox. ⁊ Rom. sentit hoc in consilio. ccciiij. in causa proposite, ⁊ Fely. sequit hāc opin. in. c. inouamus. col. iiij. ver. fallit quinto. de treu. ⁊ pace. ⁊ Dec. in. c. sua nobis. col. ij. versi. ⁊ ideo. de appel. Soci in. l. fi. in fine. C. de senten. que p eo, ꝙ inter. ⁊ Hipp. in. l. his qui cum tello. colū. vj. ff. ad legem corne. de sicca. ⁊ in singu. clxxij. habeo nunc.

42 ℭ †Limita premissam cōclusionem non ꝓcedere qñ essemus in compromisso voluntario facto sine impulsu legis, ⁊ sic in dispositione hominis, nā tunc si semel expirauit non possunt partes cōpelli iterum cōpromittere, etiā stante pacto ꝙ đ differentijs teneantur compromittere, vt ꝙ testator disposuerit ꝙ hrdes, vel legatarij insimul teneantur cōpromitere. tunc satisfactū est, si semel est cōpromissum. ita sensit Spec. in titu. de arb. §. excipitur vers. sed quid si loquens de arbitro hñte potestatē a partibus đ ꝓrogando, nā sufficit si semel fiat, ⁊ exꝓsse h determinat bal. i. l. si vt ꝓponis la. j. in fi. C. qbo; ⁊ qñ in. ⁊ i. l. j. q. iiij. C. de his q pe. no. loquēs de ꝯpromisso ex iussu testatoris facto. Et Alex. in. l. si cū dotē. §. j. col. ij. ff. solu. ma. ⁊ in ꝯsi. lxx. Uiso ꝯsi. col. ij. vol. secundo Jas. in. l. duobus. §. si ei qui. ff. de iureiurando, ⁊ in. l. diuortio. §. quod in anno. ff. soluto matrimonio. ⁊ Felyn. in. c. ij. de treug. ⁊ pac. vbi multa dicit i materia. ⁊ Soci. ꝯsi. ccxxi. Uisa diligēter col. j. volu. ij. ⁊ Deci. ꝯsi. xciij. Et p tenui versicu. iij. ℭ In statuto nostro hec oīa cessant cū nisi semel ꝯpellunt ꝯpromittere.

43 ℭ †Tertio q̄ro annullato ꝯpromisso ex causis ṗdictis si arbitri tulerint sniam an postea ptes petere possint annullationē ꝯpromissi. Ful. in ꝯsi. clxix. Seius ⁊ Aurelius dicit ꝙ talis defectus ad arguēdū nullitatē snie, ṗt allegari. l. fi. C. si a nō ꝯpe. iud. ēt ꝙ p statū sit ꝓhibita allegatio nullitatis, vt no. singu. Jo. an. in gl. in cle. i. de seq. pos. ⁊ fruc. ⁊ p Bart. in. l. ij. §. qđ aūt. ff. qui satis. cog. ⁊ in. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi.

DE PROROGATIONE

44 **Prorogatio** †An possit fieri in arbitro, ⁊ p eius cognitione est sciendū progationum
45 dari sex species. †Prima de psona ad psonā. vt in. l. j. ff. đ iud. ⁊ in. c. significasti. de fo. ꝯpe. Scđa de rē ad rem, vt in. l. de qua re. §. i. iūcta gl. ff. de iud. ⁊ in. c. cū olim de offi. deleg. Tertia de tpe ad tps vt in. l. ij. §. sed si iudex. ff. de iud. ⁊ ibi glo. ⁊ in. c. đ causis. de offi. deleg. Quarta de loco ad locū vt i. c. statutū. §. i nullo. de rescrip. lib. vj. ⁊ de his oībus loquit Bar. in. d. l. ij. in ṗn. ff. de iud. ⁊ Soci. in. d. c. significasti. in. iij. colū. Quinta de casu ad casum. vt in. c. cordi. de appel. lib. vj. Sexta de cā ad causaꝫ quā intellige, vt p Abb. in. c. P. ⁊ G. de off. delega. col. iiij. ⁊ seq.
46 ℭ †Circa illud an prorogatio possit fieri in arbitro đ psona eius Dico ꝙ Guil. de cun. in. l. si cū dies. §. si arbiter. ff. de arbi. ⁊ Bal. ⁊ post ipsum in repe. l. ex cōpromisso. col. vij. ff. de arbi. determinat ꝙ nō, q꞉ cū arbiter nō hēat iurisdictionē, sed notionē tm̄. l. ait pretor. ff. de re iudi. iō nō possit fieri, ṗt tn̄ ipsa notio ꝓrogari si mō fiat p exꝓssum ꝯsensuꝫ, ⁊ cū eisdē qualitatibus cū qbus factū ē primū ꝯpromissum. l. labeo. ff. de arbi. alias aūt post tps diceret nouum ꝯpromissum hanc opinionem sequutus est Maria. soc. in. d. c. significasti. col. vij. ver. octauo quera. de fo. ꝯpe. Fely. in. d. P. ⁊ G. col. fi. ver. secundo nota.

ℭ In ṗmissa q̄ne dicas ꝙ q̄uis rō superius adducta, non sit vera in his arbitris statutarijs, cū iurisdōnē hēant, vt volūt oēs doc. in. l. apertissimi. C. de iud. ⁊. c. suspitionis. de offi. delega. ⁊ in. c. ab arbitris. eo. titu. lib. vj. ⁊ dixi. s. in. vj. q. prin. in. ij. qđ. ⁊ eā habent aut ordinariā, aut delegatā ſm diuersas opiniones, vt ibi dixi. Attamen ex alio est dōm ꝙ arbitriuꝫ non ꝓrogat in ista prima specie ꝓgationis, nā anteq̄ eligantur arbitri nullā hñt iurisdictionē, vt si titius fuerit electus inter Petrum ⁊ Gaium si postea voluerit interuenire Antonius non erit prorogata iurisdictio sed erit nouū ꝯpromissuꝫ pp interuentū noue psone

ne ꝑut no. Bar. in. l. q vas. ff. de fur. sine ēt fiat electio arbitroꝝ ꝑ partes, co tunc ꝑ electionē trāsfertur iurisdictio in eos ex voluntate partiū, ꝛ ex vi statuti, vt dixi. s. in. d. q. ij. vj. q. princi. nec ꝑ talē electionē fit ꝓrogatio, cū ꝓrogare sit idē ꝙ augere seu extendere qualitatē seu potentiā rei de qua fit ꝓrogatio, vt est text. in. d. c. P. ꝛ G. de officio delega. ꝛ in. c. significasti. ō foro. cōpe. ꝛ in. l. j. ꝛ. ij. ff. de iud. not. Specu. in titu. de dilatio. §. nunc videam. versi. hec sunt. Sed isti electi nullam habent iurisdictionē iter ptes ꝯpromittētes, nisi tūc demū qn̄ fit electio de eorū ꝑsonis. ergo non fit ꝓrogatio. requirit̄. n. ad ꝓrogationem iud. ꝙ ille sit talis, q actu ꝛ habitu iurisdictionē habeat. d. l. j. ꝛ. ij. ff. de iud. no. Soci. in. d. c. significasti. col. v. vers. quoad
47 quartū de foro ꝯpe. ¶ † De re aūt ad rē, seu de cā ad cām pt fieri ꝓrogatio, nam si cōpromissuꝫ est factū de vna domo pōt ēt partes assentire ꝙ arbitri cognoscant de vna possessione cāporum puta cētū ꝑut. s. dictū ē, cū ō re, ad rē, ꝛ de cā ad cāz fit ꝓrogatio. Idē videmus in ordinario ꝛ delegato per text. in. c. cū olim. de officio dele. ꝛ in. l. de qua re. ꝛ ibi glo. ff. de iud.
48 ¶ † Intellige hoc ꝓcedere qn̄ fit prorogatio ō re, vel cā, que sit ꝯpromissibilis, secus āt si esset res vel cā de qua a principio non posset fieri cōpromissuꝫ, nā tūc nec ꝓrogatio admittet̄, prout in siſi videmus in ordianario ꝑ no. ꝑ bar. in. l. inter ꝯueniētes. ff. ad municipa. ꝛ Abb. in capitulo. si. diligenti de foro competenti ꝛ per Soci. in dicto capitulo significasti. columna. viij. versic. i. igit̄, ꝛ adducit rōnē q: non d3 fieri ꝓrogatio qn̄ cōmittitur aliqd ꝙ sit alterius nāe. vel forme ꝑ gl. sing. in. c. hi q de ꝓben. lib. vi. ꝛ ibi Pet. de anch. ꝛ Bal. in. l. siqs ex cōsensu. C. de episc. aud. cās aūt ꝛ res non aptas cōpromisso posui. s. in. iij. q. ꝑn. ꝑ totū.
49 ¶ † De tpe ad tps fit ꝓrogatio in arbitro queadmodū ꝛ in delegato, vt in. c. de cāis de off. deleg. ꝛ in particulari de arbitro ponit Bal. in. l. si cū dies. §. si arbiter. ff. de arb. in delegato vero clarū ē ꝓrogationeꝫ fieri, vt ꝑ Soc. in. d. c. significasti. col. vj. versi. quinto qro, sed in ordinario difficultas est, vt ꝑ Soci. qui multas rōnes adducit in. d. vers. quinto quero.
50 ¶ † Intellige ꝑdictam ꝓrogationē vt fieri possit ēt vltimo tpis momento vt ꝑ Bal. in. d. c. de causis ꝑ tex. in. l. iij. in. l. qd̄ certatim. C. de post. ber. insti. quē sequit̄ Fely. in. d. c. de causis col. ij. versi. ij. declaratio. ¶ Limitari tn̄ vr̄ hoc ꝑ Bal in. l. si a te. C. de pact. in. emp. ꝛ vend. vt non ꝓcedat qn̄ in illo momento tpis ꝙ superest, actus ꝓrogationis fieri non posset quē refert ꝛ sequit̄ Dei. in. d. c. de causis. col. iij. vers. ꝛ predicta. ¶ Sed aduerte ꝙ Bal. in. d. l. si a te, non ita simpliciter transit vt videt̄ referre Dec. q vult qd̄ qn̄ sumus in termino legis ēt ꝙ vltimo momento non possit fieri, attamē factū valet, vnde cū in casu statuti nostri fiat ꝓrogatio termini dati a lege, merito ōdm est, cā valere, dat̄. n. terminus sexaginta dierū ad expediendū per arbitros, qui terminus prorogari potest per partes vt iam dictum est. ex quo est terminus legis, ꝛ sic ꝓrogabilis.
51 ¶ † Intellige etiam predictam prorogationem fieri debere pro tpe ꝑ quo eodem factū est primū cōpromissuꝫ, vt si cōpromissuꝫ, sit ad mensem non possit fieri ad sex, vel ad annū, vel ad vitam
52 vt dicam. j. in prox. q. seq. ver. infero ex hoc. ¶ † De loco ad locū fit ꝓrogatio in arbitro ꝛ voluit Bal. in. l. si cū dies. §. si arbiter. ff. de arb. ꝑ tex. in. l. quero. ff. de solu. ꝛ sentit Spec. in tit. de arb. §. sequit̄. col. xviij. ver. ō loco. ¶ Intellige ꝑmissa vt habeāt locū, qn̄ facta sunt cū eisdē qlitatibus cū qbus factū est primum
53 ꝯpromissuꝫ vt dixi. s. in prin. huius. q. † Predicta ēt ꝓcedūt qn̄ facta est prorogatio simpliciter, nā tūc d̄r facta cū oibus qualitatibus, ꝛ ꝯdōnibus, cū qbus est factū primū cōpromissum vt in siſi determinat Bart. i. l. i. §. ꝛ post operis. ff. de no. op. nun. bal. in. l. acceptā i. xvij. q. C. de vsu. ꝛ in. l. vnica i. x. q. C. ō his q̄ pen. nom. Alexā. Paul. de cast. Jas. Dec. in. l. lecta. ff. si cer. pe. ꝛ alij de qbus. s. in princi. huius. q. nā si facta est ꝓrogatio primi termini hani, intelligitur cū oibus qualitatibus, ꝛ conditionib9 cū qbus factus est primus terminus, hoc idē ēt voluit Jmol. in consi. xj. in casu premisso. ꝛ Dec. in consilio. cccxciij. pro vera resolutione. vol. iij. si. n. aliquid adiungitur qd̄ respiciat substantialia conuentionis, vel diminuitur, tunc est nouum compromissum, vt per Domi. de sanc. Gemi. ꝛ Fran. post glo. in. d. c. hi. qui de preb. lib. vj. Bal. in. l. pen. ff. de excus. tut. ꝛ in. l. si constante. ff. de don. an. nup. ꝛ in. l. penul. §. si vxor. ff. sol. mat. ꝛ Ange. in. l. quod si manente. ff. de prec. quos refert ꝛ sequit̄ Corne. in consilio. ccxxv. de pluribus queritur colū. a tertia. vers. quādo. volu. secundo.
54 ¶ † Infero ex hoc ad id quod dicit Bald. in. c. fi. col. v. ver. vt vnum scias de consuet. quod prorogatio est preexistentis termini ampliatio, ꝛ si primus terminus fuit ad mensem, non potest fieri ꝓrogatio ad vitā, q: ꝓrogatio d3 esse eiusdē forme, ꝛ nature, per dictam gl. in. d. c. hi qui idem sensit in. c. presentia. col. ij. vers. sed nunquid. de test. ꝛ in. c. tua nobis. in fine de appella. quod etiam voluit Fely. in. c. de causis col. ij. vers. secundo limita. de offi. deleg. ꝛ dicit Lanfran. in ti. de arbi. in. j. q. prin. in verbo prorogatio post Bal. in quodā suo cōsi. qd̄ ꝓgatio debet esse eiusdē termini, cuius erat primuꝫ, ꝛ sequitur Hipp. in sing. iij. ¶ Hoc aūt non ita passim admittendum est, sed ita demum qn̄ ꝓrogatio diminuitur, vel auget̄ in aliqua substantiali qualitate. secus autem si alteratio sit in qualitate non substantiali vt puta si compromissum est de vno loco, ꝛ ꝓrogatio fiat de alio loco. Ista qualitas loci non alterat dispositionē, ita determinat Deci. post Bal. ibi per eum allegatum in. d. c. de causis col. quarta. vers. ꝛ hoc verū, ꝛ sensit Corne. in dicto ꝯsil. ccxxv. colū. iij. versicu. limitant.
55 ¶ † Prorogationem tunc demum dicas induci in oibus. s. positis casibus ꝑm Fely. in. d. c. cū causis. col. j. ver. dicunt. de offic. dele. qn̄ ptes dicūt ꝓgamus nō aūt eligimus. alleg. Jmo. in. c. fi. de ꝑci. allegantem tex. ꝑm eū in. l. si cū dies. ff. de arb. vbi ꝑm ipsuꝫ. si ꝑmo cōpromisso durāte ptes dicūt cōpromittimus in Titiū, dicet̄ nouū cōpromissum, secus si dictū sit ꝓgamus. ¶ Aduerte qd̄ puto decisionem hāc non esse verā, q: Jmo. in. d. c. fi. hoc non dicit. nec tex. in. d. l. si cū dies. probat, q: ꝑm vnū intellectū gl. interpᵃt̄ in refectione ꝯpromissi iā finiti, ꝛ ꝑm aliū intellectū prout ibi per glo. intelligit̄ in casu qn̄ partes dixerūt compromittimus, nā tūc d̄r vnum ꝛ idem cum primo, si mō primum non sit finitum. Et sic glo. ibi innuit totum contrarium, ꝙ si licet ius non ꝯsistat in prolatione verboꝝ, sed in eo an sit finitum primum compromissum vel non.
¶ Preterea eā decisionem puto non verā ex alio, nā verba interpretant̄ ꝑm subiectā materiam, ꝛ naturā rei ꝯtus qui gerit̄, non autē ꝑm ꝙ nude proferuntur. l. si vno. ꝛ ibi Bar. ff. locati. l. si ita stipulatus. ff. de vsuris. ꝛ. l. si insulā. ff. de prescript. verb. ex quibus iuribus ita ꝯcludit Alex. in consi. v. puto de iure. volu. iiij. nā ꝑm eū verba accipiuntur ꝑm subiectam materiam etiam improprīando, quamuis essemus in materia in qua debet fieri stricta interpretatio, quod sequitur Deci. in consi. cclxxxviij. verba landi. colum. ij. vol. ij. qd̄ magis in casu nr̄o locū habere d3 cū simus in ꝯctu in quo plene interpretatio est facienda. c. cum dilecti de dona. iter vir. ꝛ vxo. vn̄ dicimus ꝙ in ꝯctibus magis debemus attēdere mentē, q̄ verba text. est in. l. fi. ꝛ ibi no. bal. C. q res pig. obli. po gl. in. l. blāditus. ff. de fide. nō eniꝫ intētio verbis, sed verba intentiōi inseruiūt ꝛ intelligētia. ꝛ. c. in his ō verb. signi. ꝛ. c. humane. xxxij. q. v. ꝛ. c. sedulo. xxxviij. dist. not. Alex. Jas. Deci. ꝛ alij scriben. post bar. in. l. si tibi pecuniaꝫ. ff. si cer. pe. ꝛ ꝑdicta adeo sunt vera, vt Bar. in sua dispu. incipiē. publicanus d̄t ꝙ verbū emo interpᵃt̄ ꝑ ꝯduco, alleg. tex. in. l. hi q. C. loca. ꝛ in. l. ea lege. §. locaui. ff. locati. ꝛ. l. quotiēs. §. fi. ff. de publi. ꝛ in. l. veteres cū. l. sequen. ff. de actio. emp. ꝛ eodē mō ꝑm ipsuꝫ verbū ꝑciū ponit̄ ꝑ mercede ꝑ tex. in. d. §. locaui. ꝛ i. l. insulā. §. q edē. ff. eo. ꝛ dictū hoc Bar. refert ꝛ sequit̄ Alexā. in ꝯsi. cviij. ꝑspectis. col. ij. volu. iij. ꝛ Soci. in ꝯsil. lxxxviij. ꝯsilijs nostris. col. ij. volu. i. vbi d̄t ꝙ bar. cōiter doc. sequunt̄, ꝛ ista ē magis cōis opinio Hinc dicebat Bal. in. l. ij. C. ꝯmoda. ꝙ verbū ꝯmodū ponitur ꝑ precario ꝛ in. l. i. C. de rer. ꝑmu. verbū vēdidit ponit̄ ꝑ ꝑmutauit. ꝛ dicit Abb. i. c. ij. de sta. mona. col. ij. ꝙ si ꝑfitens dixerit reseruo mihi ꝓprietatē talis rei exponit̄. i. vsum. Et d̄t Card. in ꝯsi. xvij. auctoritas, ꝙ si monialis in testō dicat relinquo Titio ꝓprietatē talis rei exponit̄. i. vsum. ꝛ sequitur Felyn. in cap. intantum. de simo. si itaq; hoc verum est, ꝙ ꝑm subiectā materiā verba interpretant̄, ꝛ recipiunt dectōnem necessario dicē. ē ꝙ ꝛ si i ꝓrogatione q̄ fit ꝑ partes dictū fuerit ꝯpromittimus nil minus tale verbū interpᵃtari d3 ꝓrogamus, q: inter ptes agit̄ de ꝓrogando, nō aūt de ꝯpromittendo de nouo cū. j. tps ꝯpromissi ꝯctū ineāt, ꝛ sic ꝓrogent, queadmodū in simili, si dictū sit ꝓgamus ad h̄ vt actus valeat iterpᵃt̄ ꝯpromittimus, vt voluit Alex. in. l. legata inutiliter. col. ij. ver. alia insup ff. ō le. i. ¶ † Predicta oia ēt itelligas ꝓcedere qn̄ ꝓrogatio fit
56 j. tps ꝯpromissi secus aūt est si lapso tpe ꝯpromissi ꝓgaret̄ nā tūc diceret̄ nouū ꝯpromissuꝫ, no. Fely. i. d. c. P. ꝛ G. col. fi. de offi. deleg. ꝛ in. c. de causis co. ti. per tex. in. l. sed ꝛ si manente. ff. de prec. ꝛ in. l. bonoꝝ. ff. rem rat. ha. ꝛ per Bart. in. l. iiij. in prin. ff. de dā. infe. cum alijs per eum ibi adductis. ꝛ Dec. in. c. de causis. col. ij. vbi multa accumulat.
57 ¶ † Idē dicas si in prorogatione facta. j. tēpus ꝯpromissi dictū

fit prorogatus ad tps tale, finito isto, nā tunc non tȝ prorogatio q2 relatio est facta ad tps inhabile, no. Bal. in. d. c. de causis, & ibi Fely. in. ij. col. vers. quarta declaratio.

58 ¶ † Stantibus pmissis quero est factū cōpromissuȝ, & iuratum de non ꝯueniendo ex post .J. terminū cōpromissi facta est proga tio, cū eisdē qualitatibus, vt in primo, sed non fuit iuratū, an in ista prorogatione intelligat esse facta repetitio iuramenti. Bal. in. c. venerabilē col. iij. vers. pone platus de electi. in fi. determi nat eā. q. si prelatus pmisit cū iuro .J. mensem soluere & facta sit prorogatio illius termini ad aliū mensē, q si non seruauerit effici tur piurus, motus p tex. in. l. celsus. §. idē ait. ff. de arb. Itē quia bñficiū prorogationis, q secutus non est, sed potius cōtempsit non dȝ ei pdesse. l. talis scriptura. de leg. j. Itē q2 prorogatio vr̄ es se facta cū eisdē modis. & eisdē qualitatibus arg. in. l. q ad certū. ff. locati. & cū eisdē penis. l. cū stipulatus sim mihi a pculo. ff. de ver. ob. & non dr̄ pprie prorogatio vbi forma est mutata no. in. c. bi q d pb. lib. vj. & sic ibi Bal. determinat q efficit periurus ꝯue niens, & iurm durat in prorogatiōe. Idē voluit Jas. in. l. lecta col. vij. ver. ij. principaliter. ff. si cer. pet. ſȝ dicit q similitudo & pena data p Bal. nō militat q2 i pena vertit piudiciū aie pecuniariū l iuro piudiciū q cunctis rebus pferf. l. sancim9. C. d sac. san. ecc. ex quo eēt arguere d miori ad mai9. ¶ Hoc vr̄ idē sensisse. Cur. in. d. l. lecta i. ij. col. ver. circa secūdā dicēs q pcedēs decisio vr̄ piculosa p eā rōnē q videat facta repetitio cū eisdē qlitatibus, & q2 iurm regrit actualē pstatiōnē. c. pen. d iureiu. ſȝ ex alio pōt sustineri ſm ipsuȝ q2 ille q pmittit soluere .J. annū duo pmittit. s. se soluturū & .J. annū. l. celsus. §. ſȝ ipse. ff. d arb. ergo lȝ illud d sol uendo .J. annū fuerit sublatum p nouā dilatiōnē remanet tñ pro missio iurata de soluendo tpe debito, & hoc mō iurm solo verbo non repetitur, sed primo effectualis prestatio reddit periurum. ¶ Contrariū q non sit repetitū iuramentū in cā de quo querit tenuit in particulari Bal. in cōsil. cccclxxxvj. Queritur si factū fuit cōpromissum. vol. j. dicens q & si facta sit prorogatio cōpro missi iurati facta prius narratione contentorum in primo com promisso, sed nō specialiter de iuramēto nisi adiuncto verbo &c. attamen non intelligitur esse repetitum. & hoc. per text. in. d. c pen. de iu. iur. itē q2 iurare non intellecta, nec visa est quid stul tū arg. in. l. cū hi. ff. de transac. ideo non presumēdū ſm Hostiē. arg. l. si ita. ff. de auro & ar. leg. & l. qui rome. §. duo fratres. ff. de ver. obli. item q2 iurare est quid odiosum ergo nō extēdibile cū ēt sit periculosum ſm Jo. an. itē q2 aut loquimur ꝙtuȝ ad veri tatē terminorū siue forme, & non est idē ꝯpromissum nā qñ aliqd addit vel detrahit est qd nouū. l. ius ciuile. ff. de iu. & iu. l. cū plu res. §. lege dicta. ff. loca. Aut loquimur quantū ad interpretatio nē & fictionē extēsiuā tūc ē idē, q2 hēbat hāc aptitudinē proroga tionis a principio, & ideo lȝ pena pecuniaria itelligat repetita vt no. in. l. cum stipulatus sim mihi a pculo. ff. de verbo. obli. & per Inno. i n. c. preterea de appel. tñ secus in pena periurij, que est pe riculosa, & maior qualibet pecuniaria, item q2 rōne prorogatio nis intelligit esse vnū & idem, qñ vtrunq est eiusdem forme & natu re secus si sunt diuerse no. in. d. c. hi q de preb. lib. vj. sed hec pro rogatio non fuit eiusdē forme, q2 nō fuit iurata, iō nec dȝ interpre tari vnū & idē compromissum, & cū non sit expressa pena periurij, ideo haberi dȝ p omissa. l. quesitum. §. idem rñdit. ff. de fund. inst. ¶ Non obst. ſm eū hec dictio, ex, q2 includit naturalia & consue ta apud discretos, sed iurare sup futuris & nō visis, non est, de con suetudine viroꝝ prudentum, nec de natura cōpromissi, immo con tra eius naturā auc. decernimus. C. de arbi. & ēt q ea q fiunt ꝯ na turā nō itelligunt repetita, & ex his ꝯcludit Bal. iurm nō repeti. ¶ Hanc ꝯclu. sequit Dec. in. d. l. lecta. col. iiij. ver. cir. ſm ꝙuis alleget Bal. i. d. ꝯsi. sed corrupte in nu. & i lib. ea potissimū rōne q2 peculiaris natura iurī est vt hēat locū in termino super quo in terponit, vñ cū fuerit interpositū sup termino nō vr̄ trahi ad ter minum prorogantē de quo non fuit cogitatū tpe iurī. Soci. in cōsi. xcix. serenissimus rex. col. ij. ver. ꝯnimo volu. iij. tȝ istaȝ sniam, ea rōne q2 iurm requirit formalē expressionem hoc aūt esset extende re de tempore ad tempus, q non potest respectu iuramēti, vt no. per Bar. in. l. si his qui pro emptore in materia fictionis transla tiue. ff. de vsucap. licet enim prorogatus, & prorogatum dicatur iu ris fictione vnum compromissum, tamen respectu tpis prorogati propter diuersitatē principij, & tpis à quo vere dicitur nouum cō promissum, sed ficte idem ꝯpromissum per extensionem. no. Cyn. in. l. si cū dies in prin. ff. de arbi. quē refert & sequit Bal. in. c. j. de iud. igit non pōt dici iuramētū nisi per viam extensionis, & fictio nis, quod fieri non potest. Sed aduerte ad istam rationem So cin. quia non videtur satis tuta, nam iuramentum intelligitur in

casu ficto qñ subest causa large intelligē. & non tendit in aliquā lesionē illius cui fuit prestitū. ita no. Abb. per illū tex. in. c. ex parte el. ij. de cleri. non resi. vnde cū cōpromissa inter coniunctos sint fauorabilia. vt dixi. s. in qōne. ij. j. qōnis princi. ergo in illis fieri dȝ extensio. ¶ Ego in premissis id existimo, q opinio hec Bal. sit vera, p prorogationē non iterari iurm, nec effici periu rum qui ꝯuenit, & q Bald. etiā in primo casu de ꝯstitutione de biti recte sentiat, nā qñ qs cōpromittit, & iurat de non ꝯuenien do. & apponit terminū intelligit se obligasse sub ista ꝯditione si .J. illud tempus fuit cā indicata, adeo q finito illo termino iurm non perdurat. & obligatio iurata finitur, cum cesset ꝯditio adie cta de certo tpe. Et si postea nōdum finito termino cōpromissi fiat prorogatio non est dubiuȝ q respectu tēporis est nouū cōpro missum, vt determinat Bal. in. l. si cū dies. ff. de arbit. ea rōne q2 forma est mutata respectu tēporis, vnde cessat ꝯditio adiecta prim tēpori, & seruando sub iuramēto si .J. illud fuerit expedituȝ vt in simili est tex. in. l. itē querit. §. q impleto. ff. loca. & Bar. in. l. lucius. §. paulus. ff. de admi. tuto. in eo qui assumpsit custodiaȝ castri .J. sex menses. & dedit fideiussores, q finitis dictis sex men sibus si remaneat ad custodiaȝ fideiussores non tenentur. Eo maxime q2 prorogatur cōpromissum in sua potentia, & vt est de sui natura, non aūt prout excedens. Secus aūt est si quis pro miserit, & iurauerit, & apposuerit tēpus ad soluendū, nā si fiat p rogatio adhuc est obligatus sub eodem iuramento, cum a prin cipio obligatio sit pfecta de soluendo sub pena periurij, & si po stea dētur plures termini ad soluendum semp tñ remanet obli gatio firma que est iurata. Et ita pōt intelligi q dixit Bal. in. d. c. venerabilem. & ceteri post ipsum. Aliud vero est in cōpro misso qd non hȝ pfectionē suā a principio, cum dependeat a vo luntate arbitrorū, & hēat effectū tūc demū qñ fuerit iudicatū .J. illud tps adiectū. ex quo tps postea additū non dȝ opari id q vr̄ inductū in primo casu, cū ad oīa sint diuersa. put ēt dicā in

59 seq. q. ¶ † Limita pmissa non pcedere qñ partes in cōpromis so ꝯuenerūt d prorogando. nā tūc q2 fuit cogitatū d iuro in gene re intelligit esse facta repetitio. ita intelligit Bal. in dicto consi lio. & sequitur Deci. in. d. l. lecta. & idem Bal. hoc determinat in. l. si cū dies in prin. ff. d arbi. ea rōne q2 est vna & eadē iurisdi ctio, quod ēt voluit Albe. in. l. labeo. ff. de arbi. post Petr. ibi

60 ¶ † Juxta pmissa qro factū fuit ꝯpromissuȝ & datus ē fideiussor de soluēdo oēm ꝯdēnationē, & appositū est tps, vel ſm formam nři statuti hȝ tps. lx. dierū, & illud fuit prorogatū p ptes sine in teruētu fideiussoris, an intelligat obligatus fideiussor, quēadmo dum videmus in ꝯctu in quo fit datus fideiussor, & assignatus sit terminus ad soluēdū, nā si postea proroget terminus adhuc rema net obligatus, & h si simplr factus sit fideiussor no. Hosti. Abb. & alij cōiter doc. in. c. ꝯstitutus. de fideiusso. Bal. Ang. in. l. si vnus. §. si enim reo. ff. de pac. Jas. & Deci. post eum in. l. lecta. ff. si cer. pe. ¶ Decius in consil. xciij. p tenui determinat hāc qō nē dicēs fideiussorē non remanere obligatū cū id qd. s. dictū est, q cōpromissum prorogatū sit idem tñ respectu tertij prorogatio in ducit nouū ꝯpromissuȝ no. Bal. in. l. si cū hermes. C. loca. itē q2 fideiussor obligat per stipulationē. l. blanditus C. de fideiuss. & i obligatione fideiussoris stricte pcedit. Itē q2 sufficit semel cō promissum esse factum in his que pendent a dispositione hōis, vt p Bal. in. l. j. C. de his q pe. no. & dixi. s. in pnc. huius ptis in trac. de annullatione in fi. qd idē est, & in statuto nřo, q nō astrin git, nisi semel ꝯpromittere, vñ semel facto ꝯpromisso, si fiat pro gatio ē nouū quo ad fideiussorē. Itē q2 tēpus illud appositū cō promisso respicit finē obligationis compromittentium, q2 si lau dum nō feratur .J. illud tempus nō obligat partes. l. si cū dies. §. si intra. ff. de arb. sed qñ terminus respicit finē obligationis, & da tus sit fideiussor facta prorogatione termini, fideiussor liberat. l. itē querit. §. qui impleto. ff. loc. noua enim prorogatio nō nocet fi deiussori. l. fi. ff. de pac. item q2 renūciatio facta in cōpromisso hȝ locū secuto laudo no. Bal. in. l. si diuersa. C. de trans. sed fideiu ssor promittit, si ex eo ꝯpromisso laudū sequat, nec resistunt supe rius adducta in ꝯrium q2 tēpus est appositū exactioni, secus est in ꝯpromo in quo tēpus apponit obligationi inducende, & sic concludit ibi Dec. fideiussorem non remanere obligatuȝ. q idem videtur determinasse Bald. in lege si cum dies in prin. ff. de arb. dicēs q in veritate sunt duo compromissa. & Albe. in. l. labeo. ff. eo. de arbit. concludentes fideiussorem non teneri si eo inscio fuit facta prorogatio, quod idem determinat Paul. de cast. & Alex. in. l. dies cautioni in prin. ff. de dam. infec. etiaȝ q fuisset dictum de prorogando ſm Paul. de cast.

61 ¶ † Quero insuper an prorogatio facta super cōpromisso inualli do teneat

do teneat. Bald. in. l. legata inutiliter. ff. de legatis. j. p illum tex. determinat. q non ea rone qr si non valet principale nō pōt pro rogari cū non valeat id q ei adiungitur. l. cū vnus post princi. ff. de bon. anc. iud. pos. Hoc idē voluit Paul. de cast. ibi q dicit qd hoc dictū Bal. semp est mēti tenendū. Jmol. Flor. de san. pe. Ang. de p. Lanz. Bec. secuti sunt oēs hanc sniam. in. d. l. legata inutiliter. ¶ Cōtrariū q teneat ponit Raph. Ful. in. d. l. legata inutili. motus qr progatio tendit ad augumentum, non aūt ad diminutionē. ille aūt tex. in. l. legata tendebat ad diminutionē, & sic non facit in ppositum. Preterea rō illius legis fm oēs doc. est qr testator fecerat legata vtilia & inutilia. iō verba generalia illius legis referunt ad legata vtilia tm, q secus est i casu de quo agit in quo cessat illa rō cū progatio non poterat referri nisi ad vnicū actū de necessitate q est inutilis. iō in eo dz valere relatio, Cū et verba progationis in terminis illius legis nō erāt apta ad ɔfirmationē, sed tm ad progationē dici. Alex. in d. l. legata, sequit hanc opin. & rōnem addit, qr si cōpromissū fuit validū, & expirauit tēpore, & sic ad nihilū est redactū, & partes dicunt postea prorogamus tale cōpromissū. lz non dicatur ppie progatio, qr primum tēpus non durat, tn verba hec progamus iproprīant, & exponunt de nouo facimus. ad hoc vt act⁹ valeat p no. p Jmol. Rom. in. l. iij. in prin. ff. de dā. insec. & bal. in. l. titio centū. ff. de leg. ij. & in. l. iij. in fi. C. de temp. appel. aret. in d. l. legata inutiliter sequit hanc opin. ea potissimū rōne, qr prorogātes cōpromissum vr animū habere permanendi in compromisso prius facto. d. l. iij. in prin. ff. de dā. insec. sed animus adhibitus ad ɔtinuādū inducit ius de nouo. si apparet q qs volebat cōtinuare illud ex quo non erat causatum in esse iur. bar. & cōiter oēs in. l. iij. in prin. ff. de acqui. pos. ergo illi qui progando intendūt continuare cōpromissum si illud non erat in esse, qr erat nullū. videnk velle de nouo facere p tex. in. l. si qs mihi bona. §. sed qd si mandauit. ff. de acq. here. ratificatio facta de bonorū pos. petita inducit nouū mandatū ad adeundū, q est mirabile fm ipsum, qr infirmatio poterat habere effectum respectu actus de preterito, & tn operatur nouū ius. id est nouū mandatum quo ad adeundū. Jas. in. d. l. legata simpliciter sequit hanc sniam. ¶ Opinionē Bal. magis iuri consonā existimo. q si cōpromissum est inualidū & prorogatio sit nulla si accipimus progatione in sui pprietate vt loquit Bal. non aūt q ex ea inducat nouum cōpromissū. de natura n prorogationis est vt fiat cum eisdē qualitatibus & conditionibus cū qbus factū est primū compromissū vt est gl. in. c. bi qui de pb. lib. vj. & ibi oēs doct. imo si est aliquid addiū efficitur nouū cōpromissum, nō aūt diceret prorogatū, si mō est substātiale vt in casu presenti, in quo cōpromissū erat inutile, vel respectu forme nō seruate, vel cuiuslibet alterius insubstantialis, ita determinat Bald. in. l. pen. ff. de excusa. tut. & oēs doc. in. d. c. bi qui, & alij relati supra in hac qō. in vers. & predicta procedunt. si ita additur qualitas validitatis que est substantialis, non dicetur prorogatum.

¶ Preterea prorogare est augere, seu extendere qualitatē seu potentiā rei de qua fit progatio. tex. est in. c. P. & G. de offi. deleg. & in. l. j. & ij. de iud. §. in princi. huius qōnis. i. ver. dicas. si ita inquit nulla est qualitas seu potentia cōpromissi, cum inualidū sit, ergo non est dom q fiat aliqua prorogatio, cū et vt dicit Bal. in. c. quintauallis. col. xj. de iure iurando. q non est, progari non pōt. l. cū stipulatus sim mihi. ff. de verb. obli. & c. significantibus. de officio delegati. ¶ Preterea prorogatio non dz fieri, nisi sit facta. J. tempus cōpromissi p not. p Bart. in. l. iij. ff. de dā. infec. imo si dictū sit prorogamus p mēsem finito isto non valet, qr reductū est ad tempus inhabile, vt per Bald. in. c. de causis. de officio deleg. Et dixi. §. in hac qōne, in ver. dia, sed sic est qd progatio non pōt dici facta. J. tēpus cōpromissi, qr nullo tēpore fuit, cū esset inualidū, merito nō est dom progationē interuenisse. ¶ Preterea dicit Bal. in. l. emilius. col. vj. versic. not. quinto. ff. de mino. q progatio est termini labentis, & nondū lapsi extensio, & prorogatum tēpus censetur vnū, & idē tempus, nec reputat quid diuersū. l. sed si manente. ff. de precibus. & post tēpus non hz locū prorogatio, qr tempus absorū non pōt prorogari, inferens ad gabellā vt ibi, sed hic nullum est tēpus ergo.

¶ Non obstant adducta in ɔriū dum deducitur text. in. d. l. legata inutiliter. q illud ibi esset ad diminutionē, hic aūt ad augumentū, qr ibi Ange. de perig. rndet qd ɔnis tex. aliud decidat tn mentio & rō iurisɔsulti ibi volentis, qd prorogare non intendat cōfirmare satis demonstrat. l. illā facere ad decisionē Bal. qui assumit fundamentum a ratione legis. ¶ Non obstant rōnes Alex. & Areti. qr non faciunt ad materiam, nā aliud est p ut iā dixi, qd cōpromissū fiat de nouo, qr si partes volūt, & concurrūt habilia ad inducēdū. illud dici poterit cōpromissum fieri p adducta p Soci. sed secus est si volumus dicere q fiat prorogatio vera, & fm suā naturā pnt intelligit Bal. Et tunc aliud ē dom, & predicte rōnes non resistunt, qr loquunt qn cōpromissū fit de nouo non qn prorogatur, & sic sunt extra terminos qōnis nostre. 62 ¶ Jnfero ex. h. d. Alex. Areti. & aliorū ɔnis improbent in casu predicto, q si cōpromissū est finitū, vel est inualidū. Et partes dixerint prorogamus cōpromissum, & in eo casu cōcurrant habilia ad cōpromittendū, & voluntas partium, tunc partes dicūtur de nouo cōpromittere, & validā est illa cōuentio ita sensit Bal. in. l. i. C. de tēpo. appel. dicens qd lapso termino assignato p iudicē si dixerit prorogamus valet, qr & si non subsit terminus, tn subest litis materia. Jdez dici debet in casu de quo agit, q si nō subsit tēpus prorogabile, adest saltē litis materia. Hoc idē voluit Roma. in. l. ij. col. xxxiiij. versi. vltimo quero. ff. e re iudicat. & in consil. ccccxliij. quo ad primū in fine. Et decidit hoc Jmol. in. l. tertia, in principio. ff. de dāno infecto. & in. l. titio centū. ff. de legatis. ij. & sentiunt omnes de quibus supra. Et ex his dico cessare dificultatem, quam fecit Natan. in clemen. sepe. in principio colum. lxviij. vbi disputat hanc questionem an talis prorogatio finito termino valeat, & tandem concludere videtur, quod valeat, quod verum existimo. vt iam dixi, vt valeat vt quid nouum, non autem vt quid prorogatum.

SEPTIMA QVAESTIO FINIT

Octaua questio de ordine procedendi, & decidendi.

¶ Ualido existente cōpromisso, trāslataqz in arbitros iurisdictione, & eorum electione partium assensu communita, voluntateqz per electos acceptato, hi arbitri formam a statuto traditam necessario sequi debent, & qr alia a statutis non expressa, nec ordinata ex iuris cōis dispositiōe reguntur in pcedendo, & arbitrium expediendo, ideo de ordine procedendi, & decidendi per infrascriptas questiones videbimus.

SVMMARIVM

1 Quomodo arbitri debeant procedere in causa & processu inter partes compromittentes, & quid debeant seruare.
2 Citatio est quid primum in procedendo.
3 Citare an possit arbiter p nuntiū, vel admonere ipsemet ptes.
4 Nūciū an possit eligere ipsi arbitri, vel vti possint illis supioz.
5 Locus citationis quis esse debeat.
6 Duo patauini fecerūt ɔpromissum in alia ciuitate in arbitrum patauinum, an locus citationis erit padue.
7 Ex tribus arbitris, an vnus solus possit ɔmittere citationem.
8 Libellus an debeat porrigi coram arbitro, seu petitio.
9 Quid differat libellus a petitione.
10 Actio an debeat proponi coram arbitro.
11 Litis contestatio an requiratur coram his arbitris.
12 Juramentum calumnie an dari debeat per hos arbitros.
13 Testes an citari & ɔpelli possint p hos arbitros ad testificādū. Testiū examinatio cōmitti pōt p arbitrū iudici alterius loci.
14 Testis an possit puniri si falsum deposuit corā arbitro voluntario habente iurisdictionem seu imperium.
15 Partes an conuenire possint q pcedatur sine scriptis.
16 Testis an coram arbitro debeat iurare die feriato, & iuris ordine non seruato.
17 Testibus non reddentibus causam, vel malam causam an arbiter credere debeat.
18 Juramentum necessarium arbiter an deferat.
19 Juramentum iudiciale an deferat arbiter.
20 Publicatio processus an fieri debeat per arbitrum.
21 Conclusio in causa an coram arbitro fiat.
22 Sportulas an arbiter debeat habere.
23 Jnterlocutoriā sniā an pferat arbiter, & q dicat iterlocutoria.
24 Acta facta coram his arbitris, & testes examinati causa remissa ad ordinarium an pbent inter easdem personas.
25 Arbitrorum depositio de gestis a se, vel coram se, an probet, & quomodo, & in quibus causis probet.

26 Quid si deponit partibus volentibus.
27 Pactum factũ a partibus, qđ stent dicto vnius, an valeat.
28 Quid si dictum est, de stando dicto ⁊ persone.
29 Quid si post approbationem factam de dicto, ⁊ persona, velit altera partium probare contrarium.
30 Quid si partes consentiunt stare dicto testis de his de quibus eorum confessio non preiudicat ipsis.
31 Quid si altera pars non vult stare dicto arbitri, ⁊ ipse attestať coram se pendente iudicio.
32 Quid si pendet iudicium coram alio iudice causa non iudicata, an possit esse testis.
33 Quid si causa pendet coram alio in appellatione, an possit esse testis arbiter.
34 An eo casu probet.
35 Unus solus testis quando probet, ⁊ sic quando arbiter solus. ⁊ prosseneta, ac similes probent.

1 PRocedent †Arbitri statuti verba apprehendendo dicentia eos debere procedere sola, pura, mera veritate inspecta, quibuscunqȝ diebus horis, ⁊ locis de iure, de facto, vt ipsius melius ⁊ equius videbitur procedere. Hec statutum.

¶ Hi arbitri sine solennitatibus iuris ciuilis ⁊ positiui procedent ob illa verba sola, pura, mera veritate inspecta, plus. n. operanť, ꝙ illa vba summarie, de plano, sine strepitu, ⁊ figura iudicij. vt no. in clemē. sepe. de verbo. significatio. ⁊ dixi. s̄. in. j. qōne princip. in verbo sola, pura. omittent solennitates iuris. si mō ius alterius non tollatur, aut ledatur, ꝯ͂ naturalem equitatē quā semper sequi debent potius ꝙ rigorē. Et hoc est quod etiā volunt verba illa statuti, de facto, vt not. Bart. in extrauagan. ad reprimen. in verbo videbitur. Et dixi. s̄. in ea, q. i. in verbo de facto. Nec debent inspicere apices iuris, q veritatē negotij nō tangunt, no. Bar. in. l. si fideiussor. §. quedā. ff. mādа. Et dixi. s̄. i eadem qōne. i. in verbo equius, ⁊ ad arbitriũ boni viri debent semp intueri. ⁊ hoc est quod vult verbũ videbiť appositũ in statuto p tex. in. l. continus. §. cum ita. ff. de verb. obli. ⁊ dixi. s̄. in eadem qōne prima. in verbo videbitur. ¶ Quamuis si attendimus iuris cōmunis dispositionē arbiter dȝ procedere, vt iudex no. glo. in. l. i. ⁊ ibi Bal. ⁊ Roma. ff. de arbi. ⁊ Inno. in. c. quintauallis. de iure iuran. Itē seruare dȝ dispōnē. c. qm̄ ꝯ͂. de pbatio. per plura que adducit Baptista de sancto blasio in tracta. de arbit. ⁊ arbit. q. lxviij. eo maxime, quia text. ille loquiť in iudice tam ordinario, ꝙ extraordinario, qđ magis facit ad casũ de quo agitur q᷑ arbitri isti habent iurisdictionem ordinariam per not. in. c. suspitionis. de officio delega. ⁊ in. l. apertissimi. C. de iud. ⁊ dixi. s̄. in. vj. q. princi. in princi. Attamen non recedent a verbis statuti cũ de iure habeant pcedere, ⁊ istud referať ad statuta ciuitatis, in qua agitur interpretādo verbũ illud ƀm alia statuta, vt dixi. s̄. in eadē qōne. j. in verbo de iure. Ex quo omisso iuris ordine ƀm datā per statutũ formā pcedent, nec ab eo recedēt, ⁊ semp illis inherēdo ꝯ̄scripta pponā vniqnqȝ iudiciariũ actũ apprehēdendo put in hac materia p scribē. mētio fiet.

2 Citatio †Est qđ primũ in ordine pcedendi, ⁊ dr̄ fundamentum ordinis iudicij ƀm Spe. in ti. de cita. in prin. p tex. in. c. qm̄ ꝯ͂, de concess. eccle. ⁊ in. c. inter quatuor. de maio. ⁊ obe. oīum. n. actionũ instituendarũ principium ab ea parte edicti proficisciť qua pretor edicit de in ius vocādo, ita tex. in. §. omniũ. institu. de pen. tem. lit. ideo ab ea incipiendo primo.
3 ¶ †Quero nunquid arbiter de quo agiť possit citare p nuncium. an vero ipsemet ðbeat partes admonere. Dic ꝙ citat per nunciũ tex. est in. l. sed interpellatur. §. i. ff. de arbi. vbi text. dicit arbiter adesse litigatores, vel per nuntiũ, vel per epistolam iubere pōt, ⁊ ibi Bal. Roma. ⁊ ꝫ Barto. in. l. sancimus. C. de iud. ⁊ ibi Ias. ⁊ Iac. de sancto geor. ⁊ dicit Soci. in trac. de citationibus in. iiij. prin. arti. in. i. q. in versi. quarto infertur, qđ iudices pedanei. ⁊ delegati ab inferiore possunt citare, non p quālibet speciem citationis, sed per se, ⁊ p nunciũ, ⁊ epistolaȝ, quod idē dicendũ est de arbitris, ⁊ arbitratoribus iuris ƀm ipsũ, qui ex iuris dispositione, vel ex necessitate ƀm formā statutoꝝ eliguntur, per not. in. l. ab arbitro. ⁊ in. l. arbitro. ff. qui satisdare cogantur. ⁊ in. c. ab arbitro. de officio delegati. libro sexto. ⁊ hoc magis cōstat q᷑ isti arbitri statutarij habēt iurisdictionem ordinariam, vt dixi. s̄. in sexta questione principali in principio.
4 ¶ † Unde poterunt sibi eligere nuncium hi arbitri. vt voluit Bal. in. l. cessante col. j. ver. not. qđ quilibet. C. qūo ⁊ qñ iudex. ⁊ Roma. in dicta. l. sed interpellatur. ⁊ Baptista de san. Blasio in tracta. de arbi. ⁊ arbitr. q. lxij.

¶ Poterunt etiam ƀm ipsum nuncium electum remouere, item ex causa argu. l. secunda. C. de spon. ⁊ in. l. j. ff. de arbitris. ⁊ in. l. secunda. ff. de re iudicata.

¶ Possunt ēt vti nuntijs superioꝝ. vt no. Bar. in extraua. ad repri. in verbo per nuncium. p text. in auc. de defens. ciuit. §. deinde eos. ibi ex prouinciali officio. ⁊c. ⁊ istud ē qđ quotidie seruatur i foro patauino vt precones publici faciant citationes de cōmissione arbitrorum, ⁊ coram eis partes citant.

5 ¶ †Locus aũt citationis esse dȝ ille in quo fiet compromissum, aut secessus. i. locus propinquus, puta in hortis, si modo illius sit auctoritatis arbiter. vt in secessibus soleat agere, ⁊ litigatores facile eo in loco conueniri possint. Nisi inter partes cautũ sit, quo loco debeat cōparere, nam tunc id seruabitur, predicta aũt seruabuntur nisi ambe partes ob turpitudinem, ⁊ inhonestatem eo in loco non possint comparere. tunc enim non tenentur. ita est tex. in. l. si cui dies. §. si arbiter. ff. de arbit. tenet Specu. in tit. de cita. §. primo. versi. sed nunquid arbiter. ⁊ in titu. de arb. §. differt. versi. item non potest citare. sequitur Bal. Alb. Rom. in. d. §. si arbiter.

6 ¶ †Intellige predicta ꝙ in dubio attendať locus compromissi nisi aliud appareat ex coniecturis, vt puta duo patauini fecerāt cōpromissum Venetijs, vel alibi, vnum patauinum Padue habitantem, tunc verisimile est eos sensisse de loco patrie sue. ita ð terminat Alb. in. d. §. si arbiter. arg. tex. in. l. sed ⁊ si susceperit. §. j. ff. de iud. ⁊. l. que conditio. ff. de cōdi. ⁊ demonst.
7 ¶ †Quero in herendo premissis, si tres sunt arbitri, ⁊ vnus cōmittat citationē an istud valeat. gl. in. l. sicuti. ff. de arb. videtur sentire ꝙ valeat, ibi dũ dicit cetera cause. Bal. ibi reprobat hāc opinionē, ⁊ dicit ꝙ non valet talis cōmissio, q᷑ est ꝯ͂ naturam cōpromissi, ⁊ ꝯ͂ rationem eiusdē legis. Idē Bal. in addit. eiusdem. l. dicit illud idē, ⁊ hoc sequitur Alex. in. l. si vni col. ij. versi. sed ista glo. ff. de rei iudi. dicēs ꝙ Bal. vbiqȝ reprobat gl. in. d. l. sicuti ex quo cũ volueris citare de cōmissione arbitrorum id facias qđ omnes committant citationem, quando est necessaria commissio.

8 ¶ †Libellus necessario de iure debet porrigi, adeo quod eius omissio vitiat sententiam. l. prolatam C. de sententijs. §. diffinitiua. ij. qō. vj. not. Specu. in. ij. parte sui operis in princi. corā arbitro necesse est de iure ꝙ porrigať libellus, q᷑ in his pceditur ad instar iudicioꝝ. l. j. ff. de arbi. iuncta auc. offeratur. C. de lit. cont. no. Spe. in ti. de arbi. in. §. restat ꝯcludit Albe. ⁊ alij oēs doc. ibi in. c. cũ dilectus. de arbi. p tex. i. l. pe. C. ð arbi. Roma. Albe. in. l. j. ff. de arbi. ⁊ Bap. de. s. bla. in trac. de arbi. q. xxix. Statutũ autē nostrum vult ꝙ pars petitionem suam, porrigat aut in actis scribi faciat suam expositionem, ⁊ per illud verbum appositum in statuto procedant de facto, possent partes sine libello, ⁊ via regia tantũ procedere no. Soci. in. c. i. col. viij. versi. vj. fallit. de lib. ob. ⁊ dixi. s̄. in verbo de facto in ver. infertur primo. ¶ †Quero iuxta hec, quid differant libellus, ⁊ petitio. Pau. de eleaz. in cle. sepe de ver. signi. ⁊ ibi Car. in princi. in xvij. q. dicit ꝙ libellus dȝ ꝯtinere quedam que respiciunt eius formam, ⁊ quedā q̄ respiciunt eius intentionem, ⁊ in his omnibus debet esse apte conceptus. no. Specu. in titu. lib. obl. §. q̄ libellus, ⁊ ponit formā ⁊ substantialia libelli. Soci. in capitu. ij. de lib. ob. in. xij. q. princ. petitio vero nō requirit aptitudinē nisi quoad intentionē vt concludat aliquid necessario, omissis his que respiciunt formam. Et dicit Ioan. de lignano, ⁊ Ioannes de imo. post ipsum in dicta clementi. sepe in verbo habēs. in. ij. q. ꝙ sufficit sola narratio lȝ non concludatur, ƀm eũ, quod secus esset in libello per tex. in. l. i. ff. si mes. fal. mod. dix. Itē p cedet petitio si actor non petijt reum cōdemnari sed cogi quod aliud est in libello. l. i. C. de excep. re. iud. predicta autem dicit Imo. procedere vbi ex narratione potest apparere quid actor velit per tex. in. l. prima. §. primo. C. de rei vxo. ac.

¶ Licet enim non pronuntietur in eo quod est primum sufficit ꝙ pronuntietur iuxta illud, qđ est petitum, ⁊ si aliud sit petitũ ⁊ est tex. in simili in. l. iam tamen. §. in hoc. ff. de iud. sol. ⁊ quod no. glo. in. c. cum olim abbas de offi. deleg.

¶ Intellige predicta procedere dummodo non sit tanta ineptitudo ꝙ tollatur defensio reo ita tenet Ioan. de lignano, ⁊ Imo. in dicta clemen. sepe.

¶ Item libellus est dandus iudici ante productionem, secundum aliquos, ⁊ tempore productionis datur copia parti. Item libellus debet porrigi in scriptis, quod non est in petitione nam iudici non ostenditur, nec copia parti datur ⁊ potest fieri narratio in actis notarij.

¶ Item

¶ Item maior est acceleratio expediendi in petitione q̃ quod fit in libello, nam abbreuiantur lites in petitione, q2 reus p dilatorias respicientes ea que sunt de forma libelli, non potest litem protrahere, est etiam in alio acceleratio, q2 non est necesse reum respondere petitioni. sed libello sic, vnde in petitione reo per cõtumaciam absente recipi possunt probationes, que non possent in libello, cum contestatio est necessaria, ita determinant predicti omnes in dicta clem. sepe. & sequitur Geor. nat. in d. clem. sepe in princi. col. lxxxv. in glo. in verbo. necessario in fine.

10 ¶ † Infero ex premissis qd quamuis de iure communi actio sit proponenda coram arbitro per no. p Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & Aret. in §. omniũ. institu. de act. & Bapti. de san. Bla. in tract. de arbi. & arbitrat. qd. liiij. Attamen in casu statuti nostri non requiritur cum solemnitas illa libelli non sit necessaria p iã dicta, sed sufficiat qualis qualis petitio.

11 ¶ † Secundo infero qd in casu nostri statuti lis non contestat̃, & si de iure cõi requiratur hoc coram arbitro, per no. per Spec. in tit. de arbi. in §. porro. & Roma. in l. j. ff. de arbit. & Bapti. d sancto Blasio. in dicto tracta. de arbi. questio. xxx.

12 Iuramentum † Calumnie corã arbitro pstatur vt est tex. in l. fi. §. sed q2 veremur & ibi gl. in verbo compromisso. C. de iur. cal. & ibi Bar. Ange. Bal. Saly. & alij oẽs. & tex. in l. non nonam. ibi vel apud arbitros. C. de iud. no. Spec. in titu. de arbit. §. differt. versi. porro. & Baptist. de san. Bla. in tracta. de arbit. & arbitrat. q. xxxj.

¶ Sed aduerte qd in casu statuti nostri, per illa verba que dicunt, sola, mera, pura veritate inspecta excluditur iuramentum calumnie. ita determinat Anto. de but. in. c. ij. in tertio notabili. de iur. cal. & sequuntur omnes docto. quos posui supra in. j. q. princip. de verbo sola. & sic ex vi statuti non iuratur de calumnia coram his arbitris.

13 Testes † Citari faciet arbiter coram se, per nuncium. vt no. Bal. in l. sed interpelletur. ff. de arbi. an autem possint testes cogi per arbitrum ad testificandum. Specu. in tit. de arbit. in §. differt. versi. est arbiter dicit qd nõ potest cõpelli per arbitrũ, sed d3 inuocare ptãtem ordinarij, qui eum coget, cũ nullam habeat super testes potestatem, vt vult Bal. in. d. l. sed interpellantur. itẽ si testis falsum deposuerit coram arbitro, non poterit eũ punire arbiter, sed d3 ipsum mittere ad iudicem competentẽ, q ipsu3 puniat ßm delicti qualitatẽ. ita Spec. in titu. de testa. §. j. col. xiij. ver. sed qualiter punitur. per tex. in l. nullum. C. de test. idem 13 Bell. in trac. de test. in verbo falsu3 Ange. in l. si vacantia. C. de bon. vaca. lib. x. & Ang. aret. in tracta. maleficiorum, in verbo falsario. versi. quero testis. & Hippo. de marsi. in l. j. §. preterea. colum. penul. ff. de sicca. & Lanfr. in trac. de arbi. q. xxxvij. in vlti. parte.

¶ Predicta oia itellige pcedeꝛ ex dispositiõe iuris cõis, secus aũt est in casu statuti nostri, nam arbitri statutarij, & de qbus hic poterunt testes cõpellere, delinquentes corã se punire. cum hi arbitri habeant iurisdictionẽ ordinariã, vt dixi. s. in. vj. q. princi. & in. ij. q. Et istud q possint punire, 13 Jo. an. in addi. ad Specu. in tit. de test. in. d. §. j. in versi. sed qualiter, alias, quid. de arbitro allegat Goffre. & Host. in. c. suspitionis. de offi. deleg. hoc idem voluit Ange. in repe. l. si vacantia. car. viij. versi. sed quero. C. de bonis vacan. lib. x. quem refert, & sequitur Fely. in. d. c. suspitionis. in fine. Et not. ibi Abba. in secundo not. dicit tñ Ang. in. d. l. si vacantia. qd de cõsuetudine nunq̃ vidit illud seruari Perusij vbi est tale statutũ q̃uis de iure sit verum, & hoc etiã nunq̃ vidi seruari in hac nostra ciuitate Patauina, in qua practicaui iam per annos viginti.

¶ Sed quero nunquid arbiter possit cõmittere examinationẽ testiũ extra locũ compromissi, & mandare iudici alterius loci vt testes examinet, & sibi sub sigillo examinationes transmittat. Ange. in auc. de test. in. §. & q̃m dicit quod q̃n sumus in arbitro cõpromissario non põt mandare iudici loci vt testes examinet, & sub sigillo sibi transmittet, q2 caret iurisdictione. l. priuatorũ. C. de iurisd. omni. iudi. secus est in arbitro iuris qui eligitur in ciuitate Perusij per formã statuti, nã cũ habeat iurisdictionem ordinariã & municipalem iudex est, & per cõsequens cõmittere potest testiu3 examinationẽ. Subdens, & si dicis q arbiter non potest mandare iudici cu3 par in pare3 non habeat imperium, & ẽt impune non paretur extra territorium. l. fi. ff. de iurisdictio. om. iudicum. Hic quod in hoc maior est, & iurisdictione3 suam exercere põt, vt not. p Cy. in l. pperandu3. § & si quidẽ. C. de iud. vbi ipse tenet q iudex vnius loci põt non solum rogare, sed etiã mandare iudici alterius loci qd sñiam per se datam exequatur l. a diuo pio. §. sñiam. ff. de re iudi. q̃n autem iudex vult cõmittere examinationem testium in alio loco d3 super hoc interloqui vt est tex. in. d. §. & quoniam ibi interlocutorie.

14 ¶ † Iuxta premissa querit Angel. in. d. l. si vacantia carte. ix. ver. sed tunc dubitat̃. pone est factũ cõpromissu3 voluntariũ in iudicẽ habentem imperium, coram quo litigabat̃, vt corã arbitro, & testis ante ipsu3 falsum deposuit, an eũ extra ordinẽ puniet, determinat, q vt arbiter punire non põt rõne predicta, sed vt iudex bene posset punire. ¶ Aduerte tñ dici ipse, q si talis iudex non habuisset imperium, sed solã iurisdictionẽ, nullo mõ posset punire, aut eũ vellet punire iudex, & tũc aut principaliter & ordinarie. & non posset, q2 non h3 imperium, aut extra ordinẽ ratione incidentis q̃onis, seu contrauentionis, & similiter non potest, q2 non incidit questio, corã eo, tanq̃ coram iudice, sed tanq̃ coram arbitro, & sic nil ad rem, cum sint diuersa, intellige predicta, vt procedant in casu in quo põt compromitti in iudicem, vt dixi supra in. ij. q. princi. in verbo iudex ordinarius.

15 Quero † Insuper an partes ipse compromittendo possint conuenire, q arbitri procedant iuris ordine omisso, & sine scriptis. & sic omittere ea que iam sunt dicta, & sine aliquo ordine causam expedire, dicas qd si nos loquimur in arbitris voluntarijs nulli dubium, quod partes dare possunt illis libertatem, vt ad eorum libitum procedere possint, cum partes solemnitatibus iuris renunciare possint, & dare formas arbitris quia habent notionem tantum, ita Barto. in auc. offeratur in fine. C. de lit. contesta. Abb. in. c. primo. de lib. obla. sequitur opinionem Barto. per text. in l. diem proferre. §. si quis litigatorum. ff. de arb. Ubi partes possunt conuenire quod arbiter iudicet altera, vel vtraq̃ parte absente, idem voluit Joan. and. But. in. d. c. primo, & Bart. in l. societatem. §. arbitrorum, col. tertia, ver. dices tu, & ibi Alex. in addi. qui allegat tex. in. d. §. si quis litigatorum. ff. pro soc.

¶ Aut sumus in arbitris necessarijs, q eliguntur p exequtione statuti nostri mandãtis cõpromitti debere interconiunctos, & tunc partes non possunt conuenire, quod procedatur sine scriptis omissis substantialibus iudicij, & ratio est, quia arbitrorum electio fit ab ipsis partibus litigantibus, attamen ab ipsa lege iurisdictionem habent. l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. secundo & l. virum. §. cum quidam. ff. de reb. dub. ex quo iudicat̃ de ipsis tanq̃ de alijs iudicibus, qbus solẽnitas hec remitti non põt vt per gl. in cle. sepe de verb. signi. in verbo. & necessario, & in. c. fi. de re iudi. lib. vj. & in. c. de causis, de offi. delega. & per Bar. in. d. auc. offerat̃, & Cano. in. d. c. j. de lib. obl. ita determinat Crot. in l. nemo potest col. iij. versi. infertur & quarto. ff. de leg. j. Joã. hanib. in repe. d. l. nemo potest, colũ. x. nu. cxxviij. conatur impugnare hanc decisionẽ, motus ex ratione statuti, alia enim ratio esse non potest q statutum compulerit partes ad compromittendum nisi ne litibus, & sumptibus vexarẽtur, vt Bar. & Bal. in prima constitu. C. & dixi supra in. j. q. in prin. ex quo vnica est, l3 non scripta hr̃ pro expressa per Soci. in rub. solu. matrimo. & alios de quibus ibi, & ista est verisimilis mens statuentiũ que debet considerari argumen. l. scire oportet §. aliud ff. de executio. tuto. gl. & docto. in l. tale pactum. ff. de pac. respõdet ad tex. in. d. l. virum. §. cum quidam, q licet ibi conferat̃ facultas eligendi, postq̃ est electus, nihil capit ab ipso eligente, sed ex dispositione qua tenebatur eligere, & electus sumit ius, & illud est per modum improprium, ad text. in dicto. §. si de falcidia, respondet quod ibi facultas necessaria non tribuit beneficium, quia nihil operatur talis facultas necessaria, & ideo non debet tribuere beneficium, quod secus est in casu isto quia operatur, vt minus litibus vexarentur per iam dicta argumen. l. finali. ff. pro suo.

¶ Aduerte in hoc q2 pnto, quod opinio Crot. sit magis vera q per pactum tolli non possit modus procedendi in scriptis coram istis arbitris, sumarie de plano, & cetera procedentibus, cũ ex omnibus istis verbis non sit sublatũ, q fiat qualis qualis petitio, responsio, probationes, & alia necessaria pro habenda veritate, vt ex forma iuris requiritur, vt est text. in clementi. sepe in. §. non sic tamen de verbo. significatio. & potentia illorum verborum consistit in abbreuiando dilationes, & terminos, non sic tamen, vt veritas haberi non possit, vt dicit Ancha. Jmo. Jo. de lig. in. d. clementi. sepe, & Bal. in aucten. offeratur. C. de li. contesta. cum in ordinarijs cause cognitio pro illis abbreuiandis sit necessaria, vt ibi per eos, ex quo dico, q cum iste modus procedendi proueniat a iurisdictione, & sit eius pars, vt est text. in l. secunda, iuncta glo. ff. de iurisdictio. omnium iudicum. Et

ista iurisdictio detur a statuto, non a partibus compromittentib⁹, vt dicit Crot. ꝛ est cōis opinio, vt dixi .§. i. vj. q̄one princi. in princip. merito partes non poterunt sup ea pacisci cū sit iuris publici, ꝛ non sit in potestate partiū, vt est tex. in. d. l. nemo pōt ꝛ in. l. ius publicū. ff. de pac. ꝛ istud est, qđ Bar. in. d. l. ius publicū. quē docto. sequuntur, distinguendo dicit, qđ quodam ē ius publicū positiuū, qđ disponit circa formā dandā alicui actui, vt puta in testamētis ꝯtribus, ꝛ iudicijs, ꝛ istud pacto priuatorum non pōt tolli. d. l. nemo pōt, ꝛ. l. j. §. si qs ita. ff. de verb. obli. ꝛ. l. p latam. C. de sententijs, a hoc magis esse dꝫ in casu statuti nostri, ꝛ fere oīum aliorū statutorū Italie, per que datur certus modus in ꝓcedēdo p arbitros q nō pōt p arbitros immutari p ꝓdicta.

¶ Preterea tam ex forma iuris, q̄ ex vi statuti a sententia borum arbitrorum datur appellatio, vt dicam infra in. x. questio. principa. ideo ad hoc, vt iniquitas arbitri videri possit. necesse est quod acta in scriptis appareant, quod secus est in arbitris voluntarijs quorum sententie statur. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbitris.

¶ Non obstat ratio ad tolendas lites, qꝛ dico, qđ ob cōmoditatem priuatorūꝫ non dꝫ tolli ius publicuꝫ, vt in dictis iuribus eo maxime qꝛ statuta hoc disposuerunt sub certo ordine, ꝛ si vti le fuisset partibus in totum amouere modū procedendi vtique fecissent arg. tex. in. l. de pretio. ff. de public. ꝛ ibi glo.

¶ Preterea statutum hoc, ꝛ eius ratio debet recipere interp̄tationem a iure communi, vt no. in. l. omnes populi. ff. de insti. ꝛ iure, ꝛ a iure est dispositum, vt certus modus seruetur per arbitros, qui ab ipsius partibus remitti non pōt, ꝛ reperio, quod Dec. in. c. de causis, col. v. nu. xix. simpliciter sequitur predictam opinionem.

16 **Testes** † Per hos arbitros statutarios ob illa v̄ba đ iure, đ facto, posita in statuto, possunt recipi die feriata, ꝛ iuris ordine pretermisso, ita Bald. in. l. solam. C. de testi. ꝛ dixi supra in prima questio. princip. in verbo de facto in versic. infertur tertio.

17 ¶ † Testibus tamen reddentibus malam, vel nullam causam arbiter non debet credere, qꝛ vir bonus esse debet, si tamen erit ratio dicta per testes non plena, sed persuasiua ex sua cōscientia ei inherere poterit ratione sui arbitrij, vt dixi post Bald. in. d. ver si. infertur tertio, quod intellige quando interogati sunt testes de causa, ꝛ nullam reddunt causam, alias bene faciunt fidem, sicut coram iudice, per. d. l. solam C. de testi. not etiam hoc Lanfran. in titu. de arbi. quest. xlij. in vltima parte. Testes examinati, per arbitrum, an probent coram alio. dicam infra in verbo acta.

18 **Iuramentum** † Necessarium, an possint arbitri deffere, vt puta si semiplene sit probatū, per testem vincum, vel per scripturam domesticā. vel per fugam rei, vt exemplificat glos. in. l. in bone fidei. C. de rebus cred. ꝛ late docto. in. l. admonendi. ff. de iur. iuran. tunc. n. differtur iuramentum per iudicem in suplementuꝫ probationis parti petenti. vt in. d. l. in bonefidei, ꝛ in. l. admonendi, ꝛ in. c. fi. de iu. iur. Soc. in. d. c. fi. de iu. iur. put referunt infrascripti distinguebat inter cōpromissum voluntarium, ꝛ necessarium, vt in voluntario arbiter non possit dicere, quia iurisdictionem nō habet, secus in necessario.

¶ Io. bap. de san. Seuerino in. d. l. admonendi, col. lvj. nume. clxvj. ver. cū igitur dicit, ꝙ hec opinio vr̄ dura, qđ arbiter volūtarius non possit defferre hoc iuramentum supletoriū petitū a parte. que semiplene ꝓbauit, cū istud iuramentū sit fundatum in summa eqtate, vt. c. sacramentum de cōs. rest. feud. ꝛ ibi per Bal. absonū namqꝫ hoc vr̄, cum arbitria sint redacta ad instar iudiciorū. l. j. ff. de arb. ꝛ reliquit cogitādū, Io bap. đ san. Bla. in tract. de arbi. qō. lxvj. relatis prediciis firmat hanc opinionem, ꝙ possit deferre, per iam dicta, ꝛ ēt qꝛ arbiter procedit ad instar iudicis, allegat decisionem Cap. alleg. lxxvij. in fine rn̄sionis, q hoc vr̄ tenere, ꝛ istud puto verius, qꝛ arbitria sunt inducta ad finiendas lites. d. l. prima, ꝛ quasi vir bonus eligitur. l. labeo. §. tametsi. ff. eo. de arb. cūqꝫ hoc mō per delationē iuramēti supletorij lites finiant̄ ꝛ ad bonū virū spectet veritatē indagari, ꝛ cuncta rimari. c. iudicantē. xxx. q. v. non immerito poterit hoc iuramentū defferre. Nec resistit predictis, qđ hi arbitri voluntarij non habeant iurisdictionem, qꝛ hec delatio iuramenti non est iurisdictionalis, se respicit tm̄mō veritatem facti, ꝛ quēadmodū arbiter pōt defferre iuramentum testi eodē mō, ꝛ parti, ad hoc vt veritas habeatur, nā istud est assumere ꝓbationeꝫ facit p no. in. l. ij. C. de edē. ¶ In arbitro aūt statutario nullus ē q discrepet qn defferat, cū iste habeat iurisdictionē, vt dixi. i. d. q. ij. vj. q. princi. ꝛ sic iuramētū defferet tāq̄ iudex ordinari⁹.

19 **Iuramentum iudiciale** † Arbiter pōt defferre. cū manifeste sit turpitudinis nolle iurare, vel nō referre. l. manifeste. ff. de iu. iur. ꝛ maximū sit remediuꝫ expediendarū litiū. l. j. ff. eo. de iu. iur. ꝛ hoc spectet ad iudicem, ergo ꝛ ad arbitrū. l. j. ff. đ arbit. tenet. Io. bap. de san. Blas. in tracta. de arb. questio. xlix quod magis dicenduꝫ est in arbitro statutario habēte iurisdictionē vt dixi in. d. q. ij. vj. questio. princip. ꝛ. §. in proxima questio.

20 **Publicatio** † Processus dꝫ fieri per arbitrū cūꝫ ꝛ iudex teneatur testes examinatos ad sui instructionē publicare not. Bar. ꝛ alij in auc. at q semel C. de probationibus, ꝛ in. c. fraternitatis, de test. ita tꝫ Bapti. de san. Bla. in tracta. de arb. quest. xxxiij. plus dicit Bal. in. l. quid tn̄ in addi. circa finē. ff. de arbi. qđ sententia arbitri non valet nisi sit publicatus ꝓcessus p no. in. l. platā. C. de sentētijs.

21 **Conclusio** † In causa fit corā arbitro. sicut ꝛ corā iudice, not. Cy. in. l. si qs, ex cōsensu. C. de episc. audien. ꝛ gl. ꝛ Roma. post eā in. l. j. in. iij. col. ver. vlterius ff. de arbi. sensit Fely. in. c. cum dilectus de fid. inst. col. prima ꝛ Bap. de san. Bla. in tract. de arbi. quest. lxvij.

¶ Effectus aūt cōclusionis est, qđ postea nil iuris, aut facti ꝓducit̄ nisi iusta cā iudicē moueat, vel nisi sit notoriū id quod per partē ꝓducitur, ita Roma. in. d. l. j. ꝛ Fely. in. d. c. cū dilectus.

22 **Sportulas** † Habere dꝫ arbiter, vt est text. ꝯm qđ ibi intelligit Alber. in. l. labeo. §. ait p̄tor. ff. de arb. no. idē Alb. in rub. de arb. col. v. Henr. boyc. in c. cū ab oī, de vit. ꝛ hone. cler. distinguit, ꝙ aut litigantes sunt pauperes, ꝛ tunc nihil penitus, nec ꝓ sportulis, nec ꝓ episcopis exigi potest argu. l. j C. de sal. hospit. non preben. lib. xij. cum paupertas excuset, in auc. de mandatis princ. §. si tibi col. ꝛ. iij. ꝛ. c. cauendum. x. quest. ij. aut non sunt pauperes, tunc dicit, qđ debent habere, ꝛ possunt sportulas, ꝛ expensas, si ad longinquū locum ducuntur, extra domum propriam, argu. in auc. de iudicibus. §. ne autem labor, ꝛ est casus in. l. in sacris. C. de proxi. sacr. scrin. lib. xij.

¶ Per statutū aūt nostrū satis decisum est, ꝙ salariū habere debeāt taxandū, vel p iudices, vel per patres, qđ reducendo ad ius cōe, cū statuta recipiant interpretationē ab eo, per not. in. l. oēs populi. ff. de inst. ꝛ iure. intellige, vt supra distinguēdo inter pauperem, ꝛ habentem facultatem soluendi.

23 **Interlocutoriā** † Fert arbiter, nā de incidentibus, ꝛ emergētibus pōt cognoscere, sentit gl. in. l. qꝛ arbiter. ff. de arbi. ꝛ ibi hoc no. Bal. p tex. in. l. non distinguemus. §. de officio. ff. eo. ꝛ tꝫ Bap. de. s. Bla. in tra. de arbi. q. xxxij. p illud qđ iudices hoc faciūt, ergo ꝛ arbitri p tex. in. l. j. ff. de arbi. ¶ Iussus autē quilibet arbitri facit interlocutoriū, ꝛ hoc qn̄ iussus, nō respicit factū principale, sed ꝓcessum, ita decidit Bal. in. l. qualē in addi. ff. de arbi. ꝛ in. l. dicere, §. vn̄. ff. eo. allegat tex. in. §. si qs aūt iplens in auc. de her. ꝛ fal.

¶ Intellige in interlocutoria que potest per iudicē reuocari, vt dixi supra. in. vij. q. prin. in verbo sententia, nam si reuocari non potest, expirat compromissum.

24 **Acta facta**, ꝛ testes examinati † Corā arbitris electis ex forma huius statuti si expirauit cōpromissum, ꝛ cā reuertat̄ ad ordinariū, an ꝓbent inter easdeꝫ partes corā iudice ordinario, vt sup eis possit iudicare text. in. l. fi. C. de test. ꝛ in. c. p̄ntata. de test. distinguūt, aut testes sunt mortui, aut viuunt, si mortui plene ꝓbant, si viui tunc est in electione illius ꝯ quē ꝓducunt̄, vel stare illis testibus, vel eos repeti facere, ꝛ rō est ꝯm Bal. in. d. l. fi. qꝛ corā arbitris facilius testes mētiunt̄, q̄ corā iudice q pōt eos interrogare adhibitis tormentis, l. iij. §. sabinus. ff. de testi. iō minus audēt mētiri iudici, q̄ arbitro ꝛ qꝛ solēniter examinant̄, iō magis credibiles sunt aliā rōnē assignat Abb. in. d. c. p̄ntata. col. ij. versi. circa primū dicens, ꝙ de mero, ꝛ stricto iure acta corā arbitro non deberent valere, vt acta iudicialia, qꝛ arbitri nō habent iurisdictionem, sed notionem quandaꝫ. l. j. C. de arbi. l. ait pretor in prin. ff. de re iudi. ꝛ est rō qꝛ partes ꝯpromittētes, cū sint priuate ꝑsone, nō p̄nt dare iurisdictioneꝫ non habenti. c. significasti. de fo. ꝯpe. l. pacto priuatoꝝ. C. de iurisd. om. iudi. sed lex habens respectuꝫ, ꝙ partes, elegerunt arbitrū, vt quē dā bonū iudiceꝫ, ꝛ ꝙ graue esset, ꝙ ista acta factū respicientia perirent, cū non possent de facili haberi, ꝛ qđ corā arbitro, lꝫ non sit stricte iudiciū, est tn̄ quasi iudiciū, induxit ꝙ facerent fidē dicta mortuorū in attestationibus aūt eorum qui viuunt

viuunt cessat ratio preelleg. cū de facili possunt haberi, ideo voluit lex recedere a stricto iure dādo facultatē parti ꝯ quam pro ducuntur examinādi, vt in tex. hāc ꝯclusionē declarat ꝑ plures limitationes Fely. in d. c. presentata, ⁊ sequuntur vbiqȝ scribē. Lanfran. in tracta. de arbi. questio. xxxiij. Bap. de sanc. Bla. x. questione. xlvij. ⁊ lix.

❡ Sed aduerte, q̄ precedēs decisio in casu statuti nostri nō videtur mihi vera, ⁊ puto ꝙ testes examinati corā arbitris statutarijs faciant fidē corā ordinario, nā vt sepe dictum fuit in premissis questionibus isti arbitri habent iurisdictionē, vt not. in l. aptissimi. C. de iudi. ⁊ in c. suspitionis, de offi. delega. ⁊ dixi s. in q. vj. prin. in princip. ⁊ isti arbitri possunt mulctare partes, ⁊ testes punire, si corā eis falsum deposuerint, vt dixi in d. q. in prin. ⁊ s. in hac eadē. q. in verbo testes citati, ⁊ ibi late ꝓsequutus sū hāc materiam, id ēt post alios conclusi ibi, ꝙ hi arbitri habent iurisdictionem ordinariam, his stantibus dico, ꝙ queadmodū acta hec ꝓbatoria facta corā iudice ordinario fidē faciunt corā alio iudice inter easdem ꝑsonas ꝑ tex. in l. cū antea in fi. C. de arbi. ⁊ in l. iubemus. C. de lib. cau. ⁊ in c. cāmqȝ, el primo de testib. eodem modo acta facta corā his arbitris debent facere fidem, cum nulla sit inter hos arbitros, ⁊ iudices ordinarios differentia, per ꝑdicta ideo a pari debent procedere.

❡ Conclusio itaqȝ ex premissis sit, ꝙ acta tā ordinaria, q̄ꝫ probatoria, facta corā arbitris statutarij regulant̄ modo, ⁊ forma prout regulant̄ acta facta corā iudicibus ordinarijs, ⁊ ꝓbāt inter easdem ꝑsonas, ac si essent facta corā ordinario, cū rationes in contrarium deducte nō militent in his arbitris, cessat enim illud ab ba. ꝙ ob iurisdictionis defectū acta non faciant fidem cum habeant, vt dixi iurisdictionē, rō autem Bald. non est generaliter vera, ꝙ per tormenta haberi possit veritas ꝑ iudicem, nā iudices omnes non habent potestatē hāc torquendi, vt not. in l. imperium. ff. de iuris. om. iudi. sat est, ꝙ ob metum iudicis, ⁊ arbitri qui possunt eos punire, attendant ad veritatē deponendā ipsi testes, cum potestas tam iudici, quam arbitro de iure sit concessa puniendi.

❡ Predicta autem, ꝙ attestata, ⁊ ꝯfessiones, ⁊ alia acta ꝓbēt amplia, ⁊ restringe, vt per Bar. Pau. de cast. Jas. Deci. ⁊ omnes alios in l. ij. C. de eden. ⁊ ꝑ Abb. Fel. ⁊ alios in c. causamqȝ ex primo, de testi. vbi late per eos, ⁊ q̄ non est materia arbitralis non insisto, ibi enim loquuntur in iudice ordinario, qđ in omnibus intelligēdū est in his arbitris statutarijs.

25 **Arbitri depositio** †An probet, ⁊ q̄ in diuersis locis tangit̄ questio hec per scriben. ⁊ per plura capita declaratur, ex dictis tamen omnium procedam distinguendo, vt infra ⁊c.

Primo aūt deponit tanq̄ꝫ simplex instructor.

Secundo aūt tanq̄ꝫ testis, ⁊ tunc.

Aūt partibus consentientibus.

Tertio aūt altera inuicta, ⁊ tunc considero tria tempora.

❡ Primū in quo pendet iudicium corā arbitro.

❡ Secundum in quo pendet iudiciū coraꝫ alio iudice, finito cōpromisso, ⁊ causa non iudicata.

❡ Tertium in quo sententia lata per arbitrum, cā pendet per appellationem, vel alio modo corā alio iudice.

❡ Videamus de primo quando deponit, vt instructor, de quo loquitur tex. i. c. cum dilecti, de accusa. ⁊ gl. in c. de ꝯcil. xviij. distin. ⁊ tunc dico ꝙ facit qualem qualem probationem, ⁊ posset esse talis, ꝙ faceret plenā fidē, ⁊ hoc relinquit̄ arbitrio iudicantis vt no. Inno. in c. ij. de testi. in integ. ⁊ eum refert, ⁊ seq̄t̄ Butri. in c. a nobis. de testi. col. v. in fi. subdens ꝙ ei plena fides nō est adhibēda, q̄ sepe tīetur iudices, ⁊ arbitri facta sua. l. eū q. ff. d iud. c. inquisitionis. §. fi. de accu. idē sentit Cardi. in d. c. cū dilecti, ⁊ ibi Jo. de ana. in ij. not. ⁊ Fel. ibi in iiij. no. hoc idē vult Anch. Bo. Car. Alex. in d. c. de ꝯcilijs, Jmo. But. in c. non sine de arbi. Ro. in l. j. §. fi. col. iiij. ff. de ver. obli. ⁊ Felyn. in c. a nobis, col. iij. in verbo, fallit secundo de testi. quod idem dicit Fely. ibi post Jmo. ⁊ But. esse ēt ꝙ essent plures arbitri, ⁊ ita tꝫ Stepha. auffre. in tracta. de testi. reproba. in verbo arbiter fallentia secunda.

26 ❡ †De secundo autē qū deponit tanq̄ꝫ testis, dico ꝙ si partes ipse assentiunt, ⁊ ꝯtētantur, ꝙ in causa deponat, tunc ob voluntatem ipsaꝝ partiū, valet talis attestatio no. But. ⁊ Jmo. in c. ij. de arbi. per c. dilectoꝝ, de testi. cog. ⁊ eos sequitur Fely. in d. c. a nobis. de test. col. pen. versi. fallit quarto, ratio aūt est, q̄ arbiter repellitur a testificando ob affectionem quā hꝫ ad cām ꝑꝑ laudem, ⁊ vituperium, qđ sibi posset iniungi, vt dicunt omnes doc- to. in d. c. cum a nobis, quam obiectionem partes ipse possunt per consensum amouere cū illud nulli noceat nisi ipsis partibus ex quo possunt renūciare per no. in l. si quis in ꝯscribendo. C. de pac. ⁊ in c. si diligenti de foro ꝯpe. ⁊ seq̄t̄ Steph. auffre. in d. tracta. de testi. reprob. in ver. arbiter. in iiij. fallen.

❡ Intellige predicta qū essent plures arbitri, nam tūc alter posset deferre iuramentum, ⁊ recipere veritatē a socio, ⁊ ex tali attestatione ꝯcurrere in opinionem cum alio in iudicādo, ⁊ tunc cessarent omnia que s. dicunt̄, qū arbiter attestat̄ corā seipso, cuꝫ in eo qui solus est militāt etiam qū partes non consentiūt, nā cessat ratio cū partibus imputet̄, ꝙ eos elegerint qui debebant esse testes, de quo per Bal. in c. dilecta, de testi. cum in hoc casu ambe partes assenserint.

27 ❡ †Sed nūquid possunt ipse partes pacisci, ꝙ stet̄ dicto testis vnici, ⁊ ei plena fides adhibeat̄, Spe. in ti de testi. §. restat, ver. xxiiij. dicit partes ipsas posse hoc facere, cū ēt testimonio aduersarij, stari possit, adducit tex. in l. fi. C. de fideicom. ⁊ in l. fi. C. de sen. pas. hanc decisionem, sequutus est Alex. Are. Soc. Jas. in l. j. §. fi. ff. de verbo. obliga. ⁊ Jo. crot. ibi ⁊ reliqui repetentes, adducitur dictum Bar. in l. fi. ff. de pret. stip. hoc idem voluit Roma. in d. §. fi. adducens text. in l. theopompus. ff. de dot. prele. quem tex. pro singu. alleg. Bal. in l. directas. C. de test. man. ⁊ in l. iudices. C. de senten. idem determinat Fel. in c. veniens, colum. penul. ver. iij. inquantum, ⁊ in c. super in fi de test. ⁊ Jaso. idem determinat, in l. admonendi, col. lxij. nu. xx. ff. de iureiurā. ⁊ in l. iusiurandum col. ij. ff. eo. dicit ꝙ ista est communis opinio, ⁊ Alex. in consi. liiij. incip. circa id quod querit col. j. ver. ⁊ puto, volo. ij. qui dicit, ꝙ ista est magis communia cōclusio, ⁊ in cōsil. lxvij. viso themate, col. ij. ⁊ in consil. cij. super primo, col. tertia, versi. sed premissis eo. vol. ij.

❡ Nec ob. ꝙ obicitur non posse hoc fieri per statutum, ergo nec per pactum, q̄ respon. Jo. crot. vbi s. ꝙ vbi tractatur d̄ preiudicio partium, plus potest pactum, q̄ꝫ statutum. c. tuis. de testib. l. fi. §. fi. C. de temp. appel.

28 ❡ †Intellige premissa procedere quando partes ipse assenserunt stare dicto, ⁊ persone, nam tunc facit plenā fidē, secus si cōsenserunt in personā tantum, ita determinat Bal. in l. in bonefidei, col. fi. ver. sed dubitatur. C. de reb. cred. ⁊ Saly. ibi col. vij. ver. circa predicta, dicens ꝙ si partes conuenerūt, tūc solum ꝓbat semiplene, ⁊ eius dictū reprobari potest. l. si qs. C. de test. hāc decisionē seq̄t̄ Alexā. Soci. Jas. ⁊ reliqui omnes, de quibus supra, contra tamen eius personam crimen, seu alius deffectus opponi non potest, vt est gl. celebris, in §. licet in verb. supplicijs in aucten. de test. ⁊ Cors. habet hoc pro singulari in singula. suis in verbo testis el secundo, ⁊ hoc nisi superueniat causa de nouo, vt vult Alcia. in repe. d. l. j. §. fi. ff. de ver. ob.

29 ❡ †Sed quid si post approbationem factam de eius dicto, ⁊ ꝑsona vellit pars que assensit probare contrarium illius quod d̄ posuit testis, an possit Bal. in d. l. in bonefidei sensit, ꝙ non, dicens ꝙ vbi talis testis est approbatus in dicto, ⁊ persona, non lꝫ eius dictum infringere, sed clarius Saly. hoc determinat ibi, dicens ꝙ plene probat, nec possunt ꝯuenire, q̄ etiam vim iudicis obtinet, per tex. in l. questionem. C. de fideicōmis. Alcia. in d. l. j §. fi. ff. de ver. obli. col. vj. versi. quarta declaratio impugnat dictum hoc, per tria fundamēta. Primo q̄ vbi lex statuit stari dicto vnius, tamen potest contrariū probari, vt per Bal. ⁊ Saly. in l. prima, per illum tex. C. de re iudi. ⁊ est conclusio Canoni. in c. proposuisti, de ꝓbatio. ⁊ argu. de lege ad contractum vꝫ. l. non impossibile. ff. de pac. Scdo adducit Bar. in l. si cōuenerit. ff. de re iudi. vbi si per partes est ꝯuentū de stādo sniē ꝑ ꝯfidentē partiū ꝓferende, nil minus poterunt appellare. Tertio q̄ si testator mandat, ꝙ stetur libris certi mercatoris tantum, circa certā mercātiā, tū poterit ꝯriū ꝓbari, vt v̄r voluisse Abb. in ꝯsi. ij. volu. j. ❡ Credo opi. Bald. ⁊ Saly. esse verā, nec deducta ꝑ Alcia. ei resistere, ⁊ in hoc id ꝑsuppono, ꝙ ꝓducēs testē non pōt, ex post regulariter ꝯ eius ꝑsonā qcq̄ꝫ opponere, cuꝫ eū producēdo approbauerit, vt est tex. in c. ꝑntium, de test. ⁊ in l. si quis. C. de test. ꝯ tū eius dictū q̄ de eo nō potuit ꝑscire, pt opponere, vt in d. c. presentiū, ⁊ ibi gl. ⁊ Abb. ⁊ alij oēs. Altera aūt pars pt opponere ꝯ ꝑsonā, ⁊ dicta, sed si ꝑ actorē ꝓducit̄ testis, ⁊ sic ꝑ reū instat̄, ꝙ examinet̄ sup tota cā, ⁊ sic ꝑ ipsum approbat̄ tunc nō pōt qcq̄ꝫ opponere ꝯ ꝑsonā testis lex, ⁊ ibi gl. ⁊ Abb. in c. de testi. d̄ tes. Et sic ꝓductio opat̄, ꝙ opponi nō possit ꝯ ꝑsonā, eo. mō dico, ꝙ si fuerit approbatusquo ad dicta, ꝙ eo tūc nō possit opponere q̄ approbādo quo ad dicta, opat̄ hoc ꝙ vult stare eius iuro ⁊ depositioni, nec potest excusare se, ꝙ ignorauerit qd esset di-

eturus, qꝛ ipsi est imputãdũ cur eum approbauerit, vt est in dela tione iuri per tex. in. l. i. C. de rebus cred. ꝛ in. l. quod si differẽte. ff. de dol. dictum nãqꝫ approbando vr̃ velle stare eius iuro, ꝛ vt dicit tex. in. d. l. j. stari religioni debet, ꝛ facit text. in ratione sui. in. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. ibi imputandum est ei q se compromisit, ꝛ istud est quod dicit Salyc. in dicta. l. in bonefidei, quod per approbationem, viz iudicis obtinet, vnde ad eius similitudinem non debet posse retractari, sed exequi, vt est text. in. l. actori. C. eo. de rebus credi.

¶ Non obstat primum, ꝙ possit contrarium probari quando ꝑ legem dispositum fuit, quod stetur dicto vnius, qꝛ intelligendũ illud est, quando deposuit pro veritate, ꝛ sit testis idoneus, nam illa generalitas restringitur ad habilitatem, vt in. l. j. C. de sacro sanctis ecclesijs, quemadmodum, ꝛ lege cautuz est, quod duo testes faciunt plenam fidem, idem tamen intelligendum est si sunt habiles, ꝛ deponant pro veritate, ꝛ concessum est a lege vt possit opponi, ꝛ contrarium probari, vt in. §. qꝛ ita, in aucten. de test. ꝛ in. c. forus in fine, de verbo. signifi.

¶ Preterea plus operaẽ pactũ in particulari qñ agiẽ de preiudicio ipsaꝝ partiũ, ꝙ ꝙ opereẽ statutũ in vl̃i, qꝛ sibi ipsis pñt ꝑiudicare plusꝙ per legẽ possunt enim tolere iur̃m, ꝛ cõuenire, ꝙ testis deponat sine iuramento. c. tuis de test. quod nõ potest lex qꝛ est contra ius diuinum.

¶ Preterea partes possunt amouere applõnem ꝑ tex. in. c. venientes, de iurenr. ꝛ tñ lex nõ põt. l. si. in fi. C. de temp. app. ꝛ. l. j. §. j. ff. qui. appel. lic. prout deducunt scribentes, ꝛ precipue Jo. crot. in. d. l. j. §. fina. ff. de verbo. obliga.

¶ Non obstat dictum Bar. in. l. si conuenerit, qꝛ ibi solum consenserunt in committendo causaz. ꝛ consenserunt, vt sententia feratur ẽm consilium qui consensus non tolit appellationẽ, sed secus est in questione nostra, vbi partes promiserũt stare dicto testis, nam si ꝯsensissent simpliciter, qd̃ examinaretur non possent opponere contra personam tantum, sed contra dictũ admitterẽtur, ita ibi consenserunt, ꝙ sententia fereretur, attamen non promiserunt stare ei, ꝛ ex eo admittunẽ ad appellandũ, vt declarant Alex. Jaso. ꝛ reliqui in. d. l. si conuenerit.

¶ Non obstat ꝯsilium Abb. quia est casus diuersus ab eo de quo agitur, qꝛ ibi non tractabatur de probando contrarium contentorum in libris illius mercatoris, sed de supplendo illis libris per alium librum ꝯscriptum per illum mercatorez, ꝛ multa alia ꝯcurrunt ibi que non sunt in casu presenti, nam agitur de cõiectu randa mente testatoris, hic autem sumus in verbis claris prolatis per ipsas partes, ꝛ sic non facit in propositum questionis nostre, vt videri clare potest in dicto consilio.

30 ¶ † Intellige, ꝛ secundo dictam decisionem procedere qñ partes per ꝯsensum possunt sibi ipsis preiudicare, ꝛ si ipse confiterẽtur, esset validum, ꝛ firmum, secus autem in his, in quibus, nec per pactũ, nec ꝑ ꝯfessionem propriaz possunt preiudicare, vt puta in dissoluendo matrimonium, vt no. gl. in. c. tuis, de test. partes. n. vñr fateri ea que dñr ꝑ testẽ in quẽ ꝯsenserũt, vt est glo. in arg. in. §. j. in auc. vt diff. iud. in verbo ꝯuentũ, ꝛ iudex dꝫ sñiam ferre, ẽm ꝙ partes ꝯuenerunt, non ꝙ sit plene probatum. ꝑ no. in. l. si conuenerit. ff. de re iudi.

31 ¶ † De tertio qñ deponit altera parte inuita considerando primum tempus qñ pendet iudicium coram ipso arbitro, an possit esse testis, ꝛ examinari in ea causa in qua est iudicaturus de his que ipsi sunt nota. ꝛ reperio ꝙ Alb. in tractatu de test. loquẽs. in iudice tꝫ, ꝙ eius attestatio dꝫ procedere, ꝛ sit bona motus per textum in. l. ob carmen. §. j. ff. de test. vbi inquit iure consultus eẽ indubitabile, vt magistratus siue pses possit admitti in testimonium, si presens fuit. Nec obstat secundum eum si quispiam diceret, ꝙ ille text. est intelligendus de magistratu nolente testificari coram alio magistratu, quoniam hoc non apparet ex littera illa, que simpliciter loquiẽ, dicit. n. magistratum admitti posse. Preterea nulla versaẽ dubitatio, quominus vnus magistratus possit apud aliũ testificari, nõ. n. dignitas impedit officium testificandi, immo auget fidem. l. ij. ff. eod. ti. ꝛ ideo cum non videatur bene responsum ad. l. ob carmen potest itaqꝫ poni ẽm ipsum hec conclusio, quod iudex etiam pendente iudicio coraz ipso poterit testificari de his, de quibus non est sententia lata, dummodo dictum suum ab aliquo interogatore a partibus electo recipiatur, vel a tabelione publico defferente sibi iur̃m, vel etiaz ab alio preside, vel magistratu, hec conclusio optime probaẽ in dicta. l. ob carmen, probatur etiam, qm̃ hic nulla affectio, vel commodum versantur ex parte iudicis, vt non admittatur ad testificandum. Preterea non reperitur lege prohibitum, ideo admittendum. vt in. l. j. ff. eo. Nec obstat ẽm eum. c. statuente. ij. q. vj. qm̃ potest responderi dupliciter, primo quod ibi loquitur in iudice qui cognouit de causa, quo casu cũ ibi verletur affectio, vt dicatur bene pronunciatum repellitur a testificando, vel aliter ibi loquitur in clerico, qui non dꝫ testificari regulariter, maxime sine licentia superiora, vt declarat illud. c. in fine sui. Non obst. etiam secundum eum, si dicatur, quod idem erit iudex, ꝛ testis, quoniam respondet hoc non esse impossibile respectu diuersoꝝ, qm̃ inquantum non erit iudex, non possunt pronunciare solũ ex dicto ipsius iudicis, immo erit necesse, vt alium habeat ꝯtestez, nõ vt eũ vult sibi credatur, nisi vt vni testi, ꝛ sic dictũ suũ supplebitur per alium testẽ. Nec esset verisimile existentem in officio iudicandi, cui committitur cognitio iuris cũ iur̃o. l. rez non nonã. C. de iud. aliter debere testificari, ꝙ veritas disponit. Nec obstat similiter ẽm eũ, si dicaẽ, ꝙ iudex videbitur suspectus qꝛ habebit affectionẽ ad ꝯseruandum dictuz suum, qꝛ respondet, ꝙ si erit solus testis non verlabit affectio, qꝛ ex vno teste non potest sequi ꝯdemnatio, si vero erit alius contestis, dicit ꝙ non versabitur affectio qꝛ sententia iudicis reprobantis testes non hꝫ infamare ipsos testes. l. lutius. §. quero. ff. de his qui no. infam. Item qꝛ astringitur duplici iur̃o. s. iur̃o recte iudicandi, ꝛ recte testificãdi, si autem male iudicaret, faceret lite suã, vnde pp iur̃a, ꝛ penã male iudicandi, non est verisimile iudicem male iudicaturũ, ꝛ hoc procederet in iudice ordinario, si aũt esset delegatus, tunc fateẽ, ꝙ a principio est remouendus ab officio iudicandi, vt possit testificari. c. dilecto, extra eodem, ratio differentie est qꝛ facilius remouetur delegatus, ꝙ ordinarius.

¶ Aliaz opinionẽ tenuerunt omnes qui in hac materia scripserunt, ꝯcludentes coram se non posse arbitrum examinari, ea rõne, qꝛ in eadẽ causa nõ dꝫ qs fungi duplici officio. l. quisquis. C. de postu. l. fina. C. de asses. nec debet esse iudex, ꝛ testis simul, cum alius debeat esse iudex, alius testis, ꝛ alius examinator, alius examinatus. capitulo primo, tertia questione tertia. c. forus. de verbo. significa. c. fina. de instit.

¶ Preterea arbiter, ꝛ iudex dꝫ iudicare ẽm allegata, ꝛ probata, non autem ẽm eius ꝯscientiaz. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. pres. ꝛ. c. vendicet, tertia questione septima, ꝛ dicã. j. in sexta, ꝛ se prima questione, none questionis principa.

Preterea quis non est idoneus testis, nisi sibi iuramentum deferatur, citetur, vel moneatur, ꝙ iuret, vel saltim admittatur ad iurandum no. in. l. presbyteri. C. de episc. ꝛ cleri. ꝛ in. l. post legatum. §. is vero. ff. de his quibus vt indignis, ꝛ in. l. iij. in principio ff. de iureiu. sed hoc nemo potest facere in seipso. s. se citare, monere, admittere, vel sibi ipsi deffere, per predicta ideo non poterit coram se testificari.

¶ Preterea est tex. secundum Abba. in. c. dilecto, de test. vbi remouetur ille iudex, ꝛ causa suspenditur ad hoc vt posset esse testis in ea causa.

¶ Hanc conclusionem tenuit Jac. de aret. Cyn. Bar. Bald. Angel. Paul. de castr. Joan fabr. Salyce. Aret. Alber. in lege ne in arbitris. §. si autem. C. de arbitris, glo. Flor. Jaco. de sancto Georg. Salyce. in dicta lege ob carmen. §. primo. ff. de test. Joan. Cald. But. Card. Imo. Abba. Areti. Bald. Fely. in. c. cum a nobis de test. Henryc. boyc. in. c. quoniam contra de probatio. ꝛ in. c. dilecto, de test. Lanfran. in dicto capitulo quoniam contra in vigesima quarta columna. versicu. quero quinto, ꝛ in tractatu de arbitris, in vigesima septima questione, septime questio. principa. Nel. in tractatu de testibus in verbo iudex. Flor. in. l. quotiens. §. fina. ff. de probatio. Stepha. aufre. in tractatu de repro. test. in ṽbo arbiter. Dominicus de sancto Gemini. ꝛ Preposi. Alexand. in. c. statutum, secunda questione. sexta post glos. ibi.

¶ Nec obstat deductio tex. in. l. ob carmen, ꝙ ibi iudex generaliter potest ferre testimoniuz, non considerato, ꝙ nollet, quia dico, ꝙ immo lex ibi imperat, nam cui dubium est, quod magis credẽdũ sit existenti in magistratu, ꝙ alteri, istud ibi lex non decidit, sed illud quod erat dubium determinat, vcꝫ, quod magistratus sit presens et testimonium dicere debet, ꝛ compellatur, ꝛ istud est, quod tex. subiungit, quod per senatum fuit decisum pretorem debere deponere in causa adulterij, quia hoc pretor renuebat, cum etiam compulsio sit de natura legis, vt in. l. legis virtus. ff. de leg. ꝛ in hoc textu non possit considerari alia virtus nisi compulsionis.

¶ Nec obstat quod dicatur, ꝙ duo officia possunt ꝯcurrere circa eandem personam, quia id verum est, quando sunt compatibilia, vt iuribus superius allegatis, qd̃ non est in casu presenti per

per iam dicta, ꝛ ēt qñ non essemus in iurisdictione cōtentiosa ꝑ no. in l. si consul. ff. de adop. ꝛ ita dicit Bald. in d. c. cum a nobis, nam in voluntarijs procedit in contentiosis non.
¶ Intellige predicta etiam, ꝙ essent plures arbitri, nam vnus non poterit ferre testimoniū corā alijs. Imputent. n. sibi partes que eum ellegerunt, ita determinat Bal. in c. dilecta, de test. Guil. in l. ne in arbitris relinquat cogitādū, ꝛ Lanfran. in dicto tractatu de arbitris questione vigesima septima, dicat contrarium, ꝛ male allegando Bal. in dicto. c. dilecto, quod veruꝫ dicas, vt iam dixi nisi partes assentiant cum his possint renunciare, cum sint inducta in earum fauorem.
32 ¶ † In secundo tempore qñ iudicium pendet coram alio iudice vel arbitro causa non iudicata, sed finito compromisso, aut per mortem alterius arbitri, aut partis compromittentis, aut lapsu temporis, vel ex aliqua alia causa, secundum quod enumerauimus supra in septima questione principa. in principio, tunc dico quod arbiter poterit esse testis, tex. est in capi. dilecto, de test. ꝛ tex. in d. l. ob carmen. ff. de test. quia etiaꝫ cessat ratio de qua. ī. ꝙ nulla est laus, aut vituperium, ex parte arbitri, ex quibus insurgat affectio de qua dicam infra, ꝛ istud est quod tenent omnes Canoniste supra enumerati in d. c. cum a nobis, ꝛ in d. c. dilecto. de test. ꝛ in d. c. statutum. ij. q. vj. ꝛ in d. l. ne in arbitris. C. d arbitris, ꝛ oēs alij de quibus mentionem feci. s. in precedenti articulo, in versicu. hanc conclusioneꝫ.
¶ Intellige tñ hoc, ꝙ ipsi nō credatur pluſꝙ vni testi. c. ex qua daꝫ de testibus, ꝛ ita ꝯcludunt omnes doc. in locis. s. nominatis ꝛ Fely. in d. c. cum a nobis, in prima fallentia.
¶ Limita predictam conclusionem non procedere qñ per arbitrū dicta sunt testificata, nā tunc de causa cognouit, ideo non est amplius idoneus testis, vt dicit Flor. in l. quotiens. ff. de probatio. adducit tex. in d. c. dilecto, ꝛ ita determinat Saly. in d. l. ne in arbitris, ꝛ in d. l. ob carmē, ꝛ ibi Flor. ꝛ Jac. de s. Geor. ꝛ Jmo. in dicto capitulo a nobis, de test. ꝛ Lanfran. in dicto tractatu de arbitris, questione vigesima septima.
¶ Limita secundo non procedere quando arbiter ante finitum compromissum processisset ad aliquem actum per quem presumatur affectus ad causam, ita nota. Fely. post glo. in c. dilecto, de test. in fine, quod idem dico quando ex attestatione posset laus, vituperium, vel quid simile iniungi ipsi arbitro, vt dicam infra in sequenti casu, nam tunc non potest attestari, per rationem superius adductam.
33 ¶ † In tertio tempore qñ sñia fuit lata per arbitrū, ꝛ causa penderet per appellationem, vel alio modo coram alio iudice, tūc facio duo capita prout faciunt communiter doc.
¶ Aut deponit super causa principali, ꝛ de iusticia sentētie.
¶ Aut deponit super actis ipsius cause, ꝛ processu ipso.
¶ Circa primum quando deponit de iustitia sententie, tunc dico, ꝙ ſꝫ omnes doctores, nihil probat, nec eius attestatio est admittenda, vt est tex. in c. statutum. ij. q. vj. ꝛ ratio est qꝛ presumptio est, ꝙ velit factuꝫ a se tueri, no. Inno. in c. ij. de arbitris ad hoc, facit quod dicitur de procuratore, ꝛ proseneta. ꝛ aduocato qui in factis a se gestis non possunt testificari, qꝛ suspitio est, ne affectioneꝫ habeant ad id quod fecerunt, vt in auc. de testibus. §. sunt tres, ꝛ ita tenet But. in d. l. hoc carmen. ff. de testibus, ꝛ Guliel. de suza. in l. prima. §. primo. ff. si mes. fal. mod. dix. ꝛ Anto. de but. post hec dicit, quod ista est communis opinio legistarum in consi. xxiiij. questio hec columna quinta, ꝛ istam decisionem sequuntur omnes doct. indistincte, quos. s. retuli in dicta. l. ne in arbitris. C. de arbitris, ꝛ in c. cū a nobis, ꝛ in c. dilecto, de testibus, ꝛ in d. l. ob carmen, ꝛ in alijs locis supra enumeratis, ꝛ precipue Fely. late in dicto. c. cum a nobis, columna. iij. versic. secunda conclusio, ꝛ datur per omnes regula generalis, de qua per Joan. and. in additio. ad Spec. in titulo de testibus. §. opponitur, versi. quid si administrator ꝙ nunꝙ adhibenda est fides testi deponenti, de facto suo quando ex eo laus, aut vituperiuꝫ, potest ascribi, quod eueniret si arbiter deponeret pro fauore sententie a se late ideo repelitur.
¶ Limita predictam conclusionem, vt non procedat quotiens arbiter examinatur ad declarandum, id quod obscure dixerit in sententia, vel laudo, dando sanum, ꝛ conuenientem intellectū verbis suis, ita nota. Bald. in dicta. l. ne in arbitris, columna secunda, versicu. finaliter, ꝛ in dicto. c. cum a nobis, de testibus, columna fina. versicu. item super sano, ꝛ Flori. in dicta lege quotiens, in fine, ꝛ Antonius de but. in dicto capitulo cum a nobis, post Innocentium in dicto capitulo secundo, de arbitris, dicēs quod arbiter in declarando dictum suum debet interroganti assignare bonam causam sue declarationis, ꝛ hoc constat qꝛ alius non potest facere hanc declarationem, cum sit quid consistens in animo, per nota. per Angelum in l. ex facto, in principio. ff. de vulgari ꝛ pupillari.
¶ Istud restringit Aret. ꝛ Fely. post eū, qui appellat ipsuꝫ dominum suum in dicto capitulo cum a nobis, in quinta fallentia, vt procedat solum, quando iudex ex officio facit declarari per arbitrum. sed secus esse dicunt, si per partem id peteretur nisi vtraqꝫ pars assentiat, ꝛ hoc ob timorem subornationis, quemadmodum videmus in teste, vt in cap. per tuas, ꝛ in c. cum clamor, de testibus.
¶ Sed aduerte, quod hec argumentatio de arbitro ad testem non videtur procedere in casu isto, nā arbitrorum ellectio fit de amicis in quibus partes ipse confidunt, ꝛ recedunt a lite compromittendo propter specialem confidentiam, quam habent de personis ipsorum, vt dicit Abb. in c. fina. de arbitris, ꝛ dixi supra in septima questione principa. in verbo morte partis, quo stante dico, quod testes deducuntur in iudicio inuita altera parte, ꝛ de quorum personis non est habita confidentia, vnde si postea deducuntur per aliam partem ad declarandum suum dictum, est timor subornationis, quod non est in arbitro qui elligitur, vt bonus vir, ꝛ amicus vtriusqꝫ partis, ꝛ per eas iam approbatus, ex quo non possunt eum improbare, ꝛ timere, de subornatione, intelligendo de compromisso facto in forma statuti nostri, quando est compromissum in vnum, vel in tres, nam tunc necesse est, ꝙ fiat per ambas partes approbatio, vel tertij, vel soli arbitri, secus dicerem quando esset compromissum in duos tantum, quo casu vnus arbiter pro parte eligitur, ꝛ alter parti alteri est suspectus. ¶ Quod magis dicerem quando tractaretur de interpretando sententiam appellationis, cuꝫ ex forma statuti in secunda instantia fit recursus ad arbitrium boni viri, ꝛ illi arbitri sunt electi, vt boni viri, quo stante non est licitum eos improbare per not. in l. vir bonus. ff. iud. sol. sed si vellent vti iudices non vti testes declaratur eorum arbitrium dic, vt infra in vigesima tertia questione. ix. questio. princip.
¶ Limita secundo premissa, vt non habeant locum quando arbiter deponit contra sententiam, ꝛ semetipsum, nam tunc eius attestatio admittitur, vt not. Cald. But. Abb. Jmo. in d. c. cū a nobis, ꝛ per eosdem in d. c. non sine, de arbitris, per illuꝫ tex. ꝛ late Fely. in dicto. c. cum a nobis, fallen. vij. ꝛ Stepha. aufre. in dicto tractatu de repro. test. in verbo. arbiter.
¶ Intellige predicta, vt procedant quando deponit contra sententiam allegando probabilem errorem, secus aūt, vbi allegaret turpitudinem suam, ꝛ que redderet eos criminosos tali crimine, per quod testificari non possent, nam tunc non admitteretur, per text. in c. nemini. xv. qōne. iij. ꝛ in c. penulti. de conf. ꝛ in c. veniens, de testibus, ita Abb. ꝛ Fely. post ipsum in d. c. cum a nobis, ꝛ dicit post But. in c. non sine, de arbitris, ꝙ si detegitur per talem attestationē turpitudo, que prima facie sonat in delictum, sed aliquo casu potest esse licitum, tunc non dicetur allegare turpitudinem, vt si pro iure spirituali sit data pecunia, quod prima facie sonat in delictum, vt in dicto. c. non sine, cum aliquo casu, id tale concedatur, vt in c. nisi essent de preb.
¶ Limita tertio, quando per talem attestationem nemini fieret preiudicium, vt per Anchara. ꝛ Dom. in dicto. c. de concilijs. xviij. d. ꝛ sequitur Fely. in dicto. c. cum a nobis, fallent. vj. allegat Rot. in decisio. lxxxvj. in antiquis, ꝛ Stephanus aufre. in dicto tracta. de repr. test. in verbo arbiter, fallentia. vj.
¶ Limita quarto, in his que alijs non possunt esse nota. ꝛ sic in subsidium admittatur, vt per Butr. Abb. Jmo. in dicto. c. cuꝫ a nobis, ꝛ per Felyn. ibidem fallent. ix.
¶ Limita quinto, ꝛ vltimo in arbitro qui admittitur, ꝛ examinatur ad solemnizandum instrumentum, vel actum, vt puta, ꝙ existens arbiter facta aliqua conuentione inter partes, ꝛ ex hoc ꝯfecto instrō fuerit positus in eo pro teste, nam tunc poterit si causa fuerit reducta in appellatione examinari ad iustificanduꝫ tale instrumentum, vt per Butr. Jmo. in dicto. c. nō sine, ꝛ per ea que not. Innocen. in c. ex literis, de transactio. ꝛ Fely. in dicto. c. cum a nobis, fallen. tertia.
¶ Circa secundum quando deponit de actis, ꝛ de ipso processu videndum est de duobus.
¶ Primo an possint esse testes.
¶ Secundo an probent.
¶ In primo casu dum queritur, an possint esse testes docto. omnes in dicto. c. cum a nobis, de testibus, ꝛ in c. non sine, de arbitris, ꝛ in l. ne in arbitris. C. de arbitris, ꝛ in l. ob carmen. ff. de te-

stibus, ꝛ in. c. statutum, secunda questione sexta, ꝛ in locis superius narratis, concludunt istos arbitros posse esse testes dū deponunt de processu.

34 ¶ † In secundo casu quando questio est, an probent Jacob. de are. Cyn Bar. Bal. Angel. Alb. Pau. de cas. in. l. ne in arbitris, indistincte tenent, ꝙ quando agitur de processu duo plene probant, ꝛ vnus semiplene, idem voluit Bald. in. d. c. cum a nobis. ꝛ ibi Ant. de but. Henryc. boych. in. c. dilecto, de testi. ꝛ Lanfran. in. c. quoniam contra de proba. in verbo testium, versiculo quero quinto.

¶ Alij sunt qui distingunt, ꝙ aut arbiter deponit de gestis a se ꝛ ei non creditur nisi quantum ad presumptionem, ꝛ informationem, vel ꝯ factū proprium, vt dixi. s. in. ij. limitatione, aut de gestis corā se, ꝛ tunc ipsis est credendū, ita determinat Jo. Cald. in. d. c. cum a nobis, quem ibi sequitur Card. Abba. Jmo. ꝛ et Henr. boych. in. c. qm̄ ꝯ de pba. Saly. Flor. Jac. de. s. Geor. in. l. ob carmen. ff. ꝺ test. ꝛ Sal. in. d. l. ne in arbitris, ꝛ Flor. in. l. quotiens. ff. de proba. ꝛ Lanfran. in tracta. de arbi. questio. xxvij. vij. questione principali.

¶ Intelligit tn̄ Abb. in. d. c. cum a nobis, istud ſm, vt non procedat quando ex illo actu, quod sit gestus, vel non gestus insurgeret laus, vituperium, aut interesse aliquod ipsi iudici, nam tūc non est ei credendum nisi in deffectum probationum, ꝛ hoc modo intelligit glo. in. d. c. cum a nobis. ¶ Ex premissis vides varietatē in hoc artic. eē inter doct. iō in hac materia puto distinguendū esse, ſm ꝙ casus ꝯtingere pn̄t corā arbitro ſequēdo distinctionē predictā, ꝙ aut sumus in actis gestis ab ipso iudice, ꝛ tūc, aut sunt acta, q̄ in ꝗnam veniūt ad approbationē, ꝛ validitatē ſnie, vt puta ꝙ arbitri attestent̄ dedisse terminū ꝓbatoriū, vel ꝙ dicāt admonnisse ptes ad iurādū testes, ꝛ examinādū, vel qꝺ dederint iurm̄ testibus, vel ꝙ detulerint iurm̄ parti alteri, vl̄ de calumnia, vel de affectione, vel decisiuū, vel ꝙ fecerint aliquē similē actū qui sit de ꝓcessu, ꝛ venit ad firmādū ipsā ſniā in oibus istis casibus ꝛ alijs similibus puto, ꝙ attestationes arbitrorū, siue vnius, siue pluriū nil probent qꝛ acta hec sunt de processu, q̄ veniūt ad demōstrādū, ꝙ ſniā iustā, vel iniustā tulerint, cū ꝑ hos actus possꝫ inferri dolus, vel culpa in arbitros, si hec nō fecissent, ꝛ ita intelligas oēs ṗdictos doc. q dicūt, ꝙ de actis gestis a se nō ꝓbāt, nisi quo ad ꝓsumptionē, vel instructionē, vel ꝯ se, vt exemplificetur in predictis, ꝛ alijs similibus casibus.

¶ Aut sunt actus gesti ab arbitro, q nō respiciunt ſniam ipsam aliquo mō, nec eius solēnitatē, vt puta, ꝙ arbitri mādauerint rē de qua erat lis debere deponi penes titiū, vel aliū, ꝛ ꝙ viderint eam deponi, vel ꝙ neutra pars colligeret, aut amoueret fructus rei de qua agebat̄, vel quod mādauerint locum aliquem de quo ageret̄ obturare, vel ꝙ obturari fecerint, vel ꝙ inhiberint, ꝙ non edificaret̄ ꝑ alterā ptē vsqꝫ ad expeditionē cause, vel ꝙ feceri aliqꝺ aliꝺ simile, qꝺ nō respicit validitatē, aut inualiditatē ipsiꝰ ſnie, vel culpā, aut iniuriā, vel dolū ipsius iudicis, ꝙ talia omiserint, aut non omiserint, tunc in his casibus, ꝛ similibus qui euenire possent puto arbitrorum attestationes, si plures fuerint ꝓbare plene, nā si electi fuerint tres, ꝛ duo deponunt predictoꝝ alterū esse veꝝ plene erit probatū, ꝛ magis probatū si oēs tres id dixerint, ꝛ ita intelligo eos qui dicūt iudicum dictis standum esse.

35 ¶ † Aut facta est electio vnius arbitri tm̄, ꝛ dico, ꝙ aut arbiter producitur ad instantiam partis appellate, ꝛ tunc eius attestatio sola non probat, qꝛ cum examinetur ꝯ appellantem, ꝯtra quē ipse arbiter presumitur hr̄e malū aīum, nā iudex offenditur ꝑ appellationē ꝗuis nō sit iniuria ꝑ ꝙ agi possit, vt i. l. fi. C. qn̄ prouoc. non est necesse, ꝛ ibi gl. in verbo iniuriā, ꝛ not. in. l. vt debitus, de app. ꝛ iudex cōmouet̄, qn̄ ab eo prouocatur, qꝛ appellatio arguit imperitiā, ꝛ iniquitatem iudicis. l. i. in prin. ff. de appel. ꝛ Jmo. ꝛ Deci. in. c. ad hec, el primo, de app. dicunt quod hec est sola causa allegandi iudicem suspectū, qn̄ appellatuꝫ est a sua ſnia, ꝛ aliā cām hꝫ corā se illius appellantis, ꝛ ita determinat But. in. c. cū a nobis, de test. in. iij. col. versi. quintus, alleg. Spe. in ti. de test. §. j. versi. quid si sunt tres, vbi dicit, ꝙ iudex a quo fuit appellatū nō pōt eē testis ꝯ appellātē, qꝛ iudex ex appellatiōe solet indignari. c. suspitionis, ꝺ offi. deleg. ꝗuis Are. in. d. c. cū a nobis, dicat ꝙ ista cā sola nō est sufficiēs ad allegādū iudicē suspectū ob inimicitiā, ꝛ dicat, ꝙ ista est cōis opi. ideꝫ dicat Prepo. in. d. c. ad hec. Attn̄ negari nō pōt, ꝙ ex apploˀne a cōiter accidentibus iudex, non indignetur, prout experientia docet, ex quo nō potest dici, ꝙ sit testis integer, ꝛ ideo nō dꝫ posse probare ipse solus. ¶ Aut arbiter producitur ad instātiā illius ꝯ quē ſnia est lata, ꝛ sic partis appellantis, ꝛ ꝯ eum q habuit ſniam pro se examinat̄, ꝛ tunc dico, ꝙ cū cesset suspitio ꝛ exceptio que pōt ꝯ eū obici, de indignatione, qꝛ pars producens est illa que lesa est ꝑ ſniā, ꝛ potuisset opponere hāc exceptionē ꝛ per productionem que fit de arbitro eius persona approbatur iuxta. c. presentium, de test. ꝛ altera pars que sententiam habuit pro se non possit iuridice ꝯ talē arbitrū quicquā opponere, ꝛ sic ex vtraqꝫ parte persone istius arbitri fit integra, ideo dico, qꝺ huic arbitro est plene credendum, ꝛ plenam fidem ipse solus facit concurrentibus tn̄ aliquibus alijs coniecturis, ꝛ hoc iuridicū esse puto, qꝛ testi deponenti de gestis a se quantuncunqꝫ singularis sit plena fides adhibetur text. est in. l. si quis decurio, in. iij. oppo. C. ad. l. corneliam, de fal. quod idem voluit Pau. de cas. in. l. quicunqꝫ. C. de ser. fug. dicens, quod ꝛ si regula sit in. l. vbi numerus. ff. de test. ꝙ duo, vel tres testes ad minus requirunt̄, ꝛ in. l. iurisiurādi. C. de testi. qꝺ non sufficit dictum vnius ꝗtumcūqꝫ magna presulgeat dignitate illa oia procedāt, ꝛ locū habeāt qn̄ interogantur de facto alieno de quo habent noticiā per sensum corporeū. Attamen si de facto proprio attestentur, sufficiat dcm̄ vnius per illum tex. nam si creditur vni seruo de facto ꝓprio, vt ibi, ꝛ in. l. quero, in princ. ff. de edil. edic. fortius dꝫ credi homini libero, quamuis illi per torturam propter vilitatem persone, huic autem libero sine tortura credatur, hoc ideꝫ in terminis tꝫ Barto. in consilio. xix. in questio. proposita, in versic. ad quod respondetur volumine secundo, ꝛ idem Pau. de cast. in consi. cccxxxj. visa petitione predicta, columna prima, in fine, in antiquis, quod est in consi. cix. volu. secundo, in nouis, vbi dicit plenam esse dandam fidem illi testi cum deponat ibi de facto proprio, per tex. in. d. l. quero, secus si deponeret de facto alieno, ꝙ idem determinat in consil. ccclxx. visis actis, ꝛ actitatis in fine, in antiqs, sed est in consi. ccccv. in secundo volu. in nouis, ideꝫ ēt dicit in consilio. cclxxij. quia per primum egregium consultoreꝫ in fine, in antiquis, quod est in consil. cclxxvij. volu. primo, in nouis, hanc doctrinam Pau. de cast. vti veram, ꝛ iuri consonaꝫ, sequutus est Soci. in consi. xlix. in causa episcopi, columna prima, versiculo. quinimmo fortius, ꝛ in consilio. xxviij. columna secunda, versicu. tertio quia, volumine tertio, ꝛ Deci. in consilio. cccxlij. in causa partus suppositi, columna prima, versicu. prima est, ꝛ in consilio. ccclxiij. in causa que agitur, colum. prima. ver. ꝛ qꝛ ista soror, ꝛ in consilio. dcl. in causa vt vulgo dicitur, columna prima, versicu. ꝛ probatio predictorum, quamuis Alexand. in. l. secunda, in. §. si absens, columna secunda versicu. item per istam glo. ff. si ex nox. c. aga. dicatur hanc opinio. non esse veraꝫ per nonnulla que ibi adducit, que non faciunt in propositum, vt dicit ibi Jaso. Attamen idemmet Alexand. in consilio. cxcvij. visis dubitationibus, columna secunda, versicu. quia respondeo volumine septimo, dicit predictam conclusionem esse verā, quod si quis deponit de factis a se, quod dicto ipsius solius standum sit, ꝛ quamuis etiam Jaso. in dicto. §. si absens, ꝛ in. l. nec his. ff. de acquirenda hereditate, impugnet hanc opinioneꝫ per tria fundamenta ibi per eum adducta. Attamen idemmet Jaso. in. l. cūctos populos, in prima lectura, columna penultima. versicu. confirmo. C. de sacro sanctis ecclesijs, simpliciter pertransit cum opinione predicta Salyce. ꝛ Pau. de cast. ad tex. in. c. cū a nobis, ꝛ de testibus, qui adducitur per Jasonem, ꝯtra predicta facilis est responsio, quod ex depositione iudicis in casu dicti. c. cum a nobis poterat insurgere laus, aut vituperium ipsi deponenti, vt communiter ibi intelligitur per doctores, ꝛ dixi supra, secus autem hic cuꝫ in predictis casibus de quibus agitur nullum, aut vituperium, aut laus contingere posset ipsi arbitro, ꝛ ita intelligo doctrinam precedentem communem, vt habeat locum quando attestanti si proseneta erit, vel similis, vt eius depositio valeat quando nulla laus, nullum commodū aut vituperium contingere posset testificanti. Ad illud quod dicitur per eundem Jasonem, quod legato non creditur, nisi sint alie cōiecture, idem dico hic, ꝛ intelligunt scribentes, quod aliqua alia coniectura concurrit cum illa depositione arbitri, seu alterius ex supra dictis. Ad tertium de regula generali q̄ vult, ꝙ nulla causa est que vnius testimonio terminetur per textum in. c. licet vniuersis de testibus, adductum per Jasonem, dico verum esse qn̄ deponunt tanqꝫ testes per sensum corporeum visus, auditus, ꝛ tactus, secus hic vbi de gestis a se deponūt, ꝛ habent alias coniecturas, vt iam dixi.

¶ Octaua Questio Explicit.

Questio nona de sententijs, & eaꝝ effectu, & executione.

¶ Causa instructa formatoq; corã ipsis arbitris processu adhibitisq; solẽnitatibus tã ex statuti vi, q̃ ex iuris cõis norma requisitis, facta p arbitros partibus ipsis copia dicẽdi, & allegãdi, inspectis p vtrãq; partẽ deductis. eorũq; iuribus iuste pẽsatis, recto ordine ad sñie plationẽ p ipsos arbitros deueniẽdũ est, ex quo de sentẽtijs tractabimus p infrascripta capita.

SUMMARIUM

1 Sententiam an possit proferre arbiter absq; eo q videat cõpromissum, & sciat se esse arbitrum.
2 Quid si per partes facta est prorogatio. an de ea debeat habere scientiam.
3 Citatio an sit necessario facienda añ prolationẽ sñie arbitri.
4 Quid si per partes conuentũ est, quod arbiter ferrat sententiã ipsis absentibus.
5 Quid si sententia est lata ad fauorem non citati.
6 Quid si statibus verbis statuti, q pcedatur sola mera &c. an teneat ad fauorem non citati ipsa sententia.
7 Quid si est interlocutoria, an teneat parte non citata.
8 Quid si est in vltima die cõpromissi, an teneat sñia sine citatiõe.
9 Quid si terminus statuti est progatus, an dicatur terminus statuti vel hominis.
10 Sentẽtia an p arbitrũ possit ferri partibus absentib⁹ sꝫ citatis.
11 Sententiam in quo loco arbiter ferre debeat.
12 Quid si locus est inhonestus ipsis partibus.
13 Quid si locus nõ est tutus parti, vel aduocato, vbi arbiter vult sententiare.
14 Quid si est suspitio pestis in loco sententie ferrende.
15 Quid si locus accipitur stricte in quo iudicet arbiter.
16 An in quocunq; loco ciuitatis possint arbitri iudicare.
17 Quid si arbiter locum elegit, an possit postea ipsum mutare.
18 Sententiam ferre debeat arbiter, an ẽm eius conscientiam, & voluntatem, an vero ẽm voluntatem a iure informatam.
19 Sententia si est lata ẽm voluntatem arbitri, an teneat.
20 Quid si est lata sententia ẽm voluntatem arbitri. & contra compromissum, an valeat.
21 Quid si sententia arbitri contineat errorem iuris expressum.
22 Quid si cũ cã erronea arbitri cõcurreret alia causa nõ erronea.
23 Quid si sententia arbitri est lata ꝯ consuetudinẽ an valeat.
24 Quid si fert arbiter sententiam contra statuta ciuitatis.
25 Quid si sententia arbitri est lata precio, vel dolo arbitri.
26 Quod standum sit sententie arbitri, quomodo intelligatur.
27 Sententiam arbiter an ferre debeat ẽm allegata, & probata, an vero ẽm suam conscientiam.
28 Sententiando arbiter, an debeat sequi equitatem.
29 Compromissum si est factum vno die, & eodẽ. die est facta sñia.
30 Arbiter an possit sñiaꝫ dicere, si sibi nõ cõstat de meritis cause.
31 Sententiam si profert simpliciter, & est certum, quod sibi nõ constat de causa.
32 Sententia si est lata habita relatione ad acta, an valeat.
33 Quid si ex actis non constat de quantitate.
34 Quid si in sententia dicit, sibi non liq̃re de causa, an valeat sñia.
35 Quid si sunt plures, & vnus iurat sibi non liquere de causa, an ceteri possint sententiam proferre.
36 Quid si ex actis constat de quantitate, & ad ea habita sit relatio per sententiam, an teneat.
37 Quid si per sententiam. habita est relatio ad acta probatoria cõditionaliter, an sententia valeat.
38 Quid si habita est relatio ad acta conditionaliter, nec est dictũ, alias absoluo, an valeat sententia.
39 Sententia, si est lata per relationem ad aliqua extrinseca.
40 Sententia si est lata per ꝟba cõditionalia de futuro, an valeat.
41 Sententiam, si ferrat arbiter vltima die cõpromissi, an valeat.
42 Sententia arbitri an esse debeat in scriptis.
43 Quid si est causa parua.
44 Quid si est interloquutoria, an ferri debeat in scriptis.
45 Quid si est causa summaria, in qua proceditur summarie, de plano &c. an sit ferenda in scriptis sententia.
46 Quid si partes consentiant, q sententia ferratur sine scriptis.
47 Noctis tempore, an arbiter sententiaꝫ ferre possit.
48 Quid si in die sequenti expiraret compromissum, an possit d' nocte sententiare.
49 Quid si arbiter est de iure & de facto, an sñia valeat de nocte.
50 Cõsensus partiũ an possit facere, q sñia ferratur de nocte.
51 Consuetudo q sententia ferratur de nocte, an valeat.
52 Interloquutoria an valeat de nocte.
53 Si tres sunt arbitri, an duo sñiaꝫ ferre possint absente tertio.
54 Quid si absens reuersus velit sententiam ratificare.
55 Presentes si sunt omnes arbitri, & taceat vnus an alij duo iudicare possint.
56 Omnes arbitri si sunt presentes tempore examinationis, & allegationis, & simul habuerunt sermonem, vnus autem ante latã sententiam discedat, an alij possint iudicare.
57 Diuersas sententias arbitri an ferre possint.
58 Unus ex tribus arbitris condemnauit alius absoluit a contentis in petitione, & alius absoluit ab instantia iudicij, que sentẽtia horum preualeat.
59 Plures sententias arbiter an possit ferre.
60 Super parte q̃onis seu cause, si sñiam tulerit arbiter an valeat.
61 Semel de vna re si sñiaꝫ tulerit arbiter, an iteꝝ de eadẽ re possit sñiam dicere, siue sit nulla, siue sit aliqua ipsa sententia.
62 Quid si est interloquutoria, an possit iteꝝ de eadem re iudicare.
63 Quid si incontinenti arbiter mutaret sententiam.
64 Sententiaꝫ arbiter an possit corrigere, emendare, supplere, seu declarare.
65 Unus arbiter, si cõdemnauit in plus q̃ alter, que sñia pualeat.
66 Maior pars arbitrorum que dicatur esse, an respectu omnium vel minoris partis.
67 Sententiam arbiter an ferre possit ẽm voluntatem partiũ.
68 Quid si ꝯ eoꝝ voluntatem sententiaꝫ tulerit arbiter, an valeat.
69 Quid si non est conuentum precise, sed dictum in plus q̃ centum non possit condemnare.
70 Ab obseruatione iudicij an arbiter absoluere possit.
71 Si actor non probat, an reus debeat absolui per arbitrũ.
72 Quid si est clausula sola pura mera &c. An possit arbiter sñiare in causa non probata.
73 Sñia lata verbis enũciatiuis, vt puta credo Titium debere cẽtum Gaio, vel pronuncio te posse petere an valeat.
74 Si pronunciat te cõdẽnãdũ vel absoluẽdũ in cẽtũ, an valeat.
75 Sententia lata in alium q compromittatur, an valeat.
76 Sñia si dicat pnũcio Titiũ nihil debere Sempronio, & si Sempronius senserit se grauatũ, q debeat iteꝝ compromitti.
77 Sñia q si alterutra pars senserit se grauatam habeat facultatẽ cogendi alteram partem iterum ad compromittendum infra certum tempus in alios arbitros.
78 Super duplo crescente in actione legis aquilie arbiter an possit pronunciare.
79 Diem solutionis vltra vel citra q̃ a lege sit terminatuꝫ arbiter an statuere possit, & quis effectus ex ea re oriatur.
80 Arbiter an possit sñiare sup fructibus, pena, & interesse.
81 Si pronunciauit super principali omissis accessorijs, an iterum super illis possit pronunciare.
82 Arbiter an possit mulctare contumacem.
83 Sup q̃litate reꝝ si est dñia arbiter an poterit cognoscere.
84 Generalem quietationem fieri debere inter partes, an arbiter iudicare possit.
85 Totam rem vni, super qua erat compromissum, & alteri q̃d aliũ an adiudicare possit arbiter.
86 Super futuris an sententia lata per arbitrum valeat.
87 Reseruare aliquid in sententia vt puta expensarum taxationẽ, vel similia an possit arbiter.
88 Succedere adinuiceꝫ partes vt possint, an arbiter valeat sentẽtiam dicere.
89 Litem suam an faciat arbiter male iudicando.

DE EFFECTU SENTENTIAE.

90 Sententia horum arbitrorum an proprie dicatur sententia.
91 Actio an oriatur ex hac sententia arbitrorum.
92 Euictio an committatur ex hac arbitrorum sententia.
93 Cõpulsio iudicis an requiratur ad hoc, vt agi possit de euictione.
94 Uenditor, an debeat citari ad electioneꝫ arbitroꝝ, q̃n agitur, & cã tractatur ex compromisso secundum formam statuti.
95 Quid si in instrumẽto est clausula, q agi possit de euictione quomodocunq; & qualitercunq;.
96 Infamia, an oriatur ex sententia horum arbitroꝝ.

97 Alienatio, an possit prohiberi per sententiam arbitri.
98 Effectus omnes, qui oriuntur ex sentētia ordinarij, eundem ne locum habent in sententia arbitri statutarij.
99 Presumitur pro sententia arbitri statutarij, sicut & pro sententia iudicis.
100 Si sententia dictum est, viso compromisso, an probetur cōpromissum fuisset factum, vt sententia valeat.

1 Quero primo † An arbiter possit ad sententiam deuenire absq; eo quod videat compromissum, & sciat se esse arbitrū, & vr̄ quod sic, nam veritati omnia cedunt. c. veritate & ibi no. viij. dist. c. fraternitatis de frigidis, & malefi. & veritas erroribus gestorum non vitiatur no. Bal. in. l. j. §. item solēt circa medium. j. col. ff. de offi. prefec. vrbis faciunt not. per eundē Bal. in. l. ex his in fi. C. de testa. mili. tex. in. c. j. §. j. de simo. in vj. l. vulgaris. §. si quis. & ibi Barto. ff. de furt. cum itaq; secundum veritatem sit arbiter non videtur curandum an viderit, & scierit se esse arbitrū.

¶ Facit preterea in simili, nam sufficit q̄ vere sit impedimentum primi matrimonij ad hoc vt bīn licite contrahatur lʒ alias non habeatur fides, & scientia primi impedimenti. c. ij. de eo q̄ dux. in mat. quam po. per adul. facit. c. ij. in fine. de her. in. vj. vbi operatur heresia patris, lʒ de ea cognitio non habeatur, ad hoc etiam possunt adduci no. per Host. & Abba. in. c. cū oporteat, & c. qualiter & qñ, de accusa. dū dicunt sufficere aliquē eē infamatū vere ad hoc vt ꝯ eum inquiri possit, q̄uis de ipsa infamia nō apparuerit, ex quo vr̄ dōʒ q̄ sufficiat arbitrū eē ꝯstitutū & vere cōpromissū absq; eo q̄ requirat̄ sciētia & inspectio compromissi. ¶ Ueritas tñ est q̄ arbiter ad sniā deuenire non potest nisi prius viderit, & cognouerit cōpromissū ita not. Bal. in l. dicere per illū tex. ff. de arbi. naʒ potestas arbitri dependet ab ipso compromisso, vt dixi in. iij. q. vj. q. prin. per no. in. c. cū dilecta de rescrip. & in. l. nō distinguemus. §. de offic. ff. de arbi. Ideo de eo cognitio est habenda cū dependentia tractari non possint nisi habeatur prius cognitio eius a quo dependent. argu. text. & ibi not. per Bar. Bal. & alios in. l. de his. ff. de trans. & in. l. j. versi. rō aūt. ff. quemadm. test. aper. no. Ang. in consilio. xciiij. cum lis & q. ij. col. volumine. j.

¶ Et maxie hoc procedit in casu statuti nostri, cū isti arbitri electi ex forma istius statuti habeant iurisdictionem saltim delegatā, vel prout dixi in. ij. q. vj. q. principalis, & in habente iurisdictionē nō cadit dubitatio aliqua, circa processū, & sniā q̄ nullius sit momenti qñ iudex est dubius iurisdictionis sue, vt nota. Bar. & alij post eum in. l. quero. ff. de eo qui. pro tuto. & in. l. sed & si de sua. ff. de acq. here. & idem Bart. & Soc. in. l. multū. ff. de ꝯdi. demon. Ang. in rep. l. falsus in vltima. q. C. de fur. canno. in. c. prudentiam; maxime Abb. & Barb. cir. fi. com. i. partis. illius. c. de off. deleg. Jmol. in. c. ex tenore de for. comp. Inno. in. c. cum ex officiis. de p̄scrip.

¶ Ad quod etiam faciunt ea que dicam infra in hac questio. in ea parte, de effectu cōpromissi in fine, in eo quod queritur an presumatur compromissū precessisse. ¶ Nec obstat q̄ veritas attendatur, q̄r illud procedit quando aliquid opponit̄ veritati, nam tunc magis attendenda est veritas, vt in ꝯtrio, secus quādo requiritur q̄ cum veritate aliud concurrat ad adminiculum veritatis, vt in casu nostro argumento eorū que not. in. l. iubemus & in. l. cum antiquitas. C. de testa. & in. c. j. de fid. instru. late in. c. qm̄ contra de probationibus, & lʒ sit verū q̄ sit factum ꝯpromissum, tñ hoc fit ad hoc vt arbiter informetur qualiter procedere debeat, & in ꝯsequentiam terminare cū ex eo auctoritas sua depēdeat vt. s. dixi si itaq; cessat cōpromissum, qđ est principale ergo & accessorium & sic dependens ab eo. l. quicunq;. C. de condi. ob cau. l. non dubium. C. de legibus cum similibus.

¶ Nec obstat illud de matrimonio secundo, q̄r contrahens sciebat, & erat certus de primo impedimento, cum esset in facto proprio argu. l. error. & l. cum quis. C. de iuris & facti ignorantia.

¶ Nec obstat illud de heresia, cum multa specialia in se retineat, vt no. in. c. primo. & per totum titulum, de her. Ad illud ēt de infamia dic q̄ illa inquisitio non ita dependet ab infamia sicut iurisdictio & eius exercitium a compromisso ideo diuersa, ergo non fiet illatio. l. fi. ff. de calūnia. l. si maritus. C. de dona. inter vir & vxo. l. inter stipulantem. §. sacram de verbo. obliga.

2 ¶ † Intellige predicta procedere etiam q̄ sit facta prorogatio nam si facta est de tempore ad tempus, & arbiter ignorauerit non valet sententia, quia habet iurisdictionem limitatam, vt cum nesciat prorogationem dicitur ignorare fundamentum iurisdictionis sue, vt nota. Alexand. post Barto. in. l. sed & si. ff. de acquiren. heredi. & Soc. in. l. multum colum. fi. ff. de conditione & demonstratione & ibi late Jmol.

¶ Idem dico de prorogatione de persona ad personam, que fieri potest in iudice ignorante, vt in locis superius adductis, quod tamen non est in arbitro, quia est nouum compromissum vt dixi supra in septima questione principali, in verbo, prorogatio, in versiculo de tempore. & etiam predicta intelligo in quacunq; prorogatione, siue de re ad rem siue de causa ad causam, vt declaraui. s. in. d. verbo prorogatio, & rō est q̄r arbitri tātū habent p̄tātem quanta est expressa in cōpromisso, & non vltra, vt dixi. s. in. vj. q. prin. in. iij. q. cum itaq; addatur aliquid per prorogationē & arbitri ignorant, non dʒ valere, quia illud est fundamentum sue iurisdictionis, vt supra dixi.

3 Secundo quero † An citatio debeat interuenire añ prolationē sentētie arbitrorū, & in hoc dicas q̄ quedam est citatio seu requisitio, que fit p arbitrū in aliū arbitrū absentem, qñ plures sunt electi, & de hoc vide p doctor. in. l. si in tres. & in. l. itē si vnus. §. itē si plures ff. de arb. & in. l. si vni ex pluribus. ff. de re iudicata, aliquid in. c. prudentiam. de officio delega. & dicam infra.

¶ Alia est citatio q̄ fit per arbitrū in partes qñ pars citat̄ ad audiendā sniam diffinitiuā, & in hoc scrib. ꝯfundunt duas. q. de citatione & presentia partis, sed prius videbimus de citatiōe, an debeat interuenire, postea quid de presentia partis, erit dōm cognoscemus. ¶ Guliel. de cu. in. l. episcopale. C. de episc. aud. tʒ q̄ citatio p arbitrū fieri dʒ, secus dicit in arbitratore, idem tenet Bal. in. l. ex ꝯpromisso. in rep. in. v. q. ff. de arb. Cano. in. c. quatenus. de iureiur. Soc. in trac. de citatio. xlij. par. vij. articu. prin. Lanfran. in tracta. de arbi. xliij. q. per illam rōnem q̄r arbitria sunt redacta ad instar iudicioꝝ. l. j. ff. de arbitris, & sic arbiter dʒ ordinē iuris seruare. l. si de meis. §. recepisse. ff. eo. facit ēt rō Bar. posita in. l. si quis arbitratū. ff. de verb. obli. in. ij. col. circa medium, lʒ loquatur de arbitratore, naʒ ideo dicit arbitratorem debere citare, q̄r posset ledere partē per. l. nā ita diuus. ff. de adopti. & ēt pars posset trahere arbitratorē in aliā sniam, q̄ rō pariter vr̄ militare in casu isto scʒ qñ sumus in arbitro, quamuis istud vltimum magis congruat questioni infra dicē. de presentia partis, vt ibi dicam, hoc idem tʒ Jmo. in. d. l. si quis arbitratu. ff. de verb. obl. in. ij. col. in prin.

¶ Aduertas tñ quod supradicta adducuntur in materia arbitri qui eligit ex mera voluntate partium, que ad hoc non tenetur ex forma statuti, vnde secundū communiter docto. videtur satis impertinens locutio, dicere quod arbiter possit & debeat citare, nam citatio pertinet ad nuncium publicum, auct. qui semel. C. q̄mo & qñ iudex, qui eligitur solum per habentem iurisdictionem. l. fi. C. de spor. & arbiter non hʒ iurisdictionem, sed notionem. l. notionem. ff. de verbo. signi. l. si se non obtulit. §. ait pretor. ff. de re iud. ita Bald. in. l. ij. C. q̄mo & qñ iud. quem sequitur Soc. in tract. de citat. j. q. artic. v. Baptista de sancto Blas. in trac. de arb. & arbitr. lxx. q. ij. col. circa finem. Contrariū tñ posset dici per text. in. l. sed interpellatur. §. arbiter & per dicta Bar. in. l. sancimus. C. de iud. & etiam q̄r citatio est de iure naturre introducta cle. pastoralis de re iud. no. per Bar. in extrauā. ad reprimendum in ver. figura que natura est communis omnibus, & ex alijs rōnibus posset sustineri forsan quod non esset iniquum dicere quod arbiter compromissarius proprie citare, non autem requirere seu intimare debeat prout dicunt supradicti. Tamen quia vt dixi supra in. q. viij. in ver. citatio communiter tam Padue, quam vbiq; seruatur quod citationes fiant p nūcios publicos, absq; eo quod constituatur per arbitrum. Ideo non insistam circa hoc quicquid enim sit de istis arbitris compromissarijs dico quod quo ad arbitros electos ex forma statuti nostri de q̄bus non est dubium quod possint citare per nuntium. vt in. d. q. dixi isti debent ad sententiam citare arg. eorum que no. in. c. cum speciali de appel. & per Anto. de bu. & Abb. c. suspitiones de off. deleg. & per Bar. Bal. & Jas. in. l. fi. C. de iud. & in. l. ij. ff. a quibus appel. liceat, & per Soci. in. d. suo trac. de cit. in. xlij. ampl. vij. arti. in. iij. col. nam cum isti possint condemnare absentes, vt in seq. q. demonstrabo certū est q̄ prius debeant citare arg. no. in. d. l. nam ita diuus. ff. de adopt. & in. c. nos quemq̄. secunda questio. prima.

¶ Item habentes iurisdictionem de necessitate debent citare vt not. per Cano. in. c. primo. de caus. pos. & pro. & in. c. ecclesie

sancte Marie de const. ꝛ in.c.inter quatuor de maior. ꝛ obe. ꝛ in.l.de unoquoqꝫ de re iud. maxime ubi agitur de magno preiuditio.prout no.in.d.cle.pastoralis de re iud. ꝛ qn requiritur cognitio vt no.in.d.l.nã ita diuus, ꝛ in.l.in cause.§.cause cognitio. ff.de min. ꝛ in.c.fina.de sup.neg.prel.in.vj. sed clarum est qḋ isti electi ex forma statuti habent iurisdictionem vt dixi supra in vj.q.prin.in prin.ergo debent citare, ꝛ quemadmodum contrahitur hermodicium corã iudice vt dicitur in.l.properandum.§. sin autem reus.C.de iud.ita ꝛ coram istis arbitris electis ex forma statuti contrahit arbiter vt.j.dicam.

4 ¶ † Amplia in tñ hoc esse verũ,vt etiã si fuisset, cõuentũ inter partes φ arbiter possit ferre sñiam ipsis absentibus, nihilominus deberent ipse partes citari ad hoc vt sententia sit valida p no.p Spec.in tit.de arbitris, ꝛ arbitratori.§.excipit̃ in fine ibi sed pone, ꝛ in.§.fi.prope finẽ eo.ti. Albe.in.l.diem proferre.§. si quis litigatorum.ff.de arbitris faciunt not. per Alexandrum in dicto.§.si quis litigatorum in additio.ad Bar.

5 ¶ † Itẽ amplia vt ẽt non valeat sententia arbitri parte non citata,cũ esset lata in fauorẽ nõ citati,vt no.Bal.in.addi.ad Spe. in.§.fi.versi.coacti ea ratione que hr̃ in.l.furiosi.ff.de re indicata, ꝛ in.l.ea que.C.quomodo ꝛ quando iudex, cum citatio sit de ordine iudiciario.Ideo non valet iudicium ea omissa, argumento notatorũ.in.l.prolatã.C.de sententiis ad hoc faciunt no. p eũdem Bal.in.l.si accusatoribus.C.de accusationibus, ꝛ per Anto.de but.in.c.causamqꝫ de iud. Bar.in.l.properandum.§.sin autem reus.C.de iud. ꝛ ibi etiam Angel. Petr. de anchara.in consilio decimosexto. Viso processu.

6 ¶ † Caueas tñ,φ Barto.in extrauag.ad repri.in versicu sine figura vr̃ dicere quod ista non procedunt quando sumus in casis in quibus procedendũ est sine figura iudicij, ꝛ summarie,nã tunc poterit e sententia ferri pro non citato, ꝛ probatur per rationem que est quod alteri per alterum non acquiritur de iure ciuili.vt in.l.stipulatio.ista.§.alteri.de verb.obli. ꝛ in.§.alteri insti. eodem.sed bene acquirit̃ de iure gentiũ saltim ex naturali obligatione.vt no.docto.in.d.§.alteri. ꝛ in.l.j.ff.de pactis. ꝛ in causis in quibus summarie proceditur attenditur ius gentium, non autem ciuile,vt no.in.d.clemen.sepe,de verb.signi. ꝛ sic debemus dicere,quod acquiratur parti non citate per dictam sententiam latam in causa summaria, ꝛ ideo cum in casu statuti nostri, dicatur sola pura ꝛ mera veritate inspecta, que verba videntur importare quod causa sit summaria,vt dixi in.i.q.in verbo,sola deberemus dicere attenta ratiõe ista,quod in casu statuti nostri possit ferri sententia, ꝛ valeat pro parte non citata, ꝛ lꝫ Bartolus loquatur in iudice,tamen idem videtur dicendum in arbitro qui hꝫ iurisdictionem per ea que supra dixi. Hanc rationem sequitur Petrus de ancharano in dicta clementina sepe, ꝛ Rapha.cũ in dicta.l.furioso.ff.de re iudicata. ꝛ Romanus in.l.stipulatio ista.§.penultimo.ff.de verbo. oblig. Alexan. tamen in dicta.l.furioso.reprobat hoc dictum Bart. qꝛ non est verum qḋ alteri acquiratur obligatio saltiꝫ naturalis,sed acquiritur stipulanti tantum illa sola naturalis,vt declarant doctores, in.d.§.alteri. ꝛ in.l.prima.§.quod meus.ff.de stipul. serno. ꝛ Baldus in l.certi conditio.§.quoniam.ff.si certum petatur. Jas.in.d.l.furioso.dicit quod Alexan.tenet cum Barto. tamen hoc est falsum immo tenet contrarium vt dixi.

¶ Puto tñ quod possit saluari dictum Barto. qꝛ licet non acquiratur per priuatum alteri vt in dicto.§.alteri. tamen acquiritur per personam publicam vt nota in.l.si ex arogato. ꝛ in.l.nõ aliter.ff.de adoptionibus. ꝛ in.l.secunda.ff.rem public.sal.for. ꝛ in.l.prima.§.exigere.ff.de magist.conuen.no. Bald.in lege secunda.C.per quas per.nob.acquir. ꝛ in.l.certi conditio.§.quoniam.ff.si certum petatur. ꝛ sic acquiratur per notarium publicantem sententiam seu arbitriũ proferrentem, ex quo erit in prima limitatio ad supradicta quam ipsemet Alexande firmat, ꝛ sequitur in consilio.cxiiij.Viso processu.columna secunda versiculo accedit,volumine sexto.

7 ¶ † Secundo limita quando fertur sententia interloquutoria per arbitrum, nam tunc non videtur requiri citatio, sm̃ notata per Innocentium in.c.auditis ꝛ.c.querelam.de prescrip.idem videtur tenere Imo.in.c.ad petitionẽ super glo.magna, de accusatio.hoc etiam tenet idem Joan.de imo.in.l.quod iussit.ff.de re iudicata. ꝛ Domini de rot.in.xcij. ꝛ.cccxxxij.decisio sed in contrarium facit quia nihil est innouandum in preiudicium absentis seu non citati vt no.in.c.i.de caus.posses. ꝛ proprietatis, ꝛ in.c.inter quatuor,de maioritate, ꝛ obedien. ꝛ in.c.caueant, ꝛ in c.omnia.iij.q.ix.nec etiaꝫ iura per que sunt moti supradicti scribentes.probant intentionem suam,nam tex.in.c.fi.de offi.iudi. lꝫ dicat qḋ nõ sit lis contestanda super incidentibus,non tñ dicit quod parte non citata iudex possit interloqui,super quolibet incidenti, ꝛ ita etiam text.in.l.quod iussit.ff.de re indicata. Quis dicat,quod potest reuocare iudex interloquutoriam, non ꝑpterea dicit parte non citata.Unde distinguas prout facit Bartolus Baldus in.l.diem proferre.ff.de arbitris, ꝛ idem Joan.de imo.in.l.si opus.ff.de noui operis nunciatione. quod aut agitur de preiudicio partis, ꝛ tunc arbiter non potest ferre interloquutoriã parte non citata per notata in.l.a procedente.C.de dil.aut non vertitur partis preiudicium, ꝛ tunc procedat opinio Innocentij in.d.c.auditis ꝛ in.c.querelam.per.l.scio.ff.de restitutione in integrum. ꝛ.l.φ si interpellatur.§.j.ff.de arbitris. ꝛ ad predicta faciunt notata in.d.l.nam ita diuus.ff.de adoptionibus. ꝛ in.l.ne quicquam.§.vbi decretum per Barto. ꝛ alios ff.de officio prefect.con. ꝛ in.l.φ iussit.ff.de re iudicata. ꝛ Anto.de bu. in.d.c.auditis. ꝛ per Alexandrũ in.l.ea que.in addi.ad Bartolum.C.quõ ꝛ qñ iudex.per Socinũ in trac.de cita.in.vij.articu.ver.xxij.casus, ꝛ per Barto.in.l.ij.C.de tempor. appella. Quod tamen declarat Bart. ꝛ alij post eum in.l.de pupillo.§. meminisse.ff.de opis noui nũciatiõe.lꝫ de iudice loquat̃,vt interloquutoria teneat lata per arbitrum sine citatione etiam quando vertitur partis preiudicium,si dicta interloquutoria põt verificari,ex cognitiõe subsequẽti ex clausula iustificatoria,qꝛ vbicunqꝫ potest ab exequutione incohari,nõ est necessaria citatio, tenet Bal.in repeti.l.predicte ne quicquam.§.vbi decretũ. faciunt notata in.l.fi.C.de fer. addas ẽt alias declarationes. vt p Soci.in supradicto trac. Intellige tñ hãc limitationẽ vt in precedenti ob illa verba sola pura ꝛc.

8 ¶ † Tertio limita quãdo arbiter esset in vltima die termini cõuenti inter partes, nam tunc talis dies interpellat pro homine argu.l.magnam.C.de contr. ꝛ cõmit.stip. Secus si esset terius prefixus a.l.nã tunc etiã vltima die requirere t̃ citatio,vt vr̃ velle Barto.in.l.si de meis.ff.de arbit.refert Bal.in auct.ei qui.C. de tem.ap. ꝛ i.c.iij.quo tem. mil.inuest.feud.pet.pos. Rom. rub.de arbi.in.iiij.colũ.faciunt no.in.l.qui ante calendas.ff.de verb.obl. ꝛ in.l.societatem.§.arbitrorum.ff.pro soc. ꝛ in.l.ij.C.de temp.appel. ꝛ in.l.item illa.ff.de const.pec. Bald.in.l.fi.C.qui admit.Soc.in trac.de citat.vij.artic.ver.xiij.casus, ꝛ dicam.j. in illa.q.an in vltima die compromissi indicet. Alias etiam limitationes tradunt doc.que melius cadunt in materia clausularum de qua dicam in meo compromisso.

9 ¶ † Sed quero iuxta hoc, quid si terminus legalis, vel statuti sit prorogatus ex voluntate partium,an amplius dicatur terminus statuti,ita vt requiratur citatio in vltima die. dicas breuiter quod requiritur citatio qꝛ ille dicitur terminus statuti, nam prorogare nil aliud est φ augere,seu extendere qualitatem,seu potentiam rei de qua fit prorogatio.c.t. ꝛ.q.de off.deleg.not. Spec.in ti.de dilat.§.videndum vers hoc sunt, ꝛ per prorogationem non alteratur primus actus,sed extenditur no.glo.in.l. interuenientes.ff.ad mun.not. Soci per multa que adducit in.c.significasti.col.iij.de fo.comp. ꝛ dixi.j.in.vij.q.princ.in verbo prorogatio vers.quero insuper.cum itaqꝫ augeatur extendaturqꝫ terminus dicendum est illam durare, ꝛ per consequens eẽ terminum statuti, ꝛ citationem requiri, ꝛ facit quod no. Bald. in.l.emilius.col.vj.ver.noto quinto.ff.de min.qui dicit φ prorogatum tẽpus est vnum, ꝛ idem cum primo nec reputatur quid diuersum.per tex.in.l.sed si manente.ff.de preca. ꝛ vt dixi supra in eodem loco cum etiam prorogatio intelligatur facta cum eisdem qualitatibus, ꝛ conditionibus,cum quibus erat factum primum compromissum vt est glo.communiter approbata in cap. bi qui de preben.lib.vj. ꝛ ibi omnes doc.

10 **Tertio** † Ex premissis quero an arbiter possit ferre sententiam absentibus partibus etiam citatis Oldra.in.l.diem proferre.ff.de arbir.in.§.si quis litigatorum tenet quod non quia non contrahitur hermodicium coram arbitro, sicut coram iudice,vt not.in.l.properandum.C.de iudi. in.§.sin autem reus. ꝛ glos.in dicto.§.si quis litigatorum. Idem tenet Specu.in titu.de arbi. ꝛ arbitra.in.§.excipitur in fine per tex. in dicto.§.perinde, ꝛ in.§.differt versicu.item arbiter non pronuntiat. ꝛ Azo.in summa.in.iij.colũ.C.de recep.arbitr.nisi aliter sit conuentũ inter partes,sequitur Gof. ꝛ Hostien.in sum.eo. ti.in.§.qualiter.Alb.in.d.§.si quis litigatorum. Barto. ꝛ scri. in.l.ij.C.eodem, ꝛ adducitur etiam alia ratio, quia sententie arbitri statur metu pene, que pena committitur etiam quãdo stat per partes quominus sententia per arbitrum ferri possit, ideo

eum semel sit pena commissa, amplius committi non potest, & sic dato quod sententia ferratur tamen est nullius momenti cum impune partes ab ea possint recedere, vnde idem est non facere, & inutiliter facere, vt nota. in. d. l. non dubium. C. de legibus. tamen videtur absurdum quod pro tam modica contumacia, vt quia semel citatus non venit, committatur pena argu. text. & ibi no. in. l. non ex omnibus. ff. de arb. ¶ Jacob. de rau. dicit quod aut causa erat instructa, & in his terminis quod si pars adesset posset ferri sententia, & tunc committatur pena, vt in dicto. §. si quis litigatorum. aut causa non erat ita instructa, vt posset ferri sententia, & tunc quamuis pars non veniat, non committitur pena. per nota. per glosam in aucten. de iud. §. si vero. & in hoc casu procedat contrarium dicta lege non ex omnibus. ¶ Gui. de suz. dicit quod quando aliquid conuentum est inter partes illud seruandum est per dictam. l. non distinguemus §. de officio. ff. de arbitris, aut simpliciter promissum est sententie stari, & tunc si pars citata non venit, & finitum est tempus compromissi tunc committitur pena, vt in dicto. §. si quis litigatorum, & l. si duo. §. semel. ff. eodem titulo, de arbitris. Aut pars citata non venit nec est finitum compromissum & tunc distinguit prout facit Jacob. de rane. Quo ad primum membrum puto Gui. bene loqui per tex. in dicto. §. si quis litigatorum dum dicit in principio, quia per eum factum est quominus arbitretur. & etiam in versiculo penam ibi quia per eum &c. Et sic in duobus locis vtitur illo verbo arbitretur, quod verbum videtur importare totum negocium, hoc est tam sententiam quam iustitiam, nam si voluisset intelligere de sententia tantum certe hoc dixisset, vt in. §. precedenti facit argumen. nota. in. l. si vero. §. de viro. & l. si cum dotem. ff. soluto matrimonio. quo vero ad secundum membrum credo quod non sit facienda differentia an fuerit instructa vel non per textum in. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbitris. cum possit dici sententia iniquam, iam ex meritis quam ex ordine, per notata in. l. prolatam C. de senten. & interlocuto. omnium iudicum. & in. c. primo. de ordin. cog. ad hoc faciunt nota. in. l. ex quacunque. ff. si quis in ius vocatus nō ierit, vel dicas quod committitur pena quando fuit citatus peremptorie, vt. l. & tertium. ff. de iudi. & c. ex litteris. de officio delegati. secus si simpliciter, & ita procedat contrarium d. l. non ex omnibus.

¶ Cynus in lege si quis ex consensu. C. de episcopali audientia. dicit supradicta habere locum quando non esset conclusum in causa, nam tunc si pars citata non comparet, non potest ferri sententia per arbitrum, secus si esset conclusum saltem re ipsa, quia tunc poterit ferri sententia absente parte per ea que habētur in capitulo auditis, de procuratoribus. que esset maxima limitatio ad supradicta si vera esset. Reprobatur per Baptistam de sancto Blasio in tractatu de arbitr. & arbitrato. in questione septuagesima, dicens quod concluditur in causa tam coram arbitro, quam coram iudice per nota. in. l. prima. ff. de arbitris. & in clementina sepe, de verborum significatione, & in auctenti. habemus. C. de iud. vnde sententia lata sine conclusione in causa esset nulla, ex eo quia non conclusum, vt nota. in. dicta. l. prolatam. C. de sententijs. & interlocutorijs omnium iudicum. & textus in dicto. §. si quis litigatorum. non fundat se super non conclusione sed super absentia partium. Comprobantur premissa per eundē textum in versiculo coram, que dictio importat, vt illud dicatur factum coram aliquo, quando fit & presente & intelligente, vt ibi dicitur, & in lege coram. ff. de verborum significatione. & Bartolus in lege prima. C. de erro. aduoca. in secunda questione Baldus in rubrica. C. qui admit. colūna tertia. & in lege prima. xiij. colum. & in. l. bonorum. eodem titulo, & Cardina. in clementina prima de appellationibus, in principio, & in clementina prima. §. porro. de hered. Alexand. in consilio. clxix. Viso & opportune. secūdo volumi. & in eodē textu geminatur, adeo quod vr̄ multum se fundare super presentia partiū intm̄ vt videatur eā requirere precise arg. no. in. l. balista. ff. ad trebellianum. & per Bal. in. c. fi. de officio delegati. & propterea credo Baptistā de sancto Blasio recte dicere, & de ɔclusione dixi supra in. viij. q. prin. in verbo conclusio.

¶ Intellige tamen supradicta, quando vtraque pars non est absens, quia tunc ambobus absentibus verum est, quod non cōmittetur pena, cū mora vnius alteri prosit per. l. non ex omnibus. §. fi. ff. de arbitris, & not. in. l. non distinguemus. §. dies. per Alb. & Bal. eo. tit. secus est si vna pars erat presens, & instabat vt expediret vt. l. dies. §. hoc aūt. ff. de damno infecto. in. l. properandum. §. j. C. de iud. itē intelligant̄ iam dicta in arbitro compromissario electo ex voluntate partium tantum.

¶ De electo vero ex forma statuti nostri, quia isti arbitri electi habent iurisdictionem ordinariam, vt dixi in secunda questione, sexte questionis principalis. debemus dicere quod non requiritur partis presentia per nota. in. l. properandum. §. sin autem reus. C. de iud. & in. l. ea que. & in. l. consentaneum. & aucten ti. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & sic cōtrabitur Hermodicium coram istis arbitris, sicut coram alijs iurisdictionem habentibus, vt in dicto. §. sin autem reus.

¶ Ex alio etiam hoc comprobari posset, quia vltra rationes supradictas quare arbitri non possunt ferre sententiam absente parte. Alia esse potest, quia non ex prouisum de remedio appellationis in arbitro sicut not. in. l. prima. C. de rec. arb. at in arbitro statutario secus est, vt no. Bar. in. l. fi. & ibi Bal. & Sal. C. de iud. & dicam. j. in. q. seq. ideo non agitur de tanto preiudicio quū est lata sententia ab arbitro statutario, sicut quū esset lata ab arbitro ɔpromissario, cum eidem sententie esset standum siue bene, siue male late per dictum. §. stari.

11 **Quarto quero** †in quo loco arbiter habeat iudicare, & in hoc distinguas, quod locus quandoque capit large pro ciuitate & territorio, aut municipio vbi factū fuit ɔpromissum quandoque stricte pro loco particulari, puta porticu, vel platea in quo partes ɔuenerunt, & ɔpromisserunt. Si capitur large tunc dicit tex. in. l. si cū dies. §. si arbiter ver. quid ergo. ff. de arb. quod in dubio vr̄ electus ille locus in quo fuit factū ɔpromissum. vnde doc. ibi dicunt quod in dubio sententia per arbitrum est ferren. in loco ɔpromissi. Spec. in ti. de arb. §. fi. versi. de loco. Idem tenet per eundem tex. in tantum quod si compromissum esset factum in villa, & postea sententia esset lata in ciuitate non valeret, & ad hoc allegat tex. & ibi not. in. c. Rodulphus de rescr. & tex. in. c. si ciuitas de sententia excom. lib. vj. faciunt no. per Alber. & alios in. l. si locus. ff. de iud. & in. l. si vt proponis la secunda. C. quom. & quando iud. & in. l. fina. ff. de iu. om. iud. & in l. heres absens. §. primo. ff. de iud. Barb. in. d. c. rodulphus. nu me. xl. & in hoc nullus dissentire videtur, nisi essemus in persona illius qualitatis cui liceret in secessibus iudicare per. d. §. si arbiter, vel inter partes esset conuentum de loco quia tunc ille locus seruaretur vel aliud ex coniecturis appareret, vt puta si duo patauini compromiserint Venetijs, in ciuem patauinus quia tunc verisimiliter videntur sentire de loco patrie arg. text. in. l. sed & si susceperit. §. primo. ff. de iud. & l. que conditio. §. primo. ff. de condi. & demon. ita dicit Saly. in lege prima in fine. C. de arbi. & Alber. in dicto. §. si arbiter.

12 ¶ †Item intelligitur de loco honesto vtrique parti nec etiā circa hoc aliquid operatur consensus partium. nam iudex seu arbiter non dz sequi earum voluntatem arg. l. cum mulier. ff. soluto ma. tū si tulerit sententiam ex earum voluntate nō poterunt postea contrauenire per no. per Spe. in tit. de sen. §. iusta propositionis. ver. item nulla ratione loci. & in ti. de arb. §. sequitur versi. sed quid si sponte & in ti. de cit. §. ɔ ver. item quod sit ad locū facit tex. in. c. quantumlibet, xlvij. d.

¶ Itē quod non sit inhonestus etiam alteri, seu vni tantum parti, vt no. per. s̄. dic. scrib. per. d. l. si cum dies. §. si arbiter. versic. Unde eleganter ne compromissum claudicare dicatur, vt not. Alber. in. d. §. si arbiter, & in. l. litigatores. §. si de meis eo. tit. de arbi. sicut dicitur de iudicio, quod non habet claudicare. l. fi. C. de fruc. & lit. expensis. nota. glos. in dicto. §. si arbiter dixi supra in sexta questione princip. in verb. morte partis versicu. intellige hoc procedere.

¶ Predicta limita, quando respectu personarum locus quāuis inhonestus eisdem partibus esset honestus vt puta quia quilibet esset leno, vel turpis conditionis, nam tunc videtur quod valeat sententia arg. tex. in. l. quoniam. C. de her. & l. si quecunque. C. de epis. & cler. & l. de viro. ff. solu. matri. not. Specu. in tit. de arb. §. sequitur versi. sed quid si vterque.

13 ¶ †Tutus etiam debet esse locus ad quem partes vocant̄ per arbitrum vt accedere debeant, nedum ipsis principalibus, sed etiam aduocatis, ita no. in. d. §. si arbiter, & in. l. locus. ff. de iudi. & per Albe. in. l. secunda. ff. si quis in ius voc. Ratio potest esse prout dicit Inno. quem sequitur Abb. in. c. ex parte de appel. quia si principali & non procuratori locus est tutus, principalis priuabitur facultate ɔstituendi & agendi per procuratorem prout est sibi a iure concessum. per. l. j. ff. de proc. videmus. n. quod maximum sequimur commodum posse per procuratorem maxime instructum, eodem modo si locus est tutus ipsi procuratori, & nō principali sequeretur quod ipse principalis cogeretur in causa ardua agere per procuratorem, contra. c. querelam de pcu.

& nedum

⁊ nedum principali, sed etiam procuratori, vt dixi locus debet es
se tutus, sed ⁊ omnibus his, quos secum habet necesse ducere p
not. in clementina pastoralis. per Bonifacium, ⁊ Car. ⁊ Imo.
de re iudicata. Alb. in l. ea que. C. quomodo ⁊ quando iudex, ⁊
in l. si locus. ff. de iudicijs. Bald. in l. peremptorias. C. senten. re
scin. non poss. Cardi. in dicto capi. ex parte de appellationibus
dixi. s. in tertia questio. principa. in versicu. exceptio loci. inho-
nesti. ⁊ sequenti.

14 ¶ †Item si esset suspitio pestilentie in eo loco ad quem vocatur
partes per arbitrum non tenentur accedere, vel corruptio aeris
per nota. in c. ad supplicationem de renũciationibus. ⁊ in c. cõ
munis filius. xxiij. distinctio. de quo late per Hieronymum pre
uid. in tractatu de pest. impar. de iud. capi. primo. ⁊ sequen. ⁊ p
Joannem franciscum rip. in eodẽ tractatu de pest. in tertia par
te principali, in primo priuilegio per totum vbi late prosequitur
per octo questio. sed q2 vt plurimum arbitri eligũtur per partes
que sunt eiusdem ciuitatis, ex quo de raro potest euenire questio
ista de loco non tuto, cum non sit verisimile ꝙ quis in sua ciuita
te possit pretendere iustum timorem propter concursum amico-
rum in iudiciũ existentium qui communiter componunt omnia
hec dubia, ideo vlterius non me extendam videas de materia p
supradictos. Et faciunt nota. per Barto. in l. de etate. ff. ad tre
bel. ⁊ per glo. in c. querelam. lxxxiiij. d. Fely. in c. accidens. el se
cũdo. v. col. vt lite nõ ꝯtestata. ⁊ in c. cum dilecti. de dolo. ⁊ cõ-
tumacia. Jas. in l. secunda. in §. quod diximus. in tertia colum.
ff. si quis cau. ⁊ in l. secunda. per Albericum. ff. si quis in ius vo
ca. nõ ierit. Bal. in l. militis. in vltima colum. C. de testamento
militari. Bar. in l. penulti. §. ad crimen. in penultima colum. ff.
de pub. iud. ⁊ in l. metus. ff. ex quibus causis maio. Bal. in l. iij.
in fine. C. de episcop. aud. ⁊ in l. sed eximẽdi §. fina. ff. ne quis eũ
qui in ius vocan. glo. in capitu. fine. de coniuge. xxxiij. questio.
prima. Bald. in l. si res. C. de rei vendi. ⁊ an si vocatus, seu cita
tus ad locum non tutum possit statiꝫ appellare, an teneatur cau
sam proponere, ⁊ etiam probare coram arbitro, vide per supra-
dictos, ⁊ maxime in dicto capitu. ex parte. de appellatio. in di-
cto tractatu de peste per Rip.

15 ¶ †Quãdoqꝫ locus capitur stricte, ⁊ tunc aut querimus an iste
cõtineatur in cõpromisso, ita vt in quo loco fuit factum compro-
missum in eo etiam teneatur arbiter sententiam proferre. Spec.
in dicto titulo de arbitris. in §. sequitur. versic. item queritur an
stricte, tenet ꝙ arbiter non arctatur iudicare in eo loco particu-
lari vbi fuit factum compromissum, sed sufficit ꝙ pronunciet in
eadem ciuitate, seu loco large sumpto argumen. tex. in l. j. §. vbi
autem. ff. de vi ⁊ vi arma. ⁊ l. prima. §. eodem. ff. ad sillenia. nam
locus etiam quandoqꝫ capitur pro tota prouincia. l. finali. C. de
prescri. longi tempo. Et verba iuris non sunt calumnianda, sed
recte intelligenda. l. penulti. ff. ad exiben. capi. preterea. de ver-
borũ significatio. Et ita in effectu vult ꝙ tota ciuitas sit compre
hensa in compromisso, ⁊ ꝙ in qualibet parte seu loco ipsius ciui
tatis sufficiat iudicare, hoc idem videntur sentire supradicti do-
cto. in dicto §. si arbiter. ⁊ in dicta. l. si locus. ff. de iud.

16 ¶ †Quero tamen cum sit locus ita large cõprehensus in cõpro
misso, ⁊ satis sit si ipse arbiter iudicat in quocũqꝫ loco ipsius ci-
uitatis, vel municipij, an debeat restringi locus ille ad particu-
larem, vel potius liceat vagari per totam vrbem, ⁊ an sit in po-
testate ipsius arbitri eligere sibi locum particularẽ, vel hoc per
tineat ad ꝯpromittentes, ad primum dico ꝙ debeat restringi ad
particularem locum, nec liceat vagari per nota. in l. via iuncta
l. certo. §. primo. ff. de seruitutibus rusticorũ prediorum. ⁊ l. si cui
ff. de seruitutibus. Nam quamuis debeatur seruitus toti fundo
tamen est restringenda ad particulam, ⁊ commoditatem fundi
seruientis Bar. ⁊ alij post eum in l. stipulationes non diuidun-
tur in secunda columna. ff. de verborum obligationibus. ⁊ ne fiat
contra mentem statuti ꝙ voluit consulere indemnitati partium
vt dixi in prima ⁊ secunda questione principa. questionis prime
faciunt nota. in l. serui electio. ff. de leg. j.

¶ Quo vero ad secundum, dico ꝙ partes possunt conuenire in
quo loco sit pronuntiandum, vt ex supradictis apparet, sed quã-
do partes nihil dixerunt tunc arbiter potest eligere locum par
ticularem dummodo non sit incongruus ipsius partibus, vt no
ta. in d. §. si arbiter. ⁊ in l. siue proponis in addi. ad Bartolum
C. quomodo ⁊ quando iudex. ⁊ per Balduꝫ late in capitulo pri
mo. §. finali. de prohibitio. feud. alie. per Federicum, nec est di-
cendum, ꝙ isti arbitri cum eligantur in locum priorum iudicum
debeant etiam sedere in loco eorum quibus subrogant per regu
lam. l. si eum. §. iniuriarum. ff. si quis cau. nam isti subrogant̃ quo
ad cãm, nõ quo ad locũ, ⁊ lꝫ Bal. loquat̃ de arbitris iuris q eli
gunt̃ in locum ordinarij recusati, tñ verba sua videntur etiam
habere locum in arbitris statutarijs per ea que dixi in ij. que-
stione sexte questionis principalis.

17 ¶ †Iuxta hec quero an posteaquam arbiter elegit sibi locum
possit eum mutare dicas ꝙ sic, per ea que dixi in sexta questio-
ne principali, in verbo prorogatio, ibi de loco, dũmodo arbiter
hoc innotescat partibus, vt notat Bal. in d. l. si cum dies in ad
ditione, nam cum sit ista mutatio loci quedã interlocutoria debe
mus dicere ꝙ sit ꝯcedenda ipsi arbitro. per no. in l. ꝙ iussit. ff. d
re iudi. ⁊ dixi. s. in. viij. q. in ver. interlocutoriam.

¶ Hec omnia intelligas procedere ſm iuris dispositionem ⁊ si
aliter de loci consuetudine appareat ab ea non discedas nã mi-
nime sunt mutanda. l. minime. ff. de leg. c. j. ⁊ per totum titu. de
cons. l. de quibus. ff. de leg.

18 Quinto quero an arbiter † habeat iu-
dicare secun
dum voluntatem suam, vel secundum voluntateꝫ a iure informa
tam, seu ſm iura, ⁊ vr̃ ꝙ arbiter non teneatur sequi aliquod ius,
nec eius intentionem per tex. in l. qualem, ⁊ ibi no. ff. de arb. naꝫ
dicit tex. quod non pertinet ad pretorem qualem sententiã arbi
ter dicere debeat, ⁊ ꝗuis arbiter cogatur dicere sententiam, nõ
tñ cogitur dicera equam, vel iniquam. vt no. ibi glo. per illũ tex.
ad idem facit tex. in l. diem proferre. §. stari eod. ti. de arbit. vbi
manifeste dicit tex. standum est sententie arbitri siue equa sit, si-
ue iniqua. Preterea ad hoc vr̃ tex. in auc. iusiurandum. quod
prest. ab his. in §. ⁊ equus. dum dicit ꝙ accipientes administra
tionem, ⁊ alij iudices iurant de seruando equitatem secunduꝫ ꝙ
ipsis visum fuerit, ⁊ sic non astringuntur seruare nisi quod ipsis
placuerit, ⁊ ideo possunt iudicare secundum suam voluntatẽ et
non informatam a iure aliquo. Idem dicamus in arbitro per l.
primã. ff. eodem. similiter pro ista parte est text. cum ibi nota. in
aucten. decernimus. ⁊ in corp. vnde sumitur de arbit. dum ibi
prohibetur ne fiat compromissum cum sacramento, ⁊ hoc ideo
quia multotiens propter ignorantiam arbitri partes multum le
debantur ex quo volebant quod iterum cognosceretur, ⁊ sic in-
currebat periurium, vnde imperator prohibendo quod isti non
iurent videtur permittere ꝙ sententia possit quomodocunqꝫ fer
ri, siue iuste, siue iniuste, nec teneantur arbitri sequi iura aliqua,
idem probat text. in c. si quis. §. arbitrarij. ij. q. vj. nam dicit qđ
imputandum est partibus qui tales eligerunt, vnde ab eoꝝ sen-
tentia non appellatur, sed debet valere, nisi per iniuriam, vel pe
cunia corrupti sententiam tulerint, ⁊ sic excipiendo illos casus
videtur confirmare, quod ⁊ si non tulerint sententiam secunduꝫ
iura si tñ non sit aliqua ex illis causis vel similibus de qbus ibi
pp hoc sententia nõ dꝫ dici nulla sed valere dꝫ facit gl. in c. cau
samqꝫ de elect. ⁊ no. in l. si socie. §. arbitrorum. ff. pro soc. ⁊ tex. in
c. in presentia de renun. adde pro ista parte tex. in l. item si vnus
§. idem pomponius. ff. de arbi. prout inducitur per scriben. in l.
si conuenerit. ff. de re iudicata.

Pro alia parte ꝙ immo arbiter debeat sequi voluntatem a iu-
re informatam, non autem voluntatem suam differentem eaꝫ ab
omni iure est tex. in l. nemo. C. de sen. ⁊ inter. omnium iudicum,
vbi expresse loquitur tam de iudice ꝗ de arbitro, qui non debet
sequi sententias alioꝝ, seu exempla, sed ſm leges ⁊ iustitie vesti-
gia iudicare, ⁊ sic tex. ille expresse dicit ꝙ arbiter hꝫ sequi iura,
non autem iudicare ſm suam voluntatem. Secundo facit text.
in aucten. de iudic. §. omnis, vbi dicitur quod omnes iudices si-
ue habeant cingulum, siue non debent iudicare ſm iura, ⁊ sic il
le tex. videtur velle quod omnes qui habent potestatem iudicã
di debent iudicare ſm iura. sed claꝝ est ꝙ arbitri habent pote-
statem iudicandi. ergo debent seruare iura. vel dato ꝙ ille tex.
loquat̃ de iudicibus tñ arbitria sunt redacta ad instar iudicioꝝ
d. l. prima. ff. d arbi. ergo ⁊c. Tertio facit tex. i. c. de libellis. xx.
d. dum dicit quod non ſm aliorum libellos est iudicandum ⁊ ca
nones, vel decretalium regulas relinquere, ita vt dicatur, non
catholicus quilibet iudex cuiuscunqꝫ qualitatis qui non acci-
pit, ⁊ seruat decreta ad hoc est text. in c. relatum. xxxvij. d. ⁊ l.
sed licet. ff. de offi. presi. l. singuli. C. de accus. l. fi. C. si contr. ius vel
vtilitatem publicam. Quarto facit textus in capitulo primo de
constitutionibus vbi dicitur, ꝙ canonum statuta debent ab om
nibus obseruari, nec quis debet duci suo sensu, sed canonum au
ctoritate ex quo glosa ibi nota. ꝙ iudex, seu arbiter, debet vti in
iudicando sensu suo dum tamen secundum leges iudicet, ⁊ licet
glosa videatur loqui tantum de iudice; tamen cum alleget
iura loquentia de arbitro dicendum est quod etiam de ar-

bitro loquatur, cum sit intelligenda secundum allegata per eas, vt nota. Barto. in. l. non solum. §. liberationis. ff. de libe. leg. faciunt nota. in. c. ij. de arb. ꝛ in ca. quintavallis de iure iurando. Quinto pro ista opinione est tex. in. c. ne innitaris. eo. tit. de cōstitu. vbi ille innititur prudentie sue qui prefert opinionem suam patrum decretis, quod tamen nō est faciendū vt ibi apparet, immo decreta sunt sequenda, ꝛ ſm ea sentētia ferenda est. Si vis tenere primam ptem poteris ad omnia supradicta vno verbo respondere, ꝙ loquatur in iudice, secus est quādo sumus in arbitro. Nec obstat si dicatur ꝙ arbitria sunt redacta ad instar iudiciorū per dictā. l. j. ff. de arbitris. qꝛ licet sit equiparata in aliquibus, non tamen quo ad omnia, imo multa fiunt per iudicem que non possunt fieri per arbitrum, vt not. Abb. in rubri. de arbi. ꝛ in. l. prima. ꝛ dixi supra in questione quarta princi. in versiculo causa cum multis sequentibus. Preterea videtur ꝙ possit assignari specialis ratio diversitatis quare iudex habeat sequi iura nō tamen arbiter, qꝛ ſm cōmuniter accidentia arbitri qui eliguntur sunt iuris ignari propter quod Imperator in dicto. §. quia vero. in aucten. de iud. fuit motus ad faciendum illam ꝯstitutionem ꝑ quam prohibuit ꝙ non fieret arbitrium seu cōpromissum iuratum, vnde cū non sit possibile quod isti sequantur, ꝛ iudicent secundū ea que ignorant relinquitur necessario concludendum qꝺ possint iudicare ſm voluntatē suam nō autem informatā a iure, vel dispositione aliqua, facit in argu. tex. in. c. primo. de constitutionibus. in. vj. ꝛ not. in capi. eorum. vndecima questione tertia. ꝛ per Speculatorē in titulo de advoca. §. primo. in versicu. vel sic. cum aliis sequētibus. Nec obstat si dicatur ꝙ quilibet debet scire iura saltē per cōsultū peritorū, alias dicitur esse in lata culpa, vt not. Bar. in. l. ꝙ nerva. ff. depositi. ꝛ glo. in. §. suspectus. institu. de suspec. tutore. ꝛ principaliter tex. in. l. leges. la. iiij. C. de legibus. quia illud intelligitur quo ad cōmodū, ꝛ incōmodum scientis, vel ignorātis, nō autem alterius, ꝛ sic partium, ita loquuntur omnes ll. tam. ff. quam. C. eod. titu. de iuris ꝛ facti ignorātia. ꝛ dicta. l. leges. cum similibus, ꝛ etiā illa presumptio que oritur de qua in locis predictis ad istum finem dixi certum est, tex. etiā in. d. l. nemo. C. de senten. ꝛ inter. omniū iudicū. non obstat, nam ibi illud verbum arbiter stat improprie, ꝛ hoc patet ex situatione facti sub illa rubrica que de iudicialibus tantum loquitur argumento. l. imperator. ff. de in diem adie. vel illud dictum fuit de sententia ferenda ſm iura ad exclusionē aliorum exēplorum seu sniarum aliorū iudicum, nō autem ad exclusionem mere volūtatis, ꝛ ꝙ hoc sit verum apparet ex sequenti respōso. Itaqꝫ dico ꝙ possumus respondere supradicta procedere quando concurrit iudicum voluntas cum ll. dispositione vt sit sensus ꝙ iudicādum est ſm leges quando ipsi iudices hoc volunt facere, ꝛ hoc ideo ne cōtrarietur tex. in dicta aucten. iusiuran. quod prest. §. ꝛ equius. dum ibi tex. ponit in voluntate iudicū que ab eis agenda sunt, nā expedit iura iuribus cōcordare. c. cum expediat. de electio. in. vj. l. si quando. C. de inofficioso testa. ¶ Hanc opinionem sequitur Ber. ꝛ Inno. in dicto. c. primo. de cōstitutionibus. ꝛ Ioan. sadole. in. l. iij. de legatis primo, nume. xxiiij. Imol. etiam videtur velle in dicto. c. primo. ꝛ dicit ꝙ de mēte illius glos est ꝛ etiam aliorum ꝙ arbiter possit iudicare sensu suo. sed iudex non debet iudicare sensu suo, sed scḋm leges ꝛ iura. subdens postea ꝙ licet doctores videātur simpliciter trāsire cum hac opinione, tamen hoc indistincte nō videtur verum, quia si iudicaret errore expresso nō valeret sententia, nec pena cōmitteretur per. l. apud celsum. §. itē queritur. ff. de do. excep. si autem sententia esset lata nō expresso errore stādum esset sententie licet lata sit cōtra ius per. d. l. diē proferre. §. stari. ff. de arbitris. vnde in effectu tenet ꝙ arbiter nō tenetur sequi iura dūmodo error non exprimatur in snia, ꝛ hec opinio videtur cōmuniter apprehensa, faciunt not. per Archi. in. c. a iudicibus. secūda questione sexta. ꝛ per Ioā. and. in additio. ad Specu. in titu. de arbitris in principio, versi. est autem differentia. Anto. de but. in. c. causamqꝫ. de electio. ꝛ in. c. quintavallis. xxiij. differētia. de iure iurando. Bal. in. l. si irruptione. ff. finiū regūdorū. ¶ Cōtrarium tenet Bald. in dicto. c. j. de cōstitutio. dum dicit primo, ꝙ videtur arbitrum posse sequi voluntatem suam per dictam. l. qualē postea dicit ꝙ arbiter facit litem suam male iudicādo, etiā in his que sunt de apicibus iuris. l. si qs in ꝯscribēdo. C. de pactis. subdens ꝙ licet Inno. ꝛ Ber. velint ꝙ arbitri possint trāsgredi leges, tamen hoc non videtur sibi verum ꝗuis concederet in arbitratore pro bono pacis per capi. nisi de preben. ꝛ in parua quantitate pro qua verisimiliter transigeretur, per nota. per glo. in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbitris, nec obstat, ꝙ nō iurant arbitri, quia idem est in delegato, ꝛ tamen delegatus tenetur servare legem, ex quo idem dicendum est in arbitris. Barba. etiā in dicto. c. primo, de ꝯstitutio. sequitur hanc partem dicens, ꝙ glo. in. d. c. primo. que allegatur pro contraria parte facit potius contra, ꝛ multum fundat se sup dicta. l. nemo. C. de senten. ꝛ inter. omnium iudi. ꝛ dicit, ꝙ ad illam legem, nec vera nec colorata responsio potest dari, ꝛ ex aliis movetur, vt ibi per eum, ꝛ si aliter dicat de iudice, ꝛ tenendo hāc partem potest repplicari ad respōsionē supra datam ad. d. l. nemo, ꝛ dici ꝙ nō est vera, vt videmus fere in oibus titulis maxime in titulo ad trebellianum, vbi agitur etiam de fal. vt. l. ꝙ quadraginta ꝛ in. l. marcellus, ꝛ econtra in titulo de falc. agitur de trebellia. ꝛ circa ista non insistam, qꝛ sunt sine dubitatione, vt et dixi supra in sexta questione principa. in secunda questio. versi. nō obstat tex. nec etiā vrgere videtur tex. in dicto. §. equius, qꝛ immediate sequitur secundum legem, ꝛ omnem equitatem, ꝛ sic posset retorqueri in hac questione, ego crederem, ꝙ indistincte arbiter, sive esset ignarus, sive prudens, ꝛ doctus teneatur sequi, ꝛ iudicare secundum iura, ꝛ adherere huic opinioni saltē in quātum facere potest, nam arbiter facit litem suam, ꝛ punitur sicut iudex, vt not. Bar. Bal. Saly. in. l. penulti. C. de pactis, Iaso. in. §. preterea, numero duodecimo, inst. de act. vt dicam infra in questione quadragesima, ꝛ qꝛ non adhibuit tantam dignitatem, quātam adhibuisset, si causa esset sua arg. l. heredes. §. non tantum. ff. famil. herciscun. ꝛ not. per Saly. in. l. cum duobus. §. j. ff. pro soc. ꝛ in. §. fina. insti. eodem titulo, late per Bart. in. l. quod nerua. ff. dep. ꝛ in. c. presbyterorum, ꝛ. c. continebatur cū seque. de homi. quo vero ad forum poli, nulli dubium est, ꝙ tenetur servare iura saltem, ex precepto posito in. c. primo, prima distincti. nec obstat si dicatur, ꝙ tex. in. d. §. stari dicit, ꝙ standum est sententie, sive iuste, sive iniuste, ꝛ alia iura dicunt, ꝙ est imputandū partibus que voluerūt in talē compromittere, vt in. d. c. si quis, §. arbitrij, secunda questione sexta, cum similibus, ꝛ sic iura videtur permittere, quod iste arbiter ferrat sententiam qualemcūqꝫ, vnde non debet puniri cum faciat lege permitente. l. gracus. C. de adul. ꝛ. l. secunda. ff. quod quisqꝫ iuris, quia dico, ꝙ ista intelligi debent quo ad liberationem arbitri a pena vt not. Bald. Saly. ꝛ Iaso. in. l. si quis, in conscribendo C. de pactis, ꝛ Bal. ꝛ Iaso. in. l. iustitia, in principio ff. de iusti. ꝛ iure.

¶ De arbitro vero statutario, ꝙ debeat iudicare secundum voluntatem a iure informatam, non est dubium, cum iste habeat ordinariam iurisdictionem, vel saltem delegatam dixi in secunda questione, sexte questionis principalis, ꝛ in habente iurisdictionem, omnes tenent, ꝙ secundum. ll. ꝛ iura debent sententias ferre, vt in. d. c. j. de consti. ꝛ in dicta. l. nemo, cū supra adductis, itē quia in istis arbitris statutariis habet locum appellatio, vt dicit Barto. in. d. l. fina. C. de iudi. ꝛ dicam infra in sequenti questio. vnde si concederetur, ꝙ isti arbitri possent ferre sententiam secundū suam voluntatem excluderetur appellatio, nā semp arbiter diceret bene iudicasse ſm conscientiā suam, quod tn̄ concedi non debet, secunda questione. vj. c. omnis oppressus, ita dicit Boych. in. d. c. primo, de consti. ꝛ sequitur Barba. ibidem in decimaoctaua colum. circa mediū. Potest tamen arbiter de quo agitur quemadmodū, ꝛ iudex ex causa. ll. transgredi, vt not. Innocen. in. d. c. primo, de consti. ꝛ Bald. in. l. ꝛ si severior, colum. ij. C. de infam. ꝛ late deducit Fely. in. d. c. primo, colu. xiiij. versicu. fallit. vij. ꝛ Deci. ibidem in secūda lectura, colum. fina. ꝛ qd sit sequendum per arbitrum ad sententiam venientem, quando statuta, ꝛ ius commune ꝯcurrunt satis potest colligi, ex his q̄ dixi in questio. j. in princi. in versi. de iure, ꝛ an magis equitatē, ꝗ ius scriptū arbiter sequi debeat videbimus infra in questio. viij.

19 **Sexto** † Iuxta premissa quero an sententia lata secundū volūtatem arbitri sit nulla, ꝛ facio regulā affirmativam, ꝙ sit standum sententie arbitri, ꝛ si sit iniqua. d. l. diē proferre. §. stari, ꝛ. l. qualem. ff. de arbitris, ꝛ per ea que dixi supra in preced. questio. ex quo infero, ꝙ licet dubitetur, an sententia lata contra communem opinionem sit nulla, nam Angel. in. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de verborum obligatio. tenet, ꝙ sit nulla, ꝛ sequitur Imola. in. l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infe. sed idem Inno. in dicto. §. duo fratres ꝛ etiam Pau. de cast. tenent contrarium quos refert, ꝛ videtur sequi Alexā. in. l. cum prolatis. ff. de re iudi. de quo dubio traditur per Abbatem in. d. cap. j. de consti. in fine, ꝛ per Barbatiam, ibidem in decima septima colum. ꝛ per scribentes in. l. secunda, quando pro. non est nec. tamē nō videtur dubitandū de sententia arbitri, ꝙ si sit lata contra talē cōmunē opinionē teneat per. d. §. stari, ꝛ per nota. ꝑ Anto. de butr. in dicto. c. quintavallis de iure iura. xxiij. differendum

dum dicit, q sententia arbitri non reducitur ad arbitrium boni viri, & not. indifferēter, tā in d. c. quintavallis, q̄ i. d. §. stari, & in c. scdo, de arbitris, Blasi. in tracta. de arbi. & arbitra. q. lxxvij.

20 ¶ † Fallit primo, quando sententia arbitri esset lata secundū voluntatem, & contra compromissum, nam tunc esset nulla per not. c. cum dilecta, de rescriptis, & in c. pisanis, de resti. spoliatorum, & l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbitris, & dixi in tertia questione, sexte questionis principalis, & dependet omnis potestas arbitri a dicto compromisso in tantum, q si esset compromissum de iure, & processum de facto, & econtra non tenet sententia, vt ibi facit. l. diligenter. ff. mand. cum simi.

21 ¶ † Fallit secundo, quando ius est clarum, & sentētia arbitri cōtinet errorem expressum per nota. in l. secūda. C. quando prouo. non est nec. & in c. per tuas, de senten. excommu. & per Barto. Alexandrum, & Jaso. in l. cum prolatis. ff. de re iud. Fely. in c. primo, de re indi. in quarta amplia. & per Moder. in d. l. qui rome. §. duo fratres, de verbo. obliga. But. in dicto c. quintauallis, columna decima quarta, intelligas expressum in ipsa sententia puta cōdemnauit, q̄ minor potuit testari, contra. l. qua etate. ff. de testibus, nam si nō est expressus error non dicitur tunc arbiter iudicasse contra ius commune, sed contra ius partis. c. cū inter, de re iud. & l. pena. ff. de iust. & iure, not. in l. si expressum, & ibi tex. ff. de appella. faciunt not. per Barto. in l. is cui bonis. ff. de verborum obligatio. & ita dicit Fely. in dicto c. primo, de re indi. in prima limitatione, nec etiam sufficeret, q error per equipollens elliceretur, vt not. Inno. in c. P. & G. circa finem de officio delegati, & doct. in dicto c. primo, de re iudica. licet Barba. videatur inclinare in contrariam partem.

22 ¶ † Quid autem, si cum causa erronea concurreret alia non erronea in sententia arbitri, & videtur, q tunc debeat valere per not. per Innocē. in c. in presentia, de renunciatio. & per Butrium, & Albe. in d. c. primo, de re iudica. videas tamen de hoc late per Fely. in d. c. j. ij. limi. nec videtur q sit facienda differentia quo ad ꝫ dicta inter arbitrū pcipue statutariū, & iudicē p ea que iam

23 dicta sunt. ¶ † Amplia hāc limitationē, vt procedat etiā qn̄ arbiter fert sententiam contra consuetudinem, nam sicut non valet contra ius lata, ita nec contra consuetudinem cum a pari procedant, ita not. in d. c. j. de re iudica. & per Bal. in d. l. ij. C. quando prouo. faciūt not. per eundē Bal. in Rub. de cons. rec. feu. & in l. cum proponas. ff. de nau. feu. Ange. in §. j. in secunda col. insti. de offi. iud. sed contra hoc videtur tex. in l. j. C. que sit lōg. consue. ibi reuocabit, nam si reuocat, quod est factum contra cōsuetudinē, ergo valebat argumen. l. decem. ff. de verborum obligatio. l. manumissiones. ff. de insti. & iure, quod comprobatur, nā diuersa est ratio in consuetudine a iure communi, quia super iure nō articulatur, nec probatur, vt not. Bart. in l. ornamentorum. ff. de auro, & argento legato, secus in consuetudine, que probanda est, vt dixit idem Bar. in l. de quibus. ff. de leg. faciunt nota. per Bald. in titu. de pac. const. in versi. nos romanorum, qui dicit valere sententiam latam contra consuetudinē, licet possit appellari, idem dicit in l. ij. §. quod obseruari quem sequitur Sali. ibidem. C. de iur. cal. ¶ Unde distinguas prout facit Joan. faber, & Ange. in d. §. j. insti. de offic. indi. & Fely. in d. c. j. de re indi. q si consuetudo est notoria, ita annullat sententiam, sicut ius cōmune, quando contra eam est lata expresso errore argu. l. testamenta. C. de testibus, aut non est notoria, & tunc sententia tenet, & ita procedat contrarium per nota. in d. l. cum prolatis. ff. de re iudica. & in l. secunda. C. quando prouo. nō est nec. & q sit verum, vt ita operetur consuetudo, quod ius commune, videas Bal. in auc. iubemus. iiij. not. C. de ind. dum dicit, q index facit litē suā iudicando contra consuetudinem sicut si iudicaret contra ius cōmune, adde nota. per eundē Bal. in l. prima, in fine. C. vt que desunt aduo. vbi dicit, q index, ita supplet in consuetudine sicut in iure communi, de hoc plene habetur per Boych. in dicto c. primo de re indi. & in capitu. primo, de constitu. & per Modernio. in dicto §. duo fratres, & in dicta l. cū prolatis. ff. de re indi.

24 ¶ † Item amplia, vt ista procedant nedum quo ad ius commune, & consuetudinem, sed etiam quo ad statuta ciuitatis, vt not. in supradictis locis, & per nota. in l. omnes populi. ff. de insti. & iure, & in l. cunctos populos. C. de summa trinitate, & in capitu. primo, & in capitu. ecclesia sancte marie, de cōstitu. & per ea que dixi in prima questione principa. in versicu. de iure.

25 ¶ † Tertio fallit, si arbiter ferrat sentētiam precio, vel dolo aduersarij, nam tunc non valet, nec ei standuꝫ est, sed ope exceptionis infringitur, ita nota. Speculato. in titulo de arbi. §. excipit, versicu. item q corruptus per. l. tertia. §. primo. & l. ita demum. ff. de arbitris, & l. sed & si seruum. §. sunt & alij eod. titu. & capitu. secundo, de arbitris, capi. cum eterni, de re iudi. in vj. & capitu. accusatores, tertia questio. quinta, But. in dicto capitu. quintauallis, decimaquarta columna, in fine, idem dicit, & etiam retractatur replicatione doli, vt ibi per eum, facit. l. nō distinguemus. §. cum quidam. ff. eodem titulo, de arbitris, idem si dolo tantum ipsius arbitri lata sit sententia, vt nota. idem Butri. in eodem capitulo quintauallis, faciunt nota. per Bartolum, Baldum, Salycetum, & alios in l. arbitrorum. C. de arbitris.

26 ¶ † Intelligas tamen regulam supradictam, q sit standum sententie, siue equa, siue iniqua quādo sumus in arbitro voluntario, secus est quando sumus in statutario, nam ab eius sententia appellatur ex dispositione iuris communis, & statuti nostri, de quo dicam infra in sequen. decima questione principa. in principio.

27 ¶ † Septimo quero an arbiter habeat iudicare secundum allegata, & probata, vel secundum suam cōscientiam, & satis ex supradictis apparere potest, quid sit in hac questione dicendum, cum secundum iura habeat iudicare, & iura dicant, q secundum veritatem rei sit iudicandum & sic secundum allegata, & probata, vt est tex. & ibi not. per Odof. Alber. Barto. & Bal. in l. illicitas §. veritas. ff. de offi. pres. & c. pastoralis. §. quia vero, & ibi Host. Imo. & Abba. de officio delega. iūcto tex. in l. prima. ff. de arbi.

¶ Tamen in contrarium videtur tex. in capitu. primo, de re indi. in §. si quis, in vj. qui dicit, q secundum conscientiam iudicādus est, alias punitur index, vt ibi ad ideꝫ est tex. in c. literas. §. primo, de restitutio. spoliatorum, dum dicitur, q qui reddit debitum contra conscientiam edificat ad gehenam, item tex. in c. qualiter, & quando de accus. vbi secundum conscientiam seruandus est ordo iudiciarius, item tex. in l. tertia. §. primo, de test. & l. eadem in fine, cum ibi not. ff. de ser. & l. si erruptione. §. finali. ff. fin. reg. & in hac opinio. fuit Marti. glo. vt in supradictis locis not. & faciunt not. p Bal. in l. ij. in fine. C. de vind. lib.

¶ Primam opinionem communiter tenent docto. Antoni. de butrio in capitu. primo, de offic. ordi. & ibi Imol. Petr. de ancha. in capitu. primo, de consti. in ix. colum. Bald. in fin. C. de pen. iud. qui. mal. iud. Alex. in l. bonorum. C. qui admi. Specu. in titu. de sen. §. qualiter, versicu. item debet ferri secundum allegata per scriben. in l. cunctos populos. C. de summa trinita. & fide catho. Ange. in §. minus insti. de actio.

¶ Circa dubium hoc distinguerem, prout videtur sentire Fel. in dicto capitu. pastoralis. §. quia vero. vj. limita. de offi. deleg. q aut querimus de cōscientia que versatur circa augendas, vel minuendas probationes, & alia que possunt inducere arbitrum ad plus, & minus, seu alterare sententiam, & tunc dico, q secundum conscientiam iudicare arbiter possit per d. l. iij. ff. de testi. & per not per Barto. in l. lucius. ff. de his qui not. infa. aut querimus de conscientia, prout se opponit probationibus, & tunc siue arbiter sit certus, siue ex coniecturis habuerit conscientiam hanc nihilominus habeat iudicare secundum allegata, & probata nullo habito respectu ad conscientiam suam per d. §. veritas, & d. §. quia vero, nam si volumus dicere, quod iste arbiter possit iudicare secundum conscientiam suam non informatam a iure sequeretur, quod ipse arbiter teneretur ad litis extimationem cum faciat litem suam sicut index, vt not. in d. l. penulti. C. de pactis, nec ei crederetur, quod secundum veritatem tulerit sententiam nisi ex actis constaret per nota. in capitu. quoniam contra de proba. vnde secundum ordinem charitatis debemus dicere, quod satis sit excusatus arbiter, etiam quo ad penā spiritualem faciendo id quod est sibi a lege permissum. l. preses, & ibi glo. C. de seruit. & acq. & l. gracus. C. de adul. l. ij. ff. q quisq in iis. cum videamus, & deum ipsum cui nihil est incognitum, hoc fecisse. c. deus omnipotens, secunda questione prima, & multum excusat officij necessitas. l. tutorem. ff. de his qui. vt indi. & l. quidam. ff. de administra. tuto. nec etiam debet esse clementior lege cum l. dicat, quod secundum probata debeat sententiare auct. de iudic. §. oportet.

¶ Nec distinguendum est in materia nostra inter criminalem causam, & ciuilem, prout videntur facere communiter doct. cuꝫ arbitris causa criminalis committi non possit, vt dixi supra, in tertia questio. principa. in versicu. criminalis.

¶ Nec videtur bona limitatio docto. qui volunt, quod in notorijs possit procedi, & sententiari sine allegatis, & probatis p glo. fina. in capi. presbyter. xv. quest. v. dummodo sit notorium iudici vt iudici, & non vt priuato, vt refert Fely. in d. c. pastoralis. §. quia vero, nam tunc non iudicat secundum conscientiam, sed prout sibi ex notorio constat, & ita dicerem posse iudicare arbi

trum quando est sibi notorium dummodo sedēdo, aut stando in loco destinato de hoc sibi ꝯstaret, ⁊ sic tanꝙ arbitro, ⁊ nō tanꝙ priuato per. l. primā. ff. de arbi. maxime in arbitro statutario hoc puto procedere sine dubio per ea que dixi in secunda questio. vij. questio. princi. ad supradicta faciunt nota. per Jo. and. in addi. ad Specu. in titu. de dispn. ⁊ allega. in. §. satis, versi. vero glo. in ca. non frustra. xxiij. qō. v. Bal. Saly. in. l. prima. C. vt que des. aduo. Bal. in. l. si irruptione in fine. ff. fin. reg. Roma. in. l. ij. in. x. col. ff. de verbo. obligatio. Jaso. in. d. §. si minus, inst. de actio.

28 **Octauo** †Etiam ex supradictis queri potest, an arbiter habeat sequi equitatem, quādo vult ad sententiā deuenire, ⁊ videtur dicendum, prout in supradicta qō. v. dixi, nam cum equitas sit iusticia dulcore misericordie temperata, vel motus rationabilis regens misericordiam ⁊ rigorem secūdum Cyprianum, quem refert Specu. in titu. de dispen. §. primo, versicu. equitas, ⁊ sic non discedat a iusticia ⁊ rigore in totū, ⁊ seruetur iustitia, ⁊ rigor prout inest equitati si scdm iura indicatur, sed cum temperamēto, clare apparet, ꝙ equitas ab arbitro non sit aliquo modo spernenda, idem tenet Anto. de but. in capitu. primo, columna. vj. de constitutio. ⁊ in capitu. causam que de electio. quem refert Barb. in eo. capi. colum. xvij. nu. cxix. ¶ Quid autem magis sit sequendum quando ius cum equitate concurrit circa hoc dicerem idem seruandum, ꝙ seruatur in iudice per. d. l. j. ff. de arbi. faciendo tria membra, prout vidētur cōmuniter scrib. facere, ꝙ aut equitas, ⁊ ius non sunt scripta, aut alterum tantum, aut vtrunꝙ, primo casu equitas prefertur rigori per. l. placuit. C. de iud. secundo casu, quando alterū est scriptū, ⁊ tunc illud est seruandū arg. c. scriptū. vi. questio. iij. ⁊ ibi not. ⁊ in. l. prospexit. ff. qui. ⁊ a quib. Tertio casu, aut equitas est scripta in genere, ⁊ ius in specie. vel econtra, ⁊ tunc id quod est magis speciale seruatur, cum generi per speciem derogetur. c. primo, de rescrip. ⁊ reg. generi, de regu. iur. in. vj. aut tam, equitas, ꝙ ius est speciale, aut generale, ⁊ sic est equalitas inter vtrūꝙ, tunc equitas est semper preferenda ꝑ regulam ordi. de reg. iur. in. vj. ita tenet Abb. in. c. fina. de trans. in fine, ⁊ de materia videas plene per Cyn. Bar. Alb. Saly. in. l. j. C. de leg. ⁊ ꝑ glo. in. c. ius generale, prima disti. ⁊ in. c. disciplina. xlv. disti. Host. Joan. and. But. in. d. c. fina. de trans. Bar. Bal. Saly. ⁊ Ja. in. l. placet. C. de iudi. ⁊ semper arbiter debet habere equitatem ante oculos arg. l. ꝙ si ephesi. ff. de eo. ꝙ cer. lo. nam sepe perniciose erratur in iuris subtilitatibus. l. si seruum. §. sequitur. ff. de verbo. obli. Bal. in. l. inter filios. C. famil. hercis. Jaso. in. l. si sic legatum. ff. de lega. primo, ⁊ in. l. cum quis. C. de iur. ⁊ fac. igno. ¶ Declara tamē predicta, vt supradixi in fine preced. questio. ⁊ in dicta questio. v. ibi item procedunt, per ea que dixi in prima questio. princip. versicu. sola, ⁊ pura, cum sequenti.

29 **Nono** †Quero si vno die est factum compromissum, ⁊ eodem die snia lata, an teneat Jaco. but. in. l. prolatum. C. de sen. ⁊ int. om. in. dicit, ꝙ si hodie est factū cōpromissuz in arbitrum, ⁊ hodie laudum est latū per eum, ꝙ tale laudum est nullum, qꝛ presumit̄ ex abrupto latū non prehabita deliberatione, ita eundē But. refert, ⁊ vr̄ sequi Barb. in. c. eccle. san. marie de const. facit qꝛ debet de causa liquere coram arbitro. l. si de meis. §. fi. ff. de arbi. ⁊ dicā infra, quest. sequen. ergo nō est ꝑ arbitrum festinandū ad sententiā argu. l. his apud quē. C. de eden. ⁊. l. si cā cognita. C. de trans. not. Spec. in titu. de sen. §. qm̄. vsi. itē oppone, faciunt ēt not. ꝑ Bar. in. d. l. prolatā. C. de sent. dum dicit, ꝙ snia ad hoc, vt dicat̄ lata causa cognita sufficit, ꝙ sit lata parte presente, vel ꝯtumaciter absente per. l. in cause. §. causa cognita. ff. de min. secus si ex breuitate tēporis aliud presumi potest nam tunc causa nō presumitur instructa puta si post litē cōtestatam infra modicos dies, index dedit diffinitiuā sententiam, nam ex hac temporis breuitate presumit̄ iudex non instructus, ⁊ sic dicit ipse Bar. ꝙ tunc snia est nulla tanꝙ lubito lata, ⁊ ad hoc allegat. l. ex stipulatione, eo. ti. ⁊. l. fi. C. com. vel epis. ⁊ not. in. c. cū ex literis, de resti. in inte. pro hoc ēt facit, quod not. Domi. de. s. Gemi. in. c. pen. de re iudi. lib. vj. circa prin. dū dicit, ꝙ si iudex videt acta alicuius cause de mane, ⁊ in sero profert sniam, ꝙ talis snia dr̄ lata sine maturitate, ⁊ precipitanter per. d. c. cum ex literis de resti. in inte. nā actus nostros debemus facere cū deliberatione. c. ancillā. xxxij. dist. quest. ij. ⁊. c. si recusante. xxvij. dis. ad idē tex. in. c. iudicantē cuncta rimari, ⁊ ordinē rerū plena inquisitione discutere. xxx. quest. v. facit. l. ij. C. de sen. ex per. rec. ⁊ facit, ꝙ not. Soci. in consi. clv. prestantissimus, col. iiij. versi. primo qꝛ tale, volu. ij. qui dicit, ꝙ nō valet delatio iuramēti sine cause cognitione, vt not. Cy. in. l. bone fidei. C. de reb. cred. ⁊ doct. in. l. admonendi. ff. de iur. iur. imo dr̄ nulla, qꝛ snia lata sine cause cognitione est nulla, ⁊ sic cū tpis oportunitate est ferenda facit insuper dictū Corse. in singu. suo. clxxj. incipiens decretum iudicis, versi. minor q dicit, ꝙ decretū iudicis est nullū si nimis prospere sit interpositū per. l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eoꝝ, qui sub. tut. idē dicit Lanfrā. de or. in. c. qm̄ contra. §. interlocutoria, de proba. ⁊ Ancha. in consi. clxxxviij. visis consilijs Ale. consi. ccxviij. dominantibus, circa fi. volu. ij. ⁊ Jaso. in. l. nec quaquā. §. vbi decretum, col. xv. ff. de offi. proc. ⁊ in specie Roma. in l. sciendum. ff. de verb. obli. col. fi. dicit īpugnando dictū Ange. ꝙ eodem instanti non potest fieri cōpromissuz, ⁊ laudū proferri, ⁊ ista est causa concedende restitutionis in integrū aduersus sententiā. d. c. ex literis circa fi. vbi est casus sing. ¶ In cōtrarium vero, ꝙ snia sit valida ēt si taz breui tpe sit lata vr̄ probari ꝑ tex. in. d. l. diē proferre. §. stari. ff. de arb. dū dicit, siue iusta, siue iniusta sit snia arbitri eidem standū est, ⁊ imputandū partibus q tales elligunt, pro hoc est tex. in. c. si quis. §. arbitri. ij. questio. vj. ⁊ possunt adduci oīa ea que adducunt̄. s. in quest. v. istius quest. prin. preterea cū quilibet presumat̄ bonus. l. merito. ff. pro soc. ⁊. l. seruos. ff. ō man. test. ⁊ nō imemor salutis eterne. l. sancimus. C. ad. l. iul. rep. canonizata. j. quest. vij. ca. sancimus, de qua salute in munere iudicādi agitur. l. rem nō nouam. C. de ind. vr̄, ꝙ potius ex diligentia sua arbiter hoc fecerit, ꝙ sine instructione cause, ⁊ ex abrupto vnde in abbreuiatione tpis multum operet̄ diligētia, ⁊ qualitas persone, vt probat tex. in. c. monachos. lxxvij. disti. l. oēs ⁊ ibi not. C. de his qui ven. eta. imp. itē presumitur ꝑ iudicāte. c. in presentia, de renun. ⁊. c. sicut de re iud. ⁊ ibi Joan. and. l. herēnius. §. gaia. ff. de euic. ⁊. l. heblius. ff. ō pac. dot. ⁊ multo fortius pro arbitris est presumendum cum compromissum sit voluntarium etiam in casu statuti respectu personarum ellectarum in arbitros, sed respectu iudicū iudicium in inuitum redditur. l. inter stipulantem. §. ff. de verbo. obli. de qua tā presumptione vide late per Barba. in. l. sciendū, col. xij. ff. de verb. obliga. ⁊ dicā infra in hac quest. in parte de effectu sentētie in fine. ¶ Crederem sic esse distinguendum, quod aut causa est leuis, ⁊ non requirit multas probationes, ⁊ tunc licet tam breui tpe causa expediatur nihilominus teneat ēt si nō esset plena presumptio de diligentia arbitri per. d. §. stari argu. not. in aucten. nisi breuiores. C. de senten. ex per. rec. ⁊. l. si de meis. §. ex compromisso. ff. de arbi. a contrario sensu, quod est validum, vt. l. ij. ff. de offic. eius, ⁊ dicā in seq. quest. ⁊ ita intelligit̄ dcm̄ Bar. qn̄ ex breuitate tpis manifeste ꝯstat, ꝙ nullo modo potuit esse instructus, vt ꝑ Abb. in. c. tum ex literis, col. ij. in octauo not. de rest. i inte. quē refert, ⁊ sequitur Deci. in. c. ecclesia sancte marie de consti. col. x. versicu. ⁊ conclusio. ¶ Aut causa est tante importātie, ꝙ nō est possibile in tam breui tpe eam expedire, ⁊ hoc ꝯstat manifeste, ⁊ tunc ēt snia teneat ꝑ. d. §. stari, sed veniat rescidēda, ope exceptionis si non est reclamatum, vel appellatum, vt in casu statuti nostri, cum constet de manifesta iniquitate, ⁊ ita procedat opinio Jac. But. per not. per But. in. d. c. quintaualllis, col. xiij. de iure iuran. iunctis not. in. d. l. prolatam. C. de senten.

30 **Decimo** †Quero ex supradictis, ⁊ ad eorum intelligentiam, an arbiter possit pronunciare, si nō ꝯstat sibi de meritis cause in hac questio. facio duo capita, aut est dubium, an ꝯstet, aut certū est ipsi arbitro nō constare, primo casu quando est dubiū, ⁊ simpliciter sententiā ferrat, ⁊ tunc distinguēdo per omnia, vt supra immediate posui dicerez, ꝙ sit valida sententia ēt si esset aliqualis presumptio contra arbitrum per. d. §. stari, ⁊ per. d. l. si de meis. §. ex compromisso. ff. de arbitris, nā cū in dicto. §. ex compromisso dicatur, ꝙ si arbiter iurat sibi non cōstare de causa equū sit, vt non cogatur sententiam ferre datur intelligi, ꝙ si ipse arbiter nihil dixit, tunc potest ferre sententiam etiā si non cōstaret de meritis per not. in. d. l. ij. ff. de offi. eius, dūmodo ex breuitate tpis, vel ex qualitate cause manifeste appareat, ꝙ nō sit possibile arbitrū fuisse instructū, vt supra dixi.

31 ¶ †Si vero ponimus pro cōstanti, ꝙ arbitro nō liqueat de meritis, ⁊ sniam vellit proferre, ⁊ tunc, aut simpliciter, aut per relationē ad acta, aut ꝑ relationē ad aliqua extrinseca, primo casu qn̄ simpliciter ꝓfert, vt puta cōdēno te ad id qō debes vr̄ tex. iūcta glo. in. l. qd tū. §. pōponius. ff. de arbi. ꝙ valer̄ debeat, si ex actis pōt snia certificari ꝑ. l. in summa. ff. de re iud. sed gl. in. l. iij. C. de sen. q sin. cer. quan. tꝫ ꝯtrarium dicens, ꝙ ad hoc, vt valeat dꝫ haberi relatio ad acta, ⁊ nō generaliter ꝓnūciari allegat. d. §. pōponius, ⁊. d. l. in summa, ⁊. l. ait pror. §. sed iudex. ff. de re iudica.

32 ¶ †Bart. in. d. §. sed iudex, cōcordat istas glo. dicens, ꝙ qnꝙ sententia datur cū relatione ad certā partez actorum, ⁊ tunc valesi

let si in certa parte actorum continetur certa quãtitas, siue acta sint probatoria, siue sint assertoria, ꝛ hoc modo loquitur text. in. dicto. §. sed index, ꝛ d. l. iij. C. de senten. que sine cer. quantita. ꝛ. l. in summa, secundo responso. s̄. allegata.

¶ Si vero non refert se ad acta, sed simpliciter dicit condemno te in eo, ꝙ debes, ꝛ tunc si acta sunt probatoria in quibus continetur quantitas sententia tenet, ꝛ ita loquatur. d. glo. in. d. l. qđ tantum. §. pomponius, si vero quantitas continetur in actis non probatorijs, sed assertorijs, vt in libello, vel positionibus, ꝛ tunc non teneat, vt in. d. glo. l. iij. C. de sen. que sine cer. quanti. ꝛ dictũ Bar. est intelligendũ etiã in arbitro per iura que allegat, ꝛ maxime tex. in. d. §. pomponius, ꝛ per determinata in. l. prima. ff. de arbi. sequitur Bal. in. d. §. sed index, ꝛ in. d. l. tertia. C. de sentẽ. que sine cer. quanti. ꝛ ibidem Salyce. ꝛ Ange. ꝛ Imo. in dicta l. in summa. Anto. de but. in. c. cum venerabilis, de exceptio. licet Raph. cuma. in. d. §. sed index teneat contrarium qꝛ dicit, ꝙ Barto. loquitur contra. d. glo. in. d. l. tertia, item qꝛ licet cõstet ex actis probatorijs tamẽ hoc non sufficit nisi fiat relatio ad ea, cum ad iudicem spectet pronunciare super facto, ꝛ non super iure, vnde pronũciando hoc modo, solue quod debes, pronunciat super iure ideo non debet valere, ꝛ si dicatur constat in actis respondet ipse quid ad te, quasi dicat satis est, ꝙ tu nõ pronuncias super facto, ꝛ ibi infert ad aliã questio. ꝛ allegat tex. in. l. prima. §. primo. ff. ad turp. respondendo ad tex. in dicto. §. sed index, ꝙ erat dubium super restitutione, vt est tex. in. l. cum eorum. C. de sen. ꝛ inter. omni. iudi. ꝛ in. l. secunda. C. de senten. que sine cert. quanti. Alexan. in. d. §. sed index, dicit ꝙ cum opinio Bart. sit communis non discedit ab ea, que etiam probatur in. d. l. tertia, iuncta glo. penulti. dum dicit tex. si in aliqua parte actorum contineatur, ꝛ glo. dicit actorum, scilicet probatorum, ꝛ per. d. §. sed index, ad quem Raph. non bene respondet, naꝫ intelligendo, ꝙ ille tex. loquatur in relicto particulari, prout omnes videntur tenere, sequitur ꝙ licet dicatur in sententia restituas, quod habes ex testamento, talis non propterea declaratur quantitas habita ex eo. testamento, tamen tenet sententia, ꝛ confirmat ipse Alex. opinionem Barto. per glo. in. l. si quis, ad exhibendum. ff. de excep. rei iudi. ꝛ. l. eum in princip. ff. de susp. tut. ꝛ in capitu. si confirmationem, de electio. in sexto, fatetur tamen ipse Alexan. ꝙ bonum esset habere relationem ad aliquam partem actorum.

¶ Videtur mihi, ꝙ ꝑ ista parte sit ille tex. in. d. l. tertia, de sen. que sine cer. quanti. cui impossibile sit dari bonũ responsum nisi cauilando, vt facit glo. nam ibi dicitur, ꝙ ita demum condemnatio facta sine certa quantitate censetur auctoritate rei iudicate si in parte aliqua actorum sit certa quantitas comprehensa, nõ autem dicit si fiat relatio ad acta, ꝛ si hoc voluisset proculdubio dixisset argu. tex. in. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matri. nec est curã dum de modo dummodo habeamus effectum. l. si mater. C. de inst. ꝛ sub. ꝛ. l. mulier, in princi. ff. ad trebel. nota. in. l. gallus. §. si eius. ff. de libe. ꝛ posth. ꝛ quamuis posset esse aliqua dubitatio de iudice tñ nõ vr̃, ꝙ possit cadere in arbi. arg. d. l. qualẽ, ꝛ. d. §. sta-
33 ri. ff. de arbi. ¶ † Intellige predicta si in actis continetur quantitas certa, secus si incerta, vt videtur sentire Ioã. fab. in dicto. §. curare, ꝛ declarat Iaso. in. d. §. sed index.

¶ Intelligas etiaꝫ predicta quando arbiter nihil dicit de liquidatione, nam si se arbiter arctasset, vel de facto cogeretur a pretore, ex quo esset necesse pronunciare, alias penã incurreret arg. l. inter vtile. ff. de min. ꝛ diceret, ꝙ pronunciat metu pene nec de causa sibi liquet, ꝛ super hoc iuraret, tunc dicerem sententiam esse inualidam per supradicta, ꝛ multo magis si se non arctasset dicerem tunc valere sententiam cum hoc casu non esset necessitas sententiam dicere, vt dicta. l. si de meis. §. fina. ff. de arb.
34 ¶ † Sed quid si pronunciat, ꝛ dicit, ꝙ sibi non liquet non tamẽ iurat, an hoc casu valeat sententia, videtur ꝙ sic, quia tex. in dicto. §. fina. requirit, quod arbiter iuret ad hoc, vt sibi credatur facit dicta. l. si cui, alias pomponius. ff. de re iudica. ꝛ hec procedũt quando sumus in vno tantum arbitro.
35 ¶ † Sed quid si sunt plures, ꝛ vnus iurat, ꝙ non liquet sibi de causa, an ceteri possint sententiam proferre videtur qđ non per. l. pedius, in fine, ꝛ. l. sicuti. ff. de arbitris, dico ꝙ si vnus iurat, ꝙ non liquet, ꝛ vlterius nõ se opponit alijs dicendo, ꝙ nõ debeant iudicare, ꝛ ꝙ vult instrui, ꝛ cognoscere de causa, sed qescit tunc ceteri possunt pronunciare per. d. l. põponius. ff. de re iud. ꝛ not. in terminis Alb. in. l. item si vnus. §. item si plures, versicu. item quod, si vnus, ꝛ in. l. sicuti. ff. de arbi. ꝛ hoc in arbitris statutarijs.

¶ Si vero posteaq̄ iurauit sibi non liquere etiam se opponat alijs, ꝛ non vult, quod procedant sine interuentu suo, ꝛ tunc ceteri non valent ferre sententiam, ꝛ si coguntur non tamen erit standum eorum sententie, quia est lata altero ignorante, qui habetꝛ ꝑ absente. l. diem proferre. §. coram. ff. de arbi. ꝛ certum est, ꝙ si esset absens non teneret sententia. l. si in tres. ff. eodem tit. de arbi. iteꝫ licet non sit instructus tamen poterit instrui, ꝛ trahere alios in suam sententiam, vt in. d. l. si in tres, ꝛ hoc modo procedat opinio Iac. Butri. relata per Albe. in. d. l. sicuti. ff. de arbi. nec obstat si dicatur, ꝙ iste rationes videntur militare etiã in casu precedenti, quia si bene consideretur, non est verum, nam qñ vnus ex arbitris iurat, ꝙ sibi non liquet, ꝛ alijs non contradicit videtꝛ saltem tacite adherere eorum opinioni, ꝛ idem velle, quod ipsi volunt. l. secunda. §. voluntate. ff. soluto matrimonio, ꝛ cap. qui tacet de regu. iur. in sexto, ex quo idem effectus resultare debet ac si expresse in aliorum opinionem concurreret per. l. cum quid. ff. si cer. peta. not. in. l. fi. C. de inst. ꝛ sub. sub cõdi. fac. sed nõ est ita quando est absens, vel presens, ꝛ ignorans alijs oppugnat, nam nõ potest aliquo modo presumi, quod vellit alijs adherere, ꝛ de absente probatur per illud vulgare quot capita, tot sententie. c. sicut in sacramentis de consecra. distin. iiij. ꝛ. c. quia diuersitatẽ, de concessio. preben. de presente vero de perse patet, ꝙ nolit consentire, cum expresse repugnat, ꝛ sic licet ignorans sit absens, respectu scientie, tamen est presens respectu adherentie.

¶ Nec etiam obstat si dicatur, ꝙ immo quando vnus arbitrorum est presens, ꝛ contradicit ceteris nihilominus maior pars potest ferre sentẽtiam, vt not. in dicta. l. si vnus. §. item si plures, ꝛ. d. l. si in tres, quia illud procedit quando arbiter contradicens est instructus, ꝛ sibi de causa liquet, nam si secus esset dispositũ, nunq̄ seu de raro posset perueniri ad finem negocij, ꝛ sic ad sententiam propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem. d. l. item si vnus. §. principaliter. ff. de arbitris, at in casu isto contradicit quia non est instructus, ex qua instructione posset alios in suam sententiam trahere, vt in dicta. l. si in tres, fortius hoc procederet, si essent tantum duo arbitri per nota. per Alb. ꝛ Baldum, ꝛ alios in dicto. §. item si plures.
36 ¶ † Secundo casu quando pronunciat cum relatione ad acta q̄ continent certam quantitatem non est dubium, quod sententia teneat, siue acta sint probatoria, siue assertoria, vt not. Bar. in. d. §. sed index, ꝛ in dicta. l. iiij. C. de senten. que sine cer. quanti. ꝛ Bal. in. l. si de meis. §. ex cõpromisso. ff. de arbitris, Ale. Ias. in. d. §. sed index, Ant. de Bu. Abb. Fel. i. d. c. cũ venerabilis, circa finẽ, de exce. Io. fab. Ang. in. d. §. curare, inst. de actio.
37 ¶ † Amplia quo ad acta probatoria, vt procedat etiam si non simpliciter arbiter habuerit relationem ad acta, sed conditionaliter dicendo condemno si probatum est, ita Bald. in dicta. l. si de meis. §. fina. ꝛ in. l. idem pomponius. ff. de arbitris, faciunt nota. per Bartolum, Baldum, in. l. cum index. C. de senten. ꝛ inter. omnium iudicum, Barto. in dicto. §. si index, ꝛ hoc quia est lata sub conditione de presenti, que non suspendit actum, vt not. glo. in. l. a diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudica. ꝛ glo. ꝛ Barto. in. l. secunda. §. biduum. ff. quando app. sit.
38 ¶ † Intelligas predicta si additũ fuerit alias absoluo, nã si simplr̃ diceret cõdemno si est probatum exponitꝛ, idest q̄tenus est ꝑbatũ, vt not. in. l. sticũ. ff. de lega. j. ideo si pro parte esse ꝑbatũ, ꝛ pro parte nõ q̄dẽnatio esset facta in parte, ꝛ in alia parte nihil esset iudicatũ, vñ nõ valeret snĩa, vt. l. in hoc iudicio. ff. fami. hercisc. ꝛ late per Bar. in. l. j. C. si aduer. rem iud. scrib. in. d. l. iij. C. de sen. que sine cer. quan. Are. in. d. §. curare, inst. đ act. col. iij. in fine, ex quo dicere debet alias absoluo.
39 ¶ † Tertio casu qñ refert se ꝑ sñiam ad aliqua extrinseca, vt puta ad instr̃m in actis nõ ꝑductũ, ꝛ tũc dicũt Dy. Iac. de Raue. Alb. Alex. in. l. ait pretor. §. si index, ꝛ Bal. ꝛ Saly. in. l. iij. C. đ sent. q̄ sine cert. quãti. Inno. Fely. in. c. cũ venerabilis, de exceptio. ꝙ talis snĩa vꝫ mouentꝛ ꝑ tex. in. d. c. cũ venerabilis. vbi papa adiudicat omne ius ep̃ale exceptis his que ꝑ auc. scripta eis vñr esse subtracta, itẽ ꝛ tex. in. d. §. si index, vbi snĩa per q̄ facta est relatio ad testm̃, ꝛ codicillos est valida, ꝛ tñ testm̃, ꝛ codicilli non fuerunt producti, ꝛ alia complura adducuntur pro hac parte, quam preceptor meus de sero dominus Petrus Paulus Parisius, ꝛ nunc Reuerendissimus Cardi. dicit veriorem esse in puncto iuris in. c. cum venerabilis, de exceptio. nume. lxxx. ꝛ eam late disputat Rip. in. d. §. si index.

¶ Contrariam opinionem, quod immo talis sententia non valeat tenuerunt glos. Barto. Imol. Iason. Paul. de cast. in dicto. §. si index, ꝛ ibi dicit Pau. de ca. quod illa que non sunt ꝑducta perinde est, ac si non essent in rerum natura ꝑ ea que not. Barto. in. l. prima, in fine. C. de senten. que sine cert. quantita.

idem voluit Joan. and. in additio. ad Specu. in titu. de senten. prolat. §. qualiter, versicu. quid si iudex, & eum sequuntur But. Abba. Imo. in. c. cum venerabilis, de exceptio. Ange. Imo. in l. si conuenerit. ff. de re iudi. Roma. Are. in. l. j. §. si quis ita. ff. de verbo. obligationibus, Ange. in. §. curare, colūna quarta. insti. de actio. Alexan. consi. liij. videtur, ꝙ stante, & consilio. cix. volumine quinto, & hanc dicunt communem Jaso. & Rip. in dicto. §. iudex, & Paris. in dicto capi. cum venerabilis.

¶ Has tamen opiniones redducunt ad concordiam Rip. & Paris. post Salyce. in dicta. l. tertia, & Fely. in dicto. c. cum venerabilis. Distinguendo, ꝙ aut instrumenta non fuerunt producta, & in nulla parte actorum de ipsis facta est mentio, & tunc procedat cōmunis opinio, ꝙ sententia non valeat, aut in actis assertorijs facta est mentio de ipso instrumēto, dato ꝙ non sit productum, & tunc sententia valebit, & ita procedat alia opinio. Cōprobant hec p multa que deducuntur vt ibi p eos, q̄ nō transcribo.

40 **Undecimo** † Quero iuxta premissa, quid si arbiter loquatur conditionaliter, & per verba de futuro, puta condemno si probaueris, seu probabis intentionem tuam, an valeat sententia. Bal. in dicto. §. ex compromisso, & in dicta. l. idem pomponius videtur tenere, ꝙ sic, referendo Jaco. But. in. l. cum quidam. C. de senten. idem sensit Roma. in Rubrica, de arbitris, colum. quinta, ad hoc faciunt nota. per Spe. in titu. de sententijs in. §. species, versi. quid si iudex iuxta, & versicu. sed ecce, dum querit si iudex condemnat reum in eo, quod est petitū, sub conditione si actor probauerit, vt teneat talis sententia, & allegat pro sententia dictam. l. cum iudex. C. de senten. & c. auditis, de proc. postea contra per. l. vt debitum. C. de acquirenda hereditate, & l. qui in sentētiam. C. de pen. cum similibus, demum dicit, ꝙ quidam tenent talem preposterationem non reddere sententiam nullam cum non sit talis de qua. l. loquitur scilicet. l. prolatum. C. de senten. licet faciat eam iniustam, & per appellationem rescindendam, & pro primo dicto dicit, ꝙ facit. l. in fundo. in fine. ff. de rei vend. & l. qui restituere, eodem titulo, & c. causam que, de rescriptis, & c. exhibita, de iud. & sic videtur acquiescere huic opinioni iuxta nota. per glo. in. l. qui filium. §. sabinus. ff. ad trebe. & per Baldum, in aucten. ex testamento. C. de col. facit ꝙ not. Imo. in. l. iudex. ff. de re iud. qui determinat, q̄ si iudex cōdemnat titium, in centum nisi probauerit, se soluisse infra decem dies talis sentētia tenet, idem tenet Bal. in. l. peremptorias, quarta columna. C. sen. res. non pos. p multas rationes, primo quia licet fieri nō possit, tamē tenet. l. prima. §. biduum. ff. quando appellādum sit, item quia sententia est iusta. d. l. cum iudex supra allega. naꝫ deseruit iuri, & institie, quia neutris partis ius dedit. l. iustitia. §. iuris precepta. ff. de insti. & iure, & hoc precipue debet procedere quando iudex non habuit tempus deliberandi argumento. l. prime. ff. de exceptio. item quia totus tenor istorum verborum est sententia diffinitiua, ergo eidem standum est, si non appellatur, item quia nō est talis ordo qui respiciat fundamentum iudicij, prout habetur in. l. prima C. de appella. & in. l. qui prior. ff. de iudi. item q: probatio intelligitur facta ante sententiam, nam conditio fingitur retro. c. preterea de appella. idē in. l. j. in penultima columna. C. qui admi. nō possunt, & Jo. and. in addi. ad Spec. in tit. de sen. d. §. species, versi. quid si iudex.

¶ Pro contraria parte, ꝙ sententia non valeat facit, quia sententia arbitri non debet esse incerta. d. l. quid tamen. §. fina. ff. de arbitris, vel saltem certificanda est per acta, vt. d. l. tertia. C. de senten. que sine cer. quanti. & supra dixi, & si facit relationem ad probationes faciendas post sententiam, & conditionales, non videtur facere relationem ad acta cause cum illa dicantur proprie acta que fiunt ante sententiam, vt not. in ca. quoniam contra de probatio. & quia conditio nihil ponit in esse. l. si quis sub conditione. ff. si quis omi. cau. test. facit quod dicit Bald. in. d. l. cum iudex, dū querit si iudex non potuit examinare acta propter tēporis breuitatem, & condemnauit hoc modo pronuncio absoluēdum reū si apparet ex probationibus factis, & faciendis esse absoluendum, an talis sententia teneat, & dicit ꝙ But. tenet ꝙ sic, tamen ipse Bal. dicit, ꝙ hoc est falsum, quo ad illud verbū fiendis, facit etiam ille tex. in. d. l. cum iudices iuncta glo. dum vult, ꝙ si iuramentum venit prestandum post ex interualo non teneat sententia, ita dicamus in casu nostro, ꝙ cum ista conditio nō possit verificari statim post sententiam non debet sententia valere. Saly. ibi tenet quo ad istam conditionem si probauerit, ꝙ sententia non valeat, si non fuit datus terminus ad probandum per ea que ipse dixit in. l. properandum. §. & quidā. C. de iudi. alias secus Joā. fran. Rip. in. d. §. si iudex, late prosequitur, & tenet hāc partem, & dicit, ꝙ in practica vix obtineretur contrarium.

¶ Quicquid sit de iudice in arbitro, sic dicerem, ꝙ aut loquimur de arbitro cōpromissario, aut de arbitro statutario, primo casu, siue propter breuitatem temporis, siue ex alio sic pronūciauerit, dico sententiam non valere per. d. l. quid tamen. §. pomponius. ff. de arb. nam hec sententia licet habeat istud adiunctum nihilominus est diffinitiua. l. prima. §. biduum. ff. q̄n appel. sit & idem iudicatur de ea quod iudicatur, de pura, & simplici, vt ibi patet, nam si etiā nullo adiecto, sed simpliciter arbiter sententiaret certum est, ꝙ finitur compromissum. l. dicere in fine, cum sequen. ff. de arbitris, & dixi supra in. vj. questio. princi. in verbo sententia, si finitur compromissuꝫ, ergo non potest amplius se impedire in dicta sententia. l. quia. ff. eodem titulo, de arbi. Nec obstat si dicatur, ꝙ iudex poterit certificare sententiam accipiendo probationes cum etiam exequatur sententiam arbitri, maxime si sine pena elliguntur, vt not. l. a diuo pio. ff. de re iudica. & per Spec. in titulo de arbi. §. differt, versicu. item non exequitur, quia tunc diceretur sententia iudicis, & non arbitri argu. not. in. l. ius ciuile. ff. de institia & iure. Nec obstat capitu preterea de appel. q: ibi sententia est certa, sed executio prorogatur, quod etiam arbiter facere potest dicta. l. quid tamē. §. solutioni, eodem titulo, de arbitris. item loquitur in eo qui habet iurisdictionem etiaꝫ post latam sententiam.

¶ Secundo casu quando arbiter statutarius fert sentētiam predicto modo, tunc aut tenemus, ꝙ habeat ordinariam iurisdictionem, vt dixi supra in. ij. questio. vj. questio. princip. & eo casu idē dicerem, de eo ꝙ dicerem de ordinario, vt valeat sententia, secūdum ꝙ communiter tenetur, si vero dicamus, ꝙ habeat delegatam diceręꝫ, ꝙ non valeret nisi in continenti fieret probatio per nota. in. l. iudex posteaq̄. ff. de re iudi. & in. l. paulus, la prima, eodem titulo, & in. l. quia. ff. de arbit. iunctis his que habentur in. l. lecta. ff. si cer. pet. faciunt etiam nota. in. l. ab executore. ff. de appel. Nec obstat si dicatur, ꝙ supradicta ratio videtur habere locum etiam in casu isto, quia licet habeat locum non tamen tantum operatur sicuti in casu precedenti propter subiectam materiam que est ordinaria iurisdictio arg. l. hereditatem, & l. quamuis. C. de imp. & alijs sub. & l. nam hoc iure. ff. de vulga. & pupilla.

41 **Duodecimo** † Quero an arbiter valeat iudicare vltima die compromissi, dicas q̄d sic, ita not. Barto. in. l. si de meis. ff. de arbitris Bald. in. l. fina. C. qui admi. & in auctentica, ei qui. C. de tempo. appella. Barba. in capi. consuluit, colum. v. de offi. delega. & dixi supra in tertia limitatio. ij. questio. istius questio. princip. facit quod not. Specula. in titu. de appel. in. §. restat, versicu. sed nunquid, dum dicit, ꝙ vltima die potest appellari, idem not. in. c. concertationi, de appel. in sexto, immo vltimo momento, vt ibidem nota. & per Hostien. in summa. §. infra quod tempus, ad idem. l. prima. §. quod dicimus. ff. de succ. edict. dum dicit, q̄d bonorum possessio que potest peti infra centesimum diem potest etiam peti eo die centesimo. ¶ Quid si illa dies erat feriata in qua nō poterat arbiter pronunciare, an debeat sententiam proferre ante illam diē feriatam, vel post, & videtur ꝙ post, per not. per Bart. in. l. prima. §. nunciatio. ff. de no. oper. nuncia. per Bald. in capi. bone memorie, el secundo, col. prima, de electio. & in. c. fina. de dolo, & contu. & in. c. secundo, col. secunda, de eo qui mit. in posses.

¶ Contrarium est verum, quia quādo statuitur terminus infra queꝫ actus debeat expediri, tunc si vltima dies termini est feriata est expediendus ante illam diem, ita not. Bart. in. l. secunda. C. de temp. appel. per illum tex. But. Bal. in. d. c. fina. Joan. de Imo. in. d. §. nunciatio, refert Socyn. in titu. de cita. in. xix. arti. questio. iiij. sed clarum est, ꝙ terminus qui constituitur arbitro, siue intelligamus de instantia, prout in iudice, siue de termino statutario, vt hic Padue est dispositum intelligitur constitutus ad hoc, vt infra illud causa expediatur ꝺ quo dixi supra in septima questio. principa. versicu. lapsu temporis, & hoc intelligas de ferijs solēnibus, vel cōmunibus, quid aūt esset de ferijs repentinis videas Bar. in. d. l. ij. & alios supra dictos doct. & q̄ dixi supra in prima questio. princi. in verbo quibuscunq diebus.

42 **Tertiodecimo** † Quero an arbiter habeat pronunciare in scriptis glo. in. l. cuꝫ antea in versic. subscripserit. C. de arbi. colligit, quod in scriptis, sit per arbitrum pronunciandum, idem videtur dicere text. in. l. prima. C. de senten. ex per. rec. Barto. Salyce. in. d. l. cū antea sequuntur glo. Bald. in. l. quid tū. ff. de arb. in addi. hoc idē tenet, & Imo. dicit ibi, ꝙ nihil operaretur partiū consensus, q: partes nō possunt mutare formā antiquitus institutā, not. ēt Spec. in titu.

in titu. de arbi. in §. differre, versi. item inferendo, ex quo infert, q non vr idiotam posse arbitrum esse, & hanc illationem sequitur Jo. Bapti. gener Bar. in lib. ix. c. xv. col. xxiij. de arb. dicens q lz aliqui tenuerunt contrarium, nec reprobentur ab aliquo, tn nunq illud sibi placuit, qz est directo contra. d. l. j. & ij. C. de sen. ex per. rec. que dicunt arbitrum legere debere sententiam, quod nihil aliud est dicere, q oculis inspiciendo recitare. l. j. ff. de his que in testa. delen. cum autem huiusmodi idiota hoc facere non possit dicendu videtur, q non possit fungi officio arbitri etia cõuentionalis allegat ad hoc not. in. l. fi. C. eo. ti. de arbi. & que ipse dixit in iij. lib. c. xiij. in fi. credo q tenentes contrariu, vt refert Specu. in loco predicto habuerint melioré sensum non per illa. l. certi. C. de iud. per quam ipsi mouentur, sed per text. in auc. de iudicijs. §. quia vero, vbi prohibetur ne fiat compromissum cu iuramento, propterea quia arbitri ignorantes multu ledebant partes, ex quo, vt plurimu volebant discedere a sententia, & sic periurium incurebant vnde in effectu tex. ille videtur permittere, q quandocunq ignorantes possint esse arbitri, vt etiam dixi supra in. v quest. istius questio. princi. ex quo sequitur limitationem dicti Jo. Bap. non procedere dum dicit, q opinio contraria posset habere locum quando partes sciebant eligendum in arbitrum esse ignarum literarum per ea que dicit Bar. in. d. l. fina. de potestate electo a ciuitate sciente eum illiteratu, nam tunc videt ipsa ciuitas hoc eidem potestati concedere argu. l. quidam consulebant. ff. de re iudi. qz siue scientes, siue ignorantes essent partes crederem indistincte idiotam posse esse arbitrum, facit qd no. in d. l. qualem. ff. de arbitris, eo maxime quia inoleuit pratica, q notarij scribunt, & legunt sententias.

43 ¶ † Limita primo, vt sententia per arbitrum in scriptis ferreda sit nisi esset causa parua, seu vilis per auc. nisi breuiores & ibi no. per Alb. Bar. & Bal. C. de sen. ex per. rec. que autem dicantur viles, vel parue relinquit arbitrio iudicantis cõsiderata quatitate cause, & personaru qualitate, vt per supradictos notatur.

44 ¶ † Limita secundo nisi esset interlocutoria per arbitrum ferreda, nam tunc nõ esset necessaria scriptura, qz solum in diffinitiua est appositus iste ordo, ergo in alijs debet remanere regula, q tantum valeat si fiat in scriptis, quantum sine scriptis per. l. pactu. C. de pactis, ita dicit Bar. in. l. ij. C. eo. ti. de sen. & in. l. nequicq. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. col. j. licet communiter Bar. sit correptus cu velit dicere non, & dicat sic, vt apparet ex iuribus allegatis, vt per eunde not. in. l. nõ solum. §. liberationis. ff. de lib. leg. idem Bar. in. l. iij. ff. de app. rec. Bal. in. l. j. C. de sen. ex per rec. facit quod no. Jmo. in. l. patris filij. ff. de vulg. & pup. & p dicto. in. l. fi. C. de prin. scol. quam limitationé declarat Jo. Bap. vt procedat in meris interlocutorijs, secus in mixtis, qz tunc aut interlocutoria sapit aliquid de diffinitiua nõ tn magnu preiudiciu affert, & nõ est ferrenda in scriptis, aut absorbet totu negociu & tunc ide iudicadu est de ea, qd iudicaret de diffinitiua arg. eorum que not. per Bar. in. l. cõsentaneu. C. quomo. & qn iudex, & q ipse dixit in eo. c. §. diximus de interlocutoria, facit qd dr de iur. ciuili, dari appellationem ab interlocutoria, vbi infertur preiudiciu irreparabile diffinitiue, vel qn nõ expectat alia diffinitiua, & sic idé seruatur in istis interlocutorijs, q seruaret in diffinitiua, ita no. in. c. super eodem, el. ij. per Ant. de bu. & Abb. de appe. Bar. in. l. ante sententie. C. quo. appel. non rec.

¶ Limitatur et per eunde Jo. bap. vt nõ procedat in incidenti, vel emergenti per not. p Bald. in. l. ij. C. de sen. ex per. rec. que limitatio nõ vr diuersa a precedeti, vt no. Bar. i. d. l. cõsentaneu col. ij. circa fi. & et per supra dictos scrib. colligi põt, idé vr dom de alia limitatione quo ad expesas cu habeat vis interlocutorie, vt dicit idé Bal. in. d. l. patris, & filij. ff. de vulga. & pupillari.

45 ¶ † Quid in causis summarijs in qbus sine strepitu. & figura iudicij, procedit prout vr disponer statutu nostru, vt dixi. s. in. j. q. prin. versi. sola, cu sequenti, an sit proferrenda in scriptis, Pet. de bel per. & Cy. in. d. auc. nisi breuiores, dicunt q in omnibus causis in quibus non datur libellus non est etiam in scriptis danda snia, vt snia sit conformis libello. l. vt fundus. ff. com. diuidun. & qui sint illi casus in quibus nõ dat libellus, not. in auc. offeratur. C. de lit. contest. & in. §. si vero auc. de exhib. & intro. re. idem vr sentire Jnn. in. c. olim de accus. & not. in. c. ea que. §. ij. de sta. mona. & l. fi. C. de nauf. sed vt dicit et Alb. in. d. auc. nisi breuiores, istud est hodie expeditu per clem. sepe de verbo. oblig. & ibi no. glo. in versi. in scriptis, q licet non requiratur libellus nihilominus sententia sit in scriptis ferrenda, & de hoc late habetur per Bonifa. Jmo. & Path. in dicta clemen. in. §. vero.

46 ¶ † Tertio limita si partes consentiant, q arbiter ferrat sententiam sine scriptis, ita dicit Alb. in. d. auc. nisi breuiores, per tex. & ibi not. in. l. vlti. circa fi. C. de priuil. scho. & in auc. generaliter. C. de epis. & cleri. facit qd not. in. l. j. C. de lit. contest. tenendo q possit renunciari litis contestationi, & qd not. in. d. auc. offeratur secundum opinionem Odof. q possit remitti libellus de partium cõsensu, & precipue qn sumus in arbitro, vt dicit Ange. ibidem in fi. faciunt not. in. l. si quis in cõscribendo. C. de pactis, et in. l. fi. §. fi. C. de temp. appel. & in. l. nemo exterus. C. de iudi. & l. vsq adeo. ff. si quis a par. fuer. man. & in. l. in re madata. C. man. idé vr velle Bar. in. d. auc. nisi breuiores, in fi. dum dicit, & hoc not. pro cõpromissis que fiunt, in quibus datur potestas cognoscédi in scriptis, vel sine scriptis, qz p hoc videnr partes velle, q eius simplici informationi, & relationi credat, qd tene menti per petuo dicit ipse, & clarius apparet de volutate ipsius Barto. in d. auct. offerrat in fi. assignans roné, q ideo he solénitates quo ad arbitros remittunt, qz arbitri recipiunt notioné ab ipsis partibus, & sicut Papa vel Jmperator, qn dant iudices possunt remouere istas solénitates, ita & ipse partes, qd secus est in alijs iudicibus ad hoc allegat tex. in. l. j. post principium. ff. quis, & a quo appel. l. fi. C. de sen. not. But. in. c. cu ad sedé col. pen. de restit. spol. & in. c. in presentia, & in. c. qm contra, col. vij. de pba. & qd not. Ang. in. l. sciendu. ff. de verbo. obli. du dicit, q si partes cõsentiant põt arbiter ferre sniam lz nõ cõstet de cõpromisso, & sic ex cõsensu partiu est perinde, ac si cõpromissum fuisset vere factu sequitur Jaso. consi. xij. allegata pro parte, colu. prima, volu. j.

¶ Contrarium tenet Anto. de but. in. d. cap. quintenallis. xx. col. in fine, vbi dicit sibi non placere dictum Bar. in. d. auc. nisi breuiores, inquantum vult, q stetur simplici verbo arbitri in decisorijs, qz hoc valde periculosum est, & sic vult idem But. q probent acta decisoria per testes licet sit remissa scriptura p not. per Bar. in. l. societatem §. arbitrorum. ff. pro soc. hanc opinioné sequitur Ange. in. d. aucten. nisi breuiores & alij infra allega. quauis mixte loquantur, tam in arbitro, q in arbitratore, tamen rationes vtriq conueniunt, & primo, qz cum arbiter habeat procedere ad instar iudicis. l. prima. ff. eodem titu. de arbitris, & consequenter acta facere in scriptis. c. quoniam contra de probationibus. l. cum magistratibus. ff. de testibus, satis videtur esse, vt ob hanc potestatem sibi a partibus traditam, possit sine scriptis procedere absq eo, q operetur etiam id quod Bart. vult supra, vt stetur simplici eius verbo nam compromissum est strictissimi iuris, & non ad alia extendendum, q ad contenta in eo. c. cum dilectus, de arbitris. l. non distinguemus. §. de offi. ff. de arbitris, & verba sunt ciuili modo intelligenda. l. si cui. ff. de testibus, vnde satis inciuile esset simplici verbo eiusdem arbitri stare ad probationem actorum coram eo factorum, item esset in potestate arbitri tollere viam reductionis ad arbitrium boni viri in illis casibus in quibus est permissum reduci, licet regulariter non reducatur, vt nota. in. d. §. stari, quod tamen esset absurdum, capitu. cum appellationibus, de appellatio. in sexto, & capi. suspitionis, de officio delegati, item quia si acta requirunt scripturam ad sui substantiam non possunt probari per testes nisi allegetur scriptura facta, & deperdita, capitu. cum olim, de priuilegijs, sed vbi nõ requiritur scriptura communis opinio est, q possint probare p testes, not. glo. in. l. si pretor §. marcellus. ff. de iud. l. quoniam. C. de hereti. Jnnocen. in dicto capitu. quoniam ctra de probatio. circa finem, sed frustratoria esset ista probatio si crederetur verbo iudicis, ita Ange. vt dixi, & Jmo. in dicto capitu. quintanallis, & Ludo. Roma. in dicta. l. sciendum. ff. de verbo. obligatio. & Alexa. ibidem, & si loquatur de arbitratore, ad quod facit qd not. Bal. in dicta. l. quid tamen, in additio. vt supra retuli.

¶ Crederem saluo semper saniori iudicio non esse recedendum ab opinione Alber. & Barto. tamen aduertendum est, q quo ad limitationem omnes excepto Bald. videntur concordare, vt scriptura, seu solemnitas scripture possit remitti per partium consensum. Sed difficultas est quo ad probationem, & simplicem assertionem arbitri, an scilicet sit standum assertioni eius circa ea que coram ipso gesta sunt, vel sit probatio per testes facienda, & in hoc etiam crederem Barto. melius loqui, si non ex alio saltem per tex. in dicto capitu. quoniam contra de probationibus qui dicit quod ideo est introducta illa solemnitas scripture ne falsa assertio iudicis pindicaret partibus & sic vbi alias non esset illa solemnitas scripturarum ex illo tex. apparet q esset standum assertioni iudicis, ergo vbi sublata est solemnitas scripturarum ex partium voluntate debemus dicere quod standum sit assertioni arbitri argumen. dicte. l. rem non nouam. C. de iud. & l. prima. ff. eodem titu. de arbi.

¶ Preterea verba cum effectu sunt intelligēda.l.prima.§.hec autem verba.ff.quod quisq̄ iur.⁊.l.penu.ff.ne quis eū.qui in ius voca.sed si intelligeremus q̄ per pactū sit remissa simplex scriptura,non tamen probatio,esset sine effectu ergo ⁊c.

¶ Itē in potiori significatu sunt intelligenda.l.j.ff.si ager vect. Itē cōtra loquētē fit interpretatio.l.veteribus.ff.de pac.item vr de intentione ipsoꝝ litigātiū vt ex isto pacto remissionis scripturaꝝ accelerareť lis seu cā,vnde si intelligereť per istā remissionē,q̄ nō esset facta remissio ēt testium,sed q̄ in quolibet actu deberent adesse testes magis plūgareť cā q̄ᷓ si ipsa scriptura inter venisset pp̄ difficultatē inueniēdoꝝ testiū vt ad sensuz p3 ergo ⁊c. l.qui hominē.§.fi.ff.de sol.l.cū is.§.fideiussor.ff.de condi.ind.

47 ¶ †Decimoquarto quero an arbiter possit sniaz ferre de nocte Bal.in.l.eos i fi.C.de appel.dicit q̄ si est assignatus terminus arbitro,infra quem babeat pronunciare,⁊ se nō arctauit sed arctatus est cauilationibus ⁊ malitijs partiū potest pronūciare ēt noctis tp̄e ad hoc vt euitet penā,quā erat incursurus si nō pronūtiasset,⁊ sic in effectu vult q̄ si arbiter nō esset incursurus penaz nō deberet p̄nunciare de nocte pro quo facit glo. in.§.sedebunt in auc.de iud.dū dicit q̄ vsq̄ ad vesperas pōt iudiciū reddi ⁊ expressius glo.in.§.ij.insti.de ver.ob.Rom.ēt ⁊ Jas.in.l.more romano.ff.de ferijs.specialiter loquentes de arbitro tenent q̄ non possit sniam dicere de nocte nisi ex cā necessitatis p.l.si de meis in fi.⁊.l.si feriatis fm̄ vnū intellectū.ff.de arb.idē dicunt Alex. ⁊ Rimin.in.l.nō minorē.C.de trans.reprobantes Pau.de ca. qui facit differentiam inter ordinariū delegatū,⁊ arbitrum,vt.ꝭ. referā per.d.§.sedebunt q̄ loquiť ḡnaliter ergo ⁊c.l.de precio.ff. de pub.⁊.l.j.§.generaliter.ff.de leg.prest.item q2 de hoc est tex. in.c.consuluit de offi.deleg.cū sua rōne que militat tam in ordinario q̄ᷓ in delegato,⁊ arbitro,facit qđ not.Hosti. in.§.qualiter de iud.dū dicit q̄ presumiť contra illū qui occulte dat beneficiū ca.vt nostrū.§.j.vt eccl.benef.c.anastasius.xix.d.⁊.c.clericus. lxxxj.d.⁊.l.palā cum.l.fi.ff.de rit.nup.naz tenebre apte sunt ad partum supponēdū.ff.de ven.insp.l. .§.mulier.⁊ arg.l.nō existimo.ff.de admi.tu.itē ⁊ clandestine electiones reprobanť.c.quia pp̄ de elec.⁊ matrimonia clandestina nō valent.c.cum inhibitio de cland.despon.ad hoc faciunt not.p Inno.in.d.ca. consuluit quem sequuntur Jo.and.ibidē ⁊ in addi.ad Spec.in ti.de sen. §.iuxta ver.itē est nulla rōne tp̄is,⁊ Jo.de imo.⁊ Abb.in.d.c. consuluit.⁊ Pet.de bel.per.⁊ Cyn.Alb.Bar.⁊ quasi omnes in.d.l.non minorem.C.de transa.⁊ per Odofre.Alb.Barto.⁊ Bal.in.d.l.more.ff de fer.facit tex.⁊ ibi nota.p Alb.⁊ alios in l.ij.§.⁊ q2.ff.de orig.iur.⁊ p Socy.in reg.cxiiij. ¶ Cōtrariū tenet Pau.de cast.vt dixi in.d.l.nō minorē dum querit an sententia lata de nocte valeat,⁊ concludit q̄ aut est lata a iudice ordinario qui habet certū locū pro tribunali ⁊ certas horas in q̄bus debet sedere ⁊ tunc lata extra illā horam siue sit de die siue sit de nocte nō valet per dcm̄.§.sedebunt,aut loquimur de iudice delegato qui nō habet certā horā nec terminū sed pro libito voluntatis tam hora quā locum sibi deputat,⁊ tunc valet etiā lata de nocte dūmodo infra terminū sue iurisdictiōis,⁊ in loco honesto vt nota.in.l.cū sententia in fine glo.C.de sententijs,⁊ idem dicit in sententia arbitroꝝ ⁊ arbitratorum pro quo facit glo.in.d.c. consuluit que vult q̄ licet nō sit ferrēda de nocte si tū est lata tenet, cum multa a principio prohibenť que tū facta tenent.l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.⁊ quis nō debet iurare p creaturas,si tū iurat tenet.not.in.c.⁊ si Christus de iure iuran. item non est ferenda sententia sub conditione,si tū lata sit tenet. l.j.§.biduum.ff.qū appellan.sit.item matrimonium nō debet cōtrahi contra votum,si tamen cōtrahitur tenet.c.nuptiarum.xxvij.q.j.Et episcopus non debet consecrare in diocesi alterius,si tamen consecrat valet consecratio.c.episcopus.vij.q.j.Odofr. ⁊ Fulgo.in.d.l.nō minorem dicunt sententiam iudicis de nocte latā valere,qđ etiam sequitur Hosti.in.d.§.qualiter,⁊ Cardi. in.d.c.consuluit,⁊ ad omnia allegata in contrariuz respondent, q̄ non est ferenda sententia de nocte de honestate,⁊ ita respondetur ad.d.c.ꝯsuluit.⁊ ad dictum.§.sedebunt.⁊ ad.l.ij.§.⁊ q2.ff. de origi.iur.⁊ ita attestatur Hosti.hoc expertum fuisse corā domino Gaietano,nam cū valeat transactio de nocte facta,ita debet etiam valere processus per.d.l.non minorem.⁊ ita de facto hec opinio preualet,vt ipse dicit q̄ tamē an verum sit ad nos discutere non pertinet cum opinio communis sit q̄ sententia lata de nocte non teneat,vt dicit Jaso.in dicta.l.non minorem.⁊ Decius in dicto capitu.consuluit in fine.

¶ Quantum vero ad arbitrum sic distinguendum putarem aut loquimur de arbitro compromissario,⁊ tunc dicerem sententiam per eum latam de nocte valere,per.l.diem proferre.§.stare.⁊.l. qualem.ff.de arbi.nam sicut eidez standū est qū est iniqua ratione rei,vel alterius cause.vt nota.in.d.§.stari.ita ⁊ ratione tēporis argu.tex.in.c.j.de plus petitio.⁊ tex.in.§.plus antē.institu. de actio.⁊ not.in.l.j.C.de plus petitio.nec arguēdum est de.l.j. ff.eod.titu.de arbi.q2 multe sunt etiam differentie inter iudicez ⁊ arbitrum prout not.Albe.in rub.de arbitris.⁊ Specu.in tit. de arbi.§.differt.Aut loquimur in arbitro electo fm̄ formā statuti nostri cum multum assimileť iudici siue ordinario,siue delegato,prout dixi supra in.ij.qđ.vj.qđ.princi.Crederem q̄ sicut iudex non potest sententiam de nocte dicere per not.in.d.c.cōsuluit.⁊.d.§.sedebunt.⁊.d.l.naz minorem.cum alijs supra adductis,secundum q̄ communiter tenetur ita nec arbiter.

48 ¶ †Limita tamen quo ad arbitrum statutarium vt non possit ferre sententiam de nocte nisi essemus in fine compromissi,⁊ sic expiraret die sequenti,nam tunc posset pronunciare per not.per Bar.⁊ Bal.in.d.l.non minorem.⁊ in.l.more.⁊ per canonistas in.d.capi.consuluit.de officio delegati.licet Imo.ibi teneat contrarium per.d.capi.consuluit.quod loquitur in casu quando expirat iurisdictio,vt ibi apparet,ad hoc dico q̄ ille tex. procedit quo ad forum ecclesiasticum,non autem quo ad forum ciuile,vt not.Barba.ibidem quamuis ab hoc intellectu postea recedere videatur,per rationem illius tex.que videtur generalis,Attamen manifeste constat q̄ ibi papa facit differentiam inter forum ciuile ⁊ ecclesiasticum,nam ibi refert ius ciuile,⁊ dicit q̄ licet hoc seruetur de iure ciuili,tamen quo ad iudicem ecclesiasticum eam iudicat congruam iudicandi horam que precedit tenebras,⁊ sic simpliciter refert ius ciuile illud in nihilo corrigendo, ergo seruari debet.l.sancimus.C.de testamen.l.precipimus.C. de appellatio.⁊.l.si quando.C.de inofficio.testamen.⁊ potest eē ratio quare magis inter personas ecclesiasticas est seruanda honestas,quam inter laicos capi.j.⁊ per totum titulum de vita et honesta.cleri.⁊ dicere q̄ sicut illud seruatur in foro ecclesiastico,est etiam seruandum in foro ciuili esset arguere de maiori ad minus affirmatiuē qđ argumētū nō p̄cedit vt not.in.c.si paulus. xxxij.q.v.⁊ in.c.si ergo.viij.q.j.⁊ per Joā.andre.⁊ Abb.in.c. cum in cūctis.de elec.iuncto tex.in.c.solite.de maiori.⁊ obed.

¶ Sed aduertas quia si volumus dicere q̄ in dicto capi. consuluit fiat differentia supradicta videtur concludi q̄ etiam quādo non expiraret iurisdictio,⁊ sic compromissuz posset sententia ferri de nocte cum.d.l.more loquatur generaliter.⁊ Papa ibi in.d.c.consuluit.videatur declarare dictam.l.procedere etiam quo ad iudicia,⁊ sic videtur q̄ sit necessarium dicere quod aut illa lex corrigatur,aut etiam in iudicijs procedat.Sed potest responderi q̄ Papa ibi refert quo ad corticem littere,non autem quo ad intellectum qui communiter apprehenditur per scriben. vel q̄ refert in eo membro quando iurisdictio erat peritura quo casu debet fieri illa computatio de media nocte,ad aliam mediā noctem,⁊ hoc modo concordat cum supradictis.

49 ¶ †Secundo fallit quando arbitri assumuntur de iure ⁊ de facto,nam tunc cum talis sententia habeat vim transactionis vt dicit Paul.de castro.in dicta.l.more in fi.dicendum est,q̄ sicut transactio potest fieri de nocte.d.l.non minorem.ita ⁊ sententia debeat valere,⁊ sic cum ex forma statuti nostri assumantur arbitri de iure ⁊ de facto videtur q̄ possint etiam de nocte iudicare, vt etiam dixi supra in prima questio.princi.in verbo de facto.ij. illatione facit quod not.Jaso.in dicta.l.more.vij.fal.

50 ¶ †Tertio fallit quando sententia est lata de nocte ex consensu partium per nota.per Joannem and.in dicta addit.ad Specula.supra allega.⁊ Salycetus,Jason,⁊ alios in dicta.l.more, ⁊ in dicta.l.non minorem.⁊ Felynus in dicto capitu.consuluit, ⁊ nota.in dicta.l.penultima.C.de pactis procedet ⁊ hoc siue expresse siue tacite esset consensum vt refert Jas.in dicta.l.non minorem in secunda limitatione.

51 ¶ †Quarto fallit quando extaret consuetudo q̄ possit indicare de nocte per nota.per Joannem andream in dicta additione in fine.⁊ Hostien.in dicto.§.qualiter.Ange.⁊ Jason in dicta.l. more,⁊ canoniste in dicto.c.consuluit.⁊ per nota.in.c.j.⁊ in.c. cum consuetudinis de consuetud.⁊ in.l.de quibus.ff.de legibus. licet videatur obstare quod dicit Felynus in dicto.capi.consuluit quarta fallentia,per capi..finali.de cons.sed illud dictum nihil est si declararetur prout dixi supra in prima limitatione.

52 ¶ †Quinto fallit si arbiter ferrat interlocutoriam nam tunc licet sit lata de nocte tenet per nota.per Baldum in dicta.l.non minorem C.de transactionibus,⁊ per dicta in secunda limitatione,⁊ in questione decimatertia precedenti facit quod nota.in.c.

auditis

auditis de procura. ꝛ Jmol. in. l. quod iussit. ff. de re iudicata, vt etiam retuli in secunda limitatione, secunda questione huius questionis.

53 **Decimoquinto** † quero si est cōpromissuꝫ ī plures puta tres an duo possint sententiam proferre absente tertio. in hoc casu si intelligas absente tertio ꝛ nō vocato, claꝝ est ꝙ oī iure ad sniam devenire nō possunt, p. l. si in tres ꝛ ibi no. ꝛ in. l. itē si vnus. §. si in plures. ff. de arbi. no. spe. in ti. de arbi. §. sequit͛ ver. itē nō vꝫ. c. ij. ꝛ ibi Gemin. ꝛ Frā. de arb. in. vi. gl. ꝛ doc. in. c. i. eo. ti. de arb. ꝛ in. c. prudentiam de offi. deleg. Alex. in ꝯsi. xiij. col. iiij. ex his q̄ in themate vol. i. ¶ Si vero intelligas de tertio absente tn̄ vocato, tūc magis cōiter tenet͛ ꝙ de iure ciuili non possit ferri snīa per. d. l. si in tres cū si. secus de iure canonico per. d. c. ij. de arbi. in. vi. ꝛ due assignant͛ rōnes de iure ciui. ꝛ qꝛ absens posset trahere alios in suā sniam ꝛ qꝛ nō est compromissum in duos, sed in tres, ꝛ sic qui sunt presentes carent iurisd. vt dicit. d. l. si in tres, sed ius canonicū nō ita rigiorose processit sed voluit ꝙ si absens vocaretur ꝛ sine cā noluit adesse, tunc presentes possent ꝓcedere ēt ad sniam hanc drīā facit Barto. in. d. §. itē si in plures, ꝛ in. d. l. si in tres alias. §. celsus. ꝛ in. l. duo ex tribus. ff. de re iudi. gl. Abb. Jmo. Boic. in. d. c. i. eo. ti. de arb. Gem. Fran. in. d. c. ij. Abb. in cōsi. lxxvij. col. ij. in. q. que ad presens. vol. i. Joan. de ann. in consilio. lxxxvij. Uisis his que in facto colum. ij. a qua in indicādo non recederem.

¶ Licet disputatiue crederem posse attentari non esse drīaꝫ faciendam inter ius cano. ꝛ ciui. per. c. i. de no. ope. nun. nam cuꝫ d. l. si in tres. ꝛ. d. §. si in plures loquantur simpliciter, non est inconueniens ꝙ distinguuntur per. d. c. ij. de arb. in. vi. l. nō est nouū ꝛ. l. sed ꝛ posteriores. ff. de leg. ꝛ sic vt intelligant͛ qn̄ arbiter absens non fuit requisitus, nam posteaq̄ʒ est requisitus, ꝛ non vult venire fit contumax, ꝛ hr̄ pro presente. c. cuꝫ qui. de eo q mit. in pos. ꝛ. l. properandum. §. cum autem. C. de iud.

¶ Comprobatur hoc per tex. in. l. nō distinguemus. §. cū in plures eo. ti. de arb. dum dicit ꝙ qn̄ est factum cōpromissum ea cōditione vt si quilꝫ vel vnus dixisset sniam, eidē staret͛ absentibus alijs, tn̄ qui est presens cogitur dicere sicut si esset apposita illa ꝯditio vt omnes dicant sniaꝫ, ꝛ sic ille tex. in effectu vult ꝙ possit pars arbitroꝝ que est presens iudicare, alias illa cōditio redderetur superflua, ꝙ nō est dicenduꝫ per. §. quibus. i. ꝯsti. c. preterea in. l. sicuti. eo. ti. de arb. fit equiparatio arbitrorum ꝛ iudicum datorum, seu delegatorum. ꝛ bar. tꝫ ꝙ in his arbitris q̄ assimilant͛ delegatis vꝫ snīa altero absente dummodo requisito. vt no. in. d. §. itē si plures iun. l. fi. C. eo. ti. de arb. de quo dicto barto. dicam. ꝛ ad tex. in. d. c. ij. de arb. in. vi. dum dicit lꝫ lex ciuilis aliud iuuat ꝛ sic videatur ibi papa velle ꝙ aliud seruatur de iure ciuili, nec illud corrigere valeat quoad in penalem iurisdictionem prout dicunt supradicti scriben. potest respōderi ꝙ ille tex. duo disponit.

¶ Primo ꝙ lꝫ de iure ciuili apud pn̄tes non videat͛ remanere totalis potestas a partibus introducta tn̄ vult ꝙ ex sua dispōne ista ptās remaneat ꝛ in hoc precedat cōis opinio de drīa facienda inter vnū ius ꝛ aliud, ꝛ ꝙ de ista ptāte loquat͛ declarat tex. in d. l. si in tres. ad quē papa hꝫ relationē ibi qꝛ in plures fuit ꝯpromissuꝫ. ¶ Scđo dicit ꝙ pn̄tes, post requisitionē factā de absente possunt nō obstāte malitiosa absentia prosequi, ꝛ diffinire cāꝫ ꝛ sic lꝫ illa potestas introducta ex partiū ꝯsensu nō remaneat de iure ciuili remanet alia tn̄ q̄ introducit͛ ex dispositione illius ca. cū nō ꝯtrietur in hoc iuri ciuili iō lꝫ nō possint presentes vi vnius ptātis procedere possunt tn̄ vi alterius potestatis a canone introducta, nec ēt obstat si dicatur, ꝙ lꝫ cesset ista rō, nō tn̄ cessat alia que est ꝙ posset trahere presentes in suā sniam, vt dicit. d. l. si in tres. iō dꝫ vigere dispō argumēto tex. in. §. affinitatis. insti. d nu. qꝛ dico ꝙ satis ꝯstat data eius malitiosa absentia, ꝙ nō vult trahere alios in suā sniam nec cām expedire, prout not. in. d. c. ij. ꝛ per Jnn. in. c. i. e. ti. de arb. vel dicamus ꝙ ille tex. magis sit attendendus ēt de iure ciuili cuꝫ maioreꝫ habeat equitatē argumēto eorum que not. in. l. i. C. de legi. ꝛ in. l. placuit. C. de iudi. ꝛ hec procedunt in arbitro compromissario.

¶ De arbitris vero statutarijs Bart. in. d. §. item si in plures tꝫ ꝙ possint sententiam proferre altero absente, dummodo reqsito allegando. l. fin. C. de iudic. tamen credo ꝙ illud dictuꝫ Bar. sit corruptum, ꝛ ꝙ deficiat vna negatiua ibi dum dicit, ex hoc dico ꝙ si arbitri eliguntur ex necessitate iuris poterit sententiare maior pars vult dicere nō poterit sententiare, ꝛ hoc demonstratur, nam Barto. vult facere fallentiam ad. d. c. ij. de arb. in. vi. vt sit sensus ꝙ de iure canonico maior pars presentiuꝫ possit sententiaꝫ dicere absente requisito ꝛ hoc de arbitris voluntarijs secus in arbitris necessarijs, nam tunc nō dꝫ habere locum dictuꝫ cap. ij. ꝛ sic isti arbitri necessarij non possunt procedere sicut nec iudices delegati, ad quod alleg. dicta per eum in. l. fina. C. de iudicijs, vbi arbitri iuris dicuntur delegati, ex quo datis pluribus delegatis maior pars presentium non potest altero absente etiā requisito, sententiam proferre, vt in. c. prudentiam. de offic. delega. ꝛ tex. ꝛ ibi Alexan. ꝛ Jas. in. d. l. duo ex tribus. ꝛ ita videtur intelligere Bar. Geminia. in. d. c. ij. col. ij. in principio, ꝛ Fran. ibidem ꝛ Alexan. ꝛ Jason in. d. l. duo ex tribus. vbi limitant dictum. c. secundum. de arbitris, lib. vi. ꝛ ibi Alexand. dicit ꝙ in arbitris necessarijs non loquitur ipse textus, scilicet. c. finali. de arbitris libro sexto, sed in eis remanebit firma decisio illius. l. duo ex tribus. ꝛ. §. item si plures. ꝛ Jason ibi dicit limita text. in c. ff. vt non procedat in arbitris necessarijs, qꝛ ille textus nō corrigit in ordinarijs, nec in delegatis ꝛ isti arbitri habent naturam aut delegatorum, aut ordinariorum, ꝛ sic aliter determinant q̄ʒ videantur sonare verba Barto. in lectura communi ex quo dictum Bar. non potest aliquo modo stare in communi litera, sine sint delegati isti arbitri vt iam dixi, si vero intelligas ꝙ hēant ordinariuꝫ, vt dixi in. ij. q. vi. q. prin. ꝛ tunc idem dicas ꝙ in ordinarijs habentibus tamen ordinariam iurisdictionem vt singulis tunc omnes interuenire debent, vt no. Jo. an. in addi. ad spe. in §. sequit͛. ver. ꝛ no. naꝫ lꝫ sint ordinarij tn̄ ista ordinaria potestas dependet ab ipso compromisso, ꝛ sic ex voluntate partium, que vult vt omnes simul iudicent, vt dicit. d. l. si in tres. iunctis his que dixi in. iij. quest. vi. quest. princi. ex quo dici debet ꝙ aut dictum Bar. est corruptum, aut non est verum ꝛ ex predictis non possit habere locum.

54 ¶ † Amplia hec vt procedant etiam si post latam sententiā per presentes absens reuersus vellet ratificare sententiam, nam hec ratificatio nihil valeret, nec in aliquo conualidaret sententiam l. si expressim. ff. de appellationibus. l. quod ab initio. ff. de regul. iur. c. auditis. de elec. l. i. ꝛ. ij. C. de senten. ex peric. reci. licet videatur facere in contrarium. l. per fundum. ff. de ser. rusti. predi. ꝛ. l. prima in fine C. si rect. pro. ꝛ. l. si quos. ff. de ritu nupti. cap. sicut de electionibus. c. cum vos. de his que fiunt a prelatis si. cō. ca. que iura loquuntur de his qui possunt de nouo seruituteꝫ inducere, ꝛ matrimonium cōtrahere, ꝛ electionem que non erat nulla confirmare, ita tenent Specula. in titulo de arbitris in. §. sequitur. versiculo sed pone. Abba. in dicto. §. item si in plures nota. in dicto. c. secundo de arbitris. in sexto. ꝛ ibi Gemini. Ancb. ꝛ Philip. franc.

55 **Decimosexto** † Quero quid si omnes arbitri sunt presentes ꝛ vnus tacet an alij possint pronunciare, ita vt sententia valeat. Joannes and. in addi. ad Specula. in dicto. §. sequitur versi. ꝛ not. refert disputationē Alberici, Odofred. que incipit Titius ꝛ Seius in qua dicit ꝙ secundum Azo. valet sententia duorum tertio presente ꝛ tacente vel contradicente per. l. sicuti. ff. eodem titu. de arbitris. Gemini. dicit ꝙ pro hoc melius facit glo. in. d. l. si in tres. ff. de arbi. sed illa glo. loquitur quando presens contradicit non autem qn̄ tacet, ꝛ hanc opinionem tenet Goffred. in summa eodem titulo de arbitris. versiculo quid si duo ipse tamen Alberic. tenet contrarium ꝙ immo omnes habeant pronuntiare nisi esset actuꝫ in compromisso, ꝙ valeret sententia maioris partis, nam tunc non esset necessaria pronuntiatio tertij. l. non distinguemus. §. cum in plures. ff. de arbitris, ꝛ ꝑ hoc respondet ad. d. l. sicuti. ꝛ. l. duo ex tribus. ff. de re iudicata, vbi sententia maioris partis valet, nā illud debet intelligi quando est apposita clausula idem importans, vel quod procedat quando duo ferrunt sententiaꝫ vno modo, ꝛ tertius aliam contrariam, ꝛ lꝫ in his que competunt vt vniuersis sufficit ꝙ sit factum a maiori parte tamen in his que competunt vt singulis sicut in arbitris requiruntur omnes, vt no. in cap. cum omnes de consti. ꝛ pro se dictus Alberi. allegabat ꝙ in sententia requiruntur verba. vt. l. prima. ff. de re iudicata, ex quo etiam non sufficeret dare sententiam partibus in scriptis. l. prima. C. de senten. ex peri. reci. sicut in stipulatione verba sunt necessaria. l. i. in princip. ff. de verborum oblig. ꝛ facit. l. finali. C. de nouat. ꝛ auct. hoc ita. C. de duobus reis. item text. in dicto §. si plures expresse dicit ꝙ aut omnes arbitri pronuntient, aut nullus. Jdem voluit Hostien. in summa de arbi. in. §. quod constituatur versicu. videtur. Joan. and. tꝫ cum opin. Azo. ꝛ Goffre. quod sententia valeat quando tertius est presens, ꝛ nihil dicit etiam de iure ciuili per dictum. c. ij. eod. titu. de arbi. in. vi.

nam ibi tex. facit duo, primo ponit ius nouum, qd hz locum in foro ecclesiastico, et ibi no. gl. in ver. ciuili. scdo adducit ius similitudinarium qd est ius vetus, ibi sicut posset illo presente, et volete cum eis vnam sniam concordare. ex quo pz q de iure veteri sufficit q interueniat presentia sine pronuntiatione. sed Joan. de san. vt refert Gemi. in d. c. ij. dt q ista nō est bona illatio, qr pōt esse q vult pronuntiare nō tn vult in vnam sententiaz concordare, tn dicit q satis facit tex. dū dicit q añ illud. c. sufficiebat tertium esse presentez et nolle concordare cum alijs in vnā sniam, naz clarum est q si presens est requisitus, et tacet, vel dicit nolle concordare q verificantur verba illius. c. itez monet Jo. an. qr hoc casu cessat ratio legis que est vt possit trahere alios in suam sententiam, nam tacendo non potest hoc facere ergo etc. c. cum cessante de ap. l. adigere. §. q̄uis. ff. de iure patro. quam ēt opinionem videtur tenere Alb. in d. §. item si plures sequitur Bar. in d. §. itez si plures. et Geminianus in d. c. ij. et mihi hoc placet, vt euitemus nimiam subtilitatem, vt dicit Bald in l. sancimus in principio. C. ad trebellianum que inducit quandoqz errorem, vt per eundem Bald. in l. posthumo. ij. colum. questione quarta. C. de contratab.

56 **Decimoseptimo** † Quero quid si omnes arbitri fuerunt presentes tempore examinationis cause ac sententie formande, et super hoc adinuicem facte fuerunt allegationes, et vnus discordans ab alijs, qr videbat non posse eos trahere in suam sententiam discessit, an p̄sentes et concordantes, si duo ex tribus fuerint vel plures, possint sententiam dicere non obstante illius absentia. Innoc. in c. raynaldus. dicit credere, q presentes potuerunt sententiam dicere, qr cessat ratio, q possit alios in suam opinionem trahere. l. si in tres. ff. de arbitris. sed si non intellexisset aliorum opinionez et recederet sine causa vel etiam maliciose nollens causam terminare tunc presentes procedere non poterunt argumento dicte. l. si in tres. et l. item si vnus. §. item si plures. ff. de arbitris. quamuis quidam dicant, q ex quo omnes conuenerunt ad sententiaz ferrendam, q etiam vno recedente alij possunt sententiam dicere, quia verum est omnes adesse ad sententiam ferrendam idest ad diem ferende sententie, idem tenet Speculat. in §. sequitur. versicu. quid igitur. de arbitris, et Joannes andreas. in c. ij. super prima glossa. de arbitris in sexto. et Alberic. in d. §. item si in plures.

¶ Dicentes, q etiam alia ratio cessat, que est, ne contemnatur tertius qr plus obest contēptus vnius, q contradictio multorz c. prudentiam. de officio delegati. c. bone memorie. de electionibus, nam iste non fuit contemptus sed sponte recessit, et in fraudem ideo non est indulgendum fraudi illius. l. in fundo. ff. de rei vendicatione. alias semper posset ex absentia sua impedire aliorum sententiam, q esse non debet, casus est in dicto. c. secundo. de arbitris in vj. cum enim sit contumax pro presenti est habendus auct. qua in prouincia. C. vbi de crimi. ag. op. cap. eum qui. de eo qui mit. in posses. item ex eo q recessit videtur contradicere. l. si quum dotem. ff. soluto matrimonio. c. nullus. de presump. Hanc opinionem refert, et cum ea pertransit Geminia. in d. c. ij. colum. iij.

¶ Sed contrarium tenet Bartol. in l. duo ex tribus. de re iudicata, et in d. l. si in tres. alias l. celsus. et ratio est secundum ipsum, qr omnes debent iudicare dicta. l. duo. et l. sicuti. ff. de arbitris. adeo q si vnus cōmitteret alteri, q certo modo iudicaret. non valeret, dicta. l. item si vnus. in fine. Preterea licet tunc nō potuisset trahere alios in suam opinionem, poterit tamen trahere tempore sententie ferende. et verissimum putat, hoc idem sequitur Pau. de cast. Rapha. cuma. Jason et alij in dicta. l. duo ex tribus, et ibi Alexan. dicit q istud communiter tenetur, idem voluit Bald. in d. l. si in tres. Abbas in c. causam matrimonij colum. vltima, de officio delegati, et in capi. primo. de arbitris, et d. capi. raynaldus. in secundo notabili. et in consilio septuagesimoseptimo, in questiōe, que ad presens et Francis. in d. capit. ij. dicens hec procedere, nisi essemus in vltima die termini, naz tūc valeret sententia, nec requireretur alia admonitio, quiz dies interpellet pro homine per textum in l. item illa. ff. de constitu. pecu. et que nota. Bald. in auctentica ei qui. C. de tempor. apella. faciunt que dixi supra in quarta limitatione, secunda questione, huius questionis.

¶ In hoc dubio distinguendum puto, prout videtur esse de mēte Imole et Alexan. in d. l. duo ex tribus, quod aut loquimur de iudicibus delegatis, et tunc indistincte procedat opinio bar. per dictam. l. duo ex tribus et per notata, in l. pomponius. ff. eo. titulo de re iudicata, et in c. prudentiaz. de officio delega. quū magis stricte pcedatur, quo ad hoc in iudicibus delegatis q̄ in arbitris, quod pz per ea que no. in dicto. c. secundo de arbitris, in sexto. Aut loquimur de arbitris compromissarijs, et tūc de iure canonico procedat opinio Inno. tenendo tamen eā differentiam, que communiter fit, vt dixi supra proxime, et intelligendo, quando arbitri erant in procintu ferēde sententie, et tertius post dictam suam opinionem in discordia discessit, nā hoc casu non video que sit differentia, vel q moueatur tertius tpe sententie, vel q sit presens etiam discedat, quum tunc sit certus q alij volunt sententiam dicere, ergo amplius non debuit moueri argumento. l. prime. ff. de actio. empti. l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligationibus. Et ex eius presentia videtur inducta quedam realis monitio, que tantam vim habet, quantam habet verbalis, vt notatur in l. plerizqz. ff. de in ius vocando. et per Socinum in tracta. de citatio. tertio articulo principali. nec refert facto an verbo declaretur intētio. l. nutu. ff. de legatis tertio. l. et in epistola. C. de fideicommissis, nec quid ex equipolentibus fiat. l. tertia. C. de institutione et substitu. sub cōditione fac. et l. mulier. ff. ad trebellianum si vero esset habita disputatio inter ipsos arbitros de ferenda sententia non tamen erat dicenda tunc temporis, et vnus discessit in discordia, et tūc dicerem, q non valerēt sententia, vt videtur velle Imol. in dicta. l. duo ex tribus, nisi essemus in casu certo quod sententia esset ferenda non multum post, sed quasi incontinenti per notata in l. lecta. ff. si certum petatur. De iure vero ciuili procedat opinio Bartoli tam in dicta. l. duo ex tribus, quam in dicta. l. si in tres, licet glosa in dicto. §. item si plures videatur obstare huic opinioni secundum Imolam in dicta. l. duo ex tribus, tamē nō multum vrget si bene consideretur, quum loquatur quando semper tertius est presens, tenendo tamen, q dictum capitu. secundum procedat etiam de iure ciuili vt supra dixi in questione prima, huius questionis, crederem hoc casu etiam veriorē esse opinionem Innocen. cum ita videatur contumatia contracta, quādo presens in calculo ferende sentētie discedit, sicut q̄ absens est monitus, et non venit, per nota. per Bartolum. in l. consentaneum in fine. C. quomodo et quando iudex et in l. si finita. §. iulianus quinta columna. ff. de damno infecto, vt supra dixi in arbitris statutarijs, idez videtur concludenduz, quod in principio dixi, vt sicut i iudicibus nihil est imutatū, ita et in istis arbitris, per ea que ibi deduxi, et sic dictū capitulū secundū, et dicta per Innocentium in eos non habere locum.

57 **Decimooctauoquero**, an arbitri possint ferre diuersas sententias † in hoc si queris de arbitris compromissarijs, omnes concordant, q si ferant diuersas sententias, nihil agunt, ita Innocentius in c. causam matrimonij de officio delegati, et Joan. and. Cardinalis, Imola, et abbas in c. fina. de re iudicata. Alberi. et alij in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbitris. Bart. Alexan. et Jason in l. inter pares. ff. de re iudicata, et idem Jason. in l. duo. ff. eodem Abb. et Felyn. in c. suspitionis de offic. delegati Bal. in l. item si vnus eodem titulo de arbitris. quod intelligas, quando iam late sunt diuerse sententie. Nam si discordant in sententijs ferendis, tunc coguntur eligere tertium, vt per supradictos no. et in hoc nō est difficultas, quia iura sunt clara, si vero queris de arbitris statutarijs, et sic de forma statuti nostri electis, et tunc Speculato. in titulo de recus. §. finali. versiculo quid si arbitri diuersas, videtur tenere q si istif errāt diuersas sententias, sit recurrendum ad superiorem, sicut si essemus in delegatis. Nam cum loquatur in arbitris, qui eligūtur loco suspecti a quibus non differunt arbitri statutarij, vt not. in dicto capitulo suspitionis. et in dicta. l. inter pares, et dixi supra in tertia questione, sexte questionis principalis videtur, quicquid dixerit de illis, de istis etiam sentire voluisse, argum. not. per Bal. in l. omnia. C. de epis. et cleri. et per docto. in l. prima. ff. de legatis primo, et istud intelligitur, quando cognoscunt super causa principali, secus si super causa suspitionis, quia tunc dicit q non habetur recursus ad superiorem, vt parcatur laboribus, et expensis partium. c. cum te. de officio delega. Sed coguntur eligere tertium. Tamen quantum ad istud membrū cōmuniter reprehenditur, quia arbitri coguntur eligere tertium ante latas sententias, secus postquaqz tulerunt ipsas sentētias discordes, ita dicit Abbas in dicto. c. suspitionis quamuis Inno. in dicto. c. suspitionis, idem teneat quod Specu. sed Alexan. et Jason. in dicta. l. inter pares. et in dicta. l. duo iudices sequuntur Abb. et Jason in dicta. l. duo iudices dicit q Abb. in d.

in.d.c.suspitionis non bene recitauit dictum Specu. Attamen non videtur dessentire ab his, que idem Abbas. dicit in cap. fina. si bene consideretur.

¶ Quid tamen sit, non est multum insistendum super hoc, nam quum arbitri statutarij communiter eligantur super causa principali. vt experientia docet. c. ꝙ sit. ⁊. c. cupientes de electio. in vi. ⁊ si super emergenti de cōpromittēdo possint eligi, vt. s. in. iij. q. principali. in verbo emergenti. Dicendum est, ꝙ si tenemus illam opinionem, ꝙ isti arbitri statutarij habeant potestatem delegatam, tunc esset recurrendum ad superiorem, si diuersas tulissent sententias, ⁊ ea preualebit, que erit confirmata. Si vero tenemus, ꝙ sint ordinarij, aut habeant potestatem ordinariam vt. s. in. ij. q. vi. q. prin. tunc non recurritur ad superiorem, sed facienda erit distinctio, prout in ordinario, vt fauorabilior causa preualeat, ⁊ si ambe erunt fauorabiles, vel nō fauorabiles, sed equales tunc pro reo est iudicandum, sed hoc raro, aut nunquam potest in casu statuti nostri euenire, cum vnus, vel tres de forma eligantur, vt supra in prima questione principali in verbo in vnum tantum.

¶ Quo vero ad illud membrum, quando cognoscunt super non principali, si casus contingeret non recederem ab opinione Abb. per. tex. in. d. c. suspitionis. qui clare loquitur. Cur autem tam diuersum seruetur in delegata potestate ab ordinaria Barto. in. d. l. inter pares. in princ. reddit rationem, dicens, ꝙ istud euenit, qꝛ ordinarij habent suo iure delegati ab alio, quam rationem plenius ibi declarat Jas. qui dicit ꝙ delegati non habent plenariam iurisdictionem, sed funguntur vice alterius. l. i. §. fi. ff. de offic. eius. ⁊. l. ait pretor. in principio. ff. de re iudica. vnde possunt per delegantem reuocari. l. iudicium soluitur. ff. de iudicijs. ⁊ ab eis ad delegantem appellatur. l. i. in princip. ff. quis ⁊ a quo appella. c. ab arbitris in fi. de offic. delega. in. vi. Ex quo quum eorum delegatorum potestas dependeat a potestate vnius hoc est delegantis perinde est, ac si ipse delegans pronuntiasset, sed si ipse delegans tulisset duas contrarias sententias, neutra earum valeret. l. vbi repugnantia. ff. de regu. iur. ⁊. l. scripture. C. de fide instrumentorum, tamen qꝛ re vera non sunt sententie vnius, sed duorum ⁊ contrarie, stant in suspenso, donec vna earum a delegāte cōfirmetur, que ratio cessat in duobus ordinarijs, qꝛ quelibet hꝫ iurisdictionem insolidum, ⁊ non per representationem alterius ideo non est mirum si fauorabilior sententia preualet, non expectata alia cōfirmatiōe, sicut in simili, pōt quis se iuuare duabus exceptionibus, lꝫ sint contrarie. l. nemo. ⁊ ibi notatur. ff. de exceptione. non tamen pōt se iuuare, vna tantum exceptione, que sit contraria, vt notatur in. l. j. C. de fur. sed hec ratio non satisfacit, quum non videatur diuersa ab eo, quo dicitur in. d. c. fi. de re iudi. ergo male no. gl. in. l. labeo. ff. de vsucapionibus. ⁊ in. l. i. ff. de exceptionibus. tex. ⁊ ibi Bar. in. l. qui interrogatus. ff. de petit. heredi. Bald. in. l. non omnium. ff. de legibus. Unde glo. in. d. c. fi. assignat aliā rōnem, dicens, ꝙ hec diuersitas nascitur ob id qꝛ in iurisdictione ordinaria, non est superior ad quē recurri possit, nisi lex mortua que voluit, ꝙ sine alio remedio valeat illa sententia, que est lata, in fauorem rei vel que est fauorabilior, sed in delegatis est superior delegās, ad quem pōt recurri. sed hec ratio ēt reprehenditur per Abb. ibidem, qꝛ non est verum, ꝙ non reperiatur superior ordinarij, nam speciale est in solo papa, vt nō detur superiōr. c. i. lꝫ. de electionibus. ⁊. c. cuncta per mundum, vndecima. q. iij. ⁊ ipse princeps est ordinarijs superior, vt dicit Jason, in dicta. l. duo iudices, quum sit lex animata in terris. §. penulti. in auctēn. de consul. ⁊ not. in. l. ⁊ quia. ff. de iurisdictio. omnium iudicum.

¶ Propterea idem Abbas in. d. c. fina. dat aliam rationem, ꝙ ideo in ordinarijs statim valet sententia, que est fauorabilior, qꝛ ordinarij habent potestatem solidam. l. vni. ff. de officio consuli. glo. in. c. prudentiam de officio delegati. propter quod tā vna ꝙ alia sententia deberet valere, quum quelibet sit lata ab habēte solidam potestatem, sed propter contrarietatem non possunt ambe concurrere, ideo preualet fauorabilior absqꝫ alia superioris approbatione in delegatis vero, qui non habent potestatem in solidum saltem respectu exercitij non potest habere locum dispositum in ordinarijs propter defectum potestatis, quum nulla reperiatur lata sententia ab habente totalem ptātem, vnde recurritur ad superiorem non solū vt approbet sed ēt vt fomentum prestet, ⁊ cum ista rōne transit Jas. in. d. l. duo iudices. col. iiij. q videtur fundamentalis.

¶ Ratio autem cur nullo modo valeant sententie contrarie ab arbitris compromissarijs late saltem per approbationem, vt in delegatis, secundum Abbatem in. d. c. finali. dicitur esse qꝛ nulla sententia eorum arbitrorum, reperitur lata ab habente solidam potestatem, prout est in delegata iurisdictione, ⁊ hoc casu non recurritur ad superiorem, sicut in delegato, qꝛ partes recedendo a prouisione superioris voluerunt sibi ipsis auctoritate propria ꝓuidere, ideo superior de tali sententia seu laudo se non impedit, argumento. l. fina. C. de pac. con. sup. dot. facit quod not. bart. in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Uel dicas ⁊ melius secundum eundem, quod a persona arbitrorum non receditur, nisi quando male pronuntiant, vnde sicut si non pronuntiassent, non habetur recursus ad superiorem, qꝛ partes nō videntur cogitare de superiore, imo totum oppositum, cum scienter ab eo recesserint eligendo arbitros vt no. in. l. si quis arbitratu. ff. de v. ob. Eodem modo est dicendum ꝙ cessat officium iudicis ⁊ sic superioris, quando arbitri pronunciādo sunt discordes, ⁊ equales numero quum videantur non pronunciasse propter impedimentum adinuicem prestitum, ex quo perdunt potestatem suam, sic se ipsos diuidendo.

¶ Facit, quod nota. glo. tertia in capit. si duo. de procuratoribus in sexto, que vult, ꝙ si duo sunt procuratores non insolidum, quorum vnus confitetur, ⁊ alter negat, nihil agunt, ⁊ perinde ꝓceditur contra dominum, ac si nihil dixissent, ⁊ hanc rationem videtur sequi Alexan. in dicta. l. inter pares columna secunda circa principium.

¶ Sed aduerte quod ratio hec videtur esse contra textum in. l. tertia. §. primo. ⁊ in. l. litigatores. §. quid ergo ⁊ in. l. si de meis. ⁊ l. licet cum multis alijs. ff. de arbitris. In quibus omnibus dicitur, quod pretor se impedit circa arbitria maxime quando arbitri non dicunt sententiam. vt in dicta. l. item si vnus. §. item si plures, ⁊. l. qualem eodem titul. in quibus iuribus constat iudicem posse compellere arbitros ad sententiam ferendam vnde non videtur verum. quod partes compromittendo dicantur recessisse a superiori.

¶ Preterea attenta hac ratione sequeretur, quod etiam in arbitris statutarijs non haberetur recursus ad superiorem, quum eodem modo eligantur a partibus sicut in compromissarijs, cuius contrarium tamen tenet idem Abbas in dicto capitu. fina. in fine, ⁊ omnes alij, quos supra retuli, vnde dicerem, ꝙ ideo nō valet sententia arbitrorum inuicem contrariantium, nec per superiorem conualidari potest, quia de natura sententie arbitrarie seu laudi est vt postquam sit lata, non detur alia cognitio de ea seu super ea sed qualitercunqꝫ feratur, eidem est standum. ⁊ imputetur partibus, que tales sibi eligerunt, vt dicta. l. diem ꝓferre. §. stari. ff. de arbitris. Quare non mirum. si quando sunt ꝯrie, nulla ex his per superiorem conualidetur ne contra earum fiat naturam, arg. l. fideiussor. ff. de ꝯdi. indebi. ⁊. l. si non sortem. §. si certum eodem titul. Sed quando sumus in iurisdictione etiam delegata de natura sui saltim in potentia est, vt post latam sententiam possit cognosci ante transitum tamen in rem iudicatam. l. i. ff. quis ⁊ a quo app. c. super qōnum de offi. dele. vnde nō est inconueniens, ꝙ ſm suam naturam super ea cognoscatur quo ad ipsam validationem.

¶ Supradicta omnia procedunt, quando sumus in arbitris discordantibus, qui sunt pares numero, sed quid si sunt impares, tunc dic, quod si omnes sunt discordes, ita vt non possint duo ex illis concordari, vt procedant omnia, que superius dixi de duobus per nota. in dicta. l. inter pares. ⁊ in dicta. l. duo iudices. ⁊ dicto. c. fin. Si vero saltem duo ex illi possunt concordari, tunc eorum sententia preualet per ea, que supra dixi, ⁊ per capit. i. de arbi. in. vi.

58 Decimonono †quero quid si vnus ex tribus arbitris condemnauit, alter absoluit a contentis in petitione, tertius absoluit ab instantia iudicij, an vnius sententia debeat preualere, vel neutrius. Barto. in. l. inter pares. ff. de re iu. dicit sententiam illius preualere, qui absoluit ab instantia iudicij, qꝛ in hoc omnes concordant. Nam ille q condemnat, ab instantia, qꝛ instantia finitur, item qui absoluit a toto, idem facit.

¶ Preterea saltem duo vltimi in hoc cōcordant ergo ⁊c. Preterea primus ⁊ vltimus concordant, quod a contentis in petitione non absoluatur, ⁊ sic sententia medij non potest valere per l. diem. §. si plures. ff. de arbitris. Raph. cuma. quem refert Jason in dicta. l. inter pares, tenet contra Barto. ꝙ immo sententia medij, ⁊ sic absolutoria preualeat, quia illa est fauorabilior, ⁊ pro reo per dictam. l. inter pares. Nam in principali causa omnes sunt discordes. Licet in consequentiam in vno concordent,

Jas. etiam ibidem dicit, ꝙ pro opinione Raph. facit alia ratio. nam ille qui pronuntiat diffinitiue in causa siue condemnando siue absoluendo imponit finem ꝯtrouersie ⁊ liti. l. i. ff. de re indicata. ideo ex tali sententia causatur exceptio litis finite. l. i. cum gloss. ff. de iureiuran. ⁊ sic nihil ꝯtrouersie in meritis cause vult relinquere, sed ille, qui absoluit ab instantia, relinquit cōtrouersiam, vt denuo possint partes agere, si volunt incboare nouam instantiam, ergo prima ⁊ secunda sunt omnino contrarie tertie, ⁊ sic non omnes in illam tertiam consentiunt, vt dicit Bart. attento ꝙ intendunt principaliter diffinire negocium, lz in quandam consequentiam liberent ab instantia. Est tamen attendendum, quod principaliter agitur. l. si quis nec causam. ⁊ l. rogasti ff. si certum petatur.

¶ Aduerte qꝛ hec argumentatio Raphael. ⁊ Jason. procedit quando sumus in iudicibus ordinarijs, qꝛ tunc debet preualere fauorabilior, ⁊ idem in arbitris statutarijs, vt iam dictum fuit, sed inquantum Bart. loquitur de arbitris compromissarijs, nō procedit, nam nulla ipsarum sententiarum tenet, nec confirmatur vt dixi in precedenti questione, ⁊ si intelligatur de delegatis eodem modo non procedit nisi in quantum fauorabilior esset cōfirmata per superiorem, quantum autem etiam ad iudices, credo Barto. melius loquutum, ꝙ̄ predicti, nec obstat eorūz obiectio, quia tollitur per textum in. c. primo. de arbitris, in sexto, ⁊ l. diem. §. si plures. ff. de arbitris, vbi primus condemnauit in quindeciz, secundus in decem. tertius in quinqꝫ. primus dicitur concordare in quinqꝫ, ⁊ sic in eo, quod venit in consequentiam, idez ⁊ de secundo dicit, nec obstat si opponatur illud procedere quādo non ita expresse constat de intentione condemnantis, ꝙ voluerit condemnare in quindecim, quum loquatur, de quantitate in qua plus ⁊ minus non faciunt differentiam specificam. l. fin. ff. de fundo instructo. not. in. l. prima. ff. de acquirenda possessione. sic ⁊ in casu isto vbi sententie sunt omnino differentes specie quia dico, quod etiam si sententiinas voluerit facere sententiam specificaz protestando, quando non intendebat condemnare nisi in quindecim nihilominus eius sententia reducitur ad cōcordium cum alijs absqꝫ aliqua interpretatione etiam consequuta, vt dicit glo. ⁊ Joan. andr. in. d. c. primo. de quo dicam infra, facit quod nota. Archidia. in. c. nihilominus tertia questione. ix. ⁊ Bald. in. l. secunda. in fin. C. de resc. vend. ⁊ in. l. fina. §. primo. ff. de legat. ij. ⁊ in. l. quum furti. ff. de in li. iur. ⁊ Innoc. in. c. cum oporteat. in fine de accusa. vbi semper habetur consideratio ad minorem quantitatez, ex quibus liquido constat quod tenendo opinionem Barto. procedit supradictus casus, nedum quoad ordinarios, sed etiam delegatos ⁊ arbitros tam cōpromissarios ꝙ̄ statutarios.

19 **Uigesimo quero an arbiter pos**sit fere plures sententias. Speculator. in titulo de arbi. §. sequitur versicu. quid ergo si de quibusdam, ⁊ Azo. C. eodem tit. de arb. col. v. versicu. quid enim si arbiter, ⁊ Hostien. eodem titu. §. qualiter ad effectum. §. item diffinitiua. cum sequen. videntur sic distinguere, aut est factum compromissuz de pluribus rebus simul ⁊ hoc acto, quod super omnibus simul pnūtiaretur, ⁊ tunc clarum est, quod super omnibus est pronunciandum, vt seruetur forma compromissi. l. dicere. §. primo. ff. de arbitris. aut res sunt separate, ⁊ de vna post aliam est factum compromissuz ⁊ tunc arbiter potest diuisim super illis pronunciare, aut super pluribus rebus fuit compromissum simpliciter ⁊ eodem tempore. Et tunc scribentes discordant, nam glosa, in. l. quid tamen. ff. de arbitris. dicit quod quidam tenent, quod separatim possit pnunciari, ⁊ hoc sequitur Barto. ibi dummodo omnes questiones ab vno moueantur, quum tot videantur cōpromissa, quot sunt res super quibus fuit factū ꝯpromissum, argumento. l. scire debemus. ff. de verborum obligationibus. ⁊ l. etiam. ff. de minoribus. vbi tot videntur sententie, quot sunt articuli in ea contenti, ⁊ tot videntur esse stipulationes, quot sunt res in stipulatione deducte, facit. l. si chorus. ff. de lega. tertio. ⁊ l. hec scriptura. ff. de conditione ⁊ demonstratione. allegat in glosa. Si vero plures questiones inferruntur, vna ab vna parte, ⁊ alia ab alia tunc est pronunciandum simul, propter naturam conuentionis ⁊ reconuentionis, vt. l. i. ff. de sen. que sine appel. re. ⁊ nota. in. l. qui prior. ff. de iudicijs. alij tenent contra, vt dicit glo. quod immo coniunctim sit pronunciandum, ⁊ hoc sequitur Azo. in dicto versiculo quid enim, Jacobus de rauenna. quem refert, et sequitur Albericus in dicta. l. quid tamen. ff. de arbitris. Dicit considerandum esse compromissum, quia si est factum de pluribus rebus vno contextu, tunc presumitur actum, ꝙ de omnibus coniunctim pronuntietur. Si vero fuit factum successiue, ⁊ diuersis horis, tunc videtur actum, ꝙ separatim possit pronūtiari, sed istud vltimum non videtur differre a secūdo membro.

¶ Dicerem tamen in hoc, ꝙ res, aut sunt cōiuncte, vel habēt aliquam dependentiam vna ab alia, super quibus est factū cōpromissum, ⁊ tunc vna sententia sint omnes questiones terminā de per legem qui de crimine. C. de accusatio. ⁊ l. nulli. C. de indicijs, vt sentit Hostien. in supradicto loco, ⁊ Speculator in dicto. §. sequitur versiculo sed econuerso. ⁊ ita procedat opinio Azonis, ⁊ Jacobi de rauen. quo ad primum suuz dictū. Aut res nō habent aliquā dependentiam, ⁊ tunc procedat opinio Bar. in dicta. l. quid tamē. ⁊ in. l. de rebus. ff. eodem, vt possit separatiz pronuntiare, ⁊ hoc videtur innuere textus in dicta. l. dicere. §. primo ibi, nisi omnes controuersias finierit, ex quo videtur sentire, ꝙ alique controuersie poterāt finiri, ⁊ tunc ipse arbiter venit cogendus sententiam dicere super residuo questionū, vt ibi nota. gl. Idem sentit textus in dicta. l. quid tamen ibi ⁊ de vna sententiam dixerit, ⁊ sic textus dicit, ꝙ de vna potest dicere sententiam, ergo separatim, ⁊ tamen isti textus loquuntur generaliter facit. l. si maritus. C. de donatione inter virum, ⁊ vxorem ⁊ l. finali. ff. de calumniatoribus, ⁊ nota. in capitulo cuz tempore de arbitris ⁊ in capitulo cum. i. ⁊. a. de re iudicata. Barba. in capitulo pastoralis. §. quoniam columna penultima de rescriptis. Et quo ad exemplum glosa penultima in dicta. l. quid tamē, dū dicit de deposito ⁊ expensis intelligas, ꝙ quilibet agit principaliter, non autem ꝙ exciperetur de expensis, qꝛ tunc esset vnū iudicium tantum ⁊ vna sententia terminandum, vt dicit Alberi. in dicta. l. quid tamen, item in quantum facit mentionem de reconuentione, videas, que dixi in tertia. q. principa. versicu. causam reconuentionis.

60 **Uigesimoprimo quero** † qd si arbiter pronuntiauit super parte questionis, an valeat sententia, dicas eam non valere vt per Speculato. in. d. §. sequitur versiculo quid igitur, ⁊ Hostien. nota in. d. §. qualiter. versiculo si non apparet. ⁊ alij supra dicti per legem eos. C. de appellationibus ibi omnem ⁊c. ⁊ l. de qua re. ff. de iudicijs, capitulo secundo requiris de appellationibus, ⁊ faciunt que supra dixi de causis, que habent dependentiam ab alia, ꝙ in illis, non possit separatim pnunciari, hoc idē tenet Bal. in. l. j. C. si aduer. rem iud. Dicens ꝙ actus pronunciationis est indiuiduus nisi a lege diuidat, ergo pro parte adimpleri non potest argumento no. in. l. iiij. §. cato. ⁊ in. l. stipulationes nō diuiduntur. ff. de verbo. obli. faciunt nota. in. l. si quidem. C. de exceptionibus.

61 **Uigesimosecundoquero** † an arbiter posteaquam semel pronuntiauit, possit iterum sententiam dicere de eadē re, ⁊ si queris de sententia, que non est nulla, sed aliquo iure potest subsistere, ⁊ tunc clarum est, ꝙ iterū pronuntiare non possit, ita Speculator in. §. sequit̄ versiculo licet cum sequenti. de arbitris ⁊ Cy. in. l. si diuersa. C. de transactio. ⁊ per Albericum, Bal. ⁊ alios in dicta. l. dicere. §. primo. ⁊ in. d. l. quid tamen. ff. eod. tit. de arbitris. Ange. in consi. centesimoquinquagesimosecundo. in puncto presupponitur, ⁊ Bap. de sancto. bla. in trac. de arbi. ⁊ arbi. q. lxxiij. Si vero sententia est nulla, dicit Spe. in. d. l. sequitur ver. sed ẜm ꝓmissa, ꝙ videbatur posse iterū pronūtiare argu. l. prime. C. de sententijs ⁊ interlocutorijs omnium iudicum, ⁊ l. quarta. C. de accusationibus siue sit nulla, quia est lata contra ius, vt dixi. s̄. q. v. huius. q. prin. vel quia est lata litigatore absente. c. primo de cau. pos. ⁊ pro. ⁊. c. ecclesia sancte Marie de constitutionibus, siue qꝛ die feriata. c. fina. de fer. vel in similibus casibus, tamen contrariuz tenet, quia idem videmus in delegato, vt non possit iterum sententiam dicere, siue male siue bene pnuntiauerit. l. iudex. ff. de re iudicata. c. in literis de officio delegati. l. si vt proponis. C. quomodo ⁊ quando iudex. dummodo pronuntiauerit super omnibus questiōibus, super quibus erat assumptus in arbitrum, secus si super aliquibus hec dicta. Specu. intellecta, vt infra dicam multofortius procedunt in arbitris statutarijs, quum habeant delegatam iurisdictionem secūdum multorum opinionem, vt dixi supra in secunda questione sexte questionis principalis Cy. in. l. finali. C. de contrahen. emptio. q. sexta, querendo de hoc dubio, ponit exemplū in Episcopo, dicens verbi gratia moniales consenserunt in Episcopum, ꝙ suo arbitrio daret eis abbatissam, Episcopus elegit vnam cuius electio non valuit, nūquid poterit aliam eligere videbat̄ ꝙ

non

non q functus est officio suo dicta.l.index.ff.de re iudic. subdit postea, ꝙ videbatur contra per.l.quotiens.ff.de ope.liber. ⁊ ꝙ ista quod discurrit per ora multorum ⁊ quot inuenit capita tot sententias reportauit, ⁊ ꝙ aliter soluit Roff. ⁊ aliter magister Bernardus, in.c.causam que.de electionibus in gl.fi. dum tꝫ quod nõ poterit iterum arbitrari per supradictam rõnem. Jac. Bal. distinguit ꝙ aut tꝫ sententia, aut non, ⁊ si nõ tenuit poterit arbitrari quod sequitur Sy.in.l.serui electione.ff.de leg.i.sed Petr. de bellaper.reprehendit eũ dicens, ꝙ ẽt si male arbitratur, nõ poterit iterum arbitrari alij distinguunt prout dicit Cy. ꝙ aut est peccatũ in forma, ⁊ tunc poterit iterum arbitrari aut in materia, ⁊ tunc non, argumento dicte.l.quid tamen.que vult sꝫ ipsum, ꝙ quando est peccatum in forma, poterit iterum arbitrari quando in materia non, demum refert ⁊ sequitur Pet.de bellaper.distinguentẽ, ꝙ aut competebat arbitrium iure meo aut iure alieno, si iure meo, tunc, si semel arbitratus fuero, potero, iterum arbitrari.d.l.quotiens.ff.de operis liberto.⁊.l.hec conditio.ff.de condi.⁊ demonſ. que vult ꝙ si testator relinquat filie centum, quum nuberet ⁊ nupsit, sed inutiliter põt iterum nubere.⁊ conditio dicitur impleta facit.ff.de opt.leg.si vero hꝫ arbitrari super iure alieno, tunc aut in arbitrando seruari formã cõpromissi, ⁊ sufficit semel pronuntiasse nec potero iterum iudicare q sum functus officio meo qualitercunqꝫ pronunciauerim ar. l.meuius.ff.de qdi.⁊ demon.⁊.d.l.index.⁊.d.l.si vt proponis. C.quõ ⁊ quando iudex.aut non seruaui formam, ⁊ tunc potero iterum pronunciare, q non feci quod mihi commissũ fuit.d.l.quid tamen.ff.de arbitris.albe.in.l.q arbiter.ff.de arbitris.alio modo distinguit dicens, ꝙ aut sumus in ordinario, ⁊ tunc si sententia est nulla, potest iterum pronuntiare.d.l.iiij.C.de accusa.⁊.l. si preses.C.quomodo ⁊ quando iudex.aut est delegatus vel arbiter qui tulit sñiam nullã, ⁊ tunc si est expressus error in sententia, potest iterum sententiam dicere sicut ordinarius, si vero nõ est expressus error, sed ex alio sententia est nulla, puta q est lata die feriata vel sine scriptis, ⁊ tunc si seruauit formaꝫ compromissi, non potest amplius iudicare, q functus est officio suo, vt d.l.si vt proponis, si autem non seruauit formam compromissi, vel commissionis, tunc poterit iterum pronunciare per dictam. l.quid tamen.§.i.⁊ ratio diuersitatis est sꝫ ipsum, q quando seruauit formam compromissi vel commissionis functus est officio suo, siue bene, siue male, sed vbi non seruauit formaꝫ compromissi, adhuc eius officium durat, ⁊ sic alberi.quo ad illud membrũ de forma concordat cum Pet.⁊ Cy.idem voluit Bal.in.l.q de arbitris.sed addit vnũ, ꝙ quando est error expressus in sententia, iterum possit pronunciari, facit quod not.Specul.in.d. §.sequitur.versicu.quid ergo, eod.titul.de arbitris istud tamẽ dictum non videtur verum quum lege non sit probatum.l.illaꝫ. C.de collationibus.immo videtur tex.in contrarium.l.quia arbiter.dum decidit quod si arbiter in sententia dicenda errauerit, eam corrigere non poterit, multominus post illam aliam facere poterit argumento capi.si paulus.trigesimasecunda questione quinta auctentica, multo magis.C de sacrosanctis ecclesijs.facit ꝑ predictis dicta.l.iudex.ibi siue bene, siue male functus est officio suo.

¶ Item si intelligitur fieri contra formam compromissi, quotiens aliquid fit contra conuentionem factam per partes in cõpromisso, huic dicto obstare vr.l.item si vnus.§.item si plures. iunc.l.si in tres cũ ibi no.ff.de arb.nam partes, quando cõpromittunt in tres, videñ ꝗuenire, ꝙ omnes simul dicant sententiã ⁊ hoc apparet ex eo, quod in.d.§.item si plures dicitur, omnes cogendos per pretorẽ, ⁊ tamen in.d.l.si in tres communiter tenetur per doc.illud sufficere, si maior pars pronunciat, dummodo omnes sint presentes, licet etiam maiori parti per minorem expresse contradictum fuerit, ⁊ sic constat, non fuisse pronuntiatum ſm formam compromissi, nihilominus sententia tenet, nec reiterari poterit.

¶ Propterea comprehendendo omnes casus, ⁊ eos declarãdo. Sic dicendum putarem, ꝙ aut sumus in vno arbitro, aut in pluribus. Primo casu, aut sententia est nulla ex alia causa ꝗ̃ ob non seruatam formam etiam si error esset expressus in sententia, eo tunc non poterit iterum pronunciare, quia functus est officio suo, siue bene, siue male.d.l.iudex.⁊.c.literis.de offic.deleg.⁊ hoc quando pronunciat super re aliena, si vero cognosceret iure proprio, pro nunc non discederem ab opin. Pet. Sed quicquid sit, nunc non discutio, quum non multũ faciat ad materiam nostram.

¶ Aut sententia est nulla q contra formam compromissi ⁊ tũc si a partibus forma est expressa, poterit iterum arbitrari ⁊ sententiam dicere per.d.l.quid tamen.§.primo.⁊ per no.in.d.l.dicere.ff.de arbi. Si vero forma est tacita, sed eo modo, vt non videatur expressa saltem ex aliquibus verbis generalibus, vt puta, si de vna re fuerit compromissum, ⁊ super parte illius rei fuerit pronunciatum, eo tunc, q sub illa generalitate verborum videtur contineri, vt de tota ⁊ non de parte pronuncietur.l.si defensor.ff.de inter.ac.⁊ nota.in.l.si in rem la prima.ff.de rei vendicat. Tunc si super parte est pronunciatum sententia est nulla vt dicit Spe.in.d.§.sequitur.versicu.quid igitur, ⁊ dixi in questione proxima. Quo stante poterit iterum arbiter sententiam dicere, vt videtur tenere Cor.in consilio.xlix. Uidetur in hac consultatione columna secunda, circa medium volumine.ij. Si vero forma est tacita eo modo, vt etiam ex verbis generalibus non videatur expressa, tunc ⁊ si contra eam lata sit sententia, nõ tamen erit nulla, ⁊ successiue denuo pronunciare non poterit, exemplum, si sit compromissum simpliciter videtur tacite ꝗuentum inter partes, vt arbiter procedat prout iuris fuerit, quũ ad id teneatur.⁊ sic videtur ꝙ data fuerit forma compromisso tacite de procedendo ſm ius, vt not.in.c.primo de constitutionib. ⁊ in.c.ne innitaris eodem titu.⁊ in.l.nemo.C de sent.⁊ interlo. omnium iudicuꝫ.⁊ dixi supra in quinta questione huius questionis, ⁊ nihilominus (si hoc non fuerit seruatum) sententia nõ erit nulla regulariter, vt dixi, ⁊ in hoc casu potest etiam loqui text. in.d.l.diem.§.stari.ff.de arbitris.⁊ pro ista differentia facit, ꝙ nota.in.l.centurio.ff.de vulgari ⁊ pupillari.⁊ in.l.precibus.C. de impuberum ⁊ alijs substitu.in illa.q.qualiter pupillaris cõprehendatur sub compendiosa, naꝫ communiter tenetur, quod comprehendatur in verbis generalibus, ⁊ ꝙ habeat maiorem potentiam ad excludendam matrem, ꝗ̃ si non comprehenderetur, ita generalibus verbis, sed ex sola mente testatoris, seu interpretatione legis.

¶ Si vero sumus in pluribus arbitris, ⁊ sic in secundo casu eo tunc, aut omnes, seu maior pars pronuntiant die feriata, seu separatim in casu, in quo sententia redditur nulla, non tamen ob defectum forme, ⁊ tunc idem dicerem quod in vno arbitro dixi vt non possit iterum iudicare, quum non videatur quo ad istum casum posse assignari rationem diuersitatis.l.illud.ff.ad legem aquil.⁊.l.a titio.ff.de verb.obli.aut vnaqueqꝫ sententia de per se potest subsistere, tamen nihil habet commune, ex quo possit deduci in concordantiam, ⁊ tunc dicereꝫ iterum esse pronunciãdum, propterea q saltem ex generalitate verborum partes videntur dedisse formam, ꝙ eorum arbitrorum maior pars haberet concordare per dictam.l.si in tres cum.l.sequen.ff.de arbit. Uel licet ex generalitate verborũ videatur data forma, vt omnes debeant pronunciare, tamen lex interpretatur talem fuisse voluntatem compromittentium, vt velint stare maiori parti arbitrorum, argumento eorum que nota.in.l.ab executione.ff.de appellationibus, ⁊ ita videtur velle Angelus in dicto consilio. clij. In puncto presupponitur, idem si omnes separatim pronunciarent per eandem rationem. Aut maior pars arbitrorũ pronunciat contra formam expressam in compromisso, ⁊ idem etiã dicerem, quod supra in vno tantum dixi, vt videlicet possint iterum pronunciare, cum non censeantur functi officio suo.d.l. quid tamen.§.primo.⁊ dicta.l.dicere. Unde Rom.in dicta.l. quid tamen in primo nota.dicit per illum tex. quod quando arbiter iudicat contra formam compromissi, sententia eius nulla est, nõ tamen ipsius potestas finita censetur, quominus super eodem iterum iudicare possit, ⁊ ex hoc dicit nota.limitationem singularem ad intellectum.l.si vt proponis C.quomodo ⁊ quãdo iudex.⁊.l.iudex postquam.ff.de re iudica.⁊.c.nullus de officio delegati dicentium, ꝙ si iudex nulliter iudicauerit, functus est officio suo etiam delegato, adeo ꝙ super eodem iterum iudicare non potest ꝙ hoc est verum nisi iudicasset contra formam rescripti ⁊ compromissi. Nam tunc iterum põt iudicare, ⁊ ibi est tex.singularis.

¶ Intellige vt hec procedant, quando adhuc superest tempus ex quo iterum possit pronunciari, sed quid si essemus in fine cõpromissi, ⁊ sententia esset lata contra formaꝫ, adeo ꝙ ex hoc veniret iterum pronunciandum, an tempus prestaret causaꝫ impediendi secundam pronunciationem, doc.in c.de causis, ⁊ Cor. in dicto consil.xlix. Dicunt, quod quandoqꝫ tempus seu terminus adijcitur iurisdictioni, quandoqꝫ instantie, quandoqꝫ cause quandoqꝫ iudicio. Primo casu clarũ est, ꝙ si conceditur iurisdictio ad tempus, post tempus intelligiẽ denegata.d.c.de causis de offi.dele.nam quum mandatũ iurisdõnis arctetur ad tẽ

pus, finito tpe mãdatuz expirat, vt. d. c. ḋ causis. ergo amplius cognoscere non poterit, quum diligenter fines mandati seruandi sint. l. diligenter. ff. mandati. c. cum dilecta de rescri. ⁊ c. quũ olim de offi. dele. similiter nõ tz sententia lata post terminũ prefixum instantie. l. properandum in prin. C. de iud. nisi sit instantia a statuto iducta, ⁊ pen. adiecta iudici. itẽ nec lata post terminũ cause prefixum. l. fi. C. de tempo. in integ. restitu. ⁊ l. fina. C. vt int. cer. temp. ⁊ l. i. C. vt can. tam ciui. q̃ crim. Si vero est lata post terminum prefixum iudici. Tunc valet, qꝛ quum mandetur alicui ꝙ causam expediat infra tale tempus, ⁊ eam nõ expediat, nihilominus adhuc durat eius iurisdictio, ⁊ instantia ⁊ causa non dicitur sopita, licet arctetur, vt terminet causam infra illud tempus vt voluit Cy. Bart. Bal. ⁊ alij in. d. l. properandum. C. de iud. Joan. and. in addi. ad Specu. in titu. de officio delega. §. restat versicu. quid si statuto in addi. mag. ⁊ Doct. in d. ca. de causis, quasi ꝙ in hac prefixione termini duo considerent, ⁊ quod mandetur iudici, ꝙ causam expediat, ⁊ quod infra terminum decidat ca. cũ dilecti de dolo ⁊ contu. ⁊ l. celsus. ff. de arbitris. Si itaq; non seruat vnum preceptum, scilicet quod infra terminum decidat debet tamen obseruare aliud, vt saltem expediat, vnde quum in statuto nostro dicatur, ꝙ arbitri teneantur, ⁊ possint sniam ferre ĩ. terminum. lx. dierum, ⁊ sic terminus imponatur arbitris, ⁊ nõ cause seu instantie, datur intelligi, ꝙ si iterum veniret pronunciandum ob non seruatam formam cõpromissi, vt est dictum, posset pronuntiari, etiaz si terminus duorum mensium esset transactus, ⁊ secundum supradictam distinctionem potest cognosci in alijs terminis datis tam a partibus q̃ a lege municipali, quid obseruandum sit, facit quod dixi. s. q. vij. principa.

62 ¶ †Limitantur predicta, ꝙ si sententia est aliqua, non possit retractari, vt non habeant locũ, qñ essemus in sententia interlocutoria. nam tunc iterum poterunt arbitri pronunciare per not. in l. qđ iussit. ff. de re iudica. ⁊ in. l. post sniam. C. de sent. ⁊ interloc. om. iudi. ⁊ in. l. i. C. sen. resc. non posse. ⁊ in. l. si opus nouum. ff. de noui ope. nun. ⁊ l. fi. in fi. ff. de pre. stip. per Abba. ⁊ alios in d. c. qualiter ⁊ quando el. i. de accu. ⁊ in. c. quum cessante de appel. ⁊ per Inn. in. c. quo ad consultationem de re iudi. ⁊ in. c. in literis de offi. delega. ⁊ in. c. auditis de procu. siue sit lata super incidenti, siue super emergenti, in illis tamen casibus, super quibus pronunciari põt vt not. s. in. iij. q. prin. in ver. emergens ad ꝙ faciunt not. in. c. ad apostolicam in fi. de re iu. in. vi. ⁊ in. cle. vltima de appellationibus, ⁊ in. c. significantibus de officio de legati, ⁊ per Innoc. in. d. capi. auditis. ⁊ in. c. querelam de procu. ⁊ in. c. quum dilecti i fi. de electioni. que tamen declara, prout facit Bartol. in. l. dicere in fine. ff. de arbi. quod aut absorbet totum iudiciuz, ⁊ tunc non potest reuocari. Aut non, ⁊ tunc potest. Adde ad supra dicta Specu. in dicto. §. sequitur. ver. licet autem in fine.

¶ Sed an debeat fieri reuocatio parte presente, vel absente, videtur ꝙ sit facienda vtraq; parte presente per nota. per Speculato. in titulo de exceptio. §. viso versiculo sed si iudex videt, lz quidã maliciosi iudices sinant appellantẽ cũ sua appellatione discedere, antequam velint reuocare sententiam, ⁊ postea coram notario ⁊ testibus reuocant, ⁊ sic appellantem decipiunt. Nam quum appellans de iniquitate sententie interloquutorie coram superiore conqueratur, pars appellata incontinenti docet de reuocatione interloquutorie, ⁊ sic apparet appellantem minus legitime processisse, ⁊ condemnatus in expensis remittit ad iudicem a quo appellauit. c. vt debitus. de appell. Tamen dicit ipse Specu. si posset constare de malitia iudicis appellãs non veniret condemnandus in expensis, arg. c. ex insinuatione ⁊ c. seq. de ap. c. ex parte. el. ij. de rescri. Et probat, ꝙ talia non sunt facienda parte absente per. c. i. de caus. pos. ⁊ prop. ⁊ c. bidnum secunda questione sexta. versicu. plane, ⁊ l. ab eo. C. quomodo ⁊ quando iud. Immo, qui huiusmodi fraudẽ fecerit, erit puniendus. c. quum eterni de re iudi. nam quum iudex debeat partes cohibere a dolo ⁊ fraude. c. ex tenore de rescriptis, multo fortius se abstinere debent. c. vnico de na. ex lib. ven. ⁊ c. nulli. xix. dis. c. dudum de electio. alias in quo alios iudicat, seipsum condemnat. c. nihil. xxxiij. questione sexta, ⁊ c. fi. xxv. dist. non tamen dicit, ꝙ si fiat absente parte reuocatio non teneat, ⁊ sic multa sunt prohibita, que tamen facta valent vt nota. in. l. nõ dubium. C. de leg. vnde videtur, ꝙ nõ sit facienda reuocatio absente appellante, nõ tamen pp hoc, si fiat, vitiatur, vt per supra dicta apparet.

¶ Intelligas hec procedere, quando res est integra, prout dicit idem Spe. in. d. §. sequit versi. si aũt appellasti. Sed quid si non est appellatũ an post decẽ dies valeat reuocatio facta, dicas ꝙ sic, vt no. i. d. l. qđ iussit ⁊ in. c. asserte de presum. Nã lz trãsierit in rẽ iudicatã non tñ quo ad iudicẽ, quin possit reuocare, idẽ voluit etiam Spe. in predicto. §. versi. sed nunquid iudex.

63 ¶ †Secundo limitat Specu. in. d. §. sequitur versiculo licet, qñ incontinenti arbiter mutaret sententiam, nam tunc valet illa iterata pronuntiatio per. l. si ita la secunda. ff. de heredi. instituen. ⁊ c. preterea de testi. cog. Nec lz in hoc distinguere. An prima pnuntiatio esset valida vel inualida ob non seruatam formam, vel aliam cãm, sed contra hanc limitationẽ facit qđ no. Bal. in. d. l. quia in addi. ff. eodem titulo. de arbi. in principio, duz querit. An diffinitiua possit statim corrigi, ⁊ dicit ẽm Joannem, ꝙ sic, quia in esse, videt̃ sed Guil. tenet contra, ⁊ melius, vt. l. secũda. C. de sen. ex per. recit. quia statim lata sententia est ius quesituz parti ergo mutari non potest, item quia iudex, post prolationez prime cõtinuo desinit esse iudex, quum functus sit officio dicte. l. iudex. ff. de re iudi. Ex quo sequit̃, ꝙ si aliquis pnuntiat se non esse iudicem, non potest postea reuocare. c. significasti de officio delegati. Crederem tamen in hoc, ꝙ si in eadẽ scriptura, qñ sententia est ferenda in scriptis, prout regulariter fit diceret arbiter cõdemno, immo absoluo, vel similibus verbis vteretur, ꝙ tunc procederet dictum Specu. idem etiã quando non esset ferẽda in scriptis, ⁊ vno contextu verborum arbiter se corrigeret per dictã. l. si ita, ⁊ d. c. preterea qꝛ hoc casu pp imediatã ꝯtinuitatez non vr̃ posse dari medium, ex quo ius sit acqsitũ partibus argu. eo. que nota. in. l. lecta. ff. si cer. peta. ⁊ in. l. iurisgentium. §. quinimmo. ff. de pac. si vero aliquod spacium interuenerit, ex quo discerni posset ius esse quesitum parti tunc procederet opinio Bal. facit qđ no. idem Bal. in. l. si pater col. vij. q. viij. c. de institu. ⁊ substitutio. ⁊ in. l. fi. C. de bon. que lib.

64 **Uigesimotertioquero,** † an arbiter possit sniam corrigere, vel emendare, supplere, seu declarare, quo ad correctionez, ⁊ emendationem dicas, ꝙ non, pro quo faciunt no. in pcedenti. q. ⁊ p Spe. in ti. de arbi. d. §. sequit̃ ver. sed nunquid verbum, ⁊ per Abb. ⁊ alios in. d. l. quia. ff. eo. ti. de arbi.

¶ Quo vero ad suppletionem puta si condemnauit arbiter in principali non aũt in fructibus seu alijs accessorijs, communiter tenetur ꝙ possit supplere, ⁊ sic ꝙ. l. paulus la prima. ff. de re iudi. habeat locum nedum in iudice, sed etiam in arbitro. ita tz gl. ⁊ Dec. in. d. l. quia. ff. de arbi. Imo. ⁊ Alex. in. d. l. paulus, idez Imo. ⁊ But. in. c. quintauallis de iureiu. Circa prin. no. in. c. cum appellationibus friuolis de appel. in. vi. per Spe. in. d. §. sequitur ver. vt aũt super his, licet Bar. in. d. l. iudex posteaq̃ in prin. videatur sentire contrarium.

¶ Si vero arbiter vult interpretari dicas, ꝙ nõ, vt est tex. in. c. quam olim de testi. vbi a Papa interpretatio petitur super arbitrio dubio, ita determinat Spe. in tit. de arbi. §. sequit̃ versic. sed nunqd vbũ obscurũ, ⁊ ibi Jo. an. post Gui. de suz. in. l. qualẽ ff. de arbi. Qui dicit, ꝙ nullo mõ arbiter interpretatur, nisi habeat auctoritatem a partibus in compromisso, idem determinat Archi. in. c. sicut. §. ex his in fi. xj. q. iij. ⁊ ibi Gemi. ⁊ Prepos. Abb. Imo. Cardi. Henri. boic. in dicto. c. quum olim de arbi. But. in. c. quintauallis. in prima colum. ⁊ ibi Imo. in. iiij. colũ. de iureiu. Sy. Ang. in. l. prima. ff. si cer. peta. Jac. de. s. geor. in l. veteribus. ff. de pac. Alex. in consil. xviij. Circa dubia volu. vij. ⁊ rationẽ adducit Abb. ⁊ alij in. d. c. quum olim ꝙ illud euenit, quia arbiter lata sententia est functus officio suo, ⁊ amplius potestatem aliquam non habet, vt videmus in simili, ꝙ delegatus non habet ius interpretandi suam sententiam. vt per Bart. in. l. ab executore. ff. de appel. Et aduerte in hoc ꝙ Fely. corrupte, iudicio meo, in. c. qualiter ⁊ quando. el. ij. videt̃ dicere ꝯriũ allegando auctoritates doc. supra nominatorum, q tñ dicunt, vt in precedentibus posui.

¶ Intellige hoc, ꝙ procedat quando arbitri interpretantur sententiam vt iudices, secus si vt testes, vt dixi. s. in. viij. b. princip. in tertio tempore.

¶ Sed quis declarabit sententiam arbitri dubiam, Abb. in. d. c. quum olim, dicit, ꝙ exequutor, ⁊ sic iudex ordinarius declarabit eam per no. per Barto. in. d. l. ab exequutore. ff. de appel.

Uigesimoquarto quero, † si vnus arbiter condẽnauit in plus q̃ alter, cui snie magis sit standum, ⁊ de hoc ẽt incidẽter aliqualiter tetigi supra in. xix. questio. istius questio. princi. Dicas ꝙ aut sumus i plurihus arbitris disparibus numero, aut pibus

sbus. ¶ Primo casu si vnus, vel maior pars arbitrorum excedit alios in condemnando, ⁊ etiam summam comprehensam in compromisso. Tunc eius sententia non valet, vt nota. Bald. in. l. quid tamen in addit. col. ij. circa medium. ff. de arbitr. Idem si summus in paribus numero per eandem rationem. l. a titio. ff. de verborum obligat. Et hoc quia arbitri recipiunt potestatem ab ipso compromisso. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. ⁊ dixi. s. in prima. q. vi. q. principali. vnde ab eius forma recedere non debent.

¶ Si vero vnus vel maior pars cōdemnat in plus ꝙ alter, vel alios, sed non excedit summam comprehensam in ipso compromisso. Tunc succedit decisio tex. in. c. primo. de arb. ⁊ in. l. diez §. vnde queritur. ff. eod. ꝙ aut maior pars concordat in maiori summa, ⁊ tunc preualet eius sententia, nec est opus protestatione, vt vr̄ velle Spe. in ti. de arb. §. sequitur. versi. sed pone, ⁊ dicam. j. Aut maior pars non concordat, sed vnus in quindecim, alter in decem, tertius in quinqꝫ condemnant, eo tunc sñia, q̄ cōtinet minorem summam, preualet, quum in ea summa oēs cōcordare videantur, vt dicunt predicta iura.

¶ Sed quid, si arbiter, qui in quindecim condemnauit, ēt protestatur, ꝙ non vult in minori summa cōsentire, an ex hoc impediatur, quin sententia super minori summa preualere possit gl. in. d. c. i. quam sequitur ibi Joan. and. tꝫ ꝙ hec protestatio non impediat, licet aliqui alij contrarium dixerint, pro quibus scd̄m Joan. and. facit tex. in. l. ex facto. in. §. item quero. ff. de vulgari ⁊ pupillari. Ubi pater substituit filio impuberi titium si decesserit in decimum annum, ⁊ meuium si decesserit in decimumquartum decedente pupillo in octauo anno, solus Titius succedit, ⁊ sic voluntas testatoris operatur, vt minor numerus annorꝫ non comprehendatur sub maiori tamen dicit ipse, non esse possibile, condemnatum in quindecim non esse condemnatum in decē seu in quinqꝫ, sed bene esse possibile substitutionem fieri in maiori numero annorum ⁊ non in minori, ⁊ econuerso. vt. l. si quis ita. ff. de vulgari ⁊ pupillari. Nec obstat secundum ipsum dictum Archidiaconi, quia loquitur quando duo concordant in maiori summa, ⁊ protestantur, ꝙ non consentiunt in minori. Nam tunc vꝫ sententia duorum, sed superfluum fuit dicere hoc, quia etiam sine protestatione idem esset per. d. c. i. ⁊ cum Joan. and. ⁊ glo. transeunt Geminia. Petr. de anchara. in. d. c. i. sed Bald. ⁊ Imo. in. l. prima. §. si stipulanti. ff. de verbo. obligati. tenent contrariꝫ quia potest esse possibile, ꝙ arbiter, seu index, qui in quindecim cōdemnauit, nollit condemnare in quinqꝫ tantum, sicut voluntas testatoris facit, vt minor numerus nō contineatur sub maiori, vt in. d. l. ex facto. Nec obst. ꝙ gl. dicat in. d. c. primo. protestationem esse contrariam facto, ⁊ ideo non debere valere, vt nota. in c. quum. m. de constitutioni. Quia secundum ipsos, bene verꝫ est, ꝙ arbitri nō possunt facere, vt minor summa non cōprehendatur sub maiori, ⁊ hoc respectu loquitur glo. per reg. plus de regu. iur. in sexto. ⁊. c. si quis dederit. xxiiij. questio. i. Sed ꝙ possunt declarare eos non contentari in minori summa, ⁊ cum hac opinione pertransit Phili. franc. in. d. c. i. col. iij. in principio. Attamen opinio hec non videtur tenenda. Nam si arbitri non possunt facere, ꝙ sub maiori summa non contineatur minor, ergo etiā non possunt habere diuersam voluntatem a subiecta materia, sicut alias dicitur de indiuiduis ꝙ sicut stipulantes non possunt facere, vt illud, ꝙ est indiuiduum sit diuiduum. Ita etiā non possunt habere diuersam voluntatem ab illo subiecto ⁊ sic per stipulationem consentire in parte, quando res est indiuidua vt late nota. in. l. stipulationes non diuiduntur. ⁊ in. l. iiij. §. cato. ff. de verbo. obligatio. Unde non discederem a glo. ⁊ Joan. and. pro qua facit tex. ⁊ ibi nota. per Barto. Alexan. ⁊ Jas. in l. nemo potest. ff. de lega. j.

66 ¶ † Quero ex premissis, cum dicatur ꝙ in ea summa intelligitur quis condemnatus in quo maior pars arbitrorum consenserit. qualiter intelligatur, maior pars arbitrorum. An respectu oium, vel minoris partis, ⁊ vr̄ ꝙ respectu minoris partis, p not. p Spe. in titu. de senten. §. iuxta, ver. quid si in tres, qui dicit ponamus ꝙ sunt. xi. iudices quinqꝫ pronunciāt pro vno, quatuor p alio, ⁊ duo pro tertio, licet sit expeditum in electione quid obseruandum sit per. c. in genesi, ⁊. c. cum in iure de elec. tamen videtur iudicibus ꝙ sententia pluriū preualeat. c. si episcopus. lxv. dis. ⁊ est rō diuersitatis inter iudices, ⁊ eligentes, quia iudices habent ptātem, ⁊ auctoritatem iudicandi vt singuli, secus est in eligentibus nam habent auctoritatē vt vniuersi iō maior pars oīnium requiritur, ⁊ pro hac parte videtur facere, quod no. Lap. in. d. c. i. vt refert Phil. fran. ⁊ ibi Arch. in. c. vicena. xxxi. di. ⁊ Jo. an. in. c. iij. de iu. pat. Qui dicunt ꝙ presentatio patronorum laicorum facta a maiori parte partium hꝫ preualere, quia non habentur loco vnius, nec faciunt vnum corpus, sed quilibet de per se habet ius separatum.

¶ Contrarium tamen credo esse verius, prout not. Joan. and. Gemi. Archi. ⁊ Fran. in. d. c. i. de arbi. in. vi. ꝙ. s. pars maior sit respectu omnium, ⁊ non quantitatis quia habentur vt vnꝫ corpus, ⁊ loco vnius, ⁊ sic pars est intelligenda concordare in sententia, q̄n est respectu oium per. d. ca. in genesi. ⁊. c. cum in iure de elect. c. pastoralis de rescr. et de hoc vr̄ casus s̄m Phil. franc. in. l. sicuti. ff. de arb. in ver. oium, ⁊ facit qd̄ dixi. s. in. q. xiiij. eiusdem questionis principalis. Ex quo videtur posse concedi opi. Speculato. in iudicibus ordinarijs habere locum, secus in arbitris, cum videatur esse de tacita forma compromissi, ꝙ omnes vel maior pars omnium consentiant, ⁊ quia non habent potestatem vt singuli.

¶ Amplia supra dicta, vt preualeat sententia maioris partis, nedum respectu rei, sed etiam temporis. Ita nota. Speculat. in titulo de arbitris. §. finali, versiculo sed quid si arbitri. Unde si duo arbitri dicunt, ꝙ detur terminus vnius anni ad soluendum ⁊ tertius dat terminum duorum standum est duobus arbitris, ⁊ condemnatus habebit terminum vnius anni tantum ad hoc allegat capitu. primo. de his que fi. a mai. par. cap. ⁊. c. i. lxv. dis. Licet videatur facere in cōtrium regula que habet ꝙ in dubijs accipiendum est, qd̄ est vtilius debitori. l. idem. ff. de condi. ⁊ dem. Item quia minimuꝫ est sequendum. l. nummis. ff. de lega. iij. c. nerui. xiij. distinctione. ⁊. c. iuuenis de spons. Sed potest responderi, prout Joan. andr. ibidem in additio. facit quod non summus in dubijs, ex quo maior pars concordat, ⁊ sic summus in claris, in quibus non est opus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. obligationi.

¶ Limita tamen, quod est supra dictum de arbitro in minori summa condemnante, vt eius sententia preualeat, quando in reliqua summa absoluit reum, alias si in minori summa, q̄ꝫ sit petitum condemnauerit, ⁊ in residuo non absoluerit sententia erit ipso iure nulla. Ita dicit Bald. in. l. ij. C. de re iudicat. per. l. quid tamen. ff. de arbitris nota. in. l. prima C. si aduer. rem iudi. ⁊ dixi supra in questio. x. huius questio.

67 Uigesimoquinto quero, † si partes sunt concordes, qualiter arbiter habeat pronuntiare. an debeat arbiter partium voluntatem sequi, ⁊ videtur qd̄ de hoc sit tex. apertus in. l. qualeꝫ. ff. de arbitris. Ubi si fuerit compromissum in arbitruꝫ, vt certam sententiaꝫ dicat, nullum erit arbitriū nec erit cogendus sententiam dicere ad idem est tex. in. l. item si vnus. §. item pomponius. ff. de arbitris. dum dicit. quod si ita sit compromissum, vt quod titio placuerit id seius pronuntiet, arbitrium tale non vꝫ, quia libera facultas arbitri sententie futura non est. Et sic videtur, qd̄ quando arbiter non habet liberam facultatem pronuntiandi, tunc non vꝫ compromissum, ⁊ per consequens non tenetur partium voluntatem sequi, vt etiam expresse dicit dicta. l. qualem in fi.

¶ Preterea facit gl. in. l. prima. C. de iurisdictione omnium iudicum, in verbo consensu que videtur velle, quod tam in iudice q̄ꝫ in arbitro non procedat conuentio partiuꝫ, quia libera facultas pronuntiandi tollitur per dictam. l. qualem.

¶ Insuper faciunt nota. per Joannem andream, ⁊ Geminia. in. c. porro de electio. in sexto. Qui tenent non valere compromissum de certa persona eligenda, prout ēt nota. compos. in. c. quia propter. ⁊ nota. in cap. cum in veteri in gl. expectatum. eodem titulo. de electio.

¶ Ulterius facit, quia institutio collata in arbitrium alterius non valet, cum tollatur liberum arbitrium testandi. l. illa. ⁊. l. ille. ⁊. l. captatorias. ff. de heredibus instituendis. Et sic potestas disponendi in testamento nō debet pendere ab alieno arbitrio. Ita ⁊ potestas arbitrandi debet esse libera, ⁊ non ex partium voluntate arctari, argumento eodem, que nota. in. c. literas. de filijs presbyte. ⁊ in. l. forma. §. primo. de censi.

¶ Item frustra id expectatur, cuius euentus nihil operatur. l. matrem. l. ad probationem. C. de probationibus. Sed arbitriuꝫ nihil operatur vltra q̄ꝫ operetur conuentio partium, cum ex ea tantum conuentione committatur pena. l. ij. ff. de arbit. nec oritur actio, vel officium iudicis ex dicta sententia. l. i. C. eodem titu. de arbi. Ergo arbiter non habet sequi ipsarum partium conuentionem, ⁊ hanc opinionem tenet Angel. in. l. si conuenerit. ff. de re iudicata. Quem demum ibidem sequitur Alexand. in

iiij. & v. colum. circa princi.

¶ Pro alia parte videlicet, quod arbiter debeat sequi partium voluntatem & sic secundum earum conventionem pronuntiare facit tex. in. d. l. si convenerit. ff. de re iud. Ubi si convenerit inter partes, quod pronuntietur, non ab re erit, iudicem huiusmodi sententiam ferre, idem debemus dicere in arbitro per. l. primam. ff. eodem titulo, de arb.

¶ Secundo pro hoc est tex. in. l. in iudicium. ff. commu. divi. dum dicit quod in eo iudicio com. divi. veniunt omnes res, nisi per conventionem specialiter sit cautum, quod alique non veniant.

¶ Tertio arbiter recipit potestatem que tribuitur a partibus in ipso compromisso, adeo, quod ab ea non licet recedere. l. non distingnemus §. de offi. ff. de arb. no. Ro. in. l. si qs arbitratu. ff. de ver. obl. & Jas. in. l. cum procurator. col. ij. in fi. ff. de no. ope. nun. & dixi. s. in. vj. q. prin. in prin. ergo nec etiam ab ista conventione videtur posse dissentire, cum possit dici, quod sit de ipso compromisso sive teneamus quod incontinenti fiat ista conventio, sive ex internallo, prout no. Soc. in consil. xxvij. Pro decisione presentis consultationis. volu. i. circa principium.

¶ Preterea hodie ex sententia arbitri datur actio, & officium iudicis, quando est tacite, vel expresse emologata. l. cum antea. l. vt i arbitris. C. de arb. & ideo dominum videtur idem quod in iudice vt nota. bart. in. l. si convenerit. ff. de re iudi. ex quo tollitur vltimum fundamentum pro alia parte formatum. Nam illud de iure antiquo procedebat. simul cum. d. l. qualem adductam in primo. non enim possumus dicere propter aliam causam dispositionem illius. l. procedere, nisi quia tunc temporis sententia arbitri lata ex partium conventione nihil operebatur. quod secus est hodie, vt ex predictis iuribus apparet, sed Ang. in dicta. l. si convenerit reprobat hoc dictum, quia nil aliud esset, nisi concludere dicta. l. qualem esse correctam, & tamen correctio. l. est evitanda. l. precipimus. C. de appella. cap. cum expediat de electio. in. vi. nec videtur quod ista sit ratio fundamentalis dicte. l. qualem, sed illa que traditur in. d. §. idem pomponius. s. quia libera facultas sententie arbitri futura non est, & sic quia de substantia arbitrij est libertas arbitrandi, que potestas in iudice non est ita libera, sed moderata, cum habeat iudicare secundum iura. l. prima. in princi. ff. de appella. §. penulti. in auc. iusiura. quod prest. ab his, & dixi. s. in. v. questi. eiusdem. q. princip. Sed ad ista adducta per Ange. respondet Alex. in. l. si convenerit, in. iiij. col. circa medium, dicens. quod quando ratio legis est correcta, est etiam correcta ipsa lex per nota. per glo. & Barto. in. l. i. in princ. ff. de leg. tut. & per Moder. in. l. si vero. §. de viro. ff. solu. mat. Sed ratio propter quam non valebat compromissum factum in arbitrum sub certa forma, est, quia non operatur aliquid ipsa sententia preter conventionem partium, que ratio hodie cessat. vt. d. l. cum antea. Ergo videtur quod sit clarum ipsam legem etiam esse correctam, & sic quod sumus in claris, in quibus non est opus coniecturis. l. continuus. §. primo. ff. de verbo. obliga. Similiter non obst. ratio Ange. nam videtur, quod hodie arbiter non habeat illam liberam facultatem, pronunciandi, vt in casu. d. l. cum antea, vbi pars contra quam est pronunciatum, potest dissentire a laudo infra decem dies vel sententia sine sui preiudicio, & sic sententia non consistit ita in libera & absoluta facultate arbitri sicut olim, Jas. tamen. in d. l. si convenerit dicit conclusionem Alex. non procedere, quia negari posset quod correcta ratione legis dicatur etiam correcta ipsa lex, cum non sit de illius essentia quod habeat rationem. l. non omnium. ff. de legi. nota. Bar. in. l. in suis in rep. col. ij. ff. de lib. & posth. Item presupposito etiam, quod sit verum dictum glos. in. d. l. prima. ff. de leg. tut. prout tenetur communiter per docto. Dicit tamen ipse Jaso. illud procedere, quando ratio esset expressa in ipsa lege, & sic vere esset ratio legis. nam tunc ea correcta corrigeretur & ipsa lex, sed in casu. d. l. qualem non possumus dicere, quod illa sit ratio legis sed est ratio magistralis tradita per docto. vnde correcta ratione docto. non sequitur ergo, & ipsa lex. Preterea licet sit correcta vna ratio, superest tamen alia, vt supra dixi, ex qua etiam hodie dispositio sustineri. §. affinitatis insti. de nup. & in hanc opinionem demum concurrit ipse Alexan. licet modo vnam modo aliam partem amplecti videatur Jas. reducendo vtramque partem ad concordiam dicit, quod Bar. bene loquitur, quando sumus in casibus limitatorijs, put loquitur dicta. l. cum antea. In alijs vero remanet incorrecta dispositio. d. l. qualem, & sic in istis procedere potest dictum Ang. & Imo. qui autem sint illi casus, in quibus non dicitur limitari. d. l. qualem, ponit idem Jas. in. l. ait pretor, & in. l. a divo pio, & in. l. si convenerit. ff. de re iu. & de intellectu dicte. l. qualem ponit Soci. in. d. consi. xxvij. per totum.

¶ Sed adverte ad id, quod dicit Jason quod tunc intelligitur correcta lex per correctionem rationis, quando ratio esset ipsius legis, & non doctorum. Quia immo videtur, quod ratio doc. possit dici ipsius legis. Nam semper doc. laborant in assignando rationem, que proveniat a mente legis, vt per Bar. & alios in. l. omnes populi. ff. de iu. & iu. Et quicquid provenit a mente legis dicitur provenire ab ipsa, vt est tex. in. l. tutela in prin. & ibi Bar. ff. de leg. tut. & nota. per eundem Bar. in. l. j. ff. vti pos. Unde satis potest dici, quod ratio assignata per doc. sit ipsius legis, licet ab ea non exprimatur, cum tacitum, & expressum a pari procedant. l. cum quid. ff. si cer. peta.

¶ Non ob. glo. in. d. l. j. C. de iurisdi. om. iudi. quia communiter reprobatur per doc. in. d. l. si convenerit, vel loquitur in diversis terminis secundum Raph. cuma. ibidem.

¶ Nec ob. no. in. c. porro, quia summus ibi in his, in quibus vertitur periculum anime, vt no. in. d. c. quia propter. & in. c. ne pro defectu de elec. que preferenda est cunctis rebus i. l. sancimus. C. de sac. sanc. ecc. Cuius respectu multa etiam alia habentia specialitatem sunt introducta.

¶ Similiter non ob. illud de libera testandi facultate, quia non pendet sententia ex alieno arbitrio, sed simpliciter, & de presenti fertur, putat partes iam convenerunt ar. d. l. illa in prin. ff. de here insti. vel non debet pendere ex alieno arbitrio eius. s. cuius non interest sed hoc casu interest eorum, quorum arbitrio sententia fertur argumen. eorum que no. in. l. prima. ff. de appel. reci. Et ex his posset responderi ad dictum. §. idem pomponius licet ex alijs superius deductis satis sit responsum.

68 ¶ † Advertendum tamen ad unum est quod dicit Soci. in. d. consi. xxvij. col. ij. circa fi. quod licet partes convenerint de sententia ferenda & arbiter iuxta earum conventionem possit pronuntiare, non tamen propterea est obligatus, quin possit aliter quam a partibus conventum sit, sententiam dicere, nisi etiam ipse arbiter ad hoc se obligaverit, nec huic opinioni videtur contradicere tex. in. d. l. si convenerit, cum ibi dicatur, quod non erit ab re iudicem huiusmodi sententiam dicere per que verba non videtur aliqua necessitas induci ipsi iudici ad sequendum partium voluntatem, tamen in illis casibus in quibus sententia arbitri producit eundem effectum, quem producit sententia iudicis, vt in casu. d. l. cum antea. C. de arbi. Dicerem idem per omnia quod in iudice concluditur, vt teneatur sequi partium conventionem, prout communiter tenetur in. d. l. si convenerit. Nec ob. consideratio predicta, quod in dicta. l. non sunt verba necessitativa quia dico, quod etiam verba suasiva, seu exhortatoria inducunt necessitatem, quando sunt prolata a superiore, vt per Cardi. in cle. ij. §. si. de sepul. & in cle. prima de pen.

¶ Item intellige supra dicta, quando precise est conventum inter partes qualiter sententia fieri debeat, ita vt nullo respectu arbiter ab ea conventione recedere possit. Nam si esset conventum quod in plus quam in centum non posset condemnare, non propterea esset arctatus ad certam sententiam ferendam, cum posset apprehendere quantitatem ad eius arbitrium non excedendo taxationem vnde non est dubium, quod in istis & similibus casibus arbitri deberent sequi partium voluntatem, cum omnes rationes s. dicte cessent, & istud voluit Soci. in predicto consi. xxvij. col. v. circa medium.

69 ¶ † Intellige etiam omnia predicta, prout iam dixi quod procedunt in arbitro compromissario, secus vero in arbitro statutario. Nam secundum partium voluntatem habet sententiam dicere cum equiperetur iudici. l. apertissimis, & l. cum speciali. C. de iudi. Et dixi supra in prima questione, sexta questione principali. Et ita indifferenter tenent omnes in dicta. l. si convenerit, & precipue Jas. in. ij. col. versi. & per hoc, & Soci. in dicto consilio. xxvij. colum. iiij. versi. sed termini.

70 **Vigesimosexto** † Quero, an arbiter possit absolvere ab observatione iudicij, & videtur dicendum, quod sic, per ea que no. Bart. in. l. inter pares. ff. de re iudi. qui dicit, quod si vnus ex tribus arbitris condemnavit, alter absolvit, & tertius liberavit ab observatione iudicij, tunc sententia tertij prevalet, nam in id omnes concordare videtur, ex quo presupponit arbitrum posse pronuntiare, quod partes sint libere ab observatione iudicij, & quo ad hoc idem sentit Rapha. cuma. & Jason. in. d. l. inter pares, & dixi supra in. xix. questio. huius. q.

¶ Contrarium tenet. Bal. in. c. sancimus el. ij. col ij. cir. princi. quo tem. milli. inves. pe. Dicens quod videbatur arbitros in vltima die compromissi posse pronuntiare instantiam esse desertam sine alia citatione, sicut potest iudex ad omne quando deserta est appellatio, attamen dicit ipse hoc non est verum, quia ante vltimum quadrantem seu finem temporis non dicitur finita instantia, vnde

non

non possunt pronuntiare partes ab ea liberatas esse, ipsa vero instantia finita sunt priuari auctoritate eo modo, vt non possunt pronuntiare instantiam esse desertam. l. scire op3. §. qñs. ff. de ex cu. tut. Alex. Jac. de S. Geor. in l. properandū videnť cōcorda re predictas opiniones dicentes, ꝙ Bal. d3 intelligi in casu, qñ per lapsum tēporis expirauit ēt ꝯpromissum. Nam tunc bene verū est, ꝙ arbiter nec ante nec post pronuntiare poterit instantiam perēptam per rōnē Bal. sed si adhuc durat tēpus cōpromissi, ⁊ instantia est perēpta, qḋ pōt contingere, vt ipse declarat in d. l. pperandū in prin. ⁊ dixi. s. in. vij. q. prin. in verb. lapsu tēporis. Nā tunc bene posset arbiter pnuntiando partes absolue re ab obseruatione iudicij, q2 si iudex hoc pōt, ita ⁊ arbiter. iux ta. l. j. ff. de arb. Et hoc modo locū h3 opinio Bar. que maxime procedere d3 in arbitro statutario, qui iurisdictionē h3, vt dixi. in. ij. q. vi. q. princi. Et hoc qñ apponiť terminus arbitris ⁊ non cause seu instantie, vt ēt dixi. s. in. xxij. q. eiusdem. q. in fi. Pro hoc facit, qḋ no. glo. Bart. bal. in. l. barum. ff. si ser. ven. ⁊ idem Bar. in. l. titia. ff. de accus. dū volunt, sniam absolutoriam ab obseruatione iudicij esse interloquutoriam, vt ēt ꝯcludit Abba. ⁊ Fely. in. c. examinata de iud. ⁊ certū est arbitrum interloq posse, vt est tex. in. l. dicere. §. j. ⁊ ibi no. ⁊ in. l. q2. ff. de arb. ⁊ no. in. l. quod iussit. ff. de re iud. ⁊ dixi. s. in. q. xiij. eiusdem. q. ⁊ hoc puto verū, quicqd dixerit Jas. in. d. §. illo. l. properandum referendo Jmol. ꝯtrium tenentem in. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. oblig. ⁊ Bar. in. l. admonendi. col. iiij. ff. de iureiu. ⁊ dicam statim.

71 ¶ Uigesimoseptimo † quero, si actor non probat, an reus veniat per arbitrū absoluendus, dicas ꝙ sic, ſm distinctionem traditam per bar. Alex. ⁊ Jas. in. l. admonendi in. j. q. ff. de iureiu. ⁊ in. l. qui accusare. C. de eden. ⁊ in. l. properandum. §. ⁊ si quidē. C. de iud. ⁊ per Cano. in. c. fi. de iureiu. ⁊ in. c. inter dilectos de fide instr. ⁊ in. c. j. vt eccl. ben. vc3, ꝙ aut terminus est prefixus a lege, ⁊ tunc absoluiť ab instantia, aut ab homine, ⁊ tunc a petitis, ⁊ hec est magis cōis opinio, ſm ꝙ attestať Alexā. in. d. l. admonendi, ⁊ in casu, qñ absoluiť ab instantia, intelligas vt in. q. ꝑced. Sed aduerte, ꝙ per hanc distinctionem inducitur ꝯrietas dictis in preced. q. Nam si qñ apponitur terminus ab homine ſm qḋ cōiter fit vt dicit bart. in. d. l. admonendi, tunc facienda est absolutio diffinitiue, ⁊ non ab obseruatione iudicij, ergo vř, ꝙ regulariter non possit arbiter absoluere ab instantia, sed rñde per ea, que tradunt doc. in. c. de causis de offi. delega. ⁊ per Cor. in ꝯsi. xlj. videť in hac consultatione vol. ij. ꝙ dicta p bar. procedunt, quando appositus est terminus instantie vel iurisdictioni, vel cause, secus qñ apponiť iudici seu arbitro, prout dixi s. in. xxij. q. huius. q. ⁊ ita apparet ꝙ ista sit intentio bar. si bene cōsidereť, sed in casu statuti nostri omnino cessat difficultas, cum sit terminus a lege municipali prefixus.

¶ Predicta omnia procedunt ēt si actor probasset, sed non eo modo quo expresserat in libello, puta si dixerit aliquid ad se pertinere ex vna causa, ⁊ aliam probauerit, nam tunc non d3 obtinere, vt no. in. l. j. ff. si men. fal. mo. dix. ⁊ per bart. ⁊ alios in. l. j. ff. de eden. Innocen. Abb. ⁊ alios in. c. ex parte de priuil. Joan. and. Ancha. ⁊ alios in. c. primo de lit. contesta. Jntelligendo tamen vt dicam infra.

72 ¶ † Limita tñ predicta, vt non procedant, quando compromissum est factum cum clausula, ꝙ arbiter possit procedere ⁊ iudicare sola mera, ⁊ pura veritate inspecta, nam tunc ēt si esset probata alia causa diuersa a proposita in petitione, nihilominus actor obtinere debet, per ea que not. per Jaso. ⁊ alios in. l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cert. pet. ⁊ per Alexan. ⁊ alios in. l. si ita stipulatus. §. grisogonus. ff. de verb. oblig. ⁊ de his dixi supra in prima questio. prin. in ver. sola, pura, interpretando verba statuti huius ciuitatis.

73 ¶ Uigesimooctauo † quero an arbiter possit sententiam ferre verbis enunciatiuis puta si dixerit, credo titium debere centum gaio, vel pronuntio te posse petere similibus verbis vtendo que possunt adaptari ad illud membrum de verbis enūciatiuis ⁊ demonstratiuis, de quibus habetur per Bart. ⁊ alios in. l. ex hac scriptura. ff. de donat. ⁊ in. l. demonstratio falsa. §. quod autem. ff. de condi. ⁊ demonst. ⁊ videtur dicendum, ꝙ non, quia sententia debet continere absolutionem vel condemnationem, vt habetur in. l. preses. ⁊ in. l. cum iudex. C. de sentē. ⁊ inter omn. iudi. Sed in contrarium est veritas, prout no. Jmo. Ang. Roma. ⁊ Alex. in. l. prima. ff. de re iudi. Bal. in. l. quid tamen in addi. colum. ij. ff. de arbi. Nam sufficit, ꝙ sententia contineat absolutionem vel condemnationem, aut equipollens, vt ibidem dicitur argu. l. tertia. C. de insti. ⁊ substi. sub con. fac. ⁊. l. mulier in prin. ff. ad trebel. Secus si arbiter dixerit, si iuraueris, vel probaueris absoluam vel condemnabo. nam ista sunt verba enuntiatiua de futuro, que non inducunt dispositionem ſm Baldum. in. d. l. cum iudex. C. de sent. ⁊. d. l. quid tamen, l3 glo. in. d. l. cum iudex videatur tenere contrarium.

74 ¶ † Quid si arbiter dicat pronuntio te condemnandum, vel absoluendum expressa certa quantitate, an teneat sententia in vim condemnatorie glo. in dicta. l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbi. videtur tenere ꝙ sic, idem Cyn. ⁊ Angel. in. l. prima. C. si aduer. lib. ⁊ Angel. in. l. prima. §. si quis ita. ff. de verbo. obligationi. ⁊ dicit Jmol. ꝙ forte opinio Cyn. verificaretur in practica. Tamen ipse distinguit ꝙ aut dicitur condemnandum titiu3 mihi videtur, vel pronuncio titium condemnandum, ⁊ tunc non videtur titium condemnare quia verba proprie ⁊ stricte sunt intelligenda qñ in sententia ꝑferunť. l. iulianus verū debitore3. ff. de conditio. indebi. ⁊ ibi nota. glos. ⁊ docto. Nam apparet ex verbis ꝙ arbiter, vel iudex non vult condemnare, sed declarare eū condemnandum, aut proceditur vlterius dicendo, pronuntio condemnandum, ⁊ ideo mando vt soluat, ⁊ tunc procedat opinio aliorum fundata in. l. fundus. ff. de rescind. vendi. Uel dicit ipse ille tex. procedit, quia ibi sunt verba infiniti temporis que important omne tempus, vt. l. quinta. §. stipulatio. ff. de verborum obligationi. Et sic in effectu vult, ꝙ non possit pronuntiari simpliciter, dicendo pronuntio condemnandum, hoc idem videtur velle Barto. in dicta. l. prima. C. si aduer. lib. ⁊ Alexan. in dicta. l. prima. ff. de re iudica. ⁊ in dicto. §. si quis ita quia tractus futuri temporis non spectant ad iudicem. l. prima. in principio. ff. de vsucapi. ⁊. l. non quemadmodum. ff. de indi. Jtem quia aliud est pronuntiare aliquem esse liberum, vel liberandu3 dicta. l. prima. C. si aduer. lib. Et aliud est aliquem restituere, vel pronuntiare restituendum, vt nota. glos. in. l. finali. C. vbi ⁊ apu. quem. Jtem aliud est ꝙ pronuntietur quem mittendum in possessione, vel ꝙ mittatur, glos. est in. l. cognitio. §. finali. ff. de offi. eius, facit quod nota. Joan. and. in additio. ad Specula. in titulo de excepti. §. viso versiculo porro in Jtalia, ⁊ vt dicam statim, ⁊ ab hac opinione non videtur recedendum, tamen videtur facere in contrarium illud, quod volunt docto. in. c. cum venerabilis de exceptio. dum dicunt, ꝙ intentio potius ꝙ̃ verba est consideranda in sententia, ⁊ ꝙ interpretatio est facienda vt actus magis valeat, ꝙ̃ pereat, ⁊ ꝙ conueniat rei, de qua agitur cap. inter dilectos de fide instrumento. Sed potest responderi, ꝙ clare constat hic, ꝙ arbiter non vult condemnare, vt ex ipsis verbis apparet, vt voluit Jmo. in loco supra allegato, ex quo non est opus coniecturis. l. continuus. §. primo. ff. de verborum obligationibus.

75 Uigesimonono † quero an arbiter possit pronūtiare, ꝙ in alium compromittatur. Dicas ꝙ non, vt est tex. in. l. non distinguemus. §. quesitum ff. de arbi. nam per sententiam arbitri imponi debet finis cōtrouersie. l. dicere. ff. eodem ti. de arb. sed per huiusmodi sententiā clarum est finem liti non imponi ita tenet Bar. Bald. in. d. §. quesitum ⁊ ex hoc dicit Ang. ⁊ Jmo. in. l. seius, ⁊ Angerius. ff. ad leg. falci. ꝙ alias consuluit de facto super quodda3 laudo lato per ducem ianue inter comitem virtutum ⁊ ligam, ꝙ pars, q̄ non prorogaret compromissum ad mensem incideret in penam centum milium ducatorum. nam consuluit tale laudum, seu sententiam non valere, ⁊ impune potuisse partes ab ea discedere. Quia sicut arbiter non potest pronuntiare, vt prorogetur dies compromissi, vel ꝙ in alium compromittatur dicto. §. quesitū. ⁊. l. si cū dies. §. si iuxta. ff. eo. ita non potest per modum conditionis hoc deducere. ad idem facit quod nota. Bal. ⁊ Paul. de cast. post ipsum in. l. si quis sub conditione. ff. de condi. insti. volens ꝙ arbiter nō possit iubere denuo in se ꝯpromitti, nisi sit actū de ꝓrogando in eum. d. l. non distinguemus. §. de offic. vnde si arbiter non per viā precepti, sed per viam ꝯdōnis declarauerit vtputa hoc modo ꝯdemno talē in centū, saluo ꝙ si denuo in me ꝯpromisserit. Dico ꝙ non teneať, tale laudū non v3 p. d. l. si quis sub ꝯdōne, q2 illa ꝯdō vř adiecta in fraudem legis ex quo non d3 valere. l. non dubium. C. de legi. l. fraus. ff. e. itē q2 illa ꝯdō est ꝯ nām actus, ideo vitiat. c. fi. de cond. appo. Jtē q2 talis snia continet perplexitatem ⁊ repugnantiam. Nam si ia3 est sniatū, non d3 iterū cōpromitti sicut nec transigi. l. eleganter §. si post. ff. de condi. indebi.

76 ¶ † Quid si arbiter dicat sententio titium nihil debere sempronio, ⁊ si sempronius senserit se grauatum iterum compromittar, an talis sententia valeat. Anch. in consi. ccvij. Jn qōne supra.

dicta 13. q talis sententia non valeat, & illud consilium est approbatum per collegium Paduanum, vt ibi in consi. seq.

77 ¶ † Quid si arbiter dixerit, q si altera pars senserit se grauatã habeat facultatem cogendi alteram partẽ ad iterum cõpromittendũ per certum tps in alios arbitros qui possint corrigere dictã sniam. An valeat illa declaratio. Soci. in cõs. cxxiiij. Presens cõsultatio vol. iij. cõcludit, q valeat, & adducit multa ex. d. dictis, sed aduerte in eo, qd dicit, q non vr de sba, q laudũ imponat finẽ cõtrouersie eo q partes põt cum illa modificatione cõpromittere, istud vr cõ tex. l. j. ff. de arb. & que iam supra dixi in prin. q. huius. Nec ob. tex. in d. l. non distinguemus. §. idem paulus ver. nisi ad hoc. ff. de arbi. q ille ver. loquitur in casu qñ pronũtiauit cuius arbitratu esset satisdandum, que satisdatio sine dubio non est de substantia actus, vt ad sensum pz, vnde melius videtur loquutus Bal. in d. l. si quis sub conditione.

78 ¶ Trigesimo † quero an arbiter possit pnuntiare super duplo crescẽte in actione. l. aqlie gl. in c. cũ dilectus de arb. vr tenere q non possit bm q eam intelligũt Card. but. & Abb. ac Imo. ibi. Sed vr q ista non fuerit intentio gl. imo in cõtrium. Nã gl. post ppositum dubium dicit vr, q sic, subdens, q sequit ex delicto in arbitrũ cõmisso, sed cõ arg. est q non cognoscit super pena cõtumacis. ff. eo. l. quid ĩñ. §. vlt. arbitria tñ redacta sunt ad similitudinem iudicioꝝ. l. j. ff. de arb. Nec aliud vltra dicit, vnde cum illa verba arbitria tñ &c. Sint vltima, illa vr opinio glo. cõtraria precedenti arg. l. qui filiũ. §. fi. ff. ad treb. & per Bal. in auct. ex testamento in prin. C. de collat. Nec ob. q per sequentia verba recedere videat a dicta opi. q loquit in diuersa materia. vez qñ veniunt illa accessoria extrinsecus, & ita intelligendo concordat Host. & Jo. and. Qui dicunt, arbitrũ posse pronuntiare super duplo, q est quid connexũ arg. c. translato de cõsti. itez q põt arbiter pronuntiare super fructibus & oibus accessoriis deductis, & expensis, lz de his non fuerit expresse cõpromissum, vt no. Inno. in c. ex parte. de arb. Nam hec oia accessorie veniũt ad cãm principaliter cõpromissam facit text. bm Albe. in l. non distinguemus. §. item non est cogendus. ff. de arb. q dicit, q pem pta re principali, super qua erat compromissũ põt cognosci de interesse, itẽ non põt dici, q duplũ sit qd extrinsecũ, naz venit ex natura actionis arg. reg. accessoriũ de re iu. in vj. Itẽ venit iuxta mandatũ. l. iam tñ. ff. iud. sol. l. ad rem mobilez. l. ad legatũ. ff. de procu. Non ob. l. qd tñ. §. fi. q loquit de pena a partibus pmissa, & idẽ esset de interesse qñ esset in stipulatione pmissum pstando arbitrio per. l. diẽ pferre. §. fi. ff. de arb. Nã tunc nõ põt se de tali pena vel interesse impedire, q de illis non est compromissum, sed in casu gl. pena insurgit ex natura actionis legis aqlie, que dat cõ negantem dãnũ in duplum si pbet. d. l. idem neratius. §. fi. lz alias daret in simplum cõ cõfitentem & ita videnẽ tenere Cardi. butri. Abb. & alij d. noiati, istud magis procedit in casu statuti nostri, cũ arbitri bm illud electi habeant iurisdictionem ordinariã, vel saltem delegatã vt dixi. in. ij. q. vj. q. princi. vñ cum multũ assimilent habentibus iurisdictionẽ non est dubitandum de eoꝝ cognitione super duplo iuxta illud habentibus simbolũ facilis est transitus vt per philosophum in scdo de ge. quem refert Alb. in l. j. col. iij. in prin. ff. de iud. Facit quod dixi d. in. iij. q. vj. q. prin. in prima limit.

79 ¶ Trigesimoprimo † quero, an arbiter possit in sententia apponere diem solutionis, vel executionis vltra vel citra q̃z a lege sit terminatũ, & in hoc non est difficultas, q illud sententiando statuere põt ad eius libitum, cũ sit tex. expressus in l. si cũ dies. §. intra & l. celsus & ibi no. Albe. bal. & alij. ff. de arbi. & Pau. de cast. in l. si se non obtulit. §. si qs cõdẽnatus. ff. de re iu. Barb. in c. j. col. x. de rescrip. Idẽ Pau. de cast. cõs. cccxxvij. q nanes & gozus in prin. vol. j. Bar. Alexan. Jas. & alij in l. hec verba. ff. de leg. j. Cy. Albe. in l. si arrogator. ff. de adop.

¶ Sed dubium est, qñ arbiter in snia statuit terminum legalez ad soluendum, an illud tps dicat prefixũ a lege vel ab arbitro, nam ex hoc resultat maximus effectus bm qd no. gl. & doc. in pdictis locis, q si statutus esset terminus legalis, tunc esset locus purgationi more, secus est si sumus in termino ab hoie prefixo, vt. d. l. celsus, & d. l. si cũ d. §. fi. & ibi late p doc. & p ista opi. q terminus dicat hois & non legis, & sic q det purgatio more.

¶ Primo facit illud, q qñ relinquit legatum, tunc in eo tacite inest a lege si legatarius voluerit acceptare legatũ, argu. l. inuito. ff. de re. iu. Nec per hoc tale legatũ dr cõditionale. l. vni. §. cum igit. C. de cad. tol. Si tñ per testatorem exprimeñ ista verba si legatarius voluerit faciunt legatum cõditionale. l. si ita expressum. ff. de cõdi. & demõ. Et sic expressio eius quod a lege cõceditur aliud operatur ita vt videatur esse dispositio hominis non autem dispositio legis.

¶ Secundo facit illud, q si relinquit legatum simpliciter, intelligit purũ, & debet a die mortis vt d. §. cum igit, si tñ dicatur per testatorem, q presenti die, vel die mortis debeat tale legatum factũ est cõdõnale. l. talis scriptura. ff. de leg. j.

¶ Tertio facit illud si heres grauatus est legatis, põt retinere falcidiam absq eo, q testator dicat aliqd. l. qd de bonis cir. fi. ff. ad leg. fal. tñ si exprimat a testatore, q heres retenta quarta restituat, seu prestet legata, aliud opat. l. titia. ff. eo. ad leg. fal.

¶ Quarto hec opinio comprobatur, nam si concedis mihi rez precario intelligitur quandiu volueris. l. j. ff. de preca. & durat ẽt post mortem vsque quo heres tuus reuocauerit. l. cum precario ff. eo. sed si tu in concessione precarij expresseris q̃diu volueris mortuo te statim reuocatur. l. locatio. ff. loc. ergo expressio aliud operatur ab eo, quod a lege erat institutum.

¶ Quinto facit illud quod, ad hoc vt exhrdatio filij, valeat tacite a lege intelligit, si heres institutus adeat hrditatẽ. l. filiũ. §. sed cum heres. ff. de con. tab. sed si testator exheredat filium, eo expresso si heres adierit, tunc exhrdatio est cõditionalis, ex quo non vz cum institutione. l. iij. §. si filius. ff. de libe. & postbu.

¶ Sexto ad idez est tex. in d. l. celsus, vbi dicitur, q si dies appositus fuerit per arbitrum, & postea offeratur, nihilominus semel est commissa pena compromissi, que ob hanc oblationem non euanescit, & ibi ratio redditur. Hanc sniaz tz Petrus Cy. & ibi ẽt Bar. in l. si arrogator. ff. de adopt. Bar. Saly. Aret. Jas. in l. hec verba. ff. de leg. j. Facit glo. cum qua transeũt ibi Ang. & Pau. de cast. in l. eum qui certarum. ff. de verb. oblig. Imo. in c. ex insinuatione de resc. Anch. in c. j. de cõsti. in vj. Pro premissis Jaso. in d. l. iij. adducit text. in d. §. stari vltra Bar. hoc modo. Nam si arbiter hz potestatez ẽt inique disponendi circa merita cause quanto magis circa appositionem termini de soluendo. Hoc idem voluit Alb. in d. l. si arrogator, & Pau. de cast. in d. §. si quis condemnatus.

¶ In contrarium facit text. in d. l. iij. ff. de lega. j. vbi expressio eius conditionis que inest a lege nihil operatur ita p illum tex. no. ibi Bar. Bal. Alexan. & omnes, ex quo vr, q ẽt in casu nostro sit dõm, expressionẽ p arbitrum factam de eo, qd per legem inest, nihil operari debere, concordat tex. in c. multi. xl. distin.

¶ Secundo q, quando exprimitur aliquid, quod a lege subaudit, per iudicẽ vr expressum ad admonitionẽ non aũt cõdõnẽ inducendũ, ita probat text. in l. muto. §. sub cõdõne. ff. de tutel. vbi si preses dat tutorẽ cũ cõdõne si satisdederit, que cõdõ a lege est posita, vt l. non quasi. ff. rẽ pup. sal. fo. nihilominus vz illa datio tutoris, lz non possit dari sub cõditione. l. actus de re. iu. q illa verba, si satisdederit non conditionem sed admonitionẽ important, cum sit expressum, quod a lege statutum est.

¶ Tertio facit, nã qñ debitor dat pignus non sufficiens ad debitũ, tunc salua remanet actio creditori de residuo. l. creditorla. ij. ff. si cer. pe. Vñ si in traditione pignoris fiat pactũ de dando residuo, tunc illud pactũ nihil operat, q exprimit qd a lege disponit, vt dicit tex. in l. quesitum. §. fi. ff. de distra. pig.

¶ Quarto probatur, q oẽs dilationes, que statuuntur in iudicijs, dicunt dilationes legales, & tamẽ cõmuniter statuunt & determinant ministerio iudicis, vt. ff. de dila. per to. & C. eo. ti. ergo fortius est in illa que statuta est & determinata a lege sicut in casu nostro in dilatione, que datur iudicatis, que lz ministerio hominis statuatur, tamen dz vocari legalis.

¶ Quinto facit glo. & ibi not. per Gemi. & Phil. fran. in c. j. de consti. in vj. que dicit, q quando statutum disponit, id quod ius cõmune, tunc illum statutum nihil operatur, adeo q sublato iure communi tollitur etiam statutum idem continens, vt ex multis probat maxime, q esset in arbitrium episcopi tollere facultatem Pontificis reuocãdi iura cõia in sua diocesi, qd non est dicendum argu. reg. cum quid. de regu. iur. Et hec opinio probatur per Jaco. de aren. Bal. & Alex. in d. l. iij. ff. de le. j. Gulel. de cun. Bald. in l. si post tres. ff. si quis caut. Ang. in d. l. si se non obtulit. §. si quis condemnatus. ff. de re indica. & in d. l. si post tres. & etiam Roma. ibidem Bal. in d. l. si arrogator. & in d. l. celsus. circa prin. Saly. in l. si pacto quo penã versus fi. C. de pac. pro qua est tex. in l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. ij. & l. prime. ff. de ritu nup. & l. cum tale. §. menie. ff. de cõdi. & demõ. & tex. in d. l. si arrogator ibi, non iudicio eius, sed principali prouidentia, & sic illa quarta, licet sit relicta per testatorem, tamen dicitur prouenire a lege, cum iam esset de ea dispositum per legem, & tenendo hanc partez ad contraria

ria posset responderi, prout respõdit Alb. in. d. l. si arrogator. & alij supra adducti doc.

¶ Et primo q̃ due sunt acquisitiões in legato, vna reuocabilis, & illa acquiritur legatario et ignoranti. l. cum pater. §. surdo. ff. de le. ij. alia est acquisitio irreuocabilis, & illa non acquiritur nisi p agnitionẽ, in prima nõ inest aliqua cõdi si volet, vñ nõ est mirum, si expressio aliquid operat̃, & facit eã acquisitionẽ reuocabilem cõditionalem, cum ibi nulla esset conditio, vt no. in. l. nũq̃ ff. de condi. & demon.

¶ Ad 2m rñdet idẽ Abb. q̃ ideo expressio operat̃, q̃ tacitus per legem intellectus non erat necessarius eo modo vt non potuisset per testatorem imutari, sed in. q. nostra arbiter hz necesse sequi terminum legalem, nisi ex causa illum immutet. l. iiij. & l. debitoribus. ff. de re iud.

¶ Ad. l. titiam rñdet, q̃ lz aliquid illa expressio operet̃, tñ non operatur in preiudicium eius cuius fauore fuit facta expressio, ita vr̃ dicendũ in casu isto, q̃ assignatio termini nõ habeat operari aliquid in preiudicium soluere debentis facit. l. quod fauore. & ibi no. C. de le. vel dicas vt dicit Alex. in. d. l. hec verba. q̃ in. d. l. titia. tacitum inest ꝯ mentem testatoris, qui non presumitur velle detrahi falcidiam vel trebellianicã, vnde si testator expmit, q̃ detrahatur quarta, aliter exprimit q̃ inerat, q̃ tũc apparet, q̃ non contra eius voluntatem detrahitur, secus in tempore concesso condemnatis, q̃ non reperitur, q̃ insit tecite contra voluntatem arbitri.

¶ Ad quartum rñdet, prout in primo ar. vcz q̃ fuit facta expssio in. d. l. locatio aliter q̃ inerat, naz qñ cõceditur precario aliquid, tunc illud intelligit̃ cõcessum vsquequo apparuerit cõcedentem nolle cõcedere, sed inter nolle & velle, est dare medium, vt in reg. qui tacet, de re. iu. & ille q̃ decedit, nõ declarat se nolle, idõ p̃carium cõtinuatur in hr̃dẽ, qñ nihil dictuz est in cõcessione precarij, sed qñ esset appositũ illud pactuz q̃diu volã tunc finitur precarium morte, nam tunc per mortẽ deficit velle, ideo nimiruz, si illa expressio aliquid operatur.

¶ Ad quintum rñdet, q̃ ad hoc, vt exheredatio effectũ sortiat̃ dz interuenire aditio hereditatis, vt in. d. l. pe. §. sed cuz exheredatio, & hoc tacite intelligit̃, & non per modum conditionis, vnde si testator exheredet cuz expressione cõditionis, si heres adierit, tunc aliter exprimitur q̃ insit.

¶ Ultimo ad. l. celsus põt rñderi, q̃ ibi fuit expressus terminus p arbitruz diuersus a termino legali, & hoc innuunt verba illa intra calendas septembris, ex quo infero, q̃ nõ vr̃ bona rñsio alex. in. d. l. hec verba ad argu. bar. corroboratũ per Jas. de. §. stari. dũ dicit, q̃ ad. d. §. stari. põt rñderi, q̃ arbitria sunt redacta ad instar iudicioꝝ. d. l. i. ff. de arb. & q̃ snie arbitri stari dz q̃tũcũq̃ inique, nisi sit ꝯ regulas iuris expsso errore lata, vt not. i d. §. stari. & sic vbi actus iudicis esset nullus, absq̃ appellatione idem esset etiam in sententia arbitri. l. apud celsum. §. item queritur. cum ibi not. ff. de excep. dol. sed ita est in casu isto, q̃ si index velit exprimere minus tempus in sententia q̃ a lege tribuatur actus iudicis regłr nõ tz. §. iij. §. si qs cõdẽnatus. ff. de re iu. ergo de necessitate arbiter tenet̃ seruare tps legale eo modo, vt illud minuere nõ possit, sicut nec iudex, naz dico, q̃ p iura ista rñsio non vr̃ posse procedere, q̃ ex verbis ipsorum iuriũ apparet q̃ arbiter põt statuere terminum per se non habito respectu ad terminum legalem.

¶ Nec ob. si dicatur q̃ possunt intelligi de tempore maiori, q̃ statuatur a lege vel qñ ex cã arbiter hoc fecerit q̃ istud esset diuinare & restringere illa iura ꝯ tex. in. l. si pcurator. ff. ad legẽ aquliam. & in. l. de pretio. ff. de pub. & in. l. si seruitus. ff. de ser. vr. pre. vnde crederẽ, q̃ melius eẽt dicere, q̃ lz arbiter possit preiudicare, & q̃ tps insit, ex voluntate non añt ex necessitate, tñ qñ exprimit terminũ legalẽ vr̃ potius admonere, quid velit lex, q̃ de se diem statuere ar. d. l. muto. §. sub cõditione vt ẽt dicit ipse alex. ad aliud tñ propositum, accedat pro ista parte id q̃ dicit Dyn. in reg. expressa nocent, vbi no. q̃ regulariter expressio eorum, q̃ tacite insunt, nihil operatur, & si ꝯriũ aliquando reperitur illud est speciale, vt ipse dicit colligere, ex. l. si in diez. §. seruo. ff. de cõdi. & demon. nec etiam obstat illud de duplici lesione hoc est, q̃ offendatur lex & arbiter, ideo crescente malitia debet crescere & pena, quia hec ratio procedit etiam quando sumus in iudice cuius tamen contrarium tenentes contrariam partem fatentur & hec opinio videtur sequenda, cum sit magis equa, sed tenendo aliam limita eam prout facit Barto. in. d. l. si cum dies. §. finali. & reliqui post eum, vt procedit in decisorijs secus autem in preparatorijs, nam in vno casu debetur pena ex actu irreuocabili, vt dicit Barto. in. d. l. celsus. & de hoc videas per Barto. & alios in. l. si insulam. ff. de verbo. obliga. & in. d. l. & si post tres. ff. si quis caut.

Trigesimosecũdo quero, an arbiter

80 biter † possit pñũtiare sup fructibus, expensis, & pena, vel alijs dependentibus & si omiserit in snia, an postea possit pronuntiare, quo ad fructus & expẽsas dicas q̃ sic, vt not. spec. in. §. sequitur. ver. sed cum. s. in ti. de arbi. & idẽ de vsuris in casibus tamẽ a iure permissis, vt ibi quia si non posset pronuntiare super istis non posset commode compromissum expediri ar. l. ad rez mobilez. & l. ad legatum. ff. de proc. facit. l. iam tamen. §. in hac. ff. in. sol. idem tenet gl. & Alb. in. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arb. Car. Abb. & alij in. d. c. cum dilectus. de arb. Fely. in c. causamq̃z. col. i. in fi. de re iu. Ant. de bu. in. c. quintauallis. xxiij. diffi. de iu. iur. & in. c. nisi essent. de preben. & in. c. constitutus. de relig. do. Jas. in. l. aquiliana. & ibi Jac. de. s. Geor. ff. de trans. quod tñ intelligas de illis fructibus & expensis prouenientibus lite pendente, & in quibus officium iudicis põt operari. l. ij. C. de po. de alijs autem accessorijs, que iure actionis debent̃, non põt pronuntiare nisi sit actũ in cõpromisso, vt dicit spec. in d. ver. & dato ẽt q̃ esset expresse de his actum in compromisso, tñ si ẽt non detur libellus cõprehendens dicta accessoria similiter arbiter de eis pronũtiare nõ poterit. l. itẽ veniunt. §. fructus ff. de pet. her. Jan. in. c. graui. de resti. spol. & ad supradicta ad de Ang. in cõsi. xli. Prout pz in themate. vol. i. qui loquitur in fortioribus terminis etiam Abb. in cõsi. xiij. Primo q̃ communitas. col. iij. volu. ij.

81 ¶ † Quo ad aliud, qñ pronuntiauit super principali omissis accessorijs, super quibus poterat similiter pronũtiare, an amplius poterit de eis cognoscere, dicas eadem die posse, vt. l. paulus. ff. de re iud. & no. glo. in. l. quia arbiter. ff. de arbi. & nota in. c. cuz appellationibus. de appella. lib. vi. & per Anto. de bu. & Jmo. in dicto. c. quintauallis. de iureiuran. & videas aliqua ad hoc facientia supra in. xx. cum sequen. eiusdez questionis principalis. Super pena autem compromissi certum est, quod non potest p̃nuntiare, vt est tex. expressus, in dicta. l. quid tamen. §. fina. ff. de arbit. ex quo infert ibi bart. quod si arbiter condemnet Titium in decem soluenda, infra tale tempus, & si non soluerit condemnat eum in centuz q̃ talis sententia, quo ad illa centum non vz, eodem modo si dicat, si non soluerit, hinc ad mensem, q̃ det tantum nomine alimentorum, & ideo dat ibi Barto. consiliũ, quod arbiter dicat condemno Titium in centum soluenda infra tale tempus puta annum, hoc acto, quod si decem soluerint hinc ad octo dies, talis debeat eum liberare, a tota summa, & ex nunc sit liberatus, facit pro hoc dicto Barto. quod nota. Speculat. in titulo. de senten. §. species. versicu. sed nunquid iudex dum in fi. concludit quod si iudex presumat euidenter de cõtumacia & malitia condemnati, satis ei poterit ex officio suo, quasi exequendo officium suum vel sententiam, sub certa pena precipere, vt certa die soluat argumen. l. apud celsum. §. labeo. ff. de dol. excepi. item faciunt nota. per Alexan in. l. i. circa finem. ff. si quis cau. licet Bald. in. l. prima. C. de his qui pene nomi. videatur tenere contrarium.

82 ## Trigesimotertio quero † an arbiter possit punire cõtumacem eum mulciando, & videtur q̃ non p. l. ij. §. fi. ff. de iu. vbi illi possunt mulctare cõtumaciam qui habent iuridõnẽ q̃ tñ non cadit in arbitro. l. i. C. eo. ti. de arb. & d. l. nõ distinguemus. §. de officio. ff. eo. ti. sed in ꝯrium vr̃ tex. in. l. nõ ex omnibus. ff. e. ti. de arb. dum aperte dicit, q̃ contumaciam litigatoris arbiter punire poterit gl. in. d. c. cum dilectus. de arb. cõcordando dicit q̃ tex. in. d. l. nõ ex omnibus. procedit, qñ illa auctoritas puniẽdi est per partes eidem attributa, alias regulariter non poterit punire, & ita procedat tex. in. d. l. ij. in fi. & ita Abb. in. d. c. cum dilectus. & communiter ceteri videntur pertransire cuz hac distinctione, glo. etiam & docto. in dicta. l. non ex omnibus vnde licet istud videatur dependens & annexuz cause principali non tamẽ est adeo annexum vt super eo arbiter possit pronunciare, nisi sit consensum in compromisso, sed in arbitro statuario secus est, nam poterit mulctare, cuz habeat iurisdictionem, vt dixi supra in. vi. q. princip.

83 ## Trigesimoquarto quero † iuxta pmissa qd si esset mus in difficultate qualitatis rerum in compromisso expressaꝝ tunc arbiter bene de ea poterit cognoscere, secunduz quod no.

Abb. in d.c. cum dilectus. colū. iij. circa medium, de arbit. q2 alias commode expediri non posset compromissum, argu. d.l. ad legatum. τ l. ad rem mobilem, facit quod not. glo. in c. licet ergo. viij. questio. j. que dicit ꝙ lʒ aliquid non sit mandatum, tamen pōt fieri, quod est vicinum mandato, item gl. in c. nullus. xli. distin. dicit, ꝙ lʒ quis habuerit mandatum ad eligendū poterit tamen ēt postulare, ad idem facit. c. preterea. de offi. delega. τ ibi no. vbi in mandato subintelliguntur ea, sine quibus mādatum expediri non pōt, τ si nihil de ipsis sit dictum.

84 ¶ Trigesimoquinto † quero an arbiter possit sniare, vt fiat generalis quietatio inter partes, qñ ɔpromissum reperit factū generale Bar. in l. aquiliana. ff. de transa. tʒ qd non possit, per tex. ibi, qui vult, ꝙ per aquilianā stipulationem tollantur oēs obligationes, de quibus actum fuit seu cogitatum, τ non alienam ɔtineret iniquitatē ille ɔsensus, ꝙ fieret remissio de incognito, τ faciliter posset interuenire captio per illum tex. iunc. l. vnde si nerue. ff. pro soc. τ istud dictum, sequit but. in c. cōstitutus. col. pen. de relig. do. τ in ɔsi. lxxix. Visis actis. circa fi. τ Jas. in d.l. aquiliana. col. ij. facit pro hoc, quod no. Deci. in l. si super possessione. C. de trans. adduci pōt dictum Ro. in ɔsi. clv. Premissum laudum dicens ꝙ lʒ allegetur dictum Bar. in d.l. aquiliana. ꝙ arbiter non pōt iudicare, quod fiat generalis quietatio, tñ esse tex. sing. in l. iiij. §. ɔtrium. ff. de cont. ac. tu. vbi est expressum, ꝙ quis non possit cogi ad faciendum generalem quietationē, facit ēt qd voluit idem Ro. in ɔsi. lxxxviij. Tribus rationibus, dū dicit ꝙ generale ɔpromissum non extēditur ad euenientia pendente ɔpromisso, aut ad futura, sed ad presentia tm̄. l. de his. ff. de arb. τ dicam. q. xxxvij. huius. q. facit ēt, quod per eundem no. in ɔsi. cxv. Viso ɔpromisso, vbi dicit ꝙ in generali ɔpromisso facto in arbitrum seu arbitratorē non ɔtinetur pax vʒ ꝙ arbiter possit pronuntiare pacem, debere fieri inter partes super vulneribus ad inuicem illatis, ita refert τ simpliciter transit Jas. in d.l. aquiliana. col. iij. sed si aduertat ad dicta Roma. in d. ɔsi. constabit ibi laudum non valere, eo q2 de re criminali tractabatur non aūt ob id, ꝙ sub generali compromisso non comprehendatur, attamen ex illo ɔsi. argui pōt a maioritate rationis, cum. n. illud de pace non contineatur, qñ sumus in arbitratore fortius non dʒ ɔtineri qñ sumus in arbitro coram quo strictius agitur, vt per But. Abb. in c. quintaualis de iureiurā. τ per Bapti. de sancto Blas. in tracta. de arbi. τ arbi per totum.

85 ¶ Trigesimosexto † quero an arbiter possit adiudicare vni totam rem, super qua erat compromissum, τ alteri quid aliud in compensationem, τ videtur ꝙ non, nam constat ꝙ omnis potestas arbitri dependet a compromisso. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbi. τ l. si cum dies. §. si arbiter. eo. ti. non. n. dʒ excedere metas cōmissionis sibi date. c. cum olim. de offi. deleg. l. diligenter. ff. mand. c. cum dilecta. de rescri. τ ideo si arbiter excedit fines compromissi, sententia est nulla, vt ēt dixi, in ij q. vj. q. princ. circa fi. sed si arbiter vult adiudicare, vni totam rē τ alteri, quid aliud, de quo non est cautum in compromisso, tūc dicitur excedere fines compromissi, ergo ꝛc.

¶ In contrarium facit tex. in l. cum in fundo. §. si fundus communis. ff. de iur. dot. vbi totus fundus adiudicatur socio vxoris τ vxori quantitas, de qua tñ quātitate non erat compromissum, idem probat tex. in. §. si familie. insti. de offi. iudi. τ in §. quedā. insti. de ac. sed Jas. τ Dec. in l. aquiliana. ff de trans. vident velle, ꝙ dicta ibi per Bar. habeant locum nedū in arbitratore sʒ ēt in arbitro, τ ideo in arbitro sit distinguendum, ꝙ aut adiudicauit vni totam rem, τ alteri vult adiudicare aliā rem, de qua non erat compromissum, τ tunc non possit, aut vult adiudicare pecuniam lʒ non comprehensam in compromisso, τ tunc possit, cum oēs res pecunia estiment, nec per hoc dicat quid diuersuʒ a ɔprehensis in ɔpromisso. l. si ita. ff. de fideius.

¶ Ego vero credo hec procedere τ esse vera, quicquid sentiat Spec. in ti. de arbi. §. excipitur. ver. sed pone maxime in casu statuti nostri, cum sint verba illa de iure τ de facto, que important vt snia lata vigore illorū verbo℞ habeāt vim transactionis, vt no. Pau. de cast. in l. more. ff. de fer. τ in transactione plerunq3 dat aliud ꝙ petat, ita no. Cor. in ɔsi. x. qd dictum. vol. ij. col. ij. facit quod no. Abb. in ɔsi. lxij. col. j. vol. ij. ɔtrouersia que inter, τ in c. nisi essent. de preb. τ in c. cū dilectus. de arb. Ant. de but. in c. quintaualis. circa prin. de iurein. Bal. in l. fi. §. j. C. com. de leg. Alex. in l. titius. col. j. ff. ad trebel. Are. in l. in illa. ff. de verb. obli. col. ij. Bap. de s. blas. in trac. de arb. τ arbi. q. lxxij. Cor. in d. consi. x. Per totum. τ dixi. s. in. j. q. prin. in verbo de facto, versi. infertur secundo.

86 ¶ Trigesimoseptimo † quero an arbiter possit pronuntiare super futuris, τ videt ꝙ sic per text. in l. fi. C. que re. pign. oblig. pos. vbi sub obligatione simpliciter facta continentur tam futura ꝙ presentia τ preterita, item tex. in l. si mandauero. ff. mād. vbi superuenientia actionis pendente iudicio proficit ad condēnandum, item tex. in l. fructus. τ in l. ex diuerso. ff. de rei vēdi. vbi habetur ratio vsufructus crescentis τ decrescentis pendente iudicio, lʒ nihil tempore cepti iudicij inesse deductuʒ fuerit, facit. l. si rem. §. fi. ff. de pig. ac. τ l. si ex toto. τ l. grege. ff. de leg. j. τ l. cum fundus. τ l. peculium. ff. de lega. ij.

¶ In ɔtrium est veritas per tex. in l. de his rebus. ff. de arbi. q dicit, ꝙ de his rebus τ controuersiis iudicare arbiter pōt que ab initio fuissent inter eos, qui compromisserunt, non ꝙ postea superuenerunt, ex quo tex. clare apparet, vt ēt no. ibi Odoffr. Alb. Bar. τ Bald. ꝙ arbiter, super futuris pronuntiare non pōt idem no. Spec. in ti. de arb. §. fi. versi. pōt ergo τ Bal. in l. quid tñ. ff. eo. ti. de arb. Roma. in consi. lxxxviij. Tribus rationibus. Soc. in consi. cclj. col. xij. cum seq. qm̄ in presenti consultatione. τ in consi. cclxxxij. col. iij. in presenti consultatione, τ consi. seq. vol. ij. facit tex. τ ibi no. per Alb. Bal. τ Ang. in l. non pōt. ff. de iud. ad supradicta (que in contrarium facere vident) rñdet Jaco. de bellaptr. put refert Alb. in d.l. de his ꝙ regulare est, vt veniāt futura ƀm ꝙ no. in l. si seruitus. ff. ꝺ ser. vrb. pre. sed in casu isto est speciale. q2 proceditur stricte in cōpromissis. d.l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arb. vel dicas ƀm ipsum, ꝙ ibi magis est ɔsulēdum vbi maius est piculū. c. vbi periculū. de elec. in vj. τ l. j. §. sed si qs. ff. de carb. edi. sʒ nullū est periculū seu preiudiciū debitori si ēt futura cōprehendant sub generali obligatiōe, q2 ꝑ hoc nō tenet in plus ꝙ sit in obligatione, quod secus est qñ sumus in cōpromisso, nā si porrigeret ad futura, posset euenire, ꝙ tunc habebo arbitrum suspectum cuius arbitrio stare debeam, quē non habebam tpe compromissi, qd esset iniquū argu. l. aptissimi. C. de iudi. τ ita ēt vr rñdere Old. que responsio non satisfacit, q2 lʒ tollat ɔtrium. l. fi. C. que res pig. obli. pos. τ l. cum fundus τ l. peculium, non tñ tollit ɔtrium. l. fructus τ l. τ ex diuerso cum si. Item posset esse suspectus arbiter ex tractu tēporis ēt respectu cause in cōpromisso deducte, vnde ipse Alb. ibidem transit ad aliam solutionem, dicens ꝙ aut verba respiciunt aliquid speciale, τ tunc nō extenduntur ad futura nisi per viaʒ accessorij vt d.l. si ex toto, aut respiciunt aliquid vniuersale vt peculium, τ tunc ēt ad futura extendunt vt dicta. l. grege, si vero respiciunt aliquod generale, tunc si prospicere non possunt damnum contingens propter futurum, extenduntur ad futura, vt nota. in dicta. l. si seruitus, aut possunt prospicere damnum, τ si est modicum, tunc extenduntur vt d.l. finali, si magnum secus, vt in casu nostro, τ hec distinctio est Petri, vt ipse Albe. refert in dicta. l. si seruitus col. ij. circa finem, que videtur satis eneruare contraria lʒ Jaco. but. alio modo distinguat, dicens, ꝙ aut oratio concipit sub verbo, vel participio, vel nomine descendēte a verbo, τ tūc significat tempus illud, sub quo concipitur. l. si a colono. ff. de verbo. obligatio. τ l. verbum erit, τ l. verbum oportebit, τ ibi no. ff. de verbo. signifi. τ l. si quis stipulatus cum ibi not. ff. de verb. obli. Si vero non profert oratio sub verbo vel participio seu nomine verbali, τ tunc, aut addicitur pronomen meum, vel aliud demonstratiuum, τ respicit tempus presens. l. si ita. ff. de aur. τ arg. leg. alias ad oia tempora extenditur, fallit qñ modicū preiudicium resultaret aduersario. Nam tunc lʒ ponatur ꝓnomen demonstratiuum, nihilominus extenditur ad oia tēpora vt d.l. fi. C. que res pig. obli. pos. Ratio aūt supradictorum est, q2 cum apponitur verbum, vel participium, seu nomen verbale, ista denotant tēpus certum cum verbo vel participio accedat tempus, τ si non accedit nomini verbali, tamen per deriuationem a verbo representat tempus, quod hʒ verbum, a quo descendit. l. si quis stipulatus τ l. continuus. ff. de ver. oblig. Sed quando nomen descendit a verbo, non designat tempus per se, nec per deriuationem ab alio, ita vt indefinitum comprehendat omne tempus vt d.l. fi. no.

87 ¶ Trigesimooctauo † quero, an arbiter possit aliquid in sententia sibi reseruare, puta taxationem expensarum, vel aliud simile τ vr ꝙ sic, cum ēt iudex hoc possit, vt not. in l. terminato. C. de fruc. τ lit. exp. iuncta. l. prima. ff. de arbi. in contrarium facit tex. in l. si cum dies. §. si vltra diē τ l. non distinguemus. §. fi. ff. de arb. vbi si post diē compromissi adesse iusserit, vel qd aliud extra cōpromissum non valet, cum ois eius auctoritas a

compromisso

compromisso depêdeat.d.l.nō distinguemus.§.de officio. bal. in.d.l.terminato col.ij.circa prin.distinguit, ꝙ aut reseruauit aliquid terminandum ante finē temporis cōpromissi,ꝛ pōt,cū sit de dependentibus a cōpromisso arg.no.per glo. in.l.qꝛ arbiter.ff.eo.ti.de arb.aut est terminandum post tps cōpromissi, ꝛ tunc nō pōt,cum nullam habeat amplius auctoritatem vt.d.§. de officio,vñ si arbiter in sñia dicat ꝯdēno titiū in centum,ꝛ in fructibus ꝛ expensis,quoꝝ fructuum, ꝛ expensarū taxationē mihi reseruo,tunc si nō est finitum tps cōpromissi,vꝫ ista reseruatio,ꝛ poterit facere dictam taxationē ante finem tpis, alias nihil agit,idē sequit̃ salyc.in.d.l.terminato,ꝛ alex.in ꝯsi.xviij. circa dubia,de quibus in themate in prin. vol.vij. adducit not. per Ang.ꝛ Mod.in.l.ieius,ꝛ angerius.ff.ad le.fal.ꝛ in.l.si qs sub conditione.ff.de condi.insti.

¶ Sed aduerte,qꝛ vr̃,ꝙ postq̃ est lata sñia diffinitiua,expirat cōpromissum,vt p alb.bal.ꝛ alios in.l.dicere.ff.de arb.ꝛ p spe. in.§.finitur in prin.in ti.de arb.ꝛ dixi.s.in.vij.q.prin.in ver.sententia,ex quo redditᷣ dubia prefata distinctio bal.ꝛ salyc. cū ita expiret cōpromissum per sñiam sicut per lapsum tpis. sed saluādo predictos pōt dici,ꝙ tunc expirat cōpromissum, qñ arbiter tulit sñiam,ꝛ iudicauit de oibus ꝯtrouersijs,ex quo functus est officio suo,secus est,qñ de oibus ꝯtrouersijs nō iudicat vt not. Alb.in.d.l.dicere,ꝛ dixi.s.in.xvi.q.huius.q.prin. Uel dic,ꝙ per sñiam finitur arbitriū,non aūt compromissum, ita vr̃ loqui spe.in predicto loco,sicut dicimus,ꝙ per lapsū triennij finit̃ instātia, nō tñ ptās arbitrandi,vt vidimus.s.in dicta.vij.q.prin. in ver.lapsu tpis,ꝛ in.d.q.vj.circa fi.ꝛ si dicatur,si finitur arbitrium,ergo amplius nō poterit arbitrari sup reseruato, dicas, ꝙ lꝫ cognoscat sup reseruato,tñ illa cognitio nō est arbitrari, ſꝫ est declarare iā arbitratū,ꝛ qñ sumus in declaratione,certū est ꝙ arbiter pōt declarare super dependentibus,vt no.gl.in.l.qꝛ arbiter.ff.de arbi.ꝛ ibi Albe.ꝛ Bald. ꝛ faciunt ea que dixi in xvij.q. huius.q.princip.

88 **Trigesimononō quero,** † an arbiter p sententiā determinare possit,ꝙ partes inuicē sibi succedāt in hr̃ditate,de qua erat ꝯtrouersia,ang.in ꝯsi.lxvi.col.ij.visis dictis cōpromissis, prorogatione,laudo,loquendo de arbitro,ꝛ arbitratore determinat,ꝙ nō possit,monet̃ qꝛ ex hoc laudo induciᷣ vicissim votū captande mortis.ergo velut ꝯ bonos mores est reprobatū preterq̃ inter milites in expeditione degentes.l.lꝫ inter priuatos, iuncta.l.pactū,ꝙ dotali,ꝛ.l.fi.C.de coll.ꝛ.l.stipulatio hoc mō concepta.ff.de ver.ob.ꝛ.l.cum duobus.§.idē rn̄dit.ff.pro so.itē qꝛ disponere directo super ademptione ptātis testandi nullus homo potest ēt super vna re,singularis tex.est in.l.si quis in principio.ff.de leg.iij.vbi testator non pōt sibi legē imponere,vt legatum nō reuocet,aut plus nō leget,ꝛ hec ideo qꝛ per illam voluntatem auferret sibi liberam testandi facultatem, cuius libertatis potestas nō a nobis,sed a lege dependet, sicut ergo quis non potest directo disponere testando super habilitate sua, ita nec ꝯhendo,alias posset lex de facili circunueniri,ꝛ ei fraus fieri, vnde dicit bart.ibi nō posse cautella adhiberi ēt per viam ꝯctus,vt impediatur hec libertas testandi,ꝛ sic concludit nō posse id tale per sententiam arbitri fieri, Jaso. in.l.aquiliana.ff.de trans.in fine,dicit,ꝙ ꝛ si non inuenerit aliquem contradicentē, tamen sibi semper hec decisio ang.visa est dubia,qꝛ illud, ꝙ dr̃ ꝙ hr̃ditas nō pōt dari per pactum,est verū,viuentis hr̃ditas, sed de hereditate mortui nulli dubiū est,ꝙ pōt, qꝛ cessat votum captande mortis,alias sequeretur,ꝙ non posset fieri transactio super dependentibus ex testō ꝛ q̃uis Jas.loquat̃,qñ arbiter statuit,ꝙ vnus,vno modo,alter alio succedat,tñ eadeꝫ est rō, si statuat,ꝙ equaliter sibi inuicem succedant,ꝛ ꝯsi.ang.loquitur qñ equaliter arbiter statuit,vt sibi succedant,si sine liberis moriantur,ꝛ sic vr̃ Jaso.velle,ꝙ Ange.non bene loquatur,ex eo quia agitur de hereditate mortui,non autem viuentis. Sed non video ibi qualiter agatur de hereditate mortui, nam bene verum est,ꝙ illa hereditas fuerat mortui,sed tempore, quo agebat̃ inter partes,erat viuentium,ꝛ agebatur de successione ipsarū partium,qualiter post mortem ipsarum sibi inuicem succedere debeant,ꝛ intelligas hereditas viuentium largo modo, cum viuētis nulla sit hereditas.l.nihil.ff.de verbo. significa.l.hereditas ff.de regu.iur.

¶ Ex alio tñ credo,ꝙ valeat prohibitio testādi,facta per arbitrū super nō totalibus rebus cōpromittentiū, vt posset determinare,ꝙ partes sibi inuicē succedant in hr̃ditate tantum,de qua erat cōpromissū, qꝛ nō tolliᷣ libera facultas testādi de alijs bonis nō cōprehensis in cōpromisso,vt in simili vꝫ donatio presentium,vt tꝫ Bar.ꝛ cōiter doc.in.l.stipulatio hoc mō.ff.de verb. ob.nec obst.si dicat̃,ꝙ qñ fit donatio tunc nō tollat̃ directo facultas testādi,quo ad bona donata,sed per ꝯñtiā,qꝛ dico,ꝙ attenta hac rōne valere deberet ēt donatio omnium bonoꝝ pñtium, ꝛ futuroꝝ,ꝛ tñ ꝯriū cōiter tenet̃ in.d.l.stipulatio hoc mō sic̃ pōt rn̄deri ad eam rōneꝫ,q̃ est,ꝙ inducat̃ votum captande mortis,ꝛ ꝑ ista ꝯclusione facit illud,ꝙ dicit ang.in ꝯsil.v.visis instr̃is,ꝛ iuribus,vbi vult valere laudū latū ꝑ arbitrū,vel arbitratorē sup oibus bonis,in quibus altera partiū succedere habeat alteri,si sine liberis decesserit, dūmō fuerit reseruata q̃titas de qua ꝑ testm̄ ꝑdecedēris disponi possit,ꝛ hoc ideꝫ voluit Alex.in ꝯsi.lv.viso themate in prin.vol.v.que consilia refert ꝛ simpliciter cū illis transit Jas.in.d.l.stipulatio hoc mō. col. viij.circa princip.

¶ Hec aūt magis ꝓcedere debēt in hijs arbitris statutarijs,q iurisdōnē habent,vt dixi.s.in.i.q.vi.q.prin. ꝛ a iudicibus non deuiant,qui tñ iudices pn̄t tollere facultateꝫ testandi ex causa, vt dixit Ang.in.d.consi.lxvj.

¶ Qd aūt arbiter possit sñiare,vt hr̃ditas nondum diuisa certo modo diuidatur non est dubitandum.per.l.i.ꝛ toto ti.ff.ꝛ C. fami.hercis.ꝛ in hoc casu possunt procedere dicta ꝑ Jasonē in dicta.l.aquiliana.

89 **Quadragesimo quero,** † an arbiter faciat litē suā male iudicādo spe.in ti.de arb.in.§.j.ver.sed si arbiter tꝫ ꝙ sic ad similitudinē iudicis.l.si filius.ff.de iu.ꝛ.§.j.inst.de obli.q̃ ex q. del.nas.idē tꝫ bar.ꝛ scrib.in.l.fi.ff.de var.ꝛ extr.cog.alb.bart. bal. Pau.de ca.saly.Jas.ꝛ Dec.in.l.si quis in ꝯscribendo.C. de pac. Card.in cle.sepe.ꝛ ibi Matham,in.§.q̃ oia.col.iiij.de ver.sig.gl.Anch.in.c.ij.de arb.in.vi.Jas.in.l.nō dubiū.C.de leg.col.iiij.in prin.Lanf.in trac.de arbi.q.xxxvj.abb.in rub. de ap.in fi.are.in.d.§.i.inst.de ob.q̃ ex qua.del.Par.d put. in trac.de sin.ver.arbiter.barb.in.c.si pro debilitate.col.viij. de offi.dele.Fely.in.c.pastoralis.§.qꝛ vero.eo.ti.col.iij.circa fi.ang.in ꝯs.in.cclxxij.Primus punctus.Saly.in auc.decernimus.C.de arbitris.

¶ Limita premissa, vt nō procedāt si tempore compromissi arbiter iurauerit iuste iudicaturū,nā tunc solū Deū hꝫ vltorem,ꝑ tex.in.d.auc.decernimus,ꝛ ibi bal.ꝛ Pau.de ca.ꝛ Mathā in d.cle.sepe assignat rōnē,qꝛ partes volentes ꝙ arbiter iuret videntur eius ꝯscie se submittere,ꝛ lō nō pn̄t referre qōnē de periurio,Jas.tñ in.d.l.nō dubium dicit ꝙ ista est magna limitatio si est vera,tñ attentis rōnibus predictoꝝ,ꝛ eoꝝ auctoritatibus eam decisionē sequoꝛ,q̃ tñ restringe,ſm opinioneꝫ Paul.de ca.in.d.auc.decernimus,vt ꝓcedat si arbiter iurauerit ad instantiā priū nō aūt a seipso,qꝛ tūc nō poterit in aliquo preiudicare partibus ita iurādo,cū esset in eius facultate iurādo euitare ne faceret litē suā,ꝙ esse non dꝫ.l.iij.§.i.ff.de iurein. ¶ Scdo limita qñ arbiter habuit rōnem lucri cessantis,nō dāni emergentis,vt voluit bal.in.c.ne imitaris.circa fi.de ꝯsti.ꝙ tñ ꝓcedit, si lucrū nō est radicatum,nā tūc si reperit̃ radicatū idē disponitur de eo ꝙ disponeretur,de dāno,vt est glo. in.l.i.§.si quis ꝑp ff.de it.act.pri.ꝛ in.l.j.§.ij.ff.ne quid in.lo.pu.ꝛ in.l.si quis vxorem.§.penul.ff.de fur.doct.nota.in.l.non amplius.§.primo.ff. de legat.j.vnde sicut error iuris excusat in damnis.l.regula. et l.error.ff.de iur.ꝛ fac.ignoran.ita ꝛ in lucro iam radicato, qꝛ cēsetur damnum,vt nota.glo. in.l.que fideicommisso.ff.de legatis secundo.

¶ Tertio limita qñ essemus in modica lesiōe, qꝛ vr̃ data libertas arbitro,vt modice ledere possit,ita tenent Modern.in.c. quoniam contra.de probati.super glo.in ver.negligentiam allegat bar.ꝛ bald.in.l.penul.C.de pac.ꝛ bald.in rub.C.de pen. iud.qui mal.iud.

DE EFFECTV SENTENTIAE.

90 **Quero primo nunquid** † sñia boꝝ arbitrorum statutariorum,dicatur proprie sñia eo modo vt transeat in viꝫ rei iudicate,Abb.in.c.i.de arbi.in versi.ꝛ pōdera,dicit qd laudū arbitrorū dꝫ largo modo sententia, nam proprie non est sententia,qꝛ arbitri non habent iurisdictionem,vt est tex.in.l.qd ergo.§.ex compromisso.ff.ex qui.cau.infam.irrog.ex quo dicit ꝙ in materia restringibili appellatione sententie,non venit sententia arbitrorum, vnde si per statutum debet solui gabella ꝛ

certa quantitas pro sententia non habet locum in sententia arbitrorū, idem voluit in.c.cū dilectus eo.ti.in.ij.no.

¶ Dicas ꝙ sñia arbitrorū electorū ex necessitate ɓm formā statuti est proprie sñia, ꝛ hꝫ vim rei iudicate si non est appellatio suspensa, ꝛ est ratio qꝛ isti arbitri habent iurisdictionē, ꝛ sunt ordinarij iudices, vt no.in.l.fi.C.de iud. ꝛ ibi Jas.late post bart. ꝛ dixi.s.in.vj.q.prin.in prin. ꝛ sensit hoc bal.in.l.j.col.ij.versi.vlterius opponit.C.de peric. ꝛ com.rei vend.dicens, ꝙ si fiat cōpromissum ex necessitate statuti, tunc sñia arbitri est proprie sententiata, qꝛ succedit loco iudicis, idē voluit Jas.in.l.j.col.j.vers. limita signanter.ff.de re iud. ꝛ in.l.arbitro.in.iij.col.ff.qui satis. cogā.de quo dixi.s.in.q.princ.in verbo giuncti, versi.infero ex hoc, ꝛ Rip.in rub.ff.eo.de re iudi.col.ij.versi.quero nunquid.

91 ¶ † Inferē ex hoc primo, ꝙ cum de natura sententie sit vt ex ea oriaē actio, vt voluit Hosti.in.c.cum dilectus.de arbi. ꝛ ibi eū sequiē Abb.in.ij.no.enumerando alias duas proprietates sententie, ex hac sñia facta per arbitros statutarios qui iurisdictionem hñt oriaē actio, ita sensit Abba.in.d.c.cū dilectus.col.ij. versi.sed quero in fi.volens ꝙ dispositio illius tex.que vult reconuētionem non habere locum corā arbitro non habeat locū in arbitro statutario, vt dixi.s.in.iij.q.prin.in verbo causa recōuentionis, ea ratione, qꝛ isti arbitri habēt iurisdictionem quem refert ꝛ sequitur Fely.in.c.fi.in fi.de re indic.istud idem sensit Jas.in.l.si ɔuenerit.col.ij.versi. ꝛ per hoc.ff.de re iud. dicēs ꝙ hodie ex sñia arbitri oritur actio in factū ꝛ officiū iud.si fuerit emologata expresse vel tacite ꝛ dispositio.l.qualem.ff.de arb.sit correcta ꝛ ibi late insistit ista omnia cessant ꝛ sine difficultate ꝑcedant qñ sumus in arbitris qui assumunē ex dispositione legis vel statuti.q equiparaē iudici ordinario per iura superius adducta, ꝛ voluit Soci.in ɔsi.xxvij.pro decisione, col.iiij.versic.sed termini.volu.j.de quo dixi.s.in.xix.q.huius.q.prin.

92 ¶ † Infertur secundo ꝙ cum de natura sententie sit ꝙ cōmittatur euictio, ꝛ ille qui succūbit possit ex ea agere, vt dicit Hosti. ꝛ Abb.in.d.c.cum dilectus, ita qui succumbit per sententiam arbitri statutarij poterit agere de euictione seruatis his que in iudicijs seruantur, quando quis vult posse intentare actionem, ita no.Bar.in.l.si dictum.§.si ɔpromissero.ff.de euic. per illuꝫ tex.dum vult nullā dari actionē aduersus venditorem, qñ nulla necessitate cogente compromissuꝫ fuit, idē voluit Bal.Saly. Ang.Fulg.in.d.§.si ɔpromissero.§.rationem reddit Bal.ibi qꝛ compromittendo quis ex necessitate statuti non est in culpa, qꝛ vtitur iure cōmuni illius municipij, idem Bald. determinat hoc in.l.fi.in.vij.no.C.de iud. ꝛ Ancha.in.c.ab arbitris.de offi.deleg.in.vj. ꝛ in.c.inspitionis.eo.tit. quem refert ꝛ sequitur Fely.in.c.fi.in fine.de re iudicata.

93 ¶ † Sed an requiratur iudicis compulsio ꝛ sñia de compromittendo ad hoc vt dicatur compromissum ɓm formam statuti, vt agi possit de euictione dicas ꝙ non prout.s.dixi in.j.q.princi. in verbo, quilibet iudex.

94 ¶ † Intellige predicta vera, si modo venditor citetur ad electionem arbitri qꝛ sua interest, ne suspectus eligaē in arbitrū argu. eius ꝙ no.in auc.de trient. ꝛ sem.§. ꝛ quod sepe.ita no.Bald. in.d.§.si ɔpromissero. ꝛ idē bal.in.l.j.col.ij.versi.vlterius.C.de per. ꝛ com.rei vend. ꝛ in.l.imperatores.ff.de trans. quem sequitur Fely.in.c.fi.in fi.de re iud.qui dicit citari debere vēditorē qꝛ sua interest, nā magna vix est in electione arbitri, immo in eo pēdet quodāmodo totus status ɋōnis, ideo sis cautus ꝙ si cōpromittis ɓm formā statuti, ꝛ dubitas succūbere si auctorem rei petite habes ei protesteris ꝛ intimes qñ vis venire ad electionē arbitri ꝛ in particulari de electione facienda, nā tunc secure agere poteris de euictione ɔ̄ eum in casu succumbentie.

95 ¶ † Istud autem ꝙ agatur de euictione intelligas multo magis procedere si quando in instrumento venditionis dictum sit ꝙ promittit de euictione quomodocunꝗ, ꝛ qualitercunꝗ res euinceretur, nam tunc et ꝙ compromissum esset voluntariū agi pōt de euictione ita Alex.in ɔsi.iiij.Uiso processu.col.j.versi. ꝛ per hoc.volu.ij.allegat Bal.in.d.§.si compromissero. in lectura antiqua, que communiter non habetur.

96 ¶ † Infertur tertio ꝙ vt iam dictum est de natura sententie sit ꝙ infamet, vt per Abb.in.d.c.cum dilectus.de arbitris ex sententia arbitrorum statutariorum si fuerit de crimine ciuiliter intentatio sententiatum infamabit cum vere sit sententia, in tex.in l.quid ergo.§.ex compromisso.ff.de his qui not.infa. ꝛ ibi bart. ꝛ Bal.qui istud intelligunt, dummodo arbiter non procedat d facto ꝛ extra ordinem ita ēt determinat Abb. post Bar. in.c. causam restitutionis in fine, de rest.in integ.volens, ꝙ si ex forma statuti sñia arbitrorum haberet exequtionem paratam, qꝛ vere est sñia, si delictum esset famosuꝫ infamabit, sed idē Abb. in.c.irrefragabili.§.ceterum.col.ij. tꝫ contrarium motus preci pue ꝙ ex tali statuto, ꝙ hꝫ exequtioneꝫ non pp hoc illa est sententia nec arbitro datur iurisdictio, vt ibi per eum qui tamen innuit ꝙ si est sententia ꝛ arbiter habeat iurisdictionem infamat vt in casu statuti nostri, ꝙ aūt de crimine ciuiliter agi possit coram arbitro ponit Abb.in.d.c.causam restitutionis. ꝛ posui.s. in.iij.q.prin.in verbo causa criminalis.

97 ¶ † Infertur quarto ꝙ ꝛ si dicatur per sñiam arbitri non posse prohiberi alienationem, vt per Bar.in.l.filiusfamilias.§.diui. ff.de lega.j.col.penul.versi.quero an per sententiā. ꝛ ibi Alexander col.v. ꝛ alij scriben. Attamen per sentētiam horum arbitrorum impediri pōt alienatio qꝛ vere est sñia per iam dicta, ꝛ iurisdictionem habent.ita intelligit Rip.in.d.§.diui.numero.xciiij. Predicta aūt restringe procedere quādo adest causa per quam arbiter possit alienationem prohibere, vt in iudice dicitur, vt per Alex. ꝛ Rip.in.d.§.diui.

98 ¶ † Ex his oībus faciam regulā generalem ꝙ oēs effectus qui considerari possunt in sententia iudicis, ꝛ qui ex ea oriri possunt omnes illi procedent a sententia arbitri in illis casibus in quibus arbitri statutarij possunt iudicare, de quibus dixi supra in tertia questione principali. † Unde ex hoc dico ꝙ sicut presu-
99 mitur pro sententia iudicis quando transiuit in rem iudicatam, vt est tex.in.c.cum inter.in fine, de re iudic. ꝛ not. Abba.in.c. quoniam contra.col.xij.de probationibus. ꝛ ibi Jmo. ꝛ Fely. col.x. ꝛ Deci.ibi colum.xvj.vbi dant plures limitationes (ꝛ intellige vt ibi per eos) eodem modo presumitur pro sententia arbitri statutarij cum eisdem limitationibus, ꝛ conditionibus euꝫ quibus iudicis sententia presumitur. Quāuis etiam pro sententia arbitri voluntarij presumatur vt voluit Dyn.in consilio.xij. Ptolomeus. ꝛ Joan.andr.in additio. ad Specu. in titulo de arbitris.§.sequitur.versi.quid si actum. ꝛ Bald.in.l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbitris. Quos sequitur Abba. in.d.c. quoniam contra col.xiiij. ꝛ ibi late Fely. ꝛ Deci. intelligendo quādo non fuit petita reductio ad arbitrium boni viri. ꝛ per Romanum in.l.sciendum.col.xvij. ꝛ Alexander col.v.ff.de verborum obligationibus. ꝛ ibi Barba. col.xlij. sed an debeat limitari hec conclusio in solennitate compromissi, vt presumatur lata tali sententia dicam in sequenti questione.

100 ¶ † Quero inherendo predictis si lata sit sententia arbitraria ꝛ in ea dictam sit, viso compromisso in nos facto ꝛc. prout communiter fit in sententijs arbitrorum. An per talem prolationeꝫ verborum presumatur compromissum precessisse, ꝛ ex horum expressione probatum sit compromissum fuisse. Doctores diuersimode loqnuntur in hac materia, ideo comprehendendo casus per scriben.enumeratos distingue plura capita. Aut sumus in sententia antiqua, aut in noua, si in noua, aut partes sunt presentes prolationi sententie, aut absentes, si absentes, aut apparet de petitione, ꝛ exceptionibus porrectis coram arbitro, aut nil apparet.

¶ Primo casu quādo sententia est antiqua (intelligendo antiquam eo tunc quando lapsi sunt anni centum, vt per Alexand. post alios qui dicit istam esse cōmunem opinionem in.l.cuꝫ aliquibus.C.de iure deliberandi. ꝛ idem dicit ibi Jaso. in fine. Et idem late consuluit ɓm hanc communem opinionem in consil. lxxxj.factum sic se habet columna secunda, volumine primo. ꝛ Deci.attestatur hanc cōmunē in consilio.cccxxj. In causa que Alexandrie col.tertia, volumine secundo.) Jsto in casu Soci. post Jo.de monte sperel.in auct.si quis in aliquo.C.de edendo colūna prima.dicit ꝙ laudum antiquum non presumitur latum precedente compromisso, de quo non constet. Motus quia potestas arbitrorum dependet a cōpromisso.l.non distinguemus. §.de officio.ff.de arbitris. vnde ad hoc vt dicatur ꝙ sententia arbitri sit solenniter lata prius constare debet, ꝙ illa sit sententia arbitri, ꝛ sic illum fuisse arbitrum.tex. ꝛ glo. in.l.non erit.§. dato.ff.de iureiuran. ꝛ quod dicit Jnnocen. in simili in.c. cum nostra. de officio delega. ꝙ ille qui obtinuit sententiam a delegato non minus debet custodire sententiam ꝙ̄ rescriptum. Facit ɓm eum quod in simili determinat Bal.in.l.j.col.prima.C. de rebus alienis non alienan. dicens ꝙ ex diuturnitate temporis nunquam presumitur mandatum per.l.fina.ff.de procuratoribus, subdens Soci. ibi ꝙ ex hoc infertur limitatio ad illud quod dici solet ꝙ pro sententia arbitri presumitur vt non procedat in solennitate compromissi.

¶ Contrarium ꝙ immo presumitur compromissum precessisse tenuit

tenuit Fely. in c. sicut. col. xvj. nu. xli. de re iudic. motus ꝙ sñia delegati, presumitur lata ex mandato delegatorio, dato ꝙ de eo aliter non appareat, ꝑ notata ꝑ Inn. ⁊ alios in c. cū in iure de officio delegati, ⁊ idem dicit tenuisse Bal. in quodam suo consilio, ergo eadem determinatio esse dꝫ in arbitro.

¶ Hanc opi. puto veriorem, ꝙ presumant̄ solēnitas ꝯpromissi in antiquis, ⁊ hoc ꝯstat qꝛ videmus ꝙ solennitas extrinseca presumitur, dato ꝙ non appareat qñ sumus in antiquis, vt est tex. quem Ang. reputat singularē in l. si filiusfamilias. C. de petitione hereditatis. intelligendo prout intelligit Jason, in l. sciendū, col. vij. nume. xix. ff. de verborum obligationibus. ꝙ ibi presumitur mandatum patris, ⁊ sic iussum precessisse, ⁊ ita hanc opinio. tenuit Ange. Imol. Raphael. in d. l. sciendum. ⁊ Alexan. ibi quāuis in mandato dicat non habere locum, ad quod respondebo. ī. idem firmat Jason, in d. l. sciendum. vbi hanc opinionē cōprobat nouem alijs similibus fundamentis, dicēs ꝙ ista opinio est communis, vt ēt per Hosti. Joan. and. ⁊ alios cōiter canonistas, in c. Albericus. de test. casibus vero deductis per Jaso. vbi. s. addo quod determinat in simili. Barto. in l. admonendi. col. antepenulti. versi. quero quid si reperiuntur. ff. de iureiurā. vbi vult testium dicta valere, si antiqua fuerint, ⁊ non appareat ꝙ fuerint iurati ad similitudinem sententie, que vꝫ, quāuis non appareant acta si modo est antiqua per doctrinam Innocentij, in c. cum in iure. de officio deleg. ⁊ Barto. sequunt̄ ibi omnes doctores, ⁊ canoniste, in d. c. cum in iure. ⁊ in c. qm̄ ꝯ. de probationibus, ⁊ ibi Fely. ⁊ in d. c. sicut. col. iiij.

¶ Non obstant adducta in contrarium, ⁊ maxime illud quod dicitur de mandato, nam possumus respondere ſm ꝙ ponit Jason, in d. l. sciendūꝫ. ꝙ contra illud sit casus legis in d. l. si filiusfamilias vbi mandatum patris presumit̄, vel possumus dicere, vt dicit Fely. in d. c. sicut. ꝙ vbi reperit̄ factus actus pro quo presumit̄, ꝙ sit ricte ⁊ recte factus si de ipso constat, presumitur ꝙ precesserint solennitates necessarie ad preparatoria, ⁊ fundamenta actus vꝫ mandatum ꝯpromissum ⁊ similia, vel respondere possumus inherendo premissis ꝙ quando allegat̄ mandatuꝫ simpliciter illud nulla ratione iustificabit̄ prout loquitur Bal. in l. ij. C. si ex fals. inst. Secus quando instrumentum narrat, ⁊ dicit aliquem habere mandatum, nam tunc lꝫ de se talia verba non probent coadiuuari videntur ex antiquitate tēporis. Et ꝑ antiquitatem facilius probatio pōt coadiuuari ⁊ suppleri ꝙ̄ ex toto induci, vel possumus dicere ꝙ qñ sumus in actu ad quem quis verisimiliter sine mandato accederet tunc mandatum non presumatur, si vero sumus in actu quem verisimiliter quis absqꝫ mandato non susciperet, tunc mandatuꝫ presumitur, vt per Dominos de Rota in decisione. iij. in titulo de causa posses. ⁊ proprietatis. ita Decius in consilio. xxxvj. Et pro tenui facultate. col. iiij. vnde cum sententia faciat mentionem de compromisso, dicendum est ꝙ presumatur, qꝛ simpliciter non allegatur, vel inherendo secunde solutioni, cum iudicare sit onus, ideo quis nō presumitur velle assumere sponte tale grauamen, vel possumus respondere, prout ⁊ iam sensit Jason, ꝙ ista conclusio non sit vera, ꝙ mandatum non presumatur ex diuturnitate temporis, ꝑut late deducit Curtius senen. in consilio. lxxvij. Super motiuis per totum. ⁊ dicit ꝙ bal. motus fuit ad illud tenendum sine aliqua lege, ⁊ ideo esse non dꝫ in aliqua consideratione.

¶ Secundo casu quando sumus in nouis ⁊ partes sunt presentes ⁊ consentiunt publicationi sententie, tunc dicendum est sententiam posse exequi dato ꝙ non appareat de compromisso nisi per dictam relationem, ita determinat Ange. in d. l. sciendum. ff. de verbo. obliga. ⁊ rationem reddit, qꝛ eo tunc partes potuissent facere compromissum ⁊ ipsum arbitruꝫ eligere. Imo. sequitur simpliciter dictum Ange. in d. l. sciendum. Roma. ibi dicit esse aduertendum qꝛ Ang. videtur innuere ꝙ statim post compromissum in se factum laudari possit, quod videtur falsum ſm Jacobum but. ⁊ bal. in l. prolatam. C. de sent. volētes ꝙ euidēs iniquitas laudi apparet, si statim post compromissum in se factū pronuntiet, ⁊ ita celeriter non dꝫ assumi, vt non adhibeatur diligens cognitio, Aretini. in d. l. sciendū. in fine, sequitur Roma. dicens ꝙ sine difficultate istud procederet quando partes assentirent non solum prolationi sententie, sed ēt ꝙ sic iudicaret, tunc dicendum esset fuisse adhibitam cause cognitionem, ⁊ ita forte Angelum intellexisse, Claud. aquen. sequitur simpliciter dicta Romani, ⁊ Aretini.

¶ Ego teneo ꝙ nominatio facta per arbitrum in sententia, de compromisso partibus presentibus ⁊ assentientibus, vt dicit angelus, faciat presumi compromissum precessisse, nam confessio partis facta in presentia alterius partis, sufficienter probat. l. j. C. de confes. ⁊ l. j. ⁊ per totum titulum. ff. de confessis, ⁊ nota. in l. prima. ff. de interrog. actio. vnde cum partes prestent assensuꝫ illi nominationi, vna alteri confitetur veritatem actus, ⁊ sic compromissum precessisse.

¶ Preterea sententia faciens mentionem de actis vꝫ de litis contestatione ⁊ alijs probat acta illa precessisse, si lata fuit partibus presentibus ⁊ non contradicentibus, ita notat Bartolus in l. j. per illum textum. C. de relatio. ⁊ in l. acta. in principio. ff. de re iudicata. ⁊ in l. fi. ff. quando appella. sit. ⁊ in auctenti. si quis in aliquo. C. de edendo. Bal. Saly. in l. emancipationem. C. de fide instrumentorum. ⁊ alij complures quos allegat Fely. in c. quoniam contra. numero. lix. de probatio. quāuis ibi impugnare videatur hanc opinionem. Attamen Decius eam sequitur, ⁊ dicit esse communem, in dicto. c. quoniaꝫ contra. numero. liij. post Anto. ⁊ Bart. in consilio. xxxij. in quesito predicto. colū. ij. ⁊ hanc ēt dicit communeꝫ, ⁊ ita teneri Reuerendissimus dominus Parisi. in d. c. quoniam contra. numero. cxxvj. si istud est in sententia lata presentibus partibus ⁊ tacētibus, multo fortius dōm est quando partes assentiunt, ⁊ ita reperio ꝙ in casu nostro, ita tꝫ consulendo Corneus, in cōsilio. ccxlv. Videtur in presenti. col. ij. volumine secundo, determinans compromissum probari, ex eo ꝙ in sententia dicatur viso compromisso, ⁊ euꝫ refert ⁊ sequitur Decius in dicto. c. quoniaꝫ contra. numero. liij. dictum ēt Ange. ꝙ compromissum probetur per sententiam sequitur Soci. in consilio. ccxx. Visis compromisso. col. j. in fine volumine secundo.

¶ Non obstat quod dicit Romanus videri eodem tempore compromisisse, ⁊ sententiasse, qꝛ Ang. simpliciter non intelligit ꝙ eodem tempore compromisserint, sed dicit ꝙ eo tunc potuissent compromittere vnde presupponit habilia, quo ad sententiā ꝙ partes iura sua deduxerint, ⁊ arbitri instructi iudicauerint, ⁊ ꝙ propter assensum partium prestitum ad sententiam preferendam presupponant̄ vera expressa in sententia, qꝛ eo tunc ⁊ partes potuissent compromittere, ista enim potentia compromittendi non dꝫ operari contrarium effectum ad actum, sed dꝫ inducere validitatem, vna enim, ⁊ eadem res, non dꝫ operari duos cōtrarios effectus. l. qui hominem. §. fi. ff. de solutionibus. ⁊ c. maiores. de baptism. Hoc modo intelligere, ꝙ partes compromiserint, ⁊ ꝙ sententia sit lata eodem instanti non auditis partibus, vt presupponit Roma. est diuinare, quod non admittitur, per notata, in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirenda possessione. Immo de iure contrarium inducitur, quod est vt ꝑ sententia arbitri presumat̄, per notata, in d. c. quoniam cōtra. de probatio. ⁊ dixi. s. in precedenti questione in fine.

¶ Tertio casu qñ partes sunt absentes, tunc prout dictuꝫ fuit ant ꝯstat de aliqua petitione responsionibus, vel actu aliquo facto coram ipsis arbitris, ⁊ tunc dico, ꝙ ex parte facientis actuꝫ ⁊ petitionē porrigentis presumit̄ ꝯpromissum precessisse, nam pars porrigendo petitionē, ⁊ petendo reum ꝯdēnari, ex hoc vr̄ arbitrum elegisse, cum alias ꝯdēnare non posset, vnde qui vult ꝯsequens, videtur velle antecedens, sine quo ad illud perueniri non pōt argumento. l. illud. ff. de acquiren. heredi. l. ad rē mobilem. ⁊ l. ad legatum. ff. de procura. ⁊ confitens vnum, vr̄ ēt confiteri illud quod ex eo sequit̄. c. quo iure. viij. dis. c. cum super. de offi. deleg. Preterea si facta est petitio, ⁊ admissa per arbitruꝫ, admittendo ꝯpromissum acceptasse vr̄, quod magis pꝫ ex laudo si sequat̄, non. n. minus factis ꝙ̄ verbis intelligimur ꝯsentire. l. certum. ff. si certum petat̄. ⁊ c. dilecti. de appella. ⁊ sic per acta demonstrat̄ cōpromissum precedere, ita determinat anch. in consilio. cclxij. Videtur prima facie.

¶ Aut nil apparet de gestis corā arbitro ex parte illius qui negat ꝯpromissum esse, ⁊ tunc dōm est per illa verba, viso compromisso non probari, ita intelligi pōt id quod determinat bald. in sua margar. in verbo lis mota, vbi vult ꝙ si non ꝯstat de iurisdictione iudicantis, vere, vel presumptiue non exequit̄ sñiaꝫ, ⁊ ita nec laudum, si de ꝯpromisso non apparet, sicut ⁊ quemadmodū nec illa verba viso libello, visa litis cōtestatione ⁊c. apposita in sententia nil probant regulariter per doctrinā Inno. in c. quoniam contra. de proba. quē sequit̄ bal. but. abb. Imo. ibi ⁊ reliqui qui scribent. vt per Fely. Deci. ⁊ alios late. ⁊ per bart. ⁊ alios in d. auc. si quis in aliquo, ⁊ in d. l. sciendū. ff. de verbo. oblig. ⁊ cum sit omnium fere conclusio regularis non insisto.

FINIS

Decima questio de appellationibus, & reductionibus ad arbitrium boni viri.

¶ Lata sententia, id quandoque euenit, quod alter ex compromittentibus grauatur, vel quod per iniquitatem, vel imperitiam arbitri sit pronuntiatum, & cum frequens, & necessarius sit appellandi vsus, eiusque loco per compromittentes reductio ad arbitrium boni viri petatur, & id in ordinarijs iudicijs concedatur, videndum est, an & istud liceat, & quomodo, & quando per infra positum ordinem.

SVMMARIVM

1 Appellari an possit a sententia arbitri, seu peti reductio.
2 Pena si est apposita in compromisso, an appelletur.
3 Pena si est apposita cum clausula rato manente pacto.
4 Pactum si est appositum de non appellando.
5 Coactio iudicis si est apposita in compromisso, an appelletur.
6 Incidens, vel emergens si fuerit iudicatum per arbitrum, an tunc liceat appellare.
7 Supplicari an liceat a sententia arbitri.
8 Restitutio in integrum, an peti possit a sententia arbitri.
9 De iure canonico, an appelletur a sententia arbitri.
10 Ab arbitro statutario, an appellari liceat.
11 Statutum si dicit a sententia arbitrorum oriatur actio, an tunc liceat appellare.
12 Compulsio iudicis, an requiratur, vt sit locus appellationi.
13 Ad quem appelletur, seu petatur reductio a sententia arbitrorum.
14 Superior si additur per viam querele.
15 Clericus, & laicus, si sunt arbitri, ad quem appelletur.
16 Clericus, & laicus, si sunt arbitratores, ad quem petatur reductio.
17 Tempus petendi reductionem, seu appellandi, quod sit.
18 A sententia arbitratoris si petatur reductio, quod sit tempus.
19 Lata sententia per electum in bonum virum, an iterum possit peti reductio.
20 Lata vna sententia per ordinarium, si arbiter est assumptus, an a sententia reductionis iterum possit peti reductio.
21 Sententia arbitrorum si in rem iudicatam transiuit, an retractari possit per instrumenta de nouo reperta.

1 Appellari an liceat a sententia arbitri, seu peti reductio. † In hoc faciam duo capita, aut sumus in sententia lata per arbitrum electum secundum ius commune, & voluntarium, aut per arbitrum statutarium, & necessarium.

2 ¶ † Primo casu, aut est apposita pena in compromisso, & tunc non licet appellare, & metu pene statur compromisso, & sententie, vt est tex. in l. diem proferre. §. stari. ff. de arbitris, & in l. j. C. eodem, & in hoc nullus est, qui discrepet.

3 ¶ † Aut compromissum est factum sine pena, vel est apposita pena cum illa clausula rato manente pacto, & tunc Bar. in l. ij. ff. de arbitris, dicens, quod hec sua opinio est noua, & contra omnes, & in l. nemo potest. ff. de leg. j. & in l. arbitro, in fi. ff. qui satisdare cogantur, & in l. j. C. de arbitris, concludit, quod ab ea sententia potest appellari, quia ex illa oritur actio per tex. in l. cum antea. C. de arbitris, & cum non oriebatur antea actio, ideo non licebat appellare. Nec ob. secundum eum, quod non producatur actio, nisi emologetur, & per emologationem prestatur ius appellandi, quia sententiam possum emologare tanquam latam, non tanquam bene latam per tex. in l. iij. §. falsus. ff. rem ra. hab. & appellando approbo eam, tanquam latam, sed non tanquam bene latam. Nec ob. quod per hoc videatur dari iurisdictio arbitro, quod non potest priuatus, quia dicit ipse appellari potest ab eo, qui non habet iurisdictionem, si tamen actus eius tenet, & habet effectum iuris, nam appellatur ab executore. l. ab executore. ff. de appel. qui tamen nullam habet iurisdictionem. l. executorem. C. de executione rei iudi. Istud dictum Barto. sequutus est Pau. de ca. in l. arbitro. ff. qui satisdare cog. ea ratione, quia sententia iudicis ante decem dies non parit actionem, sed parit post, & tamen ab ea appellatur; ergo & a sententia arbitri, debet posse appellari, vt tollatur illa spes pariendi actionem post decem dies per appellationem.

¶ Contrarium tenet glo. Alb. Bal. Saly. Pau. de ca. Ang. & aret. in d. l. j. C. de arb. & gl. Iac. de are. And. py. Albe. Ang. Bal. Ro. Alex. Iaco. de sancto Georgi. Soci. Cor. Iaf. in l. arbitro. ff. qui satisda. cog. Imo. Alex. Areti. Iaf. Rippa. Io. crot. & alij repet. in l. nemo potest. ff. de leg. j. Imo. in l. j. §. fi. ff. a q. appel. non lic. Abb. Imo. in c. dilectus. de arb. & Card. Alex. in rubr. de appel. col. xix. versi. ceterum quia & constat ex his aperte, quod communis sententia est pro ista parte contra Bar. quod in hoc casu non liceat appellare, quam dicit communem Alex. in d. l. nemo potest.

¶ Mouentur predicti ad ita tenendum, primo quia appellatio est remedium, quo sententia suspenditur, & ad superiorem in iurisdictione eius cognitio deuoluitur. l. precipimus. C. de appell. sed arbiter non habet iurisdictionem, sed notionem tantum. l. ait pretor. in prin. ff. de re iudi. & sic non facit gradum nec habet superiorem in gradu iurisdictionis, ergo ab eo appellari non poterit cum etiam dicat Bal. in d. l. arbitro. quod appellatio debet fieri gradatim ad eum, qui habet superioritatem in iurisdictione, quod non est in arbitro, confirmantur premissa, nam sententia arbitri est nulla respectu iurisdictionis ideo approbari non potest consensu partium per glo. in l. instar. C. de iure fis. lib. x. & Inno. in c. prudentiam. in principio, de offi. deleg. & per Bar. in l. j. C. qui pro sua iurisd. & dicit Bal. in d. l. arbitro. quod quum arbiter sit priuata persona a facto priuatorum non appellatur. l. scire oportet. in principio. ff. de excusatione tutorum.

¶ Secundo is qui appellat a sententia lata contra se, dicit sententiam sibi displicere. l. j. C. si sep. in integ. restitu. post. sed quando is contra quem est lata sententia ab arbitro, dicit sententiam sibi displicere, tunc ex tali sententia non oritur actio, nec exceptio. l. cum antea. in principio. C. de arbi. nam tunc demum ex sententia arbitri oritur actio seu exceptio, quando tacite vel expresse fuit approbata, ita quod per illam approbationem sententia consequatur effectum non rescindendum, sed approbatio insurgens ex appellatione non est huiusmodi, quinimmo operatur effectum contrarium, quia appellans vult sententiam rescindere. l. j. §. fi. ff. ad turp. l. presenti. in principio. ff. de mino. ideo ob hanc approbationem, que operatur effectum contrarium, non debet posse oriri actio, ergo non appellatur iuxta. l. j. C. de arbitris. cum etiam approbatio, que fit vt eodem instanti reprobetur, non attenditur. l. qui sic. ff. de sol. & l. a titio. cum morietur. ff. de vsufruc.

¶ Tertio appellatio est remedium oppressorum. c. suggestum. de appellationibus. sed oppressus ab arbitro habet aliud remedium contradictionis per dictam. l. cum antea. nam ex sola contradictione facta infra decem dies impeditur nasci actio, aut exceptio. Ergo frustratorium & ineptum fuisset introducere appellandi remedium, cum lex non inducat frustratoria remedia. l. hec stipulatio. §. diuus. ff. vt leg. nomine caueatur, presertim in appellatione, que est remedium necessarium. l. j. in prin. ff. de appell.

¶ Ad adducta per Bar. respondet Alex. & communiter alij in locis supra adductis, negando quod ex sententia arbitri oriatur actio nisi quando approbatur sententia, tanquam illa placeat approbanti, non autem vt improbetur per superius adducta.

¶ Ad tex. in l. iij. §. falsus. respondent quod ibi non approbatur sententia quo ad personam illius, cum quo lata fuerat, sed approbatur ibi persona falsi procuratoris appellando.

¶ Ad illud de executore respondent, quod etiam merus executor habet iurisdictionem per text. in c. ex literis. de officio delegati. & sic falsum est presuppositum Bar.

4 ¶ † Limita predictam conclusionem non procedere, quando per partes conuentum est de appellando, ita tenent Ange. Bal. Albe. Pau. de cast. Areti. Bal. nouel. Alex. qui dicunt hanc esse opinionem magis communem in l. nemo potest. col. v. ff. de leg. j. tenet etiam Cy. Bal. Saly. Pau. de cast. in l. j. C. de arbi. Abb. Imo. But. in c. quintauallis. de iureiurando. Pro premissis adducitur tex. in l. ex consensu. ff. de appellatio. vbi ab arbitri sententia appellatur si est consensus partium. Ad idem facit, quia pactum, quod a sententia iudicis appellari non liceat, valeat. l. j. §. j. ff. a qui. appella. non lice. Ergo etiam valebit pactum, quod liceat appellare, per illam regulam, contrariorum eadem est disciplina. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verborum obligat. cum etiam facilius concedatur appellatio, quam tollatur. c. venientes de iureiuran. & dicam in meo compromisso, vbi tractabo omnes clausulas, & pacta, que possunt opponi in compromissis.

5 ¶ † Limita secundo non procedere, quando est coactio iudicis ad compromittendum, & eius auctoritas, nam tunc propter talem auctoritatem datur actio, & per consequens poterit appellari, casus est secundum Ioan. an. quem refert, & sequitur Aret. in l. ex consensu. ff. de appellatio. & est tex. secundum eundem in l. secunda. C. de fruct. & lit. expen. & in l. arbitro. ff. qui satisdare cogantur, & in l. fina. & ibi berto. ff. a qui. appella. lic. Et ratio est, quoniam quando arbiter datur a iudice licet consensu partium, tamen negari non potest, quod ibi non insit aliqualis coactio saltim reuerentialis. l. penul. ff. de furtis. l. prima. §. que onerande, & ibi glo. ff. qua. rer. act. non det. & negari non potest, quod ibi non est omnimoda,

nimoda,pura,⁊ simplex partium voluntas,facit tex.in.§.fin. in-
sti.de here.qual.⁊ differ.⁊ in.l.gerit.ff.de acquirenda heredita-
te,⁊ in.l.si quis maior.C.de transac.ibi nullo cogẽte imperio.⁊c.
Ergo sequitur necessario,ꝙ quando arbiter nõ elligitur ex volũ
tate mera partium,ꝙ tunc ab eius sententia potest appellari.
¶ Preterea eo ipso,ꝙ a iudice datur talis arbiter, licet de con
sensu partium,tamen quodammodo possunt dici arbitri iudicia-
rij,⁊ magis dicuntur arbitri iuris,ꝙ̃ meri facti,ergo non est mi-
rũ,si ab eius sententia datur appellatio,vt in.l.fi. ⁊ ibi plene no-
ta per docto.C.de iudi.ita Areti.in.d.l.ex consensu.
6 ¶ †Limita tertio non procedere,quando arbiter elligitur super
aliquo incidenti,vel emergenti in iudicio,tunc sicut,si per iudicẽ
fuisset determinatum,potuisset illud corrigi per appellationẽ,ita
etiã(si determinatur per arbitrum)poterit appellari, ita tenet gl.
⁊ ibi Barto.⁊ alij docto.in.l.arbitro.ff.qui satisd.cogan. ⁊ Are
ti.in.d.l.ex consensu qui addit rationẽ,q: tali casu arbiter succe-
dit loco iudicis , ergo sapit eius naturam.l.si quis eñ.§.iniuria-
rũ.ff.si quis caut.quod ẽt vr̃ sequi Iaso.in.d.l.arbitro.
7 ¶ †Limita quarto predicta,qñ p viã suplicationis ⁊ gratie, seu
misericordie proceditur,ita dicit glo.⁊ Barto.post eã in.d.l.ar
bitro,⁊ determinat Rip.in.d.l.nemo potest nume.xcij. dicens,
ꝙ remota appellatione non intelligitur reiecta querella,nec sup-
plicatio secundũ gl.in.l.j.C.de officio prefec.pret.⁊ traditur per
Cardinalẽ in clementi.⁊ si principalis.q.vij. de rescriptis,⁊ per
Abba.in.c.cum dilectus,de arbitris,⁊ Iaso.in aucten.que sup
plicatio.C.de prec.impera.offeren.adducitur etiã ratio p Ang.
areti.in.d.l.ex consensu,dicens,ꝙ quotiens grauamen infertur
per viam appellationis,⁊ sic per viã ordinariã nõ põt retractari,
⁊ ne superior videatur pati,⁊ esse auctor iniustitie, pmittitur sup
plicari d.aucten.que supplicatio. ¶ Istã limitationẽ, ⁊ intelle-
ctũ in.d.l.arbitro sequuntur Ange.Saly.Pau.de cast. ⁊ sen-
sit Alex.in.d.l.nemo potest,nu.xxj.vers.ad predicta allegat gl.
in.c.ab arbitris.ij.q.vj. ¶ Contrariũ tenent Bal.Fulg. Ale.
⁊ Ias.in.d.l.arbitro,⁊ Imo in.l.fi.ff.a quibus appell. non licet,
Albe.in.l.j.C.de arbitris,relatis opinionibus antiquorũ sequi-
tur hanc sententiã per text.in.l.diem proferre.§.stari.ff.de arbi-
tris,ita ⁊ sequendo regulam.l.j.⁊.d.§.stari,tenet Ange areti.in
dicta.l.ex consensu,⁊ Iaso in.d.l.arbitro, considerat etiam alia
quatuor,que habent respectũ ad intellectum.d.l.arbitro.
¶ Credo,ꝙ opinio Bart.sit verior,inspecto eo de quo agitur ,
nã conclusio est,ꝙ nõ appellatur a sententia arbitri, qñ nõ est ap
posita pena,vel apposita cum clausula rato manente pacto,in q-
bus casibus non loquitur tex.in.d.l.j.⁊.d.§.stari, prout dixi.s.in
princi.huius questio. nã per illa iura metu pene statur sententie
arbitri,ex quo cessat fundamentum partis aduerse,⁊ sic perit ho
8 rum conclusio. ¶ †Limita quinto,vt ꝙ̃uis nõ detur appellatio,
attamen potest peti restitutio in integrum per minorem,ita tenet
Alex.in.d.l.nemo potest,col.v.nu.xxij.per tex. in.l.ait pretor ,
in princi.ff.de minor.ita etiam tenet Specu.in tit.de restitutione
in integrum,in quarta parte,in.§.j.col.ij.versic.hoc etiam scias,
dicens,ꝙ restitutio in integrum aduersus sententiam potest pe-
ti,licet nomen sententie non mereatur habere sequitur hoc dictũ
Bald.in.l.j.C.si de momen.pos.fue. appella.Imol.idem tenet
in.c.causa,de in integrum restitutio.⁊ Rip.in.d.l.nemo potest,
9 nume.xcij. ¶ †Limita sexto non procedere de iure canonico,nã
de equitate canonica omnis quomodocũq; oppressus potest ap-
pellare.c.ad romanam.c.ideo,⁊.§.cũ ergo.ij.q.vj.⁊ est glos. de
hoc in.c.a iudicibus.d.ij.q.vj.⁊ tenent Bald.Saly.⁊ alij in.l.
j.C.de arbitris,Bal.⁊ Ang.in.l.si seruus plurium.ff.de legatis
primo,Hostien.⁊ But.in.c.quintaualis,de iure iurand.ꝙ̃uis,
Imo.in.d.l.nemo potest,⁊ Roma.in d.l.arbitro.ff.qui satisda-
re cogantur,⁊ Areti.in.d.l.ex consensu.ff.de appella.in fine,vi-
deãtur tenere contrariũ, attamen Alex.in.d.l.nemo potest, di
cit,ꝙ ista est communis opinio,⁊ in pratica non est recedendum
ab ea,quem ibi sequitur Rip.⁊ Prepo.late procedens in rubr.
de appellatio.col.xx.versi.quid autem de iure canonico, ⁊ Ale
xan.sequutus est hoc in consi.ccliiij.abunde satis,col.ij.in fi. vo
lu.vj.⁊ Parisi.nunc reuerendissimus Cardin. preceptor meus
in.c.quoniam contra,col.xlv.nu.cxxxiiij. de probatio . qui dicit
10 hanc communem. ¶ †Secundo casu,quando sumus in arbitro
statutario Bar.in prima constitu.C.in fine,videtur tenere,ꝙ nõ
datur appellatio,interpretando statutum ad dispositionem iuris
communis,Anto.de but.in.c.quintaualis,in.xxiiij.differen. se
quitur opinionem Bar.⁊ respondet ad tex.in.c.ab arbitris,de
offi.delega.lib.vj.ꝙ ibi erat electus super aliquo incidenti, idẽ
tenet in.c.cum dilectus,de arbitris,⁊ hoc idem voluit Domi. de
san.Gemi.in.d.c.ab arbitris, eo.titu.
¶ Contrarium, ꝙ ab istis arbitris statutarijs detur appellatio
sensit glo.in.c.a iudicibus.ij.q.vj. dicens,ab arbitris iuris elle-
ctis ex necessitate datur appellatio,quod secus est in voluntarijs
a quibus non appellatur,idem dicit glo. in.d.c.ab arbitris , de
offi.delega.lib.vj.decidit hoc Barto.qui reputatur contrarius
in.l.fi.C.de indi.⁊ ibi Saly.Iaso.Iaco.de san.Georgio, qui di
cit,ꝙ istud est valde vtile in pratica,⁊ ibi etiam Aret.dicens,ꝙ
ista est verior,⁊ communis opinio,idem Bart.in.l.j. in fine.ff.a
quib.appel.nõ licet,firmat hanc opinionem Bald.in prima cõ
stitu.tenet hoc sub verbo forte,decidit hoc Angel. in.l.apertissi
mi.C.de iudi. ⁊ Angel.areti. in.d.l.j.§.interdum.ff.a quib. ap-
pel.non licet,⁊ Prepos.Alexan.in.d.c.a iudicibus, ⁊ Phil.
fran in.d.c.ab arbitris,Iaso. in.§.omnium,col.ij.nu xj. instit.
de actio.⁊ Paul.de cast.in.l.a diuo pio.ff.de re iudi.in princi.
Imo.in.l.j.col.penulti.ff.soluto matri. volens concordare dicta
Barto.que videntur contraria,dicit, ꝙ aut statutum dictat , ꝙ
compromittatur simpliciter,⁊ tunc appellatur, aut statutum vult,
ꝙ compromittatur cum pena,⁊ tunc quia vult,ꝙ metu pene ste-
tur arbitrio,nõ appellatur,idem Imo.in.c.cum dilectus,de ar-
bitris,distinguit alio modo,dicens.ꝙ aut statutũ necessitat ad
compromittendum sub pena ⁊ tunc non poterit appellari , secus
si statutum necessitat ad compromittendum,⁊ disponat,ꝙ ex sen
tentia ferrenda oriatur actio quia tunc poterit appellari,alio mo
do,⁊ sub dubio forte distinguit in.c.quintaualis,col.xviij. versi.
quid autem,de arbitris,in.xxiij differen.de iure iuran. dicens,
ꝙ si virtute statuti fit simpliciter compromissum nudo pacto , ꝙ
tunc procedat opinio Bar.in.d.l.fin C.de indi. quia tunc vide-
tur esse de mente statuti,ꝙ laudum habeat effectum, ⁊ aliqd ope
retur contra ius commune,quod pariat actionem, sicut sententia
iudicis,ex quo appellatur,sed si compromissum esset stipulatio-
ne vallatum,tunc ex quo per compromissum est prouisum de ob-
seruantia laudi,non videtur,ꝙ possit appellari, ⁊ sic intelligatur
alia opinio,⁊ vt vides Imo.variat in solutione, ⁊ ꝯcordia Bar.
Alexan.in.d.l.j.ff.soluto matrimonio,in fine,refert Imo. in di-
ctis locis,⁊ simpliciter transit,⁊ in.l.arbitro.ff.qui satisd. cogan.
remitit se ad loca superius adducta,Anto.Nicel. in suis ꝯcor-
dan.Bar.in.c.ij.sequitur concordium Imo.in.d.l.j.ff.sol.mat.
¶ Ego credo,ꝙ indistincte sit dicendum,appellari posse a sentẽ
tia lata per arbitros statutarios,nam ius,⁊ potestas appellandi
prouenit a virtute ipsius statuti,cum tale statutum tribuat iurisdi
ctionem ipsis arbitris,vt not.per docto.in.d.l.fina.C.de indi. ⁊
in.c.suspitionis d offi.deleg. ⁊ per Alex.in.l.ex facto.§.si qs ro
gatus,el secundo,col.secunda.ff.ad trebelleia. ⁊ late posui supra
in prima questione.vj.questio.principa cum itaq; habeant iuris
dictionem,⁊ ex eorum sententijs oriatur actio vt per Iason.in.l.
prima.ff.de re iud.⁊ dixi.s.in.ix.questione principali .
¶ Ergo necessario est dicendum ab eorum sententijs posse ap-
pellari,vt not.Barto.⁊ alij omnes in dicta.l.prima.C.de arbi.
Unde dico,ꝙ siue partes faciant compromissum per stipulatio
nem,vel alio modo,ꝙ non alteratur dispositio statuti, ex quo ori
tur ius appellandi,nec etiam debet considerari,ꝙ statutum adij
ciat,vel non adijciat penam,quia ex eo,ꝙ arbitri sunt necessarij,
⁊ iurisdictionem habent , ac ex tali sententia oriatur actio datur
ius appellandi,non autem ob omissionem pene, ⁊ ex hoc cessat di
stinctio Imo.in locis superius adductis,⁊ reperio,ꝙ idẽ Imo.
nulla habita distinctione,sed simpliciter tenet dari appellationẽ
in.l.prima.§.interdum in fine.ff.a quib.appel.non licet,⁊ Abb.
in.c.cum dilectus de arbi.⁊ Fely.in.c.que in ecclesiarum de cõ
sti.nu.lxv.⁊ in.c.fina.in fine,de re iudi.Alex.qui late loquitur
in consi.ccliiij.abunde satis,col.penulti.volu.vj. ⁊ alij omnes.s.
nominati,qui in dicta.l.fina.C.de iudi. tenent hanc sententiã nul
la facta distinctione. Ad dictum Barto.in prima constitu. pos
sumus respondere,ꝙ ibi loquitur argumentatiue,dum vult deci
dere illam questionem , an valeat statutum,ꝙ compromittatur,
ideo non debet considerari,secus autem est in dicta.l.fi. ⁊ in alijs
locis,in quibus loquitur decisiue,⁊ in simili respõdet Corne. ad
dictum Bald.in.l.qui se patris colum.ix.C.vnde lib. de quo di
xi.s.in.iiij.questione princi.in verb.vir,⁊ vxor,in fine .
¶ †Idem,⁊ multo plus dicas,quando per statutum dicatur, ꝙ 11
ex tali sententia arbitri oriatur actio,vt per Bar.⁊ Areti. in di
cta.l.prima.C.de arbi.Uel ꝙ habeat executionem paratam si-
cut res iudicata,nam tunc datur appellatio,vt per Abb.in dicto
cap.dilectus,de arbi.⁊ Iaso.in.l.ait pretor.§.primo, nu.xj.ff.de
re iudi.⁊ Alex.in dicto consi.ccliiij.abunde,volu.vj.⁊ Rip.in.
d.l.nemo potest,nume.xcj.ff.de leg.primo.

¶ In statuto autem nostro non est in aliquo hesitandum, cũ appellare concedat, seu petere reductionem ad arbitriũ boni viri, quod idem est. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. ⁊ ibi Alber. ⁊ Bald. ⁊ l. cum apud. ff. iud. sol. Lanfran. in tractatu, de arbit. in. q. xiiij. in fine, septime questionis principalis.

12 ¶ † Intellige premissa vera, ꝙ a sententia arbitrorum ellectorũ secundum formam statuti detur appellatio, tam virtute iuris cõmunis, q̃ ex verbis statuti, etiam ꝙ ex compromisso, vel ex actis nõ appareat de aliqua compulsione secundum magis communẽ opinionem scribentiũ in. l. si quis maior. C. de transac. de qua dixi late supra in prima questio. princi. in verb. quilibet iudex. ⁊c.

Ad quem autem appelletur.

13 † Loquendo de hijs arbitris statutarijs, a quorum sententijs appellatur, seu petitur reductio ad arbitrium boni viri, Bart. in. l. ij. C. vbi ⁊ apud quem dicit, ꝙ debet adiri iudex, ⁊ superior eius, qui iudicauit, quia de sententia conqueritur, vt. l. prima, ⁊ fi. eod. titu. Bal. Ang. ⁊ Saly. simpliciter transeunt cum dicto Bar. Abba. in. c. quintaualis, col. xix. nume. xxxix. idem determinat, quia idem seruatur in causa appellationis. c. anteriorum, secũda questio. vj. ⁊. c. romana. §. debet de appellatio. libr. vj. ⁊ Fran. in rub. de appella. col. viij. tenet hanc opinionem.

14 ¶ † Intellige predictam conclusionem procedere, quando aditur superior per viam appellationis, secus quando per viã querele, nam tunc non posset adiri nisi iudex ipsarum partium, ita determinat Franc. in dicta rub. de appella. col. viij. allegat tex. in. c. venerabilem. §. j. de sent. excommunica. lib. vj. ⁊ dicit Imol. ⁊ Ancha. idem tenere in. c. quintaualis, de iure iuran.

15 ¶ † Ex premissa conclusione infertur, ꝙ si duo sunt iudices arbitri, vnus clericus, alter laicus, ratione persone dignioris appellatur ad iudicem clericum, ⁊ sic ad iudicem eclesiasticum, quia maius dignum trahit ad se minus dignum. c. quod in dubijs de consecratio. eccle. vel alta. cum similibus, ⁊ est tex. in. l. precipimus, in fine, versi. eodem obseruando. C. de appella. ⁊ ibi Barto. hoc determinat Bal. in. l. precipimus, facit text. in. c. super questionum. §. si vero, de offi. delega. ⁊ ibi Abb. Card. ⁊ Imol. decidentes, ꝙ causa magis potens trahit ad se minus potentem, ⁊ in particulari, questio. hanc determinat per illum text. Barbat. ibi in. iij. col. ⁊ Prepo. in rub. de appella. col. xviij. vbi multa adducit. ¶ Aduerte circa predicta, quia puto, ꝙ si compromittatur in aliquos secundum formam statuti nostri, siue sint clerici, siue laici, ꝙ peti debet reductio, ⁊ appellatur ad iudicem ordinarium ciuitatis laicum non autem clericum, nec qui sit iudex iudicantis seu arbitrantis, sed partium, si enim per duos ciues comprehensos per statutum fieret compromissum in vnum Venetum, seu Veronensem in suis Ciuitatibus habitantem, lata per hos sententia appellabitur, seu petetur reductio ad arbitrium boni viri coram iudice ordinario Padue, non autem Veneto, seu Veronensi, ratio est, quia isti tales arbitri sunt ordinarij, seu delegati, ⁊ subintrant locum iudicum ordinariorum, vt per Bar. ⁊ alios in. l. fi. C. de iudi. Hosti. Joan. and. ⁊ alios in. c. suspitionis, de offic. delega. ⁊ dixi. s. in. ij. q. sexte questio. principa. cum itaq; intrent locum ipsorum, necessarium est dicere, ꝙ ad eos reuertantur tanq̃ ad iudices suos, vel potius, ꝙ a delegato recurritur ad delegantem, per. l. primam. ff. quis, ⁊ a quo appella.

¶ Item isti arbitri habent iurisdictionem a statuto prouenientem, vt voluit Alexã. in. l. ex facto. §. si quis rogatus, el secundo, col. ij. ff. ad leg. falcid. ⁊ dixi in. q. j. in fine. vj. q. principa. si habent iurisdictionem. debet grauatus adire iudicem, qui eodẽ mõ sit iudex, ⁊ iurisdictionem habeat per eadeꝫ statuta, ⁊ sit superior virtute statutorum, non autem ex alio, quia non ipse partes, nec ipse iudex, seu arbiter recipiunt iurisdictionem ab ipsis, sed virtute statuti transfertur, vt dixi in. d. q. j.

¶ Item quia deterior fieret conditio partium ex persona iudicis, nam ab hac Ciuitate compellerentur recedere, ⁊ adire iudicem alterius ciuitatis, cum maximo eorum damno iuxta not. in. l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iudi. ⁊ in. l. heres absens. ff. de iudi. ⁊ in. c. primo, de foro competen.

16 ¶ † Quid autem sit in arbitratore Bart. in dicta. l. secũda. C. vbi ⁊ apud quem, dicit adeundum iudicem rei, quia videor conqueri de contractu, idem voluit Bald. Ange. Saly. Pau. ꝺ cast. ibi, ⁊ Bart. ⁊ alij in. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. Ang. in. l. si suspecta. §. fin. ff. de inofficio. testamen. Philipus fran. in rubrica de appellatio. columna fina. Lanfran. in tracta. de arb. questione decima nona, septima questio. prin. Federic. de Sen. consi. cclxxxv. Petrus Rector, ⁊ Ab. in. c. quintaualis, in col. xviij. versi. sed dubitatur, ⁊ ibi Imo. ⁊ But. de iure iuran.

27 **Tempus** † Autem interponendi appellationem, seu reductionem est decendiũ, quando sumus in arbitro statutario, seu in ea sententia arbitrali, ex qua oritur actio, nam istis in casibus datur appellatio per superius iam dicta, que dari debet secundum eius naturam, vt dentur decẽ dies ad eam interponendam, ⁊ ita potest intelligi, quod dicit Speculato. in titu. de arbitris, in. §. sequitur, versi. sed infra, quod tempus, ⁊ in hijs casibus, si petatur reductio ad arbitrium boni viri, debet infra dictum tempus peti, cum subintret locum appellationis. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbitris, ⁊ vti subrogatum debet sapere eius naturam. c. ecclesia, vt lite penden. Nã in istis arbitris habent locum iura, que loquuntur de appellationis desertione, ⁊ de fatalibus, ita Bald. in consil. ccclv. premittẽdum est volumine quinto.

18 ¶ † Secus autem est, quãdo petitur reductio a sentẽtia arbitratoris, nam tunc dantur anni triginta, secundum quod distinguit Bartol. in. l. societatem. §. arbitrorũ. ff. pro soc. ⁊ ibi Alber. Saly. ⁊ Abba. But. Cardi. ⁊ Imo. in. c. quintaualis, de iure iurã. ⁊ late Lanfran. in tracta. de arbi. xx. questio. vij. questio. princi. ⁊ Bap. de sancto Blasio, in tracta. de arb. questio. lxxxiiij.

19 ¶ † Lata sententia, per iudicem electum in bonum viruꝫ si ille q̃ petijt reductionem fuerit grauatus, an poterit ad superiorem appellare Inno. in. c. presenti, de rescriptis, dicit, ꝙ a bono viro si aliquis dicit se grauatum, ⁊ ab ista diffinitione, an sit locus insignis, vel non, non licet appellare, sicut nec in arbitris, ipsius eniꝫ arbitrium dicitur. l. continuus. ff. de verborum obligatio. ⁊ sic sentit, ꝙ in his casibus in quibus quis iudicat secundum, eius arbitrium, ⁊ vt bonus vir non datur appellatio idem dicit in. c. fi. de feri. Bart. in. l. prima. ff. de legatis secundo, in fine, per precedẽs dictum Innocen. hoc determinat, ꝙ isto in casu non detur appellatio, dans generalem regulam, ꝙ vbicunq; iudex, vt bonus vir arbitratur nunq̃ datur appellatio sequuti sunt Barto. complures doctores, vt dicam.

¶ Mouentur ad ita tenendum, primo quia ab arbitratore non appellatur. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. ergo nec ab isto consequentia tenet, quia iste electus non cognoscit, nec decidit secundum legem sibi, vt ordinario datam, nec vt iudex ordinarius causarum, sed per viam, ⁊ modum arbitratoris a lege ex necessitate, sic electi, ⁊ deputati, vt laudata per alium ad arbitrium boni viri reducat, ex quo sequitur, ꝙ sicut non appellatur ab illo, ita nec ab isto cum iudex iste reductionis ad arbitrium boni viri subrogatur in locum arbitratoris. l. penulti. ff. iud. sol. ergo sapere debet eius naturam. l. si eum. §. iniuriarum. ff. si quis caut. sed ab arbitratore non appellatur, sed petitur reductio ad arbitrium boni viri per iam dicta, ergo non debet posse appellari a sententia dicti iudicis subrogati.

¶ Secundo lex data priori arbitro intelligitur data huic secundo ad quem reclamatur, ergo sicut lex illa arbitramentalis impedit appellari a primo, ita ab hoc secundo cui se communicat, ⁊ in cuius persona tacite intelligitur repetita, simile habemus in iudice cause appellationis qui debet iudicare secundum legem vigẽtem in territorio iudicis a quo appellatur, licet sit contraria, ⁊ diuersa legi iudicis, ad quem, vt in auten. vt cum de appellatio. cogn. in princip.

¶ Tertio facit quando arbitri cognoscunt in locum iudicis potest appellari a sententia eorum. c. ab arbitris, de offi. deleg. lib. sexto. l. fina. C. de iudi. ab alijs vero arbitris regulariter non. l. j. C. de arbitris, ⁊ dixi supra in prima questione huius questio. ⁊ hoc procedit ex natura subrogationis, econtrario a sententia iudicis subrogati in locum arbitratoris non debet posse appellari, cũ nec ab ipso arbitratore appelletur per iam dicta, ⁊ ad hoc, vt contrariorum sit eadem disciplina. l. fi. §. fin. ff. de legatis tertio. l. ⁊ si contra. ff. de vulgar. ⁊ pupil.

¶ Quarto facit quia a forma data in vno casu non est recedendum propter formam datam in alio casu diuerso, sed in sententijs latis per viam iustitie, ⁊ secundum iuris ordinem, ab ordinarijs data est forma, ⁊ remedium appellandi. l. prima. ff. de appella. ⁊ gradatim ad superiorem eius qui tulit sententiam. l. precipimus. C. de temp. appellatio. ⁊ cum instantia petitionis apostolorum, ⁊ presentationis eorum, sed in laudis ab arbitratore latis est data alia forma, vt petatur reduci ad arbitrium boni viri per iam dicta, ergo. ⁊c. ¶ Quinto facit, nam partes ipse compromisserunt in arbitratorem, ad hoc vt euitarent strepitus, ⁊ anfractus iudiciorum, sed si permitteretur appellari partes de directo incurrerent, quod euitare voluerunt, igitur ne quid contrarium eueniat suo

suo proposito dicendum est, quod non potest appellari, argumen. l. secunda, in fine. C. de iur. cal. et hoc maxime quia ratio suadet, ut lites sic amicabiliter conclusae sopiantur, et ne quodammodo iniuria inferratur his qui sic, ut boni viri sunt arbitrati.

¶ Praedictam opinionem Bart. et Inno. sequutus est Salyc. qui dicit hanc quaestionem Paduae disputasse in dicto. §. arbitrorum, in vigesima quaestione, et in. l. et in maioribus. C. de appellatio. ubi ponit eadem quae posuit in dicto. §. arbitrorum, idem determinat in. l. cum antea, quaestione penultima. C. de arbitris, sequitur hoc Roma. in rubrica, de arbitris, columna tertia, versiculo secundus erit, et Barba. in additio. ad Bartol. in dicta. l. prima. ff. de legatis secundo, Cardina. in. c. exposita, in decima quarta quaestione, tenet hanc opinionem quamvis dubiam appellet Abba. in. c. quintavalis, de iure iurand. columna decima nona, versi. nunc quero, et quidam rusticanus disputando tenuit hoc prout refert, et sequitur Ioan. and. in additio. ad Speculato. in titu. de appella. §. quibus, versi. quid si convenit, et pro ista opinione consuluit Salyce. inter consilia Cardi. in consilio. cxxxix. factum tale est, et Cardina. in consilio. cxl. factum tale est, et Abba. in consilio secundo, dum esset, et in consilio trigesimo octavo, casus in effectu, volumine primo, ubi latius loquitur, et Pau. de castr. in consilio. cxxi. circa primum quaesitum est videndum, volumine secundo, et Lanfran. in tractatu de arbitris, quaestione vigesima secunda, in septima quaestione principali.

¶ Intellige praedicta, quod et si non detur appellatio, attamen pars conqueri poterit coram superiore eius, ut voluit Cardi. in dicto capitulo exposita in fine.

¶ Adverte in praemissis, quod Alexan. in dicta. l. prima. ff. de legatis secundo, tenens contrariam opinionem, ut infra dicam respondet aliquibus, ex superius adductis. Ad primum dicit, quod immo a sententia arbitratoris potest appellari per nota per Bart. in. l. fina. ff. de appellatio. recip. vel dicit non esse verum iudicem subrogari in locum arbitratoris, quod patet, quia coram arbitratore non offertur libellus, nec ordinarie proceditur per nota. in capi. quintavallis, de iure iuran. sed coram iudice reductionis offertur libellus, quia ordinarie procedit, et tanquam iudex.

¶ Quod probat Alexand. alia ratione, quia in his quae concernunt ordinem procedendi debet attendi forus, et tribunal iudicis causae appellationis, non autem iudicis causae principalis, ut. l. tertia. §. fina. ff. de test. vel dicit iudex reductionis non debet servare naturam arbitratoris in cuius locum subrogatur quia est diversae qualitatis, ut est text. in. l. prima. §. si quis autem. ff. de suc. edi. not. Bald. in. l. certum, columna undecima. C. unde legi. Possem etiam ultra praedicta dicere, quod cum iudex, ad quem habitus est recursus, tanquam ad bonum virum habeat iurisdictionem inter partes litigantes coram arbitratore habitu, et tantum sibi desit exercitium, comparentibus partibus coram ipso in causa reductionis habeat, et assumat iurisdictionem, tanquam iudex ordinarius, non tanquam subrogatus, et sic iure propriae iurisdictionis, ut in simili de Papa quando ad eum appellatur vacante imperio dicit Abba. in. c. licet ex suscepto, columna fina. versicul. ego putarem de foro competen. ex quo dicto Fely. ibi, columna secunda, versicu. ex qua signa, dicit illam regulam subrogatum sapere naturam, etc. non habere locum, ubi quis subrogatur in actu competente prius saltem habitu, quia sua potestas regulatur, ut propria non ut devoluta. Hoc autem constat esse verum, quia si iudex, ad quem facta est reductio non haberet iurisdictionem proprio iure non posset compellere illum qui habuit sententiam pro se ad comparendum pro cognitione facienda super reductione, impune enim ei non pareret iuxta tex. in. l. fina. ff. de iurisdictio. omnium iudicum, et ideo ad hoc, ut possit cognoscere hoc requiritur, quod sit iudex partium, proprio iure non autem per assensum partium cognoscat.

¶ Ad aliud autem, quod dicitur, quod quando arbitri cognoscunt in locum iudicis potest appellari ab eorum sententia ratione subrogationis, et econtra in iudice subrogato loco arbitratoris respondet Alexan. quod quando arbitri cognoscunt loco iudicis, procedunt ut iudices ideo appellatur, ita et iudex reductionis procedit, ut iudex ideo appellatur, vel illi arbitri loco iudicis sunt electi ex necessitate iste arbitrator, ex voluntate, et sic diversa est ratio. Alio modo puto posse responderi, quod ideo ab arbitro assumpto loco iudicis datur appellatio, quia assumit iurisdictionem ab ipso iudice, sed iudex nil accipit ab arbitratore, sed a se ipso habet iurisdictionem, ut iam dixi, ideo debet posse appellari, vel dic, quod quando arbiter succedit loco iudicis causa est decidenda, et terminanda, ideo quo ad decisionem faciendam assumit locum iudicis. Sed quando causa reducitur ab arbitratore ad iudicem causa est iam decisa, et iudex nil habet cognoscere de eo, quod iam cognovit arbitrator, sed sententiam novam super iam decisis habet proferre, et ideo longa est differentia, et diversa est ratio, ex quo de uno ad aliud non est inferendum.

¶ Ad illud quod dicitur fuisse compromissum ad evitandos strepitus, respondet Imo. in dicta. l. prima. ff. de legatis secundo, quod pars debebat immaginari, ex quo sciebat posse reductionem peti.

20 ¶ † Adverte etiam circa praedicta, quod quaestio quae dicitur disputata per Rusticanum, relata per Ioannem andre. in additio. ad Specula. in. §. quibus, versicu. quid si convenit, in titu. de appella. non loquitur in casu, de quo agitur, scilicet quando iudex electus in bonum virum iudicavit super sententia lata per arbitratorem. sed loquitur in casu quando iudex additus ut bonus vir iudicavit an causa esset reducenda ad arbitrium boni viri. dicit. n. per haec verba an a sententia iudicis lata super petitione de reducendo arbitrio arbitratoris ad arbitrium boni viri possit appellari. et sic pars gravata petierat causam reduci ad iudicem uti ad bonum virum, adversarius se opposuit dicendo causam non debere reduci cum non haberet ius petendi vel ob clausulas appositas in compromisso, vel ob aliud, iudex iudicavit causam non debere reduci eo casu rusticanus decidit quod non possit appellari, et ita videntur dicere eius verba.

¶ Alia fuit opinio quod a tali sententia lata per iudicem uti bonum virum liceat appellare, et pro hac parte adducitur.

¶ Primo ista sententia est iudicis ordinarij. ergo ab ea appellatur, et quia non reperitur iure cautum quod apppellari non possit ideo ab ea appellabitur. l. et in maioribus. C. de appel. et. c. de appellationibus. de appell. ¶ Praeterea si appellatio non esset concessa daretur materia iudici delinquendi quod esse non debet. l. prima. ff. de appella. ¶ Praeterea iste iudex de alio cognovit quam arbitrator, et non ex compromisso sed respectu suae iurisdictionis ordinariae. ergo ab eo poterit appellari.

¶ Praeterea quando arbitri in locum iudicum cognoscunt ab eorum sententijs appellatur. l. apertissimi. C. de iudi. et capitulo ab arbitris de officio delegati. libro sexto ergo et econtra quando iudices in locum arbitrorum cognoscunt debet posse appellari.

¶ Praeterea haec reclamatio ad arbitrium boni viri est species quaedam appellandi. l. non distinguemus. §. quidam. ff. de arb. ergo debet posse appellari secundum. l. primam. C. ne lice. in un. eademque ca. ter. provoc.

¶ Praeterea in his quae spectant ad decisionem et merita causae iudex appellationis, et sic iudex subrogatus loco iudicis causae principalis debet servare ea quae servavit iudex causae principalis ut in auct. ut cum de appella. cogno. in prin. nota. glo. in capitulo illud. xxij. distinctio. et Innocen. in rubr. de consuet. sed quo ad ea quae concernunt ordinem procedendi in causa appellationis debet inspici tribunal ipsius iudicis appellationis, et non iudicis causae principalis per glosam in capitulo licet cano. in verbo de cetero. de electio. libro sexto, et Butr. et alij post eum in rub. de consuetu. nam in his quae concernunt ordinem procedendi semper debet attendi locus ubi causa agitur. l. tertia. §. finali. ff. de testib. nota. in. l. prima. C. de emend. libero. et per Bartolum in. l. cunctos populos. C. de sum. trin. sed posse appellare et non posse appellare dicitur de concernentibus modum procedendi, non autem decisionem vel merita causae, nota. Archidia. in capitulo non ita. ij. questio. vj. et Butr. in capitulo quod clerici circa medium de foro competen. ergo quantum ad hoc utrum possit appellari a sententia iudicis reducentis arbitramentum ad arbitrium boni viri non debet attendi quod primus cognitor fuerit arbitrator. Sed debet attendi locus iudicis subsequentis coram quo appellatur, et isto fundamento utitur Alexan. et ob hoc sequitur hanc opinionem in dicta. l. prima. ff. de leg. ij.

¶ Adducuntur pro hac parte duae glos. una in. l. si qua poena in verbo de poena. ff. de verborum signific. et in capitulo super his in verbo arbitrium. et sequen. de accusatio. quae volunt quod quando iudex aliquid profert ut bonus vir ab eo potest appellari, et ex hoc tollunt dictum Innocen. et Bart.

¶ Pro ista opinione id mihi videbatur facere multum in propositum loquendo in arbitramento, non autem in arbitro. quod arbitramentum est quaedam transactio ut in aucten. si vero contigerit C. de iudi. et in. §. quia vero in aucten. ut diff. iudic. nota Bartol. Bald. Angel. et alij in. l. secunda. C. ubi et apud quem. et in dicta aucten. si vero. et glosa in dicto. §. quia vero. et Abb. Butr. Imol. Card. in dicto. c. quintavallis de iure iuran. Unde quando pars petit reductionem ad arbitrium boni viri conqueritur de contractu, non autem de sententia ut vult Bartol. Bal. Ang.

& alij in d.l. secunda, vbi & apud quem. si istud est, iudex ad quē habetur recursus non dicitur cognoscere tanquā subrogatus in locum arbitratoris quia non perficit contractū inter partes, quēadmodum dicitur perficere arbitrator qui secundum voluntatē partium facit contractum inter eos sed cognoscit ipse iudex sup eo contractu an pars que habet recursum sit grauata & lesa in eo & sic cognoscit tanquam iudex principalis super contractu nō autem tanquā iudex appellationis ex quo ab eius sententia debet posse appellari cum sit iudex primarius. ¶ Nec huic rationi obst. quod dicitur in.l. nō distinguemus. in.§. cū quid. ff. de arbi. vbi reductio seu exceptio dicitur quedā species appellationis, quia dicto. q loquitur in arbitro, vt in eo. titu. & l. apparet. in quo proceditur ad instar iudiciorum per.l.j.ff.de arbi. Secus autē in arbitratore de quo hic loquimur, nam longa est differentia per nota. per Barto. & alios in dicta.l. societatem.§. arbitratorum.ff. pro soc. & in.d.c. quintauallis. & late per Bapti. de sancto Blas. in tracta. de arbi. per centum questiones, & maxime in.q. xcix. vbi loquitur in casu presenti. Uel possumus dicere q habet vim quodammodo appellationis, sed non est appellatio prout dicit glo. in.d.§. cum quidam. & sic iudex non cognoscit, vt de appellatione, sed super contractu. Hanc sententiam tenuit Butrig. in.d.l. societatem §. arbitrorum. ff. pro soc. vt refert & sequitur Anto. de butr. in.d.c. quintauallis de iure iurand. in. xxiiij. differentia. & Bal. in.l.j.C. ne lice. tert. prouo. & in.l. eos. in princi. versi. pone sententia. & in.c. presentia de testi. & in.c. fin. quo temp. mil. quā uis in.l. fin. in.x.q.C. de contrahen. empt. & in.l. tale pactum.§. q prouocauit. in repe. in fi. remittat se ad dicenda alibi. Idem determinat disputando Ancha. in sua dispu. incip. clericus. & Rapha. fulgo. in dicta.l.j.ff. de legatis.ij. & ibi etiam Paul. de cas. & Imo. in.l. publicorum.ff. de pub. iudi. col. iiij. versi. & hec faciunt, & in.d.l.j.ff. de legat. j. col. fina. versi. extra glo. & in c.j. de consti tu. col. fina. versi. & per hoc. & Alex. qui late loquitur in dicta.l. j. col. penul. & fina. & in consil. cvij. viso themate. volu. iij. qui dicit q ista opinio est verior, & a maiori parte scribentium approbata. & Bapt. de sancto Blas. in tracta. de arbi. q. penul. & Uitalis de camb. in tracta. claus. in titul. de emolog. arbit. in verbo postremo. ¶ Predictam tamen conclusionem intelligit Bald. in dicta.l.j.C. ne lice. tert. prouo. procedere nisi arbitrator esset assumptus in causa appellationis, nā tunc nisi semel posset peti reductio in qua si succumberet petens non posset postea appellare, quem sequitur Alex. in.d.l.j.ff. de lega. ij. ¶ Tertia fuit opinio distinguens q aut iudex lesit partem in modica quantitate, & tūc nō detur appellatio, aut lesit in magna quantitate, & eo casu appellet, tenētes hoc fundant se ea rōne. p̄io, q̄ cā appellationis, aut recursus appellationi similis p oia regulariter sortit naturā cause principalis tex. est in.l.j. in fi.ff. de appell. sed natura cause vertentis coram arbitratore est, vt idē arbitrator ledere possit in modico. l. si de meis.§. recepisse.ff. de arbi. & etiam ledit excessiue pro bono pacis. c. nisi essent. de preben. ita etiam de natura cause recursus erit, vt & ipsius iudex ledere possit in modico, adeo vt non possit appellari. Nec obstat q in parua re liceat appellare, vt in.l. & in multis. C. de appellatio. & in.c. de appellationibus. de appell. q̄ dicta iura loquunt̄ in iudice q successit in locū alterius iudicis q nec in minimo ledere pōt, secus ē in eo q successit in locū arbitratoris qui in modico ledere pōt. ¶ Illud autē q in magna re oppressus potest appellare probant ex regula que est q vnusquisq̄ a iudice oppressus appellare potest, nisi contrarium iure aliquo caueatur. c. omnis oppressus. ij. q. vj. sed non reperitur q recursus a iudice sit prohibitum appellare igitur dicta regula remanet firma. ¶ Hanc distinctionem ponit Bald. in.l.j. col. j. ver. non obstat. C. de his que pen. no. & But. sensit hoc in. c. quintauallis. in. xxiiij. diffe. versi. nunquid autem. de iure iur. & ibi Imo. col. xxj. versi. an autem. in fi. & firmat hoc Roma. in. l. arbitro. col. ix.ff. qui sat. cog. dicens q isto modo distinguendo concordantur opiniones predictorum que tn̄ lectur. Roma. non est impressa. Idem voluit ipse Roma. in consil. cclxxj. super eo quod queritur qui dicit q Bal. in.d.l.j. precisam ponit veritatem. & sequitur Preposi. in.c. de appellationibus. col. fi. de appel. ¶ Aduerte in premissis q ista distinctio non videtur posse procedere, nam q sit lesio in magna vel parua quantitate istud dependet ab assertione partis, nam appellans in suo libello allegabit maximam lesionem ad hoc vt sua appellatio admittatur istō postea stabit in cognitione iudicis in videndo an pars sit lesa vel non, hec cognitio fiet coram iudice ad quem & necesse erit q ille iudex cognoscat super tali grauamine, & si viderit lesionem magnam seu paruam suam proferat sententiam, & sic dabitur vtroq casu appellatio, nam istud dependet a parte appellante allegare magnam seu paruam lesionem & si magnam allegabit appellatio admittetur, si paruam non, & hoc videtur inconueniens q potestas appellationis pendeat ab ipsa parte, quod esse nō debet, cū iudicia regulentur ab ipso iudice, non autem a parte altera tantum. l.j.ff. de iud. & in.c. primo de for. cōpe. & ibi not. ¶ In hac questio. & si Lanfran. in dicto tracta. de arbi. questio. xxij. dicat q non esset ponere os in celum iudicare vel q non appelletur, vel non secundum q iudicanti videretur; & sic q vtraq̄ pars est consona equitati, & Ange. de peril. in.d.l. prima.ff. de leg. ij. dicat q ob tantam doctorum diuersitatem noluit in hac causa cōsulere. Attn̄ puto pro cōcordia sic posse distingui, q aut sn̄ia est lata p iudicē assumptū in bonū virū ꝯ illū q petijt reductionem & tūc nō liceat illi iterū petere reductionē ad arbitriū boni viri. & ita procedat opi. Inn. Bart. & alio℞, & rō est q̄ iste q petijt reductionem elligit illum iudicem in bonum virum. & eum approbauit, & videtur esse confisus de eo, & dixit eum bonū virum esse, quo casu voluntarie eligit talem iudicē qui haberet videre eius grauamen. vnde si cognouit iudex electus q nullum extat grauamē ex parte conquerentis & id iudicauerit amplius non est credendum ipsi parti, que dicat se esse lesam, sed magis est credendum iudici qui fuit electus in bonum virū, & cuius persona est approbata. nam non potest quis reclamare ab eo quod fecit, vel procurauit fieri. l. generaliter.§. primo. in fin. C. de reb. cre. nec iudicē a se vel eius procuratore impetratū potest recusare, capitulo cū olim. de caus. poss. & pro. nec etiam appellare propter iniquitatē persone capitulo super questionum.§. verum de offi. deleg. & presumendum est pro ipso iudice, magis q̄ pro ipsa parte hoc casu quando est electus in bonum virū. l. vir bonus.ff. iud. sol. capitulo fin. de presumptio. not. Specu. in titu. de appella.§. ij. ver. xxxiij. Ad hoc enim vt quis possit petere reductionem. Id requiritur vt sit enormiter lesus. per nota. in.d.l. societatem.§. arbitrorum.ff. pro soc. & in dicto capitulo quintauallis de iur. iurā. & dixi .s. vnde si pars dicat se grauatam a primis. & postea etiam per sententiam iudicis electi in bonum virum, potius erit credendū bono viro approbato a parte qui per suam cognitionē dixit nullum esse grauamen q̄ ipsi parti que semel cognita est mendax ex allegatione grauaminis primi arbitri iuxta regulā semel malus de reg. iur. lib. vj. & per duos arbitros assumptos cognitū est fouere iniustam causā. & ita intelligo tex. in capitulo a iudicibus. ij. q. vj. vt sit in casu de quo agitur, q ab isto iudice electo voluntarie in bonum virum non liceat appellare. ¶ Aut & secundo casu sentia lata per istum bonum virum grauat partem que non petijt reductionem, & tunc dico q per hoc grauamen ab ista sententia liceat appellare seu reductionem petere, & ita procedat opinio Bald. Anto. de butr. & aliorum de quibus. s. quia iste inuitus fuit tractus coram iudice electo in bonum virum qui cognouit de grauamine alterius partis, nec in eo iudice dici potest aliquis consensus voluntarius per hunc grauatum adhibitus quia immo inuitus fuit tractus coram eo. cum iudicium reddatur in inuitum. l. inter stipulantem.§. primo in fin.ff. de verborum obligatio. & nisi fuisset iudex ordinarius non potuisset compelli ipsum adire cum in eius electione nullus sit consensus voluntarius istius partis tracte, & per consequens poterit appellare cum personā iudicis approbauerit inuitus. ¶ Preterea iudicialia arbitramenta non debent claudicare, sed debent esse equalia, nā omne quod claudicat vitiosum est. cap. nouit. de iudi. c. cum inter. de excep. not. Spec. in titu. de arbit. in.§. excipitur. in princip. in versi. item q claudicat. sed cum fuerit licitum alteri parti petere arbitrium boni viri ob grauamen per eum allegatum, ita et debebit esse licitum huic parti grauate adire alium iudicem, & proponere eius grauamen quod sibi iniuctum est per hunc electum in bonum virum, & de eo cognosci quo facto non debet esse licitum procedere ad aliam appellationem, quia non debet plus licere vni parti quam alteri. l. non debet. & ibi per doctor.ff. de regulis iuris. & in capi. nō licet. & ibi p Dy. de regu. iur. lib. sexto. ¶ Hinc ē q statutū nostrū determinat q semel tm̄, vtraq̄ pars dꝫ posse reducere cā̄ lata prima sn̄ia ad arbitriū boni viri, & nō vltra sentiens hoc eē equū, q semel admittat̄ aditio boni viri ob grauamen, & non vltra, & q vtraq̄ pars habeat hoc beneficiū.

21 ¶ † Sententia arbitrorum si in rem iudicatam transierit an liceat per instrumenta de nouo reperta illam retractare. Joan. bapti. de sancto Seuerino in repetitio. l. admonendi. columna. ix. numero. xxj.ff. de iure iuran. dicit q arbitramentum ex cōpromisso facto ex necessitate statuti equiparatur sententie. & ideo nō potest retractari cum etiam habeant iurisdictionem, & ex eorum

sententijs

sentētijs orīatur actio, vt dixi supra in prima & secunda questio. vi. questio. princip. idem determinat Ioan. de prato in dicta. l. admonendi. colum. vi. nume. xix. & Rip. in eo. loco colū. viij. nume. xlj. & istud difficultatem non habet.

¶ In arbitratore distingue, vt per Federi. de sen. in consilio. cclxxv. Petrus rector. in fin. & ponit Roma. in singu. clxxxvj. nunquid laudum, & omnes docto. predicti. & Jas. Curt. & relig repet. in. d. l. admonendi. vi de per eos.

¶ Limita tamen premissam conclusionem quod per instrumenta de nouo repta nō retractet̄ sentētia arbitri vt limitatur sentētia iudicis. & dantur. xviij. limitationes per Curt. in dicta. l. admonendi. & omnes alij supranominati diuersimode limitant.

FINIS

TRACTATVS BREVISSIMVS sed mire conducibilis do. Iacobi de Butrigarijs Bononiensis. De oppositione Compromissi, & de eius forma.

SVMMARIVM

1 Arbitro que obijciantur, & in quibus compromitti nō liceat. 4.
2 Maior. xx. annis lesus in eo quod recipit compromissū potest restitui.
3 Arbiter compromissarius quis sit, & in quo differant arbiter & arbitrator.
4 Compromitti super criminalibus an possit.
5 Minor sine curatore compromittit, sed non stat in iudicio.
9 Compromissum quibus modis soluatur.
7 Compromissi formula.

AD hoc vt arbitriū possit confici, ita qd non possit opponi.
1 † In primis vidēda sunt ea que possunt opponi arbitro. Et certe obijciuntur multa, scilicet quod ille in quem compromissum est non possit esse arbiter vt seruus in quem cōpromitti non debet, vt. ff. de arb. l. pedius. §. seruum. vel pupillus, vel furiosus mutus vel surdus in quos cōpromitti non potest. vt. ff. de arbit. l. sed & in seruum. §. j. vel si maior viginti annis in quem compromitti non potest. secus si maior est.
2 xx. annis, † qr tunc potest arbitrium suscipere, sed lesus in eo qd recipit compromissum potest restitui. ff. de arbi. l. cum lege. vel quia mulier est in quam compromitti nō potest, vt. C. de arbi. l. fi. vel est iudex ordinarius illius rei, in qua in ipsum compromittitur, quia inhibitum est in eum compromitti nisi tanq̄ in arbitratorem, vt in auc. vt diffe. iudic. §. si vero contingat. nam diffe
3 rentia est inter arbitratorem & arbitrum, † arbiter cōpromissarius est qui cognoscit ad modum iudicis, sed arbitrator est amicabilis compositor, quia de questione pacifica sentētie arbitri standum est, siue sit equa siue iniqua, & sibi imputent qui eam elegerunt, vt. ff. de arb. l. diem proferre. §. stari. Sed si arbitrator male iudicaret reducitur ad arbitrium boni viri. ff. pro socio. l. si societatem. §. arbitrorum. & per Inno. in. c. quintauallis. de iureiuran. Item quia in re propria non potest quis esse arbiter, vt. ff. de arbi. l. penul. & tamen potest esse arbitrator rei sue vt C. man
4 dati. l. in re mandata. † Item potest obijci compromisso qd res de qua compromissum est, est criminalis publica vel priuata de qua compromitti non licet, vt. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. iulianus. si de ea agitur criminaliter, secus si ciuiliter, quia tunc licet compromitti, vt. ff. de his qui not. infa. l. quid ergo. §. ex compromisso. Item cum causa est liberalis de qua non potest cōpromitti, quia fauor libertatis maiores iudices desiderat, vt C. de peda. iud. l. ij. in fi. Item de pupillari actione compromitti non licet, vt. ff. de arbit. l. non distinguemus. §. de temporali libe. Item de causa restitutionis in integrum, de qua non licet compromitti, cum certis iudicibus mādetur. C. vbi & apud quē co. rest. in integ. agi. nisi super incidenti pronunciet. & per pronūtiationem principalis absoluitur. vt C. de iudi. l. quoties. & C. de ordi. iudi. l. j. Item obijci potest compromisso, qr is qui compromisit non potest compromittere, vt quia seruus cui cōpromittere non licet. vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. seruus. Itē cum est mulier que nomine alieno compromittit sine tutore, qd non licet. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. mulier. Item in adulto minore. xxv. annis si habeat curatorem vt compromittere nō
5 possit, secus si curatorē non habeat, † qr tūc l3, vt. C. de in integ. resti. l. si curatorem habēs. secus est in iudicio, vbi minor sine curatore esse non potest. C. de auc. pre. l. clarum. nā l3 arbitria hodie sint redacta ad instar iudiciorum, vt. ff. de arbi. l. j. tū multum differt, vt ibi no. consueuit. Itē potest opponi cōpromisso quod non sit pena promissa. vel qd obtinet vicem pene, vt. ff. de arbi. l. litigatores. §. j. & l. non distinguemus. §. j. Item potest opponi qd claudicat, vt. ff. de arbit. l. quid tū. §. penul. Itē potest opponi si pronuntiatio arbitri sit collata in arbitriū tertij, qp non licet arg. ff. de arbi. l. si vnus. §. idem pomponius. Item potest obijci qp morte solutū est. ex quo non est dictum qp heredes succedāt in compromisso, vt. d. l. diem. & §. j. & l. interpellatio. §. fin. Item potest obijci quod cū religione iurat arbiter vel compromissum est qp vetat noua cōstitutio, vt. C. de arbi. auc. decernimus. alias
6 decernit. Item qd solutum est † soluitur aūt compromissum his modis. vcȝ acceptilatiōe, iudicio, pacto sacerdotis. Itē qr nudo pacto est cōpromissū nisi in casu in quo nudo pacto cōpromittere l3. Si cum duo arbitratores faciunt sibi pactum de non petendo si arbitri sententie non pareant. ff. de arbit. l. litigatores. §. interdum. & l. fi. Item quod arbiter in se arbitrium non suscepit vt. ff. de arbi. l. iij. §. j. Item quod specialiter de tali re est cōpromissum, & non de ea de qua est pronunciatum, vt. ff. de arbi. l. qd tamen. §. interdum. & l. seq. §. plurium. & l. non distinguemus.
7 ¶ † Titius & Seius d tali causa que vertitur & sperat̄ versari. & de omnibus alijs per se & suos heredes compromittunt & consentiunt in Titiū tanq̄ in cōpromissarium arbitratorem & amicabilē compositorem volentes in se suscipere arbitriū, ita vt possit examinare, cognoscere, ordinare, terminare seruato iudiciario ordine vel extra ordinem, prout sibi melius visum fuerit diebus feriatis & non feriatis sedendo, stando omni hora & in omni loco vtraq; parte presente vel altera absente, qd arbitrari possit semel & pluries, & sententia possit interpretari & corrigi si opus fuerit, & qd possit pronunciare in scriptis, & sine scriptis p mittentes adinuicem sub tali pena qp eius laudo, arbitro, seu precepto. & pronunciationi obtēperabunt, & in nullo cōtrauenient, nec de iure, nec de facto, verbo, vel opere, per se vel per interpositam personam, & qp ꝯ dictum cōpromissum nullū impetrabūt rescriptum, & nullum priuilegiū allegabūt, nec vllam exceptionē, qd non vtentur beneficio alicuius legis que vitiet aut vitiare possit dictū ꝯpromissum, siue ex persona ꝯpromittentium, siue ex persona arbitri, siue de rebus de quibus ꝯpromissū est renuntiantes bñficio omniū predictorū & beneficijs, priuilegijs, & exceptionibus, legibus competentibus sibi specialiter hic enumeratis, & de omnibus predictis specialiter certificati, & oia p miserunt ad inuicē stipu. accedētes per se suosq; heredes, & non ꝯuenire sub pena predicta & obligatione oium suoꝝ bonorū presentium & futuroꝝ constituentiū ad inuicē bona sua vnus p alio possidere, ita qd liceat ei qui ꝯpromissum seruabit sua auctoritate ingredi bona eius qui ꝯfecerit ꝯpromisso in toto vel i partē. Et pena soluta vel non pdicta oia, & singula in predicto compromisso contenta in sua maneant firmitate, hoc acto qp predicta pena semel, & pluries quoties contra predicta vel aliquod pdictorū aliquis ex cōpromittentibus veniet vel contrafaciet in omnibus & singulis capitulis in solidum committatur, & commissa exigat̄. actū &c.

FINIS

Tractatus de substantialibus

procuratorij, et de his que contra illud obijci possunt, excellentissimi iuris vtriusque doctoris domini Joannis de Grassis, cum nouis additionibus.

Uia veritas et intelligentia magis oculata fide quam per aures hominum animis infigitur. vt inquit legislator. insti. de gradi. §. fi. et alleg. ibi glo. illud Horatij: Subintrant animos segnius dimissa per aures Quam que sunt oculis subiecta fidelibus, ideo ego Jo. Grassus Juris Utriusque doctor, explicito tractatu de procuratoribus decreui presens instrumentum procurationis et mandati ad negotia et ad casus pro intellectu auditorum ad oculum explicare cum assertione rationum et causarum declarandum per allegationes quo breuius fieri poterit, et quod theorica nos docet per practicam et diuisionem instrumenti clarius dispiciamus, et erit instructio fere in omnibus alijs instrumentis de mundo, saltem in exordialibus et solennitatibus, reseruans tamen si in aliquibus defecero ea que deficient doctrine et emendationi magistri Rolandini notarij Bonon. et egregij magistri Gulielmi durantis magistri practice in Speculo suo capellani apostolici. in ti. de instru. edic. et quo ad presentem materiam in dicto speculo.

SUMMARIUM

1 Nomen domini in principio cuiuslibet instrumenti debet inuocari.
2 Inuocatio nominis domini in instrumentis de iure debet apponi.
3 Nomen domini in instrumentis arduis et perpetuis apponi debet sed non necessario in minoribus.
4 Instrumentum an vitietur si inuocatio diuini nominis omittatur.

¶ De procuratoribus incipit instrumentum.

1 In nomine domini amen. Adde Bart. qui allegat. ti. in l. in nomine domini. C. de offi. prefe. pto. aphri. vnde nomen domini in instrumentis est preponendum. Spe. in tit. de instru. edit. §. fi. circa principium, quia deus dicitur testis in contractu iurato. Bal. in l. si quis maior. C. de transac. ¶ † Jstud est
1 primum requisitum in omnibus instrumentis et communiter apponi consueuit in instrumentis, licet diuersimode, quia aliqui dicunt in nomine domini amen. aliqui in nomine domini nostri Jesu christi. aliqui in nomine sancte et indiuidue trinitatis, sed non est vis, pur quod sit inuocatio sancti nominis, et prima ratione processit quia ab eo semper est principium faciendum. et in nomine domini omnia sunt facienda. xxvj. q. v. c. non liceat. et xxv. q. vlti. c. non obseruetis. et in c. in nomine domini. extra de testi. et in l. deo
2 nobis. C. de epis. et cle. cum simili. † Et non tam de consuetudine quam de iure apponi debet huiusmodi inuocatio in instrumentis. et in tex. cum gl. in auc. preponatur nomen imperatoris. c. si qua vero vbi nos ij. col. et vt dicit Spec. in titu. de instru. edic. §. j. versi. ante omnia
3 † quod in arduis et perpetuis instrumentis semper est ponenda ista inuocatio, in minoribus non. et infra breue tempus perituris et in publicationibus auctoris iudicialium nisi sit sententia diffinitiua non est vis eam omitti incipiendo ab annis domini. et dicendo. anno domini etc. licet tex. in d. auc. vt prepo. nomen impera. sentiat etiam in gestis requiri istam inuocationem. et aliqua de quibus ibi, et in factis ex constitutione plurimorum iudiciorum inuocatio diuini nominis ponitur ibi. incipit, virtus sententie. et hec opinio specialiter semper mihi placuit et obseruatur. Nunquid autem omissa inuocatione † ista di-
4 uini nominis vitietur instrumentum, habetur in proemio. ff. plenissime, et in proemio insti. et vide in proemio seu salutatione decretalium, et ante factum tenerem quod vitiaret eius omissio. et ideo consulo quod semper apponatur post factum. quia opus est remedio. tenerem aliam opinionem.

SUMMARIUM

1 Anni domini secundum quosdam ab incarnatione eiusdem incipiunt.
2 Anni domini quare potius a natiuitate ipsius inchoentur.
3 Instrumentum an vitietur si anni domini omittantur.

Anno a natiuitate eiusdem millesimo. cccclxx.

1 ¶ † Jstud secundum est requisitum in instrumentis et aliqui incipiunt ann. domini ab incarnatione, et huiusmodi opinionis fuit Accursius i. d. auc. vt prepona. nomen impera. in §. si qua vero igitur in gl. auctore deo. (Adde quod anni domini nostri Jesu christi computantur a natiuitate, non a circuncisione, vel a purification. Rota in deci. iiij.) et hac consuetudine vtuntur Genuenses vt credo, et non mouentur sine ratione, quia subito dum incarnatus fuit dominus fuit animal rationale, et infusa anima in corpore virginis Marie. vt in c. firmiter extra de sum. tri. licet in alijs expectentur alia tempora iuxta ea que habentur in l. si pr. ff. de solu. et in l. antiqui. ff. si pars here. peta. alij vero a circuncisione incipiunt annum. vt in Chalendis Januarij, et iste erat mos antiquus Romanorum nec immerito, quia plurima ciuitatis Rome antiqua
2 seruamus, vt statim dicam in indictione, † Nos vero et communis christianorum obseruantia incipimus annos a Natiuitate domini, et meliori ratione, quia donec est in vtero habetur pro mortuo quo ad alios nec potest dici animal quod in vtero est. ff. de statu. ho. l. qui in vtero. et in l. j. §. si quis. ff. vnde cog. contra de illo auc. vt prepo. no. impera. vbi de annis domini non fit mentio, sed solummodo fit mentio de annis imperij. sol. gl. in ver. nos. n. palam dicit et sentit gl. in l. generali. C. de tab. lib.
3 x. quod de consuetudine extitit introductum. † Quod apponentur anni domini si ideo omittuntur in instrumento vitiabitur instrumentum et non valebit, vt voluit Spe. in d. §. j. ver. subsequenter in fi. dicet quisque quare non apponuntur ergo anni imperij, ex quo ita ibi precepit imperator. Solu. consuetudine communiter extitit derogatum quod fieri potuit per illam gl. et loco annorum imperij successerunt anni domini nostri Jesu christi qui est summus impera. vt in c. licet ex suscepto ibi no. per Inn. extra de fo. compe. vbi autem non esset consuetudo predicta verum est quod deberent apponi anni imperatoris in terris imperij, et anni Romani pontificis in terris ecclesie, et ita seruatur in Auinione. Et ita seruari vidimus in priuilegijs tempore pape Martini in ciuita. Bono. et voluit gl. in c. inter dilectos. extra de fi. instru. plus dicit Spe. de instro edictio §. j. ver. illud autem non est omittendum quod etiam in territorio vnius principis debent poni anni illius principis quod tamen non obseruatur.

SUMMARIUM

1 Indictio quid sit et vnde dicatur.
2 Indictio qualiter capienda sit.
3 Instrumentum an vitietur per indictionis defectum.
4 Tabellio in instrumento omittens solennia de iure requisita penam falsi non euitat.

Indictione sexta.

¶ Indictio vnde dicatur et que sit, qualiter computetur, et quando annus indictionis incipiat, et qualiter ponatur in instrumentis, et quare sit inuenta vide plene in Spec. de instr. edic. et post annos, et ver. breuiter. et seq. et gl. in i. constitu. C. et in rub. C. de in-
1 di. lib. x. ¶ Jstud est tertium requisitum, et dicitur indictio † ab indicendo. i. recipiendo, quia Cesar Augustus mandabat edictum. i. preceptum vt describeretur vniuersus orbis, et quilibet describi faceret personas et res suas, et quilibet tributum Romano imperio recognosceret per tria lustra. et sic per. xv. an. et in primo anno soluebatur tributum Romano imperio in auro. Secundo lustro soluebatur in argento. In tertio lustro soluebatur in ere, et sic reuolutis tribus lustris erat reuoluta indictio imperatoris tota, et totius Romani imperij. Et sic indictio est signum illius impositionis tote, facit quidem quod habetur in rubro et nigro. C. de indictio. lib. x. et premissa omnia probantur in l. j. C. de iusti. codi. confir. in fi. Et est gl. in auc. vt preponatur nom. impe. i. §. si qua. Et voluit Specu. in titu. de instru. edi. in §. j. versic. post annos domini. Et li-
2 cet diuersimode capiatur indictio † aliquando ab incarnatione, aliquando a natiuitate, aliquando a circuncisione, aliquando de mense Maij, tempore quo soluebantur tributa, tamen communis obseruantia est, et melior quod capiatur cum annis domini, et consuluit Spec. in loco preallega. ponendo carmina. Si vis inueni re iudictionem sic. Si tribus adiunctis domini etc. annos per ter quandoque solet indictio certe notari. Circa hec dubitant tabel-
3 liones quid si sit defectus in indictione † ita quod tabellio oblitus est ponere indictionem in instrumento quid iuris. Adde bar. in l. nominatum. ff. de condi. et demonstra.
¶ Si in iuribus preallegatis dici videtur quod vitiatur omnino instrumentum et sic omissio est grauis solennitatis, ita voluit glo. in l. j. C. de iusti. codi. confir. in fi. et in c. inter dilectos.

preall.

precalleg. idē Spec. vbi. s. ver. vbi sit error in indictione. Jo. an. in data. vj. dicit. quod tabellio potest illum errorem corrigere. facit qđ habetur in. c. inter dilectos, per Butri. in fi. ð instru. ꝛ ibi omnino, vide ꝙ voluit Bar. in. l. si librarius. ff. de regu. iur.

4 † Et aduertant tabelliones si velint penā falsi euitare quod non omittant ista solennia ꝛ requisita de iure, vel de consuetudine ꝑ ea que habentur per. l. in testamentis. C. de testa.

SVMMARIVM

1 Mensis ꝛ dies contractus celebrati, ꝛ instrumenti rogati in instrumento debent apponi.
2 Protocollum bonum substinet extractum vitiosum.
3 Idus non semper instrumentis apponitur.
4 Hora ꝛ ipsius qualitas an debeat in instrumento apponi.
5 Instrumento in media nocte facto an debeat inseri dies precedens aut subsequens.

Die. xxi. mensis Nouembris.

1 ¶ † Istud est quartum requisitum, qꝛ requirit menses ꝛ dies celebrati Ƶctus ꝛ rogati instrumenti. iō dicunt doc. qđ eorū omissio vitiat instrumentum per iura precalle. ꝛ apponuntur ista ad falsitates euitandas, ꝛ licet diuersimode plerumqꝫ admit. ponuntur, qꝛ aliqui ponunt diem incipiendo ab exordio mensis ꝛ dicē. die. xx. mensis Nouemb. incipiente nonē. aliqui a fine dicendo, a die. iiij. vel. vj. exeunti nouem. non refert vt voluit Spec. in ti. de instru. edic. §. j. ver. post solennē. ꝛ §. instrumentū. ver. qd ergo si dies. ꝛ predicta ꝓcedūt qñ oīno fuerit omissa

2 mensis ꝛ dies vt in ꝓthocollo, ꝛ in publico extracto. † Secus aūt si reperiatur in protbocollo mensis, ꝛ dies. Et in extracto in publica forma non. nā sustinebit extractū, si reperiatur annus ꝛ dies in prothocollo, qꝛ illud intelligitur repetitum, vt in. d. §. instrumentū. ver. qd igitur non. qꝛ est mirabile quod protbocollū sustineat extractū vitiosum, qꝛ extractum dꝫ potius carere vitio ꝙ ꝓtocollū. qꝛ dꝫ esse mūdū, vt in. l. Ƶctus C. de fide instru. Quid si reperiatur extractū, ꝛ tñ non reperiatur protbocollum videtur dicendum quod in factis de recenti nihil valet nisi reperiatur ꝓthocollū. §. fi. in auc. de tabel. col. iiij. in factis de antiquo sustinebitur, vt in. c. qm̄ Ƶ. ꝛ ibi ꝑ Inno. extra de ꝓba. ꝗ. c. cū causam. eo. ti. ꝛ. c. ad audientiam. extra de rescrip. Et notarij debent ita bene seruare ꝓthocolla sicut principales partes ipsa extracta. ꝛ nunꝙ cassent in eorū protbocollis instromenta qꝛ ad eorū fidē perpetuā requirit. Nonas aūt Kalēdas,

3 † ꝛ. Idus communiter tabelliones apponere non consueuerunt in instrumentis. lꝫ aliquando apponant in priuilegijs maxime apostolis. Et qd sint ista ꝛ qualiter concipiantur dicite vt per Joā. an. in data. v.

4 † Circa hoc dubitatur nunquid debeat apponi hora, Adde ꝙ instrumentum non dꝛ falsuꝫ eo ꝙ de nocte sit celebratuꝫ ꝛ in eo sit cl'a act. tali die. Bald. in. l. non minorem C. de transac. ꝛ Inno. in. c. consuluit. extra de offi. deleg. ꝛ qualitas ipsius vtrū sit de die vel de nocte, vtrum sit tēpus nubile, vel serenū, ꝛ breuiter dicunt doc. ꝙ non. nec numerantur ista in locis preallegatis vt posset magis impugnari si ageretur de impugnandis instrumentis ꝛ maxime qꝛ in Ƶctibus non refert. l. non minorem. C. de transac. in iudicialibus vero bene presumit ꝙ de die, ꝛ expedit ꝙ de die fiant, vt in. §. sedebunt. in auc. de iudi. ꝛ in. c. cōsuluit. extra de officio deleg. Etcōsulereꝫ ꝑterea ꝙ si ð nocte qđ habeant luminaria cōpetētia.

5 † Quid si instrm̄ fiat in media nocte, si sit ante mediā noctem ponatur dies precedens si post ponatur dies sequens, ꝑ ea que habentur in. l. more romano. ff. de ferijs. ꝛ in. c. j. eo. tit. Quid si sit dubium. vtrū añ, vel post, in hoc diē exceptarē ne sit incertitudo i diein quo multum est aduertendum propter falsitates euitandas.

SVMMARIVM

1 Locus rogati instrumenti ꝛ contractus celebrati debet in instrumento apponi.
2 Locus instrumēti ꝯfecti vel conscripti an debeat in codē inseri
3 Tabellio totum actum ꝛ tenorem actus instrumenti in presentia testium in vulgari recitare debet.
4 Tabelliones de omnibus suis rogationibus tres scripturas debent conficere.
5 Scriptura prima quam conficere debet notarius dicitur scriptura notularij.
6 Protbocollum notarij debet in loco securo teneri.
7 Scriptura tertia notarij dicitur mundum.
8 Instrumentum an valeat si aliud contineat ꝙ protbocollum

Actum in ciuitate Taurini in scholis domi. Ioan. de Grassis sitis.

1 ¶ † Istud est quintum reqsitū in instrumento, vcꝫ locus rogat instru. ꝛ Ƶctus celebrati. qđ qdā quintum est summe necessariū. ꝛ sentit Spec. in ti. de instru. edic. §. j. ver. si post nomen principis ꝙ requirit specialior designatio ꝛ specificatio magis in dimidio, vcꝫ dicēdo sic, actum in ciuitate Taurini vcꝫ in scholis dñi Joan. grassi, in camera tali. ꝛ sic in loco loci, vel in porticu tali sita in parochia sancti Stephani ꝛc. Istud ꝓdest ad tolen. equocationē ꝛ euitandā falsitatem qꝛ per istam specialem designationem poterit faciliter deprehendi falsitas seu veritas instrumēti, ꝛ maxime in rebus arduis ꝛ periculosis vbi agitur de maximo preiudicio, vt sunt vltime voluntates, veruntamē pauci seruant istam specificationem, ꝛ in dimidio loci designationem, ꝛ male. Sed circa hoc dubitaui, nunquid locus

2 † confecti instrumenti, vel conscripti, requiratur. Specu. in ti. precalleg. in. §. instrumentum. versic. quid si locus. dicit qđ non, qꝛ postꝙ fuit rogatuꝫ instrumentum tabellio seorsum in domo sua, vel alibi conscribit instrumenta qđ quidē facere pōt. Aduertendum tñ quod

3 non excusat tabellio † nisi vulgarizauerit totum actum ꝛ tenorē actus instrumenti in presentia partium ꝛ testium, ꝗ actus non habetur ꝓ explero donec id fecerit. l. fideicōmissa. in prin. vbi ē gl. singularis. ff. de leg. iij. ideo ꝛ licet testator testamentū suum, ꝛ ordinationem scribi fecerit in presentia testiū donec fuerit vulgarizata per notariū tabellionē non dꝛ ꝑfecta dispositio sua, imo si moriat ante illud testamentuꝫ est nullū ipso iure defectu voluntatis. l. si qs. vbi est casus singularis. ff. de testa. ideo dominis

4 tabellionibus † adhibeo vnam practicam ꝛ non verecundentur seruare, vcꝫ qđ de oībus rogationibus suis cōficiantur tres scri

5 pture. Cōficiatur primo scriptura † notularij quod quidā deferat semper secuꝫ notarius, ꝛ in illo notulario ponatur effectus ꝛ substantia instrumentorum cū anno die mense ꝛc. ꝛ illa legat in presentia partium ꝛ testium, ꝛ semper secuꝫ notulariuꝫ deferat cū atramento ꝛ suis instrumētis. Scđa scriptura est protbocollū in quo quidem protbocollo extenditur instrm̄ ad locum

6 omnibus clausulis ꝛ solennitatibus. † Et istud protbocollū debet teneri in domo in loco securo. vt. §. fi. in auc. de tabel. colla. iiij. qꝛ ad istud plurimū recurrit ꝓ fide. ꝛ. l. si qs decurio C. ð fal.

7 † Tertia scriptura ē mūdū. i. ꝑgamenū mūdū in quo extrahat i publicā formā ꝛ decernit his quorū iterest, seu edit, vt. l. Ƶctus. C. ð fide instr. ꝛ ideo dixi mūdū, qꝛ sine vitio ꝛ aliqua vituperatiōe dꝫ esse illud extractū, ꝛ dꝫ fieri collatio cū protbocollo. Ita qđ in oībus ꝛ ꝑ oīa ꝯcordetur, ꝛ circa istud pñt multe qōnes deter-

8 minari. † Primo nunqd si aliud reperiat in instrō ꝙ in protbocolo valeat istrm̄ ꝛ cui magis credat. Itē nūqd i papiro. Itē nū qd i charta rasa, ð qbus i spe. ð istr. edic. §. istrm̄ ꝛ dicite vt ibi.

SVMMARIVM

1 Testes ad valorem instrumenti debent inscribi.
Testes inscripti differunt a testibus subscriptis.
2 Testes quot requirantur in instrumento valido.
3 Testes septem in testamēto requiruntur, in codicillis aūt qnqꝫ sufficiunt.
4 Testes instrumenti debent esse opinionis probate.
5 Instrumentum non vitiatur si testes viles adhibeantur.
6 Testes presentes esse debent ꝛ contrahentes cognoscere.
7 Testes debent vocari ꝛ esse aduisati.
8 Testes instrumenti an debeant esse rogati.
9 Omissio solennitatis potest per testes probari.

Presentibus reue. in Christo patre do. Io. de marescallis, Amodeo tali &c. omnibus testibus cognitis uocatis pariter & rogatis.

1 ¶ † Istud est sextuꝫ requisitum qꝛ in instrumentis requiruntur testes inscripti ad valorem instrumenti. Bar. sing. in. l. ij. in fi. ff. de iure fisci. ꝛ in. l. j. ff. si cer. peta. Bart. in auc. si quis in aliquo. C. de eden. ¶ Et differentia est inter testes inscriptos, ꝛ testes subscriptos qꝛ testes inscripti nullū adhibēt exercitiū nisi

qđ per audientiam prestant, ꝛ scribunt per tabellionē. Subscripti vero audientia exercitium prestant manuale. Et est magna differentia inter istos, qꝛ inscripti sumunt robur ab auctoritate tabelliōis, subscripti sumunt robur ab eorū auctoritate, adeo qđ si sint subscripti cautioni illa cautio hꝫ vires publici instrumenti vt in auc. si quis vult caute deponere. C. qui pot. in pig. hab. ꝛ i c. si cautio. extra de fid. instr. cū ibi no. ꝛ iste ē vnus modus vitādi expressionē tabellionū. Ex hmōi nominatione horū testium
2 ꝛ inscriptione. nota plura. † Prio qđ testes dicant esse in sufficiēti numero duo, vel tres, ita qđ non sint pauciores duobus. c. vniuersis. extra de testi. ꝛ l. vbi numera. ff. eo. dicit cū Spe. i. d.
3 §. instrm. in versi. itē qđ nō sint ibi. † Itē ↄsideranda est natura ↄtrus qui gerit qꝛ si esset testm̄ adhibeant septē testes, si codicilli adhibent quinqꝫ. l. hac ↄsultissima. C. de test. ꝛ l. fin. C. de
4 codi. Si alij sint ↄtus regulariter sufficiunt duo. † Scđo colligitur qđ debent esse testes ꝓbate operationis qui verisimiliter variare nō debent, ne aliqđ periculū ingererent notario, ꝛ vacillare facerent vires instrumenti. c. iij. loco cū materia extra de ꝓba. ꝛ c. cū Jo. extra de fide instru. l. j. in fi. ff. quēad. test. aper. ꝛ c. fi. de fideicō. ꝛ ibi gl. ꝛ voluit Spe. in. d. ti. ℣. Itē qđ nō sint
5 fatui tū pp auctoritatem tabellionis ꝛ † si sint testes viles valeret instrm. c. fi. extra de ꝑcu. l. i. C. de here. insti. ꝛ facit. l. si quis ex argentarijs §. fi. ff. de eden. subsequenter colligit dū dico co-
6 gnitis qđ testes † debent esse in p̄ntia ꝛ debēt cognoscere ↄhentes ꝛ simul ↄtestes ꝛ videre ꝛ intelligere qđ agit ꝛ in auc. đ here. ꝛ fal. §. hinc nobis. ꝛ ibi in gl. ꝛ in auc. de fide ꝛ cau. instru. §. si Jo. quidā ꝛ ibi gl. col. vj. facit qđ hr̄ in. l. testiū. C. de test. ꝛ in. c. cū Jo. extra de fide instru. Subsequēter quot debēt esse vo-
7 cati, ex quo infero ꝙ debēt esse aduisati † de eo super quo recipiunt, ꝛ lꝫ sint fortuiti tū expedit eos aduisare anteꝗ̄ in instrumentis apponant, vt si ad fidē eorū recurrat possint verū deponere testimoniū, vt i iuri. ꝑalle. ꝛ ista sit cautela tabellionis ne si examinarentur vacillare faciāt instrm ibi rogatis dicit Spe. in tit. de testi. §. j. ver. Itē qđ non fuit rogatus qđ lꝫ istud apponat de ↄsuetudine tū de iure nō est semper necessarium cuꝫ regulariter non requirant testes rogati preterꝗ̄ in sex casibus ibi
8 enumeratis in Spe. † Nūquid si tabellio nō apposuerit i testō vel instrō qđ fuerint rogati presumant rogati in his casibus in quibus debent esse rogati presumant rogati, an vero vitiabit instrꝫ ꝛ breuiter refert opinionē Uberti de bobio. ꝛ dicit notabiliter qđ si in p̄ntia predictorū sit confectum ꝛ rogatū instrm presumit testes rogati, illud tamen est verū ꝺm oēs doc. vt dicit Specu.
9 qđ solennitatis omissio † potest probari per testes.

SVMMARIVM

1 Tabellio in testatiōis exordio de sua ꝛ testium presentia debet attestari.
2 Notarius instrumentum confecturus semper dꝫ esse rogatus, licet non testes.
3 Tabellio peritus esse debet.
4 Procuratoriū est vile officium, qꝛ infamis procurator esse pōt.

In quorum.

Istud est septimū requisitū principaliter qꝛ in exordio testa-
1 tionis tabellio † dꝫ attestari de sua presentia, ꝛ testium, ꝛ debet ꝺm Spec. in. d. §. j. de instr. edi. versic. ꝛ non semper attestari se esse rogatū ꝛ ista est differētia inter testes ꝛ notarium, qꝛ lꝫ sem
2 per testes † non requirant rogati, tamē notarius semper debet esse rogatus. Adde nisi de his que vidit vel audiuit. Inn. in. c. fraternitatis. extra de here. Bal. in rub. C. de fide instr. iij. col. ꝛ istud cōiter apponit in subscriptione de quo. j. dicaꝫ, ꝛ ideo dicunt note tabellionū rogationes, ꝛ dicit ibi Spe. qđ aduertere debent tabelliones diligenter ꝛ inquirere rem vt oēs sine suspitione ꝑcedant ꝛ honor suus seruet ne incidāt plerunqꝫ in penas qꝛ in multis casibus condemnant ꝛ puniuntur tabelliones si recipiant instrumenta, vt pꝫ in cap. excōicamus. §. si tabellio extra de here. ꝛ in. c. imperialē. §. scriba. de ꝓhi. feu. alie. per Fed. in vsi. feu. ꝛ i. c. ꝗ̄ꝗ̄ extra de vsu. lib. vj. ꝛ ideo ego semper estima
3 ui ꝛ iterū estimo tabelliones † dēre esse peritos, vt ꝛ sibi ꝛ partibus consulere valeant, ꝛ istud voluit Spe. in. §. restat videre. in ver. sed nunquid tabellio, ꝛ iō miror de gl. in. l. vniuersos. C. đ decu. lib. x. que dicit qđ tabellionatus officiū est vile, qꝛ attētis premissis mihi non vr̄ fore veruꝫ, qꝛ exigitur maxima peritia in ipsis que non cadit in vilibus, plus miror in glo. l. si qs ꝓcurato
4 rem. eo. ti. que etiam appellat officium procuratoriū † vile officium ꝛque dicit ꝙ ꝛ infamis pōt esse procurator vt insti. de excep. §. fi. qꝛ etiam non puto ↄuenire in procuratoribus in causis nostri temporis quos equiparo aduocatis. vt in. l. j. §. aduocatos. ff. de varijs ꝛ extraord. cog. ꝛ dicit Spe. in tit. de instr. edi. §. j. versi. illud ēt scias. ꝛ in ver. illud autēꝫ sentit qđ non refert vtrū tabellio ponat noia testiū i noiatiuo, genitiuo vel ablatiuo. Item nō refert an in prima ꝑsona an in tertia, qꝛ nō curamus de verbis dūmodo habeamus effectum, prosequor in instrumento.

SVMMARIVM

1 Notarius quare nunc vocetur qui olim tabellio dicebatur.
2 Scrinearius olim dicebat ꝗ notas suas in scrineis recōdebat.

Et mei notarij infrascripti presentia.

Istud est nomē commune tamen multipliciter vocatur nota-
1 rius nam aliquando appellatur notarius † qꝛ notat instrumenta, aliquādo tabellio, qꝛ antiquitus scribebat in tabulis, ꝛ ita nominat in auc. de tabel. col. iij. ꝛ in. c. cum tabellio extra de fi. in
2 stru. † aliqū vocatur scrinearius, qꝛ in scrineis recondebant notas suas, vt in. l. scrinearios. C. de testa. mili. aliquando vocatur seruus publicus. vt. l. magis puto. §. exigit. ff. de reb. corum.

SVMMARIVM

1 Instrumentum personam constituentem continere debet ꝛ constitutam.
2 Notarius tam constituentem ꝗ̄ testes cognoscere debet.
3 Tabellio se ꝛ partes fuisse presentes in eo loco, ꝛ tempore quo negotium tractabatur dicere censetur.
4 Tabellio substantialia contractus inter partes acta bene notare debet.
5 Procuratorem constituere an possit quilibet non prohibitus.
6 Minor viginti quinqꝫ ad causas procuratorē cōstituere nequit, ad negotia autem sic.
7 Filiusfamilias in quibus procuratorem constituere possit.

Constitutus magnificus do. Galiatius Marchio studens ius canonicum in dicto studio.

Istud octauū requisituꝫ in instrumentis, qꝛ requiritur ꝑsone
1 † constituentis in instrumento ꝛ debent esse presentes in cōstitutione ꝛ debent declarare ꝑsonas, ꝛ ꝓpria nomina ꝛ cognomina ad euitanduꝫ equiuocationes, vt in. l. ad recognoscendas. C. de inge. manu. Adde qđ ēt dꝫ asserere per sensuꝫ visus vel auditus sicut testis. Bal. in auc. sed nouo iure. iij. col. C. si certum peta.
2 in rub. C. de fide instru. ꝛ dꝫ tabellio † videre ꝛ cognoscere constit. ꝛ ēt testes vt dixi in precedentibus ne ꝑ interpositā fiant d exceptiones. vt est tex. in auc. de fide instru. §. j. lꝫ glo. ꝛ male in. l. ij. in fi. ff. de aqua plu. arcenda. senserit ↄtriuꝫ. ꝛ dicit Specu. in.
3 d. ti. §. restat. ver. in summa. Nota qđ tabellio † intelligit dicere se fuisse presentem, ꝛ partes in eo negotio ꝙ tunc ibi agebatur vcꝫ eodē tēpore ꝛ loco. c. q ↄ. ꝛ ibi per Inno. extra de ꝓba. Nō aūt intelligit dicere se fuisse presentem in oibus recitatis in instrumento, sed solūmodo in actu isto cōstitutiōis. ꝛ dicit Spec. in. d. §. instrumentū. versi. qđ si a ↄhenti. de instru. edic. ꝙ tabel
4 lio † dꝫ bene notare substantialia que acta sunt inter partes, qꝛ nec ipse nec alius posset postea addere sed bene solennizare. facit ꝙ habet in. l. si mandato tit. §. fi. ff. mādati. Sed circa hoc
5 dubitat nunquid quilibet possit constituere ꝓcuratorē † nisi specialiter ꝓhibitus reperiatur. vt in. l. mutus. §. j. ff. de procu. ꝛ Spe. voluit in eo ti. §. ij. ver. j. non tū presumitur dignitas lꝫ hic posuerim dignitateꝫ nisi aliter plene ꝓbet vt voluit Spe. in. d.
6 §. ij. ver. illud quoqꝫ notādū. † Quid si dn̄s Galiatius sit minor. xxv. an. breuiter ad causas nō pōt cōstituere ꝓcuratores sed ad negotia bn̄. vt in. l. cū mandato. ff. de procu. ꝛ habet in Spec. đ ꝓcu. §. j. ver. itē ꝙ cōstitutus est minor nisi cū iuramento. vt in auc. sacramenta puberum. C. si aduersus vēditionē. ꝛ ibi Bart.
7 † Quid si sit filiusfa. breuiter pōt cōstituere in causis ꝓprijs ꝓcuratorem in quibus pōt ipse esse in iudicio. vt in. l. filiusfami. ff. eod. in causis vero pertinentibus ad patrem non vt. l. prima. in fin. C. de an. excep. ꝛ no. Specula. eodem titulo. §. secundo versiculo. Item quod constituens, ꝛ aduertendum est per ea que dixi quod licet dicat studentis iuris canonici non presumitur nisi probetur.

SUMMARIUM

1 Procuratores plures qualr a pluribus constituantur, et qualiter ab uno.

Et Ioan. gras. Iuris utriusque doctor legens in eodem.

1 ¶ † Ista clausula apponitur quotiescumque plures constituunt procuratores, et potest fieri dupliciter, primo secundum formam hic traditam de qua statim dicam. Secundo quod plures ut singuli constituant procuratores, et tunc tot erunt procuratores quot erunt constituentes, ar. l. scire debemus. ff. de ver. ob. expedit tamen quod dicatur in instrumento, singuli constituunt procuratores.

SUMMARIUM

1 Procurator universitatis et collegij in quo differat a procuratore singularis persone.

Et quilibet eorum insolidum.

¶ Ista est forma constitutionis que declarat quemlibet eorum per se et in
1 solidum constituere procura. † et istud no. differentiam inter procuratorem universitatum et collegiorum et procura. singularium personarum, quia in procuratorijs universitatum expedit quod omnes simul conuocati sint, et collegialiter non autem singulariter, immo si singulariter non esset constit. collegij seu universitatis sed singulorum. c. quia in causis. c. fin. extra de sindi. et in. l. i. §. i. quod cuiusque universi.

SUMMARIUM

1 Procuratorem constituens censetur priores renocare nisi de eis expressam faciat mentionem.

Non reuocando preterea aliũ uel alios procuratores suos hactenus constitutos.

1 ¶ † Istud est et requisitum et principaliter, et est optima cautela quod nisi adhibeatur in instrumento procuratorij ista clausula dominus alios procu. in precedente constitutos videtur reuocare, ut est casus in. c. si duo. et in. c. si quis extra de pc. lib. vj (Adde quod procuratoris renocati gesta possunt ratificari. Bar. in. l. pompo. la. j. in fi. prin. ff. de neg. gest.) et ideo ne reuocatio fiat bonum est apponere istam clausulam, tamen intellige sane videlicet quod reuocabuntur alij pc. si non apponitur hec clausula per secundam constitutionem dummodo termina patiantur et status cause quia ante litem contestatam non post, ut in. c. ij. extra de procu. lib. vi. ubi est casus, et in. l. ante litem, et in. l. post litem. ff. e. Item sane est intelligendum si notificetur aduersario vel iudici. Item ubi fuit facta insinuatio. et in. c. ex insinuatione. et. c. in nostra. et. c. mandato. extra de procu.

Sed potius cõfirmando.

¶ Istud verbum non est multum necessarium, sed est ad bene esse et sufficit clausula precedens.

SUMMARIUM

1 Procuratorem constituens non per errorem sed ex certa scientia hoc facere censetur.
2 Procuratores constituere qui nequeat.

Ex sui certa scientia & deliberato proposito.

1 ¶ † Ista enim verba ponuntur ad bene esse, quia in dubijs constituens procura. intelligitur ex certa scientia non per errorem constituere, fateor tamen quod si ex dolo, metu, vel errore fuerit facta constitutio pcu. succurreretur domino per ea que habentur in. c. accedens. extra de pcu. et fac. quod habetur in. c. abbas. extra quod me. ca. et per hec putaui posse consuli debitoribus aduersus instrumenta feneratorum qui et in instrumentis debitoris faciunt constitui procuratores, facit et tex. i. l. si. §. si fenerator. ff. quod me. ca. et per hanc clausulam infero quod furiosi, † mente capti, pu
2 pilli, prodigi et illi quibus bonis est interdictum iusta ratione pcu. constituere non possunt, de quo in Specu. de procu. §. ij. versi. Item quod est constitutus, et ideo dixi iusta ratione, quia si pretendat ille cui bonis est interdictum non iusta ratione factum seu dolose isto casu exhibito iudex habebit legitimam personam constituendi procuratorem, ut ibi habetur.

SUMMARIUM

1 Usus procuratoris est communis.

Ministerio procuratorum uti uolentes.

¶ Ista clausula non est multum necessaria, quia ex ipsa constitutione
1 † apparet quod vult uti ministerio procuratorio, et aduertendum est quod usus procuratoris est cõis. l. i. §. usus. ff. de procu.

SUMMARIUM

1 Tabelliones tempus preteritum et presens apponunt quandoque in instrumentis a se confectis.
2 Notarius debet in instrumento apponere verbum solenniter.

Constituerunt fecerunt & solenniter ordinauerunt.

¶ † Ista tot verba non sunt necessaria multum. Sed alterum eorum sufficit. et ideo apponuntur ad maiorem sui expressionem, et non refert utrum in tempore
1 preterito an vero in presenti constitutio fiat. tamen tabelliones † apponunt tempus preteritum et etiam presens dicendo constituerunt fecerunt et solenniter ordinauerunt, constituunt faciunt creant, et solenniter ordinant. et istud ideo fit ut notent actum presentis constitutionis, et non solum renuntient de preterito. et notate verbum solenniter quod
2 laudo † appono, quia per illud verbum attestatur no. de solenni constitutione, et ideo si aliqua solennitas deficeret potest notarius suppleri, quia ista verba habent vim protestationis, quia protestatio conseruat ius. c. M. Ferra. ex. de const. et i. l. qui in aliena. §. si. ff. de ac. her. ita quod optimum est addere solenniter.

SUMMARIUM

1 Procurator universitatis non est procurator singulorum.
2 Sindicus causas dicens singulorum non ut singulorum, sed ut universitatis eas dicit.

Omnes & quemlibet eorum.

¶ Ista verba conueniunt ubi singuli ut singuli constituunt. Sed ubi singuli et uniuersi constituunt procuratores non conueniunt ista verba, quia pc.
1 † universitatis non est pcu. singulorum, ut in. c. q manumittitur. xij. q.
2 ij. † Nec ob. si dicatur sindicus dicit causas singulorum, quia non ut singulorum, sed ut universitatis. c. i. extra de sind. ut in Spe. de studi. in princip.

SUMMARIUM

1 Procurator incertus constitui non potest.

Certos.

¶ Istud ideo dicitur quia procurator debet esse certus, procurator enim incertus constitui non potest. l. ij. ubi casus. ff. de pcu. et ideo dubitaui de constitutione pc. quam plerumque fieri vidi per aliquos constituentes procuratores omnes qui sunt in Gebenis in curia domini, et omnes qui sunt Taurini in curia consilij, et quia ista constitutio videtur esse incerta per relationem ad aliud quod sufficit, ut. l. certi conditio. ff. si cer pe.

SUMMARIUM

1 Nuntius, pica, organum, et vox ipsum mittentis dicitur.

Nuntios.

¶ Adde quod nuntius dicitur qui concipit verbum in persona domini in Spe. de pc. §. iij. ver. et no. Bal. in. l. si ex facto. C. quod cum eo. Bar. in. l. i. §. pcu. et. c. quamuis. de pcur. ubi dicit quod in hoc dif
1 fert nuntius a pcu. ¶ † Nuntius est pica, et organum, et est vox mittentis ipsum sicut epistola, et refert verba domini. c. cum dilecti. de dolo et contu. c. causam que. in fi. extra de testi. et in Spe. de procu. §. ut autem. versi. vero.

SUMMARIUM

1 Procurator is dicitur qui in causis mandato domini procurat.
2 Prelatus seu rector ecclesie qui non est dominus rerum procuratorem cõstituere potest.

Procuratores.

1 ¶ †Procurator est qui mandato dñi administrat, vel pcurat in causis. l. j. ff. de pc. & p. gñs vbi nõ est dñs nõ gstituit pcuratorem & ideo reprobani millies giũctas psonas que volũt gstituere pc. noie giũcte pso. Quia lz ipsis spãli priuilegio gcedat qõ possint p giũctis psonis agere & experiri. l. sed & he. ff. de pc. & l. exigẽdi. C. d pc. & c. nõnulli. eẍ de rescri. nõ tñ gcedit eis vt faciãt pc. nomine giũctar psonar. & iõ gsulo q giũcta pso. efficiat solẽniter dñs sit. & postea gstituat pcur. Sz g pmissa opponit. †rector
2 ecclesie siue prelatus nõ est dñs rer ecclesie. c. ij. eẍ de don. & tñ gstituit pcura. c. edoceri. extra de rescri. & c. j. extra de pcu. ergo male. So. rectores & prelati ecclesiar sunt quasi dñi. c. presenti. eẍ d offi. or. lib. vj. c. relatũ. de testi. & iõ gstituũt pcu. c. interpretandos. extra de iur. cal fa. c. edoceri. cũ ibi not. de rescript.

SVMMARIVM

1 Actores a quibus constitui possint.

Actores.

1 ¶ †Isti gstituunt a tutore, curatore, & alijs legitimis administratoribus piculo suo auctoritate iudiciaria. Itẽ gstituunt ab vniuersitate ad vnã cãm tñ, vt. l. i. §. qbus. ff. q cuiusq; vniuersita. & ibi gl. preter q post litẽ gtesta. l. nec vila. & l. nec tutores. C. de pcu.

SVMMARIVM

1 Gestor is dicitur qui sine mandato negotia gerit.

Gestores.

1 ¶ †Gestores proprie dicunt qr gerunt negotia sine mandato, vt toto titu. C. & ff. de neg. gest.

SVMMARIVM

1 Intercessores pprie dñr fideiussores & large pcu. dici possunt.

Intercessores.

1 ¶ †Isti pprie dñr fideiussores, tñ accipiunt large p pcuratoribus, & p alijs q intercedũt nomine alieno, vt. l. j. ff. de pcu.

SVMMARIVM

1 Vicarius dr q idẽ tribunal vel offm p domino gerit.
2 Vicarij reperiuntur in differentia multiplici.

Vicarios.

1 ¶ †Isti pprie dñr q gerũt idẽ tribunal, vel offm p dño, vt in toto ti. C. de off. vic. & in. c. i. eẍ. de gsue. lib. vi. & sunt tres species vi
2 cariorr. †Quidã sunt vicarij in tribunali, & in iurisdictione, vt est vicarius epi & iste est ordinarius, vt in. c. fi. extra de of. vic. & l. ij. C. e. ti. de offi. eius q vi. alte. ge. & in. c. ij. de gsue. li. vi. Quidam sunt vicarij i officijs & misterijs ecclesiasticis, vt sunt illi quos vos dñi eccle. religstis in vestris ecclesijs & de istis vic. quasi loquit totus tit. eẍ de offi. vic. Quidã & tertio sunt vic. q potius dicunt locũ tenẽtes, vt in auc. de colla. §. hoc vero iubemus. col. ix. & in. c. pri. extra de offi. vi. in. vj. & isti habent maiorẽ auctoritatem.

SVMMARIVM

1 Sindici dñr q ab vniuersitate in omnibus causis gstituuntur.

Sindicos.

1 ¶ †Isti dicũtur constitui ab vniuersitate in oibus causis, vt in. d. l. i. ff. q cuiusq; vniuer. no. & in. c. fi. de pc. & in. c. j. de sindi.

SVMMARIVM

1 Factor is dicitur qui alieno nomine gastaldio vocatur.

Et factores.

1 ¶ †Istud est generale nomen qõ gplectit cõiter facta extra iudi. & cõi sermone appellat gastaldio. §. j. ver. gastal. & aliquid in. c. decernimus, de iud. potest addi in instrumento.

SVMMARIVM

1 Economus dicitur qui superioris auctoritate constituitur ad gubernandas res ecclesie.
2 Superflua sunt in iure resecanda.

Economos.

1 ¶ †Et istud officiũ pprie dicit ad gubernandas res ecclesie auctoritate supioris, vel in ecclesia vacã. vt in. l. iubemus. in prin. C. de sac. san. ecc. & in. l. crines. §. hoc nihilũ. C. de epis & cle. & in. c. qr in quibusdã. lxxxix. di. & in. c. cũ nobis extra de offi. ordi. alibi appellat vicedominus lxxxix. dist. in. c. volumus. & in. c. fi. tamẽ economus pprie in rebus canonicor & ecclesie, vicedominus in epalibus. de quo ibi. d. c. & in Spe. de his qui alieno nomine. §. j. ver. economus. & in. d. §. spe. enumerat plures psonas q alieno nomine interueniunt, & dicit vt ibi enumerat. sed g dicit gspiam ista forma gstitutio. gtinet supfluitatẽ, qr sufficeret dicere pcu. &
2 superfluis† vti nõ debemus in iure. l. tũc cogedũ. §. sabinus. ff. de pc. & gtinet gdictionẽ, qr ista sunt gria officia & grius nõ est audiẽdus. c. imputari. de fi. instru. Sol. Spe in ti. de pcu. in. §. ne aũt. ver. si opponit sentit ista esse introducta de gsuetudine, & puto pp ignorantiã tabellionũ, qr has diuersitates officior ignorãt ad quor ignorãtiã excusandam emanauit. c. petitio. extra de pcu. ver. disponitur nõ esse curandũ de his verbis, immo gsiderãdos effectus, ideo sustinet gstitutio pcura. de qua hic.

SVMMARIVM

1 Clausula, & quicquid melius de iure &c. per notarium adiecta quid operetur.
2 Procuratorem constituens formam debitam seuare debet.

Et quicquid melius de iure & consuetudine dici appellari & nominari possit.

1 ¶ †Hec vba apposita sunt ad excusandũ tabelliones pp pmissa & ex psona gstituẽtis mõ, & i forma gstõnis declarabit quodnã offm iste hre debeat, qr si sit singularis psona, dñs, vel p dño habitus gstituit pcu. solũ. l. j. in prin. ff. de pc. Si vero alieno nomi-
2 ne sz diuersas gstões, & diuersa officia diuersificant ista nomina qr si gstituat ab vniuersitate & ad oes causas erit sindicus Si ad vnã cãm erit auctor, sed ad gubernãdas res ecclesie economus, si sit gestor gstituitus & in ruralibus et dicat gastaldio, & sic de similibus, vt. s. & in omnibus ptinẽtibus ad offm suũ poterit agere & defendere in iudicio sine alio mãdato, vt in. d. c. deputati. eẍ d iud. †Et aduertendũ qõ lz omnia ista hic in pcuratorio isto insequendo gsuetudinẽ apposuerint, tamen in gstõne & forma gstitutionis est magna diuersitas, hinc est qõ si quis gsilus de nomine pprio tñ gstituerit & nõ seruauerit debitã formã deficit constitutio in. c. i. extra de sindi. & ego dixi in iuribus prealle. voluit Bar. in. l. i. ff. de albo. & Spe. voluit in materia subiecta.

SVMMARIVM

1 Procuratorem gstituens an debeat eum prouidum & discretum nominare in ipsa constitutione.
2 Procurator esse potest etiam infamia notatus.

Prouidos discretos uiros.

1 ¶ (†Instrumẽtor substãtialia que sint & eor forme, vide p discursum in Spe. de inst. edi. §. ij. p totũ.) ¶ Ista nõ sunt substantialia sed p honore pc. sunt dicta. Tamen g gstituentẽ puto esse magni eff. ctus ista verba q̃rum ad presumptionem, vt si constituẽs velit improprare nõ possit gcquam contra constitutũ si sunt verba constituentis. Secus aũt si sunt verba tabellionis vt communiter sunt. Nã pars gstituẽs que appellat ipsos puidos & discretos videt eos acceptare in illa pbitate & discretione talẽ presumptiue.

sumptiue.l.ex verbis.C.de mil.test.sed si tabellio hec verba protulerit secus est,⁊ p ꝯñs lz alibi dicat̃ qḋ sit vile officiū. in.l.si qs
a pcuratorem.C.de decu.lib.x.⁊ ibi gl.†adeo ꝙ infamis pōt esse pcurator,insti.de excep.§.fi.Tñ ex quo ꝯstitués appellauit prudum ⁊ discretū quo ad se nō pōt amplius opponere.

SVMMARIVM

1 Procurator constitutus in sui constitutione nominari debet proprio nomine.
2 Procuratores ⁊ ab vno ⁊ a pluribus constitui possunt.
3 Procuratores debent esse mares.
4 Procuratores ad iudicia maiores.xxv.ann.esse debent.
5 Aduocatus esse nequit qui minor est decem ⁊ septem annis.
6 Procurator laicus esse debet.
7 Monachus procurator in causis esse nequit.
8 Sacerdotes pro quibus possint esse procuratores.
9 Filiusfamilias procurator esse potest.
10 Miles armate militie procurator non potest esse.
11 Excommunicatus non potest procurator esse.

Dominos Andream de Imola.Petrū Antoniū de Scarabellis.Secundinum de Becutis.

1 ¶†Istud est vnū substātiale in instrumēto pcuratorij,qꝛ requirit psona ꝯstituta,⁊ ex hmōi forma colligo,pmo qꝛ plures pcura
2 tores†ab vno,⁊ a pluribus ꝯstitui possunt,vt.l.si qs cū pcurato
3 rio.§.pe.⁊.§.fi.ff.de pc.Scḋo colligo qḋ pcuratores†debent eē mares ⁊ nō femine,qꝛ femina nō pōt esse pcuratrix.l.neqꝫ femina.ff.de pc.⁊ iste est vnus casus in quo femine sunt deterioris cōditiōis q̃ mares.l.in multis.ff.ḋ sta.ho.vel de reg.iur.lz in pluribus casibus femine possint esse pcuratrices de quibus in Spec.eo.ti.de pc.§.j.in ver.in casibus tñ.⁊ maxime p filijs,qbus possunt esse tutrices,vt.l.j.⁊.ij.C.qñ mul.fungi tu.offi.pos.⁊.c.ex p
4 te.de ap.Tertio colligo ex reg.ꝙ pcuratores†debent esse maiores.xxv.an.ad iudicia,ad negotia sufficit si sint.xvij.an.maiores,nec alias admittunt̃,vt casus est ad literā.in.c.qui ꝯ̃naliter.
5 de pc.in.vi.in fi.sicut aduocat⁹†ꝗ saltē dꝫ esse annoꝝ.xvij.l.i.§.pueritiā.ff.de post.est tñ remediū in quo minor.xxv.an.possit eē pcurator,ēt in iudicijs,vcꝫ qñ ipse iurat in acceptatiōe pc.anc.sacramēta pubeꝝ.⁊ ibi Bar.C.si aduer.vē.⁊ ēt remediū qḋ principalis q ꝯstituit eū pcu.retinet eū debitis solēnitatibus a iure,iu
6 xta ea q̃ habent̃.in.l.i.C.de satis.Quarto colligo ꝙ pcurator†dꝫ
7 esse laicus vel saltē nō religiosus,qꝛ monachus†pc.esse nō pōt i causis.c.i.ex̃ de sindi.⁊ voluit spe.in ti.de pc.§.j.v.itē qd ē mo
8 nachus.Sacerdotes†vero nō nisi p ecclesia sua ꝯiūctis psonis vel ꝯfratribus possunt esse pcu.vt in.c.j.extra ne cle.vel mo.qd
9 de filiofa.†Sol.nō phibet̃ esse pcurator in oibus causis.§.pe.
10 ex̃ de pcu.qd de milite†exercente armatā militiā.iste nō pōt esse pcurator.l.filiusfa.§.milites.ff.de pc.⁊ in.l.militē.⁊ in.l.q stipendia.C.de pc.(Adde qḋ si pcurator fuit excōicat⁹,vel hereticus nō retractat̃ pcessus cū eo factus in spe.ḋ aduo.§.i.v.j.)Quid
11 de excōicato dōm†ꝙ nō pōt esse pcurator in iudicijs,imo iudicium esset nullum ipso iure sicut ⁊ si constituens.c.fi.extra de pcu.⁊.c.ad phiben.⁊ ibi no.extra de re iu.post cessionem.cū ib no.extra de proba.⁊.c.intelleximus.extra de iudi.

SVMMARIVM

1 Iurisperitus ex quo quis est nominatus aduocationis officium suscepisse censetur.
2 Procurator seu aduocatus se iurisperitū nominari patiés si in iure errauerit parti tenet̃ ad totum interesse.

Omnes iurisperitos.

1 ¶†Istud pōt habere duos effectus notabiles,pmus vt ex quo nominatus est iurispitus cēseat̃ aduocationis offim suscepisse,⁊ p ꝯñs salaria aduocati pcipe posset nō solū pc.vt.l.i.§.aduocatos ff.ḋ var.⁊ exor.cog.nisi ḃm qualitatē cause ⁊ facundiā aduocati.l.posthumus.§.si qs ex his.ff.de inoffi.test.et istud practicauit Jaco.bu.collega plurīū doc.in quadā cā in ciuita Bono.†Scḋs
2 effectus est,qꝛ ex quo passus est se nominari iurisperitum si errauerit in iure,⁊ in suis cautelis tenebit̃ ad omne ⁊ totū interesse pti tāq̃ ex dolo.l.ij.ff.ꝙ cuiusqꝫ.⁊.l.ij.§.multi auditores.ff.ḋ or.iu.

Nō tñ est honor iurisperito acceptare pcurationis officium.l.si quis pcuratorem.C.de dec.lib.x.vbi est casus.⁊ ibi gl.

SVMMARIVM

1 Nomen loci seu residentie procurationis quare in instrumento procuratorio apponatur.

Taurini residentes.

1 ¶†Istud pōt hr̃e tres effectus.pmus,vt notent̃ cause ventilāde in Taurino.Scḋs,vt non appellet̃ pro alijs causis exire locū Taurini,lz alias si acceptauerit pcurator simpliciter procuratorium ꝯpellat̃ in omnibus causis pseq,vt in cle.j.de pcu.Terti⁹ effectus est,qꝛ certificatur persona ratione loci.

SVMMARIVM

1 Absens potest procurator constitui sicut ⁊ presens.
2 Absens multas habere potest excusationes.
3 Procurator an possit constitui apud acta parte absente.
4 Absens non potest obligari.

Absentes tanq̃ præsentes.

1 ¶†Istud ideo dicit̃ qꝛ absentes ⁊ presentes pcuratores ꝯstitui possunt.l.j.in fi.ff.de pc.⁊ est magni effectus,qꝛ si sit presens ⁊ acceptauit vel tacet,velit nolit obligat̃ pcurator nec pōt aliqualiter recusare,qꝛ ꝙ a pīn.fuit volūtatis.in.c.pe.de cōmo.nec pōt ex
2 cusationē aliquā allegare in causis ꝯstituētis.Absens†vero multas hꝫ excusationes,vt in.c.lz.ex̃ de pc.lib.vi.Sed circa hoc cadit dubiū vtrū absēn.parte possit ꝯstitui pcurator†apud acta,vt
3 apud acta dicat̃ ꝯstitutus.Sol.aut pendet dicta ad aliā diem ⁊ pars est ꝯtumax,⁊ dicitur nihilominus pcurator ꝯstitutus apud acta.Aut nō pēdebat dicta ⁊ nō dicetur pcurator apud acta cōstitutus p ea que habent̃ in.c.cām.extra de dolo.⁊ in.c.querelā extra de proba.Sed circa predicta opponitur ⁊ videt̃ recipieñ.
4 mādatū ꝙ non obliget̃ ab initio,qꝛ absenti†nō querimus obligationē.l.inter stipulantem.in pīn.ff.de ver.obl.⁊.l.si tibi.x.milia.§.si pactus.ff.de pac.Sol.pcuratoriū representat presentē sicut dicimus in pīn.in.l.publia menia.§.fi.ff.de pos.sicut dicimus in lecturis receptis.in.l.si pcuratorem.ff.de pcurato.

SVMMARIVM

1 Clausula ista,principaliter ⁊ insolidum,in constitutione procuratorum adiecta quid operetur.

Principaliter & insolidum.

1 ¶†Ista verba ideo apponunt̃,qꝛ si non fuissent apposita nō potuisset vnus sine alio esse in iudicio,⁊ p hanc clām quilibet per se poterit esse in iudicio.l.si quis pcuratorio.§.pe.⁊ fin.cum.l.seq.ff.eo.⁊ est tex.no.in.c.si duo,extra de pcu.in.vj.

SVMMARIVM

1 Clausula ista,ita qḋ occupantis conditio melior ⁊c.adiecta in instrumento quid operetur.
2 Procurator per litis contestatio.dominus litis efficitur.

Ita quod occupantis conditio melior non existat,nec deterior subsequentis.

1 ¶†Ista clausula apponit̃ in istrumento,qꝛ si nō esset vnus ex pcuratoribus occupās iudiciū excluderet oēs alios,⁊ in.d.l.pluribus.ff.de pcu.⁊ in.d.c.si duo.Sed circa hoc dubito qualiter dicet̃.Sol.tex.in.d.c.si duo.dicit qḋ p litis contes.Sed tūc ꝫ,ergo ⁊ lite ꝯtest.virtute huius clausule poterit alius ꝯparere,qḋ ē
2 falsū,†qꝛ p lit.ꝯt.pcurator efficit̃ dñs litis ⁊ instātie.l.a pcuratore,⁊.l.nulla.C.ḋ pc.si ergo est effectus dñs lit.qño poterit priuari p aliū isto dñio sine facto suo ꝫ.l.id qḋ nostrū.ff.de reg.iur.Sol.dōm est ꝙ nō priuatur sine facto suo,qꝛ accipiēdo pcuratoriū cū clausula videtur ꝯsentire,vt in.d.c.si duo.preterea nō priuat se,qꝛ cessañ.impedimēto possunt reassumere causam.

SVMMARIVM

1 Clausula ista, immo quod vnus incepit &c. posita in instrumento procuratorij quid operetur.
2 Variatio quandoq; admittitur.

Immo quod unus incepit.

1 ¶ † Ista clausula ponit̃ ad tollendum dubitationẽ & ad pleniorẽ promissionẽ immo vr̃ necessaria per tex. in. d. c. si duo. §. ceterum extra de pcu. in. vj. Sed contra, ẽm hoc ꝯcedit̃ variatio que est reprobata. c. quidem cedendi. extra de renun. Solu. ꝯcedit̃ ista
2 † variatio ad ꝓuisionem & diuersis respectibus qd nõ est inconueniens, vt in. c. si pater extra de test. vnũ tñ singulariter sentit tex. in. c. si duo. §. j. in fi. extra de proc. qd si ille qui primo occupauit substituerit aliũ loco sui, qd nõ excludant̃ alij ꝓcuratores pñt reassumere cãm, & sic optima cautela ꝓ ꝓcuratoribus. Sz põt ꝓuideri huic cautele si ꝯstituẽs adducat vnã cautelã in ꝓcuratorio, vcȝ dicẽdo ꝙ nõ obstante substitutione nihilominus alij ꝓcuratores possint reassumere causam, nam prouidebitur.

SVMMARIVM

1 Clausula ista, & possint ipsi ꝓcuratores &c. posita in instrumento procuratorij quid operetur.
2 Reuocatio ꝓcuratoris an dbeat iudici vel aduersario notificari.

Et possint ipsi procuratores semel & sæpius.

1 ¶ † Huiusmodi clausula de necessitate apponit̃ ne alias dñs veniẽs in iudicio videat̃ reuocare ꝓcuratores suos prius ꝯstitutos qd faceret simpliciter ꝯparẽdo, vt est casus in. c. si quem. §. j. extra de pc. lib. vj. dicet ꝗspiã ꝯparẽdo principalis in iudicio videtur facere actũ ꝓtestationi ꝯriũ, ergo reuocabit nõ obstãte hac cl̃a. c. cũ. M. ferrarieñ. de ꝯsti. & c. cumana. de elec. & l. eã pluries. §. locator horrei. ff. loca. So. negat̃, immo ꝑ hãc cl̃am videt̃ dñs interuenire, vt assistat nõ qd velit reuocare, vt in. d. c. si quẽ. & ideo cautela ꝓ ꝓcuratore qd lȝ dñs ꝯpareat postq̃ȝ in ꝑsonam suã fundatũ ẽ iudiciũ qd nihilominus faciat acta in ꝑsonã suam, nã nemini eẽt dubiũ ꝙ eẽt reuocatũ ꝓcuratoriũ. (reuocãdi ꝓcuratorẽ gñalẽ forma ponit in. l. sed si de quo in prin. ff. d insti. & substi. in. l. mandatũ. C. mãda.) Sed circa hoc cadit dubiũ nũqd ex-
2 pediat istas reuocationes ꝑuenire † ad notitiã iudicis vel aduersarij, videbat̃ qd. c. ex insinuatiõe, & c. in nostra. & c. mãdato. ex̃ de pc. breuiter ꝑ iura ꝑalle. puto dõm qd sic. ex quo ꝑ actus iudiciales fiunt iudex vel aduersarius presumit̃ scire, q2 acta sunt cõia. l. j. §. edẽda oia sunt. ff. de edẽ. & in. c. qm̃. ꝯ falsam. de pcu. Sed ꝯ sentit hec cl̃a dñ dicit nisi expresse agat̃ d reuocatione, ꝙ si expresse ageret̃ reuocarent̃ ꝓcuratores qd videt̃ ꝯ. c. ij. ex̃ d pcu. in. vj. & ꝯ. l. post litẽ. ff. eo. Sed intelligẽda est illa clausula ante litis ꝯtest. vel post ex cã vel ꝯsentiẽte ꝓcuratore, & nõ alias, in. d. c. ij. ex̃ de pc. lib. vi. Sunt tñ q dixerũt ꝑ hãc cl̃am vr̃ sibi reseruasse ptãtẽ reuocãdi ante lit. ꝯtest. & ꝯsulo qd apponat̃ vnũ, dicit Spe. in ti. de proc. §. j. v. itẽ omnino. qd si ꝓcurator sit instructus in cã, ita qd melius sciat veritatẽ & dñs velit eũ reuocare, põt aduersarius dicere & se opponere qd nõ reuocet̃, vt cã nõ dferat̃ in longũ si minus instructus subroget̃. ꝑ tex. in. c. in ꝑtractandis. extra de iu. cal. qd vex est si aduersarij intersit, al's sec⁹.

SVMMARIVM

1 Clausula ista, & hoc specialiter & expresse, posita in instrumento quid operetur.
2 Mandatum generale in multis causis non sufficit.

Et hoc specialiter & expresse.

1 ¶ † Ista clausula ideo apponit̃ i instr̃o ad dnotãdũ spãlitatẽ mã-
2 dati, † q2 generale mãdatũ in pluribus causis nõ sufficit de qbus ĩ. videbimus. & hr̃ in. c. qui ad agẽdũ. extra de ꝓcu. in. vj.

SVMMARIVM

1 Clausula ista, ita qd specialitas &c. quid importet in constitutione procuratorum posita.
2 Generalitas specialitati non derogat, sed ipsam declarat.

Ita ꝙ specialitas generalitati nõ deroget nec ecõtra.

1 ¶ † Ista clausula apponit̃ ad cautelã vt vnũ nõ deroget alteri & altex nõ restringat̃ ꝑ alter̃ qd plerũq; fieret, vt in. d. c. q ad agendũ. facit. l. fi. §. cui dulcia. ff. de triti. vino oleoq; leg. & qd hr̃ in. c. q generaliter. d pc. in. vi. & in reg. generi ꝑ speciẽ de regu. iu. eo. lib. ex quo posset dubitari vtrũ virtute huius clausule extẽdatur mãdatũ ad clausulas nõ similes specificatas, videt̃ dõm prima frõte qd no. ꝑ. d. c. q ad agẽdũ, cogitabitis dicet ꝗspiã, lȝ species deroget generi, vt in. c. j. extra d rescri. nõ eẽ, ergo frustra dicit̃. ita qd spãlitas gñalitati nõ deroget &c. Solu. sustinẽdo istã cl̃am
2 põt dici, qd lȝ gñalitas † nõ deroget spãlitati, tñ hȝ declarare ipsaȝ spãlitatẽ, vt in. d. §. cui dulcia. & ista cl̃a itex põt operari.

SVMMARIVM

1 Madatum speciale ad beneficia impetranda requiritur.
2 Mandatum simplex seu speciale sufficit qñq; in beneficiox & rescriptorum impetratione.
3 Persona cõiuncta admittit̃ in his que speciale mãdatũ reqrũt.
4 Pluralitas cõiter prohibetur.

Ad impetrandũ beneficium seu beneficia.

1 ¶ † Ista cl̃a & h specificatio ideo opponitur, q2 ad impetratiões beneficiox reqrit̃ speciale mãdatũ, q2 agit̃ de matrimonio spirituali ꝯhẽdo in quo requirit̃ speciale mandatũ sicut in carnali. c. fi. in prin. extra de pc. lib. vj. & in. c. j. & ij. extra de despon. imp. facit. l. generali. & l. mulierẽ. ff. de rit. nup. in qbus iuribus ꝓbari vr̃ ꝙ reqrat̃ specialissimũ mandatũ vcȝ ad impetrãdũ tale bñficiũ. & h sentit. d. c. fi. de pc. lib. vi. Ego tñ vidi seruari oppositũ
2 qd admittat̃ mandatũ † simpliciter ad impetrãdũ bñficiũ in impetratione rescriptox literax ad lites & ad causas spãles ꝓcur. reqrit̃ cũ spãli mãdato. c. nõnulli. & c. dilectus. extra de rescri. Itez in impetratione absolutionis ab excep. vt voluit Spe. in ti. d ꝓcu. §. j. ver. xvj. ex̃ d sen. ex. c. cũ dsideres. & ꝑ Inn. ex̃ de ele. c. venerabilẽ. & ẽt in impetrãda in integ. resti. vt in. d. c. nõnulli. i fi. & in. c. ꝯstitutus. ex̃ de in integ. res. & in. l. minor. §. illud. ff. de min. &
3 spe. in ti. de pc. §. rõne igit̃ ver. i. † & videt̃ ꝯcludere ꝙ ẽt reqrentibus spãle mãdatũ admittit̃ ꝑsona ꝯiuncta. lȝ gl. senserit cõiter oppositũ, ꝑ tex. in. l. patri. ff. de mi. ego rñdi. in. d. c. ꝯstitut⁹. dicit ꝗspiã, q2 dicit bñficiũ, vel bñficia in ꝓcuratorio. Solu. istud ideo
4 dicit̃ q2 alias mãdatũ nõ extenderet̃ ad plura bñficia, † q2 non est verisimile ꝙ cõiter velit mandare pluralitatẽ que est ꝓhibita regulariter. c. q2 in tm̃. d. c. de multa. extra d ꝓben. & in. c. ad apostolice extra de excep. ista est rõ, q2 posuit, seu bñficia. (Adde ꝙ bñficiox pluralitas facit ineligibilẽ, & qño ꝯcipit̃ libellus ꝯ eum in Spe. de ele. §. j. vlti. col. versi. qualiter concipit̃ libellus.)

SVMMARIVM

1 Clausula ista, cuiuscunq; conditionis &c. quid operetur in instrumento posita.
2 Dignitas an possit ipetrari virtute simplicis mãdati ꝓcuratorij.

Cuiuscunq; cõditionis & qualitatis existãt, seu existat, tam secularia q̃ȝ regularia, tam cũ cura, q̃ȝ sine cura, in curia apostolica uel extra, alias ubicũq; impetrantes bullas & quascũq; ꝓuisiones obtinẽtes beneficia quæcũq; ut supra acceptãtes ipsorumq; possessionem nomine ipsius constitueñ. semoti petendi & capiẽdi captamq; manuteneñ. retineñ. & defeñ. & affictañ. & mandandi pensiones recipieñ. & quittañ. de habitis & receptis facieñ. &c.

1 ¶ † Ista clausula ponitur in instrumento, q2 ꝑ simplicẽ impetrationis ꝯcessionem non videt̃ concessa potestas impetrandi omnia beneficia, q2 narrata ꝑ magnũ onus annexũ non videtur comprebendi, vt in. c. si pro clericis. & in. c. cũ illis. extra de preben. i
2 vi. † Sed nunquid virtute huius mãdati posset impetrare dignitatẽ, & breuiter dicẽdum est ꝙ nõ q2 maior cura & maior industria ꝑsone requirit̃. facit qd habetur in. d. c. fi. & in. d. c. cuȝ illis. §. cũ autem. extra de preb. in. vi. & ꝙ habet̃ in. c. cũ accessissent. extra de consti. & hec opinio verior maxime vbi agit̃ de prelatura & dignitate

SVMMARIVM

1 Iudicium reperitur multiplex.

Et in quocunque iudicio.

1 ¶ Istud dicitur ideo quia multiplex est iudicium† .c. per venerabilem qui fi. sint legi. et habetur in rubri. extra de iudi.

SVMMARIVM

1 Iudicium coram quo iudice sit agitandum.

Coram quocunque iudice tam ecclæsiastico quam seculari.

¶ Istud ideo dicitur quia habemus iudices tam ecclesiasticos quam secula-
1 res. Et licet secundum naturam cause regulariter iudicium† si sit ecclesiasti cum exigat ecclesiasticos. Si seculare seculares. Tamen in aliquibus causis est electio agere volentis contra reum .c. quam sit generale. de fo. compe. et in auc. habita. C. ne filius pro patre. plus dicit Spec. in eo. ti. §. vt autem. versi. j. in forma procuratorij puta dodo sub tali iudice.

SVMMARIVM

1 Iudicis nomine venit tantum ordinarius.

Tam ordinario quam extraordinario siue delegato.

Adde quod iudicis appellatione venit maior iudex in auct. de iudi. et in auc. vt omnes obe. iudici. prouin. et Bal. in. l. j. ij. col. ff. de iurisd. om. iudi. ¶ † Istud ideo ponitur, quia regulariter de
1 extraordinario iudice siue delegato non videtur cogitatum quia ex odiosa videtur in iudicio. c. dispendia. §. reus. et ibi glo. de rescrip. alias de iudi. lib. vj. plus dicit Spe. eo. ti. §. vbi autem. versic. porro. quod debet addi coram auditore et coram subdelegato. puto addendum. et coram conseruatore et conseruatoribus seu subconseruatoribus, quia ista sunt diuersa officia diuersorum effectuum nec comprehenduntur in subdelegatione. c. j. et fina. extra de off. deleg. lib. vj. et c. pastoralis. §. quia vero. de offic. lega. et in. c. decetero. extra de re iudica. in quibus loquitur de executoribus.

SVMMARIVM

1 Commissorium ad lites specificare debet procuratorem constituens.
2 Iudicium est a citatione incohandum.
3 Libellus primo est offerendus ad iudicis instructionem.
4 Petitio large sumpta libellus quidam est.

Libellum seu libellos dandum.

1 ¶ † Hic incipit specificare commissorium ad lites et est vnum de requisitis ad ordinem iudiciarium sine quo iudicium non procedit .c. j. extra de lit. contest. c. j. extra de libel. obla. et in auc. offeratur. C. de lit. contest. canoninizata. j. q. ij. c. offeratur. et de forma libelli habemus in. c. ij. et fi. extra de libel. obla. et l. j. in princ. ff. de eden. et in. l. edita. C. eo. Contra dicet quispiam debeat primo po-
2 ni de citatione† quia a citatione est incohandum, vt in. §. fi. insti. de pena te. litigan. et probatur in. c. quoniam contra falsam, de proba. Sol. licet citatio et vocatio in ius videantur procedere extra ordinem, tamen quia expedit iudicem instrui de causa citationis. c.
3 cum parati. extra de appel. et in. d. c. quoniam contra† ad instructionem iudicis offertur primo libellus. Quid in summarijs causis in quibus sufficit qualisqualis petitio. vt in cle. sepe. de verb.
4 signi. Solu. puto quod etiam istud mandatum sufficiat, † quia large petitio est libellus et econtra, licet libellus sit solennis. Adde tamen quod libellus et petitio differunt. cle. sepe. de verbo. signifi. et ibi Zaba. in. xvij. q. et in. §. non quia. Sed quare posuit in plurali libellos. Sol. vt in pluribus causis et in causa reconuentionis intelligatur constitutus.

SVMMARIVM

1 Deliberare super libello oblato et respondere differunt inter se.

Super ipsis ad deliberandum & super oblatis ad respondendum.

¶ Istud conuenit reo vel etiam agenti in causa reconuentionis vel in duplicibus iudicijs vel alias in diuersis iudicijs in quibus
1 potest esse actor et reus ibi, et oblatis respondendum. † differentia est inter deliberare super libello oblato et respondere, quia deliberare super libello est deliberare vtrum sit respondendum. respondere autem libello est satisfacere intentioni libellantis et conuenit lit. contesta. de qua. j. dicam.

SVMMARIVM

1 Dilationum varie sunt species.
2 Procurator ad iudicia constitutus an possit solutionis dilationes petere.

Dilationes cuiuscunque generis.

1 ¶ † Istud ideo ponitur in instrumento, quia dilationum multe sunt species vt in Spe. in ti. de dila. §. j. in prin. Nam quedam sunt iudiciales, quedam extraiudiciales, quedam citatorie, quedam peremptorie, vt ibi plenius prosequitur Spe. ideo dicitur cuiuscunque generis. circa quod dubito nunquid
2 procurator† constitutus ad iudicia possit petere dilationes solutionis, videbatur quod sic virtute huius generalitatis. in contrarium facit quod habetur in. c. qui ad agendum. de procu. in. vj. et quod no. Bar. in. l. q Rome. §. calymachus. ff. de verbo. obli. vbi dicitur quod clausula seu appositio libere posita in instrumento refertur tantum ad materiam subiectam comprehensam in instrumento. de quo. j. dicam.

SVMMARIVM

1 Exceptiones deliberatorie que dicantur.

Et deliberatorias postulandi.

¶ Istud dicitur ad maiorem expressionem, tamen non est necessarium. quia satis comprehenditur sub premissis, et dicuntur delibérato-
1 rie† quia dantur ad deliberandum vtrum rei velint contendere, habent tamen certa tempora in iure expressa vt in. c. offeratur. in. q. iij. et auc. offeratur. de quo in Spe. de dila. §. j. versi. deliberatorie.

SVMMARIVM

1 Exceptiones declinatorie et recusatorie duplicis sunt nature et diuersos habent effectus.
2 Exceptiones declinatorie ante litis contesta. sunt opponende.

Declinatorias & recusatorias opponendum.

¶ Duplicis nature sunt iste et diuersos habent effectus, quia declina-
1 toria† attingit incompetentiam, quia non est competens iudex. recusatoria attingit iudicem competentem. dodo illum esse suspectum. l. aptissimi in fi. C. de indi. et in. c. suspitionis. de off. dele. et in. c. ij. regris. cum si. de ap.
2 ¶ Et iste exceptiones† maxime declinatorie debent opponi ante lit. contes. et ante alias exceptiones, ne si alie exceptiones preferantur consentiat in iurisdictione iudicis. et per consequens renunciet istis exceptionibus. c. quoniam contra falsam. et ibi gl. Et etiam aduertendum quod licet de alijs exceptionibus. et etiam declinatoria cognoscat iudex contra quem opponitur. l. si quis aliena. ff. de iudi. c. super literis. extra de rescri. tamen de recusatoria minime, imo remittit ad alium. vt. in. d. c. suspitionis. et in alijs pall. et in c. legitima extra de appel. li. vj. Adde quod exceptio declinatoria fori remissa per errorem non potest opponi post lit. contesta. Bal. in auct. sed nouo iure. iij. col. C. de ser. fugi. Et ego alias dubitaui nunquid requiratur specificum mandatum ad recusandum ad arbitros suspectos eligendum.

SVMMARIVM

1 Litis contestatio est iudicij exordium et qualiter fiat.
2 Protestatio contraria litis contestationem impedit.

Litem contestandum.

1 ¶ † Istud est exordium iudicij et quidem quasi contractus et fit per narrationem siue petitionem precedentem. et responsionem subsecutam. l. j. C. de lit. contesta. l. rem non nouam. C. de iud. Et requiruntur verba et animus. vt in Spe. de lit. conte. §. nunc dicamus. ver. ex premissis. Et quid sit effectus li. contest. dicite vt ibi in Spe. de lit. conte. eo. ti. §. fi. Et est aduertendum quod pro-
2 testatio† contraria impedit li. conte. per ea que habent in. c. j. extra de lit. conte. nec fit per oppositionem exceptionis. c. j. extra de li. conte. li. vj. Et ex premissis infertur ad questionem, reus respondit libello dicendo nego narrata prout narrantur, et dico petita prout petuntur fieri non debere non tamen animo litem contesta. Nunquid ex hoc facta sit lit. conte. Ex precedentibus determinatur quod non, quia ista protestatio declarat animum. c. cumana. extra de ele. c. cum M. ferrarien. de consti. et. l. cum plures. §. locator horrei. ff. loc. l. qui in aliena. §. fi. ff. de acqui. here. cum si. Nec obst. si dicatur protestatio est contraria actui, ergo nihil operatur quia negatur, quia posset negare ad alium effectum vnde esset contraria actui si diceret litem contestor non animo contestandi. Illud autem plus dubij est si diceret non tamen animo litem contestandi nisi si et quatenus de iure

teneatur, quia tunc dominus iudex potest pronunciare litem pro contestata. & ita feci practicari.

SVMMARIVM

1 Iuramentum calumnie prestatur statim lite contestata.
2 Dñs an debeat de calũnia iurare an sufficiat procuratorez iurare.
3 Processus nõ vitiatur si ante litẽ cõtestatã de calumnia iuretur.

Iurandum de calumnia.

1 ¶ Ex hoc ordine colliguntur duo. Primũ q statiz lite † cõtestata iuratur de calũnia. Et dz iudex exprimere omnia capitula iuraméti de calũnia de quibus in. c. j. de iura. calũ. & in. l. j. & ij. C.
2 eo. Et dz facere iurari principales † nisi procurator habeat istud in mãdatis. vt hic. vt auct. principales de iura. calum. Adde Bal. in. l. si pcurator. C. de pcur. & Bart. in. l. ij. §. finaũt. C. de iura. calũ. vbi dicit verũ. s. q in tali cã non simpliciter. & p Alexã. vbi. s. Scõm qõ colligitur est, q requirit speciale mãdatũ. c. fi. extra de iura. calũ. dicit tñ Spe. eo. ti. §. j. versi. sed quid si an
3 te lit. conte. † quod si fuerit iuratum ante litem conte. non posteã vitiatur processus. quid si voluit iurare procurator de calumnia. Solu. succedunt pene de quibus in. c. fin. extra de iura. calumn.

SVMMARIVM

1 Iuramenta multa sunt mandatum speciale requirentia.

Et quolibet aliud licitum iuramentum tam litis decisiuum quam aliud prestandum.

1 ¶ Istud iõ apponit, q multa sunt alia iura † de quibus in. c. fin. de iureiur. in qbus requirit speciale mãdatũ. & in. c. q ad agẽduz in fi. de pcu. & in. l. iusiur. qõ ex cõuentione. §. fi. ff. de iure iur. facit. l. pcurator tutoz & procuratorũ cui libera. ff. de procura. idẽ & in iurõ de malitia de quo in. c. j. in fi. & c. ij. extra de iur. calũ. idem in iurõ de veritate. nõ dico in iuraméto testis, sed de illo qõ prestabat olim in spiritualibus. Nã etiã si non haberet mandatum pcurator ad iuratum testium debet iudex ex officio deferre iuramentũ. c. nuper. c. tuis de testib. l. iusiurandi. C. de testib. & no. verbum licitum quod subintelligitur licet non exprimatur.

SVMMARIVM

1 Iuraméta procuratorum referuntur ad animas dominorum.
2 Procurator an teneatur nomine suo iurare.
3 Dominus an debeat iurare in manibus notarij recipientis.

In animas ipsorum constitueñ.

1 ¶ † Istud iõ dr, q iuraméta talia ad animã principaliũ referuntur & pcurator noie dñi & instructus a dño accedere dz. c. querelã. & c. in materia. de pcura. & l. fi. C. de ferijs. Sed circa hoc du
2 bito de duobus. an pcurator † noie suo teneat iurare. an vero excusetur p istud pcuratoriũ. Sol. dõm qõ nõ, imo ipsi aduocati & pcuratores iurare debent. l. rem nõ nouã. C. de iudi. nec excusat
3 vnus p aliũ. Scdo quero an dñs † in manibus notarij recipiẽtis istud pcuratoriũ debeat iurare. cõis opinio & cõis obseruãtia tenet q nõ. & iõ illaqueant multe anime & multe cõmittuntur deceptiones, q principalis nõ videt auctoritatem iudicantis & faciliter periurat. Procurator nescit intẽtionẽ principalis & sequitur malitiã forte eius ignorantia, & ideo committuntur deceptiones. Et ideo cõsulo qõ notarius specificet dño constitueñ. procuratorem omnia capitula iuramenti de calumnia. Et vlterius ex abundanti deferat iuramentum de calumnia domino.

SVMMARIVM

1 Ponere & positionibus respondere nõ debet procurator sine speciali mandato.
2 Mandatum speciale requiritur in iuramento calumnie.
3 Ponens dicitur sub iuramento omnia que ponit confiteri.
4 Interrogatoria an possint fieri in quacunq parte litis.

Ponendum & positionibus respondendum.

1 ¶ † Istud iõ apponitur in instrumento, q requirit speciale man
2 datũ & ponitur sub iurõ † calumnie. in quo requiritur speciale mãdatũ. c. fi. extra de iura. calũ. lib. vj. & c. j. extra de cõfes. eod. lib. vj. igitur diligenter aduertendũ in positionibus faciendis, q po
3 nens † omnia que ponit dr confiteri sub suo iurõ. Et si in scriptis non potest reuocari pretextu erroris fm vnam opin. quam sentit Inno. in. c. cũ olim. extra de censi. Et iõ ista est cautela qõ si fiat interrogatoria in iudicijs circa iuramenta, que non dz fieri circa iuramenta. Sed circa preparatoria. vt in rubr. de interro. actio. ff. & in. c. fin. extra de cõfes. põt pars opponere & dicere. pone fac positiones, nõ autem interrogatoria q ex positionibus se fundabit. Ex interrogatorijs minime, † nec obst. si dicatur in quacunq 4
parte litis possunt fieri interrogatoria. l. vbicunq. ff. de interrogatorijs actioñ. c. cũ Joan. extra de fide instru. Quia respõdeo verum nisi pars circa merita velit se iuuare ex interrogatorijs partis, qõ põt dicere. vt in auct. sed iudex. C. de epis. & cleri.

SVMMARIVM

1 Probationes in iudicijs fieri debent.
2 Iudex probationes super articulis recipere debet.
3 Articuli pauca & necessaria continere debent.

Articulandum & contra articulantes.

¶ Istud nõ vr necessariũ. Adde Bald. in. l. j. in. j. coll. C. de
1 condi. ob causam tur. Quia probationes † in iudicijs sunt fa
2 ciẽde & iudex † sup articulis probationes recipere debet, tamẽ secundũ alleg. & probata debet iudicare. c. iudicantẽ. xxx. q. v. sed fiunt super articulis probationes, tñ istud nõ vr necessariũ, vt dixi, q ẽt sine articulis lite contest. potest procedi ad examinationem sup petitione dando petitionẽ pro articulis. vt in Specu. de teste. §. nunc videndũ. versi. j. & tñ vtile vtiq partim articulare. vt melius sciant testes deponere, q alias non bene scirent super omnibus rñdere. Itẽ aduersario vt melius cõficiant interrogatoria & articuli. vt in. d. §. j. ver. est autẽ vt &c. Et consulit Spe. in versi.
3 sed pone auditor, qõ pauca † & necessaria ponant in articulis, & cõ articulos, vt ab onere superflue pbationis releuetur. Caueat tamen ne articulos sub disiunctiua vel dubios faciat ne dubiam faciant probationem que non releuaret. c. in pñtia. de probatio. nisi forte in facto alieno. vt in. c. cõstitutus. de in integr. resti. & in. c. ex parte. de rescriptis. & ibi Innoc. Consulo tñ q non semper se astringat ad articulos probandos, tamen si est possibile petat ẽt super tota cã examinari ne alioquin si qd deponerent extra articulos in fauorem producentis dicatur non valere per ea que habentur in. c. de testi. Et ideo in hoc contraria est conditio articulorum a positionibus & positiones possunt eẽ plures numero, sed articulos faciat pauciores.

SVMMARIVM

1 Examinatio quando valeat absq interrogatorijs.
2 Interrogatoria vtiliter fiunt testibus ad pluralitates euitandas.
3 Interrogatoria super circunstantijs fieri debent.
4 Examinator veritatem fideliter inquirere debet.
5 Interrogatorium copia an debeat dari parti.
6 Depositio testis respondentis in precedentibus per responsionẽ ad aliud non vitiatur.

Interrogatoria faciendum & producendum.

1 ¶ † Istud non propterea necessarium, q ẽt sine interrogatorijs procedit examinatio preterq in his que sunt iuris. l. solã. cũ ibi no. C. de testi. & c. causaz que. extra eo. tit. videt dubitari de possessione p notata. in. l. j. ff. de acqui. pos. & per ea que hñr in. l. stipulatio ista. §. hi quoq, vbi gl. ff. de verb. obli. Et est vtile facere
2 interrogatoria † testibus ad pluralitates euitandas per notata in. c. pñtia. §. preterea. extra de testib. lib. vj. Et fiunt interrogato
3 ria † super circunstantijs, vcz loco, tpe, cã, presentia, & similibus. vt in. d. c. cãm que. & voluit Spe. in tit. de testi. §. nunc tractãdũ.
4 versi. examinator. dicens quod examinator † dz se fideliter habere in inquirenda veritate ne dãnet aiam suã, vt aliqui faciunt qui aliquãdo omittunt debitas interrogationes & indebitas faciunt,
5 vt testes capiant in sermone. nũqd debeat dari copia † interrogatoriorũ parti. breuiter dõm qõ non propter periculũ subornationis vt in Spe. de teste. §. iã de interrogatorij. in prin. iudex tñ dz diligẽter videre interrogatoria & resecare que sibi videbuntur resecanda, vt in. d. §. iã de interrogatorijs, ver. fi. Adde Cy. in. l. j. ij. & iij. q. C. de cõfes. q late tractat materiam interrogatiuam. Et vide ẽt ibi formã examinis, vbi Spe. dr qõ illõ interrogatoriũ vtrũ testis credat q dixit eẽ vera tãq captiosuz ẽ repellẽdũ. Tñ
6 si testis † rñderit in pcedẽtibus p rñsionẽ ad aliud nõ vitiabit depositio sua. c. qm. cũ ibi no. extra de testi. Et ẽt aduertẽdũ q nõ refert interrogatoria eẽ pducta pñtata & exhibita extra iudiciũ. si tamen

si tñ est possibile consiliũ est qđ in iudicio producantur, ꝛ in scriptis. vt in Spe. de testi. §. de interrogatorijs. ver. item caute.

SVMMARIVM

1 Testes in criminalibus iudici debent presentari.
2 Indicia ad torturã sunt tremor, variatio, ꝛ pallor.
3 Examinator actus seu gestus testis scribere debet.
4 Tabellio scribere debet ipsius testis gestus.
5 Examinator quo ad potest verba testis ad longum scribere dꝫ.
6 Testis non potest dicta propria scribere.
7 Iudice ꝛ notario discordantibus vtri potius stabitur.

Commissarios & delegatos cuiuscunqꝫ generis, & à quocunqꝫ interpellandum & requirendum.

¶ Istud pōt requiri p ea q̃ hñr. in c. nōnulli. ꝛ in. c. dilectus. extra de rescriptis. Et pōt intelligi simplr ꝛ dupliciter verbum
1 cōmissarios, primo p examine faciēdo in ciuilibus † i criminalibus vr̃ debere testes pñtari iudici. auc. apud eloquentissimũ C. de fi. instr. ꝛ hoc vt videat iudex quo vultu, colore, qua ve trepidatione, aut quo tremore loquaꝛ testis. ꝛ de minore. §. tormēta.
2 ff. de qõ. ꝛ si viderit iudex † testē tremere, variare, pallere, tormentis subijciat, vt voluit Spec. in ti. de teste. §. nunc tractandũ. versi. considerare. ꝛ dꝫ qđ puto verum in vilibus testibus, in alijs forte secus. vt in. §. si nō ignoti. in auc. de test. Idē istud verum est si sit iudex qui habeat ptātem. ꝛ ēt aduertendũ ꝙ exa-
3 minator † dꝫ scribere actus quos facit testis vtrum tremat vł
4 palleat, vtrum balbutiet. si tabellio † ēt percipiat scribat ꝙ etiã ipse percepit, ꝛ plus creditur sibi. Si vero nō perpendat notarius sed iudex dicat, tūc scribat qđ iudex dicit ei ꝙ tremuit. nō
5 aũt attestetur. Idem examinator † scribat quantum est possibile verba quibus vtitur testis ꝛ ad longũ. nec sufficit si dicat examinator secundus testis dicit vt primus. ꝛ ita dicit Spe. in titul. de testi. §. nunc tractandum. versicu. cautum quoqꝫ ꝛ puto quod hoc in Gallia. ꝛ maxime in Burgundia inoleuit consuetudo qđ acta ꝛ omnia testimonia ponantur in Romantio. ſꝫ
6 circa hoc dubitatur de duobus, primo an testes † possint scribere dicta sua. dicite qđ nō, imo expedit qđ notarius scribat secundum ea que habentur in. c. qm̃ ꝯ falsum extra de pba. Se-
7 cundo dubito, pone quod est discordia † inter iudicem, ꝛ notarium. dicit iudex scribe sic. ita dixit, notarius, immo nō sic dixit nec scribere vult, cui crediꝛ potius. vr̃ ꝙ iudici pp maiorem auctoritatem. in contrarium facit. d. c. quoniam contra falsam. considerarem auctoritatem personarum ꝛ qualitatem.

SVMMARIVM

1 Testibus multa obijci possunt examinationem impedientia.
2 Testes producere volens quales sint attendere debet.
3 Protestatio inconsulta non fiat de opponēdo in psonas testiũ.

In personis testium.

¶ Istud iđ dicitur, qꝛ multa possunt opponi in personas testiũ
1 ex quibus impediꝛ examinatio † ꝛ detrahitur fidei. de qbus in Spe. de testi. ꝛ ista est regula qđ edictum de testibus est pmissorium, qꝛ oēs admittũtur qui non reperiuntur prohibiti. l. i. ij. ꝛ. iij. in prin. ff. de testi. ꝛ dicit Spe. in. d. §. i. in fi. ex qbus do vo-
2 bis duo consilia. primum quod volens † producere testes bene consideret quales testes producat, quia si viles aut suspectos aut alias inhabiles pduxerit non potest repellere ex personis eorum. Et necesse hꝫ stare dictis eorum alio non apparēte, imo etiam si preiudicium faceret in alijs causis. l. si quis testibus. C. de testi. Quod verum intellige nisi ex cã superueniente prehabita. vt. c. insinuante. de offi. dele. ꝭm consilium. protestatio † đ
3 opponendo in personas testium inconsulte non fiat ne illa prestatione si quid dicant pro se sibi preiudicet iuxta ea que habentur in. c. presentium. cum ibi no. extra de testi.

SVMMARIVM

1 Persona approbari potest dicto reprobato.
2 Oppositio in psonas fieri potest post publicatas attestationes.
3 Oppositio idicta qñ post publicationē attestationũ fieri possit.

Et in dicta.

1 ¶ Istud ideo ponitur in instrumento, † qꝛ licet persona non arguatur tñ dictum pōt reprobari etiã post alias per producētes, ꝛ licet quis approbauerit personã non tñ dictum, vt in. c. cũ causam que, extra de testi. ꝛ voluit Spe. in tit. de testi. ꝛ ista est vna dr̃ia
2 inter oppositionē, que fit in dicta. Secunda dr̃ia est ꝙ illa † que in personas fit pōt fieri, ꝛ post publicationem attestationum. c. personas, ꝛ. c. testimonium. c. presentiuꝫ, extra de testi. ꝛ in. l. iij. in prin. §. l. iulia. ff. eo. illa † vero que fit in dicta ita demũ potest
3 fieri post publicationem attestationuꝫ si non agatur de contrario directo, quia si ageretur de contrario directo probando per testes illud fieri non posset propter timorē subornationis. §. si vero in aucten. de testibus, ꝛ quia vero, ꝛ. c. fraternitatis, extra de testi. sed per indirectum contrarium potest etiam per testes. c. ex tenore, extra de testi. ꝛ in. l. fi. C. de contraben. stipu.

SVMMARIVM

1 Crimina ꝛ defectus opponere posse mandatum requirit spāle.
2 Testis contra quem probatum est crimen infamia notatur licet de eodem non puniatur.

Crimina, & defectus si oportuerit opponendo.

1 ¶ † Istud videtur requirere speciale mandatum ex eo, qꝛ lꝫ te-
2 stis † contra quem pbantur crimina nō possit puniri de crimine vel de falso. c. cum dilectus de ordine cog. ꝛ. c. i. extra de excep. qꝛ igitur ad aliud tñ insurgit aliqua nota infamie ēt post publicatas attestationes, vt in Spe. de testi. §. sepe testes, ꝛ qđ dixi non posse puniri in illa dispōne verũ est pena ordinaria, extraordinaria si delinquat, ꝛ i facie iudicis sic, vt in. l. nullũ C. de testibꝰ.

SVMMARIVM

1 Probationum plures sunt species.
2 Probatio quedam plena, ꝛ quedam semiplena dicitur.
3 Probatio non competit reo.

Probandum & reprobandum per omne genus probationis.

1 ¶ † Istud dꝫ, qꝛ plures sunt spēs probationũ, vt in Spec. de p-
2 ba. videndũ restat. ꝛ hñtur in Rub. de proba. ꝛ alique † sunt plene alique semiplene, vt in. d. §. vidēdũ restat, vltimo vero alique
3 sunt presumptiue. Et est aduertenduꝫ qđ probatio † non cōpetit reo, sunt tñ aliqui casus in qbus rei grauantur onere probādi de quibus in Spe. de proba. §. prealleg. §. nũc ad propositũ cuꝫ sequenti. ꝛ ideo cauti procuratores diligenter debēt aduertere ad assignationes factas per iudices vtrum ad probandum simpliciter an vero ad probandum per omne genus probationis, faciũt que habentur in. c. licet causam, extra de proba.

SVMMARIVM

1 Instrumentorum multe sunt species.
2 Instrumentum regulariter id dicitur per quod causa instruitur.
3 Instrumenti proprie dicti due sunt species.
4 Instrumentum publicum multiplex esse censetur.
5 Instrumentum sigillo publico sigillatum dicitur publicum.

Instrumenta quecunqꝫ.

1 ¶ † Istud iđ dꝫ, qꝛ sunt plures spēs instrox, de quo i Spe. de instru. edic. §. dicendũ restat, ꝛ regulr oē qđ instruit cām dꝫ instrm
2 †. c. peruenit, extra de testi. cogen. proprie aũt instrm † est qđ est
3 redactum in scriptis, ꝛ hmōi due sunt spēs instrox quoddaꝫ pu-
4 blicum, ꝛ quoddã priuatum, publicum † multipliciter, primo cōfectum manu publica tabellionis cũ solennitatibus, de quibus in l. gñali. C. de tabu. li. x. vbi glos. ꝛ in aucten. de tabel. colla. iiij. ꝛ in. c. i. ꝛ. c. cum Jo. ꝛ. c. inter dilectos de fid. instru. ꝛ in Spec. de fi. instru. §. i. quoddam est sigillatũ sigillo auctentico qđ etiaꝫ
5 dicitur publicum. c. post cessionem, extra de proba. † Tertio dicitur publicum consuetudine approbatum, vt in. c. cum dilectus in fi. de fi. instr. Item scripture nummulariorum que dicunꝛ etiã publice antiquo iure. l. quedam. §. nummularios. ff. de edē. Quedam sunt instrumenta priuata, ꝛ huiusmodi etiam dicũtur instrumenta largo modo. l. instrumenta. C. de proba.

SVMMARIVM

1 Procurator producens scripturas, seu instrumenta priuata, an prosit domino.

Scripturas.

1 ¶ † Istud est vnũ genus cãe ad scripturas publicas ꝛ p̄uatas. c.ij.ex̃ ð fi.istr. dicet qspiã qd ꝑderit dño si ꝓcurator ꝓducat instrumenta priuata Sol. interdũ adminiculantur. c. fi. extra de iureiur. ꝛ l. exẽplo. C. de proba. aliqñ vero plene probant vt cõtra scriben. l. cum precũ. C. de libe. cã. c. imputari. extra de fide instru. Item cum habeant solẽnia. vt in l. scriptura. ꝛ auctẽ. ibi posita. C. qui poti. in pig. habean. ꝛ facit qð voluit Spec. de instru. edic. §. nunc dõm restat. versi. licet autem. facit quod habetur. in l. plures apochis. C. de fide instru.

SVMMARIVM

1 Libri rationũ quando ꝛ inter quos probationem inducant.
2 Libri rationum non probant pro scribente.
3 Consuetudo an faciat vt pro scribente credatur scripture.
4 Pactũ an valeat quo ꝓmittit stare simplici verbo creditoris.

Et libros producen̄.

1 ¶ † Istud cõiter accipit ꝓ libris rõnum. (Adde Pau. ð cas. ꝯs. lxxx. ꝛ. cxxxviij.) ¶ Qui libri aliqñ probant inter alios qñ fiunt per deputatos ꝛ cõprobatos. l. quedam. §. nũmularios ꝑ
2 allega. in l. rõnes. C. de proba. ꝓ scribẽte † vr̃ nõ ꝓbare, tñ Spec. in §. nunc dõm. ver. lꝫ in fi. de instr. edic. lꝫ ẽt ꝙ pro scribente ꝓbant semiplene. Adeo qð cũ vno teste erit plena probatio qð est periculosũ ꝗcqd dixit Bar. in d. §. nũmularios per d. l.
3 exẽplo. imo dubitaui nunqd valeret ꝯsuetudo † qð ꝓ scribente credat̃ p. d. l. exẽplo. iuncto. c. fi. extra de consuetu. lꝫ in ꝯrium faciat. c. cũ dilecti. extra de fi. instr. in fi. ſꝫ ibi loquit̃ iter alios nõ ꝓ scriben. posset tollerari cũ iuramento. ꝛ hoc facit ad pacta ꝗ singulis diebus ponunt̃ in instr̃is in qbus ꝓmittitur stare so-
4 lo ꝛ simplici verbo creditoris ꝛc. an ista pacta † valeatur. ð quo in l. fi. ff. de preto. stip. ꝛ per Barto. si theopompus. ff. de dote prelegat.

SVMMARIVM

1 Impugnatio pluribus modis fieri potest, ꝛ an requirat mandatum speciale.

Ex aduerso impugnandum.

1 ¶ † Istud põt fieri pluribus modis. vt in Spe. de instru. edic. §. instr̃m aũt, ꝛ dubitaui an requirat̃ spãle mandatũ, cuius grã aduertẽda est in causa impugnationis, qꝛ si sit causa que attigat crimen requiritur ꝛ speciale mandatum, facit quod habetur in l. si veteris. C. de fide instru.

Contumacis & defectus.

¶ Istud non requirit spãle mandatum, sed venit in consequentiam mandati ad lites in quibus contumacia notari opꝫ. c. fi. extra de dolo. ꝛ l. eum quem temere. ff. de iudi. ꝛ in c. calumnia ð penis. ꝛ facit ꝙ voluit Spe. de expẽ. §. i. ꝛ in tit. de cõtumacia nisi parte petẽte. vt in l. iiij. §. hoc aũt iudicium. ff. de dam. infe.

SVMMARIVM

1 Expensarum plures hic assignantur species.
2 Expense extraiudiciales in quo loco tractentur.

Et expensas quascunqꝫ.

1 ¶ † Istud ponit̃, qꝛ sunt plures spẽs expẽsarũ. s. cõtumacie more litis ꝛ cãe de qbus in Spe. de expẽ. §. i. ꝛ in §. si in hanc litẽ ꝛ alique sunt iudiciales aliq̃ extraiudicialis ſꝫ sub ista clausula nõ
2 meminit extraiudiciales † que hñtur i. c. qui ad agendum. extra de ꝓcu. li. vj. ꝛ in l. q Rome §. calymachus. ff. de verb. oblig.

SVMMARIVM

1 Expense quando ꝛ a quo taxari debeant.
2 Iudex cõdẽnãs nõ facta expẽsarũ mẽtione ð suo tenet̃ reficer̃.
3 Iur̃m calũnie est causa iusta absoluendi ab expensis.
4 Iuramentum de calumnia qñ non excuset ab expensis.
5 Expense non possunt peti post sn̄iam que trãsiuit in re iudicatã.

Taxari faciendum.

1 (Adde † qualr̃ ꝛ qñ expẽsaꝝ taxatio fieri dẽat, vide in Spe. de excep. §. iiij. ꝟs. qd si reus.) Dicet qspiaꝫ non taxant̃ expẽse, nisi prius ꝯdẽnauerit iudex parte petẽte, ꝛ accusante contumaciaꝫ. Solu. fateatur ꝯriũ, sed illud ideo nõ posui in instr̃o, qꝛ pertinet
2 ad eũ, qð si non ꝯdẽnauerit iudex † in expen̄. ipse de suo tenetur reficere, nisi sit aliqua iusta cã expressa in sn̄ia. l. sancimus cũ ibi notatis. C. de iudi. ꝛ in auct. §. opꝫ, in auct. de iudi. dicit tñ ibi gl.
3 qð iur̃m † de calũnia est iusta cã absoluẽdi ab expen̄. qð est sane intelligendũ in expen̄. ꝓuenientibus ex presumpta calũnia. Ex
4 vera calũnia, vel ex temeritate non excusat iur̃m † de calũnia ab expen̄. l. eũ queꝫ temere. ff. de iudi. ꝛ. c. calumniã. extra de penis, ꝛ Bar. in l. qui insolidũ. §. j. ff. de leg. ij. ꝛ in d. c. fi. ꝛ sup primo fundatus est tex. in cle. j. de re iudi. ꝛ dicit Spe. in ti. de expen̄. §. si ante litẽ, vers. nec est omittendũ qð si ab initio non condẽnauerit iudex in expen̄. qñcũqꝫ vsqꝫ ad sn̄iaꝫ diffinitiuã ꝓnũciare, ꝛ no. quod si ꝓcurator fuerit negligens, ꝛ non petierit condemnationem expensarũ ipse dꝫ reficere de suo per ea, que hñtur in
5 c. j. extra de lit. nõ ꝯtest. ꝛ est aduertendũ qð lata sn̄ia, que trãsiuit in rem iudicatã non põt amplius peti expẽsa † nec alia accessoria. l. iiij. C. depos. ꝛc. cũ ibi no. extra de sequestra. pos. ꝛ fruct. vbi sunt plures practice, ꝛ in l. terminato. C. de fruct. dicet qs, ꝗ expen̄. erunt iste, ꝛ qualr̃ fiet taxatio. Sol. erunt ille facte p litẽ ꝛ in lite quas alias facturus non fuisset; vt in d. l. sancimus, nec regrit̃ vera ꝓbatio, ſꝫ taxatione iudicis facta per iur̃m declarabit̃, vt in d. c. fi. ꝛ in Spe. de expen̄. §. postremo. in p̄n. ꝛ ab ista taxatione non põt appellari, vt in d. §. postremo. versic. i. in fi.

SVMMARIVM

1 Procurator ad causas sine mandato non põt exigere expẽsas.
2 Expense contumacie quando sint soluende.
3 Fugere reis proprie competit.

Et exigendum.

1 ¶ † Istud necessario est exprimẽdũ in instr̃o ꝓcurationis alias ꝓcurator ad cãs non posset exigere expen̄. quonismodo. l. vero ꝓcuratori. ff. de solu. Nec de exactis possent quittantiaꝫ facere.
2 Et aduertendum qð expen̄. † contumacie statim anteꝙ̃ audiat̃ cõtumax soluende sunt, vt. l. sancimus C. de iudi. ꝛ voluit Spe. in ti. de expen̄. §. si ante litẽ versi. sed queritur qñ, aduertendum tñ qð si actor fuerit ꝯtumax vtile est petere qð nõ audiat̃, nisi reficiant̃ expẽ. vt in d. l. sanci. Si ꝟo reus est ꝯtumax trussatoriũ
3 esset petere qð nõ audiat̃, qꝛ hẽret reus qð q̃rit cũ reorũ † sit fugere. l. inter stipulãtẽ. §. i. ff. de verb. obl. Et iõ actor petat ꝓcedi ad vlteriora, ꝛ alia remedia ꝑtoria, ꝛ vltra hoc instet sup expen̄. vt in auc. ꝗnalr̃. C. de episc. ꝛ cle. ꝛ iõ petet missionẽ i possessionẽ cedialẽ, ꝛ sn̄ias cẽsure, ꝛ alia ꝑtoria remedia prout magis timeri estimabit. c. qm̃ frequter in fi. ex̃ vt lite non ꝯtestata, in antiqs.

SVMMARIVM

1 Concludere ꝛ renunciare põt ꝓcurator absqꝫ speciali mãdatõ.
2 Renunciatio in quo differat a conclusione.
3 Exceptio excommunicationis semper opponi potest.
4 Renunciationes an requirant mandatum speciale.
5 Conclusio ꝛ renũciatio facta in causa principali nõ debet extendi ad causam appellationis.

Concludendũ & renunciandum in causa seu causis.

1 ¶ † Istud venit ẽt ex natura mandati ad iudicia, ꝛ cãs in ꝓcuratorio lꝫ non exprimat̃, qꝛ in ordinarijs causis requirit̃ cõclusio, ꝛ renunciatio. in summarijs non. c. auditis, de ꝓcuratoribus. c. cũ dilectus, in princ. de fide instrumen. iuncta cle. sepe de verboꝝ signõne, ꝛ que sit dr̃ia † inter ista. s. inter renunciationẽ, ꝛ conclu-
2 sionem habet̃ ibi. ꝛ in. c. pastoralis in fin. extra de cã possessio. ꝛ proprie, qꝛ conclusio fit per iudicẽ, ꝛ renunciatio fit a partibus dicit Spe. in tit. de renunciationũ. ꝛ conclusio. §. fin. versic. ꝛ vero. Et no. qð eoipso qð allegationibus renunciat̃ eoipso intelligit̃ esse cõclusum, nec admittunt̃ postea allegationes facti, vt in iuribus palleg. nisi euidens rõ moneat iudicẽ, opponit̃ de. d. c.
3 pastoralis, in fi. Sol. fallit in exceptiõe † excõicatiõis que semp

potest

pōt proponi, ⁊ singularis nature. vt. c. pia. de exce. li. vi. Adde quod except. excōicationis renūciari nō pōt. Jo. an. in. c. pia. de excep. vi. in nouella. Alex. sed ⁊ si qs. §. que sententie. si quis cau. ¶ Et voluit Spe. in ti. de renuncia. ⁊ conclusio. §. i. versi. ⁊ scias. de alijs autem renūciationibus que ponunt̄ in instrumētis nihil hic, sed dicite vt in Spe. ti. p̄realleg. ver. ⁊ qm̄. de renūcia. ⁊ dicit ibi spe. qđ tabelliones iuris ignari abutūtur istis re-
4 nunciationibus † ⁊ puto qđ requirunt speciale mandatū. quia sapiunt donationem iuxta ea que habentur. ⁊ vidistis in precedē
5 tibus. Aduertendum est quod renunciatio † ⁊ conclusio in causa principali nō extenditur ad cām appellationis. l. ꝑ hanc. C. đ tēpo. app. ⁊ in Spe. de renuncia. §. i. ver. hic aūt scias. nisi esset tale quid qđ inferret ad cām appellationis. vt est publicatio attestationum. c. fraternitatis. extra de test. ⁊ de testi. eo. titu.

SVMMARIVM

1 Procurator cām tenetur instruere tam in facto q̄ in iure.
2 Renunciatio ⁊ conclusio ad allegationes facti debent referi.
3 Judices supplere debent ea que aduocatis desunt.
4 Aduocatus vel procurator non debet legem falsam vel abrogatam inducere.
5 Aduocatus a quibus sibi cauere debeat.

Allegationes iuris producendum & faciendum.

1 ¶ † Jstud etiam venit in ꝯñam mandati ad causas ⁊ tenetur ꝑcur. instruere cām ⁊ instrui facere, tam in iure q̄ in facto. ꝯtra opponit̄, post renunciationē ⁊ cōclusionē in vltima admittitur. c, auditis. de procur. ergo nec alleg. iur. ergo debuit poni ante predicta, Sol. imo admittūtur allegationes iuris. q꞉ renūcia
2 tio † ⁊ conclusio referunt̄ ad alleg. facti. vt in. d ver. Et scias nisi esset facta assignatio ad ꝓducentes in iure, ⁊ in facto q꞉ illa excludit, ēt alleg. iuris. Sȝ ꝯ nō expedit allegare iura q꞉ iudices
3 † q̄ desunt aduocatis debent supplere. C. vt que desunt aduoc. l. i. Sol. lȝ iudex possit supplere in iure tñ pars per procuratores ⁊ aduocatos suos dȝ iudicare ⁊ rememorare iudici inducendo leges ⁊ allegando argumēta ⁊ exēpla, ⁊ si non hȝ casus expssos inducat similia quātum est possibile. argu. l. non possunt. ff. de legi. Et voluit Spe. in ti. de alleg. ⁊ di. §. nunc videndū. Ca-
4 ueat tñ aduocatus † ⁊ ꝑcurator ne inducat falsam legem, allegationem, vel abrogatam, vel correptā, q꞉ ⁊ ipse qui allegat ⁊ iudex q admittit debēt puniri de falso. l. i. in prin. ⁊ ibi gl. C. de lati. liber. tol. ⁊ C. de veteri iure enu. l. ij. §. has itaqꝫ leges. ⁊ Specu. in tit. de alleg. §. porro. ver. item si aduocatus, ⁊ Spe. in tit. de alleg. §. porro. versi. item si aduocatus, ⁊ in Spec. in ti. đ aduoca. §. vtriusqꝫ. ver. item caueat. ⁊ ibi Spe. ponit multas cau-
5 telas quas dȝ habere aduocatus in allegando. nam † caueat ne irascatur ⁊ vlciscatur. Jtē caueat ne alleget pro modico salario ⁊ reddat scientiā in cōtemptum. Adde no. per doc. ⁊ flo. in. l. si mensor. §. hoc iudicium. ff. si mensor. fal. mo.
¶ Jtem caueat ne accipiat plures causas q̄ possit attendere q꞉ pluribus ⁊c. videat acta. ⁊ nō cōsulat inconsulte siue acta ordinatiua decisiua, ⁊ caueat ne ꝯ scientiā aduocet vel alleget. itē nullatenus prouocet iudicem ad iram. Jtem nec aliquid contra se allegando ⁊ postremo in fine allegationū fortissima argumenta recolligat ⁊ concludat.

SVMMARIVM

1 Procuratori incumbit sententiam proferri ⁊ postulare.
2 Procurator petens ius non dȝ intempestiue concludere.
3 Judex magis deliberare dȝ in sñia diffinitiua q̄ i iterlocutoria.

Sententiam & sententias tā diffinitiuas quám interlocutorias proferri postulandum, & procurandum.

1 ¶ Jsta respiciunt ministeria ꝑcuratoris ⁊ iudicis, procurato-
2 ris in petendo, iudicis in ꝓnunciando. ⁊ caueat ꝑcurator † qñ petit ius ne intēpestiue concludere videat̄ ⁊ allegationibus facti renūciare iudex similiter non acceleret nimis, ne indeliberatam sñiam ꝓferre videatur. c. cū ex literis, extra de in integ. resti. imo breuem ⁊ verā facti contingentiā ⁊ allegatiōes, ⁊ replicationes procuratoris in scriptis faciat sibi dari, vt super ipsis deliberare valeat, ⁊ ita dicit Spec. in ti. de renuncia. §. i. versi.
3 auditis. in fine. ⁊ magis deliberet in diffinitiua † q̄ interlocutoria, q꞉ diffinitiua ruit irreparabile verbum. c. in literis. extra de offi. delega. interlocutoria remanet iterum officium suum cap. cum cessante. extra de appellatio.

SVMMARIVM

1 Procurator non debet sportulas soluere vel promittere sine speciali mandato.
2 Sportule cōiter ⁊ đ iure canonū iudicib' ordinarijs nō đbent̄.
3 Salaria moderata procuratoribus ad causas sunt debita.
4 Procurator seu iudex an possit petere sumptus factos ꝑ examine eundo extra locum.

Sportulas quascunqꝫ soluentes, & promittentes.

1 ¶ † Hec clausula necessaria est in procuratorio, q꞉ alias si solueret vel ꝓmitteret, solueret đ suo nec repeteret, q꞉ regulariter
2 sportule † nō debent̄ iudicibus ordinarijs, nec de iure canonico nec ciuili. l. plebiscito. ff. đ off. p̄esi. ⁊ in. c. cū ab oī. đ vi. ⁊ hone. cle. Adde qđ sportule debent̄ dele. Bar. in auc. offeratur. C. đ lit. ꝯtest. in. ij. col. ver. vlterius q̄ro. sȝ vide car. in. c. statutū insuper. de rescri. in. vj. vbi dicit qđ deleg. pape non debent.
¶ Jmmo inciderent in crimē cōcussionis si acciperent sportulas, vt in Spe. in ti. de salarijs. §. i. ver. sȝ qd si delegatus aliquibus tñ debent̄ sportule ⁊ salaria vt nuntijs, vt in. §. penul. insti. đ act. Jtē actionibus accessoribus. c. statutū. § accessorem. ⁊. §. insuper. extra de rescrip. li. vi. delegatis ēt non habentibus bñfi.
3 vt in. d. c. statutū. §. aduoca. ⁊ ꝑcuratoribus. † in causis debentur salaria moderata. l. i. §. licita. ff. de varijs ⁊ extraor. cogn. nō tñ paciscant̄ de quota quouismō, q꞉ succedit pena ifamie. l. si ꝑ
4 cur. §. i. ff. mādati. Sumptus † aūt quos faciunt ꝑ examine eundo extra locū bñ pñt petere deductis tñ illis sumptibus quos domi fecissent, vt. d. c. statutū. §. insup. ⁊ in Spec. de salari. §. i. ver. itē est obligatus a principe. sȝ nunqd iudex qui possit alias possȝ recipere sportulas pp illas nō solutas possit differe sñias dicite ꝙ per tex. in. l. properandum, in prin. C. de iudi.

SVMMARIVM

1 Judex equitatis cuncta rimari debet.
2 Judex peritiores suis expensis consulere debet.

Suspectos & confidentes dañ.

1 ¶ † Jstud nō est multū necessariū in ꝑcuratoria, q꞉ iudex q assumpsit sibi offiñ iudicādi qđ est onus. l. munerū. §. iudi. ff. đ mu. ⁊ ho. dȝ ipse cūcta rimari ⁊ iudicare, vt in. c. iudicātē. xxx. q. v.
2 ⁊. l. illicitas. §. veritas. ff. đ of. p̄es. † Et si velit cōsulere consulat suis expēsis ex quo ꝓfessus est se eē peritū, acceptādo offiñ ⁊ si hi iputet. ⁊ iō Spe. in ti. de requi. ꝯsi. §. i. si vero reprobat consuetudinem Jtalie, sm̄ q̄ dantur suspecti, ⁊ confidentes ⁊ iudices se exonerant, q꞉ veniunt plerumqꝫ multa pericula ⁊ est tex. in. c. ad nostram. extra de consue. consentientibus bñ capit accessorem, sȝ caueat ne colludat in. d. §. accessorem. ⁊ sequenti.

SVMMARIVM

1 Procurator litis ⁊ instantie absqꝫ speciali mandato si oportuerit tenetur appellare.
2 Procurator qui non appellauit cū deberet ad interesse tenet̄.
3 Applło a diffinitiua in quo differat ab ea q̄ ē ab iterlocutoria.
4 Probatio cārū offerri debet vt euitent̄ expense probationū.

A sententijs predictis & quolibet grauamine appellandum.

1 ¶ † Jstud respicit ꝑ sñiam latā ⁊ non est ꝓpea multuȝ necessariū, q꞉ procurator litis ⁊ instantie, ēt sine hac expressione appellare tenet̄. l. inuitus. ⁊. l. ita demū. C. de procu. ⁊. c. pe. eod. titu.
2 adeo ꝙ † ⁊ non appellauerit, vbi appellare expediat tenetur ad interesse. l. liberto. §. fi. ff. de ne. ge. ⁊ in. c. nō iniuste. extra de ꝓcu. Et voluit Spe. in tit. de ap. §. i. versi. breuiter aūt nec facile pōt excusari, vt in iuribus p̄realle. ⁊ tñ dr̄ia est inter app. a dif-
3 finitiua ⁊ appella. † ab interlocutoria, q꞉ appellatio a diffinitiua nō reqr̄it magnas expēsas, sȝ sufficit latas sñias statim dicere verbo. ego appello. si ex interuallo iudice nō extra tribunal existente, expedit tunc appellare in scriptis ī. x. dies. ⁊ compu-

tatur tempus de momento ad momentum.c.biduū.ij.q.vj.et.l.ij.§.biduū.ff.qñ ap.sit.et in auc.hodie.C.de re iudi.in appellationibus aūt ab interlocutoria reqrit expressio cause in scriptis. et tales cāe q si vere fore detegent appellationē eē iustā et dēnt eē iste cāe expresse in iure vel similes.c.vt dilectus.de ap.cle.appellanti.eo.ti.p q cle.pz non posse pseq aliā cām q expssam.

4 †Et tribuo vobis vnā cautelā ad exonerandū partē vestrā ab expēsis pbationū qd offerat pbatio cārum, et non admissa eo ipso iustificatur appellatio corā iudice ad quē sine alia probatiōe c.interposita vbi est casus.extra de appel.lib.vi. qd consilium est q deferatur causa instructa ad iudicem ad quem.

SVMMARIVM

1 Procurator de nullitate potest dicere absq speciali super hoc iniunctione.
2 Nullitas cum appellatione cumulari potest.

De nullitate dicendum.

1 ¶ †Istud ēt pōt pcurator sine alia specificatione, q2 pcedūt a pari nullitas et appellatio maxie si sit dubiū, vt in.l.si expssim.ff. de ap.et cōsulo cumulari nullitatē †cū appellatione qd pmittit vt.d.l.si expressim.ff.d ap.q2 multis ex causis obtinetur reuocatio snie a nullitate, q nō fit ab iniqtate snie,vt voluit Spe.in ti. de sen.pla.§.iuxta pposita.nec ob.si dicat est ɔdictio q2 rñdet pp dubiū sustinet hmōi ɔdictio et cumulatio,vt.d.l.si expressim facit qd hr in simili in.c.abbate.extra de re iud.li.vi.et in rub. ff.de rei ven sa.optime in simi.l.in bello.§.si qs forte.ff.de cap.
2

SVMMARIVM

1 Procurator šm tps a iure prefixum aplos impetrare dz.
2 Procurator apostolorum verba attendere debet.
3 Appellatio deserta remanet si tpa apostolorz fuerint seruata.
4 Apostolorum species quot sint.
5 Religiosis a suorum prelatorum correctione appellantibus datur carcer apostolorum vice.

Apostolos & literas dimissorias impetrandum.

1 ¶ †Ad istd ēt astringit pcurator, et iuxta tps iuris qd ex.xxx. dierū.c.ab eo.extra de ap.lib.vi. Aduertat diligenter pcurator†verba aplorū et assignationes ipsorū ne incidat in cle. qnis rigor.de appel.q2 malitiosi iudices ɔsueuerunt ad eludēdas appellationes, et cōcludendas apostolantes plura tpa in aposto. in rñsione eorū apponere in hac forma.q quidē appellationem admittimus,si et inquantū siue dicat nō admittim⁹,nisi si et inqtū etc.nō refert,q2 sp deuoluit ad superiorē.c.nō solū.de ap.lib. vi.et.c.cū appellationibus.eo.li.statuentes terminū vnius mensis, et diē vltimā dicti mēsis, et horā ad introducēdum suā appellationē corā iudice ad quē, et certificādū d dicta itroductiōe iudicē a quo terminū alterius mēsis etc.†Nā si ista tpa aplorz fuerint seruata appellatio remanet deserta vt.d.cle.quamuis. Adde qd ēt si nō petant apostoli appellatio remanet deserta. l.eos.§.aplos.et ibi Bar.C.de ap.Inno.i.c.i.d ap.bal.i mar. aplo.ver.ix. ¶ Itē aduertēdū q quatuor sunt spēs apostoloz †seu literarū.prima est dimissoriarū et hec conseruat manū iudicis a quo.adeo q nō pōt quouis mō pcedere in cā ēt si appellatio eēt friuola c.cū appellationibus friuolis,extra de ap.lib. vi.Scda spēs est apostolorū refutatoriorū per quos refutatur appellatio.Et assignat pars ad psequendū.et ista spēs conseruat ptātem iudicis a quo.l.ampliorū.§.in refutatorijs.C. d ap. Tertia spēs est apostolorū reuerentialiū p quos declaratur appellationem non esse admittendā,tñ pp reuerentiam iudicis ad quē admittit, et tradit lras.Quarta spēs est apostolorū tremebūdorū in quorū traditione pcedit ad opus facti assignādo carcerz p apostolis.† Que quarta spēs dat religiosis appellantibus a correctione prelatorū suorū.c.reprehensibilis.extra d ap.et d istis aplis dicite vt in spe.d ap.in tit.de formis app. in.iiij.lib.
2
3
4
5

SVMMARIVM

1 Procurator nō tenet appellationē pseq sine mandato spāli.
2 Appellatia a diffinitiua nō differt ab appellatiōe a grauamie.
3 Procurator falsus vel nō habēs mādatū spāle pōt appellare.

Et in causis appellationis prosequendis.

1 ¶ †Istud est bñ necessariū, q2 lz pcurator teneat appellare.nō tñ tenet pseq.vt in.c.pe.extra de pcu.nec est dria inter appellationē a diffinitiua et appellationē †a grauamine,nisi cā appellationis debeat agitari in loco in quo est appellatum. vt voluit Spe.in tit.de ap.§.i.ver.illud aūt no.Itē aduertendū qd falsus pcurator†vel q nō hz sufficiens mādatū pōt appellare dō modo dñs habeat ratū.j.x.dies post non pōt habere ratū.l.bonorum.ff.rem ra.habe.et ibi hoc voluit Bar.et sentit Specul. in tit.de appel.§.i.versic.porro.
2
3

SVMMARIVM

1 Procurator non tenetur in quocunq loco appellationem prosequi nisi cautum sit.
2 Procurator proficiscens extra locum potest expensas petere.

In quocunq tribunali.

1 ¶ †Istud est cautū ponere, q2 si pcurator acceptauerit pcuratoriū cū ista clausula habebit necesse pseq in quocūq loco appellationū.facit qd habet in cle.i.d pc.†Et est aduertendū q expēsas qñ pficiscit ex locū pt pcurator petē.l.sumpt⁹.ff.d pa. facit q hr i.c.statutum.§.insuper.extra de rescri.lib.vi.casum aūt obuenientem in personam sui vel equi sui non tenetur dominus reficere procur.l.inter causas §.non omnia.ff.mand. facit. l.si vt certo.§.cōmodatū.iij.et.l.in rebus.ff.cōmo.§.pe.
2

SVMMARIVM

1 Procurator non tenetur beneficium restitutionis impetrare absq speciali mandato.
2 Restitutionis in integrum multe sunt cause.

In integrum restitutionis beneficiū ex quacunq causa impetrandum.

1 ¶ †Istud bñ reqrit spāle mādatū.l.illud.§.si tales.ff.d mino.c. corā ex de in inte.rest.et iō dixi ex quacūq cā q2 multe sunt cāe restitutionis†in integrū.vt.l.i.ff.d inte.re.et tñ dubito vtrū reqrat spāle mādatū dōo ad integrū restitutionē petēdū in tali cā. an vero sufficit simpliciter dicere ad in integrū restitutionem. Bar.tz primā opi.in.l.i.C.rem pcur.in inte.resti.ipsum Barto.in.l.filiusfa.ff.de dona.cōis opinio tz oppositum.et cōtra euz est casus in.c.qui ad agendum.§.i.extra de procu. lib.vi.
2

SVMMARIVM

1 Procurator literas absolutorias a sententijs censure impetrare non tenetur absq mandato specialissimo.
2 Sententie censure que dicantur.
3 Contrariorū eadem est ratio seu disciplina.

Cum literis absolutorijs a sententijs censure.

1 ¶ †Istud bene reqrit specialissimū mandatū in quo fit mentio de snia et iudice.et de cā.c.qd de his.extra de sen.excō.in fi.facit qd hr in.c.quē penitet de pe.di.i.et voluit Spe.in tit.de pcu.§.i.ver.xvi.fallit.et ibi dicit Spe.q auditor cui cōmissa est absolutio mādabit psbytero parrochiali excōicati vt eū absoluat. q aūt sint snie censure†hr in.c.querēti.extra de ver.si. nū quid dñs possit excōicari pp cōtumaciā pcuratoris. Spec. in tit.de procu.§.i.ver.xviij.sentit qd ita demū dominus est excōmunicatus si procurator habeat speciale mandatum.vt sit eadem ratio contrariorz†de quo in.c.i.in fi.extra vt li.nō ɔte.
2
3

SVMMARIVM

1 Procurator non pōt supplicare p dño absq spāli mandato.
2 Persona cōiuncta supplicare pōt pro cōiūcta absq mādato.

Supplicantes.

1 ¶ †Istud reqrit spāle mādatū q2 pcurator gñalis nō admittitur ad supplicādū p dño.c.nonnulli.c.dilectus filius.d rescri. et est mirabile qd lz requirat spāle mandatū, nihilominus cōiūcta psona†admittit ad supplicādū p cōiuncta, vt in.d.c.nonnulli.in fi.et aduertendū qd lz cōcedat supplicatio in hmōi īmādato intelligitur in casibus a iure pmissis.puta in illa supplicatione
2

tione q̃ pro appellatione, vt in.l.i.C.de preci.impe.offe.& in.c. quo fit, vt lit.pēdē.& facit.l.si pcurator.ff.de cdi.indebi.&c.

SVMMARIVM

1 Procurator qrelare nō pōt p dño absq; mandato speciali.
2 Actio ad supplementum an contineatur sub mandato spāli.

Querelandum.

1 ¶ Istud ēt reqrit spāle mādatū† sine capiat̃ p restitutione, vt l.si ptor.§.marcellus.ff.d iud.facit qd hr in.c. coram. extra de in inte.resti.& vidistis in precedentibus sine loquamur in querela inofficiosi testi q̃ est odiosissima & in qua reqrit̃ spāle mandatū, q: agitur d detractiōe iniqtatis.l.hoc colore.ff.d inof.test.
2 cū ibi no.s; nunqd cōprehēdat̃ sub isto mandato actio† ad supplemētū.de qua i.l.sancimus.§.repletionē.C.d inof.test.& l. oī mō.putarē qd sic, q: si cōprehēdit̃ qrela, qd est plus, multomagis repletio.nā eius opi.sp fui & suz q etiam remedium agendi ad supplementum sit fauorabile, quia sustinet vltimam volūtatem.l.cum quidam.ff.de lib.& postbu.

SVMMARIVM

1 Procurator non dz accusare absq; speciali iniunctione.
2 Procurator in criminalibus grauibus non admittitur licet bene in leuibus.
3 Procurator cum speciali mandato accusare potest in causa tutoris suspecti.

Ad accusandum.

1 ¶ Istud reqrit spāle mādatū†.l.nō solū.§.i.ff.d pc.Ɔ in causis criminalibus nō admittit̃ pcurator.c.veniens.de accus.c.tue. d pc.& l.pe.§.ad crimē.ff.de pu.iudi.l.reū.C.de pcur.& l.pe.§. ad crimē.ff.de pc.ergo hic frustra ponit̃. Sol.verū est qd i cri
2 minalibus grauibus nō admittit̃ pcurator, † sed in leuibus infra relegationē bene admittit̃.l.i.§.i.ff.de accu.& in cā suspecti
3 tutoris admittit̃ procurator† ad accusandum cū spāli mādato. facit.l.leuia.ff.de accu.& ego alias dubitani & iterum dubito.& attento dicere vnum mirabile qd vbi ex forma statuti pōt procedi ad sniam in criminalibus Ɔ absen̄.qd alias est reprobatū de iure.l.absen̄.C.de penis.ff.de penis.quod tunc admittatur procurator in criminalibus, cogitabitis si posset substineri.

SVMMARIVM

1 Denunciatio que sit & an ad eam admittatur procurator.
2 Denunciatio criminalis quibus permittatur.
3 Denunciatio euangelica que sit & qui ad eam possint admitti.

Denuntiandum.

1 ¶ † Istud pōt intelligi tripliciter. Pria est denūciatio ciuilis de qua in.l.emptor.C.de euictio.& ad istā admittit̃ pcurator. & d hac denūciatio.loquit̃.l.C.vbi in rem actio.& c.qm̄ frequen-
2 ter.§.qd si sup.ex̄ d lite nō ɔtestata.† Scda denūciatio est que fit de crimine & ɔcedit̃ officialibus publicis vel in subsidiū, vt in.c.qualiter & qn̄.de accus.& in.l.diuus.& ibi Bar.ff.de custo. & exhi.reorū.& ad istam requiritur speciale mandatum, q: idem
3 est qd in accusatione.† Tertia est denunciatio euangelica, & ad istam non admittitur, q: quilibet admittitur iure proprio. iuxta habita in.l.ij.in popularibus.in prin.ff.de procu.

SVMMARIVM

1 Procurator non tenet̃ inquiri facere sine spāli iniunctione.
2 Denunciator pro accusatore habetur.

Inquiri faciendum.

1 ¶ † Istud ēt reqrit spāle mādatū vel officiū de publico.vt.S.
2 dixi.& no.qd instigator† seu denūciator q dedit cām inquisitio ni hr p accusatore & astringit̃ onere pbādi, vt i.d.l.diuus. & ibi no.itaq; isti denūciatores tenēt̃ ad pbādū.l.denūciasse.ff.d adul te.& nunq̃ dz facere partem officialis donec est accusator & denūciator.l.rescripto.§.si quis accusatorem.ff.de mune. & hono.

SVMMARIVM

1 Clausula ista, & generaliter ad omnia &c.in instrumento posita quid operetur.

Et generaliter ad omnia alia procurandum.

1 Adde qd mādatū ḡnale dz registrari nō apud acta dimitti.secus in spāli.bal.in addi.Spe.d pc.ver.pcuratorū ḡnale. & in
1 Spe.in.§.iij.ver.fi. ¶ † Hic psequor ḡnales clausulas & est vtilis hec clausula pp multa que cōprehēdunt̃ sub hac ḡnalitate vt in.c.q ad agendū.§.i.& in.c.ḡnaliter.extra d pc.lib.vi.& i.l. s; si qs.§.qsitū.ff.si qs cau.& i.l.fi.§.i.ff.d tritico.vi.oleoq; le.&c.

SVMMARIVM

1 Procurator debet posse preiudicium facere domino.
2 Litigans nō dz cum procuratore deterioris esse cōditionis quā cum domino.

Et etiam quæcunq; alia quæ ipsis pcuratoribus, & cuilibet eorum uidebuntur utilia.

¶ Hec clausula cōiter apponit̃ in instrumentis, vt eam ponit Spec.in ti.de pc.§.pen.tn̄ vr̄ deceptoria, nec vz plenum man-
1 datū nec sufficiens, † q: pcurator dz posse facere preiudiciū domino.& l; nō vtiliter pcuret p dño, tn̄ dn̄s obligat̃ q: ipmet sibi q tale elegit.c.i.in fi.extra vt lite nō ɔtestata.& c.ij.d ɔfes. lib.
2 vi.& c.qnerelā.de pc.lib.vi.nec dz ɔditio litigantis† deterior esse cū pcuratore q̃ cū dño, vt in.l.s; & he.ff.de pc.in.§. penul. Et hic erit deterior ɔditio.ergo male.ergo non dz admitti tale mandatū Spe.in ti.de pc.§.rōne aūt forme.ver.idē excipit̃ q in pcuratorio inutiliter fecerit ne decipiat̃ pars aduersa.& mādatū snia executioni Ɔ dñm sicut si nō esset, vt in.l.iij. in prin.ff. de re iudi.s; hn̄ pderit dño Ɔ pcuratorē non ob.c.p tuas.d arbi.& c.cū dilecta.extra de rescript. q: respondetur qd illa iura loquuntur, q est deductum pariter in mandatum.

Et quæ causarum merita exigunt & requirunt.

¶ Hec clausula se refert ad cās.tn̄ ex quo dicit merita vr̄ etiā respicere negocia & maxie, q: in pcedētibus d oibus dcm̄ est cōsulēs autez est addere in pcuratorio generaliter ad ea negotia q cārū & negotiorū merita & expeditionē exigunt & requirunt.

SVMMARIVM

1 Mādatū pcuratori fcm̄ sequunt̃ ea sine qbus expleri nō pōt.

Cum emergentibus dependentibus & connexis.

¶ Hec clausula non videtur necessaria per.l.ad rem mobilem
1 & l.ad legatum.ff.de procura.† Nā mandato facto procuratori oino veniunt ea sine quibus mandatū expediri non pōt, vt in iuribus prealle.facit.c.preterea.d offi.deleg. Et ideo in occurrentibus in lite poterit procurator dominum obligare.

SVMMARIVM

1 Procurator in rem suam domino equiparatur.
2 Procurator in rem suam dominus est litis & instantie lite contestata, & dominus cause ante litem contestatam.

Et quæ per quemlibet procuratorem uerū, & legitimum seu nuntiū possent modo aliquo pcurari.

¶ Hec clā nihil spālitatis ɔtinet, nec plus tribuit̃ l; Spe.eaz ponat in Spe.de pcu.§.pen.ver.porro ḡnale, s; circa eā dubitat̃ nunqd iste talis poterit ea q pcurator in rē suā facere possz, videbat̃ qd sic, q: ille ēt dz legitimus pcurator.l.pcuratori in
1 rē suā dato.ff.d pcur.nā p̄riū est veritas, q: pcurator† in rē suā eqparat̃ dño nec prefert̃ tali pcuratori.imo & ois vtilitas pertinet ad pcuratorē, vt.d.l.pcuratori.facit qd hz in.l.i.C.de noua. Adde qd pcurator in rē suā pōt ad cōmodū & ad preiudiciū dn̄i.l.sicut.§.si pcurator.ff.q.mo.pig.sol. ¶ Et de materia plenissime in Spe.de pcu.§.fi.p totū illū.§.& aduertendū qd
2 pcurator† in rē suā nō solūmō est dn̄s litis & instātie lite contestata.sed est dn̄s cāe an̄ litē ɔtestatā vtiliter.d.l.pcuratori.ff. eo.& d.l.iij.& cōiter ɔstituit̃ pcurator in rē suā p modū cessionū & donationū, vel vēditionū noie & ēt rerū, vt habet̃.ff.& C.d hereditate vel actio.vend. Et tn̄ dubiū si sit constitutum in trāslatione actionum nunquid habeat locuz.l.iij.C.de noua.

SVMMARIVM

Procurator ante litem contestatam non potest procuratores substituere sine speciali concessione.

Cum potestate substituendi unum & plures loco sui procuratoris.

1 ¶ † Ista est clausula necessaria, q2 lz pcu. post litē ꝯtest. sit do-
minus litis & possit alios pcuratores substituere. l. neqꝫ. & l. pcu
ratoribus. & l. nulla. C. de procu. tñ ante lit contest. non nisi fue-
rit hec causa per quam conceditur hec potestas, vel nisi fuerit
procurator in rem suam vt in. c. i. §. i. extra de procur. li. vi. & vo
luit Spe. eo. tit. ver. sed quid si procurator.

SVMMARIVM

1 Procurator q aliū substituit insolidū an possit cāz reassumere.
2 Dominus concedens potestatem substituendi an possit procu-
ratori reseruare reassumptionem cause.

Simul & successiue uel etiam insolidum.

¶ Ista verba iō apponunt̄ ne p vnicā substitutionem simplici-
ter vel insolidū facta videat̄ reuocare p ea que habentur in. c.
si duo. de pcu. li. vi. & dubitaui, & iterū dubito. vtrū si procura-
1 tor † habēs ptātē substituēdi substituerit aliū procuratorē insoli
dū vtrū possit reassumere cām, & vr̄ qd̄ sic virtute huius clausu-
le. in ꝯtriū facit. d. c. si duo. & qꝑ hr̄ in simili in. c. sup qōnū. §. por
ro. extra de offi. deleg. & in. c. si delegatus. & c. si a subdelegato.
2 dubitaui, nūquid dn̄s † ꝯcedēdo ptātē substituēdi possit reserua
re pcuratori reassumptionē cause quoties vel quando voluerit.
Et me inducit ad dubitandū. l. ante litem contesta. & l. post litē.
ff. de procu. & qd̄ habetur in. c. ij. de procu. lib. vi. cogitabis.

SVMMARIVM

1 Procurator substitutos reuocare nō pōt absqꝫ mādato spāli.

Substituto sue reuocandum quoties uidebitur expedire.

1 ¶ † Ista clausula necessaria q2 cū pcurator substituat nomine
dn̄i nō vr̄ habere ptātē reuocādi nisi sibi a dn̄o concessum fue-
rit, vt in. c. venerabili. extra de offi. deleg. & in Spe. de procur.
§. i. ver. sed pone qd̄ pcurator habens ptātē. Sed circa hoc ca
dit dubiū, nunquid vsqꝫ in infinitū poterit reuocari. Sol. puto
quod sic inspecta clausula de qua s. quoties opus fuerit conces-
sa potestate reuocandi alias non, quod tunc nisi semel, vt in. l.
fideicommissa. §. si quis. x. ff. de lega. iij.

SVMMARIVM

1 Clausula gn̄alis ad precedētia & mām subiectam restringitur.
2 Mandatum speciale requiritur in libera.

Cum plena libera & omnimoda in præmissis & circa præmissa & quolibet præmissorum.

¶ Adde Jo. de porta post bar. i. l. qui rome §. calymachus. ff.
de verb. obli. ¶ Ista clausula multū operatur ēt in requirenti-
bus spāle mandatum. vt. l. cui procurator cui libera. ff de proc.
c. qui ad agendū. in fi. de procu. † Aduertendū tñ est qd̄ restri-
1 gitur ad precedentia & materiā subiectam & cōmissam. vt. d. c.
qui ad agēdū. & in. i. l. qui rome. §. calymachus. & ibi Barto. ff. de
ver. obli. & in. c. qd̄ translationē. & ibi Bal. extra de offi. deleg.
non tñ continet̄ donatio, vt. l. creditor. §. lucius. ff. manda. & in. c.
2 ij. extra de do. † Et aduertēdū quod in libera requirit̄ speciale
mandatum. l. i. & ibi no. ff. de offi. procu. cesa. & est tex. in. l. quam
tuberonis. §. alia causa. ff. de pecu. vbi est casus singularis.

Et q̄ ipsemet constitués posset facere uel constituere.

¶ Ista clausula attentis pmissis nō est multū necessaria q2 nō
operatur aliā specialitatem q̄ꝫ premissa nisi dicamus plus cōce
dere in aliquo, vt aliquid operetur, arg. l. si qñ. ff. de leg. i. & c. ab
bate. extra de verb. sig. & illud plus erit modica exactio expen-
sarum, quamqꝫ potius vt puto ponatur ad cautelam.

SVMMARIVM

1 Dominus rata debet habere per procuratorem gesta ex quo constat de mandato.

Promiseruntqꝫ dicti domini constituentes.

1 ¶ † Ista clausula ꝭm quosdam operatur speciale mandatum,
vt voluit glo. in. c. p tuas, extra de arbi. Sed doc. reprobāt cō-
muniter dicentes qd̄ potius ad cautelam ponit̄ in instrumento,
q2 ēt sine ista clausula ex quo constat de mandato tenetur dn̄s
habere ratum, vt voluit glo. in. l. si procuratoris absēn. ff. de pro
cu. Et per hoc patet sicut non supplet speciale mandatū, ita nec
liberam administrationem, per. a. l. quam tuberonis.

SVMMARIVM

1 Stipulari nemo potest communiter absqꝫ mandato.
2 Persona publica alteri potest stipulari.
3 Priuatus iure canonum alteri potest stipulari & pacisci.

Mihi notario infrascripto tanquam personæ publicæ stipulanti & recipienti.

1 ¶ † Hec verba videntur necessaria, q2 quis stipulari non pōt
regulariter. l. Stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. nec etiā
pacisci. l. si tibi decem milia. §. si pactus. ff. de pact. & ideo publi
2 ca persona, vt est notarius † requiritur qui potest stipulari alte-
ri, vt iudex. l. i. §. exigere. ff. de magi. conueniēdis. & l. magis pu
to. §. exigit. ff. de reb. eorum & l. iiij. in princ. rem pupil. sal. fo. c.
quanquam de vsuris. lib. vi. & considerabam qd̄ forte de iure ca
nonico istud non esset necessarium, quo iure alteri etiam priua
3 tus † stipulari potest pacisci. c. i. cum ibi nota. extra de pact. &
in capitul. quoties cordis oculus. & ibi glos. i. questio. vij.

SVMMARIVM

1 Stipulari non potest is cuius non interest.

Quorum intersit uel interesse poterit.

1 ¶ † Istud ponitur, quia nisi nostra intersit non possumus stipu
lari. l. inter stipulantem. in princi. ff. de verbo. obli. plures sunt
modi ex quibus pōt nostra interesse quot modis negociari pos
sumus, & maxime quo agitur.

SVMMARIVM

1 Exceptio falsi procuratoris post sententiam opponi potest.
2 Procuratorium partis datur aduersario.

Perpetuo habere rata & grata procurata, seu procurāda per predictos procuratores, & substitutum, uel substitutos ab eis & quolibet eorum.

¶ Ista clausula ponitur ad bene esse. Sed dicet quispiam
ergo vsqꝫ in infinitum, qꝑ videtur inconueniens, vñ declaratur &
limitatur ista clausula secundum naturam subiectaz per ea que
habentur in. l. i. ff. pro soc. Consulo tamen quia exceptio falsi p
1 curatoris † potest opponi etiam post sententiam. l. iij. §. falsus.
ff. rem ratam haberi. & l. licet. C. de iudi. & l. si procuratori fal-
so. ff. de condi. ob causam. quod seruetur procuratorium vsqꝫ in
perpetuum, & ideo vide duplicem practicam. prima practica qꝑ
2 procuratorium † partis datur aduersario, & sumitur quod pro-
curator retinet mandatum pro se & restituit id domino, sed au-
tenticatur in processu ad perpetuam probationez, iuxta ea que
habentur in. c. quoniam contra falsam. cum ibi no. extra de p-
ba. & c. cum in iure peritus. extra de offi. deleg. & ibi per Inn.
& ego feci seruari. Scd̄a practica ad istas dubitationes tollē
das est quod extendatur in instrumento sententie, & ego feci ex
tendi procuratoria, & etiam est consultissima practica.

SVMMARIVM

1 Obligationes personales, & reales sunt perpetue.

Et nullo unq̄ꝫ tempore contrafacere, uel uenire.

¶ Hec

1 ¶ Hec clausula ponit ex abundanti in instrumēto, † qr obligationes personales, & reales de natura sui sunt perpetue, inst. de perpet. & tempo. actio. in prin.

SVMMARIVM

1 Clausula ista, vel venire &c. posita in instrumento procuratorio quid operetur.

Vel uenire uel contrafacere uolenti consentire &c.

1 † Hec clausula operatur in his quos constituens posset phibere, alias autem non operatur, nec committitur stipulatio, licet persona tertia de facto contradiceret. l. inter stipulantem, in prin. ff. de verb. oblig. & in. c. pro illorum, extra de preben.

SVMMARIVM

1 Hypotheca bonorum sequitur obligationem personarum procuratores constituentium.
2 Obligatio personalis non sequitur fundum, nec transit ad heredes licet bonorum hypotheca transeat.
3 Hypothecarij sunt creditoribus preferendi.
4 Diligentia in personalibus, & chyrographarijs creditoribus est attendenda.
5 Prior tempore potior est in iure.

Et hoc sub obligatione omnium bonorum suorum quorumcunq;.

1 ¶ † Hec clausula ideo apponit in pcura. qr post obligationem psonarū cōstituentiū est subijcere hypothecā bonorum, vt in bonis constituentiū si casus accideret hēatur ēt regressus ꝯ extraneas psonas ad quas postea bona puenerint. (Adde tex. in. l. fi. & ibi
2 Bar. ff. de cōtra. emp.) qr licet psonalis obligatio† nō sequat fundū, sed trāseat ad hrdes p hereditarijs portiōibus. l. j. §. si heres pcep. fundo. ff. ad treb. & l. p hrditarijs. ff. de he. act. tn̄ hypotheca bonorum transit cū re. l. lex vectigali fundo. ff. de pig. & pferunt
3 hypothecarij† creditoribus chyrographarijs, & in. l. eos, q acceperunt. C. qui potio. in pig. habe. & l. priuilegia. ff. de priuile. cre.
4 † Et licet in personalibus, & chyrographarijs creditoribus cōsideretur diligentia, vt ille cui primo solutū fuerit preferatur, vt l. priuilegia. ff. de priui. credi. (Adde qd̄ prioritas tpis in hypotheca dz probari per creditorem agentē hypotheca. Bal. in. l. mrez. C. de proba. in vsi. itē alle.) Tn̄ in hypothecarijs q prior
5 † est tpe potior est iure. l. potior. ff. q potio. in pig. habeā. aduertendū tn̄ qd̄ nō habetur regressus ꝯ extraneos possessores rōne hypothece, nisi prius excusso principali debitore, auctē. hoc si debitor. C. de pig. Nec rōne hypothece impedit debitor vēdere pignus. l. distractus. C. de pig. immo si fuerit factum pactum qd̄ cedat insolutū creditori est pactum. l. commissorie, qd̄ est reprobatū in pignore. l. fi. C. de pac. & in. c. significāte, extra de pigno.

SVMMARIVM

1 Bonorum nomine veniunt presentia, & futura.
2 Hypotheca & obligatio bonorum in quo differant ab alijs obligationibus.

Præsentium & futurorum.

1 ¶ Istud nō est multū necessariū, qr in simplici obligatiōe bonorum veniūt. l. fi. C. que res pig. obli pos. Et in hoc differunt hy-
2 potheca † & obligatio bonorum ab alijs contractibus, & obligationibus, & vltimis voluntatibus, qr in alijs non veniunt futura, nisi dicatur. l. si quis ita. ff. de au. & argē. leg. & ideo ponitur in. d. l. fi. immo expressio aliquando vitiat obligationem, vt videtur in donatione omnium bonorum presentium, & futurorum. l. stipulatio hoc modo concepta, & ibi Barto. ff. de verbo. oblig.

SVMMARIVM

1 Mobilia & immobilia veniunt nomine pignoris & hypothece.

Quæ pignori, & hypothecæ obligata esse uoluerūt.

1 ¶ Istud cōprehēdit mobilia & imobilia. §. inter pign⁹, instit. de actio. non tn̄ veniunt in hmōi obligatione generali. ff. de pigno.

SVMMARIVM

1 Procuratorium actoris, & rei, clausulam, & volentes ipsi dñi &c. continere debet.
2 Cautio de iudicato soluendo tria continet.
3 Obligatio fideiussoris sine principali stare nequit.
4 Procurator instrumentum procuratorij, & mandati recipiendo se obligare censetur.
5 Sentētia an possit contra procuratorem executioni demādari.

Et uolentes ipsi domini constituentes dictos procuratores suos substitutos, seu substituendos ab eis, & quēlibet eorum ab omni satisdationis onere, & in omnem casum.

1 ¶ Hec clausula procuratorio† actoris & in pcuratorio rei videt esse necessaria in pcurat. actori licet constet de mādato, & per cōsequens releuet a cautione de rato dz cauere de iudicio sisti expen. reficiendis, & deferendum in casu reconuentionis. l. iij. C. de procura. l. vna. C. de satis. & in. §. sed hodie, insti. de satis. §. viso. versi. item non in procur. rei etiam si constet de mandato, nō est idoneus defensor, nisi satisdet de iudi. soluendo. l. qui alium. ff. de
2 procura. & continet tria ista clau. † sine cautio de iudicato soluēdo. primo de defendendo, secundo de dolo malo qd̄ absit tertio qd̄ verbum sonat, vt in. l. iudicatum solui. ff. iudi. solui. Et voluit Spec. in tit. de satis. §. expedito. versi. hec cautio. & dicite vt in versic. item qm̄ alterius, ibi Spec. ponit de dolo malo qd̄ absit.
3 Sed circa hec dubito. obligatio fideiussorie† non pōt stare sine principali. l. j. & in. l. fideiussor obligari. ff. de fideius. sed hic quando dñs intercedit pro suo procurato. non est obligatio principalis, ergo. Sol. Spec. in. d. §. expedito. versic quid si dñs refert quosdam dicere expedire procuratorem esse presentem, & debere promittere, ipse tn̄ determinat contrarium, & ita practicatur. Non tn̄ respondet ad contraria, & ideo alias dicebam qd̄ procu
4 rator† recipiendo instrm̄ procuratorij, & mandati videtur se obligare, arg. cle. prime de pcu. (Adde Bald in. l. plantius, & que ibi apostillauit. d. Jo. thierry, qd̄ falsus pcurator obligat ex processu p eum agitato qd̄ tn̄ non est verū, vt tenent neoterici.) Et ideo dubitaui, & iterū dubito, nunqd virtute hmōi obligationis
5 quam facit procurator, † qr se obligat principaliter possit contra eum sententia executioni demādari, videbatur quod sic licet in contrariū faciat. l. plantius. ff. de pcu & l. iiij. in prin. ff. de re iudi. cogitabitis. Spec. tamen eo. tit. de procur. §. vt aūt, alias nunc aūt, versi. & quia, & versic. alij, non addit vnam alias clausulam.

Quod tempore dande sententiæ addiderit in iudicio si opus fuerit, & commode fieri poterit.

¶ Addit aliam.

SVMMARIVM

1 Satisdationes ante litem contestatam exigi debent.
2 Cautio nuda tantum an veniat cautionis appellatione.

Et omnia soluet, quæ in condemnatione continebuntur, nisi fuerit prouocatum.

¶ Et licet fuerit cautum ponere illas duas clausulas, tamen nō est necessarium, vt idem voluit Spe. in. d. §. expedito, in ti. de satisd. versi. sed nunqd dñs. Sed circa hec queritur, primo pone q non sint iste releuationes in instrō nonne erit dñs contumax. Spe. in. d. §. expedito, versi. sed pone pcurator dicit, q non pro illa prima dicta, sed petat copiā, vel dilationes, qr in sequētibus
1 poterit satisffieri ante tn̄ litē cōtestatā, qr iste satisdationes † ante litē contestatā exigi dēnt non post. l. pōponius. §. rati. ff. de pcu. & in Spe. de satis. §. viso. versi. dēnt. Et est aduertendum qd̄
2 l noie cautionis † seu appellatione cautionis simplr intelligatur de nuda nudo verbo. l. sancimus C. de verb. sign. Tn̄ in iudicialibus, vel in pretorijs intelligitur cum fideiussoribus, vel pignoribus. l. pretorie. ff. de preto. stipula. & l. j. §. iubet. ff. de colla. bo.

SVMMARIVM

1 Cautiones multe sunt, & varie satisdationes.

Et in omnem casum promiserunt in manibus mei notarij infrascripti, & præsentia testium.

¶ Ista clausula licet videatur generalis restringitur solummo
do ad conuenientes promissiones, & satisdationes, nam licet sint
1 multe cautiones† & satisdationes enumerat Spec. in Spec. de
satisdatione, in. §. fi. nihilominus restringitur ista clausula ad iu-
diciales, prout conueniunt iudicio, & personis.

Meipso pro prædictis stipulañ. primo de iudicio sisti.

¶ Ista conuenit procuratori actoris.

Et iudicatum soluendo.

¶ Ista conuenit procuratori rei.

Et de defendendo in casu reconuentionis.

¶ Ista conuenit procuratori agentis.

Et de expensis reficiendis.

¶ Ista conuenit etiam procuratori agentis.

SVMMARIVM

1 Stipulatio solennis est in fideiussione necessaria.

Et pro prædictis procuratoribus suis, & quolibet eorum solenniter fideiusserunt.

1 ¶ Istud ideo dicitur, † quia requiritur in fideiussione solennis
stipulatio. l. blanditus. C. de fideius.

Et sese fideiussores constituũt pro cautionibus prædictis, & sub expressa obligatione omnium bonorum.

¶ Ista clausula satis est declarata in precedentibus prosequor
in instrumento. (Instrumentũ qualiter fiat, & eius substantialia
que sint, & forme diuerse, vide in Spe. de instru. edi. per totum.)

SVMMARIVM

1 Sententia contra dominum executioni mandatur.
2 Renunciatio velleiani solis conuenit mulieribus.
3 Velleianum in quibus prouideat mulieribus.
4 Velleianum nõ cõsulit mulieribus in cãm ppriaz fideiubẽtib⁹.
5 Executio an possit fieri extra iudicium sine nouo processu.

Renũciando solenniter beneficio nouarum constitutionum de fideiussoribus, & de duobus reis, & beneficio uelleiani senatusconsulti, & alijs exceptionibus.

¶ Ista renunciatio non vr̃ multũ necessaria, nisi teneamus sen
tentiã exequi posse contra pcuratorẽ ex sua pmissione de quo. s̃.
dixi. Sed tenendo aliam opi. que vr̃ verior per. l. plautius. ff. de
pcu. & d. l. iiij. in prin. ff. de re iudi. non vr̃ necessaria, quia ꝫ dñm
1 mãdat̃ snia† executioni p iura prealleg. nec põt opponere bñfi-
ciũ nouarũ ꝯstitutionũ ẽt si non renũciauerit, qꝛ ppria est cã, vt
2 in auct. pñte. C. de fideius. renũciatio† bñficij velleiani nõ ꝯuenit
nisi mulierib⁹, & ideo incõueniẽs eã apponere in instr̃o hmõi vbi
fuerũt viri ꝯstituẽtes. Sz ꝯueniret mulieribus ꝯstituẽ. pcurato
3 rem, qꝛ velleianum senatusconsultum† puidet mulieribus inter-
cedentibus ne intercedant, nec fideiubeant pro alio, vt in. l. j. ff.
ad velleia. Tñ non est multũ necessaria ista renũciatio mulieri-
bus fideiubentibus pro suo pcuratore, qꝛ fideiubẽt in cãm pro-
4 priam, & mulieribus† fideiubentibus in cãm propriã non ꝯsulit
Velleiano. l. sed si eñ. & l. aliqñ. ff. ad velleia. Sed dubitaui nun
quid executio iudicati possit fieri contra fideiussores sine nouo
pcessu, precedẽtia faciunt qđ sic & vr̃ indubitatum si sint fideius-
sores iudicij, qui veniũt in iudicio ad fideiubendũ, vel sit dñs, q
fideiubeat pro suo pcuratore, & ita intelligat̃ l. fi. cum ibi no. per
gl. C. de vsuris rei iudica. In alijs aũt fideiussoribus dico ẽt iudi
cij cõstitutis, tñ extra iudiciũ est magna dubitatio vtrum possit
5 fieri executio† sine nouo pcessu. Et licet Bar. nõ faciant hanc
dist. in. l. j. ff. iudi. solui. sed simpliciter sequatur glo. in. l. fi. preal
leg. mihi tñ vr̃ equissimum per rõnem Butrig. qđ non manda-
retur executioni snia sine nouo pcessu contra fideiussorem extra
iudicium cõstitutum, qꝛ posset habere multas exceptiones, & di-
cite, vt in. d. l. j. ff. iudi. solui. & in. d. l. fi. C. de vsuris rei iudicate.

SVMMARIVM

1 Clausula non ad incogitata, sed ad specificatis similia refertur.

Et omnibus alijs exceptionibus.

1 Clausula generalis† subiecta illis v̾bis, & oibus alijs exceptio.
&c. non refertur ad incogitata. l. de his. l. aquilia. ff. de trãsact. &
refertur ẽt ad similia specificatis. c. qui ad agendum, de pcura.

SVMMARIVM

1 Minores viginti q̃nq; annis de iure nõ pñt in iudicio assistere.
2 Forus ecclesiasticus aliquando accumulatur seculari foro.

Et pro maiore præmissorum omni roboris firmitate præmissa, omnia dicti cõstituentis corporaliter tactis scripturis in manibus mei notarij infrascripti, iurauerunt fuisse, & esse uera, attendere & obseruare, & nullo unq̃ꝫ tempore contrafacere, uel uenire.

1 Hec clausula non est multum, necessaria in minoribus† .xxv. an
nis, qui non pñt esse in iudicio regulariter de iure, vt in. l. j. p to-
tum. C. qui legi. pso. & in. l. si minor. ff. de pcur. & in. l. nõ eo minus
. C. eo. in illis. s. minoribus bene est necessaria, qꝛ si iurauerũt te-
nebit iudiciũ, siue per ipsum minorem iurantem agitatũ siue per
procuratorem cum iuramento constitutum, aucten. sacramenta
pube. C. si aduer. ven. & dicit ibi Barto. qđ ita cõiter tenetur in
2 maioribus, põt etiaꝫ esse cautela iurare, † quia accumulatur fo-
rus ecclesiasticus foro seculari. c. fi. licet mulieres, eo. ti. & lib.

SVMMARIVM

1 Notarius instrumentum confecturus rogari debet a partibus.
2 Tabellio in instrumento se rogatum dicere debet.
3 Notarius scribens non rogatus efficitur suspectus.

Et de præmissis præceperunt ipsi domini constitueñ mihi notario infrascripto fieri publicũ instrumentum.

1 ¶ Ista clausula est necessaria, qꝛ notarius† dꝫ esse rogat⁹ a par
tibus, vt in auctẽ. de tabellionib⁹, in prin. & in. §. si vero neq;, in
aucten. de tabellionibus, in princ. & §. si vere neq;, in aucten. de
fide instrum. & hinc dicuntur rogationes tabellionum, de quo in
Spe. de instru. edic. l. breuiter, versi. & no. quod tabellio. & sen-
2 tit ibi Spec. sufficere si in subscriptione tabellio† dicat se roga-
tum, & cum sit officium publicum debet rogari in publico non in
secreto, nec potest denegare officium ꝭm formam sui iuramenti
in licitis, & honestis, qꝛ ex quo acceptauit officium se astrinxit in
requirentibus eius officium, arg. eorum, que habẽtur in. l. j. fur.
3 aduer. nau. caup. stabu. Et dicit Spe. † qđ si non rogatus scri-
beret esset suspectus, ar. in. l. que omnia. ff. de procu. facit. c. opti
me. c. j. extra de offi. iudi. & l. prouidendum. C. de postulando.

SVMMARIVM

1 Sapiens instrumentum solennizare potest.
2 Tabellioni consulitur quod ante rogationem dictet instrumen-
tum ad longum, & in rogatione totum publicetur.
3 Tabellio an teneatur soluere dictamen sapientis instrumentuꝫ
dictantis.

Dictamen sapientis.

1 ¶ Ista clausula est multũ necessaria pter solẽnizationẽ instru
mentorũ, qꝛ poterit sapiens solẽnizare instr̃m† & constitueñ. legi
time ligare, & caute, & ꝭm naturã ipsius ꝯctus, & negotij de quo
agitur. Substantialia vero nõ poterit sapiẽs minuere, nec ad-
dere. l. si mandato Titij. §. fi. cũ ibi not. ff. mãd. & l. j. §. q̃ꝫ plures
ff. de exerci. & voluit Spe. in ti. de instr. edi. ver. qꝫ si ꝯhẽtibus.
& in ti. de emp. & vẽ. §. j. versi. qd si instr̃o, & ideo solennizabit in
stipulationibus, & cautionibus obligationibus, & renunciationi-
bus scđm naturam cõtractus, & consuetudineꝫ, & per hoc infert
ad qõnem. Nunquid si instr̃m dictamen sapientis rogatum sit
poterit sapiens addere, de quo in. l. illa constitutio. per Bart.
in princ. ff. de he. insti. & in. d. l. j. §. si plures. ff. de exerci. Quid si
sit in contractu stipulationis si ad consiliuꝫ sapiẽtis &c. dic vt in
l. ex ea parte. ff. de verb. obli. Consulo tamẽ ad excusandũ tabel
2 lionẽ† a falsitate, & a reprehensione qđ ante rogationẽ sit dicta-
tum instrumentũ ad longũ, & postea in rogatione publicetur to-
tuꝫ ꝭm ea, que habent̃ in. l. fideicommissa. §. j. ff. de lega. iij. Sed

circa

circa hoc dubito quis solvet consultori. So. si convenerunt partes ad dictamen sapientis solvet partes, al's solvet tabellio † & sibi imputet si nescit dictare, q: pfessus est se esse peritum, ar. in. l. ij. cu ibi no. ff. qd quisqz iuris, & in. l. ij. §. nuntij auditores. ff. de ordi. iur. ¶ Finitum est instrumentum, sequitur subscriptio.

SVMMARIVM

1 Notarius debet esse certus per nomina & cognomina.
2 Notarius nemo nascitur, sed natus creatur.
3 Notariatus qualiter probetur.
4 Notarius eligi debet peritus.

Subscriptio instrumenti.

Et ego Ioannes peleterati de troffortio dioces. Lugdunen. habitator Taurini.

(Subscriptio notarij, vel testiu qn sit necessaria i Spe. de instr. edic. §. instrum. §. instrm. xij. col. in fin. versi. ite qd non est a tabellione.) ¶ Hec verba oia ideo appono in subscriptione qd tabellio dz esse certus per noia, & cognomina, & dz esse talis, qui sit notarius notus in officio si sit possibile, q: multi negantur aliqn
1 ee tabelliones. † vt possit cstare notorie, & sufficiet, & voluit Spe. in ti. de instru. edi. §. restat, versi. & si bas. Na nullus nascit nota
2 rius † & ideo si negetur notarius expedit pbare, & si sit notarius faciliter pbabit, & lz iterum no sit notoriu si sit frequetatus nota
3 rius † faciliter pbari poterit si habeat nome & cognome, nomen originis, & locus habitationis, & pbando qd habebat tractabat & reputabat p notario, & ad ipm habebat recursus taqz ad notariu, & publicu, & instris suis tanqz instris publicis fides adhibeatur, hoc pbato sufficiet per ea, que hntur in. l. j. C. de testa. & in. l. barbarius. ff. de offic. pto. & in. c. ad audientia, extra de pscript.
4 consulo et qd adhibeatur peritus notarius † qd si examinetur super tenore instri sciat deponere, q: plerunqz recurritur ad testimonium tabellionis. ff. si quis decurio. C. de falsis, & voluit Spe. in tit. de instru. edic. §. instrumentum, versic. primo.

SVMMARIVM

1 Notarius debet esse publicus imperiali autoritate creatus.
2 Notarius imperiali autoritate creatur.
3 Pelli mortue in arduis credere est vnum mirabilium mundi.
4 Tabelliones a quibus creari possint.
5 Consuetudo equiparatur privilegio.
6 Notarius de suo officio fidem facere debet.
7 Comites iuris autoritate constituti possunt notarios creare.

Publicus imperiali autoritate notarius.

1 ¶ † Istud est necessarium, q: recurritur ad eu tanqz ad psona publicam, & ideo expedit qd tanqz persona publica scribat, & se nominet personam publicam, alias non crederetur. c. j. & ij. & c. cu. p. tabellio. extra de fide instru. c. qm contra falsam, extra de pba. alias eet scriptura privata cui no crederetur. Et notate qd
2 ideo dz imperiali autoritate † creari debet, vt in. d. c. cum p. & voluit Spe. in. d. §. restat, in versi. sed qs pot facere, cu seq. Na
3 est vnum de mirabilibus mundi, qp credatur pelli † mortue etiaz in arduis. c. tertio loco, cu ibi notatis, extra de proba. Et ideo requiritur autoritas principis, vel habentis ptatem a principe, vt in iuribus prealleg. & facit quod habetur in. c. per venerabilem, extra qui fi. sint legi. Et ideo inferiores principes, & magratus nisi habeant ptatem a supremo principe. s. a Papa, vel Imperatore, vel vicario eox cui talia concessa sunt, vt puta illustrissimo
4 dno nostro Sabaudie duci, non possunt creare tabelliones, † vt in iuribus prealleg. qd intellige generales, quorum instris per vniversum credatur, & vbicunqz concepta fuerunt. Sed contra de. c. cum dilectus, de fide instrumen. Solu. ibi loquitur de co
5 suetudine † equiparatur privilegio, vt in. c. cum cotingat, de foro compe. & in. c. novit, extra de iudi. Sed iterum contra de. c. qm contra falsam, extra de proba. vbi credit duobus privatis. Solu. ibi quo ad acta processus autoritate iudicis in illa causa, sed iteruz cotra de istis comitibus palatinis. Sol. illi sunt comites sacri palatij habentes autoritatem a principe de qbus princeps
6 fecit nimis magnum foru, & ideo expedit qd notarius † faciat fidem de suo officio, seu notariatu. Idez de privilegio eius, qui eu fecit notarium, & vide forma in. d. §. restat in versi. sed quero sub qua forma, & in versi. illud aut notandum, vbi dicit Spec. quod lz quis dicat se publicu imperiali autoritate notarium, non credi tur nisi probet, & ideo consilium est conservare instrm sui notariatus, & privilegium constituentis, puto etiam comites autoritate iuris constitutos. s. qui legerint. xx. annis continue ordinarias lectiones iuris canonici, vel civilis in studijs probatis, & generalibus doctores existentes, iuxta tradita in. l. j. C. de pfesso. qui in vrbe Constantino, per glo. fi. lib. xij. posse tales notarios
7 † constituere, & omnia alia que comites sacri palatij possunt.

SVMMARIVM

1 Imperator totius mundi dicitur dominus.

Et iuratus domini nostri ducis Subaudiæ.

¶ Istud no est necessariu de iure, q: satis est, qd sit imperiali an
1 toritate notarius † vel aplica q: isti sunt dni totius mundi, vnus in spualibus, & alter in temporalibus. c. solicite, de maio. & obe. l. de pcario. ff. ad. l. rhodia de iactu. Sz ideo apponit qp illustrissimus dns noster dux Sabaudie voluit qd in patria sua essent iurati sui ne alienigene, & ignorantes exercerent officium. Ite & honestius per ea, que habetur in toto ti. de cleri. peregri. de forma iuramenti habetur in decretis prelibati dni nostri ducis.

SVMMARIVM

1 Notarius presens esse debet in substantialibus contractus.

Præmissis omnibus.

¶ Ista clausula refertur ad substantialia, videlicet qd intersint
1 in substantialibus † valebit tamen sine ea dummodo posuerit se esse rogatum, quia presumitur interfuisse in omnibus.

SVMMARIVM

1 Notarius in actu contrahendi esse debet, vt legale instrumentum conficere possit.

Dum sic agerentur.

1 ¶ Hec clausula apponitur, ideo q: tabellio † debet esse in actu, & videre, & probare omnia, vt possit conficere veruz, & legale instrumentum, alias autem puniretur de falso per ea, que habentur in. l. si ex cautione. C. de non nu. pecu.

SVMMARIVM

1 Tabellio instrumentum cofecturus presens esse dz cu testibus.

Cum dictis testibus.

1 ¶ Et istud dz, ideo q: tabellio † debet esse cum testibus, & videre, & intelligere omnia simul cuz testibus, nec sufficeret qd testes dicerent scribe, q: nos vidimus, q: etiam ipse debet videre cum eis, & intelligere, vt in. §. nos aute. in aucten. de tabel. & in Spe. de instru. editio. §. j. versi. & nota. & in auct. de fide instru. §. j.

Interfui uocatus & rogatus.

¶ Istud declaravi supra.

SVMMARIVM

1 Notarius confecturus instrumentum debet habere suum notularium.
2 Notario mortuo ipsius scripture alteri committuntur iudicis autoritate.
3 Notarius de quolibet instrumento tres scripturas facere dz.

Et notam scripsi.

1 ¶ Istud ideo ponitur in subscriptione, q: † notarius dz hre notularium suum in quo dz notare sua instrumenta ad longu, & appellatur protbocollu, vt in aucte. de tabel. §. j. & est originale ad cuius fidez recurritur si sit error, vel vitiu in extracto, vt in. §. instrumentum, prealleg. in vers. quid si nota. & mortuo et tabellio
2 ne † etiaz ad eas, & comittitur alteri autoritate iudicis, vt in. d. c. cu. p. tabellio. & voluit Spec. in ti. de instru. edi. §. ostes qualr. versi. illud quoqz pretereundum non est gsequenti de abbreviationibus, insolevit tn vna practica. in. §. fin. in aucte. de tabel. qd
3 notarius † facit tres scripturas de instro. primam in parvo notulario qd semper defert secum cum pugillari, scdam protbocollu vbi extenditur instrumentum ad longum. Tertiam in mundum quod traditur partibus, & est publicum instrumentum.

SVMMARIVM

1 Instrumentum solenne debet esse leuatum, & mundum.
2 Instrumenta in pergameno scribi debent.

Et hoc præsens instrumentum manu mea leuaui.

1 ¶ † Istud ideo dixi, quia non sufficeret illa nota, nisi esset leuatum, & mundum cum solennitatibus debitis de quibus. ff. & in. l. contractus. C. de instru. edic. §. j. versi. debent, & licet possint
2 scribi in papiro, † cõsultius est q scribant in pgameno mũdo nõ raso, vt melius ꝯseruari possint, vt in. d. l. ꝯtus, & in. d. §. instrm, in versi. item quod est scriptum in papiro. in tit. de instru. edic.

SVMMARIVM

1 Notarius instrumenta scribere, & leuare debet manu propria.
2 Tabelliones autoritate superioris leuare faciunt per alios notarios, & seipsos subscribunt.

Manu mea propria scripsi.

(Adde Pau. de cast. consi. ccxxviij.) Istud ideo dixi, q tabel-
1 liones † debent scribere manu propria, & leuare instra non per alios, nisi autoritate superioris, vt in. §. penul. in auct. de tabel. colla. iiij. & in. d. §. instrm, in versi. item opponitur qđ non est cõfectum, immo si scripserit per alium, vel scribi fecerit dz priuari officio tametsi propria manu subscripserit ipsimet creditur inter
2 partes, & inoleuit practica qđ tabelliones † autoritate superioris faciunt leuare per alios notarios, tamen & ipsi subscribunt.

SVMMARIVM

1 Tabellio signum proprium habere dz ad euitandas falsitates.
2 Tabellio aliqua contrasigna secreta habere debet.
3 Tabellio signum suum mittere non debet, sed semper tenere ad euitandas equiuocationes.

Signumq; meum apposui consuetum tabellionatus in robur & testimonium præmissorum.

1 ¶ † Glo. in. l. generali. C. de tabel. prealleg. non facit mentionẽ de signo, sed solum de subscriptione tabellionis. Et Spec. in titu. de instru. edi. §. j. versi. si autem, post omnia dicit quod Verbone, & in quibusdam alijs locis tabelliones non vtuntur signo, ipse tamen consulit, & dicit esse vtile, & honestum qđ vnusquisq; notarius habeat signum suum ad euitandas falsitates, & vt per illud, & per omnia euidentius fieri possit comparatio cuz necesse fuerit, & falsitas declarari. l. fina. §. de acces. & in aucten. de fi. instru. §. oportet autem in prin. colum. vj. & consulo quod tabel-
2 lio † habeat aliqua secreta contra signa, & aliquas secretas differentias, & chiffras, vt percipere possit semper quod sit suum in-
3 strumentum, nec mittet signum † sed teneat perpetuo ad euitandum equiuocationes, & habeat signum quo vtatur quod sibi collatum fuerit in creatione tabellionis, & ideo nõ laudo ista signata manualia vltra proprium signum diuersificata a ppzio signo quibus vtuntur istis partibus, nec obst. si dicatur instrumentuz debet scribi literis intelligibilibus non chiffris. l. prima circa fi. C. de emenda. instit. l. hac consultissima, in fi. C. de testa. quia verum ipsum instrumentum, & tenor, sed signum secundum sui naturam aliter scribi non potest, & ita seruatur sicut videmus in sigillo. Et sic expeditum habetis hoc opus quod pro clariori intelligentia aggressus sum ego Joan. de grassis iuris vtriusq; doctor, vt qđ i iure per obscuras doctrinas tradit a varijs, occulta fide plenius habeatur, iuxta illud, subintrant animos, de quo inuti. de gradi. in fi. subijciẽs tamen hec oĩa correctioni, suppletioni, emendationiq; cuiuslibet practici, pcuratoris, vel notarij, & alterius melius sentientis, rememorans verbum canonis in. c. neq; quorũlibet in fi. ix. distin. sic dicentis, talis ego sum in scripturis aliorum quales nolo esse interlectores mearum.

FINIS

TOMVS DVODECIMVS TRACTAtuum, De Judicijs, Explicit.

VENETIIS

Diligenti cura, ac summo studio ellaboratus.

Registrum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z & ꝯ ꝝ A

A, Ternus, Ceteri sunt Quaterni.

A

Juan

colorchecker CLASSIC

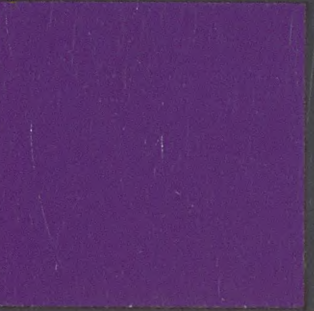

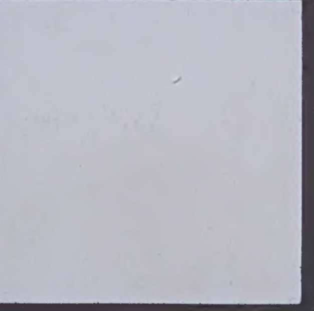
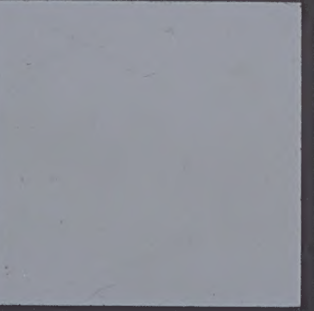
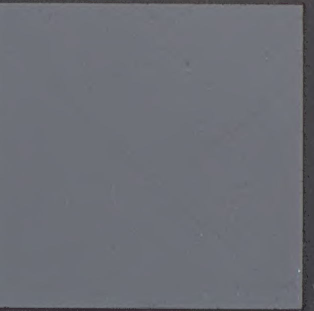

calibrite